Mrs. I. S. Fagerhaug.
Irene. S. D.

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/sjeleskat0000vari

Mag. Christian Scriver.

Symb. 2 Cor. 6. 9.

„Som de der dø, og se vi leve.“

Magister Christian Scrivers

opbyggelige og trøstefulde

Sjele=Skat,

hvori handles

om de mangfoldige Kors, Trængsler, Sorger

og Anfegtelser, som møde den troende Sjels i dens Christendom, om Trøsten derimod og de Midler, hvomed den kan overvinde dem, samt om dens Længsel efter det Evige, dens glade Affked fra Verden, salige Indtog i Himmelen og Nydelse af den evige Salighed.

3die uforandrede Oplag.

Horten.
C. Andersens Forlag.
1889.

Til den eneste, salige, almægtige, alvise, algode og barmhjertige Gud

Fader, Søn og Hellig Aand,

alle Tings Skaber og Opholder,

Menneskeslægtens Frelser og Trøster,

alle Kongers Konge og Herrers Herre,

min naadige Herre

Gud og Fader!

Min Gud! Jeg drister mig atter til at tale til Dig, uagtet jeg er Støv og Aske. Min syndige Uværdighed og Usselhed gjør mig frygtsom; men din store Godhed og Barmhjertighed giver mig Frimodighed til at opløfte mine Øine til Dig og aabenbare Dig mit arme Hjertes Attraa. Jeg har samlet en Kurv fuld af allehaande ædle og liflige Blomster og Frugter, som ved din Naade og Velsignelse ere opvoxede for din Tjener; den bringer jeg herved efter din Befaling og min Skyldighed til din Helligdom, nedsætter den for dine allerhelligste Fødder og helliger, ofrer og overgiver den til Dig med den ydmygste Erkjendelse af din Kjærlighed og Trofasthed. Jeg har lovet Dig, min Herre og min Gud, at om det maatte behage Dig at lade mig forblive endnu længere i den stridende Kirke paa Jorden og at forunde mig Naade til at kunne samle og tilveiebringe noget Mere til din Ære og din Kirkes Trøst og Opbyggelse, saa skulde alt Saa=

dant alene være Dig og dit allerhelligste, høilovlige Navn helliget. Dette mit Løfte vil jeg herved gjøre Fyldest, min Fader! og bevidner her offentligen for al Verden, at jeg med Alt, hvad jeg er og har, tilhører Dig og, som din Skabning, din Eiendom, dit Redskab, er skyldig at elske, at prise og tjene Dig, Du høilovligste Gud! af mit ganske Hjerte, af min ganske Sjel og af al min Formue. Hvorvel nu Alt, hvad ei alene jeg, den Ringeste blandt Dine Tjenere, men ogsaa alle mine Medtjenere og Medchristne, ja alle Skabninger tænke, tale og gjøre til din Ære, o høieste, ubegribelige, umaadelige og uudtømmelige Gode! er meget, meget for usselt og ringe, saa har jeg dog den barnlige Tillid og Forhaabning til Dig, at Du i Naade vil lade denne min ringe Gave behage Dig, efterdi jeg bringer Dig den i Tro og med mit Hjertes muligste Oprigtighed, og at Du ikke vil forsmaa din arme og uværdige Tjeners gode Villie.

Det har behaget Dig, min Gud! at skjænke mig rigeligen, hvad jeg i min forrige Tilegnelse bad Dig om; Du har forundt min Sjel den Glæde at have erfaret, at det Arbeide, jeg dengang helligede Dig, er blevet læst med Nytte og Glæde af mange af dine Børn. Du har ladet mig vide, at selv høie og vældige Personer, som Du har gjort til dit Riges Embedsmænd og beskikket til dit Folks Fyrster, have fundet sin gudelige Fornøielse deri og forsikret, at de ere blevne opbyggede derved. Herfor takker jeg Dig af min Sjels Grund, min Fader! og glæder mig over din Godhed, ikke for min Skyld og fordi helliggjorte og gudfrygtige Hjerter have lagt sin Kjærlighed og Bevaagenhed mod mig, Uværdige, for Dagen, men formedelst det Gavn, som jeg haaber deraf for dit Riges Fremvæxt. Ei heller tilegner jeg mig selv nogen Ære, men bringer Dig den, min Gud! hvem den alene tilkommer. Nogle af dine kjære Børn have vel tilkastet din Tjener Krandse og Blomster; men Du ved selv, Herre! at han ikke har beholdt dem for sig selv, men lagt dem med villigt og enfoldigt Hjerte paa dit Alter og sagt: „Ikke os, Herre, ikke os, men dit Navn give Du Ære for din Miskundheds og for din Sandheds Skyld!“ Og hvorlede skunde jeg Andet? Hvo er jeg, Herre, Herre! og hvad er mit Hus (og Hjerte), at Du har ført mig hidindtil og gjort saa meget Godt imod mig? Hvad har og er jeg, som ikke er kommet fra din Haand og meddelt mig fra dine rige Skatte? For dit Ords og Navns Skyld og efter din ufortjente, store Godhed har Du gjort alt dette; derfor er Du ogsaa medrette og alene storligen agtet, Herre Gud! thi der er Ingen som Du, og der er ingen Gud uden Du. Saa stadfæst nu, min Gud! din Naade over din Tjener og hans Gjerning evindeligen! Saa begynd nu, og velsign din Tjeners Arbeide, at det maa vorde evindeligen velsignet! Lad, allerkjæreste Fader! min Tjeneste være velbehagelig for dine Hellige! Lad ret mange bekymrede Sjele i disse sidste, vanskelige, farlige og elendige Tider vorde husvalede derved, mange sorgfulde Hjerter lettede, mange Svage styrkede, mange Anfegtede trøstede, mange Naadehungrige mættede, mange Modfaldne og Vaklende befæstede i din Sandhed, mange Vildfarende og Ubodfærdige tillokkede og bragte paa ret Vei ved Smagen af din Miskundhed og Trøst og Alle og Enhver, som betjene sig af dette Arbeide, opbyggede derved og tilskyndede og upmuntrede til at elske, love og prise Dig! Forund mig tillige den Naade, min Gud! at jeg ogsaa fremdeles maa anvende min øvrige Livstid, mine Gaver og alle mine Legems- og Sjelsevner vel, aagre og vinde Meget med mit Pund! Lad mig ikke blive nogen unyttig Byrde for Jorden, men som et Lys efterhaanden fortæres

aldeles i din og din Kirkes Tjeneste! Lad mig ved din Naade og i din Kraft stride den gode Strid, bevare Troen og en god Samvittighed, med Glæde fuldkomme mit Løb og den Tjeneste, jeg har annammet af Dig, og omsider, naar den Tid kommer, som Du har bestemt, ende mit møisommelige Liv blidt og saligt og gladeligen ombytte Verden med Himmelen!

Kom mig ihu, min Gud, til det Gode

Jeg er og bliver i Tid og Evighed

din Tjener, din Tjenerindes Søn

Christian Scriver.

Kort Forerindring

til den christelige og gudfrygtige Læser.

Min i Christo ærede og elskede Medchristen! Jeg har her Intet at meddele dig, uden alene at bede dig holde mig undskyldt, fordi jeg ikke før har tilfredsstillet din hellige Længsel ved Udgivelsen af dette Arbeide. Jeg forsikrer dig, at det ikke har manglet mig paa god Villie, men kun paa Evne. Var du om og hos mig og kunde kjende min Tilstand grundigt og omstændeligen, saa vilde du sikkert mangengang finde større Grund til at beklage mig end til at besvære dig over mig. Min Helbred er skrøbelig; mine Kræfter ere faa; mine Arbeider ere talrige og Hindringerne mangfoldige. Medens jeg har arbeidet paa den fjerde Del af min Sjeleskat og skrevet om den troende Sjels Kors og Trængsel, har det behaget min kjære himmelske Fader at lægge meget Kors paa mig. For mit sygelige og afkræftede Legemes Skyld har jeg tvende Gange med Møie og stor Bekostning maatte foretage en Reise til en Sundhedsbrønd; af den nærgaaende, uretfærdige og onde Verden har jeg maattet døie alskens Ubehageligheder; for et Aar siden maatte jeg efter min Guds uransagelige og hellige Raad og Villie følge tre kjære Børn til Graven, nemlig en velartet og veludrustet Datter paa 23 Aar (der efterlod sig en gudfrygtig, dybt bedrøvet Enkemand og fire smaa, uforsørgede Børn), en liden velartet, gudfrygtig Søn paa sex Aar og en anden, tredive Uger gammel, og nu for saa Dage siden min gudfrygtige, dygtige, kjærlige og trofaste Ægtefælle, saa jeg ofte selv forundrer mig ei alene over, at jeg endnu kan arbeide, men ogsaa over at jeg endnu kan leve. Og sandeligen, dersom ikke Guds Miskundhed, Kraft og Ord havde opholdt og styrket mig og endnu opholdt og styrkede mig, saa vilde jeg ikke have kunnet bestaa i saa mangfoldige Trængsler. Nu, lægger man os Byrder paa, saa er Gud vor Frelse. Gud er os en Gud til idelig Frelse, og hos den Herre, Herre ere Udgange fra Døden. Halleluja.

Finder du da, min ærede og elskede Læser, nogle Blomster og Frugter i denne Have, saa vid, at den er bleven overskygget og befrugtet af Himmelen med Naade og Velsignelse, men af mig vædet og bearbeidet med Taarer og Sukke. Giv da Gud den Ære, Ham tilkommer, og tak Ham for den sikre og rige Trøst, Han har skjænket os i sit Ord! Men bevis mig den Kjærlighed og

Trofasthed at værdige mig dine hjertelige Forbønner om at min Jesus vil forunde mig Taalmodighed, Trøst og Kraft til fremdeles indtil mit salige Endeligt villigen og gladeligen at tjene Ham og dig!

Du Lue af Guds Kjærlighed!
Trøst os, giv os Frimodighed,
At, hvilken Nød os kommer paa,
Vi af din Tjeneste ei gaa!
O Herre! gjør Du os Bistand,
At Kjødet ei faar Overhaand,
At efter evigt Liv vi tragte,
Som Stridsmænd intet Andet agte!
Halleluja! Amen.

Magdeburg den 26de April 1680.

C. Scriver,

Senior og Præst til St. Jacobs Kirke dersteds.

Mag. Christian Scrivers

Sjele-Skat.

Fjerde Del.

Om den troende og gudfrygtige Sjels Kors, Trængsler og Anfegtelser.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Kors.

Første Prædiken,

hvori dets Nytte og Nødvendighed betragtes.

Luc. 9, 23: „Men Han sagde til dem Alle: hvo, som vil komme efter mig, han skal fornegte sig selv og dagligen tage sit Kors op og følge mig."

§ 1. „Alle Herrens Stier ere Miskundhed og Sandhed imod dem, som bevare Hans Pagt og Hans Vidnesbyrd," siger den kongelige Profet (Ps. 25, 10). For at vi des rigeligere skulle kunne erfare den Kraft og søde Trøst, som ligger skjult i disse Ord, bliver det fornødent at forklare, hvad der forstaaes ved „Herrens Stier eller Veie, — at visse Stier ere lutter Miskundhed og Sandhed, og hvilke de ere," som kunne tilegne sig denne Trøst.

§ 2. Ved Herrens Stier eller Veie forstaar den gudfrygtige Konge Guds Forsyn og Styrelse, Hans Sædvaner, Hans Vis og Maade, de Gjerninger, Han pleier at foretage med sine Egne, Hans Raad og Villie, hvorefter Han pleier at lede dem, og Hans Tilskikkelser, over hvilke man pleier at forundre sig. Dette sees af nogle ligelydende Skriftens Sprog, saasom, naar den himmelske Visdom siger: „Herren eiede mig i sin Veis Begyndelse" (Ordsp. 8, 22), det er: da Han begyndte at træde ud af sit skjulte Lys, at skabe, ordne og regjere Verden. Saaledes siger ogsaa Salomo: „Herrens Vei (det er: Hans faderlige Forsyn og Styrelse, idet Han, ihvorvel uformærket, ligesom vandrer omkring, ordner Alt efter sit Raad og sin Villie og har nøie Tilsyn med alle Ting) er den Fuldkomnes Styrke", hvorpaa han forlader sig; det er hans Trøst, at Intet kan vederfares ham uden Guds hellige Raad og Villie, — at Gud styrer Alt efter sit Velbehag. Saaledes siger ogsaa Gud hos Esaias: „Mine Tanker ere ikke Eders Tanker, og mine Veie ere ikke Eders Veie" (Kap. 55, 8), — som om han vilde sige: Eders Maader at gaa frem paa, Eders Raad og Anslag, Eders Gjerninger og Foretagender kunne ingenlunde sammenlignes med mine; Eders ere daarlige, syndige, farlige; mine

ere lutter Visdom, Hellighed og Sikkerhed. Fremfor Alt hører den hellige Apostels Udsagn herhen: „Hvor uransagelige ere ikke Guds Domme og usporlige Hans Veie!" det er: Hans Gjerninger og Foretagender med og iblandt Menneskets Børn (Rom. 11, 33).

§ 3. Om disse Herrens Veie siger nu Kong David, at de allesammen „ere Miskundhed og Sandhed." Alle Herrens Veie, selv de forunderligste og besynderligste, de, som forekomme os aldeles urigtige og urimelige, ere dog lutter Miskundhed og Sandhed; deres Begyndelse, Midte og Ende bestaa af lutter Godhed og Trofasthed, o. s. v. De Ord Miskundhed og Salighed finde vi oftere hos hinanden, naar der tales om Gud, — som naar David siger, at „Miskundhed og Sandhed skulle møde hinanden" (Ps. 85, 11), — „Stor over os er Herrens Miskundhed, og Hans Sandhed er til evig Tid" (Ps. 117, 2), og naar Johannes siger om vor Jesus, at Han er „fuld af Naade og Sandhed" (Joh. 1, 14. 17), for at tilkjendegive, at vor Gud ikke blot er kjærlig og meget miskundelig, men tillige trofast og oprigtig. Af alt dette sees, at Meningen med de anførte Ord af David er denne: Alt, hvad Gud gjør og tager sig for med sine Børn, — hvad Han med Hensyn til dem forordner, — hvad Han tilskikker dem, det udspringer af Hans faderlige Godhed og Trofasthed og er idel Godhed og Trofasthed; Han kan ikke mene det ondt med dem; Han kan ingen andre Veie gaa med dem end saadanne, som tjene til deres Frelse; Hans Veie maa nu i Begyndelsen og for Fornuften være at se til, som de være ville, saa kunne Hans Børn dog være forvissede om, at de ville tage en Ende til deres Bedste; Alle Hans Veies Begyndelse og Udspring er den evige Kjærlighed, hvormed han elskede dem, før Verdens Grundvold blev lagt; deres Midte er Hans Forsorg, Hans veldædige og trofaste Hjælp, Hans Aands Kraft og Trøst; deres Ende er den evige Herlighed og Salighed, hvilket bestyrkes ved, hvad vor Konge og Profeten Esaias sige paa andre Steder: „Ved dit Raad leder Du mig, og derpaa fører Du mig til Ære" Ps. 73, 24), — „Herren er underlig i Raad og stor i Væsen" (Es. 28, 29)

§ 4. Hvad de Personer angaar, som kunne glæde sig ved denne Trøst, saa beskriver Profeten dem med disse Ord: „De, som bevare Hans Pagt og Hans Vidnesbyrd." Guds Pagt beskrives os paa andre Steder, — som naar Han siger til Abraham: „Jeg vil oprette min Pagt mellem mig og dig og dit Afkom efter dig — —, saa at jeg vil være en Gud for dig og for dit Afkom efter dig" (1 Mos. 17, 7). Og hos Jeremias: „Denne skal være Pagten, som jeg vil gjøre med Israels Hus — —: jeg giver min Lov indeni dem og skriver den i deres Hjerter, og jeg vil være deres Gud, og de, de skulle være mit Folk. — — Jeg vil forlade deres Ondskab og ikke ydermere komme deres Synd ihu" (Kap. 31, 33. 34). Tegnet og Seglet paa denne Pagt var i det gamle Testamente Omskjærelsen, i hvis Sted Daaben er kommen i det nye Testamente, hvorfor den hellige Peter kalder den „en god Samvittigheds Pagt med Gud." Ved Vidnesbyrdet mener han først og fornemmelig Hans Forjættelser og Aabenbarelsen af Hans naadige Villie angaaende Menneskenes Frelse i Christo Jesu, hvem Han har fremstillet for alle Mennesker til en Naadestol i Hans Blod (Rom. 3, 25), hvortil den hellige Johannes sigter, naar han siger: „Dette er Guds Vidnesbyrd, hvilket Han har vidnet om sin Søn. Hvo, som tror paa Guds Søn, har dette Vidnesbyrd. — — Og dette er Vidnesbyrdet, at Gud har givet os det evige Liv, og dette Liv

er i Hans Søn" (1 Joh. 5, 9. 10 flg.), — dernæst ogsaa Hans Bud, i hvilke Han har forkyndt og foreskrevet Menneskene, hvorledes de skulle vandre helligt og sit Kald værdigt, i hvilken Forstand vor Profet ellers ofte bruger dette Ord, som naar han siger: „Salige ere de, som bevare Hans Vidnesbyrd, — som af ganske Hjerte søge Ham. Dine Vidnesbyrd ere mine Forlystelser, mine Raadgivere" (Ps. 119, 2. 24). Saaledes lover nu David alle troende og gudfrygtige Hjerter Guds bestandige og evige Kjærlighed og Trofasthed, og Meningen er den, at hvo, som hjerteligen forlader sig paa sin Daabspagt, hvilken Gud i Naade har oprettet med ham, — hvo, som hænger med fast Tro ved sin Frelser, stadig fornyer og befæster Naadespagten ved daglig Omvendelse og oftere gjentagen Nydelse af den hellige Nadverd, inderligen elsker Guds Ord, hører det med Andagt, bevarer det i et smukt og godt Hjerte og med oprigtig Hu beflitter sig paa at føre et helligt Levnet overensstemmende med samme, han skal ikke vente sig Andet end alt Godt og Ønskeligt af sin Gud, ikke Andet end lutter Miskundhed og Trofasthed, o. s. v.

§ 5. Exempler til denne Læres Forklaring og Stadfæstelse frembyder alle hellige Guds Børn, hvilke Han stedse og altid har ført underligt, men dog naadigt. De Veie, de ere blevne ledede paa, vare fordetmeste i Begyndelsen knudrede, besværlige og bevoxede med Torner og Tidsler; men ved Enden erfore de, at de havde været lutter Godhed og Trofasthed. Abraham fik den Befaling af Herren, at han skulde gaa til Morias Land og der ofre Ham sin eneste og elskelige Søn til et Brændoffer paa et af Bjergene, som Han vilde vise ham. Hvad skulde være skrækkeligere end en saadan Vei? Betænker, med hvor mange Taarer Abraham maa have vædet den, med hvor mange Sukke og hvor stor Strid han maa have vandret den! Men Enden derpaa var dog idel Miskundhed og Sandhed, efterdi denne Begivenhed stadfæstede Venskabet mellem ham og hans Gud, styrkede ham i Troen og forskaffede ham en gjentagen Velsignelse (1 Mos. 22, 1. 13. 16 flg.). Jakob blev efter Guds Tilskikkelse hadet og forfulgt af sin Broder Esau, der endog stod ham efter Livet; han maatte desaarsag gaa ud af sin Faders Hus med Stav i Haanden, blive landflygtig og holde ud mange Aar i et fremmed Land hos en haard og gjerrig Herre. Det var en knudret Vei, som Herren her førte ham paa; men alligevel den første Nat efter sin Flugt befandt han, at Guds Miskundhed og Trofasthed allevegne ledsagede ham; han saa Himmelstigen i Drømme, modtog en trøstelig Forjættelse, erfor overalt, at Herren var med ham, velsignede ham, beskjærmede og opholdt ham, og kom omsider med fuld Velsignelse hjem igjen, saa at han ikke noksom kunde forundre sig over sin Guds Miskundhed og Trofasthed (1 Mos. 27, 41; 28, 11; 30, 27; 32, 10). Saaledes gik det ogsaa hans Søn Josef; Gud aabenbarede ham i en Drøm, at Han vilde gjøre ham til noget Stort, men lod ham derefter stedes i tusindfold Nød, Angest og Hjertesorg; han blev misundt, forfulgt, ængstet, truet med Døden og tilsidst solgt af sine Brødre; ihvorvel han nu i Ægypten fik en god Herre, der elskede ham for hans gode Forhold og den Lykke, der fulgte ham, saa varede Glæden dog ikke længe; han blev falskeligen beført af sin Herres utugtige Hustru, kastet i Fængsel og behandlet med Haardhed, og denne knudrede Vei maatte han, efter hvad de Lærde udregne, vandre i hele fjorten Aar; hvor mange Sukke og Taarer det har kostet ham, kan man let tænke sig; ikkedestomindre viste Alt sig tilsidst at have været lutter Miskundhed og Sandhed, og Gud

kronede ham med Velsignelse og Ære, saa at han siden tilbragte hele otteti Aar fredeligen i sin lykkelige Forfatning. Lignende vederfores Job, David og alle Guds andre oprigtige Medforbundne, som ogsaa Hans allerhelligste og allerkjæreste Barn, den Herre Jesus, og alle dennes tro Efterfølgere, saamange som de i Himmelen ere. Skulde de fortælle os om Guds Veie, saa vilde de enstemmig sige med David: „Alle Herrens Stier ere Miskundhed og Sandhed imod dem, som bevare Hans Pagt og Hans Vidnesbyrd."

§ 6. Saaledes gaar Herren endnu den Dag idag tilværks og vi bør ikke vente os Andet end Miskundhed og Trofasthed af Ham. Han glæder ofte sine Børn med aandeligt og legemligt Velgaaende; gjennem sit Ord og den Hellig-Aand indgyder Han sin Kjærlighed i deres Hjerte; Han lader deres Sjel hvile i Hans Skjød og juble under Hans Vingers Skygge; Han lader dem nyde med Glæde sin erhvervede eller skjænkede Velstand; Han fylder deres Hjerter med Fred og Glæde i den Hellig-Aand; Han giver derhos undertiden deres Legemer Sundhed; Han velsigner dem med timeligt Gods; Han gjør dem lykkelige i deres Forretninger, afholdte af deres Medmennesker og hegner om dem trindt omkring, saa at Satan vel kan belure dem med avindsyge Øine, men dog ikke gjøre dem nogen Skade (Job 1, 10). Og dette er lutter aabenbar Miskundhed og Trofasthed. Paa den anden Side lader Han dem ogsaa ofte falde i mangehaande Fristelser; Han unddrager dem stundom al jordisk og himmelsk Trøst; Han forvandler sig til en Grusom for dem; Han lader dem henfalde til Tungsind og Sørgmodighed; de plages af lutter Tvivl og Ængstelse; Han hjemsøger dem med Sygdom, Fattigdom, Skjændsel og Foragt; Han river Hegnet ned og giver dem ligesom til Pris for Djævelen og Verden; Han gjør dem saa ulykkelige, at Alt gaar vrangt og uheldigt for dem; Han gjør dem saa forhadte af Hvermand, at de maa være en Spot og et Skumpelskud for alle Mennesker, o. a. M., og ikkedestomindre er dog ogsaa dette blot og bar, ihvorvel skjult Miskundhed og Trofasthed. Guds hellige Raad og søde Kjærlighed dølger sig under det Altsammen, idet Han intet Andet hermed tilsigter end at tugte, prøve, styrke, rense, forbedre sine udvalgte Sjele, bevare dem for Synd, afdrage dem fra Verden, berede og fremhjælpe dem til Saligheden.

§ 7. Denne Fremstilling tjener nu alle Sjele til en sikker og kraftig Trøst i alle Kors og Trængsler og lærer dem at dømme rigtig om Guds Stier, til hvilke ogsaa Korset hører. Der kan ingen Trængsel, ingen Nød, ingen Fare, ingen Anfegtelse, o. a. M., paakomme os uden efter Guds Tilskikkelse og ifølge Hans naadige Raad og Villie. Hvad der nu har sit Udspring herfra, — hvad der flyder af denne Kilde, det kan ikke være Andet end Miskundhed og Trofasthed; det kan ikke føre Andet end Miskundhed og Trofasthed med sig. Saaledes maa vi da ikke finde det forunderligt, om Herren vor Gud fører os paa ujevne Veie, ei heller ved den første Indtrædelse paa dem dømme derom efter vor Følelse og vort Skjøn, men holde os forvissede om, at ligesom Han i en faderlig god Mening har ført os ind derpaa, saaledes vil Han ogsaa med sin Kraft og Godhed ledsage og bevare os paa Vandringen og tilsidst føre os saaledes ud, at ogsaa vi skulle tilstaa med David, at Hans Stier ikke ere Andet end Miskundhed og Sandhed. Jeg har dennegang villet anføre dette skjønne Sprog, fordi det som i en Sum indbefatter i sig, hvad jeg i nærværende Prædiken har at sige Eder, nemlig Læren om „Nytten og Nødvendigheden af Kor-

set" hvilket ingen troende Sjel kan unddrage sig eller undvære. Den Gud, som har hjulpet os hidindtil og forundt os Naade, Frimodighed, Kraft, Sundhed og Fred til de foregaaende Dele af dette Værk, Han hjælpe os nu ogsaa fremdeles og lade mig ogsaa herefter være Hans Naades Redskab og Barmhjertigheds Kar, til Hans allerhelligste Navns Ære og mange troende Sjeles Trøst, Glæde og Opbyggelse, for Jesu Skyld! Amen.

§ 8. Til de Undere, som stadfæste den christelige Religions Sandhed, hører det ogsaa, at uagtet vor Frelser ikke lover sine Egne nogen verdslig Ære, Pragt, Herlighed, Rigdom og Vellyst, men forudsiger dem, at der venter dem Trængsler og Baand, — at de skulle græde og hyle, medens derimod Verden skal juble og le, — at de ikke kunne være Hans Disciple, dersom de ikke fornegte sig selv, affige Verden, tage sit Kors op og følge Ham, saa har Han dog vundet en stor Mængde af allehaande Folkeslag, Tunger og Sprog, som villigen have givet sig under Hans gavnlige Aag. Man undrer sig over, at Muhamedslæren, som dog er fuld af haandgribelige Løgne, Vildfarelser og Vederstyggeligheder, har formaaet at indtage saamange Kongeriger og Lande og forføre saamange Tusinde Sjele, saasom den sunde Fornuft intet Guddommeligt eller Himmelsk kan finde i den. Men lægger man Mærke til, at Muhamed i den ene Haand holder et Guldbæger, hvoraf han udskjænker sine Vederstyggeligheder og Urenheder, blandede og forsødede med Begunstigelsen af alleslags Vellyst (Aab. 17, 4), og i den anden Haand fører det Sværd, hvormed han har forfærdet og tvunget dem, som modsatte sig ham, saa vil man ikke forundre sig saameget endda. Den Herre Jesus derimod forfærder Ingen med verdslig Magt, tilsteder ei heller, at man hengiver sig til Kjødslyst og andre sandselige Glæder, men forbyder alt Saadant under Salighedens Forlis; Han beskikker enhver hans Kors og byder ham at tage dette op og følge Ham, og desuagtet har Hans Rige gudskelov udbredt sig over den hele Verden.

§ 9. En Prøve af Hans Lære have vi i vort oplæste Skriftsprog, hvilket vi noget nøiere ville overveie, da det særdeles vel egner sig for vort Øiemed. Vi skulle ved dette Sprog betragte 1) hvorledes det hænger sammen med det Foregaaende. Den Herre Jesus havde talt om sin Lidelse og sagt: „Det bør Menneskets Søn at lide Meget og at forskydes af de Ældste og Ypperstepræsterne og de Skriftkloge og ihjelslaaes;" umiddelbart derpaa følger: „Men Han sagde til dem Alle: hvo, som vil komme efter mig, skal fornegte sig selv," osv. (Luk. 9, 22. 23). Heraf slutte vi, at hvo, som vil være i Christo og Hans Lidelsers Forening og Samfund (Filipp. 3, 10), og nyde Godt af Hans Fortjeneste til Retfærdighed og Salighed, han maa heller ikke vægre sig for at tage sit Kors op og følge Ham, med Fornegtelse af sig selv og Verden; thi det er Guds Orden, som har besluttet og fastsat i sit allerhelligste Raad, at vi vel formedelst Christi udøste kostbare Blod skulle komme til at nyde Hans forhvervede Salighed, men at vi tillige skulle efterfølge Ham i helligt Liv og Levnet og ikke skamme os ved at bære Hans Kors efter Ham. Og denne vor Guds Beslutning har sine hellige og vigtige Grunde, hvilke vi i det Følgende, om Gud vil, skulle anføre og fremstille paa deres Sted.

§ 10. Vi maa 2) ogsaa forklare, hvad vor Forløser forstaar ved Korset, hvorom Han her siger, at den, som vil være Hans Discipel, skal dagligen tage det op. Efterdi Han selv, den søde Frelser, ifølge Guds Raad og Villie led Døden paa Korset og selv bar sit Kors, da Han blev ført bort (Joh. 19, 17),

saa har Han fundet forgodt at kalde sine Troende og Helliges Trængsler, som af Gud paalægges dem, et Kors ei alene for at tilkjendegive, at det ikke vil blive smaa og ubetydelige Gjenvordigheder, som skulle møde dem (ligesom Korset var den allerskjændselsfuldeste og smerteligste Dødsmaade hos Romerne), men først og fremst i den Hensigt at gjøre dem alle Trængsler søde, herlige, ærefulde og behagelige. Thi hvorledes kan det være Hans Efterfølgere og Elskere imod, som Han har æret og helliget med sit Blod og sin Død og valgt til et saligt Middel til vor Frelse? Desuden lægger Han dem med hine Ord det Samfund paa Hjerte, som de have med Ham, naar de lide Noget for Hans Skyld, og som er inderligt og stort, at Han agter deres Kors for sit eget, — at Han lider, kjæmper, bærer med dem og ved sin Kraft tilsidst udfrier dem. Saa har Han ogsaa herved villet skjelne mellem sine Troendes og de almindelige Gjenvordigheder i dette møisommelige Liv, som alle Mennesker ere underkastede, og ligesom betegne hine med et Stempel; thi de Ugudelige og Vantroende have ogsaa sin Nød, sin Møie, sin Sorg, sin Angest her i Verden; men alt dette kan aldrig medrette kaldes et Kors, efterdi de intet Samfund have med den korsfæstede Jesus, og efterdi disse Trængsler heller ikke ere ledsagede af den Trøst, den Kraft, den Forjættelse eller føre til den Ende som deres, der tilhøre Christo, hvorom vi senerehen, om Gud vil, skulle tale nærmere.

§ 11. Vi skulle 3) lægge Mærke til, at vor Frelser udtrykker sig saa almindeligt og uindskrænket. „Han sagde til dem Alle," siger Evangelisten, og selv siger Han: „Hvo som vil komme efter mig," det er: hvo, som vil være en Christen og min Discipel og opnaa Saligheden ved mig, „skal tage sit Kors op." Her undtages Ingen; paa Kors skal og maa det ikke fattes Nogen, han maa nu leve i høi eller lav Stand, — han maa være rig eller fattig, lærd eller ulærd, — han maa leve paa hvilken Tid og hvilket Sted han vil. Man har paalidelig Efterretning om, at da Kurfyrst Johan Fredrik af Saksen den 30te Juni 1503 blev født til Verden, medbragte han et ild- eller guldfarvet Kors paa Ryggen, hvilket en gammel gudfrygtig Præst, der af Hofdamerne blev tilkaldt for at tage denne Mærkværdighed i Øiesyn, udtydede derhen, at Gud vilde paalægge ham et særdeles Kors og derved gjøre ham anseelig for Verden. Dette er med rette blevet optegnet af Historieskriverne som noget Særdeles. Jeg tager imidlertid ikke i Betænkning at sige, at intet udvalgt Barn fødes til Verden uden at det, ihvorvel paa en skjult Maade, er mærket af Gud med Korset. Da Han — om jeg tør tale paa menneskelig Vis om Hans Majestæt — optegnede vort Navn i Livsens Bog, saa satte Han ogsaa ved Siden deraf efter sit hellige Raad og Velbehag et, to, tre eller flere Korstegn, saa at intet Navn findes deri uden slige Tegn. Hermed stemmer, hvad Sirak siger: „Mit Barn, dersom du kommer frem til at tjene den Herre Gud, da skik din Sjel til Fristelse" (Kap. 2, 1), og Apostelen: „Alle, som leve gudeligen i Christo Jesu, skulle forfølges" (2 Tim. 3, 12). „Hvem Herren elsker, den revser Han, og Han hudstryger hver Søn, som Han antager sig" (Ebr. 12, 6).

§ 12. Endvidere bør 4) ved disse Ord bemærkes, at Herren ikke siger: Hvo, som vil komme efter mig, skal forberede sig paa det Kors, som vil blive gjort og tømret til ham, og lade sig det paalægge, men: „han skal tage sit Kors op," det nemlig, som er ham tilskikket, beredt og tiltænkt, — som Gud har fundet tjenligt, har udseet og henlagt til ham, og det skal han gjøre villigen og gjerne. Ligesom enhver Christen efter Guds For-

ŋn og Beskikkelse har sin Del af de jordiske gode Ting, Meget eller Lidet, alt som det har behaget den Høieste, — ligesom hans Rum er bestemt, hvor han skal leve eller dø, — ligesom han har sin Tid og sit Maal, sat af Gud, som han ikke kan overskride, saaledes har han ogsaa sit Kors, der er bestemt og henlagt til ham; Ingen faar en Andens Kors; ei heller bliver Nogen glemt. Naar den Tid kommer, som Gud har fastsat, saa vil han snart finde et Bud, en Tjener, som bringer ham hans Kors i Huset og lægger det hen til ham. Vil du nu, min Medchristen, have et roligt Hjerte under alle Trængsler, saa overvei saadanne Ting nøie. Naar en Ulykke tilstøder dig, saa tænk strax ved dig selv: det er mit Kors, der er bestemt for mig og givet mig af Gud; skulde jeg vægre mig ved at tage imod, hvad min Fader fra Evighed har tiltænkt mig? Og hvad hjælper det, at jeg modsætter mig og nødig vil bøie Ryggen under Korset? Det er mit Kors; jeg maa bære det, enten jeg vil eller ikke; ingen Anden skal bære det for mig. Saa vær mig da velkomment, mit kjære Kors! Vi ere sammenføiede af en høi Haand og med Kjærlighedsbaand; du er mig kjært for Hans Skyld, som har elsket mig fra Evighed og af Kjærlighed henvist dig til mig.

§ 13. Saa maa man ogsaa 5) ved dette Skriftsprog overveie, at Herren fordrer af sine Egne, at de daglig en skulle tage sit Kors op. Det kan være, at den dyrebare Frelser her tilsigter en Lignelse med Vandringsmænd og Reisende, hvilke vel om Aftenen aflægge sin Reisebyl og hvile noget ud om Natten, men om Morgenen atter maa tage den op og sætte sin Stav videre indtil de omsider naa sit Fædreland og komme i Rolighed (Ps. 39, 13). Saaledes ogsaa: om de Christne end undertiden have nogen Hvile og kunne vederkvæge sig, saa er dette dog ikke Andet end en Forberedelse til nyt Arbeide; om de end om Natten have faaet nogen Hvile af Gud og for nogle Timer ligesom aflagt sit Kors, saa maa de dog om Morgenen tage det op igjen og bære det, saalænge til de naa det Maal, som den Høieste har bestemt dem. Vist er det imidlertid, at den Herre Jesus med dette Ord vil tilkjendegive, at enhver af Hans Troendes Dage skal have sin Plage, — at det ene Kors hos dem skal følge paa det andet, ligesom den ene Dag paa den anden, — at deres Hus skal være som et Gjæstgiversted eller Herberge, hvor aldrig saa snart en Gjæst har taget Afsked, førend en anden kommer. Naar de staa op om Morgenen, maa de gjøre Regning paa, at det Første, der møder dem, er et Kors, som bringer dem en Seddel og Hilsen fra Gud, at det skal logere hos dem. Det gaar dem ligesom Simon fra Cyrene, der mødte Jesus med Hans Kors, da han mindst tænkte derpaa, og blev tvungen til at tage det af Ham og bære det efter Ham (Matth. 27, 32). Ligesom der nu paa et andet Sted forsikres os, at Guds Miskundhed, Barmhjertighed og Trofasthed er ny hver Morgen (til vor Trøst, Beskjærmelse og Opholdelse — Begr. 6, 22. 23), saaledes vil den Herre Jesus paa dette Sted formane os til bestandig Taalmodighed og til ikke at blive trætte af de mangfoldige og efter hinanden følgende Trængsler, men betænke, at ligesom Floderne løbe ud i Havet, saaledes flyde alle vore møisommelige og sorgfulde Dage ud i den salige Evighed, hvor der er „Glædes Fylde og Livsalighed ved Guds høire Haand evindelig" (Ps. 16, 11).

§ 14. Endvidere er 6) herved at tage i Betragtning, at vor Frelser sammenknytter Selvfornegtelsen saa nøie med Korsets Anfegtelse. „Hvo, som vil komme efter mig," siger Han, „skal fornegte sig selv og daglig en tage sit Kors op." Hermed har Han anvist os et Middel, hvor-

ved vi kunne gjøre os alt Kors let og alle bitre Trængsler søde, nemlig idet vi give Slip paa al Egenkjærlighed, Egenære, Egenkløgt, Egennytte og lade os nøie med Guds Kjærlighed og Naade, Hans Forsorg, Hans søde, gode Villie, Hans vise Regjering. En Christen maa fornegte sin Forstand og ikke tro, at han ved og forstaar bedre, hvad der er ham gavnligt og tjener ham til Frelse, end Gud; han maa fornegte sin egen Villie og glad og trøstig hengive sig i Guds alene gode og hellige Villie; han maa fornegte sin egen Ære og søge sin Ære i, at han er et Guds Barn og under Hans faderlige Opsigt, — at han er i samme Selskab som den Herre Jesus og er funden værdig til at bære Hans Liberi; han maa fornegte sin Egennytte og være overbevist om, at Intet i Verden er ham saa nyttigt som det Kors, Gud har paalagt ham, og saaledes maa han uden noget Forbehold hengive og overlade sig til sin Gud og henstille til Ham, hvorledes Han vil føre ham, gjennem Fattigdom eller Rigdom, gjennem Ære eller Vanære, gjennem ondt eller godt Rygte, gjennem Sandhed eller Sygdom (2 Kor. 6, 8); det maa Altsammen være ham lige sødt, lige behageligt, lige kjært i Guds søde og hellige Villie; han maa stedse sige: „Jeg forstummer; jeg oplader ikke min Mund; thi Du har gjort det" (Ps. 39, 10); „Han er Herren; Han gjøre, hvad som er godt for Hans Øine" (1 Sam. 3, 18). Han maa agte det for en stor Lykke, at Gud giver sig saamegen Møie med ham og ikke lader ham have sin egen Villie, og maa saaledes være „vel tilfreds i Skrøbeligheder, i Forhaanelser, i Nød, i Forfølgelser, i Angester for Christi Skyld" (2 Kor. 12, 10).

§ 17. Endelig maa vi ogsaa 7) betænke, at vor Jesus siger: Han skal dagligen tage sit Kors op og følge mig. Hermed vil Han lære os, at vi skulle se dels paa Hans Exempel, idet Han selv var Guds allerhelligste og allerkjæreste Søn, men dog af stor Kjærlighed til os Mennesker og for vor Skyld ikke skammede sig ved Korset. Se paa mig, mit Barn, vil Han sige; jeg gaar foran dig paa Livets trange Vei og tager villigen mit Kors paa mig, hvilket min Fader har givet mig for at forløse Eder Mennesker, og bærer det med stor Ydmyghed og Taalmodighed. Saa følg mig da og gjør, som jeg har gjort; skam dig ikke ved Korset, hvilket jeg har prydet og æret med mit Blod og min Død; undslaa dig ikke for at optage, hvad Himmelen har udseet og beskikket til dit Bedste; lær Ydmyghed, Sagtmodighed og Taalmodighed af mig; ti, lid, forsag og lad Gud have sin Villie; Han vil ikke fordærve Noget for dig, — dels paa Hans Udgang af denne Verden; thi ligesom Korset for den Herre Jesus ikke var Andet end en Stige, paa hvilken Han steg op til Majestætens Throne i Himmelen, — jeg mener: ligesom Han gjennem sin Lidelse gik ind til sin Herlighed (Luc. 24, 26), — saaledes kunne ogsaa alle Hans Elskere og Efterfølgere være forvissede om, at der paa deres Kors og Trængsel vil følge en evig Herlighed og Salighed. Følg mig kun trøstig, vil Han sige; vi ere paa en og samme Vei; ligesom min Udgang af Verden har været, saadan skal ogsaa din være: se, Himmelen staar mig og dig aaben! Dette udtaler den dyrebare Frelser ogsaa paa et andet Sted saaledes: „Om Nogen vil tjene mig, da følger han mig! og hvor jeg er, der skal og min Tjener være" (Joh. 12, 26). Og Hans Apostel siger: „Lader os se hen til Troens Begynder og Fuldkommer, Jesum, som istedetfor den Glæde, Han havde for sig, led taalmodig Korset, idet Han foragtede Forhaanelsen, og sidder nu ved høire Side af Guds Throne. Betragter den, som har taalmodig lidt en saadan Modsi-

gelse af Syndere imod sig, paa det at I ikke skulle blive trætte og forsage i Eders Sjele!" (Ebr. 12, 1—3).

§ 18. Efterdi vi saaledes korteligen have belyst vor allerkjæreste Frelsers Ord og udviklet deres Indhold, saa uddrage vi nu heraf den Hovedlære, at en troende og gudfrygtig Sjel ikke kan eller maa være uden Kors og Trængsel i denne Verden, hvilket kan stadfæstes ved andre klare Skriftsprog. Job siger: „Er ikke et Menneske i Strid paa Jorden, og ere ikke hans Dage som en Daglønners Dage (hvem Livet bestandig falder surt formedelst det stadige, tunge Arbeide, hvormed han maa fortjene sit Brød)? Og hans Ven Themaniten Elifas siger: „Mennesket fødes til Møie, ligesom Ildens Gnister flyve høit op" (Job 7, 1; 5, 7). Med ham samstemmer den kongelige Profet, sigende: „Mange ere den Retfærdiges Ulykker" (Ps. 24, 20), og efter omhyggeligen at have overveiet, hvorfra de mangfoldige og langvarige Trængsler, hvormed han var besværet, kunde komme — om det for bestandig var forbi med Guds Miskundhed, — om Han havde forglemt at være naadig, — om Han i Vrede havde tillukket sin Barmhjertighed — kommer han paa et andet Sted til den Slutning: „Min Plage er dette; det er Aar fra den Høiestes høire Haand" (Ps. 34, 20; 77, 8 flg.). Ei alene i vort forklarede Skriftsprog, men ogsaa paa andre Steder har vor Frelser forudsagt og ved sin Aand ladet forudsige sine Egne, der ville leve og dø i Hans Samfund og Efterfølgelse, at de ikke skulle blive frie for Anfegtelser, Kors og Trængsler: „Sandelig, sandelig, siger jeg Eder, I skulle græde og hyle; men Verden skal glæde sig. I skulle være bedrøvede. I Verden skulle I have Trængsel" (Joh. 16, 20. 33).

§ 17. Den hellige Apostel siger: „Os bør at indgaa i Guds Rige gjennem mange Trængsler" (Ap. Gj. 14, 22). „Alle, som ville leve gudeligen i Christo Jesu, skulle forfølges" (2 Tim. 3, 12). og idet han formaner sine Thessalonikere til Taalmodighed og Standhaftighed, minder han dem om, at han havde forudsagt dem, at han og de skulde lide Trængsler (1 Thess. 3, 4). Det er mærkeligt, at vi i Guds Ord finde Mennesker, hvilke det ved deres Christendoms Begyndelse blev særligen forudsagt, at de havde mange Trængsler at vente. Jomfru Maria, den Herres Jesu Moder, forudsiges det af den gamle Simeon, da hun havde ført sin Søn til Templet og fremstillet Ham for Gud, at med al den store Ære og Glæde, som Herren havde værdiget hende, vilde dog heller ikke Korset udeblive. „Et Sværd skal gjennemtrænge din Sjel," siger han (Luk. 2, 35). Da Paulus var paa underfuld Maade bleven omvendt og kaldet til Apostelembedet af Herren, vidner denne vel, at han er Ham et udvalgt Redskab til at bære Hans Navn frem for Hedningerne, men tilføier derhos: „Jeg vil vise ham, hvor Meget det bør ham at lide for mit Navns Skyld" (Ap. Gj. 9, 15. 16). Dette maa vi nu vel anse for noget Særdeles; men der er dog ingen troende Sjel, uden at der har vederfarets den noget Lignende ved dens første Indtrædelse i den christelige Kirke, efterdi vi ved Daabens Annammelse ere blevne betegnede med Korset paa vor Pande og vort Bryst for at tilkjendegive, at vi for Fremtiden ei alene skulle nyde Godt af Christi Kors til Retfærdighed og Salighed, men heller ikke maa vægre os ved at udholde Hans Trængsler. Hertil sigter ogsaa Apostelen, naar han siger, at „vi ere døbte til Christi Død, og at dersom vi ere blevne forenede med Ham ved Lighed med Hans Død, da skulle vi være Ham lige i Hans Opstandelse" (Rom. 6, 3. 5). Saa bliver da altsaa ingen indladt i Guds Kirke til Jesu og

hans Helliges Samfund uden paa det Vilkaar, at han skal optage sit Kors, der snart saa at sige vil blive lagt udenfor hans Dør, elske det for Hans Skyld, der saa villigen bar det skjændselsfulde og tunge Korsets Træ til Menneskenes Frelse, og følge Ham villigen og gladeligen under denne søde og hellige Byrde.

§ 16. Skriften siger endnu Mere, nemlig, „at Gud fra Evighed af har udseet, beskikket og bestemt de Troende til Korset." Den hellige Paulus siger: „Hvilke Han forud kjendte, dem har Han og forud beskikket til at vorde dannede efter Hans Søns Billede" (her i Lidelse, hisset i Glæde, her i Trængsel hisset i Herlighed — Rom. 8, 29). Han lærer derhos, at vi ere dertil bestemte, at vi skulle lide Trængsler (1 Thess. 3, 3. 4), og mærkværdigt er det, at ligesom Apostelen siger: „Gud bestemte os til at bekomme Frelse ved vor Herre Jesum Christum" (1 Thess. 5, 9), saaledes siger han ogsaa, at Han har bestemt, det er: beskikket og udseet os til Kors og Trængsler. Da Gud af lutter Naade udvalgte os fra Evighed af i Christo til det evige Liv, bestemte og forordnede Han tillige efter sit alvise Raad, at vi skulde indgaa i Hans Rige gjennem Trængsler (Ap. Gj. 14, 22). Dette udflyder af den samme Kilde og har det samme Udspring som al anden Naade og alle andre Gaver af vor Gud, nemlig af Hans evige Kjærlighed. Af Kjærlighed har Han udvalgt os, af Kjærlighed kaldet os, af Kjærlighed bragt os til Troen, af Kjærlighed skjænket os sin Aands Førstegrøde, af Kjærlighed givet os Trøst og Kraft til at kunne bære dem. Saaledes hænger da Altsammen i hinanden ligesom en Kjæde; Trængslerne ere ligesaavel en gylden Ring i denne Kjæde som noget andet Led, hvilket Ingen kan eller maa rive ud.

§ 19. Saare mærkeligt taler den dyrebare Apostel paa et andet Sted om denne Sag. „Jeg glæder mig," siger han, „i mine Lidelser for Eder og opfylder det, som fattes i Christi Trængsler i mit Kjød for Hans Legeme, som er Menigheden" (Kol. 1, 24). Saasom denne Apostelens Tale er noget dunkel, har den blandt Fortolkerne givet Anledning til mangehaande Forklaringer, hvilke jeg dog forgjæves vilde opholde mig ved at anføre. Efter mit Skjøn har en fortræffelig Lærer i vor Kirke (Osiander) truffet det meget godt, naar han forklarer dette Sted saaledes: „Efterdi Gud Herren ligesom har paalagt Kirken en vis Andel af Trængsler, som den for Christi Skyld maa bære for at blive Ham, sit Hoved, lig, — — saa udstaar jeg en god Del deraf i mit Legeme, for at Maalet af disse Trængsler som Christi aandelige Legeme skal lide, saaledes kan blive desto snarere fyldt. Thi Gud har paalagt mig en større Andel i Lidelser, for at Andre skulle have desto Mindre at bære." Jeg holder for, at man kan gjøre Sagen endnu tydeligere, naar man fremstiller den i en Lignelse. Ligesom om et stort Vand skal udtømmes, og en rig Herre har sat mange Arbeidere hertil og givet Enhver hans Kar, hvormed han skal øse, saa arbeide de vel Alle; men de, som have faaet de største Kar, hjælpe dog mest til Vandets Udtømmelse, — saaledes har vor Gud beskikket sin Kirke en stor Mængde Trængsler, der skulle være overstandne og overvundne før Verdens Ende, og ethvert Medlem af Kirken maa hjælpe til at arbeide, lide og stride alt efter sit Maal og den Naade, han har annammet af Gud, indtil det Hele er afgjort og overvundet. Den, som nu har faaet megen Naade og store Gaver, megen Tro, megen Andagt, megen Nidkjærhed, megen Frimodighed, megen Kraft fra det Høie, han maa ikke finde det

forunderligt, om der tillige er beskikket ham megen Trængsel, megen Anfegtelse, megen Forfølgelse, megen Skjændsel, megen Fare og Nød; han maa heller ikke tænke paa at kunne eller ville unddrage sig derfra; han skal derimod gaa rask til Arbeidet og glæde sig med Apostelen i sine Lidelser, saasom dette ei alene tjener hans Medstridere og Medarbeidere til Opmuntring og godt Exempel, men ogsaa bidrager til, at de Allesammen desto snarere kunne komme til Rolighed.

§ 20. Af alt dette følger nu den ovenopstillede Læresætning, at en troende og gudfrygtig Sjel maa være en Korsdrager. Efterdi Gud har den kjær, maa den ikke forblive uden Anfegtelser; efterdi den er Guds Barn, maa den være underkastet Hans Ris; den Herres Jesu Brud maa ligesom Esther være gjort velbehagelig med Olie af Myrrha, med kostelige Urter og med Prydelser (Esth. 2, 12); den Hellig-Aands Tempel maa stedse opildes og holdes rent. Hvo, der vil annamme og beholde Guds Naades ædle Rose, han maa ogsaa tage tiltakke med Tornerne paa dens Stilk. Hvo, der søger Jesus tilligemed Hans Retfærdighed og Salighed, han maa vide, at han ikke finder Ham andetsteds end i Korset, paa Korset og under Korset. Denne ædle Perle ligger i Trængslernes dybe og bitre Vand, hvoraf man maa hente den op; denne søde Kjærne er skjult under haarde og knudrede Skal og kan ikke erholdes og nydes uden Møie og Arbeide. Hvo, der har det Haab, at han engang skal annamme Livets Krone af den Herres Jesu Haand, han maa i Forveien ikke vægre sig ved at modtage Tornekronen af Hans kjære Haand. Hvo, der vil herske og arve med Christo, han maa ogsaa lide og dø med Ham, efter Apostelens Udsagn: „Dersom vi ere døde med (Christo), skulle vi og leve med (Ham); dersom vi udholde, skulle vi og regjere med (Ham). Saafremt vi lide med Ham, skulle vi og herliggjøres med Ham" (2 Tim. 2, 11. 12; Rom. 8, 17). Du maa derfor længe nok tænke frem og tilbage, min kjære Medchristen, — du maa læse her og der, i den hellige Skrift og andre Bøger, — du maa forsøge, hvadsomhelst du vil, — du maa gyse, modsætte dig, gjøre, som du vil, og hvad du vil: der kommer dog intet Andet ud deraf end dette: „Os bør at indgaa i Guds Rige gjennem mange Trængsler" (Ap. Gj. 14, 22). „Vil du være Christi Discipel, saa fornegt dig selv, tag dagligen dit Kors op og følg Ham."

§ 21. Det har af vigtige Grunde behaget vor Gud at beskikke sine Egne allehaande Kors og Trængsler. Den første Grund er Hans allerhelligste Navns Ære, som ved Korset saare herligen befordres og udbredes. Thi hvad vor Frelser siger om sin Ven Lazarus's Sygdom: „Denne Sygdom er ikke til Døden, men til Guds Ære, at Guds Søn skal æres ved den" (Joh. 11, 4), det maa man forstaa om alle Hans Egnes Kors og Trængsler; det tjener Altsammen til Guds Ære; Guds Kraft sees aldrig bedre end i Skrøbelighed, Hans søde Miskundhed aldrig bedre end i Bitterhed, Hans Trøst aldrig bedre end i Trængsler, Hans Trofasthed og Sanddruhed aldrig bedre end i Nøden, Hans Visdom og Almagt aldrig bedre end, naar det er ude med Menneskets Hjælp og Raad, Hans underlige, men dog naadige og vise Styrelse aldrig bedre end i de mest indviklede og fortvivlede Tilfælder. Saalænge det gaar os vel, tro vi nok ogsaa, at Gud er almægtig, alvis, algod og sanddru, — at Han er en Barmhjertigheds Fader og al Trøstes Gud, — at Han er en trofast Gud og kjærlig Fader; men vi tro med et koldsindigt og søvnagtigt Hjerte; derfor er vor Bøn og Tillid til Ham ogsaa fordetmeste lunken og svag; men Korset gi-

ver Erfaring: da smager man, hvor god Herren er; da kan man ligesom med Øine se og med Hænder gribe Hans Almagt, Visdom og Godhed og tage og føle paa Ham selv; da lærer man, at Hans Kraft fuldkommes i Skrøbelighed; da erfarer man Hans Kjærlighed og Trofasthed og Hans Forjættelsers Sandhed; derved bevares og forøges den levende Kundskab om Gud hos os; da voxer Kjærligheden, Tilliden og Haabet til Ham; da beder man heftigere; da priser man Ham ivrigere; da taler man om Hans Miskundhed, Almagt og Visdom til Andre med stor Sikkerhed, af egen Erfaring; da træder man offentligen frem og siger med David: „Kommer, hører, og jeg vil fortælle, alle I, som frygte Gud, hvad Han har bevist min Sjel. Til Ham raabte jeg med min Mund, og (Hans) Ophøielse var under min Tunge. Men Gud har hørt; Han har givet Agt paa min Bøns Røst" (Ps. 66, 16, 17, 19). Naar man har gaaet igjennem (Trængselens) røde Hav og er bleven udfriet fra sine (aandelige og legemlige) Fiender, da synger man med Israels Børn en Sang for Herren og siger for al Verden: „Herren er min Styrke og Lovsang og blev mig til Frelse. Denne er min Gud, og jeg vil gjøre Ham en Bolig, min Faders Gud, og jeg vil ophøie Ham (2 Mos. 15, 1. 2).

§ 22. Vi glæde os mangengang over den kongelige Profets hellige Bede-, Trøste- og Takke-Psalmer; vi forlyste os i Aanden ved den hellige Paulus's og andre hellige Guds Mænds Skrifter; vi læse med vor Sjels inderste Velbehag de lærerige og trøstefulde Bøger af Luther, Joh. Arndt og andre gudslærte, aandrige Mennesker og prise Gud for den Naade, hvormed Han opfyldte og udrustede disse sine Redskaber. Men vi bør tillige betænke, at disse Mænds Hjerter have været som en Drue, der bliver knust og presset i Vinpersen og saaleder giver sin søde Saft fra sig; jeg mener: de Kors, de mangfoldige Trængsler, Anfegtelser, og Forfølgelser, som de af Gud bleve besværede med, gjorde, at de kunde tale og skrive saa trøsteligt, saftigt kraftigt og opbyggeligt. Ligesom Luther paa det Spørgsmaal, hvorledes han kunde prædike saa kraftigt, at det gik Folk saaledes til Hjertet, svarede: Det have mine Anfegtelser lært mig, saaledes skriver ogsaa en gudfrygtig Lærer i Fortalen til en af sine aandrige Bøger: Er der noget Godt deri, saa takker jeg Gud og Korset derfor. Og saaledes ville ogsaa alle Andre, som endnu leve og skrive noget Forsvarligt til Kirkens Trøst og Opbyggelse, bekjende, at Korset har gjort dem meget Godt, hvæsset deres Pen, opvakt deres Iver, Andagt og Aand og saa at sige renset og krydret Alt, hvad de have frembragt, og gjort det kraftigt.

§ 23. Herhen høre Luthers Ord; „Guds Naade og Miskundhed over os (altsaa tillige Hans Almagt, Visdom, Sanddruhed, Retfærdighed) er saa overvættes stor, at ingen uden stærke Anfegtelser og store Gjenvordigheder kan forstaa det (oprigtig tro derpaa). Satte ikke Tyrannerne og de falske Brødre saa haardt ind paa mig, vilde jeg komme til at hovmode mig af mine Gaver, ikke bede med Alvor og brændende Hjerte, tilskrive min egen Dygtighed og mine egne Evner Alt og ikke Gud, og saaledes vilde jeg dog med al min Kunst fare til Djævelen". Ak ja; Gud vilde faa langt mindre Ære og Pris af mangt et høitbegavet Menneske, dersom ikke Korset havde bragt ham til Erkjendelse af hans Skrøbelighed, Udygtighed og Ubetydelighed. Korset lærer os, at vi selv med Alt, hvad Naturen og Verden kunde skjænke os, er Intet, men Gud og Hans Naade Alt, — at Troen er Guds Gjerning, — at vor Christendoms og vort Forløsningsværks Begyndelse,

Midte og Ende ikke grunde sig paa vor Kraft, Visdom, Forsigtighed og Gudfrygtighed, men alene paa Guds Naade og Barmhjertighed, — at der ingen sikker og bestandig Trøst er her i Verden uden den, som Gud gjennem sit Ord og sin Aand virker i vore Hjerter, — at vi ingen sand og rigtig Ro og Glæde, ingen Fred, ingen Troskab og Oprigtighed, ingen fuldkommen Tilfredsstillelse for vore Sjele kunne finde uden hos Gud alene, — at Alt, hvad der er i Verden, er usselt, forfængeligt og unyttigt for Menneskets Aand, og at der udenfor Guds Naade og Miskundhed i Christo Jesu Intet er at finde, som vore Sjele skulde kunde holde sig til. Ligesom man lærer at kjende den bedste Styrmand i Uveir, den erfarneste Læge i den haardeste Sygdom, den bedste og klogeste Raadgiver i farlige og høivigtige Sager og den bedste Ven i Nøden, saaledes lære vi ogsaa i Kors og Trængsler, hvad vi eie i Gud nemlig den allerbedste, troeste, bestandigste, mest prøvede Hjælper, Læge, Raadgiver og Ven. Derfor bortkaster man al jordisk Tillid, giver Afkald paa al verdslig Trøst og hænger sig ene og alene ved Gud. Saaledes er Korset en Hund, som driver Faarene til deres Hyrde, — vor himmelske Faders Tjener, som skræmmer Børnene med en paatagen Maske, saa at de ile ind i Stuen og kaste sig i Faderens eller Moderens Skjød, — en Ven, der forstiller sig som en Fiende og stifter det bedste Venskab mellem Gud og os.

§ 24. Ligesom Menneskene om Sommeren, naar det er smukt og deiligt Veir, søge sin Lyst og Glæde ude paa Marken — de spadsere og kjøre ud i det Grønne, — de sidde under et skyggefuldt Træ eller paa et eller andet bekvemt Sted, — de æde, de drikke, de le, de spøge og tænke lidet paa Himmelen, som de have disse sine Fornøielser at takke for; men naar et Uveir opstiger, — naar de sorte, mørke Skyer borttage Solskinnet og udsende skrækkelige Lyn og Tordenskrald, da skynde de sig til sine Huse og Kammere, — da begynde de at synge og bede, saa at Himmelen aldrig er mere anseet og agtet, end naar den ser allergyseligst ud og viser sig allerforfærdeligst — saaledes forholder det sig ogsaa med den timelige Lyksalighed og Ulyksalighed; naar det gaar os Mennesker efter Ønske og Villie, og Medgangens Sol beskinner os, saa forelske vi os som oftest i det Jordiske og søge vor Lyst i Forkrænkelighed; men naar et Modgangens Uveir kommer over os, og vor jordiske Glæde forstyrres og fratages os, da vende vi os til Gud, — da lære vi at bede, græde og sukke, — da glemme vi Verden og søge Trøst og Beskyttelse i Himmelen.

§ 25. Det er det, som Esaias siger: „Herre, i Angesten besøgte de Dig; de udøste sin stille Bøn, der Du tugtede Dem“ (Kap. 26, 16). Man kan forklare dette ved den fortabte Søns Exempel. Han forlod sin Faders Hus og drog med sin fulde Pung til et fremmed Land; der ødte han sit Gods i et overdaadigt Levnet og tænkte ikke paa sin Fader og hans Hus, saalænge det gik ham godt; men da han havde fortæret alt det, han havde, og begyndte at lide Hunger og Mangel, da kom han til sig selv og besluttede at staa op og gaa til sin Fader igjen (Luk. 15, 13 flg.). Saaledes gaar det ogsaa fordetmeste med os Mennesker; den gode Gud kjøber sig ofte en Fiende med sine egne Penge. Naar Han fylder vor Pung og kroner os med megen Velsignelse, saa fjerne vi os fra Ham og finde større Behag i Verdens Selskab end i Hans søde og salige Samfund; da have vi ikke Tid til at tænke synderligt om Ham, og gjøre vi det end, saa sker det dog kun flygtigt og koldsindigt. Men naar Kors og Nød overrasker os, da komme vi til os selv

og tænke med sand Anger og Bodfærdighed paa Gud; da sige vi: „Fader! jeg har syndet imod Himmelen og for Dig, og jeg er ikke længere værd at kaldes din Søn" Luk. 15, 18. 19). „Se, vi, vi komme til Dig; Du er Herren, vor Gud. Sandeligen, det er idelt Bedrageri med Høiene, med den Mængde paa Bjergene (hvor det forblindede Folk pleiede at dyrke og tjene de fremmede Guder, det er lutter Bedrag med al verdslig Pragt, Vellyst, Ære, Rigdom, Lyksalighed); sandeligen, Israels Frelse er i Herren vor Gud" (det har ingen anden Trøst, Glæde, Hvile — Jer. 3, 22. 23). Herom taler vor Gud selv saare smukt og mærkeligt hos en af sine Profeter: „Jeg vil gaa; jeg vil vende tilbage til mit Sted (jeg vil i nogen Tid ligesom skjule mig for dem og holde inde med mine Velgjerninger), indtil de kjende sin Skyld og søge mit Ansigt; naar de ere i Angest, ville de aarle søge mig (og sige): Kommer, og lader os vende om til Herren! thi Han har sønderrevet og skal læge os; Han har slaget og skal forbinde os" (Hos. 5, 15; 6, 1).

§ 26. Som det nu er beskaffent med Bønnen og Tilliden til Gud, saaledes gaar det ogsaa med Guds Ord. Dette er en ædel og ren Strøm, der er udflydt af den evige Kjærligheds Dyb, fuld af Kraft, fuld af Trøst, fuld af Sødme og Salighed; det er et skjønt og lifligt Brød, som Gud har beredt til dermed at bespise vore Sjele, et fuldstændigt Apothek, opfyldt med allehaande Lægemidler for vor Sjel. Men hvorledes bliver denne Skat agtet, naar det gaar Menneskene vel? Vi ere i sunde, gode Dage ligesom de drukne og fulde Brønde, der ingen Pris sætte paa en klar Kilde og liflig Bæk, der flyder igjennem deres Marker. Vi ere ligesom de mætte Børn, der lege med Brødet og opsmulre det til ingen Nytte. Vi ere ligesom de stærke Daglønnere, der le af Apothekeren med alle hans Medikamenter. Men efterdi nu dette er Noget, som strider imod vor Guds Ære, saa sender Han os Korset paa Nakken, for at det skal lære os at skatte og høiagtige Hans Ord. Naar Gud lader Trængslernes Hede overfalde os, saa begynde vi at vansmægte og blive matte og tørstige. O, hvor godt smager da ikke en Læskedrik af Israels Brønd! jeg mener: hvor sødt er ikke i Nød og Anfegtelse et Trøstesprog af Guds Ord, hvis Kraft vort matte Hjerte fornemmer! Naar Gud lader os komme i aandelig Fattigdom, Hunger og Nød, saa lære vi, hvad Guds Ord er for en Skat, og at sige med David: „Herrens Domme ere kosteligere end Guld, end fint Guld i Mængde, og sødere end Honning, end Honning, som drypper af Kagerne. Det er mig godt, at jeg blev ydmyget, for at jeg kunde lære dine Forskrifter" (Ps. 19, 11; 119, 7. 71). Naar vi ere syge paa Legemet og Sjelen, saa kaste vi os ned for den Herres Jesu, den himmelske Læges Fødder og bede om Lægedom og Vederkvægelse af Hans Ord og trøstelige Evangelium.

§ 27. Ligedan er det med Himmelen og Saligheden, som Gud har beredt dem, som Ham elske. Han viser os vel i og gjennem sit Ord den aabne Himmel og den ubeskrivelige Herlighed, den Mængde af Godhed og gode Ting, som han har gjemt for dem, der frygte Ham (Ps. 31, 20); men naar det gaar Mennesket vel, — naar det ikke ved af noget Kors og nogen Ulykke, men finder sin Himmel paa Jorden, saa værdiger det knapt den rette Himmel at se op til den, endsige at længes efter den. Den Hellig-Aand har ofte i sit Ord talt om Himmelglæden og gjennem sine Tjenere ladet Sandheden paa det Yndigste fremstille og ligesom afmale i Billeder. Men de fleste Mennesker ere ligesom de grove og simple Folk, der ikke bryde sig om eller vide at vurdere et kunstigt Maleri;

de ere ligesom Bønderne i et fattigt Land, som tro, at der intetsteds er bedre at leve end i deres Fædreland. Naar hellige Guds Mænd tale om den tilkommende og himmelske Glæde, saa tykkes de dem at tale et fremmed Tungemaal, som de ikke forstaa. O, hvor mange Mennesker vil man ikke finde, der, saalænge de leve i timelig Velgaaende, ikke kjende til nogen Længsel efter Himmelen og vel aldrig have sukket efter den! I den danske Historie finder man optegnet, at Kong Valdemar den Tredie var meget verdsligsindet og ikke nærede synderlig Agtelse for den christelige Religion hvorfor han ogsaa pleiede at sige: Dersom Paven vilde have Religionen igjen, kunde han længenok tage den; ligeledes vilde han gjerne lade Gud beholde sin Himmel, naar han kun bestandig maatte have og besidde sine Slotte, Gurre og Vordingborg, som han havde opbygget. Saaledes har jeg ogsaa læst om en formuende Mand i Nederlandene, der eiede en overordentlig skjøn og prægtig Have udenfor sin By, at da han blev farlig syg, og Lægerne havde opgivet ham, lod han sig bære hen i sin Have, hvor han da beklagede sig høiligen over Døden, der vilde berøve ham en saa sød Glæde, uagtet han dog aldrig havde bedet Gud om Hans Himmel, men var tilfreds, naar han blot maatte beholde sin Del af Jorden. O, hvor mange Ligesindede og Brødre af disse vil man ikke finde den Dag idag blandt de vellystige Menneskebørn! Hvor mange monne ikke de være, der gjerne, om det lod sig gjøre, vilde indgaa den Overenskomst med Gud, at Han for bestandig skulde unde dem deres Himmel paa Jorden, mod at Han skulde beholde den deroppe for sig selv og de Stakler, som ingen Glæde have her i Verden! Den gode og trofaste Gud kan imidlertid ikke føie Menneskene i saadan forblindet Daarskab, ei heller tilstede, at Hans Himmel, der har kostet Hans allerkjæreste Søn Hans Blod, skulde blive foragtet. Derfor lader Han dem erfare, at Jorden er en Jammerdal; Han sender dem mangeslags Trængsler, Anfegtelser, Gjenvordigheder, Sygdomme, Nød og Død paa Halsen, for at de skulle blive trætte af Verden og stunde efter Himmelen. Han lader dem her paa Jorden komme ind iblandt lutter Tidsler og Torner, paa det at de skulle længes efter Paradiset; Han tager den forgjængelige Glæde fra dem, paa det de skulle søge den evige; Han gjør dem Verden besk, paa det at Himmelen skal blive dem sød; Hau tillukker alle Døre paa Jorden for dem (berøver dem Midlerne og Anledningerne til jordisk Glæde), paa det de skulle gaa ind ad den aabne Himmeldør.

§ 28. Til Forklaring af, hvad der hidtil er sagt om den første Grund til de Troendes Kors vil jeg hidsætte en Fortælling, som jeg antager her vil være paa sit rette Sted. „Jeg kjender", siger Dr. Selneccer, „en Hofmand, som stod i stor Anseelse og kunde gjøre alt, hvad han vilde, i sin Stilling. Denne Mand bliver meget ulykkelig, bliver afsat fra alle sine Værdigheder og falder saa dybt, som man aldrig kan tænke eller sige. Da det nu varer længe med hans Kors, siger han engang: Ak, Gud, da jeg var i min Velmagt, hørte jeg mangen Prædiken og brugte den hellige Nadverd; men jeg forstod Ingenting rigtigt, hørte alene med Ørene og gik atter bort; min Lykke og Velstand gjorde mig sikker. Nu derimod, da jeg er bleven aandeligen og legemligen fattig forstaar jeg først Evangeliet og øser Lægedom og Trøst, Liv, Saft og Kraft derfra, hvilket jeg Altsammen før ikke vidste Noget af. O, hvor vanskeligt er det ikke for en Verdensmand at blive salig, medmindre han ved Korset bringes til at forstaa Evangeliet! Jeg takker Gud for Hans Tugtelse; thi derved er jeg bleven fattig,

men saare rig i Gud, idet jeg nu ved, at Himmeriget er mit, og Evangeliet om Guds Naade, om Christi Fortjeneste, om Syndernes Forladelse, om den Hellig-Aands Skjænk og Gave, om den rette Seier over Djævelen og om den evige Salighed prædikes for mig Arme. Hvorledes skulde jeg kunne være lyksaligere? Jeg vilde ikke i dets Sted være romersk Keiser, om det ogsaa stod i min Magt; Gud er mit Vidne." Dette er, hvad David siger: „Idet Du ydmyger mig, gjør Du mig stor" (2 Sam. 22, 36). De Naturkyndige fortælle om Olietræet, at naar det bærer liden eller ingen Frugt, skal man blotte dets Rødder om Vinteren, for at det saa at sige kan blive afkjølet; da vil det ufeilbarligen blive frugtbart. Saaledes gik det ogsaa med denne Mand; Gud blottede ham ligetil Rødderne og fyldte ham derved med Aandens og Troens Frugter. Ligesom de vilde og fornuftløse Dyr, som ellers fly for Menneskene, alligevel i Nøden og naar de blive bange, tage sin Tilflugt til dem (som en græsk Historieskriver fortæller om en Spurv, der blev forfulgt af en Høg, og fløi ind i Xenokrates's Barm, og en romersk Forfatter om en Hjort, der søgte Beskyttelse hos et Menneske), saaledes gik det ogsaa med denne Mand, og saaledes gaar det endnu med mange Andre; de vilde ikke give Gud den Ære at tage sin Tilflugt til Hans Skjød og ene og alene at sætte sin Tillid til Hans Miskundhed, saafremt de ikke bleve jagede, bedrøvede, ængstede og forfulgte af Satan og den onde Verden.

§ 29. Vi ville imidlertid gaa videre i Undersøgelsen af Grunden til, at Gud pleier at hjemsøge sine Egne med saamange Trængsler, og vi finde da, at Han ogsaa gjør det i den Hensigt, at Djævelen og Verden skulle vorde beskjæmmede og lagte under deres Fødder. Denne Grund er nær beslægtet med den første; thi efterdi Satan og hans trofaste Elskerinde, den ugudelige Verden, ere Fiender af Guds Rige og Ære, saa forsøge de ofte med stor Magt og List at gjøre disse Afbræk, og efterdi de ikke kunne komme Herren selv nær, saa gaa de løs paa Hans Tjenere og anfalde disse paa det Heftigste. Dette tillader den Høieste, for at de skulle støde an og blive staaende tilskamme. De Troende ere ligesom en foragtet Praas i Djævelens og Verdens Øine; de ere ligesom en Lampe, der har en liden Lue og kaster et svagt Skin fra sig; den stiller nu Gud offentligen frem, til Ærgrelse for Djævelen, og for at han skal forsøge sin Lykke derpaa. Da tænker den stolte Aand: hvor vil du usle Tingest hen? og begynder først at blæse derpaa, i den Tanke, at han skal udslukke den med et lidet Aandepust; men naar han ser, at den tvertimod derved begynder at lyse klarere, saa begynder han at storme løs paa den med fulde Kjæver og opbyde alle sine Kræfter; vil ikke det hjælpe, saa opvækker han Vinde fra alle Kanter og Kroge og vil, hvad det saa end skal koste, have det lille Lys, som Gud har opstillet, udslukket, indtil han omsider med Skam maa afstaa derfra, da han ser, at det er af en himmelsk Natur og ligesaalidt lader sig udblæse som Stjernerne paa Himmelen. Saaledes er det ogsaa med Verden og dens Forfølgelser. Den tager ofte for sig et stakkels gudfrygtigt Menneske, som øver sig i altid at have en uskadt Samvittighed for Gud og Menneskene (Ap. Gj. 24, 16), og opstiller ham som et Maal eller Skive, hvorefter den kan udskyde alle sine Pile; man trænger og bedrøver ham paa alle mulige Maader; man udskjælder og forhaaner ham; man belyver og bedrager ham; man driver Spot med ham; man river hans Gods og Eiendom til sig; man tragter ham efter Livet osv. Imidlertid giver Gud

Agt paa Spillet og bliver sine Egnes Bistand, Rygstød og Skjold. „Han bevarer dem som Øiestenen i Øiet og skjuler dem under sine Vingers Skygge for de Ugudeliges Ansigt, som (vilde) ødelægge dem, for deres Dødsfiender, som omringe dem“ (Ps. 17, 8. 9).

§ 30. Dette sees af de Exempler, som ere optegnede i den hellige Skrift og i Kirkens Aarbøger og blandt hvilke navnlig Jobs er saare mærkværdigt. Ham vilde Satan gjerne komme tillivs, ei alene formedelst hans hellige og ulastelige Levnet, men ogsaa, fordi han haabede, at han ved at faa Bugt med ham skulde vinde en stor Fordel i sin Kamp mod Guds Ære og Rige. Gud tilstedte, at han angreb ham og berøvede ham alt hans Gods, hans Børn og tilsidst ogsaa hans Hilse; den elendige Mand sad nu i Asken, fuld af onde Bylder fra Fodsaalen indtil Hovedissen; han hjalp sig med et Potteskaar til at aabne de brændende Bylder og afskrabe den stinkende Ædder; han var saa fæl og beklagelsesværdig at se til, at hans Venner ikke kjendte ham igjen og ikke kunde se paa ham uden Taarer. Hvo skulde nu ikke troet, at Djævelen havde vundet Seier over en saadan stakkels Askelad? Men nei: Job var midt i sin Elendighed saa stærk og vældig formedelst sin Guds Kraft, at Satan med al sin Ondskab dog tilsidst blev beskjæmmet (Job 1, 12 flg.; 2, 7 flg.). Noget Lignende læse vi om den hellige Paulus, mod hvem Helvede og Verden syntes at have sammensvoret sig for at stoppe Munden paa ham og standse ham i hans ivrige Løb eller for at faa ham under sine Fødder og tilintetgjøre ham. Ikke nok med at han maatte udholde Angreb af indvortes og udvortes Fiender, — at han allevegne blev forhaanet, forfulgt, forbandet, forjaget og plaget og udtæret af Hunger, Nøgenhed, Kulde, Hede, stor Fattigdom og tusindfold Sorger og Anstrængelser; men med den Høiestes Tilladelse gav ogsaa en Engel Satan ham Mundslag og voldte ham slige Smerter, som om han havde havt en Torn siddende i sit Kjød (Kor. 12, 7). Hvorledes den dyrebare Apostel har seet ud under saa haarde Trængsler, kan man let tænke sig. Jeg holder for, at Djævelen ved at betragte ham gjerne kunde briste af Ondskab over, at en saadan tør og maver, ussel og elendig liden Mand foraarsagede ham saameget Bryderi i hans Rige og i Christi Kraft vandt den ene Seier over ham efter den anden. Men han kan dog Intet gjøre ham; jo mere han forfølger og plager ham, desto nidkjærere bliver han til at udbrede Jesu Navns Ære; han ændser hverken Baand eller Trængsler, hverken Liv eller Død; han roser sig af Trængslerne og siger, at hans Glæde desuagtet er overvættes stor (2 Kor. 12, 7). Da han staar i Retten foran den romerske Landshøvding Festus og Kong Agrippa, siger han: Da jeg bekom den Hjælp, som er af Gud, staar jeg indtil denne Dag (som en fast Søile og urokkelig Klippe imod alle Satans og Verdens Anløb, imod al deres Magt, Træskhed og Ondskab) og vidner for Liden og Stor (Høie og Lave) om Guds Naade i Christo Jesu (Ap. Gj. 26, 22). Dette kunde jo ikke andet end ærgre Djævelen. Og Guds Hensigt var det netop, at han skulde løbe sit Hoved itu mod dette Hans udvalgte Redskab, hvor skrøbeligt det end var efter Kjødet, og blive beskjæmmet.

§ 31. I Kirkehistorien har man ogsaa mange herlige Exempler paa Mennesker, der vel have maattet udstaa megen Fare, Trængsel og Nød, men som dog have seiret over Djævelen og Verden og vundet Ærens Krone. Den hellige Ambrosius blev heftig forfulgt af den arianske Keiserinde Justina med hendes Tilhængere, og da Mennesker Intet

kunde udrette, sendte hun ham Helvedaanderne paa Halsen; thi hun bragte det ved en Troldkarls Hjælp dertil, at de gjorde et Forsøg og begave sig hen til Bispegaarden for at ombringe ham; men de kom tilbage med Skam og uforrettet Sag, berettende, at de havde fundet Huset omgivet og beskyttet af lutter Ildsluer, saa at de ikke turde nærme sig det. Den samme hellige Biskop var meget udsat for Angreb af en Betjent ved Keiserhoffet ved Navn Euthymius, der lod en egen Kjærre forfærdige og opstille i Nærheden af Kirken og Biskoppens Bolig, for at han ved Leilighed kunde i Hast kaste ham derpaa og slæbe ham i Landflygtighed. Men dette Forehavende faldt ud til hans egen Beskjæmmelse; thi Bladet vendte sig; Euthymius faldt i Unaade ved Hoffet og blev ført ud af Staden og i Landflygtighed paa den selvsamme Kjærre, som han havde ladet gjøre til Ambrosius. Om den gudfrygtige og nidkjære Biskop Krysostomus i Konstantinopel fortæller man, at Keiserinde Eudoxia efterstræbte ham meget og truede ham haardeligen; men da han ikke ændsede det og ikke ophørte med sin gudelige Iver, sagde hendes fortrolige Betjente til hende: Det er forgjeves, at man truer og skræmmer denne Mand, der ikke frygter for Noget undtagen for Synden.

§ 32. Hvad Gud har udrettet ved den usle og elendige Munk Luther, — hvorlunde Han udrustede ham med en frimodig Heltetro og et uforfærdet Mod, saavelsom med uforlignelige Gaver og derhos opretholdt ham ligeoverfor Verdens og alle Djævles Ondskab, Magt og List, saa at han blev istand til at skrive saamange herlige Bøger og bestaa uagtet alle sine utallige Arbeider, Anstrengelser, Sorger, Farer og Trængsler og omsider ende sit Liv blidt og saligt paa en Seng, det er bekjendt af hans Historie. Jeg kan ikke noksom forundre mig over hans store Frimodighed, naar jeg læser Ting som disse i hans Skrifter: Det gjør mig godt i mit Hjerte — —, naar jeg mærker, at Gud Herren ved mig elendige Menneske gjør Helvedes og Verdens Fyrster saa forbitrede og affindige, at de ere færdige at revne og briste af Ondskab, og jeg imidlertid sidder under Troens og Fadervors Skygge og ler af Djævelen og hans Haandlangere og deres store Vrede, Skrig og Skraal, hvormed de dog ikke udrette Andet end Dag for Dag at gjøre sin egen Sag værre og fremme min (det er: Guds) Sag og gjør den bedre.

§ 33. Men hvad vi se af saadanne særdeles Exempler, det kunne vi endnu stedse iagttage i det daglige Liv, naar vi blot give Agt derpaa. Gud har mangengang besluttet at tage en eller flere Kviste af en daarlig og ligesom fortørret Stamme og lade dem opvoxe til herlige og frugtbare Træer. Hvorledes bærer Han sig da ad? Han udvælger sig ofte de Fattige og Elendige; Han tager Enker og Faderløse; ere de ikke fattige, saa tilsteder Han, at Verden plukker dem brav, skiller dem af med deres Formue og paa andre Maader rusker, trænger og undertrykker dem ret tilgavns. Da ere de ligesom de Lilier, der voxe blandt Torner; de ligne Blomsterne i Morgenstunden, der lade sine beduggede Hoveder hænge og holde dem fast tillukkede. Naar nu Satan og Verden tænke, at de aldrig mere ville reise sig, da kommer Herren farende og gjør dem til herlige Redskaber for sin Naade og til sin Barmhjertigheds Kar; da oprinder Naades- og Lykkes-Solen for dem saa at de, lig Blomster om Middagen, reise sig iveiret, udfolde sig og opfylde Luften med sin liflige Duft. De Naturkyndige fortælle om Safranroden, at den aldrig voxer bedre og aldrig bliver frugtbarere, end naar den trædes under

Fødder, i hvilken Henseende de anføre det latinske Vers:

Pulchrior ut crescat, teritur crocis; o furor ingens,
Lætior ut possis surgere, nolle premi*)!

Saaledes gaar Gud tilværks med Mange i alle Stænder, som han vil hjælpe frem og bruge til sin Ære og sin Kirkes Tjeneste; de maa leve undertrykte, nedtraadte og foragtede, paa det de siden, naar de stige og udmærke sig, skulle give ham alene Magten og udle Satan og Verden, der troede ved sin Ondskab, Magt og List at skulle hindre Guds Værk og forstyrre Hans Forehavende.

§ 34. Jeg lægger ofte Mærke til, hvorledes mangen Præst, som jeg ser i Besiddelse af Aandens Gaver, en frimodig Tro, en brændende Kjærlighed til Gud og Næsten, en gudelig Nidkjærhed og inderlig Attraa efter at fremme Guds Ære og Kirkens Opbyggelse bliver bestormet af Satan og Verden; han skal forfølges, hades, bagvaskes og undertrykkes, om man end skal trække Paaskuddet dertil efter Haarene; hvad andre, verdsligsindede Mennesker gaa fri for, det fordømmes hos ham med stor Heftighed; han kan aldrig gjøre Verden tillags; han skal hede en Hykler, en utidig Ivrer, en Ignorant**), ja vel endog en Sværmer, en Kvæker, en Kjetter; han og hans maa lide Fattigdom og Nød, medens Andre blive rigeligen forsørgede, elskede og ærede. Andre gaa hid og did, ere allesteds velkomne og blive godt beværtede; men han sidder hjemme i sin røgede lille Stue, sukker, græder, sørger og klager; han strider og kjæmper i sine Bønner mod Satan og hans Rige; han tænker, pønser og grunder paa, hvorledes han skal gjøre ham Afbræk, osv.

*) Safranen trædes under Fødder, for at den skal opvoxe smukkere; o hvilken Daarskab, at du ei vil lade dig undertrykke, for at du kan reise dig desto gladere!
**) Uvidende Person

§ 35. Jeg har mangengang forundret mig herover, indtil jeg lærte at kjende min Guds forunderlige Stier og Veie, som dog ere lutter Miskundhed og Sandhed, og fandt, at naar Han stiller en saadan Mand blot for Djævelen og Verden, saa sker det, for at de ved ham skulle vorde beskjæmmede. Thi idet de tænke at undertrykke ham, hæve de ham iveiret; idet de forfølge ham, befæste de Venskabet og Fortroligheden mellem Gud og ham; idet de forhaane ham, tilkaste de ham Perler og Ædelstene, hvormed hans Krone, som er henlagt til ham, engang vil straale desto herligere; idet de foragte ham, gjøre de, at man i Himmelen agter ham desto høiere; idet de støde ham fra sig, give de ham Tid og Leilighed til at læse sin Bibel desto flittigere, bede desto ivrigere og røgte sit Embede desto samvittighedsfuldere. Da forøges Aandens Gaver hos ham; da bliver han stedse frimodigere, ivrigere og standhaftigere, og jo mere Satan og Verden angribe ham, desto dygtigere bliver han til at gjøre deres Rige Afbræk. O, Du forunderlige, alvise og algode Gud! hvor uudforskelig er dog ikke din Regjering og dog saa velsignet og helbbringende; Dit Navn være lovet i Evighed! Jeg har læst hos en Forfatter, at de saakaldte „Uforfærdedes" lærde Selskab i Ferrara i Italien valgte til sit Sindbillede og Kjendetegn en Bogtrykkerpresse med den Indskrift: Premat, dum imprimat, det er: lad den kun trykke, naar den kun indtrykker, nemlig Skriften paa Papiret, eller: Trykning giver Tryk. Dette Billede burde alle retsindige og af Verden forhadte Præster bære paa sig, til en trøstelig Paamindelse om, at Verdens Had og Forfølgelse saavelsom alle andre Trængsler, der møde dem i deres Embede, skulle tjene dem tilgode, som elske Gud, og bidrage til at indtrykke desto dybere hos dem Kjærligheden til den Herre Je-

sum, Nidkjærheden for Guds Ære, de forkrænkelige Tings Forsagelse, og Længselen efter Himmelen. O velsignede Tryk, som indtrykker den korsfæstede Jesu Billede i vort Hjerte! O salige Kors, hvorved vi blive Verden korsfæstede og Verden os! O kjære Lidelser, som gjør os Verden led og Himmelen sød!

§ 36. Men lader os gaa over til at betragte den tredie Grund til, at Gud pleier at paalægge sine Udvalgte og Elskede Korset, hvilken er, at Andre, som endnu ere skrøbelige i Troen og uerfarne i Korsets Skole, derved skulle blive opbyggede, forbedrede og opmuntrede til lignende Kamp og lignende Taalmodighed og begavede med rig Trøst. Den Hellig-Aand pleier at sige om dem, der lide Trængsel og af Gud ere betyngede med særdeles Kors, at de ere blevne et Skuespil eller fremstillede paa Skuepladsen, — som naar Apostelen siger: „Vi ere blevne et Skuespil for Verden," baade for Engle og Mennesker (1 Kor. 4 9), og paa et andet Sted! I bleve ved Forsmædelser og Trængsler et Skuespil (Ebr. 10, 33), hvilket ikke blot er saaledes at forstaa, at de Troende under sit Korses Byrde maa tjene Djævelen og ugudelige Mennesker til en Forlystelse og et Frydespil, men ogsaa saaledes, at de skulle vække de hellige Engles Forundring og være sine Medchristne til et Exempel paa Taalmodighed, Frimodighed, Sagtmodighed, Standhaftighed, og Deslige. Thi naar de efter Guds Raad og Villie blive fremledede paa denne Taalmodighedens Skueplads og spille sin Rolle godt og te sig priseligen, saa tjener Saadant ei alene Gud, Spillets Overopsynsmand, til Ære, men ogsaa deres Medchristne til Efterfølgelse. Hertil hører, hvad Apostelen siger paa et andet Sted, hvor han skriver til Filippenserne om sine Lænker, nemlig, at den Tilstand, hvori han dengang befandt sig, „havde mere tjent til Evangeliets Fremme, idet de fleste af Brødrene i Herren fik Mod ved hans Baand og bleve desmere dristige til at tale Ordet (Evangeliets Ord) uden Frygt" (Filipp. 1, 12. 14), ligesom ogsaa, hvad han siger om de Christne i Thessalonika, nemlig, „at de havde annammet Ordet under megen Trængsel med den Hellig-Aands Glæde, saa at de vare blevne Mønstre for alle de Troende i Makedonien og Akaia" (1 Thess. 1, 6. 7).

§ 37. I dette Øiemed ere ogsaa saamange Helliges Exempler anførte og fremstillede for os efter hinanden i den hellige Skrift: den prøvede Abraham, den ængstede Loth, den misundte Isak, den kummerfulde og sørgende Jakob, den betrængte Josef, den saare plagede Moses, den flygtende og forfulgte David, den dybtbedrøvede og elendige Job, den livstrætte Elias, den klagende og grædende Jeremias, den blandt Løver siddende Daniel, den korsfæstede Jesus, den stenede Stefanus, den forladte Paulus, den fattige og forladte Lazarus og flere Andre, hvilke havt teet sig saare vel paa den førnævnte Skueplads, kjæmpet mandeligen med Satan og Verden, beseiret dem i Guds Kraft og annammet Livsens Krone. Hvad saadanne Exempler til alle Tider have udrettet i Kirken, ligger klart for Dagen, og just derfor lader vor Gud det indtil denne Stund ikke fattes paa Personer, som, efterat de Første ere afstraadte, maa erstatte deres Plads og lyse for Andre med gudelig Taalmodighed. Ved at betragte dette sige vi medrette: „Salig er den Mand, som taalmodigt lider Fristelse (som Gud har vist den Ære, ogsaa at indføre og fremstille ham som en udmærket Korsdrager, paa Taalmodighedens Skueplads); thi naar han er bleven prøvet og (funden tro), skal han faa Livsens Krone, hvilken Herren har lovet dem, som Ham elske" (Jak. 1, 12).

§ 38. De Troendes Kors kommer endvidere Andre tilgode derved, at det danner de bedste og nyttigste Kar for

Guds Naade og gjør de Hellige fremfor Andre skikkede til at tjene sine Medchristne. Trængsler skabe erfarne og kloge Folk, som kunne gaa de Uøvede tilhaande med gode Raad og hellige Forslag, som Apostelen siger: „Trængslen virker Taalmodighed; men Taalmodigheden virker et prøvet Sind, men et prøvet Sind Haab“ (Rom. 5, 3. 4). De Naturkyndige have bemærket, at det Vand, som filrer hen over mange Flintestene og Klipper eller grovt Sand, er det reneste og lifligste, efterdi det ved at støde imod saamange Stene ligesom bliver udarbeidet og giver slip paa sin iværende Urenhed, — ligeledes, at den Sæd, som har ligget længst og dybest under Sneen om Vinteren, siden spirer og grønnes frodigst og bærer mest Frugt. Saaledes er det ogsaa med Guds Kirkes Lemmer; de, som have døiet de fleste Trængsler og Anfegtelser, ere de Dueligste til at undervise, til at formane Andre og hjælpe dem med gode Raad. Thi hvad de tale og tilraade, det er fordetmeste renset for kjødelige og egennyttige Tilskyndelser, i Frygt for Gud vel overveiet og i hellig og uskrømtet Kjærlighed saaledes indrettet, at Guds Ære og Næstens Gavn derved befordres. Desuden frembringer Trængslerne medlidende og sagtmodige Hjerter, der kunne med stor Taalmodighed overse sin Næstes Feil og Skrøbeligheder og med utrættelig Kjærlighed stræbe at forbedre dem; de ere derhos meget villige og redebonne til at byde andre Nødlidende og Bedrøvede en hjælpsom Haand og efter Evne at staa dem bi, og efterdi de vide, hvorledes et bedrøvet Hjerte er tilmode, saa gaar deres Nød dem desto dybere til Hjertet og driver dem med en velsignet Tvang til at komme dem tilhjælp med Bønner, Raad og Daad, i hvilken Henseende vi med Føie anføre de mærkværdige og trøstefulde Ord, som han selv bruger om den Herre Jesus: „Han burde,“ siger han, „blive sine Brødre lig i alle Ting, at Han maatte blive en barmhjertig og trofast Ypperstepræst for Gud til at forsone Folkets Synder; thi efterdi Han led og selv blev fristet, kan Han komme dem tilhjælp, som fristes“ (Ebr. 2, 17. 18), og paa et andet Sted: „Vi have ikke en Ypperstepræst, som ei kan have Medlidenhed med vore Skrøbeligheder, men en saadan, som er forsøgt i alle Ting i Lighed (med os, dog) uden Synd“ (Ebr. 4, 15). Ligesom det nu er over al Maade trøsteligt og heldbringende for alle troende Sjele, at Guds Søn i sin paatagne Menneskenatur og sin Fornedrelsesstand af egen Erfaring har lært at kjende, hvor megen Jammer og Elendighed Menneskeslægten er underkastet, og ligesom de, efter Apostelens Udsagn, derved blive tillidsfulde, saa at de forlade sig desto mere paa Hans Hjælp, saaledes er det ogsaa saare gavnligt for hele Kirken, naar Han endnu lader nogle af dens Lemmer erfare mange Trængsler og derved gjør dem medlidende, venlige, sagtmodige og hjælpsomme.

§ 39. Netop disse kunne ogsaa trøste kraftigst og ligne de beskaarne og dryppende Vintræer, hvilke bære de ædleste Druer; de ligne de Figurer i Springvandene, som med fuld Mund udsprøite det Vand, de med megen Møie og Anstrengelse have modtaget af Kunsten og Naturen, eller endnu mere de Vandspande som slippes ned i en dyb Brønd, for at de skulle komme fulde og overstrømmende op igjen. Hertil sigter Apostelen, naar han siger: „Lovet være Gud og vor Herres Jesu Christi Fader, Barmhjertigheds Fader og al Trøstes Gud, som os trøster i al vor Trængsel, saa at vi kunne trøste dem, som ere i allehaande Trængsel, med den Trøst, hvormed vi selv bleve trøstede af Gud!“ (2 Kor. 1, 3. 4). Den himmelske Trøst er af en egen Natur. Fordiske Læske- og Styrkemidler opbevares i hele og stærke Kar, men hin i braadne og søn-

derknuste. Den er heller aldrig sødere og kraftigere, end naar den flyder af et (ved sand Omvendelse, ved Anfegtelse og Trængsler) sønderslaget Hjerte. O, hvor snart kunne ikke de bedrøvede Sjele mærke Forskjel, naar Noget indgydes dem af et sikkert, uerfarent og uøvet eller af et ved mange Kors og Anfegtelser prøvet Hjerte! Thi omendskjønt disse begge øse sin Trøst af en og samme Kilde, saa er det dog vist, at al Trøstens Gud trøster mest gjennem dem, som Han i Forveien har renset og dygtiggjort ved megen Trængsel; dette kan stadfæstes med Hans egne Ord, naar han siger: „Jeg vil bo hos en Sønderknust og Fornedret i Aanden, til at gjøre de Fornedredes Aand levende og at gjøre de Sønderknustes Hjerter levende" (Esai. 57, 15), hvilket vel er nærmest at forstaa om de bedrøvede Hjerter selv, som trænge til Husvalelse, at Gud med sin naadige Iboelse vil række dem den, men dog formentlig ogsaa godt kan forklares derhen, at Gud vil bo rigeligen med sin Aand og Naade i de ved Kors og Anfegtelse forud velforsøgte og prøvede Hjerter og ved deres Trøst tillige vederkvæge og opreise Andre.

§ 40. Herom udtyder man heller ikke uden Grund, hvad den himmelske Brudgom siger i Høisangen: „Vaagn op, Norden, og kom, Sønden; blæs igjennem min Have, at dens (kostelige) Urter kunne dryppe!" (Kap. 4, 16), hvor der ved Haven forstaaes den christne Kirke, ved Norden- og Søndenvindens Bevægelse og Blæst de mangeslags Anfegtelser og Trængsler og ved de dryppende Urter Kirkens og de Troendes Dyder og Gaver, hvilke aabenbare sig mest til almindelig Nytte, naar de saa at sige ved Korset ere blevne satte i Bevægelse og gjorte flydende. De Lærde fortælle om et pigget Træ, der voxer i Arabien, og hvoraf Myrrhaen udflyder, at den aldrig rinder overflødigere og rigeligere, end naar Træet rystes stærkt af heftige Stormvinde, ligesom man ogsaa hertillands*) holder for, at man kan vente sig den rigeste Høst af vore Frugttræer, naar de om Vinteren have været dygtigt medtagne af stærke Vinde. Nu, saaledes er det ogsaa med de aandelige Træer i Guds Have; de nyttigste, de saftfuldeste og frugtbareste ere de, som ere prøvede ved mange Trængsler og derved gjorte fortrolige med Gud. Og just dette er ogsaa Aarsagen, hvorfor Kirkens Lærere og Forstandere som oftest blive hjemsøgte fremfor Andre med meget Kors, mangehaande Anfegtelser og Trængsler. Derved vil Gud gjøre dem sagtmodige, barmhjertige, venlige, erfarne og dygtige, saa at de siden kunne saameget bedre omgaaes med de Bedrøvede og Nødlidende og glæde dem med desto rigere og kraftigere Trøst.

§ 41. Vi gaa nu over til den fjerde Grund til de Kors og Trængsler, hvormed Guds Børn blive hjemsøgte, hvilken Grund Apostelen har udtrykt i disse Ord: „Vi vide, at alle Ting tjene dem tilgode, som elske Gud" (Rom. 8, 28), og vi ere forvissede om, at intet Kors bliver paabyrdet de Troende, uden at det har den Overskrift: Dem tilgode, som elske Gud. Ligesom det Kors, efter hvilket alle andre havde sit Navn, og hvorved de helliges og velsignes, det nemlig, hvorpaa den Herre Jesus fremstillede sig til et Offer for sin himmelske Fader, er kommet den ganske Verden tilgode, saaledes have de Kors, som ere beskikkede for de Troende, sin store Nytte og Velsignelse. Denne er mangfoldig og mangehaande, saa at jeg vil have Møie med tilbørligen og i Korthed at fremstille og forklare den.

§ 42. Ved Korset paamindes Guds Børn om, hvilken Elendighed Synden har bragt ind i Verden, og hvilken stor Ondskab det er at synde mod Gud (1 Mos. 39, 9). Hertil sigte ogsaa Profetens Ord:

*) I Tyskland.

„Vid og se, at det er ondt og beskt, at du har forladt Herren din Gud, og at min Frygt ikke er hos dig, siger Herren, den Herre Zebaoth“ (Jer. 2, 19). Et Menneske, der har Lykken med sig og sidder i Verden ligesom i en Rosenhave, betænker ikke, hvad Adams Fald og Arvesynden, hvormed vi nu alle ere behæftede, have paa sig. Ei heller ved han at vurdere Paradisets Tab, efterdi han endnu tror at leve i Paradiset. Derfor sætter han heller ikke Pris paa den dyre Forløsning, som er skeet ved Jesum Christum, og takker Ham ikke af Hjertet for, at Han har frelst os fra den tilkommende Vrede. Han tror heller ikke, at han har stor Aarsag til at sørge over sine Synder, efterdi han ikke føler deres sørgelige og bitre Virkninger. Derimod et gudfrygtigt Menneske, som er hetynget med Christi Kors og nok kan slutte af de mangfoldige Trængsler, som møde ham, at han ikke lever i Paradiset, men i Verden, i Taare- og Jammerdalen, han sukker hjerteligen over det første Syndefald, beklager, at Gud er bleven krænket og fortørnet og Menneskeslægten fordærvet ved Arvesynden. Han erkjender, at Guds Domme ere Retfærdighed (Ps. 119, 75); han frygter for Hans Vrede og ydmyger sig under Hans vældige Haand, sigende: „Dig hører Retfærdighed til, men os vort Ansigts Blussel“ (Dan. 9, 7). Han tilstaar, at Han ikke gjorde os Uret, selv om Han kastede os i Helvede strax, efterat vi vare fødte til Verden, og medens man endnu kalder os uskyldige Børn. Derfor forundrer han sig ogsaa desto mere over Guds Kjærlighed, at Han har givet os sin enbaarne Søn til en Frelser, og ved ikke, hvorledes han skal takke den Herre Jesus, fordi Han ved sin Lidelse og Død har forløst os fra Helvedpinen og forvandlet den skrækkelige og evige Syndestraf, som vi have fortjent, til en timelig og faderlig Revselse, som dog tjener til vort Bedste. Et saadant Menneske lever ogsaa i daglig Omvendelse og tror aldrig nok som at kunne afbede sine tilforn begangne Synder hos sin Gud og aldrig kunne fuldtakke Ham, fordi Han ikke bortrykkede ham i disse til den evige Fordømmelse.

§ 43. Ved Korset bevares derhos en troende Sjel for Synd, for Verdens Forargelse og for Djævelens Forførelse. Ved Trængsel bliver Kjødslysten dæmpet, Anledningen, ligesom en Dør, tillukket. Øinene ligesom blendede, Ørene tilstoppede, Tungen tæmmet, Hænder og Fødder fængslede, Hjertet nedtrykt og hele det gamle Menneske svækket og korsfæstet, saa at det ikke kan modsætte sig Aanden med saadan Kraft, som det ellers pleier at gjøre. Thi af, hvad derom paa sit Sted er lært, vide vi, omendskjønt de Troende efter Gjenfødelsen og Omvendelsen ere hellige, ere de dog ikke lutter Aand: de have vel forladt Synden, men Synden har endnu ikke forladt dem; deres Hjerte ligner Jorden i en skjøn Lysthave; thi ihvorvel den er tilstelt paa det pynteligste, beplantet med de deilige Blomster, Urter og Vexter besat med allehaande frugtbare Træer, giver den ikke Slip paa sin Vanart og er stedse tilbøielig til ogsaa at frembringe Ukrud, Næslebuske, Tidsler og Torner, saa at den behøver stadig Opsigt og flittig Lugning. Til nu at dæmpe Synden og den Vanart, som endnu er tilbage i de Gjenfødtes Kjød, og udrydde dens Skud og fremspirende Vexter er Korset et fortræffeligt Middel. Vi glæde os ofte over en gudfrygtig Sjel og finde vor Lyst i dens hellige Tanker, himmelske Attraaer, frimodige Tro, brændende Kjærlighed, store Taalmodighed, heftige og ivrige Bønner osv. Men var ikke Korset, saa blev en saadan Guds Lysthave at se til som en Udmark, hvor Orme og Padder vilde have sine Reder og Tilholdssteder. Skriften sammenlig-

ner Korset med Ilden, ei alene, fordi det gjør vor Villie flydende, lig en haard Malm, saa at den lader sig støbe og danne i alle den hellige, guddommelige Villies Former, men ogsaa, fordi det renser vort Hjerte, prøver Troen og udbrænder de onde Lyster i vort Kjød. Erfaringen viser, at der ofte ikke er noget bedre Middel til at hjælpe paa en Ager, som har ligget en tidlang øde og er bleven forgroet, end at nedhugge og tænde Ild paa de Buske, Krat og Træer, som ere opvoxede derpaa, fordi paa denne Maade ogsaa Rødderne blive udbrændte og Ageren derhos gjødet med Asken. Saaledes er det ogsaa med mangt et Menneskehjerte: det maa udbrændes med Anfegtelsernes og Trængslernes Ild; ellers er det uimodtageligt for den himmelske Sæd og udygtig til at bære god Frugt.

§ 44. Guds Aand sammenligner ligeledes Trængslerne med Tornerne og siger, at Gud derved ligesom tillukker og tilgjerder Veien til Synden. Dette sees af Jobs Ord: „Min Vei har Han gjerdet til, saa jeg ikke kommer frem, og paa mine Stier lægger han Mørke“ (Kap. 19, 8), ligesom ogsaa Gud selv siger hos Profeten: „Jeg vil sætte Gjerde om din Vei med Torner og gjerde hendes (den forførte Sjels) Gjerde, at hun ikke skal finde sine Stier. Og hun skal jage efter sine Bolere og ikke gribe dem og lede efter dem og ikke finde dem; da skal hun sige: jeg vil gaa og vende tilbage til min første Mand; thi jeg havde det da bedre end nu“ (Hos. 2, 6. 7). De Troendes fordærvede Kjød har endnu den Art i sig, at det ikke godt kan glemme sine forrige Syndeveie; det vilde undertiden let lade sig bevæge til at besøge sine gamle Smuthuller; men dette ser den gode Gud og tillukker dem med Torner, saa at det ikke kan nærme sig dem. Jeg har læst, at naar Hyrderne se en Mudderpøl paa Markerne om Sommeren, pleie de at forvare den rundtom med et Hegn, for at Faarene ikke i stærk Hede skulle komme derhen og drikke sig Døden i Kroppen. Saaledes bærer ogsaa vore Sjeles trofaste Hyrde og Tilsynsmand sig ad med sine Faar. Han omhegner Verdenslysten og Forfængeligheden med saamange Torner og Trængsler, at de ikke kunne komme dem nær. Abraham saa en Væder indviklet i Buskene med sine Horn og tog den og ofrede den til Brændoffer i sin Søns Sted (1 Mos. 22, 13). Væderen var ikke blevet noget Guds Offer, dersom den ikke var bleven hængende i Buskene med sine Horn. Og mangt et Menneske vilde ikke fremstille sig som et helligt Offer for sin Gud, dersom han ikke var stedt i Kors og Trængsler. De troende Sjele ligne de Blomster, der have en skrøbelig Stilk, eller de tynde og krybende Væxter, som Humlen, Ærterne, Vinranken og andre, som man maa sætte en Stang ved Siden af og fæste dem dertil, for at de ikke skulle komme til Skade, men voxe frodigt og blive frugtbare.

§ 45. Ved Trængsler bliver Mennesket skikket til at gjøre Guds Villie og at vandre i hellig Lydighed mod Ham. Ilden smelter Lakket og gjør det modtageligt for Signetet og Seglet; ligeledes blødgjøre Trængslerne vort Hjerte, saa at Gud kan trykke sit Segl deri og forme det efter sin hellige Villie. Profeten Jonas modsatte sig Gud Villie, ønskede sig fritagen for at prædike i Ninive og troede at skulle undfly Ham paa Havet. Men efterat han, som den gudfrygtige Tauler udtrykker sig, var blevet beitset i Søvand, blev han mygere og villigere til at gjøre, hvad der var ham befalet. Saulus fnysede med Trusler og Mord mod Herren og forfulgte Hans Menighed; men da han var bleven kastet til Forden ved den Herres Jesu Guddomskraft og blindet ved Hans Lyses Glands, sagde han skjælvende og bævende: „Herre, hvad vil Du, at jeg skal gjøre?“ Jeg kommer

herved til at tænke paa en gudfrygtig og ved mange Smerter og Ængstelser prøvet Mand, der har fortalt mig, at han i sin Ungdom var en stor Elsker af verdslig Selskab og uden egentlig at være nogen Dranker, dog gjerne omgikkes med letsindige Mennesker og fandt Behag i deres Spøg og Narrestreger. Denne Mand blev engang formanet af en gudfrygtig Præst, at han skulde unddrage sig saadant kjødeligsindet Selskab og tage sin Samvittighed bedre iagt. Men han svarede leende, at der stod jo i Psalmen: „Som et Dyr var jeg hos dig" (Ps. 73 22); ogsaa han var et Dyr for Gud; vilde han have ham anderledes, saa vilde Han nok tvinge ham og gjøre ham anderledes. Ja, ja, sagde han siden, naar han pintes næsten tildøde af sin usigelige og ualmindelige Hovedpine, som ingen Læge kunde hitte Rede paa, og var kommen sig lidt deraf: Gud har tæmmet dette ustyrlige Dyr; jeg vilde ikke til Ham; men Han har lagt et Bidsel i min Mund, saa at jeg alligevel maa.

§ 46. Trængslerne er et godt og velsignet Middel til at fremme vor Christendoms Vært. Thi ligesom naar Himmelen ser mørk ud, er overtrukken med sorte, tykke Skyer, og ligesom lægger sin Vrede for Dagen med Regn, Lynild og Torden, — da bliver Jorden vædet og rystet, saa at den siden bærer desto flere Frugter, — saaledes ogsaa: naar Naadens Himmel og Gud selv er skjult af en Sky og lader Anfegtelsens Uveir komme over os, da tiltage vi mest i alle christelige Dyder. De Naturkyndige berette, at naar man afhugger de gamle, uduelige Grene paa et Olietræ, som nødig vil bære Frugt, saa vil det formedelst sin medfødte Fedme og overflødige Saft blive ligesom fornyet, frembringe nye Skud og Grene og blive langt smukkere og frugtbarere, ligesom de ogsaa ville vide, at det samme Træ er frugtbart paa enkeltliggende Høie, men ufrugtbart paa lave og fugtige Steder. Saaledes forholder det sig med de Christne; de ere aldrig rigere paa Aandens eller Troens Frugter, end naar de befinde sig i aandelig og legemlig Fattigdom; naar deres Grene blive beskaarne — jeg mener: naar de jordiske Trøstemidler blive dem fratagne og deres kjødelige Sind bliver bøiet, saa fornye de sin Iver og sine hellige Forsætter, fordoble sine Sukke og Bønner. Naar en Urt gnides, og et Kryderi stødes, lugte de stærkest, og Citroner og Pomerantser dufte aldrig lifligere, end naar man overalt stikker og saarer dem. Saaledes er det ogsaa med det gjenfødte Hjerte; naar det bliver saaret og sønderknust af Korset, da udsender det de kraftigste Sukke, — da aabenbarer det sin Tro, sin Kjærlighed og sit Haab.

§ 47. Nogle fortælle, at Roserne skulle lugte behageligere, naar man planter Hvidløg ved Siden af dem, Noget, som forøvrigt faar komme an paa Erfaringen. Men Christne lægge allermest sin Tro, sin Andagt, sin Tillid til Gud for Dagen, naar de ere omringede af aandelige og legemlige Fiender og ere mest betrængte. Lamperne skulle skinne klarest, naar man kaster lidt Salt i den Olie, hvormed deres Lue vedligeholdes. Saaledes lader ogsaa Troen sit Lys skinne klarest, naar Guds Ord, der opholder og ligesom ernærer den, bliver blandet med Anfegtelsens Salt. Det gaar mangengang til mellem den troende Sjel og den Herre Jesum som mellem unge Ægtefolk; disse elske hinanden vel inderligt, men naar en eller anden Trængsel kommer over dem, og de se og erfare hinandens trofaste Hjertelag, da bliver Kjærligheden saameget større og urokkeligere. Vi elske jo ogsaa i gode Dage den Herre Jesum, men ikke saa hjerteligt og inderligt, som naar Hans Trofasthed har aabenbaret sig for os og kommet os til Hjælp i Trængsler og Anfegtelser. Herhen

høre nu de Skriftens Sprog, der tydeligen udtale, hvad vi hidtil have fremstillet i Lignelser. „Hver Gren paa mig" (enhver troende Sjel), siger vor Frelser, „som bærer Frugt, renser min Fader (med Korsets Gartnerkniv), at den skal bære mere Frugt" (Joh. 15, 2). „Trængselen," siger Apostelen, „virker Taalmodighed; men Taalmodighed virker et prøvet Sind, men et prøvet Sind Haab; men Haabet beskjæmmer ikke" (Rom. 5, 3 flg.). Ligeledes: „Vi vide, at alle Ting tjene dem tilgode, som elske Gud (Rom. 8, 28). „Aandernes Fader (vor aandelige og himmelske Fader) revser os til Nytte, paa det vi skulle blive delagtige i Hans Hellighed (blive stedse helligere og gudfrygtigere). Al Revselse synes, medens den er nærværende, ikke at være til Glæde, men til Bedrøvelse; men siden giver den igjen dem, som ved den ere øvede, Retfærdigheds salige Frugt" (Ebr. 12, 10. 11).

§ 48. Men jeg maa endnu sige noget Mere om Korsets Nytte. Det tager ei alene imod Guds Naadegaver, men bevarer dem ogsaa, saa at Gud kan skjænke os endnu flere og større. Apostelen siger, at et tungt Kors var ham paalagt, og at en Torn var ham given i Kjødet, nemlig en Engel Satan, for at han skulde slaa ham paa Munden, paa det at han ikke skulde hovmode sig af sine høie Aabenbarelser (2 Kor. 12, 7), og, som han siger paa et andet Sted, paa det ikke han, som prædikede for Andre, selv skulde blive forskudt (1 Kor. 9, 27). De Troendes Hjerte er ligesom et Kar, der er fyldt med et kosteligt Vand, og Trængslerne ere ligesom det Klæde, det Laag eller den Kork, hvormed Karret er tillukket og forvaret, for at Vandets bedste Kraft ikke ved Uagtsomhed skal bortdunste. Ved Betragtningen af Paulus's Ord, hvor han skriver til sin Timotheus: „Drik ikke mere Vand; men nyd lidt Vin for din Mave og dine jævnlige Sygdomme" (1 Tim. 5, 23), opkaster den fortræffelige Kirkelærer Krysostomus det Spørgsmaal, hvorfor ikke „Apostelen, ved hvis Hænder Gud gjorde ikke ringe kraftige Gjerninger, saa at der endog blev bragt Svededuge og Haandklæder fra hans Legeme til de Syge, og saa at Sygdommene vege fra dem, og de onde Aander fore ud af dem" (Ap. Gj. 19, 11. 12), hvorfor Han ikke befriede sin kjære og retsindige Søn fra hans Mavesmerter og jævnlige Sygdomme, og svarer hertil, at disse Sygdomme vare saare nyttige og tjenlige for Timotheus, og at siden Apostelen selv, uagtet sine høie Gaver, havde en Satan behov, saa trængte Timotheus endnu saameget mere dertil. Thi den hellige Apostel Peter siger: „Smykker Eder med Ydmyghed; thi Gud staar de Hoffærdige imod; men de Ydmyge giver Han (større og større) Naade" (1 Pr. 5, 5). Men Ingen er ydmyg af Hjertet uden den, hvis Sind er blevet bøiet ved Korset. Kong David siger: „Idet du ydmyger mig, gjør Du mig stor" (2 Sam. 22, 36), eller, som Nogle oversætte det: Ved Fornedrelse udvider Du mig, idet de forklare dette Sted ved Billedet af en Sølvsmed, som banker og driver et Stykke Sølv med Hammeren, saalænge til han har faaet gjort et smukt og stort Kar, et Bæger eller en Skaal deraf, som kan rumme Meget. Saaledes banker og udvider ogsaa Gud sine Egnes Hjerter med Trængselens Hammer, for at de skulle kunne rumme desto Mere af Hans Naadegaver og tjene Andre saameget rigeligere dermed. Ligesom man om Vinteren sætter enkelte fine Væxter, der ikke kunne taale Kulden, ned i en dyb og mørk Kjælder eller endog nedgrave dem i Jorden, som paa nogle Steder sker med Vinranken, for at de derved skulde holdes ilive og blive desto frugtbarere, saaledes handler ogsaa Gud med sine Troende; Han lader dem

ofte erfare megen og stor Angest; Han overøser dem med Skjændsel og Foragt og skjuler dem saa at sige i Fattigdoms og alskens Elendigheds dybe Hule, ligesom deres Frelser i en mørk Stald, alt i den Hensigt, at deres Tro skal bevares, — at de skulle sikres for Verdens Forargelser, og for at de skulle fyldes med desto mere Naade og Kraft fra Himmelen.

§ 49. Korset medfører tillige hos Guds Børn megen Fred og Glæde i den Hellig-Aand. Thi om de end efter Kjødet lide og ere bedrøvede, saa ere de dog stedse glade indvortes og efter Aanden, som Apostelen siger: „Vi ere som Bedrøvede, dog altid glade. Jeg har en overvættes stor Glæde i al vor Trængsel" (2 Kor. 6, 10; 7, 4). Erfaringen lærer, at naar Kulden udenfor os er stor, saa er Varmen i det menneskelige Legeme ogsaa stor; thi den udvortes Kulde tillukker Legemet og dets Svedehuller og driver den naturlige Hede sammen, saa at den formaar at virke saameget stærkere. Saaledes er det ogsaa med de Troendes Trængsler; det udvortes Menneske besværes og udmattes vel derved, men i det Indre styrkes Troen, Kjærligheden, Haabet, og den Hellig-Aands Vidnesbyrd om Guds Naade og vor Barneret (Rom. 8, 16) ytrer sig aldrig kraftigere end i Anfegtelsens Tid. Derfor have ogsaa den Herres Jesu Blodvidner skrevet om sig selv, at de aldrig i hele sit Liv have været friskere og muntrere paa Legeme og Sjel end i sit Fængsel, og at de aldrig i sine Dage have smagt Guds Godhed bedre end i sine Lænker. Ja, En af dem vidner, at da han stod for Retten og blev skarpt forhørt angaaende sin Tro, fornam han en særdeles Trøst, ligesom en liflig Vederkvægelse, der trængte igjennem alle hans Lemmer og opfyldte, styrkede og glædede hans Hjerte, saaledes som vi allerede paa et andet Sted i dette Værk have berettet. Dette var den Aand og Naade, som fordum gjorde den hellige Stefanus saa trøstig og frimodig, at han ikke saa bleg og forskrækket ud, men lignede en deilig og klar Engel, som den hellige Lukas fortæller om ham. Det Samme findes endnu hos ethvert Guds Barn, alt efter Troens og Trængselens Maal. De ere ofte tungsindige, sørgmodige og omringede af mangehaande Angest og Nød, og dog føle de tydeligen Noget hos sig, som gjør, at de ikke blot finde Behag i denne sin Tilstand, men ogsaa øse en Glæde og Fornøielse deraf, hvilket jo uden al Tvivl er den Hellig-Aands søde Kraft og Trøst.

§ 50. Saa medfører ogsaa Korset en stærk Forvisning om Guds Naade her i Tiden og om den himmelske Glæde i Evigheden. Thi Skriften siger: „Min Søn, agt ikke Herrens Revselse ringe; vær ikke heller forsagt, naar du tugtes af Ham; thi, hvem Herren elsker, den revser Han, og Han hudstryger hver Søn, som Han antager sig. — — Men dersom I ere uden Revselse, i hvilken Alle (alle Troende) ere blevne delagtige, da ere I uægte og ikke Børn" (Ebr. 12, 5 flg.). „Hvilkesomhelst jeg elsker, dem straffer og tugter jeg" (Aab. 3, 19). Dette er nu visseligen noget Stort, at vi i vort Kors have et Kjendetegn og en Vished for, at vi ere Guds kjære Børn, den Herres Jesu Disciple og Efterfølgere og ere paa den rette Vei, der fører til Himmelen og Livet. Naar en Vandringsmand paa sin Reise spørger efter den rette Vei, og en af Indbyggerne beskriver ham den saaledes: Gaa ligefrem, ret imod det Fjeld, som ligger for Eder, og hold Eder paa den midterste Vei, ihvorvel den er daarligt vedligeholdt, ujævn og paa nogle Steder bevoxet med Torner. Naar I nu have vandret paa den en Stund, saa komme I til en brusende Elv, hvorover der ikke gaar nogen Bro; men I maa vade igjennem

den; dog staar det paa det Sted, hvor man kan gaa trygt over, opreist et Kors; ret Eder derefter. Naar I ere vel over Elven, komme I til en sumpig Slette og til en Myr, hvori man let kunde synke ned og omkomme; men der er lagt Stene derover, betegnet med Kors; paa dem maa I give nøie Agt. Naar I ere ude af Myren, saa komme I til en tyk Skov, hvori der er mange Skovveie og Vildstier, der gaa baade til Høire og Venstre; men I maa kjende den rette Vei paa de Træer, hvori der er hugget et Kors; følg den og ingen anden. Naar Skoven er til Ende, saa have I Fjeldet og en brat, trang Sti for Eder, hvor I undertiden maa kravle paa Hænder og Fødder: fra denne Sti gaar der vel ogsaa lystelige Sideveie, som tilsyneladende vilde være bedre og bekvemmere at vandre paa; men de ere ikke sikre, og mange Mennesker have tilsat Livet paa dem; hold Eder derfor paa den omtalte trange Sti, og for at I ikke skulle tage feil af dem, saa læg Mærke til de Kors, som ere indhuggede i Klippen, alt som man kommer frem. Naar I nu ere komne over dette Fjeld, saa se I den Stad foran Eder, som I stunde efter og søge. Naar nu den nævnte Vandringsmand følger denne Underretning og finder Alt saaledes, som det er blevet ham beskrevet, saa giver det ham en fast Forvisning om, at han ikke gaar feil, og falder Reisen ham end meget sur og besværlig, saa trøster han sig dog bestandig med, at han er paa den rette Vei, og at han ufeilbarligen vil komme til den forønskede Stad. Saaledes forholder det sig ogsaa med Guds Børn, der ere Fremmede og Pilegrime her i Verden. Spørge de efter den rette Vei til Himmelen og Guds Stad, saa siger den Herre Jesus: „Den Port er snæver, og den Vei er trang, som fører hen til Livet, og de ere faa, som finde den" (Matth. 7, 14), og hans Apostel: „Det bør os at indgaa i Guds Rige gjennem mange Trængsler" (Ap. Gj. 14, 22). Naar de nu finde det saaledes, — naar de allevegne se Veien betegnet med Kors og med mange Trængsler og Møisommeligheder, ligesom med Torner, saa indgyder dette dem en stor Trøst og et godt Mod, saa at de uden Frygt trænge igjennem alle Besværligheder og Gjenvordigheder og overvinde Alt med det glade Haab om Himmelen.

§ 51. Førend vi slutte denne Betragtning, ville vi overveie de Sprog i Skriften, der forsikre os, „at Enden paa og Frugten af al Guds Børns Trængsel skal være lutter Glæde," og at Arons, eller rettere sagt Jesu Christi, den nye Pagts Ypperstepræstes, Stav omsider skal begynde at blomstre, skyde Knupper og bære den himmelske Trøstes Mandler. Af saadanne Udsagn er der mange; vi ville imidlertid kun anføre dem, som fremfor andre ere mærkelige og trøstefulde. „Du, min Gud," siger David, „som lod os se mange Trængsler og Ulykker, Du vil igjen gjøre os levende, og af Jordens Afgrunde vil Du igjen drage os op (ligesom man om Vaaren tager Planterne op igjen af de mørke Kjældere og bringer dem i Sollyset og opreiser Vinrankerne, der have ligget begravne under Sne og Jord). Du vil formere min Storhed og vende om og trøste mig" (Ps. 21, 20. 21), og paa et andet Sted: „De, som saa med Graad, skulle høste med Fryderaab. Han gaar og græder, bærende den Sæd, han udstrøer; han skal komme hjem med Fryderaab, bærende sine Kornbaand" (Ps. 126, 5. 6), og Esaias: „Herrens Forløste skulle komme tilbage med Frydesang, og evig Glæde skal være over deres Hoved; Fryd og Glæde skulle de bekomme, og Sorg og Sukke skulle fly fra dem" (Kap. 35, 10), og den Herre Jesus: „I skulle være bedrøvede; men Eders Bedrøvelse skal vorde til Glæde. — — Jeg vil se Eder

igjen, og Eders Hjerte skal glædes, og Ingen tager Eders Glæde fra Eder" (Joh. 16, 20, 22), og paa et andet Sted: „Jeg ved dine Gjerninger og din Trængsel og din Fattigdom; — — frygt ikke for det, du skal lide; — — vær tro indtil Døden, saa vil jeg give dig Livsens Krone" (Aab. 2, 9. 10), og den hellige Paulus: „Jeg slutter, at den nærværende Tids Lidelser ikke ere at agte mod den Herlighed, som skal aabenbares paa os" (Rom. 8, 18). „Vor Trængsel, som er stakket og let, bringer os en evig og over al Maade vigtig Herlighed, idet vi ikke have de synlige Ting for Øie, men de usynlige" (2 Kor. 4, 17. 18). Dette er vel ikke saaledes at forstaa, som om vore Lidelser gjorde os fortjente til den himmelske Glæde; men det lærer os tydeligt, at de ere en af Gud udvalgt og velsignet Orden, som vi skulle gjennemgaa, for derefter at indgaa til saadan Glæde; det lærer os, hvad Følgen er af Trængslerne, og hvad vi efter at have overstaaet dem have for Jesu Skyld at vente af den Naadige og Barmhjertige.

§ 52. Af Alt, hvad der hidtil er anført om Korsets store Nytte, indsees nu letteligen, hvorfor Guds Aand i Skriften gjør saameget Væsen af de Troendes Kors og giver det saamange mærkelige Navne. Gjennem Job kalder Han det en Guds „Høiagtelse af Mennesket" og et Guds Arbeide med ham, idet han siger: „Hvad er et Menneske, at Du agter ham stort, — at Du retter din Hu paa ham, og at Du besøger ham hver Morgen (ligesom en Læge besøger sine Syge tit og ofte, helst om Morgenen, og foreskriver, hvad der er tjenligst for deres Helbred), hvert Øieblik prøver ham?" (Kap. 7, 17, 18), hvorved er at mærke, at Job udtrykker sig paa samme Maade om Korset som David om Guds øvrige Velgjerninger; thi ved at betragte den store og ubegribelige Godhed, som Gud har lagt for Dagen ved Skabelsen af alle de Ting, som Han har bestemt til Menneskets Tjeneste, samt Hans Forsorg, Varetægt og Beskjærmelse, hvormed Han opholder Menneskets Børn, udraaber David med Forundring: „Hvad er da Mennesket, at du kommer ham ihu, og Menneskets Søn, at Du besøger ham?" (Ps. 8, 5; 144, 3) — som om han vilde sige: Min Gud, vi stakkels Mennesker fortjene jo ikke den Godhed, Kjærlighed og Trofasthed, som Du saa rigeligen beviser os! Paa samme Maade taler nu Job, som vi have hørt, om Korset og Guds Prøvelse for at tilkjendegive, at Korset er en Velgjerning af den Høieste, som Mennesket ikke fortjener. Gjennem David kalder den Hellig-Aand Korset en Guds Gave; thi det hebraiske Ord, som Luther har oversat ved Nød,*) betyder, efter hvad de Lærde bemærke, ifølge sin Oprindelse Saameget som en Gave, efterdi enhver Nød, som de Troende komme i, ei alene er en Tilskikkelse af Gud, men ogsaa fører en Naade, en Nytte og en Trøst med sig, hvorfor ogsaa den hellige Apostel Paulus bruger et Udtryk om de Troendes Lidelser, hvormed han ellers pleier at beskrive Guds Naadegaver. „Eder er det forundt" skriver han til Filippenserne (det er en Naadegave af Gud), „ikke alene at tro paa Christum, men og at lide for Hans Skyld" (Filipp. 1, 19; jfr. 1 Kor. 2, 12; Rom. 6, 23). Saaledes kalder ogsaa David Korset, efter Nogles Mening, Herrens Hemmelighed (Ps. 25, 24), ligesom ogsaa Herrens Raad (Ps. 73, 24). Apostelen Paulus roser sig af sine Trængsler (Rom. 5, 3); Apostelen Jakob siger, at man skal agte det for idel Glæde, naar man falder i adskillige Fristelser (Kap. 1, 2). o. s. v.

§ 53. Vi have nu hidtil betragtet Korsets Nytte og Nødvendighed, og op-

*) hos os „Omhu" eller „hvad dig beskikkes" O. A.

holdt os længere herved, end vi fra først af havde tænkt at gjøre; denne Fremstilling skal imidlertid for Fremtiden tjene os til en Grundvold, hvorpaa vi ville bygge Alt, hvad vi have at sige om Korset til den troende Sjels Trøst og Undervisning. For Øieblikket ville vi anvende den hidtil anstillede Betragtning: 1. „til en dobbelt Prøvelse og Undersøgelse af vor Christendom." Den første Prøvelse skal være den: „om Gud hidtil har agtet os værdige til Korset," og: „om vor Christendom er prøvet ved Trængsler." Som vi i Begyndelsen bemærkede, siger vor Frelser i vor Text i Almindelighed og i uindskrænkede Udtryk om alle sine Efterfølgere, at de have sit Kors, hvilket de dagligen skulle tage op, ligesom ogsaa Apostelen siger: „Alle, som ville leve gudeligen i Christo Jesu, skulle forfølges" (2 Tim. 3, 12). Jeg indser heller ikke, hvorledes det skulde være muligt, at den himmelske Fader skulde kunne forskaane sine kjære Børn for Riset, formedelst den Synd, som endnu bor i deres Kjød, og ikke skulde forvare sine ædle Blomster med Trængslernes Torner, formedelst de mangfoldige Forargelser, som de ere omringede af, eller hvorledes Djævelen og den onde Verden skulde kunne Andet, for deres Troes Skyld, end hade og derfor efterstræbe dem med Fristelser, Forfølgelser og Trængsler. Jeg har aldrig seet et smukt Drikkekar, som ikke havde faaet sin Prydelse og Skjønhed ved Ild og Hammer, aldrig en god Bog, som ikke havde faaet sin Skrift ved Tryk, aldrig en Guld- eller Sølvmynt, som ikke havde faaet det Billede og den Indskrift, som gjør den gyldig, ved Slag eller Skrue, ei heller nogen sand Christen, som ikke havde modtaget sin Kundskab, sin Erfaring og Gudsfrygt ved Korset, i Korset og under Korset. Den hellige Apostels Udsagn fortjener vel at overveies: „Dersom I ere uden Revselse, i hvilken Alle (alle Guds Børn) ere blevne delagtige, da ere I uægte (det er: Hyklere og falske Christne) og ikke Børn" (Ebr. 12, 8).

§ 54. Og dette har ofte bragt erfarne og gudfrygtige Christne, navnlig trofaste og nidkjære Præster, til at glæde sig i Aanden over sit eget og sine Medchristnes Kors, men derimod til at sørge over sin og deres Medgang og timelige Lykke, saa at de have ønsket og bedet Gud for sig selv og Andre om Kors og Trængsel, efter Hans hellige Villie. Herhen høre de Ord af Paulus, som han skriver til Thessalonikerne: „Jeg tænker uafladeligen paa Eders Gjerning i Troen og Arbeide i Kjærligheden og Bestandighed i Haabet paa vor Herre Jesum Christum, for vor Guds og Faders Aasyn, efterdi vi kjende, af Gud elskede Brødre, Eders Udvælgelse. Thi — — I ere blevne vore Efterfølgere, ja Herrens, idet I annammede Ordet under megen Trængsel med den Helligaands Glæde" (1 Thess. 1, 3 flg.), og paa et andet Sted: „Vi rose os af Eder i Guds Meniaheder formedelst Eders Taalmodighed og Tro under alle Eders Forfølgelser og Trængsler, som I udholde, et Bevis paa Guds retfærdige Dom, paa det at I skulle befindes værdige til Guds Rige, for hvilket I og lide" (2 Thess. 1, 4 flg.). Den gudfrygtige Dr. Tauler siger etsteds til sine Tilhørere: „Kjære Børn! jeg anbefaler Eder af Hjertens Grund til vor Herres Jesu Christi Korses Fængsel (til Lydigheden under Korset og til dets Beskjærmelse og Varetægt) og ønsker, at det maa være i Eder og udenfor Eder, bag Eder og foran Eder, med stærkt Tryk eller med Lemfældighed, som den evige Gud vil, og som med Hensyn til Eder behager Ham evindelig; den algode Gud føre Eder alle i tilkommende Lidelser, i Tilintetgjørelse under alle Mennesker, i Forhaanelse og Bagtalelse, osv. En

vis gudfrygtig Sjel*) tilkjendegav sin sidste Villie med følgende Ord: Jeg gjør intet andet Testamente end det at anbefale Eder af Hjertet indbyrdes Kjærlighed og dyb Ydmyghed (eller Selvfornedrelse); jeg skjænker Eder tillige alt mit Efterladenskab, saaledes som den Herre Jesus har skjænket os det, nemlig Fattigdom, Trængsel og Foragt, hvori Christi Liv bestaar. Den samme siger: De, som efter Guds Tilskikkelse hjemsøges af mange Trængsler, skulle deri se en særdeles Naade, idet de blive værdigede at æde af et Fad (og drikke af en Kalk) med den Herre Jesus.

§ 55. Derimod mindes jeg, hvad en gudfrygtig og ved meget Kors veløvet Theolog pleiede at fortælle om sig selv, nemlig, at da han som ung Mand var bleven kaldet til Præste-Embedet paa et Sted, hvor han havde sit rigelige Udkomme og blev elsket og æret af Alle formedelst sin Lærdom, sine gode Gaver og Sæder, og han desaarsag var bleven temmelig modig og fuld af Verdens- og Egenkjærlighed, kom han engang ridende til en gammel og gudfrygtig Nabopræst, der ei alene modtog ham med Glæde, men ogsaa beholdt ham hos sig Natten over og beværtede ham godt. Da han den følgende Dag efter indtagen Frokost skulde reise og havde svunget sig op paa sin Hest, sagde den gamle Præst til ham: Min kjære Hr. Magister! jeg maa endnu til Afsked sige Eder Noget, som kan minde Eder om mig. Ved I, hvad der endnu fattes Eder? Han svarede: Mangt og Meget, gode Bøger, større Lærdom, et lykkeligt Giftermaal og Deslige. Hertil sagde den Anden: Kors, Kors, Kors fattes Eder, min Hr. Magister! Vil den gode Gud sende Eder det, saa vil I blive en Mand og en Theolog. Ak, pleiede han ofte at sige, hvor ofte tænker jeg ikke paa disse hans Ord! Ja, ja, den gode Gud har hjemsøgt mig med meget Kors o. a. M. Om en anden gudfrygtig og nidkjær Christen fortælles, at da han engang maatte besøge en Adelsmand, som hidtil ikke havde ført det bedste Levnet, men som alligevel var meget lykkelig, saasom han for nogen Tid siden havde arvet et prægtigt Gods og tillige ved Landsfyrstens Naade havde erholdt et høit Embede, tiltalte han ham med følgende Ord: Jeg er ikke lidet bedrøvet over Eders Høivelbaarenheds Sundhed, Velstand og nylig opnaaede Hæderspost, og da den Anden spurgte ham, hvad en saadan underlig Hilsen skulde betyde, — om han maaske havde fortalt sig, eller om han ikke var rigtig klog, svarede han: Jeg har talt saaledes med godt Overlæg; thi jeg ved, at den timelige Lyksalighed er yderst farlig, saafremt den ikke, hvilket dog sjelden er Tilfældet, findes parret med sand Gudsfrygt, og at den pleier at føre Menneskene, saaledes som den rige Mand, uformærkt og ligesom drukne i Helvede.

§ 56. Denne Mand, hvem han nu var, fik maaske daarlig Tak for sin Tale; men han forstod sig imidlertid meget godt paa Tingen, og jeg er fuldt overbevist om, at der ikke letteligen findes nogen større Sjelefare, og at det er en af Guds haardeste Domme, naar det gaar et Menneske med al hans falske og indbildte Gudfrygtighed vel, og han ikke ved af nogen Ulykke at sige. Et saadant Menneske er gjerne opgivet og forladt af Gud; han annammer sit Gode i dette Liv og har Intet, ikke saa meget som en Draabe Vand, at vente af det tilkommende (Luk. 16, 25). Han er ligesom en Gjødgris, der bliver behandlet godt og sparet til at slagtes (Jer. 12, 3.) Han har saa meget med Verden at gjøre, at han hverken kan tænke paa Himmel eller Helvede. Han er fra først af lunken og koldsindig i aandelige Ting; siden

*) B. Angela.

henfalder han til Foragt, Spotterier, Vantro og Sikkerhed og gaar saaledes med forblindede Øine og bedaaret Hjerte til Helvede. Den timelige Lyksalighed er ligesom **den fulde Maane**, hvormed Job sammenligner den (Kap. 31, 26); thi naar man betragter den længe med ufravendt Ansigt, foraarsager den Blindhed. Den er ligesom den stærke Vin, der gjør dem, som nyde for Meget deraf, drukne, frække, vilde og rasende; den er ligesom et Silkegarn og som Guldlænker, hvormed Djævelen drager Mange i Fordærvelse. Den Historie, som man fortæller om den hellige Ambrosius, er velbekjendt, nemlig, at han paa en Reise tog ind til en velhavende Mand, og da han spurgte ham angaaende hans Tilstand, fik han til Svar, at han ikke vidste af nogen Ulykke, — at han havde fuldt op af alle Ting, — at han var sund og frisk, og at Alt gik efter hans Ønske og Villie. Men da den hellige Mand mærkede, at han med al sin Lyksalighed var meget ugudelig, sagde han til sine Folk: Lader os drage herfra; thi her er vist ikke Gud, som kun pleier at bo hos de Elendige og Bedrøvede. Kort efter hans Afreise opslugte Jorden denne lykkelige Mand med hans Hus og Alt, hvad han eiede.

§ 57. Desaarsag, mine allerkjæreste Medchristne, er den foreſtaaende Prøvelse høist nødvendig, og enhver se vel til, i hvilken Tilstand han befinder sig! Rose vi os af Christus og Troen, Kjære, hvor er da vort Kors, som vi bære efter vor Frelser? Forvente vi Retfærdighedens Krone, som den retfærdige Dommer skal give os paa hin Dag, hvor er da Hans Tornekrone? Haabe vi at skulle herske og arve med Ham, have vi da ikke vægret os ved at lide og dø med Ham? Sige vi, at vi høre Ham til og ere Hans Venner, hvor er da vort Fiendskab mod Verden, — hvor er den Skjændsel, den Foragt, den Trængsel, vi have lidt for Hans Skyld? Hvor ere de Mærketegn, som Hans Egne pleie at fremvise? Hvor ere de Taarer, vi have udøst? Hvor ere de ængstelige Sukke? Hvor er Forsagelsen af Verden og dens Forfængelighed? Hvor er Længselen efter den salige Evighed? Mange turde maaske staa i den Formening, at det ikke har manglet dem paa Kors, og at de alle sine Dage have havt Ulykke og Gjenvordighed nok. Men ikke alt, hvad vi pleie at give Navn af Kors, er et helligt og velsignet Kors. Mange have Modgang nok i Verden, men have dog Lidet eller Intet udstaaet for Christi Skyld. Mange, som have havt megen Gjenvordighed og Fortræd i Verden, have kanhænde ikke en eneste Dag baaret den Herres Jesu Kors efter Ham. Dog, herom skulle vi, om Gud vil, tale udførligere i det Følgende, naar vi komme til at omhandle **Korsets Forskjellighed**.

§ 58. Mange vide ikke af noget Kors at sige; de saa ogsaa gjerne, at de bleve forskaanede derfor og ønske Intet hellere, end at det stedse for Fremtiden maa gaa dem efter Ønske og Villie. De ere maaske fødte af rige Forældre og kjælent opdragne; de have bestandig havt sin Villie, og Ingen har maattet se surt paa dem; de have altid faaet god Mad, overflødige Klæder og ere blevne forsynede med Penge og allehaande Bekvemmeligheder hjemme og ude; det har maaske aldrig manglet dem paa Gods, ligesaalidt som paa Pleie, Ære, Opvartning og alskens Fornøielser; kan ogsaa være, at de have faaet et rigt og lykkeligt Gifte, — at de have nydt god Forfremmelse, — at de endnu befinde sig i en ønskelig Tilstand, ved god Helbred, ærede, frygtede, elskede, og at Alle prise dem lykkelige. Men jeg beder saadanne Mennesker for Guds Skyld, at de ville undersøge denne sin Tilstand nøie og betragte sin tilsyneladende Lyksalighed med mistænksomme Øine. Beltsazar var en

mægtig Hersker og havde beredt et stort Gjæstebud for sine Betjente og drak sig drukken med dem. Men midt i denne Glæde viste sig en Haand, der skrev hans Dom paa Væggen med de Ord: „Tællet har Gud dit Rige og fuldkommet det; du er veiet i Vægtskaalen og er funden for let“, osv. (Dan. 5, 1 flg.). Maaske vilde Mange, som befinde sig i en lykkelig og forønsket Tilstand, ingen anden Kjendelse have at vente, om det skulde behage den Høieste at aabenbare sin Dom over dem paa samme Maade. Af denne Begivenhed og af vor Frelsers Fortælling om den rige Mand har uden Tvivl en sindrig Mand i vor Tid taget Anledning til følgende Læredigt. Der var tre Brødre, siger han; den ældste levede i stor Ære, i stor Rigdom, i Vellyst og Glæde; ihvorvel den anden just ikke var formuende, eiede han dog saa meget, at man ikke kunde kalde ham fattig, men ved Siden deraf havde han Kors og Anfegtelser nok; den yngste Broder derimod var aldeles forarmet og bragt til Betlerstaven, saa at ogsaa Haan og Spot fulgte ham i Hælene. Nu blev der Spørgsmaal om, hvem af disse Tre var den Lykkeligste. Enhver ansaa den Første derfor og ønskede sig selv i hans Sted. Men da disse tre Brødre engang vare samlede, for der en Haand ud af Væggen og skrev over den ældste: Gud har glemt dig, over den anden: Gud kommer dig ihu, og over den tredie: Gud har tegnet dig i sin Haand. Herover gav deres Endeligt snart Forklaring; thi den ældste døde under stor Sjeleangst, den anden under Veklager og mange Smerter, men med stor Hjertetrøst, medens den tredie henslumrede med stor Glæde, uden nogen Lidelse. Hvem mene I vel var den Lykkeligste af disse Tre? Ak ja, Enden gjør Udslaget. Hvad hjælper det en Misdæder, om man fører ham til Retterstedet gjennem en yndig Egn og underveis byder ham den lifligste Drik til Vederkvægelse, aldenstund han ved med Vished, at Enden paa denne lystelige Færd vil blive en skjændselsfuld Død? Og hvad hjælper det et Menneske, om det gaar ham efter Ønske og Villie her i Verden, naar han ifølge Guds Ord maa frygte for, at Hans Ære vil blive til Skjændsel og hans Ende Fordømmelse? De smukkeste og hedeste Sommerdage bringe om Aftenen det heftigste Uveir, og det lykkelige Verdensliv bringer tilsidst det tungeste Ansvar og Guds største Vrede.

§ 59. Det falder mig ved denne Leilighed ind, hvad en berømt Lærer i vor Kirke fortæller om en Mand, hvis Navn han fortier, og som det ogsaa havde gaaet meget heldigt her i Verden, saa som han havde hævet sig i Veiret fra Fattigdom og lav Stand og en Tidlang saa at sige havde havt Lykken til sin Tjenerinde. Da mødte der ham en Vinter et mærkeligt Tilfælde. Som han kommer hjem, finder han et Træ i fuld Blomst, hvilket han udtydede som et saare glædeligt Varsel; men jeg blev strax forfærdet; thi jeg havde tilforn læst om noget Lignende, og just den samme Herre gik det siden høist beklageligt, — — Han lod engang en hæderlig Mand tilspørge, om han vilde være hans Deltager i en Handel; men han vilde ikke og sagde: Denne Mands Lykke er mig mistænkelig; Alt gaar efter hans Sind; det kan umulig være af Varighed. — — Med denne lykkelige Mand blev det, efter hvad der paa det anførte Sted berettes, tilsidst til lutter Elendighed. Tænker herpaa, og lader ikke Eders Lykkes blomstrende Træ gjøre Eder sikre, men tvertimod frygtsomme og forsigtige; nærer Mistanke til Eders Lykke; beder inderligen til Gud, at han vilde blande Lykkens stærke Vin med Trængselens Vand, paa det den ikke skal gjøre Eder drukne, stolte og trygge; beder om et bodfærdigt og ydmygt Hjerte; beder om Forsagelse af

Verden og det Forkrænkelige, og naar I have Alt, saa tager Eder ivare, at I ikke tabe det Bedste og Fornemste, nemlig Eders Sjel og Salighed; betænker den hellige Apostels Ord: „Dette siger jeg, Brødre! at Tiden herefter er trang, saa at baade de, som have Hustruer, skulle være som de, der ikke have, og de, der græde, som de, der ikke græde, og de, sig glæde, som de, der ikke glæde sig, og de, der kjøbe, som de, der ikke beholde, og de, der bruge denne Verden, som de, der ikke nyde den; thi denne Verdens Skikkelse forgaar" (1 Kor. 7, 29 — 31), og vor Frelsers: „Salige ere I Fattige; thi Guds Rige er Eders. Salige ere I, som nu hungre; thi I skulle mættes. Salige ere I, som nu græde; thi I skulle le," men derimod: „Ve Eder, I Rige; thi I have Eders Trøst borte. Ve Eder, I, som ere mætte; thi I skulle hungre. Ve Eder, I, som nu le; thi I skulle sørge og græde. Ve Eder, naar alle Mennesker tale vel om Eder" (Luk. 6, 20 — 26). Rige Folk pleie gjerne at bruge en Tinktur*) eller Essents**) som et Lægemiddel til sin Sundheds Vedligeholdelse. Ak, dersom de ogsaa for at bevare sine Sjele ofte vilde overveie disse og lignende Skriftsprog! Ak, dersom de vilde lade dem skrive paa Væggene i sine Spisestuer, i sine Sovekamre, i sine Lysthuse, forat de bestandig kunde staa for deres Øine og tjene dem til en gavnlig Paamindelse!

§ 60. Her vil maaske mangt et Menneske, som det hidtil har gaaet efter Ønske, og Villie i Verden, spørge: Hvad skal jeg gjøre, naar jeg ikke har noget Kors? Naar Gud sender mig en Lykke, saa kan jeg dog ikke støde den fra mig; der vil dog vel Ingen forlange af mig, at jeg skal volde mig selv Ulykke, fordi jeg er forskaanet derfor af Gud? Jeg svarer hertil for det Første: Prøver Eder selv omhyggeligt og eftertænker, hvorledes I have været sindede, og hvorledes det har staaet til med Eders Hjerte, forinden I opnaaede Eders timelige Lyksalighed! Maaske have I agtet den for det høieste Gode og eftertragtet den med Forglemmelse af Frygten for Gud, med Tilsidesættelse af Eders Samvittighed og Christendom. Maaske have I foresat Eder at ville vorde rige, mægtige, anseede, lykkelige her i Verden, hvad det saa end skulde koste. Isaafald er det intet Under, om Gud efter retfærdig Dom har ladet Eder have Eders Villie og faa Eders Ønsker opfyldte. Men da have I ogsaa desto større Aarsag til at antage, at I høre til samme Laug som den rige Mand, og at det er paa høi Tid at tænke paa Eders Salighed, forinden Ødelæggelsen maaske snart og pludseligen kommer over Eder. Men selv om I ere komne i Eders lykkelige Forfatning ved Arv, eller den forøvrigt ved retmæssige Midler er bleven Eder tildel, saa have I dog ikke Grund til at være sikre, men snarere til at tage Eders Christendom omhyggeligen iagt, efterdi I vide, hvilken Fare saadanne Mennesker, som I ere, ifølge Guds Ord svæve i. Undersøger da ofte, hvorledes Eders Hjerte er sindet, — om I leve i en daglig Omvendelse, — om I agte den korsfæstede, fattige og foragtede Jesum høiere end Alverdens Ære, Gods og Herlighed, — om I holde Foreningen og Samfundet med ham for bedre end al timelig Lyksalighed, — hvad I finde størst Glæde i, enten i Betragtningen af Hans Ord, i Overveielsen af Hans Kjærlighed og den af ham forhvervede Frelse, i Eders Daab og Nydelsen af den høihellige Nadverd, i Gudfrygtigheds og Barmhjertigheds Øvelse eller i Verdens Visdom, Ære, Pragt og Lyksalighed! Ved at eftertænke alt Saadant ville I snart komme paa det Rene med, hvad I have at gjøre.

*) Et farvet Kraftvand. **) Kraftdraaber.

§ 61. Lærer at tro af Hjertet, at denne Verdens Herlighed er forgjængelig og et Intet, — at Eders Sjel er udødelig, — at der efter dette Liv følger et andet Liv og en Gjengjældelse, — at Timeligheden paa denne Maade kan sammenlignes med Evigheden! Beder derfor Gud, at Han kun vil frelse og saliggjøre Eders Sjel, og overlader alt Andet til Hans gode og hellige Villie! Lærer at fornegte Eder selv og at forsage Verden; lærer at korsfæste Eders Kjød tilligemed Lysterne og Begjæringerne; øver Eder selv til Gudfrygtighed og i den christelige Kjærligheds Gjerninger; antager Eder de Helliges Nødtøftighed; se eller kjende I en Sørgmodig, saa sørger med ham og trøster ham; se I Nogen falde, saa hjælper ham op igjen; meddeler villigen de Trængende og Elendige af Eders Overflødighed; tager Del i Eders Medchristnes Kors og Trængsler, og hjælper den Herre Jesu og Hans skrøbelige Lemmer at bære deres Kors, lig Simon fra Cyrene! (Matth. 27, 32). Betragter ofte Guds Kirkes bedrøvelige Tilstand; værer bekymrede over Josefs Forstyrrelse; hjælper af yderste Evne til at opretholde den Herres Jesu Rige og at forstyrre Satans Rige; hjælper til at standse Gudsfornegtelsen; revser Ondskaben, og modsætter Eder Ugudeligheden og Forargelsen; værer nidkjære for Guds og den Herres Jesu Ære, og skammer Eder ikke ved Hans Navn og Bekjendelse! saa vil det vel snart give sig, og I skulle snart ikke mere have Aarsag til at klage over Mangel paa Kors. Ruster og forbereder Eder ogsaa i gode Dage, at om den gode Gud maatte beskikke, at der ovenpaa de deilige Sommerdage fulgte et haardt Uveir og ovenpaa den forønskede Rolighed en uformodet Uro og Anfegtelse, I da kunne bestaa og holde ud i Jesu Christi Kraft! Thi alle Dages Aften er endnu ikke kommen, og I vide ikke, hvad der endnu efter Guds Villie kan hænde Eder. Det er mig af troværdige Folk fortalt, at før denne By*) blev indtagen og lagt i Aske sad engang nogle Naboer en smuk Sommerdag i den behagelige Aftenluft udenfor sine Døre og talte, som man gjerne pleier, venligt sammen om allehaande Ting. Da de nu blandt Andet ogsaa kom til at tale om Korset, som en Christen ikke kan unddrage sig, og En og Anden fortalte, hvad der havde mødt ham selv, var der en formuende Kone iblandt dem, som ytrede: Man hører jo i Prædikenerne og ellers megen Tale om Kors; men jeg ved ikke, hvad Kors er; jeg har aldrig i mit Liv havt nogen videre Modgang. De andre sagde, at dette just ikke var med det Bedste; dog skulde hun just heller ikke længes derefter; hvem vidste, hvad der endnu kunde møde hende? Hvad sker? I den samme Nat ligger Konen sit Barn ihjel og bliver herover betagen af en saadan Samvittighedsangst, at man neppe kunde trøste hende. Ak, sagde hun, hvor groveligen har jeg ikke syndet imod Gud! Hvor utaknemmelig har jeg ikke vist mig imod Ham for saamange Velgjerninger! Hvor sikker har jeg ikke været! Ja, ja, Han har vækket mig. Jeg vidste ikke af noget Kors og tænkte mindst, at et saa tungt Kors samme Nat skulde hjemsøge mig. Et halvt Aars Tid bagefter blev Staden indtagen og Alt i Bund og Grund ødelagt ved Sverd og Ild; da fik det gode Barn formodentlig tilfulde erfare, hvad Kors er, osv.

§ 62. Vi komme nu til en anden Prøvelse, som vi foreslaa, nemlig, at vi, naar Gud efter sin hellige Villie og Beslutning har paalagt os et Kors, skulle betænke, „om vi da ogsaa hver Dag villigen tage det op og bære det gladeligen efter den Herre Jesum.“ Ved For=

*) Magdeburg.

klaringen af vor Text have vi bemærket, at vor Frelser ikke siger: hvo, som vil komme efter mig, skal lade sit Kors lægge paa sig og ikke vægre sig ved at følge mig, men: han skal tage sit Kors op, idet Han derved vil tilkjendegive, at vi villigen og gladeligen skulle tage vort Kors op og bære det som en kjær Byrde. Vi skulle kysse vor himmelske Faders Ris, og Alt, hvad Han tilskikker os, skal være os sødt og behageligt i vor Guds søde og gode Villie. Vi have i saa Maade den Herre Jesum selv til Forgjænger; thi da Han indfandt sig til sin Lidelse og Død, sagde Han: „Se, jeg kommer; i Bogens Rolle er der mig foreskrevet. Til at gjøre din Villie, min Gud, er min Lyst" (Ps. 40, 8. 9). Mærkeligt er det ogsaa, hvad den hellige Lukas siger om Ham: „Det begav sig, der de Dage fuldkommedes, at Han skulde optages, da vendte Han stadeligen sit Ansigt at vandre til Jerusalem" (Luk. 9, 51). Efter Græsken lyder det: Han befæstede sit Ansigt, det er: Han besluttede sig med Glæde og frit Mod til at reise til Jerusalem for at tiltræde sin Lidelse og opfylde sin Faders Villie. Ligeledes er det værdt at lægge Mærke til, at da Han var kommen i Nærheden af Staden Jerusalem, hvor han efter omtrent fem Dages Forløb skulde dø paa Korset, vilde Han dennegang drage ind i den med Glæde; thi Han lod sig ei alene bringe et Asen at ride paa, men opvakte og bevægede tillige ved sin skjulte Guddomskraft sine Disciples og Folkets Hjerter saaledes, at de udbredte sine Klæder paa Veien, hug Grene af Træerne, strøede dem paa Veien og bar dem foran Ham og istemte med glad Mund sit Hosanna, og saaledes drog Han ind i Staden, udentvivl ikke blot, fordi Han allerede var vis paa Seiren over Djævelen og Verden, men ogsaa for at lære os, hvorledes vi skulle forberede os til Lidelser, — at vi med tilfreds og villigt Hjerte skulle gaa Korset imøde og i Tillid til Guds Naade holde os forvissede om et lykkeligt Udfald.

§ 63. I Korset er der tre Trin, hvilke de Troende have at lægge Mærke til. Det første er, at man nødtvungen tager Korset op, ligesom Simon fra Cyrene, og følger Herren sukkende og grædende, medens man gjerne vilde være fri derfor jo før des heller og helst saa sig forskaanet derfor. Det andet er, at man vel tager Korset op og bærer det taalmodigt, saa og henstiller ganske til Gud, naar og hvorledes Han vil befri En derfra, men dog anser det for en Byrde og desaarsag ligger i bestandig Kamp og Strid med sig selv, sin Fornuft og sit Kjød og Blod. Det tredie er, at man ei alene tager det villigen op, men tillige elsker det, som en Guds Tilskikkelse, som et Kjendemærke paa Jesu Efterfølgere, som en Guds Børns Ære, Ros og Skat. Den Første siger: „Jeg maa lide det," den Anden: „Jeg kan lide det," den Tredie: „Jeg vil lide det;" jeg elsker min Gud, min Jesum, og jeg elsker tillige Hans hellige Villie, Hans Raad, Hans Kors. Jeg finder Behag i Alt, hvad der kommer fra Himmelen og fra saa kjær en Haand; det er mit Kors, som min Fader med velberaadt Hu og kjærligt Hjerte har tilskikket mig; det er en Byrde som min Jesus har baaret før mig og derved helliget; det er en Lægedom, som er tilberedt for mig i Himmelen; skulde jeg vægre mig ved at tage imod den? osv.

§ 64. Efter dette sidste Trin maa de troende Sjele tragte; de maa bestræbe sig for at kunne sige af Hjertet med David: „Det er mig godt, at jeg blev ydmyget" (Ps. 119, 71), og med den hellige Paulus: „Vi rose os af Trængslerne" (Rom. 5, 3). „Jeg er tilfreds i Skrøbeligheder, i Forhaanelser, i Nød, i Forfølgelser, i Angester for Christi

Skyld" (2 Kor. 12, 10). De maa, efter Apostelen Jakobs Formaning „agte det for idel Glæde, naar de falde i adskillige Fristelser" (Kap. 1, 2), og sige med sin Frelser: „Skal jeg ikke drikke den Kalk, som min Fader gav mig? (Joh. 18, 11). De maa ikke blot, naar de ere med Herren paa Bjerget Thabor og se hans Herlighed, sige: „Herre, her er os godt at være", men ogsaa, naar Han fører dem med sig paa Oljebjerget og op paa Golgatha for at være Vidner til Hans Korsfæstelse og Dødskamp og efter sit Maal blive meddelagtige deri. Man læser i Kirkehistorien, at da Hunnernes Konge, Attila, med stor Grusomhed herjede Lande, Stæder og Landsbyer, var der en Biskop i en Stad i Frankrige, som, iført sin Embedsdragt og ledsaget af Præsteskabet, gik den til Staden fremrykkende Tyran imøde og spurgte ham med frit Mod, hvem da han var, siden han hidtil havde overvundet saamange Konger, hærjet saamange Lande og Folkeslag, ødelagt saamange Byer og lagde Alting under sig. Attila svarede: Jeg er Hunnernes Konge, en Guds Svøbe. Da sagde Biskoppen: Hvilket Menneske vilde modsætte sig Guds Svøbe? Vær velkommen, du min Guds Svøbe, og gjør Alt, hvad Gud har befalet og tilladt dig. Ved denne Tale blev Tyrannen saa bevæget, at han drog igjennem Staden uden at gjøre nogen Skade. Saaledes burde ogsaa alle Christne gaa sit Kors imøde som et Guds Ris, og sige: „Vær mig velkomment, du min Guds Ris, du min Herres Jesu gavnlige Aag, du kjære Byrde, du bittersøde Lægedom for min Sjel!" osv.

§ 65. Foretager da, mine kjæreste Brødre og Søstre i Christo, en Selvprøvelse, efter hvad her er lært, og betænker oprigtigt for Gud, hvorledes Eders Hjerte er sindet mod Korset! Maaske have I endnu ikke naaet det første af de ovennævnte Trin. Maaske ere I ligesaa gunstigt stemte mod Korset som Hunden imod sin Lænke, hvilken den gjerne vilde afbide eller sønderrive, om den kunde, eller som de uartige Børn imod Riset, hvilket de tilintetgjøre eller bortgjemme, naar de faar fat derpaa. Den salige Luther omtaler en Bonde, som Præsten besøgte i hans Sygdom og blandt andet trøstede med, at Trængsler, Sygdomme osv. var lutter Kjærligheds-slag af den gode Gud, som mente det faderligen med os, hvortil Bonden svarede: Ak, hvor gjerne skulde jeg da ikke se, at Gud vilde elske Andre og ikke mig! En anden Theolog fortæller, at han har kjendt En, som, da hans Ven kom til ham under hans Sygdom og bevidnede ham sin hjertelige Deltagelse, fordi Gud havde besøgt ham, ytrede, at for ham kunde Gud gjerne have gaaet hans Dør forbi og sparet sig den Møie. Maaske der findes de iblandt os, som ikke ere anderledes sindede — som gjerne sendte Gud sit beskikkede Kors tilbage igjen eller overlode det til en Anden, dersom de blot kunde. Mange hade den gode Gud i sit Hjerte for Korsets Skyld og udbryde ofte i uforsvarlige Ord. De fleste Christne komme ikke længere end til det første Trin, som vi ovenfor have beskrevet, og bære vel sit Kors, men med Uvillie.

§ 66. Men saaledes bør det ikke være. Vel forkaster jeg ikke dem, der med Simon fra Cyrene bære Korset nødtvungne efter den Herre Jesus, især naar Aanden er villig, uagtet Kjødet er skrøbeligt; men jeg siger dog, at vi daglig maa stræbe efter at blive forandrede og fornyede i vort Sind og daglig sætte større og større Pris paa, hvad Verden og Fornuften hade og saaledes med hver Dag hellere ville blive fattige, syge, foragtede, Daarer, Syndere og tilsidst agte Døden for bedre end Livet, Daarlighed for kosteligere end Visdom, Skjændsel for ædlere

end Ære, Fattigdom for saligere end Rigdom. Thi en sand Christen, der ret har prøvet og indseet Guds Villie, han har erfaret, at denne Villie (med Alt, hvad den medbringer) er sød og elskelig, saa at han ikke vilde have noget Verdens Gods istedet, men finder større Lyst og Glæde i Fattigdom, Skjændsel og alskens Gjenvordighed end nogen Anden paa Jorden kan finde i al Rigdom, Ære og Fornøielse. Han befinder sig ikke vel, naar han befinder sig vel, som Tauler etsteds siger. Et oprigtigt Menneske forskrækkes i sit Indre, naar Gud lader det gaa ham godt (i Medgang og Sundhed); naar han derimod har Trængsel (i udvortes Modgang og indvortes Angst, Tungsindighed, Sørgmodighed), er han tilfreds); thi han har altid Christi Billede for Øie. De gudfrygtige Sjele gjøre heller ikke mange Ophævelser og klynke og klage ikke meget under Korset, men ere ligesom Guldet, det ædleste af alle Metaller, hvilket næsten ingen Lyd giver fra sig, naar det bearbeides, og ligesom Olien, der i sin Gyden og Flyden ikke bruser og larmer som Vandet. De besvære sig ikke over sine Trængsler, men takke tvertimod sin kjære himmelske Fader, fordi han agter dem værdige til sin faderlige Opsigt og ikke har glemt dem, ligesom der fortælles om en gudfrygtig Konge i Ungarn ved Navn Bela, at han pleiede at sige, at et Menneske havde større Aarsag til at prise Gud i onde end i gode Dage, hvorover en anden Konge, nemlig Venceslaus af Bøhmen, gav nærmere Forklaring; thi efterat han var bleven tagen tilfange af sine Fiender i Krigen, og man engang spurgte ham, om han nu vidste, hvilken Forskjel der var mellem en Konge og en Fange, svarede han: Visseligen; thi en Konge tænker kun paa, hvad der er jordisk og forfængeligt, men en Fange paa, hvad der er guddommeligt og evigt; tilforn levede jeg for mig selv, men nu lever jeg for min Gud.

§ 67. De gudfrygtige Sjele attraa ei heller at blive hurtigt befriede for Korset, men ønsker, at det først maa udrette hos dem, hvad Gud har sendt det til; de attraa af Hjertet at blive hellige Redskaber for Guds gode og naadige Villie; de ønsker Intet saameget, som at Han maa finde dem mere og mere beredte og skikkede til at udrette Hans hellige Villie, og efterdi de vide, at Trængslerne bidrage hertil, saa udholde de dem med Glæde og ere tilfredse med den Tid, Gud har bestemt; de bede vel om Hjælp og Redning, men dog mest om Taalmodighed og om et stille, villigt og vist Hjerte til at forstaa og bære Korsets Hemmelighed. Ligesom „Landmændene,“ naar der kommer et godt Regn om Sommeren, ikke gjerne se, at det strax igjen ophører, men ønske, at det maa holde ved og tilstrækkeligt gjennemvæde Marken, saaledes er det ogsaa med de christelige Hjerter; de sige af Hjertet: „Stedse Mere, stedse Mere, min Fader!“ ske i alle Ting din hellige, gode og naadige Villie! De lide heller ikke, at man agter deres Trængsel for noget Stort og gjør videre Væsen deraf. Hvad er det, vi syndige Mennesker lide, sige de, imod den Herres Jesu, Guds Søns, Kjærlighed og Lidelser? Hvad er det imod vore Synder, hvormed vi have fortjent den evige Pine? Hvad er det imod den Herlighed, som af Naade er os beredt og i sin Tid vil blive os skjænket? „Vor Trængsel, som er stakket og let, bringer os en evig og over al Maade vigtig Herlighed“ (2 Kor. 4, 17). Jeg kan heller ikke her undlade at forklare denne Sag med den i Trængsler og Anfegtelser høierfarne Luthers Ord. Ved at omhandle Apostelens Udsagn: „Jeg slutter, at den nærværende Tids Lidelser ikke ere at agte mod den Herlighed,

som skal aabenbares paa os" (Rom. 8, 18), siger han blandt Andet: „Sandelig, om det end gaar os ilde, hvad er dog vor Lidelse imod den usigelige Glæde og Herlighed, som skal aabenbares paa os? Den fortjener ikke at sammenlignes dermed eller at kaldes en Lidelse. —— Naar kun en kold Luftning blæser os i Ansigtet, eller en liden Ulykke rammer os, begynde vi at skrige og hyle og gjøre noget saa Stort deraf, at Himmelen bliver fuld af vort Raab. Men havde vi Tro, vilde det forekomme os som noget Ubetydeligt, selv om saadan Lidelse varede i tredive, firti eller flere Aar; ja vi vilde agte det altfor ringe til at komme i nogen Betragtning, naar kun vor Herre Gud vilde holde inde med det Regnskab, Han fører med os for vore Synders Skyld. —— Derfor skulle vi sige saaledes: Jeg vil gjerne tie med mine Lidelser og ikke gjøre store Ord eller mange Ophævelser derover, men taalmodig bære Alt, hvad min kjære Gud tilskikker og paalægger mig, og endnu dertil takke Ham af ganske Hjerte, fordi Han har kaldet mig til saadan stor og overvættes Godhed og Naade."

§ 68. Den salige Mand tilføier imidlertid: „Men, som sagt, det vil ikke ind i os formedelst vort elendige og skrøbelige Kjød, der lader sig bevæge mere af det Nærværende end af det Tilkommende. Derfor maa den Hellig-Aand her være Skolemester og skænke saadan Trøst i vore Hjerter." Visseligen kommer vort Kjøds Uvillighed deraf, at det ikke forstaar Korsets Hemmelighed, — at det ikke kan rime Guds Kjærlighed og Faderforhold sammen med Hans Revselse, — at det for Øieblikket kun giver Agt paa, hvad der smerter, trykker og bedrøver og ikke ser paa, hvad der følger efter og som kjærtegner, glæder og vederkvæger. Derfor bliver det nu fornødent, at vi atter betragte Korset i dets Begyndelse, Fremgang og Udgang og derunder tillige angive de Midler og den Trøst, hvorved vore Sjele kunne blive skikkede og beredte til at bære Korset villigen og gladeligen.

§ 69. For det Første skulle vi ved Korsets Betragtning se paa dets Begyndelse eller Udspring. Vist er det, at ikke et Haar falder af vort Hoved uden Guds Villie, og at Intet møder eller vederfares os uden Guds besluttede Raad og Forudvidende (Ap. G. 2, 23). Alle vore Dage med alle sine Hændelser og Begivenheder ere blevne forudbestemte og opskrevne i Guds Bog, da der ikke var en iblandt dem (Ps. 139, 16; 59, 9). Alle vore tunge Skridt og Trin, saamange som vi i vor Livstid gjøre, alle vore Taarer, saamange som vi skulle udgyde, ere forud tællede, optegnede og beskrevne. Han har allerede fra Evighed besluttet i sit Raad, hvorledes Han vil lede os og tilsidst føre os til Ære (Ps. 73, 24), saa at vi uden den ringeste Tvivl kunne tro og sige om al den Modgang, der møder os: „Fra Herren er denne Sag udgangen; vi kunne hverken tale til Ham Ondt eller Godt" (1 Mos. 24, 50), saaledes som vi allerede ovenfor (§ 18 flg.) have omhandlet og fremstillet denne Sag. Denne Betragtning kan nu ikke Andet end skjænke vor Sjel Trøst i alt Kors og gjøre den villig til at lide, hvadsomhelst den alvise, algode og kjærlige Gud i en faderlig god Mening med Hensyn til os har besluttet og beskikket. Guds Villie og naadige Bestemmelse er det Sukker, som forsøder ethvert bittert Kors. Hvorledes kunne Børnene finde Mishag i, hvad deres kjære Fader har befundet tjenligt til deres evige Vel? Hvad en saa kjær Haand paalægger dem, skulde de ikke villigen tage det paa sig, allerhelst da de ere forvissede om, at Hans Kjærlighed ligger skjult under ethvert Kors? Ligesom det beske Havvand og de skarpe Salt- og Suurbrønde ligesaavel er en god Frembringelse af

Gud som de søde og liflige Vandkilder, hvoraf vi drikke med Lyst, naar vi ere tørstige, saaledes ere de bitre Trængsler ligesaavel en Anordning af vor Gud som de behagelige aandelige og legemlige Fornemmelser, vi saa mangen Gang nyde. Og ligesom vi maa tilstaa, at ikke blot de liflige og velsmagende Frugter, som Druer, Figener, Æbler, Pærer og deslige have en Draabe af Guds Godhed i sig, men ogsaa de sure og bitre, som Citroner, Kvædeæbler, Slaaenbærene og andre, — ligesom vi ikke kunne negte, at vor Gud frembringer og lader Aloen, Malurten og Brækroden og andre deslige modbydelige Ting voxe til Menneskenes Gavn ligesaavelsom det søde Sukker, Honningen og Mannaen, saaledes maa vi ogsaa erkjende, at Korset ligesaavelsom Trøsten kommer fra vor Gud, og at Han har beskikket det Ene ligesaavelsom det Andet til vort Bedste.

§ 70. Med disse Tanker har jeg stedse og altid trøstet og styrket de troende Sjele, naar store Ulykker have rammet dem. Betænker, hvilken stor og mangfoldig Trængsel, der uventet kom over den gudfrygtige Job! Han var rig, æret anseet, elsket og frygtet fremfor mange Andre; han havde sine kjære Børn, som han saa sig glad paa; han var sund og frisk, og hans Hjerte var roligt og tilfreds i Gud. Men pludseligen blev han aldeles forarmet, foragtet, helseløs, berøvet sine Børn og sad som et Skræmsel i Asken, saa elendig og ynkværdig, at hans Venner ikke kjendte ham og ikke kunde betragte ham uden Taarer, hvorhos han blev betaget af stor Sjelsuro og overfaldt af haarde Anfegtelser. Men hvad var det Sukker, hvormed han forsødede al sin Bitterhed? At han saa hen til Guds hellige Raad og Villie og sagde: „Herren gav, og Herren tog; Herrens Navn være lovet! Det Gode skulde vi vel tage imod af Gud; men det Onde skulde vi ikke tage imod?" (Kap. 1, 21; 2, 10) — som han vilde sige: Er ikke dette ligesaavel som hint en Guds Beskikkelse og Anordning? David var et plaget Menneske; han blev forfulgt af Saul, beført af Doeg og Andre, forraadt af Sifiterne, beskjæmmet af Nabal, fordreven af sin Søn, forhaanet af Simei, kastet efter med Stene og Jordklumper, martret af Djævelen med indvortes Anfegtelser. Men hvad var hans Trøst, og hvad styrkede og gjorde ham frimodig i alle hans Trængsler? Den faste Overbevisning, at Alting kom fra Gud, og at Intet hændtes ham uden hans naadige Villie, hvilket vi kunne se af hans egne Udsagn om Korset: „Jeg er forglemt, ude af Hjertet som en Død; jeg er bleven som et ødelagt Kar; thi jeg hører Manges Bagtalelse; der er Rædsel trindt omkring mig, idet de raadslaa tilsammen imod mig; paa at tage Livet af mig pønse de." (Han er beklagelsesværdig og elendig nok; men hvad er hans Trøst?) „Men jeg forlader mig paa dig, Herre; jeg siger: Du er min Gud. I din Haand ere mine Tider" (mine Fiender kunne derfor raadslaa saa meget, de ville; de kunne længe nok forhaane, ængste og forfølge mig, saa formaa de dog ikke at gjøre mere, end hvad Du, min Gud, tillader — Ps. 31, 13 flg.). Saaledes ogsaa paa et andet Sted: „Jeg forstummer; jeg oplader ikke min Mund; thi Du har gjort, tilskikket og bestemt det; borttag fra mig din Plage" (fra Dig og dit Forsyn har min Elendighed sit Udspring; af Dig og din Miskundhed venter jeg ogsaa en lykkelig Ende derpaa — Ps. 39, 10. 11).

§ 71. Da Simei overfaldt ham med grove Skjældsord, og nogle af hans Bekjendte opfordrede ham til at hævne sig paa ham, trøstede han sig og beroligede sit Hjerte med dette Eneste: „Herren har sagt det til ham" (befalet ham det), hvilket han sagde ikke en, men to Gange (Sam. 16, 10. 11). Herhen høre ogsaa

vor kjæreste Frelsers gyldne Ord, da Han saa, at Han med sit Evangelium blev foragtet af de Kloge og Vise i Verden og kun blev annammet af de Ringe og Enfoldige: „Ja, Fader; thi det var saaledes behageligt for Dig" (Matth. 11, 26). Da Han var omringet af fiendtlige Sværd, Spyd og Stænger, som et Lam blandt forsultne Ulve, og ikke saa andet end Kors, Nød og Død for sine Øine, sagde Han: „Skal jeg ikke drikke den Kalk, som min Fader gav mig?" (Joh. 18, 11). Læg ger Mærke, mine kjæreste Medchristne, til den trøstefulde Modsætning, som vor Frelser gjør mellem Korsets Kalk og Guds Faderhjerte. Kalken var over al Maade besk; dens Lige er endnu aldrig bleven tilberedt til noget Menneske; den var fuld af Guds Vrede, fuld af Helvedangest, fuld af Smerte, Skam og Skjændsel, hvorfor Han ogsaa gyste og svedede blodig Sved ved at betragte den; men ikkedestomindre tog Han villigt imod den og forsødede den med det søde Fadernavn og Faderhjerte (Luk. 22, 42 flg.), og mærkeligt er det, at Han udtrykker sig Spørgsmaalsvis: „Den Kalk, som min Fader gav mig, skal jeg ikke drikke den?" — som om han vilde sige: Det være langt fra mig, at hvad det har behaget min Fader at forordne i mindste Maade skulde mishage mig! Skulde jeg ikke villig tage imod, hvad der blandes og rækkes mig af en saa kjær Haand?

§ 72. Saa lærer nu her af Eders Jesus, I gudfrygtige Sjele, og tager Eder denne Lærdom dybt til Hjerte! Naar et eller andet Kors hjemsøger Eder, da ser ikke paa dette eller hint; ser Eder ikke om i Verden, blandt Menneskene og andre Skabninger, om de maaske have foraarsaget det; men ser lige op mod Himmelen, til Eders Gud! Ethvert Kors falder ned fra Himmelen, og om I give Agt derpaa, saa er der ikke et eneste, som ikke er mærket med den himmelske Mesters Stempel; der sendes os ingen Kors-Ordre, som ikke er undertegnet af alle Herrers Herres Haand; der bydes os intet Lægemiddel, som ikke er tillavet i det himmelske Apothek. Budet maa være hvilketsomhelst: det Brev, som det bringer, kommer dog fra Gud. Skulde vi da ikke villigen og gladeligen optage og modtage, hvad der rækkes os af en saa høi og kjær Haand? Skulde vi ville modsætte os vor Guds besluttede Raad og Forudvidende? Skulde vi understaa os at ville mestre eller forbedre noget i Guds hellige Veie? Eller skulde vi tiltro os at kunne indrette vort Livsløb bedre til vor Frelse end den naadige, algode og alene vise Gud har gjort? Ak nei, ak nei, min Gud og Fader; jeg har Intet mod din Anordning at sige. Ræk hid den Kalk, du har beredt mig; jeg vil i Jesu Navn gjerne drikke den, selv om mine Øine skulde løbe i Vand derover. Læg det Kors paa mig, som du har bestemt for mig; jeg vil gjerne bære det, om jeg end undertiden skulde segne derunder; Du vil nok sørge for, at jeg ikke bliver fristet og betynget over Evne; Du vilde jo ikke tilstede, at dit Folk skulde gaa forbi et Asen, som var altformeget belæsset og faldet til Jorden under sin Byrde, uden at hjælpe det (2 Mos. 23, 5); hvorledes skulde Du da kunne se mig, dit Barn, ligge og sukke under min Korsbyrde uden at trøste og hjælpe mig?

Derfor jeg Ham hengive
Mig vil og al min Id;
Gud unde mig at blive
Derved til evig Tid;
Det alt behager mig,
Som Herren selv behager;
Jeg ved, Han Omsorg drager
For mig saa faderlig.

§ 73. Vi maa dernæst ogsaa til vor Trøst og Opmuntring betragte Korsets Nytte og Fremgang. Var der en Trængsel, som kunde skille os fra vor Gud, vor Jesus og Hans Kjærlighed, saa maatte vi fly herfra indtil Verdens Ende; ja vi maatte da foretrække den bitreste og rædsomste Død. Men vi have den

Forsikring af den Hellig-Aand, at „hverken Død ei heller Liv, ei heller Engle, ei heller Fyrstendømmer, ei heller Magter, ei heller det Nærværende, ei heller det Tilkommende, ei heller det Høie, ei heller det Dybe, ei heller nogen anden Skabning skal kunne skille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu, vor Herre (Rom. 8, 38. 39.) En tyk, sort Sky kan vel betage Solen dens Skin, men ikke dens Indflydelse paa Jorden. En stor og haard Anfegtelse kan vel unddrage os Følelsen og Fornemmelsen af Guds Naade, men dog ikke dennes Kraft og skjulte Trøst. De vilde og barske Fjelde, som ofte ere skaldede og blottede for alle Træer og Urter, indeslutte ofte Sølv og Guld, og i de beske og dybe Havbølger ligge Perlerne; i de mest skarpe og knudrede Skal ligger den søde Kjærne. Saaledes ligger ogsaa Guds største Naade og Kjærlighed skjult under det største og tungeste Kors. Skriften indeholder desangaaende saamegen rig Trøst og saamange glædelige Forsikringer, at jeg forgjæves vilde forsøge paa at samle det Altsammen; jeg vil kun veilede de gudfrygtige Sjele saa godt, jeg kan, og vise dem de Veie, paa hvilke de kunne finde rigelig og overflødig Trøst.

§ 74. Mærkeligt er det for det Første, at Gud ei alene ikke forlader sine Egne i Korset, men at Han endog aldrig er dem nærmere, end naar de sukke under sin Byrde. Havde jeg mistet min Gud, saa vidste jeg intetsteds snarere at finde Ham end hos de anfegtede, bedrøvede og betrængte Hjerter. Om jeg kom i et Hus og søgte Værten eller Værtinden og vidste, at de havde et syger Barn, saa vilde jeg tro at træffe dem allersikrest ved dets Leie. Saaledes er det ogsaa med vor Gud, som Han selv siger: „Jeg vil bo hos en Sønderknust og Fornedret i Aanden, til at gjøre de Fornedredes Aand levende og at gjøre de Sønderknustes Hjerte levende“ (Esai. 57, 15), og Hans Profet: „Nær er Herren hos dem, som have et sønderbrudt Hjerte, og dem, som have en sønderknust Aand, frelser Han“ (Ps. 34, 19). Og paa et andet Sted siger Han: „I mig har han (den Gudfrygtige) Behag, og jeg vil udfri ham; jeg vil føre ham op; thi han kjender mit Navn. Han skal paakalde mig, og jeg vil svare ham; jeg er med ham i Nøden; jeg vil udfri ham og ære ham“ (Ps. 91, 14. 15). Og atter paa et andet Sted: „Frygt ikke; thi jeg gjenløste dig; jeg kaldte dig ved dit Navn; du er min. Naar du gaar igjennem Vandene, da vil jeg være hos dig, og gjennem Floderne, da skulle de ikke oversvømme dig; naar du gaar igjennem Ilden, skal du ikke brændes og Luen ikke fortære dig; thi jeg er Herren din Gud“ (Esai. 43, 1—3).

§ 75. Om den Herre Jesus, vor trofaste Sjelehyrde, kunne vi være forvissede, at Hans synlige Omgjængelse her paa Jorden var et Afrids og Forbillede paa, hvad han vilde gjøre imod sine Troende, og hvad de skulde vente sig af ham indtil Verdens Ende. Men nu har Han i sit Kjøds Dage isærdeleshed taget sig af de Elendige, Bedrøvede, Syge og Forladte. I Skolen i Nazareth holdt han engang en Prædiken paa Sabbaten og tog de Ord af Profeten til Tekst: „Herrens Aand er over mig: derfor salvede Han mig; Han har sendt mig til at kungjøre Evangeliet for de Fattige, at helbrede dem, som have et sønderknust Hjerte, — — at forkynde Herrens vehagelige (Naadens-) Aar — — at trøste alle Sørgende“ (Luk. 6, 16 flg.; Esai. 61, 1. 2). Da Han tog Afsked fra Sine før sin Himmelfart, sagde Han: „Se, jeg er med Eder alle Dage indtil Verdens Ende“ (Matth. 28, 20). Man saa Ham i Hans Kjøds Dage fordetmeste omringet af de elendigste Mennesker, hvilke fra alle Kanter bleve bragte og førte til Ham. Da Johannes den

Døber sendte to af sine Disciple til Ham i Anledning af et høivigtigt Spørgsmaal, fandt de Ham blandt en Hob syge, halte, blinde, spedalske, døve og med andre Brøst og Plager belagte Mennesker og saa, at Han hjalp Enhver, som trængte til Hans Hjælp (Luk. 7, 19 flg.). Engang gik Han ind i Sygehuset ved Bethesda Dam, hvor der laa en stor Mængde af Syge, Blinde, Halte, Visne; blandt dem opsøgte Han den Elendigste, som havde ligget syg der i otte og tredive Aar og med klagende Stemme sagde: „Jeg har ikke et Menneske, nemlig som ynkes over mig og vil kaste mig i Dammen, naar Vandet bliver bevæget.“ Ham hjalp nu Herren fremfor alle Andre, udentvivl for at tilkjendegive, at „hvo der ikke har noget Menneske, han har dog Ham, Jesum, sand Gud og sandt Menneske,“ der ikke vil slippe ham og ikke forlade ham, naar Tiden til at hjælpe ham kommer (Joh. 5, 2 flg.).

§ 76. Jeg læser om Ham, at Han tæt udenfor Byen Nains Port mødte en dybtbedrøvet Enke, der fulgte sin enbaarne Søn til Graven — at Han ynkedes over hende og sagde til hende: græd ikke! og at han strax derpaa fuldkommen glædede hende ved at gjenopvække hendes Søn og give hende ham levende tilbage (Luk. 7, 11 flg.). Tror ikke, mine Kjæreste, at det var noget Slumpetræf, at den Herre Jesus mødte denne dybtsørgende Enke; hun vidste vel ikke, at Han var saa nær; men hvo tør sige, at Han ikke kjendte hendes kummerfulde Tilstand, og hvo tør negte, at Han dennegang netop gik til Nain for at møde denne sorgfulde Kvinde og aftørre hendes hede Taarer og derved tillige forsikre sine Egne indtil den yderste Dag om, at Han vil møde dem i deres Trængsler til rette Tid og forvandle deres Sorg til Glæde? Jeg læser ligeledes, at han engang nærmede sig Tyrus's og Sidons Egne, og at en kananæisk Kvinde kom ud derfra, raabte og med stærk Tro bad Ham om Hjælp for sin Datter, som plagedes ilde af Djævelen (Matth. 15, 21 flg.). Der er mange Ting i denne Beretning, som fortjene og belønne en gudelig Overveielse; men jeg vil her kun henlede Opmærksomheden paa, at Jesus drog hen til den hedenske Egn just paa samme Tid, som den stakkels Kvinde gik ud derfra for at opsøge Ham og bønfalde Ham om Hjælp, og at dette upaatvivleligen skede for at komme dette bedrøvede Hjerte imøde paa Halvveien saavelsom for at lære os, at Han endnu vil gjøre det Samme mod alle bekymrede Sjele. Naar vi gaa ud af Verden, mistvivlende om al menneskelig Hjælp, vil Han møde os og sige: Her er jeg!

§ 77. Naar jeg betænker, hvad Han gjorde paa sin Opstandelsesdag, saa kan jeg ikke holde mig for at græde af Glæde. Man skulde troet, at Han efter sine store Lidelser vilde have Ro, og at Ingen da maatte gjøre ham Uleilighed. Men Han, det kjærlige og dyrebare Hjerte, gjør sig den selv. Han havde forladt en liden bedrøvet, frygtsom, adspredt Hob, nemlig sine Disciple og nogle andre forfærdede Sjele; dem maatte Han samle, trøste, glæde, opreise; hermed var Han sysselsat fra Solens Opgang til den sildige Nat. Om Morgenen tidligt viser Han sig for Peter, Maria Magdalena og nogle andre gudfrygtige Kvinder. Magdalena finder Han ved sin Grav grædende og siger til hende: „Kvinde, hvi græder du? hvem leder du efter?“ (Joh. 20, 11. 15). Idet to af Hans Disciple med sorgfulde, vemodige Hjerter gaa til Emmaus, slutter Han sig til dem underveis, spørger om Aarsagen til deres Bedrøvelse, vandrer tilfods med dem en hel (norsk) Mil og aabenbarer sig tilsidst for dem, efterat Han havde forklaret dem Skrifterne og meddelt dem rigelig Trøst af disse. Da de skyndte sig tilbage til Jerusalem til de andre Disciples Forsam-

ling og tale med dem om denne Sag, fremtræder Han atter midt iblandt dem, ønsker dem Fred, forvisser dem om sin Opstandelse og trøster dem, uagtet det næsten er Midnat (Luk. 24, 13 flg.). Hvilket gudfrygtigt Hjerte ser ikke, hvortil alt dette sigter? nemlig, at den søde Frelser vilde lære os, at Han indtil Verdens Ende ikke vilde være langt borte fra sine Troende, især naar de ere bedrøvede og trøstesløse. Ere de om Morgenen, naar deres Nød ikke tillader dem at sove, tidligt oppe for at søge Ham og udøse sit Hjerte for Ham, saa er dog Han endnu tidligere oppe og møder dem (Matth. 28, 9). Sidde de i en Krog og græde, saa træder Han hen til dem og siger: Hvi græder du? hvem leder du efter? Mangt et kummerfuldt Hjerte sidder i sit Hus og Kammer eller ligger i sin Seng, tilbringer Natten med Sorg og Suk og Graad og mener, at intet Menneske i Verden ved deraf, agter derpaa eller tager det til Hjerte, og se, den Herre Jesus er om og hos ham og forlader ham ikke uden Trøst eller Husvalelse. En Anden gaar for Sørgmodighed ud paa Marken, og se, den Herre Jesus ledsager ham. Atter en Anden sidder oppe til langt paa Nat og spinder Sorgens Traad, og se, Jesus er hos ham, saa at han medrette kan sige: „Naar jeg sidder i Mørket, er Herren mit Lys" (Mika 7, 8). Det gaar imidlertid med dem som med de to Disciple, om hvilke vi nys talte, nemlig, at deres Øine ere betagne, saa at de ikke kjende Ham (Luk. 24, 16); ikkedestomindre fornemme de Hans Nærværelse af den kraftige Trøst, Han taler dem ind i Hjertet, og af den Styrke, Han skjænker dem, til at bære Korset, trodse alle Veir og Bølger og holde ud i Taalmodighed.

§ 78. Thi vi maa ikke tænke, at Han er hos sine Troende i deres Trængsler som en ørkesløs eller blot medlidende Tilskuer, nei, som en mægtig og ivrig Hjælper, som Han selv siger: „Jeg er med ham i Nøden; jeg vil udfri ham og ære ham" (Ps. 91, 15), og paa et andet Sted: „Frygt ikke thi; jeg er med dig; se ikke om til Andre; thi jeg er din Gud; jeg har styrket dig, ja hjulpet dig, ja opholdt dig ved min Retfærdigheds høire Haand. Jeg er Herren, din Gud, som tager fat paa din høire Haand, — som siger til dig: frygt ikke; jeg, jeg hjælper dig" (Esai. 41, 10. 13). Han er hos sine Egne som Moderen hos sit syge Barn, der pleier det paa bedste Maade, tiltaler det trøsteligt, af og til tager det paa Skjødet, byder det allehaande Læskemidler og Vederkvægelser og søger efter bedste Evne at lindre dets Smerter, — hvorom Han selv siger: „Som En, hvem en Moder trøster, vil jeg trøste Eder" (Esai. 66, 13). Han er hos dem som en trofast Hjertensven, der hjælper med Trøst, Raad og Daad, hvor og hvorledes han kan. Han hjælper dem at bære deres Kors og gjør dem deres Byrde let. Et Menneske, nemlig Simon fra Cyrene, har engang, ihvorvel tvungen, hjulpet vor allerkjæreste Frelser, da Han blev ført til Døden og selv maatte bære sit tunge Kors (Joh. 19, 17; Matth. 27, 32; Luk. 23, 26). Jeg kan sige, at han end den Dag idag lader alle sine Troende nyde en saadan Bistand og hjælper dem alle at bære deres Kors; det er: Han styrker, trøster og vederkvæger dem ved sin Kraft, sit Ord og sin Aand, saa at de ikke segne og fortvivle derunder, men vinde Seier, — som Apostelen siger: „I alle disse Ting (i al den Modgang, som Djævelen og Verden volde os) mere end seire vi ved Ham, som os elskede" (Rom. 8, 37). Deraf kommer det, at Korset for mangt et gudfrygtigt Hjerte ikke er nogen Byrde, men en Lyst, og at det ikke bringer ham Sorg, men Glæde; thi efterdi han har sin Jesum til Medhjælper og bliver styrket ved hans Aand, saa bærer han det

i Taalmodighed og med Glæde. Ved Hjælp af Ligevægtslæren kan en Dreng og en stærk Mand bære en tung Byrde paa en Stang saaledes, at den ikke falder nogen af dem for tung, men bliver fordelt paa dem begge i Forhold til deres Kræfter. Jeg kan ogsaa sige, at den Herre Jesus ligesom betjener sig af denne Lære hos sine Egne og ved at ordne det saaledes med Korset, at de ikke faa Mere at bære end deres Skrøbelighed tillader, osv. Dette kan forklares ved, hvad Propheten Daniel beretter om sig selv, nemlig, at da Herren viste sig for ham i et Syn, blev han i Førstningen aldeles afmægtig af Frygt og Forfærdelse, hvorfor han ogsaa siger: Hvorledes kan denne min Herres Tjener tale med denne min Herre? thi hvad mig angaar, fra nu af bestaar ingen Kraft i mig, og min Aande er ikke bleven tilovers i mig. Men han siger videre: Og han blev og rørte ved mig, Han, som havde et Menneskes Skikkelse, og styrkede mig og sagde: frygt ikke, du meget elskelige Mand! Fred være med dig; vær frimodig: ja, vær frimodig; og der han talede, blev jeg styrket og sagde: min Herre, tal; thi Du har styrket mig" (Dan. 10, 16 flg.), — ligesom ogsaa ved hvad man læser om Apostelen Peter, nemlig, at han paa Herrens Bud vandrede hen til Ham paa Vandet; men da han saa et haardt Veir, blev han forskrækket, begyndte at synke, raabte og sagde: Herre, frels mig! og den Herre Jesus udrakte strax Haanden tog fat paa ham og sagde til ham: „du lidet Troende, hvi tvivlede du? (Matth. 14, 28 fl.).

§ 78. Men lader os derhos til vor Trøst betragte, hvad Guds Ord siger os om den Hellig-Aands Nærværelse og Bistand i de Helliges Kors. Naar vor Frelser har tillagt Ham Navn af en Trøster*), saa er dette skeet for derved at forvisse os om, at han aldrig vil forlade os i vore Trængsler, men stedse husvale os med sin indvortes, kraftige Trøst. „Jeg vil bede Faderen," siger Han, „og Han skal give Eder en anden Trøster, at Han skal blive hos Eder evindeligen" (Joh. 14, 16). Et græsk Ord, som Luther har oversat med Trøster, har en saa omfattende Betydning, at man ikke i vort Sprog kan udtømme det med et eneste Ord. Det bemærker en trofast Ven, en Sagfører, en Raadgiver, en Beskytter, en Ordfører og Talsmand, der fører Ord for en Anden og taler hans Sag, osv. Vor Frelser har med Flid givet den Hellig-Aand et saadant Navn for at antyde, at hvad denne gjør imod de Troende, og den Naade, Han navnlig i Korset beviser dem, er ubegribelig og uudsigelig, hvorfor ogsaa den hellige Skrift paa forskjellige Steder taler saare mærkeligt herom. Den siger: De første Christnes Menighed „gik frem i (blev opfyldt med) den Hellig-Aands Trøst" (Ap. Gj. 9, 31). Ligesom naar der om Sommeren efter stor Hede falder et jævnt og mildt Regn, saa at alle Træer, Buske, Blomster og Urter blive forfriskede, saaledes udgjød den Hellig-Aands Trøst og søde Naade sig over hele Menigheden, saa at alle troende Hjerter bleve opfyldte deraf og glædede derved; dette sker endnu den Dag idag; denne Naadedug, dette Kraftregn falder endnu stedse fra Himmelen saa rigeligen ned over den Herres Jesu Menighed, at alle gudfrygtige Sjæle blive husvalede, styrkede og opfyldte deraf. Derfor siger ogsaa Apostelen: „Vi rose os af Trængslerne, fordi Guds Kjærlighed er udøst i vore Hjerter ved den Hellig-Aand, som er os given" (Rom. 5, 3. 5), ligesom ogsaa paa et andet Sted: „Den sønlige Udkaarelses-Aand, som vi have annammet af Gud, vidner med vor Aand (især i Trængsler og Anfegtelser), at vi ere Guds Børn. Aanden kommer vor Skrøbelighed til Hjælp og træder frem i vort

*) Efter vor Bibeloversættelse: Talsmand.

Sted med uudsigelige Sukke" (Rom. 8, 15. 16, 26). Han taler ogsaa om den Hellig-Aands Bistand, hvorved de gudfrygtige Sjele vorde opretholdte og styrkede under Korset og bevarede til Salighed, ligesom ogsaa den hellige Peter siger, at Herlighedens og Guds Aand hviler paa de Troende, naar de forhaanes for Christi Navns Skyld eller i andre Maader lide Trængsel og Angest (1 Pet. 4, 14).

§ 80. Af alt dette kunde vi slutte, at den Hellig-Aand paa det Nøieste forener sig med de gudfrygtige Korsdragere og ligesom blander og ombytter sin Kraft med deres Skrøbelighed, sin Trøst med deres Sørgmodighed, sin Vin med deres Graad, sin Sødme med deres Bitterhed, sin Vederkvægelse med deres Sukke, og at de i Ham have en indvortes, kraftig, virkelig, fælles, bestandig og evig Ven, Talsmand, Raadgiver, Hjælper og Trøster, og at en troende Sjel aldrig kan blive saa fattig, bedrøvet, elendig og forladt, at den skulde fattes den „Herres Jesu Christi Naade og Guds og den Hellig-Aands Samfund (2 Kor. 13, 13). Der indtræffer aldrig en saadan Trængselens Hede, at ikke denne milde og kjølige Pintsevind skulde blæse paa og kvæge de forsmægtende Hjerter; de kunne aldrig blive saa skrøbelige, at denne Kraft skulde vige fra dem. Man fortæller om de krydderrige Øer, Ceilon, Madagaskar og nogle andre, at de, især paa den Tid, Krydderplanterne blomstre og staa i sin bedste Vært, give en saa stærk og liflig Lugt fra sig, at naar Somændene komme seilende, og Landvinden fører dem denne Lugt imøde, blive de i flere Miles Afstand kjendeligen styrkede og vederkvægede derved. Dette er et yndigt Billede paa den Hellig-Aands Husvalelse, idet Han, som en himmelsk Livsvind, tilfører de af Korset udmattede Hjerter den søde og trøstefulde Kraft fra Guds Ord, der med al Ret kan sammenlignes med de blomstrende Krydderplanter, og dermed kraftigt vederkvæger dem. Derfor viser ogsaa Skriften saavelsom Erfaringen, at de gudfrygtige Sjele mangengang, naar de ere allevegne omgivne af Trængsler og Gjenvordigheder, lægge en særdeles Glæde og Frimodighed for Dagen, saasom naar Job siger midt i sin Elendighed: „Jeg, jeg ved, min Gjenløser lever" (Kap. 19, 25), og naar David efter mange Ængstelser og Klager udbryder: „Men jeg forlader mig paa din Miskundhed; mit Hjerte fryder sig i din Frelse!" (Ps. 13. 6). „Hvorfor er du nedbøiet, min Sjel, og bruser i mig? Bi efter Gud," osv. (Ps. 42, 6). „Ikkun god er Herren mod Israel. Hvem har jeg i Himmelen og lige ved Dig har jeg ikke Lyst til Noget paa Jorden (Ps. 73, 1. 25). Alt dette kommer hovedsageligen fra den Hellig-Aand, der selv midt under Trængslerne bor i de troende Sjele og ved til rette Tid at husvale dem med Trøst.

§ 81. Hvad hidtil er sagt om Gud, kunde vel være nok til de gudfrygtige Sjeles Trøst; men vi ville dog endnu til Overflod anføre Et og Andet, som Skriften fremstiller os. Den lærer klarligen, at ogsaa de hellige Engle føre et særeget Opsyn med bedrøvede og gudfrygtige Korsdragere. Vel har Gud givet sine Engle den Befaling om alle sine Udvalgte i Almindelighed, at de skulle bevare dem paa alle deres Veie og være til deres Tjeneste (Ps. 91, 11; Ebr. 1, 14); men det synes dog, som om de havde faaet en nærmere Befaling om dem, der sukke under Korset, efterdi vi finde Exempler paa, at de have taget sig særligen af dem. Hagar med sin Søn Ismael troede at skulle vansmægte og dø af Tørst i Ørkenen, og se, en Engel kom og viste hende en Brønd, med hvis Vand hun kunde vegerkvæge sig selv og sit Barn (1 Mos. 21). Jakob reiste med Sine fra Mesopotamien til Kana'ans Land mellem Frygt og Haab formedelst sin fortørnede Broder, og se, de hellige Engle

viste sig for ham i to Hære for at ledsage ham (1 Mos. 32, 1. 2). Profeten Elias sad under et Enebærtræ i Ørkenen og var saa bedrøvet, at han kun ønskede at dø, og se, en Engel kom og bragte ham Mad og Drikke at vederkvæge sig med (1 Kong. 10, 4 flg.). Sadrak, Mesak og Abed-Nego bleve for sin Troes og Standhaftigheds Skyld kastede i den brændende Ovn, og se, Engelen gjorde dem Selskab i Luerne og betog Ilden dens Kraft, saa at den ikke kunde skade dem (Dan. 3, 21. 25 27). Den hellige Paulus var tilligemed sine Reisefæller i stor Nød og Fare paa Havet, og se, en Guds Engel fremstillede sig for ham om Natten og forsikrede ham, at han selv og alle de, som vare med ham, skulde blive reddede (Ap. Gj. 27, 23). Ja, for vor Frelser selv aabenbaredes en Engel af Himmelen og styrkede Ham, da Han kjæmpede med Døden og af Angest svedede blodig Sved (Luk. 22, 43). I Kirkehistorien finder man, at en ung Mand ved Navn Theodorus i Keiser Julian den Frafaldnes Tid blev paagreben og skrækkelig pint for sin christelige Troes Skyld, hvilket han imidlertid ikke ændsede, men sang frimodigt: Skamme maa sig Alle, som tjene Billederne og rose sig af Afguderne. Da man tilsidst ingen Vei kunde komme med ham, blev han løsladt, og da man nu spurgte ham, hvorledes han havde været tilmode, og hvorledes han havde kunnet udstaa slige grusomme Pinsler, gav han til Svar, at han vel havde følt nogen Smerte, men at der havde staaet en Yngling (hvilket udentvivl var en Engel) hos ham, tørret Angstsveden af ham og bestænket ham med et kjølende Vand og derved styrket og vederkvæget ham. Saaledes gaar den kjærlige Gud uden al Tvivl endnu den Dag idag tilværks, og det var at ønske, at de trøstelige Exempler paa, hvad der ofte tildrager sig med de gudfrygtige Korsdragere, bleve flittigere optegnede og bekjendtgjorte. Jeg maa her tænke paa den deilige Beretning om Moses, der som et lidet Barn blev lagt i en beget Rørkiste og sat ned paa Flodbredden mellem Sivet, da hans Forældre ikke længer turde skjule ham i sit Hus; men dog lode de hans Søster Maria staa langt borte for ligesom at tage vare paa ham og se, hvorledes det vilde gaa ham. Saaledes gjør ogsaa Gud med sine Børn; Nødvendigheden kræver ofte, at han maa nedsætte dem i Trængslernes Vand og lade dem stedes i Anfegtelser og Nød; men han slipper dem dog ikke af sin Varetægt og Naade; Han selv har dem dog i sit Hjerte og har derhos befalet sine Engle, at de ligesom skulle staa langt borte, give Agt paa dem og i Nødsfald komme dem tilhjælp.

§ 82. Hertil kommer endnu Noget, som Guds Børn kunne trøste sig med i sit Kors, nemlig at de leve i de Helliges Samfund og kunne glæde sig ved alle paa Jorden levende gudfrygtige Sjeles stadige Sukke og inderlige Forbønner. Thi der er ingen Tvivl om, at alle sande Christne dagligen ofte tænke paa sine anfegtede, bedrøvede, elendige, forladte, syge, fangne, fattige, forfulgte, forjagede, betrængte, trøstesløse Medchristne, have hjertelig Medlidenhed med dem og barnligen og troligen forebringe den fælles kjære Fader i Himmelen deres Nød, — efter Apostelens Ord: „Antager Eder de Helliges Nødtørftighed; glæder Eder med de glade, og græder med de Grædende; kommer de Bundne ihu, som selv medbundne, — dem, der lide Ondt, som de, der og selv ere i Legemet! (Rom. 12, 13. 15; Ebr. 13, 3). Jeg har ofte tænkt ved mig selv, hvoraf det dog kan komme, og hvorfor det sker, at en Christen ofte, uden at være sig nogen synderlig Aarsag til Sørgmodighed bevidst, ja selv, naar han er ved godt Mod og priser sin Gud med glad Mund, med et og ganske uventet over=

faldes af Tungsindighed og stor Beklemmelse, saa at han ligesom ikke ved, hvor han skal gjøre af sig, og ofte udstøder det ene ængstelige Suk efter det andet. Jeg tilstaar, at dette ogsaa kan have andre Aarsager; men jeg holder dog for, at Gud herved vil minde sine Egne om den hele paa Jorden levende Christenheds Nød og enkelte Christnes i Særdeleshed, hvilke just da befinde sig i stor Trængsel, Angest og fare, paa det de skulle sukke og bede for dem og saaledes hjælpe dem at stride og kjæmpe og vinde Seier, hvilket da ogsaa gudfrygtige Hjerter ved slige Leiligheder saavelsom ellers pleie troligen at gjøre, ligesom der heller ingen Tvivl er om, at Gud lader dette komme hine rigeligen tilgode.

§ 83. Endelig bør man ogsaa se paa Korsets Ende og Udgang. Det ender Altsammen sikkert og ufeilbarligen med Fred, Glæde, Ro og Salighed; thi al Trængsel har sin Tid, og for enhver Korsdrager er der sat et Maal for, hvor længe og hvor langt han skal bære sin Byrde. At blive belagt med Kors har sin Tid, og at blive forløst fra Korset har ogsaa sin Tid. Djævelen og den onde Verden have sin Time og Mørket sin Magt. Men Gud og den Herre Jesus har ogsaa sin Time, da han gjør Djævelen og Verden tilskamme og overøser sine Egne med Glæde. Guds Veies Begyndelse er vel trang, knudret og bevoxet med Torner og Tidsler; men deres Udgang er vid, lystelig og bestrøet med Lilier og Roser. Korsbægeret er vel beskt og surt at drikke; men paa Bunden ligger der et Sukker, som bringer alt Foregaaende i Forglemmelse. Herom taler Skriften overmaade lifligt og trøsteligt og derhos saa rigeligt, at vi blot kunne udvælge og samle en liden Del deraf. „Kast paa Herren, hvad dig beskikkes," siger den kongelige Profet, „og Han skal forsørge dig; Han skal ikke tilstede, at den Retfærdige rokkes evindeligen" (Ps. 55, 23). Hermed lærer han os, hvorledes vi skulle forholde os i Korset, og hvad vi skulle haabe efter Korset. Han viser os Guds Skjød og byder os, at vi deri skulle kaste vort Hjerte med Alt, hvad der trykker det. Han viser os derhos den visse og fuldkomne Forløsning og forsikrer os, at den trofaste Gud ikke vil tillade, at vi evindeligen er i Uro. Det Skrækkeligste, som findes i hele Helvede og al dets Kval, er, at de Fordømte paa al sin Hyling, Klagen, Skjælven og Tændersgnidsel stedse kun faa dette eneste Svar: Evig! Evig! Det Trøsteligste i de Troendes Trængsler her i Verden er derimod, at Guds Aand tilraaber dem: Kun timelig! ikke evig! Lad derfor vor Trængsel vare saa længe, den vil, saa har den dog sin af Gud bestemte Ende, da den vil blive forvandlet til lutter Glæde.

§ 84. Paa et andet Sted siger David: „Lys udsaaes for de Retfærdige og Glæde for de Oprigtige af Hjertet" (Ps. 97, 11). Gaar Glædessolen efter Guds Raad og Villie en Tidlang ned, saa maa den dog omsider staa op igjen og bringe lutter Lys, Held, Velsignelse, Trøst og Liv med sig. Maa en troende Sjel end undertiden „sidde i Mørket, saa skal dog Herren være dens Lys, og Han skal tilsidst udføre den til Lyset, og den skal se paa hans Retfærdighed" (Mika 7, 8. 9). Med Guds Børns Glæde forholder det sig mangengang som med Sæden, der om Vinteren er bedækket med Sne og Is og i denne Tilstand kun er til liden Trøst for den, som ikke ved deraf; men om Vaaren, naar Sneen smelter, og Isen forgaar, viser det sig, at de have maattet tjene den til et Dække mod Kulden, hvorfor den da voxer og grønnes saameget skjønnere og glæder Landmanden med rigelig Frugt. Saaledes ogsaa: omendskjønt de Troendes Trøst og Glæde en Tidlang er skjult og intetsteds at finde, saa kan den dog tilsidst ikke udeblive, — hvortil Kongen paa et

andet Sted sigter, naar han siger: „De, som saa med Graad, skulle høste med Fryderaab. Han gaar og græder, bærende den Sæd, han udstrør; han skal (tilsidst) komme hjem med Fryderaab, bærende sine Kornbaand“ (Ps. 126, 5. 6). Herhen høre ogsaa de Ord af vor Gud, som han taler gjennem Esaias: „Jeg har forladt dig et lidet Øieblik; men jeg vil samle dig med stor Barmhjertighed. Det Lidet, Verden varede, skjulte jeg mit Ansigt et Øieblik for dig; men jeg har forbarmet mig over dig med evig Miskundhed, sagde Herren, din Gjenløser“ (Kap. 54, 7. 8). Trængselens Tid, som mangengang forekommer de Troende saa lang, saa lang, kalder han et Øieblik og noget Lidet i Sammenligning med den evige Naade, som følger ovenpaa. „Thi som en Vanddraabe af Havet og et Sandkorn, saa er tusinde Aar imod Evigheden“ (Sir. 18, 11). Derfor siger ogsaa den hellige Apostel: „Jeg slutter, at den nærværende Tids Lidelser ikke er at agte imod den Herlighed, som skal aabenbares paa os“ (Rom. 8, 18), og paa et andet Sted: „Vor Trængsel, som er stakket og let, bringer os en evig og over al Maade vigtig (stor) Herlighed“ (2 Kor. 4. 16), og Jakob: „Salig er den Mand, som taalmodig lider Fristelse; thi naar han er bleven prøvet, skal han faa Livsens Krone, hvilken Herren har lovet dem, som ham elske“ (Kap. 1, 12). Jeg tilstaar, at alle disse Skriftsprog hvert for sig fortjente en omhyggelig Betragtning; men jeg maa overlade denne til de gudfrygtige Sjele, som læse dette, især da de ere lig Sukkerkorn, som naar man tager dem i Munden, smelte af sig selv og fylde den hele Mund med Sødme.

§ 85. Jeg iler nu med at ende denne Prædiken og vil til Slutning korteligen sammenfatte Alt, hvad der hidtil i Overflødighed er fremstillet til de troende Sjeles Trøst. Betænk da, du bedrøvede, christelige Hjerte, naar et Kors paalægges dig, og du stedes i mangehaande Anfegtelser og Trængsler, for det Første, at Alt kommer fra din Gud, — at det er saaledes besluttet og anordnet i den allerhøieste Treenigheds Raad fra Evighed af, — at det i Himmelen er blevet bestemt, at du skal føres did, frelses og saliggjøres just paa denne og paa ingen anden Maade. Er Korsets Kalk besk, saa betænk, at den er tilberedt og iskjænket af din himmelske Fader, — at den er velsignet, helliget og prøvet af din Jesus og blandet af den Hellig-Aand med lutter Kraft til din Sjels Sundhed og din evige Frelse. Sig derfor af Hjertet med din Jesus: „Skal jeg ikke drikke den Kalk, som min Fader gav mig?“ (Joh. 18, 11). Alexander med Tilnavnet den Store havde saa stor Tiltro til sin Livlæge, at da han i en farlig Sygdom var bleven advaret om ikke at tage imod noget Lægemiddel af ham, fordi han skulde være underkjøbt af Fienden til at ombringe ham med Gift, tog han med den ene Haand det Bæger, hvori Lægemidlet var, af hans Haand, og rakte ham med den anden det advarende Brev og drak dermed trøstig Bægeret ud. Se, saadan Tillid har det ene Menneske til det andet, en Konge til en Læge! Hvilken Tillid skulde da ikke en gudelskende Sjel have til sin Fader, Jesus og Talsmand! Fornuften, Verden, Satan kunne sige, hvad de ville: fra Guds Haand kan intet Ondt komme. Lad det smage, som det vil, saa er dog Alt, hvad min Jesus rækker mig og til desto større Forvisning selv først smager paa, lutter Kjærlighed, Godhed, Naade, Kraft, Velsignelse, Liv og Salighed.

§ 86. Betænk endvidere, du gudfrygtige Sjel, at Gud intet Andet tilsigter med dit Kors end at fremme sit høihellige Navns Ære, beskjæmme Djævelen og Verden, opbygge din Næste ved dig, berede dig til sin Barmhjertigheds Kar og sin Naades Redskab og befordre din timelige og evige Velfærd. Skulde du da

ville modarbeide din Gud i denne Hans hellige Hensigt og lade Hans gode Mening mishage dig? Vil du ikke gjerne tjene Guds Villie i din Tid? Vil du ikke gjerne bidrage til at befordre din Guds Ære, hvortil du dog egentlig er skabt, gjenløst og helliggjort? Vi burde jo gjerne lade os tusinde Gange brænde, naar der kun af vor Askehob vilde opvoxe en liden Blomst til vor Guds Lov og Pris, og skulde vi da vægre os ved efter Hans hellige Villie at udholde en ringe Anfegtelse, en liden Forhaanelse, en udmattende Sygdom, timelig Fattigdom og Deslige? Skulde vi vægre os ved at hjælpe til at ødelægge Djævelens Rige og gjøre ham tilskamme, om det end skulde koste vort Blod? Tænke vi da ikke paa, at det har kostet vor Jesus Hans dyre, guddommelige Blod at udfri os af Satans Vold? og hvad bliver der af vor Daabspagt, hvori vi frasagde os Djævelen og modtoge Korsets Tegn og Mærke som Jesu Christi gode Stridsmænd? Vi burde dog vel for at gjenopbygge det forfaldne Zion villigen væde Kalken med vort Blod; skulde vi da vægre os ved at bidrage dertil med vore Taarer og Sveddraaber? jeg mener: dersom vi ved vort Blods Udgydelse kunde styrke vore Medchristne i Troen og opvække dem til Kjærlighed og Gudfrygtighed eller vinde de Uomvendte og føre dem til den Herre Jesus, saa var det jo ikke mere end vor Skyldighed; skulde vi da vægre os ved at udholde en ringe Lidelse, for at Andre kunde ved os vorde opbyggede, styrkede, trøstede og vundne? Se, min Medchristen, naar du er bleven prøvet ved Korset og renset ved Trængselen, skal du blive overflødig trøstet, saa at du ogsaa kan trøste Andre med den Trøst, hvormed du er bleven trøstet af Gud. Du er en Vinranke, som bliver opbunden, beskaaren og studset i den Hensigt, at den skal bære søde Druer til dermed at glæde og vederkvæge Andre. Du er et Guds Kar, som Han nedsænker i Dybet, for at det skal komme fuldt op igjen og tjene Andre med sin Fylde. Men nu er det sandeligen ikke noget Ringe og Ubetydeligt, at Gud værdiges at tilberede os saaledes, at vi kunne være vore Medchristne til Tjeneste, Trøst, Opbyggelse og Forbedring, hvilket alene kan ske ved Hans Ord, Aand og Naade og ved det dyrebare Kors.

§ 87. Betænk saa endvidere, du christelige Hjerte, og hav bestandig for Øine det Udsagn af Apostelen: „Alle Ting tjene dem tilgode, som elske Gud“ (Rom. 8, 28). Til disse Ting hører jo visseligen ogsaa Korset. Men tjener det os tilgode, skulde vi da ærgre os ved at taale det og tage det paa os? Ville vi bære Christi Billede, saa maa vi ogsaa taale Hammerslagene og Skruen (i Myntpressen). Ville vi blive en Bog, hvori den levende Kundskab om Gud er skreven, saa maa vi taale Pressen. Skal vor Sjel blive lutret og vort Hjerte renset og helliggjort, saa maa de gaa gjennem Ilden; skal Christus leve og voxe i os, saa maa vi dø og forringes; ville vi have Glæde i Gud, saa findes den i Lidelser; ville vi plukke Røser, saa ere de intet andet Steds at finde end blandt Tornene. Ro kommer af Uro, Fred af Krig, Sikkerhed og Seier af Strid. I andre Ting er man ikke altid vis paa, at det tjener til vort bedste, om vi lide Meget. Mangt et ungt Menneske udholder Meget for at lære noget Forsvarligt og derved komme til Ære; men han opnaar ikke altid sit Maal. Mange gjør sig det surt i sin Næringsvei, arbeide, løbe og rende, rive, skrabe og kradse til sig for at blive rige; men det lykkes ikke for alle. Verdens Børn løbe i Almindelighed paa det Uvisse; de Fleste gjøre sig lutter forgjæves Uro, gribe og snappe efter Skyggen og bygge paa Flyvesand, og om de end opnaa Noget, saa er det dem enten ikke tjenligt eller undslipper

dem igjen, før de tro det. Guds Børn derimod ere forvissede om, at deres Arbeide, deres Møie, Kamp og Besvær aldrig er forgjæves; deres Lidelse maa stedse tjene dem tilgode. Af disse Torner kan intet Andet opvoxe end Roser; den bitre Korsrod kan ikke bære Andet end Trøsteblomster og søde Glædesfrugter; deres Kamp og Strid maa bringe dem Seieren og Kronen. Om det end gaar dem noksaa vrangt og uheldigt, saa vide de dog for vist, at det omsider tager en god Ende; lad deres Regnestykke være nok saa indviklet, saa bliver dog den Facit (Udslag), som tilsidst udkommer, deres timelige og evige Vel. Lad Satan og Verden efter Guds Tilskikkelse blande Kortene noksaa underligt og drive Spillet noksaa bedragersk og besynderligt: tilsidst ville de troende Sjele dog stedse have vundet, osv.

§ 88. Lader os slutteligen ogsaa vel overveie, at den trofaste Gud ingen Trængsel, intet Kors har beskikket os uden Trøst og Midler til at overvinde dem! Naar det er besluttet i Himmelen, at de Troende skulle hjemsøges med et Kors, saa er det tillige besluttet, hvorfra Kræfterne, Trøsten, Taalmodigheden, Hjælpen skal komme. Da Gud havde isinde at bringe en Dyrtid over Kana'ans Land, Ægypten og andre nærliggende Egne, saa sendte Han for Jakobs og hans Hus's Skyld Josef forud til Ægypten, for at han senerehen skulde forsørge og ernære dem. Da Han paalagde Israels Land en lignende Straf i Elias's Dage, befalede Han Ravnene at bespise denne Hans Tjener i nogen Tid og bestemte siden Enken i Zareptas Oliekrus og Melkrukke til at ernære og opholde ham (1 Kong. 17, 4. 9). Da Han havde besluttet, at hans allerkjæreste Søn skulde i sin spæde Barndom fly med sine Forældre til Ægypten, maatte de Vise komme fra Østen og række ham Reisepenge af sine Skatte (Matth. 2, 11). Saaledes ogsaa nutildags: naar Gud har besluttet at gjøre Enker og Faderløse, saa har Han tillige besluttet, hvorledes Han vil beskjærme, forsørge og fremhjælpe dem; naar det behager Ham at tilstede Verden at forfølge og forjage Hans Egne, saa har Han ogsaa allerede udseet et lidet Rum for dem, hvor de kunne holde til, og paa en Tæreskilling maa det heller ikke mangle dem. Naar Han har besluttet, at tilstede Verden at føre ufortjent Skam og Skjændsel over Hans Egne, saa har Han tillige bestemt Tid og Midler til at bringe deres Uskyldighed for Lyset og føre dem til Ære. Naar han paalægger sine Hellige Fattigdom og Sygdom, saa ved han ogsaa at opvække Hjerter, som maa tage sig af dem, forsørge og pleie dem. Jeg har ofte lagt Mærke til, at et gudfrygtigt Hjerte er bleven syg udenlands eller andetsteds og har maattet holde ud en Stund blandt haarde Mennesker og døie meget Ondt; men snart har Herren skikket det saaledes, at hans Nød og Elendighed er bleven bekjendt for en kjærlig Mand eller gudfrygtig Kvinde, for at han ikke skulde mangle Hjælp og Pleie. Kort sagt, Gud beviser daglig, at det er sandt, hvad Han har sagt og forjættet sine Egne: „Jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig" (Ebr. 13, 5); det maa ikke fattes dem paa Trøst og Hjælp, om den saa skulde komme hundrede Mile bortefra, eller om Han skulde bruge Ravne og andre Dyr til sine Børns Tjeneste eller sende en Engel fra Himmelen for at trøste, styrke og vederkvæge dem. Lader os derfor være trøstige og frimodige i Korset og sige af Hjertet:

Nu velan, saa vil jeg lide,
Elske, tro og haabe fast,
Jesus hjælper mig at stride;
Aldrig har Han den forkast',
Som i Korset trøstig stod,
Og paa Ham sig trygt forlod;
Ham vil jeg mig overgive;
Han skal al min Nød fordrive.

Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Kors.

Anden Prædiken,

hvori dets Forskjellighed og Mangfoldighed fremstilles.

2 Kor. 1, 5: Ligesom Christi Lidelser komme overflødigt over os, saaledes er og vor Trøst overflødig ved Christum.

§ 1. „Gud er os en Gud til idelig Frelse,“ siger den kongelige Profet David med Glæde og fuld, trøstig Tillid. Mange christelige Hjerter have til alle Tider betjent sig af dette Trøstesprog i Liv, Lidelser og Død, og man skal ikke finde mange Korsdragere, som ikke kjende det Sprog: „Lægger man os en Byrde paa, saa er Gud vor Frelse. Sela. Gud er os en Gud til idelig Frelse“ (Ps. 68, 20. 21), Om Luther fortælles, at da han kjæmpede med Døden, brugte han, foruden det Hoved- og Kraftsprog: „Saa har Gud elsket Verden, at Han har givet sin Søn, den enbaarne“ osv., ogsaa det nysanførte til sin Husvalelse og styrkede sig dermed imod Døden. Ihvorvel nu det hele Sprog og hvert Ord deri fortjente en udførlig Betragtning, maa vi dog, for at spare Tiden og ikke opholde os for længe ved Indledninger, indskrænke os til de Ord: „Gud er os en Gud til idelig Frelse.“

§ 2. Til desto bedre Forklaring af disse Ord maa for det Første bemærkes, at Profeten, som det 19de Vers klarligen viser, egentlig taler om Gud, der er aabenbaret i Kjød, om Ordet, der blev Kjød, om den Herre Jesus, Guds Søn, der efter sin seierrige Opstandelse „opfor i det Høie, førte Fanger bort og tog Gaver blandt Menneskene,“ ligesom ogsaa Apostelen Paulus henfører dette Sprog til Ham (Efes. 4, 8). Denne Herre og Gud, (der paa en særdeles Maade er bleven vor, idet Han nemlig er bleven et Menneske og vor Broder og har ophøiet sin paatagne Menneskenatur over alle Ting, saa at vi kunne rose os af, at vor Ven og Broder sidder i Himmelen ved Majestætens høire Haand), paa denne Herre og Gud beraaber han sig med stor Frimodighed og pukker ligesom paa Ham imod Djævelen og Verden og Alt, hvad de kunne og formaa. Han vil ligesom sige: Af den Grnnd er denne Gud kommen fra Himmelen og bleven et Menneske, — af den Grund er Han død og gjenopstanden, — af den Grund er Han ogsaa opfaren til Himmelen og har sat sig paa Majestætens Throne i Himmelen, for at Han skulde blive vor Gud, vor Trøst, vor Beskjærmelse, vor Ypperstepræst og Talsmand, vor Frelser og Hjælpermand, og for at vi med en særdeles Tillid skulde holde os til Ham. Han er derhos en mægtig, rig og veldædig Gud, saa at det aldrig kan fattes Ham paa Magt ligesaalidt som paa Villie til at hjælpe os, og om vi end komme i tusindfold Nød, — om end alle Djævle omringede og bekjæmpede os, — om vi allerede vare i Gabet, ikke paa een, men paa en tusindfold Død, saa kan og vil og skal han dog hjælpe og frelse os.

§ 3. Det er sødt at betænke, at naar Guds Aand, som ogsaa ransager Guds Dybheder og bedst ved, hvad der er i Gud, taler om Guds Hjælp, Frelse, Miskundhed, Naade og Barmhjertighed, saa sker det ofte i Flertallet. Saaledes siger David: „Kom ihu, Herre, din Barmhjertighed og dine Miskundheder; thi fra Evighed ere de“ (Ps. 25, 6), og paa et andet Sted: „Om Herrens Miskundhed vil jeg evindelig synge“ (Ps. 89, 2), og Jeremias: „Det er Herrens megen Miskundhed, at vi ikke ere fortærede; thi Hans Barmhjertigheder have ingen Ende; de ere nye hver Morgen“ (Begr. 3, 22. 23). Saaledes siger ogsaa den hellige Apostel: „Jeg formaner Eder ved Guds Barmhjertigheder“ (Rom. 12, 1), ligesom han ogsaa kalder vor Gud en Barmhjertighedens Fader og al Trøstes Gud (2 Kor. 1, 3). Og dette gjør den Hellig-Aand for at lære os, at Guds Miskundhed, Naade og Barmhjertighed er ubegribelig, uendelig, utallig; Gud er ligesom en uudtømmelig, stedserindende levende Kilde, af hvilken den ene Godhed, den ene Naade uafladelig udvælder efter den anden. Ligesom Solen fra den Dag, den blev skabt, ikke har ophørt at meddele de Jordiske sit Lys og sin kraftige, velgjørende Indflydelse og endnu aldrig har havt Mangel herpaa, saaledes skal den heller ingen Mangel have herpaa, saalænge Verden staar. Saaledes ogsaa vor Gud: omendskjønt han lader alle Skabninger og især deleshed Menneskene dagligen nyde Hans Naade, Godhed og Kjærlighed, har dog endnu Intet hos Ham lidt nogen Forringelse; Hans Miskundhed, Naade og Barmhjertighed er endnu ligesaa mangfoldig og utallig, som den fordum var; Han har fra Begyndelsen af havt Hjælp, Trøst, Kraft, Velsignelse og Liv for Alle, som forlode sig paa ham, og har det ogsaa for os, som vi daglig erfare; ei heller skulle de, som komme efter os, lide nogen Mangel derpaa. Hertil sigter udentvivl ogsaa den hellige Apostel, naar han siger; „Gud befriede os fra saa stor en Dødsfare og befrier endnu, — til hvem vi have det Haab, at han ogsaa fremdeles skal fri os“ (2 Kor. 1, 10). Heraf kunne vi let forstaa, hvor trøsteligt det er, naar David siger om vor Jesus: Gud er os en Gud til idelig Frelse. Denne Gud er os en Hjælpens, Redningens og Frelsens Gud; han tilskriver Ham nemlig en sikker, fuldkommen, stedsevarende og ufeilbar Hjælp. Der er ingen Fare, vil han sige, ingen Nød, ingen Angest, ingen Trængsel saa stor, saa svar, saa mangfoldig, at Han ikke skulde kunne hjælpe; lad Djævelen og Verden samle og opbyde al sin Magt og List og forsøge det Yderste imod os, saa kan og vil dog Jesus hjælpe, osv.

§ 4. Vi se altsaa heraf, at disse Ord indeholde et helligt Praleri af en troende Sjel, der af Hjertet forlader sig paa, roser sig af og pukker paa sin Immanuel, paa sin Jesum, sand Gud og sandt Menneske, der sidder ved Guds høire Haand og hersker midt iblandt sine Fiender. Den sætter denne sin Gud ei alene imod de hedenske Afguder, der Intet formaa og hverken kunne raade eller hjælpe, men ogsaa imod Djævelen og Verden med al deres Magt, Træsthed og Ondskab, ja ogsaa imod al jordisk, forgjængelig Vellyst, Pragt og Herlighed, som Menneskets Børn pleie at gjøre sig til en Gud. Hedningernes Afguder, vil den sige, er Sølv og Guld, Træ og Sten; Mund have de, men tale ikke; Øine have de, men se ikke; Øren have de, men høre ikke; de kunne hverken gjøre vel eller gjøre ilde (Ps. 115, 4. flg. Esai. 41, 23). Vi derimod have en levende almægtig, alvis, alvidende, allestedsnærværende, naadig og miskundelig Gud, som vi trøggeligen kunne forlade os paa og vente al Hjælp af. Lad Satan støie og rase, — lad ham omgive os med tusinde Snarer, — lad ham sprude Ild

imod os, eller skyde en Vandstrøm efter os, — lad Verden forfølge, ængste, bedrøve og forhaane os: vi have en Gud, som det ikke fattes paa Magt, Visdom og Villie til at beskjærme, hjælpe og frelse os. Lad de Ugudelige rose sig af sit Gods og Guld, sin Magt og pragt, sin Ære og Herlighed: imod alt dette Skygge- og Narreværk sætte vi vor Gud, vor Jesum, der er vor evige Skat, vor Beskjærmelse, vor Kraft, vor Glæde, vor Ære, vor Ros, vor Prydelse, vort Lys, vor Frelse, vort Alt.

§ 5. Lader da ogsaa os, I gudfrygtige Sjele, lære saadant Praleri, saadan Trods og Djærvhed af den kongelige Profet og i alle Begivenheder sige med trøstigt Hjerte: „Gud er os en Gud til idelig Frelse.“ Gaar Noget os imod, — ser Djævelen surt til os, og viser Verden sig fiendsk, — stedes vi i Fattigdom, Sygdom, Farer og Trængsler, saa lader os ikke derfor sørge, klage og tabe Modet, som om vi ikke havde nogen Gud, eller som om han var en afmægtig Afgud, der ikke kan hjælpe! Om Efeserne siger den hellige Paulus, at de før sin Omvendelse vare „uden Gud i Verden;“ thi omendskjønt de havde Afguder nok og især deleshed ærede Diana høit, efter hvad der er bekjendt af Apostlernes Gjerninger, 19de Kapitel, saa var dog ingen af dem nogen Gud, men kun en Klods og et Djævlebillede. Og Apostelen siger om alle saadanne Guder: „En Afgud er Intet i Verden“ (1 Kor. 8, 4). De havde maaske nok vist, at der var en Gud til; men fordi de ikke havde prist Ham som Gud, men „forvendt den uforkrænkelige Guds Herlighed til Lighed med Billedet af et forkrænkeligt Menneske“ (Rom. 1, 21. 23), — fordi de ved skjændige Vederstyggeligheder havde vendt sig fra Ham, — fordi de Intet havde kjendt til Hans Forsyn og Regjering, saa siger Apostelen, at de desuagtet havde været uden Gud. Jeg holder for, at man med ligesaa stor Ret kan sige om mange uchristelige Christne, som „bekjende, at de kjende Gud, men fornegte Ham med Gjerningerne“ (Tit. 1. 16), — som gjøre sine Penge, sin Bug, sin Fyrste og hans Naade til en Gud, at de ere uden Gud i Verden. Thi om de end vide Noget om Gud, saa frygte og elske de Ham dog ikke og forlade sig ikke paa Ham, og saaledes er han dem ingen Gud. Det er latterligt at læse, at da Daniterne havde frastjaalet Mika hans Afgudsbilleder, forfulgte han dem og beklagede sig over, at de havde taget hans Guder (Dom. 18, 24). Ikkedestomindre vederfares det endnu den Dag idag mangt et Menneske, at hans Gud bliver ham fratagen, naar nemlig hans Penge bliver ham berøvet, eller hans Gods, hvorpaa han forlod sig, bliver ham fravendt. Nu, saadanne ere nu engang denne Verdens Børn, hvis Hjerte Satan har forblindet; men en Skam vilde det være, om man ogsaa skulde finde saadan Uforstand hos Guds Børn.

§ 6. Lader os derfor, I christelige Hjerter, med stor Frimodighed bevidne for al Verden, at vi have en Gud! lader os frygte, elske og forlade os paa Ham, som er en almægtig, alvis, algod og naadig Gud! Gaar det underligt til i Verden, lad det saa gaa; vi have en Gud, der ordner, styrer og leder Alt, saa at det maa gaa, ikke som Djævelen og Menneskene ville, men som Han vil. Bedrøver Verden os, saa have vi en Gud, der kan trøste og glæde os; beskjæmmer og forhaaner den os, saa have vi en Gud, der kan føre os til Ære; plager den os, saa have vi en, der er vor Tilflugt evindelig og altid; blive vi fattige, saa have vi en Gud, der har skabt Himmel og Jord og er rig nok for alle dem, som paakalde Ham; forlader den os, saa have vi en Gud, der siger: Jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig. Skulle vi dø, saa have vi en Gud, der ogsaa kan udfri fra Døden. Og om end

alle Djævle og alle ugudelige Mennesker havde sammensvoret sig imod os, og om vi end vare allevegne omringede af tusindfold Trængsler, saa have vi dog en Gud, der kan udfri af alle Trængsler, og som er alle vore aandelige og legemlige Fiender tilstrækkeligt voxen. Kortsagt, Jesus er vor Gud, — Jesus har hjulpet, — Jesus hjælper daglig, — Jesus vil ogsaa fremdeles hjælpe. Mine kjæreste Medchristne, jeg har troet at burde omhandlede dette Skriftsprog noget nærmere og omhyggeligere, fordi det skal tjene til en Forberedelse, paa det Eders Hjerter desto bedre maa kunne fatte og føre sig til Nytte, hvad vi efter vor oplæste Text ville anføre om Korsets Mangfoldighed. Gud hjælpe os, at det maa tjene til vor Alles Trøst, Undervisning og Opbyggelse, for Jesu Christi Skyld! Amen.

§ 7. Vor Text indbefatter tre Ting, der hver for sig fortjene en gudelig Betragtning; vi ville anstille denne saaledes, at Alt ved Guds Naade skal tjene de under Korsbyrden sukkende Sjele til Undervisning og Trøst. Hvad vi for det Første have at overveie, er, at den hellige Apostel kalder de Gudfrygtiges Kors Christi Lidelser; ligesom Christi Lidelser kommer overflødigt over os, siger han, uagtet han i Forveien har sagt: Gud trøster os i al vor Trængsel; han gjør altsaa sine og sine Medchristnes Lidelser til Christi Lidelser. Hvorfor han det gjør, er ikke vanskeligt at indse. Man ved, at efterdi de Troende ere Lemmer paa vor allerkjæreste Frelsers aandelige Legeme, saa gjør han deres Lidelser og Trængsler til sine egne, som Han sagde til Saulus: Saul! Saul! hvi forfølger du mig? (Ap. Gj. 9, 4). Hvo der nu foragter, bedrøver og fornærmer dem, han har ogsaa foragtet, bedrøvet og fornærmet Ham, og hvad Ondt der tilføies den Allermindste af Hans Brødre, det føler Han i sit Hjerte og kan ikke lade det gaa ustraffet hen. Men først og fornemmelig kalder Apostelen de Helliges Trængsler Christi Lidelser, fordi de times dem for deres Frelsers Skyld, og fordi de i sin Christendom lide for Hans Navns Skyld. De forfølges, forhaanes, bedrøves af Verden, ikke som Misdædere, men som Christne, og lide ogsaa, hvad Gud efter sit Raad tilskikker dem, for sin Jesu Skyld, i Kjærlighed til Ham, taalmodige og glade, de elske sit Kors for Hans Skyld, som har elsket dem indtil Døden, og skatte sig lykkelige, at de faa lide Noget til Hans Ære, for at beskjæmme Satan og Verden, osv.

§ 8. Ihvorvel saadanne Trængsler til alle Tider og paa alle Steder komme over de Troende som de, der rammede Paulus og hans Tids Christne, hvilke for Jesu Navns Skyld bleve bespottede, forfulgte, jagede i Landflygtighed, skilte ved deres Ære og Gods, hudflettede, pinte og dræbte, saa er der dog ingen Tvivl om, at alt hvad Ondt, der møder en troende og gudfrygtig Sjel i og formedelst dens Christendom, selv om Guds Menighed har Fred, — Alt, hvad Gud tilskikker den af Fattigdom, Sygdom, Bedrøvelse, o. a. M., — alle Satans Anfegtelser, al Verdens Nærgaaenhed, Beskjæmmelse og Forfølgelse, som med Guds Tilladelse rammer den, endnu den Dag idag med Rette kan kaldes en Christi Lidelse, og at den i saa Maade med god Grund kan tilegne sig alle de Forjættelser og al den Trøst, som Skriften foreholder Christi Stridsmænd. Thi efterdi alle saadanne Lidelser times et aandeligt Lem paa Christi Legeme, og efterdi Gud i en faderlig god Mening paalægger en saadan Sjel, som er forenet med Christo i Troen, Kors og Trængsler, for at tugte, prøve og forbedre den, og stedse dermed har den naadige Hensigt at styrke og opholde den i dens Christendom, — efterdi derhos

Satan og Verden ere den fiendske hovedsageligen for Christi Skyld, hvis Navn den bekjender, hvem den i Troen hænger ved, hvem den elsker, hvem den tjener, og saaledes egentlig hade og forfølge Christum i den, — efterdi den endelig bærer Alt i Kjærligheden til Christum med Sagtmodighed og Taalmodighed, forbliver sin Jesu tro i alle Trængsler og uanseet disse stedse er beredvillig til at fremme Hans Navns Ære og tjene alle Mennesker for Hans Skyld, saa vil ingen letteligen negte, at alt dens Kors er indbefattet under Christi Lidelsers Navn, — at den Herre Jesus har helliget og velsignet det ved sit Kors, og at Han vil bistaa den, som Hans Veninde og Elskerinde, der lider for Hans Skyld og bærer sit Kors efter Ham, vederkvæge den med sin Trøst og desaarsag tilsidst evindeligen glæde den.

§ 9. I vor Text skulle vi endvidere overveie, at Apostelen siger, at Christi Lidelser komme overflødigt over os. Han taler ikke blot om Trængslerne i Flertallet, men tilføier ogsaa Ordet overflødigt, hvori det ligger Lignende skjult, nemlig enten Billedet af et fuldt iskjænket Bæger eller af et voldsomt Uveir og Skylregn, der i store Strømme styrter ned over en Vandringsmand og holder saa længe ved, at der ofte ikke er en tør Traad paa hans Legeme; saaledes, vil han sige, komme Trængslerne skarevis over os, vi lide indvortes og udvortes; vi blive anfegtede af Satan, forfulgte, bespottede ængstede og plagede af Verden; vi ere allevegne omgivne af Frygt, Angest og Skræk, Nød og Død; vi lide Hunger og Tørst, ere nøgne, faa Mundslag og have intet vist Opholdssted (vi ere ligesom en sky Fugl, der svæver omkring hid og did og allevegne bliver fordrevne — (1 Kor. 4, 11): naar vi ved Guds Naade vel have overstridt en Nød og Fare, staar en anden udenfor Døren og venter paa os.

§ 10. Hvad nu Apostelen siger om Trængslernes Mangfoldighed paa sin Tid, det finde vi ogsaa her og der i Skriften, at de hellige fordum have klaget over. Ligesom den ene Ulykke efter den anden rammede den gudfrygtige Job, saaledes taler han ogsaa derom i ligesaa mærkelige som klagende Ord. „Gid min Græmmelse blev veiet," siger han, „og man tillige paa Vægten opløstede min Ulykke; thi nu er den tungere end Havenes Sand" (Job 6, 2, 3). „Du, o Gud, vilde fornye dine Vidner (saaledes kalder han Guds Plager og Straffe, fordi de ei alene vidner om den store og hellige Guds retfærdige Vrede, men ogsaa om vor medfødte Synd og Misgjerning) imod mig og forøge din Fortørnelse imod mig, sende flere nye Skarer og en større Hær imod mig" (Kap. 10, 17). „Gud giver mig i Uretfærdiges Vold, og i Ugudeliges Hænder styrter Han mig, og Han satte mig til Maal for sig (og mod et Maal eller en Skive afskydes ikke blot en Pil eller en Kugle, men mange). Hans Skyttere omringe mig; Han river i mig Rift paa Rift," osv. (Kap. 16, 11—14). Disse den bedrøvede Mands Klagemaal forklares bedst ved den Beretning, som siger, at der kom det ene Ulykkesbudskab til ham efter det andet, idet den Ene kundgjorde ham Rovet af hans Oxer og Aseninder, den Anden Ødelæggelsen af hans Faar, der vare blevne fortærede af Ild fra Himmelen tilligemed Hyrderne, den Tredie Bortførelsen af hans Kameler, den Fjerde hans Børns pludselige Død (Job 1, 14 flg.). Ikke nok hermed; men han blev senere angreben paa sit eget Legeme og slagen med onde (brændende) Bylder fra Fodsaalen til Hovedissen. Han blev derhos foragtet; hans egen Hustru viste sig fremmed imod ham; hans Tjenere vilde ikke længere kjendes ved ham; hans Venner skulde og vilde være hans Trøstere, men bleve

hans Spottere. Han var derhos meget urolig og havde ingen Hvile om Natten i sin Seng, men forfærdedes af ængstelige Drømme. Ei heller udebleve de aandelige Anfegtelser og indvortes Sindslidelser; thi han klager over, at Gud ikke agtede paa ham, ikke vilde høre ham og havde forvandlet sig til en Grusom imod ham, hvorfor han ogsaa engang forbander sin Fødselsdag og ellers oftere fører haard og ubesindig Tale.

§ 11. Lignende Klager finde vi oftere i Kong Davids gyldne Salmebog, hvor han ei alene siger i Almindelighed: „Mange ere den Retfærdiges Ulykker“ (Ps. 34, 20), men ogsaa oftere i Særdeleshed klager over sine mangfoldige og utallige Trængsler. Alle dine Vover og dine Bølger gaa over mig (dette er et Billede, taget af en søfarende Mand, der ængstes saare af Vind og Vover, idet den ene Havbølge følger paa den anden og slaar over hans Fartøi, saa at han hvert Øieblik ser Døden for Øinene). Paa samme Maade taler han andetsteds. „Paa mig tynger din Vrede, og med alle dine Bølger plager Du mig. Jeg bærer dine Rædsler; jeg maa forsage. Over mig gaar din brændende Vrede; dine Forfærdelser tilintetgjøre mig. De omgive mig som Vand den ganske Dag; de omringe mig tilsammen. Plager uden Tal have omspændt mig. Du lod os se mange Trængsler og Ulykker“ (Ps. 88, 8; 16—18; 41, 13; 71, 20). Hos Profeten Esaias siger Gud Herren selv om sin Kirke og enhver troende Sjel, at de ere „Elendige og Trøstløse, som ere bortdrevne ved en Storm“ (Kap. 54, 11). I det nye Testament siger Apostelen Paulus: „Os bør at indgaa i Guds Rige gjennem mange Trængsler“ (Ap. Gj. 14, 22); Apostlene Peter og Jakob tale om adskillige Fristelser, hvori Guds Børn pleie at falde (1 Pet. 1, 6; Jak. 1, 2). Alt dette forklares og stadfæstes ved den daglige Erfaring, efterdi vi se, at naar et Kors hjemsøger Guds Børn, pleier det helleikke nu at komme alene. De Gamle sagde, at et rigtigt Kors maa have fire Ender, hvormed de vilde tilkjendegive, at de Gudfrygtiges Trængsel fordetmeste er firedobbelt. En gudfrygtig Lærer siger: I Regnekunsten betyder Korset hos Latinerne saavelsom hos enfoldige Folk ti; i Guds Regnekunst og hos Hans Børn har det ogsaa ofte den samme Værdi, efterdi det mangengang udbreder sig i tifold Sorger og Angester. De Troendes Trængsel sammenlignes i Skriften med et Ris, hvormed en Fader pleier at tugte sit Barn (Ps 89, 33); men nu bestaar et Ris ikke af en, men mange Kviste, hvilke alle under Slaget bidrager Sit til Svien og Smerten; saaledes bestaar ogsaa Guds Ris fordetmeste af mange Lidelser, megen Angest og Nød, og ligesom en Fader sjelden lader det blive ved et Slag, men fordobler dem og ikke sjelden slaar meget haardt til, alt efter som Barnets Ulydighed, Gjenstridighed og Ondskab fordrer det eller han forøvrigt finder det tjenligt, saaledes forholder ogsaa Gud sig med sine Børn; Han tager dem ofte strengt i Skole og paa mange forskjellige Maader.

§ 12. Der er mange Slags Kors og Trængsler; men hovedsageligen kunne de dog inddeles i indvortes og udvortes, aandelige og legemlige, lønlige og aabenbare, ærlige (for Verden) og beskjæmmende og deslige. Til de aandelige og indvortes Lidelser høre de aandelige Anfegtelser: Sjeleangest, Samvittighedsnag, Tungsindighed, Sørgmodighed, Frygt, Skræk, ugudelige og gudsbespottelige Tanker, Troens Skrøbelighed, Mangel paa guddommelig Trøst, at være forladt af Gud, ikke blive bønhørt, ikke kunne bede osv. De udvortes og legemlige ere næsten utallige; thi hvo kan opregne alle de Tilfælder og Hændelser, som en Christen er underkastet i dette bedrøvelige

Liv? Hvo kan tælle alle de Sygdomme, som pleie at angribe og svække Legemet? Ofte indfinder der sig hos Guds Børn noget Ualmindeligt, som ingen Læge kan hitte Rede paa, hvor lærd og erfaren han ogsaa er, men maa bekjende, at det er Guds Finger. Hertil kommer Fattigdom med sine Brødre og Sønner, saasom Foragt, Undertrykkelse, Uretfærdighed og voldsom Medfart af Verden, Bagvaskelse og Beskjæmmelse, Frafald af Venner, Utroskab og Ulydighed af Slægtninge og Troesfæller, Rov, Tyveri, Plyndring, Ildsvaade, osv. Mange Kors ere ærlige i Verdens Øine og blive ligesom mildnede og lindrede ved Menneskenes Medlidenhed; mange derimod medføre Skjændsel og Menneskenes Had, saa at gudfrygtige Hjerter enten ved Løgn og uforskyldt Bagtalelse eller ved sine Egnes onde Forhold blive en Vederstyggelighed og et Skræmsel for alle. Mangengang have de et aabenbart Kors, hvorom Enhver ved at tale, ofte derimod en hemmelig Nød, som de ikke tør betro eller klage over for Nogen, osv. Af dette Selskab tager nu ofte et stort Antal efter Guds Befaling eller med Hans Tilladelse ind hos dem paa en Gang og holder til hos dem, saalænge indtil de blive aldeles udtærede; ofte komme de ogsaa enkeltvis og et efter det andet, saa at naar en Ulykke er forbi og overstaaet er allerede en anden paa rede Haand; naar et Kors vel har taget Afsked, staar allerede et andet udenfor Døren og banker paa.

§ 13. Jeg ved ikke, om det er nødvendigt, at jeg oplyser dette med Exempler, efterdi disse ere allevegne at finde; ikke destomindre vil jeg dog anføre et. Jeg har kjendt en troende og gudfrygtig Kvinde, som var født af hæderlige Forældre, men som allerede i sin spæde Barndom mistede sin Moder og blev kummerligen opdragen under en haard og ugudelig Stedmoders Haand. Da hun var nogenlunde voxen, tog hun Tjeneste hos fremmede Mennesker, hvor hun maatte døie meget Ondt. Omsider blev hun gift med en Haandværksmand, der vel forstod at bruge sine Hænder godt, men derhos var hengiven til Drik og Lediggang; af ham hørte hun sjelden eller aldrig et godt Ord, blev ofte uden Brøde forhaanet, udskjældt og slaaet; hun bragte sine Børn til Verden under store Fødselssmerter, hvorved hun mistede sin Hilse; Barnetugten og Omsorgen for Huset hvilede alene paa hende, og da hun og hendes Mand efterhaanden vare nedsunkne i Fattigdom, maatte hun hjælpe sig med at laane og borge og vidste mangengang hverken ud eller ind. Herover henfaldt hun, som man nok kan tænke sig, til Tungsindighed og Sørgmodighed, udgjød mange Tusind, Tusind Taarer og tilbragte sine søvnløse Nætter med Sorg og Sukke. Ei heller udeblev de aandelige Anfegtelser, idet Satan ofte anfaldt hende haardt med de Tanker, at hun var forstødt og forladt af Gud, — at Gud ikke vilde vide af hende eller bekymrede sig om hende, — at han ikke hørte hendes Bønner, ikke tog sig hendes Taarer, Sukke og Klager til Hjerte, — at hun ikke engang blev behandlet saa godt i Guds Hus som en Hund i en borgerlig Mands Hus, — at hun umulig kunde være noget Guds Barn, siden Han negtede hende Brød og Hjælp, Noget, som jo et Barn skulde kunne vente sig af sin Fader, osv. Hertil kom den ugudelige Verdens Paatrængenhed og Forfølgelser; hun havde egennyttige og hadefulde Naboer, som vare lette at støde for Hovedet og som da fore løs paa hende med haarde og ærekrænkende Ord og foraarsagede hende allehaande Hjertesorg. Naar hun saa, for ikke at komme i Klammeri med dem, holdt sig inde og neppe turde lade sig se udenfor sin Dør, gjorde enten hendes Mand eller en ugudelig Soldat, som hun havde i Kvarter, hende saamegen Uleilighed og Fortræd, at hun blev kjed af Livet og ofte sagde

med inderlige Sukke ligesom Elias til sin Gud; „Det er nok; tag nu min Sjel, Herre! (1 Kong. 19, 4). Desuagtet var hun altid stille og taalmodig, klagede sjelden sin Nød og søgte sin Trøst og Glæde i Guds Ord, sigende med David: „Dersom din Lov ikke var min Forlystelse, saa omkom jeg i min Elendighed, osv. (Ps. 119, 92). Dette Exempel har jeg troet at burde anføre, i det Haab, at jeg maaske derved kunde opvække En og Anden til at give des mere og bedre Agt paa de Elendige og Trøstesløse i Verden; thi Mange have et saadant med stort Kors besværet Hjerte boende hos sig, men uden at tage Del i dets Nød og være det til Trøst og Hjælp, hvilket sandeligen er Noget, som drager et ikke lidet Ansvar efter sig.

§ 14. Jeg kommer nu til det Tredie, som vi i vor Text skulle betragte, nemlig den guddommelige Trøst. Ligesom Christi Lidelser, siger Apostelen, kommer overflødigt over os, saaledes er vor Trøst overflødig ved Christum. Han vil sige Saameget som: Om vor Gud end iskjænker os Korsbægeret saa fuldt, at det mangengang løber over, saa gjør Han dog ogsaa det Samme med Trøste- og Glædesbægeret; Han giver os ofte enten midt i eller strax efter Trængselen saa megen Trøst, Fred og Glæde, at vi ligesom blive drukne deraf og glemme al vor Nød. Vi kunde her ikke undlade at anføre ogsaa de tvende foregaaende Vers: Lovet være Gud og vor Herres Jesu Christi Fader, Barmhjertigheds Fader og al Trøstes Gud, som os trøster i al vor Trængsel, saa at vi kunne trøste dem, som ere i allehaande Trængsel, med den Trøst, hvormed vi selv bleve trøstede af Gud! og skulle derfor forklare, hvad der forstaaes ved Guds og Christi Trøst, hvormed han pleier at trøste sine Egne i deres mangfoldige Trængsler.

§ 15. Der er tre Slags Trøst, som Menneskene pleie at holde sig til: den timelige og legemlige Verdenstrøst, der tages fra og meddeles af Mennesker, som Mennesker, af Naturen og de forgjængelige Ting, — den aandelige og guddommelige Trøst, som Gud gjennem sit Ord, sin Aand og Naade indgyder de bedrøvede Hjerter, — den himmelske og evige Trøst, som vi efter dette møisommelige og bedrøvelige Liv have at vente umiddelbart og evindeligen af vor Gud. Den første Trøst er, som sit Udspring, jordisk, usikker og forgjængelig; den er som en Regnbæk, der Høst og Vaar har Vand nok, men i Sommerheden udtørres og forsvinder; den er som Søvandet, der ikke slukker Tørsten, men kun forøger den; den er saa vidt forskjellig fra den aandelige og guddommelige Trøst som Skyggen og Maleriet fra Væsenet og som Skinnet fra Kraften. Den evige Trøst vil Gud selv være med al sin Kjærlighed, al sin Godhed, al sin Kraft, sit Lys, sin Frelse og Salighed. Men herpaa have vi en Prøve og Forsmag i den aandelige Trøst, der i dette Liv indgydes vort bedrøvede Hjerte gjennem Ordet, og allerede deraf kan man slutte sig til hvad den ovennævnte guddommelige Trøst er, nemlig en Kraft og Naade, som fra Himmelen af skjænkes de bedrøvede Sjele for at styrke og husvale dem og bevare deres Taalmodighed. Den er en Sødme, som kommer fra og ud af Gud, og som overvinder Trængselens Beskhed; den er en Vederkvægelse beredt af Jesus, hvorved det matte og bekymrede Hjerte bliver oplivet og styrket. Naar vi smage Guds Godhed midt i Trængselen og fornemme hans Kraft under Korsets Byrde, — naar Hans Ord og Forjættelser formedelst den Hellig-Aand blive levende og virksomme i vort Hjerte, eller naar Ordets iboende Kraft udbreder sig i vor Sjel, — naar vi midt i Nesselsen og under Guds Aand modtage Forsikring om Hans Naade og evige Kjærlighed, Hans Trofasthed og uudeblivelige

Hjælp og saaledes i Kjærligheden og Haabet modstaa alle Satans og Verdens snedige Anløb, ja, naar vi undertiden føle og mærke Lidet eller Intet af alt dette, men alligevel opholdes i Troen og Haabet ved en skjult Kraft og Vederkvægelse — det kalder man Guds Trøst. Dette Sidste tilføier jeg med vel beraadt Hu, saasom anfegtede og bekymrede Hjerter ikke sjelden formene, at al guddommelig Trøst er dem unddragen, naar de ikke føle og fornemme den, uagtet deres Opretholdelse og Standhaftighed under Korset saavelsom deres Hjerters Længsel og Sukke noksom vidne om, at der er en guddommelig Kraft og en skjult Husvalelse i dem.

§ 16. I saa Henseende maa vi for det Første lægge Mærke til, at den guddommelige Trøst ikke er som en Menneskketrøst, der kun bestaar i Ord; men den er lutter virkelig, guddommelige Kraft, lutter Fred, Glæde, Sødme, Velsignelse, Liv, Kjærlighed, Godhed, Trofasthed osv., hvorved de troende Sjele styrkes og opretholdes under deres Lidelser. Gud siger til Sjelen: „Din Frelse er jeg" (Ps. 35, 3). „Jeg er dit Skjold, din meget store Løn" (1 Mos. 15. 1). „Jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig" (Ebr. 13, 5). Frygt ikke; vær frimodig; du er min, og jeg er din, osv. Men det er med denne Tiltale som med den Herres Jesu Aandepust, hvormed Han meddelte sine Disciple den Hellig-Aand (Joh. 20, 22); det er lutter Kraftord og, om jeg saa maa sige, lutter virkelige Ord, hvorved Hjertet bliver styrket og opfyldt med virkelige Trøst. Skriften taler helt mærkeligt herom. „Som En, hvem en Moder trøster," siger Herren, „saaledes vil jeg, jeg trøste Eder" (Esai. 66, 13). Naar et Barn er sygt og vrantent, tager Moderen det ei alene paa sine Arme, lægger det i sit Skjød, tiltaler det venligt og moderligt, kysser og kjærtegner det; men hun rækker det ogsaa Brystet, for at det kan læske og vederkvæge sig derved. Saaledes trøster ogsaa vor Gud. „Herren helbreder dem, der have et sønderbrudt Hjerte, og forbinder deres Smerter", siger David (Ps. 147, 3). Ak, hvor ofte forekommer det os ikke i haarde Anfegtelser og stor Sørgmodighed, som om vort Hjerte var aldeles knust og sønderrevet, og se, Gud bliver en Saarlæge, der selv forbinder og læger os? Han paalægger os et Plaster, og i vore Saar drypper Han en Balsomolie, hvis Bestanddele er vor Herres Jesu Christi Naade, Guds Kjærlighed og den Hellig-Aands Samfund. Dette finder Stadfæstelse i de Ord, som Apostelen bruger, hvor han taler om de Troendes Trængsler: „Guds Kjærlighed er udøst i vore Hjerter ved den Hellig-Aand, som er os given" (Rom. 5, 5). Den guddommelige Trøst sammenlignes med en Kilde, som de Tørstige, det er: de Elendige og Fattige, søge efter og som Gud ogsaa viser dem, for at de kunne drikke deraf og slukke sin Tørst (Esai. 41, 17. 18), — med grønne Enge, hvorhen den gode Hyrde Jesus fører sine Faar for at læske og mætte dem (Ps. 23, 2), — med Blomster og Æbler, hvormed Han vederkvæger sin Elskede (Høis. 2, 5), hvilket Altsammen er Talemaader, der betegne den himmelske Trøstes Kraft. Kort sagt, den guddommelige Trøst er en Kvægelse, beredt af Gud selv til de bedrøvede Sjele og fuld af Kraft, Liv og Velsignelse. Alle tre Personer i det eneste guddommelige Væsen give sit dertil; derfor kaldes Faderen „al Trøstes Gud" (2 Kor. 1, 3; Rom. 15, 5), den Herre Jesus Israels Trøst, den Hellig-Aand en Trøster, som fylder de Troendes Hjerter med Trøst, Fred og Glæde, — som kommer deres Skrøbelighed tilhjælp og (midt i Trængslerne) vidner med deres Aand, at de ere Guds Børn, og opholder dem med sin Glæde og Kraft

ligesom den ene Ven omfatter den anden, naar denne falder i Afmagt, og holder ham i sine Arme, saa at han ikke segner til Jorden, og ligesom en Stang eller et grønt Træ støtter er skrøbelig Plante, saa at den holder sig opreist (Joh. 15, 26; Esai. 61, 1, 2; Joh. 15, 26; Ap. Gj. 9, 31; Rom. 14, 17; 8, 26. 26; Ps. 51, 14.)

§ 17. Endvidere maa det bemærkes, at vor Gud ikke skjænker saadan himmelsk Trøst umiddelbart, men gjennem sit Ord, hvilket noksom sees af hvad Apostelen siger, nemlig, at Gud trøster sine Egne, især deleshed sine Tjenere, for at de atter kunne trøste dem, som ere i allehaande Trængsel. Men de trøste ikke anderledes end gjennem Ordet, som de have annammet af Gud, og hvis Kraft de have fornummet i sine Hjerter. Og det er udenfor al Tvivl, at Apostelen selv har havt rig Trøst af Naadens og Livets Ord, af Evangeliet om Christo, hvilket han med stor Frimodighed prædikede for Andre, ligesom da ogsaa de Lære- og Trøstebreve, han har efterladt Guds Kirke, tilfulde vise, at han altid henholdt sig til det Evangelium, som den Herre Jesus selv prædikede i sit Kjøds Dage, og deri fandt rig Trøst for sig selv og Andre. Desaarsag siger han ogsaa paa et andet Sted: „Hvadsomhelst tilforn er skrevet, er skrevet os til Lærdom, paa det vi skulle have Haab formedelst Taalmodigheden og Skrifternes Trøst“ (Rom. 15, 4). Derfor siger ogsaa David: „Dersom din Lov ikke var min Forlystelse, saa omkom jeg i min Elendighed“ (Ps. 119, 92). Saaledes ere da det gamle og det nye Testamente saa at sige, Guds to Moderbryster, hvoraf vi suge den himmelske Trøst (Esai. 66, 11. 1); de ere Israels Bække og Trøste-Kilder (Ps. 46, 5: 65, 10), hvoraf de gudelskende Sjele hente Vederkvægelse; de ere den himmelske Brudgoms Vinhus, hvori han indfører sin Elskede for at fylde hende med sin Kjærlighed (Høis. 2, 4). De Troende erfare dagligen, at ingen Trængsel er saa stor, at der ikke i Guds Ord skulde være Trøst at finde derimod, og de glæde sig over det Guds Under, at saa mange Tusind Mennesker lige fra Begyndelsen af i saa mangehaande og utallige Trængsler og Gjenvordigheder have fundet rigelig Trøst i Hans Ord, og at Ordene ere saaledes valgte og afpassede, at de have Anvendelse for Alle og Enhver, samt at de ere saaledes beregnede paa de mangfoldige Slags Nød og give Enhver en saadan Forsikring, som om de vare skrevne for hans Skyld alene. Derfor ser og erfarer man ofte med Glæde, hvilke Underværker Skriftens Kraft- og Kjernesprog gjør hos anfegtede, bedrøvede, syge og døende Mennesker. Ligesom vi hidtil have erfaret dette, saaledes unde Gud os ogsaa den Naade, fremdeles at erfare det hos os selv og Andre, især i vor sidste Nød!

§ 18. Endelig maa vi ikke lade ude af Betragtning, hvad Apostelen antyder, nemlig, at Gud efter Trængslernes Maal ogsaa pleier at afpasse Trøstens Maal, saa at hvor Christi Lidelser, som han siger, komme overflødigt over os, der er ogsaa vor Trøst overflødig ved Christum. Vor Gud og den Herre Jesus, vor Frelser, kjender nøie sine Troendes Tilstand. „Jeg ved,“ siger Han, „dine Gjerninger og din Trængsel og din Fattigdom og Bespottelsen af dem, som sige sig selv at være Jøder og ere det ikke, men ere Satans Synagoge“ (Aab. 2, 9). „Jeg ved dine Gjerninger, og hvor du bor, der, hvor Satans Throne er“ (§ 13). „Jeg ved dine Gjerninger — —, at du har en liden Kraft“ (Kap. 3, 8). Ligesom nu en Fader eller Moder tager mest Vare paa det syge Barn og ofrer dette den meste Pleie, og ligesom en Gartner omhyggeligst bevarer de spædeste Planter, sætter Støtter ved Siden af de tynde

og skrøbelige og vander sin hele Have mest i den stærkeste Hede, saaledes ved ogsaa Gud at behandle alle sine Børn efter deres Tilstand og at meddele dem den Trøst og Kraft, de trænge til. Hvor der er mange Fiender og megen Forfølgelse, der skjænker Han et uforfærdet Mod og stor Kraft; hvor der er mange Anfegtelser, der skjænker Han mange Sukke, som alle ile til Himmelen, berøre Guds Faderhjerte og komme tilbage med ny Kraft; hvor der er megen Fattigdom og Trang, der skjænker Han stor Nøisomhed og aabenbarer desto mere sin Kundskabs og Salighedens Rigdom; hvor der er megen Foragt og Forladthed af Verden, der pleier Han at lægge sin faderlige Omsorg og naaderige Nærværelse desto herligere for Dagen, osv.

§ 19. Dette kan stadfæstes med de Helliges Exempler til alle Tider. Det var sørgeligt nok, at Jakob for at føie sin fiendtligsindede Broder maatte vende sin Faders Hus Ryggen og med en Stav i Haanden vandre til et fremmed Land. Men se, hvor rigeligen Gud trøstede ham, da han den første Nat lagde sig til at sove, idet Han viste ham i Søvne Himmelstigen, Englene og sig selv og gav ham en saa herlig Forjættelse, sigende: „Se, jeg er med dig og vil bevare dig overalt, hvor du vandrer; jeg vil ikke forlade dig," osv. (1 Mos. 28, 15). David blev i omtrent ti Aar haardt forfulgt af Saul; men hvilken rig Trøst han fik af Gud, derom vidne hans lærerige og trøstefulde Psalmer, som han forfattede i denne sin Elendighed. Du giver Glæde i mit Hjerte, min Gud, større end naar deres Korn og Most er mangfoldig, det er: om de (mine Fiender) end faa en rig Korn- og Vinhøst, og jeg maa leve her i Ørken, hvor man hverken kan saa eller høste, saa ere deres Hjerter dog langtfra saa glade og fornøiede, som mit er i Dig, min Gud (Ps. 4, 8), — og paa et andet Sted: „Bedre er mig din Munds Lov end Tusinder af Guld og Sølv. Nød og Trængsel fandt mig: dine Bud ere min Forlystelse (Trøst og Glæde). Jeg glæder mig over dit Ord som En, der finder meget Bytte" (Ps. 119, 72, 143. 161).

§ 20. Hvad den hellige Paulus maatte lide for Christi Skyld, er bekjendt dels af Apostlernes Gjerninger, dels af hans egne Breve; men hvilken rig Trøst han fik af sin Jesus, har han heller ikke fortiet. Naar han var haardt betrængt, viste Herren sig enten selv for ham eller sendte ham sin Engel for at styrke ham, og jo mere Djævelen og Verden forfulgte ham, desto mere blev Guds Kjærlighed udøst i hans Hjerte ved den Hellig-Aand. Desformedelst kunne han ogsaa, efter at han var hudflettet, prise Gud i Fængslet ved Midnat med Sang og Bøn. Derfor roser han sig af Trængslerne og siger, at han er fyldt med Trøst, og at han har en overvættes stor Glæde i al sin Trængsel; derfor spotter han Satan og alle hans Medhjælpere og siger: „Hvo skal kunne skille os fra Guds Kjærlighed? Trængsel eller Angest eller Forfølgelse eller Hunger eller Nøgenhed eller Fare eller Sværd? I alle disse Ting mere end seire vi ved Ham, som os elskede" (Ap. Gj. 23, 11; 27, 23; Rom. 5, 5; Ap. Gj. 16, 23. 25; Rom. 5, 3; 2 Kor. 7, 4; Rom. 8, 35, 37).

§ 21. Det fortjener imidlertid at bemærkes, at den dyrebare Apostel ikke blot taler saa frimodigt og spotter Djævelen og Verden for sig selv alene, men tillige i alle andre udvalgte Guds Børns Navn. Derfor siger han ikke: Hvo skal kunne skille mig, men: hvo skal kunne skille os, hvormed han vil tilkjendegive, at Gud vil skjænke alle sine Troende fuld Trøst og Frimodighed efter deres Trængslers Maal, Noget, som han ogsaa indtil denne Dag i Gjerningen har bevist. Jeg kunde anføre mange, mange Exempler herpaa, navnlig de hellige Martyrers,

der have maattet kjæmpe indtil Blodet for det Navn Jesus og desaarsag ogsaa have tiltrængt og modtaget en særdeles Hjælp og stor Trøst fra Himmelen. Jeg vil imidlerted indskrænke mig til nogle faa og vælger helst nogle fra den nyere Tid for at bevise, at Gud endnu stedse fremdeles opfylder sine Forjættelser og hjælper til at overvinde ualmindelig store Trængsler ved ualmindelig stor Trøst. Det er bekjendt, at de to gudfrygtige og lærde Mænd Johan Huss og Hieronymus fra Prag efter Kostnitser-Forsamlingens Dom bleve brændte i Aaret 1415. Men hvilken Naade og Trøst disse fik af Gud til med Glæde at lide en saadan skrækkelig Død, det ville vi fremstille med tvende Forfatteres Ord, der levede paa den Tid og tildels selv vare Vidner til deres Frimodighed. Om dem Begge skriver Æneas Sylvius, der siden blev Pave under Navn af Pius den Anden, at de lede Døden med uforfærdet Mod og ilede til Baalet, som om de vare indbudne til et Gjæstebud. Ei heller hørte man et eneste Ord af dem, som vidnede om nogen Frygt. Da de vare omgivne af Luerne, begyndte de at prise Gud med Lovsange og holdt ved hermed, indtil Røsten og Livet bleve dem betagne. Om den Sidste isærdeleshed skriver en lærd Mand fra den Tid, ved Navn Poppius Florentinus, at han ikke kunde noksom beundre denne Mands Lærdom, Veltalenhed og Frimodighed; thi omendskjønt han havde siddet næsten et helt Aar i et mørkt og stinkende Fængsel og var bleven meget ilde behandlet, vidste han dog saaledes at forsvare sin Sag og at understøtte den med saamange Vidnesbyrd af Kirkelærerne, saa og at imødegaa sine Modstandere med saa grundige Svar, som om han hele Tiden igjennem havde forberedt sig derpaa i Ro og Mag ved Hjælp af mange Bøger. Da han endelig var bleven dømt til Baalet og blev ført ud, viste han sig den hele Vei trøstig og uforfærdet, og da Bøddelen vilde antænde Baalet bag ham, sagde han til ham: Her! kom hid og antænd Baalet for mine Øine; thi havde jeg frygtet derfor, vilde jeg ikke have kommet hid, saasom jeg nok kunde have undflyet. Da nu Luerne slog i Veiret, begyndte han at synge høit og opgav saaledes sin Aand.

§ 22. Overordentlig mærkværdigt er det ogsaa, hvad der fortælles om en fornem ung Mand, ved Navn Thomas Haux, der blev brændt for Evangeliets Skyld den 11te Januar 1555. Da hans gode Venner besøgte ham i Fængslet kort før hans Død og ved hans frimodige Tale ikke bleve lidet bestyrkede i Troen, medens de dog ikke kunde negte for at de frygtede saare for en saadan voldsom og skrækkelig Død, som Baalet var, bade de ham, at naar det kom dertil med ham, at han skulde udstaa denne Pinsel, han da vilde give dem et Tegn midt i Ilden, før han døde, hvoraf de kunde vide, at denne Dødsmaade ikke var saa skrækkelig og ulidelig, at man jo derunder kunde have sin Samling. Dette lovede han dem, og det blev aftalt, at dersom Pinen var utaalelig, skulde han holde sig stille; men var det saa, at den formedelst Guds Aand og Kraft stod til at overvinde, skulde han, førend han døde, løfte sine Arme og Hænder op over sit Hoved til Himmelen. Da nu Dagen kom, paa hvilken han skulde ende sit Liv, og han blev ført ud og smedet til Brandpælen med en Jernlænke, og Baalet kom i Brand, holdt han sig vel i Førstningen stille; men siden, da ei alene hans Stemme var ham betagen af Luerne, men ogsaa hans Hud sammenkrumpet og Fingrene mestendels fortærede, kom han sit Løfte ihu og slog sine halvopbrændte Arme to Gange sammen over sit Hoved, hvilket opvakte en stor Forundring og et høit Skrig blandt det omkringstaaende Folk og en ikke liden

Glæde hos hans Venner. Se, dette er Guds Kraft, som fuldkommes i Skrøbelighed; dette er de troende Sjeles Trøst, hvormed de blive vederkvægede selv midt i Ilden. Jeg kunde ogsaa nævne andre Exempler til Bevis for, at Gud endog i stor Fattigdom, i smertefulde Sygdomme, haarde Forfølgelser og andre langvarige og talrige Trængsler har meddelt sine Egne rig og overflødig Trøst; men jeg finder Betænkelighed ved at opholde mig længere herved og vil nu gaa over til at vise, hvilken Brug vi skulle gjøre af, hvad der efter vor Text er foredraget.

§ 23. Lader os for det Første af den foranstaaende Fremstilling lære vel at adskille de Troendes hellige og velsignede Kors eller, som Apostelen kalder det, Christi Lidelser fra Verdens vanhellige og almindelige Lidelser! Dette er høist magtpaaliggende, efterdi der heri, ligesom i andre til Christendommen henhørende Ting, foregaar meget Bedrageri, og efterdi mangt et Menneske, som paa Grund af de mangfoldige Gjenvordigheder, der møde ham, næsten regner sig til de hellige Martyrer og venter sig en stor Løn i Himmelen, alligevel ikke vil undfly Helvede, dersom han ikke omvender sig. Vel have de, som tage sit Kors op og bære det efter Christum, den Forjættelse, at de skulle faa rigelig Trøst i denne Verden og efter dette Liv have en evig og over al Maade vigtig Herlighed at vente; men ikke ethvert Kors er et Christen-Kors, og ikke Enhver, som maa lide Noget, kan medrette tilegne sig denne Forjættelse. Da den Herre Jesus hang paa Korset, havde han en Røver paa hver Side af sig, hvilke ligesaavel som Han maatte lide, hvad denne Dødsmaade førte med sig. Men fordi den ene af dem efter en hjertelig Fortrydelse over sine Synder blev optagen i Christi, den Korsfæstedes, Samfund, blev hans Kors helliget og velsignet og blev ei alene uden Skade for hans Frelse, men tjente endog paa en vis Maade til at befordre den. Den anden derimod, som fremturede i sin Ondskab og ligetil det Sidste bespottede Christum, hans Kors forblev ogsaa vanhelliget og forbandet og overantvordede ham endnu samme Dag til Helvedes Kval og Pine. Saaledes gaar det ogsaa den Dag idag til i Verden. Det kan være, at der er to Naboer, som begge ere fattige og elendige og slaar sig kummerligen igjennem, men hvoraf den ene bærer sit Kors efter den Herre Jesum og følger Ham paa Salighedens Vei med Sukke og Taarer, medens den anden gaar i Satans Lænker og har Syndens Aag paa sin Nakke. Det hænder ikke sjelden, at der kommen en almindelig Trængsel over en By, en Egn eller et helt Rige, hvoraf de Gudfrygtige tilligemed de Ugudelige blive haardt trykkede, saa at de synes at være under den samme Dom; men dog er der i Guds Øine en stor Forskjel, og Udfaldet lærer, at hvad der er en streng Straf for de Ugudelige og overøser dem med lutter Forbandelse, Gift, Galde og Fordærvelse, det er for de Gudfrygtige kun en faderlig Revselse, der ofte tjener til at fremme deres timelige og evige Velfærd.

„Ligesom Guldet gløder og Avnerne ryge i den samme Ild, og ligesom Halmen knuses og Kornet renses i den samme Træskemaskine, saaledes prøver, renser og lutrer den samme indbrydende Magt de Gode og fordømmer, ødelægger og udrydder de Onde. Derfor forbande og bespotte de Onde Gud i den samme Trængsel, hvori de Gode bede til Ham og prise Ham. Saameget kommer det an, ikke paa hvad man lider, men paa hvorledes man lider. Thi paa samme Maade sker det, at det oprodede Skarn stinker græsseligt, og at Salven dufter sødeligen." Augustinus De Civ. Dei. 1ste Bog, Kap. 8.

§ 24. For nu at vide, hvad der er en Christi Lidelse og et helliget og vel-

signet Kors, maa man for det Første i Almindelighed give Agt paa de Personers Tilstand, der ere belagte og betyngede med allehaande Trængsler; thi Korset maa bedømmes efter Personen og ikke Personen efter Korset. Naar da et Menneske lever i Naadestanden og i Jesu Christi Forening og Samfund, — naar han vandrer i sit retmæssige Kald og i Lydigheden mod Gud, — med et Ord: naar han er en troende Christen og et sandt Guds Barn, saa er Alt, hvad han lider, som Luther siger, idel Helligdom, — saa er hans Kors helliget og velsignet; da maa alle Ting tjene ham tilgode, og da kan han medrette tilegne sig alle de Forjættelser, der i den hellige Skrift ere givne de gudfrygtige Korsdragere og Christi Efterfølgere. Thi ligesom Synden, efter Apostelens Udsagn, ikke bliver til Fordømmelse for dem, som ere i Christo Jesu, og ligesom Korset saa langtfra formaar at skade dem, at det tvertimod maa tjene til deres Bedste og maa kaldes et helliget og velsignet Kors for Hans Skyld, som har elsket dem, gjenløst dem og optaget dem i sit Samfund, saaledes er det ogsaa af stor Vigtighed, at et Menneske er forvisset om at Korset har grebet ham i hans Veie, i hans Kald og i hans Guds Tjeneste; thi da har han en god Samvittighed og kan trøste sig ved Guds Hjælp. Dette kan oplyses ved Jakobs og Bileams Exempel. Den Første havde faaet Befaling af Gud til at drage tilbage til sit Fædreland samt den Forjættelse, at Han vil gjøre vel imod ham (1 Mos. 32, 6, 9 flg.). Da nu hans Broder Esau drog ham imøde med fire Hundrede Mand, beraabte han sig paa denne Befaling og Forjættelse og styrkede sig dermed. Og da senere en Mand brødes med ham, mærkede han tilsidst, hvem det var, og vilde ikke slippe ham, førend han gav ham sin Velsignelse (V. 24 flg.). Den Sidste vilde mod Guds Villie af Gjerrighed foretage en Reise til Balak, Moabiternes Konge, for efter dennes Befaling at forbande Israel; men Herrens Engel stillede sig med et draget Sværd i Veien for at modstaa ham (4 Mos. 22, 21 flg.). Saaledes er det nu med de Gudfrygtige og de Ugudelige. Naar nogen Modgang tilstøder hine paa deres Kalds Veie, saa kunne de beraabe sig paa Guds Befaling og Forjættelse og være forsikrede om, at Altsammen er Naade og Trofasthed. Naar Herren derimod lader en Engel med Hævnens Sværd træde disse imøde paa deres syndige og uretmæssige Veie, og de komme i Angest og Nød, saa have de visseligen kun Lidet at trøste sig ved. Enhver prøve derfor sig selv for at erfare, i hvilken Tilstand han befinder sig, og lære ogsaa heraf, hvor megen Magt der ligger paa Troen, paa Jesus Christi Samfund og paa den sande Gudfrygtighed! Skriften har ingen Forjættelser og ingen Trøst for Andre end Guds Børn. Ei heller kan Korset blive Nogen til et gavnligt Aag, en let, sød Byrde, ligesaalidtsom Nogen kan finde Hvile for sin Sjel, medmindre han er kommen til den Herre Jesus i Troen og efterfølger Ham.

§ 25. For at kunne gjøre Forskjel paa Korset maa man dernæst især delesheb lægge nøie Mærke dels til dets Aarsag og paa hvilken Maade og ved hvilken Leilighed man er kommen i Trængsel og Gjenvordighed — om vi kunne være visse paa, at Gud efter sin hellige Villie og Raadslutning har ført os ind deri, eller om vi selv ved vor egen Letsindighed have styrtet os deri, — om vi lide for Guds og den Herres Jesu og Retfærdigheds Skyld eller formedelst vor Egensindighed, Ulydighed, Trættekjærhed og anden Ugudelighed. Thi her er en stor Forskjel, som Apostelen lærer, sigende: „Dersom I forhaanes for Christi Navns Skyld, ere I salige; thi Herlighedens og Guds Aand hviler paa Eder. — —

Ingen af Eder lide som Morder eller Tyv eller Misdæder eller som den, der trænger sig ind i en fremmed Bestilling; men lider han som en Christen, da skamme han sig ikke, men ære Gud derfor!" (1 Pet. 4, 14—16). Dette lader sig bedst oplyse og fremstille ved Exempler. I Aaret 1553 bleve ni Personer paa et Sted i Frankrige dømte til Baalet og brændte for den evangeliske Troesbekjendelses Skyld. Blandt dem var der ogsaa en Mand ved Navn Ludvig Marsak, som tilforn havde tjent Kongen i Krigen og kjæmpet mandeligt. Da de nu bleve førte ud, blev han formedelst sit gode Forhold i Krigen forskaanet for at have Strikken om Halsen, medens de otte Andre maatte bære den til en Beskjæmmelse. Saasnart han blev opmærksom herpaa, sagde han til Bøddelen: Hvad skal det betyde? Staar da disses Sag bedre end min? Hvorfor gjør du ikke ogsaa mig til Ridder af denne ædle og herlige Orden? (Han sigtede dermed til den Skik, som Kongerne have at give Ridderordenen til fortjente Personer ved at tillade dem at bære et vist Tegn i et Silkebaand eller en Guldkjæde). Se, denne Mand kunde med al Ret agte sin egen og sine hellige Staldbrødres Strikke, som man paalagde dem til en Beskjæmmelse, for en Guldkjæde og et Hæderstegn. En ganske anden Sag er det med en Tyv, som af Øvrigheden er dømt til i sit hele Liv at bære en Strikke om Halsen.

§ 26. Saaledes forholder det sig ogsaa i mange andre Ting. Det hænder ofte, at en rettroende, gudfrygtig og samvittighedsfuld Lærer bliver hadet, forfulgt og dybt krænket af Verden formedelst sin Bekjendelse, sin hellige Nidkjærhed, sin Oprigtighed og Standhaftighed. Men det kan ogsaa være, at en Anden paadrager sig alskens Ubehageligheder og Gjenvordigheder ved sin utidige og ubetænksomme Iver, sin Egensindighed, sin Trættekjærhed og Daddelsyge. Den Første kan være forvisset om og rose sig af, at han bærer Korset efter sin Jesum og er bleven delagtig i Christi Lidelser. Den Anden kan vel ogsaa indbilde sig det, men uden Grund og Sandhed. Ligedan forholder det sig med mangt et christeligt og gudelskende Hjerte, der stræber at erhverve sit ærlige Udkomme og tarvelige Livsophold under flittige og andægtige Bønner, ved ufortrødent Arbeide, Maadehold og Sparsommelighed; men der møder ham alskens Hindringer, som Tab, Sygdom og Deslige, der bestandig nedtrykker ham — ligesom en Fugl, som Børnene have bundet en Traad om Foden, og som aldrig kan hæve sig i Veiret, hvor meget den end flagrer opad —, saa at den stedse maa spinde Kummerens Traad og forblive i Fattigdom og Elendighed. En Anden, en letsindig Knægt, derimod lægger sig paa Ladsiden, driver paa Drik, Spil og alskens unyttige Ting og bliver derved bragt paa Betlerstaven. Hvo ser ikke, at den Første hører til den Herres Jesu og hans Korses Selskab, men derimod ingenlunde den Anden? Saaledes erfarer man ogsaa oftere, at en klog Abigail og gudfrygtig Maria er bleven gift med en uforstandig og ugudelig Nabal, som hun omgaaes med tilbørlig Lydighed og muligste Venlighed og Tjenstfærdighed og beflitter sig paa at vinde hans Hjerte og leve i Fred med ham, men udretter kun Lidet, bliver haardt behandlet, ofte groveligen udskjældt, ja vel endog slaaet og dagligen krænket og plaget, hvilket hun imidlertid bærer i stille Taalmodighed, uden maaske at klage derover til nogen Anden end sin kjære Gud i sine Taarebønner. En Anden derimod, som vel ogsaa har en haard og urimelig Mand, men selv har et endnu haardere og urimeligere Sind, en løs, bidsk Mund og et letsindigt Hjerte eller som er hengiven til Dovenskab og Efterladenhed eller som elsker Drik mere end hun elsker sin Mand, lever ogsaa et ulyk-

keligt Ægteskabsliv og bliver og ofte ilde nok behandlet: men det er dog aabenbart, at hin kan rose sig af Christi Lidelser, medens denne ikke kan tilegne sig dem.

§ 27. Dels maa man se hen til Maaden, hvorpaa Korset bæres. De gudfrygtige Sjele, der ere agtede værdige til Korset, bære det efter sin Frelsers Exempel med stille Taalmodighed, med christelig Hengivenhed; de se mere paa Gud end paa Mennesker, mere paa Korsets Frugt end paa dets Byrde; de erkjende med ydmyge, bodfærdige Hjerter, at alt, hvad Ondt der møder dem efter Guds Villie, have de med sine Synder vel fortjent og ere glade, at Han resser og hjemsøger dem her, paa det de ikke skulle fordømmes med Verden (1 Kor. 11, 32). De pleier hellerikke at klynke og klage meget og gjøre ikke synderligt Væsen deraf, men sige med David: „Min Plage er dette; det er Aar fra den Høiestes Haand" (Ps. 77, 11). „Jeg forstummer; jeg oplader ikke min Mund; thi du, min Gud, har gjort det" (Ps. 39, 10). De ere som Guldet, der giver den mindste Lyd fra sig under Hammeren; de have altid sin Jesu Exempel for Øine, Han, som under sine Lidelser „ikke oplod sin Mund, men var som et Lam, der føres hen at slagtes, og som et Faar, der er stumt for dem, som det klippe, (Esai. 5, 7). De verdsligsindede, uigjenfødte Hjerter derimod ere utaalmodige, hade Korset knurre mod Gud, ere uvenlige og haarde mod sin Næste og synes, at de ikke blive saa godt behandlede her i Verden, som de burde; deres Mund er ofte fuld af Forbandelse, deres Hænder af Vold; de ville derhos gjerne blive frie for Korset, om de end skulde søge Hjælp hos Djævelen og hans Undersaatter eller gribe til alle forbudne Midler; de ligne heri, som i alt Andet, Tornebusken og Borrerne, der ikke kunne gjøre Andet end rive og stikke, og Flintestenene, som, naar de slaaes, kaste En Gniste og Smaastykker op under Øinene. Saalænge nu Nogen finder et saadant ubøiet Sind og gjenstridigt Hjerte hos sig og uden Anger giver efter herfor som for andre syndige Lyster, hvorledes kan han rose sig af Christi Lidelser?

§ 38. Og dels maa man se paa den Virkning og Frugt, som Korset frembringer. Christi hellige og velsignede Kors gjør de Gode endnu bedre, de Gudfrygtige endnu gudfrygtigere. Det er lig et Regnveir, der vel saa at sige besaar og bestrør Sæden med Taarer, men tillige gjør, at den grønnes og voxer desto lifligere. Jo mere de gudelskende Sjele erfare Verdens Fiendskab, desto inderligere Venskab slutte de med sin Gud. Deres Hjerte er som en Drue i Vinpersen; thi jo mere den krystes, desmere Saft giver den. Ligesom et sønderbrudt Speil fremstiller Beskuerens Ansigt i hvert enkelt Stykke, saaledes ogsaa de Troendes Hjerte: om det end skulde springe i tusind Stykker, vilde det dog i ethvert af dem bevare Tilliden til Gud, Billedet af sin Jesus og Kjærligheden til Ham. De ere lig Guldet og Sølvet: jo oftere det gaar gjennem Ilden, desto mere renses det. De ere lig Kvindernes høitelskede Martyr, som en lærd Mand har kaldet Linet, hvilket stedse bliver bedre nyttigere, og behageligere, jo mere det haandteres, bearbeides, brækkes, svinges og hækles, osv. De Ugudeliges Kors dermod gjør dem kun værre, — som vor Gud udtrykkelig siger: „Hvorfor skal man slaa Eder ydermere, da I dog kun forøge Eders Afvigelse?" (Esai. 1, 5) ligesom det ogsaa siges om Akas, Kongen i Juda, at „paa den Tid, Assyrerkongen ængstede ham, da blev han ved at forgribe sig imod Herren" (2 Krøn. 28, 22), og om andre Ugudelige, at de „tyggede sine Tunger af Pine og bespottede Himmelens Gud" (Aab. 16, 10. 11). Ak, hvor mange Mennesker ser man ikke daglig

for sine Øine, som vel ikke mangle Fattigdom, Foragt, Undertrykkelse og allehaande Trængsler, men efter sin onde Vane alligevel ikke bede, men bande skrækkeligt, foragte Gud, Hans Ord og høihellige Sakrament, forøge Alt, hvad de fortjene, med Fraadseri og Drik og derhos ere meget egensindige, gjenstridige og frække og føre et sikkert og ryggesløst Levnet! Slige Mennesker kan jeg ofte ikke se paa uden Bedrøvelse, naar jeg betænker, at de have et dobbelt Helvede, et i dette møisommelige og bedrøvelige Liv, som de paa ingen Maade kunne nyde med Glæde, et andet i Evigheden, hvilket de med sin Ubodsfærdighed gjøre sig fortjente til.

§ 29. Prøver Eder da, mine Kjæreste, efter hvad her er lært, og ransager med Flid, om Eders Kors er det sande Christi Kors, og om Eders Trængsel medrette kan kaldes en helliget og velsignet Trængsel! Maaske have I hidtil vel lidt Meget, men dog intet for Christi Skyld. Maaske have I ved Eders egen Brøde paadraget Eder allehaande Gjenvordigheder, Nød og Elendighed. Maaske har den gode Gud hidtil udrettet ligesaa Meget hos Eder med Korset som med sine Velgjerninger, og maaske have I nu som før et haardt, sikkert, gjenstridigt verdsligsindet Hjerte. Dersom I nu finde, at dette er saa, og ere overbeviste derom hos Eder selv, saa roser Eder ei alene ikke af Christi Kors, men værer forvissede om, at Eders arme Sjel svæver i den allerstørste Fare for at blive fordømt. Thi ligesom det er et slemt Tegn, naar et Menneske uagtet sin timelige Lyksalighed tænker lidet paa Gud, hvem han dog har at takke for Alt, og at han indvikler og fordyber sig stedse mere og mere i det Forkrænkelige, saaledes er det ikke mindre sørgeligt, naar en Anden forbliver lige ugudelig, uagtet al sin Fattigdom, Trængsel og Gjenvordighed. Det maa være et ondt og vanartigt Barn, som lader sig bestandig slaa og give Ris uden dog at fælde nogen Taare eller love og vise nogen Forbedring, og det maa være et forhærdet Hjerte, som midt i Nøden ikke tænker paa Gud eller i sand Bodsfærdighed vil vende sig til Ham.

§ 30. Det fortjente vel ingen Ros, at den fortabte Søn sammenskrabede Alt, hvad han eiede, forlod sin Faders Hus og Hjerte og ødte sit Gods i et fremmed Land; men derimod var det meget vel gjort af ham, at han efter at være kommen i Fattigdom og Hungersnød tænkte paa sin Fader og vendte tilbage med Sorg og Anger. Gjør I ligesaa, kjæreste Medchristne; Have I vendt Eder fra Gud i de gode Dage, og medens det gik Eder vel, saa vend tilbage til Ham, naar det gaar Eder ilde! Betænker, at Han netop af den Aarsag har ladet Eder stedes i Nød og hjemsøgt Eder med sine Straffe, for at I skulle komme til Eder selv, undersøge Eders forrige Syndefærd og omvende Eder til Ham. Netop af den Aarsag har han tilgjærdet Eders Vei og tilspærret den med Torner, for at I ikke mere skulle komme hen til Verdens Mudderpøle, men vende tilbage til Ham. Just derfor bespiser han Eder her i Verden med Galde og Malurt og sender Eder den ene bidske Hund, den ene listige Ræv, den ene rivende Ulv efter den anden paa Halsen, for at de skulle gjøre Eder kjede af Verden, for at I skulle lære, at dette Liv ikke er noget Paradis, men en Jammerdal, og at der her ikke er nogen Glæde, nogen Fred, nogen Trøst at finde udenfor Gud og Hans Naade. Men naar I af Hjertet omvender Eder til Ham, saa vil Han ikke blot i Naade forlade Eder alle Eders Synder, men ogsaa lindre og formilde de Trængsler, I selv have paadraget Eder, og vende dem til Eders Bedste. „Han har sønderrevet Eder (for Eders Synders Skyld) og skal læge Eder; Han har slagtet Eder og skal forbinde Eder;

thi han er naadig og barmhjertig, langmodig og af stor Miskundhed og angrer det Onde" (sin Straf — Hos. 6, 1; Joel 2, 13.) Forblive I hos Verden og Synden, saa have I hverken Raad eller Hjælp eller Trøst at vente, ligesaalidt her som hisset, men ikkun Spot, Skam og Skjændsel. Omvende I Eder derimod af Hjertet til Gud, da vil Han lede Alt til Eders Vel; da skal det ikke fattes Eder paa Trøst, paa Hjælp, paa Redning; Han vil tage sig hjerteligen af Eders Sjel, ikke forekaste Eder Eders Synder, men vederkvæge Eder med Salighedens visse Haab.

§ 31. Den hidtil anstillede Betragtning om Korsets Forskjellighed tjener imidlertid ogsaa til en trøstelig Undervisning. Thi, efter hvad Erfaringen lærer, falde gudfrygtige Mennesker ikke sjelden paa de Tanker, at de Trængsler, som de udstaa, ikke ere Christi Kors, idet de, som de mene, i Grunden ikke lide dem for Christi Skyld, men paa alle Menneskers almindelige Maade; de ville ofte tvivle om, at deres Fattigdom, Sygdom, Skam og Skjændsel, Tungsindighed, Sørgmodighed og hvad Ondt, der forøvrigt rammer dem, enten særligen eller fælles med Andre, er at agte for en Christi Lidelse, og om at de i saa Henseende med fuld Forvisning kunne tilegne sig Skriftens Forjættelser og Trøst. Men det Foranførte kan, naar det vel overveies, og en Prøvelse af Korset derefter foretages, snart betage dem slige Tvivl. Thi Alt, hvad en troende Sjel lider i Christo og formedelst Christum, det lider den ogsaa for Christi Skyld. Hvo som ved Troen er kommen i Forening og Samfund med Christo og bleven et levende Lem paa Hans aandelige Legeme, han kan ogsaa sige med god Ret og Grund: Christus lider i mig, og jeg lider i Christo; der kan intet møde mig, uden at ogsaa min Jesus, som mit Hoved, fornemmer det; hvad Hans Lemmer lide, det er ogsaa Hans Lidelse, — det hædres retteligen ved Hans Lidelsers Navn. Desuden skal man ogsaa betænke, at en sand Christens endelige og fornemste Øiemærke i alle Ting er rettet paa Guds Ære, paa Forplantelsen og Udbredelsen af Jesu Navn og Rige og paa Kjærligheden til Næsten for Jesu Skyld. Ligesom nu Alt, hvad et gudfrygtigt Hjerte overensstemmende med Guds Ord gjør i denne hellige Hensigt, er helligt og Gud velbehageligt, saaledes ogsaa Alt, hvad det som Følge deraf lider. En tro og retsindig Lærer prædiker, formaner, advarer, trøster; en gudfrygtig Fyrste sørger for sine Undersaatter, haandhæver Retfærdigheden, straffer Ondskaben, understøtter og værner om Kirken; en gudelskende Husfader avler Børn, forsørger og opdrager dem med Omhu og under stor Møie og meget Arbeide og bidrager derhos med alle Andre at bære Samfundets Byrder; et gudfrygtigt Tyende tjener sine Foresatte troligen og redeligen osv., Alt i Troen, Haabet og Kjærligheden. Da nu Kaldet, Veien og Vandringen ere hellige, saa er ogsaa det, der møder dem i dette Kald, paa denne Vei og Vandring helligt og velsignet, saa at enhver Christen, i hvilken Stand han er, tillidsfuld kan haabe, at alle hans Trængsler og Lidelser, alle hans Sukke og Taarer blive indførte i Guds Register og Livsens Bog og føiede til Christi Lidelser (Ps. 56, 9; 139, 16).

§ 32. At Skriften indeholder rigelig Trøst for de hellige Guds Børn, ikke blot, naar de forfølges for Jesu Navns Skyld og formedelst Bekjendelsen af den evangeliske Sandhed, men ogsaa, naar andre Trængsler møde dem i deres Christendom og Gudfrygtighed, lader sig let stadfæste med Exempler. Da Jakob maatte gaa i Landflygtighed og forlade sin Faders Hus formedelst sin fiendtligsindede Broders Forbitrelse, viste Gud sig for ham i Drømme og gav ham den

Forjættelse: „Se, jeg er med dig og vil bevare dig overalt, hvor du vandrer, og jeg vil ikke forlade dig, førend jeg har gjort det, jeg har talet til dig“ (1 Mos. 28, 15). Da Josva skulde foretage det vanskelige Tog ind i det forjættede Land, hvilket visseligen ikke skede uden mange sorgfulde Tanker, styrkede Herren ham med den Forjættelse: „Jeg vil ikke overgive og ei forlade dig“ (Jos. 1, 5). Mærkeligt er det, hvad det fortælles om den gudfrygtige Enke i Zarepta; thi idet Gud udvalgte hende til at ernære og pleie Profeten Elias eller til at ernæres og pleies af ham, har Han herved klarligen vist, at Han ogsaa vil tage sig af sine Troende i legemlig Nød og under Forfølgelser (2 Kong. 17, 10 flg.). Det er ogsaa bekjendt, hvor hjerteligt vor Frelser i sit Kjøds Dage tog sig af alle Bedrøvede og Nødlidende; Han mættede de Hungrige, vederkvægede og helbredede de Syge, glædede Enkerne, tørrede Taarerne af de Grædende, ledsagede de Sørgende og Kummerfulde osv., Alt i den Hensigt, at vi heri skulde have en Prøve paa, hvad han indtil den yderste Dag vilde gjøre imod sine Troende i al Nød og Trængsel. Og da Han sagde: „Hvo, som vil komme efter mig, skal fornegte sig selv og dagligen tage sit Kors op og følge mig“ (Luk. 9, 23), og paa et andet Sted: „Se, jeg er med Eder alle Dage indtil Verdens Ende“ (Matth. 28, 20), saa Han godt i sin Alvidenheds Lys, at Hans Kirke ikke altid vilde blive ængstet med blodige Forfølgelser, og at ikke alle dens Dage skulde blive Martyrdage; ikkedestomindre taler Han i Almindelighed, for at ogsaa de, som skulde have sin Nød udenfor Forfølgelsestiden, kunne husvale sig ved Hans Forjættelse.

§ 33. At ogsaa de Christnes almindelige Lidelser medrette kaldes et helligt og velsignet Christi Kors, kan sluttes af deres Exempel, der uden at lide Forfølgelser alligevel have udstaaet mange Trængsler og Gjenvordigheder og derunder modtaget rigelig Trøst af sin Jesus. Strax efter vor Text tilføier Apostelen nogle saare mærkelige Ord. „Vi ville ikke, Brødre,“ siger han, „at I skulle være uvidende om vor Trængsel, som har vederfaret os i Asia, at vi vare overmaade besværede over Evne, saa at vi endog mistvivlede om Livet; ja, vi havde selv fældet en Dom over os selv, at vi maatte dø, paa det at vi ikke skulde forlade os paa os selv, men paa Gud, som opvækker de Døde, som og befriede os fra saa stor en Dødsfare“ (2 Kor. 1, 8. 9). Vel ved jeg, at de fleste Fortolkere forstaa denne Apostelens Tale om den Forfølgelse, som opvaktes mod ham af Guldsmeden Demetrius i Efesus; men hvo, som omhyggeligt overveier, hvad den hellige Lukas skriver herom i Apostlernes Gjerninger (Ap. Gj. 19, 23 flg.), og sammenholder dette med Apostelens mærkelige Ord, han vil vanskeligen kunne tro, at han sigter dertil. Det synes, som om Apostelen var falden i en farlig Sygdom, der havde angrebet ham i den Grad, at han næsten aldrig havde været Døden nærmere end da; det kan ogsaa være, at Satans-Engelen, der med Guds Tilladelse pleiede at slaa ham paa Munden, dengang havde anfaldt og medtaget ham haardere end ellers, saa at han ikke troede at skulle beholde Livet (2 Kor. 12, 7). Men lad nu dette være, som det vil (thi vi agte ikke at stride derom med Nogen), saa synes det dog at have været en særegen Trængsel, som dengang havde rammet Apostelen; hvori den nu end bestod, saa siger han dog til vor Trøst, at Gud befriede ham fra saa stor en Dødsfare (fra saa stor en Nød) og befrier endnu (fremdeles vilde befri ham), og giver os hermed den Lærdom, at vi i al den Nød, som times os i vort christelige Levnet, kunne rose os af, at vi lide med Christo og blive rigeligen trøstede ved Christum.

Jeg kommer herved til at tænke paa Lazarus's Sygdom og Død, hvorover hans to Søstre Maria og Martha nedsank i stor Sorg og Bedrøvelse (Joh. 11, 3 flg.), saavelsom paa den dødelige Sygdom, hvori Epafroditus faldt, medens han tjente Apostelen og med stor Flid gjorde Herrens Gjerning (Filipp. 2, 25 flg.), og saa paa Timotheus's Mavesmerter og jævnlige Sygdomme (1 Tim. 5, 23), som ogsaa paa den gudfrygtige Biskop i Smyrnas Fattigdom (Aab. 2, 9). Hvo kan negte for, at Alt, hvad disse udvalgte Sjele have lidt i Troen og Kjærligheden til Jesum, uden at det kunde henregnes til Forfølgelser, hører til Christi Lidelser, og at desaarsag alle troende Guds Børn endnu den Dag idag kunne have det sikre Haab, at al deres Lidelse er en Christi Lidelse og altsaa et helliget og velsignet Kors, som ved Guds Naade vil tjene dem tilgode.

§ 34. Værer derfor trøstige i Eders Gud, I christelige Sjele, som i disse vanskelige Tider ere stedte i mangehaande Nød og Trængsler, hvad Navn de nu end monne have! I lide med Christo, i Christo, formedelst Christum og for Christi Skyld. Eders Kors er Christi Kors, og i Himmelen ere I regnede for Christi Ordens- og Selskabsbrødre. Han ser Alt, hvad der ængster Eder; Han kjender al Eders Nød; Han tæller Eders Taarer og Sukke; Han giver Agt paa Eders Bønner; Han kan og skal ingenlunde slippe Eder og ingenlunde forlade Eder. Forbliver kun tro imod Gud og Eders Jesum; afsondrer Eder fra den ugudelige Verden ved et helligt og ustraffeligt Levnet; modstaaer og hæmmer Ugudeligheden, saavidt det staar til Eder; værer nidkjære for Guds Ære og Menneskenes Sjele i sand Oprigtighed og Retsindighed; bevarer Troen og en uskadt Samvittighed; vandrer i Kjærlighed og sand Gudfrygtighed; lider derhos som Jesu Christi gode Stridsmænd! lad det ikke forundre Eder, om der møder Eder allehaande Gjenvordigheder i Eders Christendom, — om den forhaaner, undertrykker, forfølger og ængster Eder, — om I dagligen omringes og plages af Fattigdom, alskens Uheld, mange Bekymringer, Sygdomme og Trængsler, — om de sidste vanskelige Tiders Byrde tynger ret dygtigt paa Eder! Bærer Jesu Kors med stille Taalmodighed efter ham! betænker, at ligesom I ere paa samme Vei og i samme Selskab som Han, saaledes kunne I ogsaa haabe ens Udgang med Ham; betænker, at Eders Kors er lutter Helligdom, lutter Velsignelse, lutter Naade, og at disse Tornebuske tilsidst ville bære Glædens evigtblomstrende Roser!

O Sjel paa Ham du haabe
I Trængsel uforsagt
Og Ham om Hjælp anraabe!
Han skal dig fri med Magt.
Han veiet har din Vaade;
Din Klagesang Han vil
Omskifte med sin Naade
Til Frydens Harpespil.

§ 35. Lader os for det Andet samle og fremstille den Trøst, som Apostelen i vor Text og den Hellig-Aand ogsaa paa andre Steder i Skriften byder os imod Trængslernes Mængde og Mangfoldighed. For det Første bør vi omhyggeligen overveie, at ikke blot Trængslerne, men ogsaa Trængslernes Maal, ikke blot Korset, men ogsaa Korsets Tyngde er bestemt, anordnet og tildelt enhver Troende af Gud og vor Herre Jesus! Som oven omtalt, rammede den ene Ulykke Job efter den anden; Satan og Verden anfaldt ham paa det Heftigste; men vi vide dog, at Alt skede med Guds Samtykke og Tilladelse, og at han havde sat et Maal og en Grændse, som de ikke kunde overskride. Da han kaldte Jeremias til hans profetiske Embede, vidste Han meget vel, hvad han heri skulde lide; derfor siger Han: „Jeg vil idag gjøre dig til en fast Stad og til en

Jernpille og til en Kobbermur for alt Landet imod Juda's Konger, imod dets Fyrster, imod dets Præster og imod Folket i Landet. Og de skulle stride imod dig og ikke faa Overhaand over dig; thi jeg er med dig, siger Herren, til at redde dig" (Jer. 1, 18, 19). Saaledes ogsaa: da Paulus bliver kaldet til Apostelembedet af den Herre Jesus, siger denne om ham, „at han var Ham et udvalgt Redskab til at bære hans Navn frem for Hedningerne," men tilføier derhos: „Jeg vil vise ham (jeg vil forud forkynde ham ved min Aand, for at han kan forberede sig desto bedre derpaa), hvor Meget det bør ham at lide for mit Navns Skyld (Ap. Gj. 9, 15. 16). Ligeledes: da Herren kort før sin Himmelfart omgikkes med sine Disciple ved den galilæiske Sø, forudsagde Han Peter, at han i sin Alderdom skulde blive bunden, naglet til Korset og saaledes aflivet, men gav derhos ikke utydeligen at forstaa, at noget Saadant ikke skulde vederfares Johannes, der ogsaa, efter hvad Kirkehistorien beretter, døde en blid og naturlig Død i sin høie Alderdom i Efesus. Saa er der da altsaa vist, at vor Gud har tilmaalt og tildelt ethvert af sine Børn dets Del af Christi Lidelser; Han har beskikket Enhver hans Korsbæger, den Ene et lidet, den Anden et større, den Tredie det allerstørste. Det er ikke blot vore Dage, som ere opskrevne i Guds Bog, men ogsaa vore Dages samtlige Plager og Trængsler. Kort sagt, vor Gud har bestemt, at jeg og du skulle lide Kors og Trængsel, — hvad for et Kors det skal være, — hvor mange og hvor haarde Trængslerne skulle være, — hvilken Dag de skulle møde os og blive os paalagte, hvor længe de skulle vare, og Desllige.

§ 36. Men denne Bestemmelse har han fattet, og dette vore Trængslers Maal har Han fastsat efter sin store Godhed, sin ubegribelige, evige Visdom og efter sin hellige Villie og Raadslutning, og ligesom Korset selv, saaledes maa ogsaa dens Maal og Vægt tjente til vort Bedste. Mangt et Hjerte er af Naturen haardt og gjenstridigt, tilbøieligt til Overdaadighed, Vellyst og Forfængelighed og lader sig saaledes ikke paa anden Maade tvinge ind under Lydigheden mod Christum end ved mange og store Trængsler. Mangen Malm, siger den gudfrygtige Mathesius, giver i en liden Ild ikke Mere af sig end en Bundt Straa; men i en stor Ild giver den af sig. Saaledes er det ogsaa med vort Hjerte; det ændser ofte ikke en liden Trængsel og lader sig ikke derved afholde fra Verden, endsige smelte (som en Malm) til hellig Lydighed mod Gud; men naar den ene Nød kommer ovenpaa den anden, og mange Trængsler paa en Gang omringe og angribe det, saa giver det af sig. Et eller et Par Hammerslag formaa ikke at gjøre Sølvet til et smukt Drikkekar: men dertil udfordres mange. Vort Hjerte er ligesom en haard Mark og et brat Jorde, om der end kommer et stærkt Skylregn over dem, bliver de dog ikke gjennemblødte; men Vandet rinder atter af og flyder bort uden Nytte; men kommer der en mild og vedholdende Regn, saa bliver de gjennemvædede og dyrkbare, saa at man kan pløie og tilsaa og have Nytte af dem. Man ser ogsaa dette af den fortabte Søn, som, uagtet han havde tilsat Alt, hvad han eiede, og var bleven fattig, dog ikke vendte tilbage til sin Fader, men gik bort og holdt sig til en af Borgerne der i Landet, der satte ham til at røgte Svin: dette havde han dog uden tvivl ikke ændset, dersom han blot havde tjent sit Brød derved; men da omsider Fattigdom, Foragt, Sult, Nøgenhed, Sygdom (som i en saadan Tilstand ikke pleier at udeblive) og Sørgmodighed paa en Gang overfaldt ham, kom han til sig selv, tænkte paa sin Faders Hus og Hjerte og besluttede at vende tilbage og bede om Naade (Luk. 15, 11 flg.).

§ 37. Mangt et Menneske er ei alene ifølge sin Art og Natur meget tilbøiligt til Kjødslyst, Hoffærdighed, Pragt, Drik og Fraadseri, men lever ogsaa i en Tid og paa et Sted, hvor Leiligheden og Anledningerne dertil ere mangfoldige og Forargelsen stor; for nu at opholde ham i hans Gudsfrygt, beskytte ham for Synder og midt i Sodoma bevare ham kysk og ubesmittet, paalægger den trofaste og miskundelige Gud hans lystne Kjød et eller flere Kors, omgjærder hans Roser og Lilier med Torner (jo tykkere, des bedre), for at de ikke skulle blive nedtraadte, og tilspærrer Syndeveien med mange Trængsler, saa at han ikke kan finde den eller vandre derpaa. Jeg mindes at have læst om en ung Munk i et Kloster, der led stor Anfegtelse af sit Kjød og dets Lyster, at han tilsidst beklagede sig derover for Klosterets Forstander og anholdt om dennes Forbønner og gode Raad. Forstanderen bad ham at være ved godt Mod, lovede ham sine Forbønner og gav ham Haab om Bedring; men i al Hemmelighed befalede han de andre Brødre, at de skulde omgaaes ham uvenligt, udsætte alt Muligt paa ham tilrettevise ham uskaansomt, selv for smaa Forseelser, og gjøre ham al mulig Fortræd. Nogen Tid efter spurgte Forstanderen den unge Munk, hvorledes det nu stod til med ham, og om han endnu kjendte til slige Fristelser af sit Kjød. Men han svarede: Ak min Fader, jeg ønsker neppe at leve længer formedelst alle de Gjenvordigheder, de andre Brødre volde mig; skulde jeg da endnu kunne tænke paa saadanne Ting? Saaledes bærer ogsaa Gud sig ad med os. Naar Han ser, at Satan efterstræber os og søger at forlede os til en Synd, som fremfor andre er vort Kjød behagelig, saa sender han os enten en Sygdom eller et ondt og hadefuldt Menneske eller ogsaa en anden Ulykke paa Halsen og tilsteder, at disse medtage os saaledes, at vi derover glemme vor Yndlingssynd.

§ 38. Mangt et Menneske er blevet rigeligen og herligen begavet af Gud; han overgaar andre i Visdom, Skarpsindighed, Lærdom, Veltalenhed saavelsom i Tro, i Frimodighed, i gudelig Nidkjærhed, i Andagt, i Erfaring og andre Dyder og Fuldkommenheder; men fordi den gode Gud mærker, at Satan ligesom allevegne holder et Speil for ham, paa det han skal speile sig i sine Gaver, finde Behag i sig selv, blive hovmodig og foragte Andre, saa omgiver Han ham ofte med lutter Taage og Mørke, for at han ikke skal se dette Speil; jeg mener: Han tilskikker ham saamange indvortes og udvortes Trængsler, at han forglemmer sig selv og daglig maa betle ved Himmeldøren om nogle Smuler af Guds Naade. Mange sender han trods deres store og skjønne Gaver, saaledes som Paulus, en Engel Satan paa Halsen, der maa slaa dem paa Munden, eller, saaledes som David, en Simei, der maa udskjælde, forbande og forfølge dem, for at de skulle lære at kjende sit eget Intet, forsmaa Verden og stunde efter Himmelen. De smaa Uhre, som kun gjøre Tjeneste i et Hus, holdes i Gang ved en middelmaadig Vægt; de store i Kirketaarnene derimod, som skulle angive Tiden for en hel By og ikke blot Timer, men ogsaa Halvtimer og Kvarterer, de behøver en saameget større og tungere Vægt. Saaledes kan Gud ofte holde en almindelig Christen paa Gudfrygtighedens Veie med et lidet Kors; en udmærket derimod, som er udrustet med rige Gaver og kaldet til at tjene hele Menigheder, maa Han paa lægge mange og tunge Trængsler, ei alene, for at han skal vorde bevaret fra Hovmod og andre Synder, men tillige, for at han skal vorde prøvet og dygtiggjort til desto kraftigere at trøste Andre, der ogsaa havde Sit at bære. I lidet Vand og ved Strandbredden, hvor Elven

ikke er dyb, lærer man ikke at svømme, men i meget og dybt Vand. Saaledes give ogsaa smaa og ubetydelige Trængsler ringe Erfaring. Men den, som selv har været i mangeslags Nød og lært af egen Erfaring, hvad Guds Ord, Aand, Kraft, Naade og Trøst er, han ved at tale med Eftertryk derom og forstaar at raade andre saameget trøsteligere i alleslags Modgang. Kort sagt, meget og mangeslags Kors giver mange Bønner, mange Taarer, mange Sukke, megen Andagt, mange Dyder. En forgroet Ager, som kun bliver en Gang opbrudt, er endnu ikke skikket til at tilsaaes og vil ikke bære megen Grøde; men sker det flere Gange, saa bliver Jorden stedse løsere, og da kan man vente sig desmere Frugt deraf.

§ 39. Ligesom nu den kjærlige Gud, som sagt, af vigtige Aarsager ofte hjemsøger sine Egne med meget Kors, saaledes er det ogsaa — og dette fortjener for det Andet vel at mærkes til de gudfrygtige Sjeles Trøst — et Bevis paa hans store Miskundhed og faderlige Omhu, at Han, som Apostelen lærer, har forordnet og afpasset Trøstens Maal efter Trængslernes Maal, og at der, hvor Han har beskikket meget Kors, der lader Han det hellerikke mangle paa megen Kraft og Naade til at bære og overvinde det, — hvilket Apostelen ogsaa lærer paa et andet Sted, hvor han siger, at Herren paa hans ydmyge og inderlige Begjæring angaaende Satans-Engelen gav ham til Svar: „Min Naade er dig nok; thi min Kraft fuldkommes i Skrøbelighed“ (2 Kor. 12, 9). Se, Guds Kraft og Naade er forenet med vor Skrøbelighed! Moderen behandler det svageste og mindste Barn med størst Kjærlighed, og Guds Kraft og Trøst aabenbarer sig tydeligst i de store og mangfoldige Trængsler, hvorpaa vi have Bevis i Apostelens Exempel. Hvo har arbeidet, ivret, sørget og løbet mere for Guds Ære og Menneskenes Salighed, og hvo har lidt Mere for dens Sags Skyld indvortes og udvortes end han? Hvem har Djævelen og Verden angrebet heftigere end ham? Og dog forblev han urokkelig; han bevarede Troen; han fuldkommede Løbet; han havde ikke blot Trøst for sig selv; men hans Hjerte blev saa rigeligen og overflødig fyldt med Guds Kjærlighed, Trøst og Kraft, at han ogsaa kunde meddele andre deraf, ligesom vi endnu den Dag idag kunne nyde rigeligen deraf i hans Skrifter. Derfor roser han sig af Trængslerne og siger; „Jeg har en overvættes stor Glæde (jeg, eller mit Hjerte, strømmer over af Glæde) i al vor Trængsel“ (2 Tim. 7, 4).

§ 40. Saaledes gaar det stedse fremdeles til, og man ser endnu daglig det Samme med mange gudfrygtige Hjerter. De, som have mest Kors, finde mest Smag i Guds Ord og øse ofte mere sød Trøst og Kraft af et Skriftsprog end Andre, som det gaar vel, af hele Kapitler og Prædikener. De anfegtede, bedrøvede og betrængte Mennesker have mangengang saa herlige og trøstefulde Tanker, en saadan Glæde i Aanden og en saadan Forsmag paa Guds Godhed og det evige Liv, at man maa falde i Forundring derover. En gudfrygtig Præst i vor Kirke fortæller, at han har haft en gudfrygtig Tilhører, som var yderlig fattig og ingen Vei kunde komme med alt sit Slid og Slæb, saa at han ofte havde Guds Sol tidligere i Huset hos sig end Brød; desuagtet var han vel tilfreds, og naar man spurgte ham, hvorledes det gik ham, pleiede han at svare: „Vi have Liv og have overflødigt“ (Joh. 10, 10). Jeg har paa et andet Sted omtalt, at jeg har kjendt en enfoldig, men gudfrygtig Kone, som faldt i en langvarig og smertefuld Sygdom, hvoraf hun blev saa udtæret, at hun lignede mere et Lig end et levende Menneske, indtil hun tilsidst opdagede aabne og flydende Saar hist

og her paa sit Legeme, af hvilke der krøb levende Orme og Maddiker ud; men med alt det var hun dog fuld af Tro og Haab til Gud, fuld af Taalmodighed og Trøst og erklærede, at hun ei alene var vel tilfreds med denne sin elendige Tilstand, fordi hun vidste, at hun ikke var kommen deri uden Guds Villie, men at hun ogsaa fremdeles, saalænge det behagede Ham, var beredt til ved Hans Kraft at holde stille og taalmodig ud deri. Jeg har ofte lagt Mærke til en gudfrygtig Præst og trofast Herrens Tjener, som ei alene har sin betroede Menigheds, men ogsaa sit Hus's Byrde hvilende paa sig og derhos har meget Arbeide og Besvær og maa kjæmpe med mange Gjenvordigheder og Forfølgelser, ofte med Armod og Elendighed, ofte med Sygdom Sorg og Kummer, og har forundret mig over, at han har kunnet leve ti, tyve, ja flere Aar i en saadan Tilstand, medens dog Andre, som have gode Dage her i Verden, vandre tidligt bort. Men da har jeg tænkt paa Menneskets Haand, især paa en Haandværkers og Daglønners, som daglig forretter tungt Arbeide dermed. Omendskjøndt Haanden bliver haard og faar en tyk Hud, bliver den dog ikke udslidt, medens det Jern og Staal, som den bruger, bliver fortæret. Hvad volder det? I Haanden er der et Liv, hvorved den styrkes og opholdes, hvilket derimod ikke er Tilfældet med Jernet og Staalet. Jeg har ligeledes lagt Mærke til et Træ; der staar under aaben Himmel, i Regn, Sne, Frost og Hede, bestormes af Vindene og overfaldes ofte af heftige Uveir; men det holder sig alligevel grønt og saftigt, voxer, blomstrer og bærer Frugt i sin Tid, medens derimod en tyk Pæl, der staar nedrammet i dens Nærhed efterhaanden ødelægges af Uveir og Jordens Fugtighed og efter nogle Aars Forløb kastes overende. Aarsagen er den samme. Træet faar sin Livskraft og Saft fra den levende og saftige Rod, som Pælen mangler; derfor bestaar hint, medens denne forgaar. Saaledes er det ogsaa med de troende Guds Børn; de kunne bestaa og holde ud i mangfoldig Anfegtelse, Trængsel og Elendighed og dog ofte grønnes, blomstre og bære Frugt i mange Aar til Guds Ære og Næstens Tjeneste og efter Evne arbeide med Glæde. Hvad volder det? Christi Kraft, som fuldkommes i deres Skrøbelighed, — Guds Aand, som besjeler deres Sjel og bor i deres Hjerte, Jesu Christi Trøst og Naade, der vederkvæger deres Sjel og styrker, glæder og opretholder dem i al deres Trængsel.

§ 41. Vel kan man ikke negte for, at ogsaa de troende Sjele undertiden kunne se sig ængstelige om efter Trøst, og at deres Nød undertiden bliver saa stor, at de ikke kunne begribe, hvorledes de skulle udholde den; derfor klynke og klage de ogsaa undertiden over, at de ere forladte af Gud og Mennesker, og at de ere Døden og Helvede nær; naar den ene Ulykkes-Bølge efter den anden slaar over deres lille Skib, tro de mangengang, at de dog tilsidst maa synke og drukne. Men dette har sine vigtige Aarsager (hvorom vi en anden Gang skulle tale); imidlertid blive de dog opholdte ved Guds skjulte Kraft og husvale dem med den Hellig-Aands indvortes Trøst, — efter Apostelens Ord: „Vi trænges paa alle Maader, men forsage ikke; vi er tvivlende, men ikke fortvivlende, forfulgte, men ikke forladte, nedslagne, men ikke fortabte, ombærende altid den Herres Jesu Død i Legemet, og at Jesu Liv maa aabenbares i vort Legeme" (2 Kor. 4, 8—10). Dette Sidste sker da ogsaa rimeligen i sin Tid, nemlig at den Herres Jesu Liv aabenbarer sig rigeligen hos dem. Det viser sig tilsidst i Virkeligheden, at hvor Christi Lidelser ere overflødige, der er ogsaa Christi Trøst overflødig, og at der af mange Torner tilsidst opvoxer mange Roser. Den

Hellig-Aand sammenligner de Troendes Trængsler med Sædens Nedlæggelse i Jorden. „De, som saa med Graad, skulle høste med Fryderaab" (Ps. 126, 5). Men nu ved man, at man af et Korn, som saaes, ofte faar tyve, tredive og flere igjen; saaledes vil der af enhver af de Gudfrygtiges Taarer blive en stor og uforlignelig Glæde, hvilket David oplyser og stadfæster med sit Exempel: „Du," siger han „som lod os se mange Trængsler og Ulykker, du vil igjen gjøre os levende, og af Jordens Afgrunde vil Du igjen drage os op. Du vil formere min Storhed (gjøre min Lykke, min Glæde osv., saare stor, ligesom min Angest forhen har været stor) og vende om og trøste mig" (Ps. 71, 20. 21).

§ 42. Velan da, I gudfrygtige Sjele, over hvilke Christi Lidelse komme overflødigt, og som paa alle Kanter ere omringede og overvældede af Trængsler, Angest og Nød, værer trøstige, og frygter ikke! det kan og maa ikke fattes Eder paa Trøst. Har Gud beskikket Eder meget Kors, saa har Han ogsaa beredt Eder megen Naade, Trøst og Kraft. Hvad den gode himmelske Fader gjør imod Eder, det gjør Han Altsammen med velberaadt Hu og i en faderlig god Mening; Han har fundet dette og alene dette at tjene til Eders Bedste; det var nødvendigt for Eder at have mange Trængsler. Han har seet, at Eders syndige Kjød ikke vilde ændse et lidet Ris; derfor har han taget et større i Haanden, som Han dog ved at bruge faderligen, saa at Eders Vel derved fremmes. Han har omgivet Eder med mange Trængsler, ligesom en Blomst, der er omgiven af mange Torner, for at I skulde være desbedre forvarede mod Verdens Forargelser. Kunne vel Blomsterne besvære sig over Gartneren og bebreide ham, at han har gjort Havegjærdet altfor tykt og gjennemstukket og belagt den med altfor mange Torner? Eller kan Vinstokken medrette beklage sig over Vingaardsmanden og sige, at han har ombundet den altfor fast og med altfor mange Baand? Vilde de ikke, om de havde Forstand og Mæle, takke til, fordi de vare blevne saa godt forvarede? Skulde da vi ville besvære os over, at Gud omgjærder os med formegen Trængsel for derved at beskytte os mod Verdens Forargelser? Naar vi christeligen besinde os, saa maa vi jo takke Ham af Hjerte, fordi han værdiger os sin Opsigt og ikke lader os have vor egen Villie. Betragt et lidet Barn, som begynder at gaa i Skole: først maa det lære at sidde stille og vænne sig til den høist fornødne Tvang; siden lærer det at kjende Bogstaverne, dernæst at lægge Bogstaverne sammen, at stave og at læse med Færdighed; naar det har lært det, saa blir det undervist i Skrivning; finder man da, at det har et godt Nemme, saa bringer man det videre; man opflytter det fra en Klasse i en anden! men jo høiere det kommer, desto Mere maa det lære; har det før maattet stræve og drages med en Bog, saa maa det siden drages med flere; man kræver stedse mere Flid og Arbeide af det; af Leg og Lediggang maa der stedse blive mindre og af Studering mere; men alt dette sker i en god Hensigt nemlig til Barnets Bedste, for at det skal samle mange Kundskaber og blive dygtigt til at tjene Gud og Verden i Embeder og Hædersposter. Paa samme Maade forholder Gud sig med os, sine Børn; Christendommen lærer os først at være stille, sagtmodige, lydige, taalmodige; derefter kommer da gjerne et Kors, saa et andet, saa et tredie og flere, indtil vi lære at fornegte os selv, forsmaa Verden og overlade os aldeles til Guds hellige Villie. Vil Han da gjøre os til noget endnu Mere og bruge os til særdeles Redskaber for sin Naade og Kar for sin Barmhjertighed, saa driver Han os videre frem, opflytter os i Korsets

Skole fra den ene Klasse i den anden og giver os bestandig Mere og Mere at gjøre, for at vi dagligen skulle blive mere og mere oplærte til Himmeriges Rige og mere og mere skikkede til at tjene Hans hellige Villie, saalænge vi ere her paa Jorden. Kan og vil nu noget christeligt Hjerte besvære sig herover?

§ 43. Ingenlunde; thi vi vide jo for vist, at med al vor Gjerning i Troen, alt vort Arbeide i Kjærligheden, al vor Bestandighed i Haabet (1 Thess. 1, 3) skal der ikke fattes os paa hans Hjælp, Naade, Kjærlighed og Trøst. Bringer hver Dag sin Plage (Matth. 6, 34), saa bringer den ogsaa sin Trøst, — bringer den sit Arbeide, saa bringer den ogsaa sin Kraft, som Guds Aand siger: „Guds Miskundhed varer den ganske Dag og er hver Morgen ny" (Ps. 52, 3; Begr. 3, 23). Det kan hænde, at vi, som Peter og hans Staldbrødre, havde en søvnløs, bedrøvet og sorgfuld Nat, og at vi med den opgaaende Sol ogsaa se vort Kors komme os imøde: men med den frembrydende Dag viser den Herre Jesus sig og spørger: „Børnlille! have I noget at spise?" (Joh. 21, 3 flg.) hvorledes gaar det dig, mit Barn? hvorledes har du det? hvad sørger du for? hvad tænker du paa? vær frimodig! frygt ikke! jeg er med dig i Nøden; jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig. Kommer da den ene Nød, den ene Sorg, den ene Trængsel efter den anden fra Satan eller Verden, — godt, vi tage intet op og paa os, uden hvad der kommer fra Gud, og hvad der er henvist til os af Ham. Og saa vide vi tillige, at alt dette allerede er formildet og indskrænket, saa at det ikke skal betynge os over vore Kræfter. Hos mangen ærlig Husfader bliver der i Krigstiden indlagt Soldater og holdt daarlig Orden; men uagtet vor Gud paalægger os Trængsel, har han dog saa nøie begrændset den, at den ikke kan besvære os over Evne, ikke krumme et Haar paa vort Hoved uden Hans Villie og maa tjene til vort Bedste. Er Dagen hed, og bliver Blomsterne visne, som om de ville dø ud, saa bringer Natten desto mere kjølig Dug, hvorved de blive vederkvægede. Er de Troendes Trængsel stor, saa maa ogsaa Trøsten være kraftig og overflødig, som den ogsaa er; thi hvorledes skulde vi ellers kunne holde saalænge ud? Har Satan megen Beskhed, som han udskyder i Strømmevis efter os (Aab. 12, 15), saa har Gud et helt Hav fuldt af Sødme, hvormed Han kan vederkvæge os. Jeg forundrer mig medrette, naar jeg betragter Trængslernes Mangfoldighed her i Verden og Dybden af Satans Ondskab og Grusomhed, imod hvilken Gud ikke har sat Andet end sit Ord til sine Troendes Trøst, og er hin end skrækkelig og uudtømmelig, saa have de gudfrygtige Hjerter dog stedse fundet overflødig Trøst derimod i Bibelen, den lille uanseelige og foragtede Bog; dette maa vel ærgre Djævelen! Meget rigtigt siger en gudfrygtig og dyrebar Lærer i Kirken:*) „Guds Ord er saa rigt paa Trøst, at ikke alle vore Hjerter forslaa til at rumme den, ligesom den fattige Enkes Oliekrus blev saa rigeligen velsignet ved Profeten Elisa, at det gav mere Olie end der var Kar til (2 Kong. 4, 6). Ja, et lidet Ord i Skriften formaar ofte at trøste mere end Djævelen og Verden at bedrøve. Guds Bæk er fuld af Vand; den vil du ikke kunne udtømme. Derfor kalder Gud sig en levende Vandkilde (Jer. 2, 13). Skulde nu den syndige Dødskilde give mere Trængsel end Livets Kilde Trøst?" (Ps. 36, 10). Saa værer da glade og frimodige, I christelige Sjele; Det skal og maa ikke fattes Eder paa fornøden, ja overflødig Trøst her i Livet, og efter dette Liv ville Eders mangfoldige Trængsler blive omskiftede til stor og uforgjæn=

*) Joh. Arndts Sande Christendom 2den Bog, Kap. 43.

gelig Glæde, — efter den Hellig-Aands Udsagn gjennem Apostelen: „Vor Trængsel, som er stakket og let, bringer os en evig og over al Maade vigtig Herlighed (2 Kor. 4, 17).

§ 44. Lader os saa for det Tredie lære at agte vor Christendom høit og at foretrække den for al Verdens Vellyst, Glæde, Pragt, Ære og Herlighed! Thi, som vi ovenfor sagde, alene Christendommen eier en guddommelig, himmelsk, sikker, virkelig og bestandig Trøst, hvormed den kan vederkvæge og husvale Sjelene. Den eier en stærk og evig Trøst, som ingen Djævel kan omstøde og ingen Tid fortære, — hvis Kraft strækker sig lige ind i det evige Liv (Ebr. 6, 18; 2 Thess. 2, 16). Hvor vigtig den er os, behøver ikke vidtløftigt at fremstilles, efterdi vi dagligen erfare, at vi leve i Jammer- og Taaredalen, i Trængslernes Land og ere allevegne omringede og overvældede af Trængsler og Farer, Skræk, Angest, Nød og Død. Verden derimod med Alt, hvad den er og har, formaar Intet, — som vi allerede paa et andet Sted have forklaret og udviklet (3die Del, 9de Præd., § 17 flg.). Verden er en daarlig Trøster; dens Trøst er Løgn, Forfængelighed og et Intet (Sak. 10, 2). Om man fører en Hungrig og Tørstig, der har arbeidet i stærk Hede, til et Bord, hvorpaa der er afmalet alskens Forraad af Brød, Vin, Frugter og Blomster, mon han kan vederkvæge sig dermed? Saaledes er det ogsaa med Verdens Trøst. I Italien findes der, efter hvad de Lærde fortælle, paa en Slette mellem Tivoli og Rom saavelsom i en Elv ved Navn Albula etslags hvide Stene, der forekommer Beskueren som lutter Sukkermandler, Kanel, Anis og Koriander og ligne saa fuldkommen naturlig Konfekt, at En, som ikke ved derom, let kan blive bedragen derved, han være nu saa klog, som han være vil. Italienerne kalde dem Confetti de Tivoli og pleie undertiden at byde Fremmede dem for Moros Skyld og som en Sjeldenhed. Dette kan tjene til et Billede paa Verdens bedragelige Trøst. Den, som i Samvittighedsangest og Sørgmodighed vil husvale sig med Verdens Glæde og Forfængelighed, „han faar sin Mund fuld af Grus“ (Ordsp. 20, 17). En klog Mand har ganske træffende sammenlignet Herregunst (og følgelig al anden Verdens Herlighed) med Kviksølvet, hvilket, siger han, aldrig holder sig stadig paa et Sted, men løber hid og did, og griber man efter det, saa smutter det bort mellem Ens Fingre; vil man tvinge det med Magt og Ild, saa bliver det til Røg og flyder bort; jo mere man renser det, desto giftigere bliver det og gaar Mennesket gjennem Marv og Ben; den, som jævnligen haandterer det og anstiller Forsøg dermed for at lære dets Natur rigtig at kjende, vil komme til at skjælve paa sine Lemmer lige til sin Død.

§ 45. Dog, hvi gjør jeg mig saa megen Møie med at fremstille i Billeder, hvor forfængelig og bedragelig Verdens Trøst er, siden den daglige Erfaring paa det klareste lærer os det? Naar denne Verdens Børn længe nok have søgt sin Trøst i det Jordiske og Forfængelige, uden at have fundet Noget, som kan tilfredsstille deres Sjele og vederkvæge dem i Anfegtelse og Dødsnød, saa maa de tilsidst, saafremt de ikke ville forblive evindeligen trøstesløse, vende om med Hjertesorg og Smerte og søge Trøst for sine Sjele i Guds Ord og Naade, i Jesu Naade, i Jesu Vunder og i den Hellig-Aands Samfund. De ligne de smaa Børn, som lege en Tidlang i Sandet, anlægge Haver og bygge Huse eller løbe omkring, jage og staa hverandre, indtil de blive trætte, sultne og tørstige og skynde sig hjem for at faa Mad og Drikke af Faderens eller Moderens Haand. Man ser Høie og Lave, Lærde og Ulærde, Rige og Fattige, som ofte længe have elsket

Verdens Forfængelighed og lader sig forlede af den, — man ser, naar de blive syge eller anfegtede eller stedte i Gjenvordigheder eller Dødsnød, hvorledes de da ile til Israes Kilde og bede og bønfalde om Livsens Vand, ihvorvel det ikke bliver saa god for Alle, at de faa Naade til at længes derefter og erholde det. Men hvor lyksalige fremfor disse ere nu ikke de troende Sjele, som gjennem hele sit Liv drikke af den levende Kilde, have Samfund med al Trøstens Gud i Christo Jesu og fornemme den Hellig-Aands Trøst og Vidnesbyrd i sine Hjerter! De ere ligesom Træer, plantede ved Vandbække, hvilke selv i den stærkeste Hede ikke mangle Saft og Kraft. Naar de trænge til Trøst, behøve de ikke at sammentigge den hist og her; de have den af Guds Ord i sine Hjerter. Saa lad da ske, hvad ske vil; kan Djævelen, Verden, Synd, Død og Helvede forfærde og bedrøve, saa kan al Trøstes Gud vederkvæge og trøste. Hvo vil fratage os Guds Trøst, som den Hellig-Aand indgyder i vore Hjerter? Hvo vil bedrøve os, naar Han glæder os? Hvo kan overvinde os, naar Han styrker og hjælper os? Lad os da, til Ærgrelse for Djævelen og Verden, være trøstige og glade af Hjertet! Vi have en Gud, som hjælper, som styrker, som trøster. Lovet være Hans hellige og herlige Navn i al Evighd! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Kors.

Tredie Prædiken,

der handler om dets Langvarighed.

Ps. 13, 2. 3: Hvor længe, Herre, vil du glemme mig for bestandig? Hvor længe vil du skjule dit Ansigt for mig? Hvor længe skal jeg raadslaa i min Sjel og have Bedrøvelse i mit Hjerte om Dagen? Hvor længe skal min Fiende ophøie sig over mig? Sku ned! svar mig, Herre, min Gud!

---

§ 1. Det har behaget den Hellig-Aand at optegne i Skriften og forelægge os tvende Læredigte af kloge Mænd om Tornebusken, hvorved de have villet udtale en gavnlig Sandhed, som fortjente nærmere at overveies. Det første er det af Jotham, Gideons yngste Søn, som han foreholdt Borgerne i Sikem, da de havde gjort Brodermorderen Abimelek til Konge. Dets Indhold er følgende: Træerne vilde have en Konge, og denne Værdighed blev først tilbuden Olietræet, derefter Figentræet og Vinstokken; men da disse vægrede sig ved at modtage den, valgte de enstemmig Tornebusken, som da forlangte, at de skulde skjule sig under dens Skygge; hvis ikke, skulde der komme Ild af Tornebusken og fortære Cederen paa Libanon (Dom. 9, 8 flg.). Hermed vil den vise Mand tilkjendegive, at retskafne, kloge, samvittighedsfulde og gudfrygtige Mennesker gjerne lade sig nøie med sin Stand og saa langtfra tragte efter at tilvende sig Herredømmet

over Andre ved forbudne Midler og tyrannisk Undertrykkelse, at de tvertimod afslaa det, naar det bliver dem tilbudt, vel vidende, at det medfører meget Besvær og mange Uleiligheder, medens derimod ærgjærrige, samvittighedsløse og ugudelige Mennesker stræbe paa enhver Maade, med Ret eller Uret, at komme til Regjeringen og med Begjerlighed gribe den bedste Leilighed, som hertil tilbyder sig. Han beskriver derhos Sikemiternes Uforsigtighed og Daarskab, idet de havde valgt Abimelek til Konge, uagtet han ved sit Brodermord og andre uretmæssige Foretagender allerede noksom havde lagt for Dagen, at han var en sand Tornebusk, der ikke kunde Andet end rive, stikke og skade, — der var aldeles uskikket til Regjeringen, og hvis Ophøielse vilde tjene til deres Undertrykkelse og til almindelig Fordærvelse.

§ 2. Det andet er det, som Joas, Konge i Israel, lod fremsætte for Amazia, Konge i Juda, da denne havde forkyndt ham Krig. Den Tornebusk, som er i Libanon, heder det, sendte Bud til Cedertræet, som er i Libanon, og lod sige: giv min Søn din Datter til Hustru; men vilde Dyr paa Marken, som vare i Libanon, gik over og nedtraadte Tornebusken (2 Kong. 14, 9). Her sammenligner han sig selv, paa Grund af sin store Magt, med et Cedertræ, men derimod Amazia og hans Kongerige med en Tornebusk og tilkjendegiver ham, at om han, for at slutte og beholde Fred med ham havde anmodet ham om et Giftermaal for sin Søn, saa vilde han have betragtet ham som en altfor ringe Person; hvor meget mere havde han da ikke Aarsag til at foragte ham, nu han forkyndte ham Krig, og til at nedtræde og ødelægge ham tilligemed alle hans Krigsfolk? Heraf uddrager jeg „for det Første den almindelige Lærdom," at Læredigte, som ere godt og smukt sammensatte, gjøre megen Nytte og ere et tjenligt Middel til at bibringe det enfoldige og uforstandige Folk en god Paamindelse og gavnlig Sandhed. De ere ligesom de Skal eller Bælge, hvori Kornet ligger. De ere ligesom det Vand, som Lægerne pleie at foreskrive og tillave, naar de ville indgive en Syg et beskt Lægemiddel. Dette stadfæstes ved Nathans Exempel, idet han vidste at bibringe sin Konge, David, den beske Sandhed i en sød Saft, nemlig i et Læredigt (2 Sam. 12, 1 flg.). Ligesom Tabernaklet og dets hellige Kar havde sine Dækker, hvori de bleve indsvøbte, naar de skulde flyttes (4 Mos. 4. 5. 6), saaledes have ofte høie og hellige Sandheder sine Omslag, hvori de ligesom forvares, nemlig Læredigtene og Lignelserne, af hvilke vor Frelser saa hyppigt betjente sig for derunder at forkynde Guds Riges Hemmeligheder. Heraf kan da med Føie sluttes, at det ikke er utilladeligt, men meget mere nyttigt og opbyggeligt, naar gudfrygtige og lærde Mænd nutildags gjøre det Samme. Dog maa herved holdes tilbørlig Maade og Alt indrettes, saaledes, at den Høiagtelse og Ærefrygt, man skylder Guds Ord og de hellige og himmelske Ting, ikke tilsidesættes, og at Skriftens Selvoverensstemmelse, (se 3die Del, 19de Præd., § 34, Anm.) saavelsom Gudfrygtighed og Ærbarhed intet lide derved.

§ 3. Jeg vil nu gaa nærmere ind paa det Øiemed og Formaal, jeg havde med at anføre Læredigtene om Tornebusken. En lærd og sindrig Mand i vor Tid (Harsdorff) har taget Anledning af det første Læredigt, Jothams, til at fortælle, at da Træerne havde valgt Tornebusken og saa, at den ikke var det høieste Træ og ikke kunde svæve over dem, saaledes som Libanons Cedre, ei heller havde synderlige Gaver og ikke bar nogen nyttig Frugt, som Olie- og Figentræet, men blot kunde rive og stikke, besluttede de enstemmigt at afsætte denne Konge

igjen. Tornebusken gjorde imidlertid forskjellige Indvendinger for at beholde sin opnaaede Værdighed og sagde blandt Andet, at Træerne maatte betænke, at det var af dens piggede Tornegrene og ikke af nogen Olie- Figen- eller Palmetræers Løv, at Christi, alle Kongers Konges Krone blev flettet, og at dette skede for at tilkjendegive, at alle Christne, hvilke ifølge sin Christendom ere Konger og Præster for Gud, ogsaa maa bære en Tornekrone og indgaa til Herlighed gjennem mange Trængsler. Da Træerne hørte dette, bøiede de sine Grene for Tornebusken og lode den forblive Konge. Til Fordel for Tornebusken lader sig imidlertid endnu Mere anføre af Skriften, saasom, at Gud fordum saa at sige engang valgte den til sin Kongethrone, nemlig, da Han aabenbarede sig for Moses i en Tornebusk paa Bjerget Horeb saaledes, at Tornebusken brændte i Ilden, men dog ikke blev fortæret (2 Mos. 3, 2), saavelsom, at det var en Tornebusk, som holdt en Væder og overleverede den til Abraham for at ofres til Gud istedetfor hans Søn Isak, og Deslige.

§ 4. Jeg skal nu aftage Dækket og fremstille den Lærdom, som ligger skjult derunder, nemlig, at de Troendes Trængsler og Lidelser ere dem en Ære og et af de tjenligste Midler i Guds Haand til at fremme deres Vel, hvorfor man ogsaa bør annamme dette Middel med christelig Hengivelse og Taalmodighed, ja med Glæde. At Trængslerne sammenlignes med Torner, er dels bekjendt af den himmelske Brudgoms Ord: „Som en Lilje iblandt Tornerne, saa er min Veninde iblandt Døtrene“ (Høis. 2, 2), dels af hvad Gud Herren siger gjennem Profeten: „Jeg vil sætte Gjærde om din Vei med Torner, du utro Israel, osv. (Hos. 2, 6). Hvor foragtede nu end Tornebuskene ere, saa ere de dog ogsaa til Nytte. For ei at tale om Andet, saa er det ikke den mindste Nytte, de gjøre, at de tjene Havene til Hegn og Beskyttelse og ligesom omgive og bevogte Væxterne med sine Pigge, saa at de ikke blive nedtraadte af Mennesker og Dyr. Saaledes ogsaa: omendskjønt Trængslerne ere saare ubehagelige for vort Kjød og foragtelige i Verdens Øine, saa tjene de dog til at bevare Guds Børn for Verdens Forargelser og til at afholde dem fra Synd og betage dem Anledningerne dertil. O, hvor mangen gudfrygtig Sjel, som vi nu se at staa i Troens, Kjærlighedens og andre Dyders fulde Blomst, vilde ikke allerede forlængesiden have ligget under Satans og Verdens Fødder, dersom ikke Herren havde omhegnet og forvaret den med Trængslernes Torner! O, hvor mangt et Menneske vilde ikke atter opsøge og betræde sine gamle Syndeveie, som han, forledet af Verden, pleiede at vandre paa i sin Ungdom, dersom ikke Gud havde gjenstængt dem med Torner og lagt ham mange Trængsler, Gjenvordigheder og Sorger iveien! Mangt et Menneske vilde ikke være blevet noget Guds Offer, nogen sand, bodfærdig Christen, saafremt han ikke, ligesom Abrahams Væder, var bleven hængende i Trængslernes Tornebuske.

§ 5. Efterdi nu vor dyrebare Frelser har æret Tornerne saa høit, at han i sin Lidelses Dage har baaret en Krone deraf, saa har Han dermed helliget alle sine Troendes Trængsler og lært os, at vi ikke skulde skamme os derved, men prunke dermed som med en deilig Krands og kongelig Krone og, efter Jakobs Ord, „agte det for idel Glæde, naar vi falde i adskillige Fristelser“ (Kap. 1, 2), saa og, efter Paulus's Exempel, rose os af Trængslerne (Rom. 5, 3), allerhelst da vi vide, at denne Krone engang skal grønnes og blomstre, eller med andre Ord; at vor timelige Trængsel skal blive omskiftet til lutter himmelsk og evig Glæde. Nogle gamle Historieskrivere foregive, at en

romersk-tysk Keiser var kommen i Besiddelse af en Del af Herrens Tornekrone og havde bragt den til Tyskland, samt at den engang blomstrede yndigt og duftede over al Maade lifligt. Dette ville vi nu lade staa ved sit Værd, men ere derimod i Aanden forvissede om, at ligesom den Herres Jesu Tornekrone allerede forlængesiden er forvandlet til en Æreskrone, og Hans Skjændsel til himmelsk Herlighed, saaledes skulle ogsaa alle Hans Troende engang ombytte sine Tornekroner, som de bære efter Ham og for Hans Skyld, med lutter uforvisnelige Rosenkrandse og himmelske Kongekroner, — som Paulus siger: „Iøvrigt er Retfærdighedens Krone henlagt til mig, hvilken Herren, den retfærdige Dommer, skal give mig paa hin Dag" (2 Tim. 4, 8), og Jakob: „Salig er den Mand, som taalmodigt lider Fristelse; thi naar han er bleven prøvet, skal han faa Livets Krone, hvilken Herren har lovet dem, som ham elske" (Kap. 1, 12), ligesom endelig Gud, efter hvad vi ovenfor sagde, saa at sige valgte Tornebusken til sin Kongethrone, paa hvilken Han viste sig for Moses og derfra tiltalte ham. Altsaa vide vi med Vished af Hans hellige Ord, at Han gjerne vil bo hos de Bedrøvede og Elendige, der i Verdens Øine ere at se til som en foragtelig Tornebusk, tale trøsteligt til dem, aabenbare dem sit Faderhjerte og sin gode Mening samt glæde dem med sin Naade, opholde dem med sin Kraft og husvale dem med sin Trøst.

§ 6. De lærde Skriftfortolkere spørge, hvorfor Herren dengang vilde vise sig for Moses i en Tornebusk, hvilket synes at være nedværdigende for Hans Majestæt. De svare, at Herren vilde rette sig efter sit Folks Tilstand, hvilket paa den Tid levede i stor Undertrykkelse og Elendighed i Ægypten og var at se til som en tør Tornebusk uden Blade og Blomster, og at Han tillige vilde tilkjendegive, at Han desuagtet var med det, gav Agt paa dets Trængsel og Nød og snart vilde udfri det deraf og te sig herlig iblandt det. Saaledes kunne end den Dag idag alle gudfrygtige Sjele være visse paa, at Herren er med dem i Nøden (Ps. 91, 15), og at Han ikke vil forlade dem i Ild eller Vand, men tage sig af dem og føre dem ud. Ligesom derhos Tornebusken vel brændte, men dog ikke fortæredes, saaledes skulle ogsaa de Troende vel efter Guds hellige Raad prøves gjennem Trængslernes Ild, men dog ikke fortæres og omkomme. Guldet bliver renset og smeltet, men ikke ødelagt i Ilden. Saaledes blive ogsaa de troende Sjele forbedrede ved Korset og dygtige til at gjøre Guds hellige Villie, men ingenlunde tilintetgjorte. Og om deres Lidelser end vare noget længe (ligesom Moses synes at have staaet en god Stund og seet paa den brændende Busk og forundret sig høiligen over, at den ikke blev opbrændt af Luen, forinden han gik hen til den for at betragte Underet nærmere), saa blive de dog opretholdte ved Guds Naade, Aand, Ord, Trøst og Kraft, saa at de ikke forgaa, men omsider blive glædede med naadig Hjælp. Og efterdi nu hint „længe, længe" gjør Hjertet bange og ikke lægger nogen liden Byrde til de Gudfrygtiges Kors, saa have vi foresat os, dennesinde at omhandle Korsets Langvarighed og Trøsten derimod. Gud hjælpe os, at ogsaa dette Arbeide maa tjene mange bedrøvede og betrængte Hjerter, der ofte med Kong David istemme den Klage- og Sørgesang: „Herre, hvor længe? hvor længe?" til Lettelse og Vederkvægelse, for Jesu Skyld! Amen.

§ 6. Det Skriftsprog, vi have valgt til Text, er taget af den kongelige Profets trettende Psalme, som han, efter hvad Nogle ville vide, forfattede i sin Landflygtigheds niende Aar og altsaa et Aar før sin Redning, saa at det vel ikke er noget Under, at han efter i saamange Aar at være bleven forfulgt og jaget af

Saul som en Agerhøne paa Bjergene og efter at have udstaaet saamange Besværligheder og Gjenvordigheder, klager saa vemodigt over sin langvarige Trængsel og snor og vender hint „hvor længe? hvor længe?“ ligesom en besk Pille i Munden uden at kunne faa den ned, — som om han vilde sige: Ak, min Gud! er det da ikke snart nok? Ere mine Landflygtigheds Aar ikke snart fyldte? Hvor længe skal jeg være fredløs og omringet af saamegen Nød og Fare? Hvor længe vil du se paa de Ugudeliges Ondskab og Gjenstridighed? Hvorledes kan Du bære det over dit Hjerte at lade mig ængstes, græde, bede, bønfalde og klage saa længe? osv.

§ 8. Vor Text foranlediger os 1) til at betragte, hvorlunde det ikke er noget Sjeldent og Usædvanligt i Guds Rige, at Han paalægger sine Egne et langvarigt Kors og ofte lader dem imod Forhaabning og uagtet alle deres Bønner og Paakaldelser skjælve og bæve en rum Tid i deres Angest og Nød. Kong David klager ikke blot her, men ogsaa andetsteds smerteligt herover baade i sit eget og den hele Kirkes Navn, idet hint „hvor længe?“ ofte forekommer i hans gyldne Psalmer: „Mine Ben ere forfærdede, og min Sjel er saare forfærdet, og Du, Herre, hvor længe?“ (Ps. 6, 3. 4) Herre, hvor længe vil Du se til? Udfri min Sjel fra deres Ødelæggelser, fra de unge Løver mit Eneste“ (min Sjel — Ps. 35, 17)! „Frels mig, o Gud! thi Vandene ere komne indtil Sjelen. Jeg er træt af min Raaben: udtørret er min Strube; mine Øine ere hentærede, idet jeg venter paa min Gud“ (Ps. 69, 2. 4). „Vil da Herren i al Evighed forkaste, og vil Han ikke mere vedblive at bevise Naade? Er det for bestandig forbi med Hans Miskundhed? Er Hans Ord forsvundne fra Slægt til Slægt? Har Gud forglemt at være naadig? Har Han i Vrede tillukket sin Barmhjertighed?“ (Ps. 77, 8 flg.). „Hvor længe skulle de Ugudelige, o Herre, hvor længe skulle de Ugudelige fryde sig? De lade udstrømme, de tale frække Ord; alle de, som gjøre Ondt, prale“ (Ps. 94, 3. 4), Paa lignende Maade taler han ogsaa i den hele Kirkes Navn: „Vi ere blevne til Haan for vore Naboer, til Spot og Forhaanelse for dem, som ere omkring os. Hvor længe, Herre, vil Du være vred for bestandig? Hvor længe skal din Nidkjærhed brænde som Ild?“ (Ps. 79, 4. 5). „Hvor længe, o Gud, skal Modstanderen forhaane, skal Fienden foragte dit Navn for bestandig?“ (Ps. 74, 10). „Glæd os alt efter de Dage, du plagede os, efter de Aar, vi saa Ulykke“ (Ps. 90, 15). Saadanne Klagemaal fremføre ogsaa de andre Hellige. Job siger: „Saaledes har jeg maattet arve Forfængelighedens Maaneder, og Lidelses Nætter ere mig tiltalte“ (Kap. 7, 3). Profeten Jeremias siger: „Hvorfor varer min Pine evindeligen, og hvorfor er min Plage ulægelig, saa den ikke vil læges? Du, o Gud, er vist bleven mig ligesom en skuffende Kilde, som Vande, der ikke ere bestandige“ (Kap. 15, 18), og en anden: „Herre, hvor længe skal jeg skrige, og Du vil ikke høre, ja raabe til Dig for Vold; og Du vil ikke frelse? Hvorfor lader Du mig se Uret og skue Møie? osv. (Hab. 1, 2. 3).

§ 9. Disse Klagemaal oplyses og stadfæstes med Exempler. Josef maatte i hele fjorten Aar leve landflygtig i Ægypten, dels som Træl dels som Fange. Jakob maatte sørge over ham i et og tyve Aar. Efter hvad Gregorius, med Tilnavnet den store, Biskop i Rom, og med ham andre Skriftfortolkere antage, maatte Job i syv Aar holde ud i sin Elendighed (ihvorvel de lærde Jøder er af den Mening, at det kun varede et Aar, hvilket dog var længe nok under saa overvættes store Trængsler). David blev paa tiende Aar forfulgt og plaget af Saul og andre

Fiender. I det nye Testamente omtales en Kvinde, som havde maattet drages med Blodflod i tolv Aar og lide Meget af mange Læger, og som derover havde tilsat næsten hele sin Formue, uagtet Lægemidlerne saa langtfra hjalp hende noget, at det snarere blev værre med hende (Luk. 8, 43 Mark. 5, 25), og en anden, hvem Satan i hele atten Aar ligesom havde holdt bunden, det er: gjort krum og lam, saa at hun aldeles ikke kunde se op (Luk. 13, 11 flg.). Et sygt, elendigt Menneske havde ligget i otte og tredive Aar ved Bethesda Dam (Joh. 5, 5 flg.). Den hellige Apostel maatte i sin hele Livstid efter sin Omvendelse bære sit apostoliske Embedes tunge Byrde og udholde de mangfoldige Trængsler, som det førte med sig, Satans-Engelens Mundslag og en Torn i sit Kjød (2 Kor. 12, 7 flg.). Lignende Exempler kunde man anføre af Kirkehistorien og andre Beretninger. Vi skulle imidlertid for den kjære Kortheds Skyld lade os nøie med et eneste. Om den navnkundige praktiske Theolog og Præst Johan Hermann i Køben i Slesien fortælles Følgende: Hele hans Liv var en uafbrudt Skranten og Sygdom, saa at han fra sin Barndom af til sin Død ikke kunde rose sig af at have haft en eneste rigtig sund Dag. I sin Barndom og Ungdom plagedes han af Øien- og Ørensmerte, Feber, heftige Gigtanfald snart i Ryggen, snart i Luftrøret, hvilke senerehen under hans kirkelige Tjeneste tiltog og forøgedes i den Grad ved Hoste og Kvælning, at han ikke sjelden troede at skulle falde død om paa Stedet. Denne Elendighed varede i over fire og tyve Aar efter hverandre, hvorhos han hver Midnat i en Tid af nitten Uger faldt i en overordentlig heftig og udmattende Sved, der varede indtil Morgenen; ikkedestomindre gik han i Kirken og forrettede med Guds Bistand Prædikenen og sine øvrige Embedspligter. Og uagtet han havde underkastet sig mange Kure, havde disse dog ikke villet hjælpe; tvertimod tog Ondet saaledes Overhaand, at han ikke kunde udtale en Sætning uden idelig afbrydende Kvælninger, indtil han i de sidste tretten Aar af sit Liv maatte afholde sig ganske og aldeles fra at prædike, hvisaarsag han byggede sig et lidet Hus i Lissa og tilbragte der ved Siden af Sygdom sin Tid med at tænke og skrive (hvorved han rigelig erstattede de Prædikener, han ikke var istand til at holde). Omsider lakkede det lidt efter lidt til Enden med ham under uafladelige Forstoppelser, ledsagede af Feber, smertelige Ophovnelser af Legemet, uudholdelige Rivninger og Stikninger i Laar og Arme, saa at han ikke engang kunde sidde, men maatte staa, lænet op til en Væg eller Andet, og neppe kunde ligge om Natten. I tre Uger før sit Endeligt maatte han ligge ganske tilsengs og skrev da ved Siden af sit Sygeleie de Klageord af Johannes's Evangelium: „Herre! se den, Du elsker, er syg" (Kap. 11, 3). Saaledes var han nu i stor Taalmodighed stille for sin Gud, indtil han endelig Søndag Septuagesima 1647 henslumrede blidt og saligt og blev befriet fra sin Plage. Jeg har troet at burde anføre et saadant overordentligt Exempel, for at de bedrøvede Hjerter, som maatte værdiges at læse dette Skrift, og som maaske tykkes, at deres Kors er altfor tungt og varer altfor længe, kunne sammenholde det dermed: thi vort eget Kors forekommer os tit at være saare stort, indtil vi give agt paa, hvad Andre blandt vore Medchristne lide; da finde vi ofte at have Grund til at takke vor Gud for, at Han behandler os saa naadigt, som Han gjør.

§ 10. Vi skulle 2) endvidere betænke, at langvarigt Kors er et tungt Kors og ofte trykker de troende Sjele saa haardt, at de ikke ville lade sig trøste og ikke vide, hvor de skulle vende sig hen. Man siger for et Ordsprog, at det, som

langt er, er tungt; thi ligesom den Byrde, en Vandringsmand har at bære en lang Vei, bliver saa at sige stedse tungere, ikke fordi den i og for sig bliver tungere, men fordi hans Kræfter aftage ved Anstrængelsen, saaledes gaar det ogsaa med de Cristne; de udmattes efterhaanden ved Korsbyrdens Langvarighed; det udvortes Menneske gaar tilgrunde; det Haab, deres Fornuft har gjort sig, svækkes og forsvinder ofte aldeles, og saaledes bliver Byrden bestandig tungere. Erfaringen lærer, at naar en stor Sten eller tung Kugle ligger i længere Tid stille paa et Sted, navlig paa en Græsbund, saa synker og indtrykkes denne mere og mere deri. Saaledes gaar det ogsaa med et Hjertes store Nød; jo længere den bliver liggende derpaa, desto dybere trykker den sig ind, — desmere Angest og Smerte foraarsager den. Vi skulle imidlertid efter vor Texts Foranledning drøfte denne Sag noget nærmere.

§ 11. Det langvarige Kors vækker mange sørgmodige og farlige Tanker hos de Bedrøvede; det betager dem ofte, hvad der skulde være deres høieste og eneste Trøst, nemlig Forvisningen om Guds Naade og Synet af Hans faderlige Ansigt (jeg siger ikke, at de, som have et langvarigt Kors, ei ere i Naade hos Gud, og at Han ikke agter paa dem eller bekymrer sig om dem, men at en tyk Taage lægger sig imellem dem og deres Guds Ansigt, ligesom imellem Jorden og Solen, og for en Tidlang berøver dem Forvisningen om og Følelsen af Hans Trøst), og dermed bliver Korset over al Maade tungt. Mangt et gudfrygtigt Hjerte er vel tilfreds med al sin Ulykke, naar det kun derhos fornemmer Guds Trøst og Kraft; ja, det skulde vel endog erklære sig rede til gladeligen at lide endnu langt Mere, naar det kun bestandig maatte beholde Guds Aands indvortes Vidnesbyrd om sin Barneret hos Gud og om Hans Naade og Kjærlighed. Men naar dette Lys gaar ud, da er der lutter Mørke, Hjertesorg, Skræk og Angest. Jeg skal til de gudfrygtige Enfoldiges Nytte oplyse dette ved en Lignelse. Om en brav og huslig Kvinde har en stor Husholdning og i Dagens Løb maa finde sig i megen Fortræd og Ærgrelse, meget Arbeide og Besvær, saa er hun alligevel tilfreds, naar hun kun ser et venligt Ansigt og hører et godt Ord af sin Mand; men bliver hun foruden alt Andet ogsaa ilde behandlet, seet surt paa og haardt tiltalt af ham, saa pleier Sorg og Graad at være hendes Aftenhvile. Om en Soldat skal gaa mod Fienden og maa udholde Møie, Fare og Nød, vil han dog ikke letteligen besvære sig derover, naar han kun ved Siden deraf har sin Underholdning og ikke behøver at lide Hunger; men kommer ogsaa dette til, saa taber han Modet. Saaledes er det ogsaa med de gudfrygtige Sjele; de ville ikke vægre sig ved at underkaste sig Alting villigen og med Glæde, naar de kun faa et godt Ord af sin Gud, det er: Trøst, Kraft og Forsikringen om Hans Naade; men maa de ogsaa være det foruden, da „har al Latter en Ende." Men nu fører det langvarige Kors netop de Tanker med sig, at Gud har forladt dem, — at Han har skjult sit Ansigt for dem.

§ 12. Dette tilkjendegiver den haardt betrængte Profet, naar han raaber saa smerteligen: „Hvor længe Herre, vil Du glemme mig for bestandig? Hvor længe vil Du skjule dit Ansigt for mig?" — som om han vilde sige; Jeg kan vel finde mig i, at man i Utaknemmelighed glemmer mig, mit gode Forhold og mine Fortjenester ved Hoffet og tilligemed fornærmer, forfølger og ængster mig; ei heller vil jeg lægge det paa Hjertet, at mine Venner og Slægtninger, ja at min Fader og Moder glemme og forlade mig; men at Du, min Gud, forglemmer mig

og lader, som om Du ikke agter paa mig, — som om du ikke kjender mig, det er mig utaaleligt, osv. Især deleshed skulle vi lægge Mærke til det Udtryk: for bestandig. Han vil nemlig sige Saameget som: Jeg kan ikke tænke mig Andet, end at Du, min Gud, har fast foresat Dig og besluttet hos Dig selv, at Du ikke vil hjælpe mig, efterdi Du, uagtet alle mine Bønner, lader mig forblive saamange Aar i Angest og Nød. Naar Trængselen er stor og længe vedvarende, saa bede de Troende desto heftigere og ivrigere og indgive mange Ansøgninger, vædede med Taarer og forseglede med Sukke, til den himmelske Regjering; men naar ogsaa disse blive upaaagtede, henlagte og bortstængte, og det forønskede Svar ikke paafølger, maa de da ikke blive endnu dybere bedrøvede og stedse mere og mere føle sit Korses Tyngde? Ei heller bør det oversees, at Profeten til at „glemme," føier Talemaaden at „skjule sit Ansigt"; thi det er just ikke altid sagt, at man bliver glemt med Forsæt; det kan ogsaa ske af Skrøbelighed eller formedelst Ens mange Forretninger; men naar man fremstiller sig ofte nok, og man dog hverken vil se eller høre En, saa er dette et Bevis paa, at det sker med Forsæt og af Fiendskab. Naar nu de bedrøvede Sjele melde sig hver Dag, ja hver Time og med mange ængstede Sukke og hede Taarer bede om Beskjærmelse, Hjælp og Trøst, saa opstaa de nedslagne og farlige Tanker i deres Sind: Gud vil ikke vide af dig; Han kommer dig ikke ihu; du er bortstødt fra Hans Øine.

§ 13. Da opdynge Sorgerne sig! da ængstes Hjertet; da kommer de søvnløse Nætter; da bliver der en Tænken og Grublen. Ak, jeg dybt bedrøvede, elendige Menneske! heder det. Hvormed kan jeg have forskyldt dette af min Gud? Hvormed kan jeg have saa høiligen fortørnet Ham? osv. Herhen sigte Profetens Ord: „Hvor længe skal jeg raadslaa i min Sjel og have Bedrøvelse i mit Hjerte om Dagen? — som om han vilde sige: Jeg tænker vel ofte og meget over min Nød; jeg ophitter allehaande Midler til at komme ud deraf; jeg vilde gjerne trøste mig selv og stille mit Hjerte tilfreds; men det er altsammen forgjæves; jeg finder hverken Raad, Hjælp eller Trøst udenfor Dig, og efterdi Du skjuler dit Ansigt for mig, saa ender al min Tænken, Sorg og Grublen med lutter Skræk og Angst, og jeg fordyber mig ofte saameget i mine sørgmodige Tanker, at jeg neppe kan komme til mig selv igjen, osv. Dette lader sig bedst oplyse og forstaa ved Hjælp af Erfaringen. Man ved, hvorledes det gaar, naar en Mand er bortreist, og hvilke bekymrede Tanker der pleie at opstaa hos hans Ægtefælle, naar han udebliver over den bestemte Tid, til hvilken han haabede sikkert at skulle være tilbage hos Sine igjen: ak, er han blot ikke kommen til Skade! ak, om han skulde være bleven syg! om han maaske endog skulde være død! Saaledes gaar det ogsaa med de bedrøvede Sjele; fra først af, naar Nøden begynder, opretholde og trøste de sig med Guds Forjættelser og Haabet om Hans Hjælp; men naar Nøden varer længe og tiltager, og Hjælpen efter deres Mening udebliver over Tiden, da henfalde de ofte til Modløshed og kunne ikke befri sig for sorgfulde og farlige Tanker, saasom: Ak, hvad kan da Aarsagen være til, at min Gud forglemmer mig og ikke opfylder sine Forjættelser? Jeg maa have forskyldt det ved en eller anden grov Synd; maaske har Han fremdraget en af mine Ungdomssynder; maaske er Han bleven en lønlig Svig og skjult Ondskab var i mit Hjerte; maaske ser Han, som en Gud, der prøver Hjerter og Nyrer, at al min Gudsfrygt ikke er Andet end Hykleri, og hele min Christendom kun Skin og Skyggeværk.

Da begyndte de at grunde og pønse paa hvorledes de skulde forsone den fortørnede og foresætte sig, hvorledes, hvor meget og hvor længe de vilde bede, hvorledes de vilde ændre, forbedre og aflægge dette og hint, osv., men hvori Sjelen dog saa langtfra finder nogen Hvile, at Hjertesorgen tvertimod kun pleier at blive større. Naar da Intet af alt dette vil hjælpe, saa gaar det ofte endnu videre, saa at de sige: Nu vel, siden Gud slet ikke vil hjælpe mig, saa skal han hellerikke være min Gud; hvad gavner nu min Gudsfrygt mig? hvad Nytte har jeg af mine Bønner? det gaar jo de Ugudelige langt bedre end mig; hvo ved, om Gud virkelig er saa naadig, som Han skildres i Skriften? hvo ved, om Han ikke i sit skjulte Raad har besluttet noget Andet end han udvortes aabenbarer? hvorledes kan det bestaa med Hans Ords Sandhed, at Han saaledes glemmer og forlader mig? „Kald paa mig paa Nødens Dag; saa vil jeg udfri dig. Kommer hid til mig, Alle, som arbeide og ere besværede! og jeg vil give Eder Hvile. Den, som kommer til mig, skal jeg ingenlunde støde ud," osv. Men hvor længe, hvor smerteligt, hvor ængsteligt har jeg ikke hidtil raabt i min langvarige Nød, og Han har dog ikke udfriet mig; jeg har jo nu arbeidet saa længe under min Korsbyrde, at jeg næsten ikke kan leve; men hvem giver mig Hvile? Jeg har saa ofte gaaet hen for at bede om Trøst og Redning, men har Intet faaet. Omsider stiger det til det Høieste: Hvo ved om det ogsaa er sandt, hvad Skriften lærer og forretter? hvo ved, om den er Guds Ord; hvo ved, om Gud bekymrer sig om de menneskelige Ting og tager sig af den Ene fremfor af den Anden? Alt gaar jo hulter til bulter og om hverandre; det gaar jo de ugudelige Skarn bedre end de gudfrygtigste Hjerter; hvorledes kan det forenes med Guds Forsyn og Styrelse? Om nu end Aanden modsiger deslige mørke, farlige og skrækkelige Tanker og formaner Sjelen til Taalmodighed og Haab, saa lider den dog i en saadan Kamp en Angest, saa stor, at den ikke formaar at udsige det; ei heller kan Nogen, som ikke selv har erfaret og fornummet det, tro eller forestille sig det, — som Luther siger, hvor han forklarer disse Ord: „David afmaler med disse Ord sin Sjels bitreste og heftigste Bedrøvelse, idet han intetsteds ser eller mærker Andet end en fra ham bortvendt, en fiendtlig, uforsonlig, ubønhørlig og i al Evighed fortørnet Gud. Da fortvivler alt Haab og de uudsigelige Sukke, hvormed Aanden træder frem i vort Sted, endnu ere tilbage midt i Fortvivlelsen. Dette forstaar Ingen uden den, som har smagt det. Denne Kamp foregaar ikke i Indbildningen og i selvgjorte, tomme Tanker, saaledes som de ørkesløse og uerfarne Tilskuere kunne mene, men i det udødelige Livs, det er: Sjelens, inderste Sands" osv.

§ 14. Hertil kommer endnu Noget, som forøger det langvarige Kors og gjør det tungt, nemlig de fiendtligsindede Verdensbørns saavelsom Satans Trods, Spot og Pralerier. Naar et Menneske hjemsøges af Korset og snart udfries deraf, saa agter Verden det ikke noget Synderligt, men betragter det som noget Sædvanligt; er derimod Trængselen særdeles stor og langvarig, saa bliver der en Dømmen og Fordømmen; da bliver de Bedrøvedes Hjertesorg paa mange Maader forøget. Nogle, som i Begyndelsen havde Medlidenhed med dem, blive efterhaanden trætte, blive vante til de Elendiges Graad, Klynk og Klage og agte ikke mere derpaa. Dette bliver endog Tilfældet med deres kjæreste og fortroligste Venner, — som den daglige Erfaring lærer under allehaande haarde Anfegtelser og Sygdomme. Andre begynder at dømme og fordømme: dette

Menneske maa have syndet grovligen imod Gud; han maa ikke være saa gudfrygtig, som man troede; man har i lang Tid bedet for ham baade lønligen og aabenbare; men det hjælper ikke; det maa have en Aarsag, og Deslige. Atter Andre, som maaske tilforn have misundt og hadet de Gudfrygtige, de begynde at spotte og udskjælde dem, ligesom Simei: Gak ud, gak ud, du blodgjerrige Mand og du Belials Mand: Herren har betalt dig al din Ugudelighed, og se, du er i din Ulykke; thi du er en blodgjerrig Mand, osv. (2 Sam. 16, 7. 8). Nu ser man, at du har været en stor Hykler og hverken ment det oprigtigt med Gud eller Mennesker; dette har du vel fortjent af mig alene, osv. Satan forbliver hellerikke uvirksom i en saadan Tid, men løber ligesom med sine Fødder hen over de Gudfrygtige og spotter dem: Hvad Fordel har du nu af din Gudsfrygt, af dine Bønner og din hele Christendom? Hvor er nu din Gud? Er du Guds Søn, da sig, at disse Stene blive Brød. Er du Guds Søn, da stig ned af Korset. Han har frelst Andre; sig selv kan han ikke frelse! Han er en Konge og Præst for Gud; saa befrie han sig nu fra sin Angest og Nød! saa ville vi tro det. Han forlod sig paa Gud; Han frie ham nu, om han har Behag i ham! thi han har sagt: „jeg er Guds Søn" (Matth. 4, 3; 27, 40. 42. 43). Heraf kan man forstaa, hvad Profeten siger: „Hvor længe skal min Fiende ophøie sig over mig?" især, naar man sammenholder det med hvad han paa andre Steder klager over: „Mange sige til min Sjel: der er ingen Frelse for ham hos Gud (Ps. 3, 3). De lade sin Mund vidt op mod mig; de sige: Ha, ha! her er, hvad vi ville (Ps. 35, 21. 22). Mine Fiender forhaane mig, idet de den ganske Dag sige til mig: Hvor er din Gud?" (Ps. 42. 11.) Alt dette bekræfter nu klarligen, hvad vi ovenfor sagde, nemlig, at langvarigt Kors er tungt og ligesom med hver Dag tungere, efterdi det forøges med saamegen Sorg og saamange kummerfulde Tanker.

§ 15. Vi skulle 3) overveie, at hvor dybt bedrøvet og saare betrængt Profeten end er, og hvor heftig end Satan, Verden og hans egen Fornuft gaa løs paa ham, saa forlader han sig dog paa Gud, holder sig til Gud, paakalder Gud og bliver ikke træt af at bede. Sku ned, siger han; svar mig, Herre, min Gud! Læg Mærke til det Troesord: min Gud. Om du end tusind Gange ihjelslaar mig, vil han sige, saa er og bliver Du dog min Gud; lad Satan, Verden og mit Kjød og Blod trænge og sige, hvad de ville, saa holder jeg dig ligefuldt for min Gud; jeg tror og ved, at Du er en almægtig, alvis, allestedsnærværende, naadig, barmhjertig, trofast, sanddru og evig Gud, evig Fader; vel tykkes det mig ofte, som om Du har glemt mig og ikke agter paa mig; men jeg ved bedre; Du kan, Du vil, Du skal, Du maa ikke glemme mig; thi jeg er ei alene din Skabning, men ogsaa dit Barn, din Medforbundne; Du har annammet mig og udvalgt mig til din Eiendom; derfor kan Du ikke glemme mig. Vel har Du dine hellige og vigtige Aarsager til at lade mig en rum Tid vandre i Elendighed og, som det synes, raabe og bede forgjæves; men jeg tvivler dog ikke om at naar Du har opnaaet dit Øiemed og udført din Raadslutning, saa vil Du lade mig høste rigeligen Frugt deraf, osv. At den bedrøvede Profet har havt saadanne trøstefulde Tanker midt i sin Angest og Nød, kan man slutte af de paafølgende Ord. „Men jeg forlader mig paa din Miskundhed," siger han: „mit Hjerte fryder sig i din Frelse! jeg vil lovsynge Herren; thi Han har gjort vel imod mig" (V. 6); ligesom han paa andre Steder indfletter disse Ord i sin vemodige Klage: „Hvorfor er du nedbøiet, min Sjel, og

bruser i mig? Bi efter Gud; thi jeg skal endnu prise Ham for Frelse fra Hans Ansigt" (Ps. 42, 6). Heraf se vi, hvad der er det Bedste i et langvarigt Kors, nemlig at bie efter Gud og forlade sig paa Ham, at modsige Satan, Verden og Fornuften med en frimodig Tro, at holde ved i Bønnen, at hænge sig fast ved Gud, ligesom en Borre ved et Klædebon, og i stille Taalmodighed oppebie Hjælpens Time, — hvorom der snart bliver Anledning til at sige Mere.

§ 16. Vi komme nu til den Brug, vi skulle gjøre af den her fremstillede Lære, og uddrage deraf en kraftig Trøst for alle bedrøvede Sjele, hvilke hidtil have sukket og endnu sukke under langvarigt Kors. I gudelskende Sjele, som befinde Eder i en saadan Tilstand! jeg kan ikke fortænke Eder i at I med Kong David klage vemodigt og smerteligen over Eders store Nød og ikke altid kunne finde og skikke Eder deri; jeg er ogsaa vis paa at Eders Gud efter sin store Miskundhed har Taalmodighed med Eder og holder Eder Meget tilgode; thi „Han kjender vort Væsen; Han kommer ihu, at vi ere Støv" (Ps. 103, 14). Men paa det I stedse mere og mere skulle beflitte Eder paa i Lydighed at underkaste Eder Hans hellige Villie, saa giver Agt paa følgende Punkter: for det Første, at heller Intet i denne Henseende sker ved et Slumpetræf, og at hellerikke Satan og Verden faa Lov til at behandle Eder efter sin Villie, til at bedrøve, anfegte og ængste Eder saa ofte, saa haardt og saa længe, som de lyste, men at Alt gaar efter vor Guds hellige og uransagelige, stedse gode og naadige Raad og Villie; thi vi maa her atter bringe i Erindring, at det hele Kors med alle sine Omstændigheder og Beskaffenheder i Henseende til Tid, Sted og Størrelse afhænger af Guds Forsyn, Styrelse og Bestemmelse; det har sin bestemte Tid, da det skal nærme sig os, og ligeledes sin Tid, da det skal vige fra os; det er, ligesom alt Andet, afmaalt, aftællet og afveiet af den eiegode og alvise Gud (Visd. 11, 22). De Troendes Kors-Dage sammenlignes med en Daglønners Dage (Job 7, 1). Men ligesom nu en Arbeidsmand har sine visse Timer i hvilke han maa bære Dagens Byrde og Hede (Matth. 20, 12), men siden kan nyde Hvile, saaledes have ogsaa de Troende sin bestemte Lidelsestid, og Gud har beskikket og forordnet, hvor mange Timer, Dage, Uger, Maaneder og Aar den skal vare, og efter dem følger Hvile og Vederkvægelse.

§ 17. Dette lærer Guds Aand os klarligen paa mange Steder i Skriften, — som naar han siger gjennem David: „Men jeg forlader mig paa Dig, Herre; jeg siger: Min Gud er Du. I Din Haand ere mine Tider" (Ps. 31, 15. 16), og paa et andet Sted: „Som udannet Foster saa dine Øine mig, og i din Bog bleve de alle opskrevne, de Dage, som bleve bestemte, da der ikke var en iblandt dem" (Ps. 139, 16). Esaias siger: „Taler kjærligen til Jerusalem, og raaber til det at dets Strid er fuldendt" (Kap. 40, 2)! Hos Profeten Daniel tales oftere om den Tid, det er bestemt at Kirken skal lide, — den Tid, den skal blive forløst og udført af sin Trængsel, — da et Rige opstaar og stiger, og et andet aftager og falder. Om de Dyr, som Profeten saa i sit Syn, hvorved flere Riger forbilledligen betegnes, siger han: „Enden kommer til den bestemte Tid." Om en ugudelig Hersker siges, at „han skal ødelægge de Hellige af de høie Himle, og de skulle gives i hans Haand indtil en Tid og Tider og en Del af en Tid" (Kap. 7, 12. 25, jfr. Kap. 8, 13. 14. 17. 19; 9, 24). Herhen høre de Talemaader, som vi ogsaa finde i det Nye Testament om denne Sag, — som naar vor kjæreste Frelser siger: „Kvinden, naar hun føder, har Bedrøvelse, fordi hendes Time er kommen. — — Ogsaa

I have da vel nu Bedrøvelse; men jeg vil se Eder igjen, og Eders Hjerte skal glædes, og Ingen tager Eders Glæde fra Eder" (Joh. 16, 21. 22), og naar Han siger til sine Fiender, der toge Ham tilfange: „Der jeg var dagligen hos Eder i Templet, udrakte I ikke Hænder imod mig; men denne er Eders Time og Mørkets Magt" (Luk. 22, 53), — som om Han vil sige: I have hidtil maattet lade mig lære og prædike frit tvertimod Eders Tanke og Villie; thi min af min Fader bestemte Time var endnu ikke kommen; men nu er den Tid forhaanden, da Han har tilladt Eders Ondskab at angribe mig og tilstedt Mørkets Fyrste at opvække sine Lemmer og Redskaber imod mig. Saa bør det ogsaa overveies, hvad Han lader skrive til sin Tjener, Biskoppen i Smyrna: „Frygt ikke for det, du skal lide. Se, Djævelen skal kaste Nogle af Eder i Fængsel, paa det I skulle fristes, og I skulle have Trængsel i ti Dage," osv. (Aab. 2, 10).

§ 18. Men herved maa endnu særligen bemærkes, at de hellige Guds Børn ofte tro, at Forløsningens og Redningens Tid er forhaanden, og at den Høieste nu maa hjælpe, men at Gud lader dem vide, at Hans Tid endnu ikke er kommen. Herhen hører, hvad Profeten siger i den hele israelitiske Kirkes Navn: „Du vil reise Dig, vil forbarme Dig over Zion; thi det er paatide, at Du er naadig; thi kommen er den bestemte Tid; thi dine Tjenere have Behag i dets Stene, og over dets Støv ynkes de" (Ps. 102, 14. 15,) medens den Tid, som Gud havde forbeholdt sin Magt og Miskundhed dog endnu ikke var kommen. Da Jomfru Maria i Brylluppet i Kana mærkede, at de vilde skorte paa Vin, troede hun, at det var den rette Tid at hjælpe, forinden Vinen var aldeles opdrukken og Mangelen blev vitterlig; men Herren svarer hende: „Kvinde! hvad har jeg med dig at gjøre? Min Time er endnu ikke kommen" (Joh. 2, 3. 4.) Da Lazarus, den Herres Jesu Ven, blev syg i Bethania, og det lod til at tage en farlig Vending med ham, budsendte hans Søstre Martha og Maria Jesus i Betids og lod sige Ham: Herre, se, den, Du elsker, er syg — i den Tanke at Herren skulde ile med at at komme, førend Sygdommen tog Overhaand. Men hvad gjorde Herren, da Han fik denne Tidende og efterat Budet udentvivl havde tilfulde beskrevet Ham Sygdommen og dens Farlighed og bedet Ham paaskynde sit Komme? Lader os høre, hvor mærkeligt Evangelisten taler derom: „Men Jesus elskede Martha og hendes Søster og Lazarus. Der Han nu hørte, at han var syg, blev Han dog to Dage paa det Sted, hvor Han var. Sidenefter sagde Han til Disciplene: lader os drage til Judæa igjen!" Men imidlertid var Lazarus død og hans Søstre dybt bedrøvede (Joh. 11, 1. 3. 5. 6. 7.) O, hvor smukt er ikke Herrens Vis og Maade her fremstillet for os! Selv om de, som Han elsker og som elske Ham, ofte anraabe indstændigt om Hans Hjælp og sender det ene Bud efter det andet (jeg mener: sine dybe Sukke og inderlige, heftige Bønner) til Himmelen, saa udebliver Han dog ofte ikke blot to Dage, men maaske to Maaneder, ja maaske to Aar og længere og lader imidlertid sine Egne klage og græde, lader nogle dø og Andre blive elendige og forladte. Men Udfaldet viser omsider, at Alt har sigtet til at fremme Hans Ære, til at aabenbare Hans herlige Magt, Visdom og Godhed, til at forøge Troen og Kjærligheden hos Hans Egne, osv. Ak, kjæreste Herre Jesus, gjør os din hellige Villie sød og dine Maader og underlige Veie behagelige! Du kan jo ikke mene det ilde. I den hellige Johannes's Aabenbaring fortælles, at han saa deres Sjele, som vare myrdede for Guds Ords Skyld og for det Vidnesbyrds Skyld,

som de havde, og hørte dem raabe med høi Røst: „Herre, Du den Hellige og Sanddrue! hvor længe tøver Du at dømme og hævne vort Blod paa dem, som bo paa Jorden? Og der blev sagt til dem, at de skulde hvile sig endnu en liden Tid, indtil Antallet af deres Medtjenere og deres Brødre blev fuldt“ (Kap. 6, 9—11.) Saaledes har vor Gud sin Tid, som Han har forbeholdt sig og som ikke falder sammen med vor Tid, og ihvorvel det staar saa frit for at sukke, at bede og paakalde, saa bør dog Alt henstilles til Hans hellige Villie, og heri bør vor Sjel finde sin Glæde og Hvile, medens vi ogsaa i saa Maade skulle betænke til vor Trøst, at de Troendes ængstelige Raab og hede Taarer ikke ere frugtesløse, men først blive indførte i Guds Bog og omhyggeligen tællede og ofte bevirke, at Herren forkorter Trængselens Dage og skyndsomt og uventet udfrier sine Egne (Ps. 56, 9; Matth. 24, 22; Luk. 18, 8.)

§ 19. Ved denne Betragtning maa vi endvidere bemærke, at vor Gud har bestemt og forordnet Korsets Dage og Trængselens Tid dels til sin desto større Ære, dels til vort desto større Gavn, dels til vore Medchristnes desto større Opbyggelse og Forbedring. Det Første sees klarligen af hvad vi nys anførte om vor Frelsers Forhaling, da det blev Ham forkyndt, at Lazarus var syg. Thi det tjente mere til Guds Ære og Hans Søns Forherligelse, at Lazarus blev opvakt efter allerede at have ligget fire Dage i Graven end om Han kun var bleven reddet af den farlige Sygdom. En erfaren Læge indlægger sig større Ære ved at helbrede de langvarige og haabløse Sygdomme end de ubetydelige og almindelige. Naar vor Gud udfrier os af en stor Nød og langvarig Trængsel, hvor al menneskelig Hjælp er ude og vi selv intet Raad og ingen Hjælp øine, saa bidrager dette mere til Hans høie og herlige Navns Pris end om Han gjorde det strax efter at vi vare stedte deri. Det Andet er ogsaa uimodsigeligt, nemlig, at de langvarige Trængsler tjene til vort desto større Gavn og Bedste. Man ved, hvor meget det i Christendommen kommer an paa, at Mennesket lærer sin egen Usselhed at kjende, lærer at fornegte sig selv, at ydmyge sig grundigt for Gud, at agte Alt, hvad man selv og Verden er, for Intet, men Gud og Hans Naade og Miskundhed i Christo Jesu for Alt; thi det indvortes Menneske kan ikke vorde fornyet, medmindre det udvortes Dag for Dag gaar tilgrunde (2 Kor. 4, 16). I Menneskets stolte og ubøiede Hjerte finder Guds Naade intet Rum eller Sted; det maa først knuses, sønderslaaes, sønderrives, ydmyges og tilintetgjøres. Og herpaa gaar den hele Skrift ud, nemlig, at Mennesket skal være Intet, Gud Alt. Men om en bodfærdig og troende Sjel nu end daglig øver sig heri og saaledes stræber at blive Intet i sig selv, saa vil det dog ikke rigtigt gaa dermed, dersom ikke Gud kommer den tilhjælp med det velsignede Kors. Et lidet og kortvarigt Kors, som snart gaar over, pleier imidlertid den saa saare fordærvede Natur at bryde sig lidet eller intet om og snart at glemme; derfor maa det være et tungt og langvarigt, som stadig kan nedtrykke den og holde den til Gudfrygtighed. Ligesom Jernet maa ofte i Ilden og først ved mange Hammerslag tilsidst lader sig danne til et brugbart Værktøi, saaledes er der ogsaa med vort Hjerte. Den Høieste ser og ved, hvor nødig det lader sig afdrage fra Synden, Verdensglæden og Forfængeligheden, og at det, naar en liden Trængsel tvinger det dertil, tager Afsked fra dem som fra gode Venner for en Tidlang, med det Ønske og Haab, snart at gjense dem og atter tale med dem, eller som Loths Hustru, der helst vilde have blevet i Sodoma, hvorfor hun ogsaa

imod Herrens Befaling saa sig tilbage og desaarsag blev til en Saltstøtte (1 Mos. 19, 26). Derfor maa han paalægge det langvarigt, ja vel endog stedsevarende Kors for at det ganske og aldeles skal glemme Syndeveiene og Verdensglæderne og beslutte sig til at tjene sin Gud alle sit Livs Dage. Det langvarige Kors virker en langvarig og standhaftig Gudfrygtighed, ligesom Forældres stadige og aarvaagne Opsigt og lang Skolegang gjør, at en Dreng bliver lærd og velopdragen.

§ 20. Jeg kommer her til at tænke paa en gudfrygtig Præst, som, da han for første Gang var ude efter en overstaaet haard og smertefuld Sygdom og blev ønsket til Lykke af en Ven, blandt Andet sagde til ham, at dersom det var Guds Villie og ikke hindrede ham i hans Kald og Embedsforretninger, vilde han ønske, at han bestandig var syg; thi da var Kjødet mat og kraftesløst, medens Aanden herskede og havde Overhaand, og man beskjæftigede sig da med lutter gudelige, hellige og himmelske Tanker og havde let for at glemme det Jordiske og al Forfængelighed, osv. Det langvarige Kors gjør os flittige og ivrige til at bede, saaledes som Davids Exempel fremfor andre lærer os, idet vi ingenlunde vilde have saamange deilige Psalmer af ham, dersom de ikke ligesom vare afpressede hans Hjerte under hans langvarige Kors. Et lidet og kortvarigt Kors vækker ofte kun en ringe og forbigaaende Andagt, et stort og langvarigt derimod en ivrig og vedholdende. Ere vi uden Trængsel, eller have vi kun et lidet Kors, saa bede og paakalde vi vel, men ikkun nu og da, naar vi faa Tid dertil; det længe vedvarende Kors derimod lærer os at bede, lede og banke paa, saaledes som vor Frelser fordobler Ordene og sætter dem ved Siden af hinanden, for derved at betegne den ivrige og stadige Bøn, som Han kræver. Ved langvarigt Kors prøves ogsaa bedst de gudfrygtige Sjeles Tro, Kjærlighed og Haab; naar de da forblive standhaftige og ikke vorde efterladne i sin Gudfrygtighed, saa bliver det vitterligt, at de elske Gud for Hans egen og ikke for Hans Gavers Skyld, — at de ene og alene forlade sig paa Gud og sætte sit Haab til Hans Miskundhed og ikke indblande noget Hensyn til jordisk Trøst. Saa gjør ogsaa det langvarige Kors den guddommelige Hjælp og himmelske Trøst desto sødere og behageligere, naar de omsider komme. Det gjør En Verden besk og Himmelen sød. En vis Præst, som var saare medtagen og aldeles udtæret af en haard og smertefuld Sygdom, pleiede undertiden i sin Angest og Pine at lægge sig i sin Ligkiste, som han allerede havde ladet forfærdige, og sige: O, hvor sødt og godt skal jeg ikke hvile her, naar min Gud løser mine Baand og spænder mig af Aaget! Man ser neppe Nogen dø villigere og gladere end dem, som under mange og langvarige Trængsler have lært at forsmaa Verden og sukke efter Himmelen. Hvad hidtil er sagt, tjener ogsaa til Bevis for det Tredie, nemlig, at det langvarige Kors tjener til vore Medchristnes desto større Opbyggelse og Forbedring; thi de, som ere prøvede ved længe vedholdende Trængsler, besidde stor Erfaring og kunne trøste saameget kraftigere; de have lært Guds Miskundhed, Trofasthed, Kjærlighed og Sanddruhed at kjende og kunne saaledes med desto større Tryghed henvise Andre dertil. O, hvor godt gjør det ikke de gudfrygtige Hjerter, naar de komme til en øvet Korsdrager og høre ham prise Guds Miskundhed og Sandhed, og de ikke spore Andet end Tro, Kjærlighed, Taalmodighed og Hengivelse hos ham! osv.

§ 21. Til de troende og gudfrygtige Sjeles Trøst i langvarige og haarde Lidelser maa det dernæst bemærkes, at Gud ikke forlader dem i en saadan Til-

stand, men er og bliver hos dem, vederkvæger, styrker, bevarer og opretholder dem, saa at de kunne holde ud og vinde Seier. Han er med dem i Nøden (Ps. 91, 15) og giver dem stor Kraft, efter sin Forjættelse: „Frygt ikke; thi jeg er med dig; se ikke om til Andre; thi jeg er din Gud; jeg har styrket dig, ja hjulpet dig, ja opholdt dig med min Retfærdigheds høire Haand“ (Esai. 41, 10). „Lægger man os Byrde paa, saa er Gud vor Frelse“ (Ps. 68, 20). Da Moses's Hænder blev tunge, saa at han ikke mere kunde opløfte dem til Bøn for Israels Hær, der stred med Amalekiterne, toge Aron og Hur en Sten og lagde under ham, og han satte sig derpaa, og Aron og Hur holdt hans Hænder oppe, En paa hver Side, og hans Hænder bleve holdte fast, indtil Solen gik ned (2 Mos. 17, 12). Saaledes bærer ogsaa Gud sig ad med sine udvalgte Sjele; det maa ikke fattes dem paa Trøst, Kraft og Vederkvægelse i deres langvarige Kors. Han opvækker stedse Hjerter, der tage sig af dem og holde deres Hænder oppe, naar de synke, — som tiltale dem venligt og trøsteligt, saa og efter Omstændighederne gaa dem tilhaande med Hjælp og Pleie. Jeg ved Exempler paa fattige og bedrøvede Enker, der i lang Tid have maattet søge sit Brød med Kummer og Hjertesorg; men den gode Gud har dog mangengang naadeligen hjulpet dem og sendt dem Midler til deres Underhold paa en Tid og fra et Sted, de mindst ventede det, hvorved de er blevne forsikrede om Hans faderlige Omsorg og saaledes trøstede, at de sidenefter have været desto villigere til fremdeles at bære sit Kors. Det Samme ser man at være Tilfældet med andre Nødlidende og Bedrøvede. De maa ikke mangle Trøst og Hjælp under sine langvarige Lidelser, om Han endog skulde sende en Engel fra Himmelen for at styrke dem eller selv komme for at husvale dem med Trøst (Luk. 22, 43). Man ser af alle deres Exempler, som Han har hjemsøgt med langvarige Trængsler, at Han har taget sig hjerteligen af dem og ikke ladet dem være uden Hjælp og Husvalelse. Da Josef var bleven solgt af sine egne Brødre og ført som Træl til Ægypten, lod Herren vor Gud ham snart mærke, at Han var med ham, idet han velsignede Potifars Hus for hans Skyld, hvorover denne begyndte at fatte Godhed for ham og betroede ham Alt, hvad han eiede. Da han senerehen formedelst en utugtig Kvindes Bagvaskelse blev fra en Træl til en Fange, og hans Nød saaledes blev forøget, var Herren med ham og tilvendte ham Miskundhed og gav ham Yndest hos Fangehusets Forstander, og Fangehusets Forstander gav alle Fangerne, som var i Fangehuset, i Josefs Haand, og alt det, som skulde gjøres, det gjorde han. Saaledes ophørte vel ikke Trængselen, men hellerikke Guds Naade, der allevegne fulgte og opretholdt ham, indtil Han førte ham ud af hans Nød til den bestemte Tid og lod ham komme til Ære og Værdighed (1 Mos. 32, 2 flg.)

§ 22. At Kong David hører til dem, der have været ængstede med langvarig Nød, er bekjendt; men at Gud styrkede, trøstede og opretholdt ham deri, kan hellerikke være os ubekjendt, ligesom han ei heller selv tier derom. „Du giver Glæde i mit Hjerte,“ siger han, „større end naar deres Korn og Most er mangfoldig. I Fred vil jeg lægge mig og tillige sove ind; thi Du, Herre, alene lader mig bo i Tryghed“ (Ps. 4, 8. 9). „Forsmægter end mit Kjød og mit Hjerte, saa er Gud mit Hjertes Klippe og min Del evindelig“ (Ps. 73, 26). „Dersom din Lov ikke var min Forlystelse, saa omkom jeg i min Elendighed“ (Ps. 119, 92). Saaledes gik det ogsaa med den hellige Apostel Paulus, hvem Herren vel øvede og bedrøvede, saalænge han var i sit Embede, men dog ogsaa rigeligen vederkvægede

med sin Trøst og Naade, saa at han kunde glæde sig midt i sine Trængsler, rose sig af dem og spotte Satan og Verden. Saaledes forholder den kjærlige Gud sig endnu med sine Børn; med Trængselens Maal tilmaaler Han dem ogsaa Trøsten, og det rigeligen og overflødigt. Han ligner en Moder, der holder sit syge Barn i Sved, men dog stedse sidder ved dets Seng, taler venligt til det, tørrer Sveden af det, læsker og vederkvæger det, eller en Fader, der har ladet sin Søn tage Tjeneste i fremmede Lande, men stadigt tilskriver ham kjærlige Breve og yder ham al passende og mulig Bistand. Det er mærkeligt, hvad Profeten Sakarias fortæller, nemlig at han hørte i et Syn, at en Engel sukkede paa den betrængte israelitiske Kirkes Vegne: — — „Herre Zebaoth, hvor længe vil Du lade være at forbarme Dig over Jerusalem og over Juda's Stæder, paa hvilke Du har været vred i disse sytti Aar? Og Herren svarede Engelen, den, som talede til mig, gode Ord, ja trøstelige Ord" (Sak. 1, 12. 13.) Saaledes ogsaa: naar de jordiske og dødelige Engle, de gudfrygtige Hjerter, end den Dag idag sukke: Herre, hvor længe vil Du lade være at forbarme Dig over mig? hvorlænge vil Du glemme mig? osv., saa svarer Han dem med gode og trøstelige Ord; men Guds Ord ere lutter Liv, Aand og Kraft, hvorved deres Hjerter styrkes og beredes til Taalmodighed. Det er ganske vist, at intet Suk fra de de ved langvarige Lidelser udmattede Hjerter opstiger til Himmelen uden at komme tilbage med himmelsk Trøst og Kraft for at husvale og opretholde dem.

§ 23. Endelig maa det fremfor Alt til Trøst for de Troende, som Gud har paalagt langvarig Trængsel, mærkes, at alt Kors og al Lidelse i dette kummerfulde Liv har sin af ham bestemte Tid. De vare vel stundom længe, men ikke altid, ikke evigt. Intet Uveir er saa haardt og heftigt, at det skulde holde bestandig ved. Staar det end undertiden over et Sted i flere Timer og lyner, tordner og forfærder Indvaanerne, saa at de ikke kunne Andet end klage, græde og hyle, saa fortærer det dog efterhaanden sig selv og drager omsider bort eller fordrives af Vinden, saa at man bagefter hører lutter Takke- og Glædessalmer. Saaledes er det ogsaa med de gudfrygtige Hjerters Lidelser. „Han skal ikke tilstede, at den Retfærdige rokkes evindeligen" (Ps. 55, 23). „Ikke bestandig gaar Han irette, og ikke evindelig beholder Han Vrede" (Ps. 103, 9). „Herren nedfører til Helvede og fører op igjen" (Sam. 2, 6). Den Herre Jesus forudsiger vel sine Efterfølgere, at de skulle græde og hyle og være bedrøvede; men Han tilføier derhos: „Eders Bedrøvelse skal vorde til Glæde; jeg vil se Eder igjen, og Eders Hjerte skal glædes, og Ingen tager Eders Glæde fra Eder" (Joh. 16, 20. 22). Korset har sin Tid, — Djævelen har sin Tid, — Verden har sin Tid, hvilket er bekjendt af hvad vor Frelser sagde til sine Fiender: „Denne er Eders Time og Mørkets Magt" (Luk. 22, 53), og af hvad der siges om Satan: „Han ved, at han kun har en liden Tid" (Aab. 12, 12). Men Hjælpen, Forløsningen, Gud og Himmelen have ogsaa sin Tid. Og denne Tid har vor Gud bestemt efter sin store Visdom og Godhed; Han udsætter den ikke længere end nødvendigt; Han lader Ingen fristes over sin Evne, men gjør baade Fristelsen og dens Udgang saa, at Hans Børn kunne bære den (1 Kor. 10, 13). En Bager ved jo, hvor længe han skal lade sit Brød, og en Pottemager, hvor længe han skal lade sine Kar staa i Ovnen og Ilden; skulde da ikke vor Gud vide, hvor længe Han maa holde sine Egne i Trængselens Ild? Naar det er Nok, — naar Han har opnaaet sit veldædige Øiemed, — naar de

ere blevne beredte til fremtidige Redskaber for Hans hellige Villie, saa fører Han dem ganske vist ud deraf.

§ 24. Men Forløsningen er enten timelig eller evig. Naar den Høieste finder forgodt, saa kan og vil Han ogsaa glæde sine Egne timeligen efter langvarig Trængsel. Langvarig Lidelse er ofte en Forberedelse til stor og langvarig Glæde. Josef levede, som oven meldt, fjorten Aar i sin Elendighed, men derefter otteti Aar i sin Ære og Herlighed. Job levede endnu hundrede og firti Aar efter sit Kors og Gud velsignede ham siden mere end tilforn og gav ham Alting dobbelt igjen (Job. 42, 12 flg.). David regjerede efter sin langvarige Flugt og mangfoldige Trængsel i firti Aar over Israel og døde omsider i „en god Alder, mæt af Dage, Rigdom og Ære“ (1 Krøn. 29, 27. 29). Saadant sker endnu ofte. Mangt et fader- og moderløst Barn bliver opdraget i Fattigdom og Elendighed og maa i sin Ungdom lide Undertrykkelse og andet Ondt; men Gud hjælper det dog underligen frem, forunder det et lykkeligt og velsignet Giftermaal og skjænker det Ære og Gods, saa at det bliver et aabenbart Mindesmærke om Guds Godhed og lever længe glad og fornøiet i sin Guds Naade. Jeg har kjendt Enker, som har vædet sine Ægteplanter med mange Taarer og opfostret dem med Sorg og Møie, men som senere have oplevet idel Glæde af dem og seet dem blive frugtbare og deilige Træer, under hvis Skygge de siden have kunnet sidde i mange Aar og nyde Guds Godhed med Taknemmelighed. Hvor mangen gudfrygtig Sjel maa ikke udholde haarde Anfegtelser i flere Uger eller Maaneder! men derefter glæder Gud den høiligen og overøser dem med rigelig Trøst, — som en gudfrygtig, dyrebar Lærer*) siger: „O, der er megen Forløsning hos Gud! Hjælpen vil komme saameget rigeligere og overflødigere; den vil rigeligen betale dig Taalmodigheden og Forhalingen. Guds Trøst og Naade er som en rig Kilde; naar man rigtig faar oprenset den, saa lader Vandet sig ikke stanse. Saaledes ogsaa: naar den gode Gud først oplader sin Naadeskilde over dig, saa overøser Han dig saa overvættes med sin Naade, at Du maa raabe og sige: Hold op, kjære Gud; jeg har alt Nok! mit Hjerte er for lidet til at rumme saa stor en Strøm af din Trøst og Naade.“

§ 25. Og om den trofaste Gud og kjærlige Fader end har besluttet og til vort Bedste forgodt befundet, at vi skulde beholde vort Kors alle vore Dage og bære det indtil vor sidste Stund, saa vide vi dog, at længe er ikke evigt, og at vort Kors, ligesom vort Liv, har sin bestemte Tid og sit Maal. Vi maa slæbe paa Korsbyrden, saalænge som Gud vil; naar vi komme til Døren, der fører fra Verden ind i Evigheden, bliver den tagen af os; da blive de Sveddraaber og Taarer, vi have udgydt, aftørrede; istedetfor Sækken og Sørgedragten bliver en hvid Glædesklædning os given, istedetfor Tornebusken en Palmegren, istedetfor Tornebusken en Guldkrone. En vis gudfrygtig Sjel pleiede at beklage sig over at den ikke kunde blive fri for sine Sorger og kummerfulde Tanker. Gaar jeg i Kirke, sagde den, saa følge de mig og ville gjøre mig Israels Trøstekilde grumset; gaar jeg ud paa Marken, i Haugen, i Lystskoven for at vederkvæge mig, saa ledsage de mig og ligge ofte som Igler paa mit Hjerte. Gaar jeg i Selskab, i Gjæstebud, til Bryllups, saa lade de mig ikke være i Fred eller om jeg jager dem med Magt fra mig, saa staa de allerede ved Døren og vente paa mig, naar jeg kommer hjem. Men engang skal jeg med Guds Hjælp gaa etsteds hen, hvor de ikke skulde følge mig, men blive staaende igjen, nemlig naar jeg gjennem en salig Død gaar ud af

*) Johan Arndt.

Verden ind i Evigheden og den himmelske Herlighed; der faa de vel lade mig være i Fred. Hermed trøster sig ogsaa den hellige Apostel, sigende: „Herren vil fri mig fra al ond Gjerning og frelse mig til sit himmelske Rige. Jeg har stridt den gode Strid, fuldkommet Løbet, bevaret Troen. Iøvrigt er Retfærdighedens Krone henlagt til mig, hvilken Herren, den retfærdige Dommer, skal give mig paa hin Dag“ (2 Tim. 4, 7. 8, 18), og paa et andet Sted: „Vor Trængsel, som er stakket og let, bringer os en evig og over al Maade vigtig Herlighed“ (2 Kor. 4, 17).

§ 26. Velan da, I kjære Hjerter, I gudfrygtige Sjele, som sukke og klynke under Eders langvarige Kors, „frygter ikke! Fred være med Eder! værer frimodige! ja, værer frimodige!“ (Dan. 10, 18) Vederkvæger Eder med disse Blomster, som vi have samlet til Eder i Skriftens Paradis; læsker Eder med disse Æbler, som vi havde plukket til Eder i Guds Have! Da Johannes havde hørt den herlige Forjættelse: „Gud skal aftørre hver Taare af deres (sine Egnes) Øine, og Døden skal ikke være mere; ei heller Sorg, ei heller Skrig, ei heller Pine skal være mere; thi de første Ting ere vegne bort“, blev det derhos sagt til ham: „Skriv; thi disse Ord ere sande og trofaste“ (Aab. 21, 4. 5). Ogsaa jeg kan med al Ret sige om hvad jeg af Guds Ord har forelagt Eder til Eders Trøst: Disse Ord ere sande og trofaste. Ogsaa de skjænke alle bedrøvede Hjerter en sand og paalidelig Trøst. Varer Eders Lidelse længe, saa kommer ihu, at det sker efter Eders Guds hellige Raad og Villie! Vel synes det, som om Djævelen og Verden behandlede Eder efter sin Villie og plagede Eder efter sit Velbehag; men det er ikke saa; de udføre og fuldbyrde kun, hvad Gud i sit alvise, evige Raad i en faderlig god Hensigt, til Eders Bedste har besluttet over Eder. Gud havde befalet i Loven, at man skulde give en Misdæder, som havde fortjent Hug, fireti Slag og ikke Mere; for ikke af Feiltagelse at overskride dette Tal, pleiede Jøderne at lade det blive ved ni og tredive (5 Mos. 25, 2. 3; 2 Kor. 11, 24). Gud har ogsaa foreskrevet Satan og Verden, hvor mange Slag de skulde give Hans Troende, — hvor længe og hvor meget de skulle bedrøve og plage dem, og lad se, om de tør gjøre det mindste Mere end der er dem befalet! Men Korsets Vægt og Byrde, saa og Tiden, hvori de skulde bære det, har Han fastsat efter sin hellige Villie og Raadslutning, der altid er god, — efter deres Kræfter og til deres Frelse. Og skulde vi ikke være tilfredse med hvad der er bestemt paa en saadan Maade og af en saa kjærlig Gud? Et Barn besværer sig vel, naar det maa gaa længe og hver Dag i Skole og frygte for Riset; men en lærd Mand, der fra Skolen er stegen op paa Ærens Stol, han takker sine Forældre for at de holdt ham saa længe til Bogen. Naar vi beklage os over Korsets Langvarighed, ere vi sam uvittige Børn, der ikke indse sit eget Bedste: men der kommer en Tid, da vi skulle takke vor Gud derfor.

§ 27. Betænker tillige, at alle Dage indtil Verdens Ende er Eders himmelske Fader hos Eder med sin Naade, den Herre Jesus med sin Kjærlighed og Trofasthed og den Hellig Aand med sin Trøst! Blive „I den ganske Dag plagede og hver Morgen tugtede“ (Ps. 74, 14), saa giver ogsaa Agt paa hvorlunde I dagligen blive trøstede og styrkede fra Himmelen, — hvorlunde „Guds Barmhjertigheder ere nye hver Morgen og Hans Miskundhed varer den ganske Dag!“ (Begr. 2, 23; Ps. 52, 3) Har hver Dag sin Plage, saa har den ogsaa sin Trøst. „Gud besøger os hver Morgen og prøver os hvert Øieblik,“ som Job siger (Kap. 7, 18), ikke blot for at paa-

lægge os Kors, men tillige for at erfare vor Tilstand og vederkvæge os, saavidt behov gjøres, ligesom en Læge besøger sine Syge hver Morgen eller oftere, ei alene for at foreskrive dem beske og modbydelige Medikamenter, men ogsaa efter Omstændighederne at lade dem gives læskende og vederkvægende Midler. Og sandeligen, var det ikke saa, da vilde vi ikke holde ud i langvarige Trængsler; det er Guds skjulte Kraft, der opretholder os; vi bære ikke Korset ene; men Jesus hjælper os at bære det, ja, Han bærer baade os og vort Kors; „i Ham leve og røres og ere vi“ (Ap. Gj. 27, 28); i Ham lide vi ogsaa og holde Stand imod alle Anfegtelser og Trængsler. Men den Gud, der hidtil har opretholdt Eder i saa mange og langvarige Trængsler, I gudfrygtige Sjele, Han vil ogsaa fremdeles gjøre det. „Hidtil har Herren hjulpet os“ (1Sam. 7, 12); Han vil ogsaa hjælpe os herefter; Han har baaret os, da vi vare unge, ligesom en Moder bærer Frugten i sit Liv, det er: Han har omsluttet os med sin Naade og Kjærlighed; Han har næret os med sin Miskundhed og opholdt os ved sin Kraft; Han skal og vil ogsaa „bære os indtil Alderdommen, indtil graa Haar. Jeg har skabt Eder,“ siger Han, „og jeg vil opløfte, og jeg vil bære og lade undkomme“ (Esai. 46. 3, 4). Ser tilbage, I kjære Hjerter, til den forbigangne Tid, da Eders Trængsel begyndte, og I fra først af bleve bebyrdede med Eders tunge Kors! havde Nogen da sagt, at I skulde bære det i nogle Uger eller Maaneder eller Aar og dog leve og bestaa, saa havde I aldrig troet derpaa; men nu have I erfaret det; I trænges paa alle Maader, men forsage ikke (I have alligevel Mod og Kraft; I tro og forlade Eder alligevel paa Gud; I sukke og bede endnu i hjertelig Tillid til Ham); I tvivle (undertiden), men fortvivle ikke; I forfølges (af Verden), men ere ikke forladte (af Gud); I nedslaaes, men ere ikke fortabte (I blive vel overantvordede til Døden, — I stedes efter Guds Villie i Fare, Angest, Nød og Forskrækkelse, i haarde Sygdomme og Anfegtelser, der ere saa bedske som Døden, ja letteligen kunde tilintetgjøre Eder, hvis ikke Guds Naade opholdt Eder); I ombære altid den Herres Jesu Død i Legemet (I blive daglig korsfæstede med Christo og se formedelst de mangfoldige Trængsler og Anfegtelser, I lide, ud som den Herre Jesu, da Han blev ført til Døden, eller da Han hang paa Korset); men dette sker i den Hensigt, at Jesu Liv (Han, der lever i Eder, — der styrker, trøster og opholder Eder ved sin Aand og Kraft) „maa aabenbares i Eders dødelige (skrøbelige og affældige) Kjød“ (2 Kor. 4, 8 flg.). Men den Kraft, som hidtil har vederkvæget Eder, — den Gud, som hidtil har trøstet, styrket og opretholdt Eder saa længe, Han vil ogsaa fremdeles gjøre det.

§ 28. Og saa kommer omsider den forønskede Stund, som den kjærlige Gud har bestemt til at glæde og redde Eder. Denne Stund maa komme; den kan ikke udeblive. Herren siger vel til sin allerkjæreste Moder: „Min Time er endnu ikke kommen“ (Joh. 2, 4); men Han siger ikke: min Time kommer aldrig; Han dvæler undertiden længe; men Han udebliver ikke aldeles; Han sover vel; men Han dør ikke. Det fortjener at overveies, hvad den hellige Evangelist Matthæus beretter, nemlig, at da Herren var med sine Disciple i Ørken, nødte Han dem til at gaa ind i Skibet og fare over (Søen) før Ham (saaledes tvinger Han os ofte ind i Trængsel og Nød imod vor Villie). Men Skibet var allerede midt paa Søen og led Nød af Bølgerne; thi Vinden var dem imod. Imidlertid var Herren gaaet op paa et Bjerg for at bede. (Lægger Mærke hertil! naar vort Skib lider Nød af

Trængslernes Vinde og Bølger, saa ser den Herre Jesus efter os fra de høie Himmelbjerge og beder for os, at vor Tro ikke skal aflade; Han hjælper os at kjæmpe og stride). Omsider stod Han op og kom til dem, vandrende paa Søen, som paa Jorden, ikke i den første, anden eller tredie, men i den fjerde Nattevagt, henad Morgenen, og tiltalte dem trøsteligen: „Værer frimodige! det er mig; frygter ikke!" (Luk. 14, 22 flg.). Han udeblev vel længe, men dog ikke aldeles. Saaledes forholder han sig endnu med sine Troende; Han lader dem vel, som det forekommer dem selv, være en Tidlang alene og kjæmpe med Vind og Bølger; men Han bistaar dem med sin skjulte Kraft og aabenbarer sig tilsidst for dem med fuldkommen Hjælp og Redning. „Bier derfor efter Herren i gudfrygtige Sjæle, værer trøstige, og Eders Hjerte fatte Mod! bier efter Herren!" (Pſ. 27, 14). „Om Herren dvæler, bi efter Ham; thi Han skal visseligen komme; Han skal ikke blive tilbage (udeblive — Hab. 2, 3).

§ 29. Men sæt, at Hjælpen og Forløsningen ikke kom før med Døden, — at først Eders Livs Ende ogsaa var Eders Lidelsers Ende, — at Gud havde besluttet i sit hellige Raad, at I skulle slæbe paa Eders tunge Kors indtil Døden, saa lader hellerikke dette være Eder imod, I gudfrygtige Hjerter! Betænker, paa hvilket Vilkaar Eders Frelser har optaget Eder i sit salige Samfund, nemlig, „at I skulle fornegte Eder selv og dagligen tage Eders Kors op og følge Ham" (Luk. 9, 23)! Betænker, at den alvise og naadige Gud og Eders kjære Fader saaledes har beskikket det, efterdi Han har fundet det saaledes at være tjenligt til Eders Salighed! Betænker, at Eders allerkjæreste Frelser selv maatte drages med Korset sit hele Liv igjennem og tilsidst døde derpaa! Betænker, at Lazarus, Paulus og andre hellige og kjære Guds Børn have maattet kjæmpe med Fattigdom, Anfegtelser og store Lidelser ligetil sit Endeligt, og at de ikkedestomindre ere blevne bragte af Guds Engle til den salige og himmelske Herlighed, og slutter heraf, at det dog er bedre at dø paa Korset og under Korset med sin Frelser, med Lazarus og andre Guds Udvalgte og Elskede end at leve med den rige Mand hver Dag herligen og i Glæde og tilsidst dø i Synden og blive fordømt, — at det er bedre, om det er Guds Villie, at tilbringe hele sin Livstid i Sorg og Bedrøvelse, Angest og Anfegtelse, Fattigdom og Elendighed og saaledes at indgaa i Guds Rige gjennem mange Trængsler end intet Kors at vide af her i Verden, tilbringe sine Dage i Vellyst og Overdaadighed og saaledes at vandre med Latter og Glæde ind i den evige Fordærvelse! Det er bedre, med David og andre bedrøvede Sjæle at sukke her i Livet: Herre, hvor længe? Hvor længe vil Du glemme mig for bestandig? hvor længe vil Du skjule dit Ansigt for mig? end i Helvedpinen at istemme: „Jeg pines svarligen i denne Lue." Saa bevarer da Eders Sjæle ved Eders Taalmodighed, I gudelskende Hjerter, og søger Eders Hvile i Eders Guds naadige Villie! Foreskriver ikke Eders Gud Tid eller Maal; men lader Ham raade! Han vil ikke fordærve Noget for Eder. Bliver varagtige i Bønnen, og bier efter Eders Gud! Han skal, Han kan, vil og maa ikke glemme Eder. Udebliver Han længe, saa vil Han siden komme med des rigere Trøst og flere Glæder, ligesom en Moder, der har været længe ude, bringer sit skrigende og tørstige Barn et fuldt Bryst, saa at det bliver desto overflødigere læsket og vederkvæget.

§ 30. Jeg kunde hermed slutte denne Trøstelære; men for at give den desto større Kraft, ville vi ogsaa paatage os den Møie at besvare en og anden Indvending af de gudfrygtige Sjæle, der sukke over langvarigt Kors. Mange sige:

Jeg kan ikke finde mig deri, ja, det ærgrer mig næsten, naar jeg hører og læser, at de hellige Guds Mænd tale om den langvarige Trængsel som om noget Let og Ubetydeligt, — som naar vor Frelser selv siger: „Om en liden Stund skulle I ikke se mig, og atter om en liden Stund skulle I se mig" (Joh. 16, 16), — hvoraf Præsterne gjerne tage Anledning til aarlig, naar disse Ord til sin Tid forklares, at tale om vore Lidelsers Kortvarighed, ligesom Han da ogsaa i det gamle Testament har sagt gjennem Profeten: „Jeg har forladt dig et lidet Øieblik. Det Lidet, Vreden varede, skjulte jeg mit Ansigt et Øieblik for dig" (Esai. 54, 7. 8). Ligeledes siger Paulus, at „vor Trængsel er stakket og let" (2 Kor. 4, 17), og Peter, at vi kun „lide en kort Tid" (1 Pet. 6; 5, 10). Er det et Øieblik, noget Lidet, noget Let, en kort Tid, naar man maa tilbringe en rum Tid, ofte hele Aar efter hverandre, ja maaske sit hele Liv i Anfegtelser, Trængsler, Fattigdom og Sygdom? Nu, min Medchristen, lad dig belære rigtigt herom! De hellige Guds Mænd, som have forfattet sine Lære- og Trøsteskrifter, drevne og ledede af den Hellig Aand, tale som Candidati æternitatis, (Kandidater til Evigheden), som Himmelens Borgere og Evighedens Børn. De levede i Aanden og havde med sine Tanker trængt igjennem Tiden ind i den salige Evighed. Naar et Menneske staar paa et høit Taarn eller paa et høit Fjeld, saa tykkes ham Alt, hvad han ser under sig, at være lidet. Saaledes ogsaa: efterdi Guds Tjenere ere høit ophøiede i Aanden og deres Sind langt borte fra Verden, saa er denne med al sin Tid og al sin Medgang og Modgang noget Ringe i deres Øine. En Mand tænker anderledes og taler anderledes om en Ting end end et Barn; saaledes bedømme ogsaa de store Mænd denne Verdens Ting langt anderledes og bedre end vi, der endnu ere Børn i Forstand, især i aandelige og guddommelige Ting.

§ 31. Derfor bør det vel mærkes, at naar de hellige Profeter og Apostle tale om vore Trængsler og kalde dem noget Lidet og vore Lidelsers Tid en kort Tid, saa sker det sædvanlig under Sammenligning med den evige Herlighed, der skal følge ovenpaa, — som hint Sted hos Esaias lyder i sin Helhed: „Jeg har forladt dig et lidet Øieblik; men jeg vil samle dig med store Barmhjertigheder. Det Lidet, Vreden varede, skjulte jeg mit Ansigt et Øieblik for dig; men jeg har forbarmet mig over dig med evig Miskundhed, sagde Herren, din Gjenløser. Naar vor Frelser kalder sine Troendes Trængsler noget Lidet, saa ser Han blandt Andet hen til den evige Glæde, som skal følge ovenpaa og som Ingen skal tage fra dem (Joh. 16, 17. 22). Den hellige Paulus siger vel, at „vor Trængsel er stakket og let;" men han lægger ogsaa til, at den „bringer os en evig og over al Maade vigtig Herlighed, idet vi ikke have de synlige Ting for Øie, men de usynlige" (2 Kor. 4, 17. 18). Den hellige Apostel Peter siger vel, at de Troende „bedrøves i adskillige Fristelser en liden Stund;" men han tilføier ogsaa, at det sker, for at de skulle „opnaa Maalet for sin Tro, Sjælenes Frelse" (1 Pel. 1, 5. 6 flg.). Ligesom nu Jordkloden, naar man betragter den for sig selv med dens fem Dele, med dens Keiserdømmer, Kongeriger, Fyrstendømmer, Landskaber, Byer, Marker, Skove, Fjelde og Dale, forekommer en at være noget Stort, men, naar man sammenligner den med Himmelen, hvoraf den allevegne er omgiven, neppe viser sig som en liden Prik, saaledes ogsaa: naar man betragter dette Livs Lidelser for sig selv, — hvor mange Dage, Uger, Maaneder og Aar de allerede har varet og maaske endnu ville

vare, saa synes de at være store og langvarige; men naar man holder den himmelske Herlighed og den evige og udsigelige Glæde, som Gud har beredt dem, som Ham elske, imod dem, saaledes som de ovennævnte Guds Mænd have gjort, saa kaldes de med al Føie noget Lidet, noget Let og Ringe og deres Tid en kort Tid. „Et Menneskes Dages Tal, naar det er meget, er hundred Aar. Som en Vanddraabe af Havet og et Sandkorn, saa ere tusind Aar imod Evigheden" (Sir. 18, 10. 11). Stræb derfor efter at vorde himmelskfindet, du gudfrygtige Hjerte, og betragt ofte den uendelige, ubegribelige Glæde, som vi forvente i Himmelen; saa vil du ikke mere undre dig over at de hellige Profeter og Apostle tale saa foragteligt om dette Livs Lidelser. En fattig Mand taler om hundrede Daler som om en stor Pengesum, medens derimod en Rig, hvis Formue udgjør mange Tusind, kun trækker paa Næsen derad. Den, som er rig i Gud, rig paa Tro, rig paa Kjærlighed og Haab, han vil ikke kunne agte nogen Lidelse for noget Stort.

§ 32. En gudfrygtig, med langvarigt Kors betynget Sjel kunde endvidere sige: Efterdi mit Kors varer saa længe, og jeg kun ved af faa gode Dage her i Verden at sige, saa kan jeg ikke nyde mit Liv med Glæde. Jeg kan ikke erkjende Guds Godhed i Skabningerne, ei heller takke Ham hjerteligen for Hans mangfoldige Gaver og er saaledes ret en elendig Skabning," osv. Jeg svarer hertil, at jeg endnu aldrig har seet et Menneske, som slet ikke kunde nyde Godt af Guds Skabninger og som manglede al mulig jordisk Trøst. Derimod har jeg seet og hørt Mange, som ingen Pris satte paa de Velgjerninger, de nøde, og som stedse blot klagede over sit Kors, uden at bringe Guds Godhed og Forsørgelse i Modregning. Lazarus var saa elendig som Nogen; „han var kastet udenfor den rige Mands Dør, fuld af Saar, og han ønskede kun at mættes med de Smuler, som faldt af den Riges Bord; men og Hundene kom og slikkede hans Saar" (Luk. 16, 20. 21). Mangt et Menneske har vel tungt og langvarigt Kors, men har dog endnu sit Hus, sin Seng, sin Mad, sit Drikke og Pleie og Opvartning af Sine. Mange have vel ikke dette; men Gud opvækker dem dog ofte gudfrygtige og kjærlige Sjele, der betragte deres Elendighed med vaade Øine og tage den til Hjerte og enten selv eller ved Andre række dem allehaande Vederkvægelser. Men mangle de end Alt, saa lader Gud dog ikke de Gudfrygtige mangle himmelsk Trøst og aandelig Husvalelse; Han har forordnet Trøst selv for de elendigste og mest forladte Mennesker; Han har skjænket dem sin sønlige Udkaarelses Herlighed og Forjættelsen om det himmelske, evige Liv; Han har kaldet dem til sin kjære Søns, Jesu Christi, Samfund og overført dem i Hans Rige; Han har paatrykt deres Hjerter sin Hellig Aands Segl; Han har beskikket Englene til deres Tjeneste; Han har befalet sin Kirkes Lærere at pleie dem og være hos dem med Trøst. Hvo tør da sige, at saadanne Mennesker ikke kunne glæde sig i Guds Godhed og ikke have Aarsag til at takke Ham hjerteligen derfor? Og sæt, at Nogen for Tiden er saa elendig, at han slet ikke har nogen jordisk Trøst, saa har han maaske havt den tilforn, i sin Ungdom eller senere, men misbrugt den. Maaske har han aldrig takket sin Gud tilbørligen for alle Hans Gaver, for alle de Goder og Bekvemmeligheder, der bleve ham tildel. Man skal derhos vide, at om vor Gud vil behandle os efter sin Retfærdighed og vor Fortjeneste, saa skylder Han os ingen synderlig Glæde i denne Verden; vi maa nemlig ikke glemme, at vi for vor Synds Skyld ere udstøtte af Paradiset i Elendigheden og leve i Jammerdalen, og naar Han

her efter sit hellige Raad viser sig knap og streng imod os og lader os erfare, at der kun er liden Glæde at finde paa den Jord, som vi have vanhelliget og som Han formedelst vor Synd har forbandet, — at man ikke kan plukke Druer af Tornebuske eller Figener af Tistler, saa er det jo nok, at han har givet os sin allerkjæreste Søn og fremstillet Ham til en Naadestol, for at vi i Ham skulle have Trøst for vore Sjele. Hvo som nu annammer Trøst af Ham gjennem Hans Ord og Hellig Aand, han har ingen Ret til at besvære sig over Guds Styrelse.

§ 33. Fremdeles turde maaske en gudfrygtig Sjel sige: „Men mine store og langvarige Lidelser gjøre mig aldeles udygtig til at tjene Gud; jeg kan ikke vise mig i Guds Børns Forsamling og besøge hans Tempel; jeg kan ikke prise Ham med Andre; jeg faar ikke høre Hans Ord; det er mig endog mangengang negtet at læse og betragte det; jeg er aldeles udygtig til at tjene min Næste for Verden," osv. Jeg svarer: den udvortes Gudstjeneste er god, og en Christen gjør meget vel i at besøge den flittigt; men den indvortes er endnu bedre; hin uden denne er kun Skyggeværk og Hykleri; men denne uden hin kan, forsaavidtsom ingen Foragt ligger til Grund, være hellig og Gud velbehagelig. De Lovsange og deilige Psalmer, som Hyklerne synge af fuld Hals i den forsamlede Menighed ere et vederstyggeligt Skraal, som Gud ikke gider høre (Amos 5, 23). Et bedrøvet og gudfrygtigt Hjertes Bønner blandede med Graad og Klynken ere Ham derimod et velbehageligt Offer og en sød Melodi, hvorover Englene forundre sig. Gud har blandt sine Offere ogsaa taget imod „kurrende Turtelduer" og pibende „unge Duer" (3 Moseb. 12, 8; Luk. 2, 24), — for at tilkjendegive, at Han ei heller forsmaar de Elendiges Sukke og ikke foragter de bedrøvede Hjerters Begjæringer. Det skader hellerikke, at et Guds Barn ikke kan komme i Templet, naar kun dets Hjerte er et Tempel for den Hellig Aand. Naar vi ikke kunne komme til Gud, saa kommer Han til os, efter sin Forjættelse: „Om Nogen elsker mig, skal han holde mit Ord" (hvilket ogsaa sker, naar man bevarer, hvad man forhen har hørt, i et smukt og godt Hjerte), „og min Fader skal elske ham, og vi" (Fader og Søn samt den Hellig Aand) „skulle komme til ham og fæste Bolig hos ham" (Joh. 14, 23). Hos Profeten Esaias siger Han, at Han ikke blot vil bo „i det Høie og Hellige," men ogsaa hos „de Sønderknuste og Fornedrede i Aanden, til at gjøre de Fornedredes Aand levende og at gjøre de Sønderknustes Hjerter levende" (Esai. 57, 15). Men denne Levendegjørelse sker ikke blot ved Ordet, naar man hører det i offentlig Forsamling eller læser det hjemme i Bibelen eller udlagt i andre gudelige Bøger, men ogsaa, naar den Hellig Aand minder os om hvad vi forhen have hørt (Joh. 14, 26) og ofte af et kort Skriftsprog, som vi udenfor Korset ikke have vurderet efter Fortjeneste, gjør en lang Trøsteprædiken og lægger os det paa Hjertet.

§ 34. Man erfarer ofte med Glæde ved at besøge de Syge, at Mennesker, som formedelst Alderdom, Skrøbelighed, Lamhed eller anden Brøst ikke kunne komme ud af Huset og derfor ikke paa lang Tid have hørt nogen Prædiken, kunne have saa deilige og trøstefulde Tanker, at man maa forundre sig derover. De finde ofte en liden Blomst under Tornerne og glæde sig ofte mere i den end mange Andre i sin prægtige Lysthauge; de opsamle de Brødstykker, som de mætte Børn have opsmulret, og finde saamegen Kraft og Vederkvægelse heri, at de dermed ere fornøiede. Hvoraf kommer det? Den Prædikant, som maa fylde alle gudfrygtige Læreres Hjerter

og aabne deres Munde til Menighedens Trøst og Opbyggelse, besøger ogsaa de Elendige og Trøstesløse og prædiker for dem i deres Hjertes Tempel, herliggjør den Herre Jesum for dem, vidner for dem, at de ere Guds Børn, viser dem den aabne Himmel, giver dem en Forsmag paa den tilkommende Verdens Kræfter og kommer deres Skrøbelighed tilhjælp. Dette kan ogsaa vederfares dig, du gudfrygtige Sjel, dersom du ønsker det af Hjertet og med inderlig Bøn anraaber din Jesum derom. Jeg agter ogsaa de elendige, hungrige og tørstige Sjæles Længsel, hvilke af Korset ligesom holdes fangne i sine Huse, langt høiere end de Mættes og Riges Kirkegang, hvilke ofte indfinde sig i Forsamlingen mere af Vane end af Andagt, ligesom uden al Tvivl Davids Sukke, da han i Ørken istemte den to og firtiende Psalme, vare Gud langt velbehageligere end deres Jubel og Tak, der vel vandrede til Guds Hus, men hvis Hjerter ikke vare rette for Gud. Og skulde ikke de gudfrygtige Sjæle, som under langvarigt Kors bie i Taalmodighed efter sin Gud, være sin Næste og Verden til nogen Nytte? De tjene jo Andre til et Speil paa den menneskelige Elendighed og lære dem at frygte Gud og sky Synden; de tjene dem tillige til et Speil paa Taalmodighed og lære dem at forlade sig paa Gud, forsmaa Verden og tragte efter Himmelen. De tjene ogsaa sin Næste og Verden med sine kraftige Forbønner og stadige Sukke. Man erfarer ofte, at et Kammer eller en Stue, hvor en gudfrygtig Korsdrager og andægtigt Bedende opholder sig, er det Samme for et Hus som det Sted, hvor Herrens Ark opbevaredes, var for Obed-Edoms Hus, som for dens Skyld blev rigeligen velsignet, ligesom ogsaa, at naar saadanne gudfrygtige og ved mange Trængsler prøvede Mennesker blive baarne ud af et Hus, saa drager mangengang al Velsignelse bort med dem. Sig derfor ikke, du gudfrygtige Sjæl, at du er til ingen Nytte for Verden under dit langvarige Kors. Der er ingen Blomst saa uanselig og ingen Orm saa liden, at den ikke gjør sin Nytte, — og et gudfrygtigt Hjerte, som hænger ved Jesu Hjerte, — som elsker Gud og forlader sig paa Gud, skulde ikke være til nogen Nytte?

§ 35. En saadan Sjel indvender endvidere: Jeg frygter for at jeg tilsidst kan tabe Taalmodigheden, — at min Tillid til Gud kan forsvinde, — at jeg kan blive træt og forsynde mig mod Gud. Jeg svarer: denne Frygt har sit Udspring fra et gudelskende Hjerte, som derved giver tilkjende, hvor høit det agter sin Gud, — hvor gjerne det vil forblive Ham tro, og hvor nødigt det vil fortørne Ham. Men ligesom saadanne Sjele skatte sin Gud høit, saaledes ere de ogsaa kostelige og dyrebare i Hans Øine; de ere „som en deilig Krone og en kongelig Hue i Hans Haand“ (Esai. 62, 3). Skulde nu Gud slippe og forlade dem, som stole paa Ham? Skulde Han ikke give dem Kraft, Trøst og Taalmodighed, der bede Ham saa inderligen derom? Skulde Han lade dem beskjæmmes, der sætte sit Haab til Ham? Langtfra! Han er en trofast Gud og vil ikke lade os fristes over vor Evne (1 Kor. 10, 13); efter Trængselens Maal vil Han, som ovenfor sagt, ogsaa afpasse Trøstens Maal. „Han vil ikke tillukke sin Barmhjertighed for os; Hans Miskundhed og Sandhed vil altid bevare os“ (Ps. 40, 12). Den Herre Jesus har forjættet, at Han vil „give os Talsmanden og Trøsteren, som skal blive hos os evindeligen“ (Joh. 14, 16), og Hans Apostel lærer os, at Intet skal kunne skille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu, hverken Død, ei heller Liv (om dette end varer længe og er blandet med nogen Trængsel og Angest), ei heller Engle, ei heller Fyrstendømmer, ei

heller Magter (om end de værste, mægtigste og listigste Djævle lægge sig om os og med Guds Tilladelse forsøge alle sine Kræfter og Kunster paa os), ei heller det Nærværende, ei heller det Tilkommende (lad end Trængslerne allerede nu være mange og store og i Fremtiden blive endnu flere og større), ei heller det Høie, ei heller det Dybe (hverken de Høies og Vældiges store Magt eller de Laves Bespottelser og Forhaanelser, hverken Ære eller Skjændsel, hverken Rigdom eller Fattigdom — (Rom. 8, 38. 39). Dette vil ogsaa blive opfyldt paa dig, du Guds Menneske; thi Apostelen siger ikke dette blot om sig selv og sine Lige, men om alle troende Sjæle i Almindelighed. Men sæt ogsaa, at der under langvarigt Kors ytrede sig nogen Utaalmodighed hos de Gudfrygtige, saa at de begyndte at tale formasteligt, at knurre og at ville gaa irette med Gud, saa skal man betænke, at Gud, som en god og naadig Fader, holder sine Børn Meget tilgode, især, naar de ere dybt bedrøvede og plages af Hjertesorg, som Jobs, Davids og andre gudfrygtige Sjæles Exempler vise. Han kjender deres Hjerter og prøver deres Tro, og efterdi han finder denne at være oprigtig, saa ser han ogsaa gjennem Fingre med de Skrøbeligheder, hvormed den er forenet, og tilregner dem ikke disse, for den Herres Jesu Skyld, hvem de formedelst Troen staa i Samfund med. Stol derfor paa din Gud og hans vældige Haand, som ikke vil lade dig falde og af hvilken heller Ingen skal rive dig ud. Suk kun ofte: Min Gud!

Hold dig i de mørke Dage
Til min Vei og Vandring nær!
Du dit Barn ved Haanden tage!
Ellers er jeg Faldet nær.
Før mig varligt, som de Smaa,
Saa ei Satan prale maa,
At han har et Hjerte fældet,
Som til Dig sig havde hældet!

§ 36. Endelig turde et gudfrygtigt Hjerte under langvarigt Kors sige: Jeg kan ikke Mere; jeg er aldeles udmattet; jeg maa synke under Byrden; der er ikke længer nogen Kraft hos mig. Hertil svarer jeg: Tænk paa din Frelsers Ord til sin Apostel, du gudfrygtige Sjæl; „Min Naade er dig nok; thi min Kraft fuldkommes i Skrøbelighed,“ og paa hvad Apostelen tilføier: „Derfor vil jeg helst rose mig af mine Skrøbeligheder, paa det at Christi Kraft kan bo i mig; — — thi naar jeg er skrøbelig, da er jeg mægtig“ (2 Kor. 12, 9. 10). Gud har sine hellige og vigtige Aarsager, hvorfor Han mangengang lader os blive saa skrøbelige paa Legeme og Sjæl, at vi synes at maatte forgaa. Tønderet maa være aldeles udbrændt, dersom det skal tage Ild og være istand til at antænde et Lys. Hvedekornet maa opløses og raadne, førend det gror, sætter Straa og bærer Frugt. Af det Forraadnede fremstaar Væsenet, af Død Liv. Saaledes maa det ogsaa være med vort Hjerte; det maa være aldeles udbrændt, udmarvet og udvredet, dersom det skal blive delagtigt i det himmelske Lys, den himmelske Trøst og den guddommelige Kraft. Ei heller aabenbarer Guds Almagt og Miskundhed sig tydeligere hos Nogen end hos saadanne matte og afkræftede Hjerter. Den Herre Jesus har i sin Fornedrelse og Skrøbelighed overvundet Djævelen og traadt Helvede og Verden under sine Fødder. Intet er mægtigere end de Troendes Skrøbelighed, naar de opretholdes og understøttes af Guds skjulte Kraft. Ei heller er der Noget, som Satan er mere bange for og som gjør ham større Skade end netop den. Lader os da kun være trøstige midt i vor Skrøbelighed, efterdi vi vide, at det er Guds Vis at aabenbare sin Magt og Herlighed i den og Hans Ære at overvinde Djævelen, Verden og Helvede ved slige afmægtige Mennesker. Om

det end derfor tykkes os, at vi ikke mere have nogen Kraft, saa bør vi ihukomme, at vi i Ting, som angaa vor Christendom, ikke maa dømme efter vort Tykke, men efter Troen. Fornuften siger: „Jeg kan ikke Mere, men Troen: Jeg formaar Alt i Christo, som gjør mig stærk" (Filipp. 4, 13). Den Gud, som hidtil har bevist sin Magts overvættes Storhed over os og som formaar over alle Ting at gjøre langt overflødigere end hvad vi bede eller forstaa, efter den Magt, som ter sig kraftig i os, Han vil ogsaa fremdeles berede, styrke, bekræfte og grundfæste os, der en kort Tid lide. Ham være Æren og Magten i al Evighed! Amen (Efes. 1, 19; 3, 20; 1 Pet. 5, 10. 11).

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Kors.

Fjerde Prædiken,

hvori dens lønlige Kors og Nød betragtes.

Ps. 39, 3: Jeg forstummede i Taushed; jeg taug endog om det Gode, og min Smerte blev oprørt.

---

§ 1. Om den hellige Apostel Paulus fortælles, at da han efter fuldendt farefuld og møisommelig Reise var kommen til Rom og af den Høvedsmand, til hvem han, saavelsom de andre Fanger, havde været anbetroet paa Reisen, var bleven overantvordet til Øversten for Livvagten, „blev det ham tilladt at bo for sig selv (han kunde bo, hvor han lystede, hos en god Ven og Kjending eller i sit eget leiede Herberge) med en Stridsmand, som bevogtede ham" (Ap. Gj. 28, 16. 30). Det var en ualmindelig Naade, som her blev bevist den hellige Apostel af en hedensk Officer, og de lærde Fortolkere af Skriften spørge medrette, hvoraf dette kom. De svare, at det er troligt, at Festus, Landshøvdingen i Jødeland, paa hvis Befaling Paulus blev bragt til Rom, af Kjærlighed og Omhu for ham havde skrevet derhen, at han ikke formedelst nogen Misgjerning var bleven sendt did som Fange, men kun paa Grund af sin Religion, for hvis Skyld Jøderne hadede ham, og at man ogsaa let kan slutte sig til at de Christne, om hvilke der siges, at de droge Apostelen imøde fra Staden indtil Appii Forum og Trestabernæ, havde gjort Sit dertil og enten ved Forbønner eller Gaver udvirket denne Frihed for Apostelen hos Øversten, ligesom det ogsaa er muligt, at Høvedsmanden Julius, til hvem han under Overreisen var anbetroet, har fortalt Øversten, hvilken hellig Mand Paulus var, og hvad der havde tildraget sig med ham underveis. Hvorom Alting er, saa holder jeg for, at man først og fremst bør se hen til Guds Styrelse og Forsyn, Han, som har alle Menneskers Hjerter i sin Magt og leder dem som Vandbække; Han havde besluttet, at Pau-

lus ogsaa i Rom skulde vidne om den Herre Jesus og forkynde Evangeliet (Ap. Gj. 23, 11), og derfor ledede Han Øverstens Hjerte saaledes, at han tilstod Paulus temmelig stor Frihed under hans Fangenskab, for at han, saaledes som Lukas beretter i det Følgende, kunde „tage imod Alle, som kom ind til ham, og prædike Guds Rige og lære om den Herre Jesu med al Frimodighed uforhindret“ (Ap. Gj. 28, 30. 31).

§ 2. Vi ville her strax betragte den trøstefulde Lære om Guds faderlige Omsorg for sine Troende og om Hans almægtige Forsyn og Regjering, hvorved Han endog hersker midt iblandt sine Fiender. Jøderne i Jerusalem vilde endelig have Apostelen dræbt; de raabte imod ham: „Tag saadan En bort af Jorden; thi det sømmer sig ikke, at han skal leve“ (Ap. Gj. 22, 22). Nogle af dem „forpligtede sig under Forbandelse og sagde, at de hverken vilde æde, ei heller drikke, inden de havde slaaet Paulus ihjel“ (Ap. Gj. 23, 12). Det høie Raad i Jerusalem sendte for hans Skyld et fornemt Gesandtskab til Landshøvdingen i Cæsarea, anklagede ham som en Oprører og søgte at faa ham aflivet. Men her gik det atter som med Josefs Brødre, der ved sin Misundelse og sit Had bragte ham til Ægypten og saaledes imod sin egen Villie satte ham paa det Ærens Trin, som han sencre ved Guds underfulde Styrelse opnaaede. Jødernes mordiske Had bevirkede, at Paulus kom til Rom og der uforhindret udbredte den Herres Jesu Rige i to Aar, og da hans eget Folk var ham dødeligen fiendsk, opvakte Gud saadan Gunst og Velvillie for ham blandt Hedningerne, at han fik Tilladelse til at bo, hvor han vilde, og tage sin Bekvemmelighed iagt. Se, det er vor Gud, og det er Hans Visdom, Godhed og ubegribelige, men dog naadige Styrelse. Selv Menneskenes Ondskab maa tjene til at udføre Hans Raad, til at fremme Hans Navns Ære og Hans Troendes Bedste. En sindrig Mand lod afbilde et Skib, seilende for fulde Seil, medens et Skylregn styrter ned over det, og sætte nedenunder: Juvat aër et imber (Vind og Regn hjelpe det), for at tilkjendegive, at ligesom et Skib iler hurtigt hen over Havet, naar dets Seil ere vædede af Regn og derved blevne tætte, saa at de desto bedre kunne fange Vinden, saaledes er heller ingen Gjenvordighed de gudfrygtige og dydige Sjele til Hinder, men er dem heller til Fremhjælp paa Guds og Salighedens Veie. Guds Miskundhed og Barmhjertighed følger dem overalt (Ps. 23, 6); den beskjærmede Apostelen og opretholdt ham imod hans Fienders Ondskab i Jerusalem; den vendte Høvedsmandens Hjerte til ham, da han maatte reise over Havet til Rom, saa at han behandlede ham mildt og i Sidon tilstedte ham at gaa til sine gode Venner og nyde Pleie. Den ledsagede ham over Havet og opholdt ham under Skibbruddet og for hans Skyld alle de Andre, som vare med ham paa Skibet, nemlig to Hundred sex og sytti Sjele (Ap. Gj. 27, 3. 23. 24, 37). Den forlod ham ikke, da han var kommen i Land paa Øen Malta og vilde varme sig ved Ilden, og en Øgle for ud og krøb paa hans Haand, men uden at gjøre ham Skade, og da han kom til Rom, indlagde den et godt Ord for ham hos Øversten, saa at denne tilstod ham større Frihed end han maaske selv havde gjort Regning paa.

§ 3. Nu, saaledes gaar det end den Dag idag; Gud forlader ikke Sine; hvor de gaa hen, eller hvor Vind og Veir, jeg mener: deres Fienders Ondskab, driver dem hen, der er Han over, foran, bag og ved Siden af dem med sin Miskundhed. Jeg har læst en Beretning, som passer meget godt paa dette Sted og giver en smuk Forklaring og Fremstilling af den Sag, vi her have for os.

Der var en begyndende Christen (af dem, som den gamle Kirke pleiede at kalde Katekumener, Katekismuslærlinger, fordi de bleve underviste i den kristelige Læres Hovedstykker og endnu ikke vare døbte), som siden i Daaben fik Navnet Viktor. Da han engang var ganske alene ombord i et Fartøi, blev dette revet fra Land af en Storm og forunderligen omtumlet paa Havet i tre og tyve Dage, idet det først svævede omkring langs Italien og siden, da Vinden vendte sig, blev drevet over til den afrikanske Kyst og derfra over til Sicilien, indtil det omsider kom saa nær den lukanske Strand, at vor besynderlige Sømand kunde raabe til nogle Fiskere, af hvilke han tilligemed sit Fartøi blev bragt iland. Saalænge denne hans mærkelige Seilads stod paa, havde han hverken Mad eller Drikke, hverken Seil eller Ror eller nogen menneskelig Hjælp; men desuagtet var han ikke forladt af Guds Godhed, som følger Hans Egne overalt; thi ei alene viste den Herre Jesus sig for ham, siddende paa Skibets Agterende (som dets rette Styrmand), og tilbød ham sit Skjød, for at han kunde lægge sit Hoved deri og hvile; men han saa ogsaa, hvorledes de hellige Engle udførte Alt, hvad Skibsmandskabet pleier at gjøre, og styrede Skibet, saa at det altsaa ene og alene var Guds Kraft og Miskundhed, som opholdt ham og omsider bragte ham iland, hvorpaa han strax lod sig døbe og førte siden et gudeligt Levnet indtil sit Endeligt, saaledes som den gamle Lærer Paulinus udførligen fortæller.

§ 4. Jeg kan ikke afholde mig fra til dette mærkværdige Exempel fra ældre Tider at føie et nyere, til Glæde for de gudfrygtige Sjele, hvis største og eneste Trøst er Guds Miskundhed. En Kjøbmand fra Reval i Lifland ved Navn Peter Persevol havde i Aaret 1550 indkjøbt og indskibet allehaande Varer i Lybek og reiste dermed hjem over Østersøen. Underveis led han Skibbrud ved Øen Gottland og svømmede om paa Havet paa et Bræt, som han i Nøden havde grebet fat i, indtil han kom til et Skjær i Havet. Da han nu sad paa dette i stor Angest og formedelst Sult, Tørst og Kulde ikke saa Andet for sine Øine end Døden, som han troede at være undsluppen, blev han mod Aften var, at to Tønder kom drivende henimod Skjæret, hvilke han trak til sig og aabnede og fandt da i den ene Sengklæder, hvormed han kunde beskytte sig mod Kulden, og i den anden Æbler, hvormed han kunde stille sin Hunger og Tørst, og saaledes tilbragte han tre Dage, idet han derhos ivrigt bad til Gud om at faa Hjælp og Redning. Den fjerde Dag faar han et svensk Skib i sigte, raabte til det og formaar Mandskabet til at nærme sig ham og tage ham ombord og blev af dette lykkeligen og vel bragt til Reval; efter at være ankommen did lod han denne Begivenhed afmale paa en Tavle, som han til en Paamindelse for alle Søfolk og til Guds Pris lod opstille i den Port, som vender ud til Havnen. Han pleiede at sige, at da han var kommen op paa Skjæret, havde Satan indskudt ham mange farlige Tanker, saasom, at han ligesaa godt først som sidst kunde styrte sig i Havet for at blive fri for sin Angest; thi han havde saa alligevel ikke Andet at vente end at omkomme af Hunger, Tørst og Kulde; men han havde stedse opretholdt og trøstet sig med det dyrebare Skriftsprog: Gud er os en Gud til idelig Frelse, og hos den Herre, Herre ere Udgange fra Døden. Nu, den gamle Gud lever endnu, og Hans Miskundhed varer evindelig og altid; Han tager sig endnu den Dag idag af Sine og ledsager dem med sin Godhed og sine Undere, hvorsomhelst de med eller mod sin Villie komme hen. Hans hellige Navn være lovet i Evighed!

§ 5. Endnu er der een Omstændighed i vor Beretning om, hvad der tildrog sig med den hellige Paulus efter hans Ankomst til Rom, som vi bør lægge Mærke til og som endnu nærmere egner sig for vort Formaal. Der fortælles om ham, at han fik Tilladelse til at bo for sig selv, men dog med en Stridsmand, der skulde bevogte ham. Ved disse Ord have de Lærde bemærket, at man hos Romerne havde tre Maader at forvare Fanger paa. Nogle bleve stukne ind i de almindelige Fængsler, der mangengang vare elendige nok; Andre bleve indsatte i Domhusene, saaledes som Tilfældet var med Paulus i Cæsarea; atter Andre bleve overantvordede til en Krigsmand eller Soldat, paa den Maade, at de kunde gaa, hvor de vilde, men med en Lænke, som Fangen havde om den høire og Soldaten om den venstre Haand og som var temmelig lang, for at de kunde gaa desto friere jævnsides eller bag hinanden. Paa denne sidste Maade blev nu vor Apostel holdt fangen; han havde bestandig en Stridsmand hos sig, der bevogtede ham saaledes som nævnt; naar han gik ud, blev han ved Lænken ledsaget af denne sin Vogter; naar han var hjemme, tog vel Soldaten Lænken af sig; men Apostelen beholdt den om sin Haand og slog den formedelst dens Længde om sit Liv; derfor siger han til de Jøder, han havde kaldet til sig, som Lukas kort efter fortæller: „Jeg er sluttet i denne Lænke for Israels Haabs Skyld" (Ap. Gj. 28, 20). Denne Lænke eller disse Baand omtaler han ogsaa oftere i de Sendeskrivelser, han under sit Fangenskab i Rom udfærdigede til de christne Menigheder (Filipp. 7, 13 flg.; Kol. 4, 18; 2 Tim. 1, 8).

§ 6. Jeg kunde betjene mig af dette Billede til at fremstille et Menneskes Tilstand efter dets Gjenfødelse eller Kjødet og Aanden, det gamle og det nye Menneske; jeg har imidlertid dennegang anført det, for derunder at foreholde Eder en gudfrygtig Korsdragers Tilstand. Thi ligesom Apostelen efter Øvrighedens Befaling var sammenlænket med en Stridsmand, som han ikke kunde slippe fra, førend han ved Guds Styrelse blev frifunden og løsladt, saaledes har enhver Christen sit Kors, med hvilket han efter Guds Bestemmelse og Beskikkelse er sammenkjædet, saa at han maa slæbe derpaa, hvor han gaar, uden at kunne frigjøre sig, førend det behager den Høieste at løse ham derfra. Soldaterne vare ofte meget besværlige for Fangerne og voldte dem alskens Fortræd og Gjenvordighed; den dyrebare Martyr og Biskop i Antiokia Ignatius fortæller saaledes, at da han blev bragt fra Syrien til Rom, var han betroet til ti Soldater, der holdt ham lænket Nat og Dag, — med hvilke han bestandig maatte stride som med vilde Dyr og Leoparder og som, uagtet han gjorde dem Godt, ikkun blev værre og værre; ikkedestomindre blev han stedse forbedret ved deres Ondskab. Saaledes er ogsaa Korset meget modbydeligt for Guds Børn, fornemmelig efter det udvortes Menneske, især naar deres Fangenskab varer længe, og de saagodtsom ingen timelig Forløsning have at vente. Dette kan nu end ydderligere oplyses dels ved de Helliges Exempler i Skriften, idet vi se, at de næsten allesammen have havt sine Fiender og Modstandere, som have foraarsaget dem allehaande Hjertesorg, eller at de have havt anden Nød og Modgang at kjæmpe med — saaledes havde Moses sin Korah, Loth de ugudelige Sodomiter, David sin Saul, Absalon og Simei, Jeremias sin Paschur, Elias sin Jesabel osv., hvilke vare allevegne efter dem og ængstede deres retfærdige Sjele —, dels ved den daglige Erfaring, som lærer os, at enhver Christen har sit Kors, til hvilket han efter Guds hellige Raad og Villie ligesom er bunden og fængslet, saa at han midt i

sin Frihed maa ansees for fangen og midt i sin timelige Lyksalighed for ulyksalig. Saaledes maa et gudfrygtigt Hjerte ofte drages i lang Tid med en tung og smertefuld Plage, med Miltsyge, med Tungsind og Nedslagenhed, med Stensmerter, med en svindsotig og tærende Hoste, med en heftig og stedsevarende Hovedpine, med Mavekrampe og Deslige. En Anden har, som Apostelen paa et andet Sted fortæller om sig selv, faaet en Engel Satan paa Nakken, der dagligen plager ham med aandelige Anfegtelser, saasom at han er forstødt og forkastet fra Guds Ansigt, at hans Synder ere altfor mange, og mere Saadant eller med andre skrækkelige og gudsbespottelige Tanker og ligesom slaar ham med Næver. Ofte er en dydig og gudfrygtig Sjel ligesom fængslet til et samvittighedsløst og ugudeligt Menneske, en klog Abigail til en haard og ufornuftig Nabal, en gudfrygtig, vemodig Kvinde til en ryggesløs, uretfærdig Mand, en fredelskende Christen til en ond og trættekjær Nabo eller et andet uroligt, ufredeligt, hadefuldt Menneske og kan ofte ikke i lang Tid, ja maaske ikke i sit hele Liv blive fri fra dem. Mangt et gudelskende Hjerte maa alle sine Dage trækkes med en lønlig Nød, som det med god Grund finder Betænkelighed ved at tale meget om og beklage sig over for Andre, Noget, som ikke bidrager Lidet til at gjøre Korset tungere. Men ligesom nu en saadan Fange, som vor Apostel efter det Foranførte var i Rom, ikke kunde gjøre noget Bedre end at bære med god Villie den Lænke, han maatte bære, og at søge at blive stedse nærmere kjendt med sin Vogter og Selskabsbroder, formilde ham ved Godgjørenhed og vænne sig til ham, saaledes er heller Intet raadeligere for en Christen, som den Høieste i en faderlig god Mening har tilskikket et Kors, end at tage det villigen op og lære stedse mere og mere at finde sig med christelig Hengivelse og hjertelig Ydmyghed i Guds Maader og Veie. Dertil ønskede vi gjerne at bidrage med det Arbeide, vi her have under Hænder, og ville dennegang efter Guds Ord kortelig omhandle den troende Sjels lønlige Kors og Nød, og hvorledes den skal skikke sig christeligen deri. Den Herre Jesus hjælpe, at det maa tjene mange Hjerter, som ikke raabe høit over sin Nød, til en kraftig Trøst og opbyggelig Undervisning, for hans allerhelligste Navns Skyld! Amen.

§ 7. Den kongelige Profet lærer os i vor Text to Ting, der passe sig for vort Øiemed. Det Første er, at et gudelskende Hjerte mangengang bliver besværet med en saadan Nød, at det finder Taushed raadeligere end megen Omtale og Beklagelse. Det Andet er, hvad saadan Taushed har virket hos ham, og hvad den pleier at virke hos Andre. Om det Første siger han: „Jeg forstummede i Taushed; jeg taug endog om de Gode, og min Smerte blev oprørt,“ — hvormed han ei alene tilkjendegiver, hvad han havde foresat sig, men ogsaa hvad han havde gjort; da den Ugudelige saaledes var for hans Øine, det er: da han saa, at Gud tilstedte hans Fiender at drive sit Spil med ham, — at deres onde Anslag lykkedes vel for dem, — at de bleve stedse trodsigere og frækkere, — at hverken Forsvar eller Modsigelse, hverken Bøn eller Formaning udrettede Noget hos dem, da havde han foresat sig at tie, ikke mere at forsvare sig eller formane dem, men hellere, saalænge Gud vilde tilstede en saadan Ondskab, at finde sig deri i stille Taalmodighed at oppebie en ønskelig Udgang; imidlertid vilde han undgaa al verdslig Glæde, sky megen Omgang og tilbringe sin Tid i Ensomhed med at sukke, bede og haabe.

§ 8. Omendskjønt nu Profeten kun angiver en, og det den vigtigste Aarsag til at han forholdt sig taus under sin

Nød, nemlig sine Fienders Trods og Ondskab, saa kan og pleier der dog ogsaa hos gudfrygtige Hjerter at findes andre Grunde til, at de ikke kunne gjøre mange Ophævelser over hvad der trykker dem, men foretrække at udholde Alt i stille Taalmodighed. Nogle ere af Naturen undseelige, skye og frygtsomme og krympe sig ved at tale til Nogen, for at aabenbare dem sin Sorg og søge Raad, Hjælp og Trøst, og sidde heller i en mørk Vraa og klage sin Nød for Gud og sine Øine, som man siger, end for andre Mennesker. Hos Andre gjør Beskaffenheden af deres Kors, at de heller ville tie end klage, naar det nemlig enten i Virkeligheden eller efter deres Formening fører nogen Vanære og Beskjæmmelse med sig, — naar det forekommer dem saa stort og tungt, at intet Menneske saa alligevel kan hjælpe dem, eller naar de tro, at det er noget ganske Ualmindeligt og Uhørt, hvis Mage ikke letteligen falder i Andres Lod, hvorfor disse hellerikke ville kunne give dem noget Raad. Atter Andre foranlediges til at tie og skjule sin Nød ved Satans Bedrag og hemmelige Overtalelse, idet han gjerne ser, at de bedrøvede Hjerter holde sin Modgang skjult og ikke røbe den for noget Menneske, for at han saaledes kan ængste og udmatte dem desto mere derved og saameget snarere, naar de ere alene, faa Overhaand over dem, ja styrte dem i fuldkommen Fortvivlelse. I denne Hensigt ved han at indbringe allehaande Bevæggrunde i deres Sind, saasom: Skulde du aabenbare dit Hjertes Tanker og Bedrøvelse? man vilde jo anse dig for rasende, ja for en Gudsbespotter; hvorfor vil du klage saameget? du udretter dog Intet dermed, og Deslige. Mange, som godt vide, at Verden er haard, uvenlig, ubarmhjertig og spottesyg, og at man neppe pleier at finde et gudfrygtigt, medlidende, taust og trofast Hjerte blandt hundrede, — som ingen Venner have eller kunne skaffe sig og som derhos erfare, at man ikke agter paa deres bedrøvede, ynkværdige Udseende og af Sorg affældige Skikkelse, deres mangfoldige Sukke og Taarer, — som ogsaa mangengang, naar de gjerne vilde klage sin Nød, have truffet paa et uvenligt og haardt eller uerfarent og uforstandigt Hjerte, foretrække at tie og nedsvælge sin Kummer fremfor at aabenbare den for Nogen.

§ 9. Profeten antyder endvidere, hvad denne Taushed virkede hos ham. Dette ligger i de Ord: „Og maa æde min Smerte i mig,“*) hvilke Ord efter Luthers Forklaring høre til det Foregaaende og skulle tilkjendegive, at han maatte nedsvælge sin Smerte, som en besk Drik eller bitter Pille, uden at turde klage derover for Nogen; om den endog ligesom sad ham paa Tungen, saa at han gjerne vilde udtale den, saa maatte han dog nedsluge den igjen. Men betragter man disse Ord noget nøiere efter Grundtexten (hvor de lyde: og min Smerte blev oprørt, det er: forstørret og forøget) og sammenholder dem med det følgende Vers, hvor Profeten siger: „Mit Hjerte blev hedt indeni mig; ved min Grublen optændtes Ild, saa viser det sig klarligen, at han dermed har villet skjule sin Nød og beholde den hos sig selv, desto større og tungere blev den; jo mere han bestræbte sig for at undertrykke og tilbagetrænge den, desto større Bedrøvelse voldte den ham, — ligesom Erfaringen endnu den Dag idag lærer, at det lønlige Kors, som man ikke tør eller vil beklage sig over Nogen, foraarsager de Bedrøvede den meste Hjertesorg, — Noget, som vi, om Gud vil, skulle tale nærmere om i det Følgende.

§ 10. Af de anførte Ord af David sees da for det Første, at ogsaa de gudfrygtige Sjele ofte have en stor lønlig Nød, der ligger som en Byrde paa

*) Efter Luthers Oversættelse.

deres Hals og Hjerte, men som de dog ikke tale meget om eller klage meget over. David besværer sig ei alene paa dette, men ogsaa flere andre Steder herover: „Jeg er træt af mine Sukke; jeg gjennembløder hver Nat min Seng; med mine Taarer væder jeg mit Leie" (Ps. 6, 7). Naar Andre, vil han sige, nyde sin gode Nattero, saa tillader min Nød mig ikke at sove, men anfalder mig saa heftigt, at jeg væder mit Leie med mange hede Taarer. Da giver jeg ogsaa min Bedrøvelse saa meget hellere frit Løb, som Ingen ser mig, og jeg saaledes desto lønligere kan udøse mit Hjerte for min Gud. „Jeg er som en Døv — jeg hører ikke — og som en Stum, der ikke oplader sin Mund. Herre, for dit Ansigt er al min Begjæring" (Ps. 38, 14. 10), — som om han vilde sige: Jeg maa lade mine Fiender støie og rase, saalænge det behager Gud; jeg maa tage tiltakke med deres Beskjæmmelser, som om en Hund havde bidt mig; jeg tør ikke forsvare mig og har Ingen, som jeg kan klage for eller vente nogen Trøst af; dog sukker jeg til Gud og ved, at Han hellerikke foragter mit bedrøvede Hjertes Længsel og Begjæring. Og paa andre Steder: Under mine mange urolige Tanker i mit Indre kvæge dine Husvalelser min Sjel. Min Sjel fælder Taarer af Bedrøvelse, eller, som det lyder efter det Hebraiske: Min Sjel smelter eller bortdrypper af Bedrøvelse (det er et Billede, taget af et Voxlys, der staar paa et vindbart Sted, hvor Voxet smelter hurtigt for den viftende Lue og drypper uophørligt ned. Man kunde ogsaa forklare det ved Kemikernes Ovn, hvori Urterne udtrækkes ved Hjælp af en skjult Ild, saa at deres Kraft drypper ned, ligsom forvandlet til Taarer — Ps. 94, 19; 119, 28).

§ 11. Der mangler hellerikke Exempler paa Guds Børn, som have maattet drages med en hemmelig Hjertesorg. Da Abraham havde faaet Befaling af Gud til at ofre sin eneste, kjære Søn, saa var han vel rede til at adlyde; men saasom han maatte bære paa denne Nød i tre Dage, indtil han kom til Morias Bjerg, og ikke turde sige Noget derom hverken til sin Sara eller sin Søn eller sin Husfoged, saa kan man let tænke sig, hvilken haard Kamp han desaarsag havde at bestaa i sit Indre (1 Mos. 22, 2 flg.). Loth boede i Sodoma, blandt ugudelige og skjændige Mennesker, der, som Peter siger, „plagede ham og ængstede hans retfærdige Sjel" (1 Mos. 19, 4 flg.; 2 Petr. 2, 7. 8). Saasom han nu Ingen dersteds havde, for hvem han kunde udøse sin Sorg eller af hvem han kunde vente nogen Trøst, saa henføre vi ogsaa med Føie dette under den lønlige Nød. Om Isak og Rebekka fortælles, at de to kananitiske Kvinder, som deres Søn Esau imod deres Villie havde ægtet, gjorde dem allehaande Hjertesorg, eller, som man ogsaa kan oversætte det, gave deres Aand lutter Beskhed eller Malurt og Galde at drikke. Man kan let tænke sig, at disse to kjærlige og hellige Ægtefolk ikke have raabt høit over dette sit Huskors, efterdi det var paaført dem af deres egen Søn. Disse ugudelige Kvinder brugte formodentlig ofte Mund imod dem og overfusede dem med grove og frække Ord, Noget, som de imidlertid maatte finde sig i, uagtet det udentvivl har kostet dem mange lønlige Sukke og modige Taarer (1 Mos. 26, 35). Om Hanna, Elkana's gudfrygtige Hustru, er det bekjendt, at hendes Modstanderske og Medhustru Peninna saare krænkede og opirrede hende, saa at hun græd og aad ikke. Og omendskjøndt hun havde en fornuftig Mand, der elskede hende inderligt og talte trøsteligen til hende, lader det dog til at hun ikke vilde aabenbare ham alt det Onde, der vederfores hende, for ikke at opægge og bedrøve ham; derfor klager

hun sine lønlige Taarebønner derover for Gud, som ogsaa bønhørte hende i Naade (1 Sam. 1, 1 flg.). Et smukt Exempel paa en hemmelig Nød se vi i Nehemias, der sørgede dybt over Staden Jerusalems Ødelæggelse og den forstyrrede Gudstjeneste, græd og bad til Gud, saa at Kong Artaxerxes, hvis Mundskjænk han var, mærkede det paa ham og spurgte ham: Hvorfor ser du ilde ud? og du, du er ikke syg; det er ikke dette; men dit Hjerte er ilde tilfreds (Neh. 1, 4 flg.; 2, 2). Til deres Tal, der have været betyngede med en stor hemmelig Nød, kunne vi fremfor alle Andre henregne vor kjære Frelser, den Herre Jesum, om hvem der vel fortælles, at Han nogle Gange græd, men ikke, at Han nogensinde lo; thi efterdi Han skulde blive forsøgt i alle Ting i Lighed med os, dog uden Synd, for at Han kunde have Medlidenhed med vore Skrøbeligheder (Ebr. 1, 15), saa er ingen Tvivl om at Han ret tilgavns følte dette bedrøvelige og møiefulde Livs Elendighed, Nød, Angest, Sorger og Byrder. Han vidste ogsaa godt, at Han havde paataget sig at bøde for den ganske Verdens Synder, og den Bevidsthed hvilede udentvivl tungt paa Hans allerhelligste Hjerte. Hertil kom al den Anfegtelse og Paatrængenhed, hvormed Satan og Verden dagligen plagede Ham; thi man maa ikke tro, at Djævelen kun fristede vor Frelser de firti Dage i Ørken og siden i Hans hele Liv lod ham være i Fred; nei, noget Andet viser os, hvad Evangelisten siger: Der Djævelen havde gjort Ende paa al Fristelsen, veg han fra Ham, men dog kun til en Tid. Herren siger ogsaa selv: „Men I ere de, som ere blevne varagtige hos mig i mine Fristelser“ (Luk. 4, 13; 22, 28).

§ 12. Slige hemmelige Lidelser findes nu end den Dag i Dag paa alle Steder hos mange gudfrygtige Sjæle, Høie og Lave, Fattige og Rige, Lærde og Ulærde. Ak, hvor mange Tusind Sukke opstige ikke daglig fra de anfegtede og bedrøvede Hjerter til Gud! hvor mange Tusind Taarer udgydes ikke i den betrængte Christenhed, uden at den raa og sikre Verden ved det eller bekymrer sig derom! O, hvor mangt et Hjerte ligner ikke de røde og deilige, men dog ormstukne Æbler! Høie Personer, som Verden, der kun pleier at dømme efter Udseendet, holder for lykkelige, have sin store lønlige Sorg, der tærer som en Orm paa deres Hjerte. Under en prægtig Klædning skjuler sig ofte megen Hjertesorg, Angest og Nød. Jeg har læst, at man engang i en Fyrstes Hjerte fandt en Orm, som havde gnavet derpaa og efterhaanden fortæret det, saa at han tilsidst døde deraf. Dette er nu noget Sjeldent; men noget Almindeligt skulde jeg derimod tro det er, at ogsaa høie Personer ere besværede af lønlige Bekymringer, der lidt efter lidt svække deres Livskraft og modne dem til en tidlig Død. Om Markgrev Kasimir af Brandenburg og Hertug Henrik Julius af Brunsvig fortælles, at deres Hjerter efter deres Død bleve fundne sammenskrumpede ligesom en tom Pung, hvilket udentvivl kom af deres megen Sorg, Bedrøvelse og Nattevaagen. Jeg antager, at det Samme ogsaa nutildags finder hyppigt Sted, især de høie Personer, som i disse sidste Tider mene det oprigtigt med Gud, med Hans betrængte Kirke og sine fattige Undergivne. Saaledes gaar det ogsaa med mange formuende og rige Mennesker. Erfaringen lærer, at Rigdommen for Mange er som en Tornehæk (ligesom vor Frelser da ogsaa sammenligner Rigdom med Torner — (Luk. 8, 14), hvori de sidde og hvoraf de ikke have Andet end Stik og Hjertesaar. Den timelige Lyksaligheds Vin have de vel i Overflod; men den Høieste blander den ofte med saa meget (Trængselens) Vand, at den kun yder dem liden Glæde; Han lader ofte ved Siden deraf

saadanne sure Citronskiver fremsættes for dem, at deres Øine løbe i Vand, og saa at de ere mere kjede af Livet end en Bondemand, der maa lade sig nøie med Tyndtøl eller Vand. En bekjendt Theolog i vor Kirke*) fortæller, at han har kjendt en fornem Mand, der sad i et høit Embede, og som var plaget af indvortes Urolighed; da han nu engang saa en Bonde kjøre forbi med et Læs Ved, ønskede han, at han maatte være i hans Sted, naar han blot kunde blive fri for sin Hjertesorg. En Anden havde han hørt sige, at dersom enten den gode Gud vilde tage Alt, hvad han eiede, fra ham, saa at han maatte søge sit Brød ved hver Mands Dør, eller Han vilde byde ham at løbe igjennem en Ild, som var en hel Mil lang, eller svømme hundrede Mile gjennem Vandet, saa vilde dette dog være ham lettere og udholdeligere end hans haarde Anfegtelser.

§ 13. Saaledes er det ogsaa med mange Andre. Man ser mangt et Menneske gaa i Kirke i en net og sømmelig Klædning, og man ved dog ikke, hvor megen Sorg og hemmelig Nød der skjuler sig under den. Det vederfores mig paa et andet Sted, (end i Magdeburg) at en gudfrygtig og hæderlig Borgerkone, hvis Mand jeg ansaa for taaleligt velstaaende, engang blev siddende til allersidst udenfor Skriftestolen, til hvilken hun tilligemed andre Skriftebørn havde indfundet sig; da hun endelig kom ind til mig, var den gudfrygtige Sjæl saa beklemt, at hun i Førstningen ikke kunde fremføre et Ord; men snart begyndte hun at græde saa bitterligen, at den ene Taare fortrængte den anden, og saa at jeg selv ikke kunde holde mig for at græde med. Jeg mærkede nu, at hun bar paa en stor og lønlig Sorg, og bragte det ved venlig og trøstelig Tiltale dertil, at hun betroede mig den. Ak, sagde hun, min Mand og jeg ere yderlig fattige; de bestandige Krigsbyrder have aldeles udtømt os; vi eie ikke mere en Skilling i vort Hus og vor Hauge; vi ere i dyb Gjæld. Jeg sagde, at det havde jeg aldrigt tænkt, men vel formodet, at de formedelst de store Skatter ikke kunde have Synderligt tilovers; jeg haabede imidlertid, at de dog havde sit daglige Brød, især, siden jeg havde lagt Mærke til at de endnu stedse kom i Kirken i nette og pyntelige Klæder, og man ikke havde hørt dem beklage sig. Ak, sagde det bedrøvede Hjerte, Pantemændene vilde ogsaa forlængesiden havde taget vore faa Klæder formedelst tilbagestaaende Skatter, dersom vi ikke havde skjult dem i et Hul i Stadsmuren, som gaar bagenom vor Hauge, for at vi dog endnu kunde gaa i Kirke og søge Trøst i Guds Ord og dølge vor store Nød og Fattigdom for Verden. Og paa det Han, vedblev hun, kan lære vor Elendighed desto bedre at kjende, saa ved Han, at der nylig er død en Borgermands Kone i vort Nabolag, som jeg tilligemed andre Naboersker vaskede og paaklædte efter hendes Død; da vi nu bade Enkemanden om at give os et Linned at iføre det afsjælede Legeme, sagde han med Bedrøvelse, at hverken han eller hans Kone i lang Tid havde havt noget Linned at tage paa; thi Alt, hvad de erhvervede, havde de maattet give fra sig for blot at kunne forblive i sin Hytte og have Fred. Dette var nu meget sørgeligt og, som det forekom mig, meget beskjæmmende; men det vil ikke gaa mig og min Mand anderledes; thi nu have heller ikke vi noget Linned paa Livet, osv. Blandt Naboerskerne fandtes der en, som endnu eiede Noget, og hun gik selv hjem og hentede et Linned til den nævnte afdøde Kone; men Gud ved, om Nogen vil gjøre det Samme mod os. Jeg gjorde nu ved denne uformodede Leilighed, hvad en christelig, medlidende Præst bør gjøre, og har kun anført denne Tildragelse, for at man

*) Scherertz.

deraf kan se, hvor stor en Trængsel de gudfrygtige Sjæle mangesteds befinde sig i, og for derved at oplyse mit foreha-vendes Emne, de troende Sjæles lønlige Nød. Man vilde udentvivl kunne finde mange Andre, som ved alleslags Ulykkestilfælder, ved Krig og Brand, ved Sygdom og Deslige er komne i stor Gjæld og den yderste Fattigdom og som ikke tør klage derover for Nogen og ikke lade sig mærke dermed, for at de ikke foruden Fattigdommen ogsaa skulle paa-drage sig Spot og Foragt og gjøre Ondt værre.

§ 14. Ofte er et Menneske en Fremmed paa et Sted, og naar han kommer i Nød, ved han ikke, hvor han skal finde et gudfrygtigt og medlidende Hjerte, som han kan aabenbare sin Tilstand for og vente Trøst af. Han forsøger vel et og andet Steds, men træffer efter Guds Tilskikkelse paa en haard Mand eller en uvenlig uerfaren Kvinde, der afviser eller overfuser ham, hvorover han bliver sky, saa at han for Fremtiden hellere nedsvælger sin Sorg og raaber og sukker i Løndom til Gud fremfor at henvende sig til Flere. Jeg har selv haft Exempel paa at en hæderlig Kone, der var født af fornemme Forældre og havde nydt en god Opdragelse, blev skammeligen forladt af sin Mand, der havde ægtet hende under Foregivende af at eie en stor Formue; da hun nu reiste efter ham for at opsøge ham, kom hun i stor Nød og Elendighed; hun solgte saalænge hun havde Noget, og maatte lade det gaa for en Ubetydelighed (som da Verden ikke gjør sig nogen Samvittighed af neppe at give de Elendige, der af paatrængende Nød maa sælge sit Gods, den fjerde Del af hvad det er værdt). Da hun tilsidst Intet mere eiede, blev hun nødt til at bønfalde En og Anden om Hjælp, men maatte erfare, at vi vel have mange Christne i Kirken, men udenfor den, i Livet, i Handel og Vandel kun faa. Saasom hun nu blev uvenligt afvist, vilde hun siden heller lide Frost og Sult i den kolde og haarde Vinter end gjøre sin Nød videre bekjendt, indtil hendes Tilstand ved Guds Styrelse blev aabenbaret for et medlidende, christeligt Hjerte, som tog sig af hende; men hun havde da mistet sin Helbred ved Hunger, Frost, Sorg og Græmmelse og døde henimod Vaaren, kjed af den onde Verden og begjærlig efter og forvisset om Himmelen.

§ 15. Dog, der gives endnu andre Slags lønlig Nød. Mangen gudfrygtig og fredsommelig Mand har en stolt, fræk, arrig, trættekjær, drikfældig eller æreløs Hustru, der daglig gjør ham stor Hjertesorg, hvilken han imidlertid finder Betænkelighed ved at beklage sig over for Nogen, for ikke at blive til Spot for Verden. Paa den anden Side har mangen dydig og gudfrygtig Kvinde en ugudelig, utro, fordrukken, haard og tyrannisk Mand, som ei alene behandler hende ilde i Ord og Gjerninger, men ogsaa forsømmer sin Levevei, hengiver sig til sine Lyster og lader hende og Børnene lide Hunger og Nød hjemme. Men hun kan dog ikke faa det over sit Hjerte at klage og græde meget derover, efterdi hun maa frygte for end mere at forbitre sin Mand og opvække hans Ondskab imod sig eller for ligesaa snart at træffe Spottere som Trøstere. Der fortælles saaledes om en fornuftig og gudfrygtig Kone, at da hendes Mand engang havde slaaet hende, gik hun ind i sit Kammer og græd bitterligen. Da nu hendes Mand fandt hende der og spurgte hende barsk: Hvorfor sidder du her og græder? osv., svarede hun: Er det da ikke bedre, at jeg begræder min Ulykke her i Løndom end at jeg skulde udskrige den paa Gaden og give Verden Noget at glæde sig over? Saaledes have ogsaa Forældre mangengang sin skjulte Hjertesorg af et eller flere af sine Børn, der enten ere blevne vanføre og helseløse

eller røbe en eller anden Vanart og vedhængende Udyd, saa at de kan have daarligt Haab om dem. I den hellige Skrift fortælles, at „Efraim, Josefs Søn, havde Hjertesorg og Bedrøvelse af sine Børn;" thi de vare dragne ned til Gath for at tage Indbyggernes Fæ og bleve derover ihjelslagne af dem, hvisaarsag han kaldte en Søn, som hans Hustru havde født ham, Bria (eller Beria), hvilket betyder saa Meget som: i Ulykke (i Elendighed); „thi hun havde været i Ulykke i hans Hus" (1 Krøn. 7, 20 flg.). En bekjendt Theolog (Stratius) skriver: Der var etsteds en anseet Land-Adelsmand, hvis Søn var falden i Krigen, — hvis Stedsøn havde skudt sig og hvis Datter havde giftet sig imod hans Villie; han klagede sin Sorg for mig med grædende Øine og gjentog flere Gange de Ord: Ak, Herre Gud, hvad er dog ikke Barnekors for en stor Hjertesorg! En Anden skriver: jeg har en god Veninde af fornem adelig Stand, der har et særeget, tungt Kors i sit Barn; hun kom engang reisende flere Mile til mig, og da hun begyndte at klage over sin Elendighed, sank hun til Jorden og syntes at skulle græde sig tildøde for mine Fødder; dengang havde hun noksaa klare Øine; men nu er hun bleven blind af idelig Graad. En lønlig Nød er det ligeledes, naar et Menneske har noget paa sit Hjerte og sin Samvittighed, som Satan heftig angriber ham med og som han tror er af den Beskaffenhed, at han ikke tør aabenbare det eller klage derover for Nogen, osv. Og hvo kan beskrive den troende Sjels skjulte Nød, der ofte er saa foranderlig og mangfoldig, at en uøvet og uerfaren Christen ikke kan forestille sig det. De gudfrygtige Prædikanter som i Liv og Lære ter sig saaledes, at de bedrøvede Hjerter fatte Tillid til dem og søge Raad og Trøst hos dem, især de, som have været nogenlunde længe i Embedet, vide bedst, hvor megen Nød der er i Huse og Hjerter, hvorom man mindst skulde tænke det.

§ 16. Men det lønlige Kors og den skjulte Hjertesorg hører ogsaa (og dette er den anden Lærdom, vi ovenfor have hentet af Davids Ord) til de største og tungeste Prøvelser og besvære og medtage Hjertet over al Maade. Ligesom Erfaringen viser, at naar det ene Menneske aabenbarer den anden sin Nød, saa vælter han den dermed ligesom af sit Hjerte og deler den med sin Ven, saaledes ogsaa omvendt: naar Nogen holder sin Nød skjult, saa ængster dem ham saa meget mere og bliver gjerne stedse farligere og besværligere. De hemmelige Sorger ligne Blodiglerne og hænge sig ligesom ved det bedrøvede Menneskes Hjerte og udsuge alt Blod og al Kraft deraf. Jeg har seet, at Hvepsene om Høsten sætte sig paa de modne og søde Pærer, medens de endnu hænge paa Træet, og i kort Tid udspise dem saa aldeles, at kun den ydre sammenskrumpede Hud bliver tilbage, og om de end maatte efterlade Noget, saa er ogsaa det fordærvet og raadner snart. Heri har man et Billede paa de anfegtede og bedrøvede Hjerter, der holde sin Sorg og Nød hemmelig og derved efterhaanden udtæres. Naar man stemmer eller ved en Dam standsen Vandet, bliver det stedse dybere og mægtigere. Saaledes er det ogsaa med der Hjertesorg, som man vil dølge og ikke klage over for Nogen; den tiltager ofte saaledes at man tilsidst ingen Bund kan finde deri. Derfor kan man, fremfor paa andre bedrøvede Mennesker, snarest se det paa dem, som bærer paa en lønlig Nød, og naar man betragter dem, forstaar man let, hvad David siger: „Vær mig naadig, Herre; thi jeg er i Trængsel; hentæret af Kummer (ligesom et Klædebon af Møl) er mit Øie, min Sjel og mit Legeme; thi fortæret er mit Liv af Sorg og mine Aar af Suk; henfalden formedelst min Misgjerning er min

Kraft, og mine Ben ere hentærede" (Ps. 31, 10 flg.).

§ 17. Efter at vi nu korteligen have fremstillet Sagen, og idet maaske mangt et Hjerte vil finde, at ogsaa dets Tilstand i det Foranstaaende er afbildet, maa vi ogsaa i Guds Lysthauge, den hellige Skrift, sanke nogle Trøsteblommer, hvormed saadanne ængstede Sjele kunne blive styrkede og vederkvægede. Vi skulle da I.) lægge Mærke til, at Gud, Barmhjertigheds Fader og al Trøstes Gud, fører en særegen Opsigt med slige bedrøvede Mennesker. Som en alvidende Herre, kjender Han ikke blot deres Hjerters hele Tilstand; men som en god og kjærlig Fader sørger Han ogsaa for at de blive styrkede, trøstede, bevarede og opholdte, — som David lærer: „Du prøver Hjerter og Nyrer, retfærdige Gud! Mit Skjold er hos Gud, som frelser de Oprigtige af Hjertet" (Ps. 7, 10. 11). „Jeg er elendig og arm; Herren vil tænke paa mig" (Ps. 40, 18). „Herre, for dit Ansigt er al min Begjæring, og mit Suk er ikke skjult for Dig" Ps. 38, 10). „Du tæller, hvor ofte jeg flygter; tag mine Taarer i din Flaske: staa de ikke i din Bog?" (Ps. 56, 9). Vor Frelser siger, at dersom vi bede til vor Fader, som er i Løndom, saa skal vor Fader, som ser i Løndom, betale os aabenbare, det er: Han vil oplade sin Naade og Miskundhed saaledes over os, at Enhver kan se, at vi ere blevne bønhørte. Et gudfrygtigt Menneske ynkes jo, naar han mærker, at Nogen har en lønlig Nød og ængstes af Tungsindighed, og han vil ganske vist ikke undlade at trøste og hjælpe ham. Jeg har nylig havt Exempel paa en Moder, som havde en Søn paa femten til sexten Aar, der var plaget af Tungsindighed og mange sørgmodige Tanker; ak, hvor inderligt sørgede hun ikke over ham! hvor mange hede Taarer udgjød hun ikke for hans Skyld! hvor meget bad hun ikke, at man vilde komme ham tilhjælp med fornøden Undervisniug og Trøst! Hun forsikrede, at naar han gik ud af Stuen, især om Aftenen, ledsagede hun ham med sine Øine og sit Hjerte; naar han gik tilsengs, fulgte hendes Kjærlighed ham; ja, hun vaagede over ham, og hans Bedrøvelse tillod hende ikke at sove. Jeg har seet, at gudfrygtige Husbonder og Madmødre, som kunne have havt en Tjenestepige, der var tilbøielig til Tungsind, have baaret hjertelig Omsorg for hende, behandlet hende godt og venligt, talt trøstelig til hende og forøvrigt bidraget Alt, hvad muligt var, til hendes Bevarelse og Opretholdelse. Hvad skulde vi da ikke kunne vente os af vor Gud, som er Kjærligheden selv og mod hvis Godhed alle Fædres og Mødres saavelsom alle medlidende, gudfrygtige Menneskers Godhed er at agte for Intet?

§ 18. Ligesom Skriften taler om de Troendes skjulte Nød, saaledes taler den ogsaa om Guds skjulte eller gjemte Godhed, hvilken den pleier at kalde „Herrens Fortrolighed eller fortrolige Samfund" (Ps. 31, 26; 25, 14; Job 29, 4), hvorved de blive trøstede, styrkede og opretholdte i dette sit lønlige Kors. Guds faderlige Opsigt og Forsorg, Hans Godheds Aabenbarelse i Hjertet, Hans indvortes Trøst, Hans hemmelige stærke Tiltale og den uformærkte Meddelelse af Hans Kraft kaldes ogsaa „det skjulte Manna" (Aab. 2, 17), fordi den Høieste er kostbar derpaa og holder det hemmeligt og ikke meddeler det til Nogen uden til sine ved Anfegtelser og Trængsler udmattede Børn, og det paa en skjult Maade, saa at de ikke selv vide, hvorledes det gaar til, at de leve og holde saa længe ud under saamange hjertenagende Sorger og Ængstelser. Saaledes synes det da vel, som om dybtbedrøvede Mennesker, der have et stort og lønligt Kors, bære det alene; men naar man rigtigt betænker det, saa bærer Gud baade

dem og deres Kors; de leve, røres og ere, de stride og kjæmpe, holde Stand og seire i Hans Naade; de ere mægtige i Hans Kraft. Herhen sigte de deilige end af en bedrøvet Sjel hos Profeten, hvor den siger: „Naar jeg sidder i Mørket, er Herren Lys for mig“ (Mika 7, 8), — som om den vilde sige: Om du end er bedrøvet af Hjertet, berøvet al jordisk Trøst, forladt af Mennesker og blottet for al Hjælp, saa at det gaar mig som en Vandringsmand, der i Nattens Mulm er kommen bort fra Veien, saa at han hverken ved ud eller ind, ei heller hører eller ser noget Menneske, som han kan spørge om den eller raabe til om Hjælp, saa er dog Herren mit Ord det er: min Trøst, min Kraft, min Frelse; Han lader sit Naadeslys skinne ind i mit bedrøvede og sorgfulde Hjerte; Han indgiver mig gode Tanker; Han giver mig Midler og Veie til at blive fri for min Nød og aabenbarer sin forunderlige Miskundhed over mig — saaledes som Erfaringen pleier at forklare dette og lignende Skriftens Sprog.

§ 19. Hvorledes den Herre Jesus har findet mod saadanne lønligt Bedrøvede, viser ei alene Hans offentlige Indflydelse og trøstelige Tilraab: „Kommer hid til mig, Alle, som arbeide og ere besværede! og jeg vil give Eder Hvile“ (Matth. 11. 11, 28), men ogsaa den deilige Beretning om Maria Magdalena, der sad ene ved hans Grav i Josefs Hauge og græd bitterligen, efterdi hun mente at have mistet sin Herre, sin Jesum. Ei alene Englene viste sig for hende og spurgte om Aarsagen til hendes heftige Graad, men ogsaa Herren selv, der sagde: „Kvinde, hvi græder du? hvem leder du efter?“ gav sig tilkjende for hende og tiltalte hende trøsteligen: „Gak til mine Brødre, og sig dem: jeg farer op til min Fader og Eders Fader og til min Gud og Eders Gud“ (Joh. 20 1, flg.). Et Exempel herpaa have vi ligeleds i de to Disciple, der gik fra Jerusalem til Emmaus og som visseligen ogsaa havde en saadan Hjertesorg, at de ikke vidste, hvor de skulde vende sig hen; med dem giver Han sig i Følge, vandrer med dem og forlader dem ikke, forinden Han har styrket dem i Troen og glædet dem med Overvisningen om, at Han levede (efterdi de ansaa ham for død). Saaledes forholder Han sig endnu med alle gudfrygtige Hjerter, der have et lønligt, tungt Kors. Sidde de i en Vraa, i en Hauge, under en Tornebusk og græde, saa giver Han Agt paa dem og tæller deres Taarer. Gaa de for Sørgmodighed ud paa Marken, saa følger Han efter dem med sin søde Kjærlighed og Miskundhed og ledsager dem, for at de ikke skulle synde og overgive sig altfor meget til sin Bedrøvelse, saaledes som jeg ser, at vi allerede ovenfor have berørt. Herhen hører ogsaa Herrens trøstelige Tiltale til sine Tjenere, Biskopperne i Efesus og Smyrna: „Jeg ved dine Gjerninger og dit Arbeide og din Taalmodighed, og at du ikke kan fordrage de Onde — — og du har Taalmodighed, og du har arbeidet for mit Navns Skyld og er ikke bleven træt. — — Jeg ved dine Gjerninger og din Trængsel og din Fattigdom — — og Bespottelsen af dem, som sige sig selv at være Jøder. — — vær tro indtil Døden; saa vil jeg give dig Livsens Krone“ (Aab. 2, 2. 3. 9).

§ 20. Ikke mindre giver den Hellig Aand, der er alle bedrøvede Hjerters sande Trøster, i Naade Agt paa dem, som ængstes af indvortes Nød og lønlige Sorger. Thi ligesom de ikke kunde holde Noget saa hemmeligt for Ham, at Han ikke skulde vide det, saaledes lader Han det hellerikke mangle paa indvortes hemmelig Tiltale, hvorom Verden ved ligesaa Lidet som om deres Nød, hvilket man blandt Andet kan se deraf, at saadanne Mennesker ofte have saa gode og trøste-

lige Tanker og Indfald, og at der ofte rinder dem uventet isinde, hvad Trøstefuldt de kunne have hørt, læst eller erfaret for mange Aar siden. De finde vel ofte, at deres bedrøvede Hjerte fremføre mange Klage og Sukke i deres Indre og maaske gjør deres Nød ti Gange større end den er; men de finde ogsaa, at den Hellig Aand kraftig gjendriver det, formaner dem til Taalmodighed og Haab og forvisser dem om Guds uudeblivelige Hjælp. En gudfrygtig Sjel, der sad i sit Kammer og udgjød mange bitre Taarer over sin Fattigdom, som hun dog undsaa sig for at gjøre Verden bekjendt med, faldt det ind, at hun engang havde hørt i en Prædiken, at de Troende under sit Kors lignede beskaarne Vinranker, der ligesom græde over at de ere saarede og behandlede saa haardt; men paa Graaden følger Vinen, hvilket var blevet forklaret ved den gudfrygtige Arnds Ord: O salige Taarer, som Gud skal aftørre! Den, som blot kunde græde ret tilgavns her, for at han kunde blive desto mere glædet hisset! Dette skjænkede hende en kraftig Trøst, saa at hun tænkte ved sig selv: saa er da ogsaa du som en beskaaren og opbunden Vinranke; thi Gud har vældigt beskaaret dine timelige Midler og bundet dine Hænder, saa at du ikke er rigere paa Noget end paa Sorger og Taarer; men saa vil ogsaa Glædesvinen omsider følge ovenpaa, og Gud skal ogsaa aftørre hver Taare af dine Øine. En anden gudfrygtig Kvinde blev pludseligen syg og siden lam, saa at hun hverken kunde bruge Hænder eller Fødder, men maatte lade sig løfte og bære allestedshen; hendes Egne saavelsom Andre tilskreve onde Mennesker dette pludselige Tilfælde og viste sig meget utaalmodige, saa at hun selv var nær ved at fortvivle derover. Hun havde imidlertid for et halvt Aars Tid siden hørt i en Prædiken ved Forklaringen over de Ord af vor Frelser: „I skulle græde og hyle; men Verden skal glæde sig; I skulle være bedrøvede: men Eders bedrøvelse skal vorde til Glæde" (Joh. 16, 20,) at Guds Børn i Trængselens Tid ligne Rosentræerne om Vinteren, paa hvilke der ikke er Andet at finde end visne Blade og en Mængde hvasse Torner; men ligesom de deiligste Roser i sin Tid fremvoxe af de elendige Tornebuske, saaledes skal ogsaa de Gudfrygtiges Elendighed og Bedrøvelse vorde omskiftet til lutter Glæde og Herlighed. Ak, sagde hun til sin Sjelesørger, der besøgte hende i hendes Elendighed, nu er jeg ligesom et Rosentræ om Vinteren; nu er der Intet uden Elendighed at finde paa mig; for mine Paarørende og Venner er jeg ligesom en Busk, der er fuld af Pigge og som de ikke kunne røre ved eller se paa uden Mismod; men jeg er vis paa og har den faste Tillid til min Gud, at Han skal fornye og glæde mig, og at mine Kjære endnu skulle plukke Roser af mig. Og dette Haab blev hellerikke skuffet.

§ 21. Jeg anfører gjerne saadanne Exempler, fordi de ei alene i og for sig ere skjønne og trøstelige, men fordi de ogsaa tjene til paa en smuk Maade at oplyse, at den Hellig Aand ikke folrader de bedrøvede Sjele, men som en trofast Ven og Talsmand kommer deres Skrøbelighed tilhjælp og selv i den allerlønligste Nød lader dem mærke Hans Tilstedeværelse og Iboelse. Hvad skader det da, du christelige Hjerte, at din Nød, er skjult, — at du ikke tør klage derover for Nogen — at Verden intet ved eller vil vide deraf, naar den kun ikke er skjult i Himmelen, — naar kun Gud kjender den, Han, som ser i Løndom og som prøver Hjerter og Nyrer? Du maa nu klage derover eller ikke, — En kjender den, din Fader i Himmelen, din Jesus, din Trøster, din Sjeleven, den Hellig Aand. Saa lønligen kan du ikke sukke, at det skulde være skjult for din Gud; saa lønligen kan du ikke sørge i din Sjel og

ængstes hver Dag, at din Herre Jesus ikke skulde mærke det. „Han ransager og kjender dig; hvad enten du sidder, eller du staar op, da ved Han det; Han forstaar din Tanke langtfra; din Sti og dit Leie udgransker Han, og alle dine Veie kjender Han grant; thi der er ikke et Ord paa min Tunge, — se, Han ved det Altsammen" (Ps. 139, 1 flg.). Men hvad Han ved, det ved Han som en Fader, Broder, Brudgom og trofast Ven og vil ogsaa tage det saaledes til Hjerte og ikke lade dig mangle virkelig Hjælp, saasnart Han finder det godt og tjenligt. Hvilken fast Tillid havde ikke Naomi til at Boas, som en gudfryglig, ærekjær og medlidende Mand, snarligen vilde bestræbe sig for at hjælpe hende og Ruth, naar han lærte deres Nød og deres Mening at kjende. „Hold dig nu i Ro, min Datter," sagde hun, „indtil du faar at vide, hvorledes Sagen vil falde ud; thi den Mand hviler ikke, førend han idag faar bragt Sagen til Ende" (Ruth. 3, 18). Skulde da ikke vi have den Tillid til vor Gud, at Han ikke vil hvile, førend Han faar bragt vor Sag og vor Nød til Ende og ydet os en Hjælp, som vi kunne glæde os over? Hvo [illegible] kunne gaa forbi uden at hjælpe et lidet Barn, der er faldet i en Vandkum, saa at det ikke kan skrige, men kun ligger og spræller og er i Fare for at omkomme? Og skulde vor Gud, den naadige og barmhjertige Herre, lade de gudfrygtige Hjerter, der ere stedse i en Nød, hvori de hverken kunne klage eller raabe, være uden Trøst og Hjælp? Saadanne kan man sammenligne med de dødssyge eller af Slag rammede elendige Mennesker, der ikke kunne tale og med Munden bede om Hjælp; de tale og bønfalde derimod med sit ynkværdige Udseende og røre og bevæge derved alle christelige Sjele. Skulde de Troendes Sukke og Taarer, der fortie sin Nød og nedsvælge sin Sorg, intet Indtryk gjøre paa vor Gud?

§ 22. Saa tjener det II. ogsaa til de gudfrygtige lønligen ængstede Sjeles Trøst, at de i saadan Nød have en fri Adgang til Gud, — at de dristigt kunne aabenbare Ham sin Sorg, som de ikke tør eller ville klage over for noget Menneske, og at de hos Ham kunne vente sikker Trøst og Lettelse, om end ikke hurtig Hjælp og Redning. Man kan ikke negte for at uagtet Herren vor Gud, som ovenfor sagt, kjender sine Troendes lønlige Nød, saa befrier Han dem ikke altid strax derfra; thi dette saavelsom Hans Troendes aabenbare Kors har sin Tid og sin Nytte. En skjult Lidelse er ofte lig Fjæren i de smaa Uhre, der holder Alt i Gang, ligesom Loddet i de store; den vedligeholder Troens Kraft, Bønnens Iver, Ydmyghedens, Taalmodighedens, Haabets osv. Øvelse. Ikkedestomindre forunder Han dem den Naade, at de kunne tale med Ham som en Mand med sin Ven, udøse sit Hjerte i Hans Skjød og derved lette det, saa og søge Raad og Trøst hos Ham, indtil den Tid kommer, da Han tager Byrden af dem og glæder dem med fuldkommen Redning. Til Stadfæstelse herpaa tjene vor Guds ofte gjentagne Befalinger og Forjættelser, — som naar Han siger: „Kald paa mig paa Nødens Dag, saa vil jeg udfri dig, og du skal prise mig" (Ps. 50, 15), og ved David: „Forlader Eder paa Ham til enhver Tid, I Folk! udøser Eders Hjerte for Hans Ansigt!" Gud er vor Tilflugt (Ps. 62, 9), hvilke Ord Luther forklarer saaledes: „Udøser Eders Hjerte for Ham; klager kun frit; skjuler Intet for Ham; det være sig, hvad det være vil, saa udkaster det kun i Dyngevis for Ham, som naar I aabne Eders Hjerte ganske og aldeles for en god Ven; Han hører det gjerne, vil og gjerne hjælpe og raade; undser Eder ikke for Ham, og tænker ikke, at det er for stort og for meget; frisk ud dermed! var det end hele Sække fulde af Mangler — saa

ud med det Altsammen! Han er større og kan og vil gjøre Mere end vore Brøst ere; udstykker det ikke for Ham! Han er ikke et Menneske, som man kunde bede og tigge for meget; jo mere du beder, desto hellere hører Han dig," osv.

§ 23. Hvad nu den kongelige Profet tilraader Andre, det har han ogsaa selv gjort, som han paa et andet Sted lærer, sigende: „Med min Røst raaber jeg til Herren; med min Røst beder jeg ydmygeligen til Herren. Jeg udøser for Hans Ansigt min Kummer; min Nød giver jeg tilkjende for Hans Ansigt" (Ps. 142, 2. 3). Han bruger her Billedet af et Kar, som omstyrtes og aldeles tømmes, saa at Intet bliver tilbage deri, og vil sige Saameget som, at han blotter og afklæder sit Hjerte ganske for sin Gud med al dets Kummer og Nød, hvilket vidner om stor Godhed paa Guds og stor Tillid paa Hans Side. Der er ingen Grund, hvorfor ikke alle gudfrygtige Sjele skulde trøstig efterfølge ham og gjøre det Samme, allerhelst, da Herren endvidere siger: „Jeg, jeg er Herren, og der er ingen Frelse uden jeg. Mon der være en Gud foruden jeg? der er ikke en Klippe; jeg kjender den ikke. Vender Eder til mig, og bliver frelste, alle Jordens Ender, (Alle og enhver, hvorsomhelst paa Jorden I bo); thi jeg er Gud, (jeg er god, naadig, mægtig og trofast; jeg kan og vil hjælpe), og Ingen ydermere" (Esai. 43, 11; 44, 8; 45, 22). Og paa et andet Sted: „Jeg siger til et Folk, som ikke er kaldet efter mit Navn (til Hedningerne: se, her er jeg; se, her er jeg. Jeg udbreder mine Hænder den ganske Dag til et gjenstridigt Folk, til dem, som vandre efter sine egne Tanker paa en Vei, som ikke er god" (Esai. 65, 1, 2). Naar nu Gud Herren tilbyder Hedningerne, som ikke paakalde Hans Navn, sit aabne og udbredte Skjød og udstrækker sin Haand til det ulydige og gjenstridige Folk, hvor meget mere skal Han „da ikke gjøre det imod sine kjære og lydige Børn, der se sig ængsteligen om efter Trøst og søge Lettelse for sine Hjerter hos Ham!

§ 24. Herhen hører desuden en og anden skjøn Udtryksmaade, som den Hellig Aand betjener sig af om denne Sag, — som naar Kong David siger: „Vælt paa Herren din Vei, og forlad dig paa Ham; Han skal gjøre det" (Ps. 37, 5), og paa et andet Sted: „Kast paa Herren, hvad dig beskikkes" (Ps. 55, 23), og Salomo: „Vælt dine Gjerninger paa Herren; saa skulle dine Anslag stadfæstes" (Ordspr. 16, 3). Meningen hermed er, at alle de Sorger og al den hemmelige Nød, som de Troende ofte længe nok have omvæltet i sine Tanker og arbeidet sig trætte paa, skulle de vælte hen for Guds Fødder eller kaste i hans Skjød og saa ikke bekymre sig videre derom, i det trygge Haab, at Han nok vil gjøre det og lede Alt til et saadant Udfald, at de kunne takke Ham med Glæde. Jeg finder endnu et andet smukt Udtryk, som passer sig paa dette Sted, nemlig, hvor han siger: „Bøi til mig dit Øre; red mig hasteligen" (min Gud — Ps. 31, 3)! Vel ved jeg, at dette er talt paa menneskelig Vis om Gud; jeg ved imidlertid ogsaa, at den Hellig Aand ikke taler saaledes for Intet, men for at vi skulle tænke over Sagen, sammenholde den med de menneskelige Ting og uddrage deraf, hvad der tjener til vor Trøst. Nogle forklare denne Talemaade ved at sige, at Billedet er hentet fra Konger eller andre Store og Vældige her i Verden, som pleie at sidde paa en ophøiet Stol, naar de give Nogen Foretræde, og som bukke sig og bøie Hovedet til Siden, naar de nøiagtigt og naadigt ville høre, hvad den, der ligger paa Knæ eller staar foran dem, siger. Andre tro, at Profeten har tænkt paa en Fader, der er en stor og høi Mand, som maa bukke sig og bøie Øret til sit

lille Barn, naar han vil tale sagte med det. Jeg holder for, at man bedst kan forklare det ved Billedet af et Par fortrolige Venner, som, naar de ville meddele og i Hemmelighed sige hinanden Noget, pleie at bøie Øret til hinanden. Den dyrebare Arndt har skjønne Tanker herom. „Her lære vi", siger han, „hvorledes Guds Børn pleie at tale med sin Fader, nemlig som den ene Ven med den anden, som et Barn med sin Fader: Ak, min Fader, bøi dit Øre hid til mig! Se, det gjør Troen, den barnlige Tillid og Kjærligheden, der saaledes omfavner Gud og falder Ham om Halsen (sigende:) Ak, kjære Gud, Du ved og kjender al min Nød; for dig alene vil jeg klage derover og ligesom hviske Dig den lønligen ind i Øret, saa Djævelen og Verden ikke skulle høre det; de kunde ellers udle og forhaane mig. Djævelen, den Bespotter og Løgner, skjænder og haaner Alt, hvad vi ellers tale og gjøre; men hvad jeg og min Gud tale lønligen sammen, det maa han lade være uskjændet."*)

§ 25. Velan da, I gudfrygtige Sjele, efterdi Gud har forundt Eder den Naade, at I tør aabenbare Eders Nød dristigt for Ham, og efterdi I vide, at Gud er trofast og en kjærlig Fader, der ikke beskjæmmer Nogen, — efterdi Han holder Himmelens og Naadens Dør aaben for Eder i den mørke Nat, da alle andre Døre ere tillukkede, saa værer desto frimodigere i Eders Kors, og bærer Eders for Verden skjulte Nød desto villigere og gladere den Tid, det saa skal være! Volder Korset Eder altfor stor Angest, eller vil det blive Eder altfor tungt, saa skynder Eder til Eders Faders Skjød, og udøser der Eders ganske Hjerte tilligemed al dets Nød! Skynder Eder ind i et Kammer, i en Krog, hvor intet Menneske ser eller hører Eder, og beder heftigt til Gud, der ser i Løndom! „Lader Eders Begjæringer fremføres for Gud i Paakaldelse og Bøn!" (Fillipp, 4, 6). Beder med saadan Andagt og Iver, at det bliver vitterlig i Himmelen, at en bekymret Sjel staar udenfor Døren! Kundgjører Gud, hvad I ikke ville skal vorde kundgjort for Verden! Siger; ak, min Fader og min Gud, der ser ind i mit Hjertes inderste Grund og saaledes kjender min skjulte Nød bedre end jeg kan sige Dig det, hjælp mig! forlad mig ikke! lad mig ikke blive beskjæmmet! Du har befalet, at vi skulle kalde paa dig i Nøden, — at vi skulle kaste vor Sorg og Byrde paa Dig og vælte vore Bekymringer hen for dine Fødder. Her bringer jeg mit arme, betrængte Hjerte med al dets Angest og Nød; for Dig klager jeg over hvad jeg ikke tør klage over for noget Menneske, — hvad jeg ikke tør nævne for den spottesyge Verden, der pleier at le af andre Menneskers Skam og Skade; tag det til Hjerte, min Gud, og hjælp mig; Sker det ikke strax, saa skjænk mig imidlertid Trøst og Taalmodighed! osv. Det kan ikke slaa feil, at Hjertet da maa føle Lettelse, og at Gud vil lade Eder erfare, at I ikke forgjeves have sat Eders Lid til ham som til intet Menneske i Verden.

§ 26. Til de bedrøvede Sjeles Trøst skulle vi ogsaa III overveie, at den trofaste Gud ikke forlader dem, men mangengang uventet afhjælper deres lønlige Nød og forskaffer dem Ro, naar de mindst tænke det. I den hellige Skrift have vi et Exempel herpaa i Hanna; efterat hun med mange Taarer havde udøst sin Hjertesorg for Gud, irettesatte Ypperstepresten Eli hende, som om hun var drukken; men da hun svarede: Det er ikke saa, min Herre; jeg er en Kvinde, som er dybt bedrøvet i Aanden, og jeg har ikke drukket Vin eller stærk Drik; men jeg har udøst mit Hjerte for Herrens Ansigt, trøstede han hende og sagde: Gak hen med Fred, og Israels Gud

*) Arnd over den 31te Psalme.

skal give dig din Begjæring, som du begjærede af Ham. Da gik hun sin Vei og aad, og hendes Ansigt var ikke ydermere bedrøvet. Snart paafulgte ogsaa den forønskede Hjælp; thi Herren kom hende ihu: hun blev frugtsommelig, da Aaret var omme, og fødte Samuel (1 Sam. 1, 14. 19). Lægger Mærke hertil: efterat hun havde udøst sit Hjerte for Gud, følte hun sig lettet; hun var ikke længer saa bedrøvet; saasnart Regnet havde udtømt sig, klarnede det op i hendes Sjel, og ikke længe efter kom hun til at glæde sig i sin Guds Godhed og Hjælp. Her er ogsaa den gamle Tobias's og Saras, en gudfrygtig Jomfrues, Exempler paa sit rette Sted. Disse havde Begge en stor lønlig Nød at kjæmpe med. Tobias blev bespottet af sin egen Hustru, der forekastede ham hans Elendighed, — at hans Retfærdighed kun var indbildt og hans Almisser spildte, hvorover han blev saa bedrøvet, at han forlod sit Hus og gav sig til at sukke og græde og klage sin Nød for Gud. Samme Dag blev ogsaa Sara overfaldt af sin Faders Piger med grove Beskyldninger og Skjældsord, saa at hun blev nødt til at gaa op paa et Værelse oven i Huset og grædende anraabe Gud om Hjælp. Her have vi da et Par bedrøvede Sjele, der udøse sin Hjertesorg for Gud, og det ikke forgjeves og uden Nytte. Thi deres Begges Bønner, siger Skriften, bleve hørte for den store Guds Herlighed. Paa den samme Tid vendte Tobias om og gik ind i sit Hus, og Sara, Raguels Datter, gik ned af sin Sal, ligesom det hellerikke varede længe, forinden den virkelige Hjælp kom, og det paa en Maade, som de mindst havde ventet (Tob. 2, 22; 3, 1 flg.). Da vor kjære og dyrebare Frelser blev betagen af en Sjeleangst uden Lige i Haugen paa Oliebjerget, saa at endog blodig Sved trængte ud af Hans Legeme, og Han ikke havde et Menneske omkring sig, der kunde have sagt Ham et Trøstens Ord, blev en Engel fra Himmelen seet af Ham og styrkede Ham (Luk. 22, 43 flg.). Da Paulus havde været berøvet sit Syn i tre Dage, i hvilke han hverken aad eller drak, men, som man let kan slutte sig til og som Skriften ogsaa tilkjendegiver, bad ivrigt, sendte Herren ham Ananias, der skulde bistaa ham med Trøst, indtil han fik sit Syn igjen, blev døbt og fyldt med den Hellig Aand (Ap. Gj. 9, 9 flg.). O, hvor mangt et gudfrygtigt Hjerte, der sukker og beder til Gud i sin hemmelige Nød, sender Herren ikke endnu en Engel, en tro og gudfrygtig Prædikant, eller opvækker det et andet medlidende, christeligt Hjerte, der trøster, glæder og sørger for det! Jeg kjender mange saadanne Exempler, har og paa andre Steder anført nogle, hvoraf man kan se Guds faderlige Omsorg for de skjulte Korsdragere. Den navnkundige Theolog i vor Kirke Dr. Ægedius Hunnius fortæller etsteds, at da han i sin Ungdom blev opdragen i Klostrene Adelburg og Maulbrunn blandt onde og forføriske Knægte, ledede og styrede dog Gud ham saaledes, at han ikke lod sig forlede af dem. Det hændte sig imidlertid, at da han og nogle af hans Medlærlinger engang sad sammen og talte om forskjellige Ting, bragte en af dem ogsaa den Synd paa Bane, som ikke skal forlades Menneskene, hverken i denne Verden, ei heller i den tilkommende, nemlig den saakaldte Synd (Bespottelse) imod den Hellig Aand. Herved blev der ligesom stukket ham en Braad i Hjertet, og en pludselig og rædsom Anfegtelse kom over ham; thi da han ikke vidste, hvad denne Synd egentlig var, indskjød Satan ham: Tænk, om du har begaaet Synd imod den Hellig Aand! Usigelig bedrøvet herover, gik han tilsengs, græd og bad og paakaldte Gud inderligt om Natten om, at Han vilde vise ham Barm=

hjertighed og opreise ham med Trøst. Da han nu for Sorg og Graad havde sovet ganske lidet og stod saare bekymret op om Morgenen og gik til Skolen og satte sig paa sin Plads, fandt han aldeles uventet en Bog liggende aaben paa Bordet, uden at han vidste, hvorfra den var kommen, nemlig Joh. Spangenbergs Margarita theologica*). Da han saa i den, faldt hans Øie strax paa det Spørgsmaal, hvad Synd imod den Hellig Aand er, tilligemed Svaret, hvori den efter den hellige Augustinus saavelsom Andre beskrives saaledes, at dertil hører finalis inpoenitentia eller haardnakket Ubodfærdighed indtil Enden. Ved at læse dette følte han sig kraftigt trøstet og tvivlede ikke i mindste Maade om, at denne Bog ifølge en særdeles Guds Styrelse havde maattet ligget opslaaet just paa dette Sted. O, hvor mangengang sker det ikke endnu, at et bedrøvet Hjerte ved at opslaa Bibelen eller en anden gudelig Bog finder et Sprog eller en Trøstetale, som forskaffer ham Ro og Fred!

§ 27. Jeg ved en Mand, som var kommen tilbage fra Krigen og begyndte at drive en borgerlig Næring, men som heri kun mærkede liden Fremgang og Velsignelse. En Nat laa han og sørgede og ængstedes herover og fandt det især haardt, at han, som var udsprungen af en fornem Æt der paa Stedet og havde arvet en temmelig betydelig Formue efter sine Forældre, nu skulde være Hvermands Spot og ikke vide Udvei til at ernære sig anstændigt. Med denne Kummer gik Satan vældigt løs paa ham og bragte ham lige til Fortvivlelse, idet han siden har tilstaaet, at han næsten havde fast besluttet at stikke sig ihjel med sin Kaarde, der hang i Nærheden af hans Seng. Men Gud, der giver Agt paa de elendige og bedrøvede Sjele og ikke vil, at nogen eneste skal fortabes, føiede det saa, at hans Søster, i hvis Hus han dengang opholdt sig, men som Intet vidste om hans sørgmodige og fortvivlede Tanker, stod tidligt op, og, idet hun syslede med sit Husstel, sang med glad og frimodig, høi Røst: „Hvo sig forlader paa Guds Naade, Forhvervet os ved Christi Død, Og vil af Gud sig lade raade, Den frelser han af Sorg og Nød. Betro dig til den Gud og Mand, Saa bygger du vist ei paa Sand," osv. Dette hører det bedrøvede Menneske og øser deraf saadan Trøst, at han staar op, beder Gud om Naade og sine Synders Forladelse og beslutter at stole paa Gud; saa vilde han hellerikke blive beskjæmmet, — ligesom da den trofaste Gud forlængesiden uformodentligen har anvist ham Midler, hvorved han er bleven rigeligen hjulpen.

§ 28. En brav udenlandsk Lærer fortæller en Tildragelse med en adelig Enke, som i sin Mands levende Live havde været i god Forfatning, men efter hans Død var nedsunken i stor Fattigdom. Da hun nu engang var i den yderste Nød og med mange hede Taarer klagede for Gud over sin Fattigdom og Elendighed, fandt hun kort efter en ikke liden Sum Penge, der, uden al Tvivl ved Guds Styrelse, var lagt tilside i en Krog (hvilket hendes Mand formodentlig havde pleiet at gjøre) og hvorved hendes Nød for dengang blev afhjulpen. Jeg har kjendt en fattig, men gudfrygtig Præste-Enke, som hellerikke altid vilde være sin Nød bekjendt og som ofte befandt, at Gud vidste Raad, naar hun intet vidste. Engang henimod Vinteren var hun meget bedrøvet og sagde til sine Børn, at de maatte bede flittigt til Gud, at Han vilde forskaffe hende og dem Midler til Livsophold i den forestaaende Vinter; thi hun selv vidste og øinede ingen. Da hun en Dag var gaaet ud for at tale med en fortrolig Veninde om

*) Det er: Theologisk Perle.

Noget, tildrog det sig ved Guds Styrelse, at en Adelsmand, der kun havde seet hende en eneste Gang og som havde faaet Underretning om hendes Tilstand saavelsom om hendes gudelige Levnet og flittige Bønner, imod al Formodning sendte en Vogn til hendes Dør, belæsset med Korn og andre Fødemidler, en Guds Godhed, som hun ikke noksom kunde forundre sig over og som hun takkede Ham for med mange Glædestaarer. Dog, naar skulde jeg blive færdig med at anføre alle de Exempler, som man finder her og der og selv i sin Livstid kan have lagt Mærke til og af hvilke man tydeligen kan se, hvor skjult, men naadigt Gud leder de lønligt nødlidende og bedrøvede Hjerter og sørger for dem? Sandeligen, den gamle Gud lever endnu; Hans Hjerte er ikke forandret og Hans Haand ikke forkortet. Hos Ham er der hverken Mangel paa Raad eller Daad, hverken paa Villie eller Evne. Værer derfor trøstige, I kjære Sjele, der drages med Eders lønlige Kors! Gud vil høre Eders Sukke, tælle Eders Taarer, ynkes over Eders Nød og omsider tage Eders Byrde af Eder. Af Eders skjulte Nød skal der omsider blive lutter aabenbar stor Glæde, enten i dette eller i hint Liv. Gud skal betale Eder aabenbare alle de Bønner, I have bedet i Løndom, — alle de Taarer, I hemmeligen have udgydt, alle de Sukke, I ubemerket have opsendt til Ham, og befri Eder fra al lønlig og aabenbar Trængsel evindeligen.

Mit Haab til Gud alene staar;
Ihvor det gaar,
Vil jeg paa ham kun bygge.
I Nød og i Gjenvordighed
Mit Tilflugtssted
Er under hans Vingers Skygge.
Gud er mit Skjold,
Trods Satans Vold;
Trods Verdens Hær,
Gud hos mig er;
Sit Ord kan han ei rygge.

§ 29. Jeg vilde slutte her, dersom jeg ikke endnu havde et Par Paamindelser at gjøre, den første til de gudfrygtige Sjele, der have en hemmelig Sorg, den anden til de Christne i Almindelighed, der vilde vandre overensstemmende med Kjærligheden. Den første er, at de gudfrygtige Hjerter, der have en stor skjult Nød at kjæmpe med, ikke bør ganske fortie den, men se sig om efter en fornuftig, taus, erfaren og medlidende Christen, saa og bede Gud, at Han vil vende og vise en Saadan til dem, som de kunne aabenbare og betro den. Vel er Gud, som vi ovenfor have berørt, den bedste og troeste Ven, hvem vi tryggeligen kunne stole paa, — hos hvem vi kunne være forvissede om, at vor Hemmelighed er vel bevaret og som hellerikke fattes hjertelig Medlidenhed, medens man derimod iblandt Menneskene kun finder faa gode og trofaste Hjerter, for hvilke man med Tryghed kan klage sin Nød, — som en navnkundig Theolog*) siger: De Christne burde vel i sit Kors kunne hos sine Naboer søge lægende Tunger, der vare som et Livsens og Trøstens Træ. Men hvor ere de? Skadefrohed finder man paa alle Steder. Ikkedestomindre behager det Gud vel, naar det er god Fortrolighed, Venskabelighed og Kjærlighed blandt Hans Christne, — naar de Hellige dele sin Nød med hverandre, — naar den Ene bærer den Andens Byrde, og den Ene broderligen og troligen hjælper den Anden frem paa dette bedrøvelige og møisommelige Livs Vei (Rom. 12, 13; Gal. 6, 2). Han velsigner ogsaa mangengang et gudfrygtigt Menneskes Tiltale, endskjønt den sker i Enfoldighed, saa at den bliver trøstelig for det bedrøvede Hjerte. Han lægger ofte et godt Raad i en Vens Mund og fører en gudfrygtig Samaritan til et indtil Døden saaret og bedrøvet Hjerte, for at han skal forbinde ham, gyde Olie

*) Joh. Arnd; Præd. paa 3die Søndag efter Paaske

og Vin i hans Saar, pleie og sørge for ham (Luk. 10, 33 flg.). Da vor kjæreste Frelser var stedt i Nød og plagedes af Helvedsangest paa Oliebjerget, kom Han tre Gange til sine Disciple, begjærende, at de vilde vaage og bede med Ham (Matth. 26, 40. 45). Har nu Guds Søn gjort dette, hvo vilde da fortænke os arme Syndere deri? Er derfor Stuen fuld af Røg og Damp, I bedrøvede Sjele, saa oplukker Døre og Vinduer, — giver Eders beklemte og ængstede Hjerter Luft, og siger med Job: „Saa vil da hellerikke jeg lægge Baand paa min Mund; jeg vil tale i min Aands Angest; jeg vil klage i min Sjels bitre Smerte" (Job 7, 11).

§ 30. Lægger imidlertid i saa Maade Mærke til Følgende: Iagttager den samme Orden, som Eders Frelser har iagttaget; beder først til Gud, og udøser først Eders Hjerte for Ham! Ser Eder siden om efter et trofast Hjerte, som I kunne meddele Eders Nød; og efterdi et saadant ikke allevegne er at finde, saa anraaber Gud om, at Han vil aabenbare Eder et saadant eller vise det til Eder! Men ser i Valget deraf ikke paa jordisk Anseelse eller verdslig Klogskab eller hvad Andet, der pleier at behage Kjødet, men først og fremst paa Gudfrygtighed, Erfarenhed og Stiltienhed! Søger et Hjerte, om hvilket i med Vished vide, at Jesus Christus bor og hersker med sin Aand og Naade deri, — som er prøvet ved Kors og Trængsel og saaledes af egen Erfaring har lært at have Medlidenhed med de Anfegtende og Bedrøvede og at raade og hjælpe dem. Jeg ved Exempel paa en brav Præst paa Landet, som var plaget af allehaande Anfegtelser og mange sørgmodige Tanker. Han havde en Nabo, som vel ogsaa havde Trængsel nok, men dog kun udvortes, Fattigdom og Næringssorger, saasom han havde en daarlig Tjeneste og ved Siden deraf maatte ernære sig og sine med et lidet Jordbrug. For denne klagede han sin Nød; men han irettesatte ham meget strengt for at han overlod sig til slige underlige og onde Tanker, som han selv skulde advare Andre imod; det var ikke overensstemmende med hans Embede og Christendom, osv. Herved blev den Anden mere forvirret og bedrøvet end lettet og trøstet. Saa magtpaaliggende er det, at man i sin Nød kommer til et øvet og erfarent Hjerte, der har overstaaet lignende Nød. Det er godt, om man fremfor alle Andre kan henvende sig til en gudfrygtig Prædikant, der, selv prøvet ved Trængsler og Anfegtelser, fuld af Aand og Kraft, har lært ved lang Erfaring at tale venligt og trøsteligt til de bedrøvede Hjerter og som efter sin Frelsers Exempel „ikke sønderbryder det knuste Rør og ikke udslukker den rygende Tande (Esai. 42, 3; Matth, 12, 20). Og Saadanne mangle gudskelov paa de fleste evangeliske Steder ikke; thi Guds Godhed og Omhu for Hans Kirke sees blandt Andet klarligen deraf, at Han endnu stedse uddriver tro Arbeidere i sin Høst (Luk. 10, 2) og lader disse saaledes medtages af Djævelen og Verden, at de lære at være sagtmodige og ydmyge og, efterat de selv ere blevne omvendt og bevarede, at styrke og trøste sine Brødere.

§ 31. Imidlertid gjør et bedrøvet Hjerte ogsaa ofte vel i at vælge en anden gudfrygtig Christen til at klage sin Nød for. Mangen lærd og klog Mand, der ved Guds Naade har faaet en Hustru, som kan tie, — som er gudfrygtig og som hans Hjerte kan stole paa, befinder sig vel ved at hun med hede Taarer lægger sin Deltagelse for Dagen, om hun end Intet ved at sige, naar han aabenbarer hende sin Nød og hvad Ondt der vederfares ham af Satan og Verden, ihvorvel der gives mange, som hellerikke fattes gode Raad og kraftig Trøst, saaledes som Luther etsteds siger: Naar

jeg har været i Angest og Anfegtelse, have ofte Filip Melanchthon og Dr. Pommer, ja vel endog min Hustru trøstet mig med Guds Ord. Matthesius fortæller om en Kone, som tiltalte sin Mand, da hans Liv svævede i Fare, med disse Ord: Ak, min allerkjæreste Mand, vær ikke bekymret for mig og Eders Børn; gjør, hvad ret er, og foretag Eder for Alt i Verden Intet for min Skyld, som strider imod Eders Samvittighed. Gud lever endnu: Han vil nok vide at sørge for mig og Eders Børn, som Enkers og Faderløses sande Fader, og om Han end her for en Tidlang river os fra hinanden, skal Han dog atter føre os sammen i evig Herlighed for sit Ansigt, hvor jeg skal være og bo hos Eder evindeligen. Hvem nu Gud har skjænket en Hustru, der har en saa frimodig Tro og saadan aandelig Klogskab, han bør ikke tage i Betænkning at aabenbare hende sit Hjertes Nød. Jeg har ogsaa haft Exempel paa at endnu ringere Personer have været et bedrøvet Hjerte til Trøst. En gudfrygtig Kone havde en ufornuftig og fordrukken Mand, der gjorde hende megen Hjertesorg; engang klagede hun sin Nød for sine Forældre og Venner, der gave sig til at skjendes med Manden; derved blev Ondt værre, og det gudfrygtige Hjerte blev bange for oftere at aabenbare sin Nød; hun havde imidlertid en brav Pige, som godt saa den Uret, der daglig vederfores Konen af hendes Nabal, og som ofte græd med den Grædende og efter Evne talte trøsteligt til hende, og for hende kunde hun da siden uden Fare klage over sin Elendighed. Jeg har kjendt en gudfrygtig og ved meget Kors prøvet Enke, som, naar hun ikke vidste, hvor hun skulde vende sig hen med sin Sorg og Nød, kaldte sin elleve- eller tolvaarige Søn ud af hans Kammer eller gik ind til ham og klagede for ham. Drengen pleiede vel at sige med Taarer: Ak, kjære Moder, jeg kan jo ikke hjælpe Eder; havde Gud først hjulpet mig frem, vilde jeg gjerne gjøre Alt, hvad jeg kunde. Men hun svarede: Min Søn, du er mit ældste Barn; du lærer efterhaanden at begribe din Moders Nød; jeg siger det til dig, for at du skal hjælpe mig at bede, og for at jeg kan skaffe mit arme Hjerte nogen Luft. Et uerfarent og jordiskſindet Hjerte vil vel anse saadanne Ting for latterlige; men de, som ere øvede i Anfegtelser og Trængsler, de, vide, hvor godt det gjør de Bedrøvede, naar de paa en eller anden Maade kunne udøse og lette sit ængstende Hjerte.

§ 32. Jeg kommer nu til den anden Paamindelse, nemlig den til de Christne i Almindelighed, som gaar ud paa at de bør give særdeles Agt paa saadanne bekymrede Mennesker, der have en stor og lønlig Nød at kjæmpe med, som de ikke ville aabenbare eller klage over for Nogen, tage sig hjerteligen af dem, omgaaes dem venligt og give dem Leilighed til at fatte Tillid til dem, saa at de ikke længere finde nogen Betænkelighed ved at betro dem, hvad der trykker dem. Thi omendskjønt slige bedrøvede Mennesker pleie at skjule sin Nød saameget som muligt og ofte anse det for beskjæmmende, om den skulde blive bekjendt, saa kan man dog snart mærke det paa dem; thi deres blege Ansigtsfarve, deres taarefyldte Øine, deres jævnlige Sukke, deres Kjærlighed til Ensomhed, deres Mangel paa Madlyst og Søvn røbe, hvad de selv ikke ville røbe. Naar nu en gudhengiven Sjel ser eller kjender saadanne Mennesker, maa han ikke gaa foragteligt forbi dem, som Præsten og Leviten forbi det stakkels saarede Menneske (Luk. 10, 31 flg.), men have Medlidenhed med dem og ikke ophøre, før han har faaet ud af dem, hvad der tynger paa deres Hjerte, saa at han kan yde dem Trøst, Raad og al mulig Hjælp. Saaledes gjorde Kong Artaxerxes;

da han mærkede, at hans Mundskjænk, Nehemias, var sørgmodig, sagde han til ham: „Hvorfor ser du ilde ud? og du, du er ikke syg; det er ikke dette; men dit Hjerte er ilde tilfreds (Neh. 2, 2). Saaledes forholdt ogsaa vor Frelser selv sig med de to Disciple, der gik til Emmaus: „Hvad ere disse for Taler, som I føre med hverandre, medens I gaa og ere bedrøvede? Luk. 24, 17) I Kirkehistorien fortælles om en Abbed ved Navn Apollonius, der havde over fem Hundred Munke under sin Opsigt, at naar han mærkede, at nogen af dem var bedrøvet, ophørte han ikke at spørge om Aarsagen dertil, og naar den Anden vilde fordølge den, kunde han lægge Haanden paa hans Bryst og Hjerte og sige: Her ligger Nøden skjult, tilføiende: det sømmer sig ikke at være sørgmodig for dem, hvis Haab er Gud og hvis Frelse er i Himmelen, o. a. m. Da Hofmanden Jonadab mærkede, at Amnon droges med en hemmelig Nød, sagde han til ham: „Hvorfor bliver du saa mager, du Kongens Søn, Dag for Dag? kan du ikke give mig det tilkjende?“ (2 Sam. 13, 4) Hvor meget mere bør da ikke en gudfrygtig Sjel sige til et bedrøvet Hjerte, som den kjender eller støder paa: Hvorfor er du saa bleg, du Guds Barn? Hvorfor er du saa sørgmodig? hvad er det som trykker dig? kan du ikke give mig det tilkjende? udøs dit bekymrede Hjerte i mit Skjød; betro mig din Nød; maaske giver Gud mig Naade til at raade og hjælpe dig, osv. Men først og fornemmelig bør Præsterne i saa Henseende være aarvaagne og omhyggelige og ei alene aabenbart ved alle Leiligheder lægge sit medlidende, stiltiende, trofaste, trøsterige og kjærlige Hjerte for Dagen og forholde sig saaledes i Lære og Liv, at bedrøvede Mennesker kunne fatte Tillid til dem og saameget hellere ønske at betro dem sin Nød, men ogsaa gaa efter saadanne Sjele, besøge dem fremfør Andre og troligen bistaa dem med Trøst og Undervisning, for at ikke Guds Dom over Huset Israels falske og utroe Hyrder ogsaa skal ramme dem: „Ve, Israels Hyrder, som føde sig selv! skulde ikke Hyrderne føde Faarene? — — I styrke ikke det Svage og læge ikke det Syge og forbinde ikke det Sønderbrudte og føre ikke det Fordrevne tilbage og lede ikke efter det, som er tabt“ (Ezek. 34, 2 flg.(. Jeg slutter med de Ord af en gudfrygtig og ved mange Trængsler prøvet Enke: Gud trøste alle bedrøvede Hjerter! saa vil hellerikke mit blive glemt. Ham være Ære i al Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Kors.

Femte Prædiken,

der handler om den Tungsindighed og Sørgmodighed, hvormed den undertiden hjemsøges af Gud.

Joh. 12, 27: Nu er min Sjel forfærdet, og hvad skal jeg sige? Fader frels mig fra denne Time! dog derfor er jeg kommen til denne Time. Fader, herliggjør dit Navn!

§ 1. Om den græske Keiser Tiberius den Anden fortælle Historieskriverne, at han var en overmaade gavmild og godgjørende Herre imod de Fattige, i den Grad, at det endog undertiden lod til at han skulde savne Midler til at vedligholde sit keiserlige Taffel, hvorfor ogsaa Sofia, Keiser Justinus's efterladte Enke (ved hvis Naade og Understøttelse han havde opnaaet Keiserværdigheden) tiltalte ham alvorligt og næsten bebreidende og kaldte hans Gavmildhed Ødselhed; men han svarede hende, at han var vis paa at han aldrig skulde mangle det Fornødne, naar han efter Christi Befaling sørgede for de Fattige og samlede sig en Skat i Himmelen. Da han nu engang gik og spadserede i det Keiserlige Palads og blev var, at der laa en Marmorsten i Brolægningen, hvorpaa et Kors var indhugget, sagde han, at det ikke var rigtigt, at man skulde gaa med Fødder over dette Tegn paa vor Frelse, og befalede derfor, at man skulde tage den op og flytte den et andet Stedshen. Men da man tog den første Sten op, fandt man en anden under den af samme Slags og ligeledes mærket med Korset; da han ogsaa befalede at optage den og derefter en tredie, der var af selvsamme Udseende som de to første, fandt han imod al Formodning en stor Skat, der, efter hvad Nogle ville vide, beløb sig til over en Million Daler. Som han nu forundrede sig over Guds Godhed og lod rige Gaver uddele til de Fattige af sit Fund, kom der en gammel Mand fra Italien, som kundgjorde ham, at han vidste en stor Skat, som Narsel, der under Keiser Justinian havde været en heldig og berømt Feltherre i Italien, havde skjult, og at han vilde aabenbare Keiseren, hvor den laa. Denne Skat var saa stor, at der gik flere Dage med, inden man fik den udgravet. Herved blev den gudfrygtige Keiser mere og mere styrket i Troen og ophørte ikke at gjøre godt imod de Trængende, hvilket Gud gjengjældte ham, foruden paa den nysnævnte Maade, tillige ved en seierrig og lykkelig Regjering.

§ 2. Jeg har gjerne villet anføre disse Tildragelser, fordi de paa en saare smuk Maade forklare og stadfæste vor Guds Ord og Forjættelser til de Fattiges Velgjørere, — som naar Salomo siger: „Der er den, som udspreder, og ham tillægges Ydermere, og der er den, som holder tilbage mere end ret er og har dog kun Mangel. En Sjel, som

velsigner, skal blive fed (stedse rigere paa aandelige og legemlige Velsignelse, paa Ære og Gods,) og den, som vander nemlig de Fattige, ligesom Regnet vederkvæger de tørre Marker,) den skal og blive som et tidligt Regn (blive overøst med Guds rige Velsignelse" — Ordsp. 11, 24. 25.) Og paa et andet Sted: „Hvo som forbarmer sig over den Ringe, laaner Herren, og Han skal betale ham hans Velgjerning. Hvo som giver den Fattige, han skal ikke have Mangel" (Ordsp. 19, 17; 28, 27.) De Gavmildes Hjerte er ofte ligesom Profet-Enkens Oliekrus, hvoraf hun stedse øste af i de tomme Kar uden at mangle Olie, saalænge hun øste og saalænge der fandtes (2 Kong.4, 5. flg.) Det er som en Brønd, der har skjulte, men dog rige Aarer og hvis Vand voxer og tiltager, jo Mere man øser deraf. Deres Hænder ere som deres Frelsers Hænder, da han brød Brødet blandt saamange Tusind i Ørken: eftersom Han brød og uddelte det, voxte og formerede det sig, saa at Hans Disciple kunde samle flere Kurve af Levninger (Mark. 8, 6; Joh. 6, 11.) Gavmilde og velgjørende Mennesker ligne de blomstrende Træer, der ikke bære mindre Frugt, fordi om Bierne samle Honning i stor Mængde af deres Blomster.

§ 3. Hvorledes gaar det da til, at den trofaste og sanddrue Gud, der endnu ikke har ladet nogen Drik Vand, som man har rakt Hans Egne, blive ubelønnet, finder saa liden Kredit her i Verden? Hvoraf kommer det, at Ingen gjerne vil laane Ham Noget, uagtet Han hidtil ikke er bleven Nogen Noget skyldig, men har betalt Alting rigeligen og overflødigt? Vi Mennesker sætte mangengang vore Penge i Huse, som en Ildebrand kan fortære og lægge i Aske, — i Marker, der kunde blive forgroede og bevoxede med Torner og Tidsler, oversvømmede af Vand, bedækkede med Sand og gjordte ubrugelige; vi udlaane dem paa et dødeligt og bedragersk Menneskes Haandskrift, som en samvittighedsløs Jurist kan afdisputere os og gjøre ugyldigt, — paa et Pant, som Tyve kunne frastjæle os og Mark og Møl fortære; vi vove dem paa et Skib, der svæver mellem Vind, Bølger og Klipper og ofte gaar tilgrunde paa den første Reise. Hvoraf kommer det, at vi intet ville sætte i Himmelen, Intet laane eller betro den rige og trofaste Gud paa Hans Ord og Haandskrift og Intet vove paa Hans Løfter, Hans Godhed og Velsignelse? Forvendte Blindhed! hvor retfærdigt og velfortjent er det ikke, om du taber Alt, efterdi du ikke har villet stole paa den, der er den evige Trofasthed og Visdom, ja fra hvem du har Alt og som er Alt! Man fortæller om en verdsligvis Mand ved Navn Krates, at han kastede alle sine Penge i Vandet og sagde, at han heller vilde nedsænke sit Gods end at det skulde nedsænke ham. Naar Verden hører dette, ler den af ham som en Daare, der ikke vidste, hvad Penge ere gode til, og alligevel bærer Verden den selv, den store Daare, sig ikke bedre ad. Hvor mange Penge kaster den ikke dagligen i Vandet! hvor mange bortødsler, bortspiller, bortklæder den ikke! hvor mange sætter den ikke i det Uvisse! hvor mange betror den ikke Forfængeligheden og Forgjængeligheden, af hvilken den, især desHed i Døden, har ligesaa Meget at vente, som om den havde kastet dem i Vandet! Hvor meget bedre var det ikke, at man laante Herren dem og nedlagde dem hos Ham som et betroet Gods, for at man kunde tage dem igjen med rig Vinding den Tid, da man mest trængte til dem! — efter vor Frelsers Ord: „Gjører Eder Venner med Uretfærdighedens Mammon, at naar I skilles herfra, de skulle annamme Eder i de evige Boliger!" (Luk. 16, 9) og Hans Apostels, der raader „dem, som ere rige i den nærværende Verden, at de ikke skulle hovmode sig, ei

heller sætte sit Haab til den uvisse Rigdom, men til den levende Gud, — at de skulle gjøre Godt, blive rige paa gode Gjerninger, gjerne give, meddele, saa at de samle sig selv en Skat, en god Grundvold for det Tilkommende (1 Tim. 6, 17. 18.)

§ 4. Men for at denne Paamindelse skal virke saameget kraftigere paa En og Anden, vil jeg endnu fortælle en mærkværdig Begivenhed, som korteligen viser, at Gud ikke lader de rigelige Almissser blive ubelønnede. I Aaret 1316, da Venderne havde gjort stor Skade i Staden Bremens Omegn og afbrændt, røvet og bortført Alt, opstod der som Følge heraf en stor Hungersnød, saa at de overblevne Mennesker afplukkede Græsset paa Marken og begyndte at æde det, ligesom Kvæg, af Sult. I den nævnte Stad levede dengang en adelig Ridder og Domherre ved Navn Boge, en gudfrygtig og gavmild Mand, der befol sine Tjenere, at de ikke skulde lade nogen Fattig gaa fra hans Dør uden at give ham Noget. Da nu Tilløbet blev meget stort, og Tjenerne bleve trætte af at give, idet de frygtede for at de selv og deres Herre tilsidst skulde blive fattige og nødlidende, gik de ind til ham og sagde, at man maatte holde op med denne Almisse-Uddeling; hvis ikke, vilde de selv komme til at sulte; thi der var næsten ikke mere Korn paa Loftet og ikke mere Mel i Bølerne, Men han smilede og svarede: Kommer og viser mig, hvad der er eller ikke er; Gud vil vel forunde os Saameget, at vi ikke komme til at lide nogen Mangel, naar vi for Hans Skyld villigen give de Fattige. Da de nu gik omkring, fandt de Melbølerne, som Tjenerne havde forladt tomme, allesammen fulde; de gik op paa Loftet og fandt alle Kroge fulde af Korn, saa at de maatte forundre sig derover. Da sagde den gavmilde og gudfrygtige Herre: Ser I Tjenere nu, at det er sandt, hvad Christus siger: Giver! saa skal Eder gives; en god, knuget og skuddet og overflødig Maade skulle de give i Eder Skjød (Luk. 6, 38). Gud, den almægtige Skaber, kan give, hvor der er Intet, og formere og mangfoldiggjøre, hvor der er Lidet; uddeler derfor til de Trængende; saa skulle vi annamme, osv. Ak, Herre Gud, giv os den Naade, at vi af Hjertet forlade os paa Dig og dit Ord; saa skulle vi hverken fattes Villie eller Evne til at gjøre Godt.

§ 5. Dog, jeg har opholdt mig længere ved denne høifornødne Paamindelse end jeg tænkte at gjøre og gaar nu over til at vise, at den ovenanførte smukke Beretning om Keiser Tiberius ogsaa kan tjene til forbilledligen at fremstille os Korsets Nytte. Mangen gudfrygtig Sjel finder jo endnu den Dag idag et Kors henlagt paa et eller andet Sted og bliver nødt til at løfte det op eller tage det paa sig og bære det efter sin Jesum. Og ofte bliver det ikke ved et; men der ligger to, tre og flere ovenpaa hinanden, og en gudelskende Sjel maa tage dem allesammen op, eller med andre Ord: der indfinder sig ofte hos de gudfrygtige Hjerter den ene Nød, den ene Sorg, den ene Trængsel efter den anden; naar de have optaget og overvundet en, saa er allerede en ny forhaanden. Det ene Kors afløser ofte det andet, og de Troende skifte vel sin Byrde, men blive ikke aldeles befriede for den. Dette foraarsager nu ofte sørgmodige og kummerfulde Tanker hos dem, saa at de sige med Asaf. „Ikkun forgjeves har jeg renset mit Hjerte og toet i Uskyld mine Hænder; thi jeg er plaget den ganske Dag og tugtes hver Morgen" (Ps. 73, 13. 14). Men Udfaldet lærer dem, at under de tunge og sammendyngede Korsstene ligger der en stor Skat skjult, nemlig Guds Faderkjærlighed og hjertensgode Hensigter, Jesu Naade og Fred, den

Hellig Aands Trøst, lutter Gavn, Glæde, Herlighed og Salighed. Hvo der gjør Jesu Kors den Ære at tage det villigen og gladeligen op i Troen og Kjærligheden til Ham og ikke bliver træt deraf, han skal erfare, at Trængselen er en Christi Riges Hemmelighed, og at deraf tilsidst ikke kan opvoxe Andet end Retfærdigheds salige Frugt. I Regnveir staa Blomsterne og Kornaxene med hængende og taarefyldte Hoveder, som om de sørgede; men netop dette tjener til deres Bedste; derved faar de Saft og Kraft, saa at de siden kunne udfolde sig desto lifligere og sætte desto mere og skjønnere Korn. Denne sidste Lignelse bringer mig mit Forehavende i Erindring; thi ligesom jeg hidtil har talt om Korsets Nytte i Almindelighed, saaledes ville vi dennesinde omhandle og overveie den Tungsindighed og Sørgmodighed, der ofte efter Guds hellige Raad og Villie lægger sig over den gudfrygtige Sjel som en tyk Taage eller mørk og regnfuld Luft, samt vise, at ogsaa den tjener til dens Bedste og er som en Forberedelse til stor og himmelsk Glæde. Gud indgyde vort Hjerte sin Kraft, saa at det maa strømme over og udgyde sig Andre til Trøst, for Jesu Skyld! Amen.

§ 6. I det betydningsfulde Skriftsprog, vi, som saare tjenligt for vort Øiemed, havde valgt til Text, bør vi for det Første betragte den Herres Jesu uformodentlige eller pludselige og underlige Sørgmodighed, som Han selv tilkjendegiver med mærkelige Ord, sigende: Nu er min Sjel forfærdet, og hvad skal jeg sige? Fader, frels mig fra denne Time! Her skulle vi dels lægge Mærke til Tiden, da den dyrebare Frelser blev overfaldt af denne Sørgmodighed, dels til dennes Beskaffenhed, at den nemlig ikke var liden og ubetydelig, men gjennemtrængende, stor og tung. Hvad den første angaar, saa viser det lille Ord „nu" os tilbage til det Foregaaende, hvor Evangelisten fortæller, at ei alene en stor Mængde, som var kommen til Jerusalem i Anledning af Høitiden, ved at høre, at Jesus vilde drage ind i Staden, tog Palmegrene og gik ud imod Ham og raabte: Hosanna! velsignet være den, som kommer i Herrens Navn, den Israels Konge! hvortil det især deles hed bevægedes derved, at det af dem, som havde været tilstede, da Han kaldte Lazarus frem af Graven og opreiste ham fra de Døde, havde erfaret dette store Under og hørt det berømme, — men ogsaa, at nogle Grækere af dem, som vare komne op for at tilbede paa Høitiden eller overvære Gudstjenesten, gik hen til Filippus, en af Herrens Disciple, og bade om at faa Jesum at se, da de havde hørt saare meget tale om Hans Undere og store Gjerninger. Nu skulde man vel have tænkt, at Herren ved en saadan Leilighed, da der vederfores Ham saa stor Ære, havde vist sig særdeles glad; men Han bliver tvertimod inderligen bedrøvet og kan ikke dølge denne sin Sjels Bedrøvelse.

§ 7. Og at det ikke var nogen ringe Sørgmodighed, som denne Gang overfaldt Ham, kunne vi slutte dels af det stærke Udtryk, Han betjener sig af: min Sjel er forfærdet — Hans nuværende Bedrøvelse var meget heftig; der kom en pludselig Skræk og Angest over Ham; Hans Sind, der ellers var klart og roligt, blev ligesom oprørt og grumset; man kunde udentvivl ogsaa se det paa Ham; Han var bleg; der kom Gysninger over Ham, saa at Han skjalv og bævede som et Løv —, dels deraf, at Han taler saa ængsteligt derom: Og hvad skal jeg sige? Fader frels mig fra denne Time! Den første Udtryksmaade tilkjendegiver et ængstet Sind, som for Sørgmodighed ikke ved, hvor det skal vende sig hen, og ikke kan finde Ord til noksom at udtale og skildre sin Hjertesorg. Den anden er et vældigt

Suk, hvormed Han beder om skyndsom Hjælp. Af alt dette sees nu, at vor kjæreste Frelser kort efter Folkets glade Tilraab og efter sit Indtog i Staden Jerusalem, da Enhver vidste at tale om Hans herlige Undere og kraftige Gjerninger, og selv Udlændinger ønskede at se Ham, blev betagen af en stor Forfærdelse og dyb Bedrøvelse, Noget, som ikke skede dennegang alene, men ogsaa til andre Tider. Da Han stod ved Lazarus's Grav og saa hans Søstre saavelsom Jøderne, der vare komne for at trøste dem, græde, „blev Han heftigt rørt i Aanden og bevægedes inderligen" (Joh. 11, 33). Strax efter at Han havde toet sine Disciples Fødder „blev Han heftigt bevæget i Aanden og vidnede og sagde: sandelig, sandelig siger jeg Eder, at En af Eder skal forraade mig" (Joh. 13, 21). Men fremfor Alt er den skrækkelige Angest og Sørgmodighed mærkelig, der kom over Ham i Haugen paa Oliebjerget kort før Hans Lidelse og som afpressede Ham blodig Sved (Luk. 22, 44), hvorom Han selv siger; „Min Sjel er ganske bedrøvet indtil Døden" (Matth. 26, 38); Frygt, Skræk og Angest har aldeles omgivet min Sjel; det er, som om jeg var falden i et Angesthav, og som om Frygt og Bedrøvelse allevegne trængte ind paa mig og slog sammen over mig; mit Hjerte er som en beleiret Stad, der er rundtom indesluttet af Fienden og paa alle Steder ængstet. Heraf sees, at omendskjønt den Herre Jesus ogsaa i det Hele taget havde liden Glæde her i Verden og stedse gik ligesom bøiet under den tunge Byrde af Synden og det menneskelige Livs Elendighed, af Fattigdom, Foragt og Forfølgelse, havde Han dog undertiden sine egne Timer, hvori der kom en Sorg og Ængstelse over Ham, saa stor og heftig, at vi ikke kunne tænke os den.

§ 8. For det Andet skulle vi søge af vor Text at udfinde og at betragte Aarsagerne til denne heftige Bedrøvelse, som paakom vor Frelser. Han antyder den kort, paa bedrøvede Menneskers Vis, med de Ord: Dog, derfor er jeg kommen til denne Time, — som om Han vilde sige: Dog, hvi vil jeg klage saare og bede om skyndsom Hjælp? Jeg ved jo godt, hvorfor jeg er kommen til denne Verden, nemlig for at opfylde din allerhelligste Villie og Raadslutning og ved min Angest, Lidelse og Død forløse Menneskeslægten og befri dem fra Helvedes Angest. I Udførelsen af dette mit hellige Forehavende bør det ikke undre mig at Djævelen og Verden gaa heftigt løs paa mig, og at Helvedangest overfalder mig. Det maa saa være, dersom Menneskene skulle blive hjulpne; jeg maa forsøge alle Ting, paa det at jeg kan have Medlidenhed med dem, som forsøges og ere bedrøvede, og siden tage mig desto hjerteligere af dem, osv. Saa var da Hovedaarsagen til den Herres Jesu Sørgmodighed Hans Faders hellige Villie og Raadslutning (Ap. Gj. 2, 23), idet Han havde hengivet Ham som et Skyld- og Forligelsesoffer for os Mennesker, — idet Han havde givet Hans aandelige og legemlige Fiender Magt over Ham (Joh. 19, 11), — idet Han „for vore Overtrædelsers Skyld knuste Ham med Sygdom (Smerter, Skræk og Angest) og lagde Straffen paa Ham, for at vi skulde nyde Fred" (Esai. 53, 5. 10); Han gav og rakte Ham Angestens og Korsets beske Kalk, som Han ogsaa villig tog imod af Hans kjære Haand (Joh. 18, 11). Efterdi Han havde paataget sig at bøde for Menneskene og lide, hvad de med sine Synder have fortjent, kunde det ikke være anderledes; Guds Vredes Bølger maatte styrte over Ham; Lovens Forbandelse maatte hvile tungt paa Ham; Han maatte udholde Helvedangst, Frygt og Rædsel; Han maatte føle Dødens Braadd, o. a. M. Paa disse Lidelser, der senere paa Oliebjerget

og paa Korset omgave Ham i Hobetal og oversvømmede Ham med store Bølger, havde Han nu en Forsmag; Han saa sin forestaaende smertelige og skjændselsfulde Død og sine mangfoldige Lidelser for sine Øine; Han følte den tunge Byrde af Alverdens Synder, som Han havde taget paa sig; Han smagte saa at sige allerede den Galdedrik, der var beredt og tiltænkt Ham; Satan gjorde med Guds Samtykke en Prøve paa Ham med sin Ondskab og det Had, Han havde fattet til Ham, som Verdens Frelser, og anfaldt Ham heftigt, maaske i den Tanke, at han skulde kunne afskrække Ham fra Hans hellige Forehavende og omstemme Ham. Med at forordne og tillade Saadant havde Gud imidlertid en ganske anden Hensigt, hvilken vi ogsaa allerede forhen have berørt, nemlig ikke blot, at Hans allerkjæreste Søn skulde bøde for Menneskenes Synder og navnlig for deres utidige Narreglæder og saaledes befri dem fra Helvedangest og evig Bedrøvelse, men ogsaa, at bedrøvede Sjele og bekymrede Hjerter skulde have en desto større og frimodigere Tillid til Ham, som en Ypperstepræst, der er forsøgt i alle Ting i Lighed med dem, dog uden Synd, paa det Han kunde vide, hvorledes de Anfegtede og Elendige ere tilmode, og have Medlidenhed med deres Skrøbelighed (deres Sørgmodighed og mangfoldige andre Lidelser og Trængsler).

Anm. Augustinus siger smukt (over Ps. 87): Disse Virkninger af den menneskelige Skrøbelighed saavelsom selve den menneskelige Skrøbeligheds Kjød og det menneskelige Kjøds Død paatog den Herre Jesus sig ikke formedelst noget tvingende Vilkaar, men af fri Medlidenhed, for at de af Hans Egne (Hans Troende), som under de menneskelige Fristelser kom til at bedrøves og sørge, ikke derfor skulde tro sig fremmede for Hans Naade og ikke anse hine for Synder, men for Tegn paa den menneskelige Skrøbelighed; ligesom et Kor, der synger overensstemmende med Forsangerens Røst, saaledes skulde Hans Legeme lære af sit Hoved. Og Ambrosius (over Luk. 22): Guds Søn havde været mig til mindre Gavn, dersom Han ikke havde paataget sig min Tilstand; derfor sørgede Han i mit Sted, Han, som Intet havde at sørge over for sig selv, og efter at have givet Afkald paa sin evige Guddoms Glæder underkaster Han sig min Skrøbeligheds Besværligheder. Thi Han paatog sig min Bedrøvelse for at kunne skjænke mig sin Glæde, og i vore Fodspor nedsteg Han ligetil Dødens Bitterhed for i sine Fodspor at kunne kalde os tilbage til Livet.

§ 9. For det Tredie skulle vi i vor Text lægge Mærke til hvorledes vor allerkjæreste Frelser forholdt sig under den store Bedrøvelse, der var paakommet Ham. Som sin Faders lydige og kjærlige Søn, hengiver Han sig nemlig med Taalmodighed og villigt Hjerte i Hans hellige og naadige Villie. Fader, siger Han, herliggjør dit Navn! — som om Han vilde sige: Omendskjønt en stor Angest og dyb Bedrøvelse nu har overfaldt mig, og jeg godt ved, at jeg endnu har meget Mere at vente, forinden jeg faar fuldendt Forløsningsværket, saa bliver Du dog, o Gud, min Fader, og jeg er forvisset om din faderlige gode Mening og evig Kjærlighed. Derfor vil jeg gjerne underkaste mig Alt, hvad der tjener til dit Navns Herliggjørelse og Menneskeslægtens Frelse. Herliggjør da, Fader, dit Navn! lad din Retfærdighed, Hellighed, Sanddruhed, Almagt, Visdom, Barmhjertighed aabenbares paa mig og i mine Lidelser; fuldend det Værk, Du ved mig har begyndt; læg ved mig Verden, Synd, Død, Djævel og Helvede for dine og mine Fødder; jeg vil gjerne kjæmpe til Blodet, ja til Døden, naar blot Kronen bliver lagt for dine Fødder min Fader, og dit hellige Navn herefter bliver allevegne høit priset i Verden; jeg vil gjerne være sørgmodig, naar kun dine Børn kunne komme til at glæde sig i Dig; jeg vil gjerne lide Angest, Skræk, Smerter, Skam og Skjændsel, paa det de maa gaa fri og blive bevarede til den evige Glæde, Ære og Herlighed; jeg vil gjerne dø, paa det de maa leve for Dig og med Dig evindeligen. Kort, den søde Frelser siger med disse faa Ord, hvad Han tydeligere udtaler under sin haarde Kamp i Haugen paa Oliebjerget: „Fader, vil Du tage denne Kalk" (Korsets og Dødens beske og bitre

Kalk) „fra mig? — Dog ske ikke min Villie, men din! (Luk. 22, 42).

§ 10. Efterat vi saaledes korteligen have oplyst og forklaret disse vor Frelsers vemodige Ord, uddrage vi deraf den Lærdom, at de troende Sjele, der leve i Foreningen og Samfundet med Christo, ogsaa have Del i Hans Sørgmodighed. De blive ofte, saaledes som Han, overfaldne af stor Tungsindighed og Sjeleangest og vide ofte ikke for Bedrøvelse, hvad de skulle tænke eller sige, eller hvor de skulle vende sig hen. Den Herres Jesu almindelige Udsagn: „Discipelen er ikke over Mesteren, ei heller Tjeneren over sin Herre (Matth. 10, 24; Joh. 15, 20), og hvad Hans Apostel siger om denne Ligdannelse, som de maa have med Ham Rom. 8, 29), og om „Hans Lidelsers Samfund (Fillipp. 3, 10), det gjælder ogsaa i denne Henseende. Naar Hovedet er tungt træt og sygt, saa føle alle Lemmerne det, og naar den Herre Jesus selv ikke kunde undgaa Tungsindighed og Sørgmodighed i sit Kjøds Dage, hvorledes skulde da Hans Lemmer og Efterfølgere kunne blive forskaanede derfor? Jeg kan ikke mindes at have kjendt eller læst eller hørt tale om nogen sand Christen, der ikke havde følt sin Del af sin Frelsers Sørgmodighed og som ikke havde maattet drikke af Hans Kalk. Mange hænger Sørgmodigheden ved fra Moders Liv, og de drages dermed alle sine Dage; der hviler næsten bestandig en mørk Sky over deres Sind, og de ligne en Vandringsmand, der gaar i tyk Taage og ikke kan se omkring sig, og om han end reiser igjennem den yndigste og kysteligste Egn, har han dog ingen Glæde deraf, fordi Alt er ligesom indhyllet og tildækket for ham. Sandelig, mangen gudfrygtig Sjel, som ellers i aandelige og legemlige Ting har Aarsag til Glæde, kan dog ikke tilegne sig den, fordi en vedholdende Sørgmodigheds Taage ikke tilsteder den det. Hvor mange Mennesker er der ikke, der sidde i stor Rigdom og Ære, men dog intet glad Hjerte have, som kan finde Fornøielse deri! Ja, hvor Mange er der ikke, som leve i Naadestanden og i Jesu Christi Forening og Samfund og som dog ikke kunne værge sig mod idelig Sørgmodighed og Tungsindighed!

§ 11. Andre fornemme den kun af og til og ere ofte trøstige og vel tilmode, nyde Godt af sin Tro og kunne synge, prise Gud, paakalde Ham med Tillidsfuldhed og Glæde og pukke paa Hans Godhed og Miskundhed ligeoverfor Verden og Helvede; men ofte overfaldes de af pludselig Sørgmodighed, ere frygtsomme og fulde af Forfærdelse, som om de havde glemt sin Tro, og gjøre ikke Andet end græde, klage og sukke. Meget træffende siger en aanderig Lærer i vor Kirke, der har skrevet saare opbyggeligt og trøsteligt om dette Emne: „Mange gudfrygtige Christne ere vel ikke altid underkastede Tungsindighed og Bedrøvelse, blive ei heller, som Nogle, (efter Jobs Ord, Kap. 7) daglig hjemsøgte med Kummer af Gud, ei heller hver Time fristede; men til forskjellige Tider kommer der sørgmodige Anfald og Storme over dem, saa at deres Hjerte bliver opfyldt med Angest og Bedrøvelse, og saa at Intet i hele Verden formaar at glæde dem; Alt, hvad de se, foraarsager dem Hjertesorg, og de vide dog ikke rigtigt, hvorledes dette gaar til, og saadan Banghed føle de ofte engang om Maaneden eller hver anden Maaned, ofte ogsaa nogle Timer hver Maaned, ofte ogsaa paa egne og bestemte Tider af Aaret; ja stundom have de Ro den ene Uge, men føle Vemod den anden; ligeledes: Dagene forandre sig; mangen Dag er glad for dem, mangen sørgelig; endog Dagens Timer ere ulige for dem; en eller nogle tilbringe de i Ro og Glæde; men snart kommer der en Time over dem, som ængster dem saare, og ligesom

Christi, vor kjære Frelsers, Sjeleangest begyndte i Haugen, da Natten brød ind, saaledes kommer der ogsaa over Mange en bedrøvet Stund om Aftenen, da de maa pausere, standse, holde inde og have Taalmodighed og imidlertid saavidt muligt holde sig opreiste ved dybe Sukke til Gud, indtil Sjelens mørke Uveir drager bort, og den forrige Glæde kommer tilbage."

§ 12. Erfaringen lærer, at saadan Sørgmodighed overfalder Mange pludseligen, ret som om Vinden havde blæst den paa dem, som man siger; de vogte sig for Vrede, for skadelige Spiser og Drikke og for Alt, hvad der kan vække Sørgmodighed hos et Menneske; de vandre efter muligste Evne i Frygt for Gud og bevare sit Hjerte og sin Samvittighed med al Omhyggelighed, have ogsaa ofte kjærlige og gudfrygtige Husfæller, der gjøre dem alt Godt og intet Ondt og, saameget det staar til dem, vogte sig for, at der ikke skal forfalde Noget, som kan sætte dem i Bevægelse og gjøre dem bedrøvede; men alligevel udebliver Sørgmodigheden ikke; Mange overfalder den ved Bordet eller under en Sammenkomst med gode Venner; Mange sniger den sig paa i Haugen, naar de søge sin Glæde i Guds Skabninger, eller medens de sysle med sine Bøger eller andet Arbeide. Jeg har erfaret, at christelige Sjele ved en ubetydelig Foranledning ere blevne sørgmodige under et Bryllupsmaaltid, paa en Lysttur eller Udflugt i det Grønne og have maattet begive sig bort for at kunne give sine Taarer og Sukke frit Løb. Hos Mange gaar Glæde og, om jeg saa maa sige, Letmod i Forveien; de føle sig ualmindeligt vel paa Legeme og Sind; deres Hjerte er glad og fornemmer ingen Byrde; det forekommer deres Sjel, som om den ikke længer var i den onde og bedrøvelige Verden, men mere end paa Halvveien til Himmelen; men strax derpaa følger lutter Vemod, Bedrøvelse og Mørke; derfor pleie de ogsaa at anse Sindets usædvanlige Frihed for mistænkelig, at forberede sig til det forestaaende Uveir og at anraabe Gud inderligen, at Han ikke vil vige fra dem med sin Aand og Naade og ikke lade dem fristes over sin Evne, men gjøre baade Fristelsen og dens Udgang saa, at de det kunne taale.

§ 13. Jeg kjender Præster, som ofte overfaldes af Sørgmodighed, naar de skulle studere paa sine Prædikener, saa at de med Paulus maa skrive „i megen Kummer og med et beklemt Hjerte, under mange Taarer (2 Kor. 2, 4.) Alt hvad de udtænke eller føre i Pennen, for at foredrage Menigheden det, maa de saa at sige afkjæmpe og aftvinge den gode Gud, ligesom Jakob, der først efter en haard Kamp, hvori hans Hofteskaal forvredes, fik Velsignelsen (1 Mos. 32, 24 flg.). Deres Hjerte er ligesom Tønderet i Fyrtøiet, der ikke antændes ved Gnister, forinden Staalet og Stenen blive slaaet haardt imod hinanden. Dog maa jeg ogsaa til Guds underfulde Godheds Ære bekjende, at Aandens Gaver nesten aldrig findes rigeligere hos saadanne Lærere end naar de studere med Angest og Sørgmodighed og efter sin egen Formening ikke have forfattet og optegnet Andet end daarlige Sager, og det forvirrede og uordentlige nok, Noget, som de gudfrygtige Tilhørere ofte til deres store Forundring bevidne. Det lifligste og reneste Vand holder man det for at være, som silrer og bruser hen over Smaastene og grovt Sand; saaledes ere ogsaa de Prædikener, der ere affattede under megen Angest, Sørgmodighed og Kamp, mangengang de bedste. Naar det udvortes Menneske svækkes og nedbøies af Trængsler og Anfegtelser, saa hersker Jesus kraftigst i Hjertet og taler trøsteligst ud deraf. Noget Lignende vederfares visseligen ogsaa andre Personer, Regenter og Husfædre, naar de have nogen vigtig Gjerning for, som sig-

ter til Guds Ære og Næstens Tjeneste. Man kjender ogsaa gudfrygtige Sjele, der blive hjemsøgte med Tungsindighed og usædvanlig Sørgmodighed, naar de skulle gaa til Herrens høihellige Kjærlighedsmaaltid og stræbe at berede sig dertil. Mange blive betagne deraf henimod de store Høitider, Mange til andre Tider, efter Guds hellige Raad og Villie. Der skal imidlertid ikke letteligen findes nogen sand Christen, som ikke stundom maa sige med sin Frelser: Nu er min Sjel forfærdet, og hvad skal jeg sige (hvor skal jeg vende mig hen)? Fader, frels mig fra denne Time! Tungsindighed og Sørgmodighed er nu tildags saa almindelig, at ikke engang unge Mennesker ere forskaanede derfor; thi jeg har selv truffet paa Drenge og Piger i en Alder af tolv til fjorten Aar, som have været meget plagede deraf; Mange, som man efter deres Udseende og udvortes Tilstand holder for lyksalige, tilbringe ofte sin Tid med at sukke, klage og bæve og kunne ingen Glæde finde i al sin Medgang.

§ 14. Dette Onde ytrer ogsaa sine kraftige, men beklagelige Virkninger dels paa Legemet, dels paa Sjelen. Hjertet er beklemt og omtaaget, og efterdi det ligesom ligger i Pers, bliver al Livssaft udpresset af det, hvorfor det slaar og banker usædvanlig stærkt. Maven svækkes; Lysten til Mad og Drikke forsvinder; Søvnen og Natteroen forstyrres; Hovedet bliver fortumlet; Ansigtet bliver indfaldet og fordreiet af Sorg; hele Legemet bliver mat og magert; Aandens Frimodighed taber sig, ligesom ogsaa Lysten til ordentlig Kaldsarbeide og til Gudfrygtighedens hellige Øvelser; man priser ikke Gud med glad Andagt; man beder ikke med barnlig Tillid; man hører og læser Guds Ord med hemmelig Utilbøielighed og Kjedsomhed; man bliver uvenlig, tvær og knarvorren imod Næsten; man omgaaes stedse med mistænksomme, mørke og sørgmodige Tanker; man har stedse med Døden at gjøre og imødeser den med Ulyst og Uvillie; Mange forkorte ogsaa ved saadan Sørgmodighed sit Liv og henvisne fra den Tid af som en Plante, der er stukken af en Mark. En i sin Tid navnkundig Læge ved Navn Dr. Auerbach fortæller, at han havde praktiseret*) i Leipsig i otte og fireti Aar og derved erfaret, at de fleste Mennesker døde af Sørgmodighed. Herom siger den vise Kong Salomo: „Et glad Hjerte gjør Ansigtet behageligt; men ved Hjertets Bekymring nedslaaes Modet. Et glad Hjerte er en god Lægedom; men et nedslaget Mod fortørrer Ben") Ordsp. 15, 13; 17, 22), og Sirak: „Døden udkommer af Sorg, og Hjertesorg bøier Styrke. Sorg har fordærvet og dræbt Mange, og der er ikke Gavn hos den" (Kap. 38, 19; 30, 25). Sørgmodigheden kan man sammenligne med Nødetræernes Skygge, under hvilken ingen Vært vil rigtigt trives, og med Vedbenden, der hænger sig fast ved et Træ og skyder sine Trævler, som Rødder, ind i dets Bark og udsuger dets Saft, saa at det tilsidst fortørres. Herhen hører den bekymrede Davids ofte gjentagne Klagemaal: „Jeg er træt af mine Sukke; jeg gjennembløder hver Nat min Seng; med mine Taarer væder jeg mit Leie. Hentæret af Kummer er mit Øie; det er blevet gammelt formedelst alle mine Fiender" (Ps. 6, 7. 8). Som Vand er jeg udgydt (mine Kræfter henflyde og tabe sig, ligesom Vandet løber ud af et hvælvet Kar), og alle mine Ben skille sig ad (ligesom Baandene paa et Trækar springe af i Sommerheden, saa at det falder fra hinanden, saaledes er det ogsaa med mit Legeme; det er, som om alle mine Lemmer vilde falde fra hinanden af Udmattelse); mit Hjerte er som Vox, smeltet i mit Indre; fortørret som et Potteskaar er min Kraft, og min

*) øvet i Lægekunsten.

Tunge klæber ved mine Gummer, og i Dødens Støv lægger Du mig (Du gjør mig lig de Døde, min Gud; Du kaster mig ned, saa at der næsten intet Liv er tilbage i mig — Ps. 22, 15 flg.). „Fortæret er mit Liv af Sorg og mine Aar af Sukke; henfaldet formedelst min Misgjerning er min Kraft, og mine Ben ere hentærede“ (Ps. 31, 11.) „Mit Hjerte slaar heftigt; min Kraft har forladt mig, og mine Øines Lys, endog det er borte for mig“ (Ps 38, 11,) osv. Den bedste Forklaring over disse og lignende Skriftsprog kan Erfaringen give, og maaske ville mange gudfrygtige Hjerter som læse dette, ingen videre Forklaring forlange, saasom de dagligen hos sig selv fornemme, hvad saadanne Sprog med eftertr.ykkelige Ord fremstiller.

§ 15. Til end yderligere Undervisning og Trøst for disse maa vi noget nøiere undersøge Aarsagerne til denne de troende Sjeles Sørgmodighed og nævne da medrette først Guds hellige Raad og Velbehag, Han, som forordner, tilskikker, styrer og vender denne sine Børns Sørgmodighed til deres Bedste. Herom vidner Skriften tydeligt: „Herren,“ siger den, „gjør Smerte og forbinder; Han saargjør, og Hans Hænder læge“ (Job 5, 18.) „Herren er den, som døder og gjør levende, — som nedfører til Helvede og fører op igjen“ (1 Sam 2, 6.) „Herren har vidnet imod mig, og den Almægtige har handlet ilde imod mig,“ siger den gudfrygtige Noomi (Ruth 1, 21,) og David: „Min Gud; min Sjel er nedbøiet i mig; — — Vanddyb raaber til Vanddyb ved dine Vandstrømmes Røst (den ene Fare, den ene Nød, den ene Anfægtelse følger paa den anden;) alle dine Vover og dine Bølger gaa over mig“ (Ps. 42, 7. 8,) og paa et andet Sted: „Du (o Gud!) bespiser dem (dine Egne) med Taarers Brød og giver dem Taarer at drikke i fuldt Maal“ (Ps. 80, 6.) Thi ligesom det er udenfor al Tvivl, at den Høieste styrer Veiret og snart giver lifligt Solskin og behageligt Veir og snart lader komme Regn, Storm, Torden og andet Veir, saa at Blomsterne undertiden ligesom med Glæde udbreder sine Blade imod den lyse Himmel og Solen, men undertiden lukke sig og ligesom sørgende sænke sine taarefyldte Hoveder mod Jorden, saaledes er det ogsaa vist, at Afvexlingen af Glæde og Sørgmodighed hos de Troende kommer fra Gud, og at deres Hjerter undertiden forundre sig over Hans Naade, udvide sig og Glæde sig i Hans Miskundhed, men ofte ogsaa, naar Han unddrager dem sit Aasyn, ere dybt bekymrede og bedrøvede. Hertil sigte Davids Ord: „Jeg sagde i min Sikkerhed: jeg skal ikke rokkes evindelig; Herre, ved din Naade havde Du befæstet mit Bjerg med Styrke; Du skjulte dit Ansigt; da blev jeg forfærdet“ (Ps. 30, 7. 8.) De Troendes Sjeleglæde er Gud og Hans Naade, og deres Frimodighed staar i Hans Magt; deres Lys og Frelse kommer alene fra Ham. Naar Han nu skjuler sit Ansigt og unddrager dem den søde Fornemmelse af sin Naade, — Han tager sin Kraft tilbage, saa kunne de ikke Andet end forskrækkes og blive Sørgmodige, utrøstelige, matte og elendige. De ere ligesom Maanen; naar den ikke beskinnes og oplyses af Solen, saa er den kun at se til som et dunkelt og mørkt Legeme.

§ 16. Hertil kommer, at Gud Herren ofte fremstiller eller lader Satan fremkalde Skrække og Sørgebilleder i deres Indre; da vil intet Skriftens Trøstesprog falde dem ind; de kunne ingen glade Tanker have; Alt omkring dem er ligesom øde, taaget, mørkt og skrækkeligt; hvorsomhelt de vende sig hen, finde de Anledning til Bedrøvelse. Herom finde vi et mærkeligt Sted hos Job. „Hvorfor, siger han, skjuler Du dit Ansigt og holder mig for din Fiende? Et henveiret Blad vil Du skrække? og det

ørre Straa vil Du forfølge, siden Du foreskriver Bitterheder over mig og lader mig arve min Ungdoms Synder"? (Job 13, 24 — 26.) Angaaende de Ord: Du foreskriver Bitterheder over mig, have Fortolkerne forskjellige Tanker. Nogle antage, at det er et Billede, hentet fra en unaadig og fortørnet Herre, som ikke lader udfærdige Andet end strenge Befalinger imod En, som er falden i Unaade, og dermed allevegne forfølger ham, eller fra en Dommer, som fælder en streng og haard Dom over en Misdæder. Andre forklare det ved Billedet af et Brev eller en Bog, der skrives med sort Blæk, ofte ogsaa fyldes med Klagemaal, Suk og Ve, saaledes som Ezekiels Bog (Ezek. 2, 10,) — som om Job havde villet sige: Jeg er dit Brev eller din Bog, o Gud; Du har skrevet allehaande Plager, Smerter og Trængsler i mig, saa at Enhver kan læse og se din Vrede paa mig. Men man kan ogsaa meget godt forklare det ved den Sag, vi her have for os, saaledes at Job vil sige: Hvor jeg snoer og vender mig hen, min Gud, har Du skrevet og fremstillet lutter bitre og sørgelige Ting. Ser jeg ud over mine Marker, saa rinder det mig ihu, at mine Oxer, Aseninder og Faar, som jeg før saa arbeide og græsse i stor Mængde, ere borte; ser jeg hen til mine Børns Bolig, saa finder jeg den kastet omkuld af Stormen og mine Børn ynkeligen omkomne; ser jeg mig om i mit Hus, saa bliver jeg ærgret af min Kone, plaget af mine Venner, der ville være mine Trøstere, og foragtet af mit Tyende og Andre; ser jeg paa mig selv, saa finder jeg et elendigt Legeme, fuldt af Saar og onde Bylder; ser jeg ind i mit Hjerte, saa finder jeg intet Andet end Frygt, Skræk og Angest; ser jeg op til Himmelen, saa har Du overtrukket den med mørke, sorte og tykke Skyer, saa at jeg intetsteds kan øine Andet end hvad der er bittert for mig og forøger min Bedrøvelse. Saaledes gaar det endnu med de troende Sjele; naar Sorgens Timer komme, saa tykkes dem, at den retfærdige Gud har skrevet og afbildet lutter sørgelige og bitre Ting paa alle Døre og Vægge i deres Huse; der er ikke en Vraa hvoraf ikke Klagemaal, Suk og Ve lyder dem imøde, og om de gaa ud paa Marken eller andetstedshen, saa svæver den bitre Skrift dog overalt for deres Øine; Solen, synes dem ikke at skinne saa klart som ellers; Marken forekommer dem at være øde, osv.

§ 17. For end mere at oplyse dette Skriftsted vil det være tjenligt at anføre de mærkelige Ord af Luther, hvor han taler om de Mennesker, som have en ængstet og forfærdet Samvittighed for sine Synders Skyld. „En saadan Syndens Seen og Følen, siger han, ser ikke Andet for sig end alle sørgelige, skrækkelige og gruelige Exempler, rædsomme Dødsmaader, Billeder, Tildragelser, Ord og Gjerninger, hvorved Guds Vrede, Straf og Hævn afbildes og fremstilles og som Satan (med Guds Tilladelse) fremkalder for dem i et Øieblik (ligesom han viste Christus Verdens Riger i et Øieblik) og dermed griber og trindtom indeslutter deres Samvittighed, saa at et Menneske maatte dø i et Øieblik, dersom ikke den Hellig Aand hjalp og bistod det." En ikke mindre mærkværdig Beretning, som den overnævnte Lærer*) meddeler, vil ogsaa her være paa sit rette Sted. „For mange Aar siden," siger han, „var der en Mand, som altid stræbte at tjene sin Gud troligen; men alligevel havde han til forskjellige Tider saadanne sørgmodige Timer; stundom kom Sjele-Uveiret engang hver Maaned, stundom engang hver anden Maaned, stundom engang hver tredie Maaned over ham, og især deleshed om Eftermiddagen, saa at han gik omkring overalt og søgte Trøst; han sagde ofte til Sine: Nu se alle Skab-

*) Scherertz.

ninger bedrøvet paa mig; alle Huse, Træer, Vande, Fjelde og Dale sørge med mig; Gud hjælpe mig i Christo lykkeligen igjennem! osv. Maaske gives der endnu gudfrygtige Hjerter, som ved at sammenholde dette med sin egen Erfaring let kunne forstaa Jobs Ord og ofte finde, at Alt, hvad de se paa, er for deres Øine fuldt af sørgelige Indskrifter og Paamindelser.

§ 18. Endvidere skulle vi betænke Satans Avind og Ondskab. Fordi han er affalden fra Gud, der er den evige Kjærlighed, Glæde og Salighed, maa han leve og svæve i bestandig Sørgmodighed, Vrede, Had og Bitterhed; af denne hans Ondskab og Avindsyge kommer det da, at han tragter efter at gjøre Alle lige med ham selv, og efterdi han selv ingen Glæde har, saa under han, hellerikke Menneskene noget, men plager dem med Tungsindighed og Sørgmodighed, alt hvad han kan og formaar. „Satan," siger den velerfarne Luther paa et andet Sted, „er en Aand, som uafladeligen tørster efter vore Taarer og vort Hjerteblod; at vi ved Sørgmodighed bleve bragte til Fortvivlelse, det vilde være ham en Lyst og Glæde." Han ser med skjæve Øine til den Glæde og Herlighed, som de troende Sjele have i Samfundet med Christo, i Barneforholdet til Gud og i den Hellig Aands Trøst, og omendskjønt han ved, at han ikke med al sin Magt og Træskhed kan skille dem fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu, saa anstrenger han sig dog til det Yderste for at de ikke skulle blive glade i sin Tro og fuldkommen nyde den dem ved Christum forhvervede og skjænkende Retfærdighed og Salighed.*) Helvedes Hunde og Ulve maa vel taale, at den Herres Jesu gjenfundne Faar ligger blødt og roligt paa Hans Skuldre, og kunne ikke rive det ned deraf; men ikkedestomindre søge de at forfærde det ved græsselig Hylen og Tuden. De forbandede Filistere se med misundelige Øine paa at Isak og hans Troesbrødre, Guds Børn, velsignes af Gud med allehaande aandelig Velsignelse i Christo og søge at tilstoppe Trøstens Brønde (Skriften, de hellige Sakramenter, Christi Vunder) for dem eller kives ialfald med dem derom, for at de ikke skulle besidde og nyde dem i Fred og Ro (1 Mos. 26, 12 flg.). Saaledes vederfares det nu ikke blot de Ugudelige til Straf, men ogsaa de Gudfrygtige til Prøvelse, at en ond Aand, dog med Guds Tilladelse og i det af Ham foreskrevne Maal, gjør dem urolige, bedrøvede og tungsindige (1 Sam. 16, 14.) Hvorledes dette gaar til, er det vel neppe nødvendigt at undersøge, vil ogsaa være umuligt at fremstille, da Satan har tusindfold Midler dertil. En fortjenstfuld Lærer**) fortæller, at i den langvarige tyske Krig tildrog det sig i et vist Landskab, at da dette med Hermagt var erobret, og Krigsfolkene dvælede noget længe der, tilberedte endel af Indbyggerne, især gamle Kvinder, underbare, djævelske Drikke, som de listigt bibragte de Soldater, der imod deres Villie vare indkvarterede hos dem, og hvorved disse bleve betagne af stor Sørgmodighed og Ængstelse Nat og Dag, indtil omsider Størsteparten af dem satte Livet til. Satan kjender de Kræfter, som bo i disse og hine Ting i Naturen, og ligesom der iblandt dem gives nogle, som styrke og glæde Hjertet, saaledes ved han udentvivl ogsaa at finde saadanne, som kunne besvære det og gjøre det uroligt og hvis Kræfter han efter Guds Tilskikkelse kan bibringe de Gudfrygtige. Men det er ogsaa tilstrækkeligt, om han blot med Guds Samtykke nærmer sig dem, ligesom aander paa dem og affkyder sine hadefulde og iftige Straaler og Pile paa

*) Se 2den Dels, 5te Præd., § 30.

**) Scherretz.

dem (saaledes som Slangen i Aabenbaringen skjød af sin Mund Vand som en Strøm efter Kvinden, for at bortskylle hende — Kap. 12, 15,) ligesom de gudfrygtige Sjele da mangengang overfaldes hel pludseligt af Sørgmodighed, Skræk og Angest, som om en Vind havde blæst det paa dem, saa at de og Andre ikke kunne udholde det. Det er imidlertid ufornødent at udbrede sig udførligere herom, ihvorvel saadanne Ting dog ogsaa kunne have sin Nytte og give Anledning til gudelig Eftertanke og hellig Aarvaagenhed og Forsigtighed.

§ 19. Hertil kommer for det Tredie den sørgelige Tilstand, hvori Verden befinder sig, og hvori de troende maa forblive og leve, saalænge det behager Gud; den kan med al Føie kaldes en „Graadens Dal“ (Ps. 84, 7), et „Sorgens Hus“ (Præd. 7, 3), et „Nødens og Trængselens Land„ (Esai. 30, 6), hvor alle Ting ere møisommelige (fulde af Uro og Elendighed), saa at Ingen kan udsige det Præd. 1, 8). Djævelen har formedelst Synden efter Guds retdige Dom faaet saadan Magt i Verden, at han kaldes „en Verdens Fyrste, ja en Verdens Gud“ (Joh. 12, 31; 14, 30; 16, 11; 2 Kor. 4, 4), ikke som om han i og for sig havde nogen Ret og Magt over Guds herlige Skabninger, men fordi han formedelst Synden er virksom (og hersker) i Vantroens Børn (Ebr. 2, 2,) der ære og tjene ham som en Gud, idet de dagligen ofre sig selv til ham og fremstille sig til hans Tjeneste, leve efter hans Villie og tjene og adlyde ham i al Urenhed og Uretfærdighed, der er ham saa velbehagelig. Hvor nu en saadan Herre regjerer, der kan man nok vide, hvilken sørgelig og beklagelig Tilstand der maa være, især for dem, som han hader af sit inderste Hjerte og anser for Medlemmer af den Her- [illegible] Rige. Deraf kommer det nu, at Verden, især i disse sidste Tider, da Djævelen ved, at han kun har en kort Tid tilbage, allevegne er opfyldt med Gudsfornegtelse, Bespottelse, Vantro, Sikkerhed, Uretfærdighed, Stolthed, Pragt, Overdaadighed, Frækhed, Trættekjærhed, Urenhed, Forbandelser, Skjælden og Smelden, Krig, Blodsudgydelse, Røveri, Gjerrighed, Ubarmhjertighed, Ukyskhed og andre Vederstyggeligheder, saa at man ret haandgribeligen kan se, hvad Apost ene mene, naar de sige om Verden, „at den er ond og ligger i det Onde“ (Gal. 1, 4; 1 Joh. 5, 19.) Naar nu de troende Guds Børn maa se og høre paa slige Afskyeligheder, — naar de maa være Verdens Spot og Fodviske, — naar de maa taale dens Vold og Overmod og være med at undgjælde for dens Ugudelighed ved saamange Trængsler, hvormed den hellige og retfærdige Gud straffer dem, — naar de maa se sig omringede af bestandige Legems og Sjels Farer, af mangeslags Nød og Elendighed, af lutter bidske Hunde, listige Ræve, rivende Ulve, uhumske Svin, stinkende Bukke, brølende Løver, hvislende og giftige Slanger og Hugorme, hvorledes kunne de da Andet end blive sørgmodige og dybt bedrøvede?

§ 20. Erfaringen lærer, at naar et friskt og sundt Menneske lever en Tidlang paa et fugtigt, muggent og raaddent Sted, især naar det sker imod hans Villie, saa pleier hans Legeme at blive urent og usundt og hans Sind nedslaaet og sørgmodigt, og efterdi Guds Børn, der have en helliggjort Sjel og en øm Samvittighed, leve i den onde Verden, hvor Syndedampene (der ofte hæve sig til Himmelen og komme tilbage med et haardt Uveir af Guds Vrede) opstige i Høbetal, saa blive ogsaa de mangengang tungsindige og sørgmodige. Jeg holder for, at naar der ofte sker skrækkelige Ugjerninger paa et eller andet Sted, — naar der gives stor Forargelse, — naar grove Synder blive begangne, lønligen og aabenbare, saa at Himmel og Jord

komme i Bevægelse og Guds Skabninger ængstes og sukke derover, saa have ogsaa de gudelskende Sjele en Fornemmelse deraf og blive sørgmodige, uagtet de ikke vide hvorfor. For at aabenbare mine Tanker tydeligere, saa siger jeg, at da den rædsomme og usalige Krig, som nu i nogle Aar næsten har gjort den dyrebare Christenhed til en Morderhule og Ørken og kostet saameget Gods, saameget Blod og saamange Taarer, blev overlagt og besluttet af de ugudelige Mennesker, som begyndte den, saa glædede vel Djævlene sig derover; men de hellige Engle skjalv; den hele Natur betoges, for at tale paa Paulus's Maade, af Sorg og Ængstelse (Rom. 8, 22), og mange gudfrygtige Sjele bleve dengang bedrøvede, uden at vide hvorfor, ihvorvel den alvidende og barmhjertige Gud lod det ske, for at de skulde bede, sukke og kjæmpe desto heftigere, stille sig i Gabet og modstaa Djævelens og Verdens Ondskab.

§ 21. Der bliver ofte efter Djævelens Tilskyndelse forfattet og udgivet ugudelige Skrifter af gudsfornegtende Mennesker, saasom den forbandede Bog De tribus impostoribus eller om de tre største Bedragere i Verden, hvilken Nogle tilskrive Petrus Aretinus, Andre derimod Poggius Florentinus, der var Sekretær*) ved Konciliet eller den geistlige (eller rettere sagt ugeistlige**) Forsamling i Kostnits) og hvori det ugudelige Djævelsbarn ikke undser sig for at erklære Moses og Christus, ikke Mindre end Mahomed, for Verdens største Bedragere. Saaledes ogsaa det saakaldte Amphitheatrum æternæ providentiæ divinæ eller Det guddommelige, evige Forsyns Skueplads, forfattet af en Erke-Gudsfornegter ved Navn Julius Cæsar Vaninus, hvori han anstiller sig, som om han med stærke og gyldige Grunde vilde bevise Tilværelsen af en guddommelig Verdensstyrelse, men saa langtfra har dette til Hensigt, at han tvertimod søger at omstøde den med en Mængde Skingrunde, som han opstiller og derefter daarligt og koldsindigt besvarer. Og i vor Tid det gruelige Skrift, der er udkommet under Titel af Tractatus theologicopoliticus de libertate philosophandi (Theologiskpolitisk Afhandling om Retten til at granske med Fornuften), hvis Forfatter, som de Lærde, der have skrevet derimod, ville vide, er Benedictus Spinosa, en født Jøde, og hvori han fornemmelig drager den helliges Skrifts Sandhed og alle Aabenbaringer i Tvivl, taler spottende om Guds hellige Mænd, der have været drevne af den Hellig Aand, saavelsom om deres Taler og Skrifter og fordreier al guddommelig og menneskelig Ret saaledes, at man maa tvivle om at nogen Djævelens Tjener, der har ladet sig bruge hertil, nogensinde har baaret sig værre ad. Naar nu saadanne Helvedtjenere og Djævelsbørn udarbeide og forfatte deslige Bøger, — naar ugudelige Bogtrykkere og Forlæggere befordre dem til Trykken og søge at skaffe dem Udbredelse, saa holder jeg for, at den hele Natur paa sin Maade sukker og er i Smerte, og at gudelskende Sjele lønligen fornemme det, sørge, sukke og ængstes, ihvorvel de ikke vide, hvad der er den sande Aarsag dertil.

§ 22. Ja, det er kommet saavidt i Verden, at Gudsfornegterne midt i Christenheden have sine egne Skoler og Forsamlinger, hvoraf en i Paris beskrives af en lærd Mand*) paa følgende Maade: I et lidet Værelse brændte et Lys, der knapt udbredte saa stærkt Skin som Maanen, naar den af og til titter frem bag mørke Skyer. Her forsamlede der sig en Mængde Mennesker, til hvis Bekvemmelighed der var anbragt Stole

*) Skriver, pennefører.
**) geistlig er et tydsk Ord, der egentlig betyder aandelig (af Geist, Aand).

*) Petrus Firmianus, Tract. de genio seculi.

og Sæder; kort efter optraadte En, der paa Grund af det svage Lys ligesaalidt kunde kjendes som de Andre og som begyndte at tale om Gud og Hans Forsyn, om Sjelens Udødelighed og den yderste Dom paa en Maade, som godt lod sig høre; men lige ovenpaa gjendrev den samme Person alt det Forrige og begyndte at spotte over den christelige Lære og alle Troens Hemmeligheder; han talte saa ugudeligt om vor dyrebare Frelser, at ingen frafalden Julianus*) eller spottesyg Lucianus**) kunde gjøre det værre; han drev Spøg og Løier med den hele Christendom, osv. Naar nu saadanne Ting gaa for sig, saa maa Himmel og Jord forskrækkes og forfærdes derover (Jer. 2, 12), og jeg kan ikke tænke mig Andet end at de gudelskende Sjele tage Del i Naturens almindelige Frygt og Angest og derfor ofte tilbringe saadanne Nætter søvnløse, med Bønner, Sukke, Graad og Hulken. Til at forklare og stadfæste dette tjener Betragtningen af den Anelse og Hjertesyge, som et Menneske ofte føler, naar der forestaar ham selv eller hans Nærmeste en stor Ulykke, eller naar det gaar hans fraværende, ofte langtbortfjernede Venner ilde, hvilket vi paa et andet Sted have omhandlet***) O, hvor ofte hører man ikke en Fader eller Moder, en Ægtefelle en Søster eller Broder klage og sige: Ak, Here Gud, hvor jeg er bange! hvor tungt mit Hjerte er! hvor ondt jeg har i mit Hjerte! det er, som om det vilde briste i mit Liv; jeg er saa ængstelig, at jeg ikke ved, hvor jeg skal gjøre af mig, osv. Og senere faa de at høre, at et af deres Børn eller en nær Paarørende nettop dengang har været i stor Nød, i Legems- og Livsfare og ofte er bleven reddet, men ogsaa ofte omkommen. Jeg holder for, at det ogsaa sker formedelst Guds Magt og Miskundhed, enten ved Hjælp af de hellige Engle eller paa en anden, os ubekjendt Maade, at de troende Sjele ofte føle stor Bedrøvelse, uden at vide nogen aabenbar Aarsag dertil, naar saadanne skrækkelige Vederstyggeligheder foregaa, og efterdi disse snart sagt ere blevne ganske almindelige i denne Verdens sidste Tid, saa ligger vel heri for en stor Del Aarsagen til, at de gudfrygtige Hjerter sjelden sees rigtigt glade, og at de tilbringe sin meste Tid i Tungsindighed og Bedrøvelse. Jeg vil imidlertid ikke paanøde Nogen disse mine Tanker, ønsker ei heller at strides med dem, som ikke finde Behag deri, men tvivler dog ikke om at de af erfarne og gudfrygtige Mennesker ville blive anseede fortjente til Overveielse, og at de ogsaa kunne have sin Nytte.

*) En græsk Keiser, der affaldt fra Christendommen.
**) En romersk Digter.
***) And. Indf., 3die Hund., Kap. 31.

§ 23. Jeg kommer nu til den fjerde Aarsag til de Troendes Sørgmodighed, hvilken ligger hos dem selv. Til Guds Billede har udentvivl ogsaa hørt et glad, i Gud fornøiet, roligt Hjerte, hvilket Menneskene havde for Syndefaldet, men efter dette tabte. I dets Sted fik de et bange, modfaldent, sørgmodigt og uroligt Hjerte, saadant som Satan selv har, der med Synden har meddelt dem sin Natur. Ihvorvel nu Guds Billede er fornyet hos de troende ved Christum, saa er denne Fornyelse dog ufuldkommen her i Livet, og selv i de troende Sjele bliver Sørgmodighedens og Tungsindighedens Rod siddende, der, saafremt de ikke ere flittigt paa sin Post, bryder ud i mange Bekymringer, bedrøvede Tanker, i Sukken, Angest, Frygt og Skræk. Ligeledes er fordetmeste den store Skrøbelighed endnu tilbage hos Guds Børn, at de agte de timelige Ting og jordisk Lyksalighed altfor høit og tage sig Verdens afvexlende Lykkes- og Ulykkestilfælder altfor meget til Hjerte. Den timelige Lyksalighed er Kjødets Sol; naar det

fornemmer dens Skin, saa udbreder det sig som en Blomst paa de deilige Foraarsdage; naar den derimod gaar ned og forsvinder, saa bliver det mat og visnet og hænger paa Hovedet, ligesom Blomsterne mod Aftenen og i Regnveir. Hertil kommer hos Mange en tungsindig Beskaffenhed, som enten er dem medfødt eller af andre Aarsager ytrer sig hos dem. Mangt et Menneske hænger Sorgmodigheden mestendels ved hele hans Liv igjennem, fordi hans Moder, medens hun bar ham under sit Hjerte, nærede ham med sørgmodigt Blod og ligesom gav ham Sorger og Taarer at æde og drikke, hvilket jeg kjender flere Exempler paa. Hos Mange kommer Sørgmodighed og Tungsindighed af fordærvet Blod, tilslimede Aarer, Miltsyge og andre lignende Tilfælder.

§ 24. Hedningerne have efterladt sig et smukt Lææredigt herom og sige: Engang, da Sorgen i dybe Tanker gik over en Elv, saa den en Leerklump ligge paa Stranden, tog den op og begyndte at danne et Menneskebillede deraf. Som den stod og betragtede, hvad den i sin Tankefuldhed havde gjort, kom Jupiter (saaledes pleiede Romerne at kalde den øverste Gud) til, og Sorgen bad ham at give dens Billede Liv, hvortil han ogsaa strax var villig. Nu vilde Sorgen opkalde det besjelede Billede efter sig selv; men dette vilde Jupiter ikke tilstede, idet han sage, at det snarere burde have Navn efter ham. Medens de tvistedes herom, kom Jorden til og sagde, at Billedet skulde hede efter den, saasom den havde lagt den Jordklump til, hvoraf det var gjort. For nu at skille denne Trætte, valgte de Saturnus (Jupiters Fader) til Voldgiftsmand, og han afsagde saadan Kjendelse, at saasom Jupiter havde meddelt dette Billede dets Aand, skulde denne i sin Tid hjemfalde til ham, ligesom dets Billede til Jorden, fordi det var taget af den; derimod skulde Sorgen, som den, der først havde dannet det, besidde det, saalænge det levede; hvad Navnet angik, skulde man kalde det Homo (Jordmand), fordi det var gjort af Jord (ex humo). Jeg skulde ikke have anført denne Lignelse, dersom man ikke af samme kunde se, at ogsaa de kloge Hedninger have vidst temmeligt god Besked om Menneskets Oprindelse og dets sorgfulde og bedrøvelige Liv, og dersom den ikke tjente til i nogen Maade at forklare den her omhandlede Sag. Herhen hører ligeledes, hvad der fortælles at Filosofen Themistius pleiede at sige, nemlig, at Sørgmodighed og Smerter vare tilfaldne Mennesket som Arv og Eiendom; thi da Gud tildannede Leer- eller Jordklumpen (hvoraf Han skabte Mennesket), vædede og fugtede Han den ikke med Vand, men med Taarer. Man ser og erfarer unegteligen ofte, at somme endog gudfrygtige Mennesker saa at sige ere henviste til Sorgen og Bedrøvelsen og ofte lade sig beherske mere end tilbørligt deraf; deres Hjerte hengiver sig næsten ganske til Sørgmodighed, og de tro endog at skulle finde en Vederkvægelse i Sukke og Taarer, hvorfor de opsøge et ensomt Sted, hvor de kunne tænke uforstyrret over sin Kummer og græde sig mætte, osv.

§ 25. Vi have nu saa nogenlunde undersøgt Sygdommen og betragtet dens Beskaffenhed og Aarsager. Nødvendigheden og vor Skyldighed fordre dernæst, at vi ogsaa tænke paa Midler til at afværge og helbrede den. Det første Hovedmiddel imod Tungsindighed og Sørgmodighed lærer vor allerdyrebareste Frelser os med sit eget Exempel, idet Han selv tyer til Gud i sin Bedrøvelse og siger: Nu er min Sjel forfærdet, og hvad skal jeg sige? Fader, frels mig fra denne Time! Han klager sin Nød for sin kjære Fader; Han beder om Hjælp og Redning, men overgiver sig dog med barnligt, ydmygt og tillidsfuldt Hjerte i

Hans hellige Villie. Det første Middel mod Sørgmodighed er altsaa, som sagt, at den bedrøvede Sjel tager sin Tilflugt til Gud, som alene er de bekymrede Hjerters Trøst, Fryd og Glæde. Hvor skal det syge Barn hen uden til sin Faders eller Moders Skjød? Hvor skal den forfrosne Kylling hen uden indunder Hønens Vinger? Og hvor skulle de bedrøvede Sjele hen uden til sin Gud og kjære Fader, der alene formaaer at trøste og glæde dem? „I min Trængsel paakaldte jeg Herren", siger den kongelige Profet, „og til min Gud raabte jeg; Han hørte min Røst" (Ps. 18, 7). „For mig er det godt at være nær hos Gud; jeg sætter til den Herre, Herre min Lid" (Ps. 73, 28). Mærkeligt er det isærdeleshed, at han ei alene siger: Min Gud! min Sjel er nedbøiet i mig, som naar et Barn siger: Fader, jeg har ondt i mit Hoved, men at han ogsaa i sin største Sørgmodighed henviser sin Sjel til Gud alene, sigende: „Hvorfor er du nedbøiet, min Sjel, og bruser i mig? Bi efter Gud; thi jeg skal endnu prise Ham, mit Ansigts Frelse og min Gud" (Ps. 42, 7. 6. 12; 43, 5). Det er ikke skeet ved et Slumpetræf, at disse herlige og mindeværdige Ord gjentages tre Gange efter hinanden i tolv Vers af den gyldne Psalmernes Bog; dermed tilkjendegives udentvivl, at saa ofte Sjelen bliver urolig og sørgmodig, kan man ikke gjøre noget Bedre end at henvise den til Gud. Ordene lyde saare mærkeligt efter den hebariske Text*): Hvorfor gaar du krum og nedbøiet, min Sjel? hvorfor hænger du paa Hovedet? hvorfor overlæsser du dig med Sorgen, saa at du desaarsag maa gaa krum og nedbøiet og har stedse kun Jorden og det Jordiske for Øie? Se tvertimod op til Himmelen! vend dit Hjerte til Gud, hos hvem der ikke blot er et, men tusind Raad og Hjælpemidler! hvorfor er du saa urolig i mig og lader dig drive hid og did af Sorgerne, ligesom havets Bølger af Vindene? hvorfor støier, knurrer, klager, løber og render du saaledes? du vil saa alligevel ingen Trøst, ingen Ro, ingen Hjælp finde uden hos Gud; vær derfor stille; ti og lid og sæt dit Haab til Gud; Han skal gjøre det; Han skal udføre mig til Lyset; jeg skal se med Lyst paa Hans Retfærdighed (Mika 7, 9). Lægger dette paa Hjerte, I bedrøvede Sjele, og lærer af Eders Jesus og andre Guds Børn, strax at henfly til Gud i Eders Trængsel og Bedrøvelse og sige: Nu er min Sjel forfærdet. Fader, frels mig fra denne Time! Min Gud, min Sjel er forfærdet i mig; ak, Gud! ak, Fader! Du kjender mit Hjertes Angest; Du ser min Sjels Bedrøvelse; hjælp mig! forlad mig ikke! husval mig! styrk mig! trøst mig! Du ved, min Gud, at jeg ikke finder nogen Glæde i Verden, og at Alverden, om den ogsaa sammenbragte al sin Lyst og Glæde, al sin Pragt og Herlighed, al sin Ære og Rigdom, al sin Vin, alt sit Øl, al sin Strengeleg og andet Mere, ikke formaar at glæde mig. Men Du, min Gud, min Glæde, sig kun et Ord; saa bliver min Sjel glædet. Ak, Herre, se, den, Du elsker og som elsker Dig, er bedrøvet; mine Ben ere forfærdede, og min Sjel er saare forfærdet; og Du, Herre, hvor længe? Erfaringen lærer, at disse og lignende Sukke af de troende Sjele have en stor Kraft; thi ethvert af dem er som den blodsottige Kvindes Berørelse af Sømmen paa den Herres Jesu Klædebon; ethvert saadant Suk rører vel ikke ved Hans Kjortel, men ved Hans Hjerte og kommer tilbage med Trøst og Kraft. De Sørgmodige finde vel ingen Smag i Mad og Drikke; men deres Sukke og Taarer er deres Mad, hvoraf de faa Kraft og Liv; dog, dette kommer ikke fra dem selv, men fra Gud og den Herre Jesus,

*) Efter den tydske Bibeloversættelse: Hvorfor er du bedrøvet, min Sjel, og er saa urolig i mig?

der ikke lader noget Suk af sine Troende være forgjeves, men sender det tilbage med Kraft og sød Trøst.

§ 26. Man maa imidlertid under Sørgmodighed og Tungsindighed ikke blot bede Gud om Trøst og Hjælp, men også om Taalmodighed og et stille, lydigt og Gud overladt Hjerte. Thi efterdi den himmelske Fader ofte finder for godt at lade de Troendes Sørgmodighed vare flere Timer, flere Dage eller Uger og, om den ogsaa undertiden lindres og formindskes, dog at lade den snart komme igjen, saa bør de være veltilfredse med denne Guds hellige Villie og Raadslutning, i den sikre Tillid, at Alt vil tjene dem tilgode, og at den langvarige Sørgmodighed tilsidst vil bringe desto større Glæde. Det er saare mærkværdigt, at de hellige Evangelister i Beskrivelsen af vor Frelsers hellige Lidelse og Død og seierrige Opstandelse fortælle udførligt og omstændeligt, hvor bedrøvede og forbausede Herrens Disciple vare over Hans Død, — hvor fulde de vare af Frygt og Skræk, — at Maria Magdalena græd ved Hans Grav, da hun troede, at Hans Legeme var stjaalet, — at hun tilligemed Maria, Jakobs Moder, og Salome kjøbt vellugtende Salver og gik aarle ud til Graven for at salve Herren, og at de, efterat Englene havde fortalt dem, at Han var opstanden, ikke rigtigt kunde tro derpaa og svævede hele Dagen mellem Frygt og Haab, osv,; men derimod fortælle de ikke med et eneste Ord om Jomfru Maria, Herrens velsignede Moder, at hun græd, klagede og viste sig urolig, — at hun løb ud med de Andre til Graven for at salve Herren eller for at give sine Taarer frit Løb, og Deslige. Vel beretter Evangelisten Johannes, at hun tilligemed sin Søster, Kleofas's Hustru, og Maria Magdalena stod ved Jesu Kors (Joh. 19, 25. 26), og der gik det udentvivl ikke af uden Taarer og Bedrøvelse; men ingen af Evangelistene melder dog Noget om at hun siden viste sig frygtsom, forskrækket og utaalmodig, hvorfor det er troligt, at hun de tre Dage, Herren laa i Graven, holdt sig roligt hjemme i det Hus, hvori den hellige Johannes havde taget hende til sig, søgte sit Tidsfordriv, sin Trøst og Glæde i Gud og Hans søde Naade og Kjærlighed, i Hans Ord og i Bønnen og oppebiede det glædelige Udfald af Sørgespillet med hendes allerkjæreste Søn i Taalmodighed og Haab. Thi hun vidste godt, at under disse mørke og tykke Skyer og alt det Uveir, som hidtil var gaaet over hendes allerkjæreste Søn, skjulte sig Guds Godheds og Kjærligheds Sol og Hans hellige Raadslutning til Menneskenes Frelse og Salighed; hun havde ikke glemt, hvad Simeon, hvad Hyrderne havde sagt om Ham; derfor var hun stille midt i Bedrøvelsen og tvivlede ikke om at Solen efter Uveiret atter vilde skinne, og at hendes Søn efter sin Lidelse skulde blive kronet med Ære og Prydelse.

§ 27. Denne Kunst maa alle christelige Sjele lære af hende og midt i Urolighedeu og Sørgmodigheden være rolige og glade i Guds hellige Villie og i den sikre Forvisning om et forønsket og saligt Udfald; de maa ikke klage, hyle og løbe meget og vise sig urolige, men holde sig i Stilhed i sine Huse og Kammere, tilbringe sin Tid med Bøn, Guds Ords Læsning og gudelige Betragtninger og forlade sig paa Guds Miskundhed, efterdi de vide, at denne ligger skjult under alle mødende Tilfælder og Begivenheder og i sin Tid vil herligen aabenbare sig. De maa sige af Hjertet; „Min Fader! er det ikke muligt, at denne Kalk kan gaa fra mig“ (at denne Bedrøvelse kan blive tagen fra mig), „uden at jeg skal drikke den, da ske din Villie!“ (Matth. 26, 42) Behager det Dig, min Gud, og har Du fundet det tjenligt for mig, at jeg skal være betynget med saa-

man Tungsindighed og Sørgmodighed, saa beder jeg Dig af min Sjels Dyb: giv mig et stille, taalmodigt og med din hellige Villie fornøiet Hjerte; jeg vil gjerne udholde, gjerne bære, hvad Du paalægger mig, naar kun Du vil hjælpe mig; thi uden din Naade formaar og er jeg Intet; jeg vil gjerne bestandig være bedrøvet og gaa i sorte Sørgeklæder, i Sæk og Aske, naar jeg deri behager Dig bedre end ellers; lad kun min Tungsindighed nedtrykke og besvære mit Kjød, for at din Aand og min Jesus kan herske og leve i mig; lad kun det udvortes Menneske gaa tilgrunde, naar kun det indvortes fornyes Dag for Dag (2 Kor 4, 16); lad kun mit Kjød og mit Hjerte forsmægte, naar kun Du er og bliver mit Hjertes Klippe og min Del evindelig. Jeg vil ligefuldt tjene Dig, fordi om Du bespiser mig med Taarers Brød og giver mig Edik og Galde at drikke; jeg vil ikke slippe Dig, Herre Jesus, om jeg end i alle mine Dage ingen anden Naade skulde modtage af Dig end den at turde ligge ved dine Fødder og væde dem med mine Taarer og kysse dem med min Mund. Jeg vil gjerne græde, naar der kun ogsaa af mine Taarer maa opvoxe en liden Blomst til din Ære; træd kun snart Satan under vore Fødder! stands alt Kjød og Blod, som handler mod din Villie! stands den forbandede indbrydende Gudsfornegtelse, al Forargelse og Ugudelighed! tilintetgjør alle farlige og blodige Anslag! Beskjærm og opretholde din Kirke imod Djævelens Magt og List og Alverdens Ondskab! Kom alle betrængte, undertrykte, forurettede, fattige, elendige, trøstesløse Mennesker tilhjælp! paaskynd, min Gud, vor Herres Jesus Christi Tilkommelse! til med den kjære yderste Dag, og gjør en Ende paa al Vederstyggelighed, al Synd og al Elendighed paa Jorden! Frels mig og Alle, som forlade sig paa Dig, fra alt Ondt, og hjælp os ud til dit himmelske Rige! osv.

§ 28. Men idet jeg har sagt, at et paalideligt Middel mod Sørgmodighed er, at den bedrøvede Sjel henvender sig til Gud, vil jeg ogsaa derunder have indbefattet Ordets Betragtning. Guds Ord, den hellige Skrift, er den ædle og velstemte Davidsharpe, ved hvis Toner den urolige Sjel bliver vederkvæget, — for hvis Klang og Kraft den onde Aand maa vige (1 Sam. 16, 23), Guds Ord er de grønne Græsgange og det friske Vand, hvormed den himmelske, trofaste Hyrde mætter og læsker sine vansmægtende Faar; det er den blomstrende Eng, hvorpaa de hungrige Bier (de matte og bedrøvede Sjele) finde Trøstens Honning; det er den himmelske Læges rige Apothek, der indeholder kraftige Lægemidler mod alle Sorger og Trængsler; det er den kjærlige Guds fulde Moderbryst, hvoraf Han lader sine tørstige Børn die og drikke; det er Guds Stads Vinhus, hvori Han fylder og beruser sine Egne med rig Trøst; det er Arken eller Naadestolen, fra hvilken Herren vidner for os og taler til os (2 Mos. 25, 21. 22). Derfor bør alle troende Sjele, der ere tilbøielige til Tungsindighed, gjøre sig vel bekjendte med den hellige Skrift og i gode Dage samle sig et Forraad deraf, som de i Kummers og Elendigheds Dage kunne tage til. Det er godt, at man i lykkelige Tider læser flittigt deri og understreger de vigtigste Troes-, Levnets-, Lidelses- og Trøstesprog, for at de strax kunne skinne En i Øinene, naar man trænger til dem. Thi naar Sørgmodighed og Elendigheds Dage have grebet et Menneske, saa har han kun liden Lyst til at læse og ransage. En gudfrygtig enfoldig Mand havde for Skik at sætte et Kors med Rødkridt ved de fornemste Kraft-, Lære- og Trøstesprog i sin Bibel enten i Randen eller

lige over dem, naar det ikke anderledes lod sig gjøre. En Anden pleiede at skrive Begyndelsesbogstaverne til sine Navne ved Siden af dem med sort Blæk (fordi han ikke have noget andet ved Haanden,) ligesom jeg ogsaa har seet, at en stor Herres samvittighedsfulde og gudfrygtige Raadgiver og Arkivar*) havde sat sine Døbe- og Slægtsnavne saavelsom Navnene paa sin Fødeby, sit Fædreland og sine Embeder i visse Afstande fra hinanden paa de Blade i sin store veimarske Bibel, der indeholdt det fjortende, femtende, sextende og syttende Kapitel i Johannes's Evangelium, udentvivl for derved at betegne, at han isærdeleshed havde fundet Trøst i disse Kapitler under Sorger og Anfægtelser. Noget Lignende kunde en christelig Sjel ogsaa gjøre med den sjette, trettende, to- og firtiende, hundred- og sextende og hundred- og attende Psalme, med det fire- og femtiende Kapitel i Esaias, med det tredie i Johannes's Evangelium, med det ottende i Brevet til Romerne o. a. M. Der lader sig midlertid ikke vel foreskrive Noget i denne Henseende, efterdi de gudfrygtige Sjeles Andagt er forskjellig, og den Ene foretrækker dette, den Anden hint, alt efter som det behager den Hellig Aand at lægge dem dets Kraft paa Hjerte.

§ 29. En gudfrygtig Mand havde den Sædvane, at naar allehaande Trængsler og Gjenvordigheder rammede ham, og hans Hjerte og Hoved desaarsag bleve opfyldte med Sørgmodighed, tog han Bibelen i Haanden og bladede og læste deri, saalænge til han fandt et Trøstesprog, der behagede hans bedrøvede Hjerte; da lagde han sit Hoved paa Bogen og tænkte derover, indtil han faldt i Søvn; naar han da vaagnede igjen, saa vare Sorgerne fordetmeste borte, og han overgav sig da i Guds hellige og faderlige Villie og fandt deri Trøst og Hvile for sin Sjel. Særdeles godt er det, som jeg ogsaa forhen har tilraadet, at man indretter sig en egen liden Bog, hvori man samler ei alene Skriftens vigtigste Trøstesprog, men ogsaa allehaande andre smukke Ting af de Prædikener, man har hørt, af Kirkens liflige aandelige Sange, af gudfrygtige Menneskers opbyggelige og trøstefulde Skrifter og Samtaler, som til Exempel, om der paa et eller et Par Blade stod efterfølgende Sprog:

Esai. 43, 1: „Frygt ikke; thi jeg gjenløste dig! jeg kaldte dig ved dit Navn; du er min."

Esai. 49, 15: „Kan en Kvinde glemme sit diende Barn, at hun ikke forbarmer sig over sit Livs Søn? Ja, om nogen af dem kan glemme dem, da vil jeg, jeg dog ikke glemme dig."

Esai. 54, 10: „Bjergene skulle vel vige og Høiene bevæges; men min Miskundhed skal ikke vige fra dig, og min Freds Pagt ikke bevæges, sagde Herren, din Forbarmer."

Joh. 10, 27. 28: „Mine Faar høre min Røst, og jeg kjender dem, og de følge mig, og jeg giver dem et evigt Liv, og de skulle slet ikke fortabes evindeligen, og Ingen skal rive dem af min Haand."

Joh. 14, 18. 19, 20: „Jeg vil ikke forlade Eder faderløse. — Jeg lever, og I skulle leve. I i mig, og jeg i Eder."

Ebr. 13, 5: „Jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig;" og derefter følgende smukke Vers af Kirkespalmerne:

Du er min Gud og Fader sand;
Dit Barn du ei forlade kan,
Du faderlige Hjerte!
Jeg er en Jordklump, fuld af Brøst;
Paa Jorden ved jeg ingen Trøst,
osv.

Hvorfor skulde jeg dog klage?
Christus er
Mig jo nær;

*) Arkiv, Samling af Brevskaber og Dokumenter; Arkivar, Opsynsmand over et Arkiv.

Hvo vil Ham borttage?
Jeg ved Ham skal eie Livet,
Som Han mig
Naadelig
Har i Troen givet,

og endelig de Tankesprog:

Hvi vil du dig saa klage
Og give, kjære Sjel,
Dig saa med Sorrig plage?
Tro dog din Frelser vel!
Vær dog i Hannem fro!
Han ved din Sag at vende
Til god og lyksom Ende;
Det skal du stadigt tro.

Hvem indser ikke, hvor lifligt Synet heraf maa være for grædende Øine og bekymrede Hjerter? Som et Middel mod pludselig paakommende Upasselighed bære Mange hos sig en Balsombøsse, der ved at aabnes udsender en kraftig og vederkvægende Duft fra sine forskjellige Rum. Langt gavnligere og kraftigere er for de bedrøvede Sjele en saadan liden Bog, hvilken de ikke kunde oplukke, uden at en kraftig Trøst træder dem imøde. En erfaren Lærer siger: Jeg har kjendt en Bedrøvet, som næst Guds Hjælp næsten ene og alene værgede sig mod sin Elendighed med en eneste liden Trøstebog, som han havde laant. Det var derfor at ønske, at den ganske Christenhed vilde anvende den Tid, de om Søndagene have tilovers fra den offentlige Gudstjeneste og Legemets nødvendige Pleie, til en saadan høist nyttig Blomsterplukning.

§ 30. Men skulde dette synes eller være En og Anden for vanskeligt, saa kan han gjøre sig en Trøstebog af sin lille Barne-Katekismus, som man ogsaa pleier at kalde en liden Bibel, paa følgende Maade. Tag for dig, du trøstbegjærlige Hjerte, Begyndelsen af de hellige ti Bud i din Katekismus: Jeg er Herren, din Gud, Overvei med Andagt, hvad der ligger i disse Ord, nemlig en almindelig Forjættelse fra den store Himmelens og Jordens Herre om, at Han vil gjøre alt det imod os, som en Gud bør gjøre, vi skulle erfare, at Han for Ingenting fordrer af os, at vi skulle frygte, elske og forlade os paa Ham fremfor alle Ting og ikke se os om efter nogen anden Gud; thi Han er os Gud nok. Om Han havde sagt: Jeg er Herren, din Konge, din Fader, din Læge, dit Skjul og Skjold, din Befrier og Opholder, din Formynder og Forsørger, din Ven og troe Talsmand, din Tilflugt og Borg, din Skat osv. saa havde Han dog ikke sagt saameget, som naar Han siger: Jeg er din Gud, thi Gud er og maa være Alt; den, som udgiver sig for at være en Gud, han maa kunne og formaa Alt. Naar jeg siger: en Konge, saa betegner jeg derved et Menneske, som besidder stor Ære, Magt, Rigdom o. a. M. og som vaager over sine Undersaatter og sørger for dem. Naar jeg siger: en Fader, saa forstaar jeg derved et Menneske, der har Børn og som elsker disse inderligen, pleier dem og tager sig faderligen af dem. Naar jeg siger: en Læge saa betyder dette et Menneske, som drager Omsorg for de Syge, besøger dem og stræber ved allehaande tjenlige Midler at hjælpe dem til deres Hilse. Naar jeg siger: en Sagfører, en Talsmand, en Formynder, saa mener jeg en Mand, der tager sig troligen af de Betrængte og Forurettede, af Enker og Faderløse og andre Elendige og tjener dem redeligen med Raad og Daad, osv. Men naar jeg siger: en Gud, eller: min Gud, saa indbefatter dette Mere end Himmel og Jord og Alt, hvad jeg behøver til dette timelige og til det evige Liv, til Trøst, til Beskjærmelse, til Hjælp, til Kraft, til Pleie, osv. Naar nu Herren siger: Jeg er din Gud, saa forpligter Han sig derved til at være alt Saadant for os og Mere end vi kunne tænke og forestille os. Betragt da dette

i din Bedrøvelse, du christelige Sjel, og betænk, naar du aabner din Katekismus, at de første Ord ere: Jeg er din Gud; jeg vil lede, ernære, forsørge, beskjærme og opholde dig; vi sørger du da, som om du ikke havde nogen Gud? osv.

§ 31. Gaa dernæst videre til de tre Troesartikler. Tag for dig den første af dem, og betænk, at Gud til den Tid, som Ham behagede, uden nogensomhelst Medvirkning, Omsorg eller Tænkning fra din Side skabte dig, førte dig frem fra dit Intet, dannede dig saa underligen og kunstigt i Moderslivet, prydede dig med saamange herlige Legems- og Sjels-Evner og Gaver, lod dig udgaa af din Moders Liv, har været din Tilflugt, din Fader, Formynder, og Forsørger fra din Moders Bryst af og nu i tyve, tredive, firti eller flere Aar „baaret dig, ligesom en Mand bærer sin Søn, paa hele den Vei, du har vandret, indtil du kom til dette Sted“ (til denne Alder — 5 Moseb. 1, 31), — at i „Hans Bog bleve alle dine Dage opskrevne, som bleve bestemte, da der ikke vare en iblandt dem“ (Ps. 139, 16), — at du endnu er indesluttet i Hans guddommelige, faderlige Forsorg og lever og vandrer under Hans Regjering og Opsigt, — at du aldrig kan mene det saa godt med dig selv, som Han mener det med dig, osv. Betragt saa endvidere efter den anden Artikel, at Guds Søn, Jesus Christus, har elsket dig saa høit, at Han „har givet sig selv hen for dig“ (Gal. 2, 20) og ikke med Sølv eller Guld, men med sit hellige, kostbare Blod gjenløst dig og kjøbt dig til sin Eiendom. Overvei dernæst efter den tredie, at den Hellig Aand er dig given til en Talsmand, Trøster, Hjælpermand og Raadgiver, — at Han gjennem Ordet har kaldet dig til Jesu Christi Samfund, oplyst, omvendt og helliggjort dig og beseglet dit Hjerte ved sig selv, — at Han skal blive hos dig evindeligen og ligetil din Død ikke forlade dig, o. a. M. Føi saa hertil efter Herrens Bøn det søde Fadernavn, som den Herre Jesus har lagt dig i Munden, for at du dermed skal benævne og paakalde Gud. Betænk, at hos Ham er større Kjærlighed og Trofasthed end hos alle Fædre og Mødre i Verden, — at Han er en alvidende Fader, der kjender Alt, hvad der ligger dig paa Hjertet, før du taler derom, — en allestedsværende Fader, der paa intet Sted, hvor din Lykke eller Ulykke bringer dig hen, er langt borte fra dig og hvis Miskundhed og Sandhed følger dig allevegne, — en almægtig og rig Fader, der formaar at gjøre langt overflødigere end hvad du beder eller forstaar, — en alvis Fader, der bedst ved, hvad der tjener dig tilgode og som, naar det er ude med al din Tænken, Grublen, Raadslagning og Bekymring, hverken har Mangel paa Raad eller Daad og har tusind Midler, som ere skjulte for dig. Overvei saa endvidere efter det fjerde Hovedstykke i din Katekismus, at denne Evigheds Fader (Esai. 9, 6) i den hellige Daab har sluttet en Pagt med dig, skjænket dig den sønlige Udkaarelses Ret og Herlighed og taget sig under sin Pleie, Omsorg, Regjering og Varetægt, optegnet dit Navn i Himmelen og elsket og udvalgt dig i Christo, før Verdens Grundvold blev lagt. Overvei saa endelig efter det femte Hovedstykke, at denne Naadespagt bliver stadfæstet ved Nydelsen af den Herres Jesu hellige Legeme og Blod i den høiværdige Nadverd, — at du derved bliver forsikret om Foreningen og Samfundet med Jesus Christus, — at Syndernes Forladelse og det evige Livs Haab bliver dig beseglet og tilsagt, samt at du „ved Guds Magt skal vorde bevaret formedelst Troen til Frelse og Salighed (1 Pet. 1, 5). Naar du vel betænker alt Saadant, og lægger det paa Hjerte, min Medchristen,

hvorledes kan der da fattes dig Trøst i din Sørgmodighed?

§ 32. Og saameget mindre skal den fattes dig, dersom du oftere med inderlig Andagt gaar til dette dyrebare Kjærlighedsmaaltid og leder den rige Naade, som ligger deri, ind i dit matte og bedrøvede Hjerte. Thi naar jeg ovenfor sagde, at det første og bedste Middel imod de gudfrygtige Hjerters Sørgmodighed er at ty til Gud og holde sig til Ham, saa havde jeg ogsaa Herrens høihellige Nadverd for Øie, hvilken især deleshed er indstiftet af den Herre Jesus for de aandeligt fattige, elendige, bedrøvede, modfaldne og mistrøstige, med Synden, Verden og Helvede kjæmpende Sjæle. Den Herre Jesus staar ved sit Naadesbord og raaber: „Kommer hid til mig, Alle, som arbeide og ere besværede, og jeg vil give Eder Hvile" (Matth. 11, 28.) „Offere for Gud er en sønderbrudt Aand; et sønderbrudt og sønderknust Hjerte vil Gud ikke foragte" (Ps. 51, 19.) Det er disse, om hvilke der staar skrevet: „De Sagtmodige skulle æde og blive mætte; de skulle love Herren, som søge Ham (Ps. 22, 27.) De Elendige og Fattige lede efter Vand" (Trøst her i Verden,) „og der er intet; deres Tunge forsmægter af Tørst; jeg, Herren, jeg vil bønhøre dem; jeg, Israels Gud, vil ikke forlade dem. Jeg vil aabne Elve paa paa de høie Steder og Kilder midt i Dalene; jeg vil gjøre Ørkenen til Vandsø og det tørre Land til Vandløb (Esai. 41, 17. 18.) Jeg anser det imidlertid unødvendent at opholde mig længere herved, efterdi jeg allerede ovenfor under Betragtningen af den troende Sjels himmelske Frydemaaltid paa Jorden har omhandlet det og udførligen fremstillet den rige Trøst, som de gudfrygtige Sjele deraf kunne øse.*)

§ 33. Jeg gaar nu over til nogle andre Midler imod Sørgmodighed, hvortil med Føie henregnes, at man aabenbarer sin Nød og Tungsindighed for en gudfrygtig, stiltiende og fortrolig Ven og søger Trøst i hans hellige Samtale og Undervisning. Vel maa jeg tilstaa, at den Sørgmodighed, jeg her omhandler, sjelden tilsteder, at man taler med Andre. Jeg ved Mennesker, som ere besværede dermed og som have gudfrygtige og dydige Ægtefæller, der efter at være blevne opmærksomme paa deres Bedrøvelse have søgt ved venlig og medlidende Tiltale at bringe dem til at meddele sig til dem og forskaffe sit beklemte Hjerte nogen Lettelse, men have ikke faaet Andet til Svar end Sukke og Taarer i Øinene og dertilmed høist et: ak, lad det være! ak, lad mig være i Fred! Desuden gives der ikke ret mange trofaste, stiltiende og trofaste Hjerter og endnu færre, som ere erfarne i saadanne Ting og kunde tiltale de Bedrøvede med Kraft og Nytte. Jeg kjender Exempler paa at tungsindige Sjele have søgt efter en Vinstok og kun fundet en Tornebusk, eller at det er gaaet dem ligesom Frelseren, der ledte efter Figener paa et Figentræ, da han hungrede, men fandt kun Blade (Matth. 21, 18 flg.). Dog, hvis det er muligt, og Gud, som ogsaa i dette Tilfælde pleier at sørge for Sine, fører dem en erfaren Christen imøde, bør de ikke forsømme denne Leilighed til at lette sit Hjerte; thi herved bliver Byrden ligesom delt; Hjertet faar Luft; man erholder en Medhjælper i Bønnen og den Kamp, man har at udholde med Djævelen, Verden og sit Kjød og Blod. Et gudfrygtigt Hjertes Medlidenhed giver os en Paamindelse og Forsikring om Guds Forbarmelse og Medlidenhed, og der pleier dog fordetmeste at hænge Noget ved af den Trøst, der saaledes bliver En meddelt, eller Sindet føres bort fra sine sørgmodige Tanker ved andre Ting, som et gudfrygtigt Hjerte bringer

*] Se 3die Del, 7de Præd., § 30 flg.

paa Bane, osv. Naar man vil betjene sig af dette Middel, bør man imidlertid først kaste sine Øine paa Ordets gudfrygtige Tjenere og paa en erfaren og aarvaagen Skriftefader og Sjelesørger; thi Prædikanterne have fremfor Andre Befaling af Gud til at føre Tilsyn med de bedrøvede og trøstesløse Hjerter, „Styrker de afmægtige“ Hænder, siger han til dem, „og bekræfter de snublende Knæer! Siger til de Mistrøstige af Hjertet: værer frimodige: frygter ikke! se, Eders Gud skal komme,“ osv. (Esai. 35, 3. 4.) De ere, ligesom sin Overhyrde og vore Sjeles Tilsynsmand, sendte „til at kundgjøre et godt Budskab for de Sagtmodige, til at forbinde dem, som have et sønderbrudt Hjerte, til at udraabe for de Fangne Frihed og for de Bundne Fængslets Opladelse, til at udraabe Herrens Velbehageligheds Aar, til at trøste alle Sørgende“ (Esai. 61, 1. 2,) — som den Herre Jesus siger: „Ligesom Faderen har udsendt mig, saa sender og jeg eder“ (Joh. 20. 21.) Det er deres Skyldighed „at styrke de Svage“ (de svage iblandt Faarene) „og læge det Syge og forbinde det Sønderbrudte og føre det Fordrevne tilbage,“ og gjøre de ikke det, saa trues de med Herrens Ve (Ezek. 34, 4. 2.) De skulle fremlægge Christi uransagelige Rigdom for de Fattige (i Aanden, — Efes. 3 8;) de skulle oplade Skrifterne for dem, forklare dem Guds dyrebare Forjættelser og bringe dem til at tilegne sig dem (Ap. Gj. 77, 3;) de skulle forestille dem Herligheden i Barneforholdet til Gud, i Jesu Christi Samfund og den Hellig Aands Iboelse; de skulle være som Ammer og Barnepiger (1 Thess. 2, 7,) der tage sig mest af de smaa og spæde Børn og blive ligesom Børn med dem; de skulle være som Englene og bære de bedrøvede Hjerter, ligesom smaa Børn paa Hænderne og ved trolig og trøstefuld Undervisning søge at børtrydde Alt, hvad der kan give dem Anledning til Bedrøvelse, for at de ikke skulde støde sin Fod paa nogen Sten (Ps. 91, 11, 12.) Det bør gjøre en retsindig Sjelehyrde ondt naar der hengaar nogen Dag, uden at han har trøstet et bedrøvet Hjerte. Præsterne skulle være som friske Kilder, der flyde paa aaben Mark og ere tilgjængelige for alle tørstige Dyr; de skulle være som Træer, der staar ved Veien og yde alle forbigaaende trætte Vandringsmænd Skygge og Vederkvægelse. De ere af Gud blevne udrustede med Aand og Gaver og trøstede i sine egne Trængsler og Anfegtelser, for at øgsaa de skulle „kunne trøste dem, som ere i allehaande Trængsler, med den Trøst, hvormed de selv ere blevne trøstede af Gud“ 2 Kor. 1, 4.) Dette skriver jeg, for at intet forsagt og bedrøvet Hjerte skal tage i Betænkning at henvende sig til Præsterne i sin Sørgmodighed og søge Trøst hos dem. De skulle trænge sig frem til dem og bruge stor Dristighed hos dem; thi de høre dem til og ere indsatte for at tjene dem med alle sine Gaver, Evner og Kræfter.

§ 34. Det kan ogsaa være tjenligt for de sørgmodige og bedrøvede Sjele, at de for at trække frisk Luft og afdrage sit Sind fra Bedrøvelse, hvor Omstændighederne tillade det, gaa ud i den frie Natur, give Agt paa Guds Skabninger og Gjerninger og tage Et og Andet, som de træffe paa, i Betragtning. Kan hænde, at deres Ven, som deres Sjel elsker og som elsker deres Sjel, har opskrevet Noget for dem her eller der. En gudfrygtig Mand, der ogsaa vidste hvad Bedrøvelse og Tungsindighed har at sige, fortalte mig, at han engang for at fordrive sin Sørgmodighed gik ud paa Marken; hans Ben vare saa tunge som om han gik i Sand eller i Blylænker, saa at Vandringen faldt ham sur nok; men han angrede alligevel ikke paa den; thi ved forskjellige Ting, som han mødte, fremkaldte Gud saare trøste-

lige Tanker i hans Indre; blandt Andet hørte han en Nattergal, der sad i et Tornekrat ved et Vand, synge lystigt; da faldt det ham ind: se, hvor glad den fornuftløse lille Fugl ter sig til sin Skabers Ære, og du, som er et fornuftigt Menneske, ja et Guds Barn og en Jesu Christi Eiendom, vil bestandig gaa og sørge? Fuglen synger i Tornekrattet, fordi den der er sikrest mod Rovfuglene, og du vil for dine Trængslers Skyld ikke være glad, uagtet du ved, at de tjene dig tilgode og bevare din Sjel, ligesom et Tornegjærde en Hauge? Han saa en Hyrde med sin Faarehjord, der græssede i en hul Vei mellem det paa begge Sider staaende Korn, og han tænkte ved sig selv: har ikke ogsaa jeg en Hyrde, der vogter min Sjel, føder den med sin Kjærlighed og tager sig hjerteligen af den? hvorfor glæder jeg mig da ikke i Hans Omhu og Varetægt? Lader Han mig ikke græsse i Kornet, men kun ved Siden deraf, saa sker det jo alene, fordi en federe Græsgang ikke er mig tjenlig. Han saa en stor Sten ligge ved Veien og kom derved til at tænke paa hvor mange Centner den vel kunde veie, og ved derefter at faa Øie paa det høie Fjeld Brokken eller, som den simple Mand kalder det, Bloksbjerg, der laa som en blaa Sky langt borte, kom han til at tænke paa, hvor tunge slige store Klippemasser og endelig paa, hvor tung den hele Jordklode, der indbefatter alle Stene, Klipper og Fjelde i sig, vel monne være. Herved faldt Herrens Ord ham ind, hvor Han siger til Job: „Hvor var du, der jeg grundlagde Jorden? sig frem, hvis du har Indsigt! Hvorpaa nedsænkedes dens Piller, eller hvo lagde dens Hjørnesten?“ (Job 38, 4. 6) og Jobs egne Ord, hvor han siger: „Han udbreder Norden over det Øde; Han hænger Jorden over Intet“ (Job 26, 7), og Apostelens Ord: „Herren bærer alle Ting med sin Krafts Ord“ (Ebr. 1, 3). Nu vel, sagde han ved sig selv, kan Gud bære Himmel og Jord og holde en saadan ubegribelig tung Byrde i den frie Luft, skulde Han da ikke ogsaa kunne bære dig med din ubetydelige Korsbyrde? Kast derfor al din Sorg paa Ham; thi Han har Omhu for dig (1 Pet. 5, 7). Af deslige tilfældige gudfrygtige Tanker, som kunne give bedrøvede Hjerter Kraft, har min Gotthold optegnet mange i sine „Andægtige Indfald“*).

§ 35. Endelig er det ogsaa meget at anbefale de af Tungsindighed og Sørgmodighed plagede Mennesker, at de, næst med Flid at forrette sit Kaldsarbeide, undertiden komme Naturen tilhjælp med tjenlige Lægemidler. Jeg indrømmer, at det under vedholdende Sørgmodighed gaar tungt, naar man skal udrette noget Vigtigt og Forsvarligt. Naar Sindet er opfyldt med tyk Taage, Hjertet i Angest og Klemme og alle Ledemod ligesom betyngede med en Byrde saa gaar Arbeidet daarligt fra Haanden. Ikkedestomindre viser Erfaringen, at efterdi det Kaldsarbeide, der sker efter Guds Befaling og i Hans allerhelligste Navn, fører en særdeles Naade og Velsignelse med sig, faa de bedrøvede Hjerter ofte derved Luft. Vi vide, at gudfrygtige Prædikanter, som allerede ovenfor sagt, ofte med Paulus skrive og arbeide i megen Kummer og med et beklemt Hjerte, med mange Sukke og Taarer; men Gud giver undertiden Naade til at Glædens Sol bryder frem og vederkvæger deres Aand midt under deres Arbeide eller strax efter deres Slutning. Hvad de agte at foredrage for Menigheden, maa de ofte overveie eller affatte med megen Møie, i Frygt, Angest og Sørgmodighed, der ofte vedvarer, ligetil de skulle træde frem for Guds Folk, at undervise det til Salighed. Men snart trøster Gud dem med sin Hjælp og styrker og opmuntrer dem.

*) Se det 3die Hund., Kap. 33, det 2det Hund., Kap. 51 osv.

Jeg tvivler ikke om, at ogsaa andre gudfrygtige Christne i sin Stand erfare noget Lignende. Ihvorvel det nu, som forhen sagt, gaar tungt, førend man i en saadan Tilstand kan bringe sin Aand eller sine Hænder til at arbeide, saa er det dog raadeligt, at man ligesom tvinger sig selv dertil og holder ved imod sin Villie. Der er heller ingen Tvivl om at det behager den eiegode Gud og kjærlige Fader saare vel, naar Han ser, at Hans spæde og svage Børn og Hans syge Tjenere gjerne ville gjøre, hvad de efter hans hellige Villie ere skyldige at gjøre, og at Han da desto mere og snarere vil styrke dem ved sin skjulte Kraft og vederkvæge dem med sin Miskundhed. Jeg nævnte ogsaa Lægemidler, efterdi det syge Legemes og fordærvede Blods Beskaffenhed hos Mange bidrager Meget til den Sørgmodighed, de plagedes af; imidlertid er det ikke overensstemmende med mit Forehavende at opholde mig længe herved. Mange hjælper dette, Mange noget Andet; en passende Diæt*) og stadigt Maadehold gjør Meget til Sagen, Noget, hvori forresten, næst de lærde Læger, Enhvers Erfaring er den bedste Læremester. Jeg kunde endnu have Noget at sige om Ringeagt for de jordiske Ting, hvilken medrette henregnes til Midlerne mod Sørgmodighed; da der imidlertid i den følgende Prædiken, hvor vi skulle give Raad imod de gudfrygtige Sjeles Sorger og Bekymringer, bliver bedre Anledning til at drøfte denne Sag, ville vi opsætte det til da.

§ 36. Men eftersom Erfaringen lærer, at bedrøvede og sørgmodige Mennesker, uagtet de flittigt bruge alle foreslaaede Midler, dog maa holde ud i saadan Elendighed en rum Tid, ja Nogle endog hele sit Liv, saa bliver det fornødent, at vi af Guds Ord samle og korteligen fremstille, hvad der kan tjene til deres Trøst. I saa Maade kan jeg ikke undlade at tilbagekalde i den gudfrygtige og efter Trøst sukkende Læsers Erindring, hvad der allerede ovenfor*) i Almindelighed er anført og ved Guds Naade foredraget om Trøst imod alle Trængsler, hvilket ogsaa især deleshed vil kunne være tjenligt imod den Sørgmodighed, hvorom vi her tale. For at vi imidlertid hellerikke denne Gang skulde lade dem være uden Trøst, saa læg Mærke til, du gudelskende Hjerte, at naar din Sørgmodighed holder længe ved eller ialfald efter en kort Fraværelse kommer igjen, og du ser, at de foreslaaede Midler ikke ville gjøre den attraaede Virkning, saa læg Mærke til, siger jeg, at Gud har sin Haand med i Spillet, og at Han har besluttet det saaledes i sit hellige Raad af høivigtige Aarsager, og bestræb dig for midt i din Uro og Sørgmodighed at finde Ro og Glæde for din Sjel i din Guds allerhelligste og gode Villie. Ligesom den alvise og algode Gud i andet Kors ofte har sine Grunde, hvorfor Han ikke befrier sine Børn derfor, om de end anraabe Ham ængsteligen derom, saaledes er det ogsaa med Sørgmodigheden. Naar Han finder, at den er nogle af Hans Venner gavnligere end Hjertets Frihed og Munterhed, saa maa de jo selv tilstaa, at Han beviser dem større Kjærlighed ved at besvære dem dermed end ved at befri dem derfra. Aarsagerne kunne imidlertid være mangehaande. Undertiden finder den alvise Gud, som kjender vort Hjerte bedre end vi selv, at det har stort Hang til verdslig Forfængelighed, til Vellevnet, til munter Omgang til Æden, Drikken, Spøg, Latter, Pragt og deslige. Undertiden sporer Han en Egensindighed hos det, der bestandig vil have Ret, ikke vige og give efter for No-

*) Levemaade med Mad og Drikke.

*) 1ste Præd., § 68 flg.

gen, undertiden en lønlig Hoffærdighed og Indbildskhed formedelst de Gaver, man har modtaget af Gud, Uvenlighed og Uvillighed imod fattige, elendige, ringe og enfoldige Mennesker, undertiden Koldsindighed og Efterladenhed i Gudfrygtighedens hellige Pligter og Øvelser, undertiden for liden Agtelse for de aandelige og himmelske gode Ting, for den Herre Jesus, Hans Retfærdighed, Hans Samfund, Hans Fred, Hans Ord, Hans Trøst, Hans Frelse og Himmel. Jeg siger ikke, at de gudfrygtige Sjele foragte saadanne Goder, men at de, fordi de nyde dem ofte og endnu oftere høre tale derom, ikke skatte dem efter Fortjeneste, — at deres Glæde, deres Taknemmelighed, deres Gjenkjærlighed, deres Iver, deres Flid, deres Længsel ikke er saa stor og brændende, som den burde være. Undertiden ser Han Menneskefrygt og Tragten efter at tækkes Mennesker og Verden hos dem, undertiden Hykleri eller andre Skjødesynder, osv. Naar Han da finder forgodt at blotte og forbedre disse Feil og Mangler ved Hjælp af Sørgmodighed og at kue, dæmpe og udrydde Hjertets skjulte Træskhed og syndige Bevægelser, hvad skulde saa en gudfrygtig Sjel have derimod at sige? Gud maa nu engang betjene sig af et Kors imod den Synd, som bor i vort Kjød, og saa er ganske vist dette tjenligere dertil end et andet.

§ 37. Dels bidrager da de Troendes vedholdende Sørgmodighed til Hjertets Ransagelse og en grundigere Syndserkjendelse. Naar et Menneske befinder sig vel og i rolig Tilstand, vil han aldrig give saa nøie Agt paa sit Hjerte, som naar han stedes i Anfegtelse og Trængsel. Naar Faderen er munter og oprømt med sine Gjæster, saa raade Børnene sig selv, kaste Bøgerne tilside og løbe omkring og lege. Saaledes ogsaa: naar Hjertet er glad og befinder sig udenfor Nød og Anfegtelse, saa giver det ofte sin Tunge, sine Tanker, sine Lyster og Begjæringer større Frihed end tjenligt er. Naar det er smukt og yndigt Veir, saa gaar man ud at spadsere i Hauger, Skove og Marker; men naar det regner og stormer, saa bliver man hjemme og forretter sit Arbeide og sine huslige Sysler. Saaledes ogsaa: naar Sindet er fornøiet, tager man sig letteligen større Frihed end ellers til at efterjage det Forkrænkelige og desaarsag at forrette sine christelige Pligter koldsindigere; men naar et Sorgens Uveir trækker op, saa bliver det hjemme, holder sig roligt, prøver sin Samvittighed og undersøger sit Hjerte, angrer sine Synder, søger at rette paa sine Mangler øver sig i Bøn og Gudfrygtighed og lærer at foragte Verden med dens Narrestreger. Da David følte, at „Guds Haand laa tung paa ham Dag og Nat, saa at hans Livssaft forsvandt som ved Sommerens Tørke" (Ps. 32, 3 flg.), besluttede han at være oprigtig for Gud og ikke længere dølge, undskylde og fortie sin Synd, men ydmygeligen bekjende den. Saaledes gaar det endnu til med Guds Børn; de have stundom en Synd, der er deres Kjød meget kjær og derfor ikke bliver rigtigt erkjendt, men formindsket, undskyldt og taalt; naar de derimod føle Herrens Haand hvile tungt og længe paa deres Hjerte, saa skaane de sig ikke selv; saa begynde de at bortskaffe Forbandelsen og at udrydde ogsaa den yndede og hidtil uerkjendte Synd.

§ 38. Dels bidrager den til en bedre Erkjendelse af Guds og den Herres Jesu Kjærlighed. Thi naar Sjelen i vedholdende Sørgmodighed, Frygt, Angest og Skræk fornemmer Syndens Kraft og Gift og en Forsmag paa den evige Sørgmodighed i Helvede, saa formaar den ret at indse, hvor stor en Kjærlighed Gud har bevist os ved at skjænke os sin Søn. Da lærer den, hvad de Skriftens Sprog have at betyde: Saa elskede Gud Ver-

den osv., — Gud beviser sin Kjærlighed mod os derved, at Christus er død for os, der vi endnu vare Syndere, o. a. M.; da lærer den at sætte høi Pris paa den Herre Jesus, Hans Kjærlighed, Hans Fortjeneste, Hans Gjenløsning, Hans Retfærdighed og Salighed, efterdi den derved er bleven frelst fra Helvedangesten og den evige Graad og Tænders Gnidsel; da lærer den at takke Ham inderligt for Hans udstandne Sørgmodighed, Angest, Dødskamp og blodige Sved, hvortil ogsaa Luther sigter, naar han siger: „Ethvert gudfrygtigt Menneske maa her i Verden smage Noget af Helvedes Bitterhed, for at vi i Gjerningen kunne til Salighed erfare i vore Hjerter, hvilket usigeligt Onde den Herre Christus har friet os fra, og hvad Enhver har fortjent med sine Synder, paa det vi formedelst Gjenløsningen desto hjerteligere skulle elske Gjenløseren." Dels tjener den til en Opmuntring til sand Gudfrygtighed. Thi Sørgmodighed gjør Guds Ord sødt og velsmagende; den driver til Bøn; den virker stadige Sukke og megen Graad; den forøger Andagten; den afdrager Hjertet kraftigt fra Verden; den gjør os jordiskfindet Selskab modbydeligt og Ensomheden kjær og behagelig; den tillukker Munden og tæmmer Tungen; den virker Lede til alslags Pragt, fordriver Hovmodet, lærer En at kjende sin egen Usselhed og Elendighed, sønderknuser Hjertet og gjør det modtageligt for den guddommelige Trøst; den gjør venlig, medlidende og fredsommelig; den dæmper Kjødets Lyster og gjør kysk, tugtig og maadeholden; den lærer En at foragte Verdens fængelige Væsen og Narrestreger: den gjør Verden besk og Himmelen sød, osv. Alt dette siger jeg, for at de gudfrygtige Sjele skulle indse sin Guds naadige, søde Villie og faderlige gode Mening, der ogsaa ligger skjult under den vedholdende Sørgmodighed og Bedrøvelse, og trøste sig dermed. Det er dog bedre at være bedrøvet af Gud, efter Gud, med Gud og for Gud end at glæde sig med Verden, — bedre at sukke med et tungsindigt og sørgmodigt, men dog gudfrygtigt og gudhengivent end at juble med et sikkert og ryggesløst Hjerte, — bedre at æde Taarers Brød med en god Samvittighed i Frygt for Gud og Kjærlighed til Ham end at æde Verdens Lækkerheder med Overmod og Synd. Vor allerkjæreste Frelser priser dem salige, som sørge, men raaber Ve over dem som her „ere mætte og le (Matth. 5, 4; Luk. 6, 25)

§ 39. Herved er imidlertid en Ting at lægge Mærke til, nemlig, at de Troendes Sørgmodighed, som nævnt, ei alene skal tjene dem selv, men ogsaa ved Guds Naade Andre tilgode, og det paa en dobbelt Maade. Thi for det Første skulle de troende Sjele, naar de hjemsøges med stor og langvarig Bedrøvelse, tjene de sikre og ryggesløse Verdensbørn til Exempel og Advarsel. Ligesom de hellige Profeter fordum tildels maatte tjene sine ubodfærdige Tilhørere til underlige Tegn og ved sine Gjerninger og Lidelser forbilledligen vise dem, hvad de formedelst sin Ugudelighed i Fremtiden havde at vente sig (Esai. 8, 18; 20, 3; Ezek. 12, 6. 11), saaledes ere ogsaa de gudfrygtige Sjele, der beflitte sig paa at have en uskadt Samvittighed for Gud og at vandre ustraffeligen for Verden og alligevel ere belagte med Angest, Skræk og Sørgmodighed, lutter Bodsprædikanter og Profeter, der vise Verden, hvilke Frugter dens Synder og Ubodfærdighed, som nu staar i sin Blomst, omsider ville bære; de maa sørge og græde, for om muligt at bevæge de ryggesløse Hjerter og bringe dem til at sørge og græde med dem over Synden, for om muligt at formaa dem til at gaa i sig selv og tænke: „Hvad har jeg gjort?" (Jer. 8, 6), — sker dette „med det grønne Træ, hvad vil da ske med det tørre?" (Luk. 23, 31).

Ligesom en Klokke, naar man til sine Tider slaar paa den for at mane Folk til Bøn, alene modtager Slaget, medens derimod Lyden fordeles til mange Øren, saaledes ogsaa: naar Gud berører En eller Anden af sine Troende med sin tunge Haand, saa rammer vel Smerten, Angesten og Bedrøvelsen ham alene, saa at han maa sukke, græde og klage; men Guds Hensigt dermed er tillige, saligen at forfærde Mange og gjøre dem urolige i deres Samvittighed. Dette stadfæstes ved Peters Ord, naar han siger: Det er Tiden, at Dommen skal begynde fra Guds Hus; men begynder den først fra os (de Troende og Gudfrygtige), hvilken Ende vil det da tage med dem, som ikke tro Guds Evangelium? Og dersom den Retfærdige neppeligen frelses (og maa arbeide paa sin egen Saliggjørelse med Frygt og Bævelse — Filipp. 2, 12), „hvor vil da den Ugudelige og Synderen komme frem?“ (1 Pet. 4, 17. 18).

§ 40. Endvidere maa saadanne bedrøvede og tungsindige Mennesker staa i Gabet og med sine stadige Sukke, Bønner, Raab og Taarer forhale eller afværge Guds frembrydende Vrede og de velfortjente Straffe. Loth havde saa gode Dage og liden Glæde i Sodoma, idet Peter siger, at de „skjændige Indbyggere dersteds gjorde ham al mulig Fortræd og plagede ham ved sine ryggesløse Gjerninger og sin uterlige Omgjængelse Dag for Dag“ (2 Pet. 2, 7. 8). Saalænge han nu var derinde iblandt dem, undlod han ganske vist ikke at sukke og bede for dem; men da han paa Guds Befaling var bleven ført ud af en Engel, regnede der Svovel og Ild fra Himmelen og omstyrtede Staden. Jeremias var ret en bedrøvet Mand, hvis Hjerte og Øine, efter hvad man her og der kan se af hans Skrifter (Jer. 8, 21; 9, 14. 11), stedse svømmede i Taarer; men hvor inderligt han bad for sit Folk, kan man slutte deraf, at Gud mere end engang forbød ham at bede oftere for det. „Du, du skal ikke bede for dette Folk,“ siger Han til ham, „og ikke opløfte din Røst med Skrig eller Bøn og ikke møde mig med Bøn for dem; thi jeg hører dig ikke“ (Jer. 7, 16; 11, 14; 14, 11). Ligedan sørgede og bad Daniel for hele Folket (Dan. 9, 3. 4. flg.) Og saaledes er det endnu; de Troende bede vel Alle for sit Folk og bidrage til at opholde og afvende Guds Vrede, men Ingen oftere og inderligere end de Engstede og Sørgmodige, der uophørligen kjæmpe med Gud og anraabe Ham om Naade, saa tit et Suk udgaar af deres Hjerte og en Taare af deres Øine. Derfor kan Ingen sige, hvor høist gavnlige saadanne Mennesker ere for et Folk, en By, et Land. De ere de aandelige Præster, der uden Afladelse staa for Gud og med stærkt (Aandens) Raab og Taarer frembære Bønner og ydmyge Begjæringer (Ebr. 5, 7); det er til dem Gud sigter, naar Han siger: „Ligesom naar der findes Most i Vinklasen, og man siger: fordærv det ikke — thi der er Velsignelse i den — saa vil jeg gjøre for min Tjeners Skyld og ikke fordærve det Altsammen“ (Esai. 65, 8). Medens den ugudelige og sikre Verden sidder i sine Svirelag og spøger, skjæser, ler, sværmer, støier og huserer, ligge de paa sine Knæer, sukke og bede. Medens den ugudelige Hob, den epikuræiske*) Bande, den gudsfornegtende Helvedyngel lægger skadelige, morderiske Planer, forfatter ugudelige, forargelige, sjelefordærvende Skrifter eller paa andre Maader gjør sit Bedste for at udbrede Djævelens Rige, saa ligge de for Guds Fødder med Frygt, Skræk og Angest og bede Ham, at Han snart vil knuse Satan under vore Fødder, — at Han vil standse den forbandede Gudsfornegtelse, opretholde sin Kirke

*) vellystig, overensstemmende med den hedenske Fornuftgransker Epikurs Lærdomme.

trods Djævelens og Verdens Ondskab, bevare sine Udvalgte og ved den yderste Dom gjøre en Ende paa al Synd og Elendighed. Men denne Betragtning indeholder atter en Trøst for de bedrøvede Mennesker, til hvilke vi her tale. Deres Sørgmodighed har afsondret dem fra Verden og giver os den Forvisning, at Herren vil fremstille dem som et Exempel og aabenbare sine Domme paa dem, for derved saligen at forfærde Andre. Men det er ingen liden Naade at være et Guds Redskab i det Maal og paa den Maade, Ham behager. Vist er det ogsaa, at de Taarer, de i sin Bedrøvelse udgyde, og de Sukke, de opsende for Andre til Gud, ikke ere spildte (hvorom vi skulle tale i det Følgende, om Gud vil). Saa kan det ogsaa hentydes paa dem, hvad Herren lader den bedrøvede Rakel sige: „Forhindre din Røst fra Graad og dine Øine fra Taarer; thi der er Løn for dit Arbeide" (Jer. 31, 16).

§ 41. Men vi maa samle endnu mere Trøst til de ængstede og sørgmodige Hjerter, og vi sige da, at Gud fører et særeget naadigt Tilsyn med dem, tager sig deres Angest til Hjerte, tæller deres Taarer og Sukke, husvaler dem ved sin Aand og styrker og opretholder dem ved sin skjulte Kraft, saa at de kunne sige med den hellige Apostel: Vi ere tvivlende, men ikke fortvivlende, forfulgte, men ikke forladte, nedslagne (kastede til Jorden), „men ikke fortabte" (2 Kor. 4, 8. 9). Erfaringen lærer, at et kraftigt og kosteligt Vand omsider uddunster sine bedste Kræfter og fordærves ved at staa i et aabent Kar, ligesom ogsaa, at en Urt, som i Destillerovnen bliver tvungen ved Ildens Hede til bestandig at dampe og dryppe, tilsidst mister al Lugt, Smag og Kraft. Man skulde tænke, at det ogsaa maatte gaa saaledes med de gudfrygtige Hjerter, vi her have for Øie, og at siden de stedse ængstes, stedse sukke og græde, saa maatte de tabe alle Legems- og Sjelskræfter og dø og omkomme før Tiden. Hvad den verdslige Bedrøvelse, angaar, vil jeg hellerikke negte, at den bortrykker Mange før Tiden, som ogsaa Apostelen siger: „Verdens Bedrøvelse virker Døden" (2 Kor. 7, 10), og Sirak: „Sorg har fordærvet og dræbt Mange" (Kap. 30, 25); men med denne de gudfrygtige Sjeles Bedrøvelse, som vi hidtil have betragtet, er det en anden Sag; thi Erfaringen viser, at de desuagtet ofte i lang Tid forrette sit besværlige og ofte høivigtige Kaldsarbeide, tjene Gud og Næsten, opnaa en temmeligt høi Alder og omsider skilles herfra, kjede af Verden og mætte af Livet. Til Oplysning herom vil jeg kun anføre den hellige Apostel Paulus's Exempel. Hvilken Møie, Hjertesorg, Ængstelse, Frygt, Skræk, Sørgmodighed og Elendighed dette den Herres Jesu ædle Redskab udstod i sit apostoliske Embede, derom vidner han her og der i sine Skrifter, ikkedestomindre har han efter den Aarsberegning, hvorom de fleste Lærde ere enige, til Trods for Satan og Verden røgtet sit Embede i omtrent fire og tredive og bragt det til en Alder af otte og sexti Aar. Hvad har saa længe opholdt denne saa plagede, bedrøvede, elendige, svage Mand? Visseligen intet Lægemiddel, ingen god Pleie og Opvartning, ei heller naturlige Kræfter, men Guds Naade, Jesu Christi Kraft og den Hellig Aands Trøst. Saaledes er det endnu den Dag idag; Gud styrker, husvaler, vederkvæger, trøster, beskjærmer og opretholder de sørgmodige Sjele og beviser sin underfulde Miskundhed imod dem.

§ 42. Det er mærkeligt, at da vor allerkjæreste Frelser, som vi se af vor Text, klagede saa vemodigt over sin Sjels Bedrøvelse og paakaldte sin Fader i Himmelen, sigende: „Fader, frels mig fra denne Time! Fader, herliggjør dit Navn!" kom der strax en Røst fra Himmelen, som sagde: „Baade har jeg herliggjort

og vil atter herliggjøre det" (Joh. 12, 28), hvormed Hans Fader vidnede for alt Folket, at Han gav Agt paa sin Søns Sorg og Bedrøvelse og trods Djævelens træske Ondskab vilde herligen fuldføre den Gjerning, Han havde begyndt. Vi vide ogsaa, at da den Herre Jesus under sin „Dødsangest og blodige Sved bad heftigt, blev en Engel fra Himmelen seet af Ham og styrkede Ham" (Luk. 22, 43. 44). Ligesom nu de troende og gudfrygtige Sjele ofte faa sin Del af Hans Sørgmodighed og Sjeleangest, saaledes skal der hellerikke fattes dem paa Hans Trøst og Husvalelse. Gud er nær hos alle Bedrøvede og „bor hos de Sønderknuste og Fornedrede i Aanden, til at gjøre de Fornedredes Aand levende og at gjøre de Sønderknustes Hjerter levende" (Ps. 34, 19; Esai. 57, 15). Lægger Han dem Byrde paa, saa er Han ogsaa deres Frelse; Han lader dem vel efter sin hellige Villie og Raadslutning blive bedrøvede; men som en trofast Gud lader Han dem dog ikke besværes og fristes over Evne; Han er dog ligefuldt deres Lys (deres Trøst, Kraft og Glæde), om de end sidde i Mørke (Mika 7, 8); Han ser deres Elendighed og agter paa deres Sjels Trængsler (om end deres Skikkelse er bleven gammel og affældig af Sorg, — om end deres Ansigt er fuldt af Forhaanelse, Støv og Taarer): Han befaler at sætte et særeget Tegn paa de sukkende og bedrøvede Hjerter, for at de kunne vorde bevarede for den indbrydende Ulykke (Ezek. 9, 4); Han siger ofte til deres Sjel: Hvorfor vil du græde, og hvorfor har dit Hjerte saa ondt? er jeg dig ikke bedre end ti Verdener med alle sine Skatte, al sin Ære, Glæde og Herlighed? (1 Sam. 1, 8). Heraf kommer det da, at de ofte ere „som Bedrøvede, dog altid glade, og at de have en overvættes stor Glæde i al sin Trængsel," som vi se af Paulus's og mange Andres Exempler (2 Kor. 6, 10; 7, 4).

§ 43. Fremfor Alt bør de gudfrygtige Sjele, der ere belagte med Tungsindighed og Bedrøvelse, glæde sig ei alene over at den Herre Jesus selv har smagt saadan Bedrøvelse og altsaa ved, hvorledes et kummerfuldt Hjerte er tilmode, hvorfor Han ogsaa som en trofast Ypperstepræst kan have Medlidenhed med vore Skrøbeligheder, men ogsaa over at Han især deleshed er de bedrøvede Sjeles Beskytter, Ven og Trøster. I saa Henseende har Han modtaget en udtrykkelig Befaling af sin Fader, efterdi Han siger, at Han har sendt Ham „til at kundgjøre et godt Budskab for de Sagtmodige, til at forbinde dem, som have et sønderbrudt Hjerte og til at trøste alle Sørgende" (Esai. 61, 1. 2), hvilken Befaling Han ogsaa til alle Tider i største Lydighed har efterlevet, idet Han i sit Kjøds Dage især deleshed gav Agt paa sørgmodige og bedrøvede Mennesker, trøstede dem kraftigt og afhjalp deres Nød, efter hvad vi allerede ovenfor have vist, og dette gjør Han endnu i denne Stund imod sine Troende. Naar de sukke og græde i sine Kammere, saa tæller Han deres Sukke og Taarer; naar de som christelige Pilegrime maa vandre i tykt, taaget og mørkt Veir, saa ledsager Han dem; Han styrker dem, — Han beskjærmer og bevarer dem, saa at de i saadan (Sørgmodighedens) Taage ikke komme paa Afveie, ikke falde i nogen Sump eller Grav eller paa anden Maade blive forledede af Djævelen, som da allermest efterstræber dem. Naar Satan*) staar ved Ypperstepræsten Josvas høire Side for at modstaa ham (for at være hans Satan, hans Djævel, Anklager og Modstander), saa tager Herren selv sig af ham og siger: „Herren skjælde dig, Satan! ja, Herren skjælde dig! Er ikke denne en rygende Brand, reddet fra Ilden?" Har han endnu ikke lidt Elen-

*) Satan (Satanas), d. e.: Modstander: Djævel (Diabolos), d. e.: Anklager.

dighed, Trængsel og Angest nok, siden du ovenikjøbet skal komme og anklage, bedrøve og ængste ham? Gud har formedelst sin store og underfulde Miskundhed reddet ham fra den almindelige store Nød og Fare, ikke for at du skal gaa løs paa ham og ængste og bedrøve ham endnu mere, men for at fremstille ham som et Under af sin Almagt, Visdom og Godhed, til et trøsteligt Exempel for alle dem, der forlade sig paa Ham, og for herefter at krone ham med Naade og Velsignelse; pak dig derfør, og lad ham være i Fred (Sak. 3, 1 flg.). Se, saaledes er den Herre Jesus selv de bedrøvede og ængstede Hjerters Talsmand, tager sig troligen af dem og forsvarer dem imod Djævelen og Verden. Da Paulus og hans Ledsagere paa sin farefulde Søreise i flere Dage hverken fik Sol eller Stjerner at se, og en ikke liden Storm kom over dem, og alt Haab om Livet var ude, da forlod den Herre Jesus, som var hans eneste Sol, Stjerne, Lys, Trøst og Glæde, ham dog ikke, men sendte ham en Engel, der tilkjendegav ham, at han skulde være ved godt Mod; hverken han selv eller nogen af hans Reisefæller skulde omkomme; thi Gud havde skjænket ham alle dem, som seilede med ham (Ap. Gj. 27, 20 flg.). Saaledes ogsaa: naar de gudfrygtige Sjele ofte i mange Dage, ja ofte i flere Uger ingen Sol, ingen Stjerne have seet, ikke vidst af nogen Glæde, ikke fornummet nogen Trøst, og et langvarigt Trængselens Uveir er kommet over dem, saa at de tro at skulle forgaa, saa slipper den Herre Jesus dem dog ikke af sin Opsigt og Varetægt; Han styrer deres Skib midt i Stormen; Han er deres Sol, deres Stjerne, deres Lys midt i Mørket; Han er deres Trøst, deres Kraft, Hjælp og Haab, naar al Menneskehjælp og alt Menneskehaab er ude, og giver tilsidst Sagen et saadant Udfald, at de forundre sig over hans Miskundhed og fryde sig i Betragtningen af Hans Naade og Trofasthed.

§ 44. Og det er dette, vi sluttеligen ville foreholde de bedrøvede Hjerter, nemlig, at al deres Sørgmodighed omsider skal omskiftes til Glæde, efter vor Frelsers udtrykkelige Ord. „Salige," siger Han, „ere de, som sørge; thi de skulle husvales" (Matth. 5, 4). „I skulle være bedrøvede: men Eders Bedrøvelse skal vorde til Glæde" (Joh. 16, 20). De gudelskende Sjeles Sørgmodighed er en Forberedelse til stor Glæde; de Bedrøvedes Taarer ere en Sæd, hvoraf lutter Trøste- og Glædesblomster opvoxe. „De Sørgende i Zion skal gives Prydelse for Aske, Glædens Olie for Sorg, priselige Klæder for en vansmægtende Aand" (Esai. 61, 3), efter vor Guds Forjættelse: „Jeg vil vende deres Sorg til Glæde og trøste dem og glæde dem efter deres Bedrøvelse" (Jer. 31, 13). Og dette opfyldes enten i dette Liv, naar Herren finder det tjenligt til at fremme sin Ære og sine Børns Salighed, hvilket David erfor; derfor siger han: „Du omskiftede min Klage til Dands for mig; Du løste min Sørgedragt af mig og omgjordede mig med Glæde" (Ps. 30, 12). Eller det sker efter dette Liv, naar de gjennem en salig Død gaa ud af Taaredalen og ind i Glædessalen, hvor Gud „skal aftørre hver Taare af deres Øine, — hvor Døden ikke skal være mere, ei heller Sorg, ei heller Skrig, ei Pine" (Aab. 7, 17; 21, 4), — „hvor evig Glæde skal være over deres Hoved, — hvor de skulle bekomme Fryd og Glæde, og hvor Sorg og Sukke skulle fly fra dem" (Esai. 35, 10). Man har oftere erfaret, at Sjele, der før have været anfegtede, ængstede og bedrøvede, ere blevne overøste af Gud med saadan overflødig og gjennemtrængende guddommelig Glæde, at deres snævre, fattige og

elendige Hjerte ikke har kunnet rumme den, — at de have maattet gaa ud paa Marken, i en Skov og Ørken, for uhindrede og ubeskjæmmede af Verden at juble frit og gladeligen, udraabe sit Hjertes Fryd og prise Gud med høi Røst, — at de have maattet bede: Hold op, Herre! din Glæde er for stor og for kraftig; mit arme Hjerte kan ikke rumme den; Du oversvømmer min Sjel og overstrømmer den med Vellyst, osv. Erfaringen lærer ligeledes, at mange gudfrygtige Sjele, der have tilbragt sin Livstid sukkende og grædende, have døet tusind Gange gladere end Andre have levet, Himmelen, der i lang Tid har været overtrukken med tyk Taage og mørke Skyer, aabner sig da for dem, saa at de se Guds Herlighed, som Stefanus, og skilles herfra med Sang, med Latter, med Fred og Glæde (Ap. Gj. 7, 56).

§ 45. Nu da, I gudelskende bedrøvede Sjele! naar I overveie alt dette, saa værer frimodige, og frygter ikke! Gud, der efter sin hellige Villie og Raadslutning har bedrøvet Eder, Han vil ogsaa glæde Eder enten her timeligen eller hisset evindeligen. Gud toer her Eders Hjerter med Taarer, for hisset at fylde dem med himmelsk Glædesvin. Lader Hjertet sukke, lader Taarerne flyde, efterdi Gud tæller dem og selv vil aftørre dem af Eders Øine! O salige Taarer, som blive tællede og optegnede i Himmelen og som den Herre Jesus skal aftørre! O salige Bedrøvelse, som føder den evige Glæde! Vandrer da fremad paa Trængselens Vei i den tykke Taage, der har overfaldt og omgivet Eder, efterdi I vide, at Jesus ledsager og fører Eder, og at der af Taagen vil blive lutter Liv, af Bedrøvelsen lutter Klarhed, og at den besværlige Angestvei ender sig i et vidt og bredt Rum, i evig Herlighed, Glæde og Salighed! Hvad skader det en Vandringsmand, om han maa reise i usundt, taaget Veir, naar han blot kommer til sit Fædreland? Saa lystelig er Veien vel ikke som naar Solen skinner og man kan se omkring sig og fryde sig i de deilige grønne Marker og Skove; dog, naar man kun naar sit Bestemmelsessted, hvor man stunder hen, og hvor man faar det godt, saa glemmer man snart Veiret og Veien. Saaledes ogsaa I; om I ogsaa maa fortsætte Eders Reise i Sørgmodighedens Taage, hvad skader vel det, naar I blot komme i Himmelen? Der er Eder intet Andet tjenligt. Dersom Solen altid skinnede, og vi kunde se os frit omkring, saa vilde vi maaske forgabe os i Verdens forkrænkelige Herlighed og lade os føre bort fra den rette Vei; men efterdi Gud ligesom indhyller og bedækker os med en Taage, saa gaa vi uden Hinder og Ophold desto hurtigere og ivrigere fremad og ile desto mere, for at vi snart kunne komme til Enden. Nu, min Gud, før mig fremdeles, som Du vil! gjør med mig, som Du vil; giv Sorg eller Glæde, — giv Bedrøvelse eller Frimodighed, naar jeg kun forbliver paa den rette Vei til Himmelen! Skal jeg da slæbe paa en Byrde, saa ser jeg allerede langt borte det Sted, hvor jeg skal aflægge den, eller hvor min Jesus skal tage den af mig. Maa jeg her sukke og være sørgmodig, saa ved jeg, at den Tid kommer, da jeg skal glæde mig med uudsigelig og evig Glæde. Maa jeg her græde, saa er jeg forvisset om, at min Graad skal blive forvandlet til Vin, mine Taarer til Perler. Har jeg end før af Uforstand leet letsindigt og gjort mig lystig med Verden, saa vil jeg nu gjerne, efterat min Gud har opladt mine Øine og afdraget mig fra Verden, sørge og sukke med min Jesus og Hans Hellige. Hvad skjøtter jeg om Verdens Glæde, naar Himmelglæden skal blive mig tildel? Hvo ændser Sølepudsene, naar man viser ham en frisk, ren og liflig Kilde?

Udfri mig, o Jesus, af kjød'lige Snarer!
Udfri mig, o Jesus, af aand'lige Farer!
Udfri mig, o Jesus, af Nød og af Plager!
Udfri mig, o Jesus, af Sorger og Klager!
Udfri mig, o Jesus af Sukke og Taarer!
Udfri mig, o Jesus, af Alt, hvad der saarer!
Udfri mig, o Jesus, af al denne Vrimmel!
Kom Jesus! o kom hjælp mig ind i din Himmel!

Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Kors.

Sjette Prædiken,

hvori dens Sorger betragtes.

Ps. 94, 19: Under mine mange urolige Tanker i mit Indre kvæge dine Husvalelser min Sjel.

§ 1. Den frimodige Troeshelt og dyrebare Guds Mand Luther siger etsteds: „Jeg er gudskelov ved megen Øvelse kommen saa vidt, at jeg næsten begynder at tro, at Gud er Himmelens og Jordens Skaber." Mange ville udentvivl i Begyndelsen studse ved denne uventede Ytring af en saa stor og navnkundig Lærer, at han først begynder at tro, hvad et Barn paa sex, syv Aar allerede tror og hvad der hellerikke maa være nogen Tvivl om hos nogen simpel og enfoldig Christen, om han ellers vil regnes blandt de Christnes Tal. Der ligger imidlertid noget Stort herunder, og man skal vide, at den høierfarne Mand, naar han taler saaledes, dels sigter til de sikre Verdensmennesker, der vel leve paa Jorden under Himmelen og dagligen og rigeligen nyde Guds Godhed, men ikke bestræbe sig for mere og mere at lære at kjende, elske, prise og forlade sig paa Ham og mene, at de allerede forlængesiden have lært Katekismen og de tre Troesartikler tilbunds og ingen Mangel have paa Tro og Tillid til Gud, men tvertimod Overflod derpaa, saa at de endog i Nødsfald kunde hjælpe Andre dermed. Han tilføier derfor umiddelbart efter de anførte Ord: Hvilken Text (nemlig, at Gud er Himmelens og Jordens Skaber) Enhver nu og altid (i sin egen Indbildning) altfor vel forstaaer og har forstaaet og vil forstaa uden jeg alene og nogle stakkels Syndere og Daarer (hvorfor den høivise Verden pleier at holde dem), saasom Moses, David, Esaias og Lignende. Disse anse Gud for en forunderlig Mand og sige, at Hans Skabning er lutter Undergjerninger, ihvorvel saare Faa se disse Hans Undergjerninger, omendskjønt Hvermand ser Hans Skabning og, som Apostelen Paulus siger Ap. Gj. Kap. 17, næsten maa tage og føle paa den. Men

jeg er ogsaa en af de grove Karle, der endnu ikke begribe denne Hans Skabning og, som sagt, neppe har begyndt at tro Saadant, saa at jeg gamle Skoledreng og snart udlevede Doktor medrette maa forundre mig over at Folk i vor Tid, saasnart de lugte i en Bog, vide Alt, hvad den Hellig Aand ved.

§ 2. Dels sigter han til Storheden og Vigtighed af hvad der indeholdes i de Ord: Jeg tror paa Gud Fader, Himmelens og Jordens almægtige Skaber. Thi heri indbefattes ikke blot alle de Tings Skabelse, der ere i Himmelen, paa Jorden, under Jorden, i Havet og alle Dybheder, som Gud efter sin store Visdom, Almagt og Godhed har frembragt af Intet, — som Han har givet Liv og Tilværelse og som Han i al deres utallige Mangfoldighed har anvist deres bestemte Plads i sin Verdensorden og indrettet dem overensstemmende med sit Diemed, men ogsaa deres Opholdelse, der ikke er mindre underfuld og umaalelig end selve Skabelsen, idet Han nu i flere Tusind Aar har forsørget og opholdt en saa ubegribeligt stor Mængde af allehaande Skabninger. „Han bærer alle Ting med sin Krafts Ord" (Ebr. 1, 3). „I Ham leve og røres og ere vi" (Ap. Gj. 27, 28). „Mennesker og Dyr frelser Han. Alles Øine vogte paa Ham, og Han giver dem deres Spise i sin Tid. Han oplader sin Haand og mætter alt Levende med Velbehag" (Ps. 36, 7; 145, 15. 16). Han har saamange Kostgjængere, der vente og tage sit Foder og sin Mad af Hans Haand fuldtop, at de ikke staa til at tælle. Hvo vilde forsøge paa at tælle alle de mange Millioner Mennesker, der bo trindt Jordens Kreds. Og hvo vil beskrive al den ubegribelige Mængde af Dyr paa Jorden, Fugle i Luften og Fiske i Vandet, hvilke allesammen dog ikke maa lide Mangel paa Næring og Underholdning, men fra Guds Spiskammer annamme ei alene til Nødtørft, men endog til Overflod.

§ 3. For at vi noget nøiere kunne overveie denne høivigtige Sag, saa lader os betænke, hvad en eneste stor Stad ugentlig behøver og fortærer. Jeg vil tage Staden London i England og hidsætte, hvad den nederlandske Historieskriver Emanuel van Meteren derom fortæller. Han siger, at paa hans Tid var der i bemeldte Stad hundrede og tyve Sognekirker; Slagterne slagtede hver Uge dersteds omtrent ni Hundrede Oxer, foruden hvad Fremmede ugentligen førte tiltorvs; der blev hver Uge bagt Hundrede og otti Læster*) Rug og Hvede og brygget to Hundrede og sexti til to Hundrede og otti Læster Øl. Dette er kun een Stad i et Kongerige. Hvilket Forraad kræver da ikke den utallige Mængde store og smaa Stæder, Flækker og Landsbyer i alle Kongeriger og Lande paa Jordens hele Kreds, hvori der bor saamange tusind Gange tusind Mennesker! Lader os blandt Dyrene blot betragte Fuglene, og ikke alle, men kun nogle af dem. Hvor stor en Mængde Vagtler der findes paa flere Steder, navnlig i Italien, i Kongeriget Neapel, have vi allerede paa et andet Sted**) omtalt; der bliver hvert Aar fanget en utrolig Mængde deraf, saa at endog enkelte Biskopper i dette Kongerige kunne holde sit Taffel for Vagtelfangsten alene. Ulysses Aldrovandus fortæller at man en Morgen fangede paa et eneste Sted over ti Tusind og solgte hvert Hundrede for femten Julier eller halv anden Krone.***) Føi hertil Spurvene, der findes i saa stor Mængde paa alle Steder, at Luther i sin Tid holdt for, at Kongen af Frankrige ikke kunde forsørge og opholde dem eet Aar med alle sine Indtægter. Alle disse Fugle æde Korn og nyde Sæden tilligemed

*) En Læst er tolv Tønder.
**) And. Indf., 3die Hund., Kap. 75.
***) En Krone, omtrent en norsk Daler.

Menneskene og andre Dyr, og alligevel skaffer alle Tings gavmilde Opholder Saameget af alle Ting tilveie, at de allesammen have Nok og Overflødigt, Noget, som visseligen kun Faa rigtigt betænke og tilbørligen overveie.

§ 4. Under den første Artikel henhører imidlertid ogsaa alle Tings vældige og naadige Styrelse, hvori Guds Almagt, Visdom og Godhed ikke ter sig mindre herlig end i de ovennævnte Gjerninger. Thi Gud har ikke baaret sig ad med Verden som en Tømmermand med et Skib, hvilket han efter at have fuldført det støder fra Landet ud paa Vandet uden siden at bekymre sig videre om, hvorledes det bliver styret og opholdt mellem Vinde og Bølger; men Han holder den under sin Opsigt, sin Forsorg, sin vise og kraftige Regjering, saa at Intet sker i Himmelen eller paa Jorden uden Hans Raad, Villie og Tilladelse, ja, saa at ei engang en Spurv omkommer, ikke en Høg eller Ørn flyver hid eller did, ja ikke et Haar falder af vort Hoved uden Hans Vidende og Villie (Matth. 10, 29. 30; Job 39, 29. 30). Han har fra Begyndelsen af foreskrevet enhver af sine Skabninger dens særegne Virksomhed og paa den allerviseste Maade anordnet, hvorledes Han vil regjere Verden; Han har seet Tiderne og Aarene, og hvad der vilde tildrage sig i dem og foreskrevet, beskikket, begrændset og indrettet Alt efter sin Visdom og Godhed (Ap. Gj. 15, 18; Job 28, 27); „Han har gjort, at al Menneskenes Slægt af et Blod bor paa den ganske Jordens Kreds, og har bestemt dem forordnede Tider og visse Grændser for deres Bolig (Ap. Gj. 17, 26). Han har bestemt ethvert Riges Begyndelse og Undergang. Det maa nu gaa saa hulter til bulter og saa forunderligt til her i Verden som muligt, saa gaar det dog ikke anderledes end Herren vil. Under al den mangfoldige Forvirring og Omskiftelse vedligeholder Han sit uforanderlige Forsyns Gang, og Hans Orden, bliver stedse bestaaende selv i den største Uorden. Han giver saa saare nøie Agt paa ethvert Menneske, at intet Ord paa dets Tunge, ja ingen Tanke i dets Hjerte er skjult for Ham (Ps. 139, 1. 2 flg). Han kjender alle vore Gjerninger og alle vore Veie; Han tæller vore Skridt og Taarer; Han hører og fornemmer vort Hjertes Sukke, ja dets Længsler og Attraaer (Ps. 10, 17; 38, 10; 56, 9; Aab. 2, 6). Til Guds Forsyns og Regjerings Undere hører det ogsaa, at der blandt saamange Hundrede Tusind Mennesker saare sjelden findes to, som ere hinanden aldeles lige i Ansigt og Skikkelse. Var ikke saadan Ulighed, saa maatte der opstaa den største og skrækkeligste Uorden og Forvirring; Faderen vilde ikke kjende sin Søn, Moderen ikke sin Datter, Broderen ikke sin Søster, Hustruen ikke sin Mand osv.; men hvilket Uvæsen dette vilde lede til, kan man let tænke sig. Hertil kommer, at Menneskene ei alene ere forskjellige i Udseende, men ogsaa i Tale og Stemme, i Holdning, Miner og Gang, ja endog i Haandskrift, i Sindsbeskaffenhed og Tilbøieligheder. Selv med tillukkede eller blindede Øine kan man adskille Bekjendte fra Ubekjendte, Venner fra Fiender paa Røsten; man kan ofte kjende et Menneske, som man ser i lang Frastand, paa hans Gang. Faar et Menneske raade sig selv i Skrivning, efter at han har lært Bogstavtrækkene, saa vil han ganske vist ogsaa paa sin Haandskrift kunne kjendes fra mange andre osv. Alt dette hidrører nu fra den alvidende og almægtige Skabers Forsyn og Styrelse og hører med til Udlæggelsen af den første Artikel, Noget, hvorpaa dog næsten Ingen tænker.

§ 5. Dels sigter han til Troens Øvelse eller Gjerning, der er noget langt Vanskeligere end at vide, hvad der hø-

rer til Troen. En navnkundig Lærer*) sagde paa sit Dødsløie: Nu erfarer jeg, hvad det er at prædike Troen, hvilket jeg hidtil har gjort, og selv at tro, hvilket jeg nu skal gjøre. Erfaringen lærer, at det ofte gaar alle Guds Børn saaledes i Liv, Lidelse og Død. Udenfor Anfegtelsen ere de ofte ubekymrede med Hensyn til sin Tro og mene at have hængt sig saa fast ved Gud og saaledes omfavnet den Herre Jesum, at hverken Død eller Djævel skal formaa at løsrive dem; men i Anfegtelsen og naar Kampen begynder, mærke de først sin Troes Skrøbelighed; da gaar det dem som Peter, der vel paa Herrens Bud vandrede paa Vandet for at komme til Ham, men som ved at se det haarde Veir blev bange, begyndte at synke, raabte og sagde: Herre, frels mig! (Matth. 14, 29 flg.) Dersom Nogen, da Herren gik i Skibet, og Hans Disciple fulgte Ham, havde spurgt dem, om de troede, vilde de vist have sagt Ja; men de saa ikke, hvorledes deres Hjerter forlode sig paa det stille Veir og saaledes støttede sig paa det Synlige; thi da Uveiret kom, og Bølgerne skjulte Skibet, da var det forbi med deres Tro; Vindstillet og Freden, hvorved de hang, vare borte, og da fore ogsaa de bort med dem (Matth. 8, 23 flg.). Ligedan gaar det ofte med andre Guds Børn og Christi Efterfølgere; de tro vistnok, men saaledes, at de maa bede Gud at have Taalmodighed med deres Vantro og hjælpe den (Mark. 9, 24). Det falder dem ikke vanskeligt at tro, at Gud er alle Tings Skaber, Opholder og Styrer og altsaa tillige sine Troendes Beskytter, Formynder og Forsørger, saalænge det gaar dem godt, saalænge de have Fred og ikke vide af nogen Mangel. Men naar de stedes i Uro, Gjenvordighed og Anfegtelse, — naar de komme ind i Verdens Trængsel og blive omgivne af saamegen Uorden, Forvirring og Nød, at de hverken vide ud eller ind, — naar Fattigdom og Bekymringer overfalde dem, og de intet Raad, ingen Trøst, ingen Udvei kunne øine, da er det en Kunst at kunne sige af Hjertet: Jeg tror, at Gud, Himmelens og Jordens Skaber, ogsaa har skabt mig, og at Han efter sin underfulde Raadslutning og formedelst sin naadige Styrelse og Regjering vil forsørge og opholde mig. Da gaar det dem mangengang som Børn, der stige i en Baad, støde den fra Land, tage Rorpinden og tænke, at de skulle styre den alene og fare omkring efter Hjertens Lyst; men naar Strømmen eller en Hvirvel griber dem, mærke de først, at de kun ere Børn og ikke Mænd.

§ 6. Af alt dette er nu det ovenanførte Udsagn af Luther let at forstaa. Det tilkjendegiver, at han har været stedt i mangehaande Trængsel, Forfølgelse, Fare og Nød og ofte af Satan været bragt i saa stor Uro og Forvirring, at det har faldt ham vanskeligt at bevare sin Fatning og at forlade sig paa Guds Almagt, Visdom, Godhed, faderlige Forsorg og vældige Regjering; men nu, da han allerede i saamange Aar har erfaret Guds mægtige Bistand, naadige Hjælp og forunderlige Miskundhed, bliver han mere og mere styrket i Troen og lærer stedse bedre at kjende sin Gud som en almægtig, alvis, algod Gud, Skaber, Opholder og alle Tings Styrer, at elske og prise Ham og at forlade sig af ganske Hjerte paa Hans faderlige Forsorg og Regjering, paa Hans Beskjærmelse og Bistand. Denne Mand havde, efter alle Guds Børns Vis, for Skik at tænke ringe om sig selv, om sin Tro og Christendom (ihvorvel han mangengang var nødt til efter den hellige Apostels Exempel at rose sig selv med stor Frimodighed ligeoverfor Sandhedens Fiender og deres Trods). Da han engang spurgte sin lille Søn, hvad Godt han havde lært,

*) Dr. Forster.

og denne gav til Svar: hele Katekismen, sagde han: Da er du lærdere end jeg; thi omendskjønt jeg alt er en gammel Doktor, maa jeg dog hver Dag tygge og suge paa den. Da han tilligemed andre Beskikkede forrettede Visitats i Kursaxen og bød en Bondemand at fremsige sine christelige Troesartikler, og denne begyndte: Jeg tror paa Gud Fader, Himmelens og Jordens almægtige Skaber, spurgte han ham, hvad „almægtig" vilde sige. Da den gode Mand sagde, at han ikke vidste det, sagde han: Ja, ja, min Mand; jeg og alle Lærde vide hellerikke, hvad Guds Kraft og Almagt er; men tro du kun i Enfoldighed, at Gud er din kjærlige og trofaste Fader, der vil og kan og som den klogeste Herre forstaar at hjælpe dig, din Kone og dine Børn i al Nød. Da han engang talte om at Folk ofte strax indbilde sig at forstaa Guds Ord og være udlærte deri, uagtet Ingen rigtig kan fatte det uden Øvelse og Anfegtelse, sagde han blandt Andet: Jeg ved, at jeg endnu ikke kan Fadervor rigtigt, saa lærd en gammel Doktor jeg ogsaa er eller burde være; uden Øvelse og Erfaring kan Ingen være lærd.

§ 7. Det er det, den hellige Apostel siger: „Ikke at jeg allerede har grebet det eller allerede er fuldkommen; men jeg jager derefter, om jeg og kan gribe det, efterdi jeg og er greben af Christo Jesu" (Filipp. 3, 12. 13). Saaledes er det; de, som have bragt det videst i sin Christendom, tykkes sig selv at være de Ufuldkomneste, og de, som ere allerstærkest i Troen, mene, at de endnu neppe have begyndt. For at jeg nu skal komme mit Formaal nærmere, saa beder jeg ogsaa Eder, mine Tilhørere (og Læsere), at I ved denne Leilighed ville prøve Eder selv, for at erfare, om I allerede af Hjertet tro, at Gud er Himmelens og Jordens Skaber, det er: at Han ikke blot har frembragt og hidtil opholdt Eder og alle andre Skabninger ved sit Ord, men at Han ogsaa med sin kraftige Styrelse, sit naadige Forsyn og sin faderlige Forsorg hersker og regjerer over Eder, — at Han er Eders Fader, der sørger for Eder, som sine kjære Børn, mener det oprigtigt med Eder og har indesluttet Eder i sin evige Naade og Kjærlighed. Erfaringen lærer, at det i dette Stykke staar daarligt til med Mange, og at deres Hjerte, om de end kjende den første Troesartikel efter Bogstaven, dog ikke forstaar i Gjerningen og Øvelsen at føre sig den til Nytte og grundigt og fuldkommen at forlade sig paa den almægtige Faders Forsorg. Deraf opstaa de mangehaande Bekymringer, der ofte volde gudfrygtige og gudelskende Sjele saamegen Uro. Herom skulle vi tale i nærværende Prædiken og formene, at dette er høist fornødent i disse vanskelige og bedrøvelige Tider. Gud lade vort Arbeide være velsignet og give, at de urolige og bekymrede Hjerter maa finde ret megen Glæde deri, formedelst Jesum Christum! Amen.

§ 8. Efter vor Textes Foranledning ville vi have to Ting at betragte, nemlig I. Sorgerne, som ofte ogsaa heftigt anfalde de Troende og som Profeten kalder urolige Tanker i sit Indre, og dernæst II. de Midler, ved hvilke man kan afværge og afhjælpe Sorgerne, hvorom han siger, at Guds Husvalelser kvæge hans Sjel. Ved det første Stykke skulle vi forklare, hvad Sorger ere, nemlig allehaande Nød og Gjenvordighed, som betynger Hjertet og foraarsager mange Tanker og megen Bedrøvelse. Jeg taler her ikke om den aandelige Nød, som man ellers pleier at kalde de aandelige Anfegtelser (hvorom vi snart med Guds Hjælp skulle tale særskilt og udførligt), men om de legemlige og timelige, — hvad Ondt der vederfares de gudfrygtige Sjele af Verden, i det daglige Liv, i deres Husvæsen eller i andre Maader,

hvorfor de gjerne saa sig befriede og som opvækker mange mørke Tanker hos dem. Slige Tanker er det, man kalder Sorger. Disse ere nu ofte ledsagede af og blandede med Nedslagenhed, lønlig og aabenbar Utaalmodighed, Knurren, Utilfredshed med den guddommelige Styrelse, Gjenstridighed mod Guds Villie, Mistillid, Vantro, Frygt, Egensindighed, Egenkjærlighed, Egennytte, Avind og Had til Næsten; de sætte Sjelen i en mislig og forvirret Tilstand og volde den mange Smerter og megen Uro. Derfor sammenligner Skriften dem med Torner, blandt hvilke Sjelen sidder og som allevegne rive og stikke den (Luk. 8, 14). Hvad en Torn eller Splint er i Haanden eller Foden, det er Sorgen i Hjertet; den foraarsager stedsevarende Nedslagenhed og Smerter, indtil den bliver udreven og afhjulpen. Salomo siger: „Bekymring i en Mands Hjerte nedbøier det" (Ordsp. 12, 25). Istedetfor at en Christen skulde glad opløfte sine Øine til Himmelen og i barnlig, frimodig Tillid vente alt Godt og Kjært derfra, gjør Sorgen, at man lader Hovedet synke som en vissen Blomst; den hænger som en Blyvægt ved hans Hjerte; den nedtrykker hans Andagt og Frimodighed i Bønnen; den gjør, at Sjelen er lig en Fugl, om hvis Fod Børnene have bundet en Traad, med hvilken de trække den ned og fastholde den, saa ofte den flagrer op og søger at flyve i Veiret. Herhen hører ogsaa vor Frelsers Udsagn: Vogter Eder selv, at ikke Eders Hjerter besværes med Sorg for Næring! (Luk. 21, 34)

§ 9. Sorgerne ere som en indvortes Hede, der fortærer Legemet og svækker Sjelens Kraft, hvortil maaske David sigter, naar han siger: „Jeg er som en Læderflaske i Røg" (Ps. 119, 83). Min Skikkelse er bleven affældig; mit Ansigt er indskrumpet og blevet fortgult; „min Livssaft er forsvunden" (Ps. 32, 4). De ere som de vilde Humleranker eller som det saakaldte Vintergrønt, der slynger sig opad Træerne, besværer dem, udsuger deres Saft og kvæler dem. De ere som Igler, der hænge sig ved Hjertet og udsuge dets Blod, — som Ukrud, der skyder op i Mængde og fortrænger og ødelægger de gode Vægter, — som en Taage, der omgiver og forblinder Vandringsmanden, saa at han ikke kan se omkring sig. Et Hjerte, der er fuldt af Sorger, ligner en Høne, som har faat sine Fødder indviklede i et Garn eller i Stry og desaarsag har vanskeligt for at komme afsted. Et sorgfuldt Menneske løber ikke med Glæde paa Guds Veie, men med Ulyst og Uvillie. Derfor taler den hellige Augustinus ikke uden Grund om de bidende, nagende og ædende Sorger (Curæ mordaces). Og saadanne Sorger ere des farligere og besværligere, naar der er flere af dem samlede paa en Gang, saaledes som her i Davids Hjerte, efterdi han taler om sine mange urolige Tanker i sit Indre, der vare som et Krat paa en ødeliggende Mark, som, hvis det ikke snart bliver udryddet, med Tiden udvider sig, indtil det omsider opfylder hele Marken og bliver saa tykt, at Fugle og Utøi kunne gjøre Rede og have Tilhold deri. Saaledes er det med Sorgerne og de urolige Tanker; naar man hengiver sig til dem og lader dem raade sig selv, ville de snart formere sig, saa at Ens Hjerte bliver næsten tilgroet, og at Satan søger Leilighed til at tage Herberge deri og stræber at styrte ham fra den ene Sørgmodighed i den anden, ja i fuldkommen Fortvivlelse.

§ 10. Forøvrigt, ligesom Stænderne, Personerne, Tingene, Tilfælderne og Begivenhederne ere mange og forskjellige i dette møiefulde Liv, saaledes ogsaa de Sorger og Bekymringer, der pleie at opstaa hos et Menneske. Et Menneske kan ofte betragtes under mange forskjel=

lige Hensyn. Han er maaske Øvrigheds-person i en By, og det almindelige Vel er ham tilligemed Andre betroet; han er maaske Ægtemand, Fader, Husbond og har Hustru, Børn og Tyende at forsørge og forestaa; han er maaske en Svigerfader eller Bedstefader, der har et eller flere gifte Børn og ved Guds Velsignelse har seet Børnebørn af dem; han er maaske en Fader, der har flere Søskende og Svogre og Svigerinder og andre Beslægtede. Han befinder sig maaske ogsaa i Forhold som Nabo og Borger, der maa leve og bo sammen og have alskens Samkvem med Andre. Man kan maaske ogsaa betragte ham med Hensyn til den Næringsvei, hvormed han søger at forsørge sig og Sine og som enten kan bestaa i Agerbrug, Kjøbmandskab, Bagning, Brygning, Søfart eller i andre Haandteringer og Erhvervsgrene. Men man kan ogsaa betragte ham i og for sig selv og uden Hensyn til Andre og som den, der ifølge sin Legems- og Sindsbeskaffenhed er underkastet mangehaande Tilfælder; han kan faa en farlig Skade; han kan ved et Fald forslaa sig og derved miste sin Helbred; han kan paadrage sig en haard Sygdom, der efterlader ham et skrantent Legeme for hans hele Liv; han kan blive gammel og skrøbelig, osv. Han kan derhos ogsaa betragtes med Hensyn til den Tid, hvori han lever; der indbryder ofte formedelst Menneskenes Synder sørgelige, vanskelige, gruelige Tider, der føre Krig, Ødelæggelse, Dyrtid, Nød og Død med sig. Alle saadanne Ting kunne foraarsage Bedrøvelse, Sorger og Bekymringer; alle Begivenheder sigte mod et Hjerte; der kan ikke tilstøde en kjær og nærpaarørende Person noget Ondt, uden at dette Hjerte maa føle det med.

§ 11. Jeg maa her tænke paa en fornem og aldrende Frue, der førte sin egen Husholdning i en vis velbekjendt By, og som havde fem gifte Børn, der allesammen havde skjænket hende Børnebørn. Hun pleiede at sige: Naar Ens Børn blive gifte, tror man, at Bekymringerne skulle formindskes; dette finder jeg imidlertid saa langtfra at være Tilfældet, at de tvertimod have forøget sig; thi istedetfor at jeg før kun havde en Søn eller Datter at være bekymret for, har jeg nu ogsaa Bekymring for min Søns Kone, min Datters Mand og deres Børn. Mit Hjertes Tanker adsprede sig og vandre Morgen og Aften, ja selv ved Midnat omkring i deres Huse; der kan ikke hænde Nogen af dem Noget, uden at det ogsaa rammer mig selv; det kommer Altsammen over mig; bliver Nogen af dem syg eller kommer til Skade, eller der vederfares ham noget andet Ondt, saa bedrøves ogsaa mit Hjerte derved; jeg beder og sørger for dem Alle. Dette var meget klogt talt af en forstandig og erfaren Frue og giver os Anledning til desto bedre at betænke dette bedrøvelige Livs mangfoldige Sorger. Til Oplysning herom kan Jakobs Exempel tjene; han havde mange Sønner og en Datter og desuden en vidtløftig Husholdning og nærede desaarsag mange Sorger og Bekymringer, hvorfor han ogsaa engang sagde: „Mig gjøre I barnløs; Josef er ikke mere, og Simon er ikke mere, og Benjamin ville I tage fra mig; over mig kommer det Altsammen" (1 Mos. 42, 36). Han havde en Svigerfader, den gjerrige Laban, der voldte ham megen Hjertesorg; han havde to Søstre til Hustruer, hvilke laa i Kiv og Strid med hinanden; han havde en fortørnet Broder, der tragtede ham efter Livet; han levede af Kvægavl og havde for dens Skyld saamegen Uro, at han om Dagen fortæredes af Hede og om Natten af Kulde og ikke fik Søvn paa sine Øine (1 Mos. 31, 40). Jeg kunde ligeledes oplyse det med Jobs, Davids og flere Andres Exempler; men hvorfor skulde det være fornødent, da Erfarin-

gen dagligen stiller os Saadant for Øine, og mangt et christeligt Hjerte er ligesom en lav Dal, hvori alle Omegnens Vande løbe sammen, en sand Samlingsplads for mange Sorger, saa at det nok paa en vis Maade kan sige med Apostelen: „Foruden mine egne Trængsler kommer der endnu Meget udenfra til; hvo er skrøbelig, uden at jeg og er skrøbelig? hvo bliver forarget, uden at det brænder i mig?“ (2 Kor. 11, 28).

§ 12. For det Andet skulle vi ved den første Del af vor Text betænke, at ei engang de gudfrygtige Sjele blive forskaa nede for dette Livs Sorger og mangfoldige Bekymringer, efterdi vor Profet, der jo var en Mand efter sin Guds Hjerte og som sit hele Liv igjennem havde beflittet sig paa at tjene Hans hellige Villie med trofast og redeligt Hjerte (Ap. Gj. 13, 22. 36), klager over sine mange urolige Tanker i sit Indre. Alle Tiders Erfaring lærer ogsaa, at Guds bedste og kjæreste Børn aldrig have havt Mangel paa Sorger og Bekymringer, saa at jeg ikke behøver at anføre noget Exempel. Nu synes det imidlertid uforklarligt og urimeligt, at en troende, gudelskende, gudhengiven og Gud overladt Sjel, der har Fred med Gud ved vor Herre Jesum Christum og formedelst den Hellig Aands indvortes Vidnesbyrd er forvisset om sit Barneforhold og sin Salighed skal drages med Sorger og for timelige, forgjængelige Tings Skyld huse og nære nogen Bekymring i sit Hjerte; man skulde tro, at en saadan Sjel stedse maatte være glad og veltilfreds i sin Guds hellige Villie, i sin kjære himmelske Faders Forsorg, i sin Frelsers, Jesu Christi, Samfund og i den Hellig Aands Trøst og ikke vilde lade sin Ro forstyrre ved noget udvortes Tilfælde, samt om den ogsaa fik alskens ubehagelige Ting at tænke paa, at den dog maatte sørge saaledes, som man arbeider, nemlig med glad, Gud overladt, roligt Hjerte, uden Mistro, Sørgmodighed, Frygt og Skræk, osv.

§ 13. Men her skulle vi for det Første lægge Mærke til, hvad den Viseste blandt Konger siger: „Alle Ting ere møisommelige; Ingen kan udsige det. Saadan ond Møie har Gud givet Menneskets Børn at plage sig deri“ (Præd. 1, 8. 13), og paa et andet Sted: „Jeg har seet (og betragtet) den Møie (det Arbeide, de Sorger og Bekymringer), som Gud har givet Menneskets Børn at plage sig i“ (Præd. 3, 10). Herved sætter en anseet Lærer*) den Anmærkning: Det har behaget Gud, at Menneskeslægten skal pine sig selv og øve sig ved mangehaande Sorg, Angest og Møie. Herhen hører ogsaa, hvad Elifas, en af Jobs Venner, siger: „Mennesket fødes til Møie, ligesom Ildens Gnister flyve høit op“ (Job 5, 7), saa at Job selv sammenligner Menneskets Dage med en Dagløнners Dage, idet den Ene saavelsom den Anden er kaldet til Møie og Arbeide, Sorger og Farer, uden at kunne unddrage sig dem (Job 7, 1), ligesom ogsaa vor allerkjæreste Frelser tilkjendegiver, at hver Dag har sin Plage, som den efter Guds hellige Raad og Villie skal føre med sig (Matth. 6, 34). Saaledes forordner og tilskikker da den hellige og alvise Gud de mangehaande Ulykkestilfælder, Trængsler og Gjenvordigheder, som vække Sorger og Bekymringer hos Menneskene; Han tilsteder, at det menneskelige Hjerte plager sig selv med sine egne Tanker og drages med Sorger, ikke som om Han fandt Velbehag deri, eller som om ikke den Mistillid, Utaalmodighed, Frygt, Modløshed og hvad andet Syndigt der klæber ved Menneskenes Sorger, var Ham imod, men fordi Han ogsaa ved at uddrage noget Godt heraf og at vende Menneskenes Bekymringer ikke mindre end alt

*) Osiander.

Andet til deres Bedste. Han prøver derved deres Tro og blotter deres Mangler og Skrøbeligheder; Han lærer dem, at Menneskenes Sorger og Bekymringer, om de end ere nokſaa store og heftige, ere forgjeves og unyttige, efterdi Udfaldet viser, at Gud har fundet en ganske anden Vei til at udfri dem af deres Nød end den, som de selv i sine Sorger og urolige Tanker havde udseet sig. Han dæmper derved Kjødets onde Lyster og svækker det syndige Legeme, saa at det ikke med Eftertryk kan stride imod Aanden; Han vækker dem derved til Bønnen. Da En formanede Filip Melankton til ikke at være bekymret, svarede han: Si non curarem, non orarem (havde jeg ingen Bekymringer, bad jeg ikke). Han lærer dem derved at foragte Verden som en sorgfuld Taaredal og at længes efter Himmelen, hvor der ikke mere skal være noget Ondt, nogen Sorg, nogen Smerte, o. s. v.

§ 14. For det Andet skulle vi betænke, at de Troende endnu leve i Verden, hvor Djævelen er Abbed*) og hvor de ikke ganske kunne undgaa Sorger og Bekymringer, om de end nokſaa gjerne vilde. Ligesom Jorden efter Guds Forbandelse, som for Syndens Skyld kom over den, allevegne bærer meget Ukrud, mange Torner og Tistler, saaledes giver ogsaa Verden mange Sorger og Trængsler. Til de Garn, som Satan udlægger og udspænder for at fange Sjele, høre ogsaa Sorgerne; derfor lærer Erfaringen, at de sørgmodige og farlige Tanker ofte opstaa i saadan Mængde, den ene efter den anden, i de bedrøvede Hjerter, som om Nogen oplæste dem af en Seddel eller hviskede dem ind i deres Øren. I Dr. Luthers Bordtaler fortælles om en anfegtet Mand ved Navn Mag. Leonhard, at da han engang i stor Sørgmodighed gik op og ned i sit Kammer, saa han en Traad ligge paa Gulvet, hvilken han tog op for at fordrive Tiden dermed, saaledes som sørgmodige Mennesker pleie at gjøre; kort efter fandt han en Traad til og derefter en tredie og fjerde, indtil han havde saamange, at han gjerne — hvilket ogsaa kom ham isinde — kunde have gjort en Strikke deraf til at hænge sig i, medens intet Menneske vidste, hvor denne Mængde Traade var kommen fra, ihvorvel man let kan slutte sig til, hvem der havde henkastet dem for den bedrøvede Mand til et Anstød. Dette er et træffende Billede paa hvorledes Satan pleier at gaa tilværks med de Mennesker, der have allehaande Nød og Trængsler; han fremkalder den ene Sorg efter den anden i deres Indre og giver dem Anledning til mange sørgmodige Tanker, for at disse om muligt tilsidst skulle blive til en Fortvivlelsens Strikke. Siden Verden nu er saaledes beskaffen, saa er det intet Under, at ogsaa gudfrygtige Sjele mangengang blive indviklede i dette bedrøvelige Livs Sorger. Naar et Faar maa søge sin Føde paa et Sted, hvor der voxer fuldt af Skræppebuske, saa forundrer man sig ikke over, at der bliver hængende Borer i deres Uld. Naar man er nødt til at leve i længere Tid paa et fugtigt og muggent Sted, saa bliver Hovedet opfyldt med Flaad og onde Vædsker, der falde ned paa Brystet og foraarsage Snue og Hoste. Saaledes er det ogsaa med Guds Børn; de leve i Trængslernes Land, hvor Alt er opfyldt med Møie, Fare og Nød; derfor kunne de hellerikke være aldeles befriede for Sorger; de reise gjennem en Skov, paa en ubanet, halvt gjengroet Vei, hvor de stedse maa gjøre ryddeligt for sig og kjæmpe med forviklet Krat og Tornebuske; hvad Under da, at de stundom rive sig tilblods deri?

§ 15. For det Tredie maa det bemærkes, at Guds Børn ikke er lutte

*) Klosterforstander.

Aand men maa drages med Kjødet, hvori foruden andre Synder ogsaa den bor, at vi gjerne ville sørge for os selv og indrette vore Ting efter vor egen Hu og Villie. De utidige Sorger er Døtre af Arvesynden, der er os Alle medfødt; thi da det første Menneske vendte sig fra Gud til sig selv og efter Satans Indskydelse vilde være saa klogt og viist, at det vilde regjere og forsørge sig selv og være sin egen Herre, saa styrtede det sig derved i tusindfold Nød og Elendighed og som Følge deraf i megen Bedrøvelse, Sorg og Kummer, og denne Kummer, dette Hang til Sorg og Bekymring har det forplantet paa os Alle. Heraf kommer det, at Mennesket, der elsker og skatter sig selv over al Maade høit, vil, at Alt skal gaa efter dets Villie og vil have sit Held og Velgaaende i sin egen Magt og i sine egne Hænder, saasom det ikke tror Nogen, end ikke Gud, bedre end sig selv; herefter stræber det; herpaa tænker og pønser det, og naar det saa ikke gaar efter dets Tanke, Velbehag og Godtbefindende, saa mener det, at det er urigtigt, farligt og ilde; da begynder det at sørge, at tabe Modet, at klynke og klage; det vilde gjerne oprette og gjøre godt igjen, hvad Gud efter dets Formening har fordærvet for det og gjort urigtigt. Gaar det underligt til, saa at det ikke formaar at øine Andet end Uorden, Skade, Skjændsel, Nød og Død, saa tænker det, at nu er det paatide at anstrenge alle Sandser, Tanker og Kræfter for at rive sig løs, arbeide sig løs, bekymre sig løs, osv. Vel er der ogsaa i denne Henseende foregaaet en stor Forandring med en troende og i Christo fornyet Sjel; den er ved Guds Naade, Ord og Aand bleven ført fra sig selv til Gud; der er indpodet den Tillid til Gud, Overladelse og Hengivelse i Hans hellige Raad og Villie, Selvfornægtelse o. a. M., hvorfor den ogsaa lærer at kaste al sin Sorg paa Gud og at overlade sin timelige og evige Velfærd til Hans frie Styrelse. Men ligesom den ikke formaar at løsrive sig aldeles fra Synden i Almindelighed, saaledes hellerikke fra den syndige Art at ville enten sørge for sig selv eller idetmindste være med at sørge for sig selv. Bekymringerne indfinde sig ofte imod dens Villie og er ligesom Myggene og Fluerne, der, om man ogsaa bortskræmmer og forjager dem med en Vifte, alligevel komme snart igjen. Derfor maa man ikke finde det forunderligt, at ogsaa de gudelskende Sjele stundom findes indviklede i Sorger og Bekymringer og efter vort Skjøn gjør altfor meget deraf; dette er Noget, som hører med til Troens og Christendommens Skrøbeligheder, med hvilke man bør have Taalmodighed og som man med sagtmodig Aand bør søge at raade Bod paa. Naar en kjærlig og fornuftig Mand har en Hustru, som er tilbøielig til Tungsindighed, saa vil han ikke fare løs paa hende med haarde Ord og bedrøve hende endnu mere i hendes Sørgmodighed, men handle varligt med hende, tiltale hende trøsteligt og søge paa alle mulige Maader at glæde hende. Saaledes maa ogsaa en Lærer og enhver Christen bære sig ad med sorgfulde, bedrøvede Hjerter; deres Sorg og Nød er dem allerede Byrde nok; man behøver ikke at bebyrde og bedrøve dem endnu mere.

§ 16. Ogsaa dette kan tjene til Trøst for de gudfrygtige Sjele, der ikke kunne løsrive sig fra Sorgerne, hvor gjerne de end vilde, og som ere bedrøvede over at de ikke kunne være saa trøstige og frimodige som Andre, og at de ikke, som de burde, kunne kaste sin Sorg ganske og aldeles paa Gud. Ak, sige de mangengang, hvor gjerne vilde jeg ikke løsrive mig fra alle sørgmodige Tanker, naar jeg blot kunde! Jeg ved nok, at det er urigtigt og min kjære himmelske Fader imod, at jeg vil sørge for mig

selv, hvilket Han har forbeholdt sig alene, og at jeg saaledes griber ind i Hans Embede; men jeg kan dog ikke lade det være, o. a, M. Nu, du christelige Hjerte, vær frimodig; ligesom din himmelske Fader har Taalmodighed med dine andre Skrøbeligheder og efter sin store Miskundhed overser dem, saaledes vil Han ogsaa gjøre med denne. Vel er det Synd, at vi tiltage os, hvad der ikke tilkommer os, og hvad Gud har forbeholdt sig selv alene; men saasom vi gjøre det med Uvillie og Aandens Mishag og sørge, som over alle vore andre Synder, saaledes ogsaa over vore utidige og syndige Sorger (Ps. 38, 19 flg.), saa bliver Saadant ikke tilregnet os, der ere i Christo Jesu. Kom vor kongelige Profets Ord ihu: „Min Sjel, lov Herren. Han, som forlader al din Misgjerning, — som læger alle dine Sygdomme" (alle de Mangler og Skrøbeligheder som Han endnu finder hos dig).) „Barmhjertig og naadig er Herren, langmodig og rig paa Miskundhed. Ligesom en Fader forbarmer sig over Børn, saa forbarmer Herren sig over dem, som frygte Ham; thi Han kjender vort Væsen: Han kommer ihu, at vi ere Støv (Ps. 103, 1. 3. 8. 13. 14). Vor Text vidner vel om at selv David, den høioplyste Konge, havde saare mange Bekymringer i sit Hjerte; den siger imidlertid ikke, at Gud derfor havde forskudt ham, men tvertimod, at Han havde taget sig af ham og glædede ham med sin Trøst, osv.

§ 17. Men jeg gaar videre og kommer nu til den anden Del af denne vor Betragtning over den troende Sjels Sorger, idet vi skulle omhandle de Midler, hvorved de kunne afværges og afhjælpes. Herom siger vor Text: Dine Husvalelser kvæge min Sjel. Profeten taler om Guds Trøst i Flertallet og sætter Guds mangfoldige Husvalelser imod sine manfoldige Bekymringer. Den himmelske Husvalelse er imidlertid tre Slags. Thi for det Første husvaler eller trøster Gud selv gjennem sit Ord, naar Han ved den Hellig Aand udøser sin Kjærlighed i vort bedrøvede Hjerte (Rom. 5, 5), — naar Han vederkvæger os ved at lade os smage Hans Godhed, styrker os ved sin skjulte Kraft og sin Naade, bevarer og opholder os i al Angest og Nød. Om denne Husvalelse har en ypperlig og gudfrygtig Lærer*) saare herlige Tanker. „Naar Gud" siger han, „trøster Hjertet indvortes ved sin Hellig Aand, er det, som om man lindrer en stor Smerte med en kostelig Balsom, saaledes som Salmen siger: Herren helbreder dem, der have et sønderbrudt Hjerte, og forbinder deres Smerter (Ps. 147, 3). Dette gaar saa let og stille for sig, at ingen Fornuft kan begribe det, ret som om Nogen i en legemlig Sygdom er meget urolig og ikke kan sove, og et saadant udmattet Menneske da falder i en blid Søvn, hvori alle Lemmer styrkes. En saadan aandelig Uro i den troende Sjel ere Bekymringerne, der ikke tillade den at hvile i Gud. Naar da Guds Trøst, Guds Fred, som den sande himmelske Sovebalsom, falder paa et saadant stedse vaagende Hjerte, saa begynder det at hvile i Gud, bliver stille og roligt og hengiver sig til Gud. Herom siger Herren: „I mig skulle I have Fred; i Verden skulle I have Trængsel" (Joh. 16, 33). „Kommer hid til mig, Alle, som arbeide og ere besværede! og jeg vil give Eder Hvile" (Matth. 11, 28 29.**) En saadan indvortes Trøst er heller intet Andet end Fornemmelsen af den levende Kraft i Guds Ord, hvilket den Hellig Aand, som Guds Finger, har skrevet i vor Sjel, ja nedlagt deri som en levende, uforgjængelig Sæd. Ligesom

*) Joh. Arnd., over Ps. 94

**) Vor Ypperstepræst er trofast og vil ikke lade os fristes over vor Evne; men enten udfrier eller beroliger han os, eller han opfylder vort Hjerte med Trøst, styrker det ved Taalmodighed, opreiser og opretholder det formedelst Troen Chemnitz.

nu et Frø spirer, grønnes, blomstrer og lugter godt, saaledes giver ogsaa Guds Ord, naar det bliver levende og kraftigt i Mennesket en stærk Livsens Lugt fra sig. Og, ligesom en Moder tiltaler og beroliger sit lille Barn med de allervenligste og kjærligste Ord, hun kan optænke, — ligesom ogsaa et Barn giver sig snart tilfreds, naar det hører sin Moders Stemme, saaledes er Guds Trøstden allersødeste, venligste og livsaligste Tiltale af Gud Fader og vor Herre Jesus Christus gjennem den Hellig Aand i vort Hjerte, en Tiltale, som vel ikke legemlige Øren kunne høre eller de udvortes Sandser fornemme, men som fornemmes af Aanden og Sjelen i vort Indre, og saasnart Sjelen fornemmer den, sukker den til Gud og svarer Ham med indvortes, stærke Sukke." Saavidt den ovennævnte dyrebare Lærer. Denne Trøst og Husvalelse er den allersødeste Forsmag paa det evige Liv og pleier kun at forundes og skjænkes de bedrøvede Sjele, som formedelst aandelig Anfegtelse og Samvittighedsangest have havt en Forsmag paa Helvede og følt Syndens og den evige Døds Kraft eller som forøvrigt maa sukke under mangehaande Kors og Trængsler.

§ 18. Dernæst husvaler Gud ogsaa middelbart, naar Han lader et gudfrygtigt, ængstet Hjerte indgydes Trøst af sine og sin Kirkes Tjenere eller andre erfarne og medlidende Christne og giver Naade til, at dette gjør sin Virkning og betager de mangeslags Sorger deres Kraft. Ofte hænder det, at en gudfrygtig Præst, der forkynder Ordet i offentlig Forsamling, skaffer et saadant sorgfuldt og bedrøvet Hjerte Luft og trøster det kraftigt, uagtet han intet har vidst af dets Nød; men den Hellig Aand, som kjender og leder Hjerterne og Tankerne, har givet ham isinde at tale om saadanne Ting og meddele saadan Trøst. Hertil kommer da ogsaa, at denne ofte træffer saa nøiagtigt, at de Bedrøvede ikke kunne tænke Andet end at Præsten maa have kjendt deres Nød til Punkt og Prikke og med Flid henvendt sine Tanker paa dem. Ofte sker det ved Guds Tilskikkelse, at et gudfrygtigt Menneske, der har mange Bekymringer i sit Hjerte, bliver kjendt med en erfaren, gudfrygtig og kjærlig Christen, der er bleven trøstet i mange Trængsler af al Trøstes Gud og saaledes med sin Trøst igjen kan trøste Andre, der befinde sig i lignende Trængsler; ham lægger da Gud sin Trøst i Munden og bruger ham til at bestænke og vederkvæge de af Sorg og Kummer udmattede Hjerter, ligesom en Gartner bruger Haugesprøiten til at vande de af Heden næsten visnede Planter. Undertiden træffer det sig, at en gudfrygtig Christen af glad og taknemmeligt Hjerte, synger en Psalme; en Anden sidder i Nabolaget i en Vraa, sørger, tænker og grubler, og Gud fører Ordet fra den Enes Mund til den Andens Hjerte, saa at dette derved bliver opmuntret til Glæde Stundom sidder et dybtbedrøvet Hjerte og blader i Bibelen eller i en anden god Bog, og Gud føier det saaledes at han støder paa et Skriftsprog eller en Beretning, hvoraf han øser rigelig Trøst. Man har Exempler paa at bedrøvede Mennesker, som have havt et tungt Kors, ere ved at være Vidne til Barnedaaben blevne paamindede om sin egen Daab og den Naadespagt, Gud deri oprettede med dem, og at de derved ere blevne husvalede, ligesom ogsaa, at Herrens høiværdige Kjærlighedsmaaltid og dets andægtige Betragtning har gjort en lignende salig Virkning paa Andre.

§ 19. Saa trøster ogsaa Gud ofte sine Egne med virkelig og uventet Hjælp, naar Han midt i Sorgerne og Bekymringerne lader dem erfare, at Han tager Del deri, — at Han ikke har sluppet dem af sin faderlige Omhu og Varetægt, — at Han tænker paa dem, — at Han er med dem i Nøden og i sin Tid vil

rive dem aldeles ud deraf. Saaledes viste Han den grædende og næsten vansmægtende Hagar en Brønd, med hvis Vand hun kunde læske sig selv og sin Søn (1 Mos. 21, 12 flg.). Da Josef var bleven forraadt og solgt af sine Brødre, opvakte Gud Velvillie for ham hos hans Herre og senere, da han formedelst dennes utugtige Hustrues Bagvaskelse var kommen i Fængsel, hos dettes Forstander, hvormed Han vilde vise ham, at Han fulgte ham overalt med sin Godhed (1 Mos. 39, 4, 21). Da Enken i Zarepta troede, at der nu ikke stod Mere tilbage end at hun og hendes Søn endnu engang kunde æde sig mætte og derefter dø, saasom alt hendes Forraad var fortæret, sendte Han hende Profeten Elias, der bragte saadan Velsignelse med sig, at de alle Tre kunde leve i halvfjerde Aar af den lille Rest Mel og Olie, hun havde i Behold (1 Kong. 17, 10 flg.). En Profet-Enke, hvis Sønner Aagerkarlen vilde føre bort med sig som Trælle, gav Han ved Profeten Elisa saamegen Olie, at hun ei alene kunde betale sin Gjæld, men ogsaa ernære sig selv og sine Sønner ved Hjælp af det Overblevne (2 Kong. 4, 1 flg.). Herpaa kunde jeg ogsaa anføre mange Exempler fra vore Tider; men for at undgaa Vidtløftighed vil jeg lade mig nøie med et eneste, som nylig er kommet til min Kundskab.

§ 20. En gudfrygtig Borger hersteds*) ønskede og bad ofte til Gud, at Han vilde afdrage hans Hjerte aldeles fra Verden og betage ham al Leilighed til at omgaaes med jordiskfindede Mennesker og derved forsynde sig. Nu tildrog det sig, at han tilligemed nogle Andre væltede med en Vogn, og at han kom mest til Skade af dem Alle, idet hans Hoft gik af Led og det ene Laar blev saa forstødt, at han efter at have lidt meget af mange Læger og tilsat alt det, han havde (Mark. 5, 26) blev halt og i lang Tid ikke kunde komme ud af sit Hus. Da han allerede forhen havde havt betydelige Tab i sin Næringsvei, kom han efter Guds Villie i den yderste Fattigdom, saa at han tilsidst ikke engang eiede en Skilling og intet Brød havde, men en Aften maatte gaa tilsengs uden at have spist. Hvorvidt Sorgerne i denne hans Tilstand tillode ham at sove, kan man let slutte sig til. Imidlertid faldt det ham ind, at han endnu havde noget Tømmer liggende ude i Gaarden, og efter at have raadført sig med sin Kone, besluttede han at sælge dette, for atter at faa nogle Penge mellem Hænder. Dagen efter indfinder der sig vel en Kjøber, der byder ham fem Daler for bemeldte Tømmer; men da han troede at skulle faa Penge, siger hin, at han endnu skyldte sin Fader sex Daler, og at denne havde paalagt ham at beholde disse Penge hos sig, osv. Nu var alt Haab ude, og han havde ikke mere Noget, som han kunde gribe til og sælge. Men Gud vilde vise ham, at Han ei heller havde glemt ham i denne hans yderste Fattigdom, og at Hans Hjælp kommer, naar det er ude med al menneskelig Hjælp. Thi lidt efter indfandt der sig uventet en medlidende og godgjørende Mand i hans Hus, som aldrig tilforn havde staaet i noget Forhold til ham, ei heller havde kjendt til hans store Fattigdom, uden forsaavidt som han havde hørt, at han var kommen til Skade, ligesom han ogsaa af den Ustand, hvori hans Hus var, sluttede sig til at hans Forfatning ikke var den bedste. Efterat denne Mand i Korthed havde talt med ham, leverede han ham fire Daler, sigende, at de to Daler vilde han forære ham, og de andre to kunde han betale ham tilbage, naar han saa sig istand dertil; hvis ikke, vilde han hellerikke fordre dem. Om den sorgfulde og trøstesløse Mand blev glad over denne uformodede Hjælp, henstiller

*) i Magdeburg.

jeg til christelige Hjerter at betænke. Han tog imod disse Penge, som Gud havde forundt ham, anvendte dem til at indkjøbe, hvad han behøvede til sin Haandtering, og Gud velsignede dem saaledes, at de fire Daler, efter hvad han selv bevidnede, i kort Tid bleve til tyve, og saa at han siden havde sorgfrit Udkomme for sig og Sine. Mangt et verdsligsindet Hjerte vil maaske ved at høre denne Fortælling le af min Enfoldighed, idet jeg ikke tager i Betænkning at hidsætte slige simple Sager, og hvad der har tildraget sig med saa ringe Mennesker. Men jeg vilde ønske, at jeg derved kunde opmuntre mange Andre til at give nøiere Agt paa Guds Godheds og naadige Forsyns Undere, hvilke Han endnu af og til viser ogsaa mod ringe, men gudfrygtige Mennesker, og at de vilde føre dem i Pennen og efter Omstændighederne meddele Verden dem, vor Gud til Ære og andre Bedrøvede til Trøst.

§ 21. Jeg haaber ogsaa, at dette, og hvad der forhen er anført om den guddommelige Trøst, vil bidrage til at man desto bedre forstaar, hvad Profeten siger: Dine Husvalelser kvæge min Sjel. Han vil sige: Omendskjønt jeg efter din hellige Villie og Raadslutning, o Gud, er omgiven af mange Trængsler, og mit Hjerte er opfyldt af megen Sorg og Kummer, saa er det dog min Glæde, som kraftigt husvaler og indvortes forlyster mig, at Du ved din Hellig Aand og Hans Vidnesbyrd i mit Indre forsikrer mig om din evige Naade og Kjærlighed og forsøder al Bitterhed ved Hans Trøst, — at jeg i dit Ord finder saamange herlige og dyrebare Forjættelser, hvormed Du, ligesom med Balsom og Æbler (Høis. 2, 5), styrker og vederkvæger mig, — at Du har opvakt mig et og andet Hjerte, der har Medlidenhed med mig, tager sig af mig og taler trøsteligen til mig (saaledes som Jonathan, Husai og Barsillai), og endelig, at Du ofte yder mig uventet Hjælp og lader mig spore din faderlige Varetægt (1 Sam. 18, 1 flg.; 19, 4 flg.; 20, 2; 2 Sam. 15, 32 flg.; 17, 27 flg.; 1 Sam. 19, 10 flg. 26. 27). Jeg vil dog ikke negte for at David i dette Skriftsprog maaske fornemmeligen sigter til Guds Ord og de herlige Forjættelser og Trøstegrunde, som deri indeholdes, efterdi han i sin hundred- og nittende Psalme fem forskjellige Gange bruger et Udtryk om Guds Ord, som er meget nær beslægtet med det hebraiske Udtryk, der af Luther er oversat ved forlyste, som naar han siger: Dine Vidnesbyrd er min Forlystelse, mine Raadgivere; dersom din Lov ikke var min Forlystelse, saa omkom jeg i min Elendighed; Nød og Trængsel fandt mig; dine Bud er min Forlystelse; jeg længes efter din Frelse, Herre, og din Lov er min Forlystelse.

§ 22. Heraf uddrage vi den Lærdom, at Gud har forordnet mange Husvalelser imod vort møisommelige og bedrøvelige Livs mange Bekymringer, at ingen Sorg kan opstige i vort betrængte Hjerte, uden at der er tilstrækkelig Trøst at finde derimod i Hans Ord. For at godtgjøre dette vil det paaligge os, i den hellige, guddommelige Skrift at samle de fornemste Husvalelser og Trøstegrunde, og det saaledes, at vi først anføre dem, med hvilke man kan møde det menneskelige Hjertes Sorger i Almindelighed, og dernæst dem, som man kan sætte imod de største og tungeste af dem i Særdeleshed.

§ 23. Hovedtrøstegrunden imod de gudfrygtige Hjerters Sorger og Bekymringer er Guds naadige og faderlige Forsyn, Styrelse og Omhu, hvori de ere indesluttede, — som hersker over dem, regjerer og fører dem og som vel er forunderlig, skjult og ubegribelig, men dog sikker, naadig og uforanderlig. Herom taler Skriften over al Maade mærkeligt og trøsteligt. Den siger, at Gud regje-

rer den ganske Verden, — at Han har Alt ihænde, — at Alt, hvad der er i Himmelen og paa Jorden, staar til Hans Tjeneste, og at Intet sker uden Hans Raad og Villie, Hans Bestemmelse og Tilladelse. Blandt alle de tusindfold Ting og utallige Begivenheder i Verden er der kun Eet, som styrer, ordner, virker, tillader eller forhindrer Alt og som gjør lykkelig eller ulykkelig, nemlig Guds hellige Villie; Hans Forsyn bestemmer alle Tings Maal, Grændse, Tal og Vægt; Hans Haand giver og tager, uddeler og tilbageholder; Han ophøier og nedtrykker; Han gjør fattig og rig, osv. Til Stadfæstelse paa hvad vi her have sagt og til yderligere Oplysning ville vi anføre nogle Sprog af Skriften: For Herren frygte al Jorden! — ræddes for ham, alle Jorderiges Indbyggere! Thi Han sagde, og det skede; Han bød, og det stod der. Herren forstyrrer Hedningernes Raad; Han gjør Folkenes Tanker til Intet, (om end ikke blot et, men mange mægtige og kloge Folkeslag have holdt Raad og udtænkt, overveiet og lagt en Plan i sin høieste Visdom, saa kan dog Gud sønderrive og tilintetgjøre alt Saadant, ligesom man sønderriver og borttager en Spindelvæv; Han gjør dem en Streg i Regningen, om Han finder forgodt; Han gjør, at deres kløgtigste Anslag forgaa som en Røg Ps. 33, 8—10,) hvilket Profeten Esaias bekræfter, naar han siger i sin Guds Navn: Gjører Selskab, I Folk, og bliver dog sønderknuste! omgjorder Eder, og bliver dog sønderknuste! Beslutter et Raad, og det skal dog blive til Intet; taler et Ord, og det skal dog ikke bestaa; thi med os er Gud" (Esai. 8, 9. 10). „Herrens Raad bestaar evindeligen, Hans Hjertes Tanker fra Slægt til Slægt. Fra Himmelen skuer Herren; Han ser alle Menneskenes Børn. Fra det Sted, hvor Han bor, ser Han ned til alle Jordens Indbyggere, Han, som danner deres Hjerter tilhobe, — Han, som giver Agt paa alle deres Gjerninger" (Ps. 33, 11. 13—15). Saaledes siger David ogsaa paa et andet Sted: Til evig Tid, Herre, bestaar dit Ord*) i Himmelen (hvad Du har sagt, forordnet og besluttet, det lader man nok være at rokke; dit Udsagn er ligesom skrevet paa Himmelen, saa at ingen Magt, intet Vælde, ingen Visdom paa Jorden kan forandre eller udslette det); „fra Slægt til Slægt er din Trofasthed; Du grundfæstede Jorden, og den stod der. Til at udføre dine Domme staa de (Himmelen og Jorden) end idag; thi alle Ting ere dine Tjenere" (Ps. 119, 89—91).

§ 24. Herhen høre ogsaa Salomos Ord: Jeg fornam, at alt det, som Gud gjør (og i sit alvise Raad forordner), det skal blive evindelig (det maa gaa, som Han vil, og ikke anderledes). „Man kan Intet lægge til, og man kan Intet tage derfra, og Gud gjør det saa, for at man skal frygte for Hans Ansigt" (Præd. 3, 14). Se Guds Gjerning (se i Alt, hvad der foregaar i Verden, Guds Gjerninger, Anordninger, Beskikkelser og Domme); „thi hvo kan gjøre det lige, som Han gjør kroget?" (7, 13) Jeg vendte mig og saa under Solen, at Løbet er ikke i de Lettes Magt og Krigen ikke i de Vældiges Magt og ei heller Brød i de Vises Magt og ei heller Rigdom i de Forstandiges Magt og ei heller Gunst i de Vittiges Magt; men ved Tid (til den af Gud bestemte Tid) og Hændelse hændes det dem Alle (Gud giver det efter sit Velbehag — 9, 11). Der er mange Anslag i en Mands Hjerte (om hvorledes han skal begynde paa Noget og udføre det, — hvorledes han skal blive rig, komme til Ære, faa, hvad han ønsker, og sætte sin Villie igjennem); men Herrens Raad, det skal bestaa (det

*) At der undertiden ved Guds Ord forstaaes Hans Regjering, Hans Beslutning og Anordning sees af Ps. 148, 8; 105, 19; Aab. 17, 17.

gaar ikke, som Mennesket, men som Gud vil — Ordsp. 19, 21). Saaledes siger ogsaa Jeremias: „Jeg ved, Herre, at Menneskets Vei (hans Foretagender, hans Lykke eller Ulykke) ikke staar til ham (saa at han kan gjøre og udføre det, give og tage efter sin Villie); „ja, det staar ikke til ham, som vandrer, at han kan befæste sin Gang" (Jer. 10, 23). Han taler paa dette Sted om den Ulykke, som Kongen af Babels Krigshær efter Guds retfærdige Dom skulde bringe over Israels Folk, og vil sige Saameget som: Herre, Du er retfærdig; men vi maa skamme os; Du har besluttet en Ulykke over os, som vi med al vor Magt og Visdom, med al vor Løben og Renden ikke ville kunne afvende; men vi maa og ville ydmygt overgive os i din naadige og hellige Villie, idet vi sikkert haabe, at Du ogsaa vil sætte Fienderne Maal og Grændse, mildne din Vrede med Naade og Kjærlighed og beskjærme, frelse og opholde dine Egne. Her ere ogsaa de Ord af den gudfrygtige Hanna paa sit rette Sted: „Herren er den, som døder og gjør levende — som nedfører til Helvede og fører op igjen" (1 Sam. 2, 6).

§ 25. Men Skriften siger endnu meget Mere om Guds Forsyn, Regjering og Opsigt over ethvert Menneske i Særdeleshed og lærer tydeligen, at ethvert Menneskes Undfangelse, Fødsel, Liv, Opdragelse, Fremgang, Stand, Embede, Næringsvei, Ære, Lykke og Ulykke, Tilvagen, Aftagen, Sundhed, Sygdom og Død er underkastet den alvise, vældige og naadige Guds Styrelse, og at Intet vederfares ham ved en Hændelse, saaledes som det ofte ser ud til og som det naturlige Menneske indbilder sig; men det er Altsammen forud beskikket, besluttet eller tilladt, — det er givet eller negtet, forundt eller formeent efter den almægtige, alvise, hellige, retfærdige og miskundelige Guds Raad og Velbehag, — hvorom Luther etsteds taler saare mærkeligt: „Man skal ikke afmale Gud, som om Han sidder deroppe i Himmelen paa en Guldstol i Purpur og gyldne Klæder, med Guldspir og Guldkrone, men som en Herre, der opholder alle Ting, opfylder Alt, er tilstede i alle Skabninger, virker og arbeider i alle Ting, har Alt i sin Haand og som er en Herre over Synd, Død, Djævel, Helvede, al Ulykke og alt Ondt." Og paa et andet Sted: „Det skulle vi lære, at ingen Skabning har enten Tilværelse eller Kraft fra sig selv, og at det ikke staar i dens Magt, hvor længe den skal vare og vedblive; men Alt har faaet sin Bestemmelse af Gud for hvor længe det skal vare og vedblive, saa at vi overalt se, at Gud holder den ganske Verden vældeligen i sin Haand, og at Intet kan røre sig, uden hvad og naar Han vil — —. Alt udgaar fra Guds Bestemmelse, og ingen Ting har sin Tilværelse og Styrelse fra sig selv, men Alt fra Guds Haand, Raad og Villie."

§ 26. Gud ser, kjender og kalder Mennesket ved Navn, før det er født; før Nogen ved eller kan vide af det at sige, — før Nogen tænker eller kan tænke paa det, ved den alvidende Gud af det og tænker paa det. Dette sees klarligen af disse Vidnesbyrd: „Som udannet Foster saa dine Øine mig, og i din Bog bleve de alle opskrevne, de Dage, som bleve bestemte, da der ikke var en iblandt dem" (Ps. 139, 16), ved hvilke Ord en gammel Theolog*) gjør den Bemærkning: Allerede før jeg endnu var dannet, havde Du ei alene besluttet, hvor mange Dage jeg skulde leve, og hvilken Dag der skulde være mit timelige Livs sidste; men alle mine Dage vare ogsaa saaledes indskrevne i din Bog, at det allerede var besluttet hos Dig, hvad der paa enhver Dag skulde møde mig." Og en anden**) siger:

*) Osiander.
**) Lütkemann, „Forsmag paa Guds Godhed."

„Mennesket foresætter sig vel dette og hint; men Gud bestemmer, hvilket Udfald det skal faa; dette har han allerede fastsat, før vi bleve fødte; før Verdens Grundvold blev lagt, har Gud holdt en Protokol over vort hele Liv og deri optegnet, hvor længe det skal vare og hvad der hver Dag skal vederfares os. Herhen høre de Ord, som Herren talte til Kores eller, som de verdslige Historieskrivere kalde ham, Cyrus, førend han endnu var født: „Jeg kaldte dig ved dit Navn; jeg nævnede dig, endskjønt du ikke kjendte mig. Jeg er Herren, og ingen ydermere; der er ingen Gud uden jeg; jeg vil omgjorde dig, endskjønt du ikke kjender mig" (Esai. 45, 4. 5). Ved denne Forudsigelse er at mærke, at den skede henved to Hundred Aar før Cyrus's Tid, og at den alvidende Gud saa længe i Forveien nævnede ham ved hans Navn, ligesom Han lod nævne Kong Josias's Navn over tre Hundred Aar forud og forkynde, at han skulde vanhellige Alteret i Bethel (1 Kong. 13, 2).

§ 27. Hvorledes vi nu skulle føre os dette til Nytte, vil jeg med velberaadt Hu fremstille med en høifortjent Lærers Ord: „Det er jo forunderligt," siger han, „at kjende En, som endnu ikke er til og endnu først skal blive født, — — ja at udruste (omgjorde) En og betro ham et Embede, uagtet han endnu ikke kjender sin Herre Gud, ja endnu ikke er kommen til Verden. Derfor ere alle tilkommende Ting nærværende for Gud og staa for Ham, som om de allerede vare skede, og Gud har skrevet alle Troendes Navne, det er: deres Gjerning, Embede, Kald, Tro, Liv og Død, Kors og Trængsel, i sit Forsyn, som i en Bog, og besluttet, hvilken Gang ethvert Menneske skal vandre i sit Liv, hvorfor ethvert Meuneske bør tro af Hjertet, at han er i Guds Haand med sit hele Liv og al sin Gjøren og Laden, og at Gud i Himmelen har besluttet i sit hellige Raad, hvorledes det skal gaa ham her i Verden, ja, at Gud har ordnet hans Livs hele Løb, saa at det maa gaa, som Gud vil, og ikke, som Menneskene ville og tænke."*) Hermed stemme den dyrebare Luthers Ord overens, naar han siger: „Man ser gjerne, at naar Folk faa Børn, blive de værre og gjerrigere end før, — at de gnie, skrabe og snyde sammen, alt hvad de kunne, for at der skal være ret Meget efter dem; de vide ikke, at ethvert Barns beskikkede Del, — hvad og hvor Meget de skal eie, allerede er bestemt og tildelt det, før det kommer til Verden.

§ 28. Saa er og Mennesket underkastet Guds Forsyn og Styrelse, naar det bliver undfanget, dannet og beredt i Moderslivet. Thi Gud har ei alene bestemt den Tid, da ethvert Menneske skal tage sin Begyndelse og blive avlet; men Han er ogsaa virksom ved dette Naturens Under og begynder paa en skjult og ubegribelig Maade at arbeide paa et Menneske til den Tid, som har behaget Ham. Verdens kloge Mennesker sige, at intet Træ, ingen Busk, ingen Urt eller Blomst voxer paa et Sted uden en særegen Indflydelse eller Medvirkning af Stjernerne eller Himmelen; meget mere kunde vi sige, at intet Menneske, hvilket jo langt overgaar alle Træer, Urter og Blomster, avles uden Guds Medvirkning og Velsignelse. Dette lærer Guds Aand os med disse Ord: „Dine Hænder, o Gud, siger Job, have dannet mig og gjort mig, helt, trindt om — — Udgjød Du mig ikke som Melk og lod mig størkne som Ost? Beklædte Du mig ikke med Hud og Kjød og gjennemvævede [mig] med Ben og Sener?" (Kap. 10, 8 flg.) og David: „Du virkede mig i min Moders Liv. Ei vare mine Ben skjulte for Dig, der jeg blev dannet i det Skjulte" (Ps. 139 13. 15). Herhen høre ogsaa vor Guds

*) Joh. Arnd, over Ps. 105.

Ord: „Hvo udretter og gjør det? hvo kalder Slægterne fra Begyndelsen? jeg Herren, som er den Første, og med de Sidste er jeg selv" (Esai. 41, 4). Han kalder den ene Slægt efter den anden, det ene Menneske efter det andet, de Første saavelsom de Sidste, frem fra deres Intet, saaledes som vi i det foregaaende Kapitel sagde om Stjernerne paa Himmelen, at Han udfører deres Hær ved Tal og kalder dem alle ved Navn, det er: Han har ei alene skabt dem i stor Mængde og ført dem, som en velordnet Krigshær, frem paa Himmelen, men ogsaa foreskrevet, hvorledes enhver af dem skulde indrette sit Løb og naar den skulde staa op og gaa ned; saaledes har Han ogsaa ordnet Menneskenes overvættes store Mængde og tildelt Enhver hans Gaver, Stand, Ære og Deslige, saa og bestemt Tiden, naar, og Stedet, hvor Enhver skal komme frem, som om han blev kaldet.

§ 29. Man maa imidlertid ikke forstaa disse Skriftens Sprog, der handle om Menneskets Dannelse og Beredelse i Moderslivet, om Legemet alene, men ogsaa om Sindet og Sjelen og de Gaver, hvormed disse blive udrustede og prydede af Gud. Thi Gud giver Alle Liv og Aande, og alle de Gaver, de have paa Legeme og Sjel, dem have de, saavelsom selve Livet, fra Ham (Ap. Gj. 17, 25). Ingen kan give sig selv et sundt, stærkt og skjønt Legeme; ei heller kan Nogen give sig selv et godt, nemt og opvakt Hoved og en klog Sjel; men „Gud uddeler ogsaa i denne Henseende til Enhver i Besynderlighed, efter som Han vil" (1 Kor. 12. 11). Thi ligesom Aandens Gaver ere mangehaande, saaledes ogsaa Naturens; begge Dele komme fra Gud. Et Menneske kan slet Intet tage, uden at det bliver givet ham fra Himmelen, siger Johannes den Døber (Joh. 3, 27). Vi ere Alle (selv i Moderslivet) „i Guds Haand, ligesom Leret er i Pottemagerens Haand" (Jer. 18, 6); Han kan gjøre os til store, vide og dygtige Kar og give os rummelige Hjerter, der kunne lære, fatte og bevare Meget; men Han kan ogsaa gjøre os smaa og udygtige, alt efter sit Velbehag. Om Salomo siges, at Gud gav ham et udbredt Hjerte, det er: stor Forstand, megen Kløgt, en mageløs Hukommelse, et godt Nemme til at fatte og lære alskens Videnskaber, Kunster og Tungemaal, til at gjøre nye Opfindelser og forbedre dem, som allerede vare gjorte, saavelsom ogsaa Udholdenhed og utrættelig Flid samt allehaande andre ædle Sjelsevner. Ihvorvel man nu ikke kan negte for at her var noget Overordentligt med i Spillet, saa kan man dog hellerikke drage i Tvivl, at der fra hans Undfangelse og fra Moderslivet af ogsaa var meddelt ham en naturlig Dygtighed fremfor Andre, som ogsaa Forfatteren til Visdommens Bog under hans Navn tilkjendegiver; „Jeg var et Barn af god Art og havde faaet en god Sjel" (Visd. 8, 19). Derimod finder man Andre, der ikke have faaet et saa udbredt Hjerte og en aa begavet Aand, og der er ingen Tvivl om at den Høieste heri handler efter sin uransagelige Visdom og har sine hellige Aarsager, hvorfor Han skjænker den Ene mange og den Anden faa Gaver, efterdi Han forstaar at betjene sig af Alle og Enhver i sit store Verdenshus, — hvorom vi senerehen med Guds Hjælp skulle tale nærmere.

§ 30. Ikke mindre staar ethvert Menneskes Fødsel med alle sine Omstændigheder under Guds Forsyn og Styrelse, saaledes som Salemo siger: „Alting har en (af Gud) bestemt Tid, og altsaa er der ogsaa Tid at fødes" (Præd. 3, 1. 2). De største Kunstnere, saasom Malere, Billedhuggere og Uhrmagere, skjule sit Arbeide og pleie, naar de udføre det paa et aabent Sted, at omgive sig med Tæpper og Omhæng, indtil de

blive færdige dermed; da fremstille de det for Alle og Enhver til at beskues. Saaledes bærer ogsaa vor Gud sig ad, Kunstneren over alle Kunstnere, om jeg tør tale om Ham paa menneskelig Vis; Han forarbeider Mennesket i Moderslivets Skjul (Ps. 139, 15) og dølger dette sit Arbeide saaledes, at intet menneskeligt Øie kan se det, og saa at selv hun, som er Værkstedet, ikke ved, hvorledes det dermed gaar til; hun føler og fornemmer vel, at den store Mester har begyndt en stor Gjerning indeni hende; men hvorledes han gaar tilværks dermed, det kan hun ikke begribe. Den menneskelige Forstand gransker vel flittigt og omhyggeligt og slutter sig saa godt, den kan, til hvorledes det gaar for sig, men maa dog tilsidst bekjende, at hvad den formaar at udforske deraf, er lidet eller endog slet Intet, saasom de Lærdeste endnu ikke kunne blive enige om hvorledes Fosteret næres i Moderslivet, — hvorledes det drager Aande, — hvilket Lem er det første og hvilket det sidste, — hvorledes og naar Fosteret bliver besjelet, og Deslige. Men naar det levende og ædle Kunstværk er færdigt, saa bringer Mesteren det for Lyset og fremstiller det til Alles Beundring, paa en Maade, som alt Menneskevid vilde forbauses over, dersom det ikke skede saa ofte. Herom siger Kong David paa et andet Sted: „Du er den, som drog mig frem af Moders Liv; — — fra min Moders Liv er Du min Gud" (Ps. 22, 10. 11). Det er godt sagt af de gudfrygtige Gamle, hvis der ikke oftere end hvert hundrede Aar fødtes et Barn til Verden paa den sædvanlige Maade, saa vilde Alle erkjende det for en stor Undergjerning; men efterdi det sker daglig, saa tager saagodtsom Ingen det til Hjerte. Lignende Tanker lægger Luther for Dagen, naar han siger; „Dersom Gud var karrigere i at uddele og skjænke sine Gaver, saa vilde vi være Ham taknemmelige, saasom om Han ikke lod noget Menneske fødes med mere end et Ben eller en Fod og først gav ham det andet Ben i hans syvende Aar, i det fjortende Aar den ene Haand og i det tyvende den anden; da vilde vi bedre paaskjønne Hans Gaver og Velgjerninger, saa og elske og skatte dem langt høiere."

§ 31. Der er imidlertid ved et Menneskes Fødsel endnu flere Ting at lægge Mærke til, hvilke ere af stor Vigtighed med Hensyn til det Æmne, vi her have for os. Ikke sjelden fødes et Barn under stor Angest og usædvanlige Smerter, og Moderen maa lade sit Liv, idet hun bringer det til Verden. Dette sker dog ikke ved et Slumpetræf, men efter Guds hellige Raad og Villie, idet Han ogsaa i saadanne sørgelige Tilfælder ved at bevirke noget Glædeligt. Han lægger ofte Roden dybt i Jorden, for at Stammen skal voxe og grønnes des bedre og bære des rigeligere Frugt. Rakel maatte føde sin Benoni*) eller, som hans Fader kaldte ham, Benjamin**) med saadan Smerte, at hendes Sjel for ud (1 Mos. 35, 17. 18); men han blev dog siden ved Guds Velsignelse en Rod til en af Israels fornemste Stammer. Jaebez, en Israelit af Juda's Stamme, fik af sin Moder dette Navn, der betyder En, som volder Smerte, fordi, sagde hun, „jeg fødte ham med Smerte" (1 Krøn. 4, 9); men han blev siden herligere end sine Brødre, som han langt overgik i Gudsfrygt og ved sine herlige Gjerninger, saaledes som Osiander fortolker dette Sted, idet han endvidere tilføier: „Jeg fødte ham med Smerte; han var mig under Fødselen besk som Galde, saa at endog mit Liv stod paa Spil; derfor vil jeg kalde ham saaledes til en evig Ihukommelse; men med Tiden blev han en fornem og navnkundig Mand. Thi det gaar sædvanlig saaledes, at de Børn, som fødes med stor

*) det er: min Elendigheds Søn.
**) det er: Lykkens Søn.

Fare, senere udrette store Ting i Kirken eller den verdslige Styrelse, og efterdi Satan mærker dette, ønskede han gjerne at dræbe dem i Fødselen, hvilket ogsaa vilde ske, dersom ikke Gud paa overordentlig Maade opholdt dem."

§ 32. Mangt et Barn, som er det sidste blandt sine Sødskende, bliver det første og fornemste med Hensyn til Naade, Velsignelse, Ære og Gods, som Davids Exempel lærer; thi vel overgik hans ældste Broder Eliab ham i Høide og Anseelighed; men Herren havde dog udvalgt ham som den Mindste, tog ham fra Faarehjorden og lod ham salve til Konge over sit Folk (1 Sam. 16, 6. 7. 12). Mangt et Barn fødes af fattige og nødlidende Forældre og bliver siden en Forklaring over, hvad David siger: „Jeg er elendig og fattig; Herren vil tænke paa mig; min Hjælp og min Frelser er Du, min Gud" (Ps. 40, 18). Mangt et Barn bliver, som sin Jesus, svøbt i daarlige Klude og lagt i en Krybbe (i en simpel Vugge, paa et usselt Leie); men Gud drager det siden frem af dets Mørke og Elendighed og sætter det blandt Verdens Lys (Fillipp. 2, 15), saaledes som den saligpriste Jomfru Maria; thi uagtet hun var udsprungen af en kongelig Stamme, der var vant til at bære Spir og Krone, maatte hun alligevel formedelst Fattigdom gifte sig med en Mand, der vel var af samme Æt som hun, men dog maatte ernære sig med Tømmermandsøxen; ikkedestomindre blev hun Guds Søns Moder, hvilket udentvivl er den høieste Værdighed, noget Menneske paa Jorden har opnaaet. Mangt et Barn ligner Palme- og Olietræerne, der trives bedst og bære mest Frugt, naar de staa paa sandige og stenige Steder; fra sin Fattigdom og Ringhed kommer det langt bedre frem og stiger langt høiere end Andre fra sin Velstand og Rigdom. Mangt et Barn mister efter Guds Villie sine Forældre eller idetmindste sin Fader og har aldrig kjendt dem, saa at det bliver en øiensynlig Udlæggelse af Davids Ord: „Min Fader og min Moder have forladt mig; men Herren optager mig" (Ps. 27, 10; det er som en svag og krybende Plante, som man ikke har sat nogen Stang eller Støtte ved og som kryber henad Jorden, saalænge til den naar et skjønt og frugtbart Træ, hvilket det da slynger sig opad; hvor mangen Fader- og Moderløs maa ikke krybe, krumme og sno sig gjennem Verden, indtil han lærer at forlade sig paa Gud alene og at hænge sig ved Ham med fuld Tillid, hvilket kan oplyses ved Esthers Exempel (Esth. 2, 7, 17).

§ 33. Guds Styrelse og Forsorg aabenbarer sig endvidere i Menneskenes Opdragelse i Almindelighed og hver Enkelts i Særdeleshed, efterdi Skriften ei alene siger, at Guds Miskundhed omslutter os fra Fødselen af og holder os ilive (Sir. 50, 30), men ogsaa, at Han kraftigt regjerer os, giver Naade, Velsignelse og Midler til vor Opdragelse og leder vore og Andres Hjerter, som have Noget deri at sige, saaledes, at Hans hellige Øiemed og Raad omsider bliver udført, og saa at Enhver kommer til den Stand, det Embede, den Ære, den Videnskab, den Kunst, det Haandværk, hvortil Han til Verdens Bedste har bestemt og beskikket ham. Det Første lader sig godtgjøre med Jobs Ord, naar han siger: Liv og Miskundhed har Du skjænket mig (Du har ei alene skjænket mig Livet, men desforuden ogsaa bevist mig meget andet Godt, idet Du har forsørget, ernæret, beskjærmet og opholdt mig), og din Varetægt (efter det Hebraiske: din Besøgelse, idet Du daglig ligesom har spurgt efter mig i mine Forældres Hus og forøvrigt ofte besøgt mig med din Naade mit hele Liv igjennem) „har bevaret min Aand" (Job 10, 12). Heri istemmer Kong David, sigende: „Du lod mig hvile trygt ved min Moders Bryst. Paa Dig

(i dit Skjød) er jeg kastet fra Moders Liv; fra min Moders Liv er Du min Gud" (Ps. 22, 10. 11). Paa denne Maade bliver Guds Godhed tilsvor Jordemoder, der annammer os i sit Skjød, saasnart vi komme til Verden, saavelsom ogsaa til vor Barnepige og Opvarterske, saa at Alt, hvad Fornuften tilskriver Forældrene og deres Tjenere, bør tilskrives vor Gud. Man kunde derfor undertiden spørge et ungt Menneske: Hvem har du havt til Barnepige? og dersom han ikke vidste det eller svarede: Min Moder har ogsaa været min Barnepige, da hun formedelst sine smaa Kaar ikke kunde holde nogen anden, saa kunde man give ham den Besked: Guds Godhed har været din Barnepige, og „Gud selv har baaret dig, ligesom en Mand bærer din Søn, paa hele den Vei, du har vandret" (5 Mos. 1, 31.). Herom siger Luther: „Gud bevarer os for Satan og søger paa tusindfold Maader for os og bruger vel ogsaa Forældrene dertil, saa at Moderen bærer Omhu for at Barnet ingen Mangel lider og vaager og sover saameget mindre, for at Djævelen ikke skal tage Livet af Barnet; men dette er dog en ringe Omsorg imod den, som Gud selv drager for os; Han sørger for Barnet mere end Moderen selv; men Ingen ser det; ei heller tror Nogen det, uagtet det dog er ganske vist, at Gud sørger saaledes for os og holder os Djævelen fra Livet. — — Han, som nu lægger saamegen Bekymring paa et Menneske, Han bekymrer sig selv ikke mindre for Enhver i Særdeleshed, og det saa forunderligen, at det tykkes En, som om man er den Eneste, Han giver sig af med; det ville vi komme til at se i det evige Liv; her se vi det ikkun i Troen." Og en anden Lærer*) siger: „Vare Børnene ikke under Guds Beskjærmelse, saa vilde Ingen opnaa det syvende, end sige det syttiende Aar."

*) Osiander.

§ 34. Der er ingen Tvivl om at Gud fører et saa aarvaagent Opsyn over os og lader sin Naade herske over os fra Barnsben af i den Hensigt at bruge os til sin Ære og Verdens Nytte, den Ene i denne, den Anden i hin Stand, den Ene til store og høivigtige, den Anden til ringe og simple Ting. Menneskenes Børn have mangeslags Hu og naturlige Tilbøiligheder; den Ene har Lyst til dette, den Anden til hint Arbeide. Nogle røbe allerede i Barndommen Kjærlighed til Bøgerne; de begynde under sine Lege at prædike, at regjere og befale. Andre finde Fornøielse i at bygge Huse, anlægge Hauger, mynte Penge (om det end ikke er Andet end Potteskaar og Gulerodskiver). Jeg har kjendt to Smaadrenge, hvoraf den ene meget net forfærdigede en liden Veirmølle og den Anden et lidet Skib med Tilbehør, uagtet de saagodtsom intet andet Værktøi havde hertil end sine Brødknive. Nogle have Lyst til at tegne og male; Nogle have, forunderligt nok, Lyst til tungt og ofte i Verden ringeagtet Arbeide; Mange lade sig ikke af Smedenes sorte Ansigter og Hænder, ligesaalidt som af den tunge Hammer og det idelige Arbeide, afskrække fra at foretrække dette Haandværk fremfor andre. Ligeledes lade Andre sig ikke ved den Ringeagt og Møie, som følger med Skomagernes, Linned- og Klædesvævernes, Garvernes og andre Haandværker, afholde fra at vælge disse til sin Næringsvei. Mange have Lyst til Handelen og finde ingen Betænkelighed ved at tiltræde en syv- eller otteaarig haard Tjeneste og deri ofte lide megen Møie og Nød. Mange finde sin Glæde i Landlivet, i Jordbrug og Kvægavl med hvad dertil hører, uagtet det visseligen fører megen Vaagen, meget Besvær og tungt Arbeide med sig, osv. Alt dette sker ikke ved en Hændelse; men man skal heri erkjende Guds kraftige Styrelse, idet Han bøier alle Menneskers Hjerter (Ps. 33,

15; Ordsp. 21, 1) og stedse opvækker unge Mennesker, som have Lyst til denne og hin Haandtering, hvor ringeagtet og og besværlig den end mon være. Desaarsag siger en navnkundig Theolog:*) „Man kan ikke upassende kalde en Drengs Lyst til et ærligt Haandværk hans indvortes Kald dertil," ligesom han paa et andet Sted siger: „Gud opvækker stedse unge Mennesker, som have Lyst, den Ene til denne, den Anden til hin Syssel og Haandtering, idet Han leder deres Sind saa forunderligt, at den Videnskab, Kunst eller Haandtering, som er den Ene imod, finder den Anden Behag i, saa at han kaster sig med al Magt derpaa, hvilket Erfaringen noksom bevidner.

§ 35. Endnu tydeligere sees dette, naar man betænker, hvor uformodentligen og forunderligen mangengang de Midler findes, hvorved et ungt Menneske bliver sat istand til at opofre sig for den Videnskab eller Haandtering, hvortil Gud har udseet ham og som han har Lyst til. Ikke sjelden giver Gud Forældrene isinde, at de skulle bestemme sit Barn til Studeringer og det hellige Prædike-Embede, og i denne Beslutning lade de sig ikke rokke, uagtet de ingen Midler have til at opnaa dette Maal med. Mærkeligt er den navnkundige Præsten Valerius Herbergers Exempel; uagtet hans Fader kun var en simpel Haandværksmand, spaaede han ham dog strax i hans Barndom, at han skulde blive Præst. Han underviste ham desaarsag først selv hjemme i Læsning, Skrivning og andre Ting, og siden, da han vilde sætte ham i Kjøbstadskolen, tog han ham først med sig i Kirken og anbefalede ham og hans Studeringer med hjertelige Bønner paa sine Knæer til den gode Gud. Da imidlertid denne gudfrygtige Fader døde tidligt, og Gud alligevel vilde udføre, hvad Han med Hensyn til Drengen havde besluttet, bevægede Han en af hans Faddere, en gudfrygtig Præst der paa Stedet, til at blive hans anden Fader og sørge troligen for ham og hans Studeringer, indtil Gud, som Herberger selv udtrykker sig, tog ham ud af hans Hænder og selv sørgede for ham. Om den høifortjente Lærer i vor Kirke Dr. Martin Chemnitz fortælles, at hans Fader, der var en fattig Klædesvæver, vel opdagede herlige Aandsgaver og en overordentlig Lyst til Bogen hos ham, men dog ikke formaaede at holde ham synderligt til denne. Efter at Faderen var død, maatte han ligetil sit fjortende Aar hjælpe sin Moder i Haandværket. Men efterdi Gud ikke vilde gjøre nogen Klædesvæver, men en stor Lærer af ham, føiede han det saaledes, at en af hans Slægtninger maatte komme til Moderen og ved Hjælp af mange Overtalelser og næsten mod hendes Villie tage ham fra hende og bringe ham med sig til Magdeburg, indtil han siden ved Guds Naade fik videre Forfremmelse og blev en saadan Theolog, at han ikke har havt mange Ligemænd.

§ 36. Om mig selv, den alleringeste af Guds Tjenere, og hvor forunderligen, men dog naadeligen min Gud har ført mig fra min Barndom af, og hvorlunde Han har bevist sin aarvaagne og faderlige Omsorg imod mig, har jeg allerede talt paa et andet Sted.*) Men jeg kan dog ikke ved denne Leilighed undlade, atter at fremstille mig som et Exempel paa Guds alvise og naadige Regjering. Min i Gud hvilende salig Fader bestemte mig strax i Vuggen til Guds Tjeneste og det hellige Præste-Embede. Men efter at den usalige Krig havde opslugt hans ikke ubetydelige Formue, og han selv efter Guds hellige Raad og Villie var død af Pest, da jeg kun var et halvt Aar gammel, — efter at senere ogsaa

*) Dr. Schmidt, Christl. Weish., 6. Præd.

*) 3die Del, 11. Præd., §§ 21—23.

min salig Stedfader, en kongelig Provst og gudfrygtig Prædikant (der elskede mig som sit eget Barn og stedse talte om, at han haabede, at jeg skulde blive en Guds og Kirkens Tjener), ligeledes var bortkaldt ved en tidlig Død i mit syvende Aar, og min kjære Moder siden maatte opdrage mig og mine Søskende kummerligen, saa lod det til, at det ikke skulde blive noget af med mine Studeringer. Thi hvortil skulde Midlerne dertil komme? Men Gud, der ved herligen at udføre sit Raad og Forehavende, gav hende isinde at fremstille mig i min Alders niende Aar for min Bestemoders Broder paa Fædrene-Side, en rig Kjøbmand i Lybek, idet hun sagde, at mine Lærere vel tilraadede hende at holde mig til Studeringerne, men at hun savnede Midler til at hjælpe mig frem, osv. Hvad sker? Manden fatter strax — udentvivl ved den Høiestes Naade og Styrelse — Godhed for mig, og efter at han havde ladet mine Kundskaber prøve af forstandige Mænd og fundet, at jeg var kommen temmelig vidt for min Alder og vidste at besinde mig hurtigt, sagde han til mig, som jeg endnu tydeligt mindes: Min Søn, frygt Gud! bed og studer flittigt! vær din Moder og dine Lærere lydig. Jeg vil sørge for dig, saa at du engang skal takke Gud og mig, naar jeg ligger i Graven. Nu, jeg har hellerikke havt Aarsag til Andet; jeg maa herved offentligen først og fremst takke den eiegode Gud og dernæst ogsaa ham, efterdi jeg ifølge hans Arvebrev fik omtrent ni Hundred Daler til mine Studeringer, og saaledes har Gud ogsaa ved mig bevist, at naar Han vil hjælpe et fattigt Barn frem, saa kan det aldrig fattes Ham paa Midler og Veie.

§ 37. I andre Stænder finder man lignende Exempler i Mængde. Mange Forældre ere yderligt fattige og kunne ikke holde sit Barn i Skole; men efterdi Gud har isinde at gjøre det til Noget, saa opvækker Han et eller andet christelig-gavmildt Hjerte, som koster paa det, saa at det lærer at læse og skrive, hvorved det kommer videre, indtil det omsider opnaar den Plads, Gud har udseet for det. Der er for ikke længe siden død en Borgermester her i Byen, som Gud havde udrustet med mange herlige Gaver og forunderligen ophøiet fra den Ringhed, hvori han var født. Hans Fader var en Kleinsmed i en nærliggende saxisk By og kunde ikke hjælpe ham med en Daler; ikkedestomindre havde han i den derværende Kjøbstadsskole lært at læse og skrive og tilegnet sig Begyndelsesgrundene af det latinske Sprog. Hermed drog han i sit tolvte Aar til et fremmed Land, just paa den Tid, da hele Tydskland stod i fuld Krigslue; men Gud, som havde besluttet at indlægge sig Ære ved denne Dreng, tog ham ved Haanden og gav Raad paa ham med sit Øie; Han opvakte ham allevegne velvillige og gavmilde Hjerter og bragte ham omsider til denne By, hvor han steg op ad alle Trin, indtil han opnaaede Borgermester-Embedet, i hvilket han ogsaa endte sit Liv med Ære. Jeg holder imidlertid for, at der neppe er et eneste Sted, hvor ikke saadanne Exempler er at finde, ligesom der vel hellerikke er nogen forstandig Mand paa en tredive eller flere Aar, der ikke skulde kunne mindes noget Lignende og som ikke paa sig selv eller Andre skulde have seet og erfaret Guds alvise og forunderlige Styrelse, saa at det vil være ufornødent, at vi opholde os længere herved.

§ 38. Dog maa vi endnu anføre, hvad Luther etsteds siger: Gud er min og din Gud, saa at Han tager sig af Enhver i Særdeleshed, ernærer mig, hjælper, frelser og sørger for mig, giver mig Alt, hvad jeg har behov til Legeme og Sjel, handler med mig som en Moder med sit Barn og giver sig af med mig, som om der ikke var noget andet Men-

neske paa Jorden. Det har den hellige Augustinus godt indseet og forstaaet, idet han siger: „Herre, Du styrer alle Ting underligen, omgaaes med Enhver, som om Du ikke havde med nogen Anden end ham at gjøre, og hjælper ham frem, saalænge han lever. En fødes i denne By fattig og drager til en anden By; der bliver han umaadelig rig; en Anden har Nok og drager til et andet Land; der bliver han til en Tigger; den Ene giver Han, fra den Anden tager Han og gaar saa forunderligt tilværks, at Ingen kan sige, at han har fuldført sit Liv efter sine egne Tanker og Raadslutninger; det gaar stedse anderledes end vi tænke.“ Dette kan oplyses ved Jakobs Exempel; thi han maatte give efter for sin fiendske Broder og med en Stav i Haanden vandre ud af sin Faders Hus til et fremmed Land; der velsignede Gud ham saa rigeligen, at han ikke kunde takke Ham noksom derfor, idet han sagde: „Herre, min Gud, jeg er ringere end alle de Miskundheder og al den Trofasthed, som Du har bevist din Tjener; thi med min Stav gik jeg over denne Jordan, og nu er jeg vorden til to Leire“ (1 Mos. 28, 10 flg.; 32, 10), — saavelsom ved Noomis, der drog ud med sin Mand og to Sønner, men kom hjem igjen som en fattig Enke, som hun siger: „Kalder mig ikke Noomi!*) kalder mig Mara!**) thi den Almægtige har gjort det saare bittert for mig. Med fulde Hænder drog jeg bort; men med tomme Hænder har Herren ladet mig vende tilbage; hvi kaldte I mig Noomi? og Herren har dog vidnet imod mig, og den Almægtige har handlet ilde med mig“ (Ruth 1, 2. 20. 21).

§ 39. Hvad der tildrog sig med Josef, hører ogsaa hid og er et klart Speil, hvori man kan se Guds forunderlige, men dog faderlige Styrelse. Vi lære heraf ei alene, „at Gud er underlig og stor af Væsen“ (Esai. 28, 29), men ogsaa, at Han fuldbyrder sit Forehavende tvertimod Djævelens og Verdens Villie og ved at lede Sagen saaledes, at alle de Hindringer, Verden lægger iveien for den, maa tjene til dens Fremme. Gud aabenbarede Josef i en Drøm, hvad Han havde isinde med ham; hans Brødre hadede ham allerede før, men bleve nu endmere fiendtligsindede imod ham (1 Mos. 37, 4. 5). Havde Nogen sagt til dem: I skulle endnu Alle komme til at falde denne Eders Broder tilfode, saa vilde de udentvivl have givet til Svar! Vi? vi falde ham tilfode? den Dag skal han aldrig leve; heller skulle vi knække Halsen paa ham, osv. De lode ogsaa Ondskaben faa Magt over dem i den Grad, at de vilde slaa ham ihjel, hvilket dog Gud forhindrede, medens han derimod tilstedte, at han blev solgt til Ismaeliterne og ført til Ægypten. Da tænkte hans Brødre, at nu skulde han nok lade sine Drømme blive Drømme; men se, før de vidste et Ord deraf, laa de foran ham med Ansigtet paa Jorden og bønfaldt ham om at overlade dem Korn for deres Penge (1 Mos. 42, 6).

§ 40. Vi ville imidlertid endnu anføre nogle flere Exempler, som vidne om Guds almægtige og alvise Regjering, og om hvor forunderligen Han fører Menneskene. Nektarius, en Mand, født af fornem Slægt i Tarsus i Cilicien, havde havt Noget at udrette i den keiserlige Residentsstad*) Konstantinopel paa den Tid, da Bispedømmet sammesteds var ledigt og en stor Mængde Biskopper i den Anledning havde indfundet sig der. Da han vilde reise hjem igjen, besøgte han Diodorus, der var Biskop i hans Fædreneby, for at forhøre, om han ikke havde Noget at befale eller nogen Skri-

*) det er: Ynde.
**) det er: Bitterhed.

*) Keiserens Sæde, Opholdssted.

velse at sende hjem med ham. Denne gik netop og tænkte paa, hvor man skulde finde en dygtig Mand at besætte det ledige Ypperstepræst-Embede i Konstantinopel med. Da han ansaa Nektarius for en gjæv, dygtig og elskelig gammel Mand, førte han ham under et andet Paaskud hen til Miletius, Biskoppen i Antiokia og bad denne at bringe ham med i Forslag; Miletius lo af denne Diodorus's Tanke, i Betragtning af at saamange høiberømte Mænd vare komne paa Valg; men da Keiser Theodosius siden befalede Forsamlingen at forfatte og overlevere ham en Fortegnelse over de Mænds Navne, som de ansaa skikkede til dette høie Embede, og det blev overdraget Miletius at gjøre dette, anførte han efter alle de Andre ogsaa tilsidst Nektarius's Navn. Da Keiseren gjennemsaa Listen, fæstede han allerførst sine Øine paa Nektarius, og da han gjennemgik den andengang, blev han staaende ved ham og besluttede, at han fremfor Andre skulde forfremmes til denne Værdighed eller Byrde. Biskopperne forundrede sig over Keiserens Beslutning, og da de ved nærmere Undersøgelse befandt, at Nektarius endnu kun var en Katekumeen eller Katekismuslærling og endnu ikke døbt, søgte de at bringe Keiseren paa andre Tanker; men han lod sig ikke rokke, og saaledes blev Nektarius ganske uventet og uden at have gjort sig den ringeste Tanke derom, alene ved Guds underfulde Forsyn hævet til et saa høit geistligt Embede.

§ 41. Ikke mindre mærkværdigt er det, hvad der tildrog sig med Athenais, Datter til en atheniensisk Filosof,*) ved Navn Leontius. Hendes Fader havde oprettet et Testament og deri indsat sine to Sønner til Enearvinger, men kun bestemt hundred Kroner for Datteren under Paaskud af at hun vilde havde Nok i sin gode Lykke. Ifølge den faderlige sidste Villie tilegnede Brødrene sig det hele Efterladenskab, og da Søsteren ikke vilde lade sig nøie med det, som var hende tildelt, joge de hende fra sig. Hun fandt imidlertid et Tilflugtssted hos sin Moster, der reiste til Konstantinopel med hende og søgte Bistand mod hendes Brødre hos Keiser Theodosius den Yngres Søster Pulkeria. Denne beundrede Jomfruens Skjønhed og velanstændige Sæder, lod hende undervise i Christendommen, forhjalp hende til at blive døbt og magede det ovenikjøbet saa, at hun blev gift med hendes Broder Keiseren. Endnu et Exempel ville vi anføre, der viser os Guds Omsorg for en Haandværkssvend. En Garver i Wittenberg pleiede at fortælle, at da han i sin Ungdom var paa Vandring og kom i Nærheden af Wittenberg, var han overmaade træt, og hele hans Eie bestod i tre Skilling, hvorfor han bad til Gud, at Han vilde skaffe ham en Mester der i Byen, hos hvem han kunde hvile sig lidt ud og atter fortjene sig nogle Reisepenge. Han pleiede derhos at sige: Se, har ikke Gud Herren rigeligen velsignet mig? Jeg har nu hvilet godt ud i tyve Aar; tilmed har Gud skjænket mig overflødige Reisepenge, en vakker Skilling i Kisten saavelsom gode Klæder, en anstændig Bolig og fremfor Alt en gudfrygtig Ægtefælle, sunde og friske Børn og tro Tjenestefolk, for hvilke overvættes store Velgjerninger jeg aldrig kan fuldtakke Ham. Saadanne Tildragelser ere vel almindelige overalt, men bliver dog kun af de færreste Mennesker tilbørligen paaagtede. Tager mig ikke ilde op, mine kjæreste Tilhørere (og Læsere,) at jeg har opholdt mig noget længere ved Beretningerne herom end jeg maaske havde tænkt; vi skulle siden finde, at Alt, hvad vi hidtil have sagt om Guds underfulde Regjering blandt Menneskenes Børn, vil komme os vel til Nytte i Tilegnelsen og Brugen af denne Lære.

*) Fornuftgransker.

§ 42. Endelig maa det ogsaa overveies, at Guds Forsyn og Styrelse tillige udstrækker sig til Menneskenes Levevei, Handel og Vandel, alle deres Gjerninger, Sysler og Foretagender. Gud bringer ei alene Enhver ved sin Forsorg til det Sted, til den Stand, det Embede, den Lykke, den Haandtering osv., hvortil Han vil have ham, og som Han har beredt og beskikket ham; men Han hersker ogsaa fremdeles over ham og styrer, fremmer eller hindrer hans Sysler og Foretagender, hans Næring og Haandtering; Han lader dem lykkes eller mislykkes for ham; Han gjør ham heldig eller uheldig; Han lader ham stige eller falde, til- eller aftage efter sit hellige Raad, sin Villie og Velbehagelighed. Mangen Fyrste har Lykke til sine Foretagender; hans Raadslutninger falde godt ud; Gud giver ham tro og kloge Tjenere og tapre Folk, ved hvis Haand han udfører Alt efter sit Ønske; en anden derimod er uheldig; Alt gaar Krebsgang for ham; Anstød og Hindringer møde ham overalt. Og dette Samme sees ligesaavel at være Tilfældet med Mennesker i lavere Stillinger. Mangt et Menneske bringer Gud uformodentligen til et eller andet Sted, sætter ham i et Embede, en Næring, et Haandværk, en Handel og skjænker ham Gaard og Grund, Kone og Børn; Han lader ham derhos have Lykken med sig og overøser ham med Held og Velsignelse paa alle hans Veie, saa at „han er som et Træ, plantet ved Vandbække, der giver sin Frugt i sin Tid og hvis Blade ikke visne, og Alt, hvad han gjør, har han Lykke til“ (Ps. 1, 3). Jeg har kjendt Mennesker, som Intet havde faaet af sine Forældre og som vare blevne forladte af sine nærmeste Slægtninger; men Fremmede have kommet og tilbudt dem Midler, hvormed de kunde begynde en egen Næringsvei, og som de ogsaa have taget imod og benyttet med saameget Held, at de i faa Aar have samlet en betydelig Formuer For Mange vil det derimod ikke gaa, hvorledes de end bære sig ad; de leve ofte i sin Fædreneby, sidde i Besiddelsen af sine Forældres Efterladenskaber, midt iblandt Slægtninger og Venner, som Allesammen staa dem bi med Raad og Daad; men de have dog ingen Lykke med sig. Mangt et Menneske har Held og Velsignelse, saalænge han lever, efterlader sine Paarørende mange Kurve, fulde af Levninger, som han har opsamlet, og „dør i en god Alder mæt af Dage, Rigdom og Ære“ (1 Krøn. 29, 28). En Anden derimod har vel Held og Velsignelse og tilsmiles af Lykken i Begyndelsen; men den vender ham snart Ryggen; Velsignelsen viger bort; Næringen aftager; Formuen svinder ind, saa at han tilsidst maa ende sit Liv med Sorg og Kummer. For en Anden gaar det vel daarligt i Begyndelsen, og alt hvad han arbeider og stræber, vil dog Intet lykkes for ham. Det gaar ham som Peter, der havde arbeidet den ganske Nat og Intet faaet, indtil den Tid kommer, som Gud har bestemt; da „frembryder hans Lys i Mørket og hans Lægedom grønnes snart“ (Esai. 58, 8; Ps. 112, 4); da velsigner den Herre Jesus hans Dræt, saa at han fanger en stor Hob Fiske (og andet Gods) og ikke noksom kan forundre sig over den glædelige Forandring. Mange nyde stor Lykke og Velsignelse i sit første Ægteskab; men den taber sig i det andet; Mange have i sit første Ægteskab intet Andet end Sorger, Trængsler og kummerligt Brød; i det andet derimod vender Lykken sig, saa at de have Velsignelse og god Fremgang. Ofte ser man en ung Person tage en gammel tilægte, og det ser ud, som om ogsaa Lykken havde giftet sig med ham, efterdi Alt er godt og velsignet, saalænge den alderstegne Person lever; men med denne dør ogsaa Lykken, og det viser sig, at al Velsignelse ligesom følger Liget i Graven. Man-

gen Handels- og Haandværksmand har Tilløb af Kunder, og Enhver har Lyst til at handle med ham, hans Krambod er stedse fuld; hans Værksted er aldrig ledigt, og han kan neppe faa saameget Arbeide færdigt, som han kan afsætte. En Anden derimod erfarer det modsatte og kan neppe faa afsat saamange Varer og saameget Arbeide, at han paa en ærlig Maade kan underholde og ernære sig og Sine. Ofte ere to Kramboder lige ved Siden af hinanden; der er samme Slags Varer i dem begge; hellerikke Priserne ere ulige; Folkene behandle derhos Kjøberne med tilbørlig Forekommenhed; men ikkedestomindre gjør den Ene det langt bedre end den Anden; den Ene har Afsætning og Næring efter Ønske, men den Anden ikke. Saaledes reise ogsaa mangengang to Naboer og Medborgere til et Marked; den Ene har Afsætning og tager Penge ind i Mængde; den Anden derimod kommer hjem igjen med en tom Pung, osv.

§ 43. Hvorfra denne Forskjel og al denne Afvexling, — hvorfra Overflod eller Mangel, Til- eller Aftagen, Lykke eller Ulykke kommer, derom giver Guds Ord os tydelig Underretning, idet det sætter Alt i Guds Haand og underkaster alle Ting Hans Regjering. Den himmelske, selvstændige Visdom siger: „Raad og Bestandighed høre mig til; jeg er Forstand! mig hører Styrke til. Ved mig regjere Konger og beskikke Fyrster Retfærdighed. Ved mig have Fyrster Fyrstendom og de Ypperlige, ja alle Dommere paa Jorden. — — Rigdom og Ære er hos mig, varagtigt Gods og Retfærdighed. — — Jeg lader dem, som elske mig, arve det Bestandige, og jeg fylder deres Skat“ (Ordsp. 8, 14 flg.). Her mindes vi derhos atter Prædikerens Ord: „Løbet er ikke i de Lettes Magt og Krigen ikke i de Vældiges Magt og ei heller Brød i de Vises Magt og ei heller Rigdom i de Forstandiges Magt og ei heller Gunst i de Vittiges Magt; men ved Tid og Hændelse hændes det dem Alle“ (Præd. 9, 11). Gud Herren siger selv til Job, at Han jager Rov for Løvinden og mætter de unge Løvers Graadighed, — at Han skaffer Ravnen dens Fangst, naar dens Unger skrige til Gud og fare hid og did uden Føde“ (Job 39, 1. 3), ligesom ogsaa David siger om alle andre Dyr: „De vente alle paa Dig, at Du skal give dem deres Føde i sin Tid. Du giver dem — de sanke; Du oplader din Haand — de mættes med Godt; Du skjuler dit Ansigt — de forfærdes“ (Ps. 104, 27 flg.). Naar nu Gud forsørger Dyrene efter sit Velbehag og giver dem Meget eller Lidet efter sin Villie, hvor meget mere forholder Han sig da ikke ligesaa med Menneskene! Herom taler Kong David meget mærkeligt i den 37te Psalme. „De Ugudeliges Arme“ (det er: deres Styrke, Kraft og Vælde), siger han, „skulle sønderbrydes; men de Retfærdige opretholder Herren. Herren kjender de Ustraffeliges Dage, og deres Arv skal blive til evig Tid. De skulle ikke beskjæmmes i den onde Tid; — men de Ugudelige skulle gaa under. — — Herrens Velsignede skulle arve Landet; men Hans Forbandede skulle udryddes“, o. a. M. (V. 17 flg.). Og paa et andet Sted: Dersom Herren ikke bygger Huset, saa arbeide de forgjeves, som arbeide derpaa. Forgjeves, Møie have I (I Menneskenes Børn), som staa aarle op, sætte Eder silde, spise Smerters Brød; saaledes giver Han sine Elskede isøvne“ (Ps. 127, 1. 2). Herhen høre ogsaa Siraks Ord: „Der er den, som umager sig og arbeider og haster, og ham fattes des mere. Der er den, som farer sagtelig frem, har Hjælp behov, — som fattes Styrke og har megen Fattigdom, og Herrens Øine se paa ham til det Gode og oprette ham af hans Fornedrelse. Og Han ophøier hans Hoved af For-

dærvelse, og Mange forundre sig over ham, som se derpaa. Godt og Ondt, Liv og Død, Fattigdom og Rigdom ere fra Herren. Herrens Velsignelse er i den Gudfrygtiges Løn. Han lader hans Velsignelse grønnes inden en kort Tid“ (Sir. 11, 13 flg.), ligesom ogsaa Job siger: „Kan man lære Gud Kundskab (hvorledes han skal regjere Verden og handle med Menneskene)? —— Han dømmer dog de Høie. Den Ene dør midt i sin Velmagt, ganske tryg og rolig. Og den Anden dør med bitterligen bedrøvet Sjel og har aldrig nydt, hvad godt er“ (Job. 21, 22. 23. 25), o. a M.

§ 44. Vi have nu lagt Grundvolden; nu maa vi ogsaa bygge derpaa; vi have søgt og fundet Kilden; nu maa vi ogsaa drikke deraf; vi have ført Eder, I gudelskende Sjele, ind i en Hauge; lader os nu ogsaa plukke Blomster og Frugter og dermed oplive og vederkvæge os! Før dig nu, du Guds Menneske, Alt, hvad du hidtil har hørt (og læst) om din Guds almægtige, alvise, faderlige, naadige, forunderlige, men dog heldbringende Forsyn, Styrelse og Omsorg, — før dig nu dette i alle Dele til Nytte, og tro fuldt og fast, at ogsaa du med hele dit Liv, fra Begyndelsen til Enden, med dine Gjerninger og Foretagender, din Stand og Stilling, din Lykke og Ulykke, med alle Hændelser og Begivenheder, med alle dine Skridt og Fjed, ja selv med alle dine Sorger har været, endnu er og stedse vil blive indesluttet deri. Ligesaalidt som du kan vende dig nogetsteds hen, hvor ikke Himmelen er over, om og under dig, ligesaalidt kan du undgaa den guddommelige Styrelse eller falde ud af den Høiestes Omsorg. Du maa nu leve i hvilken Stand du end lever, er den end den allerringeste og elendigste i Verden, saa er du dog under din Guds Opsigt, Forsorg og Regjering ligesaavel som den lykkeligste og største Hersker, der nogensinde har været til. Er du end en af de mindste Blomster eller en af de Urter, der voxe paa en Mur, hvor de kun faa liden Saft i sig, eller paa Veien, hvor de ideligen blive nedtraadte, saa skinner dog denne Sol paa dig, og dens veldædige Indflydelse er hellerikke dig unddragen, saaledes som vi ovenfor klarligen af Guds Ord have bevist.

§ 45. For Øieblikket ville vi kun betænke, at vor Gud oftere i de Forjættelser, som ere givne alt Folket og Hans Helliges hele Skare, har behaget at tale, som om Han kun havde et eneste Menneske for sig. Jeg er Herren, din Gud, siger Han til sit store Folk, som Han havde udført af Ægypten, og saaledes ogsaa til alle Andre. Han siger ikke: Jeg er Eders Herre, Eders Gud, men: din Gud, — som om Han vilde sige: Jeg vil tage mig af Eder Alle og af Enhver i Særdeleshed, som om der kun var en Eneste og ellers Ingen paa Jorden; jeg vil være din Gud, du Moses, Aron, Josva, Kaleb, og hvad I nu Alle hede; jeg vil lede, regjere, beskjærme, ernære, opholde dig, osv. Meget rigtigt siger Luther ved Betragtningen af dette Skriftsprog: „Man maa lægge vel Mærke til hvad Gud her for det Første siger: Jeg er Herren, din Gud, din, din Gud, der tager sig af Enhver i Særdeleshed, mere end en Fader af sit eget Barn; men kun Faa fatte, — kun Faa tro det. Gud er meget for stor, tænker Vantroen, til at Han skulde se til mig. Skulde Gud, den høie Majestæt, nedlade sig til at give Agt paa mig elendige Ormesæk? Nei, det lader Han nok være. Han sidder der oppe i Himmelen og lader sig tjene af Englene; hvad er jeg imod Gud? en ussel Vandblære, der brister af sig selv,“ osv. Ja visseligen tænker et kjødeligt Hjerte saaledes; men en troende Christen maa tro af Hjertet, at Gud er hans Gud og har optaget og indesluttet ham i sin guddom=

melige Kjærlighed, Trofasthed, Omhu og Opsigt. Det er et stort Naturens Under, at blandt saamange Hundred Tusind Mennesker Ingen ligner en Anden ganske af Ansigt; de have vel Alle en Pande, to Oine, en Næse, to Kinder, en Mund, en Hage; men Enhver har dog sin egen Skikkelse, saa at man kan kjende ham blandt saamange Tusind. De Lærde pleie at anføre dette som et af Beviserne paa Guds Forsyn og som et Tegn paa Hans ubegribelige Visdom og henregne det til Guds skjulte Velgjerninger; thi var det ikke saa, vilde der opstaa store og skadelige Forvirringer blandt Menneskene, efter hvad vi allerede ovenfor (§ 4) have paapeget. Men dette Under kan ogsaa tjene til at lære os, at Gud er Enhvers Gud og sørger for Enhver; thi ligesom Han med sine Hænder har forarbeidet Enhver i Moderslivet, dannet ham og givet ham hans særegne Skikkelse, saaledes kjender Han ogsaa Enhver, giver Agt paa ham, regjerer, forsørger og opholder ham.

§ 46. Saa er nu, du christelige Sjel, Gud ogsaa din Gud, og du kan sige i hjertelig Tillid med David: „Jeg forlader mig paa Dig, Herre; jeg siger: Min Gud er du“ (Ps. 31, 15). Hvad der nu ligger i dette Troens korte Udsagn, vilde jeg gjerne til din Trøst give dig nogen Forklaring over, om jeg kunde. Naar jeg nævner en Ting ved dens Navn, saa indbefatter jeg deri hele dens Væsen og alle dens Kræfter, saasom, naar jeg nævner Solen, saa forstaar jeg derved lutter Lys, Klarhed, Hede, Kraft, Lifslighed; nævner jeg en Rose, saa nævner og indbefatter jeg i dette Ord al denne deilige Blomsts Ynde, Skjønhed, Vellugt og Kraft, og jo ædlere og kraftigere en Ting er, som jeg nævner, desto Mere indeslutter Navnet i sig. Naar jeg altsaa nævner Gud, saa forstaar jeg derved det evige Væsen over alle Væsener, fra hvilket alle andre Ting have sit Væsen, sit Liv, sin Kraft, og Alt, — Visdommen over al Visdom, Godheden over al Godhed, Kraften over alle Kræfter. Guds Navn indbefatter i sig mere Kjærlighed, Sødme, Godhed, Kraft, Liv, Lys, Lyksalighed end der er i den hele Verden, ja Mere end alle Menneskers Hjerter og Sjele kunne rumme og fatte, om de end havde faaet et ligesaa udbredt og rigt Hjerte som Salomo (1 Kong. 4, 29). Alle Skabninger ere intet Andet end en utallig Mængde store og smaa Kar, fyldte med Guds Kraft og Godhed. De ere lutter Kunstbilleder, hvoraf man kan se Hans Visdom og Almagt; men selv er Han Havet, Dybet, Fylden, Afgrunden af al den Godhed, Visdom og Kraft, som hidtil har udgydt sig, endnu dagligen udgyder sig og fremdeles vil udgyde sig i saamange tusind Gange tusind Skabninger, uden nogensinde at blive udtømt eller lide den ringeste Afgang. Denne Fylde er altid fuld; denne Kraft er altid stærk; dette Lys er altid klart, osv. Naar jeg nu siger i Troen: Gud er min Gud, saa er Meningen den: Det evige, algode, ubegribelige Væsen, som har skabt Himmel og Jord og Alt, hvad deri er, det har fra Evighed af tænkt paa mig; det har stedse og altid elsket mig; det har udvalgt mig til sin Æres Kar og Redskab; det har sørget for mig, før jeg blev til; det har seet mig, da endnu Ingen saa mig og intet Menneske vidste af mig: det har skjænket mig Livet, virket, beredt og dannet mig til den Tid, som det fandt for godt; det har draget mig frem af Moders Liv; det har været min Tilflugt, min Beskjærmelse, min Kraft, mit Liv fra jeg laa ved min Moders Bryst, og endnu lever, røres og er jeg i det (Ap. Gj. 17, 28); det har omgivet mig med sin Godhed, Almagt og Visdom; det ledsager mig allevegne. Hvad jeg æder og drikker, det tager jeg af dets Haand; det har beredt og velsignet det; hvad

enten jeg sover eller vaager, saa er det hos mig; det vogter paa mig; det elsker mig; det sørger for mig; det tænker paa mig; det styrker, beskjærmer, bevarer, forsørger og opholder alle sine Skabninger i Almindelighed og mig i Særdeleshed; dets Almagt, Visdom, Godhed, Omsorg og Styrelse viser sig overalt og følgelig ogsaa paa mig ligesaa klarligen og tydeligen som paa nogen af dets andre Skabninger; der falder ikke et Haar af mit Hoved, — der vederfares mig Intet uden dets Villie; mit hele Livsløb gaar efter dets hellige Raad, fra Begyndelsen til Enden, osv.

§ 47. Jeg vil gjerne forklare de Ord: Gud er min Gud; men jeg maa bekjende, at jeg ikke formaar at gjøre det paa en Maade, som tilfredsstiller mig selv; thi de ere mig for høie, for store og ubegribelige. Imidlertid gaar mit Øiemed fornemmeligen ud paa at bevæge alle christelige Sjele til ikke at tænke, tro og tale saa søvnagtigt, koldsindigt, modfaldent og ringe om Gud, som man desværre er vant til. Thi vi betænke sjelden og overveie sjelden med tilbørlig Andagt, at Gud ikke er langt fra Nogen af os, — at Han er nærværende overalt i Verden, regjerer alt, frembringer, forsørger og opholder Alt, og at Han omslutter ethvert Menneske og i Særdeleshed sine Troende med sin Almagt, Visdom og Godhed og omfavner dem med sin Naade, Kjærlighed og Trofasthed. Dette kunne vi nu vel ogsaa sige og bekjende med Munden; men vi tro det dog ikke af Hjertet og føre os det ikke til Nytte i Udøvelsen, i vort Liv og Levnet, i vore Sysler og Sorger. Naar vi begynder at tænke over vort Liv, vor Stand og Stilling, vore Forretninger, vor Nød, vort Forbigangne, Nærværende og Tilkommende osv., saa gjøre vi det, som om vi stode ene og selv maatte forsørge, beskjærme og opholde os, — som om vi vare uden Gud og uden Hans naadige Forsyn, Omhu og Styrelse. Jeg beraaber mig i saa Henseende paa alle Eders Samvittighed, som høre (og læse) dette, hvilken vil sige Eder, at det forholder sig saaledes med os og ikke anderledes. En vis dybt bedrøvet Mand bekjendte rent ud for Enhver og sagde om Morgenen, naar han stod op, efterat han formedelst mange Bekymringer ikke havde kunnet sove om Natten: Inat har jeg villet gjøre mig selv til en Gud; thi jeg har hele Tiden været bekymret for hvorledes jeg skulde ernære og opholde mig og Mine, uagtet Gud har forbeholdt sig som et særeget Regale*) at sørge for os.

§ 48. Lær derfor, du gudelskende Hjerte, at sige med Andagt og i Troen: Gud er min Gud, min Fader, min Herre, — Han tænker paa mig, — Han sørger for mig, og lær at forlade dig af ganske Sjel paa Hans Kjærlighed, Miskundhed, Trofasthed, Almagt, Visdom og Forsorg. Om Hedningerne siger Apostelen, „at de ere uden Gud i Verden" (Efes. 2, 12,) fordi de vel vide, at der er en Gud til; men de tjene Ham dog ikke rigtigt og ære Ham ikke som en Gud; de vide ikke, hvorledes de skulle bruge Ham rigtigt, — hvorledes de skulle paakalde Ham, stole paa Ham og vente sig alt Godt af Ham. Ere da ogsaa vi Hedninger? have hellerikke vi nogen Gud? Det være langtfra! „Gud er os en Gud, — Gud er os en Gud" (Ps. 68, 21,) og det en almægtig, kjærlig, naadig, vis, allestedsnærværende, udødelig, trofast Gud, der sørger for os, — der har indesluttet os i sin evige Kjærlighed. „Gud er os en Gud," som har skabt og nu i saa lang Tid opholdt Himmel og Jord og Alt, hvad deri er, Mene vi da, at Han blot ikke kan eller vil forsørge os, eller at Han maaske har glemt os blandt saamange Tusinder? Nære vi denne Be-

*) Regale, o: en Regenten eller Staten forbeholdt Eneret.

kymring, saa lader os dog ihukomme, hvad han siger gjennem sin Profet: „Kan og en Kvinde glemme sit diende Barn, at hun ikke forbarmer sig over sit Livs Søn? Ja, om nogen af dem kan glemme dem, da vil jeg, jeg dog ikke glemme dig. Se, jeg tegnede dig paa begge Hænder (Esai. 49, 15. 16.) Og skulde det tykkes os, at Han har en svag Hukommelse, som vi Mennesker, saa lader os dog overveie, hvorledes en anden Profet taler om Ham: „Der er skrevet for Herrens Ansigt en Ihukommelsesbog for dem, som frygte Herren og tænke paa Hans Navn“ (Mal. 3, 16.) Se, hvorledes den evige Kjærlighed nedlader sig og efter de skrøbelige Menneskers Vis lader sige om sig, at den har en Ihukommelsesbog, hvori den optegner alle Troendes Navne, Trængsler, Sorger, Bønner, Sukke og Taarer, for derved desto mere at forvisse os om at den hverken kan eller vil forglemme os!

§ 49. Denne Betragtning bør gjøre os frimodige, saa at vi ikke blot sige: „Gud er os en Gud,“ men ogsaa med Apostelen: „Vi rose os i Gud“ (Rom. 5, 11.) At rose sig af en Ting er ulige mere end kun at tale derom eller tilegne sig den; thi i at rose ligger en Ære, en Tillid ,en Frimodighed, en Hoffærdighed, — som naar David siger: „I Herren skal min Sjel rose sig“ (den er stolt af Ham, — den holder det for sin største Ære og Herlighed, at den staar paa en god Fod med Ham, — den pukker ligeoverfor al Verden paa at den kan vente sig alt Godt af Ham — Ps. 34, 3). Dette lære ogsaa de Exempler, vi have paa en saadan hellig Ros, — som naar den samme Profet siger: „Hvorfor roser du dig af Ondskab, du Vældige? Guds Miskundhed varer den ganske Dag. Se, Gud hjælper mig; Herren er blandt dem, som opholde mit Liv“ (Ps. 52, 3; 54, 6). Nu, saa lader os da rose os af Gud og sige: Deus meus et omnia Gud er min og mit Alt; Gud er min Fader; Gud elsker mig; Gud sørger for mig. Hvad bryder jeg mig om Alt, hvad Verden har, naar jeg har Gud? Lad Verden fratage mig Alt; naar jeg beholder min Gud med Hans Naade, Kjærlighed, Visdom, Forsorg, saa har jeg Nok. Ros dig, o Verden, af din Rigdom, din Magt, din Visdom er Herlighed; jeg roser mig af Gud; du roser dig af Skyggen, jeg af Væsenet; du praler af det, som er Intet, jeg derimod af det, som er Alt (Ps. 62, 10), osv. Hvor bryster vel ikke Verden sig, naar den kan sige: denne Krone, dette Land, dette Hus, disse Penge, dette Gods tilhører mig! Hvor sætter den ikke Næsen iveiret, naar den besidder slige jordiske, forgjængelige Ting, — og vi, som ere Guds Børn og kunne sige med bedre Grund end Verden om Sit: Gud er min, — Hans Naade er min, Himmelen er min, — vi sidde og hænge paa Hovedet og tie, naar Verden praler! Jeg harmes og fortørnes mangengang, naar jeg ser et opblæst Verdensmenneske, hvorledes det skrider frem i sin Pragt, hvorledes det bryster og kroer sig, — hvorledes det hovmoder sig og neppe under Andre det venstre Øie, som man siger, og det, fordi det maaske har arvet et Hus eller en Slump Penge efter sine Forældre eller eier en Formue paa nogle Hundred eller Tusind Daler. Jeg siger da til mig selv: Fy dig, som endnu aldrig har gjort din Gud og Fader den Ære at bryste dig saaledes af Ham, Hans Naade, Kjærlighed, Omsorg og Salighed som dette Menneske af sin Mammon! Fordi han eier Penge, saa sørger han ikke, græmmer sig ikke, og jeg sørger og græmmer mig, uagtet jeg eier Gud! Naar et fattigt Menneske sidder og sørger og tænker paa hvorledes han ærligen og redeligen skal underholde sig og Sine og der kommer En og skjænker ham en Sum Penge, saa bliver han glad og glemmer for en Tidlang alle sine

Sorger. Bør vi da ikke skamme os over at Gud tilbyder og skjænker os sig selv med alt hvad Godt og Ønskeligt Han har i Eie, og at vi ikke destomindre sørge, ere bedrøvede og mistrøstige!

§ 50. O, vi er enfoldige og taabelige Børn eller, rettere sagt, vi ere som de tungsindige Mennesker, der ofte ere bedrøvede, uden at de have nogen Aarsag dertil, og uden at de kunne blive rigtigt kloge paa sig selv. Ligesom man nu søger paa alle mulige Maader at stille saadanne Mennesker tilfreds, saaledes bør ogsaa vi ved Betragtningen af Guds Forsorg og Styrelse sammensanke Alt, hvad der kan tjene til at berolige vort Hjerte. Lader os derfor gaa lidt ud at spadsere i Verden, dette Guds store Hus, og give Agt paa Hans Husholdning, Styrelse og Foretagender, for at vi kunne lære Ham at kjende af Hans Gjerninger og fatte Tillid til Ham! Hvor ere vi da, du Guds Menneske? hvor staa, hvor gaa vi? Under Himmelen, paa Jorden, siger du. Er du ikke bange for at Himmelen skal falde ned og ihjelslaa dig eller for at Jorden skal synke og falde sammen under dig? Ak, siger du, derfor er jeg just ikke bange; havde jeg kun ingen andre Sorger! Nu velan, saa ere vi da uden Bekymring herfor; men hvorfra have vi denne Tryghed? uden-tvivl fra Guds Ord og fra Erfaringen. Hint siger, „at Gud bærer alle Ting med sin Krafts Ord“ (Ebr. 1, 3), og denne, at Verden nu uden nogen væsentlig Forandring har staaet i flere Tusind Aar. Naar nu altsaa Gud bærer og opholder Himmel og Jord, skulde det da vel koste ham nogen Møie at forsørge og opholde dig og mig, min Medchristen? Vi se ingen Piller eller Støtter, hvorpaa Himmelen hviler, og ingen Stolper, hvorpaa Jorden hænger, og alligevel opløfte vi glade vore Øine til Himmelen og færdes uden Frygt paa Jorden. Hvorfor forlade vi os ikke ogsaa gladeligen paa Guds Godhed, som Han har udbredt lig en Himmel over os? hvorfor stole vi ikke paa Hans Miskundhed og Sanddruhed, som Han henviser os til og byder os at stole paa? Vel overtrækkes Himmelen mangengang med tykke og sorte Skyer og giver istedetfor yndigt Solskin og behageligt Veir Regn, Lynild, Torden, Stormvinde og andet skrækkeligt Uveir; men Himmelen forbliver dog uforandret og urokket. Saaledes har ogsaa vor Gud sine hellige Aarsager, hvorfor Han stundom lader et Trængselens Uveir komme over os; men Hans Miskundhed og Sanddruhed bestaar dog til evig Tid, og vi kunne ligesaavel i onde som i gode Dage stole derpaa og spare alle vore Bekymringer. Jorden kan ogsaa rystes paa Guds Befaling; „Bjerge kunne vige (synke ned eller flyttes fra sit Sted) og Høie bevæges; men Guds Miskundhed kan ikke vige fra os, Hans Børn, og Hans Fredspagt kan ikke bevæges“ Esai. 54, 10). Hvorfor vandre vi da ikke ligesaa trygge og trøstige i Hans Miskundhed og Sanddruhed, som vi vandre her og der paa Jorden?

§ 51. Se dig da om, du christelige Sjel, under Himmelen, paa Jorden, i Havet og paa alle Steder; hvad ser du? En utallig Mængde Skabninger, som dels ere fornuftige, dels fornuftløse, dels levende, dels livløse. Hvo giver nu alle disse deres Spise og Drikke? hvo ernærer, forsørger og opholder dem? Mon ikke den almægtige, alvise, rige og algode Gud? De vendte alle (alle Dyr paa Marken, alt Vildt i Skovene, alle Fugle under Himmelen, alle Fiske i Havet og i alle Vande), „at Du skal give dem deres Føde i sin Tid. Du giver dem — de sanke; Du oplader din Haand — de mættes med Godt“ (Ps. 104, 11. 12. 25. 27. 28). Saaledes har nu vor Gud mange tusind Gange tusind Kostgjængere og Bordgjæster, som dagligen vente og modtage sit Underhold af

Hans gavmilde Haand; skulde Han da alene lade os, Hans Børn, som mere end alle Andre vogte paa Hans Haand, være uforsørgede? Hvo har nogensinde hørt, at en Husfader har forsynet sine Oxer, Kjøer Svin, Hunde med nødtørftig Føde og ladet sine Børn sulte? Skulde da Gud sørge for Alt, hvad der er i Verden, og glemme sine Børn? Jeg har læst etsteds, at Nogle, som vare paa Fuglefangst i en Skov her i Tydskland, fandt en Falk, som var svag og blind af Alderdom, siddende i et Træ; da de nu gjerne vilde vide, hvorledes denne Fugl ernærede sig, skjulte de sig i Buskene og blev snart var, at to andre Falke bragte den Føde og underholdt den. Se, hvorledes Gud sørger selv for en blind Rovfugl! skulde Han da ikke langt mere sørge for os, der ligge Ham ulige mere paa Hjerte? Man ser mangengang om Vinteren en Ravn sidde i et Træ eller paa et Gjærde, hvor Alt er bedækket med Sne og Is? ved at blive dette var, har jeg ofte tænkt ved mig selv: skulde jeg forsørge denne Fugl efter dens vanlige Levemaade, saa vidste jeg ikke, hvor jeg skulde vise den hen; men Gud giver Agt paa den og forskaffer den saamegen Underholdning, at den ikke dør af Hunger. Hvorfor tro vi da ikke af Hjertet, at om vi end ingen Midler kunne øine, saa ved dog Gud Raad for os og Vore?

§ 52. Blandt andre Guds Skabninger har den Herre Jesus ogsaa henvist os til Blomsterne paa Marken, og det ikke uden Grund. Enkelte, saasom Colchis, hvilke Nogle kalde den nøgne Jomfru, og Crocus vernalis eller Saffranblomsten, komme tidligt frem, ofte endog under Sneen, naar denne bliver liggende noget længe. Efter dem følge Violerne, som vel krybe henad Jorden og ligesom skjule sig under sine Blade, men dog ere iførte en Purpurkjole og begavede med en liflig Lugt og hjertestyrkende Kraft. Disse ... n Forløberne og Sendebudene, der melde den hele Hærs Komme; derefter fremstaa de andre i stor Mængde og mangehaande Prydelser. Nogle er enkelte, andre dobbelte, nogle fyldte, nogle kløvede, nogle lukkede, nogle ringformige, nogle stribede, nogle flammede, nogle spraglede, nogle indsprængte; nogle er hvide, andre purpur, — kormoisin, — brun- eller mørkerøde, saffran, — guld, — ægge- og voxgule, nogle himmelblaa osv. Hvo klæder nu disse flygtige og forgjængelige Skabninger saa forunderligt? hvo virker og forarbeider dem? hvo leger saaledes i og paa dem? Uden al Tvivl den vise, mægtige og gode Gud: Skulde Han da ikke ogsaa kunne forsyne og forsørge os med nødtørftige Klæder? eller ligge Blomsterne Ham mere paa Hjertet end vi?

§ 53. Komme vi saa endelig til Menneskene, saa maa vi medrette forundre os over at den algode Gud allevegne giver Enhver Liv, Aande og alle Ting rigeligen, og at Han ogsaa forsørger og opholder dem, som ikke frygte Ham og kun yde Ham liden Tak, saasom Han hidtil ogsaa har bevist Hedningerne og andre Vantroende „meget Godt, givet dem Regn og frugtbare Tider fra Himmelen og fyldt dem med Føde og deres Hjerter med Glæde“ (Ap. Gj. 17, 25; 14, 17); ja selv sine Fienders Bug, hvilke fornegte Ham, modsige Hans Ord, modstaa Hans Villie og tjene Djævelen i Synden, fylder Han ofte med sine gode Ting og overøser dem med timelig og legemlig Velsignelse. Heraf kunne vi da altsaa slutte, at de timelige Ting ikke er en saa kostelig Gave, at Han skulde negte sine Børn dem og give dem Aarsag til at sørge for deres Skyld, medmindre Han finder det tjenligt til deres Salighed. Naar der nu er En og Anden blandt Guds Børn, som den himmelske Fader ikke giver de timelige og forgjængelige Goder, saa have de ikke Aarsag til at græmme sig herover, men snarere til

at glæde sig, efterdi de kunne være overbeviste om, at Han ikke forholder dem Noget, som er dem gavnligt og tjenligt, og at naar Han er karrigere i at tildele dem Verdens gode Ting end de Ugudelige, saa tilsigter Han dermed intet Andet end hvad der tjener til deres Bedste, saaledes som et vist gudfrygtigt Hjerte synger:

> Dersom kun din Fader saa
> Til dit sande Gavn at være,
> Hvad med higende Attraa
> Nu dit Kjød og Blod begjære,
> Dig Hans Hjerte ingenlunde
> Med et Nei bedrøve kunde.

Vel burde det os at være ubetinget tilfredse med Guds Regjering og Husholdning og ikke besvære os over, at Han har tildelt denne eller hin, Venner eller Fiender Mere af de timelige Ting end os; thi Han er jo Herre i Huset; Himmel og Jord, Lande, Mennesker, Gods, Agre, Huse, Fæ, Guld, Sølv og Alt hører ham til, som David sagde til Ham, da han og hans Folk havde samlet et Forraad til Tempelbygningen og fremlagde det for Ham: „Det er Alt af Dig, og af din Haand have vi givet Dig det; thi vi er Fremmede for dit Ansigt og Gjæster, som alle vore Fædre. — — Herre, vor Gud! al denne Hob, som vi have beredt (og udtømt for Dig) til at bygge Dig et Hus af til dit hellige Navn, den er af din Haand, og det er Altsammen dit" (1 Krøn. 29, 14 flg.). Saaledes har Han jo Lov til at gjøre med Sine, hvad Han vil; thi hvem skylder Han Noget? „Hvo gav Ham først, at det igjen skulde betales ham? (Rom. 11, 25) Vi er Alle, som David siger, Gjæster i Guds Hus, hvilke Han opholder for Intet, af lutter Godhed; altsaa kan Han ogsaa lade os beværte og betjene, som Han vil, og vi kunne ikke medrette sige Noget derimod; dog er Han saa kjærlig og naaadig, at Han lader os vide, at Han i saa Maade Intet gjør, medmindre Han finder det tjenligt til vort Vel, og at hvad enten Han giver med gavmild eller karrig Haand, saa bliver dog Hans Faderhjerte uforandret, — paa det vi ikke skulle græmme os herover og plage os med utidige og unyttige Sorger. Alt dette overbeviser os nu om, at det er ufornødent, at vi ville ængste os for de timelige Tings Skyld og med Bekymring forsørge os selv. Thi efterdi den alvise og almægtige Gud ikke trænger til vor Hjælp i alle Tings Regjering, Forsørgelse og Opholdelse, saa vil Han jo ogsaa uden at modtage vore Raad kunne forsørge os, der udgjøre den mindste Del af Verden og er Ham de Kjæreste.

§ 54. Jeg maa imidlertid endnu tilføie en Betragtning, min Medchristne, og i og hos dig selv søge et Bevis, der kan betage dig alle unyttige Bekymringer. Vi have hidtil betragtet, hvorledes Gud her og der forherliger sig som en Gud paa sine Skabninger og allevegne ligesom har skrevet: Sørg ikke! Nu ville vi korteligen overveie, hvorledes Han ogsaa har gjort, endnu gjør og stedse vil gjøre det Samme med mig og dig, saalænge vi leve. Sig mig da, du gudelskende Hjerte: hvor gammel er du? Du siger: tredive, fireti, femti Aar. Nu, saa var du for saamange Aar siden endnu ikke i Verden; Ingen vidste dengang af dig, og Verden har bestaaet og er bleven regjeret uden dig og uden al din Tænken, Grublen og Sørgen. Gud forestod sit Hus ligesaavel da som nu og altid og styrede og ledede Alting paa bedste Maade, omendskjønt dit bekymringsfulde Hjerte endnu ikke var til. Ligesom Han nu dengang ikke trængte til dine Sorg-Støtter, saaledes trænger Han hellerikke endnu til dem. Imidlertid skabte Han dig til den Tid, som Ham behagede, ikke for at du skulde blive Hans Raadgiver og hjælpe Ham i Hans Forsørgelse, men for ogsaa i dig at have et Redskab for

sin Naade og et Kar for sin Barmhjertighed og for ogsaa mod dig at bevise sin faderlige Omsorg, sin Visdom, Almagt og forunderlige Miskundhed. Derfor tænkte Han paa dig, da Ingen i Verden, ei engang den Lærdeste og Viseste, kunde tænke paa dig. Han besluttede, at i det Aar, i den Maaned, paa den Dag, i den Time vilde Han begynde at danne dig og berede dig i Moderslivet. Og ikke det alene; men Han havde ogsaa bestemt og forordnet din Legemsskikkelse, din Høide, dine Aandsgaver, dit Underhold, din Livstid, din Stand, dit Embede, din Lykke og Ulykke, dit Liv og din Død. „I Hans Bog blev de alle (alle dine Dage) opskrevne, de Dage, som blev bestemte, da der ikke var en iblandt dem" (Ps. 139, 16). Han skabte dig ikke ubetænksomt og iblinde, saaledes som Verden ofte tager sig for og plumper frem med Noget, men efter sit hellige og overlagte Raad og sin alene gode Villie.

§ 55. Saaledes har da den alvise og algode Gud kommet dig langt i Forkjøbet med sin Omhu og sørget for dig, førend du endnu var født. Han har virket dig i Moderslivet med sine Hænder og dannet dig i det Skjulte; Han har givet dig dit Legeme og din Sjel; Han har ernæret, beskjærmet og opholdt dig i Moderslivet; Han har draget dig frem af Moderslivet; Han har strax ved din første Indtrædelse i Verden omfavnet dig med sin Miskundhed og optaget dig i sit Naadesskjød. Efterdi du var undfangen og født i Synd, har Han renset og helliget dig ved Gjenfødelsens Bad, den hellige Daab; han har optaget dig i sin Naadespagt, skjænket dig Barnerettens Herlighed, overført dig i Jesu Christi Samfund, beseglet dig med sin Hellig Aand, omgivet dig med sine hellige Engles Vagt og Varetægt og kort sagt indsluttet dig i sin guddommelige Forsorg, Kjærlighed og Trofasthed, saa at om du end er udsprungen af ringe og fattige Forældre, saa har du dog strax erholdt større Rigdom og mere Herlighed end den allerstørste vantroende Herskers førstefødte Prins, der maa kaldes ulyksalig i sin høieste Lyksalighed, fattig i sin største Rigdom og elendig i sin mest glimrende Herlighed, om end lutter Dronninger og Fyrstinder stedse have ham paa Skjødet eller bære ham paa Hænderne, og jeg er vis paa at du, o Guds Menneske, aldrig for den Sags Skyld vilde bytte med ham. Denne Betragtning lærer os, at vore Sorger ere unyttige, unødige og frugtesløse, efterdi det Største og Vigtigste allerede er betænkt, besluttet og afgjort, forinden vi have kunnet sørge for Noget. Den, som nu dengang sørgede for os og gjorde Alting vel, Han vil ogsaa fremdeles sørge for os og gjøre Alting vel. Et Barn paa sex eller otte Aar maatte man holde tilgode, om det vilde begynde at blive bedrøvet og bekymret, fordi dets Fader havde en stor Husholdning, mange Tjenere og Børn, og sige: Ak, hvor skal jeg vel tilsidst faa mit Livsophold fra? der er Saamange af os; hvorfra skal Fader tage det Altsammen? — uagtet et saadant Barn ikke gjør Andet end at æde, drikke, lege og sove og lader Faderen sørge for det Hele. Men hvorledes kan den gode Gud være tilfreds med os, naar vi uagtet Hans Ords Undervisning og Forsikringer og uagtet saamange Beviser paa Hans faderlige Omhu alligevel ville sørge med? Kan Han ikke medrette sige til os: Hold op at sørge, du taabelige Barn; gjør dig ikke forgjeves Uro og Møie. Jeg har forsørget saamange Tusind i Verden, før du kom derind; jeg har ogsaa forlængesiden bestemt, hvorledes du skulde blive forsørget; efterdi jeg tilforn har forsørget dig uden din Sorg, hvorfor sørger du da?

§ 56. Naar du da mærker, du christlige Sjel, at dit Hjerte vil forlede dig

og føre dig fra Guds Børns banede Vei (som er Tilliden til Hans naadige Styrelse og faderlige Omsorg) ind i de verdslige Bekymringers Vildnis, Krat og Tornebuske, saa betænk vel, at Gud har sørget for dig, før du blev født, og at Han har givet dig saa mangfoldige Beviser paa sin Miskundhed og Trofasthed dit hele Liv igjennem, og sig: Hvo sørgede for mig, da min Moder bar mig under sit Hjerte, — da jeg laa ved hendes Bryst og ikke kunde gjøre Andet end at die og sove? Hvo har ledet og ført mig fra Barnsben af? Hvo var med mig og holdt sin Haand over mig, da jeg løb omkring og legede, — da jeg red paa en Kjæp, — da jeg morede mig med mine Dukker og drog Omsorg for dem, — da jeg havde barnagtige Tanker og Forsætter, — da jeg ikke vidste, hvor Høire eller Venstre var osv. Var det ikke min Gud og himmelske Fader? Har Han ikke bevist sin Miskundhed saa rigeligen imod mig, at jeg ikke noksom kan takke Ham? Hvorfor skulde jeg da ikke ogsaa nu og alle mit Livs Dage af Hjertet stole paa Ham og fremdeles lade Ham sørge? Har ikke min Frelser sagt: „Uden at I omvende Eder og blive som Børn, komme I ingenlunde ind i Himmeriges Rige“ (Matth. 18, 3), hvilket udentvivl ogsaa er at forstaa om den barnlige Enfoldighed, Frimodighed og Sorgløshed. Skulde jeg ikke nu skjænke Gud den Tillid, som jeg i mine Barndomsdage nærede til mine Forældre, og være ligesaa glad, tryg og ubekymret i Hans Kjærlighed og Miskundhed, som jeg nogensinde var som Barn? osv.

§ 57. Med disse Betragtninger har jeg selv oftere fordrevet mine sørgmodige og kummerfulde Tanker. Naar jeg mærker, at mit Hjerte har Lyst til at gjøre sig Bekymringer, saa gaar jeg strax tilbage og eftertænker mit foregaaende Liv. Se, siger jeg til mig selv, for en fireti Aar siden løb du endnu omkring med dine Jævnaldrende og legede; du var daarligt klædt og ringeagtet af dem, som stode over dig i Formue; du var vel udrunden af christelige Forældre og af en paa sit Sted anseet Slægt; men fordi du var en stakkels Faderløs, agtede Verden dig for Intet. Hvem brød sig om en saa fattig Dreng? Hvem spurgte efter dig? og hvem bekymrede sig om din Fremkomst? Var det ikke Verden lige meget, enten du blev en Lærd og Præst eller en Skrædder eller Skomager? Hvem tænkte dengang paa dig og paa hvorledes han skulde hjælpe dig frem og sørge for dig? Hvor var dengang Alt, hvad du nu har? Hvorledes er du kommen saa vidt? hvo har ført dig saa underligen, men dog naadigt? hvo har ophøiet dig af Støvet? hvo har hjulpet dig til Ære og Embede? hvo har agtet dig værdig til en saa hellig Tjeneste? hvo har skjænket dig flere Gaver, Eiendele og Bekvemmeligheder, mere Pleie, Opvartning, Kjærlighed og Trofasthed, større Navn og Anseelse end du fortjener? Har ikke Gud gjort det, den underfulde, alvise, almægtige, naadige og kjærlige Gud og Fader? Er Han da ikke endnu den gamle Gud, den samme kjærlige Fader? „Hans Barmhjertigheder have jo endnu ingen Ende; men de ere nye hver Morgen, og Hans Trofasthed er stor“ (Begr. 3, 22. 23). Har da Gud ophørt at sørge for dig, siden du nu selv maa begynde at gjøre det? ved Han intet Raad mere, siden du vil paatrænge dig Ham med dine Raad? Eller er Hans Evne udtømt, saa at Han ikke mere kan hjælpe dig og Dine? Du siger, mit Hjerte: hvorfra skal dette, hvorfra skal hint komme? hvorledes skal det gaa til med dette og med hint? hvo vil sørge for Dine og hjælpe dem frem? du ved dog vel, hvad din Pung formaar? osv. Men hertil siger jeg: Fra den rige Gud og fra Hans Forraad skal og maa Alt, hvad du behøver, komme, ligesom ogsaa alt

det Forrige er kommet derfra. Med Alt, hvad der nu volder dig Bekymringer, skal det gaa som med det Forrige; det skal og maa gaa saaledes som tilforn, nemlig efter din Guds hellige Raad og naadige Villie; Han har sørget for dig og gjort Mere imod dig end du turde ønske og forestille dig; Han vil ogsaa gjøre det imod Dine, saafremt de frygte, elske og forlade sig paa Ham.

§ 58. Efterfølg mig nu heri, du gudelskende Sjel, og kast al din Sorg paa Herren; Han har hidtil sørget for dig, selv til den Tid, da du ikke kjendte Ham, ei heller paakaldte Ham; Han vil ogsaa for Fremtiden sørge for dig, allerhelst da du kjender og paakalder Hans Navn. Naar du ser tilbage paa den Vei, du hidtil har vandret, saa vil du vist ligesaavel som jeg have erfaret, at din Gud hidtil har ført dig underligen, men dog naadigt og lader dig spore Hans faderlige Omhu; skal Han da ikke idetmindste have det til Tak af os, at vi desaarsag elske og prise Ham og saameget trøstigere forlade os paa Ham? For at virke desto kraftigere paa dig vil jeg fortælle dig noget Mærkeligt om Hedningerne. Franciskus Lerius beretter i Beskrivelsen af sin Søreise til Brasilien, at han engang kom i Samtale med en Brasiliansk Vild og Menneskeæder, der spurgte ham, hvorfor de Christne saa ofte hentede Brasilietræ (Brisseltræ) hos dem, — om de maaske i sit eget Land ingen Ved havde til at lægge paa Skorstenen. Han svarede: Der voxer Træ nok hos os, men ikke af det Slags som Eders, hvilket vi ikke bruge til Brænde, som du mener, men til at farve med. Den Vilde vedblev: Behøve I da saa stor en Mængde Træ dertil? Ja vist, svarede Lerius; thi efterdi en Kjøbmand hos os eier mere Skarlagen eller rødt Tøi, flere Knive, Saxe og Speile (disse Ting nævnte han med Flid, fordi Brasilianerne sætte stor Pris paa dem) end der nogensinde er bleven bragt hid til Eder, saa er en saadan formuende Mand istand til alene at kjøbe og afsætte alt det Brasilietræ, som er i et Skib. Den Vilde spurgte videre, om en saadan rig Handelsmand ogsaa maatte dø. Ja vist, sagde Lerius; han dør, som alle andre Mennesker. Hvem arver da, sagde Brasilianeren, hans Gods? Lerius svarede: Hans Børn eller, om han ingen Børn har, hans Brødre, Søstre og andre Slægtninger. Da udbrød den Vilde: Saa kan jeg let slutte mig til at I Godtfolk maa være nogle store Daarer; thi hvorfor behøve I at udsætte Eder for saamegen Møie, Besværlighed og Fare og seile saa lang Vei over Havet hid til os for at erhverve Gods til Eders Børn og Frænder? Er ikke den Jord, der hidtil har ernæret os, ogsaa istand til at ernære dem? Vi have vel ogsaa vore Børn og Slægtninger, som vi inderligen elske; men efterdi vi have den Tillid, at det Land, som har opholdt os, ogsaa vil give dem det Nødvendige, saa ere vi forøvrigt ubekymrede og vel tilfredse. Hører her, I Christne, og lægger Eder paa Hjerte, hvilken Tillid et vantroende og barbarisk*) Menneske har til Jorden, fordi han af Erfaring ved, at den aarlig bærer saamegen Frugt, som han og hans Landsmænd have behov! Maa vi ikke skamme os, at vi have saa liden Tillid til vor Gud? Burde vi ikke heller med Frimodighed sige: Er ikke den Gud, som hidtil har ernæret og forsørget os, ogsaa istand til at ernære og forsørge vore Børn og Efterkommere? Ville ikke saadanne Mennesker staa frem paa den yderste Dag og fordømme os med vor Vantro, Mistillid, Ængstelighed og Gjerrighed? Da jeg førstegang læste dette, skammede jeg mig, og nu, jeg skriver, det, skammer jeg mig og er inderlig bedrøvet over at jeg saamangen Gang ikke

*) vildt, raat, udannet.

har været saa fornøiet i min Gud som denne Bilde i sin Jord, og jeg haaber, at alle christelige Sjele, som læse dette, ville tænke som jeg.

§ 59. Førend jeg forlader denne Betragtning, maa jeg endnu hidsætte en Fortælling, som her vil være paa sit rette Sted, Det er Noget, som sker hver Dag her i Staden, at man henter det fornødne Vand af Elb=Floden til at koge, brygge og bage med, fordi Brøndvandet ikke er brugeligt dertil. Da nu en forstandig og gudfrygtig Mand vidste, at en af hans fortrolige Venner var meget bekymret, fordi det gik tilbage med hans Næringsvei, besøgte han ham, anstillede sig sørgmodig og sagde med paatagne bestyrtede Gebærder: Jeg ved ikke, hvad vi tilsidst skulle gribe til, og hvorfra vi skulle tage Vand til Brygning og Andet. Hvorledes det? spurgte den Bedrøvede; frygter I da for Vandmangel? Ja vist, sagde den Første; thi jeg ser, at man ikke alene henter Vand af Floden i Bøtter, men ogsaa i store Kasser, som der maa fire Heste til at trække; hvor skal tilsidst alt det Vand komme fra, som vi behøve? Den anden smilede og svarede: Jeg ved ikke, hvad jeg skal tro om at I har saa underlige Tanker; Elben har havt Vand nok hidtil, ei alene for vor Stad, men ogsaa for saamange andre Stæder, Flækker og Landsbyer, som den flyder forbi; den vil ogsaa have nok herefter. Godt sagde den Første; jeg giver Eder Ret; jeg tilstaar at jeg har gjort mig en unødig Bekymring; men hvorledes vil I bevise, at Eders Bekymring er bedre end min? I sørger for hvorledes I for Fremtiden paa en ærlig Maade skal kunne ernære og underholde Eder og Eders, og fordi I mærker nogen Tilbagegang i Eders Næring, tror I strax at have Grund til desaarsag at være bekymret og bedrøvet. Men hvo har vel hidtil ernæret og forsørget Eder i saamange Aar, og ei alene Eder, men ogsaa Eders Forældre og Bedsteforældre? Mon ikke Gud? Formaar Han ikke ogsaa fremdeles at gjøre det? Eller mon Hans Velsignelses Kilde og Flod er udtørret eller om kort Tid vil udtørres? Se dog, hvor urimelige og unødvendige vore Sorger ere! Det er muligt, at Elb=Floden kan udtørres, men ikke, at Guds Velsignelse og faderlige Omsorg for Hans Børn ophører. Jeg takker Eder, sagde den Bekymrede, for denne gode Paamindelse; jeg bekjender, at jeg gjør min kjære Gud Uret, naar jeg med mine Sorger vil forsørge mig selv; jeg vil beflitte mig paa at løsrive mig fra de unødvendige Bekymringer; Gud hjælpe min Skrøbelighed!

§ 60. Vi have hidtil overveiet, hvad Gud i den forbigangne Tid og nylig har gjort imod os, for deraf at lære Hans Miskundhed, Kjærlighed og uforandrede Trofasthed at kjende. Lader os nu betragte vor nærværende Tilstand og forsøge, om vi ikke ogsaa derfra kunne hente nogle gode Paamindelser til Trøst og Beroligelse for vore Sjele! Hvorledes staar det da til med dig, min Medchristen, og i hvilken Tilstand finder jeg dig? Ak, siger du, i en daarlig Tilstand; jeg er i Nød og Trang og ved ofte ikke for Bekymring, Angest og Hjertesorg, hvor jeg skal vende mig hen, osv. Men er da dette Alt, hvad du har at sige om din Tilstand? Du vil svare: Hvorfor skulde jeg tale meget derom og beklage mig? det hjælper saa alligevel intet. Nu, saa lad mig da tale med dig, du gudfrygtige Sjel, og meddele dig mine Tanker om din nærværende Tilstand. Jeg ved jo nok, at det gaar dig daarligt i Verden, — at hver Dag har sin Plage, — at du tugtes hver Morgen (har daglig Nød og Trængsel), og at du daglig maa kjæmpe med Fattigdom og Elendighed, o. a. M. Men jeg ved ogsaa, at det gaar dig saaledes efter Guds evige Forsyn, efter Hans alvise Bestemmelse,

efter Hans hellige Raad og Villie. Jeg haaber, at du ikke selv ved vitterlige Synder har styrtet dig i din Elendighed, og, dersom du har forseet dig i Noget, at du ialfald med hjertelig Bodfærdighed har hentyet til Gud og ydmygeligen anraabt Ham i Jesu Navn om alle dine Synders Forladelse; men det ved jeg med Vished, at ligesaavelsom Solen og Maanen den Dag idag staa paa det Sted i Himmelrummet, i den Høide eller Dybde, i det Lys, i det fulde eller halve Skin, som Gud fra Begyndelsen af har bestemt, saaledes befinder ogsaa du dig, du gudfrygtige Hjerte, i den Tilstand, hvad enten den nu er lykkelig eller ulykkelig, efter eller imod dit Ønske, i hvilken den alvise, almægtige, naadige og miskundelige Gud for Øieblikket vil have dig. Træerne have sin Tid, da de staa klædte med Løv, i yndig Blomstring, i sin bedste Pragt og fulde af Frugt; men de have ogsaa sin Tid, da den barske Høstvind og den indtrængende Vinterkulde berøve dem al Prydelse, saa at de staa nøgne og skaldede, som om de vare fortørrede. Dette sker imidlertid efter den Orden, Gud har indført i Naturen og hvorved Han har skillet mellem Vinter og Sommer. Saaledes er det nu ogsaa med Guds Børn; det kan være, at de grønnes og blomstre som Job, da Guds Lampe skinnede klart over hans Hoved; men det kan ogsaa hænde, at de maa klage med ham: „Elendigheds Dage have grebet mig,“ og at de ere omgivne af lutter Mørke. Begge Dele ske efter Guds hellige Raad og Villie, og de kunne være forvissede om at Intet møder dem og at ingen Forandring foregaar i deres Tilstand uden Hans Forudvidende og Tilladelse, saaledes som allerede forhen udførligen er vist.

§ 61. Men nu er et Menneskes bedste Tilstand uden al Tvivl den, som Gud har anordnet for det, og det er umuligt, at Mennesket skulde kunne forbedre Noget i den alvise og algode Guds Forsyn. Havde Gud ved vor Indtrædelse i Verden givet os Valget, om vi enten selv vilde indrette vort Livsløb og udse og bestemme, hvad der var tjenligt til Opnaaelsen af vort endelige og høieste Maal, nemlig vor evige Salighed, eller om vi vilde sætte det i Hans Haand og overlade Alt til Hans frie faderlige Styrelse, saa havde det jo ingenlunde sømmet sig for os at vælge det Første, men derimod det Sidste; thi ellers maatte vi usle, daarlige og elendige Mennesker sætte større Lid til os selv og vor egen Visdom end til vor Gud, som er den evige Visdom, Kjærlighed og Godhed. Siden nu Gud har valgt for os og indrettet hele vort Livsløb efter sit Raad og forordnet den Tilstand, hvori vi nu befinde os, hvorfor skulde vi da ikke være tilfredse hermed? Ville vi have det anderledes end Han? Vide vi bedre, hvad der er os gavnligt og tjener til vort Vel end Han? Hvad indbilde vi os? hvo ere vi? hvad er Han? hvad er vort Raad? hvad er Hans Raad? Hvad er Lampen i en Bondehytte imod Solen? hvad er en Sankthansorm eller Lysmark med sit Skin imod Himmelglandsen? Derfor bør et christeligt Hjerte bestræbe sig for i alle Ting at være tilfreds med Guds hellige Villie og aldeles ikke ønske det anderledes og bedre end den kjærlige Fader i Himmelen har beskikket det. Da David var bleven fordreven af sin Søn Absalon og befandt sig paa Flugten, sagde han med roligt Hjerte: Alene hos Gud er min Sjel stille; fra Ham kommer min Frelse; Han alene er min Klippe og min Frelse, min Borg; jeg skal ikke rokkes saare (lad mig saa kun falde, vil han sige; jeg ved, at jeg ikke falder uden min Guds Villie, og at jeg ikke kan falde ud af Hans Miskundhed, Kjærlighed og Naade, hvorsomhelst paa Jorden jeg staar eller gaar; om det var muligt, at jeg kunde falde opad, saa kunde jeg

dog ikke falde noget andet Steds hen end til Himmelen; lad det derfor gaa mig, som det kan; lad dem støde til mig, for at jeg skal falde, saa falder jeg dog intet andet Steds hen end i min Guds Skjød, i Hans Arme, i Hans Naade — Ps. 62, 2. 3). Og paa et andet Sted: „Dersom jeg finder Naade for Herrens Øine, da fører Han mig tilbage (og gjengiver mig Alt, hvad jeg har tabt). Men dersom Han siger saa: jeg har intet Velbehag i dig, — se, her er jeg; Han gjøre med mig, efter som det er godt for Hans Øine!" (2 Sam. 15, 25. 26) Han hengiver sit Hjerte som en Voxklump i Guds Haand, for at Han skal gjøre og danne det til hvad Ham behager; han erkjender, at han er en Regnepenge, som Gud havde lagt høit oppe, men som Han nu lod til at ville lægge dybt nede; han er veltilfreds med Alt; hvorsomhelst han ligger, er det ham nok, at Guds Haand har lagt ham der.

§ 62. Den hellige Apostel siger: I Alt og hos Alle (i enhver Tilstand) „er jeg vel erfaren, baade i at mættes og at hungre, baade i at have Overflod og at fattes" (Filipp. 4, 12). En gammel fattig Mand, som tidligere havde besiddet en stor Formue og som havde mistet denne ved Krigsbyrder og andre Ulykkestilfælder, men ved Guds Aand og Naade havde lært at være tilfreds med Guds hellige Villie, hørte man engang sige, da en af hans Bekjendte beklagede ham og bevidnede ham sin Deltagelse: Min Ven, tro mig, at dersom jeg imod min Guds Villie i et Øieblik kunde bringe mig ud af den Stilling, hvori jeg ser mig hensat, vilde jeg ikke gjøre det. Jeg har efter Guds Villie eiet Gods og Guld; jeg har efter Guds Villie tabt det; jeg er endnu mere fornøiet i denne sidste Tilstand end i den forrige, efterdi jeg ved, at jeg i hin er min fattige og korsfæstede Jesus ligere end i denne. Tilforn vare mit Hjertes Tanker ofte vidt adspredte, og naar jeg skulde tale med min Gud, havde jeg megen Møie med at faa dem samlede og forenede; nu gaar Alting bedre, osv. Flere lignende Exempler lode sig anføre. Jeg troer imidlertid at kunne henvise til dem, der ere anførte paa andre Steder i dette Værk.*) Disse hellige og gudhengivne Sjele maa vi søge at ligne og stedse bestræbe os for at vor Tilstand, den være nu, hvordan den være vil, behager os vel i Gud og Hans hellige Villie, og at vi ikke tragte efter at blive rige og formuende. Vel staar det en Christen frit for, i Kummer og Angest, i Fattigdom og Trængsel at ty hen til Gud og anraabe Ham om Raad, Trøst og Hjælp, ligesom vor allerkjæreste Frelser selv gjorde under sin haarde Anfegtelse og blodige Dødskamp (Matth. 26, 39 flg.; Luk. 22, 41 flg.); han kan vel ogsaa vælge og bruge allehaande tilladelige og hensigtsmæssige Midler, som staa ham aabne, for derved muligens at befri sig fra sin Byrde, men dog kun under det Vilkaar, at det stemmer overens med Guds hellige Villie, der er det Midtpunkt, hvori alle vore Tanker, alle vore Raadslutninger, alle vore Bønner, alle vore Sukke og Attraaer skulle løbe sammen. Det er ogsaa forgjeves at søge Hvile for vor Sjel udenfor den. Fuglen glæder sig i den frie Luft, Fisken i Vandet, Planten i Jorden, Barnet i Moderens Skjød og den christelige Sjel i sin kjære himmelske Faders Villie. Dens høieste, endelige og eneste Ønske og Bøn i Liv, Lidelse og Død er: Ske din Villie, min Fader! Meget rigtigt siger Luther: Dersom vort Hjerte ikke nedsænker sig i Guds Villie og Velbehag, saa vil det aldrig kunne forsøde sin Bitterhed (sin bitre Nød); det forbliver fuldt af Bitterhed, medmindre det vorder opfyldt med Guds søde Villie. Læg dig dette vel paa Hjerte, du bedrøvede Sjel,

*) 3die Del, 14de Præd., § 25 flg.

og glæd dig i din Gud; lad Hans Naade være dig nok, og lad denne din Tilstand behage dig vel, efterdi den behager din Gud. Naar en Brud mærker, at hendes Elsker finder mere Behag i en mørk Dragt end i lyse og skinnende Farver, saa vil hun, dersom hun elsker ham inderligt, gjerne give slip paa disse og vælge hin. Naar vi da mærke, at Gud hellere vil se os i en daarlig end i en herlig Tilstand, skulde vi da ønske det anderledes, allerhelst da vi vide, at Guds Villie altid er god og umuligt kan føre noget Andet med sig end, hvad der er os tjenligt og heldbringende.

§ 63. Dernæst maa man ogsaa lægge vel Mærke til, at naar et Guds Barn adspørges om sin Tilstand, bør dets Svar ikke alene gaa ud paa det Udvortes og Verdslige, men tillige og fornemmelig paa det Indvortes, Aandelige og Himmelske. En Christen har og er jo Mere end det legemlige Øie og Fornuften kunne se og begribe; han lever ikke blot i Verden, underkastet dens Afvexlinger, Begivenheder og Hændelser; men han lever ogsaa i Himmelen, i Naadens Rige, i Jesu Christi Samfund, i den Hellig Aands Trøst. Vel er han et Menneske, men dog ogsaa Mere end et Menneske, nemlig et Guds Barn, et Christi Lem, et Tempel for den Hellig Aand, en Glæde for Englene, en Skræk for Djævlene, en Seierherre over Verden, en Arving til Himmelen. Naar man nu spørger ham: Hvorledes gaar det dig? hvorledes staar det til med dig? saa bør han svare med Apostelen: „Vi ere som Miskjendte og dog erkjendte, som de, der dø, og se, vi leve, — som de, der ere revsede og dog ikke ihjelslagne, — som Bedrøvede, dog altid glade, — som Fattige, der dog gjør mange Rige, — som de, der Intet have og dog besidde Alt“ (Kor. 6, 9. 10), og med hin gudfrygtige, men yderligt fattige Mand, som, da hans Sjelesørger, der kjendte hans Nød, spurgte ham, hvorledes det gik ham nu, svarede: Vi have Liv og have overflødigt (Joh. 10, 11). At mange Christne i en utilbørlig Grad overgive sig til sine Sorger og Bekymringer, kommer især deraf, at de kun se paa det Udvortes og ikke overveie sin Tilstand i Aand og Tro. De betragte kun, hvad de ere i og for Verden, men ikke, hvad de ere i Christo og for Gud; de stille sig kun det Nærværende og ikke det Tilkommende for Øine; de betænke sin Tilstand ligefrem efter Kjødet og ikke i Sammenligning med den efter Aanden. Se, hvor Meget Sammenligningen gjør hos Verdens Børn! Naar En, som har en Formue paa flere Tusind Daler taber en eller ti Daler, saa ændser han det ikke; thi han ser strax paa, hvad han endnu har tilbage. Naar en Søn, som har en rig Fader og en betydelig Arv ivente efter ham, paa en Reise falder i Røveres Hænder, saa tager han sig ikke dette saa særdeles nær, efterdi han kan faa Mere igjen end man har frataget ham, osv. Saaledes vide denne Verdens Børn at skatte, hvad deres er og betjene sig deraf til at forjage sine Bekymringer. Hvorfor gjøre da ikke Guds Børn det Samme? Hvorfor sammenligne de ikke det Timeliges Tab med det Eviges Vinding? Naar de lide noget Tab i timelige Ting, burde de synge med Glæde:

Hvorfor skulde jeg dog klage?
Christus er
Mig jo nær;
Hvo vil Ham borttage?
Jeg ved Ham skal eie Livet,
Som Han mig
Naadelig
Har i Troen givet.

§ 64. Gaves der nogen Trængsel, nogen Skade, noget Tab, nogen Foragt og Beskjæmmelse i Verden, som formaaede at bringe os ud af Naadestanden, at skille os fra Guds Kjærlighed, fra Jesu Christi og Hans Hellig Aands

Samfund og berøve os vor Ret til Himmelen, saa havde vi Aarsag til at blive dybt bedrøvede derover, og vi maatte ikke ophøre at græde, at sørge, at tænke, at løbe, at rende, at bede, at paakalde, førend det var afhjulpet og raadet Bod paa. Men nu er der Intet her i Verden, som formaar at gjøre Saadant; Djævelen med al sin Træskhed og Grusomhed, Verden med al sin Magt og Ondskab er ikke istand dertil. „Hverken Død, ei heller Liv, ei heller Engle, ei heller Fyrstendømmer, ei heller Magter, ei heller det Nærværende, ei heller det Tilkommende, ei heller det Høie, ei heller det Dybe, ei heller nogen anden Skabning skal kunne skille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu, vor Herre," efter den dyrebare Apostels klare Ord (Rom. 8, 38. 39). Hvorfor græmme vi os da saa saare? hvorfor udmatte vi vort Hjerte med Sorger for de timelige og forgjængelige Tings Skyld, aldenstund vi have det Uforgjængelige og Evige i Behold? Se, min Medchristen, midt i din Trængsel og Gjenvordighed, midt i din Fattigdom og Nød, midt i den Skam og Skjændsel, som uforskyldt vederfares dig, er og bliver du dog et Guds Barn, en Jesu Christi Eiendom, en Himmelens Arving; Guds Naade er mægtig over dig; Hans Faderøie hviler paa dig; Hans Faderhjerte forbliver uforandret imod dig; Han tænker uden Afladelse paa dig; Han sørger for dig; Han kan og vil ikke slippe dig og ikke forlade dig; Han er med dig i Nøden; Han vil udfri dig; Han vil beskjærme, forsørge, ernære og opholde dig; „du er dyrebar agtet for Hans Øine; du er herliggjort" (Esai. 43, 4); hvi vil du da græmme dig saameget? hvi vil du gjøre dig saamange Tanker og Bekymringer? Bevis dog din Gud og himmelske Fader den Ære at forlade dig af ganske Hjerte paa Hans Omhu, Miskundhed og Trofasthed, og lad ogsaa dette til Ærgrelse for Verden og Djævelen komme tilsyne i udvortes Frimodighed. Ros dig af din Gud og Hans Kjærlighed og Forsorg. Ros dig af din Barneret, af Samfundet med Christo og af Haabet om det evige Liv. Ogsaa i denne Henseende maa der jo være en Forskjel mellem Guds og denne Verdens Børn. Lad de Vantroende og Ugudelige skjælve, tvivle, sørge og tabe Modet; vi ere de Helliges Børn og forlade os paa den levende Gud. Lad komme, hvad der vil: Gud er os en Gud til idelig Frelse, og hos den Herre, Herre ere Udgange fra Døden. Hvad Apostelen siger for at trøste de Christne i Anledning af deres Kjæres Bortgang, nemlig, at de ikke skulde sørge som de Andre (Hedningerne), der ikke havde Haab (om et andet og bedre Liv — 1 Thess. 4, 13), det maa ogsaa gjælde her; vi, der ere Guds Børn, maa jo ikke sørge og græmme os som de Ugudelige, der ikke have nogen Tillid til Gud, men frimodigt lægge vor Tro for Dagen til Ære for Ham og til Skam for Satan.

§ 65. Formener du imidlertid, o christelige Hjerte, at du har Grund til at drage din Guds Kjærlighed og Miskundhed i Tvivl, fordi det ikke for Øieblikket gaar dig efter Ønske, saa kan du let slutte dig til at dette er en Indskydelse af Satan, der gjerne vil berøve dig den guddommelige Trøst. Thi det strider aabenbart imod saamange Udsagn og Exempler i den hellige Skrift, som lære og vidne om at jo større Nød, des nærmere Gud. Har man nogensinde hørt, at en Moder har elsket sit lille Barn, holdt det i sit Skjød og kjærtegnet det, saalænge det var friskt, men hadet, forstødt og forglemt det, naar det blev sygt? O nei; Barnets Upasselighed prøver, vækker og forøger Moderkjærligheden; den er som det Vand, Smeden stænker paa Ilden, hvori han gløder Jernet og hvis Kraft og Hede derved forøges. Og hvo har nogensinde hørt og erfaret, at den kjær-

lige og trofaste Gud har forladt sine Egne i deres Trængsler og Gjenvordigheder? Var ikke Hans Miskundhed og Trofasthed allevegne med Jakob, da han maatte drage i Landflygtighed for sin Broders Vrede, — med Josef, da han blev ført som Træl til Ægypten og senere kastet i Fængsel, — med David under hans Omflakken og i Ørkenen, — med Jeremias i Dynd-Hulen, med de tre Mænd i den gloende Ovn, — med Daniel blandt Løverne, — med Paulus i saamange Farer, Forfølgelser og Trængsler? Ledsagede, styrkede, opholdt og udfriede Han dem ikke? Men er Han ikke endnu den gamle, kjærlige, naadige og trofaste Gud og Fader? Kan og vil Han ikke gjøre imod mig og dig, min Medchristen, hvad Han har gjort imod Andre? Eller se, erfare og fornemme vi ikke daglig midt i vor Trængsel Hans Miskundhed, Hans Kraft, Hans Trofasthed? Husvaler Han os ikke med sin Trøst? Styrker Han os ikke ved sin Kraft? Hjælper Han os ikke at tilbagelægge den ene bedrøvelige Dag efter den anden, at overstaa den ene Nat efter den anden? Formaar da ikke alt dette at udrette Noget hos os? Ville vi desuagtet ikke af Hjertet forlade os paa Ham og kaste al vor Sorg paa Ham? Isandhed, naar du ret besinder dig, du gudelskende Sjel, saa vil du skamme dig over alle dine Sorger og hade dit Hjerte, fordi det ikke vil lade sit Mismod, sin Tvivlen og Skjælven fare. Da vil du sige: O, du forblindede Hjerte, hvad Mere skal din Gud gjøre imod dig end Han har gjort? Han har ei alene forsikret dig i sit Ord om sin Omsorg, men tillige saa ofte ladet dig se og erfare den, og alligevel formaar Han ikke at indgyde dig nogen ret barnlig, frimodig og uindskrænket Tillid! Det forundrer mig, at Han endnu kan have Taalmodighed med dig. Dog, Han er Gud og ikke et Menneske (Hos. 11, 9). Nu, saa gaa dog engang i dig selv, og giv din Fader den Ære at kaste al din Sorg i Hans Skjød og at være rolig og tilfreds i Hans Naade og Kjærlighed!

§ 66. Lader os endelig ogsaa betragte det Tilkommende; vi skulle befinde, at vi hellerikke i saa Maade have Aarsag til at plage os med Sorger og Bekymringer. Den kongelige Profet David gjentager ofte og i en Psalme sex og tyve Gange: „Evindelig varer Hans (Guds) Miskundhed" (Ps. 106, 1; 107, 1; 118, 1. 2. 3. 29; 136, 1—26). Som skrevet efter den Hellig Aands Tilskyndelse, er dette ikke skeet tilfældigvis, men for at disse Ord skulde være alle Troende indtil den yderste Dag anbefalede til gudelig og trøstelig Eftertanke, og for at de deraf skulde lære, at Guds Miskundhed har vedvaret fra Verdens Begyndelse og vil vedvare i al Evighed. Den vedvarer, saalænge Verden staar; den vedvarer over de Første og over de Sidste, over Gamle og Unge, over Forfædre og Efterkommere; den vedvarer fra vort Livs Begyndelse indtil dets Ende; den vedvarer ikke blot en Dag, men alle Dage; den er hver Morgen ny; den bliver aldrig træt eller udmattet. Ligesom Solen ikke er bleven træt, uagtet den nu uophørligen har fortsat sit hurtige Løb og oplyst Verden i flere Tusind Aar efter hverandre, men endnu den Dag idag „glæder sig som en Helt ved at gjennemløbe sin Bane" (Ps. 19, 6), og ligesom dens Lys og Skin endnu ikke i mindste Maade har tabt sig ved saamange Aars Brug, saaledes er det ogsaa med Guds Miskundhed; Han glæder sig endnu fremdeles „over at gjøre Godt" (Jer. 32, 41) og at vederkvæge sine Egne med sin Haand, sin Hjælp og Trøst. Vel have allerede saamange Tusind Mennesker nydt Godt af Hans Miskundhed; men denne er dog ikke bleven formindsket; denne Brønd er stedse fuld; dette Lys skinner stedse i fuld Glands. Tag

dette til Hjerte, du christelige Sjel, og lær at sige af Hjertet: „Evindeligen varer min Guds Miskundhed; denne Gud er vor Gud evindelig og altid“ (Ps. 48, 15.) Hvi sørger du da, mit Hjerte, — hvi er du saa bedrøvet og ængsteligt, „uagtet Guds Miskundhed endnu varer den ganske Dag?“ (Ps. 52, 3.) Vidste jeg, at der kom en Tid, da Gud vilde ophøre at være Gud, at regjere, at sørge for Alt, at beskjærme og opholde sine Egne, saa vilde jeg forberede mig paa mange Sorger; men saalænge som min Gud og Fader lever og sørger for mig, indser jeg ikke, hvad mine Sorger skulde nytte til. Hvor denne Sol skinner, behøver man ikke at tænde noget Lys, og hvor Gud har lovet at ville selv bære, tilveiebringe og opholde Alt, der behøver man ingen Sørgestøtter at opreise.

§ 67. Den hellige Skrift saavelsom den daglige Erfaring lære tydeligen, at den alvidende og alvise Gud stedse kommer sine Egne og deres Bekymringer i Forkjøbet. Det Kors, den Nød, den Trængsel, som engang skal volde dem Sorg og Kummer, ser Han længe før de tænke derpaa og kunne formode det, og har strax forudbestemt Trøsten, Hjælpen og Udfaldet. Den himmelske Visdom siger etsteds: „Jeg vil elske dem, som mig elske, og de, som søge mig aarle, skulle finde mig“ (Ordsp. 8, 17). Disse Ord have givet den gudfrygtige Bernhard og efter ham en anden brav Lærer Anledning til smukke Tanker. „Ingen,“ sige de, „kan staa saa tidligt op, at han skulde komme den (den himmelske Visdom) i Forkjøbet. Vaager du, o Menneske, saa vaager ogsaa den; staa op om Natten; skynd dig, naar du vaager, saameget du kan, saa vil du finde den, men ikke komme forud for den. Det var daarligt af dig om du vilde tilskrive dig noget Tidligere eller Mere end den; thi den elsker dog tidligere og mere.“ Dette stemmer overens med den hellige Johannes's Ord, naar han siger: „Vi elske Ham, fordi Han elskede os først.“ For nu til vor Trøst at gjøre dette noget tydeligere, ville vi anføre, hvad den hellige Evangelist Markus siger om tre gudfrygtige Kvinder, nemlig Maria Magdalena, Maria, Jakobs Moder, og Salome, hvilke havde foresat sig at salve den Herres Jesu hensovede Legeme i Graven: „Og de kom til Graven paa den første Dag i Ugen meget aarle, der Solen gik op. Og de sagde til hverandre: hvo skal vælte os Stenen fra Døren paa Graven? Og der de saa hen, bleve de var, at Stenen var afvæltet“ (Mark. 16, 2; Matth. 28, 1; Joh. 20, 1). Her ere tre Ting at lægge Mærke til: for det Første at disse Kvinder havde været meget tidligt oppe og, efter hvad man kan slutte sig til af de andre Evangelisters Beretninger, havde gaaet ud før Solens Opgang, men at dog den Herre Jesus havde været endnu tidligere oppe end de, efterdi den Engel, som de fandt i Graven, siger: „I lede efter Jesum, den Nazaræer, som var korsfæstet; Han er opstanden; Han er ikke her;“ da de nu skynde sig tilbage til Staden for at forkynde Disciplene denne gode Tidende, møder Herren dem og tiltaler dem venligt (Matth. 28, 8. 9). Dernæst er at tage i Betragtning, at disse dyrebare Sjele vare meget bekymrede for, hvorledes de skulde faa den tunge Sten fravæltet, hvormed de vidste at Herrens Grav var forvaret, og se, Herren havde atter kommet deres Bekymring i Forkjøbet; thi der de saa hen, bleve de var, at Stenen var fravæltet. Saa maa jeg ogsaa for det Tredie gjøre opmærksom paa at de gode Kvinder enten havde glemt eller ikke kjendte det Vigtigste og Vanskeligste, de havde at være bekymrede for, nemlig at Graven efter Ypperstepræsternes Forlangende var bleven forsynet med en Vagt; da kunde de have sagt: hvorledes skulle vi vove at nærme os Graven? hvorledes skulle vi svage Kvinder

kunne fordrive de harnifkklædte Karle? o. a. M. Men se, Herren havde ogsaa skaffet Raad for, hvad de ikke kjendte til, idet Han ved sin Engel havde forfærdet og bortjaget Vogterne (Matth. 28, 4. 11).

§ 68. Denne Beretning er saare trøstelig og velskikket til at oplyse, hvad vi ovenfor have sagt, nemlig at Herren kommer alle vore Sorger i Forkjøbet, og at vi aldrig kunne vaagne saa tidligt, at vi ikke finde Ham vaagen, og aldrig staa saa tidligt op for at lede efter Ham, at Han ikke skulde møde os. O, hvor mangen Gang er vi ikke tidligt oppe, ligesom disse Kvinder, naar vi ikke kunne sove for Sorger og Bekymringer! Da sige vi: hvo skal afvælte den tunge Sten, som nu trykker mit Hjerte? hvorledes skal jeg blive befriet for min tunge Sorg? hvorledes skal jeg vel bære mig ad? hvad skal jeg gribe til? Og omendskjønt vi ofte se og vide Meget, som kan volde os Sorg, saa se og vide vi dog ikke Alt; Satan har ofte omspændt os med en Helvedvagt og med mange Garn, som vi ikke se; ofte venter en Ulykke paa os, som vi Intet vide af; vi have ofte Saameget med den ene Nød at gjøre, at vi ikke tænke paa den anden. Men Gud ser saavel den ene som den anden, og Han har allerede sørget derfor og anordnet Midler, hvorved den ene saavelsom den anden bliver afhjulpen. Vi staa ofte tidligt op for ligesom at vække vor Gud, — og se, Han kommer os allerede imøde! Vi bekymre os ofte for den Sten, som allerede er afløftet og bortvæltet. Vi anse ofte den Herre Jesum for død og gaa hen for at græde os mætte ved Hans Grav, — og se, Han viser sig levende for os og lader os se Hans Herlighed! Dette kunne vi nærmere forklare ved nogle Exempler. Da Abraham havde faaet Befaling af Herren til at ofre sin enbaarne og elskede Søn paa Morias Bjerg til et Brændoffer, maatte han reise paa tredie Dag, før han kom til det bestemte Sted; om han i denne Tid har kjæmpet med sørgelige Tanker, med sin Fornuft og sit eget Hjerte eller ei, kan man let slutte sig til; men hans Trøst var: Gud skal selv udse sig Lammet til Brændoffer. Og Herren havde allerede udseet sig det; thi ved Hans Førelse var en Væder bleven indviklet med sine Horn i Buskene, og denne ofrede Abraham istedetfor sin Søn (1 Mos. 22, 2. 3. 4 flg.). Saaledes gik det ogsaa med Jakob; under den store Dyrtid, der hvilede tungt paa Landet, var han bekymret for, hvorledes han skulde opholde og ernære sit talrige Hus og bød desaarsag sine Sønner at reise til Ægypten for at kjøbe Korn; men han kunde ikke tænke sig, at Gud i Forveien havde sendt Josef derhen for at forsørge dem (1 Mos. 42, flg.; 45, 5). Herhen hører ogsaa Beretningen om Folkets underfulde Bespisning i Ørkenen, ved hvilken Leilighed Herren i Førstningen lader, som om Han intet Raad ved, og taler, som bekymrede Mennesker pleie at tale: „Hvorfra skulle vi kjøbe Brød, saa at disse kunne æde?“ Evangelisten tilføier imidlertid: „Men Han sagde dette for at forsøge ham (Filippus); thi Han vidste selv, hvad Han vilde gjøre“ (Joh. 6, 5. 6).

§ 69. Overvei saadanne Ting vel, du bedrøvede Sjel, og sig: „Hvor stor er ikke din Godhed, som Du har gjemt for dem, der frygte Dig“! (Ps. 31, 20) Guds Godhed er ogsaa ofte en Tidlang skjult for vore Øine; deraf kommer det da, at vi begynde at sørge og ængstes, istedetfor at vi kun skulde arbeide, bede og haabe; men i sin Tid aabenbarer den sig saa herligt, at vi betragte det med frydefulde Øine og skamme os over de Sorger, hvormed vi forgjæves have plaget os. O, hvor mangen tung Sten har ikke min Herre Jesus i min Livstid væltet af mit Hjerte! Hvor ofte har Han ikke ryddet Veien for mig og aabnet

mig en Gjennemgang midt igjennem mine Fiender, saa at jeg har kunnet naa mit af Ham bestemte Maal! Uden al Tvivl har Han gjort det Samme mod dig, min Medchristen. Tænk dig tilbage! hvor er nu denne, hvor er hin Bekymring? Hvor er Sorgen fra hint Aar, over denne eller hin Ting? Hvor er denne eller hin Nød? Den er borte; den er overstaaet, overvunden, forsvunden; Stenen er fravæltet; vi ere komne igjennem. Hidtil har Herren hjulpet os; Han skal ogsaa hjælpe os herefter; Han vil, Han kan, Han maa ikke slippe os og ikke forlade os; Han har sørget for os; Han sørger endnu for os; Han vil ogsaa herefter sørge for os. Ved denne Leilighed falder mig en Bekymring ind, min Medchristen, nemlig den: Vi have jo intet Klenodie kostbarere end vor Sjel; hvor skulle vi naar vi forlade Verden, gjøre af den, og til hvem skulle vi med Tryghed kunne betro den? Du vil udentvivl svare: Til hvem Anden end til Ham, der har elsket den saa høit og gjenløst den saa dyrt? jeg vil betro den til min Herre Jesum og sige: „I din Haand befaler jeg min Aand; Du forløser mig, Herre, Du Sandheds Gud" (Ps. 31, 6). Godt, min Broder; du har svaret rigtigt; jeg kjender heller intet trofastere Hjerte og ingen bedre Haand; men naar vi nu ville betro Ham et saadant Klenodie i Døden og aldeles overlade os til Hans Naade og Miskundhed, skulle vi da ikke ogsaa glade og ubekymrede overgive det Ringe og Usle, der tjener til dette timelige Livs Vedligeholdelse, i Hans Haand? Det maatte være et taabeligt Menneske, som betroede en af sine Venner et Barn og et Klenodie, der var mange Tusind Daler værdt, og alligevel vilde tage i Betænkning at give ham en Kobberpenge eller et gammelt Klædningsstykke i Forvaring. Den Gud, som har elsket, udvalgt, gjenløst og helliggjort min Sjel, — som hidtil har opholdt og fremdeles vil opholde den trods Djævelens Magt og Træskhed, Han vil ogsaa sørge for mit Legeme og ikke lade mig fattes noget Godt. Ham være Lov, Pris og Tak i al Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Kors.

Syvende Prædiken,

hvori nogle af dens største og tungeste Sorger betragtes og lindres med Trøst.

Ps 94, 19: Under mine mange urolige Tanker i mit Indre kvæge dine Husvalelser min Sjel.

---

§ 1. „Trøster, trøster mit Folk! siger Eders Gud; taler kjærligen til Jerusalem!" I disse mærkværdige Ord hos Profeten Esaias (Kap. 40, 1. 2) maa vi for det Første give Agt paa det bedrøvede og betrængte Guds Folk, som Han vil have husvalet med Trøst. Det er af alle Omstændigheder paa dette Sted aabenbart, at om Profeten end tildels kan have sigtet til Jødefolket, som ved Sta=

den Jerusalems og Templets Opbrændelse og Ødelæggelse og det babyloniske Fangenskab var bragt i stor Elendighed og derfor høiligen trængte til kraftig Trøst, saa har han dog fornemmelig havt den lille christne Hob i det Nye Testament for Øie, som i Fremtiden skulde ved Jesu Christi Evangelium trøstes imod Synden, Døden og Helvede og derefter ved Apostlene og deres gudfrygtige Efterfølgere imod al den Forfølgelse, Trængsel og Elendighed, hvorigjennem den er bleven prøvet, saa at vi ved det Guds Folk, Han vil have trøstet, med Føie forstaa alle troende og gudfrygtige Sjele i den dyrebare Christenhed fra dens Begyndelse indtil Enden, saaledes som de have fulgt og fremdeles ville følge efter hverandre i denne bedrøvelige Verden indtil den yderste Dag, da „Herren vil fri dem fra al ond Gjerning og frelse dem til sit himmelske Rige“ (2 Tim. 4, 18).

§ 2. Har nu Guds Folk nogensinde været saare bedrøvet, betrængt og ængstet, saa er det visseligen i disse sidste, vanskelige Tider, da Alt er opfyldt med Trængsel, Angest og Nød, saa at selv de Gudfrygtigste mangengang hverken vide ud eller ind. Guds Aand siger selv om de sidste Tider, at de skulle blive „vanskelige“ (2 Tim. 3, 1), og vor Frelser sigter udentvivl ikke blot til Tiden før Staden Jerusalems Undergang, men ogsaa til Tiden før Verdens Ende, naar Han siger: „Da skal der være saa stor en Trængsel, som ikke har været fra Verdens Begyndelse hidindtil og som heller ikke skal blive“ (Matth. 24, 21). Aarsagen til at de Gudfrygtiges Trængsel og Nød skal blive saa stor og overordentlig i de sidste Tider er let at indse. Opægget ved Evangeliets og Guds Riges sidste herlige Aabenbarelse, og „fordi han ved, at han kun har en liden Tid, har Djævelen stor Vrede“ (Aab. 12, 12). Desaarsag opbyder han al sin Magt og List for allevegne at fremkalde Uorden, Forvirring og Forstyrrelse og som Følge deraf, Elendighed, Angest og Nød. I den Hensigt „har han opladt Afgrundens Brønd og deraf ladet opstige en tyk Røg“ (Aab. 9, 2), der har udbredt sig næsten over hele Christenheden og formørket og forblindet mange Menneskers Øine og Hjerter. Jeg mener hermed den forbandede Gudsfornegtelse og den Vantro, der i disse sidste Tider har udbredt sig saa hurtigt og vældigt, at et christeligt Hjerte kunde græde Blod derover. Ved denne Gift og djævelske Vederstyggelighed udryddes Kundskaben om Gud og følgelig ogsaa Frygten for Ham og Kjærligheden til Ham af Menneskenes Hjerter; Forstanden bliver formørket, Villien forvendt Arvesynden, som en ond Rod, faar Luft og begynder at bryde ud i mangehaande usalige Frugter; Satan faar fuldt Herredømme over Hjertet og bruger det, som sit Værksted, til alskens ugudelige Paafund, Tanker, Anslag, Ord og Gjerninger, og efterdi slige Mennesker sige til Gud: „Vig fra os! og Kundskab om dine Veie have vi ikke Lyst til“ (Job 21, 14), saa lader Gud dem fare i sit Hjertes Stivhed, at de skulle vandre i sine egne (og Djævelens) Anslag (Ps. 81, 13); „Han giver dem hen til et Sind, som intet duer, og til deres Hjerters Begjæringer, til Urenhed, Uretfærdighed og Ondskab“ (Rom. 1, 24. 28. 29). Og da udslukkes ei alene den christbroderlige, men tillige saagodtsom al menneskelig, naturlig Kjærlighed, og Menneskene blive snart sagt til lutter gruelige Bæster, brølende Løver, glubende Ulve, listige Ræve, stinkende Bukke, skidenfærdige Svin og deslige. Ja et ugudeligt Menneske, hos hvem den omtalte Vantro har taget Overhaand, kan medrette kaldes en synlig Djævel, efter vor Frelsers Exempel, der kalder sin Forræder en Djævel (Joh. 6, 70).

§ 3. Saasom nu denne Helvedtaage har indsneget sig ved mange Hoffer og

opfyldt mange Hoveder og Hjerter, saa ser man desværre dagligen Frugterne og Virkningerne deraf for sine Øine. Den forfærdelige, usalige Krig, der af Nogle er begyndt og hidtil er ført med saadan uhørt Uretfærdighed, Grusomhed og Ondskab, og hvorved saamange Tusind Christne ere bragte i den yderste Elendighed, hvad er den Andet end en Frugt af Gudsfornegtelsen? Den aandrige Tauler skriver allerede paa sin Tid, for over tre Hundred Aar siden: „Fyrsterne burde vel være de Allerbedste og Retfærdigste; men Gud forbarme sig! de ere de Uretfærdigste og Værste og ere sande Heste, hvorpaa Djævlene ride for at pine og plage de udvalgte Mennesker. Og til den Ende foraarsage de al Ufred og Ulykke i al Verden. — — Alt dette ser man dagligen af deres store Hoffærdighed og Ukyskhed, af denne uretfærdige Vold og mangehaande Ondskab, som de drive og udøve lønligen og aabenbare.“ Hvad mene I han vilde sige og skrive, om han nu skulde staa op af sin Grav og se og høre al den uretfærdige Krig, al den grusomme Blodsudgydelse, al den Brand og Plyndring og Ødelæggelse, som Nogle have afstedkommet, tilligemed deres skrækkelige Uretfærdighed og Urenhed?

§ 4. Det samme Udspring har den Uretfærdighed, Overdaadighed, Stolthed, Pragtsyge, Gjerrighed, Vellystighed og Sikkerhed, vi blive var hos saamange Store og Vældige, der befinde sig i høie Herrers Tjeneste og ikke mere gjøre sig nogen Samvittighed af Noget, naar det kun bringer dem Penge og Fordel. Af disse lære mange ringere Betjente det, saavelsom Andre, til hvilke nogen Del af Regjeringen og Omsorgen for Almenvellet er betroet eller som forøvrigt staa over Andre med Hensyn til Byrd, Formue og Anseelse. De fleste have opstillet Guldkalven til Afgud, og istedetfor at Lodbet paa de almindelige Uhre er af Sten, Bly eller Jern, er deres af Guld og Sølv, hvilket driver og holder Alting i Gang hos dem. Efterdi nu Størsteparten af dem ville være rige, hvad det saa end skal koste, saa ændser man ikke længer noget Bedrageri, nogen Besvigelse, nogen Uretfærdighed imod Næsten, og en vis Jurist skulde nu finde mange Ligesindede, der vilde sige med ham, at i Sager, som indbringe Penge, maa man ingen Samvittighed gjøre sig. Alt dette kan nu ikke føre Andet med sig end de gudfrygtige, enfoldige og ydmyge Hjerters Forurettelse og Undertrykkelse; de blive allevegne trængte, pressede og bedragne, hvorved de komme i Fattigdom og Elendighed og maa æde sin Bid Taarebrød sukkende.

§ 5. Efterdi endelig Ugudeligheden, den store Uvidenhed og Vantroen ogsaa har opfyldt mange simple Huse i Kjøbstæderne, Flækkerne og Landsbyerne, saa ser man daglig, at Uretfærdigheden tager mere og mere Overhaand, og at Kjærligheden kjølner i Hjerterne. Hos de fleste Forældre er der ingen sand Kundskab om Gud og ingen Frygt for Ham; Daabspagten er forglemt; den ægte Christendom er ubekjendt; man er fuldkommen tilfreds med det udvortes Skin; man er saa forelsket i Mammon, at man ikke kan tænke synderligt paa den fattige Christus — det skulde da ske af Nød i Ens sidste Stund; man er saa fordybet i det Forkrænkelige, at det Evige intet Rum finder; man staar derhos i den fulde og faste Formening, at alskens vitterlige, uafbedte og vedholdende Synder meget godt kunne bestaa med Tro og Christendom, osv. Derfor bliver da Ungdommen forsømt og af sine uchristelige, ugudelige Forældre daarligt opdragen og veiledet; den er ugudelig, letsindig, fræk, stolt, ustyrlig, skamløs; den kan ofte bande bedre end bede; den lærer tidligt at stadste, svire, gjøre Skjelmsstykker og overgive sig til sine syndige Lyster;

men hvorledes man skal bøie sit Sind, fornegte sig selv, korsfæste sit Kjød tilligemed Lysterne og Begjæringerne, fly for Synden som for en Slange eller Ild og bevare sig ubesmittet af Verden, derom ved og vil den Intet vide, og jeg turde vædde paa at mangt et ungt Menneske aldrig i sit Fædrenehus har hørt eller seet det Ringeste af saadanne Ting. Følgen heraf er da, at efterdi de Unge ofte komme sammen i Skolen og paa andre Steder, blive selv Børn af gudfrygtige Forældre, som dog have gjort sig megen Flid med dem, ofte forførte og volde sine Forældre megen Hjertesorg. Derfor faar mangt et kysk og gudfrygtigt Hjerte en uopdragen, vild, fordrukken, ukysk Ægtefælle; derfor er der saamange onde og trættekjære Naboer, saamange ulydige, utroe og ugudelige Tjenestefolk; derfor er der saamange uretfærdige, egennyttige, uredelige Mennesker, saamange samvittighesløse Sagførere med sine uretfærdige, langvarige, hjertenagende Rettergangstrætter, saamange vindesyge og gjerrige Handelsmænd, saamange Bedragere, saamange ugudelige Soldater og flere Deslige.

§ 6. Efterdi nu de faa andre, gudfrygtige Sjele maa vandre og færdes „blandt denne vanartige og forvendte Slægt“ (Filipp. 2, 15,) saa kan det ikke være Andet, end at de maa henfalde til mangehaande Ængstelser og Bekymringer, megen Hjertesorg og Bedrøvelse; blandt saadanne Torner og Tistler kunne de ikke undgaa at rive og saare sig; man støder dem allevegne, for at de skulle falde; man trænger, man fornærmer, man bedrøver, man bagvasker, beskjæmmer og forhaaner dem; Enhver vil dem tillivs og vil slaa sig til Ridder paa dem; de sukke under den almindelige og sin særegne Byrde; de kjæmpe ofte med Fattigdom, Hunger og Elendighed og synge mangengang med klagende Stemme:

Saa hjertelig mig længes
At gaa herfra i Fred;
Jeg her saa saare trænges
I min Udlændighed;
Jeg ønsker at fraskilles;
Thi, Christe, kun hos Dig
Min Længsel ret kan stilles;
Kom snart at hente mig!

De hænge paa Hovedet som en vissen Blomst; de gaar bedrøvede den ganske Dag; de sørge, — de sukke, — de ængste sig, — de vride sine Hænder, — de plage sig med mange Tanker, — de faa ingen Ro om Natten, — de maa ofte sige med sin Frelser: „Forhaanelse (Verdens Ondskab, mine mangfoldige Ulykker) har sønderbrudt mit Hjerte, saa at jeg er syg, og jeg venter paa Medynk — men der er ingen, — paa Trøstere — men jeg finder ingen. De (Verdensbørnene) gave mig Galde at æde, og for min Tørst gave de mig Edik at drikke“ (Ps. 69, 21. 22.)

§ 7. Til dette sit bedrøvede og betrængte Folk sigter nu den medlidende og barmhjertige Gud og siger: Trøster, trøster mit Folk: taler kjærligen til Jerusalem (taler venligt til de bedrøvede Hjerter; taler til de Elendige og Trøstesløse, saa at det gaar dem til Hjertet; taler, som deres ængstede Sjele attraa og trænge til!) Fordoblingen af Ordet trøster tilkjendegiver efter det hebraiske Sprogs Maade et stort Alvor og megen Iver hos den kjærlige Gud, der ser sine Kjæres og Venners Trængsel, kjender deres Hjerters Angest og fornemmer deres Nød i sit eget Hjerte. Vel forordner og tilskikker Han dem af vigtige Aarsager deres Trængsel til deres Bedste; men Han vil dog ikke, at de skulle fristes og betynges over sin Evne eller være uden Trøst; Han taler og raaber som en trofast Ægtemand, der ser sin høit elskede Hustru falde i Afmagt under en haard Sygdom: Ak, hjælper, hjælper! trøster, trøster! det er paa høi

Tid; hvo trøste kan, han trøste! hvo der vil gjøre mig en Tjeneste, han tage sig af de Elendige og Fortrykte! — ligesom Han siger paa et andet Sted: „Styrker de afmægtige Hænder, og bekræfter de snublende Knæer! Siger til de Mistrøstige af Hjertet: værer frimodige, — frygter ikke! se, Eders Gud skal komme med Hevn, ja Guds Betaling; Han, Han skal komme og frelse Eder" (Esai. 35, 3. 4). Ser, mine Kjæreste, Han maa vel kaldes „en Barmhjertigheds Fader og al Trøstes Gud"(2 Kor. 1, 3), ei alene, fordi Han er en uudtømmelig Kilde til Trøst, men ogsaa, fordi Han ikke kan bære det over sit Hjerte, at en bedrøvet Sjel skulde savne Trøst. Da Hagar vanker trøstesløs omkring i Ørken med sin Søn, kan Han ikke taale, at hun forbliver utrøstet eller vansmægter; Han sender en Engel, der maa vise hende en Vandbrønd, hvoraf hun kan give sin Søn at drikke (1 Mos. 21, 15 flg.). Da David paa sin Flugt ingen Venner eller Glæde har, bevidner han dog, at Herren glæder hans Hjerte og tager sig af ham (Ps. 4, 8; 27, 10.) Da Maria Magdalena græder bitterligen ved Herrens Grav, sige saavel Englene som Herren selv: „Kvinde! hvi græder du? hvem leder du efter?" (Joh. 20, 13, 15.) Da Herrens Disciple ere saare forfærdede og bedrøvede formedelst Hans Korsfæstelse, kommer Han selv om Natten, viser dem sine Vunder, ønsker dem Fred og trøster dem (Joh. 20, 19 flg.). I Kirkehistorien fortælles, at da Keiser Heraklius's Krigshær paa en hed Dag maatte slaaes med Perserne, blev den vederkvæget fra Himmelen med en fugtig og kold Luftning, som med en liflig Dug. Har den algode Gud gjort dette imod en med legemlige Fiender kjæmpende Krigshær, hvor meget mere vil Han da ikke trøste sine Troende, der dagligen maa stride imod aandelige og legemlige Fiender og med allehaande Nød og Elendighed! Mærker Eder da dette, I gudelskende og bedrøvede Sjele! I maa jo have Kors og Gjenvordigheder; men I skulle ikke savne Trøst. Gud ser og kjender Eders Nød, og havde Han ingen Præster og andre Christne mere, saa vilde Han før sende en Engel eller komme selv for at indgyde Eder Trøst end slippe eller forlade Eder. Erfaringen lærer ogsaa, at dette vort Guds Ord: Trøster, trøster mit Folk! er saa kraftigt, at der stedse maa findes Trøst for de Udvalgte, hvorfra den end skal komme.

§ 8. Ved Betragtningen af disse Ord maa vi ogsaa undersøge, hvilke de Personer ere, der her erholde Befaling til at trøste Guds Folk. Sammenhængen viser, at det angaar alle, der befinder sig i en saadan Tilstand, at de kunne trøste Andre, som trænge dertil. Hvo der har fattet Guds Ord, fornummet dets Kraft og er bleven trøstet i sin Angest og Nød — hvo der besidder Aandens Frimodighed og har en rolig Stund, han maa saa meget og saa godt, han kan, igjen trøste Andre med den Trøst, hvormed han selv er bleven trøstet af Gud (2 Kor. 1, 4.) Og efterdi det fremfor alle Andre paaligger Lærerne og Prædikanterne at sørge og vaage for Menigheden, saa er denne Befaling ogsaa først og fremst henvendt til dem. En retsindig Lærer maa ligesom vore Sjeles Hyrde og Tilsynsmand have et medlidende, blødt, kjærligt Hjerte, som strax føler de ham anbetroede Sjeles Nød; han maa isærdeleshed give Agt paa de elendige, bedrøvede, betrængte og anfægtede Sjele, ivrigt bede for dem, af yderste Evne tage sig af dem og rigeligen husvale dem med guddommelig Trøst. Den Maade, hvorpaa vor Gud udtrykker sig, naar Han siger: Trøster, trøster mit Folk! taler kjærligen til Jerusalem! fordrer, at en Lærer ikke skal trøste løseligen og koldsindigt, men af al

Kraft, af et medlidende Hjerte, eftertrykkeligt; som i ingen af sine Embedspligter, saaledes maa han hellerikke være søvnagtig, efterladen og koldsindig i at trøste, men flittig og ivrig, saa at en bedrøvet Sjel kan mærke, at det kommer fra Hjertet. Thi hvad der kommer fra Hjertet, det gaar til Hjertet. Han maa derhos være forberedt paa mangeslags Trøst, saasom der er mangfoldige Slags Trængsel og Nød; han maa ikke blot have en Trøst, men flere, saa at han af Guds Ord kan fremstille for Enhver efter hans Bekymring og Trang, hvad der er ham trøsteligt. Han maa være lig en Apotheker, der samler og har ved Haanden mangehaande Blomster, Urter, Rødder, Mineralier og Lægemidler, paa det alle Syge kunne finde Raad og Væderkvægelse hos ham. Han maa ei heller blot trøste engang, men oftere. Trængselen og Hjertets Angest er mangengang saa stor, at Trøsten ikke strax vil sæste sig; det gaar ofte med de gudfrygtige Sjele som med Israels Børn i Ægypten, hvilke, omendskjønt Moses paa Guds Befaling talte til dem, dog „ikke hørte paa ham formedelst Mismodighed og formedelst det haarde Trællearbeide" (2 Mos. 6, 9.) Derfor maa en Præst ikke blive træt, men tit og ofte vande de næsten visnede Blomster i Guds Hauge, indtil han ser, at de ere komne sig og atter have reist sig. Denne Befaling af min Gud vil nu ogsaa jeg, den ringeste af hans Tjenere, gjerne efterleve. Jeg vil skatte mig lykkelig, om jeg maa faa den Naade af Ham, at jeg i disse vanskelige og høist bedrøvelige Tider kan trøste og opreise nogle bedrøvede, sorgfulde Sjele med dette mit Arbeide. Ligesom jeg derfor i forrige Prædiken har omhandlet den troende Sjels Sorger i Almindelighed og samler og meddelt Trøst imod dem af Guds Ord efter den Evne, Han har forundt mig, saaledes vil jeg nu dennegang belyse nogle af de største og tungeste Sorger og saavidt muligt anføre, hvad der tjener til de gudfrygtige Sjeles Trøst og Husvalelse. Barmhjertighedens Fader og al Trøstes Gud skjænke alle elendige og bedrøvede Hjerter, som forlade sig paa Hans Miskundhed, rig Trøst, for sit høihellige og høilovlige Navns Æres Skyld! Amen.

§ 9. Jeg holder for, at jeg for at belyse de største og tungeste Sorger ikke kan bruge nogen bedre Fremgangsmaade end naar jeg indfører de Bedrøvede selv talende, saa at de med klagende Ord aabenbare sin Nød og meddele Aarsagerne til sin Bedrøvelse, og naar jeg efter den Evne, Gud skjænker, bestræber mig for at svare dem af den hellige Skrift og betage dem deres Kummer. Vi ville gjøre Begyndelsen med den Nød, som vel er den almindeligste og i disse vanskelige Tider haardeligen trykker og medtager mange gudfrygtige Hjerter. En gudfrygtig Sjel siger da: Ak desværre, jeg er fattig og elendig. Fattig er jeg født, og mine Forældre have opdraget mig kummerligen; jeg er bleven bespist med Taarers Brød fra Barnsben af og maa endnu daglig spise det; jeg ved ikke af nogen Glæde, nogen Lykke her i Verden; med alt mit Arbeide kan jeg dog ikke bringe det til Noget; jeg kan med Sandhed sige og synger ofte med Taarer: Faa mine gode Dage kun er'; Mit daglige Brød er Sorg og Besvær; Med Graad jeg fødtes og først saa Dagen; Med Graad i min Barndom jeg blev opdragen; Med Graad skal jeg nedlægge Vandringsstaven; Thi ved jeg ei bedre Vinding end Graven, osv.

§ 10. Jeg vil ikke negte for at saadan Armod er en ikke liden Byrde og intet ringe Kors. Den heder vel Armod, fordi den gjør Mennesket armt (fattigt) paa Mod og holder det i bestandig Sørgmodighed og stedsevarende Bekymring; den er som en tung Sten, hvortil en Fange er lænket. Et fattigt Menneske

er som en krybende Plante, der ikke finder nogen Stang eller Støtte, som den kan hænge sig fast ved og slynge sig opad. Thi den, som er fattig, han er ogsaa foragtet og forladt af Verden og maa ikke forundre sig over at selv hans nærmeste Frænder og Venner ikke ville kjendes ved ham. De Riges Gods er for dem ligesom en Sol i Verden; formedelst dens Lys er de høit anseede og vandre glade og trygge, som en Reisende om Dagen. De Fattige derimod ligne en Vandringsmand, der er bleven overfalden af den mørke Nat og et Uveir, — der hverken kjender Vei eller Sti og som maa holde ud i megen Møie, Frygt og Forskrækkelse. Dette Liv er en Vandring; den, som har Pungen fuld, han har godt for at reise og er overalt velkommen; han finder Bekvemmelighed, Glæde, Venner, Pleie og Opvartning paa alle Steder. Den derimod, som er fattig, han maa sno og trænge sig frem, hvor han kommer hen; han er forladt og uden Trøst og maa slaa sig kummerligen igjennem.

§ 11. Den hellige Skrift benævner den Fattige efter at attraa eller længes, af ønske, ville, fordi hans Nød og Trang gjør, at han stedse maa sukke og længes efter Hjælp og Raad; han ligner en tør Mark, der er sprukken af Hede og ligesom med aaben Mund raaber til Himmelen om Regn, — en vissen Blomst, der med nedhængende Blade ligesom beder om Vanding; han føler stedse Mangel; det bekymrede Hjerte maa daglig længes efter Trøst), — saavelsom efter at forstøde, søndertræde og nedtrykke (af knuse, itusslaa, af nedbøie og ydmyge osv., fordi en Fattig er lig et knust Rør og itusslaaet Kar, som Ingen bryder sig om, — lig et sønderrevet Gjærde, som Enhver vil stige over). En Rigs Gods, siger den vise Konge, er hans faste Stad (som han stoler og forlader sig paa); „men de Fattiges Armod er deres Fordærvelse" (Ordsp. 10, 15). De Fattige er ligesom Beboerne af det flade Land, der i Krigstider er et Rov for Alle og hvis Boliger blive forstyrrede og ødelagte. En Fattig taler med ydmyge Begjæringer (naar han vil have Noget af en Rig, maa han give saare gode Ord og erholder ofte kun med mange hede Taarer en ringe og koldsindig Gave; om han ogsaa har Ret, tør han dog ikke tilegne sig den, men maa opnaa Alt ved Bønner og Anraabelser); men en Rig svarer haarde Ord (giver sjelden et godt Ord, allermindst til de Fattige, men stoler og forlader sig paa sit Gods). „Gods kan tilføre mange Venner; men en Ringe maa skilles fra sin Ven" (Ordsp. 18, 23; 19, 4). Hermed stemmer Sirak overens, idet han siger: „Naar en Rig vakler, da holdes han fast af sine Venner; men naar den Ringe falder, da stødes han ogsaa (ganske) ned af sine Venner. En Rig talte, og de taug Alle, og de ophøiede hans Tale til Skyerne. En Fattig talte, og de sagde: hvo er denne? og om han støder an, omkaste de ham endnu dertil" (Sir. 13, 25. 28. 29). Alt dette kunde endda bæres, naar ikke de gudfrygtige Fattige ofte faldt paa de Tanker, at de ogsaa vare foragtede i Himmelen. Thi det synes at være over al Maade haardt og ukjærligt, at de, som gjerne ville frygte Guds Navn, skulle blive allerdaarligst behandlede her i Verden, og at de med al sin Gudfrygtighed dog neppe skulle have fornødne Reisepenge, ja neppe Brød til Munden paa dette møisommelige Livs Vei. Er Gud min Fader, siger en i Fattigdom bedrøvet Sjel, hvorfor bærer Han da ikke større Omhu for mig? Hvorfor skal jeg lide Nød? hvorfor skal jeg sørge og ængstes i min Sjel Dag for Dag? o. s. v.

§ 12. Men hvorom Alting er, saa er der gudskelov rig Trøst at finde i Hans Ord for de Fattige og Elendige. Gud indgyde den i deres bedrøvede Hjerter!

Han lade de bedrøvede Sjele drikke af Hans Glædesvin, „at de maa glemme sin Fattigdom og ikke mere komme sin Møie ihu"! (Ordsp. 31, 6. 7) Betænk for det Første, du gudelskende og gudelskelige Sjel, at du ikke af en Hændelse er født, opvoxet og opdraget i Fattigdom og har maattet leve og forblive deri indtil denne Stund, men efter Guds hellige Raad og Villie. „Herren er den, som gjør fattig og gjør rig, som nedtrykker, ja og den, som ophøier (1 Sam. 2, 7). „En Rig og en Fattig mødtes; Herren gjorde dem Allesammen" (Han har ei alene skabt dem og skjænket dem Livet, den Ene saavelsom den Anden, men ogsaa begavet den Ene med Rigdom og Overflod og betynget den Anden med Mangel og Fattigdom — Ordsp. 22, 2). Han er en Herre, der har Maal og „Magt til at gjøre med Sit, hvad Han vil" (Matth. 20, 15); „Han uddeler i aandelige og legemlige Ting til Enhver i Besynderlighed, efter som Han vil" (1 Kor. 12, 11); „Han har beskikket alle Ting med Maal og Tal og Vægt" (Visd. 11, 22) og „uddelt til Enhver hans beskikkede Brød" (Ordsp. 30, 8). Herimod kan nu intet Menneske, ihvo han end er, med Ret og Føie gjøre nogen Indvending. Thi Gud skylder Ingen Noget; vore Forældre have ikke udsat nogen Kapital paa Rente hos Ham, som vi skulde have at fordre igjen. Ei heller kan Nogen rose sig af sine Gjerninger og Fortjenester, at Han desaarsag skulde være ham nogen Belønning skyldig. Den Regnepenge, som Regnemesterens Haand har lagt paa den nederste Linie, kan ikke besvære sig over ham, ligesaalidtsom den, der har faaet den høieste Plads, kan rose sig for ham; thi de ere kun Regnepenge og intet Mere. Og hvi ville dog Mennesker fremkomme med mange Indsigelser mod Gud og mestre Ham, uagtet de kun ere Mennesker, Aske, Jord og Intet. Hvo har nogensinde hørt, at Vintræet skulde have beklaget sig over Naturen, fordi den har gjort det saa uanseligt og skrøbeligt og ikke saa stort og stærkt som Æble- og Pæretræerne, eller Rosen over at den maa voxe iblandt Torner? Skulde da Mennesket besvære sig over Gud, fordi Han har ladet det fødes og kummerligen opdrages af fattige Forældre, og over at Han stedse skjuler det blandt Trængselens Torner? Saa maa da alle Mennesker, hvad enten de ville eller ikke, være tilfredse med Guds Styrelse og Tilskikkelse, og om de end anstrenge alle sine Kræfter og efterjage Rigdom, saa hindre de dog kun sig selv (Sir. 11, 12), ligesom en Vognmand, der iler altfor hurtigt frem paa en ujævn og dyb Vei, ofte knækker et Hjul eller vælter med sin Vogn og saaledes er sig selv til Hinder, saa at han ikke naar frem til Herberget, hvortil han troede at skulle komme i god betids. David tilraaber dem: „Forgjeves Møie have I, som staa aarle op, sætte Eder silde, spise Smerters Brød; saaledes giver Han sin Elskede isøvne" (Ps. 127, 2).

§ 13. Men de gudfrygtige Sjele maa ikke blot, men de ville ogsaa gjerne være tilfredse med Guds Tilskikkelser, efterdi de vide, at Han ei alene er deres Herre, men ogsaa deres Fader. De betragte ikke blot Hans uindskrænkede Magt, men ogsaa Hans naadige Villie; de se ikke blot paa Hans Haand, og hvad og hvor Meget Han giver dem, men ogsaa paa Hans Hjerte, og hvorledes og i hvilken Hensigt Han giver dem det. Skal jeg ikke drikke den Kalk, som min Fader gav mig?" (Joh. 18, 11). Skal jeg ikke være tilfreds med den Stand, den Lykke, den Formue, min Fader har beskikket mig? Dette gjøre da ogsaa du, o gudelskende Hjerte, og vær fornøiet med din ringe og fattige Stand, efterdi det har behaget din himmelske Fader, der i evig Kjærlighed har udvalgt dig

til sit Barn, at sætte dig i den og ingen anden. Dette er den Vei, som Han har fundet sikrest at føre dig til Saligheden; vil du da vælge en anden, i den Tanke, at du alligevel ikke skal forfeile Himmelen? Er du da end født af fattige Forældre, saa er du dog gjenfødt af Gud og har i denne din anden Fødsel anammet Mere end alle verdslige Konger og Fyrster kunne skjænke dig. Gud Fader har indesluttet dig i sin evige Kjærlighed. Guds Søn har udvalgt dig til sin Eiendom, Broder og Medarving; den Hellig Aand har forsikret dig om sin søde Trøst og salige Iboelse. Guds Hjerte og Naade tilhører dig; Jesu Retfærdighed og Fortjeneste tilhører dig; den Hellig Aands Trøst, ja hele Himmelen med al sin Herlighed tilhører dig. Er det ikke Rigdom nok? har du endnu Ret og Føie til at besvære dig over din Fattigdom? Dog, vi ligne ofte de smaa Børn, som deres Forældre have efterladt en stor Arv og som ere blevne tilstrækkeligt, ja rigeligen forsørgede, men som ikkedestomindre græde over Tabet af en Dukke eller et andet Legetøi. Er du, o gudelskende Sjel, født i Fattigdom og er bleven kummerligen opdragen, — har du hidtil maattet trækkes og skal maaske ogsaa til Enden trækkes med Fattigdom og Kummer, — se, her er Lazarus, der var og blev en Betler indtil sin Død og maatte vansmægte i sin trøstesløse Tilstand; men han blev dog henbaaren af Englene i Abrahams Skjød og opnaaede saaledes en fornem Plads ved Himmelbordet og blev rigeligen trøstet (Luk. 16, 20 flg.). Ja, se her er Jesus, som blev født af en saare fattig Moder i en Stald og blev opdragen i trange Kaar og under haardt Arbeide, — som levede i Fattigdom og døde i Fattigdom, saasom Han Intet beholdt uden Korset, Tornekronen og de Nagler, der sad i Hans Hænder og Fødder. Hans fattige Liv og Død var imidlertid den Vei, paa hvilken Han indgik til Herligheden. Behager det da din Gud, at du skal ligne din Frelser i en saadan Tilstand, saa har Han ved sit Ord forsikret dig om at du ogsaa skal komme til Hans Herlighed. O salige Fattigdom, som Jesus har udvalgt, helliget og velsignet og som fører os til Rigdom og uudsigelig Glæde! O salige Mangel, der bringer en evig Overflødighed! O kjære Nød, der fører os til den kjære Gud og Hans evige Besiddelse! Hvorledes kan en troende Sjel sige, at den er fattig, naar den eier Saameget, at den kan betale den hele Himmel dermed?

§ 14. Betænk saa endvidere, du christelige Hjerte, at de timelige gode Ting, som din Gud ikke har villet give dig, ikke er saa Meget værd, at du skulde være synderligt bedrøvet for deres Skyld, efterdi de ikkun lidet kunne forbedre et Menneskes Tilstand, men vel betydeligen forværre den; de formaa ikke at skjænke nogen sand Lyksalighed, men kun at foraarsage mange Uleiligheder og Farer. Man kan lære af Erfaringen, at Ingen nyder mindre godt af sin Rigdom end den Rige selv; thi omendskjønt han har Navn af en bemidlet, formuende, velhavende Mand, saa har han dog ikke større Gavn af sit Gods end en af hans ringeste Tjenere, nemlig at de forskaffer ham Føde og Klæder, saaledes som ogsaa Tjeneren. Og selv om man blot vil overveie Sagen efter den sunde Fornuft, kan jeg ikke indse, hvilket Fortrin en rig Herre har for sin fattige Tjener. Thi ihvorvel han har Godset i sin Besiddelse og kan sige derom: det er mit, saa hviler dog tillige al den Bekymring, Møie og Fortrædelighed, som det fører med sig, paa ham. Han maa tænke og arbeide paa enten at forøge sit Gods eller dog vedligeholde det uformindsket; han maa sørge for at forsvare det imod Andre, som betragte det med

griske og avindsyge Øine, og herover paadrager han sig ofte Fiendskab, Rettergangstrætter og andre Ubehageligheder, saa at han maa æde sit Brød med Sorg og Græmmelse og under sin stadselige Klædning skjuler et utilfreds og uroligt Hjerte. Deraf kommer det, at han ofte medbringer daarlig Madlyst til Bordet og i mange Retter, der fremsættes for ham, knapt finder en eller anden Mundfuld, som smager ham vel, ligesom det ogsaa ofte fattes ham paa Søvn, uagtet han søger den i mange bløde Dyner og Puder. Hans Helbred er ogsaa daarlig nok, og der er neppe Nogen, som Lægerne maa slikke mere paa, end de Rige (Sir. 10, 11). En fattig Tjener derimod har vel ingen Eiendomsret til sin Herres Hus og Gods; men Nydelsen og Glæden deraf er dog saa at sige hans Eiendom; thi hans Mad og Drikke, som uden al Bekymring fra hans Side rækkes ham fra hans Herres Kjøkken og Kjælder, smager ham godt; er det end ikke saa udvalgt og kostbart som hans Herres, saa gjør dog hans gode Spiselyst det velsmagende, mere end alt det Sukker og Krydderi, hvormed hans Herre maa lefle for sin Mund og Mave. Hans Klæder skjænkes ham enten af hans Herre, eller han forskaffer sig dem for sin fortjente Løn, saavidt den strækker til; ere de da end ikke saa prægtige som hans Herres, saa ere de dog gode nok til at bedække hans Nøgenhed og beskytte ham mod Frost og Hede. Naar han lægger sig ned, behøver han ikke at nøde Søvnen længe; men den indfinder sig uanmodet og holder ham ofte flere Timer i en saa sød Hvile, at han ikke ved, om han er Herre eller Tjener her i Verden; han har ofte en Drøm, der foraarsager ham ligesaa megen eller endog mere Glæde end hans Herre har af al sin Lyksalighed og Herlighed. Naar Bekymringer og paahvilende Forretninger ikke tillade hans Herre at sove, saa maa denne anstrenge sig og raabe flere Gange eller give et andet Tegn for at vække hin af hans blide Slummer, osv.

§ 15. Her vilde en udenlandsk Lærers*) Ytringer om denne Sag ikke være paa urette Sted. „En Fattig," siger han, „vinder endnu Mere med sit Arbeide end Brød, nemlig 1. Madlyst til at fortære det, 2. Mavevarme til at fordøie det, 3. Søvn til at udhvile sig af sin Træthed, 4. Sundhed til at fortsætte sit Arbeide. Han har mindre Sorg for sin store Barneflok end den Rige for sine faa Børn og mindre Møie med at forsørge dem; thi istedetfor at Bekostningerne paa rige og adelige Folks Børn aarligen tiltage, saa aftage de hos fattige Folk, der ernære sig med sine Hænder, alt efter som Børnene voxe til; Sønnerne ere Faderen behjælpelige i hans Arbeide, saavelsom Døtrene Moderen; Børn ere for fattige Folk en Kilde til Rigdom; men for de Rige til Fattigdom." Man har mange Exempler paa Mennesker, som i sin Fattigdom have ført et lykkeligt og tilfreds Liv og sunget gladeligen i sine Værksteder; men efterat der uventet er tilfaldet dem en stor Arv, have de ophørt at synge og ere med Et blevne misfornøiede og knarvurne. Til Bestyrkelse herpaa kunde jeg anføre mange Exempler; men jeg vil for dennegang lade mig nøie med nogle faa. Jeg ved, at da en Amtsskriver hos en tydsk Fyrste vilde gjøre sin sidste Datters Bryllup, gik han, efter forudskikket underdanigst skriftlig Indbydelse, til sin Herre og bad ham ydmygst, at han vilde vise ham den Naade, ligesom forhen var skeet ved hans andre Børns Giftemaal, saaledes ogsaa nu at forhøie hans Datters Bryllupsglæde ved at lade en Affending møde i hans Sted. Fyrsten udbrød med taarefyldte Øine: Er I ikke en lykkelig

*) Molin.

Mand: I har nu faaet bortgiftet alle Eders Børn og er bleven fri for en stor Byrde, som endnu hviler paa mig (thi han havde tre eller fire Døtre, som endnu var uforlovede.) Erkjender I ogsaa Eders Lykke, og takker I Gud derfor? I er bedre faren end jeg og mine Lige, som Gud har forundt Døtre, efterdi I lettere og bedre kan hjælpe Eders og før finde deres Ligemænd end vi. Ved denne Beretning maa jeg dog ikke lade uomtalt, at den Høieste kort efter forskaffede denne gudfrygtige Fyrstes Døtre ønskelige Giftermaal, idet den ene efter den anden bleve tagne tilægte af høie Personer og navnkundige Fyrster. Heraf ser man, at vor Gud i alle Stænder giver Agt paa de sorgfulde og bekymrede Mennesker, der formedelst stadige Bønner og Sukke kaste al sin Sorg paa Ham, og tager sig faderligen af dem.

§ 16. Herhen hører ogsaa følgende Fortælling. I en vis By levede der en Haandværker, som ernærede sig af sine Hænders Arbeide og som pleiede at synge og ikke bekymre sig om Rigdom. Hans Nabo derimod var meget formuende og besværedes af mange Sorger for sit Gods, saa at han sjelden var ved godt Mod. Da han nu hørte sin fattige Nabo bestandigt synge, misundte han ham dette og lagde en Morgen en Pung, fuld af Penge, udenfor hans Dør, for at han skulde finde den, naar han gik ud; imidlertid holdt han sig skjult paa et Sted, hvor han kunde se, om Naboen tog Pungen op. Da den fattige Mand fandt denne, blev han i Førstningen glad; men siden begyndte han at tænke paa, hvad han skulde gjøre med saamange Penge, frygtede derhos for at man, om han vilde bruge Pengene, skulde tro, at han havde stjaalet dem, og sang ikke mere som før. Derpaa gik den Rige hen til ham og sagde, at han den Morgen havde mistet en Pung, fuld af Dukater, og havde sikker Underretning om at han havde fundet den og taget den til sig; han skulde derfor tilbagelevere ham den, da han ellers vilde indgive Klage over ham. Den fattige svarede: Der behøves ingen Klage; jeg har fundet Pengene og vil gjerne levere dem tilbage; thi de have berøvet mig al Lyst og Glæde. Efter at være bleven Pengene kvit begyndte han atter at synge under sit Arbeide som tilforn. Man ser her, hvorfor den hellige Skrift sammenligner Rigdom med Torner (Luk. 8, 14, og hvad David mener, naar han siger: Du, min Gud, giver Glæde i mit Hjerte, større end naar deres Korn og Most er mangfoldig (end naar de have Gods og Penge i Overflødighed — Ps. 4, 8). Endnu et Exempel vil jeg tilføie: I Aaret 1379, da samme Aars Dyrtid blev noget erstattet ved en rig Høst, var dette ikke tilpas for en Kornopkjøber i Damgarten (en By i Pommern) ved Navn Pantelitz, som havde opkjøbt en Mængde Korn og tilbageholdt det i Forventning om at Dyrtiden skulde blive endnu større. Da han nu ikke kunde sælge uden Tab og hørte, at hans Tjenestekarl, der sad paa Hesten ved Siden af sin Herre og hjemkjørte et Læs Korn i Høstetiden, var glad og takkede sin Gud med Sang og Pris for den Velsignelse, hvormed Han havde kronet Aaret, kunde han ikke udholde det længer, men snørede det Reb, hvormed man fastbinder Stangen over Kornbaandene, om sin Hals, sprang ned af Vognen og kvalte sig selv, og da Karlen intet vidste deraf, blev han i denne Stilling slæbt ind i Byen, som et mærkeligt Exempel paa straffet Gjerrighed. Se, hvorfor Apostelen siger: „De, som ville vorde rige, falde i Fristelse og Snare og mange daarlige og skadelige Begjæringer, som nedsænke Menneskene i Ødelæggelse og Fordærvelse; thi Pengegjerrighed er en Rod til alt Ondt; derfor, da Nogles Lyst stod til den, fore de vild fra Troen

og have gjennemstunget sig selv med mange Smerter (1 Tim. 6, 9. 10).

§ 17. Og dette er det Allerfarligste og Elendigste ved det timelige Gods, at det stedse medfører Fare for at tabe det himmelske, hvorfor ogsaa Sirak siger: „Hvo som elsker Guld, skal ikke blive retfærdig, og hvo som søger efter Fordærvelse, skal fyldes dermed; Mange ere komne i Fald for Guld, og deres Fordærvelse er skeet dem for deres Øine. Det (Guldet) er dem et Anstødstræ, som ofre dertil, og hver, som er uvis, fanges dermed" (Sir. 31, 5 flg.), og vor Frelser: „Sandelig siger jeg Eder, at en Rig kommer vanskelig ind i Himmeriges Rige. Atter siger jeg Eder: det er lettere, at en Kamel gaar igjennem et Naaleøie end at en Rig kommer ind i Guds Rige" (Matth. 19, 23. 24). Isandhed, disse Ord alene burde være nok til at betage et christeligt Hjerte al Lyst til Rigdom og give ham Aarsag til at takke Gud mere, naar Han negter end naar Han tildeler ham den. Guld og Sølv fremsøges af Mørket, hvori Naturen har skjult det, og fører Mange ned i det evige Mørke. Det er tungt og betynger mangen Sjel, saa at den ikke kan betragte Himmelen og bliver nedsænket i Fordærvelsen. De Naturkyndige fortælle om Hav- eller Fiskørnen, at den stedse opholder sig paa Kysterne eller Flodbredderne og der med skarpt Blik vogter paa Fiskene; det hænder imidlertid oftere, at den slaar sine Klør i en stor Fisk, der bliver den for tung, saa at den ikke kan løfte den op af Vandet; naar nu Fisken føler Kløerne, og Ørnen, der er gridsk paa sit Rov, ikke kan saa dem løs igjen saa hurtigt, som den har hugget dem fast, skynder Fisken sig ned i Dybet og tager sin Fiende med sig, saa at denne drukner og omkommer. Dette er et træffende Billede paa de Gjerrige, der attraa Mere af det timelige Gods end der er dem tjenligt eller Mere end de behøve eller kunne bemægtige sig og som Følge deraf blive dragne ned i Helvedes Dyb. Historien lærer os, at man undertiden har vist høie Personer, der ere faldne i sine Fienders Hænder, den Ære, at de ikke ere blevne bundne med Jernlænker, men med Guldlænker. Ak, hvor Mange ere ikke uden selv at tro det endnu den Dag idag bundne med Guld- eller Sølvlænker og er Satans Fanger, uagtet de anse sig selv for frie; Det Gods, som de have hængt sit Hjerte ved, har lænkebundet deres Hænder, saa at de ikke kunne aabne dem for de Fattige; det har fængslet deres Fødder, saa at de ikke kunne vandre paa Himmelens Vei; det har hildet deres Sind, saa at de ikke bekymre sig om det Evige. Hvad hjælper det nu, om ogsaa Lænkerne og Baandene er af Guld, naar man alligevel er bunden og fangen? Hvad hjælper det, om et Menneske eier meget Gods og Guld, naar dog Satan behersker baade ham selv og hans Gods? Hvor elendig er dog ikke en saadan Herlighed! Hvor ulyksalige er dog ikke denne Verdens Rige med al sin Lyksalighed!

§ 18. Erfaring lærer, at nedgravede Skatte ofte blive besatte og bevogtede af de onde Aander, ligesom man ogsaa fordum skal have seet, at de have omsværmet og vist sig lystige ved en Fyrstes store Pengesummer, som han havde afpresset sine Undersaatter og sammenskrabet. Det maa imidlertid befrygtes, at de hellerikke er langt borte fra andre Penge, især saadanne, som samles med Uret, bevares med Gjerrighed og spares med Tilsidesættelse af Kjærligheden til Gud og Næsten, men at de ligesom forgifte dem, overgyde dem med sit djævelske Fuglelim og bedække dem med skjulte Garn, for dermed at fange Sjelene og bringe eller beholde dem i sin Magt. I saa Henseende har en navnkundig Lærer i et Billede fremstillet en Kiste, fyldt med Penge og staaende under et Træ,

til hvilken en Kvinde, der skal betyde Sjelen, iler hen; i Træet sidder under dets løvrige Grene en Djævel, der har sluppet en Snare ned over Kisten og søger at fange Kvinden. Hvis det ikke var saa, og dersom ikke en kraftig Virksomhed fra Helvedes Side var med i Spillet, hvorledes var det da muligt, at Menneskene, især de, som kaldes og ville være Christne, kunde forgabe og forelske sig saaledes i en Hob skinnende Jordstykker, at de derover glemme Gud, Næsten og sig selv? Hvorledes skulde ellers hin Gnier, som vi allerede have omtalt i den tredie Del af dette Værk, have kunnet negte sin Nabo et Laan paa nogle Dage og sige: „Jeg kan ikke gjøre det, Nabo“, omendskjønt han ved hans Bønner var bragt to Gange hen til den Kiste, hvori han opbevarede sine Skatte, og havde lovet at tjene ham dermed? Thi naar han kom hen til sine Penge og fik Øie paa dem, var det, som om Satan aandede paa ham og trak Strikken tættere sammen. En troværdig Person har fortalt mig om et gjerrigt Menneske, som befandt sig ombord paa et Skib med en Kiste, hvori han havde en temmelig stor Sum Penge, at da Faren formedelst stormende Veir blev saa stor, at Enhver kun tænkte paa at redde sit Liv, satte han sig paa Kisten og sagde, at hvor den kom hen, did vilde ogsaa han følge med. Man har Exempler paa at Mennesker, som have hængt sit Hjerte ved timeligt Gods, under Ildebrand ikke have villet forlade Huset og sine Skatte, ligesom jeg selv kjender et saadant, nemlig en Kvinde, som havde nedgravet endel Penge etsteds i Stuen og som, efterat Huset med flere andre var gaaet op i Luer, blev funden død og halvt forbrændt ovenpaa Pengene, uagtet hun let kunde have reddet sig. En Biskop i Merseburg ved Navn Crafft, som tillige var Provst i Goslar, begav sig her efter endt Maaltid ind i et Kammer, hvor han havde en stor Sum Penge liggende skjult, og blev kort efter funden kulsort og død over denne sin Mammon. Alle disse Beretninger tjene til at stadfæste, hvad vi forhen have sagt, at det ilde erhvervede og sammensparede Gods er et kraftigt Redskab i Djævelens Hænder, og at de ved Hjælp deraf bringe mange Sjele i sine Garn, Noget, som visseligen er forfærdeligt at tænke paa og som burde indjage alle Rige af denne Verden Frygt, men derimod give de Fattige Aarsag til at takke Gud, fordi Han har forskaanet dem for Rigdommens Forførelse (Mark. 4, 19).

§ 19. Af de selvsamme Aarsager er det en Følge, at der hos Mennesker, som besidde stor Rigdom og derhos elske den høit, er saa Lidet at udrette med Guds Ord og de andre Salighedsmidler. Thi deres Hjerter ere ofte ligesaa kolde og haarde som deres Guld og Sølv; de ere ofte ligesaa fast tillukkede som deres Pengekister, og Djævelen har Nøgelen til hine ligesaavelsom til disse. De gaa vel i Kirke for at høre Guds Ord; men det berører ikke deres Hjerte, der allevegne er omgivet og bedækket med Gjerrighed og Penge; de himmelske Pile trænge ikke igjennem, efterdi Hjertet ligesom er beskyttet af et Guld- eller Sølvharnisk. Uagtet derfor slige Farisæere og Hyklere høre den Herre Jesum prædike imod Uretfærdighedens Mammon og dens Forførelse, „saa spotte de Ham kun, og Gjerrighedsdjævelen tager Ordet af deres Hjerte“ (Luk. 16, 9; 8, 12). Om de end ville bede, saa er deres Hjerte og dets Tanker eller Andagt dog ikke tilstede, hvorfor en vis Mand ikke har truffet det ilde, naar han har afmalet en rig og en fattig Mand i deres Andagt saaledes, at den Rige vel har indfundet sig i Kirken; men fra hans Hjerte udgaa mange fine Linier eller Streger, hvoraf en ender ved hans Penge, en ved hans Sæd paa Marken, en ved

hans Kvæg paa Engene, en i Kjælderen, en paa Loftet, en i Kjøkkenet i hans Hus, — hvormed han har villet betegne, at hans Hjertes Tanker ere adspredte paa mange Veie og delte mellem de timelige Ting; fra den Fattiges Hjerte derimod udgaar kun en eneste Streg, der ender ved den korsfæstede Christus. Derfor er det vist, at blandt alle Syndere, hvor store de end ere, blive de Gjerrige, hvilke tjene Mammon, vanskeligst og saare sjelden omvendte, ei alene, fordi de ikke tage Guds Ord til Hjerte, og fordi Ordet intet Indtryk gjør paa dem, men ogsaa, fordi de vide at tilhylle og besmykke sin Synd med saa mangehaande Dækker og Kaaber, at de dermed bedrage baade sig selv og Andre. Jeg har læst, at hvor der paa Marken ligger en Skat eller et Forraad skjult og nedgravet, paa et saadant Sted skal der ikke findes nogen Dug, især, dersom det er hult og ikke aldeles gjenfyldt. Dette kan tjene til et Forbillede paa de jordiskſindede Hjerter, der anse det forgjængelige Gods for sin Skat og ere saaledes opfyldte med Kjærlighed til samme, at de stedse hige efter endnu Mere. Guds Ords himmelske Dug falder vel paa dem ligesaavel som paa Andre; men den kan ikke sees paa dem; den bliver ligesom fortæret af deres brændende Begjæring og kan ikke frembringe nogen Frugt hos dem.

§ 20. Naar du nu overveier Alt, hvad vi have anført om den timelige Rigdom og den Sjelefare, den fører med sig, saa døm selv, du christelige Hjerte, om det er billigt, at du beklager dig over din Gud og Hans naadige Forsyn, fordi Han ikke har begavet dig saa overflødigt dermed som Andre? Uden Tvivl kjendte han godt dit Hjertes inderste Grund og dets skjulte Tilbøielighed og fandt det ikke raadeligt at foretage en saa farlig Prøve med dig. Han har intet Guld eller Sølv givet dig, for at Satan ikke skulde gjøre Lænker deraf til at tvinge dig til Lydighed under sig. Han har negtet dig Rigdom, forat dit Hjertes Tanker ikke skulde vorde adspredte, men være alene henvendte paa den korsfæstede og fattige Jesum Christum. Han har negtet dig de forgjængelige Skatte, for at du desto ivrigere skulde tragte efter de uforgjængelige og evige hos Ham og i Himmelen. Han har gjort dig fattig, for at du skulde vorde rig i din Sjel og i Christo Jesu. Det er jo dog bedre for dig, at du indgaar fattig og elendig til Livet end at du skulde eie meget Gods og blive bortvist til Helvedes Ild og evige Pine. Da der var tilfaldet en vis gudfrygtig Fyrste en stor Arv af Godser, Land og Folk, bad han nogle Præster om at de vel med ham vilde takke den Høieste for den Velsignelse, Han havde tildelt ham, men dog tillige inderligen anraabe Ham om at bevare ham for Misbrug af denne Velsignelse, for Hovmod, Gjerrighed og Overdaadighed. Se, dette gudfrygtige, fyrstelige Hjerte erkjendte, at der maatte en særdeles Naade af Gud til, for at et Menneske skulde kunne vandre uden Anstød og Fare blandt mange af dette Livs gode Ting, og istedetfor at Andre begjære de Troendes Forbønner for sig, naar de ere stedte i Sygdom og anden Nød, udbad han sig dem, da en særdeles Lykke var bleven ham tildel. Hvor meget mere have ikke vi Grund til at prise Gud for at Han efter sin alene vise Godhed ei har bragt os i en saadan Fare! Hvo vilde ønske at gaa paa saadanne Veie, hvor Saamange have mistet Legeme og Sjel? Hvo vilde ønske at besidde meget Gods med den Frygt og Bekymring, at Djævlene svæve omkring det og have udspændt sine Garn ved Siden deraf for at fange Ens Sjel? Den sikreste og bedste Vei til Himmelen er den, som Guds Søn selv har vandret og som gaar igjennem Fattigdom

og Trængsel, men tilsidst ender med evig Rigdom, Trøst og Glæde.

§ 21. Alt, hvad vi her have sagt om den Sjelefare, der er forbunden med det jordiske Gods, er imidlertid ikke saaledes at forstaa, som om Rigdom i og for sig skulde være fordømmelig, og som om Himmelen var de Rige aldeles fradømt. Vi vide jo, at uagtet Abraham var overmaade rig paa Sølv og Guld, paa Kvæg og Tjenere og Tjenestekvinder og andet Gods (1 Mos. 24, 35), var og blev han dog en Guds Ven og Himmeriges Arving. Vi vide, at uagtet Josef fra Arimathæa og Nikodemus eiede denne Verdens Gods, kom de dog i Samfund med den korsfæstede Herre Jesus og fandt sine Sjeles Skat i Hans Fattigdom, o.a.M. (Joh, 19, 38 flg.; Matth. 27, 57 flg.). Men det er dog udenfor al Tvivl, at de hertil have behøvet en stor Naade af Himmelen, en heftig og stadig Kamp med sig selv og Verden, en aarvaagen Forsigtighed og ivrige Bønner, ligesom de da ogsaa midt i sin Rigdom forbleve fattige (efterdi deres Hjerter ikke tilegnede sig den); de lagde dagligen sit Gods og hele Eie tilligemed sine Hjerter for Guds Fødder, forvaltede det efter hans Ord og Villie og som de, der skulde aflægge Regnskab derfor, og søgte i og ved samme det Gods, som varer evindeligen. Derfor gaar al vor Tale her ud paa saligen at forfærde de Bemidlede og bevæge dem til hellig Frygt og Forsigtighed samt paa kraftigt at trøste de Fattige og lede dem til christelig Tilfredshed med Gud og Hans naadige Villie.

§ 22. Og disse Sidste giver jeg nu endvidere til deres Undervisning og Trøst at overveie, at Fattigdom ikke hindrer en Christen fra at gjøre alt det, hvorfor han er sat her i Verden. Men i Verden er han sat for at tjene Gud, sin Næste og sig selv; han skal af Hjertet frygte, ære, elske og forlade sig paa Gud; han skal for Guds Skyld villigen og gladeligen tjene Næsten i oprigtig Kjærlighed; han skal fornegte sig selv, forsmaa Verden, tragte efter Himmelen og arbeide paa sin egen Frelse med Frygt og Bævelse; han skal forsage Ugudelighed og de verdslige Begjæringer og leve viseligen og retfærdigt og gudeligen i denne Verden (Tit. 2, 12); han skal søge at overgaa Andre i gode Gjerninger (Tit. 3, 14), efterfølge sin Frelser og ved Standhaftighed i god Gjerning stræbe efter det evige Liv (Rom. 2, 7). I Intet af alt dette er Fattigdommen en gudfrygtig Sjel til Hinder, men tvertimod paa en vis Maade til Fremtarv. Hvad det at tjene Gud angaar, da er det bekjendt, at selv de allerkosteligste Offere uden et bodfærdigt Hjerte ere aldeles Intet i Hans Øine, medens derimod et saadant Hjerte uden noget Offer stedse har behaget Ham vel. Herom have vi et klart Udsagn i Skriften: „Du, min Gud, har ikke Lyst til Slagtoffer; ellers vilde jeg give Dig det; i Brændoffer har Du ikke Behag. Offere for Gud er en sønderbrudt Aand; et sønderbrudt og sønderknust Hjerte vil Du, o Gud, ikke foragte" (Ps. 51, 18. 19). Man skal, som den lærde Jøde Filo bemærker, intetsteds finde, at Gud i sin Lov har villet have sig Offerdyrets Hjerte og Hjerne forbeholdte og helligede, idet Han udentvivl derved vilde lære sit Folk, at Han først og fremst gjorde Fordring paa den Ofrendes Hjerte og Hjerne. Men begge Dele havde den Fattige saavel som den Rige, og den Ene turde saaledes ligesaavel komme frem for Gud som den Anden. Den Rige havde ikke Aarsag til at ophøie sig for Gud formedelst sit Gods og den Trængende ikke til at sørge formedelst sin Fattigdom, efterdi Gud ikke saa paa Noget uden paa Hjertet og ofte satte høiere Pris paa den Fattiges skjulte og lønlige Sukke end paa de høie Skrig af

de Riges Offerdyr. Mærkeligt er det, at Gud selv i sin Lov gjorde Forskjel mellem de Rige og de Fattige og erklærede, at hvis disse ikke havde Raad til at bringe et aarsgammelt Lam til Hans Alter, vilde Han i dets Sted tage tiltakke med to Turtelduer eller to almindelige Dueunger (3 Mos. 12, 7, 8). Men endnu mærkeligere er det, at Han ogsaa var tilfreds uden dette og lod sig nøie med de Ængstedes og Bedrøvedes blotte Sukke og Bønner, saaledes som da Hanna, Elkanas Hustru, bad om en Søn og den syge og sengeliggende Ezekias om sit Livs Forlængelse og intet Andet bragte Ham til Offer end sine bedrøvede Hjerters Sukke og Taarer (1 Sam. 1, 10 flg.; 2 Kong. 20, 1 flg.).

§ 23. I den nye Pagt ere nu alle Offerdyr ganske afskaffede, og der fordres intet Andet af de sande Tilbedere end at de skulle paakalde Gud, sin Fader, i Jesu Navn, „i Aand og Sandhed“ (Joh. 4, 23). Og at Han gjerne vil tage tiltakke med de Fattige, derpaa have vi de skjønneste Beviser. Vor Frelser stod engang og saa paa at de Rige lagde Offere i Guds Kiste; men da ogsaa en fattig Enke kom og lagde to Skjærve deri, priste Han denne Gave fremfor alle de andre og sagde: „Sandelig siger jeg Eder, at denne fattige Enke har lagt mere end Alle; thi alle disse have lagt af det, som de have i Overflod, til Gaver for Gud; men denne har af sin Fattigdom lagt Alt, hvad hun havde til Livsophold,“ hvilket var et Tegn paa hendes store Tro og brændende Kjærlighed til Gud (Luk. 21, 1 flg.). Da Han holdt sit Indtog i Jerusalem, bestræbte de andægtige Folk tilligemed Hans Disciple sig for efter bedste Evne at gjøre det anseligt og herligt. Disciplene, siger Evangelisten, hentede Aseninden og Folket lagde sine Klæder paa dem, og Han satte sig derpaa. Men de Fleste af Folket bredte sine Klæder paa Veien; men Andre huggede Grene af Træerne og strøede dem paa Veien. Men Folket, som gik foran og fulgte efter, raabte og sagde: Hosanna den Davids Søn! (Matth. 21, 7 flg.). Se her en Forskjel mellem dem, der vilde være den Herre Jesus til Tjeneste. Nogle give sine Overklæder til Pris; Andre, som maaske ikke have saadanne eller hvis Overkjole er daarlig og sønderreven, hugge Grene af Træerne og strø dem paa Veien for at lægge sin Andagt og Kjærlighed for Dagen; atter Andre, som maaske formedelst Alderdom og Skrøbelighed ikke kunne komme op i Træerne og hugge Grene af dem, synge af Glæde Hosanna den Davids Søn. Den Ene er ham imidlertid ligesaa kjær som den Anden, og den gode Herre finder ligesaavel Behag i den Enes som i den Andens Tjeneste. Herhen hører ogsaa den forunderlige Beretning om den bodfærdige Synderinde, der stillede sig bagved den Herres Jesu Fødder, „græd og begyndte at væde Hans Fødder med Taarer og tørrede dem af med sit Hovedhaar og kyssede Hans Fødder og salvede dem med Salve“ (Luk. 7, 38). Saa kostelig denne Salve, hvormed hun forhen pleiede at salve sit Hoved, end kan have været, saa omtales den dog sidst, fordi den blandt de Ting, som denne Kvinde anvendte til Herrens Tjeneste, var den ringeste, og fordi hun gjerne kunde have undladt at medbringe den, dersom hun ikke af hellig og heftig Kjærlighed havde villet afskaffe og udøse Alt, hvad der hidtil havde tjent hende til Overdaadighed. Alt det Øvrige besidder Enhver, hvor fattig han ogsaa er, nemlig et Hjerte, som han i Troen kan overgive sin Frelser, gjennemtrængt af Anger, — Øine, som kunne udgyde Taarer og væde Hans Fødder, — Haar, som kan tørre dem, — Læber, som kunne kysse dem, og en Sjel, som kan hænge sig ved Ham og elske Ham inderligen. Vacat ergo

ab excusatione paupertas, siger en gammel Lærer, puia in totum sibi natura suffisit ad obsepuium Creatoris (saa har da Fattigdommen ingen Undskyldning, efterdi Naturen har givet den Midler nok, som den kan bruge til sin Skabers Tjeneste.)

§ 24. Betænk nu dette vel, du gudelskende Sjel, og lad ikke din Fattigdom bedrøve dig, aldenstund du dog har eller kan have Saameget, som din Gud forlanger af dig til sin hellige Tjeneste, nemlig et bodfærdigt, troende, kjærligt, villigt, gladt, oprigtigt Hjerte, og tykkes dig, at endog dette fattes dig, saa vid, at den naadige og miskundelige Gud ogsaa tager tiltakke med vor Attraa og gode Villie. Det er Ham nok, naar vi bringer Ham et tomt, hungrende, tørstende Hjerte og med Smerte begjære at mættes, læskes, vederkvæges og lyksaliggjøres af den Naades Fylde, som er i Christo Jesu. Nu vel, siger vor Gud, „Hver, som tørster, kommer hid til Vandene, og den, som ikke har Penge, komme hid! Kjøber og æder og gaar, — kjøber uden Penge og uden Betaling Vin og Melk! Bøier Eders Øre, og kommer hid til mig! Hører! saa skal Eders Sjel leve; thi jeg vil gjøre en evig Pagt med Eder, som er Davids trofaste Miskundheder" (Esai. 55, 1. 3.) O et dyrebart Sprog for de Fattige! Det hindrede dem ikke, at de ingen Penge have; hvad de behøve til Undervisning, Trøst, Retfærdighed og Salighed, det vil Gud give dem frit, for Intet og af blot og bar Naade. Pagten mellem dem skal ikke grunde sig paa Gods og Penge, men paa lutter Naade og Miskundhed, der skal være sikker, fast og evig. Hermed stemme følgende Udsagn af vor høifortjente Frelser overens, nemlig naar Han offentligen udraaber: „Kommer hid til mig, Alle, som arbeide og ere besværede (med allehaande Bekymringer, Nød, Fattigdom og Trængsel); og jeg vil give Eder Hvile" (Matth. 11, 28). „Om Nogen tørster, han komme til mig og drikke!" (Joh. 7, 37). Ser du her, min Medchristen, at det er nok, naar du er tørstig og begjerlig efter din Guds Naade? Bring da et saadant Hjerte til Gudstjenesten, til Bønnen, til det guddommelige Ords Hørelse; saa er du rig nok for din Gud. For en Moder, der har et fuldt Melkebryst, er det nok, at hendes Barn er tørstig og længes derefter, og Gud vil hellerikke foragte de bedrøvede, aandeligen og legemligen fattige Sjele og deres Sukke og Længsler. Lad det derfor ikke vildlede eller bedrøve dig, om Andre komme kjørende til Kirken i Karet og iførte prægtige Klæder, staa i en høi og med Vinduer eller Andet prydet Stol og have Anseelse for hele Menigheden, medens du indfinder dig der tilfods, i daarlige, gamle, pjaltede Klæder eller med en Stav i Haanden og bliver staaende langt borte paa Trappen eller i en Krog. Hine ere ikke bedre i Guds Øine formedelst sin prægtige udvortes Tilstand og du ikke værre formedelst din Fattigdom og Foragt. Af hine fordrer den store og ophøiede, den hellige og retfærdige Gud, at de skulle blive dig lige i Aand og Hjerte, saafremt de ville, at deres Bønner og hele Gudsdyrkelse skal vinde Hans Velbehag; derimod forlanger han ikke af dig, at du skal ligne dem i deres udvortes Tilstand. De maa frygte for det Ord: „Hvad som er høit for Mennesker, er en Vederstyggelighed for Gud" (Luk. 16, 15); derimod trøster og glæder dette: „Jeg, den Høie og Ophøiede, vil bo hos en Sønderknust og Fornedret i Aanden, til at gjøre de Fornedredes Aand levende og gjøre de Sønderknustes Hjerter levende" (Esai. 57, 15). Kan du ikke yde Meget til Gudstjenestens Vedligeholdelse og til de Fattige, saa giv en Penning eller Skjærv med et troende og kjærligt Hjerte, og vær vis paa at den strax bliver indført

i Guds Regnskab og Dagbog. Og eier du ikke den, saa frembær din Attraa efter at fremme Guds Ære og tjene din trængende Næste; bed desto inderligere om den sande Gudsdyrkelses Opretholdelse og om alle Fattiges og Elendiges Vederkvægelse og Forsørgelse, og vid, at ogsaa dette bliver optegnet i Guds Ihukommelsesbog (Mal. 3, 16), efter Profetens Ord: „Herre, for dit Ansigt er al min Begjæring, og mit Suk er ikke skjult for Dig" (Ps. 38, 10). Kong David nærede det Ønske og Forsæt at bygge sin Gud et herligt Tempel; det behagede imidlertid ikke Herren, at han skulde giøre det, men at han skulde overlade dette Værk til sin Søn. Ikkedestomindre lønnede Han dette Ønske med en herlig Forjættelse om aandelig og legemlig Velsignelse (2 Sam. 7, 1 flg.); men der er ingen Tvivl om at den alvidende og miskundelige Gud ikke blot giver Agt paa Kongernes og de Stores, men ogsaa paa de Fattiges og Elendiges Ønsker og Attraaer og i Naade betaler dem med timelig og evig Velsignelse.

§ 25. Trøsteligt for de Fattige er det endvidere, at det ei engang i den største Trang fattes dem paa Midler til at tjene sin Næste og gjøre ham Godt. Dette synes vel ved første Øiekast at være urimeligt talt, saasom man skulde tro, at den, der er saa fattig, at han selv trængte til andre Menneskers Kjærlighedshjælp og maa leve af Almisser eller dog neppe har sit Udkomme, ikke skulde kunne gjøre andre Nødlidende noget Godt. Men vi skulle med Guds Hjælp snart forklare Sagen. Hvor fattig man end er, saa kan man dog elske sin Næste og saaledes ogsaa af et kjærligt Hjerte bevise ham Godt enten i legemlige eller aandelige Ting. Men Intet er de Gudfrygtige betaget. Om vor allerkjæreste Frelser er det bekjendt, at Han havde en Pung, som var betroet Judas og hvori lagdes, hvad gavmilde Hjerter ydede til Hans og Hans Disciples Underhold (Luk. 8, 3; Joh. 12, 6; 13, 29;) forresten eiede Han intet her i Verden, — som Han selv siger: „Ræveneh ave Huler og Himmelens Fugle Reder; men Menneskets Søn har ikke Noget, hvortil Han kan hælde sit Hoved" Matth. 8, 20.) Ikkedestomindre lod Han dog, efter hvad der omtales paa andre Steder, give de Fattige, der henvendte sig til Ham og bade om Hjælp eller som Han forøvrigt vidste at være hjælpeløse, en Understøttelse af denne sin Almissepung,saa at altsaa den ene Fattige her kom den anden tilhjælp. Efter dette Exempel kan det endnu den Dag idag ske, at den ene Fattige hjælper den Anden og med et kjærligt Hjerte meddeler ham Noget af sine Almisser. Jeg sætter det Tilfælde, at der bor to Fattigmennesker sammen i en Hytte eller Kjælder, af hvilke den Ene er lam paa Hænder og Fødder eller forøvrigt skrøbelig og sengeliggende, saa at han ikke kan gaa ud og bede om Almisser, medens den Anden vel ogsaa er vanfør eller gammel og skrøbelig, men dog ikke i høiere Grad end at han kan komme afsted og anraabe christelige og gavmilde Hjerter om Hjælp. Idet nu denne gaar ud efter Almisser, saa beder og sukker den Anden til Gud, at Han vil lede gudfrygtige Sjele til Barmhjertighed og af Naade forunde ham, hvad han har behov, og naar saa hin kommer tilbage, meddeler han ham af det Indsamlede, saa at han bliver opholdt tilligemed ham. Skulde dette ikke være et vel af Verden foragtet, men dog Gud velbehageligt Samfund og Fællesskab? Hertil have udentvivl ogsaa de Gamle sigtet, idet de sagde for et Ordsprog: Naar den ene Betler giver den anden Noget (nemlig i Tro og Kjærlighed,) saa le (glæde sig) Englene i Himmelen. Herhen hører ogsaa det Exempel, vi allerede paa et andet Sted have an=

ført,*) nemlig, at en fattig Kone, hvis Børn maatte søge Brødet ved Andres Døre, havde et Par Høns, som hun underholdt med de Smuler, der bleve tilovers fra hende og hendes Børn; i denne Kones Naabolag var der et elendigt, sygt og sengeliggende Menneske, til hvem hun af og til pleiede at koge et af de Æg, hendes Høns lagde, og af et medlidende Hjerte bringe ham det til en Vederkvægelse. Heraf sees, at en fattig, men gudfrygtig Haand og et medlidende Hjerte letteligen, selv midt i sin Fattigdom, kan finde Noget at tjene sin ligesaa elendige Næste med.

§ 26. I saa Henseende bør det fremfor Alt mærkes, at de Christnes Almisser have sin Vægt og Værdi ikke efter Lødigheden, men efter Overskriften; jeg mener: de blive i Himmelen skattede, ikke efter hvad de ere i og for sig, — ikke efter som de ere store eller smaa, mange eller faa, men efter dens Hjerte, som giver dem. Hvad der ikke gives i Tro, af ren Kjærlighed til Gud og Næsten, med et enfoldigt Hjerte, det tages der i Himmelen intet Hensyn til, om det end blev givet i Tusindtal. Men hvad der har dette Billede og denne Overskrift, det er stort, om det end er nok saa lidet, hvilket den fattige Enkes Exempel, der lagde de to Skjærve i Tempelkisten, godtgjør, idet disse paa den himmelske Vægtskaal bleve befundne tungere end alle de andre, som de Rige i stor Mængde havde nedlagt deri. Det bestyrkes endvidere ogsaa ved den Herres Jesu Ord: „Hvo som giver en af disse Smaa ikkun et Bæger koldt Vand, fordi han er en Discipel, sandelig siger jeg Eder, han skal ingenlunde miste sin Løn“ (Matth. 10, 52). Hvad Trøsteligere kunde der siges for at opmuntre alle Christne, selv de Fattige, til at hjælpe de Fattige, og hvad Tydeligere, for at stadfæste, hvad vi her lære? Skulde de Fattige ikke have Midler til at tjene sin Næste og udøve Kjærlighedsgjerninger imod den Trængende naar Herren hertil endog henregner en Drik koldt Vand? Hvo er saa fattig, at han ikke har en Drik Vand i sit Eie? Se, hvor lykkelige de Fattige ere, efterdi den gode Gud ingen store Ting kræver af dem, men vil tage tiltakke med smaa og alligevel af Naade belønne dem rigeligen!

§ 27. Dog maa jeg tilstaa, at det kunde hænde, at et Menneske endog var ude af Stand til byde sin tørstige og udmattede Medchristen en Drik Vand — han kunde enten træffe ham i en Ødemark, ligesom Hagar og Ismael, hvilke Engelen fandt i Ørken, nær ved at dø af Tørst (1 Mos. 21, 16 flg.), eller han kunde være i en saadan Tilstand, saa svag og syg, at han ikke formaaede at hente Vand; — men ikke destomindre har han dog Midler tilbage til at tjene og hjælpe ham paa andre Maader. Han kan vende sit Hjerte til ham i inderlig Medlidenhed; han kan tilvifte ham kjølig Luft med en løvrig Gren; han kan græde over hans Elendighed; han kan tale trøsteligt til ham! han kan raabe heftigt til Himmelen eller bede andre Mennesker for ham, hvis han kan komme til dem, o. a. M. Saaledes ogsaa i andre Tilfælder; Ingen er saa fattig, at han ikke skulde kunne bringe sin Fiendes Kvæg tilbage til ham, dersom det var faret vild, eller hjælpe det op, dersom det var segnet under en tung Byrde (2 Mos. 23, 4. 5), og skulde han ikke være istand til at gjøre dette, saa kan han dog ved Guds Naade elske ogsaa sin Fiende, bede for ham og søge at bevare hans Sjel; thi hvo iblandt Guds Børn er saa fattig, at han ikke kan elske, ikke bede, ikke sukke? Kan et fattigt, men gudfrygtigt Menneske ikke med egne Midler holde fattige Børn i Skole og forsyne dem med Klæder, Bøger og andre Fornødenheder, — har han Intet i Kisten, paa Loftet, i

*) 3die Del, 19de Præd., § 46.

Kjælderen, hvormed han kan hjælpe dem, som er endnu fattigere end han selv, saa kan han dog bede for Ungdommen i Almindelighed og for Fattigfolks Børn i Særdeleshed, og hans Hjerte kan aldrig mangle Midler til at være de Elendige til Tjeneste. Hvad Aarsag har da, spørger jeg atter, et Guds Barn til at være bedrøvet for sin Fattigdoms Skyld, siden han selv i den største Trang kan „gjøre Godt, blive rig i gode Gjerninger, samle sig selv en Skat, en god Grundvold for det Tilkommende og gribe det evige Liv" (1 Tim. 6, 18. 19). Læg dig dette paa Hjerte, du gudelskende Sjel, og trøst dig dermed i al din Mangel. Naar din Gud har givet dig saamange Midler, hvormed du kan aagre og samle dig en uforgjængelig Skat i Himmelen, skulde du da med Ret og Føie kunne besvære dig over Hans Forsyn og din Fattigdom?

§ 28. Allerhelst, da den ei heller lægger dig Hindringer iveien for at tjene dig selv og drive din Frelsers Gjerning. Det er saa langtfra, at den er en Pilegrim til Besvær paa hans Reise gjennem Verden til Himmelen, at den snarere er ham en Fremhjælp. Den er ikke nogen Stedmoder for de christelige Dyder, men tvertimod deres tro Amme og Pleiemoder. Ligesom de mange hvasse Torner, hvormed Rosenbusken af Naturen er besat, og Vinrankens uanseelige Svaghed ikke er til Hinder for, at hin bærer deilige Roser og denne søde Druer, saaledes lægger heller ikke Fattigdommen de Gudfrygtige nogen Hindring iveien for Opfyldelsen af deres christelige Pligter og for deres Øvelse til Gudfrygtighed. Et Exempel herpaa have vi først og fornemmelig i vor Troes Begynder og Fuldkommer, Jesus Christus, som vel fødtes, levede og døde fattig, men som ikke heri fandt nogen Hindring for at gjøre sin himmelske Faders Villie og fuldføre den Gjerning, for hvis Skyld Han var kommen til Verden, nemlig at frelse og saliggjøre Menneskene. Hans udvalgte Redskab, den hellige Paulus, var saa fattig, at han ved Siden af sit besværlige apostoliske Embede maatte ernære sig med sine Hænders Arbeide og lære baade at mættes og at hungre, baade at have Overflod og at fattes. Han blev oftere plyndret af Røvere, mistede ved Skibbrud og andre Ulykkestilfælder Alt, hvad han førte med sig til sit nødtørftige Livsophold og blev derved udsat for Hunger og Tørst, Kulde og Nøgenhed; men alt dette gjorde ham dog ikke koldsindigere og standsede ham ikke i hans Løb; han forblev ikkedestomindre nidkjær i sit apostoliske Embede og sin hele Christendom; omendskjønt han var fattig, gjorde han dog Mange rige; omendskjønt han Intet havde tilbage, eiede han dog Christi hele Rigdom, og omendskjønt Djævelen og Verden gjorde de allerheftigste Anfald paa ham, formaaede de dog ikke at sønderrive Baandet mellem ham og hans Frelser eller at udrydde hans Tro, dæmpe hans Kjærlighed, svække hans Haab, forhindre hans Bønner eller betage ham hans Glæde og Frimodighed og langt mindre den Krone, der var henlagt til ham i Himmelen (Ap. Gj. 20, 34; Filipp. 4, 12; 2 Kor. 11, 27; 6, 10).

§ 29. Paa et andet Sted siger han om Menighederne i Makedonien, at de vel vare blevne prøvede ved mange Trængsler og vare meget fattige, men at de dog vare saa rige paa Guds Naade, paa Tro, paa Kjærlighed, paa Renhed, paa Gavmildhed, at de efter Formue, ja over Formue havde ydet Bidrag til Hjælp for de Hellige (2 Kor. 8, 1 flg.). Apostelen Jakob taler om Fattige, som Gud havde udvalgt til at vorde „rige i Troen og Arvinger til det Rige, hvilket Han har lovet dem, som Ham elske" (Jak. 2, 5), ligesom ogsaa Apostelen roser Ebræerne for at de med „Glæde skikkede sig deri, at man røvede deres

Gods, da de vidste, at de i sig selv havde et bedre og blivende Gods i Himmelen" (Ebr. 10, 34). Saare mærkeligen siger han her, at om end Alt er blevet de troende berøvet, have de dog en bedre Eiendom, et ædlere Gods tilbage saavel i sig selv, nemlig Guds Naade, Jesu Christi og Hans Hellig Aands Samfund, Syndernes Forladelse, Retfærdighed, Trøst, Fred, Glæde og Deslige, som ogsaa i Himmelen, hvor de have at vente Glædes Fylde for Guds Ansigt og Livsalighed ved Hans høire Haand evindeligen. Saaledes ligne da Guds Børn, om de end leve i den yderste Fattigdom, Træerne om Vinteren, der vel have mistet alle sine Blade og al sin Prydelse og synes at være uddøde, men dog indvortes ere fulde af levende Saft og drivende Kraft, der ved Vaarens Komme rigeligen aabenbarer sig. Til dette Selskab hører ogsaa Lazarus, som, uagtet han ei alene var fattig, men tillige syg, trøstesløs og forladt, alligevel var saa rig paa Tro, Gudhengivenhed, Taalmodighed og Bøn, at han af den Herre Jesus er bleven fremstillet til en Trøst og et Exempel for Andre.

§ 30. Heraf indses nu Sandheden af hvad vi ovenfor sagde, at Fattigdom ikke er nogen til Hinder i hans Christendom, hans Gudsfrygt, hans Frelse og Salighed. Den ægte Christendom bestaar i en sand og stedsevarende Omvendelse, i et nært og inderligt Samfund med Christo formedelst Troen, i en barnlig Frygt for Gud, i brændende Kjærlighed, tillidsfuldt Haab, urokkelig Taalmodighed, andægtig Bøn, christelig Ydmyghed og Sagtmodighed, i Hjertets Renhed og Oprigtighed, i Fornegtelse af sig selv, i Forsmaaelse af Verden og det Forgjængelige, i Længsel efter Himmelen, i Standhaftighed og endelig i en glad og salig Afsked fra dette Liv. Men hvor vil man finde alt dette rigeligere og renere end hos de gudfrygtige Fattige? Da de ikke vide af nogen synderlig Verdensglæde og fordetmeste maa æde Taarers Brød og drikke Edik og Galde, — da de maa nære sig kummerligen paa Jorden, som Gud for Syndens Skyld har forbandet, saa ihukomme de daglig sit Syndefald, hvoraf al dette møisommelige Livs Elendighed har sit Udspring, erkjeude, at Synden ogsaa bor i deres Kjød, angre sine Feil og Skrøbeligheder og øve sig saaledes i en daglig Omvendelse, og efterdi de ingen anden Skat eie, saa er Jesu Christi Fortjeneste og Retfærdigheds Skat dem desto kjærere. De have ingen prægtige og kostbare Klæder, hvormed de kunne glimre for Verden; derfor glæde de sig desto mere i Herren, og deres Sjel fryder sig i deres Gud, der har iført dem Saligheds Klæde og beklædt dem med Retfærdigheds Kappe. De vide og erfare daglig, at de kun have daarlig Trøst og Støtte og kun finde liden Glæde her paa Jorden; derfor bestræbe de sig desto mere for at kunne beholde sin Gud til Trøst og stedse have en fri Adgang til Ham. De vide, at de ikke kunne undvære sin himmelske Faders trofaste Omhu; derfor vandre de helligt og forsigtigt for Hans Ansigt, paa det de ikke skulle tabe Hans Yndest.

§ 31. Efterdi de derhos saa ofte have erfaret Guds Miskundhed og Sandruhed og smagt, hvor god Han er, saa elske de Ham som sin gavmilde Velgjører, trofaste Ven og kjærlige Fader, alt hvad deres Sjel formaar. Deres Tillid til Ham er saameget renere og oprigtigere, som intet Bihensyn til jordisk Hjælp blander sig deri; de lære at forlade sig gladeligen paa Ham, efterdi de intet Andet have at forlade sig paa; de henfly saameget frimodigere til Ham, som Verden støder dem fra sig og kun gjør dem lidet Godt; deres Bønner ere saameget ivrigere og heftigere, som de intet Andet eie end hvad de nedbede fra

sin himmelske Fader, og efterdi de ikke have mangfoldigt Gods, ikke føre nogen stor Husholdning, ikke drive nogen vidtløftig Handel eller deslige, saa ere deres Tanker saameget mindre adspredte, naar de skulde tale med sin Gud. De elske Ordet, fordi det er den søde og eneste Kilde, hvoraf de øse Vederkvægelse for sine trætte og bedrøvede Hjerter, og saasom de intet Sølv eller Guld eie, er Guds Ord dem kjærere end Sølv og Guld. Ydmygheden, Sagtmodigheden, Kyskheden, Maadeholdenheden falde ikke dem saa vanskelige som de Rige, efterdi de Midler ere dem betagne, der pleie at gjøre Menneskehjertet overmodigt, stolt, uvenligt og vellystigt. Ei heller ere Selvfornegtelsen og Verdensforsagelsen dem saa sure som Andre, efterdi deres Hjerte ingen Anledning faar til at ophøie sig og ingen Aarsag til at tænke stort om sig selv, og efterdi Verden agter dem for Skovifke og ikke skjøtter om dem. Som Følge af alt dette kan Døden ikke andet end være dem glædelig og sød, idet de tro og vide, at ikke de, men deres Elendighed døer, — at deres rette Liv da vil begynde, og at de blive overførte fra den timelige Fattigdom til den evige Rigdom og Overflødighed, fra Arbeide til Hvile, fra Bedrøvelse til Glæde, fra Usselhed til Herlighed og fra Verden til Himmelen. Alt dette vil du forhaabentlig hidtil i din kummerlige Tilstand ofte have fornummet og dagligen erfaret du gudelskende Sjel, og saaledes, naar du ret betænker dig, ingen Aarsag finde til at beklage dig over din Fattigdom.

§ 32. Vel kunde det forekomme En og Anden, som om en trængende Forfatning lagde Christendommen Hindringer iveien, saasom de Fattige maa arbeide uophørligt og anstrænge sig saagodtsom Nat og Dag for paa en ærlig Maade at ernære sig og Sine, saa at de altsaa faa saare liden Tid tilovers til Bøn, til Ordets Betragtning og til andre hellige Pligter og Øvelser. Men i saa Maade skal man vide, dels, at christelige Hjerter bør fare i Mag med sit Arbeide, om de end ere fattige og ikke have Mere end de dagligen fortjene med sine Hænder, i Betragtning af at Næringen og Fremgangen ikke egentlig og hovedsagelig beror paa deres Arbeide, men paa Guds Velsignelse; et gudhengivent Menneskes Arbeide maa dæmpes og forfødes med barnlig Tillid til Guds Godhed; vi maa ikke løbe, stræbe og arbeide ængsteligen og med Mistro, som paa det Uvisse, men med stille og i Guds faderlige Forsorg rolige Hjerter, visse og forsikrede om at det maa lykkes os, og at Gud ikke vil lade os mangle fornødent Livsophold, — dels, at de gudfrygtige Fattige altid finde saa megen Tid, at de kunne øve sig i Gudfrygtighed; midt under deres Arbeide og i dette Livs Møisommeligheder forbliver deres Hjerte henvendt til Gud og vogter paa Hans Øine, — efter den gudfrygtige Kong Josafats skjønne Ord: „Vi vide ikke, hvad vi skulle gjøre; men vore Øine ere vendte til Dig" (2 Krøn. 20, 12), og Davids: „Ligesom Tjeneres Øine se hen til deres Herres Haand, — ligesom en Tjenestepiges Øine til hendes Frues Haand (idet de af dem vente sin beskikkede Del af Mad og andre Fornødenheder) saa se vore Øine hen til Herren vor Gud, indtil Han vorder os naadig" (velsigner, beskjærmer, forsørger og opholder os — Ps. 123, 2); om end Haanden og Legemet arbeide, saa kan dog Hjertet sukke og Sjelen tale med Gud; de gudfrygtige Fattiges Hjerte er under deres Arbeide ligesom et Krydderi, der lugter desto stærkere, naar det bliver revet eller stødt; man hører ofte gudfrygtige Haandværksfolk synge andægtigt under sit møisommelige Arbeide; fattige, men gudfrygtige Enker, der have maattet ernære sig ved Knytning, Strik-

ning, Søm og Spinding, har man mere end en Gang seet kun at bevæge sine Læber, lig Hanna, uden at deres Røst hørtes, medens de dog talte i sit Hjerte med Gud (1 Sam. 1, 13); hvor ofte har man ikke seet deres Taarer nedflyde over det, de havde under Hænder, og bemærket deres lønlige Sukke til Gud! de gudfrygtige Fattige ville hellerikke blot om Søndagene, men ogsaa i Ugen tage sig Tid til at høre og læse Guds Ord; Maria finder altid en Stund, da hun kan sætte sig ved den Herres Jesu Fødder og lytte til hans Tale, — dels, at hvad de Fattiges Gudfrygtighedsøvelser mangle i Længde og Vidtløftighed, det erstattes ved deres Kraft, Iver og Andagt.

§ 33. Sæt, at et gudfrygtigt Hjerte dels formedelst sin Enfoldighed, dels formedelst sin møisommelige Næringsvei ikke kan bede saa længe om Morgenen og Aftenen som en Anden, der har mere Tid og større Gaver dertil, saa taber dog Bønnen Intet derved, da den i Himmelen ikke bliver veiet og vurderet efter Ordene, men efter Troen og Hjertets Andagt. En kort Bøn med megen Andagt, stor Tillid og fuldkommen Hengivenhed i Guds naadige Villie er bedre end en lang og vidtløftig, naar den kun forrettes af Vane eller med koldsindig Andagt. Erfaringen lærer ogsaa, at de Fattige, der ikke kunne høre mange Prædikener, ofte desto begjærligere modtage den ene, de høre om Søndagen, og føre sig den mere til Nytte end Andre, der gaa i Kirke flere Gange i Ugen; de ligne de tørstige og udmattede Vandringsmænd, der underveis finde en frisk Kilde og med stor Begjærlighed læske og vederkvæge sig med dens Vand. Jeg har seet en fattig Enke, der levede af at bede til Barnedaab og Begravelser, træde ind i Kirken, naar hendes Vei faldt der forbi, og stille sig i Nærheden af Døren, bag Folket; først bad hun andægtigt i Stilhed, hørte derpaa en Tidlang til med saadan Begjærlighed, at hendes Øine strømmede over, og skyndte sig, naar hun havde opfattet Noget til sin Trøst og Opbyggelse, ud igjen for at varetage sine Sysler; udentvivl var hun at foretrække for Andre, der paa samme Tid med søvnig Andagt og adspredte Tanker, uden nogen aandelig Følsomhed, hørte paa Prædikenen og forbleve i Kirken indtil Enden. Saa bliver det da derved, at Fattigdommen ikke er nogen troende Sjel til Hinder i dens Gudfrygtighedsøvelse og Christendom, og at intet gudfrygtigt Hjerte har Aarsag til desformedelst at være bedrøvet.

§ 34. Men endnu have vi den vigtigste Trøstegrund tilbage, nemlig, at Gud er de gudfrygtige Fattiges Beskytter, Forsørger og Fader, den Herre Jesus deres Ledsager, Forgjænger og Hjælper, den Hellig Aand deres særdeles Ven og Trøster, de hellige Engle deres beredvillige Tjenere, alle hellige Guds Børn deres medlidende Forbedere, og at om de Intet eie, eller om Alt bliver dem frataget, saa ere de dog visse paa Himmelen og Saligheden. De Fattige høre til Guds Riges privilegerede*) Personer, idet Skriften pleier at sætte Enker, Faderløse, Fremmede og Fattige ved Siden af hinanden og forsikre dem, at Gud fører et særdeles Tilsyn med dem, og at Han ikke vil slippe eller forlade dem. I velbestyrede Byer har man et Fattigvæsen og visse Personer, der skulle sørge for de Fattige og til bestemte Tider uddele Almisser til dem. Disse have nu sine Bøger, hvori de Fattiges Navne ere optegnede, for at Ingen skal blive glemt. Dette er en stor Trøst for de Fattige; men endnu større er den, at den Høieste selv har indført alle gudfrygtige Fattiges Navne i sin Bog, og

*) Privilegium: Forret; privilegeret: som har et Privilegium.

at ingen, han være saa skjult, som han være vil, er glemt hos Ham. Mangen fattig Enke, mangen gudfrygtig Husfader vil tage i Betænkning at lade sig indskrive blandt en Byes Fattige, fordi de undse sig ved sin Fattigdom; men de kunne være forvissede om at Gud kjender dem og har optegnet dem blandt de Fattige, Han har at forsørge. Saasnart et fattigt Barn fødes af trængende, men gudfrygtige Forældre og anbefales med inderlige Bønner til Ham, indfører Han dets Navn i sin Bog. Saasnart et gudfrygtigt Hjerte ved Sygdom, Ildsvaaade, Røveri, Uretfærdighed eller andre Ulykkestilfælder stedes i Fattigdom, bliver han indført blandt de Fattige, som Herren har paataget sig selv at bære Omhu for, hvilket vel er talt paa menneskelig Vis om Gud, Hans naadige Forsyn og faderlige Omsørg, men dog er overensstemmende med Skriften, som vi heri have til Forgjænger.

§ 35. Om det saare betrængte Zion, der troer, at Herren har forladt det, og at Herren har glemt det, siger Gud, at Han ligesaalidt kan glemme det, som en Moder kan glemme sit Barn, og at Han han tegnet det paa begge Hænder (Esai. 49, 14—16.) Om end Jakob er som en ussel Orm og Israel en liden Hob, saa siger dog Herren til ham: „Frygt ikke; thi jeg er med dig; se ikke om til Andre; thi jeg er din Gud; jeg har styrket dig; jeg har hjulpet dig; jeg gjenløste dig (og udvalgte dig til min Eiendom;) jeg kaldte dig ved dit Navn (jeg kjender dig saa godt, at jeg ved at nævne dig ved dit Navn;) du er min (mit Barn, som jeg har antaget mig til Forsørgelse“ — Esai. 41, 10. 14; 43, 1.) Herhen hører det mærkværdige Sted hos Profeten, hvor han sætter denne de Gudfrygtiges Tale, hvormed de trøste hinanden indbyrdes, imod de Ugudeliges Velstand og timelige Lyksalighed: „Herren gav Agt og hørte (om det end undertiden saa anderledes ud,) og der blev skrevet en Ihukommelsesbog for dem, som frygte Herren og tænke paa Hans Navn. Og de skulle være mine, siger den Herre Zebaoth,“ osv. (Mal. 3, 16. 17.) Til de Fattiges og Elendiges Trøst har man endnu mange flere herlige Udsagn, som de burde samle lig Guldkorn og Perler, og indskrive eller lade indskrive i en Bog og altid føre med sig, binde om sig og gjemme som en Krone (Job 31, 36.) Vi ville kun anføre nogle faa til en Prøve. Kong David siger: „Ikke for bestandig skal den Fattige glemmes eller de Sagtmodiges Forventning til evig Tid ikke gaa tilgrunde“ (Ps. 9, 19). Vel synes det en Tidlang, som om Gud ikke agter paa de Fattige, og som om alle deres Bønner, al deres Gudsfrygt og al deres Haab var spildt og gaaet tilgrunde; men her have de Guds Forsikring om at Han ikke kan eller vil glemme dem for bestandig, og at de tilsidst ikke skulle blive beskjæmmede med sit Haab. Paa samme Sted siger han: „Herren er visseligen en Borg for den Fortrykte, en Borg i Nødens Tider“ (V. 10). Om den Fattige og Fortrykte end bor i en daarlig Hytte og et brøstfældigt Hus, saa er dog Herren hans ophøiede Borg, Slot, Fæstning og Tilflugt, som han i Nødens Tid dristig kan tye hen til, og hvor han er vel forvaret og forsørget. Se, hvor er der en ugudelig Hersker paa Jorden, der har en saadan Fæstning som de gudfrygtige Fattige?

§ 36. Til de Fattiges Guldkorn og Perler hører ogsaa dette Skriftsprog: Du ser (o Gud, og ved Alt, hvad der sker i Verden, og kjender ethvert Menneskes Tilstand); thi Du skuer (først og fremst) Nød og Kummer (de Forladtes Bedrøvelse og Elendighed), for at lægge dem i din Haand (Du har forbeholdt Dig de Elendiges Hjælp og Beskjærmelse; de have med alle sine Trængsler og Be-

kymringer overgivet sig til Dig; de have overanvordet sin Sag i din Haand, og Du har ogsaa taget imod den); „til Dig overlader den Elendige det“ (Ps. 10, 14). Dette have de sytti Fortolkere, ligesom ogsaa Forfatteren af den latinske Oversættelse, meget mærkeligen gjengivet ved: Dig, min Gud, er den Fattige tiloversbleven eller efterladt (Tibi derelictus est pauper), for at tilkjendegive, at Verden stedse først vælger og tager de Adelige, Anselige og Rige, men foragter de Fattige og Elendige og lader dem sidde; disse ere da den gode Guds Del; dermed maa Han tage tiltakke, hvilket Han ogsaa saare villigen gjør og bringer det ved sin underlige Styrelse dertil, at Verden bliver beskjæmmet med sine Rige og Anselige, men Han forherliget med sine Fattige og Elendige. Andre oversætte det ikke mindre mærkeligt og derhos mere overensstemmende med den hebraiske Grundtext: Super te relinquet (relinpuere solet) egenus, den Fattige overlader eller befaler Dig (nemlig sin Sag, sin Opholdelse, sin Forsørgelse), saaledes som man maa overlade en Byrde, man ikke kan bære, til en Stærkere. Ligesom en Fader, der ligger for Døden, overgiver sit Barn til en Ven (Ps. 27, 10), — ligesom David efterlod sine Forældre hos Moabiternes Konge og anbetroede dem til ham (1 Sam. 22, 3. 4), — ligesom Moses's Forældre henlagde denne sin Søn i en Kiste ved Floden og maatte overlade ham først til det guddommelige Forsyn og siden til Faraos Datter, da de ikke længere vovede at skjule ham (2 Mos. 2, 3), saaledes overlade de gudfrygtige Fattige enhver Byrde, som de ikke kunne løfte, til sin Gud; den Tilskikkelse, der bliver dem for tung, kaste de paa Ham (Ps. 55, 23); deres Hustru og Barn, som de ikke kunne forsørge, overantvorde de til Ham. Som naar en Enke har et vanskeligt Spørgsmaal eller indviklet Regnskab, hvormed hun selv har gjort sig megen Møie, uden at kunne finde ud deraf, og derfor overgiver det til en lærd og forstandig Sagfører, saaledes forholde ogsaa de Fattige sig med den gode Gud: de kaste al sin Sorg paa Ham (1 Pet. 5, 7). Nogle oversætte det ogsaa ved: Tibi relinquit se pauper, den Fattige overlader sig til Dig, hvilket omtrent er ensbetydende med det Forrige. Naar den Fattige ikke kan komme længere paa dette møisommelige Livs Vei, — naar han intet Raad mere ved og ingen Kræfter, ingen Midler længer har, saa sætter han det til Dig; Du faar se til at bringe ham videre og skaffe Raad og Midler.

§ 37. Dette er visseligen meget dristigt talt, og man forundrer sig medrette over at det dødelige Menneske tør tale saaledes til Gud og om Gud. Men, turde maaske et bedrøvet Hjerte tænke: hvem ved, hvad Gud vil gjøre, — om Han ogsaa anser det saa magtpaaliggende, at Han vil uleilige sig med de Fattige og deres Betleri, deres Sorger og Trængsler og indviklede Sager? Ak jo! Han gjør det gjerne, — som David endvidere siger: Du er den Faderløses Hjælper (det er: alle Elendiges, der er saa forladte som fader- og moderløse Børn:) Du har altid været de Fattiges Trøst, Tilflugt og Beskjærmelse; Du er endnu og vil nok ogsaa blive det; til Dig overlader den Elendige det, efterdi Du er de Faderløses bekjendte og berømte Hjælper, Fader og Raadgiver, — efterdi de have saa mangfoldige Prøver paa den Godhed, Du beviser de Forladte (Ps. 10, 14.) Ligesaa trøsteligt er det, hvad han siger paa et andet Sted: „Jeg er elendig og fattig; Herren vil tænke paa mig“ (Ps. 40, 18.) Mærkeligt er det, at hele Psalmen handler om den hellige Messias, hvem derfor ogsaa disse Ord maa tilskrives, — til den store Trøst for os, at saafremt vi have Samfund med vor dyrebare Frelser i Hans Lidelse, Fattigdom og Elendighed, saa skulle vi ogsaa

være indesluttede med Ham i Hans og vor Guds faderlige Omhu, og at ligesaalidt som Gud kunde forlade denne sin allerkjæreste Søn i Hans Fornedrelse, ligesaalidt kan Han forglemme os, vi maa nu være saa elendige og fattige, som vi være ville. Mærkelig er ogsaa Modsætningen i dette Skriftsprog, hvor de Troendes Elendighed og Fattigdom stilles ligeoverfor Guds Forsorg, det Ene bekræftes og det Andet forsikres: Jeg er elendig og fattig; det ligger for Dagen; det ser Enhver paa mig, og desaarsag foragter Verden mig; men den maa vide, at Herren sørger for mig og allerede tænker paa hvorledes Han skal hjælpe mig; det Første ser den; det Andet troer jeg, og min Tro skal ikke bedrage mig. O, hvor trøsteligt er det ikke for de gudfrygtige Fattige, at Gud tænker paa dem, — at Gud sørger for dem! Jeg skjøttede ikke om at modtage hundred Tusind Daler, nei ikke Alverdens Gods og Skatte til mig og Mine, naar jeg i dets Sted skulde være Guds Omsorg foruden. Hellere vil jeg med dem være fattig og Intet eie, naar jeg kun maa eie og beholde min Gud og Hans Omsorg. Erfaringen lærer mig, at ofte de Rige, som Verden tror vel forsørgede, bliver hurtig og uventet fattige, medens derimod de Elendige og Fattige, som Verden beklager og foragter, komme frem og have Lykken med sig, saa at man maa forundre sig. Jeg har seet, at de Rige (rige Folks Børn) have maattet bede de Fattige (som ved Guds Velsignelse have hævet sig fra smaa Kaar til Velstand) om Brød. Jeg ved derfor ikke, hvorledes man skulde kunde gjøre sine Børn rigere end ved at lære dem at kjende Gud og betro dem til Hans Forsorg. Ei heller indser jeg, hvorfor jeg ikke skulde foretrække at være elendig og fattig, men indesluttet i Guds Forsorg fremfor at have overflødigt Gods og mange Penge, men være udelukket fra Guds Forsorg.

§ 38. Og at Gud troligen sørger for de Fattige og virkelig er deres Ven og Beskytter, det er let at bevise. Man kan ikke uden Forundring læse, hvor hyppigt Han i sin Lov taler om dem og foreskriver, hvad der tjener til deres Beskjærmelse, Trøst og Opholdelse. Du skal, siger Han til sit Folk, ikke bøie Retten for den Fattige hos dig (for din fattige Broder og Næste) i „hans Sag" (2 Mos. 23, 6). „Ingen Enke eller Faderløs skulle I plage. Dersom du plager dem, naar de da raabe til mig, saa skal jeg visseligen høre deres Raab. Dersom du laaner mit Folk Penge, nemlig den Fattige hos dig (læg Mærke til at den gode Gud kalder de Fattige i Særdeleshed sit Folk og taler for dem, som de, der fortrinsvis tilhøre Ham), da skal du ikke være imod ham som en Aagerkarl; I skulle ikke paalægge ham Rente" (2 Mos. 22, 22. 23. 24) „Naar der er hos dig en Fattig, en af dine Brødre, i dine Stæder i dit Land, — — da skal du ikke gjøre dit Hjerte haardt og ikke lukke din Haand for din fattige Broder; men oplade din Haand for ham skal du, og laane ham skal du, hvad der er nok for hans Trang, det, som ham fattes. Thi Fattige skulle ikke ophøre at være i Landet; derfor byder jeg dig og siger: du skal oplade din Haand for din Broder, for den Trængende hos dig og for den Fattige hos dig i dit Land" (5 Mos. 15, 7. 8. 11). Han befol derhos, at Landet skulde blive liggende udyrket og utilsaaet hvert syvende Aar, og det Korn og de andre Frugter, som da voxte af sig selv, skulde man ikke høste og indsamle; men det skulde overlades til de Fremmede, Daglønnerne, Tjenerne og andre Fattige (2 Mos. 23, 11; 3 Mos. 25, 5. 6); i andre Aar, da man saaede, skulde Hans Folk ikke under Ind-

høstningen afskjære alt Korn paa Enderne af Ageren, ei heller nøie opsamle alt det Skaarne og ikke gaa tilbage for at hente et Kornbaand, som kunde være glemt paa Marken; det skulde ikke holde Efterhøst i sine Vingaarde og ikke samle de affaldne Bær og Druer, ei heller ryste Olietræet to Gange, om maaske nogle Oliven vare blevne siddende igjen, men unde de Fattige og Fremmede det (3 Mos. 19, 9; 23, 22; 5 Mos. 24, 19 flg.). Til disse Bud hører ogsaa, hvad Herren siger gjennem Profeten Esaias: „Bør dig ikke at dele dit Brød med den Hungrige, og skal du ikke lade den Elendige, ja Ynkværdige komme i dit Hus? Naar du ser en Nøgen, skal du klæde ham og ikke skjule dig fra dit Kjød" (Kap. 58, 7). Hvor fortørnet Han blev, da Hans Folk blandt andre Synder ogsaa henfaldt til Ubarmhjertighed mod de Fattige, derom vidne forskjellige Steder hos de hellige Profeter. „Hvorfor" siger Han (Esai. 3, 15, jfr. Ezek. 22, 29; Amos 8, 4. 5; Mal. 3, 5), „sønderstøde I mit Folk (se, Han kalder atter her de Fattige i Særdeleshed sit Folk, hvilket sees af det foregaaende Vers: den Fattiges Rov er i Eders Huse) og sønderknuse de elendige Personer? „Hvor hjerteligt den Herre Jesus i den nye Pagt har sørget og talt for de Fattige, sees af forskjellige Steder i de evangeliske Beretninger. „Giv den, som dig beder," siger Han, „og vend dig ikke fra den, som vil laane af dig" (Matth. 5, 42). „Sælger, hvad I have, og giver Almisse! Gjører Eder Poser, som ikke blive gamle, en uforgjængelig Skat i Himlene! Naar du gjør et Gjæstebud, da indbyd Fattige, Krøblinger, Halte, Blinde; saa skal du være salig; thi de have ikke at betale dig igjen; men det skal gjengives dig i de Retfærdiges Opstandelse" (Luk. 12, 33; 14, 13. 14). Dette udtaler Han endnu tydligere paa andre Steder, idet Han forjætter, at alt hvad Godt der er gjort imod de Fattige, det vil Han paa den yderste Dag betragte som gjort imod Ham selv (Matth. 25, 35, 40). Heraf vil man nu kunne forstaa, hvorfor jeg ovenfor henførte de Fattige til Guds Riges privilegerede Personer, nemlig, fordi Han har givet saamange Forskrifter angaaende dem og i Særdeleshed kaldet dem sit Folk.

§ 39. Ikke mindre har Gud til alle Tider i Gjerningen bevist, at Han er de Fattiges Ven og Beskytter: Jakob var nødt til at vandre med en Stav til et fremmed Land; Josef blev solgt af sine Brødre og som Træl ført til Egypten; ihvorvel nu vistnok Herren allerede tilforn holdt Øie med disse udvalgte Venner, saa var det dog først, efterat de vare blevne fattige, at Han ret for Alvor tog sig af dem og beviste dem sin underfulde Miskundhed. Hvor fattig og elendig Naomi tilligemed Ruth kom tilbage fra Moabiternes Land, derom vidne hendes Ord: Kalder mig Mara (Bitterhed); thi den Almægtige har gjort det saare bittert for mig. Med fulde Hænder drog jeg bort; men med tomme Hænder har Herren ladet mig vende tilbage, ligesom ogsaa det, at Ruth efter de Fattiges Vis maatte gaa ud at sanke de overblevne Ax paa Marken; men Herren tog sig af hende og forsørgede hende rigeligen ved Hjælp af Boas (Ruth 1, 20. 21; 2, 2 flg.; 4, 13). Hvilket fattigt Barn var ikke Esther! og se Herren, de Fattiges Fader, gjorde hende til en Dronning (Esth. 2, 7. 17). Hvor fattige vare ikke Josef og Maria, vor allerkjæreste Frelsers Forældre, og se, de Vise fra Østerland maatte komme og oplade sine Skatte for Jesusbarnet og bringe dem Reisepenge til deres Flugt til Egypten. Dog, I ønske maaske at høre nyere Exempler paa Guds Godhed imod de Fattige; men hvo kan fortælle dem alle? Hvor er en Stad, en Flække eller en Landsby, hvor ikke Gud har be-

vist og endnu dagligen beviser, at Han er de Fattiges Ven og Fader? Er der vel Nogen iblandt os, som have levet en Tid her i Verden, der ikke har seet og erfaret, at Gud sørger underligen og naadigt for de gudfrygtige Fattige? Ja, hvor Mange er der vel ikke iblandt os, der maa nævne og fremstille sig selv som Exempler paa fattige Faderløse, Enker og Fremmede, mod hvilke Gud har bevist sit naadige Forsyn! Maa ikke Mange af os sige: Kommer, hører, og jeg vil fortælle, alle I, som frygte Gud, hvad Han har bevist min Sjel! Jeg var et fattigt Barn, forskudt og forladt, og Han har taget imod mig; jeg var en Faderløs og min Moder en bedrøvet Enke, og Han har været min Moders Mand og min Fader. Jeg var en fattig Skoledreng, og Alt, hvad jeg eiede, var en luvslidt Kappe, nogle daarlige Klæder og endel halvtsønderrevne Bøger, og Han har gjort mig til Magister, Doktor, Præst, Borgermester, Raadsherre osv. Jeg var en fattig Tjener, og Gud har gjort mig til en rig Handelsmand. Jeg var en fattig Haandværkssvend og kunde bære hele min Formue paa Ryggen og skjule den under min Kappe, og Gud har skjænket mig et eget Hus og deri allehaande Gods og Gaver. Jeg var en fattig Pige og Gud har gjort mig til en formuende Kone.

§ 40. For imidlertid at tjene de bedrøvede Hjerter alt hvad jeg ved og formaar, vil jeg fortælle Et og Andet og tvivler ikke om at dersom et Par gudfrygtige Venner herved maatte finde sig foranledigede dertil, ville de letteligen selv finde flere. I en By i mit Fædreland levede en gudfrygtig Præste-Enke med fem smaa Børn, og saasom hendes ligeledes gudfrygtige Mand kun havde efterladt hende lidet Forraad i Huset, havde hun Aarsag til at holde desto mere fast ved Gud og alene forlade sig paa Hans Godhed. Denne Kone erfarede ofte, at Gud er de Fattiges Forsørger og de Faderløses Fader og Hjælper, hvorpaa jeg allerede paa andre Steder har fortalt endel Exempler og endnu, om Gud vil, ved Leilighed skal anføre flere i det Følgende. Da hun engang hverken havde mere Mel eller flere Penge tilbage, bød hun sine Børn at bede og undlod hellerikke selv at gjøre, hvad der sømmer sig en Enke, der ingen Trøst, ingen Hjælp ved uden hos Gud. Hendes Stikblad*) var, at hun pleiede at sige i Nøden, naar hun talte med Gud: „Dig foreholder mit Hjerte dit Ord: Søger mit Ansigt! — dit Ansigt, Herre, søger jeg. Skjul ikke dit Ansigt for mig; — — min Hjælp er Du; opgiv mig ei; og forlad mig ei, min Frelses Gud!" (Ps. 27, 8. 9). Herre, hvor skal jeg hen med min Nød uden til Dig, der ere de Troendes eneste Hjælper i Nøden? osv. Efter denne Bøn gaar hun ud af sit Hus hen til en Slægtning, der ogsaa var Enke, for at tale med hende og, som hun pleiede at sige, græde sig mæt. Der traf hun en Mand fra Landet, som havde været ved Møllen og ladet male nogle Sække med Rug. Til sin største Forundring havde han ikke været istand til at faa Melet i de Sække, hvori han havde havt Kornet, hvor meget han end anstrengte sig derfor, men havde maattet laane et Pudevar af hin Enke og tømme sin Overflod deri. Som han nu havde taget sig en Bid Brød og en Læskedrik hos sin Værtinde, kom Præste-Enken til. Manden saa, at hun var bedrøvet, og da han vidste, at hun var Præste-Enke (hvorvel han ingen egentlig Kundskab havde om hendes Fattigdom), talte han med sin Kone og aabenbarede for sin Værtinde, at han gjerne ønskede at forære Præste-Enken dette Mel, som Gud havde givet ham tilovers, dersom hun ikke vilde forsmaa det. Om hun ved at

*) det Blad under Kaardefæstet, der tjener til at beskytte Haanden mod Hug.

blive underrettet om dette Tilbud med Glæde erkjendte og modtog sin Guds Miskundhed, henstiller jeg til alle gudfrygtige og i Korset øvede Hjerter at slutte sig til. Hun pleiede tillige at tilføie, at dette Mel havde havt en særdeles Velsignelse med sig, idet hun fik flere Brød deraf end hun troede, og det gjør mig sandelig ret ondt, at jeg ikke længer husker Tallet paa dem, hvilket hun vidste; Navnet paa Manden og det Sted, hvor han boede, saavelsom de andre Omstændigheder kommer jeg derimod nøie ihu.

§ 41. I min Menighed og mit Nabolag lever endnu en Enke, der pleier at fortælle Følgende med Taarer. I de sidste haarde Krigstider, da Kornet ofte var meget dyrt, og hendes Mand var omkommen ved et sørgeligt Fald og havde efterladt hende i Fattigdom med fem Børn, maatte hun ernære sig kummerligen med Haandarbeide, hvortil hun ogsaa tidlig havde vænnet sine Smaa. Engang var hendes Meltønde mestendels tom, og da hun saa efter, fandt hun neppe Saameget deri, at hun troede at kunne bage et Brød deraf. Hun lavede imidlertid en Deig af det ubetydelige Mel, hun havde, og da det efter hendes Formening kun vilde give et lidet Brød, vilde hun ikke bringe det til Bageren, men ophedede sin Kakkeloon og satte Brødet ind i den. Da det havde staaet sin Tid, vilde hun tage det ud, saasom det led til Spisetiden og hendes Børn krævede Brød; hun fandt imidlertid, at det var vokset og blevet saa stort, at hun ikke kunde faa det helt ud af Ovnen, men maatte kløve det og saaledes tage det ud. Hun forundrede sig og takkede Gud med Glæde for Hans Velsignelse, hvorved hun opholdt Livet, saalænge til hun atter fik fortjent og indkjøbt Noget.

§ 42. De flere lignende Tildragelser, jeg kjender, vil jeg imidlertid opsætte til en anden Tid og endnu kun anføre et Par Exempler af en udenlandsk Theolog.*) Denne fortæller at have hørt af en gudfrygtig Præst, at da Landskabet Lancashire i England sukkede under en stor Dyrtid og Hungersnød, led ogsaa hans Fader med sit Hus saaledes derunder, at de ikke mere havde noget Brød. Da han nu intet Raad vidste, gik han efter sin Sædvane til Kirken i Bedetimen. Efter forrettet Gudstjeneste og Bøn staar han op og vil gaa hjem, men bliver var, at der i den nærmeste Stol ligger et stort Brød; hvorledes det var kommet did, og hvem der havde bragt det derhen, ved Gud; han modtog det imidlertid som en af Gud beskaaren Gave med megen Tak og Glæde og vederkvægede dermed sig selv og sine Husfolk. Den samme Forfatter beretter følgende Tildragelse. Der var en fattig, men meget gudfrygtig Landmand, der havde en gjerrig og uretfærdig Adelsmand til Nabo, som tilføiede ham megen Overlast og berøvede ham hans Gods. Herover sukkede han vel til Gud; men da han ikke strax fornam nogen Hjælp, tænkte han i sit Hjerte, at Gud madtte være død (ligesom David siger: „Er det for bestandig forbi med Guds Miskundhed? er Hans Ord forsvundet fra Slægt til Slægt? Har Gud glemt at være naadig?“ osv. (Ps. 77, 9. 10), saaledes har formodentlig ogsaa han sagt: Er da Gud død? eller har han forglemt at hjælpe de Elendige og Fortrykte, som raabe til Ham?); thi han havde ofte tilforn erfaret Guds underfulde Godhed og naadige Hjælp og kunde saaledes ikke forstaa, hvorledes det gik til, at hans Bønner dennegang Intet udrettede. Som han nu gik og bar paa slige sørgmodige Tanker, mødte han en gammel Mand, der leverede ham et Brev og bad ham at overbringe det til den ovennævnte

*) Engelskmanden Nehem. Roger.

uretfærdige Adelsmand, hvilket han ogsaa gjorde. Saasnart Adelsmanden havde gjennemlæst det, blev hans Hjerte rørt; han følte sig kraftigt overbevist om at han havde gjort sin fattige Nabo Uret og tilbagegav ham strax frivilligen, hvad han utilbørligen havde frataget ham. Den Fattige forundrede sig og udbrød: Nu ser jeg, at vor Gud vel kan synes at sove, men ikke kan dø. Nu, saadanne Tildragelser ville vi maaske finde paa en Gang forunderlige og trøstelige, fordi vi aldrig tilforn have hørt dem. Men ligesom Theologerne sige, at det Under, som vor Frelser gjorde ved Brylluppet i Kana, idet han frembragte en kostelig Vin af Vand, det gjør han endnu hvert Aar, og at Han endnu den Dag idag, som Han gjorde to Gange i Ørkenen, skaber Brød til mange Tusind Mennesker, velsigner og formerer det, saaledes kan ogsaa jeg ved denne Leilighed sige, at Gud stedse fremdeles bespiser, læsker, forsørger, beskjærmer og redder de gudfrygtige Fattige, Enkerne og de Faderløse. Naar de have tilbragt mange Aar i Fattigdom, — naar deres Børn er blevne store, — naar saamegen Kummer, Nød og Trang er overstaaet og borttagen, saa vide de ikke selv at sige, hvorledes det er gaaet til, men maa kun tilstaa, at Guds Naade og skjulte Velsignelse har gjort det Altsammen. Saaledes blive nu kun de aabenbare og haandgribelige Undere af Guds Godhed bemærkede; de andre derimod, der ske lønligen og ubemærkt, agter man ikke paa. Men hvad enten vi nu lægge Mærke dertil eller ikke, saa er og bliver dog Gud altid de gudfrygtige Fattiges Beskytter og Ven og en Frelser for dem, der sætte sin Lid til Ham. „Sol og Skjold er den Herre Gud; Naade og Ære giver Herren; Han negter ikke dem noget Godt, som vandre i Ustraffelighed. Herre Zebaoth, saligt er det Menneske, som forlader sig paa Dig“ (Ps. 84, 12. 13).

§ 43. Men lader os gaa videre i disse trøstelige Betragtninger! Jeg sagde, at den Herre Jesus er de gudfrygtige Fattiges Selskabsbroder, Forgjænger og Hjælper. Dette er aabenbart og ligger klart for Dagen. Han blev født i Fattigdom, levede i Fattigdom og endte ogsaa deri sit hellige Liv. Bekjendt er det, hvad Han selv siger: „Rævene have Huler og Himmelens Fugle Reder; men Menneskets Søn har ikke Noget, hvortil Han kan hælde sit Hoved“ (Matth. 8, 20), — og Hans Apostel: „I kjende vor Herres Jesu Christi Naade, at Han for Eders Skyld blev fattig, da Han var rig, for at I ved Hans Fattigdom skulde blive rige“ (2 Kor. 8, 9). Saaledes har da den Herre Jesus selv forsøgt, velsignet, helliget og æret Fattigdommen. O hellige og dyrebare Samfund, der har Christus til Deltager og Hoved! O søde og salige Byrde, som Jesus har baaret! Man har paa mange Steder saakaldte Advocati pauperum eller Talsmænd og Sagførere, der maa tjene de Fattige og føre deres Sager for Intet; disse maa nu gjøre, hvad de kunne og ville, saa er det dog vist, at alle gudfrygtige Fattige have en Advokat i Himmelen, der tager sig troligen af dem, sørger, taler og beder for dem og fører deres Sag imod deres Fiender og Fornærmere, og efterdi den Herre Jesus ved, hvorledes fattige og nødlidende Mennesker er tilmode, saa tager Han sig deres Nød desto dybere til Hjerte. Da meget Folk engang havde dvælet tre Dage hos Ham i Ørkenen og imidlertid kun havde nydt Lidet, sagde Han: „Mig ynkes inderligen over Folket,“ osv. (Mark. 8, 1. 2). Under Forklaringen af disse Ord siger en gudfrygtig Lærer*): Herren føler disse Menneskers Hunger i sit ømme og hellige Hjerte; det er en herlig Trøst. Saaledes føler Han endnu al vor Legems-

*) Joh. Arnd., Postil, 7de Sønd. efter Trefoldighed.

og Sjelenød; Han har endnu det samme venlige, faderlige og broderlige Hjerte. — — Ligesom nu Christus, vor Herre, føler og fornemmer vor Nød, saaledes fornemme vi til Sjel og Legem Hans Kraft og Trøst, som Psalmen siger: „Mit Hjerte og mit Kjød, de raabe med Fryd til den levende Gud." Ja visseligen fornemmer den Herre Jesus de Nødlidendes, Hungriges, Bedrøvedes og Fattiges Bekymring i sit Hjerte, efterdi Han er vort Hoved og vi Hans Lemmer; vi ere en Aand og et Legeme med Ham; men naar Han fornemmer den, saa vil Han ogsaa bringe Trøst og Hjælp; Han maa forbarme sig over dem; Han maa hjælpe.

§ 44. Herom have vi endvidere trøstelige Beretninger. Da Peter, den fattige Fisker, havde arbeidet forgjeves den ganske Nat, kom Herren om Morgenen til ham, betjente sig af hans Skib istedetfor en Prædikestol for at lære Folket, som stod paa Stranden, bød ham derpaa at kaste sit Garn ud til et Dræt og skjænkede ham en saadan Mængde Fisk, at han ikke vidste, hvor han skulde gjøre deraf (Luk. 5, 5 flg.). Efter sin glædelige Opstandelse kom Han om Natten til sine Disciple, og for desto bedre at overbevise dem om at Han virkelig var opstanden, spurgte Han dem, om de havde Noget ved Haanden at æde, og da de rakte Ham et Stykke stegt Fisk og Honningkage, tog Han det og aad det i deres Paasyn (Luk. 24, 41 flg.). Evangelisten siger, at de gave Ham et Stykke af en stegt Fisk og af en Honningkage; jeg holder for, at disse Stykker Fisk og Honningkage vare blevne tilovers fra Disciplenes Aftensmaaltid, og at de bøde Herren dem i Mangel af noget Andet, og Han tog ogsaa gjerne tiltakke dermed; de Stykker, som Disciplene havde levnet, vare Ham ikke modbydelige; Han væmmedes ikke derved, ligesom det ogsaa er troligt, at Herren, efter at Disciplene paa Hans Befaling havde samlet og forvaret de overblevne Stykker af de fem Bygbrød, hvormed Han havde bespist den store Mængde i Ørkenen, senere en Tidlang betjente sig og spiste heraf tilligemed Apostlene (Joh. 6, 12. 13; Mark. 8, 8). Da Peter, Thomas og andre af Hans Disciple vare gangne hen at fiske og den Nat Intet havde fanget, stod Herren aarle om Morgen ved Strandbredden og sagde til dem: Børnlille! have I Noget at spise? bød dem derpaa at udkaste Garnet til den høire Side af Skibet, hvorefter de fangede en stor Mængde Fisk. Siden fandt de en Kulild liggende og Fisk liggende derpaa og Brød, saa at Herren altsaa selv havde beredt Maaltidet for dem og, som enkelte Fortolkere af gyldige Grunde antage, endnu engang selv spiste med dem (Joh. 21, 3 flg.). Alt dette har jeg anført i den Hensigt, at vi skulle se, hvorledes Herren før og efter sin Opstandelse tog sig af de Fattige, ikke formaaede deres simple Mad, spurgte efter deres Tilstand, erstattede deres Mangel, beredte deres Maaltid, mættede og vederkvægede dem og derved lærte os, at Han stedse og altid vilde være og blive de Fattiges Ven og Hjælper.

§ 45. Det samme Sind har ogsaa den Hellig Aand, alle bedrøvede Hjerters Trøster, der især deleshed hos gudfrygtige Fattige herliggjør sig ved sin Naade og Trøst, som man kan se deraf, at de ofte i sin Trang ere langt frimodigere og gladere end de Rige med sit overflødige Gods; de have et uforfærdet Mod, et trøstigt og fornøiet Hjerte. Den hellige Apostel Paulus var jo saare fattig og maatte næsten bestandig drages med Hunger og Kummer; ikkedestomindre siger han: „Vi rose os af Haab om Herlighed hos Gud; vi rose os af Trængslerne; vi rose os i Gud" (Rom. 5, 2. 3. 11). Den ædle Sjel havde ingen Penge, intet Hus, intet Forraad at rose sig af; men han havde noget Bedre, no-

get Større. Træd frem Verden, og ros dig ogsaa du; ros dig af dit Gods, dine Klæder, din Slægt, dine Venner, din Ære, din Magt, din Herlighed; hvad er det dog imod Apostelens Ros? En tom Lyd, en Skygge, en Drøm. Og, hvad mere er han siger: „Jeg er fyldt med Trøst; jeg har en overvættes stor Glæde i al vor Trængsel; jeg er vel tilfreds i Skrøbeligheder, i Forhaanelser, i Nød, i Forfølgelser, i Angester" osv. (2 Kor. 7, 4; 12, 10). Han vidner ogsaa om Ebræerne, „at de skikkede sig med Glæde deri, at man røvede deres Gods" (Ebr. 10, 34). Om Hertug Johan Frederik, Kurfyrste af Sachsen, fortælle Historieskriverne, at da man havde frataget ham alle hans Bøger i hans Fængsel og negtet hans Præster Adgang til ham, sagde han smilende: lad dem fratage mig Saameget, de ville; men det ved jeg for vist, at om de end fratage mig Alt, saa kunne de dog ikke fratage mig min Herre Jesum, der bor i mit Hjerte, og det evige Liv, som Han har forhvervet mig med sit Blod. Luther var en fattig, forhadt og af Djævelen og Verden forfulgt Mand; men desuagtet var han stedse meget frimodig, som han ogsaa selv etsteds siger: Gud har givet mig et frit Mod og trøstigt Hjerte; det skulle alle mine Fiender med al sin Ondskab ikke fratage mig. Til sin Ven Staupits skriver han: „Hvad mine forbitrede Fiender angaar, som haardeligen true og efterstræbe mig da ved jeg ikkun at svare med Reuklins Ord: Qui pauper est, nihil timet; nihil potest perdere (den, som er fattig, frygter ikke for Noget; thi han har Intet at tabe). Jeg har hverken Gods eller Penge, attraar ei heller nogen af Delene; — — det Eneste, jeg endnu har tilbage, er mit usle Legeme, der er svækket ved mange og idelige Farer og Ulykker; lad dem dræbe det ved List eller Magt (Gud til en Tjeneste); dermed gjøre de mig sandelig ingen stor Skade; de forkorte kun mit Livs Tid en Time eller to og hjælpe mig desto før op til Himmelen. Jeg lader det være mig nok, at jeg i min kjære Herre Jesus Christus har en sød Frelser og trofast Ypperstepræst; Ham vil jeg love og prise, saalænge jeg lever," osv. Paa offentlig Prædikestol sagde han til sine Tilhørere: „Om Kurfyrsten af Sachsen eller ogsaa I affaldt fra mig, saa vilde alligevel jeg for mit Vedkommende vide at holde fast ved Christo; er Han med os, saa er det ligesaa meget, om Kurfyrsten af Sachsen eller selve Keiseren falder fra mig, som om der faldt et Haar, af mit Hoved." Man fortæller om en gudfrygtig Mand, at da en fiendtlig Hob overfaldt ham paa hans Gaard og aldeles udplyndrede ham, sagde han bagefter smilende: Nei, se engang, hvor de Karle slæbe paa mine Sorger! Hvorfra kommer denne Frygtløshed og Frimodighed hos slige fattige og forfulgte Mennesker? Det lærer Apostelen os, idet han siger. „Guds Kjærlighed er udøst i vore Hjerter ved den Hellig Aand, som er os given. Den samme Aand vidner med vor Aand, at vi ere Guds Børn; Han kommer vor Skrøbelighed til Hjælp og træder frem for Gud i vort Sted med uudsigelige Sukke" (Rom. 5, 5; 8, 16. 26).

§ 46. De hellige Engle ere ogsaa de gudfrygtige Fattiges særdeles Venner og redebonne Tjenere. Da Jakob med en Stav maatte vandre fra sin Faders rige Hus ud i Landflygtighed, saa han de hellige Engle stige op og ned paa Himmelstigen (1 Mos. 28, 12). En Engel bringer den hungrige og tørstige Elias Mad og Drikke i Ørken og vederkvæger ham (1 Kong. 19, 5, 6). I den engelske Historie læser man, at Biskoppen af Norvich ofte lod en gudfrygtig Mand ved Navn Robert Samuel ligge i Fængslet to til tre Dage uden Mad og Drikke, saa at han næsten vansmægtede af Hun-

ger. Da han nu engang var indslumret af Mathed, fremstillede der sig En i hvid Skikkelse for ham og sagde: Samuel! Samuel! vær ved godt Mod; thi fra denne Dag skal du hverken hungre eller tørste mere, og virkelig følte han heller ingen Hunger eller Tørst mere fra den Tid af indtil den Dag, han blev brændt. At de hellige Engle bare den fattige Lazarus's Sjel efter hans salige Død hen i Abrahams Skjød, er velbekjendt af vor Frelsers Beretning (Luk. 16, 22). Og at derhos alle hellige Guds Børn ere de Fattiges og Elendiges Forbedere, vil Ingen negte, efterdi de Forfulgte, de, som ere i Nød og Fare, de Bedrøvede og Modfaldne, Enker og Faderløse, de Elendige, Forladte og Trøstesløse indesluttet i alle velaffattede Kirkebønner, og jeg kan ikke forestille mig, at der skulde være nogen troende Sjel, som ikke flere Gange om Dagen tænker paa sine bedrøvede Medchristne og med Sukke og Bønner hjerteligen anbefaler dem og deres Fattigdom, Nød og Trængsel til den fælles Hjælper i Nøden og den gode himmelske Fader, ligesom jeg ikke forstaar, hvorledes en sand Christen skulde kunne spise uden at tænke paa de Fattige, der Intet have kunnet tilberede til sig, eller hvorledes han skulde kunne indslumre uden at ihukomme dem, der gaa tilsengs med Bedrøvelse, Kummer og Hjertesorg, og uden at anraabe Gud om Trøst og Hjælp for dem.

§ 47. Og have og beholde de gudfrygtige Fattige endelig intet Andet, saa eie de dog Himmelen og den evige Salighed. De ere allerede i denne Verden salige efter Troen og Haabet (Rom. 8, 24); de besidde Guds Barnerets Herlighed; de ere kaldte til Jesu Christi Samfund; de nyde, som ovenfor berørt, den Hellig Aands Trøst. Vel er der i denne Verden en stor Forskjel mellem Menneskenes Børn, og det har behaget den Høieste at gjøre den Ene rig og den Anden fattig, den Ene høi og anselig og den Anden lav og foragtet; men hvad det Aandelige, Himmelske og Evige angaar, da er her ingen saadan Forskjel; her ere vi Alle lige berettigede; her have vi Alle en Gud, en Fader, en Frelser, en Talsmand, en Daab, en Nadverd, en Tro, hvilken sidste den hellige Apostel Peter derfor kalder „samme dyrebare Tro" — 2 Ptr. 1, 1), saasom den ene Christnes Tro, hvad enten han er rig eller fattig, gjælder ligesaa meget for Gud som den Andens, naar den kun er sand og ikke forfeiler den Herre Jesum, som sit Midtpunkt og sin Naadethrone. Og ligesom Solen med sit Lys og sin veldædige Indflydelse beskinner og frugtbargjør den lave Viol, der holder sig ved Jorden og saa at sige skjuler sig under sine Blade, den skrøbelige Humlerante og den vaklende Vinstok, der ikke kunne holde sig opreiste og bestaa uden Stænger og Støtter, samt Rosenbusken, uagtet den er fuld af Torner, ligesaavelsom de høie Lilier, Æble,- Pære- og Æbletrær, saaledes er ogsaa Guds saliggjørende Naade i Christo Jesu aabenbaret for alle Mennesker, og alle Troende, deriblandt ogsaa de Fattige og Elendige, kunne rigeligen og saligen nyde Godt deraf. Mærkværdigt er det, at Guds Aand saavel, hvor Han taler om de Rige, som hvor Han taler om de Fattige, tilføier: „i denne (den nærværende) Verden". Saaledes siger den hellige Paulus: „Forkynd dem, som ere rige i den nærværende Verden, at de ikke skulle hovmode sig," osv. (1 Tim. 6, 17), og den hellige Jakob: „Har Gud ikke udvalgt dem, som ere fattige i denne Verden, til at vorde rige i Troen og Arvinger til det Rige, hvilket Han har lovet dem, som Ham elske?" (Jak. 2, 5) hvormed udentvivl tilkjendegives, at en saadan Forskjel og Tilstand ikke strækker sig videre og ikke gjælder andetsteds end i det Timelige og Forkrænkelige, og at de

Rige desuagtet kunne være fattige i det Aandelige og de Fattige rige, hvilket paa den ene Side tjener de Rige til en Advarsel om ei at stole paa det forgjængelige Gods og hovmode sig deraf, efterdi det ikke vil følge med dem ud af denne Verden, og paa den anden Side yder de Fattige den Trøst, at de ikke skulle være synderligt bedrøvede over sin Nød og Trang, saasom de vide, at den kun i denne Verden vil besvære dem.

§ 48. Hos de katholske Forfattere læser man, at der af den, som vil erholde Aflad, fordres tre C' er i det latinske Sprog, nemlig Contritio, Confessio og Contributio (istedet herfor kunde man i vort Sprog sætte tre B'er nemlig Bod, Bekjendelse og Betaling), hvorfor det i Taxa poenitentiaria (en Bog, der indeholder Taxt paa alle Synder og hvor Meget der skal erlægges i Bod for dem til det pavelige Skatkammer) heder: Pauperes, puia non habent, ideo non possunt consolari (da de Fattige Intet eie, kan man hellerikke trøste dem). Isandhed en daarlig Trøst for de Fattige. Men som Træet er, saa er ogsaa Frugterne. Fik Simon Petrus se dette Marked, vilde han udentvivl atter optændes af gudelig Nidkjærhed og sige: „Dine Penge være forbandede tilligemed dig, fordi du mener at kunne erhverve den Guds Gave for Penge"! (Ap. Gj. 8, 20) I den Herres Jesu Rige lyder det helt anderledes; Han siger, „at Han er sendt til at prædike Evangelium for de Fattige og Elendige; Han tilbyder Alle for Intet og uden Penge Vin og Melk", det er: rig og kraftig Trøst til Hysvalelse for deres Sjele (Esai. 61, 1; Matth. 11, 5; Esai. 55, 1; Joh. 7, 37); ja Han priser de gudfrygtige Fattige salige, idet Han siger: Salige er de Fattige i Aanden (de, som have en ydmyg og sønderknust Aand, agter sig selv med alle sine Evner og Gaver for Intet, søge al sin Rigdom og Storhed i Guds Naade i Christo Jesu, er vel tilfredse med Guds hellige Villie, bære taalmodigt sin Fattigdom og andet Kors, osv.); „thi Himmeriges Rige er deres" (Matth. 5, 3), ligesom ogsaa den hellige Apostel siger om sine Ebræere, hvis hele Eiendom var bleven dem frarøvet: „I have i Eder selv et bedre og blivende Gods i Himlene" (Ebr. 10, 34), og, som ovenanført (§ 19), Jakob, „at Gud har udvalgt dem, som er fattige i denne Verden, til at vorde rige i Troen og Arvinger til det Rige, hvilket Han har lovet dem, som Ham elske (Jak. 2, 5).

§ 49. Og hvad mere er: de gudfrygtige Fattige kunne ei alene være forvissede om Himmelen for sig selv, men ogsaa optage Andre, sine Venner og Velgjørere, deri — efter vor Frelsers udtrykkelige Ord: „Gjører Eder Venner ved Uretfærdighedens Mammon, at, naar I skilles herfra, de skulle optage Eder i de evige Boliger"! (Luk. 16, 9) Hvorledes dette er at forstaa, anser jeg det ufornødent at forklare vidløftigt her, efterdi det allerede er skeet paa et andet Sted i dette Værk; imidlertid er det en stor Trøst for de Fattige, at deres Vidnesbyrd paa Herrens store Dag skal gjælde saameget hos Ham. Saa er da altsaa Herren selv i dette og hint Liv de Fattiges Del, som Han fordum sagde om Leviterne i den gamle Pagt (4 Mos. 18, 20; 5 Mos. 10, 9; 18, 1. 2), og de kunne med stor Sikkerhed gladeligen sige: „Herren er min tilfaldne Del og mit Bæger; en Lod tilfaldt mig, som er blandt de liflige, og en Arv, som behager mig" (ja vist! Gud selv maa vel være en liflig og behagelig Arvelod! — Ps. 16, 5-6). „Hvem har jeg i Himmelen? og lige med Dig har jeg ikke Lyst til Noget paa Jorden. Forsmægter end mit Kjød og mit Hjerte, saa er Gud mit Hjertes Klippe og min Del evindelig" (Ps. 73, 25, 26).

§ 50. Nu da, I gudfrygtige Fattige, jeg har hidtil bestræbt mig for ligesom

at overøse og allevegne omgive Eders Hjerter med rig Trøst, for at de hverken skulle falde hid eller did, men leve og dø tilfredse, rolige og glade i sin Guds Godhed. Hjælp, min Herre Jesus, at jeg formedelst din Naade maa opnaa min hellige Hensigt og i disse vanskelige Tider husvale ret mange bekymrede Mennesker og opmuntre dem til et frimodigt Haab i Gud. Jeg haaber ogsaa, at der i denne Fremstilling er lagt en Grundvold og samlet et Forraad, hvormed vi skulle kunne trøsteligen besvare Alt, hvad det sorgfulde Hjerte maatte indvende. Hvi sørger du da? hvi græmmer du dig, du christelige, gudelskende Sjel? Ak, siger du, jeg er fattig! Hvad hører jeg? et Guds Barn, en Jesu Christi Brud, den Hellig Aands Yndling, Klientinde*) og Veninde og en Himmeriges Arving klager over Fattigdom! Er da den fattig, som eier Gud og Hans Naade, Jesum og Hans Samfund, den Hellig Aand og Hans Trøst, Himmelen og al dens Glæde og Salighed? Ja, siger du, jeg taler om legemlig Fattigdom og Mangel paa timeligt Gods. Er da vel de saameget værd som at et Guds Barn skulde være bedrøvet og græmme sig for deres Skyld? Have vi da ingen anden og bedre Eiendom end den forgjængelige? Hvad er Verden? sagde nylig en gudfrygtig Frue paa sin Dødsseng; er den vel værd at tænke paa? Guds Aand kalder det forgjængelige Gods den forføriske, den uvisse Rigdom, sammenligner det med Dynd og Torner og siger, at det medfører overmaade stor Fare for at tabe det himmelske og evige Gods (Mark. 4, 19; 1 Tim. 6, 17), og alligevel ville vi beklage os over at Gud ikke har givet os det! Han vil føre os til Himmelen gjennem Fattigdom og Trængsel, som den sikreste og ligeste Vei, og vi skulle hellere ville vandre den farlige Vei, der gaar igjennem den timelige Lyksalighed og er belagt med tusindfold Satans Snarer og utallige Anstødsstene! Det er jo, ligesom et ungt Træ vilde besvære sig over at Gartneren ikke vilde tilstede Gjærdeklokker og vilde Humleranker at sno sig om det eller Jorden i Haugen over at han holdt den altfor ren for Ukrud. Ja, siger du, men den, som ingen Penge har, kan dog ikke komme nogen Vei her i Verden. Saa? Vor Frelser siger: Ser til, og vogter Eder for Gjerrighed; thi Ingens Liv bestaar i hans Gods, i det, at han har Overflod (Luk. 12, 15), og Erfaringen lærer, at mangt et gudfrygtigt Menneske kommer ligesaa godt frem i Verden og gjennem Verden med sin Fattigdom som en Anden med sin Rigdom. Guds Naade og Velsignelse er bedre end Alverdens Rigdom. Gud har budet sine Børn at reise gjennem denne Verdens Taaredal til det himmelske Fædreland; det skulde da være forunderligt, om Han ikke havde givet dem saamange Reisepenge, som de trængte til. Men de ville ofte have Overflod; de ville have Penge til at gjøre sig lystige for i Verdens Herberger og Værtshuse og nyde gode Dage; de ville gjerne klæde sig godt og prægtigt; de ville ikke gaa tilfods med en Stav, men kjøre i Vogn og lade sig bære i en Bærestol; de ville have det bekvemt og mageligt. Og alt dette har sit Udspring af deres syndige Kjød, som er lystent efter Verdensglæden. Men den gode Gud ved bedre, hvad der er dem tjenligt. Da den fortabte Søn havde en fuld Pung, henfaldt han til Fraadseri og Svir og glemte sin Faders Hus (Luk. 15, 12 flg.). Saaledes vilde det ogsaa gaa med dem; dersom de havde Meget at fortære, vilde de lade sig ophohlde og forsinke, indtil Porterne til Guds Stad vare lukkede.

§ 51. Men, siger du, jeg er født og opdragen i Fattigdom og Elendighed,

*) Klient, Klientinde, en Mand, Kvinde, som nyder en Andens (en Patrons) Beskyttelse.

har fra min Ungdom af maattet og maa endnu æde Taarers Brød og ved ikke af nogen Glæde at sige. Det kan jo ikke skade, du gudelskende Hjerte, at du nyder samme Behandling her i Verden som din Frelser, naar du kun efter at have lidt med Ham hisset bliver ophøiet til Herlighed. „Det er en Mand godt," siger Profeten, „at han har baaret Aag i sin Ungdom" (Begr. 3, 27). Naar et Barn fra sine spæde Aar af er blevet holdt under Riset, saa har det godt deraf alle sit Livs Dage. Unge Mennesker ere meget tilbøilige til Overdaadighed, Ulydighed, Kaadhed, Utugt og andre Synder og opdynge ofte saa Meget i sin Ungdnm, at de have Nok at tygge paa og æde af, saalænge de leve. Naar nu den himmelske Fader holder dem i Tvang ved Fattigdom og Kummer og derved bevarer dem for saadanne Synder, saa have de større Aarsag til at takke Ham end til at klage over Hans Styrelse. O hvor smukt lære ikke fattige og elendige Børn, der blive kummerligen opdragne af sine Forældre, at bede, at forlade sig paa Gud alene, at vandre i Frygt for Ham, paa det de ikke skulle forspilde Hans Naade, at elske og agte Hans Ord, at fornegte sig selv, at forsmaa Verden og dens Usselhed og skatte det Himmelske og Evige høit! Naar Nogen, som maa føre Husholdning og ernære sig ved flittigt Arbeide og Sparsommelighed, vil gifte sig, pleie forstandige Folk at raade ham til ikke at vælge en Person, som er opdragen i et fuldt Hus, hvor Alt gaar flot til, men en, som har tilbragt sin Tid i Mangel og trange Kaar; thi hine forstaa ikke at holde Hus uden med Overflødighed og forbruge ofte Mere end Indtægterne kunne taale, medens derimod disse ere vante til Sparsommelighed og forstaa at hjælpe sig og slippe ud selv med Lidet. Jeg tør næsten ogsaa sige, at den, som vil have en gudfrygtig Sjel tilægte, ikke maa søge den der, hvor man ikke ved af nogen Kummer og lever hver Dag herligen og i Glæde, men der, hvor man kjæmper med Fattigdom og Trængsel og ved flittige Bønner og stadigt Arbeide maa bede sig til og erholde ethvert Stykke Brød af Guds Faderhaand.

§ 52. Man ser ofte med Bedrøvelse, hvorlunde unge Mennesker, der af sine formuende Forældre forsynet rigeligen med Mad, Drikke, Klæder og andre Fornødenheder og Bekvemmeligheder og blive føiede i alle Ting, vise sig saa koldsindige, saa frække, saa uopmærksomme i Kirken under Gudstjenesten, i Bønnen, i Skriftestolen, ved Nydelsen af Herrens høiværdige Kjærlighedsmaaltid, ved den hellige Daab, ved Fadderskaber, at man godt mærker og tydeligen sporer, at deres Hjerter ere fulde af Verden og Kjærlighed til det Forkrænkelige og kjende lidet til Sandheden i Christo, til Ordets Kraft, til hjertelig Andagt og hellige Øvelser. De vide ofte ikke, om de skulle aabne sin Mund til Guds Pris og aandelige Sange og stemme i med Menigheden eller lade det være. At falde paa Knæ, at udgyde Taarer, at vise sig andægtig og ivrig under Gudstjenesten forekommer dem latterligt og strider imod deres Værdighed. At ihukomme Noget af Prædikenen til sin Opbyggelse og Forbedring finde de unfornødent, efterdi de i sine egne Tanker allerede ere gode og gudfrygtige nok. Den sødeste Trøst, der bydes, er dem ligegyldig, efterdi de ikke vide af nogen Anfegtelse, Trængsel og Gjenvordighed at sige. Hvad der læres om at fornegte sig selv, om at korsfæste sit Kjød tilligemed dets Lyster, om at bøie sin Villie og Deslige, det er for dem, som om Præsten havde sagt Noget i det hebraiske eller græske Sprog, og det, tænke de, ligger der ingen synderlig Magt paa. Saaledes ere slige Børn meget ulyksalige i sin Lyksalighed, og et i og for Gud nidkjært Hjerte kan ofte ikke betragte dem

uden Taarer og Sukke. Vel taler jeg ikke om alle; thi jeg ved meget vel, at man stundom ogsaa i rige Huse finder god Barnetugt og sand Christendom; men det lader sig dog ikke negte, at det med de fleste staar saaledes til, som her er sagt. Betænk da her, du christelige Sjel, hvor høit din Gud har elsket dig, og hvor hjertelig godt Han har ment det med dig, idet Han har ladet dig opdrages i Mangel og Trang og ikke har tilladt dit Hjerte at indvikles i det forfængelige Verdensvæsen. Se, dine andægtige Bønner, dine hede Taarer, din Kjærlighed til Guds Ord og Begjærlighed derefter, din Ærbødighed, Ydmyghed og Andagt under Gudstjenesten, din Glæde i Guds Pris o. a. M. har du, næst Guds Aand og Naade, din Trang at takke for. O salige Fattigdom, der gjør os rige paa Tro, paa Kjærlighed, paa Taalmodighed, paa Bønner, paa Gudfrygtighed! O salige Mangel, der fører os til Gud! O kjære Taarebrød, der gjør os Livsens Brød sødt! O lykkelige Sørgmodighed, der bevarer os for Verdensglæden og lærer os at søge vor Glæde i Gud og Hans Naade!

§ 53. Betænk ved denne Leilighed tillige, du gudelskende Hjerte, at om du end ifølge Guds hellige Raad og Villie er født og opdragen i Fattigdom og stedse for Verdens Øine har været i en daarlig Forfatning, saa har du dog stedse været indesluttet i Guds Naade, Kjærlighed og trofaste Pleie og Omhu, hvilket sees deraf, at du har udstrakt dit Liv lige til nu og trængt igjennem saamegen Fattigdom, Mangel, Nød og Gjenvordighed indtil denne Dag. Se, har du haft Mangel, saa har Guds Godhed erstattet den; er du bleven bespist med Taarers Brød, saa har Gud velsignet det for dig og ladet det smage og bekomme dig vel; har du end ingen Overflødighed havt, saa har det dog ikke maattet mangle dig paa det Nødtørftige. Saamange Aar ere hengaaede og ved Guds Naade overvundne med alle sine Sorger og Bitterheder. Har du havt mangt et Kors, saa har du ogsaa havt mangen Trøst og mangen Glæde i Gud. Den trofaste Gud, der hidtil har hjulpet os og erstattet alle vore Mangler efter sin Godheds Rigdom, Han vil ogsaa fremdeles hjælpe os. Med Gud videre! Med Jesu Hjælp videre! Gud hjælper os jo stedse at overstaa den ene møisommelige Dag efter den anden og at aflægge den ene Byrde efter den anden, indtil vi omsider komme til den evige Hvile. Hvad skader det os da, at vi have maattet vandre gjennem Fattigdom og megen Trængsel, naar vi kun tilsidst indgaa i Guds Rige? Hvad skader det, at Veien har været knudret og besværlig, og at vi paa den have maattet tage tiltakke med Taarers Brød og Trængslers Vand, naar den kun bringer os til den evige Hvile og Glæde? Er det ikke bedre, at vide af ingen Glæde her i Verden og trænge igjennem til den evige Glæde end at leve i daglig Overdaadighed herligen og i Glæde og blive nedstyrtet i den evige Kval og Pine? Lad det gaa, som det gaar, naar det kun gaar til Himmelen!

Bort med Verdens Skatte!
Jesum vil jeg fatte.
Jesus er min Lyst.
Bort med Verdens Ære!
Den skal ei besnære
Længere mit Bryst;
Spot og Spe og Nød og Død
Faar mig mig ei fra Jesu Side,
Hvad jeg saa skal lide.

§ 54. En anden gudfrygtig Sjel turde imidlertid sige: Ak, jeg er vel kommen af fornemme og velhavende Forældre og opdragen i Overflødighed; de udrustede mig ogsaa med et anseeligt Hjemgifte (de efterlode mig en stor Arv); jeg giftede mig derhos til en stor Formue, var ogsaa i Førstningen heldig i min Næring

og Handel, saa at jeg kunde henregnes til de velstaaende Folk paa mit Sted; nu derimod er jeg nedsunken i stor Fattigdom formedelst mange Ulykkestilfælder, formedelst Krig, Rov og Plyndring, formedelst onde Menneskers Bedragerier, formedelst Tilbagegang i min Næringsvei, hvilket gaar mig saare nær til Hjertet, saa at jeg næsten ikke ved at finde nogen Trøst derimod. Nu, du christelige Hjerte, jeg maa tilstaa, at din Byrde er tungere end den foregaaende, og kan godt skjønne, at den trykker og ængster dig mere end hin. Den, som fra Barnsben af er opfødt i Mangel og Trang, han tænker, at det ikke skal være anderledes, og formaar letteligen at stille sig selv tilfreds, naar han kun har Noget at leve af. Den derimod, som er opfostret i Overflod og ikke har lidt nogen Nød og siden kommer i stor Trang, ham gaar det som et spædlemmet og svagt Menneske, der bliver tvungen til at bære en stor Byrde en lang Vei og hvert Øieblik vil segne derunder, fordi den volder ham mange Hævelser og Smerter. Et Træ, der er opvoxet paa en tør Sandhoug eller Klippe, trives paa sit Sted og holder ud der selv i den tørre Aarstid; vilde man derimod flytte et andet derhen fra en fed og frugtbar Jordbund, saa vilde det koste megen Møie at holde det ilive. Saaledes er det ogsaa med dem, som ere fødte fattige, og dem, som ere blevne fattige. Om Kong Dionysius fortæller man, at da han var bleven forjagen fra sit sicilianske Rige og maatte ernære sig i Korinth ved at holde Skole, pleiede han at sige: O, hvor lykkelige ere ikke de, som fra sin Ungdom have været ulykkelige! — hvormed han vilde udtale, at den Ulykke, som havde rammet ham, var saameget større, fordi han tilforn havde været rig og lykkelig og saaledes havde des vanskeligere for at vænne sig til Fattigdommen. Hertil sigter ogsaa Job, naar han taler om sin Elendigheds Tyngde og Storhed; efter udførligen at have beskrevet sin forrige lyksalige Tilstand — han havde havt Overflod paa alle Ting, havde staaet i stor Anseelse hos Enhver og stedse seet sin Velstand og Herlighed fornyes og forøges — tilføier han: „Men nu le ad mig Yngre end jeg i Dage — — Nu er jeg deres Spottesang og tjener dem til Mundheld; de afsky mig. Jeg har ikke Rast, ikke Ro, ikke Hvile, og der kommer Uro" (Kap. 29, 2 flg.; 30, 1 flg.; 3, 26).

§ 55. Hvorom alting er, saa maa det hellerikke i dette vistnok tunge Kors mangle de troende paa sikker Trøst, hvilken vi rigeligen finde i Guds Ord. Vær da for det Første overbevist om, du christelige Sjel, at denne Forandring i din Tilstand ikke er skeet uden Guds hellige Raad og Villie, efterdi vi tro og vide, at „Herren er den, som gjør fattig og gjør rig" (1 Sam. 2, 7), — som giver og tager efter sit Velbehag, hvilket Job erkjendte, idet han under en saadan tilstødt Ulykke sagde: „Herren gav, og Herren tog; Herrens Navn være lovet!" (Job 1, 21). Har en opstaaet Ildebrand fortæret dit Hus og Alt, hvad du eiede, saa har Herren antændt det; have Fiender, Tyve og Røvere overfaldt og plyndret, saa har Herren befalet det; Herren har tilskikket det; ere dine Skibe sønderslagne af Stormen paa Havet og gaaede tilgrunde, „saa har Herren sønderbrudt dem" (4 Mos. 21, 1 flg.; Jer. 21, 14; Amos 7, 4; Esai. 42, 22; Jer. 15, 13; 17, 3; 2 Krøn. 20, 37). Har nogen anden Ulykke tilstødt dig, — er din Næring aftagen, — have uretfærdige Mennesker bedraget dig og skilt dig ved din Eiendom, — er du uventet og uformærkt kommen i Gjæld, saa er det Altsammen skeet efter Guds Bestemmelse, saa har Han saaledes besluttet og for godt befundet det. Han har havt sine hellige Grunde til at gjøre det. Slige

Guds Domme og Tilskikkelser over de Gudfrygtige udspringe ikke af Vrede, men af Naade. De Ugudelige giver Han ofte de timelige Goder, og ligesom man fylder Gjødsvinene med Mask, saaledes fylder Han hines Bug, Poser, Kister, Lofte og Kjældere med sine gode Ting, for at de skulle annamme sit Gode og sin Del i dette Liv; de Gudfrygtige derimod fratager Han ofte Alt, for at de skulle blive saameget mere forvissede om den himmelske og evige Eiendom. Man betragte kun de Guds Børns Exempler, der fra Rigdom ere nedsunkne i Fattigdom, saa vil man klarligen se, at Herren vel har beskikket saadan Forandring, men at Hans Faderhjerte dog uforandret har bevaret sin Naade og Kjærlighed for dem. Jakob maatte gaa med en Stav ud af sin Faders Hus, hvor der var stor Rigdom og Overflødighed paa alle Ting, og søge sit Brød i en udenlandsk og haard Tjeneste; Josef blev fra sin Faders høitelskede Søn formedelst sine Brødres Had og Ondskab uformodentligen en dybtbedrøvet, fattig Træl; Job blev med Et saa fattig og elendig, at hans Venner ikke kjendte ham; han mistede i Hast sit Gods, sine Børn og sin Helbred; David maatte, forjaget ved det uventede Oprør, hans Søn opvakte, drage ud af sit kongelige Hus, tage Flugten gjennem Ørken og benytte sig af nogle af sine trofaste Undersaatters Gavmildhed; Guds Naade og Miskundhed forlod imidlertid Ingen af dem, men fulgte dem allevegne; Gud fratog dem deres timelige Gods, men var og blev selv deres Gods og Del. Job var uden al Tvivl sin Gud ligesaa kjær, da han sad fuld af Bylder i Asken og skrabede sig med et Potteskaar, som da han sad paa sit fyrstelige og kongelige Sæde og var i stor Anseelse hos Alle (Job 2, 7. 8; 29, 7 flg.). Vinranken er Vingaardsmanden ligesaa kjær, naar den om Vinteren ligger nede, bedækket med Jord, som naar den om Høsten staar fuld af Druer; thi dersom den ikke var ham kjær, vilde han ikke med saamegen Møie bevare den mod Frosten. Saaledes elsker ogsaa den gode Gud sine Børn, om de end ere nedsunkne i Fattigdom og Elendighed. Apostelen siger om den Herre Jesus, „at Han var rig, men blev dog for vor Skyld fattig, for at vi ved Hans Fattigdom skulde blive rige" (2 Kor. 8, 9). Og Han var saa fattig, at Han ved sin første Indtrædelse i Verden maatte tage ind i en Stald og nøies med en Krybbe, at Han i sit Liv maatte ernære sig og sine fattige Forældre med Tømmermandsøxen, i sin Død opgive sin Aand paa Korset, blottet og nøgen, efter at Stridsmændene havde delt hans simple Klæder mellem sig for Hans Øine, og efter sin Død blive begraven paa en Andens Bekostning i en Andens Grav. Der er imidlertid ingen Tvivl om at han i denne sin usle Tilstand stedse var sin Fader ligesaa kjær som nu, da Han sidder i stor Majestæt og Herlighed ved Hans høire Haand i Himmelen. Og netop dette kan man ogsaa med Sikkerhed antage om Hans Troende; eie de end intet Andet, saa eie de dog en naadig Gud og kjærlig Fader, og have de end mistet Alt, saa have de dog ikke mistet Hans Naade og den sønlige Udkaarelses Herlighed.

§ 56. Men at den alvise, gode og kjærlige Fader ofte foretager en saadan Forandring med sine Venner og Kjære, dertil er der fornemmelig to Aarsager. Undertiden ser Han, at de timelige gode Ting ville blive dem til Anstød, og at de begynde at misbruge dem til Pragt, til Hoffærdighed og Overdaadighed; Han ser, at de blive stormodige, uvenlige og ubarmhjertige imod de Ringere og Fattige, — at deres Andagt til Bønnen og Nidkjærhed i Gudsfrygtighedens Øvelser aftager og kjølner, — at de fatte altfor stor Kjærlighed til Verden og det Forkrænkelige og fordybe sig altfor med

get deri med sine Begjæringer, Tanker og Bekymringer og næsten glemme Himmelen og det Evige, — at Satan begynder at smede Guld- og Sølvlænker af Rigdommen, for deri at holde dem fængslede, — at de begynde at tjene Bugen og Mammon og hænge med sine Hjerter ved det forgjængelige Gods osv.; derfor tager Han det fra dem og lader dem stedes i Fattigdom og Elendighed, for at betage dem Leiligheden og Midlerne til Synd og frelse deres Sjele. Naar den kjærlige Fader mærker, at den (timelige Lyksaligheds) stærke Vin ikke er Hans Børn tjenlig, saa blander han den med (Trængslernes) Vand eller negter dem den aldeles og byder dem at drikke lutter Vand, for at de skulle holde sig ædruelige, tugtige og sædelige. De timelige gode Ting ligne Vedbenden, der slynger sig om et Træ og bedækker og pryder det og giver det et smukt Udseende, men imidlertid tærer paa dets Saft og gjør, at det lidt efter lidt dør ud. Derfor borthugger Gud slige Planter og river dem ned for at frelse Træet. Naar Faderen ser, at hans Børn gjøre saameget Væsen af sine Dukker og andre Leger, at de derover glemme Bogen, saa tager han dem fra dem og giver dem maaske endog Ris ovenikjøbet. Hvo vil da fortænke den alvise, gode, himmelske Fader i at Han i en hjertensgod Mening gaar tilværks paa en lignende Maade med sine kjære Børn, — at Han tager den jordiske Trøst fra dem, paa det de skulle søge den himmelske og skatte den høit?

§ 57. Til bedre Forklaring af denne Sag vil tjene, hvad Filip Melankton fortæller om en Kone, der engang sagde til ham, at hun, medens hendes Mand levede, havde været fra Forstanden i hele femten Aar, hvilket kom deraf, at hendes Mand ved et lykkeligt Tilfælde i Hast kom til en Kapital af 9,000 Daler, hvori hun ikke kunde skikke sig, men misbrugte denne Rigdom til Hoffærdighed og Overdaadighed; efter hendes Mands Død satte imidlertid deres vanartige Børn Pengene overstyr saa at hun nu atter blev yderligt fattig, men fik til samme Tid sin fulde Forstand igjen, saa at hun havde Grund til at takke Gud inderligen for at Han atter havde berøvet hende hendes Rigdom, der, lig en stærk Vin, ikke havde været hende tjenlig. Herhen hører ogsaa de Gamles smukke og sindrige Læredigt, hvori de fremstille en gudfrygtig Mand, der ikke kunde finde sig i Guds forunderlige Domme og Veie og derfor tit og ofte bad Ham værdiges at lade ham vide Grundene til samme. Der kom derpaa en Engel til ham og sagde: Staa op, og følg med mig; jeg vil vise dig Guds Domme. De vandrede da sammen først igjennem en stor, tyk Skov og fandt her Liget af en gudfrygtig Eneboer, der var bleven sønderreven og dræbt af en Løve. Herover forundrede Engelens Ledsager sig og sagde: Ak, denne Mand var jo en gudfrygtig Sjel; hvorledes gaar det da til, at Gud har ladet denne Ulykke ramme ham? Derefter kom de til en Mand, der boede ovenover et Vand, paa en høi Klippe; han havde tilforn været meget gudfrygtig, men ladet sig forlede af Verden og mente, at man ikke havde Noget igjen for sin Gudsfrygt; men den, som holdt med Verden, han havde Lykken med sig; derfor vilde han nu ogsaa lægge Samvittigheden paa Hylden og gjøre med, saaledes som Verden gjerne vilde have det, og nyde dette timelige Liv osv. Engelen paamindede ham bevægeligen om at man ikke blot maatte se paa det Timelige, men allermest paa det Evige, — at det var en Blindhed at forspilde den evige Glæde for den korte og usle Lyst, som Verden kunde yde, — at en Christen skulde betænke, hvor dyrt Guds Søn har kjøbt ham og ikke saa letsindigt lade sig berøve den Skat, som det havde faldet hans Frelser saa surt

at forhverve; Momentaneum, sagde han quod delectat, æternum, quod eruciat: paa timelig Glæde følger evig Pine. Manden lagde denne Tale paa Hjertet, gik i sig selv og sagde: Gud være lovet, som har sendt mig en saadan gudfrygtig Gjæst, der atter har bragt mig stakkers vildfarende Faar paa ret Vei! Gud være mig Synder naadig! osv. Idet han saaledes udtalte sin Anger og Bodfærdighed, greb Engelen ham og styrtede ham i Vandet, saa at han druknede. Paa sin Vandring videre kom de til en Mand, som paa alle Maader gjorde dem tilgode og blandt Andet satte et Sølvbæger for dem, hvilket Engelen ved Afskeden tog med sig. Derefter kom de til en Adelsmand, der var meget ugudelig og slet intet Godt vilde bevise dem, ikke byde dem en Bid Brød eller Drik Vand, og for ikke at komme til at ligge paa Gaden, maatte de tage sit Natteleie i hans Stald. Med ham tog Engelen om Morgenen en høflig Afsked og skjænkede ham det Bæger, han den foregaaende Dag havde taget med sig.

§ 58. Endelig kom de til en formuende Mand, der tog venligt imod dem, beværtede dem godt og, efterdi de ikke kjendte Veien, gav dem sin eneste Søn med som Ledsager. Da nu Barnet havde vist dem frem, tog Engelen ham, kvalte ham og kastede ham i en Grøft. Da kunde hans gudfrygtige Ledsager ikke længer holde sig, men udbrød: Er du en Engel? du er nok snarere en Djævel; thi du er ei alene en Tyv, men ogsaa en Morder; med dig ønsker jeg ikke at vandre videre. Da sagde Engelen: Er ikke du den Mand, som saa ofte har bedet Gud om at aabenbare dig sine Domme? vid da, at hvad der er skeet, det er Altsammen skeet paa Guds Befaling og har Altsammen sine høivigtige Grunde, hvilke jeg korteligen skal meddele dig. Eneboeren i Skoven, som vi saa ligge i sit Blod, sønderreven af Løven, havde bedet Gud vise ham den Naade at lade ham udgyde sit Blod til Ære for den Herre Jesus, der havde gjenløst Menneskene med sit Blod; denne Bøn blev ham indvilget; thi for Gud er der i saa Henseende ingen Forskjel mellem en Tyran og en Løve. Den anden Mand, som jeg druknede, havde tilforn været gudfrygtig, men havde ladet sig forføre af Verden; ham bragte jeg ved min Tiltale paa bodfærdige Tanker, og for at han ikke paany skulde blive indviklet i Verdens Ugudelighed og falde i Fordømmelse, forkortede jeg efter Guds Bestemmelse hans Liv under hans Omvendelse. Den Tredie havde før været en gudfrygtig Mand; men fordi Gud havde forundt ham et Sølvbæger, brugte han dette til Hovmodighed; det var saa indpræget i hans Hjerte, at det ofte kom for ham i hans Bønner; derfor fratog jeg ham det og dermed tillige Anledningen til Synd. Den Fjerde var, som du selv erfarede, meget ugudelig og efter Guds retfærdige Dom given hen til et forkasteligt Sind; ham forærede jeg Bægeret til et Tegn paa at han havde sin Del her i Verden og engang vilde komme til at gjøre den rige Mand Selskab i Helvede. Den Femte var forhen, da han intet Barn havde, meget gavmild mod de Fattige; men efter at Gud havde skjænket ham den eneste Søn, begyndte han at blive karrig og gnieragtig og vilde desaarsag være bleven fortabt; nu derimod, da hans Barn, der er blevet saligt i sin Daabs Uskyldighed, er borte, vil Faderen atter begynde, som før, at gjøre Godt imod de Fattige og siden blive salig. Hvad tykkes dig nu, o Menneske? kan du dadle Guds Domme eller med Føie besvære dig over Hans underlige Veie?

§ 59. Den anden Aarsag, hvorfor den Høieste undertiden lader sine Børn falde fra sin Velstand i den yderste Fattigdom, er, at Han vil prøve, forsøge og rense deres Tro, afdrage deres Hjerte

mere og mere fra Verden og dens forgjængelige Ting og vende det til sig samt endelig fremstille den for Djævelen og Verden til en Ærgrelse og Beskjæmmelse, men for de Gudfrygtige til et Exempel paa gudelig Taalmodighed og christelig Hengivelse. Dette sees klarligen af Jakobs, Josefs, Davids og især deleshed Jobs ovenanførte Exempler. Ingen kan negte for at de Riges Tillid til Gud, om de end forøvrigt ikke ere ugudelige, dog ikke er synderligt ren. Af en samvittighedsfuld Præst, hvem Gud ved sin Velsignelse havde skjænket et eget Hus og en ikke ubetydelig Formue, har jeg hørt de mærkværdige Ord: Jeg har ofte ønsket, at jeg ikke havde mit Hus; thi naar jeg tænker paa mine Nærmeste og vi anbefale dem og deres Velfærd til min kjære Gud, saa mærker jeg, at min Bøn ikke er ren, og at mit Hjerte ikke ser alene og ufravendt paa Guds faderlige Forsorg, men tillige og ved Siden deraf paa mit Gods, o. a. M. Dette maa være Tilfældet i endnu høiere Grad med Andre, der besidde en større Formue. For at nu Troen og Tilliden ene og alene skal grunde sig paa og i Gud og Hans naadige Styrelse og Forsorg, tager Gud de timelige Ting bort og rydder alt det afveien, som kan tjene vort Hjerte til Anstød og vende det fra Ham. Vi mene ofte, naar det gaar os vel, og vi ikke vide af nogen Mangel, at vi have bragt det vidt i Christendommen; vi kunne bede ret andægtigt og sødeligt; vi læse og høre Ordet med særdeles Lyst og Glæde; vi have stor Tillid til Gud og kalde Ham vor kjære Fader; vi kunne tale med frydefulde Læber om Guds faderlige Omhu, Miskundhed og Trofasthed; vi kunne synge, prise Gud og glæde os i Hans Kjærlighed; vi kunne derhos være venlige og tjenstagtige mod Næsten, og i en saadan Tilstand behage vi os og befinde os vel og mærke ikke, at dette Velbehag, denne Ro og Glæde ikke egentlig og hovedsagelig har sin Grund i Gud og Hans hellige Villie, men i vor timelige Lyksalighed, som en Guds Gave; vi elske ikke Gud rent, for Hans egen Skyld, men for den gode Tilstands Skyld, hvori Han har sat os og hidtil ladet os forblive; vi prale af den korsfæstede Jesus, fordi vi finde og besidde Ham som i en Lysthauge, midt iblandt Blomster og intet føle til ans Kors, Hans Galdedrik, Hans Fattigdom og Nøgenhed, Hans Angest og Sørgmodighed, saa at Han kan have Grund til at sige til os som fordum til Jøderne: Sandelig, sandelig siger jeg Eder: I søge mig, ikke fordi I saa Tegn (og, derved bevægede, vilde tro paa mig og lære af mig, hvorledes man skal behage Gud), men fordi I aade af Brødene og bleve mætte (og haabe, at jeg ogsaa for Fremtiden saaledes skal bespise og mætte Eder — Joh. 6, 26). Det er ofte i timeligt Velgaaende med os som med visse drukne Folk, der ere meget glade, oprømte, venlige, gavmilde og meddelsomme, ja ofte, naar de blive bragte paa aandelige Tanker, meget andægtige, saa at de mangengang udgyde Taarer, paa hvilke de ellers pleie at have Mangel nok. Saaledes ogsaa: naar vore Hjerter ere berusede af de jordiske Goders søde Nydelse, ere vi ofte meget glade, oprømte, venlige og andægtige og blive ikke var, at Saadant ikke ene og alene har sin Oprindelse fra Gud og Hans Naade, men fra den timelige Lyksalighed, hvori vi befinde os. Derfor maa nu den kjærlige og alvise Gud foretage en Forandring med os; Han maa borttage den søde Vin, hvori vort Hjerte pleier at drikke sig drukkent; Han maa fremstille den Herre Jesum for os ikke blandt Blomster, men blandt Torner; Han maa bortskaffe den bløde Pude, hvorpaa vort Hjerte hviler udenfor Ham, for at det kan blive vitterligt, hvorledes det egentlig staar til med det, og at der endnu fattes det Meget, ja ofte Alt, uag=

tet det hidtil har troet at besidde det i Overflødighed. Og det er udentvivl dette, den kongelige Profet har villet tilkjendegive, naar han siger: „Jeg sagde i min Sikkerhed: jeg skal ikke rokkes evindelig. Herre, ved din Naade havde Du befæstet mit Bjerg med Styrke; Du skjulte dit Ansigt; da blev jeg forfærdet“ (Ps. 30, 7. 8). Herhen udtyder ogsaa en gudfrygtig Lærer*) Profeten Jonas's Ord, hvor han siger: „De, som tage Vare paa tomme Forfængeligheder, de forlade sin Miskundhed“ (Jon. 2, 9). Hvo der forlader sig paa det Timelige, paa Rigdom, paa Ære og paa Mennesker, han holder sig visseligen til tomme Forfængeligheder og afviger (ihvorvel han selv ikke tror eller mærker det) med sit Hjerte fra Guds Naade, der alene opholder og styrker os og alene varer evindelig.

§ 60. Tilmed har vort Hjerte, saalænge det gaar os godt, og vi ligesom sidde i en Rosenhauge, saare gode Tanker om Verden og anser den ikke egentlig for nogen Jammerdal, men snarere for et andet Paradis; det tænker sjelden eller dog koldsindigt paa Himmelen og ønsker sig den saa sent som muligt; det har ikke Lyst til at vandre herfra og være med Christo, fordi det befinder sig vel og har et godt Herberge. Efterdi det derhos bliver æret og elsket af Mange, saa mener det at have mange Venner, som det meget vel kan forlade sig paa, og naar Lykken og Velstanden varer nogle Aar efter hverandre, saa kan det ikke begribe, hvorfor den hellige Skrift taler saameget om alle Tings Forfængelighed, Ubestandighed og Forgjængelighed. Og efterdi det endelig ogsaa i en saadan Tilstand beder, synger, gaar i Kirke og beflitter sig paa et godt Liv og Levnet, saa bliver det ikke var, at det elsker Verden og har indviklet sig i det Forkrænkelige. Derfor kan den Høieste ikke Andet — Han maa forvandle vort Solskin til Uveir, vor Glæde til Sorg, vor Rigdom til Fattigdom, for at vi skulle erfare, at Verden er en Taarers Dal, fuld af Ubestandighed, Forfængelighed, Daarlighed og Elendighed, paa det vi skulle blive kjede af den og alvorligt og inderligt længes efter Himmelen. Da bliver det tillige vitterligt, at ikke alle de vare Venner, som vi holdt derfor; da kommer Menneskenes Utroskab og Falskhed for en Dag; da lærer man at sige af Hjertet: Mer tro end Du, mine Frelser kjær, ei nogen Sjel paa Jorden er, osv. Fra alle Mennesker til Dig min Hu jeg har opløftet; hjælp mig nu, ved Dig kun fast at holde; bevar mig, Gud, at jeg ei maa beskjæmmet nogensinde staa og Fienden Glæde volde! Mange Venner ligne Svalerne, der i den deilige Sommertid ere om og hos os, men ved Vinterens Indtrædelse begive sig bort, saa at de ere intetsteds at se. De ligne Kvitsølvet, som, efter hvad de Naturkyndige fortælle, elsker Guldet og holder sig til det; men naar Guldet bliver sat i Ilden og renset, gaar det strax bort i Røg. Fattigdommen kan man medrette kalde Venners Proberstenen, fordi den adskiller de sande og trofaste fra de falske og lærer de gudfrygtige Sjele, at den korsfæstede Jesus er den bedste Ven, der ikke viger eller vakler, — der ikke elsker vor Lykke og vort Gods, men os og vor Sjel.

§ 61. Mangengang rammer Ulykken og Fattigdommen ogsaa de Hjerter, hvis Samvittighed giver dem det Vidnesbyrd, at de i Enfoldighed og Retsindighed for Gud, ikke i kjødelig Visdom (og Indbildning), men i Guds Naade have vandret i Verden og med Oprigtighed lagt Vind paa at tjene Gud (2. Kor. 1, 12). Den gode og alvise Gud borttager ofte alt timeligt Gods selv fra dem, der med Alt, hvad deres var, dagligen have ligget for Hans Fødder, — der have erkjendt, at de ere Hans Husholdere, og

*) Joh. Arnd.

oprigtigt bestræbt sig for at anvende Alt til Hans Ære og Næstens Tjeneste og bevare sig selv ubesmittet af Verden, — som vi se af Begivenheden med Job, hvem Gud selv giver det Vidnesbyrd, „at der ikke paa Jorden er En som han, en saa ustraffelig og retskaffen (oprigtig og mod Gud og Næsten tro) Mand, der frygter Gud og viger fra det Onde“ (Job 1, 8). Han fremstiller ogsaa selv udførligt, hvorledes han har teet sig i sin timelige Lyksalighed, — at han nemlig ikke har sat sin Tillid til det forgjængelige Gods, ikke glædet sig deri og pukket derpaa imod Nogen, men at han beredvilligen har tjent de Fattige og Elendige dermed, fremmet Retfærdighed, hæmmet Ondskab og overalt forholdt sig saaledes, at hans Hjerte ikke bebreider ham nogen af hans Dage, og saa at han trøstig kan beraabe sig paa sit Vidne i Himmelen (Job 29, 12 flg.; 31, 13 flg.; 16, 19; 27, 6); ikkedestomindre blev han pludselig greben af Elendigheds Dage; den ene Ulykke efter den anden kom over ham; han mistede paa en eneste Dag sin store Formue og nedsank i den yderste Fattigdom og Foragt. Men netop denne herlige og trøstelige Beretning, som vi ikke for meget Guld vil savne i Bibelen, lærer os, hvilke Aarsager den hellige og miskundelige Gud har til at gaa saaledes tilværks med sine kjære Børn, at det nemlig sker for at gjøre Djævelen, der anklager dem for Gud, som om de kun tjente Ham for Løn, til en Løgner og tilskamme, men derimod bringe deres oprigtige Tro, deres usminkede Kjærlighed og urokkelige Haab for Lyset og fremstille dem for Andre til Befæstelse, Trøst og Efterfølgelse. Naar Gud Herren forvandler sine Egnes timelige Lyksalighed til Fattigdom, saa er det, som om man borttager en Maske eller et Dække fra et deiligt Ansigt eller lader en smuk Person fremtræde i en simpel Dragt, uden Stads og Pragt, idet dens Skjønhed da viser sig saameget mere udmærket og beundringsværdig, fordi den er blottet for alle fremmede Hjælpemidler. Den slebne og kantede Diamant spiller lifligst, og i de kolde, mørke Vinternætter skinne og tindre Stjernerne klarest. Saaledes kommer ogsaa de Troendes Gudsfrygt bedst tilsyne i Trængsel, Fattigdom og Elendighed. Krysoprasen (en Ædelsten, der omtales i Johannes's Aabenbaring, Kap. 21, 20) lyser meget klart om Natten og paa et mørkt Sted, medens dens Glands derimod om Dagen er mat og næsten ikke kan sees. Saaledes er de Troendes Hjerte; dets Dydsglands er aldrig skjønnere end naar det er omgivet af Trængselens Nat; Gud har aldrig større Ære af sine Børn end naar de ere stedte i Fattigdom og Nød og bevise i Gjerningen, at de tro paa Ham, elske Ham og forlade sig paa Ham, osv.

§ 62. Naar du nu overveier alt dette, saa vær frimodig, du gudelskende Hjerte, om end allehaande Ulykkestilfælder have tilintetgjort din Velstand, og lær at sige af Hjertet med Job: „Herren gav, og Herren tog; Herrens Navn være lovet!“ (Job 1, 21) Troer du af Hjertet, at Intet skeer uden Guds, din kjærlige Faders og trofaste Skabers hellige Raad og Villie, og at ogsaa din Lykke har forandret sig til Ulykke ved Hans Forsyn og Styrelse, hvorledes kan da Saadant mishage dig? Vi forundre os over og tykkes ikke, at det var godt gjort af Profeten Jonas, at han turde vredes paa Gud og ligesom kives med Ham, da Gud ved en Orm havde ødelagt det Kikajon, som Han i en Nat havde ladet opvoxe over ham til en Skygge; vi maa imidlertid se til, at ikke ogsaa vi, ligesom Jonas, lade den menneskelige Skrøbelighed overvælde os og bringe os til formedelst tabte timelige Goder, der paa Grund af sin Forgjængelighed kunne sammenlignes

med Jonas's Kikajon, at knurre mod Gud og finde Mishag i Hans Styrelse og Gjerninger. Han er Herren og har frie Hænder til at gjøre med Sit, hvad Han vil. Er det os kjært, hvad Han giver, saa bør det hellerikke være os imod, at Han atter tager det tilbage; ja det burde medrette være os kjærere, naar Han tager det end naar Han giver det; thi det Timeliges Besiddelse medfører stor Fare og et tungt Ansvar, som Tabet deraf befrier os for. Alt hvad den gode Gud foretager sig med sine Børn, det har sin Begyndelse og Kilde i Hans faderlige Godhed; ei heller har det nogen anden Ende end netop denne Hans Kjærlighed og Trofasthed. Har Han frataget dig dit Gods, min Medchristen, saa har Han i sin Kjærlighed og Miskundhed fundet det saaledes tjenligt; Han vil aabenbare og forbedre dine Mangler, lutre din Tro, rense din Tillid, prøve din Kjærlighed, forøge din Andagt, berige din Sjel med aandelige og himmelske Goder og ved dig fremme sit Navns Ære, Satans Skam og din Næstes Opbyggelse og Forbedring. Har du ogsaa Noget at sige herimod?

§ 63. Da den Herres Jesus Disciple fore over den galilæiske Sø og vare i Fare, fordi Vinden var dem imod, kom Jesus henimod Morgenstunden til dem; da forfærdedes de endmere, troede, det var et Spøgelse, og raabte af Frygt; men da Jesus tiltalte dem og sagde: „Værer frimodige! det er jeg," da havde al Frygt en Ende (Matth. 14, 24 flg.). Saaledes gik det ogsaa med Josefs Brødre; saalænge de stode i den Formening, at Statholderen i Ægypten var en Fremmed og havde kastet Unaade paa dem, svævede de i Angest og Nød; men da han aabenbarede sig for dem og sagde: „Jeg er Josef, — jeg er Josef, Eders Broder," da var al Frygt og Angest overstaaet (1 Mos. 45, 3. 4). Nu, dersom vi ikke vidste, med hvem vi i de Trængsler, der møde os, have at gjøre, saa kunde Ingen fortænke os i at vi ikke kunde finde os i dem; men da vor Jesus aabenbarer sig i sit Ord og siger: Det er jeg; jeg er Jesus, din Broder, der elsker dig som sin egen Sjel, hvorfor give vi os da ikke strax tilfreds og forlade os paa Hans Miskundhed? Hvad der gaar igjennem Jesu Hoved, Hjerte og Hænder, det kan ikke være ondt. Din Jesus, min Medchristen, vil prøve dig, om du ogsaa vil tjene Ham og forblive Ham tro for Intet, ved en Bid Brød og Drik Vand, i Fattigdom, Hunger, Kummer og Nøgenhed. Sig Ham ikke imod, men bevis i Gjerningen din Troskab, Kjærlighed og dit Hjertes Oprigtighed; her er ikke Tid at beklage sig, men at lægge sin Troskab for Dagen. Bevis derfor i Gjerningen, at du er tilfreds, om end Gud tager Alt fra dig, naar du kun maa beholde den korsfæstede, nøgne, blodige og fattige Jesum. Lad Hans Naade være dig nok. Dersom du med det timelige Gods tillige tabte Jesum og Hans søde og salige Samfund, saa vilde jeg raade dig til uden Afladelse at bede, græde og klage, indtil du havde faaet Ham igjen; men vi vide, at begge Dele ingenlunde behøve at være forenede, ja at Guds Naade og den dyrebare Jesus oftere gjøre Selskab med Fattigdommen end med Rigdommen. Vi vide, at de Troende ligefuldt ere Guds Udvalgte, Hellige og Elskede, om de end med sin Frelser hænge nøgne og blottede, fattige, elendige og forladte paa Korset; hvad have vi da at besvære os over? den, som endnu besidder Guds Naade i Christo Jesu, han har ikke Aarsag til at klage over noget Tab. Have somme hedenske Mennesker kunnet bringe det saa vidt med sin Verdensvisdom, at de efter at have mistet sit Gods ved et Ulykkestilfælde alligevel kunde sige, at de Intet havde mistet, — at de bare alt Sit med sig (efterdi deres Kunst og Forstand ikke kunde frataget dem), hvad maa da ikke

sømme sig for os Christne? Giv dig da tilfreds du christelige Hjerte, og vær fornøiet med din Guds hellige naadige Villie; sig eller syng gladeligen:

Hvorfor skulde jeg dog klage?
Christus er
Mig jo nær;
Hvo vil Ham borttage?
Jeg ved Ham skal eie Livet,
Som Han mig
Naadelig
Har i Troen givet.

§ 64. Men maaske du vil indvende: Ak, hvor sur falder ikke Fattigdommen mig, og hvor haardt trykker den ikke mig og Mine, fordi vi ikke ere vante til den! Tilforn havde vi vor Bekvemmelighed i alle Ting; men nu er Altsammen borte; vi holdt et godt Bord og havde vore veltillavede Spiser til rette Tid; vi boede i et velbygget Hus; vi havde vort overflødige Indbo, vore bløde Dyner, smukke Klæder o. a. M.; dette er nu Altsammen fortæret af Ilden, — det er berøvet os, og vi have ikke beholdt Andet tilbage end Elendighed og Ubekvemmelighed. I saa Maade vil jeg gjerne, du Guds Menneske, tjene dig med trøstefuld Undervisning efter den Evne, Gud forunder. Det var at ønske, at alle velhavende Folk vilde beflitte sig paa at være fattige midt i sin Rigdom og paa at lide Mangel midt i sin Overflødighed, og at de altid vilde have de Ord af Apostelen for Øine: „De, som have Hustruer (samt Gods, Klæder, Huse, Bekvemmelighed), skulle være som de, der ikke have, — — og de, sig glæde, som de, der ikke glæde sig, og de, der kjøbe, som de, der ikke beholde, og de, der bruge denne Verden (og dens Gods, Bekvemmelighed o. a. m.) som de, der ikke nyde den; thi denne Verdens Skikkelse forgaar" (1 Kor. 7, 29—31), — hvormed han klarligen lærer, hvorledes en Christens Hjerte skal være beskaffent i timelig Velstand; det maa nemlig ikke hænge sig saaledes derved, som om det ikke kunde leve den foruden; det maa ikke glæde sig saaledes derover, som om det ingen anden Glæde havde; det maa ikke forkjæle og forvænne sig ved Brugen deraf og ikke misbruge sin Formue til overdreven Pragt, overflødig Beværtning, altfor meget og kostbart Bohave; men en Christen maa betænke, at han er kaldet til at tjene Guds Villie, til at tage den Herres Jesu Kors paa sig og efterfølge Ham, lide og dø med Ham, — at derhos alle timelige Ting ere underkastede Verdens bestandige Ubestandighed, — at den, som er rig, kan snart blive fattig, og at den, som har Meget, kan snart have Intet. Derfor maa han itide være belavet paa alle Tilfælder, leve i sit Hus som i et Herberge, betragte det, han har, som et laant og fremmed Gods og bestræbe sig for hver Tid og Time at være rede til med villigt Hjerte efter Guds Villie at forlade Alt og ombytte sin Bekvemmelighed med Ubekvemmelighed, sine gode Klæder med en Lærredskjortel eller Betlerdragt, sine Lækkerheder med Taarebrød, sin Anseelse med Foragt og den største Rigdom med den yderste Fattigdom.

§ 65. Til Opnaaelsen heraf vil det være tjenligt, at han indretter og fører sin Husholdning, ikke, som han kan og formaaer og som det lystne og syndige Kjød ønsker og begjærer, men som det stemmer overens med hans Christendom og er til Gavn for hans egen og de ham betroede Sjele. En christelig Husbond maa i sin Klædedragt, sin Mad, sit Bohave osv. ikke rette sig efter sin Pung, men efter sin Stand og først og fremst efter sin Samvittighed og Guds Ord og i saa Henseende anordne Alt saaledes, at det ikke bliver til Skade, men til Fremme for hans Christendom. Skriften indeholder gavnlige Paamindelser herom, naar vi kun ville annamme dem. „Pleier ikke Kjødet til at vække Begjærlighed!" siger den hellige Apostel (Rom. 13, 14), —

med hvilke Ord han vel ikke forbyder, at man til Nødtørftighed søger tilbørligen for sit Legeme og forsyner det med Klæder, Mad, Drikke, Lægemidler og anden Underholdning, men paaminder om at man i saadanne Ting bør holde Maade og indrette Alt saaledes, at ikke Kjødets onde Lyster opvækkes, næres og styrkes, men snarere underkues, og saa at Kjødet ikke faar Lov til at modstaa Aanden, men bringes til at adlyde den. Herhen hører ogsaa, hvad han siger paa et andet Sted: „Vandrer i Aanden (følger Guds Ord, ved hvilket den Hellig Aand fører Eder; lever ikke efter Fornuftens og Kjødets Velbehag, men efter Aandens Fornyelse i Christo)! saa skulle I ikke fuldkomme Kjødets Begjæring. De, som høre Christo til, have korsfæstet Kjødet tilligemed Lysterne og Begjæringerne“ (Gal. 5, 16. 24). Til denne Kjødets Korsfæstelse hører udentvivl blandt Andet, at man negter og unddrager det al overdreven og unyttig Pleie og Bekvemmelighed og med Hensyn til Mad, Drikke, Klæder, Søvn ikke behandler det efter dets Lyster, men efter dets Trang og efter det Maal, som vi formedelst Guds Ord og vor Erfaring finde tjenligt til Øvelse i Gudfrygtighed og Undgaaelse af Synd. Herhen høre ogsaa alle de Skriftsprog, som handle om Selvfornegtelse og Verdensforsagelse, saasom: „Hvo som vil komme efter mig, skal fornegte sig selv og dagligen tage sit Kors op og følge mig“ (Luk. 9, 23). „Hver af Eder, som ikke forsager alt det, han har, kan ikke være min Discipel“ (Luk. 14, 33). „Skikker Eder ikke lige med denne Verden; men bliver forvandlede ved Eders Sinds Fornyelse, saa at I prøve, hvad der er Guds Villie, det Gode og Velbehagelige og Fuldkomne!“ (Rom. 12, 2) „Elsker ikke Verden, ei heller de Ting, som ere i Verden! Dersom Nogen elsker Verden, er Faderens Kjærlighed ikke i ham; thi alt det, som er i Verden, Kjødets Lyst og Øinenes Lyst og et hoffærdigt Levnet, er ikke af Faderen, men af Verden“ (1 Joh. 2, 15. 16), — saavelsom disse: „Naar vi have Føde og Klæder, skulle vi dermed lade os nøie“ (1 Tim. 6, 8). „Formedelst Christum, den Korsfæstede, er Verden mig korsfæstet og jeg Verden“ (Gal. 6, 14). „Jeg har lært at nøies med det, jeg har. Jeg forstaaer baade at være fornedret, og jeg forstaar at have Overflod. — — Jeg er vel erfaren baade i at mættes og i at hungre, baade i at have Overflod og i at fattes“ (Filipp. 4, 11. 12). „Jeg undertvinger mit Legeme og holder det i Trældom, for at ikke jeg, som prædiker for Andre, skal selv blive forskudt“ (2 Kor. 9, 27) — og endelig disse: „Kvinderne skulle pryde sig i sømmelig Klædning med Blufærdighed og Tugtighed, ikke med Fletninger eller Guld eller Perler eller kostbart Klædebon, men med gode Gjerninger, som det sømmer sig Kvinder, der bekjende sig til Gudsfrygt“ (1 Tim. 2, 9. 10). „Kvindernes Prydelse skal ikke være den udvortes, Haarfletning, og paahængte Guldsmykker eller Klædedragt, men Hjertets skjulte Menneske i en sagtmodig og stille Aands uforkrænkelige Væsen“ (1 Pet. 3, 3. 4).

§ 66. Ved omhyggeligen at sammenholde og overveie disse Skriftsprog ser et christeligt Hjerte klarligen, at det, som ovenfor sagt, ikke staar ham frit for, om han end er velhavende og rig, at betjene sig af sine Midler efter sit Sind og efter Verdens Maade, men at han heri maa være forsigtig, frygtsom, maadeholden, ydmyg og samvittighedsfuld, ikke lade Kjødet have sin Villie, ikke føie sine Lyster, ikke skikke sig lige med Verden i Overdaadighed, Pragt, Kræsenhed og Vellyst, men i Gjerningen bevise, at han er en Elsker, Discipel og Efterfølger af Jesus Christus, den Korsfæstede, og har lært at foragte Verden med dens Forfængelighed. Han man saaledes ikke altid spise og gjøre sig tilgode efter sin Formue,

men efter sin Samvittighed; han maa ikke altid forlange og forskaffe sig den lækreste og kostbareste Mad, de bedste Drikke og alskens sjeldne Sager, men ved Maadehold vænne sin Mund og Mave til ogsaa at finde Smag og Behag i i dagligdags, almindelig og mager Kost; han maa stundom tage tiltakke med en Bid Brød og en simpel Drik. Skulde nogen Forseelse være begaaet ved Madens Tillavning, bør han ikke gjøre nogen videre Ophævelse derover, ikke begynde at bande og husere, men tænke ved sig selv, at han ikke engang fortjener det saa godt og at der er mange Andre her i Verden, som staa høit over ham i et helligt Liv og Levnet og dog ikke have det saa godt, som han. Ei heller maa han overlæsse sig med Mad og Drikke og ikke æde og drikke med saadan Lyst, som om han ikke kjendte nogen anden Smag og Lyst, men holde Maade og søge den bedste Smag og sødeste Lyst i Gud og Hans Miskundhed. Han maa undertiden, ja oftere negte sig selv Et og Andet; det er t. Ex. paa den Aarstid, da man kan faa noget Nyt af Kjød, Fisk eller Frugt, og det vilde gjøre Mange ondt, om de ikke strax kunde have det, naar det kun er at erholde, hvad det saa end skal koste; men en samvittighedsfuld Christen vil, om han ogsaa har Raad til at kjøbe det, tvinge sig selv og ikke strax lade det hente, og det ikke af Karrighed, men for at gjøre sit Kjød Afbræk, tæmme sin Villie og vænne sig til i Nødsfald at kunne undvære disse og lignende Rariteter.*) Der er maaske tillavet en Ret for ham, som han meget ynder; han vil da ikke altid føie sin Madlyst og mætte sig dermed, men bryde af, stille sin Hunger med noget Simplere og overlade og sende Resten til en Fattig, der Intet har kunnet tilberede til sig. Han har en god Drik Vin eller Øl i Kjælderen og har slukket sin Tørst; det staar ham frit for at lade sig give endnu en Drik til Fornøielse og maadeholden Glæde; men han vil dog mangengang negte sig den, alene, som sagt, for at gjøre Kjødet Afbræk og vænne det til at kunne undvære, hvad det gjerne vilde have.

§ 67. Ligesaa vil et gudfrygtigt Menneske forholde sig med Hensyn til sin Dragt, sine Sengklæder, sit Bohave og andre Bekvemmeligheder. Han vil vel beflitte sig paa Renlighed og bære en god og for ham passende Klædning; men han vil ikke ønske, at den just skal være af det nyeste Stof og sjeldneste Tøi, som nys er indført fra fremmede Lande, besat med mange Kniplinger, Baand og Narrestreger og forfærdiget efter nyeste Mode af den dyreste Skræder, men gjerne være tilfreds med det Sædvanlige og Tarvelige. Iligemaade vil han ogsaa i sit Hus, ved sin Bøn og Gudstjeneste være simpelt klædt efter Guds Børns Maade og fremtræde for sin Gud uden Overdaadighed, osv. Hans Seng vil letteligen være god nok for ham, og han vil i sunde Dage vanskeligen klage over at den ikke er blød nok opredet. I Anskaffelsen af sit Indbo vil han se mere paa Nødtørftighed end paa Skjønhed og ingenlunde paa Pragt og stor Stads, efterdi han stedse stiller sig sin Uværdighed, de verdslige Tings Forgjængelighed og Ubestandighed, Verdenskjærlighedens og Verdensglædens Farlighed, sin Døds Vished og Deslige for Øie. Han vil ligeledes letteligen være tilfreds med det Hus, hvori han bor, naar det kun er bekvemt for Udførelsen af hans Kalds Sysler, o. a. M. Jeg har seet og erfaret, at gudelskende, paa sit Hjemsted anseede og formuende Folk undertiden have taget ud paa Landet og tilbragt et Par Dage og Nætter i en Bondehytte, ladet sig nøie med et Straaleie, spist og drukket af Lerkar og vist sig noksaa fornøiede hermed, saa og sagt

*) Sjeldenheder, sjeldne Sager.

til fortrolige Venner: Lader os lære at foragte og undvære Verdens Pragt og vor Bekvemmelighed, paa det vi, om Nødvendigheden skulde kræve, at vi forlode Alt for Christi Skyld, eller det skulde behage Gud at fratage os Alt, hvad vi eie, ved Krig, Ildebrand eller andre Ulykkestilfælder, alligevel kunde tjene Ham villigen og gladeligen! Nogle have for Skik at lade sit Tyende spise ved samme Bord som de og mangengang at lade det, som er tilberedt til dem selv, staa og derimod lange til Tyendets Fad. Nogle lade vel ikke sine Tjenestefolk og Daglønnere spise ved samme Bord, men dog komme ind i samme Stue og holde Maaltid i deres Nærværelse, ei alene, for at Alt skal gaa gudeligt, ærbart og ordentligt til, men ogsaa, for at de selv kunne have en Paamindelse om Taknemmelighed og Ydmyghed for Gud, og for at lære sig til ikke at foragte simple og fattige Mennesker og deres Stand, men at elske dem og vænne sig til dem.

§ 68. Jeg har seet bemidlede og anseede Personer tale meget venligt med de simple og fattige Mennesker, som enten have havt Noget at gjøre hos dem eller forøvrigt truffet paa dem, — at de ved deres Komme og Bortgang have rakt dem Haanden og vist sig meget beredvillige imod dem, ei alene, fordi de ærede Christum i dem, men ogsaa for at gjøre Bekjendtskab med dem, og for at deres Selskab ikke skulde forekomme dem ubehageligt og fremmed, om den Høieste maatte ville overføre dem deri. Jeg har hørt gudfrygtige rige Mennesker sige, naar de uddelte Almisser til de Fattige, at de vare skyldige at give dem med det samme Sind, hvormed de selv tænkte at modtage dem, om Gud lod dem blive fattige; de vare rede ei alene til at give dem, men ogsaa, om Gud saa behagede, til at modtage dem. Nogle have gjort sig til de Elendiges Tjenere og Tjenerinder, have besøgt dem i deres Trængsel, opvartet og pleiet dem i deres Sygdomme, selv bragt og indgivet dem Lægemidler og Vederkvægelse, alt i den Hensigt at kunne være fattige midt i sin Rigdom og vænne sig til de Fattiges Selskab. Jeg har allerede i det Foregaaende anført et mærkværdigt Exempel herpaa,*) hvortil jeg her vil føie et andet. I en nærliggende navnkundig Stad døde i Aaret 1642 en evangelisk fornem Adelsmand, som ei alene testamenterede sin store Formue, der efter troværdige Folks Sigende udgjorde over sytti eller otti Tusind Daler, til milde Øiemed, til Understøttelse for den studerende Ungdom, til Skoler, til de Fattiges Underholdning i forskjellige Byer, men ogsaa i ovennævnte Stad gav sig ind i en Fattigstue, hvor han blev de Fattiges Forstander, læste for dem af Skriften og andre gudelige Bøger, holdt til visse Tider Bedetimer med dem, formanede dem til Gudsfrygt og et helligt Liv og Levnet og foregik dem med sit Exempel, pleiede dem i deres Sygdomme, klædte sig simpelt, som de, og omsider indslumrede salig i dette Hospital, efter at have gjort den Bestemmelse, at man skulde begrave hans Legeme uden nogen Pragt, ja uden Ligkiste blandt de Fattige paa Hospitalets Kirkegaard, hvilket ogsaa skede. Om den hellige Elisabeth fortælles, at hun undertiden klædte sig meget simpelt og paa Fattigfolks Maade og sagde til sine Fruentimmer: Dersom jeg var fattig, maatte jeg hjælpe mig med en saadan Klædning. Man ved om Somme, at de meget sjelden have iført sig de skjønne Klæder, som de have havt overensstemmende med sin Stand og Formue, og jeg kjender Exempler paa, at gudfrygtige Mennesker i mange Aar neppe en eller to Gange have brugt sine Bryllupsklæder, idet de ikke kunde fordrage dem formedelst deres Kostbarhed og aldrig

*) 2den Del, 4de Prædiken, § 34.

tog dem paa uden med Modvillie. Nogle have ikke villet vide, hvor Meget de eiede, og have aldrig tællet sit Forraad af Penge, men ladet det ligge som glemt og foragtet. Andre have stundom taget en blank Daler med et skjønt Præg, med mange Hoveder osv. eller en anden smuk Mynt og givet den til de Fattige, for at de kunde lære at foragte og villigen tabe saadanne og alle andre Penge. Da en christelig Mand havde nogle kjære Venner hos sig tilbords, og et skjønt slebet Glas ved en Drengs Uforsigtighed blev itueslaaet, lo han kun deraf, og da hans Kone, som var bleven opbragt derover, sagde, at hun fandt det forunderligt, at han kunde le heraf, svarede han: Kunne vi ikke tabe et saadant Glas uden Harme og Uvillie, hvorledes vilde vi da bære os ad, om Herren tog Hus og Gaard og Alt fra os?

§ 69. Alt dette har jeg anført i den Hensigt at vække dem, der mene det alvorligt med sin Christendom og af Hjertet ønske at tækkes Gud og blive salige, til Eftertanke og vise, at man maa forblive fattig midt i sin Rigdom og ikke hænge sit Hjerte ved denne, men være stadig i Aandens Frihed. En saadan Tænkemaade stemmer ikke blot overens med alle de forhen anførte Steder af den hellige Skrift, men ogsaa med nogle Exempler, som vi finde i samme: Om Kong David læse vi, at da Filisterne vare leirede i Refaims Dal, fik David Lyst til at drikke af Vandet i en Brønd, som var ved Porten i Bethlehem, hvilket Vand udentvivl ofte havde smagt ham meget godt i hans Ungdom; da nu tre af Israels Vældige sloge sig igjennem og bragte Kongen Vand fra denne Brønd, vilde han ikke drikke det, men udøste det for Herren og sagde: „Langt være det fra mig, Herre, at gjøre dette! mon jeg skulde drikke de Mænds Blod, som gik hen med Fare for sit Liv?“ (2 Sam. 23, 13 flg.). Om den Herre Jesus selv beretter den hellige Johannes, at da Han paa sin Reise kom til Sikar i Samaria i den hede Middagsstund og var træt og udmattet, satte han sig ved en (derværende) Brønd. Som man kan se af andre Omstændigheder, var Herren tillige hungrig og tørstig og ønskede Noget at drikke; men ikkedestomindre, da en samaritansk Kvinde indfandt sig ved Brønden for at drage Vand op, og Han kom i Samtale med hende og ønskede at omvende hende, glemte Han sin Tørst og søgte at give hende Livsens Vand at drikke. Da derhos hans Disciple, som havde været i Byen for at kjøbe Mad, opmuntrede Ham til at spise og vederkvæge sig, sagde Han: „Jeg har en Mad at æde, som I ikke kjende. Min Mad er, at jeg gjør hans Villie, som mig udsendte, og fuldkommer hans Gjerning“ (Joh. 4, 5 flg.). Herhen hører ogsaa, hvad den hellige Paulus fortæller om sig selv, nemlig at uagtet han ansaa sig berettiget til at nyde sit Underhold af de Menigheder, for hvilke han prædikede Evangeliet, vilde han dog ikke gjøre det, men heller ernære sig ved sine Hænders Arbeide. „Dersom vi have saaet for Eder de aandelige Ting,“ siger han, „er det da noget Stort, om vi høste Eders timelige Ting? Dersom Andre have den Ret over Eder, skulle ikke vi meget mere have den? Men vi bruge ikke denne Ret, men taale Alt, for at vi ikke skulde gjøre Christi Evangelium nogen Forhindring“ (1 Kor. 9, 4 flg., jfr. Dan. 1, 8 flg.).

§ 70. Heraf sees, at det sømmer sig en Christen og er ham gavnligt, at han ved Guds Aand og Naade efter Hans hellige Ord styrer og tvinger sine naturlige Begjæringer, — at han i et helligt Øiemed og af vigtige Aarsager afholder sig fra, hvad han ellers har god Ret og Magt til, — at han ikke gjør og tilsteder sig selv Alt, hvad der staar ham frit for, og hvad han tør gjøre,

men at han i alle Ting bestræber sig for at fremme Guds Ære, gjøre sit Kjød Afbræk og lære sit selvraadige Hjerte til fuldkommen og gladeligen at underkaste sig Guds Villie. Dersom nu Saadant, næst flittig Bøn om den Hellig Aands Styrelse, iagttoges og udøvedes af rige Mennesker, medens deres Lykke staar i Blomst, da skulde det ikke falde dem saa tungt at finde sig villigen i Fattigdom og bære den med Taalmodighed, naar Gud lader dem nedsynke deri; man vilde da ikke behøve det ovenanførte Klagemaal og det vidtløftige Svar derpaa, men sige gladeligen: jeg vidste jo, at mit Gods var bedrageligt og forgjængeligt, og at enten jeg maatte forlade det eller det mig; jeg har forlængesiden ved Guds Naade forberedt mig paa en saadan Forandring; jeg har aldrig været rig, ei engang, naar jeg var som rigest; jeg forstaar ikke blot at besidde Rigdom, men ogsaa efter Guds Villie at miste den. Skulde jeg ikke ligesaa gjerne tjene min Gud, naar jeg kun har en Bid Brød og en Drik Vand, som naar jeg har mange Retter, god Vin og godt Øl? Skulde jeg ikke ligesaavel efterfølge min korsfæstede Jesnm i daarlige og sønderrevne som i prægtige og kostbare Klæder? Jeg elsker Jesum og intet Andet; naar jeg kun har og beholder Ham, saa bekymrer jeg mig hverken om Himmel eller Jord. Hvad ændser jeg, hvorledes jeg har det underveis, naar jeg blot kommer i Himmelen?

Gods og Legem, Sjel og Livet
Eier Han,
Ene Han.
Han mig har det givet.
Vil Han fordre det tilbage,
Ske Hans Bud!
Jeg min Gud
Glad vil ære, uden Klage.

§ 71. Du vil nu vide, du gudelskende og over dit Tab bedrøvede Sjel, hvorledes du i saa Henseende har teet dig i din Velstand, og om du har havt saadanne Tanker og beflittet dig paa at forblive fattig midt i din Rigdom og at bevare dit Hjerte frit, eller ikke. Havde du det gjort, saa vilde Fattigdommen nu ikke tykkes dig saa sur, bitter og fremmed. Men hvorom Alting er, saa maa du ikke mangle Trøst. Du siger: Fattigdommen gjør mig og Mine saameget mere ondt, fordi vi ikke er vante dertil. Jeg svarer: Guds Naade, Jesu Christi Kraft hjælper os at overvinde Alt. „Jeg formaar Alt i Christo, som gjør mig stærk“, siger den hellige Apostel (Filipp. 4, 13). Anraab Gud om at Han, siden Han har givet dig Korset, ogsaa vil forunde dig Trøst og Taalmodighed. Bed den Herre Jesum, at Han vil hjælpe dig at bære dit Kors og din Byrde. Tid og Øvelse frembringe Vane. En ung Hest lader sig kun ugjerne paalægge Tømmer og spænde for Vognen; men senerehen bliver den saa vant dertil, at den ikke mere gjør nogen Modstand, men finder sig villigen i Arbeidet. En Dreng falder det fra først af surt, at han i Skolen skal sidde stille og ikke gjøre Andet end bede, læse og skrive; men med Tiden bliver han vant dertil og gjør ofte Alting med Lyst. Om det da end i Begyndelsen falder os surt og tungt, at vi skulle lide Fattigdom, Hunger, Kulde og Nøgenhed, saa lader os kun se paa Jesum, vor Forgjænger, paa saamange gudfrygtige Sjele, vore Staldbrødre, og paa vor Elendigheds Nytte og Ende; saa vil Alt blive let og sødt. Hvor mange Exempler har man ikke paa at Mennesker, der fra sin timelige Lyksalighed vare nedsunkne i Elendighed, i Begyndelsen ikke vidste at finde sig deri, men siden ved Guds Naade kom saa vidt, at de fik sin Elendighed kjær, takkede Gud derfor og høit forsikrede at om det stod dem frit for, vilde de ikke vælge sin forrige Velstand, men beholde sin Fattigdom, efterdi Trængselen giver dem større Sikkerhed for at forblive paa den rette Vei til Himmelen

end denne Verdens Lyksalighed. Bestræb dig herfor, du christelige Hjerte, i Betragtning af, at det jo er bedre at gaa fattig og elendig, blottet og nøgen, med meget Arbeide, megen Længsel, mange Sukke og Taarer ind i Himmelen end med fuld Pung og Bug, med megen Latter og Jubel at løbe i Helvede.

§ 72. Du siger: Vi have havt vor Bekvemmelighed og mistet den og ikke beholdt Andet tilbage end Fattigdom og Ubekvemmelighed. Jeg svarer: En Christens bedste Bekvemmelighed og største Glæde maa bestaa i Guds gode og hellige Villie og i den Herres Jesu salige Samfund. Hvad gjør ikke en Brud eller kjærlig Hustru for sin Brudgoms eller Mands Skyld! Hvor mange Besværligheder udholder ikke ofte en spæd Person for dens Skyld, som den elsker! Og vi skulde vægre os for at give Slip paa vor Bekvemmelighed og at lide Ubekvemmelighed efter vor himmelske Faders Villie og for vor Jesu Skyld! Hvem har desuden lovet os megen Bekvemmelighed og en Rosenhauge eller et Paradis her i Verden? Hvor findes den Forjættelse, at Han vil føre os til Himmelen paa Rosenblade? Og hvad indbilde vi os, siden vi ville foreskrive vor Gud, hvor godt og bekvemt Han skal lade os have det her i Verden? Skylder Han os Noget? Eller have vi givet Ham Noget først, at Han skulde betale os det igjen? Ti og lid derfor, min Medchristen! Lad kun det syndige Kjød blive dygtig medtaget og haardt behandlet; det fortjener det ikke bedre; ei heller er noget Andet gavnligt for det. Du siger: Vi havde vort gode Bord at gaa til og fik vor veltillavede Mad i rette Tid; men nu maa vi tage tiltakke med smal Kost og have ofte ikke det tørre Brød. Jeg svarer: Herover burde vi intet Klagemaal føre, men, som Jakob, ikke udbede os Andet af Gud end „Brød at æde og Klæder at iføre os" (1 Mos. 28, 20) og, efter Apostelens Formaning, naar vi have dette, lade os dermed nøie (1 Tim. 6, 8). Gud har vistnok lovet os Underholdning i dette Liv, men ikke, at Han vil beværte os med mange Retter og kostelige Drikke. Er det ikke nok for os, at vi æde af et Fad med Guds hellige Børn og ikke blive daarligere bespiste end de? Elias blev ved Kriths Bæk forsynet af Ravnene med Brød og Kjød og drak af Bækken; men hos Enken i Zarepta maatte han i flere Aar tage tiltakke med Oliekager. Herrens Engel bragte ham engang hans Mad, men intet Andet end en Kage, stegt paa hede Stene, og en Krukke med Vand (1 Kong. 17, 6. 12 flg.; 19, 6). Profeten Elisa og hans Disciple maatte lade sig nøie med noget Grønt, som de opsøgte paa Marken, indtil der kom en Mand, som bragte dem tyve Bygbrød og endel friskt Korn (2 Kong. 4, 38, 41). Herrens Disciple plukkede Ax at stille sin Hunger med (Matth. 12, 1). Den Herre Jesus bespiste to Gange en stor Mængde Mennesker i en Ørken og lod ikke fremsætte Andet for dem end Brød og lidt Fisk (Mark. 8, 6. 7; Joh. 6, 11). Efter Hans Opstandelse lagde Disciplene et Stykke af en stegt Fisk og af en Honningkage for Ham, og dermed var Han veltilfreds (Luk. 24, 42); senere beredte Han ogsaa dem et Maaltid, hvor Beværtningen var Brød og Fisk og en Drik Vand af Tiberias Sø (Joh. 21, 9). Lazarus bad ikke om det Bedste og Lækreste, men kun om Smulerne fra den rige Mands Bord (Luk. 16, 21).

§ 73. Se, min Medchristen, saaledes behandler Gud sine Børn. Hvorledes skulde du da turde indvende Noget imod, at Han ikke bespiser dig anderledes, allerhelst da du ved, at denne simple Beværtning er krydret og blandet med Hans søde Naade og Kjærlighed? Den, som bliver bespist med Manna fra Himmelen, han har let for at glemme Egyptens

Kjødgryder, Fisk, Rødløg og Hvidløg. O, hvor godt smager ikke en Bid Brød, som den Herres Jesu Haand tilbereder og rækker os! Naar jeg er forvisset om min Guds Naade i Christo Jesu og har den Hellig Aands Vidnesbyrd om min Barneret hos Gud i mit Hjerte, saa vil jeg gjerne være tilfreds, om min Gud end ikke giver mig Andet end Taarebrød at æde og Trængselsvand at drikke. For mig er det nok, at jeg har Mad og Drikke i det Maal og af den Beskaffenhed, at mit Legeme forbliver dygtigt til at tjene Gud og Næsten; jeg ønsker ikke at tjene Bugen; men Bugen skal tjene mig. Lad mig spise saa daarligt som muligt; naar jeg blot kan tro vel, elske hjerteligen, bede andægtigt og tjene Gud og Verden, saa er jeg fornøiet. Jeg tænker mangengang paa den Guds tro Tjener Moses, som efter Hans Befaling steg op paa Sinai Bjerg og var deroppe hos Ham i fireti Dage og fireti Nætter uden at æde Brød og uden at drikke Vand og som omsider kom ned igjen med en tom Mave, men med et skinnende Ansigt (2 Mos. 34, 4. 28 flg.). Lader ogsaa os i Fattigdom og Trang stige op til Gud med inderlig Bøn, hellig Andagt og gudelig Betragtning; saa skulle vi finde, at Mennesket ikke lever (og faar Kræfter, Lyst og Glæde) ved Brødet (og lækre Spiser) alene, men ved hvert Ord, som udgaar igjennem Guds Mund (af hvert Blik, som udgaar fra Hans naadige Aasyn, — hver Trøst, som udgaar fra Hans Hjerte (5 Mos. 8, 3; Matth. 4, 4). I den navnkundige Theolog Salomon Gesners Liv og Levnet fortælles blandt Andet, at da han neppe var sex Aar gammel, afgik hans Fader ved Døden og efterlod ham og hans Moder i stor Fattigdom; da der nu indtraf en stor Dyrtid, og Moderen var meget bekymret for hvorledes hun skulde opholde sit og sin Søns Liv, trøstede denne hende med de Ord: Kjære Moder, du skal ikke græmme dig for min Skyld; thi naar jeg blot kommer i Skolen, saa føler jeg ingen Hunger mere, men synes, jeg er ganske mæt. Saadan Fornøielse fandt det fromme Barn i Studeringerne, ihvorvel man nok kan vide, at ogsaa Guds søde Naade gjorde Sit dertil. Skulde da ikke en gudelskende Sjel finde saamegen Glæde og Mættelse i den Hellig Aands Skole, hvori man selv lærer og lærer Andre at kjende Gud og Jesus Christus, at den letteligen kan undvære Verdens overflødige og lække Retter?

§ 74. Du siger: Vi boede i et velbygget Hus, havde vore gode Sengeklæder og allehaande Bohave; det er nu borte, osv. Her kan jeg vel betjene mig af de Ord, som Gud ved Jeremias lod sige til Baruk, da denne saa, at ogsaa han vilde komme til at miste Alt, hvad han eiede, i den almindelige Ulykke, som Herren vilde føre over det jødiske Folk: „Saa skal du sige til ham: saa sagde Herren: se, det, jeg byggede, nedbryder jeg, og det, jeg plantede, oprykker jeg, ja det ganske Land. Og du, du søger dig store Ting; men du skal ikke søge dem; thi se, jeg lader komme Ulykke over alt Kjød, siger Herren; men jeg vil give dig din Sjel til Bytte, i alle de Steder, hvorhen du drager“ (Jer. 45, 3 flg.). Se, min Medchristen, da din Frelser, Guds Søn, kom til Verden, tog Han sit første Herberge i en Stald og sit Hvile- og Sovested i en Krybbe; siden tog Han tiltakke med Josefs simple Hus og med hans Værksted, indtil Han tiltraadte sit Embede, da Han siger: „Rævene have Huler og Himmelens Fugle Reder; men Menneskets Søn har ikke Noget, hvortil Han kan hælde sit Hoved“ (Matth. 8, 20). Apostelen siger om sig selv og andre tro Guds Tjenere: „Vi lide baade Hunger og Tørst og ere nøgne og faa Mundslag og have intet vist Sted“ (men ere som en Fugl, der om Natten bliver forjaget fra sit Sted og maa flyve omkring

hist og her — 1 Kor. 4, 11). Nogle af de Mennesker, „som Verden ikke var værd, have vandret om i Ørkener og paa Bjerge og i Jordens Huler og Kløfter, lidende Mangel, betrængte mishandlede" (Ebr. 11, 37 flg.). Hvor mangen god Husfader, der maaske havde bragt det langt videre end vi i Tro og Gudsfrygt, har ikke mistet hele sin Eiendom i den usalige Krig og ved Fiendernes Grusomhed og maattet se sit Hus synke i Aske, efter at det forud var blevet udplyndret! Hvor mangt et ædelt Landskab i vort Tydskland er ikke blevet jammerligen hærjet og ødelagt ved Mord og Brand! Og du min Medchristen, søger dig store Ting! Du vil bo bekvemt og i et stort Hus; du vil sove i bløde Dyner; du vil have et smukt og sirligt Indbo og vil blive behandlet godt i alle Ting! Søg det ikke; lad dig nøie, naar du blot kan bringe din Sjel med dig som Bytte. Det er upaatvivleligen et stort Bevis paa vort Hjertes Forfængelighed, at vi ikke tro at kunne befinde os vel, medmindre vi bo prægtigt efter vort Sind og Ønske. Tyrkerne ere heri af en langt anden Mening, efter hvad en blandt dem velbekjendt Forfatter fortæller, og kunne i denne Henseende beskjæmme os Christne. De have Afsky for alle pragtfulde og overflødige Bygninger og holde for, at det er Tegn paa Stolthed og et Sind, som ikke kjender sig selv, naar nogen har Lyst dertil, ret som om han skulde være udødelig og stedse og altid forblive her i Verden. De betjene sig af sine Huse som en Vandringsmand af sit Herberge, og naar de deri kunne være sikre for Røvere, for Kulde, Hede og Regn, saa attraa de ingen større Bekvemmelighed. Derfor ser man hellerikke i hele Tyrkiet mange pragtfulde og skjønne Huse, selv om de beboes af en stor og rig Mand. Det er beklageligt, at disse Blinde i sit Mørke se bedre i saa Maade end vi Christne ved vort klare Lys.

§ 75. Vi bør jo være fornøiede, naar kun vor Bolig er saa bekvem, at vi deri kunne forrette vort Kaldsarbeide og tjene Gud og Næsten; det er dette, vi have at gjøre her i Verden, og det kan ske ligesaa godt i et simpelt Hus og en ussel Hytte som i et prægtigt Slot eller Herresæde. Ikke det Hus, som er net og kunstigt bygget, er i Guds Øine prægtigt og anseligt, men det, som er Ham helliget og indviet (Ps. 30, 1). „Stjernen," som gik foran de Vise fra Østerland, „kom og stod ovenover, hvor Jesusbarnet var" (Matth. 2, 9); saaledes skinner end den Dag idag Naadestjernen over alle, selv de simpleste Huse og Hytter, hvori Jesus findes, elskes og æres; ja den majestætiske, allerhelligste Gud, Fader, Søn og Hellig Aand har forjættet, at Han ikke vil forsmaa noget troende Hjerte, som elsker Ham, men, hvorsomhelst det boer, komme til det og fæste Bolig hos det (Joh. 14, 23). Hvo vil ikke hellere bo med denne Gjæst i en ringe Hytte eller mørk Kjælder end uden Ham i et prægtigt Hus og stort Slot? „Vi have dog her ikke en blivende Stad, men søge efter den tilkommende" (Ebr. 13, 14); vi kunne letteligen for en Tidlang tage tiltakke med Herberget; vi ile til Guds Stad i Himmelen (Ebr. 11, 10. 16), til vor Faders Hus, hvori der er mange Værelser, i hvilke den Herre Jesus ogsaa har beredt os et Sted (Joh. 14, 2). Jeg har mere end en Gang givet Agt paa Fuglene og deres Reder; nogle gjøre Rede af Ler og Dynd, som Svalerne, nogle af Torner og Kviste, som Storkene, nogle af tørre Blade, af Mose, af Trævler og Halmstraa, af Haar, af Uld o. a. M.; nogle bygge høit oppe, i Træer og Taarne; andre holde sig til Jorden; men af ingen har jeg seet en simplere Tilstelning end af en Vandfugl, der opholder sig ved Elbfloden og som uden videre Tilberedelser gjør sit Rede i et Hul paa Stranden midt iblandt Stenene, hvor jeg efter

Fiskernes Anvisning har fundet dens Æg; alligevel nyde de alle den frie Luft og Guds Omsorg, af hvem de alle ernæres; de opføde allesammen sine Unger efter sin Art og finde sin Glæde deri; nogle svinge sig op i Høiden fra sit Rede, der er bygget paa Jorden, saaledes som Lærken; andre synge ved sit Rede, selv i en Tornebusk eller Grøft, i den mørke Nat, i ondt Veir, saaledes som Nattergalen. Her kan man medrette sige med den Herre Jesus: „Ser til Himmelens Fugle" (Matth. 6, 26), og lærer af dem! De ere fornøiede med sit Rede og sin Tilstand, og enhver af dem priser sin Skaber, saa godt den kan, — og vi skulde ikke være tilfredse med den Bolig og den Tilstand, som den Høieste har beskikket og anvist os! Jeg maa bekjende, at dersom jeg skulde bo i et Hus, hvori Samfundet med Gud og den Herre Jesus, — hvori Gudfrygtighedens og Kjærlighedens Øvelse og Veien til Himmelen var mig betagne, saa vilde jeg aldrig forblive deri, det maatte nu koste, hvad det koste vilde; men da jeg er forvisset om at jeg kan have alt dette ligesaavel i en simpel Ler- og Straahytte som i et velbygget Hus, saa gider jeg ikke bekymre mig stort om min Bolig. Jeg har forhen paa et andet Sted boet i et daarligere Hus end nu; men jeg ved ikke, hvilken større Glæde det nuværende skulde yde mig end hint, uagtet det er rummeligere og bedre. Jeg havde dengang mit Studerkammer, mit Bedekammer og Hvilested og saamegen Plads, at jeg og Mine kunde hjælpe os dermed; det har jeg endnu; dermed lader jeg mig nøie. Lad mig bo, som jeg vil, saa er min bedste Bolig min Guds Naade, Jesu, min Frelsers, Vunder og Himmelen, som Han ved sit Blod og sin Død har forhvervet mig. Jeg tvivler ikke om at naar du rigtigt besinder dig, du gudelskende Sjel, saa vil hellerikke du være af en anden Mening og ikke mere gjøre dig nogen synderlig Bekymring for din Boligs Skyld her i Verden.

§ 76. Hvad Sengklæderne angaar, da vil jeg ikke negte for at det er et stort Tab, naar et Menneske, som dagligen bliver træt af tungt Arbeide eller som er udmattet af Sorg og Græmmelse eller af Alderdom eller Sygdom, maa savne dem, og jeg har ofte hørt saadanne Personer sige, at de heller vilde undvære et Maaltid Mad om Dagen end sine Sengklæder; næst Kjærligheden til og Glæden i sine Nærmeste havde de i timelige Ting ingen bedre Vederkvægelse end sine Sengklæder, ligesom da ogsaa min Gottholb maaske ikke saa ueffent har kaldet dem sine Sorgers Henlægningsrum. Men om end Legemets Ro er forstyrret, bør dog ikke ogsaa Sjelens Ro gaa tabt. Har du, min Medchristen, mistet dine Sengklæder, saa har du dog ikke mistet Guds Naade og Hans Miskundheds Skjød, Jesu Bryst og Arme, din gode Samvittighed og Haabet om den evige Hvile. Læg dit trætte Hoved og Hjerte i din kjærlige himmelske Faders Skjød, og sig: Min Gud, Du har efter dit hellige Raad og Velbehag frataget mig mine Sengklæder og altsaa mit Legeme dets Magelighed; saa skal Du da selv med din Naade være min Hvile; i dine Arme, Herre Jesus, vil jeg hvile, sove, leve og dø; lad det end være ude med mit Legeme, saa er jeg dog tilfreds, efterdi min Sjel finder Hvile hos Dig, osv. Skriften siger ogsaa, at Gud holder sine Egnes Øienlaag oppe, saa at de vaage, og at Han ogsaa giver dem Søvn efter sin Villie (Ps. 77, 5; 127, 2). Han er ikke med sine Gaver bunden til Sengklæderne. David sagde, medens han endnu maatte vandre landflygtig om i Ørken: „Du giver Glæde i mit Hjerte. — — I Fred vil jeg lægge mig og tillige sove ind; thi Du, Herre, alene lader mig bo i Tryghed" (Ps. 4, 7. 9). Hans Leie i Klippernes Kløfter og Huler var vist daar-

ligt nok; ikkedestomindre siger han, at da Gud glæder hans Hjerte og iskjænker ham sin Kjærligheds søde Vin, lig en Sovedrik, saa vil han lægge sig i Fred og sove aldeles trygt og sikkert. Endnu kan vor Gud, min Medchristen, skjænke dig Søvn ligesaavel paa en Straasæk eller paa den haarde Jord som tilforn i dine bløde Dyner.

§ 77. Jeg mindes, at en Borgermester i en Naboby i Brandenburg, for hvem det anden Gang havde brændt og som derved havde mistet sine velbyggede Huse tilligemed sit meste Indbo, ytrede, han ikke vidste, hvorledes det gik til: før havde han mangengang ikke faaet sove i sit eget Hus, sit bekvemme Kammer og sine gode Sengklæder; men nu, da han boede trangt og daarligt hos Andre, og hans Magelighed var bleven ham berøvet, sov han noksaa roligt hele Natten. Han fik imidlertid til Svar, at han heri skulde se Guds Godhed, som paa denne Maade havde villet lette ham hans Kors. Det Samme kan vederfares dig, min Medchristen, om du end ikke har et ligesaa godt Leie som forhen. Saa vær nu tilfreds og stille i din Guds hellige Villie, min Medchristen; Han vil enten give dig Sengklæder igjen, eller ogsaa vil Han skjænke dig Hvile paa dit daarlige Leie eller, om du skal ligge vaagen, forunde dig saamegen Naade, at du ogsaa kan anvende dine søvnløse Nætter til Hans Tjeneste og din Sjels Bedste. Vær ikke saa saare bedrøvet for Bohavet; der er Meget deraf, som vi kunne undvære, og Lidet, som vi behøve; en Drik smager et tørstigt, men i Gud tilfreds Hjerte ligesaa godt af et Lerkar som af et Sølvbæger. Ere vore Værelser ikke prydede med Gardiner, Skilderier, Bækkener, Glasse, Fade og Deslige, hvad skader vel det, naar kun Hjertet er saaledes smykket med Bodfærdighed, Tro, Kjærlighed, Haab og Andagt, at den Herre Jesus ikke tager i Betænkning at bo deri. Det meget Skramleri, hvormed Menneskets Børn ofte opfylde sine Huse, er et af de Garn, hvori mangen Sjel bliver fangen, og dertil udgives ofte mange Penge, som baade legemligvis og aandeligvis kunde have været langt bedre anvendte. I et smukt og allevegne velprydet Hus er der mangengang intet Styggere og Urenere end deres Hjerter, som eie og bebo det. Hvi ville vi derfor bekymre os om slige usle Ting, aldenstund vi vide, at vi have et bedre Gods hos os selv og i Himmelen? (Ebr. 10, 34). Da Josef vilde overtale sine Brødre til at flytte over fra Kana'an til Ægypten, sagde han til dem: „Eders Øine se ikke med Bekymring hen til Eders Bohave! thi det Bedste i Ægyptens Land er Eders“ (Mos. 45, 20). Tænker Eder da, at den Herre Jesus siger til Eder: Eders Øine se ikke med Bekymring til Eders Bohave, som I have mistet! thi alle Himmelens gode Ting ere Eders.

§ 78. Du siger: Men efterat jeg nu er nedsunken i Fattigdom, kan jeg og Mine ikke længer leve overensstemmende med vor Stand. Jeg nedstammer fra en anseet Slægt; men det gaar mig daarligt; jeg maa se paa at Andre, som ere af langt ringere Stand og Herkomst, prunke i sine mangedobbelte og kostbare Klæder; jeg og Mine derimod, for hvilke det sømmede sig bedre og som det med større Ret tilkom, maa hjælpe os, som vi kunne, gaa med gamle, luvslidte, lappede og fillede Klæder og være en Spot for Verden osv. Jeg svarer: Min kjære Broder, min kjære Søster, jeg hører gjerne, at du gjør saameget Væsen af din Stand og hvad der som Følge deraf tilkommer dig, og at du vil, at din Gud skal være forpligtet til at rette sig efter din Stilling og Herkomst og behandle dig overensstemmende dermed her i Verden. Naar man er paa Jorden, saa ser man der Fjelde, Bakker, Dale og lave Myrer; men kom vi til at vandre blandt

Stjernerne, saa vilde vi ikke se Andet end en rund Kugle og ikke kunne kjende et Fjeld fra en liden Houg. Naar en Borgermester i en By sidder hjemme hos sine Egne eller blandt sine Borgere, eller en Godseier eller Forvalter er hos sine Bønder, saa ere de noget Stort og nyde Ære og Anseelse; men komme de til Hove, saa blive de kun lidet agtede. Saaledes ere vi Mennesker ofte vel anseede og paa Grund af vor Stand og Slægt høit agtede blandt Menneskene paa Jorden; men hos og for Gud gjælder Saadant Intet, og jeg ved ikke, hvorfor den Høieste desaarsag skulde skylde det ene Menneske Noget fremfor det andet. Lad vor Stand og Herkomst gjælde her paa Jorden, hvad de kunne; men naar vi have med Gud at gjøre og have Noget at søge i Himmelen, saa maa Alt være glemt, og da maa vi ikke anse os for Andet end stakkels unyttige Tjenere og elendige Betlere, hvis Ve og Vel afhænger af Guds Naade og Unaade. Vi ere Regnepenge i Guds Haand og den ene ligesaa god som den anden; Han lægger os ofte høit oppe og lader os gjælde Meget; da have vi Intet at rose os af, eller Han lægger os dybt nede; da have vi Intet at besvære os over. Alle Stænder, alle Slægter ere udrundne af en lav og ringe Stand og Slægt, ligesom den øverste Gren paa Træet ikke mindre end den nederste har sit Udspring fra Roden, som staar i Jorden.

§ 79. Nogle, som fra ringe Stand vare komne til Ære og Værdighed, have efterladt sine Efterkommere en Erindring og Paamindelse om sin lave Byrd. Da Primislaus, den første Hertug i Bøhmen, blev hentet fra Ploven til Libissa, Herskerinden over dette Land og hans tilkommende Gemalinde, tog han sin Vams, sin Taske og sine Bondesko med sig og befoel, at man skulde henlægge og opbevare dem til en Paamindelse for hans Efterkommere. Villigis, Ærkebiskop i Mainz, var fra lav Stand stegen til dette høie Embede, idet hans Fader var Hjulmager i Landsbyen Strømingen i Saksen; men for at han ikke skulde hovmode sig af sin Ære, lod han male Hjul paa Væggene i sit Bedekammer med den Overskrift: Villigise, prioris tuæ fortunæ memor, qvi nunc sis, considera!*) eller, som Andre fortælle det: Villigis, Villigis, memento, unde veneris!**) hvorfor ogsaa Somme ere af den Mening, at det er han, som fra først af har sat de Hjul i det mainziske Vaaben, som man endnu ser deri. I Antverpen levede fordum en rig Kjøbmand, som engang havde været Tigger, men som formedelst Guds Velsignelse havde fra en ringe Begyndelse erhvervet sig en betydelig Formue ved Handelen. Da denne Mand engang gjorde et stort Gjæstebud og beværtede Byens fornemste Kjøbmænd, lod han blandt Andet en Træskaal, fyldt med Vin, gaa omkring, sigende, at det var den, han pleiede at drikke Vand af i sin Fattigdom, da han bad om Almisser udenfor Kirkedøren; den havde han opbevaret til en Amindelse, for at han skulde takke Gud desto ydmygere og mere for den Velsignelse, Han havde forundt ham. Jeg skulde ønske, at Alle, som vare udsprungne af ringe Stand og ved Guds Naade og Styrelse, ved Dyd og Tapperhed havde erhvervet denne en ny Glands og stor Anseelse, havde gjort det Samme og ladet et eller andet Tegn paa sin forrige Fattigdom og Ringhed gaa i Arv til sine Efterkommere, for at disse kunde have en stedsevarende Paamindelse ei alene om at være taknemmelige og ydmyge imod Gud, men ogsaa om at det ikke burde mishage dem, om Han maaske efter sit hellige Raad og Velbehag vilde sætte dem tilbage i deres forrige usle Tilstand; thi jeg indser ikke, med hvad Ret vi skulde

*) Villigis, naar du betænker din nuværende Stand og Stilling saa ihukom den, du før var i!

**) Villigis, Villigis, husk paa hvorfra du er kommen!

kunne forlange, at Han skal gjøre sin Velsignelse arvelig og knytte Lykken, Rigdommen, Anseelsen til vor Slægt. Han lader ofte Forandringer foregaa heri, for at vi i alle Ting skulle se paa Ham, frygte Ham, underkaste os Hans frie Haand og Styrelse og erkjende de verdslige Tings Forgjængelighed.

§ 80. Man fortæller, at da en tapper og klog Mand, som var i stor Naade hos sin Konge og modtog stedse større Velgjerninger af ham, blev adspurgt, hvad Mere han endnu kunde ønske sig, svarede han: „intet Andet end en Spiger", med hvilken han nemlig vilde fastspigre Lykkens omløbende Hjul, for at det ikke skulde kaste ham, der nu indtog det øverste Sted derpaa, ned igjen. Men dette Ønske er forgjeves; denne Spiger har Ingen endnu kunnet finde; de jordiske og timelige Ting forblive Ubestandigheden underkastede, og ethvert Guds Barn bør stræbe at være saaledes findet, at om det behager den Høieste at foretage en Forandring med hans Stand, hans Gods, hans Ære og Anseelse, han da er vel tilfreds dermed. Da David paa Flugten for sin oprørske Søn sagde: „Finder jeg Naade for Herrens Øine, saa fører Han mig tilbage; — — men dersom Han siger saaledes: Jeg har ikke Velbehag i dig, — se, her er jeg; Han gjøre med mig, som godt er i Hans Øine!" (2 Sam. 15, 25. 26) var Han udentvivl rede til, ligesom Han havde modtaget Krone og Spir af sin Gud istedetfor Hyrdetasken og Hyrdestaven, saaledes ogsaa atter at ombytte disse med hine og dog gladeligen ære og prise Ham som sin Gud. Dette Sindelag maa ogsaa vi have; vi maa ikke beklage os over Forandringen i vor udvortes Tilstand, naar kun vor indvortes og aandelige Tilstands Opkomst og Forbedring derved bliver fremmet. De Christnes bedste Stand og Stilling er, naar de befinde sig i Naadens og de gode Gjerningers Stand, ja, som vi allerede paa et andet Sted have sagt, naar de ligge med et bodfærdigt og troende Hjerte ved den korsfæstede Herres Jesu Fødder. Desuden vide vi jo, at ingen Stand er saa lav og ringe, at ikke den høie og majestætiske Gud skulde give Agt paa den, efterdi Han vel throner høit, men dog „ser dybt ned i Himlene og paa Jorden" (Ps. 113. 5. 6). Han fornedrer ogsaa Mange i det Timelige for at kunne ophøie dem i det Aandelige. Den Herre Jesus, Verdens Frelser, skulde fødes af Davids Stamme, hvilket ogsaa skede, men ikke, før denne Stamme var bleven fornedret og fattig, saa at Josef, der var en Gren deraf, havde maattet vælge Tømmermandsøxen istedetfor Kongespiret. Derfor kalder Profeten den, idet han taler om den, en afhuggen Stamme (Stub). Saaledes lader den alvise Gud endnu den Dag idag mangt et Hus og mangen Slægt nedsynke i en fattig og ringe Stand og Stilling, paa det at Christus aandeligvis kan udspringe deraf. Naar en vild Stamme skal gjøres modtagelig for en god Podekvist og blive til et godt Træ, maa den afskjæres, kløves og blottes for alle sine naturlige Grene. Saaledes ogsaa: hvor den Herre Jesus skal herske med sin Aand og frembringe en ny Skabning, der maa det gamle Menneske ydmyges, fornedres og gjøres fattigt, stedse aandeligen, men mangengang ogsaa legemligen. Vær derfor tilfreds med din nuværende Stand, du christelige Sjel, om den end ikke maatte svare til din Herkomst og forrige Anseelse. Du kan ikke være misfornøiet med din Stand uden tillige at være misfornøiet med din Guds Villie, efter hvilken den enten bliver forhøiet eller forringet.

§ 81. Hvo var anseeligere end Guds Søn, for hvem Seraferne skjulte sine Ansigter og Fødder og raabte: Hellig! hellig! hellig! naar de saa Ham i Hans Herlighed og siddende paa sin Throne? Siden blev han imidlertid funden i Kryb-

den i en Stald, i Tømmermands- eller Hjulmagerværkstedet og tilsidst paa Korset, nøgen og blottet, bespyttet, forhaanet, hudstrøgen, kronet med Torner. Denne dybe Fornedrelse fandt Han itke Mishag i, efterdi Han vidste, at den vilde have vor Ophøielse til Følge. Skulde vi da sky en Forandring i vor Tilstand og Lykke, aldenstund vi ere forvissede om, at Alt maa falde ud til Guds Ære og vor Salighed? Ænds heller ikke Verden og dens Dom, min Medchristen; sig med Apostelen: „Jeg agter det for saare Lidet at dømmes af de Uforstandige eller af en menneskelig Ret" (1 Kor. 4, 3). Bonden kan ikke dømme om Ædelstene og smukt og kunstigt Arbeide, og Verden er meget for grov og uvidende til, at at den skulde kunne skjelne rigtigt og give Guds Børn den Ære, der tilkommer dem. Gud behandler ofte disse ligesom Kjøbmændene sine bedste Varer, hvilke de indsvøbe i Makulatur, Matter eller Strie; men den, som vilde vurdere Varerne efter Omslaget, maatte være meget uvidende. Saaledes er ogsaa Verden uforstandig og taabelig, idet den ringeagter en Guds Ven for hans simple Klædnings og luvslidte Kappes eller daarlige Tilstands Skyld. Hvem vil bryde sig om denne store Daare, der har daaret saalænge og nu snart daaret fra sig? Naar en lærd og anseet Mand maa ud at reise, saa klæder han sig efter Reisens Fordringer og trækker ofte et Ytterplag af grovt Klæde udenpaa sine gode Klæder; naar han nu fremtræder paa et fremmed Sted i en saadan simpel Dragt, saa forundrer han sig ikke over, at Ingen agter ham stort; han bliver ligefuldt den, han er, og haaber at komme snart tilbage til sit Fædreland igjen, aflægge sine Reiseklæder og nyde sin sædvanlige Ære. Nu vel, du gudfrygtige Sjel, vi ere Vandringsmænd her i Verden og maa ofte tage tiltakke med simple Reiseklæder; vil da Verden ikke agte og ære os, hvad skader vel det? Den kjender os ikke; vi blive dog de, vi ere, nemlig Guds Børn, Himmelens Borgere, Konger og Præster for Gud; vi ville til Gjengjæld hellerikke agte og ære den; det er Lige for Lige.

§ 82. Giver din Gud dig ikke Midler til at forskaffe dig saa mange og kostbare Klæder som Andre, der ikke ere dig lige i Stand og Byrd, saa antager jeg, at du snarere har Grund til at takke Ham derfor end til at besvære dig over Hans Styrelse, saasom Han derved har betaget dig Leiligheden til Pragt og mange andre Synder. Jo bedre mangen Hest fodres, og jo smukkere den pyntes, desto stoltere traver den; jo kostbarere det syndige Kjød er klædt, desto mere indtaget bliver det i sig selv. Et verdsligsindet Menneske, der har mange Klæder at skifte paa, er sin egen Afgud og tragter mere efter at behage Verden end Gud. Hvor mange Tanker, hvor megen Tid, hvor megen Møie maa han ikke anvende paa sin Pynt, som du, gudfrygtige Hjerte, kan udfylde med Bøn og andre gudelige Øvelser! Du har kun en Klædning, og den er ret og slet. Godt, saa følger du den Herres Jesu Mode. Han havde hellerikke mere end en Klædning, som Han, efter hvad man vil vide, bar sit hele Liv igjennem. Sagnet fortæller nemlig, at Hans Jomfru Moder strikkede og forfærdigede den med sine egne Hænder i Hans Barndom, — at den efterhaanden voxte med Ham, og at den, lig Israeliternes Klæder i Ørken, aldrig blev slidt eller sønderreven (Noget, som jeg imidlertid vil lade staa ved sit Værd); denne Klædning toge Krigsmændene ved Hans Korsfæstelse og delte i Hans Paasyn. Ikkedestomindre var og blev Han Guds enbaarne og allerkjæreste Søn, der med sin Nøgenhed har klædt alle Troende. Ere derfor end dine Klæder dig fratagne, saa hold dig i din fattige Nøgenhed til den korsfæstede Jesum

og trøst dig med at du ligesaavel nu som før er og bliver et kjært Guds Barn. Naar du ønsker at tale med din Gud og banker paa Himmeldøren, saa ser man ikke først paa den Klædning, du er iført, men paa dit sukkende Hjerte. Af Verden agtes de høiest, som kunne opføre sig med Pragt; i Himmelen derimod giver man mere Agt paa de Ydmyge og Fattige, hvilke have iklædt sig Tro, Kjærlighed, Haab, Ydmyghed, Sagtmodighed, Kyskhed og andre Dyder. Betragt derfor ikke Verdens Børn, der ofte leve og klæde sig over sin Stand, over Pligt og Evne, med misundelige Øine, du gudelskende Sjel, og besvær dig ikke over at din Gud ei giver dig Midler til en lignende Pragt. Der gives Blomster, som kun vise sig en kort Tid i sin Prydelse og snart visne og henveires af Vinden. Bed kun til Gud for dem, at de ikke med al sin Pragt og Herlighed maa komme til at fare til Helvede i den rige Mands Selskab og Antræk. En pragtfuld Verdensdukke og en alamodisk*) Monsieur**) fortjene ikke Misundelse, men Medlidenhed, efterdi de have saa meget med det Forkrænkelige at gjøre, at de lidet eller slet intet tænke paa det Evige, — efterdi de er prægtige og anseelige i sine egne og Verdens Øine, men i Himmelen holdes for Skabilkener og Vederstyggeligheder. „Ifør du dig imidlertid den Herre Jesum Christum“ (Rom. 13, 14), og smyk dig dagligen mere og mere med Hans Retfærdighed og Hellighed; „ifør dig, som Guds Udvalgte, Hellige og Elskede, inderlig Barmhjertighed, Godhed, Ydmyghed, Sagtmodighed, Langmodighed og Kjærligheden, som er Fuldkommenhedens Baand“ (Kol. 3, 12. 14). Lad dit Hovedsmykke, din Krands og Krone være Guds Naade, dine Halskjæder mange Troes-, Kjærligheds- og Trøstesprog, samlede i den hellige Skrift, dine Perler, dine Angers-, Andagts-, Kjærligheds- og Glædestaarer, din Høitids- og Bryllupsklædning Jesu Retfærdighed, din daglige Klædning en gudfrygtig og hellig Vandel, din Tankering Gudsfrygt og en god Samvittighed, dit hvide Linned et tugtigt og ubesmittet Levnet, o. a. M. Vil Verden ikke agte dig i denne Pynt, saa forundre dig ikke derover! den taabelige Nar ved ikke bedre; lad det være nok for dig, at du, som en deilig Jesu Christi Brud, behager din Gud! Gud hjælpe os, at vi maa gladeligen foragte Verden med al dens Forfængelighed og Herlighed og alene sætte Pris paa hvad der er guddommeligt, himmelsk og evigt! Ham være Ære i Menigheden ved Christum Jesum gjennem alle Slægter, i alle Evigheder! Amen.

*) efter Moden.
**) Herre (udtales Mossiøh).

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Kors.

Ottende Prædiken,

hvori Betragtningen af de største og vigtigste Sorger forsættes og Trøst meddeles derimod.

Ps. 94, 19: Under mine mange urolige Tanker i mit Indre kvæge dine Husvalelser min Sjel.

§ 1. Det er en mærkelig og trøstefuld Beretning, den Hellig Aand har ladet optegne for os om hvad der tildrog sig med den store Profet Elias og den fattige Enke i Zarepta. Herren havde ladet en stor Dyrtid opstaa i Landet, idet Han holdt Himmelen tillukket i tre Aar og sex Maaneder, saa at den i denne Tid hverken gav Dug eller Regn. Sin Profet bød Han imidlertid at begive sig til Bækken Krith, hvor Ravnene hver Morgen og Aften bragte ham Brød og Kjød til Spise, og hvor han slukkede sin Tørst med Bækkens Vand. Da denne var bleven udtørret ved den bestandige Hede og Tørke, bød Herren sin Profet at gaa til Zarepta, som laa ved Sidon, efterdi Han havde befalet en Enke dersteds at underholde ham. Profeten stod op efter Herrens Ord, og da han kom til bemeldte Sted, traf han sin Forsørgerinde udenfor Stadens Port, hvor hun sankede Ved til at optænde en Ild, hvormed hun agtede at tilberede den sidste Ret til sig og sin Søn af det lille Forraad, hun endnu havde tilbage af Mel og Olie, og saa at oppebie Døden saasom hun ikke mere vidste noget Raad og Middel. Men Profeten bød hende at være ved godt Mod og kundgjorde hende, at den lille Rest af Mel og Olie hun endnu eiede, skulde ved Guds Ord og Velsignelse forøges saaledes, at hun tilligemed Sine kunde leve deraf, saalænge Dyrtiden stod paa, hvilket ogsaa skede.

§ 2. Det er ikke her min Hensigt at forklare denne herlige og deilige Beretning fuldstændigt og som den fortjente, men kun som en Indledning til nærværende Prædiken at uddrage en og anden Lærdom deraf til vor Trøst og Undervisning. Saaledes for det Første den, at Gud Herren fører et naadigt og faderligt Tilsyn med samtlige sine Troende, hvor i Verden de end ere, — at deres Tilstand ikke er Ham ubekjendt, — at Han sørger for dem, regjerer, leder og opholder dem, osv. Herren holdt ikke blot et vaagent Øie med sin Profet, som en stor og navnkundig Mand, men ogsaa med den fattige, ubekjendte og foragtede Enke i Zarepta. Om denne Kvinde var en Hedning eller en Israelit, kan man ikke egentlig se af Fortællingens Omstændigheder; men saa Meget er utvivlsomt, at hun opholdt sig paa et hedensk Sted, udenfor Israels Grændser; maaske havde hun, ligesom Elimelek fordum drog med sin Hustru Noomi og sine Børn til Moabiternes Land, begivet sig til Sidoniernes Land, i den Tanke, at hun her vilde have bedre for at finde sit Livsophold,

saalænge Dyrtiden varede. Imidlertid kan hun ogsaa have været en Hedning, som, fordi hun boede Guds Folk saa nær, var kommen til Kundskab om den eneste sande Gud, ligesom hun da ogsaa sværger ved Ham og siger til Profeten: „Saasandt Herren, din Gud, lever, jeg eier ikke en Kage" (1 Kong. 17, 12). Det synes ogsaa, som om Frelseren, idet Han omtaler denne Begivenhed, hentyder til at hun ikke var nogen Israelit, men en Hedning, naar Han siger: „Der var mange Enker i Israel i Elias's Dage — — og til ingen af dem blev Elias sendt uden til Zarepta ved Siden, til en Enkekvinde" (Luk. 4, 25. 26). Hvorledes det nu end hermed forholder sig, saa kjender Herren denne Kvinde; Han ved, at hendes Forraad er fortæret, og at hun ingen Udvei mere øiner; Han ser hendes Hjertes Angest; Han hører hendes Sukke; Han tæller hendes Taarer, ynkes over hende og sender hende Hjælp, da hun mindst tænker det og ikke venten sig Andet end Døden. Da Hagar frygtede for at dø af Tørst i Ørken tilligemed sin Søn og havde lagt denne fra sig, for ikke at se ham vansmægte og dø, og sad og græd, sendte Gud en Engel til hende, som viste hende en Vandbrønd, med hvis Vand hun kunde læske sig selv og sin Søn. Saaledes gik det ogsaa med denne fattige Enke; som hun sankede Ved — formodentlig med Sukke og Taarer — sendte Gud hende en jordisk Engel, der maatte forsikre hende om Hans Naade og Velsignelse.

§ 3. Det er trøsteligt, at den hellige Skrift siger, „at Herrens Øine gaa omkring paa al Jorden, at styrke sig med dem, hvis Hjerte er retskaffent mod Ham", (2 Krøn. 16, 9), — „at Hans Øine fare omkring paa den ganske Jord" (Sak. 4, 10), — at Han især giver Agt paa det Land, hvor Hans Folk bor og hvor Hans Børn opholde sig, og at „Hans Øine bestandig ere derpaa fra Aarets Begyndelse og indtil Aarets Ende" (5 Mos. 11, 12), ja hvad mere er, at Han har Øie med Alle og Enhver af sine Troende, som David siger: „Se, Herrens Øie er til dem, som frygte Ham, — som bie efter Hans Miskundhed, for at udfrie fra Døden deres Sjel og holde dem ilive i Hungeren. Herrens Øine ere vendte til de Retfærdige og Hans Øren til deres Raab (Ps. 33, 18. 19; 34, 16.) Dette lader sig nu ei alene oplyse ved den Beretning, hvorom vi have begyndt at tale, men ogsaa ved den daglige Erfaring, der klarligen lærer, at Gud giver Agt paa og ved sit guddommelige Forsyn regjerer ei alene den hele Jord, men ogsaa ethvert Land, i Landet ethvert Sted, enhver Stad, enhver Flække og Landsby, paa ethvert Sted, ethvert Hus, i Huset enhver Person, hvem Han ikke blot kjender og ved at nævne ved Navn, men hvis hele Tilstand med alle dens Omstændigheder tillige er aabenbar for Ham! Han ser alle hans Veie; Han kjender alle hans Gjerninger; Han hører alle hans Sukke; Han tæller alle hans Taarer; Han ved, hvad han endnu har i Forraad, være sig Lidet eller Meget, osv. Værer derfor frimodige, I gudelskende Sjele, efterdi I vide med Visshed, at hvorsomhelst I leve eller bo, ere I indesluttede i Guds faderlige Forsorg; Han ser og ved, hvor mange Penge, hvor meget Mel og Brød, hvor stort Forraad I endnu have; Han vil nok til sin Tid vide at skaffe Raad; Han vil ikke lade Eder mangle noget Godt. Vel lader Han det undertiden komme til det Yderste med os; Han lader vor Formue udtømmes paa noget Lidet nær og al menneskelig Hjælp og Trøst hensvinde, paa det at Hans Hjælp siden skal blive desto synligere, og for at Enhver skal sige: Det har Gud gjort. Imidlertid ved Han at træffe den rette Tid, efter sit Ord: „Jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig" (Ebr. 13, 5).

§ 4. Den anden Lærdom, som vi kunne uddrage af denne Beretning, er, at den alvise og algode Gud aldrig fattes Midler til at sørge for sine Egne. Da Bækken Krith udtørredes, og Hans Tjener ikke kunde forblive længere paa dette Sted, viste Han ham et andet, og ligesom Han forhen havde budet Ravnene at sørge for ham, saaledes bød Han siden en fattig Enke at gjøre det og forskaffede hende Midlerne dertil. Og end den Dag idag erfare alle gudfrygtige Hjerter, at deres Gud og Fader ikke er bunden til det ene eller det andet Middel; lukker Verden en Dør til, saa lukker Han igjen en anden op; udtørres en Bæk, saa fører Han dem til et andet Sted, til en stor Flod eller viser dem en stedsrindende Kilde. Dør en velgjørende og gavmild Ven fra dem, saa opvækker Han dem en anden; bliver en Ven uden deres Skyld (efter det menneskelige Hjertes Foranderlighed og Ubestandighed) forvandlet til en Fiende eller træt af at gjøre Godt og glemmer dem, saa bøier Han en Andens Hjerte til at tænke paa dem og række dem Haanden; lide de Tab i sin Næring paa et Sted, saa velsigner Han dem paa et andet Sted, osv. Saadanne Forandringer tjene til at de Troende lære at erkjende den Høiestes mangehaande Visdom og Godhed, og at de blive desmere styrkede i Tro og hjertelig Tillid og oftere opvakte til ny Betragtning af Hans Omsorg, til ny Andagt og Taknemmelighed. Thi ved Vanen blive Guds største Undere ringe og foragtelige i vore Øine, og dersom Hans Miskundhed altid viser sig paa samme Maade, saa betragte vi den med kolde og søvnagtige Hjerter. Men naar en Forandring indtræder, og Herren afskjærer de sædvanlige Midler, saa bliver vort Hjerte opmuntret til ivrigere at bede, andægtigere, at betragte og taknemmeligere at erkjende sin Guds Almagt, Visdom og Godhed. Forfærdes derfor ikke, I christelige Sjele, om en Bæk udtørres, — om Menneskehjælp svigter, — om Noget her og der fattes; den gode Guds Hjerte forandres ikke, og Hans Haand forkortes ikke. Han ved flere Veie end en; Han har tusind og atter tusind Midler til at forsørge og opholde Eder. Lad fortørres, forsvinde, forgaa, hvad der vil; den evige Kjærlighed, Visdom og Godhed kan ikke fortørres, forsvinde eller forgaa.

§ 5. Den tredie Lærdom er, at Gud ofte underholder den ene Fattige ved Hjælp af den anden, saaledes som her Profeten ved Hjælp af den fattige Enke, og som Han siger: Jeg har befalet en Enkekvinde (jeg har udseet og beskikket hende til) at underholde dig. Du gode, kjære Gud! skal da denne Enke, som selv Ingenting har, underholde din Tjener? Du har jo selv underholdt saavel Enken som din Profet: hvorfor siger Du da, at Enken skal underholde ham? Saaledes er det. O, Herren skjuler sig bag eller under Menneskene og udretter sin Gjerning ved dem; Han giver Menneskene ihænde, hvad der er tjenligt til vor Nødtørst, saa at det heder, at de have underholdt os, medens dog Han selv har gjort det Altsammen. Dette gjør Han for at vedligeholde Menneskenes indbyrdes Kjærlighed og Ærbødighed og for at forene dem ved Betragtningen af Hans Miskundhed. Profeten lærte ved denne sin Guds Beskikkelse, hvor høit Han ogsaa agter en saadan fattig, ubekjendt Kvinde, og Enken fik Anledning til i den Tid, Profeten boede hos hende, at blive fuldkommen undervist i Kundskaben om Israels Gud. Herren havde sin Glæde af at bringe en saa stor Profet og sand Undergjerningsmand sammen med en saa fattig Kvinde og hendes Søn og se deres Hjerter forenede i Frygt for Ham, i Tillid til Ham, i Andagt og Bøn osv. Nu, end den Dag idag har Herren sine hellige Aarsager, hvorfor

Han ofte lader den ene Fattige underholde den anden. Ofte faar en Mand, der selv ingen stor Formue besidder, en fattig Kvinde til Hustru og derimod en Rig en Rig; man skulde tro, det var bedre, at den fattige Mand blev sammenparret med en rig Kvinde og den Rige med den Fattige; saa blev den Ene hjulpen ved den Anden; men det behager den Høieste anderledes; Han sammenparrer ofte de Fattige med de Fattige og de Rige med de Rige. Han skjænker ofte en fattig Mand mange kjære Børn og en rig faa; Han velsigner ofte hurtigt en Kvinde med Børn i hendes Ægtestand og tager derefter Manden bort, saa at en fattig Enke beholder mange fattige Faderløse at underholde. Dette er saare forunderligt og urimeligt i Menneskers Øine, og vi tænke, at dersom vi fik styre Verden, skulde det blive anderledes. Vi havde udentvivl ikke sendt Profeten under Dyrtiden til en fattig Enke i Zarepta, men maaske til den rige Kone i Sunem, der siden behandlede Elisa saa godt; men hos en saadan rig Kone og i hendes Overflødighed var Guds Almagt og Godhed ikke bleven saa kjendelig som i Fattigdommen, i den fattige Enkes udtømte Melkrukke og Oliekrus. Og netop denne Hensigt ligger skjult under alle andre Exempler. Gud bringer ofte Rig og Rig sammen og lader dem forarmes og deres Gods forsvinde, saa at de ikke kunde forsørge sine faa Børn, — for at vise Verden, at Alt kommer an paa Hans Velsignelse. Men Han sammenparrer ogsaa ofte de Fattige og hjælper dem frem; Han giver en fattig Fader mange Børn og en fattig Enke mange Faderløse, men velsigner dem dog lønligen saaledes, at de komme frem og have Lykken med sig, Alt i den Hensigt, at Hans Godhed og Visdom skal prises for Menneskene. Værer derfor ikke modløse, I gudelskende Sjele, naar I selv ere fattige og dog have Fattige at sørge for. Værer forvissede om at Gud er iblandt Eder og har skjult sin Godhed under Eders Fattigdom. Forlader Eder kun af Hjertet paa Ham, og ser ikke paa hvad I formaa, men paa Hans Haand og hvad Han formaar! Han holder sig vel skjult; men Hans Almagt, Visdom og Godhed ville snart blive aabenbare. Jeg vil heller være fattig og have Guds skjulte Velsignelse end være rig og mangle den. Jeg vil heller eie og efterlade mine Børn Lidet, ja Intet med vor himmelske Faders Naade og Velsignelse end stor Rigdom uden denne og er vis paa at mit udtømte Melkar og Oliekrus godt kan holde de Riges Lofter og Kjældere Stangen, osv. Med denne yndige og trøstelige Beretning har jeg, mine elskede Tilhørere og Læsere, villet berede Eders Hjerter saaledes, at de kunne være tilgjængelige for den Trøst, vi ville samle og meddele dem af Guds Ord, og desto gladere annamme den. Vi ville i den efterfølgende Prædiken*) gjøre en Begyndelse med at belyse nogle af de troende Sjeles vigtigste og tungeste Sorger og lindre dem med Trøst, og efterdi de ofte er mangfoldige og mangehaande, holde vi os forvissede om at det ikke vil være dem ukjært, at vi fortsætte dette Arbeide. Gud velsignede det og lade vort Hjerte fyldes og strømme over med Trøst til Vederkvægelse for de gudfrygtige Sjele, der forlade sig paa Hans Miskundhed, for Jesu Christi Skyld! Amen.

§ 6. Vi have i den sidste Prædiken drøftet det Hovedspørgsmaal: hvorfor Gud Herren ofte lader formuende gudfrygtige Mennesker nedsynke i stor Fattigdom, tilligemed nogle andre, som opstaa og afhænge af hint. Der staar imidlertid endnu Et og Andet tilbage, som ogsaa er beslægtet med dette Spørgs-

*) Det vil sige: fra næste Paragraf; de 5 første Paragrafer udgjøre Indledningen til nærværende Prædiken. O. A.

maal og oftere volder de bedrøvede Hjerter megen Sorg og Kummer. Hermed ville vi nu dennesinde begynde Fortsættelsen af vort hellige Arbeide, som alene sigter til Guds Ære og de urolige Sjeles Trøst. En Christen, som efter Guds hellige Raad og Villie er kommen fra Velstand i Fattigdom, kan da endvidere sige: Jeg har havt gode og gudfrygtige Forældre, som have elsket mig og ofte ønsket mig Guds Velsignelse; jeg har derhos saameget som muligt efter det fjerde Bud æret og elsket dem og tjent dem lydigt indtil deres salige Endeligt og haabede, at det efter min Guds Forjættelse skulde gaa mig, som et lydigt Barn, vel; men dette er ikke skeet; jeg er derimod bleven fattig og elendig. Heri kan jeg ikke finde mig, osv.

§ 7. Det er sandt, du gudelskende Hjerte: Guds Ord har herlige Forjættelser for gudfrygtige Forældre og deres Børn, saasom naar David siger: „Hvo er den Mand, som frygter Herren? Ham underviser Han om den Vei, han skal udvælge. Hans Sjel skal stadigt bo i det Gode, og hans Sæd (Afkom) skal arve Landet" (Ps. 25, 12. 13). „Jeg har været ung og er bleven gammel; men ikke har jeg seet den Retfærdige forladt eller hans Sæd at søge efter Brød. Den ganske Dag forbarmer han sig og udlaaner, og hans Sæd bliver velsignet" (Ps. 37, 25. 26) „Salig er den Mand, som frygter Herren, — som har stor Lyst til Hans Bud. Mægtig paa Jorden skal hans Sæd være; de Oprigtiges Slægt skal velsignes. Velstand og Rigdom er i hans Hus" (Ps. 112, 1. 2. 3), ligesom ogsaa Salomo: „Den, som vandrer frem i sin Fuldkommenhed, er retfærdig; salige ere hans Børn efter ham" (Ordsp. 20, 7), og endelig Paulus: „Gudfrygtighed er nyttig til alle Ting, da den har Forjættelse for det Liv, som nu er, og det tilkommende" (1 Tim. 4, 8). Og det er ikke at undres over, om du ikke kan indse, hvorledes Guds Forjættelser kunne være sanddrue, siden du selv erfarer det Modsatte. Men lad dig sige, og overvei i Frygt for Gud og med hellig Eftertanke følgende Belærelse. For det Første tabe Guds Forjættelser Intet i sin Sandhed, omendskjønt de ikke blive opfyldte paa dig, medens der er saare mange Andre, som rigeligen nyde Godt af sine Forældres Gudsfrygt og Velsignelse og høiligen prise Gud derfor. Jeg tvivler ikke om at Exempler herpaa ere dig bekjendte og staa dig for Øine, efterdi de ere ganske almindelige, medens derimod Exempler paa at gudfrygtige Forældres gudfrygtige Børn ere blevne forarmede ikke ere almindelige. Naar nu Gud opfylder sine Forjættelser mod de Fleste, men for Enkeltes Vedkommende holder sig tilbage, saa kan man ikke gjøre Ham nogen Beskyldning for Usandfærdighed, men vel slutte sig til at Han har sine hellige og retfærdige Aarsager, hvorfor Han ikke viser sig imod disse som imod hine. Dersom en rig Mand havde forbundet sig til dagligen at forsyne alle fattige Mennesker i et Hospital med Vin, men der fandtes En og Anden iblandt dem, som havde en hidsig Feber eller en anden Sygdom, som ikke tilstedte Nydelsen af Vin, og han saa tog i Betænkning at lade en saadan Person erholde den, hvor meget han end bad derom, men forøvrigt lod ham forsyne med tjenlige Lægemidler, Hjertestyrkninger og andre Vederkvægelser, kunde da Nogen beskylde ham for Mangel paa Sanddruhed og for ikke at have holdt sit Løfte? Tvertimod maatte man jo heraf slutte, at en saadan Mand agtede og elskede de Fattige høit, efterdi han sørgede saa troligen for dem og forsynede enhver af dem med hvad der tjente ham bedst. Saaledes er det nu ogsaa med den Sag, vi her omhandle. Gud har vel forjættet, at de gudfrygtige Forældres Børn skulle være lykkelige og vel-

signede, og opfylder ogsaa dette imod Mange, maaske de Allerfleste; men naar Han efter sin guddommelige Alvidenhed, som en Herre, der prøver Hjerter og Nyrer, bliver var, at et eller andet af disse Børn begynder at blive sygt af Kjærlighed til det Forgjængelige, og at den timelige Lyksaligheds Vin altsaa ikke er tjenlig for det, men vil styrte det i den evige Død, saa handler Han som en trofast og kjærlig Gud og Fader, naar Han negter det dets Begjæringer og derimod skjænker det Trøst, Kraft og Undervisning, saa at det kan blive bevaret og opholdt til Salighed.

§ 8. For end yderligere at forklare dette, maa jeg gjøre opmærksom paa at med Hensyn til saadanne Forjættelser, som angaa det Timelige, forbeholder vor Gud sig stedse frie Hænder, og at Han ikke derved vil bortgive Noget af sin naadige Styrelse og Forsorg, sin Visdom og forunderlige Miskundhed; Han forbeholder sig stedse at forsøge sine Børn og prøve deres Tro, at tugte dem faderligen og fremfor Alt at se paa deres Salighed og de Midler, som dertil ere fornødne. Det vilde være en Urimelighed, om vi vilde forlange af vor kjære himmelske Fader, at Han ifølge de Forjættelser, der give de Troende Tilsagn om timelig Velsignelse, skulde lade det gaa os vel her i Verden, hvad enten det var os gavnligt og heldbringende eller ikke. Dette vil Ingen, som har sand Tro, nogensinde begjære. Den hellige Skrift tilkjendegiver ogsaa allevegne tydeligt nok, at deslige Forjættelser kun ere at forstaa med en saadan Indskrænkning. Vor Frelser siger, og det fortjener at lægges vel Mærke til, at hvo som forlader timelige Ting „for Hans og Evangeliets Skyld, han skal faa hundred Fold igjen, dog under Forfølgelser" (Mark. 10, 29. 30), hvilket vel Nogle forklare saaledes, at det burde hede: midt i Forfølgelser — Fienderne skulle med al sin Ondskab ikke kunne forhindre det; Herren vil alligevel rigeligen forsørge og opholde sine Egne —; Andre derimod udtyde det derhen, at Herren hermed vil lære, at ingen af Hans Efterfølgere maa vente sig nogen fuldkommen Lyksalighed her i Verden; thi om ogsaa en Forfølgelse og Trængsel er forbi og ved Hans faderlige Omhu gjort god igjen, saa maa de dog være forberedte paa en anden, og de ville altid blive forfulgte og anfegtede, en Forklaring, som udentvivl stemmer mest overens med Texten. Herhen hører ogsaa det mærkelige Udsagn af Paulus: „Dersom vi ere Børn, ere vi og Arvinger, nemlig Guds Arvinger, men Christi Medarvinger, saafremt vi lide med Ham, at vi og skulle herliggjøres med Ham" (Rom. 8, 17). Det er ogsaa bekjendt, hvad han siger paa et andet Sted: „Os bør at indgaa i Guds Rige gjennem mange Trængsler" (Ap. Gj. 14 22). Det forholder sig hermed som med en Vandringsmand, der lig den unge Tobias, som fandt Engelen Rafael (Tob. 5, 5. 29), har truffet paa en trofast og formuende Reisefælle. Denne lover, at han paa hele Reisen ikke vil forlade ham, — at han vil holde ham frit, beskytte ham, vise ham den rette Vei, korte ham Tiden og lette ham Vandringen ved venskabelige Samtaler og saaledes med Guds Hjælp bringe ham lykkelig og vel til hans Fædreland. Han kan imidlertid ikke indestaa ham for at ikke et Uveir eller Skylregn skal overfalde dem paa Reisen, — at de ikke af og til formedelst Veiens Usikkerhed ville blive nødte til at forlade den slagne Landevei og vælge en ubanet Vei gjennem Krat og over Myrer, ligesaalidt som for at de ikke undertiden ville komme til at tage tiltakke med en daarlig Seng og Beværtning i et simpelt Herberge og andre Uleiligheder. Han har fyldestgjort sit Løfte naar han forsyner og bedækker ham med en god Kappe, — naar han slaar ham

troligen bi, stedse er ved hans Side og hjælper ham fremad, uden at forlade ham, forinden han er bragt til det forønskede Sted. Den Herre Jesus har forjættet os, at Han vil ledsage, beskjærme, trøste og styrke os paa dette Livs Pilegrimsvandring og hjælpe os frem til det himmelske Fædreland. Om der nu end møder os nogle Gjenvordigheder paa denne Reise, saa forbliver dog Hans Trofasthed urokket, efterdi Han ikke forlader os i nogen Begivenhed, men trøster, styrker og udfrier os.

§ 9. Naar du nu, mit christelige Hjerte, overveier dette vel, saa indser jeg ikke, hvorledes du med Føie skulde kunne besvære dig over din Guds Regjering og forekaste Ham de Forjættelser, Han har givet angaaende det Timelige. Thi i alle disse har Herren upaatvivleligen sigtet til en saadan Velstand og Lyksalighed, som ikke tilsidst skulde falde ud til en usalig Velstand og evig Ulyksalighed og blive dig til en evig Forbandelse, — en Rigdom, som ikke vilde bringe dig i evig Fattigdom, og du har større Aarsag til at takke Ham end til at beklage dig, fordi Han tager sig saa troligen af din Sjel og søger at ramme dit Bedste. Dersom dine gudfrygtige Forældre i Himmelen ved guddommelig Aabenbarelse fik at vide Hans Raad over dig, din Tilstand og de hellige Aarsager, Han har til at handle saaledes og ikke anderledes med dig, og Han vilde sige til dem: I, mine Kjære og Udvalgte, have efterladt Eder et lydigt og gudfrygtigt Barn i Verden og ofte ønsket det min Velsignelse; I have ogsaa nedarvet paa det, hvad jeg forundte Eder og sat det i en god Forfatning; men jeg ser, at den timelige Lyksalighed ikke vil være god for det, og at den timelige Velsignelse vilde blive det til evig Forbandelse; jeg har derfor besluttet at lade dette Eders Barn nedsynke i Fattigdom, og dette vil blive mig til stor Ære og være den sikreste Vei for Eders Barn til at komme til Eder i Herligheden. Tror du nu, at dine Forældre herimod vilde indvende: Ak, Herre, men Du har jo dog lovet lydige og gudfrygtige Børn af gudfrygtige Forældre dit Velbehag og din Velsignelse, osv. Vilde de ikke snarere falde ned paa sine Ansigter og sige: Herre, dit Navn være priset i al Evighed, fordi Du sørger saa faderligen for vort kjære Barn! Gjør, hvad Dig behager, og hvad Du finder godt at være; før det, som Du vil, gjennem Fattigdom, Foragt og anden Trængsel, naar det kun maa komme til os og se og nyde din Herlighed med os. Lad det kun gaa underligt, naar det kun maa gaa saligt til. Og hvorfor skulde du være anderledes sindet? Kan du end ikke i denne Dødelighed begribe, hvor faderligt din Gud mener det med dig, idet Han har bragt dig i denne trængende Tilstand, saa vil du dog engang erkjende det i Himmelen og takke Ham derfor i al Evighed.

§ 10. Endnu har jeg her Noget at minde om, som jeg antager vil kunne tjene til de Troendes Beroligelse i dette Tilfælde, nemlig at en sand Christen bør være meget frygtsom og forsigtig, naar han vil tale til Gud om sin Gudfrygtighed og paaberaabe sig den, idet han maa betænke, at selv den allerstørste Gudfrygtighed her i Livet, naar den retfærdige og hellige Gud vil betragte og prøve den udenfor Christum, vil blive funden strafværdig og „som et besmittet Klæde“ (Esai. 64, 5). „Om et Menneske havde Lyst til at stride med Ham, det skulde ikke svare Ham Et af Tusind“ (Han vilde kunne foreholde os tusind Feil og Synder, hvoraf vi ikke vilde kunne undskylde en eneste — Job 9, 3). „Om vi end ikke vide Noget med os selv, saa ere vi dog ikke dermed retfærdiggjorte“ (1 Kor. 4, 4), og „om vi end havde gjort Alt, hvad vi vare skyldige at gjøre, saa vare vi dog unyttige Tjenere“ (Luk. 17, 10). Det gjælder ogsaa her, hvad Apostelen siger: „Hvo har givet Gud Noget først

at det igjen skulde betales ham?" (Rom. 11, 35). Om ogsaa vore Forældre have været gudfrygtige, saa have de dog ikke gjort Mere end de vare skyldige at gjøre; de have ikke haft nogen Retfærdighed og Fortjeneste tilovers, som de kunde nedlægge hos Gud som en Kapital, hvoraf vi skulde have Renter at vente, og om vi saaledes desformedelst vilde fordre en Gjengjældelse af Gud som en Skyldighed, saa vilde vi savne al Grund og Føie dertil og Intet have at sige. Og om vi ogsaa selv have været gudfrygtige, saa have dog hellerikke vi gjort Andet end hvad vor Pligt førte med sig og ville ikke kunne negte for at vor Gud allerede tilforn har gjort Mere imod os end vi i alle vore Dage kunne erstatte, og at vi altsaa ikke medrette kunne kræve Noget for Fremtiden.

§ 11. Ak usle og daarlige Gudfrygtighed, der kommer fra skrøbelige og syndige Mennesker! Hvad ville vi vel rose os af, især i disse sidste, vanskelige Tider, da Ondskab og Ugudelighed allevegne har taget Overhaand, saa at selv de ivrigste Christne næsten ikke vide, hvorledes de skulle holde sig ubesmittede af Verden og bevare sin Samvittighed ren. Efterdi Synderne ere saa almindelige og hos de fleste Mennesker ere blevne til en Vane, saa blive ogsaa de Gudfrygtige mangengang forledede til Koldsindighed og til ikke at vandre forsigtigt nok. Det er t. Ex. nutildags noget ganske Almindeligt, at Verden forsynder sig med Hensyn til Klæder og Pragt, med Hensyn til ofte forandrede Moder og alskens besynderlige Dragter, — iligemaade, at den fremfor Alt stræber at skrabe meget Guld og Gods sammen og gjøre sine Egne rige og store her i det Timelige. Heri ligger en Urenhed i Tilliden til Gud og en Hjertets Glæde og Tilfredshed, som grunder sig paa Penge, saa at man er ubekymret for sine Børn, ikke formedelst Guds Forsorg (om man end fører denne i Munden), men fordi man ved, at man kan medgive dem saa og saa Meget og efterlade dem Huse, Agre og store Midler. Hertil kommer ofte en utidig Karrighed imod Gud og den trængende Næste. Mange Forældre bortklatte Skillinger og Marker, naar de skulle give Noget til Kirker og Skoler, istedetfor at det efter deres Formue burde være Dalere og Dukater. Naar de skulle forlade det Forgjængelige og dø, skal man ikke høre, at En, som efterlader sig et, to, tre eller fire Tusind Daler, har skjænket en femti eller hundrede til Guds Ære og de Fattiges Bedste; man tænker, at siden man har Børn, er Saadant ikke nødvendigt og vil hellerikke forlanges af Nogen, — ei at tale om at mange Forældre, som ansees for gudfrygtige, — som flittigt besøge Prædikenerne og i andre Maader føre et ærbart Levnet, ofte vise sig altfor haarde og uvenlige mod sin trængende Næste, saasom, naar de med altfor stor Strenghed kræve og inddrive sit Tilgodehavende, sine Renter, sine Afgifter, selv hos dem, hvis Uformuenhed ikke er dem ubekjendt, hos Enker, Faderløse og andre fattige Mennesker, ligesom da ogsaa Nogle ere altfor vindesyge i Handel og Vandel og ofte sælge en Vare med samme Vinding til Fattige og Rige, osv. Slige Ting foraarsage, at Gud siden tager Velsignelsen fra Børnene og lader det ilde sammensparede Gods forsvinde, dog Altsammen i en faderlig god Mening, nemlig for at gjøre dem ret grundigt gudfrygtige, kjærlige verdensforsmaaende og himmelbegjærlige. Og hvad Andet vilde du, christelige Sjel, sige hertil end: „Retfærdig er Du, Herre, og rette ere dine Domme. Jeg ved, Herre, at dine Domme ere Retfærdighed, og i Trofasthed (i en faderlig god Mening, med et trofast Hjerte) har Du ydmyget mig. Retfærdig er Herren i alle sine Veie og misundelig i alle sine Gjerninger" (Ps. 119, 75. 137; 145, 17).

§ 12. En forarmet Christen kunde endvidere beklage sig og sige: Ak, desværre, jeg er i stor og dyb Gjæld, som jeg efterhaanden har stiftet i Haab om at hjælpe mig paafode igjen ved fremmede og laante Penge; men det har ikke villet lykkes; de Renter, jeg maa betale mine Gjældnere, fortære den lille Formue, jeg endnu har tilbage; jeg kan ikke betale, endskjønt de trænge og ængste mig; men hvad der bedrøver mig allermest, er, at de dagligen kræve og presse mig, fare løs paa mig med Grovheder og udskjælde mig for en Bedrager, og at jeg skal have Ord for med Forsæt at have besveget min Næste og skilt ham ved hans Eiendom, uagtet saa ondt et Forsæt aldrig er opstaaet i mit Sind, osv. Jeg maa bekjende, min Medchristen, at din Trængsel ikke er liden og let; thi lad det gaa et ærekjært og samvittighedsfuldt Menneske saa daarligt, som det vil, saa har han dog lettere for at finde sig deri, naar han ligefuldt faar beholde et godt Navn og Rygte og kan vente et godt Ord og christelig Medlidenhed af sine Naboer og Andre; men naar man kalder ham en Bedrager og letsindig Mand — naar han idelig og altid bliver krævet, trykket, haardt tiltalt og paa andre Maader pint og plaget og ikke ved at værge og redde sig, da er Fattigdommen næsten en utaalelig Byrde. Naar en Vandringsmand har noget Tungt at bære paa, saa vil han vel af og til sukke og give sig; ikkedestomindre vil han dog i Stilhed gaa sin Vei fremad, undertiden læne sig op til et Træ eller Andet og hvile sig lidt og saa atter vandre videre. Men naar han skal igjennem en By og bliver anfaldt af Hunde og med Nød og Neppe formaar at værge sig for dem, eller han har en vranten og slem Reisefælle, der idelig krænker og plager ham med Ord, saa kan det ikke være Andet end at Byrden maa blive ham en Gang til saa tung. Saaledes er det ogsaa med de christelige Mennesker, som ere fattige og forgjældede og som blive haardt tiltalte af ubarmhjertige Gjældnere. Det var at ønske, at den christelige Kjærlighed, den kongelige Lov (der maa bestemme Maalet og Maaden for alle de andre saavelsom for al vor Omgang og Samhandel med vor Næste — Jak. 2, 8) blev bedre iagttagen, og at man vilde gjøre Forskjel mellem forsætlige og overlagte Bedragere og gudfrygtige og samvittighedsfulde forarmede og gjældbundne Mennesker. Vor Frelser har i tvende Lignelser fremstillet os saadanne Gjældnere, som, da deres Skyldnere ikke kunde betale dem, eftergave og skjænkede dem det Hele, og mærkeligt er det, at Han i dem begge sigter til den Syndegjæld, vi ere vor Gud skyldige, og saaledes uden al Tvivl vil tilholde os, at vi i Betragtning af „Guds store Barmhjertighed og Miskundhed, som vi medrette agte for vor Frelse“ (2 Petr. 3, 15), ogsaa skulle vise Barmhjertighed mod vor fattige Næste med Hensyn til hans aandelige og legemlige Gjæld til os. Jeg formaar hellerikke at indse, hvorledes det kan bestaa med Christendommen at kræve et gudfrygtigt forarmet Menneske med Haardhed og Strenghed og pine og plage ham. Ei heller ved jeg, hvorledes de formuende Gjældnere, som paa det Uskaansomste fordre sine Renter, sine Afgifter, sin Husleie af fattige gudfrygtige Mennesker, kunne sige sig frie for Gjerrighed og undskylde sig for Guds Domstol. Det himmelske og evige Gods burde jo staa i saa høi Pris hos de Christne, at de under alle Omstændigheder letteligen kunde foragte, glemme og give Slip paa det jordiske og forgjængelige. Den Elendiges Velsignelse, Forbøn og Glæde, hvem vi ved Eftergivelse af hans Gjæld eller paa anden Maade have husvalet, burde jo være os kjærere og glædeligere end mange Tusind Dalers aarlige Renter og Indtægter.

§ 13. O, hvor godt vilde det ikke være for mangen velhavende Mand og hans Nærmeste, om han skjænkede fattige Enker, Faderløse og trængende Mennesker deres Renter og Afgifter, hvilke det fordetmeste koster dem mange Sukke og Taarer at tilveiebringe, og betingede sig, at de til Gjengjæld skulde bede for ham! Udentvivl vilde saadanne Mennesker, naar man havde gjort sig dem til Venner med Uretfærdighedens Mammon, formaa og udrette Mere hos Gud end alle de Penge, man har samlet med Tilsidesættelse af den christelige Kjærlighed. Job siger: „Jeg reddede den Elendige, som skreg, og den Faderløse, som ingen Hjælper havde. Velsignelse af den Fortabte (som var i saadan Nød og Trængsel, at han nødvendigvis maatte gaa tilgrunde, dersom han ikke fik Hjælp) kom over mig (fordi jeg hjalp ham) og Enkens Hjerte fik jeg til at juble. Fader var jeg for de Fattige" (Job 29, 12 flg.). Jeg tvivler ikke om at en af de Velgjerninger, Job vidste de Fattige, bestod deri, at han hjalp betrængte og af sine Gjældnere plagede Mennesker med Penge og betalte deres Gjæld for dem, samt at han eftergav Enker og andre Elendige, hvad han havde laant dem, og derved bragte dem til at prise Gud med Glæde. I Kirkehistorien fortælles om Sofia, Keiser Justinus den Yngres Gemalinde, at hun betalte de Fattiges Gjæld, indløste deres Panter og lod dem bringe til dem. Jeg kjender et Exempel paa en formuende Kjøbmand, der stod i Regnskabsforhold til sin Broders Enke. Da det viste sig, at hun skyldte ham henved sex Hundred Daler, spurgte han hende naar og hvormed hun tænkte at betale ham disse. Hun svarede grædende, at hun vilde overdrage ham sit Hus til Afdrag paa Gjælden og forøvrigt gjøre Alt, hvad der stod i hendes Magt. Han sagde: „Med Eders Hus er jeg ikke tjent", tog saa en Pen og overstrøg hele Mellemregnskabet i sin Bog, med de Ord: Det er Altsammen betalt. Det kunde man sige var at glæde Enkens Hjerte uventet og, for at tale paa Jobs Maade, ligesom at faa det til at synge og juble. Af saadanne Exempler burde man allevegne i Christenheden finde mange, og den christelige Kjærlighed og Barmhjertighed burde gjælde mere end al Ret, Nytte og Vinding. Dette vilde ogsaa stemme overens med de Steder i den hellige Skrift, der byde os i saa Maade at omgaaes i Kjærlighed og at være deltagende og broderlige mod de Fattige (2 Mos. 22, 26. 27; 5 Mos. 24, 11—13; Esai. 58, 7; Ezek. 18, 7; Luk. 6, 35; 16, 14). Men Saadant er nutildags en Latterlighed og noget aldeles Ukjendt for de farisæiske Hyklerchristne. De faa da se til, hvorledes de tilsidst ville kunne bestaa for Guds Dom og undskylde sine Hjerters Haardhed.

§ 14. Men for at vi ikke skulle forlade dig uden Raad og Trøst, du gudelskende og trængende Hjerte, saa bede vi dig, at du først vil henvende dig med hjertelig Bøn til Gud, der er alle Trængendes og Bedrøvedes sikreste Tilflugt, og anraabe Ham om at Han enten vil forunde dig Midler til at ophjælpe din aftagne Næring og velsigne din lille Formue, for at du kan blive istand til at gjengive din Næste Sit og stille ham tilfreds, saaledes som Han fordum gjorde imod den gudfrygtige Profet-Enke, hvem Han paa underfuld Maade skaffede Raad ved Profeten Elisa, idet an gjorde hendes udtømte Oliekrus til en rig Oliekilde og satte hende istand til ei alene at tilfredsstille sin Gjældner, men ogsaa at leve af det Overskydende (2 Kong. 4). Eller bed Ham, at Han vil blødgjøre dine Gjældneres haarde Hjerter og bevæge dem til Medlidenhed med dig, ligesom Jakob fordum bad Gud at udfrie ham af hans forbitrede Broders Haand og stemme hans Hjerte til Kjærlighed

og Forligelighed, hvilket skede efter hans Ønske; thi Gud har alle Menneskers Hjerter i sin Haand (1 Mos. 32, 11; 33, 4). Ei heller vil det være utjenligt, at du aabenbarer og klarligen godtgjør din Nød og Uformuenhed for en gudfrygtig Præst eller en anden Christen, som formaaer noget hos din Gjældner, for at de kunne tale og bede for dig; thi ofte er en Mand haard imod sin Skyldner, fordi han formedelst Verdens store Ondskab maa frygte for at miste sin Eiendom ved forsætligt Bedrageri; men naar et andet, gudelskende og ærekjært Hjerte forsikrer ham, at Saadant er foraarsaget af den største og mest tvingende Nød, saa vil han snarere lade sig berolige og tilfredsstille. Høist billigt er det derhos, at du selv, min Medchristen, stemmer Tonen lavt og bruger venlige og ydmyge Ord og Lader imod din Gjældner, selv om han farer uvenligen løs paa dig. Mange Skyldnere ere som en Sten, hvorpaa en Billedhugger arbeider og som betaler ham hans Møie med Støv, Splinter og Gnister, eller som et Pindsvin, som, naar det angribes af en Hund, trækker sig sammen til en Kugle, saa at der ikke er Andet at se paa det end hvasse Pigge, og saa at Hunden faar en blodig Snude til Løn. Mange daarlige Betalere kunne, naar de blive krævede, ikke Andet end fnyse, skjælde og smælde og allevegne reise de skarpe Braadder. Men dette sømmer sig ikke for et gudfrygtigt Menneske, hvilket gjerne vil give sin Næste gode og huldsalige Ord for hans tabte Penge. „En Fattig taler med Begjæringer", siger Kong Salomo (Ordspr. 18, 23), det er: med Ydmyghed, Venlighed og Beskedenhed, som et nødlidende og bedrøvet Menneske pleier at tale til Gud, naar det udøser sin Klage for Ham. Men naar et fattigt og gjældbundet Menneske er trodsigt, uvenligt og grovmundet, saa røber det sit utaknemmelige og ugudelige Hjerte. Vil imidlertid alt dette ikke hjælpe, saa er der intet andet Raad, du gudelskende Sjel, end at du anraaber din Gud om at Han vil fyldestgjøre dine Gjældnere i dit Sted, rigeligen velsigne, hvad de have tilbage, oprette den Skade, du imod din Villie har afstedkommet, og saa forøvrigt lade ske med dig, hvad Han efter sit hellige Raad har bestemt. Skal du da kaldes en Bedrager, saa lid denne Skam med Taalmodighed; beraab dig paa din Gud, der kjender dit Hjerte, og paa din Samvittighed, som giver dig et bedre Vidnesbyrd. Tænk paa at ogsaa din Frelser blev kaldet en Forfører eller Bedrager efter sin Død og maatte tage en saadan Skam for Verden med sig i Graven (Matth. 27, 63). En ufortjent Skam for Verden, som man lider i Troen og med Taalmodighed, er en Ære i Himmelen, og hvad skader det, om Verden udskjælder dig for en Bedrager, naar din Gud erklærer dig for en sand og retsindig Christen? „Vælt din Vei paa Herren, og forlad dig paa Ham; Han skal gjøre det, og Han skal lade din Retfærdighed fremgaa som Lyset og din Ret som Middagens Lys" (Ps. 37, 5. 6).

§ 15. Men maaske vil du endvidere klage, du christelige Hjerte, og sige: Ak, jeg skammer mig over min Fattigdom og tør ikke være min Nød bekjendt for noget Menneske. Jeg maa nedsvælge min Sorg og ganske alene bære min tunge Byrde paa mit Hjerte, osv. Jeg maa tilstaa, at de Husarme, som man kalder dem, eller de, som ikke ville være sin Nød bekjendte og skamme sig for at betle, ja endog for i Hemmelighed at bede Nogen om Noget, ere de Elendigste, hvilke man med fuld Føie kan med Profeten kalde „de Ringes Førstefødte" (Esai. 14, 30); thi ligesom de Førstefødte i den gamle Pagt vare de Fornemste i et Hus og havde en dobbelt Lod af Fædrenearven at vente, saaledes ere de Husarme de Fornemste blandt de Trængende og have ligesom faaet en dobbelt Lod af Fattigdom, idet

de ei alene ere fattige, men derhos heller ingen Trøst og Hjælp have. Vel fordrer den christelige Kjærlighed af de Rige i denne Verden, om de ellers ville henregnes til de Retsindige, at de i denne Henseende skulle vise sig forstandige og nidkjære og omhyggeligen søge og randsage efter saadanne Fattige og, hvor de have nogen Formodning om, at en lønlig Mangel og Kummer er tilstede, ikke ophøre at anstille Undersøgelser derom, førend de have erfaret saadanne Menneskers sande Tilstand. Man ser mangengang paa deres Ansigter, at de ere blege og magre og næsten stedse gaa sørgmodige og nedslagne; naar de ere i Kirken og høre Prædiken eller forrette sin Bøn, ser man dem ofte bitterligen græde; deres Børn gaa ikke sjelden med pjaltede Klæder og forslidte Sko, osv. Her bør nu en sand Christi Efterfølger strax spørge: Hvorfor græder du? hvad gaar der af dig? hvorfor er du saa bedrøvet? hvad er det, der trykker dig? O, hvor lyksalig er ikke den Mand, der kan opspore et saadant Vildt, — der, lig sin Gud og Fader, ser og svarer i Løndom, før de Fattige raabe, — der i hjertelig Attraa efter at gjøre Godt udbreder sine gavmilde Hænder den ganske Dag og ligesom siger til alle Forbigaaende: Se, her er jeg; se her er jeg (Matth. 6, 6; Esai 65, 24. 1. 2). O, hvilken Fordel er der ikke ved denne Handel, idet man har Leilighed til at gjøre Godt, uden at den venstre Haand ved, hvad den høire gjør (Matth. 6, 3), og idet man derved vinder de allerkraftigste Sukke, Taarer og Forbønner! Thi idet saadanne trøstesløse Christne blive uventet glædede, er Velgjerningen dem saameget kjærere og deres Bønner til Gud om Gjengjældelse desto ivrigere. Mange bemidlede Mennesker skulde uden al Tvivl, dersom de vilde overveie dette, gjøre som Erkehertug Albrekt af Østerrige, der i flere Aar bespiste en ved Krigen forarmet Adelsmand, uden at denne vidste, fra hvem denne Velgjerning kom, — saaledes som vi allerede paa et andet Sted have berettet. Dog, slige Tildragelser ere meget sjeldne og usædvanlige; „Uretfærdighed er bleven mangfoldig og Kjærligheden kold i Mange“ (Matth. 24, 12). Hvorledes skulde de Rige i vore Dages Verden kunne bekymre sig om de skjulte Fattige, siden Lazarus ofte ligger udenfor deres Dør i sin store Elendighed, uden at de agte paa ham eller drage Omsorg for ham?

§ 16. Men jeg vender tilbage til dit Klagemaal, du gudelskende Sjel. Vær vis paa at om Verden ikke ser og kjender, ei heller vil se og kjende din Nød, saa ser og kjender dog din Fader i Himmelen den; vær vis paa at Han ved god Besked om dit Hus's og Hjertes Tilstand, — at Han tæller dine Sukke og Taarer og til rette Tid vil skaffe dig Raad og Hjælp. Betænk, hvorledes den Herre Jesus beskrives os, da Han var i Ørken og havde meget Folk omkring sig. „Mig ynkes inderligen over Folket,“ siger Han; „thi de have nu dvælet hos mig i tre Dage og have Intet at æde, og dersom jeg lader dem fare fastende hjem, maatte de vansmægte paa Veien“ (Mark. 8, 2. 3). Her var Ingen, som talte for det trætte Folk; blandt saa stor en Mængde var der ikke en Eneste, som dristede sig til at føre Klagemaal for Herren angaaende deres Tilstand. Men det behøvedes hellerikke; thi Herren saa selv deres Nød; Han kjendte deres Tilstand bedre end de kunde fremstille den for Ham; Han var betænkt paa at bringe dem Hjælp, før de selv formodede det. Saaledes bærer den søde Jesus sig endnu ad den Dag, idag er; Han kjender alle sine Helliges skjulte Lidelser; Han skuer ind i deres tomme Vraaer, Lofter, Kjældere, Kister og Punge, ja i deres bedrøvede Hjerter og vil bringe dem Hjælp, naar de mindst tænke eller vente det. Sæt

derfor dit Haab til Gud, min Medchristen, og forlad dig af ganske Hjerte og med trøstig Tillid paa Hans naadige Forsyn og faderlige Omhu, og naar dine Nærmeste spørge: Hvor er Brød? hvor ere Penge? hvor ere Klæder? saa svar dem: Det vil Gud sørge for.

§ 17. Skam dig imidlertid ikke over din Fattigdom, hvilken Guds Søn selv har æret, helliget og velsignet, idet Han blev fattig for vor Skyld. Hvo vil skamme sig ved at være i den Herres Jesu og Hans Helliges Selskab? Hvo vil skamme sig ved hvad der er ham paalagt af Gud, den himmelske Fader, efter Hans hellige og gode Raadslutning? En Christen bør ikke skamme sig over sit Kors og sin Trængsel, aldenstund de bringe ham en evig og over al Maade vigtig Herlighed? Jeg ved Intet, som jeg vilde skamme mig ved at lide i og efter Guds hellige Villie; thi hvad der er beskikket af Ham, det kan ikke være ondt og skammeligt. Over Synden skamme vi os medrette, men ikke over de Midler, der ere satte imod Synden og hvortil ogsaa Fattigdommen hører. Siger du derfor: Jeg tør ikke lade min Nød være bekjendt og ikke klage derover for noget Menneske, saa vil jeg vel ikke raade dig til at aabenbare, hvor Skoen trykker dig, for Alle og Enhver uden Forskjel, efterdi de fleste Hjerter desværre ere saare haarde og fast tillukkede, ja vel endog hemmeligen bespotte og udle et bedrøvet Menneske; jeg ved ogsaa godt, at det er sikrest, at „den Elendige udøser sin Kummer for Herrens Ansigt“ (Ps. 102, 1) og kaster og vælter sin Nød og Byrde paa Ham og i Hans Skjød; men ikkedestomindre siger jeg, at det er gavnligt, at man ser sig om efter gudfrygtige, trofaste, medlidende og stiltiende Hjerter (saaledes som jeg allerede forhen har tilraadet.*) De findes endnu her i Verden; den Herre Jesus har endnu sine Blomster midt iblandt Tornebuskene og sine Efterfølgere midt iblandt den vanartige og forvendte Slægt; Han har endnu Mennesker, hvis Hjerter Han beboer i Troen og regjerer med sin Aand, — som ere Hans Almisseuddelere, Hans Skat- og Spisekammere, Hans Apotheker, Hans Kister; der mynter Han en Penge til mangen Fattig, ligesom i Munden paa den Fisk, Peter paa Herrens Befaling fangede med en Krog (Matth. 17, 27); der bereder Han mangen Hungrig hans Mad, mangen Nøgen hans Klædning, mangen Syg hans Lægedom og Vederkvægelse. Bed Gud, min Medchristen, at Han vil lade dig træffe paa Saadanne, — at Han vil give Anledning til at de erfare din Nød og du deres Kjærlighed og Trofasthed; klag din Nød for dem; betro dem uden Frygt din Trængsel; jeg ved, de ville og kunne ikke forlade dig utrøstet; de ville hjælpe dig at bære din Byrde og ikke hvile, før de have fundet nogen Lettelse for dig.

§ 18. Du vil maaske endvidere sige, du fattige Hjerte: Ak, jeg bliver gammel og skrøbelig og er udmattet af Sorg og Græmmelse; jeg er ikke mere nyttig for Verden og Mine; jeg kan ikke mere fortjene Noget; jeg kan ikke mere hjælpe mig selv; jeg ved intet Raad mere og frygter for at jeg vil komme til at betle mit Brød i min Alderdom, osv. Jeg maa tilstaa, at dette atter er et ret tungt Kors; thi selv for den Formuende, der ikke har Aarsag til at klage over nogen Mangel, fører Alderdommen dog sine Besværligheder og Trængsler med sig, hvorom den vise Kong Salomo har følgende merkelige Udsagn: „Tænk paa din Skaber i din Ungdoms Dage, medens de onde Dage endnu ikke komme, og Aarene komme, om hvilke du skal sige: jeg har ikke Lyst til dem (jeg har da ingen Lyst og Glæde, men kun Sorg og Byrde,) — medens Solen og Lyset og Maanen og Stjernerne ikke endnu blive mørke

*) 4de Del, 4de Præd., § 30 og 31.

(hvilket Nogle forklare om Øinene, idet de i Alderdommen blive dunkle, ja vel endog blinde; men da der i det følgende Vers tales om Syn og Vinduer, forstaaes det retteligen om Menneskets Sjele-Evner, Forstanden, Hukommelsen, Aandens Livlighed, Dygtighed, Skarpsindighed og Deslige, fordi alt dette fordetmeste taber sig Dag for Dag hos de Gamle, og fordi de sjelden ere glade, men ofte sørgmodige og tungsindige,) ei heller de tykke Skyer komme tilbage efter Regnet (naar et Onde, et Gigtanfald, en Smerte, en Sygdom vel er over, saa ere de øvrige strax paa rede Haand, som naar der om Høsten efter et stærkt Regn kommer andre Skyer, som bringe et endnu stærkere) — paa den Dag, Vogterne i Huset (Hænderne og Armerne, hvormed Mennesket pleier at paaklæde sig, forsvare sig og forskaffe sig sin Næring) skjælve, og de stærke Mænd omkastes (naar Benene ikke længer ville bære Kroppen, og Knæerne trække sig sammen og ryste og vakle af Skrøbelighed under Gangen), og Møllerne holde op (naar Tænderne ikke længere have Synderligt at gjøre, da Madlysten er udslukt), fordi de ere blevne faa (fordi de ere ødelagte af Skjørbug og udfaldne), og de, som se igjennem Vinduerne blive mørke (naar Øinene blive dumme), osv. Præd. 12, 1 flg.) Over dette saavelsom det Efterfølgende giver Erfaringen den tydeligste Forklaring; i Alderdommen, som i Livets Vinter, er nemlig Alt opfyldt med Besværligheder og Kræfterne ligesom uddøde; derfor miste de Gamle næsten al Lyst til at udrette og foretage sig Noget, idet de nemlig mærke at Legems- og Sjelskræfterne ikke mere ville strække til; de blive mistænksomme, vrantne, tungsindige og sørgmodige, hvorfor de ere en Byrde for sig selv og Andre; de blive ikke mere saa elskede og ærede som før, ja blive vel endog bespottede og udleede af den uforstandige Ungdom, saa de altsaa stedse have Noget at klage, sukke og sørge over.

§ 19. Omendskjønt nu, som sagt, Alderdommen i og for sig er en tung Byrde, saa bliver denne dog fordoblet, naar den er parret med Fattigdom, — naar den ingen Midler, ingen Pleie og Opvartning, ingen Bekvemmelighed, Husvalelse, Vederkvægelse og Trøst har og dagligen plages af Næringssorger eller endog maa lide Hunger og Tørst, og denne Besværlighed og Elendighed trykker haardest paa dem, som forhen have haft det bedre og ved Ulykkestilfælder have mistet sin Formue. O, hvor ondt maa det ikke gjøre et ærekjært Hjerte, naar han i disse uchristelige Tider, da de fleste Hjerter ere haarde, bliver nødt til at anmode Nogen om Hjælp eller endog til at søge sit Brød ved Folks Døre! Men med alt det, saa indeholder Guds Ord dog ogsaa rig og sikker Trøst mod denne Sorg. For det Første er det vist, du christelige Hjerte, at din himmelske Fader ikke har ladet dig komme i denne Elendighed uden vigtige og hellige Aarsager; disse kunne vi vel ikke altid kjende eller begribe; men vi ere dog overbeviste om at Alt, hvad der i saa Maade kommer fra Ham, fører til Ham og ikkun er godt ment. En stor Del Mennesker tilbringe sit Livs bedste Tid i Forfængelighed og mange verkjendte Synder; de ville jo vistnok ikke være ugudelige; men de ville hellerikke være altfor gudfrygtige; de ville just ikke være Drankere, men dog hellerikke, naar Æren kræver det (saaledes taler Verden) gjøre sig nogen Samvittighed af at drikke sig et Rus; de tænke vel undertiden paa sine Synder og bede om Tilgivelse for dem, men med koldsindig Anger og Andagt, fordi deres Hjerte lønligen forbeholder sig den Frihed, at det ikke altid behøver at tage det saa nøie, osv. I dette Hykleri og denne Sikkerhed vilde mange

Mennesker blive siddende, dersom ikke Gud lod deres, ligesom Tobias's, Øine salve og aabne med Galde (Tob. 11, 11—13), jeg mener: dersom de ikke ved Alderdom, Skrøbelighed og Fattigdom blive bragte paa bedre Tanker. Det er en sær og stor Naade af Gud, naar Han endnu i en fremrykket Alder bringer et Menneske til Omvendelse, naar Han betager ham Midler og Leilighed til at synde, svækker det syndige Legeme, gjør ham Verden led og modbydelig og forunder ham Tid til Omvendelse og Øvelse i Gudfrygtighed saavelsom til Forberedelse til en salig Død. Det gaar tungt med gamle Folks Omvendelse, som vi paa et andet Sted have vist*); saameget mere bør derfor de, som Gud ved Fattigdom og anden Trængsel bringer dertil, erkjende Hans Naade og lydigt underkaste sig Hans hellige Villie. Erfaringen lærer ogsaa, at jo mindre Tid, des større Lyst have mange gamle Mennesker til at leve, — at de ofte elske Verden mere end tilbørligt og ikke gjerne høre tale om Døden. Nogle ere hengivne til Drik og beruse sig ikke sjelden, især, naar de have et snaksomt og behageligt Selskab, ved hvilke Leiligheder de da ofte med ny Lyst omtale sine Ungdoms gamle Synder og blive de Yngre til Anstød. Nogle ere knarvurne, stivsindede og uvenlige; de Fleste have Hang til Gjerrighed og gnie, samle og sammenskrabe mere end det sømmer sig en Christen. Betænk nu, hvor godt den alvise og algode Gud mener det med dem, som Han i deres Alderdom besværer med Fattigdom og Nød og derved afdrager fra Verden, bevarer for Synder og opholder i en daglig Omvendelse og Længsel efter Himmelen, indtil Han omsider frier dem fra al ond Gjerning og frelser dem til sit himmelske Rige! Prøv og ransag derfor dit Hjerte og ganske Levnet, du gudelskende Sjel, saa vil du maaske deri finde den Aarsag, som har bevæget din Gud til at hjemsøge dig med Fattigdom kort før dit Livs Ende, og du vil da desto snarere kunne stille dig selv tilfreds. Det er jo bedre at gaa fattig, syg og elendig ind i Himmelen end fra Overflod og dagligt Vellevnet at falde i Helvede.

§ 20. Til at trøste og opreise de gudfrygtige, men trængende Gamle tjener det ogsaa at betænke, at deres Alderdom, ligesom deres Fattigdom (hvorom vi allerede ovenfor have talt*), saa langtfra er deres Christendom og dens Fremvæxt, deres Omvendelse, Tro, Kjærlighed, Taalmodighed, Gudfrygtighedsøvelse til Hinder, at den tvertimod befordrer dem. De kunne sige med den hellige Apostel: Om endog vort udvortes Menneske gaar tilgrunde (om endog dets Kræfter svækkes og stedse aftage formedelst allehaande udvortes og indvortes Onder og Besværligheder), „fornyes dog det indvortes Dag fra Dag“ (2 Kor. 4, 16). Alderdommen lægger ikke Omvendelsen og dens Øvelse Hindringer iveien. Saasom den lidet Andet kan forrette, har den Tid til at eftertænke sit forrige Levnet, betragte sine Veie, angre sine Ungdomssynder, afbede dem hos Gud og dagligen bringe Ham et sønderbrudt og et sønderknust Hjertes Offer, hvilket Han „ikke vil foragte“ (Ps. 51, 19). Vel ere de gudfrygtige Gamles Hænder og Arme ofte meget svage, saa at de som oftest ikke kunne føre Pennen uden at ryste paa Haanden og ikke mere formaa at løfte nogen tung Byrde; deres Øine blive matte, saa at de næsten Intet kunne kjende og skjelne nøiagtigt. Saa aftager ogsaa Hørelsen og Livsvarmen hos dem; Hjertet banker og skjælver; Maven og andre indvortes Lemmer blive uduelige. Men Troesarmene ere dog stærke nok til

*) 1ste Del, 7de Præd., § 34.

*) 4de Del, 7de Præd., § 21 flg.

at omfavne og fastholde den Herre Jesum; Sjelens Øine forblive dog klare nok til at skue Livsens Lys og Guds Herlighed. Ei heller kan nogen Døvhed hindre dem fra at høre den Hellig Aands indvortes Tiltale og Vidnesbyrd. Deres Hjerte være, som det vil, i Henseende til sin naturlige Tilstand, saa er det dog stedse modtageligt for Christi Iboelse formedelst Troen, og hvad skader det, om den naturlige Varme er i Aftagende, naar kun det indvortes Menneske brænder af Kjærlighed til Gud og Næsten? Se kun hen til de Exempler paa gudfrygtige gamle Mennesker, som Guds Aand i Hans Ord har afbildet og fremstillet for os! Abraham var gammel og bedaget; men dette hindrede ham dog ikke fra at staa for sin Guds Ansigt, tale fortroligt og dristigt til Ham, bede for Andre og formane sit hele Hus til at frygte Gud og holde Hans Bud. Isak var gammel, og hans Øine vare blevne svage at se med; men ikkedestomindre skinnede det himmelske Lys i hans Sjel, og Guds Velsignelse flød af hans Mund, som af en Kilde. David var gammel og bedaget og kunde ikke blive varm, omendskjønt man bedækkede ham med Klæder; ikkedestomindre brændte han af Kjærlighed til Gud og af Attraa efter at fremme Hans Navns Ære, som man seer af hans Formaningstale til Salomo, hans Søn og Efterfølger paa Thronen, af hans Forskrifter og Anordninger angaaende Gudstjenesten i Templet og af den mageløse Skat af Guld, Sølv og andet Tilbehør, som han havde samlet til Tempelbygningen (1 Mos. 18, 11. 19. 22; 27, 1. 27; 1 Kong. 1, 1. 15; 2, 2. 3. 4; 1 Krøn. 23, 24 flg.; 24, 3 flg.; 29, 2 flg.).

§ 21. Simon var bleven gammel og skrøbelig; men dette hindrede ham dog ikke fra at stige op ad de Trappetrin, som førte til Templet, for at tage Jesusbarnet, al Verdens Skat og Frelse, paa sine Arme og forlyste sine dunkle Øine ved Ham, trykke Ham til sit Bryst og inderligen fryde og trøste sig ved Ham i Aanden. Jeg glæder mig af Hjerte hvergang jeg kommer til at tænke paa denne deilige Beretning. Jeg forestiller mig denne gudfrygtige Olding i Aanden og ser ham ile af den Hellig Aands Drift til Templet og med usædvanlig Kraft og Livlighed stige opad dets Trin. Jeg ser, hvorledes han trænger sig frem gjennem Folket og tager Barnet af Jomfru Marias eller maaske endog af den Præsts Hænder og Arme, som skulde fremstille dette Vidunderbarn for Herren; jeg ser, hvor kjærligt han beskuer og betragter det, — hvorledes han kysser det og trykker det til sit Bryst, — hvorledes han gjør sig saa til af det, som om han ikke havde et lidet, fattigt og forladt Barn, men en stor Bellus med Perler og Diamanter paa sine Arme. Mig tykkes, jeg føler, hvorledes hans gamle og matte Hjerte hopper og springer af Kjærlighed og Glæde, — hvorledes alle hans Kræfter fornyes og sammentrække sig for at vederkvæge sig ved dette Barn. Mangt et spottesygt og kjødeligsindet Menneske, der ikke saa, hvad denne oplyste Olding, saa, har maaske tænkt og sagt: Hvad gaar der ad den gamle fornemme Mand, siden han gjør sig saa til af dette Tiggerbarn? Han maa udentvivl gaa i Barndommen, siden han kan gjøre saa meget Væsen af et fremmed Barn. Men den gudfrygtige Olding vidste, hvad han holdt og bar paa sine Hænder; han vidste, at dette Barn var et kort Indbegreb af al Guds Godhed og alle Hans Velgjerninger, Verdens Lys og Frelse, alle Menneskers eneste Trøst og Mægler. Jeg holder for, at om Nogen dengang havde budet ham hundred Tusind Daler, en Konge- eller Keiserkrone, den halve eller hele Verden, ja Himmel og Jord for dette Barn, saa vilde han have svaret med Iverighed: Behold dine Penge!

dette Barn er bedre end Alverdens Guld og Penge; behold din jordiske og forgjængelige Krone; dette Barn er min evige Krone, min Sol, min Lyst og Glæde; naar jeg kun har dette Barn (saaledes som jeg nu har og holder det, uden at ville slippe det), saa skjøtter jeg hverken om Himmel eller Jord. Tilgiver mig, I gudelskende Sjele, at jeg har opholdt mig saa længe ved dette Billede! Ogsaa jeg bliver nu gammel og skrøbelig og har taget mig denne Olding til Efterfølgelse, og jeg beder daglig til Gud, at Han vil lade mig leve og dø med ham og paa samme Maade som han.

§ 22. Og til Simeon vil jeg føie Anna, som den Hellig Aand selv har stillet ham ved Siden. Om hende siger Apostelen, at hun var meget gammel og havde levet syv Aar med sin Mand efter sin Jomfrustand og var nu en Enke ved fire og otteti Aar, — at hun uagtet sin høie Alder dog stedse tjente Gud med Fasten og Beden Nat og Dag, og at ogsaa hun traadte til i den samme Stund (da det Ovenmeldte foregik med Simeon) „og priste Herren og talte om Ham til Alle, som forventede Forløsning i Jerusalem" (Luk. 2, 36 flg.). Hun var vel en gammel og svagelig Kone og havde gjerne holdt sig tilbage, dersom Noget, vedkommende jordiske og forkrænkelige Ting, var forefaldet. Men saasom det angik Jesum, hendes og Alverdens Frelser, vilde hun ingenlunde lade sig fortrænge; men ogsaa hun traadte til og vilde ikke give Simeon Noget efter i Tro og Kjærlighed til Jesum, i Hans Pris og Bekjendelse. O gudelige Iver og salige Strid om Jesusbarnet mellem en gammel Mand og en gammel Kone, hvilke vel havde lige Del i Ham, men dog af brændende Kjærlighed ligesom vilde overgaa hinanden i at aabenbare Ham for Andre! O, I gamle Mænd og Kvinder, lader os gjøre ligesaa! Lader os alle tilsammen søge at overgaa hinanden i at kjende og bekjende, i at elske og aabenbare den Herre Jesum for Andre, som ikke kjende Ham! Endnu har jeg et Par Gamle blandt de Hellige, nemlig Apostelen Peter og Paulus. Omendskjønt den Første godt vidste, at hans Paulus (det dødelige Legems) Aflæggelse var snart forhaanden, efterdi han nu havde opnaaet den Alder, hvorom Herren havde talt til ham, saa ophørte han dog ikke at forrette sit apostoliske Embede med at lære, skrive formane, trøste og styrke (2 Pet. 1, 14 flg.; Joh. 21, 18). Og ihvorvel den Sidste kalder sig selv „den gamle Paulus" (Filem. V. 9) og udentvivl var saare afkræftet paa Legemet ved meget Arbeide, mange Reiser, megen Faste, Trængsel, Anfegtelse, Fare og Nød, blev han dog ikke gammel og skrøbelig i Troen, i den inderlige Kjærlighed til sin Herre Jesus og i den hellige Attraa efter at vinde Ham ret mange Sjele og fylde den ganske Verden med Kundskaben om Ham.

§ 23. Af de anførte Exempler sees nu, hvad jeg forhen sagde, at en høi Alder ikke er et gudfrygtigt Menneske til Hinder, men snarere til Fremme i hans Christendom, og at han ikke derfor har Aarsag til at klage og sige: Jeg er ikke mere nyttig for Verden og Mine; jeg kan ikke mere hjælpe mig selv; jeg kan ikke mere fortjene Noget, osv. Tal ikke saa, du christelige Hjerte; thi dersom du ikke var nyttig for Verden, vilde din Gud ikke lade dig leve længere i den. Nyttig er du endnu for din Gud; thi du er et Vidne eller Exempel paa Hans Miskundhed, Forsorg, Visdom og Almagt; derfor anser Gud det ligesaavel for et særdeles Bevis paa sin Godhed og Velsignelse, naar der i en Stad findes gamle Mænd og Kvinder, der formedelst sin høie Alderdom maa gaa med en Stav i Haanden, som naar alle Hjørner og Ender ere fulde af Smaadrenge og Smaapiger, der lege paa Gaden (Sak. 8, 4). Man ser paa dig, at Han ind=

til en høi Alder formaaer at opholde sine Egne midt i mange Farer, Trængsler og Gjenvordigheder, imod Djævelens Magt og List, imod Verdens Ondskab og imod deres egen Forhaabning. Et Skib, som har faret længe paa Søen og er blevet bevaret i mange Storme og Uveir, ofte midt imellem Klipper og Sandbanker, er mere at forundre sig over end et nyt, som neppe endnu har gjort nogle faa Reiser. Saaledes er ogsaa et gammelt Menneske, som vor Gud i saa mange og lange Aar har opholdt i saa megen Fare og Nød, et større Under af Hans Godhed end et ungt, som endnu ikke har levet længe og kjæmpet længe med dette møisommelige Livs Trængsler. Hine ere levende Æresstøtter, som Herren har opreist sig og bevaret trods Vind og Veir; de ere de, som Gud har (ført og) lært fra deres Ungdom af (ved sit Ord og ved mangehaande Erfaringer); derfor kundgjøre de Hans Undergjerninger, Hans Arm (Hans Magt og vældige Hjælp) for Efterslægten og Hans Kraft for hver den, som skal komme" (Ps. 71, 17. 18). Naar nu ogsaa du gjør dette, saa sømmer det sig ikke for dig at sige, at du ikke mere er til nogen Nytte her i Verden. Til Nytte er du ogsaa for Guds Kirke, Landsstyrelsen eller Staten og det Hus, hvori du befinder dig, dels formedelst det gudelige Exempel, hvormed du lyser for de Yngre, dels formedelst de gavnlige og hjertelige Formaninger, hvormed du stræber at holde dem paa Guds Veie, dels formedelst dine Bønner, hvormed du hjælper til at nedbede Naade og Velsignelse over dem.

§ 24. De lærde Skriftfortolkere have gjort den Jagttagelse, at Methusalem, det ældste Menneske, som nogensinde har levet, døde i det samme Aar, som den første Verden blev oversvømmet af Syndfloden, og kort før denne (efter Hebræernes Formening kun syv Dage forud). Jeg nærer ingen Tvivl om at denne hellige, gudfrygtige Patriark har bedet inderligt til Gud for Menneskene, og at Gud ved Bestemmelsen af de hundred og tyve Aar, som Han tilstod dem til Omvendelse, har taget meget Hensyn til denne sin gamle Tjener. Om Simeon siges, at han var i Jerusalem og tjente den hele Stad til et helligt Exempel med sin Gudfrygtighed. Dette kan man slutte af den Talemaade, som den Hellig Aand bruger om ham. Og se, siger Han, „der var en Mand i Jerusalem, som hedte Simeon, og denne Mand var retfærdig og gudfrygtig" (Luk. 2, 25), — hvor det Ord „se" ikke blot hentyder paa den mærkelige Begivenhed, som derefter beskrives, men ogsaa paa det gode Navn og Rygte, Simeon havde vundet over den hele Stad, hvilket stadfæstes ved at sammenholde dette Sted med et andet, hvor den samme Evangelist siger: „Og se, der var en Kvinde i Staden, som var en Synderinde" (Kap. 7, 37). Ligesom det nu her tydelig sees, at han blandt Andet ved det Ord „se" vil tilkjendegive, at dette Kvindemenneske var berygtet over hele Staden for sit syndige Levnets Skyld og havde været til Forargelse for Alle, saaledes vil han udentvivl ogsaa sige om Simeon, at han var saare navnkundig formedelst sit gudfrygtige Levnet og sin udmærkede, exemplariske Gudsfrygt og tjente Hvermand til Opbyggelse. Paa denne Maade kan ogsaa du, min Medchristen, uagtet din høie Alder og Fattigdom alligevel være til Nytte for din Næste og isærdeleshed for dine Egne; med dine inderlige og ivrige Forbønner kan du være en Støtte for Kirken, Staten og Huset; du kan derhos med dit hellige Levnet, dit ubesmittede hvide Haar, din exemplariske Sagtmodighed og Taalmodighed og lignende Dyder skinne som et Lys og et klart Speil, hvorved du sandeligen ikke er Verden til liden Nytte.

§ 25. Men sæt ogsaa, at det kom dertil med en gudfrygtig Christen i hans høie Alderdom, at han blev aldeles barnagtig og udygtig til nogen hellig Øvelse, saa vilde jeg dog ikke fordriste mig til at sige, at han ikke var til nogen Nytte for Verden; thi jeg ved, at alle Tings høiloviigste Skaber ikke opholder noget saa Ringe og Usselt her i Verden, at det ikke skulde have sin Nytte, ihvorvel vi uvidende Mennesker ikke altid kunne opdage den; hvorledes skulde Han da vilde opholde et af sine Børn indtil den høie Alderdom, uagtet det ikke længer var sin Forstand, sine Sandser og Lemmer mægtigt, dersom det slet ikke var nyttigt til Noget her i Verden? Et saadant usselt gammelt Menneske tjener dog idetmindste til at give de Yngre, der endnu staa i sin Blomst, en Paamindelse om oftere at sukke: „Forkast mig ikke i Alderdommens Tid; naar min Kraft forgaar, forlade Du mig ei! Forlad mig ikke, o Gud, indtil Alderdommen og de graa Haar, indtil jeg faar kundgjort din Arm for Efterslægten!" (Ps. 71, 9. 18) Han tjener derhos til en Prøvelse af vor Tro, vor Kjærlighed, Medlidenhed og Lydighed; man har ogsaa i ham en Fremstilling af menneskelig Elendighed og dette Livs forgjængelige Herlighed. Hvor Meget indbilder ikke Mennesket sig, naar det blomstrer i Ungdom, Sundhed, Skjønhed, Færdighed og Hurtighed, Legems og Sjelskræfter, og hvor megen Møie koster det ikke en Saadan at holde sig indenfor Gudfrygtighedens Skranker! Derimod vil han kunne kraftigt bevæges og ydmyges ved Synet af et saadant udlevet, usselt og elendigt Billede, der, om end med taus Mund, tilraaber ham: „Kun til idel Forfængelighed er alle Mennesker beskikkede (Ps. 39, 6). Det hænder ofte, at et udlevet Menneske, der i sin Ungdom har været i Tjeneste hos Andre og som dengang var fuld af Ulydighed, Kaadhed og Frækhed, maa søge sit Brød ved Folks Døre, og at en Pige, som nu er ligedan sindet, rækker ham Almissen; hvem ser da ikke, hvorfor Gud opholder et saadant elendigt Menneske og lader det krybe omkring i Byen, nemlig for at være det frække og kaade Tyendes Speil og Bog, hvori de kunne se og læse, hvad der tjener til deres Forbedring?

§ 26. Saa er og bliver det da udenfor al Tvivl, du gudelskende Hjerte, at ogsaa fattige og elendige gamle Mennesker endnu ere nyttige for Verden, og du har derfor ikke Føie til i saa Maade at besvære dig over din Gud og Hans Forsyn. Stræb derimod med største Flid efter at findes blandt de ret dydige og gudfrygtige Gamle og at kunne sige: Jo længere, des bedre! „Thi graa Haar ere en deilig Krone, naar de findes paa Retfærdigheds Vei, siger den vise Konge" (Ordsp. 16, 31). Vær lig Vinen, der bliver jo ældre, des bedre, og lig Faarene, om hvilke Erfaringen lærer, at de æde begjærligst mod Aftenen, for at de kunne være forsynede til Natten. Samle dig i dit Livs Aften et rigt Forraad af Guds Ord, for at du ikke skal mangle Trøst og Sjeleføde, naar Dødens Nat bryder frem. Vær lig et Kornax, som vel, naar det er modent, krummer sig, bøier sig til Jorden og daglig venter paa Sigden, men dog netop med denne Bøining tilkjendegiver, at det er fuldt og ikke tomt, og at det godt vil betale sit Sted paa Ageren. Beflit dig saaledes paa at du, naar du formedelst en høi Alder maa gaa kroget og nedbøiet, kan være fuld af gode Gjerninger og Almisser, fuld af Andagt, Bodfærdighed, Tro, Kjærlighed, Haab, Taalmodighed, Længsel osv. og ligesom betale dit Sted i Verden med et gudeligt og mønsterværdigt Levnet. I en Myretue ser man undertiden nogle, som have Vinger; man holder for at det er de ældste, som Naturen, jeg ved ikke i hvilken Hensigt, har

begavet dermed. Forholder dette sig saaledes, saa frembyde slige vingede Myrer et smukt Sindbillede til at fremstille de gudelige, verdensforsmaaende, himmelbegjærlige Gamle, især, om man satte de Ord hos: Evolemus hine: lader os flyve herfra! Fra Verden til Himmelen! „Vort Borgerskab er i Himlene" (Filipp. 3, 20). Tag dette vel iagt, min Medchristen, og bevis i Gjerningen, at du i dit lange Liv har lært at foragte det timelige Liv og tragte efter det evige!

§ 27. Der er imidlertid endnu Noget, som kan tjene til de fattige og gudfrygtige Gamles Trøst og som vi saaledes ikke maa glemme. Den gode Gud har en tredobbelt eller, naar jeg betænker mig rigtigt, en firedobbelt Forbindtlighed imod en gammel fattig, skrøbelig og forladt Christen: „for det Første som mod sit Barn, til hvem Han har sagt: „Jeg er din Gud og Fader; du er min; jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig" (Esai. 41, 10; 43, 1; Ebr. 13, 5), — dernæst som imod et gammelt Menneske, efterdi Han har forjættet: „Indtil Alderdommen skal jeg være den Samme og bære Eder indtil graa Haar; jeg, jeg har skabt Eder, og jeg vil opløfte, og jeg vil bære og lade undkomme" (Esai. 46, 4). Jeg vil ikke, naar I blive skrøbelige og elendige, forandre mig eller vende mit Hjerte fra Eder; men ligesom jeg fra først af og indtil nu har været Eders Gud, saaledes vil jeg ogsaa være og blive Eders Gud indtil Eders Livs Ende, — endvidere som imod et skrøbeligt Menneske, efterdi Han har lovet: „Jeg vil lede efter det, som er tabt, og forbinde det Sønderbrudte og styrke det Skrøbelige" (Ezek. 34, 16), hvilket vel er nærmest at forstaa om den aandelige Skrøbelighed, men ogsaa meget godt kan forklares om den legemlige, saasom denne sædvanligvis ikke hos de Gudfrygtige findes uden hin, — og endelig som mod en Fattig og Forladt; thi der staar skrevet: „Han skal udfri den Fattige, som raaber, og den Elendige, som ingen Hjælper har. Han skal skaane den Ringe og Fattige, og de Fattiges Sjel skal Han frelse" (Ps. 72, 12. 13). Det er ogsaa bekjendt, hvilket Bud Herren har givet til de Gamles Bedste: „For det graa Haar skal du staa op, og du skal hædre den Gamles Ansigt, og du skal frygte din Gud; jeg er Herren" (3 Mos. 19, 32), hvilke sidste Ord have et stort Eftertryk og omtrent ville sige saa Meget som: Du maa ikke tro, at du kan behandle gamle og skrøbelige Mennesker, som du vil, eller som om du havde dem alene for dig; men du skal vide, at jeg vil tage mig af dem, beskjærme og redde dem, og at jeg vil, at man skal ære dem; betænk derfor, hvad du gjør, osv. Heraf sees nu, at den bedste Kjæp og Stav, som gamle Mennesker kunne støtte sig paa og holde sig opreiste ved, er Guds Miskundhed, Kjærlighed, Trofasthed, Magt og Beskjærmelse. Deres bedste Ven og Tilsynsmand er Gud, der erklærer, at Han vil opløfte og bære dem; deres uudtømmelige Skat er Guds Omhu og Velsignelse; deres blødeste og mageligste Hvilested er Hans Naades Skjød; deres bedste Vederkvægelse ere de Vande, som fra Israels Kilde (fra Hans Ord) flyde ind i deres Hjerter.

§ 28. Sig da ikke, min Medchristen: Jeg kan ikke mere fortjene Noget; jeg kan ikke mere hjælpe mig selv; jeg ved intet Raad mere og frygter for at jeg endnu i min Alderdom vil komme til at søge mit Brød ved Folks Døre. Thi om du end er bleven gammel og skrøbelig og ikke længer kan erhverve Noget eller intet Raad og Middel ved, saa har vor Gud dog vel endnu saa stort Forraad og saa megen Formue, at han kan forsørge en gammel Tjener og underholde ham uden hans egen Medvirk-

ning. Han har endnu Hjerter, som ville tage sig af de Fattige og ikke forlade en gammel skrøbelig og trængende Christen. Bed kun til Gud, at Han vil lære dig et eller andet saadant Hjerte at kjende og bøie det til Medlidenhed mod dig: kundgjør din Nød for de gudfrygtige Hjerter paa dit Sted, de være nu i Lærerstanden eller i en anden Stand, og jeg tvivler ikke om at de ville og maa efter Evne hjælpe dig. Jeg har i disse Dage erfaret, at da en gudfrygtig og fattig Borger, som har vanskeligt nok for at ernære sig selv og Sine med deres tunge Arbeide, fornam, at en af hans Medchristne af samme Haandværk tilligemed hans Kone laa tilsengs, syge, fattige og forladte, sendte han dem daglig eller ialfald hver anden Dag et Par Skilling, saa at altsaa her den ene Fattige rakte de andre Haanden. Se, saaledes tvinger Kjærligheden til Gud og Næsten de Troende til ogsaa at dele sine Skillinger og sit eneste Brød med de Trængende; thi Gud har endnu den Dag idag Mennesker, som vel ere meget „prøvede med Trængsel, men hvis overvættes Glæde og store Fattigdom dog bliver overflødig til Rigdom hos dem af ren Velvillie og som ere af sig selv villige efter Formue, ja over Formue til at hjælpe de Hellige" (2 Kor. 8, 2. 3. 4). Jeg holder for, at dersom slige gudelskende Sjele faa at vide, at du hører til de Husarme, som ikke ville være sin Fattigdom bekjendte, saa ville de ikke lade det komme saa vidt, at du maa tage til Betlerstaven.

§ 29. Men skulde der imod al Forhaabning ikke findes saadanne medlidende Hjerter paa dit Sted, saa raader jeg dig, at du først forsøger Alt, hvad muligt, og ærligt er, før du gaar ud at søge dit Brød ved Dørene. Anse intet Arbeide for vanærende, om det end ikke skulde synes at stemme overens med din forrige Stand. Anna, Tobias's Hustru, var sandsynligvis en fornem Kone blandt sit Folk; men hun skammede sig dog ikke ved at underholde sin blinde Mand med sit Haandarbeide og sin Spinding (Tob. 2, 15). Om en blandt sine Egne navnkundig Theolog i det forrige Aarhundrede fortælles i hans Levnetsbeskrivelse, at han, efter allerede at have skrevet mange Bøger og især deleshed i England taget virksom Del i Kirkereformationen, ved Forfølgelser kom i saadan Fattigdom, at han blev nødt til at give sig i Lære hos en Væver, for paa denne Maade at forskaffe sig og sine Brød. Da imidlertid Væveren snart blev træt af ham og viste ham Døren (fordi han tog det strengt med Christendommen og i saa Henseende oftere broderligen irettesatte og formanede ham, som det sømmer sig en Christen), maatte han hjælpe til at arbeide i Stadsgravene og ernære sig med Spaden. Jeg kjender en adelig gammel fattig Enke, der af en anden, som drev Betleriet med Held, oftere blev opmuntret til at forsøge det Samme; hun vilde imidlertid aldrig bekvemme sig dertil, men langt heller hjælpe sig kummerligen ved at spinde Stry og Uld for Andre, ja ribbe Fjær (hvilket dog er et besværligt Arbeide for gamle Mennesker, der sædvanlig ere trangbrystede). Og dette er de sande Christnes og ærlige Hjerters Vis, nemlig at de hellere ville æde sit eget Brød end tiltrygle sig Andres og være Nogen til Byrde, og paa Saadanne aabenbarer sig da ogsaa Guds forunderlige Hjælp og Forsorg, idet Han hjælper dem igjennem fra den ene Tid til den anden, uden at de selv vide hvorledes, indtil de omsider, ofte mod Forventning, naa Enden paa sit møisommelige Liv og for evig blive befriede fra alt Arbeide, al Fattigdom, al Sorg og Nød. Jeg haaber derfor, min kjære Medchristen, at det ikke letteligen skal komme dertil med dig, at du maa betle dit Brød af Andre. Maaske bekymrer

du dig for den Tid, som du ikke skal opleve; maaske frygter du for den Byrde, som Gud aldrig har havt isinde at paalægge dig. Gjør derfor, hvad du kan, og lad Gud sørge for Resten.

§ 30. Men sæt ogsaa, at det efter Guds hellige Raad og Tilskikkelse kom dertil, at du af yderste Nød, formedelst Sygdom eller Mangel paa Arbeide eller formedelst Menneskenes Ubarmhjertighed paa sit Hjemsted blev nødt til at anmode andre Mennesker om Brød, saa forestil dig dog ikke Sagen værre, skammeligere og skrækkeligere end den i sig selv er. At betle af Dovenskab, med et ugudeligt og bedragersk Sind, med mange Synder er vanærende, skjændigt og fordømmeligt; men at søge sit Brød ved Folks Døre af tvingende Nød, formedelst Alderdom og Skrøbelighed, med gudfrygtig Taalmodighed og Ydmyghed er hverken vanærende eller skjændigt, end sige fordømmeligt. Vi vide jo, at Lazarus, der laa udenfor den rige Mands Dør og ønskede at mættes med de Smuler, som faldt af hans Bord, og saaledes var en sand Betler, blev efter sin Død henbaaren af Englene i Abrahams Skjød (Luk. 16, 20 flg.) Vor allerkjæreste Frelser var vel ingen Betler, og vi læse intetsteds, at Han bad Nogen om Almisse; men da Han var fattig og ikke eiede saa Meget, som Han kunde hælde sit Hoved til, levede Han af sine gudfrygtige Tilhøreres Understøttelse og havde en Pung, der var anbetroet Judas og hvori lagdes, hvad der blev Ham givet (Matth. 8, 20; Luk. 8, 3; Joh. 12, 6), og hermed har Han æret og helliget de Troendes Almisser og gjort det Brød sødt, som af gavmilde Hænder rækkes Hans Egne. Hvad skader det nu altsaa, du gudfrygtige Hjerte, om ogsaa du maa leve af slige Gaver, som dine Medchristne af christelig Kjærlighed skjænke dig, enten efter eller uden din Begjæring? O, hvor salig er ikke en gudfrygtig Betler, som frygter Gud, elsker den Herre Jesum, bærer sin Fattigdom og andet Kors taalmodigt efter ham, foragter Verdens Foragt, ikke bander og skjælder, om haarde Mennesker overfuse Ham, men tier og velsigner, beder hjerteligen for sine Velgjørere, agter Guds Ord for sin Skat og høieste Glæde og stedse længes efter Himmelen! Det er jo dog bedre at gaa med Betlerstaven ind til Livet end at fare til Helvede paa en vælig Hest eller i en prægtig Vogn og under Overflod paa alle Ting. Det er jo dog bedre at betle her i dette Liv end hisset. Lazarus maatte betle her og længes efter de Smuler, som faldt af den Riges Bord; men den Rige maatte hisset betle om en Draabe Vand at læske sin brændende Tunge med. Og naar Gud bringer os i Himmelen, hvad have vi da at indvende mod at Han giver os Betlerstaven i Haand og skjuler os under Tiggerdragten! Hvad skader det, om et gammelt fattigt Menneske maa gaa en Tidlang om paa Gaderne for at søge sit Ophold og finde mangen Dør og mangt et Hjerte haardt tillukket, naar han kun ved sit Livs Ende finder Himmeldøren aaben? Vær derfor tilfreds, du christelige Hjerte, og forbliv din Jesu tro ligetil Betlerstaven!

§ 31. Dog, vi ville gaa videre og end yderligere drøfte og belyse de troende Sjeles Sorger og Trængsler. Et gudelskende, men fattigt Menneske kunde da fremdeles klage og sige: Jeg har mange kjære Børn, som dels ere smaa og endnu ikke opdragne, dels næsten voxne, og jeg ved ikke at forsørge dem; jeg kan ikke hjælpe dem med en Daler, osv., hvilket gjør mig inderlig ondt. Dette er atter en tung Bekymring, saasom den angaar Børnene, der ligesom ere sammengroede med Forældrenes Hjerter, saa at intet Godt eller Ondt kan møde dem, uden at det gaar dem selv dybt til Hjerte. Forældrenes Kjærlig-

hed til sine Børn er et Naturens Under, efterdi man ikke kan udgranske og begribe den eller ligne den med noget Andet. Naar Gud selv vil prise sin Kjærlighed høit og fremstille den eftertrykkeligen for os, saa sammenligner Han sig med en Fader eller Moder (Ps. 103, 13; Esai. 49, 15), og da Han vilde prøve Abraham paa det Grundigste og gjøre ham til et Exempel for Alverden paa Tro og Kjærlighed, bød Han ham ikke at kaste sit Guld og Sølv i Havet, ikke at forlade og give Slip paa Alt, hvad han eiede, men at ofre sin eneste og kjære Søn Isak (1 Mos. 22, 1. 2). Erfaringen lærer, at ingen Glæde i timelige Ting er større end den, som opstaar af Børnenes Held og Velgaaende, og ingen Sorg større end den, som opstaar af deres Ulykke og Vanskjebne. Forældrene føle ofte i sine Hjerter et Barns Nød, naar det er langt bortfjernet fra dem, omendskjønt de ikke se den, og ængstes, omendskjønt den sande Aarsag ikke er dem bekjendt; skulde deres Hjerter da ikke skjælve og klynke, naar de have dets Nød for sine Øine, — naar Børnene, ihvorvel ofte med taus Mund, tilraabe dem: Fader, Moder, hjælp mig! Den daglige Erfaring lærer, at Forældrene ofte heller selv lide Nød end de ville se sine Børn udsatte for Mangel. Man har fra Alders Tid havt mange Exempler paa, at Forældrene for at hjælpe sine Børn frem have opofret Alt, hvad de eiede og havde, og siden tilbragt sin øvrige Livstid (som ofte er bleven længere, end de formodede) kummerligen og i Elendighed. Saadanne Exempler afskrække imidlertid ikke de Nulevende, efterdi der altid findes Nogle, som give sine Børn saa længe, til de selv Intet have tilbage; det gjør den mageløse Kjærlighed, som glemmer sig selv for at tjene Andre. Naar en Fader selv lever i Ære og Velstand, og man allevegnefra bestrør og hædrer ham med Blomster og Krandse, saa foraarsager dette ham ikke saamegen Glæde, som naar det vederfares hans Søn; saaledes ogsaa: naar han selv bliver krænket og vanæret, vil det ikke gaa ham saa dybt til Hjerte, som naar det rammer hans Barn. Det gjør den stærke naturlige Kjærlighed, der ei engang udslukkes ved Børnenes Utaknemmelighed og Ulydighed. Hvor groveligen havde ikke Absalon forsyndet sig imod sin Fader! ikkedestomindre sagde denne: Farer mig lemfældigt med den unge Mand, med Absalon! og senere: Min Søn Absalon! min Søn, min Søn Absolon! o, at jeg var død i dit Sted! Absalon, min Søn, min Søn! (2 Sam. 18, 5. 33).

§ 32. Paa Grund heraf fortænker jeg dig ikke, min Medchristen, i at du er bekymret for dine Børns Skyld. Det kan ikke være anderledes; du maa føle deres Nød i dit Hjerte, og det maa gjøre dig ondt i din Sjel, at du ikke kan gjøre, hvad du maaske burde og hjerteligt gjerne vilde gjøre. Du er Hovedet eller Hjertet; Børnene ere dine Lemmer; naar nu disse Lemmer ere nøgne, lide Frost, Hede, Hunger, Fattigdom og Nød, hvorledes skulde du da kunne Andet end føle det? Hold imidlertid Maade, du christelige Hjerte, og bevis i Gjerningen, at du ikke blot er et Menneske, der har naturlige Tilbøieligheder og Sindsbevægelser, men tillige en Christen, der af Guds Naade og formedelst Hans Aand har Kraft til at dæmpe dem, underkaste dem den guddommelige Villie og i Troen overvinde dem. Betænk for det Første, hvad jeg ofte har sagt og aldrig ofte nok kan sige, at du ikke befinder dig i en saadan Tilstand formedelst et Slumpetræf eller egen Brøde (thi jeg taler nu til de gudfrygtige Hjerter, der anstrenge sig af alle Kræfter og dog ikke kunne bringe det til Noget), men efter Guds, din kjære, gode og barmhjertige Faders hellige

Raad og naadige Villie. Han har givet dig Børn, men ikke Midler til at forsørge dem efter Ønske og Villie; Han har givet dig unge Planter, Aflæggere og Blomster, men sat dem i en sandig og stenig Jordbund, efterdi Han saa har behaget og for godt befundet. Dette Sidste tilføier jeg med Flid, for at tilkjendegive, at Gud, din og dine Børns Fader, har haft sine hellige Aarsager til at gaa saaledes tilværks med dem og ikke anderledes. Han har maaske seet, at du og dine Børn vilde misbruge den timelige Lyksalighed, og at den timelige Overflod vilde udsætte Eder for aandelig og maaske evig Mangel, — at I vilde gjøre den til en Afgud og hænge Eders Hjerter derved, — at I vilde bruge den til Pragt, til Overmod, til Vellyst; hvad Ondt har Han nu gjort ved ikke at bringe Eder i saadan Sjelefare? Vi ere tilfredse med en Gartner, der behandler Blomsterne og Urterne efter Godtbefindende, gjødsler og vander nogle flittigt, men andre ikke, lader nogle voxe, som de ville, men opbinder, beskjærer, hypper og betynger andre, sætter nogle paa et aabent Sted, hvor de have megen Sol, andre i Skyggen, osv. Hvorfor ere vi da ikke tilfredse med vor Gud, naar Han sætter os i Rigdom eller Fattigdom efter sit naadige Velbehag? Eller ved Gartneren bedre, hvad der baader hans Planter, end den alvise og algode Gud, hvad der baader Hans Børn?

§ 33. Denne Guds Beskikkelse kan imidlertid ogsaa have et andet Øiemed, nemlig Hans Navns store Ære og Herlighed. Han har ingen Midler givet dig til at forsørge dine Børn, min Medchristen, for at du skal søge dem hos Ham og befale Ham dig og dine Børn, — for at I skulle overlade Eder aldeles til Han faderlige Forsorg og senere have Eders Glæde af at betragte Hans forunderlige Miskundhed og alvise Styrelse, naar Han drager dem frem, kroner dem med Ære og Velsignelse og giver dem Mere end de og du have kunnet ønske eller forestille Eder. Han vil vise den gjerrige, ufornøielige og vantroe Verden, at det er let for Ham at ophøie fattige gudfrygtige Børn af Støvet, bringe dem til Ære og Gods og krone dem med Velsignelse. Naar Børn af formuende Folk, som have anvendt mange Penge paa deres Opdragelse, komme frem i Verden, saa faar Herren, vor Gud, sjelden nogen Tak derfor; ei heller skal man finde Nogen, som forundrer sig derover. Da siger man: Han har brugt Penge nok; hans Forældre have kostet Meget paa ham; de have med store Udgifter holdt ham paa høie og lave Skoler, osv. Men naar simple og fattige Folks Børn, som Forældrene ikke have kunnet hjælpe med en Daler, bryde frem, — naar de, som jo oftere sker, i alle Stænder komme til Formue, Ære, Navn og Anseelse, saa forundrer Hvermand sig over Guds besynderlige, men dog vise og naadige Styrelse. Da siger man: Se, hvor Gud har fremdraget ham (eller hende)! Jeg kjender hans Forældre; de ere simple og fattige Mennesker; de have opdraget ham med Sorg og Møie; de have ikke kunnet koste Noget paa ham, og alligevel er han kommen frem; da flyde de gudfrygtige Forældres Glædes- og Taknemmelighedstaarer; da fryde de sig over Hans forunderlige Miskundhed; da bestyrkes deres Tro, forøges deres Kjærlighed og befæstes deres Haab. Ved nu i Virkeligheden at se Guds Forjættelsers Sandhed og erfare, hvad de gudfrygtige Hjerters Bønner og Taarer kunne udrette, udbryde de gudfrygtige Sjele: „Hvor stor er ikke din Godhed, som Du har gjemt for dem, der frygte Dig, — som Du har beredt dem, der forlade sig paa Dig, for Menneskenes Børns Øine“ (og ikke skamme

sig ved sin Tro og Tillid til Dig, men rose sig deraf for Verden)! (Ps. 31, 20). Da sige Menneskene: „Der er dog Frugt for den Retfærdige (det er dog ikke forgjeves og uden Nytte, naar Nogen tjener Gud og forlader sig paa Ham); der er dog en Gud, som dømmer paa Jorden“ (man ser og erfarer dog, at der er en Gud i Verden, som straffer de Ugudelige og hjælper de Gudfrygtige — Ps. 58, 12). Vær derfor frimodig, du gudfrygtige Hjerte, om end du og dine Børn efter Guds hellige Raad og Villie ere fattige! Nær ingen Bekymring for dine Børn uden den, at du med din gudelige Undervisning og hellige Vandel maa kunne veilede dem til Gudfrygtighed. Den, der har Gud til Ven, ja til Fader, han er ikke fattig; den, der Intet har at stole paa uden Guds Godhed, som han ganske har overgivet sig til, han er ret vel forsørget. Hvorledes kan den blive glemt, hvis Navn Gud har skrevet i sin Ihukommelsesbog? Hvorledes kan den blive siddende stille, som har Gud til at befordre sig? Hvorledes kan den blive beskjæmmet, som forlader sig paa Ham?

§ 34. Naar du ikke kan befri dig fra saadanne Sorger og Bekymringer, saa sæt følgende og lignende Skriftens Sprog og Guds Forjættelser imod dem: „Jeg vil oprette min Pagt mellem mig og dig og dit Afkom efter dig i deres Slægter til en evig Pagt, saa at jeg vil være en Gud for dig og dit Afkom efter dig“ (1 Mos. 17, 7). „Herren opreiser den Ringe af Støvet, ophøier af Skarnet den Fattige, for at sætte ham hos Fyrster og lade ham arve Ærens Throne; thi Herren tilhøre Jordens Piller“ (1 Sam. 2, 8). „Den, som vandrer frem i sin Fuldkommenhed, er retfærdig; salige ere hans Børn efter ham“ (Ordsp. 20, 7). „Hvo er den Mand, som frygter Herren? Ham underviser Han om den Vei, han skal udvælge. Hans Sjel skal stadigt bo i det Gode, og hans Sæd skal arve Landet“ (Ps. 25, 12. 13). „Ligesom en Fader forbarmer sig over Børn, saa forbarmer Herren sig over dem, som frygte Ham“ (Ps. 103, 13). „Salig er den Mand, som frygter Herren, — som har stor Lyst til Hans Bud. Mægtig paa Jorden skal han Sæd være; de Oprigtiges Slægt skal velsignes. Velstand og Rigdom er i hans Hus, og hans Retfærdighed bestaar altid. Der opgaar i Mørket Lys for de Oprigtige (Gud viser dem en Lykke midt i Ulykken og glæder dem med sin Hjælp midt i deres Elendighed og Fattigdom), for den, som er naadig og barmhjertig og retfærdig“ (Ps. 112, 1—4). „Jeg er elendig og fattig; Herren vil tænke paa mig“ (Ps. 40, 18). „Min Fader og min Moder have forladt mig; men Herren optager mig“ (Ps. 27, 10).

§ 35. Uddrag dig derhos af den hellige Skrift og alle Tiders Erfaring en Samling af Exempler, hvorved deslige Sprog i Gjerningen forklares. Jakob var vel en rig Mands Søn; men ikkedestomindre maatte han efter Guds Tilskikkelse med en Stav gaa ud af sin Faders Hus for at undflye sin fortørnede Broders Vrede. Da han nu var bleven fattig og elendig, da tog Herren sig af ham, aabenbarede sig for ham i et yndigt Nattesyn og gav ham den trøsteligste Forjættelse, hvilken Han ogsaa siden rigeligen opfyldte (1 Mos. 28, 10 flg.; 32, 10). Saaledes gik det ogsaa med Josef, den sidstnævnte rige Patriarks høitelskede Søn. Gud vilde gjøre noget Stort af ham, bringe ham til Ære og krone ham med Velsignelse; men først maatte han beskjæmmes og blive til Intet, til et Udskud, en Forbandelse; han blev uformodet bortrykket fra sin Faders Hus og Skjød, blev solgt og ført til et fremmed, langtbortliggende Land, blev en Træl og tilsidst en Fange

og elendig Mand. Dette gjorde Gud, for at Hans Godhed skulde skinne desto herligere paa ham, og for at han skulde tjene til et Trøstebillede for alle elendige og trøstesløse unge Mennesker; Han plantede denne ædle Blomst i en tør Sandgrund, paa det at man ikke skulde tilskrive Jorden, men Himmelen dens Vært, og for at dens Vellugt skulde blive desto behageligere og mere velgjørende for de Fattige og Forladte (1 Mos. 37, 18 flg.). Var ikke Esther et fattigt, fader- og moderløst Barn? og dog gjorde Gud hende til Dronning over hundrede syv og tyve Landskaber (Esth. 2, 17; 1, 1). Var ikke Ruth en elendig og fattig Kvinde? maatte hun ikke sanke Ax paa Marken for at ernære sig selv og sin Svigermoder? men se, uventet hjælper Gud hende til et velsignet Giftermaal, saa at hele Staden forundrer og glæder sig over Guds Miskundhed (Ruth 2, 2. 7; 4, 10 flg.).

§ 36. Hvor mange Exempler skulle man ikke ogsaa kunne samle af andre Beretninger til Forklaring og Stadfæstelse af de ovennævnte Guds Udsagn og Forjættelser! Er der noget Sted, hvor der ikke er Exempler at finde paa at fattige, men gudfrygtige Folks Børn ved Guds Velsignelse og naadige Styrelse er komne frem? Vi have allerede ovenfor anført flere og ville kun til gudelige og bekymrede Menneskers Trøst endnu fortælle nogle. Jeg har kjendt en Doktor, siger Dr. Saccus, fordum Dompræst hersteds, som af sin Moder fik tretten Skilling, da han forlod sit Hjem, og som blev Professor ved en anseet Høiskole; da han døde, efterlod han sig flere Tusind Daler end han af sin Moder havde faaet Skillinger. Titius fortæller om en Præst i Droissig, at han fik en Daler af sin Moder kort før hendes Endeligt, ledsaget af et vakkert Velsignelsesønske; hertil lagde hans Fader en Fjerdedels-Gylden, idet ogsaa han ønskede ham megen Lykke; med disse Penge, sagde han, begav jeg mig paa Veien og lagde mig efter Studeringerne, og denne Kvartgylden og Moderdaler have Gudskelov varet hidtil og vare endnu. Han ytrede det Ønske, at man ved hans Begravelse vilde tage til Text og udlægge de Ord af Patriarken Jakob: Herre, jeg er ringere end alle de Miskundheder og al den Trofasthed, som du har bevist din Tjener. Den samme har samlet flere Exempler, saasom Dr. Gesners, en i sin Tid navnkundig wittenbergsk Theolog; da han allerede i sit syvende Aar mistede sin Fader, der var Præst, kom det til den Yderlighed med ham, at han maatte søge sit Brød ved Dørene, og da der tilsidst indtraf en stor Dyrtid i Schlesien, besluttede han at blive Guldsmed; men da den Mester, han henvendte sig til, fraraadede ham det og formanede ham til at fortsætte sine Studeringer, betlede han sig frem til Strasburg, hvor han anvendte den samme Flid som forhen, indtil han omsider ved Guds Naade og Velsignelse blev fra en fattig og foragtet Tiggergut til en navnkundig og høiagtet Lærer. Om Martin Arnolder beretter Herberger, at han var et Barn af meget fattige Forældre, og at hans Moder, da han vilde drage til Høiskolen i Frankfurt, ikke kunde medgive ham mere end fem Skilling; men siden steg han i Fraustadt opover gjennem alle Embeder i Skolen og Kirken, indtil han tilsidst blev Overpræst. Jeg mindes at have hørt fortælle af troværdige Folk, at en Doktor i Theologi og Superintendent i en nedersaxisk Naboby, der havde opholdt sig nogle Aar i Strasburg for Studeringernes Skyld, pleiede at sige: Borgerne i Strasburg have givet mig Mad og Apostelen Paulus Drikke, — hvormed han vilde tilkjendegive, at nogle gavmilde og gudfrygtige Hjerter i denne anseede By havde rakt ham Brød og Mad; men saasom han var meget undseelig og ikke turde forlange mere, slukkede han sin

Tørst ved et Springvand, hvorover der stod et Billede af den hellige Paulus, af hvis Mund Vandet strømmede ud. Ei heller er det længe siden, at der i en kurfyrstelig Residentsstad døde en fornem Geistlig, som Gud havde skjænket Ære, Navn, Gods og Gaver, men som kun var en fattig Klædesvævers Søn, der blev født til Verden tolv Uger efter sin Faders Død og om hvem hans Moder pleiede at sige, at hun havde udøst saa mange Taarer over ham i sin Barselseng, at hun kunde have badet ham deri.

§ 37. Se nu her, du gudelskende Sjel, hvor forunderligt Gud sørger for gudfrygtige Fattigfolks Børn. Maaske skulle dine kjære Børn engang blive henregnede til saadanne Exempler, thi Gud er endnu den gamle Gud, der vel fører sine Egne underligen, men dog faderligen, — der endnu opreiser de Ringe af Støvet, opfylder de Hungrige med gode Gaver og tager sig hjerteligen af de Elendige og Forladte. Hvem ved, hvad Gud har forbeholdt og henlagt til dine Børn? Ligesom vi læse om Saul, da han tilligemed en Dreng var gaaet ud for at oplede sin Faders bortløbne Aseninder, og Samuel modtog ham og, efter forud at have givet Kokken et Stykke Kjød at opbevare, lagde det for ham med de Ord: „Se, her er det Tiloversblevne; læg for dig og spis; thi til den bestemte Tid blev det gjemt for dig" (1 Sam. 9, 24), saaledes gaar det endnu til den Dag idag. Til Mange har Gud henlagt deres Del, som Han siden giver dem og siger: Det blev gjemt for dig. Hvem ved, om der ikke nu paa et Sted, hvor man ikke kjender dig og Dine, bliver bygget et Hus, som de skulle bebo? Hvem ved, om ikke en Fader nu samler Penge og en Moder med travl Flid bereder et Forraad af Linned og andre Ting, som bliver gjemt til en af dine Sønner? Sig derfor ikke, min kjæreste Medkristen: Jeg kan ikke hjælpe mine Børn; om end ikke du kan hjælpe dem, saa tænk paa Gud, der har forpligtet sig til at være din og dit Afkoms Gud (1 Mos. 17, 7). Betænk, hvor mangen Fader og Moder der ogsaa før dig har sagt saaledes: Jeg kan ikke hjælpe mine Børn, og alligevel ere de blevne hjulpne. Hvi se vi alene paa os selv, paa vor Formue, vore Midler? Naar vi intet Raad eller Middel vide, ved derfor hellerikke Gud det? Naar vor Formue ikke vil strække til, er da ogsaa Guds Haand forkortet? Naar Hagar ikke mere ved noget Raad til at opholde sig selv og sin Søn i den hede Sandørken, men sætter sig hen og græder, ved da hellerikke Herren noget Raad? kan Han ikke vise hende en Vandbrønd, ved hvilken hun kan læske og vederkvæge sig og sin Søn? (1 Mos. 21, 16 flg.) Meget rigtigt sagde den gudfrygtige Kong Josafat, da en stor Hob Fiender havde samlet sig mod ham og hans Folk: „Vi vide ikke, hvad vi skulle gjøre, men vore Øine ere vendte til dig" (2 Krøn. 20, 12). Saaledes sige ogsaa du, min Medkristen: Jeg ved ikke, min Gud, hvad jeg skal gjøre, — hvorledes jeg skal hjælpe mine stakkels Børn; men mine Øine ere vendte til Dig.

§ 38. Betænk tillige, du gudelskende Sjæl, at naar dine Børn, som formedelst den hellige Daab og Troen i Christo Jesu ere blevne Guds Børn (Gal. 3, 26), ved din Undervisning og gudelige Exempel ret have lært at kjende, frygte, elske, paakalde og stole paa Gud, saa ere de allerede i en saadan Tilstand, at man i Himmelen ikke kan slippe dem og ikke forlade dem. Du kan sige med Frimodighed: „Min Gud, mine Børn ere ikke blot mine, men ogsaa dine; jeg er ikke blot deres Fader, men ogsaa Du; ja, de ere mere dine end mine; jeg er en syndig, afmægtig, elendig, uvis, dødelig, men Du en hellig, almægtig, alvis, himmelsk evig Fader! Du er den, „af hvem

alt Fadernavn er i Himlene og paa Jorden" (Efes. 3, 15), i Sammenligning med hvem alle andre Fædre kun ere Skin- og Halvfædre; Du har givet mig mine Børn; men jeg har tilbagegivet Dig dem formedelst den hellige Daab og deres daglige Ofring i mine usle Bønner; derfor vil Du ogsaa, Du himmelske, algode og evige Fader, forsørge, ernære og opholde dem. „Se, her er jeg og de Børn, som Du har givet mig; vores Alles Øine vogte paa Dig" (Esai. 8, 18; Ps. 145, 15). Vort Hjerte forlader sig paa Dig; vor Sjel hænger ved Dig osv. Hvorledes skulde det nu være muligt, at Gud kunde lade dig og dine Børn være uforsørgede? Hvor fattig du end er, min Medkristen, saa har du dog maaske en Hund i dit Hus, som æder de Ben og Brødsmuler, der falde af dit Bord; sig mig, sørger du ikke paa en vis Maade for Hunden? heder det ikke, naar man vil tage Maden af Bordet: giv dog Hunden noget? rækker man den ikke de Ben og andet, som paa Tallerkenerne er levnet til den? Jo vist. Nu da; sørger du for Hunden og paaser, at den faar sit Underhold efter sin Art, fordi den er et Dyr, som hører til dit Hus, — som ser hen til din Haand, — som ikke følger nogen anden end dig, skulde da ikke Gud, den algode, kjærlige, trofaste Fader, sørge for dig og dine Børn, som høre Ham til, — hvis Øine se hen til Hans Haand, og som holde Eder til Ham alene? Vare I Guds Hunde, saa vilde og maatte Han sørge for Eder: men nu ere I Hans Børn.

§ 39. Men jeg maa endnu engang gjentage dine Ord, min Medchristen, naar du siger med bekymret Hjerte: Jeg kan ikke hjælpe mine Børn. Jeg siger derimod: Du kan meget godt hjælpe dem, om du ellers vil kaldes en sand christelig Fader (Moder). Du siger: „Hvorfra skulde da jeg skaffe dem Hjælp? fra Træskepladsen eller fra Vinpersen?" (2 Kong. 6, 27) fra en tom Pung, fra en udtømt Kiste, Bod eller Kjælder? Jeg svarer med en dobbelt Fortælling. Der var en gudfrygtig, men fattig Enke, som havde mange kjære, endnu ikke opdragne Børn. Efterat hun en Nat formedelst Bekymringer ikke havde kunnet sove og havde plaget sig med de Tanker, hvorledes hun dog skulde kunne ærligen underholde sig selv og sine stakkels Faderløse, og derhos udgydt mange Taarer og opsendt mange Sukke til Himmelen, sovnede hun omsider ind henimod Morgenen, og det forekom hende da, som om hun var i en Hauge, og havde nogle unge Træer for sig, ved hvilke hun laa paa Knæ og lugede Ukrudet bort omkring dem, men tillige græd bitterligen, saa at Jorden blev vaad af hendes Taarer. Herover vaagnede hun, men slumrede snart ind igjen og befandt sig atter i den samme Hauge hos sine unge Træer, men saa til sin Forundring, at de vare voxede høit iveiret og bredte sine Grene vidt ud, hvilke vare tæt besatte med Løv og hang fulde af Frugt. Som hun nu satte sig ned under deres behagelige Skygge reiste der sig en liden Vind, der bevægede Træerne, saa at deres Frugter faldt i Mængde ned i hendes Skjød og rundt omkring hende, af hvilke hun smagte paa nogle og fandt dem meget velsmagende, saa at hun udbrød: Jeg angrer ikke, at jeg har haft Møie med disse Træer og vandet dem med mine Taarer, efterdi jeg nu kan sidde under deres Skygge og nyde deres Frugter. Da hun vaagnede og tænkte over sin Drøm, men ikke kunde udfinde dens Betydning, fortalte hun den ved Leilighed til en gudfrygtig Præst, der udlagde den saaledes for hende, at hendes Børn vare de unge Træer og Planter, som hun ved god Opdragelse og gudelig Undervisning bevarede for Ondskabens Ukrud og daglig vandede med sine Taarebønner; derfor vilde de faa en god Vært og med Tiden blive vel-

signede, frugtbare Træer i Herrens Kirkehauge, og hun vilde i sin Alderdom faa megen Glæde af dem, hvilket ogsaa skede.

§ 40. Iligemaade fortælles om en gudfrygtig Fader, der hidtil med Sorg og Møie havde underholdt sine Børn i sin Fattigdom, men nu laa tilsengs af en dødelig Sygdom. Da hans Kone og Børn græd bitterligen og klagede over den Elendighed, der forestod dem, trøstede han dem ved at sige, at han havde en skjult Skat, som han ikke før havde villet tale om eller tage til; den vilde de finde i en tillukket Kiste paa et vist afsides Sted i Huset, hvorpaa han snart hensov salig i Herren. Moderen og Børnene begave sig hen til det nævnte Sted og aabnede Kisten, men fandt Intet deri uden en Bibel, et Krucifix og et Lommetørklæde, der var aldeles gult af mange Taarer og hvori var indsvøbt en Bønnebog, hvilke Ting den salige Mand havde betjent sig af, naar han efter Sædvane forrettede sin Andagt paa dette Sted. I Begyndelsen studsede de, da de havde troet at skulle finde en Skat af Guld og Sølv; men Moderen fattede sig snart og sagde: Kjære Børn, Eders Fader har visseligen her efterladt os en herlig Skat; thi Guds Ord og den korsfæstede Jesus ere bedre end Tusinder af Guld og Sølv (Ps. 119, 72); ei heller ville de Bønner, som han pleiede at opsende paa dette Sted, og de Taarer, han her har udgydt, være forglemte hos Gud, men blive os til Beskyttelse og Velsignelse. Hermed toge de de ovennævnte Ting og holdt dem siden for sin sande Skat og rette Helligdom, der i Fremtiden ogsaa kom dem rigeligen tilgode. Ser du nu, du gudfrygtige Hjerte, hvorledes du kan hjælpe dine Børn, selv i den yderste Trang og Fattigdom? Hjælp dem med dine andægtige Bønner og hede Taarer; vand dermed dine Blomster, som Gud har behaget at plante i en tør og sandig Jordbund; saa vil du maaske allerede i dette Liv komme til at have Glæde og nyde Godt af deres Opkomst og Fremvæxt. Og en saadan Skat er bedre for dem end Sølv og Guld; thi hvor ofte hænder det ikke, at hvad Forældrene med sin sure Sved have erhvervet og med Tilsidesættelse af sin egen Magelighed og Fornøielse sammensparet, forødes af utro Frænder og Formyndere eller ved andre Uheld tabes, forinden Børnene komme til at nyde og besidde det! Den Skat derimod, som Forældrene ved Bønner, Sukke og Taarer have samlet til sine Børn og henlagt for dem i Himmelen, hvo vil berøve eller besvige dem for den? Saa sig da ikke mere, du gudelskende Sjel: Jeg kan ikke hjælpe mine Børn; vær ikke længer bedrøvet over at du og de ere fattige. Fattigdom er bedre end en ugudelig Rigdom, — som ogsaa David siger: „Bedre er det Lidet, som den Retfærdige har, end mange Ugudeliges meget Gods“ (Ps. 37, 16). De Børn ere ikke fattige, som have den Herre Jesum til Fader, Formynder og Tilsynsmand og hvis Skat er deres gudfrygtige Forældres Bønner og Taarer. Hvad mig angaar, saa skal jeg være vel fornøiet, om jeg intet Mere kan efterlade mine kjære Børn end dette.

§ 41. Vi have hidtil talt om deres Sørger og Bekymringer, som enten ere fødte fattige eller efter Guds hellige Raad og Villie ved tilstødte Uheld ere komne i Fattigdom; vi maa imidlertid hellerikke glemme dem, som ere blevne fattige ved egen Brøde, men som ved dette Kors ere bragte til Omvendelse og gjerne ville frygte Guds Navn. En Saadan kunde maaske sige: Ak desværre! jeg har selv styrtet mig og Mine i Elendighed; jeg har letsindigt tilsat og forødet den betydelige Formue, som min Gud havde beskaaret mig efter mine Forældre (eller ved mit Giftermaal); lig den utro Husholder har jeg holdt daarligt Hus med hvad min Gud havde betroet mig, har

slaaet mig til Lediggang, Drik, Spil og andre Laster osv. Jeg maa tilstaa, at dette Kors er saare tungt, især fordi der til den timelige Bekymring støder Samvittighedsangest, saa at Hjertet følgelig er betrængt paa alle Sider. Naar et Menneske er fattigt, men dog har en naadig Gud og en god Samvittighed, saa er alt Besvær, som Armoden fører med sig, let at overvinde; men naar Samvittigheden siger os, at vi selv forsætligen have styrtet os i Ulykken og draget vore Nærmeste med os deri, — at vi have fortørnet Gud med vore Synder og ingen Hjælp have at vente af Ham, — naar Satan tilraaber os, som Simei David: „Se, nu er du i din Ulykke" (2 Sam. 16, 8); thi du er en Ødeland og et ugudeligt Menneske; som man reder, saa ligger man; se, din ved din Brøde forarmede Hustru, dine nøgne og elendige Børn sukke over dig og anklage dig for Gud, osv. — da fyldes Hjertet med Bitterhed og ser sig forgjeves om efter Trøst. En god Theolog*) fortæller et meget mærkværdigt Exempel herpaa, nemlig en Mand, som Gud havde skjænket fem Børn med hans Kone og som, fordi han var lidt hovmodig og havde vænnet sig til at fortære Mere end hans Ploug kunde erhverve, gik tilbage i sin Næringsvei Dag for Dag, indtil han omsider Intet havde tilbage; hertil kom det Onde, at han lod Gudsfrygten forsvinde fra sit Hjerte og ikke længer gik flittigt i Kirke, men desto flittigere i Selskaber og Drikkelag, — som da Mange tro at skulle forjage sit Mismod ved et godt Rus. Da han siden paa et andet Sted forpagtede en Eiendom, som tvende forældreløse Børn havde arvet, og var bleven vant til Drik og et uordentligt Liv, viste det sig allerede det første Aar, at han havde været en daarlig Husholder, hvorfor han blev krævet strengt til Regnskab, og da han ingen Udvei saa til at erstatte den Skade, han forsætligen havde forvoldet, og til at frelse sig selv med Kone og Barn fra den yderste Fattigdom, blev han betagen af stor og dyb Tungsindighed og faldt siden i haarde Anfegtelser, saa at man maatte vaage over ham Nat og Dag. Engang fandt man to nye Knive i en Slir hos ham, og da man spurgte ham, hvor han havde faaet dem fra, svarede han efter nogen Tids Nølen, at der for tre Dage siden var kommet en sort Vognmand til ham i Skoven, som havde givet ham dem og derhos sagt, at han dermed kun vilde hjælpe ham af med Livet; thi nu var det saa alligevel ude med ham, osv. Tilsidst blev han dog ved den naadige og barmhjertige Guds Hjælp og sin Sjelesørgers Tjeneste udfriet af Anfegtelsen og Sjelefaren. Noget Lignende har jeg læst i en anden gudfrygtig Præsts Skrifter. En Præst, siger han, besøgte engang sin Embedsbroder i Nabolaget, som laa for Døden. Den Syge udbryder: Hr. Pastor, jeg er en Morder og en Tyv; man skulde bygge tre Galger, den ene over den anden, og i den høieste skulde man hænge mig; fy mig! hvad skal jeg kunne svare min Gud, naar Han kræver mig til Regnskab derfor? Ved disse Ord bliver den anden forfærdet og siger: Det forbyde Gud min Hr. Pastor! Om I end er en ussel Synder, saa har I dog hverken fortjent Galgen eller Sværdet. Jo, sagde den Syge; jeg ved vel, at Jesus Christus er min Frelser og af Naade tilgiver mig alle mine Synder; men man burde fremstille et Exempel paa mig. Og jeg skal sige Eder, hvorledes jeg er bleven en Morder og en Tyv, og disse Synder trykke mit Hjerte som et Blybjerg. Derpaa fortalte han, hvorledes han ved Drik og anden Umaadelighed var bleven en Morder mod sit eget Legeme og en Tyv mod sin Hustru og sine Børn, idet han havde holdt ilde

*) Schererz.

Hus med den Bryllupsmedgift, hun havde medbragt; og sat Alting overstyr, saa at han ikke efterlod dem andet end Gjæld. Se, mit Medmenneske, saaledes gaar det, naar man følger sit Kjøds syndige Lyster og taber Frygten for Gud afsyne.

§ 42. Nu, min Broder (min Søster), der er endnu Haab tilbage i Israel (i Guds Kirke, i hans Naadesrige). Erkjend først Guds Langmodighed og store Barmhjertighed imod dig, idet Han saa længe har taalt dig, dig, en utro Husholder, en Forøder af hans Gods, en vanartig og ugudelig Søn, og saa længe seet paa dine Synder, forundt dig Tid til Omvendelse og ikke pludseligen bortrykket dig til Fordærvelsen midt i dit Raseri; dette er ingen liden Velgjerning af den barmhjertige Gud, men en saadan, som du bør foretrække for alle andre, idet din Omvendelse og Frelse udflyder deraf, efter Apostelens Ord: „Agter vor Herres Langmodighed for en Frelse!" (2 Pet. 3, 15). Om nu Gud intet andet havde gjort imod dig i alle dine Dage, saa var du dog skyldig at prise Ham herfor, selv ved Vand og Brød, i den yderste Fattigdom, i den største Skjændsel og Foragt. Betænk dog Sagen noget nærmere, min Medkristen; Gud har hidtil efter sin store Barmhjertighed opholdt dig og skaanet dig, saa at Han ikke har fældet Fordømmelsesdommen over dig, og det ikke af Uvidenhed, som om dine Synder, din Overdaadighed, dit Fraadseri, dit Spil, din Urenhed, Uhumskhed osv. havde været skjulte for Ham — thi du ved, hvad David siger ved Guds Aand: „Herre, Du ransager mig og kjender mig. Hvad enten jeg sidder, eller jeg staar op, da ved Du det; Du forstaar min Tanke langtfra. Min Sti og mit Leie udgransker Du, og alle mine Veie kjender Du grant; thi der er ikke et Ord paa min Tunge, — se, Herre, Du ved det Altsammen" (Ps. 139, 1 flg.), og hvad Herren selv siger til Sankerib (og i hans Person til alle Ugudelige): „Din Sidden (din Færd, — hvor du pleier at opholde dig, — hvorledes du pleier at opføre dig) og din Udgang og din Indgang kjender jeg, og at du raser imod mig" (2 Kong. 19, 27). Se heraf, at Herren godt har kjendt al den Letsindighed, du har begaaet i og udenfor dit Hus, lønligen og aabenbare, alt dit Fraadseri og Fylderi, al din Støi og Staak, alt dit Misbrug af og Sløseri med Hans Goder, alt din Munds raadne og forargelige Snak, al dit trodsige Hjertes Sikkerhed, Stolthed og Utaknemmelighed, og forundre dig over den Langmodighed og Taalmodighed, Han har vist dig!

§ 43. Ei heller har det manglet Ham paa Magt og Vælde til at tvinge, straffe og tilintetgjøre dig, efterdi det er bekjendt, at Han har tusindfold Midler til at standse Menneskenes Ondskab og bøie deres stolte Sind. Han behøver ikke altid Lyn og Torden, Ild og Vand, Krig og store Hære dertil; en liden usund Luftning, en Myg eller Flue, en Splint og deslige kan gjøre det. I den Menighed, vore Sjeles Overhyrde og Tilsynsmand har betroet mig, den ringeste blandt Hans Tjenere, har jeg havt et vellystigt og sikkert Menneske, som foragtede Gud og Hans Ord og høiværdige Kjærligheds maaltid saavelsom alle trofaste Formaninger og Advarsler. Efter at han en Søndag havde spist godt til Middag og tilbragt Eftermiddagen, jeg ved ikke hvor, blev han mod Aftenen overfaldt af saa heftige Smerter og saa stor Angst, at uagtet han ellers var en bomstærk Karl, som man siger, blev han med et ganske svag; han krummede sig som en Orm, krøb omkring paa Jorden, kastede sig hid og did, og man saa Intet paa ham uden Døds- og Helvedangst udvortes og indvortes. Men efter at han havde ladet mig bede at komme til sig og saa godt, han formaaede, under

stor Forfærdelse havde erkjendt, og angret sine Synder og lovet sikker Forbedring, hvorhos jeg og nogle tilstedeværende gudfrygtige Hjerter faldt paa Knæ og anraabte den barmhjertige og langmodige Gud om at Han ikke vilde i Vrede tilintetgjøre denne stakkels Synder, men forunde ham Tid og Naade til Omvendelse og hjælpe ham paa Sjæl og Legeme, blev det efter et Par Timers Forløb bedre med ham, og Dagen efter var han saa sund og frisk, som om han ikke havde været syg. Man kjender ligeledes Exempler paa at store Spottere og Gudsforagtere ved en liden Splint, som de have faaet i en Taa eller Finger, ere blevne gjorte saa smaa, at de formedelst Sjels- og Legemsangst ikke have vidst, hvor de skulde gjøre af sig for den majestætiske og forfærdelige Gud, — ligeledes, at en og anden høi Person er bleven stukken af en Flue, hvilket har foraarsaget ham usigelige og langvarige Smerter og tilsidst medført Døden. Se her atter, hvor let det havde været for den vældige og almægtige Gud, der har alle Skabninger til sin Raadighed, at tage dig afdage og og styrte dig i timelig og evig Fordærvelse. Men Jesu Christi Forbønner vare for kraftige og Hans Barmhjertighed for brændende, til at han vilde handle med dig efter sin grumme Vrede, — i hvilken Henseende det bør overveies, hvad Profeten Esaias siger: „Derfor skal Herren bie, at Han kan benaade Eder, og derfor ophøie sig, at Han kan forbarme sig over Eder“ (Kap. 30, 18). Se, Herren har hidtil ogsaa biet paa dig, for at Han, naar du ved Hans Helligaands Naade vilde omvende dig, kunde være dig naadig, og har ophøiet sig (vist sig i sin Dom og den timelige Straf, som er overgaaet dig), for at Han kunde forbarme sig over dig. Er du nu en sand bodfærdig Synder, saa vil du saa langtfra besvære dig over den Fattigdom, hvori Herren har ladet dig nedsynke, at du tvertimod vil takke Ham inderligen for at Han har taget sig af din stakkels Sjel, opvakt dig af Sikkerhedens Søvn, aabnet dine Øine og udfriet dig af Satans Snarer. Er det ikke bedre, at du gaar fattig og som en Betler ind til Livet end vandrer rig og pragtfuld til Helvede? Har ikke Gud gjort en stor Barmhjertighed imod dig, idet Han har frataget dig de timelige Goder, hvoraf Satan havde smedet lutter Baand og Lænker til at holde din Sjel i sin Magt, og derimod tilbyder sig at lyksaliggjøre dig med himmelske og evige Goder? Saa vær nu tilfreds med din Guds hellige og naadige Styrelse, og sig af Hjertet med David: „Det er mig godt, at jeg blev ydmyget, for at jeg kunde lære dine Forskrifter. Jeg ved, Herre, at dine Domme ere Retfærdighed, og i (faderlig, guddommelig Kjærlighed) og Trofasthed har Du ydmyget mig“ (Ps. 119, 71. 75), og med den kristne Kirke:

Skal Synd og Pine følges ad,
Saa straf mig her ilive.
Ja haardt mig her kun bøde lad,
Maa hist jeg fri kun blive!

Gjør med mig, som det tykkes Dig.
Jeg tillidsfuld og stille
Vil lide, naar det evig mig
Fra Dig kun ei maa skille.

§ 44. Men at Naadesdøren, uagtet du selv har bragt dig og dine i en saadan Elendighed, ogsaa staar aaben for dig, min Medchristen, kan du lære af den fortabte Søns Exempel. Han havde vel forsmaaet sin Faders Hjerte og Hus, var dragen til et fremmed Land og havde tilsat alt sit Gods ved et overdaadigt Levnet, var derved bleven tiggerfærdig og til en Svinehyrde, ja næsten til et Svin, saasom han ønskede at fylde sin Bug med Mask, som Svinene aade; ikkedestomindre, da han vendte tilbage og med inderlig Sorg og Anger søgte Faderhjertet, fandt han dette saare rede og villigt til atter at modtage og

antage ham (Luk. 15, 12 flg.). Se her din Tilstand afmalet med levende Farver, du fattige, men bodfærdige Hjerte, og tro fuldt og fast, at din Frelser hermed ogsaa har sigtet til dig og fortalt denne Lignelse ogsaa til din Trøst. Naar du nu først er forvisset om at Gud ikke længer er vred paa dig, men med stor Kjærlighed og Trofasthed søger din Salighed, saa vil du let kunne hengive dig i din Fattigdom og Trængsel og ikke anse den for nogen Skjændsel og afskyelig Vederstyggelighed, men for et af den himmelske Fader beskikket, helliget og velsignet Middel til at frelse og saliggjøre dig. Den bodfærdige Røver maatte vel tilstaa, at han og hans Staldbroder, da de hang paa Korset tilligemed den Herre Jesus, havde faaet det, deres Gjerninger havde forskyldt (Luk. 23, 41); men fordi han med sand Tro holdt sig til Jesum Christum, Verdens Frelser, og midt i sin Ulykke, som han med sine Misgjerninger havde bragt over sig, omvendte sig til Gud, blev hans Kors, hvorpaa han maatte lide Døden, helliget og saa at sige til en ophøiet Stol, fra hvilken han for sine Staldbrødre og Andre, der vare omkring dem, ja for alle Syndere indtil den yderste Dag foredrog Læren om den sande Omvendelse, om Troen, om Guds ubegribelige Langmodighed, Miskundhed og Barmhjertighed, om den Herres Jesu Person og Mæglerembede, om Hans himmelske og salige Rige osv.; Korset blev for ham en Æresstøtte, paa hvilken den barmhjertige og naadige Gud fremstillede ham for Alverden som et trøsteligt Exempel paa sin Godhed; det blev for ham til et blødt Leie, hvorpaa han omsider glad og salig endte sit usle og elendige Liv. Saaledes forholder det sig nu ogsaa med din nuværende Fattigdom; du har vistnok selv foraarsaget den og ved Misbrug og Forødelse af Guds gode Ting, ved Overdaadighed og Utaknemmelighed vel fortjent Guds Vrede og Straf samt timelig og evig Mangel; men efterdi du midt i saadan Elendighed har gaaet i dig selv, angret dine Synder, søgt Guds Barmhjertighed i Christo Jesu, den Korsfæstede, og fast foresat dig at ville „den øvrige Tid i Kjødet ikke fremdeles leve efter menneskelige Lyster, men efter Guds Villie“ (1 Pet. 4, 2), se, saa er din Fattigdom derved bleven fra en Straf til en faderlig Reffelse, fra en Forbandelse til en Velsignelse, fra et Fald til en Opstandelse, saa at om den end efter Guds hellige Raad og Villie skulde vedvare ligetil dit Endeligt, saa kan du dog dø ligesaa salig deri som den omvendte Røver paa sit Kors. Og hvad den timelige Skam og Skjændsel angaar, saa er du jo ikke mere den forrige Ødeland og bliver saaledes hellerikke længer af Gud anseet derfor; „men du er aftoet; du er helliggjort; du er retfærdiggjort ved den Herres Jesu Navn og ved vor Guds Aand“ (1 Kor. 6, 11). Der er nu ikke mere „nogen Fordømmelse for dig, efterdi du er i Christo Jesu og ikke længer vandrer efter Kjødet, men efter Aanden“ (Rom. 8, 1). Saa vær da tilfreds, og lad Guds gode og hellige Raad behage dig vel. Tak Ham af Hjertet, fordi Han ved Trang og Fattigdom har reddet dig fra dit forrige Raseri og opladt dine Øine til at se og undfly din Sjels Fare. Har du hidtil været en uretfærdig Husholder og er desaarsag bleven afsat fra dit Embede, saa vend nu dine Tanker saa meget mere til det Tilkommende, det Himmelske og Evige, og efterdi du ved egen Brøde har efter Guds Tilskikkelse mistet det timelige Gods, saa bestræb dig for ved Hans Naade i Christo Jesu at kunne opnaa og beholde det evige og uforgjængelige. Gjør dig hellerikke længer sørgmodige Tanker for dine Kjæres Skyld; men efterdi du, forblindet af Satan og forledet af Verden og dit syndige Kjød, har berøvet dem,

hvad deres var, og ingen Midler øiner til at erstatte dem det, saa bed desto ivrigere til Gud, at Han i dit Sted vil vederlægge det af sine skjulte og rige Skatte og velsigne, forsørge og hjælpe dem. Samle dem en Skat af Bønner, Sukke og Taarer, og ligesom du tilforn med dit ryggesløse Levnet har været dem til Anstød og Forargelse, saa stræbe du nu, med din bodfærdige og hellige Vandel at være dem et Forbillede og en Forfremmelse i deres Christendom! Gud være dig og os Alle naadig og skjænke dig Trøst for din bedrøvede Sjel, formedelst Jesum Christum i den Hellig Aands Kraft! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Kors.

Niende Prædiken,

hvori atter nogle af de største og fornemste Sorger undersøges og ved Undervisning og Trøst mildnes.

Ps. 94, 19: Under mine mange urolige Tanker i mit Indre kvæge dine Husvalelser min Sjel.

§ 1. Saare trøsteligt er det, hvad David, den ved mange Trængsler prøvede Profet, siger: „Forlader Eder paa Gud til enhver Tid, I Folk; udøser Eders Hjerte for Hans Ansigt! Gud er vor Tilflugt" (Ps. 62, 9). I de foregaaende Ord har Profeten rost sig af sin Tillid til Gud og af at han staar paa en saa god Fod med Ham, at han tør vente sig alt Godt af Ham og kan byde alle sine listige og mægtige Fiender Trods; alene hos Gud vær stille, min Sjel (forlad dig i stille Taalmodighed trøstig paa Ham), siger han; „thi fra Ham er min Forventning. Han alene er min Klippe og min Frelse, min Borg; jeg skal ei rokkes. Hos Gud er min Frelse og min Ære; min stærke Klippe, min Tilflugt er i Gud" (V. 2. 3. 6. 7. 8). Efter at han nu har opmuntret sig selv eller sin Sjel til frimodig Tillid til Gud, formaner han ogsaa Andre, hele Guds Folk og de Gudfrygtiges hele Skare dertil, sigende: Forlader Eder paa Ham til enhver Tid, I Folk, osv. Saaledes er det; de Troende finde saamegen Naade, Trøst, Glæde, Sikkerhed i sin Gud, at de ei alene for sin egen Del forlader sig frimodigt paa Ham, men ogsaa veilede Andre til samme Tillid. Ligesom de ved at overtænke Guds Godhed og sammenholde hans Ord med sin egen Erfaring optændes saaledes af hellig Kjærlighed, at de ei alene vidne offentligen derom, men ogsaa formane alle Andre dertil, som man kan se af den hellige Paulus,

naar han udbryder: „Dersom Nogen ikke elsker den Herre Jesum, over ham være Forbandelse!" (1 Kor. 16, 22) — ligesom de ved Betragtningen af Guds mangehaande Velgjerninger ei alene for at lægge sin Taknemmelighed for Dagen prise Ham af alle Kræfter for sit eget Vedkommende, sigende: „Min Sjel, lov Herren og Alt, hvad i mig er, Hans hellige Navn! (Ps. 103, 1) men ogsaa gjerne ville opmuntre alle Skabninger i Himmelen og paa Jorden dertil, som vor Profet siger: „Lover Herren fra Himlene; lover Ham, alle Hans Engle; lover Ham, Sol og Maane; lover Ham, alle I lysende Stjerner, — — I Bjerge og alle Høie, Frugttræer og alle Cedre, — — Ynglinger og Jomfruer, Gamle tilligemed Unge! De skulle love Herrens Navn. Alt, hvad der har Aande, love Herren!" (Ps. 148, 1 flg.; 150, 6) — saaledes ogsaa: naar de have grundet sin Tillid paa Guds Godhed, Almagt og Visdom og befinde sig vel derved, saa formane de alle sine Brødre og Søstre til ikke at stole og bygge paa noget Andet end paa Gud. Da Josef befandt sig vel i Ægypten, drog han sin Fader, sine Brødre og alle Deres efter sig (1 Mos. 45, 18. 19; 47, 11. 12). Saaledes tænke ogsaa de gudelskende Sjele, naar de finde en saa inderlig og fuldkommen Glæde i sin Gud, Hans Trøst og Hjælp: Ak, om dog alle Mennesker vidste, hvad jeg ved, og maatte erfare, hvad jeg har erfaret! Ak, om der dog ingen Tillid var i Verden uden til Gud! Forlader Eder paa Ham til enhver Tid, I Folk! Gud er vor Tilflugt.

§ 2. Saaledes forholder det sig med den dyrebare Luthers Ord, naar han siger: „Ligesom Solen ikke fordunkles eller formørkes derved, at den maa lyse for saa Mange, ja ved at den ganske Verden nyder Godt af dens Lys, Skin og Glands — den beholder alligevel sit Lys helt, — den taber Intet derved — — ligeledes: man kan gjerne tænde hundred Tusind Lys ved et Lys, uden at dette lider nogen Forringelse derved — — saaledes er Christus, vor Herre — — en forunderlig Brønd og Hovedkilde til al Naade, al Sandhed, al Retfærdighed, al Visdom, alt Liv, en Brønd og Kilde uden Maal, Ende og Bund, saa at om hele Verden øste saa megen Naade og Sandhed deraf, at den blev til lutter Engle, vilde den dog ikke tabe en Draabe; Kilden strømmer stedse og altid over, fuld af Naade. Hvo som nu (Ingen undtagen) vil nyde Hans Naade, han komme og hente den hos Ham! Denne Kilde af levende Vand ville I ikke kunne udtømme; den vil ikke hentørres; I faa Alle overflødigt Nok deraf. — — Skjænker derfor kun trøstigt i, og drikker med Lyst og Glæde; thi her er overflødigt Nok ligetil det evige Liv." Jeg har ogsaa kjendt en gudfrygtig Enke, som ofte havde smagt og erfaret megen Guds Godhed i sine langvarige og mangfoldige Trængsler og som ofte pleiede at sige til sine Børn og Andre: Kjære Børn, forlader Eder ikke paa Noget uden paa Gud alene. Menneskene ere Intet og kunne eller ville ikke hjælpe; men Gud kan, vil og maa hjælpe. Jeg har erfaret, hvor naadig, miskundelig, trofast og sanddru vor Gud er; ville I hænge Eder ved det Jordiske og Forgjængelige, saa forundrer Eder ikke, om ogsaa Eders Tillid bliver forgjængelig og skrøbelig; men forlade I Eder paa Gud, saa er Eders Haab fast og urokkeligt ligesom Gud er, hvis Miskundhed varer evindelig.

§ 3. Vi maa imidlertid give noget nøiere Agt paa vor Profets anførte Ord, der indbefatte to Ting i sig, nemlig for det Første, hvad han fordrer af Guds Folk, og dernæst, hvad han til Gjengjæld lover det. Fordringen er dobbelt, nemlig, at det skal forlade sig paa Gud, og at det skal udøse sit Hjerte for Hans Ansigt. Det Ord forlade sig paa har

et stort Omfang og betyder at sætte sit Haab, sin Lid til, hælde sig til, støtte sig til, grunde sig paa Noget, ligesom det paa et andet Sted føies til et Ord, som betyder at holde sig ved, støtte, læne sig til Noget, nemlig naar Profeten Esaias siger: Hvo er iblandt Eder, som frygter Herren? — — han skal forlade sig paa Herrens Navn, ja stole fast paa sin Gud (han skal holde sig ved, læne sig op til sin Gud, ligesom et gammelt skrøbeligt Menneske holder sig opreist ved en Stav, — ligesom Vinranken hænger sig fast ved et Træ — Esai. 50, 10). Salomo siger om en dydig Kvinde: Hendes Mands Hjerte tør forlade sig paa hende, — han ved, hvad han har i hende, — at hun er saa forstandig, forsigtig, flittig og aarvaagen, at han kan betro hende det hele Husvæsen; han ved af de mangfoldige Beviser, han har haft paa hendes Kjærlighed og Trofasthed, at hun Intet vil fordærve for ham; derfor forlader han sig paa hende og er ubekymret (Ordsp. 31, 11). Da nu det samme hebraiske Ord findes her, saa kan dette Sted tjene til en smuk Forklaring over hvad David mener, naar han siger: Forlader Eder paa Ham til enhver Tid, I Folk! Han vil sige saa Meget som: I kunne være forvissede om at Gud er saa almægtig, saa god, saa kjærlig, saa vis, saa flittig, saa aarvaagen, saa trofast i Omsorgen for sine Egne, at I i saa Maade bør være uden al Sorg; Eders Hjerte bør kun forlade sig paa Ham; ingen Nød er for stor, intet Kors for tungt; Han ved altid Raad, om vi end intet vide; Han sørger, Han vaager, Han tænker for os og kan ikke slippe eller forlade os. Herhen hører ogsaa den Beskrivelse, vor Profet giver af en retfærdig og gudfrygtig Mand, sigende: „Fast er hans Hjerte; det forlader sig paa Herren. Trygt er hans Hjerte; han frygter ikke“ (Ps. 112, 7. 8), hvor de tilføiede Ord fast og trygt tjene til at forklare Hovedordet forlade sig paa.

§ 4. Profeten fordrer da altsaa af sine Medbrødre en trøstig, frimodig, hjertelig, fast og urokkelig Tillid til Gud, Hans Almagt, Godhed, Kjærlighed, Trofasthed, Visdom og Sanddruhed, og det til enhver Tid. Forlader Eder paa Gud til enhver Tid, siger han; ligesom han siger om sig selv: „Jeg forlader mig paa Guds Miskundhed evindelig og altid“ (Ps. 52, 10), saaledes vil han ogsaa, at Andre skulle gjøre det Samme. Det er ingen Kunst at forlade sig paa Gud i gode Dage, naar Han saa at sige lader vor Sjel græsse blandt Roser og i vor Aand og vort Hjerte smage og gjennem mangfoldige Beviser erfare Hans Godhed; men den rette Prøve paa de Christne er, at de ogsaa i den onde Tid, naar Guds Godhed skjuler sig under Anfegtelses- og Trængselsskyer, — naar Hjertet er omgivet af lutter Angest og Forfærdelse og Legemet af mangehaande Nød og Elendighed, forlade sig paa Ham, ligesom Solsikken ogsaa følger Solens Lys, naar Himmelen er overtrukken. Nu da, mine kjære Medchristne, lader os ikke blot høre disse Formaninger til at forlade os paa Gud, men ogsaa beflitte os paa at gjøre derefter! Vort Hjerte maa have Noget at forlade sig paa; vort Hjerte er lig en tynd og svag Plante, der maa have en Støtte at slynge sig om. Hvi søge vi da saa længe at klynge os til jordiske og forgjængelige Ting? hvi flagre vi saa meget omkring med vore bedrøvede Tanker? Lader os efterfølge David, der taler af lang Erfaring og henviser os til Gud! Hvad er høiere, fastere, bedre, ædlere i Himmelen eller paa Jorden end Gud? Hvem skulde man kunne sikrere lide paa, hvem tryggere forlade sig paa end paa Gud? Jeg har seet Mange, som have „sat sit Haab til den uvisse Rigdom“ (1 Tim, 6, 17), paa sit meget Gods, — som have for-

ladt sig paa sin Magt, paa sine Tilhængere, paa Herregunst, paa sin Visdom, Skjønhed, Sundhed og Deslige; men jeg har ogsaa seet, at de ere blevne beskjæmmede med sit Haab; naar Trængselens, Anfegtelsens, Dødens Mørke overfaldt dem, vare deres Sjele som en Fugl, der i den mørke Nat bliver opskræmt af sit Rede eller Hvilested og flagrer frem og tilbage og støder allevegne an, uden at finde noget Sted, hvor den kan hvile sin Fod. Men hvo troede nogensinde paa den levende Gud og blev beskjæmmet? hvo forblev nogensinde i Herrens Frygt og satte sin Lid til Hans Miskundhed og Trofasthed og blev forladt? (Sir. 2, 10. 11)

§ 5. Men Profeten fordrer endnu Mere, idet han siger: „Udøser Eders Hjerte for Hans Ansigt!" Hvad herved menes, kan man slutte sig til af ligelydende Steder i den hellige Skrift, saasom naar den gudfrygtige og bedrøvede Hanna siger: „En haardt bedrøvet Kvinde er jeg; men jeg udøste min Sjel for Herrens Ansigt; — — af min megen Kummer og Græmmelse har jeg hidindtil talet" (med Gud og for Gud) 1 Sam. 1, 15. 16), ligesom vor Profet: „Jeg maa udøse min Sjel hos mig" (Ps. 42, 5), og i Overskriften til den hundrede og anden Psalme: „En Bøn af en Elendig, naar han forsmægter og for Herrens Ansigt udøser sin Kummer" (jfr. Ps. 142, 3), og Jeremias: „Staa op, du dybtbedrøvede Zion, og raab høit om Natten, først i Vagterne; udøs dit Hjerte som Vandene for Herrens Ansigt; opløft dine Hænder til Ham," osv. (Begr. 2, 19). Ved at sammenholde disse Steder med hverandre ser man, at Hjertets Udøselse i vort anførte Bibelsprog er at forstaa om de gudfrygtige Sjeles Taarebønner til Gud, om deres Klager, som de fremføre for ham i Nød og Trængsel, idet de ligesom paa en Gang udtømme hele sit Hjerte for Ham i barnlig Tillid, betro Ham al sin Nød, alt sit Kors, aabenbare Ham alle sine bedrøvede Tanker, alle sine Tvivl, al sin Frygt, alle sine Sorger, alle sine Skrøbeligheder, alle sine Synder osv. og anraabe ham indstændigt om Raad, Hjælp og Trøst; naar de bede med stort Alvor, heftigt og kraftigt, — naar den ene Taare fortrænger den anden, — naar det ene Suk følger ovenpaa det andet, — naar Hjertet bliver aldeles kraftesløst i Bønnen, — naar det mistvivler om sig selv og al menneskelig Hjælp, — naar det ganske opgiver alt jordisk Raad, al jordisk Trøst og ligger aldeles elendigt, tomt og trøsteløst for Guds Fødder, saa have de udøst sit Hjerte for Gud, og Saadant er behageligt for Ham, efterdi det udspringer af Erkjendelsen af vort eget og alle timelige Tings Intet og af ren og inderlig Tillid til Hans Miskundhed. Saadanne udtømte og udøste Hjerter ere de rette Kar, som Herren fylder med sin himmelske Trøst, — i hvilke Han udgyder sin Kjærlighed tilligemed den Hellig Aand og som Han vederkvæger med sin søde Naade. Velan da, I gudelskende Sjele, udøser trøstigt Eders Hjerter for Eders Gud! Naar det tykkes Eder, at Eders Hjerte er fyldt ligetil Randen med Angest, Frygt, Skræk, Sorg, Bekymring og Taarer, — at det vil sprænges i Eders Bryst eller stige op og fly ud igjennem Eders Mund, saa skynder Eder til Eders Gud og Fader og udøser det trøstigt! „Klager kun frit (og siger saa godt, I kunne, hvorledes I ere tilmode); dølger Intet for Ham; være sig, hvad det være vil, saa udtømmer det i Hobevis for Ham, som naar I ganske og aldeles aabne Eders Hjerte for en god Ven; Han hører gjerne derpaa, vil ogsaa gjerne raade og hjælpe Eder; undser Eder ikke for Ham, og tænker ikke, at det er for stort eller for meget; kun trøstigt ud dermed; var det end hele Sække fulde af Mangler; ud

med det Altsammen; Han er større og kan og vil ogsaa gjøre Mere end vore Brøst ere; udstykker det kun ikke for Ham; Han er ikke et Menneske, som man kunde forebringe altfor mange Anmodninger og Bønner; jo mere du beder, desto hellere hører Han dig; udøs det kun helt og holdent Altsammen!"*)

§ 6. En saadan Hjertets Udøselse vil da ikke være forgjeves; thi Gud er vor Tilflugt, siger Profeten, ligesom de høie Fjelde ere en Tilflugt for Stengederne, naar de jages af Hundene (Ps. 104, 18). Han er vor Skygge i Heden, vor Hytte, vor Hule, vort Skjul i Uveiret; Han er vort Skjold og vort Værn, vor Klippe og vor Borg, vor Hjælp og vor Trøst, vort Raad og vor Kraft, — med et Ord: „Han er vor Gud" (Esai. 25, 4); Han har ved sine Forjættelser forpligtet sig til os; Han maa hjælpe os; Han er saa naadig, at Han ikke uden Medlidenhed kan see og høre paa et bedrøvet Hjerte, som udøser sine Klager for Ham; Han er saa mægtig, at ingen Byrde er for tung og ingen Nød og Trængsel for stor for Ham; Han er saa vis, at Han aldrig fattes Raad; Han er saa trofast og sanddru, at Han aldrig kan forlade dem, som foreholde Ham Hans Forjættelser og grunde sin Tillid paa Hans Ord. „Gud er os en Gud til idelig Frelse, og hos den Herre Herre ere Udgange fra Døden" (og altsaa endnu mere fra en ringe Nød — Ps. 68, 21). Ser da, I gudfrygtige Sjele, hvor megen Aarsag vi have til at forlade os fast paa Gud, til at aabne og udøse vore Hjerter for Ham; thi Han er vor Tillid; Han har erklæret og forbundet sig til at ville være vor Tilflugt, vor Hjælp, vor Trøst. Han har ogsaa i Virkeligheden bevist saa mange af vore Forgjængere paa deres Korsvei i dette Liv, at Han er en sikker Tilflugt for alle dem, som paakalde og forlade sig paa Ham, og dette skulle ogsaa vi erfare, osv. Dette deilige Trøstesprog har jeg villet bruge til Indledning for denne Prædiken og korteligen forklare, fordi jeg endnu har med de sorgfulde Sjele at gjøre, der klage over de mange bedrøvede Tanker i sit Indre, paa det at jeg kunde vise dem, hvorledes de i en saadan Tilstand skulle forholde sig, og hvorledes de ville blive bedst hjulpne, nemlig naar de forlade sig paa Gud, som er alle Bedrøvedes Tilflugt, og udøse sit Hjerte frimodigt for Ham. Men til deres Trøst og Lettelse kan det ogsaa tjene, at de udøse sit Hjerte for Hans Tjenere og Børn, som ere mægtige i Hans Ord og som, øvede og prøvede ved meget Kors, have lært, efter sin Frelsers Exempel at tale et Ord med en Træt (Skrøbelig, Elendig, Trøstesløs, der har baaret sig træt paa sit Kors og snart ikke mere kan komme af Stedet) itide (naar de se sig ængsteligen om efter Trøst og trænge høiligen til at opmuntres ved Andres Tiltale — Esai. 50, 4); thi ogsaa det er at udøse sit Hjerte for Gud, naar man klager sin Nød og Sorg for gudfrygtige og erfarne Christne og anholder om deres Forbøn, Raad og Trøst. Efter at vi nu hidtil have fremstillet de urolige Hjerter saaledes, at de have udøst sine bedrøvede Tanker, — efter at vi have beflittet os paa efter vor Guds Naade over os at fylde dem med Trøst, og efterdi der endnu er mange Sorger og Bekymringer tilbage, som pleie at besvære de troende Sjele, saa ville vi i Jesu Navn gaa videre i dette Arbeide. Fra sit kjærlige Hjerte og fra sine yndefulde Læber, der, som Lilier, dryppe med flydende Myrrha (Ps. 45, 3; Høis. 5, 13), lade Han, den søde Frelser, falde nogle Draaber i mit arme Hjerte og paa mine Læber, for at jeg kan blive mægtig og dygtig til at undervise og trøste Hans Udvalgte,

*) Luther.

Hellige og Elskede, paa det Hans Navn altid og allevegne maa vorde høit priset! Amen.

§ 7. Vi have i de foregaaende Prædikener noget udførligt omhandlet de Sorger, der ofte, selv hos gudfrygtige Hjerter, opstaa af Mangel paa timeligt Gods eller af dets Formindskelse og Tab, efterdi de snart sagt ere de almindeligste af alle; thi efter at den bedragelige Indbildning, at Ingen kan være lykkelig, uden at han har Penge, er antagen af Verden som en uomtvistelig Sandhed, og efter at Kjærlighed til Rigdom indgydes Menneskenes Børn ligesom med Modersmelken, lærer Erfaringen, at der stedse ogsaa klæber Noget heraf ved de gjenfødte og gudfrygtige Sjele, saa at deres Hjerte ophøier sig, glæder sig og føler sig tilfreds, naar deres timelige Gods forøges, men derimod taber Modet og viser sig bedrøvet, forsagt og uroligt, naar det formindskes. Dette almindelige og vidtudbredte Onde have vi maattet møde med udførlig Undervisning og Trøst af Guds Ord. Nu ville vi gaa over til andre Sorger, som vel udspringe af andre Aarsager, og ikke ere saa almindelige, men dog ofte give de gudfrygtige Sjele meget at bestille og forstyrre og formørke deres Ro og Glæde i Gud. Et gudfrygtigt Hjerte vil da maaske klage og sige: Jeg har desværre af Naturen ringe Evner, har ingen skarp Forstand, en svag og daarlig Hukommelse, kan ikke snart finde mig tilrette i forekommende Tilfælder, har desaarsag ikke kunnet fatte og lære Synderligt, er saaledes foragtet af Nutidens lærde og kløgtige Verden, bliver anseet for uduelig og udygtig, kan ingen Forfremmelse vente og ved saaledes ikke, hvorledes det tilsidst skal gaa mig, osv. For nu at svare grundigt og trøsteligt herpaa, beder jeg dig, du gudelskende Hjerte, at komme ihu, hvad vi allerede forhen have lært, nemlig at Ingen kan give sig selv et sundt, stærkt og skjønt Legeme, ei heller en opvakt, nem og opfindsom Aand og klog Sjel, men at Gud tildeler Enhver Sit, efter som Han vil. Ogsaa herom kan man meget godt sige, hvad Johannes den Døber siger om Menneskenes Kald og Embeder: „Et Menneske kan slet Intet tage, medmindre det bliver givet ham fra Himmelen“ (Joh. 3, 27). Har det da behaget den Høieste, din Gud og Fader i Christo, at udruste dig med ringe naturlige Aandsgaver, saa tilkommer det ikke dig at besvære dig over Ham for den Sags Skyld. Tænk paa Profetens Ord: „Ve den, som trætter med den, der dannede ham, et Skaar, som er lige med andre Skaar af Jord! Mon Leret kan sige til den, som dannede det: hvad gjør du? eller kan din Gjerning sige om dig: han har ingen Hænder?“ (Esai. 45, 9) eller, som den hellige Paulus anfører dem: O Menneske! hvo er du, at du vil gaa irette med Gud? Mon Noget, som er dannet, kan sige til den, som dannede det: hvi gjorde du mig saaledes (og ikke anderledes, ikke bedre; hvorfor prydede du mig ikke mere og udarbeidede mig ikke bedre)? Eller har Pottemageren ikke Magt over Leret, af det samme Stykke at gjøre et Kar til Ære, men et andet til Vanære? (det staar ham jo frit for at tilberede og pryde det ene Kar saaledes, at det kan bruges ved Gjæstebude og glade Sammenkomster, og det andet saaledes, at det blot kan benyttes i Kjøkkenet og andetsteds — Rom. 9, 20. 21). Naar nu et Menneske fremfor Andre er smykket af Gud med herlige Aandsevner, med en skarp og hurtig Forstand, med en udmærket Hukommelse, med stor Dygtighed og Duelighed, saa har han Intet at rose sig af for Gud, men maa med Frygt og Ydmyghed stræbe at anvende et saadant modtaget og betroet Gods vel, og betænke, hvad vor Jesus siger: „Enhver, hvem Meget er givet, hos ham skal man søge Meget, og hvem Meget er betroet,

af ham skal man kræve Mere" (Luk. 1, 48). Og er der en Anden, som fattes saadanne Gaver, saa har han Intet at beklage sig over, efterdi den Herre, fra hvem Alt kommer, og den Kunstner, som danner Alt, ikke var forbunden til Noget; thi „hvo gav ham først, at det igjen skulde betales ham?" (Rom 11, 35). Vær da tilfreds, du christelige Sjel, og lad din Guds hellige og gode Villie være dig nok; se ikke paa dem, som have annammet flere, men paa dem, som have annammet langt færre Gaver af Ham end du. Jeg skulde kunne fremstille Mange for dig, som ikke paa langt nær kunne maale sig med dig i Aandsevner og alligevel maa være tilfredse og lade Gud raade og sørge for Alt. Nu, jeg ved, at jeg taler til et Hjerte, som „gjerne vil frygte Herrens Navn" (Neh. 1, 11) og aldrig modstaa Hans hellige Villie; derfor kunde det, jeg har anført, allerede være nok til at berolige din Sjel.

§ 8. Men der er endnu flere Ting, min Medchristen, som jeg maa anføre til din Trøst og Undervisning. Tro ikke, at fordi om du er saa ringe i dine egne Øine, du ogsaa er det i Guds Øine. Han vil og maa have alle Slags Mennesker i sit Naadesrige. I sin Lysthauge har Han ikke blot høie Træer, anselige Blomster og høitvoxende Urter, men ogsaa lave Buske, smaa Blomster og krybende, svage Planter. Vinstokken er skrøbelig og uanselig og trænger til megen Pleie og Opsigt; Nellikkerne have en svag Stilk og kunne ikke staa sig imod Veir og Vind uden at fastbindes til en Pinde; Violen holder sig ved Jorden og skjuler sig saa at sige under sine brede Blade; men de finde dog ligesaavel sin Plads i Haugen og ere Gartneren ligesaa nyttige og velbehagelige som et Æble- eller Pæretræ, en hvid Lilie, en Keiserkrone og Tulipan, der kunne holde sig opreiste uden Støtter. Gud bygger her paa Jorden sin Bygning, „hvis Grundvold og Hovedhjørnesten er Christus, paa hvilken ogsaa vi tillige blive byggede til Guds Bolig i Aanden" (1 Kor. 3, 11; Efes. 2, 20 flg.). Men til en Bygning kan man ikke bruge lutter hugne Stene; man maa ogsaa have Hjørne- og Fyldestene, eller, for at laane en Lignelse af en ypperlig og høifortjent Lærer i vor Kirke*): ligesom naar en stor Herre opfører en Bygning, saa har han En, som gjør Udkastet og tegner Afridset dertil; en Anden fører Opsyn med Arbeiderne og ordner deres Sysler, saa at Alt bliver gjort forsvarligt og til rette Tid; Nogle udføre kunstigt Arbeide ved et saadant Bygværk (saasom Malere, Billedhuggere og Deslige), Andre grovt Arbeide (saasom Stenhuggere, Murere, Tømmermænd, Smede); Nogle ere Mestere og Svende; Andre ere Haandlangere og Lastdragere (som bære Sten, tilberede Kalk osv.); ikkedestomindre tjene de Alle en Herre; de hjælpe Alle, Enhver efter sin Indsigt og Evne, til at fuldføre Bygningen; naar de blive fundne troe og flittige, ere de Allesammen Bygherren velbehagelige og kunne vente sin Løn af ham. Nu, saaledes er det ogsaa i Guds Naadesrige; i dette har Han alleslags Folk, med forskjellige Gaver og Evner; men Han forstaar at bruge dem Alle og anvise Enhver hans Arbeide, i hvilket Han ikke fordrer Andet end Flid og Troskab. Skulde da du, min Medchristen, ikke være noget Mere ved dette hellige Bygværk end en Haandlanger, saa vær tilfreds og pris dig lykkelig, fordi du af den himmelske Bygherre er funden værdig til at være i Hans Tjeneste og Arbeide, aldenstund du ved, at vor Gud er en retskaffen og gavmild Herre, som ikke lader nogen tjene Ham for Intet, men betaler endog sine Troendes mindste Møie med en overflødig Naadeløn.

§ 9. Men maaske er du noget langt Mere for Gud end en Haandlanger.

*) Geier.

Har du ikke mange naturlige Gaver, ingen skarpsindig Forstand, ingen god og rummelig Hukommelse, ingen særdeles og udmærket Visdom og Duelighed, saa har du dog det levende Kjendskab til Gud og Hans Søn Jesus Christus, — har en sand og usminket Tro, en brændende Kjærlighed, et glad Haab, en gudelig Nidkjærhed, en inderlig Attraa efter at tjene Gud og Næsten, en grundig Ydmyghed, en stille Taalmodighed og et i Guds Villie hengivet Hjerte, den Hellig Aands indvortes Vidnesbyrd om den sønlige Udkaarelse, stor Erfaring osv. Dette er Guds og den Hellig Aands rette, ædle og dyrebare Gaver, der ere langt at foretrække for alle naturlige Gaver. Jeg indrømmer, at det er meget godt, om begge Dele ere forenede; men skal man undvære en af Delene, saa er det bedre at have Mangel paa dette end paa hint. Jeg vil heller være en enfoldig og ulærd Christen og i Løndom tjene Gud i Tro, Kjærlighed og Haab, efterfølge min Jesum i et helligt Levnet og med Taalmodighed bære Hans Kors efter Ham end være en navnkundig Doktor, som er høilærd i alle Kunster, Sprog og Videnskaber og besidder allehaande herlige Gaver, men dog Intet ved eller vil vide om Christi Efterfølgelse. Luther siger: Jeg har kjendt flere store Doktorer, som man holdt for Verdens Lys og som var i stor Anseelse hos Herrer og Fyrster, men som, da den Stund kom, at de skulde dø, begyndte at sige: Ak Herre Gud, den, som nu havde været en Svinehyrde! — og tilføier: Ja, havde du af Hjertet sagt dette og ydmyget dig saaledes før i dit Liv, da du var i stor Ære og Værdighed! Hvilken stakkels enfoldig Bonde, der ikke havde kjendt Andet end sin Katekismus, men betjent sig af den til en grundig Gudfrygtighed, vilde bytte med en saadan Doktor? Herhen hører den hellige Augustinus's bekjendte Udsagn: Surgunt indocti et rapiunt coelum, et nos cum doctrinis nostris, sine corde, ecce, ubi (uti) volutamur in carne et sanguine: de Ulærde staa op (fra Syndelivet formedelst en sand Omvendelse) og rive Himmeriges Rige til sig, og se, vi med alle vore Kunster og Videnskaber, uden Hjerte, vælte os i Kjød og Blod (i syndige Lyster)! Uden al Tvivl er den bedre faren, der har vidst Lidet eller kun det Nødvendigste og elsket meget, gjort og lidt Meget i Christi Efterfølgelse, end den, som har vidst Meget og ladet det blive ved en blot og bar Viden eller som vel endog med sine Gjerninger har fornegtet og vanæret, hvad han har vidst og bekjendt som en guddommelig Sandhed. En saadan Mand forekommer mig som den gamle Pagts Ypperstepræst i dens sidste Tider og medens det andet Tempel stod, idet de Lærde fortælle, at han vel paa sit Hjerte bar et Brystspan, besat med de Ædelstene, som Gud dertil havde foreskrevet, men dog fattedes „Lys og Ret", som af Gud fordum var føiet til disse Stene, saa at han følgelig intet guddommeligt Svar kunde give i høivigtige og tvivlsomme Tilfælder (2 Mos. 28, 17 flg.). Saaledes ere ogsaa alle lærde og desaarsag høit anseede og navnkundige Mennesker, som mangle Christi og Hans Aands virkelige Samfund og som lægge dette for Dagen ved et vanhelligt og forargeligt Levnet; de have vel Skinnet; men Kraften fattes dem.

§ 10. Sig da ikke, du gudelskende Hjerte: Jeg har ingen Gaver; jeg er ikke lærd. Tak Gud, om Han ikke har skjænket dig de naturlige og tjenende Gaver eller dog ikke i saadant Maal som Andre, naar Han kun har betænkt og velsignet dig med de aandelige og helliggjørende. Den har Gaver nok og er lærd nok i Guds Rige, som af Himmelen har annammet Naade til Omvendelse, Kundskab om Jesus Christus, den

Hellig Aands Oplysning og Iboelse, Kjærlighed til Gud og Næsten, Gudfrygtigheds Øvelse, den Kunst at bede rigtigt og dø saligt, den Videnskab at fornegte sig selv og forsmaa Verden, Erfaringen af den guddommelige Trøst, Sanddruhed og Trofasthed. Mangler han da end Anseelse i Verdens Øine, saa har han den dog i Guds og de hellige Engles. Man anser det medrette ligegyldigt, om en Bog ikke er smukt indbunden, forgyldt og prydet med Sølvspænder, naar kun dens Indhold er opbyggeligt, nyttigt og trøstefuldt. Hvo foragter Magneten, omendskjønt den ikke af Naturen har erholdt en saadan Glands som Diamanten og Rubinen, aldenstund Alverden kjender dens gavnlige og underfulde Kraft. Om derfor et gudfrygtigt Menneske ikke har saadanne Evner, som gjøre ham anselig, iøinefaldende og navnkundig for Verden, saa bør det være ham og hans Lige nok, at han indvortes er fuld af Aand og Kraft og fyldt til al Guds Fylde, efterdi et brændende Lys gjælder mere for Gud end et skinnende, en helliget og lydig Villie mere end en skarpsindig og dyb Forstand. Tykkes dig da, du gudhengivende Sjel, at du i Guds Hauge ikke er nogen høi prunkende Lillie, nogen pragtfuld Keiserkrone eller broget Tulipan, saa lad dig nøie med at du dog hører til Hans Hauge, om du end er lig en Viol, der holder sig mere ved Jorden og skjuler sig under sine brede Blade, eller som Merianen, der ikke voxer høit og af sit Frøhoved kun fremskyder en liden hvid Blomst, der neppe er synlig, men dog gjør sig velbehagelig ved sin liflige og kraftige Lugt. Bestræb dig for i din Ringhed og Foragt at aabenbare Troens Kraft og vise, at den Herre Jesus med sin Aand bor i dig.

§ 11. Sig ikke: Jeg kan ingen Forfremmelse vente. Vel maa jeg tilstaa, at det nutildags gaar forkert og besynderligt til hermed som med alt Andet. Det synes, som om Jeroboams og hans Sønners Aand er gaaet i Arv til den største Del af dem, som have Ret til at besætte Embederne i Kirken og Skolen saavelsom i den verdslige Styrelse; thi om hine siger Guds Ord, „at de forkastede de rette Præster og Leviter (som Gud havde udvalgt til sin Tjeneste) og gjorde (selv efter sit eget Behag og Godtbefindende) Præster af alt Folket“ (af de udueligste og unyttigste Mennesker — 2 Krøn. 11, 14; 1 Kong. 12, 31). Man kan ikke uden Bedrøvelse se, hvorledes det i nogen Tid har gaaet til hermed paa mange Steder, selv i evangeliske Menigheder. Mangesteds tager man, hvem man kan faa, lige meget, om han er duelig eller uduelig, — om han forstaar, hvad der hører til saadant høit Embede og til Sjelepleien eller ikke, naar han blot kan hykle og tale Hr. Patronen*) til Velbehag eller erlægge en Slump Penge. Ofte har en Kvindesperson, der kjender lidet til den sande Christendom og Gudfrygtighedens Øvelse, men derimod meget til Pragt, Moder, Vellyst og Overdaadighed, Kirkenøglerne ved Beltet og ihænde; hun vælger da ikke den Dygtigste, „der er fuld af Kraft, af Herrens Aand og af Ret og Styrke“ (Mika 3, 8) — thi slige Ting ere hende for høie —, men den, som har det fordelagtigste Udvortes og føier sig bedst efter hendes Sind. Paa somme Steder, hvor Valget er overdraget et Menigheds-raad, befindes det, at Mange af dem forstaa sig lidet paa Sagen, saaledes som de efter Guds Ord burde forstaa sig paa den; de dømme fordetmeste om en Præst efter hans udvortes Gaver alene, — om han har en smuk og høi Røst og kan fylde Kirken, som man siger, og om han staar i Ry for at være en høilærd Mand; om han deri-

*) Patron, her: Kirke- eller Kaldsherre, som har Ret til at besætte Kirke- og Skole-Embederne inden sin Eiendomskreds.

mod er fuld af den Hellig Aand, fuld af levende Kundskab om Gud, fuld af Tro, fuld af Kjærlighed, fuld af gudelig Iver, fuld af himmelsk Visdom, fuld af Gudsfrygt, Ydmyghed, Sagtmodighed, Kyskhed, Afholdenhed og andre Dyder, — om han er en ny Skabning i Christo og en sand oplyst, omvendt og hellig Mand og saaledes et Forbillede for dem, som tro, i Tale, i Omgjængelse, i Kjærlighed, i Aand, i Tro, i Kyskhed, — om han holder fast ved Troens Hemmelighed i god Samvittighed og saaledes kan pryde Guds, vor Frelsers, Lærdom i alle Ting (1 Tim. 4, 12; 3, 9; Tit. 2, 10), derom spørges der kun lidet.

§ 12. Jeg vil ikke engang tale om at ofte ogsaa Judas med sin Pung indtrænger eller indsniger sig i en saadan Forsamling og ved en saadan hellig Handling, og at Mange have foresat sig, ei alene at vælge en Præst og Prædikant til Guds Menighed, som Jesus Christus har forhvervet med sit Blod, men ogsaa en Mand til sin Datter, Søster, Faster eller Moster. Slige Folk betænke ikke, hvilket stort Ansvar de have paa sig, og at Herren, Hjertekjenderen, engang skal bringe for Lyset Alt, hvad der er skjult, og aabenbare Hjerternes Raad. Sandelig, naar jeg tænker noget nøiere over denne Sag, saa forfærdes jeg og bedrøves i mit Hjerte, efterdi det er en af Guds skrækkelige, men dog retfærdige Domme, naar Han tilskikker eller tillader, at de kjødeligsindede, uomvendte Mennesker ikke kunne fordrage den sunde Lærdom (som forkyndes af aandrige, gudfrygtige, nidkjære Lærere), men paabyrde sig selv og Andre „Lærere efter hvad der kildrer deres Øren, saa at de vende Ørene fra Sandheden, men henvende sig til Fabler“ (1 Tim. 4, 3. 4), og at saa mange uduelige, ulærde, vanhellige, jordiskfindede Mennesker, Bugtjenere og Christi Korses Fiender blive Hans Menighed paatvungne og en temmelig stor Menigheds Sjelepleie betroet dem, der endnu aldrig havde lært og beflittet sig paa ret at pleie og bevare sin egen Sjel. Derfor finder man saa mange Skampletter og Værkebylder paa det hellige Prædike-Embede, som er Aarsag i at denne hellige og høiværdige Tjeneste er bleven Verdens Spot og Latter, saa Gud sig forbarme! Nu, du gudelskende Hjerte, naar du ingen Forfremmelse nyder paa denne Maade og af saadanne Mennesker, saa lad ikke det forundre dig, ei heller bedrøve dig; „var du af Verden, saa vilde Verden elske sit Eget; men efterdi du ikke er af Verden, men den Herre Jesus har udvalgt dig af Verden og kaldet dig til sin salige Forening og Efterfølgelse, derfor hader Verden dig og vil ikke vide af dig“ (Joh. 15, 19). Lad derfor ikke Saadant være dig imod; det er bedre at leve alle sine Dage uden Ansættelse, kummerligen og i Fattigdom end uden retmæssigt, guddommeligt Kald, med en saaret Samvittighed, ved samvittighedsløse Menneskers Hjælp at trænge eller liste sig ind i et saa helligt Embede og leve deri med Dovenskab, Hykleri og andre Synder. Du kan imidlertid være fuldkommen overbevist om at vor Gud her alligevel har sin Haand med i Spillet, og at Han aldrig vil fattes Midler til din Forfremmelse, om Han har besluttet at bruge din Tjeneste til sin Kirkes Opbyggelse og sit Navns Herliggjørelse; Han ved godt at finde sin Moses og kalde og sende ham til sit Folks Tjeneste, om han end er langt borte i et fremmed Land og er bleven en Faarehyrde (2 Mos. 3, 1 flg.); Han ved godt at hente David frem, omendskjønt han er den Yngste og Ringeste blandt sine Brødre og gaar og vogter Smaakvæget (1 Sam. 16, 11); Han har endnu allevegne Hjerter, der frygte og elske Ham og mene det oprig-

tigt med Hans Menighed, og ved dem kan Han maaske uventet bevirke din Kaldelse.

§ 13. Men sender Han dig, saa vil Han ogsaa gjøre dig skikket til sin Sendelse og Hans Visdom vil blive aabenbaret gjennem din Enfoldighed, Hans Kraft gjennem din Skrøbelighed og Hans Rigdom i din Mangel. Tænk paa hvad Han sagde til sin Tjener Moses, da denne vilde unddrage sig Hans Kald og Tjeneste under det Paaskud, at han var tung i Mæle og tung i Tale. Hvo har givet Mennesket Mund (hvo har givet det Forstand, Dygtighed, Duelighed)? mon ikke jeg, Herren? „Saa gaa nu, og jeg skal være med din Mund og lære dig, hvad du skal tale" (2 Mos. 4, 10—12), og til Jeremias: „Sig ikke: jeg er ung (jeg er udygtig, osv.); thi du skal gaa til alt det, som jeg sender dig til, og alt det, som jeg befaler dig, skal du tale. Jeg er med dig. Se, jeg har lagt mine Ord i din Mund" (Jer. 1, 7 flg.), saavelsom paa hvad vor Frelser siger: „Lægger Eder da paa Hjerte, at I ikke forud betænke, hvorledes I skulle forsvare Eder (eller med Nytte røgte Eders anbetroede Embede); thi jeg vil give Eder Mund og Visdom, hvilken alle Eders Modstandere ikke skulle kunne modsige og ei modstaa (Luk. 21, 14). Det er bedre, at en Sjelehyrde tiltræder et saadant høit Embede med Frygt og Bævelse og med hjertelig Erkjendelse af sin Uværdighed, Udygtighed og Skrøbelighed end med Frækhed, Sikkerhed og store Indbildninger om sig selv og sin Lærdom, Duelighed og Klogskab. „Dersom Nogen tykkes sig at være Noget og er dog Intet, han bedrager sig selv" (Gal. 6, 3); han bedrager vel ogsaa mangengang Andre med sit Praleri og den Anseelse, han giver sig, men dog mest sig selv, efterdi den Skade, som opstaar af dette Bedrag, rammer ham selv mest, og efterdi han forspilder Guds Naade, der kun skjænkes de Ydmyge, og ved at gjøre sig selv til en Afgud taber den sande Gud og Hans Samfund. „Det Menneske, som vil være Noget (som sætter stor Pris paa sig selv og forlader sig paa egen Visdom, Kraft og Duelighed), er det Stof, hvoraf Gud gjør Intet, ja, hvoraf Han gjør Daarerne; et Menneske derimod, som vil være Intet og anser sig for Intet, er det Stof, hvoraf Gud gjør Noget og i Hans Øine herlige og vise Mennesker; et Menneske, som er den Ringeste og Elendigste for Gud i sine egne Øine, er den Største og Herligste hos Gud".*)

§ 14. Jeg holder for, at Aarsagen til at man nutildags udretter saa Lidet i Verden med Evangeliets Prædiken, og at Verden, uagtet den store Overflødighed paa Naademidlerne, snart sagt Aar for Aar henfalder mere og mere til Gudsfornegtelse, Vantro, Sikkerhed og Ugudelighed for en stor Del ligger deri, at mange Præster sætte saa høi Pris paa sig selv, forlade sig paa sin Lærdom, Dygtighed, Veltalenhed og Klogskab, bramme med sine Gaver og af alle Kræfter søge at opnaa et stort Navn og Ry hos Menneskene. Thi hvorledes skal den af Hjertet ydmyge Herres Jesu Aand kunne bo i saadanne hovmodige Mennesker? Hvorledes skal Han kunne fylde deres Hjerter, der ere fulde af Vind, til al Guds Fylde? Hvorledes skal Han kunne skjænke dem sin Kraft, som mene, at de ikke have den synderligt behov? Hvad Samfund har Lys med Mørke? og hvad Overensstemmelse er der mellem (den ydmyge) Christus og (den stolte) Belial (2 Kor. 6, 14. 15)? Derfor lærer Erfaringen, at ingen Mennesker gjør mindre Nytte i Guds Kirke end netop de stolte Pralere og de indbildske og i sig selv forelskede Aander; derimod udretter Gud, der vil være Alt i Alle og

*) Joh. Arnd, Sande Christendom, 1ste Bog, 19de Kap., § 2.

have al Ære alene, store Ting ved de enfoldige, ydmyge og sig selv tilintetgjørende Hjerter. Hvor ringe var ikke den hellige Paulus i sine egne Øine, idet han kalder sig den største blandt Syndere (1 Kor. 1, 15) og siger, „at han ikke er værd at kaldes en Apostel, fordi han har forfulgt Guds Menighed (1 Kor. 15, 8 flg.), ligesom ogsaa at han under Kjødets Skrøbelighed havde prædiket Evangelium (Gal, 4, 13), samt at hans Modstandere havde forekastet og paasagt ham, „at hans Breve vel vare svare og stærke; men Legemets Nærværelse var skrøbelig og Talen kraftesløs" (2 Kor. 10, 10). Ikkedestomindre er det vitterligt nok, hvilke store Ting Gud udrettede ved dette sit udvalgte Redskab, og hvorlunde Han fuldkommede sin Kraft i hans Skrøbelighed. I Kirkehistorien finder man saare herlige Exempler paa, at Herren ofte har behaget at aabenbare sin Visdom gjennem Enfoldigheden og sin Kraft i Skrøbeligheden. Ved den store Kirkeforsamling i Nicæa havde ogsaa indfundet sig en skarpsindig Filosof og Dialektiker,*) som var dreven i allehaande Haarkløverier; denne udfordrede flere christelige Biskopper til en Kamp angaaende den christelige Læres Sandhed, hvori de vel indlode sig, men uden at de formedelst hans Underfundighed og Spidssindighed kunde komme nogen synderlig Vei med ham. Dette fornam en enfoldig Mand (som Niceforus formener at have været Biskop Spiridion paa Cypern, hvilket de Lærde imidlertid nødig ville gaa ind paa), en Mand, som forhen under en haard Forfølgelse offentligen havde bekjendt den Herres Jesu Navn og Sandhed, men som forresten var gammel, ulærd og enfoldig; uagtet de andre, lærde Biskopper, for hvilke hans Enfoldighed ikke var ubekjendt, søgte at afholde ham derfra, indlod han sig dog med den snedige Filosof og tiltalte ham paa følgende Maade: Hør i Jesu Christi Navn, hvad Sandhed er! — fremstillede derpaa i Korthed den christelige Læres Hovedpunkter og spurgte tilsidst: Tror du det? Filosofen svarede og sagde: Ja, jeg tror det, og bekjendte, at han var overvunden. Da man siden spurgte ham, hvorfor han ikke tilforn havde ladet sig vinde ved de lærde Biskoppers Undervisning, svarede han: Saalænge de kun foreholdt mig Ord, svarede jeg med Ord; men fra denne Gamles Mund udgik der en Kraft, som jeg ikke formaaede at modstaa.

§ 15. Noget Lignende fortælles om den gudfrygtige Biskop Alexander i Konstantinopel, nemlig, at da nogle kløgtige hedenske Filosofer meldte sig hos Keiser Konstantin den Store og bade om Tilladelse til at holde en Samtale med bemeldte Biskop om den christne Religion, hvilket blev dem tilstedt, undslog han sig vel ikke for en saadan Sammenkomst, men forlangte kun, at Filosoferne skulde overdrage en af sin Midte at føre Ordet; da dette skede, sagde den gudfrygtige og for Gud nidkjære Biskop: Du Filosof, jeg byder dig i Jesu Christi Navn, at du ikke taler et Ord, hvorpaa denne strax forstummede og Intet kunde fremføre, saa at han altsaa maatte begive sig beskjæmmet bort tilligemed sit Selskab. Herhen hører ogsaa det smukke Exempel, som Titius fortæller, nemlig at der i Augsburg fordum var en Præst, som formedelst Fattigdom ikke havde kunnet besøge noget Universitet og ikke formaaede at affatte sine Prædikener i fuldkommen passende Orden, men dog havde stort Tilløb fremfor mange Andre og hørtes med Glæde af Enhver, til stor Forundring for de andre Præster, som dog matte indrømme, at denne Mand var meget gudfrygtig, bad flittigt og lod den sande Gudsfrygt være sig saare magtpaaliggende; efterdi nu Gudfrygtighed

*) En, som er øvet i den lærde Stridskunst.

er nyttig til alle Ting, var han bleven saaledes begavet af Gud Herren. Af mit eget Bekjendtskab skulde jeg kunne anføre Exempler paa Præster, som have anseet sig selv for aldeles udygtige til Kirkens hellige Embede og have tiltraadt det med Frygt og Bævelse, men som nu foregaa sine betroede Menigheder saaledes med sund Lærdom og helligt Levnet, at de elskes høit af dem og kunne tjene Andre til Forbilleder, efterdi de forvalte sine Embeder opbyggeligen i Guds Naade og Velsignelse. Vær derfor frimodig i din Gud, min Medchristen, og stol af ganske Hjerte paa Hans naadige Forsyn og faderlige Omhu; vælt din Vei paa Herren, og forlad dig paa Ham; Han skal gjøre det (Ps. 37, 5.)

§ 16. Jeg har hidtil i Særdeleshed omhandlet denne de Troendes Bekymring, forsaavidt de Lærde angaar; men man finder den ogsaa hos de Ulærde, hvilke ligeledes ofte blive foragtede og tilsidesatte for sine ringe Evners Skyld. Mangen gudfrygtig Kvinde, der ikke er saa dreven og sleben i Alt, hvad der hører til Næringen og Husholdningen, som en af sine Naboersker, faar ofte daglige Bebreidelser af en ufornuftig og jordisksindet Mand og bliver kaldet din dumme Djævel, din Ged, dit Drog. Heri forse ogsaa mangengang ubetænksomme og verdsligsindede Forældre sig, naar de blandt sine Børn kunne have et, som ikke er saa skarpsindigt, saa lærvilligt, saa flinkt, saa vittigt, som de andre, omendskjønt det er fromt, tilbøieligt til Bøn og Gudsfrygt og redebont til at vise dem al mulig Lydighed; dette bliver da ofte meget haardt behandlet, vanæret med krænkende Øgenavne og maa være de andres Skovisk og Latter. Man erfarer ogsaa ofte, at gudfrygtige Hjerter, naar de lægge Mærke til Verdensbørnenes Forstand, Sluhed og Raskhed i Handel og Vandel, og hvorledes saa at sige Klogskaben og Lykken have giftet sig hos dem, — naar de maa sidde i Embede sammen med verdenskloge Mennesker og se, hvorledes disse strax kunne finde Rede og beslutte sig i allehaande Tilfælder, og de maa døie og nedsvælge mange Stiklerier, fordi det ikke altid vil gaa ligesaa glat for dem, de da blive inderligt bedrøvede herover, beklage sin Ulyksalighed, ja vove vel endog at knurre lønligen imod Gud, fordi Han ikke har udrustet dem med saadanne Gaver, o. a. M. For at nu hellerikke slige bekymrede Hjerter skulle være uden trøstelig Undervisning, saa maa vi her for det Første gjentage, hvad der ovenfor er anført om Guds hellige Raad og Forsyn, idet Han udstyrer Enhver med naturlige og andre Gaver, og jeg tvivler ikke om, at ethvert gudfrygtigt Hjerte, naar det betænker sig vel, saa langtfra i denne Henseende vil modsætte sig Guds hellige og naadige Villie, at det tvertimod intet Andet vil attraa end hvad Han i sit alvise Raad har for godt befundet.

§ 17. Dernæst maa vi betænke, at stor Visdom og Skarpsindighed Lidet eller Intet udretter i verdslige Foretagender, og at det ikke altid er gjort dermed, ligesaalidt i Regjeringssager som i Husvæsenet eller i Handel og Vandel, — hvilket den vise Kong Salomo havde lært af Erfaring og lærer os med disse Ord: „Jeg vendte mig og saa under Solen, at Løbet ikke er i de Lettes Magt og Krigen ikke i de Vældiges Magt og ei heller Brød i de Vises Magt og ei heller Rigdom i de Forstandiges Magt og ei heller Gunst i de Vittiges Magt; men ved Tid og Hændelse hændes det dem Alle" (Præd. 9, 11). Den bedste Fortolker af dette Skriftsprog er den daglige Erfaring, der lærer, at Mange med al sin Løben og Renden Intet kunne opjage og udrette, — at mangen tapper og stormodig Helt er uheldig i Krigen, — at mangen klog

og slu Handelsmand ofte snarest maa gjøre Opbud, — at mangt lærd og dueligt Menneske staar fast og ingen Befordring kan opnaa. Stadsmændene maa selv bekjende, at store og vigtige Sager ofte ere blevne begyndte og udførte med daarlig Forstand, og en fornem Raadsherre udlod sig engang med at det var en Hemmelighed og tjener til at opnaa Anseelse og forøge den, naar man foregiver, at høivigtige Forretninger fordre stor Visdom og Dygtighed; man maatte lade Folk blive i den Tro. Om den store og kloge Keiser Karl den Femte skrives, at han vistnok modent overveiede og vel betænkte sine Planer, førend han iværksatte dem, ja at han endog undertiden anstillede sig upasselig og syg for at være i sit Kammer og have Tid til omhyggeligen at overlægge og ordne sine Forehavender; men man hørte dog af hans egen Mund, da han ved Myhlhausen havde slaaet Kurfyrsten af Saksen og taget ham tilfange, at han vel havde opnaaet sit Maal, men paa ganske andre Veie end han havde ment, ja at det aldeles ikke havde gaaet efter hans Raad og Tanker. Men hvi ville vi tale meget om slige store Herrers høie Ting? det gaar jo ogsaa ofte i det daglige Liv og i smaa Foretagender ganske anderledes end de kløgtige Hoveder have troet. Luther taler meget træffende herom: „Jeg har ofte været tilstede ved vise og fornuftige Menneskers Raadslagninger og hørt dem fremstille Sagen saa vægtigt, sikkert og smukt, at jeg tænkte, det var umuligt, at det kunde slaa feil; — — men da man tog fat derpaa og vilde sætte det i Værk, gik det skammeligen tilbage, og den smukke og livagtige Fremstilling blev langt betydningsløsere end en Drøm og Skygge, saa at jeg maatte sige: Nu vel, har dette været en Drøm, saa gid Djævelen forlade sig paa kloge og smukke Raadslagninger! det er dog kun Skin og Blendværk, hvor Gud ikke er med i Spillet. Derved lærer jeg at forstaa Salomos Udsagn: Raad og Bestandighed høre mig til (det er den evige Visdoms Ord — Ordsp. 8, 14), og den hellige Paulus's: „Saa er nu hverken den Noget, som planter, ikke heller den, som vander, men Gud, som giver Vært" (1 Kor. 3, 7); men Menneskets Børn tro det ikke, før de erfare det.

§ 18. Om den verdslige og naturlige Visdom kan man desuden sige, at den mangengang saa langtfra er til nogen Nytte, at den tvertimod endog er skadelig og fordærvelig saavel for sin Besidder som for Andre. Thi efterdi den fordetmeste har Hoffærdigheden, Indbildskheden, Ærgjærrigheden, Verdenskjærligheden, Frækheden og Sikkerheden til Legekamerater, og det derhos er bekjendt, at Gud modstaar de Hoffærdige, saa lader Han sædvanligvis deres Anslag mislykkes. „Herren udøser en forvendt Aand inden i dem" (Esai. 19, 14), saa at de blive til Daarer og forføre baade sig selv og Andre. „Han gjør Træskes Anslag til Intet, saa at deres Hænder ikke bringe Noget istand. Han griber Vise i deres Træskhed (Han besværer dem og gjør deres Forehavende til Intet, ei alene, naar de ikke ere paa sin Post og udføre en Ting ubetænksomt, men ogsaa, naar de anstrenge alle sine Sandser og Kræfter og søge at udføre den med stor Klogskab), saa at Snediges Raad bliver overilet. Om Dagen støde de paa Mørke, og som om Natten famle de om Middagen" (saa at de midt i sin Klogskab begaa en Dumhed, eller saa at der midt i deres Anslags og Raadslutningers heldige Fremgang møder dem Noget ved Guds Tilskikkelse, som de ikke forstaa og ikke kunne rede sig ud af, saa at de altsaa uagtet al sin Visdom alligevel blive beskjæmmede). Som en klog og berømt Mand siger, ligne de i sine Foretagender en Silkeorm, der indvikler sig i sit eget Spind og døer deri, indtil den senere

kommer frem igjen i en anden Skikkelse; saaledes gaar det ogsaa de Mennesker, som ville raadslaa og være Konger uden Gud; de kommer ofte i saa mange indviklede Forholde, at de ødelægges deri og maa arbeide sig ud deraf i en ganske anden og ynkelig Skikkelse. De ere vel en Tidlang som Solskiverne: i Solskin ere de anseede og høiagtede af Hvermand; men naar Gud ser, at de ville ophøie sig og indbilde sig, at de nyde denne Anseelse for sin Klogskab Skyld, saa unddrager Han dem sit Lys og lader dem henfalde til saadan Daarskab, at Ingen mere agter eller ændser dem. O, hvor ofte hænder det ikke, at kløgtige og snedige Mennesker, der stole for meget paa sin egen Visdom, slaa ind paa farlige Veie, som uformærkt føre dem i Fordærvelse, saa at de siden have maattet erkjende, at de aldrig have været rigtigt vise! Naar Satan lægger sig efter et Menneske for at forføre det til Synd, saa giver han nøie Agt paa den Tilbøielighed i dets Natur, som stærkest tiltrækker den, for ved dens Hjælp at fange det saaledes som han fangede David ved at vise ham en deilig Kvinde, Judas ved Hjælp af Sølvpengene og Andre paa andre Maader. Saaledes sætter han de kloge Folk store og vidtskuende Foretagender i Hovedet, hvorved de haabe at skulle vinde stor Ære og Fordel; men Udfaldet lærer, at de kun bringe dem Skam og Skade.

§ 19. I Betragtning af alt dette vil nu intet gudfrygtigt Hjerte ønske sig større Forstand og Visdom end Gud har givet det, efterdi det er aabenbart, at Verdensbørnenes Klogskab bliver dem til et Fald, til en Strikke, til Skade og Fordærvelse. Med de Gudfrygtiges Enfoldighed har det derimod en anden og bedre Beskaffenhed. For det Første gjør deres Mangel dem ydmyge, lærer dem at bede og anraabe Gud om Hans naadige Styrelse, at overgive sig til Ham i fuld christelig Tillid og ene og alene stole paa Hans Godhed og Visdom. Saadanne Mennesker have da bedre Lykke end Forstand. De sidde i en Baad (i sit Kald, sin Næring og Haandtering) og ro vel; men Gud er deres Styrmand, som styrer og regjerer den, saa at de mangengang glæde sig og ligesom forbauses over Hans Godhed og Visdom. De sidde paa en Vei og enten snakke eller sove; de trække, især i ondt Veir, Kalesjen*) over sig (jeg mener: de opgive sit eget Raad og sin egen Villie og vide ikke, ville ei heller vide, hvad de skulle gjøre); de nyde imidlertid den Naade og Ære, at Gud selv er deres Kusk og Veiviser, der vel fører dem underligt, men dog altid naadigt, — efter sit Ord: „Jeg vil lære dig den Vei, du skal vandre; jeg vil give Raad med mit Øie paa dig" (Ps. 32, 8). Have de Mangel paa naturligt Lys, saa have de desto mere Skin fra Himmelen og sin Guds Naade; ere de end forhadte og foragtede af Ægypterne (denne Verdens Børn) og maa vandre i Ørkenen, saa gaar dog Herren foran dem og er deres Fører og Veiviser, „om Dagen i en Skystøtte — — og om Natten i en Ildstøtte (2 Mos. 13, 21. 22); om de end vandre i Dødsskyggens Dal, frygte de dog ikke for Ondt; thi Herren er med dem" (Ps. 23, 4); om de end sidde i Mørket (forladte af Alle, omringede af Trængsler og Farer og intet Raad eller Middel kunne øine), saa er dog „Herren Lys for dem" (Mika 7, 8). O, hvor salige ere ikke de Enfoldige, hvis Visdom er Gud! hvor salige ere ikke de Umyndige, hvis Formynder er den Herre Jesus! hvor salige ere ikke de Blinde, for hvilke Herren lyser med sine Øine! Om Job siges, at han var ustraffelig og retskaffen**) og veg fra det Onde, men tillige, at Guds Lampe skinnende

*) Lædertag over en Vogn, hvilket efter Behag kan slaaes tilbage og trækkes forover.
**) Efter Luthers Oversættelse: slet og ret, ligefrem.

over hans Hoved (at Gud var mægtig over ham med sin Naade, Styrelse og Velsignelse), og at han vandrede ved Hans Lys gjennem Mørket (naar han intet Raad vidste — Job 1, 1; 29, 3). Om Jakob siges, „at han var en stilfærdig Mand, som boede i Telte“ (1 Mos. 25, 27). Jeg kan ikke forstaa dette anderledes end at han havde et oprigtigt, redeligt og godt Hjerte og var en ligefrem Mand, der ikke var for meget Brask og Bram, men passede sin Dont hjemme i Stilhed og med et enfoldigt Hjerte; men se, hvorledes Gud førte, forsørgede og opholdt den gudfrygtige og enfoldige Sjel! Vel maatte han vige for sin fiendtligsindede Broder og vandre med en Stav ud af sin Faders Hus til et fremmed Land; men Gud var hans Raad, hans Lys og Frelse og førte ham saaledes, at han siden maatte forundre sig derover og sige: „Herre, jeg er ringere end alle de Miskundheder og al den Trofasthed, som Du har beviist din Tjener; thi med min Stav (med intet Andet end min Stav) „gik jeg over denne Jordan, og nu er jeg vorden til to Leire“ (1 Mos. 32, 10),

§ 20. Altsaa er da den med Gudsfrygt og Gudhengivenhed forbundne Enfoldighed hellerikke i timelige Ting til Hinder og Skade. De Enfoldige have ligesaavel sit Brød og ærlige Udkomme som de Allerklogeste og Forstandigste (medmindre deres himmelske Fader af hellige Aarsager skulde have besluttet at lade dem komme og forblive i Fattigdom); Rigdom tilfalder ligesaa snart dem som en Anden, efterdi „Herrens Velsignelse gjør rig“ (og ikke menneskelig Kløgskab og Erfaring, ikke menneskelig Flid, ikke menneskeligt Arbeide, ikke bestandig Løben og Renden, Grublen og Sørgen), „og Han lægger ikke Smerte dertil“ (det sker uden Smerte og Bekymring for Hans Troende uden nogen ængstelig Omsorg fra deres Side — Ordsp. 10, 22). Vel ere de ikke befriede for al Møie, al Anstrengelse og alle Sorger; ogsaa de føre sin Husholdning; de drive sit Agerbrug, sin Handel og Næring; de varetage sin Dont, men dog uden urolig og smertelig Bekymring; de stole paa sin Gud og lade Ham sørge; de ere fornøiede med Hans Naade og hellige Villie; de have et roligt, tilfreds Hjerte, forrette derfor sine Sysler med Lyst, vel vidende, at deres beskikkede Brød allerede er uddelt til dem af deres himmelske Fader (Ordsp. 30, 8), og at hvad Han har tiltænkt dem, vil Ingen kunne fratage dem, lade derfor Alting hovedsageligen komme an paa Hans Forsorg, Naade og Velsignelse og tiltage desaarsag ofte stille og uformærkt i Velstand, saa at de blive en levende Fremstilling af hvad David siger: „Gud giver sin Elskede isøvne“ (Ps. 127, 2). Naar Andre, hvis Penge ere deres Afgud, ere tidligt paafærde om Morgenen, sidde længe oppe om Aftenen og stedse ere optagne af Arbeide, Møie og Omsorgsfuldhed og paa denne Maade stræbe at blive rige, saa giver Gud sine Egne et roligt, stille og fornøiet Hjerte, saa at de gaa tilsengs uden Bekymring, sove sødeligen og ikke blive vækkede før Tiden af Gjerrigheden; imidlertid sørger Han for dem og velsigner dem; medens de sove, lader Han fra Himmelen falde Manna tilligemed Dug omkring deres Telte, hvilken de siden med taknemmelige Hjerter opsamle (2 Mos. 16, 14; 4 Mos. 11, 7). Han velsigner den Sæd, de have udsaaet, saa at den kommer op og voxer, uden at de vide hvorledes (Mark. 4, 26 flg.). De franske Historieskrivere fortælle, at da man engang kundgjorde Kong Ludvig den Ellevte ved hans Nærværelse i Kirken under Gudstjenesten, at en rig Præbende*) var ledig, og han tilfældigvis fik Øie paa en Geistlig, der sad og sov, bød han, at man skulde vække ham og underrette ham om, at Kongen skjæn-

*) Indkomst af et Kirkegods eller en geistlig Stiftelse.

kede ham den ledige Præbende, — for at han kunde sige, at denne Velgjerning var bevist ham isøvne. Saaledes leger og spøger ogsaa vor Gud mangengang med sine Børn; han tilskikker dem en Lykke og Velsignelse, naar de mindst tænke derpaa. Førend jeg forlader denne Betragtning, maa jeg endnu anføre et Exempel, som kan tjene til paa en smuk Maade at oplyse den. I min Fædreneby har jeg kjendt en Mand, som i sin Ungdom hverken havde lært at læse, skrive eller regne; han havde ernæret sig ved sine Hænders Arbeide og ægtet sin Hustru, da hun var i Tjeneste hos Andre; de havde Intet sammenbragt uden et sundt Legeme, flittige og arbeidsomme Hænder og det Haab, at Gud vilde ernære og forsørge dem. Men det behagede den Høieste at velsigne dem saaledes, at de senere medrette bleve regnede blandt de rigeste Folk der paa Stedet. Dog, for at Verden skulde vide, at denne Mand ikke var bleven rig ved sin egen Forstand og Klogskab, men ved Guds Velsignelse, tildrog det sig, at da han engang gik til den hellige Nadverd, og, som en fornem Borger, ikke vilde have Udseende af ikke at kunne læse, tog han en Bog med sig i Kirken og lod, som om han læste deri, og at de, som stode ved Siden af ham, bleve var, at han vendte det Nederste opad og saaledes ikke forstod at betjene sig af Bogen. Se, saaledes kommer det ikke an paa Menneskets Forstand, Kløgt og Duelighed; men Alt beroer paa Guds Velsignelse, saa at de enfoldige og gudfrygtige Hjerter i saa Maade bør være ubekymrede; behager det Gud, og Han finder det nyttigt og heldbringende for dem, saa ville de alligevel være heldige; de ville have Lykken med sig og komme frem, og det vil hede: „Se, saaledes velsignes den Mand, som frygter Herren" (Ps. 128, 4).

§ 21. Men sæt, at det har behaget Gud anderledes, og at de ikke skulle have Held i det Timelige, samt at deres Enfoldighed er en medvirkende Aarsag hertil (ligesom man jo ikke kan negte for at de gudfrygtige Hjerter mangengang lide Tab og ikke kunne komme frem saaledes som Verden, enten fordi de er for godtroende og dømme om Verdensmenneskene efter sit eget oprigtige Hjerte og desaarsag ofte blive bedragne, eller fordi de tænke og arbeide mere paa det Aandelige og Himmelske end paa det Jordiske og Timelige), saa gjælder dog ogsaa i dette Tilfælde, hvad vor dyrebare Frelser siger: „Det er dig bedre at gaa som Halt eller Krøbling", og følgelig ogsaa som et enfoldigt, dumt og foragtet Menneske, „ind til Livet end at have to Hænder, to Fødder og to Øine" saavelsom en skarpsindig Forstand, ypperlig Hukommelse og allehaande skjønne Gaver „og kastes i Helvedes Ild" (Matth. 18, 8. 9). Det er bedre at lide Skade paa det Timelige her end paa sin Sjel hisset; det er bedre at blive bedragen end at bedrage; det er bedre at have et skarpt Troesøie og en enfoldig og ren Kjærlighed til Gud og Næsten end en dyb Forstand med et stort Mod og Foragt for Gud og Næsten. Den væsentlige og himmelske Visdom bestaar i det levende Kjendskab til Gud og Hans Søn Jesus Christus, i Gudfrygtighedens Øvelse, i christelig Hengivelse og Ydmyghed, — i at man har Mistillid til sig selv og sin egen Visdom, anser sit Hjerte for en stor Bedrager, forlader sig paa Guds Forsyn, Styrelse og Omsorg, følger den Hellig Aands Drift, agter den verdslige Forfængelighed for Daarlighed, lærer itide den Kunst at dø salig, samt i at al Ens Gjerning har Hensyn til Evigheden. Den, som endnu ikke har lært og forstaar disse Ting, han er en Daare, om end Verden allerede holder ham for en anden Salomo; den derimod, som dagligen beflitter sig paa at lære dem, han er klog i Guds Øine og eier den Visdom, hvis „Besid=

delse er bedre end Perler og som ikke opveies med purt Guld" (Job 28, 18. 19; Ordsp. 8, 11). Vær derfor tilfreds, du gudfrygtige Hjerte, og lad dig nøie med at „Christus Jesus er bleven os Visdom fra Gud og Retfærdighed og Helliggjørelse og Forløsning" (1 Kor. 1, 30). Lad dig ei heller vildlede af Verdens Spot og Foragt; men trøst dig med Apostelens Ord: „Ikke mange Vise efter Kjødet, ikke mange Mægtige, ikke mange Fornemme ere kaldte; men hvad der er daarligt for Verden, har Gud udvalgt, for at beskjæmme de Vise, — — og Gud har udvalgt, hvad som er ringeagtet, og hvad som Intet er, for at tilintetgjøre det, som er Noget" (1 Kor. 1, 26 flg.). Men bed inderlig til Gud for dem, som desaarsag krænke dig, og sig med din korsfæstede Jesus: „Fader, forlad dem; thi de vide ikke, hvad de gjøre" (Luk. 23, 34).

§ 22. Men vi maa gaa videre og endnu høre paa andre bekymrede Hjerter med deres Klager. En anden gudfrygtig Sjel siger da maaske: „Ak desværre, jeg maa tilbringe mit Liv i lutter Frygt, Angest og Forfærdelse, saasom jeg af Naturen har et frygtsomt og forsagt Hjerte og let bliver bange og forskrækket. Der skal ikke Meget til, før jeg maa sige med David: Mit Hjerte bæver i mit Indre, og Dødens Rædsler ere faldne paa mig. Frygt og Bævelse komme over mig, og Forfærdelse bedækker mig," osv. (Ps. 55, 5, 6). Nu, dette er ikke en af de gudfrygtige Hjerters mindste Bekymringer, en Bekymring, som dog ikke har sit Udspring af en ond Samvittighed, men af andre Aarsager. Mange gudfrygtige Hjerter er Frygt og ængstelig Forskrækkelse medfødt, idet undertiden en Moder, da hun befandt sig i velsignede Omstændigheder, pludseligen blev forfærdet og ved mangehaande Omstændigheder sat i Frygt og Angest, ved hvilken Leilighed da hendes Livsfrugt saa at sige blev overøst med koldt Vand og desaarsag forbliver frygtsom og bange al sin Livstid. Nogle ere mest ængstelige imod Natten, ere mørkrædde og kunne ikke sætte en Fod udenfor Døren, trøste sig ikke til at gaa nogetstedshen uden Følge, kunne ikke sove alene og forskrækkes heftigt for en liden Støi og et ubetydeligt Tilfælde, frygte allevegne for Spøgelser, og en simpel Skygge kan forfærde dem indtil Døden. Nogle plages af rædsomme og ængstelige Drømme og fare ofte op af Søvnen, som om de vare omringede af Fiender eller stedte i Ilds eller Vands Nød. Jeg kjender gudfrygtige Sjele, som ved tilfældigvis at høre paa en heftig Trætte eller se paa et Slagsmaal blive saa angest og bange, at de se ud som et Lig, og kom de til at se Blod blive udgydt, om t. Ex. et Menneske blev farligt saaret, vilde det ikke gaa af uden Besvimelse, efterdi de neppe uden Gysen kunne se Hovedet blive hugget af en Høne og dens Blod flyde, end sige, at de selv skulde kunne dræbe den, om man gav dem noksaa mange Penge derfor. Naar Andre høre tale om Guds forfærdelige Domme, saasom, at der er faldet flere Tusind Mand i et Slag i Krigen, eller at der etsteds er udbrudt en Ildebrand, hvori ogsaa mange Mennesker ere omkomne, eller at Nogle uformodentligen ere druknede eller ved et andet sørgeligt Ulykkestilfælde have mistet Livet, saa betages de af saadan Rædsel, at de glemme baade Mad og Drikke og al Glæde, blive saare bedrøvede og befinde sig ikke vel i flere Dage; ja, om de kun se et Barn eller voxent Menneske ligge i Krampetrækninger eller i stor Sjeleangest eller Dødskamp, bliver Alt i dem oprørt, og de overfaldes af en saadan Skræk og Angest, at de ikke kunne samle sig og ofte føle det længe i sit svage Legeme og frygtsomme Hjerte. Især deles hed blive Nogle under et haardt Uveir betagne af en uovervindelig, mageløs

Frygt og Wengstelse og vide til saadanne Tider ikke, hvor de skulde gjøre af sig. Jeg ved et Exempel paa at en anseet Theologs Hustru blegnede som et Lig, naar et Uveir brød løs, — at hun sank til Jorden for de stærke Tordenskrald, — at hun trak en Sæk over sit Hoved eller indsvøbte det i mange Haandklæder, stak det ind i Ovnen eller af Frygt og Angest løb ned i en mørk Kjælder og skjulte sig saa godt, hun kunde. Jeg har paalidelig Efterretning om en Kvinde, som inderligen elsker Gud og Hans Ord og daglig øver sig til Gudfrygtighed og beflitter sig paa at have en god Samvittighed for Gud og Mennesker og som naar Uveir er ivente, mærker det en halv Dags Tid i Forveien paa den Sindsbevægelse og stedse tiltagende Sørgmodighed, hun føler, og, naar det kommer nær, forfærdes hun saa heftigt og overfaldes saaledes af Frygt, Skræk og Angest, at hun ser ud som halvdød, og saa at hendes Egne ikke uden hjertelig Medlidenhed kunne være Vidner dertil, hvorved da hendes allerede forud svage og ømfindtlige Legeme og arme, bange Hjerte svækkes og nedtrykkes saaledes, at hun ofte ikke kan komme sig deraf i flere Dage, hvilket, som man let kan forestille sig, volder hende megen Bedrøvelse og megen sørgmodig Eftertanke om hvorfor Gud har belagt hende fremfor mange Andre med saadan Frygt og Wengstelse, — om det ikke er et Vredestegn og en Begyndelse til den evige Skræk og Helvedangest, — om hvorfor Gud ikke bønhører hendes og hendes Paarørendes inderlige og stadige Bønner om Befrielse fra denne Plage, — om Han maaske ikke agter paa hende, men har forskudt hende osv.

§ 23. For at imødegaa denne tunge Sorg og yde de gudelskende Sjele, som ere belagte dermed, en trøstelig Undervisning, maa vi først lægge vel Mærke til at Intet i saa Maade, ligesaalidt som i andre Ting, sker og foregaar uden Guds hellige Raad, Villie og Tilskikkelse. Thi omendskjønt Meget kan have sin Oprindelse af Menneskets naturlige Beskaffenhed og en medfødt Eiendommelighed ved dets Sjel eller Legeme, og omendskjønt der ingen Tvivl er om at Djævelen ogsaa i denne Henseende er meget virksom, som den, der finder sin Glæde i vor Sorg, sin Trøst i vor Angest og sin Hvile i vor Forskrækkelse og gjerne vilde se os Alle i den samme Tilstand, som han selv er i, efterdi der siges om ham, at han skjælver, naar han tænker paa Gud (Jak. 2, 19), saa staar det dog fast, at dette ligesaavelsom de Helliges andre Kors, er bestemt, beskikket og paalagt dem af deres kjære himmelske Fader, hvilket sees af Hans truende Ord til Hans Buds Foragtere: „Herren skal give dig et bævende Hjerte og hentærede Øine og en vansmægtende Sjæl. Og dit Liv skal hænge i et Haar, og du skal ængstes Nat og Dag og ikke være sikker paa dit Liv. Om Morgenen skal du sige: gid det var Aften! og om Aftenen skal du sige: gid det var Morgen! formedelst dit Hjertes Angest, hvormed du ængster dig“ (5 Mos. 28, 65—67). Vel indrømmer jeg, at disse Ord egentlig ere talte til de Ugudelige; men imidlertid er det dog ogsaa bekjendt, at hvad Gud i retfærdig Vrede lader vederfares Misdæderne til Straf, det lader Han ogsaa ofte i en faderlig god Hensigt vederfares de Gudfrygtige til en Refselse og Prøvelse, saa at vi alligevel af de anførte Ord kunne uddrage den for vort Øiemed tjenlige Slutning, at Ingen bliver belagt med ængstelig Frygt og Skræk uden Guds Villie og Samtykke. Vi have ogsaa andre Skriftsteder, som tydeligen stadfæste, hvad vi her have sagt. Job siger: „Naar jeg siger: Min Seng skal trøste mig, — mit Leie skal hjælpe mig at bære min Kummer, da forskrækker Du, o Gud, mig ved Drømme, og ved Syner

forfærder Du mig" (Job 7, 13 flg.). Ihvorvel der ingen Tvivl er om at Satan, som Gud havde tilstedt at plage Job, gjorde sig al mulig Flid hermed, saa tilskriver den hellige Mand dog sin Gud Alt, vel vidende, at Intet kan vederfares ham uden Hans Tilladelse. Saaledes siger ogsaa David: „Du lod os se mange Trængsler og Ulykker. Jeg bærer dine Rædsler; jeg maa forsage. Over mig gaar din brændende Vrede; dine Forfærdelser tilintetgjøre mig" (Ps. 71, 20; 88, 16. 17). Ligeledes siger den hellige Paulus, naar han taler om sin Plage: At jeg ikke skal hovmode mig af de høie Aabenbarelser, er mig givet (af Herren, som han havde anraabt om Befrielse) en Torn i Kjødet, nemlig en Engel Satan, for at han skal slaa mig paa Munden" (2 Kor. 12, 7. 8). Der er et Træ, som man paa nogle Steder kalder Skjælve-Asp, der har haarde Blade med en lang tynd Stilk, hvorfor det, naar andre Træer ere ganske stille, bevæges af den mindste Luftning og frembringer en raslende Lyd; disse Træer ere vel et træffende Billede paa en urolig Samvittighed, efter hvad vi paa et andet Sted have vist;*) men de kunne dog ogsaa tjene til at fremstille de bange og frygtsomme Hjerter, med hvilke vi her have at gjøre. Nu, disse Træer ere, som deres Skaber har skabt og villet have dem; saaledes ere ogsaa disse Hjerter for Øieblikket i den Tilstand, hvori det har behaget den alene vise og gode Gud at sætte dem.

§ 24. Men Han gjør Intet uden hellige og vigtige Grunde. Han søger herved at aabenbare sin Herlighed, nemlig, at „alt Kjød for Ham er Hø og al dens Fromhed som en Blomst paa Marken. Høet bliver tørt; Blomsten falder af, naar Herrens Aand blæser derpaa" (Esai. 40, 6. 7), — at alle Mennesker i Sammenligning med Ham ere som et henveiret Blad og som et tørt Straa, ja som Orme og Maddiker (Job 13, 25; 25, 9). Ligesom Jorden ryster for Ham, og Fjeldenes Grundvolde skjælve (Ps. 18, 8), saaledes maa ogsaa Mennesket, den Jordklump, forfærdes og bæve for Ham. Det tjener derhos til at fremme Hans Ære, at Han aabenbarer sin Kraft i deres Skrøbelighed og ved sin skjulte Godhed og Styrke opretholder saadanne bedrøvede og elendige Mennesker, med hvilke Satan tror at skulle blive snart færdig, samt at Han endog i slige frygtsomme og forknytte Mennesker overvinder den stolte Modstander. Hermed bliver det tillige vitterligt for Verden, at et trøstigt Hjerte og frimodigt Sind er Noget, som et Menneske ikke har fra sig selv, men en Guds Gave. Mennesket er ellers af Naturen frygtsomt og tilbøieligt til Skræk, Angest og Frygt. Da Adam første Gang efter det sørgelige Fald talte med Gud, sagde han: „Lyden af Dig hørte jeg i Haugen; da frygtede jeg" (1 Mos. 3, 10), og denne Frygt har han nu nedarvet paa sine Efterkommere, og det naturlige Menneske kan intet glad Hjerte have uden fra Gud. Men efterdi dette ikke erkjendes af kjødelige Mennesker, saa fremstiller Herren nogle af sine Børn for dem til en Paamindelse om at de skulle erkjende Hans Godhed imod dem og takke Ham derfor. Saa maa de ogsaa tjene de ubodfærdige Syndere til et Forbillede og en Advarsel og kundgjøre dem den Frygt, Angest og Rædsel, som engang, naar Naadens Tid er forløben, pludselig vil overfalde og i al Evighed trykke dem. Herom siger Bildad: „Trindtom forfærde Rædsler ham (den Ugudelige) og forjage ham, hvor han sætter sin Fod" (Job 18, 11), og Esaias: „Der skal være Forskrækkelse og Hule og Snare over dig, du Landets (ugudelige) Indbygger. Og det skal ske, at om Nogen flyr for Forskrækkelsens

*) And. Judſ., 3die Hund., Kap. 53.

Lyd, han skal falde i Hulen, og den, som opstiger midt af Hulen, skal fanges i Snaren" (Esai. 24, 17. 18.) Satan virker et godt Mod og sikkert Hjerte hos sine Egne, uagtet al deres Synd og Ubodfærdighed, saa at de kunne æde, drikke, spøge, le, være glade, sove, uden al Frygt, uden al Sorg for sin Frelse; for imidlertid at opvække, advare og saligen forfærde dem, fremstiller Gud ogsaa til deres Betragtning gudfrygtige Sjele, der ere fulde af Skræk og Angest, Sukke og Klager, paa det de skulle komme til sig selv og tænke: „Sker dette med det grønne Træ, hvad vil da ske med det tørre?" (Luk. 23, 31).

§ 25. For de gudfrygtige Sjele, der lide under denne Bekymring, bør det nu allerede være en stor Glæde, at de paa denne Maade ere forvissede om at de ogsaa midt i saadan Angest, Frygt og Skrøbelighed ere Guds Naades Redskaber og Hans Æres Kar. Ligesom Han af de (som bekjendt, enfoldige og svage) smaa Børns og Diendes Mund har grundfæstet sig en Magt (en Ære, et herligt Exempel paa sin guddommelige Magt, Visdom og Godhed, en saadan Pris for sin Magt, som Ingen kan tilintetgjøre) for sine Modstanderes Skyld, for at beskjæmme og ødelægge dem (Ps. 8, 3), saaledes gjør Han ogsaa dette ved Hjælp af slige skrøbelige, frygtsomme og ængstelige Mennesker; i de stolte Modstanderes Øine ere de et foragtet lidet Lys, som Gud saa at sige har opstillet under aaben Himmel, udsat for Regn, Vind og Veir og paa hvilket han tillader Helvedfienderne at prøve sin Magt, om de kunne udblæse og udslukke det, men som Han imidlertid har omgivet med sin skjulte Miskundhed og opholder ved sin Kraft, saa at Fienderne gjøre sig selv til en Spot derved. Har du nu end ingen anden Trøst i dette Tilfælde, du kristelige Hjerte, end at det har behaget din kjære himmelske Fader at betjene sig af dig paa denne Maade til sin Ære og sin herlige Magts Aabenbarelse, saa bør dog allerede dette være nok til din fulde Beroligelse. Tænk paa den hellige Paulus's Ord: „Jeg har den Længsel og det Haab, at jeg i Intet skal beskjæmmes, men at Kristus skal med al Frimodighed, som altid, saa og nu forherliges i mit Legeme, være sig ved Liv eller Død" (Filipp. 1, 20), og paa et andet Sted: „Jeg er rede, ikke alene til at bindes, men og til at dø for den Herres Jesu Navns Skyld" (Ap. Gj. 21, 13). Med ham stemmer hint Jesu Blodvidne nøie overens, som, da han mærkede at man vilde dømme ham til Baalet, sagde: Jeg er villig til at lade mig brænde, vidste jeg kun ogsaa, at der vilde fremspire en eneste Blomst af min Aske til min Guds og den Herres Jesu Ære. Se, hvor redebonne og beredvillige de gudelskende Sjele ere til at gjøre og lide Alt, til at leve og dø, naar det blot kan tjene til Guds Ære! Stræb da ogsaa du efter at kunne sige med villig Aand: Jeg vil gjerne være skrøbelig, paa det Guds Kraft kan aabenbares paa mig. Jeg vil gjerne være et bævende Løv, en rygende Tande, et viftende og af Vindene bestormet Lys, naar det blot kan bidrage til min Guds Ros og Pris, og naar det behager Ham at bruge mig paa denne Maade til sin Ære. Jeg vil gjerne være elendig, — jeg vil gjerne dagligen dø, naar kun min Jesus bliver høit priset, og Hans herlige Magt, Hans underfulde Miskundhed og uudsigelige Naade Djævelen til Trods bliver erkjendt og Hans Navn æret. Ak, hvad Mere ville vi være end Guds Naades og Æres Kar, det ske nu paa hvad Maade det ske vil? Det er dog vel bedre at være et Redskab for Guds Naade i Frygt, i Angst, i Skræk end at være et Redskab for Djævelen i den allerstørste Tryghed, med et uforfærdet Mod og tappert Hjerte.

§ 26. Men vi maa nu endvidere overveie, at denne de gudfrygtige Sjeles Angst, Frygt og Skræk ikke er et Vredes-, men tvertimod et Naadestegn. Det er ikke en Straf, men en faderlig Refselse eller snarere en Prøvelse fra den gode Guds Side. Det er deres Kors, som den Høieste har beskikket dem, at de skulle bære det efter den Herre Jesus, og som i Lighed med alle de Troendes andre Trængsler maa tjene dem tilgode. Det er værd at betænke, hvad vi flere Gange læse, nemlig, at naar Herren vor Gud aabenbarede sin Nærværelse og Herlighed i Undergjerninger, kom der en Frygt over de Mennesker, som vare tilstede derved. Da Herren beviste sin Magt og Godhed imod Elisabeth, der efter mangeaarig Ufrugtbarhed fødte en Søn i sin Alderdom, — imod Barnet Johannes, som Herrens Haand saaes at være med, — imod Sakarias selv, hvis Mund pludseligen oplodes, efter en Tidlang at have været tillukket, siger den hellige Forfatter at „der kom en Frygt over Alle, som boede omkring dem" (Luk. 1, 57. 64—66). Da Herren truede Veiret og Søen og bød dem at være stille, frygtede Hans Disciple og andre Tilstedeværende og sagde: „Hvo er denne, at baade Veiret og Søen ere ham lydige? (Mark. 4, 41; Luk. 8, 25). Da Peter med sit Selskab paa den Herres Jesu Ord udkastede Garnet og ved Hans Velsignelse gjorde et rigt Fiskedræt, paakom „der ham og alle dem, som vare med ham, en Rædsel" (Luk. 5, 9). Da Herren efter sin Himmelfart gjorde mange Tegn og underlige Gjerninger ved sine Apostles Haand, „kom der en Frygt over alle (troende) Sjele" (Ap. Gj. 2, 43). Da den Herre Jesus bød det værkbrudne Menneske at staa op og tage sin Seng og gaa hjem, og dette ogsaa strax skede for alle deres Øine, som vare tilstede, „betog en stor Forfærdelse dem Alle, og de priste Gud og blev fulde af Frygt" (Luk. 5, 24 fl.). Aarsagen hertil er let at indse: naar vor Guds Magt og Herlighed og den Herres Jesu Kraft bevægede sig og udgik for at virke et eller andet Under, saa berørte den tillige de Tilstedeværendes Hjerter og opvakte en hellig Frygt hos dem, saaledes som dengang, da Herren udgik for Davids Ansigt for at ihjelslaa i Filisternes Leir; da bevægede Han tillige Bakatræernes Toppe, saa at de raslede som for Vinden, hvilket skulde tjene Kongen til et Tegn paa Guds Nærværelse (2 Sam. 5, 24). Og heraf uddrager jeg den Slutning, at vor Gud og den Herre Jesus endnu gaar saaledes tilværks, saa at hvor Han er tilstede i Troen og vil bevise sin Godhed, Magt og Visdom, — hvor Han vil forherlige sig ved sine Undergjerninger, der pleier Han ogsaa at virke Frygt og Skræk, hvilket ikke blot stedse sker med de Syndere, som ved Guds Naade ere bragte til Omvendelse, ved dennes Begyndelse, ihvorvel ikke hos alle i samme Grad, men ogsaa ofte hos de Omvendte og Gjenfødte, naar Herren vil velsigne dem med ny Naade, forøge og befæste Troen hos dem, opmuntre deres Aand, fylde dem med rig Trøst eller berede dem til en eller anden stor Gjerning, som Han vil have udført til sin Æres Fremme. Saaledes er da Frygt og Skræk intet ondt Tegn hos de gudfrygtige Sjele, men snarere en Aabenbarelse af Guds Nærværelse og en Virkning eller Tilskikkelse af Hans Kjærlighed, der, som alle Hans andre Veie, er lutter Miskundhed og Sandhed (Ps. 25, 10).

§ 27. Her maa de Ord overveies: „Saa sagde den Høie og Ophøiede, som bor evindeligen og hvis Navn er helligt: jeg vil bo i det Høie og Hellige og hos en Sønderknust og Fornedret i Aanden, til at gjøre de Fornedredes Aand levende og at gjøre de Sønderknustes Hjerter levende. Til denne vil jeg se, til den

Elendige og til den, som har en sønderbrudt Aand og som er forfærdet for mine Ord“ (Esai. 57, 15; 66, 2). Vel erkjender jeg, at disse Skriftsprog nærmest tale om de bodfærdige Syndere og bekymrede Samvittigheder; men jeg indser ikke, hvorfor de ikke ogsaa med Føie skulde kunne udtydes om andre bekymrede og forfærdede Mennesker. Man bør her ogsaa se hen til de Guds Børn, der i den hellige Skrift fremstilles os som fulde af Frygt og Skræk. Hvorledes Job klager over Guds Rædsel, er allerede ovenfor omtalt (Job 9, 34; 13, 21). Saa er ogsaa Davids Ord bekjendte: „Mit Hjertes Angester ere store. Mit Hjerte bæver i mit Indre, og Dødens Rædsler er faldne paa mig. Frygt og Bæven komme over mig, og Forfærdelse bedækker mig. Af Skræk for Dig, o Gud, gyser mit Kjød, og for dine Domme frygter jeg“ (Pſ. 25, 17; 55, 5 flg.; 119, 120). Daniel vidner om sig selv, at Guds Nærværelse og Aabenbarelse mangengang foraarsagede ham stor Forfærdelse, saa at han faldt i Afmagt, og saa at der ingen Kraft eller Aande blev tilovers i ham (Dan. 8, 17. 18; 10, 8. 9. 16. 17). Den hellige Paulus dølger ikke for at han ikke altid var lige frimodig i Udførelsen af sit apostoliske Embede. „Jeg var hos Eder med Skrøbelighed og med Frygt og med megen Bævelse,“ siger han (1 Kor. 2, 3), og paa et andet Sted: „Vi trængtes paa alle Maader; udvortes var Strid, indvortes Frygt“ (2 Kor. 7, 5). Over alle andre staar imidlertid Guds Søns, vor Herres Jesu Exempel, om hvem Evangelisterne berette, at Han i Gethsemane begyndte at bedrøves, skjælve og ængstes og derunder udbrød i disse klagende Ord: „Min Sjel er ganske bedrøvet indtil Døden,“ ja at Han blev betagen af saadan Sjele- og Dødsangst, at Han svedede blodig Sved, der faldt draabevis ned paa Jorden (Matth. 36, 37; Mark. 14, 33; Luk. 22, 44).

§ 28. Heraf ser du nu tydeligt, du gudelskende, men bange og frygtsomme Sjel, at du ikke er den Første blandt Guds Børn, som maa lide Skræk og drages med et angstfuldt Hjerte. Herved er det ogsaa tilstrækkeligen godtgjort, at et saadant Tilfælde ikke er noget Tegn paa den algode og naadige Guds Vrede, men snarere paa Hans Naade. Ei heller formaar denne Tilstand at trænge dig ud af Naadestanden eller skille dig fra Guds Kjærlighed, — efter Apostelens Ord: „Hvo skal kunne skille os fra Christi Kjærlighed? Trængsel eller Angest eller Forfølgelse? osv. I alle disse Ting mere end seire vi ved Ham (Hans Kraft), som os elskede. Jeg er vis paa, at hverken Død, ei heller Liv, ei heller Engle, ei heller Fyrstendømmer, ei heller Magter, ei heller det Nærværende, ei heller det Tilkommende, ei heller det Høie, ei heller det Dybe, ei heller nogen anden Skabning skal kunne skille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu, vor Herre“ (Rom. 8, 35 flg.). Hvad? skille os fra Guds Kjærlighed? Menneskenes Kjærlighed er ligesom de selv, nemlig ubestandig, bedragelig, foranderlig; alligevel formaar jo dog ikke din Trængsel, du gudfrygtige Hjerte, at skille dig fra din Ægtefælles, din Faders, din Moders, dine Sødskendes Kjærlighed, hvilke ofte med hede Taarer tiltale dig trøsteligen, saa og med al mulig Pleie og tro Forbønner lægge sin medlidende og standhaftige Kjærlighed for Dagen. Skulde da Guds Kjærlighed i Christo Jesu være ubestandigere? O langtfra! Saa er og bliver du da i Guds Skjød, lig et sygt Barn i sin Moders Skjød, selv naar du er overfaldt af den største Angest og heftigste Forfærdelse.

§ 29. Jeg har kjendt en gudfrygtig Kone, som i sin Barselseng blev anfaldt

af en stærk og hidsig Feber, hvorved hun undertiden mistede Samlingen og blev ledet ind paa allehaande ængstelige Tanker. Hun troede, at hun havde taget Livet af sit Barn og desaarsag blev sat i Fængsel af Øvrigheden; hvergang Døren blev aabnet, saa hun op med Angest og Forskrækkelse, idet hun indbildte sig, at Bysvendene kom for at sætte hende fast; herover faldt hun ofte i Afmagt, og det var rørende at se, hvorledes undertiden hendes trofaste Ægtemand, undertiden hendes kjærlige Moder toge hende og tiltalte hende venligt. Stundom, naar Afmagten var over, og hun kom til sig selv igjen, spurgte hun: Ak, hvor er jeg? og fik til Svar: I mine Arme, mit kjæreste Barn! Frygt ikke; der skal intet Ondt vederfares dig, osv. Se her, du forskrækkede Hjerte, et Forbillede paa din Tilstand; selv i din største Frygt og Angest, naar du ikke ved, hvad der sker med dig, holder den Herre Jesus dig indesluttet i sine Arme, og om du skulde spørge: Hvor er jeg? saa svarer man dig medrette: I din allerkjæreste Herres Jesu Arme, i Guds Skjød, i den Hellig Aands Samfund. Din Frelser ved godt, hvorledes et saadant ængstet Hjerte er tilmode; thi, som vi før have sagt, ogsaa Han har forsøgt det. „Efterdi Han led og selv blev fristet, kan (og vil) Han komme dem tilhjælp, som fristes" (Ebr. 2, 18. 5, 2). Saafremt Han i sit Raad skulde for godt befinde det, er det let for Ham at omskifte din Frygtagtighed til Frimodighed, din Angest til Trøst, din Forfærdelse til Latter og Frydesang. Ligesom Han er tagen fra Angest (Esai. 53, 8), saaledes har Han ogsaa let for at tage sine Egne derfra. Da hans Disciple bleve saa forskrækkede ved at se Ham vandre paa Søen, at de raabte af Frygt, fordi de troede at se et Spøgelse, kom det kun an paa en Tiltale, idet Han sagde til dem: „Værer frimodige; det er jeg; frygter ikke!" Strax var al Forskrækkelse overvunden og forsvunden, og Peter blev saa trøstig, at han paa Hans Ord vandrede paa Vandet og ilede til Ham (Matth. 14, 26 flg.). Saaledes, min Medchristen, koster det ogsaa din Jesus kun et Ord, saa er din Sjel hjulpen, og du bliver saa frimodig, at du kan „træde paa Løver og Øgler og nedtræde unge Løver og Slanger," og ikke frygter, om end „Jorden forvandles" (Ps. 91, 13; 46, 3). Skulde Han imidlertid af hellige Hensigter og i en faderlig god Mening have besluttet, ikke at befri dig fra denne Plage og dette tunge Kors, saa skal du intet Mere ønske dig end at du maa kunne bevare din Sjel ved din Taalmodighed, være tilfreds og fornøiet med Hans hellige og alene gode Villie og trøste dig med den hellige Paulus's Exempel, han, som ogsaa maatte beholde sin Torn i Kjødet og alle sine Dage taale Satans Mundslag, men som overvandt Alt med den Forsikring om Guds Naade, som han havde i Herrens Ord: „Min Naade er dig nok; thi min Kraft fuldkommes i Skrøbelighed" (2 Kor. 12, 7. 8. 9), og med det Haab, at han „i Intet skulde beskjæmmes, og at Herren vilde fri ham fra al ond Gjerning og frelse ham til sit himmelske Rige, hvor vi skulle bo i Freds Bolig og i megen Trygheds Bolig og i meget stille, rolige Stæder, — hvor Døden ikke skal være mere, ei heller Sorg, ei heller Skrig, ei heller Pine" (Filipp. 1, 20; 2 Tim. 4, 18; Esai. 32, 18; Aab. 21, 4). Tænk herpaa, du gudfrygtige Hjerte, og overvei, om det ikke er bedre for dig at forarbeide din Frelse med Frygt og Bævelse og at fare med Elias som i „Stormen op til Himmelen (2 Kong. 2, 11) end i Sikkerhed og Sorgløshed at forsømme Guds Naades Tid og med den rige Mand blive bortreven fra daglig Herlighed og Glæde til evig Kval og Pine. Den Angest, Frygt og Skræk, du her lider, er kun timelig og

tager en Ende med dit møisommelige Liv; derpaa følger evig Fred og Glæde; thi den Herre Jesus har ved sin Døds- og Helvedangest forløst os fra den evige Angest og Pine, efter sit Ord: „I Verden skulle I have Trængsel; men værer frimodige; jeg har overvundet Verden“ (Joh. 16, 33).

§ 30. Men maaske kunde du, min kjæreste Medchristen, indvende og sige: Jeg kan ikke finde mig i at mit Kors er saa ganske usædvanligt og forunderligt og tænker ofte med bedrøvet Hjerte paa hvorfor jeg fremfor mange Tusind Andre skal drages med et saadant modløst, bange og frygtsomt Hjerte. Jeg svarer: dersom vi skulde anstille en almindelig Ransagelse blandt os christelige Brødre og Søstre, hvem ved, om vi ikke vilde træffe paa Mange, hvis Kors var endnu forunderligere og langt tungere? Jeg har kjendt gudfrygtige Hjerter, som have klaget over at de ikke kunde faa en eneste trøstelig Tanke af Gud, — at de aldrig havde Andet end Skrækkebilleder og Djævlefjæs for sine Øine og i sit Sind, — at de ikke vidste, hvad Guds Godhed, Fred og Glæde, hvad Jesu Christi søde Naade og den Hellig Aands Trøst var, — at Himmelen aldrig viste dem et venligt Ansigt, men at de stedse maatte gaa som i tyk Taage og tilbringe sit Liv med Suk og Klage, og at de derhos havde et svagt og sygeligt Legeme, vare i yderlig Fattigdom og savnede næsten al Pleie; hvad mener du, min Medchristen, vilde du vel bytte med en af disse? Og hvor mange Andre er der ikke, som ligetil sin Død plages af Djævelen med rædsomme Tanker, med Frygt for evig Forstødelse fra Gud! Hvor mangeslags er ikke Guds Børns aandelige og legemlige Nød her paa Jorden! Visseligen, dersom du fik at vide, hvilke Kors der er de største, og Gud gav dig Magt til at vælge et andet istedetfor dit eget, saa vilde du sige: Min Fader jeg vil beholde det, jeg har; skjænk mig kun Taalmodighed og Trøst, og hjælp mig og alle mine Medchristne at vinde Seier! Velan da, min Broder (min Søster), tag det Kors paa dig, som din himmelske Fader har udseet og beskikket dig, og bær det efter din Jesus i Taalmodighed og med stille Hjerte; lad det være dig nok, at det er et helliget og velsignet Kors, som kommer fra en kjær Haand og ligesaavelsom de Helliges andre Trængsler maa tjene dig tilgode. Se, hvorledes har du lært at bede saa heftigt og ængsteligt? Hvor elendig og ringe er du ikke i dine egne Øine! Hvor godt har du ikke for at foragte Verdens Forfængelighed, Pragt og Herlighed! Hvor lidet gaar ikke dens Vellevnet, dens Ære, dens Rigdom, dens Stads dig til Hjerte! Hvor alvorlig kan du ikke „sige til Latter: du er gal, og til Glæde: hvorfor gjør du det?“ (Præd. 2, 2) Hvor bitter er ikke Verden dig, og hvor sød Himmelen! „Hvor stor Lyst har du ikke til at vandre herfra og være med Christo“! (Filipp. 1, 23) Med hvilke Taarestrømme kan du ikke synge og sukke:

Jeg ønsker at fraskilles:
Thi, Christe! kun hos Dig
Min Længsel ret kan stilles;
Kom snart at hente mig!

Hvad ere saadanne Dyder Andet end Roser, opvoxede af en Tornebusk? Hvad ere de Andet end søde Figener, udrundne af en bitter Stamme og besk Rod? Jeg taler med Flid i forblommede Ord; thi ligesom det har behaget Gud, at Blomsternes Dronning, Rosen, skulde fremspire af en Tornebusk, og at Figenerne skulde voxe paa et Træ, hvis Blade, Bark, Bast, Træ, Rod og Saft ere bitre, saaledes har det ogsaa behaget Ham at virke Aandens søde Frugter hos de Troende ved det bitre Kors.

§ 31. Du turde maaske endvidere sige: Ak, jeg er ikke saa gudfrygtig,

som man mener. I min Angest blander sig megen Utaalmodighed, lønlig Knurren, Gjenstridighed mod Guds Villie og andre Skrøbeligheder. Jeg svarer: Lad saa være; vort Hjerte er som et Kar, fyldt med grumset Vand, hvori vel Dyndet er sunket tilbunds, men atter stiger op, naar Vandet bevæges og rystes. Om end Job var noksaa gudfrygtig, kom den medfødte Synd dog ogsaa tilsyne hos ham, da han beleiredes haardt af store Trængsler; han fremfører ogsaa formastelig Tale og tror sig haardt behandlet, osv. Saadant tilregnes imidlertid for den Herres Jesu Skyld ikke Guds kjære Børn, efterdi vor Frelser med sin Dødsangest og blodige Sved har bødet for disse og alle deres Synder, — efter den hellige Apostels Lære: „Der er ingen Fordømmelse for dem, som ere i Christo Jesu, — som ikke vandre efter Kjødet, men efter Aanden“ (Rom. 8, 1).

§ 32. Du kan endvidere sige: Ak, jeg frygter for at min Angest og den Skræk, jeg lider, ikke er noget Kors fra min himmelske Fader, ikke nogen Tugtelse eller Prøvelse, men den hellige og retfærdige Guds Vrede og Straf; thi efter hvad der allerede ovenfor er anført, trues Gudsforagterne med at Herren vil give dem et bævende Hjerte og hentærede Øine og en vansmægtende Sjel (5 Mos. 28, 65. flg.). Ei heller kan jeg tænke mig, at jeg skulde kunne høre til Guds Udvalgtes, Helliges og Elskedes Tal, saasom den hellige Paulus siger om sig selv og andre Troende: „Gud har ikke givet os Frygtsomheds Aand, men Krafts og Kjærligheds og Sindigheds Aand“ (2 Tim. 1, 7), og Apostelen Johannes: „Frygt er ikke i Kjærligheden; men den fuldkomne Kjærlighed driver Frygten ud; thi Frygt bringer Pine; men hvo som frygter, er ikke fuldkommen i Kjærligheden“ (1 Joh. 4, 18), osv. For at svare herpaa, du gudelskende Hjerte, beder jeg dig lægge Mærke til at en Plage, en Ulykke kan hos et ugudeligt Menneske være den hellige og retfærdige Guds Straf, hos en Gudfrygtig derimod den naadige og kjærlige Faders Refselse. Til Exempel: Herren har netop paa det nysanførte Sted i Loven truet de Ugudelige med, at Han vil mage det saaledes, at de ingen Lykke skulle have, — at de skulde lide Vold og Uret, — at man skal røve, borttage med Magt og slagte deres Oxer, Asener og Faar, — at de skulle have Hjertesorg for sine Børns Skyld, — at de skulle slaaes med onde Bylder fra Fodsaalen til Issen og blive til en Forfærdelse, o. a. M. Men alt dette vederfaredes ogsaa Job, efter hvad vi vide af hans Levnetsbeskrivelse; hvo vil imidlertid sige, at det hos ham var en Straf fra Gud, da hele Beretningen vidner om, at det var en Troens Prøvelse og Renselse hos denne Mand, hvem Gud vilde fremstille til sin egen Ære, til Satans Beskjæmmelse og til et Forbillede for al Verden? Saaledes ere Fattigdom og Sygdom uden al Tvivl en Straf hos den Ugudelige, medens de derimod ikke vare Andet end en Tugtelse og Prøvelse til Guds Ære hos Lazarus, der laa fuld af Bylder udenfor den rige Mands Dør, og hvis Sjel er bleven henbaaren af Englene i Abrahams Skjød (Luk. 16, 20 flg.), ligesom ogsaa hos den anden Lazarus, Marias og Marthas Broder, den Herres Jesu Ven, om hvem hans Søstre lode sige Herren: „Se, den, du elsker, er syg“ (Joh. 11, 3 flg.). Saaledes forholder det sig nu ogsaa med din Trængsel, min Broder (min Søster). Formedelst de Aandens Frugter, der ved Guds Naade findes rigeligen hos dig, saasom den høie Pris, du sætter paa Guds Naade, din Kjærlighed til Gud og Hans Ord, din Sukken og Længsel efter Gud, dine alvorlige Taarebønner, din Flid for at tækkes Gud og gjøre Hans hellige Villie, dit Had til Synden, din Forsmaaelse af Verden, din Stunden efter

Himmelen osv., holder jeg mig overbevist om, at du lever og staar i Guds Naade og Jesu Christi Samfund; ligesom der nu efter Apostelens Udsagn ingen Fordømmelse er for saadanne Mennesker (Rom. 8, 1), saaledes er der heller Intet hos dem, som fortjener Navn af Guds Straf, hvilker fører Hans Unaade og Vrede med sig. Vil du derfor give den Angest og Forfærdelse, du lider, det rette Navn, saa kald den din himmelske Faders naadige Bestemmelse eller Tilskikkelse, en velment Tugtelse, en guddommelig Renselse og Prøvelse, der uomgjængeligen maa falde ud til Hans Ære og din Salighed.

§ 33. Hvad imidlertid det anførte Sprog af Paulus betræffer, saa er det af de foregaaende og efterfølgende Ord klart, at der her ved Frygt forstaaes dels Dorskhed, Søvnagtighed og Efterladenhed i Ens Christendom, — naar Nogen ikke opflammer den Guds Naadegave, som er i ham (1 Tim. 1, 6). — naar han kvier sig for Bønnen, for Ordets Betragtning og andre hellige Øvelser, som for et tungt og ubehageligt Arbeide, dels Modløshed og Uvillighed til at lide Noget for Jesu Navns Skyld (V. 8, 12), — naar Nogen i Gjenvordigheder og Farer, som møde ham i hans Christendom, lader Modet falde, viser sig forsagt og frygter for at ære sin Frelser ved en frimodig Bekjendelse (jfr. 1 Tim. 2, 1. 3); en saadan Aand siger nu Apostelen at Gud ikke har givet os; det er ikke Guds Aands Maade at virke efterladne, dorske, forsagte, men aarvaagne, flittige, ufortrødne Hjerter, som ei alene i den daglige Kamp med Djævelen, Verden og sit Kjød og Blod og i Opfyldelsen af sine christelige Pligter, men ogsaa under Forfølgelser, Farer og Anfegtelser ere frimodige til at lide Noget efter Guds Villie og nidkjære til at modsætte sig Modstanderne i Guds Kraft. Heraf sees, at dette Sprog ikke angaar dig, min Medchristen, og ikke handler om en saadan Frygt, som din er, aldenstund der hos dig ei alene findes en ivrig Flid i Gudfrygtighedens Øvelse og en hellig Aarvaagenhed til Bønnen og Andet, men der hellerikke er nogen Tvivl om at du, saafremt du efter Guds Tilskikkelse skulde lide Forfølgelse for Jesu Navns og den himmelske Sandheds Skyld, vilde vise dig trøstig og frimodig i Guds Kraft og Naade, — som man da har havt Exempler paa at gudfrygtige Christne, der ellers havde et modløst og frygtsomt Hjerte og hele sit Liv igjennem maatte plages med megen Angest og daglig Skrøbelighed, ei alene have vist sig uforfærdede og frimodige i farlige Sygdomme og Dødsnød, men ogsaa under blodige Forfølgelser, naar de skulde dø en voldsom Død for Christi Skyld, hvilke Exempler Tiden dog ikke tillader os her at anføre.

§ 34. Og med Hensyn til hvad der er anført af den hellige Johannes, saa skulle vi lægge Mærke til, at han ikke taler om en naturlig Frygt, som findes hos det ene Menneske i større, hos det andet i mindre Grad; langt mindre mener han den barnlige Frygt for Gud, som den Herres Jesu Elskere og Efterfølgere stedse og altid beholde og som er en Frugt af Troen, — som man ogsaa kan kalde en forsigtig Kjærlighed, der paa det Omhyggeligste stræber at undgaa Alt, hvad der er deres Elskede imod. Ei heller kan han tale om en Frygt og ængstelig Forfærdelse som den, der findes hos dig, du gudelskende Sjel, og som Gud i et faderligt Øiemed tilskikker sine Egne som et Kors til Revselse og Prøvelse, efterdi det forhen er bevist, at en saadan ogsaa findes hos mange Guds Venner og Børn, hvorimod han mener den Trældomsfrygt, der opstaar af en ond Samvittighed og et vantroende Hjerte og som er blandet med Fiendskab imod Gud, der har besluttet at fordømme Verden paa den yderste Dag og straffe

den med evig Helvedpine. At denne Forklaring er paalidelig, kan ogsaa her sees af det Foregaaende og Efterfølgende, efterdi Apostelen først siger: „Deri er Kjærligheden bleven fuldkommen hos os, at vi have Frimodighed paa Dommens Dag, fordi, ligesom Han er, saa ere og vi i denne Verden.“ (1 Joh. 4, 17), og siden: „Vi elske Ham, fordi han elskede os først“ (V. 19), hvoraf fremgaar, at Apostelen taler om en Frygt, som ingen Frimodighed har til at gaa Dommens Dag imøde, men enten af Uvidenhed og Vantro eller formedelst en ond Samvittighed og Gru for den velfortjente, retmæssige Fordømmelse forventer den med Angest og Pine, — om en Frygt, som aldrig fandtes hos den Herre Jesus, da Han vandrede her paa Jorden, — om en Frygt, som ikke kan bestaa med Kjærligheden. Nu er din Frygt ikke en saadan, min Medchristen, efterdi du ikke frygter for Guds Dom med et hemmeligt Had mod Ham og formedelst en ond Samvittighed, men længes inderligen efter den Herres Jesu Tilkommelse og efter en salig Afsked fra denne Verden; din Frygt er en saadan, som den Herre Jesus selv følte i sit Kjøds Dage, efter hvad vi forhen have sagt; saa forbliver du ogsaa, uanseet din Frygt og Angest, brændende og varagtig i Kjærligheden til Gud, efterdi jeg holder mig forvisset om, at du før vil lide Alt, ja selv Døden end krænke og bedrøve din Gud med forsætlige Synder, og efterdi han derhos hos dig bliver var en stadig Ihukommelse af Gud, en stadig Sukken og Længsel efter Ham og Hans Naade og efter Hans Hjælp: desaarsag behøver du ikke at gjøre dig nogen videre Bekymring over dette den hellige Apostels Udsagn.

§ 35. Sluttelig kunde du maaske sige: Er der da intet Raad, og er der ingen Midler til enten ganske at afvende dette mit Kors eller idetmindste lindre det og gjøre det taaleligere? Jeg svarer: Det er vist, at alt Kors har sin af Gud bestemte Tid for hvor længe det skal vare, som vi allerede ovenfor paa sit Sted have vist. Da nu den alvise og algode Gud ved Bestemmelsen af denne Tid har seet paa sin Ære og vort Bedste, saa sømmer det sig ikke for os at besvære os over Ham i saa Maade eller at opsætte os mod Hans Forgodtbefindende. Det første Middel til enten at afvende eller at lette den her omhandlede ligesom alle andre Trængsler er da altsaa en stille Taalmodighed og fuldkommen Hengivelse i Lydighed mod Guds Villie, og at du erklærer og fast beslutter at ville finde dig i Guds hellige Raad over dig, hvor forunderligt og for Kjødet ufordrageligt det end mon være, i den fulde Forvisning, at Han ikke kan mene det ilde. Dersom du, min Medchristen, vil vise dig fra den rette Side, saa maa du ikke blot bære dit Kors, men ogsaa bære det taalmodigt, villigen og gladeligen; du maa ikke blot lide, men ogsaa elske din Trængsel og finde Velbehag deri. Skulde du derfor end med Paulus dø dagligen (1 Kor. 15, 31), det er: hver Dag overfaldes saaledes af Dødsfrygt, Skræk og Angest, at du faldt i den ene Afmagt efter den anden og hvert Øieblik formedelst stor Mathed og Svaghed maatte befrygte Døden, saa burde du dog overvinde Alt ved Tanken om Guds søde Villie og skatte dig lykkelig ved dagligen som et helligt Offer at kunne dø til Hans Ære. Men efterdi din Fader ikke dagligen, men kun af og til hjemsøger dig med en saadan Død og derimellem indgyder dit Hjerte mangen sød Trøst, vederkvæger, styrker og levendegjør dig, saa har du saa meget mindre Grund til at finde Mishag i Hans hellige Raadslutning.

§ 36. Om vi kunde dø tusind og atter tusind Gange for vor Guds Ære og den Herres Jesu Navn, saa var det jo billigt, at vi af ren Kjærlighed og

skyldig Taknemmelighed gladeligen gjorde det; skulde du da, du gudelskende Hjerte, værge dig ved undertiden efter din trofaste og kjære Guds Forgodtbefindende at lide dødelig Angest, Frygt og Skræk, hvori Han dog styrker og opretholder dig med sin skjulte Kraft? Jeg holder for at jo snarere og fuldkomnere du i dybeste Hengivelse beslutter dig til en saadan hellig Opofrelse, desto mere Trøst vil du faa i dit Kors, og des før vil du blive fuldkommen befriet derfra; thi Guds Hensigt med at paalægge os saadant Kors er blandt Andet ogsaa, at vi skulle afdø fra os selv og leve for Ham alene; jo før Han nu bringer det dertil med dig, desto før vil Han ogsaa løse og befri dig fra din Byrde. Jeg skulde letteligen kunne finde Exempler paa at i stor aandelig eller legemlig Nød, især hos Sjele, som Gud vilde lutre fremfor Andre og fremstille til et Forbillede for Mange, har ingen Bøn, ingen Trøst, ingen Sang, ingen Læsning, ingen Graad, ingen Ængstelse, ingen Løben hjulpet, førend de ere blevne aldeles stille og ligesom med uddød Hjerte og Mund have sagt: Ecce morior, Domine; ecce pereo, sicut voluisti, et tamen eris Deus meus et omnia: se, Herre, jeg dør, — jeg hengiver mig villigen i Døden, efter din hellige Villie; men alligevel bliver Du min Gud og mit Alt, selv om Du slog mig med en tusindfold Død. Herhen hører ogsaa Afdøelsen fra Verden, saa at man siger af Hjertet med Apostelen: „Det være langt fra mig at rose mig (glæde mig, forlyste mig, finde Tilfredsstillelse) uden af (over, ved, i) vor Herres Jesu Kors, formedelst hvem Verden er mig korsfæstet og jeg Verden“ (Gal. 6, 14). De Troende ere formedelst den Synd, der endnu bor i dem, og især deleshed formedelst sin Kjærlighed til Verden og dens Forfængelighed ligesom de syge Børn; jo heftigere Sygdommen er, og jo længere den holder ved, desto længere vedvare ogsaa de beske Drikke og de modbydelige Lægemidler. Jo før du altsaa, min Medchristen, kan slaa dig fra Verden og agte dens Pragt, Vellyst og Herlighed for et Intet, ja for et Kors, ja, jo før du kan vise dig saa ivrig, ydmyg og andægtig i din Christendom, at ogsaa du bliver et Kors og en Korsfæstet, det er: en Spot, en Daare, en Forskrækkelse for Verden, desto før vil din Gud glæde dig med sin søde Naade og trøstefulde Hjælp.

§ 37. Dernæst vil det ogsaa være meget tjenligt, du gudelskende Sjel, at du stadigt paakalder Gud med ivrige og alvorlige Bønner og oftere siger med din Frelser: „Min Fader, er det muligt, da gaa denne Kalk fra mig? dog ikke, som jeg vil, men som Du vil“ (Matth. 26, 39.) Det er bekjendt, at den hellige David ofte omtaler sin Angest, men næsten overalt tillige taler om sine Bønner og Raab til Gud, — som naar han siger: „I min Trængsel paakaldte jeg Herren, og til min Gud raabte jeg. Vær ikke langt borte fra mig, min Gud; thi Trængselen er nær. Mit Hjertes Angester ere store; af mine Trængsler udførte Du mig. Jeg vilde komme Gud ihu, men maatte jamre; jeg vilde eftertænke; men da forsmægtede min Aand. Ud af Trængselen kaldte jeg paa Herren; Herren svarede og førte mig i det Frie“ (Ps. 18, 7! 22, 12; 25, 27; 77, 4; 118, 5.) Saa have vi ogsaa et Exempel for os i den hellige Paulus, som formedelst de haarde aandelige og legemlige Anfegtelser, han maatte lide af Satansengelen, tre Gange (det er enten: oftere, eller kan ogsaa hænde, at han paa tre forskjellige dertil bestemte Bede- og Fastedage tog nogle i Bønnen ivrige Medchristne tilhjælp, som i Forening med ham paakalde Gud indstændigt) bad Herren, og om han end af vigtige Aarsager ikke kunde erholde, hvad han saa inderligt bad om, fik han dog en Forsikring

om Hans Naade og kraftige Bistand idet Han sagde til ham: „Min Naade er dig nok; thi min Kraft fuldkommes i Skrøbelighed" (2 Kor. 12, 7. 8. 9.) Følg saadanne Exempler, min Medchristen, og paakald din Gud, ikke blot med uafladelige Sukke (der ere som en stadig Banken paa Himmeldøren,) ei heller blot i dine sædvanlige daglige Bønner, men ogsaa paa de anordnede Faste- og Bededage eller i dertil bestemte Bedetimer. Efterdi vi derhos have den Forjættelse af vor Frelser: „Dersom To af Eder blive enige paa Jorden, om hvad for en Sag det er at de ville bede, da skal det vederfares dem af min Fader, som er i Himlene" (Matth. 18, 19,) saa raader jeg dig til at du ser dig om efter andægtige og i Bønnen ivrige Medchristne og ved Fremstillingen af dit tunge Kors formaar dem eller lader dem formaa til at føie sine Bønner til dine. Det er just ikke nødvendigt, at de Alle kjende dig eller din Nød; det er nok, at de bede endrægtigt for en dybtbedrøvet Sjel, der har et tungt Kors; kunde man ogsaa forene sig, saa at det skede paa en og samme Tid, saa vilde maaske den forenede Kraft af saadanne Forbønner trænge desto snarere gjennem Skyerne; dog skader det hellerikke, om det sker til forskjellige Tider, naar kun Troes- og Kjærligheds-Andagten er forenet. Ogsaa Almisser (kun at man ikke i katholsk Forstand gjøre dem til en fortjenstlig Gjerning) udrette Meget i saadan Nød, naar de gives til udvalgte, gudfrygtige trængende Christne, med den Begjæring, at de ville hjerteligen anraabe den barmhjertige Gud for et bedrøvet Hjerte og dets Nød; thi skulde end Intet paa denne Maade erholdes, og den Sten, der tynger paa dit Hjerte, ikke blive ganske afløftet, saa vil det dog sikkert erholde større Forvisning om Guds Naade, kraftigere Trøst, større Taalmodighed og Hengivelse i Guds Villie. Hvad ogsaa et Løfte om hellige Ting til Guds Ære og Næstens Tjeneste som ogsaa til Ens egen taknemmelige Paamindelse gjælder og formaar hos den eiegode og barmhjertige Gud i saadan og anden Nød, det lære vi af de Exempler herpaa, som den hellige Skrift og Erfaringen frembyde. Ligesom derhos en oftere gjentagen Brug af Herrens høiværdige Kjærligheds-maaltid i andre aandelige Anfegtelser og store Trængsler er saare velsignelsesrig, saaledes vil den udentvivl ogsaa i dette Tilfælde skjænke dig, min Medchristen, megen Trøst og saare stor Kraft. Vilde du saa endelig i dit Bedekammer eller paa et andet bekvemt Sted opstille og oftere betragte Billedet af den Herre Jesus, saaledes som Han ligger paa sine Knæer og sit Ansigt i Gethsemane og af Angest sveder blodig Sved, saa skulde forhaabentlig hellerikke dette undlade at give din Sjel en trøstefuld Paamindelse.

§ 38. Men jeg henvender mig nu til et andet bedrøvet Hjerte, som klager og siger: Ak, jeg arme Barn! jeg har Gud bedre mig, ingen sund Time, men maa bestandig skrante og slæbe paa et sygt Legeme, osv. At der hellerikke i saa Maade vederfares en troende Sjel Noget uden Guds hellige Raad og gode naadige Villie, derom tillader Hans Ord os ikke at tvivle, idet det siger, at Han slaar og saarer (gjennemborer, sønderriver), men ogsaa læger og forbinder sine Egne (Ps. 69, 27; Hos. 6, 1), — „at Han døder og gjør levende" (1 Sam. 2, 6), — at alle vore Dage (og hvad Godt og Ondt der i dem skal møde os) „ere opskrevne i Hans Bog" (Ps. 139, 16,) — at der ikke falder et Haar af vort Hoved uden Hans Villie (Luk. 21, 18), osv., og ligesom vi forhen have vist, at Gud udruster Mennesket med Sjelens Gaver efter sit Velbehag, saaledes forholder Han sig ogsaa paa samme Maade med Legemets Gaver; den Ene giver og lader Han i mange Aar beholde et sundt og

stærkt Legeme, saa at han ikke ved af nogen Sygdom, en Anden derimod et skrantent og svageligt Legeme, som stedse „spotter Lægen“ (Sir. 10, 11). Han forskaaner hellerikke i denne Henseende sine Kjære og Venner, efter hvad den hellige Skrifts Exempler og Erfaringen bevidne. At David en eller flere Gange maa have været meget syg, kan man tydeligen slutte sig til af adskillige af hans Psalmer. Den gudfrygtige og for sin Gud nidkjære Kong Ezekias blev dødssyg, som Nogle antagede, af en pestagtig Syge, efterdi han havde en Byld (2 Kong. 20, 1. 7). Om Lazarus lode hans Søstre ved et Bud melde Herren: „Herre, se, den, Du elsker, er syg“ (Joh. 11, 3). Epafroditus, som Paulus kalder sin Medarbeider og Medstrider, blev dødssyg, idet han gik Apostelen tilhaande og tjente ham (Filipp. 2, 25. 27. 30). Timotheus, hvem den samme Apostel elskede saa inderligt formedelst hans oprigtige Sind i Christo, havde en svag Mave og var ofte syg (Filipp. 2, 19—22; 1 Tim. 5, 25). Maatte det behage os at se os noget om, saa ville vi hellerikke mangle Exempler fra vor Tid paa Guds Børn, hvis gudfrygtige og dyrebare Sjele bo i en brøstfældig og elendig Hytte, saa at de maa sige med den hellige Paulus: „Vi have denne Skat (Kundskaben om Gud og Samfundet med den Herre Jesus Christus) i (skjøre og skrøbelige) Lerkar, saa at den overvættes Kraft maa være Guds og ikke af os“ (2 Kor. 4, 7). Denne Elendighed er imidlertid desto større og mægtigere, jo større Følge den har med sig, saasom naar et sygeligt Legeme beherskes af en tungsindig og sørgmodig Sjel, — naar et Menneske er i den Stilling, at det ikke har Andet at leve af end sine Hænders Arbeide, og en god Helbred saaledes er saa meget vigtigere for det, — naar man ingen Pleie har, og Ens Venner og Paarørende blive trætte og utaalmodige over Sygdommens Langvarighed, — naar man har en ugudelig og ufornuftig Ægtefælle, som formedelst sit fiendske Sindelag ikke kan eller vil tale et venligt og trøsteligt Ord til En, — naar man har lidt Meget af mange Læger og derover tilsat al sin Formue, og man saa langtfra har sporet nogen Bedring, at det tvertimod er blevet alt værre med En (Mark. 5, 26), — naar man ikke kan røgte sit Embede og forrette sine Kaldspligter, — naar man ikke kan føre Opsyn med sine Egne, ikke opdrage og forsørge dem osv.

§ 39. Nu, den alvise, hellige og naadige Gud har sine Aarsager, hvorfor Han hellerikke forskaaner de Troende for haarde og langvarige Sygdomme. For det Første maa disse tjene til at fremme Hans Ære, saaledes som vor Frelser siger om Lazarus's Sygdom, „at den ikke er til Døden, men for Guds Ære, at Guds Søn skal æres ved den“ (Joh. 11, 4). Han lader mangengang sine Venner komme lige i Døden og fører dem uventet ud igjen, for at det skal blive vitterligt, at de med Sandhed rose sig af „at Gud er dem en Gud til idelig Frelse, og at hos den Herre Herre ere Udgange fra Døden“ (Ps. 68, 21). En anden Aarsag er den, at de Troende ikke er blot og bar Aand, men tillige Kjød, efterdi Synden endnu bor i dem, og efterdi de endnu leve i Verden blandt mangfoldige Synder og allehaande Forargelser og derved undertiden forledes til at gjøre sig delagtige i Verdens Synder; de blive stundom lunkne og koldsindige i sin Christendom; de vandre ikke altid varsomt og helligt; de forelske sig i det Forkrænkelige og ønske at tækkes Verden; de ere ikke altid nidkjære nok for sin Guds Ære og gjøre ikke af alle Kræfter Ugudeligheden Modstand; de sætte høiere Pris paa dette forgjængelige og dødelige Liv end de burde og glemme over den timelige Lyksalighed den him=

melske og evige Herlighed; derfor maa Sygdommene være Guds Ris og Sendebud, hvormed Han tugter, vækker og paaminder dem; den himmelske Fader bruger Legemets Sygdomme til Lægedom for sine Børns Sjele; der er to modsatte og stridende Partier hos dem; „thi Kjødet begjærer imod Aanden, men Aanden imod Kjødet; men disse ere hinanden modsatte, saa at de (Guds Børn) ikke kunne gjøre, hvad de ville“ (Gal. 5, 17); men ved Sygdom svækkes Kjødet, saa, at Aanden ikke kan betragte den anderledes end som en naadig Hjælp fra Himmelen, der er sendt den, for at den des snarere kan overvinde sin Fiende og tvinge den til Lydighed under Christum; thi Legemets Ve er Sjelens Vel; naar Kjødet stønner, sukker og vaander sig, saa synger, jubler og triumferer Sjelen.

§ 40. Den hellige Paulus siger: „De, som hører Christo til, have korsfæstet Kjødet tilligemed Lysterne og Begjæringerne“ (Gal. 5, 24). Denne Korsfæstelse falder nu ofte vanskelig selv for de Gjenfødte, hvilke ere altfor barmhjertige mod sit Kjød og ligne de uforstandige Forældre, der forkjæle og fordærve sine uskikkelige Børn og skaane dem for Riset; de bruge ikke altid det Alvor og den Iver i den daglige Øvelse til Omvendelse og Gudfrygtighed, som de burde; saa kommer da den naadige og alvise Fader i Himmelen og hjælper til at bringe det syndige Kjød paa Korset, hvortil blandt andre Midler Sygdommene ere saare tjenlige. Derfor sagde en gudfrygtig Syg engang: „Jeg er korsfæstet med Christo; alligevel lever jeg; dog ikke jeg mere; men Christus lever i mig“ (Gal. 2, 20). Da man spurgte ham, hvorledes han forstod dette, svarede han: Min Sotteseng er Korset; Matheden og Sjeleangesten, de ubehagelige, beske og modbydelige Lægemidler, Væmmelsen ved al Mad, de søvnløse Nætter og Mangelen paa Hvile ere de fire Nagler, hvormed jeg er fastnaglet; den Hovedpine, jeg føler, er min Tornekrone; saa har jeg ogsaa min store Tørst, ligesom min Jesus paa Korset; mine Sukke, min Længsel, mine Bønner til Gud og efter Gud ere mine Angestskrig; ei heller fattes det mig paa Fiender, som staa omkring mit Kors og bespotte og forhaane mig, efterdi Helvedaanderne ofte sige til mig: Han forlod sig paa Gud. Er du Guds Søn, da stig ned af Korset. Tvi dig, du, som nedbryder Templet og bygger det i tre Dage! (hvor deiligt formaar du nu ikke at udføre dine Planer mod Verdens Hykleri og Ondskab! hvor prægtigt er du nu ikke istand til at fuldkomme Herrens Gjerning! osv. — (Matth. 27, 40 flg.; Mark. 15, 29). Om min Seng staa derhos min Moder, mine Brødre og Venner (min Kone, mine Børn og andre Frænder), som med mange hede Taarer betragte og begræde min Elendighed, saa at jeg maa søge at indgyde dem Trøst. Jeg takker min Gud for at jeg nu er min korsfæstede Jesus saa lig som maaske aldrig tilforn.

§ 41. Da man ved en Andens Sygeseng talte om Kirken og Menighedens Forsamling, og en af de Tilstedeværende ytrede den Formening, at hans Sygdom var ham saa meget byrdefuldere, som den afholdt ham fra at overvære den offentlige Gudstjeneste, svarede han: Jeg bekjender, at mit Hjerte ofte er tilmode som Davids, da han maatte vanke som en Flygtning omkring i Ørken og „ihukom, hvorledes han drog frem i Mængden, vandrede med den til Guds Hus med Fryderaab og Lovsangs Røst iblandt den festlige Skare“ (Ps. 42, 5); dog, efterdi det har behaget min Gud at holde og, som man siger, arrestere mig i mit Hus, saa er jeg tilfreds med at ogsaa mit Sovekammer er en Kirke og min Gud helliget, og at jeg deri har og finder Alt, hvad der hører til en Kirke.

Her er Døbefonten og staar mig her for Øine, efterdi jeg tit og ofte ihukommer og trøster mig ved min Daabspagt og takker min Gud, fordi den hellige Daabs Betydning nu mere end nogensinde opfyldes paa mig, idet den gamle Adam ved en daglig Anger og Omvendelse saavelsom ved denne Sygdom druknes og døer hos mig med alle Synder og onde Begjæringer, og et nyt Menneske, der skal leve (timeligen og evigt) i Retfærdighed og Oprigtighed for Gud, dagligen fremkommer og opstaar hos mig. Jeg har ogsaa her Prædikestolen, efterdi Guds Aand taler til mig i mit Hjerte og giver mig Vidnesbyrd om min Barneret hos Gud, saa og minder mig om Alt, hvad jeg forhen har hørt og læst, og med trøstefuld Tilegnelse forklarer mig Skriftens Kraft- og Trøstesprog, i hvilken Hensigt jeg da ogsaa lader Skriften og andre gudelige Bøger forelæse for mig. Ogsaa Alteret er her, efterdi jeg stadigt ihukommer Jesum Christum, den Korsfæstede, der har elsket mig og givet sig selv hen for mig, og dagligen i Troen annammer Hans hellige Legeme og kostbare Blod. Ei heller mangler jeg Skriftestolen, efterdi jeg, paamindet af min vedholdende Legemssvaghed, omhyggeligt undersøger min Samvittighed, prøver mig selv, bekjender og skrifter mine Synder for min Gud, beder i Jesu Christi Navn om Naade og Tilgivelse og ifølge Hans Forjættelse visseligen ogsaa erholder den. Jeg har tillige en herlig Forsamling omkring mig, saasom jeg troer og ved, at Gud Fader, Søn og Hellig Aand er hos mig i Følge med mange Engle, — at Han i Naade annammer og bønhører mine Bønner og Sukke og ikke foragter mit arme, matte og bedrøvede Hjertes Begjæringer, og sker det end ikke altid saa høilydt i dette Kammer som i Kirken hos den forsamlede Menighed, saa ved jeg dog, at mine lønlige Sukke, som jeg opsender til Gud, ere et stærkt Raab og en herlig Lovsang i Hans Øren. Denne min Huskirke har derhos for mit Vedkommende et Fortrin for de andre, store og offentlige; thi jeg maa tilstaa, at min Andagt aldrig i mine Sundheds-Dage og i den offentlige Forsamling har været saa stor og vedholdende, som den ved Guds Naade nu er. Derfor har jeg al Grund til ogsaa om dette mit Kammer at sige med Jakob: „Sandelig, Herren er paa dette Sted, og jeg vidste det ikke (jeg kunde fra først af ikke tro det). Hvor forfærdelig er ikke dette Sted! dette er ikke Andet end Guds Hus, og dette er Himmelens Port" (1 Mos. 28, 16. 17).

§ 42. Se nu her, min Medchristen, at en af de gamle Kirkelærere med fuld Føie har kaldet Sygdommene Officina virtutum, alle Dyders Skole og Værksted, og lær at indse din Guds hellige Raad, Miskundhed og faderlige, kjærlige Hensigter, som Han har skjult under saadanne Smerter. Sygdommene ere vel en besk Drik, men som er blandet med megen Guds Kjærlighed og Styrke til vor Sjels Frelse. De nedtrykke vel Legemet, og gjøre det mat og kraftesløst; men de opløfte Sjelen og gjøre den stærk i Herren og i Hans Vældes Kraft. Tanken herom maa jo kunne skjænke os stor Trøst og gjøre os villige til at ydmyge os under Hans vældige Haand og gjerne drikke den Kalk, vor himmelske Fader har givet os. Lader os villigen udholde den Ild, som angriber Hjertets Ager og fortærer og bortbrænder Krattet og Ukrudtet lige til Roden; lader os være som en omflyttet Plante, hvorpaa alle de yderste Blade ere visnede, naar kun Hjertebladet forbliver grønt og friskt, saa at man kan sige om os: Døde til Livet, eller: døde, men dog ikke uddøde. En gudfrygtig Eneboer, sagde, at Sygdommene vare for Legemet, hvad Vaskerkonens Sæbe er for Linnedet; hvo vilde nu ikke gjerne lade sig vaske af Guds

Haand med en skarp Lud og Sæbe (med en langvarig og smertefuld Sygdom), for at blive ren, aldenstund man ogsaa her godt kan bruge de Ord af vor Frelser, som Han sagde til Peter, da denne vægrede sig for at lade sine Fødder vaske af Ham. „Dersom jeg ikke toer dig, har du ingen Del med mig"; Apostelen kunde i Begyndelsen ikke forstaa, hvad Tvætningen skulde betyde; men da han hørte af Herren, hvor magtpaaliggende den var for ham, sagde han: „Herre, ikke mine Fødder alene, men ogsaa Hænderne og Hovedet!" (Joh. 13, 8 flg.) Saaledes ere ogsaa vi; fordi vor forblindede Fornuft ikke kan begribe, hvad der ligger bag vor Guds skarpe Lud og hede Tvæt, vil den ikke gjerne underkaste sig denne og er lig Børnene, som Moderen med Tvang maa bringe dertil. Men efterdi vi nu vide, hvad Gud dermed har til Hensigt, saa lader os sige: Herre, to, som Du vil; her ere ei alene Fødderne, men ogsaa Hænderne, Hovedet og Hjertet, osv.

§ 43. Men der er endnu andre Ting, som den hellige Skrift frembyder os til de gudfrygtige Syges Trøst og som vi hellerikke maa forbigaa. Kong David siger om et gudfrygtigt og godgjørende Menneske, der tager sig troligen af de Fattige, „at Herren vil understøtte ham paa Sygesengen" (Ps. 41, 4). Meningen heraf er, at Herren selv vil styrke og opretholde et gudfrygtigt Menneske i hans Sygdom ved indvortes og udvortes Trøst; Han vil velsigne hans Lægemidler, saa at de gjøre god Virkning og bringe ham ny Kraft; Han vil forskaffe ham Husvalelse og Vederkvægelse og opvække gudfrygtige Hjerter, som tage sig kjærligen af ham og trøste og opmuntre ham; Han vil give ham Taalmodighed og Kraft til at overvinde alle Smerter og al Angest, som Sygdommen fører med sig. Profeten tilføier imidlertid Noget, som er endnu mærkeligere, nemlig: „hele hans Leie forvandler Du, o Gud, i hans Sygdom"; det vil sige: Gud tager sig selv hjerteligen af de gudfrygtige Syge, pleier og opvarter dem; Hans Miskundhed er for dem, hvad en Moder er for sit syge Barn, eller hvad en duelig, forstandig, tro og utrættelig Sygevogterske er for et sygt Menneske, der er betroet til hendes Opsigt og Pleie, idet hun ei alene vederkvæger ham med allehaande oplivende og forfriskende Midler, byder ham snart dette, snart hint til hans Styrkelse, understøtter hans matte Hoved og lader det hvile ved hendes Bryst og i hendes Arme, men ogsaa ofte reder hans Seng, ryster den vel op, lægger Dyner og Puder tilrette, saa at han kan ligge ret blødt og hvile og tillige derved finde Lettelse og Vederkvægelse. Se, min Medchristen, hvor yndigt Guds Aand kan fremstille Hans Kjærlighed og Trofasthed mod Hans Egne! O, hvilken naadig, kjærlig og miskundelig Gud, der tager sig saa troligen af de dødelige Mennesker og af hvem vi kunne vente os alt Godt! Han bliver og vil være vor Skat, naar vi blive fattige, vor Ære, naar man forhaaner os, vor Tilflugt og Beskjærmelse, naar man forfølger os, vor Glæde og Trøst, naar man bedrøver os, vor Fader og Moder, naar Fader og Moder forlade os, vor Tilsynsmand og Veileder, naar vi er friske, vor Læge, Sygevogter, Opvarter, vor Husvalelse og Vederkvægelse, naar vi blive syge, vort Liv, naar vi dø. Tag dig dette til Hjerte, min Medchristen, og tænk paa at den algode Gud ogsaa har taget dig under sit Tilsyn, sin Pleie og Forsorg, om du end er syg og elendig, og at Han giver mere Agt paa dig end paa en Anden, som er frisk, ligesom en Moder gjør sig mere Umag med et sygt end med et sundt Barn; Han vil i Gjerningen opfylde imod dig, hvad Han her i sit Ord har lovet. Der skal ikke fattes dig paa Trøst, Husvalelse og Kraft, selv om de

fornuftløse Dyr skulde komme og tjene dig, ligesom Hundene slikkede Lazarus's Saar (Luk. 16, 21).

§ 44. Om den Herre Jesus have vi den trøstelige Efterretning, at Han i sit Kjøds Dage tog sig, som af alle andre Bedrøvede og Elendige, saaledes navnligen ogsaa af de Syge. Hos Profeten siges om Ham, „at Han har forsøgt Sygdom" (Esai. 53, 3). Den Herre Jesus har selv paa sit allerhelligste Legeme erfaret mange Smerter, megen Angest og Mathed, som den hellige Skrift tillægger det almindelige Navn Skrøbeligheder og Sygdomme, og ved meget godt, hvorledes syge, kraftesløse og elendige Mennesker er tilmode, saa at Han følgelig desto lettere kan forbarme sig over dem og have Medlidenhed med dem. De hellige Evangelister have optegnet mange Exempler paa hvorledes den Herre Jesus omgikkes med de Syge, talte trøsteligt til dem og glædede dem med forønsket Hjælp og Sundhed, og vi ville nu betragte et og andet af disse til vor Trøst. Den hellige Johannes fortæller om et Menneske, som havde ligget syg ved Bethesda Dam i otte og tredive Aar, og siger: „Da Jesus saa ham ligge der og vidste, at han allerede havde ligget i lang Tid, sagde Han til ham: vil du vorde sund? Den Syge svarede Ham: Herre, jeg har ikke et Menneske, der kan kaste mig i Dammen, naar Vandet bliver bevæget; men naar jeg kommer, nedstiger en Anden foran mig. Jesus sagde til ham: staa op, tag din Seng og gak", hvilket ogsaa skede (Joh. 5, 5 flg.). I denne Beretning er der flere Ting, som ere tjenlige for vort Forehavende, saasom, at den Herre Jesus, før Han begav sig til Staden Jerusalem, besøgte Sygehuset ved Bethesda Dam, under hvis fem Hvælvinger eller Buegange der laa en stor Mængde af Syge, Blinde, Halte, Visne, — for at tilkjendegive, at efterdi Verden for Syndens Skyld er bleven som et stort Lazareth og Sygehus, vil Han ikke holde sig for god til som en himmelsk Læge at være midt iblandt de Elendige og Syge og fremstille sig til deres Trøst og Frelse. Dernæst vendte Han især deleshed sit forbarmende Hjerte og sine kjærlige Øine til en Syg, som havde baaret sin Byrde i saare mange Aar, og fremfor de øvrige var elendig, trøstesløs og forladt, som han selv siger sukkende: „Herre, jeg har ikke et Menneske." Denne tiltaler Han venligt og gjør ham uventet sund, saa at han kan tage sin Seng op og gaa. Se, min Medchristen, din Frelser er alle Syges Opsynsmand og Læge; Han ved ei alene, hvor de ligge i Mængde sammen i Hospitalerne og Fattighusene, men ogsaa hvor En sukker i sin Elendighed hist eller her, i dette eller hint Hus, i denne eller hin Hytte eller Kjælder; Han ved, hvor stor Nøden er, — hvor længe den har varet, — hvilken Pleie og Opvartning En har, eller om han ingen har; Han hjælper da ogsaa mangengang uformodentligen; Han træder frem, naar alle Mennesker ere gaaede bort; Han skaffer Raad, naar Ingen mere ved noget Raad, osv. Overvei dette vel i dit Hjerte, og vær vis paa, at Han giver Agt paa dig, — at Han kjender alle Omstændigheder ved din Sygdom, — at Han tæller alle dine Sukke, Klager og Taarer og aldrig vil forlade dig, om end alle Mennesker forlode dig. Efter lang Taalmodighed kom Hjælpen ogsaa til dette elendige, forladte Menneske, men fra en Kant, hvorfra han ikke ventede den; saaledes vil den ogsaa, naar Herrens Time slaar, komme til dig, maaske ad ubekjendte Veie og ved Midler, hvorpaa hverken du eller nogen Anden kunde tænke.

§ 45. Vi ville endnu forklare en anden Beretning, hvori vor Frelsers Hjertelag mod de Syge afbildes os. Da Han fra sin Reise var kommen tilbage til sit Hus i Kapernaum (hvilket

Han sandsynligvis havde leiet der eller som maaske var indrømmet Ham af et eller andet gudfrygtigt Hjerte), førte de en Værkbruden til Ham, som laa paa en Seng; de bragte ham ikke til Ham gjennem Døren, hvorigjennem de for Menneskemængdens Skyld ikke kunde komme hen til Ham, men gjennem Taget, som de opbrøde, og firede ham saaledes ned og lagde ham for Hans Fødder. Man læser ikke, at Herren besværede sig over denne Fremgangsmaade og irettesatte dem for at de vare saa dristige og vovede at oprive Taget paa Hans Hus. Vis hæc Deo grata est: saadan Vold er Herren velbehagelig, siger Tertullian om de Troendes forenede heftige Bønner; Han ser gjerne, at de Elendige, Syge, Bedrøvede med en vældig Tro, med alvorlige Bønner, med uafladelige Sukke trænge ind til Ham, bryde gjennem alle Hindringer, vise sig ret dristige og ikke give sig, forinden de komme frem til Ham. Saaledes laa nu det syge Menneske for Herrens Fødder; Evangelisterne sige ikke, at han talte et Ord og anmodede Herren om Hjælp; maaske var ogsaa hans Tunge lam, ligesom hans øvrige Lemmer, eller hans Mathed og Angest var saa stor, at han ikke kunde tale; dog er der ingen Tvivl om at han har seet paa Herren med bønlige og grædende Øine og anraabt Ham med sit Hjertes Sukke; dette Sprog forstod Herren strax og svarede ham: „Søn, vær frimodig! dine Synder ere dig forladte." Læg Mærke til, du gudelskende Sjel, at den søde Frelser ikke forlanger nogen vidtløftig mundtlig Bøn og omstændelig, rørende Fortælling af de Syge om deres Nød; det er allerede nok for at bevæge Ham til Medlidenhed og Forbarmelse, at de ligge foran Ham paa sit elendige Leie, — at de se vemodigt paa Ham og sukke i Løndom til Ham af sit udmattede Hjerte. Han siger selv om den gudfrygtige Samaritan og det saarede Menneske: „Da han saa ham (ligge halvdød, svømmende i sit Blod), ynkedes han inderligen" (Luk. 10, 33), — udentvivl for at lære os, at det er tilstrækkeligt til at bevæge Hans Hjerte til Medynk med de Nødlidende, at Han blot ser dem. Men naar og hvor ser Han ikke sine Egne i deres Angest og Nød? Hvilket Mørke er saa tykt, at det skulde forhindre Ham fra at se dem? Sæt altsaa, du christelige Hjerte, at det ogsaa var kommet dertil med dig, at du i en haard Sygdom formedelst stor Mathed og Sjeleangest ikke kunde røre din Tunge og ikke fremføre mange Ord — som man da ofte hører gudfrygtige Syge klage og sige: Ak, jeg kan ikke bede, — i min store Angest kan jeg ikke rigtigt samle mig, osv. —, saa tænk paa Beretningen om denne Værkbrudne, og vær overbevist om at der ikke behøves Mere for at vinde din Jesu Hjerte end at Han kun ser dig, — at dine Øine vende sig til Ham, — at dit Hjerte sukker efter Ham og længes efter Hans Hjælp.

§ 46. Men lader os tillige overveie, at den Syge her ligger i sin Seng, og at den Herre Jesus sidder hos ham og taler trøsteligt til ham, ligesom den ene Ven besøger den anden i hans Sygdom, sætter sig foran hans Seng og taler venligt til ham. Dette er skeet og beskrevet os, for at vi skulde have et Forbillede paa hvad den Herre Jesus bestandig vil gjøre imod sine Troende indtil Verdens Ende; Han vil være hos dem, besøge dem i deres Nød, i deres Sygdomme, sidde ved deres Seng, tiltale dem trøsteligt gjennem sit Ord og sin Aand, forsikre dem om sin Kjærlighed og Syndernes Forladelse og paa alle Maader være dem til Hjælp og Trøst. Lad en gudfrygtig Syg være saa forladt af Verden, som han vil, — lad ham være ensom og elendig, — lad ham ligge i en Stue eller et Kammer eller i en ussel Hytte eller mørk Kjælder, saa er dog

sandeligen den Herre Jesus hos ham og gjør imod ham, hvad den allertroeste Ven bør og kan gjøre, — efter sit Ord: „Jeg er med Eder alle Dage indtil Verdens Ende" (Matth. 28, 20), ligesom ogsaa David siger: „Om jeg end vandrer i Dødsskyggens Dal, frygter jeg ikke for Ondt; thi Du er med mig; din Kjæp og din Stav, de trøste mig" (Ps. 23, 4), og Mika: „Naar jeg sidder i Mørket, er Herren Lys for mig" (Mika 7, 8). Derfor siger en gudfrygtig Lærer*) meget smukt: Havde jeg mistet min Jesum, saa vidste jeg ikke at finde Ham nogetsteds snarere end hos en troende, bedrøvet Sjel (følgelig ogsaa hos en gudfrygtig Syg). Før dig da atter dette vel til Nytte, min Medchristen, og tro af Hjertet, at ligesom en kjærlig Moder isærdelesshed giver Agt paa et sygt Barn og ofte, naar Faren og Nøden er stor, lader Alting staa og ligge og er sikkert at finde ved dets Vugge eller Seng, saaledes har ogsaa den Herre Jesus isærdelesshed vendt sit Øie og Hjerte til dig, er ikke langt borte fra dig og vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig.

§ 47. Betænk saa tillige, hvor herligt den Hellig Aands Gaver, Trøst og Bistand vise sig hos de Syge. Erfaringen lærer, at de mangengang have deilige, glade, trøstelige, himmelske Tanker, som ligge over deres Forstand og Kundskab; de have ofte saadan Frimodighed og Glæde midt i sin Angest, saadan Taalmodighed under de største Smerter, saadant Haab, hvor alt Haab synes ude, at man ikke noksom kan forundre sig derover. Man har haft Exempler paa at gudfrygtige Syge, der for de Omkringstaaendes Øine lede den største Pine, paa Forespørgsel have erklæret, at de ikke vidste af nogen Angest eller Smerte, — at de befandt sig saa vel, ja saa overordentlig vel som aldrig tilforn i sit hele Liv, og at de havde Ro, Fred og Glæde. Man ved ogsaa om gudfrygtige Mennesker, at naar deres Forstand i haarde Sygdomme ikke længere kunde samle og besinde sig i timelige Ting og verdslige Sager, er den alligevel forbleven usvækket og ufordunklet i aandelige og guddommelige Ting. Man erfarer ligeledes jævnligen, at dødssyge Christne tale saa trøsteligt og opbyggeligt, tage en saa smuk Afsked fra sine Nærmeste og velsigne dem saa inderligt, at de synge af Glæde og berede sig til Døden som til et Bryllup, o. a. M. Hvorfra kommer alt dette uden fra den Hellig Aand, den himmelske og evige Trøstermand, hvis Kraft ter sig herlig i deres Skrøbelighed? Han vil nu ogsaa være hos og med dig, du gudelskende Hjerte; Han vil ogsaa fremdeles bo i dit syge Legeme, som i sit Tempel, træde frem for Gud i dit Sted med uudsigelige Sukke, herliggjøre den Herre Jesum mere og mere i dig, lægge sine Forjættelser og sin evangeliske Trøst i din Sjel og gjøre dem kraftige, oprette og opretholde sit Rige, der er Fred og Glæde, hos dig og ikke vige fra dig med sin Naade, Trøst og Kraft, førend Han overantvorder dig i din Jesu Arme, som har kjøbt os til sin Eiendom med sit kostbare Blod.

§ 48. Saa vær da frimodig, og giv ikke tabt, efterdi du kan være forvisset om at hvor elendig, hvor mager og hentæret, hvor bleg og gusten, hvor svag og kraftesløs du ogsaa er, saa forbliver du dog alligevel indesluttet i vor Herres Jesu Christi Naade, i Guds Kjærlighed og i den Hellig Aands Samfund, og at ingen Sygdom, af hvad Navn nævnes kan, formaar at skille dig fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu. Om en gammel Eneboer, der i henved otteti Aar havde beflittet sig paa at tjene sin Gud i Hellighed og havde annammet den Gave af Ham at kunne ved den blotte Berørelse helbrede alleslags Sygdomme, læser man

*) Dr. Lütkemann.

i Kirkehistorien, at han tilsidst selv blev vattersotig og meget ophovnet. Da nu nogle Brødre forundrede sig herover og sagde, at han var en anden Job, som, uagtet han var en af Guds største Venner, alligevel var hjemsøgt med en saadan Sygdom, svarede han: Mine Brødre, beder Gud, at kun ikke det indvortes Menneske maa blive vattersotigt (hovent og stolt;) thi at det udvortes gaar tilgrunde, er en sær Naade af Gud, som nedriver Murene (Fængselets Mure,) for at Sjelen, som har Lyst til at vandre herfra og være med Christo, kan undslippe. Jeg har ligeledes læst om et sygt Menneske, der sang gladeligen midt i en Skov; da nu en Jæger, som hørte det, gik efter Røsten og spurgte ham, hvorledes han kunde synge saa fornøiet i en saa daarlig Legemsforfatning, svarede han: Just min Sygdom gjør, at jeg er saa vel tilmode; thi nu er der intet Mere imellem mig og min Gud end denne vaklende Væg og brøstfældige Mur (her pegede han paa sit elendige og udmattede Legeme,) hvilke, som jeg mærker, dagligen aftage og nedstyrte; derfor glæder jeg mig medrette, idet jeg har den trøstefulde Tillid, at min Sjel nu snart skal komme til Gud og se Ham Ansigt til Ansigt. Betænk her, min Medchristen, om ikke ogsaa du i en lignende Tilstand har Aarsag til at lægge en lignende Glæde for Dagen. Gud give dig og alle christelige syge Mennesker Naade til at gjøre dette, formedelst Jesum Christum, i den Hellig Aands Kraft! Ham være Ære i al Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Kors.

Tiende Prædiken,

hvori endvidere nogle af de største Sorger blive drøftede og mildnede med Trøst.

Ps. 94, 19: Under mine mange urolige Tanker i mit Indre kvæge dine Husvalelser min Sjel.

---

§ 1. Kong Davids mærkværdige Ord: „Nu, Herre, hvad skal jeg trøste mig ved?*) Min Forventning er til Dig“ (Ps. 39, 8,) fortjene, at vi korteligen betragte og overveie dem, som en Forberedelse til denne Prædiken. Vi skulle deri lægge Mærke til to Ting: 1. det bedrøvede Hjertes Nød, der kommer tilsyne i de Ord: Nu, Herre, hvad skal jeg trøste mig ved? Af de foregaaende Ord i denne Psalme sees, at Profeten maatte døie megen Ondskab og Trods af fiendtligsindede og ugudelige Mennesker og maatte høre og se paa deres Praleri, Brask og Bram, deres Blomstring, Fremvæxt og Opkomst, hvorved han var bleven overilet af en Brøst, idet hans Hjerte blev hedt indeni ham formedelst de Ugudeliges Overmod og Lykke, og idet han ikke kunde afholde sig fra at udbryde i

*) Efter Luthers Bibeloversættelse. Efter vor: Og nu, hvad bier jeg efter, Herre?

utaalmodige Ord (V. 3, 4, 5;) derefter kommer han sin Dødelighed ihu og taler om at Menneskene i sit bedste Velgaaende dog kun ere et Intet (V. 6, 7;) derpaa følge de Ord: Nu, Herre, hvad skal jeg trøste mig ved? hvis Mening og Indhold udentvivl er følgende: Herre, min Gud, ogsaa jeg har min Nød her i Verden; jeg har mine Fiender omkring mig, som, fordi det gaar dem vel, ere overmodige, frække og trodsige og volde mig megen Hjertesorg, og omendskjønt jeg havde troet og fast foresat mig at skulle overvinde Alt med høimodig Foragt, lade dit hellige Ord og dine retfærdige Tilskikkelser behage mig vel, tie, give efter og lide, saa faar dog mit Kjød og Blod ofte Bugt med mig, saa jeg forbitres og fremfører saadan Tale, som jeg siden gjerne skulde ønske at have tilbage igjen og som jeg med Anger og Sorg maa beklage; jeg ser da ogsaa, at alle Menneskers Herlighed er et Skyggeværk, en Drøm og et Intet, og at de i sit høieste Velgaaende ligne Skygger om Aftenen, der ere jo større des forgjængeligere, osv. Hvad har man da for Glæde i Verden? Hvad skal jeg trøste mig ved? Hvad har man at vente her i Taaredalen og Forkrænkeligheden? Hvor skal Hjertet finde Ro i Uro?

§ 2. Vi se altsaa heraf, at ogsaa Guds Børn undertiden komme i en saadan Tilstand, at de ingen Trøst, intet Raad, ingen Hjælp, ingen Ro finde hverken hos og i sig selv eller hos andre Mennesker eller i nogen timelig Ting; de ere sig selv til Byrde; Verdens Glæde er for dem lutter Lede; det jordiske Væsens Forfængelighed, Menneskenes Daarskab, Ondskab, Overdaadighed og Sikkerhed volder dem lutter Hjertesorg og Ærgrelse; de vide ikke, hvor de skulle vende sig hen, og kunne ikke stille sit Hjerte tilfreds; de ere som Noahs Due, der ikke fandt noget Hvilested for sin Fod paa den oversvømmede Jord (1 Mos. 8, 9) — som Søfolk, der svæve mellem Vind og Bølger paa det oprørte Hav, ikke se Andet end Himmel og Vand og ikke kunde først naa den Havn, de ønske, — som en beleiret By, der paa alle Kanter ængstes af sine Fiender og ikke ved, naar og hvor den skal blive undsat og frelst. O, hvor ofte blive ikke ogsaa gudfrygtige Sjele urolige og have lutter Ærgrelse baade af sig selv og Andre og sige med Job: „Min Sjel væmmes ved mit Liv; jeg vil lade min Klage have frit Løb hos mig, vil tale i min Sjels bitre Smerte“ (Job 10, 1;) hos sig selv finde de intet Andet end Skrøbelighed, Feil og Mangler, hos Andre Daarlighed og Ondskab og ellers overalt Forfængelighed og Ubestandighed.

§ 3. Dette lader den alvise og algode Fader ske, for at de skulle mærke og ihukomme, at de udenfor Paradiset ere i Taaredalen, udenfor sit Fædreland i Udlændighed, udenfor sin sande Ro i Uro, og at de skulle lære at agte sig selv og Verden med alt dens blendende Væsen for Intet og længes efter Himmelen og den evige Hvile. Saafremt derfor ogsaa du oftere befinder dig i en saadan Tilstand, du gudelskende Hjerte, saa lad ikke det forundre dig og være dig imod; men tak din Gud, som giver dig Lede og Afsmag for Alt, i den Hensigt, at Hans Ord, Hans Naade, Hans Himmel alene skulle blive dig liflige, trøstelige og behagelige. Det er et godt Tegn, naar vort Hjerte ikke finder Andet end Lede og Væmmelse i sig selv og den hele Verden, — naar det agter Herligheden for en Skygge, Rigdommen for en Byrde, Vellysten for en Modbydelighed, Visdommen for en Daarlighed, Livet for en Død og ikke kan finde Smag i nogen jordisk Ting, ligesom det omvendt staar meget ilde til med den Sjel, som anser Verden for en Rosenhauge og ingen Lede finder i sig selv og Forkrænkelig-

heden, men lutter Glæde og Hvile. Da den høiviſe Kong Salomo tog ſig mange Ting for i Verden, — da han byggede ſig Huſe, plantede ſig Vingaarde, gjorde ſig Urtehauger og Lyſthauger, gjorde ſig Fiſkevande, ſamlede ſig Sølv og Guld, beſkikkede ſig Sangere og Sangerinder og ſøgte al den Lyſt og Glæde, ſom et Menneſke kunde optænke, da faldt hans Hjerte uformærkt fra den ſande Gudsfrygt, og det ſtod udentvivl farligere til med hans Sjel dengang end da han ſenere var kjed af alle disſe Ting og ikke kunde finde Andet end Forfængelighed, Møie og Hjerteſorg deri, ſom han ſiger: „Jeg hadede Livet; thi den Gjerning ſyntes ond for mig, ſom ſker under Solen; det er Alt Forfængelighed og Aandsfortærelſe, og jeg hadede alt mit Arbeide, ſom jeg havde arbeidet under Solen“ (Præd. 2, 11. 17. 18). Saaledes var ogſaa den fortabte Søn i en elendig og farlig Tilſtand, da han fjernt fra ſin Faders Hus ſøgte ſin Glæde blandt Fremmede, levede hver Dag vel og fandt ſin Fornøielſe i Ødſelhed; da gik han ſtedſe Trin for Trin nedad til Fordærvelſen; da han derimod var bleven fattig, — da han ønſkede at fylde ſin Bug med Maſk, ſom Svinene aade, og ikke engang kunde have det ſaa godt ſom de, da kom han til ſig ſelv, tænkte paa ſin Fader og beſluttede at vende tilbage og ſøge Naade hos ham (Luk. 15, 13 flg.). Heraf ſees nu, hvad Meningen er, naar Kong Salomo ſiger: „Alle disſe Ting (alle Ting i Verden) ere møiſommelige; Ingen kan udſige det. Saadan ond Møie (ſaadanne ubehagelige, ſørgelige Forretninger, ſaa meget forgjeves Arbeide, ſaa megen unødig Løben og Renden, ſaa megen Gjenvordighed og Ærgrelſe) har Gud (efter Syndefaldet) givet (paalagt, tilſkikket) Menneſkets Børn at plage ſig deri“ (Præd. 1, 8. 13).

§ 4. Upaatvivleligen finder den kjærlige og miſkundelige Gud intet Velbehag i Menneſkenes Ubehageligheder, Ærgrelſer, Bekymringer, Møie og Arbeide; men efterdi Han ſer, at de ved Synden ere blevne ſaare dyriſke og jordiſkſindede, ſaa føier Han det ſaaledes, at de i Verden, hvor de ſøge Ro og Glæde, ikke finde Andet end Uro, Fortrædelighed, Møie, Arbeide og Hjerteſorg, paa det de ſkulle betænke, hvorfra de ere faldne, og hvor de ere, nemlig ikke i den ſande Lykſalighed, ikke i Paradiſet, men i Elendigheden, i Taaredalen, og ſaaledes des før og ivrigere henty til Hans Naade i Chriſto Jeſu, forſmaa den uſle Verden og længes efter det himmelſke Fædreland. Kun er det at beklage, at Menneſkene forſtørſtedelen ere ſaa forblindede og taabelige, at de ikke kunne eller ville forſtaa Guds gode og hellige Raad, — at de forelſke og fordybe ſig i det Forkrænkelige, finde ſin Lyſt og Glæde i dette møiſommelige Livs Uro, Sorg og Møie og faa det ſaa kjært, at de kun tvungne og med Uvillie og Utaalmodighed forlade det; de elſke ſit Fængſel og dets Lænker, ſidde gjerne under Tornerne, ſom rive og ſtikke dem, og tro, at deres Liv er koſteligt, naar det tilbringes i lutter Slid og Slæb, i Ærgrelſe, Uro, Sorger og Bekymringer (Pſ. 90, 10). Jeg har læſt om den genueſiſke Fyrſte Andreas Doria, at da han hørte en Florentiner beklage Rorskarlene paa Galeierne og deres haarde Trælletjeneſte, ſvarede han ham, at ſaadanne Menneſker vare lykkeligere end han (Florentineren); thi de levede tilfredſe i ſin uſle Tilſtand, hvilket ikke han gjorde i ſin; da nu hin forundrede ſig herover og ſagde, at det var umuligt, at et Menneſke kunde leve tilfreds i et ſaadant elendigt Slaveri, bød Fyrſten at hente en af de ældſte Roerskarle, der formedelſt ſine Misgjerninger i ſin Tid var bleven dømt til Galeierne, forærede ham ti Daler og ſkjænkede ham Friheden. Han modtog vel den beviſte Naade med

Taknemmelighed og skyndte sig bort; men en kort Tid efter vendte han tilbage og sagde, at han ønskede atter at komme i sin forrige Tilstand, hvori han nu havde levet i fem og tyve Aar; thi paa Skibene havde han sine gode Kammerater og Bekjendte og sin Kost usørget, og naar han arbeidede dygtigt, kunde han desuden fortjene Noget til sin Vederkvægelse, havde derhos Anledning til paa Reiser at bese fremmede Byer og Lande, osv.; i sin Frihed derimod havde han ingen Ven; han havde glemt sit Haandværk og vilde vanskeligen kunne fortjene sit Brød. Ser her, mine kjæreste Medchristne, en træffende Skildring af det ved Synden fordærvede Menneskehjerte! Det elsker sin Trældom, sine Besværligheder, sine Sorger, sine Fortrædeligheder, sin Elendighed og kan finde Fornøielse i dette bedrøvelige Livs usalige Møie. Er det ikke en Ynk, at vi ere saa blinde og sikre midt i Trængsel, Nød og Pine? Naar du nu finder noget Andet hos dig og ikke kan trøste dig ved dette Liv, — naar du har saa megen Følelse, at du fornemmer de rivende og stikkende Torner, hvoraf du er omgiven, og søger Trøst, Ro og Glæde hos Gud alene, saa bør du prises lykkelig, efterdi det er en Begyndelse til den sande Lyksalighed at kjende og forstaa sin Ulykke og Elendighed, længes efter Lyksalighed og med Alvor søge den, hvor den er at finde.

§ 5. Men det er paatide, at vi ogsaa fremsøge og betragte det Andet, som ligger i det anførte Skriftsprog, nemlig: 2. det bedrøvede Hjertes Raad og tjenlige Middel, som det sætter imod al sin Lede, Uro, Sorg og Møie i de Ord: Min Forventning er til dig. Om de Troendes Forventning eller Haab skulle vi med Hans naadige Hjælp tale udførligt paa et passende Sted; for dennesinde ville vi kun til Forklaring af disse Ord bemærke, at Forventningen grunder sig paa det levende Kjendskab til Gud og indbefatter i sig en inderlig Fortrøstning og barnlig Tillid til Ham, efter hvad der sees af andre ligelydende Skriftsprog, saasom naar en Profet paa andre Steder siger: „Værer trøstige, og Eders Hjerte fatte Mod, alle I, som vente paa Herren!" (Ps. 31, 25). „Se, Herrens Øie er til dem, som frygte Ham, — som bie efter Hans Miskundhed" (Ps. 33, 18). „Jeg bier efter Herren; min Sjel bier, og paa Hans Ord venter jeg. Vent, Israel, paa Herren; thi hos Herren er Miskundheden og megen Forløsning er hos Ham" (Ps. 130, 5. 7). Heraf kunne vi slutte, at naar vor Konge siger: Min Forventning er til Dig, saa er Meningen den: Jeg tror og ved, Herre, at Du er almægtig, alvidende, alvis, algod, naadig, barmhjertig, trofast og sanddru, — at Du har Alt ihænde og regjerer alle Ting, — at dette elendige, møisommelige, bedrøvelige Liv er underkastet dit guddommelige Forsyn, og at Intet i Verden sker uden dit Raad, din Villie og Tilladelse; jeg ved ogsaa, at Du er min Gud, min Herre, min Fader; Du har ved dine naadige Forjættelser forbundet Dig til mig i den Naadepagt, Du har oprettet med mig; Du har lovet at hjælpe mig; derfor bier og stoler jeg paa Dig; jeg forlader mig paa dit Ord; jeg lægger mig i dit Skjød; jeg overgiver mig med mit ganske Liv og Alt, hvad jeg er og har, i din faderlige Omsorg, naadige Styrelse og guddommelige Opsigt; Du er derfor min Trøst i al Trængsel, min Ro i al Uro, mit Behag i alt Mishag, min Glæde i al Sørgmodighed, min eneste Fornøielse i al dette Livs Møisommelighed og Fortrædelighed, osv.

§ 6. Tag dette til Hjerte, du gudelskende Sjel, og sig med David: Min Gud, min Forventning er til Dig; jeg forlader mig paa din Almagt, Visdom, Godhed, Kjærlighed og Trofasthed; jeg

overgiver mig til Dig med Sjel og Legeme; jeg befaler Dig min timelige og evige Velfærd i dette møisommelige, syndige og farlige Liv. Hvor jeg vender mig hen i den onde og bedrøvelige Verden, finder jeg intet Andet end Møie, Arbeide, Forfængelighed, Sorg, Lede, Fortrædelighed og Hjertesorg; men naar jeg tænker paa dig, saa bliver jeg trøstet og glædet, efterdi dit Ord giver mig Forvisning om at Du sørger troligt for mig, saa troligt som ingen Fader i Verden for sit Barn, — at Du har indesluttet mig i din Kjærlighed og Forsorg, og at Intet kan vederfares mig uden din Villie, o. a. M. Jeg har forhen sammenlignet den bekymrede og urolige Sjel med Noahs Due, som ikke kunde finde noget Hvilested for sin Fod, — med Søfolk, som svæve mellem Vind og Bølger paa Havet, — med en beleiret By, som Fienden allevegne omringer og ængster, og disse Lignelser tjene ikke blot til at fremstille saadanne Menneskers sørgelige Tilstand, men ogsaa til at give dem trøstelige Paamindelser. Duen, der intetsteds fandt noget Hvilested, kunde dog frit vende tilbage til Arken, — som Texten siger: Noah udrakte sin Haand og bragte den ind til sig i Arken (1 Mos. 8, 9). Naar Sømændene ikke se Andet end Himmel og Vand, saa forlade de sig dog paa Kompasset, som ved Hjælp af Magnetnaalen viser dem den rette Vei paa Havet, hvor der hverken er Sti eller Spor; en beleiret By kan vel blive tæt og strengt indesluttet af Fienden, saa at Ingen kan komme hverken ud eller ind; men Veien til Himmelen bliver dog staaende aaben for den; saaledes er det ogsaa med de gudfrygtige Sjele i denne Verden; om de end her vandre i Udlændighed og ingen varig Ro finde, saa have de dog altid en fri Adgang til Gud, sin kjære Fader; naar de Dagen tgjennem have arbeidet og sørget sig irætte og tilgavns faat føle det menneskelige Livs Fortrædelighed, saa ty de om Aftenen til sin Gud, og Han udstrækker sin Haand og tager den forskræmte og kurrende Due til sig; om de end maa vandre her blandt mange sørgelige, møisommelige og farlige Sysler og Forretninger og ofte ikke se Andet end mørke, sorte Skyer og fraadende Bølger, saa tro og vide de dog, at deres Kalds-Skib ikke omtumles af Vind og Hav paa det Uvisse, hvad enten det nu bestaar sig eller ødelægges, — hvad enten det strander og sønderslaaes eller bliver i Behold, men at en høi Haand fører det, — at den Høieste styrer det med sin Visdom og bevarer det ved sin Almagt; de vide, at de have Jesum med sig, hvem de kunne vække, naar Nøden bliver altfor stor, forvissede om at Han kan byde over Vind og Hav (Matth. 8, 23 flg.); om de end trykkes og trænges haardt af Djævelen og Verden, saa forbliver dog Veien til Himmelen dem aaben, som de trods Fiendernes Villie kunne sende Bud til og erholde Hjælp fra. O, hvilken stor Ting er det ikke, mine Kjæreste, at Djævelen med al sin Magt og List og Verden med al sin Ondskab dog ikke formaa at afskjære os fra Forbindelsen og det fortrolige Samfund med vor Gud! Om end Fienderne tro at have saaledes indesluttet og bragt vort arme Hjerte i Klemme, at det hverken ved ud eller ind, saa sende vi dog det ene Bud efter det andet til Himmelen, hvilke komme tilbage med Trøst, Styrke og Hjælp og give vor Sjel stor Kraft. Halleluja! Gud være Tak for sin uudsigelige Gave! Hvorfor jeg nu har anstillet denne Betragtning over det anførte skjønne Udsagn af den bekymrede Konge, vil man letteligen indse, nemlig for at den skulde tjene os til en Forberedelse til hvad vi end yderligere have at sige de bedrøvede og sorgfulde Sjele. Thi efterdi deres Sorger er mangfoldige, saa maa vi ikke blive trætte af fremdeles at høre disse

af deres egen Mund og imødegaa dem med Trøst af Guds Ord formedelst Hans Aands Naade. Gud lade vort velmente Arbeide være helliget og velsignet, for Jesu Christi Skyld! Amen.

§ 7. Ægtestand er Smertestand, siger Ordsproget, og dette stadfæster Erfaringen; selv de troende og gudfrygtige Sjele volder den ofte saa megen Sorg og Bekymring, at de trænge høiligen til de guddommelige Trøstegrunde og længes saare derefter. Vi ville derfor i denne Prædiken undersøge Ægteskabssorgerne og stræbe at lindre og beseire dem med Trøst. En gudelskende Christen vil da maaske sige: Ak, jeg stakkels dybtbedrøvede Menneske! jeg lever i et uhyggeligt og ulykkeligt Ægteskab; jeg har desværre faaet en ugudelig, uvenlig og ufornuftig Ægtemage, som ikke gjør mig Andet end Kummer og Hjertesorg. Jeg maa indrømme, at ogsaa dette er en af de Troendes største og tungeste Sorger, og maa det vistnok gjøre en Mand meget ondt at se, at han istedetfor et Vintræ har sat en Tornebusk i sin Hauge, — at han istedetfor en huslig og dydig Hustru har faaet en doven Slubbe og æreforglemmende So, istedetfor en Bie en Hveps, istedetfor en Myre en Torbist eller Edderkop, — eller en Kone, at hun istedetfor et Figentræ (der bærer liflige Frugter og giver en behagelig Skygge) har valgt et vildt Æble- eller Valnødtræ (hvoraf det ene kun bærer besk og sur Frugt og det andet kun giver en usund og giftig Skygge,) — at hun istedetfor en gudfrygtig Mand har faaet et Svin (der ikke kan Andet end fraadse og drikke,) en kaad Buk eller grum Løve eller Bjørn. Den hellige Ægtestand er af Gud indstiftet og vedligeholdt, for at den skulde tjene Menneskene til Glæde og efter Syndefaldet til Hjælp, til Lettelse af den Byrde, hvormed det er betynget i dette elendige Liv; den ene Ægtefælle skal hjælpe til at bære den andens Byrde; de skulle lindre hinandens Sorger og efter muligste Evne forsøde og hjælpe hinanden at tømme den Korsets beske Kalk, der er dem beskikket; de skulle korte og lette hinanden Veien paa denne møisommelige Pilegrimsvandring ved venlig og trøstelig Tiltale og trofast Understøttelse; men naar Satan kan bringe det dertil, at det Modsatte af alt dette sker, — naar den Ene ikke gjør den Anden Byrden lettere, men tungere, — naar den Ene ikke hjælper den Anden op, men støder ham ned, — naar de daglig væde hinandens Brød med Malurt og Galde og blande hinandens Drik med Had og Forbandelser, — da ler han i Skjægget, vel vidende, at det er ude med deres timelige og, saafremt de ikke gjøre Bod og Bedring, tillige med deres evige Velfærd.

§ 8. Og er det høiligen og inderligen at beklage, at de mislykkede og ufredelige Ægteskaber nutildags er saa almindelige og snart sagt blive almindeligere Aar for Aar. En stor Del af Nutidens Ægtefolk er hinanden neppe hengivne med en sand naturlig og borgerlig, endsige med en christelig og helliget Kjærlighed. De fleste Huse ere fulde af Had, Bitterhed, Trætte, Forbandelser og fiendsk Gjenstridighed. Mangt et ufornuftigt og samvittighedsløst Menneske træder frem for Guds Ansigt og lover i Eds Sted, at han vil leve forstandigt med sin Hustru, hjerteligen elske hende og trofast beskytte og forsørge hende; derefter drikker han sig fuld i sit Bryllup, og naar han om Morgenen har sovet Rusen ud, synes det, som om han tilligemed denne ogsaa har udsovet og udsvedet Alt, hvad han Dagen i Forveien saa høit og dyrt lovede, efterdi han snart begynder at omgaaes og behandle sin Hustru foragteligt, ja ofte værre end en Tjenestepige; han mener, at siden han er erklæret for sin Hustrus Herre, kan han ogsaa udskjælde, slaa, drive og jage hende saa meget, han

lyster. Saaledes er det ogsaa med mangen Kone, som ligeledes har lovet at ville erkjende og betragte sin Mand som sit Hoved, være ham underdanig og lydig, pleie og opvarte ham; men siden synes det, som om alt Saadant har været talt hen i Veiret eller skrevet i Vandet, idet hun ikke agter sin Mand, gjør ham imod, alt hvad hun kan, ikke bliver han noget Ord skyldig, sætter sit frække Sind og sin kaade Mund imod hans Venlighed og kort sagt uden Undseelse eller Anger volder ham al mulig Hjertesorg. Man kan let tænke sig, hvor behageligt det maa være for Djævelen, naar han hidser Ægtefolk sammen, at de fare løs paa hinanden som Hund og Kat, — at de trætte og slaaes og gjøre hinanden Livet surt og, hvad der er det Værste, forsynde sig høiligen imod hinanden indbyrdes og imod Gud. Det er blandt Andet en Mangel ved den evangeliske Kirke, at man ikke med større Kraft og Iver modarbeider dette almindelige Onde. Mangen fordrukken og ugudelig Karl turde aldrig behandle sin Tjenestepige saa ilde, som han behandler sin Hustru; gjorde han det, og Tjenestepigen klagede til Øvrigheden, saa vilde hun blive tagen i Beskyttelse og hans Ondskab ved behørige og tjenlige Midler forebygget for Fremtiden; men naar han spiller saaledes med sin ægteviede Hustru, at hun hverken ved ud eller ind, saa heder det: Det er min Kone; hvad har en Anden dermed at gjøre (et iß min wieff; wat — — sich en anjer darum)? Da er der Faa eller Ingen, som fortørnes derover og sætte Ondskaben Grændser; Herren maa have sin Villie; ligesindede Mennesker le deraf og sige: Hvad er der nu paafærde? har da ikke en Mand før jaget sin Kone ud? har ikke en Kone før faaet et Par Ørefigener?

§ 9. Sige Præsterne Noget og ivre imod en saadan uerkjendt og herskende Synd, saa ændser et ugudeligt Menneske det ikke, vel vidende, at de i Virkeligheden ikke kunne straffe ham derfor. Da man jo har fastbundet eller endog tabt Kirkens Bindenøgel, burde Øvrigheden have et alvorligt Indseende hermed og ikke lade nogen utilbørligen fornærmet, slaaet og elendig Kone savne Hjælp og Beskjærmelse. Paa mange Steder gaar det imidlertid i saa Henseende koldsindigt og langsomt nok til, især dersom Hr. Hans Ufornuft, sin Kones daglige Bøddel og Morder har godt Slægts- og Svogerskab og er vel ved Magt, saa at han kan spendere Noget. Derfor har jeg nu blandt Andet sagt, at en ond, ugudelig Ægtefælle er et tungt Kors, saasom den fornærmede Part sjelden nogetsteds finder Hjælp, Raad og Trøst. Har man en ond Nabo, saa kan man dog unddrage sig ham; vil han trættes og kives, saa kan man lukke sine Døre og Vinduer til for ham og, om saa skal være, sælge Huset og begive sig et andet Steds hen. Har man en uforligelig og ildesindet Leieboer, en fordrukken Dreng eller slem Pige, saa viser man dem Døren og skaffer sig saaledes Fred; men hvor skal en bedrøvet Ægtefælle hen, som daglig maa dele Bord og Seng med sin ugudelige Modpart og ikke kan slide sig løs fra den? Jeg har kjendt gudfrygtige Sjele, som glædede sig, naar de skulde i Kirke eller forøvrigt maatte ud blandt Folk i Forretninger eller for Velanstændigheds Skyld, men bleve inderligt bedrøvede, naar de atter saa Mønnet paa sit Hus. Jeg har erfaret, at dydige og gudfrygtige Kvinder have grædt bitterligen, naar de fulgte Andre til Graven, og spurgte man dem om Aarsagen til saa megen Graad, svarede de: Ak, hvor gjerne vilde jeg ikke have døet istedetfor denne! O, Gud give, at jeg var i hendes Sted! Ja, mange kunne ikke finde sig i at Gud efter sit uransagelige Raad stundom ved en tidlig Død adskiller kjærlige Ægtefolk, som have ført et godt og fredeligt Samliv, men derimod lader Andre for-

blive sammen, der, som man siger, bygge Helvede med hinanden. Ak, sige de, hvorfor skal dog jeg leve, som aldrig hører et godt Ord, aldrig har en fredelig Time, men kun daglig Hjertesorg?

§ 10. Saadanne bedrøvede Sjele skulle imidlertid til sin Undervisning og Trøst lægge Mærke til, for det Første, at det ikke er skeet uden Guds hellige Raad og Villie, at de have været saa uheldige og ere komne i et saa ufredeligt og ulykkeligt Ægteskab. Vel siger Salomo og Sirak: „En forstandig Kvinde kommer fra Herren. En god Kvinde er en god Del; hun skal falde i deres Lod, som frygte Herren“ (Ordspr. 19, 14; Sir. 26, 3). Men de klare Sprog i Skriften, der vidne om Guds almindelige og gjennemgribende Styrelse i den ganske Verden og i alle menneskelige Ting (af hvilke Sprog vi paa et andet Sted have anført en Mængde), tilstede dog ingen Tvivl om at den ogsaa viser sig virksom ved de ulykkelige Ægteskaber, og det er aldeles vist, at den Gud, som gav og bragte Abraham hans Sara og Isak hans Rebekka ogsaa gav og bragte Job hans Dina (som nogle Fortolkere formene at hun har hedet), Abigael hendes Nabal, Elkana hans Peninna, ligesom ogsaa vor Frelser i Almindelighed kalder Ægtestanden en guddommelig Sammenføielse (Matth. 19, 6). Forstaa mig imidlertid ret, du gudelskende Hjerte; jeg siger ikke, at din tølperagtige og ufornuftige Ægtefælles Ondskab er af Herren; det være langtfra! men det siger jeg, at det ikke er skeet uden Guds Forudvidende og Styrelse, at din Gudsfrygt er bleven forenet og sammenparret med hans Ondskab og Ugudelighed. Om den hellige Paulus berettes, at da han blev holdt fangen i Rom, blev det tilstedt ham at bo for sig selv med en Stridsmand, som bevogtede ham (Ap. Gj. 28, 16). Vi have allerede paa et andet Sted fortalt, hvorledes det hermed forholdt sig, nemlig at en Soldat, der var sammenlænket med Apostelen, ledsagede ham overalt og saaledes bevogtede ham. Denne Stridsmand var hedensk og vantroende, maaske ogsaa haard og uvenlig; Vantroen og Haardheden kom imidlertid ikke fra Gud; men at dette den Herres Jesu udvalgte Redskab og en saa stor Apostel maatte gaa og være forenet med dette vantroende Menneske ved en Lænke, det skede ikke uden Guds Forudvidende og hellige Raadslutning. Saaledes var hellerikke Nabals haarde Hjerte og Uvenlighed mod Alle fra Gud, kunde ei heller behage Ham; men at den deilige og forstandige Abigael var bleven gift med denne Taabe og Djævel, det var ikke gaaet for sig uden Guds Styrelse. Iligemaade har den alvise, hellige og naadige Gud ved sit Raad føiet det saaledes, min Medkristen, at du er kommen sammen med din egensindige og ugudelige Ægtefælle.

§ 11. Aarsagerne ere forskjellige (forsaavidt vi kunne udgranske dem). Undertiden sker det til Straf for Forældre og Børn, eller andre unge Mennesker, som gifte sig eller lade sig bortgifte, enten fordi de ved Giftermaals-Forhandlingerne ikke have vist den hellige Frygt for Gud, som de burde, ikke bedet inderligt nok, ikke brugt den behørige, gudelige og modne Eftertanke, ikke raadført sig med gudfrygtige og forstandige Mennesker, men gaaet hovedkuls tilværks og overilet sig i en saa høivigtig Sag, eller fordi de ikke have havt nogen hellig og ren Hensigt dermed, men seet mere paa Penge og Gods end paa Gudsfrygt og Dyd. Mange Forældre vide godt, at Frieren, en Arving til uretfærdige Menneskers Gods, som disse have samlet med Tilsidesættelse af Frygten for Gud, af sin Samvittighed og af Kjærligheden til Næsten, er daarligt opdragen, — at han har faaet Lov til at raade sig selv fra sin Ungdom af, — at han har været

jevnligen at finde i Drikke- og Spillelag, — at man aldrig er bleven nogen sand og grundig Gudfrygtighed var hos ham; ikke destomindre lade de sig blende af Mammon og besvare alle gyldige Indvendinger, som kunde afskrække dem fra et saadant Ægteskab, med tomme Forhaabningsord, saasom: han bliver nok anderledes; naar han faar udraset, vil han nok begive det; vort Barn er fornuftigt, — hun vil nok bringe ham paa ret Vei, osv. Da besnakker, ja nøder og tvinger man det gode Barn, saa at det maa tilbede Guldkalven og indlade sig med en vistnok rig, men uforstandig og ugudelig Nabal, altsaa bliver trukken ind i Elendigheden med gyldne Lænker og af sine ubetænksomme Forældre solgt som Slavinde til en rig Bugtjener, Da kan man medrette sige, som Profeten sagde til den gudfrygtige Kong Josafat, da han havde indladt sig med den ugudelige Kong Akab i Israel: „Skal du hjælpe den Ugudelige og elske dem, som hade Herren! Derfor er der Vrede over dig fra Herrens Ansigt" (2 Krøn. 19, 2).

§ 12. Ofte har det Onde og den Ulykke, hvorom vi her tale, sin Grund i de Giftes egne Synder. Mangen Søn, mangen Datter ere ulydige og gjenstridige mod sine gudfrygtige Forældre, foragte dem for deres Enfoldighed, ere efterladne i at opfylde deres Ønsker og hjælpe dem i deres Haandtering og Arbeide, give dem ingen gode Ord og sætte sig op imod dem. Mangen Jomfru lægger sig efter Stads og Pragt og trodser og truer sig ofte til Penge af sine Forældre for at kunne pynte og vise sig paa Moden, har derhos store Indbildninger om sig selv og drømmer om Guld og grønne Skove, især naar de verdsligsindede Lapse begynde at gjøre hende sin Opvartning; da bliver hun fræk, sikker og stolt; da glemmes Bibelen, den gyldne Salmebog, Bøgerne om den sande Christendom, Paradisurtegaarden o. a. M.; da gaar man i Kirke og til Herrens høihellige Kjærlighedsmaaltid mere for at lade sig beskue i sin Pragt end for at opbygges i sin Christendom, fornye sin Daabspagt og forene sig med den korsfæstede Jesus, vor Sjels Brudgom, i Tro og Kjærlighed; da er man mere bekymret for at tækkes Verden end at tækkes Gud. Mangen Ungkarl hænger sin Samvittighed paa en Spiger, saalænge han er løs og ledig, elsker ondt Selskab, lægger sig som et Svin i Sølen for at afkjøle sig, vælter sig i Alskens Urenhed og drikker af enhver Pøl, som han træffer paa. Mange Tjenestefolk ere utro i sin Tjeneste, ulydelige, frække og ugudelige, og volde ofte med Villie og Forsæt sine Husbonder og Madmødre megen Hjertesorg, Fortræd og Ærgrelse; kan man da forundre sig over at Gud efter retfærdig Dom føier og skikker det saaledes, at slige Mennesker blive daarligt gifte og faa en ugudelig Ægtefælle, der bringer dem tilbage i Huset, hvad de have forbrudt imod sine gudfrygtige Forældre, Husbonder og Madmødre? Isaafald vilde du, min Medkristen, ikke have Aarsag til at besvære dig over din Guds Styrelse, men til i Ydmyghed og Taalmodighed at underkaste dig den, ja, til at takke Hom inderligen for at han ikke lod dig have din Villie, — at Han ledede dig til dine Synders Erkjendelse, udfriede dig af det aandelige Vanvid og Naseri, hvortil du var falden, ydmygede dig, tilgjærdede din Vei (der førte dig ind i Verden og dens Forfængelighed) og ved Hjælp af dit Huskors bragte dig til at bede, til at elske Hans Ord, til at foragte de timelige Ting, osv. Tilforn smykkede du dig med Perler; nu smykker du dig med Taarer; tilforn fandt man dig ofte foran Speilet; nu finder man dig foran Bibelen; tilforn fandt man dig i Døren og ved Vinduet, med omsvævende, lystne Øine; nu finder man dig i dit Lønkammer, eller paa et andet ensomt Sted,

med taarefyldte Øine sigende: „Til dig opløfter jeg mine Øine, Du, som throner i Himmelen. Se, ligesom Tjeneres Øine se hen til deres Herrers Haand, — ligesom en Tjenestepiges Øine til hendes Frues Haand, saa se mine Øine hen til Herren, min Gud, indtil Han vorder mig naadig. Vær mig naadig, Herre; vær mig naadig; thi jeg er saare mættet med Foragt" (Ps. 123, 1 fl.). Tilforn var Verden dig et Paradis; nu befinder du, at den er en Taarers Dal og saa ond, at selv de, af hvem man skulde have Trøst og Glæde, gjør En lutter Hjertesorg; tilforn tænkte du kun lidet paa Himmelen; nu er den din eneste Lyst, høieste Glæde og daglige Attraa.

§ 13. Jeg vil imidlertid hellerikke negte for at dette Huskors ogsaa ofte tilfalder lydige og gudfrygtige Børn og christelige Hjerter, der ere meget vel opdragne og have øvet sig i Gudsfrygt fra Ungdommen af, bedet flittigt, elsket og æret sine Forældre og af dem og alle Andre erholdt Vidnesbyrd om en hellig, tugtig samvittighedsfuld Omgjængelse. Da sige Forældrene ofte: Ak, mit kjære, lydige, gudfrygtige Barn, hvor ilde have vi ikke sørget for dig! hvor daarligt have vi ikke bortgiftet dig: — og Børnene: Ak, min Gud, hvor høiligen maa jeg ikke have fortørnet Dig, siden Du har ladet mig komme i denne Elendighed! Ak, jeg stakkels Barn, jeg ser nu, at mine Bønner og min Dyrkelse ikke have behaget Dig, og at jeg er agtet for Intet i dine Øine, siden Du har givet mig et ufornuftigt og ugudeligt Menneske i Vold, osv. Men lad dig belære, du gudelskende Hjerte, for at du ikke skal forsynde dig mod din Gud ved Utaalmodighed og berøve din Sjel al Ro og Trøst. Det staar fast og urokkeligt, at Gud, den retfærdige, hellige, alvise og algode Fader, har besluttet, forudbestemt og beskikket det Kors, som her er lagt paa dig, ligesaavelsom ethvert andet, der paalægges Hans Børn. „Sker der en Ulykke i en Stad, uden at Herren har gjort den?" siger Profeten (Amos. 3, 6), „og hvo er den, som tør sige: det skede dog, uagtet Herren ikke befol det? Udkomme ikke af den Høiestes Mund de onde Ting og de gode?" (Begr. 3, 37. 38). Herren har efter sit uransagelige Raad bragt dig sammen med denne ugudelige og haarde Mand (med denne trættekjære, arrige og onde Kvinde). „Herren har sagt til ham (hende): band (slaa, plag, bedrøv) dette Hjerte" (2 Sam. 16, 10. 11). Jeg siger dette med Skriften, ikke i den Tro, at Gud skulde have virket Ondskaben i din Ægtefælles Hjerte og opfyldt hans eller hendes Mund med Krænkelser og Forbandelser (det være langtfra os at ville tænke saaledes om den gode og hellige Gud!), men fordi Han ved sin Styrelse og Tilskikkelse har føiet det saaledes, at den Ugudelige faar udspy og udøve sin medfødte og kaade Ondskab imod dig, og fordi Han efter sin hellige Villie og Raadslutning hidtil har seet paa dette sørgelige Uvæsen.

§ 14. Vel ved jeg, at dette i Begyndelsen forekommer de uøvede og bedrøvede Sjele forunderligt og ikke tykkes dem trøsteligt, men tvertimod skrækkeligt. Ak, tænke de, har Gud ved sin Tilskikkelse sat mig i denne store Elendighed, hvorledes kan jeg da have nogen barnlig Tillid til Ham, og maa jeg ikke nære et lønligt Nag til Ham? eller: Hvad har den gode Gud med min ugudelige Mands (Kones) Ondskab at gjøre? Denne Forundring er imidlertid let at afhjælpe, naar du, min Medchristen, betænker, at Gud vel ingenlunde er Skyld i din Ægtefælles Ondskab og foraarsager den, ei heller finder noget Velbehag deri, men at den dog er underkastet Hans vise og vældige Regjering, at Han sætter den Maal og Grændse, — at Han ikke tillader den at rase efter sit gale Sind, men indskrænker og styrer den, saa at

den maa udøse sig efter Hans Raad og Villie, opfylde, hvad Han med Hensyn til sine Troende har besluttet, og tjene dem tilgode. Uagtet Gartneren ikke har givet Tornebusken dens Braadde og Torner, maa den dog tjene ham til at værne om en Blomst eller et ungt Træ; saaledes maa ogsaa de Ugudelige tjene Gud, hvorom allerede er handlet udførligere i det Foregaaende. Altsaa er da Ondskaben ikke af Gud, men ledes og styres, tilskikkes og bruges kun af Ham efter Hans Raadslutning, saa at den maa tjene til omsider, tvertimod Djævelens og Verdens Villie, at aabenbare Hans Magt, Hans Visdom og Godhed og fremme Hans Troendes Bedste. Og betænk endvidere, du christelige Hjerte, at du jo maatte have et Kors at bære efter den Herre Jesum (Luk. 9, 23; 14, 27), og at det burde dig, ligesom alle andre Guds Hellige og Elskede, „at indgaa i Guds Rige gjennem mange Trængsler" (Ap. Gj. 14, 22). Da nu den alvise Gud efter sit Velbehag og hellige Raad har beskikket og paalagt dig dette Kors, saa sømmer det sig jo ikke for dig at modsætte dig Hans Villie, men at annamme dette huslige Onde af Hans Haand, ligesom et andet Kors, i christelig Ydmyghed og Taalmodighed. Havde din kjære himmelske Fader belagt dig med en vederstyggelig, smertefuld og langvarig Sygdom eller tilstedet Satan at plage dig med haarde aandelige og høie Anfegtelser eller tilladt onde Tunger at angribe dig med Forhaanelser og Bagvaskelser og, ihvorvel uforskyldt, allevegne gjøre dig stinkende og foragtet, saa havde du jo maattet give dig tilfreds og være fornøiet med Hans hellige Raad, i Haab om et forønsket Udfald; hvorfor skulde du da ville forholde dig anderledes med dette Huskors, som Han har tilsendt dig? Er det ikke dit Kors? Er det ikke din Byrde? Bør du ikke daglig tage det villigen op og dermed efterfølge din Jesum til Himmelen?

§ 15. Maaske vil du sige: Ak, men det gjør mig over al Maade ondt, at man ikke har Andet end Hjertesorg af den, af hvem man skulde have Hjælp, Lettelse og Trøst i dette møisommelige og bedrøvelige Liv. Jeg svarer: Min Medchristen, alt Kors gjør det gamle Menneske ondt, og hvad var det for et Kors, dersom det ikke gjorde ondt? Er det ikke for at spæge, svække og dræbe vort Kjød, at det tilskikkes og paalægges os af Gud? Jeg negter ikke for, at en ugudelig Ægtefælle, af hvem man ikke ser og hører Andet end fiendtlige Lader, Ord og Gjerninger og som gjør En lutter Hjertesorg, er en bitter Smerte, en tung Byrde og et stort Kors; men du maa dog ikke se saa meget paa din Ægtefælle som paa Gud, der efter sit uransagelige, hellige og vise Raad har sammenparret og forenet din Gudfrygtighed med hins Ondskab, din Kjærlighed hins Hadefuldhed, din Bøn og Andagt med hins Forbandelser og Ugudelighed. Dette Hans Raad er vel underligt og besynderligt for Menneskers Øine; men det maa dog være og kan ogsaa være en troende Sjel nok at vide, at det er Guds Raad; thi hvad Ondt kan der komme fra Gud? Naar vor himmelske Fader vil tugte os, saa faar han tage Riset og Stokken, hvor Han vil, i vor Hauge eller i en vild Skov, — nok er det, at det er Hans Ris og Stok, og at Hans Hjerte styrer, og Hans Faderhaand fører dem, og at Han kun dermed har til Hensigt at fremme vort Vel. Kom ihu, du gudelskende Hjerte, at noget Lignende ogsaa har vederfarets andre gudfrygtige Mennesker. Hvorledes Jobs Hustru opførte sig imod ham under de mangfoldige Trængsler, der tilstødte ham, er dels bekjendt af hendes Ord, naar hun siger til ham: „Holder du endnu fast ved din Ustraffe-

lighed! sig Gud Farvel, og dø!" dels af hans egne Ord, naar han siger: „Min Aande er modbydelig for min Hustru" (Job. 2, 9; 19, 17). Du mindes vel ogsaa, hvad din kjæreste Frelser siger om Judas, sin utro Tilhænger og Forræder: „Ogsaa den Mand, med hvem jeg havde Fred, — som jeg forlod mig paa, — som aad mit Brød, har opløftet Hælen imod mig. Ikke en Fiende forhaaner mig, — ellers vilde jeg bære det, — ikke min Afvindsmand hovmoder sig over mig, — ellers vilde jeg skjule mig for ham, — men du, min Jævnlige, min Ven og min Kjending" (Ps. 41, 10; 55, 13. 14). Disse Ord passe sig nøiagtigt paa din Tilstand og yde dig desto rigeligere Trøst, efterdi du deraf erfarer, at det ogsaa vederfores din Jesus at maatte modtage Utroskab, Vantak, Ondskab og Hjertesorg af den, af hvem Han medrette kunde have ventet Kjærlighed, Troskab, Tak og Trøst. Altsaa ved da din Frelser, hvorledes du er tilmode, og vil derfor sikkerligen holde et desmere vaagent Øie med dig. Af disse Exempler lærer du tillige, at det oftere har behaget vor Gud at bedrøve sine Egne ved dem, som skulde have været dem til Trøst, og at dette ikke er et Tegn paa nogen sær Vrede, men en Tilskikkelse fra en kjærlig Fader, der ved at vende denne smertelige Sorg og Vanskjebne til lutter Held og Glæde. Herhen høre ogsaa de Ord af Profeten: „For hende, der ligger ved din Barm, vogte du din Munds Døre! thi Sønnen foragter Faderen; Datteren staar op imod sin Moder, Svigerdatteren imod sin Svigermoder; en Mands Fiender ere hans egne Husfolk" (Mika 7, 5. 6), hvilket vor Frelser anvender paa sine Troende i Særdeleshed, idet Han giver at forstaa, at de ei alene havde Fiendskab og Forfølgelse at vente af Fremmede, men ogsaa af Venner, af Forældre, af Børn og Ægtefæller (Matth. 10, 35. 36).

§ 16. Men ligesom nu vor himmelske Fader har et veldædigt Øiemed med alt Kors, som Han paalægger os, og ordner og styrer det saaledes, at det maa tjene dem tilgode, som elske Ham, saaledes forholder det sig ogsaa, mit christelige Hjerte, med dette dit Huskors; lad det være saa tungt og bittert, som det vil, saa ligger dog en Velsignelse og kraftig Virkning af Guds Miskundhed skjult deri. Omendskjønt Ægtestanden er en hellig, guddommelig Anordning, bliver den dog tilfældigvis for Mange et Anstød og en Hindring paa Guds Veie. Ofte gjør et Menneske et rigt Gifte, kommer i et Hus, hvor der er fuldtop af Alt, og hvor man ikke ved af nogen Mangel; denne Rigdom kunde maaske gjøre et saadant Menneske fattigt paa Tro, paa Bøn, paa Gudsfrygt og Dyd (ligesom da vort Hjerte ikke vel kan skikke sig i den timelige Lyksalighed), besvære dets Hjerte med Gjerrighed og Sorg for Næring og vende det bort fra Gud. Hvor mangt et Hjerte, som er blevet gift efter Ønske og har faaet Overflod paa alle Ting, begynder ikke at hovmode sig, at braske og bramme, at bryste sig, at foragte de Elendige og kort sagt at glemme Gud! Hvor mangen Sjel, som har faaet en kjærlig Ægtefælle, hænger sig ikke ganske ved denne, gjør en liden Afgud af ham (hende), og synes, at den ikke kan leve ham (hende) foruden! Hvor ofte beruse ikke kjærlige Ægtefolk sig i sin egen Vin og overgive sig altfor meget til den ellers tilladte Lyst! Hvor Mange er der ikke, som, fordi de elske sin Ægtefælle høit og ikke elskes mindre af denne, blive lunkne i Kjærligheden til Gud og Hans Ord og faa Verden kjærere Dag for Dag, osv.! Derfor tilsteder nu den alvise og algode Gud, at Satan ofte opvækker Utilbøilighed mellem Ægtefolk, for at en saadan Ulykke kan forebygges og de Troendes Hjerter bevares i Yd-

myghed, Andagt, Kyskhed og Gudsfrygt eller opmuntres og ledes dertil. Vi kjende vel Alle den hellige Apostels Ord, hvor han omtaler de Christnes Ægtestand og deres Giftermaal, idet han siger: „De, som have Hustruer, skulle være som de, der ikke have, og de, sig glæde (i sin lykkelige og ønskelige Tilstand i Ægteskabet og i andre Maader), som de, der ikke glæde sig, og de, der bruge denne Verden, som de, der ikke nyde den" (1 Kor. 7, 29—31); men de blive dog sjelden tilbørligen paaagtede og bragte i Udøvelse, naar ikke Korset kommer til og driver og holder os dertil. Ei heller vil Nogen rigtigt forstaa dem, medmindre han har erfaret enten det her omhandlede eller et andet Kors i sin Ægtestand. Apostelen tilføier paa samme Sted: „Den, som har giftet sig, har Omhyggelighed for de Ting, som høre Verden til, hvorledes han kan behage Hustruen, den gifte har Omhyggelighed for det, som hører Verden til hvorledes hun kan behage Manden" (V. 33. 34). Dette finder især Sted hos dem, som ere blevne gifte efter Ønske og i sin fredelige og velsignede Ægtestand ikke vide af noget Kors at sige. De derimod, som leve i et ufredeligt Ægteskab eller have anden Trængsel deri, de tvinges ofte til at sørge mest for de Ting, som høre Herren til, og hvorledes de kunne behage Ham. Naar et gudfrygtigt Hjerte ikke modtager Andet af sin egen Ægtefælle end et surt Ansigt, uvenlige Øiekast, haarde Ord og ofte ufortjente Slag, — naar det ikke kan gjøre ham Noget til Nøies, men stedse bliver krænket og beskjæmmet, saa lærer det at sige med fuldt Alvor med Jeremias: „Herre, frels mig! saa frelses jeg; thi Du er min Ros. Se, de sige til mig: hvor er Herrens Ord? Kjære, lad det komme (hvad hjælper dig din Gudfrygtighed, dine Bønner, din Kirkegang? hvor er den Velsignelse, du venter deraf? osv.) Men jeg hastede ikke fra at være Hyrde efter Dig. — — Vær mig ikke til Forskrækkelse; Du er min Tilflugt paa en ond Dag" (Jer. 17, 14 flg.).

§ 17. Den fiendtlige Nærgaaenhed og de Ængstelser, som den fornærmede Del maa udstaa af sin urimelige Mage, ere ofte en velsignet Tvang, hvorved den tvinges til Gud; den Enes Uvenlighed, Bitterhed og Ondskab jager ofte den Anden til den gode, søde og kjærlige Gud; af deres Uenighed opstaar ofte en salig og inderlig Enighed mellem den uskyldige Del og den Herre Jesus. Naar Hanna bedrøves og trodses af Peninna (1 Sam. 1, 6), saa flyde Taarerne, — saa kan hun bede ivrigt og andægtigt og udøse sit Hjerte for Herren. Saaledes ogsaa: naar en ugudelig Ægtefælle bedrøver en gudfrygtig, saa er Lønkammeret den bedste Tilflugt; da er Bibelen og den gyldne Salmebog den deiligste Lysthauge, hvori han (hun) vederkvæger sig og fryder sine Øine; da er Guds Naade det kjæreste Skjød; da bliver Jesu Kjærlighed dyrebarere og behageligere end al Kvinde- og Mandskjærlighed; da kan man ingen Tilfredsstillelse og Glæde finde i nogen timelig Ting; da forbliver man fattig midt i Rigdom; da agter man Taarerne ædlere og kostbarere end Perler og den guddommelige Trøst mere værd end Sølv og Guld; da ved man at bruge denne Verden uden at nyde den; da pynter man sig uden Stolthed; da lever man afdød fra Verden og lærer at foragte det Forgjængelige og at længes af Hjertet efter den salige Evighed. For mangen gudfrygtig Mand eller Kone er deres ufornuftige og ugudelige Ægtefælle, hvad Blomsterpinden er for Nelliken. Man ved, at denne Blomst har en skrøbelig Stilk; derfor sætter man en Pinde eller Støtte ved dens Side, ofte smukt malet og forsynet med Ringe, opad hvilken den tvinges til at voxe. Dette giver et træffende Sindsbillede til at fremstille vor Mening, og som Overskrift kunde

sættes: Vel i Tvang, Vel i Gang. Et gudfrygtigt Hjerte kan formedelst sin medfødte, naturlige Skrøbelighed og den Skjønhed, som det af Naade har erholdt ved Troen, sammenlignes med Nelliken; denne maa have en Stok med dens Ringe eller sin Korstvang, for at den kan voxe desto bedre og blomstre desto lifligere; hertil bruger Herren ofte en ond Ægtefælle; dette kan nu være det lige meget, naar kun Tvangen og Stokken hjælpe det at tiltage i Gudfrygtighed og at opskyde og opstige til Himmelen. Vær derfor tilfreds, du gudelskende Sjel, om du har en haard Ægtefælle og Blomsterpinde ved din Side, saasom han ved din Guds Naade maa hjælpe dig til en ønskelig Fremvæxt i Aanden. Man har engang seet, at da en fornem Frue, der var gift med en anseet, lærd og formuende, men urimelig og haard Mand, skulde gaa til Bryllups og maatte tage sine Smykker, Perler, Kjæder og stadselige Klæder paa sig foran Speilet, løb Taarerne hende strømmevis ned over Kinderne, og at hun paaklædte sig med Uvillie og uden nogen Følelse af Pragtsyge og sagde til en fortrolig Veninde, som var hende behjælpelig: „Ak den, som kunde iføre sig en Lærredskjortel eller klæde sig i en Sæk, men derhos have Fred! dog, Gud vil fri mig fra al ond Gjerning og frelse mig til sit himmelske Rige"; dette foranledigede hendes Veninde til at sige til hende, at hun aldrig havde seet hende smukkere end dennegang. Se her, du kristelige Hjerte, hvor godt det er for det indvortes Menneske, naar det udvortes ofte bliver krænket og haardt behandlet af sine nærmeste Venner, og lær heraf at lade din Guds hellige Raad og Tilskikkelse behage dig vel, idet disse ikke ere eller kunne være Andet end Miskundhed og Sandhed eller falde ud til Andet end lutter aandeligt Gavn for din Sjel.

§ 18. Heraf kan ogsaa sees — og dette tjener endvidere til en trøstelig Belærelse for de gudfrygtige Hjerter, — at den heromhandlede sørgelige Tilstand saa langtfra er deres inderlige Forening med Gud og deres Sjels Formæling med Christo til Hinder, at den tvertimod befordrer den og enten befæster eller istandbringer den. Naar en ryggesløs Ægtefælle glemmer den Kjærlighed og Troskab, han har lovet dig, saa har dog ikke derfor Gud, min Medkristen, glemt, hvad Han har lovet og tilsagt dig. Lad end Kjærligheden kjølne i din Ægtefælles Hjerte eller aldeles forsvinde derfra, saa forbliver dog din Jesu Hjerte uforanderligt i sin Kjærlighed og Troskab. Faar og finder du hos hin intet Andet end et surt Ansigt, haarde Ord og et bittert, ondt Sindelag, saa gaa til din Sjels Brudgom, der har trolovet sig med dig til evig Tid og trolovet sig med dig i Miskundhed og Barmhjertighed (Hos. 2, 19), — saa klag din Nød for Ham, udøs dit Hjerte for Ham, og sig: Allerkjæreste Herre Jesus, jeg har kun liden anden Glæde her i Verden og tænkte, at min Ægtefælle skulde blive mig til Hjælp og Trøst; men jeg ser nu, at jeg ikke finder, hvad jeg søgte, og at det ikke har behaget Dig at forunde mig denne jordiske Trøst; min Ægtefælle skulde være min Stav, som jeg kunde støtte mig ved i alle Gjenvordigheder, og se, han er bleven mig en Rørkjæp, der er sønderbrudt under min Haand og har sønderslidt den (Ezek. 29, 6). Derfor er nu min eneste Trøst, at jeg vel efter min udvortes og legemlige Tilstand er forenet med et haardt og ond Menneske, men efter den indvortes og aandelige forenet og formælet med Dig, den Skjønneste blandt Menneskenes Børn, hvis Læber ere yndige, hvis Aasyn er venligt, hvis Mund er trøstefuld, hvis Hænder ere hjælperige og hvis Hjerte er kjærligt og trofast. Saa skal nu Du være min Glæde, min Skat, mit Hjerte, min Prydelse, min Ros, min Tilflugt

og mit Liv. Jeg bekymrer mig ikke om at min Ægtefælle er mig saa fiendsk, at han intet venligt Ord kan eller vil sige mig, naar kun Du siger til min Sjel: Din Frelse er jeg. Jeg ændser ikke, at jeg i mit Hus kun ser Tegn paa et ugudeligt og bittert Hjerte, naar kun Du i Kirken gjennem Dit Ord og høihellige Sakrament og i mit Hjerte gjennem den Hellig Aands Vidnesbyrd giver mig Forsikring om din trofaste og evige Kjærlighed.

Jesu, Du, min Del i Livet,
Brudgom mer end honningsød,
Du, som Dig for mig har givet
I den bitre Korsets Død,
Jesu, Du mit Hjerte fryder,
O, mit Haab, min dyre Skat,
Al min Længsel Dag og Nat,
Som for Gud mig deiligt pryder;
Ak, hvor skal jeg værdelig,
Søde Jesu, prise Dig?

Blad derpaa tilbage i dette Værk og slaa op den Ægteskabs-Kontrakt, som den Herre Jesus har oprettet med en troende Sjel; tilegn dig med frimodig Tro Alt, hvad den indeholder, og forlad dig derpaa som paa den evige Sandhed, Gud til vor Trøst har aabenbaret i sit Ord. Jeg har den Tillid til Gud ved Christum, at du deri skal finde saa megen Glæde, at du let vil kunne glemme al din Sorg, især, saafremt du endvidere betænker, at hvor tungt dit Kors end mon være, saa er det dog kun timeligt; du er ikke bunden til din ufredelige og egensindige Ægtefælle længere end indtil den timelige Død; den Lænke, hvorved du er sammenføiet med ham, bliver tilsidst sønderreven. Gud slaar ofte en haard og ufornuftig Nabal (1 Sam. 25, 38), befrier en klog og dydig Abigail og bringer hende siden til en gudfrygtig og kjærlig David, eller Han iler med en undertrykt og bedrøvet Ægtefælle ud af Verden, lader Træbukken staa og se efter hende og for sent angre, hvad han har gjort, især naar det synes, som om al Velsignelse er uddød med den gudfrygtige og uskyldige Part, eller naar den retfærdige Gud lader den gjenlevende og skyldige komme sammen med en endnu værre, der betaler ham dobbelt igjen, hvad han har forbrudt mod den gudfrygtige. Trøst dig saa tillige i denne Ulykke med Apostelens bekjendte Trøstesprog: „Vor Trængsel, som er stakket og let, bringer os en evig og over al Maade vigtig Herlighed, idet vi ikke have de synlige Ting for Øie, men de usynlige“ (2 Kor. 4, 17. 18).

§ 19. Jeg vilde her slutte denne Undervisning, dersom jeg ikke ansaa det nødvendigt, endnu at paaminde dig om Et og Andet, som under saadanne Omstændigheder er dig tjenligt til at bevare din Samvittighed. Vogt dig da for at fortørnes paa den Onde og lade Harmen saaledes faa Overmagt over dig, at ogsaa du gjør det, som er ilde (Ps. 37, 8). Man har desværre altfor mange Exempler paa at Ægtefæller er blevne ugudelige med de Ugudelige. Mange lære af de bandende Skjændegjæste at bande, trætte og bides; de blive utaalmodige og optændes til Vrede, saa at de enten aabenbart gjengjælde Ondt med Ondt, Skjældsord med Skjældsord, Hug med Hug eller dog lønligen og i Hjertet bande og ønske alt Ondt over sin Ægtefælle. En Mand, som har en trættekjær og hadefuld Kvinde eller doven So til Hustru, slaar sig til Drik, Spil og Lediggang, søger letsindigt Selskab og vil saaledes fordrive Sorgen. En Kone, som har en ond og haard Mand, foresætter sig ofte, især naar Djævelens Sendebud, Sladderhankene, komme til, at hun ikke vil fortie et eneste Ord for ham, — at hun vil betale Ondskab med Ondskab, forsømme Husholdningen, lade Alting gaa hulter til bulter, ja ofte vel endog sætte sin Mand Kniven for Struben og lade det komme til det Yderste. Dette

er det Samme som at løbe i Ilden for at undgaa den Røg, som er i Huset; da har Djævelen vundet Spil; da gaar det efter hans Hjertenslyst; da falder Alt ud til skrækkelig Forargelse; da gaar Alt med hurtige Skridt den timelige og evige Fordærvelse imøde. Ikke saaledes du, du gudelskende Hjerte! „Lad dig ikke overvinde af det Onde; men overvind det Onde med det Gode (Rom. 12, 21). Det er jo nok, at en af Eder gaar i Satans Snarer og i Fare for at tabe sin arme Sjel, og du bør ikke forsætligen indvikle dig deri, men med al Flid stræbe at udfri og redde den Besnærede. Det hænder undertiden, at en Vinstok, idet den udbreder sig, kommer til at lægge sig ud over en Tornebusk og i sin bekjendte Skrøbelighed betjener sig af den til sin Understøttelse; dog bliver ikke ogsaa den derfor en Tornebusk; men den bedækker Busken med sine Ranker og pryder den med sine liflige Druer; saaledes maa ogsaa en gudelskende Sjel gjøre, som Gud har ladet komme sammen med en haard og urimelig Ægtefælle; den maa tildække og taale hans Feil og Brøst, holde fast ved sin Gudsfrygt og lægge sin Tro og sit Haab til Gud for Dagen ved Kjærlighed og Sagtmodighed. Det er ingen Kunst at behandle en fredsommelig, god og kjærlig Ægtefælle med Kjærlighed og Sagtmodighed; det kunne ogsaa Hedningerne og Tyrkerne; men deri bestaar de sande Christnes Naade og Kunst, at de kunne gjengjælde Uvenlighed med Sagtmodighed, Forbandelser og Skjældsord med Velsignelser og Taushed, Had med Kjærlighed, Hug og Slag med uforandret Trofasthed og stadige Forbønner.

§ 20. I saadanne Tilfælder maa en gudelskende Sjel vel overveie, hvad den hellige Paulus siger om en Troendes Ægteskab med en Vantro: „Hvad ved du, Hustru, om du kan frelse Manden? eller hvad ved du, Mand, om du kan frelse Hustruen?" (1 Kor. 7, 16). Meningen heraf kan sees af det Foregaaende, idet Apostelen foreskriver, at den troende Ægtefælle ikke skal skille sig fra den vantroe, om det behager denne at bo hos hin" (V. 12. 13), og angiver som Aarsag hertil, at den vantroe Mand er helliget formedelst den troende Hustru eller den vantro Hustru formedelst den troende Mand; det er: fordi den Troende dagligen ofrer sig selv og Alt, hvad han (hun) har, til sin Gud og saaledes ogsaa befaler Ham sin vantroe Ægtefælle i sine flittige Bønner og beder for hans (hendes) Omvendelse, saa helliges ogsaa den Vantroe herved, saa at det staar den Troende frit for at fortsætte det ægteskabelige Samliv med sin vantroe Ægtefælle, og saa at hin ikke har Aarsag til at skille sig fra denne, men bør bevise ham (hende) al Kjærlighed og Troskab; thi, siger han, Gud har kaldet os til Fred" (V. 15). For imidlertid at gjøre de Troende desto villigere til saadant kjærligt og fredsommeligt Samliv tilføier han: Hvad ved du, (troende) Hustru, om du kan frelse Manden? osv. — som om han vilde sige: Du bør stedse vise dig venlig, kjærlig og fredsommelig mod din vantroe Ægtefælle, efterdi du ikke kan vide, om ikke Gud af Naade vil omvende ham, vinde ham ved dit gudelige Samliv og bruge dig som et Redskab til at frelse ham. De lærde Udlæggere af Skriften have ved dette Sprog bemærket, at Apostelen her bruger en hebraisk Talemaade, der snarere bejaer end benegter, — som naar Profeten Joel (2, 14) siger: Hvo ved? Herren turde vende om og angre (den Ulykke, Han har besluttet og truet med at føre over Eder), o. a. M. Heraf er det nu klart, hvad der paaligger en gudfrygtig Sjel, naar den har en ugudelig Ægtefælle, nemlig at bestræbe sig paa alle mulige Maader for at han kan blive helliget og frelst ved den, hvilket Apostelen Peters Ord endnu tydeligere

lære: „Kvinderne skulle være sine Mænd underdanige, paa det, dersom Nogle ikke tro Ordet, de kunne vindes uden Ord ved Kvindernes kyske Omgjængelse i Herrens Frygt" (1 Pet. 3, 1. 2). Saa maa du da, o kristelige Hjerte, for ogsaa i dit ulykkelige og sørgelige Ægteskab at bevare en god Samvittighed, først og fremst bede flittigt og ikke med koldsindig Andagt eller kun en og anden Gang, men med Alvor og utrættelig Flid anraabe Fredens Gud om at Han vil forskaffe dig Fred, oplyse og omvende din Ægtefælle og give ham et andet Hjerte, — at Han vil sætte Ægteskabsdjævelen og hans Redskaber Skranker og rydde alle Anledninger til Tvedragt afveien, ligesom du maa vise dig saaledes i din hele Omgjængelse, at du af Gud og Mennesker bliver funden uskyldig i al Uenighed. I den Hensigt maa du ei alene nøie iagtage den sande Christendom i alle Dele, men ogsaa beflitte dig paa at være virksom, aarvaagen, omhyggelig og ulastelig i Husholdningen og eders Næringsvei. Har din ugudelige Ægtefælle med Grund bebreidet dig nogen Forseelse, saa bør du søge at rette derpaa, fordrage hans Feil med Sagtmodighed og Taalmodighed og møde hans Uvenlighed med Kjærlighed, hans Støien og Huseren med Sagtmodighed, med Eftergivenhed og Taushed, hans Ondskab med Gudfrygtighed.

§ 21. Hvad nu herved udrettes, det lære mange gamle og nye Exempler os. Den hellige Augustin har efterladt os en skjøn Beretning om sin gudfrygtige Moder, Monika, og skriver, at hun var bleven gift med en vantroende Mand, Patricius, og strax fattede det hellige Forsæt at vinde ham for Herren sin Gud. I dette Øiemed prædikede hun ikke saa meget med Ord for ham som med sine indtagende Sæder og sin dydige Omgjængelse; hans Udskeielse fra sin Ægteseng og den Uret, der i saa Maade vederfores hende, taalte hun med saadan Sagtmodighed, at hun aldrig desangaaende kivedes med ham, men kun ventede, at Gud vilde vende det til det Bedre. Naar han var fortørnet paa hende, modsatte hun sig ham paa ingen Maade, ei engang med et Ord; men siden, naar hans Vrede havde lagt sig, tog hun Leiligheden iagt og tilkjendegav ham med sømmelig Beskedenhed Aarsagen til at hun havde gjort dette eller hint, osv. Man siger, at der engang i en fornem Stad var to Brødre, hvoraf den ene levede i et meget lykkeligt og fredsommeligt, den anden derimod i et ulykkeligt og ufredeligt Ægteskab. Da nu denne spurgte hin, hvorledes det gik til, at han levede saa fredeligt og venskabeligt med sin Hustru, og fik til Svar, at han slet ingen Aarsag havde til at twiste med hende, efterdi hun omgikkes ham med villig Lydighed og huldsalig Kjærlighed, sagde hin, at det dog skulde være forunderligt, om der fandtes nogen Kone, som i alle Ting føiede sig efter sin Mands Villie; han kunde forsøge hende i Et eller Andet, saa skulde han nok finde det anderledes; han foreslog ham derhos flere Maader at prøve hende paa, af hvilke jeg dog, for at undgaa Vidtløftighed, kun vil anføre en. Da Manden engang kom hjem, fandt han sin gudfrygtige Hustru iført med sin Vask og sagde til hende, at det deilige Veir havde givet ham Lyst til at tage en Spadsertur udenfor Stadsporten; hun maatte da gjøre sig færdig og følge med; hertil var hun strax villig, forlod sit Arbeide og klædte sig i Hast paa; deres eneste lille Søn, som de havde af sin kyske Ægteseng, bad Moderen, at de vilde tage ham med; men hun henviste ham til Faderen, der ogsaa tilstod ham denne Gunst. Da de nu kom ud i det Frie og gik langs et Bakkehæld, hvorover en Kilde rislede ned, sagde Manden: nei se, hvorledes Kilden rinder opad Bakken!

Den fornuftige Hustru taug aldeles stille til denne ufornuftige Tale; Manden, som troede, at hun ikke havde hørt det, gjentog det anden Gang, og, da hun atter taug stille, tredie Gang. Da Moderen alligevel Intet svarede, udbrød Drengen: Kjære Fader, Vandet rinder jo nedad og ikke opad Bakken. Men Moderen gav ham et mildt Ørefigen og sagde: Fy, skal du sige din Fader imod? Manden forundrede sig over hende og aabenbarede hende, hvorledes han havde ladet sig forlede af sin Broder til at sætte hende paa Prøve; men da han nu var bleven endnu mere overbevist om hendes Dyd og Klogskab end før, vilde han desaarsag elske hende desto høiere alle sit Livs Dage, osv.

§ 22. Saaledes fortælles ogsaa om en gudfrygtig Sjel, som havde faaet en ufornuftig Mand, at da hun engang uforskyldt blev behandlet ilde af ham, tog hun Flugten op paa Loftet og opholdt sig der en Stund. Da Manden tilsidst gik efter hende, for at se, hvad hun bestilte, fandt han hende liggende paa sine Knæer og bedende med mange Taarer, at Gud ikke vilde tilregne hendes Ægtefælle den Uret og Beskjæmmelse, han havde tilføiet hende, — at Han af Naade vilde tilgive ham denne og alle hans andre Synder, skjænke ham et fornuftigt, kjærligt og fredelskende Hjerte, men hende Sagtmodighed, Taalmodighed og Trøst og endelig frelse og saliggjøre dem Begge. Ved at høre dette kunde Manden ikke holde Taarerne tilbage, gik hen til hende, omfavnede hende, bad hende tilgive ham hans Uret og lovede, at han for Fremtiden aldrig oftere skulde fornærme hende, hvilket han ogsaa holdt. O, hvor salig er ikke den Kone, som paa saadan Maade „omvender en Synder fra hans Veis Vildfarelse og frelser en Sjel fra Døden!" (Jak. 5, 10). Men sæt ogsaa, at hun Intet udretter, men maa bære sit Kors ligetil Enden, saa ere hendes Taarer, Sukke og Bønner dog ikke spildte; thi i Himmelen skal hun komme til at høste Glæde saavel af dem som af sin gudelige Omgjængelse og kristelige Taalmodighed.

§ 23. Men jeg henvender mig nu til andre bekymrede Hjerter, hvoraf et siger: Jeg lever desværre i et ufrugtbart Ægteskab og har ingen Børn, o. a. M. Jeg svarer korteligen herpaa, at det ikke uden Grund forekommer mig forunderligt, at en gudfrygtig Sjel kan være bedrøvet herover, efterdi de Børn, som Gud skjænker kristelige Ægtefolk, dog medføre meget Arbeide og Besvær, megen Nattevaagen, megen Fortræd, mange Bekymringer, de med Opdragelsen forbundne Byrder, og fremfor Alt Frygt for at de ikke skulle arte sig vel saavelsom et stort Ansvar for Gud. Den navnkundige Kirkelærer Krysostomus kalder Børnene et stort Depositum eller et kostbart betroet Gods, og ikke uden Føie; thi ligesom en Prædikant maa aflægge Regnskab for de Sjele, som ere ham betroede, saaledes vil ogsaa Gud kræve Børnenes Sjele af Forældrenes Hænder. Luther siger med stor Betænksomhed: Jeg antager, at blandt de udvortes Synder er der ingen, som Verden er mere betynget med for Gud eller som fortjener en saa gruelig Straf, som netop den, der begaaes imod Børnene, idet de ikke blive vel opdragne. Vil du da, min Medchristen, naar du betænker dig rigtigt, være utilfreds med og sørge og græmme dig over at Gud har forskaanet og fritaget dig for mange Sorger, meget Besvær og Arbeide, for den tunge og bekymringsfulde Barneopdragelse og et saa stort Ansvar? Vil du besvære dig over at Han ikke har betynget dig med et saa kostbart betroet Gods, der har saa Meget paa sig? Du mener maaske, at naar blot Gud vil skjænke dig den forønskede Livsfrugt, da skulde du nok være aarvaagen og flittig med Hensyn til

Opdragelsen og skikke dig, som du burde. Men betænk dog, i hvilke elendige, sørgelige og gruelige Tider vi, til hvilke Verdens Ende er kommen, leve! Hvor megen Møie koster det ikke at bevare sig ubesmittet af Verden og frelse sin Sjel blandt saa mangfoldige og rædsomme Forargelser, under en saadan overhaandtagende Ugudelighed, Uretfærdighed og Ondskab og i den forfaldne Tilstand, hvori Kirken befinder sig! Jeg ved, du gudfrygtige Hjerte, at du ved at tænke herpaa, ofte overfaldes af Frygt og Bævelse, og at du bliver angest og bange for din Saligheds Skyld. Har du da Grund til at besvære dig over at din Gud ikke har skjænket dig Børn, for hvis Sjele du vilde have at vaage, eller maa du ikke snarere takke Ham inderligen derfor? Naar Nogen skal reise en lang og farlig Vei, saa er uden al Tvivl den bedre faren, som er alene og kun har sig selv at sørge for, end den, som fører sin Kone, sine Børn og Tjenestefolk med sig. Da Jakob kom tilbage fra Mesopotamien og erfor, at hans fortørnede Broder drog ham imøde med fire hundred Mand, frygtede han saare og blev angest, ikke saa meget for sin egen Skyld som formedelst det store Følge af Hustruer og Børn, han havde med sig. „Kjære," siger han, „udfri mig af min Broders Haand, af Esaus Haand; thi jeg frygter ham, at han skal komme og ihjelslaa mig: Moderen tilligemed Børnene" (1 Mos. 32, 7. 11). Saa meget mere er dette Tilfældet paa dette Livs møisommelige og farlige Pilegrimsfærd; en sand Christen, som er ene, er medrette bekymret for hvorledes han skal komme frem og opnaa Maalet for sin Tro, Sjelens Frelse, følgelig saa meget mere den, som har sine Kjære om sig i et større Antal og gjerne ønskede at forsørge og bevare dem ei alene i dette Liv, men ogsaa for Himmelen, og som ser i Aanden, at Faren er saa stor og Fiendernes Anløb og Efterstræbelser saa heftige og mangfoldige. Tro for vist, min Medchristen, at de Gudfrygtige ved Tanken herom ofte sukke og sige: „Salige er de Ufrugtsommelige og de Liv, som ikke fødte, og de Bryster, som ikke gave Die" (Luk. 23, 29).

§ 24. Men sæt, at vi vilde lade dette ude af Betragtning eller kunde gjøre os sikker Forhaabning om at vi, dersom vi fik Børn, vilde opdrage dem gudeligen og engang kunne fremstille dem med os for Gud, sigende: „Se, Herre, her er jeg og de Børn, som du har givet mig" (Esai. 8, 18), saa burde det dog være langt fra os at begjære Noget, som vor himmelske Fader havde fundet Betænkelighed ved at give os. „Se, Børn er en Herrens Gave; Livsfrugt er en Løn", siger den kongelige Profet (Ps. 127, 4). Det er Gud, som giver Børn eller ikke giver dem, alt efter sit Velbehag (1 Mos. 30, 2). Skulde da du ville have din Villie, min Medchristen, men Gud ikke have sin Villie? eller tør du anmode Ham om i sit Raad at rette sig efter dit Sind? Om et Løntræ, som ingen Frugt bærer, men kun yder en behagelig Skygge med sit brede grønne Løv, kunde tale, mon det da vilde beklage sig over sin Skaber, fordi Han ikke har gjort det rigt paa Frugt, ligesom andre Træer? Nei aldrig! og du, gudelskende Sjel, skulde ville sørge over din himmelske Faders Villie, fordi Han ikke har velsignet dig med Livsfrugt, som Andre! Har Han ikke heri frie Hænder? Eller har du i saa Maade faaet en særlig Forjættelse af Ham, hvorved Han er bunden? Eller har du vist Ham en Velgjerning, som Han paa dit Forlangende skulde gjengjælde dig? Du ved jo vel, at Guds Villie og Raadslutning altid er god og hellig, din derimod fordetmeste kjødelig, syndig og farlig. Skulde du da ville have din Villie frem og fordre, at Gud skulle efterleve den? Har den Høieste

ingen Børn givet dig, saa har Han saaledes for godt befundet til sin Ære og dit Vel; vil da du understaa dig at forbedre dette Godtbefindende? Ti stille, min Medchristen, og tak Gud, at Han har gjort dig Reisen gjennem denne Taaredal saa let og ikke medgivet dig noget stort Følge, som du vilde have legemligen og aandeligen at sørge for.

§ 25. Du vil sige: „Jeg begjærer vel Intet mod min Guds hellige og gode Villie: men jeg beder og anraaber Ham om denne Gave, hvilket ikke er mere at fortænke mig i end Abraham, som, da Herren sagde til ham: „Jeg er dit Skjold din meget store Løn, svarede: Herre, Herre, hvad vil du give mig? jeg vandrer jo hen barnløs" (1 Mos. 15 1. 2). Vel har jeg heller ingen særlig Forjættelse modtaget, ifølge hvilken Herren skulde være forbunden til at skjænke mig Børn; men jeg har dog den almindelige, at Han vil høre min Bøn og give mig mit Hjertes Begjæringer (Ps. 37, 4; 91, 15). Jeg svarer: Gud kan vel tilstede, at vi aabenbare Ham vore Ønsker, selv i timelige Ting, og tale dristigt til Ham, som kjære Børn til sin kjære Fader; men Hans Børn vide dog alle godt at underordne sin egen Villie under Hans og have lært af sin Jesus, at de skulle gjøre dette med christelig Overladelse i sin kjære Faders hellige Godtbefindende. Slutningen paa deres Bøn om en timelig Gave er altid: „Min Fader ikke som jeg vil, men som Du vil!" (Matth. 26, 39) „En Ting har jeg begjæret af Herren; derefter tragter jeg" (Ps. 27, 4); skulde det imidlertid ikke behage Ham, eller Han ikke maatte finde det tjenligt for mig, saa vil jeg gjerne opgive mit Ønske og i alle Ting være tilfreds med Hans Villie. Naar Guds Børn bede om Noget, og Han siger: „Det er nu nok; tal ikke mere til mig om denne Ting!" (5 Mos. 3, 26) som Han fordum sagde til sin Tjener Moses, saa tie de stille og lade Ham raade, allerhelst, efterdi Guds Forjættelser om vore Bønners Opfyldelse ikke ere anderledes at forstaa end med den Indskrænkning: dersom vi bede om Noget efter Hans Villie, til Hans Ære, til vort Bedste (1 Joh. 5, 14); naar vi nu idelig og altid bede Ham om Noget, og Han ikke bønhører os, saa kunne vi heraf sikkert slutte, at vor Bøn ikke er efter Hans Villie, og bør ikke oftere fremkomme dermed.

§ 26. Du turde imidlertid fremdeles sige: Men jeg har mine Leens*) og andre Godser, med hvilke min Gud har velsignet mig, og det gjør mig ondt, at jeg skal efterlade dem til Fremmede eller til utaknemmelige Frænder. Det var bedre, min Broder, at du ikke talte saaledes, efterdi denne din Tale smager stærkt af Kjød og Blod. For det Første sømmer det sig, som forhen sagt, ikke for dig at indvende Noget imod Guds hellige Raad og Villie, idet Han ved at negte dig Børn noksom lægger for Dagen, at Han, som øverste Leensherre, har besluttet at give dine Leensgodser til Andre. Om Gud fratager en Christen i hans levende Liv alt hans Gods og giver det til hans værste Fiende, saa bør han dermed være vel tilfreds og gjerne unde ham det, som Tauler etsteds meget rigtigt siger, — hvor meget mere altsaa, naar Han først efter hans Død lader det komme i fremmede Hænder! Naar Han ved en salig Afsked frier vor Sjel fra al ond Gjerning og frelser den til sit himmelske Rige, skulde den da vel se sig om efter Verden og bekymre sig om hvem der tager dens forgjængelige Goder i Besiddelse? Udentvivl ligesaa lidet, som Elias, da han i Stormen for op til Himmelen, har bekymret sig om sin Kappe, der faldt af ham. Hvad skulde

*) Leensgods, Familiegods, som stedse bliver i Familien, uden at kunne overdrages til Andre saalænge Nogen af Familien er tilbage.

den skjøtte om Verdens Tiggersmuler, naar den er bleven funden værdig til at sidde ved det himmelske Kongetaffel. Hvad skulde den bryde sig om hvem den lille Del af Jorden, som den en Tidlang har haft i Brug og Besiddelse, tilfalder efter dens Bortgang, naar den har faaet Himmelen med al dens Salighed i Eie? Ere da Arvingerne og Efterfølgerne ugudelige og utaknemmelige, saa har man større Aarsag til at bede til Gud for dem, at Han vil omvende dem, end til at være avindsyg paa dem og misunde dem, hvad der ikke længer er os til nogen Nytte. Men maaske ere de gudfrygtige eller blive det efter vor Død; hvorfor skulde vi da gjøre os nogen Bekymring over at de for en Stund komme til at besidde de Godser, som en Tidlang vare os forlenede, omendskjønt Besidderne ikke ere komne af vort Kjød og Blod?

§ 27. Og hvad andet Gods betræffer, som vi have fri Raadighed over, saa at vi kunne gjøre dermed, hvad vi ville, saa behøver du, o christelige Hjerte, forhaabentlig ikke at betænke dig og raadslaa længe om hvem du skal efterlade det til, fordi du ingen Børn har. Maaske har du fattige, men gudfrygtige Slægtninger som trænger til dig og som du ikke med god Samvittighed kan forbigaa; eller om du ingen Saadanne har, saa betænk, at alle Christne ere en himmelsk Faders Børn og i Christo Jesu Brødre og Søstre, og at de formedelst Hans for dem Alle udøste kostbare Blod med al Ret kaldes Blodsforvante; se dig om blandt dem og udvælg dig blandt dem gudfrygtige og dydige Hjerter til Børn; drag Omhu for at de blive godt optugtede og opdragne og saavidt muligt vel forsørgede. Paa somme Steder er der oprettet saakaldte Vaisenhuse, hvori mange fattige Børn blive gudeligen og priseligen opdragne; boer du nu paa et saadant Sted, saa kan du let forskaffe dig Børn, som du godt kan efterlade din Formue. Lever du derimod paa et andet Sted, hvor saadanne Stiftelser ikke findes, saa overvei vel, hvad du har at gjøre. Saa Meget er vist, at Christendommens nuværende mislige Tilstand forstørstedelen hidrører fra den daarlige Barnetugt og Ungdommens Forsømmelse; et Middel til at raade Bod paa dette Onde kunde blandt Andet ogsaa være, at formuende Folk, især de, som ikke havde Børn, oprettede saadanne Stiftelser, hvor fattige og onde Forældres Børn kunde faa sit Underhold og tillige blive undervifte i Læsning, Bøn og andre Gudfrygtighedsøvelser, saa at altsaa Øvrigheden kunde tage dem fra deres Forældre og lade dem christeligen opdrage efter deres Daabspagt, ihvorvel det ikke var mere end billigt, at Forældre, som have sunde Lemmer og ere arbeidsdygtige, ved Øvrighedens Tvang bleve holdte til istedetfor hvad de om Morgenen forøde i overflødigt Brændevin eller om Søndagen og til andre Tider i Drikkelag og styrte ned igjennem Struben at erlægge noget Vist til en dertil bestemt Kasse, for at Byrden ved deres Børns Opdragelse ikke alene skulde hvile paa det Almindelige. Der lod sig ogsaa gjøre andre Forslag til hvorledes man uden særdeles Møie og Besvær for Samfundet kunde tilveiebringe Midler til at forskaffe de fattige Børn, hvis Forældre ikke ville eller kunne opdrage dem gudeligen og holde dem til Skole- og Kirkegang, en god Optugtelse; men efterdi slige Forslags Billigelse og Iværksættelse i vore Dages ryggesløse og sikre Verden, da al christelig Nidkjærhed hartad er udslukt, er mere at ønske end at haabe, saa er det bedst, at du, min Medchristen, og dine Lige, som Gud vel har velsignet med Gods, men ikke med Børn gjøre saa Meget, som I kunne, for denne høistfornødne Sag, og erklære de forladte

fattige og elendige Børn, som ellers vilde faa en daarlig Opdragelse, for Eders Børn og Arvinger.

§ 28. Jeg maa tilstaa, at jeg ofte anstiller sørgelige Betragtninger over denne Sag, idet jeg ingen Midler og intet Raad ved til at redde ugudelige Forældres døbte Børn og bevare dem for Forargelse og Forførelse saavelsom for paafølgende Fordærvelse. Hjertet bløder i Ens Liv, naar man ofte i Barakkerne*) og paa Gaderne ser en Mængde Soldaterbørn og andre fattige Folks Børn samlede, hvilke enten slet ikke eller ialfald meget daarligt blive underviste om sin Daabspagt og hele Christendom, saasom Forældrene selv ikke forstaa eller bekymre sig om deslige aandelige og guddommelige Ting og saaledes ikke kunne lære sine Børn dem. Siger man til dem, at de bør holde dem i Skole og lade dem undervise af Andre, saa faar man til Svar: Herre, jeg er en fattig Musketer, en fattig Arbeidsmand; jeg har ikke Raad dertil. Vil man foreholde dem, at de mangen Gang drikke op Mere end der behøvedes til at holde deres Børn i Skole, saa betyder og udretter dette Intet hos dem, efterdi de svæve i den Vildfarelse, at Fylderiet er en af de største Fornøielser her i Verden. Her overveie og overlægge nu Enhver, som har en Gnist af christelig Kjærlighed i sit Hjerte om vi ikke Alle ere skyldige at raade, hjælpe og bidrage til at saadanne arme Sjele kunne frelses fra Døden! Vel ved jeg, at der paa forskjellige Steder, især i store Byer, er af christelige og gavmilde Hjerter bestemt og testamenteret anselige Stipendier*) og Midler til Understøttelse for den studerende Ungdom; jeg priser deres hellige og gudelige Øiemed og roser den gode Gjerning, som de af Kjærlighed til Gud og Efterslægten i Troen have gjort, ønsker ei heller Noget inderligere end at slige Stiftelser overensstemmende med Guds Ord og Stifternes Mening altid maa vorde bestyrede med god Samvittighed, Troskab og Redelighed og at de maa blive saavidt muligt forsigtigt og godt anvendte; men det ønsker, det attraar jeg af Hjertet, at Gud vil opvække gavmilde, gudfrygtige og formuende Mennesker, som ville sørge ikke blot for den studerende, men ogsaa for den omløbende, forsømte og daarligt opdragne, fattige Ungdom og overveie, hvorledes den skal kunne forhjælpes til en christelig og gudelig Opdragelse. Her var der Anledning til at gjøre Gud en Tjeneste. Her var det Tid at overveie vor Frelsers Ord: „Hvo som annammer et saadant Barn i mit Navn, annammer mig“ (Matth. 18, 5), og Hans Apostels: „Forkynd dem, som ere rige i den nærværende Verden, — —, at de gjøre Godt, blive rige i gode Gjerninger, gjerne give, meddele, saa at de samle sig selv en Skat, en god Grundvold for det Tilkommende, at de kunne gribe det evige Liv“ (1 Tim. 6, 17, flg.). Sandelig, jeg ved snart sagt ikke, om nogen anden gudelig Stiftelse skulde kunne sammenlignes med denne eller foretrækkes for den.

§ 29. Den gamle Jakob Vimfeling, fordum Præst i Speier og Professor i Heidelberg, pleiede at bede saaledes: Du Mægler Jesus, vær mig arme Synder naadig, jeg som er en Elsker af det almene Vel, af de Christnes Enighed, af den hellige Skrift og af at Ungdommen bliver rigtigt opdragen! Ak, Gud forunde os mange Elskere, mange nidkjære Befordrere af disse Ting! Et gudelskende Hjerte turde imidlertid her indvende: Jeg har ingen stor Formue tilovers; om jeg ogsaa vilde anvende Alt, hvad jeg eier, til en saadan gudelig Stiftelse, saa vilde det dog lidet forslaa. Men, min Medchristen, betænk, at af mange Bække smaa

*) Barakke: Soldaterbolig.
**) Pengemidler, som ere bestemte til Studerendes eller Kunstneres Understøttelse.

bliver en stor Aa; vil du med et troende, kjærligt og enfoldigt Hjerte gjøre Begyndelsen, saa skulle maaske Andre følge dit Exempel og forøge dit Bidrag. Dog skal du ogsaa vel overveie dette Forslag: Naar en efterlod sig et Hus, som aarlig indbragte om end kun tyve Daler i Leie, eller et Jordstykke, hvoraf aarlig svaredes tolv Skjæpper i Forpagtningsafgift, og han bestemte, at Halvdelen af Leien skulde anvendes til Husets Vedligeholdelse i beboelig Stand og den anden Halvdel til Ungdommen, eller at Kornafgiften skulde udelt komme den døbte fattige Ungdom tilgode og i den Hensigt aarligen indbetales til Præsten eller, om der var tvende, da til dem begge, hvilke skulde forpligtes til under Guds Naades Fortabelse og overensstemmende med en nidkjær Christenkjærligheds Fordringer at anvende dem til en bedre Opdragelse af fattige Børn, til at holde dem i Skole og at veilede dem til Gudsfrygt, saa kunde allerede nogle Børn dermed hjælpes, og hvor skjøn vilde ikke en saadan Stiftelse være, og hvor heldbringende! Paa denne Maade kunde man grunde sig et stedse velsignet Eftermæle. Om Absalon fortælles, at fordi han ingen Børn havde, opreiste han sig en Støtte, som han kaldte efter sit Navn og som skulde bevare hans Navns Ihukommelse (2 Sam. 18, 18). Det var imidlertid ogsaa en af hans Daarskaber at han vel opreiste sig selv en prægtig Mindestøtte, men skjændede den med sine skammelige Handlinger og sit ugudelige Levnet. Den, som ingen Børn har og vil sætte sig et Mindesmærke her i Verden, han opreise sig paa den foreslaaede Maade her og der levende Støtter i de fattige Børn, bærende som Indskrift Kundskaben om Gud og Hans Søn Jesus Christus og prydede med en gudelig Undervisning; saa skal han have et Mindesmærke, som varer evindelig.

§ 30. Men jeg maa gaa videre i Drøftelsen af de troende Sjels Bekymringer. En af dem vil maaske sige: Gud har vistnok velsignet min kyske Ægteseng og skjænket mig kjære Børn; men Han har atter taget dem allesammen fra mig og efterladt mig ensom og bedrøvet her i Verden, saa at jeg maa tro, at Han ikke agter mig værdig til at opdrage et Barn til Hans Ære, og at Han ikke vil have mit Navn ihukommet her i Verden, osv. For at svare herpaa, vil det være fornødent, at vi først give nogen Forklaring over Forskjellen mellem den blotte naturlige og den af Guds Aand og Naade helligede og beherskede Kjærlighed hos Forældre til deres Børn, hvilket kan være saare nyttigt og tjenligt til gudfrygtige Forældres Undervisning og Trøst og udbreder meget Lys over den heromhandlede Sag. Man maa da lægge Mærke til at Gud i Naturen har nedlagt en stærk og inderlig Hengivenhed for Børnene, som er høist fornøden til Menneskeslægtens Vedligeholdelse og hvori Han tillige paa en Maade har fremstillet og afbildet sin guddommelige Godhed og Kjærlighed til Menneskene. Denne Kjærlighed findes nu ogsaa hos de Vantroende og Uigjenfødte, og hvor den er tillukket, er det et tydeligt Bevis paa at Satan der hersker vældigt, saasom naar de hedenske Kinesere (der ellers anse sig for klogere end andre Folkeslag) drukne sine kjødelige Børn strax efter Fødselen, især Døtrene, saafremt de frygte for at de ikke skulle have Raad til at opdrage dem godt og standsmæssigt, — eller som naar en ugudelig Moder blandt de Christne myrder sit eget, i Vanære avlede Barn, for at undgaa den timelige Skam og Skjændsel, — eller som naar en samvittighedsløs Fader fraadser og drikker og sætter overstyr Alt, hvad han fortjener og kan overkomme, uagtet hans Kone og Børn derover maa lide Nød. Hos slige

Folk, siger jeg, hersker en sand djævelsk Ondskab, idet de ere blevne værre end de fornuftløse Dyr, hvilke ifølge Naturens Drift søge af yderste Evne at forsørge og opholde sine Unger. Denne naturlige Kjærlighed til Børnene hos de Troende ophæver Christendommen og Naaden ikke, men helliger, begrændser, behersker og renser den fra den Urenhed, som fra Syndefaldet hænger ved den. Den gjør, at de Troende vel elske sine Børn, men i Gud, efter Gud og for Gud, saa at der følgelig er en stor Forskjel mellem en uigjenfødt Faders Kjærlighed, om den end er noksaa stor og overordentlig, og en troendes og gudelskendes, ligesom der i den gamle Pagt var Forskjel mellem den almindelige Ild, som Præsterne betjente sig af til sin Fornødenhed, og Offerilden, som brændte Dag og Nat paa Herrens Alter.

§ 31. For nu noget tydeligere at fremstille denne Sag, der er af stor Vigtighed, men alligevel maaske næsten ubekjendt for vore Dages fleste Christne, beder jeg dig, du christelige Fader (Moder), betænke, at dit Barn vel i mange Henseender er en Vantroendes Barn ligt, — at det, ligesom hint, fødes og opdrages med Møie og Arbeide, — at det efterhaanden voxer og tiltager, — at det dier, æder, drikker, sover, ler, græder, leger og er underkastet dette Livs Tilfælder, osv., men dog ogsaa i Mangt og Meget har et stort Fortrin for hint; thi det fødes i Guds Kirke, i den guddommelige Naades almindelige Indbegreb, hvoraf Guds Folk fremfor andre Folk er omsluttet, og har Midlerne til Guds Pagt, til Gjenfødelsen, til Christi og Hans Helliges Samfund saare nær ved Haanden; det er avlet af christelige Forældre, som ei alene før, i og efter Fødselen ved inderlige Bønner troligen anbefale, hellige og ofre det til Gud, men ogsaa ile med det til den hellige Daab, hvor det bliver gjenfødt af Vand og Aand, optaget i Guds Naadespagt og indlemmet i den Herre Jesus og Hans Menighed. Ligesom der nu her, om jeg saa maa sige, sker en Tilsætning til Barnets Natur, nemlig Naaden, som helliger, renser, forandrer, behersker Naturen, saaledes maa ogsaa Forældrenes naturlige Kjærlighed faa en Tilsætning, saa at de ikke mere blot elske sit Barn, men elske det helligen og christeligen, ikke blot som sit Barn, men ogsaa som Guds Barn. De maa betænke ei alene, hvad Barnet efter Naturen har fra dem, men ogsaa, hvad det efter Naaden har fra Gud, — at det nu ikke blot er et Christenbarn, men ogsaa et christeligt Barn, som i Daaben er erklæret for og annammet som et Guds Barn, en Jesu Christi Broder og et Tempel for den Hellig Aand, — som nu ikke blot har Legeme og Sjel, men tillige et helliget Legeme, en helliget Sjel, — som nn ikke blot lever det naturlige, men ogsaa det aandelige og guddommelige Liv i Christo formedelst Troen. Dets Æden, Drikken, Søvn, Leg, Graad, Latter er nu helliget i Christo, med hvem det er forenet. Det maa voxe ei alene i Alder og Legemets og Sjelens Kræfter, men ogsaa i Aandens og Troens. Dets Rigdom, Ære, Prydelse, Lykke og Velfærd bestaar nu ikke mere i det Timelige og Forgjængelige, men fornemmelig i det Aandelige, Himmelske og Evige. Alt dette har nu Forældrenes hellige Kjærlighed omhyggeligen for Øie og søger fremfor Alt at befæste, bevare og opretholde sit Barn i denne Naadestand; den tilegner sig ikke selv den eneste og største Ret til Barnet, men ved, at denne tilkommer deres Gud. Den betragter det som et af Himmelen betroet Gods og er rede til at beholde det i sin Varetægt eller, om det tilbagefordres, villigen at give det fra sig, osv.

§ 32. Læg nu nøie mærke til denne Forskjel du gudelskende Hjerte. En naturlig Fader elsker sit Barn som et Men=

neske, der er udsprunget af hans Blod, som en Frugt af sit Kjød og Legeme, som sit Billede; det gjør en christelig Fader ogsaa; men han gjør dog noget endnu Mere; han elsker det tillige som et Menneskebarn, der er født af Gud, — der er bestænket med Jesu Blod, — der er prydet med Hans Retfærdighed, — der er fornyet og dagligen fornyes til Guds Billede ved den Hellig Aand. En naturlig Fader elsker det Barn høiest, som mest ligner ham selv af Legeme og Sind; en christelig Fader elsker det høiest, som mest ligner den Herre Jesus, og hos hvilket han bliver det meste aandelige og guddommelige Liv var. En naturlig Fader sørger for sit Barns Underhold, Mad, Klæder og Opdragelse i timelige og verdslige Ting; en christelig Fader sørger mest for den aandelige Mad og Troens Vedligeholdelse, — for at hans Barn skal bevare sin Daabsklædning ubesmittet, vandre i hellig Prydelse og blive oplært og underviist til Himmeriges Rige. En naturlig Fader arbeider, samler og sparer til sine Børn, for at erhverve dem en Skat her paa Jorden og efterlade dem vel forsørgede og rige i denne Verden; en christelig Fader beflitter sig vel ogsaa paa, saavidt muligt er og med en god Samvittighed kan ske, at forsørge sine Egne, at omgaaes sparsommeligen med hvad Gud har forundt ham og efterlade dem det uformindsket, saaledes som ogsaa Abraham og andre hellige Patriarker have gjort; men han lægger ingen stor Vægt derpaa, er ikke tryg og glad, naar han har Meget, ei heller synderligt bekymret, naar han har Lidet; han ved godt, at hans Egne ere bedst forsørgede, naar de ere under Guds Forsorg, og at den sikreste og bedste Skat er Guds Naade og Velsignelse; derfor indprenter han dem nøie, at de ikke skulle forlade sig paa noget timeligt og forgjængeligt Gods, men ene og alene stole paa Gud og hans Miskundhed, — at de ikke skulle hænge sine Hjerter ved det Jordiske, men først og fremst tragte efter det Himmelske og Evige, — at Gudfrygtighed er nyttig til alle Ting, da den har Forjættelse for det Liv, som nu er, og for det tilkommende; han beder derhos stadigt og inderligt for dem og gjør efter Evne Godt imod de Fattige, med et enfoldigt, glad og villigt Hjerte, vel vidende, at Forældrenes troende Bønner, Taarer og Sukke og gavmilde Almisser pleie at være bedre for Børnene end meget sammengniet og sammenskrabet Gods.

§ 33. En naturlig Fader lader snart sine Børn mærke og vide, at han har Midler, og at de ere en formuende Mands Børn; han behandler dem blødagtigt med Hensyn til Klæder, Mad, Drikke og Andet; de maa æres og ikke sees surt paa af Tyendet eller Nogensomhelst; de maa have sin egen Villie; de maa lære at sætte høi Pris paa det timelige Gods, osv. En christelig Fader derimod lader ikke sine Børn vide, at han er rig; han behandler dem med Hensyn til Klæder og andre Fornødenheder saaledes, at den fordærvede Natur ikke bliver styrket og optændt, men tvertimod svækket og undertrykt; han ser ikke heri paa sin Formue, men paa sin Samvittighed og paa sine Børns aandelige Vel; han taaler ingen Frækhed, intet Hovmod, ingen Indbildskhed hos dem og tilsteder ikke, at de behandle Tyendet eller nogen Anden foragteligt; han siger dem, at Gud styrter de Mægtige fra deres Throner og ophøier de Ringe, — at Han opfylder de Hungrige med gode Gaver og afviser de Rige tomhændede; han underviser dem om at en gudfrygtig Visergut er langt at foretrække for en Rigmands ugudelige Søn, og at Dydsprydelsen, Taarerne, Sukkene, Barneretten hos Gud, Samfundet med Christo ere langt ypperligere end Alverdens Pragt, Moder, Perler, Edelstene, Kjæder, Ringe og Klæ-

der. En naturlig Fader bestræber sig for ved et rigt Giftermaal, ved Forfremmelse og Andet at grundfæste og sikre sine Børns Lykke og Velgaaende; en christelig Fader gjør vel ogsaa i saa Maade, hvad han med god Samvittighed kan gjøre; men først og fremst overgiver han sine Egne af sin Sjels Inderste til Guds faderlige Omhu, Styrelse, Forfremmelse og Forsørgelse og sukker tit og ofte: Kom mig (og Mine,) ihu, min Gud til det Gode! (Neh. 13, 31) hans største Glæde er at se dem formælede med Christo og opfyldte af det hellige Forsæt at tjene Gud og Næsten villigen og troligen. En naturlig Fader er som en Ravn, der nærer sine Unger, saalænge som de ikke kunne nære sig selv, men som derefter jager dem fra sig eller viser dem, hvorledes de hist og her skulle opsøge et Aadsel paa Jorden og opholde Livet; en christelig Fader derimod er som en Ørn, der ikke alene bygger sit Rede paa en høi Klippe og nærer sine Unger, men ogsaa lærer dem at stirre med ufravendte Øine paa Solen; ja, han tager dem paa sine Vinger og fører dem op til Himmelen; han er som en Lærke, der ikke blot veileder sine Unger til at søge sin Føde paa Jorden, men ogsaa til at svinge sig opad imod Himmelen og synge alle Tings Skaber en Sang. Kort: en naturlig Fader elsker kun sit Barn med en kjødelig, jordisk og timelig Kjærlighed, der ikke strækker sig ud over Timelighedens Grændser, en christelig Fader derimod med en aandelig, himmelsk og evig Kjærlighed, der langt overstiger Verden og er rettet mod Evigheden. Den salige Evighed er Midtpunktet for alle hans Tanker, al hans Længsel og alle hans Planer med Hensyn til ham selv og hans Egne; jo vissere han nu kan være paa den for sig selv og dem, desto gladere og roligere føler han sig.

§ 34. Nu skjønne I christelige og gudelskende Forældre vel, hvortil hele denne min Tale sigter, nemlig til at belære og undervise Eder trøsteligen om hvorledes I ved Tabet af Eders Børn skulle forholde Eder tilbørligen og husvale og berolige Eders bedrøvede Hjerter. I have jo upaatvivlelig ikke blot elsket Eders Børn med en naturlig, men tillige og allermest med en christelig og hellig Kjærlighed; men denne er, som vi udførligen have vist, først og fornemmelig henvendt paa Gud, paa Hans hellige Villie, paa Børnenes aandelige Velgaaende, paa deres evige Salighed. Efterdi I nu ei alene af Udfaldet se Guds hellige og gode Villie, men ogsaa i Troen ere forvissede om at Eders Børn allerede virkeligen have opnaaet og nyde den Salighed, I ønskede og haabede, saa maa I jo tilstaa, at det ikke sømmer sig for Eder at give Eders Sørgmodighed frit Raaderum, ligesom Hedningerne, der ikke have Haab. Jeg vil ikke udslette og ophæve den naturlige Kjærlighed, som Gud selv har nedlagt i Eders Hjerter, men kun minde Eder om, at den maa dæmpes og beherskes af den christelige Kjærlighed. I have ikke blot elsket Eders Børn som Eders egne, men fornemmelig i Gud og til Gud, som Hans Børn, hvilke Han har annammet i Christo Jesu; I have jo aldrig tiltaget Eder en større og bedre Ret til dem end Gud; I have ei heller forment, at Eders Børns Velfærd kun bestod i Verden og dens forgjængelige Herlighed, men først og fremst i aandelige og himmelske Ting; I have ikke tiltroet Eder at kunne sørge bedre for Eders Børn end Gud; I have jo fra deres Undfangelse af og ved deres Indtrædelse i Verden helliget Herren dem og dagligen i Bønnen fremstillet dem for Ham og ofret dem til Ham med den ydmyge Begjæring, at Han vilde gjøre dem til sin

Naades og Æres Redskaber og sin Barmhjertigheds Kar; I have jo fremfor Alt ønsket at se dem i den Tilstand, hvori de vilde være Eders og sin Gud mest velbehagelige, bedst beskjærmede mod Verdens forargelige Ondskab og Satans Magt og List og mest forvissede om sin Salighed, osv. Betænker nu, om ikke Eders Ønsker ere opfyldte, og om I ikke vide Eders Børn i en saadan Tilstand, som Eders gudfrygtige Hjerter kunne begjære!

§ 35. Gud har ikke borttaget Eders, ja Hans Børn af Had, men af Kjærlighed; Han har paa en Gang befriet dem fra alle deres Kjøds syndige Tillokkelser, fra Verdens Forargelser, Farer og Trængsler, fra Djævelens snedige Anløb og Efterstræbelser; Han har for evig forvisset dem og Eder om deres Lyksalighed og forvaret dem saaledes, at al Bekymring nu er overflødig, — at ingen fiendtlig eller venskabelig Verden, ingen Djævel, ingen Død, intet Helvede mere kan angribe, skade eller fordrive dem; Han har overført dem fra Synd til Retfærdighed, fra Skrøbelighed til Fuldkommenhed, fra Mangel til Overflod, fra Uro til Ro, fra Uveir til Blikstille, fra Sorg til Glæde, fra Verden til Himmelen, fra Døden til Livet; siger mig da, hvad I have at sørge og beklage Eder over! Vilde det ikke være besynderligt og usømmeligt, om vi, medens vi paa dette møisommelige og bedrøvelige Livs Pilegrimsfærd dagligen sukke under Syndens og Elendighedens Byrde, — medens vi paa Verdens Angesthav stedse omtumles og forfærdes af Trængslers, Sorgers, Møisommeligheders og Gjenvordigheders Vinde og Vover og ofte bede inderligt til Gud, at Han snart vil fri os fra al ond Gjerning og frelse os til sit himmelske Rige og vort rette Fædreland, vilde det ikke da være besynderligt og usømmeligt, om vi vilde sørge over, at Han tidligt har borttaget vore Børn fra al Angest og bragt dem til evig Fred, til Himmelens Glæde og dens stille, rolige Stæder? Skulde det da være vor Glæde, at vore Børn endnu befandt sig med os i allehaande Nød og Fare, og vor Bedrøvelse at se dem udfriede af al Nød og Fare og overførte til den evige Salighed? Ser dog her, mine Kjæreste, hvor urimeligt det er, at christelige Forældre græmme sig over sine gudfrygtige Børns salige Bortgang! Bør man sørge over dem, som al Aarsag til at sørge er betagen, og som ikke længer vide af nogen Trængsel? Bør man begræde dem, af hvis Øine Gud har aftørret hver Taare, og som Han evindeligen lader drikke af den himmelske Glædesvin? Siger mig, I christelige Forældre: om en rig og mægtig Fyrste havde taget Eders Børn fra Eder og lod dem fyrsteligen behandle, opdrage, klæde og forsørge tilligemed sine egne Børn, vilde I sørge derover? Jeg tror det ikke; og alligevel kunne vi ikke afholde os fra at sørge, naar Himmelfyrsten Jesus borttager dem og forsørger dem tilligemed sine udvalgte Engle og Venner i Himmelen, — naar de, prydede med evig Klarhed, staa foran Ham og nyde Hans Herlighed! De ere salige, og vi begræde dem; de juble, og vi sukke; de prise Gud med Glæde, og vi tør beklage os over Ham med Bedrøvelse! O syndige Hjerte! hvor længe skal Gud foreholde dig saa mange Forjættelser, saa mange Forsikringer om sin evige Kjærlighed og sin faderlige, gode Mening, og du vil dog ikke laane Ham Øre! Hvor længe skal Han vise dig den aabne Himmel og sin Herlighed, og du vil ikke engang ret se op dertil, men stedse hænge paa Hovedet med Sorg og Bedrøvelse! Hvor længe skal Han lade tale til dig og prædike for dig om sin naadige, gode Villie, sit hellige, vise Raad, sin kjærlige Styrelse og sin faderlige Omsorg for dig og Dine og stadfæste sit Ord med Gjerning, og

du vil dog ikke tro det og trøstigt forlade dig derpaa! Hvor længe vil du begræde, hvad Gud gjør, som om det ikke var vel gjort? Hvor længe vil du vove at mestre Hans Bestemmelser og finde Mishag i hvad Han finder Velbehag i?

§ 36. Om Jakob læse vi, at han længe begræd sin Søn Josef, og at alle hans Sønner og Døtre forgjeves søgte at trøste ham; thi han stod i den Formening, at dette hans kjære Barn var revet ihjel af et vildt Dyr, saasom hans onde og bedragerske Sønner havde sendt ham hans Kjortel, besudlet med Blod (1 Mos. 37, 31 flg.); men dersom Herren havde aabenbaret ham, at han vel efter Hans Tilskikkelse var bleven bortført og solgt som Træl, men dog nu var paa den Vei og de Trin, der ifølge de Drømme, han før havde havt, skulde føre ham til høie Æresposter, vilde han let have givet sig tilfreds. Nu er vel samtlige Eders kjære Børn ude af Eders Øine og Hænder; men I have dog den Forvisning om Eders Gud, at intet vildt Dyr har opædt dem, men at en blid og salig Død har bragt dem paa den Vei, der fører til den himmelske Herlighed, som de ogsaa i Henseende til Sjelen virkelig allerede havde opnaaet; ville I desuagtet ikke ophøre at sørge over dem? Til den Kongens Mand, hvis Søn laa syg i Kapernaum, sagde Herren, da han med bedrøvet Hjerte bad om skyndsom Hjælp: „Gak bort; din Søn lever," og Evangelisten tilføier: „Mennesket troede det Ord, som Jesus sagde til ham, og gik bort" (Joh. 4, 50). Den ypperlige Lærer i vor Kirke Dr. Martin Chemniz bemærker, at da Herren sagde dette Ord til ham, og han begav sig paa Tilbageveien til sit Hjem, var der endnu fire Timer af Dagen tilbage, saa at dersom han havde villet skynde sig og paa ængstelige Menneskers Vis reise hurtigt, kunde han endnu om Aftenen have været hjemme og selv seet sin Søns Tilstand især, om han havde villet tage et Par Timer af Aftenen tilhjælp; dette gjorde han imidlertid ikke, men reiste ganske langsomt, gav sig god Tid og forblev Natten over underveis, saa at hans Tjenere først den anden Dag mødte ham med det glædelige Budskab. Og dette kom deraf, siger han, at han fuldkommen troede paa den Herres Jesu Ord: din Søn lever, og aldeles ikke tvivlede om sin Søns Bedring. Betænker nu, I christelige Forældre, der saa smerteligen begræde Eders afdøde Børn, om ikke den Herre Jesus gjennem mange Sprog i Skriften ogsaa siger til Eder: Gak bort (du bedrøvede Fader eller Moder); dit Barn lever; dit Barn er dødt i Verden, men lever i Himmelen; dit Barn er dødt fra Synden, men lever i Hellighed og Fuldkommenhed; dit Barn er dødt fra det onde og ryggesløse Selskab paa Jorden, men lever hos de hellige Engle og udvalgte og hellige Sjele i Himmelen; dit Barn er dødt fra al den Trængsel, Fare, Angest og Nød, som det dødelige Liv er fuldt af, men lever i himmelsk Glæde, Herlighed og Salighed; dit Barn er dødt fra Forkrænkeligheden, men lever i den salige Evighed. Hvorfor tro ikke ogsaa I det Ord, som Jesus siger til Eder? Hvorfor fuldende I ikke det Tilbagestaaende af Eders Vei med stille og rolig Sjel, i fuld Forvisning, om at naar I komme hjem og efter dem, saa skulle I i Virkeligheden befinde, at det forholder sig saaledes, som Herren har sagt: dit Barn lever, — Eders Børn leve?

§ 37. Man har mange yndige Exempler paa døende Børn, som have vandret herfra med glad og trøstigt Hjerte og med mange Bevidnelser om sin Tro. Historieskriverne fortælle, at der i Aaret tretten Hundred otte og firti og de følgende Aar var en stor Dødelighed næsten over hele Verden, saa at mange

Stæder, Flækker og Landsbyer bleve øde, og saa at Kvæget løb omkring, fordi Ingen vogtede det. I denne Elendighed var det overmaade trøsteligt, at Ungdommen, Drenge og Piger, døde med Glæde og med leende Mund, med Sang og Jubel. En liden Pige paa tolv Aar, som laa af Soten, saa op til Himmelen med ufravendt Ansigt, indtil hendes Mund fyldtes med Latter og hendes Tunge med Jubel; da hendes Forældre spurgte hende, hvorfor hun var saa glad, svarede hun: Se I ikke Himmelen aaben og saa mange utallige Lys fare opad? Da hendes Forældre endvidere spurgte hende, hvad da det var for Lys, svarede hun: Det er de Udvalgtes Sjele; de blive førte til Himmelen af Englene, og vedblev: For at I kunne vide, at jeg har sagt Sandhed, saa tager dette til et Tegn: i den Nat, som kommer, døer jeg, og I, min kjære Moder, tredie Dagen efter; derpaa udstrakte hun sin Haand, pegede paa syv andre tilstedeværende Personer og sagde, paa hvilken Dag og i hvilken Uge de skulde dø, og saaledes skede det ogsaa. En brav Præst i Oberlausits*) har i sin deilige og opbyggelige Bog, hvori han har samlet mange Exempler paa gudfrygtige døende Christne, hellerikke glemt den døende Ungdom og anført mange skjønne Beretninger om den, saasom om et niaarigt Drengebarn i Breslau, som endnu førend han blev syg ofte sagde, at han ikke havde lang Tid tilbage at leve i, og glædede sig derhos saa inderligt over det evige Livs Salighed, at han hoppede af Fryd og udraabte: Ak, hvilken Glæde, hvilken Glæde vil der dog ikke blive i Himmelen! samt begyndte derpaa at synge: Fryd dig saare, o min Sjel, osv.; denne Psalme sang han ofte, saa at hans Forældre forundrede sig derover. Da Gud hjemsøgte ham med Børnekopperne, og han laa deraf i syv Dage, havde han bestandig Navnet Jesus i Munden og begyndte kort før sit Endeligt (der paafulgte den hellige Juledag Aar sexten Hundred otte og firti) at synge med svag Stemme, men dog med særdeles Andagt: Ak, hjertekjære Jesubarn osv. Dagen i Forveien saa han en skjøn Mand og sagde: Ak, se I den skjønne Mand, som staar der? En tiaarig adelig liden Pige, som man i Begyndelsen af hendes dødelige Sygdom spurgte, om hun helst vilde blive frisk igjen eller dø, svarede: Dø; da man spurgte hende: hvorfor det? sagde hun: Det er bedre i Himmelen end her paa Jorden, og da hun elskede Sang, maatte man synge for hende: Ak Gud, hvor megen Hjertesorg, osv. Jesu, Sjelens lyse Dag, osv. Naar min Tid og Stund er forhaand, osv., hvilke Psalmer hun sang andægtigt med og fremsagde derhos mange skjønne Bønner, Psalmer og Skriftsprog (da hun foruden samtlige Søndags-Evangelier kunde syv og otteti Psalmer og hundred syv og fireti Skriftsprog udenad). Engang laa hun og stirrede opad med glad Ansigt; da man vilde forbyde hende det og sagde, at hun ikke skulde se saaledes i Veiret — det kunde skade hende — sagde hun: Ak, dersom I vidste, hvad jeg ser, saa vilde I ikke forbyde mig det; jeg ser lutter deilige Roser, osv. Mange flere Exempler kan man selv læse sig til i den ovennævnte Bog.

§ 38. Jeg kan imidlertid ikke undlade, endnu at anføre Et og Andet af egen Erfaring. I Aaret sexten Hundred tre og sexti mistede salig Mag. Kristofer Trink, Præst og Inspektør i Betsendorf i Altenmark, der var gift med min Halvsøster, sin yngste lille Datter i Børnekopperne; som nu Barnet ligger for Døden, ser den ældre Søster, som var angreben af samme Syge, men dog mindre farligt, en deilig Skikkelse ved det døende Barns Seng og siger med Forundring til den bedrøvede Moder: Ak, Moder,

*) Venceslaus Bergmann, Tremend. mort. hor.

se! Fra mig selv borttog min Gud ved Døden i Aaret sexten Hundred sex og sexti den trettende Juli en kjær og elskelig liden Datter paa halvandet Aar; noget Mærkeligt herved var Følgende: dette yndige Barn havde den Sædvane, at naar hun saa et andet Barn, som var net klædt, eller blot en smuk Dukke, glædede hun sig derover, greb derefter og sagde med stammende Tunge: Nei deilig! nei deilig! Som hun nu laa i sin Dødskamp og havde stærke Krampetrækninger, og jeg og hendes Moder tilligemed nogle Naboersker og Veninder sade og stode omkring hendes Vugge, tildels grædende, slog hun sine matte Øine op, oplivedes og fik et ret glad og elskeligt Ansigt, rakte begge sine Hænder i Veiret og sagde: Nei deilig! nei deilig! og sov kort derpaa blidt og saligt ind, hvisaarsag vore Taarer og vor Sorg blandedes med Glædestaarer, efterdi vi tydeligt mærkede, at det kjære Barn saa noget Yndigt og Elskeligt, som ikke vi saa og hvorover det viste sig glad midt i sin Angest. Af slige deilige Barnehistorier kunde man samle mange, dersom man kun vilde anvende Opmærksomhed og Flid derpaa og ikke strax lod Alt gaa i Forglemmelse. Jeg har imidlertid villet fortælle disse faa til Eders Trøst, I bedrøvede Forældre; thi om I maaske end ikke have blevet noget Lignende var hos Eders døende Børn, saa forsikrer dog Guds Ord Eder om at den døbte og i Gudfrygtighedens første Blomstring staaende Ungdom (som man kan sammenligne med de endnu ikke fuldt udsprungne Rosenknupper) døer i Naadestanden, og hvo tvivler om at Børnenes Engle, som altid se den himmelske Faders Ansigt og som ere beskikkede til deres Tjeneste, ere om og over dem i deres Dødsnød og med Glæde annamme deres Sjel, naar de skilles herfra, og bringe til Gud, allerhelst, da vor Frelser siger: „Lader de smaa Børn komme til mig; thi Guds Rige hører Saadanne til," ligesom Han da hellerikke vægrede sig ved at tage dem i Favn (tage dem paa sine Arme, trykke dem til sit Bryst), „lægge Hænderne paa dem og velsigne dem" (Mark. 10, 14. 16). Jeg har seet, at christelige Forældre have ladet sit afdøde Barn afbilde i Selskab med en eller to svævende Engle, som ilede afsted med det; dette er vel yndigt og overensstemmende med Virkeligheden; men endnu yndigere tykkes mig dog det vilde være, om man malte den Herre Jesum, holdende et eller to afdøde Børn paa sine Arme, med den Overskrift: Lader de smaa Børn komme til mig (lader dem villigen fare, I deres Forældre), og forhindrer dem ikke (understaar Eder ikke til at opholde dem med Eders Taarer og Klager); thi Guds Rige hører Saadanne til. Siger da af Hjertet, I christelige Forældre: „Gaar, Børn! gaar! Jeg lod Eder fare med Sorg og Graad; men Gud skal give mig Eder igjen med Fryd og Glæde evindelig" (Baruk 4, 19. 23.)

§ 39. Ved disse sidste Ord falder det mig ind, at jeg endnu har Noget at sige til Eders Trøst, nemlig at I ikke have tabt Eders kjære Børn, men kun sendt dem forud for Eder, og at Herren i sin Tid vil give Eder dem igjen, men med en stor Forbedring og Forherligelse. I have givet Ham et syndigt, skrøbeligt, enfoldigt, dødeligt Barn; men Han vil gjengive Eder et helligt, stærkt, oplyst og udødeligt, ligesom Han gav Jakob hans Josef tilbage, men i en langt herligere Tilstand end han havde mistet ham. Da vor kjæreste Frelser havde opvakt Enken i Nains enbaarne Søn, siger Evangelisten: Den Døde begyndte at tale, og Han gav hans Moder ham (Luk. 7, 15.) Nogle Fortolkere have gjerne villet vide og lære Andre, hvad den forhenværende Døde talte. Nu har den Hellig Aand ikke sagt, hvad han talte, og det turde

derfor blive anseet for Nysgjerrighed og Forvovenhed at ville vide, hvad Han har fortiet; jeg holder imidlertid for at det godt kan tilstedes og ei vil være vor kjære himmelske Fader imod, om vi i barnlig Frygt, Enfoldighed og Ydmyghed tænke over saadanne Ting, naar vi kun se til, at vore Tanker ikke komme i Strid med Hans hellige Ord, men stemme overens dermed. De jordiske Fædre taale gjerne, ja finde endog Fornøielse i at deres smaa Børn gaa og lege og snakke sammen om de Bibelsprog og Smaabønner, som de have lært i Skolen, om de end ikke i Alt gjøre det rigtigt og træffe det Rette; saaledes kan vel ogsaa vor Gud taale, at man tænker over Hans hellige Ord, naar det kun sker i Enfoldighed og barnlig Frygt, om vi end ikke altid træffe Sandheden. Det er da troligt, at han kan have talt omtrent saaledes: Hjælp, evige Gud! hvad foregaar der med mig? hvor er jeg? er jeg atter i Verden? Nu, som Gud behager, behager det ogsaa mig. Herren havde frataget mig Livet og har nu givet mig det igjen; Herrens Navn være lovet! Derefter har han maaske henvendt sig til sin Moder og andre Venner, hvis Øine endnu vare fulde af Taarer, og sagt: Ak, kjæreste Moder! kjære Venner! hvorfor have I dog begrædt min Død med saa mange bitre Taarer? Ak, hvor godt har jeg ikke havt det! hvor sødt har jeg ikke hvilet! hvilken Herlighed har jeg ikke seet og nydt! Tror mig! dersom det ikke havde behaget min Gud at gjenopvække mig ved sin Søn til dennes herlige Aabenbarelse og Forherligelse og at sætte mig tilbage i dette Liv, saa havde jeg ikke villet modtage al Verdens Herlighed, Rigdom og Vellyst og vende hid tilbage. Kan ogsaa hænde, at han har formanet det omkringstaaende Folk til Guds Pris og til at kjende sin Besøgelses Tid. Tilsidst har han maaske henvendt sig til den Herre Jesum, der har opvakt ham, takket Ham og tilbudt sig at følge Ham og bestandig hænge ved Ham. Men han gav hans Moder ham. Den Herre Jesus kunde med al Ret have beholdt ham hos sig og ført ham allevegne omkring med sig som en levende Æresstøtte, som et talende Seierstegn over Døden; men Han vilde give os et Exempel paa Ydmyghed og ikke formindske den hidtil bedrøvede Moders Glæde; derfor gav Han hende ham tilbage, hvilket jeg tænker mig har gaaet saaledes til, at Herren har taget den unge Mand ved Haanden, ført ham hen til hans Moder og talt disse eller lignende Ord: Der har du nu din kjære enbaarne Søn tilbage, hvis Død du hidtil har begrædt med saa mange modige Taarer. Døden havde taget ham fra dig; Gud har ved sin Søn givet dig ham igjen. Tak nu Herren og pris Ham for at Han har „omskiftet din Klage til Dands for dig, — at Han har løst din Sørgedragt af dig og omgjordet dig med Glæde“ (Ps. 30, 12;) erkjend nu og sig, at „Gud er os en Gud til idelig Frelse, og at hos den Herre Herre er Udgange fra Døden“ (Ps. 68, 21). Ved denne velmente Udskeielse og disse gode Tanker har jeg intet Andet tilsigtet end at give Eders bedrøvede Hjerter, I christelige Forældre, noget Stof til trøstelig Eftertanke; den Herre Jesus vil ogsaa i sin Tid give Eder jere Børn tilbage og sige: Se, der har du nu dine Børn igjen, som du troede at have tabt, og som du saa smerteligen har begrædt. Lev nu med dem og glæd dig i min Herlighed i al Evighed. Jeg har for en kort Tid taget dem fra dig, paa det du kunde have og beholde dem evindelig, osv.

§ 40. I sige, at Gud ikke agter Eder værdige til at opdrage og optugte Børn her i Verden til Hans Ære. Men maaske har Gud seet, at Eders Opdragelse ikke vilde blive, som den efter Hans Villie skulde være, eller at den ikke vilde

lykkes; maaske har han borttaget Eders Børn, for at Ondskab (der nu er saa overvættes stor i Verden) „ikke skulde omskifte deres Forstand eller Svig bedrage deres Sjel“ (Visd. 4, 11). Nok er det, at I have havt det gudelige Forsæt at hellige Eders Børn til Herren og vie dem til Hans Ære; I have ogsaa opnaaet, hvad I ønskede og attraaede, efterdi de nu allerede ere blevne fuldkomne og tjene Guds Ære i Himmelen med bestandig Lov og Pris. Hvad skader det, at de ikke tjene Eders Gud i Verden, naar de tjene Ham i Himmelen? Om Eders Børn levede i Verden, og Gud havde kaldet dem over hundred Mile bort fra Eder til sin Tjeneste, saa vilde I være tilfredse og lade Eder nøie med, at deres Berømmelse for Flid og Iver i Guds Tjeneste udbredte sig allevegne; hvor meget mere bør I da ikke gjøre dette, da I vide, at de i Himmelen med alle hellige og udvalgte Sjele uafladeligen yde Gud en ren, ubesmittet og fuldkommen Tjeneste. Men ønske I at opdrage Børn til Guds Ære her i Timeligheden, saa behøver det ikke just at være de, som ere udsprungne af Eders Kjød; der er allevegne Børn nok i Verden, som høiligen trænge til en gudelig Opdragelse. Tager da en og anden vild Stamme fra Marken eller Skoven, omplanter dem i Eders Hauge, og poder dem, saa at de bære Frugt til Guds Ære og Næstens Tjeneste; Eders Møie vil dog være Gud velbehagelig; ja, den vil være Ham saa meget kjærere, efterdi den er renset fra det kjødelige Sind, og efterdi I for Hans Skyld betragte de Fremmede som Eders Egne. Det er noget Almindeligt, at Forældre beflitte sig paa at opdrage sine Børn vel, fordi de ere deres Børn; derimod er det noget Ualmindeligt og Overordentligt, naar man beviser sin inderlige Kjærlighed til Gud imod fremmede Børn, i hvilke Ens Kjød og Blod ingen Del har. Endelig sige I, at Gud ikke vil have Eders Navn ihukommet her i Verden. Men hvad skader det, at der ingen Ihukommelse er af Eder paa Jorden, naar den kun findes i Himmelen? Tænker paa de Ord, som Frelseren sagde til sine Disciple: „Glæder Eder over at Eders Navne ere skrevne i Himmelen“! (Luk. 10, 20) og paa hvad Han siger hos Profeten: „Se, jeg tegnede dig paa begge Hænder (Esai. 49, 16).

§ 41. Jeg gaar nu over til en anden Sorg, som ogsaa kan forstyrre en gudelskende Sjels Ro, nemlig, naar den klager og siger: Jeg har et vanført Barn, hvorover jeg er inderlig bedrøvet, især, da jeg ikke ved, hvorledes jeg skal forsørge det. Det er bekjendt, at man ved vanføre Mennesker forstaar Saadanne, som have en eller anden Lyde eller Mangel paa Legemet eller Sjelen, — som enten ere fjantede og svage paa Forstanden eller endog vanvittige og rasende, eller som er belagte med den faldende Syge eller en smertefuld og vederstyggelig Sygdom, eller som er lamme paa Hænder eller Fødder, blinde, døve, stumme, pukkelryggede osv. og af hvilke Nogle er fødte saadanne, Andre derimod blevne det ved et Tilfælde. Nu maa jeg tilstaa, at det ikke er noget lidet Kors for christelige Forældre, naar de have et eller flere vanføre Børn, efterdi en christelig og forstandig Mand meget rigtigt har sagt, at et Barn er rigt nok, uagtet det Intet har faaet af sine Forældre, naar disse have undervist det til Gudfrygtighed og efterladt det er ærligt Navn, og det har et forstandigt Hjerte og sundt Legeme; men hvor dette sidste mangler, der synes man at have Grund til at kalde et saadant Menneske fattigt, om det end eier meget Gods. Det maa imidlertid hellerikke fattes saadanne bekymrede Sjele paa Trøst, ligesom da den

Hellig Aand ogsaa har nedlagt trøstelig Undervisning imod denne Bekymring i sit Ord.

§ 42. For det Første maa man lægge vel Mærke til at ogsaa denne Sag henhører under det guddommelige Forsyn, og at Intet deri sker ved et Slumpetræf, men Alt ved Guds Tilskikkelse, efter Hans hellige, uransagelige, vise Raad og naadige Villie, hvilket ikke blot med Nødvendighed følger af hvad vi allerede ovenfor have sagt om vor Guds almindelige Regjering, idet end ikke et Haar falder af vort Hoved uden Hans Villie, men ogsaa kan sluttes deraf, at den hellige Skrift siger om vor Gud, at Han „virker og danner Mennesket i Moderslivet, — at Han beklæder det med Hud og Kjød og gjennemvæver det med Ben og Sener, — at Han eier dets Nyrer (har dem og de andre indvortes Legemsdele i sin Magt), — at dets Ben ei ere skjulte (ei ubekjendte) for Ham, naar Han danner det i det Skjulte (i Moders Liv), — at Han ved sin Varetægt bevarer dets Aand" (Liv — Job 10, 8. 11. 12; Ps. 139, 13. 14. 15). Heraf er det klart, at der under Dannelsen i Moderslivet ikke kan foregaa Noget uden dens Raad og Villie, der alene har dette Værk i sin Haand og Magt. Men vi have ogsaa et klart Vidnesbyrd, som med tydelige Ord lærer, hvad vi her have sagt, idet nemlig Herren selv siger til Moses, der vilde undskylde sig med sit tunge Mæle og sin tunge Tale og unddrage sig Hans Tjeneste: „Hvo har givet Mennesket Mund, eller hvo gjør stum eller døv eller seende eller blind? mon ikke jeg, Herren?" (2 Mos. 4, 11) Omendskjønt nu den kjødelige Fornuft kan finde Saadant besynderligt og maaske vil spørge: Hvilke Hensigter har da alle Tings himmelske Kunstner og Overværkmester med at frembringe slige elendige Skabninger? det synes jo ikke at tjene til Hans Ære, naar man ser slige vanføre Mennesker; eller hvilken Glæde har Han af at saadanne Mennesker er saa usle og vanskabte? saa maa vi dog komme ihu, hvad vi allerede ovenfor i et lignende Tilfælde have anført, nemlig de Ord af Profeten: „Ve den, som trætter med den, der dannede ham, et Skaar, som er lige med andre Skaar af Jord! mon Leret kan sige til den, som dannede det: hvad gjør du? eller kan din Gjerning sige om dig: han har ingen Hænder?" (Esai. 45, 9) eller som det heder hos den hellige Apostel: „O Menneske, hvo er du, at du vil gaa irette med Gud? Mon Noget, som er dannet, kan sige til den, som dannede det: hvi gjorde du mig saaledes? Eller har Pottemageren ikke Magt over Leret, af det samme Stykke at gjøre et Kar til Ære, men et andet til Vanære?" (Rom. 9, 20. 21) Alle vi, som begynde at kjende vor Gud af Hans hellige Ord, ere ogsaa fuldelig forvissede om, at Han ligesaalidt heri som i nogen anden Ting gjør eller tillader Noget, uden hvad der kommer noget Godt udaf, og som tjener til Hans Ære og Menneskenes Bedste, i hvilken Henseende vi skulle overveie vor kjæreste Frelsers Ord, som Han talte til sine Disciple, da de spurgte Ham angaaende den Blindfødte: „Hverken syndede denne, ei heller hans Forældre; men for at Guds Gjerninger skulde blive aabenbarede paa ham" (Joh. 9, 3). Vistnok sigtede vor Frelser med disse Ord til sine Undergjerninger, som Faderen havde givet Ham at gjøre, til et Vidnesbyrd om at Faderen havde sendt Ham, og for at Guds Herlighed skulde aabenbares ved Ham; men vi kunne dog efter denne Foranledning meget godt sige om alle vanføre Mennesker, at de tjene til at Guds Gjerninger paa dem vorde aabenbarede.

§ 43. Det er herlige Guds Gjerninger, at Han daglig paa en ubegribelig Maade danner saa mange Mennesker,

— at Han skjænker dem en fornuftig Sjel, et sundt Legeme, klartseende Øine, skarpthørende Øren, en veltalende Tunge, velskikkede Hænder og Fødder og alleslags andre indvortes og udvortes Lemmer i behørig Fuldkommenhed og siden ved sin Opsigt og Beskjærmelse bevarer og vedligeholder dem. Man kan imidlertid sige, at disse Guds Gjerninger ere skjulte for Verden, efterdi den er saa vant til dem, at den ikke mere agter derpaa; den mener, at det, at Mennesket er sundt og friskt i alle Dele, det maa saa være, — det er Noget, som Naturen fører med sig, eller det maa Gud sørge for; derfor skal man finde faa Mennesker, som erkjende sit Legemes sunde Lemmer og sine gode og brugbare Sjelsevner for en særdeles og ufortjent Guds Naade og takke Ham tilbørligt derfor; man skal vistnok endnu finde Mange, som fremsige de Ord i sin Katekismus: „Jeg tror, at Gud har skabt mig, — at Han har givet mig Legeme og Sjel, Øine, Øren — —. For alt dette er jeg skyldig til at takke Ham, love Ham, adlyde Hans Villie allesteds og tjene Ham;" men hvor mange ere vel de, som vide at føre sig det rigtigt til Nytte? De sige det vel med Munden, men betragte og overveie det ikke i sit Hjerte. For at nu Guds Gjerninger, — for at Hans Almagt, Visdom og Godhed ogsaa i saa Maade kunne blive aabenbarede og Menneskene bragte til Erkjendelse og Eftertanke, saa lader Han undertiden et vanført Menneske fødes eller et sundt Menneske komme til Skade og blive vanført, for at Sagen kan erkjendes desto bedre ved Modsætningen. Malerne forstaa at betjene sig saaledes af Skyggen eller den sorte Farve, at Billedet og de andre Farver derved blive desto skjønnere og mere iøinefaldende; saaledes forstaar ogsaa vor Gud at indblande enkelte elendige Personers Vanførhed og Mangler blandt sine mangfoldige herlige Kunstværker (de sunde Mennesker) saaledes, at Hans alvise og almægtige Haand bliver desto mere erkjendt og disses Skjønhed og Gaver fremtræde desto tydeligere. Jeg mindes at have læst om gamle og nye Kunstnere (Malere, Billedhuggere), at naar de ville gjøre de Menneskers Utaknemmelighed og Misundelse, med hvilke de omgikkes, tilskamme og lære dem at indse det Uforlignelige i deres Kunst, have de begyndt paa et Arbeide og bragt det temmelig vidt, men derpaa ladet det ufuldført, idet de derved vilde forsøge, om Nogen vilde understaa sig til at fuldende det, for at det, naar Ingen turde vove derpaa, kunde blive vitterligt, at de ikke havde sine Lige. Jeg kan sige, at den alvise, almægtige og algode Gud i samme Hensigt undertiden lader et Menneskebillede være ufuldkomment og mangelagtigt, nemlig for at Menneskene, som med al sin Magt, Visdom, Kunst, Naade og Herlighed ikke kunne erstatte slige Mangler, kunne bringes til af Hjertet at erkjende, at Guds Visdom, Almagt og Herlighed er uforlignelig, og at de have hans fuldkomne Magt og Godhed at takke for alt hvad Godt, Skjønt og Fuldkomment de have.

§ 44. Derfor hænder det oftere, at man ogsaa i fornemme Huse, i kloge Folks Boliger, i rige, adelige, gamle og berømte Slægter finder saadanne ufuldkomne og mangelagtige Billeder, for at slige Mennesker skulle blive ydmygede, paamindede om sit eget Intet og tilskyndede til at betragte Guds Herlighed, til at ære og tilbede Hans Majestæt og til at vise Ham den skyldige Taknemmelighed. Var det gjort med Høihed, Ære, Anseelse, Rigdom, Klogskab, omhyggelig Pleie, Opsigt og Opvartning, saa vilde der ingen vanføre Personer være at finde hos de Store, Rige og Vældige; men Gud maa lære dem, at de ligesaavel som den ringeste Bonde og Betler have Ham at takke for Alting, — at Intet i For-

krænkeligheden er fuldkomment, og at det er forgjæves at ville søge Glæde uden Sorg her i Verden. Vi læse om vor kjæreste Forløser, at da et døvt og stumt Menneske, som ifølge Beretningens Omstændigheder rimeligvis ogsaa var sindssvagt og fjantet, engang blev bragt til Ham, tog Han ham i Enrum fra Folket og gjorde ham saaledes sund. (Mark. 7, 32. 33). Dette forstaaes af nogle Fortolkere, som om Herren tog det elendige Menneske med sig bag en Busk eller Høi eller Væg, saa at Ingen kunde se, hvad Han gjorde med ham; men tager man Evangelistens Ord og alle Omstændigheder rigtigt i Øiesyn, saa give de noksom at forstaa, at Herren vel førte dette vanføre Menneske bort fra Folket, men dog kun saa langt og i den Hensigt, at de kunde sees desto bedre af det ganske Folk, saa at den Syge paa den ene og den himmelske Læge paa den anden Side ligesom bleve fremstillede til alle de Tilstedeværendes Beskuelse og Betragtning. Og dette skede ikke blot for deres Skyld, som vare Vidner dertil, men ogsaa for vor Skyld, paa det vi, naar vi blive et vanført Menneske var, skulde tænke, at Gud har fremstillet ham for os til vor Paamindelse og Eftertanke, dels for at vi skulle beklage og begræde den mangfoldige menneskelige Elendighed og især deleshed Synden, som er dens Aarsag, dels for at vi, som ere blevne forskaanede for saadanne Brøst, skulde erkjende vor Lyksalighed, og hvor megen Taknemmelighed vi derfor skylder vor Skaber, osv. Naar det nu, du gudelskende Sjel, har behaget din Gud efter Hans urandsagelige og hellige Raad, ogsaa i dit Hus og blandt Dine at fremstille et saadant ufuldkomment Billede for Verden, saa ved du jo, at det ikke sømmer sig for dig at finde Mishag i hvad der har behaget Gud, men i denne som i alle andre Ting at ære Hans hellige Villie ved Ydmyghed, barnlig Frygt og stille Taalmodighed. Ogsaa dit vanføre Barn er den store Guds Skabning og Hans Hænders Gjerning; fordi om Han nu ikke har gjort det aldeles fuldfærdigt eller har ladet det faa en eller anden Lyde, „hvo vil da sige: Hvorfor gjorde du saaledes?" (2 Sam. 16, 10). Han har sine hellige og retfærdige Aarsager, som Han ikke altid er pligtig at sige os og gjøre os Regnskab for. For os maa det være nok, at det tjener til at aabenbare Hans Retfærdighed, Almagt, Visdom, Godhed og Herlighed. Sig da af Hjertet med David: „Jeg forstummer; jeg oplader ikke min Mund; thi Du har gjort det" (Ps. 39, 10).

§ 45. Der er imidlertid endnu andre Ting, som kunne trøste og berolige dit Hjerte i dette Tilfælde, min Broder (min Søster), saasom at Gud fører et særdeles Tilsyn, ligesom med alle andre Elendige, saaledes ogsaa med saadanne vanføre Mennesker, — at de ikke formedelst sin Mangel ere udelukkede fra Guds Naade, Samfundet med Jesus Christus, alle Menneskers Frelser, og den Hellig Aands Trøst, Iboelse og Ledelse, og at ogsaa de, ihvorvel de ere elendige og svage Redskaber, forblive Medarvinger til Livets Naadegave (1 Pet. 3, 7), — at deres Vanførhed ikke er dem til Hinder, men tvertimod ofte til Fremhjælp i Omvendelsen, Troen, Kjærligheden, Haabet, Gudfrygtigheden, Bønnen o. a. M., — at ogsaa de engang paa hin store Dag istedetfor det usle, vanføre og elendige Legeme skulle faa et deiligt, fuldkomment, forklaret og udødeligt Legeme, osv. For at oplyse og bevise dette, skulle vi bemærke, at Gud i sin Lov har talt, som for de Fattige, Enkerne, de Faderløse og Fremmede, saaledes ogsaa for de vanføre Mennesker, efterdi Han siger: „Du skal ikke bande en Døv (ikke udstøde noget Skjældsord eller Haansord imod ham, fordi om han ikke kan høre og besvare det og forsvare sig, ei heller ønske noget

Ondt over ham, (saaledes som Ungdommen ofte pleier at gjøre med gamle Folk, der næsten have mistet Hørelsen), og for en Blind skal du ikke lægge Stød (ikke kaste Noget iveien for ham, hvorover han kan falde); men du skal frygte din Gud (der er saadanne elendige Menneskers Beskytter og ikke vil lade den Kaadhed og Ondskab, der øves imod dem, blive ustraffet); jeg er Herren" (3 Mos. 19, 14). I det nye Testamente og i Beskrivelsen af vor Herres Jesu Liv finde vi ofte, at Han var omringet af slige vanføre Mennesker og underviste, trøstede og helbredede dem. Da Johannes sendte to af sine Disciple til Ham fra sit Fængsel for at spørge Ham, om Han var den forjættede Verdens Frelser, stod Han just midt iblandt en Mængde elendige og vanføre Mennesker, efter hvad Evangelisten beretter, sigende: „Men i den samme Time helbredede Han Mange fra Sygdomme og Plager og onde Aander og skjænkede mange Blinde Synet" (Luk. 7, 21). Jeg har ogsaa forhen omtalt, at Han vel fremstillede det døve og stumme Menneske, der var bragt til Ham, for alt Folket til et sørgeligt og vækkende Skuespil, men derhos sig selv ved hans Side som den himmelske Læge, hvormed Han udentvivl har villet lære os, at Han hellerikke vil forsmaa de vanføre Mennesker, de Døve, Blinde, Stumme, Halte, Sindssvage, men ogsaa optage dem i sit Samfund til Retfærdighed og Salighed. Herved er tillige at iagttage, at Herren i de Forjættelser, Han giver sit Folk om sin Hjælp og dets Tilbagebringelse, ogsaa lader de Ord indflyde: „Se, jeg fører dem fra Nordenland og vil samle dem fra Jordens Sider; iblandt dem skal være Blinde og Halte, en Frugtsommelig og den, som føder tillige; de skulle komme hid tilbage, en stor Forsamling. De skulle komme med Graad, og med megen Naade vil jeg fremføre dem; jeg vil lede dem til Vandbække paa en ret Vei; de skulle ikke støde sig derpaa; thi jeg er Israels Fader, og Efraim er min førstefødte Søn" (Jer. 31, 8 fl.). Lignende Udsagn findes ogsaa paa andre Steder. Hermed bør man sammenholde, hvad vor Frelser siger i Lignelsen, nemlig, at den Herre, som gjorde den store Nadverd, befol sine Tjenere „at gaa ud paa Stadens Stræder og Gader og føre ind Fattige og Krøblinger og Halte og Blinde" (Luk. 14, 16. 21). Vel negter jeg ikke for at vor Frelser her nærmest taler om de aandeligt Fattige, Blinde, Halte; men heraf følger dog, at om end begge Dele ere forenede, den legemlige og den aandelige Mangel, skal dette alligevel ikke hæmme eller hindre Guds Naade; Herren vil ikke foragte noget elendigt Menneske eller støde det fra sig; Hans Rige skal ogsaa staa aabent for Krøblinger og Vanføre.

§ 46. Dog, vi have andre Steder i Skriften, der vidne endnu klarere om Guds Naade imod vanføre Mennesker. Den Herre Jesus siger: „Naar du gjør et Gjæstebud, da indbyd Fattige, Krøblinger, Halte, Blinde; saa skal du være salig; thi de have ikke at betale dig igjen; men de skal gjengives dig i de Retfærdiges Opstandelse" (Luk. 14, 13. 14). Se, hvorledes Herren gjør sig til Talsmand for vanføre Mennesker, — hvor høit Han agter dem, og hvor tydeligt Han tilkjendegiver, at hvad Godt der gjøres imod dem, bliver indført i Guds Regnskab og vil blive gjengjældt paa hin store Dag. Og paa et andet Sted siger Han: „Det er dig bedre at gaa som Halt eller Krøbling eller enøiet ind til Livet end at have to Hænder og to Fødder og to Øine og kastes i Helvedes evige Ild" (Matth. 18, 8. 9). Ja, jeg tør sige, at et vanført Menneske i Gudfrygtighedens Øvelse, i Selvfornegtelsen, i Verdensforsagelsen, i Kampen mod det syndige Kjød og Blod har en stor Fordel fremfor et friskt og ly-

deløst. Da den frafaldne Keiser Julian spottende spurgte den gudfrygtige Biskop Maris i Kalcedon, der var blind: Vil din Galilæer da ikke engang gjøre dig seende? svarede han: Jeg takker min Gud for at Han har ladet mig blive blind, saa at jeg ikke kan se dit Ansigt, du som er henfalden til saa stor Ugudelighed. Da en anden gudfrygtig Mand ved et Uheld havde mistet sit ene Øie, sagde han: Nu, Gud ske Lov! saa har jeg da en Fiende mindre, — hvormed han vilde tilkjendegive, at de kjødelige Øine, der ofte se altfor meget efter det Forgjængelige, maa henregnes til det nye Menneskes Fiender. Den, som nu efter Guds Villie er aldeles blind, han er uden Bekymring for at han skal forgabe sig i syndige Gjenstande, — for at hans Hjerte skal vandre efter hans Øine (Job 31, 7) og for at han derved skal bevæges til at bøie af fra Veien (Gudfrygtigheds Vei — Job 31, 7); den, som er stum, behøver ikke at frygte for at han skal forsynde sig med utilbørlige Ord, for hvilke Mennesket paa den yderste Dag skal gjøre Regnskab (Matth. 12, 36); den, som er døv, er befriet og bevaret for megen forargelig Tale, som nu er saa almindelig i Verden; den, som er lam og ikke kan gaa, har desto bedre Leilighed til at tjene Gud i sit Hus, i sin Ensomhed og behøver ikke at frygte for de mangfoldige Anledninger til at synde, som gives blandt de letsindige Verdensmennesker, osv.

§ 47. Saa lærer ogsaa Erfaringen, at Gud oftere har udrustet vanføre Mennesker med ualmindelige, ei alene naturlige og timelige, men ogsaa aandelige Gaver og erstattet dem paa Aanden, hvad de manglede paa Legemet. Om de naturlige Gaver vil jeg ikke sige Meget, men kun leilighedsvis berøre dem i et og andet Exempel; hvad derimod de aandelige angaar, ville vi til Forundring og Trøst anføre nogle af de mest overordentlige. Navnkundig er i den ældre Kirkehistorie Didymus fra Alexandria, der i sin Barndom mistede Synet i en heftig Øiensygdom, men som ikke destomindre ved Guds Naade og Velsignelse bragte det til en saadan Lærdom og Kundskabsfylde i verdslig og aandelig Visdom, at han henregnes til de berømteste Mænd og til de fornemste Lærere i Kirken. Han udgav mange Bøger, hvoraf der dog nu kun er en eneste tilbage, nemlig en om den Hellig Aand, hvilken den hellige Hieronymus har oversat fra Græsk paa Latin. Han stod sig godt imod Arianerne, fremstillede og forsvarede rigtigt Læren om den hellige Treenighed, saaledes som den er aabenbaret i den hellige Skrift, og lærte meget smukt om den Herre Christo, Hans Person og hellige Embede. For denne blinde Mand kundgjorde ogsaa Gud ved et Syn den frafaldne og ugudelige Keiser Julians Undergang; thi som han med Bøn og Faste anraabte Gud om at Han vilde mægtigt beskjærme sin Kirke mod denne træske og ondskabsfulde Fiende, blev han henrykket og saa Nogle fare afsted i Luften paa hvide Heste, raabende: Gjør bekjendt for Didymus, at i denne Time er Kirkefienden Julian omkommen. Ved i sit Udtog af Kirkehistorien at fortælle denne Tildragelse hosføier en gammel berømt Theolog*) den Randbemærkning: Der lever endnu i Stuttgart (i Würtemberg) en brav og ærlig Mand ved Navn Konrad Schott, som ligeledes har mistet Synet i sin Barndom, men som ved Guds synderlige Miskundhed har opnaaet en saadan Duelighed, at han kan forfærdige allehaande musikalske Instrumenter og Orgelværker af en vidunderligt liflig og deilig Klang, og ligner det hartad et Under, at han med sine egne Hænder har forarbeidet et, som han, fordi det

*) Osiander.

er over al Maade kunstigt og yndigt, har solgt for otte Hundred Guldgylden. I Königsberg i Preussen døde i Aaret sexten Hundred ni og firti den første Mai Mag. Hulderik Schönberger, født i Oberlausits, som i sit tredie Aar var bleven blind af Børnekopperne, men ved Guds Hjælp bragte det saa vidt i Studeringerne, at han var syv fremmede Sprog mægtig, og saa at man maatte høiligen forundre sig over hans grundige filosofiske Kundskaber. Han var særdeles kyndig i Musik og Mekanik, idet han ei alene kunde spille paa Orgel og andre Instrumenter, men ogsaa net og sirligt forarbeide dem; især udmærkede han sig paa et Instrumet, som han selv havde forfærdiget og hvorpaa der blev spillet ved hans hæderlige Begravelse.

§ 48. Man har mange smukke Exempler paa at stumme og døve Mennesker ved Guds Naade ere komne saa vidt, at de af gudfrygtige og lærde Theologer ere blevne fundne skikkede til at annamme den Herres Jesu høiværdige Kjærlighedsmaaltid, af hvilke jeg kun vil fortælle nogle. I Aaret femten Hundred ni og otteti blev et døvstumt Menneske stedet til den hellige Nadverd, da han lagde sin Anger og Sorg over Synden for Dagen ved at slaa sig for sit Bryst og opløfte sine Øine til Himmelen med dybe Sukke og sin Tro ved at pege paa den korsfæstede Christi Billede og derpaa oprække sin Haand mod Himmelen, for derved at tilkjendegive, at han ved Christi Kors og Blod var udsonet med Gud i Himmelen; han skrev derhos det Fyndsprog: Saa elskede Gud Verden osv., og den Herres Jesu Navn med egen Haand og ret sirlige Bogstaver paa et Stykke Papir. Da de evangeliske Christne i Aaret sexten Hundred ni og tyve bleve heftigt forfulgte i Veltlin af Katholikerne og i Mængde henrettede, fandtes dersteds blandt Andre et døvstumt Menneske, der heller vilde dø end gaa til Messe og betynge sin Samvittighed. I en Landsby, som ligger henved to Mile fra denne Stad, lever der endnu en Bondemand, som forstørstedelen har mistet sin Hørelse, saa at han ikke kan forstaa Prædikenen i Kirken, ei heller høre, hvad man taler til ham, medmindre man raaber meget høit. For nogle Aar siden blev han ovenikjøbet efter Guds Villie blind paa det ene Øie, da han under Indhøstningen, idet han lagde Hvede i Lag, fik en Splint af et Axeskjæg i Øiet, hvilket han efter flere Ugers usigelige Smerter tilsidst mistede. Men denne Mand udmærker sig saaledes ved sit christelige Sind, ved sin Kjærlighed til Guds Ord saavelsom ved sit gudelige Liv og Levnet, at jeg ikke ved, om der er mange Saadanne at finde. Han gaar meget flittigt i Kirke, — som han selv siger, ikke for at høre Prædikenen (hvilket ikke er ham givet), men til et godt Exempel for Andre saavelsom for at forrette sin Bøn i den forsamlede Menighed og for at kunne anstille sine gudelige Betragtninger over det anordnede Søndags-Evangelium. Da jeg engang spurgte ham desangaaende, sagde han: Saasom jeg kjender Evangelierne, pleier jeg at overtænke ethvert af dem til sin Søndag, uddrager allehaande Lærdomme deraf til min Trøst og Opbyggelse, beder derhos inderligt til Gud, at saasom jeg ikke selv kan høre Prædikenen, Han da vil give mine tilstedeværende Medchristne Naade til at høre den med stor Nytte og bedre sig derefter. Denne Mand har foruden det Nye Testamente meget opmærksomt læst mange skjønne Bøger, navnlig Arnds Paradis-Urtegaard og sande Christendom, og ofte holdt ved dermed indtil langt ud paa Natten, saa at hans gudfrygtige Sjelehyrde mangengang forundrer sig over at en aldrende Mands ene Øie kan udholde det. Uagtet han ikke er formuende, har han dog ogsaa anskaffet sig de

tre første Dele af dette Værk og gjennemlæst dem næsten tre Gange med megen Flid og Andagt. Jeg har formaaet ham til at vise mig sin Bog, og jeg maatte beundre denne Mands Forstand i aandelige Ting, idet han med Rødkridt havde betegnet alle mærkelige Steder og hvad der især havde været opbyggeligt og trøsteligt for hans Sjel, saaledes, at han strax vidste at finde det, osv.

§ 49. Jeg har etsteds i dette Værk fortalt om en gudfrygtig anfegtet Jomfru, og hvorledes hun engang blev trøstet i haarde Anfegtelser.*) Hun var Datter til en berømt Superintendent**) og havde mistet sin Helbred i sin Barndom ved et ubekjendt Tilfælde, idet hun havde forvredet sin ene Hofte og var bleven halt, saa at hun ikke kunde komme nogetstedshen uden at støtte sig paa Bænke, Stole og andre Ting. Men hun var overordentligt flittig og andægtig til at bede og havde ved mange Anfegtelser og megen Læsning i gudelige Skrifter opnaaet saadan Indsigt og Erfaring i Christendommen, at jeg kun har truffet Faa, som kunde sættes ved Siden af hende. Hun levede derhos saa maadeholdent og nød saa Lidet af Mad og Drikke, at man maatte forundre sig over at hun kunde leve deraf. Hun havde lært, grundigt at forsmaa Verden og dens Forfængelighed og længedes, især siden sin salig Faders Død, efter en salig Opløsning, som hun ogsaa fik i Slutningen af August Maaned Aar sexten Hundred syv og sexti. Jeg vil endnu kun anføre et Exempel, nemlig et sindssvagt Menneske, som den hellige Augustin omtaler. Han var af Alle anseet for en Taabe og fandt sig med stor Taalmodighed i at man paa alle Maader drillede, beskjæmmede og fornærmede ham; men saasom han var opdragen i den christelige Religion, kunde han aldeles ikke taale, at man sagde det Mindste til Christi Navns Vanære, og dersom Nogen fordristede sig dertil, pleiede han at forfølge en Saadan med Stene og skaanede ikke engang sin egen Husbond. Ligeledes har man mange Exempler paa Mennesker, som ikke have haft sin Forstands fulde Brug, men hos hvilke man dog har sporet mærkelige Tanker og glade, gode, hellige Bevægelser og Indfald, ligesom de Fleste ogsaa kommer til sig selv igjen før sit Endeligt og ofte udtale sig saa herligt om sin Tro, at man rigeligen har fornummet Guds Naade og den Hellig Aands Virkning hos dem.

§ 50. Af alt dette følger nu, min Medchristen, du, som er hjerteligen bekymret for dit vanføre Barn, at du har større Aarsag til at føie dig lydigt i Guds hellige Raad og lade Hans Villie behage dig vel end til at beklage dig over Hans Styrelse og i saa Maade gjøre dig unødige og unyttige Bekymringer. Se, dit vanføre Barn er ogsaa et Guds Naadesbarn, et Lem paa den Herres Jesu aandelige Legeme, et Tempel for den Hellig Aand og en Arving til den evige Salighed. Det kan jo være det Samme, hvorledes vi komme igjennem Jammerdalen, — om vi fare vild derigjennem, som de Uvise og Vanvittige, eller vi blive ledede derigjennem, som de Blinde, eller vi halte, krybe eller blive baarne derigjennem, som de Lamme og Krøblingerne, eller vi vandre tause derigjennem, uden at tale med vore Medreisende, som de Døve og Stumme, naar vi kun omsider naar frem til det himmelske Fædreland; den korte og timelige Elendighed kan ikke sammenlignes med den evige Herlighed, som af den Herre Jesus ogsaa er forhvervet og i Himmelen henlagt til de vanføre, men dog troende og gudfrygtige Mennesker, aldenstund vi vide, at ogsaa dette Fornedrelses Legeme da skal blive saaledes forklaret, at det vorder „ligedannet med den Her-

*) 3die Del, 14de Præd, § 26.
**) i Tydskland omtrent det Samme som Provst hos os.

res Jesu Christi Herligheds Legeme" (Filipp. 3, 20, 21), og at hvad der her „saaes i Vanære, skal opstaa i Herlighed, og hvad der her saaes i Skrøbelighed, skal opstaa i Kraft" (1 Kor. 15, 43). Saaledes maa du nu vel, du gudelskende Hjerte, have dit Smertensbarn her i Tiden med dets Mangel og Vanførhed; men Herren, som i sit Kjøds Dage gjorde de Blinde seende, de Halte gaaende, de Døve hørende og de Stumme talende, vil gjengive dig det i Evigheden uden nogen Lyde, prydet med stor Herlighed og himmelsk Klarhed. Saa vær nu stille for Herren, og lad Ham fuldbyrde sin hellige Villie med og ved dig og Dine; Han skal gjøre det vel Altsammen og tilsidst vise, at Han er dit Ansigts Frelse og din Gud. Læg imidlertid ogsaa din christelige Taalmodighed, Sagtmodighed og Kjærlighed for Dagen ved dit Forhold mod saadanne elendige Personer; bær dig ikke ad som mange ugudelige Forældre, der ikke vide, hvorledes de skulle vise sig haarde nok mod sine vanføre Børn i Ord, Lader og Gjerninger, og ofte behandle dem ilde; Saadanne skulle engang have et vanskeligt Regnskab at aflægge, og de Elendiges Sukke og Taarer skulle trykke dem haardt. Men betænk, du, min Medchristen, at ogsaa saadanne Mennesker høre til Guds Riges privilegerede Personer, og at vor Frelser ogsaa har ment dem, naar Han siger: „Hvo som giver en af disse Smaa ikkun et Bæger koldt Vand at drikke, fordi han er en Discipel (det er et Christi Lem, en Troende, som tilhører Ham), sandelig siger jeg Eder, han skal ingenlunde miste sin Løn. Hvo som annammer et saadant Barn i mit Navn, annammer mig. Saa Meget, som I have gjort for en af disse mine mindste Brødre, have I gjort for mig" (Matth. 10, 42; 18, 5; 25, 40). Fordrag dem derfor med christelig Taalmodighed; plei dem og sørg for dem efter bedste Evne; bestræb dig for at de blive omhyggeligen og troligen underviste i den saliggjørende Kundskab om Gud og i sin Christendom til Gudfrygtighed, og at saaledes deres legemlige Mangel vorder erstattet ved aandelig Rigdom; saa skal du engang se dem Guds Engle lige i Guds Rige og evindelig glæde dig over deres Klarhed og Herlighed.

§ 51. Endnu er der en Sorg for Børn tilbage, som udentvivl er den allertungeste for de gudfrygtige Hjerter, naar de nemlig klage og sige: Ak, Gud hjælpe mig, jeg har vanartige, ulydige, ugudelige Børn, som gjøre mig stor Hjertesorg, og jeg frygter for at jeg ei alene vil faa Skam af dem, men at de ogsaa engang ville komme til at dø i sine Synder og blive Helvedesbrande. Jeg maa bekjende, at dette er en Bekymring, som neppe har sin Lige; thi saasom Børnene ligge Forældrene saare meget paa Hjertet, ja saa at sige ere en Del af deres Hjerte, saa maa deres Vanart volde dem stor Hjertesorg. Det er noget Skrækkeligt og høist Sørgeligt for christelige Forældre at maatte se sine Børn i Øvrighedens Baand og Fængsel, i Ilds eller Vands Nød, i Livsfare; men langt skrækkeligere er det, naar de maa erfare, at de ere indviklede i Djævelens Garn, af hvem de ere fangne til at gjøre hans Villie (2 Tim. 2, 26), og naar de maa frygte for at skulle overlade sit Kjød og Blod til Helvedes Ild. Det var godt sagt af en vis gudfrygtig og redelig Kjøbmand, at han ingen bedre Skat havde end sine Børn; thi alt hvad Andet han eiede, maatte han engang lade tilbage i Verden; sine Børn derimod haabede han at skulle tage med sig i Himmelen. Men hvad skulle de dybt bedrøvede Forældre sige, som engang maa overlade sit Gods til Verden og sine Børn til Helvede? Der var etsteds, fortæller en navnkundig Theolog og Superintendent, en fornem og anseet Land=

adelsmand, hvis Søn var falden i Krigen, hvis Stedsøn havde skudt sig selv og hvis Datter havde giftet sig mod hans Villie; denne Mand klagede sin Sorg for mig med grædende Øine og gjentog flere Gange de Ord: Ak, Herre Gud, hvilken stor Hjertesorg er dog ikke Børnesorg! Gartnerne sige, at de tørre Grene paa et Træ, hvilke ere modne til Ilden, gjøre det stor Skade, idet de unddrage det megen Saft og Kraft; de onde og vanartede Børn kan man med Føie sammenligne med saadanne tørre Grene, idet de gjøre sine Forældre megen Sorg og derved unddrage dem deres Livssaft, saa at de ofte, udtærede af Kummer og Græmmelse, vandre bort før Tiden. Onde og ugudelige Børn ere sine Forældres Værkebylder, der volde dem Smerter, som gaa gjennem Marv og Ben, ja gjennem Sjel og Hjerte. Man har havt Exempler paa at gudfrygtige Fædre og Mødre, som ved et Ulykkestilfælde have mistet et vanartigt Barn og af samtlige Omstændigheder maatte slutte, at det var dødt i sine Synder og i Ubodsfærdighed og blevet Satan tildel, aldrig ere blevne glade mere; man har ikke kunnet faa dem i noget Bryllup eller andet Gjæstebud; men de have tilbragt sin Tid i bestandig Sorg, med Sukke og Taarer. Vi vide, at David ved at modtage den Tidende, at det havde taget en saa førgelig og ynkelig Ende med hans ugudelige, oprørske Søn Absalon, blev overmaade bedrøvet, græd og klagede: „Min Søn Absalon! min Søn, min Søn Absalon!“ (2 Sam. 18, 33) hvilken Sørgeklage den Hellig Aand har ladet saa nøie beskrive for at fremstille slige dybtbekymrede Forældres Hjerte og lære os, at Han giver Agt paa deres Sukke og Klager.

§ 52. Nu vel, vi maa ogsaa lade det være os magtpaaliggende at imødegaa denne store Sorg med trøstelig Undervisning efter den Evne, Gud forlener. For det Første bliver det da fornødent, at de christelige Forældre, som have denne Sorg, foretage en nøiagtig Selvprøvelse og ransage sin Samvittighed for at erfare, om de maaske ved egen Brøde have bragt saadan Ulykke over sig og selv foraarsaget sine Børns Ugudelighed, hvoraf de nu have saa stor Hjertesorg. Dette kan være skeet paa forskjellige Maader, hvoraf nogle ere aabenbare, andre ubekjendte og skjulte. Den gudelige og rette Barnetugt er Noget, som ikke Enhver, der avler Børn, forstaar; det er en Kunst, som ikke Enhver, hvem Gud har skjænket Børn, kjender; hos Mange, maaske hos de Fleste fattes det strax i Begyndelsen paa et helligt og gudfrygtigt Øiemed; de ønske sig og avle Børn efter Naturens Løb, efter Kjødets Lyster, som man ofte hengiver sig altfor meget til uden hellig Eftertanke, uden christelig Mening og Hensigt, uden gudeligt Forsæt. Den Regel er almindelig og bør i alle Dele iagttages af de Christne: „Hvad heller I æde eller drikke, eller hvad I gjøre, da gjører Alt til Guds Ære?“ (1 Kor. 10, 31) Gudelskende Hjerter maa ikke ønske at faa Børn for sig selv alene, men først og fornemmelig for Gud, for Kirken og for Næsten. Ligesom Gud Herren giver Agt paa Mennesket, førend det endnu er født, medens det, som Skriften siger, endnu er „i sin Faders Lænder, kjender det, før Han danner det i Moders Liv, og helliger det (til sin Tjeneste), før det udkommer af Moderslivet“ (1 Kong. 18, 19; Jer. 1, 5), saaledes bør ogsaa et Guds Barn efter sit Maal, give Agt paa den Livsfrugt, som endnu er i hans Lænder, og hellige den til sin Guds Ære og Tjeneste, aldenstund han er forpligtet til daglig at ofre sig selv med alle sine Legems- og Sjelskræfter til sin Gud. Den gudfrygtige Hannas skjønne Exempel er bekjendt, idet hun siger i sin Bøn: „Herre Zebaoth! dersom du ser til din Tjene-

rindes Elendighed og ihukommer mig og ikke forglemmer din Tjenerinde og giver din Tjenerinde mandligt Afkom, saa vil jeg give Herren ham alle hans Livs Dage" (1 Sam. 1, 11).

§ 53. Jeg formoder, at kjødelige og jordiskfindede Hjerter ville le af hvad jeg her har sagt og drive Spot dermed. Jeg taler imidlertid nærmest til gudfrygtige Sjele, som kunne dømme det, jeg siger; disse ville gjerne indrømme, at de Christnes samtlige Tanker og Gjerninger bør udspringe af Troen og Kjærligheden, styres og beherskes af Naaden og helliges ved et rent Hensyn til Gud, og herpaa maa det heller ikke mangle i den heromhandlede Sag, da den ellers er vanhellig og ikke kan tækkes Gud, — efter Apostelens Udsagn: „Alt det, som ikke er af Tro, er Synd" (Rom. 14, 23). „Uden Tro er det umuligt at behage Gud" (Ebr. 11, 6). Herhen hører ogsaa, hvad han siger paa et andet Sted: „Dette er Guds Villie, Eders Helliggjørelse, at I skulle sky Horeri, saa at hver af Eder ved at bevare sit Legeme i Hellighed og Ære, ikke i Begjærligheds Brynde, som Hedningerne, der ikke kjende Gud" (1 Thess. 4, 3 flg.). Dernæst maa christelige Ægtefolk endvidere iagttage, hvad vi allerede paa et andet Sted i dette Værk have bemærket*), nemlig, at saasnart de fornemme, at Gud har velsignet deres kyske Ægteseng og i sit skjulte Værksted begyndt at danne et Menneske, skulle de betænke, at denne Frugt er avlet af uren Sæd og bæres og ernæres i et syndigt Legeme, hvorfor de bør anraabe Gud af Hjertet om at Han vil velsigne og hellige den, give den en god, fornuftig og gudfrygtig Sjel, lade den faa Del i Hans kjære Søns, Jesu Christi, allerhelligste Undfangelse og berede den til et Redskab for sin Naade og et Kar for sin Barmhjertighed, samt at det ogsaa tilkommer Mødrene, medens de have sine Børn liggende ved Brystet, at hellige dem til Gud med andægtige Sukke og anbefale dem til Hans Naadesstyrelse, faderlige Omsorg og Opsigt. Og naar gudfrygtige Forældre sende sit Barn til den hellige Daab, bør deres Hjerte og Tanker være mere sysselsatte med Bøn og hellig Andagt end med overflødig Tilberedelse af et prægtigt Daabsmaaltid, en stadselig Barselseng, en pyntelig Vugge og lignende Narreværk og Forfængelighed. De maa endvidere saa at sige med sine daglige Taarebønner befugte og vande de Planter, som ere fremspirede i deres Ægteskabshauge og siden ved den hellige Daab omplantede i Guds Lysthauge, den christne Kirke, stedse overgive og ofre dem til sin himmelske Fader og med stor Andagt og hellig Iver bede for sig selv og dem om den Hellig Aands Ledelse, osv. Naar nu I christelige Forældre, der ere bedrøvede over Eders vanartige Børn, prøve Eders Samvittighed efter denne Undervisning, saa ville I maaske strax finde, at en Hovedaarsag til denne Elendighed er, at I enten aldeles ikke eller dog kun løseligen og altfor lidet have betænkt alt Saadant og i en saa høivigtig Sag forglemt Eders christelige Skyldighed, hvorfor det ikke maa forundre Eder, om der af en ikke helliget og velsignet Kilde er udflydt beskt Vand, der bringer Eders Øine til at rinde over, og at de Vinkviste, som I ikke tilbørligen have pleiet, ere blevne „omskiftede for Eder til forvendte Kviste af et fremmed Vintræ" (Jer. 2, 21).

§ 54. Men vi maa end yderligere undersøge Aarsagerne til denne Ulykke og henregne da ogsaa hertil den daarlige, vanhellige Barneopdragelse, hvorved forskjellige Ting ere at bemærke. Det er i disse sidste Tider noget ganske Almindeligt, især hos formuende og fornemme Forældre, at de uden Nødven-

*) 1ste Del, 5te Prædiken, § 44 og 45.

dighed, blot for ikke at volde sit syndige Kjød nogen Møie, men skaffe det lutter gode Dage, berøve sine Børn Modersmelken og overgive dem til Ammer, som fordetmeste kun ved Kaadhed og Utugt ere blevne satte istand til at give et Barn Die; disse ere i Almindelighed letsindige, ugudelige, frække, egensindige, gjenstridige, ondskabsfulde og bitre og kjende Lidet eller Intet til Christendommen og den sande Gudfrygtighed, hvorfor det ikke er at vente, at de, medens de opamme et Barn, skulle have hellige Tanker, opsende sine Sukke til Gud og ønske, saa meget de staar til dem, at indgyde det Kjærlighed til Gud tilligemed Melken; langt snarere er det at befrygte — og det lærer ogsaa Erfaringen —, at de med Melken tillige bibringe det sit eget ugudelige Sind. Jeg vil her ikke vidtløftigt anføre, hvad der allerede af Andre er skrevet angaaende denne Sag. Jeg vil kun bringe christelige Forældre til Eftertanke og raade dem til, hvis de have vanartige Børn, at prøve sig selv, om de ikke ogsaa have forsyndet sig mod Gud deri, at de have ladet den Kilde, som han havde beredt til Børnene i Moderbrystet, tilstoppes og udtørres, gjort Vold paa Naturen og af intetsigende Grunde berøvet sin Livsfrugt, hvad der efter Guds og Naturens Ret tilhørte den, og saaledes gjort Begyndelsen til at overantvorde den til Verden og dens Forførelser, — paa det de kunne henfly til sin Gud med ydmyg Erkjendelse, med hjertelig Anger og Afbigt.

§ 55. Ved den paafølgende Opdragelse er at tage i Betragtning, at selv gudfrygtige Forældres Hjerter ikke altid ere rene, men at der ofte blander sig noget Kjødeligt og Syndigt i deres Hensigter og Formaal. De beflitte sig vel paa at opdrage sine Børn godt og ønske inderligt, at de maa arte sig vel; men dette sker dog ikke i Enfoldighed og gudelig Retsindighed, paa det de kunne blive Gud til Pris, være sig paa hvad Maade og i hvilken Stilling det behager Ham, men for at de desformedelst kunne faa Ære af Verden; derfor ser man ofte, at naar Børnene i sin spæde Ungdom te sig vel og give godt Haab, kunne Forældrene ikke dølge sine Hjerters Æresyge. De gjøre ved given og tagen Leilighed meget Væsen af sin lille Søn eller Datter, rose deres Færdighed og Duelighed, selv i deres Nærværelse, og holde andre, især fattige og enfoldige Folks Børn for Tosser og Intet imod sine egne. De drømme derhos ofte om Guld og grønne Skove og forestille sig allerede, hvilken Ære og Glæde de skulle komme til at opleve af sine Børn, — hvilken Velstand, Rigdom og Lyksalighed disse formedelst sine herlige Evner skulle opnaa, og hvorledes Alle desaarsag skulle prise dem lykkelige. Herved bliver Tilliden til Guds blotte Naade og Velsignelse blandet med kjødelige Indbildninger; Bønnen svækkes; Andagten bliver kold, og hele Opdragelsen fordærves ved Efterladenhed og Sikkerhed, saa at den hellige Gud finder sig bevæget til efter sin retfærdige Dom at tilstede, at slige Børn, som have været Forældrenes Biguder, arte sig ilde og gjøre deres søde og stolte Indbildninger til lutter Hjertesorg.

§ 56. Almindeligt er det ligeledes, selv hos gudfrygtige Forældre, at fordi de selv hade det Onde og efterjage det Gode, tro de sine Børn altfor vel, idet de anse det umuligt, at de med sin stadige Øvelse til Gudfrygtighed skulde kunne opelske eller opdrage ugudelige Børn, og efterdi de ved Guds Naade ere meget kjærlige, sagtmodige og venlige mod Alle, saa lade de dette i altfor høi Grad blive Børnene tildel, forkjæle dem og lade dem for meget have sin egen Villie, og om de end mærke onde Tilbøieligheder og Anslag hos dem, som allerede begynde

at bryde ud i Frugter, saa kunne de dog ikke bringe det over sit Hjerte at straffe dem med Alvor og Iver derfor, men undskylde Alt og haabe, at det nok bliver anderledes med Tiden, saaledes som ogsaa Ypperstepræsten Eli var sindet, om hvem Herren siger, „at han vidste, at hans Sønner bragte Forbandelse over sig, men holdt dem ikke i Ave" (1 Sam. 3, 13). Heri forsynde ofte Mødrene sig mest, idet de haabe saa meget Godt om sine Børn, at de ikke engang kunne taale, at Nogen ser surt paa dem, — uden at betænke, at de ligesaavelsom alle andre Mennesker ere undfangne og fødte i Synd og bære Roden til al Lastefuldhed og Ugudelighed i sin Barm. Ligeledes lade Forældrene ofte sine Børn altfor tidligt erfare og vide, at de ere formuende; de klæde dem mangengang over deres Stand, ligesom Dukker; de give dem Penge under Hænder, før de endnu vide, hvorledes de rigtigt skulle bruge og anvende dem, og række dem saaledes den Nøgel, hvormed de kunne aabne Døren til allehaande Synder — jeg mener: de give dem Midler og Anledning til desto før at tage Del i Spil og Drik og gjøre Alting med efter Verdens Lyster og Begjæringer. En saadan taabelig Kjærlighed, der kun bliver Børnene til Fald, maa Forældrene ofte senere bøde for med hede Taarer. Det gaar hermed som med de Træer, man om Vaaren vander med varmt Vand eller om hvis Rødder man lægger Kalk; de springe vel tidligere ud end andre Træer, frembringe Blade, Blomster og nogle ufuldkomne Frugter; men siden dø de ud og ere ikke mere nyttige til Noget. Saaledes ogsaa: naar Forældrene for tidligt lade sine Børn mærke, hvor høit de elske dem, og af ubetænksom Kjærlighed og altfor stort Haab give dem Midlerne til Synd ihænde, saa synes det vel i Begyndelsen, som om der skulde blive noget Udmærket af dem; de blive modige, faa en løbende Tunge, et forslagent Sind og en tidlig Verdensduelighed; men den sande Gudsfrygt udslukkes alt mere og mere; den barnlige Lydighed mod Gud og Forældrene forsvinder; Hjertet forvildes, indtil det bliver til et uddødt og fortørret Træ, som er hjemfaldet Ilden.

§ 57. Man ser ogsaa undertiden, at somme Forældre falde til den anden og modsatte Side. Idet de nemlig høre og læse, at Skriften formaner Forældrene saa alvorligt til at behandle sine Børn strengt og holde dem under Riset, bøie deres Hals og banke deres Sider osv. (Ordsp. 23, 13, 14; Sir. 1, 24; 30, 12), gjøre de altfor meget af Tingen, især i utidig og ufornuftig Vrede; de skjænde og slaa næsten bestandig; de vide ikke at holde Maade; de piske og prygle dem ofte med megen Ubarmhjertighed og formene — hvilket er det Værste — at de dermed have gjort Guds Befalinger om en gudelig Barneopdragelse fuldkommen Fyldest, men maa dog senere til sin store Hjertesorg erfare, at de med sin altfor strenge Tugt Intet have udrettet, men kun opdraget ondskabsfulde og ugudelige Børn, som hade dem alle sit Livs Dage og gjøre dem al den Fortræd og Beskjæmmelse, de kunne. Slige Forældre betænke ikke, hvorledes den Hellig Aand paa andre Steder har udtalt sig om den strenge og haarde Tugt. Gjennem Paulus siger Han saaledes: „I Fædre, opirrer ikke Eders Børn, men opføder dem i Tugt og Herrens Formaning"! (Efes. 6, 4) og hvorledes dette er at forstaa, har Han selv aabenbaret med disse Ord: „I Fædre, opirrer ikke Eders Børn (ved ufornuftig og overdreven Tugt, ved tyrannisk og grusom Straf), paa det de ikke skulle tabe Modet" og al Fortrolighed til Eder — Kol. 3, 21). Den altfor strenge Tugt og de ufaderlige Straffe frembringe intet gudfrygtigt, men vel et

med Ondskab og Bitterhed opfyldt Barn; saalænge det er lidet og ungt, bliver det kun bragt saa vidt, at det bliver forsigtigere i sin Underfundighed og hengiver sig varsommere til sine Synder; men naar det bliver stort og er voxet fra Riset, pønser det vel endog paa Hævn over Forældrene. Jeg har af troværdige Folk hørt fortælle et Exempel herpaa, nemlig, at en formuende Mand her paa Stedet havde en Søn, som han havde behandlet meget haardt, ofte pryglet slemt for en ubetydelig Aarsags Skyld samt, naar Forseelsen tykkedes ham ret stor, taget ham ned i Kjelderen, bundet ham til en Stolpe og pisket ham ubarmhjertigt; Sønnen blev tilsidst saa vant til Hug og Slag og saa forhærdet, at han ikke mere bad om Skaansel eller udgød nogen Taare, om han end blev pryglet noksaa grusomt. Men da han voxte mere til, og hans Fader sendte ham til en Naboby, for der at gaa i Skole, begyndte han snart at føre et vildt og udsvævende Levnet, kastede Bøgerne under Bænken og løb i Krigen. Da nogle Landsmænd senere stødte paa ham, lod han sig forlyde med at Intet skulde glæde ham mere i Verden end at han havde sin Fader paa et Sted, som han ønskede, for at han kunde myrde ham med sine egne Hænder; thi Andet havde han ikke fortjent af ham, fordi han havde behandlet ham ikke som en Fader, men som en Bøddel og derved afdraget hans Sind fra alle gode Tanker.

§ 58. Det tildrog sig i Aaret sexten Hundred to og femti i en nærliggende altmarkisk By, at en Borger og Jordbruger dersteds om Natten, da han var drukken, blev ihjelslagen med sin Kones Vidende af sin Tjenestekarl, understøttet af Husbondens blinde Søn, et ungt Menneske paa femten til sexten Aar. Aarsagen hertil var, at han havde behandlet sin Kone og bemeldte blinde Søn meget tyrannisk og ofte raset som en Løve og Bjørn i sit Hus, hvorfor Konen først nogle Gange havde ladet Sønnen komme Gift i hans Mad, hvilken han imidlertid atter havde givet fra sig, og tilsidst med store Løfter overtalt Karlen til med Sønnens Bistand at fuldføre den rædsomme Morddaad, som alle tre Personer siden maatte bøde for med en smertelig og skjændselsfuld Død. Derfor er det høist fornødent, at Forældrene først og fremst anraabe Gud om Naade og Velsignelse til at opdrage sine Børn vel og ikke tænke, at de skulle gjøre Børnene underdanige og lydige mod Gud, men at Gud maa gjøre Børnene underdanige og lydige mod dem; de maa ei heller blot lade det komme an paa meget Alvor og stor Strenghed, men snarere søge at vinde sine Børn ved fornuftigt Maadehold, ved faderlig og moderlig Sagtmodighed og Kjærlighed, ved eftertrykkelige Formaninger og ved et godt Exempel. Det maa altid være saaledes beskaffent med Straffen, at Barnet kan mærke, at den sigter til dets Vel. Den Haand, som fører Riset, maa styres af et kjærligt Hjerte og ledsages af en fornuftig Tunge. Dette, saavelsom Alt, hvad vi gjøre, maa ske i Frygt for Gud og som for Hans Aasyn. Man maa ikke tugte sine Børn efter sit kjødelige Sind, men efter Guds hellige Villie. Intet er urimeligere end at Forældre, der selv forsynde sig imod Gud med Banden, Vrede, Trætte, Skjælden og Smælden og give hele sit Hus Forargelse, ville forbedre sine Børn og afholde dem fra at synde. Hvorledes skal Gud kunne velsigne en Barnetugt, som er mere overensstemmende med Satans end med Hans hellige Ord og Villie? Jeg har kjendt en forstandig Fader, som, naar et af hans Børn havde begaaet noget Strafværdigt, udsatte Afstraffelsen, gav sig Tid til at betænke sig og forvare sig mod overdreven Vrede og imidlertid anraabte Gud inderligt

om i Naade at velsigne hans faderlige Revselse og lade den opnaa det forønskede Øimed, talte derhos gudeligt og opbyggeligt ved Bordet og ellers, hvorved Barnets Hjerte blev forberedt til Omvendelse; siden tog han Tiden og Leiligheden iagt til at foreholde sit Barn dets Forseelse og straffe det med Fornuft. Alt dette anfører jeg i den Hensigt, at saasom det i det store Kors, hvorom vi her tale, ligesom i alle andre Trængsler, fremfor Alt er fornødent, at man har en naadig Gud og en god Samvittighed, som man imidlertid ikke kan erholde uden sand Omvendelse, de christelige Forældre derfor skulle prøve sig selv omhyggeligt efter denne Undervisning og undersøge, om de maaske have stødt an heri, erkjende sine Feil og anraabe Gud desto ivrigere og indstændigere om Forbedring, Hjælp og Trøst.

§ 59. I samme Øiemed skulle de ogsaa betænke, om de maaske have foraarsaget dette Kors og denne Guds Tilskikkelse enten ved Ulydighed mod sine egne Forældre, idet Erfaringen ofte lærer, at naar Børnene misbruge sine gudfrygtige Forældres Enfoldighed, Kjærlighed og Venlighed, tykkes sig selv klogere end de, bruge ubeskedne og uvenlige Ord imod dem, skamme sig ved deres Fattigdom og daarlige Tilstand, forlade dem i deres Alderdom, ikke tilbørligen pleie og opvarte dem i deres Sygdom eller fornærme dem paa andre Maader, pleier Gud at tilstede, at de siden faa Børn, som maale dem igjen med samme Maal, hvormed de have tilmaalt sine Forældre, — eller ved utidig Karrighed, naar de for at efterlade sine Børn Meget eller for at forsyne dem efter deres egen Villie med Klæder, Mad, Drikke og Fornøielser, lukke sin Haand for Kirker, Skoler og Fattige; man ser ofte, at selv gudfrygtige Mennesker ikke forholde sig rigtigt i denne Henseende, idet de formene, at de af Hensyn til sine Børn have god Grund til at vise sig karrige i milde Gaver og Almisser, medens de dog ikke ere karrige mod sine Børn, men ofte klæde dem overdaadigt, efter Verdens Sind, og give dem Alt, hvad de pege paa. Naar nu Barnet paa denne Maade bliver foretrukket for Gud, for den Herre Jesus, Hans Tjeneste og trængende Lemmer, hvad Under er det da, at Gud efter retfærdig Dom tillader, at det siden bliver sine Forældre til et Anstød og en Engel Satan og volder dem megen Hjertesorg? — eller ved Utaalmodighed og Knurren mod Gud; det hænder ofte, at Forældre enten ingen Børn have, eller at de, om Gud har skjænket dem saadanne, miste dem ved en tidlig Død; da henfalde de stundom til Utaalmodighed og ville paa al Magt have Børn eller beholde dem, som de have; naar da Gud tidligt borttager deres Livsfrugt, saa vide de ikke at holde Maade med Sorg og Graad og Klager; da ville og kunne de ikke finde sig i Guds hellige Raad og Villie.

§ 60. Det har hændt, at en rig Frue, som Gud havde frataget hendes Børn, ved hvilke hun havde hængt sit Hjerte altfor meget, lod sig forlyde med at Gud ikke havde opfyldt sin Forjættelse mod hendes Børn, da han i det fjerde Bud havde lovet de lydige Børn et langt Liv, ligesom hun ogsaa sagde til de Fattige, at de kunde gaa sin Vei, — hun skjøttede ikke om at give dem Noget, — hvorfor havde de ikke bedet til Gud om at Han vilde lade hendes Børn leve? For nogle Aar siden, siger Dr. Sacc, fordum Dompræst hersteds, var her en Kone, som havde havt fjorten Børn, af hvilke tretten døde i sin spæde Alder, hvorover hun græd og hylede altfor meget; derimod beholdt hun sin sidste Søn, der siden gjorde hende megen Hjertesorg, idet han blev radbrækket for Kirkeran; da sagde hun: Ak, Gud give,

at jeg ogsaa kunde have fulgt denne til Graven! Saaledes gaar det; Forældrene ville ofte, om jeg saa maa sige, aftrodse Gud Børn eller beholde dem imod Hans Tanke og Villie; ligesom Han nu borttager nogle i Naade, for at Verdens Ondskab ikke skal omskifte deres Forstand, og for at de ikke skulle blive indviklede i de sidste Tiders Ugudelighed, saaledes lader Han paa den anden Side i Vrede Forældrene, naar Han ser, at de modsætte sig Hans naadige Villie, beholde et eller andet, af hvilket de senere have saa megen Bedrøvelse, at de maa gaa i sig selv, erkjende sin Synd med hjertelig Anger og anraabe Ham om Trøst og Hjælp. Nu vel, i alle disse Henseender maa I prøve Eder vel, I christelige Forældre, og omhyggeligen ransage Eders Samvittighed; finde I da, at I i et eller Andet have tilsidesat Eders christelige Pligt og Skyldighed og selv foraarsaget Eder den Hjertesorg, som I have af Eders vanartige Børn, saa have I visseligen ikke Grund til at besvære Eder over den hellige og retfærdige Gud, men snarere til at ydmyge Eder under Hans vældige Haand og sige: „Retfærdig er Du, Herre, og rette ere dine Domme" (Ps. 119, 137). Tænk paa Profetens Ord: „Hvorfor knurrer et Menneske, som lever? Enhver knurrer for sine Synder! Lader os ransage vore Veie og opspore dem og vende om til Herren!" (Begr. 3, 39 flg.). Beder tillige desto ivrigere til Gud, at Han vil tilgive og og raade Bod paa Eders Forseelse, skjænke Eder selv og Eders vanartede Børn et bodfærdigt Hjerte og efter sin Almagt og store Barmhjertighed gjøre godt igjen, hvad I have gjort ilde!

§ 61. Men her ville I maaske sige: Ak, vi føle desværre i vore Hjerter, og vor Samvittighed overbeviser os om at vi ikke have været saa aarvaagne, saa nidkjære, saa forsigtige og gudfrygtige i Barnetugten, som vi burde have været, og vi ville ogsaa gjerne lide den timelige Trængsel, Skam og Skjændsel, som dette fører med sig; men hvor skulle vi hen med vore arme bedrøvede Samvittigheder, naar vi ere overbeviste om at vort Barn er evigt fortabt? Jeg maa indrømme, at dette er en tung Byrde for et desuden forhen dybtbedrøvet Hjerte; men ikkedestomindre skulle I christelige Forældre tage i Betragtning til Eders Trøst, at Eders Forseelse i Barnetugten ikke har sin Oprindelse fra Ondskab, Ugudelighed, Forsæt og Foragt for Gud, men dels fra Uvidenhed, dels fra menneskelig Skrøbelighed, idet I have givet altfor meget efter for den naturlige og kjødelige Kjærlighed og ellers i denne Sag gjort for Meget eller for Lidet. Men efterdi I nu af Hjertet erkjende, angre og med mange modige Taarer i Jesu Navn afbede denne Feil, saa bør I ikke tvivle om Hans Naade, som Han aldrig negter de bodfærdige Syndere. Det er intet daarligt Tegn paa et bodfærdigt Hjerte, at I erklære, at I gjerne ville lide den timelige Trængsel, som er en Følge af Eders Forseelse, — hvorom vi allerede have lært det Fornødne paa et andet Sted i dette Værk.*) Til at berolige Eders bekymrede Hjerter vil det ogsaa være tjenligt, at I nu af al Magt beflitte Eder paa atter at bringe i Lave, hvad der forhen er forseet eller forsømt. Aflader ikke at fremstille Eders Børn for den barmhjertige og miskundelige Gud, med daglige, inderlige Bønner, og beder ham med hede Taarer i Jesu, Hans allerkjæreste og lydige Søns, Navn, at Han vil forlade Eder Eders Forseelse og Forsømmelse, erstatte Eders Mangel efter sin Naades Rigdom, omvende og tilbagebringe Eders fortabte Søn og efter sin hellige Villie angribe ham med Sygdom, Fattigdom og andre Trængsler,

*) 2den Del 3die Præd., § 16.

nøde ham til Omvendelse og frelse hans Sjel! Denne Bøn maa imidlertid ikke være koldsindig, men alvorlig og heftig, saaledes som en saa høist magtpaaliggende Sag fordrer; man maa ikke nøies med at paakalde Gud angaaende denne Sorg i sine regelmæssige Morgen- og Aftenbønner, men ogsaa desangaaende holde overordentlige Bedetimer; ikke blot Forældrene maa i saa Henseende forene sig og tilsammen ligge for Gud paa sine Knæer og Ansigter og anraabe Ham om Hjælp, Trøst og Naade; men de maa ogsaa tage Forbønner tilhjælp af gudfrygtige Prædikanter og andre Christne, være sig Fremmede eller Venner, naar de kun ere varagtige i Bønnen, ja ogsaa glæde Husarme, gudfrygtige Enker og Faderløse, Syge og Elendige med rigelige Almisser og derved gjøre dem forbundne til at staa dem bi i dette tunge Kors med sine andægtige Forbønner. Jeg kan mindes, at jeg i min Ungdom hørte etsteds, at der fra Prædikestolen i den forsamlede Menighed blev bedet til Gud for et Par christelige Ægtefolk, som havde et stort Huskors og en tung Sorg, om at Han vilde trøste dem kraftigt, forbarme sig over dem og glæde dem med Hjælp og Redning. Hvo ved, om ikke hermed var ment det selvsamme Kors, som vi her omhandle? Vist er det, at det ikke vil være utjenligt, at I christelige, bedrøvede Forældre gjøre det Samme; thi Herren har stedse Hjerter i sin Menighed, som medlidende føle sin Næstes Nød og Kors og komme ham tilhjælp med sine Sukke og sin hellige Andagt.

§ 62. Aflader derhos ikke, dagligen at formane Eders onde Børn og at forestille dem Guds hellige Villie, deres Daabspagt, deres christelige Pligt, Nytten af den sande Gudfrygtighed og den timelige og evige Skade af Ugudeligheden saavelsom Faren for deres arme Sjele. Ere de bortfjernede fra Eder, saa gjører det ved vemodige og bevægelige Breve eller ved andre gudfrygtige og erfarne Christne, ligesom den hellige Augustin fortæller om sin kjære Moder Monika, at da han endnu vandrede i manikæiske Vildfarelser*) og førte et vildt og udsvævende Levnet, paalagde hun gudfrygtige og dygtige Christne, som hun traf paa, at give sig i Samtale med ham og søge at omvende ham fra hans Veis Vildfarelse. Ved denne Leilighed fortæller han tillige den mærkværdige Tildragelse, at da hun ogsaa anmodede en i Skriften vel erfaren Biskop herom, vægrede denne sig ved at indlade sig i nogen Samtale med hendes Søn, saasom han formedelst sit Sværmeri og de store Indbildninger han nærede om sig selv, var uimodtagelig for gudelig Undervisning, osv. Da hun imidlertid ikke ophørte at bede ham med mange Taarer om dog at at ville gjøre et Forsøg med ham, blev han ligesom lidt vred og sagde: Gak bort! saa sandt jeg lever, det er ikke muligt, at en Søn af saa mange Taarer skulde kunne fortabes, hvilke Ord hun annammede som talte til hende fra Himmelen og senere erfarede med Glæde, at de i Virkeligheden bleve opfyldte. Ei heller vil det være afveien, at christelige Forældre bestræbe sig for at betage sine ugudelige Børn alle Anledninger og Midler til at synde og fortsætte sit onde Levnet; de maa ei alene selv ingen Penge sende dem, men ogsaa forbyde og forhindre, at der gives og rækkes dem af Andre. Jeg kan hellerikke misbillige det Raad, som en udenlandsk Lærer**) giver i dette Tilfælde, idet han siger: Naar du (christelige Fader) befrygter en Ulykke, og der er Grund til at tro, at dit vanartede Barn vil gjøre en ond Gjerning,

*) Manikæer, Tilhænger af den persiske Vranglærer Mani eller Manes, som lærte, at der var to evige Grundvæsener, et godt og et ondt, — at Christus kun havde et Skinlegeme, og at hans Lidelser kun vare tilsyneladende, osv.

**) Dreline.

som kunde have til Følge, at det kom til at ende sit Liv under Skarpretterens Hænder, saa handlede du ikke ilde, om du satte det i et offentligt Fængsel (eller bragte det i et Tugthus) og lod det forblive indespærret der i nogen Tid. Jeg kjender nogle af mine Venner, som have gjort dette og for hvilke det har lykkets godt; thi Fængslet (Tugthuset) har ikke blot affondret deres Børn fra ondt Selskab og hindret dem fra at handle ilde og fortsætte sine Udsvævelser; men det har ogsaa tjent til deres Omvendelse og gjort, at de have fattet Afsky for sit foregaaende Levnet, saa at det har gaaet dem som Manasse, der blev omvendt i sit Fængsel: thi „da han var i Angest, bad han ydmygeligen for Herrens, sin Guds, Ansigt og ydmygede sig saare for sine Fædres Guds Ansigt" (2 Krøn. 33, 12). Saa vidt han. Naar nu Herren, Eders Gud, faar se den Iver, den Fortørnelse den Frygt, den Længsel, den Nidkjærhed, den Revselse, som Bedrøvelsen efter Gud har virket hos Eder (2 Kor. 7, 11), saa vil Han udentvivl i Naade forbarme sig over Eder og enten velsigne Eders Bestræbelser, saa at I faa revet Eders Barn ligesom en Brand ud af Ilden (Juda V. 23) og bevare det fra Fordømmelsen eller om det foragter og slaar Alt, hvad I gjøre imod det, hen i Vind og Veir og deLaarsag gaar fortabt, saa vil Han i Naade for Jesu kostbare udøste Blods Skyld erklære Eder angerløse.

§ 63. I ville maaske endvidere sige: Ak, men det er dog altfor haardt og skrækkeligt for et christeligt Hjerte at se og erfare, at Ens Barn er omkommet i sine Synder og er for evig bortstødt fra Guds allerhelligste Aasyn, og hvorledes er det muligt, at de Forældre, som Saadant vederfares, kunne have Glæde og give sig tilfreds i dette eller hint Liv? For at svare herpaa, da maa jeg tilstaa, at næst de store aandelige Anfegtelser og den Sjeleangst, som de gudelskende Hjerter ofte maa lide, kan udentvivl intet tungere Kors ramme dem end dette. Imidlertid tjener det til deres Trøst, at dette Tilfælde henhører til Guds Domme, hvilke vel kunne være ubegribelige og forfærdelige, men dog aldrig uretfærdige. „Retfærdig er Herren i alle sine Veie og miskundelig i alle sine Gjerninger" (Ps. 145, 17). Intet gudfrygtigt Hjerte kan sige, naar hans vanartede Barn efter Guds retfærdige Dom bliver borttaget til Fordærvelsen, at det lider Uret, men at det faar, hvad dets Gjerninger have forskyldt. Saalænge det endnu lever, og man kan have Haab om at det staar til at redde, aflader en christelig Sjel vistnok medrette ikke at klage, at sukke for Gud og at bede og paakalde Ham; men naar den i Udfaldet ser og erkjender Guds hellige Villie, saa bør den i største Ydmyghed og med stille Taalmodighed sige: Herre, Du er retfærdig, og dine Domme ere rette. Havde mit Barn søgt Dig, saa havde det fundet Dig; men efterdi det har forladt Dig, saa har det ingen Uret lidt ved at Du har forkastet det i Evighed (1 Krøn. 28, 9). Her maa den Ære, den pligter sin Gud, og den Lydighed, den skylder Hans hellige Villie, gjælde mere hos den end den Kjærlighed, den bærer til sit Barn. Den maa overveie, hvad Moses siger til de retsindige Leviter og Guds Tjenere: „Dine Thummim og dine Urim høre din fromme Mand (Levis Stamme) til, — — han som (i Guds Anliggender, og naar han paa den ene Side har Herrens Bud og paa den anden Side Menneskenes Ønsker og Gunst) siger om sin Fader og Moder: Jeg ser dem ikke, og sine Brødre kjendes han ikke ved, og sine Sønner ved han ikke noget af: thi de tage vare paa dit Ord, og din Pagt bevare de" (2 Mos. 33 9. 10). En sand Christen bør i denne Henseende være som et frugtbart Træ, der

har en fortørret Gren, som Gartneren afhugger, hvorefter det grønnes og voxer desto frodigere og bærer desto rigeligere Frugt, eller som en Vinstok, af hvilken man har borttaget de overflødige og unyttige Ranker og som vel ligesom græder en Tidlang herover, men siden frembringer desto lifligere Druer; jeg mener: et gudfrygtigt Hjerte maa vise christelig Besindighed i et saadant sørgeligt Tilfælde, lydigt underordne sin Villie under Guds hellige og retfærdige Villie og vedblivende bestræbe sig for at tjene Ham herefter som tilforn med Troskab, Flid og Nidkjærhed.

§ 64. Saa bør man ogsaa lægge Mærke til at i hint Liv, og naar Guds Domme over de Ugudelige paa den yderste Dag blive fuldkommen aabenbarede, vil det forholde sig langt anderledes med de gudelskende Sjele end nu; thi efterdi de her endnu bo i det syndige Kjød og derfor ere behæftede med allehaande Skrøbeligheder saa kunne de ikke strax og fuldkommen, saaledes som de dog burde, underordne sin egen Villie under Guds hellige og retfærdige Villie og prise Ham selv i Hans Domme; men hisset, naar de have opnaaet den forønskede Fuldkommenhedstilstand, vil det ikke være dem tungt, langt mindre smerteligt at se sin Guds retfærdige Domme over de Ugudelige; de ville da ikke betragte Nogen som Sin uden den, som er Guds; Alle, som ved Ubodfærdighed og Vantro have fremmedgjort sig for deres Jesus, ville ogsaa være dem fremmede; de ville da ikke anse noget ugudeligt Menneske for sin Ægtefælle, sin Broder, Søn, Datter osv., men som en Guds Fiende og en Foragter af Hans søde og dyrebare Naade og ville derfor med Glæde prise Hans Retfærdighed imod det. Og dette forstod meget godt en vis gudfrygtig Moder, om hvem en udenlandsk Lærer*) fortæller, at han havde hørt hende tiltale sit vanartige Barn, over hvilket hun ofte havde ført store Klagemaal og fældet mange Taarer og for hvilket hun havde opsendt mangfoldige Bønner, saaledes: Naar da alle mine Sukke, Taarer og Formaninger intet gjælde og formaa hos dig, saa skal du vide, at dersom du ikke ved Guds Naade omvender dig, vil den Tid komme, at jeg vil glæde mig over din Fordømmelse. Herom vidne ogsaa de Steder i Johannes's Aabenbaring, hvori de Helliges Glæde over Guds Straffedomme over de Ugudelige skildres os, som naar de synge og sige: „Store og forunderlige ere dine Gjerninger, Herre, Gud, Du Almægtige; retfærdige og sande ere dine Veie, Du, de Helliges Konge. Hvo skulde ikke frygte Dig, Herre, og ære dit Navn? thi Du alene er hellig; thi alle Folkeslag skulle komme og tilbede for dit Aasyn, fordi dine Domme ere aabenbarede“ (Aab. 15, 3. 4; jfr. Kap. 19, 1. 2 flg.), og naar en Engel siger: „Retfærdig er Du, Herre, Du, som er og som var, du Hellige, at Du har fældet denne Dom, og en anden: Ja, Herre, Gud, Du Almægtige, dine Domme ere sande og retfærdige“ (Aab. 16, 5. 7).

§ 65. Men førend jeg slutter, maa jeg endnu undersøge og belyse en anden Sorg hos en gudfrygtig Sjel, den nemlig, naar Nogen klager og siger: Ak desværre, jeg er en stakkels dybtbedrøvet Enke, og mine Børn ere faderløse, osv. Jeg maa indrømme, at det er et bittert Ord og en sørgelig Ting at hede og være en Enke. Nogle holde for, at en Enke hos os Tydske har sit Navn (Wittwe) af weit (vid, stor) og Weh (Ve, Sorg), fordi hendes Sorger ere mangehaande og gribe vidt om sig. Hebræerne have benævnt hende af at tie og at binde, fordi en Enke maa nedsvælge megen Sorg og tie til den Uret, der vederfares hende, og fordi hendes Hæn-

*) Nehem. Roger.

der ligesom ere bundne, saa at hun ikke kan værge og forsvare sig. Enker og Faderløse, siger en berømt og forstandig Mand, høre til de beklagelsesværdigste Mennesker i Verden, der faa erfare megen Fornærmelse, men liden Beskjærmelse. Da hin kloge Kvinde fra Thekoa kastede sig ned paa sit Ansigt for Kong David og paa alle mulige Maader søgte at bevæge hans Hjerte, og han spurgte hende: Hvad fattes dig? svarede hun: „Sandelig, jeg er en Enkekvinde, og min Mand er død" (2 Sam. 14, 5). Kongen kan let tænke sig til hvorledes det gaar en Enke; jeg bliver forurettet og undertrykket. Enker og Faderløse, siger den aandrige Arnd, ere stakkels forladte Mennesker; Ingen lider større Vold og Uret, — Ingen bliver mere bagvasket og beløiet end de.

§ 66. En Enke er fordetmeste lig en Vinranke, hvis Støtte, som den klyngede sig til, er forraadnet og kastet omkuld af Vinden og over hvilken Enhver vil løbe med sine Fødder. Jeg formener, at min Gottholb ikke har truffet det saa ilde, naar han sammenligner hende med et Træ, fuldt af Frugter, men uden Gjærde; thi ligesom et saadant Træ er et Rov for Hvermand og maa lade sig knække og beskadige ved Stenkast, saaledes gaar det ogsaa med Enker og Faderløse; Enhver vil slaa sig til Ridder paa dem; Enhver vil have deres Gods; man trænger og bedrøver dem allevegne og paa alle Maader. Naar en Ægtehustru straaler af sin Mands Lys, som den keiserlige Ret siger, saa kan man vel sammenligne hende med Fuldmaanen, saalænge Manden lever; men siden kan man næsten sige, at hun efter Verdens Dom ligner Nymaanen, især naar intet Sol-Metal oplyser hendes Mørke — jeg mener: naar hendes Bedrøvelse er parret med Fattigdom.

§ 67. Men hvorom Alting er, og omendskjønt jeg maa tilstaa, at Enker og Faderløse med Føie henregnes til de Bedrøvede Undertrykte og Trøstesløse her i Verden, saa ved jeg dog ikke, om der næst de bekymrede Samvittigheder og anfegtede, bedrøvede Hjerter er Nogen, for hvem der i Guds Ord findes større og rigere Trøst end for dem. Enker og Faderløse samt Fremmede høre til de af Gud selv privilegerede Personer, som Han har taget i sin særdeles Beskjærmelse og som Han har indesluttet fremfor Andre i sin faderlige Forsorg. „Ingen Enke eller Faderløs skulle I plage," siger Han med stort Alvor til sit Folk. „Dersom du plager dem, dersom de da raabe til mig, saa skal jeg visselig høre deres Raab" (2 Mos. 22, 22. 23). Dette alvorlige Bud gjentager Han ogsaa meget ofte gjennem sine Profeter og tilkjendegiver Overtræderne sin grumme Vrede (Jer. 7, 6; 22, 3; Sak. 7, 10). Han kalder sig Enkers Dommer (der taler for dem og skaffer dem Ret, — der tager sig af dem og fører deres Sag mod Fornærmerne — Ps. 68, 6). Han bød, at man hvert tredie Aar skulde give Enkerne og de Faderløse en særegen Tiende, — at man paa de store Høitider skulde meddele dem Noget af sin Overflod og gjøre dem delagtige i sin Glæde, — at man skulde efterlade og give dem Noget af Velsignelsen paa Marken (5 Mos. 14, 28. 29; 26, 12. 13; 16, 11, 14; 24, 10 flg.).

§ 68. Men efterdi Verden desuagtet er vant til ikke at tage sig synderligt af Enker og Faderløse, ja til at fornærme og bedrøve dem, saa vidner, næst Skriften, den daglige Erfaring om at Gud selv faderligen tilegner sig dem og beviser sin forunderlige Miskundhed imod dem. Hvad Han gjorde imod Naomi (der for sine mangfoldige Sorgers Skyld vilde kaldes Mara, ɔ: Bitterhed) og hvorlunde Han omskiftede hendes Sørgmodighed til Glæde, er bekjendt af Ruths Bog, hvorved er mærkeligt, at ogsaa en

bedrøvet Enke, nemlig Ruth, er kommen ind i den Herre Messias's Stamtavle og bleven Kong Davids Oldemoder. En Enke var det, Profeten Elias blev sendt til under Dyrtiden; man skulde tro, det havde været bedre, at Profeten var bleven henvist til en rig Mand eller en formuende Kvinde, saadan som Sunamitinden var, som jo kunde have sørget bedre for ham end en fattig Enke, der endnu kun havde en Haandfuld Mel i Karret og lidt Olie i Kruset. Men nei, det maatte være en Enke, den store Undergjerningsmand Elias skulde komme i Selskab med, for at det derved kunde tilkjendegives, at Herren havde en faderlig Hensigt som med sin Profet saaledes ogsaa med denne fattige Enke og vilde have hende forsørget ligesaavel som ham. Saa maa jeg ogsaa forundre mig over at Gud Herren siger: „Jeg har der befalet en Enkekvinde at underholde dig." Hvorledes kunde vel denne fattige Kvinde, der selv ingen Levnetsmidler havde igjen, sørge for Profeten? Gud maatte jo forunderligen forsørge og opholde dem Begge. Det synes imidlertid, som om Han har behaget at tale saaledes for at kundgjøre Profeten, hvor høit denne gudfrygtige Enke var agtet for Hans hellige Øine. En Enke var det, hvis Oliekrus Gud saa rigeligen velsignede, at hun deraf fyldte alle de tomme Kar, hun kunde overkomme, med hvilket Forraad hun kunde tilfredsstille sin Mands Gjældner og ernære sig selv og sin Søn (1 Kong. 17, 9 flg.; 2 Kong. 4, 1 flg).

§ 69. O, hvor ofte ske ikke endnu i vore Dage deslige Undere, uagtet Verden ikke bliver det var! hvor ofte fylder ikke Gud endnu en fattig Enkes Forraad og velsigner det, saa at det ikke bliver udtømt! Hvor ofte velsigner han ikke deres faa Penge, saa at de udrette Mere og komme videre dermed end Andre med langt flere! Jeg kjender et mærkværdigt Exempel herpaa, som jeg ikke kan undlade at hidsætte. En gudfrygtig Præstes Enke havde fem Børn, hvoraf det ældste endnu ikke havde fyldt sit syvende Aar; det yngste derimod havde hun baaret under sit Hjerte otte Maaneder efter sin Mands Død. Ihvorvel denne kun havde efterladt hende et ringe Forraad, behagede det dog den underfulde og alene vise Gud, at fire Hundred Daler, som stode i en Landeiendom, der laa paa en Ø, matte blive til Vand, som man siger, eller synke i Vandet, idet bemeldte Ø blev oversvømmet af Søen. Hun beklagede sig vel over sit Tab, men besindede sig dog snart i Troen og sagde: Jeg mærker, at min himmelske Fader fratager mig de jordiske Ting, for at jeg alene skal forlade mig paa Ham og Hans faderlige Forsorg. Hun lagde Vind paa et gudfrygtigt og stille Levnet; hun holdt sine Børn til Bøn og sand Gudsfrygt; hun pleiede ofte at byde dem knæle ned i Rad og laa da selv paa Knæ bag dem og vædede saa at sige disse sine Planter med mange hede Taarer; hun sagde ofte, at hendes Børn ikke maatte stole paa noget Andet end Guds Miskundhed og faderlige Omhu, og at de saaledes havde desto større Aarsag til at beflitte sig paa ved sin Gudsfrygt at beholde Ham til Ven. Nu, Gud beviste imod hende og hendes Børn, at Han, som fra Alders Tid, saaledes ogsaa endnu er Enkernes Forsørger og de Faderløses Fader. Hun erfor mere end en Gang, at Han gjorde Udvei, naar hun ingen Udvei øinede. Jeg kunde fortælle de forunderligste Exempler paa hvorledes Gud ofte uventet og imod al hendes Tanke og Formodning sørgede for hende. Da hun engang henimod Vinteren var saare bekymret og lod sig forlyde med at hun dennegang slet intet Raad eller Middel vidste, tildrog det sig, at en Adelsmand, der kun havde seet hende en eneste Gang og som havde faaet Underretning om hendes Tilstand saa-

velsom hendes gudelige Omgjængelse, sendte hende en Vogn udenfor Døren, belæsset med Korn og andre Levnetsmidler, ved hvilken Leilighed hun ikke noksom kunde forundre sig over Guds Godhed og takkede ham med mange Glædestaarer. Og noget Lignende tildrog sig tit og ofte. Saaledes slog hun sig igjennem med sine Børn, til Alles Forundring. En fornem Mand, der godt kjendte hendes Omstændigheder og havde været tilstede under Skiftet med hendes Stedbørn, sagde engang, at han ikke kunde begribe, hvorledes hun og hendes havde kunnet komme ærligt og anstændigt ud af det med saa Lidet i saa mange Aar og saa vanskelige Tider, efterdi det, hun fik i Behold af sin Mands Efterladenskab, ikke var Mere end hun godt behøvede til at leve af i et Aar. Hun fik tilsidst megen Glæde og Trøst af sine Børn; hendes to Sønner ere ved Guds Naade komne til høie Embeder i Hans Kirke, og den ene Datter er bleven gift med en dygtig og gudfrygtig Præst, de andre to ligeledes med fornemme og velhavende Mænd. Hun saa med Glæde Børnebørn; hendes Egne elskede og pleiede hende saa ømt i hendes høie Alder, at hun det ydmyge og gudfrygtige Hjerte, oftere sagde, at man beviste hende større Ære og mere Godt end hun fortjente. Omsider døde hun i en rolig Alderdom og blev hjerteligen begrædt af sine Børn, som de, der i hende havde mistet en ivrig og tro Forbederinde her i Verden.

§ 70. Dog, jeg vender atter tilbage til Betragtningen af de Enker, Skriften har fremstillet os til Trøst og som denne Enkehistorie har ført mig noget bort fra. En Enke var det, hvis to Skjærve, som hun lagde i Templets Kiste, Herren saa i Naade til og foretrak for alle de Riges rigelige Gaver, — udentvivl for at tilkjendegive, at fattige og gudfrygtige Enker skulle komme ligesaa langt ja længere for Gud og Mennesker med sit lidet end de Rige med sit meget Gods (Mark. 12, 41 flg.). En Enke var det, Herren værdigede sin trøstelige Tiltale, sigende: Græd ikke! nemlig hun, som fra Byen Nain fulgte sin enbaarne Søn med mange Taarer til Graven, hvorover det kjærlige Hjerte ynkedes, saa at Han opvakte den Døde og gav hans Moder ham levende tilbage, — for at lære os, at Han end den Dag idag ikke kan se nogen Enke græde; Han maa tage sig af hende og hjælpe hende, selv om Han skal gjøre Undergjerninger og opvække Døde.

§ 71. Saaledes er da ikke Navnet Enke et saa sørgeligt og bittert Navn, som vi ofte tro. Det tyske Ord Wittwe (Enke) kunde maaske ogsaa udledes af widmen, der betyder saa Meget som at indvie, hellige, tilegne, hengive. En Enke er en til Gud indviet, helliget og hengiven Kvinde, som Han anser for sin Eiendom, ja for sin Helligdom; hvo som forgriber sig paa hende, han maa vide, at han har med Gud at gjøre, og at en Enke er en Person, der har store Rettigheder i Himmelen og hos Gud. En Enke maa vel mangengang tie for Verden; men Raabet af hendes Sukke og Taarer lyder lige til Himmelen. „Mon en Enkes Graad ikke rinde ned paa Kind og hendes Raab være imod den, som udpresser den?" siger Sirak (Kap. 35, 15). Om en gudfrygtig Enkes Hænder end ere ligesom bundne, saa ere dog hendes Taarer og Bønner ubundne; de ere hendes Vaaben og Værge; de ere hendes Kraft og Styrke, hvormed hun overvinder mange Fiender og Fornærmere. Luther vilde heller have den tyrkiske Keiser og Alverden end en gudfrygtig Enke imod sig. Mangen Enke, siger Dr. Weller, har allerede ophørt at græde; men de Taarer, hun har udgydt, de Sukke, der ere blevne hende afpressede, hvile endnu tungt paa mangen Mand, ja ville maaske hvile tungt paa hans Arvinger i andet og tredie Led, saa at der

hverken vil være nogen Sol eller Lykke hos dem. Mangt et uretfærdigt Menneske ændser ikke Enkernes og de Faderløses Bønner, Suk og Graad; han tænker: en Mundfuld Vind og en Haandfuld Vand gjør mig Intet; men hvor ofte har man ikke erfaret, at Enkernes Taarer have bortskyllet en rig og mægtig Flaaers Formue, og at deres Sukke, lig en vældig Stormvind, have omstødt hans hele Hus! Have gudfrygtige Enker og Faderløse end ingen Beskjærmelse i Verden, saa finde de den dog hos Gud. „Deres Løser (deres Sagfører, deres nærmeste Slægtning, nemlig Gud) er stærk; Han skal udføre hendes Sag mod hendes Fiender“ (Ordsp. 23, 11). Det maatte være besynderligt, om vor Gud ikke skulde kunne beskjærme sine Kjære og Venner imod Verden. Det maatte være forunderligt, om Han ikke skulde vide ligesaa mange Midler til at forsvare de Elendige og Trøstesløse, der forlade sig paa Ham og raabe til Ham, som Verden til at fornærme dem. Er en Enke som en Vinranke, der er reven fra sin Støtte, saa er det skeet, for at hun skal ledes hen og klynge sig til Livets eviggrønne Træ; jeg mener: Gud tager den jordiske Trøst fra hende, paa det hun skal holde sig til Ham, klynge sin Sjel til Ham og med inderlig Fortrolighed og barnlig Tillidsfuldhed sno sig om Ham; har Gud berøvet hende det forgjængelige Lys, saa gjør Han det, fordi Han selv vil være hendes Lys; Han vil, at hun skal vende sit Hjerte ganske til Ham og vente al Glædes, Æres og Trøstes Lys af Ham, saa at hun kan sige med Mika: „Efter Herren vil jeg skue ud, vil bie paa min Frelses Gud; min Gud vil høre mig. Glæd dig ei, min Modstanderinde, over mig! naar jeg er falden, reiser jeg mig; naar jeg sidder i Mørket, er Herrens Lys for mig; — — Han skal udføre mig til Lyset; jeg skal se med Lyst paa Hans Retfærdighed“ (Kap. 7, 7—9).

§ 72. I Betragtning heraf vil du, gudelskende Hjerte, christeligen besinde og trøste dig. Din Gud har allerede før formedelst den hellige Daabspagt, der er oprettet med Ham, paataget sig store Forpligtelser mod dig og dine Børn; men nu kommer ogsaa den til, som Han ifølge sine særlige Forjættelser har paataget sig mod Eder som Enker og Faderløse. I have en dobbelt Ret til Hans Miskundhed og faderlige Forsorg; I have en dobbelt Gave at vente ved Himmelporten, naar I melde Eder der. Finder du det sørgeligt at kaldes en Enke, saa betænk, at du derved er bleven en Guds Pleiedatter, og at den Høieste er bleven din krigerske Formynder. Den jordiske Trøst er borte; derimod er Gud selv bleven din Trøst. Da Hagar med sin Søn gik sig vild i Ørkenen, og hendes Flaske var udtømt, var hun med Grund bedrøvet og troede at skulle døe af Tørst tilligemed sit Barn; men da Gud viste hende en Vandbrønd, fyldte hun med Glæde sin Flaske og var vel tilfreds. Hvi sørge vi over at den jordiske Trøstes Flaske er tom, naar vi have den levende og uudtømmelige Trøstekilde i Christo Jesu? Hvi græmme vi os over at Gud lader dødelige Mennesker dø og en raadden Støtte falde omkuld, naar Han til Gjengjæld tilbyder sig at ville være vor Gud, vort Liv, vor Glæde, vor Trøst, vort Værn, vor Støtte, vor Tilflugt og vort Alt? Det er en stor Skrøbelighed hos os, at vi med mere Beroligelse se paa dødelige Mennesker end paa den levende Gud. Medrette kan Han sige til os som fordum Elkana til sin bedrøvede Hanna: „Hvorfor græder du, og hvorfor er dit Hjerte bedrøvet? er jeg dig ikke bedre end ti Sønner“ (og Mænd — 1 Sam. 1,8)? Gud siger til den elendige, trøstesløse og betrængte israelitiske Kirke: „Den, som har gjort dig, er din Mand; Herren Zebaoth er Hans Navn, og din Gjenløser er Isra=

els Hellige; Han skal kaldes al Jordens Gud;" kort derpaa følger den saare trøstelige Forjættelse: „Jeg har forladt dig i et lidet Øieblik; men jeg vil samle dig med store Barmhjertigheder. Det Lidet, Vreden varede, skjulte jeg mit Ansigt et Øieblik for dig; men jeg har forbarmet mig over dig med evig Miskundhed, sagde Herren, din Gjenløser. Thi Bjergene skulle vel vige og Høiene bevæges; men min Miskundhed skal ikke vige fra dig og min Fredspagt ikke rokkes, sagde Herren, din Forbarmer" (Esai. 54, 7. 8. 10).

§ 73. Disse Ord indeholde mange mærkværdige Trøstegrunde, som ogsaa christelige Enker kunne tilegne sig; thi just derfor sammenligner Herren sin Kirke med en Enke eller en forladt og inderligt bedrøvet Kvinde og kalder den en Elendig og Trøstesløs, der bestormes af alle Vinde, for at Alle, som ere saadanne, skulle særligen tilegne sig den Trøst, Han tilsiger sin Kirke i Almindelighed. Han siger: Den, som har gjort dig, er din Mand, eller, som det lyder efter Grundtexten: de, som have gjort dig, ere dine Mænd. De Lærde holde for, at hermed sigtes til den hellige Treenighed, og at Meningen er den, at den trenige Gud, som har skabt dig, er din Mand, ja er dig bedre end mange Mænd; den, som kaldes al Verdens Gud og i Virkeligheden viser sig som saadan, Han er ogsaa din Gud; den, som med sin guddommelige Visdom regjerer og sørger for hele Verden, Han vil hellerikke slippe dig af sin Opsigt og Forsorg. Og om end Alt, hvad der sees, er underkastet Forgjængeligheden og Forkrænkeligheden, saa at endog Bjerge kunne vige, synke ned og falde omkuld, saa vil dog ikke jeg vende min Naade fra dig og aldrig glemme den Pagt, jeg har gjort med dig. Tro nu, du gudelskende Sjel, at disse og lignende Sprog staa i Bibelen ogsaa for din Skyld, og at Herren, vor Gud, med disse Ord nettop har sigtet til dig og din bedrøvede Sjel. Er da din Skaber din Mand, — har den, som forsørger og opholder den ganske Verden, taget dig under sin kjærlige Pleie, hvorfor vil du da fremdeles græmme dig saa saare og ikke tvertimod af ganske Hjerte og Sjel forlade dig paa denne Forjættelse? Jeg er vis paa at du bestræber dig for at lære dette og dagligen øver dig i Troen. Jeg forlanger ikke af dig, at din Tillid strax skal være fuldkommen; jeg ved godt, at vi ere Mennesker, og at der ligesaalidt er nogen Tro at finde uden Skrøbelighed som nogen Lue uden Røg. Især holder det haardt for Troen under slige tunge Sorger; den skinner vel, men som et Lys paa et meget fugtigt Sted, der er opfyldt med Damp og Dunster og hvor det ikke kan give sit fulde Skin og ligesom er omspændt med en Taage. Imidlertid er en saadan kjæmpende Tro ogsaa en Tro, og Gud har Taalmodighed med den, indtil den fortærer alle Skrøbeligheder og efter denne Tids Maade udbreder Lys trindt omkring sig som et Blus.

§ 74. Du vil maaske endvidere sige: Jeg er ensom og elendig; mit Husvæsens hele Byrde og navnlig Omsorgen for mine kjære Børn hviler nu paa mig alene. Paa samme Maade siger David: „Jeg er elendig og fattig;" men han tilføier: „Herren vil tænke paa mig" (Ps. 40, 18). Et gudfrygtigt Hjerte, der staar i Forening med Christo formedelst Troen, kan med al Ret anvende de Ord paa sig, som vor velsignede Frelser sagde til sine Disciple: „Se, den Time kommer og er allerede kommen, at I skulle adspredes hver til Sit og forlade mig alene; dog er jeg ikke alene; thi Faderen er med mig" (Joh. 16, 32). Naar alle Venner, ja al Verden forlader og maa forlade os, saa sige vi: Jeg er ikke alene; thi min Gud og Fader,

min Jesus, min Trøster er med mig. „Min Fader og min Moder have forladt mig; men Herren optager mig" (Ps. 27, 10). Hvad Byrden angaar, saa tænk paa det bekjendte Sprog: „Lægger man os Byrde paa, saa er Gud vor Frelse. Gud er os en Gud til idelig Frelse" (Ps. 68, 20. 21). Du skal ikke bære din Byrde alene; Jesus, „der bærer alle Ting med sin Krafts Ord" (Ebr. 1, 3), vil hjælpe dig at bære den; ja, Han vil bære baade dig og din hele Byrde. O, vi arme Bærere! vi mene vistnok, at vi bære Meget; ja, vi indbilde os at bære og opretholde Kirken, Landsstyrelsen, vort Hus og Alt, — ellers maatte det Altsammen falde og forgaa. Jeg mindes at have læst om en tungsindig Frue, at hun bestandig holdt Langfingeren paa sin høire Haand iveiret, og naar man spurgte hende, hvorfor hun det gjorde, gav hun til Svar, at hun dermed maatte understøtte og holde Himmelen, for at den ikke skulde falde ned. Saaledes ere ogsaa vi ofte i vor Sorg og Kummer; vi gjøre os det ofte selv saa surt med vore tungsindige Grublerier, som om Alting beroede paa vor Gjerning, og mærke ikke, at Gud har indsluttet os i sin Kjærlighed og Naade og ene og alene bærer, beskjærmer, forsørger og opholder os. Du siger: Nu kommer jeg til at erfare, hvorledes det gaar Enker og Faderløse her i Verden. Jeg svarer: Du kommer ogsaa til at erfare, hvorledes Gud, som forhen sagt, holder sin Haand over Enker og Faderløse her i Verden, — hvorledes Han fører dem underligen, men dog naadigt, rigeligen trøster dem, faderligen sørger for dem, vældeligen beskjærmer dem og kraftigt opholder dem; Erfaringen vil lære dig, at alle Herrens Ord ere trofaste og sanddrue, — at alle Hans Forjættelser ere Ja og Amen i Christo; sig derfor af Hjertet: „Hvorfor er du nedbøiet, min Sjel, og hvorfor bruser du i mig? Bi efter Gud; thi jeg skal endnu prise Ham, mit Ansigts Frelse og min Gud" (Ps. 42, 12).

§ 75. Du siger: Ak, mine kjære Børn ere nu faderløse; hvo vil nu sørge for dem? hvo vil med faderlig Omhu og Kjærlighed opdrage dem? hvor mange Trængsler og Gjenvordigheder ville de ikke tilligemed mig blive underkastede! og Deslige. For at svare herpaa, du christelige Hjerte, saa antager jeg for det Første, at du gjerne indrømmer, at det ikke er nogen Grund til større Sørgmodighed ved en kjær Ægtemands dødelige Bortgang at have Børn, men at dette tvertimod tjener til Trøst og lindrer Smerten. De Afdøde have i sine Børn det bedste Æresminde og den skjønneste Støtte og Gravskrift. Da Konstans, Konstantin den Store, den første christne Keisers Fader, laa paa sit Yderste og i Raadets og de høieste Embedsmænds Nærværelse havde overgivet Regjeringen til denne sin velartede Søn, sagde han: Nu skal Døden være mig kjærere end Livet, siden jeg efterlader mig en saa herlig Grav- og Mindestøtte (han mente sin Søn), som vil standse og aftørre de bedrøvede Christnes Taarer. For en gudfrygtig Fader er det visselig en stor Glæde, naar han ei alene efterlader sig Børn i Verden, som bidrage til at vedligeholde hans Navn og Minde, men ogsaa Christne i Kirken, som efter hans Død kunne tjene sin Gud og Næsten. En vis gudfrygtig Fader sagde til sine Børn, da hans Afsked fra Verden var forhaanden: Jeg har bedet min Gud at skjænke mig Eder, for at jeg efter min Død saa at sige kunne tjene Ham i Eder her paa Jorden. For de Gjenlevende ere Børnene lutter levende Billeder, som daglig fremstille for dem de Hensovedes Skikkelse, Sindelag, Dyd og Gudfrygtighed; de ere for dem lutter unge Trær, hvis Frugter de haabe i sin Tid at skulle nyde til sin Trøst

og største Glæde, et Haab, som er saa meget sødere, jo mere Frugtknupperne fremtræder paa slige unge Træer, — jeg mener: jo mere disse Planters dydige og gudelige Art kommer tilsyne. Kan nu en Brud forlyste sig ved sin fraværende Elskedes Billede og lade sig nøie dermed, saalænge det saa skal være, — kan en Gartner give sig tilfreds, naar en Stormvind har omstyrtet et gammelt frugtbetynget Træ, saafremt der staar et eller flere unge med fulde Frugtknupper ved Siden deraf, skulde da ikke en gudfrygtig Enke paa bedste Maade kunne trøste sig ved sin kjære Ægtefælles levende Billede og ved det gode Haab, at deres afdøde Faders Dyd og Gudfrygtighed vil leve i hans Børn og komme alt mere og mere tilsyne hos dem?

§ 76. At dine Børn ere og kaldes faderløse, er vistnok sørgeligt; dog kan ogsaa det forsødes med de ovenanførte Trøstegrunde. De ere vel blevne faderløse, men deres Navne ere dog, for at jeg skal tale paa menneskelig Vis, strax blevne indførte i Guds Bog over de Faderløse, og efter sine særlige Forjættelser er Han nu endmere end før forpligtet til at vise dem faderlig Forsorg, Kjærlighed og Trofasthed. Naar de bede, blive de nu anderledes og mere paaagtet i Himmelen end forhen. Naar et Tyende siger til Husbonden: Der staar en stakkels Faderløs udenfor Døren, saa trænger dette mere igjennem end naar det siger: Der staar et Fattigbarn derude. De Faderløse kunne bede kraftigere, fordi de have mindre Tillid til Menneskene og større Fortrøstning til Gud, saa og, fordi de kunne beraabe sig paa sine særegne Forjættelser og dermed trænge ind til Gud. Saa lærer ogsaa alle Tiders Erfaring, at de Faderløse i Almindelighed komme bedst frem i Verden. Det er udentvivl ikke for Intet, at den Hellig Aand ved at omtale den ypperlige Kunstner Hiram, som Kong Salomo sendte fra Tyrus til Tempelbygningen, lader tilføie, at han var „Søn af en Enkekvinde“ (1 Kong. 7, 14.) Ligeledes finder man om Jeroboam, den første Konge over de ti fraskilte Stammer, at hans Moder var en Enkekvinde (1 Kong. 11, 26.) Jeg holder for, at dette er skeet for at tilkjendegive, hvad jeg her omhandler, nemlig, at Gud fører et særdeles Tilsyn med de Faderløse og ofte hjælper dem mere end Andre frem. Dersom man i alle Stænder vilde lægge Mærke til de ypperste og navnkundigste Mennesker i vor Tid, skulde man finde, at de strax i sine spæde Aar have mistet enten begge eller dog en af sine Forældre, og at de have maattet trænge igjennem mange Vanskeligheder og med Møie og Arbeide kravle fra Ringhed op i Høiden. Mange Faderløse ligne Vintersæden, som ligger en Tidlang bedækket med Sne og Is, men omsider spirer frem og glæder Landmanden med rigelig Frugt. De ligne Rosentræerne om Vinteren, som paa den Tid kun fremvise hvasse Torner og et usselt og frastødende Udseende; men omsider bære de dog den ædle Blomst, som har faaet Navn af Dronningen blandt de andre. Om de end en Tidlang efter Guds hellige Villie ligesom ere bedækkede og overøste med Trængsler, — om de end maa snoe og krumme sig igjennem Verden og ofte døie Foragt og krænkende Behandling nok, saa hjælper dog Gud dem paa underfuld Maade frem; Han beviser dem sin forunderlige Miskundhed og lader Verden se, at Han er de Forladtes og Elendiges Trøst, Hjælp og Tilflugt.

§ 77. Og dette tror jeg er en af Aarsagerne til at de gudfrygtige Faderløse ofte hæve sig iveiret fremfor Andre; Gud vil vise Verden, at det ikke kommer an paa dens Omsorg, Flid, Bekostning og Opsigt, men paa Hans Naade, Hjælp og Velsignelse. Naar det gaar rige Folks Børn godt i Verden, saa forundrer

man sig ikke meget derover; man tilskriver det Forældrenes Omhu og Midler; men naar en fattig Faderløs ved Guds underfulde Velsignelse bryder frem, saa maa Verden erkjende, at det har Gud gjort, som „opreiser den Ringe af Støvet, ophøier af Skarnet den Fattige, for at sætte ham hos Fyrster, hos sit Folks Fyrster“ (Ps. 113, 7. 8). Man kan imidlertid endnu anføre en anden Aarsag, nemlig de bedrøvede Enkers inderlige Bønner og mangfoldige Taarer. Man sammenligner Børnene med Planterne; hvad Under er det da, at de voxe godt og komme lykkeligen frem, efterdi deres gudfrygtige Mødre, som bedrøvede Enker, vande dem med saamange grædende Bønner og saa ofte bestænke den Jord, hvori de staa, med hede Taarer? Ved denne Leilighed vil jeg atter hidsætte en mærkværdig Beretning. Det er omtrent tyve Aar siden at der i Landskabet Marck døde en kurfyrstelig Provst og Konsistorialraad; han var født i Brandenburg og Søn af en Klædesvæver; hans Fader døde, medens Moderen endnu bar ham under sit Hjerte; Manden havde ikke efterladt sin bedrøvede Hustru Andet end Gjæld og Armod, og da hun tolv Uger efter hans Død bragte dette Smertesbarn til Verden, udgød hun, som hun pleiede at sige, saa mange Taarer over ham, at hun gjerne kunde have badet ham deri. Saaledes blev nu denne spæde Plante vandet fra Barnsben af og overøst med Taarevand, og herved kom den udentvivl i en saa herlig Væxt og blev til et Træ, som bredte sig vidt ud og glædede mange Sjele med sin Skygge og sine Frugter.

§ 78. Heraf følger nu, at man ikke maa dømme efter det første sørgelige Udseende, men se paa Udfaldet. Guds Veie ere i Begyndelsen knudrede og bevoxede med Torner og Tidsler og Hans Gjerninger uanseelige; men de have en ønskelig Udgang, der fører til lutter Glæde. Den, som betragter Josefs Historie i Begyndelsen, finder intet Andet end sørgelige Begivenheder; men den, som betragter Enden, maa tilstaa, at Gud leder sine Egne underligt, men dog saligt, gjennem Fornedrelse til Høihed, gjennem Ulykke til Lykke, gjennem Fattigdom til Rigdom og gjennem mange Trængsler til den sande Glæde. O; hvor mange Mennesker er der ikke, som have erfaret dette! O, hvor mangen fornem Mand maa ikke ved at skue tilbage fra sin nuværende Tilstand og overtænke sit Liv fra Barnsben af bekjende, at Gud har gjort alle Ting vel, omendskjønt Han fra først af satte ham i de Faderløses elendige Stand og lod ham en Tidlang kjæmpe med Nød og Trængsel! Jeg maa her tænke paa en af vor Tids navnkundigste Theologer, der skriver om sig selv: Da jeg kom til Wittenberg, eiede jeg ikke Mere end en Grossjen; hvor var da min Magister, Doktor, min herlige Bogsamling og Deslige? Om mig selv har jeg allerede paa andre Steder i dette Værk anført Meget til min Guds Pris og Berømmelse og vil her kun gjentage dette: Min Gud! jeg takker Dig for at ogsaa jeg fra mit Livs Begyndelse af har været en Faderløs, og fordi Du har taget Dig saa troligen og faderligen af mig. Du, Fader, har gjort, hvad min jordiske Fader aldrig kunde have gjort, hvor meget han end havde elsket mig. Paa dette Sted høre udentvivl Troeshelten Luthers herlige Ord vel hjemme, naar han siger: Den, som har skabt mig, vil være min Søns Fader, min Hustrues Mand, en Borgermester i min Menighed, en Præst i mit Kald, og det langt bedre end jeg. Hvorledes det? Jo, Han vil udrette det langt bedre efter min Død end i mit levende Live, fordi jeg hindrer Ham med mit Liv (ligesom et stort, gammelt og tørt Træ staar de unge iveien og hindrer deres Væxt). Thi der staar skrevet: Mæg-

tig paa Jorden skal hans Sæd være.*) Saa har sandelig ogsaa det første Bud stillet vore Efterkommere under Guds Varetægt, som Han siger: Jeg gjør Miskundhed mod tusind Led, mod dem, som elske mig; disse Ord troer jeg, og om min Tro end er skrøbelig, saa tror jeg dog.

§ 79. Tro ogsaa du det for vist med ham, du gudfrygtige Hjerte! Din Tro skal ikke svige; dit Haab skal ikke bedrage dig; du har til Stadfæstelse derpaa Guds Mund, Haand og Hjerte. Hans Hjerte er fuldt af Kjærlighed og Trofasthed. Du vil vist gjerne indrømme, at Gud besidder mere Kjærlighed end et Menneske; nu er du kun et Menneske, men nærer en inderlig Kjærlighed til dine Børn og sørger for dem med utrættelig Trofasthed; skulde da ikke Gud end mere gjøre det Samme, Han som har nedlagt den ømme Moderkjærlighed i det Hjerte? Det ved jeg ganske vist og er overbevist derom i den Herre Jesu, at Gud har indesluttet os i sin Kjærlighed og Naade fra Evighed af, og at Han saa meget mindre kan glemme os, jo mere Trængsel og Kors vi have. Ligesom man ikke snarere finder en Moder nogetsteds end ved hendes syge Barns Seng, saaledes er hellerikke vor Gud Nogen saa nær som de bedrøvede, forladte, sorgfulde, betrængte Hjerter, til hvilke ogsaa gudfrygtige Enker og Faderløse høre. Guds Mund har du i saa mange dyrebare Forjættelser. Han siger: „Jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig“ (Ebr. 13, 5). „Frygt ikke; thi jeg gjenløste dig; jeg kaldte dig ved dit Navn; du er min“ (Esai. 43, 1). Og Hans Haand har du i saa mangfoldige Exempler paa Hans Miskundhed og Trofasthed. Behag kun undertiden at tale med Slægtninge, med gode Venner og andre gudfrygtige Hjerter om denne Sag og spørge dig for; der skal ikke letteligen findes Nogen, som er kommen noget til Alder, uden at han vil vide at anføre et og andet Exempel paa den forunderlige Godhed og faderlige Forsorg, som Gud har bevist gudfrygtige Enker og Faderløse. Ogsaa du selv vil med Guds Hjælp engang fortælle Andre derom og sige: „Kommer, — hører, og jeg vil fortælle, alle I, som frygte Gud, hvad Han har bevist min Sjel“ (Ps. 66, 16). Jeg vil fortælle, hvad Han har gjort imod mig, som en Enke, og imod mine Børn, som Faderløse. Jeg tror ikke blot, at Han er Enkernes Forsørger og Formynder og de Faderløses Fader; men jeg har ogsaa erfaret det.

§ 80. Altsaa kunne da dine kjære Børn, naar man vil tale rigtigt, ikke kaldes faderløse, du christelige Hjerte, efterdi de have en Fader, som formaaer mere end Alverdens Fædre, selv om det er Keisere og Konger. Han kan og vil ikke glemme dem, men vældeligen beskjærme og rigeligen forsørge dem; ja, jeg tør endogsaa sige: Han maa gjøre det, saafremt de holde sig til ham i Tro og Kjærlighed. Han kan; thi Han er almægtig og formaar over alle Ting at gjøre langt overflødigere end hvad vi bede eller forstaa. Han vil; thi Han er god og kjærlig, eller, for at sige det kortere, Han er Fader. Han maa; thi Han er sanddru og har i Kraft af sine Forjættelser stærke Forpligtelser paa sig til de Troende; Han er trofast, og Hans Ord rokkes ikke. Verden er bedragelig, og dens Løfter er forstørstedelen som Lyden af en klingende Bjælde; den er som det Figentræ, paa hvilket den Herre Jesus fandt mange Blade, men ingen Figener, ja som Skyggen, der er størst, naar den iler bort, nemlig mod Aftenen. Men vor Gud forbliver tro, om end Alverden bliver utro. Det er ikke længe siden at jeg besøgte en velbedaget Frue, som

*) Ps. 112, 2.

kunde kalde sit lange Liv en lang Elendighed og sine Dage en sammenflettet og i hinanden gribende Plage, paa hendes Yderste og meddelte hende Trøst; da jeg nu fandt Anledning til at spørge hende, om hun ikke i sit lange og møisommelige Liv stedse og altid havde fundet den gode Gud og himmelske Fader trofast og sanddru, — om Han ikke i hendes bedrøvede Enkestand og mangfoldige andre Trængsler havde efter sit Ord taget sig faderligen af hende, reddet beskjærmet, forsørget og opholdt hende, — om hun ikke havde befundet sandt, at Han altid mener det godt med os og ikke kan mene det anderledes, — om hun i nogen Del havde Aarsag til at beklage sig over Ham, — om hun ikke længedes inderligt efter at være hos Ham og sin Jesus, for i de Udvalgtes Forsamling i Himmelen at takke Ham paa sit Ansigt evindeligen for al Hans Kjærlighed og Trofasthed, svarede hun med glædestraalende Aasyn: Ak jo! Han har gjort Mere imod mig end jeg havde fortjent; jeg vil love og prise Ham derfor i al Evighed. Ogsaa du skal engang give din Gud et saadant taknemmeligt Vidnesbyrd og ophøie Hans Trofasthed her timeligen og hisset evindeligen; du skal ikke bære Husvæsenets og Børnetugtens Byrder og Sorger alene; Han vil hjælpe dig; du skal vel opdrage dine Planter med inderlig Kjærlighed og undertiden vande dem med dine hede Taarer; men Han skal give Væxten, saa de skyde lysteligt iveiret, paa det du engang kan sidde under deres Skygge og samle Trøste- og Glædesfrugterne i dit Skjød. Du ved nok, at naar Planterne, Urterne og Blomsterne i Morgenstunden staa fulde af mange Dugdraaber, da pleier der at følge en klar og deilig Dag ovenpaa, hvori de voxe og trives saa meget frodigere; saaledes ogsaa her: lad kun Børnene nu være beduggede med egne og moderlige Taarer; det betyder megen Lykke og Velsignelse, meget Held og Velgaaende, hvormed deres himmelske Fader vil overøse dem.

§ 81. Man finder imidlertid ikke blot gudfrygtige Enker, men ogsaa Enkemænd, som tage sig det timelige Tab af sin trofaste og dydige Ægtefælle dybt til Hjerte og desaarsag ere saare bedrøvede og trængende til Trøst; til disse maa vi nu ogsaa vende vort medlidende Øie og Hjerte og ligeledes for dem samle en Blomsterkost i vor Guds Paradis, hvormed de kunne vederkvæge og styrke sit sorgfulde Hjerte. Mangen gudelskende Ægtemand og nuværende Enkemand klager da og siger: Herren har frataget mig mine Øines Lyst, min gudfrygtige, dydige, forstandige og kjærlige Hustru og berøvet mig en trofast Medhjælperske, Pleierinde, Raadgiverinde og mine stakkels Børn en gudfrygtig og omhyggelig Moder, osv. Jeg maa tilstaa, at det ikke er noget lidet Tab at miste en saadan Ægtemage. Guds Aand har i Hans Ord tillagt de dydige og gudfrygtige Kvinder saa megen herlig Ros, at man maa forundre sig derover. Han kalder dem ei alene, saaledes som du, min Broder, i det vemodige Klagemaal, Mandens Øines Lyst (Ezek. 24, 16. 18), men hans Krone, det er: hans Prydelse, hans Glæde, hans Ære, hans Vederkvægelse (Ordsp. 12, 4); ja, det har endog behaget Ham, i den hellige Skrift at indtage en udførlig Lovtale over en dydig Kvinde, hvori hvert Vers begynder med en hebraisk Bogstav efter Alfabetets Orden og som man kunde kalde Kvindernes gyldne ABC (ligesom vi i vor Kirke have en Psalme, som man pleier at kalde den gyldne ABC, fordi den indeholder mange gode Lærdomme og gavnlige Paamindelser og hvori hvert Vers begynder med en Bogstav, saaledes som de hos os følge efter hverandre), i hvilken Lovtale der siges: „Hvo kan finde en dulig (det er: en gudfryg-

tig, forstandig, tugtig, gjæv, huslig) Kvinde? Hun er langt Mere værd end Perler. Hendes Mands Hjerte tør forlade sig paa hende (naar han maa røgte sit Kalds Sysler eller ruge over sine Bøger eller reise bort, saa behøver han ikke at være ængstelig for at der skal blive begaaet nogen Forsømmelse eller Forseelse i Husvæsenet, men er vis paa at hans forstandige, aarvaagne og gudfrygtige Ægtefælle vil troligen og omhyggeligen varetage og vel udføre alle Ting. Han kan ogsaa trygt aabne sit Hjerte for hende og betro hende alle sine Tanker og Sorger, uden at frygte for at hun skal bære noget ud); ham skal ikke fattes Føde" (Ordsp. 31. 10. 11). „Hun gjør ham Godt og intet Ondt i alle sit Livs Dage" (V. 12). „Hun er ligesom en Kjøbmands Skib; hun lader sit Brød komme langtfra. Hun udbreder sin Haand til den Elendige og udstrækker sine Hænder til den Fattige" (V. 20). „Hendes Mand er navnkundig i Portene (efter vor Talebrug: paa Raadhuset), naar han sidder hos de Ældste i Landet" (V. 23). Hun er en opbyggelig Prædikant i sit Hus og „oplader sin Mund (for Børnene, Tyendet og Naboerne) med Visdom, og Miskundheds Lov er paa hendes Tunge" (V. 26).

§ 82. Paa et andet Sted kaldes hun et frugtbart Vintræ, som paa alle Sider omgiver, pryder og dækker Huset (Ps. 128, 3). Vismanden Sirak har ogsaa skrevet Meget til en gudfrygtig og dydig Kvindes Ros. „Lyksalig er den Mand, som har en god Hustru, og hans Dages Tal bliver dobbelt. En brav Hustru glæder sin Mand og skal fylde hans Livs Aar med Fred. En god Kvinde er en god Del; hun skal falde i deres Lod, som frygte Herren" (Sir. 26, 1—3). — — „En Kvindes Yndighed glæder hendes Mand, og hendes Klogskab styrker hans Ben. — — Saare yndig er en blufærdig og trofast Kvinde, og alt det, som veies, er ikke værdt at lignes med en Sjel, som holder sig kyst" (V. 15, 17). „Som Solen, der oprinder paa Herrens høie Himle, er og en god Kvindes Deilighed i sit Huses Verden. Som en Lampe, der lyser paa den hellige Lysestage, er hendes Ansigts Skjønhed paa den ædle Skikkelse" (V. 18. 19). En gudfrygtig, huslig og forstandig Kvinde er for en Mand, hvad Engelen var for den unge Tobias paa hans Reise (Tob. 5, 5. flg.). Hun er en trofast og kjærlig Ledsagerinde og Medhjælperske paa Vandringen gjennem dette bedrøvelige Liv, er altid tilstede med Hjælp, Raad og Trøst og staar ham troligen bi i at bære hans Byrde. Hun er ikke blot hans Kokkepige, der ved at tilberede den Mad og de Retter, Gud forunder ham, saaledes, som han finder Behag i (1 Mos. 27, 9), og at krydre dem saaledes med sin Renlighed og Huldsalighed, at de smage og bekomme ham vel; men hun er ogsaa hans Doktorinde og Pleierinde: hun kjender af Erfaring hans svage Legemes Beskaffenhed og formaar itide at modarbeide dets Sygdomsanfald og Tilfælder med sine Husmidler; hun kan mangengang gjøre et simpelt Lægemiddel saa lifligt og kraftigt med sine Sukke og Bønner og sin venlige Tiltale, at hendes Mand villigen og gjerne tager imod det og befinder sig saare vel derefter. Hun er hans sparsommelige Skatmesterinde, der omgaaes forsigtigt med hvad hans er, saaledes som Sirak bemærker paa et andet Sted: „Hvo som har faaet en Hustru," siger han, „begynder at faa Eiendom; thi han har faaet en Medhjælper med sig og en Støtte at hvile sig paa. Hvor der ikke er Gjærde, der bortrives Godset, og hvor der ikke er en Hustru, der maa han sukke og gaa som den, der vanker hid og did" Sir. 36, 24. 26). Hun er en forstandig og tro Raadgiverinde, som ofte ved Guds

Naade og Indskydelse, hvem hun hjerteligen frygter og paakalder, træffer det Rette heldigt og nøiagtigt; hun er for Børnene ofte baade i Faders og Moders Sted og ved, naar Manden er optagen med sine Kaldssysler og andre vidtløftige og vanskelige Forretninger, at opdrage dem til Gudsfrygt, Dyd og Ærbarhed, saa at han ser dem med Glæde som løvfulde og frugtbare Oliekviste rundt om sit Bord (Ps. 128, 3). En Moder føder sineBørn til Verden og giver dem Die ikke blot engang og i deres spæde Barndom, men saalænge som hun lever, og saa ofte som hun kjæmper med Gud for dem i sine Taarebønner, hjerteligen og ængsteligen sørger for dem og ved trofast Undervisning og kjærlige Formaninger indgyder dem Læren om Gudfrygtighed og Ærbarhed, hvorfor ogsaa mangt et velartet Barn har sin gudfrygtige Moder mere at takke for end sin Fader.

§ 83. Dette synes at være Grunden til at hvor der i Loven foreskrives den gamle Pagts Præster, hvilke Lig de maatte gjøre sig urene ved, det er: som de maatte berøre, vaske, pynte, begrave og begræde, der sættes Moderen først og derefter Faderen. „Ved et Lig," siger Herren, „skal Præsten ikke gjøre sig uren iblandt sit Folk, undtagen ved sin nærmeste Slægt, ved sin Moder og ved sin Fader og ved sin Søn og ved sin Datter og ved sin Broder" (3 Mos. 21, 1 — 2). Mærkeligt er det ogsaa, at den kongelige Profet flere Gange hæderligen omtaler sin Moder og dermed efter al Sandsynlighed har villet tilkjendegive, at hun først har helliget Herren ham og ved gudelig Undervisning og priseligt Exempel ledet ham til Ham: „Vend Dig til mig," siger han, „og vær mig naadig; giv din Tjener din Styrke, og frels din Tjenerindes Søn" (Ps. 86, 16), og paa et andet Sted: „Ak Herre, jeg er jo din Tjener; jeg er din Tjener, din Tjenerindes Søn" (Ps. 116, 16). Om den hellige og navnkundige Kirkelærer Augustin er det bekjendt, hvor meget han roser sin gudfrygtige Moder, Monika, og bevidner, at hvad han er og har, det har han, næst Gud, hendes Taarebønner og gudelige, stadige Undervisning, Formaning og Lærdom at takke for. Hun har født mig, siger han, ikke blot efter Kjødet til det timelige, men ogsaa efter Hjertet til det evige Lys og Liv. Heinrich Suso, en andægtig og gudfrygtig Munk (som vi paa et andet Sted have omtalt*) var udsprungen af en adelig og fornem Slægt og havde efter sin Fader skullet hede Heinrich von Berge; men han vilde heller kalde sig efter sin gudfrygtige Moders Navn, udentvivl, fordi hun havde veiledet ham mere til Gudsfrygt end hans Fader, og for at han kunde have en stadig Paamindelse om at efterfølge hendes dydige og hellige Omgjængelse. Den berømte Kurfyrste af Saksen Johan Georg den Første pleiede ofte at fortælle sine Betjente, at hans gudfrygtige Fru Moders omhyggelige Optugtelse og Tilsyn samt hjertelige Formaninger havde gavnet ham mere end alle hans Læreres og Hovmesteres Undervisning, hvorfor han ogsaa pleiede at lægge til, at det skulde gjøre ham ondt, om nogen Fyrste overgik ham i Ærbødighed og Høiagtelse for sin Moder, ligesom han ogsaa lod slaa en mærkværdig Mynt til hendes Ære og Ihukommelse og forøvrigt elskede og ærede hende høit saavel i hendes levende Live som efter hendes salige Bortgang.

§ 84. Desaarsag have nu altid christelige og samvittighedsfulde Ægtemænd høiligen elsket og agtet sine dydige og trofaste Ægtehustruer i Liv og Død. Keiser Henrik med Tilnavnet Fuglefængeren takkede før sit Endeligt sin Gemalinde Mektild 1. fordi hun havde vist sig

---

*) And. Indf. 4de Hund. Kap. 35

venlig og tjenstagtig imod ham i deres Ægteskab, 2. fordi hun ofte havde formildet og stillet hans Vrede, saa at han ikke deri havde gaaet for vidt, 3. fordi hun havde givet ham mangt et godt og nyttigt Raad, 4. fordi hun altid havde paamindet ham om Retfærdighed og formanet ham til at holde fast ved den, 5. fordi hun stedse havde bedet for fattige og undertrykte Folk, at de maatte blive hjulpne. Efter at Keiser Ferdinand den Første havde mistet sin Gemalinde, Anna, Datter af Kongen i Polen, vilde han ikke gifte sig paany, gik ofte til hendes Grav, græd og sagde: Der ligger min største og bedste Skat, næst Gud. Da nogle i Hertug Ernst af Lyneburgs Nærværelse talte ilde om Ægtestanden, sagde han: Næst sin Søn og sit hellige Ord, har Gud ikke givet Mennesket noget bedre end den hellige Ægtestand. Luther sagde engang om sin Hustru, at han agtede hende mere værd end Kongeriget Frankrige og Staten Venedig og erklærede, at hun under Angest og Anfægtelser ofte havde trøstet ham med Guds Ord. Matthesius skriver om sin salig afdøde gudfrygtige Ægtehustru: Dog kan og skal jeg med Sandhed give hende det Skudsmaal, at hun, siden vi kom i Hus sammen, aldrig har været uenig med mig; saa har hun ogsaa altid talt til det Bedste og til Fred; mine Venner har hun elsket, har været stiltiende, retskaffen og renlig og min troe Skatmesterinde. Han fortæller ogsaa om hende, at hun med sin egen Haand havde afskrevet Herrens hele Prædiken ved (og efter) Nadveren (som Johannes har optegnet i det trettende, fjortende, sextende og syttende Kapitel) samt det femtende Kapitel af Paulus's første Brev til Korinthierne og tre Gange heltigjennem meget tydeligt forelæst ham den tydske Bibel efter Bordet; hun pleiede derhos at udlade sig med at hun takkede Gud for at Han havde agtet hende værdig til den Ære at gjøre hende til sin Tjeners Pige og Husfælle. Han fortæller ogsaa paa et andet Sted om en gudfrygtig Kvinde (der, som det synes, ikke har været nogen Anden end hans Kone,) at da hendes Mand engang paa Grund af en Forseelse svævede i Livsfare (hvilket var Tilfældet med Matthesius,) talte hun paa følgende Maade til ham: Ak, min allerkjæreste Mand, vær ikke bekymret for min og vore Børns Skyld; gjør, hvad ret er, og foretag for Alt i Verden Intet, som strider imod Eders Samvittighed. Gud lever endnu og vil nok vide at sørge for mig og Eders Børn, som Enkers og Faderløses sande Fader, og om Han end her for en Tidlang river os fra hinanden, vil han dog atter føre os sammen for sit Ansigt i evig Ære, hvor jeg skal være og bo hos Eder evindeligen.

§ 85. Forundrer Eder ikke, I christelige Enkemænd, over at jeg har gjort en saa vidtløftig Forberedelse til den Trøst, som jeg har samlet til Eder af Guds Ord! Jeg har hermed villet lægge for Dagen, at jeg ikke fortænker Eder i, at I som Mennesker ere saare bedrøvede over et saa stort Tab, som Eders er; saa meget snarere kan jeg holde Eder dette tilgode, som ogsaa jeg har erfaret, hvorledes den er tilmode, der har mistet et Stykke af sit Hjerte, — hvis Krone er reven af hans Hoved og som Døden har berøvet hans trofaste Veninde, Hjælperinde, Pleierinde, Raadgiverinde og Forbederinde. Men I ville dog selv indrømme, at vi ikke blot bør sørge som Mennesker, men ogsaa holde Maade med Sorgen som Christne og besinde og berolige os i christeligt Taalmod og Haab. For at I nu desto bedre skulle kunne gjøre dette, saa betænker christeligen, hvad I ret christeligen have sagt: Herren har frataget mig mine Øines Lyst, min gudfrygtige, dydige, forstandige og kjær-

lige Hustru. Her sætte I to Gjenstande hos hinanden, nemlig Eders Øines Lyst, Eders høitelskede forhenværende Ægtefælle, der er Eder berøvet, og Herren, som har taget hende fra Eder. Jeg har den Forvisning om Eder, at I vel have elsket Eders gudfrygtige, dydige Hustru over alle Eders timelige Skatte og Eiendele, dog ikke over, men til og i Gud; hun har været Eders Øines Lyst; dog have I vist ofte, selv medens I levede med hende i et tugtigt og kjærligt Ægteskab, kaldet Gud Eders Hjertes Lyst, sukket og sagt: „Hvem har jeg i Himmelen? og lige med Dig har jeg ikke Lyst til Noget paa Jorden. Forsmægter end mit Kjød og mit Hjerte, saa er Gud mit Hjertes Klippe og min Del evindelig" (Ps. 73, 25, 26). Udentvivl have I dagligen oftere bedet: Ske, min Fader, din Villie, saaledes som i Himmelen, saa og paa Jorden! Som det tilkommer en sand Christen, have I vist daglig overgivet, helliget og ofret Eder selv med Alt, hvad I vare og havde, til Eders Gud og overantvordet Eder med Alt, hvad Eders er, i Hans naadige Godtbefindende og i Hans Haand. I have vist oftere i lønlig Samtale med Eders Gud sagt: Herre, her er jeg; her er min Hustru; her ere mine Børn; her er min Gaard og Grund, mit Gods og Eie og Alt, hvad det har behaget Dig at skjænke og betro din unyttige og arme Tjener; „Dig hører Majestæt og Vælde og Seier og Ære til; thi Alt i Himmelen og paa Jorden er dit" (1 Krøn. 29, 11). Jeg er din, og alt Mit er dit; jeg kaster mig med det Altsammen ned for dine allerhelligste Fødder; jeg overgiver mig og Alt, hvad mit kaldes, i din faderlige Forsorg, aarvaagne Opsigt, vældige Beskjærmelse og guddommelige, naadige Styrelse; Du er Herren; vi ere i din Haand; gjør med os, hvad Du for godt befinder. Lad din naadige, søde Villie altid ske med os, i os og ved os. Lad os altid være din Naades Redskaber og din Æres Kar; lad dit høilovlige Navn vorde forherliget i vore Legemer og Sjele, være sig ved Liv eller ved Død (Filipp. 1, 20), osv. Skulde der i denne Henseende findes nogen Mangel hos Eder, og I ikke hidtil have pleiet at tale med Eders Gud paa denne Maade, saa ville I dog ikke negte for at en Christen daglig bør tale saaledes med sin kjære himmelske Fader, eller at ialfald hans Hjerte altid bør nære et saadant Forsæt og daglig ofre og overgive sig og Sine med stadige Sukke til Gud. Have I ikke hidtil gjort dette i Eders daglige Bønner og ofte sunget.

Til Gud vil jeg henstille
Min Gjerning og min Sag;
Han dem velsigne ville
Alt efter sit Behag!
Han, som har Alt i Magt,
Ham være overgivet
Gods Legem, Sjel og Livet
Og i Hans Hænder lagt!

Eller: Gods og Legem (Hustru, Barn), Sjel
og Livet
Eier Han,
Ene Han.
Han mig har det givet.
Vil Han fordre det tilbage,
Ske Hans Bud!
Jeg min Gud
Glad vil ære, uden Klage,

saa beviser dog nu med christelig, villig Taalmodighed og Tilfredshed, at I af Hjertet og med Alvor have bedet og sunget saaledes, og at I i Sandhed tro, at Guds hellige Villie altid er god og heldbringende, og at et Guds Barn aldrig kan være i nogen bedre Tilstand end naar det staar under sin himmelske Faders Forsorg, Opsigt og Ledelse og villigen lader Ham fuldbyrde sin naadige Villie med det!

§ 86. Jo større Kjærligheden er, og jo inderligere Fortrolighed til den Elskede den fører med sig, desto vanskeligere har Mennesket for at negte sin Ven Noget.

Da Kong Ahasverus hjerteligen elskede Esther, sagde han til hende: „Hvad er din Bøn, Dronning Esther? og hvad er din Begjæring? om det end var Halvdelen af Riget, saa skal den opfyldes“ (Esth. 5, 3; 7, 2). I ville vist gjerne tilstaa, at der ikke er Nogen i Himmelen eller paa Jorden, som vi kunne have en større og tryggere Fortrolighed til end vor Gud, ei heller Nogen, som vi skylde mere Kjærlighed end just Ham, og at vi ogsaa have Aarsag til ofte at sige til Ham: Min Gud og Fader, jeg erkjender af Hjertet, at Alt, hvad jeg er og har, det er og har jeg af din Naade; jeg skylder Dig mig selv; hvad forlanger Du da af mig? hvad skal jeg give Dig? ei blot Halvdelen af mit Gods staar til din Tjeneste og Raadighed, men Alt, hvad jeg har og formaar; vil Du tage det fra mig og give det til en Anden, selv om det var min Fiende, og han forstaar at bruge det bedre til din Ære end jeg, saa er jeg vel tilfreds; jeg er og bliver dog rig nok, aldenstund Du er min Del og Lod; jeg eier Alt, naar jeg kun eier Dig, selv om jeg Intet eier. Vil Du have mit Hjerte? her er det, min Fader; det skal være som en Voxklump i din Haand; dan det, som Du vil; det er et Kar til din Ære; fyld det med Vin eller Vand, med Honning eller Malurtsaft, — lad det være helt, eller sønderslaa og sønderknus det efter din Velbehagelighed. Vil Du have mit Liv? jeg vil gjerne miste det for din Skyld; „mit Liv er altid i min Haand“ (Ps. 119, 109), saa at jeg paa et Vink af Dig kan hengive det til Dig som et frivilligt Offer. Vil Du tage min Kone, mine Børn fra mig? vistnok ere de mig kjære, min Gud; men Du og din Villie ere mig endnu kjærere; jeg ved, at de ere bedre forvarede hos Dig end hos mig, — at Du ogsaa har en bedre Ret til dem og eier Mere i dem end jeg, og om Du finder det tjenligere til din Ære, at jeg skal dø uden saadan jordisk Trøst, uden saadanne dødelige Medhjælpere, saa være det langt fra mig at ville modsætte mig din kjærlige Villie! osv.

§ 87. Dette taler og skriver jeg, min Broder, for at paaminde dig om hvad der i din nærværende Tilstand er din Skyldighed, og hvad der maa være din Øvelse. Har du en barnlig Tillid til Gud, som din kjære Fader i Christo Jesu, saa kan du ikke tro Andet end at det, Han har gjort, er dig godt og tjenligt, og at der under dit smertelige Tab ligger skjult en stor Vinding. Elsker du Ham derfor af Hjertet, skulde du da ville negte Ham dit Kjæreste og Bedste og ikke villigen og gladeligen give Slip derpaa? Det er intet Bevis paa en ualmindeligt stor Kjærlighed, at en Christen villigen og gladeligen lader sin Gud og Herre fratage ham en ubetydelig Ting, som han let kan undvære og hvori hans Hjerte ikke har fundet nogen synderlig Glæde, men derimod, at han ogsaa gjør dette med Hensyn til de Ting, som han agter for de allerkjæreste og dyrebareste i Verden. Da Gud Herren vilde sætte sin Ven Abrahams Tro og Kjærlighed paa Prøve og fremstille ham som et Forbillede for al Verden, bød Han ham ikke at kaste alt sit Sølv og Guld i Vandet, ei heller at ofre alt sit rene Kvæg paa en Gang til Ham, men at slagte og brænde sin Søn Isak. „Tag, Kjære, siger Han, din Søn, den Eneste, som du elsker, Isak, og gaa til Morias Land og ofre ham der til et Brændoffer!“ (1 Mos. 22, 2) De lærde ældre og nyere Fortolkere af den hellige Skrift spørge med Forundring, hvad vel den Høieste kan have havt til Hensigt med at anmode sin Ven om noget saa Tungt og Overordentligt. Og de give til vor Belærelse det Svar: Efterdi Abraham skulde kaldes en Fader til alle Troende, saa maatte han ogsaa bevise sin Tro ved en stor og ualmindelig Prøve, ligesom Gud tillige

heri har villet afbilde den ubegribelige og mageløse Gjerning af Hans evige Kjærlighed, at Han ikke sparede sin egen Søn, men gav Ham hen (i Døden) for os Alle. Disse skjønne Tanker giver jeg vel mit Bifald; men jeg holder dog for at der er Grund til at tilføie, at Gud ved denne Begivenhed har villet give Menneskene den Lærdom og Paamindelse, at efterdi Han ikke har sparet sin enbaarne Søn, men af Kjærlighed til Menneskene overgivet Ham til Fattigdom, Skjændsel, Foragt, Helvedangest, Nød og Død, saa skal og maa heller Ingen blandt Menneskene vægre sig for at hengive endog sit Bedste og Kjæreste, være sig, hvad det være vil, i Guds Haand og naadige Villie og gjerne efter Hans Velbehag tabe det, saasom vi jo Intet eie (selv om vi eiede den ganske Jordens Kreds med dens Skatte), som kan sammenlignes med vor Guds Gave, med Hans enbaarne Søn. Naar nu Gud endog har skjænket dig sin Søn og hengivet Ham ogsaa for dig, og du endnu i Troen eier Ham med hele Hans Fortjeneste, Retfærdighed, Kjærlighed, Fred, Trøst og Salighed, saa betænk og overvei vel, min Broder, om du da længer bør græmme og lønligen beklage dig over, at Han har frataget dig det ædleste Klenodie, du har besiddet blandt de timelige Ting, eller, siden Herren vil have et Bevis paa Tro, Kjærlighed og Taalmodighed af dig og fremstille dig til et Exempel for Andre, om du da ikke af yderste Evne ydmygeligen og villigen bør søge at opfylde dette Hans Ønske og i Gjerningen give dine Medchristne en Paamindelse om at man skal elske Gud over alt Andet og gladeligen gjøre og lide Alt efter Hans Villie.

§ 88. Men jeg maa endnu tale videre med dig og forbinde dit saarede Hjerte med Trøst. Sig mig, min Broder: da Gud bragte og skjænkede dig din salig hensovede Ægtemage, hvorledes teede du dig da? Du vil sige: Jeg glæde mig hjerteligt over min Guds naadige Styrelse og store Miskundhed; jeg modtog denne Hans ædle Gave med inderlig Tak; jeg betragtede den som en stor Herres Billede, der af særdeles Naade var skjænket mig og som jeg bar paa mit Hjerte; hendes hjertelige Kjærlighed og hendes Livsalighed paamindede mig om min Guds Godhed og Venlighed, og jeg følte mig ofte bevæget til at takke Ham derfor med glade, lønlige Sukke, osv. Godt; saaledes burde det være; anderledes maatte en saa kjær og ædel Gave fra en saa kjær og høi Haand ikke modtages. Om Gud ikkun rækker os et saftigt, velsmagende Æble eller en lifligt duftende Blomst til vor Vederkvægelse, saa maa vi deri erkjende Hans Godhed og takke Ham inderligen derfor; hvor meget mere altsaa, naar Han skjænker os en gudfrygtig, dydig og kjærlig Hustru! Men sig mig endvidere, hvorledes du ter dig nu, da Herren atter har taget hende fra dig. Du vil sige: dette kan ikke være dig ubekjendt, aldenstund du hører mine Sukke, ser mine modige Taarer og noksom mærker mit sønderrevne Hjertes Bedrøvelse, og hvorledes kan jeg Andet end hjerteligen sørge og græmme mig over saa stort et Tab? Lad det ikke være dig imod, min Ven, at jeg uleiliger dig med slige Spørgsmaal; tænk paa hvorledes den Herre Jesus viste sig imod de to Disciple, som med stor Mismodighed og Bedrøvelse gik til Emmaus, og sagde til dem: Hvad ere disse for Taler, som I føre med hverandre, medens I gaa og ere bedrøvede? Og omendskjønt den Ene af dem, nemlig Kleofas, svarede Ham, at det jo ikke kunde være Ham alene ubekjendt, hvilke Ting der vare skeede i Jerusalem i de Dage, saa anstillede Han sig dog fremdeles uvidende derom og sagde: „Hvilke?" (Luk. 24, 17 flg.). Dette gjorde Han, for at de desto fuld=

stændigere skulde afsløre sine sorgfulde Hjerter for Ham og give Ham Anledning til des bedre at afhjælpe deres Kummer og desto grundigere trøste dem. Saaledes har da hellerikke jeg forelagt dig de foregaaende Spørgsmaal i nogen anden Hensigt end for desto snarere at kunne overbevise dig og lindre din Sørgmodighed med grundig og trøstelig Belærelse. Du siger, at da Gud skjænkede dig din dydige Hustru, glædede du dig inderligen i Hans Godhed; men nu, da Han har frataget dig hende, kan du ikke Andet end være hjerteligen bedrøvet. Men betænk dog, hvor lidet dette sømmer sig for dig! Er det ikke en og den samme Gud, en og den samme Herre, en og den samme Fader, som har givet og frataget dig hende? Har ikke Givelsen og Tagelsen et og samme Udspring og et og samme Øiemed? Er det ikke et og samme Hjerte, en og samme Godhed, en og samme Kjærlighed, som har behaget at give og at tage? Er ikke Hensigten med det Ene saavelsom med det Andet, at det skal tjene dig, som en Guds Ven, tilgode? Er det ikke en og samme Godhed af Gud, der frembringer Sukkeret og Aloen, Honningen og Malurten? Er det ikke en og samme Kjærlighed, der tilskikker os vor Glæde og Sorg? Er det ikke en og samme Haand, der saarer og forbinder, — der giver og tager, — der i sunde Dage rækker dig et Glædesbæger, fuldt af sød Vin, og i Sygdoms Dage en ildesmagende Korskalk, fuld af bitter Lægedom? Kan da vor Gud og himmelske Fader mene det ilde? Kan der komme noget Andet end Godt af den evige Kjærligheds Kilde? Vil du give vor Gud den Ære, der tilkommer Ham, som en fri, mægtig, vis, god og barmhjertig Herre, saa maa du ikke lade Hans Tagen behage dig mindre vel end Hans Given, efterdi det Ene ligesaavel er en Gjerning af Hans Visdom og Godhed som det Andet, omendskjønt det Ene forekommer dit Kjød ufatteligere end det Andet.

§ 89. Og er du derhos forvisset og overtydet om, at Fratagelsen er dig nyttigere og gavnligere end den forrige Given, saa har du jo saa meget mindre Aarsag og Føie til at beklage dig over Guds Tilskikkelse. Vor Frelser sagde til sine Disciple, kort før Han blev forraadt, tagen tilfange dømt og ført til Døden: „Nu gaar jeg hen til den, som mig udsendte. — — Fordi jeg har talt dette til Eder, har Bedrøvelse opfyldt Eders Hjerte; men jeg siger Eder Sandheden: det er Eder gavnligt, at jeg gaar bort“ (Joh. 16, 5—7). Hvad mener du vel, min Broder? dersom det blev din trofaste Ægtefælles salige Sjel tiladt at tale med dig fra Himmelen, vilde hun vel bruge andre Ord end de anførte af hendes og din Frelser? Vilde hun ikke sige: Jeg er hengangen til den, som sendte mig til Verden og som skabte mig til at tjene Hans hellige Villie; derfor har Bedrøvelse opfyldt dit Hjerte; men jeg siger dig Sandheden: det er dig gavnligt, at jeg er gaaet bort. Vel formaar dit bedrøvede Hjerte ikke nu og, medens det er omgivet med Sørgmodighedens Taage, at erkjende den Miskundhed, som den algode Gud har skjult under dit Kors, og det er tungt for Kjød og Blod at kalde den Drik god og velgjørende, som smager af lutter Galde og Malurt; men tænk paa Apostelens Ord: „Al Refselse synes, medens den er nærværende, ikke at være til Glæde, men til Bedrøvelse; men siden giver den igjen dem, som ved den ere øvede, Retfærdigheds salige Frugt“ (Ebr. 12, 11). Betænk, at det bitre Lægemiddel ofte snarest bevirker Helbredelse, osv.

§ 90. For imidlertid noget nærmere at forklare og desto bedre at tilegne dig disse vor Frelsers Ord, saa betænk, at

de ogsaa meget godt lade sig anvende paa alle andre Trængsler og Gjenvordigheder, som de Troende er underkastede. Jeg kan saaledes sige til en anfegtet Kristen: Det er dig gavnligt at være forladt af Gud et lidet Øieblik, efterdi Han atter vil samle (søge og anamme) dig med store Barmhjertigheder; det er dig gavnligt, at Han skjuler sit Ansigt et Øieblik for dig, efterdi Han atter vil forbarme sig over dig med evig Miskundhed og efter saadan Renselse og Prøvelse skjænke dig Livsens Krone og trøste dig sødeligen, som en Moder (Esai. 54, 7. 8; 66, 13; Jak. 1, 12). Jeg kan sige til en Syg: Det er dig gavnligt, at du bliver hjemsøgt af Gud med denne Lidelse, efterdi en gudfrygtig Mand meget passende har kaldet Sottesengen Guds Høiskole, hvori vi ofte i nogle faa Dage eller Uger voxe og tiltage mere i vor Christendom end tilforn i vore sunde Dage i mange Aar. En Anden har sagt, at man ikke skulde kalde Sottesengen Sygeseng, men Seiersseng, fordi man deri ofte vinder mangen herlig Seier over Djævelen, Verden og sit syndige Kjød og Blod, og fordi Erfaringen lærer, at de Christne aldrig er stærkere til at overvinde sine aandelige Fiender end i sin største Skrøbelighed. I et skrantent og sygt Legeme bor ofte en sund og stærk Sjel, ligesom omvendt ofte en syg og elendig Sjel i et sundt og skjønt Legeme. Jeg kan sige til et fattigt foragtet og forladt Menneske, som frygter Gud: Det er dig gavnligt, at du er fattig og elendig, fordi saadanne Mennesker pleie at have den allerreneste Tillid til Gud, — fordi de pleie at være rige paa Tro, rige paa Sukke, Taarer og Bønner, rige paa Kjærlighed, Ydmyghed, Sagtmodighed, Selvfornægtelse, Verdensforsagelse og Længsel efter Himmelen, og fordi de vide for vist, at Herren, der troner saa høit, ser ned paa deres Ringhed og tænker paa dem (Ps. 113, 5. 6; 40, 18). Jeg kan sige til en Christen, der plages af falske og bagtalerske Tunger: Det er dig gavnligt, at du angribes og behandles ilde af den ugudelige Verden, efterdi du ved, at Verdens Venskab er Guds Fiendskab (og omvendt, at Verdens Fiendskab er Guds Venskab), og at hvo som vil være Verdens Ven, bliver (og maa blive) Guds Fiende (Jak. 4, 4). Man bør ogsaa agte det for en Guds Naade og stor Lyksalighed, naar Verden, den store Skjøge, den smigrende og snedige Dalila, som ellers er en af de Troendes farligste Fiender og saa meget farligere, jo venligere den anstiller sig, hader og forfølger os, efterdi man paa denne Maade er sikrest for dens Forargelser og Forførelser og desto frimodigere kan trøste sig ved vor Frelsers Ord: „Vare I af Verden, saa vilde Verden elske sit Eget; men efterdi I ikke er af Verden, men jeg har udvalgt Eder af Verden, derfor hader Verden Eder" (Joh. 15, 19).

§ 91. Nu vel, paa selvsamme Maade kan jeg ogsaa sige til dig: Det er dig gavnligt, at Herren har frataget dig dine Øines Lyst, og det af mange Aarsager, som jeg her ikke kan anføre allesammen, men maa henstille til din gudelige Eftertanke. Jeg vil imidlertid komme denne noget tilhjælp og foranledige dig til christelig, moden Overveielse. Guds Aand siger gjennem Salomo: Din Ungdoms Hustru (som du har taget i din blomstrende Alder og betragter og elsker med stedse ny Kjærlighed) være dig som en meget kjær Hind og en yndig Stengjed; — — vandre stedse omkring i hendes Kjærlighed (Ordspr. 5, 19). Dette er talt i Modsætning til den urene Skjøgekjærlighed, og Guds Aand vil dermed sige til alle gudfrygtige Ægtemænd: Hvorfor vil du søge din Lyst i urene Pøle, naar du har en frisk og liflig Kilde hjemme? Hvorfor vil du lege med en svinsk So, naar du har en

yndig Stengjed i dit Hus? Hvorfor vil du beruse dig i en fremmed og forgiftet Vin, naar du har en ædel, sund og velsignet Vin i din Kjælder? Men som det nu gaar med alle andre Ting, hvor ædle og gavnlige de end monne være, nemlig, at det menneskelige Hjerte, der er fordærvet ved Synden, letteligen misbruger dem, saaledes gaar det ogsaa med den ægteskabelige Kjærlighed: istedetfor at vor egen Vin skulde mætte, glæde og oplive os, beruse mange Ægtemænd sig deri, saa at de blive aldeles drukne og undertiden glemme baade sig selv og Frygten for Gud. Mange ligne Børnene, som, naar de have en Gjed, et Lam, en Due eller vakker Skjødehund hjemme, stedse ville lege med dem og derover glemme Skolen og Bøgerne. Jeg taler som til en Forstandig; du forstaar vel, hvad jeg mener; derfor gjør Gud ofte som de kloge Forældre, der tillaase Vinkjælderen og bortgjemme Legetøiet, for at Børnene skulle være ædruelige og henvende sine Tanker til bedre og nødvendigere Ting.

§ 92. Jeg har kjendt en Mand, som gjerne vilde frygte Herrens Navn (Neh. 1, 11). Han giftede sig i sin blomstrende Alder med en yndig og gudfrygtig Jomfru og levede med hende i megen Kjærlighed og Glæde; da neppe et Aar var omme, tog Herren denne hans Øines Lyst fra ham, hvorover han græmmede sig saare og næsten mistede Samlingen. Efter endt Sørgetid saa han sig af Hensyn til sit Husvæsen nødt til at anraabe Gud inderligen om en anden kjærlig og dydig Ægtefælle, hvilken Begjæring Gud ogsaa i Naade bønhørte og skjænkede ham en Hustru, med hvem han i alle Dele fandt sig høiligen tilfreds. Efter at han havde tilbragt nogle Aar med hende i kysk Kjærlighed og ønskelig Fred, blev ogsaa hun efter Guds hellige Raad og Villie syg og vandrede ved en blid og salig Død ud af Verden, hvorved han atter nedsank i dyb Bedrøvelse og derhos klarligen røbede, at han ikke vel kunde føie sig i Guds forunderlige Maader og Veie, — i at Han rev Hjerter fra hinanden, som forenede i Gudsfrygt og Kjærlighed, lagde Vind paa at tjene Ham og Næsten og give Andre et opbyggeligt Exempel, men derimod lod Andre forblive sammen, som forsyndede sig mod Ham og Næsten ved Uenighed og forargelig Splidagtighed. Da nu omsider hans møisommelige Husvæsen atter tvang ham til at undertrykke Sorgen over sit store Tab og bede til Gud om Hans velsignelsesrige og naadige Erstatning derfor og ligeledes dennegang blev ledet saaledes af Ham, at han pleiede at sige, at Gud havde gjort ham saare lykkelig i denne Sag, idet Han ikke havde ladet ham tage feil i sit Valg, men, istedetfor at man pleiede at sige, at det ikke er godt at tuske med Døden, nu for anden Gang havde føiet det saaledes, at han maatte høiligen prise Hans synderlige Godhed og Forsorg, ligesom han ogsaa med Aarene var bleven mere øvet i Christendommen og bragt til en moden Betragtning af Herrens forunderlige Maader og Veie, ytrede han engang for at trøste og undervise en Enkemand, som Gud ogsaa havde berøvet en høitelsket Hustru: Jeg tænker ofte paa de Ord, som den Herre Jesus talte til Peter, da denne vægrede sig ved at lade sine Fødder toe af Ham: „Hvad jeg gjør, ved du ikke nu; men du skal forstaa det herefter" (Joh. 13, 7). Forhen kunde jeg ikke finde mig i, at min Gud to Gange bedrøvede mig saa dybt og fratog mig mine gudfrygtige Hustruer; men nu har jeg betænkt denne Sag i tilbørlig Frygt og klarligen befundet, at Han i saa Henseende intet Andet har gjort end hvad der er mig godt og tjenligt.

§ 93. Han sagde endvidere: Min første Ægtehustru elskede jeg vel inder-

ligt, men dog formedelst Uvidenhed og Uerfarenhed i Christendommen ikke med en saa hellig og ren Kjærlighed, som jeg burde. Kjærligheden lignede en Regnbæk, der vel styrter ned med megen Larm, især udover et Fjeld, og skrider brusende frem, men tillige er grumset og fører megen Urenhed med sig; jeg havde derhos en og anden Anke med Hensyn til mit Husvæsen og min Underholdning; derfor maa jeg erkjende, at min himmelske Fader forstod mit Bedste, da han tog hende fra mig. Da min anden Hustru var af en temmelig sund Natur samt derhos fornuftig, huslig og flittig og opfyldte sine Pligter mod mig og Mine, som Overhoved i hele Husvæsenet, frivilligen og uden nogen Paamindelse, saa at hun Intet lod tilbage at ønske, var jeg, saalænge jeg havde hende, temmelig tryg og ubekymret; jeg var saa vant til hendes Dyd og Huslighed, at jeg mente, det maatte saa være; jeg elskede hende vel høit og satte stor Pris paa hendes gode Forhold; jeg takkede ogsaa ofte min Gud for hende, men dog med lunken Andagt, som for noget Hverdagsligt og Sædvanligt, og erkjendte ikke tilbørligen, at Hans Kjærlighed og Miskundhed virkede Alt hos hende, — at Hans Drift tilskyndte hende til Arbeidsomhed og Huslighed, og at hun og al hendes Dyd var en ædel og dyrebar Gave af Hans guddommelige, kjære Haand Det gik næsten med mig som med Potifar, som, da han mærkede, at Herren velsignede hans Hus for Josefs Skyld, hvem han havde sat over sit Hus og over Alt hvad han havde, saa at Herrens Velsignelse var over Alt, hvad han havde, i Huset og paa Marken, overlod Alt hvad han havde, i Josefs Haand og saa ikke til med ham i Noget, uden med Maden, som han selv spiste (1 Mos. 39, 5. 6); derfor bortrykkede Herren denne dydige Sjel fra mig i hendes Alders bedste Blomst og gav mig Anledning til under Overveielsen af mit Tab at betænke, hvilken god Del en saadan Hustru er (Sir. 26, 3. 17), og hvilken inderlig Tak man derfor skylder sin Gud, der giver hende. Heri viser jeg mig nu noget omhyggeligere med Hensyn til denne min tredie Hustru, som Gud efter inderlige og heftige Bønner atter har skjænket mig overensstemmende med min Villie og Attraa. Jeg takker min Gud af mit Hjertes Dyb; jeg beundrer og elsker Hans Godhed i hende; jeg har lært at se mere paa Ham end paa hende og at betro mig og alt Mit mere til Ham end til hende; jeg elsker hende, som en ædel Blomst, formedelst hendes Dydskraft; men jeg elsker dog Ham, der har forlenet hende en saadan Kraft, høiere end hende. Jeg har begyndt, dagligen at hellige, ofre og overgive mig tilligemed hende og Alt, hvad Han har skjænket mig, til Ham og at bevidne, at om end Intet blandt de legemlige og timelige Ting er mig kjærere i Verden end min gudfrygtige og ømme Hustru, saa er det mig dog kjærere, at Hans hellige gode og naadige Villie fuldkommes med mig og hende osv.

§ 94. Det vil forhaabentlig ikke være dig imod, at jeg noget udførligt har anført denne Mands Tildragelser og Ytringer, efterdi de kunne give dig Anledning til lignende gudelig Eftertanke. Har den Høieste end ikke fundet den samme, saa har Han dog fundet andre Aarsager til at borttage din høitelskede Ægtefælle fra dig. Saa Meget er vist, at vort syndige Hjerte ikke godt ved at holde Maade i Kjærligheden til de timelige Ting. Det forlader sig som oftest altfor meget derpaa og hænger sig altfor meget derved. Man lægger mangengang sit sorgfulde Hoved saa dybt og trygt i en forstandig og dydig Hustrues Skjød, at man derover næsten glemmer den himmelske Faders Skjød; man befinder sig ofte altfor vel og føler sig altfor meget tilfredsstillet ved den trofaste ægteskabe-

lige Kjærlighed. Men dette er meget farligt, og det baader os ikke at have det altfor godt her i Verden. Jeg har seet Børn, som have hængt saaledes ved sine Ammer, at de ikke have skjøttet om sine kjødelige Mødre, og naar Moderen har villet tage dem paa Armen, have de kastet sig om Ammens Hals og foretrukket hendes Kjærlighed for Moderkjærligheden. Jeg har ogsaa erfaret, at Moderen er bleven vred herover og, saasnart det lod sig gjøre, har afvænnet Barnet og givet Ammen Afsked. Saaledes gaar ogsaa vor Gud tilværks; naar Han ser, at vi blandt de timelige Ting udvælge os Noget, som vi elske mere end tilbørligt, hænge vort Hjerte derved og derover næsten glemme Ham, saa tager Han det fra os og lærer os i Gjerningen at frygte, elske og forlade os paa Ham over alt Andet. Vel har Han gjennem sin Apostel paamindet os om at „de, som have Hustruer, skulle være som de, der ikke have, og de, sig glæde, som de, der ikke glæde sig, og de, der kjøbe, som de, der ikke beholde, og de, der bruge denne Verden, som de, der ikke nyde den" (1 Kor. 7, 29 flg.); men hvor daarligt vort Hjerte iagttager dette, er aabenbart; vi tro det vel ikke selv, saalænge som vi besidde vore Øiens Lyst og vort Hjertes jordiske Trøst; men Tabet aabenbarer, at vi have gjort for Meget af Sagen. Da Gud Herren skabte et Kikajon, der voxede op over Jonas og skyggede over hans Hoved i den stærke Sommerhede, da glædede han sig over denne Væxt og forelskede sig saaledes deri, at da den efter Guds Beskikkelse blev stukken af en Orm og visnede, ønskede han at dø og fordristede sig til at vredes paa Herren og kives med ham (Jon. 4, 6 fl.). Saaledes røber sig vort Hjerte og dets overvættes Kjærlighed til den timelige og jordiske Trøst, naar vi efter Guds Villie tabe den. Vor Angest og Sukken, vor idelige og overdrevne Graad, Klynk og Klage vidner tilfulde om at den er sammenvoxet med vort Hjerte, og at altsaa den algode Gud har havt Aarsag nok til at berøve os den. Befind dig derfor christeligen, min Broder og bevis i Gjerningen, at du tror af Hjertet, at hvad Gud gjør, er vel gjort, og at du elsker og agter Gud og Hans Naade høiere end Alt, hvad i Verden er; sig med hint gudfrygtige Hjerte: Herre Gud og Fader, jeg var Et med hvad Du havde givet mig; men nu, da Du har taget den ene Halvdel til Dig og gjort med den, som Du har villet, saa overgiver jeg ogsaa den anden til Dig; gjør ogsaa med den, hvad Du vil, om end underligen, saa dog saligen. Jeg kan her ikke undlade at fortælle dig om Frants Borgia, Hertug af Gand; han havde levet i atten Aar med sin Gemalinde i uforstyrret Kjærlighed og Endrægtighed: men da hun blev farligt syg, bad han ei alene selv inderligt til Gud for hendes Liv, men anmodede ogsaa Andre om deres ivrige Forbønner for hende. Som han nu engang var iførd med at bede i sit Lønkammer og anraabte Herren med hede Taarer om, at Han vilde lade hende leve, tykkedes det ham, som om han hørte en Røst indeni sig, der sagde: Dersom du vil, at din Gemalinde skal være endnu længere ilive, saa kan det ske; dit Ønske kan blive opfyldt; men det er dig ikke gavnligt. Herover blev han forskrækket og tvivlede ingenlunde om at Herren herved havde irettesat ham, fordi han saa haardnakket havde villet have sin Villie frem med Hensyn til sin Ægtefælles Liv, begyndte desaarsag at udgyde endnu flere Taarer og sagde: Herre, min Gud, hvorledes skal jeg kunne finde mig i at Du henstiller til min Villie, hvad der dog alene staar i din Magt? For mig er det saare magtpaaliggende at adlyde din Villie i alle Ting; thi hvo ved bedre, hvad der er mig tjenligt end Du, min Gud?

Derfor ske nu din Villie ei alene med min Gemalinde, men ogsaa med mine Børn og mig selv! gjør med os Alle, hvad Dig behager! din Villie ske! Fra nu af tiltog Sygdommen, indtil Døden paafulgte.

§ 95. Jeg maa imidlertid endnu besvare nogle Indvendinger, som dit bedrøvede Hjerte kan gjøre. Det kunde saaledes maaske sige: Det smerter mig, at en saa ædel Blomst skulde visne saa tidligt og en saa gudfrygtig, kjær og dyrebar Sjel forlade Verden saa snart. Jeg ved, hvad menneskelig Skrøbelighed gjør under saadanne sørgelige Omstændigheder; derfor hører jeg paa saadan Tale med Taalmodighed og Medlidenhed. Men betænk dog, min Broder, om det sømmer sig for os Christne at tale saaledes, snafremt vi ville leve nøiagtigt efter vor Tro, allerhelst, da en vis Mand siger, at Dødens Forretning er stadfæstet med den levende Guds Segl, og at den Intet gjør uden hvad der af Himmelen er den befalet. Vi burde ei heller elske saadanne Blomster anderledes end som Blomster og, idet vi forlyste os ved deres liflige Skjønhed, tænke paa deres Forgjængelighed og itide forberede os paa christelig Taalmodighed og gudelig Tilfredshed, naar Skilsmissens Time kommer. Det er Eder maaske ikke ubekjendt, hvilken Daarskab Verden begik for omtrent halvhundred Aar siden, idet den drev en stor Handel med Blomster, der gik saa vidt, at en Hauge i Nederlandene blev tilligemed sine Blomster værdsat til sytti Tusind hollandske Gylden, ja en eneste Tulipanløg vurderet og solgt for tre Tusind saadanne Gylden. Og hvor stor denne Taabelighed var, kan man blandt Andet slutte deraf, at en Kjøbmand i Antwerpen, der eiede en Plante, som man kalder Levkøi (der bærer en smuk og vellugtende Blomst, hvori Naturen leger med forskjellige Farver og Forandringer), den ene Dag ikke vilde sælge den for tusind Gylden, der bleve ham budne, men den anden Dag erfor, at en Mus havde opædt Plantens Løg eller Rod. Slige Ting kan et forstandigt Menneske ikke henføre til Andet end den høivise Verdens Daarskaber. Men lader os betænke, om ikke ogsaa vi paa en vis Maade gjøre os delagtige i disse, naar vi forelske os saaledes i et dødeligt Menneske, som af Gud er prydet med mangehaande skjønne Gaver og blomstrer som en deilig og kostbar Blomst for vore Øine, at vi næsten slet ikke eller dog nødig tænke paa, at det er en Blomst; det er: et dødeligt Menneske, der har sin af Gud bestemte Tid, da det skal visne og affalde. Saafremt vor Kjærlighed til Menneskene stedse var dæmpet ved Betragtningen af deres Dødelighed, ligesom man pleier at mildne den stærke Vin med noget Vand, vilde den ikke saaledes faa Magt over os, og vi vilde da ikke saa smerteligen føle den Elskedes Tab.

§ 96. Naar du siger, at det smerter dig, at din Ægtefælle maatte dø saa tidligt, saa betænk, om hun ikke tvertimod døde til rette Tid, nemlig til den Tid, Gud havde behaget at sætte som Maal for hendes Liv og som var den bedste for hende. Lægerne og Apothekerne samle de Urter, der ere tjenlige til Lægemidler, paa den Tid, da de ere kraftigst, Landmanden og Gartneren Frugterne, naar de ere blevne modne, og hvorledes kunde Gud samle sine Egne og tage dem ud af Verden paa en bedre Tid end naar deres Tro staar i sin bedste Kraft, og dennes Frugter ere komne til Modenhed, det vil sige: naar de tjene til Næstens kjærlige Vederkvægelse, Nytte, Trøst og Glæde? Her bør du ogsaa betænke, hvad Visdommens Bog siger: „Dersom en Retfærdig end dør tidligt, skal han dog være i Hvile. Han, som var bleven Gud behagelig, var Ham kjær og blev borttagen, idet han levede

iblandt Syndere. Han blev gjort fuldkommen og fyldte snart en lang Tid; thi hans Sjel behagede Gud; derfor hastede Han med ham midt ud fra Ondskab" (Visd. 4, 7. 10. 13. 14). Heraf kan ogsaa sees, hvor ubetænksomt og urimeligt vor Bedrøvelse ofte bringer os til at tale. Det smerter mig, sige vi, at en gudfrygtig, trofast, kjær og dyrebar Sjel maatte forlade Verden saa snart. Kjære, er da Verden et saa ønskeligt Herberge for de Troende, at man skulde have Aarsag til at sørge over at de ikke forblive længe deri? Verden kaldes af alle Troende, som kjende den rigtigt, en Jammer- og Taaredal, et stormfuldt, ustadigt og farligt Hav, et Udlændigheds-Land, et Sodoma, en Løvekule, et Fængsel og en ond, falsk Verden, der ligger aldeles i det Onde (1 Joh. 5, 19), og vi behøve ingen vidtløftig Forklaring over denne Tale, efterdi den daglige Erfaring tilfulde udlægger os den; ikkedestomindre ere vi bedrøvede, — ikkedestomindre gjør det os ondt, naar Gud haster bort med En og Anden, tager ham ud af Verden og bevarer ham for dens Forargelse, Trængsel, Falskhed og Ondskab! Naar den besviger os den ene Gang efter den anden, naar den plager vor Sjel med sin uterlige Omgjængelse og sine ryggesløse Gjerninger, — naar den træder vore hellige Idrætter iveien og modstaar os i alt Godt, — naar den belyver, forfølger, undertrykker, bedrager og ængster os, saa græde og klage vi Alle over Verden og bede Gud, at Han jo før des heller vil tage os ud af den, fri os fra al ond Gjerning og frelse os til sit himmelske Rige (Gal. 1, 4; 2 Tim. 4, 18); men naar da Gud gjør Begyndelsen til at opfylde vor Bøn og tager En og Anden af vore Kjære og Venner fra Verden ind i Himmelen, saa sørge, klage og græde vi, som om vi havde lidt en stor Uret.

§ 97. Dersom Herren overflyttede en af Vore fra Himmelen til Verden igjen, saa kunde vi have Aarsag til at græde. Da den Herre Jesus kom til sin afdøde Ven Lazarus's Grav for at gjenopvække ham, „blev Han heftigt rørt i Aanden, bevægedes inderligt og græd" (Joh. 11, 33. 35). Skriftfortolkerne spørge ved disse Ord, hvad Grunden var til at Herren udgjød Taarer over den, som Han nu vilde rive ud af Dødens Svælg og fremstille levende til et Vidnesbyrd om sin herlige Magt. Nogle svarer, at Herren ynkedes over, at Han skulde gjenopvække sin Ven, der var salig hensovet, og atter føre ham fra Ro til Uro, fra Fred til Strid, fra Herlighed til Elendighed og kalde ham tilbage fra den trygge og stille Havn, hvori han var landet, til dette Livs stormfulde Hav. Om dette var Aarsagen, lader jeg staa derhen; men det tør jeg sige, at dersom vor dyrebare Frelser ogsaa nu bød en af vore kjæreste Venner, der var salig hensovet i Ham, for visse Aarsagers Skyld at vende tilbage til Verden og atter tage fat paa dens Elendighed, Møisommelighed og Farefuldhed, saa burde vi modtage ham med Taarer. Naar Han derimod har friet En af os fra al ond Gjerning og frelst ham til sit himmelske Rige, saa henstiller jeg til din gudelige Eftertanke, om vi have Aarsag til at se efter ham med grædende Øine. Vistnok maa man holde Naturen og det skrøbelige Kjød Noget tilgode; men vi maa dog snart overvinde Naturen ved Troen og Naaden og lægge vort Haab for Dagen ved stor Frimodighed og sikker Fortrøstning. For at nu ogsaa du desto snarere skal kunne gjøre dette, saa betænk endnu engang, hvor urimeligt det er, naar vi sige: Det smerter mig, at en saa dyrebar Sjel maatte forlade Verden saa snart, efterdi dette er det Samme, som om vi vilde sige: Det smerter mig, at Gud saa snart har friet og frelst denne

ædle, dyrebare Sjel fra alle dette Livs Synder, al dets Elendighed, al dets Angest, alle dets Sygdomme, Anfegtelser, Sorger og Besværligheder, overført den til Retfærdigheden, til Hvilen, til Freden og optaget den i den himmelske Glæde og Salighed; jeg kan ikke andet end begræde, at denne ædle Sjel er bleven saa snart befriet fra sit Dødens Legeme, osv. Er det ret og billigt, at vi begræde dem, af hvis Øine Gud har aftørret hver Taare, — at vi sørge over dem, som al Aarsag til at sørge er betagen og som ere indgangne til sin og vor Herres evige Glæde? Gjør det os ondt, at de ikke længe vandre, lide, ængstes, plages og bedrøves med os?

§ 98. Du vil sige: Jeg begræder ikke min Ægtemage, som Gud har friet fra al ond Gjerning og overført til sin Salighed, men mig selv og Mine, som ere blevne tilbage i Elendigheden; jeg sørger over vort, ikke over hendes Tab; jeg har tabt min gudfrygtige og trofaste Medhjælperske i aandelige og legemlige Ting, min andægtige og ivrige Forbederinde, min forstandige Raadgiverinde, min utrættelige og kjærlige Pleierinde, min samvittighedsfulde Skatmesterinde, kort, mit Huses og Husvæsens Støtte, Krone og Sol, og mine Børn sin Moder, det er: sin gudfrygtige Lærerinde, sin mønsterværdige Forgjængerinde, sin tro Vogterske og Pleierinde; det er dette, som smerter mig; det er dette, som presser de hede Taarer af mine Øine. Jeg svarer paa alt dette: Den, som taber Alt, men dog beholder Gud, bør ikke klage over noget Tab; Døden har efter Guds hellige Raad og Villie sønderrevet det Baand, hvormed Eders kyske Hjerter vare ægteskabeligen sammenknyttede, men ikke det, hvormed dit troende Hjerte er bundet til Jesu kjærlige Hjerte, Han som „har trolovet sig med dig til evig Tid" (Hos. 2, 19) og siger til dig: „Jeg vil være en Gud for dig og for dit Afkom efter dig" (1 Mos. 17, 7), — „jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig" (Ebr. 13, 5), — „indtil Alderdommen skal jeg være den Samme og bære dig indtil graa Haar; jeg, jeg har skabt dig, og jeg vil opløfte, og jeg vil bære og lade undkomme" (Esai. 46, 4). Du og Dine ere vel blevne tilbage i Verden og Elendigheden; men betænk, at du er indesluttet i Guds faderlige Omhu, Kjærlighed og Trofasthed, — at Hans Miskundhed og Sandhed er stor over dig, — at Han har tilbudt sig at føre, beskjærme, forsørge og opholde dig. „Jeg vil undervise dig", siger Han, „og lære dig den Vei, som du skal vandre; jeg vil give Raad med mit Øie paa dig" (Ps. 32, 8). „I mig har han Behag, og jeg vil udfrie ham; jeg vil føre ham op; thi han kjender mit Navn. Han skal paakalde mig, og jeg vil svare ham; med ham er jeg i Nøden; jeg vil udfri ham og ære ham. Med et langt Liv vil jeg mætte ham og lade ham skue min Frelse" (Ps. 91, 14 flg.).

§ 99. Mærkværdige ere de Ord af den hellige Johannes, hvormed han indleder sin Beretning om Herrens Fodtvætning. „Der Jesus vidste, siger han, at Hans Time var kommen, at Han skulde gaa ud af Verden til Faderen, da, som Han havde elsket sine Egne, som vare i Verden, saa elskede Han dem indtil Enden" (Joh. 13, 1). Her skulle vi for det Første lægge Mærke til hvorledes Apostelen beskriver Disciplene, idet han kalder dem Hans Egne (hvilke Han havde udvalgt sig til en Eiendom), som vare i Verden. Hvorfor Evangelisten har beskrevet Herrens Disciple og Efterfølgere saaledes, have de Lærde havt forskjellige Tanker om; de bedste ere udentvivl de, at Apostelen har villet sige saa Meget som at da den Herre Jesus vidste, at Han gjennem sin Lidelse skulde indgaa til Herlighed, men efterlade sine Venner og Efterfølgere i den bedrøvelige, onde

og ugudelige Verden, blandt Djævelens Garn, Snarer og Anfegtelser, blandt de Vantroes og Ugudeliges hadske Forfølgelser og Undertrykkelser, som Faar midt iblandt Ulve, i mangehaande Elendighed, Nød, Fare og Trængsel, i Fattigdom, Hunger og Nøgenhed, da, som Han altid havde inderligen elsket dem og lagt dette for Dagen ved mange Velgjerninger, som Han havde vist dem, saaledes vilde Han endnu tilsidst efterlade dem nogle Beviser og Forsikringer om sin bestandige og evige Kjærlighed, idet Han toede deres Fødder, indstiftede sit hellige Ihukommelses- og Kjærlighedsmaaltid og styrkede og opreiste dem med de allertrøsteligste, kraftigste og kjærligste Ord. De Ord; Han elskede dem indtil Enden, forklare Nogle ikke uden Føie ved at Han elskede dem indtil Døden og med en evig og urokkelig Kjærlighed; thi ligesom Han døde i Kjærlighed, saaledes opstod Han ogsaa igjen med den og lagde den strax rigeligen og herligen for Dagen imod dem; med denne Kjærlighed opfor Han ogsaa til Himmelen og vil ogsaa til evig Tid bevare den uforandret i sit Hjerte. Vi se og lære heraf for det Første, hvorledes den Herre Jesus er sindet imod sine Egne, som ere i Verden. Han har stedse og altid elsket dem; Han elsker dem endnu og vil elske dem evindeligen, ikke med en kraftløs og uvirksom, men med en kraftig og virksom Kjærlighed; Han er vel i Herligheden og har sat sig paa Majestætens Throne i Himmelen; men Han kan og vil dog aldrig glemme sine Egne, som ere i Verden, i Taaredalen, i Elendigheden, i tusindfold Nød, Fare og Trængsel, Han er indgangen i Himmelen, for at aabenbares for Guds Ansigt for dem; Han sidder vel ved Guds høire Haand; men Han beder for dem; Han kan og vil (tiltrods for Djævelen og Verden) fuldkommeligen gjøre dem salige, som komme til Gud formedelst Ham; ja omendskjønt Han er i Himmelen ved Guds høire Haand, saa hersker Han dog midt iblandt sine Fiender og er med sine Egne alle Dage indtil Verdens Ende med sin Naade, sin Beskjærmelse og Trøst, som Hovedet med sine Lemmer, som en Fader med sine Børn, som en Forgjænger, Anfører og Beskytter med sine Stridsmænd (Ebr. 8, 1; 9, 24; 7, 25; Rom. 8, 34; Ps. 110, 2; Matth. 28, 20). Saaledes er Han nu ogsaa med dig, min kjæreste Ven, og med dine Børn. Har din Ægtemage forladt Verden, og skal du tilligemed dine Børn endnu forblive deri, saa betænk, at den Herre Jesus stedse hidtil har elsket dig og aabenbaret denne sin Kjærlighed ved saa mangfoldige aandelige og legemlige Velgjerninger; og saaledes elsker Han dig endnu og vil elske dig i al Evighed. Vel er du i Verden, i Jammer- og Taaredalen, i Trængselens Land, paa Angesthavet; men Jesus er med dig her i Verden med sin evige Kjærlighed, med sin vældige Beskjærmelse, med sin søde Naade, med sin kraftige Trøst. At være i Verden er bittert; men at være i Verden med Jesus, — at være i Verden under Jesu Opsigt og Forsorg, under Hans Regjering og Varetægt, — at være i Verden, indesluttet i Jesu evige Kjærlighed og omgiven af Hans Naade, det er sødt. Din Jesus sagde til sine Disciple kort før Hans Lidelse begyndte: „Se, den Time kommer og er allerede kommen, at I skulle adspredes hver til Sit og forlade mig alene; dog, jeg er ikke alene; thi Faderen er med mig" (Joh. 16, 32). Tag disse Ord af Hans allerhelligste Mund; tilegn dig dem, og sig til din yndige Hustru, til dine Børn, Venner og Slægtninger: Den Time er kommen og vil fremdeles komme, at I skulle vandre herfra og forlade mig alene; dog, jeg er ikke alene; thi min himmelske Fader, min Jesus og den evige Trøster og Talsmand er med mig. Og

betænk saa, om du har retmæssig Aarsag til fremdeles at sørge over din Hustrus Bortgang fra Verden og din Forbliven i Verden.

§ 100. Dernæst minde den hellige Johannes's Ord, som jeg her til din Trøst har givet nogen Forklaring over, mig om de gudelige Tanker, vor Kirkes Lærere have om de salige og udvalgte Sjele, som gjennem den timelige Død ere komne til Gud, nemlig, at ligesom de altid have elsket sine Egne, som ere og forblive i Verden efter dem, saaledes elske de dem ogsaa indtil Enden, det er: indtil Døden og ligeledes efter Døden; ogsaa deri have de sin Jesu Hjerte og Sind, at de i den Herlighed og Salighed, hvortil de ere ophøiede, ikke glemme sine Egne, som de efterlade i Taaredalen, men inderligt elske dem og af Kjærlighed bede til Gud for dem. Thi efterdi det ikke er dem ubekjendt, i hvilken Bedrøvelse, Fare og Nød de have forladt sine Egne, og det derhos er udenfor al Tvivl, at den Kjærlighed, hvormed de have elsket dem i Gud og til Gud, ikke udslukkes, men renses og forhøies i Døden, saaledes holder man ogsaa medrette for, at de bede for hele Guds stridende Kirke paa Jorden i Almindelighed og dernæst ogsaa i Særdeleshed for sine Egne, og at disse deres Bønner tilligemed dem, der opstige til Himmelen fra Jorden, blive af Jesus Christus, det store Raads Engel og vor evige Ypperstepræst, bragte frem for Gud til en sød og velbehagelig Lugt, som da ikke kan blive uden kraftigt Eftertryk og heldbringende Virkning. Overensstemmende hermed antager jeg, at du ikke har tabt din Forbederinde, men overladt hende til Himmelen, hvor hun tilligemed alle andre bortgangne, salige Sjele staar foran Guds Throne og beder saa meget kraftigere for dig og Dine, som hun nu er friet fra sit Dødens Legeme og ikke længer besværes deraf. Klag derfor ikke over at du har tabt din Raadgiverinde, Pleierinde, Skatmesterinde, Sol og Krone; thi Jesus vil være dit Raad, din Tilsynsmand, din Skat, din Glæde, din Krone og dit Alt. Han siger: „Raad og Bestandighed hører mig til; jeg er Forstand. Mig hører Styrke til. Rigdom og Ære er hos mig varagtigt Gods. Jeg lader dem, som elske mig, arve det Bestandige, og jeg fylder deres Skat“ (Ordsp. 8. 14. 18 21). „Jeg vil spørge efter mine Faar og søge efter dem. Jeg vil selv føde mine Faar og selv lade dem ligge. Jeg vil lede efter det, som er tabt, og føre det Fordrevne tilbage og forbinde det Sønderbrudte og styrke det Syge; jeg vil føde dem med Ret“ (Ezek. 34. 11. 15. 16). Medfører denne Forandring nogen Skade for dit Husvæsen, saa betænk, at det er en Lidelsestid, — at Gud vil prøve dig, om du med roligt Hjerte vil være stille for Ham i Glæde og Sorg, i Vinding og Tab, i Fordel og Skade og sige: „Jeg forstummer; jeg oplader ikke min Mund; thi Du har gjort det og skal gjøre det“ (Ps. 39, 10; 37. 5); betænk, „at Herren har meget Mere at give dig end dette“ (2 Krøn. 25, 9). De Gudfrygtiges Næringsvei og Husvæsen er undertiden ligesom Sæden om Vinteren, der er bedækket med Is og Sne og synes fortabt; men der følger en yndig Foraars- og Sommertid ovenpaa, da Sneen smelter og Isen forgaar og som bringer Sæden til at grønnes desto lifligere og vækker glade Forhaabninger hos Landmanden om en rig Høst.

§ 101. Have da dine Børn mistet sin Moder, saa have de dog ikke mistet sin Gud, der besidder mere Kjærlighed og Trofasthed end alle Mødre i hele Verden. Fædre og Mødre maa ofte forlade og glemme sine Børn; men Herren optager dem og kan ikke glemme dem (Ps. 27, 10; Esai. 49, 15). Naar Hagar ikke ved at hjælpe sin Søn Ismael,

men gaar bort, for ikke se ham dø, saa hører Herren Drengens Røst og sender en Engel, der maa vise hende en Vandbrønd til Vederkvægelse for hende og hendes Barn (1 Mos. 21, 15 flg.). Saaledes ogsaa: naar Forældrene ofte ingen Hjælp kunne yde, eller de ved en tidlig Død maa vandre herfra, saa tager Herren sig af de elendige og forladte Børn og forsørger, opdrager og opholder dem, saa at man ser med Lyst paa Hans Naade. Jeg har allerede ovenfor, da jeg talte til en gudfrygtig Enke, sagt til hendes Trøst, at Enker og Faderløse maa henregnes til Guds Riges privilegerede Personer, som Han har værdiget sine særdeles Naade-Forjættelser, — som Han har taget i sin Beskjærmelse og indesluttet i sin faderlige Forsorg. Dette angaar nu ogsaa dine Børn; de ere nu moderløse; men de ere strax blevne indførte i Guds Bog over de Forældreløse, og der er slet ingen Tvivl om at Han vil forherlige sin Godhed ogsaa paa dem og vise sig ogsaa imod dem som en Forældreløses Fader og Tilsynsmand. Du har jo tilligemed din i Gud hvilende Ægtefælle ved den hellige Daab og dine daglige Bønner helliget og overgivet dem til din Gud; jeg tvivler heller ikke om at du endnu dagligen ofrer og hjerteligen anbefaler dem til din og deres Gud, ligesom hun vist ogsaa efter gudfrygtige Forældres Maade før sin Død har velsignet sine Børn. Nu, hvad du har helliget og ofret til Gud, det har Han vist ogsaa i Naade annammet: hvad du gjennem Bønnen har anbetroet Ham, det vil Han ingenlunde slippe og ingenlunde forlade; hvad du har velsignet i Hans allerhelligste Navn, det vil vist ogsaa blive velsignet. Dette er imidlertid Noget, som jeg ikke behøver videre at udvikle og fremstille, men henholder mig til hvad der i det Foregaaende er skrevet til en for sine Faderløse bekymret Enkes Trøst, hvilket du, om du vil behage at efterse det, letteligen kan føre dig til Nytte og derved forhaabentligen trøste og opreise dig, hvorom jeg af Hjertet beder Barmhjertigheds Fader og al Trøstes Gud. Ham være Ære i Menigheden ved Christum gjennem alle Slægter, i alle Evigheder! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Kors.

Ellevte Prædiken,

hvori atter nogle af dens største Sorger undersøges og med trøstelig Undervisning lettes.

Ps. 94, 19: Under mine mange urolige Tanker i mit Indre kvæge dine Husvalelser min Sjel.

§ 1. De, som fremstille den evangeliske Lære i Kobberstykker, pleie at afbilde en troende Sjel under Skikkelse af en Kvinde, i en saadan Stilling og med saadanne Omgivelser, at man snart kan forstaa Betydningen. De afbilde til Exempel for at fremstille den bodfærdige Sjel en Kvinde med tilhyllet Hoved, der ligger paa sit Ansigt foran den korsfæstede Frelser, eller for at betegne den troende og retfærdiggjorte Sjel en Kvinde, som knælende omfatter Christi Kors og har lagt sit Hoved paa Hans saarede Fødder, medens Hans Blodsdraaber flyde ned over hende, eller for at skildre en i sin Jesu glad og fornøiet Sjel en Kvinde, som sidder under et skyggefuldt og frugtbetynget, deiligt Træ paa en grøn Plads, ved Siden af en liflig Kilde og i hvis Skjød Træets Frugter falde, o. a. M. Efterdi vi endnu have Adskilligt at afhandle med den troende og sorgfulde Sjel, saa ville vi som en Indledning til nærværende Prædiken udsøge af den hellige Skrift tre Kvindespersoner, hvis Betragtning, som jeg haaber, ikke skal være uden Frugt og Nytte.

§ 2. Den første skal være Hagar, som var flygtet bort fra sin Herre Abrahams Hus og som Engelen fandt ved en Vandkilde i Ørken og sagde til hende: Hagar, Sarais Tjenestekvinde, hvorfra kommer du, og hvorhen gaar du? Og hun kaldte Herrens Navn, som talede med hende: Du er Gud, som ser; thi hun sagde: Har jeg endog her seet efter den, som saa mig? Senere, da hun var uddreven tilligemed sin Søn Ismael og for vild i Ørken, og hendes Vandflaske var udtømt, troede hun, at hun og hendes Søn skulde vansmægte. Som hun nu sad og græd, raabte Herrens Engel fra Himmelen og sagde til hende: Hvad fattes dig, Hagar? frygt ikke. Og Gud oplod hendes Øine, saa at hun saa en Brønd, med hvis Vand hun vederkvægede sig selv og sin Søn (1 Mos. 16, 6 flg.). Den anden skal være den dybtbedrøvede Enke i Nain, der fulgte sin enbaarne Søn med mange Taarer til Graven og som vor sødeste Frelser mødte, ynkedes over hende og sagde til hende: Græd ikke! og aftørrede ogsaa snart i Virkeligheden Taarerne af hendes Øine, idet Han gjenopvakte

hendes afdøde Søn og gav hende ham tilbage (Luk. 7, 16). Den tredie er Maria Magdalena, som sad og græd ved Herrens Grav efter Hans Opstandelse, og for hvem ei alene Englene, men ogsaa Herren selv aabenbarede sig og sagde til hende: „Kvinde, hvi græder du? hvem leder du efter?" (Joh. 20, 11 flg.). Ved alle tre Personer er at mærke, at de ere nedsænkede i dyb Sorg og Bedrøvelse, og at Gud tvertimod al deres Tanke og Forventning ser i Naade til dem, trøster og glæder dem. Hagars Ord: Du er Gud, som ser. Har jeg endog her seet efter den, som saa mig? forklarer en bekjendt Lærer*) meget smukt. Hun vil, siger han, sige saa Meget som: Du kaldes medrette en seende Gud, fordi du ser til Menneskenes Nød og Elendighed og i rette Tid kommer dem tilhjælp. Hvorledes har jeg før kunnet være saa vantro? Jeg tænkte, at Gud ikke agtede paa mig og havde ganske vendt sig bort fra mig; men nu mærker jeg, at Han har seet paa mig med naadige Øine, hvilket jeg før ikke vidste, osv. Paa lignende Maade talte ogsaa Jakob, da han maatte vandre ud af sin Faders Hus med en Stav, og Herren aabenbarede sig for ham i et herligt og trøsteligt Syn om Natten: „Sandelig, Herren er paa dette Sted, og jeg vidste det ikke. Hvor forfærdeligt er ikke dette Sted! dette er ikke Andet end Guds Hus, og dette er Himmelens Port" (1 Mos. 28, 16. 17).

§ 3. Saaledes var det ogsaa med Enken i Nain. Hun gik udentvivl efter Landets Sædvane, som en dybtbedrøvet Kone, tilhyllet, med sænket Hoved, nedslagne og grædende Øine og vaklende Trin; hun kunde ikke tro, at hendes Trøst, hendes Hjælp og Glæde var saa nær; i sin overvættes Sorg kunde hun ikke tænke paa den store Profet fra Nazareth, hvis Ry begyndte at gjenlyde hele Landet over; hun kunde ikke forestille sig, at Han vilde begive sig til Nain for at møde hende paa hendes sørgelige Vei og trøste hende; for hendes Øine og i hendes Hjerte var der intet Andet end Mørke, Bedrøvelse, Nød og Død. Men den Herre Jesus gav nøie Agt paa hende; Han kjendte hendes trøstesløse Hjertes Angst og Sukken; Han kom hende imøde til rette Tid, ynkedes over hende og sagde: Græd ikke! det skal snart blive anderledes; jeg skal snart betage dig Aarsagen til dine Taarer; jeg vil omskifte din Sorg til Glæde, dine Sukke til Frydesang og dine Taarer til Vin og Latter. Maria Magdalena ledte kun efter sin Herres afsjelede Legeme og troede ikke, at hun i Graven skulde saa hellige Engle at se og ved Siden af sig den levende Jesum; hendes Hjerte var saa fuldt af Bedrøvelse og hendes Øine af Taarer, at hun ikke kunde gjenkjende Herren, hvem hun elskede saa inderligt og ellers godt kjendte; hun mente, at det var Urtegaardsmanden, der stod hos hende, og vilde nu vide af ham, om han havde baaret Herrens Lig bort, og hvor han havde lagt det, for at hun kunde tage det; og se, det var hendes kjæreste Herre og Frelser selv, der ikke kunde lade hende være uden Trøst i saadan stor Bedrøvelse. Heraf følger nu den trøstefulde Lære, at Herren til enhver Tid og paa alle Steder fører et særligt naadigt Tilsyn med de elendige, bedrøvede og trøstesløse Sjele, og at Han ikke kan bære over sit Hjerte, at Han ikke skulde nærme sig dem, ynkes over dem og ofte uventet hjælpe dem. Han har nemlig i disse tre Kvindespersoner givet os Beviser og Forbilleder paa sin Godhed, for at ogsaa vi i alle vore Trængsler skulle fatte og bevare en sikker Tillid til Ham; „thi hvadsomhelst tilforn er skrevet, er skrevet os til Lærdom, paa det vi skulle have Haab for-

*) Osiander.

medelst Taalmodigheden og Skrifternes Trøst" (Rom. 15, 4), som Apostelen siger. Det hænder endnu den Dag idag, at Guds Børn fordybe og forvilde sig saaledes i sine Sorger, Trængsler og Gjenvordigheder, at de ikke vide at finde ud deraf igjen; de gjøre sig ofte saa mange sørgmodige Forestillinger, at de kun tænke lidet paa sin miskundelige, sanddrue og trofaste Gud og Hans Forjættelser; deres Hjerte er fuldt af Taage, deres Øine fulde af Taarer, saa at de ikke kunne kjende sin Jesum, som dog staar ved deres Side eller for deres Øine; de sætte sig stundom paa et afsides Sted i sin Hytte eller sit Hus, eller de gaa ud paa Marken eller i en ensom Skov, eller de ligge om Natten i sin Seng og hengive sig til sin Sorg og Bedrøvelse; de grunde paa sin Nød; de overveie sin Bekymring; de sukke, græde og klage og tro ikke, at Nogen ser eller agter paa dem; men de anførte Exempler lære os, at om end intet Menneske ser og agter paa dem, saa ser og agter dog Gud, den Herre Jesus og den himmelske Talsmand paa dem, — hvorom ogsaa Davids Ord vidne, naar han siger: „Nær er Herren hos dem, som have et sønderbrudt Hjerte, og dem, som have en sønderknust Aand, frelser Han. Mange ere den Retfærdiges Ulykker; men af dem alle udfrier Herren ham" (Pſ. 34, 19. 20), og paa et andet Sted: „Du tæller, hvor ofte jeg flygter; tag mine Taarer i din Flaske: staa de ikke i din Bog?" (Pſ. 56, 9). Saa siger ogsaa den hellige Apostel; „Ved mit første Forsvar mødte Ingen med mig; men Alle forlode mig; — gid det ikke tilregnes dem! — men Herren stod hos mig og styrkede mig" (2 Tim. 4, 16. 17). Lægger Mærke til at naar alle Mennesker trække sig tilbage og forlade os, saa staar dog Herren hos os og forlader os ikke.

§ 4. Velan da, I gudelskende Sjele, værer frimodige i Eders Gud til enhver Tid, og forlader Eder paa Ham! Han vil ikke lade Eders Haab beskjæmmes. Tænker ikke, at Herren ikke kjender Eders Nød, — at Han ikke ser Eders Taarer og ikke hører Eders Sukke og Bønner; tror ikke, at Han er langt borte fra Eder eller har glemt Eder! Han er Eder nær og staar ved Eders Side; I maa vende Eder, hvorhen I ville, saa følger Han Eder med sin Miskundhed; hvad enten det er Dag eller Nat, er Han om og hos Eder, hvorvel Eders arme Hjerte formedelst Tungsind og Bedrøvelse og Eders Øine formedelst Taarer ikke altid kunne kjende Ham. „Herrens Øine gaa omkring paa al Jorden, at styrke sig med dem, hvis Hjerte er retskaffent mod Ham" (2 Krøn. 16, 9). Saaledes giver nu Herren Agt paa vort Land, i Landet paa vor By, i Byen paa hver Gade, i Gaden paa hvert Hus, i Huset paa hvert Værelse, hver Stue, hvert Kammer, hver Seng og hvert Hjerte; Han ved og ser, hvor der bor en bedrøvet Enke, — hvor hun beder, — hvor hun græder, — hvor hun udgyder mange Taarer, — hvad det er for en Bekymring, hvad for en nærgaaende Modstander, der presser dem ud af hendes Hjerte. Han ved, hvor der bor en sorgfuld Husfader, — hvorledes hans Fiender trænge og bedrøve ham, — hvor mange Sukke de daglig aftvinge ham, — hvad han tænker i sine søvnløse Nætter, — hvorlunde han æder sit Brød med Sorg og blander sin Drik med Taarer. Kort, han kjender dem Alle, hvad enten de hede Hagar, Maria Magdalena eller hvadsomhelst Andet; Han elsker dem Alle; Han sørger for dem Alle og kan ikke slippe eller forlade dem. Hører dette, I gudfrygtige Hjerter, ikke som Børn, der lytte til et Eventyr, som fornøier dem en

liden Stund, men som en Trøst fra Gud, der grunder sig i Hans Ord og deri er beredt til Eder! „Disse Ord ere sande og trofaste“ (Aab. 21, 5). Som vor Gud er, saa er ogsaa Hans Ord; „som dit Navn, o Gud, saa er din Pris“ (Ps. 48, 11); som Han har aabenbaret sig i sit Ord, saaledes viser Han sig ogsaa stedse i Gjerningen, saa at man maa høiligen love og prise Ham for Hans Trofasthed og Sanddruhed. Held os, at vi have saa god en Herre! „Saligt er det Folk, hvis Gud Herren er“ (Ps. 144, 15). Jeg har med denne Fortale, mine kjæreste Tilhørere (og Læsere) atter villet opmuntre og berede Eders Hjerter til en gavnlig Betragtning og frimodig Annammelse af hvad vi ogsaa dennegang have at sige til Trøst for Eders Sjele i en og anden Trængsel, i et og andet sørgeligt Tilfælde. Min Gud give mig Naade til at behandle og foredrage Hans Ord som Hans Ord og Eder til at høre og annamme det som Hans Ord med begjærlige Sjele og troende Hjerter, for den Herres Jesu Skyld! Amen.

§ 5. Der staa endnu nogle tunge Sorger tilbage, som ofte give de gudfrygtige Sjele Nok at bestille og som vi i denne Prædiken ville bestræbe os for at undersøge og lindre. Blandt disse er det ikke en af de mindste, naar et gudfrygtigt Hjerte maa klage og sige: „Jeg lever under en haard Øvrigheds altfor tunge Aag; de almene Tyngslers Byrde er næsten utaalelig; man kan ikke ved sit Arbeide fortjene saa Meget, som man maa udrede; jeg ser Mange, som ere blevne fattige ved disse bestandige Udpresninger, og jeg maa frygte for at det hellerikke vil gaa mig og Mine anderledes; saa er ogsaa Uretfærdighed bleven mangfoldig og Kjærligheden kold i Mange“ (Matth. 24, 12), osv. Jeg maa tilstaa, at det er en stor Lykke for Undersaatterne, naar Gud giver dem Fyrster og Herrer, der elske Retfærdighed og regjere med Sagtmodighed, Kjærlighed, Godhed og i Fred som sit Fædrelands Fædre, (Sak. 6, 13) — der ere „som et Skjul imod Veir, ja som et Skjul imod Vandskyl, som Vandbække paa et tørt Sted og som en stor Klippes Skygge i et fortørket Land“ (Esai. 32, 2), — naar en Salomo og en Zemak*) regjere, i hvis Tider „Enhver bor tryggeligen under sin Vinstok og under sit Figentræ“ (under sin Lind eller Eg, for at tale efter vort Lands Maade), og Alting voxer og trives, — naar Øvrigheden velsigner Folket og Folket Øvrigheden, — naar Kongen eller Fyrsten glæder sig over sine Undersaatter og Undersaatterne over sin Konge og Herre (1 Kong. 4, 25; 8, 55. 66), — naar alle Herrers Herre skjænker en Eliakim og kalder ad ham, at han skal være alle dem en Fader, som bo i en By eller et Land, — at han skal være en Nagle i et fast Sted, hvorpaa Enhver, hvad enten han er høi eller lav, fattig eller rig, kan hænge sine Sorgers Byrde og finde Hjælp og Lettelse hos ham (Esai. 22, 20 flg.). O, hvor lykkeligt er ikke det Folk, som har en Regent, der udfrier den Fattige, som raaber, og den Fattige, som ingen Hjælper har, saa at man har Aarsag til at bede for ham bestandig og at love ham den ganske Dag! (Ps. 72 12 flg.). Man kan sandelig ikke uden Glædestaarer læse eller høre en saadan Lykke, — saasom, naar Svetonius fortæller om Keiser Augustus, at hele Raadet og Folket i Rom enstemmig kaldte og bød at kalde ham en Fædrelandets Fader formedelst hans gode og lykkelige Regjering, — at Folket lod opreise en Æresstøtte for den Læge, der havde helbredet ham for en haard Sygdom, — at flere Husfædre bestemte i sit Testamente, at man efter deres Død skulde

*) d. e.: Spire (Messias).

ofre et vist Antal Kvæg til Guderne, saafremt Augustus overlevede dem og ikke de ham, — at da han engang for forbi Vigen ved Puteoli, hvori nogle Sømænd fra Alexandrien laa med sine Skibe og Varer, gik de ham imøde i hvide Klæder, med Krandse paa Hovedet og med Røgelseskar i Hænderne, med mange Velsignelsesønsker og herlige Lovord og tiljublede ham, at de havde ham at takke for at de levede (i Fred og Ro,) at de (trygt) kunde seile (og handle,) nyde sin Frihed og besidde sit Gods (per illum se vivere, per illum navigare, libertate atque fortunis per illum frui,) hvorover han høiligen glædede sig. Den samme Historieskriver fortæller om Keiser Titus Vespasianus, at han pleiede at sige, at Ingen, som havde andraget om Noget hos sin Herster, maatte gaa bedrøvet bort fra hans Ansigt, og da han engang ved Aftensmaaltidet kom ihu, at han den Dag ikke havde havt Anledning til at vise Nogen en Naade, sagde han: Mine Venner, denne Dag anseer jeg for tabt. Da han engang havde god Grund til at lade Nogle afstraffe, vilde han dog Intet gjøre derved, men svor, at han heller selv vilde dø end lade Andre dræbe.

§ 6. Om Keiser Tiberius den Anden læser man, at han pleiede at sige, at de Penge, som under mange Sukke og Taarer vare betalte af Undersaatterne og afgivne til Skatkammeret, vare lutter falsk og forgiftet Mynt, som man burde vogte sig for. Om den navnkundige Dronning Elisabeth af England berettes, at hun formedelst sin velsignede og lykkelige Regjering blev elsket høit af sine Undersaatter, hvilket især kom tilsyne paa Aarsdagene til hendes Thronbestigelse, nemlig den syttende November, da Folket over hele Kongeriget pleiede at vise sig meget glad, at takke Gud i offentlige Forsamlinger for sin Dronnings Bevarelse og Opholdelse og for hendes priselige Regjering, at bede inderligt for hende, at ringe med alle Klokker og at hædre Dagen ved allehaande Glædestegn, og da nogle Forræderier mod hende bleve opdagede, og hun svævede i Fare for sine Fienders underfundige, mordiske Anslag, forenede mange troe Undersaatter af alle Stænder sig ved et særskilt oprettet Dokument til af alle Kræfter og indtil Døden at forfølge alle dem, som vilde foretage Noget imod Dronningen. Jeg mindes endnu meget godt fra mine Drengeaar, at naar den nu i Gud hvilende Kong Christian den Fjerde af Danmark efter sin rosværdige Sædvane gjennemreiste Landet og drog igjennem min Fædreneby Rendsburg i Hertugdømmet Holsten, saa og hørte jeg ofte, hvorledes Undersaatterne betragtede ham med Glædestaarer og sagde: Gud velsigne dig tusind Gange, du kjære Landsfader! Gud bevare, Gud ledsage, Gud opholde dig endnu i mange Aar, at vi maa leve et roligt og stille Levnet under dig i al Gudfrygtighed og Ærbarhed! osv. Og naar jeg betænker Landets daværende Tilstand, maa jeg tilstaa, at de havde al Aarsag dertil; thi de vidste ikke af nogen synderlige Tyngsler; Kongen viste sig som en Fader mod Enhver; selv fattige Bønder havde fri Adgang til ham, og naar han drog igjennem Landet, talte han saare naadigt til dem, spurgte efter deres Tilstand, hørte paa deres Klagemaal og modtog deres Bønskrifter, hvorom jeg kunde fortælle beundringsværdige Ting, dersom Tiden tillod det. Ak ja, saaledes skulde det altid og allevegne være. Konger, Fyrster og Herrer fødes til Verden som andre Mennesker; de æde, drikke, sove, blive syge og dø som Andre; men ved Godhed, Venlighed, Veldædighed, Retfærdighed og en gudfrygtig, faderlig Styrelse af sine Folk og Lande kunne de erhverve sig et Fortrin fremfor Andre og indlægge sig en stor og

udødelig Ære, hvortil almindelige Mennesker ikke i samme Grad have Anledning. En vis Mand spurgte, hvorfor man kalder Greverne naadige, Fyrsterne naadigste, Konger og Keisere allernaadigste Herrer, og gav til Svar: Fordi jo høiere En er, desto naadigere og venligere bør han være. Der er ingen Dyd, som mere end Godhed, Kjærlighed og Barmhjertighed gjør disse jordiske og dødelige Guder alle Herrers øverste Herre og den store Gud lige, om hvem Skriften siger: „Du forbarmer Dig over alle; thi Du formaar alle Ting. Du, som er en vældig Hersker, dømmer med Lemfældighed og regjerer os med megen Skaansel; thi hvad Du vil, det kan Du ogsaa" (Visd. 11, 24; 12, 18. 19.)

§ 7. Men jeg vender tilbage til mit Forehavende og vil til Glæde for de bedrøvede og betrængte Hjerter saavelsom for muligens efter min Guds Styrelse at vække et eller andet høit Hoved til Nidkjærhed endnu anføre nogle Exempler paa venlige, milde og retfærdige Herskere, navnlig iblandt de Vantroende. En Fyrste i Persien ved Navn Oviffera vilde bygge et stort Pallads, hvilket gjorde det nødvendigt at nedrive mange af Undersaatternes Huse, ligesom ogsaa Nogle maatte afstaa sine Hauger; han kjøbte dem imidlertid af dem og betalte dem rigeligen. En gammel Enke, hvis Hus ogsaa stod Fyrsten iveien, ønskede ikke at sælge det og vilde ikke lade sig overtale dertil, idet hun sagde, at hun var født og opdragen deri og vilde ogsaa dø deri; vilde Fyrsten tage det fra hende, saa fik hun taale det; hun kunde ikke sætte sig op imod Magten, osv. Fyrsten lod sig ikke forstyrre af det lille Hus, men fortsatte sit Byggeri, saa at Huset blev indesluttet med deri. Palladset blev meget rost; men engang sagde nogle fremmede Gesanter, at det lille Hus skjæmte den hele skjønne Bygning bort, hvortil Fyrsten svarede, at han ansaa det for dens bedste Prydelse, efterdi man deraf kunde se, at han elskede Ret og Retfærdighed og ikke ønskede at tilføie Nogen, ei engang den Ringeste, nogen Vold eller Uret. I det afrikanske Kongerige Marokko regjerede fordum en Konge, som hed Jakob Almanzar; da han engang paa Jagten blev overfaldt af et stærkt og voldsomt Regnveir, for han vild; efter at have redet til sent paa Natten, fik han omsider Øie paa et Lys, hvis Skin han fulgte; han kom da til en Fisker, som var ude paa Aalefangst, og spurgte denne, om han ikke kunde sætte ham paa ret Vei, saa at han kunde komme tilbage til Kongsstaden. Fiskeren svarede, at han nu var meget langt derfra. Da Kongen alligevel bad ham, at han vilde gjøre sig færdig og bringe ham did — hans Møie skulde blive rigeligen gjengjældt —, svarede Fiskeren: Om I var selve Kongen, vilde jeg dog ikke paatage mig dette, og angav derhos som Aarsag hertil, at Omegnen var meget sumpig og farlig, og at man ikke om Natten kunde finde nogen Vei derigjennem, men maatte frygte for at miste sit Liv i Vandet. Kongen, som Fiskeren ikke kjendte, sagde videre: Vilde da du bryde dig stort om Almanzars Liv? hvad Godt har han gjort dig? Hin svarede: Kongen har vel fortjent af mig, at jeg elsker ham som mig selv. Kongen sagde: Har han da nogensinde bevist dig nogen Naade? Fiskeren svarede: Hvilken større Naade skulde han bevise mig end at han med sin retfærdige Styrelse gjør, at jeg fattige Mand kan bo i Fred og Sikkerhed med min Kone og mine Børn her i denne Udørken, kan gaa trygt ud og ind og midt i Ensomheden ikke behøver at frygte for Noget? og tilbød derhos Kongen sin Hytte. Kongen tog villigen imod dette Tilbud, tilbragte Natten med megen Tilfredshed hos ham og skjænkede ham om Morgenen rige Gaver. Ved

det tyrkiske Keiserhof er det Skik og Brug, at Keiseren ikke bestrider Udgifterne ved sit Taffel med de Penge, som komme ind gjennem Tolden og andre undersaatlige Afgifter (undtagen naar han ligger i Felten og Krigen og er ifærd med at betrygge og beskjærme sit Folk), men med dem, som tages ind for Frugterne af hans Hauge, hvilke desaarsag sælges af Opsynsmanden over denne og i hvis Sted andre til Taffelet fornødne Ting igjen indkjøbes; de sige nemlig, at det passer sig bedre, at Keiseren lever af hvad Gud ved sin Velsignelse lader opvoxe til ham af Jorden end af hvad der inddrives hos Undersaatterne under disses Sukke og Klager; de tilføie ogsaa, at de Penge, som tilveiebringes af Undersaatterne til det almene Bedste, ere Folkets (Sved og) Blod, som man bør agte for helligt. En stor Statsmand og Retslærd, som fortæller dette, tilægger: O amplecteretur ille nostram religionem! O nostri hoc illius istitutum amplecterentur! (Ak, maatte denne Hersker antage vor Religion, og maatte vore Herskere antage den samme Skik og Tænkemaade!) Førend jeg forlader disse stakkels forblindede Mahomedanere, vil jeg endnu tilføie, at den persiske Forfatter Scheik Sadi i Fortalen i sin Bog, der i hans Tungemaal kaldes Gulustan eller Rosenhaugen, beskriver sin Konge Abubeker saaledes: den store Guds Skygge, de Trængendes Tilflugt, en Straale af Guds Godhed, en Ernærer i Dyrtid, en Troens Beskytter, en mægtig Fiendernes Overvinder og Seiersfyrste, et klart Lys for sine Undersaatter og en Pryd for sine Landsmænd, den mahomedanske Religions Lyksalighed.

§ 8. Hvad enten nu dette Menneske har afmalet og beskrevet sin Konge efter hans Levnet, saaledes, som han i Sandhed var, eller han ved deslige ufortjente Æresbenævnelser klogeligen har villet vise, hvorledes en retsindig Regent bør være, og hvilken Ros han bør eftertragte, saa have dog visseligen christelige Konger, Fyrster og Herrer al Aarsag til at lægge sig saavel den anførte Beskrivelse over en priselig Regent som de nys fortalte Exempler vel paa Hjerte, for at ikke hedenske og mahomedanske Fyrster paa Herrens den store Dag skulle træde frem og fordømme dem, ligesom de ogsaa bør vel overveie, at deres Magt ikke er uindskrænket, deres Høihed ikke den allerhøieste, deres Herlighed ikke stedsevarende og deres Regjering ikke uden Ansvar og Regnskab. „Dersom du,“ siger Salomo, „ser, at en Fattig fortrykkes, og at Ret og Retfærdighed bortrykkes i et Land, da forundre dig ikke over den Villie (lad det ikke altfor meget forundre og bedrøve dig); thi der er en Høi (den Allerhøieste, den treenige Gud) over den Høie, som tager Vare derpaa; ja, den Høieste er over dem“ (Præd. 5, 7). „Hører I Konger, og mærker! lærer, I Dommere over Jordens Ender!“ siger Visdommens Bog; „Eder er Overmagt given af Herren og Vælde af den Høieste, som skal spørge efter Eders Gjerninger og ransage Raadslagene; thi I ere Hans Riges Embedsmænd“ (Kap. 6, 1. 3. 4). De ere uden al Tvivl ogsaa Guds Husholdere, hvilke Han engang vil afsætte fra deres Forvaltning, kalde dem for sig og sige til dem: Gjører Regnskab for Eders Husholdning; thi I kunne ikke længer forestaa Huset (Luk. 16, 2). Han har ikke sat dem over Svin og Hunde, men over sit Folk, over sin Menighed, som Han ei alene har skabt, men ogsaa forhvervet med sin Søns Blod og helliggjort ved sin Aand, sit Ord og sit Sakrament; bliver den derfor utilbørligen bebyrdet eller besværet med altfor store og uoverkommelige Paalæg, saa at den desaarsag maa sukke, græde og klage, saa kommer dens Skrig til Gud og trænger igjennem Skyerne, ligesom Han siger om sit

Folk, der sukkede under Ægypternes Tyranni: „Jeg har seet mit Folks Elendighed i Ægypten, og deres Skrig formedelst dem, som trænge dem, har jeg hørt; ja, jeg kjender dets Smerter“ (2 Mos. 3, 7). Meget christeligt sagde Kong Henrik den Tredie af Kastilien, at han frygtede mere for de undertrykte Undersaatters Sukke og Forbandelser end for sine Fienders Værger og Vaaben, og en forstandig Mand har opstillet de fortrykte Undersaatters Sukke og Taarer og høilydte Klager blandt Tegnene paa at en Regjering hælder mod sit Fald og sin Undergang. En Anden kalder Undersaatternes Taarer Fyrsternes Anklagere for Guds Domstol, og atter en Anden siger: Den største Syndflod (over Herskernes Huse) udvælder af Undersaatternes Øine.

§ 9. Vi skulle ogsaa lægge Mærke til at Guds Aand, uanseet de Vældiges Høihed, har tillagt de Ubarmhjertige og Ugudelige vanærende Navne og derved lært os, hvorledes Gud betragter dem. Han kalder dem „Trængere, Tyvenes Staldbrødre“ (Sak. 9, 8; Esai. 1, 23); Han sammenligner dem med brølende Løver, omkringløbende Bjørne og Aftenens Ulve, der røve, sønderrive og myrde mest henimod Aftenen (Ordsp. 28, 15; Zef. 3, 3); Han har derhos forkyndt dem Guds Vrede, Dom og Straf, idet Han siger: „De (de uretfærdige Fyrster og Dommere) skjønne ikke, og de forstaa ikke (hvad Guds Aand foreholder dem); i Mørke (i sin Blindhed og Sikkerhed og sit forvendte Sind) vandre de; (derfor maa) alle Jordens Grundvolde rokkes. Jeg har vel sagt: Guder ere I, og den Høiestes Sønner ere I Alle; men sandelig, som Mennesker skulle I dø“ (Ps. 82, 5 flg.); Han truer med at Han vil „udøse Foragt over Fyrster“ (Joh. 12, 21) — at „Han vil bortkaste dem, som en stærk Mand bortkaster En, — at Han vil trille dem som en Bold til et vidt og bredt Land (Han vil ved mangehaande Ulykkestilfælder gjøre dem landflygtige og jage dem omkring) og at de skulle blive til Intet“ (Esai. 22, 17. 18; 34, 12). Han henregner det til Hans herlige og uforlignelige Gjerninger, at Han „ydmyger enhver Hovmodig“ (Job. 40, 6. 7), „adspreder dem, som ere hovmodige i sit Hjertes Tanker, og styrter de Mægtige fra deres Throner“ (Luk. 1, 51. 52). Og for at Ingen skal tænke, at disse Trusler ere uden Kraft og Eftertryk, saa har Han til alle Tider fremstillet Exempler, som man maa forundre sig over. Han druknede den stolte Farao i det røde Hav tilligemed hele hans Hærmagt (2 Mos. 14, 24 flg.); Han berøvede Nebukadnezar hans Forstand, saa at han løb omkring paa Marken som et Dyr og aad Urter som en Oxe; Han lod skrive Dommen over Beltsazar, paa Væggen, da denne var som tryggest og lystigst, og fuldbyrdede den i samme Nat (Dan. 29 flg.; 5, 5. 30). Han slog Herodes, da han sad i sin Pragt paa Thronen og glædede sig over Folkets gudsbespottelige Tilraab, ved sin Engel, saa at han blev fortæret i levende Live af Orme (Ap. Gj. 12, 21 flg.).

§ 10. Ogsaa i senere, ja i vore Tider har man seet mærkelige Exempler paa hvorledes den store, retfærdige og hellige Gud har vist sin Magt paa denne Verdens Vældige. Kong Karl af Navarra, der besværede sine Undersaatter med utaalelige Byrder, omkom ynkeligen i Aaret tretten Hundred og otti; thi da han formedelst sin Alderdom og Upasselighed efter Lægens Raad lod slaa et med stærkt Brændevin fugtet Linklæde om hele sit Legeme, og den Tjener, som her og der havde sammennæstet det, uforsigtig afsved Traaden med et Lys, kom der Ild i Linklædet og udbredte sig over hans hele Legeme, saa at han, førend Nogen kunde komme ham tilhjælp, var

bleven saa forbrændt, at han siden døde deraf. Markgreve Didrik af Brandenburg, en hoffærdig og mod sine Undersaatter ubarmhjertig Hersker, blev af Venderne fordreven fra sit Land og Rige og maatte leve her i Magdeburg af Domherrernes Naade og hjælpe sig helt kummerligen; man hørte ham flere Gange sige: Jeg har nedkaldt Guds Vrede over mig derved, at jeg altfor meget besværede mine Undersaatter og pinte og plagede dem, osv. Hertugen af Würtemberg blev i forrige Aarhundred inden to Maaneder forjaget fra alle sine Lande og Folk af de svabiske Forbundne, — hvorom en navnkundig Historieskriver og Statsmand anfører Følgende: „Hertugen af Würtemberg havde paalagt sine Undersaatter store Skatter og Afgifter og elskede og værnede derhos saaledes om Vildtet, at de Intet kunde beholde for det, hverken paa Marken eller i Vingaardene; de stakkels Folk turde ei engang holde en Hund til at bortskræmme det fra sine Eiendomme, hvilket tvertimod var utrykkeligen forbudt; hvorledes skulde da Undersaatterne kunne være ham hengivne? Med denne Fyrstes Exempel vil jeg derfor advare de øvrige mod at begjære, hvad Andres er, saa og mod at tro, at Alt, hvad deres Undersaatter have erhvervet med stort Arbeide og sur Sved, er deres, og at de siden under et eller andet Paaskud kunne rive det til sig.“ Hvorledes det gik til med den store spanske Kong Filip den Andens Endeligt, have Historieskriverne ikke undladt at omtale. Kongen, skrive de, fik en Byld paa det høire Ben og siden fire til paa Brystet, og da der blev skaaret Hul paa dem, udfløð der megen Værk, hvoraf der fremkom en stor Mængde Orme (Lus), i den Grad, at man ikke kunde holde ham ren derfor, hvorhos han var saa svag, at fire Mand maatte løfte ham i et Lagen, naar man skulde rede og rense hans Seng; hans Legeme var saa elendigt og modbydeligt, som Jobs nogensinde kan have været. I denne Tilstand lod han sin Søn Filip den Tredie og sin Datter Infantinde Isabella hente til sig, blottede sit elendige, af Edder stinkende og af Lus opædte Legeme for dem og sagde: Betragter dette elendige Legeme, kjære Børn; ser i mig et Exempel paa den usle Verdens forgjængelige Pragt og al menneskelig Herligheds Intet, jeg, som før kaldtes en stormægtig Konge, men som nu intet Menneske kan hjælpe. Saavel ved denne Sygdom som ved en svindsotig Feber, ved Mavesyge og en vattersotig Hævelse blev han efterhaanden saa udtæret, at han omsider opgav sin Aand. Kamerarius fortæller om en Fyrste, der for at bygge et Slot paalagde sine Undersaatter store Afgifter og Tyngsler og behandlede dem saa foragteligt, at han ikke kaldte dem Andet end Hundene; men siden blev han maalløs og kunde ikke give nogen menneskelig Lyd fra sig, men blot gjø som en Hund.

§ 11. Jeg skulde ikke have udbredt mig saa vidtløftigt herover, hvis jeg ikke gjorde mig Haab om, at det ogsaa ved min Guds naadige Førelse kunde tjene de Høie og Vældige i vor Tid tilgode, allerhelst, da man hellerikke i vor Livstid har manglet Exempler paa Guds Domme over de Store i Verden, af hvilke jeg dog ingen vil anføre, da de alligevel er i friskt Minde hos Enhver. For de bedrøvede og besværede Undersaatter tjener denne Fremstilling forsaavidt til Trøst, som de derved faa den Forvisning, at det ikke gaar efter Satans og de ugudelige Menneskers Villie her i Verden, men efter Guds hellige Raad, idet Han har sine Aarsager, hvorfor Han mangengang lægger et saadant Jernaag paa Undersatternes Nakke, — at hellerikke de elendige og betrængte Menneskers Nød, Sukke og Taarer ere skjulte for Ham, og at han omsider vil se dertil, sætte Grændser for Undertrykkelsen og

styrte Ondskaben, men beskjærme og udfri de Elendige. Det er klart og uimodsigeligt, at ogsaa de onde og uretfærdige Regenter ere givne og beskikkede over et Folk af Gud. Med deres Ondskab og Uretfærdighed har Han vel intet Samfund, men straffer den i sin Tid, som ovenanført; ei heller finder Han Behag deri; ikkedestomindre bruger Han den til at straffe de Ugudelige blandt sit Folk eller til at bringe dem til Omvendelse og til faderligen at tugte de Gudfrygtige. De Ord af den hellige Apostel ere almindelige: „Hvert Menneske være de foresatte Øvrigheder underdanig; thi der er ikke Øvrighed uden af Gud; men de Øvrigheder, som ere, har Gud beskikket, saa at hvo som sætter sig mod Øvrigheden, modstaar Guds Forordning" (Rom. 13, 1. 2). Ogsaa paa de Troende kan det Svar anvendes, som den Herre Jesus gav Pilatus, da denne spurgte Ham: „Ved du ikke, at jeg har Magt til at korsfæste dig, og at jeg har Magt til at lade dig løs? Du havde aldeles ingen Magt over mig dersom den ikke var given dig ovenfra" (Joh. 19, 10. 11).

§ 12. Saaledes høre da de Byrder og Undertrykkelser, som ogsaa de gudelskende Sjele maa taale under en haard Øvrigheds Styrelse, til de mange Trængsler, gjennem hvilke de skulle indgaa i Guds Rige og som skulle tjene dem tilgode (Ap. Gj. 14, 22). De blive derved tilskyndede til Bøn og hjertelig Sukken; de lære at sky Lediggang og blive desto flittigere i sit Kalds Arbeide, hvorved mange Synder forebygges; derved hæmmes den overdrevne Klædepragt og anden Overdaadighed, og hos mangt et stolt Hjerte, der ellers vilde ovhøie sig af sin Overflod og Velstand, bliver Modet knækket. Erfaringen lærer ogsaa, at Forkyndelsen af Evangeliet om Jesus Christus og Hans søde og salige Samfund, om Guds Børns Herlighed, om de himmelske Skatte og evige Goder o. a. M. intetsteds finder mere Rum og modtageligere Hjerter end der, hvor Menneskene ere belagte med store almindelige Tyngsler; ei heller sporer man nogetsteds mere Verdensforsagelse; man ser intetsteds de gudelskende Sjele skilles villigere og gladeligere fra Verden end nettop paa saadanne Steder. Jeg besøgte engang en gudfrygtig Mand, som ogsaa havde svedet godt under de almene Byrder og som nu laa tilsengs af en dødelig Sygdom, og saasom han endnu var i sin bedste Alder og først for faa Aar siden havde giftet sig igjen og havde avlet to Børn med sin Hustru, opfordrede jeg ham til i Forening med os Andre at anraabe Gud om, at Han vilde bevare hans Liv, for at han fremdeles kunde sørge for sine stakkels Nærmeste. Men han gav mig til Svar: Ak nei! ak nei! jeg sukker til Gud om, at Han vil spænde mig fra; jeg har Lyst til at vandre herfra og være med Christo, opløftede derpaa sine Hænder og Øine mod Himmelen og sagde med høi Røst: Spænd fra, spænd fra, Herre Jesus! jeg har trukket mig træt. Da jeg nu spurgte ham, om han ikke tænkte paa sin Kone og sine Børn, svarede han: Dem har jeg hjerteligen anbefalet til min og deres Gud og er vis paa, at Han ikke vil forlade dem; om jeg ogsaa lever, kan jeg dog kun lidet hjælpe dem, efterdi alt mit sure Arbeide hverken kommer mig eller dem tilgode. Betænk, nu, medens jeg fortæller dette, du gudelskende Hjerte, hvad de almene Byrder, som trykke dig og dine Medchristne, hidtil have virket hos dig. Maaske have de udtømt din Pung og dit Hus for timelige Midler, men derimod ved Guds Naade fyldt dit Hjerte til al Guds Fylde. Du maa efter Guds Tilskikkelse bortgive de forgjængelige Midler og Frugterne af dit tunge Arbeide, hvormed du skulde forsørge dine Egne; men derved bliver dog ikke Guds Forraad udtømt, og Han ved

ganske vist altid Midler til at opholde dig og Dine, saalænge I skulle være og leve her i Verden. Om Trøsten mod den legemlige Fattigdom, som du, min Medchristen, frygter for, anser jeg det unødvendt her paany at tale; jeg haaber nemlig, at om du vil behage at se dig om i det Foregaaende, saa vil dette ikke blive uden Frugt for dig. Kun beder jeg dig her, at du omhyggeligen vil overveie, at vor Gud leder os, der elske Ham, ved sit Raad og omsider fører os til Ære (Ps. 73, 24). Naar Han bringer os lykkeligen og med beholden Sjel gjennem Verdens Taaredal, gjennem saa megen Nød og Fare, gjennem saa mange Satans Garn til Himmelen, saa ville vi dog vel ikke fordriste os til at foreskrive Ham, hvor mange Reisepenge Han skal give os underveis, og i hvilken Dragt og Skikkelse Han skal føre os derhen; det er jo dog nok, naar vi paa Reisen have det Fornødne af Mad og Klæder; men dertil udfordres ikke saa Meget, og en gudfrygtig Sjel er let at tilfredsstille; en Bid tørt Brød og en Drik Vand, blandet med Guds Naade og Miskundhed, er dens Manna og Glædesvin. De have Alt i Gud og sin Jesus, om de end Intet have. Gud give os Alle et saadant Hjerte, som en vis gudfrygtig Præst*) ved Hoffet i Dresden havde! Da han laa paa sin Sotteseng, sagde han, at han ikke bekymrede sig om sine Egnes Lykke eller Ulykke om det kom til at gaa dem godt eller ilde i Verden; det Eneste, han ønskede og bad Gud om, var, at baade han og de maatte blive salige; kan jeg opnaa det, — ligesom jeg da er vis paa at jeg for min Herres Christi Skyld bliver bønhørt, — saa har jeg Nok, og da ere vi Allesammen, jeg, min Hustru, mine Sønner og Døtre, meget vel og tilstrækkeligt forsørgede.

*] Ambrosius Claviger.

§ 13. Betænk endvidere, min kjæreste Broder og Søster, at du endnu har en anden Herre og et andet Rige, hvis Undersaat og Indbygger du er. Din anden Herre er Jesus, den retfærdige, kjærlige og sagtmodige Konge, der selv var fattig og elendig her i Verden og hvem Stridsmændene tilsidst endog berøvede Hans Klæder, saa at Han ikke havde Andet tilbage end sin Tornekorne, sine Nagler og sit Kors; Han ved hvorledes de Forladte og Fortrykte ere tilmode, og vil erstatte din timelige Mangel med sit Ords og sin Aands rigelige søde Trøst. Dette erfor en vis gudfrygtig Borger, som, uagtet han i de vedholdende Krigstider maatte være med at trække ret af al Kraft i det ovennævnte Jernaag, dog altid viste sig stille og taalmodig. Da en af hans Naboer, som oftere forsyndede sig ved Utaalmodighed, Eder og Bespottelser, spurgte ham, hvorledes han kunde være saa stille og hengive Alt uden Uvillie, svarede han: Naar jeg mærker, at min Sjel begynder at blive urolig, og mine Nærmeste ogsaa ofte bidrage hertil med sine Taarer og Klager, saa tager jeg de Ord af min Katekismus for mig: Jeg tror, at Jesus Christus er en sand Gud, født af Faderen fra Evighed; jeg tror ogsaa, at Han er sandt Menneske, født af Jomfru Maria,— at Han er min Herre, som har forløst, kjøbt og vundet mig fortabte og fordømte Menneske fra alle Synder, fra Døden og Djævelens Vold, ikke med Guld eller Sølv, men med sit hellige og kostbare Blod og sin uforskyldte Lidelse og Død, paa det jeg skulde være Hans Egen og leve under Ham i Hans Rige og tjene Ham i evig Retfærdighed, Uskyldighed og Salighed. I denne min Herre, som har elsket mig og givet sig selv hen for mig, og i Hans Naadesrige finder jeg saa megen Rigdom, Glæde og Trøst, at jeg derved formaar at overvinde og glemme al nærværende

og tilkommende Fattigdom, Sorg og Kummer. Tag saa endelig i Betragtning, du gudelskende Hjerte, at de selvsamme Lidelser fuldbyrdes paa dine Brødre (og Søstre) i Verden (1 Pet. 5, 9,) og at der i denne sidste Tid næsten ikke mere er noget Land, nogen Stad, nogen Flække eller Landsby at finde, som ikke er høiligen besværet, og naar jeg betænker de nuværende Statsmænds Gudsfornegtelse, Vantro, Gjerrighed, Hovmod og Herskesyge og især deleshed det Folk, som alle andre ligesom have valgt til sin Læremester, og deres farlige og egennyttige Stridigheder og Raadslagninger, saa turde Buen for Fremtiden blive spændt endnu høiere og Nøden blive endnu større, ligesom i Ægypten (2 Mos. 5, 6. 19). Thi hvilket sødt og sundt Vand kan man vente af saadan besk og giftig Galde, som Gudsfornegtelsen og den macchiavellisfe*) Statskunst ere? Nero sagde fordum til sine Embedsmænd: Scis, puid mihi opus sit; hoc agamus, ne puis quicquam habeat: Du ved, hvor Meget jeg behøver; lader os se til, at Ingen har eller beholder Noget! Hvo ved, hvad mange Statsmænd, der forklæde sig under den udvortes Christendoms Kaabe, tænke? Nu, dette synes vel at være en daarlig Trøst for de undertrykte, fattige Mennesker; men der ligger dog virkelig en Trøst skjult derunder; thi efterdi Byrderne ville tiltage, saa ville ogsaa de Elendiges Sukke og Taarer forøges og med samlet Haand trænge ind til Gud og forlange Hjælp og Redning, men allermest bede om den yderste Dag og om at Han vil gjøre en Ende paa al Vederstyggelighed og Elendighed paa Jorden ved den store Guds og vor Frelsers Jesu Christi Herligheds Aabenbarelse. Overveier derhos her disse Skriftens Udsagn: „Formedelst de Elendiges Ødelæggelse, formedelst de Armes Suk vil jeg nu reise mig, siger Herren; jeg vil skaffe den Frelse, som man blæser ad" (Ps. 12, 6), og: „Skulde Gud ikke skaffe sine Udvalgte Ret, som raabe til Ham Nat og Dag, endog Han er langmodig imod dem? Jeg siger Eder: Han skal snart skaffe dem Ret" (Luk. 18, 7. 8).

§ 14. Endnu er der Et, som jeg nødvendigvis maa paaminde om, førend jeg forlader denne Sag, nemlig, at gudfrygtige Undersaatter, som i dette Tilfælde ville bevare en god Samvittighed og beholde en naadig Gud, maa vogte sig omhyggeligen, at de ikke fatte et lønligt Had og bittert Fiendskab mod Øvrigheden, ei heller udbryde i bespottelige Ord, Forbandelser og Knurren imod den, hemmeligen eller offentligen, og at de aldrig lade sig bevæge til med Magt at modsætte sig den og understaa sig til ved oprørske Foretagender at afkaste sit Aag. Thi foruden hvad der i det Foregaaende er anført af den hellige Paulus, nemlig at al Øvrighed, følgelig ogsaa den haarde og uretfærdige, har modtaget sin Magt af Gud, og at hvo som sætter sig imod den, modstaar Guds Forordning og ikke skal undgaa sin Dom, saa maa man ogsaa vel betænke, at et gudfrygtigt Hjerte ingen Aarsag kan have og finde til at nære Had og Fiendskab mod Øvrigheden, men derimod mange til at undskylde den, haabe det Bedste om den, bære taalmodigt den paalagte Byrde og dog elske den, bede flittigt for den og ønske den Held, Lykke og Velsignelse. Thi Erfaringen lærer, at en christelig Øvrighed mangengang af tvingende Nødvendighed maa besvære sine Lande og Folk, naar den nemlig har fiendtlige og urolige Naboer, af hvilke den ikke har Andet end Ondt at vente, og maa sætte sig i fornøden Forsvarsstand imod dem, eller naar den allerede virkeligen er angreben og bekriget af dem og maa beskytte sig og sine Undersaatter imod dem. Af saadanne Aarsager kan

*) underfundig, rænkefuld, saakaldet efter Italieneren Macchiavelli.

der være flere, som kunne nøde selv en christelig og gudfrygtig Herskere til at affordre sine Undersaatter et overordentligt Bidrag. Jeg nærer den Tillid, at der i nærværende usalige Krigstider, som efter Guds retfærdige Dom ere komne over os, findes christelige Regenter, som med Bedrøvelse og hjertelig Medlidenhed fordre og tage, hvad deres fattige Undersaatter med Suk og Bedrøvelse give dem. (Jeg vil nødigt tro, at Nogen skulde være saaledes sindet som fordum Venceslaus, der ved at erfare de Klagemaal, hans Undersaatter førte over hans store Udpresninger, sagde: Vil Noget blive En for tungt, saa kan han jo lægge det ned; er Nogen angest, saa kan han jo harke op fra Hjertet, hvad der vil kvæle ham. Men skulde der findes Saadanne, saa kjender Gud dem og vil tilsidst lade dem erfare, hvilken Kraft fattige Menneskers Taarer og Sukke have). De, som nu gjerne se, at det var anderledes, og som stræbe af alle Kræfter at forskaffe sine Lande Sikkerhed, Fred og Ro, ere undskyldte for Gud og Mennesker, og med dem bør Undersaatterne have Taalmodighed og betænke, at det ogsaa i dette Tilfælde efter vor Frelsers Ord er saligt, hellere at give end at tage; det er bedre, at de give efter det Paalæg, som gjøres af Øvrigheden, og at de under denne Beskyttelse beholde, hvad deres er, end at Fienderne skulde bryde ind og borttage Alting med Magt.

§ 15. Det bør derhos vel overveies, at Undersaatterne selv ere mest Skyld i at deres Konger, Fyrster og Herrer leve i Uro og Ufred med hverandre, og at de derved blive undertrykte, udpinte og forarmede. Thi naar man begynder at misbruge Freden og Fredens Frugter, — naar man ligesom Sodoma, har Fred og fuldtop af Alt (Ezek. 16, 49) og kun benytter det til Hoffærdighed, til Overdaadighed, til Ubarmhjertighed mod de Fattige og til andre Synder, saa tilsteder den hellige og retfærdige Gud, at Djævelen hidser de Vældige her i Verden paa hverandre og indvikler dem i blodige Krige, hvilket atter ikke kan have Andet til Følge for Undersaatterne end Hjertesorg og Trængsel. Hvo gav Jakob til at plyndres (saavelsom til at undertrykkes, udpresses og udsuges) og Israel til Røvere (og Plagere)? „mon ikke Herren? Og Han er den, vi syndede imod, og de vilde ikke vandre i Hans Veie og ikke høre paa Hans Lov. Derfor udøste Han sin Vredes Grumhed og Krigsmagt over ham og stak Ild paa ham trindt omkring; men han forstod det ikke, og Han fortærede ham; men han lagde det ikke paa Hjerte" (Esai. 42, 24. 25.) Visseligen overveie Menneskene ikke rigtigt, hvad der er Aarsag til Guds Domme og Straffe, til hvilke ogsaa de store Udsugelser høre, og de lægge ikke paa Hjerte, hvad den naadige Gud derved tilsigter, nemlig, at de skulde forbedre sig. Riset og Stokken give de vel Agt paa og beklage sig over de Smerter, de forvolde; men de betænke ikke, hvilken Haand der fører dem, og hvorfor den fører dem. Landets Indbyggere samle ofte det timelige Gods med Uretfærdighed og Ubarmhjertighed; Adelsmanden undertrykker Bonden, tvinger ham til en haard Tjeneste og beriger sig ved hans Sved og Blod; Borgeren besviger Landmanden i Handel og Vandel med forfalskede Varer, urigtig Vægt og Alen og gjør sig ingen Samvittighed af at snyde og bedrage de Enfoldige; Landmanden gjør til Gjengjæld, hvad han kan, for at søge sin Fordel; han fugter Ulden, for at den skal blive desto tungere; han væder Kornet, for at det skal give desto Mere i Skjæppen; han forholder Kirker, Skoler, milde Stiftelser og Fattighuse deres Forpagtningsafgifte, under forskjellige Paaskud, og mangen Øvrighed, mangen Godseier og Forvalter staar ham bi heri, under det Paa-

skud, at man ikke maa rykke Bonden op paa en Gang. Kommer han da med Noget, saa maa Kirker, Skoler og deres Betjente tage tiltakke med Letkorn, det vil sige: det daarligste Korn, som under Kastningen bliver tilbage, fordi det ikke er mere end halv fuldt, og som endda ovenikjøbet er blandet med Støv og Straa. Saaledes søger Enhver sin Fordel med Uretfærdighed, men er ikkedestomindre sikker og ubekymret, gaar om Søndagen i Kirke med koldsindig Andagt og paa de sædvanlige Tider til den hellige Nadverd uden Anger og Omvendelse; man søger og finder sin Glæde i Drik og Fraadseri; man stadser og fjaser; man brasker og brammer; man trætter, kives og bides, man lever i Utugt og Uenighed; man er saa vant til at sværge og bande, at man ikke længer ved, at man gjør det; man giver Ungdommen Forargelse og lader Ugudeligheden allevegne tage Overhaand og herske, som den lyster. Naar saa den retfærdige Gud siden sender allehaande Plager og Tyngsler og adspreder det uretfærdige, vanhellige Gods, — naar Han tillader Exekverere, Trængere og Blodsugere at borttage den uredeligen tilvendte Fordel med Aager og Overpenge og atter at afpresse En under Sorg og Angest, hvad han har aftvunget og afplukket Andre under Sukke og Taarer, saa begynder man at besvære sig over Gud og Øvrigheden, at knurre, bande og bespotte, istedetfor at man skulde tænke sig tilbage og lægge Profetens Ord paa Hjerte: „Hvorfor knurrer et Menneske, som lever? Enhver knurre for sine Synder! Lader os ransage vore Veie og opspore dem og vende om til Herren! Lader os opløfte vort Hjerte med Hænder til Gud i Himmelen (og sige): Vi, vi have overtraadt og været gjenstridige; Du, Du tilgav ikke; men Du skjulte os med Vrede og forfulgte os, ihjelslog, sparede ikke. Der var Forskrækkelse og Hule for os, ja Ødelæggelse og Forstyrrelse" (Begr. 3, 39 flg.). Naar nu gudfrygtige Hjerter vel overveie dette, saa ville de under den nuværende Verdens aabenbare og haardnakkede Ondskab ikke forundre sig over at Gud belægger, trykker og trænger de jernhaarde Hoveder og Nakker, de forhærdede Hjerter med et Jernaag. Og om de end ikke have gjort sig delagtige i saadanne Synder, men alligevel maa lide med, saa vide de dog, at Ingen er uskyldig for Gud, — at selv Hans gudfrygtigste Børn trænge til Ris og Tugt, og at Alt ved Hans Naade maa tjene dem tilgode.

§ 16. Til de christelige Hjerters Undervisning er endvidere at betænke, at man ikke blot maa se paa de Besværligheder, en Øvrigheds Regjering undertiden fører med sig, men ogsaa paa det Gavn, man har af den. Jeg maa tilstaa, at Regenterne i sine Handlinger ofte ere som de store og med Fartøier opfyldte Floder, der undertiden stige høit, gaa over sine Bredder og her og der afstedkomme Skade; de ere som de himmelske Lys, der undertiden med sine ufordelagtige Stillinger og Virkninger foraarsage ufrugtbare Aaringer, Sygdomme og andre Ulemper; men hvo vil derfor forbande Floderne og ønske at kunne rive Stjernerne ned af Himmelen? man bærer tvertimod Uleilighederne med Taalmodighed i Betragtning af det Gavn, disse saavelsom hine gjøre os. Skulde nu Øvrigheden undertiden efter Guds retfærdige Tilskikkelse skeie ud og gaa for vidt i at betynge Undersaatterne, saa maa man finde sig i Saadant med stille Taalmodighed og paa den anden Side betænke, hvor meget Godt vi have og dagligen nyde af den. Se dig om, min Medchristen, og læg Mærke til hvad der foregaar paa dit Sted. Se, Kramboderne ere aabne; her er Silke og andre Varer, her er Husholdningssager, her er Brød, Øl og

Vin tilsalgs; her har en Guldsmed udstillet et Stykke Arbeide i Vinduet, o. a. M.; her kommer Landmanden kjørende og fører Korn, Ved og andre Nødvendighedsvarer tiltorvs; her kommer en Lastvogn eller et Skib, ladet med allehaande Kjøbmandsgods; her holder man Bryllup eller Barnedaab, æder, drikker og er glad; snart gaar man tilsengs med Sine og nyder om Natten en ønskelig og uforstyrret Hvile i sit Hus og sit Kammer, osv. Hvorfra kommer denne Sikkerhed, denne Fred, denne Ro? Næst Gud, fra Øvrigheden og dens aarvaagne Forsorg og Styrelse. Faarene have adspredt sig hist og her for at søge sin Havn og Næring; imidlertid sidder Hyrden paa sin Houg og holder Øie med dem alle. Det er mærkværdigt, at Guds Aand, hvor Han i Dommernes Bog beskriver allehaande besynderlige, forvirrede og rædsomme Begivenheder, som vare forefaldne blandt Israels Folk, fire forskjellige Gange indskyder de Ord: „I de samme Dage var der ingen Konge i Israel; hver Mand gjorde, hvad ret var for hans Øine" (Kap. 17, 6; 18, 1; 19, 1; 21, 25), hvilket udentvivl er skeet for at lære os, hvorledes det vilde gaa til i Verden, dersom Gud ingen Øvrighed havde beskikket og ikke udrustet den med fornøden Magt og Anseelse. Hos Perserne skal det fra gammel Tid have været brugeligt, at naar Kongen var død, holdt man i fem Dage ingen Dom, skaffede Ingen Ret og lod Enhver gjøre, hvad han vilde; ligeledes var det Skik hos Lacedæmonierne, at der i tre Dage efter deres Kongers Død Intet blev falbudt eller kjøbt paa Torvet; men dette var bestrøet med Avner, — hvormed disse kloge Mennesker udentvivl vilde lære Folket, af hvor stor Vigtighed Øvrighedens og dens Beskjærmelse, Dom, Opsigt og Styrelse er. Tænker Eder da, I gudelskende Hjerter, om der i disse sidste vanskelige Tider ingen Øvrighed var, hvis Magt og Straf den ryggesløse Hob maatte frygte for, i hvilken elendig Tilstand vi da vilde befinde os, og hvorledes vi da vare Hvermands Rov! Lader os derfor takke Gud og bede Ham, at Han vil velsigne, beskjærme og bevare vor kjære Øvrighed! Begaar den en og anden Feil og giver Anledning til en og anden Besværing, saa lader os betragte den som Maanen, der vel er et himmelsk Lys, men dog har sine Pletter, ja stundom er aldeles formørket, men dog ligefuldt skattes og elskes af Enhver.

§ 17. Dette faar imidlertid være nok om denne Sag og Sorg. Vi ville nu tage os for at belyse en anden, idet der maaske kan findes gudfrygtige Sjele, som have Aarsag til at klage og sige: Jeg er imod min Villie bleven indviklet i en Retssag, — jeg har en vanskelig og langvarig Proces, der ikke blot paafører mig store Omkostninger, men ogsaa volder min Sjel megen Ærgrelse, Fortørnelse, Sorg og Uro, osv. Jeg kunne her henholde mig til hvad jeg allerede paa et andet Sted har skrevet om denne Sag og fremstillet til mine Medchristnes modne Eftertanke;*) men efterdi jeg ser, at denne ugudelige Kiv og Trætte tiltager Dag for Dag, og at ogsaa mange gudfrygtige Sjele derved bedrøves, ærgres og foruroliges, saa vil jeg gjerne paatage mig den Møie at drøfte og afhandle Sagen noget udførligere, forsaavidt Herren dertil vil give Naade. Jeg hører da gjerne, du christelige Hjerte, at du imod din Villie er trukken ind i en Retstvist, og at du kun med Ulyst og Bedrøvelse fortsætter den; kunde du ikke af Hjertet sige dette, saa vidste jeg ikke, hvad jeg skulde tænke om din Christendom, og om jeg ikke maatte antage, at der var mere Gudfrygtigheds Skin end Kraft hos dig (2 Tim. 3, 5),

*) And. Indf., 4de Hund. Kap, 76.

saasom det nu er kommet dertil med Sagførelsen, at man for de Flestes Vedkommende, der befatte sig dermed, kan kalde den et Skalkeskjul for eller kort Indbegreb af al mulig Uretfærdighed, Hadskhed, Ondskab, Bitterhed, Hævngjerrighed, Bagvaskelse, Falskhed, Løgn, Gjenstridighed, Ulydighed og deslige Laster, og saasom det ikke kan negtes, at et gudfrygtigt Hjerte ved nøie at betragte og ret tænke over Processerne, saaledes som de nutildags ere beskafne og føres, bliver nødt til at sige med Salomo: „Jeg saa Dommens Sted — der var Ugudelighed, og Retfærdigheds Sted — der var Ugudelighed" (Præd. 3, 16), og til omhyggeligen at søge at undgaa dem. Derfor siger ogsaa en ypperlig Lærer i vor Kirke: Eftersom Domstolene under vor Tids Fordærvelse ere blevne Værkstedet for Bagvaskelse, Løgn og alskens Ondskab og Falskhed, og eftersom der sædvanligvis af Rettergangssagerne opstaar en Hjerternes Forbitrelse, som afføder lutter Strid, Kiv, Avind, Bespottelser og Forbandelser og tilsidst ender ei alene med lønligt Fiendskab, men med aabenbar, hadefuld Forfølgelse, saa er det vist, at de Christne ikke paa denne nu sædvanlige Maade kunne føre Sager mod hinanden.

§ 18. Jeg ved meget vel, at man maa skjelne Domstolene fra Misbrugene og Retfærdighedens Steder fra den Ondskab, som der har indsneget sig, eller for at tale med en gudfrygtig Enke, der fremførte en Bøn for Kurfyrsten af Saksen, den rette Ret fra den urette og falske Ret; jeg vil heller ingenlunde aldeles forkaste Domstolene og Sagførelsen, ei heller sige, at en Christen paa ingen Maade med god Samvittighed kan indlade sig i en Retssag; men jeg vil kun sige, at et ellers godt Sted kan formedelst et eller andet Tilfælde blive saa mistænkeligt og farligt, at man bør afholde sig derfra, og at en god Sag ved allehaande Kneb og Kunster kan blive saa ond og besnærende, at det er sikrere at opgive den end at befatte sig dermed. Til Exempel: et Vin- eller Ølhus er et Sted, som ikke i og for sig er ondt og ugudeligt, ligesom da hellerikke Udskjænkning af Vin og Øl i og for sig kan kaldes urigtig og ugudelig; men fordi saadanne Steder formedelst Menneskenes Ondskab ere blevne Samlingspladse for mange Synder, og der sammesteds sædvanligvis findes et ryggesløst Selskab af Spillere, Dagdrivere, Drankere, Sværgere, Sabbatsovertrædere, Skjændegjæste og Slagsbrødre, saa vil ikke letteligen nogen skikkelig Mand, især om han er i et høit Embede og nyder Anseelse, ligesaalidt som nogen gudfrygtig og samvittighedsfuld Christen lade sig finde der. Hvo vil trænge igjennem en tyk Skov, gjennem et sammengroet Krat eller en Mængde Tornebuske, hvilket ikke lader sig gjøre uden at rive, stikke og saare sig, naar en anden, banet Vei staar ham aaben? Og hvilket gudfrygtigt Hjerte vil foretrække de nuværende Retssagers Tornebuske, naar han paa nogen anden Maade kan opnaa sit billige og retmæssige Krav? At jeg søger ved Rettens Domsafsigt at komme til min Ret, er ikke urigtigt; men naar det ikke kan ske uden ad alskens vanskelige og farlige Omveie, ikke uden med mange Fortrædeligheder og Ubehageligheder, med store uoverkommelige Omkostninger, med uretfærdige Veilederes Raad og Bistand, ikke uden med Skade for min Samvittighed og med Tilsidesættelse af den christelige Kjærlighed osv., saa vil jeg heller befri mig fra Sagen ved et mindeligt, om end ubilligt Forlig eller give Slip paa min Ret og lade Uret vederfares mig og henstille Alt med christelig Taalmodighed til Gud, al Verdens retfærdige Dommer. Staden Jeriko havde en god Beliggenhed; men Vandet der var daarligt og gjorde hele

Landet ufrugtbart, indtil Profeten Elisa efter Guds Tilskyndelse kastede Salt i Vandet og gjorde det godt og sundt (2 Kong. 2, 19 flg.); Vandet var i og for sig godt, og Kilden var en Gjerning af den milde og gode Skaber; men saasom det udsprang af en fordærvet Grund og flød igjennem usunde Gange, havde Indbyggerne megen Uleilighed deraf, saa at de udentvivl foretrak at hente sundt Vand langveisfra; saaledes er det ogsaa her; Gud forunder os kun af Naade gudfrygtige Fyrster, der, ligesom Elisa, kunde gjøre de usunde og bedske Vande sunde!

§ 19. Og at man ikke uden Aarsag fører saadanne Klagemaal over vore Dages Rettergangssager og ikke i denne Henseende uden tvingende Nødvendighed giver slige Paamindelser, er let at bevise. Vi have heri Guds Aand til Forgjænger. Som ovenanført, klager Han gjennem Salomo og siger, at Han „saa under Solen Dommens Sted — der var Ugudelighed, og Retfærdigheds Sted — der var Ugudelighed“ (Præd. 3, 16,) og gjennem David, at „Dommerne dømme Uret og anse de Ugudeliges Personer“ (Ps. 82, 2.) Gjennem Esaias siger Han: „Mit Folk, dine Fyrster ere modvillige og Tyvenes Staldbrødre; de elske alle Skjænk og jage efter Gaver; de ville ikke skaffe en Faderløs Ret, og Enkens Sag maa ikke komme for dem“ (Kap. 1, 23.) Ve dem „som sige om det Onde godt og om det Gode ondt, — som gjøre Mørket til Lyset og Lyset til Mørket, som gjøre Bittert til Sødt og Sødt til Bittert!“ (Kap. 5, 20) „Ve dem, som beskikke uretfærdige Skikke, og de Skrivere, som skrive Møie, til at afvende de Ringe fra deres Ret og bortrive de Elendiges Ret iblandt mit Folk, at Enkerne maa være deres Rov, og at de kunne berøve de Faderløse!“ (Kap. 10, 1. 2) og gjennem Jeremias: „Der gives Ugudelige iblandt mit Folk; Hver ser til, som Fuglefængere stille sig; de stille en fordærvelig Snare; de ville fange Folk. Som et Fuglebur er fuldt af Fugle, saa ere deres Huse fulde af Svig; derfor ere de blevne store og rige. De ere blevne fede og glindse; de overgik ogsaa en Onds Handeler; de udførte ingen Sag, ja ikke den Faderløses Sag og havde dog Lykke, og de skaffede ikke de Fattige Ret“ (Kap. 5, 26—28.) Gjennem Amos siger Han, at der er Mennesker, som „have forvandlet Ret til en Giftplante og Retfærdigheds Frugt til Malurt“ (Kap. 6, 12.) Profeten Habakuk henvender sig efter den Hellig Aands Tilskyndelse til Gud og siger: „Hvor længe, Herre, har jeg ikke raabt! og Du hører ikke; jeg skriger til Dig: Vold! og du frelser ikke. Hvi lader du mig skue Uret (at det ene Menneske trænger, driver og ængster, jager og plager det andet) og ser Du paa Elendighed? og Ødelæggelse og Vold ere for mit Ansigt (hvor jeg snoer og vender mig hen, ser jeg intet Andet end at de Mægtige enten med aabenbar Vold eller under Skin af Ret fratage de Ringe og Svage deres Eiendom og undertrykke uskyldige Mennesker;) der er Kiv, og Trætte reiser sig (der er intetsteds Andet end Kiv og Strid og Tvedragt;) derfor er Loven magtesløs (din Munds Lov bliver foragtet og svækket; dit Ord, som straffer Uretfærdighed og Ondskab, bliver bespottet, som om det var en tom Lyd, bag hvilke der ingen Kraft er,) og Ret kommer ikke nogensinde frem (kommer ikke tilsyne! Retssagerne blive trukne i Langdrag; den endelige Dom udstaar i mange Aar, indtil Parterne fortære hinanden indbyrdes og ofte ikke opleve Udfaldet;) thi Ugudelige omringe den Retfærdige (med sine underfundige Rænker, som med Garn, med falske Vidner, med alle sine samvittighedsløse Hjælpere, saa at han hverken ved ud eller ind, — saa at han ikke kan undgaa dem; han maa have og lide

Uret;) derfor fremkommer Retten forvendt" (de uretfærdige Lovkyndige fordreie Retten; Dommerne blive bestukne med Skjænk og Gave eller ved Gunst eller Ugunst bevægede til at affige en vrang Dom — Kap. 1, 2—4.)

§ 20. Men at disse stærke og eftertrykkelige Klagemaal af Guds Aand ogsaa henhøre og sigte til vore Tider og de nuværende Retssager, vil ingen gudfrygtig Sjel, som sammenholder og nærmere betragter dem begge, negte. Med den nærværende Verdens Processer er det saaledes beskaffent, at ei alene Gudslærde, aandrige Prædikanter og alle sande og samvittighedsfulde Christne, men ogsaa mange ærekjære og gudfrygtige Retslærde og Statsmænd selv føre vemodige Klagemaal derover og ivre derimod. En veltænkende Retslærd har selv sagt,*) at foruden de tre Hovedstraffe: Krig, Pest og Dyrtid, hvormed Gud straffer Verden, er der endnu en fjerde, nemlig Processerne og Rettergangstrætterne, og heri har han visseligen Ret; ja jeg holder med Weidner, som i sin Bog: „Det tydske Folks Tanke- og Læresprog," tilføier de Ord: Jeg er fuldt og fast overoverbevist om at den fjerde Straf er en af de allerstørste, efterdi Krig, Pest og Dyrtid dog ophøre en Tidlang og give Folk Ro, medens derimod Procesførelsen aldrig tager Ende, og den ene Proces voxer ud af den anden. — — Dette er det Sværd, som ødelægger Menneskene i Fredens Tid; ja dette Sværd raser værre end Krigssværdet; Soldaten tager til Bytte fra sine Fiender, hvad Plyndringen bringer under hans Hænder; men Sagføreren fratager sine Venner Alt, selv hvad der er dybt skjult, ja forvaret med ti Laase. Det er upaatvivleligen en skrækkelig Guds Dom over Nutidens uchristelige Christne, som have kastet Jesu gavnlige Aag fra sig og traadt Hans lette Byrde under sine Fødder, at Han har tilstedt Satan at hidse dem paa hverandre, — at den ene Broder, den ene Ven strider og kives med den anden, — at de i mange Aar ligge i Haar sammen og indbyrdes bide, æde og fortære hverandre, udskjælde, bespotte, belyve og bedrage hverandre, værre og hidsigere end man nogensinde har hørt om Jøder, Tyrker og Hedninger. Det ene Menneske, siger en berømt Statsmand, kan ikke ønske det andet noget Værre end at han maa komme i en eller anden Proces; deraf har han mere Besvær, Bekymring, Uro og Trængsel end Ægypternes Plager vare. Den Samme siger: En Øvrighed, der er sendrægtig og langsom i Retssagernes Afgjørelse, kan sammenlignes med en nølevorren Læge, under hvis Kur man heller kunde ønske at dø end at blive helbredet. Keiser Antonius Pius roste sig af at han havde regjeret i fem og tredive Aar, og at han aldrig havde tilladt, at nogen Enkes Retssag forblev uafgjort i over otte Dage; men hvad ville vel Vore rose sig af? En anden høiberømt Statsmand og Kantsler siger: Mange Domstole og Raadhuse ligne Tornebuskene, som Faarene ty indunder i Uveir for at søge Ly, men i hvilke de maa efterlade en god Del af sin Uld. Endnu en Anden skriver: Hvor der er altfor mange Love, der staar det daarligst til med Almenvellet; den ene Lov strider imod den anden og giver Anledning til onskabsfulde Fordreininger og mangeslags Meninger, hvoraf da maa opstaa lutter Kiv og Trætte. Størstedelen af Folket er i Virksomhed ved Retterne (tilbringer Tiden med Processer;) Retterne ere som Havbugterne, hvori Sjørøverne, og Domstolene som Skovene, hvori Morderne opholde sig; de mange Love ere som en Mængde udstrøede Fodangler, hvoraf Enhver saares og tager Skade. Den Samme skriver ogsaa helt

*) Dette er den berømte H. Francifkus's Ord.

alvorligt imod de langvarige Rettergangssager og aarvis forhalede Domme og siger blandt Andet: Sveitserne styre sin Stat meget klogeligen, saasom der ingen Jurister er iblandt dem. Deres Tvistemaal foredrages mundtlig i Raadet; Vidnerne afhøres og Sagen paakjendes strax uden videre Skriveri end det, som udfordres ved Dommens Afsigelse. Det er bedre før en Procederende at faa en hurtig, ihvorvel ugunstig Dom end at faa en ønskelig Dom efter en lang og mangeaarig Strid. Den, som nutildags begynder en Retssag, ligner den, som planter Daddeltræer, der først efter mange Aars Forløb bære Frugt og som en Anden kommer til at nyde Godt af.

§ 21. Herhen hører nu ogsaa den almindelige Klage af den hele Christenhed — med Undtagelse af nogle faa Lande — over de ugudelige Sagføreres og Lovkyndiges Samvittighedsløshed og Uretfærdighed, som nu gaar saa vidt, at Uretfærdigheden næsten overalt hersker under Rettens Skin og Paaskud, og at al Ret ved den megen Rettergang næsten er gaaet tilgrunde eller, som Skriften taler, forvandlet til Gift og Malurt. Jeg erklærer imidlertid høitideligen, at jeg hermed ingenlunde har villet tale til Forkleinelse for nogen gudfrygtig, samvittighedsfuld og ærekjær Retslærd, der tjener sin Part troligen i en god Sag, vandrer for Gud, med Gud og til Gud, fremmer Ret og Retfærdighed og bidrager til at sætte Ondskaben Grændser. Jeg ved, at Domstolene ere Retfærdighedens Templer og de christelige Jurister dens Præster; jeg ved, at man i Statsstyrelsen maa have Folk, som forstaa at skille fornuftigt „mellem Blod og Blod, mellem Lov og Bud, Skikke og Forskrifter“ (2 Krøn. 19, 10), at belære de Enfoldige, at bistaa de stakkels fortrykte Enker og Faderløse og modsætte sig Ugudeligheden; jeg ved, at den christelige Lære ikke ophæver de borgerlige Indretninger og Anordninger, men helliger, forklarer og styrer dem; jeg ærer og elsker den Sagfører, der frygter Gud og har Ham for Øine, — der af Hjertet elsker Jesum Christum, vor Sagfører og Talsmand hos Gud (1 Joh. 2, 1), og lægger Vind paa at efterfølge Ham i et helligt Levnet og en retfærdig Omgjængelse, — der med christelig Betænksomhed behandler og fører alle sine Sager saaledes, at han ikke for Guds Domstol taber den allersidste Sag, den for ham selv mest magtpaaliggende, som angaar hans Sjel og evig Salighed, — der „redder den Elendige, som skriger, og den Faderløse, som ingen Hjælper har, — der ifører sig Retfærdighed og hvis Overklædning og Hovedsmykke er hans Ret, — der er Øine for den Blinde og Fødder for den Halte, der er Fader for den Fattige og undersøger Ubekjendtes Tvist“ (Job 29, 12 flg.), for at han kan komme til at staa paa den rette Grund og ikke skal betynge sin Samvittighed med at forsvare Ondskaben og gjøre sig delagtig i fremmede Synder. Slige Folk under jeg gjerne Alt, hvad der til deres Pris og Ære kan samles og anføres af den hellige Skrift, af Lovgivningen og af lærde og forstandige Mænds Bøger. Hvad jeg derimod ved denne Leilighed, hvor jeg skal tale til de troende og gudfrygtige Sjele om Retssager og om hvorledes de med Hensyn til dem bør forholde sig i sin Christendom, maa sige imod Juristerne og Sagførerne, det skal ikke forstaaes uden om de ugudelige og uretfærdige, hvilke, som Sirak siger, ere lig en Hovmester, der krænker en ung Pige som er betroet til hans Varetægt (Sir. 20, 2).

§ 22. Meget rigtigt siger Luther: Ligesom en gudfrygtig Theolog og retsindig Prædikant i Christi Rige kaldes en Guds Engel, en Frelser, Profet, Præst, Hussvend og Lærer, saaledes kunde

man ogsaa kalde en gudfrygtig Jurist og tro Retslærd Keiserens Profet, Præst, Frelser og Engel. Ligesom paa den anden Side en Kjætter eller falsk Prædikant i Christi Rige er en Djævel, Tyv, Morder og Bespotter, saaledes er en falsk og utro Jurist i Keiserens Hus og Rige en Tyv og Skjælm, en Forræder, Skurk og hele Rigets Djævel. Og paa et andet Sted: Jeg finder vel intet Behag i en Hr. Selvklog, som vil mestre de verdslige Love eller forbedre dem allesammen, ihvorvel det ogsaa stundom forekommer mig, at Regjeringen og Juristerne nok kunde trænge til en Luther; men at der i disse sidste Tider allevegne findes en Mængde ugudelige Retslærde, lader sig ikke benegte, og de kunne bedst kjendes paa sine Frugter. Jeg vil med beraadt Hu tale om dem med en Andens Ord. „De Retslærde", siger en udenlandsk Theolog, „sælge sig selv, ligesom Akab, til at gjøre det Onde; hvo der nu kommer til dem, ligesom Balaks Sendebud til Bileam, med Uretfærdigheds Løn i sine Hænder, han bliver modtagen, om hans Sag end er aldrig saa mislig og uretfærdig. De ligne dem, som bære en Tyvelygt (der kun er aaben fortil, saa at den, som holder den, kan se og kjende en Anden, men ikke selv sees og kjendes; de belyse vel sin Modpart saa nøie som muligt, fremsøge Alt, hvad de kunne imod ham, forekaste ham baade Sandt og Usandt, søge at kikke ham i Kortene og passe sit Snit til hans Skade; men selv holde de sig skjulte og indhylle alle sine Rænker i Mørke); de misbruge de ædle Gaver, de have annammet af Gud og Naturen: sin Forstand, Skarpsindighed, Veltalenhed, Færdighed og Duelighed i at skrive og fremstille sine Tanker, og gjøre ofte Løgnen sandsynligere end Sandheden; de søge at blende Dommernes Øine og paastryge ofte Sagerne en saadan Farve, at deres sande Skikkelse ikke mere lader sig gjenkjende (derfor siger den vittige Italiener Tujan Boccalini i et Digt, at Juristerne have kjøbt alle Farvekræmmerne fra Parnasset*) og selv overtaget denne Handel). De ere ligesom Absalon, der sagde til Enhver, som kom til Hoffet i Anledning af en Retssag: Din Sag er god og ret, hvorved han stjal Israels Mænds Hjerte (2 Sam. 15, 3. 6); hine stjæle derimod Folks Penge, men tabe sin egen Sjel, og det var intet Under, om Hvermand indlemmede saadanne uretfærdige Tjenere i Litaniet."**) Saa vidt denne Lærer. Kyndighed i Lovgivningen, siger en lærd og berømt Mand,***) og Retfærdighedens Haandhævelse ere nødvendige og uundværlige for en Regjering; men Misbrugen er saa stor, at den rette Brug derunder næsten ikke er til at gjenkjende, og herimod ivre alle christelige og samvittighedsfulde Retslærde.

§ 23. Den Sidstnævnte sammenligner de vindesyge og samvittighedsløse Retslærde med Blodiglerne, idet de suge Marven af Folks Ben og Pengepunge, og siger, at det er let at skjønne, hvilken Aands Børn de ere, naar Gud er en Freds Gud og Satan en Ufredsstifter og den i det Onde liggende Verdens Fyrste. Og paa et andet Sted: Ild og Vand, Haggel og Torden afstedkomme ikke saa megen Skade som de gjerrige, samvittighedsløse og formastelige Retskræmmere, der udplyndre Folk i Fredstiden, bringer dem med sin Pennespids til Betlerstaven og drive og ophidse dem til uudslukkeligt Fiendskab. Ret og Retfærdighed er som Kornet, der yder os den bedste Næring, men, naar det raadner, forvandles til den værste Gift; saaledes ogsaa: naar Retfærdigheden for-

*) et Bjerg i Grækenland, hvor Digterguden Apollo og Kunsternes og Videnskabernes Gudinder (Muserne) troedes at opholde sig. Digterbjerget, Digterhjemmet.
**) Bededagsbøn.
***) Harsdorff.

dreies til Uretfærdighed af vindesyge Procesmagere, saa forgiftes det hele Land. Og paa et andet Sted: Den, som lever af Kiv og Trætte, han arbeider i Djævelens Værksted. En anden navnkundig Statsmand og Lovkyndig anfører en Forordning af Keiser Fredrik den Tredie fra Aaret fjorten Hundred et og firti, hvori der blandt Andet siges, at ingen af Doktorerne kan finde Nøgelen til Retten, førend begge Parter ere blevne fattige eller aldeles ødelagte. De ere Rettens Stedfædre og ikke dens sande Arvinger; thi de betage den Sandhedens Grundvold og bringe den ved sin umaadelige Gjærrighed i en saadan Miskredit, at ingen gudfrygtig Mand mere kan sætte nogen Lid til den. En Anden siger: Mangen udlært, spidsfindig Sagfører forstaar at sno sig som en Orm og at finde paa alskens Udflugter, Krogveie og Smuthuller for redeligen at tjene sin Principal. Jeg priser derfor den vise spanske Kong Ferdinand, fordi han ved Afsendelsen af en Statholder til Ostindien udtrykkeligen befalede ham, at han ingen Jurister, Notarier eller Sagførere maatte tage med sig, for at de ikke ogsaa der skulde opvække alskens Stridigheder. En anseet Lærer i vor Kirke skriver: I Sager, som angaa christelig Kjærlighed og Billighed, kunde ofte Advokaterne og Prokuratorerne stifte saare meget Gavn, dersom de vilde; thi deres Embede kræver, at de itide oplyse sine Parter om hvad der er Ret, for at de ikke skulle gaa for vidt i sine Processer, og det gjøre ogsaa alle gudfrygtige Sagførere; men naar Nogle for sin Fordels Skyld uddrage den ene Retstvist af den anden og hidse Parterne paa hinanden, saa forbarme Gud sig over disse! Slige Mennesker kan man sammenligne med de blinde Betlere, der lade sig lede af en Hund; Hunden faar tilfældigvis Øie paa et Ben, søger at gribe det og styrter derved den Blinde i Fordærvelse. Saaledes søge ogsaa Tinghundene (canes curiæ) sin egen Fordel og at spække sit Kjøkken og sin Pung og styrte imidlertid de Procederendes Sjele i Fordærvelse.

§ 24. Men hvi behøver jeg at anføre flere Vidnesbyrd imod denne onde Slægt, efterdi dens Gjerninger allevegne vidne imod dem? Der foregaar nutildags Ting i Retssager, som man ikke kan fortælle uden Skam for Christenheden, for Retterne og Domstolene og ikke uden Bedrøvelse for gudfrygtige Hjerter. En navnkundig Jesuit beretter, at der i Gent opstod en Retsstrid mellem en Borger og en Fuglefænger eller Fuglehandler angaaende en Kanarifugl, som hin havde kjøbt af denne, efter at han i Forveien havde hørt den synge smukt og liflig; men da Fuglen siden sad ganske stille og sørgmodig, beskyldte Borgeren Fuglehandleren for at han ikke havde leveret ham den rette Fugl, hvorover de kom i en heftig Proces, der kostede over hundred Gylden. Dette vil intet fornuftigt og christeligt Menneske kunne læse uden Forundring og Forargelse. Men hvad mene I vel? dersom man skulde samle og fremstille for Verden alle deslige Ting, som her og der foregaa ved Domstolene mellem de tvistende Parter, maatte man ikke da skamme sig over at det er kommet saa vidt iblandt Christne, og at al Christenkjærlighed og Billighed er saa ganske forglemt? Man har saaledes haft Exempel paa at en ren og klar Sag, der angik en rigtig og bevist Gjæld, som den Indstævnte hellerikke negtede, men dog ikke havde Lyst til at betale, henstod i hele tolv Aar eller længere, — at der under samme udgik en stor Mængde Øvrighedsbefalinger, da den ene befandtes at stride imod den anden, naar Parterne vel have faaet dem udvirkede, — at Sagsøgeren tilbød den Sagsøgte den Godhed, først at eftergive ham alle paaløbne Renter og siden ovenikjøbet Hundred Daler af Kapitalen, naar

han kun vilde betale ham det Øvrige i antagelige Terminer og befri ham for den fortrædelige Proces, men at denne dog ikke vilde gaa ind herpaa og at der alligevel stedse fandtes Retslærde, som tjente og bistode ham i saadan aabenbar Uretfærdighed, samt at Øvrigheden stedse saa derpaa og lod Ondskaben raade sig selv, indtil Fordringshaveren døde og efterlod den byrdefulde og kostbare Retstvist til sine Arvinger. En Theolog i vor Kirke siger etsteds om uretfærdige Sagførere, at de ere som en vis Soldat, der sagde: Jeg tager imod Penge og tjener Djævelen. Da jeg for mange Aar siden læste dette, forekom det mig at være for haardt sagt; men jeg maa næsten tro, at om mange samvittighedsløse Sagførere end ikke sige saa, saa tænke de dog saa i sine Hjerter, efterdi man ser dem beskjæftigede med saa aabenbart uretfærdige Sager, hvormed de visseligen tjene Djævelen efter hans Ønske.

§ 25. Man hører ofte de Retslærde sige: Vi ville i denne Sag først fremsætte denne Indsigelse mod Sagsøgeren og dernæst en anden; herom kunne vi disputere en god Stund; imidlertid vil der altid forefalde Noget. Ja visseligen forefalder der ofte Noget imidlertid, nemlig, at den retfærdige Gud kommer til med sin tunge Haand og indstævner Sagføreren tilligemed hans Principal uden videre Henstand for sin Domstol, osv. Vel ved jeg, at man har allehaande Paaskud, Forvendinger og Kaaber at dække og undskylde sig med, saasom, at det er Lov og Ret, — at det er Beneficia juris (Retsvelgjerninger), — at Folk ville ikke have det anderledes, — bistaar ikke jeg dem, saa bistaar en Anden dem, — hvorfor taale Dommerne det? — det er Ens Næringsvei, — man finder forresten ikke Behag deri, — saa gjerne, at det var anderledes, osv. Men det forundrer og bedrøver mig ofte høiligen, at disse Mennesker, uagtet Guds Ords Lys, der skinner saa klart for os, og uagtet alle christelige Sjeles almindelige Suk og Klage kunne være saa sikre, berolige sin Samvittighed med saadanne Tanker og Forevendinger og ikke have Guds strenge Dom, der forestaar os Alle, stadigere for Øie. Dog, Enhver tænker, at han ikke er nogen ugudelig, samvittighedsløs og uretfærdig Jurist og Sagfører, — at han, naar der klages over Saadanne i Prædikener og geistelige og verdslige Læreres Skrifter, ikke behøver at tage det til sig, osv. Nu, saa maa man da lade det komme an paa Guds Dom, Han som engang vil aabenbare Hjerternes Raad og lægge Enhvers Synder frem for hans Øine (Ps. 50, 21). Jeg skulde ønske, at alle christelige Retslærde ret ofte vilde foretage en nøiagtig Prøvelse af sit Hjerte, sine Sager og sit hele Levnet, — at de ved Siden af slige mistænkelige og farlige Forretninger vilde med Frygt og Bævelse varetage sin Frelses Forarbeidelse, — at de vilde dømme sig selv, paa det de ikke engang skulde blive dømte af Gud (1 Kor. 11, 31), og altid have de Ord af vor Frelser for Øie og i Hjerte: „Hvad gavner det Mennesket, om han vinder den ganske Verden, men tager Skade paa sin Sjel? eller hvad Vederlag kan et Menneske give for sin Sjel“ (naar den nemlig engang er kommen i Satans Garn og er fortabt — Matth. 16, 26). Hvad gavner det os, om alle verdslige Domstole lade os frit passere, naar vi blive anholdte, anklagede og fordømte for Guds Domstol? I disse Tider er der mange Ting, som den letsindige og forblindede Verden øver i største Sikkerhed og anser uskadelige for Sjelen, saasom den forfærdelige og umaadelige Pragt i Klæder, Kjøbmændenes og Kræmmernes snedige og uretfærdige Handler, det vilde og usædelige Væsen, som drives i Værtshusene

og andetsteds, især paa Herrens hellige Hviledag, den megen Falsthed, Sværgen og Banden og Deslige. Alle disse Ting have sin Gjænge i Verden, og ingen menneskelig Ret vil letteligen straffe den derfor; men hvo vil befri den fra Guds Dom? Jeg tror neppe at handle urigtigt ved ogsaa at henregne Nutidens fleste Processer og Retssædvaner til saadanne Ting og paaminde alle christelige Hjerter om heri at gaa tilværks med megen Frygt og Forsigtighed.

§ 26. Af hvad hidtil er anført sees da forhaabentligen klart, at det forstørstedelen forholder sig saaledes med Nutidens Rettergangssager, at en sand Christen ogsaa ved den timelige Skade maa lade sig afskrække derfra. Forstandige Folk pleie at fortælle følgende Læredigt: En Halt og en Blind, der vandrede med hinanden, kom overens om, at dersom de fandt Noget underveis, skulde de dele det ligt og ingen af dem have nogen Fordel fremfor den Anden. Da de nu fandt en Østers og ikke vidste, hvorledes de skulde bære sig ad med den, fordi de ikke formaaede at aabne den, beholdt den Halte den for sig selv, hvorimod den Blinde i Kraft af deres Overenskomst ogsaa vilde have sin Del deraf. I denne Anledning henvendte de sig til en Jurist og bade ham at afgjøre Sagen. Denne, som kjendte bedre til Østers end de, lod sig bringe noget Salt og Pepper, aabnede derpaa behændigt Skallerne og sagde: Se, dette Lille, som er indeni, beholder jeg for min Dommerkjendelse og Møie; disse to Skaller derimod, som ere lige store, tilhøre Eder, og hver af Eder kan tage sit efter Behag, og dermed var den Strid bilagt. Men for at Ingen skal tro, at dette Læredigt ikke passer paa vor Tids fleste Retssager, saa beder jeg dem, som føre dem, at opgjøre et Regnskab over de Omkostninger, de have paaført dem, og paa den anden Side tillige betragte den Fordel, de have bragt dem; saa holder jeg for, at de ville blive nødte til at tilstaa, at den største og bedste Fordel er de Herrer Sagføreres, efterdi man ser, at disse kjendeligen tiltage i Velstand, medens Parterne ofte aldeles forarmes eller ialfald nedkues saaledes, at de ikke letteligen formaa at hæve sig over sine Jævnlige. Af en troværdig Person er mig fortalt, at to Parter førte en Proces med hinanden, som i Hovedsagen angik tusind Daler; men efter at den af Begges Sagførere var bleven trukken i Langdrag, vare Omkostningerne, Retsgebyrerne, Gaverne og andre Udgifter, som de maatte anvende derpaa, løbne op til tolv Hundred Daler. Det kan man kalde at procedere! Og efterdi slige Mennesker ikke skatte den ædle Fred, den Kjærlighed og Forligelighed, som den Herre Jesus saa eftertrykkeligen har indskjærpet sine Christne, saa høit, at de for den Sags Skyld ville eftergive Noget eller taale en liden Nedsættelse i sin Fordring, saa vederfares dem kun efter Guds retfærdige Dom, hvad Ret er, naar de siden med saa stort Tab maa føre den fortrædelige og besværlige Rettergangskrig.

§ 27. Heraf kan sluttes, hvorfor den høivise Kong Salomo siger: „Hvo som begynder Trætte, er ligesom den, der aabner for Vand" (hvilket derefter bryder frem med Vold og oversvømmer og ødelægger Alt), og tilføier: „Forlad derfor Trætten, førend du blandes i den" (Ordsp. 17, 14). Den Samme siger: „Bedre er en Ret grønne Urter, naar der er Kjærlighed hos, end en fed Oxe, naar der er Had hos" (Ordsp. 15, 17), hvilket Udsagn af den Hellig Aand den sunde Fornuft og de Herrer Statsmænd selv maa give sit Bifald, naar de sige: En retskaffen Mand bør ikke komme for Retten uden med langsomme Skridt og bør ile derfra igjen med Ørnevinger; det er bedre at tage tiltakke med et magert

Forlig end at vente paa en fed Dom. En Anden siger: Den, som har en Proces om en Høne, bør tage imod et Æg istedet. Og Salomo siger endvidere: „Det er en Mand en Ære at blive fra Trætte; men hver Daare blander sig deri" (Ordsp. 20, 3). Dette eneste Sprog burde være nok til at afholde alle ærekjære Hjerter fra Kiv og Strid og Rettergangstrætter, for at de ikke for sent skulle komme til Kundskab om at Guds Aand formaar at dømme skarpere og sikrere om Menneskenes Stridigheder end de selv, helst efterdi Erfaringen lærer, at de tvistende Parter fordetmeste ligne Spillerne, som Haabet om at vinde driver til Spillet og ofte ogsaa fængsler saa længe derved, indtil de have tabt Alt. Man hørte engang her i Byen (Magdeburg) et ondt Menneske sige, at da en af hans Medborgere kom til ham for at kræve ham for en Gjæld og traf ham oppe paa hans Loft, indlod han sig forsætligen i Ordstrid og Slagsmaal med ham og søgte med Flid at bringe ham hen til Trappen for at styrte ham ned derad, hvilket dog ikke lykkedes ham, fordi den Anden var for stærk. Da En, som han fortalte det til, spurgte ham: Men om han nu havde været saa stærk, at I havde maattet følge med? svarede han: Det havde været det Samme. Senere styrtede imidlertid denne ondskabsfulde Mand sig selv i stor Ulykke. Ser i ham et Exempel paa et forhærdet og ugudeligt Hjerte og tillige et Billede paa de samvittighedsløse Retskrigere, der ofte af Fiendskab give sig ifærd med en Anden og tro at skulle styrte ham i Skam og Skade og Fordærvelse, men ikke betænke, at de selv som oftest maa gjøre Følge med. Det kunde forresten være, hvad det var, med den timelige Skade, dersom man ikke maatte høiligen befrygte, at de, som indlade sig i en saadan Retstvist og forfølge den i mange Aar, ogsaa ville lide evig Skade og tabe sin Sjel. En anseet og høiforstandig, gudfrygtig Lærer i vor Kirke*) omhandler udførligt, hvorledes en Christen skal kunne med god Samvittighed procedere, og hvad han med al Flid maa gjøre og lade, for ikke at synde imod Gud og besvære sin Sjel, saasom, at han ikke letteligen og for en ubetydelig Aarsags Skyld, ei heller af Gjerrighed, Ugunst, Had, Trættekjærhed, Hævngjerrighed eller Utaalmodighed bør indlade sig i en Retstvist, — at han i Forveien bør forsøge alle Maader og Midler til at undgaa den og forlige sig med sin Næste overensstemmende med Billighed og christelig Kjærlighed, — at om han bliver nødt til at procedere, bør han føre sin Sag uden Bitterhed, Had og Misundelse, uden Løgn og Falskhed, uden Skjældsord, Forhaanelser og Bespottelser, uden Udflugter og Vidtløftighed, i alle Dele lægge Christenkjærlighed, Sagtmodighed og Fredsommelighed, hvortil han ifølge sin Christendom er forpligtet, for Dagen og søge at bevare sin Sjelero saavelsom en uskadt Samvittighed og tænke paa Christi Ord: „Elsker Eders Fiender: velsigner dem, som Eder forbande; gjører dem Godt, som Eder hade, og beder for dem, som gjøre Eder Skade og forfølge Eder, paa det I kunne være Eders Faders Børn, som ere i Himlene!" (Matth. 5, 44. 45) — at han ikke maa have sin Næstes Skam og Skade for Øie, men den retfærdige og hellige Guds Ære, Retfærdigheden, sin Modparts Forbedring, sin og Sines Beskyttelse, den almindelige Sikkerhed og Fred osv. Og i denne sin udførlige og lærde Afhandling indblander han forskjellige mærkværdige Ting, saasom, at Paulus ikke forkaster Domstolene, men kun lærer, at hvor der er mange Retssager, er dette et Tegn paa, at der sammesteds ogsaa

*) Chemniz.

hersker Løgn, Bagvaskelse og Uretfærdighed. — — Under Processer blive sædvanligvis Menneskets onde Begjæringer opvakte og Hjerterne forbitrede; meget sjelden kommer man fra Retten uden et uroligt og oprørt Sind; meget sjelden føres en Rettergangssag uden Krænkelse af den christelige Kjærlighed: derfor siger Paulus: Det er en Feil hos Eder, at I have Sager mod hverandre (1 Kor. 6, 7). — — Vel maa de Christne betjene sig af de retmæssige Processer; men efterdi forskjellige Synder og mangehaande Laster, som vanskeligen lade sig afsondre derfra, høre hjemme ved Domstolene og de Procederende, saa maa man ogsaa tilføie en Belærelse om hvilke Laster og Synder man maa sky, — hvorledes man bør stræbe at være sindet, naar man med en god Samvittighed og den christelige Kjærlighed uforkrænket vil føre en Sag for Retten; thi den ugudelige Rettergang kan ikke undskyldes med at Domstolene og den retslige Afgjørelse ere en hellig Guds Anordning; men Synden er saa meget større, jo helligere den Sag (det Sted, den Anordning) er, som derved vanhelliges og besmittes. — Heraf sees da letteligen, hvor faa af dem, som procedere med hinanden, betjene sig retteligen og christeligen af Domstolene, som en god Anordning af Gud, og hvor vanskeligt det er at gaa irette med Nogen uden Skade for sin Samvittighed, — hvilket han ved Slutningen af denne Afhandling gjentager, sigende: Af dette (som her er foredraget) sees nu, hvorledes Guds hellige Anordning (Retter og Domstole) besmittes med saa mangfoldige Synder, — hvor faa de ere, der procedere christeligen og som det sig bør, og hvor vanskeligt det er at procedere uden Krænkelse af den christelige Kjærlighed og uden Skade for sin Samvittighed, ligesom man ogsaa heraf kan skjønne, hvor langt bedre det er at lide Skade paa sit Gods end at gaa irette med sin Næste, naar det nemlig ikke kan ske uden at der indblander sig saa megen Synd deri.

§ 28. Men for at man ikke skal tro, at Theologerne, naar de skrive saa alvorligt om denne høivigtige Sag, have sine ørkesløse Tanker, som ikke falde sammen med Erfaringen, efterdi de Procederende allesammen foregive, at de ere Sagens Fiender men Personens Venner, og formene, at man uden Vanskelighed kan kives med sin Næste for Retten og dog være en god Christen, idet de ikkedestomindre gaa i Kirke og til Alters, læse sine Bønner Morgen og Aften osv., — efterdi man ei heller ser og mærker, at Nogen gjør sig nogen Sorg eller Bekymring over vore Dages Kiv og Procedering, hvor galt det nu end gaar til dermed, men at de Alle som En ere aldeles sikre og ingen Betænkelighed finde ved de Stridigheder, som Theologerne erklære for saa betænkelige og farlige, saa vil jeg ikke beraabe mig paa Guds Børn, der selv i ubetydelige og kortvarige Sager, hvori de kunne komme i Tvist med sin Næste, finde saa mange Anstød, saa megen Forstyrrelse af sin Andagt og Bøn, saa megen Anledning til Synd, saa megen Uro og Fortrædelighed, at de takke Gud, naar de ved Hans Naade kunne trække sig jo før des heller ud deraf; men jeg vil kun anføre nogle Exempler paa procederende Verdensbørn, som ikke have kunnet dølge sit Hjertes Tanker under saadanne Retskrige. En navnkundig udenlandsk Læge fortæller, at han engang havde en Syg under Behandling, der klagede over stor Beklemmelse og Hede, sukkede meget og havde søvnløse, urolige Nætter; for at helbrede denne Sygdom havde han anvendt alskens Midler, indtil saavel Sygdommens Aarsag som Lægemiddel derimod efter fire Dages Forløb blev opdaget; thi den Syges Tjener var kommen fra Lyon til Paris (hvor hans syge Herre befandt

sig) og havde medbragt den behagelige Tidende, at han havde vundet Seier i en Retstvist, og dermed var al Sygdom strax hævet, saa at han ikke længer trængte til Lægen. Pengegriskhed og Ærgjerrighed, skriver en navnkundig Mand her i Tyskland, ere Satans Snarer, ved hvis Hjælp han styrter mange Tusind Mennesker i Helvede; der var saaledes for ikke længe siden en Borgermester i Eger, en lærd og tilsyneladende gudfrygtig Mand, der hængte sig paa Grund af en tabt Retfærdiggjørelsesproces, og det paa den Maade, at han havde trukket Benene til sig, fordi Træet havde bøiet sig, saa at han altsaa blev funden liggende paa Knæerne og i Virkeligheden endnu kunde have frelst Livet, om han havde villet. En burgundisk sindssvag Adelsmand, der førte en Retstvist, men imidlertid blev dødssyg, befalede, at man skulde sende den Dom, som kom til at falde i hans Sag, efter ham til et andet Liv i en bekræftet Afskrift. Jeg indrømmer, at dette Menneske var fra Forstanden og ikke vidste, hvad han forlangte, men holder dog for, at hans ivrige Procedering havde gjort ham gal, og at han kan tjene til en Afbildning paa dem, som føre saa langvarige Retssager, at de omsider dø under deres Drift og blive indstævnte for den anden Verdens Domstol. Jeg har hørt en lærd Jurist fortælle, at en Mand, som skyldte en anden femti Daler, en Dag kom til ham og gav ham at forstaa, at han gjerne ønskede at bruge ham i denne Sag. Da nu den Retslærde ved at kaste et Øie paa hvad der allerede var skrevet i Sagen fandt, at denne var aldeles afgjort, — at den Indstævnte allerede havde mere end en Dom imod sig, som betog ham Retten til al videre Proces, — at Sagføreren havde skjænket Pengene til en Kirke, o. a. M., bad han ham indstændigt, at han dog ikke maatte handle imod sin Samvittighed og vægre sig for at betale en saa rigtig Gjæld, og sagde ham, at han fandt Betænkelighed ved at paatage sig en saadan uretfærdig Sag. Men den Anden blev ikkedestomindre ved sit Forsæt og bad ham at ophitte, hvad han kunde; thi han vilde heller endnu bortprocedere tre Hundred Daler end betale en saa forhadt Gjæld; Manden blev imidlertid medrette afvist. Om den samme Mand ved jeg fra en troværdig Kilde, at da han ligeledes i en klar Sag ved sin Sagfører gjorde mange Krumspring og ikke vilde gaa ind paa de billigste Forslag, som hans Modpart gjorde ham, talte nogle af hans Medborgere christeligen for ham og bade ham, at han dog vilde fly Synden og frygte Guds Vrede, osv.; men han svarede dem ikke og lod bestandig, som om han enten ikke hørte eller ikke forstod det. Ved at se dette sagde nogle Andre til ham, for bedre at bringe hans Tænkemaade for Dagen: Nabo, lad Eder ikke trække Snaren over Hornene; men han svarede dem strax: Det var ret; ogsaa det vil jeg gjøre. Jeg har kjendt en gammel Mand, som, uagtet han var kaldet til et høit Embede, dog under et eller andet Paaskud ikke selv vilde befatte sig dermed og lod det bestyre af Andre: denne Mand søgte sin Glæde og Adspredelse i Kjævlerier og Processer, skrev deri Dag og Nat, kostede Alt, hvad han kunde opdrive, derpaa, levede hellere daarligere end det sømmede sig for hans Stand med Hensyn til Mad og andre Fornødenheder fremfor at han skulde have ladet sine Processer mangle Noget, var bestandig belæsset med en Mængde Breve, Dokumenter og Akter, voldte sig selv og Andre megen forgjæves Uro, kunde ei heller bringes derfra og laante ingen Forestillinger Øre, idet han formente, at han ikke gjorde noget Urigtigt, sagde derhos, at Vrede og Ærgrelse ikke skadede ham, men tvertimod var gavnlig for hans Helbred; men omsider døde han dog hastigt af

den Sygdom, som kaldes Miserere (Tarmegigt). Heraf sees, at det forholder sig med den samvittighedsløse Procedering, der fører en hel Sværm af andre Synder med sig, som med alle andre vitterlige og vedholdende Overtrædelser; Menneskets Hjerte bliver derved meget forurologet og opfyldt med mange heftige Bevægelser, saaledes som Profeten siger: „De Ugudelige ere som Havet, der er oprørt; thi det kan ikke være stille, og dets Vand udkaster Skarn og Dynd. Der er ikke Fred, sagde min Gud, for de Ugudelige" (Esai. 57, 20. 21). Saa bliver ogsaa Forstanden mere og mere formørket, Villien forvendt og Hjertet forhærdet; Andagten taber sig; Kjærligheden til Gud og Næsten udslukkes; Guds Ord finder intet Rum, fordi Hjertet er opfyldt med en Mængde jordiske, kjødelige, syndige Tanker og Bekymringer, med Avind, Had, Vrede, Frygt, Begjærlighed, Hævngjerrighed, Løgn og Deslige, hvorfor en gammel Lærer meget rigtigt skriver: Lade I Eder engang bringe til at procedere, saa ville I siden ikke tænke saa meget paa hvorledes Eders Sags Retfærdighed skal komme for Lyset som paa at I kunne gaa af med Seieren, det maa nu ske, paa hvad Maade det ske vil. Og naar I saa se, at man bestrider Eder og Eders Ret med Løgn, Bedrag og Penge, som det gjerne gaar, saa ville I ganske vist gribe til de samme Midler, og om I end ikke fra først af havde et saadant Forsæt, saa vil dog Nøden senere tvinge Eder til at gaa saaledes tilværks, osv.

§ 29. Maaske vil en gudfrygtig Sjel, som hører eller læser dette, forundre sig over at jeg tilsyneladende ad en saa lang Omvei har afveget fra mit Hovedformaal; thi jeg havde lovet at give de gudfrygtige Sjele Trøst af Guds Ord imod de timelige Sorger og Bekymringer, som forurolige dem, og i dets Sted har jeg hidtil ført et vidtløftigt Klagemaal over de Synder, som have indsneget sig ved Domstolene og i Retstvistighederne; men jeg angrer ikke denne Omvei, efterdi jeg ei alene har lovet Trøst imod Sorgerne, men ogsaa Undervisning for Sorgerne, og efterdi Trøsten ei heller kan gjøre den tilsigtede Virkning, medmindre Hjertet i Forveien er omhyggeligen undersøgt og belært om hvorfra dets Bekymring kommer, — om det maaske ikke selv uden Nødvendighed har forvoldt sig den og plaget sig dermed, — om det ogsaa hidtil har teet sig, som det efter sin christelige Skyldighed burde, og hvorledes det kan blive befriet fra sin Bekymring, osv. Hvad den heromhandlede Sag og Sorg angaar, saa anser jeg det for vist, at de fleste Sjele, som ere besværede dermed, trænge mere til Irettesættelse og grundig Undervisning af Guds Ord end til Trøst; thi udentvivl kunde de have været eller kunde endnu blive frie for denne Bekymring, dersom de fra først af havde ladet eller nu vilde lade Guds Ord gjælde mere hos dem end deres eget Sind. Skriften siger: „Dersom Nogen vil gaa irette med dig og tage din Kjortel, lad ham og beholde Kappen" (Matth. 5, 40). „Elsker Eders Fiender; gjører dem Godt, som Eder hade; velsigner dem, som Eder forbande, og beder for dem, som gjøre Eder Skade. Hvo som slaar dig paa det ene Kindben, byd ham og det andet til, og hvo som tager Kappen fra dig, forhold ham hellerikke Kjortelen, og af den, som kræver Dit fra dig, kræv det ikke igjen" (Luk. 6, 27 flg.). „Betaler ikke Nogen Ondt for Ondt. Er det muligt, da holder Fred med alle Mennesker, saavidt det staar til Eder. Hævner Eder ikke selv, I Elskelige. Dersom din Fiende hungrer, giv ham Mad; dersom han tørster, giv ham Drikke; thi naar du det gjør, samler du gloende Kul paa hans Hoved. Lad dig ikke overvinde af det Onde; men overvind

det Onde med det Gode" (Rom. 12, 17 flg.). „Tør Nogen af Eder, naar han har Sag mod en Anden, søge Dom hos de Uretfærdige og ikke hos de Hellige? Broder gaar irette med Broder, og det for de Vantroende. Det er allerede aldeles en Feil hos Eder, at I have Sager mod hverandre. Hvi lide ikke I heller Uret? Hvi lade I Eder ikke heller besvige? Men I gjøre Uret og besvige, og det Brødrene. Eller vide I ikke, at de Uretfærdige ikke skulle arve Guds Rige?" (1 Kor. 6, 1 flg.) „Ifører Eder, som Guds Udvalgte, Hellige og Elskede, inderlig Barmhjertighed, Godhed, Ydmyghed, Sagtmodighed, Langmodighed, saa I fordrage hverandre og tilgive hverandre, dersom Nogen har Klagemaal imod Nogen; ligesom Christus tilgav Eder, saaledes og I"! (Kol. 3, 12 flg.) „Værer alle ligesindede, medlidende, kjærlige mod Brødrene, barmhjertige, velvillige! Betaler ikke Ondt med Ondt eller Skjældsord med Skjældsord; men tvertimod velsigner, vidende, at I ere dertil kaldte, at I skulle arve Velsignelse. — — Hvo er den, som kan skade Eder, dersom I beflitte Eder paa det Gode? Men om I og lide for Retfærdighedens Skyld, ere I salige", o. a. M. (1 Pet. 3, 8 flg.).

§ 30. Ihvorvel nu saadanne Skriftsprog ikke i og for sig ophæve Retterne og Rettergangen, ei heller forbyde de Troende, naar de blive fornærmede, forfulgte og undertrykte, at tage sin Tilflugt til Guds Domstol paa Jorden, til Guds Anordning og Tjener, Øvrigheden, til Retfærdighedens Tempel, til de Nødlidendes Fristed og søge Beskyttelse, saaledes som ovennævnte store Lærer*) ypperligen har bevist, saa give de dog tydeligt nok at forstaa, at dersom Domstolene ere besatte med og omgivne af Uretfærdige og Vantroende, — dersom man mærker, at man ikke kan komme til sin Ret uden syndige Midler, — at Ens Sjel bliver foruroliget og Ens Hjerte anfegtet eller opfyldt af Vrede, Had, Avindsyge og Bitterhed imod Næsten, — at Sagen vil udskeie til Vidtløftighed eller Forargelse, — at den vil blive En til Anstød og Hinder i Guds Tjeneste, i Kjærlighed til Næsten og paa den sande Gudfrygtigheds Veie, at det da er bedre, paa enhver retmæssig og mulig Maade at sky Rettergang eller løsrive sig derfra, selv om man derved skulde lide Uret og Skade. Ser da vel til, mine Brødre og Søstre, hvorledes Eders Procesførelse er beskaffen, — om den Domstol, ved hvilken Eders Sag er iretteført, er saaledes befriet fra Uretfærdighed, Gjerrighed, Bestikkelighed, Egennytte, onde Lidenskaber og andre Synder, at I kunne gjøre Eder Haab om et forønsket Udfald af Eders retfærdige Sag uden syndige og utilladelige Midlers Anvendelse, — om det forholder sig saaledes med Eders Proces, at I ingen Løgn, intet Bedrageri, ingen Spidsfindigheder, ingen ugrundede Udflugter, ingen Rænker, ingen Fordreielse, ingen Vranghed, ingen Udhaling, kort sagt, ingen ubillig og kostbar Bistand af et uretfærdigt og vindesygt Menneske tiltrænge, — hvorledes det staar til med Eders Hjerte, — om I hidtil have bevaret og tiltro Eder at kunne fremdeles bevare det frit for Vrede, Misundelse, Had, Utaalmodighed, Rovgjerrighed og andre onde Lyster og Begjæringer, som pleie at herske hos kjødelige Mennesker i deres Rettergang, — om I ogsaa midt under Eders Rettergang kunne elske Eders Fiender, bede andægtigt og have en stille, gudhengiven Sjel og rolig Samvittighed, — om I ogsaa heri, som I ere skyldige at gjøre i Eders ganske Liv og Levnet, med oprigtigt Hjerte søge Guds Ære, Næstens og det almindelige Bedste, og endelig, om I midt under Eders Processer, naar

*) Chemniz.

I staa for Menneskenes Domstol, — naar I indgive og fremføre Eders Klage eller Tilsvar, Eders Paastand eller Mod-Paastand, Eders Exception*), Protestation**), Leuteration***), Appellation†) osv., om I da gjøre det som for den hellige og retfærdige Guds Aasyn og altid ere beredte til, som dødelige Mennesker, at forlade de verdslige Domstole og fremstille Eder med en god Samvittighed og et frimodigt Hjerte for Guds Domstol. Finde I alt dette at være saaledes, saa fortsætter Eders Rettergang, og stoler paa Gud, som vil staa Eder bi og skaffe Eder Ret, medmindre Han efter sit uransalige Raad maatte ville tillade, at I uagtet den bedste Ret tabe Eders Ret og ligge under i en god Sag, saaledes som ofte sker. Finde I derimod dette at være anderledes, og have I maaske hidtil tænkt lidet derover og paa Verdens sædvanlige Vis ført Eders Sager uden gudelig Overveielse og med et kjødeligt Sind, saa prøver idag, hvad der er det Bedste og Sikreste for Eders Sjel! Forbliver ikke i Tornekrattet, naar I kunne finde Eders Føde paa en deilig, grøn Eng! Forbliver ikke paa det urolige Hav for at omtumles af Vind og Bølger, naar I kunne naa Havnen! Søger, kjøber og forskaffer Eder Fred! Tier, viger og lider! Hvad Salomo siger i en anden Anledning, det siger ogsaa jeg med nogen fornøden Forandring til Eder: Er du kommen i en Trætte og Retsstrid med Nogen, saa er du fangen med din Munds Taler eller med dine Processkrifter (du er næsten ikke bedre faren end en Fange, der gaar i Baand og Lænker og maa savne sin Frihed). „Saa gjør nu dette, min Søn, og red dig, fordi du er kommen i din Næstes (i Dommeres, Sagføreres, Modparters) Haand. Tilsted ikke dine Øine at sove eller dine Øienlaag at slumre. Fri dig som en Raa af Jægerens Haand og som en Fugl af Fuglefængerens Haand"; thi hvo ved, hvor lang Tid du endnu har at procedere og leve i? (Ordsp. 6, 2 flg.)

*) Indsigelse.
**) Modsigelse, Benegtelse.
***) Begjæring om en Doms Omgjørelse af den samme Ret, som har afsagt den.
†) En Doms Indanke for en høiere Domstol.

§ 31. Forinden jeg forlader dette vil jeg endnu kun anføre Følgende: En berømt Jesuit*) gjør et meget godt Forslag med Hensyn til Retssager, nemlig, at man her og der skulde oprette Foreninger og Broderskaber, som man kunde kalde de Fredsommeliges eller Fredsstifternes, ligesom man paa nogle Steder har oprettet Selskaber til at besøge og pleie de Syge, huse de Fremmede og Landflygtige, forsørge de Fattige, begrave de Døde osv.; saaledes skulde det paaligge hine Samfund, allevegne efter Evne at tilveiebringe Fred og Endrægtighed mellem de uenige, fiendtlige og stridende Christne og at forlige og forsone dem. Han tilføier, at der allerede i enkelte Byer er stiftet saadanne Broderskaber, hvorved hidtil mange Ubehageligheder ere forebyggede, mange Omkostninger sparede, meget Had og Fiendskab, megen Strid og Kiv hævet og mange Sager heldigt bilagte. Ak, vi Christne burde allesammen være saadanne Fredsstiftere, efter den Herres Jesu Ord: „Salige ere de Fredsommelige; thi de skulle kaldes Guds Børn" (Matth. 5, 9). Naar der mellem Præsterne i et Sogn, mellem Medlemmerne af et Raad, mellem Medborgere og Naboer i en By viste sig en Misforstaaelse og Tvedragt, som truede med at blive vidtløftig, forargelig og farlig, saa burde ikke alle de Andre tænke: Hvad kommer det os ved? men lægge sig derimellem, broderligen formane og irettesætte dem, bede for Sagen og ikke ophøre, forinden den var bilagt og fra Grunden af hævet, i Betragtning af Apostelens Ord: „Brødre, paaminder de

*) Kornelius a Lapide.

Uskikkelige, — ophjælper de Skrøbelige, — værer langmodige mod Alle! Ser til, at Ingen betaler Nogen Ondt for Ondt; men stræber altid efter det Gode, baade imod hverandre og imod Alle!" (1 Thess. 5, 14. 15). „Ser til, at ikke Nogen forsømmer Guds Naades Tid, — at ikke nogen bitter Rod, som skyder op, skal gjøre Forvirring (at ikke nogen forargelig og hadefuld Trætte ved Satans Tilskyndelse skal opvækkes, hvoraf mange bitre Frugter pleie at fremvoxe) og Mange ved den besmittes! (Ebr. 12, 15). Men efterdi, Gud hjælpe os! mange Christne desværre ikke vide eller ville vide, hvorfor de ere Christne, og hvad deres Christendom fordrer, saa vilde jeg ønske af Hjertet, at saadanne kjærlige og fredstiftende Selskaber kunne blive oprettede og indførte i alle evangeliske Steder, Flækker og Landsbyer. I dem maatte man have Præster, som af Guds Ord kunde tale til de Stridendes og Uenigheds Samvittighed, forklare dem deres Christendom og dens Pligter og forestille dem den Sjelefare, som Kjævlerier og Processer føre med sig; man maatte ligeledes bestræbe sig for at faa indlemmet gudfrygtige og forstandige Retslærde deri, for at de kunde løse de omtvistede Knuder og bringe rede i de forvirrede Garn, hvori de Uenige vare indviklede, og belære dem om hvad der er ret og billigt; ogsaa andre gudfrygtige, fredsommelige og forstandige Medborgere som have Indsigt i Handels- og Haandværkssager og andre borgerlige Sædvaner, Skikke og Vedtægter, maatte man formaa til at indtræde deri, for at de efter Sagens Beskaffenhed kunde give god Underretning. Disse maatte undertiden, især om Søndagen, der af Gud er indstiftet til hellige Tanker, Ord og Gjerninger, gudelige Foretagender og Kjærlighedsbevisninger, komme sammen og raadslaa og enes angaaende de hensigtsmæssigste Maader og Midler til at forlige de Uenige, anraabe Gud om Naade og Velsignelse til sit hellige Forehavende og derefter i Jesu Navn lægge Haand paa Værket. Naar da den omtvistede Sag var lykkeligen hævet, kunde de henstille til de Forligtes gode Villie, om de istedetfor de Omkostninger, de ellers havde maattet anvende paa sin Retstvist, vilde nedlægge Noget i en dertil bestemt Kasse til gudelige, milde Øiemed, til Kirkers og Skolers Vedligeholdelse, til de Fattiges, Landflygtiges, Brandlidtes, Enkers, Faderløses, Syges og andre Trængendes Pleie og Forsørgelse, osv. O, hvor skjønt, hvor gavnligt og heldbringende vilde ikke et saadant Selskab være! Jeg ved for vist, at intet Laug og Samfund, være sig hvilketsomhelst, vilde stifte større almen Nytte end et saadant. Nu, jeg har fremsat Forslaget; Gud opvække Hjerter, der tillige med mig maatte ville beflitte sig paa at bringe det i Udførelse!

§ 32. Jeg henvender mig nu til den bekymrede Sjel, der har bragt os ind paa denne Betragtning af Nutidens Rettergangssager og som mod sin Villie er bleven indviklet i en fortrædelig og langvarig Proces, — som hidtil har maattet føre denne med store Bekostninger og taale Meget af en uretfærdig og nærgaaende Modpart og hans Medhjælpere, ja vel endog tabe sin retfærdige og gode Sag. Thi jeg negter ikke for at der kan gives Tilfælder, hvor et Menneske bliver nødt og tvungen til at procedere, dersom han ikke vil udsætte sig og Sine for Skam og Skjændsel og timelig fuldkommen Ødelæggelse. Mange blive krænkede paa sin Ære og vilde ved at lade Saadant blive siddende paa sig miste sit Embede, sin Bestilling, sin Borgerret osv. Mange blive krævede for en Gjæld, som de enten ikke have stiftet eller som ikke er kommen dem tilgode eller som ialfald er afgjort og betalt. Mange vil den uretfærdige og gjerrige Verden aftrætte deres Agre, Enge, Vinbjerge, Gaard og

Grund. Mangen gudfrygtig Mand fragaar den at skylde Noget eller vil med Villie og Forsæt ikke betale sin Gjæld. Mangt et gudfrygtigt Menneske, der har sagt Noget, hvormed han intet Ondt har ment eller som han har havt god Grund og Føie til at sige, paafører den en Injurieproces, som de kalde det, og angriber ham saa heftigt med de allerubehageligste og bitreste onde Ord og Skriverier, at han ofte bliver kjed af Livet og maa tilbringe sin Tid sukkende. Ofte trækker den en Sag i Langdrag, som Tyrkerne vilde jævne i en Time, foraarsager den uskyldige Modpart store Omkostninger, og søger at gjøre ham kjed og led af Sagen og at udtømme hans Taalmodighed osv. Her behøver da et gudfrygtigt Hjerte Taalmodighed og Trøst. I et saadant Tilfælde maa du derfor, du gudelskende Sjel, fremfor Alt beflitte dig paa at have og beholde en naadig Gud og god Samvittighed og i den Hensigt fast foresætte dig, at du ikke vil „lade din Vrede optændes imod de Onde og ikke vil misunde dem, som gjør Uret" (Ps. 37, 1), — at du ikke vil „lade dig overvinde af det Onde" (Rom. 12, 21), — at du ogsaa i Rettergang vil vise dig som en sand Christen og Efterfølger af den Herre Jesus, — at du ikke vil „betale Ondt med Ondt eller Skjældsord med Skjældsord" (1 Pet. 3, 9), — at du vil føre og forsvare din retfærdige Sag med Retfærdighed, Sandhed, Oprigtighed, Sagtmodighed og Taalmodighed, — at du vil ganske overlade dig i Guds hellige Raad og Villie og med stille Taalmodighed og christelig Hengivelse annamme og finde Velbehag i hvad Han med Hensyn til dig og din Sag vil forordne, beskikke og tilstede, — at du vil vælte din Vei og Sag paa Herren og forlade dig paa Ham, ikke tvivlende om at Han skal gjøre det (Ps 37, 5), og at Han vil lade ske enten, hvad der er ret eller tjener til Fremme for din gode Sag, eller hvad der er dig gavnligst enten til din Prøvelse eller til din Refselse, da dog Alt vil falde ud til din evige Frelse. Saa maa du ogsaa, min Medchristen, væbne dig med Christi Sind mod Alt, hvad der fra din Modparts Side maatte møde dig, og ikke forundre dig, om du ved Nutidens Domstole bliver modtaget og behandlet efter Nutidens Maade og Sædvane.

§ 33. En anseet Jurist har ganske træffende sagt, at den, som vil procedere, maa have tre Lommer, en, hvori han gjemmer sine Dokumenter, Breve og Bevisligheder, en anden, hvori han bestandig har Penge til de mange Omkostninger, som Processerne føre med sig, og en tredie til Taalmodighed, naar Sagen trækker sig i Langdrag, volder En megen Ærgrelse eller vel endog tabes. Den sidste er uden al Tvivl ligesaa nødvendig som nogen af de andre, især for et gudfrygtigt Menneske, der gjerne ved Siden af sin Procesførelse vil bevare Guds Naade og en god Samvittighed. Naar du nu engang, du christelige Hjerte, har sat dig i denne Stilling og ved Naade formedelst flittige Bønner grundfæstet dig vel deri, saa kan det ikke fattes dig paa Trøst, efterdi et eneste Blik af den naadige og miskundelige Gud formaar at glæde og husvale mere end den onde Verden med al sin Ugudelighed formaar at bedrøve. Naar saa dine Modparter foraarsage dig allehaande Bekymring, Ærgrelse og Hjertesorg med sit Kjævleri, sin Løgn, sin Spot og Forhaanelse, saa gaa ind i dit Lønkammer, tillaas Døren efter dig og udbred, ligesom Ezekias, Brevene for din Guds og kjære Faders Ansigt (Esai. 57, 14), og sig: Min Gud, Du, som prøver Hjerter og Nyrer og er den ganske Verdens Dommer, Du ved, at jeg af den mest paatrængende Nødvendighed og ganske imod min Villie er kommen ind i denne fortrædelige og byrdefulde Retter-

gangssag; Du ved ligeledes, med hvilket Sindelag og i hvilket Øiemed jeg hidtil har ført den. Nu, se, min Fader, hvorledes jeg, dit stakkels Barn, uforskyldt forhaanes, bedrøves og plages. Ak, hjælp mig, red mig, beskjærm mig, min Gud! Det være langt fra mig at ville saa ganske tilsidesætte den hellige Frygt for Dig og det Exempel, min allerkjæreste Frelser har givet mig, at jeg skulde ville betale Ondt med Ondt eller Skjældsord med Skjældsord; jeg beder Dig heller ikke om desaarsag i Vrede at straffe mine Modstandere, men siger af Hjertet med din kjæreste Søn og min paa Korset hængende Frelser: Fader, forlad dem! thi de vide ikke, hvad de gjøre. Giv mig et taalmodigt, ydmygt, sagtmodigt, roligt og kjærligt Hjerte; skjænk mig Trøst i denne Trængsel, og efterdi Du paa denne Maade vil prøve og tugte mig, saa forund mig Naade til at være stille for Dig, til ikke at knurre imod dit Raad og til med Tillidsfuldhed at oppebie den Ende, Du til den af Dig bestemte Tid vil gjøre derpaa. Vær mig imidlertid ikke til Forskrækkelse, min Tilflugt i Nøden! Vær og bliv Du mig kun naadig, og lad mig føle Forsikringen derom ved dit Ords og din Aands Vidnesbyrd i mit Hjerte. Forbande de, saa velsigne Du! beskjæmme de, saa ære Du! forfærde de, saa vederkvæge Du, min Gud! osv. Jeg er fuldeligen forvisset om at du paa denne Maade skal erfare, at du har taget din Tilflugt til den levende, kjærlige og algode Gud og ikke til en dum og død Afgud, og at det ikke er forgjeves, naar man paakalder Ham i barnlig Fortrolighed, især, dersom man holder længe ved dermed og er varagtig i saadan Bøn. Om vor Gud end var en haard og uretfærdig Gud, saa vilde Han dog lade sig bevæge ved de Betrængtes og Elendiges alvorlige og idelige Sukke og Bønner (Luk. 18, 2 flg.); hvorledes skulde Han altsaa, da Han er Fader og Gud, det er: den evige Kjærlighed og lutter Godhed, kunde i Længden tie til sine Børns Bønner og ikke frelse dem saavelsom imidlertid husvale og trøste dem? Gud er al Trøstes Gud, som os trøster i al vor Trængsel (2 Kor. 1, 3. 4). Saa mangelunde som Trængselen er, saa mangelunde er ogsaa vor Guds Trøst; ja, det er umuligt, at Djævelen og Verden skulde kunne udruge og opvække saa megen Gjenvordighed, Angest og Trængsel, at ikke vor Gud skulde vide at sætte tusindfold Trøst derimod, Noget, som Erfaringen ogsaa ved de Helliges Exempler tilfulde stadfæster.

§ 34. Sæt derfor trøstigt din Lid til din Gud, du gudfrygtige Hjerte, og sig: „Hvorfor roser du dig af Ondskab, du Vældige (du uretfærdige, hadske og ondskabsfulde Menneske)? Guds Miskundhed varer evindelig“ (Ps. 106, 1). Dette er en saare mærkelig og eftertrykkelig Tale af et troende og frimodigt Hjerte, — som om det vilde sige: Jeg tilstaar, Doeg, at du har begyndt et Foretagende og ved at myrde Herrens Præster i stor Mængde udført det med saa skrækkelig Grusomhed, at begge Øren klinge paa hver Mand i Israel, som hører det, og saa at det allertapreste Hjerte maa skjælve derfor (1 Sam. 22, 9 flg.), og visseligen skulde jeg selv frygte derfor, dersom jeg ikke var sikker paa at Herrens Miskundhed varer evindelig; men fordi jeg ved, at min Vogter altid vaager, at min Trøster altid trøster, at min Herre altid beskjærmer, at min Fader altid forsørger, at min Gud altid styrker, husvaler og opholder, derfor kan jeg nu ikke frygte hverken idag eller imorgen, ei heller iovermorgen, nei ikke, saalænge jeg lever. Skulde der komme en Dag og Tid, da Guds Miskundhed ophørte, det er: da Gud ophørte at være Gud, da maatte jeg vistnok frygte og forfærdes for din Frækhed. „Paa Fordærvelse

pønser din Tunge (og Pen), lig en skjærpet Rageknív, du, som øver Svig. Du elsker Ondt mere end Godt, Løgn mere end at tale (og skrive) Retfærdighed. Du elsker alle Fordærvelsens Ord, du svigagtige Tunge (og Pen). Gud skal ogsaa nedbryde dig for bestandig — — og oprykke dig af de Levendes Land. Men jeg er som et grønt Olietræ i Guds Hus; jeg forlader mig paa Guds Miskundhed evindelig og altid" (Ps. 52, 4 flg.). Skulde du da end komme til at erfare, at „Ret bliver forvandlet til Malurt og Retfærdighed kastet til Jorden" (Amos 5, 7). — at der „paa Dommens og Retfærdighedens Steder er Ugudelighed" (Præd. 3, 16), saa tænk tillige paa at „Gud engang skal dømme den Retfærdige og Ugudelige, og at det bør os Alle at aabenbares for Christi Domstol, paa det at Enhver kan faa efter det, som er skeet ved Legemet, efter det, som han har gjort, Godt eller Ondt" (2 Kor. 5, 10). At man efter langvarig Rettergang taber sin Ret, har en udenlandsk Forfatter henregnet til Guds skjulte Velgjerninger, og det ikke uden Føie; thi ligesom andre Gjenvordigheder og Trængsler, der vederfares de Troende her i Verden, maa tjene dem tilgode, saaledes ogsaa denne. De lære derved, at det er bedre at forlade sig paa Herren end at stole paa Menneskene, om det end er Fyrster, Dommere, lærde, kloge og høit anseede Mænd, — at Verden er fuld af Ondskab, og at Uretfærdigheden har taget Overhaand og Ugudeligheden udbredt sig saaledes, at man nu neppe har noget Godt at haabe og vente paa Jorden, hvorfor det er bedst at sukke og bede med alle andre Udvalgte Dag og Nat til Gud, at Han vil paaskynde den store Guds og vor Frelsers, Jesu Christi, og Guds Børns Herligheds Aabenbarelse, fri os fra al ond Gjerning og frelse os til sit himmelske Rige (Luk. 18, 7; Tit. 2, 13; Rom. 8, 19. 21).

§ 35. I saadanne Tilfælder lære de ogsaa smukt at bøie sin egen Villie, at overgive sig i Guds hellige Raad og Villie og at vandre lydigt efter Ham paa Hans forunderlige Veie. Ellers vil Kjød og Blod gjerne have Ret, selv om det ingen Ret har; men naar det efter den Høiestes Tilskikkelse, uagtet det har Ret, alligevel maa tabe sin Ret, da bliver det ydmyget, saa at det endelig lærer at foragte sig selv, at tie og lide. Hvor magtpaaliggende det er, at vi ikke holde fast paa vor egen Villie, men villigen opgive den og agte vor Visdom for Daarlighed, vor Ære for en Skygge og vor Ret for Uret, sees deraf, at Gud fordetmeste gjør det ganske anderledes end vi havde udtænkt og udgrundet, ja, at Han endog ofte lader vore hellige Hensigter og gode Forehavender mislykkes eller forhindres og ikke velsigner vore bedste Planer med et lykkeligt Udfald. Thi efterdi Han ser, at der blander sig Egenvillie, Egenkjærlighed, Egenære deri, ihvorvel saa skjult og lønligt, at vi ikke mærke det, og at vi i Udførelsen af en saadan herlig Gjerning vilde finde Velbehag i os selv, saa gjør Han vore Tanker til en Drøm og vort Forehavende til en Skygge, for at vi skulde lære at sige af Hjertet: Min Gud, der er ingen anden Visdom end din; vor Visdom er Daarlighed; vore Anslag, hvor skjønne de end tykkes os, ere Børneleg; vore Raad og Gjerninger ere uden din Naade og Velsignelse Intet; regjer Du, min Gud; gjør og udret Du, hvad Dig behager; jeg vil ikke mere modstaa dig, men lade Dig raade paa dine underlige Veie; Du skal gjøre det. Og netop dette er Hovedaarsagen til at Han mangengang lader sine Børn tabe en retfærdig Sag, nemlig, at de skulle blive ydmyge og ikke pukke paa sin Ret, men vide, at deres bedste Ret ingen Ret har for Gud, naar Han vil undersøge den efter sin Alvidenhed og Retfærdighed,

hvilket er Meningen med Jobs Ord, naar han siger: „Sandelig, jeg ved, at det er saa, og hvorledes skulde et Menneske være retfærdigt for Gud? Om det havde Lyst til at stride med Ham, det skulde ikke svare Ham Et af Tusind. Om jeg havde Ret, skulde jeg ikke kunne svare, men maatte bede min Dommer om Naade" (Job 9, 2. 3. 15). Ved Tabet af en for Verden retfærdig Sag paaminder Gud os om at vi for Ham, selv om vort Liv og Levnet er nok saa godt, ingen Ret have og ikke kunne bestaa med vor Retfærdighed, men maa søge den i Hans Naade i Christo Jesu. Et christeligt Hjerte har imidlertid let for at glemme en tabt Sag, som kun angaar det Timelige, naar det tænker paa at det selv og alle udvalgte Guds Venner have for Hans Domstol vundet den Sag, som angaar deres evige Frelse, imod Synd, Død, Djævel og Helvede og tør sige med Frimodighed: „Hvo vil anklage Guds Udvalgte? Gud er den, som retfærdiggjør. Hvo er den, som fordømmer? Christus er den, som er død, ja meget mere, som og er opreist — som og er ved Guds høire Haand, — som og træder frem i vort Sted" (Rom. 8, 33. 34). Lad alle samvittighedsløse Sagførere og alle uretfærdige, ondskabsfulde Modparter gjøre, hvad de kunne og ville, — lad de forblindede og uretfærdige Dommere dømme, som de ville — vi have dog en Sagfører og „Talsmand hos Faderen, Jesum Christum, den Retfærdige, og Han er en Forsoning for vore Synder, dog ikke alene for vore, men ogsaa for den ganske Verdens" (1 Joh. 2, 1. 2); vi have dog en naadig Gud; Himmelen er os tilkjendt; hvad Mere ville vi ønske? Vær derfor tilfreds, du gudelskende Sjel, og lad det vorde aabenbart, at du har og beholder Mere end Verden kan rumme, om den end frarøver, afplukker, aftrætter og aftvinger dig alt Timeligt; det er kun en kort Tid om at gjøre, — saa vil Verden Intet have, men du Alt.

Lad ikkun Alt imod dig gaa;
For dig dog Gud og Himlen staa.

§ 36. Vi ville nu gaa over til en anden Bekymring og indføre en troende Sjel, der klager saaledes: Hjælp Gud! jeg er omringet af fiendske, onde Mennesker, af trættekjære, ufredelige Naboer, af Bagvaskere og Bespottere, der ofte forurolige og bedrøve mig, nedsætte og foragte mig og volde mig megen Hjertesorg, osv. Man kan ikke noksom med Taarer beklage, at det er kommet saa vidt i den dyrebare Christenhed, at man ofte hører et saadant Klagemaal af gudfrygtige Hjerter. Blandt Christne skulde der ikke være Tale om noget Fiendskab, nogen Bespottelse, Bagvaskelse og Forfølgelse, alt efter Apostelens Lære: „Al Bitterhed og Hidsighed og Vrede og Skrigen og Bespottelse blive langt fra Eder tilligemed al Ondskab! Men værer velvillige mod hverandre, barmhjertige, saa I tilgive hverandre, ligesom og Gud har tilgivet Eder i Christo" (Efes. 4, 31. 32). De Troendes ganske Hob burde endnu have et Hjerte og en Sjel; thi vor Gud, der er Kjærlighed og en Freds Gud, har jo ikke nu for Tiden fritaget sit Folk fra de Befalinger, der forpligte det til Kjærlighed, Fred og broderlig Endrægtighed. Haabe vi med den første Kirke at skulle ved vor Herres Jesu Naade blive salige, hvorfor ville vi da ikke, ligesom den, holde Hans Bud, naar Han siger: „Jeg giver Eder en ny Befaling, at I skulle elske hverandre, — at som jeg elskede Eder, skulle og I elske hverandre. Derpaa skulle Alle kjende, at I ere mine Disciple, dersom I have indbyrdes Kjærlighed" (Joh. 13, 34. 35). Sandeligen om man af intet Andet kunde mærke, hvor meget den sande Christendom er kommen i Forfald blandt vore Dages Christne, saa vilde Kjærlighedens Aftagelse og den almindelige Trættekjær-

hed, Uenighed og Hadefuldhed være nok til at overbevise dem om at de næsten ikke mere have Noget af Christus uden Navnet; Hans Aand og Hu er meget fjern fra de Fleste: Apostelen siger, „at i de sidste Dage skal der være Mennesker, som have Gudfrygtigheds Skin, men fornegte dens Kraft“ (2 Tim. 3, 5). Jeg holder for, at dersom vi vilde undersøge Sagen rigtigt, skulde vi finde saare Mange blandt dem, som kalde sig Christne, der ei engang have et Skin tilbage af Gudfrygtighed, men ere aabenbare Æreskjændere, Bespottere, Sværgere, Skjændegjæste, der have et bittert, hadefuldt Hjerte, en forbandet, ond Mund, en falsk, forstilt Tunge, gnistrende Øine og voldsomme Hænder. Men hvad der forundrer mig mest og bedrøver mig i mit Hjerte, er, at saadanne Mennesker ikkedestomindre haabe at blive salige og ikke gjøre sig nogen synderlig Bekymring i denne Henseende. De sige og tænke: Jeg er døbt, gaar i Kirke, modtager Syndernes Forladelse, og den hellige Nadverd; derfor bliver jeg salig. Jeg behøver imidlertid ikke her at besvare en saadan falsk Indbildning, hvilket allerede er skeet udførligt paa et andet Sted; kun dette Ene maa jeg bemærke: Apostelen siger: Hvo som æder og drikker uværdigt (i den hellige Nadverd), æder og drikker sig selv til Dom; ved Dom forstaaes allehaande timelige og evige Straffe, blandt hvilke den stigende Forblindelse og Forhærdelse, Syndens Tiltagen og Sikkerhedens Forøgelse ikke ere de mindste; thi Satan, som faar mere Magt over dem, fordi de spotte den hellige og retfærdige Gud, og fordi de annamme Hans hellige Kjærligheds maaltid med et ubodfærdigt og vantroende Hjerte og misbruge Hans Naade til Uterlighed, indbilder dem og overbeviser dem fuldt og fast om at det nu, efter at de have annammet Herrens høihellige Nadverd, ingen Nød har med dem, og at Synden nu ikke kan skade dem, hvorfor de fremture desto sikrere deri. Om nu ikke slige trættekjære Skjændegjæster og hadske, ondskabsfulde Hjerter, der ei undser sig for at bedrage sine Sjelehyrder med falske Foregivender og som annamme den største Kjærligheds Pant med bittert Had, nyde det til saadan Dom, det overlader jeg til alle gudfrygtige Sjele at betænke og bedømme; hvad mig angaar, saa anstiller jeg ofte mine sørgelige Betragtninger herover, idet jeg overveier Menneskenes store Sikkerhed, og at ingen Prædiken, ingen Formaning, ingen Bøn, ingen Advarsel udretter Noget hos dem.

§ 37. Du vil imidlertid forundre dig, du gudelskende Sjel, over at jeg, medens du venter Trøst af mig mod din Bekymring, fører et vidtløftigt Klagemaal over de nuværende hadefulde, gruelige Tider. Men dette har jeg gjort med velberaadt Hu, saasom jeg formener, at det kan tjene til dit Hjertes Forberedelse og til at gjøre det modtageligt for den guddommelige Trøst. Thi betænk, min Broder, min Søster, om du hidtil med bedrøvet Hjerte har seet og hørt paa Verdens Ryggesløshed og navnlig den Hadefuldhed og bitre Ondskab, som hersker blandt Nutidens Navnchristne, den mangfoldige Strid og Trætte, den forfærdelige Banden og Sværgen, den skammelige Bespottelse og Bagvaskelse, de utallige Klager og Processer, den uforsonlige og stedsevarende Hadskhed og Misundelse, som allevegne viser sig, — om du har været nidkjær for din Gud og Hans Ære, for din Jesus og Kjærligheden til Ham, — om du har bedet, talt og stridt imod hine Laster og taget dig de Sjeles Fare, som ere indviklede i slige Satans Snarer, til Hjerte og af alle Kræfter bestræbt dig for at advare, redde og bevare en og anden. Maaske har du hidtil ikke gjort dette og kun bekymret dig lidet om din Herres forgroede Vingaard. Maaske har du tænkt som Ypperstepræsterne, da

den fortvivlende Judas bragte dem Pengene, Uretfærdigheds Løn, tilbage: „Hvad kommer det os ved? se du dertil!“ (Matth. 27, 4) — hvad bryder jeg mig om de ugudelige Skjændegjæsters Kjævlerier? hvad har jeg med deres Banden, Skjænden og Smælden at gjøre? ville de ikke holde Fred, saa kunde de lade være, osv. Og se, formedelst denne Sorgløshed og fordi du ikke ivrigere har taget din Guds og Jesu Ære og de arme Sjeles Fare i Agt, lader den retfærdige Gud dig nu komme ind i saadanne hadefulde Menneskers Trængsel og Virvar, paa det du skal erfare, hvorledes det gaar til i Verden under Christendommens Paaskud, — hvor ondskabsfulde Menneskene ere, og hvor megen Aarsag en gudelskende Sjel har til at bede, græde, ivre og stride mod den vidtudbredte Ugudelighed og anraabe Gud Nat og Dag om at paaskynde den yderste Dags Komme, paa det der kan blive gjort en fuldkommen Ende paa Satans Ondskab, han som er virksom i Vantroens Børn.

§ 38. Vil du imidlertid te dig ret christeligt i denne Sorg, saa se ikke saa meget paa den Ubillighed, Uret og Beskjæmmelse, der vederfares dig fra dine fiendtlige Naboers, Bagvaskeres og Forfølgeres Side (efterdi de, som vi senere skulle omtale, ingen Skade kunne gjøre dig, saafremt du holder dig indenfor dine rette Grændser), som paa deres arme Sjeles farlige og sørgelige Tilstand. De fortjene intet Fiendskab, ingen Misundelse, men Forbarmelse; de fornærme ikke dig saa meget som sig selv; de ere Guds Fiender, fremmedgjorte for den Herres Jesu Samfund og indviklede i Djævelens Snarer; de ere blinde og rasende; der er kun et Skridt mellem dem og Helvede, og denne deres Tilstand er desto farligere og beklageligere, jo lykkeligere de ere her i Verden, og jo heldigere Fremgang deres Ondskab har. Thi dette er som en sød og giftig Vin, der styrker og vedligeholder deres Raseri og hindrer al Eftertanke, saaledes som den rige Mands Exempel viser; fordi han levede hver Dag herligt og i Glæde, kunde han nemlig ikke mærke, at han var paa Helvedveien, inden den evige Pines Luer slog sammen over ham (Luk. 16, 19. 23). Betragt derfor dine Fiender, Avindsmænd og Forfølgere og deres Tilstand rigtigt, og overvei nøie, om de ikke trænge mere til din Forbarmelse og Forbøn hos Gud end til din Vrede og og dine Sukke imod dem. Vil du have Hævn over dem? Ak, se, hvor elendige de ere; De ere blinde, — de ere vanvittige, — de ere besatte; er ikke det Elendighed nok? kunde noget Værre vederfares dem? Derfor er det nu saaledes fat med dem, at du, som et Guds Barn, af christelig Medlidenhed maa tænke mere paa hvorledes man skal kunne hjælpe end paa hvorledes man skal kunne skade dem. Sig mig, du christelige Hjerte: om du fik se dine Fiender omringede af Mordere eller stedte i Ilds eller Vands Nød eller liggende i en dødelig Sygdom, og du kunde hjælpe dem, hvad vilde du da gjøre? Udentvivl vilde du efter din Guds Befaling med største Redebonhed yde dem Bistand, ja, saafremt dit Hjerte er rigtigt undervist og velgrundet i Troen og Kjærligheden, endog tjene dem med Opofrelse af dit Liv, efter Apostelen Johannes's Ord: „Derpaa have vi kjendt Kjærligheden, at Han har sat sit Liv til for os; ogsaa vi ere skyldige at sætte vort Liv til for Brødrene“ (Joh. 3, 16). Nu, min Broder, de befinde sig allerede i den yderste Legems og Sjels Fare; de ere omringede af Mordere, der ville røve og dræbe deres Sjæle; de ere i den evige Pines og Ilds Fare; de ere farligen syge og turde snart dø den evige Død; forbarm dig derfor over dem, og hjælp dem.

§ 39. Du vil sige: Hvorledes skal

jeg hjælpe dem, da de ere mig dødelig fiendske og hverken ville se eller høre mig? og hvorledes kan jeg hjælpe dem, der gjøre mig saa megen Hjertesorg? Det Sidste vil jeg først besvare. Du kan hjælpe dem, overvinde dig selv og ikke lade dem bøde for sin Ondskab, naar du tager din Jesum tilhjælp, efter Apostelens Ord: „Jeg formaar Alt i Christo, som gjør mig stærk" (Filipp. 4, 13.) Hvad der forekommer Naturen og Kjødet umuligt eller ialfald saare vanskeligt, det er ei alene muligt, men ogsaa let for Naaden og Aanden. Tænk paa den hellige Stefanus, som, da hans Fiender og Forfølgere stenede ham tildøde, alligevel bad for dem og tilsidst raabte med høi Røst: „Herre, tilregn dem ikke denne Synd!" (Ap. Gj. 7, 60) saavelsom paa Apostelen Paulus, der blev paa det Heftigste forfulgt af sine Brødre efter Kjødet, Jøderne — han havde faaet fem Gange fireti Slag mindre end et af dem, — de efterstræbte ham tillands og tilvands i Byerne og i Ørkenen, — de raabte imod ham: Tag saadan En bort af Jorden; thi det sømmer sig ikke, at han skal leve, — de sloge sig sammen og forpligtede sig under Forbandelse til hverken at æde eller drikke, inden de havde slaaet ham ihjel (2 Kor. 11, 24; Ap. Gj. 22, 22; 23, 12;) men ikkedestomindre elskede han dem saa inderligt, at han ønskede at hjælpe dem, selv om han selv desaarsag skulde fortabes, — som han skriver: „Jeg siger Sandhed i Christo, — jeg lyver ikke, — min Samvittighed vidner med mig i den Hellig Aand, at jeg har en stor Sorg og en uafladelig Smerte i mit Inderste; thi jeg ønskede at være en fra Christo forbandet Ting for mine Brødre, mine Frænder efter Kjødet, hvilke ere Israeliter" (Rom. 9, 1 flg.). Og for at du ikke skal tro, at saadanne hellige Mennesker, som have levet i den første Kirke og været udrustede med større Gaver end vi, og deres kjærlighedsfulde Exempler ere for høie for os, der leve i Verdens sidste Bundfald, saa betænk, at vor Gud vel forunder enkelte af sine Børn et Fortrin for de andre i de til Kirkens Tjeneste fornødne Gaver, men at Han dog ikke vil negte Nogen, som beder ham af Hjertet derom, sin Aand og Hans saliggjørende Gaver. Derfor siger ogsaa Paulus, at alle Christne ere „et Legeme og en Aand og ere kaldte til et Haab i sit Kald samt have en Herre, en Tro, en Daab, en Gud og Alles Fader, som ere over Alle og ved Alle og i dem Alle" (Efes. 4, 4—6). Og den Gud, som gav disse Hellige, Stefanus og Paulus, Naade til at elske sine Fiender inderligt og bede for dem, Han vil hellerikke negte os den, naar vi anraabe Ham derom og gjerne ville gjøre hans Villie. Se ogsaa hen til deres Exempler, som have levet i disse sidste Tider og alligevel faaet Naade af sin Jesus til at elske sine Fiender. Jeg har allerede anført nogle saadanne i dette Værk*) og vil her kun fremstille et Par. Karl den Første, Konge af Storbritanien (der, som bekjendt, blev halshugget af sine oprørske Undersaatter i Aaret sexten Hundred ni og firti) skrev fra sit Fængsel ikke længe før sit Endeligt til sin Søn Karl den Anden: „Alt, hvad man har ladet mig beholde, og hvad jeg endnu eier, er Magten til at tilgive dem, som har frataget mig Alt, og jeg takker Gud, at jeg nu har Hjerte og Villie til at gjøre det. Jeg glæder mig ogsaa ligesaa meget over den Naade, Gud derved har forundt mig, som over Alt, hvad jeg forhen har besiddet og nydt; thi den er et større Bevis paa Guds Kjærlighed til mig end nogen anden Lykke kunde være." Saa er og den ypperlige Theolig Johan Gerhard bekjendt og navnkundig i vor Kirke, ja hos alle Andre;

*) 3die Del, 20de Præd., § 17 og § 55.

Gud tilstedte, at de svenske Soldater i den daværende langvarige Krig plyndrede hans Landeiendom, drev alt Kvæg, som forefandtes bort, tændte Ild paa alle Bygninger, hvoriblandt to Lader, fulde af Korn; de fandt derhos alt hans Sølvtøi og de Foræringer han havde faaet af mange Fyrster, Herrer og andre rige Folk for at have tilegnet dem sine herlige Bøger, og borttoge det Altsammen, saa at hans Tab beløb sig til fem Tusind Gylden; ikkedestomindre hørte man ham aldrig ønske disse Røvere noget Ondt; men han skrev til sine Venner: Herren gav, og Herren tog; Herrens Navn være lovet! og endvidere: Deus det incendiariis illis poenitentiam, mihi vero patientiam! det er: Gud give disse Mordbrændere Omvendelse, men mig Taalmodighed! Ser du her, min Medchristen, at det endnu den Dag idag og i disse sidste Tider er muligt for sande Christne at tilgive sine Fornærmere og Forfølgere og ønske dem alt Godt?

§ 40. Siger du derimod: Hvorledes skal jeg kunne hjælpe dem, siden de hverken gide se eller høre mig? saa henholder jeg mig med Grund til hvad herom er foredraget i tredie Del af dette Værk*) og føier hertil Følgende. De Sprog af Skriften, som kunne belære os i et saadant Tilfælde, ere bekjendte: „Elsker Eders Fiender; velsigner dem, som Eder forbande; gjører dem Godt, som Eder hade, og beder for dem, som gjøre Eder Skade og forfølge Eder, paa det I kunne vorde Eders Faders Børn, som er i Himlene!“ (Matth. 5, 44. 45). „Dersom din Fiende hungrer, giv ham Mad; dersom han tørster, giv ham Drikke!“ (Rom. 12, 20). Var det ligesaa almindeligt at bede for sine Fiender som at forbande dem, saa vilde Fiender snart blive til Venner, og vi vilde da ikke have Aarsag til at klage over hverandre. Vilde vi derhos bruge vor Forstand og Eftertanke ligesaa flittigt til at udtænke Midler til at vinde vore Fiender og frelse deres Sjele som til at erhverve og tilveiebringe Penge, saa vilde vi ikke have Aarsag til at bekymre os meget om deres Ondskab. Den christelige Kjærlighed er ikke dum, men kløgtig; den vil visseligen ved Guds Aands Hjælp kunne finde Midler og Veie til ogsaa at gjøre de forbitrede og fiendske Hjerter godt, til at formilde dem. Et christeligt og gudfrygtigt Ægtepar havde en trættekjær Nabo og brugte blandt Andet det Middel gjerne at lade sine Børn omgaaes og lege med hans Børn; de tillode sine Børn at følge med ind i hans Hus, uagtet de bleve modtagne med et surt Ansigt og nogle Gange viste paa Døren med haarde Ord. Naar hans Børn kom til dem, talte de ei alene venligt til dem, men gave ogsaa sine egne Børn Ting ihænde, som kunde tjene til at lege med, og lode dem tilsidst i Kjærlighed gaa fra dem. De pleiede at sige: De haabede, at medens Børn ofte ere et Tvistens Æble mellem Naboer, skulde disse være dem Freds- og Kjærlighedsbud, eller at de dog idetmindste skulde gjøre, at Fiendskabet mellem dem ikke blev arveligt, og at Børnene bleve bevarede derfor. Et andet christeligt Hjerte, som ogsaa var kommen i Misforstaaelse med et ufredeligt Hus, vilde aldeles ikke tillade sine Egne at frembære eller tale noget Ufordelagtigt om dette eller i nogen Maade gjøre dem Fortræd, men underviste dem om christelig Kjærlighed og Sagtmodighed, som vi ifølge Guds Befaling skylde hverandre. Han formanede ogsaa sine Husfolk til at bede for deres Modstandere, hilse dem venligt og søge at bevare et kjærligt Sindelag imod dem. Den Pige, som var i denne christelige Mands Tjeneste, forundrede sig herover og undlod ikke, naar hun fik Leilighed til at tale med Tyendet fra

*) 3die Del, 20de Præd. § 18 fl.

det fiendske Hus, at meddele dem dette og sige: Hvorledes kunne dog Eders Folk nære Fiendskab mod min Husbond, der elsker dem inderligen, beder for dem og intet Ondt vil høre eller vide om dem? osv. Som sædvanligt, bragte Tyendet dette hjem, og omendskjønt det varede nogen Tid, forinden de haarde Hjerter kunde vindes, bleve de dog omsider formildede og bevægede til Forsonlighed.

§ 41. En christelig og formuende Mand levede i Nærheden af en Anden, som, jeg ved ikke af hvilken Grund, bar Nag til ham og lagde dette for Dagen, hvor Leilighed gaves. Omendskjønt hin forsøgte alle Midler og blandt Andet lod ham formane til Fred gjennem deres Skriftefader, for hvem han ogsaa erklærede sig villig dertil, var det dog kjendeligt nok, at hans Hjerte ikke var oprigtigt i Broderkjærligheden. Da nu den Første engang bragte i Erfaring, at hans ufredelige Nabo, hvis Tur det dengang var, skulde brygge, men manglede de fornødne Penge dertil, gik han til en Præst og aabenbarede ham i christelig Fortrolighed sit Forehavende, nemlig, at han under disse Omstændigheder ønskede at hjælpe sin Nabo ud af Forlegenheden, for om muligt ved Guds Naade at vinde hans Hjerte fuldkommen og bevæge ham til et oprigtigt naboeligt Venskab. Han overleverede derefter Præsten en Pengesum, saa stor, som han antog at Naboen kunde tiltrænge, og sagde ham fremdeles sin Mening og hvorledes han gjerne vilde have dette Ærende udrettet. Præsten hørte med Glæde paa hans Forslag og begav sig, som forlangt, hen til den Anden, fik ham i Tale og spurgte, hvorledes det gik ham, osv. Denne klagede over at Tiderne vare vanskelige og Fortjenesten liden, — og at man næsten ikke længer vidste, hvorledes man paa en ærlig Maade skulde slaa sig igjennem med Sine, og fortalte ham tillige aabenhjertigt og sukkende, at han nu skulde brygge, men endnu fattedes nogle Penge, og Gud maatte vide, hvor de skulde komme fra, osv. Præsten sagde: Det vil Gud sørge for, og før I skal mangle, vil jeg selv hjælpe Eder med det Nødvendige, idet jeg haaber, at I til rette Tid vil betale mig det igjen. Manden modtog dette Tilbud med stor Glæde og Taknemmelighed, satte derpaa sin Brygning iværk, og Gud velsignede den, saa at han fik et godt Øl, som han havde rask Afsætning paa, saa at han snart kom til sine Penge igjen og desuden havde et anstændigt Overskud. Han tog derpaa de laante Penge, gik til den ovennævnte Præst, takkede ham for Laanet, fortalte, hvorlunde Herren havde lagt en særdeles Velsignelse til denne Brygning, og tilbød ham en Daler, som et Bevis paa sin Taknemmelighed. Men Præsten sagde: Jeg vil kundgjøre Eder, hvorfor Gud dennegang har velsignet Eders Brygning og ladet den lykkes vel, nemlig fordi der har været en særegen Kjærlighedsgjerning med i Spillet, fortalte ham derpaa hele Sagen, og hvorledes en gudfrygtig Nabo herved havde søgt at overbevise ham fuldkommen og grundigt om sin christelige, oprigtige Kjærlighed og haabede, at han nu vilde erkjende denne og for Fremtiden leve i christbroderlig Endrægtighed med ham, sendte derpaa Bud efter den Anden, der tilbød sin Nabo at ville gjerne paany være ham til Tjeneste, idet han kun bad ham, at han vilde nære et venligt Sindelag mod ham og hans og værdige dem sine andægtige Forbønner, hvortil han ogsaa selv herved vilde forbinde sig. Dermed var nu al Misforstaaelse fra Grunden af hævet, og de levede siden i hjertelig Endrægtighed, uden al Klage. Disse Ting har jeg fortalt dels til Undervisning, paa det vi kunne se og vide, at det aldrig kan mangle et kjærligt Hjerte paa Midler til at gjøre sine Fiender Godt og vinde dem, dels til

Prøvelse, for at du, min Medchristen, som klager over dine Modstanderes Ondskab, skal ransage dit Hjerte, om du nogensinde paa denne eller andre lignende Maader har bestræbt dig for at vinde dem og gjøre dem fra Fiender til Venner. Maaske har du hidtil ikke tænkt herpaa og ment, at du ikke havde nødig at gjøre noget synderligt Krus for slige fiendtligsindede Mennesker og at betale dem Had med Kjærlighed, Forbandelse med Velsignelse, Ondt med Godt. Men jeg kan ikke undlade at sige dig, at saalænge du ikke har brugt allehaande gudelige Midler for at overvinde det Onde med Godt, Fiendskabet med Venskab, saa har du ikke Aarsag til at klage over dine Fiender og deres Fornærmelser, men snarere over din egen Sendrægtighed og Efterladenhed i Christendommen og bede Gud, at Han vil tilgive dig ligesaavelsom dem; thi hvad er det for Noget, at vi klage saa meget over en Bekymring, som vi med Guds naadige Hjælp kunne befri os fra? „Hvi søge vi ikke Fred og hige efter den?" (1 Pet. 3, 11). Hvorfor bede vi os da ikke Fred til? Hvorfor kjøbe vi os da ikke Fred til? Hvorfor lide vi os ikke Fred til (ved Taalmodighed, ved Eftergivenhed)? Jeg indser næsten hellerikke, hvorledes man skal trøste den, der kunde blive fri for sin Sorg, men ikke vil.

§ 42. Jeg vil imidlertid have de gode Tanker om dig, min Medchristen, at du hidtil, saa meget som det har staaet til dig og været muligt, har holdt Fred og higet efter den, og vil derfor nu anføre, hvad der kan tjene til en kraftig Trøst i saadanne Tilfælder. Jeg maa da først tilstaa, at det ikke er noget lidet Kors for et christeligt og fredelskende Hjerte at være omringet af hadefulde, bitre og onde Mennesker, hvilket de hellige Guds Børn, som Skriften har fremstillet os til Forbilleder, tilkjendegive, naar de sige: „Vær ikke langt borte fra mig, min Gud; thi Trængselen er nær; thi der er ingen Hjælper. Mange Tyre omgive mig. De opspile sin Mund imod mig, som en Løve, der sønderriver og brøler. Hunde omgive mig; de Ondes Hob omringer mig. Min Sjel er midt iblandt Løver; jeg maa ligge iblandt dem, som sprude Ild, Menneskebørn, hvis Tænder ere Spyd og Pile og hvis Tunge er et skarpt Sværd. Herre, udfri min Sjel fra en løgnagtig Læbe, fra en svigefuld Tunge. Ve mig, at jeg lever som fremmed iblandt Mesek, — at jeg bor ved Kedors Telte (jeg bor iblandt vanartige og ondskabsfulde Mennesker, som næsten ligne de røverske Arabere og andre vilde Folkefærd i Bitterhed)! Længe nok har min Sjel boet hos dem, som hade Fred. Jeg er idel Fred; men naar jeg taler, ere de færdige til Krig" (Ps. 22, 12. 13. 14. 17; 57, 5; 120. 2 flg.). Tydskerne sige for et Ordsprog: Hvo der har en ond Nabo, han har daglig Ulykke og en bestandig Skjærsild. Da en gudfrygtig Mand, som ogsaa var plaget med dette Onde, saa en Snegl krybe i hans Hauge, sagde han sukkende til en god Ven: Ak den, som ogsaa kunde tage sit Hus paa Ryggen, ligesom denne Orm, og vandre dermed til et andet Sted! saa havde jeg forlængesiden gaaet bort med mit. De slesiske Historiebøger fortælle, at da der engang havde staaet et Slag mellem nogle krigerske Folkeslag, blev blandt Andre en Adelsmand funden meget haardt saaret paa Valpladsen; da nu en fornem Herre saa ham ligge der, og sagde: Ak, det elendige Menneske maa jo lide stor Pine, svarede han: Vel har jeg store Smerter; men de kunne dog ikke sammenlignes med den Pine, som min onde Nabo tilforn forvoldte mig, hvorpaa han fortalte, at han forhen havde boet paa et Sted, hvor en trættekjær, ugudelig Nabo gjorde ham saa megen Hjertesorg, at han tilsidst maatte forlade sin Bopæl og drage i Krigen.

Saaledes læser man ogsaa, at nogle af Guds hellige Børn havde ønsket sig Vinger for at kunne flyve langt bort fra de ugudelige og hadefulde Mennesker. De have ønsket sig et Herberge eller en simpel Hytte i Ørkenen, lig dem, som Soldaterne eller Hyrderne gjøre sig paa Marken, for at de kunde unddrage sig alt Samkvem med de Ugudelige, de Falske og Bagtalerne. De kalde Bagvaskelsen Pile og sammenligne den med en skjærpet Ragekniv; en giftig Skumlertunge kalde de en Svøbe og sige om Bagvaskerne: De skjærpe sin Tunge som en Slange; Øglegift er under deres Læber, osv. (Ps. 55, 7, 8; Jer. 9, 2; Ps. 64, 4. 5; 52, 4; 140, 4; Job 5, 21).

§ 43. Til en kraftig Trøst mod denne Bekymring tjener imidlertid, ligesom i alle andre Trængsler, Betragtningen af Guds Forsyn og Styrelse, der ogsaa i saadanne Tilfælder, ihvorvel paa en skjult Maade, fører et vaagent Tilsyn, har sin Haand med i Spillet og vender Alt til de Gudfrygtiges Bedste. Det er ikke skeet ved et Slumpetræf, min Medchristen, at du er kommen til at bo iblandt trættekjære og ondskabsfulde Naboer og bleven udsat for Bagvaskernes onde Tunger; men din Gud og Fader har saaledes for godt befundet, tilskikket, bestemt og tilladt det. Jeg siger endnu engang, som jeg før oftere har sagt, at den gode og hellige Gud ingenlunde foraarsager de menneskelige Hjerters Ondskab, — at han ei heller finder noget Behag deri, men er en Fiende af de hadefulde Skjændegjæster, ligesom ogsaa af alle falske og løgnagtige Tunger; ikkedestomindre pleier Han at betjene sig af slige Tornebuske for derved at revse, øve og prøve sine Egne. Vi have allerede forhen anført Beretningen om Kong David og Simei, der bandede ham paa hans Flugt, udskjældte ham og kastede med Stene efter ham, i hvilken skrækkelig Ondskab hin dog erkjendte Guds veldædige Styrelse og sagde: Naar han bander, saa er det, fordi Herren har sagt til ham: Band David! og hvo vil da sige: hvorfor gjorde du saaledes (hvo kan mestre Herren i Hans retfærdige og hellige Veie og modsætte sig Hans Raad og Tilskikkelse)? Lader ham være, at han kan bande; thi Herren har sagt det til ham (og bestemt og beskikket, at dette hadske Menneske nettop nu skal udspy sin Galde og Ondskab imod mig). Men han tilføier ogsaa: „Maaske Herren vil se til min Elendighed, saa Herren betaler mig med Godt (og Velsignelse) istedetfor Forbandelsen over mig paa denne Dag“ (2 Sam. 16, 5 flg.). Og Herren, som sendte David dette onde og hadefulde Menneske paa Halsen til hans Ydmygelse, Prøvelse og Øvelse, Han har ogsaa beskikket noget Lignende med Hensyn til dig, du gudelskende Hjerte; ved Hans Forsyn er du sat i dette ugudelige Nabolag, som en Rose blandt Torner. Han har tilstedt Bagvaskerne og Bespotterne at angribe, ængste og plage dig. Vor Gud siger til sin Profet: „Du Menneskesøn, jeg sender dig til Israels Børn, til de affaldne Folk, som ere affaldne fra mig. — — Og det er Børn, haarde af Ansigt og stive i Hjerte. — — De ere gjenstridige og som Torner hos dig; thi du bor hos Skorpioner; men du skal ikke frygte for deres Ord,“ osv. (Ezek. 2, 3 flg.), — og vor Frelser til sine Disciple: „Se, jeg sender Eder som Faar midt iblandt Ulve“ (Matth. 10, 16). Hvad der nu her siges om Lærerne og Prædikanterne, det gjælder uden al Tvivl ogsaa paa en vis Maade om de andre Troende; Herren har anvist dem Alle et Sted, en By, et Nabolag, et Hus eller en Hytte, hvor de skulle bo; Han har bestemt et Sted for enhver Blomst, saa at nogle spire og opskyde paa dyrket Mark, nogle i en sandig, stenig Jordbund, nogle midt iblandt Torner, nogle

midt i Sumpe, Pytter og Vande; skulde Han da ikke have bestemt et Rum for enhver af sine Hellige?

§ 44. Dette kunde nu allerede være nok til at berolige dit Hjerte, min Broder (min Søster,) aldenstund ingen af de Troende vil efter Aanden attraa en bedre Plads og Tilstand end Guds Forsyn har givet ham. Hvo af os vilde fordriste sig til at forandre eller forbedre Guds Anordning? Her vil jeg være, siger en Christen, — her vil jeg bo, efterdi min Gud har bragt og sat mig hid, selv om han befandt sig med de tre Mænd i den gloende Ovn, med Daniel i Løvekulen med Johannes i Fængslet, med Jeremias i Dyndhulen, med Paulus i Havets Dyb og med sin Jesus mellem Misdædere og Mordere paa Korset. Dog maa vi vide, at Herren, der er en barmhjertig og naadig Gud, langmodig og rig paa Miskundhed og Sandhed, har sine hellige Aarsager, hvorfor Han ofte planter sine deiligste Blomster midt iblandt Torner, sender sine Faar iblandt Ulve og sætter sine Lys i det tykkeste Mørke. Menneskenes Fiendtlighed er et Kors for de Troende; men intet Kors er uden Nytte. I et velindrettet Apothek er der mangfoldige Skuffer, Krukker og Glas, hvori Mineralierne, Safterne, Vandene, Tinkturerne, Rødderne, Urterne osv. opbevares: det Ene smager sødt, det Andet surt; det Ene heder, det Andet kjøler; det Ene er giftigt, det Andet sundt; men en Lærd og erfaren Læge forstaar dog at bruge det Altsammen, og for ham er der Intet, det være nok saa beskt, surt, bittert, hidsende eller giftigt, uden at det har sin Nytte og efter hans Anordning og Forskrift maa tjene hans Syge tilgode, alt efter Enhvers Behov. Saaledes er det ogsaa med vor Gud og de Trængsler, Han sender; disse ere meget forskjellige og tildels bitrere og tungere end andre; men de have dog sin Nytte og tjene dem, som elske Ham, tilgode, naar Han tilskikker dem. Hvad da de Fiendtligheder og Forfølgelser betræffer, som de Troende maa lide af Verdens Børn, saa er der tre Aarsager til samme. Den ene angaar de gudelskende Sjele selv, til hvis Vel selv de værste og bitreste Fienders Ondskab maa bidrage. Det er os Alle medfødt, at vi gjerne ville være store, sætte høi Pris paa os selv og have Ære hos Menneskene, og det er Egenkjærligheden, som her bedaarer os; det er Djævelens og Adams Fald; disse have ved Egenkjærlighed og Egenære tabt Guds Kjærlighed og det evige Liv. Men isærdeleshed findes denne farlige Vanart hos os i gode Dage, under timelig Lyksalighed, — naar der tilfalder et Menneske Rigdom, — naar hans Næringsdrift velsignes, eller naar Gud har skjænket ham herlige Sjelsevner, — naar han er klog, forstandig og duelig til vigtige Embeder og Forretninger eller har modtaget allehaande skjønne Aandsgaver af Himmelen. Naar mangen Borger ved Guds Beskikkelse har faaet en god Plads paa et nærsomt Sted i sin By og er bleven Eier af et velbeliggende Vaaningshus og mærker en bestandig Forøgelse af sit timelige Gods, — naar mangen lærd Mand har opnaaet en høi Ærespost i den geistlige eller verdslige Stand og ser sig beundret og høiagtet af Enhver, saa udebliver sjelden Hovmod, Praleri, Verdens- og Egenkjærlighed; da tænker nu Gud Herren: Jeg vil sende en ond Nabo, en trættekjær, hadefuld Embedsbroder over dig, ligesom Satan over Job og Paulus; han skal være din Pisk og Svøbe og din Djævel, der skal slaa dig paa Munden, paa det du skal lære at være ydmyg. Dette er de sure Citronskiver, som Gud lader sætte for sine Egne, paa det den timelige Lyksaligheds Vin ikke skal skade dem; ved en ond Nabo gjør Han, at en Christen ikke hænger sit Hjerte ved sit nærsomme, velbeliggende

Hus, ved sin heldige Handel og ønskelige Opkomst; gjennem en ond Embedsbroder bevirker Han, at en begavet og berømt Mand ikke smager den timelige Æres Sødme, tænker lidet paa sine Fortrin og erkjender, at han endnu er i Verden, i Taaredalen og har Aarsag til at længes efter Himmelen.

§ 45. De gudelskende Sjele have i de fiendske og hadske Mennesker, hvoraf de ere omringede, en stedsevarende Taalmodighedsskole og Gudfrygtighedsøvelse. Det er ingen Kunst at være en god Christen og vise sig sagtmodig og fredsommelig blandt sagtmodige og fredelskende Venner, men midt iblandt hadske og ondskabsfulde Fiender. Naar Guds Aand taler om Sværd, om Fængsel, saa tilføier Han: „Her er de Helliges Taalmodighed og Tro“ (Aab. 13, 10), — for at tilkjendegive, at de i saadanne Tilfælder have den bedste Leilighed til at øve sig i deslige Dyder og i Gjerninger lægge dem for Dagen. Hvad er et Maleri uden Skygge? og hvad er Dyden uden Gjenvordighed? Om Magnetnaalen i Kompasset er rigtig og god, erfarer man bedst paa det urolige Hav mellem Vind og Bølger, naar den nemlig uagtet saadan Stormen, Svaien og Slingring stedse forbliver vendt mod sin Nordstjerne og, om den end ved Skibets heftige Bevægelser forrykkes derfra, dog strax dreier sig til den igjen. Saaledes prøves og kjendes ogsaa den sagtmodige, kjærlige og ydmyge Herres Jesu Aand og Hu, naar den anfaldes mest af den fiendske Verden med Bagvaskelse, Løgn og Bespottelse. Verdens Fiendskab frembringer ofte det bedste Venskab mellem Gud og Hans Troende eller befæster det dog mere og mere, saa at det bliver stedse fortroligere og standhaftigere; de Ugudeliges Fiendskhed og Ondskab gjør Guds Ord og navnlig de ædle Psalmer desto sødere; de onde Naboers, Embedsbrødres og andre Ugudeliges Forbandelser, Bespottelser og Forhaanelser drive og jage de gudfrygtige ind i deres Lønkamre, saa at de bede desto ivrigere og flittigere og anraabe Gud om Trøst, Hjælp og Beskjærmelse. Jeg har kjendt en Mand, som gjerne vilde frygte Herrens Navn og tjene Guds Raadslutning, saalænge han levede; han var ofte bedrøvet over at han ingen ivrig og brændende Andagt, intet Aandens Raab, ingen rigtig Hunger og Tørst efter Guds Naade og Miskundhed, ingen Taarer under sine Bønner sporede; han bad desaarsag til Gud, at Han vilde bøde paa denne Mangel, bedre hans Feil og imidlertid have Taalmodighed med hans Koldsindighed. Siden skede det, at han blev fiendtligt behandlet af et uroligt Menneske, der angreb ham hemmeligen og offentligen, i Tale og Skrift og krænkede ham med mange Haan- og Skjældsord; da kunde han græde, udbrede de onde Breve for Guds Ansigt, ligge længe paa sine Knæer og raabe ivrigt om Hjælp og Redning.

§ 46. Vort Hjerte er ofte som en Agerhøne; naar den bliver jaget, holder den sig ved Jorden og løber langs denne, saalænge den finder aabne Gange; men naar den mærker, at den er omringet paa alle Kanter og nær ved at fanges, svinger den sig opad mod Himmelen. Saalænge vi vide eller tro at vide nogen Udvei paa Jorden, saa holde vi os fordetmeste ved Jorden og lade os nøie med jordisk Trøst; men naar Fiendernes Ondskab aldeles omringer os, saa lære vi at finde Veien til Himmelen og glæde os over at den endnu staar os aaben. Erfaringen lærer, at selv de bedste Guds Børn endnu stedse have sine Mangler og Skrøbeligheder. Der findes ofte en Yndlingssynd hos dem, imod hvilken de vel stride, men dog temmelig koldsindigt, som om det ikke var en Fiende, men en halv Ven; derfor sender Herren dem undertiden en og anden legemlig,

bitter Fiende paa Halsen, som forekaster dem denne Synd eller paa anden Maade bedrøver dem saaledes, at de fatte Had til den og fast beslutte, med Guds Hjælp at lægge den under sine Fødder. En forresten brav og gudfrygtig Præst havde den Feil ved sig, at han yndede fortroligt Selskab, lige meget, hvor det var, og gjerne forlystede sig, om end ikke til Overmaal, ved Drik, men dog mest ved Kortspil. Disse Synder hengav han sig til, saalænge som han troede, at de vare skjulte og ikke vilde blive til Forargelse for hans Menighed. Da han imidlertid engang maatte strengt irettesætte en af sine ryggesløse Tilhørere, der var hengiven til Drik og Spil og behandlede sine Egne ilde, sagde denne ham lige i Øinene: Herre, I drikker og spiller jo selv. Dette var en Pil i hans Hjerte; han blev betagen af stor Samvittighedsangest; han beklagede det med Taarer og sagde: Nu god Nat alt Vellevnet og Spil! osv. Se hvor gavnlig ofte en hadsk Fiende er for en Christen, og hvorledes Gud efter sin store Godhed kan vende Ondskaben til det Bedste for sine Børn og gjøre et ryggesløst Menneske til en Bodsprædikant! Saare mærkeligen siger den dyrebare Luther: „Gud er Tømmermanden; vi ere Træet; Værktøiet er Korset; her tømrer og arbeider Han paa os, høvler (tilhugger) og tilskjærer os, for at dræbe det gamle Menneske i os tilligemed dets Visdom, Klogskab og Hellighed, ja tilligemed alle dets Laster og fuldkommen berede os Alle, saa at vi kunne blive Hans nye Skabninger. Hertil maa Han (efterdi den gamle Adam er en stor Skalk og Skjælm, tage store Øxer, Biler, Sauge og Kiler) det er: onde Tyranner, Djævle, Partiaander, falske Brødre (bitre Fiender, trættekjære Embedsbrødre, ufredsommelige Naboer), Hunger, Pest, Sygdom, Fængsel, Strikke og Sværd, og hvo kan opregne det Altsammen? Denne Guds Gjerning vedvarer lige til Døden. 1. Ved denne Gjerning er Christenheden bleven saa stor og stærk. 2. Derved ere Martyrerne komne til Himmelen. 3. Derved ere de hellige Fædre i Skriften blevne oplyste. 4. Derved bliver der erfarne og duelige Christne, som formaa at raade og hjælpe i alle Ting. 5. Derved blive de kjække og udrustede til at stride mod Djævelen og Synden. 6. Derved blive de dygtige til al god Gjerning. 7. Og kort sagt, derved bliver Troen øvet, Evangeliet skjærpet og de Christne en sand Guds Gjerning og ny Skabning."

§ 47. Naar du nu vel betænker og overveier alt dette, du gudelskende Sjel, saa vil du udentvivl stille dit Hjerte tilfreds, underkaste dig lydigt Guds hellige Raad og lade hans Villie behage dig vel. Dine Fiender ere Lægemidler, som din kjærlige Gud og Fader har beredt til Helsebod for din Sjel. Deres Ondskab er en bitter Pille, som Guds Miskundhed har lavet til dit Bedste; dine værste Fiender, som heftigt anfalde dig, ere den naadige Guds Værktøi, hvormed Han arbeider paa dig, for at gjøre dig til en ny Skabning, til et skjønt Billede, som kan ligne Hans allerkjæreste Søns Billede. Thi onde og ufredelige Naboer, Embedsbrødre og andre Modstandere ere den himmelske Overhyrdes Hyrdehunde, hvormed han driver sine Faar sammen, naar de udbrede sig for meget og streife for vidt omkring paa Græsgangen (i sin Handel, i sin Næring, i Vellyst, i Verdens Forfængeligheder) og hvormed Han saligen forfærder dem og bevarer dem for Fare. For en Christen er ofte hans Venners Ros skadelig, men derimod hans Fienders Bespottelser saare gavnlige, som den andægtige spanske Klosterjomfru Teresia meget rigtigt siger: Foragt er en sundere Mad end Ros, ihvorvel den er vanskeligere at fordøie. Man holder for, at Troldkarlene pleie at bane Veien for sin Forbandelse og foraarsage Skade ved

Ros, og nogle Lærde ere af den Formening, at Forfatteren af Visdommens Bog sigter hertil, naar han siger: „Ondskabs Fortryllelse formørker de gode Ting" (Kap. 4, 12), og at han dermed har villet tilkjendegive, at verdsligt og ugudeligt Selskab ligesom forhexer de enfoldige Hjerter med sit Smigreri, sin Venlighed, sit lystige Snak, sin Ros og Sødtalenhed og omgiver dem med en Taage, saa at de ikke formaa at indse det sande Gode og skjelne det fra det falske, men blindthen foretrække det Jordiske for det Himmelske, det Timelige for det Evige. Dette være nu saaledes eller anderledes; saa Meget er dog vist, at Verdens Venskab er farligere end dens Fiendskab, dens Ros skadeligere end dens Bagvaskelse, den Sødme usundere end dens Bitterhed.

§ 48. Dette tilkjendegiver nu ei alene den Herre Jesus, sigende: „Salige ere I, naar Menneskene hade Eder, og naar de forstøde Eder (udelukke Eder af sit Selskab og ikke ønske at omgaaes Eder) og bespotte Eder og forskyde Eders Navn, som ondt, for Menneskets Søns Skyld; ve Eder derimod, naar alle Mennesker tale vel om Eder!" (Luk. 6, 22. 26) men det stadfæstes ogsaa af den daglige Erfaring, der øiensynligen lærer os, at Verdens Venskab afdrager Mange fra Gud, medens dens Fiendskab driver Mange til Gud, og at den ved Spøg, Smiger, Opvartning, Latter og Leg fører Mange i Helvede, medens den ved Forhaanelser, Bespottelser, Forbandelser og Forfølgelser jager Mange til Himmelens Dør. Derfor have de gudfrygtige Sjele, som have besiddet stor Oplysning fremfor Andre, altid glædet sig mere over Verdens Forfølgelser end over dens Æresbevisninger. Da de hellige Apostle vare blevne hudstrøgne paa det høie Raads Befaling i Jerusalem, gik de glade fra Raadets Aasyn, fordi de havde været agtede værdige til at forhaanes for Jesu Navns Skyld (Ap. Gj. 5, 41). Om Dominikus, Stifteren af Prædikerordenen i Pavedømmet, fortælles, at han heller opholdt sig og drev sin Gjerning i Byen Karkassona end i Tholosa, uagtet hin ikke kunne sammenlignes med denne, og da man engang spurgte ham om Aarsagen hertil, svarede han: I Tholosa er der Mange som elske og ære mig, i Karkassona derimod Mange, som modsætte sig mig og fornærme mig, -- hvormed han vilde tilkjendegive, at han fandt større Sikkerhed for sin Sjel under Karkassonernes Krænkelser end under Tholosanernes Yndest. Den høierfarne og i saadanne Ting veløvede Luther siger, at han ikke vilde have al Verdens Gods, Ros og Ære istedetfor sine Modstanderes Bespottelser og Forhaanelser; thi disse skulde være ham en Krone, saa deilig som af kosteligt Guld og Ædelstene. Paa et andet Sted skriver han: Et Menneske som lever i Naaden og Christo, er en foragtet Ting; ham ærer Ingen; ja Enhver vanærer ham. —— Den, med hvem det endnu ikke er kommet hertil og som endnu ikke har saadanne Fiender, der anse alle hans gode Gjerninger, Ord, Raad og Hensigter for Daarlighed, Ondskab og Udyd, han er endnu ikke kommen rigtigt til Christum, medmindre han bliver sin egen Fiende og tilføier sig selv, hvad Andre skulde tilføie ham, samt foragter sig selv og grundigt, uden alt Hjertets Bedrag, erkjender sig selv for unyttig og for en Daare i alle sine Ord og Gjerninger og sit ganske Levnet.

§ 49. Derfor har du større Aarsag, min Medchristen, til at takke Gud hjerteligen for hans forunderlige Godhed (efterdi denne er skjult under Fiendernes Ondskab) end til at være bedrøvet over din nuværende Tilstand, allerhelst, naar du lider for Retfærdigheds, Gudfrygtigheds og den Herres Jesu Skyld, det er: naar du beflitter dig paa at være din Jesus tro, forsvare Hans Ære, følge

Hans Fodspor, udbrede Hans Rige, modsætte dig Hans Fiender og modstaa Hans Modstandere og desaarsag bliver udskjældt, bespottet og forfulgt. Thi se, nu er du paa den samme Vei, paa hvilken din Frelser og Hans fornemste Hellige have vandret til Himmelen; nu er du i den samme Tilstand, i hvilken din Jesus var, da Han stod midt iblandt sine Fiender og sagde: „Jeg ærer min Fader, og I vanære mig. Men jeg søger ikke min Ære; der er den, som søger den og dømmer“ (Joh. 8, 49. 50). Jeg siger derfor medrette med den gudfrygtige Arnd: Se, denne Trængselens (og Forfølgelsens) Vei have mange Hellige vandret før dig. Se, der gaar din Herre Christus foran dig; Farisæeren gaar bagefter Ham og bander Ham. Se, der gaar Moses foran dig; Korah, Dathan og Abiram med sin Hob gaa bagefter og bespotte ham. Se, der gaar David foran dig; Simei gaar efter ham, bandende og kastende med Stene efter ham, osv. Ligesom du nu ved, at disse dine Forgjængere have vist sig stille, taalmodige, sagtmodige og venlige paa denne Vei og under disse Prøvelser, saaledes gjøre ogsaa du! saa skal du komme til at glæde dig over det samme Udfald som de, — hvorom vi senere, om Gud vil, skulle tale Mere.

§ 50. En Ting maa jeg endnu paaminde om, nemlig, at naar den retfærdige, men dog naadige Gud undertiden lader nogle af sine Børn angribes og plages af den hadske og falske Verden, tager han herved Hensyn til en eller anden lønlig Synd, som de forhen kunne have begaaet og som de endnu ikke have tilbørligen erkjendt og angret, for at de fiendske Hjerter skulle være Hans Tugtensris, hvormed Han faderligen straffer sine Egne, saa at de gaa i sig selv og sige: Sandelig, vi have Skyld paa os formedelst vor Broder; derfor er denne Nød kommen over os, ligesom Josefs Brødre, da han viste dem et noget surt Ansigt og tiltalte dem haardt (1 Mos. 42, 21). Jeg vil yderligere fremstille denne Sag med en aandrig og bekjendt Lærers*) Ord. „Ved denne Refselse,“ siger han, „er det vel at mærke, at Gud deri omgaaes lempeligt med sine Børn; Han tugter dem saaledes, at de faa den Ære at lide uskyldigt. Til Exempel: naar David efter sit Ægteskabsbrud og Manddrab ikke strax bliver overgiven i Blodhævnerens Hænder, glemmer dog ikke Gud at tugte sit kjære Barn; men til passende Tid lader Han en Forfølgelse komme, over ham, og den gode David maa flygte for sin egen Søn (han blev ogsaa paa denne Flugt udskjældt og beskjæmmet og kaldet en Blodmand og nedrig Mand af Simei; da blev David tugtet, men skulde alligevel have den Ære, at han led uskyldigt; thi uden egen Brøde blev han fordreven fra sit Kongerige. Saaledes hænder det endnu ofte, at et Guds Barn bliver overilet af en Brøst, som Ingen ved Noget om uden Gud og han selv; da siger Gud til den bedrøvede Sjel: Vær ikke bekymret; jeg vil ikke forskyde dig; men jeg vil „tugte dig med Maade og ikke holde dig aldeles uskyldig“ (Jer. 30, 11.) Siden giver Gud til beleilig Tid onde Mennesker Tilladelse til at angribe Hans Barn, men ærer det tillige for Verden, idet det har Navn af at lide uskyldigt. Saadant tildrager sig ofte. Jeg kjender et Exempel herpaa, nemlig en brav Præst, der formedelst en velgrundet Strafeprædiken blev offentligen og heftigt forhaanet og angreben med ærerørige Ord af et ondskabsfuldt Menneske; i Begyndelsen blev han høiligen fortørnet herover og indgav en Klage til Retten over sin Angriber, for hvem det saa farligt ud, da han Intet kunde bevise og kun havde udøst sin Ondskab i affindig Vrede efter en falsk Beretning; Præsten viste

*) Dr. Lütkemann.

sig imidlertid meget sagtmodig og lod sig ved Andres Mægling overtale til at tilgive. sin Fornærmer Alt og lade den imod denne reiste Klage falde, efter at han havde erkjendt sin Ondskab, afgivet en tilfredsstillende Erklæring og bedet om christelig Tilgivelse; da nu nogle tildels kjødeligsindede Personer, som formedelst Skumlerens mangfoldige onde Gjerninger gjerne havde seet ham lide en Beskjæmmelse, forundrede sig herover, og jeg selv, der stod i et fortroligt Venskabsforhold til Præsten, spurgte ham om Aarsagen dertil, svarede han: Jeg tænkte paa Kong David, som Simei uventet og uforskyldt udskjældte; omendskjønt han havde Midler ihænde, hvormed han kunde have forhindret ham fra nogensinde at bespotte ham mere, led han det dog med Taalmodighed og tænkte tilbage paa Tildragelsen med Urias og hans Hustru, erkjendte Guds retfærdige Dom og taug stille; Mange ere vel uskyldige for Verden, men ikke for Gud, og herved lod jeg mig da let berolige. Dette har jeg ikke villet undlade at omtale, for om det muligens ogsaa kunde tjene dig, min Medchristen, til Eftertanke og derefter til din Sjels Beroligelse; maaske vil ogsaa du i dette Tilfælde sige med Kong David og den græske Keiser Mauritius: „Retfærdig er Du, Herre, og rette ere dine Domme" (Ps. 119, 137,) og med den christne Kirke:

Skal Synd og Pine følges ad,
Saa straf mig her ilive;
Ja haardt mig her kun bøde lad,
Maa hist jeg fri kun blive.

Gjør med mig, som det tykkes Dig;
Jeg tillidsfuldt og stille
Vil lide, naar det mig
Fra dig kun ei maa skille.

§ 51. Jeg gaar nu over til den anden Aarsag, hvorfor den gode Gud pleier at lade sine Egne omringes og trænges af fiendtlige Mennesker, hvilken er deres Omvendelse og timelige og evige Velfærd. Ligesom Han sendte sin Søn ned til Verden, Lyset ned i Mørket, sin Godheds Ende og korte Indbegreb ned i al Ondskabs Hav, den Allerhelligste ned i en Stald, fuld af slemme Knægte, for at Lyset skulde skinne i Mørket og oplyse det, Godheden dæmpe og overvinde Ondskaben og Helligheden tjene de Vanhellige til Beskjæmmelse og Forbillede, saaledes opholder Han ogsaa sine Hellige, den Herres Jesu Efterfølgere, i Verden; Han sender og sætter og henplanter ofte sine deiligste Blomster midt iblandt Tornebuskene, sine Lys og Lygter did, hvor Mørket er tykkest, og de bedste og gudfrygtigste Sjele derhen, hvor de Ugudelige og Ondskabsfulde bo tættest, i den hellige og naadige Hensigt, at hine skulle tjene disse til levende Forbilleder og ved sin gudelige og eftertrykkelige Tiltale, ved sin hellige og ustraffelige Omgjængelse, ved sin Fredsommelighed, Sagtmodighed og Taalmodighed vinde dem og føre dem til Ham eller ialfald overbevise dem om at de ikke have nogen Undskyldning, som da vor Frelser i sit Kjøds Dage ikke blot gav Agt paa sine Disciple og andre Venner og Velyndere, der elskede, ærede og høiagtede Ham, — ikke blot paa de Elendige, Bedrøvede, Fattige, Syge og Vanføre, af hvilke vi ofte finde Ham omgiven, — ikke blot paa det uvidende Folk, der var som Faar, som ingen Hyrde have, men ogsaa paa sine Fiender, Forfølgere og Bespottere, der hemmeligen og offentligen efterstræbte Ham; Han gik ofte til dem i deres Huse, naar de bade Ham derom; Han indfandt sig ved deres Maaltider, uagtet Han vidste, at de havde indbudt ham i en bedragersk Hensigt og lurede paa Ham; Han forbød dem ikke at følge Ham, hvor Han drog hen; de kom til Ham i Hans Hus, og Han viste dem ikke Døren (Luk. 7, 36; 14, 1; Mark. 2, 16; Luk. 5, 17;) men Han

sigtede med alle sine Ord og Gjerninger til at overbevise, vinde, og omvende dem; Han lod sig ikke overvinde af deres Ondskab, men søgte ved Godhed, Ydmyghed, Sagtmodighed, Venlighed og Oprigtighed at dæmpe den og udrydde den af deres Hjerter; og dette Sindelag bevarede Han indtil sit Endeligt, idet Han paa Korset, medens de forblindede Mennesker stode omkring Ham og fandt Glæde i Hans Lidelser og dreve Spot med Ham, bad for dem, sigende: Fader, forlad dem; thi de vide ikke, hvad de gjøre.

§ 52. Tænk nu her, du christelige Hjerte, paa Apostelens Ord: „Christus har efterladt os et Exempel, at I skulle efterfølge Hans Fodspor" (1 Pet. 2, 21,) og giv Agt paa Din Guds kjærlige Øiemed, idet Han har sat dig i et ugudeligt, ufredeligt Nabolag, blandt hadske, fiendtligsindede Mennesker, for at du skal være dem et Lys, en Retfærdigheds Prædiker, en Frelser, et Forbillede paa et helligt Levnet, paa Kjærlighed, Taalmodighed, Ydmyghed, Sagtmodighed og andre christelige Dyder; dit Hus skal være en liden Kirke og en sand Helligdom, hvori Gud dyrkes og Veien til Himmelen vises Næsten, — hvori der bedes for det hele Nabolag, og hvori Herren anraabes ydmygt og andægtigt om sin Vredes Afvendelse; det skal være den Kilde, hvorfra den hele Gade ligesom bliver vædet; det skal være den Lygt, der yder dem, som vandre i Mørket, et klart Skin. Hvad Loth var i Sodoma, Jakob i Labans Hus, Josef i Potifars Hus, Biskopen i Pergamus paa det Sted, hvor Satan boede og havde sin Throne, Biskopen i Smyrna blandt Sandhedens Fiender, som ikke vare Jøder, men Satans Synagoge (Aab. 2, 13. 9,) det skal ogsaa du være paa dit Sted, nemlig en Lillie blandt Tornerne, et Æbletræ blandt Skovens Træer, et Faar blandt Ulvene, et brændende og skinnende Lys midt iblandt den vanartige og forvendte Slægt, der elsker og øver Mørkets Gjerninger, et Guds Barn midt iblandt Verdens og Djævelens Børn (Høis. 2, 2, 3; Filipp. 2, 15;) du skal pryde Guds, vor Frelsers, Lærdom i alle Ting midt iblandt dem, som vanære den og fornegte Gud med sine Gjerninger (Tit. 2, 10; 1, 16.) Overvei dette vel, min Broder, min Søster, og erkjend, at du snarere har Grund til at takke Ham end til at besvære dig over Hans Styrelse, efterdi Han har forundt dig en saa herlig Leilighed til at lade din Tro skinne i Kjærlighed, Taalmodighed, Sagtmodighed og andre gode Gjerninger. Tænk hellerikke paa hvorledes du skal komme bort fra dette Sted, men paa hvorledes du skal pryde det med en hellig Omgjængelse og opfylde din Guds kjærlige og hellige Hensigt. Betragt ikke de ufredelige, hadske, falske og onde Mennesker paa samme Maade som en grum og ugudelig Krigsmand, der kun vil myrde og ihjelslaa, men som en Læge de Syge, han vil helbrede, som en Lærer den uvidende og ustyrlige Ungdom, han vil undervise og gjøre gudfrygtig, som en gudelskende og oplyst Sjelehyrde sine ugudelige og ulydige Tilhørere, hvilke han vil omvende og i saa Maade ingen Møie og Anstrængelse sparer. Vær ikke som Jakob og Johannes, der strax vilde nedkalde Ild over de uvenlige Samaritaner for at fortære dem, men som din Frelser, der svarede dem, at Han ikke var kommen for at fordærve Menneskenes Sjele, men for at frelse (Luk. 9, 54 flg.). Maa du nu end lide Noget i Lydigheden mod din Gud, i Hans Tjeneste og din Herres Jesu Efterfølgelse og gaar det dig end som en Billedhugger, der vil danne et smukt Billede af en haard Sten og hvem Splinter og Gnister flyve om Ørene, saa betænk dog, hvor saligt det er at lide Skjændsel og Forfølgelse for Jesu Skyld og frelse en Sjel fra Døden! (Jak. 5, 20) Sæt din oprig=

tige Velvillie imod dine Fienders Ondskab, din Sagtmodighed imod deres Vrede, din Kjærlighed imod deres Had, din Redelighed imod deres Falskhed, dine Bønner og Velsignelser imod deres Forbandelser, din samvittighedsfulde og gudelige Omgjængelse imod deres Løgne, Bespottelser og Bagvaskelser; saa skal du faa underlige Ting at se. Ei heller kan du paa denne Maade fattes Trøst; thi Gudfrygtighedens og den sande Christendoms Øvelse bærer altid sin Trøst og Sødme i sig, efterdi saadanne Sjele staar paa en god Fod med Gud, frimodigt tør opløfte sine Øine, Hænder og Hjerter til Himmelen, leve formedelst den Hellig Aands Naade i sin Jesu Samfund og Efterfølgelse og øve sig i at have en uskadt Samvittighed for Gud og Menneskene, osv. Hvorledes skulde de da kunne fattes Trøst?

§ 53. Af denne Betragtning lader sig da ogsaa let slutte, hvad der er den tredie Aarsag til at Herren vor Gud ofte lader sine Børn dygtigt medtage af fiendtligsindede Hjerter, at det nemlig er Hans allerhelligste Navns Ære og Ros, som ogsaa i dette Tilfælde bliver fremmet og udbredt paa mere end en Maade. Ligesom Han før en Tidlang overantvordede Job i Satans — dog af Ham selv begrændsede — Magt, for at Han, Herren, og Hans Aand og Kraft skulde kjendes og prises i hins standhaftige Taalmodighed og Gudsfrygt, men Satan derimod blive beskjæmmet, og for at det skulde blive vitterligt, at Gud i Job havde en paalidelig Tjener, der forblev Ham tro selv i den yderligste Fattigdom og største Elendighed, saaledes lader Han endnu den Dag idag ofte sine kjære Børn øves og prøves ved hadefulde og samvittighedsløse Mennesker, paa det deres Tro kan komme tilsyne i Sagtmodighed, Ydmyghed, Taalmodighed, Kjærlighed, Forsonlighed og lignende Dyder og den Herres Jesu Christi Naade vorde kjendelig hos dem. Thi ligesom gode Børn ere sine Forældres og lydige og gudfrygtige Tilhørere sine Læreres Glæde, Ros og Hæder, saaledes ere ogsaa de kjærlige, sagtmodige og stille Sjele en Ære for vor Gud og den Herre Jesus, der har beredt dem saaledes ved sin Kraft, Aand og Naade. Man fortæller, at en Klosterforstander engang vilde give en Fremmed, som var kommen i Besøg til ham, en Prøve paa sine Undergivnes Lydighed og lod en af de ældste og skrøbeligste Brødre kalde, just da Maaltidet begyndte, som om han havde Noget at befale ham; Klosterbroderen indfandt sig skyndsomt og fremstillede sig ved Bordet; men Forstanderen gav sig i Samtale med den Fremmede og lod, som om han ikke saa hin, eller som om han havde glemt, at han havde kaldet ham; denne blev da under hele Maaltidet, som hans Prælat med Flid forhalede, staaende stille foran Bordet og oppebiede i Taalmodighed, hvad der vilde blive ham befalet, indtil Forstanderen efter endt Maaltid ligesom atter kom ham ihu og sagde: Det er godt, min Broder; gaa kun hen og spis! Jeg anfører dette, for derved at oplyse den her omhandlede Sag og opmuntre dig og mig, min Broder, til, saafremt Herren ogsaa maatte kalde os for at fremstille os til et Exempel for Verden, til en Skam for Djævelen og til en Glæde for sine Børn, da at aflægge en Prøve paa hvad vi have lært i Jesu Christi og Hans Aands Skole, og beflitte os paa at te os saaledes i barnlig Lydighed, i christelig Taalmodighed Sagtmodighed og Kjærlighed, at Han ved os og for vor Skyld kan blive høiligen priset. Ak, vilde dog Alle, som kalde sig Christne, men især deleshed de, som skulle være Forbilleder for Hjorden, vel overveie og lægge sig dette paa Hjerte, saa skulde der ikke overalt være saa megen forargelig Trætte. Den Guds Tilskik-

kelse, hvorom vi her tale, tjener imidlertid ogsaa til Hans Ære derved, at Han i saadanne Tilfælder ved sine Helliges Exempler kundgjør sin Magt, hvormed Han beskjærmer dem imod alle Fienders Ondskab, — sin Visdom, hvormed Han leder og styrer disses Træskhed, sin Miskundhed, hvormed Han trøster og husvaler dem imod disses Bitterhed. Dette tjener nu atter, du gudelskende Hjerte, til din kraftige Trøst imod de Trængsler, dine Fiender paaføre dig; deraf kan du slutte dig til hvor høit din Gud skatter dig, og hvor megen Lid han sætter til din Tro og uskrømtede Kjærlighed, idet Han agter dig værdig til at fremstilles for Verden som Hans Naades Mesterstykke og Hans Søns udtrykte Billede. Te dig nu derfor saaledes, at din himmelske Fader har Ære af dig, — vis, at Hans Naade imod dig ikke har været forgjæves; lad dit Lys skinne saaledes for Menneskene, at de se dine gode Gjerninger og prise din Kjærlighed, Fredsommelighed, Taalmodighed og Gudhengivenhed og ære din Fader, som er i Himlene. Tænk paa Apostelens Ord: „Vi bevise os i Alting som Guds Tjenere: med stor Taalmodighed, i Trængsler, i Nød, i Angester, under Slag, med Langmodighed, med Velvillighed, med den Hellig Aand, med uskrømtet Kjærlighed, under Ære og Vanære, under ondt Rygte og godt Rygte" (2 Kor. 6, 4 flg.), og paa din Frelsers Ord: „Dersom I elske dem, som Eder elske, hvad Tak have I derfor (hvad synderlig Godt skulde Gud gjøre Eder igjen derfor, — hvad kunne I paa Grund deraf vente og forlange, aldenstund I ikke gjøre Mere end ogsaa de Vantroende pleie at gjøre?) thi Syndere elske og dem, som dem elske. Og dersom I gjøre vel imod dem, der gjøre vel imod Eder, hvad Tak have I derfor? thi og Syndere gjøre det Samme" (Luk. 6, 32 flg.). — — „Elsker Eders Fiender; velsigner dem, som Eder forbande; gjører dem Godt, som Eder hade, og beder for dem, som gjøre Eder Skade og forfølge Eder, paa det I kunne vorde Eders Faders Børn, som er i Himlene"! (Matth. 5, 44. 45) Ak, mine kjæreste Medchristne, naar det herved bliver aabenbart, hvilke der ere Guds Børn, hvor faa maa der da ikke nu og i disse sidste Tider være at finde af dem! Lader os derfor saa meget mere bestræbe os for at vise os som den Allerhøiestes sande og ægte Børn!

§ 54. Til din Trøst tjener det fremdeles, du gudelskende Sjel, at Gud midt iblandt Fiender forbliver din Ven, i Forfølgelse din Tilflugt, i Skjændsel og Bagvaskelse din Ære og i alle bitre Trængsler din søde Trøst og kjærlige, naadige Gud og Fader. Tornebuskene, som Blomsterne ere omgivne af, kunne ikke betage disse Nydelsen af Sollyset og den kraftige Indflydelse fra Himmelen, og dit fiendtligsindede Nabolag, dine ondskabsfulde Forfølgere, dine spottesyge Bagvaskere kunne ikke ophæve det fortrolige Forhold, der finder Sted imellem dig og din Gud, som imellem et godt og lydigt Barn og dets kjærlige Fader; de kunne ikke berøve dig Hans Naade, Hans Kjærlighed, Hans Forsorg og Opsigt, Hans Trøst, Hjælp, Beskjærmelse og Velsignelse; ei heller kunne de standse dine Bud og Poster, som gaa til Himmelen; jeg mener: dine Sukke, Taarer og Bønner; de kunne ikke trænge dig ud af Jesu Christi salige Forening og Samfund; de kunne ikke betage dig din Tro, dit Haab, din Krone; ja, de kunne ikke uden Guds Villie krumme et Haar paa dit Hoved. De kunne vel oplægge Raad og udkaste Planer imod dig; men uden Guds Tilladelse lykkes disse dog ikke; de kunne vel sigte paa dig; men uden Guds Villie træffe de dig dog ikke. Han kan og vil imidlertid ikke beskikke og tilstede Andet end hvad der bidrager til Hans høihellige Navns Ære og dit

Vel. Lader Han Noget ske og Fienderne en Tidlang have sin Villie, saa maa det enten tjene dig til en faderlig Paamindelse og Refselse eller en nyttig Prøvelse eller til en kraftig Befæstelse og Opmuntring i din Christendom. En Gudfrygtig, som trænges og forfølges af ondskabsfulde Mennesker, ligner et Træ, der staar paa fri Mark og slaar sine Rødder saa meget dybere og fastere i Jorden, jo mere det bestormes af Vindene; han ligner Maanen, som forbliver et himmelsk Lys i sin Glands og sit rigtige Løb, om end Hundene gjø imod den; han ligner det Faar, som den gode og trofaste Hyrde har gjenfundet og bærer paa sine Skuldre og som Hundene og Ulvene vel kunne forskrække med sin Gjøen og Hylen, men dog ikke skade eller fortære; han ligner en Stengjed, der staar kneisende paa en høi og brat Klippe og som Jagthundene vel se, men dog ikke kunne naa. Den hellige Skrift, navnlig den dyrebare Psalmebog, indeholder saare eftertrykkelige og trøstefulde Udsagn herom, saasom: „Herren gjemmer mig i sin Hytte paa den onde Dag; Han skjuler mig i sit Paulums Skjul; paa en Klippe fører Han mig op; derfor skal nu mit Hoved opløfte sig over mine Fiender trindt omkring" (Ps. 27, 5. 6). „Hvor stor er ikke din Godhed, som Du har gjemt for dem, der frygte Dig, — som Du har beredt dem, der forlade sig paa Dig, for Menneskenes Børns Øine! Du skjuler dem i dit Ansigts Skjul for Menneskenes Sammenrottelser; Du gjemmer dem i en Hytte for Tungers Kiv" (Ps. 31, 21). Hvad der forstaaes ved Guds Hytte og Paulun (Telt), er let at indse, nemlig Hans Forsorg, Opsigt, Beskjærmelse, Naade, Magt og Visdom, hvorved Han vel underligen, men dog naadigt og kraftigt opholder sine Egne, og hertil betjener Han sig ofte af de ringeste Skabninger; man har saaledes Exempel paa at da en gudfrygtig Biskop ved Navn Felix havde skjult sig for sine Forfølgere i en Hule eller Kløft, kom der strax en Edderkop og spandt sin Væv foran den; da nu hans Fiender ivrigt ledte efter ham og blandt Andet kom til dette Hul, gik de forbi det, i den Formening, at siden der hang en Spindelvæv foran det, kunde han ikke have begivet sig derind. Undertiden opvækker Han et retfærdigt og trofast Menneske, der tager sig af de Betrængte og Fornærmede, taler deres Sag og yder dem Beskyttelse; undertiden slaar Han Fienderne med Blindhed, forvirrer deres Anslag og lægger dem alskens Hindringer iveien, saa at de vel løbe, true, skjælde og foretage sig Mangt og Meget, men dog Intet udrette.

§ 55. En gudfrygtig Theolog*) har smukke Tanker herom, idet han i Anledning af det et og tyvende Vers i den en og tredivte Psalme skriver: „Gud tillader, at urolige Hoveder yppe Kiv med en uskyldig Sjel, der gjerne vilde holde Fred, og at de derhos true og pukke saaledes, at den stakkels Sjel bliver angest nok; imidlertid har Gud opreist en lønlig Hytte (Han har beredt dem en Tilflugt, en Hjælp, en Beskjærmelse), som Fienderne ikke se, ei heller de Troende uden formedelst Troen; didhen fører Han sin Hellige og lader Fienderne længe nok arbeide paa sine Pile (lægge onde og farlige Planer, optænke Løgn osv.). Naar de nu ville trykke (Buen) af, maa de erfare, at Gud har skjult den Retfærdige i en Krog, hvorhen deres Pile ikke kunne komme". Dette kan oplyses ved hvad der fortælles om Profeten Jeremias og Baruk, nemlig, at Kong Jojakim vel have befalet at gribe dem, men at Herren lod dem skjule (Jer. 36, 16). Skriftens Udlæggere søge at udgranske, paa hvilken Maade Herren lod disse sine Tjenere skjule, og

*) Dr. Lütkemann.

forklare det fordetmeste saaledes, at de bleve skjulte ved en særegen Undergjerning, idet Herren enten holdt de udsendte Tjeneres Øine igjen, saa at de ikke kunde se eller kjende dem, uagtet de havde dem for sig, eller saaledes, at Han i Hast henflyttede dem til et andet Sted, hvor man ikke faldt paa at søge dem, eller — hvilket synes at komme Textens Ord nærmest — saaledes, at Han omgav og bedækkede dem med en Taage. Vi lade dette staa derhen og holde for, at den Hellig Aand vel med klare Ord har udtalt, at Herren skjulte dem eller lod dem skjule, men dog har fortiet Maaden, hvorpaa de bleve skjulte, for derved at lære os, at Gud besidder flere Midler til at dække og beskjærme sine Egne end Menneskene kunne udtænke, og at Han heri som i alt Andet forbeholder sig frie Hænder; vi skulle kun tro, at Han kan og vil skjule os mod al vore Fienders Magt og List, men derimod henstille Midler, Maade og Veie til Ham. Af lignende trøstelige Udsagn finder man endnu langt flere i Skriften, saasom, at Gud leder sine Egne i Retfærdighed, det er: opretholder dem i en hellig og gudelig Omgjængelse og bevarer dem for Synd, for deres Modstanderes Skyld, for at disse ingen Skade skulle kunne gjøre dem, og for at de skulle blive staaende tilskamme med sin Løgn (Ps. 5, 9), — at Han herligen beviser sine Miskundheder imod dem, det er, at Han saa uventet bringer dem Hjælp, Beskjærmelse og Redning, at selv deres Fiender forfærdes derfor, — „at Han bevarer dem som Øiestenen i Øiet og skjuler dem under sine Vingers Skygge“ (Ps. 17, 7 flg.), — „at Han bereder for deres Ansigt et Bord ligefor deres Fiender, — at Han salver med Olie deres Hoved, — at deres Bæger flyder over“ (Ps. 5), — „at Han er dem et stærkt Taarn“ (Ps. 61, 4), o. a. M.

§ 56. Det vilde imidlertid blive for vidtløftigt at anføre Alt; kun vil jeg paaminde om at Erfaringen er den bedste Fortolker af deslige Skriftsprog. Et kjødeligt Hjerte, som er i god Forstaaelse med Verden og intet Fiendskab har at vente af den, kan ikke fatte dem og ikke smage de Kys, som de indeholde; de gudelskende Sjele derimod, som formedelst Verdens ondskabsfulde Forfølgelse ere nødte til at henfly til Guds Skjød, fatte dem og glæde sig over saadanne trøstelige Ord mere end over Sølv og Guld, især naar de dagligen af egen og Andres Erfaring vide, hvorlunde den Høieste opfylder sin Aands Forjættelser, — hvorlunde Han giver Mange, der plages saare af onde Mennesker, et stille, roligt og tilfreds Hjerte, saa at de trøstigt kunne foragte sine Fienders Bespottelser, Forhaanelser og Løgne, — saa at de alligevel kunne spise, drikke, sove og gladeligen love og prise sin Gud. For Manges Ansigt bereder Han et Bord ligefor deres Fiender og lader deres Bæger flyde over, ei alene med Hensyn til deres aandelige Tilstand, idet Han fylder deres Sjel med Fred og Glæde i den Hellig Aand og vederkvæger den med sød Trøst, men ogsaa med Hensyn til den legemlige, idet Han, trods Fiendernes Tanke, Avind, Ugunst og Ondskab velsigner deres Næring og gjør dem til Palmetræer, hvilke, efter hvad de Naturkyndige fortælle, opsætte sig imod en paalagt eller paahængt Byrde og ligefuldt voxe opad og i Høiden. Jeg har seet, at et Træ, som var kastet omkuld af Vinden, dog saaledes, at nogle faa Rødder bleve siddende i Jorden, skjød unge Skud, som voxede lige iveiret og med Tiden bare megen Frugt. Jeg har ogsaa erfaret, at gudfrygtige Mennesker, som have været slemt medtagne af ufredelige Naboer og andre Skjændegjæste og i lang Tid plagede med

alskens Nærgaaenhed, med Retssager og andre Trængsler, alligevel have beholdt et Stykke Brød og Andet tilovers og ved Guds Naade og Velsignelse faaet sine Børn vel opdragne og forsørgede, saa at de til de Ondskabsfuldes Ærgrelse ere komne til Ære og Gods, — at det gik, som den kongelige Profet siger: For ond Tidende frygter han ikke; fast er hans Hjerte; det forlader sig paa Herren. Trygt er hans Hjerte; han frygter ikke, indtil han ser med Lyst paa sine Fiender (idet de enten ved Guds Naade bliver omvendte, ophøre med sin Ondskab og beslutte sig til at leve fredeligt med ham eller, dersom de haardnakket fremture i sin Ondskab, blive bortrevne af Guds Vrede). „Han udstrør; han giver de Fattige (Gud velsigner ham saa rigeligen, at han ogsaa kan vise sig gavmild mod de Trængende; hans Retfærdighed bestaar altid (hans Godgjørenhed og gode Omgjængelse glemmes aldrig;) hans Horn ophøies med Ære (hans Formue, hans Ære og Anseelse bliver altid større.) Den Ugudelige ser det og harmes han skjærer Tænder og hentæres; de Ugudeliges Lyst gaar tilgrunde (Ps. 112, 7 flg.).

§ 57. Dette kan oplyses ved Beretningen om Isak, om hvem Moses skriver: Herren velsignede ham. „Og Manden blev mægtig, og han blev mere og mere mægtig, indtil han blev saare mægtig. Og han eiede smaat Kvæg og stort Kvæg og meget Tyende, saa at Filisterne bare Avind imod ham. Og alle Brøndene, som hans Faders Tjenere havde gravet i Abrahams, hans Faders, Dage, dem tilstoppede Filisterne og fyldte dem med Jord" (1 Mos. 26, 12 flg.). Det gaar endnu ligetil denne Dag saaledes til med mange Guds Venner, at Herren finder Fornøielse i at velsigne dem til Ærgrelse for de Ugudelige og vise dem, at ingen Forbandelse hjælper, naar Han velsigner, ei heller nogen Undertrykkelse, naar Han ophøier. Trøst dig nu hermed, du gudfrygtige Sjel, og forlad dig evindelig og altid paa Guds Miskundhed; maaske skal ogsaa du være et Exempel paa din Guds underfulde Godhed, naadige Styrelse og vældige Beskjærmelse, som Mordekai, med hvem Gud føiede det saa underligt, at da hans Dødsfiende Haman havde ladet tømre og opreise en Galge, hvori han troede at skulle faa ham hængt, maatte han i dets Sted iføre ham kongelige Klæder, pryde ham med en Krone, sætte ham paa en kongelig Livhest og selv føre ham omkring i Staden og udraabe foran ham: Saaledes gjøres der med den Mand, som Kongen har Lyst til at ære (Esth. 5, 14; 6, 10 flg.). Maaske ville dine Fiender komme til mod sin Villie og Formodning at bidrage til din Ære; maaske ville de blive nødte til, naar de mindst tro det, at fremme din og Dines Opkomst og Velfærd, ligesom Josefs Brødre, der gik ud paa at dræbe ham eller idetmindste at bringe ham i Trældom, saa at han aldrig skulde kunne hæve sig iveiret overensstemmende med sine Drømme, men som netop derved efter Guds skjulte Styrelse maatte sætte ham paa den rette Vei, der omsider førte ham til den Ære, Gud havde tiltænkt ham.

§ 58. Behager det derimod den Høieste anderledes, og har Han med Hensyn til din Person besluttet noget Andet i sit Raad, saa er dog saa Meget vist, at Gud tilsidst vil fri dig fra alt Ondt og forskaffe dig Fred, enten i denne Verden eller i det evige, himmelske Liv. Vi læse Meget om Davids Fiender og de haarde Forfølgelser, han var underkastet og med hvilke han efter Guds hellige Raad blev ængstet i henved ti Aar. Men vi læse ogsaa den Overskrift over en af hans Psalmer: „Til Sangmesteren; af Herrens Tjener David, som fremførte for Herren denne Sangs Ord paa den Dag, da Herren havde udfriet ham af

alle hans Fienders Haand og af Sauls Haand" (Ps. 18, 1). Fienderne og Forfølgerne have sin Tid, da de herske i Mørkets Magt (Luk. 22, 53); men Herren har ogsaa sin Tid, da Han slaar dem paa Munden, knuser deres Tænder, betaler dem deres Ondskab paa deres Hoved, gjør deres Ære til Skjændsel, bringer deres Løgn for Dagen og lægger dem tilligemed Djævelen, der har brugt dem som sine Redskaber, under sine Børns Fødder. Tornerne have sin Tid, da de voxe, grønnes, blomstre, rive og stikke; men de have ogsaa sin Tid, da de blive omhugne og kastede i Ilden, saaledes som Guds Aand siger dem lige i Øinene: „Forinden Eders Gryder fornemme Tornebusken, skal Gud henveire den, hvad enten den er frisk eller i Brand" (Ps. 58, 10). Man kunde bevise dette med mange Exempler paa hvorledes Gud har opfyldt sin Trudsel mod hadske og ondskabsfulde Forfølgere; men det vilde blive for vidtløftigt og tillige unødvendigt; thi de ere saa almindelige, at jeg neppe tror, der findes noget gudfrygtigt Hjerte paa fem og tyve Aar, som ikke har seet, oplevet og erfaret noget Lignende og kan sige med David: Jeg saa den Ugudelige forfærdelig (han var ei alene mægtig, rig, vældig, men ogsaa fræk, voldsom, skrækkelig, saa at Enhver maatte frygte for ham, efterdi han voldte Mange lutter Hjertesorg) og udbredende sig som et grønt Træ, der ikke er flyttet (hvormed tilkjendegives, at han aldrig havde lidt noget Stød i sine Anliggender og ingen Forandring erfaret i sin timelige Lykke, men tilsyneladende sikret og befæstet sig saaledes, at han ikke var let at oprykke og udrydde). Men han forsvandt, og se, han var ikke mere, og jeg søgte efter ham; men han fandtes ikke (jeg undersøgte, om han maaske var henflyttet til et andet og bedre Sted, havde opnaaet et større og høiere Embede og saaledes skiftet Plads; men han var borte; han var udryddet, afhuggen og kastet i Ilden); derfor tilføier Profeten medrette: Agt paa den Ustraffelige, du gudelskende Hjerte, og se paa den Oprigtige (hold fast ved din Gudsfrygt, og lad ikke de Ugudeliges Vold og Ondskab vildlede dig); thi for Fredens Mand er der en Fremtid; men Overtræderne skulle ødelægges tilhobe (hvor høie, rige og mægtige de end ere); de Ugudeliges Fremtid skal afskjæres. Og de Retfærdiges Frelse er fra Herren, deres stærke Værn i Nødens Tid. Og Herren hjælper dem og udfrier dem; thi de forlade sig paa Ham (Ps. 37, 35 flg.).

Nu, min Medchristen,

Gjør som et Barn, og læg kun dig
Ind i din Faders Arme;
Bed og anraab Ham, at han sig
Vil over dig forbarme.
Saa skal Han vist, naar Striden her
Af dig vel overvunden er,
Dig naadelig frigjøre
Og af al Sorg udføre.

Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Kors.

Tolvte Prædiken,

hvori dens aandelige Anfegtelser fremstilles og betragtes.

Ps. 88, 15—19: Hvorfor, Herre, forkaster Du min Sjel? hvi skjuler Du dit Ansigt for mig? Elendig er jeg og Dødsens fra Ungdommen af. Jeg bærer dine Rædsler; jeg maa forsage. Over mig gaar din brændende Vrede; dine Forfærdelser tilintetgjøre mig. De omgive mig som Vand den ganske Dag; de omringe mig tilsammen. Du har skilt langt fra mig Ven og Næste; mine Kjendinger er det mørke Sted.

§ 1. Det er saare yndigt og opbyggeligt, naar man i Naturen blandt Guds Skabninger finder saadanne Ting, som i et smukt og træffende Billede fremstille, hvad der hører til Naadens Rige og Christendommen, hvorfor ogsaa vor allerkjæreste Frelser ofte betjener sig deraf og snart henviser os til en Sædemand, der udstrør sin Sæd paa Ageren, snart til en Hyrde, der troligen vogter og føder sine Faar, snart til et frugtbart og frugtbetynget Træ, snart til en Vinstok og dens Grene, snart til Markblomsterne, snart til Ravnene og andre Fugle under Himmelen (Luk. 8, 5 flg.; 15, 4; Joh. 10, 11; Matth. 7, 17—19; Joh. 15, 1 flg.; Matth, 6, 26. 28; Luk. 12, 24). For denne Gang ville vi korteligen betragte Magnetstenen, dette Naturens Under, og deraf uddrage og fremstille, hvad der kan tjene til vor Opbyggelse og Husvalelse.

§ 2. Det har behaget den allerhøieste Gud at iklæde denne Sten, som man med Føie kan kalde Ædelstenenes Konge, en simpel Kjole og at skjule dens underfulde, høist nyttige Gaver under et ringe Udvortes. Den glimrer ikke som en Diamant; den brænder og lyser ikke som en Rubin; den spiller og funkler ikke som adskillige andre Ædelstene, men er mørk, slet og ret, ligesom en anden Graaeller Jernsten; derimod aabenbarer den sin indre Skjønhed og Herlighed, som den har modtaget af sin Skaber, i mange gavnlige Virkninger, som Menneskene med Forundring og Glæde betjene sig af til sin store Nytte. En vis nederlandsk Digter har skrevet et Digt, hvori alle de andre Blomster beklage sig for Flora eller Blomsterdronningen over Tulipanerne, fordi de tilegnede sig den øverste Plads i alle Menneskenes Lysthauger og lode sig anse for de fornemste, uagtet de hverken besad nogen behagelig Lugt eller lægende Kraft. Saaledes kunde man ogsaa sige, at Magneten har Grund til at beklage sig over alle de andre Ædelstene, fordi de blot paa Grund af sin ydre Glands og Anseelse — thi at de besidde de Kræfter, man tilskriver dem, er hidtil ikke tilstrækkeligen bevist — have hævet sig over den og ikke blot ladet sig bære i Ringe paa Hænderne, men ogsaa i Billeder paa Brystet og Hjertet, ja endog i Kroner paa de for-

nemste og mægtigste Menneskers Hoved og sat den tilside, osv. I dette Billede betragter jeg vor Guds Naade og det korte Begreb, i hvilket dennes Fylde og overvættes Rigdom har vist sig, Ham, som var det eneste Menneske i Naade og for hvis Skyld alle Andre havde fundet Naade" (Joh. 1, 14. 16; Efes. 2, 7; Rom. 5, 15), nemlig Jesus Christus, vor eneste Mægler og Frelser, som, da Han var i Guds Skikkelse (og efter sin Menneskenatur formedelst den personlige Forening havde faaet guddommelig Majestæt og Herlighed) ikke holde det for et Rov (Han pralede ikke overmodigt deraf og viste sig ikke desaarsag stolt mod Menneskene, saaledes som de pleie at gjøre, der prunke med det Rov, de have taget fra en fældet Fiende) „at være Gud lig, men forringede sig selv, idet Han tog en Tjeners Skikkelse paa og blev Mennesker lig" (Filipp. 2, 6. 7). Betragter I gudelskende Sjele, „denne prøvede kostelige Sten (Esai. 28, 16), idet Han ligger i Krybben i Bethlehem, — idet Simeon tager Ham paa sine Arme og udraaber Ham som „Verdens Frelser, Hedningernes Lys og Israels Folks Herlighed" (Luk. 2, 7. 12. 16. 28. 30. 32, — idet Han staar i sin Pleiefaders Værksted og bruger Tømmermandsøxen (Mark. 6, 2), — idet Han vandrer om i Jødeland som et andet simpelt Menneske, — idet Han staar bunden til en Pæl og bliver hudstrøgen, — idet Han bliver bespottet og kronet med Torner af Stridsmændene, — idet Han hænger paa Korset mellem to Misdædere, omgiven af Mørke, og raaber: „Min Gud! min Gud! hvorfor har Du forladt mig? (Joh. 19, 1 flg.; Matth. 27, 29. 30. 39. 46) Hvor uanseelig er Han ikke! hvor ussel er ikke Hans Skikkelse, saa at endog Profeten forudsiger, hvilken Tale Jøderne desaarsag vilde føre, nemlig den: „Han har ingen Skikkelse eller Herlighed, og vi saa Ham; men der var ikke Anseelse, at vi kunde have Lyst til Ham. Han var foragtet — —, og som En, for hvem man skjulte Ansigtet, var Han foragtet, og vi agtede Ham intet (Esai. 53, 2. 3). Men betænker saa tillige Hans guddommelige Kraft, som Han har lagt for Dagen i Menneskeslægtens Forløsning, i Djævelens, Dødens og Helvedes Overvindelse, i sin Kirkes Kaldelse, Udbredelse og Opretholdelse o. a. M.; saa ville I ikke forarge Eder over Hans Udvortes, men høiligen glæde Eder over Hans indvortes guddommelige Magt og Herlighed. O, Du usle, foragtede, korsfæstede Herre Jesus; jeg agter din Tjenerskikkelse høiere end de mægtigste Kongers hele Pragt og Herlighed; din Fattigdom er min Rigdom, din Foragt min Ære, din Ringhed min Høihed, din Skrøbelighed min Kraft, din Enfoldighed min Visdom, din Svøbe min Helligdom, dit Kors min Kongethrone. Lad Andre gribe efter de straalende, lysende, glimrende og spillende Ædelstene; jeg har udvalgt Dig og vil beholde Dig, min Magnet; jeg vil bære Dig paa og i mine Hænder som en Prydelse, paa mit Hjerte som et Klenodie, paa mit Hoved som en Krone. Herre, naar jeg kun har Dig, saa bekymrer jeg mig ikke om Alverdens Ædelstene, nei ikke engang om Himmel og Jord.

§ 3. Magneten er en tro og paalidelig Veiviser for Bjergmændene, der arbeide i Jordens Dybheder og eftersøge og bringe dens Skatte for Dagen, saavelsom for Søfolkene, der gynge paa det urolige, vide og brede Hav, hvor der ellers intet Spor og ingen Bane er at finde. Forfatteren af Visdommens Bog siger: „Dit Forsyn, o Fader, styrer Skibet; thi Du har og givet Vei i Havet og tryg Sti iblandt Bølger" (Kap. 14, 3). Og hertil bruger den store Gud ogsaa den uanselige Magnet, der giver Kompasnaalen den Kraft, at

den midt under Skibets Vaklen og Slingring, mellem Vind og Vover stedse vender mod Nord og saaledes tilkjendegiver Styrmanden, hvorhen han skal styre sin Kurs. Dette er atter et smukt Billede paa vor Jesus, der er given os af Gud til Veiviser. Vi maa jo, saalænge det behager vor Gud, leve paa denne Jord, omgaaes meget med Jordiske Ting, sysle, virke og arbeide her paa Jorden. Det forholder sig imidlertid saaledes med de jordiske Ting, naar man betragter dem i Aanden, at man godt kan sammenligne dem med Bjergmændenes Arbeide i Jordens mørke Gange og Kløfter, saasom Mange, der foragte Livsens Lys og den himmelske Magnet, hvorom vi her tale, fordybe sig saaledes deri, at de fare fra et (det timelige) ind i et andet (det evige) Mørke og i Evighed ikke ser Lyset (Ps. 49, 20). At imidlertid saa Mange finde Vei ud af de mørke jordiske Anliggender, — at de i det Timelige tænke paa det Evige og paa Jorden søge Himmelen, det er alene at tilskrive Jesus, der leder dem ved sit Ord, sin Aand og Naade. Ligesaa træffende kan man sammenligne Verden og dens indviklede, bedrøvelig Anliggender, formedelst den store Uro og Ubestandighed, de mange Sorger, Farer og Trængsler, som findes deri, med Havet og Menneskets Børn, med de Søfarende, som ikke vilde vide eller finde Vei eller Sti, dersom de ikke havde Magnetnaalen i Kompasset. „Den Herre Jesus er Veien og Sandheden og Livet. Han er Verdens Lys; hvo, som følger Ham, skal ikke vandre i Mørket, men have Livsens Lys“ (Joh. 14, 6; 8, 12). „Han underviser og lærer os den Vei, som vi skulle vandre; Han giver Raad med sit Øie paa os“ (Ps. 32, 8). Hvo kunde i den urolige, onde og falske Verden, blandt saa mange Forargelser, Anstød, Satans og hans Medhjælperes Garn og Snarer, blandt saa mange Gjenvordigheder, Forfølgelser, Sorger og Anfegtelser finde og vandre paa Veien til Himmelen, dersom ikke den Herre Jesus bragte os paa den og hjalp os at holde os derpaa? Hvo kunde forblive bestandig, dersom ikke Han styrkede trøstede og opmuntrede os? Hvo kunde blive frelst, dersom Han ikke ved sin Magt bevarede os til Frelse?

Ak, Jesus, før mig Du, mens jeg er her i Live;
Lad mig foruden Dig ført af mig selv ei blive;
Thi fører jeg mig selv, saa er jeg snart forført;
Men føres jeg af Dig, saa bli'r jeg rigtigt ført.

§ 4. Magneten meddeler sin Kraft til det Jern, som den berører, og som har hængt sig ved den, saaledes at det ene Jern trækker det andet til sig og hænger det ved sig; naar man derfor har hængt en Jernring ved denne ædle Sten, saa vil denne holde en anden, denne en tredie, denne en fjerde, osv., saa at man kan gjøre en ordentlig Kjæde af saadanne Ringe, som dog ikkun ere forbundne ved Magnetens Kraft. Den hellige Augustinus fortæller, at han selv med Forbauselse har seet dette Under, ligesom jeg ogsaa selv mindes, at jeg i min Ungdom hos en navnkundig Universitetslærer betragtede en saadan Magnet, der pleiede at holde og forbinde to til tre Nøgler; som vi hængte ved den. Dette giver et smukt Sindbillede til at fremstille den Enighed i Aanden blandt de Troende, som de have fra sin Jesus; man kunde skrive ovenover: „Et Hjerte og en Sjel,“ efter den hellige Lukas's Ord: „Men den ganske Hob, som troede, havde et Hjerte og en Sjel“ (Ap. Gj. 4, 32). Guds Kirke paa Jorden bestaar af den store Mængde Mennesker af allehaande Folkeslag, Tungemaal og Lande, hvoraf nogle efter Kjødet nære ligesom et nedarvet og medfødt Fiendskab til hverandre og ere indbyrdes forskjellige i Skikke, Sædvaner, Klædedragt og Tilbøieligheder; men ikkedestomindre saasnart den himmelske Magnet, hvorom vi have begyndt at tale, berører dem, saa an-

namme de ved Hans Aand og fra Hans kjærlige Hjerte et nyt Sind, saa at de begynde at omfatte hverandre og hænge ved hverandre med inderlig og hellig Broderkjærlighed, villigen og gladeligen at tjene hverandre, holde sammen imod Djævelen og Verden, antage sig hverandres Nød, have hjertelig Medlidenhed med hverandre, bede flittigt den Ene for den Anden, saa at Hjerte hænger ved Hjerte, Sjel ved Sjel i den Herres Jesu Kjærlighed. Jeg maa tilstaa, at dette Naadesunder er blevet noget Sjeldent og Ualmindeligt i disse sidste troes- og kjærlighedsløse Tider, og at man ikke allevegne finder denne Kjærlighedskjæde, hvori Hjerterne, forbundne ved Jesu Aand, hænge ved hinanden i oprigtig og gudelig Endrægtighed, — ikke som om den himmelske Magnet havde tabt sin Kraft eller ikke længere vilde meddele de menneskelige Hjerter den, men fordi de selv gjøre sig uimodtagelige derfor. Erfaringen lærer, at Magneten ikke trækker rustent Jern til sig; ligeledes ville Nogle vide, at naar man bestryger Jern med Saften af Hvidløg, værdiger den det hellerikke sin Kraft. Saaledes er det ogsaa med den himmelske Magnet; naar Menneskene modsætte sig dens kraftige Naadedrag og Virkning, — naar de lytte mere til Satan end til Gud, — naar de oftere lade Solen gaa ned over deres Vrede, saa at deres Hjerter blive angrebne og fordærvede af Had og Fiendskab, ligesom Jernet af Rust, — naar de endog med ondskabsfuldt Forsæt, hvilket man kan sammenligne med en ildelugtende Hvidløgsaft, modstaa Guds Godhed, hvad Under er det da, at de blive givne hen til et Sind, som intet duer, og overantvordede til Satan, for at han kan hidse dem paa hverandre, og for at de indbyrdes kunne bide, æde og fortære hverandre? Dog har og kjender Herren Sine, hvilket vel med Hensyn til Stedet ofte er langt adskilte, men i Aanden fast forbundne med hinanden og forenede i Kjærlighed til Jesum og Brødrene, saa at man ogsaa kan sige om dem: Et Hjerte og en Sjel. Jeg takker min Gud ved Jesum Christum, fordi Han ogsaa har ladet mig, sin uværdige Tjener, kjende Nogle, om hvilke jeg er forvisset, „at de beflitte sig paa at bevare Aandens Enhed i Fredens Baand" (Efes. 4, 3), — „at de have et Sind indbyrdes efter Christum Jesum, saa at de endrægteligen med en Mund prise Gud og vor Herres Jesu Christi Fader og antage sig (elske, tjene, ære) hverandre ligesom Christus har antaget sig (og elsket) dem til Guds Ære" (Rom. 15, 5. 6. 7). Man kan vel ogsaa være vis paa at de, som ikke ere Ringe i denne Kjærlighedskjæde og forenede i Kjærlighed og Fred sammenknyttede Lemmer paa Christi aandelige Legeme, slet ikke tilhøre Ham; „thi om Nogen ikke har Christi Aand, denne er ikke Hans" (Rom. 8, 9); den, som ikke elsker Brødrene og ikke higer efter Fred, han har ikke Christi Disciples Kjendetegn og „er i Mørket og vandrer i Mørket og ved ikke, hvor han gaar, fordi Mørket har forblindet hans Øine" (Joh. 13, 34. 35; 1 Joh. 2, 11), og om han endog „talte med Menneskenes og Englenes Tungemaal og havde profetisk Gave og vidste alle Hemmeligheder og al Kundskab og havde al Tro, saa at han kunde flytte Bjerge, saa var han dog kun en lydende Malm eller en klingende Bjælde, ja, han var Intet i Guds Øine" (1 Kor. 13, 1. 2). Ak, Herre Jesus, forbind dine Troendes Hjerter ved din Aand til broderlig, oprigtig og trofast Kjærlighed, paa det de Alle maa være Et, ligesom Faderen i Dig og Du i Faderen, at de og skulle være Et i Eder, at Verden (ved at se saadan hjertelig Kjærlighed og Endrægtighed hos Dine maa blive overbevist og bevæget) til at tro, at Faderen

har udsendt Dig" (som alle Menneskers eneste Frelser, uden hvem Ingen kan blive frelst — Joh. 17, 21).

I vore Hjerter Guds Kjærlighed
Udøs, og fyld Du vor Sjæl med Fred,
At vi maa af Hjertet elske hverandre
Og her med et Sind i Christi vandre!
Kyrie eleis!

§ 5. Magneten trækker ogsaa Jernet til sig med en vidunderlig Kraft og besjeler det ligesom, saa at det med en hurtig Bevægelse iler hen til den; herved er flere særdeles mærkelige Omstændigheder, saasom, at Magnetens Kraft endog berører Jernet, om der er Noget imellem dem. Den hellige Augustinus fortæller at have hørt af en troværdig Person, at denne havde seet Magneten bevæge og føre Jernet omkring, uagtet der var en Sølvplade imellem dem. Det er ogsaa vist, at naar man kaster nogle Synaale i et Bækken og farer omkring med Magneten i Haanden under Bækkenet, kan man med Fornøielse og Forundring se deres Bevægelse og hvorledes de søge at følge sin kjære Fører. Man vil ligeledes vide, at om Magneten hænger frit paa en Væg, og man paa den anden Side af denne holder en Nøgel eller et andet Jernstykke ligeoverfor den, dreier den sig strax og vender den Side til, i hvilken den har sin største Tiltrækningskraft. Nogle Forfattere berette ogsaa, at i Serapis's Tempel i Alexandria svævede et Afgudsbillede af Jern frit i Luften, saasom der over og under det var indfattet Magnetstene, som ved sin Kraft og Tiltrækning holdt det i denne Stilling. Endeligt er det meget fornøieligt og storligen at forundre sig over, at Magneten ogsaa trækker Jernet til sig ud af Ilden; den høilærde og navnkundige Athanasius Kirker fortæller saaledes, at han mange Gange har moret sine Tilhørere med at trække et gloende Jern, som vanskelig kunde skjelnes fra et glødende Kul, ud af Ilden med en Magnet saa let, som om det havde været koldt. Dette er atter Ting, som meget smukt afbilde os den Herres Jesu, vor dyrebare Forløsers Art og Natur og ere tjenlige til at forklare adskillige Sprog og Talemaader i Skriften, saasom, naar den himmelske Brud sukker: „Drag mig; efter Dig vil jeg løbe" (Høis. 1, 4), og naar Herren selv siger: „Jeg har elsket dig med en evig Kjærlighed; derfor har jeg draget dig med Miskundhed" (Jer. 31, 3). „Ingen kan komme til mig, uden at Faderen, som mig udsendte, faar draget ham. Naar jeg bliver ophøiet fra Jorden, vil jeg drage Alle til mig" (Joh. 6, 44; 12, 32). Disse tale om Guds Naades kraftige og salige Virkning, idet Han med sit Ord og sin Aand berører, oplyser omvender vore Hjerter og drager dem fra Verden til sig, ligesom Han fordum drog Nikodemus, den bodfærdige Synderinde, Lydia, Dionysius, en Raadsherre i Athenen, Damaris og mange Tusind Andre til sig, og omendskjønt der undertiden lægger sine store Hindringer imellem, saa virker dog den himmelske Magnet og berører Hjerterne med saadan Kraft, at de desuagtet villigen og gladeligen efterfølge Ham, ligesom da mange af dem hverken med Rigdom eller Ære eller Verdens Herlighed, hverken ved Fattigdom, Tab eller Skjændsel lade sig afholde fra at følge den Herre Jesus, sin høielskede og dyrebare Frelser. Vel har Satan og Verden gjort sig megen Umag med Mange for at afdrage dem fra deres Sjeleven og Hans salige Samfund; men de have Intet udrettet og ikke formaaet at hindre eller hæmme Guds Godheds kraftige Dragelse.

§ 6. Den himmelske Magnet bevirker ogsaa ved sin kraftige Naades-Tiltrækning, at Hans Troende saa at sige svæve mellem Himmel og Jord og, med inderlig Længsel bortvendte fra det Jordiske, alene søge det Himmelske og Evige. Den

gamle Kirkelærer Krysostomus fortæller, at han har kjendt mange andægtige og gudfrygtige Mænd, som i Bønnen næsten hævede sig op fra Jorden, udstrakte sine Arme overmaade høit og bestræbte sig for ligesom at forlade Jorden og svæve i den frie Luft og saaledes bede med stor Andagt og Frimodighed; dette er alle gudelskende Sjeles Art; de hæve sig ei alene under Bønnen, men ogsaa i sin hele Omgjængelse op fra Verden og Forkrænkeligheden, strække sine Tanker, Begjæringer og Attraaer ud over alt Jordisk og Forgjængeligt og søge ikke Andet end hvad der er guddommeligt, himmelsk og evigt. De sukke stedse: „Ligesom en Hjort forsmægter efter Vandbække, saa forsmægter min Sjel efter Dig, min Gud. Min Sjel tørster efter Gud, efter den levende Gud; naar skal jeg komme og fremstille mig for Guds Ansigt?" (Ps. 42, 2. 3) Nogle Lærere ville vide, at naar man fylder et tomt Æggeskal med Maidug og lægger det ved en Stang imod Solen, saa vil det, efterhaanden som det bliver opvarmet af Solstraalerne, gaa opad Stangen, — Noget, som man forøvrigt faar lade komme an paa Erfaringen. Men efterdi de Troende ere fyldte med Guds Ord og Aand og kraftigt tiltrækkes af Jesus Christus, Retfærdighedens Sol, hæve de sig daglig fra Jorden til Himmelen og sige:

Bort, jordiske Lyster! bort Rigdom! bort Ære!
O, gid jeg i Himlen idag maatte være!
O Himmelklenodie! O, evige Glæde!
O Jesus, af Verden mig snart lad udtræde!
O himmelske Klarhed! O Liv uden Ende!
Naar vil Du mig Saligheds Krone tilsende?
Ak, Jesus, hvor længe? min Sol, ak,
hvor længe?
Naar skal jeg ved Døden til Livet indtrænge?

§ 7. Det er da ogsaa vist og over al Maade trøsteligt, at den Herre Jesus ei engang forglemmer og forlader sine Egne i den største Nød, i den yderste Fare, i de haardeste Anfegtelser, men tager sig hjerteligen og troligen af dem, trøster dem, beskjærmer, opholder og frelser dem. Skulde end Hans Egne komme i Ild eller Vand, saa vil Han dog være hos dem, efter sit Ord: „Jeg gjenløste dig; jeg kaldte dig ved dit Navn; du er min. Naar du gaar igjennem Vandene, vil jeg være hos dig, og igjennem Floderne, skulle de ikke overskylle dig; naar du gaar igjennem Ilden, skal du ikke brændes og Luen ikke fortære dig; thi jeg er Herren, din Gud, Israels Hellige, din Frelser" (Esai. 43, 1 — 3). Naar Profeten Daniel fortæller, at Kong Nebukadnesar saa hos de tre Mænd i den gloende Ovn en fjerde, hvis Skikkelse var lig en Guds Søn, saa holde den gamle Kirkes gudfrygtige Lærer for, at dette var den Herre Jesus, Guds evige Søn, som herved tilkjendegav sin store Kjærlighed til Menneskene, og at Han ei engang vil forlade dem i Ilden. O, hvor yndige og liflige ere ikke saadanne Tanker for de gudelskende og for Gud lidende Sjele, især for dem, i hvis Hjerte Djævelen med Guds Tilladelse skyder sine gloende Pile og derved ligesom omgiver og antænder dem med Helvedes Ild, opfylder dem med Helvedangest og styrter dem i usigelig Elendighed! Hvad kan være trøsteligere for slige anfegtede og bekymrede Sjele end Billedet af Magneten, som elsker Jernet, om det end ligger i Ilden og er aldeles gloende, berører det med sin Kraft og drager det ud, hvorved deres Jesu trofaste Kjærlighed og sikre Hjælp saa saare smukt og træffende fremstilles for dem, Han som har lovet og sagt: „I mig har han Behag, og jeg vil udfri ham. — — Med ham er jeg i Nøden; jeg vil udfri ham og ære ham, osv. (Ps. 91, 14. 15?) Til disse dybtbekymrede Sjele skulle vi nu herefter tale. Thi efter at vi have betragtet de legemlige Sorger, som udspringer af det Timelige, ei alene i Almindelighed, men ogsaa mange af de største i Særdeleshed,

saa vil det nu ogsaa være fornødent, at vi med al mulig Flid ved Guds Naade belyse og drøfte de aandelige Sorger og Anfegtelser, som angaa det Uforgjængelige og Evige og efter Guds uransagelige Raad ofte sætte mange troende Sjele i usigelig Angest og mageløs Elendighed, samt at vi forsyne og forvare de gudelskende Hjerter med god Undervisning og paalidelig Trøst. Den Herre Jesus, som er forsøgt i alle Ting, ligesom vi, og godt ved, hvorledes de anfegtede og bedrøvede Sjele ere tilmode, forbarme sig og over alle trøstesløse, modfaldne og bekymrede Hjerter og lade den ringe Tjeneste, vi i Kjærlighed til Ham søge at gjøre dem, være dem velbehagelig, glædelig og trøstelig, for sin allerhelligste bitre Lidelses og Døds Skyld! Amen.

§ 8. For større Ordens og Tydeligheds Skyld maa vi undersøge og afhandle de forskjellige Dele af den troende Sjels aandelige og store Anfegtelser for sig, nemlig først, hvad de aandelige Anfegtelser ere, og hvorledes det egentlig dermed forholder sig, — dernæst, hvilke Aarsagerne dertil ere, og hvorfor den kjærlige og algode Gud lader saadan haard Trængsel og Sjelenød komme over Hans Egne, og saa tilsidst, hvilken Trøst der findes i den hellige Skrift mod saadanne Sjelslidelser. Hvad nu det Første angaar, saa ville vi lægge en enfoldig Beskrivelse af de aandelige Anfegtelser til Grund og sige: De aandelige Anfegtelser ere det tungeste Kors og den største Trængsel, hvormed den retfærdige, hellige, alvise og algode Gud pleier at hjemsøge og besvære sine Troende, og hvorved for det Første deres Sjel bliver haardt medtagen og opfyldt og plaget med Følelsen af Guds Vrede og Syndens Kraft, med Helvedangest, Mørke, Frygt, Forfærdelse, Tungsindighed, Sørgmodighed, Fortvivlelses- og andre skrækkelige Tanker og Forestillinger og hvorved derhos alle Legemets Kræfter svækkes og udpines, men som dog ved den Høiestes Styrelse maa tjene til Hans Ære, til de Anfegtedes Tugtelse, Prøvelse og Renselse og til Andres Opbyggelse, osv.

§ 9. Jeg siger altsaa, at de aandelige Anfegtelser ere de Troendes tungeste Kors og allerstørste Trængsel, Noget, hvori Alle, som have smagt og erfaret Mere eller Mindre deraf, ville give mig Medhold. Luther skriver etsteds: „De Christnes udvortes Lidelse er kun Barneværk, og det er kun ABC' en af deres Lidelser og Elendighed, at Verden forfølger og forjager dem og øver alskens Svig og Underfundighed imod dem. Men den Sorg og Angest, de bære i sit Hjerte for Guds Vrede, Frygten for den evige Død og for at de skulle komme til at gjøre Djævelen Selskab i Helvedes Afgrund, den trænger igjennem og tynger Nat og Dag paa deres Hjerte; dermed maa de kjæmpe, saa at de kunde svede blodig Sved, og saa at jeg langt heller vilde sidde et helt Aar i Fængsel og lide Sult og Tørst end en eneste Dag udstaa saadan Helvedangest fra Himmelen.“ Og paa et andet Sted: „De mindste Lidelser ere de, som Djævelen paafører os ved Hjælp af Verden, der angriber Christenheden udvortes og med legemlige Vaaben, saasom Sværd, Fængsel, Berøvelse af Gods og Legemet ovenikjøbet. Men hvad han selv indvortes øver, er langt haardere, idet han angriber, piner og plager Hjerterne med sine forgiftede, gloende Pile, det er: med Angest og Forfærdelse over Guds Vrede, — idet han iskjænker Mennesket, som allerede før er modløst og frygtsomt, en Drik, ikke af besk Malurt og Galde, men af hvad der kaldes Helvedangest og bringer det i et Bad, hvori det ligger som i en gloende Ovn, saa at dets Hjerte kunde smelte, ligesom han gjorde med selve Christus, saa at Han maatte svede Blod i Strømmevis. Den rette Lidelse, der overgaar al anden Pine og Lidelse, er

det først, naar de Christne maa give sig til Pris og løbe Spidsrod for Ham. St. Paulus klager over at han døer daglig og føler idel Dødelse i sit Legeme, saa at en Saadan skulde heller ønske at lide al legemlig Pinsel og Død." Og atter paa et andet Sted: „Jeg har ofte i mine Anfegtelser undret mig, om jeg endnu havde en liden Smule af mit Hjerte i mit Liv; en saadan Morder er Djævelen. — — Jeg har ofte godt faaet føle, hvad Djævelen er for en Karl; han har ofte gaaet saa haardt løs paa mig, at jeg ikke har vidst, enten jeg var død eller levende; Djævelen er en rigtig Manddraber; han har ofte plaget mig saaledes, at jeg i mine Anfegtelser har undret mig, om jeg endnu havde en Smule Hjerne i mit Hoved." Den gamle Matthesius skriver: „Udvortes Sygdomme, Forfølgelser og Gjenvordigheder gjøre vel ondt, men ere dog kun lutter Spøg mod de indre Anfegtelser og Forfærdelser, saa vist som Sjelen er ædlere end Legemet." En erfaren Theolog skriver: „En Person, som i lang Tid havde maattet udholde haarde Anfegtelser og stor Samvittighedsuro, sagde engang: Ak, dersom Gud enten fratog mig alt mit Gods og Eie, saa at jeg maatte gaa omkring i den bare Skjorte og betle mit Brød eller Han lod mig løbe en hel Mil gjennem Ilden eller svømme hundred Mile i Vandet, saa tror jeg, at jeg før skulde udholde det end denne min Sjels Angest og Anfegtelse," — hvilken Person, tilføier han, dog siden blev glædet af Gud.

§ 10. Vi ville imidlertid efter vor Text betragte Sagen noget nøiere og vise, hvorfor de store aandelige Anfegtelser medrette ansees for Guds Børns tungeste Kors, nemlig for det Første, fordi det er en aandelig Lidelse, der angaar og angriber Sjelen, — som David siger: Hvorfor, Herre, forkaster Du min Sjel? Paa samme Maade klager han ogsaa andetsteds, naar han vil udtrykke Storheden af sin Angest og Trængsel. „Mine Ben ere forfærdede," siger han, „og min Sjel er saare forfærdet. — — Vend om, Herre; udfri min Sjel" (Ps. 6, 3. 4. 5). „Min Gud! min Sjel er nedbøiet i mig" (Ps. 42, 7). „Vandene ere komne indtil Sjelen" (Ps. 69, 2). „Min Sjel vægrede sig ved at lade sig husvale" (Ps. 77, 3). „Mæt af Plager er min Sjel" (Ps. 88, 4). Bekjendte ere ogsaa de Ord, som man hørte af vor kjæreste Frelser ved Begyndelsen af Hans Dødskamp: „Min Sjel er ganske bedrøvet indtil Døden" (Matth. 26, 38). I saa Maade skal man nu vide, at den menneskelige Sjel er saaledes indrettet af sin Skaber, at den skulde være Hans udtrykte Billede, staa i stedsevarende Forening og Samfund med Ham, nyde Hans Kjærlighed, Godhed, Venlighed, Sødhed og Salighed og være og blive opfyldt med Lys, Kraft, Fred og Glæde; hertil har Han ogsaa gjort den bekvem og skikket, efterdi den, som en ædel og høi Aand, er bleven begavet med Forstand, Villie, Hukommelse og andre Evner, der kunne gjennemstraales af det himmelske Lys, gjennemtrænges af den guddommelige Kraft, opfyldes med himmelske Glædesbilleder og benaades med den guddommelige Godheds Indflydelse. Den er, for at tale paa Menneskevis, ligesom Luften, der modtager Solstraalerne og andre Himmelkræfter og meddeler dem til Jorden og hvad der lever paa den, — ligesom et Speil, hvori det himmelske Lys optages, og hvorfra det kaster sin Glands vidt og bredt omkring sig; den er ligesom en Blomst, der ei alene opfanger den liflige Dug, men ogsaa den skjulte, kraftige Indflydelse fra Himmelen, der aabenbarer sig i dens Vellugt og Kraft. Dog, disse Lignelser ere for ufuldkomne til at fremstille, hvad jeg gjerne vilde, saasom Luften opfanger Solstraalerne, Speilet Lyset eller et Billede og

Blomsten Indflydelsen fra Himmelen uden nogen Følelse deraf, medens derimod den menneskelige Sjel, som en fornuftig, udødelig Aand, modtager de himmelske Kræfter, Naadeslyset og den guddommelige Indflydelse med den allerædleste og lifligste Følelse; den kan smage, nyde og forstaa, hvad den modtager; den lever i Guds Samfund, ikke blot som et kongeligt nyfødt Barn, der intet ved af al den Herlighed, det besidder, af al den Pleie og Ære, der vederfares det, men som et voxent Menneske, der ikke blot besidder, men ogsaa nyder sit Gods; Glæden og Freden fra Gud ere ikke i den som Vinen i et Glas, men som Vinen i Maven, hvori den udbreder sine Kræfter og meddeler dem til hele Legemet, men især til Hjertet.

§ 11. Altsaa er da den menneskelige ædle Sjel beredt og dannet saaledes af sin Skaber, at den skulde leve i Ham og Hans søde, salige Samfund og nyde og fornemme Hans Lys, Kraft, Fred, Glæde og fuldkomne Liflighed og Salighed, som vi allerede forhen i dette Værk udførligen have lært. Men da Satan, der var affalden fra Gud og desaarsag styrtet i al Elendigheds Dyb, havde af giftig Misundelse ved sin træske Ondskab bortvendt den ædle menneskelige Sjel fra Gud og den hellige Lydighed mod Ham, saa er den ved dette Affald nedsunken i den alleryderste Jammer; den har tabt Guds Billede, der fornemmelig bestod i Herlighed og Retfærdighed, i himmelsk Lys og Visdom, i ønskelig Ro, Fred, Glæde og Guds liflige Nydelse, og har istedet derfor faaet Satans Billede og Art, nemlig Urenhed, Ondskab, Mørke, Blindhed, Uro, Frygt, Skræk, Angest, Sørgmodighed, Unøisomhed osv., saa at dens Forstand er formørket, Villien forvendt, Hukommelsen opfyldt med letsindige, unyttige, uaandelige, bitre og forfærdelige Ting og alle dens øvrige Evner fordærvede. Og efterdi der til al anden Elendighed, som har rammet Sjelen efter Syndefaldet, endnu kommer den allerstørste, som er, at den uden Guds Aand og Naade ikke kjender eller forstaar sin Elendighed, men, forblindet af Djævelen, føler og anser sig lykkelig, fri, tilfreds og sikker midt i Satans Baand og Snarer, midt i Helvede, og at selv den Sjel, som ved Guds Naade er fornyet og gjenfødt, dog formedelst Arvesynden, som stedse hænger ved den, er tilbøielig til aandeligt Hovmod, til Sikkerhed osv. og lokkes af Satan og desaarsag ikke ved at skatte eller tilbørligen agter den uudsigelige Naade, Gud har bevist os ved at skjænke os sin enbaarne Søn, og ved den kostbare Forløsning, som er skeet ved Hans Blod, saa lader Gud den ofte stedes i aandelige Anfegtelser, unddrager den sig selv, sin Fred, sin Kraft, sit Lys og sin Trøst, lader den føle Syndens Kraft og Gift, lader den overfaldes af Helvedangest, overstrømmes af Ondskabens Bække og omgives af lutter Frygt, Sørgmodighed, Forfærdelse, ja af Helvedild, saaledes som vi senere, om Gud vil, udførligere skulle vise. Nu er Sjelen ikke som et Jern, der ligger i Ilden uden nogen Fornemmelse, indtil det bliver gloende, — ikke som en Blomst, der uden Følelse fortørres af Heden og visner, men, som en levende, fornuftig Aand, føler den paa det Heftigste den Angest, Pine og Ild, hvori den er kommen; den bliver gjennemtrængt og opfyldt deraf, saa at der er Intet i og hos den, som er befriet fra Jammer, Smerte og Pine.

§ 12. Forstanden er opfyldt med Mørke, dog ikke som et Kammer, men som en Syg, der ved Solens Nedgang, naar Natten bryder frem, føler sine Smerter forøgede; det Mørke, der under saadanne Anfegtelser overfalder Sjelen, er som en tyk Taage, der ei alene hindrer Vandringsmanden fra at se fremfor sig, saa at han ofte ikke ved, hvor han er, men

som ogsaa fører onde Dunster og en lønlig Gift med sig, der besvære hans Hoved, Bryst og hele Legeme. Ligesom det Mørke, der omgav den Herre Jesum, da Han hang paa Korset, ikke blot var et simpelt naturligt Mørke, men saa at sige blandet med Helvedangest og Forfærdelse, der anfaldt Ham saaledes, at Han raabte høit: „Min Gud! min Gud! hvorfor har du forladt mig?" (Matth. 27, 45. 46) saaledes er det ogsaa med det Mørke, som under store Anfegtelser omgiver Sjelen; det medfører lutter Helvedgift og Dunster fra Ildsøen, som brænder med Svovel, hvilke gjennemtrænge, svække, ængste og udtære Menneskets Aand. I et saadant Mørke kan den menneskelige Forstand, hvor skarpsindig, klog og øvet den end mon være, ikke befinde sig, kan Intet begribe, Intet øine, som skulde kunne skjænke den noget Lys, nogen Trøst, nogen Kraft; det lærdeste Menneske bliver uvidende og kan ikke bruge Noget af hvad det ved hverken til sin egen Lettelse eller Andres Tjeneste; den Klogeste bliver tosset og dum; den Færdigste og mest Øvede bliver uskikket og uduelig; de sidde og tænke og grunde; men vide ofte ikke hvad de tænke og grunde paa; kun det vide de, at der stedse fremstiller sig onde, sørgelige og rædsomme Ting for deres Sjel, med hvilke de maa plages. Herom taler Luther etsteds meget mærkeligt: „Syndens Følen og Seen", siger han, „ser paa alle sørgelige og rædsomme Exempler, skrækkelige Dødsmaader, Billeder, Beretninger, Ord og Gjerninger, hvori Guds Vrede og Straf afbildes og fremstilles og hvilke Satan lader fremtræde for dem i et Øieblik (ligesom han viste Christus Verdens Riger) og hvormed han griber og rundt omkring indeslutter Samvittigheden, — — saa at dersom den Hellig Aand ikke hjalp og bistod et saadant Menneske, vilde det øieblikkelig falde om og dø, ligesom truffet af et Slag. Det er det, han (David i den sjette Psalme) siger: Jeg er henvisnet; her er ingen Kraft mere, intet Haab om Liv, ingen Hjælp eller Trøst, ingen Salighed eller Retfærdighed, men lutter Død, Synd, Vrede og Helvede."

§ 13. Saaledes forholder det sig ogsaa med deres Villie, som i denne elendige Tilstand er aldeles ustadig, ubestandig urolig, oprørt og forvirret af Utaalmodighed, Egensindighed, lønlig Modstand, Knurren og Bespottelse mod Gud og Mennesker. De vilde jo nok gjerne høre Guds Ord, gaa til Herrens høihellige Kjærlighedsmaaltid, forlade sig paa Ham, vente og faa Trøst og Hjælp af Ham, leve Ham til Ære, tjene Ham og Næsten; men de føle derhos hos sig selv en lønlig Modsigelse, som om de enten ere uværdige til alt Saadant, eller som om Alt er forgjeves og unyttigt og spildt paa dem, — som om Gud ikke vil vide af dem og ikke agter paa dem, men har glemt dem; derfor ville de helst lade Alt være og heller dø end leve. Den bedrøvede og anfægtede Sjels Længsel er ligesom en Fugl i Børns Hænder, som have bundet en Traad om dens Fod, saa at den vel ofte flagrer iveiret for at undslippe, men hvergang bliver trukken ned igjen, og ligesom Madlysten hos de Syge, som undertiden, især naar de blive mindede derom, finde paa Et og Andet, som de tro at skulle spise godt af; men naar det tilveiebringes og bydes dem, kunne de neppe smage det, men føle strax Væmmelse derfor. Vel kan man ikke sige, at denne de ængstede Sjeles Længsel og Villie er aldeles forgjeves, saaledes som den fangne Fugls Flagren og den Syges Lyst til Mad, han ikke kan nyde; den har tvertimod sin store Nytte; den iler til Gud og Himmelen og kommer tilbage med en umærkelig Kraft; men den skjænker dem dog ikke nogen almindelig og følelig Trøst, hvisaarsag de fremdeles forbliver urolige og elendige.

§ 14. Paa lignende Maade forholder det sig med saadanne anfegtede Menneskers Hukommelse. De glemme ofte at æde sit Brød; intet Sprog af Skriften, som kunde yde dem Trøst, vil falde dem ind, og om det end foreholdes dem, vil det dog ikke fæste sig hos dem. Da Erasmus Sacerius, en navnkundig og erfaren Theolog, der har efterladt Kirken mange udmærkede Bøger, engang paa en Reise blev meget svag i Herberget og faldt i haarde og farlige Anfegtelser, kunde han ikke mindes et eneste Trøstesprog af den hellige Skrift, saa at en Adelsmand, som laa i samme Kammer, maatte foreholde ham nogle saadanne, hvorved han blev husvalet. En anden Theolog i vor Tid, som ogsaa har udgivet mange gode Bøger, fortalte mig engang, at da han skulde begive sig til et høit Embede, hvortil han var kaldet, fik nogle Røvere Øie paa ham og det Skib, hvori han havde ladet bringe sine Sager, affyrede mange Skud efter ham og hans, traf ogsaa hans Tjenestepige, som havde hans eneste Søn paa Armen, og tvang dem til at lægge til Land og lade sig plyndre; men i denne Nød og Fare vilde ikke et eneste Skriftsprog falde ham ind uden det: „Denne er eders Time og Mørkets Magt" (Luk. 22, 53.) Derimod kommer alt Muligt for dem, Lidet og Stort, Gammelt og Nyt, som kan bidrage til at forøge deres Bedrøvelse; da maa alle Ungdomssynder frem, saavelsom alle deres Livs Feil og Skrøbeligheder; da rinder Alt dem i Hu, hvad de tilforn have hørt eller læst om den retfærdige Guds forfærdelige, haarde Trudsler eller deres Opfyldelse i Hans Domme, om alskens sørgelige Begivenheder, hurtige og pludselige Dødsfald, Fortvivlelse og Selvmord, saavelsom hvad de af Saadant selv have erfaret. Jeg har kjendt et gudfrygtigt og samvittighedsfuldt Fruentimmer, som Satan gik heftigt løs paa i en haard Sygdom og bragte mangehaande Ting i Sinde; snart kom hun i Kirken paa de og de Tanker ved en eller anden Foranledning, som gaves hende af Præsten eller Andre, ihvorvel mod deres Vidende og Villie; snart fik hun under Nydelsen af den høihellige Nadverd uvedkommende, letsindige og syndige Indfald; snart saa hun dette eller hint, Mennesker eller Dyr, som opvakte kjødelige Forestillinger hos hende; snart fornærmede hun fine Forældre eller Søskende eller Tjenere ved Uvenlighed eller paa andre Maader, og omendskjønt man forestillede hende, at hun uden al Tvivl ifølge sin bekjendte Gudsfrygt havde modarbeidet slige syndige Tanker og strax løsrevet sig derfra, saa og daglig afbedet disse Feil i Jesu Navn hos sin himmelske Fader og vist faaet Tilgivelse derfor, hjalp det dog ikke; men hun indvendte: Min Gudsfrygt, som I tale om, har været bare Hykleri, og efterdi den Herre Jesus siger: „Salige ere de Rene af Hjertet; thi de skulle se Gud" (Matth. 5. 8), saa kommer jeg aldrig til at se Gud; thi jeg er ikke ren, men uren af Hjertet.

§ 15. Meget Saadant pleier at forekomme hos dem, der ere bedrøvede over sine Kjæres Hedengang, hvorpaa jeg allerede paa et andet Sted har anført et mærkeligt Exempel. Paa Dr. Heshusius's Tid tildrog det sig, at da en hæderlig og gudfrygtig Kone mistede sin Mand, faldt hun paa de Tanker, at hun ikke havde pleiet ham, som hun burde, og saaledes var Skyld i hans Død, og hermed ængstede Satan hende heftigt, især, da han indskjød hende, at om ogsaa Himmel og Jord vilde bede for hende, kunde hun dog ingen Syndsforladelse erholde; men den nysnævnte Heshusius svarede hende meget rigtigt: Der beder En for Eder, som er mere end Himmel og Jord, nemlig Guds enbaarne Søn, vor trofaste Frelser. Medens jeg skriver dette, staar en gudfryg-

tig Kone mig for Øine, der ved en pludselig Død havde mistet sin eneste, kjære Søn, en Dreng paa sex Aar, hos hvem der viste sig en god Art og en begavet Sjel; i hendes Bedrøvelse randt Alt, hvad der kunde bidrage til at forøge hendes Sorg, hende i Tanker, saasom: Gud havde betroet hende en ædel Gave og kostbar Skat, som hun skulde tage vel Vare paa og opdrage til Hans Ære; men hun havde behandlet ham altfor uværdigt og daarligt, havde ikke beskyttet ham med tilstrækkelige Klæder, havde ladet ham komme for meget ud i Luften, havde ikke forsynet ham tilbørligt med Mad og Drikke efter hans svage Natur, havde været altfor tryg og sendrægtig, da Sygdommen begyndte at ytre sig, havde ikke brugt Lægemidler i rette Tid, havde vist sig altfor haard imod ham i Ord og Gjærninger; omendskjønt det nu i alle disse Henseender forholdt sig saaledes, at hun ingen Grund havde til at bebreide sig Noget, maatte det dog tjene Satan, der gjerne saa, at vi Alle forgik i Sørgmodighed, til Torner og Tidsler, hvormed han plagede hendes Hjerte. Ligeledes ere alle andre Sjelsevner og Sindsbevægelser i Uro og Uorden hos anfegtede og bedrøvede Mennesker. De ere som Strengene paa en forstemt og fordærvet Luth, paa hvilken man ikke kan spille noget Lifligt og Behageligt. Deres Glæde er omskiftet til Sørgmodighed, deres Kjærlighed til Had, deres Haab til Mishaab, deres Mod til Forsagthed og Frygt, deres Frimodighed til Forfærdelse, Angest, Fortvivlelse; de ere sig selv en Byrde, ja en Vederstyggelighed.

§ 16. Ja selv de udvortes Sandser blive forvirrede og svækkede hos saadanne bekymrede Hjerter, ligesom David klager og siger: „Mit Hjerte slaar heftigt; min Kraft har forladt mig, og mine Øines Lys, endog det er borte for mig“ (Ps. 38, 11). „Jeg er træt af min Raaben; udtørret er min Strube; mine Øine ere hentærede, idet jeg venter paa min Gud“ (Ps. 69, 4). Erfaringen lærer, at bedrøvede Menneskers Øine ei alene fordærves ved megen Graad, men at Synet og Øinenes Lys ogsaa svækkes saaledes i haarde Sygdomme og paakommende Afmagter, at de ikke kunne udholde den klare Dag. Mig selv har det hændt i en haard og livsfarlig Sygdom, at ei alene min Tunge af Hede og Mathed ligesom var stivnet i min Mund og hang fast ved min Gane, saa at jeg ikke kunde tale til Lægerne og Andre for at forklare dem mit udmarvede og af Hede fortærede Legemes Tilstand, medmindre man kom mig tilhjælp med en Saft eller Citronskive, men at ogsaa mine Øine vare saa svækkede, at jeg ikke kunde taale Dagslyset, men maatte lade Vinduerne næsten ganske tildække med Tæpper og Lagener. Saaledes gaar det ogsaa ofte til med anfegtede Mennesker; naar deres Kræfter udtømmes ved den indvortes Lidelse og Sjeleangesten, saa pleier ogsaa deres Øines Lys at forgaa. Der fortælles saaledes om den gamle Matthesius, Præst i Joakimsdal, at da han efter Guds hellige Raad og Villie var falden i en haard Anfegtelse, kunde han i flere Uger ikke gaa ud, ikke lære eller prædike, men holdt sig i sit Studerkammer og kunde vanskeligen taale Dagslyset, hvorfor ogsaa han maatte lade hænge Tæpper for Vinduerne. Paa lignende Maade forholder det sig med deres Hørelse; de fordybe sig tit saa meget i sine sørgmodige Tanker og have saa Meget at gjøre med, hvad den Onde tilhvisker dem i deres Indre, at de ofte ikke give Agt paa, hvad man taler til dem, spørger dem om eller til deres Trøst foreholder dem. Jeg har kjendt en anfegtet Kone, som klagede over, at om hun end gik i Kirke for at øse Trøst af Guds Ord, kunde hun dog Intet fatte eller beholde deraf, fordi der var En, som uafladeligen indskjød hende: Det vedkommer ikke dig; det er ikke talt

for din Skyld; det angaar alene Christi Disciple, de Gudfrygtige, Guds Børn; men du er intet Guds Barn; du er forskudt og udelukket fra Hans Naade. Denne Indskydelse, sagde hun, er saa hastig og stærk, at jeg næsten Intet hører af Præstens Ord uden Lyden og ikke ved, hvad han har sagt. Hvor ofte ser man ikke, naar man taler trøsteligt og hjerteligt til bedrøvede og bekymrede Mennesker eller beder inderligt for dem, at de glemme baade sig selv og alle dem, som ere om og hos dem, saa at man maa tage dem ved Haanden og ligesom vække dem, hvorefter de tilstaa, at de ikke have hørt eller forstaaet, hvad der blev talt.

§ 17. De klage ogsaa i Almindelighed over at ingen Mad eller Drik smager dem. Jeg har havt Nogle for mig, som have klaget over at det Lidet, de nød af Mad, smagte som Halm eller raaddent Træ, og det, de drak, som Vand, der var øst af en Møgdam; om andre medlidende Hjerter sendte dem Noget, der var meget godt og velsmagende tillavet, kunde de dog enten Intet nyde deraf — det voxede i deres Mund, som man pleier at sige; den tørre Mund og Hals tilstedte ikke, at de nedsvælgede det; men de maatte tage eller spytte det ud af Munden igjen — eller de fandt ingen eller ialfald kun en besk og raadden Smag deri. Man har ogsaa hørt Anfegtede klage over at de stinkede som et Aadsel, saa at de forundrede sig over at Nogen kunde være hos dem, — Andre over at Alting lugtede af Svovl, selv de Blomster og Urter, man bragte dem til Forfriskning. Ei heller kunne de finde nogen Hvile i de blødeste Sengklæder, men pleie at klage over at det forekommer dem, som om de laa paa en haard Fjæl eller paa Gadestenene eller endog paa Tidsler, Torne og hvasse Spiger. Hertil kommer den store og mageløse Hjerteangest og Vanghed, som de fornemme og hvorover de i Almindelighed mest klage. De pleie at sige, at Hjertet vil briste i deres Liv, — at det bliver trykket og knust som mellem to Stene, — at Himmel og Jord hvile paa deres Hjerte. En gudfrygtig og ved mange haarde Anfegtelser veløvet Jomfru (som jeg allerede andetsteds i dette Værk har omtalt*) og som Herren allerede har friet fra al ond Gjerning og frelst til sit himmelske Rige) sagde engang til mig: Jeg kan fatte, hvor uudsigeligt stor den Angest var, som vor allerkjæreste Frelser, Jesus, led for vor Skyld, da Han svedede blodig Sved i Gethsemane og raabte høit paa Korset: Min Gud! min Gud! hvorfor har Du forladt mig? thi Han har ladet mig smage Noget, hvorved jeg havde maattet forgaa, dersom Han ikke havde opholdt mig ved sin skjulte Kraft, og det har Han gjort, for at jeg ikke med den sikre og utaknemmelige Verden skulde agte Hans kostbare Forløsning ringe, men takke Ham af min Sjels Dyb i inderlig Gjenkjærlighed, hvilket jeg ogsaa formedelst Hans Naade vil gjøre, saalænge jeg lever, og siden i al Evighed. Jeg ved ogsaa, sagde hun endvidere, og forstaar godt, hvad David klager saa ofte over i Psalmerne, nemlig, at hans Hjerte er som Vox, smeltet i hans Indre, — at det er sønderbrudt, hedt, slaget som en Urt, fortørret, gjennemboret, — at hans Hjertes Angester ere store, — at det slaar heftigt, — at det har forladt ham (Ps. 22, 15; 34, 19; 39, 4; 102, 5; 109, 22; 143, 4; 25, 17; 38, 11; 40, 13). En anden gudfrygtig Person sagde til en Ven, efter at han i Guds Kraft og ved Hans Hjælp havde overstaaet en haard Anfegtelse: Havde jeg intet Andet, som overbeviste mit Hjerte om at den hellige Skrift er Guds Ord, saa vilde det være mig nok, at den saa nøie beskriver de bekymrede og bedrøvede

*) 3die Del, 14de Præd., § 26.

saavelsom de af Gud udfriede og glædede Hjertets inderste Grund og Tilstand, hvilket ingen menneskelig Forstand saaledes kunde gjøre. Jeg har ogsaa heri befundet, at Aanden er Sandheden (1 Joh. 5, 6). I en saadan Tilstand bliver hele Legemet udtæret og aldeles kraftesløst og affældigt, saa at de, de bedrøvede Mennesker, blive blege og se elendige ud som Lig, ihvorvel Nogle formedelst den forbigaaende Hede, der indfinder sig hos dem og undertiden stiger op i deres Ansigt, ogsaa kunne se ildrøde ud, men derhos klage over at de da fornemme den største indvortes Angest, hvor Nogle skjælve og bæve som et Løv, naar Angesten kommer over dem. Jeg tilligemed nogle andre gudfrygtige Hjerter var saaledes for ikke længe siden Vidne til, at en Soldat, der forresten var et ungt og stærkt Menneske, men som var bleven twungen til Krigstjeneste og med Magt holdtes dertil, og desaarsag nedsank i stor Sørgmodighed og haard Anfegtelse, pleiede ved indtrædende Angest at skjælve og ryste, saa at man ikke kunde betragte ham uden Medlidenhed. Saaledes kan man da forstaa og forklare de Helliges Talemaader i Skriften, naar de sige, „at de ere som et henveiret Blad og tørt Straa, et vansmægtende Land, — at deres Ben ere hentærede og deres Livssaft forsvunden som ved Sommerens Tørke, at deres Kjød og Hjerte forsmægter“, og Deslige (Job 13, 25; Ps. 143, 6; 32, 3. 4; 73, 26).

§ 18. Vi have hidtil sagt forfærdelige Ting om de aandelige Anfegtelser, Ting, som ogsaa hos de Uerfarne og dem, som den naadige og barmhjertige Gud indtil nu har forskaanet derfor, kunne vække Rædsel, naar de høre eller læse det. Det Tungeste og Skrækkeligste staar imidlertid endnu tilbage, nemlig, at deslige Anfegtelser, efter hvad de bedrøvede Hjerter tro og vide, medføre Tabet af det høieste Gode, Mangel paa himmelsk og guddommelig Trøst, Fornemmelsen af Guds Vrede, Fortabelse fra Guds Ansigt, al Naades Unddragelse og Negtelse og Himmelens fuldkomne Tillukkelse, saaledes som Profeten med tydelige Ord tilkjendegiver i vor Text. „Hvorfor, Herre, forkaster Du min Sjel?“ siger han. Det hebraiske Ord, som her er oversat med at forkaste, har, ligesom dette, et særdeles Eftertryk og betyder saa Meget som at føle Væmmelse og Afsky for Noget og derfor fjerne og bortkaste det som noget Unyttigt, Modbydeligt, ikke skjøtte om det, overgive det til Fiendernes Forgodtbefindende osv., ligesom det oftere sammenføies med andre haarde Ord, som naar Profeten siger: „Hvorfor, o Gud, har Du forkastet for bestandig? hvorfor ryger din Vrede imod din Græsgangs Hjord?“ (Ps. 74, 1) Og paa andre Steder: „Du, Du har forkastet og forskudt; Du er fortørnet paa din Salvede. Du har bortkastet Pagten med din Tjener (Du viser dig ikke anderledes end som om Pagten mellem Dig og din Salvede var aldeles ophævet;) Du har vanhelliget ned til Jorden hans Krone, osv. (Ps. 89, 39 flg.). „Du har forkastet os og ladet os blive tilskamme. — — Du lader os vige tilbage for Fienden, og vore Hadere tage sit Bytte. Du giver os hen som Faar, der fortæres, og blandt Hedningerne adspreder Du os. Du sælger dit Folk for Intet, og Du sætter ikke Pris paa dem“, osv. (Ps. 44, 10.) Disse Klagemaal af Guds Folk anfører jeg fordi de her, hvor vi omhandle de aandelige Anfegtelser, give os en meget god Forklaring over det Ord forkaste, at nemlig den trofaste, naadige og barmhjertige Gud efter alt Udseende forlader og forstøder de Sjele, som ellers ere Ham saa dyrebare og som Han har forhvervet sig til en Eiendom med sin allerkjæreste Søns Blod, overøser dem med Vrede og Grum-

hed, med Skam og Skjændsel, med Trængsel og Angest, overgiver dem til deres Fienders Forgodtbefindende, lader al Trøst berøves dem og anstiller sig, som om Han ikke kjendte dem, eller som om de aldrig havde været Hans Faar og Børn, — som om Han aldrig havde sluttet nogen Pagt med dem; Han lader dem blive til en Spot og Latter for Verden, osv. Naar derfor vor Profet siger: Hvorfor, Herre, forkaster Du min Sjel? saa er Meningen den: Herre, min Gud, hvorledes gaar det til, at min Sjel, som Du før har skattet og elsket saa høit, udvalgt og annammet, — som alene havde Dig til sin Trøst, — som sukker efter Dig, længes efter din Hjælp, — som sætter din Naade over Alt, hvad der er i Himmelen og paa Jorden, den forkaster og forlader Du, som om den slet ikke vedkom Dig, — den er stedt i Angest og Nød, — den skjælver og bæver midt iblandt Helvedes Ulve, der omringe og heftigt angribe den; den raaber, den sukker, den klynker og klager; men Du tager Dig det ikke til Hjerte, osv.

§ 19. Han spørger endvidere: Hvi skjuler Du dit Ansigt for mig? — hvormed Han tilkjendegiver, at Gud unddrager den anfegtede og bedrøvede Sjel al Trøst, ikke bønhører dens Bønner og Sukke, ikke lader den fornemme Hans Ords Kraft og lader den tabe den Hellig Aands indvortes Vidnesbyrd saavelsom Forsikringen om Hans Naade, sin Barneret og Forening med Christo. Thi efter den hellige Skrifts Talebrug forstaaes ved Guds Ansigt Hans naaderige og kjærlige Nærværelse, Hans kraftige og søde Trøst, Hans Fred og Glæde, hvormed Han husvaler og lyksaliggjør de Troende i Christo Jesu; naar det derimod siges, at Gud skjuler sit Ansigt, saa betegnes derved Unddragelsen og Fordølgelsen af Hans Naade, Mangelen paa Hans Trøst, Tabet af Hans Fred og Ikke-Bønhørelsen af deres Bønner, hvilket blandt Andet sees af hvad David paa andre Steder siger: „Gud være os naadig og velsigne os; Han lade sit Ansigt lyse hos os!" (Ps. 67, 1) Ligeledes: „Stor er Kongens Ære ved din Frelse; Herlighed og Pragt lægger Du paa ham; thi Du sætter ham til Velsignelse evindelig; Du fryder ham med Glæde for dit Ansigt" (Ps. 21, 6. 7). „Lad dit Ansigt lyse over din Tjener; frels mig ved din Miskundhed, Herre; lad mig ikke beskjæmmes; thi jeg kalder paa dig" (Ps. 31, 17. 18), hvor de Ord Naade, Velsignelse, Ære, Frelse, Miskundhed klarligen tilkjendegive, hvad der forstaaes ved Guds Ansigt saavelsom ved dets Fordølgelse, at altsaa Meningen med den bedrøvede Profets Spørgsmaal i vor Text: Hvi skjuler Du dit Ansigt for mig? er: Du ved, Herre, at et anfegtet Hjerte ingen Trøst finder uden hos Dig, i din Naade og Miskundhed, i din Hellig Aands Vidnesbyrd, i dit Ords Trøst, i Bønhørelsen af dets Bønner, i Tilflugten til Dig og din Hjælp; Du har ogsaa budet os at søge dit Ansigt (Ps. 27, 8) og lovet os Trøst, Hjælp og Redning. Hvorledes gaar det da til, Herre, min Gud, at Du nu unddrager min arme og bekymrede Sjel al Følelse af din Naade, al Trøst af dit Ord, al Kraft fra din Aand og lader mig bede, sukke, klynke og klage forgjeves?

§ 20. Endelig siger han: Elendig er jeg og Dødsens fra Ungdommen af; jeg bærer dine Rædsler; jeg maa forsage. Over mig gaar din brændende Vrede; dine Forfærdelser tilintetgjøre mig; de (din Vrede og dine Forfærdelser) omgive mig som Vand den ganske Dag; de omringe mig tilsammen; Du har skilt langt fra mig Ven og Næste; mine Kjendinger er det mørke Sted. Jeg beundrer af Hjertet disse Ord og Guds Helliges himmelske Veltalenhed og eftertrykkelige Udtryksmaader, der formaa saa nøiagtigt at skildre et dybtbekymret og anfeg-

tet Hjertes Tilstand. Ak, min Gud, hvilken kraftig Trøst yder det ikke, naar man ser, at Du kjender saaledes tilbunds vore bedrøvede Sjeles Elendighed, og at Du har ladet denne saa tydeligen beskrive ved dine Børns Mund og Pen, som have været før os! Nu vel, vi ville ogsaa til Andres Undervisning og Trøst betragte denne Tale noget nærmere. Profeten fremstiller deri dels sin Sjels Angest og Trængsel, dels dennes Virkning, og hvad den virker hos ham selv og Andre. Om det Første siger han, at det ikke er nok med at Gud har forkastet ham og skjult sit Ansigt for ham; men Han lader ogsaa sine Forfærdelser og sin brændende Vrede komme over ham. Hvad Guds Rædsler og Forfærdelser ere, kan man slutte sig til deraf, at disse Ord sædvanligvis sættes sammen med Mørke, med „Frygt, Angest og Nød“ (1 Mos. 15, 12; Job 15, 24; 18, 11). Det bruges om Ægypternes Hær, som Herren fra Ild- og Skystøtten forfærdede (eller forvirrede). Den jødiske Historieskriver Josefus beretter, at dette skede ved et stort Uveir, ved Storm, Regn, Lynild og Torden, hvorover Ægypterne bleve saa forfærdede, at de sagde: Lader os fly for Israels Ansigt! thi Herren strider for dem imod Ægypterne. Der siges ogsaa om de Ugudelige, som den retfærdige Gud pludseligen bortrykker i sin Vrede, at de dø med Frygt for Helvede, med Samvittighedsangest og uden Trøst. „De gaa under og tage Ende formedelst Forfærdelse“ (Ps. 73, 19). Heraf sees, at en anfegtet Sjel istedetfor at faa et mildt Regn og en kjølig Dug fra Himmelen til sin Trøst og Husvalelse maa tage tiltakke med Mørke, sorte Skyer, Storm, Regn, Lynild og Torden, det er: med lutter Vredestegn, hvorved den bliver saa forfærdet, at den gjerne kunde ønske at fly ud af Verden.

§ 21. Det hænder undertiden med de bedrøvede Hjerter, at de komme i Kirken for at øse Trøst og vederkvæge sin matte Sjel, og at Herren føier det saaledes, at Præsten enten holder en Lovprædiken og forfærder de Ubodfærdige og Sikre ved at true dem med Guds Vrede og Helvede eller forøvrigt har Noget for om Guds Domme, om Døden og Deslige; da falder der lutter Forfærdelse, Frygt og Angest paa dem. Man har Exempler paa at anfegtede Personer efter at have hørt saadanne Prædikener og Forkyndelsen af Guds Unaade og Vrede over de Ugudelige have sagt, at de nu havde hørt den retfærdige og forfærdelige Guds endelige Dom, og at Han havde føiet det saaledes, at de netop i denne Stund skulde komme i Kirken, for at de kunde saa at vide, hvad Han havde besluttet over dem, nemlig at overøse dem i Tid og Evighed med Vrede, Trængsel og Angest. Det har ligeledes truffet sig, at en anfegtet Person har opslaaet Bibelen i den Hensigt at finde Noget til sin Trøst, og at han ved første Øiekast har stødt paa et haardt Udsagn og en Trudsel af Gud imod de Ugudelige, hvorved han, som han har sagt, blev rammet og forfærdet som af et Tordenslag. Jeg kjender en gudfrygtig Sjel, som under en heftig Sygdom tillige efter Guds hellige og uransagelige Raad blev overfalden af Sjele- og Helvedangest; han hørte engang en Tummel af nogle drukne Folk, der sværmede forbi, og herover blev han saa hjertelig forskrækket, som om Alt stod i lys Lue; det Ord evig randt ham, jeg ved ikke ved hvilken Foranledning, i Sinde og forfærdede ham saaledes, at han af Angest ikke vidste, hvor han skulde gjøre af sig, og sagde vist de hundred Gange efter hverandre: Ak, evig, evig, evig fortabt! saa skal jeg da være evig, evig, evig forkastet! Dette sagde og raabte han høit med saadan Angest, at han blev bleg som et Lig, uagtet han før havde været meget hed, og saa at han begyndte at

svede Angstens Sved og frembød et Syn, som man ikke kunde betragte uden Taarer. Den Samme formanede sine omkringstaaende Søskende og Venner til Endrægtighed og inderlig Kjærlighed, idet han derhos foreholdt dem, hvad der fortælles om en Konge, nemlig at han lod bringe et Knippe Pile og bød sine Sønner at sønderbryde det hele Knippe; da de imidlertid ikke kunde gjøre dette, bød han dem at udtrække og sønderbryde den ene Pil efter den anden, hvilket de med stor Lethed gjorde, hvormed han vilde lære dem at dersom de holdt trofast sammen i Enighed, vilde de være uovervindelige; skilte de sig derimod fra hverandre, saa kunde deres Fiender let overmande dem. Dette foreholdt den syge og anfegtede Sjel sine Søskende og sagde tilsidst: Jeg, jeg Elendige, bliver nu som en Forstødt og Forskudt reven ud af dette Knippe og for mine Synders Skyld ifølge Guds retfærdige Dom kastet i den evige Ild, og derpaa gjentog han sit evig, evig, evig! til største Bedrøvelse for sine Paarørende, hvilke dog senere tilligemed ham bleve glædede med et naadigt Blik af Gud og med forønsket Hjælp.

§ 22. Vel ved jeg, at Satan i saadanne Tilfælder gjør det Meste, Noget, hvorom vi med Guds Hjælp snart skulle tale nærmere. Men vor Text kalder alligevel saadan Angest og Frygt Guds Vrede og Forfærdelser, fordi Han tilsteder dem og af vigtige Aarsager lader dem komme over Hans Egne, og deslige Exempler tjene altsaa til at forklare de Ord, vi her have for os: Jeg bærer dine Rædsler; jeg maa forsage; over mig gaar din brændende Vrede, osv. Det hænder ogsaa ofte, at naar de Anfegtede lukke sine Øine og søge nogen Lettelse i Søvnen, forfærdes de af grueelige Drømme, saa at det tykkes dem, at Satan staar i rædsom Skikkelse foran dem eller allerede har grebet dem, kastet en Strikke om deres Hals og vil slæbe dem bort, eller at de blive styrtede fra et høit Taarn ned i Vandet eller i en Ild, saa at Vandet eller Luerne slaa sammen over dem, — ved hvilke Leiligheder Satan atter driver sit Spil; men fordi Herren tillader det, tilskriver Job Ham det og siger: „Naar jeg siger: Min Seng skal trøste mig, — mit Leie skal hjælpe mig at bære min Kummer, da forskrækker Du, o Gud, mig ved Drømme, og ved Syner forfærder Du mig. Og saaledes vælger min Sjel at kvæles, Død hellere end mine Ben" (Job 7, 13. 14. 15). Der gaar undertiden et haardt Uveir over det Sted, hvor de leve, og Ingen forfærdes mere derfor end de, fordi de tro, at den retfærdige og store Gud netop har sendt det for deres Skyld og nu har til Hensigt at kaste dem med en Storm, med Lynild og Torden i Helvede. Dog behøver det ikke altid at være stærke Tordenskrald, der saa heftig forskrækker dem og bringer dem til at skjælve og bæve; et Klokkeslag, som de høre uventet og naar de sidde i sine dybe, bedrøvede Tanker, ja en Stol, som et Barn kommer til at vælte, kan stundom gjøre, at de blive saa forskrækkede, at de blegne og skjælve som et Aspeløv. Det falder dem ogsaa ofte ind, og de anse det for utvivlsomt, at ei alene Gud, men ogsaa alle Skabninger ere fortørnede paa dem, ivre imod dem for sin fornærmede Skaber, raabe Ak og Ve over dem og paa al Magt ville have Livet af dem. De mene, at det fornemmelig er de, Skabningen sukker over og er kjed af at tjene (Rom. 8, 22). En Mand, som var stedt i haarde Anfegtelser, klagede engang for mig over at han i sin Angest troede fuldt og fast, at Solen skammede sig over ham, som et utaknemmeligt, forkastet og forbandet Menneske, hvisaarsag han kun sjelden kom ud af sit Værelse og til Lyset, og var han nødt til at begive sig ud, saa gik han med nedslagne Øine og sæn=

ket Hoved, idet han ikke agtede sig værdig til at se paa Solen eller beskinnes af den.

§ 23. Om en engelsk Jomfru i London ved Navn Sara Wights fortælles i Beskrivelsen over hendes Anfegtelse*), at en anden bedrøvet Kvinde klagede for hende over at hun ikke kunde gaa med Sikkerhed paa Gaden; thi det forekom hende bestandig, som om Noget vilde falde ned og ihjelslaa hende, hvortil den nysnævnte Jomfru, der nu var befriet for sin Anfegtelse, svarede: Naar jeg (i min Trængselstid) gik over Gaden, tyktes det mig, at Jorden vilde aabne sig og opsluge mig. Da man spurgte denne Sidste, om hun nu elskede Gud høiere end før, svarede hun, at hun ikke kunde mindes, at hun tilforn havde elsket Ham. Jeg nærede, sagde hun, ingen Kjærlighed hverken til Skaberen eller Skabningerne; de vare allesammen mine Fiender. Alt, hvad jeg dengang saa hos Gud, var, at Han var min Fiende. En anden anfegtet Kvinde sagde efter at have erholdt Trøst og Redning af den barmhjertige Gud, at hun ikke havde havt noget godt Hjertelag mod Nogen eller Noget, af hvad Navn nævnes kunde, hverken i Himmelen eller paa Jorden, ei heller nogen Tillid dertil; Alt havde været hende ubehageligt, grueligt, modbydeligt; ja, naar hun rigtigt skulde beskrive sin Elendighed, saa havde hun været tilmode, som om hun hang og svævede mellem Himmel og Jord, over steile Klipper, dybe Kløfter og Vande og holdt sig med den ene Haand i en skrøbelig Gren, der truede med at brækkes, saa at hun levede i bestandig Dødsangest. Luther skriver paa sin sædvanlige Maade meget eftertrykkeligt om denne Elendighed, som en Mand, der ogsaa i denne Henseende havde megen Erfaring: Djævelen kan ikke taale Guds Ord, ligesaalidtsom dem, der holde og lære det; han gaar løs paa dem enten i Livet eller i Døden; i Livet gjør han det ved de store Anfegtelser af Troen, Haabet og Kjærligheden til Gud; da kan han saaledes beleire og bestorme et Hjerte med Forfærdelse, Tvivl og Mishaab, at det er nær ved at sky, hade og bespotte Gud, og saa at det forekommer en elendig Samvittighed, at Gud, Djævel, Død, Synd, Helvede og alle Skabninger ere Et og det Samme og ere allesammen dens evige og uophørlige Fiender. En anden Lærer i vor Kirke*) skriver følgende mærkelige og træffende Ord om denne Sag: O Smerter over alle Smerter, naar den anfegtede Sjel i enhver yndig Skabning, i enhver, selv den deiligste Blomst og grønne Plante ser Helvede og gruelige Djævlesjæs, — naar den tror at blive anklaget, forfærdet og fordømt af Sol, Maane, Stjerner, Himmel, Luft og Vand, af alle Regndraaber og omflyvende Støvgran, — naar den ikke længer fordrister sig til at møde Gud, Herren, ja ei engang formaar at frembringe et Suk og Ak, — naar den ene og alene ønsker at blive forvandlet til en Øgle eller en anden foragtelig Orm, der kryber elendig om i et uhumskt Skarn, — naar den inderligt ønsker at blive aldeles tilintetgjort og tabe sin Tilværelse! osv.

§ 24. Af alt dette vil forhaabentlig noksom sees, hvad de Guds Rædsler og Forfærdelser ere, som den anfegtede Sjel klager over; men den bruger endnu et Ord, som ikke er mindre mærkeligt, idet den siger: Over mig gaar din brændende Vrede. Om denne Guds Vrede taler Skriften paa andre Steder overmaade eftertrykkeligt: „Jorden rystede og bævede, og Bjergenes Grundvolde skjælvede, og de rystede; thi Han vrededes. Der opgik Røg af Hans Næse, og Ild fra Hans Mund fortærede" (Ps.

*] Udgiven af Henr. Jesse.

*] Mikael Havemann.

18, 8. 9). „Se, Herrens Navn kommer langtfra; Hans Vrede brænder, og Byrden er tung; Hans Læber ere fulde af Fortørnelse, og Hans Tunge er som en fortærende Ild; og Hans Aand er som en Bæk, der løber over, — der rækker indtil Halsen. — — Herren skal lade høre sin majestætiske Røst og lade se, at Han nedlader sin Arm i sin Vredes Grumhed og med en fortærende Ildslue, med Adspredelse og Vandskyl og Haggelstene" (Esai. 30, 27. 28. 30). Og paa et andet Sted siger Herren: „Over dem vil jeg udøse som Vand min Harme. Jeg blev dem som en Løve; som en Parder lurer jeg ved Veien. Jeg vil møde dem som en Bjørn, der er berøvet sine Unger, og sønderrive deres Hjertes Lukke, og jeg vil fortære dem der som en Løvinde" (Hos. 5, 10; 13, 7. 8). Disse skrækkelige Ord ere vel talte til de Ugudelige og Ubodfærdige; men da vor Text og mange andre Steder i Skriften lære, at ogsaa de Gudfrygtige ofte efter Guds hellige Raad og Villie maa smage og føle Hans Vrede, saa tjene de til at forklare de anfegtede og bedrøvede Sjeles Klage, hvilke ikke vide og føle Andet end at Gud i Vrede har forstødt dem. De klage ei alene over „at Herren har forladt dem, og Herren har glemt dem" (Esai. 49, 14), — „at de ere revne bort fra Hans Øine, — at Han skjuler sit Ansigt for dem" (Ps. 31, 23; 13, 2), — at Han skjuler sig med en Sky, saa at der ikke kan komme Bøn igjennem" (Begr. 3, 44), — „at Han har forglemt at være naadig og har i Vrede tillukket sin Barmhjertighed" (Ps. 77, 10), men ogsaa over „at Han forvandler sig til en Grusom imod dem (Han viser sig som en forbitret, grusom Fiende imod dem eller som en Løve, Bjørn, Parder), — at Han med sin Haands Styrke staar dem fiendtlig imod, — at Han kaster dem hen i Leret, saa at de ligne Støv og Aske, — at Han lader dem smelte hen" (Han lader sin Vredesild saaledes angribe deres Hjerte, at det omsider bliver som smeltet Vox eller som en Malm, der tilsidst bliver flydende af Glødilden — Job 30, 19—22; Ps. 32, 15), — at Han foreskriver Bitterheder over dem (saadanne Ting, som ikke kunne føre Andet end Frygt, Angest og Forfærdelse med sig, hvilket man kan forklare ved Billedet af Dommere, som affige en streng Dom over en Misdæder, eller ved Tildragelsen med Beltsazar, hvis bitre Døds- og Forkastelsesdom den himmelske Haand skrev paa Væggen, saa at han skiftede Farve og blev saa forfærdet, at hans Lænders Baand bleve slappe og hans Knæer stødte imod hinanden (Job 13, 26; Dan. 5, 5. 6). De Anfegtede forekommer det, at Herren ei alene har skrevet deres Forkastelses- og Dødsdom paa Væggen, saa at de ikke se Andet end bitre og sørgelige Paamindelser derom for sine Øine, hvorsomhelst de vende sig hen, men ogsaa paa deres Hjertes Tavler, saa at de ikke kunne tænke Andet end at de ere evindeligen forstødte, forkastede og forladte, — „at Han har sat dem op til Maal for sig, og at Hans Pile (der ere forgiftede og desaarsag volde saameget større Smerte) have sænket sig ned i dem" Job 16, 12; 6, 4; Ps. 38, 3), — „at Han fornyer sine Vidner (Smerterne, Angesten, Forfærdelsen, der vidne om Hans Vrede) imod dem, forøger sin Fortørnelse imod dem og sender flere nye Skarer og en større Hær imod dem" (Job 10, 16. 17), — „at Hans Haand ligger Dag og Nat tung paa dem, og at der er intet Sundt i deres Kjød formedelst Hans Vrede" (Ps. 32, 4; 38, 4).

§ 25. Jeg har troet at burde noget vidtløftigere anføre disse vemodige Klagemaal, som Guds Hellige have udøst for Herren i sine Anfegtelser og Trængsler, dels, for at man derved kunde lære

at kjende, hvad Guds Vrede er, og hvorledes den gaar over Sjelene og trykker, trænger og ængster dem, dels for at det skulde tjene de Anfegtede til Trøst at erfare, at denne, den allerhaardeste og bitreste Trængsel ogsaa har rammet andre Guds Børn, hvilke dog tilsidst ere blevne glædede med forønsket Hjælp og sød Trøst. For at imidlertid intet enfoldigt Hjerte skal støde sig over at der tillægges Gud Vrede, Han som er „Kjærligheden selv og en Barmhjertigheds Fader og al Trøstes Gud" (1 Joh. 4, 8. 16; 2 Kor. 1, 3), der har givet sig selv det Navn, at Han er barmhjertig og naadig, langmodig og rig paa Miskundhed og Sandhed og bevarer Miskundhed imod tusind Led og forlader Misgjerning og Overtrædelse og Synd, saa skal man lægge Mærke til, at naar der tilskrives Gud Vrede og Grumhed, saa er dette ikke saaledes at forstaa, som om Gud bevægedes, forandredes og foruroligedes af Vrede, ligesom et Menneske, eller som om han var saaledes forbitret i sig selv, at Han af Fiendskab og Hævngjerrighed behandlede Menneskene, som et vildt Dyr behandler sit Bytte; ak nei! Gud forbliver i sig selv uforandret, ubevægelig og urokkelig i sin Kjærlighed, Godhed og Ro; men det er Hans Vrede, naar Han unddrager Mennesket sin Naade (enten til Straf eller til Prøvelse og Tugtelse), — naar Han tilbageholder sin Kraft, sin Glæde, sin Fred, sin Trøst, sit Lys, sit Liv og lader det henfalde og nedsynke i sin Synd og dens Kraft, i sin egen Elendighed, i sin Skrøbelighed og sit Intet, i Mørket, i Helvede, i Døden, — naar Han lader Synden blive vaagen i Samvittigheden, — naar Han lader Sjelen føle og fornemme Lovens Forbandelse og Hans Trudsler, — naar Han overgiver den i Satans Vold enten timeligen eller for evigt. Ligesom Solen ligefuldt forbliver et lifligt Lys og uforandret i sit Skin, naar den skjuler sig bag de tykke og mørke Skyer, der ryste, overøse og forfærde Jorden med Storm, Lynild, Torden, Haggel og Regn, saaledes forbliver ogsaa vor Gud, uagtet Han maa vredes, det er: true, forfærde, bedrøve, straffe, en evig, algod Gud og kjærlig Fader, især mod sine Troende, som Han har elsket og udvalgt i Christo, før Verdens Grundvold blev lagt. Disse bedrøver, forfærder og straffer Han vel, idet Han unddrager dem sine Naadeblik og lader Mørke, Angest og Trængsel overfalde dem; men ikkedestomindre forblive de indesluttede i Hans Naade og Kjærlighed. „Han tugter dem vel haardt; men til Døden hengiver Han dem ikke" (Ps. 118, 18). „Han forlader dem et lidet Øieblik; men Han samler dem atter (naar de blive forskræmte af Djævelen, Verden og Helvede, som Faar af Ulve) med store Barmhjertigheder. Det Lidet, Vreden varer, skjuler Han sit Ansigt et Øieblik for dem; men Han forbarmer sig atter over dem med evig Miskundhed" (Esai. 54, 7. 8), — hvorom vi skulle tale videre i det Følgende, om Gud vil.

26. Der er endnu noget Mere i vor Text, som med Hensyn til den troende Sjels aandelige Trængsler bør betænkes, nemlig deres Storhed og Mængde saavelsom deres Langvarighed og sørgelige Virkninger. Deres Storhed og Mængde tilkjendegiver Profeten, naar han siger: Du (din Vrede og dine Forfærdelser) omgive mig som Vand; de omringe mig tilsammen. Det er almindeligt i den hellige Skrift, at de aandelige og legemlige Trængsler sammenlignes med Vandene, Bølgerne og Voverne, saaledes som vor Profet siger paa et andet Sted: „Vanddyb raaber til Vanddyb ved dine Vandstrømmes Røst; alle dine Vover og dine Bølger gaa over mig" (Ps. 42, 8), og atter paa et andet Sted: „Frels mig, o Gud; thi Vandene ere komne indtil Sjelen. Jeg er nedsunken i Dy=

bets Dynd, hvor der intet Fodfæste er; jeg er kommen i Vandenes Dyb, og en Strøm overskyller mig" (Ps. 69, 2. 3). Den gudfrygtige Arnd har syndigt forklaret denne Lignelse med følgende Ord: Ligesom Vind og Bølger bruse paa Havet, naar der er Storm og Uveir, og Voverne snart føre Skibet i Høiden, snart ned i Dybet, saa at man paa alle Sider ikke ser Andet end Afgrunden, som om den ene Afgrund raabte til den anden med stor Brusen til Høire og Venstre, og saa at man tror, at nu vil man synke og de høie Bølger falde over Skibet og skjule det, saaledes gaar det ogsaa til indvortes i Hjertet under haarde Anfegtelser: da kommer stedse den ene skrækkelige Tanke over den anden, og Frygt og Angest; da vil man synke ned i Fortvivlelsens Dyb; snart kommer en anden Tanke, som atter hæver den arme Sjel iveiret; snart oplader den store Nøds Afgrund sig, saa at man tænker, at alt Haab er ude; snart aabner den guddommelige Barmhjertigheds Afgrund sig. — — Det er vel sørgeligt nok, naar Nogen kommer i Vands Nød og ingen Hjælp faar, men maa drikke Vandet i sig og ynkeligen dø og sætte Livet til; men det naaer dog ikke indtil Sjelen. — — Derimod er det andre Vande, som ville opsluge den arme Sjel; det er Helvedvandene, Frygt, Angest, Forfærdelse, Fortvivlelse, som Guds Aand paa andre Steder kalder Ondskabens Bække og stiller sammen med Dødens og Helvedes Reb (Ps. 18, 5. 6) og som den gamle Slange skyder som en Strøm efter en gudelskende Sjel, for at den skal drukne (Aab. 12, 15). Efterdi disse Vande siges at udskydes af Dragens Mund, medføre de en djævelsk Ondskab og Forbitrelse og ere allehaande rædsomme, gudsbespottelige og fortvivlede Tanker, der fremkalde en usigelig Pine og Angest i Sjelen, som Ingen kjender uden den, som har følt den, og den, som har følt den, formaar ikke tilstrækkeligen at beskrive den med Ord. Der fortælles, at der i Keiserdømmet Japan er et Sted, som Indbyggerne kalde Singok og Hollænderne Helvede, hvor et kogende hedt Vand bryder frem med stor Larm nedenunder et høit Fjeld og danner en Sø; dette Vand er saa skarpt og gjennemtrængende, at det bortæder Kjødet ligetil Benene; ja, hvis man hælder for Meget deraf paa, trænger det igjennem hele Legemet, saasom det synes at være blandet med Harpix, Beg og Svovel; det giver derhos en ond, stinkende Damp fra sig. Med dette Vand have de hedenske Japanesere pleiet at pine de Christne; thi de have bragt dem hen til bemeldte Sted, opført Bordhytter paa de tæt ved Vandet liggende smaa Houge og indesluttet dem, som bekjendte sig til det christne Navn, deri, for at de ved de Svoveldunster, som Søen udsender, skulde ængstes af Frygten for at kvæles. Man har ogsaa dryppet Lidt og Lidt af dette Vand paa det blotte Legeme og derhos idelig spurgt dem, om de endnu ikke vilde give Slip paa Christendommen. Ved denne Pinsel ere Flere, som have lidt den i mange Dage, blevne saaledes tilredte, at Kjødet er raadnet paa deres Legeme, og saa at det har lugtet af dem som af forraadnede Lig. Dette er et forfærdeligt Vand; det maa ogsaa være en skrækkelig Pine, de stakkels Mennesker maa lide, hvorfor ogsaa meget Faa formaa at udholde den og at forblive standhaftige indtil Enden. Imidlertid er dette dog kun et naturligt Vand, som blot kan kvæle, brænde, æde og fortære; det Vand derimod, som Helveddragen med Guds Tilladelse udøser over de gudelskende Sjele, trænger ei alene gjennem Marv og Ben, men ogsaa gjennem Sjel og Aand og foraarsager en sand og virkelig Helvedangest og Helvedsmerte, som ingen menneskelig Forst kan begribe og ingen Tunge udsige.

§ 27. Denne Pine er imidlertid ikke indskrænket til en Del af Sjelen alene; men, som vor Text siger, den gaar over den, den omgiver, den omringer den som et dybt og stort Vand, der allevegne slaar sammen over den og med sin Helvedkraft allevegne trænger ind paa den, ligesom ogsaa vor allerkjæreste Forløser sagde, da Han fornam saadan Dødsfrygt og Helvedangest i Gethsemane: „Min Sjel er ganske bedrøvet (omgiven og oversvømmet af Angest, Sørgmodighed og Forfærdelse) indtil Døden" (Matth. 26, 38). Ligesom et Menneske, der er faldet i et dybt Vand, Intet føler, Intet smager, Intet har om, over, ved og under sig uden Vand, der ogsaa trænger ind i Øinene, Ørene, Næsen og Munden, saaledes ved en haardt anfegtet og dybt bedrøvet Sjel helleriкke af Andet end Guds Unaade, Vrede, Forbandelse, Rædsel, Frygt og Pine, hvori den saa at sige svæver og lever; thi ihvorvel der, som vi paa sit behørige Sted skulle omtale, er en skjult Guds Kraft hos den, som opholder den, saa at den ikke forgaar, og som virker en bestandig Sukken og Længsel efter Gud og Hans naadige Hjælp hos den, saa kan den dog ikke mærke eller fornemme den formedelst den overvættes Angest, hvormed den er overøst og omgiven. Den er ligesom de Mennesker, der falde i en stor Afmagt, hvori de vel endnu have Aande og Liv, men uden at de selv vide det, forinden de atter komme til Sands og Samling. Man kan sammenligne deres Tilstand med den gloende Ovn, hvori de tre Mænd Sadrak, Mesak og Abednego bleve kastede og som var saa stor, at de kunde gaa opreist i den Ild og Lue, der omgav dem, ihvorvel de formedelst Guds underfulde Kraft ikke følte den (Dan. 3, 25). Den anfegtede Sjel er vel ogsaa i Elendigheds Ovn (Esai. 48, 10) og omgiven af Ild og Luer, men dog saaledes, at den efter Guds uransagelige Raad føler deres Kraft i høieste Grad. Den ovenomtalte Jomfru sagde, da hun efter sin Udfrielse vilde beskrive den Tilstand, hvori hun havde været: Jeg befandt mig allerede til Sjel og Legeme i Ild og Svovel, ret som om al den Ild og Svovel, al den Tjære og alt det Beg, som er i London, havde brændt i lys Lue, og som om jeg havde gaaet midt i denne Ild; saaledes stod det til med mig.

§ 28. Og denne Angest og Nød varer ikke en kort Tid, men ofte mange Dage, Uger, Maaneder og Aar efter hverandre. Vor Text siger: Dine Rædsler og Forfærdelser omgive mig den ganske Dag, ligesom han paa andre Steder klager og siger: „Dag og Nat laa din Haand tung paa mig" (Ps. 32, 4). „Mine Taarer ere min Mad Nat og Dag (Ps. 42, 4). „Jeg er plaget den ganske Dag og tugtes hver Morgen" (Ps. 73, 14), og i Begyndelsen af denne Psalme: Herre, min Frelses Gud! Dag og Nat raaber jeg for Dig. Mærkværdigt er det tillige, at medens vor kongelige Profets Klagesange fordetmeste ere blandede eller ende med nogen Trøst og Udtalelse af Haab — som man kan se af den tredie, hvori han vel klager over sine Fienders Mængde, men dog indblander: „Du, Herre, er et Skjold omkring mig; Herren understøtter mig. Herrens er Frelsen" (Ps. 3, 4. 6. 9), — af den sjette, hvori han efter et vemodigt Klagemaal tilsidst siger: „Herren har hørt min lydelige Graad; Herren har hørt min ydmyge Begjæring" (Ps. 6, 9. 10), — af den trettende, hvori han efter at have fremstillet sin langvarige Elendighed og bedet om hastig Hjælp slutter med de Ord: „Men jeg forlader mig paa din Miskundhed; mit Hjerte fryder sig i din Frelse! (Ps. 13, 6), — af den to og firtiende, hvori han indskyder blandt sine klagende Ord og vedhænger dem: „Hvorfor er du nedbøiet,

min Sjel, og bruser i mig? Vi efter Gud; thi jeg skal endnu prise Ham, mit Ansigts Frelse og min Gud" (Ps. 42, 6, 12) — saa er der i denne, den otte og ottiende, næsten ingen Trøst at opdage; men ligesom han begynder med Sorg og Klage, saaledes ender han ogsaa dermed, som om Taarerne og Hjerteangesten ikke vilde tillade Profeten at tale eller skrive Mere, og siden dette er skeet efter den Hellig Aands Tilskyndelse og Styrelse, skal herved udentvivl tilkjendegives, at de bedrøvede Hjerter ofte under sine Bønner tabe Mæle, Kraft og Mod, fordi de ikke kunne øine nogen Ende paa sin Trængsel, men mene, at de maa drukne og omkomme deri. Herhen hører ogsaa Jobs Klage: „Jeg har maattet arve Forfængeligheds Maaneder, og Lidelses Nætter ere mig tiltalte" (Job 7, 3), og vor Profets sørgmodige Ord: „Jeg er træt af min Raaben; udtørret er min Strube; mine Øine ere hentærede, idet jeg venter paa min Gud" (Ps. 69, 4), og vor Forløsers: „Min Gud! min Gud! hvorfor har Du forladt mig? Langt borte fra min Frelse ere min Klages Ord" (Ps. 22, 2). Exempler lære, at de anfegtede og bedrøvede Sjeles Elendighed ofte varer ligesaa længe. Mikael Neander, en lærd og gudfrygtig Skole-Rektor*), skriver om sig selv, at Satan holdt ham i fem Dage saaledes i sine Kløer, at dersom det havde varet en Dag til, maatte han nødvendigvis have forsmægtet. Joh. Matthesius, den berømte Præst i Joakimsthal, maatte føle Helvedangest og Guds Vrede og Forfærdelser i flere Uger, saa at han ikke kunde gaa ud, ikke lære eller prædike, ja næsten ikke taalte at se Dagens Lys. Matthias Flacius Illyrikus, en navnkundig Theolog paa Luthers Tid, fortæller om sig selv, at han i hele tre Aar havde været stedt i haarde Anfegtelser, i hvilken Tid han fornam Guds Vrede, Djævelens Tyranni og hans mangfoldige gloende Pile, Syndens Magt og den gamle Adams Ondskab, hans Had og Rasen imod Gud. I denne Tid mærkede han meget sjelden og kun en kort Tid den Hellig Aands Trøst, men ansaa sig for aldeles forkastet og ønskede sig ofte Døden.

§ 29. Hieronymus Weller, Doktor i Theologien, skriver i den Gravskrift, han forfattede over sig selv:

Me colaphizavit Satanas noctesque diesque;
Nulla quies membris est sæpe data meis, &cet.

Meningen er, at Satansengelen slog ham paa Munden Nat og Dag, og at han ofte ikke havde nogen Ro for ham. Den engelske Jomfru Sara Wights, som vi allerede mere end engang have omtalt, maatte holde fire Aar ud i sine haarde Anfegtelser, hvilke hun selv, som før meldt, beskriver som en Glødild og et sandt Helvede. Om Fru Agnes, Grevinde af Barby, fortæller Mag. Nikolaus Bertram, at hun ved sine flittige Bønner og uafladelige Paakaldelser bragte det hellige Evangelium til Grevskabet i sin Tid, hvisaarsag Djævelen (med Guds Tilladelse) anfaldt hende saaledes, at han i Sandhed maatte sige, at en mere anfegtet og bedrøvet Kvinde havde han ikke seet paa Jorden, havde ogsaa lært mere Theologi af hendes aandelige Anfegtelser end paa noget Universitet, idet hendes ømme Samvittighed, gudfrygtige Hjerte og hede Taarer havde tvunget ham til ideligen at søge Trøst og Beskyttelse for hende imod alle gloende Pile og øve sig selv tilligemed hende i at modstaa den Onde og leve gudfrygtigt, hvorfor hun hellerikke vilde tilstede ham at forlade Grevskabet, forinden han havde ydet hende Bistand ved hendes Endeligt, der indtraf den tolvte December femten Hundred otte og femti; dette gudfrygtige grevelige Hjerte havde siddet syv Aar i Satans Sigte. Dr. Selnekcer skriver, at han har kjendt en gammel Mand og

*) Rektor: Bestyrer.

trofast, gudfrygtig og lærd Sognepræst, som ofte klagede med Taarer over at han baade under sine Prædikener og ved Uddelingen af den hellige Nadverd flere Gange blev saare ængstet og mod sin Villie, ja med skjælvende og modstræbende Samvittighed ægget til afskyelige Gudsbespottelser; med denne Anfegtelse havde han nu kjæmpet i tredive Aar. Man finder endnu Mennesker, som man næsten aldrig ser glade og som maa taale Satans Mundbdaske og gloende Pile i mange Aar, ligesom da en vis Mand engang sagde til mig: Det er vel overmaade trøsteligt, at Gud forsøgte Abraham, alle Troendes Fader, for at prøve hans Tro og fremstille ham til et Exempel for Andre og befalede ham at slagte og ofre sin enbaarne og kjære Søn, og i Særdeleshed, at Abraham maatte reise i hele to Dage og først paa den tredie kunde se og naa det Sted, som Gud hertil havde bestemt, i hvilken Tid han udentvivl havde en heftig Kamp med Djævelen, sin Fornuft og sit eget Kjød og Blod, hvori dog Guds Aand og Kraft styrkede ham og hjalp ham at vinde Seier (1 Mos. 22, 1 flg.); ei heller vilde de anfegtede og bedrøvede Sjele for meget Guld og Sølv savne i det Nye Testament Beretningen om den kananæiske Kvinde og hvorlunde Herren i Begyndelsen viste sig meget uvenlig og haard imod hende, ikke svarede hende et Ord, ikke agtede paa Disciplenes Forbøn og tilsidst, da Han havde skjult sig for hende i et Hus, og hun kom og faldt ned for Ham og sagde med klagende Stemme: Herre, hjælp mig! sammenlignede hende med en Hund og lod, som om Han slet ikke vilde vide af hende og Intet havde med hende at gjøre; men imidlertid varede dog Abrahams Forsøgelse ikke længere end tre Dage og den kananæiske Kvindes (efter hvad man af Fortællingens Omstændigheder kan slutte) ikke længere end en Timestid; derfor er der intet Trøsteligere for mig og mine Lige, som maa sidde og svede mange Aar i Anfegtelsesskolen, end Apostelen Paulus's Exempel, idet han, som det syntes, fra Begyndelsen af sit apostoliske Embede eller ialfald efter sin Henrykkelse indtil den tredie Himmel, som efter de Lærdes Udregning skede omtrent otte eller ni Aar efter hans Omvendelse, maatte taale Mundslag af en Engel Satan, føle en Torn i Kjødet og uagtet sine inderlige Bønner drages med denne Elendighed ligetil sit Livs Ende; denne Beretning, sagde den ovennævnte, i Anfegtelser veløvede Person, vilde jeg ikke undvære for mange Tusind Stykker Guld og Sølv, saasom jeg maatte forsage og forsmægte i mine mangfoldige aandelige Trængsler, dersom jeg ikke ved den dyrebare Apostels Exempel forvisssedes om at man kan være i Naade hos Gud, ja en tro og nyttig Tjener for den Herre Jesus og Hans Kirke, omendskjønt man bliver plaget af Satan med hans heftige Anløb og gloende Pile. O, hvor ofte have ikke den Herre Jesu Ord: „Min Naade er dig nok; thi min Kraft fuldkommes i Skrøbelighed“ (2 Kor. 12, 9), husvalet, vederkvæget og styrket mit bekymrede Hjerte og min udmattede Sjel!

§ 30. Hvad nu denne Sjelens Forkastelse fra Gud, denne Guds Ansigts Fordølgelse, denne Guds Forfærdelse og Vrede, der gaar som et dybt, vidt og bredt Vand over Sjelen og omgiver og oversvømmer den, virker, derom ville vi senere tale paa et passende Sted, efter at vi endnu have anført Et og Andet, som henhører til Betragtningen af de store aandelige Anfegtelser. For Øieblikket antager jeg at det af det hidtil Sagte er aabenbart, hvad der er den aandelige Trængsels sande Høide, det haardeste Stød for de bekymrede Hjerter, den største Torn paa den Tornekrone, der er paasat de anfegtede Sjele, den tungeste Vægt, den største Sten,

som er hængt ved dem i deres aandelige Pinsel, nemlig Forstødelsen og Forkastelsen fra Guds Ansigt og det, at de ikke kunne forestille sig Andet end at de have tabt Gud, den Herre Jesum og den Hellig Aand tilligemed al Naade, al Kjærlighed og al Trøst, — at der intet Andet lyder i deres Hjerte end: Gud skjøtter ikke om dig, — Gud vil ikke vide af dig, — Han har forglemt dig, — Han har forkastet dig formedelst din Utaknemmelighed og Ulydighed. — — Dit haarde, sikre, gjenstridige urene Hjerte, denne Møgdam, denne Mordergrube, denne Horekippe, dette Tilholdssted for Slanger og Øgler, denne giftige Kilde til saa mange ugudelige og bespottelige Tanker, denne Afgrund af al Løgn og Falskhed, denne forbandede Ager, der efter saameget Naadesregn ikke har baaret Andet end Tidsler og Torner, er Ham nu en Vederstyggelighed; Han gider ikke mere vende sit Øie dertil; Han ser, at der ikke er noget Bedre for det end at blive kastet i Helvedes Ild og brænde evindeligen, men dog ikke opbrændes. Derfor har nu Gud givet dig hen i et forhærdet Sind; Han har vendt sin Naade og Barmhjertighed fra dig; Han har udslettet dit Navn af Livets Bog; Christus har ophørt at bede for dig; den Hellig Aand er vegen fra dig, hvilket letteligen skjønnes deraf, at du ikke mere mærker nogen god Bevægelse, nogen trøstelig Tanke hos dig, og deraf, af dit haarde Hjerte ikke længer er modtagelig for nogen Undervisning eller Trøst. Hvi raaber du da længe, siden Gud ikke vil høre dig? hvi sukker du? hvi klynker du? hvi græder du? Det er Altsammen for sent; du staar ikke mere til at hjælpe; Naadens Dør er tillukket; Tiden er forsømt; der er et stort Svælg befæstet mellem dig og Ham; dine Udyder skille Gud og dig fra hinanden, og dine Synder skjule Hans Ansigt for dig, saa at du ikke længer bliver bønhørt.

§ 31. Dette er nu skrækkeligt at høre og læse, men uudsigelig smerteligt at erfare, og det var umuligt, at noget Menneske kunde staa sig imod disse Hjertestød og beholde Livet, dersom ikke Gud opretholdt det ved sin skjulte Kraft. Naar Gud, siger den erfarne Arnd, vel straffer timeligen og tager Legeme, Gods og Ære, men Sjelen endnu beholder sin Trøst og sit Haab, saa er dog Alt et naadigt og faderligt Ris, en Refselse i Naade; thi hvad spørger en troende Sjel efter Himmel og Jord, naar den beholder Gud? Den maa saa alligevel engang tabe og forlade det Timelige. Men naar Gud angriber Sjelen og lader den føle Helvedangst og tager sin Trøst bort, — det er den rette Guds Vrede (en Fornemmelse deraf), og en Forsmag paa Helvede, i hvis Sted et Menneske heller vilde lide alt timeligt Kors. Giver man Agt paa Guds Hellige, som Hans Ord fremstiller for os, saa vil man finde, at de have været frimodige i alt Kors og al Trængsel, saalænge Himmelen endnu viste dem et venligt og faderligt Ansigt og de vare forvissede om den guddommelige Trøst; derfor siger David: „Jeg hører Manges Bagtalelse; der er Rædsel trindt omkring; idet de raadslaa tilsammen imod mig; paa at tage Livet af mig pønse de; men jeg forlader mig paa Dig, Herre; jeg siger: Min Gud er Du; i din Haand ere mine Tider. — — Lad dit Ansigt lyse over din Tjener; frels mig ved din Miskundhed“ (Ps. 31, 14—17), og paa et andet Sted: „Og nu, hvad bier jeg efter, Herre? Min Forventning er til Dig. — — Jeg forstummer; jeg oplader ikke min Mund; thi Du har gjort det“ (Ps. 39, 8. 11), og Asaf: „Hvem har jeg i Himmelen, og lige med Dig har jeg ikke Lyst til Noget paa Jorden. Forsmægter end mit Kjød og mit Hjerte, saa er Gud mit Hjertes Klippe og min Del evindelig. Men for mig er det godt at være

nær hos Gud; jeg sætter til den Herre Herre min Lid" (Ps. 73, 25. 26. 28), og Jeremias: „Vær mig ikke til Forskrækkelse; Du er min Tilflugt paa en ond Dag" (Kap. 17, 17). Denne Profet maatte lide saare Meget i sit Embede, hvorover han ofte fører vemodige Klagemaal. Hans Brødre og nærmeste Paarørende foragtede ham og skrege efter ham (Kap. 12, 6). Han udbryder en Gang: „Ve mig, min Moder, at du fødte mig, en Mand, mod hvem alt Landet kives og trætter" (Kap. 15, 10), og siger til Gud: „Herre, Du har overtalt mig, og jeg lod mig overtale (til at blive din Profet). Men jeg er desaarsag den ganske Dag til Latter; hver af dem spotter mig" (Kap. 20, 7). Han overvinder imidlertid Alt ved Forvisningen om sin Guds Naade og ved Hans Trøst. Derfor siger han: Vær mig ikke til Forskrækkelse; Du er min Tilflugt paa en ond Dag, — som om han vilde sige: Lad Landet kives og trætte med mig, — lad Konger, Fyrster, Præster, Venner og Fiender forfølge, bedrøve og ængste mig, — lad Djævelen og Verden gaa løs paa mig saa meget, som Du, min Gud, tillader: jeg vil dog ikke ændse det, — jeg vil dog være og blive din tro Tjener og gjøre, hvad du befaler mig; men, min Fader, efterdi Du er min eneste Tilflugt i Nøden, saa vær mig kun ikke til Forskrækkelse, — unddrag mig ikke dit naadige Aasyn, din vederkvægende Kraft og søde Trøst! Ser, mine kjæreste Sjele, hvorledes Guds Børn gjøre en Modsætning mellem Gud og Verden og erklære, at de gjerne og gladeligen ville forlade Alt i Verden og taalmodigt lide Alt, samt at de letteligen skulle overvinde Alt, naar de kun maa beholde Gud og Hans Naade, have en fri Adgang til Ham i Nøden og blive glædede med Hans Ansigts Lys.

§ 32. Herhen høre ogsaa Apostelens Ord, naar han siger: „Hvo skal kunne skille os fra Christi Kjærlighed? Trængsel eller Angest eller Forfølgelse eller Hunger eller Nøgenhed eller Fare eller Sværd? — — Men i alle disse Ting mere end seire vi (vi have endnu Kræfter tilbage, — med vor Frimodighed hæve vi os høit over alle saadanne Gjenvordigheder, som voldes os af Djævelen og Verden, — vi skulde dog gaa af med Seieren, om de end gjorde os det endnu mere broget end hidtil; dette er vistnok meget sagt af et saadant skrøbeligt, usselt og elendigt Menneske, som Apostelen var før Verden; men hvorfra tager han dette Mod, denne Seier, denne Kraft?) ved Ham, som os elskede (ved den Herres Jesu Naade og Kraft, Han som har elsket os saa høit, at Han har vovet sit Liv og Blod paa os, — som endnu elsker os og i al Evighed vil elske os); thi jeg er vis paa at hverken Død, ei heller Liv, — — ei heller nogen Skabning skal kunne skille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu, vor Herre" (Rom. 8, 35 flg.). Men naar nu en anfegtet og af Djævelen ængstet Sjel ei alene Intet ved af Guds Kjærlighed og har tabt al Fornemmelse deraf og Forsikring derom, men endog intet Andet mærker end Hans Vrede og Unaade, naar dens Tilflugt paa den onde Dag er den til Forfærdelse og forvandlet til en Grusom imod den, — naar Han siger til de bedrøvede Hjerter: Hvad har jeg med dig at gjøre? — naar Han lader Legeme og Sjel forsmægte og alligevel anstiller sig, som om Han ikke vilde være Hjertets Trøst og Del, og som om alle dets Sukke, Taarer, Bønner, Paakaldelser og Klager ikke vedkom Ham, osv., saa tænker Eder, hvorledes de Elendige og Anfegtede maa være tilmode! Naar et Barn er sygt, saa er dets Vederkvægelse Moderens Skjød og Bryst; naar det gaar en gudfrygtig Ægtemand imod udenfor Huset, saa glæder han sig ved sin Mages trofaste, stiltiende, venlige og

trøstefulde Mund; naar et christeligt Hjerte har en Bekymring, saa tager han sin Tilflugt til en tro og erfaren Sjelehyrde; men hvorledes vilde vel det syge Barn bære sig ad, dersom Moderen ikke vilde tage det paa sit Skjød, men støde det fra sig og tiltale det med haarde Ord? Hvorledes vilde Ægtefællen blive tilmode, dersom hans Mage vilde spotte ham og sige: Det var ret; det har jeg længe undt dig? hvorledes vilde et bedrøvet Hjerte befinde sig, dersom Præsten vilde overskjænde ham og med uvenlige og bebreidende Ord vise ham fra sig? Thi Intet gjør mere ondt end naar man hos dem, hos hvilke man søger Trøst og Lindring, kun finder mere og større Bedrøvelse. Slutter Eder da heraf til, hvorledes de anfegtede Sjele maa være tilmode, som ikke kunne spore noget Andet end Unaade og Vrede hos Gud, fra hvem al Hjælp kommer og som er den sikreste Tilflugt for Alle, der forlade sig paa Ham, — naar Han, som de ansaa for sin eneste og største Trøst, unddrager dem al Trøst! Det er, som om Solen intet Lys, Ilden ingen Varme, Brønden intet Vand, Jorden intet Brød og ingen andre Frugter vilde give.

§ 33. Evangelisten Matthæus siger: „Se, en kananæisk Kvinde kom fra Tyrus's og Sidons Egne, raabte og sagde til den Herre Jesus: Herre, du Davids Søn, forbarm Dig over mig! min Datter plages ilde af Djævelen," og tilføier: „Men Han svarede hende ikke et Ord" (Matth. 15, 21 flg.). En bekjendt aandrig Lærer i vor Kirke gjør herved følgende Bemærkning: Dette er jo, kjære Herre Christus, noget Nyt og Usædvanligt: Du Faderens evige Ord vil ikke tale? Du Guds evige Visdom, kan Du ikke svare? Du sande Læge, ved Du intet Raad? Du evige Barmhjertighed, ynkes Du ikke over denne Elendighed? Vil Du da i al Evighed forkaste, og vil Du ikke mere vedblive at bevise Naade? Er det da for bestandig forbi med din Miskundhed? Er dit Ord forsvundet fra Slægt til Slægt? Har Du da forglemt at være naadig? Har Du da i Vrede tillukket din Barmhjertighed? Vil da din Godheds Kilde ikke længer flyde, eller er den udtørret? Man kunde lægge til: Hvad er det? Du livsalige Mund, vil Du ikke tale? I kjærlige og trøstefulde Læber, ville I ikke svare? Du søde Hjerte, vil Du ikke forbarme Dig over en dybtbedrøvet Moder, som raaber ængsteligen efter Dig? Hvor er din Menneskekjærlighed og Venlighed? Hvor er dit Ord: „Kommer hid til mig, Alle, som arbeide og ere besværede! og jeg vil give Eder Hvile." Jeg maa tilstaa, at dersom vi ikke kjendte Udfaldet og Grunden til denne den Herres Jesu Taushed, saa vilde jeg ikke i mit hele Liv have læst eller hørt noget Forunderligere og Skrækkeligere om Ham. Det var forfærdeligt, at Han i Gergesenernes Land tillod Djævelen at fare i Svinehjorden, som derpaa styrtede sig med Hast i Søen og druknede (Matth. 8, 28 flg.), ligesom ogsaa, at Han forbandede det ufrugtbare Figentræ, saa at det strax visnede fra Rødderne af (Matth. 21, 19 flg.; Mark. 11, 20); men skulde vi læse om Ham, vor Sjels eneste Trøst, om Ham, der er fremstillet for os til en Naadestol, om Ham, den eneste Mægler mellem Gud og Menneskene, at Han ikke havde svaret en ængsteligt raabende og dybt bekymret Sjel et Ord og havde forladt den uden Hjælp og Trøst — det vilde være det Allerforfærdeligste. Omendskjønt vi nu, Gud være evig takket, intetsteds finde Saadant, og det derhos i og for sig er umuligt, at den Herre Jesus, Extrakten*) af al Guds Godhed og Kjærlighed, aldeles ikke skulde se til et bekymret og bedrøvet Hjerte, der tager

*) Extrakt, det er: et Kraftvand, indeholdende et Uddrag af en Plantes eller et andet Legemes kraftigste Bestanddele.

sin Tilflugt til Ham og anraaber Ham om Hjælp, ikke svare det og ikke hjælpe det, saa forekommer det dog ikke de Anfegtede anderledes end som om Han har glemt at elske, forbarme sig, være venlig og tage sig af de Elendige og Trøstesløse. Det tykkes dem ei alene, at Gud ikke mere vil være Fader, og at Han for deres Synders Skyld har forstødt og forladt dem, men ogsaa, at den Herre Jesus ikke mere er deres Jesus, deres Frelser, deres Mægler, deres Talsmand, — at Han har ophørt at bede for dem, — at de, lig en ufrugtbar Gren, ere afrevne af Ham og Hans Samfund og visnede, og at der nu ikke staar Andet tilbage end at de blive samlede tilligemed de andre og kastede i Ilden; det tykkes dem, at de have tabt Ham tilligemed al Hans Fortjeneste, Retfærdighed og Salighed, og at Han siger til dem, naar de paakalde Ham: Hvad har jeg med dig at gjøre?

§ 34. Jeg kjender en gudfrygtig og ærbar Frue, der hørte Prædikenen paa den hellige Laurentius's Dag; Præsten fortalte deri, hvorlunde dette den Herres Jesu Blodvidne ligetil sin Død aldrig havde elsket sit Liv, men villigen opofret det for sin Frelsers Skyld og heller villet lide den allerskrækkeligste Pine, idet han blev lagt paa en Rist, end fornegte Ham, og tilføiede, at vi skulde følge hans Exempel og ligeledes heller lide den allersmerteligste Død, om fornødent gjordes, end fornegte Christum, i Betragtning af hvad Han har sagt: „Hvosomhelst, der vil bekjende mig for Menneskene, den vil jeg og bekjende for min Fader, som er i Himlene. Men hvosomhelst, der vil negte mig for Menneskene, den vil og jeg negte for min Fader, som er i Himlene" (Matth. 10, 32. 33). Ved at høre dette gjennemfor der hende en Gysen over saadan skrækkelig Pinsel, og hun tænkte ved sig selv: Hvorledes var det muligt, at du kunde lade dig stege levende paa en Rist? hvor ondt gjør det ikke, naar du kun brænder en Finger lidt i Kjøkkenet! og du skulde lade dig brænde eller stege levende for Christi Skyld? Det kunde, det vilde du aldrig gjøre, men heller fornegte Ham, osv. Af disse Tanker gjorde Djævelen siden mange gloende Pile, som han skjød ind i hendes arme Hjerte, idet han blandt Andet indbildte hende fuldt og fast, at hun nu havde fornegtet Christum, og at Han derfor igjen vilde fornegte hende for sin himmelske Fader, og om end Præsterne og andre gudfrygtige Hjerter foreholdt hende, at Christus var fremstillet af Gud til Hans Naadestol (Forsoningsoffer) i sit Blod (Rom. 3, 25), — at Han ikke kom til Verden for at dømme Verden og fordømme Sjelene, men for at opholde og frelse dem (Luk. 9, 56; Joh. 3, 17), — at Han saa naadigt paa Peter, sin Discipel, der havde fornegtet Ham tre Gange, og ei alene tog ham til Naade, men ogsaa stadfæstede ham i hans apostoliske Embede og siden elskede ham ligesaa høit som tilforn, osv., saa kunde alt dette dog ikke hjælpe; det ene Sprog: Hvosomhelst, der vil negte mig for Menneskene, den vil og jeg negte for min Fader, som er i Himlene, havde saaledes opfyldt hendes Hjerte, og Satan gjorde dermed en saadan Støi, et saadant Skrig og Skraal i hendes Tanker, at intet Andet kunde finde Rum og Øre deri; hun raabte stedse: Gjører Eder ingen videre Uleilighed med et forbandet Menneske, som jeg er; lader kun mig med de Affaldne gaa didhen, hvor jeg hører hjemme; jeg har ingen Naade at vente, efterdi Christus ikke beder for mig, men fornegter mig og siger, at Han aldrig har kjendt mig, osv. I denne Tilstand tilbragte hun næsten tre Uger, indtil Herren efter Uveiret atter lod Solen skinne og efter langvarig Graad og Hylen overøste hende med Glæde. Hvad det nu er for en Elendighed, naar man paa denne Maade har tabt Christum, ja, som det synes En,

har Ham til Modstander, Fiende og Anklager, det kan Ingen forstaa og begribe uden den, som har fornummet Syndens Kraft og erfaret, hvor høist fornødne den Herre Jesus og Hans søde og salige Samfund ere. Om Solen en Dag ikke skinnede, saa maatte dette vække stor Forfærdelse hos Mennesker og Dyr; men det er dog ikke at sammenligne med at det klare Skin, som falder fra Jesu Christi Aasyn i vort Hjerte, taber sig, saa at vi maa famle i Mørket. Profeten siger: „Den Retfærdige ved sin Tro skal leve" (Hab. 2, 4); men naar man ikke ved af nogen Tro, — naar Christus, Tro, Bøn og Alt er tabt, saa maa der nødvendigvis paafølge en Død, som er bitrere end den timelige Død. Ligeledes klage de anfegtede Sjele fordetmeste over at den Hellig Aand er vegen fra dem, — at de have bedrøvet og fordrevet Ham med sine Synder, og dette slutte de sig til af sit ængstede og beklemte Hjertes Mørke, Skræk, Frygt, Forhærdelse og gudsbespottelige, skjændige og gruelige Tanker osv. Hvad? sige de, skulde den Hellig Aand være i et saadant urent Kar, som jeg er? skulde jeg være et Tempel for den Hellig Aand, jeg, hos hvem der ikke er nogen Kjærlighed til Ordet, ingen Bøn, ingen Sukken, ingen god Tanke, ingen hellig Bevægelse at spore? Nei, et Tilholdssted for Djævlene er jeg nok heller, osv. Nogle tro ogsaa, at de have begaaet Synd imod den Hellig Aand og saaledes hverken i Tid eller Evighed kunne vente nogen Tilgivelse og Naade.

§ 35. Til denne store Elendighed kommer endvidere, at alle naturlige og Naademidler, som den naadige og barmhjertige Gud ellers har givet Mennesket til Trøst, Vederkvægelse og Glæde i dette møisommelige og bedrøvelige Liv, ligesom allesammen og paa en Gang have tabt sin Kraft. Den hellige Skrift, som ellers er Israels ædle Brønd og Trøstekilde, hvorom ogsaa David siger: „Det er min Trøst i min Elendighed, at dit Ord holder mig ilive. Dersom din Lov ikke var min Forlystelse, saa omkom jeg i min Elendighed" (Ps. 119, 50. 92), er for dem som en udtørret Bæk i den største Sommerhede eller som en Bæk i Uveir, hvilken vel har Vand nok, men fuldt af Mudder og Urenhed. Selv de allerkraftigste Trøstesprog gjøre ingen Virkning paa dem, eller, som de udtrykke sig, de ville ikke ind i deres Hjerte: Guds Ord synes dem ikke at være nogen Guds Kraft, men en tom Lyd, som farer forbi og forsvinder i Luften, eller de indrømme vel, at det er en Guds Kraft, men dog kun for dem, som tro; jeg derimod, sige de, kan ikke tro; ja, mit Hjerte modsiger endog Ordet og modstaar den Hellig Aand, som taler i Ordet. Derfor sky de at høre Ordet, og man hører dem ofte sige: Hvad skal jeg gjøre i Kirken? jeg finder saa alligevel ingen Trøst og Kraft i Prædikenerne; hvorfor skal jeg læse i Bibelen, siden Alt, hvad jeg finder deri, enten ikke angaar mig eller er imod mig og forkynder mig Guds Unaade og Vrede? Hvad skal det til, at Præster og andre christelige Hjerter komme til mig og gjøre sig saa megen Umag for at trøste mig, naar Ordets Trøst ikke angaar mig, hvorfor den helerikke fæster sig i mit Hjerte? man kan længe øse Balsom paa en Sten, førend den føler dens Kraft, og længe vande en tør Stang, førend den slaar Rødder og skyder Blade, og man kan længe tale trøsteligt til mig, førend mit Hjerte bliver husvalet. Jeg hører hjemme i Helvede; ja jeg er allerede i Helvede, hvor ingen Draabe Trøst er at finde eller haabe. Faar man dem saa endelig ved mange indtrængende Forestillinger i Kirke eller til den hellige Skrift for at høre eller læse Ordet, saa gaar det dem ofte, som vi ovenfor (§§ 16 og 21) have omtalt, at de enten formedelst uvedkom-

mende, syndige, sørgmodige og sammendyngede Tanker og Helvedslangens Tilhvisken og Indskydelser Intet høre og forstaa, eller at Satan gjør Alt, hvad der skulde tjene til deres Husvalelse, til Gift og Galde for dem og med sine gruelige Bespottelser tilsmører og tilklakker alt hvad Trøsteligt de høre om Guds Naade, Kjærlighed og Barmhjertighed, om den Herre Jesus og Hans hellige Fortjeneste, Blod og Vunder, om Hans Forening og Samfund med de Troende, saa at det snarere volder dem Skræk og Angest end yder dem Trøst og Oplysning; eller han tager et Skriftsprog, der indeholder en Trudsel af den hellige og retfærdige Gud, og forklarer det med sin djævelske, flydende Veltalenhed saa vidtløftigt, saa skrækkeligt og eftertrykkeligt, at de ikke vide, hvor de skulle gjøre af sig for Frygt og Forfærdelse.

§ 36. Den engelske anfegtede Jomfru Sara Wights fortæller om sig selv, at hun i sin aandelige Trængsel pleiede at læse mere end tyve Kapitler af Bibelen om Morgenen, for deri muligens at finde nogen Trøst for sin Sjel. Jeg gjennemlæste ofte, siger hun, Guds Forjættelser; men jeg kunde Intet bevare deraf; om jeg derimod kun læste en Tøddel af Guds Domme, saa bevarede jeg det og kunde opgive, hvor Verset stod. Tilsidst forfærdedes jeg allermest over Forjættelserne, fordi de efter min Formening vare for alle Andre, men kun ikke for mig. En bedrøvet og med mange indvortes og udvortes Bekymringer besværet, men gudfrygtig Kvinde, klagede sin Nød for mig med mange Taarer; hvad der navnlig bedrøvede hende, var, at hun ingen Trøst, ingen Smag, ingen Kraft kunde finde selv i de allertrøsteligste Prædikener, som Andre hørte paa og lovpriste med Glædestaarer; sagde Præsten noget Trøsteligt, og hun troede at skulle bevare det og føre sig det til Nytte, saa bleve hendes Hoved og Hjerte strax opfyldte med saa mange forunderlige og svimlende Tanker, at hun glemte Alt og ikke længer kunde mindes Trøsten. Da jeg spurgte, hvad det var for Tanker, der forstyrrede hende, sagde hun, at naar Gud blev omtalt og en eller anden Forjættelse anført, forklaret og anvendt, saasom den: „Jeg vil være en Gud for dig og for dit Afkom efter dig" (1 Mos. 17, 7), saa randt det hende isinde: Mon der da er nogen Gud? hvo ved, om der er nogen Gud? hvo har seet eller hørt Ham? hvorfra er Gud kommen, hvis der er nogen? hvoraf er Han opstaaet? hvorledes har det da været, førend Han blev til? og mange andre slige afskyelige Tanker; medens jeg nu, sagde hun, beskjæftiger mig med disse Forestillinger, suser Trøsten og Anvendelsen af Skriftsproget forbi, og jeg har intet Andet tilbage end et forvirret og elendigt Hjerte. Hun klagede endvidere over at hun mangengang læste i det Nye Testament til Midnat, det ene Kapitel efter det andet, uden at finde nogen Trøst deri, men kun Frygt og Forfærdelse. Theologerne have optegnet mange Exempler paa at de Anfegtede ere blevne saare plagede med et eller andet Sprog i Skriften. Med en reisende Mand gav Satan sig i Følge paa Veien i menneskelig Skikkelse og fik ham til at tro, at han ikke maatte gaa til den hellige Nadverd, saasom Apostelen siger: „Guds Rige er ikke Mad og Drikke, men Retfærdighed og Fred og Glæde i den Hellig Aand" (Rom. 14, 17). En anden, ved Krig og Plyndring aldeles forarmet og saare bekymret Mand fik Satan indbildt, at han aldrig vilde blive salig; thi Apostelen sagde: „Dersom Nogen ikke forsørger*) sine Egne, han har fornegtet Troen og er værre end en Vantro" (1 Tim. 5, 8). En Enke bragte ham paa de Tanker, at

*) Efter vor Bibeloversættelse: har Omsorg for.

hun ikke var Troende og retfærdig; thi der stod skrevet: „Jeg har ikke seet den Retfærdige forladt eller hans Sæd søge efter Brød" (Ps. 37, 25); men nu var hun ganske forladt, og hendes Børn maatte gaa ud at betle Brød. En Embedsmand, der blandt Andet havde nogle Fattiges Midler under sin Bestyrelse, lod sig af Djævelen forlede til her og der at knibe noget af Indtægterne og anvende det til sin egen Fordel samt behjælpe sig med urigtige Regninger og den Anseelse, han stod i; men dette uretfærdige Gods fortærede hans Formue, saa at han blev fattigere Dag for Dag og kom i Gjæld, som han ikke kunde betale; herover henfaldt han til Tungsindighed og blev siden betagen af stor Samvittighedsangest og haarde Anfegtelser, saa at han mistvivlede om sin Salighed, thi da han i en Prædiken hørte Thcologernes bekjendte Udsagn: Peccatum non remittitur, nisi ablatum restituatur, det er: Synden (den ved Uretfærdighed begangne Synd) bliver ikke forladt, medmindre det uretfærdig tilvendte Gods bliver tilbagegivet den Forurettede, hvilket blev stadfæstet med Zakæus's Exempel, idet han siger, at „dersom han har gjort Nogen Uret med Underfundighed, da giver han det firefoldigt igjen" (Luk. 19, 8), men han derimod godt vidste, at hvad han havde besveget de Fattiges Indtægter for, kunde han ikke erstatte dem, saa saa det ud til at blive meget farligt med ham, indtil har blev undervist og trøstet af en christelig Præst, for hvem han aabenbarede sin Angest.

§ 37. Saaledes gaar det ogsaa de Anfegtede med den Herres Jesu høiværdige Kjærlighedsmaaltid, hvilket man med al Ret kalder Guds Børns Trøste- og Glædesmaaltid, det salige Middel til og Forsikringen om deres Forening og Samfund med Christo, Pantet paa deres Frelse, Reisepengene til det evige Liv og en Forsmag derpaa, de bodfærdige Synderes Tilflugt og Fristad, de Gudfrygtiges Styrke og Befæstelse, de Skrøbeliges Kraft, de Bedrøvedes Trøst, de Fattiges Skat, de Foragtedes Ære, de Døendes Liv; om dette Maaltid sige de ofte, at det er dem til Død, uagtet det er givet dem til Liv. De tro, at dette Vidundermaaltid ikke er for dem, og hentyde vel endog de Ord af den Herre Jesus paa sig selv: „Giver ikke Hundene det Hellige; kaster ei heller Eders Perler for Svinene!" (Matth. 7, 6) de sige, at den høiværdige Nadverd ikke er for de forhærdede og forvendte Hjerter, men for de bodfærdige og troende, til hvilke de ikke kunne høre, siden de ikke spore Andet hos sig end lutter Blindhed, Forhærdelse, Ubodfærdighed, Vantro og Fiendskab mod Gud; de anse sig selv for en Satans Møgdam og Skarnkiste og holde for, at man intet Værre kan gjøre end at række dem det høihellige Sakrament; Apostelen Paulus med de Ord, som han taler til de Sikre og Ubodfærdige: „Hvo som æder — og drikker — uværdeligen, skal være skyldig i Herrens Legeme og Blod — og æder og drikker sig selv til Dom" (1 Kor, 11, 27. 29), er for dem som de Keruber, Gud satte med et luende Sværd udenfor Paradiset (1 Mos. 3, 28). Nogle, hos hvilke Anfegtelsen endnu ikke har naaet denne Høide og som endnu gaa til Herrens hellige Kjærlighedsmaaltid, føle ofte den meste Angest under Forberedelsen til dette og blive ofte plagede af saa forfærdelige og skjændige Tanker, at de næsten ikke vide noget Sted at vende sine Øine hen, som ikke fremkalder en djævelsk Sammenligning og en syndig Forestilling hos dem, hvorom man af gyldige Grunde ikke kan tale meget. Saadanne nærme sig med Frygt og Bævelse dertil, idet de formene, at blandt det ofte store Antal Kommunikanter er der ingen Uværdigere end de; slige Men-

nesker blegne ofte, naar de skulle træde frem til Alteret, og klage over at de af Frygt for sin Uværdighed og ved Betragtningen af Guds Søns Majestæt, Han som har indstiftet dette hellige Maaltid, næsten ikke kunne befinde sig og berede sig til nogen Andagt, ei heller holde et eneste Lem stille; hos Andre indfinder Nøden sig først bagefter, idet den Onde opvækker saa mange ængstelige Tanker hos dem, at de ikke kunne tro Andet end at de have annammet dette hellige Hemmelighedsmaaltid uværdeligen og til sin Dom og saaledes ikke have Andet at vente end større Forhærdelse, mere Unaade og Vrede af Gud saavelsom mere Angest og Pine af Djævelen, hvilket Altsammen ogsaa ofte indfinder sig i Mængde hos dem. En anseet Præst*) fortæller i sin nyttige og udførlige Beretning om aandelige Anfegtelser to Exempler med følgende Ord: Der er etsteds en fattig Mand, som ligetil denne Stund vægrer sig ved at bruge Herrens høihellige Nadverd og besøge den offentlige Gudstjeneste, fordi det, som han foregiver, kun er blevet værre med ham, naar han har gjort det, idet hans Samvittighed overbeviser ham om, at han har nydt Nadverden uværdigt, og fordi Guds Ord ikke fæster sig hos ham, men kun anklager ham og forøger hans Angest. En gudfrygtig Kirketjener lod sig engang bevæge af en aandrig og i store Anfegtelser, veløvet Præst til at gaa til den hellige Nadverd; saasnart dette skede, indbildte Satan ham, at han havde annammet den uden Tro, og ængstede ham saaledes i længere Tid, at han var nær ved at forgaa, og saa at Andre havde nok med at trøste ham.

§ 38. Og om end gudfrygtige Hjerter og især deleshed aandrige og erfarne Præster med stor Forbarmelse og utrættelig Troskab bestræbe sig for at trøste saadanne bedrøvede Sjele og at samle og paa det Bevægeligste foreholde dem de allerkraftigste Trøstegrunde af Guds Ord, saa varer det dog ofte længe, forinden det gjør noget Indtryk paa dem. De anfegtede Hjerter ligne ofte de tilproppede Flasker, som, om man end overøser dem med Vand eller endog slipper dem ned i en fuld Strøm, dog ikke tage imod en eneste Draabe; derfor er deres sædvanlige Klage: Hvad man taler for mig, vil ikke ind i Hjertet; jeg kan ikke tro det; jeg kan ikke føre mig det til Nytte; hører kun op med at trøste mig, at bede for mig og umage Eder med mig! thi det er Altsammen forgjæves; I ville dog ikke kunne blødgjøre og forandre mit forhærdede Hjerte; I ville ikke kunne gjøre nogen Udvalgt af en Forkastet, ingen Engel af en forbandet, giftig Orm, ingen Kongethrone og intet Pallads af en Skarnkiste; det gaar dem ligesom Israels Børn i Ægypten, hvilke, da Moses talte til dem i Herrens Navn og lovede dem Befrielse fra deres haarde Trældom, „ikke hørte paa ham formedelst Mismodighed og formedelst det haarde Trællearbeide" (2 Mos. 6, 9). Ja, det forekommer dem ofte, at det kun bliver værre med dem, naar de tale meget med Præster og andre christelige Hjerter, kundgjøre dem sit Hjertes Tilstand og opmærksomt høre paa deres Tale; dette er vel en træsk Ondskab af Satan, som nærer stor Frygt og Afsky for de Troendes indbyrdes Formaninger af Guds Ord saavelsom for deres forenede Bønner og desaarsag opvækker desto større Angest hos dem, saasom de derved sætte ham Foden paa Nakken; men de aandeligt Bedrøvede indbilde sig dog og Satan bestyrker dem i at det kommer af deres Uværdighed og er et Kjendetegn paa deres fortvivlet onde og ulægelige Skade, der ikke kan taale noget Plaster og Lægemiddel; derfor unddrage de sig saa meget som muligt fra andre

*) Dr. Brunckhorst.

gudfrygtige Menneskers Besøg, søge Ensomhed og afsides, mørke Steder, trække, naar de ligge tilsengs, Tæppet over Ansigtet og bede, at man vil forskaane dem for for megen Tale og ikke gjøre deres Elendighed endnu større. De tabe ogsaa ofte al Godhed for sine Egne, som de ellers inderligen have elsket og agtet og glædet sig ved at leve sammen med, og ville ikke mere lade sig betjene og pleie af dem. Man har haft Exempel paa at en anfegtet gudfrygtig Kone har sagt til sin trofaste og ligeledes gudfrygtige Mand: I maa vide, at I har gjort Gud imod og modstaaet Hans Villie ved at give Eder saa meget af med mig og vise saa stor Kjærlighed og Trofasthed mod den, som Han har forkastet og i sin Vrede bortvist til Helvede; det gjør mig ondt, at Eders ærlige og gudfrygtige Hjerte skal have truffet paa en saadan giftig Orm. Og da man fremstillede hendes velopdragne, kjærlige Børn for hende, sukkede hun og sagde: Nu, nu, gaar hen og frygter og ærer Gud mere end jeg har gjort, for at I ikke skulle blive fordømte med mig! osv.

§ 39. Saaledes gaar det dem ogsaa med alle andre Guds Skabninger og med alle Hans Gaver, saavel Legems- og Sjelsevner som Gods og Ære; det bliver dem Altsammen modbydeligt; det er dem en Byrde og ingen Trøst; det henflyder Altsammen og bliver til Intet; besidde de timeligt Gods, saa anse de det for en Forsikring om sin evige Forstødelse; thi, sige de, jeg har annammet mit Gode i min Livstid og i denne Verden og har nu Intet at vente uden evig Mangel og Fattigdom; paa den timelige Overflod vil den evige Trang følge, som man kan se af den rige Mand, der i Helvedes Luer ei engang kan faa en Draabe Vand til at læske sin Tunge med; ere de Folk med udmærkede Gaver og stor Forstand og endnu i en saavidt taalelig Tilstand, at de kunne bruge disse i sit Kald og Embede, eller de befinde sig paa Anfegtelsens Høide og ere udygtige til Alt, saa rinder det dem i Hu, at Herren paa den store Domsdag vil sige til Nogle, som have profeteret, uddrevet Djævle og gjort andre kraftige Gjerninger ved Hans Navn: „Jeg har aldrig kjendt Eder; viger bort fra mig, I, som beflitte Eder paa Uret!" (Matth. 7, 22. 23), og Apostelens Tale: „Jeg vil forkaste de Vises Visdom og tilintetgjøre de Forstandiges Forstand. Hvor er en Vis? hvor er en Skriftklog? hvor er denne Verdens Gransker? Har ikke Gud gjort denne Verdens Visdom til Daarlighed? Betragter, Brødre, Eders Kald, at ikke mange Vise efter Kjødet, ikke mange Mægtige, ikke mange Fornemme ere kaldte; men hvad der er daarligt for Verden, har Gud udvalgt, for at beskjæmme de Vise" (1 Kor. 1, 19. 20. 26. 27). En vis anfegtet Mand, som Gud havde kaldet fra en lav Stilling til en høiere, sagde: Den retfærdige og hellige Gud har sat mig paa denne Plads ene alene, for at jeg, som et Exempel paa Hans retfærdige Vrede, skulde blive videre bekjendt og tjene desto flere til Afskrækkelse; Han har hævet mig høiere for at nedstyrte mig desto dybere. En ung Frue, som ogsaa havde drukket mangen besk Drik af Anfegtelsesbægeret, pleiede at sige ved sig selv, naar hun for Velanstændigheds Skyld maatte gaa nogetsteds hen og paaklæde sig efter sin Stand: Pynt dig, du skjønne Helvedbrand! hvad hjælper det, at Legemet er smukt og pragtfuldt, naar alligevel Sjelen er afskylig for Gud og forkastet af Ham? En anden fornem Frue fortalte efter overstandne Anfegtelser, at hun tænkte ved sig selv, naar hendes Pige opvartede hende og viste sig meget lydig og villig til at udføre hendes Befalinger: Ak, hvor gjerne vilde jeg ikke være i dette Menneskes Sted og bytte min

Rigdom med hendes Fattigdom, min Høihed med hendes Ringhed, naar jeg blot kunde have en naadig Gud og rolig Sjel; men dette kan nu ikke ske; thi Gud har annammet hende, men forkastet dig; du vil dog ikke kunne gjøre nogen Forandring deri, — hvorover Taarerne ofte kom hende i Øinene og hendes Tanker bleve saa forvirrede, at hun glemte, hvad Mere hun vilde sige. Herhen hører det mærkværdige Exempel, som en velfortjent Lærer fortæller med disse Ord: Jeg har kjendt en anfegtet Mand, som sad i et høit Embede; da Gud ogsaa bragte ham i Tugtens Skole, saa at han blev plaget af mange lønlige Anfegtelser, ønskede og sagde han ofte, naar han saa en fattig Bonde kjøre forbi med Ved: Jeg vilde gjerne være en saadan stakkels Bonde alle mine Levedage og ikke holde mig for god til noget Arbeide eller skamme mig ved Fattigdom og Foragt og gjerne give Slip paa al min nuværende Værdighed og Magelighed; han stod ogsaa ofte og saa efter en saadan En, saalænge han kunde øine ham. Kort sagt, hos de Anfegtede, især dem, der plages af Tanken om evig Forskydelse, bliver Alt til Intet, til en Gru, til en Vederstyggelighed, til en Byrde; fordi de i sin aandelige Regnekunst mangle Ettallet (det høieste Gode, Gud og Hans Naade), saa blive alle andre Ting for dem til Nuller, der intet gjælde eller formaa; det gaar dem som de smaa og svage Børn, naar Moderen ikke er hjemme: man kan synge og ringe for dem, — man kan vugge dem, — man kan danse med dem, — man kan lede dem, — man kan give dem Noget at lege med, være sig Sølv eller Guld, — man kan lokke paa en Hund, for at den skal gjøre Krumspring for dem, — man kan give dem Æbler, Blomster og Urter, — man kan bære dem hen til et Speil, for at de skulle fornøie sig ved sit eget Billede, — man kan give dem Vin eller Øl at drikke, ja, man kan byde dem et fremmed Bryst, for at de kunne die det: det hjælper dog tilsidst intet; de græde og skrige og ere urolige, indtil de finde sin Ro og Glæde i den rette Moders Skjød og ved hendes Bryst, — hvortil ogsaa vor Guds Ord sigte: „Som En, hvem en Moder trøster, saaledes vil jeg, jeg trøste Eder" (Esai. 66, 13).

40. En Ting staar endnu tilbage, som gjør de aandelige Anfegtelser meget tunge, ja hvorved de vilde blive aldeles uudholdelige for de stakkels Mennesker, dersom ikke Gud opretholdt dem med sin lønlige Naade og Kraft, nemlig at Djævelen er Redskabet til disse store Lidelser og den fornemste virkende Aarsag til al Angest, Frygt og Forfærdelse, al Sørgmodighed, alle gudsbespottelige, skrækkelige og skjændige Tanker, hvormed de bedrøvede Sjele blive plagede ligetil Døden. Det var han, „Fristeren, Mandraberen og Løgneren fra Begyndelsen af" (Matth. 4, 3; Joh. 8, 44), som med Guds Tilladelse angreb Guds hellige Barn og Tjener Job saa heftigt paa Sjel og Legeme og bragte ham i den yderste aandelige og legemlige Nød. Det var han, som, da Ypperstepræsten Josva stod for Herrens Engels Ansigt, stod ved hans høire Side for at staa ham imod (for overensstemmende med sit Navn at vise sig som en Satan, Modstander og Fiende imod ham). Det var han, som slog Paulus paa Munden og voldte ham en Angest og Smerte, som om han havde en Torn i Kjødet. Hvorledes nu denne Fiende er sindet imod Menneskene i Almindelighed og mod de Troende i Særdeleshed, er noksom bekjendt af den hellige Skrift og den daglige Erfaring. Det er hans Glæde at kunne bedrøve, forfærde og plage dem; han tørster, som Luther siger, uophørlig af Hjertet efter vore Taarer og Blodsdraaber, for at vi skulle fortvivle og forsmægte, og omendskjønt han ved, at

vi maa dø, kan han dog ikke oppebie det, men vil pine os og have os syge og døde før Tiden; han ved vel, at han ikke formaar at rive de Troende ud af den Herres Jesu Haand og ned af deres gode og trofaste Hyrdes Skuldre eller skille dem fra Guds Kjærlighed; men han saa dog gjerne, at de ikke bleve glade i sin Tro og sit Liv, men idetmindste havde Helvede i dette Liv eller ved saadan Trængsel bleve tvungne til at give Slip paa Troen og en god Samvittighed og komme i hans Selskab til evig Kval og Pine. Her kan man nu let skjønne, at han ikke angriber Guds Børn lempeligt og løseligt og som for Spøg, men heftigt, grumt og forfærdeligt og opbyder al sin Magt, List og Ondskab, saa at menneskelig Natur og Kraft umulig kunde holde Stand derimod, saafremt ikke den Høieste havde sat hans Ondskab Maal og Grændse, og saafremt de Troende ikke ved Guds Kraft bleve opholdte og bevarede til Frelse.

§ 41. For noget yderligere at forklare og fremstille dette, saa skal man vide, at naar Djævelen anfalder Guds Hellige med store aandelige Anfegtelser, saa er han ikke langt borte fra dem, saaledes som Simei, der gik paa Siden af Bjerget ligeoverfor David, bandede og udskjældte ham og kastede Stene og Støv efter ham (2 Sam. 16, 5. 13), eller som naar et fiendtligsindet Menneske skriver Breve, fulde af Skjældsord og Forhaanelser, fra et fjernt Sted eller fremmed Land til et Menneske og derved dybt saarer og krænker ham, eller som en Skytte, der i lang Frastand sigter paa et Dyr og ofte uventet saarer det dødeligen og fælder det, men er dem saare nær, ei alene med sin Kraft, men ogsaa med sit Væsen, paa en Maade, som er ubegribelige for os Mennesker, der ikke tilfulde forstaa Aandernes Natur. Naar derfor Apostelen vil beskrive sin haarde Anfegtelse, siger han, „at der er givet ham en Torn i Kjødet, nemlig en Engel Satan, for at han skal slaa ham paa Munden“ (2 Kor. 12, 7), ligesom da de Anfegtede ogsaa finde, at Nogen ligesom taler indeni dem og tilhviske og bringer dem i Sinde, hvad der tjener til at bedrøve dem. Naar de ligge i sin Seng, klage de ofte over, at der under eller i den Pude, hvorpaa de have lagt sit trætte Hoved, ligesom er En, der indblæser dem mange skrækkelige og skjændige Tanker, eller at han er bag den Stol, hvorpaa, eller den Væg, hvorved de sidde; ja Somme sige endog, at der er Nogen i deres Mund, som modsiger, hvad der af Præster eller andre Christne foreholdes dem af Guds Ord, bespotte det og erklære det for Løgn, — Andre, at der er Noget for eller i deres Øren, som tilstopper disse, surrer, brummer, og suser for dem, saa at de ikke rigtigt kunne høre, hvad der bliver talt til deres Undervisning og Trøst, eller de fornemme en Lyd, der strider imod Guds Ord og udler det. For nogle faa Aar siden, siger en christelig Lærer, var en lærd Mand saaledes plaget af Djævelen i sin største Anfegtelse, at han uophørlig klagede over at han hørte Djævelen tale og sige til ham under hans ivrige Bønner, hvori han kjæmpede med Fortvivlelsen: Desine orare; coelum est tibi clausum, det er: hold op at bede; Himmelen er lukket for dig; og derovenpaa havde han ofte lugtet en styg Stank og staaet i den Formening, at Helvedes Luer allerede blussede op til ham, hvorover han var bleven saa forfærdet, at han kjæmpede et helt Fjerdingaar med Fortvivlelse, men kom dog omsider ved Guds Naade tilrette igjen. En Anden, en anfegtet Student, saa Djævelen to Gange under Bænken i Skikkelse af en Buk og blev yderst forskrækket derover. Schererz anfører et mærkværdigt Exempel, nemlig en anfegtet Mand, om hvem han blandt

Andet taler saaledes: Han faldt endelig i store Anfegtelser, saa at man maatte vaage over ham Nat og Dag, og da man gav omhyggeligen Agt paa ham, fandt man to nye Knive i en Slir hos ham; da man spurgte ham, hvor han havde faaet dem fra, vilde han længe ikke ud med Svaret, indtil han endelig, da vi ikke vilde give os, sagde efter nogle Timers Forløb, at en sort Vognmand havde kommet til ham i Skoven for tre Dage siden og givet ham disse to Knive samt opmuntret ham til dermed at tage Livet af sig selv, da det nu var ude med ham; men havde sukket til Gud og frygtet saare, men dog af Ubetænksomhed beholdt Knivene hos sig. Han brølede ofte som en Oxe og saa grum ud, men bad dog, ihvorvel med tungt Hjerte, efter sin Sjelesørger; derimod kunde man ikke i flere Dage faa Navnet Jesus ud af hans Mund, saa at han skulde have nævnet det, og omendskjønt vi saa, at han gjorde sig al Umag for at udtale det, var det ham dog ikke muligt, indtil han endelig ved Guds Naade udtalte dette velsignede Navn, efter at han om Natten, da Maanen og Stjernerne skinnede klart, var bleven ført ud under aaben Himmel og hjerteligen paamindet om det evige Liv, hvorefter han bedredes Dag for Dag og omsider blev sund paa Legeme og Sjel.

§ 42. Jeg kjender selv et lignende Exempel. Det tildrog sig nemlig for nogle Aar siden i en nærliggende markisk By, at en ung Borger af Klædes- eller Uldvæverhaandværket, som imod sine Forældres Villie havde giftet sig med en berygtet Person og derefter begyndt at føre et vildt, udsvævende Drankerliv, en Aften sad og spillede Kort blandt et ryggesløst Selskab. Efter at have bortspillet de Penge, han havde hos sig, gik han til sine Forældres Hus og bad sin Moder om at forstrække ham med nogle Penge, fordi han nu trængte høiligen til dem; men da det ikke var hende ubekjendt, hvor han havde været Dagen over, afslog hun hans Begjæring, bebreidede ham hans syndige Levnet med Alvor og haarde Ord, bød ham at gaa hjem og lægge sig og tænke paa at bedre sit Levnet. Hertil taug han vel stille, men ilede dog med Vrede og Harme tilbage til sit Selskab, begyndte at drikke stærkere end tilforn og fortalte senere, hvorledes hans Moder havde behandlet ham, udskjældte og forhaanede hende med beskjæmmende Ord, tog sin Kniv frem og svor og forbandte sig med skrækkelige Eder paa at han endnu samme Aften skulde myrde den gamle. — —. Idet han derpaa med stor Forbitrelse kastede eller stødte Kniven i Bordet, glap Tommelfingeren, som han havde lagt ovenpaa den, saaledes at Kniven gik igjennem hans Haand og saarede alle fire Fingre, især de to midterste ligetil Benet, saa at Senerne bleve overskaarne. Efter at Haanden under store Smerter og med mange Bekostninger atter var helbredet, men dog lammet, efterdi Fingrene vare blevne krogede, saa at han ikke kunde gribe med dem, saa han sig med Kone og Barn nedsunken i Fattigdom og Elendighed, saasom han ikke kunde bruge sin høire Haand til Arbeide; da begyndte hans Samvittighed at vaagne; Satan angreb ham heftigt og tilbagekaldte alle hans Synder, gamle og nye, i hans Sind, gjorde lutter gloende Pile deraf, som han skjød ind i hans Hjerte, forestilte ham hans Fattigdom, — at han nu var en lemlæstet Karl, og at der for ham, som den, der havde styrtet sig selv forsætligen i saadan Ulykke, hverken var Noget at haabe hos Gud eller Mennesker; derfor kunde han ligesaa godt tage sig selv tilligemed Kone og Barn afdage.

§ 43. Ved disse Tanker blev han saa bange, at han ikke kunde forblive i sit Hus, gik desaarsag ud af Statsporten

kort før Jul, da Alt var bedækket med Sne og Is, og kom til et Sted, hvor der ved et paa den Tid tilfrosset Vand stod en Mængde Piletræer; i et af disse hørte han en Fugl, som det forekom ham, en Maaltrost, sidde og pibe og synge overordentlig deiligt, saa at han forundrede sig over hvor denne lifligt syngende Fugl kom fra i den kolde Vinter; da han gik efter denne Lokkepibe, fandt han en Strikke med en Sløife hængende i det Piletræ, hvori den formentlige Maaltrost sad, og den Tanke faldt ham ind, at han ligesaa godt kunde hænge sig og sin Elendighed op i denne Strikke; saa vilde han ganske vist befinde sig vel, — hvilket den skjønne Fuglesang betydede; han besindede sig imidlertid, udentvivl ved den naadige og barmhjertige Guds Indskydelse, Han, som ikke vil nogen Synders Død, men at han skal omvende sig og leve, og tænkte: Hvad er det for en Fugl, som lokker dig hen til et Træ, hvori der hænger en Strikke? det maa nok være Djævelen, og vendte derpaa med stor Forfærdelse tilbage til Sine. En anden Gang, en Nat, da han ikke kunde saa sove, og havde sin frugtsommelige Kone tilligemed sit første Barn i Sengen hos sig, hændte det sig, at som han laa og med Bedrøvelse tænkte over sine Synder og den derved foraarsagede Elendighed, saa han, at det blev meget lyst omkring ham, saa at han tydeligen kunne skjelne Alt, hvad der var i Værelset. I dette Lys kom der en efter den Tids Mode smukt pyntet, pragtfuld Dame til ham, spurgte ham, hvorfor han laa vaagen og var saa bedrøvet, anstillede sig meget medlidende og sagde, at det nu engang ikke gik anderledes til her i Verden; af det, som hidtil havde vederfarets ham, kunde han slutte sig til, hvad han endnu havde at vente; han var nu saa alligevel lemlæstet, Menneskenes Spot og til ingen Nytte for Verden; derfor burde han søge jo før des heller tilligemed Sine at komme ind i den anden Verden, hvor det var langt bedre; der vilde hun stedse være hos ham og forskaffe ham al den Fornøielse, han kunde ønske sig; til dette Øiemed og Udførelsen af dette Raad viste hun ham en i Nærheden liggende Øx og sagde, at med den kunde han nu i en Hast tage Livet af sin Kone og sit Barn, medens de sov, uden at de engang følte det; til hans eget Brug derimod pegede den ærbare Helveddame paa en tyk Nagle, som han aldrig før havde seet, tilligemed en Strikke, hvormed han strax kunde gjøre en Ende paa sit usle Liv og befordre sig over i et bedre. Dette elendige Menneske sagde, at Damens Ord vare saa overtalende, at han neppe kunde afholde sig fra at føie hende; men langt borte havde han seet en liden hvidklædt Dreng, der saa bedrøvet paa ham og med et Lommetørklæde i Haanden lod, som om han græd; desaarsag var Damen bleven ham mistænkelig, saa at han begyndte at bede og saaledes fik jaget hende fra sig.

§ 44. Jeg indrømmer vel, at Satan ikke altid gaar saa grovt tilværks og stiller sig saaledes blot; imidlertid lære vi dog af deslige Exempler, hvor uforskammet og ondskabsfuld, saa og, hvor nær han er de Anfegtede og Bedrøvede, og hvorledes han efterstræber dem paa alle Steder Nat og Dag. Hos Andre, navnlig dem, som ere forstandigere og bedre underviste af Guds Ord, gaar han mere skjult og forsigtigt tilværks. Omendskjønt han er dem ligesaa nær som de forrige, indbilder han dem dog, at han er langt fra dem, og at deres skjændige og skrækkelige Tanker, deres Skræk, Frygt og Angest ikke kommer fra ham, men blot fra dem selv, fra deres Hjerte, formedelst Synden, ja vel endog fra Gud, der har givet dem hen til et Sind, som intet duer, forfærder dem med sin Forbitrelse og trænger dem med sine Vredes-

bølger; jo mere skjult og fint han hermed gaar tilværks, desto farligere staar det til med de Anfegtede, og desto heftigere plager han dem. Hvorledes dette sker, er, som vi ovenfor sagde, saagodtsom ubegribeligt for den menneskelige Forstand; for at vi imidlertid skulle oplyse denne skrækkelige Sag saa meget som muligt er, saa maa man vide, at Djævelen i sig selv er en ondskabsfuld, giftig og forbitret Aand, der vel fra først af var skabt god og herlig af Gud, men ved sit Fald blev aldeles grusom og mageløs ond; og denne Ondskab er ikke stille og hvilende hos ham, som Ilden i Staalet og Stenen, der ikke viser sig, førend de slaaes imod hverandre, eller som Stanken i en raadden Pøl, som først aabenbarer sig rigtigt, naar man rører deri, men drivende, virksom og ivrig; den higer efter at flyde ud og gjøre Skade, ligesom Giften i en Basilisk*), hvorved Luften bliver forgiftet, saa at endog de Fugle, som blot flyve hen over den, efter hvad de Naturkyndige ville vide, dø deraf, og som Stanken af et raaddent Aadsel, som man kan lugte, forinden man ser det. Hans Natur kunne vi lære at kjende af hans Børn og Redskaber, om hvilke den Hellig Aand siger: „De sove ikke, naar de ikke have gjort ilde, og deres Søvn borttages, dersom de ikke have bragt Nogen til at støde sig“ (Ordsp. 4, 16); derfor siges der om ham, at han „gaar omkring som en brølende Løve, søgende, hvem han kan opsluge“ (1 Pet. 5. 8), ligesom han da hellerikke kan dølge sin Hunger og Tørst efter at gjøre Skade for Gud, idet han siger, at han farer om paa Jorden og vandrer omkring paa den (ligesom en Kjøbmand gjennemrejser et Land for at søge sin Fordel, eller som en sulten Ulv gjennemvandrer en Mark eller Skov for at faa Øie paa et Bytte — Job 1, 7; 2, 2). Saaledes er der nu hos Satan en kraftig virkende Ondskab, saa at ligesom der fra den Herre Jesus i Hans Kjøds Dage udgik en levendegjørende og helbredende Kraft til at gjøre de Syge og Elendige sunde, og ligesom alle Hans Troende, som Hans Legemes Lemmer, annamme Aand, Liv, Naade, Trøst og Kraft af Ham, som sit Hoved, saaledes udgaar der omvendt fra Djævelen, som en giftig Orm, en Helvedkraft, der er blandet med lutter Vrede, Forbitrelse, Ondskab, Angest og Forfærdelse, ja med den Helvedild, som han bærer i sig.

§ 45. Denne vilde han nu altid og allevegne give fra sig, udaande og uddunste, om jeg saa maa sige, dersom ikke Guds Magt hindrede ham og satte ham Maal og Grændse for hvor vidt hans giftige Ondskab skal strække sig. Naar da Guds hellige Børn efter sin himmelske Faders hellige og vise Tilskikkelse anfegtes af Djævelen, saa maa vi ikke tvivle om at Satan virkelig angriber dem, stikker dem med sin giftige Slangetunge, der er optændt af Helvede (som Apostelen Jakob siger om de ugudelige Menneskers Tunger — Jak. 3, 6), blæser paa dem sin Helvedaande og piner og plager dem med den Angest, Frygt, Forfærdelse og Ild, som han selv føler. Og det er det, som Luther, der af egen Erfaring har skrevet meget mærkeligt om denne Sag, siger og som vi ogsaa ovenfor have anført: „Djævelen angriber Hjerterne, piner og plager dem med sine forgiftede, gloende Pile, det er: med Skræk og Angest for Synden og Guds Vrede, idet han skjænker Mennesket — — en Drik, ikke af bitter Malurt og Galde, men som kaldes Helvedangest, og bringer det i et Bad, hvori det ligger som i en gloende Ovn, saa at dets Hjerte kunde smelte, saaledes som han gjorde med selve Christus i Gethsemane, saa at han maatte svede Blod i Strømmevis. — — Efterdi han maa taale og føler,

*) En giftig Slange, der skal kunne dræbe andre Dyr med sin blotte Aande.

at Christus træder paa hans Hoved ved os (som der er sagt 1 Mos. 3), saa maa ogsaa vi taale, at han skyder sin Gift efter os og bider os af al Magt i Hælene, hugger og stikker med Døden og Helvede, og det saaledes, at det smerter os og gaar os igjennem Hjertet." Og paa et andet Sted: „Djævelen forstaar godt at opstille og fremsætte sine Grunde, har et haardt og stærkt Maal, og en saadan Disputats*) foregaar ikke med megen og lang Betænkning; men det ene Svar følger i et Øieblik paa det andet, og jeg har havt god Anledning til at erfare, hvorledes det gaar til, at man om Morgenen finder Folk døde i Sengen; han kan myrde Legemet, det er Et; men han kan ogsaa gjøre Sjelen saa bange, at den maa fare ud i et Øieblik, saaledes som han meget ofte har været paa Nippet til at gjøre med mig selv."

§ 46. Alt dette bidrager til at man lærer at forstaa den hellige Skrifts eftertrykkelige Udtryksmaader om de aandelige Anfegtelser og ikke at foragte de dybtbedrøvede Sjeles Elendighed, som plages dermed. Skriften kalder dem et „Helvede, Helvedes Reb, Helvedes Angester, Ondskabens Bække" (Ps. 88, 4, 5; 18, 5; 116, 3), hvilke skrækkelige Ord et uerfarent Menneske løber henover og ikke forstaar; de Anfegtede derimod vide af egen Erfaring, hvor træffende Guds Aand kan tale. Den kalder dem et Helvede, fordi Satan virkelig er tilstede hos de Anfegtede og har en stor, ihvorvel afmaalt og af Gud begrændset Magt over dem, — fordi han puster paa dem, omgiver og optænder dem med Helvedes Ilddamp, der, for at jeg skal tale paa Menneskevis, gaar ud af hans Mund og Næse, — fordi han udøser den Harme og Ondskab over dem, som han ikke kan udøse over Gud, — fordi han, ihvorvel mod deres Villie og til deres Bedrøvelse, fremkalder alskens gudsbespottelige, skjændige, utaalmodige, fiendske og forfærdelige Tanker i deres Sind, saa at de ogsaa i denne Henseende blive lig de sande Helvedbrande, som i sin største Utaalmodighed bespotte Gud for sin Pines Storhed (Aab. 16, 9. 11. 21), — fordi de ogsaa synes forskudte og forladte af Gud selv og ikke øine nogen Ende paa sin Elendighed. De kaldes Helvedes Reb og Angester, fordi de Anfegtede derved ere besværede og bundne og hindres i alle sine Kalds og sin Christendoms Forretninger og Arbeider, og fordi Satan synes at have dem ganske i sin Magt, som sine Fanger og Bundne, saa at de ikke kunne undløbe eller modstaa ham. De kaldes Ondskabens Bække, fordi de ofte med stor Heftighed fare løs paa Mennesket, oversvømme dets Sjel og, som det forekommer det selv, rive det med sig, saa at det, lig et Barn, der er faldet i en stærk Vandhvirvel, snart er oppe, snart nede og allevegne omgivet af Vand, Angest, Frygt og Forfærdelse. De kaldes ogsaa Satans Sigte, idet vor Frelser siger: „Simon! Simon! se, Satanas begjærede Eder, at sigte Eder som Hvede" (Luk. 22, 31). Thi ligesom alt Korn, som er i Soldet, under Sigtningen ved en stærk Bevægelse rystes og forunderligen blandes mellem hverandre, saa at et Korn snart er ovenpaa, snart nedenunder, og enkelte Korn ofte ved den stærke Rystelse falde igjennem tilligemed Avnerne og blive udfeiede og traadte under Fødder tilligemed disse, saaledes kastede Satan paa den Tid Disciplene hid og did, forfærdede, ængstede og bedrøvede dem, for om han muligens skulde være saa heldig, at En og Anden kunde blive ham tildel foruden Judas. Saaledes pleier han endnu med Guds Tilladelse at ryste Guds Børn i sit Helvedsold; han forfærder, jager og plager dem; han forvirrer deres Tanker, forstyrrer deres Sandser, ødelægger deres Kræfter, forhindrer deres Bønner, hol-

*) Ordstrid.

der dem tilbage fra al Andagt og blander Alt hulter til bulter i deres Sind, saa at Alt gaar i hverandre, i det Haab, at Sjelen, dette ædle Korn, skal falde ud af Guds Naade, ud af Troens Trøst, ud af Jesu Christi Samfund og blive ham tildel.

§ 47. Den hellige Apostel Paulus kalder dem Satans Mundslag, idet han siger: „At jeg ikke skal hovmode mig af de høie Aabenbarelser, er mig given en Torn i Kjødet, nemlig en Engel Satan, for at han skal slaa mig paa Munden, paa det jeg ikke skal hovmode mig“ (2 Kor. 12, 7). Skriftens Fortolkere have mange forskjellige Meninger om hvormed egentlig Satan foraarsagede Apostelen saadanne Smerter, som om han havde stukket en lang Splint ind under hans Negle eller i en anden Del af hans Kjød, eller som om han havde slaaet ham paa Munden. Nogle tage Ordene i egentlig Forstand og formene, at Gud tillod Djævelen ofte uformodet at anfalde ham og synligen og virkeligen at slaa ham med sine jernhaarde Helvednæver og tilrede ham ilde saavel i Ansigtet som paa hans hele Legeme, og da det kunde synes at være for meget at antage, at Satan skulde havt saadan Magt over dette den Herres Jesu udvalgte Redskab, idet han derved vilde være bleven gjort vederstyggelig og foragtelig i Menneskenes og navnlig i Menighedens Øine, saa paaberaabe de sig, at Gud gav Satan en lignende Magt over den hellige Job, idet han „slog ham med onde Bylder fra hans Fodsaale indtil hans Hovedisse“ (Job, 2, 7), ja at Djævelen fik Lov til angribe selve Guds Søn og „tage Ham med sig fra det ene Sted til det Andet“ (Matth. 4, 5, 8), hvilket efter næsten alle lærde Fortolkeres Mening er at forstaa i bogstavelig Betydning og saaledes, som Ordene lyde, ligesom Apostelen ogsaa selv omtaler sit Kjøds Skrøbelighed og sin Prøvelse i sit Kjød og roser Galaterne, fordi de ikke desformedelst foragtede eller forsmaaede ham, men „annammede ham som en Guds Engel, som Christum Jesum“ (Gal. 4, 13. 14). Dette modsiges imidlertid af Andre, fornemmelig, fordi Apostelen paa et andet Sted siger: „Jeg undertvinger mit Legeme og holder det i Trældom, at ikke jeg, som prædiker for Andre, skal selv blive forskudt“ (1 Kor. 9, 27). Andre holde for, at den Plage, som Apostelen beskriver med forblommede Ord, er at forstaa som en Hovedpine uden Lige, der oftere plagede ham, saa at det hamrede i hans Hoved, som om Nogen slog ham med knyttede Næver, og at Smerterne i Øinene, Ørene og andre Lemmer vare saa heftige, som om der i dem alle sad en Torn, der vilde værke ud. Andre antage, at det meget vel kan forstaaes om de mangfoldige Forfølgelser, Trængsler, Farer og Møisommeligheder, som Apostelen saa hyppigt og i saa høi Grad var udsat for og som han ogsaa i det foregaaende Kapitel udførligen har beskrevet, især, fordi han efter at have fortalt om disse Trængsler siger: „Dersom jeg skal rose mig, da vil jeg rose mig af min Skrøbelighed“ (2 Kor. 11, 23—30), og gjentager dette efter at have talt om sin Torn i Kjødet og om Satansengelen: „Derfor vil jeg helst rose mig af mine Skrøbeligheder, paa det at Christi Kraft kan bo i mig“ (2 Kor. 12, 9). Nogle vove endog at forklare det om en forbuden Brynde og uren Lyst, hvoraf Apostelen var plaget, hvilken Mening dog efter mit ringe Skjøn har den mindste Sandsynlighed for sig, ihvorvel den vistnok vil kunne bestyrkes ved en og anden Bevisgrund; thi hvo kan tro, at dette Guds dyrebare Redskab, som Djævelen og Verden angrebe paa det Heftigste, — som dagligen var i Forfølgelse, Arbeide og Møie, ofte i Nattevaagen, i Hunger og Tørst, ofte i Fasten, i Kulde og Nø-

genhed, ja i bestandig Legems- og Livsfare, saa at han siger om sig selv, „at han dør dagligen“ (1 Kor. 15, 31), og at Bekymringen for alle Menigheder hviler paa ham (2 Kor. 11, 28), endnu skulde have følt Kjødslyst, og det endog i den Grad, at han havde Aarsag til at føre et saa vemodigt Klagemaal derover, især, da han paa den Tid, han skrev dette Brev til Korinthierne, allerede var sexti Aar gammel.

§ 48. Vi holde os derfor til vor Kirkes fleste og mest anseede Læreres Mening, nemlig, at det har været en særegen haard Lidelse, hvorved den hellige Apostels Legeme oftere blev saare besværet og hans Sjel høiligen bedrøvet og ængstet. Hvorledes denne har været beskaffen, kunne vi vel ikke saa nøie vide, og det er nok, at vi vide saa Meget, at ligesom Gud skjænkede ham en saa stor Aabenbaring, at intet Menneske kan kjende den, saaledes lagde Han paa den anden Side ogsaa en saadan Stok paa ham og sendte ham en saadan Pæl i Legemet, for at afværge hans Selvophøielse, at heller Ingen kan kjende dem uden han selv alene. Imidlertid sees det tydeligt af samtlige Omstændigheder, at denne Apostelens hemmelige Lidelse har været et eller andet Slags stor Anfegtelse, og at han af Satan ofte blev heftigt ængstet og plaget paa Sjel og Legeme. Det er muligt, at denne jævnligen forekastede ham den Synd, han havde begaaet før sin Omvendelse ved at forfølge Guds Menighed, og plagede ham med Tanker som disse: Se, den retfærdige Gud siger om Abels Blod, som Kain havde udgydt, at dets Røst raaber til Ham fra Jorden (1 Mos. 4, 10), og din Jesus siger, at alt det Blod, som er udgydt paa Jorden, fra Abels Blod indtil Sakarias, Barakias's Søns Blod, skal komme over dit Folk og din Slægt; tror du da, at du skal gaa fri? Tror du ikke, at Stefanus' Blod og de andre Christnes Taarer og Sukke, som du har forfulgt, undertrykt og bedrøvet, raaber om Hævn over dig? Se, de komme til at brænde paa dit Hjerte; de ville vidne imod dig og anklage og fordømme dig som en Fiende af Christus og Hans Menighed. Ei, hvilken stor Apostel og Iverer er du ikke nu! men jeg tænker paa den Tid, da du var en rasende Ulv, Blodhund og Morder, og du maa nu gjøre, hvad du vil, saa kan du dog ikke bringe det udøste Blod og de udgydte Taarer tilbage; du kan dog ikke gjengive dem Livet, som ved din Medvirkning og Ophidselse have mistet det; naar du engang skal fremtræde for Guds Domstol, saa ville de tilligemed mig anklage dig. Ikkedestomindre maa jeg tilstaa, at det forekommer mig troligere, at den dyrebare Apostel under Forrettelsen af sit hellige Embede blev plaget af forfærdelige, gudsbespottelige og skjændige Tanker, efterdi de lærde Skriftfortolkere meget rigtigt have bemærket, at Apostelen tydeligen tilkjendegiver, at den Lidelse, hvorover han klager, ei alene er høist smertelig, men ogsaa skammelig og vanærende, saasom han siger, at han ikke blot har en Torn i Kjødet, men at ogsaa en Engel Satan slaar ham paa Munden (med sine skidne, svinske, stinkende Næver). Og heri turde jeg maaske faa Medhold af alle dem, som kunde tænke og tale om denne Sag af Erfaring, saasom Intet forekommer de gudelskende Sjele smerteligere og mere beskjæmmende end naar de maa taale, at Satan under deres helligste og mest velmente Foretagender, Handlinger og Øvelser ligesom kaster dem Skarn i Ansigtet og saa at sige slaar dem paa Munden med en svinsk Næve. Jeg tvivler hellerikke om at Apostelen ogsaa har fornummet sin Pine og Smerte i sit Legeme og oftere blev plaget med saadanne Sygdomme, som Satan efter Guds Tilskikkelse umiddelbart foraarsagede. Lad det nu hermed være, som

det vil, saa er det dog sikkert, at Apostelen paa en særegen Maade blev plaget af Djævelen paa Sjel og Legeme, saa at man med god Grund kan kalde hans Lidelse en stor og haard aandelig og legemlig Anfegtelse og foreholde de anfegtede Sjele den til en trøstelig Undervisning. Af denne Betragtning lærer man ogsaa, hvad Djævelen gjør med de Anfegtede og Bedrøvede, nemlig, at han ligesom slaar dem paa Munden og ofte uventet driver en skarp Torn, en Splint eller Spiger ind i deres Kjød, ja ind i deres Hjerte, Noget, som bedre kan føles end med Ord udtales. Jeg synes ogsaa godt om de Tanker, som en gudfrygtig Theolog*) udtrykker i følgende Ord: Dersom Paulus havde aabenbaret, hvad det egentlig var, og dersom den Anfegtelse, vi lide, ikke stemte overens med den, saa vilde maaske Mange tænke som saa: Jeg kan ikke trøste mig ved Apostelen Paulus's Exempel; thi hans Anfegtelse var ganske anderledes end min. Saaledes lader den Hellig Aand det være uafgjort, for at alle (Anfegtede) i Almindelighed skulle kunne trøste sig ved hans Exempel, naar de kun ville.

§ 49. Den hellige Apostel kalder endvidere de aandelige Anfegtelser den Ondes gloende Pile. Jeg indrømmer, at han under dette Navn indbefatter alleslags Fristelser, hvorved Djævelen søger at lede de Troende fra Gud og til Synden og hvilke man allesammen kan kalde gloende, fordi de samtlige føre en Helvedhede med sig og optænde Hjertet enten med en uren Brynde, der søger at afkjøle sig i Utugt, eller med en Vredesild og et uudslukkeligt Fiendskab, der søger Tilfredsstillelse i Blod og Hævn, eller med en Drikkelyst, der opvækker en bestandig Tørst efter ugudeligt Selskab og vellystig Verdens- og Narreglæde, eller med Gjerrighed, der stedse tørster efter Guld og Penge og aldrig faar Nok, eller med Bagtalelseslyst, naar han optænder Tungen fra Helvede, saa at den volder Næsten Hjertesorg med Æresfornærmelser, Bagvaskelse og Løgn. Da imidlertid de aandelige Anfegtelser ere Satans haardeste Fristelser, saa forstaaes Udtrykket: den Ondes gloende Pile, medrette om dem fremfor om alle andre; de kaldes Pile, fordi de ofte, som befjedrede Pile fra Buen, flyve hurtigt og uventet ind i Hjertet, ligesom trænge gjennem Marv og Ben, paa det Heftigste bedrøve og forurolige og føleligen saare Fornuft, Forstand og alle Sandser, og gloende, fordi de ei alene, som Ildsluer, smerte og gjøre over al Maade ondt, men fordi de ogsaa føre en helvedagtig Brand med sig, der fortærer alle Kræfter og antænder Legeme og Sjel, saa at de, der rammes af disse Pile, ere tilmode som fordum Israeliterne i Ørken, da de bleve bidte af brændende Slanger og bleve ildrøde af Giften, følte en heftig Tørst og døde af Hede, som af Pest (4 Mos. 21, 6), eller som de, der ere trufne af en forgiftet Pil eller Geværkugle, da det er bekjendt, at Pilen og Kuglen foraarsage en heftig Betændelse, — ihvorvel saadanne Lignelser ere aldeles utilstrækkelige til at fremstille Sagen rigtigt, aldenstund Intet i Verden kan sammenlignes med Helvedskyttens gloende Pile og den Brand, de opvække ei alene i Legemet, men fornemmeligen i Hjertet og Sjelen. Hvad derom siges, er Altsammen for lidet. Uagtet man maa erkjende, at den Hellig Aand har forklaret Sagen meget eftertrykkeligt med de ovenanførte Navne, saa kan dog Ingen uden den, som har Erfaring deri, forstaa den, og hvo der forstaar den, han kan ikke udsige den. Gud, Barmhjertigheds Fader og al Trøstes Gud, forbarme sig over alle dem, hvis Hjerter føle Branden af disse Pile,

---

*) Schererz.

og lade sin trøstefulde Naades kjølende Dugdraaber falde paa deres Sjele, at de derved maa vorde styrkede, husvalede og vederkvægede!

§ 50. Den Ondes gloende Pile ere imidlertid mangehaande; de fornemste og giftigste ere Tankerne om Forkastelsen, om at de Anfegtede ikke ere udvalgte til det evige Liv, men evindelig udelukkede og udstødte fra Guds Naade, og at Guds Naadekald enten formedelst et særeget Had til dem eller formedelst deres Synder, deres Efterladenhed og Forsømmelighed i Brugen af Naadens Midler ikke angaar dem, efterdi de ikke fornemme Ordets Kraft i sit Hjerte. „Ingen" — saaledes hvisker Helvedslangen — „kan komme til Christum, uden Faderen faar draget ham" (Joh. 6, 44); men dig drager han ikke, saasom du ikke føler nogen Kraft af hans Ord og ikke ved af nogen god og hellig Bevægelse, Attraa eller Tanke at sige; derfor kan du ikke komme til Christum; Han vil ikke have dig; du har ingen Del i Ham, Hans Fortjeneste, Lydighed, Blod og Død; derfor har du heller ingen Tro og vil aldrig faa den; thi Troen er en særegen Gave hos Guds Udvalgte (Tit. 1, 1); men du er forskudt og udstødt til Fordømmelsen; Troen maa være virksom ved Kjærlighed (til Gud og Næsten — Gal. 5, 6); men hos dig er der Intet uden Had og Fiendskab imod Gud; saa kan du ei heller udrette Noget til Næstens Tjeneste og er ikke nyttig til Andet i Verden end til at være en Byrde for dig selv og alle Andre og ikkun forvolde dem Møie, Fortræd og Hjertesorg. Tror du, at du tilforn har gjort noget Godt, saa tænk paa dit Hjertes Hykleri, Urenhed, Hoffærdighed og Underfundighed, osv. Og her er den Onde en Mester i at fremstille og afsløre det syndige Hjertes Dybhed og Arvesyndens Afgrund og at dadle selv de Troendes bedste Gjerninger og helligste Øvelse, som de have foretaget af et trofast og oprigtigt Hjerte, og gjøre dem vederstyggelige og forkastelige i deres egne Øine, saa at der intet Andet bliver tilbage for dem end Uretfærdighed, Urenhed, Angest, Forfærdelse, Fortvivlelse og Fordømmelse osv. Herhen høre ogsaa de gudsbespottelige, skrækkelige, uhumske og skjændige Tanker, som Djævelen ofte indblæser dem midt under Bønnen, under Guds Ords Hørelse eller Læsning, under andre hellige Beskjæftigelser eller under deres Kaldssysler og hvormed han forvolder dem saadan Smerte, at de ofte med Et blive blodrøde og snart igjen ligblege; undertiden skrige de høit, som om de vare dødeligen saarede ved et Mordstik eller Skud, staa ofte hurtigt op, ville løbe med Hovedet imod Væggen, slaa sig selv i Ansigtet og paa Munden, rive Haaret af sig, eller, om de befinder sig i offentlige Forsamlinger, i hellige Embedsforretninger eller i Selskaber og lægge Baand paa saadanne Udbrud, saa er disse gloende Piles Brand dem saa meget ulideligere, saa at de ofte gaa aldeles vild i sin Tale og blive saa angest og ilde tilmode, at de gjerne kunde svimle og falde omkuld, dersom ikke Guds skjulte Haand og Kraft opretholdt dem. Hos Nogle trænge den Ondes gloende Pile saa dybt ind i Sjelen og foraarsage en saa utaalelig Angest og Smerte, at de heller vilde lide Døden hundred Tusind Gange end plages længer med slige afskyelige Indfald; ja, man har Exempler paa at Nogle endog have forsøgt og fordristet sig til at tage Livet af sig selv, uagtet de efter sin egen Formening, maatte blive evig fordømte, blot for paa denne Maade at blive fri for slige onde, grusomme og gudsbespottelige Tanker. En gammel Lærer*) siger: Gudsbespottelsens Aand gjør Hjertet til en Kilde for slige afskyelige, skrækkelige og besværende Tan-

*) Guilielm. Parisiensis.

ker, saa at denne Fristelse kan sammenlignes med Martyrernes Pinsler, og saa at mange af dem heller vilde dø som Martyrer end lide den. Da Luthers Kone engang havde faldt i Afmagt, spurgte han hende strax, hvilke Tanker hun havde havt, idet han formodede, at Satan havde skudt en saadan gloende Pil som den, vi her tale om, ind i hendes Hjerte, og fortalte derpaa om mange særegne og skadelige Tanker, der ere Dødens visse Tegn (eller Pile) og skyde sikrere efter Hjertet end nogen Pil eller Bøsse og udtørre Marven i Benene, ligesom da saadanne onde Tanker, siger han, have plaget mig mere end alle mine Arbeider, som dog have været mange og utallige.

§ 51. Hvad imidlertid disse Tanker egentlig ere, og hvad der er deres djævelske og helvedagtige Indhold, tager jeg medrette efter forsigtige og gudfrygtige Læreres Exempel i Betænkning tydeligen at beskrive. Vel maa jeg tilstaa, at den yderste Nød undertiden fordrer, at man maa vise og bevise saadanne Anfegtede, at deslige gruelige Indskydelser af Djævelen ikke ere andre gudfrygtige Hjerter ubekjendte; thi de indbilde sig, at det ikke er muligt, at der skulde kunne findes noget Menneske i Verden, som havde slige forfærdelige og bespottelige Tanker som de. Jeg har selv mere end engang havt med Saadanne at gjøre, som ikke vilde give sig tilfreds, førend man dels i Bøger viste dem, hvad erfarne Lærere havde skrevet derom, dels i mundtlig Undervisning indlod sig saa vidt paa Sagen, at de godt merkede, at man talte om deres Elendighed af egen Erfaring. Der kom engang en brav og gudfrygtig Kone til mig, og da jeg førte hende op paa mit Studerværelse og forlangte at vide, hvad der trykkede hende, begyndte hun kun at tale med Øinene og udgjød saa modige Taarer, at jeg desto indstændigere bad hende at udøse sit Hjerte for mig, hvori hendes Sorg nu end bestod, og forsikrede hende, at det ikke skulde komme af min Mund, og at det hellerikke senere skulde medføre nogen Fare for hende, samt at jeg efter den Naade, Gud maatte forlene, vilde søge af al Magt hjerteligen at undervise og trøste hende. Men jeg kunde ikke faa Andet til Svar end Taarer. Omsider sagde hun dog: Ak, jeg tør ikke aabenbare min Nød for noget Menneske. Da jeg formodede, at den bestod i gudsbespottelige Tanker, lod jeg hende læse, hvad Arnd, Schererz og Brunkhorst have skrevet derom, og gav hende derhos ikke utydeligen at forstaa, at jeg ei alene havde havt flere saadanne dybtbedrøvede Mennesker for mig, hvoriblandt en liden Pige paa tolv til tretten Aar, en Dreng paa omtrent fjorten Aar, og en Bondepige, der var saa ængstet af gruelige Tanker om den hellige Nadverd, at hun græd Nat og Dag og var nær ved at gaa fra Forstanden samt ofte ønskede sig Døden, men at jeg hellerikke selv havde været sikker for disse den Ondes gloende Pile osv. Da udbrød hun: Ak, Herre Jesus! staar der da ogsaa om saadanne Ting i Bøgerne? Plages da ogsaa christelige Præster og andre gudfrygtige Mennesker med Saadant? Jeg tænkte, at jeg alene var et saadant urent og forbandet Kar, som Gud havde forkastet og overantvordet til Satan. Efter at hun derpaa havde faaet yderligere fornøden Undervisning, gav den Høieste Naade til at det blev bedre med hende Dag for Dag.

§ 52. Dog bør man heri gaa forsigtigt og varsomt tilværks for de uerfarne og kjødeligsindede saavelsom for de skrøbelige og frygtagtige Hjerters Skyld, for at det ikke skal blive dem til Anstød. Vi ville derfor ikke omtale de i Virkeligheden skrækkeligste og afskyeligste Anfegtelser, saasom de ere altfor ugudelige og djævelske, men dog anføre Et og Andet, navnlig, hvad andre Theologer alle-

rede have meddelt. Luther siger etsteds: „Djævelen er en vældig og snu Aand, der gaar omkring og skyder rædsomme Tanker, som ere hans gloende Pile, endog ind i de Gudfrygtiges Hjerter, saasom Fortrydelighed, Vrede og Fiendskab mod Gud, Fortvivlelse, Gudsbespottelse osv. Sankt Paulus har tildels forstaaet dem, klager ogsaa heftigt derover, idet han siger 2 Kor. 12: „Mig er given en Torn i Kjødet, nemlig en Engel Satan, for at han skal slaa mig paa Munden." Og paa et andet Sted: „Du usalige Satan vil fordre lutter Retfærdighed af mig, uagtet jeg ikke har Andet end lutter Synder, og det ikke opdigtede, men sande og virkelige, ikke smaa og ubetydelige, men rigtig grove og overvættes store Synder, saasom stor Vantro, at jeg mistror Gud, tvivler om Hans Miskundhed, dagligen foragter Ham, hader Ham, aldrig rigtig erkjender Ham for den, Han er, bespotter Ham, er utaknemmelig imod Ham, misbruger Hans Navn, forsømmer Hans hellige Ord og bliver træt og kjed deraf." En anden Lærer*) siger: De Anfegtede kunne mangengang ikke udtale det saaledes, som de tænke det, men sige kun, hvor saare bange de ere, — at de føle en stor Rædsel, og at de ere tilmode, som om de havde store Misgjerninger paa sin Samvittighed, ihvorvel de Intet vide med sig selv. Beder man dem nu indstændigt at aabenbare sit Hjertes Tanker, saa sige de med Frygt og Bævelse, at det forekommer dem, som om Gud er en stor Skurk, eller som om Han kun driver Gjæk med dem, eller som om alle deres Bønner intet hjælper, ligeledes, at det ikke er sandt, hvad man prædiker, og at man ikke skal tro derpaa; herover græde de nu og skrige høit over at saadanne Tanker faldt dem ind; thi de vilde jo ikke gjerne tænke saaledes. — — Jeg kjender meget christelige Kvindespersoner, som have klaget over at naar de gjorde Ild paa Skorstenen for at koge ved den og lagde Brænde under, har den Tanke kunnet opstaa hos dem, at de med dette Vedtræ maatte og skulde slaa vor Herre Gud i Hovedet; have de slaaet Ild, og Svovelen har brændt dem paa Fingrene, saa har det faldt dem ind: hvorfor skal det smerte dig saa meget? du maa jo dog vænne dig til Helvedilden; have de kjærnet Smør eller ystet Ost, saa have de tænkt: Om nu dette var Dragesmør eller Drageost? have de seet Sommerfugle flyve forbi, hvilke om Sommeren sværme omkring i Hobetal, saa have de følt Rædsel for dem, idet de have tænkt, at de maaske vare lutter Djævle; have de gaaet over et Hjulspor, saa have de ikke kunnet bare sig for den Tanke: Om nu Djævelen for i dig! Ogsaa naar de aad og drak, have de næret saadanne Forestillinger, som om Djævelen aad og drak med dem (eller som om de maatte og skulde æde i Djævelens Navn); ofte have de staaet over sit Arbeide, og omendskjønt de omgikkes med gavnlige Tanker, har det dog pludseligen kunnet falde dem ind: Du burde overgive dig endnu mere til Djævelen; saa fik du Fred. Ja, den Tanke har undertiden kunnet trænge skarpt ind paa dem, at de allerede havde overgivet sig ganske til Djævelen. Saa vidt denne Lærer.

§ 53. Ved disse Ord kommer jeg til at tænke paa hvad der for en Tid siden tildrog sig med et vist Fruentimmer; da hun efter en overstaaet haard Sygdom mindedes, hvad Urimeligt og Usømmeligt hun havde talt under Feberheden, kunde hun ikke løsrive sig fra de Tanker, at hun dengang havde været et Redskab for Djævelen, — at Satan havde styret hendes Tunge, — at han havde opfyldt hendes Hjerte, og at hun endnu ikke var befriet fra ham, — at hun var aandeligvis besat, — at hun ligesaa godt

*) M. C. Avianus.

kunde overgive sig aldeles til ham, — hvad vel Daaben, som hun saa ofte tænkte paa, kunde nytte til, — hvad Gavn hun havde af at nyde den høiværdige Nadverd og høre Prædikener osv.; og heri blandede sig mange afskyelige Forestillinger. Dette gudfrygtige og gudelskende, men forsagte og anfegtede Hjerte gik fordetmeste til Herrens hellige Naademaaltid med stor Ængstelighed, idet hun formedelst de onde og skammelige Tanker, hvormed hun heftigt og stadigt maatte kjæmpe, frygtede for at skulle nyde det uværdeligen. Naar hun havde nydt det, indskjød Satan i hendes Sind, at hun havde nydt det som en ugudelig Person, efterdi hun havde annammet det med Frygt, og der ingen Hvile for hendes Sjel fulgte ovenpaa, saasom Menigheden pleier at synge om Guds Fiender: Derfor er dit Hjerte aldrig stille, men er stedse fuldt af Frygt osv.; disse Ord drev Satan uafladeligen ind i hendes Hjerte tilligemed den Følgeslutning, som han deraf uddrog: Dit Hjerte er aldrig stille, men er stedse fuldt af Frygt; derfor er du ugudelig og forladt af Gud; thi Gud vil forblive hos de Gudfrygtige, men ikke hos de Ugudelige. Og disse Tanker vare ofte blandede med gruelige og djævelske Udgydelser angaaende den hellige Nadverd osv., hvilke kostede denne gudfrygtige Sjel mange hede Taarer. Men vi ville endnu høre et Par christelige Læreres Ord om denne sørgelige Sag. Vel maa, skriver En*), ogsaa gudfrygtige Sjele taale, at onde Tanker, om Vrede, Hævn, Utaalmodighed, Utugt, Overdaadighed, opstige i deres Hjerte, Matth. 15, uagtet de uden Afladelse bestræbe sig for at vinde Seier ved inderlige Bønner og Aandens stadige Strid imod Kjødet; men hvad der er det Værste, er, at de stundom, især, naar de ere bedrøvede, blive anfegtede af Tanker imod Guds Hellighed, Sanddruhed, Retfærdighed, Barmhjertighed og Kjærlighed, og at de ikke tør aabenbare dem for noget Menneske; thi de ere altfor skrækkelige. Ofte tænke de, naar de se de Ugudelige blomstre, men de Gudfrygtige undertrykkes, at Gud er uretfærdig (eller, at der vel ikke er nogen Gud, siden Alt gaar saa forunderligt og uforklarligt til, osv.). Naar de betænke, at saa mange Mennesker blive fordømte, saa falder det dem ind: Hvem ved, om ikke Gud vil have det saaledes? og det kommer ofte dertil med dem, at de fatte Uvillie imod Gud og holde ham for sin Fiende, især, naar de ere belagte med stort Kors; de tvivle om at det er sandt, hvad Præsterne sige paa Prædikestolen, og tænke ofte: Hvem ved, om der er nogen Kjødets Opstandelse, noget evigt Liv og noget Helvede til? Præsterne sige blot saa for at holde Folk i Frygt, og Deslige. Og om de end forøvrigt have en fast Tro paa Alt i sin Christendom og ere overbeviste om Guds Ords Sandhed (samt af Hjertet hade slige ugudelige Indfald), saa maa de dog undertiden udholde saadanne aandelige Anfegtelsesstorme. Da opstaar ofte den Tanke hos dem: O, det er dog Altsammen til Intet, at man gaar i Kirke, beder, frygter Gud, lever ærbart, handler redeligt; Gud spørger ikke derefter; hvem ved, om du kommer i Himmelen (eller om der endog er nogen Himmel)? Og herpaa følge ofte Tanker, som forstyrre Menneskets Legeme, saa at man bliver aldeles forvirret i Hovedet og Hjertet, attraar hverken at spise eller drikke, ville gjerne være afsondret fra alle Mennesker, fra Ægtefælle, Børn og Venner, ønsker, at man ikke var til, eller at man maatte flyve fra hinanden og forgaa i Vinden som en Røg eller Sky og har ingen Lyst til at komme i Himmelen, men saa heller, at Alt, Himmel og Jord, alle Mennesker og Skabninger bleve til=

*) Schererz.

intetgjorte, for at man ikke længer skulde behøve at plages.

§ 54. Jeg vil endnu hidsætte, hvad en nyere Lærer*) siger om denne Sag, og derpaa forlade den. Blandt de mangfoldige Arter af store aandelige Anfegtelser, siger han, kan ingen skrækkeligere og grusommere Elendighed tilstøde et Christenmenneske, ei heller kan han plages værre end naar Spiritus blasphemiæ eller Gudsbespottelsens Aand kommer over ham og uophørlig opvækker de mest forbandede, allerforargeligste, allerskjændigste og allergrueligste Tanker imod Gud i hans Hjerte og opfylder det saa ganske dermed, at han efter sin egen Formening ikke formaar i mindste Maade at værge sig derimod og derhos med stor og usigelig Smerte maa erfare, at denne Helvedes Spotteaand i den Grad fordreier Alt, hvad han hører, eller forøvrigt støder paa, og paa en saa bespottelig Maade udtyder det imod den høie guddommelige Majestæt, at noget Værre og Grueligere ikke kan optænkes. Medrette bør Haaret reise sig paa den, som blot hører Noget om slige gudsbespottelige Tanker, endsige paa den, der føler dem Nat og Dag i sit Hjerte. Saa vidt ogsaa denne Lærer. Jeg kunde vel anføre Mere og tydeligere afsløre Djævelens hadske og forfærdelige Ondskab imod Gud og Hans Hellige; men jeg ønsker af de ovenberørte og andre Grunde ikke at gjøre det. Jeg vil kun endnu bemærke, at alle de gruelige Tanker, vi hidtil have betragtet under Navn af den Ondes gloende Pile, pleie hovedsageligen at gaa ud paa uhumske og skjændige Udgydelser mod og Spotterier over Gud og alle guddommelige og hellige Ting, paa en hadsk og gruelig Forhaanelse af den høilovlige Gud samt paa Satans Ophøielse. Skulde derfor en anfegtet Sjel ikke i det Foregaaende finde de Pile, som sidde i hans Hjerte og brænde som en Helvedild, nøiagtigt beskrevne, saa maa han ikke tænke, at det er Guds Tjenere ubekjendt, hvad Satan har i Sinde og for Vane, og hvormed han pleier at plage de gudfrygtige Sjele, men at man af gyldige og høivigtige Grunde ikke har villet omtale det.

§ 55. Til den Ondes gloende Pile, hvormed han pleier at saare de christelige Hjerter, høre ogsaa de Synder, som de enten tilforn, i sin Ungdom, eller senere af menneskelig Skrøbelighed, af Uvidenhed eller Overilelse have begaaet eller som han indbilder dem at være Synder, uagtet de i Virkeligheden ikke ere det, eller som han paadigter dem at have gjort, uagtet de aldrig ere opkomne i deres Sind. Herhen hører det mærkværdige Exempel, vi forhen i dette Værk*) have anført, nemlig en Skolelærers gudfrygtige Hustru, som undertiden behandlede sin Moder uvenlig og desaarsag efter hendes Død blev med Guds Tilladelse anfegtet paa det Heftigste af Satan, ligesom ogsaa, hvad en anseet Theolog fortæller, nemlig at han engang besøgte en Syg, som af stor Tungsindighed havde saaret sig selv dødeligen, og at han da til sin Forbauselse hørte, hvor stor Satan havde gjort hans Synder og udgivet dem for utilgivelige Dødssynder, saa at den Syge troede allerede at sidde i Helvede midt iblandt Djævlene, uagtet han forresten var et meget gudfrygtigt Menneske, som ogsaa før sit Endeligt kom til sit rette Forstand igjen og hjerteligen bekjendte sin Tro paa den Herre Jesus Christus, — iligemaade, at han kjender et Par andre Exempler paa Djævelens overordentlige Træskhed; en Mand fik saaledes den Tidende, at hans Fader var død, og blev derover meget bedrøvet, men lod sig ikkedestomindre overtale til at gaa med nogle Andre hen paa et

* Brunckhorst.

*) 1ste Bind, 2den Del, 3die Præd., § 31.

Vinhus, hvor han blev overvældet af Drik; om Morgenen blev han betagen af saadan Tungsindighed, at han i længere Tid hverken vidste ud eller ind og ikke kunde tænke Andet end at han for denne Synds Skyld maatte være evig fortabt. En anden dræbte en Spurv og henfaldt derover under en tilstødt Sygdom i slig Anfegtelse og Bedrøvelse, at han i lang Tid ikke vilde tro, at Saadant kunde blive ham tilgivet. Dog, det vil ikke være fornødent at anføre flere Exempler paa Mennesker, hvis Synder Satan har gjort til gloende Pile, som han har skudt dem ind i Hjertet, efterdi de næsten forekomme daglig, og der intetsteds er Mangel derpaa.

§ 56. Hvad jeg alene finder Umagen værdt at bemærke, er, at Djævelen tit angriber de Anfegtede med opdigtede Synder, som de aldrig have begaaet, ja som de aldrig have tænkt paa. Denne Ondskab øvede Satan for nogle Aar siden mod en i overvættes høi Grad anfegtet Kvinde; thi hende satte han saa fast i Hovedet, at hun med sin Mund udtalte de afskyeligste Gudsbespottelser, hvilke hun uafladeligen havde i Hjertet, at hun endog blev ganske fortrydelig, naar man sagde til hende, at det ikke forholdt sig saaledes, efterdi Ingen nogensinde havde hørt eller endnu hørte Saadant af hende; desuden indbildte han hende som den største Sandhed, at hun havde taget Livet af Børn og Andre, hvoriblandt meget høie Personer, hvisaarsag hun med stort Alvor forlangte, at man skulde opfordre Øvrigheden til at gjøre sin Ret imod hende og lade hende ynkeligen aflive, uagtet der var flere af disse Personer, som hun aldrig i sine Dage havde seet eller var kommen i nogen Berørelse med, og dette sagde hun i Besiddelse af god Fornuft og skarp Forstand. En Anden, som endnu lever og som i andre Ting havde sin Forstands fulde Brug, opfyldte han saa aldeles med de Tanker, at hun ikke var noget virkeligt Menneske og ikke rigtigt døbt, hvorfor hun og hendes Børn maatte blive evig fordømte; det kom ogsaa saa vidt med hende, at hun henfaldt til fuldkommen Fortvivlelse. Hos atter en Anden fremkaldte Satan ved sine Indskydelser den underlige Mening, at han for saa og saa mange Aar siden havde fravendt den og den en Mængde Drikkekar af Sølv, uagtet et saadant Tab aldrig havde fundet Sted. En Anden indskjød Satan, at han ved Nattetider havde gjort Indbrud i en Kirke og plyndret de Gjemmer, hvori Almissepengene nedlagdes og opbevaredes, hvilket han bekjendte for visse Personer, uagtet der ikke var det Ringeste i det Hele, og Intet i lang Tid dersteds var tabt, osv. Af alt dette er det nu udentvivl klart, med hvor stor Magt, List og Ondskab Djævelen gaar løs paa de dybtbedrøvede og anfegtede Hjerter, og i hvor beklagelig en Tilstand de befinde sig, som efter Guds uransagelige og hellige Villie for en Tidlang ere overgivne i Satans (vistnok afmaalte og begrændsede) Magt og Vælde og saaledes have et sandt timeligt Helvede.

§ 57. Og denne de Anfegtedes ynkværdige Tilstand, som en Virkning af Fristelsen, skulle vi endnu med nogle faa Ord omtale (for at gjøre vor Text og vort Løfte Fyldest, ihvorvel den kan synes indlysende nok af hvad vi hidtil have foredraget). Vort Bibelsprog angiver to Virkninger af Anfegtelsen, hvoraf den ene spores hos de Bedrøvede selv og den anden hos deres Venner og Slægtninger. Om den første siger Profeten: Elendig er jeg og Dødsens; jeg bærer dine Rædsler; jeg maa forsage. Jeg ved ikke, om Nogen kan tænke sig elendigere Mennesker i Verden end de dybtbedrøvede Sjele, som vi hidtil udførligen have omhandlet. Naar man betragter Sagen i sin Grund, efter Guds

hellige Øiemed og Dom og ser paa Udfaldet, kan man ikke tillægge dem Navn af de elendigste Mennesker, (dette tilkommer de Ugudelige og Ondskabsfulde, om de end ere de Lyksaligste, Vældigste, Rigeste, Anseeligste og Pragtfuldeste i Verden; men efter Udseendet, efter deres Lidelser og nærværende Følelser ere de de allerelendigste, mest bedrøvede og fortrykte Mennesker i Verden, der fortjene den største Medlidenhed og Forbarmelse. Thi hvor kan der være en større Elendighed end naar man ei alene ingen Trøst, ingen Hjælp, intet Blik, intet Ord faar af Gud, men ikke ved, føler, fornemmer, ser og hører Andet end at man er forskudt, forglemt og forladt af Ham, — naar Himmelen ei alene ingen Dug, intet Regn, ingen kjølende Luftning skjænker, men tvertimod i dets Sted lutter Hede, Lynild, Torden, Storm og Uveir? Hvad kan være skrækkeligere end at tabe det høieste Gode, Gud og Hans Naade? Tobias siger: „Hvad Glæde skulde den have, som maa sidde i Mørket og ikke kan se Himmelens Lys? Hvor meget mere kunne da ikke de Anfegtede sige: Hvilken Glæde skulde vi have, som Gud har unddraget sit Ansigts Lys og som ere omgivne af lutter Angest, Frygt og Forfærdelse, Sørgmodighed, Trængsel og Helvedmørke? Hvad kan være elendigere end at have tabt Jesum Christum, alle fattige, betrængte, landflygtige, sørgmodige, forladte og af Djævelen og Verden ængstede Synderes eneste og største Skat, sikreste og yderste Tilflugt, Naadestol, Mægler og Talsmand, Frelser, Hjælper og Redningsmand, — at det kommer dertil, at han ikke svarer, naar man raaber paa Ham, eller at man ikke mere kan nævne Hans søde Navn, — at man hader Ham og ikke mere gider høre tale om Ham, — at Han har forvandlet sig til en Grusom, — at Han har forglemt at være naadig, — at Han har faaet et et haardt Hjerte og ikke bekymrer sig om, at vi forgaa, — at Han har nedlagt sit Hyrde-Embede og overgivet sine Faar til Ulvene, saa at de kunne jage, plage, ængste, forfærde, sønderrive og myrde dem saa meget de lyste? Hvad kan være skrækkeligere end ikke at vide noget af den Hellig Aands Vidnesbyrd, af nogen hellig Bevægelse, af nogen Kraft, men derimod at høre og fornemme lutter Brølen af Helvedes Løver, lutter Tuden og Gjøen af Helvedes Hunde, lutter Hvislen og Stikken af Helvedslangen, lutter gudsbespottelige, skjændige og afskyelige Indskydelser af den onde Aand? Hvad kan være elendigere end at man intet Liv og ingen Kraft kan øse af Livsens Ord, — at man ingen Kjærlighed og Naade kan finde i Herrens Kjærlighedsmaaltid, — at man intet Raad, ingen Trøst, ingen Hjælp kan faa, — at man ikke kan tro, ikke bede, ikke sukke, og ikke tænke paa Gud og guddommelige Ting uden Gru, uden Forfærdelse, uden Bespottelse? Hvad kan være elendigere end at have en Forsmag paa Helvede, ja efter sin Følelse og Mening befinde sig i Helvede, være overantvordet i Satans Hænder, sidde i hans Sold, slaaes paa Munden af ham, træffes og optændes af hans gloende Pile?

§ 58. Af denne Elendighed og dens Fornemmelse følger da, som vor Text siger, at de bedrøvede Hjerter blive elendige og maa forsage; de ere som de Døende, som de Døde her i Verden. Ligesom Sjelen, siger en gudfrygtig Lærer*), er Legemets Liv, saaledes er Gud Sjelens Liv; naar nu Gud unddrager sig Sjelen, saa er dette Sjelens Død. Men nu gaar det ikke saaledes til med Sjelens som med Legemets Død; thi naar Legemet er dødt, saa føler det Intet og fornemmer ingen Smerte; taber derimod Sjelen sit Liv, hvilket Gud er, da sker det ikke uden Angest og Pine, og

*) Johan Arnd.

det fordi Sjelen er udødelig og alligevel skal og maa dø; naar Gud er skilt fra den, eller naar Gud vil døde og føre ned i Helvede, saa lider den den aandelige Døds Pine og Smerte, som er en Del af Helvede og den evige Kval. — — Gud er Sjelens Liv, Lys, Glæde, Styrke, Ro, Fred, Trøst og Salighed; naar nu Gud bortfjerner sig og tager alt dette bort, saa kommer det Modsatte ind i Sjelen: Død, Mørke, Sørgmodighed, Afmagt, Skjælven, Mismod, Frygt, Forfærdelse, Uro, Ufred og Fordømmelse; thi dette er Syndens Frugter, og dette er Helved-Synde-Riget; naar derfor Gud Herren unddrager Mennesket sin Naade og Trøst, saa er Sjelen i Helvede, i bestandig Sørgmodighed, Angest og Frygt. — — Derfor ere de aandeligt Anfegtede ikke blot elendige, men som Døende, der kjæmpe med Døden, ei alene udvortes, idet deres Legeme falder hen, deres Øine blive dunkle, — idet de faa en bleg Ligfarve, og den kolde Sved ofte bryder frem, — idet de Intet ville nyde, og deres Mund er tør og Tungen klæber ved Gummerne, — idet deres Hænder og Fødder blive kolde, — idet de ofte blive saa matte og trætte, at de ikke længer kunne slæbe det udtærede Legeme afsted, men ogsaa indvortes, idet Sjelen befinder sig i en sand Døds- og Helvedangest, og, som ovenfor sagt, har tabt al Glæde, al Fred, al Trøst, al Kraft, al Hjælp, alt Lys. Den lever vistnok, men i Døden og i Helvede og er som de, der hverken kunne leve eller dø.

§ 59. Heraf følger da Forsagthed, idet de hverken vide ud eller ind, — idet de ofte kjæmpe med Fortvivlelse og søge Leilighed til at tage Livet af sig selv, saaledes som man kunde bevise med mange Exempler, om fornødent gjordes. Salig Arnd taler ogsaa meget mærkeligt herom: „Gud unddrager os (i Anfegtelser) den himmelske Trøst og Alt, hvad vi finde Lyst og Glæde i, og skjuler sig ofte saa dybt for os, at vi hverken se eller høre Ham eller fornemme Ham i vort Hjerte, lader os svæve saaledes mellem Himmel og Jord, at vi selv formedelst stor Angest hverken vide ud eller ind, ikke vide, om vi tro eller ikke tro, om vi have Haab eller slet intet have, om vi have en naadig eller en fortørnet Gud, om vi ere i Livet eller i Døden. Deraf komme da de Anfegtedes fortvivlede Tanker og Ytringer, saadanne som disse, hvilke en Anfegtet efter en ofte omtalt Lærers*) Beretning har nedskrevet om sig selv: Jeg takker ham i høieste Maade for den store Velgjerning, han nylig har bevist mig, idet han saa saare vel har undervist mig fortabte og uværdige Menneske, der er en Helvedbrand. — — Et saadant urent Kar maa jeg være og er jeg — Gud forbarme sig over mig! (se hvorledes den skjulte Tro og de hemmelige Sukke til Gud aabenbare sig!), saa at jeg desværre ofteretere frygter for at den guddommelige Naade, som jeg altid har forsmaaet og bespottet, ja bortjager fra mig, vil tilsidst komme til at hvile tungt paa Guds Foragter, og synes det at Gud har hengivet mig i et forvendt, forvildet, ja djævelsk Sind, saa at jeg nu ikke kan tjene Gud rigtig, om jeg end vilde; thi naar jeg ser, hvilken Kjærlighed der findes hos Andre til det høieste Gode, saa maa jeg spytte paa mig selv, som den, der ikke fortjener at se paa saadanne Mennesker, efterdi jeg ikke kan Andet end fornærme, gjække og forhaane det høieste Gode. (Læg Mærke til den lønlige Nidkjærhed for Gud og den skjulte brændende Kjærlighed til det høieste Gode!) Jeg vandrer som en Hedning, ja undertiden værre end et Kvæg (thi dette fornærmer dog ikke sin Skaber saa skjændigt). Jeg skammer mig næsten for at aabenbare saadanne Ting,

*) Brunckhorst.

saasom jeg har mærket, at jeg bliver anseet for en Anfegtet, uagtet den høieste, retfærdige Gud ikke kaster en saadan Helligdom, som de aandelige Anfegtelser ere, og det Gode, som Han dermed udretter, for Hedningerne og saadanne Hunde, men alene har forbeholdt den for sine Hellige, til hvilke jeg med mit ugudelige Levnet ingenlunde hører; derimod tilhører Helvedes Ild saadanne Gudsbeskjæmmere; ja, jeg ved ikke engang, om jeg skal agte mig værdig til den, saasom jeg har fortjent nogt endnu Værre. (Se her atter, som en Frugt af den skjulte Tro, Kjærligheden til Gud, og hvor nidkjær den er mod sig selv og Alt, hvad der strider mod Ham!) Saaledes er Intet almindeligere hos de Anfegtede end at de staa i den fulde og faste Formening, at Gud har hengivet dem i et forvendt og forhærdet Sind og formedelst deres Bespottelser og andre Synder for evig forkastet dem fra sit Ansigt og aldeles forladt dem, hvorfor de hverken nu eller i Fremtiden kunne komme i Naade hos Ham og blive salige; derfor anse de sig selv for de elendigste Skabninger under Solen, langt ringere og uværdigere end en ussel og foragtet Orm, som bliver traadt under Fødder; de ønske ofte, at de aldrig vare blevne fødte; ja, de forbande ofte med Job sin Fødselsdag (Job 3, 1), og tale eller tænke ialfald fiendtlig imod Gud, fordi han drog dem frem af deres Intet og lod dem komme til Verdens Lys som sin Vredes Kar; de ønske ogsaa, at de kunde aldeles forgaa og blive til Intet. O, du min forladte, elendige og plagede Sjel, sige eller tænke de. O, du min fordømte og forskudte Aand! Gud give, du aldrig var bleven til og aldrig havde faaet Tilværelse! Gud give, du kunde aldeles forgaa i dette Øieblik! Ak, om du kunde adsplittes, henflyde og blive til Intet! men nei, det lader sig ikke gjøre; du maa leve evigt, evigt i Døden; du maa være evindeligen forstødt fra Gud. Denne Elendighed er nu saa stor, at intet Menneske, som ikke har erfaret Noget deraf, kan begribe eller udtale den. Den er et fuldkomment Forspil og en Forsmag paa Helvede, og Intet i Verden kan sammenlignes dermed; den trofaste Gud, der ikke lader Nogen fristes over Evne, forbarme sig over alle saadanne dybtbekymrede Sjele, og ligesom Han efter sit Raad og naadige Velbehag har ført dem ind i dette Helvede, saaledes føre Han dem ogsaa naadeligen snart ud deraf igjen, paa det de med os maa prise Ham med glad Hjerte og Mund og tjene Ham villigen i Hellighed og Retfærdighed for Ham alle sit Livs Dage!

§ 60. Endelig omtaler vor Text ogsaa, hvad de aandelige Anfegtelser pleie at virke hos Andre, nemlig de Bedrøvedes Slægtninger og Venner. Profeten siger: „Du har skilt langt fra mig Ven og Næste; mine Kjendinger er det mørke Sted." For at give nogen Forklaring herover, da skal man vide, at der er faa Mennesker, som rigtigt forstaa den her omhandlede Sag og ere istand til at dømme derom saaledes, som det sømmer sig en Christen; thi hvo der ikke har erfaret Noget deraf eller ved Guds Ord og Naade er kommen saa vidt, at han lever i Gjenfødelsen og ved at bedømme aandelige Ting aandeligen, — hvo der ikke har Christi Aand og Sind, Han, om hvem der staar skrevet, „at Han ikke skal sønderbryde et knust Rør og ikke udslukke det rygende Lin, og at han ved at tale et Ord itide med en Træt" (Esai. 42, 3; 50, 4), — hvo der ikke har et mildt, kjærligt, vemodigt og medlidende Hjerte, for ham ere de Anfegtede med sin Sørgmodighed, med sine underlige Indfald, med sine besynderlige Tanker, med sin bestandige Sukken, Graad, Klynk og Klage en Byrde, en Ærgrelse, en Daarskab, en Vederstyggelighed. Man finder endog Præster, der kjende lidet til denne Sag og ikke behandle de dybt-

bekymrede Sjele tilbørligen. En Ordets Tjener paa Landet klagede engang sukkende for mig over at han for en Del havde betroet en Nabopræst, der tillige var hans Skriftefader, sin Aands Tungsindighed og sine store Anfegtelser, men at denne havde udleet ham og sagt: Skal da en Præst plage sig med saadanne Tanker og ikke løsrive sig fra dem? hvad vilde vel hans Tilhørere sige, om de fik vide, at han droges med slige naragtige Indfald? Nu var denne Mand vistnok ikke forskaanet for Kors, saasom han var ansat paa et Sted, hvor han kun havde sit Jordbrug at leve af, ingen Hjælp kunde faa af sin fattige Menighed og maatte slaa sig kummerligen igjennem med sin Kone og sine mange Børn; han førte derhos et godt Levnet; men om aandelige Anfegtelser vidste han ingen Besked og havde heller ingen Bøger, hvori han kunde have læst derom; desaarsag kom den Anden her til den Urette og beklagede siden, at han havde ladet sig forlyde med Noget for ham. Nylig fortalte en gudfrygtig Præst mig, at de paa hans Sted havde en dybt bedrøvet og med tungsindige og underlige Tanker saare plaget Mand, om hvem en anden Præst havde ytret, at man ikke skulde gjøre mange Omstændigheder med ham; havde han ham otte Dage i sin Magt, saa skulde han let kurere ham, nemlig med Tvang og Hug. For nogle Aar siden søgte et meget anfegtet Fruentimmer Raad og Trøst hos en anseet og fornem Præst, og da denne (i den Tanke, derved at betage hende hendes Sørgmodighed, som han senere selv udlod sig med) overfusede hende med haarde Ord og Lader og sagde: Sludder, Sladder! det var bedre for Eder, at I tog Eders Rok og passede Eders Spinding end at I bekymrer Eder om disse Ting, saa krænkede og bedrøvede dette hende alt mere og mere; men omsider tog hun Mod til sig og sagde, at hun maatte forundre sig over, at saa lærde Mænd kunde fremkomme med saa besynderlige og barnagtige Tanker. Man finder ogsaa Præster, som ikke gjerne ville besøge og høre paa anfegtede Mennesker eller give dem Adgang til sig og snart blive trætte af dem, naar ikke den første og anden Samtale med dem vil gjøre Virkning og hjælpe.

§ 61. Saa meget mindre er det at undres over, at andre uerfarne og enfoldige Mennesker ikke vise sig imod de Anfegtede saaledes, som de efter sin christelige Skyldighed burde, ligesom der da ikke mangler Exempler paa, at en uforstandig Ægtefælle undertiden formedelst sin egen Ondskab, undertiden efter uvidende Folks Tilskyndelse behandler sin dybt bekymrede Mage meget uvenligt. Dette var saaledes Tilfældet med en mindre agtværdig Kirkebetjent, som, da hans gudfrygtige Kone, der tilforn havde været underkastet haarde Anfegtelser, tiltalte ham venligt, men dog alvorligt i Anledning af hans uordentlige Levnet, for løs paa hende med de Ord: Jeg vilde ønske, at — — tog dig; han har allerede engang havt dig i sine Klør; havde han dengang taget dig! osv. For nogle Aar siden raadede uchristelige Folk en Ægtemand til, at han blot skulde give sin Kone, der befandt sig i de største Anfegtelser, ret dygtig Bank, saa vilde hun snart blive anderledes, hvoraf Følgen var, at han af lutter Uforstand og Usands slog og piskede hende paa det Ubarmhjertigste. Efter udstaaet og overvunden Anfegtelse sagde hun, at om han han havde pryglet hende tildøde, kunde hun dog ikke have forandret sig. Noget Lignende tildrog sig for et Par Aar siden her i Staden, idet en Mand efter uforstandige Menneskers Raad piskede og pryglede sin stakkels anfegtede Kone meget ubarmhjertigt, saa at hun bar Mærker deraf i lang Tid. Andre lade sig vel ikke bevæge til en saa ubetænksom og grusom Handlemaade, men blive dog

utaalmodige, uvillige og vrantne, naar Anfegtelsen varer længe ved, og naar de Bedrøvede blive næsten aldeles uskikkede til at arbeide og røgte sin Næringsvei og sit Husvæsen, eller de iøvrigt formedelst den Pleie og Opvartning, de kræve, foraarsage dem nogen Uleilighed, Møie og Bekostning. De nærmeste Slægtninger og Venner vise sig vel i Begyndelsen ofte medlidende, besøge de Bedrøvede og dvæle en Dag eller Nat hos dem; men den Trøst, de yde, er sædvanlig den: Man maa ikke plage sig med sine egne Tanker og overlade sig til dem; man maa slaa dem af sit Sind, bede flittigt, tage sig et eller andet Arbeide for, gaa i Selskab, søge at forskaffe sig Adspredelse, osv., Noget, hvori de vel paa en vis Maade kunne have Ret, men hvormed de rigtigt Anfegtede ofte ere lidet tjente og hjulpne. Nogle, især de, som ere verdsligsindede og forhen af de Anfegtede ere blevne paamindede og irettesatte for sit kjødelige Levnet, pleie at spotte dem og behandle dem haanligt, sigende: Jeg troede, I var saa hellig og gudfrygtig, at I sad i Guds Skjød; I har jo bestandig villet hovmesterere Andre og gjort mange Ophævelser af Eders Christendom. Hvor er nu Eders Christendom? Hvor er Troen, Kjærligheden og Haabet til Gud? Andre fordriste sig til at fælde en overilet Dom, udskjælde de Anfegtede for Hyklere, der vel have anstillet sig gudfrygtige og villet være helligere end Andre, men nu ikke kunne skjule, at det har været lutter Indbildning og Hykleri; de maa ingen god Samvittighed have; de maa bære paa en eller anden stor Misgjerning og have forsyndet sig groveligen imod Gud, siden de ere betagne af saa stor Angest. Nogle slaa om sig med Narre og Sværmere og sige: Du er et Daarekistelem eller vil snart blive det; din store Visdom, din megen Læsning, Beden og Tænkning gjør dig rasende; lad slige gale Indfald fare itide; thi hvis Folk faa høre Tale derom, saa vil du blive udsat for den yderste Foragt. Hertil komme da Verdens uskaansomme Domme, dens Haan, Løgn og Bagvaskelse, saa at et bedrøvet Hjerte ofte bliver de Ugudeliges Latter og Spot i deres Drikkelag, maa lade sig pege Fingre ad og være et Eventyr for Hvermand; naar nemlig Christus hænger paa Korset, maa det ikke fattes paa Spottere og Bagvaskere; thi af bitter Harme og Ondskab, og fordi han ikke saa hurtigt, som han ventede, kan blive færdig med saadanne elendige Mennesker, opsætter Satan Enhver, som han kan, og jager dette ædle Vildt med alle sine Hunde, hvorved deres Lidelser, blive ikke lidet forøgede.

§ 62. Nu, vi havde hidtil temmelig udførligt, som ogsaa Sagens Vigtighed fordrer, talt om de aandelige Anfegtelser, hvad og hvordanne de ere og hvad de frembringe eller virke hos de gudfrygtige Sjele; nu maa vi ogsaa vise, hvilken Brug man skal gjøre af denne Fremstilling, og derunder for det Første tage Hensyn til de gudfrygtige Hjerter. Disse ere to Slags; Nogle vide af Erfaring, hvad aandelige Anfegtelser ere, og føle maaske endnu, da de læse dette, deres Kraft og Byrde. Til disse vil jeg nu først, ihvorvel korteligen, tale (thi vi skulle senere, om Gud vil, i en særskilt Prædiken samle og foredrage, hvad der kan tjene til deres Trøst). Ser altsaa, I gudfrygtige og dybtbekymrede Sjele, og slutter af den foregaaende udførlige Fremstilling, at Eders store og haarde aandelige Nød ikke er fremmed og ubekjendt i Guds Kirke. Guds hellige Ord taler paa mange Steder meget tydeligt og trøsteligt derom, og hvor mangfoldige og forskjellige deslige Trængsler end ere, saa har den himmelske Visdom dog føiet Foranstaltning til, at der af Skriften kan hentes Undervisning og Trøst mod dem alle. Saa findes der

ogsaa Exempler nok paa Guds kjære Børn, som ere blevne rensede, prøvede og forsøgte i denne den algode og alene vise Guds Smelteovn, af hvilke vi ogsaa med velberaadt Hu have anført et stort Antal, i det Haab, at hvor uhørt og usædvanlig Eders Trængsel end hidtil har forekommet Eder at være, saa skulle I dog idetmindste finde et deriblandt, hvoraf I kunne lære, at Gud allerede har tilskikket og paalagt Andre noget Lignende. Den barmhjertige Gud har ogsaa opvakt mange aandrige Lærere, som forstørstedelen af egen Erfaring have skrevet med stor Medlidenhed, med megen Aand og Kraft og saare eftertrykkeligen om Eders Elendighed, hvoraf I kunne slutte, at Gud ikke blot kjender Eders sørgelige Tilstand nu og ved at se derpaa, men at Han allerede længe i Forveien, ja fra Evighed har seet den og beskikket Trøst derimod. Jeg maa tilstaa, at i disse sidste, vanskelige Tider, der ere saa onde, at et gudelskende Hjerte ikke uden Forfærdelse og Bedrøvelse kan tænke derpaa, lægger Satan, fordi han ved, at han kun har en liden Tid, ogsaa deri sin Vrede og Ondskab for Dagen, at han mere end tilforn heftigt angriber de bedste og gudfrygtigste Hjerter med store aandelige Anfegtelser, ligesom da en Ven nylig skrev til mig: Alt nærmer sig Enden, og de store Trængsler, hvorover Menneskene skulle ængstes og fortvivle, synes at staa for Døren. Jeg anser det for et sikkert Tegn paa den sidste Nød, at der nu ere saa mange anfegtede Mennesker. Man har og hører tale om saa mange og saa underligen anfegtede Mennesker her, som aldrig tilforn, af hvilke Nogle bande grueligt, bespotte Gud, slaa sig selv med Næver, gjøre sig Samvittighed over Mad og Drikke og Alt, hvad der skal opholde Livet, medens de forøvrigt ere forstandige, men dog uafladeligen plages ligetil Døden af gudsbespottelige Tanker, især, naar de æde og drikke til Nødtørft, lægge sig tilsengs, bede eller ville foretage sig andre hellige Ting. Men paa den anden Side kan man dog hellerikke negte for, at den kjærlige Gud ogsaa opreiser og opvækker mange aandrige og gudfrygtige Lærere og andre erfarne Christne, der komme dem tilhjælp med skriftlig og mundtlig Trøst og gjøre Djævelen Modstand, saa at man kan sige med Frimodighed: „Hvorfor roser du dig af Ondskab (af at du plager Sjelene,) du Vældige? Guds Miskundhed varer den ganske Dag“ (Ps. 52, 3.) Kan du forfærde, saa kan min Christus styrke; kan du dræbe, saa kan Christus give Liv; har du Gift og Helvedild i Munden, saa har Christus endnu langt mere Lægedom (og Trøst.) Du kan længe nok rase, støie, vredes, bespotte og forfærde: du vil dog ikke kunne rive min Jesum, min arme Sjels Tilflugt, Skat, Beskjærmelse og Trøst, ned fra Guds høire Haand og Majestætens Throne i Himmelen eller mig, Hans Faar, ud af Hans og Hans Faders Haand.*)

§ 63. Saa værer da trøstige, I ængstede og bedrøvede Sjele, efterdi Intet, hverken Død, ei heller Liv, ei heller Engle, ei heller Fyrstendømmer, ei heller det Nærværende, ei heller det Tilkommende, ei heller det Høie, ei heller det Dybe, ei heller nogen anden Skabning skal kunne skille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu, vor Herre. Gud ser Eders Kamp; Jesus kjender Eders Nød; ja Han er med Eder i Nøden; Han bor formedelst Troen i Eders Hjerter og vil nok vide at opretholde og bevare denne sin Bolig, om end Djævelen nok saa haardt beleirer og beskyder den, ængster den med Ildspaakastelse og bestormer den. Udfaldet vil blive Guds Ære, Djævelens Skam, Forbandelse og Fordømmelse, Eders glade og fuldkomne

*) Luthers Ord.

Forløsning, uudsigelige Fryd, søde Trøst, stolte Fred og evige Hvile. Imidlertid ere og blive I indesluttede i Eders Guds Naade, i Jesu Christi Vunder og Hænder og i den Hellig Aands salige Samfund; I ere omringede af hellige Engle, der ere Tilskuere til Eders Kamp og ønske at se sin Lyst paa Eders Seier i Christo Jesu. Med Eder og for Eder kjæmper den ganske christne stridende Kirke her paa Jorden saavelsom alle udvalgte, hellige Guds Børn uden Afladelse, Nat og Dag med sine Sukke, Taarer og Bønner. Med Eder sukker den ganske Natur, „der mod sin Villie er Forfængeligheden underlagt og venter med Længsel paa Guds Børns Aabenbarelse" (Rom. 8, 19 flg.). Gud være lovet, fordi vi vide, at Djævelen vel har stor Vrede, men dog endnu kun en kort Tid! (Aab. 12, 12) Det varer ikke længe, — saa skal hans og Alverdens Ondskab have en Ende, og man skal synge med Fryd i de Retfærdiges Pauluner: „Herrens høire Haand bereder Vælde; Herrens høire Haand ophøier; Herrens høire Haand bereder Vælde" (Ps. 118, 15. 16;) „Gud være Tak, som giver os Seier formedelst vor Herre Jesum Christum! Halleluja!" (1 Kor. 15, 57)

§ 64. Jeg opsætter imidlertid til en anden Tid og Leilighed, hvad Mere der kan siges til Eders Trøst, og henvender mig nu til andre gudfrygtige Sjele, som den alvise og algode Gud hidtil har forskaanet for store aandelige Anfegtelser. I kjære Børn; jeg tvivler ikke om, at I have hørt (læst) denne Fremstilling af de aandelige Anfegtelser med Frygt og Bævelse, og at I ere forbausede over de usporlige og underlige Veie, hvorpaa Gud ofte fører sine Hellige, — over Djævelens grusomme og forfærdelige Ondskab, hvormed han efter Guds Tilskikkelse saa heftigt angriber mange af Eders Medchristne, og over den Elendighed uden Lige, hvori saa mange udvalgte Sjele ere stedte. Men lærer tillige, hvorlunde I skulle føre Eder denne Fremstilling helligt og saligt til Nytte! Takker for det Første Eders Gud af Eders Hjertes Grund, fordi Han hidtil ikke har paalagt Eder denne, den største, timelige Nød og Trængsel! Udentvivl har den algode Fader og trofaste Gud, der ikke lader Nogen fristes over hans Evne, seet til Eders Skjøbelighed og af inderlig Kjærlighed og efter sin guddommelige Visdom forskaanet Eder. „Satan har ganske vist begjæret Eder, at sigte Eder som Hvede" (Luk. 22, 31) og forsøge sit Held paa Eder; men den Herre Jesus har bedet for Eder, saa at han ikke fik Tilladelse til at bekjæmpe Eders spæde og skrøbelige Tro. Erkjender da denne Eders Guds faderlige Godhed, og siger med David: „Du, o Gud, er min Hjælp, og i dine Vingers Skygge jubler jeg (ligesom en Kylling viser sig glad og fornøiet under Hønens Vinger.) Min Sjel hænger ved Dig (den holder sig nær til Dig; den følger Dig allevegne, for ikke at være langt fra Dig, ligesom en ung Hjort overalt løber efter sin Moder;) din høire Haand holder mig fast" (Ps. 63, 8. 9.) „Du glæder mig, Herre, med dit Værk; over dine Hænders Gjerninger jubler jeg" (Ps. 92, 5.) „Min Gud er Du, og jeg vil love Dig; min Gud! jeg vil ophøie Dig. Lover Herren! thi Han er god; thi evindelig varer Hans Miskundhed" (Ps. 118, 28. 29). Men bruger denne Eders Fred og Ro til desto ivrigere at øve Eder til Gudfrygtighed og til saa meget flittigere og gladere at tjene Eders Gud! Tænker paa de mærkværdige Ord, som den hellige Lukas betjener sig af: „Saa havde da Menighederne Fred over hele Judæa og Galilæa og Samaria og opbyggedes og gik frem i Herrens Frygt og i den hellig Aands Trøst og blev formerede" (Ap. Gj. 9, 31). Medens nu ogsaa I have Fred, saa „opbygger Eder selv paa Eders helligste

Tro; beder i den Hellig Aand!“ (Jud. V. 20) Vandrer i Frygt for Gud; skyer Synden; flyer alle Anledninger, som Satan og Verden give Eder dertil; hader af Hjertet al Ugudelighed; „renser Eder selv fra al Kjødets og Aandens Besmittelse, og fuldender Eders Helliggjørelse i Frygt for Gud“ (2 Kor. 7, 1;) lægger Vind paa altid at voxe i den saliggjørende Kundskab om vor Gud og Hans Søn Jesus Christus, paa ikke at bedrøve den Hellig Aand ved vitterlige Synder (Efes. 4, 30) og paa at „befæste Eders Kald og Udvælgelse!“ (2 Pet. 1, 10) Naar der er Fred i Landet, saa dyrker Enhver sin Jord, — saa blive Agrene omhyggeligt bearbeidede, Haugerne holdte i Stand og beplantede med Blomster, Urter og Træer, saa at man allevegne ser sig glad derpaa; lader saaledes ogsaa os, naar vi have Fred med Gud ved vor Herre Jesum Christum, og vor Sjel nyder sødeligen godt af sin Tro, allevegne dyrke, plante og forbedre, paa det vore Hjerter maa være fyldte med Retfærdigheds Frugter, Gud til Ære og Lov!

§ 65. Vogter Eder derhos fremfor Alt for Stolthed og Sikkerhed, og om I endnu staa, saa ser vel til, at I ikke falde! (1 Kor. 10, 12). Ophøier Eder ikke selv af de Gaver, I have annammet af Himmelen! Kunne I nu tro med Frimodighed og af levende og sød Erfaring vidne om Troens Kraft, — kunne I bede andægtigt og inderligt, synge gladeligen, høre og læse Guds Ord med Hjertens Lyst og Sjeleglæde, græde sødeligen, sukke kraftigt, nyde Herrens høihellige Kjærlighedsmaaltid med hellig Andagt og stor Forvisning om Hans Samfund og prise Gud med glad Hjerte og Mund, ak, saa erkjender, at det alene er fra Guds Naade og Miskundhed at I have alle Ting, og at I staa, leve, røres og ere i den! Ser til en Gren paa et Træ, hvorledes den grønnes, blomstrer og bærer Frugt, saa at det er en Lyst at se derpaa! men faar den ikke al Saft og Kraft fra Stammen og Roden? begynder den ikke strax at visne, naar den skilles fra Træet, indtil den omsider aldeles fortørres og maa vente paa Ilden? Betænker nu, at det ikke er anderledes med Eder! Alt, hvad I ere og have, det ere og have I fra Gud; Gud er Alt; I ere Intet; giver derfor Gud Æren i alle Ting, og beholder Intet for Eder selv uden Eders Synd og Omsorgen for, hvorledes I skulle vel anvende og bruge til Guds Ære, hvad Eder er betroet! Eller ville I ved store aandelige Anfegtelser lære og erfare, at I udenfor Eders Guds Naade ikke ere Andet end syndige Orme og levende Helvedbrande? Saa fornedrer Eder nu selv, paa det at ikke den retfærdige og hellige Gud, der intet Hovmod kan taale, skal behøve at fornedre Eder! Ingen er sikker for Fald uden den, som tilligemed den bodfærdige Synderinde ligger ved Jesu Fødder og væder dem med sine Taarer. „De ydmyge Mennesker,“ siger den gudfrygtige gamle Tauler, „sætte sig selv paa den laveste Plads; derfor kan Ingen støde dem ned; at staa op er dem nærmere end at falde; de ere ringe i sine egne Øine; derfor undgaa de letteligen mangen stærk Anfegtelse, ligesom de smaa Fiske smutte igjennem Garnet, medens de store blive fangne.“

§ 66. Glemmer hellerikke vor Frelsers Ord: „Vaager og beder, at I ikke skulle komme i Fristelse“! Matth. 26, 41) Værer ikke ligesom Kyllingerne, der ofte paa skjønne Sommerdage løbe omkring og fjerne sig et godt Stykke fra Moderen og derved komme i Fare for at blive snappede af Rovfuglene! Lader Eder ikke af Eders Fred og Ro og Velstand (i legemlige og aandelige Ting) forlede til at fordybe Eder i Verden, jage efter det forkrænkelige og opgive Jesu nøiagtige Efterfølgelse, undlade Bønnen eller forrette den med Kulde og blive

forsømmelige og efterladne i Eders andre Christendomspligter! tænker ogsaa i Fred paa Krig, og, naar det gaar Eder godt, paa at det atter kan gaa Eder ilde! forbereder Eder derfor paa Kamp, naar I have Ro, og samler Eder et Forraad af Guds Ord, paa det I kunne gribe dertil i Nøden! Vel bliver, som en gudfrygtig Theolog siger, ikke enhver Christen hjemsøgt med aandelige Anfegtelser; dertil hører stærke, veløvede Sjele; dog er der tilmaalt Enhver hans Maal af Trængsel; griber end ikke Ondskabens fulde Strøm Eder, saa kan dog et Støvregn komme over Eder. Jagttager derfor vel den hellige Apostels Formaning, naar han siger: „Iøvrigt, Brødre, vorder stærke i Herren og i Hans Vældes Kraft! Iføder Eder Guds fulde Rustning, at I kunne være mægtige til at staa imod Djævelens snedige Anløb! Thi vi have ikke Kamp mod Kjød og Blod, men mod Fyrstendømmer og Magter, mod Verdens Herrer, som regjere i denne Tids Mørke, mod Ondskabens aandelige Hær under Himmelen. Tager derfor Guds fulde Rustning paa" (Alt, hvad Gud har vist Eder i sit Ord og formedelst sin Naade skjænket Eder, for at I dermed kunne værge og beskjærme Eder mod Djævelen, — hvorom der vil blive handlet i det Følgende), „at I kunne gjøre Modstand paa den onde Dag og bestaa efter at have overvundet Alt" (Efes. 6, 10 flg.). Glemmer ei heller de dybtbedrøvede Sjele i Eders daglige ivrige Bønner, og hjælper dem i Troen med Eders Sukke og Paakaldelser at kjæmpe og stride mod Djævelen, efter Apostelens Ord: Kommer de Bundne ihu, som selv medbundne, — dem, der lide Ondt, som de, der og selv ere i Legemet og ikke kunne vide, hvad der endnu efter Guds hellige Raad og Villie kan hænde Eder (Ebr. 13, 3). I ere endnu paa Reisen, og om end Himmelen tilsmiler Eder, kunne I dog ikke vide, hvilket Uveir der endnu kan overraske Eder; hvad I da ville at Eders Medchristne skulle gjøre imod Eder, det gjører I og mod dem! Tager Eder deres Nød dybt til Hjerte; sukker med de Sukkende, — græder med de Grædende, — kjæmper med de Kjæmpende, og gjører Alt, hvad et levende Lem paa den Herres Jesu Legeme bør gjøre!

§ 67. Lader endelig ogsaa Betragtningen af de store aandelige Anfegtelser tjene til at virke Taalmodighed hos Eder i andre Kors og Trængsler, som Gud har paalagt Eder! Vi synes ofte, naar vi betragte vort Kors i og for sig og uden Hensyn til andre Mennesker, at det er saare stort og tungt, ja det allerstørste og tungeste af alle, og der fattes ikke Meget i, at vi besvære os over vor Guds Styrelse; men naar vi erfare, hvad der er paalagt Andre, saa have vi ofte Aarsag til at takke Gud for, at Han behandler os saa mildt og ikke lader os fristes over vor Evne. Da en bedrøvet Kvinde, der havde et tungt Huskors, kom til en vis, forstandig og gudfrygtig Præst for at udøse sit Hjerte for ham, tog han strax i Begyndelsen af deres Samtale Anledning til at fortælle om en anden anfegtet Kvinde, som han havde i sin Menighed, og til omstændeligen og bevægeligen at skildre hendes Sjeleangest, sigende, at det vel ikke var ham ubekjendt, at Nøden var meget stor i disse sidste, bedrøvelige og elendige Tider og Trængslerne mangfoldige, men at han dog var vis paa at der ikke fandtes Nogen i den hele By, som fortjente mere Forbarmelse end hin Anfegtede, der plagedes heftigt af Satan med forfærdelige Tanker og stor Sjeleangest; dette elendige, skye og svage Lam, sagde han, som stedse maa kjæmpe med Helvedulven og efter sin egen Formening allerede er i hans Kløer og Strube, staar mig bestandig for Øine; jeg bærer det stedse i min Barm og mit Hjerte. Ak, hjælp mig at bede, at at den Herre Jesus snart vil glæde det

og husvale det med Trøst! Herover glemte den bedrøvede Kvinde ligesom sin Nød og sagde: Ak, Herre Jesus, jeg vil gjerne være tilfreds med mit Kors; jeg vil gjerne bære det; jeg vil tie og ikke oplade min Mund; jeg hører jo, at nogle af mine kjære Medchristne have et endnu tungere Kors end jeg; vel har jeg udvortes og legemlig Trængsel; men min Sjel har dog Ro og Fred i Gud og Trøst af Hans Ord; jeg kan gudskelov endnu bede med Frimodighed og barnlig Tillid, tilegne mig Evangeliets Trøst og føre mig den til Nytte; jeg er, takket være Gud! overbevist om at Han er min kjærlige Fader i Christo Jesu, og Haabet om Himmelen og Forvisningen om min Frelse er min Sjels største Glæde; vil derfor min Frelser opretholde mig deri, saa skal jeg iøvrigt være vel tilfreds og ikke klage mere. Og med dette Forsæt gik hun hjem.

§ 68. Herhen hører ogsaa, hvad den gudfrygtige Herberger fortæller om en christelig Kone. Gud satte et stort Korsbæger for hende, siger han; hun befandt sig meget længe i stor Tungsindighed og ynkværdig Hjerteangest; — — men Gud tog denne Elendighed aldeles bort før hendes salige Afsked; derfor sagde hun: Al Legemssygdom gaar over; jeg takker min Gud for at Han ikke lader min gamle Elendighed komme igjen. Meget sandt siger ogsaa en af de Gamle: Vi tro vel ofte, at vi have et stort og tungt Kors fremfor Andre; men dersom Gud samlede alle sine Børns Trængsler og Kors paa et Sted og i en Hob og gav os Valget, saa at vi kunde tage et andet istedetfor vort eget, saa vilde vi alligevel beslutte os til at beholde dette. Naar derfor, mine kjæreste Medchristne, Eders Fattigdom, de Ugudeliges Fiendskab og Nærgaaenhed, Ufred i Eders Ægteskab, Eders Legemes bestandige Skrantenhed og Sygdom og Deslige synes Eder uudholdeligt, saa tænker strax paa de aandeligt-anfegtede, dybtbedrøvede Sjele, og spørger Eders Hjerte, om I ville bytte med dem! Jeg mindes, at der i et vist Hus engang var en Person, som ogsaa havde forsøgt Adskilligt af aandelige Anfegtelser og som, efter hvad den fornævnte Lærer siger, vel ikke var bleven overfaldt af Ondskabens Strømme, men dog af et Støv- eller Skylregn; da han nu beklagede sin Nød med Taarer, kom en anfegtet Soldat til, som efter Officierernes Befaling blev bragt til mig og hvis Angest, Forfærdelse og Sjelenød var saa stor, at han skjalv og bævede; den kolde Sved trængte ud af hans Pande og flød tilligemed hans hede Taarer ned over hans Ansigt; han saa bleg og jammerlig ud; hans Tunge klæbede af Mathed og Forsmægtelse ved hans Gummer. Da nu den ovennævnte Person saa denne Elendighed, blev han først ganske stille, sukkede derpaa og begyndte at sige med Taarer: Ak, Herre Gud, ham her har Du dog ført dybere ned i Angestens Vand end mig; jeg vil gjerne give mig tilfreds; hjælp for den Herres Jesu Skyld baade ham og mig!

§ 69. Slutteligen maa vi ved denne Leilighed hellerikke forbigaa de Mennesker, der ei alene intet kjende til de aandelige Anfegtelser, men ogsaa forøvrigt leve aldeles sikre og sorgløse i Synden og endog gjerne lade sig indbilde, at hvad man i Guds Kirke lærer om Samvittigheden, om dens Angest og Forfærdelse, om Sjelen og dens Udødelighed, om dens Sorg eller Glæde efter Afskeden fra Legemet, om Djævelen og hans grusomme Ondskab og Fiendskab mod Menneskene, om Guds Vrede, om Hans Domme, om Syndens Kraft, om Helvede og de Fordømtes evige og usigelige Pine, er et Sværmeri af tungsindige Mennesker, et Digt og kløgtigt Foregivende for dermed at skræmme Folk og holde dem i Lydighed. O, hvor

Meget skulde ikke mangt et ugudeligt Menneske give til, om han kunde have den Vished og Forsikring, at alt det Ovenanførte kun var en Indbildning og et tomt, ugrundet Præstesnak, og at han Intet havde at frygte paa sin Samvittigheds og Sjels Vegne, — om han kunde blive aldeles fri for den indvortes hemmelige Frygt, der mangengang ængster ham imod hans Villie! O, hvilken herlig Ting vilde det ikke være for vore nuværende gudsfornegtende Statsmænd, ugudelige og blodtørstige Tyranner, der af blot og bar Stolthed og Ærgjerrighed, af lutter Begjærlighed herske vidt og bredt og alene for at sætte sin onde Villie igjennem begynde blodige Krige og føre dem med uhørt, barbarisk Grusomhed, udgyde Christenblod som Vand, lægge hele Landsbyer, Flækker, Stæder og Lande øde, hærje dem med Ild og Sværd og bringe mange Tusind Sjele i den yderste Nød, Fattigdom og Trængsel, — for de ubarmhjertige Menneskeflaaere, for Guds Kirkes Forfølgere, for de uretfærdige og gjerrige Dommere og Øvrighedspersoner, for de samvittighedsløse og vindesyge Retslærde, som have forvandlet Ret til Malurt, forraadt og solgt Retfærdigheden og gjort Mammon til sin Gud, — for de uforsonlige Skjændegjæste og Trættebrødre i den verdslige og geistlige Stand, der til største Forargelse og Bedrøvelse for mange gudfrygtige Sjele have forhaanet, bespottet, sønderrevet og sønderplukket hverandre som bidske Hunde, — for vore Skjørlevnere, Horkarle og Drankere, for de uretfærdige og egennyttige Bedragere og Tyveknægte og andre deslige Bug-, Penge- og Djævelstjenere, dersom Sjelen var dødelig og Intet kunde eller behøvede at lide hverken i dette eller hint Liv, — dersom de ingen Djævle, intet Helvede, ingen Kval og Pine have at frygte for, — dersom de kunde skalte og valte i dette Liv efter sin egen Villie og kunde stjæle, røve, gnie, samle, æde, drikke, være lystige og nyde Verden saa meget, som deres ugudelige Sjel lystede, — dersom de gudfrygtige Sjele maatte være deres Spot, Latter og Fodviske og tjene deres Stolthed, Gjerrighed og Bug med sin Sved, sine Taarer og sit Blod, og det derefter var forbi, og de selv havde haft sin Himmel og hine sit Helvede paa Jorden, uden at Nogen af dem mere havde Noget at frygte eller haabe, — det var en ønskelig Mad for Verden, — det var en behagelig Lære og det rette Evangelium for de Herrer Atheister*) eller, som de hellere ville kaldes, Naturalister**). Derfor elske de langt høiere Spinosas ugudelige Bog om Frihed til at filosofere og Hobbes's***) trøstefulde Skrifter for alle uretfærdige og samvittighedsløse Sjele osv. end Alt, hvad Profeterne og Apostlene og alle andre ældre og nyere Kirkelærere have skrevet om Christendommen; thi disse kunne ikke snakke om Andet end om Helvede, om Evigheden, om Guds Vrede, om Helvedes Ild, hvilket dog, om de end nok saa meget bestræbe sig for at forhindre det og gjerne ville udle og foragte Alt, undertiden forfærder og bedrøver dem og bringer dem paa den Tanke. Men sæt, at det var sandt! Hine derimod gjøre gode Miner og give skjønne og beroligende Forsikringer for deres i Ondskaben hildede og fordybede Sjele. Man har derfor hørt En sige: I min Ungdom har man skræmt mig nok med Bibelen, de ti Bud og Helvede; jeg turde ikke engang med sikkert Hjerte drikke mig fuld, ikke se mig om efter nogen Skjøge, maatte bestandig tænke paa Gud, paa Samvittigheden, paa Helvede. Men nu har jeg faaet en anden Bog ihænde, som lærer mig, hvorledes man har taget

*] Gudsfornegtere.
**] Bekjendere af den naturlige Religion.
***] Spinosa og Hobbes, tvende Filosofer eller Fornuftgranskere.

mig ved Næsen, osv. Se, saaledes vilde man gjerne have det!

§ 70. Men du skjønne, fine, kjære Verden! det gaar ikke saaledes, som du ønsker og indbilder dig. Driv Spot med Gud og Hans hellige Ord; afstedkom Krig, Mord og Blodsudgydelse; træd de Fattige under Fødder; udle deres Sukke og Taarer; bøi eller forvend Retten; tag Skjænk og Gave; berig dig, som du vil og kan; lyv, bedrag, træt, æd, drik, hor og før et vellystigt, ugudeligt Levnet efter alle din gudsforglemmende Sjels Ønsker, og dø derefter som din Hest, dit Svin, eller din Jagthund! Ak nei, vid, at Gud for alt dette vil føre dig for Dommen, og at du vil faa efter det, som er skeet ved Legemet; dine Gjerninger ville følge med dig; din Sjel skal leve i Døden, og lide efter Døden, hvad den retfærdige og hellige Gud vil tilkjende den; du har havt din Villie; den høilovlige og evige Gud maa ogsaa have sin Villie. Du har annammet dit Gode; de gudelskende Sjele skulle ogsaa have sit. Herren siger: „Se, mine Tjenere skulle æde: men I, I skulle hungre; se, mine Tjenere skulle drikke; men I, I skulle tørste; se, mine Tjenere skulle glædes; men I, I skulle beskjæmmes; se, mine Tjenere skulle synge med Fryd af Hjertets Behag; men I, I skulle skrige af Hjertepine og hyle for Aandsforstyrrelse" (Esai. 65,13, 14). „Salige ere I Fattige; thi Guds Rige er Eders. Salige ere I, som hungre; thi I skulle mættes. Salige ere I, som nu græde; thi I skulle le. Men ve Eder, I Rige! thi I have Eders Trøst borte. Ve Eder, I, som ere mætte; thi I skulle hungre; ve Eder, I, som nu le! thi I skulle sørge og græde" (Luk. 6, 20. 21. 24. 25). I ville maaske sige i Eders Hjerte: Det er Skriftens Ord; dem tror jeg ikke; dem ændser jeg ikke. Jeg svarer: Hvem og hvad tror du da? Et ugudeligt, letsindigt Menneske, som du selv er? Den hellige Skrift, hvori den Hellig Aand taler, — som saa mange Tusind gudfrygtige, forstandige, lærde og erfarne Sjele have troet af ganske Hjerte og hvis Sandhed de efter at have erfaret og fornummet den Kraft og Aand, som taler deri, have beseglet og stadfæstet dels med sit Blod, dels med frimodig Bekjendelse, med et helligt og ustraffeligt Levnet, med taalmodig og villig Lidelse, — Skriften tror du ikke, fordi den ikke taler overensstemmende med dit ugudelige Hjertes Attraa, men vidner imod din Ondskab og truer dig med den retfærdige Guds timelige og evige Vrede; derimod et formørket og forvendt Menneskes Skrift, hvori Helvedaanden taler, og som alle hellige og gudfrygtige Sjele anse for en Vederstyggelighed og et Foster af Erkeløgneren og Manddraberen fra Begyndelsen og skjælve for og som ikke behager Nogen uden dem, der formedelst sin onde Samvittighed trænge til et saadant Helved-Evangelium og en saadan djævelsk Trøst, tror du, fordi det taler, hvad du for din Ondskabs Skyld ønsker, og hvad der gjør dit letsindige og ugudelige Hjerte godt! Ret saa! men saa skal det ogsaa blive opfyldt paa dig, hvad Aanden har forudsagt gjennem sin Tjener Paulus's Mund: „Fordi de ikke annammede Sandhedens Kjærlighed til sin Frelse, derfor skal Gud sende dem kraftige Vildfarelser, at de skulle tro Løgnen, paa det at alle de skulle dømmes, som ikke troede Sandheden, men havde Velbehag i Uretfærdighed" (1 Thess. 2, 10—12).

§ 71. Men siden du, elendige Menneske, altsaa fortsætligen og vrangvilligen ikke vil tro Guds Ord, saa tro dog Guds Gjerninger og Tilskikkelser, hvormed Han stadfæster og opfylder sit Ord. Jeg vil dennegang ikke tale om Andet end de aandelig-anfegtede og dybtbedrøvede Sjele, hos hvilke den Guds Vrede, den Sjelens Lidelse, Kval og Angest, den Djævelens

Ondskab og Grusomhed, dets Samvittighedsnag og Forbilledet paa den Helvedpine, som de Ugudelige have at vente efter dette Liv, tydeligen sees og viser sig. Du siger maaske eller tænker, at dette er tungsindige Mennesker, der unødig plage sig med sine Indbildninger og taabelige Indfald, osv. Jeg svarer: de Exempler, der ovenfor i Mængde ere anførte, lære, at Mennesker, som have et muntert Sind og livligt Blod, — som ere ved fuldkommen sund Fornuft og god Helbred og befinde sig i ønskelige og lykkelige Omstændigheder, ofte ikke ere befriede for de store aandelige Anfegtelser. Hvor mange Præster finder man ikke, som ere lærde og høitbegavede, flittige og nidkjære i sine Embedsforretninger, vise og forsigtige i Raadslagninger og ulastelige og mønsterværdige i alle sine Gjerninger, men som dog ligesaalidtsom den dyrebare Apostel Paulus ere forskaanede for en Torn i Kjødet og undgaa Satans Mundslag! Hvo havde et mere muntert og uforfærdet Sind end Luther, der ellers besad et saadant Mod og et saa trøstigt Hjerte, at han midt i de største Trængsler og Farer kunde være glad, pukke paa Guds Godhed og spotte Djævelen og Verden? hvo var lærdere og mere forfaren i Skrifterne end han? og alligevel blev han efter Guds naadige og hellige Raad og Tilskikkelse ved Satans Anfegtelser bragt dertil, at han talte og skrev paa følgende Maade: Djævelen anfegter ofte mig selv saa vældigt og overfalder mig saa heftig med tunge og sørgmodige Tanker, at jeg aldeles glemmer min kjære Herre Christus eller betragter Ham ganske anderledes end Han bør betragtes. Da han i Aaret 1527 Lørdag før Mariæ Besøgelsesdag var falden i en haard legemlig og aandelig Anfegtelse og Svaghed, bad han blandt Andet med disse Ord: O, min allerkjæreste Herre Jesus Christus, Du, som har sagt: Beder, saa skal Eder gives, — leder, saa skulle I finde, — banker, saa skal Eder oplades, giv, Herre, ifølge denne Forjættelse, mig, som beder, ikke Guld eller Sølv, men en stærk og fast Tro; lad mig, som leder, finde, ikke Verdens Lyst og Glæde, men Trøst og Vederkvægelse ved dit sunde og saliggjørende Ord; lad op for mig, som banker; jeg attraar Intet af hvad Verden holder for høit og stort; thi det gavner mig ikke det ringeste i dine Øine; men giv mig din Hellig Aand til at oplyse mit Hjerte, styrke og strøste mig i min Angest og Nød og opholde mig i en sand Tro og Tillid til din Naade indtil min Død! I samme Aar skriver han Aftenen før Simons og Juda's Dag til en god Ven: Bed inderligen og med Alvor for mig stakkers forkastede Orm, der plages saa haardt af Aandens Sørgmodighed og Tungsindighed, dog efter den barmhjertige himmelske Faders gode og naadige Villie! Ham være Lov, Ære og Pris selv i min store Angest og Nød! Hvo tør her sige, at denne frimodige Troeshelt, der just ikke har havt mange Lige i Guds Kirke og som ellers havde et muntert Sind, var overfaldt af en kortvarig Tungsindighed, der ligesom førte ham lige ned i Helvede, eller at det var hans Indbildningskraft, der foraarsagede ham en saadan dødelig Angest?

§ 72. Saaledes gaar det ogsaa ofte med andre gudfrygtige og forstandige Sjele, der blive bedrøvede indtil Døden uden at vide, hvorfor, — der blive saaledes betagne af Forfærdelse, Frygt og Angest, at de ere nær ved at forgaa, — der ikke kunne værge sig imod eller løsrive sig fra Djævelens Indskydelser og Øretuderier, de skrækkelige Tanker og gruelige Indfald, som de hade af Hjertet, saa at de heller vilde lide Døden end plages dermed, — i hvis Sind der ofte midt under Bønnen, midt under Guds Ords Hørelse eller Læsning, midt under

den gudelige Samtale med en Præst eller andre christelige Hjerter pludseligen opstaar Ting, som ere aldeles afskyelige, — som stride imod Gud, hvem de dog paa det Inderligste elske og hjerteligen ære, — som ere rettede mod dem selv eller Deres eller andre Medchristne og hvorover de ofte svede Angestens Sved eller falde i Afmagt og derunder ere tilmode, som om en virkelig gloende Pil var skudt dem ind i Hjertet, ja som om de allerede virkeligen vare i Helvede. Hvilket forstandigt Menneske vil og tør sige, at saadanne gudfrygtige og brave Folk saa pludseligen og førend de selv vide deraf, til sin største og yderste Bedrøvelse, midt under sin ivrigste Andagt gjøre sig selv saadanne gruelige Tanker, og at disse opstaa af sig selv i deres Hjerte, der, helliget ved Guds Aand og Naade, just da er henvendt paa gode og hellige Ting? Hvo ser ikke her eu helvedagtig Virksomhed af den urene Aand, der er en Fiende og Bespotter af Gud og Mennesker? I Luthers Levnetsbeskrivelse omtales en Sognepræst i Guben ved Navn Mag. Leonhard, om hvem der siges, at da han engang var i Fængsel, plagede Djævelen ham ilde; tog han en Kniv i Haanden, saa var strax den Tanke paa rede Haand: Stik dig ihjel! derfor maatte han ofte kaste Kniven fra sig. Ved at høre dette ytrede Luther: Det er ogsaa hændt med mig selv, at naar jeg har taget en Kniv i Haanden, har en lignende ond Tanke faldt mig ind, saa at jeg ikke har kunnet bede, men har maattet flygte for Djævelen ud af mit Kammer. Om den samme Præst fortælles, at da han engang saa en Traad ligge paa Gulvet, tog han den op og opsamlede derefter saa mange Traade, at han kunde have gjort en Strikke deraf til at hænge sig i. Kjære, hvorfra kom disse mordiske Tanker hos saa gudfrygtige Mennesker? hvorfra kom alle disse Traade, hvoraf der kunde gjøres en Strikke, som en Mand kunde hænge sig i? Udentvivl fra Mordaanden, der ikke formaar at skjule sin Ondskab. Og hvorfra fik hin anfegtede Mand, som vi allerede ovenfor i denne Prædiken (§ 41) have omtalt, de to nye Knive i en Slir? Hvorfra kom den Strikke og den Sløife i Piletræet, som vi ligeledes i nærværende Prædiken (§ 43) have berettet om?

§ 73. Jeg kjender selv et Exempel paa Saadant. Da nemlig en Præst engang forrettede sin Bøn og var kommen til Forbønnerne for sine Fiender, Forfølgere og Bagvaskere, blev der fra en Krog i Stuen pebet meget stærkt imod ham, ligesom med en skarp Pibe; herover blev han i begyndelsen forbauset og forfærdet; men han opmandede sig dog snart i den Herre Jesu og sagde med Frimodighed: Pib saa meget, du vil, Djævel! jeg vil dog ikke ophøre at paakalde min Gud, hvorpaa han fortsatte sin Bøn og fuldførte den uforfærdet, saaledes som han pleiede. Nogen Tid efter paadrog han sig imidlertid et stort Fiendskab af en Person, der voldte ham megen Bedrøvelse og Hjertesorg, saa at han havde Nok at gjøre med at bekjæmpe sit Kjød og Blod, naar han overensstemmende med sin Christendom vilde bede for denne sin Fiende. Jeg ved desuden en anden anseet og af sine Skrifter velbekjendt Præst, som noget Lignende vederfores; thi da han engang efter sin Sædvane holdt Aftenbøn med sine Husfolk og i den deilige Psalme: O Christus, Du den klare Dag, osv., var kommen til det Vers: O, ved din Engel til os kom, Og os bevogt, din Eiendom! De kjære Vogtere send ned, Saa vi for Satan have Fred, hørte man en saa skarp Piben i Stuen, at alle de Tilstedeværende bleve forskrækkede og neppe kunde fortsætte Sangen; den samme Mand maatte derhos taale megen haanlig Spot og mange Nakkedrag af Satan og Verden. Hvo ser nu ikke af disse og lignende Ting,

hvoraf man kunde anføre en Mængde, at der er Djævle til, og at de ere onde og hadefulde Aander, der søge sin Glæde i Menneskenes Frygt, Skræk, Angest og Fordærvelse, — der ikke blot stræbe at fange Sjelene med indvortes og skjulte Garn, saare Hjerterne med lønlige, gloende Pile og bedrøve, forvirre og forstyrre de Bedrøvede end mere ved stille Overtalelser og helvedagtige Indskydelser, men ogsaa med Guds Tilladelse af stor Tørst efter Menneskenes Fordærvelse fræmtræde uforskammet og ikke kunne tilbageholde sin Ondskab og Grusomhed? Hvo tør ved at overveie, hvad her er anført, negte for at samvittigheden kan gnave paa Menneskene som en Orm, — at Sjelen kan lide og have et Helvede i denne og den anden Verden, — at Fortabelsen fra Guds Ansigt og Følelsen af Hans Vrede er uudsigelig og uudholdelig, men dog vis og sand?

§ 74. Medens jeg skriver dette, faar jeg et Brev fra en lærd, gudfrygtig og forstandig Mand ihænde, som er skrevet til mig for nogen Tid siden, og jeg kan ikke undlade at hidsætte nogle Ord deraf, som ere tjenlige for mit Forehavende. „Ak," skriver denne dyrebare Sjel, „den underfulde Gud er og bliver dog underfuld i de Maader, hvorpaa Han forsørger og leder ethvert Menneske. — — Hvor salig og ædel er du derfor ikke, du salige Hengivelse i Guds Villie, og hvilken himmelsk og guddommelig Gave er du ikke, efterdi du stadigt undergiver og underkaster os elendige Mennesker den guddommelige Visdom og Almagt med saa stor Taalmodighed, idet vi stadig ihukomme vort Intet! Min kjæreste Hr. Magister, hvad Gud har ladet mig smage og erfare i min Sjel, kan jeg ikke udsige; ja, jeg kan slet Intet fortælle deraf; saa forunderlige, saa dybe, saa vide og brede ere de guddommelige Hemmeligheder; saa skrækkeligt er Helvede og saa sød og liflig Himmelen, hvori man bliver indført efter Aanden; i den Grad er man i en bestandig Afmagt og Marven fortørret i Ens Ben. Men hvor gavnlig, hvor velsignelsesrig er ikke en saadan Helved- og Himmelfart for Sjelen og for Ens Christendom! — hvor prisværdig er ikke Gud! og hvilken Magt, Lov, Herlighed og Majestæt bereder Han sig ikke ad disse Veie! Herom kan intet Menneske i Verden dømme, som ikke er blevet prøvet i denne Ildovn. Jeg ved, hvorledes den er tilmode, som synes forladt af Gud og Mennesker, omendskjønt Alt har gaaet til i Stilhed; thi den Naade viste Gud mig dengang, at min Anfegtelse forblev skjult og ikke kom til den raa, sikre og partiske Verdens Kundskab, indtil Han selv atter husvalede mig og gjorde mig glad. Jeg skulde ønske, at Gud vilde lade Mange føle, hvad Han har foretaget sig med mig; hvilken stor Naade vilde ikke det være!" osv. Ja visseligen vilde det være en stor Naade af den Høieste, dersom Han vilde overtyde den sikre, raa Verden om et Helvedes Tilværelse ved en virkelig Forsmag derpaa. Men hvorledes skulde Han kunne vise en saadan Naade imod sit Ords Bespottere og Foragtere og dem, som sige: Vig fra os! og Kundskab om dine Veie have vi ikke Lyst til? Kun sine kjære Børn, der gjøre Ham den Ære at anse Hans Ord af ganske Hjerte for Hans Ord, høre og læse det med Ærbødighed, bevare det i et smukt og godt Hjerte og bære Frugt i Taalmodighed, værdiger Gud den Naade at lade dem i levende Erfaring fornemme, hvad Han i sit hellige Ord har truet med og forjættet, og ihvorvel hin Anfegtede har feilet i Anvendelsen paa sig selv, har han dog meget godt indseet, at den høieste og retfærdige Gud ikke kaster en saadan Helligdom, som de aandelige Anfegtelser ere, for Hundene, men har forbeholdt dem for sine Hellige alene.

§ 75. Med hvad den ovennævnte erfarne og gudelskende Sjel skriver kan

man sammenholde, hvad andre Anfegtede undertiden have skrevet til fortrolige Venner om sig selv, saasom Følgende, hvilket en gudfrygtig Person, der var plaget af gudsbespottelige Tanker, betroede en Ven: „Bed ret flittigt til Gud for mig, at Han vil skille mig fra de Levendes Land, om end ved den allerskrækkeligste Død! Thi jeg er nu intet Andet end en skjændig Skarnkiste for Djævelen, der med fuldt Raseri tilskynder mig til saadanne Vederstyggeligheder Nat og Dag, at dersom jeg ikke ved Guds gode Haand var bleven opretholdt, havde jeg myrdet mig selv; saa var dog ikke den hellige, majestætiske Gud længer bleven vanæret og bespottet ved et saa djævelblændt Redskab, som jeg er. Men ak, Gud, det forbyde Du ogsaa! thi hvo vil prise dig i Helvede? hvilken Legems- og Sjelemorder vil der love Dig? Jeg troede ikke, at Djævelen kunde være værre end jeg; jeg gaar til den hellige Nadverd, foretager ogsaa andre gudelige Handlinger og strider imod Djævelen, men er ved Siden deraf hans elendigste Martertræ og Skovisk; ved mig skjænder han Guds Navn, bespotter den Hellige i Israel og træder Guds Søn med Fødder, og da tør jeg ikke sige: Jeg maa taale det, men: Jeg gjør det, og Gud (ak, du uskyldige Herre!) maa taale det. O Jammer over al Jammer! en udvortes Gudstjener er en indvortes Djævelstræl! Fy dig, Satan! Herren skjælde dig! Nu, her er jeg; skal da Helvede begynde her, saa vil jeg lægge min Haand paa min forbandede Mund og sige: Dine Domme er Retfærdighed. — — Gud ved, at jeg heller vil være død end et saadant naadeløst, gudsbespotteligt Redskab for Djævelen. Mine Lænder skjælve; mine Knæer ryste; Synet forgaar mig, naar jeg hører mit Navn nævne. Gud lade mig ikke synke ned fra den sande Troes Trøst! Kyrie eleison!“ Hvad tykkes Eder nu, I raae Spottere og Gudsforagtere? ere vel saadanne Ord udflydte af et sværmerisk, tungsindigt og taabeligt Hjerte? ere disse gudfrygtige Sjeles Lidelser, hvorom de i Hemmelighed og Fortrolighed skrive saa ængsteligt, saa klagende, saa bevægeligt til gode Venner, et enfoldigt Menneskes Indbildning? O, hvor godt var det ikke for Eder, om I vilde stifte Bekjendtskab med saadanne Mennesker, tale med dem skriftligen eller mundtligen og blive kloge ved deres Erfaring! Men slige Ting vilde vække Eder op af Eders søde (Sikkerheds-) Søvn og forstyrre Eders Sjels (af Djævelen fremkaldte) Ro; de vilde afbryde Eders Glæde, Eders Vellyst, Eders daglige overdaadige Vellevnet og gjøre Eder angest og bange; derfor er det bedst (for Eder), at I udle og foragte Alt og anse alle gudfrygtige Hjerter, som med Frygt og Bævelse stræbe at blive salige, for tungsindige Taaber og Sværmere, erklære alle deres Klager over og Udsagn om Helvedangesten, Guds Vrede, Syndens Kraft og Djævelens Ondskab for Indbildning og Daarskab; saa kunne I ret sikkert og uhindret vandre fremad paa Helvedveien; saa behøve I ikke at være i nogen Frygt for Døden og neppe noget Øieblik at forfærdes for Helvede. O, I elendige Mennesker, hvilken Djævel har forhexet Eder og besat Eders Hjerte saa fast, at I ikke tro Sandheden? Hvor længe ville i med seende Øine ikke se, med hørende Øren ikke høre, med levende Hænder ikke gribe? De gudfrygtige Hjerter kunne nok sige med sin allerkjæreste Frelser: „Vi tale det, vi vide, og vidne det, vi have seet (smagt, følt, erfaret), og I annamme ikke vort Vidnesbyrd“ (Joh. 3, 11).

§ 76. Men om I nu ikke ville tro os og Vore, — naar vi ere Eder for enfoldige, for sværmeriske, for tungsindige, for ringe, — Kjære, hvorledes gaar det da til, at I selv og de, som

ere af Eders Slægt, ofte ikke kunne hytte Eder for Samvittighedsangest, for Frygt og Skræk, for gruelige Drømme og Deslige? I byde Eders Samvittighed at tie, og alligevel taler, ja raaber den. I ville ikke tro paa nogen Himmel, noget Helvede, nogen Djævel, og I kunne dog ofte ikke finde nogen Tro, nogen Fred i Eders Vantro. I behøve formedelst Eders Ondskab ofte ikke at frygte for nogen menneskelig Magt, og alligevel frygte I. I ere sikre, og den Stærke bevogter bevæbnet sit eget Pallads (det vantroende, ugudelige Hjerte) og besidder det med Fred (Luk. 11, 21), og desuagtet forfærdes, ængstes og plages I; I ville foragte Guds Ord og kunne dog ikke gjøre det uden Frygt og den lønlige Bekymring: Sæt, at det var sandt! I ville være glade og slaa alt Præstesnak af Tankerne, men kunne ikke; I tro, at der ingen Djævle, ingen Spøgelser er til, og I føle mangengang en Gysen om Natten; I lægge Eder om Aftenen tilsengs med stor Sikkerhed, uden Bøn, uden Andagt, og alligevel drømme I undertiden om Djævelen; I fare op isøvne og skrige høit, som om han nu vilde føre Eder bort. Det gaar Eder efter Skriftens Ord (som I vel ikke ændse, men som dog passe saa nøiagtigt paa Eder): I alle sine Dage ængster sig en Ugudelig og i det Antal af Aar, som er opbevaret for Voldsmanden. Lyd af Rædsler er for hans Øren (han bliver ofte saa bange, at det klinger og suser for hans Øren, eller det tykkes ham, som om han hører et Jammerskrig, uagtet det ikke er Tilfældet); „midt i Freden kommer en Ødelægger over ham“ (Job 15, 20. 21). „De Ugudelige ere som Havet, der er oprørt; thi det kan ikke være stille, og dets Vand udkaster Skarn og Dynd. Der er ikke Fred, sagde min Gud, for de Ugudelige“ (Esai. 57, 20. 21).

§ 77. Om Henrik den Anden, Konge i Frankrige, fortælles, at han lod brænde en luthersk Skrædder, som i hans Nærværelse havde forsvaret sig tappert og frimodigt bekjendt og forfegtet den evangeliske Sandhed, og at han selv var Tilskuer derved; da Martyren blev Kongen var, saa han paa ham med ufravendt Aasyn; siden skal Kongen have sagt til mange troværdige Personer, at det om Dagen bestandig forekom ham, som om den lutherske Skrædder fulgte efter ham, og at han om Natten uafladelig stod for hans Øine. Hans Søn Karl den Niende blev efter Blod- og Mordbryllupet i Paris ofte forskrækket isøvne og maatte lade hente Sangere til sin Seng, hvilke undertiden sang ham i Søvn. Da to unge Mennesker ved Navn Arnold Monerius og Johannes Kasa i Aaret femten Hundred sex og femti bleve brændte i en By i Frankrige for den evangeliske Religions Skyld, og Baalet begyndte at blusse, kom der saadan Forfærdelse over det omkringstaaende Folk, at det flygtede, som om det blev jaget og forfulgt af Fiender, ligesom Bødlerne, hvilke det var befalet at fuldbyrde den ugudelige Dom, løb ind i de nærmestliggende Huse og bade, at man vilde skjule dem og frelse deres Liv. For ikke mange Aar siden, skriver en fortjenstlig Forfatter*), hændte det i en tysk By, at en ung Mand af høi Byrd efter at være for tidlig løssluppen af sin Hovmesters Haand og Opsigt og have faaet sin endnu ikke betimelige Frihed begyndte at føre et udsvævende, vellystigt og ryggesløst Levnet, der tiltog saaledes, at han bandte og spottede umenneskeligt, svor paa at han aldrig mere i sit Liv vilde tænke paa Gud eller forrette nogen Bøn, hvorfor han ogsaa kastede sin Bønnebog ned i et hemmeligt urent Sted og trede sig, som om der ikke mere var nogen Gud i Himmelen og ingen Djævel i Helvede. Da nu Ugudeligheden og Misgjerningerne opdyngede sig saaledes hos ham,

*) Martin Grundmann.

at ingen Bedring var at vente, fandt Stedets høie Øvrighed med den rygges-løse Synders høianseelige Frænders Vi-dende og Samtykke sig foranlediget til at forkynde ham Døden: man bragte ham da tidligt paa Dagen flere Mile bort fra hans Forvaringssted, stillede ham paa en grøn Plads og bød ham at berede sig til Døden; i denne Til-stand udbrød den Modsigelse i Ord, som udentvivl oftere tilforn havde givet sig tilkjende, idet han, liggende paa Knæ og ventede paa Skuddet, sagde sukkende og med dæmpet Røst, dog saa høit, at de Tilstedeværende kunde høre det: O Evighed! o Evighed! o Evighed!

§ 78. I kunne være forvissede om at hvad jeg nu vil fortælle er Sandhed. En fornem og paa sit Sted anseet Mand kom til en christelig Lærer, og da de vare alene i dennes Studerværelse, og Præsten med megen Frimodighed talte om allehaande gudelige Æmner, blev hin saa bedrøvet, at han begyndte at græde. Præsten troede, at han udgjød Taarer af Andagt og Glæde over den gudelige Samtale, og fortsatte hermed, men spurgte ham dog tilsidst, hvad Aarsagen var til hans Graad, og fik til Svar: Vi ere her alene; derfor vil jeg aabenbare Eder min hele Tilstand, som I hidtil ikke har kjendt. I maa vide, at jeg er en Guds-fornegter og ikke tror paa Noget af hvad I Præster og Eders Bibel sige; omend-skjønt jeg nu har god Grund for min Vantro og er overbevist nok om at den christelige Religion er Overtro og Men-neskepaafund, saa smerter det mig dog at høre Eder tale med saadan Sikkerhed om Eders Overtro og at se, hvor fri-modig og tilfreds den gjør Eder, medens derimod jeg maa leve i bestandig Frygt og Forfærdelse og ingen Sindsro kan faa, osv. Da Præsten forbausedes herover og sagde, at han aldrig vilde eller kunde tro, at han talte saaledes for Alvor — han havde jo hidtil levet hel christeligt og ei alene selv flittigt besøgt Kirken og gaaet til Herrens hellige Kjærligheds-maaltid, men ogsaa holdt sine Husfolk dertil og ladet sine Børn opdrage meget christeligt — svarede han: Hvad mig selv angaar, da har jeg gjort Alt, hvad jeg har gjort, for ikke at tabe mit gode Navn og Rygte og min Anseelse og Til-lid hos Folk, saasom det ikke er mig ubekjendt, at jeg ikke kunde vente at blive forfremmet eller at beholde mine Embe-der, dersom man kunde mærke paa mig, hvad der bor i mit Hjerte, og at jeg lader mine Børn opdrage paa sædvan-lig Maade, det sker, fordi hellerikke de ellers kunde komme frem iblandt Folk, men især, for at de ikke skulle behøve at lide en saadan Kamp, Frygt og Angest, som jeg hidtil har udholdt, men finde Sindsro og Tilfredshed i den almindelige Overtro (saaledes talte den ugudelige Mund om Christendommen). Uagtet Præ-sten bestræbte sig for at overbevise ham om at hans Vantro maatte være af Djævelen, siden den førte saadan Util-fredshed, Frygt og Angest med sig, og indtrængende forestilte ham, hvad der forøvrigt herom var at sige, saa hjalp det dog intet; men han holdt fast paa at hans Vantro var rigtig, og at hans Sinds Urolighed kom deraf, at han ikke, hvor gjerne han end vilde, ganske kunde glemme, hvad han i sin Ungdom havde lært af den christelige Religion.

§ 79. O, hvor forunderlig og uden Lige er ikke Guds Godhed og Langmo-dighed, idet Han ei engang undlader at gaa efter sine aabenbare og vitterlige Fiender! Han taaler dem ei alene, men søger ogsaa paa mangehaande Maader at vinde og omvende dem. Nogle overø-ser Han med timelig Velsignelse, fører dem til det ene Trin af Lyksalighed ef-ter det andet og giver dem saa meget Held, at de maa kunne tage og føle paa, at der er en Gud til, som med sit For-syn regjerer Verden og særligen iagta-

ger og fører ethvert Menneske. Tilskrive de Lykken dette og misbruge saadan Velsignelse til Overdaadighed og Uterlighed, saa at de, lig Drukne, glemme Ham desto mere, saa angriber Han dem ofte med smertefulde Plager paa deres Legeme, eller Han hjemsøger dem med Vanvid, med den faldende Syge, med Lamhed eller andre store og vederstyggelige Brøst, for om de muligens derved kunde bevæges til at erkjende, til at ære og kysse den Haand, der fører saadant Ris. Andre lader Han komme i Legems- og Livsfare og i Dødens Strube og fører dem atter ud og frelser dem med sin vældige Arm, for om de da maatte ville begynde at tænke paa Ham. Andre forfærder han med sine Domme, som de se paa sine Selskabsbrødre i Ugudeligheden, Andre med skrækkelige Drømme, Andre med haarde Uveir og stærke Tordenskrald, Andre med indvortes Frygt og Samvittighedsangest, som de ikke kunde befri sig fra, hvor gjerne de end vilde. For Nogle fremstiller Han gudfrygtige, lærde, begavede og aandrige Præster, der røgte sit Embede med gudelig Nidkjærhed og pryde den christelige Lærdom med en hellig Omgjængelse, — hvis Ord og Prædiken „ikke sker i menneskelig Visdoms overtalende Ord, men i Aands og Krafts Bevisning“ (1 Kor. 2, 4), — der lære, som de leve, og leve, som de lære, og saaledes „skinne som Lys i Verden blandt den vanartige og forvendte Slægt“ (Filipp. 2, 15) og som ofte ved sin kraftige Tale og sin frimodige Overbevisning kaste en Gnist ind i deres Hjerte, der ulmer længe og foraarsager megen Eftertanke. Andre giver Han en gudelskende Ægtefælle, som drager deres Hjerte til sig med Gudsfrygt, Dyd, Venlighed, Lydighed, Kjærlighed og Visdom og undertiden ved hellige Paamindelser, men oftere ved sin dydige Omgjængelse og christelige, gode Opførsel vidner om den christelige Læres Sandhed og Kraft. Mange giver Han et eller flere velartede og gudfrygtige Børn, der med sin hellige Lydighed, Andagt og Ydmyghed anprise dem Evangeliets Lys, saa og ofte barnevenligt, men dog alvorligen og Eftertrykkeligen paaminde og tilrettevise dem. Undertiden borttager Gud saadanne Børn for deres Øine og lader dem være Vidne til at de fare herfra med stor Troessikkerhed, med inderlig Hjertens Glæde, i Fred, fulde af den Hellig Aands Trøst. For Andre fremstiller Han blandt deres Slægtninger eller Naboer anfegtede og dybtbekymrede Sjele, der i Gjerningen vidne om Guds Vrede, om Syndens Kraft, om Djævelens Ondskab og om Helvede. Nogle lader Han i de Besatte se et Forbillede paa den evige Pine. Nogle lader Han paa Reiser eller ved andre Leiligheder træffe paa Mennesker, som ved Guds synderlige Naade ere blevne omvendte fra sin Vildhed og Ryggesløshed og som prise Guds Miskundhed, Barmhjertighed, Almagt og Visdom samt Hans Ords og himmelske Sandheds Kraft. For Andre lader Han, hvor kloge og vise de end ere, deres bedste Planer og Raadslutninger mislykkes, gjør deres Visdom til Daarlighed og forvikler deres Garn, saa at de hverken kunne finde den første eller den sidste Traad. Andre betager Han Modet, hvor hjertede de end altid har været, og hvor mange glimrende Beviser de end have givet paa sin heltemodige Tapperhed, saa at de flygte med Skam og paa en Gang tabe al sin forhen erhvervede Ære, osv.

§ 80. Alt dette kunde jeg stadfæste med tilforladelige Exempler, dersom jeg ikke saa, at denne Prædiken allerede havde voxet under mine Hænder over Forventning. Ikkedestomindre vil jeg anføre nogle faa, for om Herren maaske vilde give Naade til at det kunde tjene en og anden forblindet Sjel til salig Forfærdelse og vække dem til Eftertanke. Om Herodes fortæller Josefus, at han to

Gange var i stor Livsfare, men ved Guds Magt blev bevaret og opholdt. Han var i Byen Jeriko og holdt et herligt Gjæstebud i et Værelse; som Gjæstebudet var forbi, og Kongen var traadt ind i sit Sovekammer, styrtede bemeldte Værelse pludselig sammen, uden at noget Menneske kom til Skade. Historieskriveren tilføier, at man ved denne Leilighed kunde mærke, at Gud gav Agt paa Kongen, og Enhver holdt for, at Han maatte elske ham, siden han paa en saa underfuld Maade var bleven reddet fra saadan Livsfare. En anden Gang, da han havde holdt et Slag med Fienderne og stod i den Formening, at de fiendtlige Folkeslag allesammen vare adspredte og flygtede, gik han ind i et Værelse for at bade sig; imidlertid havde nogle bevæbnede Flygtninger af Fienderne skjult sig i et andet Værelse i samme Hus; som Kongen sad nøgen i Badet, kom den ene af Flygtningerne ind efter den anden med blottede Sværd, men vare — uden al Tvivl efter Guds Tilskikkelse — saaledes forblindede af Frygt, at de ikke lagde Mærke til ham, men skyndte sig forbi ham og ud af Døren, uagtet de uden Vanskelighed kunde have dræbt ham; formedelst denne Guds Godhed burde han alle sine Levedage have følt sig forpligtet til at have Gud for Øine og i Hjerte; men istedet derfor blev han stedse grusommere og værre; derfor tog det ogsaa en Ende med ham, som man ikke kan læse uden Gysen. Vi ville ogsaa opsøge nyere Exempler. Thuanus fortæller om en Oberst, der havde vist sig saa tapper i mange Felttog og Slag, at man overalt omtalte ham med Berømmelse; denne Mand blev under en Træfning, som Prinsen af Condè og Hertugen af Guise leverede hinanden, betagen af en saa uventet Skræk, at han i den Tanke, at hans Egne vare slagne, gav sig paa Flugten, hvorover han siden nedsank i saadan Sorg, at han bestandig raabte, at han ikke længer fortjente at leve, og omendskjønt hans Generaler og Venner tiltalte ham venligt og undskyldte hans Vildfarelse paa bedste Maade, hjalp det dog ikke; han vilde derhos hverken æde eller drikke og endte sit Liv i Fortvivlelse.

§ 81. I et velbekjendt tydsk Landskab boede en Adelsmand, der bekymrede sig lidet om Gud og Hans Ord og gjorde et Haandværk af Fraadseri, Drik og Horeri. Da han engang i Høstens Tid var ude paa Marken, brød der et stort Uveir løs med Lynild, Torden og Regn, der tvang ham selv og hans Folk, der vare beskjæftigede med Indhøstningen, til at skjule sig under Kornbaandene, som efter nogle Landes Sædvane vare satte rækkevis i Stakke. Den retfærdige og almægtige Gud prædikede vel Loven for ham med en skrækkelig Tordenrøst og bød ham at omvende sig; men han med sit ugudelige og forhærdede Hjærte ændsede det dog ikke; da en Tjenestepige, som han udentvivl oftere havde haft sin onde Villie med, var krøben ind under samme Stak, begyndte han for den nidkjære og fortørnede Guds Aasyn at bedrive sit Horeri, over hvilken Formastelse Gud saaledes forbitredes, at Han med et forfærdeligt Tordenskrald slog Pigen død paa Stedet, men afrev ham hans Næse, Læber og Hage, saa at han alle sit Livs Dage maatte vandre om som et Skræmsel for Alle. Jeg har selv seet ham flere Gange, og da jeg den første Gang blev forfærdet for ham og spurgte, hvorledes dette Menneske var kommen til saadan Skade, erholdt jeg af troværdige Folk, som kjendte hele Sagen, foranstaaende Efterretning, men kunde ikke noksom forundre mig over at dette Menneske, der var saaledes mærket af Guds Haand, ingen Forbedring viste, men levede paa en Maade, som ikke sømmer sig for nogen Christen. I en nærliggende By levede en gammel lærd Mand,

som i sin Ungdom, jeg ved ikke hvorledes, havde faaet de gudsbespottelige Vederstyggeligheder ind i sit Hoved og Hjerte og havde forelsket og fordybet sig saaledes deri, at han ei alene bestandig holdt fast derved, men bestræbte sig ogsaa oftere for at forføre Andre dertil og blandt dem sin egen Søn, der ogsaa havde studeret. Han udlo den hellige Apostel Paulus's Skrifter i Sammenligning med Senekas, talte ofte letsindigt og bespotteligt om Christus og vilde Intet tro uden hvad han kunde begribe med sin Fornuft; han var derhos gjerrig og pengegrisk. Hans christelige Søn tog sig sin Faders Sjelefare meget nær, gjorde sig megen Umag for at bringe ham paa bedre Tanker og aabenbarede tillige Sagen for sin Skriftefader med Bøn om at han vilde give omhyggelig og særlig Agt paa dette forførte Faar. Hvorledes nu denne røgtede sit Embede, ved jeg ikke: men det ved jeg, at den forblindede Synders gudfrygtige Hustru, som hellerikke var uvidende om hvilken Mand hun havde ved sin Side, og ikke undlod at bede ivrigt og alvorligt for ham og i sin gudfrygtige Enfoldighed at formane og advare ham, ligesaalidt som Sønnen kom nogen Vei med ham; han lo hende kun ud, sigende, at det var Ting, som gik over hendes Forstand; hun kunde blive ved sin Overtro og lade ham være i Fred. Efter at den guddommelige Langmodighed i mange Aar havde taalt dette ryggesløse Menneske (saasom han opnaaede en høi Alder), og Naadetiden var ude, kom han engang tidligt om Morgenen frisk og sund til sin Søn, som han endnu fandt i Sengen, og bad ham om Noget, som denne ogsaa lovede at give ham, saasnart han var staaet op. Dermed gik han bort og sagde, at han skulde komme snart igjen; idet han nu gaar tværsover Gaden og vil træde ind ad Døren til sit Hus, falder han til Jorden og dør en pludselig og usalig Død.

§ 82. Jeg har, siger en aandrig Lærer,*) oplevet et Exempel paa en forunderlig Guds Dom. En fornem Herre havde en Tjener, som elskede Gud ligesaa lidet som han selv; efter lang Taalmodighed lagde Guds Godhed Tjeneren paa Sygeleiet; da han saa sit Endeligt nærme sig, blev han ved alvorlige guddommelige Paamindelser bragt paa andre Tanker, saa at han med mange hede Taarer begræd sit foregaaende ugudelige Levnet, tyede af ganske Hjerte til Guds Naade og døde derpaa glad; dette burde have tilskyndet hans Herre til at betænke sig bedre; men fordi han forsætligen kastede dette Naadespeil til Jorden, opdyngede han Vreden over sig, saa at Guds Haand rørte ved ham og dræbte ham, medens han sad sund og frisk paa Stolen, uden at han fik Lov til at komme paa Sygeleiet. Det er ikke mange Aar siden at jeg i den mig betroede Menighed havde en Kvinde, som var meget hengiven til at drikke og bande og andre Synder og som misligt nok overholdt sin Daabspagt, til hvilken jeg dog oftere henviste hende og formanede hende til Omvendelse; dette Menneske blev engang heftig forfærdet i en Drøm, hvori Satan fremtraadte for hende i gruelig Skikkelse, med gloende Øine, luende Mund og store Kløer, greb hende og vilde føre hende bort; men fordi hun i denne sin yderste Angest raabte mange Gange: Jesus! Jesus! maatte han slippe hende, hvilken Drøm hun Dagen efter fortalte mig selv med Sjeleangest, Skjælven og Graad; hun lovede da vel atter paa mine gjentagne alvorlige Forestillinger sand Omvendelse, men holdt desværre daarligt sit Løfte og faldt siden fra den ene Synd i den anden, saa at hun tilsidst maatte rømme Byen. Dog, naar vilde

*) Dr. Lütkemann.

jeg blive færdig med at fortælle alle hermed overensstemmende Exempler? Jeg haaber til Gud, at vi engang skulle faa Tid til at samle langt flere og fremlægge dem for den raa og sikre Verden i en egen Bog.

§ 83. Jeg henvender mig nu atter til Eder, I arme Sjele, der elske Vellysten, Synden og Verden mere end Gud og tro mere paa et af Djævelen forledet, ugudeligt Menneskes Indfald og Eders egne kjødelige Tanker end paa Hans Ord, og formaner Eder ved Guds Barmhjertighed, der endnu venter paa Eders Omvendelse, til vel at betænke Alt, hvad der her i en hjertensgod Mening er anført til Eders Advarsel, og navnlig til at give nøie Agt paa de aandeligt-anfegtede Personer; thi disse ville lære Eder, at Synden ikke er noget saa Ubetydeligt, som I tro, men en dødelig Gift for Sjelen, og at Guds Vrede og Fortabelsen fra Hans Ansigt, som de Fordømte evigt, evigt, evigt skulle lide, er utaalelig, — at Satans grusomme Ondskab og Helvedes Pine er uudsigelig og uden Lige, og at den udødelige Sjels Lidelser overgaa alle andre Lidelser. Betænker dog, at ligesom nogle af de hellige Profeter og Guds Tjenere i sin Tid maatte tjene sit ubodfærdige Folk til et Under, til et Exempel og en Advarsel — de maatte løse Sækken af sine Lænder og drage Skoene af sine Fødder og gaa nøgne og barbenede, — de maatte bære et Aag paa sin Hals, drage bort med sit Flyttetøi og tilhylle Ansigtet osv. (Esai. 20, 2. 3; Jer. 27, 2; Ezek. 12, 7 flg.), for at betegne de paa dets Ubodfærdighed følgende Straffe — saaledes maa ogsaa de haardtanfegtede, klynkende, grædende, hylende og veklagende Sjele være et Forbillede paa Helvede og i Gjerningen fremstille for Eder, hvad I efter vedholdende Ubodfærdig og stadig Foragt for Guds Miskundhed og Langmodighed have at vente. „Gjøre de dette med det grønne Træ, hvad vil da ske med det tørre"? (Luk. 23, 31) „Begynder Guds Dom først fra Hans Hus, hvilken Ende vil det da tage med dem, som ikke tro Guds Evangelium? Og dersom den Retfærdige neppeligen frelses, hvor vil da den Ugudelige og Synderen komme frem"? (1 Pet. 4, 17. 18) Lader Eder ikke i Eders Vantro og Ugudelighed forblinde af Eders timelige Lyksalighed; thi Intet er farligere for den arme Sjel end netop dette. O, I arme og elendige Mennesker! saafremt I fremture i Eders Vantro og Ugudelighed, var det Eder bedre, at I alle Eders Livs Dage havde vogtet Svin, men derhos levet christeligen, end at I have været Konger, Fyrster og Herrer og modstaaet alle Herrers Herre og alle Kongers Konge; det var Eder bedre, at I havde søgt Eders Brød ved Folks Døre med Gudsfrygt og Taalmodighed, end at I have levet i prægtige Huse, i Overflod paa alle Ting, i daglig Glæde og Vellyst med Ugudelighed; det var Eder bedre, at I aldrig havde seet Dagens Lys, end at I ikke have villet se og siden aldrig i Evighed skulle se Evangeliets klare Lys og Guds saliggjørende Naade, der er aabenbaret for Eder og alle Mennesker, men komme til at forblive i det evige Mørke, hvor der skal være Graad og Tænders Gnidsel. O, I Ulyksalige i den største Lyksalighed! o, I Fattige i den største Rigdom! I Ringe og Forkastede i den høieste Ære! I Daarer med Eders store Visdom! Den Herre Jesus, vore Sjeles trofaste Hyrde og Tilsynsmand, forbarme sig over Eder og give Eder Omvendelse til Sandheds Erkjendelse og Naade til at komme til Eder selv igjen fra Djævelens Snare, af hvem I ere fangne til at gjøre hans Villie! (2 Tim. 2, 25. 26) Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Kors.

Trettende Prædiken,

hvori Aarsagerne til de store aandelige Anfegtelser undersøges og forklares.

2 Kor. 12, 7. 8. 9: At jeg ikke skal hovmode mig af de høie Aabenbarelser, er mig given en Torn i Kjødet, nemlig en Engel Satan, for at han skal slaa mig paa Munden, paa det jeg ikke skal hovmode mig. Om denne bad jeg Herren tre Gange, at den maatte lade af fra mig, og Han sagde til mig; min Naade er dig nok; thi min Kraft fuldkommes i Skrøbelighed. Derfor vil jeg helst rose mig af mine Skrøbeligheder, paa det at Christi Kraft kan bo i mig.

---

§ 1. Den gudfrygtige Asaf siger til Gud: „Ved dit Raad leder Du mig, og derpaa fører Du mig til Ære" (Ps. 73, 24), i hvilke herlige Ord han fremstiller to Ting, nemlig, hvorledes Gud leder sine Hellige her i Verden, og hvorledes Han tilsidst fører dem ud og bringer deres Sag til en forønsket Ende. Om det Første siger han: Ved dit Raad leder Du mig, min Gud; de Troende ere ikke her i Verden som et Skib, der svæver paa havet mellem Vind og Bølger uden Styrmand, — ikke som et Faar, der ingen Hyrde har, — ikke som et fader- og moderløst Barn, der er forladt af Alle; men Gud leder, fører, regjerer, vogter, beskjærmer, forsørger og opholder dem, og det ikke blot i Almindelighed og overhoved, men Enhver i Særdeleshed, — som Profeten paa dette Sted siger: Du har grebet min høire Haand (som en Fader eller Moder tager sit Barn i Haanden og leder det); ved dit Raad leder Du mig. Den hellige Skrift taler undertiden saaledes herom, at den indeslutter alle Hellige i sine Forjættelser, som naar Profeten siger: „Deres Forbarmer skal føre dem og lede dem til Vandkilder. Han skal føde som en Hyrde sin Hjord, samle Lam i sin Arm og bære dem i sit Skjød; Han skal lede de Faar, som ere med Lam" (Esai. 49, 10; 40, 11.) Dog taler den alleroftest som til En alene, for at Enhver desto trøstigere skal tilegne sig det og forlade sig derpaa, — som naar Herren siger: „Jeg vil undervise dig og lære dig den Vei, du skal vandre; jeg vil give Raad med mit Øie paa dig" (Ps. 32, 8.) „Frygt ikke; thi jeg er med dig; se ikke om til Andre; thi jeg er din Gud; jeg har styrket dig, ja hjulpet dig, ja opholdt dig med min Retfærdigheds høire Haand" (Esai. 41, 10.) „Jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig" (Ebr. 13, 5.) Derfor siger ogsaa Guds Aand, at Gud kalder sine Egne ved Navn, — at den trofaste Hyrde kjender ethvert af sine Faar og ved at nævne det ved dets Navn, og at Han endog gaar efter et enkelt af dem for at bringe det tilbage, naar det har forvildet sig (Luk. 43, 1; Joh. 10, 3. 14. 27; Luk. 15, 4.)

§ 2. „Hvad er Mennesket, at Du kommer ham ihu, og Menneskets Søn, at Du besøger ham"? (Ps. 8, 5) Hvor trøsteligt er det ikke for min arme og mangengang ængstede og dybtbedrøvede Sjel, at jeg ved og gjennem dit Ord har Forsikring om, at dit naadige Øie hviler paa mig og er indsluttet i din faderlige Forsorg og kjærlige, salige Styrelse, — at Du har taget mig ved Haanden og leder mig og giver Raad paa mig med dit Øie! Jeg har været her og der i Verden, men har intetsteds været uden din Forsorg og Opsigt. Jeg har mange Gange været langt borte fra dem, som vare mig nær paarørende og elskede mig saare, men ikke fra din Miskundhed, som allevegne har ledsaget og omgivet mig. Jeg sidder mangengang i min Stue aarle og silde, uden at Nogen er hos mig, ofte ogsaa, medens alle mine Husfæller og Kjære sove; men Du, min Fader og min Gud, er hos mig og vaager over mig; jeg staar aldrig saa tidligt op, at ikke Du allerede skulde komme mig imøde; jeg beder, og Du hører mig; jeg sukker, og Du giver Agt derpaa; jeg græder, og Du tæller mine Taarer; jeg tænker, og Du forstaar, leder og velsigner mine Tanker; jeg skriver, og Du fører min Haand; jeg gaar ud, og Du ledsager mig; jeg taler i din Menighed, og Du lægger dit Ord i min Mund, osv. (Ps. 139, 3 flg.). „Glæder Eder i Herren, og fryder Eder, I Retfærdige, og jubler, alle I Oprigtige af Hjertet"! (Ps. 32, 11) Thi hvad Gud gjør imod mig, det gjør Han imod Eder Alle. Enhver af Eder, selv den Elendigste, Usleste og mest Foragtede, har sin Del i disse store og dyrebare Forjættelser; Enhver bliver af Gud ledet, ført, beskjærmet og ved Hans Magt bevaret til Frelse. Menneskene pleie ikke at give Agt paa en enkelt ubetydelig Ting; Ingen vil stige op i Træet igjen for at plukke et Æble, der kan være blevet hængende ynder Løvet; hvo vil holde Eftersankning i sin Vingaard for en Drues Skyld? hvo vilde for et Korns Skyld feie sin Laave om igjen og paany kaste Avnerne eller Saaerne? Men det gjør dog vor Gud; Han kan ikke glemme, ikke slippe eller forlade Nogen, ei engang den Elendigste. Dog, naar en Perlesnor er gaaet itu for en Jomfru, saa vil hun tænde et Lys og lede omhyggeligt, indtil hun atter faar samlet de adspredte Perler, og for deres Kostbarheds Skyld vil hun ikke lade en eneste blive tilbage. Nu vel, en gudfrygtig Sjel er, om end Verden træder den under Fødder, bedre og ædlere i Guds Øine end alle Verdens Perler. Vi ere Hans Børn; men hvilken Fader giver ikke Agt paa ethvert af sine Børn? sørger han ikke for ethvert af dem? vilde han vel ønske at tabe et eneste af dem? Ak kjære himmelske Fader, hvor sød er ikke dit Ords Trøst! dit Navn være lovet i Evighed!

§ 3. Herren leder sine Egne ved sit Raad. Herrens Raad kaldes vel undertiden Hans Ord, som naar den himmelske Visdom siger til de Ugudelige: „I have ladet alt mit Raad fare" (Ordsp. 1, 25), det er: I slaa alle de Paamindelser, Formaninger og Advarsler, jeg gjennem mit Ord giver Eder, hen i Veir og Vind, og naar Herren siger gjennem Profeten: „Dersom de (de falske Profeter) havde staaet i mit hemmelige Raad og ladet mit Folk høre mine Ord, da havde de omvendt dem„ (Jer. 23, 22). Det vilde vel ikke være urimeligt, om vi ogsaa forklarede dette Sted som ensbetydende med: Du leder mig ved dit Ord, saaledes, som Du deri har sagt og forjættet; men efterdi Guds Raad ogsaa betyder saa Meget som Guds Beslutning, som Han fra Evighed har fattet, om hvorledes Han vil føre Enhver gjennem Verden, hvad Han vil lade vederfares ham, hvilken Velsignelse Han vil skjænke ham, hvilket Kors Han vil paalægge

ham, hvorledes Han vil tugte, prøve, rense ham, osv., i hvilken Betydning David bruger Ordet, naar han siger: „Herren forstyrrer Hedningernes Raad; men Herrens Raad bestaar evindelig, Hans Hjertes Tanker fra Slægt til Slægt“ (Ps. 33, 10. 11) og Salomo: „Der er mange Anslag i en Mands Hjerte; men Herrens Raad, det skal bestaa“ (Ordsp. 19, 21), saa synes det at være bedst, at vi ogsaa tage dette Sprog i denne Forstand. Der siges vel kun paa Menneskevis om Gud, at Han har holdt Raad angaaende os og deri besluttet, hvorledes Han vilde lede os; men det er dog alligevel over al Maade sødt og trøsteligt. Gud har, før vi bleve fødte, ja før Verdens Grundvold blev lagt, ligesom overveiet og omhyggeligen betænkt, hvad der vilde bidrage mest til Hans høilovlige Navns Ære og til vort timelige og evige Vel; Han har efter sin alvidende Visdom modent overlagt og i sin store Miskundhed drøftet alle Ting, seet hen til Tid, Leilighed, Fiendernes Ondskab, Magt og List, vore Kræfter og vor Beskaffenhed og saaledes fattet en Beslutning angaaende alle vore Dage og indført dem i sin Bog (Ps. 139, 16), og overensstemmende med denne Beslutning leder Han os. Men hvorledes kan det, som den naadige og barmhjertige Gud, den alvise og algode Fader i sit Raad har besluttet, være Andet end godt og heldbringende? Skulde vi understaa os at ville forbedre Hans Raadslutning? Skulde vi ønske at føres anderledes end den treenige Gud, vor Fader, Frelser og Trøster, i sit hellige og vise Raad har fundet tjenligt for os? Det være langtfra!

§ 4. Vel bekjender jeg, at vor Guds Raad, hvorefter han leder os, mangengang er underligt (Esai. 28, 29), og at Han fører sine Hellige underligen; thi den, som Han vil gjøre gudfrygtig, gjør Han til en fortvivlet Synder; den, som Han vil gjøre klog, gjør Han til en Daare; den, som Han vil gjøre stærk, gjør Han skrøbelig; den, som Han vil gjøre levende, stikker Han ind i Dødens Gab; den, som Han vil føre til Himmelen, nedsænker Han i Helvedes Afgrund, osv.; den, som Han vil bringe til Ære, til Salighed, til Herredømme, til Høihed og Storhed, gjør Han tilskamme for Alle, fordømt, til en Tjener, lav og ringe; her gjælder det Sprog: De Første de Sidste, de Sidste de Første; hvo der vil være stor, han være liden! hvo der vil gaa foran, han gaa bagefter! Men dette maa saa være for at aabenbare Guds herlige Magt, ubegribelige Visdom og uudgrundelige Godhed. Hvad var det for en Gud, dersom Han ikke vidste at gaa guddommelige, det er: ubegribelige, underlige, usædvanlige Veie med sine Egne? Dersom Alt gik efter vort Raad, Sind og Ønske, saa ledede jo ikke Han, men vi selv os, og dersom vi altid kunde begribe og indse Hans Maader og Veie, saa vilde vi ikke beundre og erkjende Hans Visdom og Godhed. Dersom det altid gik ligetil, paa det Jævne, ved Dagens Lys, uden Gjenvordigheder, Anstød og Hindringer, — dersom Han stedse lod os bære i en Bærestol, saa vilde vi snart falde i Søvn og glemme at tro, at bede, at haabe. Derfor fører Han os ofte ad underlige, trange og krogede Veie, over Stok og Sten, gjennem Ild og Vand, i Taage og Nattens Mørke, gjennem Fiender og Venner, gjennem mangehaande Anfegtelser og Gjenvordigheder, paa det vi skulle lade al Tillid til os selv, vor egen Visdom, Magt, Evne og Gudsfrygt fare, ene og alene se paa Ham, fastholde den Haand, hvormed Han leder os, ikke attraa noget andet Lys end det, der kommer fra Hans Øine, og finde vor eneste og fuldkomne Glæde i Hans Miskundhed, Almagt og Visdom. Vær derfor tilfreds, du gudelskende Hjerte, om din Gud

ogsaa fører dig underligt — underligt, men dog saligt! Herren er underlig i Raad, siger Profeten, men tilføier: og stor i Væsen (Esai. 28, 29). Lader os stedse betænke, hvem der fører os, nemlig den alvise, algode Gud og kjærlige Fader. Fører Han os da igjennem Mørke, saa er Han Lys for os (Mika 7, 8); fører Han os gjennem Ild og Vand, saa er Han dog med os, saa at Floderne ikke skulle overskylle os og Luerne ikke fortære os (Esai. 43, 2); fører Han os gjennem Fattigdom, gjennem Skjændsel, gjennem Sygdom, saa fører dog Han os og slipper os ikke, førend Han har ført os ud og igjennem.

§ 5. Men hvilken Ende tager det tilsidst med denne underlige Reise? Derpaa fører Du mig til Ære siger Profeten. Siden, naar dit underlige Raad er opfyldt med mig, — naar Du har udført, hvad din Haand har besluttet over mig, — naar Du har bragt mig til det Maal, Du har sat Dig selv og mig, da fører Du mig til Ære — da annammer Du mig som en Fader eller Moder et Barn, der kommen hjem fra fremmede Lande og har maattet lade mangen sur Vind blæse sig i Ansigtet, eller en Konge sin Brud, der er bragt til ham over Havet og har maattet døie mange Besværligheder, eller som en Høne sin Kylling, der er bleven ganske elendig af det kolde Regn og som hun tager ind under sine Vinger. De Veie, Du gaar med mig, ere vel ujævne, knudrede, stenige, usikre, ubanede og ubehagelige; men de ere dog allesammen Miskundhed og Sandhed (Ps. 25, 10). Du fører mig gjennem Skjændsel og Foragt til Ære, gjennem Fattigdom til Rigdom, gjennem Sorg til Glæde, igjennem Krig og Strid til Fred. Jeg maa klatre opad et høit Fjeld efter Dig min Gud; men i min Jesu Hænder ser jeg deroppe en Krone, der er beredt for mig; jeg vandrer her gjennem Tidsler og Torner; men langt borte ser jeg det lifligt grønnendes og blomstrende Paradis, osv. Dette opfyldes ofte paa de hellige Guds Børn i denne Verden, saaledes som Josefs, Jobs, Davids, Mordekai's, Esthers Exempler lære, hvilke Herren omsider reddede fra al deres Skam, Nød og Trængsel og kronede med Ære og Hæder; men undertiden bliver det udsat til efter deres salige Afsked fra Verden; saaledes ledede Gud Lazarus efter sit Raad gjennem bitter Armod, gjennem mange Smerter, gjennem stor Foragt, men førte ham tilsidst til Ære, idet Han lod ham henbæres af Englene i Abrahams Skjød (Luk, 16, 20 flg.); saaledes ledede Han Apostelen Paulus gjennem tusind Farer og Trængsler, gjennem mange Møisommeligheder og meget Arbeide, gjennem Hunger og Tørst, gjennem Kulde og Nøgenhed; men tilsidst friede Han ham fra al ond Gjerning og frelste ham til sit himmelske Rige (2 Kor. 11, 26 flg.; 2 Tim. 4, 18). Dette have ogsaa vi at haabe og vente, I Forladte, I Forjagede, I Betrængte og isærdeleshed I aandeliganfegtede Hjerter. Alt, hvad der hidtil har vederfarets Eder, kommer fra Eders Guds Haand og Raad; Han, den almægtige, alvise og algode Gud har fundet det saaledes tjenligt til Eders Salighed; vel ere I hidtil blevne førte underligt; men ingen anden end Eders himmelske Faders Haand har dog ledet Eder, og netop den vil tilsidst føre Eder til Ære; den vil efter Kampen og Striden sætte Livets Krone paa Eders Hoved; den vil efter Eders store Trængsel iskjænke Eder Glædens Bæger til Randen; den vil efter Forstødelsen kjærligen omfavne Eder; Eders Gud har forladt Eder et lidet Øieblik; men Han vil samle Eder med store Barmhjertigheder; Han har skjult sit Ansigt for Eder et Øieblik, det Lidet Vreden varede; men Han vil forbarme sig over Eder med evig Miskundhed, og I skulle til Gjen

gjæld se det i al Evighed. Dette har jeg villet sige Eder til Trøst og som en Forberedelse til den efterfølgende Drøftelse af dette vidunderligt trøstefulde Skriftsprog. Jeg gaar nu over til Læren om og den trøstefulde Betragtning af Aarsagerne til de store aandelige Anfegtelser, som vi i foregaaende Prædiken have beskrevet. Gud lade vort Arbeide være velsignet i Christo Jesu! Amen.

§ 6. Det er ikke min Hensigt, fuldstændigt og udtømmende at forklare de oplæste Ord af den hellige Apostel, især, fordi jeg allerede har berørt dem i forrige Prædiken (§§ 46 og 47) og vist, hvad der sandsynligvis maa forstaaes ved Paulus's Torn i Kjødet og ved den Engel Satan, som slog ham paa Munden; jeg vil kun betragte dem, forsaavidtsom de give os Anledning til at tale om Aarsagerne til den gudelskende Sjels store aandelige Anfegtelser; thi Apostelen siger vel, at Herren havde paalagt ham haarde Lidelser, og at han ikke kunde erholde Befrielse derfra, uagtet han bad meget ivrigt og inderligt derom; men han angiver ogsaa Aarsagen dertil, nemlig, at Han ikke skulde hovmode sig af de høie Aabenbarelser, som Gud havde værdiget ham og som han har omtalt i det Foregaaende, men i Skrøbelighed og Fornedrelse forblive et nyttigt og velsignet Redskab for Guds Naade. Efterdi nu Guds Aand, der styrede den hellige Apostels Hjerte og Pen, har tilkjendegivet os Aarsagerne til de Troendes største og haardeste Lidelser, saa tage vi ogsaa med Føie heraf Anlednkng til at tænke videre over samme og anvende dem til de gudelskende Sjeles trøstelige Undervisning. Jeg vil imidlertid ikke anføre Alt, hvad der paa nogen Maade kan kaldes en Aarsag til de aandelige Anfegtelser, men kun omhyggeligen undersøge og overveie, hvilke Aarsager den gode Gud har til at paalægge sine Troende et saadant stort og tungt Kors. Thi vist er det, at Intet i saa Maade sker uden Guds hellige Raad og Villie, saasom Skriften tydeligen siger, at „Herren døder og gjør levende, fører ned til Helvede og fører op derfra" (1 Sam. 2, 6), — at Han for en Tidlang forstøder sine Egne, skjuler sit Ansigt for dem, overskyller dem med sin Vrede, som med en Strøm, — at Hans Vrede tynger paa dem, — at Han overgiver dem i Satans (ihvorvel afmaalte og begrændsede) Magt og saaledes lader dem føle usigelig Angest.

§ 7. Fornuften og vort syndige Kjød og Blod forekommer det nu over al Maade besynderligt og uforklarligt, at den naadige og barmhjertige Gud, hvis Faderhjerte, evige Kjærlighed og store Miskundhed og Trofasthed prises saa ofte og saa høit i Hans Ord, — Han som kaldes en Barmhjertigheds Fader og al Trøstes Gud, — Han som siger om sig selv, at Han glæder sig i at gjøre Menneskene og navnlig sine Troende Godt og som har givet dem saa mange trøstelige Forjættelser, osv., ikke blot tillader, at Satan med sin grusomme Ondskab paa det Heftigste angriber de hellige og udvalgte Sjele, der ere forløste ved Jesu Christi kostbare Blod og optagne i Hans Naadespagt og salige Samfund og ved Ham blevne retfærdige og Arvinger til det evige Liv, — at Han skyder sine Pile ind i deres Hjerte, river og slider i dem og slæber og kaster dem hid og did som en Fodvisk, men at Han ogsaa selv skjuler sit Ansigt for dem, unddrager dem al Trøst, ikke tager sig deres Bønner, Sukke, Graad, Veklager, Klynken cg Hylen til Hjerte, — Han lader som om han ikke skjøtter om dem, — som om de ikke vare Hans Børn og Venner, men Hans Hunde og Fiender (Matth. 15, 26), og kort sagt, Han fører dem i levende Live ned i Helvede og lader dem forsmægte, skjælve, bæve og lide, saa at en Sten kunde ynkes derover, som man siger. Da udbryder ofte et

anfegtet, bedrøvet Hjerte: Vil da Herren i al Evighed forkaste? Er det for bestandig forbi med Hans Miskundhed? Har Gud forglemt at være naadig? Har Han i Vrede tillukket sin Barmhjertighed? Er da Forbarmeren bleven træt af at forbarme sig? (Ps. 77, 8 flg.) Ja, Satan pleier ivrigt at benytte en saadan Leilighed til at vende dem bort fra Gud, til at gjøre dem Christendommen forhadt, til at udslette Troen af deres Hjerte og styrte dem i Vantro og forlede dem til Bespottelser, Forbandelser og Ugudelighed, og i den Hensigt sætter Han dem ofte paa sørgelige Tanker, som følgende: Naar det skulde gaa mig saaledes, og jeg skulde være et sandt Martertræ og intet Andet have end Helvedangest her i Verden, hvorfor har da Gud skabt mig og ladet mig fødes? Hvad Fordel har jeg nu af min Christendom? Hvad gavner mig nu min Daabspagt, hvorom der ellers er saa Meget at sige? Hvor er nu Guds Faderkjærlighed, som Han skulde bære til mig, som sit Barn? Hvor er Christi Hyrdetrostab? Hvor er den Hellig Aands Trøst? Vel siger Gud: „Mon ikke Efraim være mig en dyrebar Søn? mon han ikke være et Barn, som jeg har haft megen Forlystelse af? Mine Indvolde lyde for hans Skyld; jeg vil visseligen forbarme mig over ham" (Jer. 31, 20). Men jeg befinder det ganske anderledes; jeg mærker ikke Andet, end at Hans Hjerte er saa haardt som en Klippe. Skriften siger: „Ligesom en Fader forbarmer sig over Børn, saa forbarmer Herren sig over dem, som frygte Ham" (Ps. 103, 13). Men dersom en naturlig Fader teede sig saaledes mod sit syge, grædende og klynkende Barn, saa vilde Enhver sige, at han var en ubarmhjertig Fader, ja, en sand Ravnefader. Og ikke nok hermed; men Satan stiller dem ofte de Ugudelige og deres timelige Lyksalighed for Øine og indskyder dem, at det er bedre, slet Intet at vide om Gud eller ikke at skjøtte om Ham end at bekymre sig meget om Ham og stræbe at tjene og lyde Ham; det gaar jo saa alligevel de Ugudelige bedre end de Gudfrygtige.

§ 8. Med saadanne Tanker raser Djævelen i Jobs Hustrus Mund, naar hun siger til ham i hans store Elendighed: „Holder du endnu fast ved din Ustraffelighed? sig Gud Farvel, og dø!" (Kap. 2, 9) hvilke Ord efter alle lærde Fortolkeres Mening ere et Bevis paa en stor Utaalmodighed og paa at hun havde givet for meget efter for Satan, som ved denne Leilighed søgte at bespotte Gud og gjøre Ham forhadt, og Meningen deraf synes at være den: Hvad Gavn har du nu af din Gudsfrygt, som du i dit hele Liv har beflittet dig saa ivrigt paa, og som du saa ofte har indgydt mig, dine Børn og Husfæller Haab til? hvad hjælper det dig, at du endnu forlader dig paa Gud, sukker til Ham og viser dig taalmodig og ydmyg mod Ham? Siden Han har forkastet dig, kan jo du forkaste Ham igjen; siden Han har forladt dig, kan jo du forlade Ham igjen; du har Aarsag til at bebreide Ham Hans Uretfærdighed og Ubarmhjertighed, førend du dør, efterdi du har tjent Ham saa samvittighedsfuldt som Nogen og dog faaet en saa daarlig Løn af Ham. Jeg anfører ikke disse Udtalelser, som om det var min Mening, at Jobs Hustru var ganske og aldeles henfalden til Ugudelighed og en Gang for alle havde opsagt Gud sin Tjeneste (hvilket ikke vel lader sig antage om en saa gudfrygtig Mands mangeaarige Ægtefælle), men fordi jeg holder for, at Satan har angrebet hende heftigt med saadanne Tanker og tilsidst bragt hende saa vidt, at hun i stor Utaalmodighed har brudt ud i saadanne forfærdelige og haarde Ord. Ihvorvel det nu er troligt, at hun senere, navnlig efter at hun paany fornam Guds herlige Magt, Miskundhed og Trofasthed,

ofte har hjerteligen angret denne Tale og med sand Omvendelse afbedet den hos Gud, saa tjener hun dog til et Exempel, som lærer os, hvilke Tanker Djævelen kan indskyde de dybtbedrøvede Anfegtede, og hvor vidt han undertiden kan bringe det med dem. Endnu tydeligere og mere uforskammet bryder han imidlertid frem hos andre Ugudelige, som have naaet Vantroens Høidepunkt og som den gudfrygtige Job indfører talende saaledes: „Vig fra os! og Kundskab om dine Veie have vi ikke Lyst til. Hvad er den Almægtige, at vi skulde tjene Ham? og hvad Gavn skulde vi have af at frygte Ham?" (Job 21, 14. 15). Dette er Djævelens Hjertensønske og vigtigste Formaal med Guds Børns Anfegtelser; saadanne Tanker, saadanne Ord, en saadan Beslutning vilde han gjerne have hos og af alle dybtbedrøvede Mennesker, som Erfaringen noksom lærer; ja han bestræber sig ivrigt for at bringe dem til at anse Alt for Løgn, hvad Skriften siger om Gud, Hans Forsyn, Styrelse, Retfærdighed, Hellighed, Godhed, Barmhjertighed og Sanddruhed, om Ondskabens Straf og Gudfrygtighedens Belønning, og saaledes paa en Gang at lade al Tillid til Gud, al Kjærlighed, al Frygt fare. Jeg har ladet mig fortælle, at denne Streg lykkedes ham med en vis Person, medens han havde mange Legems- og Sjelslidelser og Anfegtelser, ofte kjæmpede med Fortvivlelsen og i denne Nød søgte Raad, Hjælp og Trøst overalt, i Guds Ord, hos Præsterne og i mange gudfrygtige Christnes Forbønner; da den forønskede Hjælp imidlertid udeblev noget længe, og et ugudeligt Menneske, lig en Djævelens Udsending og Medhjælper, kom til ham og satte ham rædsomme, gudsfornegtende Tanker i Hovedet, begyndte han at sige al Gudsfrygt Godnat, slaa sig til Drik og andre Udsvævelser og drive Spot med Religionen, fik siden Fred og Ro og tilbragte sin Tid i daglig Overdaadighed. Jeg har ikke omstændelig Efterretning nok om denne Person og hans forrige bedrøvede Tilstand og kan saaledes ikke sige for vist, om han kunde henregnes til de sande Aandelig-Anfegtede eller ikke. Udfaldet vækker imidlertid megen Tvivl hos mig derom, ihvorvel man, saafremt hans forrige Nød var en virkelig aandelig Anfegtelse, ikke kan forundre sig over, at Gud aldeles forlod ham, efter at han havde laant et gudsfornegtende Djævels-Sendebud mere Øre end Hans Ords Tjenere og heller vilde overgive sig til et ugudeligt Levnet end i christeligt Taalmod og Haab oppebie Herrens Tid til at hjælpe. Lad det nu forholde sig med denne Person, som det vil, saa lære vi dog af hans sørgelige Exempel, hvad Djævelen mest ønsker at udrette med anfegtede og bedrøvede Mennesker, nemlig enten at styrte dem i Fortvivlelse eller at bortdrage dem fra Gud, fra Tro og Gudsfrygt til Gudsfornegtelse, Vantro og Ryggesløsed.

§ 9. Til at forebygge dette er Intet tjenligere end at man, saaledes som vi have foresat os at gjøre i denne Prædiken, med gudelig Eftertanke overveier de Aarsager, hvorfor den kjærlige og naadige Gud tilskikker sine Troende saadan Elendighed og mageløst stor Bedrøvelse, i hvilken Henseende jeg henholder mig til, hvad der allerede forhen i dette Værk er udviklet om Aarsagerne til Korset i Almindelighed, idet jeg for Øieblikket kun vil fremstille, hvad der egentlig angaar de store aandlige Anfegtelser. Naar jeg da betragter den hellige Apostels Ord, som vi have lagt til Grund for denne Prædiken, saa kunne vi deri for det Første se hen til Gud eller den Herre Jesum, om hvem Apostelen siger, at Han har givet ham en Torn i Kjødet og tilladt en Engel Satan at slaa ham paa Munden, samt at Han svarede ham, da han anraabte Ham

om Hjælp og Redning: „Min Naade er dig nok; thi min Kraft fuldkommes i Skrøbelighed,“ — dernæst til det Redskab, Herren brugte til at ydmyge Apostelen, nemlig Satan eller hans Engel, — endvidere til Apostelen, der var angreben og belagt med en saa stor Lidelse, og endelig til andre Mennesker, som omgikkes Apostelen og vidste om hans Tilstand og nøie iagttoge hans Levnet eller som forøvrigt ved hans Tjeneste vare blevne bragte til Troen eller styrkede og opretholdte i den. Ved denne firdobbelte Betragtning finde vi ligesaa mange Aarsager til de store aandelige Anfegtelser, hvoraf den første er, at Gud kan blive æret og Hans Herlighed kundgjort og udbredt. At forklare og eftertrykkeligen fremstille dette overensstemmende med dets Værdighed og Vigtighed vil vistnok være vanskeligt, ja umuligt for mig stakkels syndige Menneske i denne Skrøbelighed. Ikkedestomindre vil jeg med den Høiestes Naade gjøre, hvad jeg kan. Man skal da vide, at det endelige og høieste Øiemærke med Alt, hvad Gud har skabt, er Hans Ære og Herlighed, det, at Han kan vorde erkjendt, æret, høiagtet, elsket, nydt og behandlet som det selvstændige eller selvvæsentlige høieste Gode i sin ubegribelige Visdom, uendelige Magt, uransagelige Godhed, fuldkomne Retfærdighed og Hellighed, høilovelige Majestæt, stedseflydende Sødme og evigvarende Salighed. Hertil berede sig, herefter længes alle Skabninger, enhver efter det Maal og den Art, som den har modtaget af Gud. De hellige Engle gjøre det af alle Kræfter i Himmelen og paa Jorden; de have af Gud annammet meget Lys, megen Klarhed, Visdom, Magt, Skjønhed, Glæde, Ro og Salighed; fra deres Mund lyder det af et fuldt Hjerte og uden Indskrænkning: Alt af Gud, Alt i Gud, Alt for Gud, Alt til Gud. De beskue Gud for at elske Ham, de elske Ham for at prise Ham; de juble uden Afladelse: Hellig, naadig, algod, almægtig, alvis, høilovlig, elskelig, salig, uendelig, ubegribelig, evig er Gud, Han som er og var og som kommer; Han, Han alene er værdig at annamme (af alle Skabninger, af al Verden) Æren og Prisen og Magten (at de anvende al sin Magt og Kraft til Hans Ære); thi Han har skabt alle Ting, og ved Hans Villie ere de, og bleve de skabte. Ham være (Ham skyldes) Velsignelsen og Prisen og Æren og Kraften i al Evighed“ (Aab. 4, 8. 11; 5, 13). En Engel straaler af Guds Klarhed; han brænder i Guds Kjærlighed; han arbeider i Guds Kraft; han er salig i Guds Godhed; han er virksom, urolig og ivrig i Guds Pris og til Hans Ære.

§ 10. Saaledes forholder det sig ogsaa med de andre Skabninger: Himlene bevæge sig, bestaa og virke i den Kraft, de have modtaget af sin Skaber, men Hans herlige Magt til Pris; thi „Himlene fortælle Guds Ære, og den udstrakte Befæstning forkynder Hans Hænders Gjerning. Solen, der oprinder paa Herrens høie Himle, staar daglig op og gaar ned, som en Brudgom, der gaar ud af sit Brudekammer; den glæder sig som en Helt ved at gjennemløbe sin Bane“ (Ps. 19, 2; Sir. 43, 2; 26, 21; Ps. 19, 6). Maanen vedligeholder sit rigtige Løb og forbliver uforanderlig i sin Foranderlighed til Guds Ære. Stjernerne skinne, Kilderne fremvælde, Elvene strømme, Vindene blæse, Havet bruser, Jorden grønnes til Guds Ære; intet Dyr er saa stort eller saa lidet, saa anseeligt eller saa ringe, saa stærkt eller saa svagt, at det jo bidrager saa godt, det kan, til Guds Ære. Blomsterne fremstaa i tusindfold Arter til sin Tid og glimre i brogede Kjortler, dufte og gavne med sin Vellugt og sine Kræfter til Guds Ære. Træerne suse med sit Løv, — de prunke med sine Blomster og Frugter, — de vederkvæge med sin Skygge til Guds Ære. Saaledes tjene

ogsaa alle andre Ting, Alt, hvad der lever, røres, myldrer og kryber i Luften, Havet og Vandene, paa sin Maade og efter sit Maal til at fremme Guds Ære. Og saaledes skulde det ogsaa være med Mennesket, den ædleste blandt de synlige Skabninger. Den Høieste har skabt det tilsidst og af synderlig Godhed, efter sin Visdom og Almagt begavet det med en fornuftig, udødelig Sjel, med mange Legems- og Aandsevner samt gjørt det til alle andre Skabningers Herre og Besidder og sat det midt iblandt sine Underværker, for at det i sin fornuftige og udødelige Sjel og sit levende og vidtomfattende Hjerte ligesom skulde samle alle de andre fornuft- og livløse Skabningers Pris, forene den med sine Sukke, udtale den igjennem sin Mund, opflamme den med sin Kjærlighed og ofre den til Ham i hellig, inderlig og ren Andagt. Af Mennesket, som Gud havde skabt til sit Billede og prydet og beriget med allehaande herlige Gaver og Evner, med Visdom, Hellighed, Retfærdighed, Godhed, Skjønhed, Fred, Glæde, Fuldkommenhed og Salighed, vilde Han især deleshed kjendes, elskes og prises. Han lod Englene omgive og tjene det, som sin hellige og livsalige Meddeltager i Guds Miskundhed; Han lod alle andre Skabninger ære det og saa at sige tilbede det, som et Billede af sin Skaber, for at det tilligemed Englene evindelig og altid skulde love Ham og i Guds synlige Skabningers Kor (hvilke, som forhen berørt, forkynde Hans Pris med forenede Kræfter, som tause Stemmer) føre Herredømmet eller angive Takten og fremfor og over alle andre opløfte sit Hjerte og sin Røst til Herrens Pris, Han som er og som var og som kommer. Men neppe lød denne herlige og hellige Musik, — neppe havde Morgenstjernerne tilhobe begyndt at prise sin og alle Tings majestætiske og høilovlige Skaber og alle Guds Børn (de hellige Engle) i Himmelen og Mennesket (den synlige Engel) tilligemed de andre Skabninger paa Jorden at raabe med Fryd for Ham (Job 38, 7), saa sendte Satan, om jeg saa maa sige, et Svin midt ind iblandt dem, og efter selv at være affalden fra Gud og have forglemt og forladt Hans Pris forførte han ogsaa Mennesket til lignende Affald, gjorde det ligt ham selv og opfyldte dets Hjerte med Vantro, Hovmod, Blindhed, Uforstand, Glemsomhed, Utaknemmelighed, Ondskab og andre Vederstyggeligheder, hvorved det blev saa forstemt og fordærvet paa alle sine Evner og Kræfter, at det nu ikke ret kan kjende, frygte, elske og prise Gud uden Hans særdeles Naade og den Hellig Aands Oplysning. Men til de Midler, som Herren bruger til at fornye og oplyse Mennesket og gjøre det til sin Æres Redskab eller Kar, maa ogsaa de store aandelige Anfegtelser henregnes, og det er vist, at naar Han hjemsøger en omvendt og troende Sjel med dem, tilsigter Han intet Andet dermed end at rense den alt mere og mere fra Synd, udrydde dens nedarvede Foragt for Gud, dens Uvidenhed, Hoffærdighed og Utaknemmelighed, benaade den med en fuldkomnere og rigere Kundskab om Ham, berede den til Nydelsen af Hans Kjærlighed, til Fornemmelsen af Hans Trøst, til Forsmagen paa Hans Salighed og saaledes atter gjøre den til et Redskab for sin Ære og et Kar for sin Naade og Barmhjertighed. Og jeg tør sige, at næst dem, som Herren oplyser umiddelbart ved sin Aand, har Han Ingen i sit Rige, som bidrage Mere til Hans Ære, end nettop de Anfegtede; ja, jeg kan ikke tro, at der nogensinde har været et nyttigt og udmærket Redskab for Guds Naade og Ære, som ikke, foruden ved andre Midler, ogsaa er blevet det ved store aandelige Anfegtelser, Enhver efter det Maal, som har behaget den Høieste.

§ 11. For nu at forklare dette noget

tydeligere, saa maa det bemærkes, at de Anfegtede kunne betragtes dels under Anfegtelsen og den aandelige Trængsel, dels efter samme. Hvad det Første angaar, saa kunne de vel selv ligesaalidt som andre Uerfarne og Enfoldige og især de Kjødeligsindede, der ikke forstaa at dømme uden efter det Udvortes, forestille sig, at de endog midt i saadan Sjeleangest ere Guds Æres Kar, eller at deres ynkværdige Tilstand skulde kunne bidrage Noget til Guds Æres Fremme og Udbredelse. Ak, sige deslige dybtbedrøvede Sjele ofte, hvilket Kar til Guds Ære skulde vel et saadant elendigt, trøstesløst, tomt, uroligt, udueligt, urent, af Satan plaget og ængstet Hjerte være? Jeg kan ikke tro, ikke elske, ikke haabe, ikke bede, ikke sukke eller gjøre noget Andet, hvorved Gud kunde blive priset. Ja, jeg føler endog hos mig selv et Fiendskab og en stor Uvillie mod Guds og Alt, hvad guddommeligt er; jeg finder mit Hjerte opfyldt af vanhellige, gudsbespottelige, gruelige, skjændige Tanker, som vrimle og mylre Dag og Nat deri og ikke tilstede mig noget Suk, end sige nogen Guds Pris; hvorledes skulde da jeg i denne usalige og forbandede Tilstand kunne være noget Kar til Guds Ære? At jeg derimod er et „Vredens Kar, som er dannet til Fordærvelse" (Rom. 9, 22), det mærker jeg nok, osv. Men, mit christelige Hjerte, jeg bliver dog derved, at de Anfegtede endog midt i sin største og yderste Trængsel ere Guds Naades og Æres Kar, hvilket jeg klarligen beviser med vor Text, der vel beskriver den hellige Apostels haarde Anfegtelse og siger, at en Engel Satan slog ham paa Munden, men som ogsaa omtaler, at han dog i denne sin Elendighed bad til Herren og anraabte Ham om Hjælp, — at han ogsaa fik et naadigt Svar af Ham og erholdt Forsikring om Hans Naade, ligesom vi tillige deraf erfare, at der, som hos Apostelen, saaledes ogsaa hos alle lignende bedrøvede og af Satan udmattede, skrøbelige og elendige Mennesker er en mægtig Christi Kraft, som ikke er ørkesløs i dem, men virksom, saaledes som man kan se af Paulus, der uagtet sine haarde Anfegtelser alligevel kunde gjøre saa Meget til Guds Ære og til Udbredelsen af sin Herres Jesu Navn og Rige. Ligesom det forholder sig med de Troendes andre Trængsler, nemlig at disse i, paa og ved dem fremme Guds Ære, saaledes er det ogsaa med den Sjelenød, hvorom vi tale. Da Noah var i Arken og svævede et helt Aar paa Syndflodens Vande, var han ikke da et herligt Bevis paa Guds Godhed og Almagt og bidrog saaledes til Hans Ære? Var ikke det Samme Tilfældet med Josef i hans Trældom og Fangenskab, da man tydelig saa Guds Miskundhed i den Velsignelse og Lykke, der fulgte ham, med Moses i hans Rørkiste og ved det røde Hav, med Job i hans store Elendighed, med David under hans Flugt og Forfølgelser, med de tre Mænd i den brændende Ovn, med Daniel i Løvekulen, ja med den Herre Jesus selv, da Han hang paa Korset, omgiven af Mørke, af Bespottere, Forhaanere og Helvedfiender og overvældet af Alverdens Synders Kraft og Byrde, Guds Vrede og Helvedes Angest? Hvo kan sige, at disse Guds hellige og kjære Børn i sin største Elendighed ophørte at være Kar til Guds Ære, aldenstund de midt i samme alligevel forlode sig paa Gud, paakaldte Ham og forbleve Ham tro, og Han ogsaa tog sig af dem, styrkede, trøstede, beskjærmede, opholdt og omsider udførte dem?

§ 12. Et anfegtet Hjerte turde imidlertid sige: Man taler endnu stedse om saadanne Mennesker, som vel have havt Trængsel, men dog i samme forladt sig paa Gud, paakalde Ham og i Gjerningen sporet Hans naadefulde Nærværelse;

men mig kan det ikke trøste, saasom det er ganske anderledes med mig; thi jeg har, som forhen sagt, tabt alt Haab til Gud; jeg elsker Ham ikke, men hader Ham; mit Hjerte hænger ikke ved Ham, men er affaldet fra Ham; desuden mærker jeg ikke, at Han er hos mig, men det Modsatte, nemlig, at Han har forladt og forstødt mig og overantvordet mig til Satan, for at han kan handle med mig, som han lyster; Han lader mig være uden al Trøst; Han har forvandlet sig til en Grusom imod mig; Han har ført mig i Helvede; jeg kan hverken leve eller dø; hvorledes kan jeg da være noget Kar til Guds Ære? Skal jeg frit bekjende mit Hjertes Tanker, saa tykkes mig, at min Tilstand gjør Gud mere Skam end Ære, efterdi Han forlader og forstøder mig og ikke opfylder sine Forjættelser imod mig, som dog skal være gjenløst ved Hans Søns Blod, udfriet af Djævelens Vold og ved Daaben optagen i Hans Naadespagt, osv. Jeg svarer herpaa, at blandt de ovennævnte Personer er der udentvivl nogle, som ei alene have havt legemlig Trængsel, men ogsaa befundet sig i haarde aandelige Anfegtelser. Ei at tale om Paulus, saa kan man ikke negte for at Job ikke blot ængstedes af udvortes Nød, Tab, Fattigdom, Smerter og Foragt, men ogsaa af indvortes store Anfegtelser; ikkedestomindre, da han sad i Asken, skrabede sit ædderflydende, elendige Legeme med Potteskaar, forbandede sin Fødselsdag og besværede sig over Gud og Hans ubegribelige Domme, sagde at Gud forvandlede sig til en Grusom imod ham, — at Han ikke hørte hans Bønner, negtede ham hans Ret, osv., forblev han dog ligefuldt et Kar til Guds Ære, dels formedelst den Miskundhed og Langmodighed, Gud viste imod ham, sit skrøbelige og elendige Barn, da han i Utaalmodighed talte anderledes end det sømmede sig, dels formedelst Guds skjulte Kraft, der opretholdt ham i slige haarde Trængsler imod Djævelens grusomme Ondskab, dels formedelst Tilstedeværelsen af den Hellig Aand, der ikke forlod dette sit elendige og ligesom nedbrudte og ødelagte Tempel, hvilket kan sluttes af hans herlige Troesbevidnelse, af hans hjertelige Sukke, af hans Ydmygelse for Gud og Deslige, som han oftere indblandede deri, dels formedelst Guds Hensigt, idet Han vilde beskjæmme Djævelen ved ham og fremstille ham for Alverden som et Exempel paa sin forunderlige, men dog vise og salige Styrelse og sin herlige Magt og Godhed. Saa er det jo ogsaa bekjendt om vor allerkjæreste Frelser, at Han ikke blot led mange Smerter i sit hellige Legeme saavelsom Skjændsel og Forhaanelse, men ogsaa blev plaget af Helvedangest i sin ubesmittede Sjel, især da Han udraabte: Min Gud, min Gud, hvorfor har Du forladt mig? men Han var dog ogsaa dengang det allerhelligste og ædleste Kar til Guds Ære, ved hvilket Satan blev gjort tilskamme og den retfærdige og hellige Gud høiligen priset, saasom Han ei alene villigen underkastede sig disse bitre Lidelser i Lydighed mod Ham og til Hans Ære, men ogsaa viste sig ganske stille og taalmodig, mildnede sin Klage, hvori Han i sin største Angest udbrød, med de søde Ord: Min Gud, min Gud! og blev standhaftig i dette Ene, at Gud, Hans Fader, kunde i og ved Ham vorde forligt med Verden og kundgjort og fremstillet som den eneste, evige og sande Gud.

§ 13. Saaledes er det nu ogsaa med dig, du anfegtede Hjerte, og med Andre, som ligne dig i din aandelige Trængsel. Midt i Eders største Elendighed, selv naar det synes Eder, at I ere forbandede Vredens Kar, ere og blive I dog Guds Æres Kar; ja, I ere just de Ædleste, Bedste og mest Udvalgte. Thi hvor der findes et hjerteligt Had til Synden, en

inderlig og stor Længsel efter Guds Naade i Christo Jesu, en høi Vurdering af alle guddommelige Velgjerninger, en brændende Kjærlighed til Gud, en grundig Selvfornedrelse, en fuldkommen Forsmaaelse af al verdslig Forfængelighed, et gudeligt Velbehag i Guds Børns hellige Omgjængelse og villige Lydighed og en Attraa efter at faa lignende Naade, der er der upaatvivleligen et Redskab for Guds Naade og et Kar til Hans Ære. Efterdi nu alt dette noksom viser sig hos de aandeligt Anfegtede og ligeledes hos dig, du dyrebare Sjel, selv i Eders største Nød, saa er der ingen Tvivl om at I ere den Høiestes udvalgte og dyrebare Kar for Hans Barmhjertighed og til Hans Ære. Tror I det ikke endnu, saa maa jeg noget nærmere forklare og bevise det. Meget rigtigt skriver en christelig Lærer*): „De store aandelige Anfegtelser ere intet Andet end at være i høieste Grad beskjæftiget med Omvendelsen til Gud, saa vidt det nemlig dermed kan bringes hos en Christen, saasom Sorgen over Synden, hvorved den algode og retfærdige Gud er bleven krænket, er overordentligt stor og smertelig, den troende Længsel efter Guds Naade meget stærk og heftig og Hadet til Synden og Attraaen efter at tjene Gud meget ivrig, og saaledes findes det, som hører til Omvendelsen, i langt høiere Grad hos dem end hos Andre, der ikke ere stedte i aandelige Anfegtelser, men alligevel af Hjertet omvende sig til Gud.“ De store Anfegtelser ramme fordetmeste de bedste Sjele, de ømmeste Samvittigheder og de gudfrygtigste Hjerter, der gjerne ville frygte Herrens Navn, — der føle Afsky for al Ugudelighed, ikke ville krænke sin himmelske Fader ved nogen vitterlig Synd og inderligen ønske at leve og dø i Lydighed mod Ham, i Kjærlighed til Jesum og i Hans Efterfølgelse. Og dette forbliver og ytrer sig hos dem midt i Anfegtelserne. Thi hvorfor ere de saa angestfulde og dybtbekymrede, uden fordi de tro at have fornærmet sin Gud, sin Skaber, Opholder, Frelser og Trøstermand?

*) Dr. Brunckhorst.

§ 14. Hvad er Gjenstanden for alle deres trøstesløse Hjertes Sukke, alle dets inderlige Længsler, alle dets bekymrede Begjæringer, al deres Klynken, Graad og Hylen ved Dag og ved Nat? Hvad er det, der ligger dem paa Hjerte? Visseligen det høieste Gode, deres Gud, deres himmelske Fader, hvem de agte for ophøiet, dyrebar og ædel fremfor alt Andet og som de ikke ville skal blive krænket, vanæret og bedrøvet. De beklage som sit største Tab, at de (efter sin Formening) have mistet Hans Naade, og at de skulle være evindeligen fortabte fra Hans Ansigt; de ivre derhos imod sig selv, anse sig fortjente til alle Guds timelige og evige Straffe, hade sig selv og sit eget Hjerte for den iboende og begangne Synds Skyld, ønske derfor at dø og at blive dræbte ved et Tordenslag eller paa anden Maade aflivede af Gud, af Øvrigheden eller af sig selv. De skatte Ham saa høit, at de ikke vilde vægre sig ved at give Slip paa Alverdens Rigdomme, om de eiede dem, for et naadigt Blik fra Hans Aasyn; de vurdere en Draabe af den guddommelige Trøst høiere end et Hav af al timelig og forgjængelig Vellyst; de sætte ikke høiere Pris paa Noget i Himmelen eller paa Jorden end paa at have Del i Christo Jesu og at leve og dø i Hans søde og salige Samfund. De erkjende den uskatterlige Kjærlighed, som den Herre Jesus beviste Verden ved at hengive sig selv i Døden og udøse sit guddommelige, kostbare Blod for den. De prise de Mennesker lykkelige, som tro dette af Hjertet og lægge Vind paa at tjene og efterfølge Ham i inderlig Kjærlighed. De beklage kun, at de have fortørnet

sin Gud saa høiligen, at Han er bleven bevæget til at forstøde dem fra sit Ansigt, — at de ikke have den Naade at tro paa Christum, at elske og tjene Ham, men at de skulle være forkastede, som Hans Fiender og Fornærmere. Naar man derfor spørger dem: Du bedrøvede Barn, hvorfor græder du? hvorfor græmmer du dig? hvorfor er du saa angest? saa sige de: Ak, skulde ikke jeg være angest og bedrøvet, jeg, som saa høiligen har fornærmet den majestætiske Gud, min Skaber, Opholder og Velgjører, jeg, som har vist mig saa utaknemmelig imod Gud, jeg som ikke har æret og tjent Ham i Sandhed, men med Hykleri og et falskt Hjerte, jeg, som har gjort mig uværdig til Guds Naade, og forspildt den, uagtet Han saa rigeligen har tilbudt mig den, jeg, som aldrig i Evighed skal skue Guds Ansigt? Siger man da: Tænken du ikke paa din Jesum, din og Alverdens Frelser, Mægler og Talsmand, saa faar man til Svar: O, den kjære, dyrebare Frelser fortjener vist, at alle Mennesker mange Gange om Dagen tilbede Ham paa sine Knæer, love og prise Ham. Hans Kjærlighed er ubegribelig, Hans Naade uudsigelig, Hans Fortjeneste uden Lige. O, I salige Sjele, som tro paa Ham, elske Ham og hænge ved Ham! Jeg derimod er ikke værdig til at nævne Hans Navn; jeg har ingen Del i Ham; jeg har forladt Ham og fornegtet Ham med min Ugudelighed; derfor har Han forladt mig igjen og udelukket mig fra sit Samfund; Han er ikke længer min Mægler, men min Dommer; Han beder ikke længer for mig, men anklager mig hos Gud; o, jeg usalige Menneske! Kommer man til den Hellig Aands Trøst og taler om de uudsigelige Sukke, hvormed Han træder frem for Gud i de Troendes Sted, om det Segl, Han ved sig selv har paatrykt vor Hjerte, o. a. M., saa sige de: Det er vistnok sandt, og salige ere de, som fornemme den Hellig Aands Sukke, Vidnesbyrd og Segl hos sig. Men dertil kjender jeg intet; jeg har bedrøvet og udstødt Ham med mine Synder og fornemmer nu intet Andet end Helvedaandens Bespottelser, Forfærdelser og Vidnesbyrd om min Fordømmelse. Ser ikke Enhver, som forstaar at bedømme aandelige Ting aandeligen, at der under dette vemodige Klagemaal, under denne Hylen, Græden og Sukken ligger skjult en stor og brændende Kjærlighed til Gud, der skatter Ham og Hans Naade høiere end alt Andet, en vel kjæmpende og, for at tale med Luther, tvivlende og vantro, men dog sand Tro paa den Herre Jesum og en lønlig Drift af Guds Aand og uventet Kraft fra Ham, uagtet de Anfegtede ikke selv tro det og ikke formaa at føre sig det til Nytte?

§ 15. Dette gjør nu vor Gud stor Ære, som et herligt Vidnesbyrd om Hans forunderlige Godhed, Magt og Visdom, nemlig, at Han tager de Hjerter, som Djævelen bestormer med stort og grusomt Vælde, i Forsvar og opholdem i sin Naade og Kjærlighed, — at saadanne Mennesker, som Satan tror at have fuldkommen i sin Magt, alligevel maa bevidne med Ord, med Taarer, med Sukke, med Ængstelse, med Klynk og Klage og med alle sine Lader og Evner, at Gud er det høieste Gode, — at der udenfor Ham og Hans salige Samfund i Christo Jesu ingen Ro er for Sjelen og ingen Salighed at finde, — at Han alene fortjener at elskes, æres og tjenes af Alverden og alle Skabninger, — at man intet Værre kan gjøre end at krænke Gud og føre et Levnet, der er Ham imod, — at der ingen større, ja ingen anden Lyksalighed gives i Verden end at være forvisset om den Herres Jesu Christi Naade, Guds Kjærlighed og den Hellig Aands Samfund, — at al Verdens Vellyst, Herlighed, Pragt, Ære, Rigdom og Visdom ikke er Andet end

Skyggeværk og Forfængelighed, osv. Martyrerne, som fordum havde udøst sit Blod af Kjærlighed til den Herre Jesum og til Stadfæstelse af den evangeliske Sandhed, ville Alle gjerne kalde Kar til Guds Ære, fordi de have prist Gud med sin Død og vidnet med sit Blod om, hvor høit de elskede Ham. Men hvorfor skulde man ikke ogsaa tillægge de anfegtede, ublodige og levende Martyrer dette Navn, aldenstund de under saa megen Angest, Frygt og For-Forfærdelse, som Satan volder dem, aligevel bevidne med sine Taarer og sin daglige Dødssved, at Gud er det høieste Gode, den Herre Jesus den ædleste Skat og den Hellig Aand den eneste sikre Trøst her i Verden, og gjerne vilde stadfæste dette med den grusomste Død? Og om endskjønt de ikke for sit eget Vedkommende kunne tro, at de have Del i dette Gode, denne Skat og Trøst, og oftere maa taale, at Satan indskyder dem fiendtlige Tanker imod Gud og skjærper sin helvedagtige Øgletunge hos dem, saa lægge de dog med sin Angest, med sine Taarer, Sukke og Klager for Dagen, hvor ondt det gjør dem, at Saadant sker, og prædike for Andre, ihvorvel med taus eller kun sukkende Mund, at Gud bør elskes og frygtes overensstemmende med sit hellige Ord og agtes høiere end alt Andet. Saaledes forholder det sig ogsaa med de hellige Midler til vor Salighed; naar man taler til de Anfegtede om den hellige Daab og dens Kraft og Nytte, pleie de at svare: Ja, dersom jeg var bleven staaende i min Daabspagt! men jeg er affalden fra Gud, osv. Hermed give de Gud den Ære at bekjende, at den hellige Daab, hvor ringe den end er at se til for kjødelige Øine dog er et naadefuldt Livsens Vand og Gjenfødelsens Bad i den Hellig Aand, og beklage kun, at de efter sin Formening have gjort dette heldbringende Naademiddel unyttigt og uvirksomt paa sig selv. Taler man til dem om Guds Ord, saa erkjende de ligeledes, at det er et kraftigt Middel til vor Salighed, men beklage, at de ikke kunne høre det, ikke tro det og ikke føre sig det til Nytte. Taler man om Bønnen, saa svare de: Ja, den, som kunde bede! O, hvor lyksalig er ikke den, som glad tør opløfte sine Øine og Hænder til Gud i Himmelen og paakalde Ham med barnlig Tillid! Men jeg kan ikke bede; Gud vil hellerikke høre mig; jeg fortjener ikke, at jeg skulde kalde kalde Ham min Gud og Fader. Taler man om den hellige Nadverd, saa negte de vel ikke for at den er et dyrebart Middel til og Pant paa vor Salighed; men de tro, at de ere uværdige til at annamme den, eller, om de lade sig overtale til at annamme den, saa gjøre de det med hjertelig Frygt og dybeste Selvfornedrelse, med mange Sukke og Taarer, hvormed de da atter vise, hvorledes man skal ære den høilovlige Gud i Hans hellige Indstiftelser, osv.

§ 16. Jeg haaber, at det allerede af denne Fremstilling vil være saa temmelig indlysende, hvorfor den alvise Gud ofte lader sine kjæreste Børn komme i haarde aandelige Anfegtelser, nemlig for at Hans høie og hellige Navn tvertimod Djævelens Tanke skal blive i høi Maade priset ved dem, og for at ogsaa Andre skulde opvækkes og tilskyndes dertil. Dette vil imidlertid blive endnu tydeligere, naar vi nu endvidere, betragte de Anfegtede efter overstanden aandelig Trængsel, og hvorledes de da bidrage til at forøge og udbrede Guds Ære. Jeg har allerede forhen (§ 10) sagt, at den aandelige Trængsel ikke er Andet end en Forberedelse til et større Kjendskab til Gud, til en større Nydelse af Hans Kjærlighed, til en rigere Fornemmelse af Hans himmelske Trøst og til en Forsmag paa hans Salighed, — jeg tilføier: til en ivrig Gudsfrygtigheds-Øvelse, til et samvittighedsfuldt og hel-

ligt Levnet, til en kjærlig, oprigtig, fredsommelig og mønsterværdig Omgang med Næsten og Deslige, hvorved Gud bliver høiligen priset. Dette maa nu forklares noget nærmere. Jeg sammenligner de Anfegtede med Træerne om Vinteren, hvilke vel ingen Blade, Blomster og Frugter have, men staa som fortørrede og ufrugtbare; ikkedestomindre findes der Knupper paa dem, hvoraf der siden udvoxer Blade, Blomster og Frugter, — med Vinrankerne, som Vingaardsmanden mod Vinteren lægger ned og tilkaster med Jord for at de ikke skulle berøres af Frosten og tage Skade, men om Sommeren, naar de atter blive opreiste, spire desto frodigere og bære mange liflige Druer, — med et Billede, som Kunstneren endnu har i Arbeide og under Hænder og som vel maa lide Meget og taale mange haarde Slag, men som Dag for Dag bliver mere udarbeidet og skjønt, saa at det siden kan vidne desto eftertrykkeligere om sin Mesters Kunst. De bedrøvede og af Djævelen ængstede Sjele have vel sin Vinter og maa lide Meget; men dette tjener til at de siden, naar Gud atter opreiser dem og bringer dem for Lyset, kunne blive desto herligere Planter til Hans Pris og desto skjønnere Kar til Hans Ære og levende Billeder, der vidner for Fiender og Venner om Hans store Magt, Godhed og Visdom. Lader os betragte Sagen noget nøiere efter Skriften! Skriften vidner om Gud, at Han er alle Væsners Væsen, en selvstændig, evig Gud, som er, som var og som kommer, en levende Gud, fra hvem Alt, hvad der er og lever, har sit Liv og sin Tilværelse, — i hvem vi Alle leve og røres og ere; den vidner, at af Ham og ved Ham og til Ham ere alle Ting (2 Mos. 3, 14; Ebr. 13, 8; Aab. 1, 8; Ap. Gj. 17, 28; Rom. 11, 36), Og at overveie dette, at erkjende denne selvvæsentlige og selvtilværende, levendegjørende, skabende, opholdende Gud efter denne Hans Aabenbarelse og ære, tilbede, prise og tjene Ham er en Del af den Ære, vi skylde Ham. Men hvor mange Tusind Mennesker er der vel ikke i Verden og tillige i Christenheden, som maaske aldrig have tænkt herpaa, — som ere til og ikke vide, hvem de skylde, at de ere til! De leve og betænke ikke, i hvem og ved hvem de leve; de virke og arbeide, de løbe og rende, de ride og kjøre og glemme den, som giver dem Kraft til at gjøre Saadant. De høre vel ogsaa tale om Ham efter Hans Ord; men de tage det ikke til Hjerte. Skal nu den høilovlige Gud faa den Ære af dem, som tilkommer Ham, og vorde erkjendt af dem som deres Tilværelses og Livs Skaber, Giver og Opholder, saa maa Han lade dem stedes i Hunger, i Sygdom, i Anfegtelse, i Livsfare, for at de saaledes kunne bringes til Eftertanke. Et friskt og sundt ungt Menneske tænker lidet paa den Luft, hvoraf det drager Aande; en Trangbrystet derimod eller En, som lider af Svindsot eller som er tilbøielig til Stikflod, de erkjende, at den almindelige Luft er os nyttigere og nødvendigere end Sølv, Guld og Perler. Vi sidde hundred Gange tilbords uden at tænke paa hvilken Velgjerning det er af Gud, at Mennesket har to Rør i sin Hals, nemlig Luftrøret og det andet, hvorigjennem Mad og Drikke gaa ned i Maven, at Han har skabt og forvaret det første saaledes, at det lukker sig ved Synkningen, for at intet Knudret skal trænge derind og betage os Aandedrættet; da hænder det mangengang, at en liden Draabe Vand eller en Brødsmule eller et lidet Haar kommer ned i Luftrøret, saa at vi faa Nok at gjøre med at hoste og harke og saaledes maa erkjende, at vort Liv, selv naar vi ere friske og sunde og æde og drikke med Lyst, hænger i et Haar, som man siger. Saaledes tænker et sundt, glad og sorgløst Menneske lidet

paa Gud, i hvem det lever, røres og er, giver ikke Gud Æren og takker Ham ikke for sit Liv og sin Tilværelse; en Anfegtet derimod, som i sin Sjelenød har erfaret, hvad Kjødets og Hjertets Forsmægtelse, hvad Kræfternes Henvisnen, hvad et smeltet, sønderknust og fortørret Hjerte, hvad Tungens Klæben ved Gummerne er (Ps. 73, 26; 22, 15. 16; 51, 19; 102, 5), — hvad det betyder, naar Job siger: „Et henveiret Blad vil Du, o Gud, skrække? og det tørre Straa vil Du forfølge?“ (Kap. 13, 25) og Esaias: „Vi faldt Alle af som et Blad, og vor Misgjerning førte os bort som et Veir“ (Kap. 64, 5), han kan nogenlunde forstaa, hvad det vil sige, at vi leve, røres og ere i Gud, — at der intet Liv er uden fra Selvlivet og det evigtilværende og eviglevende Gode, ingen Kraft uden fra den himmelske Kraft og ingen Bistand uden fra den selvstændige Gud.

§ 17. Gud vidner om sig selv i Skriften, at Han ene og alene er Gud, og herom taler Han med særdeles Eftertryk og Iver: „Før mig er ingen Gud dannet, og efter mig skal ingen være. Jeg, jeg er Herren, og der er ingen Frelse uden mig. Jeg er den Første, og jeg er den Sidste, og uden mig er ingen Gud. Men der være en Gud foruden mig? der er ikke en Klippe; jeg kjender den ikke. Jeg er Herren, som gjør Alting, — som alene udbreder Himmelen, — som udstrækker Jorden, foruden Hjælp med mig. Jeg er Herren, og ingen ydermere; der er ingen Gud uden jeg. — — Jeg er Herren, og ingen ydermere, — som danner Lys og skaber Mørket, — som gjør Fred og skaber Ulykke; jeg er Herren, som gjør alle disse Ting“ (Esai. 43, 10. 11; 44, 6. 8. 24; 45, 5. 6. 7). Hvad der imidlertid ligger Herren vor Gud saa meget paa Hjerte, naar Han saa ofte og saa ivrigt siger: Jeg er Herren, og ingen ydermere, kunne vi slutte deraf, at Han etsteds siger: Vender Eder til mig, og bliver frelste, alle Jordens Ender (det er: alle Menneskebørn, paa alle Verdens Steder og Kanter)! thi jeg er Gud, og ingen ydermere (jeg alene kan hjælpe Eder paa Sjel og Legeme; jeg alene kan beskjærme, frelse, retfærdiggjøre og saliggjøre Eder — Esai. 45, 22), og paa et andet Sted: „Hør, Israel! Herren, vor Gud, Herren er en. Og du skal elske Herren, din Gud, af dit ganske Hjerte og af din ganske Sjel og af din ganske Styrke“ (5 Mos. 6, 4. 5). Den kjærlige Gud ved godt, at der udenfor Ham intet Raad og ingen Hjælp er for den udødelige Sjel, — at Intet udenfor Ham kan berolige den, glæde den, lyksaliggjøre den; Han alene er og eier den evige, uudtømmelige Fylde af alt Godt; derfor vil Han ikke, at man skal søge noget sandt og sjeleglædende Gode udenfor Ham. At vi nu erkjende, søge, elske, ære og frygte Ham som den eneste Gud, som det eneste og høieste Gode, som vor Sjels eneste Ro, Hjælp, Trøst, Glæde og Salighed, det er ligeledes en Del af den Ære, vi skylde ham. Men se, hvorledes det gaar til iblandt Menneskets Børn, — hvor adspredte deres Hjerter ere, — hvorledes deres Sjels Evner flyde bort i Verdens mangfoldige Forfængelighed, — hvor mange Af- og Viguder de gjøre sig: Den Ene er sin egen Afgud, skatter, ærer og elsker sig selv over al Maade og forlader sig paa sin egen Magt, sin egen Visdom, sine egne Gaver; en Anden gjør en Konge eller Fyrste til sin Gud, atter en Anden sin Bug, sin Rigdom, sin Ære og Deslige, og saaledes siger og bekjender man vel allevegne, at der kun er en eneste Gud; men de Allerfærreste lægge Vind paa ene og alene og af sit ganske Hjerte og af sin ganske Sjel og af sin ganske Styrke at elske, frygte og forlade sig paa den eneste Gud. Desaarsag maa

nu atter den høilovlige Gud, for at blive erkjendt og æret som den eneste Gud, lade Menneskene komme i allehaande Nød og Elendighed og navnlig i Sjeleangest og aandelig Trængsel; Han maa tilintetgjøre alle Afguder; Han maa omgjærde alle Udveie for de adspredte, flygtige og ustadige Hjerter med Torner, betage dem al Trøst og blotte dem for alt jordisk Haab; Han maa lade deres Kjød og Hjerte forsmægte og lære os at kjende vort eget Intet, paa det vi skulle sige af vor Sjels Dyb: „Herre, hvem har jeg i Himlene? og lige ved Dig har jeg ikke Lyst til Noget paa Jorden; Du er altid og alene mit Hjertes Klippe og min Del" (Ps. 73, 25 flg.). „Se, vi komme til Dig. Du er Herren vor Gud. Sandeligen, det er idelt Bedrag med Høiene, med den Mængde paa Bjergene (med alle Verdens Høider, som vort Hjerte hidtil har forladt sig paa); sandeligen, Israels Frelse er i Herren, vor Gud" (Jer. 3, 22. 23). De aandelige Anfegtelser lære et Menneske grundigt og i Gjerningen, hvor usselt og elendigt det selv er med al sin Visdom, Kundskab, Kraft og Evne; de drage den hele Theologi, den hele Filosofi, den hele Jurisprudents,*) den hele Medicin, den hele Kemi og alle Videnskaber sammen i det eneste Suk: Jeg er Intet, Gud er Alt. Jeg er en Skygge; Gud er Væsenet. Da blive alle Sjelsevner forenede og henvendte til det høieste Gode, den eneste, evige Gud; da gaa alle Hjertets Sukke, Længsler og Attraaer ikke tilside ud i Verden, men lige opad mod Himmelen; da lærer man, ene og alene, oprigtigt og fuldkommen (saavidt det i dette Liv er muligt) af Hjertet at erkjende, elske og forlade sig paa den eneste Gud; da lærer man ogsaa at sige med sandt Alvor: Herre, Du siger: Jeg er Herren, og Ingen ydermere; mon der være en Gud og Klippe foruden mig? jeg kjender den ikke. Ja, Herre, Du er Gud; Du alene er Gud, og Ingen ydermere; heller ikke jeg kjender nogen anden; jeg vil og ønsker ei heller at vide af nogen anden. Du alene er mit Hjertes Trøst og min Del; jeg har nok, jeg har Alt, naar jeg kun har Dig. Dette stadfæster Erfaringen, og man skal ingen finde, som grundigere kjende sig selv og bedre vide, hvilket Intet alle jordiske Ting saavelsom Verden med al sin Ære og Herlighed, Rigdom, Vellyst og Visdom ere, og som hjerteligere og oprigtigere forlade sig paa Gud, end de, som have lært denne hemmelige og himmelske Visdom i Anfegtelsernes Skole. Og saaledes er ogsaa disse de ædleste og reneste Kar til Guds Ære.

*) Lovkyndighed.

§ 18. Skriften taler saare vældigt, høit og herligt om Guds Godhed og Kjærlighed; den siger, at „Han er en barmhjertig og naadig Gud, langmodig og af megen Miskundhed og Sandhed" (2 Mos. 34, 6). Den gjentager ofte: „Hans Miskundhed er evindelig" (Ps. 136, 1. 26). Den siger: „Gud er Kjærlighed" (1 Joh. 4, 8. 16), — saaledes ogsaa om Hans Visdom, Majestæt, Herlighed, Frihed og uindskrænkede Magt: „Dig, Herre", siger Kong David, „hører Majestæt og Vælde og Herlighed og Seier og Ære til; thi Alt i Himmelen og paa Jorden, ja Riget er dit, Herre, og Du er ophøiet over Alt til et Hoved. Og Rigdom og Ære er for dit Ansigt, og Du regjerer over Alting, og Kraft og Vælde er i din Haand, og i din Haand staar at gjøre det Alt stort og stærkt" (1 Krøn. 29, 11. 12). Paulus kalder Ham „den ene vise Gud" (Rom. 16, 27; 1 Tim. 1, 17) og siger tillige om Ham: „O Rigdoms Dyb baade paa Guds Visdom og Kundskab! Hvor uransagelige ere ikke Hans Domme og usporlige Hans Veie? Thi hvo har kjendt Herrens Sind? eller hvo var Hans Raad-

giver? eller hvo gav Ham først, at det igjen skulde betales ham?" (Rom. 11, 33—35). Herhen hører ogsaa Profeten Esaias's prægtige og vældige Ord: „Hvo har maalt Vandet (alle Vande, der ere i Havet, i Elvene, Søerne, Brøndene) med sin Næve og afmaalt Himmelen (der er ubegribeligt stor, vid og bred) med et Spand og fattet Jordens Støv med en Tredingsmaade og veiet Bjergene med Vægten og Høiene med Vægtskaalen? Hvo har styret Herrens Aand, og hvo har som Hans Raadgiver undervist Ham? Med hvem har Han raadført sig, som har givet Ham Forstand og lært Ham Rettens Vei? — — Se, Hedningerne ere agtede for Ham som en Draabe af Spandet og som et Gran i Vægtskaalerne. — — Alle Hedningerne ere som Intet for Ham; de ere agtede for Ham mindre end Intet og det Øde" (uagtet sin store Mængde, Visdom og Magt — Esai. Kap. 40, 12. 13, 14. 15. 17). Men hvo erkjender vel Guds Herlighed? hvo skatter, hvo beundrer, hvo smager Hans Kjærlighed, Miskundhed og Venlighed? hvo ærer og tilbeder Hans Visdom, Hans Styrelse, Hans Forsyn? hvo skjælver for Hans Majestæt? hvo frygter for Hans store Magt? Jeg ved isandhed ikke, om Nogen agtes ringere af de uigjenfødte og kjødelige Mennesker end Gud. Et Menneske, som besidder Magt, Vælde, Ære, Visdom, Rigdom, frygte og ære de og bestræbe sig indtil det Yderste for at behage det; men hvor sjelden, hvor koldsindigt tænke de ikke paa Gud, paa Hans Majestæt, Visdom, Magt og Herlighed; med hvor liden Agtelse og Undseelse for Ham vredes, trætte, skjænde og smelde, broute, synde de ikke! Det kan vel hænde, at En og Anden af dem læser, kjender og taler om de anførte Ord angaaende Guds Majestæt, Magt, Visdom og Herlighed; men det sker dog uden Frygt, uden Selvfornedrelse, uden Foragt for de verdslige og syndige forkrænkelige Ting. O, hvor ondt gjør det ikke et gudfrygtigt Hjerte at maatte se, høre og erfare, hvor ringe „Mennesket, den Orm, og Menneskets Barn, den Maddik" (Job 25, 6), agter den majestætiske og høilovlige Gud, — hvor meget Væsen det gjør af sin egen Høihed og Ære, hvorledes det pukker paa sin egen Magt, — hvorledes det forlader sig paa sin Haandfuld Gods, — hvor sikkert det lever og synder!

§ 19. Skal nu Gud faa sin Ære af Menneskene, saa at Han bliver erkjendt som en alvis, almægtig, miskundelig, sød, salig, majestætisk Gud, saa maa Han rumstere og husere iblandt dem, styrte de Mægtige fra deres Throner og ophøie de Ringe, gjøre de Forstandigstes Visdom til Daarlighed og de Enfoldiges Uvidenhed til Visdom; Han maa lyne, tordne, storme og sætte Himmel og Jord i Bevægelse; Han maa endog opbyde de mindste blandt sine Skabninger, som Fluer, Hvepse, Mus og Lus, for at de skulle knække og beskjæmme det elendige Menneskes Hovmod. Det Meste udretter Han imidlertid ved aandelige Trængsler og de store Anfegtelser, som vi her omhandle. Naar de anfegtede Sjele glædes og husvales af Gud, saa vide de, at Gud er Kjærlighed, — at Han er god, naadig og venlig, og det ikke blot af Ordene, men fornemmelig af Kraften; de tro det ikke blot, men have ogsaa erfaret og smagt det; Hans Kjærlighed er udøst i deres Hjerter ved den Hellig-Aand: deres Kundskab er ikke ufrugtbar, men bringer Naade, Kjærlighed, Lys, Kraft, Trøst og Liv, ja Gud selv med sig og forener Ham med Sjelen. „Hyklerne og de Ugudelige", siger vor Luther, „kalde ogsaa Gud naadig, barmhjertig og retfærdig; men de forstaa det ikke; de læse, synge og prædike vel derom; men der er en stor Forskjel; det er noget ganske Andet at prædike, synge og sige om Gud, at Han er naadig, barm-

hjertig og retfærdig, end at føle en naadig, barmhjertig og retfærdig Gud i sit Hjerte; de Gudfrygtige og Retfærdige have det ikke blot paa Tungen, men i Hjertet. Tungen og Hjertet maa stemme overens; saa er det, som det skal være. Hvo der nu føler Saadant i sit Hjerte, for ham opgaar Lyset midt i Mørket", osv. Men denne Følelse, Erfaring og Smagen kan ikke findes uden i det (ved sand Omvendelse, ved Trængsler, ved Anfegtelser) sønderknuste Hjerte, — efter Herrens Ord: „Herren er nær hos dem, som have et sønderbrudt Hjerte, og vil frelse dem, som have en sønderstødt Aand" (Ps. 34, 19). „Jeg vil bo i det Høie og Hellige og hos en Sønderknust og Fornedret i Aanden, til at gjøre de Fornedredes Aand levende og at gjøre de Sønderknustes Hjerter levende" (Esai. 57, 15). Saadanne Hjerter sige: Jeg har hidtil hørt og troet, at Gud er Kjærlighed, — at Han er god, naadig og venlig; nu erfarer jeg ogsaa, at det er saaledes. Meget rigtigt siger en gudfrygtig Lærer*) herom: Jeg har aldrig bedre for at smage Guds Godhed end naar jeg i Forveien har maattet bide i et surt Æble, — og paa et andet Sted**): Guds Godhed maa ei alene kjendes udvortes af os i Hans Gjerninger, men ogsaa fornemmes indvortes i Hjertet. Troen er ingen blot og bar Kundskab, men en Guds Kraft og en virksom Fornemmelse af Guds Kraft og Venlighed, saa at jeg forstaar at glæde mig rigtigt i Gud. Trængsler (især aandelige) bidrage meget til denne Smag og ere som et Krydderi, der vækker Madlysten; naar jeg er stedt i Trængsler og træffer paa et saadant Trøstesprog, da rører den guddommelige Trøst mit Hjerte. — — Af denne Smag kommer nu Glæde og Aandens glade, søde Drukkenskab, hvori den jubler over Guds Godhed og udbryder i Herrens inderlige og glødende Lov og Pris. Da er Hjertet et rigtigt Kar til Guds Ære, som fyldt med Hans Godhed, ophedet af Hans Kjærlighed, syder og strømmer over med Hans Pris.

§ 20. Saaledes erkjender, ærer, beundrer og tilbeder Ingen grundigere og hjerteligere Guds Almagt, Majestæt og Visdom end de Anfegtede. De sige med David: „Haaret paa mit Kjød reiste sig af Frygt for Dig, Du høilovlige Gud, og jeg frygtede for dine Domme" (Ps. 119, 120), og med Job: „Jeg har lagt min Haand paa min Mund. Jeg har talt en Gang (i Utaalmodighed for meget og for dristigt), men vil ikke svare mere, — to Gange, men vil ikke blive ved at svare" (Job. 39, 37. 38). Naar de høre Gud tale i sit Ord, saa sker det med den dybeste Ærbødighed; naar de bede til Ham, saa sker det i dybeste Ydmyghed og Andagt, idet de sige med Abraham: „Se nu, jeg har begyndt at tale til Herren, alligevel jeg er Støv og Aske" (1 Mos. 18, 27). Det er etsteds brugeligt, at Drengene ved den saakaldte Vesper eller Forberedelse til Søndagen synge: O adoranda Trinatis, — o veneranda Unitas, miserere nostri! det er: O tilbedelsesværdige (eller prisværdige) Trefoldighed, — o, høilovlige Enighed, forbarm Dig over os! ligesom det ogsaa i de fleste andre evangeliske Menigheder er Skik og Brug, at enten Præsten, som staar for Alteret, eller en Skoledreng af Koret istemmer strax før Gudstjenesten begynder: Gloria in excelsis Deo! det er: Ære være Gud i det høieste! Paa nogle Steder synger ogsaa Koret og Menigheden efter Prædikenen og før den hellige Nadverd den Salme: Esaias Profeten det hændte hvori de Ord! Hellig er Gud Herren Zebaot, tre Gange gjentages. Herom siger en lærd Mand, der havde overstaaet en haard Anfegtelse og som under denne

*) D. Lütkemann over Ps. 116.
**) Over Ps. 34.

nogenlunde havde lært den store Guds Majestæt at kjende: Jeg har vel ofte tilforn hørt denne Sang, men med koldt Hjerte, som noget Bekjendt og Sædvanligt; naar jeg derimod nu hører den, saa farer der ligesom en Gysen over mit hele Legeme, — min Sjel bøier sig for den store og høilovlige Gud, og jeg tænker paa Seraferne, som, da de svævede over Gud og tilraabte Ham sit Hellig! hellig! hellig! skjulte sit Ansigt og sine Fødder med sine Vinger (Esai. 6, 2. 3). O, store Gud! O, ubegribelige Gud! O, majestætiske Gud! „Der er Ingen som Du, o Herre! Du er stor og dit Navn er stort med Styrke. Hvo skulde (og vilde) ikke frygte Dig? Du er Sandhed, den levende Gud og en evig Konge" (Jer. 10, 6. 7. 10). Hvad er vor usle Pris ligeoverfor Dig? O, store og forfærdelige Gud! Du vil have Pris af os usle Orme og tager i Naade tiltakke med denne Pris, denne Berømmelse! En anden gudelskende Sjel, som havde havt og tildels endnu havde megen legemlig og aandelig Trængsel, sagde til mig: I Betragtning af Guds store Majestæt, Magt, Visdom og Godhed har jeg foresat mig, efter Kong Davids Exempel at tilbede og prise Ham syv Gange om Dagen, og det paa mine Knæer; han spurgte mig derhos tilraads om, hvorledes han skulde bære sig ad hermed i Sygdomme, hvoraf han ofte var hjemsøgt; thi, sagde han, hvad Andet kan jeg usle Orm gjøre den store Gud, min Skaber, Opholder, Frelser og Trøstermand igjen for al Hans Miskundhed? O, den, som var i Himmelen, saa at man kunde prise Ham evindelig og altid!

§ 21. Saadanne Mennesker gruble heller ikke over Guds Ord og Hans Riges Hemmeligheder og kunstle ikke derpaa, men modtage, hvad der fra Himmelen vorder dem aabenbaret, uden Bespørgelse med Kjød og Blod og med en enfoldig Tro og vide af egen Erfaring, at i Anfegtelsens Ild bestaar intet Andet end det guddommelige Ords rene Guld, medens derimod menneskelige Tanker og Forestillinger, Udtydninger og Haarkløverier fortæres deri som Træ, Hø og Avner. Ei heller skal man høre dem snakke meget og udbrede sig vidløftigt om hellige, aandelige og guddommelige Ting; men de forundre sig over dem; de betragte og overveie dem i Stilhed. De gjøre Mere end de sige og tale mere med Gud end med Menneskene. De holde sig ogsaa gjerne inde, og saa vidt deres jordiske Kald tillader det, gaa de ikke meget ud iblandt Folk, men unddrage sig fra saadan Omgang, hvoraf der ingen Forbedring er at vente og haabe. De ere heller i sine Lønkammere, tilhylle som Elias sit Ansigt med sin Kappe og lytte til den (Hellig=Aands) stille, sagte Lyd (i Ordet, i Hans indvortes Vidnesbyrd og i de hellige Bevægelser og Betragtninger, som Han gjennnem Ordet fremkalder i Sjelen — 1 Kong. 19, 12. 13), fremfor at høre paa den forfængelige, drukne, kjævlende og gale Verdens Larm og Tummel, Skrig og Skraal. De beflitte sig derhos paa og bestræbe sig saa meget som muligt for at deres hele Hus, ja ethvert Hjerte i deres Hus kan være et lidet Tempel for den store Gud, og at Han af alle Deres kan blive erkjendt, inderligen elsket, frygtet dyrket, lovet og priset overensstemmende med sit Ord. Thi efterdi de vide, hvilken Vederstyggelighed Synden er i Hans allerhelligste Øine, — hvor ubilligt det er, at Mennesket, den Høiestes ædleste Skabning, der har kostet Ham saa Meget, Intet skal vide om Ham, ikke erkjende Ham i Hans Miskundhed og Herlighed, ikke elske, frygte og prise Ham, — efterdi de derhos have erfaret, hvor uudholdelig Hans Vrede er, og hvor forfærdelig den Helvedpine, som forestaar de Ugudelige, saa kunne de ikke taale, at der skal være en

Sjel blandt deres Egne, som gaar hen i sin Uvidenhed, Ubodfærdighed og Sikkerhed og bliver fortabt. Det samme Hjertelag have de ogsaa imod alle andre Mennesker, og de ønske af sin Sjels inderste Grund om Venner og Fiender, Bekjendte og Ubekjendte, at ikke en eneste Sjel maa fortabes, paa det den høilovlige, majestætiske, kjærlige og naadige Gud kan faa desto flere Kar til sin Ære i Tid og Evighed. Slige Sjele kunne ogsaa tale Noget om Guds forunderlige og skjulte Visdom, der fordetmeste dølger sig under Enfoldighed, Daarlighed, under høist besynderlige og paafaldende Foretagender. De vide, at Gud fører sine Egne underligt, faderligt og saligt, — at Hans Raad, hvorved Han leder dem, vel er underligt, men at Han dog fuldbyrder det herligen og derpaa fører dem til Ære. De vide, som den dyrebare Luther siger, hvad hele Verden (og de Allerviseste, som ere deri) ikke ved (de kjende Guds Hjerte og vide, hvad Han har isinde og til Hensigt, om Han end gaar aldeles ukjendte, ujævne, knudrede og afskrækkende Veie med sine Egne; de vide, at Han ikke kan mene det ilde), — at Synd og Død (ja Djævelen selv og Helvede) tilligemed alle Trængsler og alt Ondt, (aandeligt og legemligt) maa tjene de Udvalgte tilgode, — at Gud er dem nærmest da, naar Han synes at være længst borte fra dem, — at Han er en barmhjertig Frelser (og saliggjørende Gud) da, naar Han synes heftigst at vredes, at slaa og fordømme, — at de have en evig Retfærdighed, som Noget, der er henlagt til dem i Himmelen, selv da, naar de mest føle Syndens og Dødens Forfærdelse, — at de ere Herrer over Alt selv da, naar de ere fattige og tiggerfærdige og Intet eie, osv. Han tilføier imidlertid: Men denne Kunst læres ikke uden i mange og store Anfegtelser. Af alt dette sees nu klarligen, hvad vi forhen have sagt, at de anfegtede og ved Sjelenød øvede og rensede Mennesker høre til de ædleste Redskaber for Guds Naade og Kar til Hans Ære, og at vi saaledes ikke behøve at spørge videre, hvorfor Han ofte lader sine udvalgte og kjære Børn stedes i store og haarde Anfegtelser.

§ 22. Førend jeg forlader dette Emne, nemlig Guds Ære og hvorlunde de aandelige Anfegtelser tjene til at fremme den, maa jeg endnu med nogle faa Ord berøre Guds aandelige Velgjerninger, af hvilke Han, fordi de ere de allerstørste og velsignelsesrigeste, burde have den allerstørste og meste Ære. Det er de, som vi temmelig udførligt have omhandlet i de foregaaende Dele af dette Værk, nemlig Guds Godhed og Langmodighed med os arme Mennesker, naar vi vandre sikkert paa vore Syndeveie, den ubegribelig store Kjærlighed, at Han har givet Verden sin enbaarne Søn, paa det at hver den, som tror paa Ham, ikke skal fortabes, men have et evigt Liv, — den kostbare Forløsning, som er skeet ved Jesu Christi Blod og Død, den Hellig-Aands Naade og Gave, en Synders og Guds Fiendes Omvendelse, Retfærdiggjørelsen ved Troen, Syndernes Forladelse, Guds Faderkjærlighed mod de Troende, Hans Barnerets Herlighed, Formælingen med Christo, den Hellig-Aands Iboelse og Vidnesbyrd, Fornyelsen og Helliggjørelsen, Freden med Gud, Glæden i Gud, Forsikringen om Hans Naade og vor Frelse, o. a. M. Disse Velgjerninger ere saa store og uforlignelige, at om vi fra vor Indtrædelse i Verden til vor Udgang deraf ikke gjorde Andet end at love Gud og prise Hans Miskundhed, liggende paa vore Knæer og vort Ansigt, saa var dette dog for Intet at agte imod dem. En evig, umaalelig og ubegribelig Kjærlighed og Godhed kræver en evig, umaalelig og ubegribelig Lov og Pris. Derfor ville de Udvalgte i Himmelen heller aldrig blive trætte af

Guds Pris, men love og prise Ham uden Afladelse af sine salige Sjeles og forklarede Legemers ganske Styrke. De gudelskende Sjele i denne Verden erkjende ogsaa i Betragtning af disse Velgjerninger paa en Gang sin Skyldighed og sin Uformuenhed. De vide vel, at Gud har elsket og udvalgt dem i Christo, før Verdens Grundvold blev lagt, — at Han har kaldet dem til sin kjære Søns, Jesu Christi, Samfund og deri antaget dem til sine Børn, beseglet dem med sin Aand og fyldt dem til al Guds Fylde, „sin herlige Naade til Pris" (Efes. 1, 6) og for at prises i og ved dem i Tid og Evighed; men de kjende ogsaa sin Uformuenhed og Usselhed, og at al den Pris, de daglig bringe og ofre Ham, er for Intet at regne; derfor kunne de ikke tilfredsstille sig selv i saa Maade, men tænke og sige ofte: O, min Gud! hvad er Du? hvad er jeg? hvor stor er ikke din Godhed! hvor ringe og daarlig min Kjærlighed og Pris! Deraf komme ogsaa de hellige og vidtgribende Ønsker, hvorom vi andetsteds have talt*), idet de gjerne vilde tage Himmel og Jord og Alt, hvad deri er, og gjøre lutter Sjele, Hjerter og Tunger deraf, som kunde love og prise Gud tilligemed dem.

§ 23. Men hvor mange er der vel af saadanne hellige Sjele? hvor mange ere vel de, som retteligen erkjende, betænke og overveie den miskundelige, naadige og barmhjertige Guds aandelige Velgjerninger og derved opmuntre sig selv til inderligt at elske og ivrigt at prise Ham? hvor Mange ville vi vel finde i Nutidens Christenhed, der ere rigtigt glade ved Betragtningen af vor Herres Jesu Christi Naade, Guds Kjærlighed og den Hellig-Aands Samfund og dagligen love Gud af et helligt, kjærligt og taknemmeligt Hjerte, — der af sin ganske Sjel og af sin ganske Styrke og med brændende Kjærlighed takke Ham for hans Langmodighed og store Barmhjertighed, for sin Daab og den guddommelige Barnerets Herlighed, som deri er dem skjænket, for Hans Naadekald til Jesu Christi Rige, for Gjenløsningen, Retfærdiggjørelsen og Helliggjørelsen, for Hans Ords Lys og Trøst, for Opholdelsen og Befæstelsen i Troen, for Haabet om det evige Liv? osv. Det burde jo være saaledes, at Gud blev høit, herligt og stadigt priset i alle Kirker, Huse og Hjerter; navnlig om Søndagen, der er helliget Herren og Hans Tjeneste, burde man Intet høre, se eller mærke uden Mennesker, der glædede sig i Guds Kjærlighed og Miskundhed og lovede Ham af inderste Hjerte saavel samlede som særskilte: det ene Halleluja, det ene Lover Herren, takker Herren! burde lyde det andet imøde, og de Christne være saa glade og synge og juble saaledes, at man kunde sige: Al Jorden er fuld af Hans Ære; da burde den Ene opmuntre den Anden og sige: „Lover Herren storligen med mig, og lader os ophøie Hans Navn tillige! Takker Herren! thi Han er god; thi Hans Miskundhed varer evindelig" (Ps. 103, 1; Esai. 6, 3; Ps. 34, 4; 106, 1; 22, 31; 72, 17). Men hvad der sker, og hvorledes man i saa Maade ter sig i disse sidste Tider, det er aabenbart, og man kan ikke tænke derpaa uden Sukke og Taarer. Nu maa alligevel Herren have en hellig Sæd og et Folk, som lover Ham paa Jorden, om det end er Djævelen og hele Helvede imod; Gud maa blive priset, om end Stenene skulde begynde at raabe (Luk. 19, 40). Og hertil tjene de store aandelige Anfegtelser, der lig en barsk „Nordenvind og hed Søndenvind blæse igjennem Kirkens Have, saa at dens kostelige Urter dryppe" (Høis. 4, 16.) De ere lig en Ild, hvori Hjerterne smelte som Røgelsekorn og derefter bortdunste i en liflig Damp og fortære sig selv;

*) 3die Del, 13de Præd., § 33 flg.

ved dem ryster Gud de troende Sjele, saa at alle Evner og Kræfter hos dem bevæges og opvækkes til Hans allerhelligste Navns Lov og Pris. Guds Godhed er ikke lifligere og mere velsmagende for noget Hjerte end for dens, som har foraarsaget Hans Vrede. Saalænge Sønnen er under sin Faders kjærlige Opsigt og Forsorg og dagligen nyder denne, kan han ikke rigtigt erkjende og med barnlig, tilbørlig Tak gjengjælde den; thi den er noget Sædvanligt for ham; han mener, at det maa saa være, — at hans Fader maa gjøre, hvad han gjør, og at det ikke er noget Synderligt at takke for. Men naar han bliver sendt til et fremmed Land og sat i en streng Herres Tjeneste, besværet med allehaande Møie, Arbeide, Nattevaagen og Opvartning, vel ogsaa udskjeldt, slaaet og behandlet helt karrigt og haardt, saa tænker han paa sin Faders Hjerte og Hus, — saa erkjender han hans Kjærlighed og Venlighed, — saa skriver han ham de huldsaligste og ydmygste Breve til og begynder først nu at elske ham rigtigt og skatte ham høit i sit Hjerte. Saaledes er det ogsaa med Guds Børn; saalænge de ikke vide af nogen Trængsel og Anfegtelse, er deres himmelske Faders Naade og Kjærlighed noget Sædvanligt og Hverdagsligt for dem; de nyde den vel; men de erkjende den ikke saaledes, som de burde; de kalde Ham vistnok kjære Fader, naadige Gud, barmhjertige Frelser, men med et søvnigt og koldt Hjerte; de mene, at Hjertets Fred, Sjelens Ro, det guddommelige Ords Trøst, den høihellige Nadverds glade Nydelse osv., ere en nødvendig Følge af Troen i Christendommen, hvorfor de skylde sin Gud Tak, som de ogsaa yde Ham, men, paa Smaabørns Vis, overfladisk, med lunken Andagt og lidet Eftertryk. Naar de derimod efter Guds hellige Raad og Tilskikkelse for nogen Tid komme i Satans Vold og efter den Magt, han har annammet af den Høieste, blive saare uvenligt, haardt og fiendligt behandlede, — naar de føle sig berøvede Hans faderlige Tilsyn, Hans Trøst, Hans Fred, saa begynde de rigtigt at tænke over Hans Kjærlighed, hjerteligen at erkjende den, at længes efter Ham og at sige af sin Sjels Inderste: O, Gud, Du kjære Fader!

§ 24. Saaledes forholder det sig ogsaa med Erkjendelsen af Guds Søns, Jesu Christi, vor Frelsers Kjærlighed, Han som gav sig selv hen for os, at Han maatte forløse os fra al Uretfærdighed, fra Satans Vold og den evige Fordømmelse. Denne Velgjerning er saa stor, at den ikke kan rigtigt betragtes og med tilbørlig Andagt og Taknemmelighed overveies uden og udenfor aandelig Anfegtelse. Hvilke ædle Guds Gaver Fred, Sundhed og Brød ere, erkjendes bedst efter Krig, efter Sygdom og Dyrtid; hvad Forløsningen ved Jesu Blod, hvad Hans Samfund, Hans Fred, Hans Beskjærmelse er, erkjendes bedst af dem, som efter Guds Tilskikkelse have maattet kjæmpe en Tidlang med Djævelen og erfare hans grusomme Ondskab. Man kan ikke uden Bedrøvelse og gudelig Nidkjærhed tænke paa, hvor letsindige Størstedelen af Nutidens Christne vise sig, naar man forestiller dem Jesu Christi Kjærlighed, hans Forløsning og dyre Fortjeneste. Det er noget, som de ofte have hørt og forlængesiden vidst. Jeg tænker ofte paa, hvad Herren siger om sig selv, nemlig at Han er „Folkets Foragt" (Ps. 22, 7), hvilket ei alene stadfæstedes i Hans Kjøds Dage og Lidelsestid, men endnu daglig stadfæstes. Mange iblandt de Christne agte Ham ikke saa meget værd, at de i sunde Dage skulde tænke ret hjerteligt og andægtigt paa Ham, sætte høi Pris paa Hans Kjærlighed, Blod og Død og lægge dette for Dagen ved et bodfærdigt og gudeligt Levnet; de høre jo ofte nok tale om

Ham, og den korsfæstede Jesus bliver jævnligen stillet dem for Øine; de betjene sig ogsaa af Hans høihellige Kjærligheds=maaltid, som Han indstiftede til sin Ihukommelse; men med hvilken Andagt, Iver og Gjenkjærlighed det sker, det sees noksom af Frugterne. Tag en smuk og kostbar Perlesnor frem i en Samling af Koner og Piger og giv Agt paa, hvorledes Alles Øine vende sig til den, alle Hænder gribe efter den og alle Hjerter hige efter den; Enhver ønsker at have den og glimre med den som sin Eiendom. Men læg tillige en Seddel frem, hvorpaa endel af de dyrebareste Kjærnesprog, der handle om den Herre Jesus og Hans Kjærlighed, Taarer, Fortjeneste og Blod, ere skrevne, og se, hvor koldsindige de vise sig derved. Mangen Modedame gaar i Kirke og lader sine Øine løbe allevegne omkring; hun ved ikke blot, hvor denne eller hin stod, men ogsaa, hvad en Anden af hendes Lige havde paa sig, hvad Slags Hovedpynt, hvad Slags Sløifer, Baand, Haar og hvad Andet der hører til saadant Lapperi og Narreværk; hun har ogsaa et saa godt Hoved og saa færdige Hænder, at hun blot ved at have seet det kan gjøre Altsammen efter; men vilde man spørge hende, hvad hun af Prædikenen havde lært eller forøvrigt vidste om den korsfæstede Jesus, om grundig Omvendelse, om sand Tro, om christelig Kjærlighed, Taalmodighed, Sagtmodighed og Ydmyghed, om Selvfornegtelse, om Verdensforsagelse, kort, om Christi Efterfølgelse, saa vilde det staa maadelig nok til med hende, — saa vilde hun undskylde sig med sin Enfoldighed, Skrøbelighed, daarlige Hukommelse og hvad Andet hun kunde hitte paa.

§ 25. Med Mandfolkene gaar det ikke bedre; Enhver har straks lært Christum, den Korsfæstede, tilbunds at kjende; at Christus har døet af Kjærlighed til os, — at Han har gjenløst os med sit Blod fra alle Synder, fra Døden og Satans Vold, hvem ved ikke det? det staar jo i Katekismen, som endog smaa Børn kunne. Der er ingen hellig Forundring hos dem, ingen Andagt, ingen Sukken, ingen Glædes= og Kjærligheds=taarer, ingen Taknemmelighed. Der fortælles, at da man efter den katholske Kirkes Skik holdt et Sølvkrucifix foran en gjerrig Guldarbeider, der laa paa sit Yderste, og formanede ham til at tænke paa den korsfæstede Jesus, spurgte han: Hvor Meget tro I, dette Billede kan veie? Det var ham altsaa mere om det Sølv at gjøre, hvoraf Billedet var forfærdiget, end om den, som Billedet forestillede. Mon ikke dette Menneske blandt de Evangeliske skulde finde mange Ligesindede, for hvilke Synet af en Slump Penge, som de kunne vente at faa, er kjærere end Alt, hvad der foreholdes dem om den korsfæstede Herres Jesu Død og Blod? De Fleste staa i den Formening, at Retfærdighed og Salighed derved er dem forhvervet; dette er nok for dem, hvorledes de saa end leve; de sige: Jeg tror paa Christum, og det skal ingen Præst faa afsnakket mig. Lader man dem vide, at Apostelen formedelst den Hellig=Aand har befalet, at man skal ransage sig selv, om man er i Troen (2 Kor. 13, 5), — at „Mange bekjende, at de kjende Gud“ (at de tro paa Christum), „men fornegte ham med Gjerningerne, efterdi de ere Gud ulydige og uduelige til al god Gjerning, hvorfor de ogsaa ere Ham vederstyggelige“ (Tit. 1, 16), — at „Mange have Gudfrygtigheds Skin, men fornegte dens Kraft“ (2 Tim. 3, 5), — at „den Tro, som ikke kan gjøre retfærdig og salig, er død og kjendes paa, at den ikke har Gjerninger og ikke er virksom ved Kjærlighed“ (Jak. 2, 17. 18; Gal. 5, 6), saa agte de ikke derpaa og lægge det ikke paa Hjertet, men blive ved sit: Jeg tror, jeg tror. Jeg ved, at en Præst etsteds

sagde om denne Sag, at ligesom ikke Alt er Guld, som glimrer, saaledes er heller ikke Alt Tro, som kaldes Tro, nemlig ikke en Tro, som gjør retfærdig for Gud og salig; han viste derhos, hvorlunde den sande Tro kan kjendes fra Skintroen, nemlig paa den forudgaaende Omvendelse og den efterfølgende nye Lydighed, osv. Dette hørte blandt Andre en Mand paa, som ikke var af de Ringeste paa sit Sted, og udtrykte ved Ord og Lader sit Mishag med denne Lære, idet han sagde, at man maatte ikke forvirre Nogen i hans Tro; det maatte jo være en daarlig Christen, som ingen Tro havde; det var han ganske vis paa, osv. Omendskjønt nu Præsten foreholdt ham af Guds Ord, hvad der efter Omstændighederne var fornødent, blev han dog ved sin Mening, at han havde den sande Tro, og at Ingen burde forstyrre ham i den, Noget, man maatte forundre sig saa meget mere over, som hele Byen vidste, at denne Mand levede i Fiendskab med sin egen Broder og førte en langvarig og vidløftig Retsstrid med ham, hvilken han dog nok ved Kjærlighed og Billighed havde kunnet hæve og ende, samt at han ogsaa forøvrigt havde Mangt og Meget paa sig, som burde have tilskyndet ham til at prøve sin Tro efter Apostelens Ord og ikke være sikker i en saa høivigtig Sag. En lærd og gudfrygtig Mand, som besøgte mig paa sin Gjennemreise, klagede hjerteligen over, hvor letsindigt det Selskab var, som han havde reist med, og over at det havde tilbragt Tiden paa Veien med lutter Skjemt og gjækkelig Tale og den deraf opstaaende Latter og ingen Anledning givet eller søgt til en christelig og opbyggelig Samtale, og omendskjønt han engang sagde: Mine Herrer, vi have nu anvendt flere Timer paa lutter Bagateller og kløgtige, lystige Fortællinger; men lader os dog ogsaa komme ihu, at vi ere Christne, og lader os tale noget Opbyggeligt og Gudeligt med hinanden eller synge en christelig Sang, hvilken han da ogsaa begyndte at istemme, saa havde de Fleste dog kun seet haanligt paa ham og tiet stille, og neppe To havde bekvemmet sig til at synge med. Se, saaledes agtes Christendommen nu tildags! Saaledes bliver Gud æret af sit Folk!

§ 26. Lod Han det nu gaa, som det gaar, og tilstedte sine utaknemmelige og letsindige Børn at have sin Villie, saa vilde de med sin selvgjorte Tro vandre noksaa sikkert og uforstyrret paa den Vei, som fører hen til Fordærvelse, og Han selv vilde ganske blive berøvet den Ære, der tilhører Ham og Hans allerkjæreste Søn formedelst den dyre Forløsning ved Hans Blod. Derfor angriber Han nu Nogle med allehaande Ulykkestilfælder, med Fattigdom, Sygdom og andre Gjenvordigheder; Andre hjemsøger Han med Tungsind og Sørgmodighed, med Samvittighedsangest og lignende Sindslidelser; Andre lader Han enten selv stedes i store, aandelige Anfegtelser eller udsætter En og Anden af deres Nærmeste derfor, paa det de saaledes i Gjerningen kunne erfare, at uden og udenfor Guds Trøst og Naade er Alt, hvad Verden har og kan give, ikkun en Skygge og sød Drøm, — paa det de kunne faa Anledning til at bede desto inderligere og betragte Guds Ord og Velgjerninger desto mere og flittigere, og paa det de endelig ved Erfaringen kunne lære at forstaa Guds Ord, og hvad Hans Vrede og Hans Naade, hvad Synd og Retfærdighed, hvad Belial og Christus, hvad Satans Rige og Christi Naadesrige, hvad Død og Liv, hvad Helvede og Himmel ere. Jeg har ofte med Bedrøvelse betragtet en Jomfru, som paa de store Høitider eller naar hun skulde gaa til den høihellige Nadverd, pyntede sig paa det Pragtfuldeste, indhyllede sig i mange Klæder, prydede sig med en Mængde Perler, Kjæder og Ringe, med

eget og fremmed Haar (der, som jeg hørte fortælle, ofte var laant af Dyr, af Heste og Gjeder), med Sløifer, Baand, Kniplinger, Border og andet Narreverk. Jeg har seet, at der har lyst en taabelig Indbildskhed ud af alle hendes Lader, Miner og Skridt, og at hendes Andagt har været meget liden, saasom hendes lystne og hovmodige Øine flagrede hid og did; hun har vel havt Bogen i Hænderne og Ansigtet vendt nedad, medens dog Øinene, som udentvivl Hjertet gik efter, bøiede lønligen af til Siderne (Job 31, 7); kort, det var godt at se, at hun havde saa meget med sine Narrestreger og lutter Pragt at gjøre, at hun ikke kunde tænke med Andagt paa den blodige, korsfæstede og tornekronede Jesum. Ak, har jeg da sagt sukkende ved mig selv, du stakkels Barn! hvad er det, som mangler dig? en liden aandelig Anfegtelse; den vilde snart lære dig, hvor unyttig og usſel al denne Maskeradestads er, som du har forelsket og forgabet dig saaledes i, at ingen gudelige og hellige Tanker kunne komme til Kræfter hos dig. Jeg er senere bleven bestyrket i min Mening, naar jeg har hørt Andre, som befandt sig i aandelig Sjelenød, klage over at de ikke kunde bjerge sig for skrækkelige, skammelige, gudsbespottelige Tanker, og at de havde sagt eller gjort dette eller hint (hvilket forresten ofte var af liden Vigtighed), hvisaarsag de ingen Ro kunde have i sin Samvittighed og ingen Trøst i sit Hjerte og derfor nærede de sørgelige Tanker, at de ikke hørte til de Udvalgte, — at de havde et forhærdet Hjerte og forvendt Sind, — at Himmelen var tillukket for dem, — at de ingen Del havde i Christo og den Frelse, som er forhvervet ved Hans Blod og Død, o. a. M., hvorefter den ene Taare fortrængte den anden, det ene Suk fulgte paa det andet og al Verdens Daarskab og Forfængelighed blev agtet for Skarn og traadt under Fødder.

§ 27. Saaledes ogsaa, naar jeg har besøgt Andre i en haard og hidsig Sygdom eller endog i Dødsnød og seet, at deres Haar hang adspredt omkring deres Hoved og Skuldre, — at de vare vaade af Angest- og Dødssved, — at de næsten vare vansmægtede af stor Hede, Beklemmelse og Mathed, — at deres Skikkelse var indfalden og alle Prydelser glemte, ja at de ofte saa sig saare ængsteligen om efter Trøst — deres Øine løb nu ikke omkring, men hvilede ufravendt paa mig, — Trøsten af Guds Ord og den opbyggelige Tiltale var dem nu kjærere end al Verdens Lystmusik, — det eneste Hjertesuk: Christi Blod og Retfærdighed, Af anden Prydelse jeg ikke ved; Dermed vil jeg for Gud bestaa, naar jeg i Himlen skal indgaa, og det eneste Sprog: Jesu Christi, Guds Søns, Blod renser os fra al Synd, eller at andet Skriftsted blev vurderet høiere end alle Perler, Kjæder, Baand og Moder — da har jeg ikke forundret mig over at den naadige og miskundelige Gud ofte viste sig saa haard og uvenlig imod Menneskene, — at Han hjemsøgte dem med saa mange aandelige og legemlige Trængsler, — at Han lader, som om Han har forstødt, forladt, forglemt dem og aldeles givet dem Satan i Vold; da har jeg heller ikke behøvet at spørge om Aarsagerne til de aandelige Anfegtelser eller andre haarde Guds Domme, men har havt Anledning til at takke min Gud for Hans underlige, men dog hellige og velsignelsesrige Raad og bede Ham, at Han ogsaa vilde værdige Andre sin faderlige Opsigt og Tugt og bringe dem, om end gjennem Helvede, til Himmelen og Salighed. Lignende Tanker har jeg ogsaa havt med Hensyn til andre Personer; jeg har seet lærde, kløgtige, veltalende, begavede og

navnkundige Mænd af geistlig og verdslig Stand, som ikke vidste af noget Kors og navnlig intet kjendte til store aandelige Anfegtelser og desaarsag vare meget hovmodige, uvenlige, trættekjære og verdsligsindede og mangengang opførte sig saaledes, at man godt kunde mærke, at Satan paa en skjult Maade foreholdt dem et Speil, hvori de beskuede sig selv, og at de i alle Ting mere søgte sin egen end Guds Ære: da tænkte jeg paa min Guds Ord, naar Han siger: „Jeg havde plantet dig til en ædel Vinkvist, som skulde ganske være en trofast Sæd, og hvorledes er du saaledes omvendt for mig til forvendte Kviste af et fremmed Vintræ" (og til en sand Tidsel og Tornebusk — Jer. 2, 21?) Jeg har paa den anden Side ogsaa lagt Mærke til Andre, som vare haardt medtagne af megen Trængsel og Anfegtelse, men hos hvilke mange Aandens Gaver aabenbarede sig rigeligen til det, som er nyttigt (1 Kor. 12, 7,) og som vare lig et Øie, et af de ædleste og nyttigste Lemmer paa Christi aandelige Legeme, der vel ser alle de andre og er hele Legemets Lys, men ikke kjender, ikke ser sig selv; de vare lig Moses, hvis Ansigt skinnede af hans firti Dages Samtale og Omgang med Gud, hvilket han dog ikke selv vidste, men lagde et Dække derover, da Andre sagde ham det (2 Mos. 34, 29. 33;) de havde saa Meget at gjøre med at fremme Guds Ære og det almene Vel, at de glemte sig selv, sin egen Ære og Fordel. Af denne Forskjel lærte jeg da atter, hvilke Grunde den alvise og naadige Gud har til at paalægge Menneskets Børn store Anfegtelser, Samvittighedsangest, Sjelenød og andre Kors, og jeg haaber, at alle christelige og gudfrygtige Sjele ved en lignende Betragtning ville blive bragte paa samme Tanker, og at de ikke ville spørge om, hvilke Grunde Gud har til at medtage nogle Mennesker saa haardt fremfor andre og lade dem plages saa heftigt af Satan, men snarere forundre sig over at denne Naade ikke vederfares Flere.

§ 28. Dette faar imidlertid være nok om den første Grund til de aandelige Anfegtelser; jeg vil nu gaa over til den anden, som er den, at den alvise, almægtige og barmhjertige Gud ønsker derved at gjøre Djævelen og hans Rige Afbræk og beskjæmme ham uagtet al hans Ondskab, Magt og List. Denne Grund frembyder sig klarligen for os af den hellige Apostels Historie og Beretning, idet han nævner det Redskab, som Herren brugte til at ydmyge ham, nemlig en Engel Satan, og tillige siger, hvorledes denne handlede med ham, nemlig, at han slog ham paa Munden og plagede ham, som om han havde en Torn i sit Kjød, saa og, hvad han derved udrettede hos ham, nemlig at drive ham til en alvorlig og ivrig Bøn, idet han anraabte den Herre Jesum om at fri ham fra denne Plage, hvilket vel ikke blev tilstaaet, hvorimod han fik det trøstelige Svar: Min Naade er dig nok; thi min Kraft fuldkommes i Skrøbelighed, — hvoraf sees, at hvor forfærdelig og grusom Djævelen end viser sig under de Troendes aandelige Anfegtelser, saa bringe disse ham dog tilsidst formedelst Guds forunderlige Godhed, Visdom og Almagt kun Skam og Skade; thi derved blive saavel de Troende som Andre, der kjende deres Tilstand, i Gjerningen overtydede om, at det er sandt, hvad den hellige Skrift lærer om Djævelen og hans Engle, om deres Grusomhed og Ondskab og om deres uforsonlige Fiendskab mod Menneskets Børn; saa erfare de ogsaa til en trøstefuld Befæstelse i sin Tro og sit Haab, at Guds Magt er langt større end Djævelens, at man trygt kan sætte den Herres Jesu Miskundhed og Kjærlighed imod Satans Ondskab og Grusomhed og hins Visdom mod deres Træskhed og stole paa, at Djævelen til=

sidst ikke skal kunne skade selv de elendigste og skrøbeligste af den Herres Jesu Lemmer, ikke rive dem ud af Hans Haand, ikke fortrænge dem fra Hans Samfund, ikke udslukke deres Troes Lys, ikke forhindre deres Bønner, ikke tilintetgjøre deres Nidkjærhed for Guds Ære og ikke standse eller overvinde dem i deres Løb og Kamp, hvoraf Følgen jo nødvendigvis maa blive lutter Skam og Skade for Satan.

§ 29. Det er upaatvivlelig en Fordel for Helvedfienden, naar han kan holde sig skjult, luske og snige sig omkring i Mørket og faa Menneskene til at tro, at der ingen Djævle er til, og at det, som siges og skrives derom, kun er et Menneskepaafund, et Præstedigt og en Indbildning hos tungsindige Folk; hvem har vel nogensinde sagt, at han har seet en Djævel, uden gamle Kjærringer eller andre enfoldige, uforstandige, sværmeriske og til den almindelige Overtro hengivne Mennesker? Kloge og kjække Folk (som de ædle Herrer Gudsfornegtere ere) have ofte ønsket at faa se en Aand, et Spøgelse, en Djævel og søgt enhver Leilighed til at blive saa heldige, ja endog villet tilkjøbe sig den med Penge; men der har intetsteds været nogen Djævel at se eller høre. Hvor meget nu Djævelen bestræber sig for at vedligeholde og udbrede denne Vildfarelse i denne Verdens Børns Hjerter, kan man slutte deraf, at han blandt Andet pleier at paalægge sine Fortrolige, som have fordristet sig til at slutte en Pagt med ham, at de offentligen og hemmeligen skulle bekræfte, forsvare og udbrede den Mening, at der ingen Djævle er til, og at Alt, hvad der skrives og fortælles om Trolddom, Troldmænd og Hexe, er lutter Løgn og Bedrageri, saavelsom deraf, at han har bragt enkelte Vellystlinger og ugudelige Mennesker saa vidt, at de have optraadt med stor Sikkerhed, raabt paa Djævelen, tilbudt ham sit Legeme og sin Sjel og tilladt ham at tage dem med sig, ved hvilke Leiligheder han ikke har ladet Nogen mærke noget til ham, men forholdt sig ganske rolig, hvorfor disse hans Lokkefugle havde sat sig noksaa trøstigt ned igjen, spottet og haanet saa meget mere og søgt at overbevise alle Tilstedeværende om, at der ingen Djævel er i Verden, Noget, som vi allerede have omhandlet paa et andet Sted*) og anført mærkelige Exempler paa. Naar nu Satan kunne opnaa dette og indbilde Alverden Saadant, saa er det aabenbart, at han havde vundet en stor Fordel og hans Rige en betydelig Tilvæxt; derved var den hellige Skrifts Anseelse omstyrtet og Sandheden erklæret for Løgn; derved vilde Ondskaben have faaet Bekræftelse og Bestyrkelse og de Ugudelige en Opmuntring til at handle og leve efter sine djævelske Hjerters Lyst og Behag, uden Frygt, Undseelse eller Anger; da var Dør og Port aabnet for al Synd og Last; da havde Djævelen aldrig været til eller var forlængesiden død og udryddet, medens han dog herskede, virkede og levede efter Ønske i de gudforglemmende Sjele og Hjerter.

§ 30. Men efterdi dette Forehavende ikke altid lykkes ham, idet han ofte efter Guds Tilskikkelse formedelst indvortes Ondskab og stor Begjærlighed aabenbarer sig altfor tydeligt for at blive frygtet, æret og anseet i Verden og gjøre Skade, og lader sig tydeligt nok se og høre, efter hvad alle Tiders Historiebøger lære, saa bestræber han sig ialfald for at bringe Menneskene til at tro, at ikke alle Djævle ere saa onde, som den hellige Skrift og Præsterne beskrive dem. Dette er saaledes Hensigten med den franske Sortekunstner Bellemonts Foredrag, som en anseet Historieskriver har optegnet og hvori han foregiver, at den Kunst,

*) I „Det fortabte og gjenfundne Faar", 1 Præd. § 30 flg.

han hidtil har drevet, er en herlig Videnskab og et fortræffeligt Middel til at bringe de Aander, som ere beslægtede med Gud, i Venskab med Menneskene, — at den ikke er opfunden for at stifte Ondt, men Godt, og at han intet Samfund har med Troldkarlene, hvilke ere de onde Aanders Trælle, vandre i stor Uvidenhed og Blindhed og efter saadanne onde Aanders Tilskyndelser gjøre Menneskeslægten Skade ved Forgiftelse og Hexeri. Han derimod og lignende kloge Folk (Magi) kunne byde over bemeldte gode Aander og ved deres Hjælp og venlige Iboelse aabenbare skjulte Ting i Naturen, som man ikke finder i nogen Bog, udgranske tilkommende Ting, forebygge Ulykker, undgaa Farer, give sikker Underretning om tabte Ting og bringe saadan Underretning frem fra Sted til andet i største Hast og før det ellers er muligt, stifte Venskab og bilægge Misforstaaelse mellem Forældre, Børn og Ægtefæller, — at de Aander, med hvilke han staar i Samfund og Venskabsforbindelse, ere Luftaander (Spirutus aërei, coela participantes) og af himmelsk Art, ere af Naturen goddædige og kunne ikke Andet end hjælpe og gjøre Godt, medens derimod de jordiske og underjordiske Aander, som de almindelige Troldkarle tjene, ere ondskabsfulde af Natur og kunne ikke andet end gjøre Skade, — at man ogsaa stedse og altid har havt Skoler her og der i Verden og har dem endnu, navnlig i Spanien i Toledo, Kordova, Granada og andetsteds, hvori denne fortræffelige Videnskab foredrages og tilegnes og hvortil man ogsaa fordum har havt Sidestykker i Tyskland, hvilke dog forstørstedelen ere gaaede ind, siden Luther har begyndt at udbrede sit Kjætteri og vinde en Mængde Efterfølgere og Tilhængere, — at i Frankrige og England bliver denne Kunst hos enkelte adelige Slægter forplantet fra Haand til Haand ved hemmelig mundtlig Undervisning og er i god Gang; dog blive kun Fortrolige og Udvalgte, men derimod ikke fremmede Personer delagtiggjorte deri, for at denne Kunst ikke skal blive bekjendt for den simple Pøbel og de Uværdige. Alt dette siger Historieskriveren, at han (som en Satans Lokkefugl og Professor), har sagt med saadant Alvor og med et saa skikkeligt Ansigt, som om han havde god Grund for sine Lærdomme og Paastande, og som om hans forblindede Daarskab og Ugudelighed var lutter Visdom og Hellighed. Da han senere for Retten i Paris blev førhørt desangaaende, fragik han vel Alt; men da et Par fornemme Herrer (hvoraf Historieskriverens Fader var den ene) uden hans Vidende havde været med at høre paa det Hele, blev han dragen til velfortjent Strafansvar. Ser, mine kjæreste Medchristne, hvor meget det er Djævelen om at gjøre at kunne idetmindste bringe det dertil, at man ikke anser ham for saa ond, som den Hellig-Aand beskriver ham i sit Ord, og hvorlunde han kan besnakke sine Tjenere til ei alene selv at holde ham for god og gudfrygtig, men ogsaa til at søge at bibringe Andre den samme Mening!

§ 31. Men hvad Kraftigere kan man nu, foruden den hellige Skrifts klare Ord, der overalt vidne om Djævelens og hans Engles Ondskab, opstille imod denne skrækkelige og sjelefarlige Vildfarelse end denne hellige Apostels og andre af Satan ilde plagede og anfegtede Personers Exempler? Jeg ved ikke, om Nogen blandt Jøderne eller Hedningerne turde have staaet frem og sagt ham lige i Øinene, at der ingen Djævle var til (saasom ogsaa Hedningerne vidste at tale om Furier*) og djævelske Plageaander, og Jøderne kunde hente tilstrækkelig Underretning derom af den hellige Skrifts Gamle Testamente, saa at man vistnok maa forundre sig

*) Furier, ɔ: Plage-, Straffe- og Hævngudinder hos Grækerne og Romerne.

over, at der blandt Guds Folk gaves en Sekt, nemlig Sadducæernes, som vovede at benegte, at der var Engle eller Aander til); men skulde en saadan Modsiger have fremstillet sig, vilde da ikke Apostelen have sagt: O, du elendige Menneske, tør du negte, at der er Djævle til, uagtet dog en hel Hob af dem har sin Bolig og sit Værksted i dit eget Hjerte? Skulde du engang komme til at erfare og føle, hvad jeg oftere maa erfare og føle, nemlig Satans Mundslag og hadske Ondskab, saa vilde du snart lære at tænke og tale anderledes. Jeg kan ikke sige, hvor forunderligt det endnu den Dag idag forekommer de gudfrygtige Sjele, som have siddet i Satans Sigte og ere blevne rystede og tumlede af ham, og som have fornummet hans gloende Piles brændende Gift og erfaret hans Nævers Tyngde, at Satans Indvirkning er saa kraftig, at han formaar at indbilde Mennesker blandt de Christne, tvertimod Guds Ord og den daglige Erfaring, at der ingen Djævle er til, eller at de ialfald ikke ere saa sorte og onde, som man beskriver dem.

§ 32. Dette er netop, som om en fordrukken Bonde, der neppe nogensinde i sit Liv havde været udenfor sit Markskjel eller sin Landsbyes Grændser, kom sammen med en gammel og erfaren Sømand (der havde gjort mange Reiser til Brasilien eller Barbarien og mere end engang seet Menneskeæderne slagte, stege og fortære sine fangne Fiender, eller som var blevne tagen tilfange af de tyrkiske Sørøvere fra Algier, Tripolis eller Tunis og over al Maade slemt og haardt behandlet), og Bonden i hans Nærværelse vilde med Haanlatter, Spot og Skrig sige, at der ingen Menneskeædere, ingen Sørøvere fandtes i Verden, — at det blot var Noget, som Søfolkene opdigtede og fortalte for at afskrække Andre fra slige fordelagtige Reiser, — at han og hans Naboer aldrig havde seet nogen osv. Hvad Andet vilde vel Sømanden i dette Tilfælde gjøre end forundre sig over et saadant Menneskes grove Uvidenhed og Dumdristighed og beraabe sig paa, hvad han havde seet, lidt og erfaret? Saaledes forholder det sig ogsaa med Nutidens Spottere; de leve enten daglig i Vellyst, Overdaadighed, Drik, Fraadseri, Spil og Urenhed, eller de ere saa opfyldte af Ærgjerrighed og Pengegridskhed og have saa meget at gjøre med de forgjængelige og verdslige Ting, at de næsten aldrig kunne eller ville yde de aandelige og guddommelige nogen rigtig Eftertanke. De læse ikke i Skriften; ei heller samtale de med gudfrygtige og erfarne Christne om de Ting, som angaa det andet og evige Liv; de anse dem blot for Sværmere og tungsindige Daarer. Imidlertid tør de noksaa dristigt paastaa, at der ingen Djævle er til, eller at de idetmindste ikke ere saa ondskabsfulde og begjærlige efter Menneskenes Sjele, som man snakker om paa Prædikestolene, osv. Hvad skulle nu gudfrygtige Hjerter isaafald gjøre Andet end at sukke, at forfærdes og bedrøves over denne skrækkelige Forblindelse og ønske, at saadanne Mennesker efter Guds Villie maa faa Paulus's Satansengel paa Nakken „til Kjødets Fordærvelse, at Aanden maa frelses paa den Herres Jesu Dag“ (1 Kor. 5, 5)? Omendskjønt nu den hellige og retfærdige Gud ikke er forpligtet til at give saadanne vellystige Spottere, som have Moses, Profeterne og Apostlene og burde høre og tro dem, andre Beviser og forfærde og bringe dem til Eftertanke ved Helvedaandernes grusomme Virksomhed paa og i de Besatte og Anfegtede og de døende Ugudelige, saa gjør Han det dog ifølge sin store Barmhjertighed og fremstiller næsten bestandig Exempler i Verden, som stadfæste hans Ords Sandhed, forklare Hans Trudsler, anklage og bevæge mangt et ryggesløst Hjerte og bringe

det paa andre Tanker eller dog idetmindste gjøre saa Meget, at det paa hin Dag Intet i denne Henseende skal have at undskylde sig med. Derfor lærer ogsaa Erfaringen, at naar der er besatte eller anfegtede Mennesker i en Menighed, som med Guds Samtykke plages ilde af Djævelen paa Legeme og Sjel, kommer der en stor Frygt over Alle, som se eller høre det (Ap. Gj. 5, 5, 11), at altsaa Satans grusomme Ondskab og dennes Aabenbarelse formedelst den alvise og algode Guds Styrelse maa tjene til hans egen Skade og mange Menneskers Bedste.

§ 33. Men, som af vor Text sees, gaar Hans Hovedhensigt med de Anfegtede ud paa, ved Hans Troende og Hellige og deres Ringhed, Fattigdom og store Skrøbelighed at beskjæmme den stolte Helvedaand, der af Ondskab og Hovmod trodsigt modsætter sig Ham og især deles hed er den Herre Jesu, der af Kjærlighed til Menneskene blev et Menneske, dødeligen fiendsk og nødigt vil ligge under Hans Fødder, — hvorom Luther taler meget mærkeligt: „Det er latterligt (for Fornuften) og beskjæmmende (for Satan), at Gud har befalet, at vi, et saa skrøbeligt Kjød og Blod, skulle kjæmpe og stride med en vældig Aand, som Djævelen er, uden at Han har givet os noget andet Værge ihænde end sit Ord alene, som vi gribe i Troen og dermed slaa og overvinde ham; dette maa smerte den stormægtige Fiende i Hjertet og uden al Tvivl høiligen ærgre ham.“ Og paa et andet Sted: „Det er i Sandhed en forunderlig Seier (naar de Troende kjæmpe mod Djævelen og overvinde ham), ret ligesom, om man skulde slukke en stor Ildebrand med en Skefuld Vand eller med en Draabe Vand, eller som om et stakkels Faar skulde jage mange glubende Ulve og rasende Løver paa Flugten; thi en eneste Djævel er stærkere og klogere end alle Mennesker, efterdi han kjender os tilbunds, og vi kun ere for ABC-Børn at regne imod ham. — — Derfor er det Guds Gjerning, at vi arme Mennesker udrette Mere med vor Skrøbelighed i Christo, end alle Keisere, Konger, Paver, Fyrster, Jurister og Doktorer; thi i den største og yderste Daarlighed ere vi allervisest, i den største Skrøbelighed allerstærkest, i den største Uretfærdighed de Allerhelligste, i den største Vrede de Allervelbehageligste og Kjæreste.

§ 34. Dette kan allertydeligst forklares ved vor Apostels Exempel. Han var en liden, skrøbelig og uanseelig Person, i Satans Øine en Praas (som vi allerede paa et andet Sted have vist*) og en lav Busk, som han troede at kunne blæse bort og løbe henover med sine Fødder. Jeg holder for, at da den Herre Jesus umiddelbart fra Himmelen havde kaldet denne Mand og vidnet for Ananias om ham, at han var Ham „et udvalgt Redskab til at bære Hans Navn frem for Hedninger og Konger og Israels Børn“ (Ap. Gj. 9, 4 flg. 15), har Satan skjelet foragteligt til ham og tænkt ved sig selv: Skulde denne elendige og skrøbelige Karl gjøre mange Undere? med ham skal jeg dog vel snart blive færdig. Men da han siden erfor og saa, hvor stor en Kraft der laa skjult under denne Skrøbelighed, hvor stor en Rigdom under denne Fattigdom, hvor stort og høit et Mod under dette ringe og foragtelige Udvortes, da bestræbte han sig for at ophidse al Verden og hele Helvede imod ham og angreb ham allevegne paa det Heftigste, for at gjøre ham modløs, overvinde ham og bringe ham under sine Fødder. Man kan ogsaa godt tænke sig, at da Gud havde tilladt ham at plage Apostelen og, som denne siger, slaa ham paa Munden, saa har han gjort dette med saa bitter Ondskab,

*) 4de Del, 1. Præd., § 30.

at han letteligen kunde have overmandet Apostelen, saafremt den guddommelige Almagt ikke havde sat ham Maal og Grændser og styrket og opretholdt Apostelen. Han kommer imidlertid ingen Vei med al sin Ondskab; han kan ikke betage Apostelen hans frimodige Sind og trøstige Hjerte; han udretter ikke Mere med alle sine Forfølgelser og Anfegtelser end En, som ryster en brændende Fakkel, slaar den mod sin Fod eller en Sten (som Tjenerne, der bære dem, pleie at gjøre) og holder den imod Vinden, hvorved den kun bringes til at brænde desto stærkere og lyse desto klarere. Fyrværkerne tilberede en Kugle, som efter at være antændt kastes i Vandet og alligevel brænder og udskyder sin Lue. Saadan var ogsaa den hellige Paulus; efter at Troens Lys og Kjærlighedens Lue var antændt i ham fra Himmelen, kunde Satan ikke dæmpe eller udslukke den med alle de aandelige og legemlige Trængsler, hvormed han overøste og overstrømmede dette luende Hjerte.

§ 35. Jeg finder ikke, at en eneste af Herrens hellige Apostle har lidt saa Meget som den hellige Paulus; men jeg ser ogsaa, at ingen af dem har talt og skrevet med saa stor Frimodighed som han om den Herre Jesus, om Hans Naadesrige, om Hans Samfund, om Troen, om Retfærdiggjørelsen, om Visheden af vor Frelse, om det sikre Haab om det evige Liv. Han seirer ikke blot over Djævelen i Jesu Christi Kraft; men han triumferer ogsaa over ham; han holder ikke blot Stand og kjæmper imod ham; men han foragter ham tillige og spotter ham. „Vi staa i Naade," siger han, „og vi rose os af Haab om Herlighed hos Gud; ja ikke det alene; men vi rose os og af Trængslerne; ja, vi rose os ogsaa i Gud ved vor Herre Jesum Christum. Hvo vil anklage Guds udvalgte? Gud er den, som retfærdiggjør. Hvo er den, som dømmer? Christus er den, som er død, ja meget mere, som og er opreist, — som og er ved Guds høire Haand, — som og træder frem i vort Sted. Hvo skal kunne skille os fra Christi Kjærlighed? Trængsel eller Angest eller Forfølgelse eller Hunger eller Nøgenhed eller Fare eller Sværd? — — I alle disse Ting mere end seire vi ved Ham, som os elskede," osv. (Rom. 5, 2. 3. 11; 8, 33 flg.). „Gud være Tak, som lader os altid vinde Seier i Christo og aabenbarer sin Kundskabs Vellugt formedelst os paa hvert Sted. Vi ere altid frimodige; vi bevise os selv i Alting som Guds Tjenere med Sandheds Ord, med Guds Kraft, ved Retfærdighedens Vaaben paa høire og venstre Side, under Ære og Vanære, under ondt Rygte og godt Rygte, som dem, der dø, og se, vi leve, som Bedrøvede, dog altid glade. Jeg er fyldt med Trøst; jeg har en overvættes stor Glæde i al vor Trængsel" (2 Kor. 2, 14; 5, 6; 6, 4. 7. 8 flg.; 7, 4.) „Døden er opslugt til Seier. Død! hvor en din Braad? Helvede! hvor er din Seier? Men Gud være Tak, som giver os Seier formedelst vor Herre Jesum Christum!" (1 Kor. 15, 54 flg.). Der er ingen Tvivl om, at naar Apostelen skrev og under sine Prædikener med stor Frimodighed talte saadanne Ord, saa var Djævelen nær ved at revne af Avind og Ondskab, fordi han saa, at han ei alene ikke med al sin Magt, List og Ondskab formaaede at afdrage ham fra hans Kjærlighed til den Herre Jesum og fra hans Kirkes tro Tjeneste, men ikke engang at gjøre ham forsagt og modfalden; han plagede og jagede ham vel, men til hans Jesum, saa at han desto ivrigere paakaldte Ham; han svækkede ham vel, men til desto stærkere Fornemmelse af Christi Kraft, som fuldkommes i Skrøbelighed; han ydmygede og fornedrede ham vel, men til en rigeligere Annammelse og Nydelse af de himmelske Gaver og Goder; skulde ikke det

ærgre en saa vældig, ondskabsfuld og stolt Aand, som Djævelen er? Den Herre Jesus har tændt et Lys, og han formaar ikke med al sin Stormen at udblæse det; Herren har lagt en Skat i et Lerkar (i et skrøbeligt Glas, en tynd Krukke — 2 Kor. 4, 7,) og uagtet Herren overgiver det i hans Vold, kan han dog ikke itusIaa eller sønderbryde det med sine Jern- eller Blynæver og maa saaledes staa tilskamme for alle hellige Engle og Mennesker.

§ 36. Heraf kan man forstaa Davids Ord, som han taler til et gudfrygtigt Menneske, der har en fast og urokkelig Tillid til Gud: „Du skal træde paa en grum Løve og Øgle; du skal nedtræde en ung Løve og Drage“ (Ps. 91, 13.) Heraf sees da, hvorfor Gud, den algode og kjærlige Fader, end den Dag idag ofte tillader Satan at plage de gudfrygtigste Hjerter, ei alene Præster og andre erfarne og øvede Mænd, men ogsaa svagttroende, enfoldige Christne, Kvinder, Drenge, Smaapiger, Tjenestefolk med haarde Anfegtelser, nemlig blandt Andet ogsaa af den Grund, at Satans Ondskab, han som ellers gjerne paatager sig Skikkelse af en Lysets Engel, kan blive aabenbaret og hans Uformuenhed og frugtesløse Rasen mod Jesum Christum lagt for Dagen, for at Menneskene kunne blive afskrækkede fra hans forbandede og usalige Samfund, og for at han tilligemed al sin Magt, List og sit hele Rige kan blive gjort tilskamme. Der er ingen Tvivl om, at Helvedfienderne, hvor de end ere, føre sit Helvede med sig, og at deres Kval for en Del bestaar i at de blive overvundne af de dødelige, elendige og skrøbelige Mennesker i Jesu Kraft. Det har udentvivl høiligen ærgret Djævelen, at han paa en saa forunderlig Maade, nemlig ved Lidelse og Død, blev overvunden af Christus, der havde skjult sin guddommelige Magt og Herlighed under en elendig Tjenerskikkelse; thi efter at han havde udslynget al sin Ondskab og Forbitrelse imod Ham og troede, at Han nu var død og overvunden, maatte han erfare, at Han nu først begyndte rigtigt at seire og leve, at herske og træde ham under Fødder; men endnu mere maa det ærgre ham, at dette Spil aldrig vil tage Ende, men at han endnu stedse bliver paa selvsamme Maade overvunden og traadt under Fødder af Christi Lemmer. De ombære altid sin Frelsers Død i sine Legemer; de ere fattige i Aanden, elendige, bedrøvede, skrøbelige, foragtede og forladte af Verden. Da kommer han til dem med al sin Magt, Træskhed og Ondskab; han skyder sine gloende Pile ind i deres Hjerte, saa at det ligesom begynder at brænde i lys Lue med Helvedild; han giver deres Sjel det ene giftige Mordstik efter det andet; han slaar dem paa Munden; han angriber dem forbitret; han støder til dem, for at de skulle falde; det lader ogsaa ofte til, at han har vundet Seier og udslukt deres Troeslys; de kunne ikke længer bede, ja ikke engang sukke; de føle ingen Kraft af Ordet paa og i sine Hjerter; de vide og føle intet af den Hellig Aands Trøst og Vidnesbyrd; det aandelige Liv synes udslukt hos dem og Christus, der skulde bo i deres Hjerte, at være tabt og Djævelen at spille Mester deri, idet han opfylder det saa meget, han lyster, med Frygt, Angest og Forfærdelse, med gruelige, bespottelige og skammelige Tanker, med Had og Fiendskab imod Gud og Alt, hvad guddommeligt er, og saaledes gjør det til et sandt Helvede.

§ 37. Naar nu dette er kommet paa sit Høieste, og Satan har naaet det Maal, som Herren har afstukket for ham, saa begynder Guds Almagts og Godheds Undere at aabenbare sig saare herligt hos dem; de begynder at sige: „Vi ere som de, der dø, og se (Djævel og Verden!) vi leve, — som de, der ere

revsede, men dog ikke ihjelslagne, — som Bedrøvede, dog altid glade (2 Kor. 6, 9. 10.) Herren er med mig; jeg skal ikke frygte; hvad kan et Menneske (og alle Djævle) gjøre mig? Herren er med mig iblandt dem, som hjælpe mig. Derfor vil jeg, jeg se paa mine Hadere. Du (min Fiende) stødte mig, at jeg skulde falde; men (jeg staar alligevel; thi) Herren hjalp mig. Herren er min Styrke og Psalme, og Han blev mig til Salighed. Herrens høire Haand er ophøiet; Herrens høire Haand gjør kraftige Gjerninger. Jeg skal ikke dø; men jeg skal leve, og jeg skal fortælle Herrens Gjerninger. Herren tugtede mig vel, men gav mig ikke i Døden" (Ps. 118, 6. 7. 13 flg.). Da maa den Onde erfare, at de ved Fornedrelse ere blevne ophøiede, — at der ved hans gloende Pile vel er optændt en Ild, men som dog ikke har opbrændt og fortæret deres Hjerte og dets aandelige Kræfter og himmelske Goder, men kun deres Hoffærdighed, Egen- og Verdenskjærlighed og deres syndige Kjøds øvrige onde Lyster, saa at de ere som de Kar, der efter den levitiske Lov vare urene og bleve rensede i Ilden (4 Mos. 31, 23), saa at den Brand, han har foraarsaget, er forvandlet til en nidkjær og brændende Kjærlighed til Gud, — saa at der af hans Forfærdelser og gruelige Tanker er blevet lutter Fred, Glæde, Trøst og Frelse, — saa at han vel har slaaet dem med sin Næve, men derved været en Hammer, som den Herres Jesu Haand har ført for at gjøre deres Hjerte til et Kar for Hans Naade og til Hans Ære. Før have de ikke kunnet bede, ikke sukke; men nu kunne de desto inderligere og kraftigere bede, love og prise Gud og juble af Glæde. Før troede han, at de laa under hans Fødder; men nu ser han, at han ligger under deres Fødder. Dette maa jo ærgre den stolte Fiende. Herover maa jo alle Keruber og Serafer juble, og alle gudelskende Sjele glæde sig.

§ 38. Jeg gaar nu over til den tredie Aarsag til de aandelige Anfegtelser, hvilken vi ville betragte hos den hellige Apostel, idet han nemlig siger, at Satans Ondskab har maattet tjene ham tilgode, og at den Herre Jesus har havt en langt anden og bedre Hensigt med denne sin Tilskikkelse end Djævelen. Den Onde troede at skulle bringe Apostelen til Utaalmodighed, til Affald fra Gud, til Fortvivlelse og saaledes støde ham fra Naadestanden i Fordærvelse; men Herren vilde bevare ham for Hovmod, dæmpe hans vedhængende Synd, drive ham til inderlig og ivrig Bøn, gjøre ham mere og mere modtagelig for sin Naade og duelig til sin og Kirkens Tjeneste, hvilket Altsammen Apostelen tydeligen tilkjendegiver i vor Text, idet han siger, at Satansengelen og Tornen i Kjødet vare ham givne, for at han ikke skulde hovmode sig af de høie Aabenbarelser, der, efter hvad han i det Foregaaende fortæller, vare blevne ham tildel. Han siger ogsaa, at denne Anfegtelse har drevet ham til heftig Bøn, og at han vel ikke opnaaede nogen Befrielse efter sin Villie, men dog fik den Forsikring, at han fremdeles, som tilforn, skulde beholde Guds Naade, finde sin Glæde i den og selv i sin Skrøbelighed forblive et Redskab for sin Herres Jesu Kraft, Noget, som han ogsaa i Virkeligheden fandt at være Tilfældet. Og dette er endnu blandt Andet en Hovedaarsag til, at den miskundelige og kjærlige Gud hjemsøger sine kjæreste Børn med haarde og store aandelige Anfegtelser, nemlig, at hvad der med Hensyn til deres Christendom og Frelse er skadeligt for dem, kan blive afvendt, og hvad der er dem tjenligt og gavnligt, virket og fremmet. Hvad den hellige Paulus klager over, nemlig, „at han (af Naturen) er kjødelig, solgt under

Synden, — at han ved (af Guds Lov og daglig Erfaring), at i ham, det er: i hans Kjød, bor ikke noget Godt, — at det Onde hænger ved ham og hindrer ham i at gjøre det Gode, — at han ser en Lov i sine Lemmer, som strider imod hans Sinds Lov og tager ham fangen under Syndens Lov" (Rom. 7, 14 flg.), det finde ogsaa andre sande Guds Børn og Tjenere hos sig. Dog forstaa og vide Ingen bedre, hvad den os medfødte og i vort Kjød boende Synd er, end de, som i Anfegtelser have erfaret det. Arvesynden er som en lønligt-snigende Sygdom og afkræftende Gift, af hvilken den ved mindst, der er farligst angreben deraf; den har en djævelsk Kraft og Virkning i sig, hvorved den forblinder og ligesom forhexer Mennesket, saa at det ikke ser dens Vederstyggelighed og Farlighed; den er lig en Dalila, der gjør Samson sikker ved smigrende Ord og dysser ham i Søvn, for at overantvorde ham i hans Fienders Hænder; den er lig en forgiftet Vin, der paa en Gang gjør drukken og glad og derhos dræber. Den skjuler sig under mange Dækker og Kaaber, — Ondskaben og Verden under den Nidkjærheds Dække, der bør vises imod Uretfærdigheden og Ubilligheden, Egensindigheden under Standhaftighedens og Tapperhedens Dække, den kjødelige Visdom, som er et Fiendskab mod Gud, under Skinnet af en oplyst Forstand, en begavet Aand og herlige Evner, Hoffærdigheden under Navnet af et ærekjært, efter Ære stræbende, høit Sind, Gjerrigheden og Verdenskjærligheden under Skinnet af Forsigtighed, Klogskab og tilbørlig Omhu for sig og Sine, Koldsindigheden i aandelige og guddommelige Ting, Foragten for Gud, Ubodfærdigheden osv. under Paaskuddet af den menneskelige Skrøbelighed, Ugudeligheden, Letsindigheden og alle andre Vederstyggeligheder under Dækket af naturlig Tilbøilighed og Legemsbeskaffenhed, som gjør, at man ikke kan være saa ganske, som man burde, osv. Derfor finder man Ingen, som gjøre sig mindre Bekymring over Arvesynden (hvilken Luther meget eftertrykkeligen kalder Natursynden, Personsynden, den sande Hovedsynd, der ikke, som alle andre Synder, gjøres, men er, lever og gjør alle Synder og er den væsentlige Synd, Stammen, Roden, Kilden til alle de andre, — som ikke synder en Time eller en Tidlang; men hvor og saalænge som Personen er, er Synden ogsaa) end just dem, som aldrig have følt eller erfaret Syndens Kraft, Lovens Forbandelse, Satans Ondskab og den Magt, han ved Synden og for dens Skyld har over Menneskene. Hvor nu Arve-, Hoved- og Stamme- eller Mordersynden ikke erkjendes, der kan heller ikke være nogen sand og grundig Erkjendelse af de gjørlige Synder; der maa nødvendigvis Sikkerhed, Foragt for Gud og Hans Ord, Egenkjærlighed og høie Tanker om sig selv, Hoffærdighed, Hidsighed, utidig Vrede, Had, Hævngjerrighed, Fiendskab, Falskhed, Hykleri, Efterladenhed og Koldsindighed i aandelige og guddommelige Ting, Verdenskjærlighed, Gjerrighed, Uretfærdighed tilligemed alle andre Synder paafølge, Noget, som en gudfrygtig Sjel vil klarligen indse at være Tilfældet, naar den giver nøie Agt paa sit eget Hjerte og efter Guds Ord og i Aanden betragter Verdens Børn, der ere udenfor Naadestanden og overladte til sig selv.

§ 39. Heraf lære vi endvidere tillige, hvor høifornødne de aandelige Anfegtelser ere for det menneskelige Hjerte, og hvorfor den kjærlige og naadige Gud ogsaa pleier at paalægge sine Kjære og Venner dem. Det naturlige Menneske er som En, der er betagen af Sovesyge eller en dødelig Søvn og som hans kjæreste Venner ei alene ryste stærkt, men vel endog brænde, stikke med Naale, lugge

og klore, hvormed de kun have til Hensigt at frelse ham fra Dødsfare og holde ham ilive. Naar Mennesket er overladt til sig selv, er han tilbøielig til at henfalde i Sikkerhedens Søvn; derfor kan den milde Gud ikke gjøre ham Godt uden at gjøre ham Ondt; han maa undertiden ryste, brænde og saare ham for at bevare ham fra den evige Død. Man ser ofte et Vand eller en Drik staa ren og klar i et Glas; men ryster man det, saa at Grumset eller Bærmen, som var sunken tilbunds, oprøres, maa man erklære dem for uklare og urene. Saaledes er det ogsaa ofte med vort Hjerte. Naar vi have annammet Aandens Førstegrøde af Gud og gjort en taaleligt god Begyndelse i Christendommen, eller naar de aandelige Øvelser og Andagten gaa vel fra Haanden, — naar vi have bedet andægtigt og alvorligt og fornummet Kraften af Naadens Aand og Bønnen, — naar vi have prist Gud med glade Hjerter og Munde, — naar vi have hørt en eller anden Prædiken med megen Tilfredsstillelse og til vor store Trøst eller, læst i den hellige Skrift eller en anden gudelig og aandrig Bog med vort Hjertes Overbevisning og Forvisning om dens Sandhed, — naar vi have nydt Herrens høihellige Kjærlighedsmaaltid med forønsket Andagt, med megen sød Trøst, med Fred og Glæde i den Hellig Aand, — naar vi have havt Anledning til at føre en gudelig Samtale og til derunder ved Guds Naade synligen at opbygge, forbedre, trøste Næsten eller til at vise en hellig Nidkjærhed for Guds Ære, for den Herres Jesu Rige, for Sandheden, for Gudfrygtigheden og betjent os af den med uforfærdet Mod, eller naar vi have gjort Godt imod et Fattigmenneske, besøgt, trøstet og vederkvæget en Syg, — naar vi ifølge vort hellige Forsæt have faaet Bugt med en tilvant og yndet Feil og skyet en Anledning til at synde, — da forekommer Vandet (Tankerne, Tilbøieligheder, vore Foretagender, Beskaffenheden af vort Hjertes Kar) os at være enten aldeles eller dog temmelgi rent og klart; da ville vi gjerne fatte altfor gode Tanker om os selv og indbilde os, at vi have bragt det saa vidt i Christendommen som kun faa Andre, hvilket da er Begyndelsen til aandeligt Hovmod, til Egenkjærlighed, Sikkerhed, Hykleri, osv.; derfor tillader den algode Gud Satan (ihvorvel denne har en ganske anden Hensigt dermed) at ryste Hjertet og Sjelens inderste Dyb ved Anfegtelser, at oprøre Mudderpølen og Syndesmudset og at opvække vor medfødte Synd; da se vi, hvad vort Hjerte er af Naturen, hvor mange Vederstyggeligheder der ligge skjulte deri, — hvor mange onde, urene, skjændige, gudsbespottelige Tanker, hvilket Fiendskab mod Gud, hvilken Ondskab, hvor megen Egenvillie, Utaalmodighed, Uskyskhed og andre onde Lyster det huser.

§ 40. Vel lærer Guds Ord os dette klart og tydeligt, naar det siger, at al „Menneskenes Hjerters Tankers Paafund ikkun er ondt hver Dag og af hans Ungdom“ (1 Mos. 6, 5; 8, 21,) — at af det, som af en forgiftet og uren Kilde, „udkomme onde Tanker, Mord, Hor, Skjørlevnet, Tyverier, falske Vidnesbyrd, Bespottelser, hvilke Ting gjøre Mennesket urent“ (Matth. 15, 19. 20;) men Arvesynden har, som vi allerede ovenfor have sagt, blandt Andet ogsaa den Virkning, at den forblinder Mennesket og gjør det dumt og uforstandigt i aandelige Ting, som Gud i sit Ord foreholder det til dets Bedste, indtil Herren ved Erfaringen, under Anfegtelser, forklarer det sit Ord og viser det, at, som hos alle andre naturlige Mennesker, saaledes ligge ogsaa i dets Hjerte mange dyriske, fæiste, djævelske Egenskaber, mange Synder og Skjændigheder skjulte, — at der ogsaa i det bor en Guds Fiende,

en Bespotter, Æresskjænder, Morder, Horkarl osv., hvilket Altsammen bidrager til en grundigere Ydmyghed og en velsignelsesrig Fornedrelse og Tilintetgjørelse. Da bliver Mennesket overtydet om at selv den Helligste og Reneste er vanhellig og Uren, naar Gud, som en retfærdig Dommer, der prøver Hjerter og Nyrer, vil dømme ham, — at al dets Retfærdighed, betragtet udenfor Christus, er et besmittet, urent Klæde og blot og bar Uretfærdighed, — at selv den største Andagt, det føler, de hellige Øvelser, det foretager, de gode Gjerninger, det gjør, føre saa meget Urent og Vanhelligt med sig, at de ikke kunne fortjene Andet end Fordømmelse, saafremt ikke den hellige og retfærdige Gud vil se med Naade til dem i Christo. Derfor viser Erfaringen, at man intetsteds finder større og grundigere Ydmyghed end hos dem, som have lært den i store Anfegtelser. Den saare plagede*) Moses ved ikke, at hans Ansigt skinner, oplyst af det guddommelige Naadelys (2 Mos. 34, 29;) den af sin fiendske Broder Esau ængstede og forfærdede Jakob siger af Hjertet: Herre, min Gud, „jeg er ringere end alle de Miskundheder og al den Trofasthed, som Du har gjort imod din Tjener" (1 Mos. 32, 10;) da den fattige og elendige Maria bliver kaldt en Benaadet (og Elsket,) en Velsignet blandt Kvinderne, tænker hun, hvad denne skal være for en Hilsen, — hvorledes kommer jeg fattige, elendige, trøstesløse Barn til saadan stor Ære? (Luk. 1, 28. 29) Hvor høioplyst og begavet den af Satan ilde medhandlede og saare forfulgte Paulus end er, — hvor meget han end har arbeidet og for Christi Skyld gjort og lidt, kalder han sig dog selv et „utidigt Foster" og erkjender, at han „ikke er værd at kaldes en Apostel, — at han er den største blandt Syndere — at han er Intet" (1 Kor. 15, 9. 10; 1 Tim. 1, 15; 2 Kor. 12, 11.) De allerlærdeste, de allerviseste, de allergudfrygtigste, de allernyttigste og mest velfortjente Menneskers Lærdom, Visdom, Gudsfrygt, Arbeide, Fortjeneste bliver saaledes renset, udbrændt og sammensmeltet i Anfegtelsernes Ild, at der Intet bliver tilbage uden et lønligt og hjerteligt Suk: Jeg er Intet, Herre; Du er Alt; Du alene er retfærdig og hellig; jeg derimod maa skamme mig; Gud være mig Synder naadig! Hvor tjenlig imidlertid saadan Tilintetgjørelse er for dem, vil jeg fremstille med en aandrig Mands*) mærkelige Ord: „Den gamle Adam vil stedse være Noget og stoler paa sig selv og sin egen Evne, Styrke, Visdom (Retfærdighed, Gudsfrygt) Kraft; men (i haarde Anfægtelser og) paa Dødssengen lærer man rigtig dette Davids: Herre, vær mig naadig; thi jeg er skrøbelig, — naar al Kraft, Evne, Visdom og Kundskab er sunken til Jorden og syg med. Men salige ere de, som lære dette i sit Liv og i gode Dage under sine Anfegtelser; thi kommer det ikke dertil med et Menneske, at det føler sin egen Usselhed og Skrøbelighed, og at al adamitisk og kjødelig Kraft, Evne Visdom og Herlighed gaar tilgrunde hos det, saa kan det ikke blive modtageligt for og delagtigt i Guds Naade. — — Men naar Mennesket gaar saaledes tilgrunde og bliver til Intet, i alle sine Kræfter, alle sine Gjerninger, alt sit Væsen, at der Intet er igjen uden en Elendig, Fordømt og Forladt, da kommer den guddommelige Naade, Hjælp og Styrke." Det godt udbrændte Tønder opfanger snarest Gnisterne; den godt omkastede, rensede, ja udbrændte og med Aske overstrøede Ager er bekvemmest til at modtage den gode Sæd og gjengjælde

*) Efter Luthers Oversættelse af 4de Mos. 12, 3; efter vor Bibeloversættelse: saare sagtmodig. O. A.

*) Joh. Arnd, over Ps. 6

den med megen Grøde; saaledes er ogsaa det ved Anfegtelsernes Ild udbrændte og ved aandelige Trængsler i sig selv tilintetgjorte og sønderrevne Menneskehjerte bekvemmest for den høilovlige Gud til at lyksaliggjøre det med sin Naade og bruge det til sin Tjeneste.

§ 41. Dog, ei alene til Hoffærdighed har Menneskets Hjerte af Naturen Hang, men ogsaa til mange andre store Synder. Det er saa dumt, saa blindt og daarligt, at det ikke forstaar at sætte Pris paa de aandelige, himmelske og evige gode Ting og agter dem for Intet, men er derimod saare begjærligt efter de timelige, jordiske og forgjængelige Goder, glæder sig høiligen over disse og finder sig tilfreds og lykkelig i deres Besiddelse. „Naar du, o Menneske,“ siger den overnævnte dyrebare Lærer,*) „besidder Guds Naade, kan bede og paakalde Gud vel, bekjende Christum vel, — — kan tro vel, har et tilfreds Hjerte og en glad Aand, det anser du for ringe Goder, mener derhos, at de komme fra dig selv, og ved ikke, at Gud er (virker og frembringer) alt dette hos dig, har ei heller disse Goder saa kjære (som du burde), men sætter langt høiere Pris paa jordisk Gods og timelig Ære og tænker: O, Troen, Kjærligheden til Gud, Haabet, Bønnen, den Hellig Aand, et fornøiet Hjerte, det vil du nok faa, ja har det allerede og har det derhos for Intet, og takker ei engang Gud derfor, men tænker: Havde Du Rigdom, Ære og denne Verdens Herlighed! det var Noget! det Andet, det Aandelige og Guds Rige, det kan du faa for Intet. Se, saaledes agter du det Timelige for et langt større Gode end det Aandelige og Guds Rige i dig. Da kommer vor Gud og siger: Bi; jeg vil tage mit Rige ud af din Sjel, Troen, Kjærligheden, Haabet, Bønnen, den Hellig Aand, et fornøiet Hjerte og føre dig fra den aandelige Himmel, hvori du nu er, ned i Helvede, det er: i Sørgmodighed og Sjelens Angest, Pine, Frygt og Skræk, og vil da se, om alt Timeligt kan forløse dig fra dette Helvede. Da begynder Elendigheden, naar Guds Rige er borttaget eller skjult paa Hjertets Bund; da lyder det: Ak, Herre Gud, jeg kan ikke tro, ikke haabe, ikke bede; da faar du se, hvilke de bedste Goder ere, og at det Timelige intet kan hjælpe dig. Saa ser du ogsaa, hvorfor Gud lader dig komme i store Anfegtelser, nemlig ikke for at ødelægge dig, men for at du skal lære, hvilket stort Gode Guds Naade, Troen og den Hellig Aand ere, hvilket Menneskene ellers saa lidet erkjende. Derfor viser Erfaringen, at ingen Mennesker ere mindre hengivne til Gjerrighed og mindre forhippede paa det Jordiske end de, som under Anfegtelser have lært at kjende alle forgjængelige Tings Forfængelighed og Intet; man ser heller Ingen, som sætte mindre Pris paa Verdens Glæder, end netop dem; Anfegtelsen gjør, at de med Salomo sige af Hjertet til Latter: „du er galen, og til Glæde: hvorfor gjør du det?“ (Præd. 2, 2). De vide, at de jordiske Ting kun ere Guds Mask, som Han pleier at give Svinene, men hvori en himmelskfindet og gudelskende Sjel ikke kan finde nogen Smag, nogen Trøst, nogen Glæde. En eneste Draabe af Guds Godhed, af Jesu Blod og den Hellig Aands Trøst er dem kosteligere og dyrebarere end Alverdens Perler, Ædelstene, Guld og Sølv; de skatte sin Jesu Tornekrone høiere end alle Rosenkranse og Pragtkroner i Verden; de ville gjerne bortbytte Alt, hvad Verden kan give dem eller har givet dem, alle Keiseres, Kongers og Fyrsters Naade, al Høihed, al Herlighed, al Ære for et eneste naadigt Blik af Gud; de vilde med Glæde hengive hele Verden, om den var deres,

*) Sammesteds.

for den nøgne og korsfæstede Jesus; de leve i Ære og ændse eller vide det ikke; de have Gods og have det dog ikke; de leve i sit eget Hus som Fremmede og Leieboere; de ere høiagtede af Andre og foragtede af sig selv; de ere ofte smukt klædte og herligt smykkede og vide dog ikke, hvad de have paa sig; de ere mangengang i et Bryllup eller Gjæstebud og ere dog langt borte derfra; de høre mangengang det lystige og drukne Folks Musik og Tummel og ere dog i Ensomhed og Stilhed, osv., — hvilket Altsammen godt oplyses ved de Exempler, der ere anførte i foregaaende Prædiken (§ 39.)

§ 42. Hykleriet er en Hovedmangel ved vor Christendom og Gudsdyrkelse, som gjør den til en Vederstyggelighed for Gud og aldeles unyttig og forkastelig, saafremt det ikke bliver erkjendt, angret og afbedet hos Gud i sand Ydmyghed og med et bodfærdigt Hjerte. Det er os imidlertid Alle medfødt, og vort Hjerte er saaledes besmittet og opfyldt dermed, at selv de gjenfødte og oplyste Christne lige til sin Død maa sukke og klage derover. Vi burde jo af vort ganske Hjerte, af vor ganske Sjel, af vort ganske Sind og af vor ganske Styrke, i Enfoldighed og gudelig Retsindighed have Gud for Øie, søge, elske, ære og tjene Ham; Alt, hvad vi tænkte, mente, talte og gjorde burde jo være som en ren, liflig og klar Strøm fra en ren Kilde, ublandet med Egenkjærlighed, Egenære og Egennytte; vi burde jo tænke, tale og gjøre Alt som af og for Gud og i Christo, med villige, glade og trofaste Hjerter; men ak, Gud, hvor Meget fattes os ikke herpaa! og hvor liden sand Retsindighed finde vi ikke i vort syndige Hjerte! Vi tjene vistnok Gud, men ikke ene og alene for Hans egen Skyld, — fordi vi skylde Ham, som det største, fuldkomneste og ædleste Gode, Alt, og fordi vi have Alt fra Ham og ere Alt ved Ham alene, men ogsaa med Hensyn til os selv, fordi vi have nydt Godt af Ham, endnu nyde og haabe fremdeles i Tid og Evighed at skulle nyde Godt af Ham. Om Gud hverken havde Himmel eller Helvede, hverken Belønning eller Straf, saa burde vi dog villigen ære Ham, som det ædleste og fuldkomneste Gode, hvem al Ære, Kjærlighed og Tjeneste tilkommer; men Erfaringen lærer os, hvorledes det i saa Maade forholder sig med vort Hjerte, og hvor Meget det koster at overbevise det derom og bringe det til at ville og forsøge. Gaar det os godt, — er Alt roligt i vor Sjel, — er vort Hjerte opfyldt af den Hellig Aands Trøst, — fornemme vi en indvortes Sødme og Andagt under Bønnen, — leve vi tilligemed Vore i Velstand og Sundhed, lykkelige og tilfredse, saa bede vi gjerne, — saa hører man os synge med Glæde, prise Gud og tale om Hans Miskundhed, Kjærlighed og Trofasthed, hvor Leilighed gives; men overraskes vi af en aandelig eller legemlig Uro og Trængsel, hvor bliver der da af vor Frimodighed, af vor Villighed og Lyst til at tjene Gud? da er der lønlig Knurren, Utaalmodighed, Lede og Sukken, og paa vor Tale og Beklagelse over vor Ulyksalighed er der ingen Ende, ret som om der med Forandringen i vor Tilstand ogsaa var foregaaet en Forandring med Gud, — som om Han ikke fremdeles var den høilovlige, algode og store Gud, som Han forhen var, eller som om Han ikke længer havde det samme kjærlige Faderhjerte, som Han forhen havde. Heraf sees tydeligt nok, at vi tilforn ikke have tjent Gud som en i sig selv salig og høilovlig Gud, men som en saadan Herre, der er vor Velgjører og af hvem vi nyde Godt, at vi altsaa have seet mere paa vor egen Fordel end paa Hans Majestæt og Ære, mere paa Gaven end paa Giveren, hvilket tydeligen røber vort fordærvede Hjertes Hykleri.

§ 43. Efterdi al Ære egentligen og endeligen tilhører vor Gud, som det høieste Gode, saa burde vi betragte Æren som en Helligdom og hel og holden hjembære og ofre den til Gud. Vi burde forfærdes for den Ære og Ros, som Verden yder os, og strax med Frygt og Bævelse nedlægge den Krone, som var os paasat, for vor Guds Fødder og sige: Min Gud, her er den Ære, som de tankeløse Mennesker have villet give mig og som ikke tilkommer mig, som et syndigt Menneske, men i dens Sted Skam og Skjændsel. Vi burde ingen Ære modtage uden til vor Gud, osv. Men hvorledes vort Hjerte i denne Henseende er findet, det erfare vi desværre ofte til vor Sjels Bedrøvelse. Den hellige Salvelsesolie i det Gamle Testamente er et træffende Forbillede paa den Ære, vi skylde Gud, og hvorom Han siger: „Denne skal være den hellige Salvelsesolie for mig. Den skal ikke udøses paa Menneskets Legeme, og I skulle ikke efter dens Maade berede nogen som den; den er hellig; den skal være Eder hellig" (2 Mos. 30, 31 flg.). Men ak, hvor gjerne lader ikke vort syndige Hjerte sig salve og overøse med denne Salvelsesolie; Hvor gjerne ville vi ikke have Yndest og Ros og være høiagtede, velanseede og ærede i og for Verden! Og hvor ugjerne ville vi ikke paa den anden Side bære den Herres Jesu Tornekrone og Forsmædelse (Ebr. 13, 13) og lade os med Ham forhaane, udle, bespytte og træde under Fødder, om vi end ere overbeviste om eller ialfald kunne formode og mærke, at vor Fornedrelse vil tjene til Guds Herliggjørelse og vor Skam og Skjændsel til Hans Lov og Pris! Vi ville idetmindste dele Æren med vor Gud. Vi ville vel have Hans Gaver erkjendte som Hans, men dog ogsaa gjerne høre og erfare, at Menneskene sige: Gud har udrustet det Menneske med mange herlige Gaver. Vi ville vel gjerne undfly Æren, men se dog gjerne, at man jager og forfølger os dermed. Vi ville vel lade Gud være Alt; dog ville vi ikke selv være Intet, men Noget, hvilket Altsammen noksom beviser ei alene vort Hjertes indre Hoffærdighed, men ogsaa dets skjulte Hykleri.

§ 44. Der er endnu mange flere saadanne Ting, som vidne om vort Hjertes Urenhed. Den syndige Selvkjærlighed indblander sig overalt og i alle Ting og besmitter og besudler selv vore bedste Tanker, Ord, Gjerninger, Øvelser og Foretagender. Vi prædike heller for en stor Forsamling end for en mindre og se gjerne, at alle Stole, Bænke, Pulpiturer og Gange ere fulde i vor Kirke, ikke altid i et rent og enfoldigt Haab om ved Guds Naade at kunne stifte mere Gavn blandt Mange end blandt Faa, men fordi vi gjerne ville være ærede og høiagtede, uagtet vi vide, at den største Hob ligner Profeten Ezekiels Tilhørere, der kom (i Forsamlingen) og sad (meget andægtige, ærbare og stille) for hans Ansigt, hørte hans Ord og ikke gjorde efter dem (Ezek. 33, 31); vi ønske heller at være ansatte i en stor og navnkundig Stad, i en stor Menighed, hvor der er mange anselige, rige, vise og fornemme Folk, end paa et dunkelt og lidet bekjendt Sted, blandt en liden fattig og enfoldig Hob, ikke i den Hensigt at udbrede Guds og Christi Rige med større Nytte, men for at kunne blive mere berømte og bedre forsørgede, og betænke ikke, hvad Apostelen siger: „Se, ikke mange Vise efter Kjødet, ikke mange Mægtige, ikke mange Fornemme ere kaldte; men hvad der er daarligt for Verden, har Gud udvalgt, for at beskjæmme de Vise; og Gud har udvalgt, hvad der er skrøbeligt for Verden, for at beskjæmme det Stærke; og Gud har udvalgt, hvad som er uædelt for Verden, og hvad som er ringeagtet, og hvad som Intet er, for

at tilintetgjøre det, som er Noget" (1 Kor. 1, 26—28). Vi have alle en Farisæer i Hjertet, som gjerne vil ansees af Menneskene og altid synger og beder hellere og andægtigere og viser sig gudfrygtigere, hvor mange Øines Lys falder paa ham, og hvor han mærker, at han derved kan faa Skin af Gudfrygtighed, og det gaar os hermed som det gik en vis Munk, der i sit Kloster kunde faste flere Dage efter hverandre, men i Ørken ikke kunde udholde det en eneste Dag og som desaarsag maatte erkjende, at Anseelsen blandt Brødrene i Klosteret havde været ham istedetfor Mad og Drikke, — at hans Faste havde været en Hyklerfaste, og at han derved ikke saa meget havde søgt at gjøre sig skikket til at dyrke Gud som at erhverve Berømmelse blandt Menneskene for en særdeles Hellighed. Hvor ofte tage vi os ikke den Frihed at være egensindige, opfarende og uvenlige i vort Hus og blandt vore Egne, uagtet vi udenfor det stræbe at erholde Navn af sagtmodige, venlige og stille! Hvor ofte vise vi ikke en overordentlig Nidkjærhed imod vor Næstes Feil og Mangler, medens vi have megen Taalmodighed med, ja endog kjæle for vore Nærmeste og os selv! Hvor ofte holde vi ikke en yndet, fornem og velfortjent Person Alting tilgode og taale hans Brøst med megen Overbærelse, medens vi derimod Intet ville eller kunne eftergive et fremmed og simpelt Menneske eller en Fiende! Med hvilken Begjærlighed og Duelighed dadle, irettesætte, dømme og fordømme vi ikke Andre! men os selv ville vi ikke dadle og irettesætte, ei heller taale det Mindste af Andre. Hvor kløgtige og flinke ere vi ikke til at undskylde og skjule vore egne Synder, og hvor gjerne se vi ikke, at man udtyder Alt til det Bedste, medens vi selv vise os fra en ganske modsat Side mod vor Næstes Feil. Vi elske Gudfrygtigheden eller endog dens blotte Skin, naar den findes under en pragtfuld Kaabe eller anselig Klædning, men fremtræder den i en fattig Skikkelse, under Tiggerdragten, saa bliver den neppe indladt uden Ærgrelse og Uvillie og bliver modtagen med Uvenlighed og Hovmod. vi glæde os inderligt og prise Gud, naar det behager Ham at velsigne vor Stand og vort Embede og lader os blive de Frugter var, som Han frembringer ved vor Tjeneste; men naar Han virker det Samme eller noget endnu Mere ved Andre, saa betragte vi det enten med kolde eller med avindsyge Hjerter og Øine.

§ 45. Naar vore Børn tegne sig godt, og man tydeligen og rigeligen sporer Guds Naade og Gave hos dem, saa glæde vi os over i dem at se Redskaber for Guds Naade og Kar til Hans Ære; men at denne Glæde ikke er ren, kan sluttes deraf, at dersom fremmede, fattige og forladte Børn ikke opvække mindre Forhaabning om, at Gud har udvalgt dem til sin hellige Tjeneste, da glæde vi os ikke synderligt herover, bidrage ei heller villigen og af et godt Hjerte efter Evne til, at de kunne komme frem og blive „beredte til Embedets Forvaltning" (Efes. 4, 12), hvorved vi altsaa lægge noksom for Dagen, at vi betragte vore velartede Børn ikke blot som Kar til Guds, men ogsaa til vor egen Ære. Naar vi ere stedte i en eller anden legemlig Nød, — naar vi ere plagede med en smertefuld Sygdom eller med et ufredeligt Menneskes Nærgaaenhed, med en trættekjær Nabo, med Fattigdom og Deslige, eller naar vi have vanføre og syge Børn, bede vi ofte ivrigt og heftigt til Gud, at Han vil hjælpe og udfri os; men hvo beder ligesaa ivrigt om Befrielse fra den Fiende, han bærer i sin Barm, fra Synde-Sygdommen, fra sit hadefulde og underfundige Hjerte, fra Mangelen paa Tro, Kjærlighed og Gudsfrygt? hvo er ligesaa bekymret og klager for Gud med

ligesaa hede Taarer, naar han har et ugudeligt, frækt, kjødeligsindet Barn, som intet kjender til Troens Kraft og Christi Efterfølgelse og finder større Glæde i en ny Mode end i at øve sig til Gudfrygtighed? Dog, det er forgjeves, at jeg søger at skildre det menneskelige Hjertes Hykleri, saaledes som det aabenbarer sig endog hos de Gjenfødte i sine mangehaande Frugter; jeg maatte skrive en hel Bog derom, og det vilde dog ikke blive fyldestgjørende. Men betænk, du gudelskende Sjel, hvor ubekjendte de omtalte Hyklerfrugter ere for de fleste Christne, og hvor lidet vi ændse og fortryde dem, naar det gaar os godt; derfor maa nu Gud blandt andre Trængsler ogsaa lade de store aandelige Anfegtelser komme over Hans Børn, hvorved Hjertets dybeste og inderste Grund bliver afsløret, dets lønlige og uerkjendte Træskhed lagt for Dagen, dets mangfoldige Tanker, Lyster, Begjæringer og Meninger indskrænkede, hæmmede, udryddede og forenede og henvendte i og til Gud. Hykleriet er saa rodfæstet i Hjertet, at det ikke kan fortæres uden af en saadan Ild. Anfegtelserne gjøre Mennesket med al dets Visdom, Hellighed, Kraft og Herlighed til Intet, paa det at Gud skal blive Alt i det. Ved Anfegtelser bliver Kjødet nedbøiet og svækket, Aanden ophøiet og styrket; Skinnet og Skyggen forsvinde, og Væsenet tiltager; Hjertet bliver renset, Troen bragt til sin Kraft og Høide og Oprigtigheden fremmet. Derfor lærer Erfaringen os, at man intet fint Sølv finder uden det, som er blevet ofte lutret, intet rent Vand uden det, som er blevet ofte kogt og udtrukket eller har flydt hen over en Mængde skarpe Flintestene og grovt Sand; det vil sige: den mest ægte Tro er den, som er prøvet gjennem mange Trængsler og Anfegtelser, den bedste Christendom den, som man har lært i Anfegtelsesskolen, de reneste, skjønneste og kraftigste Sukke de, som opstige fra et sønderbrudt og sønderknust Hjerte, osv.

§ 46. Men vort Hjerte har endnu nogle Hovedfeil, som det pleier vanskeligen at give Slip paa uden ved store Anfegtelser, og hvoraf Ubestandighed i det Gode og at det saa ofte bliver efterladent, dorskt, søvnagtigt og koldsindigt i aandelige og guddommelige Ting ikke hører til de mindste. Christus har undertiden Aarsag til at klage selv over sine bedste og kjæreste Venner, fordi de ikke kunne vaage en Time med Ham (Matth. 26, 40). Vort Hjerte er ofte meget frimodigt, villigt, ivrigt og fuldkomment i Guds og Næstens Tjeneste; men snart bliver det uvilligt, koldsindigt og søvnagtigt; vi ligne Apostelen Peter, der strax efter tilendebragt Paaskemaaltid, ved hvilket Herren tillige havde indstiftet og uddelt sit hellige Legemes og Blods Sakrament, vilde gaa i Døden med Ham og ikke forarges paa Ham, om end alle de andre Disciple forarges paa Ham, men som kort efter ikke formaaede at vaage en Time med Ham og ei alene, ligesom de andre, tog Flugten, men ved en Piges Tiltale bragtes til at forbande sig og sværge paa at han ikke kjendte Christus (Matth. 26, 33. 35. 69 flg.; Mark. 14, 37). Vi ere til en Tid som Sulamith, der ledte om Nætterne paa sin Seng efter den, som hendes Sjel elskede, og, da hun ikke fandt Ham, stod op og gik omkring i Staden, paa Stræderne og paa Gaderne og ledte efter Ham og ikke ophørte at spørge efter Ham, førend hun fandt Ham; men til en anden Tid, naar hendes Kjæreste staar udenfor Døren og banker paa og siger: Lad op for mig, min Søster, min Veninde, min Due, min Fuldkomne! thi mit Hoved er fuldt af Dug, mine Lokker af Nattens Draaber, finder hun sig meget besværet ved at skulle staa op og lukke op for Ham (Høis. 3, 1 flg.; 5, 2 flg.). Undertiden

er vor Hjerte som en velstemt Luth, idet alle dets Kræfter forene sig om at elske og prise Gud; men en liden Forandring i Luften eller af Stedet forstyrrer denne Samstemmighed og gjør vore Sjelsevner saa indbyrdes stridige, at vi maa forundres og bedrøves derover. Mange tænke og sige ved at høre og betragte Guds Ord: Var ikke vort Hjerte brændende i os, da Herren talte til os? Vi optændes ogsaa af en hellig Nidkjærhed mod os selv, mod vort syndige Kjød og Blod, mod vore Lyster og Begjæringer og mod en eller anden Yndlingssynd, hvorom vor Samvittighed overbeviser os. Men denne Ild pleier desværre at ligne den, der opstaar af Halm, Papir, Stry og lignende Ting og som vel blusser hastigt iveiret med en klar og stor Lue, men snart taber sig og slukner. Ofte nære vi det hellige og ivrige Forsæt at bedre vore vore Feil, at opsøge og advare vor Næste, der er paa Afveie, og bringe ham tilbage; men der kan letteligt komme Noget imellem, som afholder os derfra; en liden Gjenvordighed eller Uleilighed, som vi have eller befrygte deraf, kan forpurre det Hele. Den Profet, som Herren sendte fra Juda til Bethel for at irettesætte Kong Jeroboam for hans Afguderi, og som Han forbød at æde Brød eller drikke Vand paa dette Sted, vilde vel ikke lade sig overtale af Kongen til at gjøre imod Herrens Ord; men strax ovenpaa lod han sig dog ved en anden Profets Løgn besnakke til at vende tilbage med ham og tilsidesætte Herrens Befalig (1 Kong. 13, 1 flg.). Saaledes gaar det ogsaa med os; vi kjende vistnok godt vor Guds Villie og nære ei alene det Forsæt at adlyde den, hvad det saa end skal koste, men begynde ogsaa at gjøre derefter; men en kjødelig og falsk Ven, en verdsligsindet Ægtefælle eller et andet anseligt Helvedbud kan letteligen bringe os paa andre Tanker og lede os paa andre Veie; derfor lærer Erfaringen, at vi undertiden den ene Dag kunne være helt ydmyge, taalmodige, sagtmodige og stille, den anden Dag derimod hovmodige, utaalmodige, vrantne og uvenlige.

§ 47. Vi kunne vel mangengang om Morgenen efter vore Gudfrygtighedsøvelser sige med David: „Jeg vil bevare mine Veie, at jeg ikke skal synde med min Tunge“ (Ps. 39, 2), og tvinge vort Hjerte med vor Frelsels Ord: „Jeg siger Eder, at Menneskene skulle gjøre Regnskab paa Dommens Dag for hvert utilbørligt Ord, som de have talt“ (Matth. 12, 36), og dog siden, naar vi komme ud iblandt Folk og begynde at æde, at drikke og blive glade, glemme det Altsammen og giver vor Tunge altfor stor Frihed. Hvor taabelig og naragtig forekommer ikke Verden os ofte med sin Pragt, Glæde og Forfængelighed, saa at vi sige til Latter: Du er galen, og til Glæde: hvorfor gjør du det?“ (Præd. 2, 2). Hvor lidet Værd have ikke ofte Penge i vore Øine! men derimod kan det let hænde, at vi af formente gode Venner lade os bringe i et eller andet Samkvem og, før vi selv vide deraf, snakke, spøge, le, fraadse og drikke som de. Vi store Gudsforagtere tør stundom glæde os over en smuk Daler, hvorpaa der er mange Hoveder eller som er meget gammel, men vilde maaske finde det meget paafaldende og urimeligt, om Nogen opfordrede os til at skjænke den til en Fattig. De gudfrygtige Kvinder, som godt vide, „at deres Prydelse ikke skal være den udvortes, Haarfletning og paahængte Guldsmykker eller Klædedragt, men Hjertets skjulte Menneske i en sagtmodig og stille Aands uforkrænkelige Væsen“ (1 Pet. 3, 3. 4), vise sig dog ofte i Bryllupper og ved andre Anledninger, hvor de maa være pyntede, saadanne, at man godt kan mærke, — ligesom de ogsaa bagefter selv tilstaa

det —, at deres syndige Kjød ligner de Heste, som krumme Halsen mest, kaste Fødderne sirligst og trave prægtigst, naar de ere prydede med en smuk Sadel og dertil svarende Bidsel og Hovedtøi. Erfaringen lærer, at paa den Tid, Vinstokken blomstrer, bliver den Vin, som ligger paa sin Bærme, gjerne uklar. Saaledes gaar det desværre ogsaa med vore Hjerter; om end Alt deri synes rent og klart, kan dog Verdens Forfængelighed og Overdaadighed, naar vi se dens Børn ligesom blomstre i sin Pragt, Glæde og Herlighed, bringe Alt i Oprør og gjøre det grumset. Hvor ofte sukke og græde vi ikke over vore Ungdomssynder for Gud og bede Ham inderligen, at Han ikke vil ihukomme dem; men der kan let komme en gammel Ven, som har gjort os Selskab i disse Synder, og som bringer dem paa Bane og fortæller med Latter derom; da røber vort Hjertes Falskhed sig strax, idet vi med ny Lyst høre tale om de gamle Synder, og dersom det ikke ved Guds Aand og Naade blev holdt tilbage, vilde det udentvivl atter vælge og betræde de forrige farlige Veie. Den hellige Augustinus fortæller om sin Ven Alipius, at nogle gode Bekjendte efter Maaltidet med venskabelig Voldsomhed (familiari violentia) førte ham med sig til Skuepladsen, hvor Fegterne maatte kjæmpe paa Liv og Død. Han havde fra først af foresat sig, at han ikke vilde give Agt paa dette blodige Mordspil, hvorfor han en Tidlang sad med tillukkede Øine; men saa begav det sig, at en af Fegterne blev dødeligen saaret og faldt; da nu det tilstedeværende Folk opløftede et stort Skrig herover, aabnede ogsaa den gode Alipius sine Øine, og da han saa Blod, blev han, ligesaavelsom de Andre, ophidset af Grusomhed og skreg med ligesaa godt som nogen af de Andre. Ser her, allerkjæreste Medchristne, det menneskelige Hjertes Letsindighed! det ligner et daarligt Uhr, der undertiden gaar, viser og slaar rigtigt, men ofte kommer i Uorden og gjør Dag til Nat og Lys til Mørke; vort Hjertes Bevægelser ere lig et febersygt Menneskes Puls- eller Slagaarer, som ofte forandre sine Slag hver Time, — hvisaarsag Guds Aand siger: „Hjertet er bedrageligt, mere end alle Ting; det er ulægeligt; hvo kan kjende det?“ (Jer. 17, 9)

§ 48. Et prøvet Middel mod denne vort Hjertes slemme Vanart er blandt Andet den aandelige Trængsel og Sjeleangest; dette er den Ild, som tvinger det ustadige og flygtige Kviksølv til at holde sig rolig og forblive paa sit Sted; dette er den Kulde, som omslutter og sammenholder den indvortes Varme; det vil sige: Anfegtelserne omgive og indeslutte det ubestandige, syndige Hjerte og lede alle dets Evner, Tanker og Attraaer hen til det eneste Ene, til Guds Naade i Christo Jesu; dette er den himmelske Gartners Kniv, hvormed Han beskjærer den vilde Stamme (Menneskehjertet) og borttager dens egne Skud (Hjertets egne kjødelige og vanhellige Tanker, Lyster og Begjæringer,) paa det at den indsatte Podekvist (Jesus Christus, der bor og lever i Hjertet formedelst Troen) kan faa al Saft alene og vokse desto bedre; dette er den Vind, som blæser paa og oppuster Troens, Kjærlighedens, Haabets og den gudelige Nidkjærheds Ild i Hjertet, saa at den lyser desto klarere og brænder desto friskere. Jeg har ofte seet, at gloende Kul, som ligge stille i Solskin og ikke blive pustede til, bedækkes med sin egen Aske, tabe sit Skin og sin Glød og tilsidst slukne; men dersom de saa at sige vækkes af en Vind eller med en Vifte, og Asken henveires, saa begynder deres Ild paany at vise sig. Dette lærer Erfaringen ogsaa om det menneskelige Hjerte, selv det fornyede og troende; naar det ikke ved af nogen

Ulykke og Anfegtelse, da bliver det koldsindigt, efterladent og søvnagtigt i Gudfrygtighedens Pligter og Øvelser; men bliver det rystet af en Anfegtelsens Storm, saa lærer det ligesom paany at omvende sig, bede, tro, elske og haabe.

§ 49. Naar Beretningen om Josefs og Marias Reise til Jerusalem, ved hvilken Leilighed de tabte Barnet Jesus og ledte efter Ham med Smerte i tre Dage (Luk. 2, 42 flg.), efter den evangeliske Kirkes Sædvane forklares paa Paaskehøitiden, har jeg ofte tænkt over de Ord: „Og da de havde tilendebragt de Dage, og de gik hjem igjen, blev Barnet i Jerusalem, og Josef og Hans Moder vidste det ikke“ (V. 43,) og overveiet, hvorfor dog dette guddommelige og hellige Barn, som ellers viste sine Forældre en fuldkommen Lydighed og stedse glædede dem med sit gode Forhold, dennegang med Forsæt — thi dette sees noksom af alle Omstændigheder — unddrog sig dem og ret dybt og inderligt bedrøvede dem. Muligt, at Han ved at se en saa stor Mængde Mennesker forsamlede i Jerusalem i Anledning af Paaskefesten (der pleiede nemlig at indfinde sig mange Hundred Tusind der,) og betænke, hvor uvidende og daarligt undervist og grundet Folket var i Kundskaben om Gud og Messias, i Betydningen af Ofrene og den hele jødiske Gudstjeneste, i sand Omvendelse og Gudfrygtighed, og hvor blinde, efterladne, koldsindige og uforstandige Præsterne og de Skriftkloge vare i sit Embede, muligt, at Han da (saaledes som oftere siden var Tilfældet efter Hans Lære-Embedes Tiltrædelse) blev optændt af gudelig Nidkjærhed og ikke kunde eller vilde afholde sig fra at give en Prøve paa en retsindig, vældig, tro, af Gud udsendt Lærer og lade Folket faa en Forsmag paa den sunde, kraftige og trøstefulde Lære, Han havde bragt med sig fra sin Faders Skjød (se Matth. 11, 28; Mark. 6. 34; Joh. 7, 37, 38.) Imidlertid har dog uden al Tvivl Hovedgrunden til dette Hans Forhold været et dobbelt, nemlig for det Første at fornye og opfriske det Rygte om den fødte Messias, som for tolv Aar siden, da Hyrderne talte om Ham, — da de Vise fra Østerland spurgte efter Ham, og Simeon og Anna vidnede i Templet om Ham, havde været meget stor, men nu formedelst Lærernes Efterladenhed og Folkets Uagtpaagivenhed næsten var udslukt, samt at opvække en ny Længsel efter Hans Aabenbarelse. Saa synes det tillige, at fordi Hans Forældre daglig saa dette Vidunderbarn for sine Øine, som et andet Barn, og stedse omgikkes Ham, aad, drak og sov med Ham, havde det gaaet dem som andre Mennesker, nemlig at de ikke saaledes, som de burde og skulde, betænkte, hvad de eiede i Ham, og hvilken uforligneligt stor Skat der i Ham var skjænket dem og den ganske Verden, hvilket blandt Andet lader sig slutte deraf, at de saa trygt gjorde en hel Dagsreise uden Ham og beroligede sig med den Formening, at Han var i Reiseselskabet; Han kom nok tilstede igjen (Luk. 2, 44.) Derfor unddrog nu den Herre Jesus sig dem og lod dem lede efter Ham tre Dage med Smerte, idet Han vilde gjenopvække og fornye deres Hjerter og sammes Andagt, Tro, Kjærlighed og Længsel, og heraf kan man slutte sig til, hvorfor Han endnu den Dag idag ofte unddrager sig sine Kjære og Venner, saa at de formene at have tabt Ham tilligemed Hans Aand, Trøst og søde Naade, nemlig for at fordrive deres Hjertes Koldsindighed, opvække deres Tro, Kjærlighed, Andagt og Nidkjærhed og gjøre sig selv stor, kostelig og dyrebar i deres Sjele.

§ 50. Vi ville dernæst ogsaa betragte, hvorlunde Herren, naar Han beskikker store, aandelige Anfegtelser over sine kjæreste Venner, søger at bevirke

og fremme det Gode og hvad der er dem nyttigt og tjenligt i deres Christendom og til deres Salighed. Dette se vi klarligen af den hellige Apostel, hvis Ord vi her have for os. Efter hvad der fremgaar ei alene af dette Sted, men ogsaa af alt hvad Andet han har skrevet om sig selv og Andre om ham, har han været varagtig i at bede, brændende og andægtig i sine Bønner, en vældig, ivrig og tro Prædikant og Jesu Tjener, der forvaltede sit Embede med stor Frimodighed og stærk Overbevisning, med megen Frygtløshed og Uforsagthed, med utrættelig Flid, med urokkelig Troskab og til stort Gavn; hans Hjerte var lig en ren og liflig Kilde, fuld af levende Kjendskab til Gud og Jesum Christum, af himmelsk Visdom og guddommelig Kjærlighed; han var i alle Ting gudfrygtig og saare samvittighedsfuld; han var stedse veltilfreds, sagtmodig, venlig, ydmyg og afdød fra Verden. Han skrev ikke blot: „Jeg lever, dog ikke jeg mere; men Christus lever i mig" (Gal. 2, 20;) men han beviste ogsaa i al sin Gjerning, at det virkelig forholdt sig saaledes; han agtede Alt, hvad han havde og kunde have udenfor Christum, for Tab og for Skarn imod Ypperligheden af Kundskaben om Christo Jesu og ønskede Intet uden det at vinde Ham (faa Ham som sin Del) og findes i Ham; hans største Attraa var, at Christus maatte forherliges i hans Legeme, være sig ved Liv eller ved Død (Filipp. 3, 8. 9; 1, 20.) For nu at gjøre ham til et saa herligt og tjenligt Redskab for sin Naade betjente den Herre Jesus sig blandt andre Midler ogsaa af Sjeleangest og store aandelige Anfegtelser, ved hvilke Apostelen strax efter sin Omvendelse, da han paa Reisen til Damaskus omskinnedes af et Lys fra Himmelen, blev formedelst en velsignet Forfærdelse kastet til Jorden og ved Herrens Røst bragt dertil, at han skalv og bævede og ikke kunde se, ei heller aad eller drak i tre Dage, ligesom han ogsaa senere i sit Embede næsten stedste blev øvet og prøvet derved.

§ 51. Af det samme Middel betjener Herren sig endnu og frembringer derved her og der i sin Kirke andægtige og isandhed bedende Christne. Vel forekommer det mangengang de Anfegtede, som om de slet ikke kunne bede, ja ei engang sukke eller tænke paa Gud med Ærefrygt, Andagt og Kjærlighed; dog er der ingen Tvivl om, at naar det bekymrede Hjerte staar i en saadan haard Kamp og ved Hjælp af Jesu Christi skjulte Kraft strider mod Satan, beder det netop paa det Heftigste gjennem sine lønlige og uudsigelige Sukke. Et anfegtet og ængstet Hjerte kan i denne Henseende sammenlignes med et Kar, som staar over Ilden, koger stærkt og imidlertid uafladelig uddamper sin Fugtighed, der vel ikke altid kan sees med Øinene, men hvorom Laaget, hvorpaa den hænger sig i Draaber, tydeligen vidner; det ligner Kvindens sønderbrudte Alabasterkrukke, som var fyldt med kostelig Nardussalve, som hun udøste paa den Herres Jesu Hoved og af hvis Vellugt hele Huset blev fuldt (Mark. 14, 3; Joh. 12, 3). Virakens*) behagelige Lugt fornemmes først rigtigt, naar den smelter paa Gløden. Saaledes er det ogsaa med de bedrøvede Hjerters Andagt; den er kraftigst i Guds Øine, naar den tykkes os svagest, og Troens og Aandens Kraft opstiger mest, naar Sjelen saa at sige staar i Ilden, og Hjertet er sønderbrudt af Angest. Meget rigtigt siger en gudfrygtig og navnkundig Theolog herom: „Den indvortes Bøn og Hjertesukkene ere Gud den velbehageligste og kjæreste Dyrkelse (fordi al Ære derved gives Ham, som den alvidende Hjertekjender og almæg-

*) Et slags vellugtende Gummi.

tige, alvise og algode Gud, der alene kan og vil hjælpe) og blive desto kraftigere og mere gjennemtrængende hos de Anfegtede, saa at det gaar efter Davids Ord: Du, Herre, hører de Elendiges Begjæring (ei alene de udvortes Bønneord, der udtales med Munden, men tillige og fornemmelig Hjertets Sukke, Ønsker og Attraaer); „Du skal stadfæste deres Hjerte; Du skal lade dit Øre mærke derpaa" (Ps. 10, 17). Det gaar med de anfegtede Sjele som med de syge og døende Børn, hvis Stønnen, Sukken, urolige Bevægelser, ynkværdige Udseende og kolde Sveddraaber ere et bestandigt høit Skrig i Forældrenes Øren og røre deres Hjerter inderligere end mange Ord af et sundt Barn. Saaledes kan Ingen tvivle om, at de Kræfter, som paa en skjult Maade udgaa fra det bedrøvede Hjerte under Anfegtelseskampen og opsendes til Himmelen, ere nok til at røre Guds Faderhjerte og til i sin Tid at erholde Trøst og Hjælp. Ligesom de Dunster, som formedelst Solheden opstige af Jorden, hvorved denne udtørres, saa at man ofte flere Kvarter dybt ikke finder Andet end et fint Støv, komme igjen til rette Tid og, forøgede med Havets Dunster, atter udgyde sig over den i Regn, Dug og Sne, saaledes stige ogsaa Hjertets Kræfter, dets indvortes skjulte Sukke og Attraaer, som ved Anfegtelsens Hede uddrives og uddrages deraf, saa at det bliver aldeles tørt, forsmægtende, afmægtigt og trøstesløst, op til Gud og komme i sin Tid tilbage, blandede og forøgede med himmelsk Kraft og Trøst, og medbringe lutter Husvalelse, Ro, Velsignelse, Fred og Glæde.

§ 52. Og paa denne Maade pleie de Anfegtede ogsaa efter overstaaet aandelig Trængsel at vedblive at bede. Have de tilforn bedet af en Bog, saa bede de nu af sit Hjerte, hvori den Hellig Aand har skrevet. Have de tilforn maattet betjene sig af den mundtlige Bøn, for at holde sine Tanker samlede og vække, styrke og bevare sin svage Andagt, saa kunne de nu (ihvorvel de ikke foragte eller ganske undlade den mundtlige Bøn) ogsaa tale længe og eftertrykkeligt til sin himmelske Fader uden Ord, saa lønligt og fortroligt, at hverken Djævle eller Mennesker, om de end ere om og hos dem, mærke eller vige eller kunne forhindre det. Der er heller Ingen, som bedre forstaa, hvad vor Frelser siger: „De sande Tilbedere skulle tilbede Faderen i Aand og Sandhed" (Joh. 4, 23,) end netop de Anfegtede, som ved Guds Naade have lært det af Erfaring og Øvelse. Anfegtelser lære os ogsaa at bede uden uvedkommende Forestillinger, ikke som om de ved Anfegtelser prøvede Sjele vare aldeles befriede derfor, men fordi de have bragt det videre i den rene Andagt og Udelukkelsen af syndige Tanker end andre Christne, som ikke ere øvede heri. Ihvorvel den udbrændte Jord fremdeles beholder sin forrige Vanart, bærer den dog idetmindste for en Tid ikke saa meget Ukrud som en anden, der ikke har prøvet Ilden. Saaledes er det ogsaa med de troende Hjerter; jo mere de ere rensede ved aandelige Lidelser, desto renere pleier deres Andagt at vise sig. Menneskehjertet er ellers flygtigt og ubestandigt og formaar især under aandelige og gudelige Øvelser ikke at forholde sig roligt og at forene og henvende sine Kræfter i og til Gud; men Anfegtelserne beklippe dets Vinger og vænne det, lig et Barn, der er tugtet med Riset, til at være stille og saavidt muligt kun tænke paa Gud. I gode Dage ere Sjelens Begjæringer, Evner og Tanker mangengang ligesom de forstemte og ildelydende Streger paa en Luth; i Anfegtelser derimod og naar Guds tunge Haand begynder at gribe dem og berøre dem, ville de snart forene sig til en samstemmig, inderlig

og ivrig Andagt. Udenfor Trængsler gaar det ofte til i vort Hjerte ligesom i Templet i Jerusalem, hvor Vexelererne havde sine Borde og Oxe-, Faare- og Duehandlerne sit Marked, hvilket ikke kunde gaa af uden Støi og Tummel (Joh. 2, 14. 15): Men naar Herren tager Anfegtelsens Svøbe i Haanden og driver denne Pøbel ud, omstøder Vexelerernes Borde og spilder deres Penge, da bliver alt stille, og da kan man med mere Andagt tjene den Høieste.

§ 53. Anfegtelser lære os ogsaa at bede heftigt, alvorligt og ivrigt, saaledes som der siges om vor kjære Forløser selv: „Og da Han stred haardt med Dødsangest, bad Han heftigere" (Luk. 22, 44). At Luther besad en herlig Gave og rig Aand til Bønnen, er Noget, som man ved, og som man tildels kan slutte sig til af den Beretning derom, som en af hans Disciple*) har efterladt sig, saalydende: „Det lykkedes mig engang at faa høre ham (Luther) bede. O Gud! hvilken Aand, hvilken Tro er der ikke i hans Ord! Han beder saa andægtig som En, der taler til Gud, med saadant Haab og saadan Tro som En, der taler til sin Fader. Jeg ved, sagde han, at Du er vor kjære Gud og Fader; derfor er jeg vis paa, at Du vil udrydde din Kirkes Forfølgere; men gjør Du det ikke, saa er Faren din ligesaavelsom vor; hele Sagen er din; hvad vi have gjort, det have vi maattet gjøre; derfor faar Du, kjære Fader, beskytte den. Da jeg i lang Frastand hørte ham bede disse Ord med klar Røst, brændte Hjertet i mit Liv, fordi jeg hørte ham tale saa venskabeligt og andægtigt til Gud, men især, fordi han beraabte sig saa stærkt paa Forjættelserne i Psalmerne, som om det var sikkert, at Alt, hvad han bad om, maatte ske," — dels af en anden Prøve, som nogle gudfrygtige Sjele have opfanget af hans Mund og efterladt os: „Ak Gud! ak Gud! siger han, o, du min Gud! du min Gud! staa Du mig bi imod Alverdens Fornuft og Visdom! Gjør det! Du maa gjøre det, Du alene. Det er jo dog ikke min, men din Sag; for min egen Person har jeg jo Intet her (paa Rigsdagen i Worms Aar 1521) at gjøre og med disse store Verdens-Herrer at bestille; jeg kunde jo ogsaa ønske at have gode Dage og leve uforstyrret; men din er Sagen, Herre, og den er retfærdig og evig; staa mig bi, Du trofaste, evige Gud! jeg forlader mig ikke paa noget Menneske; det er forgjæves og til ingen Nytte; Alt, hvad kjødeligt er, halter og smager af Kjød. O Gud! o Gud! hører Du ikke, min Gud? Er Du død! Nei, Du kan ikke dø; Du skjuler dig blot — — Ak Gud, staa mig bi, i din kjære Søns Jesu Christi Navn, Han som skal være min Skjærm og Beskyttelse, ja min faste Borg, formedelst din Hellig Aands Kraft og Styrkelse. Herre, hvor bliver Du af? Min Gud, hvor er Du? Kom! kom! jeg er rede til at lade endog mit Liv derfor, taalmodig som et Lam; thi retfærdig og din er Sagen; saa vil jeg i al Evighed ikke skille mig fra dig; det være besluttet i dit Navn! Verden faar vel lade være at tvinge mig med Hensyn til min Samvittighed, og om end mit Legeme, som dog er dine Hænders Gjerning og Skabning, desaarsag skulde gaa tilgrunde, ja synke i Grus, saa indestaar dog dit Ord og din Aand mig for, at det kun er om Legemet at gjøre, men at Sjelen en din og tilhører Dig og forbliver hos Dig evindelig. Gud hjælpe mig! Amen."

§ 54. Jeg antager, at dersom man havde spurgt ham, hvorledes han kunde bede saa inderligt og alvorligt, saa vilde han have givet det samme Svar som ved en anden Leilighed: Det have mine Anfegtelser lært mig. Anfegtelsen lærer

*) Veit Dietrich.

at bede vedholdende og altid, hvilket Skriften vel kræver af Alle, men som ikkun Faa gjøre og næsten ingen Andre end de, som have lært denne Kunst i Anfegtelsesskolen. David siger, at han „vil raabe til Gud og klage og hyle Aften, Morgen og Middag, — at ogsaa om Natten var hans Haand udrakt, — at han har raabt for Ham Dag og Nat" (Ps. 55, 17. 18; 77, 3; 88, 2.) Han lægger imidlertid paa alle Steder noksom for Dagen, hvad der foranledigede ham til en saadan stadig og heftig Bøn, nemlig hans indvortes og udvortes Trængsel. „Min Røst er til Gud, og jeg vil raabe; min Røst er til Gud. Jeg søger Herren paa min Nøds Dag; min Haand var om Natten udrakt og lod ikke af; min Sjel vægrede sig ved at lade sig trøste (den var ikke modtagelig for nogen Trøst). Kom jeg Gud ihu, da blev jeg urolig; talede jeg, da forsmægtede min Aand" (Ps. 77, 2—4.) Vor Frelser fremstiller en i Bønnen varagtig Sjel under Billedet af en Enke, som uafladeligen overhængte en uretfærdig Dommer paa sit Sted og gjorde ham meget Besvær, saa at han maatte frygte for, at hun tilsidst vilde overdøve ham; og hvad var Aarsagen? hun havde en Modstander, der daglig trængte og ængstede hende (Luk. 18, 2 flg.). Jo større nu den Nød er, jo hadskere og mægtigere den Fiende, som har plaget den gudelskende Sjel og endnu stedse skraaler imod den og viser den Tænder, desto heftigere og mere vedholdende er Bønnen. Anfegtelsen lærer os ogsaa at bede med Taalmodighed og Ydmyghed, med christelig Hengivelse i Guds hellige Villie. Udentvivl er ingen Bøn Gud velbehageligere end naar en gudelskende Sjel grundigt erkjender sin egen Usselhed og Uværdighed, søger al sin Værdighed i Hans Naade, i Christo Jesu, den Korsfæstede, og i hjertelig Tillid nedlægger Alt, hvad den er, har, attraar og beder om, for hans Fødder og overgiver det i Hans faderlige og naadige Villie; men hvo kan bedre gjøre dette end de ved Anfegtelse øvede Hjerter? Herom kunde siges endnu langt Mere; men vi tro at burde opsætte det, indtil vi komme til Betragtningen af den troende Sjels Bøn. Vi se imidlertid af hvad her er sagt, hvor høist fornødne Anfegtelserne ere i Guds Kirke. De nyttigste og nødvendigste Mennesker i denne ere, næst retsindige, aandrige og troe Hyrder og Lærere, de andægtigt Bedende, der stille sig i Gabet, holde den fortørnede Gud tilbage, gjøre Satans Magt og List til Intet, overvinde Verden, fremme Ordets Løb og annamme den aandelige Velsignelse med himmelske Goder for sig selv og den hele Menighed. Skal der nu findes slige sande Bedende, saa maa Herren frembringe og berede dem ved Anfegtelser samt indvortes og udvortes Trængsel. Naar Guds Kirke har Fred og gode Dage og ikke ved af nogen Undertrykkelse og Forfølgelse, saa taber Hjerteandagten sig hos de Fleste, og det gaar heri til som med Skibsfolkene paa Havet, hvilke i stille og smukt Veir og staaende Bør snakke, skjemte, le, spille og drikke med hinanden; men kaster Herren et stort Veir paa Havet, og der bliver en stor Storm (Jon. 1, 4), saa at man tænker, at Skibet skal sønderslaaes og gaa tilgrunde, da vil man se dem ligge paa sine Knær og høre dem raabe ængsteligen og endrægteligen til Herren. Men efterdi Herren ikke altid finder for godt at lade voldsomme Forfølgelser komme over Hans Kirke, men der dog maa være andægtigt og inderligt bedende Lemmer af samme, saa pleier Han at opvække Saadanne ved mangehaande andre Trængsler og navnlig ved aandelige Anfegtelser.

§ 55. Anfegtelser danne endvidere erfarne og kloge Folk, hvis Hjerte er fyldt med himmelsk og lønlig Visdom,

— som i Hjertet have fornummet, smagt og erfaret en levende og sand Kundskab om alle aandelige og guddommelige Ting og hvad Guds Ord siger. Herom taler Luther saare herligt: „Anfegtelsen og Kampen skulle lære os at erfare (hvilket Prædikenen ikke alene kan gjøre), hvor vældig Christus er, og at Faderen isandhed elsker os, paa det vor Tillid til Gud og vort Kjendskab til Ham, vor Lov og Tak for Hans Naade og Velgjerninger stedse maa voxe og tiltage; ellers vandrede vi snart hen i den første, begyndte Tro, bleve dovne, ufrugtbare, uerfarne Christne og vilde meget snart rustne, saaledes som vi se, at mange af Vore fra først af faldt til os med høi Klang og Glæde og satte saa saare stor Pris paa Evangeliet; men de ere blevne ledige Aander (Matth. 12, 44), som forbleve uden Kamp og Strid og uden Erfaring og som lig Sædekornet fortørredes af Heden, uden at sætte Rod eller give nogen Grøde, indtil de tilsidst faldt fra, som raadden, ormstukken og fordærvet Frugt falder af Træerne. Den derimod, som skal forblive rigtigt rodfæstet og grundet, med ham vil det gaa saaledes, at han ofte tror, at han hverken har Christum eller Gud, og Intet føler uden Død, Djævel og Synd, — som om mørke Skyer og et forfærdeligt Veir gaa over ham. Saaledes er dette en Prædiken ikke blot af Ord, men af Erfaring; thi vel begynder Han med Ordet, idet Han lader os høre Evangeliet, døbes og annamme Sakramentet; men strax efter indfinder Djævelen sig og vil allevegne anfegte og hindre os, for at det ikke skal forblive og gjøre Fremskridt hos os. Da maa Erfaringen begynde, saa at en Christen kan sige: Hidtil har jeg hørt og troet, at Christus er min Frelser, som har overvundet min Synd og Død. Nu erfarer jeg tillige, at det forholder sig saaledes; jeg er og har ofte været i Dødsangest og Djævelens Snarer; men Han har udfriet mig og aabenbaret sig for mig saaledes, at jeg nu ser og ved, at Han elsker mig, og at hvad jeg tror, er sandt. En saadan Erfaring frembringer da et retsindigt og fuldkomment Menneske, som St. Paulus siger i Rom 5: Taalmodigheden virker et prøvet Sind, men et prøvet Sind Haab; men Haabet beskjæmmer ikke." Saa vidt den dyrebare Lærer, der taler af rig Aand og stor Erfaring.

§ 56. Man ser daglig for sine Øine, hvilken stor Forskjel der er paa Mennesker, der blot kjende Skriften saa løseligen efter Bogstaven, men ikke have smagt dens Kraft, den Aand og det Liv, den har i sig, og fornummet og erfaret, hvad den vidner og fremstiller for os, og paa Andre, der ei alene besidde Kundskaben, men ogsaa Smagen og Erfaringen. Skriften er bedre „end tusind Stykker Guld og Sølv" (Ps. 119, 72); det vide Ingen bedre og tro Ingen med større Vished end „de Fattige i Aanden" (Matth. 5, 3); Guds Ord er „sødere end Honning og Honningkage" (Ps. 19, 11; 119, 103); det kunne de bedst bevidne, som have faaet Malurt og Galde at drikke; det er en Skat og et Lys (Ps. 119, 98. 105); det tror Verden ikke, der ingen anden Skat kjender end den, som bestaar i Guld, Sølv, Perler og Ædelstene, og intet andet Lys end det, som oplyser de legemlige Øine. De derimod, som have erfaret, hvor forfængelige, usle og unyttige alle jordiske Ting ere, og som have været berøvede al jordisk Trøst og omgivne af Mørke og Forfærdelse, de kunne sige af Erfaring: Hvert af dine Bud er for mig evindelig. Dit Ord er en Lygte for min Fod og et Lys paa min Sti. En lærd og navnkundig Mand i vor Tid*) skriver: „Nu for Tiden gives der megen Viden, men liden Samvittighed, mange Lærde, men faa

*) Erasm. Franc, Hviletimer.

Omvendte, mange oplyste Christne, men faa christelige Oplyste; Alle lægge kun Vind paa Kundskaben, men neppe En blandt Tusind paa Gjerningerne og den sande Viden; Læberne og Tungerne beplantes med skjønne Blomster; men i Hjertet bliver den onde Rod siddende. Havde Gud forjættet en malt eller Papir-Himmel, saa antager jeg, at ingen Tid i Verden vilde have leveret eller komme til at levere flere Christne end vor, saasom næsten de Flestes Christendom bestaar i Papir og Maleri." Om han har skrevet Sandhed, derom kunne alle gudfrygtige og samvittighedsfulde Oplyste dømme. Den sørgelige Erfaring lærer os, at mange Skriftkloge leve saaledes, skrive, tale og handle saaledes, at vor dyrebare Frelser, om Han nu vandrede synlig her paa Jorden, uden al Tvivl vilde raabe ve! ve! ve! over dem, som fordum over Jøderne (Matth. 23, 13 — 16. 23. 25. 27. 29). Man maa for deres Skyld ofte af Verdensmenneskene høre saadanne Ord om Religionen, om den evangeliske Christendom og Theologien, at Hjertet bløder og vil briste i Ens Liv; man forbauses ofte høiligen ved at erfare, at store Mænd have Ord blandt de Verdsligsindede for Intet at tro og for kun at bruge sin Kundskab og Lærdom som en Jurist, Læge eller anden Videnskabsmand sin til at tjene Brød og Penge med og vinde et stort Navn i Verden; hvor meget Sandt der er heri, ved den retfærdige og hellige Gud, der ransager Hjerter og Nyrer og engang skal aabenbare Hjerternes Raad. Imidlertid plager og bedrøver saadan Bagtalelse de gudfrygtige Sjele, og de vide ikke, hvorledes de skulle imødegaa slige Bebreidelser. Hvoraf kommer imidlertid denne store Ulykke og Elendighed? Uden al Tvivl for en Del deraf, at man har opnaaet gode Dage, Fred, Ro, Ære, Gods og al forønsket Herlighed, men ikke en Plads i de aandelige Anfegtelsers høieste Klasse i den Hellig Aands Skole.

§ 57. Jeg kan ikke undlade, ogsaa at anføre den dyrebare og høioplyste Luthers mærkelige Ord om den Tid, da den christne Kirke under de første christne Keisere havde faaet Fred og Ro efter de blodige Forfølgelser, som den forhen havde maattet lide. „Djævelen", siger han, „ophørte at husere med de Christnes Forfølgelser og Mord, gav dem Fred og Ro og tillod derhos, at de bleve rigeligen forsørgede af de gudfrygtige, christne Keisere. Desuden gjorde han ogsaa Menneskene, især Præsterne, hellige, forstandige og lærde i Skriften, saa at de med Tiden bleve dovne og aldrig dreve flittigt paa Guds Ord med Lære, Formaning og Trøst, ei heller øvede sig i Bøn; thi de havde udvortes Fred, og heraf fulgte, at de tabte den rigtige Forstand paa Skriften og henfaldt til besynderlige og forunderlige Spørgsmaal om hvorledes dette eller hint kunde være sandt", osv. Nutildags gaar det paa mange Steder næsten ligedan til, og det er klart, at mange Lærere til alle Tider ved sin Rigdom og Overflod ere blevne nedstyrtede i Fattigdom, ved sin Visdom og sit store Lys i Blindhed og Mørke, ved sin Fred og Ro i forargelige Trætter og ved sin Forsømmelighed i at efterfølge Christum i Vantro og Sikkerhed. Og saaledes gaar det ikke blot med Lærerne, men ogsaa med Størstedelen af de andre Christne i alle Stænder; efterdi de agte timelig Lyksalighed for det høieste Gode, hvorefter de stræbe med alle sine Evner og Kræfter, saa og med Tilsidesættelse af sin Christendom og Samvittighed, og naar de have opnaaet den, betjene sig deraf efter alle sit kjødelige Hjertes Begjæringer, saa blive de ifølge Guds retfærdige Dom og Tilskikkelse Dag for Dag mere jordisksindede, uvidende og vantroe. Derfor skjemte mange Store, Vise og Mæg-

tige i denne Verden nu om Dage med Religions- og Samvittighedssager, som Børnene med Nødder; den christelige Lære forekommer dem urimelig, altfor enfoldig og simpel; den bliver mere og mere foragtelig og latterlig i deres Øine, saa at man har Grund til at befrygte, at Verden om kort Tid vil forundre sig over, at den snart er nedsunken i Vantro og Gudsfornegtelse. Menigmand er fornøiet, naar han har en fuld Bug og Pung, kan samle til sig og Sine, leve i Sus og Dus om Søndagene, og naar han ellers finder forgodt, og tilbringe sin Tid i Fred, Lyst og Glæde. Hvad det Aandelige, det Himmelske og Evige angaar, da giver han sig let tilfreds; at høre en Prædiken Søndags Formiddag og gaa til Alters et Par Gange om Aaret, dermed er den Ting gjort; ja der begynder endog allerede at findes Spottere iblandt dem, som i deres Drikkelag og lystige Samkvem kunne snakke saa smukt og trøsteligt (for de samvittighedsløse og fremturende Syndere) om Skriften, om Christendommen, om Sjelens Udødelighed, om de Dødes Opstandelse, om den yderste Dom, om Djævelen og Helvede, at samtlige Herrer Tilstedeværende høre derpaa med Tilfredsstillelse og Fornøielse, og saa at de med al Føie kunne henregnes til Djævelens kjære og trofaste Venner.

§ 58. Af denne giftige Kilde flyder ogsaa den daarlige Barnetugt, som bliver værre Dag for Dag, saa at vi om kort Tid ville faa se alle Stænder endnu mere end hidtil opfyldte med kjødeligsindede sikre, vantroe og samvittighedsløse Mennesker. Alt dette kommer blandt Andet ogsaa deraf, at de fleste Christne ere blevne Christi Kors's Fiender; de rose sig vistnok af Ham og kalde Ham sin Frelser og Saliggjører og ville vorde retfærdige og salige ved Hans Kors, Blod og Død; men de ville intet Samfund have med Hans Kors og Lidelse; de ville ikke korsfæste Kjødet tilligemed Lysterne og Begjæringerne, ei heller i andre Maader taale Noget for Christi og Sandhedens Skyld; under et tornekronet, af Verden bespottet, foragtet og forkastet Hoved ville de bære lutter Rosenkranse, have lutter gode Dage, være høit anseede og ærede af Verden, og derfor tragte de efter at tækkes Verden og saa meget som muligt at opføre sig saaledes, at deres Hovedformaal, den timelige Lyksalighed, intet Afbræk lider; med Sandheden, med Guds Ære, med Samvittigheden og Christendommen faar det da gaa, som det kan. For saadanne Mennesker lader nu den retfærdige og hellige Gud det efter retfærdig Dom lykkes, at de efter sit Ønske rigeligen erholde, hvad de saa ivrigt og udelukkende have søgt, og saaledes koldsindigt, lunkent, uden Aand og Kraft, uden Erfaring, uden Nidkjærhed, uden Eftertryk gjøre Herrens Gjerning. Ligesom det nu er et Vredestegn og en streng Dom af Gud, naar Han i alle Stænder lader Mennesker fremstaa i sin Kirke, som ikke ved allehaande Trængsler ere bragte til Taalmodighed, til Ydmyghed, til Frygt for Gud og til Erfarenhed, saaledes er det paa den anden Side et Kjærlighedstegn og en Naade af den Høieste, naar Hun skjænker os Folk, der ere oplyste og omvendte ved Hans Ord og Aand, — der ere prøvede ved aandelig og legemlig Trængsel og saaledes have en rig Kundskab og stor Erfaring, — „der ere fyldte med Retfærdigheds Frugter og vandre i Verden i Enfoldighed og Retsindighed for Gud, ikke i kjødelig Visdom, men i Guds Naade, — der kunne vælge, hvad som bedst er, — der ikke skamme sig ved vor Herres (Jesu Christi, den Korsfæstedes, Fattiges og Foragtedes) Vidnesbyrd, men lide med Evangelium ved Guds Kraft, — der, om de end blive mishandlede og forhaanede alligevel ere frimodige i Gud, til

at tale Guds Evangelium, — der ikke tale, som de ville behage Mennesker, men Gud, der prøver Hjerterne, — der ikke ere hengivne til Gjerrighed eller søge Ære af Menneskene, — der have lært at nøies med det, de have, — der forstaa baade at være fornedrede og at have Overflod og ere vel erfarne baade i at mættes og at hungre, baade i at have Overflod og i at fattes" (Filipp. 1, 10. 11; 2, 4—6; 2 Kor. 1, 12; 2 Tim. 1, 8; 1 Thess. 2, 2 flg.). Hvilken kostbar og ædel Guds Gave nu saadanne Mennesker ere, det kan sees af den hellige Apostel Paulus's Exempel, idet han vel fremfor alle de andre var overvældet af mange aandelige og legemlige Trængsler, men tillige var et udvalgt Redskab for den Herre Jesus, ved hvilket Han virkede overordentlig stort Gavn i sin Kirke.

§ 59. Alt dette taler (og skriver) jeg for at veilede de gudelskende og anfegtede Sjele til hellig Eftertanke og christelig Tilfredshed, saa at de ikke skulle forundre sig over at den algode og kjærlige Gud i Almindelighed gaar strængt tilværks med sit Folk fremfor med Andre og hjemsøger det med Krig, Ødelæggelse, Dyrtid, Farsot og andre Plager, eller at Han besværer et og andet Hus eller en og anden Person i samme med Fattigdom, Sygdom, Skam og Skjændsel eller med store aandelige Anfegtelser, med Samvittighedsangest og Sjelenød, aldenstund Gud ikke kan forholde sig anderledes, saafremt Han endnu vil have og beholde Mennesker, der ei alene for sin egen Del tro Hans Ord af Hjertet, men ogsaa troligen stræbe at bringe Andre til at kjende, elske og frygte Ham. Naar en Ager er forstørstedelen forvildet og her og der begroet med Tornebuske og andet Krat, saa maa Landmanden krige dermed, rykke det op, lægge det i Hob og opbrænde det; naar en Vinstok har altfor meget vildt Træ, og den podede Stamme har skudt mange egne Skud og Kviste (Esai. 27, 4,) saa maa Vingaardsmanden og Gartneren bruge Kniven godt; saaledes ogsaa: dersom den gode Gud i disse sidste, vanskelige Tider skal beholde Folk, som kunde være Ham nyttige i alle Stænder og tjene til Hans allerhelligste Navns Pris, saa man Han opdynge de aandelige og legemlige Trængsler og oprykke og opbrænde Tornebuskene. Han maa skjære, brænde, ødelægge og dræbe, for at det ædle Sædekorn ikke skal kvæles, men opholdes og spire, og for at Han kan læge, bevare og levendegjøre. Han maa sætte Guldet og Sølvet i Ilden, smelte, rense og derefter hamre, slaa og drive det og behandle det paa mangeslags Maader for at kunne danne Redskaber for sin Naade og Kar til sin Ære. Og omendskjønt den Høieste ogsaa ofte med god Virkning benytter sig af dette bedrøvelige og møisommelige Livs øvrige Trængsler og Gjenvordigheder til saadan Beredelse, saa ere dog de aandelige Anfegtelser fremfor alt Andet tjenlige dertil, hvorfor ogsaa Erfaringen lærer os, at Han i alle Stænder lader de ædleste og dyrebareste Sjele, som han især deleshed vil betjene sig af i sit Naadesrige, gaa igjennem denne Ild, underviser dem i denne Skole og danner dem i dette Værksted. De fornemste Theologer, som have skrevet med rig Aand og stort Eftertryk, ere udgaaede af denne Skole; de bedste Prædikanter, de aarvaagneste, de nidkjæreste Lærere, de kraftigste Trøstere ere tilberedte i dette Værksted. Jeg har kjændt Mænd, som fra Høiskolerne have gaaet over til det hellige Prædike-Embede og som villigen have tilstaaet, at de ikke havde vist, hvad denne høie og guddommelige Tjeneste havde at betyde, og hvad der vilde blive krævet af en retsindig og tro. Husholder over Guds Hemmeligheder, men tiltraadt den med stor Selvtillid;

men siden havde de ved Guds synderlige Naade, som de inderligen takkede Ham for, lært af sin egen og andre gudfrygtige Sjeles legemlige og aandelige Anfegtelse, hvad de forhen havde ringeagtet, men som de nu agtede høiere end Alverdens Visdom og Lærdom, nemlig ret at kjende sig selv med Selvfornedrelse og Ydmyghed, Gud med Ærefrygt i Troen og Næsten med Høiagtelse i Kjærligheden.

§ 60. Jeg tror ogsaa fuldt og fast, at i Prædikener og Skrifter saavelsom i Samtale og Omgang med Lærerne i Kirker og Skoler ville de, som ere kyndige i Retfærdigheds Lære og som ved Erfaring have øvet Sands (Ebr. 15, 13. 14), snart kjende og skjælne, hvad der flyder af et renset, prøvet og ved Anfegtelser ydmyget fra hvad der kommer af et urent, uerfarent og i sig selv indtaget Hjerte. O, hvor enfoldigt, ret og slet, kjærligt og aandrigt, saftigt, velsmagende og eftertrykkeligt er ikke hint fremfor dette! Jeg vil heller høre en Prædiken og have et Skrift paa et Par Ark af en ved Kors og Anfegtelser prøvet Lærer end ti til tyve Prædikener og en hel tyk Bog af en anden, hvor stor og høiberømt han end er for Verden, naar han ikke er undervist i denne Skole. Gud staar de Hoffærdige (det er: de ubøiede Hjerter) imod; men de Ydmyge (som de Anfegtede og af Djævelen og Verden tilgavns Plagede pleie at være) giver Han Naade“ (1 Pet. 5, 5). Ingen, siger Luther etsteds, kan rigtigt og egentligen tale eller skrive om Guds Naade, medmindre han er vel øvet og forsøgt i aandelige Anfegtelser, — og paa et andet Sted: Skulde jeg endnu leve en Stund, saa vilde jeg skrive en Bog om Anfegtelser, uden hvilke intet Menneske kan kjende den hellige Skrift, ligesaalidtsom Gudsfrygt og Kjærlighed; ja, han kan ei engang vide, hvad Aand er, saaledes som vor Grikkel (Johan Agrikola,) der roser sig selv og indbilder sig Meget, uagtet han aldrig har havt nogen Anfegtelse og Intet har forsøgt og erfaret. Og atter paa et andet Sted skriver han om sig selv: Dersom vi ikke bleve øvede ved Tyrannernes og Kjetternes Magt og List og i vore Hjerter ved Forfærdelser og Satans gloende Pile, saa vilde den hellige Paulus bære ligesaa utydelig og ubekjendt for os (efter Aandens Sands og sin rette Forstand,) som han i fordums Tider var det for hele Verden og endnu er det for vore Modstandere, Papisterne og andre Sværmeraander, hvorfor Profetiens Gave og vor Flid tilligemed de indvortes og udvortes Anfegtelser aabne os Paulus's og den hele Skrifts Forstand og Mening.

§ 61. Saaledes forholder det sig ogsaa i de andre Stænder. Jeg kan ikke mindes at have kjendt, læst eller hørt tale om nogen sand Christen, som Gud havde lært at kjende den lønlige Visdom (Ps. 51, 8) og hos hvem der var nogen ualmindelig og mønsterværdig Gudsfrygt at opdage, uden at han var beredt til Guds og Næstens Tjeneste ved udvortes og indvortes Trængslers Ild. Der findes undertiden i den verdslige Stand enkelte høie, fyrstelige, grevelige, adelige Personer af begge Kjøn, ja vel endog somme gudfrygtige Hoffolk, Retslærde, Læger og Embedsmænd osv., der skinne som Lys i Verden, holde fast ved Livets Ord og vise sig som Guds Børn og Tjenere, ustraffelige midt iblandt den vanartige og forvendte Slægt; men undersøger man, hvorledes de ere komne i en saadan velsignet og salig Tilstand, saa vil det befindes, at ligesom hin Kongens Mand blev dreven til Christum ved sin Søns Sygdom, saaledes ere de komne deri og blevne drevne til Ham ved udvortes og indvortes Trængsler, ved Samvittighedsangest, ved en haard Sygdom, ledsaget af Sjelekval, ved en stor Le-

gems eller Sjels Fare, hvoraf den langmodige og naadige Gud underligen har udfriet dem, ved store Velfærdsforlis, ved Afsættelse fra sine Embeder, ved Tabet af sine Herrers Naade, ved Bagvaskelse, falsk Anklage, fiendtlig Forfølgelse osv. Det skulde ikke fattes mig paa Exempler til at oplyse og stadfæste dette; men det vilde foraarsage nogen Vidtløftighed, og om Herren vil, og vi leve, skal jeg vælge en anden Leilighed til at fremstille dem. I Husstanden kan man iagttage det Samme. Hvor mangen Jomfru indtræder ikke i den hellige Ægtestand, efter alt Udseende fængslet og bunden paa sin Sjel med ligesaa mange Helvedsnarer som paa sit Legeme med Baand, Sløifer, Kniplinger, Kjæder, falske Fletter og Deslige (hvilket maaske vil synes dem at være en haard Tale, men som dog ikke savner tilstrækkelig Grund og er overensstemmende med deres Hoffærdighed, Gudsforagt, Letsindighed, Verdens- og Egenkjærlighed, Efterladenhed i guddommelige og aandelige Ting osv.); efter nogle faa Aars Forløb maa man imidlertid ofte med Glæde forundre sig over, at der er foregaaet en saa velsignet Forandring med hende, — at det frække, stolte og flygtige Hjerte er sønderknust og ydmyget og tvunget til at holde sig ved den Herres Jesu Fødder, — at det føler Afsky for Verdens Narreværk og finder sin høieste og eneste Glæde i Christo, den Korsfæstede. Undersøger man, ved hvilken Foranledning en saadan ønskelig Omskiftelse er bevirket, saa er det fordetmeste Trængsel, Kors og Anfegtelse. Man fortæller om en Kjøbmand, at han ei alene selv havde været meget vindesyg og svigefuld i sin Handel, men at han ogsaa havde oplært sine Sønner til det Samme. Da han nu faldt i en farlig Sygdom og tillige som en Følge af sin vaagnede Samvittighed kom i Sjelenød og betoges af haarde Anfegtelser, men blev opholdt og reddet ved flittige offentlige Bønner, befalede han sine Sønner at afskaffe alt Bedrageri i Kramboden og Handelen og vilde aldeles ikke mere vide deraf; da disse forundrede sig herover og mente, at paa den Maade vilde Fortjenesten blive liden, lod han hente et brændende Lys og bød den Ene efter den Anden at komme hen til ham og holde en Finger en Tidlang i Luen; da de imidlertid vægrede sig herfor og skyldte paa at det vilde volde altfor store Smerter, sagde han: Saa tænker paa Helvedluen, som vil brænde, men dog ikke opbrænde Legeme og Sjel i al Evighed, hvorpaa jeg har havt en Prøve i min Sygdom og Sjeleangest.

§ 62. Man skal finde faa Mennesker, som ere mere bekymrede for sine Børns aandelige og evige end for deres timelige Lyksalighed og bede heftigt, ivrig og med Taarer derfor; men de Anfegtede, som have forsøgt Sjeleangest og havt en Forsmag paa Helvede og den Pine, som de af Gud forstødte evindeligen skulle lide, de pleie at sige og sukke: Ak, min Gud! min Jesus! jeg beder Dig om Intet og attraar Intet for mine Børn uden hvad Du efter din naadige Villie vil give dem, og kun dette Ene: lad dem ikke blive fortabte! lad dem blive salige! Herhen hører Hofprædikant, Magister Abraham Ulriks herlige Beretning om Fru Agnes Barby, født Grevinde Mansfeld. En mere anfegtet og bedrøvet Kvinde siger han, at han aldrig i sit Liv har seet, men fortæller blandt Andet tillige, at hun daglig bad heftigt og inderligt til Gud om at Han ikke vilde lade Nogen, som var født af hendes Liv (hun havde tyve Børn), blive fordømt, men føre dem allesammen til det evige Liv. Han tilføiede endvidere, at han holder for og ingenlunde tvivler om, at hvad Godt der hidtil har vederfarets Grevskabet Barby og hendes Børn, det har den salige Fru Moder, gaaende

frem og tilbage i Skrivestuen paa Barby og knælende i Hvælvingen sammesteds, ved sine daglige og inderlige Bønner aftvunget og afkjæmpet den almægtige Gud. Hvor mange Haandværksmestere og Svende finder man vel, som gjøre sig nogen Samvittighed af at arbeide om Formiddagen paa Herrens Dag og om Eftermiddagen at gaa paa en Ølkippe, blive siddende der til langt paa Nat og tage en dygtig Rus tilligemed en Byrde af mangfoldige Synder med sig hjem? Jeg ved imidlertid, at Enkelte ved aandelige Anfegtelser ere blevne bragte dertil, at de om Søndagen aldeles ikke have villet foretage sig noget Andet end hellige Øvelser og, naar man har prøvet paa at nøde og tvinge dem, heller have villet lide Mangt og Meget og forlade sit Værksted end handle mod Guds Bud og sin Samvittighed. En vis Haandværkssvend sagde, da hans Kammerater spottede over ham, vilde nøde ham til at drikke og ved hans Vægring herfor udlo ham: Betænker dog, kjære Brødre, hvad I saa ofte have sunget i Kirken, men maaske aldrig lagt paa Hjerte: Ei Ondt med Ondt betal igjen; Fra Herrens Vei dig aldrig vend; Lad Verden dig kun haane; Al Hævn og Ære kun giv Gud; Frygt du kun Ham og hold Hans Bud; Han Verden ei skal skaane. Jeg vilde maaske ogsaa gjerne være lystig som I og have gjort Eder Selskab; men jeg har engang tømt en besk og bitter Skaal, og den har berøvet mig Lysten til al overdaadig Drik.

§ 63. Hvor Mange skulde man vel kunne finde blandt Nutidens Christne, som lægge Vind paa at bevare sit Hjerte rent selv fra vanhellige og forfængelige Tanker og som føle en Rædsel og Gysen, naar disse ved en eller anden Foranledning opstaa hos dem? Man har imidlertid Exempler paa at de, som ere prøvede i den Ildprøve, hvorom vi tale, dagligen saa meget som muligt bestræbe sig for at bevare sit Hjertes Kammer ubesmittet for sin Sjelebrudgom og ikke ville taale nogen anden Lugt derinde end den, som opstiger fra Helligdommens Røgelse. Man skal finde faa Christne, som bære sit Kors ei alene med Taalmodighed, men ogsaa med Glæde, — der finde sin sødeste Lyst i Guds beskeste Villie, — der sætte alt større og større Pris paa det, som Verden og Fornuften hade, — der hellere og hellere Dag for Dag ville blive fattige, syge, foragtede, Daarer og Syndere og som agte Døden for bedre end Livet, Daarlighed for kosteligere end Visdom, Skjændsel for ædlere end Ære, Fattigdom for saligere end Rigdom, Synd (som med et bodfærdigt Hjerte er erkjendt) for herligere end (indbildt, farisæisk) Gudfrygtighed, osv. Derimod lærer Erfaringen, at de Anfegtede villigen og gladeligen bære alt Kors (som Paulus, der roser sig af Trængslerne, — der har en overvættes stor Glæde i dem og lader sig nøie med Guds Naade,) saa at de sige med Jeremias: „Vær mig ikke til Forskrækkelse! Du er min Tilflugt paa en ond Dag" (Jer. 17, 17;) lad Fienderne spotte, forhaane, forbande, bedrøve og krænke mig saa meget, som de ville, og gjøre Alt, hvad Du tilsteder dem, og hvad de ikke kunne lade være; vær og bliv Du kun min naadige Gud, og lad mig altid finde Trøst, Hjælp og Forsikring om din Kjærlighed hos Dig. Deres Tro lærer dem at tro utrolige Ting, deres Kjærlighed at elske sine Fiender, deres Haab at haabe, hvor der Intet er at haabe; de kunne kjende og beholde Rigdom under Fattigdom, Ære under Vanære, Lys under Mørket, Honning i Galden, Glæde i Sorgen, Livet i Døden, — hvorom Luther taler saare mærkeligt ifølge sin mageløse Erfaring: De gudfrygtige og Troende vide, hvad den ganske Verden

er uvidende om, nemlig at Synden, Døden, al Elendighed og alt legemligt og aandeligt Ondt tjener de Udvalgte tilgode, — at Gud er nærmest da, naar Han synes at være længst borte, — at Han just er rigtigt barmhjertig og en Frelser da, naar Han synes mest at vredes, at straffe og ødelægge, — at de besidde en evig Retfærdighed da, naar de mest føle Syndens og Dødens Rædsler, og at de ere Herrer over alle Ting, naar de ere de fattigste Betlere, efter Apostelens Ord: „Som de, der Intet have, og dog besidde Alt, hvilket Skriften kalder at have Trøst i Haab (2 Kor. 6, 10); men denne Kunst læres ikke uden mange og store Anfegtelser.“ Man vil heller ingen Christne finde, som med større Sagtmodighed og Taalmodighed kunne fordrage, hvad Uret og andet Ondt der vederfares dem, end de, hvis Hjerter og Sind ere smeltede i Anfegtelsernes Ild, saa at de lade sig støbe i allehaande Former. Just dette frembringer ogsaa frimodige, faste, standhaftige Mennesker, som holde ud under Forfølgelser, ligesom de velbrændte Teglstene staa sig længe i Regn og Uveir, og ligesom en brændt Pæl holder langt bedre og længere ud i Jorden, førend den raadner, end en ubrændt. Erfaringen lærer, at selv det blødeste Træ, der ellers let raadner, saasom Gran- og Oretræ, ei alene ikke raadner i Vandet, men endog tilsidst bliver aldeles haardt og stenfast, hvorfor det ogsaa paa sumpige og vaadlændte Steder lægges til Grundvold for store Bygninger. Dette er et træffende Billede paa de ved Trængsler og Anfegtelser prøvede Sjele, hvilke ved Guds Kraft styrkes under sine Lidelser og ved Hans Naade befæstes, dannes og beredes saaledes, at de i alle Ting mer end seire, og saa at de midt i Ilden ikke brændes og midt i Vandene ikke overskylles eller omkomme (Esai. 43, 2.)

§ 64. Det faar imidlertid ogsaa være nok om den tredie Aarsag til de aandelige Anfegtelser. Jeg gaar nu over til den fjerde og sidste, som jeg dog kun korteligen vil fremstille og undersøge, saasom der allerede i forrige Prædiken*) er anført Meget derom. Vi have allerede ovenfor (§ 9) sagt, at ved Forklaringen af de Ord, hvormed den hellige Apostel skildrer sin haarde Anfegtelse og som hidtil have givet os Anledning til at betragte de Grunde, Gud har til at hjemsøge sine Egne med saadan Sjelenød, maa der ogsaa tages Hensyn til andre Mennesker, som vare omkring Apostelen, kjendte hans Tilstand og nøie havde iagttaget hans Omgjængelse eller som ved hans Tjeneste vare blevne bragte til Troen eller styrkede og opretholdte deri. De Første vare dels hans Venner, der opvartede og pleiede ham og gik ham tilhaande, saa og stundom bleve brugte og udsendte af ham til Christi Riges Udbredelse og Menighedens Tjeneste. Saadanne vare Timotheus, Titus, Sosthenes og Lukas; om Titus siger han selv, at han havde sendt ham tilligemed en anden Broder til Korinthierne, udentvivl i sit eget Sted, for at undersøge denne Menigheds Tilstand, styrke den i Troen og Christendommem, formane og vække den (2 Kor. 11, 18); til Timotheus skriver han: „Du har eftersulgt mig i Lærdom, Vandel, Forsæt, Tro, Langmodighed, Kjærlighed, Taalmodighed, i Forfølgelser, i Lidelser, — — og Herren friede mig af dem alle“ (2 Tim. 3, 10. 11); han siger ogsaa, at han havde sendt ham til Korinthierne og andre Menigheder, „for at paaminde dem om hans Veie i Christo og formane dem til at vorde hans Efterfølgere“ (1 Kor. 4, 16. 17), — dels hans Fiender, nemlig de falske Apostle, om hvilke han siger: De ere

*) § 64 flg.

svigefulde Arbeidere, som paatage sig Skikkelse af Christi Apostle, ligesom Satan selv paatager sig Skikkelse af en Lysets Engel, og ville have Anledning, saa at de i det, hvoraf de rose sig, skulle findes os lige, og de rose sig efter Kjøget, det er: med kjødeligt Sind og Hensyn, af udvortes og forgjængelige Ting, som i Guds Øine og i Grunden Intet ere værd (2 Kor. 11, 12—14. 18). Heraf sees, at de falske Apostle, som havde indsneget sig blandt Korinthierne og søgte at gjøre sig yndede for desto heldigere at udbrede sine Vildfarelser, blandt Andet roste sig af at de ikke vare ringere end Paulus (2 Kor. 11, 6), — at ogsaa de havde Christi og Guds Aand, ja at de i enkelte Henseender stode over ham; thi hans Legemes Nærværelse var skrøbelig, det er: han var ubetydelig at se til og en elendig Pusling og hans Tale kraftesløs, ja dum, medens de derimod vare anseelige, begavede, veltalende Mænd, osv. (2 Kor. 10, 10).

§ 65. Dette var da en Flig af det Faareskind, som disse rivende Ulve og forføreriske Lærere bedækkede sig med. For nu at gjøre deres kjødelige og forfængelige Ros til Intet og vise, at de ikke paa langt nær kunde sammenlignes med ham, roser Apostelen sig ei alene af Alt, hvad han havde arbeidet i Christo, af alle de Møisommeligheder, Farer og Trængsler, han derunder havde lidt, samt ei alene af sine høie og himmelske Aabenbaringer, men ogsaa af de store og haarde Anfegtelser, han efter sin Herres Jesu Raad og naadige Villie maatte udholde af Djævelen (2 Kor. 11, 23 flg; 12, 1 flg.), og vil nu sige saa meget som: Jeg kunde endda taale, at disse hoffærdige Aander roste sig, naar de ikke tillige troede at skulle ved sin egen Anseelse give sin falske Lære Anseelse. Jeg kunde taale, at de oversaa og foragtede mig (saasom jeg selv villigen tilstaar, at jeg er den ringeste af Apostlene, som ikke er værd at kaldes en Apostel, fordi jeg har forfulgt Guds Menighed" — 1 Kor. 15, 9), dersom de ikke søgte i min Person at undertrykke den evangeliske Sandhed og gjøre den foragtelig; derfor maa jeg gjøre deres kjødelige Ros imod mig tilskamme og bevise, at de aldeles ikke kunne sammenlignes med mig; thi hvad have de hidtil arbeidet i og for Christus? hvo ere de Menigheder, de have stiftet? vel snige de sig efter os og trænge sig ind i de Menigheder, som vi ved Guds Naade have samlet, og rose sig af fremmede Arbeider (1 Kor, 10, 15); de spille tapre Prædikanter blandt dem, som allerede ved vor Tjeneste ere blevne Christne; men hvor der endnu udfordres megen Møie og stort Arbeide, — hvor man endnu kjender lidet eller intet til Christus, — hvor der endnu er megen Fare, Forfølgelse, Skjændsel, Nød og Død at befrygte, der ville disse Christi Korses Fiender (Filipp. 3, 18) ikke til. Efterdi det derhos er noget Stort hos en Apostel, naar den Herre Jesus værdiger ham et indvortes, nært Samfund og særegne Aabenbarelser, for at han med des større Sikkerhed og Eftertryk skal kunne vidne om Hans Riges Hemmeligheder, om Himmel og Helvede, saa gad jeg nok vide, hvilke Erfaringer, Aabenbaringer og Anfegtelser disse Mennesker have havt, som rose sig imod mig. Jeg derimod ved dog saa nogenlunde at tale derom og kan med stor Sikkerhed undervise Christi Menighed om Christendommen, om Himmel og Helvede, saasom min Jesus efter sit hellige Raad har ladet mig smage begge Dele, osv. Tilsidst maa man i denne Sag se hen til Apostelens Tilhørere og samtlige de Menigheder, han havde stiftet for sin Jesus, men i Særdelshed den i Korinth, til hvilken han dennegang skrev. I dem var der nu Flere, som vel vare kaldte til Christendommen, men dog ikke efter hans Regel vandrede

helligt og tilbørligt i Jesu Efterfølgelse, saa at Apostelen maatte bebreide dem, at de vare kjødelige og omgikkes efter menneskelig Vis; thi de havde ladet Nid og Kiv og Tvedragt opkomme iblandt dem og undsaa sig ikke ved at klage og gaa irette for hedenske Domstole; de roste sig af kjødelig Visdom og glemte hartad derover Jesum Christum, den Korsfæstede, i hvem og ved hvem Guds lønlige og skjulte Visdom bestaar; de tragtede efter aandelige Gaver dog ikke efter dem, som kunde tjene dem selv og Andre til størst Opbyggelse og Forbedring, men efter saadanne, som kunde forskaffe dem den største Berømmelse og Anseelse blandt Menneskene; de omgikkes temmelig letsindigt med Herrens hellige Nadverd og vanhelligede den ved at foragte og tilsidesætte de Fattige saavelsom ved overflødig Æden og Drikken i sine Kjærlighedsmaaltider, som dengang holdtes i Lighed med Herrens Kjærlighedsmaaltid; de lode sig af de falske Apostles pragtfulde Udvortes og velklingende Taler forlede til allehaande farlige Vildfarelser og begyndte endog at drage de Dødes Opstandelse i Tvivl, osv. Foruden disse fandtes der ganske vist mange gudfrygtige Sjele, som vel mente det oprigtigt med Christendommen, men dog ikke ganske kunde finde sig i Herrens forunderlige Maader og Veie, osv.

§ 66. Alle disse maatte nu Apostelens Anfegtelser og store Lidelser ved den Høiestes Forsyn tjene tilgode. For de Første, saasom Timotheus, Titus og andre unge Lærere og Tjenere i Kirken, var det af stor Vigtighed, at de havde en saadan Lærer og Forgjænger, som formedelst Guds Aand talte og lærte af egen Erfaring, saa at de ikke blot havde hans Anfegtelser, men ogsaa hans Tro, hans Kjærlighed, hans Taalmodighed, hans Bønner og hans frimodige Standhaftighed til et Forbillede og hans Opretholdelse i saa mangfoldige aandelige og legemlige Trængsler ved Jesu Christi Kraft til en Forsikring om at Herren til Trods for Djævelen og Verden kan beskjærme, styrke, bevare og opretholde dem, som lide for og efter Hans Villie. De falske Apostle skulde den hellige Paulus tjene til Beskjæmmelse og Advarsel, saa at de kunde gaa i sig selv, omvende sig, afstaa fra sit Hovmod og blive fra Apostelens Bagvaskere og Forfølgere hans Disciple og Efterfølgere og af ham, som en høioplyst og høierfaren Christi Tjener, lære den ægte, himmelske Visdom og Sandheden i Christo. Hos de Sikre og Kjødeligsindede i Menigheden skulde den anfegtede Apostel fremkalde en velsignelsesrig Forfærdelse og Eftertanke og lære dem, at Christendommen ikke bestod i Ord, men i Kraft, og at Guds ædleste og bedste Redskaber ikke vare de Hoffærdige, Opblæste og Uerfarne, de Mætte, de Vise, de Pragtfulde og Pralende, men de Ydmyge, de Hungrige, de Enfoldige, de Elendige, de Fattige og Trøstesløse, — at de ikke havde Aarsag til at være sikre, at ophøie sig over Andre og omgaaes vanhelliget med hellige Ting, men tvertimod til at forarbeide sin Frelse med Frygt og Bævelse og betjene sig af Naademidlerne med en fornedret, sønderknust og bedrøvet Aand. De Skrøbelige, de Bedrøvede, de Modløse og Elendige tjente Apostelen med sine Lidelser til en herlig og kraftig Trøst saavelsom til et Forbillede paa Taalmodighed, Haab og Standhaftighed; thi de saa af hans Exempel, at Gud af faderlig Godhed pleier at paalægge selv sine kjæreste Børn og troeste Tjenere store Kors, men tillige, at Han ikke forlader dem selv i de haardeste Anfegtelser og største Trængsler, men understøtter deres Skrøbelighed med sin Kraft, ikke lader dem fattes Trøst og fører dem, om end underligt, saa dog saligt.

§ 67. Og heraf kunne vi nu atter

let skjønne, hvorfor den miskundelige og kjærlige Gud endnu den Dag idag beskikker og tilsteder, at ofte Hans troeste og ivrigste Tjenere og Hans kjæreste og gudfrygtigste Børn blive plagede heftigt af Satan med store aandelige Anfegtelser, nemlig for at fremstille dem for andre, uerfarne, vildfarende og skrøbelige Christne til Forbillede, til Trøst, til Forbedring, til Advarsel. Han sætter dem frem som Lys, der vel maa udholde Luen og lidt efter lidt fortæres af den, især, naar den bliver forstærket og bevæget af Vinden, men som dog oplyse hele Huset med sin Glands og sit Skin og fordrive Mørket, saa at man meget godt kan anvende en vis Fyrstes Sindbillede paa dem, idet han lod slaa en Mynt, hvorpaa var afpræget et Lys i en Lysestage med den Omskrift: Alis inserviendo consumor, det er: Idet jeg tjener Andre, fortæres jeg selv. De ere de brændende og skinnende Lys, der vise de unge Mennesker og begyndende Christne Veien til Gudfrygtighed og undervise dem saa kraftigt og eftertrykkelig i Christendommen som ingen høivis Lærer, der ikke har været i denne Skole, nogensinde formaar; de prædike ofte med taus Mund, stundom ogsaa med faa Ord saa bevægeligt og hjerteligt, at de røre Hjerterne heftigt, fremkalde Taarer i Tilhørernes Øine og drage deres Sjele fra Verden til Gud. De bidrage ogsaa til at mangt et hovmodigt og i sig selv og sin Lærdom, Duelighed og andre Gaver forelsket Menneske bliver bragt paa bedre Tanker og gjerne erkjender, at al hans Lærdom, Veltalenhed og Dygtighed ikke kan sættes i Ligning med deres Sukken og Skrøbelighed. Da Nikodemus, en Øverste blandt Jøderne, en høioplyst Lærer i Israel, en stor Helgen blandt sine Farisæere, kom til den Herre Jesum, og denne sagde: „Vi tale det, vi vide, og vidne det, vi have seet" (Joh. 3, 1 flg.), da blev han først var, at han var aldeles ulærd, enfoldig og dum, et rigtigt Barn og dertilmed en stor Synder, samt at han endnu ikke var kommen i den rette Skole, hvor man lærer den levende Kundskab, den himmelske Visdom, Guds Riges Hemmeligheder og Veien til Saligheden. Joh. Gerson skriver om Arsenius, en anseet og lærd Mand paa sin Tid og som beklædte et fornemt Raadsembede ved den romerske Keisers Hof og var saare navnkundig for sin store Dygtighed, at han engang begav sig ud i Ørkenen til en vel ikke lærd, men gudfrygtig og erfaren Eneboer og tog ham paa Raad i aandelige og guddommelige Ting; da nu hans Folk forundrede sig over at han, en saa høilærd Herre, samtalte saa længe med en ulærd og enfoldig Munk, sagde han til dem: Jeg siger Eder isandhed, at jeg med al min Videnskab og Lærdom endnu ikke har naaet frem til denne Mands Alfabet (den guddommelige Visdoms første Bogstaver, dens Begyndelsesgrunde).

§ 68. Jeg kjender et Exempel, nemlig en ung Præst, der var meget lærd og skarpsindig og som kom til en anden Præst, for at søge hans Venskab. Den Sidste, der allerede havde været mange Aar i denne hellige Tjeneste samt var vel øvet ved mange Anfegtelser, Kors og Trængsler og besad en god Del Erfaring, modtog sin Gjæst forekommende og venligt og beholdt ham til Maaltid hos sig; da han under dette paa Foranledning af hin, hos hvem den Hellig Aand havde opvakt en brændende Længsel efter et levende Kjendskab til Gud og en hellig Attraa efter at tjene Ham og Hans Menighed med Troskab og Nytte, indlod sig i allehaande gudelige og opbyggelige Samtaler, glemte den Anden næsten baade at æde og drikke, lyttede stedse med taarefyldte Øine til ham og lagde sin store Glæde og Tilfredsstillelse for Dagen. En bekjendt

Lærer i vor Kirke fortæller, at man engang i et Selskab af fornemme Folk kom til at tale om tvende Præster, som begge stode i Anseelse for sine Gaver, sin Aand og gudelige Nidkjærhed saavelsom for sin gode og ustraffelige Omgjængelse, og at der blev opkastet Spørgsmaal om hvilken af disse der havde Fortrinnet for den Anden. Da nu Nogle tillagde denne, Andre hin det, kom der en Mand til, som var den Enfoldigste og Ringeste blandt dem Alle og som var bleven indkaldt i Anledning af nogle Ærender, man vilde give ham at forrette; ham spurgte de Andre, hvilken af de to Præster han foretrak for den anden. Han svarede med tilbørlig Beskedenhed: Den Ældste havde med Føie Fortrinet formedelst den Erfaring, han havde erhvervet sig ved mange aandelige og legemlige Trængsler og som den Anden endnu manglede. Over dette Svar forundrede alle de Andre sig og gave ham Ret, ligesom han da vistnok ogsaa traf det meget godt; thi den samme Forskjel, som der er mellem et gammelt og et ungt Træ, der begge ere frugtbare og glæde sin Gartner, er der ogsaa mellem gamle, øvede og erfarne Christne og Andre, der vel ogsaa have faaet Aandens Førstegrøde af Gud, men dog endnu ikke ere øvede ved Djævelens og Verdens Anfegtelser og Nærgaaenhed. Saa vidner ogsaa Erfaringen om at et kjødeligsindet Menneske stundom ved en erfaren og i Trængsler prøvet Christens Exempel og Tiltale er bleven forvandlet ved sit Sinds Fornyelse.

§ 69. Der var en Præst paa Landet, som besad gode Evner og anvendte megen Flid paa sine Embedsforretninger og som ved Hjælp af sit gode og skarpsindige Hoved gjorde mange Kunster i sine Prædikener og udpyntede dem med alskens Paafund, Sindbilleder og Lignelser, ei alene hentede fra Skriften, men ogsaa fra hedenske og andre Forfattere, med morsomme Fortællinger og Deslige og i denne Henseende var saa tilfreds med sig selv, at Alt, hvad der ikke var formet paa samme Maade, forekom ham dumt, enfoldigt og foragteligt. Da han nu hørte meget tale om en nykaldet aandrig Lærer i en Naboby og om hans opbyggelige og gjennemtrængende Prædikener, begav han sig derhen, gik i Kirken og hørte en Prædiken af ham, men som han i sit Hjerte foragtede. Da han ikkedestomindre gjerne ønskede at lære denne Mand at kjende eller maaske gjerne ønskede at lære ham sine Gaver og sin Dygtighed at kjende, gik han hen til ham. Efter at han nu med mange søgte og sirlige Ord havde undskyldt sit Komme og meddelt ham Hensigten dermed, mærkede den i Skrifterne forfarne og i mange Trængsler prøvede Lærer snart, hvad der manglede i dette ædle Hjerte, og begyndte at tale om Forskjellen mellem Naturen og Naaden, mellem Verdens Aand og Guds Aand, mellem den menneskelige og den guddommelige Visdom og Veltalenhed, mellem Bugtjenernes og Hyklernes søde Ord og smigrende Tale og Christi Tjeneres og Efterfølgeres vældige Prædikener (1 Kor. 2, 12. 13; Rom. 16, 18; Matth. 7, 29) og spurgte derhos sin nye Kjending og Ven, hvad han havde for en Menighed, og paa hvilken Maade han havde undervist den. Meget bevæget og skamfuld over den foregaaende Samtale, hvori han havde hørt Ting af den Anden, som hidtil havde været ham aldeles fremmede og som han aldrig havde tænkt paa, fortalte han ham nu sin brugelige Læremaade, og da hin derefter meget bevægeligt og alvorligt søgte at overtyde ham om at hans Prædikener hidtil efter al Sandsynlighed vare udflydte af Verdensaanden, og at alle hans kløgtige og kunstige Bestræbelser blandt en saa enfoldig Menighed havde været et forgjeves og spildt Arbeide, og derhos hjerteligen formanede

og underviste ham om paa hvilken anden Maade han for Fremtiden maatte bære sig ad, om ellers hans egen og hans Tilhøreres Salighed var ham kjær, osv., blev han herved saaledes bevæget og overbevist, at han inderligt takkede Gud og sin nye Ven, lod sin hidtil brugte Lærevis fare, begyndte at læse flittigere i Skriften og at finde Behag i Christi og Hans Aposteles Enfoldighed og blev siden en isandhed opbyggelig og af sin Menighed (som denne velsignede Forandring kom rigeligen tilgode) høielsket Præst, ihvorvel han efter Guds uransagelige Raad ikke levede længe derefter. Jeg kjender ogsaa selv et lignende Exempel; en Adelsmand laa i Krigens Tid i Garnison i en vis By og brugte sin Tid, sine Evner og sine Penge paa en letsindig Maade, saa at Alle vidste at tale om hans vilde og udsvævende Levnet; nu føiede det sig saaledes, at han af sin Foresatte blev sendt etsteds hen og underveis tog ind hos en Landadelsmand, hvis Kone var noget beslægtet med ham, og der fik se en meget gudfrygtig og ved aandelige og legemlige Trængsler veløvet adelig Jomfru, som vel var skjøn af Ansigt, men endnu skjønnere af Hjertet; han blev forelsket i hende og bragte det efter sømmeligt Frieri og nogen Tids Forløb dertil, at hun blev ægteviet til ham; da nu denne gudelskende Sjel dagligen bad meget flittigt og andægtigt, især om Morgenen, saa og lyste for sin Mand og det hele Hus med sin hellige og dydige Vandel og ikke ophørte at aabne sin Mund med Visdom og Miskundheds Lov (Ordsp. 31, 26) samt hjertelig og kjærlig Tiltale, saa blev han ved Guds Naade saaledes vunden og forandret, at Enhver som tilforn havde forarget sig over hans ryggesløse Levnet, siden glædede sig over hans ædruelige, kyske og stille Vandel. Om den Trøst, de Skrøbelige, de Fattige i Aanden og de, som ellers ere bedrøvede af Hjertet og befinde sig i allehaande Nød og Trængsel, øse af Omgangen med de Anfegtede, af deres Tiltale og Betragtningen af deres Exempel, vil jeg Intet tilføie, da Sagen er klar, og alle Steders Erfaring vidner derom.

§ 70. Jeg vil derimod gaa over til den Brug, vi skulle gjøre af hvad der hidtil er foredraget om Aarsagerne til de aandelige, store Anfegtelser, men derunder beflitte mig paa al mulig Korthed, efterdi jeg ser, at denne Betragtning allerede over Forventning er voxet under mine Hænder. Lader os da af hvad vi have sagt om Aarsagerne til, at den naadige og kjærlige Gud tilsender sine kjæreste og gudfrygtigste Børn aandelige store Anfegtelser, lære for det Første at lade Guds underlige Styrelse og de besynderlige Veie, hvorpaa Han ofte fører os og Andre, behage os vel, ikke at mestre Ham i Hans Domme og Tilskikkelser, betragte dem med stille Taalmodighed og dyb Ydmyghed og af Hans evige Miskundhed, Naade, Kjærlighed og Trofasthed forvente et ønskeligt Udfald. Denne Lære fortjener, at vi vel overveie den, saasom det er en stor, grov og almindelig, men dog hos de Fleste uerkjendt Synd, at de usle Mennesker finde Mishag i Guds hellige Raad og Villie; saa gjør Han det ikke tillags for dem her, saa ikke der; saa er det for hedt, saa for koldt; saa er det for billige, saa for dyre Tider; saa har den Ene for meget Held, den Anden for meget Uheld; saa lever den Ene for længe, den Anden for kort, osv. Man skal sjelden finde saadanne Gud overladte, stille Hjerter, der betragte Guds Styrelse med christelig Ro og Tilfredshed og med Velbehag underkaste sig og hengive sig i Hans faderlige Forsyn. De Uigjenfødte og Ugudelige bande, knurre, blive vrede og forbitrede og ere nær ved at gaa af sit Skind, naar det ikke

gaar, som de ville; tildels hengive de sig til Vantro og vilde gjerne aldeles negte, at der er en Gud til, som regjerer alle Ting viseligen og kraftigt. Ogsaa hos de gudfrygtige Sjele findes ofte i dette Tilfælde store Skrøbeligheder, og det koster dem Meget at skulle uden Modsigelse, Modstand og Utaalmodighed følge den Høieste paa alle Hans forunderlige Veie. Isærdeleshed kunne de ikke godt finde sig i at Gud, som det synes, gaar saa uvenligt og strengt tilværks med de bedste og gudfrygtigste Mennesker, der af al Magt lægge Vind paa at tjene Ham, og enten lader dem komme i den yderste Fattigdom, som de med ingen Flid og Møie formaa at arbeide sig ud af, eller hjemsøger dem og Deres med mange, haarde og langvarige Sygdomme eller udsætter dem for Skjændsel og Foragt og lader dem blive Verdens Skoviske eller tilskikker dem store aandelige Anfegtelser og kun skjænker dem faa glade Timer her i Verden, medens det derimod gaar de Ugudelige vel, idet de ikke vide af nogen synderlig Ulykke og allermindst af Aandens Anfegtelser og Trængsler, men tilbringe sine Dage i Glæde.

§ 71. Derfor finde vi, at selv de store Helgener Job, David, Asaf, Jeremias ikke have kunnet dølge sit Hjertes Misfornøielse med Guds Styrelse. De tilkjendegive tydeligt nok, at de ikke kunne finde sig deri, ei heller begribe, hvorledes det kan bestaa med Guds Retfærdighed, Barmhjertighed, Kjærlighed, Trofasthed og Sanddruhed, at det gaar Hans Fiender vel og Hans Venner ilde, — at ofte en gudfrygtig Sjel, der udmærker sig fremfor Andre ved Iver i Øvelsen til Gudfrygtighed, er belæsset med Kors i Mængdevis og „fremstillet som den Ringeste (hvis Ve og Vel det ikke kommer an paa), som overantvordet til Døden, et Skuespil for Verden, baade for Engle og Mennesker“ (1 Kor. 4, 9), ja, at Han mangengang lader, som om Han ikke bekymrede sig om den, — som om Han havde glemt den eller forkastet den, eller som om al Tro, al Bøn, alle Taarer og Sukke, alt Haab og al Længsel til og efter Gud var forgjeves, osv. Derfor tale de paa denne og lignende Maade: „Hvi døde jeg ikke fra Moders Liv af? hvorfor udkom jeg af Livet og opgav ikke strax Aanden? hvorfor forekom Knæerne mig? og hvorfor er jeg opfostret med Bryst?“ (Job 3, 11. 12), hvoraf Meningen er: naar jeg ikke skulde have Andet end saa mangfoldige, saa store aandelige og legemlige Trængsler her i Verden, saa havde det jo været bedre, at jeg enten slet ikke var kommen til Verden, eller at jeg strax havde gaaet ud deraf igjen, — som han ogsaa siger: „Hvorfor giver Han en Ussel Lyset og Livet til dem, som er beskeligen bedrøvede i Sjelen?“ (V. 20) og paa andre Steder: „Du, o Gud, fornyer dine Vidner imod mig og lader din Fortørnelse være megen imod mig; der er Omskiftelser, ja en Hær imod mig. Men hvorfor udførte du mig af Moders Liv? Gud give, jeg havde opgivet Aanden, — at intet Øie havde seet mig! Hvorfor skjuler Du dit Ansigt og holder mig for din Fiende? Vil Du forfærde et rystet Blad og forfølge et tørt Straa? Hvorfor leve de Ugudelige, blive gamle, ja vældige i Formue? Deres Huse have Fred uden Frygt, og Guds Ris er ikke over dem. De slide sine Dage i det Gode“ (Kap. 10, 17. 18; 13, 24, 25; 21, 7. 9. 13). „Hvorfor har Du, o Gud, glemt mig? hvorfor maa jeg gaa i Sørgeklæder? Hvorfor forkaster Du mig? Hvorfor forkaster Du, Herre, min Sjel? Du skjuler dit Ansigt for mig“ (Ps. 42, 10; 43, 2; 88, 15). „Herre, Du er retfærdig, naar jeg vil trætte med dig (ransage dine Veie, tale til Dig, stride med Dig derom); dog maa jeg tale med Dig om dine Domme

(jeg kan ikke afholde mig fra at tale med Dig om dine Tilskikkelser og din Styrelse og at udøse min Bedrøvelse, min Misfornøielse og mine sørgmodige Tanker for Dig); hvorfor er de Ugudeliges Vei lykkelig? alle de, som vare saare troløse, vare lykkelige. Du plantede dem; de fik ogsaa Rødder; de gik frem; de bare ogsaa Frugt; Du var nær i deres Mund (Jer. 12, 1. 2). Hvorfor kom jeg ud af Moders Liv til at se Møie og Sorg? og mine Dage skulde endes med Skam? (Kap. 20, 18).

§ 72. Dette de hellige Guds Børns klagende Hvorfor? Hvorfor? saaledes som den Hellig Aand selv har ladet det optegne, har jeg troet at burde anføre noget udførligere, til Undervisning og Trøst for de nulevende, af en lignende Nød ængstede gudfrygtige Hjerter, for at de deraf kunne se dels den Høiestes gamle Sædvane, idet Han saa underligen regjerer og holder Hus i Verden, at Hans Børn ikke kunne finde sig deri, dels Hans gamle Miskundhed og Barmhjertighed, som han har bevist imod dem, idet Han naadeligen har holdt dem saadan og lignende Tale tilgode, fordi den er udflydt af et høistbedrøvet Hjerte og af menneskelig Skrøbelighed, men dog har været blandet med barnlig Frygt og Ærbødighed saavelsom med en inderlig Tillid og Fortrøstning til Ham, og idet Han ved sit Ord og sin Aand har undervist, styrket, trøstet og opholdt dem. Ligesom nu Herren vor Gud hidtil ikke har forandret sine Maader og Veie, saaledes har hellerikke Menneskehjertet forandret sig. Som Guds kjære Børn have gjort før os, saaledes gjøre vi endnu: vi tænke, — vi ere bekymrede og modløse, vi klage, — vi spørge: Hvorfor dette, min Gud, — hvorfor hint? Nu, den naadige og barmhjertige Herre vil have Taalmodighed som med hine, saaledes ogsaa med os og vil ogsaa i vore Hjerter besegle den Trøst, Han gav dem. Men lader os først lægge vel Mærke til at Menneskene i Almindelighed og vi, Hans Børn, i Særdeleshed ikke have Ret til at tænke og tale om Gud og vor himmelske Fader, om Hans Gjerninger, Veie, Raad, Foretagender og Styrelse uden med største Ærbødighed, dybeste Ydmyghed og hellig Frygt, efterdi det er udenfor al Tvivl og staar i Evighed fast og urokkeligt, at Han endog paa sine underligste Veie er og bliver vis, almægtig, hellig, retfærdig, algod og sanddru, — at Hans Veie, de maa nu være saa forunderlige og besynderlige, som de være ville, dog ere Miskundhed og Sandhed for dem, som bevare Hans Pagt og Hans Vidnesbyrd (Ps. 25, 10), — at Han er underlig i Raad og stor i Væsen (Esai. 28, 29), — at Hans Domme vel mangengang ere uransagelige og ubegribelige (Rom. 11, 33), men aldrig uretvise og daddelværdige, og at Han vel ofte leder sine Egne underligen, men dog tilsidst antager dem til Ære (Ps. 73, 24). Han er vel ofte en skjult og forunderlig, men dog altid en naadig, kjærlig, hellig, retfærdig og alvis Gud. Hans Gjerninger ere mangfoldige, men hans Hjerte et; den sødeste Trøst den reneste Glæde, den ædleste Fred, hvormed Han undertiden vederkvæger sine udvalgte Sjele, og de bitreste Trængsler, de haardeste Anfegtelser, den smerteligste Ufred, hvormed Han ofte hjemsøger dem, flyde af en og samme Kilde, nemlig af et vist, retfærdigt og naadigt Raad, og have et og samme Øiemed, nemlig Hans Ære og deres Vel.

§ 73. Derfor, og fordi Hans Ord og Erfaringen forvisse os derom, skulle vi af alle Kræfter bestræbe os for i Alt og ved Alt, hvad Herren gjør imod os og Andre, ei alene at være stille og taalmodige, men ogsaa veltilfredse, frimodige og glade og give Ham Ret tvertimod vor Fornuft, vort Tykke, vor Tanke, vor Villie, vore Ønsker og Følelser.

Vi skulle stedse sige: Han er Gud, — Han er Herre, — Han er Fader, — Han skal gjøre det. Dersom Herren gav os Valget mellem to Veie, af hvilke den ene var knudret, trang, farlig og besværlig, den anden derimod bred, sikker og bekvem, men som begge førte til Himmelen, saa sømmede det sig ikke for os at vælge den sidste, men at henstille Valget til Hans Velbehag, og dersom Han bød os at betræde den første, da at vandre den med ligesaa villigt og glad Hjerte, som om Han havde anvist os den sidste; thi omendskjønt den første er begroet med Torner og Tidsler og ikke kan tilbagelægges uden Sved og Taarer, saa har den dog det Fortrin for den anden, at den vise, miskundelige og hellige Gud har valgt den for os, og at vi paa den kunne være forvissede om Hans Ledsagelse, Beskjærmelse og Trøst. Om vi end ikke kunne øine, indse eller tænke os nogen Grund til Hans Tilskikkelser, Hans Raad, Hans Veie og Gjerninger, saa bør det dog være nok for os, at det er Gud, der leder, tilskikker og gjør det. Jo videre nu en Christen har bragt det i Kjendskabet til Gud, desto roligere og mere fornøiet vil han være i og med Alt, hvad der møder ham. Han vil ikke blot spørge: hvo kan, men ogsaa: hvo vil modstaa Guds Villie? Skulde jeg usle Menneske, jeg syndige Orm ville have det anderledes end den majestætiske, alvise, almægtige, algode og allerhelligste Gud vil have det? Skulde jeg understaa mig at ville forbedre Noget i Hans Gjerninger? hvo er Han, og hvo er jeg? hvad har jeg at sige? eller har jeg givet Ham Noget først og gjort mig velfortjent af Ham, at Han skulde betale mig det igjen og gjøre, som jeg vil? osv.

§ 74. Saaledes, siger jeg, burde ogsaa vi tale, naar vi ingen Grunde kunne udfinde til Guds Styrelser, Veie, Domme og Tilskikkelser; vi burde stedse holde med Gud imod os selv, og naar vort Hjerte foretager sig at tviste og kives med Gud saa paaligger det os, efter Aanden og i Troen, strax at træde paa Guds Side og sige: Ti, du usle, elendige Orm, og kom ihu, med hvem du har at gjøre; du usle Ler, vil du trætte med din Skaber? du syndige Askehob, hvad ved du? hvad formaar du? hvad har du? Men saasom nu Herren nedlader sig saa dybt, at Han i sit Ord ligesom gjør os Regnskab for sine Gjerninger, og Erfaringen lærer os, at Han Intet gjør eller tillader uden af gyldige og høivigtige Aarsager, hvorledes kunne vi da Andet end sige af Hjertet: „Jeg var stum, min Gud; jeg vilde ikke oplade min Mund; thi Du, Du gjorde det“ (Ps. 39, 10)? Meget rigtigt siger Luther etsted, at han mangengang har troet, at han forstod en Ting meget godt og ofte fordristet sig til at give sin Gud Raad og gjøre Ham Indvendinger; han har endog været saa sikker i sin Sag, at han gjerne skulde meddelt Ham sin Mening skriftlig; Gud har imidlertid intet Hensyn taget dertil, men gjort det ganske anderledes og modsat og dog udført det herligt; af Udfaldet har han da seet, at hans Raad og Mening intet duede, og at de vilde have faldet daarligt ind, om det havde gaaet efter dem; derfor bliver han nu vant til sin Guds Fremgangsmaade, lader Ham gjøre, som Han vil, modsiger Ham ikke mere, men er stille og erfarer, at Han Intet fordærver. Lægger Eder dette paa Hjerte, I anfegtede og bedrøvede Sjele, og tænker ikke blot paa, hvad I lide, men ogsaa paa hvorfor I lide det; Har Gud for en Tid givet Eder en Torn i Kjødet og tilladt Satan at slaa Eder paa Munden og skyde sine gloende Pile i Eders Hjerte, saa har Han ligesaavel havt Aarsag til at lade dette ske med Eder som med den hellige Paulus; la-

der Eder da ligesom han nøie med Guds Naade, der selv midt i Trængsler hviler uforandret over Eder, og siger med ham: „Jeg er vel tilfreds i Skrøbeligheder, i Forhaanelser, i Nød, i Forfølgelser, i Angester (2 Kor. 12, 10). Vælter Eders Vei paa Herren, og forlader Eder paa Ham! Han skal gjøre det" (Ps. 37, 5. 7).

§ 75. Og I Andre, som vel ikke selv vide af store aandelige Anfegtelser, men dog omgaaes med de bedrøvede og ængstede Hjerter, vogter Eder for hastige og overilede Domme saavelsom for Utaalmodighed og Knurren mod Gud samt for Ubarmhjertighed og Uvenlighed mod de Lidende! Naar I komme til et Sted, i et Hus eller et Værelse, hvor der er en gudfrygtig, anfegtet og bedrøvet Sjel, saa tænker ved Eder selv, at I ere indgangne i Helligdommen og have Aarsag til at sige med Jakob: „Sandeligen, Herren er paa dette Sted. — — Hvor forfærdeligt er ikke dette Sted! dette er ikke Andet end Guds Hus, og dette er Himmelens Port" (1 Mos. 28, 16. 17). Tænker paa Herrens Ord: „Jeg, den Høie og Ophøiede, som bor evindeligen og hvis Navn er helligt, jeg vil bo i det Høie og Hellige og hos en Sønderknust og Fornedret i Aanden, til at gjøre de Sønderknustes Hjerte levende" (Esai. 57, 15). Saa tænker og taler nu ikke Andet der end hvad der sømmer sig ligeoverfor den majestætiske Gud i Hans Helligdom! dette Sted er et Guds Værksted; den anfegtede Person er det Stof eller Æmne, hvorpaa Han arbeider; omgaaes Han end underligt dermed, saa skulle I ikke studse derover, men tænke, at I om kort Tid skulle faa se et herligt Kar for Eders Guds Naade og til Hans Ære, som Han paa slige underlige Maader og Veie har tildannet. Opfører Eder ikke i Ord og Lader anderledes mod de Bedrøvede end mod Guds allerkjæreste Børn i deres himmelske Faders Nærværelse! Den ældre Kirkehistorie lærer, at de første Christne holdt dem, som vare kastede i Fængsel for Evangeliets Skyld og ventede paa Døden, i høi Agt og Ære, kyssede deres Hænder og Fødder, pleiede og vederkvægede dem, anbefalede sig til deres Forbønner og i alle Dele viste sig ærbødige imod dem. Visseligen, de gudfrygtige anfegtede Mennesker ere sande ublodige Martyrer, der ængstes og plages af Djævelen for Christi Skyld, paa hvem de tro, — som de inderlig elske og som de forlade sig paa, og vi have ikke Aarsag til at betragte dem anderledes end som Guds udvalgte og høielskede Vidner, elske og ære dem. Ligesom vi medrette undse os for at tale og gjøre Noget, der strider imod Gud, Hans Maader, Domme og Veie, saaledes skulle vi ogsaa skamme os ved at behandle en Anfegtet anderledes end med Venlighed, Sagtmodighed og Ydmyghed.

§ 76. Man siger og holder ellers for, at de smaa Børn ere den ædleste Del af Christenheden, efterdi de endnu ikke have overtraadt sin Daabspagt saa ofte som de Voxne og endnu vandre i lutter Enfoldighed, og efterdi den Herre Jesus, som den hellige Skrift siger, har elsket dem saare høit og værdigets at tage dem paa sine Arme, at kjærtegne og velsigne dem" (Mark. 10, 14 flg.). Jeg ved imidlertid ikke, om man næsten ikke med større Føie maa tillægge de aandelige Anfegtede dette Fortrin, saasom det ei alene af Guds Ord er klart, at Han, den Høie og Ophøiede, bor hos og i dem, som i sin Helligdom, — at de sønderbrudte og sønderknuste Hjerter ere Ham et velbehageligt Offer, — at Han giver Agt paa deres dybtbedrøvede Hjertes Sukke og Begjæringer og tæller deres Taarer (Ps. 51, 19; 10, 17; 56, 9; 38, 10), men efterdi ogsaa Erfaringen lærer os, at de, som Guds rette Udvalgte, Hellige og Elskede, ere Guds Naades Æres

ædleste Kar, hvilke „det er forundt for Christi Skyld, ikke alene at tro paa Ham, men og at lide for Hans Skyld" (Filipp. 1, 29). Man kalder medrette dem vor Herres Jesu Christi gode Stridsmænd og troe Vidner, som Satan for Hans Skyld mest angriber (2 Tim. 2, 3; Aab. 2, 13); de ere de Fattige i Aanden, hvilke Himmeriget er forjættet (Matth. 5, 3); de ere Guds nyttigste Redskaber, i hvis Skrøbelighed Jesu Kraft fuldkommes; de besidde ei alene Kundskab og Viden i aandelige Ting, men ogsaa Erfaring deri; Aandens Gaver aabenbare sig hos dem fremfor hos Andre til det, som er nyttigt (1 Kor. 12, 7); de ere som Balsombusken, der, naar man skjærer i den og saarer den, lader sin Balsom flyde. Roserne voxe blandt Tornerne, — den ædleste Vin kommer fra det skrøbeligste og elendigste Træ, og de bedste Raad, de andægtigste Bønner, den sødeste og kraftigste Trøst, de eftertrykkeligste Lærdomme, de elskeligste Forbilleder kommer fra de aandeligt bedrøvede Sjele. Disse bør nu ethvert christeligt Hjerte elske og ære, gjerne være om og hos dem og betjene sig af deres Omgang til Trøst, Undervisning og Opbyggelse. Men Tiden tillader ikke at tale vidtløftigere herom. Jeg slutter her og takker Gud for al Hans Miskundhed i Christo Jesu. Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Kors.

Fjortende Prædiken,

hvori Trøsten mod de store, aandelige Anfegtelser fremstilles.

2 Kor. 1, 3. 4: Lovet være Gud og vor Herres Jesu Christi Fader, Barmhjertigheds Fader og al Trøstes Gud, som os trøster i al vor Trængsel, saa at vi kunne trøste dem, som ere i allehaande Trængsel, med den Trøst, hvormed vi selv blive trøstede af Gud!

§ 1. Den hellige Apostel Paulus siger, at „Guds mangfoldige Visdom bliver kundgjort ved Menigheden for Fyrstendømmer og Magter i Himmelen" (Efes. 3, 10). Disse Ord fortjene en moden og gudelig Overveielse, efterdi de indeholde Noget, som ei alene tjener den majestætiske og høilovlige Gud, men ogsaa Hans helliggjorte, ihvorvel ofte elendige, undertrykte og trøstesløse Menighed paa Jorden til stor Ære. Vi maa her undersøge for det Første, hvilke de Fyrstendømmer og Magter ere, som Hedningelæreren taler om. At han derved forstaar Englene, er klart af andre ligelydende Steder, — som naar han siger, at „hverken Engle, ei heller Fyrstendømmer, ei heller Magter skulle kunne skille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu" (Rom. 8, 38), og paa et andet

Sted: „Ved Guds Søn ere alle Ting skabte, de i Himlene og de paa Jorden, de synlige og de usynlige, være sig Throner eller Herredømmer eller Fyrstendømmer eller Magter“ (Kol. 1, 16), og Peter: „Christus er faren til Himmelen og er hos Guds høire Haand, og Englene og Magterne og Kræfterne ere Ham underlagte“ (1 Pet. 3, 22). Men efterdi Han ogsaa tillægger de onde Engle disse Navne (Efes. 6, 12), saa spørges der, om Apostelen paa dette Sted taler om de onde eller om de gode Engle. Nogle af de gamle Lærere have forstaaet det om de onde Engle og forment, at Apostelen her lærer, at Djævlene daglig ved at iagttage Guds Menighed paa Jorden maa til sin store Sorg, Ærgrelse, Spot og Skam se Hans mangfoldige Visdom, store Magt og ubegribelige Godhed; ihvorvel dette ikke er urimeligt eller strider imod Skriftens Selvoverensstemmelse, har det dog, som alle Omstændigheder vise, ikke været Apostelens Mening, hvorimod han udentvivl taler om de hellige og gode Engle, hvilket man for det Første kan slutte deraf, at han ikke uden videre siger Fyrstendømmer og Magter, men tilføier: i Himmelen. Vel ved jeg, at han paa et andet Sted, hvor han utvivlsomt taler om de onde Aander, gjør det samme Tillæg (Efes. 3, 10 og 6, 12); men enten bruges Ordet Himmel her om Lufthimmelen (Efes. 2, 2), i hvilken Djævlene herske med en af Gud afmaalt og indskrænket Magt, eller man maatte oversætte Ordet i med om, saa at Apostelens Mening var, at vi maatte kjæmpe med Djævlene om Himmelen. Men al Tvivl bortfalder, naar man tager andre Skriftsteder tilhjælp, som sige om de hellige Engle, at de inderligen glæde sig over Guds Søns Fødsel, der skede i Tidens Fylde, saavelsom over en arm Synders Omvendelse og Tilbagebringelse, og at de med Lyst høre paa Profeternes og Apostlenes naaderige Prædikener, hvori Guds Riges Hemmeligheder foredrages, og beskue deres velsignede Kraft og Virkning, ligesom ogsaa, at de indfinde sig i de Helliges Forsamlinger og ikke maa bedrøves ved usømmelig Opførsel (Luk. 2, 9. 13; 15, 7. 10; 1 Pet. 1, 12; 1 Kor. 11, 10). Disse hellige og gode Engle se nu Guds mangfoldige Visdom, der aabenbarer sig i Hans Menighed, i den christne Kirke paa Jorden, og betages derved af hellig Forundring og tilskyndes til stadigt, ydmygt og villigen at tilbede sin Skaber.

§ 2. Og dette skulle vi nu for det Andet undersøge, nemlig, hvorledes Guds mangfoldige Visdom bliver kundgjort for de hellige Engle ved Christi Menighed paa Jorden. Af det Foregaaende sees, at Apostelen har talt om Hedningernes Kald til Guds Naadesrige, at ogsaa de skulde blive indlemmede deri og være Medarvinger til og Deltagere i Hans Forjættelse i Christo, saavelsom om sit eget Kald, — at Gud af lutter Naade havde udvalgt ham, der havde været en Fiende og Forfølger af Christus og Hans Hellige, til at oplyse Alle med Evangeliets Lys og „prædike i Evangelium for Hedningerne Christi uransagelige Rigdom“ (Efes. 3, 7. 8. 9), hvormed han da blandt Andet tilkjendegiver, at Guds mangfoldige, det er: store, ubegribelige, paa mangfoldige Maader og i utallige Begivenheder fremtrædende Visdom bliver kundgjort saavel ved Menigheden som ved dens Tjenere, Hyrder og Lærere, ved Menigheden, nemlig idet Guds Visdom, der skjuler sig under den enfoldige og daarlige Prædiken om Korset, har gjort Verdens (Djævelens og hans listige og kløgtige Tilhængeres) Visdom til Daarlighed (1 Kor. 1, 20. 21), — idet al Djævelens og Verdens Magt og Træskhed ikke har formaaet at standse Guds Visdom i dens Virksomhed og Gang, — idet Han ikke har kaldet mange

Vise efter Kjødet, ikke mange Mægtige, ikke mange Fornemme, men udvalgt, hvad der er daarligt for Verden, hvad der er skrøbeligt for Verden, hvad der er uædelt for Verden, hvad der er ringeagtet (af Verden — V. 26 flg.), — idet Han har fremstillet et kort Indbegreb og Udtog af sin mangfoldige Visdom i Christo, den Korsfæstede, og gjennem Ham gjort de Enfoldigste, de mest Foragtede, de Elendigste i Verden saa kloge og mægtige, at de kunne modstaa alle Djævelens snedige Anløb og gjøre hans største List og Underfundighed tilskamme, — ved Lærerne, idet Han oftere vælger de Ringeste, de Enfoldigste, de Fattige i Aanden, de Skrøbelige, de Anfegtede, de Sørgmodige, de Trøstesløse ja sine Fiender og de store Syndere til at udrette store Ting i Hans Naadesrige, — til at forstyrre Anslag (Fornuftens kloge og skarpsindige Slutninger i Strid med Evangeliet og Troen) og al Høihed (alle store Indbildninger, som de kjødelige Mennesker nære om sig selv og sin egen Klogskab,) „som opløfter sig imod Guds Kundskab, og tage al Tanke tilfange under Christi Lydighed" (2 Kor. 10, 5), — „til at tale Guds Visdom, den hemmelighedsfulde, hvilken var skjult, ikke med Ord, som menneskelig Visdom lærer, men med Ord, som den Hellig Aand lærer" (1 Kor. 2, 7. 13), — til at undervise de Enfoldige, gjøre de Fattige rige i Troen, styrke de Skrøbelige, husvale og opretholde de Anfegtede, glæde de Sørgmodige og trøste de Trøstesløse, vinde Fienderne og gjøre dem til Venner og omvende Synderne. Saadanne Guds Gjerninger, vil Apostelen sige, blive kundgjorte for Englene; disse beskue dem med Glæde; de forundre sig derover som over lutter herlige Aabenbarelser af Guds Visdom; de juble derover og opmuntres derved til Guds Pris.

§ 3. Da nu forhaabentlig den rette Mening af den hellige Apostels Ord sees af denne Fremstilling, saa ville vi, førend vi vise, hvilken Brug der skal gjøres deraf, endnu tage et og andet herhen Hørende i Betragtning. Hvad den hellige Apostel siger om Guds mangfoldige Visdom, det antages medrette efter Skriftens Foranledning ogsaa at gjælde om Hans Almagt, Retfærdighed, Hellighed, Forsyn, Forsorg, Miskundhed, Kjærlighed, Langmodighed og Barmhjertighed, at nemlig ogsaa disse den store Guds Egenskaber blive kundbare for de hellige Engle ved Hans Menighed paa Jorden. Profeten Esaias fortæller, at han saa Herren sidde paa en høi og ophøiet Throne og Seraferne at staa over Ham, hvilke med to Vinger skjulte sit Ansigt og med to sine Fødder samt fløi med to og raabte: „Hellig, hellig, hellig er den Herre Zebaoth; al Jorden er fuld af Hans Ære" (Esai. 6, 1 flg.). Det Efterfølgende lærer, hvorfor Herren dennegang aabenbarede sig for Profeten siddende paa en høi Throne, nemlig fordi Han fra Dommersædet vilde kundgjøre sin Retfærdighed og sine Domme over det ubodfærdige, gjenstridige og ulydige Israel, hvorfor Han siger til Profeten: „Gak hen, og du skal sige til dette Folk: hører flittigt, og forstaar ikke, og ser flittigt, og fornemmer ikke! Gjør dette Folks Hjerte fedt, — — at det ikke ser med sine Øine og hører med sine Øren og forstaar med sit Hjerte og omvender sig, at man kunde læge det" (V. 9, 10). Dette skrækkelige, men dog retfærdige Udsagn af den majestætiske Gud høre de hellige Engle paa med dybeste Ærbødighed og prise Hans Hellighed med stor Kraft. Ifølge denne Aabenbarelse og Beretning kunne vi ikke tvivle om, at Guds Retfærdighed og Almagt end den Dag idag kundgjøres for de hellige Engle, og at de derved ligesom paany optændes til Hans Lov og Pris, naar den hellige og retfærdige Gud lader sine Domme komme over Verden, over de rygges-

løse, ubodfærdige Syndere, over Hans Kirkes Fiender og Forfølgere, hvilket kunde stadfæstes ved forskjellige Steder af Johannes's Aabenbaring, dersom Tiden tillod det. (Se Aab. 6, 12 flg., jævnført med 7, 9—11; 19, 1. 2). Vel vide de hellige Engle godt forud, at Gud er retfærdig og hellig, og at Han ikke vil undlade at straffe sin Kirkes ondskabsfulde Fiender; men naar og hvorledes Hans Domme komme over denne eller hin, det vide de ikke, førend det under Udførelsen bliver dem kundbart og giver dem en ny Leilighed til høiligen at prise Ham.

§ 4. Den søde Frelser og trofaste Sjeleven Jesus siger, efter at Han i to Lignelser billedligen har skildret sin Kjærlighed, Langmodighed og Barmhjertighed imod de stakkels syndige Mennesker, at „der skal være Glæde i Himmelen for Guds Engle over en Synder, som omvender sig" (Luk. 15, 7. 10). Til at forklare dette kan vor hidtil anstillede Betragtning tjene. De hellige Engle iagttager vel med Bedrøvelse og Medlidenhed et vildfarende og fortabt Faar og ønske, at det omsider maa tage imod den Naade, som tilbydes det, og blive bragt til Omvendelse; de længes efter at faa se det paa dets trofaste Hyrdes, Jesu Christi, Skuldre og i Hans hellige Samfund og efter at tjene det, som et udvalgt Guds Barn; dertil bidrage de udentvivl ogsaa, hvad de kunne; navnlig holde de efter den langmodige og naadige Guds Befaling Øie med det og følge ligesom i lang Frastand efter det; omendskjønt de af Hjertet hade Synden, elske de dog Synderen for Hans Skyld, der har elsket ham saaledes, at Han har udøst sit guddommelige Blod for ham, især saalænge Naadetiden endnu varer, og der er Haab om at han tilsidst vil gaa i sig selv og omvende sig til Gud. Heraf kommer det nu, at onde og ryggesløse Mennesker ofte bliver forunderligen bevarede i stor Legems- og Livsfare, hvorfor det ogsaa er blevet til et Ordsprog hos os Tydske: Drukne Folk have mange Engle omkring sig. Man kan mangengang tage og føle paa, at Satan søger at styrte et Menneske i Fordærvelse, hvilket udentvivl ogsaa vil lykkes ham, dersom ikke de hellige Engle paa den langmodige og naadige Guds Befaling forhindrede hans Forehavende. Men omendskjønt de hellige Engle, som sagt, gjøre sig Umag med et forvildet Faar, saa vide de dog ikke, ved hvilken Leilighed, til hvilken Tid, paa hvilket Sted osv. den trofaste og gode Hyrde vil finde det igjen og bringe det til Omvendelse, førend de se med Lyst paa Guds Naade og Miskundhed, naar den i sin Virkning og Kraft aabenbarer sig hos et saadant Menneske, glæder sig derover og udraabe: God, langmodig, naadig, barmhjertig er Gud; Jorden er fuld af Herrens Miskundhed!

§ 5. Man kan ogsaa fremstille til Overveielse andre Ting, som tjene til at forklare, hvorledes Guds mangfoldige Visdom saavelsom Hans Barmhjertighed, Langmodighed, Godhed, Almagt og Herlighed blive kundgjort for de hellige Engle. Guds Kirke har, som bekjendt, udbredt sig over hele Verden og bestaar blandt mangfoldige Folkefærd, i mangfoldige Tungemaal og mange Tusind Gange tusind Sjele. Der fødes daglig Børn, som siden blive indlemmede i den christne Kirke; ligesom nu ethvert af disse er kommet til Verden paa den Tid, den Høieste har fundet for godt, saaledes maa det ogsaa til den af Ham bestemte Tid forlade Verden igjen, og det vide de hellige Engle godt; men hvorledes den alvise, almægtige og algode Gud vil føre det gjennem Verden, — hvilken Lykke eller Ulykke, Glæde eller Sorg, Ære eller Skam Han deri vil lade vederfares det, — hvorledes Han vil bruge det til sin Ære, — hvorledes

Han vil ophøie det af dets Ringhed og af Støvet til Hæder og Værdighed, eller hvorledes Han vil nedstøde det fra dets Høihed og Lyksalighed i Elendighed, i Fattigdom, i Foragt, — hvilket det Raad er, hvorved Han leder det og derpaa antager det til Ære (Ps. 73, 24), — hvor mange og hvordanne dets Dage skulle være, som allerede ere skrevne i Guds Bog, de Dage, som bleve dannede, da der ikke var en af dem (Ps. 139, 16), o. a. M., det kjende de ikke; men de se med Glæde paa hvorledes alt dette daglig sker, og hvorledes Guds vise Raad, faderlige Forsorg, naadige Forsyn, ubegribelige Miskundhed og herlige Magt efterhaanden aabenbarer sig paa Alle og Enhver. Som til Exempel, da Josef, Moses, David, Daniel, Ester bleve fødte til Verden, kunde de hellige Engle vel ikke vide, hvorledes den alvise Gud vilde bruge, lede og føre enhver af dem; men ved senere at se Alt, hvad der tildrog sig med dem, — hvorlunde Gud vel førte dem underligt, men dog naadig, — hvorlunde Han bragte dem gjennem Fattigdom til Rigdom, gjennem Skjændsel til Ære gjennem Livet til Døden, — hvorlunde Gud af smaa Gnister gjorde brændende, klartskinnende Blus, af lave Buske, høieskyggefulde og frugtbare Træer, af fattige, foragtede Børn og elendige Faderløse store, herlige Mænd, saa de i enhver af dem et nyt Under af Guds Visdom, Almagt og Godhed og fik en ny Anledning til at prise Ham og tilraabe hverandre „Gaar og ser Guds Gjerninger! (Ps. 66, 5). Og disse ere saa meget lifligere at betragte, naar man forestiller sig, at Guds forunderlige Godhed endnu stedse er i fuld Virksomhed til alle Tider og paa alle Steder, saa det ligesaalidt nogensinde fattes de hellige Engle som os paa Leilighed og Stof til at beundre Guds Majestet, Visdom, Magt og Godhed og prise Hans Herlighed.

§ 6. Herhen hører ogsaa den forunderlige Miskundhed og Visdom, Gud lægger for Dagen i at lede, opretholde og udfri de Nødlidende, Bekymrede og Anfegtede. Der er mange Tusind Sjele i Guds Kirke, af hvilke enhver har sin Sorg, sin Trængsel og Nød; de raabe, de sukke, de hensly alle til Gud, hver paa sit Sted; men ingen bliver forglemt, forsømt eller forladt; den alvidende og allestedsnærværende Gud giver saa nøie Agt paa enhver af dem, at Han bemærker deres Sukke, tæller deres Taarer og hører deres Hjertes Begjæringer. Nogle hjelper Han snart og udfrier dem strax af deres Nød; Andre lader Han forblive noget længere deri og atter Andre saare længe, alt efter sit vise Raad og Velbehag; imidlertid har Han dog indesluttet dem Alle i sin Kjærlighed; Han ledsager dem og forlader dem ikke i Ild og Vand; Han er med dem i Nøden; Han styrker, bekræfter, grundfæster og opretholder dem; Han lader dem blive fattige, men lader dem dog ikke mangle noget Godt; de ere som bedrøvede, men dog glade; de ere skrøbelige; men Satan kan dog ikke med al sin Magt overvinde dem; de ere enfoldige; men han kan dog ikke med al sin Træskhed forføre dem; de vakle, men forblive dog faste; de vandre i Mørke, men have dog et Lys; de synke, men drukne dog ikke; de ere bange, men fortvivle dog ikke; de føle ikke sin Tro, men have den dog; de ere tause og kunne ofte ikke oplukke sin Mund for Bedrøvelse, men raabe dog saaledes, at deres Røst gjenlyder i Himmelen; de ere lig den Busk, Moses saa, som vel brændte, men ikke blev fortæret, og som Herren dengang havde valgt til sin Throne (2 Mos. 3, 2); de ere som de, der dø dagligen og dog leve, osv. Hos saadanne Mennesker erkjende nu de hellige Engle Guds Visdom, Magt og Godhed og se sig glade paa dem. De vide jo nok, at Gud

pleier at føre sine Hellige underligen og gjennem mange Trængsler til sit Rige; de vide jo ogsaa, at Han er trofast og ikke forlader Sine, men tilsidst naadeligen udfrier dem; men de vide dog ikke særligen, hvorledes Han vil føre denne eller hin, — hvilket Kors Han vil paalægge ham, — hvorledes Han derunder vil opretholde ham, og hvilken Udvei Han tilsidst vil finde, førend de se Alt med Beundring og Lyst og prise Ham høiligen. Lader os opstille Apostelen Paulus til et Exempel; der er ingen Tvivl om, at de hellige Engle havde stor Glæde af hans underfulde Omvendelse og deri erkjendte den Herres Jesu store Visdom, Almagt og Godhed, idet Han saa hurtigt gjorde en Ulv til et Lam, en Fiende og Forfølger til en Ven og sine Troendes Forfremmer: men ikke mindre have de uden tvivl glædet sig ved senere at se, hvorledes Herren ledede ham efter sit underlige Raad, — hvorledes Han tillod Satan, Helvede og Verden at angribe ham, forhaane, bagvaske og forfølge ham, slaa ham paa Munden, ængste ham, søge at berøve ham Liv eller Lemmer, ja ofte styrtede ham i Døden, — at de allerede begyndte at juble og mente, at han dog nu omsider var død, men at Herren ikkedestomindre førte ham ved sin Visdom, styrkede ham ved sin Magt og husvalede ham ved sin Miskundhed, saa at han alligevel levede, bestod, trodsede Djævelen og Verden, roste sig af sine Trængsler, ikke gik træt i sit apostoliske Embede, men forblev sin Jesus tro til Døden og saaledes trængte gjennem til Livet. Skulde man da ikke have Aarsag til at kalde dette Guds dyrebare Redskab en Djævlenes Skræk og Englenes Glæde?

§ 7. Jeg maa holde inde med den videre Betragtning af disse liflige Ting og endnu blot korteligen vise, hvorledes vi skulle betjene os deraf til vor Opbyggelse. Mine Kjæreste, lader os dog lære af de hellige Engle at agte paa Guds store Gjerninger og at beundre den mangfoldige Visdom, Magt og Godhed, som Han endnu viser og aabenbarer dels i og mod sin Kirke og dens sande Lemmer, dels udenfor den, i Verden! Gud har ikke ophørt at gjøre Ting, som stemme overens med Hans Majestæt og Herlighed og som hos de hellige Engle kunne vække Beundring, Lyst og Glæde. „Min Fader," siger vor Jesus, „arbeider indtil nu, og jeg arbeider" (Joh. 5, 17). Guds Visdom leger endnu „paa Hans Jords Kreds" (Ordsp. 8, 31); Verdens store Skueplads er endnu fuld af Guds Almagts, Visdoms og Godheds Undere, naar vi kun ville henvende vore Øine og Hjerter dertil og være tænksomme Tilhørere. Herrens Aand formaner os til at betragte Guds Styrelse og Gjerninger. „Gaar, siger Han, og ser Guds Gjerninger! Alle I, som frygte Gud, kommer hid, hører til! saa vil jeg fortælle, hvad Han har gjort ved min Sjel" (Ps. 66, 5, 16). Han opstiller det ogsaa som et Kjendemærke paa de Gudfrygtige og paa de Ugudelige, om de agte eller ikke agte paa Guds Gjerninger. „Jeg", siger Kong David, „vil komme Herrens Gjerninger ihu; sandelig, jeg vil komme dine underlige Ting ihu fra fordum Tid (min Gud). Og jeg vil grunde paa al din Gjerning, og jeg vil tale om dine Idrætter" (Ps. 77, 12. 13). „Herre, Du glædede mig ved din Gjerning; jeg vil synge med Fryd om dine Hænders Gjerninger. Herre, hvor store ere ikke dine Gjerninger, Herre! dine Tanker ere meget dybe. En ufornuftig Mand kjender det ikke, og en Daare forstaar det ikke, osv". (Ps. 92, 5 flg.). Saa lader os da ikke leve som det fornuftløse Kvæg eller som Daarer og Gudsforagtere her i Verden! Lader os give Agt paa Guds Gjerninger og Veie, paa fattige, forladte og elendige Børn, hvorledes den alvise og

algode Gud opholder, forsørger og fremhjælper dem, — paa gudfrygtige, men fattige, fortrykte, anfegtede bedrøvede Mennesker, hvorledes Han underligen ernærer dem, vældeligen beskjærmer dem, sødeligen trøster dem og endelig ofte uventet glæder dem med forønsket Hjælp og udfrier dem af al Nød, — paa en og anden ryggesløs Synder, hvor rigeligen Han viser sin guddommelige Langmodighed og Barmhjertighed imod ham og ved sin Naade, ved sit Ord og Kors stundom uformodentligen bringer ham til Omvendelse, — paa Andre, som Han, naar de efter lang Taalmodighed og mange Velgjerninger ikke ville omvende sig, overrasker med sin Dom, gjør deres Visdom til Daarlighed, deres Magt til Afmagt, deres Rigdom til Fattigdom, deres Ære til Skjændsel og fremstiller dem til et Skuespil og Exempel for Alverden, osv. Da ville vi ikke kunne Andet end med de hellige Engle beundre Hans Visdom, Magt og Godhed og desaarsag høiligen prise Ham. Under en saadan Betragtning skal det heller ikke fattes os paa den kraftigste Trøst. Jeg kom, siger David paa et andet Sted, dine Domme fra Evighed ihu (hvorledes Du til alle Tider har ledet de Gudfrygtige og vist Dig imod dem som en miskundelig, trofast, sanddru, men imod de Ugudelige som en hellig, retfærdig, mægtig og nidkjær Gud) og blev trøstet (Ps. 119, 52). Thi Exempler og Erfaringen lære, at Herren vor Gud vel fører Sine underligt, men dog saligt, — at Hans Veie vel i Begyndelsen synes ubehagelige og ufremkommelige, men dog allesammen tilsidst ere Miskundhed og Sandhed, — at Han vel leder dem, der forlade sig paa Ham, efter sit Raad, som er underligt, men at Han derpaa antager dem til Ære (Ps. 25, 10; 73, 24; Esai. 28, 29), — at naar Han lader dem stedes i store Trængsler og Anfegtelser, saa sigter dette ikke til deres Fordærvelse, men til deres Bedste, — at Han i sine Engle i Himmelen og sine andre Børn paa Jorden ligesom vil fremstille et nyt og overordentligt Billede af sin mangfoldige Visdom, Barmhjertighed, Kjærlighed og Almagt. Og herom, nemlig om den troende Sjels Trøst i store aandelige Anfegtelser, skulle vi nu endvidere tale. Barmhjertigheds Fader og al Trøstes Gud fylde vort Hjerte med sin søde Trøst, at det maa kunne udgyde sig og strømme over til Trøst for andre bedrøvede og anfegtede Hjerter, for Jesu Christi Skyld! Amen.

§ 8. Enhver gudelskende Sjel vil let kunne indse, at det ikke er vor Hensigt, udførligen at drøfte og forklare de oplæste (ovenanførte) Ord af den hellige Apostel, men kun at lægge dem til en fast og urokkelig Grundvold for den Lære, vi skulle foredrage, den nemlig, at det ikke kan eller skal fattes anfegtede og bedrøvede Mennnesker paa Trøst, efterdi Gud ei alene, som Apostelen siger, er en Barmhjertigheds Fader og al Trøstes Gud, men tillige trøster sin Kirkes Lærere og Tjenere rigeligen og kraftigt i deres Anfegtelser og Trængsler, saa at de ikke blot med Hans Ord, men ogsaa af egen Erfaring kunne desto kraftigere og bedre trøste Andre, der efter Guds hellige Raad og Villie befinde sig i lignende Nød. Og hvorfor og i hvilken Forstand Apostelen kalder vor Gud en Barmhjertigheds Fader, vil man ved hellig Eftertanke snart kunne forstaa, nemlig fordi Han er som et Hav af al Godhed, al Forbarmelse og Medlidenhed, hvori den ene Forbarmelse følger efter den anden, ligesom den ene Bølge efter den anden paa det naturlige Hav; Hans Hjerte er som en Afgrund, hvoraf en Kilde opvælder, der stedse og altid udgyder sig og flyder over af lutter Miskundhed og Barmhjertighed; Han har Barmhjertighed ei alene for en Bedrøvet og Nødlidende, ei alene for Tusind og

ti Tusind, men for Alle; Han har Forbarmelse ei alene i nogle Dage og Aar, men fra Verdens Begyndelse til dens Ende. Af denne søde Kilde have alle udmattede, bekymrede og trøstesløse Sjele, som have været før os, drukket; ogsaa vi, som nu leve, drikke deraf i Tusindvis, og alligevel bliver den ikke udtømt; og de, som leve efter os, skulle hellerikke lide nogen Mangel. Han har Barmhjertighed for de bodfærdige Syndere, for de Fattige, for Enker, Faderløse og Udlændinger, for de Sørgmodige og Anfegtede, for de Enfoldige og Ringe, for de Syge, for de Undertrykte og Betrængte, for de Døende, ja endog for de Ugudelige og sine Fiender, hvilke Han tilbyder sin Naade og Barmhjertighed og siger: Se, her er jeg; se, her er jeg; jeg vil gjerne elske dem; jeg vil gjerne tilgive og glemme. Ligesom Jorden, dette Guds store Skatkammer, frembringer sine Værter og Frugter i uendeligt Antal, uden Afladelse, paa mangehaande Art og Vis, saa at den ene Velsignelse følger ovenpaa den anden, saaledes er det ogsaa med vor Gud, om hvem Apostelen siger paa et andet Sted, at „Han er rig paa Barmhjertighed“ (Efes. 2, 4). O ædle og velsignede Rigdom! Hvad hjalp det os, om Gud var rig paa Visdom, paa Hellighed, paa Retfærdighed, paa Magt, paa Ære, paa Gods, dersom Han ikke tillige var rig paa Barmhjertighed, hvilken vi fattige, elendige og syndige Børn mest behøve? Og hvad hjalp det os, om Han ogsaa havde Barmhjertighed, dersom Han ikke havde Meget af den og var rig paa Barmhjertighed, efterdi vi fra Begyndelsen til Enden trænge saa høiligen dertil? derfor kan nok Apostelen sige: Lovet være Gud, Barmhjertigheds Fader!

§ 9. Men han kalder Ham ogsaa al Trøstes Gud, fordi Han ei alene har megen Kraft, meget Lys, megen Sødme, Glæde, Fred og Salighed i sig selv, men ogsaa meddeler sine Venner og Kjære rigeligen deraf og husvaler dem kraftigt dermed, saa ofte og saa meget de behøve det. Hvorledes det hermed forholder sig, kan tydeliggjøres ved mangfoldige Billeder, som den hellige Skrift selv frembyder os. En Moder trøster sit tørstige og trætte Barn, idet hun tager det paa sit Fang eller i sine Arme, tiltaler det venligt, aftørrer dets Taarer og rækker det sit fulde Bryst. Josef trøster sine Brødre, idet han taler venligt til dem og forsikrer dem, at Alt, hvad der er skeet, skal være tilgivet og glemt (1 Mos. 50, 21). Isak bliver trøstet med Hensyn til sin Moders Død, idet Gud skjænker ham Rebekka, der glæder ham med sin livsalige og trofaste Kjærlighed (1 Mos. 24, 67). En af Heden og Byrden udmattet Vandringsmand bliver trøstet, naar han kommer til et Træ paa Veien, der ei alene yder ham Skygge, men ogsaa Frugter til Vederkvægelse. Esther blev trøstet, da Kong Ahasverus rakte hende Guldspiret til en Forsikring om sin Naade (Esth. 5, 2). Daniel blev trøstet, da Herren, idet Han talte med ham, rørte ved ham og sagde: „Frygt ikke, du meget elskelige Mand! Fred være med dig! vær frimodig! ja, vær frimodig!“ (Dan. 10, 18. 19). En Syg bliver trøstet, naar man lægger ham i en blød Seng, pleier ham, er stedse om ham og rækker ham allehaande Vederkvægelser. Et frygtsomt og forsagt Hjerte, som vandrer i Mørket, bliver trøstet, naar et Lys opgaar eller bliver fremsat for det. En Anklaget bliver trøstet, naar en navnkundig Sagfører træder hen til ham og taler hans Sag, osv. Alt dette hjælper os til bedre at forstaa, hvad Guds Trøst er, og hvorlunde Han er al Trøstens Gud.

§ 10. Han siger: „Som En, hvem en Moder trøster, saaledes vil jeg, jeg trøste Eder“ (Esai. 66, 13), nemlig ikke blot med Ord, men tillige med virkelig

Vederkvægelse; jeg vil tage Eder paa mit Kjærligheds Skjød; jeg vil give Eder Fredens Kys; jeg vil indgyde Eders Hjerter mit Ords søde Trøst; jeg vil opvarme, husvale og levendegjøre Eders udmattede og halvdøde Sjele. Som en forsonet, kjærlig Fader siger Han til os: „Frygt ikke; jeg vil forlade din Ondskab og ikke ydermere komme din Synd ihu" (Jer. 31, 34). „Han omringer os med Miskundhed ligesom en huldsalig Brud omfavner sin Brudgom" (Ps. 32, 10); Han fremstiller sig som et frugtbærende og skyggefuldt Træ, idet Han raaber: „Kommer hid til mig, Alle, som arbeide og ere besværede! og jeg vil give Eder Hvile" (Matth. 11, 28). Han pleier os i aandelige og legemlige Sygdomme; Han omvender alt vort Leie (Han gjør, at vi finde Ro og Glæde i Hans hellige Villie formedelst christelig Taalmodighed og Hengivelse); Han opholder os paa Sygesengen (ligesom en trofast Ægtefælle eller kjærlig Ven — Ps. 41, 4). Han lader „Lys opgaa for os i Mørket" (Ps. 112, 4); ja Han er selv „vort Lys, naar vi sidde i Mørket" (Mika 7, 8); Han optræder til vort Forsvar imod Satans og vor egen Samvittigheds Anklager saavelsom mod Verdens ondskabsfulde Bagvaskelser og siger til vor Sjel: „Jeg er din Frelse. Frygt ikke; thi jeg er med dig; se ikke om til Andre; thi jeg er din Gud" (Ps. 35, 3; Esai. 41, 10). Saaledes er da vor Gud en Trøstes Gud eller en Trøstegud, en trøstende Gud, fordi Han især deleshed giver Agt paa de af Djævelen og Verden undertrykte, ængstede, bedrøvede Hjerter, paa de anfegtede, bedrøvede, modfaldne, forfærdede Sjele og taler trøsteligt og venligt til dem, forsikrer dem om sin evige Kjærlighed og Trofasthed, om sine faderlige, gode Hensigter, om sin Hjælp og naaderige Nærværelse og om et saligt Udfald samt meddeler dem sin Kjærlighed, sin Kraft, sin Sødme, sin Fred, sin Glæde og Salighed, saa at der er et ligesaa sandt og nært Samfund mellem den trøstende Gud og de bedrøvede Hjerter som mellem Moderen og hendes diende Barn. Og al Trøstes Gud er Han, fordi de Troendes Trængsler og Bekymringer ere mangfoldige, og fordi der hos Ham alene er overflødig og rigelig Trøst at finde derimod. Det menneskelige Legemes Sygdomme ere mangfoldige, Lægemidlerne ligesaa; ikke enhver Plante hjælper for Hovedpine eller Hjerteklap; ei heller formaar ethvert Krydderi, enhver Rod, enhver Saft at styrke Hjertet, afkjøle det ophidsede Blod eller rense det, naar det er slimet; men ikkedestomindre er Jorden en Moder til samtlige Lægemidler og et almindeligt Apothek, saa at der ikke findes nogen Sygdom, hvorimod den ikke skulde frembyde et eller andet Middel. Dette er et Billede paa vor Gud, der skjænker al Trøst i alle Trængsler, saa at de, som forlade sig paa Ham, aldrig skulle fattes Trøst, ihvordan deres Nød end mon være.

§ 11. Men mærkeligt er det, at Apostelen tilføier, at al Trøstes Gud først lader sine Tjenere, sin Kirkes Lærere og Hyrder, komme i Trængsel og Anfegtelse og deri husvaler dem med sin søde Trøst, paa det de kunne trøste dem, som ere i allehaande Trængsel, med den Trøst, hvormed de selv ere blevne trøstede af Gud. Den algode Gud kan vistnok trøste umiddelbart og ved sin Aand tilegne de bedrøvede Hjerter sit Ord og aabenbare dets iboende Kraft i dem; Han kunde vel ogsaa sende dem en Engel til at styrke og trøste dem i deres Anfegtelser og Nød, saaledes som Han gjorde mod sin allerkjæreste Søn (Luk. 22, 43); men Hans sædvanlige Vis er dog at trøste Mennesker ved Mennesker, hvortil Han især deleshed pleier at bruge sin Kirkes Lærere og Forstandere, for at vedligeholde deres indbyrdes Samfund i Aanden, Troen og Kjærligheden saavelsom

den Anseelse, der tilkommer Hans hellige Embede. Ligesom det nu er en sær og stor Naade af Gud, naar Han skjænker sin Menighed erfarne og øvede Prædikanter, som ei alene ere hjemme i den hellige Skrift, der er os given til Trøst, men ogsaa prøvede ved allehaande Trængsler og Anfegtelser og af egen Erfaring forvissede om Ordets Kraft, saaledes skulle de bekymrede Hjerter hellerikke annamme deres Trøst anderledes end som Guds Trøst; thi ligesom Gud taler, formaner og lærer gjennem dem, saaledes trøster Han ogsaa gjennem dem; det Vand, hvormed de bestænke og forfriske de bedrøvede Sjele, som halvvisne Blomster og Planter, øse de ikke af en tør Pyt eller af sønderbrudte Brønde, som man maa lede eller bære Vand i, men af den stedserindende, levende, evige Kilde og af den Strøm, som udspringer og udflyder af den. Velan da, I anfegtede og dybtbedrøvede Sjele! efterdi jeg af inderlig Medlidenhed og Christi tvingende Kjærlighed gjerne vilde tale trøsteligt til Eder og husvale Eders udmattede Hjerter, saa værer fuldt forvissede om, at vi ei alene ved Guds Naade saa nogenlunde vide af egen Erfaring, hvorledes I ere tilmode, men at den barmhjertige Gud efter sin store Miskundhed ofte har trøstet os ved sit Ord og sin Aand, saa at vi kunne trøste Eder med den Trøst, hvormed vi selv ere blevne trøstede. Taler da i Eders Aands Angest! klager i Eders Sjels bitre Smerte! (Job 7, 11) udøser Eders Hjerte for Gud, for al Trøstes Gud! Han har trøstet mig og saa mange Tusind Andre; Han har ogsaa Trøst, Velsignelse, Naade, Fred og Glæde for Eder og alle dem, som efter Eder gjennem mange Trængsler skulle indgaa i Guds Rige.

§ 12. Jeg kan ikke oplade min Mund (siger en bedrøvet Sjel); Angesten tillader mig ikke at tale. Ei heller formaar jeg at udsige mit arme Hjertes Tilstand; derfor vil jeg ligesaa godt tie; at tale hjælper mig saa alligevel kun lidet, osv. Det er vistnok sandt, du gudelskende Hjerte, at det ofte kommer dertil med Guds hellige Børn, at de ikke gide oplade sin Mund og tale med Nogen. De se hellerikke gjerne, at Nogen taler til dem og vil aftvinge dem Gjensvar, dels formedelst den store Mathed, de føle, idet deres Tunge ofte saa at sige hænger fast ved deres Gane og ligesom stivner af Hede i deres Mund, dels formedelst den Angest, der omgiver og trykker deres Hjerte og som gjør dem mistrøstige og saare utaalmodige, saa at de føle sig som En, der har en brændende Byld paa sit Legeme, der vanskeligen taaler, at en fremmed Haand ofte rører ved den, eller som en Vandringsmand, der i stærk Hede maa bære paa en tung Byrde og neppe kan komme afsted for Tørst og Træthed og som kun er lidet tjent med at have en Reisefælle, der snakker for ham om alskens Ting, men ikke letter ham Byrden eller hjælper ham at bære den. Herom faa vi Underretning i Guds Ord; om Job siges saaledes, at efter at den ene Ulykke ovenpaa den anden havde rammet ham, sad han stille i syv Dage og syv Nætter, hvorfor hellerikke hans tre Venner i denne Tid talte til ham, men taug og sørgede tilligemed ham; først derefter oplod han sin Mund og udbrød i bitre Ord, og en af hans Venner sagde da til ham: „Om vi vilde forsøge at tale et Ord til dig, skulde du vel kjedes derved?“ (Job 2, 13; 3, 1; 4, 2) David siger om sig selv: „Jeg hyler for mit Hjertes Forstyrring“ (Ps. 38, 9), ved hvilke Ord de lærde Skriftudlæggere bemærke to Ting, nemlig for det Første, at det Ord, som er oversat ved at hyle, egentlig bruges om Løverne, der pleie at brøle, naar de ere hungrige eller forskrækkede, men at det her anvendes om et angestfuldt Hjerte formedelst de dybe og idelige Sukke, som det med en stærk Lyd, men dog ikke med

en forstaaelig Røst pleier at udstøde, — og for det Andet, at det Ord, som er gjengivet ved Forstyrring, paa andre Steder bruges om Havet, naar det er uroligt (Esai. 5, 30), og saaledes paa dette Sted meget træffende betegner et anfegtet og bedrøvet Hjertes Tilstand, idet den ene sørgelige Tanke, den ene Angest følger efter den anden, ligesom Bølgerne paa Havet, og idet allehaande Forestillinger stedse krydse hverandre som Vand, Skum, Sand og Tang i det oprørte Hav. Ligesom nu dette vel bruser og ofte gjør en saadan Støi, at de, som staa paa Stranden eller seile paa det, neppe kunne høre sine egne Ord, men dog ikke giver nogen forstaaelig Røst fra sig, saaledes er det ogsaa med de bekymrede Hjerter; de sukke, de stønne, de klynke, de jamre sig vel; men de tale ikke gjerne og udlade sig sjelden med forstaaelige Ord.

§ 13. Herhen hører ogsaa Davids Tale: „Jeg var stum formedelst Taushed; jeg taug fra at tale det Gode; men min Pine blev oprørt" (Ps. 39, 3.) „Jeg var bekymret og talte ikke" (Ps. 77, 5,) — ligesom Kong Ezekias's: „Jeg kvidrede som en Trane, som en Svale; jeg kurrede som en Due" (Esai. 38, 14.) Glemmes bør det hellerikke, at den hellige Evangelist Matthæus siger om vor Frelser, da Han hang paa Korset: Men fra den sjette Time blev Mørkhed over den ganske Jord indtil den niende Time. Men ved den niende Time raabte Jesus med høi Røst og sagde: „Min Gud! min Gud! hvorfor har Du forladt mig." (Matth. 27, 45; 46). De Lærde, som forklare disse Ord, holde for, at Evangelisten hermed har villet tilkjendegive, at vor dyrebare Frelser i henved tre Timer, saalænge som Mørket varede, hang taus paa Korset og ikke talte et Ord, førend Han ved den niende Time udbrød i de klagende Ord: Min Gud! min Gud! hvorfor har Du forladt mig? Mange holde derhos for — Noget, som ogsaa tydeligt nok sees af Beretningens Omstændigheder — at den Herre Jesus i disse tre Timer naaede sin Lidelses rette Høide og led den allerstørste og forfærdeligste Angest i sin Sjel, følte og fornam Guds fuldkomne Vrede, Lovens Forbandelse, Alverdens Synders Kraft og Byrde og Dødens Bitterhed og maatte savne al indvortes og udvortes Trøst, saa at Han dengang i høieste Grad forsøgte og smagte de anfegtede og bedrøvede Sjeles Angest, der ikke tillod Ham at tale, ihvorvel Hjertets lønlige Sukke og Sjelens inderlige Længsel efter Gud og Hans Hjælp aldrig ophørte. Dette skjænker nu strax dig, du dybtbedrøvede og anfegtede Hjerte, en kraftig og sikker Trøst, den nemlig, at omendskjønt din Sjel er saa fuld af Angest, at du ikke kan oplade din Mund, saa formaar denne Tilstand dog ikke at fortrænge dig fra den Herres Jesu og Hans Helliges Forening og Samfund, ligesaalidtsom en Moder slipper sit Barn af sin Kjærlighed og sit Skjød, fordi det enten formedelst sin Alder eller sin Svaghed ikke kan tale og kalde hende Moder, aldenstund et saadant Barns vemodige Øiekast er nok til at røre hendes Hjerte og opvække hendes hele Kjærlighed. Saaledes ved nu ogsaa vor Jesus, hvorledes vi ere tilmode, naar vor Angest ikke tillader os at tale, og alle vore lønlige og skjulte Sukke, alle vor bedrøvede Sjels Længsler og Attraaer ere lutter Klageraab i Hans Øren. Hvad enten vi tale eller tie, saa kjender Han dog vor Sjels Nød og kan ikke slippe og ikke forlade den.

§ 14. Omendskjønt jeg nu, du gudelskende Sjel, ikke vil raade dig til at oplade din Mund og udøse dit Hjerte for Alle og Enhver, allermindst for de Uerfarne og dem, som ingen Beviser have givet paa sand Omvendelse, levende og kjæmpende Tro, usminket Kjærlighed og god Evne til at trøste Andre, saa

maa jeg dog paaminde dig om at det ofte kan befrygtes, at en saadan Taushed har sin Grund i Satans Træskhed og kraftige Virken. Han ved meget vel, at Hjertet faar Lettelse, naar det kan udøse sin Klage og Angest for Gud og Mennesker og ligesom dele sin Byrde med en gudfrygtig Christen; derfor søger han at holde de Anfegtedes Mund tillukket og indbilder dem, at deres Tilstand er saa mislig og beskjæmmende, at de ikke kunde aabenbare den for noget Menneske uden at blive anseet for Uchristne, for Gudsbespottere, for Djævelsbørn, eller at deres Elendighed er saa stor, at saa alligevel intet Menneske kan raade eller hjælpe dem, og at det saaledes er til ingen Nytte at tale meget derom og beklage sig derover. Idet han derhos omgiver eller opfylder deres Forstand med tyk Taage, gjør han dem ofte saa utaalmodige, saa underlige og vrantne og bringe deres Hjerte i en saadan Forvirring, at Alt bliver dem ubehageligt og modbydeligt, hvorfor man ogsaa har Exempler paa at somme Anfegtede have lukket sig inde og ikke ville give Nogen, ei engang sine Kjæreste og Nærmeste, Adgang til sig, ligesom paa at Nogle have indsvøbt sit Hoved i Hovedpuden eller lagt sig under Dynen, for at de ikke skulle kunne høre nogen Tiltale eller behøve at give noget Svar. Dette ved den Onde godt er en stor Fordel for ham, aldenstund det forholder sig med saadanne Hjerter som med et Hus, hvori der er opstaaet Ildløs og hvor Beboerne tillaase Dørene fast og ikke lade Nogen komme ind, i den Tanke, at de selv alene skulle kunne slukke Branden, hvilket de dog ikke mægte. Derfor er det bedst, at man aabenbarer sin Tilstand for gudfrygtige og erfarne Christne, men isærdeleshed for Kirkens Hyrder og Lærere og Intet dølger for dem. Naar Stuen er fuld af Røg, der tvinger Taarerne ud af Ens Øine eller endog vil kvæle En, da er Intet tjenligere end at slaa Døre og Vinduer op paa vid Væg. Man kjender ogsaa Exempler paa Hjerter, som i flere Aar have baaret paa sørgmodige og skjændige Tanker og ment, at de ikke turde tale derom til Nogen, men som efter at have betroet sin Nød til en forstandig Sjelesørger strax ved Guds Naade have faaet Lettelse og Ro. Sig derfor ikke, min Medchristen, at al Tale dog intet kan hjælpe dig. Skulde det ikke hjælpe den Syge, at han omstændeligen fremstiller sit Onde for Lægen og derved giver denne Anledning til at lære Sygdommen grundigt at kjende og imødegaa den med tjenlige Midler? Giv derfor Gud Æren, og tal med mig, som Hans Tjener, hvem Han har sendt til dig for at trøste dig med den Trøst, hvormed jeg selv er bleven trøstet af Gud! Se, her er mit kjærlige, medlidende trofaste og stiltiende Hjerte! Udøs dit bedrøvede Hjerte i dette og del din Byrde med mig; jeg skal ved mine ringe Bønner hjælpe dig at bære den, saa godt jeg kan, og vil raade, hjælpe og trøste dig, saa vidt din og min Jesus giver Naade til.

§ 15. Saa vil jeg da (siger en anfegtet Sjel) tale i min Aands Angest; jeg vil klage i min Sjels bitre Smerte. Hvorfor skal jeg fremfor mange Tusind andre Mennesker være saa elendig og trøstesløs? Hvorfor skal jeg plages saaledes fremfor Andre? Jeg har øvet mig selv i altid at have en uskadt Samvittighed for Gud og Menneskene (Ap. Gj. 24, 16); jeg har, hvorvel i Skrøbelighed, af et oprigtigt Hjerte lagt Vind paa at tjene Gud; jeg har bedet flittigt, havt Lyst til Guds Ord, gjerne omgaaes min Næste med beredvillig Kjærlighed og søgt Fred og Glæde hos Christus og i Christendommen; hvoraf kommer da denne min Angest, Hjertesorg og Ufred? Er da Christendommen en Tornebusk, hvoraf man ingen Druer kan sanke? Hvorfor blev jeg en Christen, naar det skulde gaa

mig saaledes? Har da Christus ingen Glæde at skjænke sine Egne, eller vil Han ingen skjænke dem? osv. Min allerkjæreste Broder (Søster)! for grundigt at besvare dette dit sørgmodige Klagemaal, saa opstiller jeg det som noget Utvivlsomt og som en fast Grundvold, at ingen christelig og troende Sjel bliver bedrøvet og ængstet med aandelige store Anfegtelser uden Guds hellige Raad og Villie; Satan kan Intet gjøre uden den Høiestes Tilladelse og Tilskikkelse, efter hvad vi vide af Jobs Historie, saa at intet yderligere Bevis behøves. Vi ville derfor hellerikke bruge nogen stor Vidtløftighed desangaaende, men kun anføre og overveie nogle Skriftsprog, som indeholde megen Kraft og Trøst. „Herren", siger den gudfrygtige Hanna, „er den, som døder og gjør levende, — som nedfører til Helvede og fører op igjen" (1 Sam. 2, 6), og David: „Du har ladet mig se mange Angester og Ulykker" (Ps. 71, 20); ligeledes siger han, som vi for ikke længe siden have hørt: „Hvorfor forkaster Du, Herre, min Sjel? Du skjuler dit Ansigt for mig. Af Ungdom er jeg elendig og som den, der opgiver Aanden; jeg bærer dine Forfærdelser; jeg maa tvivle om Fremtiden. Dine Grumheder ere gangne over mig; dine Forfærdelser have næsten udryddet mig" (Ps. 88, 15—17); ja, Herren siger selv: „Jeg har forladt dig et lidet Øieblik. Det Lidet, Vreden varede, skjulte jeg mit Ansigt et Øieblik for dig" (Esai. 54, 7. 8). Men hvad herved mest er at lægge Mærke til, er, at naar Skriften taler om denne Sag, saa tilskriver den Herren vor Gud et Raad, — som naar Asaf siger: „Du skal lede mig ved dit Raad og derefter antage mig til Ære" (Ps. 73, 24), og Esaias: „Herren er underlig i Raad og stor i Væsen" (Kap. 28, 29). Dette er nu talt paa Menneskevis om Gud og maa forklares overensstemmende med de menneskelige Tings Natur. I deslige Udsagn sammenligner den Hellig Aand vor Gud med en forstandig og kjærlig Fader, der har flere Børn og holder Raad med sig selv og sin Ægtefælle eller andre Venner og Paarørende angaaende ethvert af dem om hvorledes han skal behandle det, — hvortil han skal opdrage det og ved hvilke Midler og Veie han skal kunne bringe det i en Stilling, hvori det kan tjene Gud og sin Næste og befinde sig vel; da betænker han Barnets Art, Natur, Tilbøielighed, Evner, Gaver og hele Legems- og Sindsbeskaffenhed og beslutter at sætte det ene til Studeringer, det andet til Handelen, til et Haandværk eller Andet. I dette Raad udflyde alle Tanker og Foretagender af et kjærligt Faderhjerte og sigte allesammen til ethvert Barns timelige og evige Vel. I Lighed hermed siger nu Herrens Ord, at Gud fra Evighed af har holdt Raad angaaende samtlige sine Troende, hvorledes Han skulde behandle dem her i Verden, — hvortil Han skulde bruge dem, — hvorledes Han skulde gjøre dem dygtige til sin Tjeneste og modtagelige for den evige Frelse, — at Han ikke blot har bestemt dem til det evige Liv, men ogsaa valgt de Midler og Veie, ved og paa hvilke de skulle komme derhen; Han har besluttet at bringe den Ene til en stor og rig Kundskab om sig, at give ham stor Visdom i guddommelige, aandelige og himmelske Ting og megen Erfaring, at indføre ham ikke blot i det almindelige Kors's lille Skole, men i de aandelige Anfegtelsers Høiskole, men derimod at gaa anderledes tilværks med en Anden, saa at vi følgelig kunne være visse paa at ingen Trængsler, ingen Kors, ingen Anfegtelser, være sig smaa eller store, møde Guds Børn uden at være blevne bifaldte, bestemte og beskikkede i Guds hellige og vise Raad; Hans Hjerte har overveiet og besluttet det i evig Vis-

dom, Miskundhed og Kjærlighed; Hans Haand udfører det i samme Visdom og Kjærlighed og fuldbyder i Tiden, hvad der fra Evighed af er fastsat i Hans Raad, Noget, som vi allerede udførligen have omhandlet paa et andet Sted i dette Værk.

§ 16. Ligesom der nu, du gudelskende Hjerte, siges om din Jesus, at Han var given hen (til sin Lidelse) „efter Guds besluttede Raad og Forudvidende" (Ap. Gj. 2, 23), saaledes maa man ogsaa sige om dig og dine Anfegtelser, at din Gud fra Evighed har udvalgt os i Christo og bestemt os formedelst Jesum Christum til sønlig Udkaarelse hos sig selv (Efes. 1, 4. 5); Han har ogsaa holdt Raad og betænkt i sit Faderhjerte med evig Kjærlighed og Visdom, hvorledes Han vilde behandle dig, sit kjære og dyrebare Barn, her i Verden, — hvorledes Han vilde føre dig, — hvorledes Han vilde betjene sig af dig som et Naadeskar til sin Ære, — hvad Held og Uheld, Glæde, Sorg og Anfegtelse der skulde blive dig tildel, — hvorledes Han vilde opretholde, beskjærme, styrke, trøste dig i Alt, hvad der skulde vederfares dig, og tvertimod Djævelens og Alverdens Tanke og Formodning bringe dig frem til Himmelen. Ligesom vi læse om Saul, at Profeten Samuel, da han havde salvet ham til Konge over Israel, efter den Hellig Aands Indskydelse forudsagde ham Alt, hvad der skulde hændes ham underveis, naar han var gaaet fra ham, saaledes siger ogsaa vor Forløser om det nye Testamentes Saul(us), der siden kaldtes Paulus, efter at have omvendt ham ved sit himmelske Lys og sin guddommelige Kraft: „Jeg vil vise ham, hvor Meget det bør ham at lide for mit Navns Skyld" (Ap. Gj. 9, 16). Saaledes vidste da allerede den Herre Jesus Alt, hvad denne Hans Tjener skulde lide i sit apostoliske Embede fra Begyndelsen til Enden; Han vidste, hvad der i den høilovlige Treenigheds Raad var besluttet angaaende ham, og der er ingen Tvivl om, at Apostelens Anfegtelser, hans Torn i Kjødet og Satansengelens Mundslag hørte med hertil. Og saaledes er det med alle christelige Sjele uden Undtagelse; hvad der skal vederfares dem paa deres Livs Vei, i deres Christendom, i deres Embede, i Guds og Næstens Tjeneste, og hvad de skulle lide af aandelige og legemlige Trængsler, er betænkt, forudseet, besluttet og forordnet; men saaledes er det besluttet af Gud, der er al Visdoms, Kjærligheds, Miskundheds og Trofastheds dybe og uransagelige Kilde, ikke i Tankeløshed, ikke af Ustadighed eller Uvidenhed, men efter Hans Raad, i den allerhøieste Visdom, i evig Kjærlighed og Trofasthed, med et ufravendt faderligt Hensyn til Aabenbarelsen af Hans Herlighed og deres Salighed. Betænk derfor, du anfegtede Hjerte, om du med Grund og Føie har Noget at indvende imod dette din Guds Raad, og om du mere vil tale til Fordel for dig selv, efter dit syndige Kjøds Sands, og ikke snarere til Fordel for din Gud og kjærlige himmelske Fader. Besind dig, om du vil modstaa Guds hellige Villie, og om du, jeg vil ikke sige, kan, men vil forandre Hans Raad. At du ikke kan gjøre det, er utvivlsomt; men for et Guds Barn sømmer det sig, selv om det stod i dets Magt at forandre Guds Raad, dog ikke at ville det, men tvertimod at stille sin Sjel tilfreds deri og villigen og gladeligen underkaste sig det. Eller ville vi selv være Gud? Ville vi selv være vor Fader og selv sørge for os og selv lede os i aandelige og legemlige Ting, selv beskjærme os mod Djævelen og Verden og bevare os til Frelse?

§ 17. Du siger imidlertid: Gud bringer saa mange Tusind i Himmelen, som ikke vide af nogen aandelig, stor Anfegtelse; hvorfor skal da jeg plages dermed fremfor Andre? Jeg ved ikke,

om man saa ligetil kan sige, at mange Tusind blive salige uden at kjende noget til aandelige Anfegtelser, efterdi Satan er alle udvalgte Guds Børn dødeligen fiendsk og ikke slipper Nogen frem til Himmelen uden at volde ham Smerte og Bedrøvelse. Kan ikke Helvedes Lænkehund bide dem alle, saa gjør han dog paa dem alle og forfærder dem; kan han ikke slaa dem alle paa Munden, saa kaster han dog Støv og Stene paa dem og forfølger dem med Skjældsord og Bespottelser. Der har vel heller aldrig været nogen Christen at finde, uden at han stundom har følt Samvittighedsangest, Syndeskræk, Døds- og Helvedfrygt; have de end ikke alle gjort dybe Drag af Anfegtelsens bedske Kalk, saa have de dog alle nippet til den; de have alle maattet stride Troens Strid; de have alle maattet stræbe alvorligen, bruge Magt og saaledes i Jesu Christi Kraft gribe det evige Liv (1 Tim. 6, 12; Luk. 13, 24; Matth. 11, 12). Men sæt, at Gud bragte nogle af dine Medchristne til Himmelen uden store aandelige Anfegtelser, saa er og bliver det dog utvivlsomt sandt, at det bør dem alle at indgaa i Guds Rige gjennem mange Trængsler (være sig nu aandelige eller legemlige — Ap. Gj. 14, 22). Vi maa ogsaa heri lade den alvise og høilovlige Gud have frie Hænder til at gjøre, som Ham behager, og udvælge sig sin Naades og Æres Kar efter sin Villie. De, som Han fremfor Andre udvælger til paa dem at aabenbare sin Magt, Visdom og Godhed, ved dem at overvinde og beskjæmme Djævelen og at fremstille dem til Advarsel for Verden, men til Trøst og Forbedring for sin Kirke, have ikek Aarsag til at beklage sig over Ham, men til fremfor Andre at takke Ham. En Guld- og Sølvsmed har to Stykker Sølv, tager det ene og gjør deraf med lidet Arbeide et simpelt Bæger; han tager ogsaa det andet og gjør deraf med meget Arbeide en forgyldt, dreven, med rigt Blomster- eller Billedværk prydet, anselig Pokal; hvo tør nu sige, at han behandler det sidste haardt, idet han banker, hamrer, driver og bearbeider det mere end det andet? Hvorledes tør du da, du gudelskende Sjel, besvære dig over din Gud, fordi Han har udkaaret dig fremfor Andre til paa dig at bevise sin herlige Magt, Visdom og Godhed og danne dig til et ualmindeligt og anseligt Kar for sin Barmhjertighed og til sin Ære? Hvorledes skulde Guds Visdom, over hvilken de hellige Engle (som ovenfor omtalt) forundre og glæde sig, blive aabenbar, dersom Han behandlede alle sine Troende paa en og samme Vis og Maade? Hvorledes skulde Hans uransagelige, herlige Magt og Godhed blive bekjendt, saafremt der ikke var Mennesker, imod hvilke Helvede øvede sin yderste Magt, Træskhed og Ondskab?

§ 18. Dersom Job havde kunnet unddrage sig Guds Raad derved, at han ikke vilde være besværet fremfor Andre med udvortes og indvortes Lidelser, hvad var der da blevet af dette herlige Exempel paa Taalmodighed og dette overordentlige Bevis paa Guds Almagt, Godhed og Visdom og af den Trøst, som alle Troende deraf øse? Dersom de tre Mænd, der for Guds Navns Skyld bleve kastede i den gloende Ovn, — dersom Paulus, der led saa Meget i sit apostoliske Embede af Djævelen, — dersom de hellige Martyrer, der udholdt en saa skrækkelig Kval og den skjændselsfuldeste og smerteligste Død for Jesu Navns Skyld, havde villet sige: Hvorfor skulle vi mere end saa mange Tusind Andre lide dette? hvorledes var da Guds Ære bleven paa en overordentlig Maade fremmet? hvorledes var da Christi Rige blevet udbredt og Djævelens Rige forstyrret? hvorledes vare da saa mange Andre blevne bragte til Troen eller befæstede deri og opmuntrede til en frimodig Bekjendelse? ligesom Apostelen

siger: „Alt, hvad mig har vederfarets, har mere tjent til Evangeliets Fremme, saa at mine Lænker ere (som et Bevis for den christne Religions Troværdighed og Sandhed) blevne aabenbare at være for Christi Skyld i det ganske (keiserlige) Palads og for alle de Øvrige, og de fleste af Brødrene i Herren fik Mod ved mine Baand og bleve desmere dristige til at tale Ordet (Evangeliets, Livets Ord) uden Frygt“ (Filipp. 1. 12—14). Tænk, om den Herre Christus selv, der aandeligen og legemligen har lidt Mere end alle Andre, havde villet tale saaledes: Hvorfor skal jeg alene fremfor alle andre Mennesker lade alle Guds Vredes Bølger gaa over mig? hvorfor er jeg fremfor Andre bleven fremstillet til et Tegn og et Maal for Djævelen og Verden? hvorfor har Gud hengivet mig fremfor Andre? osv. og havde villet vægre sig ved at lide, hvorledes skulde da Guds Raad angaaende Menneskeslægtens Frelse være blevet fuldbyrdet? Vær derfor tilfreds, min Medchristen, og beklag dig ikke over din Gud, men tak Ham, fordi du er agtet værdig til at lide Noget for Hans Skyld og at være et Kar til Hans Ære, saa meget mere, som Guds Ord forsikrer os, at de, som i den stridende Kirke fremfor Andre have gjort og lidt Noget til Hans Ære, skulle i den triumferende Kirke blive prydede med Klarhed og Herlighed fremfor Andre. Jo større og haardere Kamp, desto skjønnere og herligere Krone. Gud er en trofast, god og mild Herre, som ikke lader Nogen tjene Ham for Intet. Han vil ikke engang lade en Drik koldt Vand eller en Bid Brød, som bydes Hans Egne, blive ubelønnet; skulde Han da ikke glæde dem, som have lidt Meget for Hans Navns og Kirkes Skyld, med rig og evig Naade og Kjærlighed?

§ 19. Du siger: Jeg har øvet mig selv i altid at have en uskadt Samvittighed for Gud og Menneskene; jeg har, hvorvel i Skrøbelighed, af et oprigtigt Hjerte lagt Vind paa at tjene Gud osv. og skal dog nu stedes i saa stor Nød og Angest! Jeg svarer: Det er vel godt, at du har en uskadt Samvittigheds og et oprigtigt Hjertes Vidnesbyrd, der skjænker megen Trøst i alle Trængsler; men jeg vil dog haabe, at du ikke i saa Maade vil gaa irette med den retfærdige, hellige og alvidende Gud, der prøver Hjerter og Nyrer, og desaarsag beskylde Ham for nogen Utilbørlighed. Thi for det Første, hvem har du at takke for hvad du er? Hvem tilhører det, du roser dig af: Fra hvem kommer dit Hjertes Oprigtighed og din Bestræbelse for at have en uskadt Samvittighed? Sandelig ikke fra vor naturlige Kraft, men fra den barmhjertige Guds Naade, Han som har gjenfødt os til et levende Haab, — som af Naade har kaldet, oplyst og omvendt os, friet os af Mørkheds Magt og overført os i sin elskelige Søns Rige. Have vi da en god Samvittighed og et gudfrygtigt, oprigtigt Hjerte, saa maa vi inderligen og ydmygeligen takke Ham derfor og ikke beraabe os derpaa imod Hans Raad og Velbehag os angaaende. Dernæst bør vi ogsaa betænke, hvorledes vor Retfærdighed og Gudsfrygt i dette Liv er beskaffen. Meget sandt siger en af de Gamle: Den menneskelige Retfærdighed er Uretfærdighed, naar den sammenholdes med Guds Retfærdighed. Et Lys skinner klart i Mørket og i et Værelse, som ikke er synderlig stor; men imod den opstaaende Sol er det at agte for Mørke, ligesom det hellerikke kan oplyse en hel By, langt mindre et helt Land; saaledes er det ogsaa med vor Gudsfrygt; for Menneskene kan den synes udmærket og skinne klart; men naar den sammenlignes med den guddommelige, fuldkomne Retfærdighed, er den ikke Andet end ussel Skrøbelighed og Ufuldkommenhed. Dette kunne Jobs og Davids Exempler lære og forklare os; hin

siger vel: „Mit Hjerte skal ikke forhaane mig for mine Dages Skyld" (Kap. 27, 6); men han maa dog tillige bekjende: „Hvorledes skulle et Menneske være retfærdigt for Gud? Om han har Lyst til at trætte med Ham, saa kan han ikke svare Ham Et af Tusind" (ikke undskylde eller forsvare en af tusind Synder, som Gud kan foreholde ham og overbevise ham om Kap. 9, 2. 3), og tilføier: „Gud vender ikke sin (retfærdige) Vrede tilbage (hvor meget end Mennesket beraaber sig paa sin Gudsfrygt, undskylder sig og strider med Ham); under Ham maa de bøie sig, som ville hjælpe den Hovmodige; hvorledes skulde jeg da kunne svare Ham og vælge mine Ord, som jeg kunde tale med Ham? thi om jeg end var retfærdig (var saa retfærdig og gudfrygtig, som et Menneske i dette Liv ved Hans Naade kan være), vilde jeg ikke svare; jeg maa bede om Naade for den, som mig dømmer" (V. 13. 14). Og vel siger ogsaa David: „Jeg har bevaret Herrens Veie, og jeg har ikke handlet ugudeligen og vendt mig fra min Gud; thi alle Hans Domme ere for mig, og Hans Skikke, derfra viger jeg ikke. Men jeg var fuldkommen for Ham og vogtede mig for min Misgjerning" (som bor i mit Kjød, — som jeg har mest Hang til" — Ps. 18, 22—24); men ikkedestomindre beder han paa et andet Sted og siger: „Af det Dybe raaber jeg til Dig, Herre! — — Herre, dersom Du vil agte paa Misgjerninger, Herre, hvo kan da bestaa?" (Ps. 30, 1. 3). „Gak ikke i Dom med din Tjener; thi Ingen, som lever, kan være retfærdig for Dig" (143, 2). Nu vel, jeg ved, at hellerikke du har nogen anden Mening herom, og at du ikke vil rose dig for Gud og Hans Domstol, men, om din Samvittighed er noksaa uskadt og din Vandel noksaa god, alligevel bede din Dommer om Naade, allerhelst, da netop den Tilstand og Kamp, hvori du, min kjæreste Broder, nu befinder dig, noksom beviser, hvor ufuldkommen al vor Retfærdighed og Gudfrygtighed er; thi var den fuldkommen, saa maatte vor Villie falde ganske og aldeles sammen med Guds Villie, og der maatte Intet være i vort Hjerte, som fandt Mishag i Guds underlige, men dog hellige og velsignede Veie, hvilket dog langtfra viser sig at være Tilfældet med os.

§ 20. Saa er da udentvivl din Mening, at omendskjønt vor Retfærdighed og Gudfrygtighed er ufuldkommen i Guds Øine, burde vi dog, fordi vi med et oprigtigt og trofast Hjerte efter den Evne, Gud forlener, lægge Vind derpaa, nyde mere Godt deraf hos Ham og være forskaanede for saadanne store Trængsler. Men jeg svarer, at dette er at tale, som om et Barn vilde sige til sin Fader, der vil opdrage det til Studeringer og desaarsag lønner en egen Lærer til det og holder det til Flid og Arbeidsomhed: Jeg har hidtil vist mig som en lydig Søn imod min Fader og stedse beflittet mig paa at være ham til Behag, tjene ham barnligen og aldrig med Vidende og Villie gjøre ham imod, og alligevel behandler han mig strengere end mine Søskende; jeg maa daglig gaa i Skole, være under Riset, sysle med Bøgerne og arbeide; jeg maa stedse lære Noget, osv. Hvad Gavn har jeg da af min Lydighed? Ser du nu, min Medchristen, hvor barnagtig din Tale maa forekomme vor Gud? Hvad du vilde svare et saadant Barn, det kan og maa man ogsaa svare dig, nemlig, at dine Trængsler ingenlunde bevise, at Gud ikke i Naade finder Behag i den barnlige Lydighed, du hidtil i Tro og Kjærlighed, af et enfoldigt og oprigtigt Hjerte har vist Ham, eller at Han ikke vil gjengjælde den, men tvertimod, at Han har udkaaret dig fremfor Andre, som sit kjære Barn, til et særdeles Redskab for sin Naade og Kar til sin Ære, — at Han ved An=

fegtelser og Trængsler vil gjøre dig fuldkomnere og mere og mere skikket til at tjene Ham i Hans Rige, — at Han vil styrke og ved Erfaring befæste din Tro, opflamme og forhøie din Kjærlighed, forøge dit Haab, opvække og opmuntre din Bøn og rense og forbedre din hele Christendom. Du ved jo, hvad Apostelen siger: „Vore kjødelige Fædre revsede os for faa Dage efter sit Tykke (der mangengang var urigtigt, saa at de undertiden gjorde for meget eller for lidet af Tingen); men Han revser os til Nytte, paa det vi skulle blive delagtige i Hans Hellighed“ (Ebr. 12, 10), og vor Jesus selv: „Lad den Retfærdige fremdeles blive retfærdig (stedse mere retfærdig) og den Hellige fremdeles blive helliget“ (stedse mere helliget — Aab. 22, 11). Og det er netop det, din Gud tilsigter med den Anfegtelse og Trængsel, Han har ladet komme over dig. Vil du da besvære dig over, at Han vil gjøre din barnlige Lydighed større og dig helligere og gudfrygtigere? Er det ikke en Naade af en Fyrste, naar han sætter en tro og flittig Tjener, som har lagt sin Troskab for Dagen i ringere Sysler, til større og vanskeligere Forretninger? Har man nogensiden hørt Nogen beklage sig desaarsag over sin Herre, som om han ikke paaskjønnede hans tro Tjeneste? Sandeligen, det er en Naade af vor Gud, naar Han fører os fra Tro til Tro, fra Kjærlighed til Kjærlighed, fra Trængsel til Taalmodighed, fra Haab til Forvisning (Rom. 5, 1 flg.) „og bereder, styrker, bekræfter, grundfæster os, der en kort Tid lide (1 Pet. 5, 10), saaledes, at vi siden, som ublodige Martyrer og frimodige Bekjendere af Hans Navn, kunne holde Stand imod Djævelen og Verden. Og hvorledes skulde Han kunne gjengjælde vor usle og ufuldkomne Lydighed bedre end ved at gjøre den fuldkomnere, værdiges at beholde os i sin Tjeneste og bruge os til høiere og større Ting i sit Rige, hvorpaa ganske vist tilsidst følger en uudsigelig og evig Belønning? Hertil sigter udentvivl vor Frelser, naar Han siger: „Hver Gren paa mig, som bærer Frugt, renser min Fader, at den skal bære mere Frugt“ (Joh. 15, 2), og paa et andet Sted: „Hver, som har, ham skal gives, og han skal have til Overflod“ (Matth. 25, 29).

§ 21. Og naar du siger, du bedrøvede Sjel: Jeg har søgt Fred og Glæde hos Christus og i Christendommen; hvoraf kommer da denne min store Angest og Hjertesorg? Er da Christendommen en Tornebusk? Hvorfor blev jeg en Christen, naar det skulde gaa mig saaledes? Har da Christus ingen Glæde at skjænke sine Egne, eller vil Han ingen skjænke dem? saa er Svaret herpaa dette: Kom ihu, at du blev en Christen paa den udtrykkelige Betingelse, at du skulde bære Korset! Læs efter i den Ægtepagt, som din Frelser har oprettet med dig*); saa vil du deri finde, at da Han antog dig til sin Brud, erklærede du, at du ikke vilde vægre dig ved at tage dit Kors op og følge Ham og forblive Ham tro i Sorg og Glæde indtil Døden. Husk paa hvad Din Frelser med tydelige Ord siger: „Hvo som vil komme efter mig, skal fornegte sig selv og dagligen tage sit Kors op og følge mig. Dersom Nogen kommer til mig og hader ikke sin Fader og Moder og Hustru og Børn og Brødre og Søstre og til med sit eget Liv, han kan ikke være min Discipel. Og hvo som ikke bærer sit Kors og kommer efter mig, kan ikke være min Discipel“ (Luk. 9, 23; 14, 26. 27). Dette gjentager Hans Apostel, sigende: „Det bør os at indgaa i Guds Rige gjennem mange Trængsler“ (Ap. Gj. 14, 22). Vi ere dertil bestemte (udvalgte af Gud til for Christi Skyld at lide mange Trængsler); „thi ogsaa, der vi

*) 2den Dels, 2den Præd., § 19. 20.

vare hos Eder, sagde vi Eder det forud, at vi skulle lide Trængsler, som og er skeet og I vide" (1 Thess. 3, 3. 4). Thi Christi Riges Beskaffenhed her paa Jorden fører ikke Andet med sig; Hovedet er kronet med Torner og gjennem sine Lidelser indgaaet til sin Herlighed (Luk. 24, 26); derfor maa Lemmerne heller ingen Rosenkranse vente sig eller at indgaa gjennem lutter Glæde til Hans Herlighed. Vi reise til det himmelske Fædreland, men ad en Vei der gjøres usikker af mange Røvere og Fiender, med hvilke vi stedse maa kjæmpe i Jesu Kraft og saaledes med Taalmodighed bryde igjennem og trænge frem til Livet. Kom ihu, hvad der foregik ved din Daab, — at Korsets Tegn blev gjort baade paa dit Bryst og paa din Pande, — at du forsagede Djævelen og alle hans Gjerninger og alt hans Væsen og erklærede dig for hans Fiende! Gud har antaget dig til sit Naadesbarn; men Han har tillige forbeholdt sig den faderlige Revselse, formedelst Synden, der stedse hænger ved os. Hvi ville vi derfor besvære os over den Trængsel, som vederfares os? Der man strides og lides, saalænge vi vandre her. Ikkedestomindere forstaar vor Gud at lede Alting saaledes, at vi ikke blive fristede over Evne, ikke betyngede over vore Kræfter og ikke savne Hjælp, Trøst og Husvalelse; Han skjænker os ofte overvættes Glæde i al vor Trængsel; Han giver os Liv og giver os overflødigt midt i Døden og Fattigdommen; Han overøser ofte vort usle og trætte Hjerte med sin søde og himmelske Trøst, saa at det bliver trøstigt, frimodigt og glad og siger: Jeg dog dit kjære Barn jo er, Trods Verden og trods Helvedes Hær. Derfor jeg glad mit Kors vil bære, Saalænge jeg paa Jord skal være. Min Gud, dertil Du mig bered; Det baader bedst i Evighed.

§ 22. Christendommen kan vel sammenlignes med en Tornebusk, men med den, der bærer den ædleste blandt Blomsterne og deres Dronning, nemlig Rosen. Den maa ganske vist bringe os Fred, Glæde, Ro, Tilfredshed og Lyksalighed, men ikke efter Verdens og vort Kjøds Sands, ei heller til enhver Tid; den er ofte som Rosentræet, som Vinstokken eller en hel Lysthave om Vinteren, da der er lidet Tiltrækkende ved dem; men med Tiden ytrer den Kraft sig, som Gud har nedlagt hos dem, og aabenbarer sig i yndige, pragtfulde Roser, i søde, liflige Druer og tusindfold herlige Frugter. Saaledes er det ogsaa med vor Christendom, — som vor Jesus siger til sine Disciple: „I skulle græde og hyle; men Verden skal glæde sig; I skulle være bedrøvede; men Eders Bedrøvelse skal vorde til Glæde. I have vel nu Bedrøvelse; men jeg vil se Eder igjen, og Eders Hjerte skal glædes, og Ingen tager Eders Glæde fra Eder" (Joh. 16, 20. 22). Guds Aand sammenligner vor Christendom med Sædetiden og Høsten; Sædetiden bringer liden Glæde, men meget Slid og Arbeide, der endog en Tidlang synes spildt, men dog siden afføder en rig Høst og megen Glæde; vi saa ofte med Graad, men høste med Frydesang (Ps. 126, 5). „Vor Trængsel, som er stakket og let, bringer os en evig og over al Maade vigtig Herlighed" (2 Kor. 4, 17). „Al Revselse synes medens den er nærværende ikke at være til Glæde, men til Bedrøvelse; men siden giver den igjen dem, som ved den er øvede, Retfærdigheds salige Frugt" (Ebr. 12, 11).

§ 23. Sig da ikke: Hvorfor blev jeg en Christen, naar det skulde gaa mig saaledes? Det er det Samme, som om en Krigsmand, der ligger i Felten og maa kjæmpe med alskens Ubekvemmeligheder og Besværligheder eller bliver

saaret, vilde sige: Hvorfor er jeg bleven Soldat, naar det skal gaa mig saaledes? Jeg tilstaar, at hvis der ikke var noget Mere i vor Christendom end de mangehaande Trængsler, saa var den ikke synderligt at tragte efter for noget forstandigt Menneske; men efterdi den fører Syndernes Forladelse, Retfærdighed, Guds Barnerets Herlighed, Christi Samfund, den Hellig Aands Trøst og det sikre Haab om den evige Salighed med sig, saa bør man anse den for den bedste Tilstand i Verden. Christus eier Glædes Fylde og kan og vil skjænke sine Egne den i Overflødighed, hvorom Erfaringen giver os Vidnesbyrd nok; men Alt har sin Tid. Naar en kongelig Brud føres til sin tilkommende Ægteherre over Hav eller Land, ad en daarlig Vei, der gaar over høie Fjelde, gjennem dybe Dale og tykke Skove, over skrøbelige og farlige Diger og Broer og maa udholde alskens Møisommeligheder, mon hun da vil sige: Har da min Konge ingen Glæde, eller vil han ikke skjænke mig den? Hun trøster sig tvertimod ved den store Lykke og Herlighed, som hun er vis paa at skulle finde, og overvinder Alt ved Kjærligheden til ham, som har værdiget hende sin Kjærlighed. Gjør du ligesaa, du bedrøvede Sjel; slaa dig tiltaals paa denne Verdens Angesthav, og lad Vind og Veir og Bølger storme mod dit Skib; vær stille paa dette bedrøvelige Livs vilde og ufremkommelige Vei, og overvind alle Ubekvemmeligheder og Gjenvordigheder ved Kjærligheden til Ham, der elsker dig som sin egen Sjel og har forsikret dig noksom derom; selv i det haardeste Uveir styres dit Skib af den høie Haand, der bærer og opholder alle Ting; Vindene og Bølgerne kunne vel bringe det til at gynge og slingre, men ikke til at synke; vi ere visse paa at hverken det Nærværende, ei heller det Tilkommende, ei heller det Høie, ei heller det Dybe skal kunne skille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu. Se ikke blot paa den daarlige Vei, ad hvilken du føres, og paa de Uleiligheder, den foraarsager dig, men paa Udfaldet og hvorhen den fører dig, nemlig til Himmelen, i din Frelsers Arme, til det søde, salige, evige Samliv og Samfund med din Jesus, der med et guddommeligt Blik, med en Omfavnelse, med et Kys vil bringe dig til at glemme Alt, hvad du underveis har lidt.

§ 24. En anfegtet Sjel fortsætter imidlertid sit sørgmodige Klagemaal og siger: „Jeg er den usleste og elendigste Skabning af Verden, saasom ingen Orm er saa ubetydelig, at den ikke paa sin Maade og efter sin Art nyder Godt af Guds Miskundhed, som derimod er mig betagen og negtet; thi Gud er fiendtligsindet imod mig og hader mig som sin Fiende; Han har forladt, forskudt, forkastet mig og givet mig hen til et Sind, som intet duer; Han har efter sin retfærdige Beslutning overantvordet mig til Satan, der ganske og aldeles hersker i mit Hjerte og har sit Værksted deri; Han har ikke skrevet min Dom, saaledes som Beltsazars, for mine Øine paa Væggen (Dan. 5, 5), men dybt ind i mit Hjerte, hvor den stedse staar min arme Sjel for Øine. O, gid jeg aldrig var bleven født! O, gid blot den retvise og forfærdelige Gud vilde tilintetgjøre mig, saa at jeg blev glemt for evig! O, du min forladte, forkastede, elendige Sjel! o, du min sørgmodige og fordømte Aand! give Gud, at du aldrig var bleven til og aldrig havde begyndt at være til! give Gud, at du i dette Øieblik maatte flyve fra hinanden, opløses og blive til Intet! men nei, det kan ikke ske; du er et Vredens Kar, som er dannet til Fordærvelse, og maa evindelig forblive det, osv. Min kjæreste Medchristen, dit Klagemaal er langt og sørgmodigt; vi ville imidlertid ved Jesu Hjælp, Aand og

Naade besvare det Altsammen grundigt af Hans Ord, den levende Trøstekilde. Vid da for det Første, at det ikke er noget Nyt, at Guds Børn komme i en saadan Tilstand, at det tykkes dem, at de ere de elendigste af alle Skabninger. Tænk paa din Jesu Klagemaal: „Men jeg er en Orm og ikke en Mand“ (Ps. 22. 7); det lille Ord men byder os her at belyse det Foregaaende, hvor vi finde de Ord: „Du er hellig, Du, som bor iblandt Israels Lovsange“ (V. 4); Du er hellig i alle dine Veie og retfærdig i alle dine Gjerninger; Du er hellig og elsker Hellighed og Retfærdighed og æres, tilbedes og prises desaarsag medrette af alle Udvalgte; jeg derimod, som er belæsset med Alverdens Synder, er en Vederstyggelighed for dine Øine og en Forbandelse, der hænger paa Træet (Korsets Træ); Dig prise Alle; mig forbande de; Du er og bliver hellig og retfærdig, om Du end har ladet mig stedes i denne Helvedangest for Syndens Skyld, som jeg bærer; Du gjør mig ikke Uret, efterdi jeg i Syndrenes Sted har fremstillet mig for din Domstol. Du bor ellers blandt Israels Lovsange; Du overøser ellers ifølge din store Miskundhed og uendelig Barmhjertighed dit Folk med saa mange Velgjerninger, at det uafladeligen lover Dig i din Helligdom; men for mig er din Barmhjertighed tillukket i Vrede. „Vore Fædre forlode sig paa Dig; de forlode sig paa Dig, og Du befriede dem. Til Dig raabte de og undkom; de forlode sig paa Dig og bleve ikke beskjæmmede“ (V. 5, 6). Aldrig har der været nogen saa Lav og Ringe blandt dit Folk, at Du ikke har hørt hans Bønner og Sukke i Nøden; men „mig har Du forladt: Du er langt borte fra min Frelse, fra min Hylens Ord. Jeg raaber om Dagen, og Du svarer ikke, og om Natten, og jeg kan ikke være stille“ (V, 2. 3). Saaledes er jeg da en Orm og ikke en Mand. Du lader, som om jeg saa langtfra var dit Barn, at jeg ikke engang er et Menneske, men en Orm; Du har ei alene ladet mig blive saa elendig, saa foragtet, saa afskyelig for Verden, at Alle træde mig under Fødder som en Orm; men Du tager Dig endog selv saa lidet af mig, som om jeg ikke var et Menneske, ikke dit Barn, men en Orm.

§ 25. Hvor vidt det gik med Guds tro Tjener Job, lære hans klagende Ord: „Hvorfor døde jeg ikke fra Moders Liv af? hvorfor udkom jeg af Livet og opgav ikke strax Aanden? Hvorfor forekom Knæerne mig? og hvorfor er jeg opfostret med Bryst“? (Kap. 3, 11. 12) Ved at betragte det Foregaaende ser man, at han ønsker, at han enten slet ikke var bleven født, eller, om hun skulde fødes, at han da var bleven kvalt i Fødselen eller omkommen strax derefter. Endnu tydeligere siger han dette paa et andet Sted: „Du jager mig som en grum Løve, og Du kommer igjen; Du handler underligen imod mig. Men hvorfor udførte Du mig af Moders Liv? Gud give, jeg havde opgivet Aanden, — at intet Øie havde seet mig“! (Kap. 10, 16. 18) Ligeledes udbryder Guds dyrebare Profet Jeremias i disse Ord: „Forbandet være den Dag, paa hvilken jeg blev født! At man ikke dræbte mig fra Moders Liv, eller at min Moder ikke blev min Grav og hendes Liv ufrugtsommeligt evindeligen! Hvorfor kom jeg ud af Moders Liv til at se Møie og Sorg? og mine Dage skulde endes med Skam“? (Kap. 20, 14. 17. 18) Man finder ogsaa i den hellige Skrift Efterretning om saadanne gudfrygtige Sjele, som have troet at være forladte, forstødte og forkastede af Gud og overgivne til timelig og evig Fordærvelse. Vor Frelser selv raaber paa Korset i sin Døds- og Helvedangest: „Min Gud! min Gud! hvorfor har Du forladt mig“ (Ps. 22, 2; Matth. 27, 46). David fortæller, at han sagde i sin

Angest: „Jeg er udryddet, o Gud, fra at være for dine Øine“ (Ps. 31, 23); hele den israltitiske Menighed istemmer det Klagemaal: „Herren har forladt mig, og Herren har glemt mig“ (Esai. 49, 14).

§ 26. Alt dette, du bedrøvede Hjerte, tjener mig til Undervisning og dig til Trøst, — mig til Undervisning, idet jeg da ikke finder det forunderligt eller bedømmer dig ubilligt, naar jeg hører dig føre saadanne Klagemaal, der ere en Blanding af Angest, Frygt, Forfærdelse, Utaalmodighed, Mishaab og Fortvivlelse; jeg maa tvertimod deraf slutte, at dine indvortes Lidelser ere overvættes store og hartad utaalelige. Man har havt Exempel paa, at et ellers lydigt og gudfrygtigt Barn har sagt til sin Moder i sin Dødsangest og under sine store Smerter: Ak, Moder, dersom du aldrig havde født mig eller ialfald havde druknet mig i det første Bad! o, hvilket haardt og grusomt Hjerte maa du ikke have, siden du kan se paa min Angest og ikke hjælpe mig! Ligesom nu saadan Tale ikke forandrer et Moderhjerte, men tvertimod inderligen rører det, saaledes er det ogsaa med mig, min Medchristen, naar jeg hører din vemodige Klage; jeg lærer deraf at kjende den Angest, der opfylder din Sjel, som intet Andet kan udøse end hvad den besidder og fornemmer; — dig derimod skjænker det en kraftig Trøst at vide, at ikke blot andre Guds Børn, men Guds evige Søn selv engang har befundet sig i en Tilstand, der har afpresset dem lignende Klageord; ligesom nu denne Tilstand ikke har kunnet skille dem fra Guds Kjærlighed, saaledes vil hellerikke din Elendighed trænge dig ud af din himmelske Faders Samfund og Kjærlighed. Erfaringen lærer, at Forældrenes Kjærlighed ikke formindskes, men forøges ved Børnenes Angest, Nød og Sygdom; hvo har nogensinde hørt, at en Fader eller Moder har forskudt eller forladt et af en hidsig Feber lidende Barn, der ikke havde sin Forstands fulde Brug og undertiden talte usømmeligt til dem? De tage sig tvertimod da saa meget hjerteligere af det, høre paa dets usædvanlige Tale med Taarer og Forbarmelse, vaage saa meget omhyggeligere over det og pleie det desto utrætteligere, fremme og oppebie med Taalmodighed dets Bedring. Hvor meget mere vil ikke Gud, der er Kjærligheden selv og mod hvis Kjærlighed alle Forældres Kjærlighed er at agte som et lidet Lys imod Solen, holde dig, sit bekymrede og af Satan plagede Barn, din bitre Angestklage tilgode og ikke slippe dig af sit Skjød! At din Nød og Angest er saa stor, at du ikke besidder det fulde Herredømme over din aandelige og christelige Forstand, og din Tale ikke smager af Tro, Kjærlighed, Haab og Taalmodighed som ellers, men af Vantro, Had, Fortvivlelse og Utaalmodighed, skulde vel dette forandre din Guds Hjerte og evige Kjærlighed, hvori Han har optaget og indesluttet dig? Langtfra! Nu er det mere end ellers paatide at være Gud, Fader, Frelser og Trøster; nu trænger du mest til Kjærlighed, Forbarmelse, Hjælp, Taalmodighed og Trøst. Det ved din Gud.

§ 27. Vær derfor overbevist om og tro fuldt og fast, du Guds dyrebare, men nu bedrøvede Barn, at Gud ikke har forladt dig, ikke forskudt, ikke forkastet dig; men ligesom Han har elsket og udvalgt dig i Jesu Christo, før Verdens Grundvold blev lagt, saaledes elsker Han dig endnu og vil evindeligen elske dig. For at forklare og bevise dette vil jeg sige dig, at Gud kan forlade et Menneske paa to Maader, hvorom Skriften vidner, nemlig enten til en Prøvelse eller til en Dom og Straf. I første Tilfælde sker det i Kjærlighed og Naade, i sidste Tilfælde i Vrede. Den første Forladelse er timelig og har sin Grændse; den anden er evig og tager ingen Ende;

den ene rammer selv de gudfrygtigste Guds Børn, den anden derimod kun Verdens og Vantroens Børn. Om den første siger Herren selv til sin Kirke: „Jeg har forladt dig et lidet Øieblik; men jeg vil samle dig med store Barmhjertigheder. Det Lidet, Vreden varede, skjulte jeg mit Ansigt et Øieblik for dig; men jeg har forbarmet mig over dig med evig Miskundhed“ (Esai. 54, 7. 8). Med denne Forladelse forholder det sig, som naar en Moder sender sit Barn i Skolen for nogle Timer eller en Fader sin Søn udenlands for nogle Aar og sætter ham i en ofte streng Tjeneste, eller som naar Guldarbeideren bringer sit Guld eller Sølv i Ilden og lader det blive deri, indtil det er renset. Det forholder sig hermed som med Josef, hvem Gud syntes at have forladt for en Tid, idet Han lod ham behandles efter Godtbefindende af sine fiendtligsindede Brødre, der solgte ham, saa at han blev en livegen Træl og tilsidst et fængslet og trøstesløst Menneske; men det syntes kun saa, efterdi Skriften og Sagen selv og dens Udfald tydeligen vidne om at Han til ingen Tid forlod ham, men altid og allevegne ledsagede, styrkede, førte og velsignede ham med sin Naade og ikke ophørte, førend Han havde bragt ham paa det Ærestrin, som Han havde udseet og bestemt for ham.

§ 28. Dette sees af alle deres Exempler, som for en liden Tid have været forladte af Gud. Vi have allerede ovenfor hørt, hvorlunde vor allerkjæreste Frelser raaber paa Korset i sin Sjels Angest: Min Gud! min Gud! hvorfor har Du forladt mig? Men hvorledes skulde vi kunne negte for at Faderen elskede Ham ligesaa høit dengang, som da Han ved Jordan, paa Bjerget Thabor, ved Hans Daab og Forklarelse udraabte over Ham: „Denne er min Søn, den Elskelige, i hvem jeg har Velbehag“ (Matth. 3, 17; 17, 5)? Den Herre Jesus sagde, da Han vandrede her paa Jorden i sin Fornedrelsesstand, i ringe Tjenerskikkelse, blandt mange Anfegtelser, Forfølgelser, Bespottelser og Fiendtligheder fra Djævelens og Verdens Side: Menneskets Søn er i Himmelen. Den, som udsendte mig, er med mig; Faderen har ikke ladet mig alene, fordi jeg altid gjør de Ting, som ere Ham behagelige. Den Time kommer, — at I (mine Disciple) skulle — forlade mig alene; dog, jeg er ikke alene; thi Faderen er med mig. Saaledes siger ogsaa Johannes den Døber om Ham, at Han er i „Faderens Skjød“ (Joh. 3, 13; 8, 29; 16, 32; 1, 18). Ligesom nu Hovedet, du bedrøvede Hjerte, i sin Fornedrelse, i sin Ringhed, i sin Skjændsel, i sin Lidelse og Død stedse forblev i Himmelen, i sin Faders Skjød, og Faderen med sin Kjærlighed stedse forblev hos Ham, saaledes er og bliver ogsaa du i dine Anfegtelser og store Trængsler i og under Naadehimmelen, i din Guds Skjød, under Hans Opsyn og Forsorg; du er ikke ene, om du end ikke har noget Menneske omkring dig; du er ikke forladt, naar du synes forladt; har du Samfund og Lighed med Ham i at lide, saa skal du ogsaa i Tid og Evighed have Samfund med Ham i Hans Herlighed, i Hans Trøst, i Hans Glæde; jo nærmere den korsfæstede, den grædende, den veklagende Christo, der raaber: Min Gud! min Gud! hvorfor har Du forladt mig? desto nærmere den trøstede og forklarede Christo.

§ 29. Se ogsaa hen til de øvrige Exempler, som vi ovenfor have omtalt. Job ønskede vel i sin store Angest, at han aldrig var bleven født, og klager ogsaa ellers heftigt over sin Guds Vrede. „Du har forvendt Dig til at være grum imod mig“, siger han; „Du modstaar mig af Had ved din Haands Styrke“ (Job 30, 21); ikkedestomindre viser hans Sags hele Gang og samtlige Omstændigheder, men især deleshed dens Udfald,

at Gud aldrig forlod ham med sin Naade, men stedse styrkede ham med sin lønlige Kraft, husvalede ham med sin indvortes Trøst og opretholdt ham ved sin Naade. Thi hvorledes skulde han ellers have kunnet staa sig imod saa mange haarde Stød og Storme og holde ud i saa megen aandelig og legemlig Nød? Hvorfra komme desuden saa mange herlige Troesbevidnelser, som han oftere indblander i sine Samtaler med sine Venner, saasom naar han siger: „Jeg ved, at min Frelser lever“ (Kap. 19, 25). „Se, mit Vidne og den, som vidner med mig, er i de høie Steder“ (Kap. 16, 19). Saaledes var det ogsaa med Kong David; han kom ofte i saadan indvortes og udvortes Nød, at han troede at være forstødt af Gud; men ikkedestomindre tilføier han: „Dog (uagtet jeg troede, at Du ikke længer gav Agt paa mig) hørte Du mine ydmyge Begjæringers Røst, der jeg raabte til Dig“ (Ps. 31, 23). Han sagde undertiden: „Herre, hvor længe vil Du evindeligen glemme mig? hvor længe vil Du skjule dit Ansigt for mig?“ (Ps. 13, 2). „Skal da Herren bortkaste i Evighederne og ikke blive ved at have Behagelighed til mig ydermere? Har Gud glemt at være naadig? eller har Han tillukt sine Barmhjertigheder ved Vrede?“ (Ps. 77, 8. 10). Men snart fatter og trøster han sig igjen og siger: „Men jeg, jeg forlader mig paa din Miskundhed; mit Hjerte fryder sig i din Frelse; jeg vil synge for Herren; thi Han har gjort vel imod mig“ (Ps. 13, 6). „Min Sjel er alene ste stille til Gud; fra Ham kommer min Frelse“ (62, 2). „Sandeligen, Gud er Israel god. Gud er mit Hjertes Klippe og min Del evindeligen“ (Ps. 73, 1, 26). Paa det Sted, hvor vi finde Kirkens vemodige Klage, idet den siger: Herren har forladt mig, og Herren har glemt mig, finde vi ogsaa den miskundelige Guds trøstefulde Svar: „Kan og en Kvinde glemme sit diende Barn? — — ja, om nogen af dem kan glemme dem, da vil jeg, jeg dog ikke glemme dig. Se, jeg tegnede dig paa begge Hænder“ (Esai. 49, 14—16).

§ 30. Af alt dette ser du nu, du gudfrygtige Sjel, at et Menneske kan komme i saa stor Trængsel og Anfegtelse, at han ikke kan tænke Andet end at han er forglemt og forladt af Gud, uagtet han isandhed forbliver indesluttet i Guds Kjærlighed og Naade, saa at hverken Død eller Liv kan skille ham derfra. Og saaledes forholder det sig nu ogsaa med dig. Du synes, at Gud er din Fiende, og dog er Han din kjærlige Fader. Du siger: Han anser mig for sin Fiende, og dog anser Han dig for sit kjære Barn, — efter sit Ord: „Mon ikke Efraim være mig en dyrebar Søn? mon han ikke være et Barn, som jeg har havt megen Forlystelse af?“ (Jer. 31, 20). Du siger: Han har forladt og forkastet mig; Han derimod siger: „Jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig“ (Ebr. 13, 5). Han henregner dig til sine Udvalgte, Hellige og Elskede og til de Herlige, i hvilke Han har Velbehag; du er nu efter Udseendet og dit eget Skjøn som en Vinstok om Høsten, der bliver bøiet og nedsænket i Jorden, men som ikkedestomindre forbliver en ædel Plante, der i sin Tid vil aabenbare sin iboende skjulte Kraft i sine liflige Frugter. Du siger: Han har hengivet mig til et forkasteligt Sind; Han derimod bevidner i sit Ord og Gjerningen, at Han har begavet og rigeligen overøst dig med Christi Aand og Sind; kan da det kaldes et forkasteligt Sind eller Hjerte, som stedse sukker, klynker, klager, jamrer sig, ivrer, græder, kjæmper, leder efter Gud, til Gud og for Gud?

§ 31. Vel ved jeg, at hvad jeg her siger, vil forekomme dig ganske paafaldende og urimeligt, uemlig, at dit Hjerte

sukker efter Gud, osv. Men jeg beder, at du vil betænke, hvad der er Oprindelsen og den sande Aarsag til din nuværende elendige Tilstand og til, at du er saa fuld af Angest og Bedrøvelse. Er det ikke den, at Gud for en Tid har unddraget dig den søde Forsikring om og Nydelse af sin evige Naade og Kjærlighed, — at det tykkes dig, at Han er bleven din Fiende, og har forstødt, forkastet, forladt dig? Det er jo derfor, du sukker, derfor, du klager og græder Dag og Nat. Men dette kommer jo af at Gud, som det høieste Gode, er dig kjær og dyrebar over alt Andet, — at din Sjel agter alt, hvad Andet den besidder, for Skarn og Intet, naar den ikke besidder Gud og ikke kan nyde Ham. Du ønsker, at du aldrig var født, — at Gud vilde tilintetgjøre dig og lade dig forgaa og din Sjel henveires; men hvorfor? fordi du hellere vil ikke være til end være Gud foruden, — fordi du hellere vilde forgaa og ikke leve end være og leve Gud til Mishag. Mærker du da ikke, du bedrøvede Hjerte, hvad der ligger dybt skjult paa Bunden af din Sjel, nemlig en heftig, ivrig og brændende Kjærlighed til Gud? Havde jeg ikke Ret, da jeg sagde, at al din Sukken, Klynken, Jamren, Ængstelse, Lidelse og Kamp ikke er Andet end Nidkjærhed for Gud, Længsel og Attraa efter Gud? Dette maa jeg endnu noget yderligere oplyse. En Fader havde to Sønner, som han bestandig havde elsket og vist mange Velgjerninger imod; naar han spurgte dem, om ogsaa de elskede ham, svarede de begge Ja og forsikrede, at de ikke kunde Andet end elske ham inderligt. Den forstandige Fader vilde prøve, om ogsaa det Foregivende var sandt. Da derfor hans Sønner engang havde begaaet en liden Forseelse, anstillede han sig saare vred og lod en af sine Tjenere tugte dem meget haardt og derhos sige dem, at han ikke længer erkjendte dem for sine Børn, og at de aldrig mere maatte komme for hans Øine; han lod dem derhos afføre sig sine fine Klæder og istedet derfor tage nogle gamle Pjalter paa, som bleve henkastede til dem. De fik kun Vand og Brød at nyde og bleve indespærrede i et Kammer, hvor der kun var lidt Halm at ligge paa, og hvor de bleve behandlede som Fanger. Her begyndte nu begge Børnene at klage over sin Elendighed, men paa forskjellig Maade. Den Ældste beklagede sig over Faderens Grusomhed og sagde, at han ikke fortjente at kaldes en Fader, men en Bøddel og Tyran; han skjændte og truede med at naar han blot kom løs, skulde han løbe i Krigen og gjøre ham saa megen Hjertesorg, at han skulde angre sin ugrundede Handlemaade, osv. Den Yngste derimod beklagede vel ogsaa sin Elendighed, men dog mest sin Daarskab og Letsindighed, hvorved han havde opvakt og forskyldt sin kjærlige Faders Vrede; han sukkede, græd og klagede bestandig: O, jeg stakkels ulyksalige Barn; hvorledes har jeg kunnet glemme al min Faders store Kjærlighed og saa høiligen krænke ham? Fy mig! jeg fortjener ikke at have saa god en Fader; han er medrette bleven min Fiende, fordi jeg har agtet hans Kjærlighed og Venskab saa ringe. O, var jeg blot død! Jeg kan ikke leve længer, fordi jeg ikke kan leve uden min Fader og hans Kjærlighed. Sig mig nu, du gudelskende Hjerte, hvilken af disse to Sønner der ret hjerteligen og inderligen elskede sin Fader. Vil du ikke erklære dig til Fordel for den sidste? Viser ikke hans Klage tydeligt, at han endnu i sit Hjerte skatter og høiagter og uforandret elsker sin Fader, uagtet denne har forstødt ham og lader ham haardt behandle? Sees det ikke klarligen af denne Begivenhed, at den ældste Søn tilforn ikke havde elsket

Faderen, men hans Velgjerninger, den yngste derimod ikke Velgjerningerne, men Faderen?

§ 32. Nu, min kjæreste Broder (Søster), saaledes forholder det sig ogsaa med dig. Idet du i denne din Elendighed stedse klager over, at du har fortørnet Gud saa høiligen, at Han er bleven din Fiende, — over at Han efter sin retfærdige Dom har hengivet dig, forstødt og forladt dig, — over at din Skade og dit Tab, som du saa smerteligen begræder, ikke er timligt Gods, men Guds forspildte Naade — det er derfor, du ønsker, at du aldrig var født, eller at du var bleven tilintetgjort, — derfor, du ønsker, ikke at leve, — hvo ser da ikke, at Gud med sin Kjærlighed og Naade er dit Hjertes høieste Gode, bedste Skat, eneste Ro, ædleste Trøst, udelukkende Attraa og Glæde? Hvo maa ikke tilstaa, at alle din trætte Sjels Evner, alle dit bedrøvede Hjertes Sukke, alle dine sørgmodige Øines Taarer ere henvendte paa Gud og til Gud og vidne om din Kjærlighed? Hvorfor kjæmper du med Djævelen som om Gud? Hvad Andet søge dit Hjertes bestandige og ængstelige Sukke end Gud? Hvorfor ivrer du imod dig selv og ønsker, at du aldrig var født, eller at du var bleven tilintetgjort, uden fordi du ikke kan leve og være til uden Gud, det høieste, eneste og evige Gode? Dersom jeg eller en Anden vilde sige til dig: Du er vist hjertelig bedrøvet og befinder dig vist i stor Elendighed; hvad mener du skulde kunne glæde dig? sig os det; saa ville vi bestræbe os for at forskaffe dig det; kan Sølv eller Guld glæde dig? saa vilde du udentvivl svare: Ak nei. Ønsker du da nogen Nydelse eller timelig Forlystelse, smukke Klæder, Perler, Ringe, Kjæder, Ædelstene eller et muntert og lystigt Selskab eller en yndig og kunstig Musik eller en høi Herres Naade, megen Ære, stort Navn, høi Anseelse? saa vilde du stedse svare: Ak nei; jeg gider ikke engang høre tale derom; Intet af alt dette kan hjælpe mig. Hvad er det da, som kan glæde dig og forskaffe din Sjel Ro? — vilde du da ikke tilsidst sige: Ak Intet, Intet uden Gud, uden Guds Naade. Og naar En endvidere spurgte: Hvad vilde du da give herfor? vilde du da ikke svare: Villigen og gladeligen Alt, hvad jeg eier, ja hele Verden med alle dens Skatte, om de vare mine. Ser du da ikke, du christelige Hjerte, hvorledes Alt gaar ud paa Gud, og hvorledes din bekymrede Sjel med alle sine Sukke, Kræfter, Længsler og Attraar intet Andet har for Øie og intet Andet søger end Gud, hvilket da ikke er Andet end den stridende, kjæmpende, ivrige Kjærlighed, som den i sit Inderste nærer til Ham?

§ 33. Jeg kan ikke undlade at anføre nogle mærkelige og herlige Ord herom af en gudelskende og aandrig Lærer,*) hvilke give en god Forklaring over denne Sag. „Et anfegtet Menneske gjør Straffen, ja Helvedpinen ikke saa ondt som det, at han har fortørnet Gud, og at han ikke kan give Gud Hans Pris og Ære med de Udvalgte. — — Den allerædleste Tanke, et Menneske kan nære i sin største Lidelse og Helvedangest, er, at det gjør ham saa hjerteligen ondt, at han ikke kan paakalde og prise Gud, uagtet han gjerne vilde gjøre det; dette er endnu en liden Gnist af Kjærlighed og Tro, der skinner i Mørket, og Mørket kan ikke fatte det. Heri ligger derhos endnu en sand og levende Trøst; thi dette er endnu Sjelens Liv, ihvorvel svagt og saare formørket; deraf mærker du, at Herren ikke har forstødt dig. — — Se, det er den lille Gnist, som endnu lyser i Sjelen, at man gjerne vilde komme Gud stedse nærmere med Bøn, Paakaldelse og Tro, og at man ikke kan gjøre dette, det smerter En inderligt, og denne

*) Joh. Arnd, over Ps. 6.

Smerte bønhører Gud; denne Lidelse er den Anraabelses Røst, som Gud bønhører; ja, om man ogsaa i saadant Kors maa lide mange onde og skrækkelige Tanker, hvilke er Djævelens gloende Pile, saa skader det dog ikke Sjelen; Gud tilregner den det ikke; thi saadanne Tanker ere Sjelens Lidelser, Angest, Smerter og Sygdomsdage, der tilhøre Gud; thi ogsaa dette er vor Anraabelses Røst i i vor Vanghed."

§ 34. Af alt dette er det nu aabenbart, du anfegtede Hjerte, at du ikke er Guds Fiende, ikke hader Ham og søger at gjøre Ham imod, men at du meget mere ivrigt og inderligt elsker Ham, skatter Ham høiere end Alt, hvad i Verden er, og ikke har noget høiere Ønske end at være forvisset om Hans Naade i Liv og Død. Skulde du nu elske Ham saa hjerteligt, og Han skulde forlade dig? skulde du agte Ham for saa kjær og dyrebar, og Han skulde foragte dig? skulde du søge Ham med saadan Iver, med saa mange Tusind Sukke og Taarer, og Han skulde ikke give Agt derpaa? Langtfra! Noget ganske Andet lærer Guds Ord os. „Jeg vil elske dem, mig elske, og de, mig søge aarle, skulle finde mig," siger den himmelske Visdom (Ordsp. 8, 17), og vor Gud: „Jeg er søgt af dem, som ikke spurgte, — jeg er funden af dem, som ikke ledte efter mig; jeg sagde til et Folk, som ikke er kaldet efter mit Navn: se, her er jeg; se, her er jeg. Jeg udbredte mine Hænder den ganske Dag til et gjenstridigt Folk, til dem, som vandrede efter sine egne Tanker paa en Vei, som ikke er god" (Esai. 65, 1. 2). Naar den barmhjertige Gud viser sig saa naadig og beredvillig imod dem, som ikke kjende Ham, og kommer dem, som ikke søge Ham, imøde med sin Miskundhed, hvorledes skulde det da være muligt, at Han kunde foragte de Elendiges Begjæringer og de bedrøvede Hjerters Sukke, der saa ængsteligen søge Ham? Da Hagar vandrede i Ørken med sin Ismael og var nær ved at dø af Tørst, sendte Herren en Engel for at vise hende en Vandbrønd og vederkvæge hende (1 Mos. 21, 15 flg.). Tror du, min Medchristen, at Gud nu for Tiden er anderledes sindet? Tror du, at Han ikke giver Agt paa de efter Naade hungrende og tørstende Sjele, der se sig ængsteligen om efter Trøst og ingen Vederkvægelse ønske uden af den Levendes og Seendes Brønd? „Jeg vil udgyde Vand paa det Tørstige, siger Han, og Strømme paa det Tørre" (Esai. 44, 3). „Salige," siger vor Jesus, „ere de, som hungre og tørste efter Retfærdighed; thi de skulle mættes" (Matth. 5, 6), og paa et andet Sted: „Beder, saa skal Eder gives; leder, saa skulle I finde; banker, saa skal Eder oplades"(Matth. 7, 7). „Skulde Gud ikke skaffe sine Udvalgte Ret, som raabe til Ham Dag og Nat, endog Han er langmodig imod dem? Jeg siger Eder: Han skal snart skaffe dem Ret" (Luk. 18, 7. 8). Herom vidner ogsaa Herrens Aand gjennem David, naar han siger: „Du, Herre, hører de Elendiges Begjæring; Du skal stadfæste deres Hjerte; Du skal lade dit Øre mærke derpaa" (Ps. 10, 17). „Du har ikke forladt dem, som søge Dig, Herre (Ps. 9, 11). „Herren hører de Fattige og foragter ikke sine Bundne" (Ps. 69, 34). Saa er du da for Øieblikket, du af Gud elskede Sjel, som Maria Magdalena, der græd bitterligen ved den Herres Jesu tomme Grav og til hvem Herren selv sagde: Kvinde, hvi græder du? hvem leder du efter? (Joh. 20, 15). Læg saa Mærke til at de Troendes Søgen ikke alene og altid sker med megen Omløben, Efterspørgsel eller Raaben, men ogsaa ofte med mange Taarer, Sukke og Længsler. Læg derhos Mærke til, at de Troende ofte mene at have tabt og ængsteligen lede efter hvad de dog have i sin Nærhed, ligesom Maria Magdalena ledte

efter den Herre Jesum, uagtet Han stod ved hendes Side.

§ 35. Du er lig de to Disciple, som efter Herrens Korsfæstelse, Død, Begravelse og Gjenopstandelse gik med bedrøvede Hjerter til Emmaus; som det ved første Øiekast synes, var der ikke Andet end Sørgmodighed og Mistrøstighed at finde hos dem; de mente, at det nu var ganske og aldeles ude med Jesus af Nazareth, og at de havde troet og forladt sig forgjæves paa Ham, ikkedestomindre røber der sig en inderlig Kjærlighed til Ham og en stor Længsel efter Ham i deres Tale; Han var endnu stedse i deres Hjerter, hvilket sees deraf, at der ikke var Noget i den store og herlige Stad Jerusalem, som kunde glæde dem, siden de havde mistet Jesum; derfor værdigedes ogsaa Herren at slutte sig til dem, vandre med dem og tilsidst aabenbare sig saare kjærligt og trøsteligt for dem (Luk. 24, 13 flg.). Du er lig Maria og Josef, som vel, da Jesum var bleven tilbage i Jerusalem, ledte i tre Dage med Smerte efter Ham, hvilket den store Kjærlighed foraarsagede, som de bare til Ham; men de havde dog ikke egentlig mistet Ham, saasom Han kun for en kort Tid af hellige Aarsager havde unddraget dem sin synlige Nærværelse, men forøvrigt forblev deres kjære Søn, ja deres søde Frelser og kostbareste Skat. Du er lig din Herre Jesus selv, hos hvem den guddommelige og den menneskelige Natur ved et uopløseligt Baand vare forbundne til en personlig Forening; men efterdi Han skulde lide og dø for at forløse Menneskeslægten, saa forholdt vel den guddommelige Natur sig, som de Gamle meget mærkeligen have sagt, stille under Hans store og angestfulde Lidelse og inddrog og skjulte sin levendegjørende Kraft, sin Majestæt, Glands og Herlighed, paa det Han kunde lide og dø; men den personlige Forening blev dog aldrig, ei engang i Døden opløst. Saaledes ogsaa: om end den Herre Jesus, der formedelst Troen bor i dit Hjerte, nu holder sig stille og skjult og drager sin søde, kjærlige Trøstekraft, sit Liv, sin Glæde, sin Fred tilbage, saa forbliver Han dog, du kjære, dyrebare Sjel, paa det Fasteste forenet og forbunden med dig og du med Ham i Aanden, i Troen, i Kjærligheden, og det er vist, at hverken Død, ei heller Liv, ei heller Engle, ei heller Fyrstendømmer, ei heller Magter, ei heller det Nærværende, ei heller det Tilkommende, ei heller det Høie, ei heller det Dybe, ei heller nogen anden Skabning skal kunne skille dig fra vor Guds Kjærlighed og fra Christo Jesu, vor Herre (Rom. 8, 38. 39).

§ 36. Heraf er det nu let at indse, hvorledes din sørgmodige Tale endvidere skal besvares. Du siger: Gud har efter sin retfærdige Dom overantvordet mig til Satan. Jeg vil indrømme, at dette er Tilfældet, men paa samme Maade, som Han overantvordede sin tro og gudfrygtige Tjener Job og sit udvalgte Redskab Paulus, ja sin enbaarne og allerkjæreste Søn Christum selv for en Tidlang til Satan, saasom Han siger til denne om den Første: „Se, alt det, han har, være i din Haand; dog spar hans Liv!“ (Job 1, 12; 2, 6) og idet den Anden vidner om sig selv, „at der er givet ham en Torn i Kjødet, nemlig en Engel Satan, for at han skal slaa ham paa Munden“ (2 Kor. 12, 7); og om den Herre Jesus er det bekjendt, at Han blev ført af Aanden til Ørkenen for at fristes af Djævelen, hvor da Fristeren havde saadan Magt over Ham, at han ei alene gik til Ham og angreb Ham med sin ondskabsfulde Træskhed, men ogsaa tog Ham og førte Ham med sig op paa Tindingen af Templet og derefter op paa et høit Bjerg, efter hvad de hellige Evangelister med klare Ord berette (Matth. 4, 5. 8; Luk. 4, 5. 9). Men ligesom den midlertidige og begrændsede Magt, som Helvedfienden havde over

disse Guds Børn, ikke bragte dem ud af Samfundet med Gud, ei heller skadede dem noget i Henseende til deres Salighed og kun faldt ud til daarlig Fordel for Satan, saaledes kan det hellerikke skade dig, at du efter din Guds hellige Raad i nogen Tid fremfor Andre er en Bold for Djævelen. Til de Ting, der skulle tjene dem tilgode, som elske Gud (Rom. 8, 28), hører ogsaa Djævelens Ondskab, hvorved de troende Sjeles Gudsfrygt bliver prøvet, renset og forøget. Gud har givet dig i Satans Vold, ikke til din Fordærvelse, men for at aabenbare sin Herlighed paa dig og gjøre Djævelen tilskamme. Er det ikke en stor Ære for vor Gud, at Han forstaar at bevare, styrke og opretholde et skrøbeligt, udmattet og elendigt Menneske saaledes ved sin skjulte Godhed, Kraft og Visdom, at Djævelen ingen Skade kan gjøre det med al sin Ondskab, Magt og List, men maa pakke sig bort med Spot og Skam, saa at det bliver opfyldt, hvad David siger: „Du (min Fiende) stødte mig, at jeg skulde falde; men Herren hjalp mig. Herren er min Styrke og Psalme, og Han blev mig til Salighed. Der er en frydefuld Røst om Salighed i de Retfærdiges Pauluner; Herrens høire Haand gjør kraftige Gjerninger. Herrens høire Haand er ophøiet. Herrens høire Haand gjør kraftige Gjerninger" (Ps. 118, 13 flg.).

§ 37. Ved denne Leilighed kan jeg ikke undlade at fortælle, hvad der nylig er skrevet mig til af en lærd, gudfrygtig, ærværdig og kjær Haand, og som passer sig saare vel paa dette Sted. I Voigtlandet ved den bøhmiske Grændse var der et Kammer i Præstegaarden, som Djævelen saaledes tilegnede sig, at Ingen turde opholde sig deri hverken Dag eller Nat. Men i Aaret 1638 tildrog det sig, at Mikael Neidhart, en aandrig og gudfrygtig Mand, blev kaldet did som Præst. Da han var ankommen derhen, beklagede han, at Djævelen skulde have dette beleiligt liggende Herberge, og besluttede sig i Guds Navn til at tage det i Besiddelse og ved Jesu Christi Kraft at jage Djævelen ud deraf. Han lod derfor bringe en Seng derind og lagde sig deri om Aftenen efter en hjertelig Bøn. Strax efter kom den Onde i en afskyelig Menneskeskikkelse og spurgte: Hvad bestiller du her? dette Kammer hører mig til. Præsten svarede: Du lyver, Djævel; hele Præsteboligen og følgelig ogsaa dette Kammer hører mig til, saalænge jeg lever. Derpaa vilde Satan afdisputere ham hans Kaldelse og bevise, at han paa en uretmæssig Maade var kommen til dette Embede. Men dette gjendrev Præsten med stort Mod, og saaledes tilbragte de Natten. Den anden Dag skrev Præsten nogle Sprog af Skriften i Kammeret, saasom 1 Mos. 3, 15; 1 Joh. 3, 8 og lignende; imod disse rasede Satan heftigt den følgende Nat og klorede saaledes i Vrede paa Væggen, at man i lang Tid kunde se og maaske endnu kan se lange Striber derefter, og denne Nat gik ligeledes forstørstedelen hen med Kiv og Strid, — den tredie ligeledes, indtil Djævelen endelig med stor Larm og Støi for derfra, medens Guds Tjener raabte efter ham: Altsaa hører dog Kammeret mig til, saalænge jeg lever! Se, saaledes gjør Herrens høire Haand kraftige Gjerninger. Saaledes maa alligevel den mægtige, stolte og ondskabsfulde Arvefiende vige for et skrøbeligt og ringe, men gudfrygtigt Menneske! Saaledes maa han blive beskjæmmet ved os! Saaledes maa han ligge under vore Fødder! Naar vi nu ere visse paa en saa herlig Seier i Christo Jesu, skulde vi da ikke frimodige og glade stride i Hans Kraft mod Helvedfienden? Gaar det end mangengang anderledes til end med denne Præst, saa er dog visseligen Udfaldet ens; thi vi maa takke Gud, som giver os Seier formedelst vor

Herre Jesum Christum (1 Kor. 15, 57). Lader os da trøstigt synge:

Herre Jesu! Under dine Vinger
Stormen jeg betvinger;
Fienden er jeg fri, osv.

§ 38. Men naar du, kjære Barn, formener, at Satan hersker fuldkommen i dit Hjerte og har sit Værksted i dig, saa tager du heri feil og vil letteligen kunne indse dette, naar du kun ret vil betænke dig. Thi hvor Satan fuldkommen hersker, driver sin Gjerning og har sin Villie, der er lutter Blindhed, Vantro, Sikkerhed, Fiendskab mod Gud, Ondskab, Glæde i Synden, Ugudelighed, Villighed til at gjøre det Onde og Deslige, hvilket Altsammen, Gud være lovet, ingenlunde findes hos dig; thi om det end synes, som om Satan har omgivet dit Hjerte med en tyk Taage og opfyldt det med en stinkende Dunst fra Helvede, og som om han havde det aldeles i sin Magt, fordi han uafladeligen plager det med paa hinanden følgende onde og afskyelige Tanker, med Skræk, Angest, Frygt og Tvivl, saa sees dog tilfulde af, hvad vi allerede ovenfor have sagt om den skjulte stærke Kjærlighed til Gud, der aabenbarer sig i et saadant sørgmodigt Klagemaal, i saa mange ængstelige Sukke, i en saadan inderlig Længsel efter Guds Hjælp og en ønskelig Forandring, at dets inderste Kammer hidtil har været tillukket for ham. Dit Hjerte ligner vel en Fæstning, der beleires, og bestormes af en grusom Fiende og ængstes med indkastede gloende Kugler; men derfor er den ikke overvunden og indtagen, men holder sig endnu; Gud er midt deri; den skal ikke bevæges; Gud skal hjælpe den, naar Morgenen frembryder (Han bortsover eller forsømmer ikke Tiden til at hjælpe — Ps. 46, 6). Du er for Øieblikket som en Vandringsmand, der ved den mørke Nats Indtrædelse overraskes af et Uveir og som vel maa lade dette have sin Villie og ikke ganske kan bare sig for Frygt og Angest, men dog finder en sikker Tilflugt under et Træ eller i en Hytte, indtil Uveiret er over, og Solen atter skinner, hvorefter han glad reiser videre. Tænk ogsaa paa din Herres Jesu Ord: „Disse Ting har jeg talt til Eder, paa det I skulle have Fred i mig. I Verden skulle I have Trængsel; men værer frimodige! jeg har overvundet Verden" (Joh. 16, 33). Se, Han sætter den Angest, Hans Egne have i og af Verden, af Djævelen og hans Medhjælpere og Redskaber, og den Fred, de have i Ham og af Hans Ord og Aand, ved Siden af hinanden og byder dem at være frimodige, fordi Han allerede har overvundet Djævelens Rige, Verden. Tænk ogsaa paa Apostelen, som Satansengelen vel slog paa Munden og udentvivl ængstede nok; men han herskede dog ikke i hans Hjerte og havde ikke videre Magt over ham end der var givet ham ovenfra. Tænk ogsaa paa eller slaa efter, hvad vi paa sit Sted have lært om Guds Fred i de Troendes Hjerter og dens særegne Natur, at den nemlig er en saadan Tilstand, hvori man midt i Striden er vis paa eller ialfald kan være vis paa Seieren, midt i Kampen paa Kronen, midt i Vreden paa Naaden, midt i Mørket paa Lyset, midt i Synden paa Retfærdigheden, midt i Døden paa Livet*). Om vi end „sidde i Mørket, er dog Herren vort Lys" (Mika 7, 8). Om vi end ere forfulgte (og anfegtede), saa ere vi dog ikke forladte (af Gud); om vi end ere slagne ned, saa ere vi dog ikke fortabte (2 Kor. 4, 9). Om end Helvedslangen skyder en hel Strøm efter os og mener at skulle bortskylle os (Aab. 12, 15 flg.), saa blive vi dog hjulpne og vidunderligen bevarede. Om vort Hjerte end, lig en Fæstning, der skal stormes, er omgivet af Satan med Helvedes Ild og Luer, Røg og

*) 3die Del, 9de Præd., § 13 flg.

Damp, der trænger allevegne ind, saa at man ikke kan se frem for sig, saa har han derfor langtfra endnu vundet Herredømme over det; men saalænge der findes selv den allersvageste og næsten umærkelige Attraa, Længsel og Sukken efter Gud deri, saalænge er det ikke overvundet, — saalænge strider og kjæmper det endnu og vil tilsidst vinde Seier ved Jesu Christi Kraft.

§ 39. Du siger endvidere, at Gud har skrevet din Fordømmelsesdom, ikke for dine Øine og paa Væggen, men dybt i dit Hjerte, saa at den stedse staar din stakkels Sjel for Øine. Men, min kjæreste Broder (Søster), betænk vel, om denne Fordømmelsesdom eller den Overbevisning og Forvisning om din evige Fortabelse, som du fornemmer i dit Hjerte, virkelig skulde kunne komme fra din Guds Haand. Vistnok vil jeg ikke negte for, at den Haand, som skrev den skrækkelige Dom for Beltsazars Øine paa Væggen, var en himmelsk, maaske en Engels Haand, hvorfor ogsaa dens Skrift havde et saadant Eftertryk, at den strax bragte Kongen til at skjælve og ryste; men betænk, hvem dette vederfores, — et afgudisk, vantro, vellystigt, fordrukkent Menneske, som, omendskjønt han havde seet Guds Dom over sin Fader, Nebukadnezar, og vidste Alt, hvad der havde tildraget sig med denne, alligevel ikke fornedrede sit Hjerte for Himmelens Herre, men ophøiede sig over Ham, misbrugte Hans hellige Kar, priste Afguderne, „som ikke se og ei høre og ei forstaa, og ikke ærede den Gud, i hvis Haand hans Aande var og hos hvem al hans Vei var" (Dan. 5, 1 flg.). Jeg kunde anføre flere lignende Exempler ogsaa fra vor Tid paa, at den hellige og retfærdige Gud, om end ikke paa samme Maade, saa dog ligesaa utvivlsomt og eftertrykkeligt har stillet ugudelige Foragtere og forhærdede Mennesker deres Fordømmelsesdom for Øine, saa at de have læst den med Skræk og Angest og ere farne herfra med Ak og Ve. Men hvorledes skulde det være muligt, at den kjærlige og naadige Gud skulde skrive Fordømmelsesdommen for sine Børns Øine, naar de befinde sig i stor aandelig Trængsel, og der i deres Hjerte ikke er nogen Aare, Kraft eller Bevægelse, uden at den længes efter Ham, gaar ud paa ham og søger sin Trøst hos Ham? Hvorledes skulde Han kunne fordømme, hvad Han har elsket og udvalgt i Christo Jesu, før verdens Grundvold blev lagt? Hvorledes skulde Han ville en Synders Død, som staar paa Omvendelsens høieste Trin? Hvorledes skulde Han kunne forstøde en Sjel, der lider for Hans Skyld og strider og kjæmper for Ham mod Djævelen og Helvede? Ak nei, min Medchristen; det er ikke, som du tror, Guds Haand, der skriver denne Dom i dit Hjerte, men uden tvivl dens, som foregjøgler og indprænger de Ugudelige Salighedens Dom uagtet alle deres vitterlige og vedvarende Synder, saaledes som man desværre ofte erfarer, at mange Ubodfærdige Mennesker ere saa sikre paa sin Salighed, som om de selv havde seet sit Navn skrevet i Livsens Bog, hvorfor de heller ingen Bekymring nære i denne Henseende, ikke agte paa sine trofaste Sjelehyrders Formaninger, Advarsler, Bønner og indstændige Anmodninger, men hade dem, fordi de ville forstyrre dem i deres (formentlige) Tro og bedrøve dem. Ligesom nu en saadan Forvisning om Saligheden, der er uden Omvendelse og Gudsfrygt, upaatvivleligen er et Satans Evangelium, hvorved han gjør de Ubodfærdige sikre og under gode Forhaabninger om Himmelen fører dem uformærket til Helvede, saaledes er ogsaa den Overbevisning om at være fordømt, som viser sig hos bodfærdige og gudelskende Sjele en Satans Lov, hvormed han efter Guds Tilskikkelse en Tid-

lang forfærder dem, i den Hensigt at styrte dem i Fortvivlelse og udslukke deres Tro, hvilket imidlertid ved Jesu Christi Naade kun har til Følge, at de, fulde af Frygt for Helvede, vandre paa den trange Vei, som fører hen til Livet.

§ 40. Dette kan jeg bevise med flere Exempler. Kirkehistorien beretter om en hellig Biskop, der var meget flittig og ivrig i Guds Tjeneste, at ved, i og efter alle hans gudelige Øvelser og Embedsforretninger lød bestandig den Tiltale i hans Indre: Gjør Alt, hvad du vil og kan; du er dog ikke udvalgt til det evige Liv; Gud har forkastet dig og bekymrer sig ikke om dig; men hertil pleiede han at svare saaledes, at han sagde: Det faar nu være med min Udvælgelse eller Forkastelse, som det vil, saa vil jeg dog ikke aflade at prise og tjene Gud, efterdi Han er værdig dertil, hvad Han saa end vil gjøre med mig. Du mindes maaske ogsaa, du gudelskende Hjerte, hvad vi paa et andet Sted og til sin Tid have anført i dette Værk*) om en Skolelærers Kone, som pludselig faldt i en stor og heftig Anfegtelse, da hendes gamle gudfrygtige Moder, som hun troede undertiden at have fornærmet med uvenlige Svar, døde, idet der idelig ligesom blev raabt til hende: Se, nu er din Moder borte, som du saa ofte har bedrøvet med dine haarde og uvenlige Ord; nu staar hun for Guds Ansigt og anklager dig; alle de Sukke, hun i Løndom har udstødt, ville nu komme over dig; imidlertid blev hun dog tilsidst trøstet ved flittig Foreholdelse af Guds Ord og befriet for al Angest. Vi have ogsaa nylig fortalt om en gudelskende Enke, som indbildte sig, at hun ikke havde pleiet sin afdøde Mand troligen og flittigt nok i hans Sygdom; Satan skjød dygtigt til og indblæste hende, at om end Himmel og Jord vilde bede for hende, saa vilde hun dog ingen Tilgivelse kunne faa for sin Synd; en Theolog hjalp hende dog tilrette og til Sindsro igjen ved at forestille hende, at En bad for hende, som var mere værd end Himmel og Jord, nemlig Jesus Christus, Guds enbaarne Søn, osv. Jeg har selv kjendt en fattig, men gudfrygtig Kone, som klagede over at hun ikke, som hun før pleiede, kunde øse Trøst af Ordets Prædiken, efterdi Alt, hvad hun troede at skulle gribe og tilegne sig deraf, blev gjort hende tvivlsomt, og det klang bestandig for hende: Det angaar ikke dig; det er sagt om Apostlene; det er for de Gudfrygtige, men ikke for saadanne Syndere, som du er. Hvo skjønner nu ikke af disse Exempler, hvad det har været for en Røst, som har foraarsaget de bedrøvede Sjele saadan Angest og stedse prædiket for dem om Guds Dom, Unaade, Vrede og Fordømmelse? Man kjender Fuglen paa Sangen og Satan paa hans trøstesløse, fortvivlede Indskydelser. Og just han er det, min Broder, der indskriver i dit Hjerte og stedse foreholder og indblæser dig din Fordømmelsesdom, som du kalder det; du skal imidlertid paa din Side med Frimodighed foreholde ham din allerkjæreste Frelsers dyrebare Udsagn: „Mine Faar høre min Røst, og jeg kjender dem, og de følge mig; og jeg giver dem et evigt Liv, og de skulle slet ikke fortabes evindelig, og Ingen skal rive dem af min Haand" (Joh. 10, 27, 28), saavelsom Apostelens: „Hvo vil anklage Guds Udvalgte? Gud er den, som retfærdiggjør. Hvo er den, som fordømmer? Christus er den, som er død, ja meget mere, som og er opreist, — som og er ved Guds høire Haand, — som og træder frem i vort Sted" (Rom. 8, 33 flg.).

§ 41. Sig derfor ikke mere: O, dersom jeg ikke var bleven født! O, dersom min Sjel kunde henveires, forgaa og blive til Intet! Tænk paa Job

*] 2den Del, 3die Præd, § 21.

og Jeremias, der ligeledes forbandede sin Fødselsdag og ønskede, at de enten ikke vare blevne fødte, eller at de dog snart igjen vare døde og blevne tilintetgjorte (Job 3, 1. 3; Jer. 20, 14 flg.). Men hvor urimeligt dette deres Ønske var, er klart deraf, at de høre til Guds fornemste Tjenere og Kar til Hans Ære, ved hvilke han rigeligen aabenbarede sin herlige Magt, Visdom og forunderlige Miskundhed og gjorde Djævelen tilskamme. Saaledes er det ogsaa med dig, du bedrøvede Hjerte. Du er et af Guds allerkjæreste Børn; du er et af de alleædleste Kar i Hans Hus, et helliget og udvalgt Redskab, som Herren bruger til sin Ære (2 Tim. 2, 20. 21); nu bearbeider, nu bereder han dig, — nu hamrer, banker, driver og polerer Han dig, for at Hans Visdom og Godhed kan vise sig saa meget herligere og seværdigere hos dig. Hvor ilde vilde det ikke klinge, om det Guld eller Sølv, som Kunstneren har i Arbeide, kunde og vilde sige: Hvorfor er jeg blevet Guld eller Sølv? hvorfor er jeg bragt frem fra Jordens Kløfter? hvorfor lod man mig ikke forblive i mit Mørke, naar man vilde haandtere mig saaledes, — naar det skulde gaa mig saaledes? handler man ikke med mig som med sin værste Fiende? osv. Saaledes forholder det sig ogsaa, min kjæreste Sjel, med din Klage. Nu, da din Gud har dig under Hænder og i Arbeide, kan du ikke begribe, hvad Han gjør; men du skal erfare det herefter. Skulde ikke du være født, du, som „Gud efter sin store Barmhjertighed har gjenfødt til et levende Haab, til en uforkrænkelig og ubesmittelig og uforvisnelig Arv, som er bevaret i Himlene til dig“ (1 Pet. 1, 3. 4), — som „Gud efter sin Beslutning har født formedelst Sandheds Ord, at du skulde være blandt Førstegrøden af Hans Skabninger?“ (Jak. 1, 18). Skulde Gud tilintetgjøre dig? Skulde Faderen dræbe sit Barn, som Han har beskikket til en Arving over alt sit Gods? Skulde din dyre, kostbare og ædle Sjel, som „Christus, der er Gud over Alting, høilovet i Evighed, Amen, har forhvervet og kjøbt med sit eget Blod“ (Rom. 9, 5; Ap. Gj. 20, 28), henveires og forgaa?

§ 42. Ak nei, ikke henveires, ikke forgaa, men leve, røres og være i Gud, for Gud og hos Gud! Tænk paa din Jesu Ord: „Fader, jeg vil, at de, som Du har givet mig, skulle og være hos mig, hvor jeg er, at de maa se min Herlighed, som Du har givet mig“ (Joh. 17, 24); Dette angaar ogsaa dig, min Broder (min Søster); „thi dig er det forundt for Christi Skyld, ikke alene at tro paa Ham, men og at lide for Hans Skyld, idet du har den samme Kamp, som alle den Herres Jesu Blodvidner og alle Hans Venner og Kjære enten paa samme eller paa anden Maade fordum have havt og endnu have (Filipp. 1, 29, 30). Altsaa er da din Aand ikke nogen forkastet og fordømt Aand, men et kosteligt Klenodie, som Guds Søn har forhvervet sig, ikke med Sølv eller Guld, men med sit guddommelige, dyrebare Blod, og som Han, ligesom sin egen Aand, troligen har befalet i sin Faders Hænder; „du er ikke noget Vredens Kar, som er dannet til Fordærvelse, men et Barmhjertighedens Kar, som Han har beredt til Herlighed“ (Rom. 9, 22. 23). Istedetfor at du var forladt og forhadt, vil Han sætte dig til en evig Herlighed, til Fryd fra Slægt til Slægt“ (Esai. 60, 15). Opløft dine Øine og dit trætte Hoved, og sku ind i den aabne Himmel, som Guds Aand viser dig i Ordet. Betragt „den store Skare, hvilken ingen kan tælle, af alle Hedninger og Stammer og Folk og Tungemaal, som staa for Thronen og for Lammet, iførte lange, hvide Klæder og med Palmegrene i sine Hænder og tjene Gud Dag og Nat i Hans Tempel, — paa

hvilke Solen ei mere falder, ei heller nogen Hede, — som Lammet vogter og fører til levende Vandkilder, og af hvis Øine Gud har aftørret hver Taare" (Aab. 7. 9 flg.). Ad hvilken Vei ere de komne til denne Herlighed og Salighed; Gjennem store Trængsler, siger den himmelske Røst (V. 14). Se, disse have gjort dig Selskab i Lidelsen, og du skal komme til at gjøre dem Selskab i den evige Glæde; de have kjæmpet og stridt med Djævelen og Verden; de have vundet Seier ved Jesu Christi Kraft; de triumfere med Ham i Himmelen og prise Gud fra Evighed til Evighed. Du, min Medchristen, kjæmper og strider nu med de samme Fiender, under den samme Hærfører, med samme Udfald; Seieren, Kronen, Himmelen ere dine, og ingen Djævel kan eller skal tage dem fra dig.

Ære, Lov, Pris og Herlighed
Være Dig, Gud Fader og Søn, bered',
Den hellige Aand tillige!
Naar Gud os styrke vil,
Os Seiren hører til,
Ved Jesum Christum. Amen.

§ 43. En aandelig-bedrøvet Sjel siger endvidere: I maa nu sige, hvad I ville, saa kan jeg dog ikke tro, at jeg har noget, ei engang det ringeste Samfund med Gud, efterdi Alt, hvad jeg indvortes og udvortes sporer og fornemmer hos mig, ikke er guddommeligt, men djævelsk. Jeg ved ikke af noget Lys, men kun af lutter Mørke, ikke af nogen Trøst, Kraft, Retfærdighed, Sødme og Salighed, men kun af lutter Angest, Skræk, Frygt, Synd, Bitterhed og Fordømmelse; mit Hjerte er fuldt af Had og Fiendskab mod Gud; det støier og raser mod Ham i Utaalmodighed og Vrede som et vildt og stormfuldt Hav; det skummer og udkaster allehaande skrækkelige, gruelige, urene, djævelske og bespottelige Tanker imod Ham; Hans Ord er mig en Vederstyggelighed; jeg spotter i min Sjel over Eders og andre Prædikanters Tiltale; jeg hærmer efter Eder og kan neppe afholde mig fra at bryde løs dermed og offentligen udstøde, hvad jeg tænker. Jeg ved selv bedst, hvad der falder mig ind, og hvilke Tanker jeg har, naar man taler til mig om Daaben og Nadverden. Hvad har nu Gud at gjøre med en saadan Helvedbrand? Hvorledes skulde en saadan Djævelens Møgdam og Skarnkiste kunne være i Naade hos Ham? Hvorledes skulde Han kunne elske en saadan fiendtligsindet Spotter? Siger ikke Eders Skrift: „Hvad Fællesskab har Retfærdighed med Uret? og hvad Samfund har Lys med Mørke? og hvad Overensstemmelse er der mellem Christus og Belial? eller hvad Delagtighed har en Troende med en Vantro"? (2 Kor. 6, 14. 15). Jeg beder Eder, lader mig være i Fred, og uleiliger Eder ikke mere med mig; besøger mig hellerikke oftere; jeg fortjener det ikke; desuden er Alt forgjeves; jeg staar ikke længer til at hjælpe; Naadens og Himmelens Dør er tillukket for mig og vil forblive tillukket evindelig. Jeg svarer: Det er mig kjært, du dybtbedrøvede Hjerte, at du taler saa dristigt om din Sjels Angest og saa tydeligen aabenbarer dens Tilstand; men jeg maa strax i Begyndelsen paaminde dig om, at du ikke maa foragte min eller en anden Prædikants eller endog en simpel og enfoldig Christens Tiltale og i saa Henseende følge dit Hjerte eller snarere Satans Ord og Indskydelser. Jeg er overbevist om, at du ikke vilde foragte Christus, om Han talte umiddelbart og i egen Person til dig; saaledes bør du hellerikke gjøre det, naar han taler middelbart til dig gjennem sin Tjener eller et andet af sine Lemmer; „vi ere Sendebud i Christi Sted, ligesom Gud formaner (taler, trøster, underviser) formedelst os" (2 Kor. 5, 20).

§ 44. Jeg vil dog ikke opholde mig

længe herved, fordi jeg godt ved, at du altid inderligen har elsket din Guds og Hans Tjeneres Ord, og hvis der i saa Maade findes noget Usædvanligt og Modstræbende hos dig, at dette sker imod din Villie, Noget, hvorom vi siden skulle tale udførligere. For nu at svare grundigt paa dit Klagemaal Stykke for Stykke, saa er det vist, at vi ikke maa dømme om Guds og Hans Gjerninger og Veie efter vore Meninger, Følelser og Fornemmelser eller efter det første og udvortes Udseende, men efter Hans hellige Ord, hvori Han har aabenbaret og beskrevet os sit Hjerte, sin Villie og sine Veie og som vi maa tro, om det end er i Strid med vore Tanker, Meninger, Følelser og Attraaer, og dernæst efter Udfaldet, der altid er godt, helligt, herligt, og saligt. Et Guds Barn maa give Ham den Ære at tro ubetinget paa Hans Ord og lade Ham have Ret, selv om Han sagde, at Helvede er din Himmel, at Mørket er Lys, at din Skrøbelighed er Kraft, at Døden er dit Liv, efterdi Erfaringen lærer, at det tilsidst i Gjerningen befindes saaledes, som Herren har sagt. Omendskjønt det nu forekommer dig, du Guds Menneske, at Gud er langt bortfjernet fra dig, — at Han ikke mere har noget Samfund med dig, — at Han har forladt og forkastet dig og overantvordet dig til Satan, saa kan jeg dog ikke give dig Ret i denne din Formening; men jeg siger, at Gud netop nu er dig nærmere med sin Naade end nogensinde forhen; din Sjel er paa det Nøieste forenet med Ham; Han bærer dig som en Seglring paa sin høire Haand. Han har ikke forladt eller forkastet dig, ikke overgivet dig til Satan; men Han elsker dig som sit kjære Barn, sin dyrebare Søn. Dette har jeg allerede forhen udførligen bevist og beder dig at overveie, foruden hvad allerede er anført, tillige dette, som den miskundelige og trofaste Gud siger med tydelige Ord: „Jeg er hos ham (et gudfrygtigt Menneske) i Nød" (Ps. 91, 15). „Naar du gaar igjennem Vandene og igjennem Ilden, vil jeg være hos dig. Jeg vil bo hos en Sønderknust og Fornedret i Aanden" (Esai. 43, 2; 57, 15), osv. Nu er du i den yderste Nød; du maa altsaa gaa igjennem Ild og Vand; snart tykkes dig, at Helvedes Luer slaa sammen over dig, snart, at Ondskabens Bække ville overskylle dig; dit Hjerte er sønderknust og saaledes ydmyget ved Angest og Forfærdelse, at det anser sig selv for mindre end den mindste Orm; heraf slutter jeg, at den trofaste og sanddrue Gud er hos og med dig i din Nød, i din Ild, i dine Vande, ja i dit Helvede; Han bor i dit elendige, trøstesløse, ængstede Hjerte, saa at du kan sige med den israelitiske Kirke: „Naar jeg sidder i Mørket, skal Herren være mit Lys" (Mika 7, 8).

§ 45. Herom taler en gudfrygtig Lærer meget smukt, sigende: „Det er bedre at være med Gud i Helvede end at være i Himmelen uden Gud. I Helvede vil Han visseligen ikke lade dig blive; thi Han er med dig. De, som leve i stor Fryd og Glæde her i Verden uden Gud, de mene at være i Himmelen, uagtet de ere i Helvede, ihvorvel de ikke føle det; men det sees af Udfaldet, saaledes som med den rige Mand. De sørgmodige Hjerter derimod se, naar Gud udfrier dem, at de midt i Helvede have været i Gud, efterdi Gud har opholdt dem. Thi at være uden Gud, det er at være i Helvede, hvor Gud ikke er; naar derimod et Menneske er hos Gud og Gud hos det, saa er det i Himmelen, om det end er i den største Nød."*) Men efterdi alt dette, du kjære Guds Barn, forekommer dig utroligt, og du dømmer efter Udseendet og dine egne Følelser og Meninger, saa betænk, at Gud er med sine Egne „stundom paa

*] Joh. Arnd over Ps. 6.

en aabenbar, stundom paa en skjult Maade," som Profeten siger: „Sandelig, Du er en Gud, som skjuler sig, Israels Gud, en Frelser" (Esai. 45, 15), hvilket betegnedes forbilledligen ved den Taage eller Sky, der fyldte saavel det af Moses opreiste Tabernakel som det nyopbyggede Tempel, hvorom Salomo siger: „Herren har sagt, at Han vil bo i Mulmet" (2 Mos. 40, 34 flg.; 1 Kong. 8, 10—12). Dette lader sig forklare ved at betragte Naturen; om Vaaren og Sommeren aabenbarer Guds Almagt, Visdom og Godhed sig i mange Knupper, Blade, Blomster og Frugter; om Vinteren derimod, naar Alting er bedækket og tillukket med Sne og Is, holder den sig skjult; men hvo vil sige, at alle Tings Skaber ikke ligesaavel om Vinteren som om Sommeren er mægtig over Jorden med sin Almagt, Visdom og Miskundhed? Saaledes forholder det sig ogsaa med de troende Sjele; fordi Gud elsker dem, kunne de ikke forblive frie for Anfegtelser; Anfegtelserne forringe eller udslukke imidlertid ikke Guds Kjærlighed, men tilhyller den kun, saa at den ikke er saa kjendelig, som naar de befinde sig i en rolig og fredelig Tilstand. Naar Barnet føler Faderens Ris og det ene Slag efter det andet, saa er det ikke mindre hans kjære Barn end før, og omendskjønt Haanden tugter, saa elsker dog Hjertet. Saaledes er det ogsaa med Gud og Hans Troende. Hans Øine eller Aasyn, Hans Tale, Hans Haand, Hans Vei forandre sig vel, men ikke Hans Hjerte. Den Herre Jesus elskede ikke blot Lazarus, Martha og Maria, da de vare sunde og friske og ved godt Mod, men ogsaa, da Broderen var syg og døde, og de to Søstre vare dybt bedrøvede. Han havde det samme Hjertelag mod sine Forældre, Josef og Maria, da Han blev tilbage i Templet i Jerusalem og lod dem lede med Smerte efter Ham i tre Dage, som Han havde før og siden, da Han viste dem megen Kjærlighed og gjorde dem stor Glæde. Han elskede den kananæiske Kvinde ligesaavel dengang, da Han ikke svarede hende et Ord og siden sagde til hende, „at det ikke var smukt at tage Børnenes Brød og kaste det for de smaa Hunde," som da Han sagde til hende: „O Kvinde, din Tro er stor; dig ske, som du vil!" (Matth. 15, 23 flg.). Da Han var med sine Disciple i Skibet, og der blev en stor Storm paa Søen, saa at Skibet skjultes af Bølgerne, sov Han vel og lod dem betages af Skræk og Angest; men han elskede dem dog (Matth. 8, 24 flg.). Saaledes var det ogsaa, da Han, som om han var bleven aldeles kraftesløs og afmægtig, lod sig tage tilfange, binde, dømme til Døden, korsfæste, dræbe og begrave og derved foraarsagede dem megen Frygt og Sørgmodighed; Hans udvortes Tilstand forandrede sig; men Hans indvortes Kjærlighed forblev urokket og viste sig dels under Hans Lidelse ved den Beskjærmelse, Han ydede dem ved sit kraftige Ord; „Dersom I lede efter mig, da lader disse gaa!" (Joh. 18, 8) dels efter Hans Opstandelse, da Han atter samlede dem, ligesom en Høne samler sine af Høgen bortskræmte og adspredte Kyllinger, forsikrede dem om sin Naade og Kjærlighed og glædede dem med megen Trøst.

§ 46. Alt dette tjener til, at du, min kjæreste Medchristen, lærer at forstaa, hvad jeg har sagt om Guds aabenbare og skjulte Godhed og Nærværelse, og ikke vil finde det saa forunderligt og urimeligt, naar man byder dig at tro, at Gud alligevel er i, med og hos dig, uagtet du intet Guddommeligt fornemmer. Thi ligesom du ikke kan negte for at den personlige Forening mellem den guddommelige og den menneskelige Natur hos din Jesus forbleve uopløste, selv da Han paa Korset raabte af stor Sjeleangest: Min Gud! min Gud! hvorfor

har Du forladt mig? og at al den Guddommens Fylde boede legemligen i Ham (Kol. 2, 9), selv da Han havde naaet den yderste Grad af sin Fornedrelse, saaledes kan du hellerikke negte for, at Han undertiden forholder sig paa samme Maade med sine Lemmer, nemlig, at de selv da forblive i Guds salige Samfund, naar de paa det Heftigste ængstes af Satan og Verden og føle lutter Frygt og Forfærdelse, Bitterhed, Synd, Død og Helvede. Dette kan man stadfæste med Erfaringen og, naar man betænker Sagen rigtigt, letteligen bevise, at der ved Siden af Angesten er en skjult Trøst, ved Siden af Skrøbeligheden en skjult Kraft, ved Siden af Mørket et skjult Lys tilstede i de gudfrygtige, bedrøvede Hjerter. Jeg vil her ikke tale om den hellige Nidkjærhed for Gud, som saadanne Hjerter lægge for Dagen ved sine sørgmodige Klager og haarde Ytringer (hvorom vi allerede forhen have talt), men vil kun give dig, min Medchristen, og dine Lige at overveie, „hvad det vel er, som opretholder Eder i al Eders Helvedangest, under en saa vedvarende Forfærdelse, i en saa stor Skrøbelighed, paa saa forunderlige og ofte farlige Veie. Man ser og erfarer, at I ofte hverken spise eller drikke, — at I kun sove lidet, ere stedse fulde af Frygt og Angest, og dette varer mangengang flere Dage, Uger og Maaneder, og alligevel leve I. Vel er Eders Skikkelse nedbøiet, Eders Kraft svækket, Marven i Eders Ben fortæret, og I se ud som Lig; men ikkedestomindre blive I opholdte og leve saaledes ligesom midt i Døden og have saa mange Kræfter tilbage, at I kunne trodse Djævelen og modstaa hans snedige Anløb. Naar nu et Lam bliver opholdt midt iblandt hungrige Ulve og brølende Løver og et Lys midt i Storm og Regnveir under aaben Himmel, hvo maa da ikke erkjende, at Saadant kommer fra en høiere Magt? Da Moses tilligemed det israelitiske Folk gik midt igjennem det røde Hav, og Vandet stod som Mure paa begge Sider, — da de tre Mænd bleve opholdte i den gloende Ovn, Daniel i Løvekulen, Jonas i Fiskens Bug, maatte man ikke da erkjende Guds naadefulde Nærværelse, mægtige Haand og forunderlige Miskundhed? Men forholder det sig ikke ligedan med dig, mit kjæreste Hjerte, og med dine Lige? Du gaar jo døg tværs igjennem Ild og Vand; du vandrer jo blandt Helvedes Ulve og Løver; du sidder jo i Dødens Strube; men alligevel formaa Floderne ikke at overskylle dig, Luen ikke at brænde dig, de grumme Dyr ikke at opæde dig, Døden ikke at dræbe dig; mærker du da ikke, at Gud er med dig, og at det er Han, som beskjærmer, styrker, bevarer og opholder dig, og at du har Grund til at sige med den israelitiske Kirke: „Dersom Herren ikke havde været med os, dersom Herren ikke havde været med os, der Menneskene (og Helvedes Porte) opstode imod os, da havde de opslugt os levende, — da havde Vandene løbet over os, — en Bæk havde gaaet over vor Sjel, — da havde de stolte Vande gaaet over vor Sjel“ (Ps. 124, 1 flg.).

§ 47. Hvad jeg her har sagt om de Anfegtedes vidunderlige Opholdelse, kan stadfæstes ved mange mærkelige Exempler, der klarligen vise, at den hellige og retfærdige Gud vil ofte efter sit uransagelige Raad tillade, at Satan bringer de Anfegtede til det Yderste og fører dem lige til Dødens Porte, men dog til rette Tid standser ham og ved sin vældige Haand frelser dem fra Død og Fordærvelse. En lærd fransk Forfatter beretter, at han har kjendt et gift Fruentimmer, særdeles tugtigt og gudfrygtigt, der som Følge af Forstoppelse var blevet forstyrret i Hovedet og under denne Sindsforvirring flere Gange vilde myrde sin Mand, medens han sov, og derefter tillige ombringe sig selv. Da

hendes Vogter engang tog sig noget Andet for, stod hun i Hast op af Sengen og løb ud i Haven ved Siden af Huset, steg der ved Hjælp af et Toug lige ned til Bunden af en syv til otte Favne dyb Brønd, klatrede derpaa ved Hjælp af samme Toug op igjen og kom dyndvaad tilbage i Kammeret, efter at have staaet i Vand lige til Hagen. Nogle Dage senere anstillede hun sig, som om det var blevet bedre med hende; hun gik ud i Byen og tog en af sine Sønner, som dengang var fire til fem Aar gammel og siden blev en udmærket Mand, med sig, i den affindige Hensigt at kaste ham i den nærmeste Elv og styrte sig selv bagefter, kom ogsaa til Broen og gik der flere Gange frem og tilbage; Barnet smilede imidlertid venligt til hende og opholdt hende ved trøstelig Tale, udentvivl efter en høiere Indskydelse. Hun vendte derpaa hjem igjen, efter at Gud havde givet hende et andet Sind og blev efter kort Tids Forløb reddet fra denne Sygdom ved Lægemidler, som Herren velsignede. Siden fortalte hun flere Gange den nævnte Forfatter, at i denne hendes farlige Tilstand viste der sig en hvidklædt Mand for hende med et vidunderlig deiligt Aasyn, som havde foldet hendes Hænder og saare venligt og ligesom smilende formanet hende til at sætte sit Haab til Gud. Da hun var nede i Brønden, og en — hun vidste ikke hvilken — tung Byrde trykkede hendes Hoved ned for at bringe det ganske under Vandet, saa og søgte at rive Touget med Magt ud af hendes Hænder, for at hun skulde synke (hvilket udentvivl var Mordaanden fra Helvede), havde den samme Person været hos hende, grebet hende i Skuldrene og troligen hjulpet hende at komme op igjen, hvortil hendes egne Kræfter ellers langtfra vilde have været tilstrækkelige; ligeledes havde han trøstet hende i Haven, ført hende i al Stilhed ind i Kammeret og var derpaa forsvunden. Da hun nærmede sig til Broen, havde han ligeledes kommet hende imøde og fulgt efter hende, indtil hun vendte tilbage igjen. Denne mærkværdige Tildragelse har jeg ikke villet forbigaa, fordi den vidner saare herligen om Guds særdeles Varetægt over de Vildfarende og af Satan Plagede og om de hellige Engles Beskjærmelse. Nu vil jeg fortælle nogle andre, som jeg enten selv har oplevet eller som ere blevne mig meddelte af Folk, som de have tildraget sig med.

§ 48. Det er endnu ikke tyve Aar siden at jeg paa et tæt herved beliggende Sted, hvor jeg dengang var Præst, blev kaldet til en anfegtet og bedrøvet Kvinde, som i sin Ungdom af Satan, Verden og sit syndige Kjød var bleven forledet til at begaa Utugt og havde avlet en Søn i Vanære; hun var nu temmelig tilaars, og Sønnen var voxen, saa at han var i Tjeneste hos Folk paa Landet. Denne Kvinde klagede over, at hendes Søn var falden i en afskyelig Synd og selv i Løndom havde klaget for hende derover (hvilket Sønnen imidlertid ikke vilde vide noget af og forundrede sig over, hvorledes hans Moder var falden paa disse gruelige Tanker); i denne Anledning gik Satan haardt løs paa hende og beskyldte hende for, at hun var den eneste Aarsag til sin Søns vederstyggelige Synd, fordi hun havde avlet ham i Utugt og Vanære og saaledes nedarvet sin urene Kaadhed paa ham; ei heller havde hun opdraget ham gudfrygtigt, havde ladet ham raade sig selv for meget og ikke veiledet ham behørigt til Gudsfrygt; derfor var hun nu med god Grund fortabt tilligemed ham og efter Guds retfærdige Dom evindeligen fordømt. Omendskjøndt nu dette Menneske, naar undtages hint Fald, stedse havde opført sig meget christeligt og gudfrygtigt, inderligen elskede Guds Ord, skriftede og annammede Herrens hellige Kjærlig-

hedsmaaltid med megen Andagt, saa og bad flittigt og havde godt Lov for en ustraffelig Omgjængelse hos Folk der, hvor hun boede, saa plagede dog Satan hende med de ovennævnte Tanker Dag og Nat, saa at ingen trøstelig Tiltale og forstandig Undervisning vilde frugte noget hos hende. Engang, da jeg besøgte hende og havde trøstet hende med Guds Ord og bedet hjerteligen med hende, gjorde hun Undskyldning for, at hun maatte gaa lidt ud og begav sig derpaa fra Stuen ind i sit Sovekammer; hun var neppe ude, før mit Hjerte begyndte at banke og sige mig, at hun udentvivl ikke havde noget Godt isinde, hvorfor jeg sendte en tilstedeværende Kone efter hende; da denne kommer ind i Kammeret, finder hun, at den Bedrøvede har saaret sig fem Gange i Brystet med en Kniv, idet hun med Flid havde løftet det venstre Bryst op og sigtet efter Hjertet; men Gud, som er rig paa Barmhjertighed, vilde ikke, at dette stakkels Menneske skulde komme afdage paa denne Maade; derfor styrede Han hendes Haand, saa at intet Saar blev dødeligt, saavelsom mit Hjerte, saa at jeg sendte En efter hende, hvorved hun blev hindret i sit Forehavende, saasom hun ellers, efter hvad hun selv bekjendte, ikke havde givet sig, førend hun havde naaet sit Hjerte med Kniven og taget Livet af sig; hun blev derpaa forbunden, og man holdt ved med trøstefuld Undervisning og hjertelige, lønlige og offentlige Bønner, indtil hun ved Guds Naade blev helbredet paa Sjel og Legeme. Paa et andet Sted greb en Person, der omgikkes med Fortvivlelsestanker, uagtet sine Nærmestes aarvaagne Opsigt en Sax, stødte dennes ene Spids ind i sin Arm og overskar derved Pulsaaren, holdt derpaa Armen stille under Dynen i den Seng, hvori hun laa og lod Blodet stedse rinde, indtil hun var Døden meget nær; men hendes Datters Hjerte begyndte at slaa usædvanlig stærk, og hun blev saa angest, at hun slap det Arbeide, hun havde under Hænder, og skyndte sig hen til Sengen, hvor hun saa sin Moder ligge bleg som et Lig og aldeles afmægtig og ved at opslaa Overdynen fandt hende svømmende i sit Blod; hun raabte da klagende paa Hjælp, og ved Guds Velsignelse blev det bragt dertil, at ogsaa denne Person blev reddet, forbunden, helbredet, og holdt ilive. En anden aandelig-bedrøvet Person blev saare ængstet og næsten bragt til Fortvivlelse af Satan; det hendte flere Gange ei alene om Natten, men ogsaa ved høilys Dag, at naar hun kun satte Foden ud af Stuen, og de, som vare omkring hende, tabte hende afsyne, fandt hun sig omringet af en stor Mængde Helvedaander i den allergrueligste Skikkelse, der samtlige fore løs paa hende med et græsseligt Skraal, hvorover hun faldt i stærk Afmagt og kom Døden nær; men Gud opholdt hende dog, saa at hun, ikke andet end jeg ved, endnu lever, til Trods for Djævelen og alle hans Engle, og priser Guds underfulde Godhed.

§ 49. Jeg har allerede, saavidt jeg mindes, paa et andet Sted fortalt om en formedelst sin Fattigdom dybtbedrøvet og med Fortvivlelse kjæmpende Mand, som havde tilbragt en hel Nat i haard Kamp og af Satan var dreven saa vidt, at han vilde gribe sin Kaarde og styrte sig paa den, men blev trøstet, bragt paa andre Tanker og udreven af den timelige og evige Døds Strube af sin Søster, en gudfrygtig og andægtig Enke, som forresten ikke kjendte til hans Tilstand, men var tidligt oppe og sang med glad Røst: Hvo paa Gud tror, han sikker bor i Himlen og paa Jorden, osv. Noget Lignende fortæller en bekjendt gudfrytig Lærer*) i sin Bog om aandelige Anfegtelser, nemlig at en adelig Person, der troede fuldt og fast at være evig fortabt

*) Dr. Brunckhorst.

og fordømt og ingen Naade mere at kunne vente af Gud, hørte En, som var hos hende, synge: Gud Fader, hos os bo! osv., og derved blev saa trøstet, at hun blev opfyldt med Glæde istedet for Bedrøvelse og ved en fredelig Bortgang skiltes fra denne Verden. Af disse og lignende Exempler, hvoraf man har en Mængde, sees jo klarligen, at den miskundelige og trofaste Gud ikke har forladt de anfegtede Sjele selv da, naar deres Nød er stegen til det Høieste, og de intet Guddommeligt spore hos sig, men at de ligefuldt forblive under Hans faderlige og naadige Opsigt, kjærlige Omsorg og Styrelse og vældige Beskjærmelse. Thi Ham alene er det jo at tilskrive, at Satans Forehavende ikke lykkes, og om der end ikke var noget andet Guddommeligt at opdage hos dem, saa maa dog en saadan underfuld Opholdelse, at de ikke forgaa midt i Helvedangesten, ikke opbrændes midt i Luerne, ikke drukne i Ondskabens Bække, og at de leve midt i Døden, ja midt iblandt Helvedfienderne, ansees for guddommelig og vidner kraftigt om den trofaste og barmhjertige Guds naadige Nærværelse. David fortalte Saul, at da han engang vogtede sin Faders Smaakvæg, kom der en Løve og en Bjørn og tog et Faar af Hjorden; da syntes det, som om det var ude med det stakkels Faar; det var i Dødens Strube; det syntes, som om Hyrden oversaa det, havde opgivet det og ikke kunde eller vilde hjælpe det; han tilføier imidlertid: Men jeg gik ud efter den, slog den og rev det ud af dens Gab, og den reiste sig imod mig; men jeg tog fat i dens Skjæg og slog den og dræbte den (1 Sam. 17, 34). Da saa man Hyrdens Magt og Trofasthed, og at han ikke havde forladt eller opgivet sit Faar. Saaledes er det ogsaa med dig og dine Lige, du bedrøvede Hjerte; lader din gode og trofaste Hyrde det end undertiden komme dertil, at du synes at sidde i Helvedes Gab og at være overseet, forglemt og forladt af Ham, saa vil Han dog beskjærme, opholde og frelse dig, saa at du og vi med dig skulle se med Lyst paa Hans Naade.

§ 50. Ligeledes kan ogsaa alt hvad Andet dit bedrøvede Hjerte har udøst letteligen besvares ved Hjælp af Guds Ord. Du siger: „Mit Hjerte er fuldt af Had og Fiendskab imod Gud; det støier og raser imod Ham i Utaalmodighed og Vrede som et vildt og oprørt Hav. Jeg svarer: Det er sikkert, at alle Menneskers Hjerter af Naturen efter Syndefaldet ere fulde af Fiendskab imod Gud; thi dette er en djævelsk Vanart og den Slangesæd, som Satan har bibragt vore første Forældre og som disse have nedarvet og forplantet paa os, en vort Hjerte medfødt ond Beskaffenhed og indvortes Urenhed, en ond Lyst og Tilbøielighed, og at vi alle ifølge vor Art og Natur arve af Adam et saadant Hjerte og Sind og saadanne Tanker, som efter sin Natur, i sin høieste Kraft og ifølge Fornuftens Lys ere Gud og Hans høieste Bud stik modsatte, ja ere et Fiendskab imod Gud, saaledes som vor Konkordiebog meget rigtigt udtrykker sig derom. Omendskjønt nu denne Ondskab ved Guds Aand og Naade og Christi Kraft, som bor i de Gjenfødtes og Fornyedes Hjerter, bliver dæmpet, undertrykt og slukket i dem, ligesom de syndige Bevægelser, som nu og da findes hos dem, formedelst Jesu Fortjeneste, med hvem de ere forenede i Troen, hellerikke blive dem tilregnede og blive afbrudte ved Hans Aand, saa tilsteder dog Gud ofte i Anfegtelsens Tid, at Satan opvækker vort Hjertes Vanart og Ondskab og puster til Fiendskabets, Vredens og Utaalmodighedens Ild, saa at det ligesom udkaster mange Gnister og Luer mod Himmelen; han fremkalder en Storm og Hvirvelvind paa denne Sø, saa at

den ene Bølge slaar den anden (den ene skrækkelige og mod Gud fiendske Tanke følger paa den anden), saa at det vistnok paa den Tid forholder sig med Hjertet saaledes, som du sagde; det er et ildsprudende Bjerg, der gjerne vilde formørke hele Himmelen med Røg og Damp og knuse og opbrænde den med de Stene og Luer, som det udslynger; det er et vildt og stormfuldt Hav, der stedse bruser, skummer og larmer. Men hvorfor den alvise, hellige og miskundelige Gud tilsteder dette, have vi allerede ovenfor*) forklaret, nemlig, for at vi arme Mennesker skulle komme til en grundig og sikker Selvkundskab og lære, hvor stort Syndefaldet er, hvilken Vederstyggelighed og Afgrund af al Ondskab Arvesynden er, der bor i vort Kjød, hvor stor Guds Godhed er, der ei alene taaler og opholder os i en saadan Tilstand, men ogsaa ved Christum udfrier og frelser os derfra, og hvor høist nødvendig Forløsningen, Retfærdiggjørelsen, Fornyelsen, ja selv Døden er. Saaledes er det nu vel ogsaa beskaffent med dig, min allerkjæreste Medchristen; dog kan og skal dette ikke fortrænge dig fra Guds Naade og Jesu Christi Samfund; de store aandelige Anfegtelser kunne sammenlignes med Legemets haarde og hidsige Sygdomme; thi ligesom der ofte i Menneskets Legeme og Blod af indvortes og udvortes Aarsager opstaar en Fermentation, som de Herrer Læger udtrykke sig, en Opbrusning, en Gjæring, som foraarsager stor Hede, Mathed, Afmagt, stundom endog Vanvid og Raseri, saaledes er det ogsaa med Sjelen; Satan opvækker undertiden efter Guds Tilskikkelse en Fermentation, en Opbrusning, en Uro deri, hvoraf opstaar Utaalmodighed, Vrede og Fiendskab mod Gud og Mennesker. Men ligesom en hidsig legemlig Sygdom og den deraf følgende Forstyrrelse af Sandserne ikke berøver et ellers gudfrygtigt og lydigt Barn dets Forældres Kjærlighed, Omhu, Pleie og Trofasthed, saaledes formaar heller ikke Sjelesygdommen og Forstyrrelsen af de aandelige Sandser og Kræfter at trænge dig, du dyrebare Guds Barn, ud af Hans søde og salige Samfund.

§ 51. I vort ved Synden fordærvede Hjerte ser Gud stedse Ondskabens Dyb, selv om det ikke befinder sig i en saadan heftig Bevægelse og Opbrusning; dette afholder Ham dog ikke fra Hans Forbarmelse, men bestyrker Ham tvertimod deri og optænder Ham, for at tale om Ham paa Menneskevis, til Vrede imod Djævelen, der saaledes har fordærvet Hans ædle Skabning og styrtet den i Elendighed, hvilket sees deraf, at Han har sendt og skjænket os sin enbaarne Søn. Og om end dette Bundfald ved Satans Magt og List, Verdens Forargelse og vor egen Sikkerhed sættes i Bevægelse hos os og bryder ud i grove Synder, saaledes som man kan se af David og Andre, saa ophører Gud dog ikke strax at forbarme sig; men Han ynkes over det stakkels forblindede og forførte Menneske; derfor taaler Han det ofte i mange Aar, giver det Tid til Omvendelse og følger det med sin Miskundhed. Gjør Han nu dette imod dem, som have samtykket i Arvesyndens Opbrusen og i Gjerningssynd samt fremturet deri i længere Tid, hvad vil Han da ikke gjøre imod dem, hos hvilke Djævelen imod deres Villie har bevæget og oprørt deres syndige Hjerte, saa at det føler og tænker som et Hav af Utaalmodighed, Had og Fiendskab imod Ham? Om du nu end for Øieblikket, min Broder (min Søster), finder dit Hjerte i en saadan Forfatning, saa vidner dog den Ængstelse, den Sorg og Beklagelse, du ytrer derover og hvorunder du næsten aldeles forgaar, om at Altsammen sker imod din Villie, og at der under den

*) 4de Del, 13de Præd., § 37 og 38.

aabenbare Fiendskhed og Gjenstridighed, som nu viser sig hos dig, ligger skjult en stærk og inderlig Kjærlighed og en barnlig Frygt for Ham, ret ligesom Perlerne og andre kostbare Ting ligge paa Havets Bund, om dette end er noksaa meget bevæget og oprørt af Vindene, og i sin Tid kunne findes og samles. Vel negter jeg ikke for, at de fiendtlige Tanker, som du mærker hos dig, og som Satan opvækker, ere syndige, efterdi de udspringe af et syndigt Hjertes Opbrusning; men du maa ogsaa indrømme mig, at de ligesaalidt formaa at trænge dig ud af Jesu Christi Naade og salige Samfund som den Synd, der boede i den hellige Apostels Kjød og stred imod hans Sinds Lov og tog ham fangen under Syndens Lov, formaar at trænge ham ud deraf, hvorfor han ogsaa strax efter siger: „Saa er da nu ingen Fordømmelse for dem, som er i Christo Jesu, — der ikke vandre efter Kjødet, men efter Aanden" (Rom. 7, 18. 23; 9, 1). For imidlertid at bevise, at ogsaa du, min kjæreste Sjel, uagtet din nuværeude Tilstand er i Christo Jesu, det er: tilhører Ham, er et Lem paa Hans aandelige Legeme, en grøn Ranke paa Ham, den himmelske Vinstok, og formedelst Troen lever i Hans hellige Samfund, gjør jeg denne Slutning og beder dig at overveie den vel: Hvo der skatter Jesum Christum og Hans Samfund høiere end al Verdens Gods, Vellyst, Ære og Herlighed, uden Ophør sukker ængsteligen efter Ham og Hans Naade, heftigt ivrer for Ham imod sig selv og sit syndige Hjerte, imod Djævelen og Alt, hvad der er i Strid med Hans Rige, og heller vil forsmægte, dø og forgaa end gjøre Ham imod og leve Ham til Vanære, — hvo der endelig agter sig selv uværdig til al Trøst, al Pleie, al Hjælp, men derimod fortjent til Helvede og den evige Ild, fordi han tror, at Satan misbruger hans Legems- og Sjelsevner imod Gud og hans Jesum, hos ham spores tydeligen Aanden og Kjærligheden til Jesum, og Han tilhører Christo og er i Christo. Men alt dette findes jo hos dig, saasom du selv maa tilstaa, at du for et Fredskys af Jesus, for et eneste Blik fra Hans naadige Aasyn, for en eneste Omfavnelse, Han vilde forunde din dybtbedrøvede Sjel, gjerne vilde bortgive ei alene, hvad du eier og har, men ogsaa Alt, hvad hele Verden kunde skjænke dig; dit Hjerte sukker efter Ham; din Sjel ivrer for Ham; du vilde heller dø end overtræde Hans Bud, osv. Derfor er Christi Aand, ja Christus selv i og hos dig, og du er i Ham, og Intet kan skille dig fra Hans Kjærlighed.

§ 52. Hvad nu endvidere de skrækkelige, gruelige, gudsbespottelige, djævelske Tanker angaar, som du, mit kjæreste Hjerte, har omtalt, saa staar det ikke til at negte, at de gudfrygtigste Sjele og kjæreste Guds Børn ofte plages heftigt og næsten tildøde af dem, og en vis gudfrygtig Lærer*) erklærer ikke med Uret, at blandt de mange Slags store aandelige Anfegtelser kan ingen skrækkeligere og grusommere Elendighed tilstøde en Christen og Intet kan plage ham værre, end naar Bespottelsens Aand efter Guds Tilskikkelse kommer over ham og uophørlig opvækker de mest forbandede, de allerforargeligste, de allerskjændigste, de allergrueligste Tanker imod Gud i hans Hjerte, saa at han med stor og usigelig Sorg maa erfare, at Helvedes Spotteaand saa skjændigt fordreier Alt, hvad han hører, og Alt, hvad der falder ham ind, og paa en saa bespottelig Maade udtyder det imod den guddommelige Majestæt, at intet Værre og Grueligere kan optænkes, — hvorom vi allerede have talt

*) Brunckhorst.

i det Foregaaende.*) Imidlertid kan det dog hellerikke fattes dig paa Trøst i saa Maade, du dybtbedrøvede Hjerte, og bør du for det Første lægge vel Mærke til, at du ikke er den Første, som det gaar saaledes, og udentvivl hellerikke vil blive den Sidste. Denne Elendighed har allerede rammet mange gudfrygtige Sjele før dig. Jeg vil ikke udførligen forklare de haarde Ord, Job ofte udstøder, som naar han blandt Andet siger: „Jeg skriger til Dig; men Du svarer mig ikke; jeg staar der, og du agter ikke paa mig. Du har forvendt Dig til at være grum imod mig; Du modstaar mig af Had ved din Haands Styrke" (Job. 30, 20. 21). Lader os kun betænke Davids Ord, hvoraf det vil sees, hvad for Tanker han ofte havde. „Sandeligen," siger han, jeg har forgjeves renset mit Hjerte og toet mine Hænder i Uskyldighed, efterdi „jeg er plaget den ganske Dag, og min Straf er hver Morgen der" (Ps. 73, 13. 14). De lærde Fortolkere af disse Ord have bemærket, at Profeten hermed aabenbarer de Tanker, han ofte har næret i sin Sørgmodighed, disse nemlig: Hvad hjælper det dig nu, at du har søgt at tjene Gud med et oprigtigt Hjerte og at føre et ustraffeligt Levnet? Hvad har du nu igjen for din Gudsfrygt? Det gaar jo de ugudelige Bug-, Mammons- og Djævelstjenere bedre end dig. Er der da slet Intet i Religionen, og er den blot og bart Tant? osv., hvilke Tanker sandelig ere slemme nok og stride mod Guds Sanddruhed, Miskundhed og Trofasthed.

§ 53. Herhen hører ligeledes, saavidt jeg kan indse, hvad han har optegnet paa et andet Sted: „Jeg sagde, der jeg hastede: Hvert Menneske er en Løgner" (Ps. 116, 11). Meningen heraf synes at være, at Profeten vil tilkjendegive, hvilke onde Tanker der under hans langvarige Forfølgelse og mangfoldige Nød og Elendighed ofte faldt ham ind, nemlig, at alle Mennesker, Profeterne ligesaavelsom Andre, vare Løgnere, — at Præsterne og Andre afspiste Folket med Løgn og falske Forhaabninger, og at han ofte tænkte ved sig selv: Samuel har forjættet dig Kongedømmet og salvet dig dertil; Saul har lovet dig sin Datter; dine Venner, som du havde ved Hoffet, have tilsagt dig Troskab og Hengivenhed; men det Ene sker ligesaa lidet som det Andet; den Ene har ligesaavel afspist dig med Løgn som den Anden. Vel ved jeg, at somme Lærere i vor Kirke have andre Tanker om disse Ord og forklare dem anderledes i Betragtning af det tredie Kapitel i Brevet til Romerne, hvor den hellige Apostel skal have anført dem; men jeg indser ikke, hvorledes det kan bevises, at Apostelen netop har sigtet til dette Sted, naar han siger: „Gud være sanddru, men hvert Menneske en Løgner" (V. 4); thi hvad der følger strax ovenpaa: Som skrevet staar, det angaar utvivlsomt det Følgende, som han anfører af den en og femtiende Psalme: At Du maa befindes retfærdig i dine Ord og vinde, naar Du dømmer, hvilket jo ellers aldeles ikke vilde hænge sammen med det Foregaaende. Man maa ogsaa vel betænke, at David udentvivl taler om en stor Anfegtelse, saasom han i Forveien taler om sin Angest: Jeg sagde, der jeg hastede, det er: i min Nød, da jeg var overrasket og overfalden af Skræk, Frygt og Tvivl, ligesom han ogsaa taler paa samme Maade andetsteds, naar han siger: „Jeg sagde, der jeg hastede: Jeg er udryddet fra at være for dine Øine" (Ps. 31, 23), hvoraf lader sig slutte, at Profeten ogsaa paa det Sted, vi her have for os, taler om Tanker, som mod hans Villie og Formodning randt ham isinde og for hvilke han ellers følte Afsky, som om nemlig Alt i Almindelighed, hvad der var sagt

*) 12te Præd., § 49, flg.

Menneskene om Gud og Religionen, om de Gudfrygtiges Belønning og de Ugudeliges Straf, o. a. M., og hvad i Særdeleshed Samuel havde forjættet ham om Kongedømmet, var lutter Løgn og Bedrageri, — hvilken Mening om dette Sted de, som selv have været i Anfegtelser, ere blevne fristede af Djævelen og have erfaret, hvilke skrækkelige Tanker der opstaa hos et bedrøvet og bekymret Menneske, især deleshed under langvarigt Kors, letteligen vilde give sit Bifald (ihvorvel vi forresten ikke ville tviste derom med Nogen, men lade Enhver have sin Mening). Naar nu de anførte Ord forstaaes saaledes, som vi have forklaret dem, saa yde de af onde og gudsbespottelige Tanker plagede Sjele en stor Trøst, idet de lære, at selv store Helgener ofte overfaldes deraf i sin Angest og Nød.

§ 54. Hertil kommer, hvad vi læse om den Herre Jesus selv, nemlig at Satan fordristede sig til at anmode Ham om ei alene at kaste sig ned fra Tindingen af Templet, men ogsaa at falde ned og tilbede ham (Matth. 4, 6. 9). Disse Anmodninger have ikke bestaaet i blotte Ord; men efterdi Satan i denne Beretning kaldes en Frister, og Apostelen omtaler Christi Fristelse til de Troendes Trøst (Ebr. 2, 18; 4, 15), saa har man Grund til at antage, at Djævelen lagde megen Kraft i sine Ord og med største Flid arbeidede paa at besmitte det rene, guddommelige Hjerte med Syndens Urenhed, med Mistillid, Dumdristighed og Kjærlighed til det Forkrænkelige. Vel formaaede han ikke at bibringe den rene Sjel noget Urent og at gjøre dens hellige Tankers Begjæringers og Kræfters rene Vand grumset, hvor meget han end rystede og tumlede den; thi hos dette allerhelligste Guds Barn fandt han ingen Arvesynd, hvilken ellers ligger som et sunket Grus paa Bunden af alle Menneskehjerter; men han gjorde dog, hvad en Frister og Djævel skulde gjøre; han bestræbte sig alvorligen og kraftigt for at gjøre den, som ikke vidste af Synd, til en Synder og at indgyde hans Hjerte sin Helvedart. Saaledes har nu vor dyrebare Frelser maatte taale denne Fristelse og Opfordring til at tilbede Djævelen og til i dets Sted at modtage stor verdslig Herlighed af ham, og hvor ondt denne Fristelse gjorde Herren, kan man slutte deraf, at Han efter samme ikke mere vilde taale den Onde, men sagde med Harme til ham: Vig bort, Satan! (Matth. 4, 10). Heraf følger da, at den Herre Jesus ved, hvorledes Hans Egne ere tilmode, naar Djævelen forlanger skrækkelige og afskyelige Ting af dem. Thi omendskjønt Hans rene og hellige Hjerte ikke blev besmittet deraf, saa maatte dog Hans hellige Øren høre paa dem og Hans guddommelige Sind, ihvorvel med Harme og Uvillie, fornemme dem. Uagtet der nu er en stor Forskjel mellem Hans hellige og vort urene Hjerte, idet Satan i vort finder Arvesyndens Grums og oprører dette ved sin Fristelse, saa at de Bevægelser, som deraf opstaa hos os, ere syndige, saa skjænker denne Betragtning os alligevel den Trøst, at Han, som den, der „er forsøgt i alle Ting i Lighed med os, dog uden Synd“ (Ebr. 4, 15), vil tage sig desto hjerteligere af os, ikke tilregne os de onde Tanker, som Djævelen opvækker hos os, og tilsidst byde ham at forlade os og unde os Ro. Alt, hvad vi hidtil have anført, tjener ogsaa til at betage de Anfegtede den nedslaaede Indbildning, at der ikke har været eller endnu er noget Menneske i Verden, der har havt eller har saa gruelige, afskyelige og djævelske Tanker som de, hvoraf de endvidere slutte, at de i Guds Øine ere en overordentlig Vederstyggelighed og en sand Satans Skarnkiste, hvori Gud aldrig kan finde noget Velbehag. At dette imidler falskt, lære de anførte Exempler af

den hellige Skrift saavelsom den daglige Erfaring, som saa mange Gud elskende og skyende Sjele frembyde os. Ligesom du nu, min Medchristen, har Samfund med din Jesus og Hans Hellige i deres Lidelser, saaledes skal du ogsaa faa Del med Ham og dem i deres Frelse og Glæder.

§ 55. Dernæst er det ogsaa vist og maa vel fastholdes af de anfegtede Sjele, at saadanne afskyelige Tanker, der til deres største Sorg ytre sig hos dem, mere ere at betragte som en Lidelse end som deres Gjerning og Virksomhed. Det er ikke saa meget deres som Djævelens Tanker, Forhaanelser, Bespottelser og Vederstyggeligheder; Satan oprører Arvesyndens Møgpøl i deres Hjerte og frembringer en Stank imod deres Villie; stundom gaar det ogsaa til i denne Sag, som om Nogen kaster Horn, Haar og andre stinkende Ting i en Ild, som vel ikke er uden Røg, men dog brænder klart. Thi ofte, naar vi gjerne ville nære de gudeligste og bedste Tanker, ihvorvel vort Hjerte næsten aldrig er frit for syndige Lyster og Tanker, bringer Satan os uventet og lynsnart saadanne Ting i Sinde, at det forekommer os, som om der var skudt os en Pil i Hjertet, eller som om vi havde faaet et Ørefigen, hvoraf vi nær kunde falde omkuld. Ak, hvorledes søge ikke Guds Venner og Elskere ofte at beskytte sig med hjertelige og ivrige Bønner og mange inderlige Sukke, naar de ville skride til hellige Handlinger og gudelige Forretninger! hvor gjerne vilde de ikke holde hellige Ting hellige og behandle dem som saadanne og opløfte rene Hænder, rene Øine, rene Hjerter til Gud, som det skyldes en saa høi Majestæt! men desværre, hvor ofte kommer ikke en forgiftet og gloende Pil flyvende, der rammer deres arme Hjerte saaledes, at de ere nær ved at synke til Jorden og forgaa! Ak, hvor ofte berede de ikke sit Hjertes Kulpande og tro ikke at skulle bringe sin Gud Andet end Helligdommens Røgelse og at opsende en sød Vellugt af hellig Andagt til Ham! men ak, forinden de vide et Ord deraf, er deres Røgelse blandet med Djævleskarn, saa at de heftigt forfærdes for Stanken! Heraf sees, at nogle af de vederstyggelige Tanker, hvormed de gudfrygtige Sjele plages, vel opstaa af deres syndige Hjerte, men dog ved Satans trolige Medvirkning, medens derimod andre blive dem umiddelbart tilhviskede og indskudte. Hine føre vel en Synd med sig, men som ikke tilregnes dem eller som strax bliver kastet i Havets Dyb eller fortæret som af en stor Ild, fordi de leve i en daglig Omvendelse og i Jesu Samfund; disse derimod blive ligesaalidt regnede dem til Synd, som Potifars Hustrus urene Forlangende blev tilregnet Josef, da hun sagde til ham: Lig hos mig! og han forfærdedes og vægrede sig derfor og hellere vilde give Slip paa sit Klædebon, ja sætte sig selv, sin Ære, sit Liv i Fare end synde imod Gud og sin Samvittighed (1 Mos. 39, 7. 8). Den Herre Jesus fremsætter en Lignelse om et Menneske, der saaede god Sæd i sin Ager; men der Menneskene sov, kom hans Fiende og saaede Klinte iblandt Hveden og gik bort (Matth, 13, 24 flg.). I den jødiske Historie fortælles, at Templet i Jerusalem en Nat blev gjort urent ved Dødningeben, som vare henkastede og omstrøede hist og her. Hvilket Svineri Satan efter en Troldkvindes Foranledning drev etsteds ved et fornemt Gjæstebud, og hvorlunde han tilstænkede alle de Tilstedeværende, med Undtagelse af en høi Person, med Skarn, saa at de ikke kunde forblive der for Stank, men maatte staa op, rense sig og klæde sig om, det have vi fortalt paa et andet Sted.*) Ligesom det nu ikke kunde tilregnes det Menneske, der saaede god

*) I „Det tabte Faar", Anm. til 1ste Præd. § 25 flg.

Sæd i sin Ager, at hans Fiende blandede Ukrud deri, — ligesom det ikke kunde tilregnes de Præster, som dengang forrettede Gudstjenesten i Templet, saafremt de kun vare gudfrygtige, at Templet blev gjort urent af fiendske Mennesker paa den ovennævnte Maade, og ligesom endelig Gjæsterne ved det fornemme Gjæstebud imod sin Villie og til sin store Ærgrelse og Forbauselse saa sig bedækkede med Skarn, saaledes er det ogsaa med dig, du gudelskende og gudelskelige Sjel. Alle de vederstyggelige Tanker, alle de Smudsigheder, alle de Bespottelser, hvormed dit arme Hjerte plages, ytre sig jo deri imod din Villie, ja til din største Bedrøvelse, hvilket den Angest, du derover føler, de Sukke, du desaarsag udstøder, og den Nidkjærhed, som du viser imod dem, noksom lægger for Dagen. Saaledes vil du da ikke komme til at undgjælde for dem hos Gud; men de skulle i sin Tid komme over Djævelens, det store Skarns og Guds ondskabsfulde Fiendes, Slangehoved og gjøre ham hans Fordømmelsesdom des tungere.

§ 56. Den gudfrygtige Arndt taler meget christeligt om denne Sag.*) Vel kan man, siger han, ikke afværge Satans gruelige Bespottelser, hvilket man kalder Spiritus blasphemiæ (Gudsbespottelsens Aand); men efterdi det sker imod Menneskets Villie, og det strider derimod med Sukke, Tanker, Bønner (med Nidkjærhed og alle sin Sjels Evner) og værger sig derimod med Hjerte og Mund, men ikke kan fri sig fra Bespottelsen og maa taale den, saa skal det til sin Trøst lægge Mærke til, at saadan Bespottelse ikke bliver det tilregnet, efterdi den er skeet imod dets Villie, ligesom den syv og syttiende Psalme siger: „Det er det, at jeg er svag; at forandre det staar i den Høiestes Haand" (V. 11); thi saadanne Bespottelser ere passiones, det er: Sjelslidelser, non actiones, det er: ikke Gjerninger; Bespottelserne er ikke deres, men Djævelens. Thi dette gaar til, som om en Fiende, der beleirer en By, skyder Ild derind; det kan man ikke forhindre ham fra; man maa lade ham drive sit Spil og faar hytte sig for Ilden saa godt, man kan, ligesom Ezekias ikke kunde forhindre Rabsake fra hans Forhaanelser (Esai. 36, 4 flg.). Saaledes udspyer ogsaa Satan slige Helvedgnister; lad din Sjel taale det med Sorg og Sukke!

§ 57. Jeg ved, at en christelig Præst engang har paa følgende Maade kraftigt trøstet en anfegtet Kvinde, som Satan ogsaa ængstede heftigt med vederstyggelige Tanker. Der var engang en Jomfru, sagde han, en fornem og formuende Mands Datter, som var sin Fader og Hvermand saare kjær formedelst sit dydige Sind og Levnet. En Søndag vilde hun gaa i Kirke og havde klædt sig efter sin Stand, ikke pragtfuldt, men renligt og pynteligt og skyndte sig over Gaden i dette sit hellige Forsæt; underveis møder hun en Soldat, som i en Brændevinskippe havde drukket sig overstadigt drukken og allerede engang, paa slige Svins Vis, væltet sig om i Skarnet; denne Person henvendte sig til Jomfruen, begyndte at tale om urene, smudsige og usædlige Ting og teede sig, som et saadant Svin pleier at gjøre. Det tugtige Hjerte forfærdedes over denne Tildragelse, rødmede og harmedes i sit Hjerte over den Uhumskes Skamløshed, værdigede ham dog intet Svar, men ilede til Guds Helligdom og søgte at unddrage sig hans Øine. Herved blev han imidlertid endmere uforskammet, ansaa hendes Taushed for Foragt og begyndte at forhaane det gode Barn, give hende beskjæmmende Navne og raabte alskens usømmelige Ting efter hende, ja tilsidst kaste Skarn paa hende, hvilket gjorde, at hun maatte gaa hjem igjen, beklagende

*) Over Ps. 88.

med Taarer, at hun dennegang havde været saa uheldig og paa en saa god Vei og med et saa helligt Forsæt stødt paa en saa skammelig Karl. Hun rensede imidlertid sine Klæder og klagede med mange Taarer for sin Fader over, hvad der havde vederfarets hende. Men Faderen trøstede hende og sagde: Giv dig tilfreds, mit kjære Barn; Karlen vil komme til at betale dyrt denne Niddingsdaad; men du bliver nu som før min kjære Datter. Sig mig nu, spurgte Præsten den anfegtede Person, om denne Jomfrues Fader eller nogen Anden havde Aarsag til at fatte Had til hende formedelst denne Begivenhed og tilregne hende den hende overgaaede Beskjæmmelse, som om hun havde paadraget sig den selv? Ak nei, svarede den Bedrøvede; hvad kunde det stakkels Menneske for, at hun blev anfaldt af et fuldt Svin? Godt, sagde Præsten, saa kan I hellerikke gjøre for, at I, uagtet Eders gudfrygtige Vandel og ivrige Christendom, bliver besudlet af Satan, plaget med Uhumskheder og overfuset med Bespottelser. Eders himmelske Fader og Eders Sjelebrudgom, Jesus, vil ikke elske Eder mindre derfor evindeligen og tilsidst udøse sin Nidkjærhed og grumme Vrede over sin og Eders Fiende, Djævelen, — hvilken trøstelige Undervisning ogsaa du, min Medchristen, som befinder dig i lignende Nød, skal tilegne dig.

§ 58. Dog, du vil maaske snarere sige: Men hvorfor tilsteder den retfærdige og hellige Gud Djævelen at øve saadan Ondskab, og hvorfor tillader Han ham saaledes at vanhellige og besmitte mit arme Hjerte, som er Hans Helligdom og Tempel? Herpaa svarer en bekjendt Lærer*), at det er uudforskeligt, hvorfor Herren tillader dette, „ligesom det", siger han, „ikke kan udgranskes, hvorfor Han gjør den Ene fattig og den Anden rig og lader den Ene være syg og den Anden sund; det kan ikke udgrundes, hvorfor den ene By bliver hjemsøgt af Pest, af Ildebrand, af Haggel paa Marken, medens andre Steder blive forskaanede derfor; thi Gud fremstiller kun enkelte Steder som Exempler paa, hvor meget alle Byer og Landsbyer ere værd, og saaledes aabenbarer Han ogsaa kun paa enkelte Mennesker, hvad Djævelen kunde udrette hos Alle, dersom Gud ikke satte hans Haand Grændser." Min kjæreste Medchristen, du maa have et Kors; men hvori det skal bestaa, er ikke overladt til dit, men til Guds Valg. Han har beskikket enhver af sine Troende hans Kors efter sin hellige Raadslutning og naadige Villie; at nu dette Kors er faldet i din Lod, det maa du finde dig i for Hans Skyld, som har elsket og antaget dig i Christo Jesu, før Verdens Grundvold blev lagt; bær Christi Skjændsel; thi for Hans Skyld forhaaner og ængster Helvedfienden dig, og du kan med fuld Ret sige til Ham, hvad Jesus siger til sin himmelske Fader: „Jeg bærer Forhaanelse for din Skyld; Skjændsel har skjult mit Ansigt. Deres Forhaanelser, som Dig forhaane, ere faldne paa mig. Og jeg græd med min Sjels Fasten; men det blev mig til Forhaanelser" — (Ebr. 13, 13; Ps. 69, 8. 10. 11), og vær forvisset om, at Han i sin Tid vil krone dig med desto større Ære og Herlighed.

§ 59. Du kunde sige: Ak, jeg ved nok, hvad Aarsagen er til denne Guds sørgelige Tilskikkelse over mig, nemlig mine Synder, og at jeg ikke har beflittet mig paa at tjene Gud med et oprigtigt Hjerte. Jeg vil ikke negte for, at den hellige Gud udentvivl stundom tager Anledning til at overgive sine Egne for en Tidlang og med afmaalt og begrændset Magt til Spotteaanden og Helvedsvinet, fordi Han ser, at deres Hjerte ikke saa ivrigt og omhyggelig

*] C. Avianus.

vogter sig for forfængelige, urene og kjødelige Tanker, som det ifølge sin Christendom og Daabspagt burde. Selv de helligste og gudfrygtigste Mennesker ville ikke fragaa, at om de end ved Guds Naade og Jesu Kraft ere komne saa vidt, at de af Hjertet hade alle syndige Ord og Gjerninger og af al Magt modsætte sig dem og vogte sig derfor, formaa de dog ikke at løsrive sig fra de forfængelige og syndige Tanker med saadan Nidkjærhed, som de burde. Erfaringen lærer dem, at de forfængelige og kjødelige Tanker ere som Lygtemændene, der ofte svæve og hoppe saa længe for vore Øine, indtil de uventet og efterhaanden bringe os bort fra den rette Vei og ud i en Myr, Sump eller Ødemark, og at vi, naar vi christeligen befinde os, maa blive forundrede og forfærdede over, at vi saa hastigt have kunnet forvilde os saa langt bort. I en saadan Irgang finder vort Hjerte ofte stor Fornøielse og glæder sig ved Narrestreger og Daarskaber, hvoraf Sjelen intet Gavn har. Satan sætter os ofte Tanker i Hovedet, der vel ligne en vellugtende Røg, som udbreder sig vidt og bredt og opfylder vort hele Sind, men derhos fører en fin og lønlig Gift med sig, som vort Hjerte dog ikke strax mærker, men finder Velbehag i denne Røg og vandrer ofte temmelig længe deri som i en Taage. Det kan neppe beskrives, og den, som ikke har megen Erfaring i Christendommen, kan neppe tro, hvilken stor Djævelens List og Kraft der ligger skjult under de forfængelige og kjødelige Tanker, og hvor farlige de ere, dersom de ikke kvæles strax i Fødselen; fordetmeste passer han paa Morgen- og Aftentiden, naar vi, for at tale lignelsesvis, aabne og lukke vort Hjertes Dør; om Morgenen, naar vi vaagne, er han strax tilstede og forsøger, om han kan bringe noget Forfængeligt, Verdsligt og Syndigt ind i vort Sind, for saaledes at frastjæle og frarøve den Herre Jesus Dagens Førstegrøde, svække vor Andagt og gjøre den koldsindig til den paafølgende Bøn, saa og gjøre Sjelen desto uforsigtigere i sin Vandel og desto tilbøieligere til Synd. Om Aftenen ved han ogsaa at tage sin Fordel iagt og ved enhver Leilighed at aande paa os; ofte bliver noget Ubehageligt og Fortrædeligt, ofte noget Usømmeligt og Urent, undertiden noget Morsomt, som vel kan vidne om megen Opfindsomhed, men som kun er til liden Nytte, bragt paa Bane og fortalt af Venner eller Fiender, hvilket siden, naar vi ere alene og have begivet os til Hvile, bliver et uredt Garn eller et Tornekrat, hvori vort Sind indvikler sig og plager sig selv. Hvad enten det nu lykkes ham eller ikke, saa opnaar han dog saa Meget dermed, at han afbryder og svækker vor Andagt, forstyrrer vor Ro og bringer vore Sandser og Tanker ind paa Sideveie.

§ 60. Tankerne ere som de Traade paa Vinrankerne eller Ærterne eller andre Slyngplanter, hvormed de hænge sig fast ved en Stang eller et Træ; de ere saa at sige Sjelens Hænder, hvormed den berører og griber Noget. Ligesom nu en Præst eller anden Israelit i den gamle Pagt blev uren ved at berøre en Død, saaledes bliver ogsaa vor Sjel besmittet og vanhelliget ved jordiske, verdslige, forfængelige og syndige Tanker. Men hvilket Hang vort Hjerte har til disse, det kunne vi slutte os til deraf, at det saa snart overgiver sig til og strax er færdigt til at tænke over unyttige, forfængelige og syndige Ting og saa stadigt og utrætteligt vedbliver med en saadan Beskjæftigelse; vil man derimod anstrenge det med aandelige og guddommelige Ting og deres Betragtning, saa maa man ofte lede længe, før man kan finde det og bringe det til sand Andagt og gudelig Eftertanke. Naar vi ere alene, — naar vi ikke kunne sove, — naar vi efter Maaltidet eller til

andre Tider gaa at spadsere i en Have eller paa Marken, kunne vi ofte med Lyst tænke en halv eller hel Time eller endog længer over jordiske og forgjængelige ja forfængelige og syndige Ting og overveie dem i vort Hjerte; derimod, hvor megen Møie har man ikke, naar man vil foretage en Prøvelse af sin Samvittighed, undersøge sit Levnet og ransage sin Christendom, dens Aftagen eller Tilvæxt, eller man vil gjenkalde og tilegne sig en Prædiken, som man har hørt, eller man vil betragte aandelige og opbyggelige Ting, Guds Alvidenhed og Allestedsnærværelse, Hans Hellighed og Retfærdighed, Hans Kjærlighed og Miskundhed, den almindelige Verdensdom, Himmelen, Helvede, Evigheden og Deslige. Hvor besværlige og trættende ere ikke saadanne Ting for vort Hjerte! Det gaar med os ligesom med Børnene, der i lang Tid kunne lege i Sandet med Potteskaar, Fliser, Smaastene o. a. M. eller med Lyst og uden Udmattelse løbe efter Sommerfugle eller andre Insekter, men derimod vanskeligt og ikke uden Modstræben lade sig bringe til at tage fat paa Bøgerne, til at læse, bede eller skrive. Bliver da vort Hjerte tvunget og af Aanden holdt til at tænke over aandelige Ting, saa ter det sig atter som de uskikkelige Drenge, der ved sine Forældres eller Læreres Tvang bringes i Kirken og til den offentlige Gudstjeneste, men enten begynde at lege, at gjøre Skjælmsstykker, at snakke med hverandre eller stjæle sig ud af Kirken for at drive sin Leg og Kaadhed. En udenlandsk Lærer har ganske træffende sammenlignet det med en Hund, der vel følger sin Herre paa Marken paa hans Vei, men dog her og der gjør Afstikkere, løber efter Fugle og hvad den ellers træffer paa og gjør sig forgjeves Møie hermed, hvilket Alt Erfaringen giver en gudfrygtig Christen den bedste Forklaring over. Denne Feil kunde imidlertid, ligesaavel som vort fordærvede Hjertes andre Brøst, lettere tilgives og taales, dersom man hvergang med tilbørlig Iver og Nidkjærhed modstod og modarbeidede de syndige og forfængelige Tanker samt med smertelig Anger erkjendte deres Syndighed og afbad dem hos Gud i Jesu Navn. Men hvad der forøger vor Synd og gjør den saa stor, er netop, at vort Hjerte næsten aldrig gjør sig nogen Tanke om sine forfængelige Tanker og fordetmeste er ubekymret i denne Henseende, en Feil, som selv de bedste og gudfrygtigste Christne ofte ikke ere frie for. Derfor vil jeg ikke benegte, at den hellige og retfærdige Gud, der vaager over vore Sjeles Fornyelse og Helliggjørelse, undertiden tilsteder Satan at bedrøve og forurolige os med skammelige og gruelige Tanker, for at vi ogsaa skulle blive omhyggelige med Hensyn til vore Tanker og ligeledes i saa Maade jage efter Helliggjørelse.

§ 61. Lad derfor saa være, du gudelskelige og nu bedrøvede Hjerte, at din nærværende Tilstand er en faderlig Straf eller Refselse fra din Gud formedelst din foregaaende Uagtsomhed og Efterladenhed med Hensyn til dine forfængelige og syndige Tanker, saa skjænker dette dig dog tillige en kraftig Trøst og Forsikring om Guds Naade og din Barneret hos Gud. Thi efterdi Han ingen Vanart kan taale hos dig og tugter dig ogsaa for saadanne skjulte og af de Fleste uerkjendte Synder, saa gjælder det jo her, hvad Apostelen siger: „Min Søn, agt ikke Herrens Revselse ringe; vær ikke heller forsagt, naar du tugtes af Ham; thi hvem Herren elsker, den revser Han, og Han hudstryger hver Søn, som Han antager sig. Dersom I lide Revselse, handler Gud med Eder som med Børn; thi hvo er den Søn, som Faderen ikke revser?“ (Ebr. 12, 5 flg.). Heraf følger jo klart og uimodsigeligt, at Guds Revselse eller, om vi

ville tale saaledes, Hans faderlige Straf meget godt kan bestaa med Hans uforandrede Kjærlighed, ja, at den just er et Bevis paa Hans omsorgsfulde Kjærlighed. Jeg slutter derfor saaledes: Hvilket Menneske Herren faderligen straffer og tugter, det elsker Han som sin Søn; dig, min Broder (min Søster), straffer Gud faderligen og tugter dig; følgelig elsker Han dig som sin Søn (sin Datter). Overvei endvidere dette til din Trøst: De hellige Evangelister berette om vor Jesus, at Han saavel for den geistlige Ret i Ypperstepræstens Pallads som i Pilatus's Domhus blev forhaanet, bespyttet, slaaet paa Munden og tilsidst hudstrøgen, tornekronet og paa alle mulige Maader beskjæmmet og mishandlet (Matth. 26, 67; 27, 27 flg.). Der er ingen Tvivl om at Guds Søn led alt dette for vor Skyld, og at det var en virkelig Straf fra Gud, som Han underkastede sig for vor Skyld, efter Profetens Ord: „Han er saaret for vore Overtrædelser, er knust for vore Misgjerninger; Straffen laa paa Ham, at vi skulle nyde Fred" (Esai. 53, 5). Ligesom nu den Fraade og det ække Spyt, som den fiendtligsindede Bande kastede Ham i Ansigtet, ikke gjorde Ham uren, vederstyggelig og syndig i Hans Faders Øine, omendskjønt Saadant vederfores Ham for Syndens Skyld, som Han havde paataget sig at bøde for, saaledes kan hellerikke det, som Gud for din syndige Vanarts Skyld beskikker over dig, gjøre dig uren, forkastelig og vederstyggelig i Hans Øine, men vil tvertimod, saafremt du lider det med Taalmodighed, med et ydmygt og stille Sind, forhøie Hans Kjærlighed til dig, og som En, der elsker Gud, skal ogsaa dette tjene dig tilgode.

§ 62. Siger du saa endvidere: Ak, hvorfor tillader den gode Gud, der er et saa helligt og ubesmittet Væsen og elsker de rene Hjerter, at de Sjele, som ere Ham helligede, blive saa besudlede af Djævelen? saa svarer jeg: Jeg kan ikke indrømme, at de, der maa taale Satans Bespyttelse derved blive besudlede og vanhelligede; det Modsatte sees af, hvad der er anført om den Herre Jesus selv. Det er ganske vist, at denne den Ondes Bespyttelse ikke berører Hjertets Indre og Guds Helligdom i Mennesket, hvilket noksom viser sig af den Modstand, det gjør, med Sukke, med Taarer, med Angest, med Forfærdelse og paa andre Maader. Her kan ogsaa med Føie anføres, hvad der siges om vor Frelser, nemlig, at Han „regjerer midt iblandt sine Fiender" (Ps. 110, 2); thi ligesom Han har og opretholder sit Rige i Verden, uagtet Djævelen med al sin Magt og List og tilligemed ham alle forblindede Mennesker modsætte sig det med alle sine Kræfter, saa at det ofte synes, som om Christus med Sine var aldeles undertrykt og udryddet, og ligesom Han efter sit Raad og til sin Tid aabenbarer sin Magt og Herlighed deri ved at straffe sine Fiender, saaledes er det ogsaa i den lille Verden hos et troende Menneske; omendskjønt de af Djævelen opvakte og foranledigede fiendtlige og onde Tanker efter Guds hellige Raad og Tilskikkelse ofte synes at faa Overhaand, saa hersker dog Jesus midt iblandt sine Fiender; Han holder sin Helligdom ren midt i Urenheden; den ædle Sjel, Hans Brud, forbliver kysk og ubesmittet midt under Helvedfiendens svinske og uhumske Bespyttelser. Den udvortes Besudling, som vederfares en saadan Sjel imod dens Villie, har imidlertid sin store Nytte og maa tvertimod al Satans Formodning tjene den tilgode og til Renselse. Jeg mindes, at Luther og før ham en ældre Lærer sammenligne den Sjels Tilstand, der plages af gudsbespottelige og onde Tanker, med en Ager, der bliver gjødslet og tilsyneladende besudlet med mange Læs Møg

(med Tugt at sige), men hvilket sker i den Hensigt, at den siden skal give en desto rigere Afgrøde. Her passer sig ogsaa meget godt, hvad vi paa et andet Sted i dette Værk*) have anført om en gudfrygtig, men af skrækkelige og gruelige Tanker saare plaget Jomfru, som var nær ved at dø af Bedrøvelse og Ængstelse herover, men blev trøstet og husvalet ved at se Tjenestepigen i Huset, idet hun skurede Bordet, bestrø det med Sand og Aske, slaa Lud derpaa og gnide det haardt, hvorved de Tanker opstode hos hende: Se, saaledes gjør ogsaa den gode Gud med dit Hjerte; Han lader det ligesom bestrø med Skarn, Sand og Aske, for at det skal blive skuret og renset, o. a. M. Overvei alt dette vel, min kjæreste Medchristen, og vær stille før din Gud; taal Satans Ondskab og Bespyttelser, saalænge Herren tillader ham at plage dig dermed; du er og bliver dog et Helligdommens Kar, som er Gud indviet, og Satan vil tilsidst ikke høste anden Frugt af alt sit Arbeide paa dig end sin egen Beskjæmmelse.

§ 63. Ved Hjælp af hvad vi her have sagt er det nu endvidere let at svare paa, hvad du har ytret om Djævelens Skarnkiste og den urene Møgpyt, saavelsom paa det Udsagn af den hellige Apostel, som du har anført. Den udvortes Tilstand og hvad Sjelen maa lide imod sin Villie, ja til sin største Sorg, gjør den ikke til nogen Møgpøl og Skarnkiste, ligesaalidt som Julianus den Frafaldnes eller en anden hedensk Spotters Udgydelser formaaede at besmitte og vanhellige de Christnes Øren og Hjerter, som levede dengang og maatte høre derpaa, men dog med Bedrøvelse og Harme. Christus og Belial, Lys og Mørke, Retfærdighed og Uretfærdighed komme aldrig overens og kunne aldrig have udelt Herredømme i et Hjerte, og dette er ogsaa Tilfældet med dig. To Fiender kunne ikke herske i en og samme Fæstning; derimod kunne de nok være hinanden nær; den ene kan omringe og beleire den udentil, beskyde den med gloende Kugler, bestorme og ængste den, ja indtage nogle Udenværker og forskandse sig deri; men den anden, som forsvarer den, har den dog i sin Besiddelse og beskjærmer den imod hins Voldsomhed og Grusomhed og tvinger ham tilsidst til at forlade den og drage bort med Skam. Saaledes er det ogsaa med det anfegtede Hjerte; den Herre Jesus kan ligefuldt bo deri med sin Naade, Aand og Kraft, om end Satan bestormer og ængster det; Paulus er og bliver ligefuldt et udvalgt Redskab for sin Frelser, om end Satansengelen slaar ham paa Munden; Træet grønnes og bærer ligefuldt Frugt, om der end undertiden findes Insektreder derpaa, hvilke Gartneren i sin Tid afplukker og opbrænder med Ild; man kan ligefuldt have et Lys i sin Stue eller sit Lønkammer, om end Natten har opfyldt Alt med Mørke. Tænk paa den israelitiske Kirkes Ord: „Naar jeg sidder i Mørket, skal Herren være mit Lys" (Mika 7, 8), og paa Apostelens: „Vi ere som de, der dø, og se, vi leve, — som de, der ere revsede og dog ikke ihjelslagne, — som Bedrøvede, dog altid glade, — som Fattige, der dog gjøre Mange rige — — som de der Intet have og dog besidde Alt. Jeg har en overvættes stor Glæde i al vor Trængsel" (2 Kor. 6, 9. 10; 7, 4), efter hvem Luther taler, naar han siger: Om jeg end dør, saa dør jeg dog ikke; om jeg end lider, saa lider jeg dog ikke; om jeg end falder, saa bliver jeg dog ikke liggende; om jeg end bliver beskjæmmet, saa staar jeg dog ikke tilskamme. — — Er det ikke en underlig Hjælp, at den Døende lever, den Lidende er glad, den Faldende staar op, den Beskjæmmede nyder Ære? —

*) 3die Dels, 14de Præd., § 26.

ligesom ogsaa Christus siger: Hvo som tror paa mig, skal ikke dø, og om han end dør, skal han dog leve. — — Det er Altsammen Ord, som intet menneskeligt Hjerte (af sig selv, af Naturen) forstaar (men som det ved Guds Aand og Naade og ved Erfaringen lærer at forstaa). Og paa et andet Sted: Derfor maa de to Ting blive staaende, at vi ere Dødens og Djævelens Herrer og dog tillige ligge under hans Fødder; det Ene maa troes, det andet føles.

§ 64. Du turde imidlertid indvende: I opstiller Noget som utvivlsomt, hvorom jeg dog selv endnu har stor Tvivl, nemlig, at alt Saadant vederfares mig imod min Villie, — at jeg ivrer, sukker og kjæmper derimod. Jeg kan ikke længer finde, at jeg strider; mig tykkes, at jeg er aldeles overvunden, — at Vantroen, Synden og Helvede herske i mig, osv. Men, min Medchristen, jeg har allerede forhen bevist dig det Modsatte og vil nu kun forestille dig, at den Angestsved, der saa ofte og i saa høi Grad indfinder sig hos dig, din brændende og ved Ganen klæbende Tunge, din tørre Mund, dit stærktslaaende og jagende Hjerte, dit Kjøds Forsmægtelse, dine Kræfters Aftagen, din stadige Engstelse, Sukken, Klynk og Klage vidner tydeligt om, at du endnu kjæmper, strider, staar og endnu ikke er overvunden. Og om det end tykkes dig, at du ikke mere modsætter dig de onde Tanker, men lader dem støie og rase, saa meget de ville, saa er det dog ikke derfor saa; thi ligesom man ikke kan se og skjelne, hvad der ligger paa Bunden af et grumset Vand, selv om det var Guld, Sølv eller Perler, saaledes kan du hellerikke i din nuværende Tilstand skjelne, hvad der findes i dit Hjertes Inderste. Vi derimod, som ere medlidende Tilskuere til din Kamp, kunne dømme om Roden af Frugterne og om Aarsagen af Virkningen, og vi slutte saaledes: hvor Kampens Tegn og Virkninger ere, der maa ogsaa selve Kampen være; hos dig findes Tegnene og Virkningerne, saasom Angest, Arbeide, Sved, lønlige Sukke, lydelige Klager og Deslige: derfor maa der endnu være Kamp hos dig; du strider endnu i Jesu Christi Kraft og skal inden kort Tid seire ved den og faa Satan under dine Fødder.

§ 65. Jeg vil derfor ikke, min kjæreste Medchristen, og kan hellerikke tage noget Hensyn til din Tale, naar du siger, at jeg ikke burde uleilige mig mere med dig og ikke mere besøge dig, — du er ikke saa meget værd; thi jeg ved tilfulde af Guds Ord og Erfaringen, at i Hans Naadesrige ere de største Syndere de bedste Helgener, de Fattigste de Rigeste, de Elendigste de Herligste, de Uværdigste de Værdigste. Høvedsmanden i Kapernaum sagde, da Herren tilbød sig at komme i hans Hus og helbrede hans syge Tjener: Herre, jeg er ikke værd, at Du skal gaa ind under mit Tag, og Herren roste hans Tro i den Grad, at Han erklærede, ikke at have fundet dens Lige i Israel (Matth. 8, 8 flg.). Da Simon Peter i det underfulde og rige Fiskedræt saa et Vidnesbyrd om den Herres Jesu guddommelige Magt og Herredømme over Alting, faldt han paa Knæ for Ham og sagde: Herre, gak ud fra mig; thi jeg er en syndig Mand; men Herren overdrog ham netop da hans fremtidige Apostelembede og gjorde ham til en af sine fortroligste Venner (Luk. 5, 8). Da den dyrebare Frelser befandt sig i Farisæeren Simons Hus, sad denne tilbords med Ham; Synderinden derimod, som ved sit urene Levnet havde gjort sig stinkende og forhadt over hele Staden, stod bagved hos Hans Fødder, kyssede dem, vædede dem med Taarer og tørrede dem af med sit Hovedhaar. Hvem var nu den Værdigste af disse To, Simon, Farisæeren, det er: en efter sin egen og andre Ukyndiges Mening særdeles

hellig Mand, eller Synderinden, som endog var en Afsky og Vederstyggelighed for alle Mennesker? Der er ingen Tvivl om at Herren erklærede denne Sidste for den Værdigste, og at hun ogsaa var det, fordi hun i dybeste Ydmyghed erkjendte sin Uværdighed og alene satte sin Værdighed i sin Frelsers Naade. Saaledes er det ogsaa med dig, min elskede Medchristen; du hører til „de Hellige og Herlige, til hvilke al den Herres Jesu Lyst er, til Guds Udvalgte, Hellige og Elskede, til de hellige og kongelige Præster; du hører til den udvalgte Slægt, til det hellige Folk, til Eiendomsfolket“ (Ps. 16, 3; Kol. 3, 12; 1 Pet. 2, 5. 9). Nogle anse de smaa Børn, der endnu vandre ubesmittede i sin Daabsklædning, for den ædleste Del af Christenheden; jeg vilde være enig heri, dersom ikke de anfegtede Sjele, der stride og kjæmpe for Gud og sin Frelser ligetil Døden og saaledes med al Ret kaldes ublodige Martyrer, stode mig for Øine.

§ 66. Bed mig derfor ikke, du allerdyrebareste Hjerte, om ikke at uleilige mig mere med dig og ikke mere at besøge dig! Hvor skulde jeg heller ville være end i Guds Hus og Helligdom? Hvem skulde jeg heller ville uleilige mig med end et udvalgt Guds Barn? Men her, min Medchristen, er Guds Hus og Helligdom. Du er et udvalgt Guds Barn. I den gamle Kirke, da de blodige Forfølgelser endnu gik i Svang, og alle Fængsler ofte vare opfyldte med frimodige Bekjendere af Sandheden, vidste de Christne intet Bedre at gjøre end at besøge disse, pleie dem og paa alle mulige Maader tage sig af dem; de betragtede Fængslerne som Skoler for Tro og Gudsfrygt; de agtede sig lykkelige, naar Martyrerne meddelte dem sin Velsignelse og lovede dem sine Forbønner. Og jeg har ikke Aarsag til, mit kjæreste Hjerte, at forholde mig anderledes mod dig eller tænke anderledes om dig. Jeg ved og kommer godt ihu, hvad min og din Jesus siger: „Jeg var syg, og I besøgte mig; jeg var i Fængsel, og I kom til mig. — — Sandelig siger jeg Eder: saa Meget som I have gjort for en af disse mine mindste Brødre, have I gjort for mig“ (Matth. 25, 36. 40), og Hans Apostel: „En ren og ubesmittet Gudsdyrkelse for Gud og Faderen er denne, at besøge Faderløse og Enker (og alle andre trøstesløse og bedrøvede Mennesker) i deres Trængsel, at bevare sig selv ubesmittet af Verden“ (Jak. 1, 27). Det er udentvivl „bedre at gaa til Sorrigs Hus end til Gjæstebuds Hus;“ derfor er ogsaa „de Vises Hjerte i Sorrigs Hus; men Daarernes Hjerte er i Glædes Hus“ (Præd. 7, 2. 4). Jeg maa her tænke paa, hvad en vis Præst skriver om sig selv, nemlig at han i syv Aar havde lært mere Theologi af sin saare anfegtede og bedrøvede Fru Grevinde og hendes aandelige Anfegtelser end paa nogen Høiskole*). Jeg kommer visseligen ikke hid blot for at trøste, styrke og opreise dig med Guds Ord og staa dig bi med mine Bønner i din Strid, men ogsaa for at lære Noget ved og af dig, min dyrebare Sjel. Ved dig og af dig kan man lære, hvad Synden, hvad Guds Vrede er, — hvor stor Djævelens Grusomhed og Ondskab er, — hvor forfærdeligt Helvede og den evige Fortabelse fra Guds hellige Ansigt er, — hvor forfængelig og forgjængelig Verden er med al sin Herlighed, — hvor usle og elendige alle Mennesker ere uden Guds Naade, — hvilket uforligneligt Gode Guds Naade, Jesu Christi Samfund og den Hellig Aands Trøst er, — at Verdens Pragt, Ære, Rigdom og Vellyst ikke er saa meget værd som et eneste Naadeblik fra Jesu Christi Aasyn og et eneste Skriftsprog, hvis Kraft den Hellig

*) Mag. Abraha. Ulrich om Fru Agnes, Grevinde af Berby.

Aand giver vort Hjerte at føle. Disse og mange flere lignende Ting kan jeg lære ved at betragte din Tilstand, min Medchristen, og jeg skulde ikke besøge dig? Jeg er vis paa at finde min Jesum her, og jeg skulde ikke komme til dig? Sandelig dette er ikke Andet end Guds Hus, og dette er Himmelens Port. Her stige Guds Engle op og ned ad Himmelstigen. Her afgaa hver Time Bud til Himmelen (et Hjertes Sukke og ængstelige, kraftige Længsler), og nogle komme atter tilbage derfra (med Jesu Christi skjulte Kraft, hvorved Sjelen styrkes og opholdes tiltrods for Satans Vrede), og jeg skulde heller ville være noget andet Steds end her? Det være langtfra! Hvor jeg finder min Gud og min Jesum, der maa jeg jo vel helst ville være; og her finder jeg Ham efter Hans Ord: „Jeg vil bo hos en Sønderknust og Fornedret i Aanden, til at gjøre de Fornedredes Aand levende og til at gjøre de Sønderknustes Hjerter levende" (Esai. 57, 15). Derfor skal, vil og kan jeg ikke holde mig borte fra dig; det paaligger mig ifølge mit Kald at prædike Evangelium isærdeleshed for Fattige (i Aanden), at forbinde det Sønderbrudte, at styrke de Svage, at trøste de Sørgende (Matth. 11, 5; Ezek. 34, 16; Esai. 61, 2); hvorledes skulde jeg da kunne forlade og glemme dig, min Medchristen? Vi ville altsaa fremdeles kjæmpe, sørge, sukke og græde sammen, i det faste Haab, at vi ogsaa snart skulle seire sammen ved Jesu Christi Kraft og glæde os over vor Guds hjælperige Miskundhed. Snart vil den Herre Jesus omskifte vore Sukke til Fryderaab, vor Graad til Latter, vor Sorg til Glæde.

§ 67. Thi hvad du, kjæreste Sjel, har sagt, nemlig, at du ikke mere staar til at hjælpe, — at Døren er tillukket for dig, osv., det kan jeg ikke indrømme, men vil minde dig om vor Guds Ord: „Er min Haand saa aldeles forkortet, at den ikke kan forløse (hjælpe)? eller er der ingen Kraft hos mig til at redde?" (Esai. 50, 2). Det maatte da fattes vor Gud enten paa Magt eller paa Villie; at det skulde fattes Ham paa Magt til at hjælpe dig, vil du aldrig paastaa, saasom du ved af Hans Ord, at Han er en almægtig Gud, „som formaar over alle Ting at gjøre langt overflødigere end hvad vi bede eller forstaa, — hos hvem ingen Ting skal være umulig, — som gjør Alt, hvad Ham behager, i Himmelen og paa Jorden" (Efes. 3, 20; Luk. 1, 37; Ps, 135, 6). Skulde Djævelen være mægtigere til at bedrøve end Gud til at glæde? Skulde han kunne bringe os i nogen Nød, som Jesus ikke skulde kunne udfri os af? Skulde han kunne afstedkomme en Brand, som Herren ikke skulde kunne slukke? Skulde han kunne tilføie os et Saar, som den himmelske Læge ikke skulde kunne læge? Skulde han kunne gjøre Garn og Snarer, som vor Frelser ikke skulde kunne sønderrive? Siger ikke den gudfrygtige Hanna: „Herren er den, som døder og gjør levende, — som nedfører til Helvede og fører op igjen?" (1 Sam. 2, 6). Siger ikke David: „Vi have en Gud, som er en Gud til megen Salighed, og hos den Herre, Herre ere Udgange fra Døden" (om vi end allevegne ere omringede af Død og Nød, og Djævelen. Døden og Verden tænke, at vi ikke skulle eller kunne undgaa dem, saa ved Han dog ei alene en, men flere Udveie — Ps. 68, 21), og paa et andet Sted: „Dødens Reb havde omspændt mig, og Helvedes Angester havde rammet mig; jeg fandt Angest og Bedrøvelse for mig. Men jeg paakaldte i Herrens Navn, sigende: kjære Herre, udfri min Sjel!" idet han slutter med de Ord: „Du, min Gud, udfriede min Sjel fra Døden, mit Øie fra Graad, min Fod fra Stød" (Ps. 116, 3. 4. 8). Af deslige Exempler frembyde den hellige

Skrift og den daglige Erfaring os en utallig Mængde, nemlig paa at Gud med sin mægtige Haand atter har ført de anfegtede Sjele op af deres Helvede, glædet dem med sin Hjælp, husvalet dem med sin Trøst og lyksaliggjort dem med Fred og Ro. „Det er ganske vist", siger en høiberømt, gudfrygtig og derhos i Anfegtelser velerfaren Theolog, „og er tillige tilfulde godtgjort ved alle Tiders Erfaring, at intet Menneske, der befinder sig i en saadan Kummer og Elendighed, nogensinde er blevet forladt af Gud eller har maattet savne Trøst og Hjælp; men Alle, Alle tilsammen ere i rette Tid atter blevne husvalede af Gud i sine Hjerter, ja overøste med desto større Trøst." Jeg skulde af Hjertet ønske, at en gudfrygtig, belæst og erfaren Mand vilde paatage sig den Møie at samle saadanne Exempler i en egen Bog; udentvivl vilde denne medrette kunne kaldes de Anfegtedes Paradis, og det vilde være en stor Trøst for dem, naar de ei alene saa mange af sine Brødre og Søstre i lignende Elendighed, men ogsaa fik Underretning om det forønskede og salige Udfald af deres Kamp; derved vilde de blive kraftigt tilskyndede til at fatte Haab og bevægede til med stille Taalmodighed at forvente det samme Udfald fra Gud.

§ 68. Imidlertid vil jeg kun hidsætte nogle, men dog ikke omtale dem, som forekomme i den hellige Skrift; jeg kunde saaledes anføre Job, David, Jonas, Paulus, ja Jesus selv, hvilke Alle have følt Helvedangest, men siden ere blevne rigeligen vederkvægede med guddommelig, sød Trøst; derimod vil jeg fortælle nogle, som have tildraget sig i vore Fædres eller ogsaa i vore Tider. Matthias Flacius Illyricus, en (med Undtagelse af den eneste Vildfarelse om Arvesynden) fortræffelig og fortjent Theolog, skriver saaledes om sig selv: Jeg faldt (i min Ungdom), uden nogen falsk Lære og uden at have begaaet nogen grov Synd, i en heftig Anfegtelse, i Fortvivlelse, ja i Helvede selv, hvori jeg forblev i tre Aar, saa at Ondet stedse tiltog, men siden i et Aar efterhaanden atter formindskedes. I denne Tid følte jeg og saa ligesom for mine Øine Guds Vrede, Djævelens Tyranni i det elendige Menneske og hans mangfoldige gloende Pile, Syndens Magt, den gamle Adams Ondskab og hans Had og Rasen mod Gud. Imidlertid fornam jeg meget sjelden og kun en saare kort Tid ad Gangen den Hellig Aands Trøst; — — men Herren beskjærmede mig efter sin umaalelige Barmhjertighed. Han fortæller endvidere, hvorlunde hans Vært, en Præst i Wittenberg, førte ham til Dr. Bugenhagen, ellers kaldet Pommer, der atter førte ham til Dr. Luther, og da denne trøstede ham med sit eget og Andres Exempel, men især deleshed med Guds Ord og lod bede for ham i Kirken, begyndte det at blive bedre med ham, saa at han efter et Aars Forløb befandt sig temmelig vel.

§ 69. Jeg har, siger ovennævnte Theolog, tilforn kjendt en lærd og gudfrygtig Person, der befandt sig i en haard Anfegtelse, hvori Sandheden af den hellige Skrift og af Alt, hvad den derom vidner, var gaaet saaledes tilgrunde for ham, at han ikke kunde finde det Ringeste hverken angaaende Guds Væsen eller Hans Villie at være sandt, hvorover han blev betagen af stor Frygt og Forfærdelse og maatte siden ligesom en Hedning ledes til Kundskaben om Gud ved Læsningen af saadanne Bøger, som handle om at lære Gud at kjende af Naturen (saasom Filip Mornæus's Bog). Efter at imidlertid denne afskyelige og haarde Anfegtelse var tilende, forundte den gode Gud ham desto mere Lys i den hellige Skrifts Forstaaelse, saa at han blev saavel en opbygget Christen som en nidkjær, gudslærd Theolog og

Ordets Prædikant og siden ved et saligt Endeligt opnaaede Maalet for sin Tro i Himmerige. Ved denne Leilighed kan jeg hellerikke undlade at omtale, hvad jeg har hørt af en dyrebar og gudfrygtig Ven om en anseet Theolog i vor Tid, som af Satan efter Guds uransagelige og hellige Raad blev bragt dertil, at han begyndte at tvivle om den christelige Læres Sandhed, ja om at der var nogen Gud til, saa han intet Andet følte end Vantro, Mørke, Bespottelse, Haan og Foragt i sit Hjerte, dog til sin Sjels dybeste Bedrøvelse og største Angest og Forfærdelse (læg her Mærke til den skjulte og stridende Tro!) Da det nu syntes den algode Gud at være nok, saasom Elendigheden var stegen til det Høieste, gik den Anfegtede til et afsidesliggende, ensomt Sted, beskjæftiget med sine Tanker og kjæmpende under Sukke, Bønner og Paakaldelser, og udbrød tilsidst med høi Røst og stærkt Raab og med et heftigt Eftertryk af sin dybtbedrøvede Sjel: O Gud, Gud, Gud, hjælp mig! hvor er Du? hvor bliver Du af? vil Du ikke hjælpe mig, din arme Skabning? eller skal jeg tro, at der ingen Gud er til, — at dit Ord ikke er sandt? Ak, der maa, der maa, jo være en Gud til; det maa jo være sandt. Idet han ængsteligt og alvorligt raabte saaledes, blev han omskinnet af et klart Lys, ligesom et Lyn, fra Himmelen, hvorover han sank til Jorden og vidste ikke af Noget, førend han efter nogen Tids Forløb besindede sig og kom sig igjen samt fandt, at al hans Angest, alle Tvivl, alt Mørke og al Vantro vare forsvundne af hans Hjerte, og at det istedet derfor var opfyldt med stor Visshed og Frimodighed.

§ 70. Vi have flere Gange under Drøftelsen af denne Sag anført Beretningen om en udenlandsk Jomfru, som formedelst sine store og haarde Anfegtelser tjente den store Stad London, hvor hun opholdt sig, og mange andre Steder til et Skuespil. Med hende var det kommet saavidt, at hun paa ingensomhelst Maade kunde faa nogen Trøst; hun læste vel Guds Ord, mangen Morgen over tyve Kapitler; men hun kunde ikke tilegne sig nogen Forjættelse af Gud, ei heller beholde, hvad der kunde have tjent til hendes Trøst; Truslerne derimod, og hvad hun læste om Guds Domme, beholdt hun og vidste endog at anføre de Vers, hvor det stod. Hun kunde ikke tænke eller forstaa Andet, end at hun var for evigt forstødt fra Guds Ansigt, og dette var hun saa vis paa, at hun siger: Om alle Mennesker i Verden havde forsikret mig, da jeg endnu var i Nød og Anfegtelse, at Christus var død for mig, og at mine Synder vare mig forladte, saa havde jeg dog ikke kunnet tro det. Naar hun gik ud, frygtede hun bestandig for, at Jorden skulde aabne sig og opsluge hende; hun befandt sig, som hun siger, allerede til Sjel og Legeme i Ild og Svovel, ret som om al den Ild og Svovel, som var i London, med samt dets Tjære og Beg havde brændt i lys Lue, og hun havde vandret i denne Ild. Ikkedestomindre udførte den barmhjertige og naadige Gud hende af dette Helvede, saa at hun senerehen siger: Jeg blev stedse mere og mere bedrøvet, indtil jeg kom til Helvedes Porte; de oplode sig vidt for mig, og ud traadte Synd og Fordømmelse; da kom Christus med aabne (udbredte) Arme og rev mig ud, og om end alle Mennesker og alle Djævle nu sagde til mig, at mine Synder ikke vare mig forladte, vilde jeg dog ikke tro dem.

§ 71. I en anseelig og navnkundig Stad her i Tydskland levede for faa Aar siden en brav og gudfrygtig Borger, der var saa samvittighedsfuld, at han nødig vilde tjene Verdens Forfængelighed med sin Kunst og heller lod det, som kunde henregnes til Pragt og

Hoffærdighed, fare end at han paa nogen Maade vilde bidrage til nogen Synd. Han elskede Gud og Hans Ord inderligt, vandrede meget christeligt og levede med Sine af sin Haandtering ærligen og uden Svig. Denne Mand faldt efter Guds hellige Raad og Villie i en haard Sygdom og særegen Anfegtelse, idet han ikke kunde tro, at han var et Menneske, hvoraf han videre sluttede, at efterdi Christus kun var en Frelser for alle Mennesker og havde udøst sit Blod for Menneskene alene, saa vedkom Christus ikke ham, og han havde ingen Del i Hans dyrebare Fortjeneste. Hans Skriftefader bestræbte sig vel for at bringe ham ud af denne Vildfarelse og indgyde ham Evangeliets Trøst; men der var Intet at udrette med ham. Da sagde Præsten: Vi ville ikke bekymre os videre herom; vi ville lade denne Strid fare og ty til Bønnen, begyndte derpaa tydeligen at foresige ham den bekjendte Ligpsalme: Herre Jesu Christ, sandt Menneske, sand Gud, osv., hvilken den Syge andægtigt sagde ham efter, og da de kom til de Ord: Naar mig forgaar al min Forstand, Og intet Menneske mig hjælpe kan, Din Hjælp, o Jesu Christ, mig und; Stat mig bi i min sidste Stund, drog han et dybt Suk, løftede sine Hænder iveiret og opgav Aanden. Dette sidste Exempel synes vel ikke at fremstille en virkelig Anfegtet, saasom den hidsige Sygdom, som det syntes, saaledes havde forvirret den Døendes Tanker. Jeg vil imidlertid endnu fortælle et andet og da omtale, hvorfor jeg har anført dette. Der var for faa Aar siden her i Nabolaget en gudfrygtig Præst paa Landet, der ei alene for sin egen Del jagede efter Gudfrygtighed og beflittede sig ivrigt paa at føre et helligt Liv og Levnet, men ogsaa tog sig troligen og hjerteligen af den ham betroede Menighed, især Ungdommen, som han søgte at vinde ved trofast Undervisning i Katekismen og ved stadig og tydelig Forklaring af den sande Christendom, hvorfor han var saare elsket baade af Unge og Gamle. Under dette hellige og møisommelige Arbeide blev han efter Guds Villie syg, først paa Legemet og siden tillige paa Sjelen, idet Satan med Samtykke af den alvise Gud, hvis Veie ere usporlige og Domme uransagelige, saaledes forstørrede hans Synder, at han udbrød, at han ingen Forladelse kunde haabe. Omendskjønt nu hans nærmestboende Medarbeidere i Ordet og andre gudfrygtige Christne talte meget trøsteligt til ham, vilde det dog, saavidt Mennesker kunde dømme derom, lidet hjælpe, indtil han, afkræftet af Sygdommen og Sjeleangesten, endte sit Liv.

§ 72. Denne Tildragelse med en saa mønsterværdig, tro og flittig Prædikant vakte dengang megen Forbauselse og Bekymring hos Mange, og der var megen Spørgen, om han var bleven salig. Jeg er imidlertid, naar jeg betragter Sagen noget nærmere efter Guds Ord, af den Formening, at denne den Herres Jesu trofaste Tjeners Indbildning om hans Synders Beholdelse ligesaalidt har formaaet at skille ham ved Saligheden som nogen anden Anfegtet, der efter Guds underlige Raad dør i sin beklagelige Tilstand, saasom man her ikke maa se paa, hvad et gudfrygtigt Hjerte taler og tænker i Feberheden, i sin Angest og Anfegtelse, men paa den Tro, som det forhen har lagt for Dagen i sin gudelige Nidkjærhed, samvittighedsfulde Embedsiver og hellige Omgjængelse og som i Anfegtelsens Tid udentvivl ligger skjult som Ilden under Asken og som Sæden under Sneen om Vinteren. Jeg holder for, at følgende Udsagn af Apostelen Paulus kan betage os al Tvivl i dette Tilfælde: „Jeg er vis paa, at hverken Død, ei heller Liv, ei heller Engle, ei heller Fyrstendømmer, ei heller Magter, ei hel-

ler det Nærværende, ei heller det Tilkommende, ei heller det Høie, ei heller det Dybe, ei heller nogen anden Skabning skal kunne skille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu, vor Herre" (Rom. 8, 38. 39). Iblandt de Ting, som Apostelen nævner, ere udentvivl ogsaa hidsige Sygdomme, Forstandens Forvirring, Satans Anfegtelser medindbefattede, navnlig naar han siger: Hverken det Nærværende, ei heller det Tilkommende, idet han derved forstaar, hvad Satan allerede nu har forsøgt og gjort eller i Fremtiden maatte forsøge og gjøre imod os, den Trængsel, Nød og Fare, vi allerede se for vore Øine eller herefter maa vente og befrygte. Nu vel, Intet af alt dette skal kunne skille os fra den Kjærlighed, hvormed Gud har elsket os i Christo Jesu, før Verdens Grundvold blev lagt; altsaa har hellerikke denne gudfrygtige og tro Christi Tjeners Sygdom, Hede og Anfegtelse formaaet at skille ham derfra. Og ligesom det gudfrygtige Hjerte, der ved sine Sandsers Forstyrrelse og Satans Medvirkning var falden paa den Tanke, at han ikke var noget Menneske, desaarsag var forstødt af den naadige og barmhjertige Gud, saaledes har udentvivl ogsaa denne gudfrygtige Præst fundet Naade og Syndernes Forladelse hos Ham, omendskjønt han i sin Anfegtelse og Hede sagde, at han ingen Naade og Forladelse havde at vente. Herhen hører, hvad den kongelige Profet siger: „Jeg sagde, der jeg hastede (eller i min Angest): jeg er udryddet fra at være for dine Øine; dog hørte Du mine ydmyge Begjæringers Røst, der jeg raabte til Dig" (Ps. 31, 23). Ingen jordisk Fader eller Moder vilde jo unddrage sit Barn, der befandt sig i en saadan Tilstand, sin Kjærlighed, og dog skulde Gud, der besidder mere Kjærlighed end alle Fædre og Mødre i Verden, gjøre det? O, langtfra!

§ 73. Imidlertid har Han tilstedt, at denne gudfrygtige Sjel maatte forlade Legemet i en saadan Tilstand, Andre, saavel Præster som Tilhørere, til en heldbringende Forfærdelse, saa at de kunde gaa i sig selv og tænke: „Gjøre de dette med det grønne Træ, hvad vil da ske med det tørre?" (Luk. 23, 31). „Dersom den Retfærdige neppeligen frelses, hvor vil den Ugudelige og Synderen komme frem?" (1 Pet. 4, 18). Mange af dem leve sikre og ubekymrede, hengive sig til Gjerrighed, fordybe sig i Sorg for Næring, elske Drik, ere lunkne, forsømmelige og efterladne i sit Embede og sin Christendom og lade Altsammen komme an paa Guds Naade og Syndernes Forladelse i den sidste Nød. Saadanne har Gud villet vække og forfærde og lære dem, at det ikke er saa let at tro i den sidste Stund og da at overvinde Satans Anfegtelser, som deres forblindede og sikre Hjerte tænker. Af alt dette kan du nu tydeligen se, du bedrøvede Hjerte, hvorledes det forholder sig med dig og dine Lige, nemlig saaledes, at den barmhjertige, kjærlige og trofaste Gud kan hjælpe, vil hjælpe og maa hjælpe Eder. Han kan; thi Han er almægtig; Han vil; thi Han er barmhjertig og naadig; Han maa; thi Han er trofast og sanddru. Eders Hus (Eders Frelse og Salighed) er bygget paa en Klippe (Jesus Christus); om nu end et Skylregn nedfalder, og Vandløbene komme og Vindene blæse (og storme) og falde an paa dette Hus, saa falder det dog ikke; thi det er grundfæstet paa en Klippe (Matth. 7, 24. 25). I ere som de, der dø, og se, I leve, — som de Forkastede og ere dog i Naade, — som de Fordømte og ere dog salige. Lader os derfor frimodigt sige og synge:

Hvorfor skulde jeg dog klage?
Christus er
Mig jo nær;
Hvo vil Ham borttage?
Jeg ved Ham skal eie Livet,

Som Han mig
Naadelig
Har i Troen givet.

§ 74. Et anfegtet Hjerte vedbliver imidlertid at aabenbare sit Hjertes Tanker og sige: Jeg kan ikke forestille mig og slutte mig til Andet, end at Gud er ubarmhjertigere, haardere og grusommere end et Menneske. Thi I og Andre ynkes over min Elendighed; I føle inderlig Medlidenhed med mig, hvilket I lægge for Dagen ved Eders trøstelige Tiltale, Eders omhyggelige Pleie og Opvartning, Eders hede Taarer og ivrige Bønner og give noksom tilkjende, at I ikke mangle Villie til strax at hjælpe mig, dersom det blot stod i Eders Magt; Gud derimod kan i saa lang Tid se paa min Angest og Nød; Han bekymrer sig ikke om mig eller Eders Bønner og Paakaldelser, Sukke og Taarer. Hvor er da Hans store Miskundhed og Barmhjertighed, som Skriften taler saa meget om? osv. For at svare herpaa, min kjæreste Medchristen, da vil jeg for det Første meget gjerne tilstaa, at der stundom indtræffer Tilfælder, hvori det synes, som om Gud har glemt at være naadig og viser sig ubarmhjertigere end Mennesker gjøre. Dette finder ei alene Sted med de Anfegtede, men ogsaa med andre Mennesker, der ere stedte i Trængsel og Nød. En gudelskende Sjel har mangengang en tung Bekymring og et langvarigt Kors! den sukker og klynker derover; den beder ængsteligt og alvorligt, men bliver ikke bønhørt eller udfriet; den klager sin Nød for en Præst eller et andet christeligt Hjerte og finder strax Medlidenhed, Hjælp, Raad og Trøst, saa vidt det staar i deres Magt; hos Gud derimod synes Alt at være forgjeves. Derfor sagde engang en bedrøvet Kone, da hun i sin store Kummer henvendte sig til sin Sjelesørger: Jeg har kun banket engang paa eders Dør, og I har strax lukket op for mig; derimod har jeg vist banket de tusind Gange paa Himmeldøren; men den forbliver dog stedse tillukket. Undertiden ligger et lidet Barn mange Timer, ja mange Dage i Krampetrækninger eller den faldende Syge; Hjertet er nærved at briste i Forældrenes Liv; Alle, som se det, ynkes over det; de vilde gjerne strax hjælpe en saadan liden Orm, om de kunde; de falde ofte Allesammen paa Knæ og raabe til Himmelen om Hjælp, men forgjeves. Saaledes gaar det og mangengang til med andre Døende, der ofte lide stor Pine og, som man siger, hverken kunne leve eller dø; da ynkes ei alene de nærmeste Slægtninger over dem, men ogsaa Naboer og Bekjendte, ja selv Fremmede, som komme til; da forenes, fordobles og opdynges Taarerne, Sukkene og Bønnerne, men forgjeves; herved blive da selv gudfrygtige Sjele forvirrede og bekymrede, saa at de ikke kunne finde sig deri.

§ 75. Men paa den anden Side maa vi fastholde og tro urokkeligt af ganske Hjerte, at „Gud er Kjærlighed" (1 Joh. 4, 8. 16), og at Han er „barmhjertig, naadig og miskundelig" (2 Mos. 34, 6), hvorfor ogsaa Skristen kalder Ham en Barmhjertigheds Fader eller den allerbarmhjertigste Fader (2 Kor. 1, 3) og i en ganske fortrinlig Forstand en Forbarmer (Esai. 54, 10; 49, 10). Herhen høre disse vor Guds Kraftsprog: „Mon ikke Efraim være mig en dyrebar Søn? mon han ikke være et Barn, som jeg har havt megen Forlystelse af? thi efter at jeg har talt til ham, kommer jeg ham endnu flitteligen ihu; derfor lyde mine Indvolde for hans Skyld; jeg vil visselig forbarme mig over ham" (Jer, 31, 20). „Kan og en Kvinde glemme sit diende Barn, saa at hun ikke forbarmer sig over sit Livs Søn? ja, om nogen af dem kan glemme dem, da vil jeg dog ikke glemme dig" (mit Barn, min Kirke — Esai. 49, 15). „Hvor=

ledes skulde jeg gjøre ved dig som ved Adma? skulde jeg sætte dig som Zeboim? mit Hjerte har vendt sig i mig; mine Fortrydelser ere optændte tillige. Jeg vil ikke gjøre efter min grumme Vrede, og jeg vil ikke komme igjen at fordærve Efraim; thi jeg er Gud og ikke et Menneske" (Hos. 11, 8. 9). Man har ogsaa mange Exempler i Skriften paa, at Herren vor Gud og Menneskets Søn og Ven, Jesus, snart har havt Medynk med de i Nød Stedte og ængsteligt Raabende. Da Moses sukkede ved det røde Hav, sagde Herren til ham: „Hvi vil du raabe til mig?" og strax paafulgte Hjælpen (2 Mos. 14, 15 flg.). Da Hanna græd og bad til Herren, blev hun strax bønhørt (1 Sam. 1, 10. 13. 15. 17. 19). Da Hagar græd i Ørken med sin Søn og raabte til Gud, var Hjælpen snart tilstede (1 Mos. 21, 16 flg.). Da Høvedsmanden i Kapernaum bad Herren om at hjælpe hans værkbrudne Dreng, — da den Spedalske sagde til Ham: „Herre, om Du vil, saa kan Du rense mig", hed det strax: „Jeg vil, — jeg vil komme" (Matth. 8, 2. 3. 6. 7). Da Han havde meget Folk omkring sig, som ikke havde nydt Noget i tre Dage, sagde Han: Mig ynkes inderligen over Folket, og skaffede snart Raad (Mark. 8, 2 flg.). Da Han udenfor Nain mødte en dybtbedrøvet Enke, der med mange Taarer fulgte sin enbaarne Søn til Graven, ynkedes Han inderligen over hende og sagde til hende: Græd ikke, opvakte den unge Karl og gav hende ham levende igjen (Luk. 7, 13 flg.). Da de ti spedalske Mænd mødte Ham i en By og raabte til Ham: Jesu, Mester, forbarm Dig over os! saa var Han strax paa rede Haand med Hjælp (Luk. 17, 12 flg.). Derimod kan man ikke negte for, at Guds inderlige Barmhjertighed undertiden har vist sig og endnu viser sig haard imod Menneskets Børn, som da Josef, Job, David og Andre maatte vente temmelig længe, hvorfor ogsaa den Sidste siger: „Gud, frels mig! thi Vandet er kommet indtil Sjelen. Jeg er sjunken i dybt og skidbent Dynd, hvor man ei kan staa; jeg er kommen i meget dybt Vand, og Strømmen overskyllede mig. Jeg er bleven træt af det, jeg har raabt; min Strube er hæs; mine Øine ere fortærede, idet jeg venter paa min Gud" (Ps. 69, 2 —4). Hvorledes den Herre Jesus viste sig imod den kananæiske Kvinde, imod den kongelige Embedsmand og imod Apostelen Paulus, er bekjendt (Matth. 15, 22 flg.; Joh. 4, 47 flg.; 2 Kor. 12, 7—9).

§ 76. Nu er det vist, at Gud forbliver uforandret i sin Miskundhed og Barmhjertighed og den Herre Jesus altid en Jesus. Sit Aasyn, sine Lader, sine Gjerninger og Veie forandrer Han vel, men ikke sit Hjerte, der stedse er og bliver en Kjærligheds og Godheds Kilde og et Hav (Fylden) af al Naade (Joh. 1, 16); at Han imidlertid ikke altid strax hører og hjælper efter vor Attraa og Villie, det volder Hans Alvidenhed og Visdom, som dog, om jeg saa maa sige, er blandet med lutter Kjærlighed og Miskundhed; at Han derhos forekommer os ubarmhjertigere og haardere end et Menneske, det volder vor Uvidenhed og vor Syndighed, formedelst hvilke vi ikke forstaa Hans Veie, Maader og Raad og tør fordriste os til at fremsætte Beskyldninger mod Ham, hvem vi med dybeste Ydmyghed og stille Sjel burde ære og tilbede i alle Hans Veie, hvor forunderlige de end monne forekomme os. Vi maa ogsaa i denne Henseende betænke, hvad den høilovlige Gud siger i en anden Anledning: „Mine Tanker ere ikke Eders Tanker, og Eders Veie ere ikke mine Veie. Thi som Himmelen er høiere end Jorden, saa ere mine Veie høiere end Eders Veie og mine Tanker høiere end Eders Tanker" (Esai. 55.

8. 9). Var Gud nødt til altid at rette sig efter vort Raad, vort Ønske, vort Godtbefindende, vore Tanker og Begjæringer, saa vare vi Gud og ikke Han; men Han er Skaberen, vi Hans Skabninger; Han er Herre, og vi ere Tjenere; Han er Fader, og vi ere Børn; det sømmer sig ikke for os at foreskrive Ham, hvorledes Han skal føre os her i Verden, hvorledes, hvor og naar Han skal hjælpe os, og hvorledes Han skal gaa tilværks med os; ei heller er Han forpligtet til altid at gjøre os Regnskab for sin Styrelse. Saa er tillige Præsumtionen, som Juristerne sige, eller den gode Formodning for Gud, som det høieste Gode, og ikke for os syndige Mennesker. Ville vi tale og handle, som vi bør, da skulle vi lægge Haanden paa vor Mund, se til, tie, lide og sige: Du bli'r min Gud alligevel, om Du mig tusind Gange slog ihjel. Du er naadig og miskundelig, om Du end er noksaa fortørnet; Du er barmhjertig i den største (tilsyneladende) Ubarmhjertighed; Du er sanddru og trofast, selv naar Du synes at have glemt os og alle dine Forjættelser; Du kan vel fare haardt og uvenligt frem mod os; men Du kan ikke mene det ilde, osv.

§ 77. Betænk, du christelige Hjerte, om vi ikke bør tilstede Gud den samme Frihed i Hans Fremgangsmaade med os, som vi selv tage os med Hensyn til vore Børn og andre Ting. Vi holde et Barn i Skole, ikke en Dag, ikke en Uge, ikke en Maaned, men ofte i mange Aar. Gik det altid efter Barnets Villie, saa kom det ofte enten slet ikke i Skole eller forblev der kun kort, fordi det i Skolen ikke ser og hører Andet end Lærerens alvorlige Ansigt, hans skjændende og truende Stemme, hans med Ris og Stok bevæbnede Haand, de Revsedes Skrig og Graad og Deslige. Hvis nu et uforstandigt Menneske ved at se et saadant Barn gaa grædende i Skolen og sidde der og hyle, vilde sige: Sandelig, saa Ondt vilde jeg ikke gjøre mit Barn og lade det forblive saa længe under Riset, eller hvis Barnet selv sagde: Min Fader, er du da ubarmhjertigere mod mig end andre og fremmede Mennesker? hvorledes kan du bære over dit Hjerte at lade mig plages saaledes Dag ud og Dag ind? vilde da vel nogen forstandig Fader bryde sig derom? eller havde man Ret til at beskylde ham for Ubarmhjertighed? Hvorledes kunne vi da være saa hurtige til at sige om den alvise, eiegode og barmhjertige Gud, at Han er ubarmhjertigere end Mennesker, uagtet vi ikke forstaa Hans Raad og ikke altid kunne udfinde Grunden til Hjælpens Forhaling, men dog bør være aldeles forvissede om Hans faderlige Hensigter? Gartneren tager sig den Frihed at behandle en Vinstok anderledes end et Æble- eller Pæretræ. Dette undersøger han en eller et Par Gange om Aaret, for at se, om det har tørre Grene, eller der findes Insektreder derpaa, som han maa borttage; hin derimod nedsænker han om Høsten i Jorden, naar han har afplukket dens ædle Druer, og lader den ligge Vinteren over under Sne og Is, ligesom forglemt og begraven; om Vaaren fremsøger han den atter, beskjærer den, berøver den de fleste Grene og opbinder den; da ser den helt daarlig ud og begræder ligesom sin Elendighed, hvorfor man siger, at Vinstokken bløder; naar dette er vel over, og den ædle Stamme begynder at skyde sine Skud med Lyst, saa tager han atter mange af disse bort, afstudser nogle, som han lader den beholde, og opbinder den atter med Bast; naar det lider længer frem, og Vinstokken er kommen sig igjen og staar i fuld Pragt med sit tykke og rige Løv, saa afblader han den paany, indtil den om Høsten bringer sine Frugter. Men hvo besværer sig her over Gartneren? hvo beskylder ham

for Ubarmhjertighed, fordi han stedse har saa meget med Vinstokken at bestille og tilsyneladende ofte haandterer den saa ilde, som han ikke gjør med nogen anden Busk eller Plante eller noget andet Træ i Haven? Lader man ham ikke gjerne handle med den, som han vil, fordi man ved, at ingen anden Fremgangsmaade passer sig for denne Væxt, og at hans Hensigter ere gode? Hvorfor kan da den miskundelige, hellige og vise Gud ikke finde ligesaa naadige Dommere over sin Fremgangsmaade med sine Troende som Gartneren? Hvorledes tør vi syndige, taabelige, elendige Orme understaa os at mestre den Hellige i Israel? Hvorledes tør vi tænke Andet end Godt om det høieste og eneste Gode? Hvorledes tør vi dømme om Hans Domme, Veie og Gjerninger, hvilke vi ikke forstaa?

§ 78. Gud hører og svarer ofte snart, naar Hans Børn raaber til Ham, og det er Kjærlighed; men han tier ogsaa ofte og lader, som om Han ikke hører og ikke kjender dem, og det er ogsaa Kjærlighed, ja ofte en større Kjærlighed end hin. Det var en og den samme Jesus, et og det samme korte Begreb eller fuldstændige Indhold af den guddommelige, evige Kjærlighed, en og den samme livsalige og trøstefulde Mund, et og det samme kjærlige, søde Hjerte, som strax svarede den Spedalske og Høvedsmanden i Kapernaum paa deres Bønner: Jeg vil, — jeg vil komme, — som ynkedes over Enken i Nain og sagde til hende: Græd ikke! og som svarede sin egen Moder temmelig haardt, sigende: „Kvinde, hvad har jeg med dig at gjøre? min Time er endnu ikke kommen“ (Joh. 2, 4), — som i Førstningen ikke svarede den kananæiske Kvinde et Ord paa hendes ængstelige Moder-Raab, men derimod siden gav et Svar, som var utaaleligere end Tausheden: „Det er ikke smukt at tage Børnenes Brød og kaste det for de smaa Hunde“ (Matth. 15, 23. 26). Haardere Ord har den søde Frelser ikke talt til noget bekymret Menneske, der har anraabt Ham om Hjælp. Men mon Nogen, som kjender Udfaldet, kan negte for, at disse ligesaavel kom fra et kjærligt Hjerte som de allerlivsaligste og trøstefuldeste, der udgik af Hans Mund? Jeg for min Del vilde ikke for meget Gods og Guld savne disse haarde Ord i Bibelen, og vi have al Grund til at takke Gud for, at denne Tildragelse er optegnet af de hellige Evangelister til vor Efterretning og Trøst. Men hvad var Grunden til denne tilsyneladende uvenlige Adfærd? Visseligen ikke den kjærlige Herres Ubarmhjertighed; ei heller var Han lig et syndigt Menneske, som man ofte finder i et daarligt Lune og en mismodig Stemning og af hvem man kun har liden Venlighed at vente; men Hans Alvidenhed og Kjærlighed saa, at Guds Aand havde virket en mandig Heltetro i denne Kvindes Hjerte; den vilde Han bringe for Dagen og fremstille til et herligt Exempel for den hele Kirke indtil den yderste Dag. Han saa godt, at mange af Hans Troende vilde have en skarpere Prøvelse behov end andre; for dem fremstillede Han da denne Kvinde til Forbillede og Efterfølgelse og lærer os, at vi selv i saadanne Tilfælder ikke skulle tænke og vente Andet end Godt om og af Ham.

§ 79. En Præst eller et andet christeligt Hjerte aabner strax Døren for en Bekymret, føler medlidende hans Nød og er redebon til at raade og hjælpe ham; Gud derimod viser sig anderledes, holder ofte Døren længe tillukket og lader, som om Han ikke kjendte til hans Nød og Trængsel, eller som om Han ikke tog den til Hjerte; men derfor er Han dog ikke ubarmhjertigere end Menneskene; de gjøre, hvad en christeligsindet Sjel, Han, hvad en retfærdig og vis Gud og Fader bør gjøre. Men-

neskene ønske ofte, at en Syg maa blive forskaanet for en bitter og besk Drik, for et Lems Aftagelse, for Skjæren eller Brænden; men den forstandige Læge tænker anderledes; thi han ved bedre, paa hvad Maade den Syge eller Saarede skal hjælpes; hvo vil imidlertid desaarsag beskylde ham for Ubarmhjertighed? Gud lader os ofte banke noget længe paa Himmeldøren, fordi vi forhen have ladet Ham staa længe og banke paa vor Hjertedør, eller af andre Aarsager. Et Barn ligger undertiden flere Timer eller Dage i Krampe, og Gud bønhører ikke strax Forældrenes og andre medlidende Menneskers Bønner; men Han vil bringe Arvesyndens Kraft og Indflydelse, som de fleste Christne lidet eller dog ikke behørigt overveie, for Dagen, idet ei engang de uskyldige Børn, som vi pleie at kalde dem, ere uskyldige for Ham, men skyldige til den evige Død, saafremt Han vilde dømme dem efter sin Retfærdighed og uden Naade. Mangengang slaar Han ogsaa Hesten og mener Manden, som man siger; Han angriber Børnene, der ligesom ere voxede udaf og paa Forældrenes Hjerter, for at ramme og bevæge disse og vende dem til sig fra Verden og Synden. Han lader ofte et sygt Menneske plages af ulidelige Smerter eller ligge flere Timer eller Dage i Dødsangest og vil ikke strax bønhøre de nærmeste Frænder, der inderligen anraabe Ham om en salig Opløsning; men ville og tør vi desuagtet sige, at Han gjør det af Ubarmhjertighed? Det være langtfra! Han har upaatvivlelig sine hellige Aarsager, som vi ikke altid kunne kjende. Maaske er der Noget, som besværer den Døendes Hjerte og Samvittighed, og maaske har han i saa Henseende hverken vist sig, som han burde, mod sin Gud med Hensyn til sand Omvendelse eller mod sin Næste med Hensyn til Forligelse eller Erstatning.

§ 80. Man har Exempler paa, at enkelte Mennesker have kjæmpet med Døden i flere Dage, nogle ogsaa ligget sandses- og maalløse uden at kunne dø, førend en fornærmet Medchristen er bleven tilkaldt og har broderligen tilgivet den Døende eller forenet sine inderlige Bønner med de Øvriges; Andre have ikke kunnet skilles herfra, forinden man paa deres Vegne har udredet en Erstatning, osv. I deslige Tilfælder kan man jo ikke sige, at Gud er ubarmhjertig, naar Han ikke vil lade et saadant Menneske dø, forinden det med sand Bodfærdighed har fuldkommen beredt sig til et saligt Endeligt, men maa tvertimod erkjende det for en stor og særdeles Naade. Det er ogsaa muligt, at den Døende i sine sunde Dage har bedet lidet eller koldsindigt om et saligt Endeligt, ligesom da mange Christne heri ere mere sikre og efterladne end de burde være; de tænke: hvorfor skal man plage sig længe forud med de ubehagelige og bitre Dødstanker; det er jo nok, at man skal dø, naaar Tiden kommer. Derfor vil den retfærdige Gud, hvis Vrede dog næsten altid er blandet med Kjærlighed og Naade, dels give de Døende Leilighed og Tid til at angre sin Efterladenhed og Sikkerhed og desto ivrigere søge den Naade, de forhen have agtet saa lidet, dels lære og paaminde de Tilstedeværende og Sunde om, at det at dø saligt ikke er saa simpel en Sag, som de forblindede Verdensmennesker ofte indbilde sig, men at man har Aarsag til at bede inderligt og alvorligt derom alle sit Livs Dage. Erfaringen lærer desuden, at Menneskenes Hjerte ofte, selv naar de skulle forlade Verden, hænger altfor meget ved den og elsker det dødelige og syndige Liv altfor høit; de ere ligesom et Træ, der har staaet i mange Aar og desaarsag udbredt sine Rødder vidt i Jorden og sat sig saa fast, at det ikke kan løftes op, men maa afhugges. Naar

nu den alvidende Gud, der kjender en til Afsked færdig Sjels Tilstand bedre end vi arme Mennesker, ikke strax omhugger et saadant Træ, men arbeider længe derpaa og rydder op om dets Rødder, for at løsne det og med dets gode Villie løfte det op, hvorledes kunne vi da besvære os over Ham og beskylde Ham for Ubarmhjertighed? Det er tilvisse en Naade af Gud, naar Han ved megen Angest og mange Smerter lærer et verdenselskende Menneske, at Verden ikke er noget Paradis, men en Jammerdal, og at de christelige Sjele have større Grund til at bede om en tidlig og salig Afsked derfra end om et langt Ophold deri. Stundom er vel ogsaa de Døendes Venner og nærmeste Frænder Skyld i, at de maa kjæmpe saa længe med Døden; thi disse have ofte hængt sit Hjerte saaledes ved dem, at det tykkes dem, som om de hverken kunne eller ville leve uden dem; derfor ville de paa al Magt beholde dem og have sine Bønner desangaaende ubetinget bønhørte; men efterdi den alvidende Gud bedre ser, hvad der er gavnligt og heldbringende saavel for de Døende som for de endnu Levende, saa opfylder Han undertiden deres Ønske saaledes, at de ængsteligen anraabe Ham om at lade sin Villie ske; de ville gjerne give Slip paa sine Kjære og overantvorde dem til Ham.

§ 81. Jeg kjender et Exempel, nemlig en gudfrygtig Præst, der havde en eneste liden Søn og forresten ikke synderlig Glæde og Trøst her i Verden. Barnet var hans Øines, ja hans Hjertes Lyst, og han var ikke tilfreds, naar han ikke havde det hos og om sig. Men Drengen blev syg, og man saa tydeligt, at han snart havde naaet sit Livs Maal. Den bedrøvede Fader beklagede sig for sin Gud over, at Han vilde tage hans Hjertes eneste Lyst fra ham og bad Ham alvorligt og inderligen at lade ham beholde ham, og herom bad han ikke som det sømmede sig, med det Vilkaar: saafremt det stemte overens med Guds Villie, men uden Indskrænkning, idet han beraabte sig paa Guds Forjættelse om Bønhørelse. Da han reiste sig fra Bønnen og kom ind i Stuen, hvor Barnet laa, fandt han, at det nu ei alene havde Legemssmerter, men ogsaa led Sjeleangest, saasom det raabte med forstyrret Ansigt og stor Forfærdelse: Jeg kommer i Helvede! jeg kommer i Helvede! Faderen vilde tale ham tilrette og opfordre ham til at bede; men han svarede: Jeg kan, jeg formaar ikke at bede; jeg kommer i Helvede! kastede sig hid og did i sin Seng og vidste ikke, hvor han for Angest skulde gjøre af sig. Den bedrøvede men i Christendommen erfarne Fader mærkede snart, hvor det kom fra, at et Barn paa halvfemte Aar i sin Dødsnød ogsaa vidste at tale om Helvedangest, ilede derefter atter ud i sit Kammer, kastede sig ned paa sit Ansigt for den høilovlige Gud og bad Ham at tilgive ham, at han havde modsat sig Hans alene gode Villie; Han overgav sig og sit Barn i sin Guds faderlige Forgodtbefindende og anholdt kun om, at Han vilde lade det nyde Godt af Jesu udøste Blod og dyre Fortjeneste, tilgive dets Synder, forunde det et blidt og saligt Endeligt og engang lade ham møde det for Hans allerhelligste Aasyn. Saasnart han kom ind i Stuen, raabte Drengen: Kjære Fader, nu bede! og begyndte derpaa af sig selv gladeligen at fremsige: Jesu Christi Blod, osv. Christi Blod og Retfærdighed Er Alt, hvad jeg vil smykkes med; Dermed jeg kan for Gud bestaa, Naar jeg i Himlen skal indgaa. Da Faderen spurgte ham, om han endnu frygtede for at skulle komme i Helvede, svarede han: Ak nei, jeg kommer i Himmelen, til de hellige Engle, osv., og døde nogle faa Timer efter blidt og saligt. Se I her, hvor

mangehaande Aarsager vor Gud undertiden kan have til at lade de Bortdragende kjæmpe noget længer, end vi Mennesker finde at være rigtigt, og at Han saa langtfra derfor er ubarmhjertig, at vi tvertimod bør erkjende det for en Barmhjertighed. Jeg fordrister mig imidlertid ikke til at udgranske og angive samtlige disse Aarsager; min Hensigt var kun at vise dig, du bedrøvede Hjerte, at vi ikke maa erklære Gud for ubarmhjertigere end Mennesker ere, om Han end ikke saa snart aabenbarer sin Barmhjertighed, som disse gjøre. Hans allerhelligste Navns Ære og vor Salighed fordrer mangengang, at Han maa være ubarmhjertig og ikke strax kan afhjælpe vor Nød. Gjør derfor du, min Broder (min Søster), som Job, der vel ogsaa sagde i sin Nød: „Jeg skriger til Dig; men Du svarer mig ikke; jeg staar der, og Du agter ikke paa mig. Du har forvendt Dig til at være grum imod mig; Du modstaar mig af Had ved din Haands Styrke" (Kap. 30, 20. 21), men siden ydmyg erkjendte, at han havde gaaet for vidt. „Se," siger han, „jeg er ringe; hvad skal jeg give Dig til Svar igjen? Jeg har lagt min Haand paa min Mund. Jeg har forkyndt det, som jeg ikke forstod, de Ting, som ere mig for underlige, — hvilke jeg ikke kjendte. Derfor foragter jeg mig nu selv og angrer det i Støv og Aske" (Kap. 39, 37; 42, 3. 6).

§ 82. Men der er endnu flere sørgmodige Indvendinger af de anfegtede Sjele, som vi maa anføre og besvare. Ak, siger endvidere et trøstesløst Hjerte, „alle Guds Naademidler, hvorved Han pleier at arbeide paa vor Frelse, have tabt sin Virkning paa mig. Ordet gjør intet Intryk paa mig, trøster mig ei heller; jeg hører til dem, af hvis Hjerte Djævelen tager Ordet, for at de ikke skulle tro og blive salige" (Luk. 8, 12). „Faderen drager mig ikke" (Joh. 6, 44), „og om Han ogsaa drager mig (saasom Hans Ord jo ikke er uden Kraft), saa er jeg saa hildet i Helvedes Baand, at jeg ikke kan følge Hans Dragelse; jeg skjøtter hellerikke om at høre Ordet mere, fordi det saa alligevel ikke angaar mig, og jeg hellerikke fornemmer dets Kraft. Den hellige Nadverd er ikke for mig, saasom Christus udtrykkeligen siger, at man ikke skal give Hundene det Hellige eller kaste sine Perler for Svinene, Noget, som ogsaa sees tilfulde deraf, at naar jeg har annammet den, er det stedse blevet værre med mig, og min Samvittighed har overbevist mig om, at jeg har nydt den uværdigt og mig selv til Dom," osv. Dette er atter en Tornebusk, hvori din bekymrede Sjel, min Medchristen, efter Guds Tilskikkelse er bleven hængende (lig den Væder, Abraham betjente sig af til Offer istedetfor sin Søn — 1 Mos. 22, 13). Vi ville imidlertid forsøge ved Jesu Christi Kraft og Hans Aands Hjælp at vikle dig løs deraf. Vid for det Første, du gudelskende Sjel, at det ikke sker ved et Tilfælde, men efter Guds hellige Raad og høist vise Tilskikkelse, at du ængstes af deslige Tanker. I disse sidste Tider er næsten Intet almindeligere end at de sikre og uchristelige Christne enten ringagte eller misbruge Guds Naademidler og gjøre en Syndekaabe deraf, ligesom de gjøre en Syndetjener af Christo; de tænke som saa: de gaa i Kirke og høre Ordet; de bruge ogsaa, naar det falder dem beleiligt, og de finde for godt, den Herres Jesu hellige Kjærlighedsmaaltid og holde for, at de da have faaet en Forsikring om sin Salighed, som ikke kan slaa dem feil, saavelsom Frihed til at leve ikke efter Aanden, men efter Kjødet. Mange staa ogsaa i den Formening, at ihvorvel det kan være daarligt nok fat med deres Christendom, saa have de altid i sin Magt at omvende sig og gjøre Bod, saasom de ikke ville vide af

nogen anden Omvendelse, end at man læser eller lader sig forelæse en eller anden Bodsbøn om Syndernes Forladelse af en Bog og saa skrifter for Præsten og annammer den hellige Nadverd. Saadanne ryggesløse Mennesker maa nu du tjene til Advarsel, du bedrøvede Hjerte, og forklare dem nogle Sprog af den hellige Skrift, ikke med Ord, men med virkelig Angest, med Suk, med Klynk og Klage.

§ 83. Deslige Skriftsprog ere: „Ser derfor til, hvorledes I høre; thi hvo som har, ham skal gives, og hvo som ikke har, fra ham skal og tages det, han synes at have" (Luk. 8, 18). „Hvo som æder dette (velsignede og helligede) Brød eller drikker Herrens Kalk uværdigt, skal være skyldig i Herrens Legeme og Blod. Hvo som æder og drikker uværdigt, æder og drikker sig selv til Dom, idet han ikke gjør Forskjel paa Herrens Legeme" (1 Kor. 11, 27. 29). „Jeg vil være den miskundelig, som jeg er miskundelig, og forbarme mig over den, som jeg forbarmer mig over. Derfor staar det ikke til den, som vil, ei heller til den, som løber, men til Gud, som gjør Miskundhed. — Saa forbarmer Han sig da over den, som Han vil, men forhærder den, som Han vil" (Han forbliver ligesaavel en hellig, retfærdig og miskundelig Gud, naar Han forbarmer sig over dem, der ydmyge sig for Ham, som naar Han ifølge retfærdig Dom ved Unddragelsen af sin Naade forhærder dem, der gjenstridigt modsætte sig Ham — Rom. 9, 15. 16. 18). „Arbeider paa Eders egen Saliggjørelse med Frygt og Bævelse (ikke i ryggesløs Sikkerhed og falsk Fortrøstning til Guds Naade og Barmhjertighed og til fremtidig Omvendelse); thi Gud er den, som virker i Eder baade at ville og at udrette efter sit Velbehag" (det staar ikke i Eders Magt at ville og udrette det Gode, naar I behage; altsaa kunne I hellerikke af egen Kraft, og naar det falder Eder beleiligt, navnlig i Eders sidste Stund, omvende Eder; men saafremt Gud efter retfærdig Dom for Eders foregaaende lange Ubodfærdigheds Skyld ikke vil give Eder Naade til Omvendelse, ville I hellerikke kunne virke nogen sand Omvendelse hos Eder; værer derfor ikke sikre; vandrer i barnlig Frygt for Gud, og bruger Naadens Tid og Midler, som det sømmer sig Guds Hellige og Elskede! — Filipp. 2, 12. 13). „Jorden, som drikker Regnet, der ofte falder paa den, og bærer Vækster, tjenlige for dem, af hvilke den dyrkes, faar Velsignelse af Gud; men den, som bærer Torner og Tidsler, er ubrugbar og Forbandelsen nær, og Enden med den er at brændes" (Ebr. 6, 7. 8). Disse og lignende Sprog forklarer Gud ofte i Gjerningen, idet Han kjendeligt nok opfylder dem paa enkelte ryggesløse og ondskabsfulde Mennesker, som Han efter lang Taalmodighed, efter lang Tilbydelse af sin Naade og efter lang Foragt for samme bortrykker i Vrede, saa at de ingen Trøst og Tro kunne øse af Ordet, hvor rigeligen det end foreholdes dem, eller tilegne sig de Forjættelser, der ere sammenføiede med de hellige Sakramenter, men vandre bort i Vantro og Fortvivlelse, med Ak og Ve, hvorpaa jeg kunde anføre mange skrækkelige Exempler, hvilket jeg imidlertid vil opsætte til en anden Gang. Men efterdi Han er saare naadig, miskundelig og barmhjertig og med en Ed har erklæret, at Han ikke har Velbehag i den Ugudeliges Død (Ezek. 18, 23; 33, 11), saa pleier Han ofte at advare de ryggesløse Verdensbørn ved at fremstille til deres Betragtning de anfegtede og bedrøvede Sjele, der klage ængsteligen over, at Naademidlerne have tabt sin Virkning paa dem og at de ikke kunne tro, ikke finde nogen Trøst, ikke føle de høihellige Sakramenters Kraft og Nytte og ikke tilegne sig nogen evan=

gelisk Forjættelse, men at det kun bliver værre med dem efter disse Naademidlers Brug, osv.

§ 84. Dette er da Bodsprædikanter i Gjerningen, hvilke lære, at det ikke beror paa Menneskets naturlige Kræfter at tro, at fornemme Forsikringen om Guds Naade, at bruge Naademidlerne, om de end ere forhaanden, til sin Trøst og følelige Nytte og at gribe den Frelse, som deri tilbydes og derved besegles, men at det mangengang efter Brugen af disse Midler formedelst deres Misbrug i Vantro og Ubodfærdighed bliver værre med Mennesket end tilforn. At nu vor Gud ogsaa har gjort dig, min kjæreste Medchristen, til en saadan Bodsprædikant, lad ikke det være dig imod; men lad Hans hellige Raad behage dig vel! Vi ere jo skyldige at tjene Ham og Næsten paa enhver Maade, saaledes som Han føier det og giver os Anledning til. Havde Han kaldet os til at lide Sværdet, Strikken eller Ilden for den evangeliske Sandheds Skyld og for derved at overbevise Andre om denne eller for at styrke og befæste Andre deri, saa vilde det jo ikke sømme sig for os at modsætte os Hans hellige Villie i en saa god Sag. Esaias maatte jo gaa nøgen og barfodet (Esai. 20, 2), Jeremias bære Lænker og et Aag paa sin Hals (Jer. 27, 2) og Ezekiel ligge først tre Hundred og nitti og derefter endnu firti Dage paa samme Side (Ezek. 4, 4); den Herre Jesus selv maatte jo lade sig fremstille til et Skuespil for alt Folket i sin Purpurkaabe, med sin Tornekrone, sit hudflettede, blodige Legeme og sit forslaaede Ansigt (Joh. 19, 2 flg.); den hellige Paulus maatte jo taale at blive fremstillet som et Udskud i Verden og til et Skuespil for Engle og Mennesker i sine mangfoldige Trængsler, i daarlige og sønderrevne Klæder, i en usel Skikkelse, udpint af Hunger og Tørst. Skulde da vi, min Broder (min Søster), skamme os ved saadant helligt Selskab, naar Gud behager at indlemme os deri? Skulde vi ikke gjerne ville lide Noget og blive et Skuespil for Verden, naar det kun har vor Guds Ære og Verdens Bedste til Følge?

§ 85. Men ligesom nu den Elendighed, som disse Guds kjære Børn efter Hans hellige Raad lede, ikke fortrængte dem fra Hans Naade, ei heller fra Jesus og Hans Aands Samfund og ikke lagde nogen Hindring iveien for deres Salighed, saaledes vil heller ingenlunde den aandelige Trængsel, som du, min Broder, nu efter Guds hellige Villie lider, være dig skadelig; thi (for at jeg nu eftertrykkeligen skal imødegaa dit Klagemaal) jeg forsikrer dig, at Naademidlerne ikke have tabt sin Virkning paa dig, omendskjønt det i din nuværende Tilstand og i Prøvelsens Tid forekommer dig saaledes. David tyktes engang og kunde ikke fornemme Andet i sit Hjerte end at han var forstødt fra Guds Ansigt; men ikkedestomindre lærte hans Raabs naadige Bønhørelse og den paafølgende Hjælp ham, at det i Virkeligheden var anderledes, end det syntes ham. Vor velsignede Saliggjører blev betagen af saadan Helvedangest, da Han hang paa Korset, at Han raabte med høi Røst: „Min Gud! min Gud! hvorfor har Du forladt mig"? (Matth, 27, 46). Men hvo var dengang Gud kjærere og nærmere i Himmelen eller paa Jorden end Han? Træerne staa om Vinteren uden Blade, Blomster og Frugter, ligesom uddøde, og vilde maaske sige, om de kunde tale: Solen har tabt sin Virkning paa os; vi fornemme ikke Himmelens Indflydelse; der er ingen Kraft og Virksomhed at spore hos os; derfor ere vi hjemfaldne til Ilden. Men Gartneren vilde svare: Ikke saa, I kjære Vækster! Solen har ikke tabt sin Virkning paa Eder, men vedligeholder Livssaften i Eder, hvilken i sin Tid skal

herligen aabenbare sig. Om en Syg vilde sige: Brødet har tabt sin Virkning paa mig, — det smager mig ikke, og om jeg end svælger Noget deraf, saa styrker det mig ikke; men jeg befinder mig kun værre derefter, saa vilde man medrette svare ham: Dette er Noget, som Sygdommen fører med sig; ikkedestomindre er og bliver Brødet en Stav for det menneskelige Liv, i hvilken Gud har nedlagt megen Kraft og Velsignelse; denne vil ogsaa i sin Tid atter vise sig hos Eder, og om end det Lidet, I nyder deraf, tilsyneladende volder Eder Besvær, saa vil det dog snart befindes anderledes. Saaledes er det nu ogsaa for Øieblikket med dig, min bedrøvede Medchristen; Naademidlerne udøve endnu sin heldbringende Kraft og Virkning paa dig, ihvorvel denne er af en anden Beskaffenhed end hos de Sjele, der ere uden Anfegtelse og nyde den Ro, de have fundet hos den Herre Jesus; disse bruge de af Gud forordnede Midler med Lyst og Glæde, med trøstefuld Tilfredshed, til sin Opbyggelse og Forbedring; du bruger dem vel med Ulyst, med Bedrøvelse og bekymringsfuld Misfornøielse; men denne Ulyst, Lede og Utilfredshed er dog egentlig ikke rettet mod disse hellige og velsignelsesrige Midler, som du jo af Hjertet erkjender for Guds Naadegaver, men imod dig selv, idet du tror, at du ved dine Synder, din Vantro og Ubodfærdighed hindrer dem i deres heldbringende Virkning og gjør dem kraftesløse hos dig. Og saaledes er din Ulyst blandet med hjertelig Uvillie mod dig selv, det er: med sand Anger over Synden, som bor i vort Kjød, og med en hellig, ihvorvel skjult og uudsigelig Sukken og Længsel efter Guds Naade, Jesu Christi Samfund og den Hellig Aands Trøst, det er: med en sand, ihvorvel kjæmpende Tro, og er følgelig at betragte som en Kraft og Virkning af Ordet og de hellige Sakramenter, uagtet den ikke fører den forønskede følelige Sødme med sig.

§ 86. Og hvad det angaar, at det kun synes at blive værre med dig, naar du hører eller læser Guds Ord, — naar du synger eller lader dig foresynge aandelige Sange, — naar du beder, — naar du indfinder dig til Herrens høihellige Kjærlighedsmaaltid, saa forholder det sig dermed som med de kraftigste Lægemidler hos de Dødssyge; naar de tages og nydes, saa synes det ofte, som om Sygdommen bliver forstærket og faar Overhaand. Mig selv har det engang hændt i en dødelig Sygdom, at det, efter at jeg havde taget et kraftigt, gift- og sveddrivende samt derhos hjertestyrkende Lægemiddel, tilsyneladende blev værre med mig, idet jeg, efter før at have ligget ganske stille formedelst overvættes stor Mathed, nu begyndte at vise mig urolig, lagde mig og lod mig lægge snart hid, snart did i Sengen, vilde fra den ene Seng i den anden og gjorde mig den Tanke, som jeg ogsaa fremkaldte hos de Tilstedeværende, at Dødskampen allerede var begyndt, og at Naturen nu snart vilde give tabt for Sygdommen; men om nogle Timer faldt jeg i en rolig Søvn, som var Begyndelsen til min ved Guds synderlige Naade og Velsignelse paafulgte Helbredelse. Saaledes forholder det sig ogsaa med dig i din nuværende Tilstand, du gudelskelige Hjerte. At der ved Naademidlernes Brug ligesom ytrer sig en Forværrelse hos dig, det kommer deraf, at Aanden (det nye Menneske), der er bleven vakt og styrket ved Ordet og Sakramentet, begynder at kjæmpe i dig og med stor Kraft modsætter sig Kjødet, Synden og Satan, som ved denne Leilighed ere meget virksomme, hvorved den noksom lægger for Dagen, at den endnu ikke er overvunden, men strider i Guds Kraft. Om du nu end herover sveder Angestens Sved og viser dig urolig, saa

vil dog Altsammen ved vor Herres Jesu Christi Naade ende med Fred, Ro, Trøst og Liv. Den dyrebare Jesus har prædiket og befalet at prædike sit Evangelium for de Fattige og prist dem salige, som ere fattige i Aanden (Matth. 11, 5; 5, 3), og at du er iblandt deres Tal, vil du selv ikke negte; saa angaar da Naadesprædikenen dig, og al Trøst hører dig til, om du end ikke nu kan fuldkommen tilegne dig den. Han giver os i sin høihellige Nadverd sit korsfæstede og til Døden opofrede Legeme og sit udøste kostbare Blod, og det er udenfor al Tvivl, at ingen Gjæster ved dette himmelske Maaltid ere mere skikkede til værdeligen at annamme denne Sjelespise og Sjeledrik end de, som medbringe et korsfæstet, saaret og sønderrevet Hjerte og en udøst, hungrig og tørstig Sjel og agte sig selv for de Uværdigste, men dog ere saare begjærlige efter den rige Naade og søde Trøst, som der uddeles; og at dit Hjerte og din Sjel, min Medchristen, ere saaledes beskafne, dette er jo aabenbart; derfor er det vist, at du, uanseet hvad du synes og føler, er i Guds Øine skikket til at annamme denne ædle Sjelespise.

§ 87. At du anvender de Ord af din og min Frelser paa dig selv, naar Han siger, at „Djævelen kommer og tager Ordet af deres Hjerte, at de ikke skulle tro og blive salige" (Luk. 8, 12), det kommer udentvivl deraf, at du ikke nærmere har overveiet dette Skriftsprog og ikke ret lagt Mærke til, hvad det er for Mennesker, den Herre Jesus her taler om. Det er aabenbart, at Han taler om de Mennesker i sin Kirke, som ere vante til at synde, — hvis Hjerte ligner en Ager, der ligger ved Veien og over hvilken de Reisende gjøre den ene Vei ved Siden af den anden, indtil den omsider bliver aldeles opkjørt, haard og uskikket til at modtage og fremdrive det udstrøede Sædekorn; det er Mennesker, som ikke forvare sit Hjerte med daglig Prøvelse og sand Omvendelse, med flittige Bønner og hellige Forsætter (ligesom man pleier at forsyne en Ager, der ligger ved Veien, med Grøfter og Gjærder og saaledes hindre de Reisende fra at kjøre derover), men lader alle syndige Lyster, Begjæringer og Tanker have sin frie Villie og tilstede, at Satan ikke blot sniger sig, gaar og rider over deres Hjertes Ager, men ogsaa kjører derover med store Lastvogne, — det vil sige: de ere sikre og ubekymrede, ei alene med Hensyn til smaa, skjulte og tilsyneladende tildækkede, men ogsaa med Hensyn til aabenbare, vitterlige og store Synder, saa at altsaa deres Samvittighed og Hjerte forhærdes og fordærves mere og mere Dag for Dag. Af Saadannes Hjerte siger nu den Herre Jesus, at Djævelen tager Ordet bort, det er: om de end af Sædvane og for ikke at blive anseede for aldeles uchristelige gaa i Kirke tilligemed Andre og høre Ordet, saa forhindrer dog Satan formedelst sin kraftige Virkning og den Magt, han har over de ondskabsfulde og ugudelige Sjele, at de tage Noget deraf til Hjerte; hvad end Præsten siger, saa gjør det dog intet Indtryk paa dem; de lade det, som man siger, gaa ind af det ene og ud af det andet Øre; de lade selv under Prædikener sine syndige Tanker raade sig selv og passere uhindret gjennem deres Hjerte; de indlade sig i en venskabelig Samtale med en ligesindet Sidemand om slige andægtige og smukke Sager, som behage Djævelen vel, eller de betjene sig af Prædikenen som et Barn af sin Moders eller Barnepiges Sang og slumre sødeligen ind derved, hvisaarsag Prædikenen gaar upaaagtet hen og Ordet, Formaningerne, Advarslerne suse dem forbi, og deres Hjerte forbliver ubevæget, uforandret og sikkert i sine tilvante Synder. Saaledes har det nu, Gud være lovet, aldrig været med dig, min Medchristen;

dit Hjerte er ikke som en banet og haard Vei, men som en opbrudt, oppløiet og ophakket Ager; du er ikke under Ordets Hørelse uopmærksom og sikker, men agtpaagivende og høiligen bekymret; din eneste og inderlige Attraa er at høre det prædikede Ord med Nytte, at føle dets Kraft i dit Hjerte og derved blive alt mere forandret, fornyet, omvendt og Gud velbehagelig. Over saadanne Hjerter har Satan ingen Magt, og det er umuligt, at han skulde kunne tage Ordet bort af dem, — som Johannes siger: Hvo som er født af Gud, vogter sig selv (ved Aarvaagenhed, Bøn, forsigtig Vandel, hellig Omhyggelighed og Frygt samt daglig Omvendelse), og den Onde rører ham ikke (vil ingen Skade kunne gjøre ham — 1 Joh. 5, 18). At imidlertid Ordets Kraft ikke strax ytrer sig i følelig Trøst hos dig, det skal du ikke forundre dig over, aldenstund det er bekjendt, hvorledes det gaar til med den udstrøede Sæd; naar den er falden i Jorden og bedækket dermed, saa ligger den en Tidlang ganske stille og er som spildt og tabt; derefter begynder den at spire og skyder først et spædt Straa op af Jorden, hvilket ofte for længere Tid bedækkes med Sne og Is, saa at det atter synes, som om Sæden var tabt, indtil den omsider om Vaaren spirer alt høiere og høiere og viser sig først som Græs, dernæst som Halm og Ax og bærer rig Grøde (Mark. 4, 26—28). Omendskjønt nu Naadens og Livets Ord i din nærværende Tilstand ligger ligesom stille i dit Hjerte og saa at sige bedækket med Jord, Sne og Is, saa er det dog derfor ikke spildt, men vil til rette Tid, nemlig til den Tid, som Gud har bestemt og forbeholdt sig, aabenbare sig til rig Trøst for din Sjel.

§ 88. Ligesaalidt har du Aarsag, du gudelskende Sjel, til at være bedrøvet over denne din Frelsers Tale: „Ingen kan komme til mig, uden at Faderen faar draget ham“ (Joh. 6, 44), og lade dig indbilde, at Faderen ikke drager dig, og at du ikke kan komme til Christum, eller om Han ogsaa drager dig, at du dog er saa hildet i Helvedes Baand, at du ikke kan følge Hans Dragelse. Thi det er aabenbart, at Faderen allerede forlængesiden har draget dig og bragt dig til Christum, — som Han siger: „Jeg har elsket dig med en evig Kjærlighed; derfor har jeg draget dig med Miskundhed“ (Jer. 31, 3). Faderens Dragelse betyder Hans kraftige Virkning paa det menneskelige Hjerte, naar Han nemlig med sit Ord og sin Naadesaand oplyser, rører, bevæger, leder og styrer det saaledes, at det erkjender sin Elendighed og længes efter Hjælp, Naade og Trøst. At komme til Christum vil sige at anse Ham for Verdens Frelser, inderligen længes efter Ham og Hans Samfund, Retfærdighed og Salighed og med sand Tro søge sin Frelse i Ham. Betænk dig nu, min kjæreste Medchristen; har ikke denne Guds Naadevirkning allerede forlængesiden ytret sig hos dig? Den trofaste Gud har jo kaldet dig til Jesu Christi, sin allerkjæreste Søns, Samfund, antaget dig i den hellige Daab til sit Naadesbarn, ofte fra din Ungdom af rørt, bevæget og ledet dit Hjerte ved sit hellige Ord og sin gode Aand; ogsaa nu findes der en grundig og hjertelig Erkjendelse af din Elendighed, dit Intet, din Udygtighed og Skrøbelighed hos dig, et hjerteligt Mishag med dig selv og dit Hjertes dybe Fordærvelse; du tilstaar ogsaa gjerne og lægger ved mange Tusind ængstelige Sukke og modige Taarer for Dagen, at du ingen Trøst, ingen Ro, ingen Glæde finder hverken i dig selv eller i den ganske Verden og al dens Herlighed, men længes alene efter Guds Naade i Christo Jesu; den er Gjenstanden for alle dine Sukke, Begjæringer, Længsler og Taarer. Jeg er vis paa, og du vil

selv ikke kunne negte det, at om du i denne Stund besad alle Verdens Skatte, al dens Ære, al dens Glæde og Herlighed, og Forsikringen om Samfundet med Christo blev dig tilbudt paa det Vilkaar, at du skulde ganske frasige dig alt dette, saa vilde du villigen gjøre det. Og om man spurgte dig: Hvorfor græder du? hvorfor sukker du? hvad ønsker du? hvad forlanger du? saa vilde du, naar du skulde tale af dit bedrøvede Hjertes Grund, ikke kunne svare Andet end: Jesum, Jesum ønsker jeg og intet Andet. Men hvoraf kommer denne Længsel efter Christum uden af Guds Naadevirkning, idet Han ved sit Ord og sin Aand har aabenbaret dig sin Søn og fremstillet Ham for dig til en Naadestol i Hans Blod, saa og vækket, rørt og bevæget dit Hjerte saaledes, at det agter Ham for sin eneste Mægler, Frelser og Trøst og skatter Ham høiere end Alt, hvad i Verden er, retter alle sine Sukke, alle sine Taarer, alle sine Længsler, alle sine Kræfter mod Ham og ikke attraar Andet end at leve og dø i Hans søde og salige Samfund. Se, dette er det Komme til Christum, hvorom Han taler; derved forstaaes at tro paa Ham, efter hvad vi allerede paa et andet Sted i dette Værk udførligen have lært*); herpaa kan man tydeligen kjende Faderens Dragelse, det er: Hans Naadevirkning paa dit Hjerte.

§ 89. At du imidlertid ikke nu føler den Ro i din Sjel, som du ønsker, det omstøder ikke min Slutning; thi Et er det at være eller leve i Christo og Hans Samfund, et Andet, sødeligen at nyde dette Samfund; Et er Troen, et Andet Troens Forvisning og Frimodighed, hvorom vi ligeledes andetsteds have talt**). Et Hjerte, der erkjender Jesum Christum for den ganske Verdens og følgelig ogsaa for sin Frelser, — der af inderlig Bedrøvelse over sine Synder længes efter Ham, betragter Ham med grædende Øine og et sønderknust og sønderstødt Sind, af sin ganske Sjel attraar at tro paa Ham, at hænge ved Ham, at leve og blive hos Ham, det er et troende Hjerte, der er kommet til Christum, hvad enten det nu selv ved eller ikke ved det, føler eller ikke føler det. Et lidet Barn er en Arving til alt sin Faders Gods, omendskjønt det endnu ingen Forstand har paa sin Rigdom og ikke ved at bruge den; en gudfrygtig og dydig Ægtefælle forbliver ogsaa da i sin Mands ægteskabelige Samfund og uforandrede Kjærlighed, naar hun i en hidsig Sygdom har mistet sin Samling og faldet paa den Tanke, at hun ved en eller anden Forseelse har forspildt sin Mands Kjærlighed. Hin gudfrygtige Mand, om hvem vi ovenfor fortalte, at han i sin dødelige Sygdom havde sat sig i Hovedet, at han ikke var noget Menneske, ophørte dog ikke derfor at være et Menneske*). Saaledes er det ogsaa med dig, min kjæreste Medchristen: du er og bliver en troende Christen, et levende Lem paa Jesu aandelige Legeme, et Guds Naadesbarn, et Tempel for den Hellig Aand, hvad enten du, saaledes som du ønsker, føler det i sød Trøst og stor Frimodighed eller ikke. Naar et Menneske reiser i den strenge Vintertid, saa kan det komme dertil med ham, at Frosten saaledes angriber hans Hænder og Fødder, at de blive stive, og at han ikke kan bruge dem saa godt som ellers; men de vedblive dog ligefuldt at være hans Legemes Lemmer og gjenvinde i sin Tid ved passende Midlers Anvendelse atter sin Førlighed. Salomos Tempel vedblev ogsaa da at være en Guds Helligdom, naar en Sky eller tyk Taage opfyldte det; ja netop da og i denne Taage viste den store

*) 2den Del. 5te Præd., § 15 flg

**) 2den Del, 6te Præd , § 47 flg. jfr 8de Præd., § 52 flg.

*) § 71.

Guds herlige Tilstedeværelse sig og vidnede om, at Han havde valgt dette Tempel til sin Bolig, hvorfor ogsaa Salomo siger: „Herren sagde, at Han vilde bo i Mørket“ (1 Kong. 8, 10—12). Saaledes forbliver ogsaa du, min Broder, et levende Lem paa Jesu aandelige Legeme, omendskjønt du synes, at der ikke mere findes nogen Kjærlighedens Varme, nogen Dygtighed eller Frimodighed til guddommelige Ting hos dig. Dit Hjerte forbliver ligefuldt et Tempel for den Hellig Aand, om det end nu efter Guds hellige Raad er opfyldt med Taage og Mørke.

§ 90. Sig derfor ikke oftere, du Guds Menneske, at du ikke længer skjøtter om at høre Ordet, efterdi det ikke angaar dig. Dersom det ikke angaar dig og dine Lige, hvem angaar det da? For hvem er Faderens Brød og hele Forraad, om ikke for hans hungrige Børn? For hvem er en Strøm, der udvælder fra en levende Kilde, om ikke for den jagede Hjort, der skriger efter friskt Vand, eller for Vandringsmanden, der er saare udmattet af Veiens Hede, Byrde og Længde? For hvem er den evangeliske Trøst, om ikke for de bedrøvede Hjerter, for de bekymrede Samvittigheder og de trøstesløse Sjele? Siger ikke Herren det selv med tydelige Ord: „Herren sendte mig til at kundgjøre et godt Budskab for de Sagtmodige, til at forbinde dem, som have et sønderbrudt Hjerte, til at udraabe for de Fangne Frihed, til at trøste alle Sørgende“ (Esai. 61, 1. 2)? Har Han ikke kaldet til sig de Arbeidende, dem, der sukke under den tunge Syndebyrde, under Lovens Forbandelse og Guds Vrede, i Kampen med Døden, Djævelen og Helvede, og de Besværede, dem, der ere betyngede med Trængsel og Anfegtelse, og lovet dem Hvile for deres Sjele? (Matth. 11, 28 flg.). Du kan da let slutte dig til, hvad det er for en Aand, som vil fraraade dig at gaa til Jesum, at høre Ham og tilegne dig Hans Trøst. Visseligen ikke Guds Aand, der altid og allevegne henviser alle Bedrøvede og Bodfærdige til Jesum og fører dem til Ham. Mord- og Løgnaanden er det ogsaa, som vil holde dig borte fra Herrens høiværdige Kjærlighedsmaaltid og indbilde dig, at du er en Hund eller et Svin, for hvem saadanne hellige Ting og Perler ikke ere bestemte. Vel siger den Herre Jesus, „at man ikke skal give Hundene det Hellige, ei heller kaste sine Perler for Svinene“ (Matth. 7, 6); men Meningen hermed er, at Kirkens Lærere ikke skulle meddele de gjenstridige Foragtere, skamløse Spottere og aabenbare Forfølgere de guddommelige Hemmeligheder og Evangeliets Trøst, ei heller tilstede dem Brugen af det høiværdige Sakrament, der lig Svinene søge sin Lyst og Glæde i Drukkenskab, Fraadseri, Utugt og andre Synder. Men nu er du ingenlunde nogen saadan Hund, nogen Spotter, Forhaaner og Fiende af Sandhedens Evangelium; ei heller er du noget Svin, der søger sin Glæde i Syndemudderet; hvorledes skulde da dette Sprog være imod dig og udelukke dig fra Nydelsen af den hellige Nadverd og den evangeliske Trøst?

§ 91. Dog, jeg haster med Føie til hvad der endnu staar tilbage af de bedrøvede Sjeles Bekymringer. Nogle af dem pleie ogsaa at lade sig forlyde med Følgende: Jeg er nu ikke mere nyttig til noget her i Verden; thi for mine Nærmeste og andre gudfrygtige Hjerter er jeg kun en Byrde og foraarsager dem kun Besvær og Hjertesorg; for Verden derimod eller de sikre og ryggesløse Mennesker er jeg en Vederstyggelighed og Fabel, hvormed de drive Spot; jeg kan hellerikke længer tjene hverken Gud eller Mennesker; derfor har jeg ikke mere Lyst til at leve. Saa vidt har Herren hjulpet os; Han vil

ogsaa hjælpe os videre. Om du vil behage at efterse og vel overveie, hvad vi ovenfor have sagt om Aarsagerne til de aandelige Anfegtelser og om hvorlunde disse tjene til den store og majestætiske Guds Ære, til Djævelens Beskjæmmelse, til Verdens Forfærdelse, til de Gudfrygtiges Opbyggelse o. a. M., saa vil du betænke dig paa fremdeles at sige, at du ikke mere er nyttig til Noget her i Verden. Der er jo ingen Orm, ingen Myg, ingen Frø, uden at den gjør sin Nytte og efter sin Art tjener Skaberen og Mennesket; skulde da en saa dyrebar Sjel, som din er, — hos hvilken Gud hidtil saa rigeligen har aabenbaret sin Godheds, Magts og Visdoms Undere, ikke være til nogen Nytte i Verden? Vor Gud kan tjenes paa mange Maader. Nogle tjene ham offentligen med Gjerning og Virksomhed, med Prædiken, Regjering, Børneopdragelse; Andre tjener ham lønligen med Lidelse, Taushed med at være underdanige og taalmodige. Nattergalen har sin Tid, da den lader sig lifligen og venligen høre og opmuntrer Mennesket Nat og Dag med høi Røst til dets Skabers Pris; men den har ogsaa sin Tid, da den tier, og man ikke ved, om den endnu er hos os eller ikke; ikkedestomindre er og bliver den dog en Skabning til sin Guds Ære og tjener Ham ligesaavel med sin Taushed som med sin Sang, fordi den gjør som Han har bestemt, og hvad Han har indplantet den. Lærken og andre Fugle lade sig høre og se om Dagen og prise sin Skaber efter sin Art i den lyse og fri Luft; Uglen derimod og andre Natfugle elske Ensomhed og Mørke og lade sig kun høre om Natten med sørgelig og hæs Stemme; men hvo tør sige, at den Høiestes Miskundhed, Almagt og Visdom kun giver sig tilkjende hos hine og ikke hos disse, og at ikke ogsaa de sidste paa en vis Maade bidrage til Hans Ære? Var der end intet andet Mærkeligt og Seværdigt hos dem, saa vilde det dog være dette, at den milde Herre, der sørger for Alt, hvad der lever, og mætter det med Velbehagelighed, ogsaa opholder dem og ligesaavel forskaffer dem deres Underhold i Mørket som de andre ved Dagens Lys. Saaledes er det nu ogsaa med dig og dine Lige, du dyrebare Sjel. Vel kunne I sige med David: „Jeg er bleven lig en Rørdrum i Ørken; jeg er som en Natugle i de øde Steder. Jeg vaager og er bleven som en enlig Spurv paa Taget. Jeg æder Aske som Brød og blander min Drik med Graad for din Vredes og din Fortørnelses Skyld; thi Du opløftede mig og kastede mig ned“ (Ps. 102, 7. 8. 10. 11). I sidde i Mørke og Ensomhed og overgive Eder til Eders sørgmodige Tanker; man ser Eder sjelden blandt Menneskene og slet ikke i glade Samkvem; Eders Røst er vemodige Klagemaal og ængstelig Sukken og Klynken; men hvo som har aandelige Oine og et oplyst Hjerte, han opvager snart Noget hos Eder, som tjener til Eders og vor Guds Ære og Pris; thi I ere de, som Han ved sin skjulte Godhed opretholder imod Satans Ondskab; I ere de, hvis Lys Herren er, naar de sidde i Mørket, — hvis Kraft Han er i deres Skrøbelighed, — hvis Liv Han er i Døden.

§ 92. Den Spedalske, som den Herre Jesus havde renset og befriet fra hans Plage, vendte tilbage og priste Gud med høi Røst og faldt paa sit Ansigt for den Herres Jesu Fødder og takkede Ham. Den bodfærdige Synderinde lagde sig ogsaa ved Hans Fødder; man hørte imidlertid ikke hendes Stemme; men hun vædede Herrens Fødder med sine Taarer, tørrede dem af med sit Hovedhaar og kyssede dem (Luk. 17, 15. 19; 7, 3. 8); vil du nu paastaa, min Medchristen, at dette Sidste ikke var til nogen Nytte og Intet bidrog til den Herres Jesu Ære? Job var et Kar til

Guds Ære i sin Velmagt, da „Guds Lygt skinnede over hans Hoved, og han gik igjennem Mørket ved Hans Lys, — da Guds Løndom (Hans skjulte, naadige og faderlige Styrelse og Forsorg) var over hans Paulun“ (Kap. 29, 3. 3. 4); men tør vi paastaa, at han ikke ogsaa var det, da han sad i Asken og afskrabede den af hans Bylder flydende Edder med et Potteskaar, — da hans Nærmeste forlode ham, og hans Kjendinger glemte ham, — da hans Husfolk og Tjenestepiger agtede ham som en Fremmed, og hans Tjener ikke svarede ham, naar han raabte paa ham, — da hans Hustru anstillede sig fremmed for ham, og Elendigheds Dage angrebe ham? (Kap. 2, 7. 8; 19, 14 flg.; 30, 16). Paulus tjente Gud, naar han med stor Frimodighed vidnede om Christo; men hvo vil paastaa, at han ikke var til nogen Nytte, naar han paa alle Kanter var omringet af Trængsel, Fare, Nød og Død og blev slagen paa Munden af Satansengelen? Vi vide, hvad den Herre Jesus fortæller om Lazarus, — hvor elendig han var og fuld af Saar, forladt af Alle og kastet for den rige Mands Dør, og at han og kun ønskede sig de Smuler, som faldt af dennes Bord, til sit kummerlige Livsophold; men skulde ikke denne Rose, der blomstrede blandt saa mange Torner, dette Guds Barn, der var skjult under Tiggerdragten og et saa usselt Udvortes, have været nyttig til Noget i Verden? O jo! Han var den rige Mands Bodsprædikant; han var et Forbillede paa Taalmodighed for alle dem, der saa ham; han vidnede om Guds forunderlige og skjulte Miskundhed og Hans uransagelige Regjering over sine Troende, osv. Om du nu end, efter Guds hellige Raad, du anfegtede og bedrøvede Hjerte, ikke er bleven den bodfærdige Synderinde, Job, Paulus, Lazarus lig i deres Elendighed, saa kan du dog ikke sige, at du er til ingen Nytte i Verden; thi ligesom hine selv i sin yderste Trængsel tjente Gud, saaledes tjener ogsaa du Ham ved Aabenbarelsen og Fremstillingen af Hans underlige, men dog vise Styrelse, Hans herlige Magt, Hans skjulte Godhed, ved stille Taalmodighed, ved Taushed, ved Lidelse, ved Suk, ved Klynk og Klage.

§ 93. Og hvad dine Paarørende og andre gudfrygtige Hjerter angaar, som du mener at være til Byrde og kun at foraarsage Besvær og Hjertesorg, saa har jeg den christelige Tillid til dem, min kjæreste Broder, at de ville anse Alt, hvad der i saa Maade falder dem besværligt og volder dem Bedrøvelse, for en Guds Tilskikkelse og altsaa for en helliget og velsignet Byrde, for et af Gud paalagt Kors, bære det med Taalmodighed, overvinde det i Jesu Kjærlighed og omgaaes dig med sømmelig og christelig Taalmodighed, efterdi de udentvivl ere forvissede om, at Alt, hvad de gjøre imod dig, som et lidende, ængstet og bedrøvet Christi Lem, det vil Han betragte og belønne, som om det var gjort imod Ham selv, Noget, jeg finder det ufornødent at føre Bevis for, saasom det er bekjendt, hvad Herren paa hin Dag vil sige til dem, som have taget sig hjerteligen og troligen af Hans trængende Lemmer: „Saa Meget, som I have gjort for en af disse mine mindste Brødre (og Søstre), have I gjort for mig“ (Matth. 25, 40), ligesom ogsaa Apostelen Jakob erklærer det for „en ren og ubesmittet Gudsdyrkelse at besøge Faderløse og Enker (og altsaa tillige andre dybtbedrøvede og trøstesløse Mennesker, hvilke Skriften ligeledes pleier at kalde Faderløse) i deres Trængsel og tage sig hjerteligen af dem“ (Jak. 1, 27). Her bør vi tillige overveie, hvad Herren siger til sine Disciple: „I ere de, som ere blevne varagtige hos mig i mine Fristelser. Og jeg beskikker Eder

Riget, ligesom min Fader beskikkede mig det, at I skulle æde og drikke ved mit Bord i mit Rige" (Luk. 22, 28. 29), og endelig, hvad Apostelen skriver til Galaterne: „Denne min Prøvelse i mit Kjød ringeagtede I ikke og forhaanede ikke; men I annammede mig som en Guds Engel, som Christum Jesum. Hvor prisede I Eder ikke da salige!" (Kap. 4, 14. 15). Hvad Rabbinerne fordum sagde, nemlig, at det var et godt Tegn, naar man traf paa et gammelt Menneske i et Hus, det kan man tilvisse ogsaa sige om et Hus, hvori der er en anfegtet, bedrøvet Sjel; det kan ikke slaa feil: denne Herre Jesus maa føre et vaagent, naadigt Øie med et saadant Hus, og jeg er sikker paa, at der er mere aandelig Velsignelse og flere Engle deri end i ti andre, hvori man ikke ved af noget Kors og nogen Anfegtelse.

§ 94. Men sæt ogsaa, at dine Nærmeste vare blevne trætte og kjede af dig og ikke behandlede dig med den tilbørlige Kjærlighed, Sagtmodighed og Omhu, saa vederfores dig dog intet Nyt, min Medchristen; men du var ogsaa heri bleven andre hellige Guds Børn og din Herre Jesus lig. David klagede: „Jeg er bleven en Forskrækkelse for mine Kjendinger. — — Jeg er glemt af Hjertet som en Død; jeg er som et fordærvet Kar "(Ps. 31, 12. 13). Du, min Gud, „skilte min Ven og Staldbroder langt fra mig; for mine Kjendinger er jeg skjult i Mørke" (Ps. 88, 19). „Sku til høire Side, og se, at der var Ingen, som kjendte mig; Tilflugt var borte fra mig, der var Ingen omhyggelig for min Sjel" (Ps. 142, 5). Saaledes siger ogsaa Job, at han er bleven foragtelig og byrdefuld for sine Egne. Mine Nærmeste forlode mig, og mine Kjendinger glemte mig. De, som bo hos mig i mit Hus, og mine Tjenestepiger agte mig som en Fremmed; jeg er som en Udlænding for deres Øine. Jeg kaldte ad min Tjener, og han svarede ikke. Min Aand var fremmed for min Hustru, og jeg maatte bede til mit Livs Børn om Naade (eller, som Nogle oversætte det: om mit Livs Børn*), som om den dybtbedrøvede Mand vilde sige: Mit Tyende bryder sig ikke om mig; min Hustru er kjed af mig; mine Børn ere borte, og jeg maa begræde dem; jeg har saaledes Ingen, der pleier mig og tager sig af mig — (Job 19, 14 flg.). Hvorledes det gik vor Frelser i Hans Lidelsestid, er hellerikke ubekjendt. Da han stred med Døden og Helvede, saa at blodig Sved trængte ud af Hans Legeme, gik Han hen til sine tre fornemste Disciple, Peter, Jakob og Johannes, som Han havde taget nærmere til sig end de andre, for at de skulde vaage med Ham og tale trøsteligen til Ham; men Han fandt dem sovende. Da Han var tagen tilfange af den Skare, der var udgangen til Ham, forlode alle Disciplene Ham og flyede (Luk. 22, 44; Matth. 26, 37. 38. 56). Den Trøst, som nu disse have havt i et saadant Tilfælde, den har ogsaa du, du gudelskende Hjerte. Job siger: „Ja nu, se, mit Vidne er i Himmelen, og den, som vidner med mig, er i de høie Steder. Mine Venner ere mine Bespottere; mit Øie græder til Gud" (Job 16, 19. 20), og David: „Min Fader og min Moder forlode mig; men Herren skal samle mig til sig" (Ps. 27, 10). „Herren skal ikke forlade sine Hellige" (Ps. 37, 28), og den Herre Jesus: „Se, den Time kommer og er allerede kommen, at I skulle adspredes hver til Sit og forlade mig alene; dog, jeg er ikke alene; thi Faderen er med mig" (Joh. 16, 32). Heraf følger da, at om end vore nærmeste Slægtninger forlade og glemme os, saa vil dog ikke Gud forlade og glemme os, — om de end Alle

*) Efter vor nyeste Bibeloversættelse: Endog Børn foragte mig. O. A.

falde fra og blive trætte, saa vil dog Han forblive trofast, aarvaagen og utrættelig, — om end alle Døre og Hjerter paa Jorden ere lukkede for os, saa skulle dog Himmeldøren og Jesu Hjerte altid staa os aabne. Og hvad Verden angaar, du gudfrygtige Hjerte, saa ved du nok, at et Guds Barn ingen Regning kan gjøre paa den; det maa hellerikke ændse dens Dom, Spot og Snak. Guds Hellige ere Ædelstene, som de bondestolte og taabelige Verdensmennesker ikke forstaa at dømme om; salig er den, som har den Ære at blive tornekronet, bespottet, udleet og foragtet af Verden. Verden er aldrig mindre farlig for Guds Børn, end naar den viser sig fiendtlig imod dem. Paa den anden Side ere de selv i sine største Trængsler de hellige Engles Venner, der hos dem se med Lyst paa Guds Visdoms, Almagts og Miskundheds Undere; de ere de Elskelige, som hele Christenheden saa at sige holder paa sit Skjød og sine Arme, — som den Nat og Dag beder for og hjælper at stride; de ere de ædle Planter, som alle gudelskende Sjele dagligen vande og vederkvæge med sine Taarer; de ere de spæde Lam, som hele Kirken sørger for og stedse i Særdeleshed anbefaler til deres gode og trofaste Hyrde, Jesus Christus. Hvo bryder sig da om Verden og hele Helvede ovenikjøbet, naar Gud, Jesus, den Hellig Aaand, de hellige Engle og alle Guds Udvalgtes, Helliges og Elskedes hele Hær staar paa den anden Side? Vel er der endnu nogle flere Ting, hvormed Satan pleier at plage de gudelskende Sjele, saasom naar han vil indblilde dem, at de ikke have nogen Tro og aldrig ville faa den, — at de ingen Syndernes Forladelse have at vente, — at de ikke ere udvalgte af Gud til det evige Liv, men aldeles forskudte, og Deslige. Men saasom vi allerede tilforn og paa andre Steder i dette Værk have omhandlet dette efter den Evne, Gud forlenede, saa ville de gudfrygtige Sjele, som i saa Henseende trænge til Trøst, behage, endnu engang at opsøge dem og raadføre sig dermed. For dennegang takke vi Gud, Barmhjertighedens Fader og al Trøstens Gud, som os trøster i al vor Trængsel, saa at vi kunne trøste dem, som ere i allehaande Trængsel, med den Trøst, hvormed vi selv blive trøstede af Gud. Ham være Ære i Menigheden ved Christum Jesum gjennem alle Slægter i alle Evigheder! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Kors.

Femtende Prædiken,

hvori handles om Bønnen, som et virksomt Middel til at overvinde alle Trængsler.

Luk. 11, 9. 10: Og jeg siger Eder: beder, saa skal Eder gives; leder, saa skulle I finde; banker saa skal Eder oplades.

§ 1. „Hvo er hun, der kommer op fra Ørken som Støtter af Røg, gjennemrøget af Myrrha og Virak og allehaande Pulvere fra Apothekeren!" (Høis. 3, 6). Saasom disse Ord findes i Salomos Høisang, der fremstiller Guds Riges Hemmeligheder under mange forblommede, men deilige Udsagn og Billeder, fordre de en gudelig Overveielse, saa meget mere som Skriftens Udlæggere ikke aldeles stemme overens i sine Forklaringer derover. For det Første maa vi betænke, hvem der taler disse Ord. Jeg tror neppe at tage feil, naar jeg tilskriver dem den himmelske Sjelebrudgom, Jesus Christus selv, da Han er indført talende i det foregaaende Vers, og da Han giver nøie Agt paa sin Kirke, saa og bedst kjender dens Tilstand. Han taler med Forundring og stor Glæde, efterdi Han finder sin Brud i den Tilstand, Han ønsker, og som sømmer sig for hende. For imidlertid at gjøre Sagen tydeligere, skulle vi lægge Mærke til, at den søde Frelser her udentvivl taler om de Troendes Bønner, hvilke Han, saaledes som Skriften ogsaa paa andre Steder pleier at gjøre, sammenligner med en ædel Røgelse, som en Apotheker har tiiberedt af Myrrha, Virak og andre vellugtende Sager.

§ 2. Det er bekjendt, at Gud Herren ved Anordningen af sin Gudstjeneste i den gamle Pagt blandt Andet befalede at tilberede en ædel Røgelse af vellugtende Urter, Stakten, Galban og ren Virak, hvoraf man daglig skulde bringe Ham et Røgoffer (2 Mos. 30, 34 flg.; 2 Krøn. 13, 11). Hvad nu herved mentes, har den Hellig Aand ikke undladt at tilkjendegive, idet Han siger ved David: „Lad min Bøn bestaa som et Røgelsesoffer for dit Ansigt, mine Hænders Opløftelse som et Aftens-Madoffer!" (Ps. 141, 2) og ved Johannes, at de fire og tyve Ældste, som vare foran Tronen, havde „hver sin Harpe og Guldskaaler, fyldte med Røgelse, som er de Helliges Bønner" (Aab. 5, 8). (Herhen hører ogsaa, hvad han paa et andet Sted siger om den Engel ved hvem rettroende Fortolkere ingen Anden forstaa end Christus), „som kom og stod ved Alteret og havde et Guld-Røgelsekar, og hvem Røgelse blev given, at han under alle de Helliges Bøuner skulde ofre det paa det Guldalter, som er foran Thronen, og Røgen af Røgelsen opsteg

tilligemed de Helliges Bønner af Engelens Haand for Gud" (Aab. 8, 3. 4). Den israelitiske Kirke vidste ogsaa godt, at det ikke var gjort med den udvortes Røgelse for Gud alene; naar derfor Præsten var inde i Herrens Tempel at ofre Røgelse, „bad alt Folkets Mangfoldighed udenfor i den Tid, Røgelsen ofredes" (Luk. 1, 9. 10). Bønnen lignes ved en Røgelse af forskjellige Specerier, fordi der i samme findes en hellig og Gud velbehagelig Blanding; thi en sand Bøn er Omvendelse, Tro, Kjærlighed, Haab, Taalmodighed, Ydmyghed, Andagt, barnlig Frygt, Ærbødighed, hellig Længsel, himmelske Tanker og Begjæringer, hellige Ord, Gjerninger og Lader, Taarer og Sukke samlede, hvorom vi allerede have talt paa et andet Sted i dette Værk*). Det er ogsaa mærkeligt, at den himmelske Menneskeven ikke siger: Hvad er det for en Røg, der opstiger fra Ørken? men: Hvo er hun, der kommer op fra Ørken? osv., hvormed Han antyder de Troendes store og ivrige Andagt i Bønnen. De blive i Bønnen ligesom et Brændoffer, der forgaar i Ilden og opstiger i Røg til Himmelen; ei alene deres Mund, men Alt, hvad der er hos og i dem, deres Sjel, deres Hjerte, deres Aand, deres Længsler, deres Øine, deres Hænder og alle deres Evner og Kræfter bede. De Troende bede saaledes, at ikke blot deres Hjertes Begjæringer, Sukke og Ord komme frem for Gud; men de hæve sig ligesom ogsaa selv op fra Jorden og fremtræde med sine Bønner for Gud.

§ 3. Den navnkundige og for Gud nidkjære Kirkelærer Krysostomus siger, at han har kjendt mange Mænd, der i Bønnen næsten løftede sig op fra Jorden og strakte sine Hænder saa høit i Veiret, som de paa nogen Maade kunde, ret som om det gjorde dem ondt, at de ikke kunde hæve sig op i Luften (og være Himmelen nærmere) og saaledes bede med des større Andagt og Frimodighed, og ønsker, at alle hans Tilhørere ret ofte kunde bede paa samme Maade. Nu er vistnok den ivrige Andagt ikke netop bunden til saadanne Gebærder; men Erfaringen lærer dog, at i den ret heftige og alvorlige Bøn forener sig Alt, hvad der er i og paa Mennesket, til Andagt, og at det gjør Aanden, der af al Magt opløfter sig til Gud, ondt, at den ikke kan tage det dødelige og tunge Legeme med sig. Og dette synes den kongelige Profet, David, idet han taler i Verdensfrelserens Person, at have tilkjendegivet ved de mærkelige Ord: „Istedetfor at jeg elskede dem, stode de mig imod; men jeg var stedse i Bøn" (Ps. 109, 4), hvilke sidste Ord i Grundsproget egentligen lyde: Og jeg Bøn, eller: Men jeg var (er) Bøn*). Nogle Fortolkere holde for, at man maa udfylde og forklare denne Talemaade saaledes: Jeg er en Bønnens Mand, det er efter den hebraiske Sprogbrug; naar jeg skrider til Bønnen, saa samler jeg al min Kraft og Opmærksomhed; Guds Paakaldelse er min stadige Øvelse. Andre derimod antage, at Bønnen er sat istedetfor den Bedende, — at altsaa Meningen er: Jeg lader mig ikke forstyrre af mine Modstanderes Ondskab, men er varagtig i Bønnen, hvori jeg ogsaa indeslutter dem. Omendskjønt nu denne Forklaring ikke er at forkaste, saa forekommer det mig dog, at Guds Aand har villet udtrykke noget Mere med den ovennævnte Talemaade, især naar jeg ser hen til andre lignende Skriftsprog; naar saaledes David siger paa et andet Sted: „Jeg er fredsommelig" (Ps. 120, 7), eller, som det lyder i hans Sprog: Jeg er Fred. — jeg er Freden selv**), saa er Meningen: Alt,

*) 3die Del, 13de Præd., § 6.

*) I vor nyeste Bibeloversættelse: Jeg er idel Bøn.
**) I samme Oversættelse: Jeg er idel Fred.
O. A.

hvad i mig er, søger Fred og jager efter Fred; mine Øine og mit Ansigt ere venlige, min Tale huldsalig, mit Hjerte sagtmodigt; mine Øren ere tillukkede og ville ikke høre paa Noget, som kan bidrage til Ufred; mine Hænder ere redebonne; saaledes ogsaa, naar Engelen siger til Daniel: Du er meget elskelig, eller i hans Sprog: Du er Længselen, — du er Begjæringerne, saa er Meningen: Alt, hvad der findes hos dig, er ønskeligt og behageligt; du er saare behagelig for Gud, eller: alle din Sjels Kræfter have ligesom forvandlet sig til Bøn og Paakaldelse, Sukke og Længsler; du har fremfor alle Andre inderligen og ivrigt anraabt om dit Folks, om Templets og Staden Jerusalems Befrielse; saaledes synes nu ogsaa Meningen af de ovenanførte Ord at være: Jeg overgiver mig ganske til Bønnen; jeg beder af al Magt; Alt, hvad der er i og paa mig, er saa at sige forvandlet til lutter Andagt; jeg fortærer ligesom mig selv og ofrer mig til min Gud i Bønnen; jeg beder i Aand og Sandhed, med ivrig Andagt, osv., — hvilket Altsammen forhaabentlig bidrager til, at vi bedre forstaa, hvorfor vor Frelser siger: Hvo er hun, der kommer op fra Ørken som Støtter af Røg? og glæde os over at vor fattige Bøn er saa høit anseet i Hans Øine.

§ 4. Naar endvidere Bønnen sammenlignes med en Røg, der stiger ret opad som en Støtte eller et Palmetræ, saaledes som Tilfældet pleier at være i stille Veir, saa skal dette udentvivl betegne dens Kraft, — at den gaar lige op til Himmelen, „trænger igjennem Skyerne og ikke aflader, før den kommer frem, og Herren ser derpaa“ (Sir. 35, 17. 18), samt at Satan med al sin Magt og Træsthed og Verden med al sin Ondskab ikke kunne forhindre dette. Rabbinerne foregive, at der ved Gudstjenesten i det jødiske Tempel iagttoges forskjellige Undere, saasom, at Offerkjødet aldrig blev stinkende, — at ingen Flue saaes derved, — at aldrig Nogen i Staden Jerusalem var bleven skadet af nogen Slange eller Skorpion, — at aldrig Nogen af de mange Hundred Tusind Mennesker, som pleiede at indfinde sig til de store Høitider, manglede Plads eller Herberge i Staden, — at Offerilden paa Alteret, der stod under aaben Himmel, aldrig blev udslukket af Regnet, og at Røgen fra Offerilden aldrig blev dreven tilside af Vinden, men bestandig steg lige op til Himmelen, om det end blæste nok saa stærkt. Vi lade dette Sidste saavelsom det Øvrige staa ved sit Værd; men havde vi fuldkommen Vished derfor i Guds Ord eller kunde stole paa denne Beretning, saa vilde det være meget tjenligt til at oplyse det anførte Skriftsprog og meget smukt kunne fremstille den andægtige og alvorlige Bøns Magt; thi vist er det, at ingen Anfegtelse, ingen Forfølgelse, ingen Trængsel, ingen Gjenvordighed formaar at udslukke Troesilden paa det bodfærdige Hjertes Alter eller at drive den Røg, som opstiger derfra mod Himmelen, tilside eller at afskjære den Adgangen til Gud. Verden, Djævelen og Helvede kunne nu storme og rase saa meget, de ville, saa forbliver dog den gudfrygtige Sjels Bøn en Røgstøtte, der stiger op til Gud og ikke lader sig hæmme, og om det end synes, som om de Troendes Bønner ere hindrede, standsede og udslukte, naar nemlig den indvortes og udvortes Nød er saa stor, at det tykkes dem selv, at de ikke kunne bede, og de hellerikke bede, saa er det dog vist, at ogsaa det bedrøvede Hjertes lønlige og udsigelige Sukke ere en stærk og lige opstigende Røg for Gud og mægtig nok til at trænge igjennem Skyerne og erholde Hjælp, Kraft og Trøst fra Himmelen. Naar en Blomst eller kraftig

Urt begynder at visne, giver den ofte den stærkeste Lugt og Duft fra sig, hvilken man vel ikke ser, men dog noksom fornemmer; saaledes er det ogsaa med de troende og i Anfegtelser og andre Trængsler ligesom henvisnende Sjele; naar det tykkes dem, at de ikke mere kunne bede, ikke græde, ikke sukke, saa bede de ofte heftigst, og der udgaar en Kraft fra dem, som bevæger Himmel og Jord.

§ 5. Og naar der siges, at Sjelen med sin Andagt og brændende Bøn stiger op fra Ørken, saa er dette at forstaa enten om Verden, der for Gud er at se til som en Vildmark og Ørken formedelst den Ugudelighed, som hersker deri, og isaafald antydes derved de troende Hjerters bestandige og urokkelige Gudsfrygt, saa at om de end leve i Ørken og den ugudelige Verden og allevegne ere omgivne af Forargelser, Bespottelser, Vantro, Ondskab og Fiendskab, aflade de dog ikke at tjene Gud med Bøn og Lov og Tak, ligesom der fortælles om Daniel, at omendskjønt han godt vidste, at han var omringet af fiendtligsindede og bagtalerske Mennesker, som ogsaa havde udvirket den Befaling af Kongen, at Ingen i tredive Dage maatte bede til Gud eller Mennesker, men alene til Kongen, gik han alligevel op paa en Sal i sit Hus, hvor der var aabne Vinduer imod Jerusalem, knælede tre Gange om Dagen, bad og bekjendte for Gud, aldeles som han gjorde tilforn (Dan. 6, 7—11),— eller om den Ensomhed, som gudelskende Sjele pleie at søge, naar de ville bede, efter sin Frelsers Befaling, at de skulle gaa ind i sit Kammer og lukke sin Dør og saaledes bede til Gud i Løndom (Matth. 6, 6). Dog synes den første Mening at være den bedste, idet den fremstiller Verdensfrelseren ligesom forundrende sig over, at der endnu opstiger en aandelig Røgelse fra den øde og onde Verden, hvorved de i Sandhed og med Andagt Bedendes ringe Antal, navnlig i disse sidste Tider, betegnes. Af den Forklaring, vi have givet over dette Skriftsprog, indses nu først det Første Bønnens Nødvendighed; — thi efterdi de troende Sjele maa forblive i denne Verdens Ørken, saalænge det behager Gud, saa er det aabenbart, at de ikke kunne undvære Bønnen, for at de ikke skulle fattes Beskjærmelse, Kraft og Trøst i denne Ørken —, dernæst tillige dens Beskaffenhed, at den nemlig maa være alvorlig og inderlig, saa at baade Mund, Hjerte, Haand, Sjel og Aand bede, og Mennesket selv bliver ligesom en Røgelse, der i ufravendt Andagt stiger op til Himmelen — og endelig dens Nytte, efterdi Himmelens Herre selv giver Agt paa den, ligesom forundrer og glæder sig derover og i Naade finder Velbehag deri, som en ædel, vellugtende og kraftig Røgelse. Da nu den Orden, vi i dette Arbeide have foreskrevet os og hidtil befulgt, kræver, at vi omhandle den troende Sjels Bøn som et prøvet Middel til at overvinde alle Trængsler, saa ville vi under denne Betragtning fornemmelig overveie de tre nævnte Stykker. Den Herre Jesus udgyde Naadens og Bønnens Aand over os og forunde os, at vi ei alene maa undervise opbyggeligt om dette ædle Æmne og høre derpaa med Andagt, men ogsaa flittig øve, hvad vi have lært! Amen.

§ 6. Den Herre Jesus, vor høivelsignede Frelser, havde gjerne den Sædvane, naar Han vilde foredrage en saare magtpaaliggende Sag for sine Tilhørere og lægge dem den paa Hjertet, at Han betjente sig af den Talemaade: „Jeg siger Eder,“ eller: „Sandelig siger jeg Eder,“ — saaledes: „Derfor siger jeg Eder: bekymrer Eder ikke for Eders Liv, osv. — Sandelig siger jeg Eder: det skal gaa de Sodomiters og Gomorriters Land taaleligere paa Dommens Dag end den Stad (som har forsmaaet Guds i

Evangeliet tilbudte Naade), — Hvo som giver en af disse Smaa ikkun et Bæger koldt Vand at drikke, — — sandelig siger jeg Eder, han skal ingenlunde miste sin Løn“ (Matth. 6, 25; 10, 15. 42; 11, 24), og paa et andet Sted: „Men jeg siger Eder, mine Vener, frygter ikke for dem, som slaa Legemet ihjel og derefter ikke kunne gjøre Mere!“ osv. (Luk. 12, 4), — som om Han vilde sige: I vide, at jeg er kommen til Verden, for at jeg skal undervise og lede Eder til Salighed, og for at jeg skal elske Eder inderligen og sørge troligen for Eders timelige og evige Velfærd; I vide ogsaa, at Ingen kjender bedre, hvad der er Eder gavnligt, end jeg; lægger derfor vel Mærke til hvad jeg siger Eder, og tager det dybt til Hjerte! lader Bønnen være Eder anbefalet! glemmer den ikke! forsømmer den ikke! jeg forsikker Eder, at I intet Bedre kunne gjøre, og at det er Eders Faders naadige Villie, at Han vil bønhøre Eder og give Eder, hvad I bede om. Vi se da saaledes strax, at det ikke er overladt til vor egen frie Villie, om vi ville bede eller ikke, men at det er Guds alvorlige Befaling, at vi skulle paakalde Ham og i barnlig Frygt og Tillid bede Ham om, hvad vi til Sjel og Legeme have behov. Vor Herre Jesus taler hellerikke derom som om Noget, der ikke har Meget paa sig, og som vi godt kunne undvære, men, efter hvad vi have hørt, med stort Eftertryk og Alvor: Jeg siger Eder: beder, leder, banker! ligesom Han ogsaa paa et andet Sted siger: „Sandelig, sandelig siger jeg Eder, at hvadsomhelst I bede Faderen om i mit Navn, skal Han give Eder. Hidtil have I ikke bedet om Noget i mit Navn; beder, og I skulle faa, at Eders Glæde kan blive fuldkommen“ (Joh. 16, 23. 24). Ja, hele den hellige Skrift er fuld af Formaninger og Opmuntringer til Bønnen. „Kald paa mig paaNødens Dag“, siger Herren; „jeg vil udfri dig, og du skal prise mig“ (Ps. 50, 15). „Søger Herren, medens Han findes,“ siger Profeten Esaias formedelst Guds Aand; „kalder paa Ham, medens Han er nær!“ (Esai. 55, 5) „Værer varagtige i Bønnen!“ siger den hellige Apostel. „Beder til hver Tid i Aanden med al Bøn og Begjæring, aarvaagne til det Samme med al Varagtighed og Bøn (bliver ikke trætte eller søvnagtige; aflader ikke)! Lader i alle Ting Eders Begjæringer fremføres for Gud i Paakaldelse og Bøn med Taksigelse! Beder uden Afladelse! (Rom. 12, 12; Efes. 6, 18; Filipp. 4, 6; 1 Thess. 5, 17) osv.

§ 7. Men hvorfor vor Gud driver saa stærkt paa Bønnen, fortjener nærmere Overveielse, og denne vil bidrage til, at vi desto bedre indse dens Nødvendighed og desto villigere og flittigere øve os deri. Bønnen er for det Første en af de fornemste Bestanddele af den Tjeneste, vi skylde vor Gud. Gud har gjort, ordnet og indrettet Alt „for sin egen Skyld“ (Ordsp. 16, 4), til sin Ære, til Aabenbarelsen af sin Herlighed, Almagt, Visdom og Godhed, for at Alt skulde hænge ved Ham som sit Udspring og høieste Gode, Alt leve, røres og være i Ham, Alt bestaa i den Orden, som Han ifølge sit allerviseste Raad har foreskrevet, og Alt tjene Hans allerhelligste og alene gode Villie. Ligesom nu Mennesket er den fornemste blandt Guds synlige Skabninger, saaledes skulde ogsaa det fornemmelig hænge ved sin Skaber, søge og have sit Liv, sin Kraft, sin Lyst, sit Lys, sin Fred, Glæde og Salighed i Ham; alle dets Sjels Kræfter skulde ene og alene flyde fra Gud og til Gud; dets høieste Glæde skulde være Guds hellige Villie og dets bedste Lyst dens Fuldbyrdelse; kort, dets Aand skulde staa i et stadigt og virkeligt Samfund med Gud, stedse leve, røres, være og virke i Ham og søge sit Et og Alt i

Ham. Det høieste Gode vilde i Mennesket have et ædelt, rent og levende Kar, hvori det kunde udgyde sig med sin Kraft, sin Sødme og Salighed; derimod skulde Mennesket i Gud have en evig, levende Kilde, et stedseskinnende, uformørket Lys, en stedsevarende Kraft, en stedse glædende og vederkvægende Sødme. Og det var det første Menneskes Salighed, at det levede i en sød Forening og Omgang med den salige Gud, det høieste Gode, — at det hang med alle sin Sjels Kræfter ved Ham, var Ham lydigt og tjente Ham med stor og uforlignelig Glæde. Men ved Djævelens Avind og Ondskab og det sørgelige Syndefald er dette søde og salige Samfund mellem Gud og Mennesket ophævet; Mennesket er faldet fra Gud til sig selv, har villet være og leve for sin egen Skyld, tjene sig selv og finde sin Ære, Kraft, Glæde og Fornøielse i sig selv og sine egne Gjerninger, hvorom vi allerede have sagt det Fornødne paa et andet Sted i dette Værk, og derved har det berøvet den allerhøieste Gud den Ære, det skyldte Ham som sin Skaber og Opholder, og styrtet sig selv tilligemed alle sine Efterkommere i den yderste Elendighed til Sjel og Legeme.

§ 8. Skal nu denne Revne blive udfyldt og denne mageløse store Skade helet, saa maa Foreningen og Samfundet mellem Gud og Mennesket blive gjenoprettet og fornyet, og i den Hensigt har den algode og barmhjertige Gud af lutter Kjærlighed og Naade atter nærmet sig til Mennesket, atter tilbudt det sig selv med al sin Miskundhed i Christo Jesu og allernaadigst erklæret sig villig til atter at optage det i sit salige Samfund, hvortil Han paa Menneskets Side ikke kræver Andet, end at det ydmygeligen erkjender den Elendighed, det af Satan har ladet sig lede ind i, og hvorlunde det udenfor Samfundet med det høieste Gode ikke er Andet end en forbandet, syndig og ussel Orm, samt at det med alle sine Kræfter vender sig til Ham, hænger ved Ham og søger Alt i Ham og Hans Miskundhed. Dette sker blandt Andet i Særdeleshed ved en bodfærdig, ydmyg, troende og inderlig Bøn, hvorved Mennesket beviduer, at det anser Gud for det høieste Gode, den høieste Visdom, den almægtigste Kraft, det evige Lys, den bedste Tilflugt, den paalideligste Trøst, den sikreste Hjælp og sin arme Sjels eneste Frelse. Derved fornedrer det sig selv for den høilovlige Gud, kaster sig ned for Hans Fødder og erkjender, at det har gjort ilde ved at forlade Ham, den levende Kilde, og krænke og bedrøve Hans hellige, miskundelige og kjærlige Faderhjerte, — at derhos ingen Skabning, hvor meget Lys, hvor megen Kraft og Godhed den end monne have annammet af sin Skaber, formaar at udfrie det af denne Elendighed og hele dets Sjels Skade, men alene Han, den evige Kjærlighed, Godhed, Visdom og Kraft, hvisaarsag det retter og henvender alle sine Kræfter, alle sine Begjæringer, Længsler og Sukke paa og til Ham og venter Lys, Kraft, Hjælp, Trøst, Retfærdighed og Alt, hvad der er fornødent til dets timelige og evige Vel, af Ham, saa og, naar det har erholdt det, ikke tilskriver sig selv Noget, men Gud og Hans uforskyldte Naade og Miskundhed Alt, takker Ham derfor og lover og priser Ham af al sin Styrke. Ihvorvel dette Altsammen sker i Skrøbelighed, saa tager dog den barmhjertige Gud i Naade tiltakke dermed, fordi det udvælder af Troen og er helliget ved Hans Søn, Jesum Christum. Og saaledes er da Mennesket bragt tilbage til Gud, yder Ham atter den Ære, der var Ham berøvet, og bekjender aabenbart for alle Skabninger [illegible] Ære, og [illegible]erlighed tilkommer Gud alene, og at det hver-

ken kan eller vil leve uden Hans Miskundhed.

§ 9. Alt dette har jeg troet at burde fremstille noget udførligere, fordi det tjener til at forklare Bønnens Nødvendighed og hvorfor Guds Aand driver saa stærkt paa Bønnen og saa alvorligen fordrer den; heraf sees, at en Christen, som ikke beder, er Intet mindre end hvad han kaldes; han er ikke fornyet og endnu ikke opreist af sit Fald; han er endnu i sine Synder, under Guds Vrede, i Fordærvelse og Fordømmelse; han er en Foragter af Gud og al Hans Naade og formener, at han i og for sig selv eller i Besiddelsen og Nydelsen af andre Skabninger er i en saadan Tilstand, at han kan undvære Gud. Omendskjønt den barmhjertige, miskundelige og høilovlige Gud fremtræder for ham og siger: „Her er jeg" (Esai. 65, 1), jeg, som alene formaar at tilfredsstille, glæde, berolige og opholde din Sjel, — her er den aabne Naadens Dør og Himmelens Port, — her er Beskjærmelse, Kraft, Trøst, Glæde, Liv og Salighed, saa gaar han Ham dog foragteligt forbi, „forlader den levende Vandkilde og hugger sig Brønde, ja sønderbrudte Brønde, som ikke kunne holde Vand" (Jer. 2, 13). Altsaa er Undladelsen af Bønnen en forfærdelig Synd imod det første Bud, og den, som ikke beder, han anser ikke Gud for nogen Gud og unddrager og berøver Ham den Ære, han skylder Ham som sin Skaber og Opholder; han er hildet i Afguderi og Ugudelighed, idet han har vendt sig bort fra den sande Gud og sat sin Lid til usle og forgjængelige Ting. Han er værre end en Hedning, Tyrk eller Jøde, hvilke Allesammen lægge megen Vægt paa Bønnen, — værre end en Ravn, en ung Løve eller Guds øvrige livløse og fornuftløse Skabninger, om hvilke Skriften siger, at de paa sin Maade raabe til Gud, søge sin Føde af Gud, fortælle, fremme og udbrede Hans Ære og sukke til Ham over Forkrænkelighedens Trældom (Ps. 147, 9; Job 39, 3; Ps. 104, 21; 19, 2; Rom. 8, 21. 22; Esai. 14, 7); han ligner Djævelen, som ogsaa er for stolt og ondskabsfuld til at ville bede Gud om Noget. Derfor har Skriften anført det som et Kjendetegn paa ugudelige Mennesker og gruelige Tider, naar Ingen paakalder Herrens Navn (Ps. 14, 4), fordi heraf klarligen sees, at Vantro, Gudsfornegtelse, Gudsforagt og ryggesløs Sikkerhed have taget Overhaand.

§ 10. Det er saaledes umuligt, at en troende og fornyet Sjel ikke skulde bede og ivrigt og flittigt paakalde sin Gud. Thi efterdi den ved Jesum Christum er gjenopreist af sit Fald, helliget og fornyet ved Hans Blod, Aand og Naade og derved forenet og forligt med Gud, saa vedligeholder den dette Samfund, som ved andre Midler, saaledes ogsaa ved en bodfærdig, troende og inderlig Bøn og hænger formedelst den ved Guds Miskundhed som et Barn ved sin Moders Bryst. Naar Mennesket fødes til Verden, lægger det for Dagen, at det lever, ved Skrig og Graad, og naar det er blevet gjenfødt af Vand Aand og bragt til det aandelig-guddommelige Liv i Christo, saa aabenbarer dette sig ved Suk og Bøn. Saasnart Herren begyndte Omvendelsens Naadesgjerning hos Saulus, der senere kaldtes Paulus, gav denne sig til at bede, — som Herren siger til Ananias: „Spørg i Judas's Hus efter En ved Navn Saulus fra Tarsus; thi se, han beder" (Ap. Gj. 9, 11). I Gjenfødelsen bliver den Hellig Aand rigeligen udøst over de Troende ved Jesum Christum, vor Frelser (Tit. 3, 5. 6). Men den Hellig Aand er en „Naadens og Bønnens Aand" (Sak. 12, 10), der ei alene forsikrer os om Guds Naade og „vidner med vor Aand, at vi ere Guds Børn" (Rom.

8, 16), men ogsaa strax lærer os og driver os til at paakalde vor himmelske Fader med barnlig Tillid, som Apostelen siger paa det anførte Sted: „I annammede en sønlig Udkaarelses Aand, ved hvilken vi raabe: Abba, Fader!“ (V. 15), ligesom han ogsaa paa et andet Sted sammenknytter Barneretten og Bønnen med hinanden, sigende: „Eftersom I ere Sønner, har Gud udsendt sin Søns Aand i Eders Hjerter, som raaber: Abba, Fader!“ (Gal. 4, 6). Saalænge som Sjelen bor i Legemet, beliver og bevæger den Hjertet, hvoraf de stadige Pulsslag og det stedsevarende Aandedræt komme. Saaledes ogsaa: naar Sjelen er levendegjort af Guds Aand og Naade og lever for Gud i Christo, saa maa det aabenbare sig i stadige Sukke, Bønner og Længsler til Gud og efter Gud.

§ 11. En gudfrygtig Sjel lever i en daglig Omvendelse, som bestaar i en stadig Erkjendelse og Fortrydelse af Synden, i Troen og den deraf flydende Øvelse til Gudfrygtighed; hvor nu Syndens Erkjendelse og hjertelige Fortrydelse er tilstede, der maa nødvendigvis ogsaa Bønnen til Gud om Syndernes Forladelse følge efter; thi hvor skulde den bedrøvede Sjel søge og finde Trøst, Fred og Glæde uden hos den barmhjertige og naadige Gud? Hvor skulde den hen med den Syndebyrde, der trykker dens arme Hjerte, uden til Gud? Hvorledes skal den kunne vælte den af sit Hjerte og blive fri for den uden ved Suk og Bøn? Om Troen vide vi, at den er en Kraft i Sjelen, hvormed denne hænger sig ved Jesus Christus, den Korsfæstede, og tilegner sig Hans Retfærdighed, Hellighed og Salighed; dette kan ikke ske uden Længsel, Suk og Bøn; ja, ved hjertelig Attraa, stadig Længsel, inderlige Sukke og tillidsfulde Bønner, rettede paa og til Jesum, Naadestolen, Troens Begynder og Fuldkommer, er Troen, hvad den er, saa at man ikke maa indbilde sig at kunne have nogen Tro, der er uden Bøn. Uden Bøn kan Troen hellerikke holde Stand imod Djævelens Anfegtelser, som en navnkundig Mand rigtigt siger: Bønnen er Troens Datter; men Datteren maa underholde Moderen. Og hvad vilde det vel være for Gudfrygtighedsøvelser, hvori der ikke fandtes nogen Bøn? Vil man læse eller høre Ordet eller anstille gudelige Betragtninger, — vil man prøve sig selv, ransage sit Hjerte, sit Liv og Levnet, forny sine Forsætter, bedre sine Feil, væbne sig med Christi Sind imod Djævelens, Verdens og vort Kjøds Fristelser, hvorledes skulde alt dette kunne ske uden Bøn, som maa være alle hellige Ønskers Begyndelse, Midte og Ende, fordi man derved erholder Naade og Hjælp af den, som siger: „Uden mig kunne I slet Intet gjøre“ (Joh. 15, 5)? Den troende og bodfærdige Sjel er et Guds Barn; men skulde ikke Barnet tale med sin Fader eller, om han taler til det for at faa Gjensvar af det, ikke svare ham? Om et Barn end har det noksaa godt, — om det sidder i Overflod og ved sig vel forsørget ved Faderens Omhu, saa vil det dog længes efter at tale med sin Fader og at bevidne ham sin taknemmelige Erkjendtlighed, sin barnlige Lydighed, sin Kjærlighed og Høiagtelse; saaledes ogsaa: om den troende Sjel end føler sig høiligen glad og fornøiet i Forvisningen om sin Guds Naade, i sin Jesu søde og salige Samfund og i den Hellig Aands Trøst, saa kan den dog umulig afholde sig fra at tale med sin Gud; den maa love og prise Ham; den maa ære og tilbede Ham og fremdeles befale sig i Hans Hænder. De salige Sjele i Himmelen, der leve for Guds Throne i Hans Kjærlighed og allerede ere kronede med Livsens Krone, „de give Gud Ære og Pris og Tak og tilbede Ham, som lever i al Evighed“ (Aab. 4, 9. 10; 5, 11. 14); hvorledes

skulde da de, som endnu ere paa Jorden og vandre i Udlændigheden, kunne afholde sig derfra?

§ 12. Et troende Menneske er en aandelig Præst for Gud, der dagligen maa fremstille sig selv i Christo Jesu for Ham til et levende, helligt og Ham velbehageligt Offer og stedse frembære og ofre Ham sine Læbers Øxne (sin Tak og Pris) og sine Bønners Virak (1 Pet. 2, 5. 9; Aab. 1, 6; 5, 9. 10; Rom. 12, 1; Hos. 14, 3). Det maatte være en besynderlig Præst, som kun meget sjelden tænkte paa Gud og sjelden eller aldrig ofrede til Ham; saaledes maatte det ogsaa være en besynderlig Christen, som kun meget sjelden bad. Den troende Sjel er den Herres Jesu Brud, hvem Han elsker som sin og hun Ham som sin Sjel; skulde det da være muligt, at de ikke talte med hinanden, Han gjennem sit Ord og sin Aand, som Han siger: „Se, jeg vil lokke hende og føre hende i Ørken, og jeg vil tale kjærligen med hende“ (Hos. 2, 14), og hun med sine Sukke og Bønner? Erfaringen lærer, at Personer, som elske hinanden med kysk og trofast Kjærlighed, kunne tale saare meget og længe med hinanden, saa at Andre ofte forundre sig over, hvorledes de kunne have saa Meget at tale om; men det volder Kjærligheden, der er en forenende og meddelende Kraft i Sindet, som har hengivet sig aldeles til den Elskede, aabenbarer ham sit Hjerte og gjør ham delagtig i sin Glæde og Sorg. Dette finder nu ogsaa Sted mellem Christus og Hans Brud, ihvorvel paa en renere og mere ophøiet Maade. Hun har lært Ham at kjende i Troen og Aanden og ved, hvad hun eier i Ham, nemlig, om jeg saa maa sige, et Udtog og kort Indbegreb af ren, guddommelig og himmelsk Kjærlighed, Trofasthed, Godhed, Almagt, Visdom og Sandhed; skulde hun da ikke ofte tale med Ham og fryde sig ved Hans Godhed og Venlighed? Og om det end var muligt, som det dog ikke er, at hun ikke trængte til Ham, saa vilde alligevel Kjærligheden drive hende til at tale med Ham og forsikre Ham om sin Trofasthed og sin Længsel, og hvor høit hun skatter Ham. Man har Exempler paa, at forelskede Personer, der ikke havde Anledning til at tale med hinanden, dog have søgt at se hinanden og give hinanden en Forsikring om sin Trofasthed og bestandige Ihukommelse ved et huldt Blik og venligt Vink. Om en troende og med Christo i hellig, himmelsk Kjærlighed forbunden Sjel ikke altid har Tid og Leilighed til at forrette den mundtlige Bøn med mange Ord, saa vil den dog visseligen bevare sin Jesum i stedsevarende Ihukommelse og tilkjendegive Ham dette, om ikke anderledes, saa ved Øinenes Opløftelse til Himmelen, ved Sukke og paa hvad Maade, den ellers kan.

§ 13. En vis gudfrygtig Jomfru sagde derfor, at hun havde aftalt med sin Jesus, at naar hun i Lydighed mod sine Forældre havde verdslige og huslige Sysler at forrette, eller hun maatte være med i et Bryllup eller en anden Æres-Sammenkomst, saa skulde enhver af hendes Hjertes Bevægelser og ethvert af hendes Aarers Slag træde istedetfor et Suk til Ham, en Længsel efter Ham og være et Tegn paa hendes Kjærlighed og Troskab imod Ham, efterdi hun ikke ønskede at leve uden i Ham, for Ham, ved Ham og for Hans Skyld. Nu, dette er den gudelskende Sjels Art; den er en Blomst, der stedse udbreder sig imod sin Sol og opsender den søde og vellugtende Kraft til den, som den har modtaget fra Himmelen, og om end et Regnveir indtræffer, og Solen skjuler sig under mørke Skyer, saa at den maa lade sit lukkede og taarefyldte Hoved hænge, saa er dog ogsaa dette et Tegn paa den Længsel, den nærer efter Solen.

Kort sagt, en troende Sjel kan ikke være uden Længsel, uden Higen efter Christum, uden Suk og Bøn til Christum, ligesaalidt som der kan findes nogen Ild uden Hede. Jo større nu Troen og Kjærligheden til Christum er, desto ivrigere og stadigere er Bønnen, og jo mindre en Sjel ved af den andægtige og stedsevarende Bøn, desto mindre ved den af Christo, af Kjendskabet til Ham, af Hans Kjærlighed og søde, salige Samfund, saa at man trygt kan anse den, der ikke beder og Intet ved eller vil vide af den sande Andagt, for ikke at være nogen Christen og medrette kan sige: En ivrigt bedende Christen en god Christen, — en sjelden, koldsindigt og sorgløst bedende Christen en søvnagtig, uvidende og forsømmelig Christen. Der er Intet, som tydeligere røber et ryggesløst og af Satan behersket Hjerte, end at man ikke bekymrer sig om Bønnen og forsætlig undlader den eller endog driver Spot med den. Jeg behøver ikke at tilføie, at en troende Sjel er den Hellig Aands Tempel, hvori Gud tjenes uden Afladelse med Bøn, Pris og Tak, efterdi der allerede ovenfor er talt Noget herom, men vil kun anføre nogle Ord af en gudfrygtig Mand.*) Efter at have bemærket, at en Egenskab og et Særkjende hos en sand Christen, det er: en af Herrens Salvede, er Bønnen, tilføier han: Den, som er en Christen, han er salvet og døbt med den Hellig Aand; naar nu et Menneske giver Salvelsen og den Hellig Aand Rum og Sted og ikke bedrøver og hindrer Ham, saa gjør den Hellig Aand ikke Andet i det menneskelige Hjerte end uafladeligen at sukke og opløfte Menneskets Aand til Gud og føre den med sig op fra Jorden (1 Joh. 2, 20; Rom. 8, 15). — — Et gudfrygtigt Menneske forsøge det; han være lidt stille for den Hellig Aand og hindre Ham ikke; det vil ikke vare længe, førend et Suk opstiger, saa at Mennesket siger (ved sig selv): Ak, kjære Gud! Du trofaste Gud, forbarm Dig over mig! Saasnart man kaster Virak, Myrrha og andre Urter paa Ilden, opstiger der en Røg, som lugter lifligt; saaledes ogsaa: saasnart den Hellig Aands Ild rører ved vort Hjerte og ikke bliver hindret, opstiger der strax en Vellugt af Suk og Bøn.

§ 14. Alt dette udflyder af Troen, hvorom Luther taler saare herligt: Troen er en guddommelig Gjerning i os, der forvandler os og føder os paany af Gud (Joh. 1, 13) og dræber den gamle Adam, gjør os til ganske andre Mennesker af Hjerte, Sind og Kræfter og bringer den Hellig Aand med sig. O, Troen er noget Levende, Virksomt og Mægtigt, saa at det er umuligt, at den ikke uafladeligen skulde virke, hvad godt er; den spørger hellerikke, om der er gode Gjerninger at gjøre; men førend man spørger, har den allerede gjort dem og er bestandig i Virksomhed. Thi Troen har den samme Art i sig som sin Jesus, ved hvem den hænger, og som, lig sin Fader, stedse er virksom (Joh. 5, 17), og ligesom Solen paa den naturlige Himmel aldrig er uden Glands, Lys og kraftig Udgydelse, som vi allerede paa et andet Sted i dette Værk have omtalt*), saaledes meddeler ogsaa Retfærdighedens Sol paa Naadehimmelen stedse af sin Fylde Aand, Lys, Kraft, Trøst, Retfærdighed og Liv. Saaledes er det nu ogsaa, om jeg saa maa sige, med de smaa Sole i Verden, med de troende Christne, om hvilke Apostelen siger, at de „skinne som Lys i Verden“ (Filipp. 2 15); de skinne og lyse altid og aabenbare den Guds Naade, som er i dem; de arbeide stedse og udøse stedse sin Kraft; de længes og hige stedse efter Gud; de sukke, de bede uden Afladelse, Noget,

*) Joh. Arnd., Sande Christendom, 2den Bog, Kap. 35.

*] 3die Del, 2den Præd., § 13.

hvorom vi skulle tale nærmere paa sit Sted; selv i Søvne viser det sig ofte, at deres Aand ikke sover, men befinder sig i en hellig og salig Uro; det gjør Jesus, som har forbundet sig med deres Aand og holder den i stadigt Arbeide. Derfor kan man sammenligne et gjenfødt Menneske med Jorden om Vaaren, da den er i fuld Kraft og uafbrudt Arbeide (hvorfra Jakob har hentet sin Lignelse, naar han siger: „Se, min Søns Lugt er som Lugten af en Mark, hvilken Herren har velsignet" — 1 Mos. 27, 27) og blandt Andet aabenbarer sin Virksomhed ved mange vellugtende Uddunstninger. Et ubodfærdigt Hjerte derimod ligner Jorden om Vinteren, da den er tillukket af Kulde, bedækket med Sne og Is og død paa alle Kræfter. Allerede heraf sees saaledes tydeligen, at det er umuligt, at der hos Nogen kan findes Sandhed i Jesu uden hellig, ivrig og stadig Andagt, uden Sukken og Længsel til og efter Gud; men ligesom de øvrige gode Gjerninger ufeilbarligen udflyde af Troen, saaledes ogsaa denne.

§ 15. Der er imidlertid endnu andre Ting, ved hvis Betragtning vi kunne forvisse os om Bønnens Nødvendighed. Ligesom det er saaledes beskaffent med Menneskets naturlige Liv, at det ikke kan bestaa uden Guds Kraft, Beskjærmelse og Miskundhed, hvorfor Apostelen siger: „I Ham leve og røres og ere vi" (fra Ham og ved Ham have vi vort Liv og vor Bevægelse samt Alt, hvad vi ere, hvad vi kunne og formaa — Ap. Gj. 17, 28), saaledes forholder det sig endnu mere paa samme Maade med Troens aandelige Liv. Ligesom dette uden al Tvivl har sit Udspring fra Guds Aand og Naade, saaledes opholdes det ogsaa alene ved samme. Det kan sammenlignes med en Gren, der grønnes, blomstrer og bærer Frugt under og ved sin Forening med Stammen, fra hvilken den uafladeligen henter Saft og Kraft, og naar den ved et Hug eller Snit skilles fra samme, begynder den strax at fortørres og dø, — eller med et lidet Barn, der, hvilende paa Moderens Skjød og ligesom stedse hængende ved hendes Bryst, lever, voxer og tiltager. Saaledes er det ogsaa med de gjenfødte og gudfrygtige Sjele, hvilke Gud har gjort levende i, med og ved Christus, da de vare døde i Synder; de nyde stedse Christi søde og salige Samfund; de hænge stedse ved Hans Vunder; de faa Naade over Naade (den ene Naade efter den anden) af Hans Fylde (Joh. 1, 6); de rense sig uophørligen ved Hans udøste kostbare Blod; de tilegne sig stedse Hans Retfærdighed og holde derved Synd, Djævel, Død og Helvede borte fra sig; de øse stedse Trøst, Glæde, Lys, Kraft, Aand og Liv af Ham, hvilket de lægge for Dagen ved en gudelig og hellig Vandel og Omgjængelse og ved allehaande Retfærdighedsfrugter og Kjærlighedsgjerninger, indtil de omsider i denne Tilstand indgaa til det evige og salige Liv. Heraf kan man nu let slutte sig til, hvor høist fornøden Bønnen er for en Christen; den er for ham, hvad Munden er for Barnet, der ved Hjælp af den hænger sig ved sin Moders Bryst, og hvad den sugende Kraft er for Grenen, som derved trækker Næring til sig fra Stammen. Thi Bønnen er en Kraft, hvorved Troen ei alene taler med Gud og sin Jesus, men ogsaa hænger ved Ham og gjør sig delagtig i Hans Naade, Kjærlighed, Sødme og Salighed, saa at den altsaa medrette henregnes til de Midler, hvorved det aandelige Liv vedligeholdes hos os, hvorom der allerede er talt Noget i det Foregaaende. Det forholder sig ikke med Troen som med et Lægemiddel, der, efter at Mennesket har taget det ind, vil have sin Tid, da det begynder at ytre sin Kraft, og da det ophører at virke, men som med Menneskets Hjerte,

der er i bestandig Bevægelse, driver Blodet op og ned i Legemet og stedse forsyner det med Livskraft; naar Troen først har tilegnet sig Christum, ophører den ikke at holde sig til Ham, men er stedse ifærd med at tilegne sig Ham, gribe Ham, sukke, længes og hige efter Christum, og saaledes er det umuligt, at den skulde kunne være uden Bøn. Derfor kan man nok sige, at naar Troen ophører at bede, saa ophører den at være Tro og at leve, og saalænge den endnu beder (i Løndom eller aabenbart, skjult eller synligt, føleligt eller ikke føleligt), saa længe lever den endnu og bevarer Mennesket fra at falde ud af Guds Naade og Jesu Christi Samfund.

§ 16. Troen maa stedse kjæmpe og stride (Luk. 13, 24; 1 Tim. 6, 12), ei alene mod Djævelen og den ugudelige, onde og falske Verden, men ogsaa mod den Synd, som tilligemed den endnu er i Mennesket; den maa ogsaa kjæmpe mod Satans snedige og voldsomme Anløb, mod hans Smigrerier, naar han paatager sig Skikkelse af en Ven og en „Lysets Engel“ (2 Kor. 11, 14), og mod hans Ondskab og Grusomhed, naar han „som en brølende Løve“ (1 Pet. 5, 8) viser sit aabne, vide Gab og sine skrækkelige Klover eller Klør; den maa stride mod Verdens forargelige, forføreriske, forstilte Tale, sukkerstrøede Tillokkelser og talrige Exempler, hvormed den vil afdrage den fra Jesu Samfund og Efterfølgelse; den maa kjæmpe mod sin fordærvede Natur og dens mangehaande Lyster og Begjeringer, som stedse ville have sin frie Villie og ikke ville forblive under Lydigheden mod Christum, men afkaste Hans gavnlige Aag og sønderrive Hans (Kjærligheds) Baand. En saadan Kamp foregaar ved Modsigelse, ved Nidkjærhed, ved gjentagen Betragtning og Tilegnelse af det guddommelige Ord, ved Fornyelse af Daabspagten, ved daglig Omvendelse, ved fornyede hellige Forsætter, men fornemmelig ved andægtige og ivrige Bønner, uden hvilke de andre Midler kun vilde frugte og hjælpe lidet, hvilket ogsaa den hellige Apostel tydelig nok lærer, naar han væbner en christelig Ridder og Stridsmand og lærer ham hvorledes han skal forholde sig i en saadan Kamp. „Saa staar da“, siger han, „omgjordede om Eders Lænder med Sandhed og iførte Retfærdighedens Pantser, Fødderne ombundne med Færdighed i Fredens Evangelium, saa I fremfor alle Ting gribe Troens Skjold, — — og tager Saliggjørelsens Hjelm og Aandens Sværd, som er Guds Ord, bedende til hver Tid i Aanden med al Bøn og Begjering“ (Efes. 6, 14). Paa et andet Sted siger han: „Jeg formaner Eder, Brødre, ved vor Herre Jesum Christum og ved Aandens Kjærlighed, at I ville stride med mig i Bøn for mig til Gud“ (Rom. 15, 30). Altsaa er da Bønnen et kraftigt Middel, hvorved vi kunne forskaffe Andre og os selv Hjælp i Kampen mod vore aandelige og legemlige Fiender. De gudelskende Sjele gaar det ofte som Samson, der efter at have holdt et stort Slag med Filisterne følte sig saare tørstig og træt; men han kaldte paa Herren, som ogsaa bønhørte ham og aabnede ham en Vandkilde, saa at han drak og blev styrket og vederkvæget (Dom. 15, 15 flg.); naar Jesu Vidner og Stridsmænd begynde at blive kraftesløse i den aandelige Kamp, saa er Bønnen til Gud deres Kraftmiddel, hvorved de henfly til den levende Kilde og læske og vederkvæge sig ved den, hvoraf de faa nye Kræfter og nyt Mod til at give sig ifærd med Fienderne og vinde den ene Seier efter den anden.

§ 17. En udenlandsk Forfatter beretter, at i hans Tid havde en Neger i Afrika ved den Høiestes Styrelse besluttet sig til at forlade den mahomedanske Religion og blive en Christen, hvis-

aarsag han gav sig paa Veien til den nærmestliggende portugisiske Fæstning; men da han matte reise i stærk Hede gjennem en brændende Sandørken, led han stor Tørst og var nær ved at sætte Livet til; da han imidlertid oftere havde hørt af de fangne Christne, at man ved at paakalde Jesu Navn kunde udrette store Ting og forskaffe sig Trøst og Hjælp i Nød og Fare, saa begyndte han, hvorvel med mat Tunge, der næsten klæbede ved hans Gane, at paakalde dette kjære og dyrebare Navn og fornam snart, at hans tørre Mund blev vædet ligesom med en kjølig og kraftig Saft og hans matte Hjerte kjendeligen vederkvæget, og fortsatte derpaa sin Reise med fornyede Kræfter og stor Frimodighed, og saa ofte Tørsten og Matheden siden indfandt sig, betjente han sig nu altid af dette prøvede Middel og paakaldte det høilovlige Navn Jesus, der ogsaa hvergang gav ham ny Kraft og Vederkvægelse, indtil han omsider havde fuldendt sin lange og farefulde Flugt gjennem de vandløse Sandstrækninger, ankom til en christen Fæstning og derfra blev bragt over til Lissabon, Hovedstaden i Portugal, og døbt i den hellige Rochus's Kirke. Denne Tildragelse fremstiller paa en smuk Maade dels Bønnens Nødvendighed, dels dens Kraft. Thi hvilken kraftigere Vederkvægelse have de gudelskende Sjele i denne Verdens Ørken, i Trængslernes Hede, i Kampen mod de aandelige Fiender, da de ofte se sig ængsteligen om efter Trøst, og da deres Sjel og Legeme næsten ville forsmægte, end, næst Livsens Ord, den troende Paakaldelse af Guds og den Herres Jesu Navn, — som Skriften siger: „Hver den, som paakalder Herrens Navn, skal undkomme" (Joel 3, 5; Rom. 10, 13)? Saa høist fornøden som nu Paakaldelsen af Jesu Navn var for hin begyndende Christen i hans Tørst og store Nød, saa høist fornøden er ogsaa Bønnen for enhver troende Sjel paa dette kummerlige Livs farlige og besværlige Pilegrimsvandring, og den, som ikke ved eller vil vide dette, han ved Intet af Christendommen og lever ganske utvivlsomt i en fordømmelsesværdig Sikkerhed.

§ 18. Endelig er det ogsaa bekjendt, at en sand Tro og ægte Christendom ikke kan være uden Kjærlighed til Næsten; men Kjærligheden til Næsten kan aldrig være uden hjertelige og trofaste Bønner og Forbønner. En gudfrygtig Sjel har et vidt, udbredt Hjerte, som med kjærlig Begjærlighed higer efter at tjene, raade og hjælpe alle sine Medchristne, ja alle Mennesker. Nu kan den ikke tale eller skrive trøsteligen til alle Bedrøvede og Anfegtede, især naar de ere langt bortfjernede; den kan ikke virkeligen besøge og vederkvæge alle Syge, ikke give alle Fattige Almisser, ikke yde alle Enker og Faderløse Hjælp og Beskjærmelse, ikke bringe alle Vildfarende og Forførte paa ret Vei, ikke formane og advare alle Syndere og Ugudelige og bevæge dem til Omvendelse, ikke befrie alle uforskyldt Fangne osv.; men den kan og vil bede for Alle og Enhver, — efter Apostelens Ord: „Derfor formaner jeg først for alle Ting, at der gjøres ydmyge Begjæringer, Bønner, Forbønner, Taksigelser for alle Mennesker, for Konger og alle dem, som ere i høi Værdighed" (1 Tim. 2, 1. 2). Naar en troende Sjel beder, udbreder den sin Kjærlighed saa vidt, som den kan, og vilde gjerne indslutte alle Mennesker, men især deleshed de Troende og Alle, som tilligemed den selv ere Lemmer paa Jesu aandelige Legeme, i sin Andagt og frembære alle deres Sorger og Bekymringer tilligemed sine egne for Gud. Den ved, at den er kaldet til det aandelige Præstedom og derfor, i Lighed med sin Frelser, den store Ypperstepræst i den nye Pagt, er skyldig at bære alle sine Troesfællers Navne paa sit Hjerte, naar den gaar ind i Helligdommen til Gud. Ethvert Lem paa det naturlige

Legeme har sin egen Kraft og Virksomhed, dog ikke for sig selv alene, men for hele Legemet; Øiet er det ganske Legemes Lys og belyser og beskuer Alt til de andre Lemmers Bedste; Øret hører og opfanger Talen og andre Lyd; Munden modtager og tygger Maden; Maven fordøier den; Hænderne arbeide for det hele Legeme. Saaledes har ogsaa enhver Christen sin Gave, hvormed han efter sit Kald skal tjene Gud og Næsten, som den hellige Paulus siger: „Aandens Aabenbarelse gives Enhver til det, som er nyttigt“ (1 Kor. 12, 7). Men de have ogsaa Alle en almindelig Gave, hvormed de skulle tjene Alle og Enhver, og det er deres Sukke, Bønner og Forbønner.

§ 19. Gud har ikke givet Alle den Gave at lære offentligen i Hans Kirke, at forklare Skriften, at forsvare Sandheden imod Forførerne, at undervise de Enfoldige, at trøste de Bedrøvede, at advare og forfærde de Ugudelige osv. Ei heller har Han kaldet os Alle til at regjere Land og Folk, til at holde Ret, til at beskytte de Gudfrygtige, til at straffe de Onde og sørge og vaage for mange Tusindes Vel. Vi have hellerikke Alle et og samme Slags Arbeide og Forretning; den Ene forbliver i sit Hus og sit Værksted, driver sin Haandtering i Stilhed og lægger sig ved Aftenens Komme til Ro i sit Kammer og sin Seng; en Anden maa søge sit Brød i fremmede Lande, foretage besværlige Reiser, fare om paa Havet og sove paa et Straaleie; En driver en Næringsvei, som er magelig, en Anden en, som er farlig og møisommelig. Dog har Gud befalet, at vi skulle bede for hverandre og hjælpe hverandre at bære vore Byrder, samt lette, forsøde og overvinde al Møie, Fortrædelighed, Fare og Nød, som vederfares os i vort Kald. Apostelen kunde ikke altid være personlig tilstede hos alle de Menigheder, han ved sin Jesus Naade havde stiftet; men alligevel bar han dog Omsorg og bad for dem alle. De, som beskrive den ostindiske Skibsfart, fortælle, at naar Kaneltræerne staa i fuld Blomstring paa Øen Zeilon, give de en saa liflig, stærk og kraftig Duft fra sig, at de Søfarende fornemme den i en Afstand af hundrede (vælske) Mile og derved ikke blive lidet styrkede og vederkvægede efter sin lange og besværlige Reise. Saadanne aandeligt sødtduftende Træer ere de troende og gudfrygtige Sjele; de maa vel forblive paa sit Sted og røgte sin Gjerning; de kunne ikke være hos sine egne og andre Præster i deres Studerværelser, ikke hos sine egne og andre Regenter i deres hemmelige Kamre og Raadssale, ikke hos alle Reisende, ikke hos alle Anfegtede, Forfulgte, Bedrøvede, Elendige og Syge, ikke hos alle Enker og Faderløse, ikke hos alle Betrængte og Døende; dog give de ved sine stadige og inderlige Sukke og Bønner til Gud en Kraft fra sig, hvorved de Alle blive styrkede og husvalede. Saaledes hjælper den enfoldigste Tilhører sin Sjelehyrde til at forstaa og forklare Skriften og foredrage den til almindelig Nytte; saaledes hjælper en fattig, men gudfrygtig Bonde sin Konge og Fyrste at regjere; saaledes gjør mangen stakkels Præst, der er ansat paa et lidet Sted, Mere for sin Fyrste, naar denne ligger i Felten, end mangengang hundrede Soldater med sine Næver og Geværer; saaledes vederkvæger mangen Christen en Syg uden Lægemidler; han giver mange Fattige en Almisse uden Penge; han beskjærmer og frelser mange Ulykkelige og Betrængte uden sit Vidende; han hjælper til at forsørge mange Enker og Faderløse, uden at det koster ham Noget, osv.

§ 20. Det er derfor umuligt, at en troende Sjel ikke skulde bede flittigt og alvorligt. Thi en troende Sjel er en kjærlig Sjel; men en kjærlig Sjel nærer

ikke blot Broderkjærlighed, men ogsaa „Kjærlighed til Alle“ (2 Pet. 1, 7). Nu er Kjærligheden aarvaagen, omhyggelig, urolig, medlidende, trøstefuld, hjælpsom; derfor sukker og beder den uden Afladelse for alle sine Medchristne, ja for alle Mennesker, især i disse sidste, vanskelige og bedrøvelige Tider; thi hvorhen vil den nu vende sine Øine og Tanker uden at faa Anledning til at sukke og bede? Betragter den den christne Kirke og dens Tilstand, saa er det kommet dertil med den, at man med al Ret kan bruge de Ord af Profeten derom: „Zions Datter er bleven tilovers som en Hytte i en Vingaard, som en Nathytte i en Græskarhave, som en ødelagt Stad. Dersom ikke den Herre Zebaoth havde ladet som et Lidet overblive af os, da havde vi været som Sodoma, ja været lignede ved Gomorra“ (Esai. 1, 8. 9), og Davids eller Kirkens:

Fra Himlen Du se ned, o Gud!
Dig over os forbarme!
Fast dine Troe er' døde ud;
Forladte er' vi Arme.

Den er som en ødelagt, forvirret og bedrøvet Stad: ødelagt ved den Uretfærdighed, det Hykleri, den Ubodfærdighed og Sikkerhed, som overalt har taget Overhaand, — forvirret ved den Mængde Splittelser, Partier og Sekter, — bedrøvet ved saa mange Straffe og Plager, som den retfærdige og hellige Gud paalægger den og hjemsøger den med for dens Synders Skyld. Et Menneske maatte være blindt, dersom det ikke saa Josefs Forstyrrelse, men vantroende, kjærlighedsløst og ufølsomt, dersom det ikke tog sig den til Hjerte og daglig sukkede derover, og jeg ved ikke, om jeg skal holde den for en Christen, som Intet finder i Guds Kirke nutildags, der skulde fylde hans Hjerte med Bekymring, hans Øine med Taarer, hans Mund med Sukke og Klager og tilskynde ham til alvorlige og brændende Bønner.

§ 21. Ser man hen til Menighedens Lærere og Talsmænd, saa kan intet fornuftigt Hjerte negte for, at det uagtet den store Mængde af lærde Mænd, ofte udfordrer megen Flid og Umag at finde gudfrygtige, trofaste, nidkjære, aarvaagne, oplyste og fornyede Lærere, Hyrder og Tilsynsmænd, hvormed en Menighed kan være vel tjent og forsørget, og om hvilke man kan være forvisset, at de ville være „et Exempel for dem, som tro, i Tale, i Omgjængelse, i Kjærlighed, i Aand, i Tro, i Kyskhed, gjøre en Evangelists Gjerning (ikke blot have Navnet og Indtægterne) og (redeligen) fuldføre sin Tjeneste“ (1 Tim. 4, 12; 2 Tim. 4, 5). Herom bekymre vel ofte de sig mindst, som skulle forsyne Menighederne med Hyrder; det er let at finde En, som kan prædike en Times Tid; men en troende, samvittighedsfuld og gudelskende Sjel tænker paa sin Frelsers Ord: „Høsten er vel stor; men Arbeiderne ere faa; beder derfor Høstens Herre, at Han uddriver Arbeidere i sin Høst!“ (Luk. 10, 2). Den lægger da tillige Mærke til, hvorledes det gaar de retsindige og trofaste Arbeidere, som Herren har udsendt, — hvad de maa taale, — hvorlunde de næsten altid og allevegne maa røgte sit Embede sukkende, — hvorlunde Djævelen og Verden overalt staa dem iveien og ængste deres retfærdige Sjel, — hvorlunde de nages og plages af falske Brødre og andre ustyrlige Mennesker, som forlængesiden have afkastet Christi gavnlige Aag og sønderrevet Hans Kjærlighedsbaand, — og den skulde ikke bede og sukke for dem og staa dem bi i deres Kamp?

§ 22. Lignende Aarsager findes i de andre Stænder. Den ser, at Gudsfornegtelsen samt dens Døtre: Ryggesløshed, Uretfærdighed, Ubarmhjertighed, Pengegjerrighed, Hoffærdighed og Overdaadighed, have indtrængt, indsmigret og indløiet sig ved Hofferne, Regjeringerne, Domstolene og Raadhusene; den ser „Dommens Sted — der er Ugude-

lighed, — og Retfærdigheds Sted — der er Ugudelighed; den ser deres Graad, som ere undertrykte og som ingen Trøstere have" (Præd. 3, 16; 4, 1). Den ser, at i Husstanden har Ugudeligheden oversvømmet Alt som en Vandflom, — at onde Forældre opdrage endnu værre Børn, — at man ikke længer gjør sig nogen Samvittighed af nogen Forargelse, — at saagodtsom al Tugt er kommen i Forfald paa høie og lave Skoler, — at al Andagt er udslukt og al Kjærlighed kjølnet, — at Verden næsten ikke mere har nogen anden Gud end Mammon, Bugen og Forfængeligheden, i hvilke den søger og sætter al sin Glæde, Tilfredshed og Lyksalighed; den ser, at de faa tiloversblevne Gudfrygtige ere Hvermands Rov, Spot og Skumpelskud; osv., — og den skulde ikke bede inderligt og ivrigt uden Afladelse?

§ 23. Dog, det er ikke fornødent, at vi tale videre om Bønnens Nødvendighed; vi ville nu gaa over til Brugen af, hvad der er foredraget og anstille en Prøvelse af, hvorledes det i saa Maade staar til med os og forholder sig med vor Christendom. De, som ere sande Christne, ville vistnok ikke tvivle og spørge længe, om man skal bede flittigt og inderligt; men de ere og befinde sig allerede i fuld Andagt, og deres Aand beder uden Afladelse til Gud. Erfaringen lærer, at Guds Børn ikke ere vel tilmode, naar de blive hindrede i sin Andagt og Samtale med Gud. Jeg mindes saaledes, at en gudfrygtig og berømt Lærer ved et bekjendt Universitet engang sagde til mig, at omendskjønt han havde en meget kjærlig, fredsommelig og dydig Hustru, som overvandt alle Husholdningens Møisommeligheder og Fortrædeligheder med megen Taalmodighed og Sagtmodighed, kunde hun dog ikke taale, at hun blev hindret i sin Morgenandagt, i Skriftens og andre gode Bøgers Læsning, i Bønnen og gudelige Betragtninger, og naar dette skede, var hun imod sin Sædvane urolig og vranten og kunde ikke glemme det den hele Dag. En anden gudelskende Sjel sagde: Jeg anser det for en Ulykke og et ondt Varsel, naar jeg bliver hindret i min Bøn om Morgenen, og jeg er da tilmode som et hungrigt og tørstigt Menneske, som man vil paalægge meget Arbeide, hvilket han ikke kan forrette uden Ulyst og Uvillie, eller som et Barn, som er tørstigt og neppe har taget Brystet, førend man river det bort derfra. En Anden sagde: Jeg vil heller sulte en hel Dag end ikke bede; ja, jeg vil heller miste mit Liv end min Bøn, saasom et Liv uden Bøn ikke er at agte for noget Liv. Man har ogsaa havt Exempler paa gudfrygtige Hjerter, som have været tidligt oppe om Morgenen og kommet alle sine øvrige Husfæller mindst en Time i Forkjøbet, for ikke at blive forstyrrede i sin Morgenandagt. Andre have befalet, at Ingen for nogen Sags Skyld, med Undtagelse af saadanne Tilfælder, hvori Kjærlighed og Barmhjertighed mod den betrængte Næste fordrede det, maatte afbryde dem i deres Andagt og Samtale med Gud. Og saaledes ere, Gud være lovet, mange hellige Sjele sindede, idet de anse Bønnen for den høieste Pligt, de skylde Gud, for sin bedste Glæde og Husvalelse, for sin kraftigste Lægedom, for sin sikreste Tilflugt, for sine Penge, ja sit Vaaben og Værge.

§ 24. Dette er imidlertid de Færreste. Mængden af Nutidens Christne derimod ere efterladne og forsømmelige i Bønnen; „de ere rige og have Overflod og fattes Intet og ville ikke vide, at de ere elendige og jammerlige og fattige og blinde og nøgne" (Aab. 3, 17). Deres Andagt bestaar deri, at de Morgen og Aften læse en Bøn af en Bog og fremsige eller lade fremsige de sædvanlige Smaabønner før og efter Bordet, undertiden synge en Psalme og, navnlig

naar de skulle gaa til Skrifte, opsøge en og anden Bodsbøn i sin Bog og forresten bekymre sig lidet eller intet om Bønnen, i den faste Formening, at de dermed have gjort sin Christendom fuldkommen Fyldest, og at man efter deres Stilling ikke kan fordre Mere af dem. Der er imidlertid Mange, som ei engang gjøre saa Meget, og som kunne bjerge og hjælpe sig længe uden Bøn og Læsning. En udenlandsk Lærer*) fortæller om et ugudeligt Menneske ved Navn Heylin, som engang, da han befandt sig i Nød, ytrede, at han ikke var nogen almindelig Betler og havde hidtil ikke faldt Gud til Besvær med mange Bønner, og vilde Han dennegang bønhøre og hjælpe ham, saa skulde han ikke oftere komme til Ham. I Kassel i Hessen var en Borger, hvis Datter vilde gaa til Alters og af Præsten blev overhørt i Katekismen; da hun Ingenting kunde, spurgte han, om de da ikke bad hjemme hos hende, hvortil hun svarede: Nei, de bad hverken før eller efter Bordet; thi naar Maden var sat frem, sagde hendes Fader: Kom nu! kom nu! skynder Eder at spise, for at I desto før kunne komme til Eders Arbeide igjen! Efter Maaltidet sagde han: Nu afsted, og lader dem bede, som have Tid dertil! Mange Mennesker vide ikke, hvad det betyder, naar Jesus siger: „Naar du beder, gak ind i dit Kammer, og luk din Dør, og bed til din Fader, som er i Løndom“ (Matth. 6, 6); langt Færre forstaa, hvad Han paa et andet Sted siger, „at man bør altid bede og ikke blive træt (deraf), og at de sande Tilbedere skulle tilbede Faderen i Aand og Sandhed“ (Luk. 18, 1; Joh. 4, 23). De kunne ogsaa meget godt taale at blive forhindrede fra at bede; der kan let forefalde Noget, som de anse for vigtigt nok til at tjene til Undskyldning for, at de undlade Bønnen. Jeg var engang paa en Reise, paa hvilken endel Personer kjørte sammen i to Vogne; blandt dem var der en Handelsbetjent, som om Morgenen, efter at Vognmændene havde vækket Selskabet, og medens de gjorde Alt istand, gik tilside og forrettede andægtigt sin Bøn, hvilket jeg med Glæde lagde Mærke til; de Øvrige derimod begyndte, strax de vare staaede op, at gjøre Abestreger, at le, at drikke Brændevin og bekymrede sig hverken om Bog eller Bøn. Og jeg er vis paa at dersom man vilde ransage nøie blandt de fleste Christne nutildags, skulde man erfare, at Mange aldeles forsømme Bønnen, at Flere forrette den meget sparsomt og ufornuftigt, og at de Allerfleste bruge den hel koldsindigt og skjødesløst.

§ 25. Nu er det ikke blot et Tegn paa Christendommens store Forfald, men ogsaa en Aarsag til, at den Dag for Dag forfalder endnu mere, ja ogsaa til alle de aandelige og legemlige Straffe, som den hellige og retfærdige Gud i længere Tid næsten uophørligen har paalagt sit Folk. Thi efterdi Menneskets Børn ikke anse Ham for sin Gud, men berøve Ham Tilbedelsens Ære og vandre aldeles sikre og frække, som om de godt kunde undvære Hans Naade, Hjælp og Velsignelse — de ville leve i Hans Hus, fraadse og drikke, braske og bramme med Hans Goder, — de ville bygge og nedrive, — de ville plante og oprykke, — de ville gjøre og lade, hvad de finde for godt, og ikke indvilge Hans Fordring paa deres Mund, end sige paa deres Hjerte, — saa harmes Han medrette paa slige ryggesløse Foragtere, og jeg er inderligt bange for, at dersom vi ikke snart skikke os anderledes imod Ham, saa ville Høie og Lave, Rige og Fattige, Unge og Gamle, Præster og Lægfolk om kort Tid faa erfare, „hvor ondt og beskt det er at forlade (foragte) Herren vor Gud og ikke frygte Ham“ (Jer. 2, 19).

*) Th. Watson, Om Kjendetegnene paa et helligt Menneske.

Vi maa lære at forstaa, hvad Herren siger: „Folket i Landet undertrykke de med Vold, og røve Rov og forfordele den Elendige og Fattige og undertrykke den Fremmede foruden Ret. Og jeg ledte efter en Mand af dem, som vilde gjærde et Gjærde og staa i Gabet for mit Ansigt for Landet, at jeg ikke skulde fordærve det; men jeg fandt ingen. Derfor udøser jeg min Vrede over dem; jeg gjør Ende paa dem med min Grumheds Ild; jeg giver dem deres Vei paa deres Hoved, siger den Herre, Herre" (Ezek. 22, 29—31). O, hvilken ubegribelig stor Miskundhed og Langmodighed af Gud! O, hvilken mageløs Ondskab af Menneskene! Folket røver, flaar, øver Vold og dynger den ene Synd ovenpaa den anden; men Gud ser sig om, for om der maaske kunde være en eller anden gudfrygtig Sjel, som med inderlige Bønner bad for de Andre og anraabte Ham om Naade; men Han finder ingen (jfr. Jer. 5, 1). Er det ikke forfærdeligt? Gud vil gjerne være naadig og for et retfærdigt og gudfrygtigt Menneskes Skyld skaane den store Hob, men kan ofte ikke finde noget! Saaledes er den kjærlige Gud villigere til at give, forlade og skaane end vi til at bede om Naade.

§ 26. Nu, mine kjæreste Medbrødre og Søstre, lader os nøie ransage, hvorledes det staar til med os, og hvorledes det forholder sig med vor Bøn og altsaa tillige med vor Christendom! Maaske findes der ogsaa blandt os saadanne Mennesker, som hidtil ikke have bekymret sig synderligt om Bønnen, og have kunnet hjælpe sig længe med en Bøn, der med koldsindigt Hjerte oplæses af en Bog, eller med et Fadervor, som en sikker Spotter engang sagde. Maaske have Mange af Eder hidtil ikke betænkt, hvor stor en Synd det er at forsømme og vanskjøtte Bønnen; maaske have Mange troet, at det stod til deres frie Villie at bede eller ikke bede, og at de kunde forblive i Naade hos Gud, om de end ikke befattede sig synderligt med Bønnen. Ak, hvor lykkelig vil jeg ikke prise mig, om jeg kan bringe saadanne Mennesker ud af deres falske og høist farlige Indbildning og overbevise dem om, at Undladelsen af at bede er en Hoved- og Dødssynd, som ikke kan bestaa med Troen og Guds Naade! Man har Exempler paa, at den retfærdige Gud pludselig har straffet de forsømte Bordbønner. For nogle Aar siden, skriver en navnkundig Theolog, havde vi her (i Nyrnberg) et bekjendt Exempel herpaa, idet Smaa og Store i et Hus engang samtlige paa en uforklarlig Maade bleve syge ved Bordet, og de selv maatte tilstaa, at de havde forglemt Bønnen. Den gamle Major D. fortæller, at han har kjendt En, hvem Maden hverken smagte bedre eller værre, enten han havde bedet eller ikke; denne Mand gik ind paa et Spisekvarter og lod sig give en Tallerken Suppe med Hvedebrød i og blev kvalt ved den første Ske, han tog deraf. I en nærliggende By hændte det for fire Aar siden, at et Menneske, der skjøttede lidet om Bønnen og om Gudsfrygt overhoved, satte sig tilbords en Søndag, og da han vilde skjære sig et Stykke Brød, for Kniven ind i hans venstre Haand og overskar Muskelen i samme, af hvilket Saar han blødte sig ihjel, da Saarlægen uagtet al anvendt Kunst og Flid ikke kunde faa Blodet til at standse. At Forsømmelsen af Morgenbønnen har havt lignende Ting til Følge, derpaa lader sig ogsaa anføre Exempler i Mængde. Det er ikke mange Aar siden, at en Soldat hersteds, der ellers opførte sig stilfærdigt og godt, saa og elskede Guds Ord og beflittede sig paa at leve derefter, kom i et Samkvem og blev overvældet af Drik; da han vel havde sovet Rusen ud, indfandt nogle af hans Drikkebrødre sig hos ham om Morgenen

og førte ham med sig ud for atter at begynde, hvor de den foregaaende Dag slap; ved denne Leilighed kom han i Trætte med En af dem og blev af Djævelen forledet til pludseligen at rende Modstanderen sin Kaarde gjennem Livet. Da han nu var dømt til Døden og lod mig, som havde været hans Skriftefader, bede om at besøge ham og staa ham bi i en gudelig Forberedelse, spurgte jeg ham blandt Andet, om han havde bedet den Dag, han var kommen i denne Ulykke; men han maatte tilstaa, at han havde undladt det saavel den Dag som den foregaaende. Slige Hændelser lader den hellige og retfærdige Gud indtræffe for at lære Menneskene, eller rettere sagt for at forklare dem og stadfæste, hvad Han i sit hellige Ord lærer dem, nemlig, at Forsømmelsen af Bønnen kan styrte dem i den timelige og evige Død.

§ 27. Bed derfor, min Medchristen, og paakald ofte din Gud i Jesu Christi Navn hjerteligt, andægtigt og tillidsfuldt; overgiv dig til Ham med Legeme og Sjel, og befal Ham din og dines evige Velfærd. Lad Morgenens Bønner være Indgangen og Forberedelsen til dit Arbeide og dine Forretninger, Dagens Bønner Fremgangen og Lettelsen af dem og Aftenens Bønner deres Udgang, Slutning og Besegling. Bed med glad og villigt Hjerte, og træd frem for din Gud, ikke som en Misdæder, men som et fromt Barn for sin kjære Fader. Pilatus sagde til den Herre Jesus: „Taler du ikke med mig? ved du ikke, at jeg har Magt til at korsfæste dig, og at jeg har Magt til at lade dig løs?" (Joh. 19, 10). Disse Ord passe sig bedre for vor Gud; Han kan med større Ret sige til os: Beder du ikke? taler du ikke med mig? ved du ikke, at din Lykke og din Ulykke, dit Liv og din Død ligge i min Haand? ved du ikke, at jeg har Magt til af Naade at gjøre dig salig og Magt til at fordærve dit Legeme og din Sjel i Helvede?

§ 28. Den algode Gud byder og befaler os ei alene at bede; men Han tilskynder og lokker os ogsaa paa det Venligste dertil, vistnok ikke saa meget for sin egen som for vor Skyld. Han ved, at vi udenfor Ham og Hans naaderige Samfund ikke ere Andet end et kort Indbegreb af og en Samlingsplads for al Elendighed; derfor tilbyder Han sig at meddele os al sin Godhed og afhjælpe alle vore Mangler med sin Fylde. Vilde det ikke være en forblindet Gjerning, om en fattig Betler afslog Fællesskabet i en velhavende og kjærlig Mands Gods, naar det tilbødes ham? Og hvad skulle vi kalde det, naar den evigt rige Gud tilbyder os sig selv med al sin Godhed, Kjærlighed og Salighed, og vi ikke ville tage imod Ham, ret som om vi alligevel havde Nok og ikke trængte Ham til? O, hvilken aandelig Galskab og Blindhed er ikke dette! Guds tro Tjener Moses siger: „Hvilket er saa stort et Folk, som Gud holder sig nær til som Herren vor Gud til os, saa tit vi kalde paa Ham?" (5 Mos. 4, 7) og lærer dermed, at det er et særdeles Fortrin, som Guds Folk har fremfor alle Folk paa Jorden, at det ei alene kjender den sande Gud, men ogsaa tør paakalde Ham og er forvisset om, at Han er det nær, bønhører dets Bønner og beviser sin Herlighed og Tilstedeværelse iblandt det ved Velsignelse, Kraft, Trøst og Hjælp; skulde vi da ikke erkjende denne Herlighed og betjene os af dette Fortrin? Ba'als Profeter kaldte paa sin Afgud fra Morgenen og indtil Middagen og fra Middagen indtil Aftenen; de gjorde sig al mulig Umag; de hinkede mod Alteret; de saarede sig efter sin Sædvane med Knive og Syle og vilde give sine Bønner Kraft med sit Blod; men der var ingen Røst og ei Nogen, som svarede, saa at Elias spottede dem og sagde: „Raaber med høi Røst, eftersom han er en Gud;

thi han har en Samtale, eller har at skaffe, eller er paa Veien, eller maaske han sover, — at han kan opvaagne" (1 Kong. 18, 26 flg.). Dersom nu ogsaa vi havde en saadan Gud, saa kunde vi medrette vægre os ved at paakalde ham; men vi have den evigtlevende, almægtige, alvidende, allestedsnærværende, barmhjertige og vise Gud, som „vender sit Ansigt til den Enliges Bøn og ikke foragter deres Bøn, — hvem de se til og løbe til, og deres Ansigter blive ikke beskjæmmede" (Ps. 102, 18; 34, 6).

§ 29. Skriften siger om Ham, at „Han er rig nok over alle dem, som paakalde Ham" (Rom. 10, 12). Hvorledes? er da Gud ikke rig, uden naar Menneskene paakalde Ham? Luther har smukke og søde Tanker herom, idet han siger: Ligesom vi ere fattige og skrøbelige i Troen, saaledes ere vi ogsaa fattige i Bønnen (thi tildels vide vi ikke, hvorom og hvorledes vi skulde bede, og om vi ogsaa bede, saa bede vi i Aandens Fattigdom og stor Skrøbelighed); men den himmelske Fader lader det dryppe rigeligen over vor Andagts Gnister og gjengjælder vor Troes Draaber med overflødigt Regn (af Naade, Velsignelse, Trøst og Hjælp). Forøvrigt synes den hellige Apostels Mening at være den, at omendskjønt den evige Gud altid i og for sig er rig, „paa Barmhjertighed" (Efes. 2, 4), saa erkjendes og nydes denne Hans Rigdom og Hans Naades Fylde dog ikke uden af dem, som paakalde Ham med bodfærdige og troende Hjerter, — ligesom man vel ved og ser, at en Brønd har Vand, førend man øser af den, men først lærer dens Overflødighed eller rige Tilløb at kjende, naar man drager Vand deraf til Brygning eller andre Behov og fylder hele Kar dermed. Mange vide ikke rigtigt, at Gud er deres Gud; thi de kalde ikke paa Ham; for Mange er Gud fattig, fordi de ikke bede Ham om Noget, — hvorhen ogsaa Apostelens Ord høre, naar han siger: „I have ikke, fordi I ikke bede" (Jak. 4, 2); Gud har vel; men I, siger han, have det ikke, fordi I ikke bede; skulde ikke dette gjøre os frimodige til at bede? Ville vi da ikke have Noget af Guds rige Velsignelse og Trøst, af Hans overflødige og store Naade? eller ville vi indbilde os, at vi ikke trænge dertil? Har man nogen Møie med at bringe et tørstigt Barn til det fulde Moderbryst? Længes og skriger det ikke af alle Kræfter derefter og drikker begjærligt deraf, naar det rækkes det? Hvoraf kommer det da, at Guds Aand maa have saa megen Møie med os for at bringe os til med en troende Bøn at hænge os ved Guds Naades- og Trøstebryst og læske og vederkvæge vor Sjel med Hans rige Miskundhed?

§ 30. Skriften vidner, at alle tre Personer i det eneste guddommelige Væsen ligesom gjøre sig Umag for at opmuntre os til Bønnen; Faderen befaler ei alene, at vi skulle kalde paa Ham paa Nødens Dag (Ps. 50, 15), og lover, at Han vil bønhøre os; men han staar ligesom i den aabne Himmeldør, udbreder sine Hænder den ganske Dag og raaber: „Se, her er jeg; se, her er jeg;" her er Naade; her er Hjælp; her er Trøst, Liv og Salighed. „Jeg, jeg er Herren, og der er ingen Frelse uden mig. Jeg er den Første, og jeg er den Sidste, og uden mig er ingen Gud" (Esai. 65, 1. 2; 43, 11; 44, 6). Hvorfor ville I forlade „mig, den levende Vandkilde, at hugge Eder Brønde, ja sønderbrudte Brønde, som ikke kunne holde Vand?" (Jer. 2, 13). Saasnart Ahasverus saa Esther, fandt hun Naade for hans Øine, og han udrakte Guldspiret imod hende til en Forsikring om sin Naade, og Esther rørte ved det i Ydmyghed og hjertelig Tillid; ja, han havde hende saa kjær, at han selv opfordrede hende til at ud=

bede sig Noget af ham; hvad er din Bøn, Dronning Esther? og det skal gives dig; og hvad er din Begjæring? var det indtil Halvdelen af Riget, da skal det ske (Esth. 5, 2; 7, 2). I Konstantinopel var det under de græske christne Keiseres Regjering brugeligt, at naar Keiseren red igjennem eller ud af Staden, lod han slaa paa Hærpauker og blæse i Trompeter foran sig, hvilken Skik vel endnu finder Sted ved store Herrers Indtog i en Stad, men om i samme Hensigt, ved jeg ikke; thi den Forfatter, efter hvem vi beretter dette, tilføier, at det skede, for at man kunde vide, at Keiseren var tilstede, paa det Enhver iblandt Folket, som havde lidt Overlast eller var utilbørligen betynget, kunde komme frem og selv foredrage Keiseren sin Nød. I de brunsvigske Aarbøger har jeg fundet, at en gudfrygtig Fyrste af dette høilovlige Hus havde for Sedvane hver Dag at gaa en eller et Par Gange ud paa Slotsbroen, hvor han tilstedte Enhver, som havde Noget at ansøge om, fri Adgang til sig og strax gav ham Besked efter Sagens befundne Beskaffenhed. Slige gode jordiske og dødelige Guder ere Billeder paa den levende, evige Gud, der ei alene til enhver Tid forunder sine Egne en fri Adgang til sig, saa at de kunne tale til Ham efter sine bedrøvede Hjerters Trang og udøse dem for Ham, — der ei engang negter dem Foretræde i den mørke og sildige Nat og ikke lader sin Dør tillukke (efter hvad den søde Frelser antyder i den skjønne Lignelse om En, som ved Midnat kom til sin Ven for at laane Brød og ikke gav sig, førend han fik ham op og erholdt, hvad han forlangte Luk. 11, 5 flg.), ligesom Johannes siger, at Guds Stads Porte aldrig lukkes — (Aab. 21, 25); men ogsaa ofte opvækker og tilskynder Han dem til Bønnen, ret ligesom en naadig Herre, der mærker, at hans Tjener har Noget paa sit Hjerte, og søger at bringe ham til at betro sig til ham, saaledes som man læser om Artaxerxes, at da han blev var, at hans Mundskjænk Nehemias saa bedrøvet ud, sagde han til ham: Hvorfor ser du ilde ud? og du er ikke syg; det er ikke dette; men dit Hjerte er ilde tilfreds (Neh. 2, 1 flg.). Saaledes siger ogsaa den kjærlige Gud ofte til en bedrøvet Sjel: Hvad er det for Tanker, du ængster dig med i dit Hjerte og som gjøre dig saa bedrøvet? Hvi græder du, hvem (hvad) leder du efter? (Luk. 24, 17; Joh. 20, 15).

§ 31. Mærkeligt er det, at vi læse om Gud og Hans trofaste Elsker Abraham, at da Herren ifølge sin retfærdige Dom havde besluttet at tilintetgjøre Byerne Sodoma og Gomorra, sagde Han: Skulde jeg dølge for Abraham det, jeg gjør? hvorpaa Han meddelte ham sit Forehavende og gav ham Anledning til at tale med Ham og bede for de store Syndere. Abraham, siger Texten, blev staaende for Herrens Aasyn og traadte frem (som den ene Ven for den anden, med hvem han vil tale fortroligt) og sagde: Vil du da ødelægge den Retfærdige med den Ugudelige? og omendskjønt han fem Gange forandrede sit Forslag og sagde: Der maatte maaske være fem og firti eller firti eller tredive eller tyve eller ti Retfærdige i Staden, saa blev Herren dog ikke utaalmodig, men erklærede hel naadig til hvert af hans Forslag, at dersom der kun fandtes saa mange Gudfrygtige deri, vilde Han skaane den (1 Mos. 18, 17 flg.). Dette er en smuk Fremstilling af, hvad der foregaar mellem den store Gud og Hans Venner i Bønnen. Navnlig, naar en eller anden Ulykke forestaar, tilskynder Han dem ofte ved Tungsindighed og et beklemt Hjerte til at bede, og omendskjønt de Ugudeliges Ondskab og Ubodfærdighed paa den ene Side tvinger Ham til at straffe, saa nøder dog Hans Miskundhed og Barmhjertighed

og Hans store Kjærlighed til hans Troende Ham paa den anden Side til at skaane; derfor lader Han deres Hjerte ligesom føle den forestaaende Ulykke, paa det de skulde drives og bevæges til at sukke og bede, hvorpaa vi andetsteds have anført mærkelige Exempler, og om de end, lig Hanna i sin Bedrøvelse (1 Sam. 1, 11 flg.), bede længe til Ham og bruge mange Ord og oftere gjentage det Samme, saa at Mennesker, som se eller høre derpaa, kunde tro, at de vare drukne eller vanvittige, tager Han det dog ikke ilde op.

§ 32. Dog tilskynder den miskundelige Gud ikke blot paa denne, men ogsaa paa andre Maader sine Egne til Bøn. Ofte, naar de ere i Haven eller paa Marken for at vederkvæge sit trætte Legeme og trække frisk Luft, giver Han dem ved en eller anden Tildragelse Anledning til hellig Eftertanke og til derefter at komme ind i en hjertelig Sjelesamtale med Ham. Undertiden fremkalder Han et Sprog af Skriften for dem, hvilket de da betragte og overveie i sit Hjerte, og hvorved de lidt efter lidt opmuntres til Bøn og til Hans Navns Pris. Undertiden fører Han dem uformærkt ind i Betragtningen af Hans Miskundhed og Kjærlighed, som de i hele sit Liv saa rigeligen og paa saa mange Maader have nydt Godt af, hvilket da atter ender med Bøn, Lov og Taksigelse. Undertiden falder Tanker dem ind midt i et Selskab, ved hvilke Herren lokker dem og fører dem i Ørken (i Aandens og Sindets Stilhed og Ensomhed) og taler kjærligen med dem (Hos. 2, 14), hvorfor man ofte ser dem sidde i dybe Betænkninger, som om de havde glemt baade sig selv og Selskabet; da trænger det ene lønlige Suk frem af deres Bryst efter det andet, og stundom begive de sig vel endog bort og opsøge et Sted, hvor de kunne fortsætte den begyndte hemmelige Samtale med sin Gud. Undertiden blive de vækkede om Natten, dog ikke af sine Sorger, men ved Guds Tilskikkelse, for at de skulle henvende sit Sind til gudelige Tanker og Bønnen, som David siger: „Du, o Gud, holdt mine Øine vaagne," og tilføier: „Jeg tænkte (under denne min Vaagen) paa de Dage fra fordum Tid, paa de Aar af Evighederne. Jeg talte i mit Hjerte, og min Aand ransagede" (Ps. 77, 5—7), og paa et andet Sted: „Naar jeg kommer dig ihu paa mit Leie, da vil jeg eftertænke om Dig i Nattevagterne" (Ps. 63, 7) — hvilket Altsammen gudelskende Sjele bedre lære at kjende af Erfaringen end man med Ord kan beskrive det. Vi anføre det imidlertid som et Kjendetegn paa vor Guds- Mildhed og Venlighed, idet Han forekommer sine Egne med sin Godhed og i Lighed med den Maade, hvorpaa Samuel fordum tiltalte Ham, siger til dem: „Tal mit Barn; thi din Gud og Fader hører" (1 Sam. 3, 10), — saaledes som en Konge undertiden viser sig saare naadig mod en af sine Tjenere, som han ved gjerne vil forebringe og bede om Noget, men ikke vover det, idet han selv bringer Sagen paa Bane, for at Tjeneren saa meget tillidsfuldere skal komme frem med sit Andragende.

§ 33. Hvilket høit Værd Guds Søn, vor Sjelebrudgom Jesus, tillægger sine Troendes Bønner, og hvor venligt Han opmuntrer dem dertil, er aabenbart af disse Ord: „Staa op, min Veninde, min Deiligste, og gak hid (jeg vil vederkvæge dig; hos mig skal du finde Trøst, Fred, Glæde og Hvile for din Sjel). Min Due, som er i Klippens Rifter, i Skjul i Taarnet, lad mig se din Skikkelse (betro mig dit bodfærdige, troende og kjærlige Hjertes hele Tilstand); lad mig høre din Røst (i mit Navns frimodige Bekjendelse, dets Paakaldelse og Pris); thi din Røst er sød (er mig saare kjær og behagelig), og din Skikkelse (dit Hjertes oprigtige Aabenbarelse) er liflig. Dine Læber (dit Hjertes Samtale med

mig), o Brud, dryppe af Honningkage; der er Honning og Melk under din Tunge (det er ei alene behageligt for mig; men du selv vil ogsaa finde megen Trøst, Kraft og Sødme deri — (Høis. 2, 10. 14; 4, 11). Og hvad Han mener med disse forblommede Ord, det har Han forklaret under sit hellige Lære-Embede, naar Han siger: „Sandelig, sandelig siger jeg Eder, at hvadsomhelst I bede Faderen om i mit Navn, skal Han give Eder. — — Beder, og I skulle faa, at Eders Glæde kan blive fuldkommen" (Joh. 16, 23. 24). „Beder, saa skal Eder gives; leder, saa skulle I finde; banker, saa skal Eder oplades" (Matth. 7, 7), hvilke Ord vi ikke blot skulle høre saa løseligen og lade suse os forbi; men ligesom vi vide og tro, at den Herre Jesus er med „os alle Dage indtil Verdens Ende" (Matth. 28, 20), saaledes skulle vi ogsaa annamme disse og lignende Ord af Ham, som om Han daglig sagde dem oftere til os, især deles hed om Morgenen og Aftenen. Ja, hvad mere er, den allerkjæreste Frelser opmuntrer os ikke blot til at bede, men stiller sig ved vor Side, lærer os, hvorledes og hvorom vi skulle bede, tager ligesom vore Bønner af vore Hænder, vore Læber og Hjerter og bærer dem frem for Gud og giver dem et kraftigt Eftertryk ved sine hellige Forbønner. Vel siger Han: „I skulle bede i mit Navn, og jeg siger Eder ikke, at jeg vil bede Faderen for Eder" (Joh. 16, 26); men Meningen hermed er: Jeg vil ikke mere alene bede for Eder, saaledes som hidtil, idet I have troet, at I formedelst Eders Uværdighed ikke turde paakalde Faderen, og at Han ikke vilde agte synderligt paa Eders usle Bønner; men I skulle ogsaa selv anraabe Ham i barnlig Tillid og forlade Eder paa, at fordi I tro paa mig og elske mig, elsker Han Eder saa høit, at om jeg ogsaa vilde ophøre at bede for Eder (hvilket dog ikke skal ske), vilde Han alligevel i Naade annamme og bønhøre Eders Bønner, — eller, som Andre forklare det: Jeg vil ikke tale om min Forbøn, for at I ikke skulle falde paa de Tanker, at Faderen ikke var Eder i og for sig selv inderligt bevaagen, men annammede Eders Bønner imod sin Villie og med Ulyst, blot fordi jeg bad for Eder; thi Faderen selv elsker Eder.

§ 34. Ellers lærer Skriften tydeligt, at den Herre Jesus beder for os i Himmelen, — som Apostelen siger: „Christus er ved Guds høire Haand og træder frem i vort Sted" (Rom. 8, 34). „Vi have en Talsmand hos Faderen, Jesum Christum, den Retfærdige" (1 Joh. 2, 1). „Han kan fuldkommeligen gjøre dem salige, som komme til Gud formedelst Ham, efterdi Han lever altid til at træde frem i deres Sted. Han gik ind i Himmelen selv for at aabenbares for Guds Ansigt i vort Sted" (Ebr. 7, 25; 9, 24). Den siger ogsaa, at vore Bønners Røgelse bliver given Ham (Pagtens og det store Raads Engel), „og at Røgen deraf opstiger fra Hans Haand for Gud" (Aab. 8, 3 flg.); ja, Han lægger ogsaa sit Navn til vore Bønner, efter hvad Han oftere siger: „Hvadsomhelst I bede Faderen om i mit Navn, skal Han give Eder" (Joh. 16, 23; 14, 13. 26). Dette forklare Nogle ved Lignelsen om en Tjener, der begjærer en Sum Penge eller nogle kostbare Varer af en rig Kjøbmand i sin Herres Navn, fra hvem han kan fremlægge en Seddel eller Tilstaaelse, forsynet med hans Underskrift og Segl, hvorpaa det Forlangte villigen bliver ham leveret, medens han paa sit eget Navn Intet vilde erholde. Dette bestyrkes ogsaa ved, hvad der siges paa andre Steder, nemlig at „hver den, som tror paa Ham, skal faa Syndernes Forladelse ved Hans Navn" (Ap. Gj. 10, 43), samt at selv de største Syndere „blive aftoede, helliggjorte og retfærdiggjorte ved den Herres Jesu Navn og

ved Guds Aand" (1 Kor. 6, 11), saa at altsaa Meningen er den: Naar I ville bede, saa beraaber Eder trøstigt paa mig, og siger: Min Gud, Du høilovlige og majestætiske Herre! jeg arme syndige Menneske fortjener vel ikke at turde opløfte mine Øine til Dig og aabne min Mund for Dig, og at Du skulde se til mig; jeg turde hellerikke kalde dig min Fader, medmindre din enbaarne og allerkjæreste Søn havde befalet mig det; paa Hans Ord beraaber jeg mig; paa den Forsoning, der er skeet ved Hans Blod, forlader jeg mig; til Hans Forbønner sætter jeg min Lid; se, min Fader, jeg bærer Hans Korses Tegn paa min Pande og mit Bryst og Hans Navn i mit Hjerte; her er Hans Aands Segl, hvormed Han bar beseglet mit Hjerte, osv. Heraf slutte vi nu med Føie, at ingen Christen sukker, græder eller beder, uden at Jesus sukker, græder og beder med og i ham; man kan ogsaa let tænke sig, hvor høit en Bøn er agtet i Himmelen, som er mærket med et saa høit, saa elsket og dyrebart Navn. O, du Jesu Mildhed og Venlighed, som saa sødeligen nøder og tvinger os til at bede! Og hvorledes skulle vi bestaa for Gud og undfly, om vi lade alt Saadant gaa upaaagtet hen?

§ 35. En lignende Kjærlighed kunne vi ifølge Skriften vente os af den Hellig Aand, der kaldes en Naadens og Bønnens Aand: en Naadens Aand, fordi han indgyder vort bedrøvede Hjerte Guds Kjærlighed og Naade, forsikrer os derom og vidner med vor Aand, at vi ere Guds Børn (Sak. 12, 10; Rom. 5, 5; 8, 16), — en Bønnens Aand, fordi Han driver os til Bønnen og virker den i vore fornyede Hjerter. Han er som en Guds og Christi Aande; naar Han kommer til os fra Guds og Christi Mund og Hjerte, medbringer Han lutter Naade, Kjærlighed, Fred og Trøst; naar Han derimod (i vor Længsel og Higen efter Gud) ligesom gaar ud af vort Hjerte, saa fører Han lutter Sukke, Taarer, Bønner, Forbønner og Taksigelser med sig. Herom taler den hellige Apostel saare trøsteligt: „Aanden kommer vor Skrøbelighed tilhjælp; thi vi vide ikke, hvad vi skulle bede, som det sig bør; men Aanden selv træder frem i vort Sted med uudsigelige Sukke" (Rom. 8, 26). Jeg maa tilstaa, at Apostelen i disse Ord har indesluttet Mere, end jeg kan begribe og forklare; ei heller vil Nogen finde dets rette Betydning uden ved en omhyggelig Betragtning og Sammenholdelse af hermed overensstemmende Udsagn i Skriften og ved den Hellig Aands Udlæggelse i Gjerningen og Erfaringen. Apostelen siger: Desligeste kommer og Aanden osv.; det første Ord har Hensyn til det Foregaaende, hvor Apostelen taler om hele Naturens og Skabningens ængstelige Sukken, idet den er Forfængeligheden underlagt imod sin Villie, ligesom ogsaa om selve de Troendes stærke Længsel efter sin sønlige Udkaarelse, det er: efter dennes fuldstændige Aabenbarelse og Nydelse; denne Sukken og Længsel, vil Apostelen sige, er vel et stærkt Raab i Guds Øren; men der kommer desuden Noget til, som giver det endnu større Eftertryk, nemlig den Hellig Aands Kraft og Medvirkning (V. 19, 20. 22). Ordet desligeste kan imidlertid ogsaa henpege paa noget endnu tidligere, nemlig paa, hvad Apostelen forhen har sagt om at den Hellig Aand driver eller leder og fører Guds Børn, — at Han vidner med deres Aand og forsikrer dem om, at de ere Guds Børn (V. 14, 15), saa at han altsaa nu omhandler den tredie Kjærlighedsgjerning, som den Hellig Aand udretter hos os, nemlig at komme vore fattige og skrøbelige Bønner til Hjælp.

§ 36. Vel kan Apostelens Udsagn: Aanden kommer vor Skrøbelighed tilhjælp,

forstaaes i Almindelighed om alle de Skrøbeligheder, der formedelst vort fordærvede Hjerte findes i vor Christendom; men nærmest har han dog dem for Øie, som vise sig i vor Bøn, hvilket det strax Paafølgende tilkjendegiver: thi vi vide ikke, hvad vi skulle bede, som det sig bør. Men de Skrøbeligheder, som klæbe ved vor Bøn, ere mangehaande. Vi bede ikke saa gjerne og med saadan Glæde, som vi burde, men ere af Naturen tilbøielige til Efterladenhed. Vi bede hellerikke saa helt og fuldstændigt, som vi burde; thi medrette skulde Alt, hvad der er i og paa os, bede, naar vi bede; vi skulde paakalde vor Gud, love og prise Ham af vort ganske Hjerte, af vor ganske Sjel og af vor Formue og af vort ganske Sind; men det forholder sig ofte dermed som med en ustemt Luth, paa hvilken næsten alle Strenge ere ustemte, saa at man har nok at gjøre med at bringe dem i nogenlunde Samklang. Det fattes os ogsaa ofte under Bønnen paa hjertelig Tillid, mangengang paa christelig Hengivelse i Guds Villie, paa Forsigtighed og Klogskab, idet vi med stort Alvor begjære og af al Magt ville have Noget, som ikke er os godt og tjenligt, medens vi derimod enten slet ikke eller kun med koldsindig Andagt bede om noget Andet, som er os saare gavnligt. Stundom, især under Anfegtelser, er vort Hjerte saa beklemt, at det synes os at være ude af Stand til at bede, ofte saa utaalmodigt, at det tænker ved sig selv, at herefter vil det ikke bede mere — det hjælper saa alligevel ikke; hertil kommer stundom Enfoldighed og Uvidenhed; vi kunne ikke finde saa passende, andægtige og eftertrykkelige Ord, som vi gjerne vilde; ei heller se og fatte vi altid den Fare, hvori vi befinde os, de Satans Garn, blandt hvilke vi vandre, den Ondskab og Hadefuldhed, som den falske Verden nærer i sit ugudelige Hjerte imod os. I disse og lignende Skrøbeligheder kommer nu den Hellig-Aand os tilhjælp; Han gjør os frimodige og villige til Bønnen; Han vækker en hellig Andagt hos os og lærer os ei alene, men hjælper os ogsaa af al Magt at anraabe vor Gud og træde hen til Ham med barnlig Tillid og Forvisning om Hans Kjærlighed, Miskundhed og Trofasthed; Han lærer os at gjøre behørig Forskjel og at bede først og med stort Alvor om det Aandelige, Himmelske og Evige og sidst og med christelig Hengivelse om det Timelige; Han fremkalder derhos de hellige Begjæringer og heftige Attraaer i vore Hjerter og lægger Ordene i vor Mund, og naar det tykkes os, at vi ikke kunne eller ville bede, saa opvækker Han dog en stadig og lønlig Sukken og Længsel efter Gud hos os, hvilken denne ifølge sin store Miskundhed ikke foragter. Kort, der fremføres ingen Bøn, selv af Guds kjæreste Børn og største Helgener, uden at den har sine Skrøbeligheder og Mangler, der kunde gjøre den forkastelig i Guds Øine, om Han vilde undersøge den efter sin Retfærdighed; men saasom den Herre Jesus, vor Mægler og Ypperstepræst, træder frem i vort Sted og beder for os ved Frembærelsen af sit fuldkomne Offer og sit udøste Blod, ligesom den Hellig-Aand, vor evige Trøstermand, Ven og Talsmand ved den guddommelige Kraft, Han ved sin Bistand meddeler vor Bøn, saa kan og vil den aldrig blive anseet forkastelig i Himmelen.

§ 37. Heraf kan man nu nogenlunde forstaa, hvad der ligger i de paafølgende Ord af Apostelen: Men Aanden selv træder frem i vort Sted med uudsigelige Sukke. Den Hellig-Aand træder frem i vort Sted, ei alene fordi Han opmuntrer og driver os til Bønnen, opvækker vort Hjertes Længsler og Sukke, leder vore Tanker hen paa det, vi skulle bede om, lægger os de Ord i Munden,

med hvilke vi skulle bede, men ogsaa fordi Han giver vore Bønner, Sukke, Længsler, Attraaer og Ord Kraft og Eftertryk og blander sig paa en høi og ubegribelig Maade i vore Sukke, Attraaer, Længsler og Bønner, saa at de følgelig ikke blot kunne kaldes vore, men ogsaa den Hellig-Aands, ligesom da Apostelen med tydelige Ord siger: Aanden selv træder frem i vort Sted; Han, som ransager Hjerterne og ved, hvad Aandens Sands (Mening, Hensigt, Attraa) er, Han træder frem i de Helliges Sted efter Guds Villie; Sønnens Aand, som Gud har udsendt i de Troendes Hjerter, raaber: Abba, Fader! (Gal. 4, 6). Ligesom den Herre Jesus siger til Apostlene: „I ere ikke de, som tale; men det er Eders Faders Aand, som taler i Eder" (Matth. 10, 20), saaledes kan man ogsaa sige om alle sande Guds Børn: I ere ikke de, som bede; men det er Eders Faders Aand, som beder i og gjennem Eder, og ligesom den dyrebare Luther siger om Døbevandet, at det er forenet med Guds Ord og Navn og ikke maa ansees for et slet og ret, vandagtigt eller jordisk, men for et guddommeligt Vand, hvormed ikke vi Mennesker, men den majestætiske Gud selv døber, og hvori Han har nedlagt og indflettet sit Navn, saa at det er blandet med dette og retteligen kan kaldes et af Guddommen gjennemtrængt (gjennemgudet) Vand, saaledes kan man ogsaa efter Apostelens Foranledning sige om de Troendes Bønner, at de ikke ere simple Ord og menneskelige Sukke, men den Hellig-Aands Ord og Sukke, saasom Han ei alene fremkalder og lærer os dem, men ogsaa giver dem Kraft og Eftertryk ved sig selv.

§ 38. Og heraf kan man nu atter slutte sig til, hvad det er, Apostelen kalder uudsigelige Sukke. Luther forklarer det med disse Ord: Munden kan og formaar ikke at tale saa inderligt, som Hjertet ønsker; Længselen overtræffer alle Ord og Tanker, hvoraf det ogsaa kommer, at Mennesket ikke selv føler, hvor dyb dets Sukken og Attraa er. Meningen er, at den Hellig-Aand indeslutter Mere i en heftig Længsel hos Sjelen end Munden kan udsige med mange Ord, og at saadanne Sukke have mere Kraft og Eftertryk, end man kan tænke sig eller med Ord fremstille, fordi det er Bevægelser hos en ikke blot bedrøvet og bekymret, men ogsaa troende og helliget Sjel, i hvilken Guds Aand bor og blander sin Kraft med dens Skrøbelighed. Alt dette, som Skriften saa trøsteligen lærer om Guds Godhed og Venlighed og om Hans faderlige Opmuntring til Bønnen, om den Herres Jesu Bistand og Forbøn og om den Hellig-Aands Hjælp, har jeg villet fremstille noget udførligere, for muligens derved at opvække mange Christnes Hjerter, der ere koldsindige og efterladne i Bønnen, til en flittig og ivrig Øvelse af denne Christenpligt. I Sandhed, hvo der ikke lader sig bevæge af denne Guds Kjærlighed og Vennesælhed til med desto større Flid og hjerteligere Andagt jævnligen at paakalde Ham, han fortjener ikke at have en saa kjærlig Gud og god Fader, og saafremt han vedvarende foragter Guds Godheds Rigdom, lider han ingen Uret, om Nydelsen deraf tilsidst aldeles og for evig bliver ham unddragen. Bed derfor, min kjæreste Medchristen, med glad og villigt Hjerte; undse dig ikke; frygt ikke; men tal med Gud som et kjærligt Barn med sin kjærlige Fader. Da Herren raabte paa Samuel, som endnu var en Dreng, og denne troede, at det var Ypperstepræsten Eli, der kaldte paa ham, følte han ingen Frygt for at gaa tre Gange hen til Eli og sige: „Se, her er jeg: thi du kaldte ad mig" (1 Sam. 3, 5 flg.); saaledes tør ogsaa vi sige til vor Gud: Se, her er jeg, min Gud, min Fader; Du har kaldet paa

mig; Du har kaldet paa mig; Du har befalet mig at bede og udøse mit Hjerte for Dig; se, her er nu mit Hjerte med al dets Nød og alle dets Bekymringer. Forsøm ikke Bønnen, og udsæt den ikke fra den ene Tid til den Anden. Se, jeg ser Himmelen aaben, og Herren, vor Gud, siddende paa Naadens Throne; Han har bøiet sit Øre til at høre din Bøn; Han har udbredt sin Kjærligheds Skjød for at modtage dit bedrøvede Hjertes Sorger; ved Guds høire Haand ser jeg Jesum staa, som har aabnet dig Adgangen og en fri Tilnærmelse til Gud; Han vil indeslutte dine Bønner i sine Forbønner, broderligen og troligen tale din Sag og udfylde din Mangel med sin Rigdom og Fylde; jeg ser den Hellig-Aand fare ned og svæve over dig, for at komme din Skrøbelighed tilhjælp og træde frem i dit Sted med uudsigelige Sukke.

§ 39. Ak, beder derfor, beder, I Kirkens Lærere og Hyrder, I Ordets Prædikere og Tjenere! thi uden Bøn kunne I ikke være, hvad I kaldes. Mærkeligt er Apostelens Udsagn: „Vi ville blive varagtige i Bøn og Ordets Tjeneste“ (Ap. Gj. 6, 4); de nævne to Pligter, som de ere skyldige at opfylde, nemlig Bønnen og Ordets Betjening og Forkyndelse; men de nævne Bønnen først, fordi de godt vide, at de ikke kunne prædike Ordet med Fynd, Kraft og Nytte, medmindre det bliver dem givet fra Himmelen. En Præst, der tager sig for at prædike Ordet uden foregaaende inderlig Bøn, er at anse for en Kirkeraner, der vover at røre ved de hellige Kar og Skatte med urene og ugudelige Hænder; han er at betragte som vanvittig og rasende, idet han vil behandle himmelske Ting uden først at have betragtet og hilset Himmelen, og idet han uden Jesu Hjælp vil angribe Djævelen i hans Rige. Vor Frelser siger om en retsindig Sjelehyrde: „Dersom Nogen gaar ind ved mig, han skal gaa ind og gaa ud og finde Føde“ (Joh. 10, 9); først maa han gaa ind til Gud gjennem Ham og øse af den levende og evige Kilde for at fylde sit Hjerte; dernæst maa han gaa ud til den ham betroede Hjord og føde den med, hvad han ved sine Bønner har annammet af Gud. Lærerne ere ligesom en Havesprøite, hvormed Gartneren pleier at vande sine Vækster; men hvorledes skal den give Vand, naar den ikke er bleven fyldt dermed fra Strøm eller Brønd? Og hvorledes vil en Præst tænke at kunne vande (opbygge, trøste og styrke) Guds ædle Vækter og Herrens Planter, naar han ikke ved flittig Bøn og Eftertanke har fyldt sit Hjerte i Guds Helligdom? Noah kaldes en „Retfærdigheds Prædiker“ (2 Petr, 2, 5); men der siges ogsaa om ham, at han „vandrede med Gud“ (1 Mos. 6, 9), det er: at han omgikkes med Gud som den ene Ven med den anden, havde Ham stedse for Øine og i Hjerte, paakaldte Ham ivrigt og førte et gudeligt Levnet. Om Moses læse vi, at hans Ansigt skinnede og straalede; men i Forveien siges, at han havde været hos Herren i firti Dage og firti Nætter paa Bjerget og altsaa havde faaet sin Glands af det evige Lys (2 Mos. 34, 29, 28). Vi forundre os ofte over Luthers store Frimodighed, hans mangfoldige Visdom og alle hans store og vanskelige Arbeider; men vi maa vide, at han daglig pleiede at tilbringe de tre til Studeringer bedste og bekvemmeste Timer med Bøn og saaledes modtog sin Aand, sit Mod, sit Lys og sin Kundskab fra Himmelen. Jeg kommer ved denne Leilighed til at tænke paa salig Stefan Prætorius's Ord, naar han siger: Jeg kan ikke rose de Præster, som det gjør ondt, at de skulle fremsige et hjerteligt Fadervor for sine stakkels Tilhørere, men stedse fegte frem

for sig i Guds Navn, hvad enten det træffer eller feiler, og tænke, at de nok skulle klare Sagen med sine krusede Hoveder og omvende de Godtfolk til Tro, til en rolig Samvittighed og til den nye Lydighed, naar de blot begynde at se rigtigt sorte ud og lukke sin Mund rigtigt høit op. O miseros tyrones in tanta palæstra (hvilke ynkelige Begyndere i en saa stor Fegteskole)!

§ 40. Ak, beder, beder, I christelige Regenter! Lægger ofte Eders Kroner og Spir og al Eders Høihed og Herlighed ned for Guds Throne og Fødder! Eders Magt er Afmagt, — Eders Visdom er Daarlighed, og Eders Herlighed er Forfængelighed, saafremt I ikke blive styrkede, oplyste og bevarede af Himmelen. De Folk, som arbeide meget i Høiden, navnlig Tagtækkerne, der ofte maa bestige høie Taarnspidse, sige, at naar de staa paa en saadan farlig Høide, føle de sig tryggere ved at se op til Himmelen end ned til Jorden, fordi de let betages af Svimmelhed ved at se den store Dybde under sig. Hvad enten nu dette forholder sig saaledes eller ikke, saa er det dog visseligen sikrest for Regenterne, som alle Herrers Herre har beskikket til sit Riges Embedsmænd og sat saa høit, at se mere op til Himmelen end ned til Jorden; den jordiske Herlighed og Pragt kan let forlede dem til Hoffærdighed og Overmod; Himmelens Beskuelse derimod (under flittige Bønner og gudelige Betragtninger) kan holde dem i Frygt for Gud og i Ydmyghed og som Følge heraf sikre dem for Fald. En vis Keiser førte blandt Andet som Sindbillede en Ørn med tvende Hoveder, hvoraf det ene saa op til Himmelen og Solen, medens det andet var vendt ned mod Jorden og gav Agt paa nogle Slanger, som krøb opad den Klippe, hvorpaa den stod; det havde den Overskrift: Utrumque (begge Dele), hvoraf Meningen var: jeg skuer op imod Himmelen til Gud, fra hvem min Hjælp kommer; men jeg holder ogsaa Øie med mine Fiender, som lumskeligen efterstræbe mig. En anden brugte det samme Billede, nemlig en dobbelt Ørn, hvis ene Hoved var vendt opad, det andet nedad, ligesom beskuede nogle Landskaber og Byer; det havde til Overskrift: Respicit hæc populum; respicit illa polum: det ene ser til Folket, det andet til Himmelen. Dette er meget smukt og passende for alle christelige Fyrster, der ville være, som de bør, have Velsignelse i sin Regjering og frelse sine Sjele; de maa vel stedse have et aarvaagent, faderligt, naadigt og omhyggeligt Øie med sine Undersaatter og troligen sørge for deres Sikkerhed og Velfærd; men deres Hjerte maa altid skue op til Himmelen og sige med Josafat: „Vi vide ikke, hvad vi skulle gjøre; men vore Øine ere vendte til Dig, o Gud" (2 Krøn. 20, 12). Gjøre de ikke det, saa maa De betænke, at Skriften henregner det til Herrens vældige Gjerninger, at Han „ser og ydmyger hver en Hovmodig, knuser dem paa deres Sted og skjuler dem i Støv tilhobe" (Job 40, 7. 8).

§ 41. Ak beder, beder, allerkjæreste Christne i Almindelighed, i hvilken Stand I end leve! Beder, I christelige Husfædre og Husmødre, især i disse sidste, sørgelige, besværlige, farlige, næringsløse, vanskelige og gruelige Tider, da man lever i en Ørken, som allevegne er tæt begroet med Tidsler og Torner og hvori vilde, glubende Dyr, Slanger, Øgler og Skorpioner huse og have Tilhold. Hvem anden end Jesus, Eders Sjeles trofaste Hyrde og Tilsynsmand, skal bringe Eder derigjennem uden Skade for Eders Sjele? Men hvorledes skal Han kunne føre og lede Eder, dersom I ikke ville oplade Eders Mund for Ham og ikke bekymre Eder om Ham? Tykkes det Eder noget Lidet at trænge

med velbeholden Sjel gjennem Verden til Himmelen og Livet? Er dette da noget saa Simpelt, at I tiltro Eder selv at kunne udføre det ved Eders egen Evne og Visdom? Eller behøve I ingen Hjælp, intet Raad, ingen Trøst, ingen Styrke, ingen Velsignelse i Eders Christendom, i Eders Husvæsen, i Eders Børnetugt og andre Forretninger? Eller kjende I noget andet Middel til at erholde alt Saadant af Himmelen end Bønnen? Beder derfor, og gjører Eders Huse til smaa Kirker, som ere Gud helligede og hvori Han tjenes; Et Hus uden Bøn er et Herberge for de onde Aander og mindre værd i Guds Øine end en Svinesti, om det er nok saa prægtigt møbleret og prydet med Tapeter, Skilderier og andet kostbart Bohave; det er forbandet og forbliver fattigt, om end alle Kammere ere fulde og kunne afgive det ene Forraad efter det andet. Det er ulyksaligt at leve og dø deri, om det end ligger i en lystelig Egn og er bygget og indrettet paa det Pragtfuldeste og Bekvemmeste og staar i Ry hos Enhver, som om Lykken og Glæden havde valgt det til sit bestandige Sæde og stadige Opholdsted. Det staar ikke godt til med et Hus, om man end, som hos den rige Mand, fører et dagligt Glædesliv og ikke ved af nogen Ulykke deri, saafremt det ikke staar sig godt med Himmelen og bedækkes og overskygges af Guds Godheds Sky, som fordum Tabernaklet i den gamle Pagt (2 Mos. 40, 34 flg.); og dette vil ikke ske, dersom man ikke tjener den Høieste med Andagt, Bøn og Gudsfrygt deri. Bedekammeret er det bedste Opholdsted i et Hus, den Helligdom, hvor Herrens Ark staar (2 Sam. 6, 11), som gjør det til en Kilde, hvorfra lutter Velsignelse ledes ind i alle Værelser. Studerstuen, om den end er fyldt med noksaa mange Bøger, — Kramboden, om den end er noksaa vel forsynet med alskens Varer og næsten aldrig er uden Folk, — Kontoret, om man end skriver, regner og registerer noksaa flittigt deri,— Værkstedet, om man end arbeider noksaa utrætteligt deri, ville ikke alene forslaa; men Bedekammeret maa fornemmeligen bringe sand Lykke og Velsignelse; thi Alt, hvad man kalder Lykke og Velsignelse, vil, naar der ikke findes Gudsfrygt derhos, tilsidst befindes at have været lutter Ulykke og Forbandelse.

§ 42. Derfor kunde nok en vis Kjøbmand sige, da han havde budet sin Skriftefader til Maaltid og i Forveien førte ham noget omkring i sit Hus og viste ham sin Krambod, sit Bryggerhus, sit Gaardsrum, sin Stald, sit Fjøs og sin Lade, og Præsten roste Alt som hensigtsmæssigt anlagt og indrettet: Intet af alt dette ernærer og velsigner dog mig og Mine, men derimod et andet Sted, som jeg nu ogsaa vil vise Ham, hvorpaa han førte ham til et Værelse, som han havde indrømmet sin Svigermoder, en alderstegen, gudfrygtig og i Bønnen varagtig Enke, som han her forsørgede rigeligen og med barnlig Kjærlighed; dette er, sagde han, det Sted, hvorfra Velsignelsen udgyder sig over hele mit Hus, osv. Mærkelig er den Forjættelse, vor Gud giver sit Folk, saafremt det vil adlyde Ham og vandre efter Hans Bud: „Alle disse Velsignelser skulle komme over dig og vederfares dig“ (5 Mos. 28, 2); dette sidste Udtryk har i det Hebraiske en egen Vægt og oversættes af Andre ved: de ville følge dig, gribe dig, omfavne dig; det forklares i det anførte Kapitels fem og firtiende Vers, hvor Herren truer de Ulydige med sin Forbandelse; alle disse Forbandelser, siger Han, skulle komme over dig og forfølge dig og ramme dig. Ja saaledes er det: naar et gudfrygtigt Menneske kommer fra sit Bedekammer og efter en andægtig Paakaldelse af Gud giver sig iførd med sit Arbeide, gaar

til sine Forretninger, foretager en Reise og vender sig hid og did, saa sender Herren sin Velsignelse efter ham, for at den skal følge ham og fremme og velsigne hans Foretagende. Om Patriarken Isak siges: „Han saaede der i Landet og fik samme Aar hundrede Fold; og Herren velsignede ham"; men der fortælles i Forveien om ham, at han pleiede at gaa ud „til at gjøre Bøn paa Marken" (1 Mos. 26, 12; 14, 63), ved hvilken Leilighed det falder mig ind, hvad der tildrog sig paa et nærliggende Sted, nemlig, at en gudfrygtig Præst havde en liden Have og paa Veien dertil et Stykke Agerland, som sedvanlig pleiede at udmærke sig fremfor alle andre ved sin Frugtbarhed; da det nu et Aar gav Mere end almindeligt af sig, saa at Alle forundrede sig derover, sagde en af hans Tilhørere: jeg holder for, at hvergang han gaar til sin Have og kommer til dette Jorde, beder han et Fadervor; derfor har det mere Velsignelse med sig end andre. Ja ganske vist udretter Bønnen Mere end alt Arbeide saavel i Jordbruget som i alle andre Næringsveie.

§ 43. Bønnen er Nøglen til Guds Skatte; Bønnen er den Kunst, som forstaar at udsuge og fremføre Honning af Klipperne, Olie af de haardeste Stene (5 Mos. 32, 13) og mange ædle Frugter og Skatte af den sorte og grove Jord; dog bør det jo ikke udelukkende eller fornemmelig være os, der ere Christne og Guds Børn, om den timelige Velsignelse at gjøre; men vi maa først og fremst og allermest tragte efter de aandelige og himmelske gode Ting i Christo; „thi hvad gavner det et Menneske, om han vinder den ganske Verden, men tager Skade paa sin Sjel?" (Matth. 16, 26). Men hvorledes skulle vi kunne søge og finde det Himmelske blandt det Jordiske, det Uforgjængelige blandt det Forgjængelige, Sjelehvilen i Gud midt under vort Arbeide, Tilfredshed blandt saa mange Sorger, Himmelen i Verden, dersom vi ikke vilde bede? Beder derfor, I christelige Forældre, med Eders Børn, I Husbonder og Madmødre, med Eders Tyende! Opløfter først Eders hellige Hænder til Gud, og bruger dem derefter med Glæde til det Arbeide, I have at forrette; arbeider, som om ingen Bøn hjalp; men beder ogsaa, som om intet Arbeide hjalp! Tænker ofte paa Kong Salomos Ord: „Løbet er ikke i de Lettes Magt, og Krigen ikke i de Vældiges Magt, og ei heller Brød i de Vises Magt, og ei heller Rigdom i de Forstandiges Magt, og ei heller Gunst i de Vittiges Magt; men ved Tid og Hændelse hændes det dem Alle" (Præd. 9, 11). Tiden og Hændelsen staar imidlertid i Guds Haand, der bestemmer og giver dem, hvorledes og naar Han vil; men hos Gud lader sig Intet udrette uden ved en andægtig Bøn, udflydende af et bodfærdigt og troende Hjerte. I Forældre! ville I se Eders Børn vel forsørgede, saa vænner dem fra Barndommen af til flittig og hjertelig Bøn! Om I efterlade dem mange Penge og meget Gods, saa kunne de paa mange Maader blive skilte derved. Den nuværende Verdens Egennytte, Troløshed, Uretfærdighed og Gjerrighed er stor, og man ser desværre daglig for sine Øine, hvorledes den spiller med de Umyndige og Forladte. Deres gudfrygtige og andægtige Bønner kan den derimod ikke fratage dem. Det Barn, som kan bede inderligt og ivrigt, er ikke fattigt. Jeg betragter ofte med Eftertænksomhed, hvorledes de Fattigfolk, som af Nød eller Dovenskab drive paa Betleri, vænne sine Børn dertil; de lære dem Fadervor og et eller andet Bibelsprog, som „Jesu Christi Blod osv."; dermed sende de dem til Folks Døre, og se, det er nok til at ernære dem; thi maa de gaa tomhændede fra en Dør, hvortil de dog ikke let lade sig formaa,

saa gaa de til en anden og bede fortvæk, som de have lært, og der findes altid et christeligt, gavmildt Hjerte, der ynkes over dem og giver dem Noget at leve af; saaledes kan et Tiggerbarn opholde Livet blandt Menneskene ved sine uformelige og fordetmeste med vanhellige Læber og urent Hjerte udtalte Bønner. Med hvor meget større Ret kan jeg da ikke sige, at et gudfrygtigt Barn bliver forsørget ved sine troende og andægtige Bønner, hvormed det daglig kommer til Himmeldøren! Og hvo vil ikke være enig med mig heri, naar man tager Erfaringen paa Raad? Hvor mange Børn, som deres Forældre efterlode meget Gods uden Gudsfrygt, ere ikke blevne forarmede, og hvor mange, som ikke arvede Andet end Gudsfrygt og Bøn efter sine Forældre, ere ikke komne frem og blevne rige og anseede! Meget rigtigt siger en udenlandsk Theolog*) om denne Sag: Man vil vide, at Paven aldrig kan mangle Penge, saalænge han endnu kan føre en Pen; men med Sandhed kan man sige, at en Christen ikke kan fattes noget Godt, saalænge han har Bønnens Aand i sit Hjerte og endnu kan opsende nogle Sukke til Himmelen. Det er et stort Selvbedrag, naar Nogen tror om en Christen, at han befinder sig i en kummerlig og elendig Tilstand, fordi om han ingen Penge har; den, som har et haardt (forhærdet) Hjerte og ikke kan eller vil bede, er fattig og elendig, men saalænge som Nogen kan bede, kan han ikke kaldes elendig.

§ 44. Beder, ak beder, I lærde og kloge Folk! thi al Eders Kundskab og Visdom forslaar ikke til at bevare Eders timelige og evige Velfærd og at bringe Eder med uskadt Sjel gjennem Verden. Uden Gudsfrygt og Bøn ere I som Soluhre, naar Solen ikke skinner, og som Lygter og Lysestager om Natten, i hvilke der ikke er noget Lys. Djævelen ved Mere og er snedigere end I Alle; men han er og bliver dog en usalig, fattig Djævel, fordi han intet Samfund har med det høieste Gode. Og hvad Andet ere I med al Eders Kløgt og Viden, saafremt I ikke ved andægtige og troende Bønner søge og vedligeholde Samfundet med Gud, end høitærede, høilærde, høianselige, prægtige, berømte Helvedbrande og Djævelstjenere? hvilke Navne vel ere haarde og skrækkelige, men dog medrette tillægges Gudsforagterne. Og hvilket Fortrin vil al Eders Lærdom og Klogskab tilsidst give Eder fremfor de Ulærde og Enfoldige uden et langt større Ansvar for Guds Dom? Beder derfor, I Theologer og Gudslærde! thi I kunne ikke medrette føre disse Navne, saafremt I ikke have et levende Kjendskab til Gud og et virkeligt Samfund med ham i Christo Jesu. Eller om man end i en vis Forstand tillægger Eder saadanne Navne, hvad kan det alligevel hjælpe Eder, naar I forlade det Timelige og skulle vandre over fra Verden til Evigheden? Hvad hjælper Eder al den Kundskab om hellige Ting, som Skriften lærer os, saafremt Eders Hjerte ikke kjender noget dertil og ikke bliver oplyst, forandret, omvendt og helliggjort derved? Og hvorledes kan alt dette opnaaes og erholdes uden af Gud og Hans Aand og Naade formedelst hjertelige Bønner? Beder I Jurister og Retslærde! thi jeg har ovenfor vist, hvor farlig Eders Stand og Gjerning er bleven formedelst de sidste, vanskelige Tiders overvættes Ondskab og Ugudelighed. Isandhed, I vandre fremfor mange andre Christne blandt Satans Garn og Snarer; I arbeide i Torner, som kunne kvæle Ordet og Sjelen; I finde til Høire og Venstre, foran Eder og bag Eder mange aabne Døre til Synden; om I end ved Guds Naade og ved hellig Frygt for Ham have fattet et godt Forsæt,

*) Neh. Roger.

saa gaar det dog ofte med Eder som med de Børn, der have givet sig ud paa en strid Strøm med en Baad, i den Tro, at de nok skulle kunne styre den, men siden, naar de komme ud paa Dybet, føle sig for svage og ofte stedes i Livs og Legems Fare eller dog blive drevne et andet Steds hen, end de vilde. Jeg holder mig forvisset om, at der er Mange iblandt Eder, som af Hjertet beflitte sig paa at bevare en uskadt Samvittighed og frelse sin Sjel; men jeg tvivler hellerikke om, at disse ere tilmode som Sjøfolk, der slæbe et tungt ladet Skib opad en Flod imod Strømmen, hvortil visseligen udfordres megen Kraft og Styrke. Men hvorfra skulle I faa Kraft til at arbeide og opretholde Eder imod den Uretfærdighedens Strøm, der nutildags, som I selv tilstaa, er voxet saa saare høit og farer frem i fuld Fart, dersom I ikke nedbede og erholde den af Himmelen? Hvorledes ville I bevare Eders Fødder for Garnet eller uddrage dem deraf, dersom Eders Øine ikke ere til Herren? (Ps. 25, 15).

§ 45. Beder ogsaa, at beder, I lærde og erfarne Læger, saasom Eders Kald er af stor Vigtighed. Ligesom Sjelen er betroet Præsterne og de Gudslærde, Lykkens Goder og deres Beskjærmelse og Bevarelse Juristerne og de Lovkyndige, saaledes ere de Christnes Legemer betroede Eder, disse Legemer, som den hellige Skrift kalder den Helligaands Tempel, ligesom deres Lemmer Christi Lemmer, — disse Legemer, hvorom den siger, at de „saaes i Forkrænkelighed og opstaa i Uforkrænkelighed, — at de saaes i Vanære og opstaa i Herlighed, — at de saaes i Skrøbelighed og opstaar i Kraft, — at der saaes et sandseligt Legeme og opstaar et aandeligt Legeme, ja, at de hisset skulle vorde ligedannede med den Herres Jesu Herligheds Legeme, hvor fornedrede og elendige de end ere i dette Liv" (1 Kor. 3, 16. 17; 6, 15. 10; 15, 42—44; Filipp. 3, 21). Heraf følger, at I engang skulle komme til at aflægge et stort Regnskab for, hvorledes I have handlet med de Christnes helligede og af Gud saa høit agtede Legemer. Saafremt alle Troende ere Christi Lemmer og Brødre, som de ifølge den Hellig-Aands Vidnesbyrd visseligen ere, saa kan man ogsaa medrette henføre hertil, hvad vor Frelser vil sige paa den yderste Dag: „Jeg var syg, og I besøgte mig (pleiede og opvartede mig, stode mig bi, vederkvægede mig, foreskreve og rakte mig Lægemidler og sørgede for mig); sandelig siger jeg Eder: saa Meget, som I have gjort for en af disse mine mindste Brødre, have I gjort for mig" (Matth. 25, 36. 40. 45). Nu strækker tilvisse ikke Eders store Kunst og Viden alene til i saa høivigtig en Sag; selv om I have lært Eders Hippokrates og Galenus*) helt udenad, ville de dog ikke kunne bevare Eder for farlige Misgreb og Vildfarelser i Eders Kure, langt mindre give dem Lykke og Velsignelse; men Alt kommer her som i alle andre Ting an paa Guds Velsignelse, Gud maa oplyse Eders Forstand, saa at I rigtigt træffe Sygdommens Aarsag; Gud maa styre Eders Hjerte, Haand og Pen, saa at I foreskrive tjenlige Lægemidler; Gud maa meddele de foreskrevne, tilberedte og indgivne Lægemidler Kraft, saa at de gjøre sin Virkning og udrette, hvad den Syge og I ønske. Jeg har engang til min Forundring læst, hvad en navnkundig fransk Læge skriver, nemlig, at han med Sandhed kunde rose sig af, at ingen Kur hidtil havde slaaet feil for ham og faaet et saadant Udfald, at Nogen med Føie kunde beskylde ham for Uforsigtighed og Dumdristighed, eller at han følte sig besværet i sin Samvittighed derover;

*) To berømte Læger.

men han tilføier derhos: Hvilket jeg oprigtigt bekjender ikke er at tilskrive vor Kløgt, men Guds Miskundhed. Nu bør I Herrer Læger prøve Eder, om ogsaa I kunne rose Eder med en god Samvittighed og for Gud paa samme Maade, og om I have tilskrevet Alt Guds Godhed og ventet og nedbedet Eder Lykke og Velsignelse fra Ham alene. I ville ikke kunne negte for, at der er Mange iblandt Eder, som en saadan Ros ikke tilkommer, men som af sin Samvittighed og paa anden Maade vilde kunne overbevises om hyppige Forseelser, hvilke den Høieste har tilstedet, fordi man gaar Ham forbi og tiltror sig at kunne udrette Noget i en saa magtpaaliggende Sag uden Hans Naade og Velsignelse.

§ 46. Den hellige Augustinus fortæller etsteds, at han har kjendt en Jomfru i Byen Hippon, som var bleven befriet fra en ond Aand, hvoraf hun plagedes, ved at betjene sig af en Olie, som en gudfrygtig Præst under sine inderlige Forbønner for hende havde blandet med sine Taarer. O, hvor store Ting kunde man ikke ogsaa nutildags udrette selv med de simpleste Lægemidler, saafremt de kun bleve blandede med de Syges og deres Paarørendes, Præsternes, Lægernes og andre sande Christnes Sukke og Taarer! Men Andagten, Troen og Kjærligheden ere overalt næsten udslukte, og Enhver formener, at han nok kan raade og hjælpe sig selv og Andre uden nogen særegen Hjælp fra Himmelen. Jeg maa her tænke paa, hvad der engang hændte mig selv, nemlig at da jeg efter en Læges Raad for min Sundheds Skyld vilde lade mig aareslaa, tog en ellers duelig Saarlæge, som oftere med Held havde ydet mig og Andre en lignende Tjeneste, to Gange feil og kunde ikke træffe Aaren; da han nu følte sig skamfuld herover og sagde, at han ikke vidste, hvorledes dette gik til, spurgte jeg ham, om han nogensinde, naar han havde været heldig i en saadan Forretning, havde erkjendt det for en Guds Naade og takket Ham tilbørligt derfor, og om han ogsaa dennegang, før han kom til mig, havde sukket til Gud om et lykkeligt Udfald; men han tilstod, at han ikke havde gjort nogen af Delene og ikke troede, at det var nødvendigt, saasom han havde anseet sig for sikker paa sin Kunst og sin Haand. Isandhed, dersom man vilde spørge ei alene Saarlægerne, men ogsaa andre Herrer Læger paa deres Samvittighed, naar Noget havde mislykkets for dem, saa maatte de bekjende, at de ofte have forglemt Bønnen og saaledes selv foraarsaget sine Uheld. Betænker nu alt dette vel, I Herrer Læger, og erkjender, hvor høiligen I trænge til Bønnen, for at I kunne være og blive heldige og Eders Kure velsignede samt Eders Samvittigheder ubetyngede; thi „Mennesket lever ikke alene ved Brød (ei heller i Sygdomme alene ved Lægemidler), men ved hvert Ord, som udgaar igjennem Guds Mund“ (5 Mos. 8, 3; Matth. 4, 4).

§ 47. Beder, ak beder, I christelige Kjøbmænd og Handlende, ei alene om at I maa have Lykke og Velsignelse i Eders Handel, men fornemmelig om at I maa beholde en naadig Gud og god Samvittighed samt tilsidst frelse Eders Sjele og opnaa Saligheden, som den bedste og største Vinding. I have sædvanlig Alle det Øiemed at blive rige; men hvad siger Guds Aand om saadanne Mennesker: „De, som ville vorde rige, falde i Fristelse og Snare og mange daarlige og skadelige Begjæringer, som nedsænke Menneskene i Ødelæggelse og Fordærvelse“ (1 Pet. 6, 9). Hvorledes ville I da undfly Ødelæggelsen og Fordærvelsen, dersom Guds Miskundhed og Barmhjertighed ikke bevarer og opretholder Eder? Men hvorledes skal Han kunne bevare Eder, dersom I ikke bede?

Beder, af beder dog, I christelige Haandværksfolk! thi al Eders Løben og Renden, alt Eders Arbeide aarle og silde, al Eders Sved og Flid er forgjeves, dersom ikke Herren lægger Lykke og Velsignelse til. Dersom Herren ikke bygger et Hus (velsigner, ernærer og forsørger det), saa arbeide de forgjeves, som bygge derpaa; men den Mand bliver velsignet, som frygter Herren og paakalder Ham med bodfærdigt og troende Hjerte (Ps. 127, 1; 128, 4). Beder, af beder dog, I Rige! I vide, med hvor sterke Udtryk den hellige Skrift skildrer den Fare, hvori I svæve, for at tabe Eders Sjel. „En Rig," siger vor Frelser, „kommer vanskelig ind i Himmeriges Rige. Atter siger jeg Eder: Det er lettere, at en Kamel gaar igjennem et Naaløie, end at en Rig kommer ind i Guds Rige." Han tilføier sluttelig: „For Menneskene er dette umuligt; men for Gud ere alle Ting mulige" (Matth. 19, 23. 24. 26). Heraf sees tydeligt, at om end hele Verden priser Eder lykkelige, og I selv finde Eder tilfredse i Eders Stilling, forholder det sig dog saaledes dermed, at Intet uden Guds almægtige Haand og store Miskundhed formaar at udfrie Eder af Satans Garn og bevare Eder fra Helvede, — og alligevel ville I ikke bede? Jeg bønfalder og formaner Eder ved Guds Barmhjertighed og ved vor Herre Jesum Christum, der har kjøbt Eder saa dyrt, at I ikke slaa Eder til Ro med Hensyn til Eders Salighed, dersom I ikke fornemme, at Herren har agtet Eder værdige til sit Kors, — dersom I ikke finde et aandeligfattigt, sønderknust og ydmygt Hjerte hos Eder, — dersom I ikke antage Eder de Helliges Nødtørftighed og ere beredvillige til at gjøre Barmhjertighedsgjerninger, og endelig, dersom I ikke bede og søge og finde større Glæde og Trøst deri end i alt Eders timelige Gods. Beder, af beder dog, I Fattige, paa det I kunne blive rige, om ikke paa timeligt og forgjængeligt Gods, saa dog i Eders Sjele, i Gud, paa Tro, Kjærlighed og Haab! De Fattiges Bønner ere Penge, for hvilke de ufeilbarligen erholde, hvad de trænge til; disse Penge gjælde vel lidet eller intet i Verden; men i Himmelen staa de i høi Værdi og sættes over Sølv og Guld. Med dem lader sig ogsaa Mere udrette end med de usle og forgjængelige Penge; thi disse kunne ingen Trøst yde i Anfegtelser, i Trængsler, i Dødsnød, hvilket dog den troende Bøn kan gjøre. De Fattige, som ikke bekymre sig om Bønnen og, uagtet de ofte melde sig ved alle andre Døre, alene gaa Himmeldøren forbi, ere dobbelt fattige. Jeg er bange for, at siden de ikke have søgt denne i sit Liv, ville de heller ikke finde den i Døden. Det var en fattig, men ædel Sjel, som man engang hørte sige til sin Skriftefader, da han spurgte ham om hans Tilstand, og hvorledes han fandt sig i at maatte søge sit Brød ved Folks Døre: Meget vel; thi min Samvittighed giver mig det Vidnesbyrd, at jeg ikke er kommen i denne usle Forfatning ved egen Brøde og Dovenskab, men efter min Guds hellige Raad og Villie, ved allehaande Uheld, ved Sygdom og Alderdom; jeg er forvisset om, at min Jesus er med mig paa alle de sørgelige Veie, jeg gaar for at søge mit Brød, og at Han tæller mine Sukke og Taarer; saa er ogsaa Himmelens Dør den første, jeg banker paa om Morgenen, naar jeg gaar ud, og den sidste om Aftenen, naar jeg kommer hjem; om Morgenen beder jeg Ham blandt Andet, at Han vil opvække christelige, gavmilde Hjerter, der villigen og gladeligen række mig, hvad jeg trænger til, og om Aftenen, at Han vil gjengjælde dem med legemlige, aandelige og evige Velsignelser, hvad Godt de have bevist mig. Efterfølger denne Sjel, I Fattige og Elendige! saa ville

I være rigere end den rigeste og mægtigste, men derhos ugudelige Konge, der for Tiden lever paa Jorden. Beder, ak beder dog, I gamle og alderstegne Mennesker! Thi hvor megen Aarsag have I ikke dertil! Se I tilbage paa den svundne Tid og de mange Aar og Dage, I have levet og tilbagelagt, saa ere Eders Synder og Guds Velgjerninger dog endnu flere, efter Ordsproget: At leve længe er at synde længe og være længe elendig; jeg tillægger med Føie: og længe nyde Guds Miskundhed. Eders Synder nøde Eder til at bede med David: „Kom ikke min Ungdoms Synder eller mine Overtrædelser ihu; men kom Du mig ihu efter din Miskundhed for din Godheds Skyld, Herre!" (Ps. 25, 7). Men Guds Miskundhed og Velgjerninger, som I saa længe have nydt, nøde Eder ikke mindre til at tilbede Ham, ære Ham med bestandig Lov og Pris og daglig nedlægge Eders Sølvkroner for Hans Fødder. Se I hen til Eders nuværende Tilstand, saa ere I skrøbelige, matte og syge og blive Dag for Dag udygtigere til at forrette tungt Arbeide og paatage Eder vidløftige, store og vigtige Ting; lader derfor Eders meste Arbeide være Bønnen, hvilket tillige er det nyttigste og ikke udmatter og svækker, men vederkvæger og styrker. Beder for Eder selv, at Gud end ikke indtil Alderdom og graa Haar vil forlade Eder, men give Eder Naade til at kundgjøre Hans Arm (Hans store og vældige Gjerninger, Hans Domme over de Ugudelige) for denne Slægt, ja Hans Kraft (Hans herlige og store Miskundhed i de Gudfrygtiges Opretholdelse og Beskjærmelse) for hver den, som kommer (Ps. 71, 18). Beder for Guds betrængte, forvirrede, ødelagte og trøstesløse Kirke, at Herren i disse sidste, vanskelige Tider vil opholde og beskytte den imod Djævelens Magt og Snedighed, imod al Ondskab, imod Gudsfornegternes Spot og imod den mangfoldige Forargelse. Beder for Herrens Plantehave, for Skolerne og Ungdommen, at Himmelen vil opholde, vande og dyrke den, og at den stedse maa afgive Retfærdigheds Ege, Herrens Plantelse, til at bevise Ham selv herlig (Esai. 61, 3), og mange yndige Vækster og ædle Frugter. Beder for Øvrigheden og dens Styrelse om Fred og Held for Landet og Eders Sted, saa at I kunne tilbringe Eders øvrige Liv i Ro og Lyksalighed og tilsidst ende det i Fred. Se I hen til Fremtiden, saa ere I jo ikke uvidende om, at I ere komne meget nær til det Maal, som det guddommelige Forsyn har afstukket for Eder, og at I have den aabne Dør, der vil overflytte Eder fra Tiden til Evigheden og føre Eder frem for den retfærdige og hellige Guds Domstol, allernærmest foran Eder. Er der da Noget, som man mere maa tilraade Eder, end at I ved uafladelige Sukke, Bønner og Paakaldelser ville forberede Eder til denne saa vigtige Omskiftelse, for at den maa føre til Eders evige Lyksalighed? Anvender nu al Eders øvrige Tid og alle Eders Sjels Kræfter herpaa! Man kalder Alderdommen snaksom (Senectus loquax, garrula), og Erfaringen lærer, at den medrette kaldes saaledes; det var imidlertid ofte godt, om gamle Folk ikke snakkede saa meget med Mennesker, men, naar de endelig vilde tale, at de da talte mere med Gud. Hertil burde de bruge alle sine ledige Timer om Dagen og sine søvnløse Nætter. Beder, ak beder dog, I unge Mennesker! thi I ere spæde Planter, der for at voxe og trives fremfor Alt trænge til Himmelens Indflydelse. I ere unge Drenge og Piger, der ikke vide at gaa ud eller at gaa ind (1 Kong. 3, 7); hvorledes ville I komme igjennem Verden, dersom ikke Gud leder Eder med sine Øine og fører Eder med sin Haand? Satan har udlagt tusind Garn

og Snarer for at fange Eders Sjel; tusind Farer, Trængsler og Angester vente paa Eder; tusind Vildstier, der føre bort fra Livets trange Vei, ville frembyde sig for Eder; men hvorledes ville I undfly dem, dersom I ikke ved inderlige og troende Bønner overgive Eder i Guds faderlige Varetægt, Miskundhed, Kjærlighed og Forsorg? Det er i disse Eders begyndende og blomstrende Aar, at I skulle lægge Grundvolden til Eders timelige og evige Velfærd. I et gudfrygtigt Selskab blev det Spørgsmaal engang fremsat, hvor man skulde begynde, naar man vilde bygge godt og standhaftigt. En svarede: Fra sin Pung, saasom man maatte gjøre nøiagtigt Overslag over, om man kunde fuldføre det; thi ved et Bygningsforetagende vare Pengene det Første og det Sidste. En Anden sagde, at man maatte begynde fra Materialierne, Tømmer, Sten, Kalk, som man maatte anskaffe i behørig Mængde. Den Tredie sagde smilende: Jeg formener, at den, som vil bygge, maa begynde fra Jorden, saa at han lægger en god og sikker Grundvold for sin Bygning deri; thi i Luften kan man dog ingen Huse og Slotte bygge. Men tilsidst svarede den, som i en gudelig Hensigt havde opkastet Spørgsmaalet: Og jeg er af den fulde og faste Formening, at den, som vil bygge godt, han maa begynde ovenfra, ligesom Gud Herren selv gjorde; han maa først opløfte Hjerte, Øine og Hænder til Himmelen og vente, søge og nedbede Velsignelse, Hjælp og Lykke fra den. Dette fortæller jeg, fordi I unge Mennesker pleie bedst at bevare saadanne Ting og for derved at indskrive den Lærdom i Eders Hjerter, at den, som vil bygge og befæste sin timelige og evige Velfærd, han maa begynde fra Himmelen (fra Bønnen, Hengivelsen og Overladelsen til Gud); ellers vil det aldrig lykkes ham. Beder derfor, ak beder dog, I Christne, Alle tilsammen! Alt hvad der har Hjerte, Mund og Aande, tilbede Gud, hvem Ære være i al Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Kors.

Sextende Prædiken,

der handler om Bønnens Beskaffenhed.

Luk. 11, 9. 10: Og jeg siger Eder: Beder, saa skal Eder gives; leder, saa skulle I finde; banker, saa skal Eder oplades; thi hver den, som beder, han faar, og hvo som leder, han finder, og den, som banker paa, ham skal oplades.

---

§ 1. Nogle Forfattere berette, at den berømte Kirkelærer Augustinus pleiede at ønske, at han havde seet den Herre Jesum i Kjødet bo og vandre med stor Livsalighed blandt Menneskets Børn, — Apostelen Paulus prædike Naadens og

Livets Ord med stor Nidkjærhed og Frimodighed, og Staden Rom, dengang dens Magt og Herlighed var paa sit Høieste, høitideligholde sine Seiervindinger med pragtfulde Optog. Jeg finder mig ikke foranlediget til at undersøge, hvorvidt denne Beretning er grundet i Historien, men vil kun bemærke, at det sidste Ønske udentvivl maa gjøre hele Sagen mistænkelig i alle Forstandiges Øine, saasom det ikke er troligt, at en saa stor christelig Lærer, der forlængesiden grundigt havde lært at forsmaa Verden med dens forgjængelige Herlighed og tomme Pragt, skulde have ønsket at være Vidne til en hedensk Stads Optog, naar den triumferede over en stor Blodsudgydelse, hvorved den havde overvundet sine Fiender, eller om han, som et Menneske, engang skulde have ladet slige Ord falde, at han skulde have sammenføiet dette Ønske med de to foregaaende. Hvorledes det nu end hermed forholder sig, saa tager jeg heraf Anledning til at fortælle, hvad en mig bekjendt gudelskende Sjel pleier at ønske, nemlig for det første, at den om Søndagene maatte kunne høre mange aandrige, nidkjære og tro Prædikanter tale for sin anbetroede Menighed af Guds Ord til dens Opbyggelse og Trøst, — for det Andet, at den ofte maatte have Anledning til at høre erfarne og i Christendommen øvede Mennesker tale sammen om aandelige, guddommelige og himmelske Ting, og for det Tredie, at den hver Morgen maatte kunne se og høre ret mange troende og gudfrygtige Sjele tale med Gud i sine Kammere i Bønnen. Tilvisse ere disse Ønsker af den Beskaffenhed, at jeg ikke tvivler om, at mine Tilhørere (og Læsere) ved ret at overveie dem ville tilegne sig dem og samstemme med nævnte christelige Hjerte.

§ 2. Thi hvad det første Ønske angaar, saa er Meningen dermed vel ikke og maa heller ikke være, at et saaledes sindet Hjerte skulde ville tilsidesætte sine ordentlige Sjelesørgere og Lærere og foragte og forlade dem, fordi om de maaske ikke besidde et ligesaa stort Maal af Gaver, Aand og Kundskab som andre; men det ønsker kun, foruden dem ogsaa at kunne høre ret mange andre og forlyste sig ved deres mangehaande Gaver, hvilke den Hellig-Aand uddeler, efter som Han vil, og ved de forskjellige, opbyggelige og trøstefulde Tanker, som de formedelst den samme Aands Indgivelse have i Anledning af en og samme Text, samt derved at vederkvæge, styrke og opbygge sig. Upaatvivleligen er det en stor Miskundhed og Velgjerning af Gud, naar Han skjænker sin Kirke mange retsindige, aandrige, nidkjære og tro Lærere og Hyrder, hvis Hjerter ere fyldte med „Christi tvingende Kjærlighed“ (2 Kor. 5, 14) og længes efter de naadehungrige og lære- og trøstbegjærlige Sjele (lig en Moder med et fuldt Bryst efter sit Barn), for at udgyde sig og meddele dem, hvad de selv have nedbedet og annammet af Himmelen og samlet i Guds Ord, — hvis Tunger ere gløende og styres af den Hellig-Aand samt med Fynd og Kraft forkynde Guds store Gjerninger og Hans Kjærligheds Undere (Ap. Gj. 2, 3. 11), — hvis Hænder ere hellige (1 Tim. 2, 8) og fulde af gode Gjerninger, — hvis Omgjængelse er ustraffelig og gudfrygtig og fremstiller deres Ord og Lære i Virkeligheden og i et levende Billede, — hos hvilke Aanden aabenbarer sig rigeligen til det, som er nyttigt (1 Kor. 12, 7), — som prædike med Myndighed i sin Herres Jesu Efterfølgelse og ved Hans Naade (Matth. 7, 29), — som lære, trøste og formane af egen Erfaring, osv. Saaledes er det da ogsaa en Naade af Gud, at en christelig Sjel kan have Anledning til at høre saadanne Lærere og betjene sig af deres Embede til sin Opbyggelse, hvorfor den heller ikke er at fortænke i,

at den ytrer et saadant Ønske og er begjærlig efter saa meget som muligt at se det opfyldt. I saa Maade vil det heller ikke være utjenligt, at christelige Hjerter, der leve sammen i en By, som Herren har begavet med flere end en aandrig Prædikant, komme sammen om Søndagene efter endt offentlig Gudstjeneste og gjentage og fortælle, hvad Enhver har hørt og opfattet af sin Lærer. Hvor dette ikke kan ske, der er det tilraadeligt, at en gudfrygtig Sjel søger Vederkvægelse i aandrige Mænds Skrifter og anvender den hellige Tid til hellig Granskning o. a. M.

§ 3. Det andet Ønske er ikke mindre nyttigt og værd at overveie, saasom Intet kan være opbyggeligere, kraftigere og trøsteligere end at høre erfarne, øvede og i mange Prøvelser forsøgte Mennesker tale om Christendommen, om Omvendelse, om Tro, om Kjærlighed, om Gudsfrygt, om Bøn, om Haab, om Taalmodighed, om Guds Miskundhed, Kjærlighed, Trofasthed, Sanddruhed, Almagt og Visdom og med sit eget og Andres Exempel oplyse og stadfæste, hvad Guds Ord lærer os, forjætter os og truer os med. En erfaren Christens Hjerte er som den Guldkrukke i Tabernaklet, hvori Himmelbrødet opbevaredes til en Ihukommelse; det er som en Hus- og Aarbog, hvori Guds Godheds Gjerninger og Undere, Hans Domme, de Maader og Veie, Han pleier at føre sin Egne paa, osv. ere optegnede; de øvede og erfarne Christne ligne Træerne i Høstens Tid, naar de staa fulde med Frugter, saa at man ikke kan berøre eller ryste en Gren, uden at den ligesom drysser En Skjødet fuldt af dem, medens derimod unge Mennesker og begyndende Christne ligne de Træer, som endnu staa i Blomst, eller hvis Frugter endnu ikke ere modne. Lykkelig er derfor den, som ofte har Anledning til at omgaaes med saadanne Mennesker og nyde deres Trøst og Undervisning. Jeg har kjendt en gammel gudfrygtig Enke, som i alle sine Dage havde elsket Guds Ord inderligen og med største Iver beflittet sig paa at leve derefter, men derhos efter Guds hellige Raad og Villie udstaaet megen Trængsel; hun var som en Moder og Tilflugt for alle Betrængte og Bedrøvede i Byen, fordi hun forstod med stor Kraft og Frimodighed at tale for dem af Guds Ord og egen Erfaring. Værer trøstige, kjære Børn, pleiede hun at sige, og lader ikke Modet synke! den gamle Gud lever endnu; Han kan hjælpe; Han vil hjælpe; Han maa hjælpe. Ser paa mig og mine Børn! Jeg har nu været Enke og de faderløse i saa mange Aar, og jeg har tilfulde faaet erfare, hvad disse bitre og sørgelige Navne bære i sig; men den trofaste Gud har aldrig forladt mig; Han har ogsaa bevist imod mig, at Herren er Enkernes Dommer, Hjælper og Beskytter og de Faderløses Fader. Jeg har været fattig og elendig; men Herren har sørget for mig; alle Mennesker, selv mine nærmeste Frænder og Venner have ofte forladt mig; men Herren har optaget mig. Saa og saa gik det mig i hint Aar, da en Skjæppe Korn stod i saa og saa mange Penge, og Gud gav mig dog altid saa Meget, at jeg ikke behøvede at lide Mangel med mine stakkels Børn; saa vidt har Herren hjulpet os; Han vil ogsaa hjælpe os videre, o. a. M. Herved bleve de bekymrede Hjerter meget styrkede og trøstede. Jeg har været Vidne til, at naar gudfrygtige og erfarne Personer have begyndt en Samtale med andre øvede Christne ved Bordet eller ved andre Leiligheder og derunder omhandlet aandelige og guddommelige Ting og stadfæstet sine Udsagn med sit eget og Andres Exempel, have unge Mennesker faaet Taarer i Øinene, og selv verdsligsindede Præster ere blevne ganske still

og have udstødt mange Sukke og ikke kunnet modstaa Ordets Kraft. Derfor kan man ikke fortænke en gudfrygtig Sjel i at den længes efter et saadant Selskab og en saadan Samtale. Ønskeligt var det, at de Alle gjorde det og heller hørte paa en gammel, øvet Christen, om han end var enfoldig og ulærd, end paa et lystigt Verdensmenneske og et godt og opvakt, men verdsligsindet Hoved, der kunde sætte det hele Selskab i godt Lune og bringe det til at le; saa vilde det staa bedre til med Christendommen, end det desværre gjør.

§ 4. Jeg gaar nu over til den ovennævnte gudelskende Sjels tredie Ønske, hvorom den aandrige Arendt siger: „Kunde man faa se, hvorledes mange Tusinde Christne i den ganske Verden dagligen paakalde Gud med ydmyge Hjerter, bøie sine Hjerters Knæ for Christus, tilbede og ære sin Konge og ofre sine Bønner med Taarer, — o, hvad kunde være deiligere?“ Ja, hvad kunde være nyttigere og opbyggeligere? Erfaringen lærer, at et Barn lærer bedst at bede af et andet, og at Drenge og Smaapiger langt lettere fatte, hvad der er paalagt dem at lære, naar det foresiges dem af en af deres Lige, end af gamle og voxne Folk. Jeg kan medrette sige, at det ogsaa er saaledes blandt Guds elskede og hellige Børn; man føler sig kraftigt bevæget til Andagt, naar man har den Lykke at høre andre gudfrygtige Sjeles Andagt; jeg siger: høre, fordi de sjelden tillade, at man seer dem, idet de efter sin Frelsers Befaling indeslutte sig i et Kammer, naar de ville bede. Det er de Lærde bekjendt, hvad Veit Dietrich, en siden berømt Theolog og Prædikant i Nyrnberg, skrev til Filip Melankton: „Jeg beder Eder for Christi Skyld“, siger han, „at I ikke vil agte det Brev, Hr. Doktoren (Luther) har skrevet Eder til, saa ringe. Jeg kan ikke noksom beundre hans sjeldne Standhaftighed, hans Glæde, Tro og Haab i disse sidste, jammerlige Tider. Og alt dette forøger han daglig ved flittig Øvelse i Guds Ord. Der gaar ingen Dag forbi, uden at han idetmindste tager tre af de til Studeringer allerbekvemmeste Timer til Bønnen. Det lykkedes mig engang at faa høre ham bede; hjælp Gud, hvilken Aand, hvilken Tro er der ikke i hans Ord! Han beder saa andægtig som En, der taler til Gud, med saadant Haab og saadan Tro som En, der taler til sin Fader. Jeg ved, sagde han, at Du er min kjærlige Gud og Fader; derfor er jeg vis paa, at Du vil tilintetgjøre din Kirkes Forfølgere; men gjør Du det ikke, saa er Faren din ligesaavelsom vor; hele Sagen er din; hvad vi have gjort, have vi maattet gjøre; derfor maa Du, kjære Fader, beskytte den. Da jeg i lang Frastand hørte ham bede saadanne Ord med høi Røst, brændte Hjertet i mit Liv af stor Glæde, fordi jeg hørte ham tale saa venligt og andægtigt til Gud, men især deleshed, fordi han beraabte sig med saadan Styrke paa Forjættelserne i Psalmerne, som om det var sikkert, at det, han bad om, ogsaa vilde ske“ osv.

§ 5. Jeg har selv ved Guds Naade havt en meget gudfrygtig Moder, der ved mange Trængsler, som tilstødte hende i hendes ni og tyveaarige Enkestand, havde lært at tage sin Tilflugt til Gud og grunde sit Haab paa Hans Miskundhed, hvorfor ogsaa hendes Sjelesørger og Skriftefader, den daværende kongelige Provst i Rensburg i Holsten, gav hende det Vidnesbyrd i hendes trykte Ligprædiken, at hun havde havt en ivrig Bønnens Aand. I min Ungdom hørte jeg hende ofte bede, især om Morgenen meget tidligt (fordi hun pleiede at foretage denne hellige Øvelse, førend hendes Børn og Tyende kom paa Benene, og førend hun tog fat paa nogen huslig Syssel), og hun paakaldte da med hørlig og hævet Røst og under mange Taarer

Gud med ret stor Andagt og eftertrykkelige Ord. Jeg kommer endnu meget godt ihu, hvorledes hun pleiede at føre sig de Ord i den syv og tyvende Psalme til Nytte: Herre, hør min Røst, naar jeg raaber, og vær mig naadig, og bønhør mig! Du siger: Søger mit Ansigt! til Dig siger mit Hjerte: Herre, jeg søger dit Ansigt, osv., og hvorledes hun pleiede at beraabe sig paa Guds Forjættelser og foreholde Ham, at Han har kaldet sig Enkers Dommer og de Faderløses Fader. Isærdeleshed glæder og trøster det mig endnu, at naar hun ogsaa bad for sine Børn, det ene efter det andet, og kom til mig, som hun tilligemed min kjære, salige Fader allerede havde viet til Guds og Kirkens Tjeneste, da jeg endnu laa i Vuggen, bad hun saa inderligt og hjerteligt, at Gud vilde benaade og udruste mig med Visdoms og Forstands Aand, med Kundskabs og Herrens Frygtes Aand, velsigne mine Studeringer og forunde mig de nødvendige Midler dertil, bevare mig for Djævelens Magt og List, for den onde Verdens Forargelser og for Synder og danne mig til et Redskab for sin Naade og et Kar for sin Barmhjertighed, samt i sin Tid værdige mig en hellig Betjening i sin Kirke, bruge mig til sin Ære og mange Sjeles Opbyggelse og tilsidst gjøre mig evindelig salig, osv. Man kan let vide, hvilket stærkt Indtryk saadanne Bønner gjorde paa mit Hjerte, ligesom jeg da ogsaa derved og ved hendes omhyggelige Undervisning om, at man skal bede, og hvorledes man skal bede blev kraftigt tilskyndet til saavidt muligt at efterfølge hende i saadan Andagt. Man bør saaledes ei alene ønske sig, men ogsaa, saa meget det lader sig gjøre, søge og med Glæde gribe Leiligheden til at faa høre et gudfrygtigt Menneske tale til sin Gud som et kjærligt Barn til sin Fader. Og saasom jeg dennegang skal omhandle Beskaffenheden af den troende Sjels Bøn, saa skulde ogsaa jeg ønske, at jeg forhen havde kunnet høre mange hellige Guds Børns og mange andægtige, gudfrygtige Sjeles Bønner; saa vilde jeg udentvivl have kunnet lægge Mærke til Mangt og Meget, som havde været mig til Nytte under Drøftelsen af denne Sag; men da dette ikke er Tilfældet, saa holde vi os med Føie til Guds Helligdom, den hellige Skrift, hvori Naadens og Bønnens Aand ei alene med tydelige og eftertrykkelige Ord underviser os om Beskaffenheden af en ægte og Gud velbehagelig Bøn, men ogsaa har fremstillet os andægtige og sande Tilbedere til Efterfølgelse. Vi skride da i Jesu Navn til selve Sagen. Han lade vort Arbeide være velsignet for sit Navns Skyld! Amen.

§ 6. Mange, som kalde sig Christne, betragte enten af Uforstand og Uvidenhed eller af Letsindighed og Ugudelighed Bønnen som en simpel Sag og en let og ringe Kunst, og det gaar hermed som med andre christelige og gudelige Pligter, hvilke Verden har lært aldeles tilbunds og kan fuldkommen tilgavns; den har forlængesiden omvendt sig, og skulde det behøves, saa er det jo Noget, som den let kan gjøre hver Dag, ja selv i den sidste Dødsstund; den har Tro nok og kunde endog gjerne meddele og overlade Andre Noget af sin Overflod; ei heller har den Mangel paa Kjærlighed, Haab og andre Dyder; den kan ogsaa meget godt bede, og ligesom den i saa Henseende selv ingen Vanskelighed føler, saaledes formener den heller ikke, at nogen Anden, ei engang Gud selv, skal kunne besvære sig over den i saa Maade; den er rig og har Overflod og fattes Intet (Aab. 3, 17). Jeg har engang, da jeg skulde omhandle Bønnen i en Prædiken, begyndt paa følgende Maade: „Jeg skal i denne Stund, mine kjæreste Medchristne og Tilhørere, tale

til Eder om Bønnen. Men jeg skulde gjerne ønske at vide, om I Allesammen allerede kunne bede, eller om I først hver Dag lære at bede. Jeg vil her offentligen bekjende, at jeg endnu ikke kan denne høie og hellige Kunst, men daglig gaar i Skole for at lære den, og jeg tvivler ikke om, at alle isandhed gudfrygtige Sjele, som ere her tilstede, ere af samme Tænkemaade som jeg og gjerne i denne Stund tilligemed mig ville gaa i Skole hos den Herre Jesus, som den sande Bedemester, og lære Bedekunsten til Fuldkommenhed af Ham." Dette havde et Verdensmenneske hørt og paa forskjellige Steder drevet Spot dermed, idet han formente, at det var urimeligt og latterligt at sige, at en Christen og isærdeleshed en Præst ikke skulde kunne bede. Da En tilretteviste ham herfor og bad ham, at siden han roste sig af at kunne bede, han da vilde sige dem, hvorledes og hvorom han pleiede at bede, for at andre Enfoldige og Uvidende kunde lære Noget af ham, begyndte han at opramse nogle Smaabønner, som han dels i sin Barndom og dels senere havde lært, og antog, at der til at bede ikke udfordredes Mere end at man kunde saadanne foreskrevne Ord eller kunde oplæse en Bøn af en Bog. Omendskjønt man nu søgte ved Hjælp af Guds Ord at bibringe ham en bedre Overbevisning, saa var hans kjødelige Hjerte dog ikke modtageligt for en saadan Belærelse; han blev ved sin Mening saavelsom ved sine tilvante Synder. Hvo ved, dersom man vilde foretage en Ransagning, hvor mange Ligesindede man allevegne vilde finde? Saaledes kunne da de naturlige Mennesker Alt og besidde Alt, hvad der hører til Christendommen, og behøve i saa Henseende ingen Sorg og Bekymring at gjøre sig, ei heller at anvende nogen videre Tid og Møie derpaa. De gudfrygtigste Sjele derimod have Mangel paa Alt; deres Omvendelse er, som det forekommer dem selv, ikke sand og deres Tro kun en Skintro, deres Gudsdyrkelse Hykleri, deres Bønner koldsindige, fattige og syndige og kunne ikke behage Gud, siden de ikke engang ere saa gode, at de behage dem selv. De tænke: Naar jeg finder saa mange Brøst i mine Bønner og min hele Christendom, hvor mange flere vil da ikke den alvidende, hellige og retfærdige Gud, som prøver Hjerter og Nyrer, finde deri, og hvorledes kunne de da behage Ham? For nu vel og christeligen at undervise begge disse Slags Mennesker, forfærde hine og trøste disse, vil det være fornødent, at vi efter den Naade, Gud forlener, grundigt afhandle den sande Bøns Beskaffenhed, dens Art og Natur samt Alt, hvad egentlig dertil hører.

§ 7. Af det Udsagn af vor allerkjæreste Frelser om Bønnen, som vi have valgt til vor Text og begyndt at forklare, sees snart, hvorledes Han vil at Hans Troendes Bønner skulle være beskafne, nemlig saaledes, som Han taler derom, „hjertelige og alvorlige. Beder! leder! banker"! siger Han, og paa et andet Sted: „Sandelig, sandelig siger jeg Eder, at hvadsomhelst I bede Faderen om i mit Navn, skal Han give Eder" (Joh. 16, 23). Med Hensyn til den Talemaade: Sandelig, sandelig siger jeg Eder, henholder jeg mig til, hvad derom er anført i den foregaaende Prædiken, nemlig at Frelseren ikke pleier at bruge den uden om store og høivigtige Ting. Det græske Ord, som her er oversat med at bede, bruges om Betlere og andre trængende Mennesker, som med klynkende Stemme, med vemodige Øine og bedrøvet Hjerte pleie at anmode Andre om en Hjælp og Almisse (Ap. Gj. 3, 2), om hungrige Børn, som bede sin Fader eller Moder om et Stykke Brød eller anden Mad (Matth. 5, 42; 7, 9. 10); de sytti Fortolkere have brugt det, hvor der siges,

at Haman bad Esther om sit Liv, da han saa Kongens Vrede (Esth. 7, 7). Ordet lede bruges om en Kjøbmand, som søgte efter gode Perler (Matth. 13, 45), om Jesubarnets Forældre, som, da Han efter tilendebragt Paaskefest blev tilbage i Jerusalem, ledte efter Ham med Smerte (Luk. 2, 45. 48), og om den Herre Jesus selv, der kom til Verden for at søge og frelse det Fortabte (Luk. 19, 10). Ordet banke bruges ligeledes om Ham, den søde Frelser, hvor der tales om Hans Flid og Iver for at bringe de vildfarende Sjele tilbage paa ret Vei og omvende dem, — som naar Han selv siger: „Vær derfor nidkjær, og omvend dig; se, jeg staar for Døren og banker“ (Aab. 3, 19. 20; Høis. 5, 2). Ved denne Sammenholdelse af andre Skriftsteder med vort sees, at den Herre Jesus ikke af sine Egne vil have koldsindige, men flittige, ivrige og brændende Bønner, hvilket ogsaa Ordenes Fordobling og Opdyngelse tilkjendegiver, naar Han siger: Beder! leder! banker! og umiddelbart efter: Thi hver den, som beder, han faar, og den, som leder, han finder, og den, som banker, ham skal oplades. Ligesom Ordene i denne Tale hænge i hinanden og følge paa hinanden, saaledes skal ogsaa i Bønnen det ene Suk følge paa det andet, den ene Kraft paa den anden, den ene Længsel paa den anden.

§ 8. Men for at foredrage denne nyttige, høivigtige og høifornødne Sag noget nøiagtigere og udførligere, saa ville vi lægge følgende Beskrivelse af den bodfærdige og troende Sjels Bøn til Grund. Bønnen er en kraftig Tale af Hjertet, og en talende Kraft i Hjertet en ydmyg, guddommelig, fuldstændig, vældig, tvingende, kjæmpende, alvorlig, heftig, eftertrykkelig, barnlig, frimodig, fortrolig, kjærlig, vedholdende, stadig og uafladelig Bevægelse hos den troende Sjel og en lønlig, inderlig, hellig og salig Samtale med Gud, hvorved den vedligeholder Samfundet med Ham, udøser sit Hjerte for Ham, aabenbarer sine Bekymringer, sine Længsler og Begjæringer for Ham, hengiver og anbefaler sig til Ham og søger og finder Naade, Hjælp, Lys, Trøst, Kraft, Beskjærmelse, Fred, Glæde, Liv og Salighed hos Ham. Forundrer Eder ikke, I gudelskende Sjele, over denne Vidløftighed og over disse mange og sammenhobede Ord, hvormed jeg gjerne vilde fremstille Beskaffenheden af den troende Sjels sande Bøn! Thi saaledes, som Sagen er, maa man ogsaa tale derom, og jeg er vis paa, at erfarne Christne og sande Bedere snarere ville synes, at der er sagt for Lidet end for Meget i denne Beskrivelse. Vi ville imidlertid give nogen Forklaring over Ordene, for at Sagen kan blive des tydeligere, og for at vi siden kunne føre os den desto bedre til Nytte.

§ 9. Jeg forudsætter her, at jeg nærmest taler (og skriver) for rettroende Christne, som af den hellige Skrift vide og ere overbeviste om, at man ikke maa give nogen Anden end Gud Tilbedelsens Ære, saasom det er bekjendt, hvad Herren siger: „Du skal tilbede Herren, din Gud, og tjene Ham alene“ (5 Mos. 6, 13; 10, 20; Matth. 4, 10). „Jeg er Herren; det er mit Navn, og jeg vil ingen Anden give min Ære eller de udskaarne Billeder min Pris“ (Esai. 42, 8). Det kan hellerikke være gudfrygtige Sjele ubekjendt, at den hellige Johannes to Gange vilde give en Engel Tilbedelsens Ære, men at denne vægrede sig ved at tage derimod, sigende: Gjør det ikke; jeg er din Medtjener og dine Brødres, som have Jesu Vidnesbyrd; tilbed Gud! (Aab. 19, 10; 22, 8. 9). Naar Englene have gjort dette, hvo vil da tvivle om, at de salige afdøde Guds Børn vilde gjøre og sige det Samme, om de vare iblandt os, og man vilde foretage sig at vise dem saadan Ære?

Desuden turde Herren vel sige til dem, som i denne Henseende mere følge den sedvanlige og farlige Vildfarelse end lyde Hans Ord: „Hvad have Eders Fædre fundet for Uret hos mig, at de holdt sig langt fra mig og vandrede efter Forfængelighed (Afguderi, de afdøde Hellige)? hvad har bevæget Eder til at gjøre tvende onde Ting: at forlade mig, den levende Vandkilde, at hugge Eder Brønde, ja sønderbrudte Brønde, som ikke kunne holde Vand? (Jer. 2, 5. 13). Gud alene er jo et saadant alvidende, alvist, allestedsnærværende, almægtigt, altilfredsstillende Væsen, at Han ogsaa forstaar de elendige Hjerters Sukke og de bedrøvede Sjeles Længsler, og det paa alle Steder og til alle Tider; Han kan gjøre alle Ting, ja langt overflødigere end hvad vi bede og forstaa. Om end mange Tusind Sjele i en og samme Stund overalt paa Jordens Kreds udøse sine Hjerter for Ham, saa er Han ganske nær hos Enhver, og Hans Skjød er stort og vidt nok til at rumme deres Klager, og Hans Haand er mægtig nok til at hjælpe dem Alle. De smaa Lys, hvormed vi hjælpe os i Mørket, ere vel klare nok til at oplyse et Værelse, en Stue, et Kammer, naar disse ikke ere altfor store; men til at beskinne et helt Hus, en hel By, et helt Land ere de meget for svage. Solen alene er af sin Skaber begavet med en saa klar og sterk Glands, at den kan bestraale den halve Verden paa en Gang og lyse for saa mange Tusind Mennesker og Dyr paa deres Veie. Men sæt — ihvorvel jeg ikke indrømmer det — at de Hellige i Himmelen havde annammet et saadant Lys og en saadan Naade af Gud, at de kunde tjene sine Tilbedere dermed paa et eller andet Sted, saa vilde man dog stedse svæve i Uvished om, hvor langt deres Glands strakte sig, og om ogsaa Enhver kunde betjene sig deraf paa sit Sted. Bedst er det, at man betjener sig af Solen, der skinner overalt og paa alle Steder og som har Lys nok til at tjene selv den ringeste Skabning. Man holde sig til den kjærlige, naadige, mægtige, vise, evige Gud, som baade kan og vil hjælpe, efterdi Han med tydelige Ord siger: „Kald paa mig paa Nødens Dag; jeg vil udfri dig, og du skal prise mig" (Ps. 50, 15). Meget sandt siger Luther etsteds: Gud tager det meget fortrydeligt op, at man ikke vil holde Ham for en Gud, hvorfor Han ogsaa ofte raaber hos Profeterne: Er jeg da ikke en Gud? Er der da nogen anden Gud end jeg? Har jeg da ingen Haand, Arm, Magt? osv.

§ 10. Jeg forudsætter endvidere ogsaa, at jeg taler om de bodfærdige og troende Sjeles Bøn, hvilke beflitte sig paa ved daglig Omvendelse og fornyet Troeskraft at holde sig i Naadestanden og altid have en uskadt Samvittighed for Gud og Menneskene (Ap Gj. 24, 16) samt at opløfte hellige Hænder til Gud (1 Tim. 2, 8). Thi til de Ugudelige og Ubodfærdige vil jeg ikke for Tiden tale; de forstaa ei heller at bedømme saadanne aandelige Ting; de ere derhos ligesaa lidet tjente dermed som Torbisten, der finder sin Lyst i Møgdyngen, er tjent med en Rose; de have let for at bede og trænge ikke til saadan Vidløftighed. Man skriver om Ludvig den Ellevte, Konge i Frankrige, at han pleiede at bære et Bly-Krucifix paa sin Hat, hvilket han ærede med et Kys, saa ofte han havde udøvet alskens ugudelige og skjændige Gjerninger, og at han derpaa uden Undseelse eller Anger for frem paa selvsamme Maade. Ogsaa nutildags er der mange Mennesker, som tilstede sit Hjerte al Ondskab og Morgen og Aften tage en Bog i Haanden og læse en Bøn med den Andagt, man kan vente af et uomvendt Menneske, og dermed have de paa en Gang opfyldt Alt, hvad den hellige Skrift lærer om Bønnen.

Slige Mennesker tjener det imidlertid til Efterretning, hvad Herrens Aand har vidnet gjennem Salomo og Paulus: „De Ugudeliges Offer er Herren en Vederstyggelighed; men de Oprigtiges Bøn er Hans Velbehagelighed. Herren er langt fra de Ugudeliges Mund, men hører de Retfærdiges Bøn" (Ordsp. 15, 8. 29). „For de Besmittede og Vantro er Intet rent; men baade deres Sind og Samvittighed er besmittet. De bekjende, at de kjende Gud, men fornegte Ham med Gjerningerne, efterdi de ere vederstyggelige og ulydige og uduelige til al god Gjerning" (og følgelig ogsaa til Bønnen — Tit. 1, 15. 16). Jeg taler altsaa til de bodfærdige og troende Sjele, som i Aanden og ved Erfaringen ere overbeviste om, at man i Christendommen Intet kan lære tilbunds, og at det er saaledes beskaffent med vore helligste Gjerninger og Øvelser og vor hele Gudsdyrkelse, at de stedse trænge til Forbedring. Om dem er jeg forvisset, at de gjerne høre tale om den sande Bøn og dens Beskaffenhed, efterdi de sedvanligvis nære Bekymring i saa Henseende og pleie at klage: Ak, jeg kan ikke bede! Ak, den, som kunde bede ret inderligt og andægtigt! De Fleste, som jeg har kjendt og omgaaes med, have været bekymrede med Hensyn til sine Bønner og sagt med Herrens Disciple: „Herre, lær os at bede! (Luk. 11, 1). Til disses Undervisning ville vi nu gjennemgaa den foranstaaende Beskrivelse af Bønnen og noget tydeligere og omstændeligere forklare, hvad deri korteligen indeholdes.

§ 11. Jeg siger altsaa, at Bønnen er en kraftig Tale og en talende Kraft. Jeg har med Flid talt noget usædvanligt, saasom den ægte Bøn, der sker i Aand og Sandhed, hartad er bleven noget Usædvanligt. Jeg har imidlertid havt Davids Ord for Øie, hvori han beder Gud om at lade hans Munds Tale og hans Hjertes Begjæring være til Behag for Hans Ansigt (Ps. 19, 15). Jeg ved jo nok, at man ogsaa kan bede med Eftertryk uden mundtlige udtalte Ord, saasom endog de troende Hjerters Sukke, sørgmodige Øiekast, Længsler og Attraaer ere et Raab i Himmelen, der kan røre og bevæge vor Gud, som vi snart med Guds Hjælp nærmere skulle vise, — at altsaa Mundens Tale ikke altid er nødvendig til Bønnen; men jeg vil dog ikke raade nogen Christen til aldeles at undlade den mundtlige Tale i Bønnen, dels fordi det sømmer sig, og Herren derhos alvorligt fordrer, at vi skulle tjene Ham af vort ganske Hjerte, af vor ganske Sjel og af al vor Styrke (hvori udentvivl ogsaa er indesluttet, hvad Legemet formaar), samt at vi skulle prise, ære og tilbede Ham i vort Legeme og i vor Aand, hvilke høre Ham til (1 Kor. 6, 20). Skulde vi ikke bruge vor Mund, som Gud aabner og daglig fylder med Mad og Drikke, vor Tunge og forstaaelige Tale, som Gud har skjænket os fremfor alle andre Dyr, til Hans Pris og Tjeneste? skulde vi blot tale med Mennesker og ikke med Gud, som dog har forundt os at kunne tale? — dels ogsaa, fordi den udvortes Tale og de betænksomt udtalte Ord ere et godt Middel til at samle og fængsle det adspredte Sind og det ustadige Hjertes flagrende Tanker. Thi det er vanskeligt at holde Hjertet, Aanden eller det indvortes Menneske, naar det har med himmelske og hellige Ting at gjøre, i vedvarende Andagt, medmindre man ogsaa tvinger det udvortes Menneske til at bidrage Noget dertil efter sin Art. Et og andet Suk, hvori det forebringer sin Længsel for Gud, kan det indvortes Menneske let opsende; men vil det fremstille Alt, hvad der ligger det paa Hjertet, og de mangfoldige Ting, som høre til et gudfrygtigt Menneskes Bøn, med tilbørlig Andagt og fornødent Eftertryk samt uden Indsigelser og Hindringer fra

det udvortes Menneskes Side, saa er det bedst, at det ogsaa giver dette Noget at bestille derved og ligeledes anspender dette til hellig Andagt; ret ligesom naar en Husfader ifølge sit kongelige Præstedoms Fordringer vil bede andægtigt tilligemed Sine, da er det ikke raadeligt, at han lader nogen af sine Husfolk blive tilbage, men at han lader dem alle komme sammen, for at der ikke skal opstaa uformodede Hindringer; det maa ligeledes tilraades en andægtigt bedende Christen, at han under Forrettelsen af denne hellige Pligt samler alle sine indvortes og udvortes Sandser og Kræfter og holder dem saa meget som muligt beskjæftigede dermed, for at han kan fuldføre den uden Indvendinger og Forstyrrelser.

§ 12. Dels fordi de udtalte Ord saa at sige fordoble og forøge Andagten; thi ligesom et Menneskes Glæde over Noget fordobles, naar han kan dele den med en kjær Ven, saaledes ogsaa, naar Hjertet meddeler sin Andagt, sine Sukke og Længsler til Munden, hvor de ligesom fødes og fremstilles paany, saaledes bliver ogsaa Bønnen derved sterkere og heftigere. Det er t. Ex. trøsteligt og opbyggeligt, naar vi ville bede, at tænke paa, at Gud er almægtig, alvidende, naadig, miskundelig og barmhjertig; men naar Munden udtaler disse Tanker omtrent paa denne Maade: O, du majestætiske og høilovlige Gud, som formaar og kan gjøre Alt, hvad Du vil, i Himmelen og paa Jorden, — Du, som kjender alle Ting og ransager Hjerter og Nyrer, Du Barmhjertigheds Fader og al Trøstes Gud, Du naadige, miskundelige og kjærlige Gud og Fader, hvor skal jeg hen med min Nød uden til Dig? Hvem kan og skal hjælpe mig, naar ikke Du hjælper mig? Hvem vil trøste og husvale mig, dersom ikke Du trøster og husvaler mig? Du er en Trøstes Gud; Du eier alene Trøst og eier al Trøst. Derfor kan og vil jeg intetsteds søge Trøst uden hos dig, osv. Da bliver Hjertet endnu engang saa saare bevæget og Bønnen saa forsterket, at den „trænger gjennem Skyerne og lader ikke af, før den kommer frem, og den Høieste ser derpaa" (Sir. 35, 17. 18). Luther, der kunde bede saa andægtigt og ivrigt, skriver herom: „Saafremt de udvortes Gebærder, Sang, Tale og Læsning ske i den Hensigt derved at optænde Hjertet og vække Lyst og Andagt til Bønnen, saa er det meget nyttigt og godt; thi derfor er ogsaa fra gammel Tid Psalmebogen anordnet i Christenheden til daglig at synges og læses, for at man ved legemligen at behandle og høre Guds Ord skal faa Andagt til at raabe og sukke. — — Lad dig derfor advare, og vogt dig for at tale til Gud uden det mundtlige Ord og den mundtlige Bøn, dog at du gjør den rette Forskjel, saa at det ikke er nogen blot og bar udvortes Bøn, hvori man intet Videre søger end Gjerningen, — — men saaledes, at Hjertet begynder og dernæst Mund og Legeme, Ord og Lader følge udvortes med; kort sagt, naar det kommer fra Hjertet, da at bede med Lyst og Alvor, det er Altsammen godt og priseligt, hvorledes man nu end dermed forholder sig."

§ 13. Det Vigtigste, som udfordres til de Troendes Bøn, er imidlertid Sjelens Kraft, Bevægelse Attraa, Længsel eller hvad jeg ellers skal kalde det, hvorved den mundtlige Tale belives, — hvorved den taler til Gud endog uden Tale, hvorfor jeg har kaldt Bønnen en talende Kraft og en vældig, alvorlig, eftertrykkelig Bevægelse i Sjelen. Herom taler Herrens Aand meget mærkeligt i sit Ord. Fremfor alle Ting fordrer Han Hjertet og Sjelens Grund. Alt, hvad der i Christendommen og Gudsdyrkelsen ikke udflyder af et bodfærdigt Hjerte og kommer fra Sjelens Inderste, kan ikke tækkes Gud; i vort ganske Hjerte

og i vor ganske Sjel maa vi omvende os til Ham; af Hjertet maa vi tro; af vort ganske Hjerte, af vor ganske Sjel og af vor Formue maa vi elske og tjene Gud; Alt, hvad vi foretage os, maa vi gjøre af Hjertet. Saaledes maa vi ogsaa søge Ham af vor ganske Sjel; af et rent Hjerte maa vi paakalde Ham; Alt, hvad der er indeni os, maa love, prise og tilbede Ham; Sjelen maa skrige til Gud; Hjertet maa udøses for Ham (5 Mos. 30, 10; Rom. 10, 10; 5 Mos. 6, 6; 10, 12; Kol. 3, 23; 5 Mos. 4, 29; 2 Tim. 2, 22; Ps. 103, 1; 42, 2; 1 Sam. 1, 15; Ps. 62, 9). Hjertet er det ved Troen rensede og ved Ordet helligede Tempel, hvori den ædleste Gudstjeneste forrettes; Hjertet er det Alter, hvorfra den Røgelse opstiger, som trænger gjennem Skyerne, og hvis søde Lugt Herren skal fornemme; Hjertet er den Kilde, hvorfra alle hellige Længsler, som Herren skal bønhøre, maa udflyde; Hjertet er den Blomst, der maa udbrede sig mod Ham og uafladeligen være vendt til Ham. Hvo som beder uden Hjertets Andagt og Sjelens Eftertryk, han ligner En, som vil ofre et Lig eller en Hund eller Svineblod, hvilket „er Herren en Vederstyggelighed.“ „Efterdi dette Folk“, siger Han, „holder sig nær til mig med sin Mund, og de ære mig med sine Læber, men deres Hjerte er langt fra mig, derfor se, jeg vil handle underligen med dette Folk, paa det Underligste, ja paa det Underligste“ (Esai. 66, 3; 1, 13; 29, 13). Naar man vil bede, maa derfor Ens første Omsorg være at finde sit Hjerte (2 Sam. 7, 27), at afdrage det fra de jordiske Ting, i hvilke det saa ofte har forvildet sig, at samle de adspredte Tanker og forene dem til hellig Andagt; vi maa kunne sige: Gud, mit Hjerte er rede; mit Hjerte er rede (det har beredt, fattet og sat sig); jeg vil synge; ja, jeg vil synge Psalmer (og bede). „Til Dig siger mit Hjerte, der Du siger: søger mit Ansigt! — Herre, jeg søger dit Ansigt. Min Sjel skriger til dig. Min Sjel bier, og jeg haaber paa Hans Ord; min Sjel vogter paa Herren“ (Ps. 57, 8; 28, 8; 42, 2! 130, 5. 6).

§ 14. Den Hjertets Kraft og Sjelens Bevægelse, hvorom vi tale, lader sig nu vel bedre erfare end beskrive, og det er sikkert, at erfarne og i en andægtig Bøn øvede Christne ingen vidløftig Beskrivelse tiltrænge, efterdi de fornemme Mere, end man kan sige; ikkedestomindre vil det være kjært og behageligt for disse, men for de Enfoldige og Uøvede høist fornødent og opbyggeligt, at man fremstiller og oplyser den ved Hjælp af Guds Ord. Den kongelige Profet siger derom: „Min Sjel hænger efter (ved) Dig“ (Ps. 63, 9). Nogle anseede Lærere forklare Udtrykket hænge efter ved at sammenholde det med andre Steder i den hellige Skrift, hvor det bruges om den ægteskabelige Forening og faste Forbindelse mellem Manden og Hustruen, hvori hin hænger ved denne med hjertelig Kjærlighed og inderlig Fortrolighed og søger sin Tilfredshed, Trøst og Glæde i hende (1 Mos. 2, 24), — om de Undersaatter, som hænge ved sin Konge med urokkelig Troskab, naar der udbryder Uroligheder og Oprør i Landet (2 Sam. 20, 2), om en fattig Pige, som holder sig til en formuende Mands Folk for at nyde Godt af dem (Ruth 2, 8), hvilket Altsammen giver en god Forklaring over de Fortrolighedsbaand, med hvilke Sjelen hænger ved Gud. For vor Hensigt er derimod den Lignelse om en Borre tjenligere, hvoraf en vis gudfrygtig Fyrstinde, som bekjendt, betjente sig, sigende: „Jeg vil hænge mig fast ved min Jesus som en Borre ved en Klædning“; thi den troende Sjel hænger sig blandt Andet ogsaa med andægtige og vedholdende Bønner fast ved Gud og lader sig ikke afvise, hvor-

ledes Han nu end anstiller og ter sig. Ikke mindre passer sig her Lignelsen om Vedbenden, som snor sig opad et Træ og ei alene understøtter sin Skrøbelighed ved dets Styrke, men ogsaa drager dets Saft til sig gjennem de Trevler, som det stikker ind i dets Bark, eller om et Barn, som hænger ved sin Moders Bryst og begjærligen drikker hendes Melk; saaledes hænger Sjelen ved Gud med heftige og kraftige Sukke, Begjæringer og Paakaldelser og nyder Hans Kraft, Kjærlighed og Miskundhed. Ligesom den blodsottige Kvinde ikke blot berørte Sømmen af Herrens Klædebon med sine Fingre, men ogsaa Hans Aand og Hjerte med en indvortes Sjelekraft og saaledes gjorde sig delagtig i den Kraft, der udgik fra Ham (Luk. 8, 44. 46), saaledes kommer et helligt Guds Barn og nærmer sig til sin Gud ei alene med sin Mund; men han berører Ham ogsaa, om jeg saa maa sige, med en stor indvortes Sjelekraft, — hvilket man ogsaa kan fremstille ved den bodfærdige Synderinde, der lagde sig ned for den Herres Jesu Fødder, kyssede dem med sin Mund, vædede dem med sine Taarer og tørrede med sit Haar, men forøvrigt ikke talte et Ord. Her var ingen Ord, men dog en stor Kraft, som bevægede den Herre Jesum til at tage sig af hende og lade hende fare i Fred med Forsikringen om hendes Synders Forladelse. Siger Nogen: denne Kraft var Troen, saa siger jeg: ja, men en bedende og paakaldende Tro, og denne Beretning er saaledes meget vel skikket for mig til at forklare Bønnens Beskaffenhed, og hvad den egentlig er, nemlig det bodfærdige og troende Hjertes paakaldende, søgende og begjærende Kraft.

§ 15. Men lader os til vor Sjels Forlystelse end ydderligere undersøge denne Sag ved Hjælp af Guds Ord og de Talemaader, som de Hellige betjene sig af derom. Den kongelige Profet siger flere Gange om sin Sjeleangest: „Mit Hjertes Angester have udbredt sig; udfør mig af mine Trængsler“ (Ps. 25, 17). „Herre, vær mig naadig; thi jeg er angest“ (Ps. 31, 10). „Mit Hjerte er bange indeni mig“ (Ps. 55, 5). „Min Aand er forsmægtet i mig; mit Hjerte er forskrækket midt i mig“ (Ps. 143, 4). Skriften vidner imidlertid, at Herren ser i Naade til sine Egnes Angest og Elendighed, ynkes derover og udriver dem deraf (2 Mos. 3, 9; 5 Mos. 26, 7). Hvorfor det? Saasom Angesten ikke er Andet end en Sjelens Kamp med Nøden og Trængselen, blandet med mange lønlige og kraftige Sukke, saa maa den barmhjertige Gud se til den og komme de kjæmpende Hjerter tilhjælp med sin Trøst og Kraft. Derfor sætter ogsaa David Bønnen sammen med Angesten: „Da jeg var i Angest“, siger han, „raabte jeg til Herren; ja, jeg raabte til min Gud“ (Ps. 18, 7). „Jeg raaber til Dig, naar mit Hjerte forsmægter“ (Ps. 61, 3). „Vend dit Ansigt til mig efter din megen Barmhjertighed, og skjul ikke dit Ansigt for din Tjener; thi jeg er angest; skynd Dig, bønhør mig! hold Dig nær til min Sjel; gjenløs den“ (Ps. 69, 17—19). Især deleshed er det mærkeligt, hvad han gjentagende siger: „Jeg vil raabe til Herren med min Røst; jeg vil bede til Herren om Naade med min Røst. Jeg vil udøse min Klage for Hans Ansigt; jeg vil give min Nød tilkjende for Hans Ansigt. Der min Aand var forsmægtet i mig, da kjendte Du min Sti“ (Ps. 142, 2 — 4). Man maa her ogsaa lægge Mærke til Overskriften over denne Psalme, ifølge hvilken den indeholder en Skildring af Davids Hjertes Tilstand, da han var i Hulen, hvor Saul uafvidende kom ind til ham (1 Sam. 24, 4); nu er det ikke tænkeligt, at han paa et saa trangt Sted og paa en saadan Tid skulde have raabt til Gud med ud-

vortes sterk Røst; men det er at forstaa om Raabet fra det med Angest kjæmpende Hjerte, som tilkjendegav Herren sin Nød med stille Sukke og Bønner, hvoraf da sees, at hos de Troende er der ingen Angest uden Bøn, og at Bønnen er en stor Kraft hos de trætte, angestfulde og trøstesløse Sjele, hvormed de kunne udrette Meget hos Gud. Til at fremstille Bønnen og dens Natur bruges ogsaa af Guds hellige Mænd Billedet af Tørst; „ligesom en Hjort skriger efter Vandstrømme", siger David, „saa skriger min Sjel til Dig, o Gud. Min Sjel tørster efter Gud, efter den levende Gud" (Ps. 42, 2. 3). Gud, Du er min Gud; jeg vil søge aarle til Dig; min Sjel tørster efter Dig i et tørt Land, der er sprukket af den stærke Sommervarme og ligesom med aaben Mund anraaber Himmelen om Regn (Ps. 63, 2; 143, 6). Saa staar der ogsaa hos Esaias: „Jeg vil udgyde Vand paa det Tørstige og Strømme paa det Tørre" (Esai. 44, 3). Bekjendt er ogsaa vor Frelsers Udsagn: „Salige ere de, som hungre og tørste efter Retfærdighed; thi de skulle mættes" (Matth. 5, 6). Dette Billede er meget skikket til at betegne Bønnens Beskaffenhed og Kraft; thi ligesom Tørsten opstaar ved Mangel paa den naturlige Fugtighed, hvorved Naturen ellers styrkes, vederkvæges og opholdes, naar den er fortæret af Hede, Arbeide og Mathed, saaledes opstaar der ogsaa en Længsel efter Gud og Hans Miskundhed i Sjelen, naar den føler, hvad der mangler den, — naar Trængsel og Anfegtelsens Hede overfalder den, — naar den arbeider og udmattes under Synde- og Korsbyrden, hvoraf sees, at den sande Bøn ikke er koldsindig, men heftig og alvorlig; den er en Tørst, det er: en inderlig og kraftig Sjelens Længsel efter Gud, efter Hans Naade og Hjælp, ligesom den Hellig Aaand selv forklarer den med de Ord Længsel, Begjæring, at begjære, at længes, at see til, at løbe til, at sukke, at forsmægte o. Desl.

§ 16. „Du, Herre, hører de Elendiges Begjæring", siger den kongelige Profet (Ps. 10, 17). „Til Dig, Herre, vil jeg opløfte" (ei alene mine Hænder og Øine, men ogsaa) „min Sjel; jeg forlader mig paa Dig, min Gud" (Ps. 25, 1. 2). „Mine Øine forsmægtede for dit Ord" (efter din Hjælp og Trøst, som Du har forjættet i dit Ord), „idet jeg sagde: naar vil Du trøste mig"? (Ps. 119, 81. 82; 107, 5; 69, 4) „Herre, al min Begjæring er for Dig, og mit Suk er ikke skjult for Dig" (Ps. 38, 10), i hvilket Sprog vi skulle lægge Mærke til, at der skjelnes mellem Begjæring og Suk; Begjæringen er en hellig Længsel i Sjelen, som denne lønligen og for sig selv frembærer for Gud; Sukket derimod indeslutter vel ogsaa en Længsel i sig, men som er ledsaget af et dybt legemligt Aandedrag og kan iagttages udvortes, saa at det altsaa er saare trøsteligt at betænke, at Herren vor Gud giver Agt ei alene paa vore sterke Sukke, men ogsaa paa vor matte og bedrøvede Sjels indvortes Længsel. Noget Mærkværdigt er det tillige i det anførte Sprog, at Ordet Suk staar i Enkelttal, og at Profeten siger: Mit Suk er ikke skjult for Dig, hvilket Nogle vel forklare saaledes, at han har villet antyde, at Sukkene hos ham følge i saadan Mængde og saa hurtigt ovenpaa hinanden, at han medrette kan kalde dem et Suk. Jeg antager imidlertid, at han har villet tilkjendegive, at Gud giver saa nøie og naadigt Agt paa hans Bønner, at ei engang et eneste Suk bliver ham ubekjendt eller undgaar hans Opmærksomhed.

§ 17. Ordet begjære bruges ogsaa om Bønnen. Guds Kirke siger saaledes: „Med min Sjel begjærede jeg Dig om Natten; ja, med min Aand indeni mig vil jeg søge

Dig aarle" (Esai. 26, 9). Ligeledes Ordet længes. David siger: „Mine Øine længes efter din Salighed og efter din Retfærdigheds Ord" (Ps. 119, 81, 123). — — Meget mærkværdigt er ogsaa Davids Udsagn om de Gudfrygtiges Bøn: „Jeg søgte Herren (med klagende Røst, da Han efter sit hellige Raad havde unddraget sig mig og skjult sig for mig), og Han bønhørte mig (jeg raabte: min Gud! min Gud! og Han svarede: din Gud, din Gud; jeg raabte: hvor er Du, min Gud? hvor bliver Du da af, min Gud? og Han svarede: her er jeg, din Gud; jeg er og bliver din Gud) og friede mig af al min megen Frygt." De (de Sagtmodige) saa til Ham ligesom et lidet Barn, der endnu ikke kan tale, ser vemodigt paa sine Forældre og Andre i en haard Sygdom og stor Hjerteangest og derved kraftigt rører deres Hjerte, som om de sagde Noget, — ligesom de hungrige Dyr se paa et Menneske og vente sin Spise af dets Haand (Ps. 145, 15), — ligesom en Betler ser paa dem, som han venter en Almisse af (Ap. Gj. 3, 5), — ligesom de Israeliter, som vare blevne bidte af de brændende Slanger, saa paa Kobberslangen — (4 Mos. 2, 8. 9) og løb til Ham (ligesom en Vandstrøm skrider frem med stor Magt og megen Brusen. Luther forklarer det med disse Ord: de trænge sig frem til Ham og saa at sige overfalde Ham, ligesom den paatrængende Enke, der plagede Dommeren (Luk. 18, 3), eller ligesom Vandene flyde i Mængde og stormende frem; thi Han ser gjerne, at man søger, banker og larmer med Beden uden Afladelse), og deres Ansigter bleve ikke beskjæmmede (deres Haab skuffede dem ikke; de bleve ikke beskjæmmede for Verden, idet de roste sig af Gud, Hans Kjærlighed og Trofasthed); det første Ord (at se til) kan sigte til de elendige, matte Hjerter og svagttroende Sjele, som i sin store Nød, nemlig i aandelige Anfegtelser, ofte ikke kunne Andet end se vemodigt og bønligt op til Himmelen, det andet (at løbe til) til dem, der bede med stærk Tro og stor Frimodighed, — som trænge ind paa Gud med mange hjertelige Ord og med alle sin Sjels Kræfter, saa at deres Bøn er lig en Elv, der er fuld over alle sine Bredder (Jos. 3, 15); men saavel om hine som om disse siges dog, at deres Ansigter ikke bleve beskjæmmede (Ps. 34, 5. 6). Herhen hører ogsaa den Talemaade om de andægtigt Bedende, at deres Sjel og Øine forsmægte, forgaa og fortæres under deres Længsel og Skuen ud efter Guds Hjælp, — som naar David siger: „Jeg er bleven træt af det, jeg har raabt; min Strube er hæs; mine Øine er fortærede, idet jeg venter paa min Gud" (Ps. 69, 4), og paa et andet Sted: „Min Sjel begjærer og længes efter at komme til Herrens Forgaarde" (Ps. 84, 3). Af alt dette kunne vi se, at Guds Børns Bøn, især deres, som ere i Nød og Angest, beskrives af den Hellig-Aand som en stor og vældig Bevægelse i Sjelen, Hjertet og hele Mennesket, en Bemærkning og Betragtning, som i sin Tid og paa behørigt Sted vil komme os til Nytte.

§ 18. Dog, vi ville gaa videre og fremdeles oplyse den Beskrivelse, vi ovenfor have givet, af Bønnen. Jeg sagde, at Bønnen er en ydmyg og ærbødig Bevægelse i den troende Sjel; dette er en saa nødvendig Egenskab ved Bønnen, at den aldrig kan adskilles derfra. Træets høie Grene, dets Blade og Frugter, Blomsternes Pragt og Skjønhed kommer fra Roden, der ligger skjult i Jorden; saaledes henter ogsaa den sande Andagt sin Næring fra Dybet, og hvad der skal naa den rette Høide (trænge igjennem Skyerne, blive bønhørt i Himmelen og være den majestætiske Gud velbehageligt), det maa fremspire af Ringhed. Derfor siger Apostelen Peter: „Gud staar de

Hoffærdige imod; men de Ydmyge giver Han Naade. Derfor ydmyger Eder under Guds vældige Haand, at Han maa i sin Tid ophøie Eder!" (1 Pet. 5, 5. 6). Den sorte Ager bærer den ædleste Hvede, og de Hjerter, der mishage sig selv mest, opsende de kraftigste Sukke; Andagtens Ild vedligeholdes bedst og sikrest under Ydmyghedens Aske. Meget sandt siger den hellige Augustinus om Maria, da hun satte sig ved Jesu Fødder for at høre paa hans Tale (Luk. 10, 39): „Jo lavere hun havde sat sig, desto Mere (desto mere Naade, Trøst og Undervisning) annammede hun; thi Vandet (den aandelige og legemlige Velsignelse fra Himmelen) flyder ned i Ringhedens Dale og rinder nedad og bort fra Hovmodets Høie og Fjelde." Naar et Menneske kommer frem for Gud med et hovmodigt og i sig selv forelsket Hjerte og vil bede, saa er han lig Filisterne, der satte Pagtens Ark ved sin Afgud Dagon (1 Sam. 5, 2). Et hoffærdigt Menneske er sin egen Afgud, og efterdi han vel vil ære og tilbede Gud, men derhos ikke glemme sig selv, saa er han en Vederstyggelighed for Herren. Hovmod gavner aldrig, men allermindst i Guds Helligdom, som vi lære af den stolte Farisæers Exempel, idet han med al sin formentlige Hellighed ikke blev agtet saa høit af Gud som en aabenbar Synder, der med bedrøvet Hjerte erkjendte sin Synd og ikke ansaa sig værdig til at opløfte sine Øine til Himmelen, men stod langt borte, slog sig for sit Bryst og sagde: „Gud være mig Synder naadig!" (Luk. 18, 11 flg.) Verdens store Konger lade sig gjøre høie og prægtige Sæder og Throner for at give sig Anseelse fremfor andre Mennesker, som de dog paa det Embede nær, hvormed Gud har forlenet dem, ere lige i Et og Alt, og for nogenlunde at skjule den menneskelige Skrøbelighed og Usselhed. Derimod vælger den store Gud til Sæde og Throne de ringe og elendige Hjerter, fordi Hans Miskundhed, Naade og Barmhjertighed der tager sig bedst ud.

§ 19. Naar et Menneske kommer frem for Gud med et hovmodigt Hjerte og store Indbildninger om sig selv, saa udretter han intet Andet end at minde Gud om den Sædvane, Han altid har havt, nemlig at fornedre de Hoffærdige og adsprede dem, som ere hovmodige i sit Hjertes Tanke. Et hovmodigt Menneske fremtræder for Gud for at bede, ikke som om han trængte synderligt til Ham, men for ligesom at vise Ham en Høflighed, og fordi han haaber, at Gud nok vil gjengjælde ham denne Æresbevisning med Ære og Velgjerninger. Kort sagt, der er intet Urimeligere end at bede med et hoffærdigt Hjerte. Derfor have de gudfrygtige Sjele stedse dybt fornedret sig selv, naar de havde Noget at forhandle og tale med Gud om. Da Abraham stod foran Herren og talte med Ham angaaende Byerne Sodoma og Gomorra, sagde han: „Jeg har begyndt at tale til Herren, alligevel jeg er Støv og Aske" (1 Mos. 18, 27). Da Josva vilde bede til Herren, faldt han paa sit Ansigt til Jorden (Josv. 5, 14; 7, 6). Med hvilken Ydmyghed taler ikke Kong David til og om Herren: „Hvo er jeg, Herre, Herre? og hvad er mit Hus, at Du har ført mig hidindtil? For dit Ords Skyld og efter dit Hjerte har Du gjort al denne store Ting" (og ikke for min Fortjenestes og Værdigheds Skyld). „Derfor er Du storligen agtet, Herre Gud! thi der er Ingen som Du, og der er ingen Gud uden Du" (2 Sam. 7, 18. 21. 22). „Kommer, og lader os tilbede og nedbøie os; lader os bøie Knæ for Herrens Ansigt, som os gjorde!" (Ps. 95. 6). Han fordrer her til en sand Bøn, at man ei alene skal falde ned paa sine Knæ, men ogsaa paa sit Ansigt og saaledes tilbede den høilovlige Gud i

dybeste Ydmyghed, ligesom da de østerlandske Folkeslag have for Skik, under Bønnen og Gudstjenesten at kaste sig plat til Jorden, lægge sig paa sit Ansigt, strække Hænder og Arme saavelsom Fødder ud fra sig og saaledes bevidne, at de uden den store Guds Naade ikke vilde være Andet end syndige, elendige Orme, hvilken Skik ogsaa Guds Søn selv iagttog i sit Kjøds Dage (Matth. 26, 39) og derved efterlod sin Kirke et Exempel, som ogsaa gudfrygtige Sjele stedse og altid have fulgt og udentvivl endnu følge, især, naar de have indelukket sig i sine Kammere og kunne give sin Andagt fuld Frihed. Dog var det at ønske, at man kunde indføre større Ydmyghed og Selvfornedrelse ogsaa i udvortes Lader i de evangeliske Kirker under den offentlige Gudstjeneste og den forsamlede Menigheds Bøn, idet det nu næsten er kommet dertil, at vore Alamode-Christne*) anse det beskjæmmende for sig, naar de paa Bods- og Bededagene skulle fremsige et Fadervor liggende paa Knæ, hvilket er et Mærke paa et uvidende, sikkert og ubodfærdigt Hjerte, som ikke ved noget Forsvarligt om Gud og den Ærefrygt, vi skylde Ham, uagtet Seraferne skjule sine Ansigter for Ham med sine Fødder og Vinger, og uagtet Himmel og Jord skjælve for Ham. O, I usle Orme og Maddiker! hvad ere vel I imod Gud? Hvorfor hovmoder du dig, du Jord og Aske? (Sir. 10, 9). Vil du endelig være Noget, saa vær det da ialfald, naar du er sammen med dine Ligemænd eller Undermænd; men naar du træder frem for Gud, saa glem, hvad du er, og bliv Intet, og ydmyg dig saa meget du kan, indvortes med dit Hjerte og udvortes med dine Lader. Kast dig selv og din Krone (din Ære, din Herlighed, Alt, hvad du eier og har i Verden) ned for din Guds Fodskammel, og anse det for din største Ære og Lyksalighed, naar du kan ligge tilligemed den bodfærdige Synderinde for din Jesu Fødder.

*) Christne paa Moden.

§ 20. Jeg har endvidere sagt, at Bønnen er en guddommelig og aandelig Kraft og Bevægelse hos den bodfærdige Sjel, — for at tilkjendegive for det Første, at den sande Bøn ikke er en Naturens, men en Naadens Gjerning; den maa udflyde af et troende, gjenfødt, barnligt, fornyet Hjerte, hvori Jesus Christus formedelst Troen bor med sin Aand. Hjertet maa sukke, bevæget af den Hellig-Aand; ja, den Hellig-Aand maa selv raabe og sukke i det fornyede Hjerte, som i sit Tempel; den af himmelsk Ild optændte Tunge maa tale med Gud; den med Jesus Christus forenede og i et sødt Samfund staaende Sjel maa bede. Thi hvad Paulus siger om sit apostoliske Embede, det kan enhver Christen medrette sige om sin Bøn: „Jeg har Ros i Christo Jesu (og ellers ikke) i min Tjeneste for Gud; thi jeg vil ikke fordriste mig til at tale Noget (allermindst til og for Gud) om det, som Christus ikke har udrettet (helliget og gjort Gud velbehageligt) ved (og i) mig“ (Rom. 15, 17. 18). Den Hellig-Aand kaldes, som vi allerede ovenfor have bemærket, „en Naadens og Bønnens Aand“ (Sak. 12, 10), fordi Ingen uden Ham og Hans Hjælp kan være forvisset om Guds Naade og frimodigt tilegne sig den, ei heller paakalde Gud med barnlig Tillid, hvilket Apostelen tydeligt lærer sigende: „I have en sønlig Udkaarelses Aand, ved hvilken vi raabe: Abba, Fader!“ (Rom. 8, 15). „Eftersom I da ere Sønner, har Gud udsendt sin Søns Aand i Eders Hjerter, som raaber: Abba, Fader!“ (Gal. 4, 6). Heraf er det klart, at hvo som ikke er et Guds Barn formedelst Troen i Christo Jesu (Gal. 3, 26), og hvo som ikke har Christi og den sønlige Udkaarelses Aand,

han kan ikke bede, og om han ogsaa beder, saa bliver det dog ikke i Himmelen agtet for nogen Bøn og kan ikke tækkes Gud, hvorfor Skriften taler meget alvorligt imod Hyklernes og de Ugudeliges Bønner. „De Ugudeliges Offer er Herren en Vederstyggelighed. Hvo som bortvender sit Øre fra at høre Loven, hans Bøn er en Vederstyggelighed." Han vil ikke høre Gud, der taler til ham i sit Ord; saa vil heller ikke Gud høre ham, naar han vil tale til Ham (Ordsp. 15, 8; 21, 27; 28, 9). „Naar I udbrede Eders Hænder (som Jøderne pleiede at gjøre, naar de bade), da vil jeg skjule mine Øine for Eder; ja, om I end meget bede, hører jeg dog ikke; thi Eders Hænder ere fulde af Blod" (Esai. 1, 15).

§ 21. Denne høivigtige og nødvendige Paamindelse har vor Frelser affattet kort, idet Han siger: „De sande Tilbedere skulle tilbede Faderen i Aand og Sandhed; thi og Faderen søger Saadanne, som saaledes tilbede Ham. Gud er en Aand, og de, Ham tilbede, bør det at tilbede i Aand og Sandhed" (Joh. 4, 23, 24), ved hvilket sidste Sprog en anseet Lærer*) gjør den Bemærkning: Saa vidt er det kommet med os, som ere kjødlige (Rom. 7, 14), at den sande (og indvortes) Maade at dyrke Gud paa er os aldeles ubekjendt, og at vi ei engang forstaa de Ord, hvormed den fremstilles og beskrives. — — Den Herre Christus bruger Ordet Aand i Modsætning til Kjød og de udvortes Ceremonier (ved Bønnen og Alt, hvad Kjødet og Naturen derunder kan udrette) og Ordet Sandhed i Modsætning til det levitiske Skyggeværk og Hykleri, naar Mennesket tror, at det er nok med den udvortes Gjerning alene (hvorledes det end er beskaffent med Hjertets indvortes Tilstand). Christus siger altsaa, at i den nye Pagt er alt Skyggeværk afskaffet, og at den sande Gudsdyrkelse ikke bestaar i udvortes Lader, Skikke og Ceremonier, men i Hjertets sande og nye, af den Hellig-Aand fremkaldte Kræfter og i saadanne Gjerninger, som Gud har befalet, og som udspringe af de indvortes Kræfter og Bevægelser. — — Samaritanernes og alle Hedningers Gudsdyrkelse var en selvvalgt Gjerning, der bestod i et udvortes Skin og Anstillelse af nogen Andagt og Gudsfrygt uden Hjertets sande Bevægelse, eller om en og anden Bevægelse derunder var tilstede, saa udflød den kun af Fornuftens (og Naturens) frie Villie; men saadan hedensk Gudsdyrkelse modsætter Christus Aand og Sandhed og vil, at den nye Pagts sande Gudsdyrkelse skal bestaa i hellige Bevægelser og Gjerninger, hvilke Gud selv har paabudt og lært i sit Ord, ikke i udvortes Skin og Hykleri, men i Hjertets sande (kraftige) Bevægelser, hvilke ikke komme af Kjød og Blod, men fra den Hellig-Aand, saa at de ere en Frugt af den Aand, der fornyer vort Sind og skaber et rent Hjerte i os, paa det nye Frugter kunne fremvoxe af en saadan ny (og hellig) Rod. Saavidt denne fortræffelige Theolog. Lader ikke denne Vidløftighed mishage Eder, mine kjæreste Tilhørere og Læsere! thi naar vi senere komme til Prøvelsen af vor Bøn, saa vil Aarsagen dertil og tillige Nytten deraf vise sig.

§ 22. Heraf følger nu, at et fornyet, bodfærdigt og troende Hjerte, hvori Herren tilligemed sin Aand bor formedelst Troen, er den bedste Bog, og at de sande Tilbedere fornemmeligen og allermest maa betjene sig af den for Gud. Vistnok vil jeg ikke negte for, at det er en Christen tilladt at bruge en Bønnebog, hvori der findes Morgen- og Aftenvelsignelser, som man kalder dem, og allehaande andre Bønner, t. Ex. om

*) Chemniz.

Syndernes Forladelse, om Hjertets Fornyelse og den Hellig Aands Førelse, om Guds Ledsagelse og Beskjærmelse paa Reiser, om Sundhed, om dagligt Brød, saameget mindre som Guds Ord selv frembyder Exempler paa, at deslige Bønner og Psalmer, forfattede af David, Asaf og andre aandrige Mennesker, ere blevne brugte af Guds Folk, og man ei heller nogetsteds finder et Ord af Herren, som forbyder at betjene sig af Bønner, der ere affattede af Andre. Men ligesom det staar os frit for, til vor Opbyggelse og Vederkvægelse at anvende de Skriftforklaringer, de Formaninger til Omvendelse, de Opmuntringer til Gudfrygtighedsøvelse, de Trøstebøger osv., som ere udgivne af lærde, øvede og erfarne Christne, saaledes kan det hellerikke være urigtigt, til sin Andagt at bruge de af saadanne Mennesker til de Enfoldiges Bedste udgivne Bønnebøger. Den hellige Apostel Paulus siger: „Aandens Aabenbarelse gives Enhver til det, som er nyttigt“ (1 Kor. 12 7), og Peter: „Efter som Enhver har faaet en Naadegave, saa tjener hverandre dermed som gode Husholdere over Guds mangeslags Naade!“ (1 Pet. 4, 10). Den Naadegave, som nu Nogen har modtaget af Gud, dermed staar det Enhver frit for, ja paaligger det ham at aagre til alment Gavn og tjene sin Medchristen, der ikke har annammet saadanne Gaver, og saaledes maa det jo ogsaa staa den Anden frit for, ja efter Omstændighederne paaligge ham at benytte en saadan Tjeneste. Den sande Bøn er ikke saa simpel en Kunst, at Enhver strax forstaar den af sig selv; men den maa læres ved Guds Naade i den Hellig-Aands Skole under stadig Øvelse; ligesom nu den Hellig-Aand i andre Ting pleier at betjene sig af Præsters og andre gudfrygtige, erfarne Christnes Tjeneste, saaledes ogsaa i denne, og da det nu paaligger Forældrene i Husene og Lærerne i Skolerne at veilede den uvidende Ungdom til Bønnen og undervise den om, hvad den skal bede om, og hvorledes den skal bede, saa kan det jo hellerikke være urigtigt gjort af Kirkens Lærere og andre gudelskende Sjele, som ere prøvede og dygtiggjorte dertil ved Trængsler, at veilede skrøbelige og enfoldige Christne til gudelig Andagt, ligesaalidt som af disse at betjene sig af en saadan kjærlig Veiledning med et ydmygt og andægtigt Hjerte.

§ 23. Herved er imidlertid Et og Andet at bemærke og iagttage. For det Første maa der gjøres god Forskjel ved Valget af en Bønnebog, som en Christen vil betjene sig af til sin Andagt; thi Gaverne er i denne Henseende mangeslags hos Kirkens Lærere; der udfordres megen Aand, Kundskab, Kraft, Øvelse og Erfaring for at være dygtig til at opsætte en Bøn, som skal falde i gudfrygtige Hjerters Smag og gjøre dem brændende i Andagt. Den, over hvem Naadens og Bønnens Aand ikke er udøst, han vil aldrig kunne forfatte en Bøn, som er overensstemmende med de hellige Sjeles Ønske og Attraa. Ligesom man i de sedvanlige Psalmebøger, som man har i stor Mængde, og hvori findes mange Hundred Psalmer, opdager en stor Forskjel, idet nogle ere fulde af Aand og Kraft og aldeles utvungne og saare fyndige, saa at en gudfrygtig og troende Sjel strax kan smage og mærke, at de ere udflydte af et fornyet og af Guds Aand bevæget Hjerte, medens andre derimod paa ingen Maade kunne maale sig med disse, og nogle endog ere saa kolde og urene, at man let kan mærke, hvad det har manglet Forfatteren paa, saaledes er det ogsaa med Bønnebøgerne og de Formularer, som deri findes i stor Mængde, i hvilken Henseende jeg kan beraabe mig paa Erfaringen og gudfrygtige Sjeles Vidnesbyrd. Og omendskjønt Guds Børns Sind saa-

velsom deres Bekymringer, deres Nød, deres Tilstand og følgelig ogsaa deres Længsler og Attraaer ere forskjellige, og den Ene ynder en kort og af faa, djærve Ord bestaaende Bøn, den Anden en ordrig og længere vedvarende, den Ene smukke og sødtklingende, den Anden alvorlige og til Frygt og Ærbødighed stemmende Ord osv., saa ere de dog Alle enige deri, at de ville have kjernefulde, eftertrykkelige og hjerterørende Bønner, hvori der er lutter Andagt, Aand, Liv, Kraft, Tro, Kjærlighed og Haab at spore. Heri maa man nu vel overlade enhver gudfrygtig Sjel en fri Dom, og det er udentvivl bedst, at den selv vælger sig en Bog, som den sporer den meste Virkning af; dog er det at tilraade uøvede, unge og enfoldige Folk, at de Intet i saa Maade gjøre, førend de have raadført sig med en gudfrygtig Kirkens Lærer og Tjener, sin Skriftefader eller en anden i Bønnen varagtig og andægtig Christen derom.

§ 24. Ved denne Leilighed kan jeg ikke undlade at anbefale og anprise de gudelskende Sjele salig Johan Arndts Paradis-Urtegaard, efterdi den lærer at bede Gud fornemmelig om saadanne Ting, som tjene til Hans Ære og vore Sjeles Bevarelse til Salighed, fremstiller Christendommen meget herligt og udførligt med alle dens Dyder samt lærer at bede Gud om disses Erholdelse, Fremvæxt og Øvelse, og det for det meste med Ord, som ere tagne af den hellige Skrift og føre meget Liv, megen Aand og Kraft med sig. Det var at ønske, at christelige Forældre strax fra Ungdommen af vilde vænne sine Børn til at forrette sine Morgen- og Aftenbønner i Skjul og Løndom og at betjene sig dertil, næst den guddommelig Psalmernes Bog, af denne Bønnebog, for at de kunde lære, hvad det Vigtigste er, man skal bede Gud om, — hvilke Guds ædleste Gaver ere og de skjønneste Dyder, en Christen bør lægge Vind paa, og hvorledes en Christen kan opnaa dem. Til Anbefaling for denne ædle Bog tjener ogsaa, at det har behaget den Høieste to Gange at gjøre et Underværk med den og bevare den i Ilden, første Gang i Langengøns Aar 1624, da den af en papistisk Løitnant blev kastet i Ovnen og efter halvanden Times Forløb fremtagen uskadt paa Læderbind og Blade, hvilken Tildragelse det ikke her er nødvendigt at fortælle udførligere, saasom den nu pleier at trykkes foran i Bogen og er Enhver bekjendt. Jeg skulde ønske, at ogsaa den anden, da den endnu engang holdt Stand i Ilden, blev føiet til den første; den fortælles af en lærd Mand paa følgende Maade: „Med denne skjønne lille Bog, siger han (efter at have anført den første Begivenhed), tildrog sig næsten det Samme i Slesien den 25de Oktober Aar 1645 i Kreutzendorf, ikke langt fra Lischwitz. En Kvartermester hos den tapre Oberst Joakim Ernst Gørtzky (Manden lever endnu og har fortalt Sagen under edelig Bekræftelse til mange af sine Befalingsmænd) mistede sin Vogn ved en Ildebrand, der var foraarsaget ved en Drengs Skjødesløshed og ved hvilken hele det Hus, hvori Vognen stod, blev lagt i Aske; Ilden opkom om Natten og havde taget saaledes Overhaand, at det var for sent at tænke paa nogen Redning. Dagen efter, da Kvartermesteren søgte efter noget smeltet Tin og Kobber, som havde været paa Vognen, fandt han sin Bønnebog, bemeldte Johan Arndts Paradis-Urtegaard, aldeles uskadt, saadan som den havde været tilforn, uden at man engang kunde mærke nogen Brandlugt af den; denne Bog forærede han en Løitnant, som bortbyttede den for en Hest, — hvilken Hendelse er vitterlig for hele Gørtzkys Regiment, saa at der ingensomhelst Tvivl kan være derom.

§ 25. Men jeg vender tilbage til mit Forehavende og maa endvidere i

Henseende til Bønnebøger paaminde om, at de gudelskende Sjele, som ville betjene sig af dem, maa bruge dem saaledes, at de gjøre deres Ord saa meget som muligt til sine egne og fremsige Bønnerne som sine, med sand Andagt. Thi af den blotte Oplæsning af Ordene, saaledes som de staa i Bogen, hvor aandrige og kraftige de end ere i sig selv, bliver der ingen Bøn; men det er fornødent, at en Christen vel forstaar dem, og, idet han læser og udsiger dem, giver dem Eftertryk fra et bodfærdigt og andægtigt Hjerte, blander dem med megen Andagt, med kraftige Sukke og hellig Længsel og saaledes foredrager sit Anliggende for Gud, om end med fremmede og laante Ord, saa dog med Ord, som han selv har tilegnet sig. Thi de af Andre forfattede Bønner ere ikke bestemte dertil, at vi blot skulle oplæse dem for den majestætiske Gud, men til at vi skulle bede dem for Ham, hvilket ikke kan ske uden egen Andagt; de skulle ikke gjøre os sikre og koldsindige under Bønnen, men være vort koldsindige og søvnagtige Hjerte behjælpelig til en brændende og ivrig Andagt. Desaarsag er det fornødent, at man læser dem langsomt og betænksomt, ofte standser og overveier, hvad man har læst, saa og gjentager, hvad der passer sig vel paa os og stemmer overens med vort Hjertes Begjæring, og hvergang giver det Eftertryk med inderlige Sukke, for at ligesom Bogen er vor, saaledes ogsaa Bønnen skal blive vor og ikke komme frem for Gud som en tom Lyd, men som vort Hjertes kraftige Raab. Meget rigtigt siger Arndt herom: „Den første Egenskab ved en sand Bøn er en inderlig, lønlig og skjult Opløftelse af Sindet til Gud i Tro, Haab og ydmyg Tillid.“ —— Thi I maa ikke tænke, at det er nogen sand Bøn, naar man fremplaprer en hel Del med Munden og oplæser en Mængde Bønner hurtigt og færdigt, medens Hjertet løber hid og did, frem og tilbage som et hurtigtrindende Vand; nei, alt dette (saalænge som det er alene og forbliver en blot Mundgjerning) agter Gud ikke paa; men Han ser paa, hvorledes din Aand og Hu, dit Hjerte og Sind hænger ved Ham, haaber paa Ham, forlader sig paa Ham, elsker Ham og begjærer Hans Opbyggelse. —— Den mundtlige Bøn er rosværdig, nyttig og god og er forordnet til Hjertets og Sindets Opvækkelse, til at hæve Hjertet til Gud og gjøre det brændende; men uden Hjertets Bøn er den et tomt Skal.

§ 26. Jeg maa derhos ved Brugen af Bønnebøger bemærke, at en Christen, som mener det alvorligt med sin Christendom, ikke bestandig maa blive staaende ved dem, uden at bekymre sig om noget andet Slags Bøn, men at han ved flittig Øvelse maa stræbe efter at kunne bede ivrigt og andægtigt, selv om han ingen Bønnebog har ved Haanden. Det er jo vor Pligt at arbeide alt mere og mere paa vor Christendoms Tilvæxt i Troen, Kjærligheden og Haabet og at tiltage i allehaande Gaver, saavel dem, der henhøre til Næstens Opbyggelse og Tjeneste, som dem, der henhøre til Helliggjørelsen. Saa maa vi hellerikke altid forblive lige enfoldige og uøvede i Bønnen, men stedse mere frimodige, ivrige og andægtige. Da vi vare Børn og begyndte at gaa, holdt vi os ved Stole og Bænke; men siden have vi jo lært at gaa med Færdighed og behøve ikke længer saadanne Hjælpemidler; saaledes ogsaa: om vi end i vor Ungdom, i vor Uvidenhed og Enfoldighed maa betjene os af Bønnebøger, er det ikke sømmeligt, at vi altid holde os til dem alene; men vi maa beflitte os paa ved stadig Beden at lære at bede og bestræbe os for ogsaa at kunne tale til Gud uden Bog, af Hjertets Bog. Det er et Tegn paa et sikkert, efterladent og

koldsindigt Hjerte, at et Menneske ikke stræber efter nogen Fremvækst i aandelige Ting, hvori vi jo mindre end i andre nogensinde kunne blive udlærte, og jeg ved ikke, hvorledes den har bedet efter en Bog, og hvilken Christen den er, som i mange Aar endnu ikke er kommen saa vidt i Bedekunsten, at han kan udøse sit Hjerte med sine egne Ord for Gud. Luther siger: „Efter en Bog alene vil du aldrig kunne bede godt; du kan vel læse deri og lære deraf, hvorledes og hvorom du skal bede, og optænde dig; men Bønnen maa udstrømme frit fra Hjertet, uden alle gjorte og foreskrevne Ord, og maa selv gjøre Ord, hvorefter Hjertet brænder."

§ 27. En enfoldig Christen turde imidlertid sige: Hvorledes skal jeg kunne bede uden Bog, saasom det fattes mig paa Kundskab og følgelig ogsaa paa Ord, der sømme sig for mig ligeoverfor den store Gud? Jeg svarer: Til at bede udfordres ingen særdeles stor Kundskab; hvo som af Guds hellige Ord kjender sin Nød og sit Hjertes Trang og dernæst ved, at den alvise, almægtige, alvidende, allestedsnærværende og algode Gud har erklæret at ville naadigst høre enhver Bøn, som bodfærdige Syndere bede i Jesu Navn, han er udentvivl lærd nok til at bede; han vil og kan hellerikke fattes Ord, saa mange som han behøver til Bønnen, efterdi man kan forrette en Gud velbehagelig Bøn med faa Ord, ja endog uden Ord, med Sjelens kraftige, men tause Raab, det er: med Sukke, Længsler og Attraaer. Jeg kan hellerikke mindes at have hørt, at et kjærligt Barn, der havde Noget at tale med sin Fader om i en magtpaaliggende Sag, har manglet Ord, og hvorledes skulde da en gudelskende Sjel kunne mangle Ord ligeoverfor sin himmelske Fader? Sige I: Men Han er Gud, og jeg et Menneske, — Han den Allerhelligste, for hvis Aasyn selv Seraferne skjule sit Ansigt, men jeg en stakkels syndig Orm, saa svarer jeg: Han er vel Gud, men tillige vor kjærlige Fader i Christo Jesu; Hans Hellighed er mildnet ved Forbarmelse; Herlighedens Throne er omgiven af en Regnbue, som et Fredstegn (Aab. 4, 3; 1 Mos. 9, 12. 13). Han foragter ikke Ravneungernes ubehagelige Stemme, naar de ere hungrige og klodset nok udstøde sit Koras! Koras! (Job 39, 3; Ps. 147, 9; Luk. 12, 24). Hvorledes skulde Han da kunne forsmaa sine Troendes enfoldige, afbrudte og i deres egne Tanker lidet passende Ord? Guds Børns Veltalenhed bestaar ikke i mange, nette, pyntelige og velordnede Ord, men i Hjertets Andagt, i Aandens Kraft, i den kjæmpende Troes mange Sukke, Begjæringer og Paakaldelser. Den, der med taus Mund kan sukke lønligen og se bønligt op til Himmelen og fremstille sit Anliggende som skrevet paa sit Hjerte, han er en vældig Taler for Gud. Frembærer da, I gudelskende Sjele, Eders Mening for Gud med de Ord, som Eders angestfulde Hjerte lægger Eder i Munden! Siger: „Allerkjæreste Gud og Fader, saa og saa gaar det mig, — det og det fattes mig, — Du kjender jo min Nød bedre end jeg selv kan fremstille den. Det er jo ikke en Torn, ikke en Braad, ikke en Splint, som stikker mit bedrøvede Hjerte, uden at Du ser den; beskjærm mig dog; frels mig, velsign mig, ophold mig, trøst mig! Du er jo min Gud og min Fader. Hvor skal jeg hen med min Nød uden til Dig? Jeg er din; hjælp mig!"

§ 28. Nu videre: Naar jeg har kaldet Bønnen en guddommelig og aandelig Kraft hos den troende Sjel, saa har Meningen hermed ogsaa været, at vi maa træde til Bønnen med et glad og villigt Hjerte, ikke med Ulyst som af Tvang, lig en Daglønner, der ikke ved at ernære sig paa paa nogen anden Maade og derfor af Nød gaar til sit

Arbeide, som han ellers gjerne vilde være fri for, men med Lyst og kjærlig Begjærlighed, som man kommer til en kjær Ven, for at tale fortroligt med Ham, — som en Hungrig indfinder sig ved Bordet — som et tørstigt Barn længes efter sin Moders Bryst. Vel tvinger Nøden os ofte til at henfly til Gud og anraabe Ham, og dette tilskikker Han, naar Han ser, at vi efter vor fordærvede Naturs Vis blive efterladne og forsømmelige, og jeg vil ikke sige, at en saadan aftvungen Bøn slet ikke er Ham behagelig; men der er dog ingen Tvivl om, at den frivillige Bøn, som vi ogsaa i gode Dage, og naar det gaar os vel, opsende til Ham med barnligt og glad Hjerte, er Ham den allerbehageligste. Mange Mennesker bede vistnok, men af trælleagtig Frygt for den Straf, Herren har fastsat for Bønnens Undladelse; de ere bange for, at det kunde gaa dem uheldigt i deres Næring, Handel og Vandel, — at der kunde komme allehaande Ulykkestilfælder over dem og deres, — at de tilsidst kunde blive forkastede med de Ugudelige og blive forviste til Helvede. Men dette er ikke den sande Bøns Art; det forholder sig hermed som med Akabs Omvendelse; da han nemlig hørte Guds Trusel mod ham og hans Hus, sønderrev han sine Klæder og lagde en Sæk paa sit Kjød og fastede og laa i Sækken og gik sagteligen, men forblev dog en Hykler og Guds Fiende (1 Kong. 21, 27). En saadan aftvungen, slavisk Andagt pleier Herren at gjengjælde med timelig Lykke; men Sjelen kan den kun lidet gavne, fordi den ikke kommer af Troen. Guds Børn derimod, som de sande Tilbedere, komme ihu, hvad de skylde sin Gud, Fader, Skaber, Opholder, Frelser og Trøster, og hvor lidet det er, Han kræver af os for al sin Kjærlighed og Trofasthed, og som vi kunne give Ham; derfor bringe de Ham det med oprigtigt, villigt og glad Hjerte, og enhver Christen bør med yderste Flid bestræbe sig for at gjøre den Uvillighed og Koldsindighed, der af Naturen klæber ved ham, alt mere og mere Afbræk og at blive stedse villigere til med Lyst at bringe Gud den Ydelse, som han pligter Ham.

§ 29. Og hvad her er lært, har tilstrækkelig Grund i den hellige Skrift. Gud selv fordrer af dem, som ville bringe Ham Noget til Offer, at det skal ske frivilligt, og truer med at straffe dem, som ikke tjene Ham „med Hjertens Glæde og Godhed“ (2 Mos. 25, 2; 5 Mos. 28, 47). Saa siger ogsaa Apostelen: „Dersom Redebonheden er forhaanden, da er Enhver velbehagelig“ (2 Kor. 8, 12), og paa et andet Sted: „Hvo som saar i Velsignelse, skal og høste Velsignelse. Hver give, efter som han har sat sig for i Hjertet, ikke med Bedrøvelse eller Tvang! thi Gud elsker en glad Giver“ (2 Kor. 9, 6. 7). Vel taler han her om at give Almisse; men det lader sig dog ogsaa med god Grund anvende paa Bønnen og Gudsdyrkelsen, og jeg kan vel sige ham efter: Hver bede ikke med Bedrøvelse eller af Tvang; thi Gud elsker en glad (og villigt) Bedende. Herhen høre ogsaa Kong Davids Ord: „Forlyst dig i Herren (lad Hans Ord, Hans Tjeneste, Hans Gjerninger og Veie være din Glæde; paakald Ham frimodig og glad i barnlig Tillidsfuldhed); saa skal Han give dig dit Hjertes Begjæring“ (Ps. 37, 4). De Hellige have ogsaa til andre Tider beflittet sig paa at findes glade og villige i sin Gudsdyrkelse. „Herre, lad dog min Munds frivillige Offere behage dig,“ siger den kongelige Profet paa et andet Sted, og atter paa et andet Sted siger han, idet han tilligemed sit Folk bringer en rigelig Gave til Tempelbygningen: „Min Gud, jeg ved, at Du prøver Hjerter og har Behagelighed til Oprigtigheder; derfor har jeg i mit Hjertes Oprigtighed

givet alle disse Ting frivilligen og har nu med Glæde seet dit Folk, som her fandtes, at det har givet Dig frivilligen" (1 Krøn. 29, 17), ligesom det i det Foregaaende heder: „Og Folket var glad, at de gave frivilligen; thi de gave Herren af et retskaffent Hjerte, frivilligen" (V. 9). Saa siger ogsaa Esaias i Guds Børns Navn: „Til dit Navn og til din Ihukommelse er vor Sjels Begjæring. Med min Sjel begjærede jeg Dig om Natten; ja, med min Aand indeni mig vil jeg søge Dig aarle" (Kap. 26, 8. 9). Hermed stemmer overens, hvad der andetsteds siges om den nye Pagts Kirke: „Dit Folk, Du Verdens Frelser, skal fremføre frivillige Offere paa din Krafts Dag" (Ps. 110, 3). Af alt dette er det aabenbart, at en sand Bedendes Hjerte er og maa være som en levende og frisk Kilde, der ikke giver sit Vand tvungen, men frivillig, — som en Rose eller anden vellugtende Blomst, hvis Natur medfører, at den uddunster sin yndige Kraft og ikke lader sig nøde eller tvinge dertil, saaledes som visse Krydderier, der ikke give Lugt af sig, medmindre de blive stødte eller revne. De Naturkyndige skrive om Balsamtræet, at omendskjønt ogsaa den Balsam er liflig og god, som trænger frem efter at der er gjort et Snit i Træets Bark, saa er dog den den allerædleste og bedste, som flyder ud igjennem den af sig selv brustne eller revnede Bark. Saaledes er det ogsaa med Bønnen; den algode og kjærlige Gud forsmaar vel hellerikke den, som Nøden aftvinger os; men allervelbehageligst er Ham dog den, som udstrømmer af et frivilligt og glad Hjerte, ogsaa i gode Dage, naar det synes, som om man godt kunde undvære Bønnen.

§ 30. Naar jeg derfor har sagt, at den troende Sjels Bøn maa være aandelig og gudelig, saa fordrer jeg endelig ogsaa, at et andægtigt Hjerte under denne hellige Øvelse skal have et aandeligt og gudeligt Øiemærke og ikke blot bede sin Gud om jordiske og timelige, men først og fremst om aandelige, guddommelige og himmelske Ting. Jeg vil ikke sige, at en troende Sjel ikke maa bede Gud om timelige Ting; thi derved vilde jeg modsige den hellige Skrift og Guds Børns bekjendte almindelige Sedvane. Guds Godhed er den stedserindende Kilde, hvoraf ikke blot al aandelig, men ogsaa al legemlig og timelig Velsignelse kommer. Derfor sagde Abrahams Tjener: „Herren har velsignet min Herre meget, at han er bleven mægtig, og Han har givet ham Faar og Fæ og Sølv og Guld og Svende og Tjenestepiger og Kameler og Asener" (1 Mos. 24, 35), og David, da han betragtede det store Forraad af Guld, Sølv, Kobber og Jern, som Folket havde givet og bragt sammen til Tempelbygningen: „Herre, vor Gud, al denne Hob, som vi have beredt til at bygge Dig et Hus af til dit hellige Navn, den er af din Haand, og det er Altsammen dit" (1 Krøn. 29, 7. 16). Saa har da Herren, vor Gud, et stort Skatkammer og et uudtømmeligt Forraad af Sølv, Guld og andre timelige og forgjængelige Gaver, men hvoraf Hans Børn Intet ønske at erholde, forinden de have talt med Ham derom; ja, de ville ikke modtage det anderledes end af Hans Haand, ligesom de da ogsaa takke Ham alene, naar Han har forundt dem Noget deraf. De vide, at alt, hvad Godt Herren giver dem at nyde og besidde, er Hans Skabning og Velsignelse, og at vi Mennesker med al vor Møie og Anstrengelse, Løben og Renden, Kunst og Visdom ikke kunde skabe Sølv eller Guld af saa meget som en Skillings Værdi eller fremføre et eneste Korn af Jorden, men at Alt maa tilveiebringes ved den Høiestes Kraft, Godhed og Visdom; skulde de da ikke v le

gjøre Ham den Ære at anraabe Ham derom? Ei heller er det dem ubekjendt, hvor meget Godt og Ondt, hvor megen Forfremmelse eller Forhindring i Gudsfrygtighedens Øvelse, der opstaar af Mangel eller Overflod paa de timelige Ting, og hvorlunde disse kunde blive dem enten til Velsignelse eller til Forbandelse; derfor bede de Gud at give eller ikke give dem samme efter sin Villie og Velbehageligbed, og at Han i Trang vil forunde dem et tilfreds og i Overflod et frygtsomt og ydmygt Hjerte.

§ 31. Og hvortil behøves mange Ord? Vor Frelser har jo befalet os at bede, som om Guds Navns Helligelse, om vore Synders Forladelse o. a. M., saaledes ogsaa om det daglige Brød (Matth. 6, 11), hvilket nogle Fortolkere af Skriften vel have villet forklare om det aandelige og overnaturlige Brød; men Andre, der have underkastet det græske Ord, som her staar, en modnere Overveielse, have med god Føie og grundigt modsagt dem og fyldestgjørende bevist, at den overalt i Kirken antagne Mening om det daglige Brød er den tilsvarende og rette. Vor Guds Forjættelser angaaende Bønnen ere ogsaa almindelige og gaa ud paa Alt, hvad vi elendige Børn have behov i denne Taaredal. „Dersom to af Eder", siger den Herre Jesus, „blive enige paa Jorden om, hvad for en Sag det er, at de ville bede, skal det vederfares dem af min Fader, som er i Himlene" (Matth. 18, 19), og paa et andet Sted: „Alt det, I begjære i Bønnen, dersom I tro, da skulle I faa det" (Matth. 21, 22). Der er ogsaa Exempler nok forhaanden paa Hellige, som have bedet om timelige Ting. Isak bad til Herren i Anledning af sin Hustrues Ufrugtbarhed og blev bønhørt (1 Mos. 25, 21). Jakob bad Herren om at være med ham og beskjærme ham paa hans Reise og „give ham Brød at æde og Klæder at iføre sig og lade ham komme igjen til sin Faders Hus med Fred" (1 Mos. 28, 20. 21). Hanna bad om en Søn (1 Sam. 1, 10. 11). Da Peter var kastet i Fængsel af Herodes, bad Menigheden uden Ophør til Gud for ham (Ap. Gj. 12, 5). Den hellige Paulus formaner de Troende i Rom til at „stride med ham i Bøn for ham til Gud, at han maa blive friet fra de Vantro i Judæa, og at hans Ærende til Jerusalem maa blive de Hellige behageligt" (Rom. 15, 30 flg.), osv.

§ 32. Om en gudelskende Sjel nu end, som forklaret, godt kan bede om timelige Ting, der høre til dette Legemes og Livs Nødtørft, saa er dog en og anden Paamindelse herved at tage i Agt, saasom for det Første den Orden, som vor Frelser i sin fuldkomne Bøn selv har lært os at følge, idet Han først byder os at bede om Guds Navns Helligelse og Forherligelse, om Hans Naaderiges Udbredelse og Udvidelse og om Hans hellige og naadige Villies Fuldbyrdelse. Hvad vor Frelser etsteds siger i en anden Anledning, nemlig, at naar en Tjener kommer hjem fra Marken, hvor han enten har pløiet eller vogtet Kvæg, saa sømmer det sig ikke, at han æder før Herren — Herren maa have Forrangen; Tjeneren maa først tilberede hans Mad og opvarte ham ved Bordet; siden kan han ogsaa sørge for sig selv (Luk. 17, 7. 8) — det gjælder ogsaa her; det anstaar aldeles ikke en Guds Tjener, naar han har Noget at tale med sin Herre om, at han da først søger og vil have sig selv, sin egen Nytte og Villie; men Han maa først tage Hensyn til sin Guds Ære, Hans Rige og Hans Velbehag. Hvorledes skulde det kunne forsvares, at naar en Fyrstes Tjener havde besluttet at udbede sig en Naade af sin Herre, og denne overdrog og befalede ham at udføre Noget i hans Forretninger, Tjene-

ren da ikke vilde bekvemme sig dertil, førend han havde erholdt, hvad han forlangte? En retskaffen Tjener vilde først med Lyst udrette sin Herres Befaling og i denne se en Forsikring om, at han senere desto villigere vilde opfylde hans Begjæring. Saaledes vilde det hellerikke anstaa en sand Christen, naar han nærmede sig til Gud for at bede om Noget, at Han da først vilde have sin egen Villie og siden, naar det faldt ham beleiligt, skride til at tjene Guds Villie.

§ 33. Den, som vil bede rigtigt, han maa allerførst ofre sig selv til sin Gud og Intet ivrigere ønske og begjære end at være et Redskab for Hans Naade og et Kar for Hans Barmhjertighed og til Hans Ære, — at Hans allerhelligste Navn ogsaa maa blive helliget og forherliget ved ham, — at Hans Rige maa blive udvidet, befæstet og opretholdt hos ham og Andre, og at Hans hellige Raad og Villie ogsaa maa opfyldes med, i og ved ham, om han end derved skulde opofre al egen Fordel, Villie og Anseelse. En sand Bedende maa være villig til at hengive sig selv for sin Gud og Intet hellere ønske end at Gud maa „forherliges i hans Legeme (og Sjel), være sig ved Liv eller ved Død“ (Filipp. 1, 20), ved Ære eller ved Skjændsel, ved Glæde eller ved Sorg; han vil være rede til med en vis Martyr at lade sig brænde, selv om der kun skulde fremspire en eneste liden Blomst af hans Aske, hvorved Gud kunde blive priset. Han vil med Abraham villigen ofre sin Gud endog sit kjæreste og Bedste, sin Hustru og sit Barn, sit Gods og Eie, sin Ære og Alt. En gudfrygtig Fyrste i Spanien ved Navn Franciskus Borgias bad inderligt for sin dødssyge Gemalinde, at Herren vilde lade ham beholde hende; men han hørte en Røst, som sagde: Dersom du endelig vil, at din Hustru skal leve, saa kan det ske, og du kan faa din Villie; men det er dig ikke tjenligt. Herover blev han forfærdet og sagde med Taarer: Herre, min Gud, hvad skal det betyde, at Du henstiller til mit Godtbefindende, hvad der alene staar i din Magt? For mig er det bedst, at jeg i alle Ting adlyder din Villie. Hvo ved bedre end Du, hvad der er mig tjenligt? Ske derfor din Villie, og jeg beder Dig, at Du vil opfylde den ei alene med min Ægtefælle, men ogsaa med mine Børn, ja ogsaa med mig selv, efter dit hellige Raad. En vis gudfrygtig og flittigt og andægtigt bedende Kvinde sagde engang, da man talte om Bønnen: Jeg kan ønske Noget i legemlige og aandelige Ting saa meget, som jeg vil, — jeg kan bede min Gud om Noget saa ivrigt, som jeg vil, saa ønsker og beder jeg dog fremfor Alt om, at ikke min, men Guds hellige Villie maa ske; en Ting kan synes mig saa god, som den vil, saa holder jeg dog stedse Hans Villie for bedre. Jeg har ofte i Bønnen saa Meget at gjøre med min Gud og de Ting, som angaa Ham, at jeg derover glemmer mig selv og mine egne Ting, og jeg er fuldeligen overbevist om, at naar kun Hans Raad og Villie vorder opfyldt, saa kan jeg, Hans Barn, aldrig fattes noget Godt.

§ 34. Efter disse christelige Sjele kan jeg ikke undlade at fremstille en elendig Mahomodaner, som, jeg ved næsten ikke hvorledes, forstod den rette Maade at bede paa bedre end Mange, som kalde sig Christne. Han hed Giedalubdaula og var Konge over Saracenerne. Hans Broder havde gjort Oprør imod ham, og Kongen rykkede frem for at møde ham med sin Krigsmagt. Da han forrettede sin Bøn ved en af deres formente Helliges Grav tilligemed en af sine fornemste Raader og var færdig dermed, spurgte han denne, hvad han havde bedet Gud om. Han svarede: Om at

Han vilde give Eders Majestæt Lykke og Seier over Eders Broder. Men Kongen sagde: Jeg har ikke bedet alle Herrers Herre om dette, men om noget Andet, nemlig derom, at saafremt Han vidste, at min Broder var dygtigere end jeg til at føre en god Regjering over Muselmændene eller de Rettroende (saaledes kalde disse stakkels blinde Mennesker sig selv og sine Troesfæller), Han da vilde give ham Seieren over mig, men dersom Han agtede mig bedre og dueligere dertil, at Han da vilde forunde mig den. Jeg forundrer mig høiligen over denne Bøn og ønsker af mit Hjertes Grund, at alle Christne kunde bede med et saadant Hensyn til Guds Ære og Næstens Gavn, om end deres egen Skam og Skade skulde være dermed forbunden, efterdi den første og vigtigste Bestanddel i en troende Sjels Bøn udentvivl, som allerede forhen berørt, er, at den helliger, ofrer og hengiver sig selv med Alt, hvad den er og har, til Gud og først og fremst søger Ham og Hans Ære og ikke sig selv og sin egen Villie; thi naar den hellige Apostel siger, hvor han taler om den christelige Kjærligheds Pligter imod Næsten: „Gjører Intet af Lyst til forfængelig Ære; men agter i Ydmyghed hverandre høiere end Eder selv, seende ikke Enhver paa sit Eget, men Enhver ogsaa paa Andres!“ (Filipp. 2, 3. 4) hvor meget mere kan man da ikke sige til de gudfrygtige Sjele om Bønnen: Gjører og søger heri Intet af forfængelig Egenære; men agter Eders Gud, Hans Ære, Hans Rige, Hans Villie høiere end Eder selv, og ser ikke paa Eders Eget, men paa hvad Guds er! Hvo som vender denne Orden om og i Bønnen mere søger, hvad der er hans Eget end hvad der er Guds, han tænke paa de haarde Ord, som Herren sagde til Peter, da denne fordristede sig til at fraraade Ham at underkaste sig sin Lidelse: „Vig bag mig Satan! du er mig til Forargelse; thi du sandser ikke, hvad Guds er, men hvad Menneskers er“ (Matth. 16, 22. 23), og læse efter, hvad Herren truer de Jøder med, som vare komne tilbage til det forjættede Land fra det babyloniske Fangenskab, nemlig at de ikke skulde have nogen Lykke eller Velsignelse med sig, saalænge Enhver skyndte sig at bygge sig selv et Hus, men lod Herrens Hus ligge øde (Hagg. 1, 3 flg.)!

§ 35. Med Hensyn til Forrettelsen og Beskaffenheden af Bønnen om timelige Ting er endvidere at iagttage, at man ikke maa begjære og udbede sig disse anderledes end med et helligt, aandeligt og gudeligt Øiemærke, saa at man nemlig vil anvende dem til Guds Ære, efter Hans Villie, til Kirkens Opbyggelse og Næstens Tjeneste. Om de Ugudelige vidner Guds Aand, at „de ikke raabe til Herren i sit Hjerte,“ og at de „holde sig tilsammen (til Gudstjenesten og Bønnen) for Korn og Most,“ men at de dog „afvige og overtræde imod Ham“ (Hos. 7. 14), til hvilke Ords Forklaring tjener, hvad Apostelen Jakob forekaster Hyklerne: „I bede og faa ikke, fordi I bede ilde, at I det kunne fortære i Eders Vellyster“ (Kap. 4, 3). Saadanne Mennesker gjøre sig selv, sin Bug, sin Ære, sin Rigdom, sin Bekvemmelighed og timelige Lyksalighed til sin Gud og spotte den levende Gud, idet de vove at bede Ham om Noget, som de agte at bruge imod Ham og Hans Villie, saaledes som Absalon bad sin Fader om Tilladelse til at reise til Hebron, under Paaskud af, at han havde gjort Herren et Løfte, som han der vilde betale Ham, uagtet han allerede pønsede paa Oprør. Saaledes bede mange Mennesker om god Fortjeneste, om timelig Velsignelse, om Visdom og Forfremmelse og Deslige, paa det de kunne blive høit agtede og anseede af Verden, tilbringe sin Tid ube=

kymrede i Vellyst, Pragt, Ro og Magelighed og tilgavns nyde de forgjængelige Ting. De troende Sjele derimod ere langt anderledes sindede; de begjære Intet af Gud uden i Gud og for Gud. De bede ikke om at blive vandede og beskinnede af Himmelen uden for at kunne være „Retfærdigheds Ege og Herrens Plantelse" til Hans Forherligelse (Esai. 61, 3). De bede om Sundhed og Liv for desto bedre at kunne tjene Gud i sin Stand og leve Ham til Ære, i Hellighed og Retfærdighed for Ham, de bede om Held og Velsignelse i sin Næringsvei, ikke for at faa Midler til Pragt og et vellystigt og overdaadigt Levnet, men for at kunne bidrage til Guds Ære, vedligeholde Hans Tjeneste og hjælpe de Trængende. De bede for sin Øvrighed om en lykkelig og velsignet Styrelse, om Fred og Ro i sine Dage, paa det de maa kunne leve et roligt og stille Levnet i al Gudfrygtighed og Ærbarhed (1 Tim. 2, 1. 2). De bede om Visdom og Forfremmelse, for at de kunne være desto dueligere og have desto mere Anledning til at befordre Guds Ære og det almene Vel. De bede Gud om at styrke, opholde og velsigne deres Egne og skjænke dem et langt Liv, for at de kunne tjene Ham desto bedre og friere, have desto flere Medhjælpere i Barmhjertighedens Gjerninger og Gudfrygtighedens Øvelser og tillige troligen veilede hine dertil, osv.

§ 36. Jeg har ogsaa i Beskrivelsen af Bønnen sagt, at den er en hel og fuldstændig Bevægelse af det bodfærdige Hjerte eller den troende Sjel, for at lære, at den ikke er en Gjerning af det halve, men af det hele Menneske, ikke af Munden og det udvortes Menneske alene, men af Hjertet og Sjelen, og det af det hele Hjerte og den hele Sjel. Der er Intet, som Herrens Aand saa ofte fordrer og driver paa i Ting, der skulle afhandles mellem Gud og Mennesket, som at Alt skal ske af ganske Hjerte og af ganske Sjel. Af ganske Hjerte og af ganske Sjel maa man omvende sig til Herren og søge Ham (5 Mos. 4, 29; Joel 2, 12); af ganske Hjerte maa man tro (Ap. Gj. 8, 37; Rom. 10, 10); af sit ganske Hjerte, af sin ganske Sjel og af sin Formue maa man elske Gud og tjene Ham og vandre for Ham (5 Mos. 6, 5; 10, 12); saaledes maa man ogsaa bede til Ham af sit ganske Hjerte, af sin ganske Sjel og af sin Formue. Derfor har Herren og kun henvendt sine Forjættelser til saadanne Mennesker, som lægge Vind paa i alle Ting at imødekomme Ham med ganske Hjerte (1 Kong. 2, 4). Hos Profeten Jeremias siger Herren: „I skulle søge mig og finde, naar I søge mig i Eders ganske Hjerte" (Kap. 29, 13. 14). Han har ogsaa nøie lagt Mærke til og ladet optegne, at David „sprang med al Magt for Hans Ansigt," af aandelig, inderlig Glæde over Hans Miskundhed (2 Sam. 6, 14; 1 Krøn. 16, 8). Om Ezekias staar der: „Han forlod sig paa Herren, Israels Gud, saa at efter ham var ingen, som han iblandt alle Juda's Konger, ei heller af dem, som havde været før ham; thi han hængte ved Herren, veg ikke fra Ham, — — og Herren var med ham" (2 Kong. 18, 5—7). Saaledes vidnes der ogsaa om Kong Josias: „Der var ingen Konge som han før ham, der vendte sig om til Herren af sit ganske Hjerte og af sin ganske Sjel efter al Mose Lov, og der opstod ei nogen efter ham som han" (2 Kong. 23, 25). Derimod staar der om Salomo, da han i sin Alderdom havde ladet sig forføre af udenlandske Kvinder: „Hans Hjerte var ikke retskaffent med Herren, hans Gud" (1 Kong. 11, 4), og om Amazia: „Han gjorde det, som var ret for Herrens Øine, dog ikke med et retskaffent Hjerte" (2 Krøn. 25, 2). Se, hvorledes man i Himmelen bedømmer Alt efter Hjertet

og fordrer dettes fulde og forenede Kræfter til Gudsdyrkelsen.

§ 37. Saaledes maa da de Troendes Bøn være et „helt Offer" (3 Mos. 6, 16; Ps. 51, 22); Alt, hvad der er paa og i dem, maa bede. „De sande Tilbederes Bøn, hvilke tilbede Gud i Aand og Sandhed" (Joh. 4, 23), kan man kalde et Slags Henrykkelse, saasom deres Sjel, Aand og Sind svinger sig op til Gud og fordyber sig saaledes i Tilbedelsen og Beundringen af Hans Majestæt, i Længselen efter Annammelsen af Hans Miskundhed, i Opofrelsen af dem selv og alle deres Kræfter, i Overantvordelsen og Indslutteisen i Hans faderlige Omhu, Varetægt, Kjærlighed og Trofasthed, at det ofte forekommer dem, at de ikke længer ere i Legemet og Verden, men i Himmelen. Derfor falder Tiden dem hellerikke lang under denne hellige Øvelse, idet de da ligesom ere satte udenfor Tiden og over Tiden. Man har Exempler paa at lærde Folk have fundet saadan Fornøielse i sine Studerkammere og Bøger og fordybet sig saaledes i disse, at de ligesom hverken have hørt eller seet eller følt; thi naar Nogen har gaaet gjennem Værelset eller talt til dem, have de ikke blevet det var eller lagt Mærke dertil. Saaledes er det ogsaa med de gudelskende Sjele, der fordybe sig i hellige og gudelige Betragtninger, i Guds Pris og Bønnen; de have saa Meget med Gud og Himmelen at gjøre, at de derover gjerne glemme sig selv og Verden. Man hørte engang en vis i Bønnen varagtig og andægtig Kvinde sige: Uagtet hjemme, er jeg dog ofte ikke hjemme; thi, sagde hun, naar jeg gaar ind i mit Bedekammer til min Gud, saa er Intet mig kjærere end at kunne nedsænke mig med ganske Hjerte og Sjel i min Gud og Hans Miskundhed og glemme alle jordiske og verdslige Ting. Dette er talt paa samme Maade, som den gudfrygtige Grev Elzearius af Arrien fordum svarede sin Gemalinde, da han engang var bortreist, og hun sendte et Bud til ham for at erkyndige sig om hans Tilstand: Jeg er endnu sund og frisk, min kjæreste Ægteskat; men dersom I vil se mig, saa søg mig intet andetsteds end i min og Eders Frelsers Jesu Sidesaar; der er min Bolig og min Hvile; andetsteds vil I ikke finde mig, — ligesom ogsaa en gudfrygtig og andægtig Kvinde i vor Tid svarede nogle af sine Veninder, da de sagde, at de vilde besøge hende i Helligdagene (thi Julen stod for Døren): I Helligdagene bliver jeg ikke hjemme; da de med Forundring spurgte hende, hvor hun da vilde reise hen paa en saa stor Høitid, og hvad der havde bevæget hende til denne Beslutning, svarede hun: Jeg reiser til Bethlehem, til min Jesu Krybbe og vil altsaa ikke være hjemme for dem, som blot komme for at tale med mig om verdslige og forfængelige Ting.

§ 38. Saaledes er det med de sande gudfrygtige Sjele. De er mere der, hvor de elske, end hvor de leve. Det gaar dem ofte som Moses, der var firti Dage og firti Nætter hos Herren paa Bjerget, glemte at æde og drikke og blot levede af sin Guds Naade og Miskundhed (2 Mos. 34, 28). Jeg har kjendt en christelig og gudfrygtig Jomfru, der nød saa Lidet af Mad og Drikke, at Enhver, som omgikkes med hende, forundrede sig derover og pleiede at spørge hende, hvad hun levede af. Hun var imidlertid ivrig i Bønnen og kunde ofte tilbringe mange Timer i sin Andagt og Samtale med Gud og pleiede at sige: „Mennesket lever ikke alene ved Brød, men ved hvert Ord, som udgaar igjennem Guds Mund" (Matth. 4, 4). Naar Skriften taler om de sande Bedendes Andagt, pleier den at sige, at de "udøse sit Hjerte for Gud" (1 Sam, 1, 15; Ps. 102, 1; 42, 5). Mærkelig er især deles hd Profeten Je=

remias's Tiltale til det ødelagte og bedrøvede Zion: „Lad Graad flyde ned som en Bæk Dag og Nat; giv dig ingen Hvile; lad din Øiesten ikke holde stille“ (Ebr.: ikke tie; altsaa tale, ifølge den Hellig-Aands Vidnesbyrd, ogsaa de grædende Øine og raabe til Gud). „Staa op; raab høit om Natten, først i Vagterne; udøs dit Hjerte som Vandene for Herrens Ansigt“ (Begr. 2, 18. 19). Meningen er, at det bedrøvede og elendige Folk skal bede hjerteligt, inderligt og uafladeligt og udøse al sin Nød, Trængsel, Sorg, Længsel og Begjæring med Suk og Graad for Gud, hvorved er at lægge Mærke til at med denne Talemaade beskrives de sande Bedendes Maade, idet de saa at sige hvælve og udtømme sit Hjerte, som et Kar, for Gud, saa at Intet, hverken Nød eller Bekymring, hverken Længsel eller Bøn, hverken kjødelige Hensyn eller jordiske Begjæringer osv., bliver tilbage deri. Saadanne udøste, udtømte Hjerter ere da de Kar, i hvilke Gud pleier at udøse sin Kjærlighed formedelst den Hellig-Aand og som „Han giver at drikke af sine Vellysters Bæk“ (af Forsikringen om sin Naade, af Fred og Glæde i den Hellig-Aand, af Forsmagen paa det evige Liv — Ps. 36, 9), hvoraf de blive drukne og glemme Verden med al dens Glæde saavelsom al dens Sorg; de have „en overvættes stor Glæde i al sin Trængsel“ (2 Kor. 7, 4); de ere overvættes rige i den yderste Fattigdom; de frygte ikke, om de end forfølges og trænges af onde Mennesker, ja ere omringede af mange Djævle.

§ 39. Eusebius fortæller, at da en tyveaarig christen Yngling under de blodige Forfølgelser i Keiser Diokletians Tid blev given til Pris for vilde Dyr, stod han ganske ubevægelig paa Skuepladsen, ihvorvel han hverken var fængslet med Lænker eller Baand, udstrakte og udbredte sine Arme korsvis fra sig (saaledes som dengang var Skik og Brug, naar man bad), vendte sine Øine mod Himmelen og fordybede sig saaledes i Bønnen til Gud, at man maatte forundre sig derover. Om den navnkundige Biskop Karolus Boromæus i Mailand fortælles i hans Levnetsbeskrivelse, at han ved sin hellige Nidkjærhed havde paadraget sig et ugudeligt Menneskes Fiendskab, og at denne engang, da Biskoppen var isærd med at bede, affyrede et Skud paa ham, dog uden at beskadige hans Legeme, ihvorvel Kuglen trængte igjennem hans Klæder; men ligesaalidt Knaldet som Fornemmelsen af Kuglen kunde bevæge ham til at se sig om eller i mindste Maade lade sig forstyrre i sin Andagt. En udenlandsk anseet Lærer*) fortæller om en Martyr, som i sit Fængsel pleiede at knæle ned i en Krog og fordybe sig saaledes i sin ivrige Bøn, at han glemte sig selv og ikke hørte, naar han blev kaldet til at spise, eller saa Nogen, der nærmede sig til ham, forinden man greb ham i Armen og reiste ham op, hvorefter han pleiede at tale ganske sagte, som En, der kommer til sig selv efter en Afmagt. Saadanne Ting fremstille os den sande alvorlige og uddelte, fuldstændige Bøns Natur, som er at fordybe og nedsænke sig med alle sine Evner, Begjæringer, Længsler, Sandser og Tanker i Gud, i Hans Kjærlighed og Miskundhed, i Hans Sanddruhed og Trofasthed, i Hans Magt og Herlighed, at tabe sig selv, at glemme Verden, at forlade og forjage al jordisk Trøst, al kjødelig Tillid, alt verdsligt Haab, alle usømmelige, ugudelige Tanker og forlyste sig i Naadens Fylde, som en Fisk i en stor Elv eller i det aabne Hav. For at sige kort og tydeligt, hvad en hel og fuldstændig Bøn er, saa er den en Virk-

*) Roger.

somhed af den ganske Sjel eller det ganske Menneske, der forener alle sine Kræfter i det Eneste eller det treenige Ene, henvender Alt, hvad det af Beden, Søgen, Anraabelse, Sukken, Græden, Længsel, Attraa, Ofring, Helligelse, Hengivelse og Deslige kan og formaar at tilveiebringe, til sin Gud og dermed overhænger og saa at sige overøser Ham, ligesom en stor og opsvulmet Flod, og under Bønnen slet intet Andet vil have at gjøre end at bede. For at kunne dette, pleiede de Gamle at bede med bedækket Hoved og tilhyllet Ansigt, ligesom maaske endnu mange andægtigt Bedende, naar de tale til Gud lægge sit Ansigt paa sine Hænder eller paa Jorden, tillukke Øinene, folde Hænderne, træde eller ligesom binde dem i hverandre, saa og i den Hensigt tillaase sit Bedekammer efter sig og ville være uforstyrrede af sine Egne under dette hellige Arbeide. De gamle Christne i Ægypten pleiede at sige, at den, som vil bede med Andagt, maa være blind, stum og døv, — blind, idet han under Bønnen enten holder sine Øine igjen, lig Elias, som, da han vilde bede, bøiede sig mod Jorden og satte sit Ansigt ned imellem sine Knæer og en anden Gang omsvøbte sit Ansigt med sin Kappe (1 Kong. 18, 42; 19, 18), eller blot vender dem mod Himmelen, — stum, idet han imidlertid ikke taler med noget Menneske og ikke har nogen Mund uden for Gud, — døv, idet han ikke ændser eller lægger paa Hjerte nogen Banken paa Døren til hans Bedekammer eller hvad Andet der kan hindre ham i hans Andagt.

§ 40. Men jeg gaar videre i Betragtningen af vor Beskrivelse af den sande Bøn og siger, at den tillige er en vældig, kjæmpende, indtrængende, alvorlig, heftig, eftertrykkelig Bevægelse hos den bodfærdige og troende Sjel. Jeg opdynger med Flid og velberaadt Hu disse Ord, hvilke allesammen betegne en Kraft, dels fordi jeg til Forgjængere heri har de hellige Guds Mænd, som talte, drevne af den Hellig-Aand, saaledes som af det nærmeste Paafølgende vil sees, dels for at tilkjendegive, at en kraftig alvorlig Bøn ikke bestaar i en og anden Begjæring, et og andet Suk, men at den er en Blanding af mange Omvendelses- Troes- Kjærligheds- Haabs- og Taalmodighedsøvelser saavelsom af mange i hverandre hængende hjertelige og kraftige Ord, Begjæringer, Sukke og Taarer. En sand og andægtig Bedendes Hjerte er som en stor og overflødig Kilde, hvorfra det ene Vand stedse udvælder efter det andet og danner først en Bæk og siden en stor Elv; det ene Suk følger paa det andet, den ene Kraft paa den anden, hvilke alle trænge ind paa Gud og begjære Naade, Trøst og Hjælp af Ham. De ivrigt Bedende sammenhobe ofte lidet forskjellige Ord, hvori de bede om Et og det Samme, hvilket dog ikke er nogen tom Pludren, men en eftertrykkelig og vægtig Bøn, fordi de hvergang give de gjentagne Ord en ny Kraft af og fra Hjertet, Aanden og Troen. Den gudfrygtige Hannas Bøn beskrives os saaledes: „Hun var bekeligen bedrøvet i Sjelen, og hun bad ydmygeligen til Herren og græd saare. Og hun lovede et Løfte og sagde: Herre Zebaoth, dersom Du ser til Din Tjenestekvindes Elendighed og kommer mig ihu og ikke glemmer din Tjenestekvinde og giver din Tjenestekvinde mandlig Sæd, da vil jeg give Herren ham alle hans Livs Dage" (1 Sam. 1, 10). Uden tvivl har den Hellig-Aand ladet denne Bøn optegne for os til Trøst for de Enfoldige, hvilke ofte fattes Ord, naar de ville bede inderligen til Gud om Noget, hvorfor de da maa gjentage det Samme flere Gange, som Hanna: dersom „Du ser til din Tjenestekvindes Elendighed og kommer mig ihu og ikke glemmer din Tjenestekvinde

og giver din Tjenestekvinde mandlig Sæd. Der siges ogsaa strax efter: „Og det skede, der hun længe havde bedet for Herrens Ansigt, da tog Eli vare paa hendes Mund" (V. 12), og hun siger endvidere: „Jeg er en Kvinde, som er haardt bedrøvet i Aanden; men jeg har udøst mit Hjerte for Herrens Ansigt" (V. 15).

§ 41. Heraf slutter jeg, at hun oftere har gjentaget de ovenanførte Ord (thi hvad Andet skulde hun kunne sige end: Herre, se dog til min Elendighed, — ihukom dog din Tjenestekvinde til det Bedste, — glem mig dog ikke, osv.)? Og alligevel er det intet tomt Snak, men en kraftig og alvorlig Bøn, saasom hun stedse giver de flere Gange gjentagne Ord en ny Kraft fra sit bedrøvede Hjerte, som hun siger: Jeg har udøst mit Hjerte for Herrens Ansigt. De samme Ord bleve ligesom vædede med nye og andre Taarer og gjorte vegtige ved nye Sukke fra hendes Hjerte. Paa denne Maade erholdt hun af Gud, hvad hun forlangte. Ligesom nu denne bedrøvede Kvinde gjorde sin Bøn vældig og kraftig ved sine hyppige Taarer og Sukke, saaledes have andre hellige og kjære Guds Børn givet sin Bøn Eftertryk ved at anføre allehaande Aarsager og Bevisgrunde for, at Herren maatte bønhøre dem, saaledes som vi læse om Abraham, at han bad helt alvorligt for Sodomiterne og deres Naboer og foreholdt Gud Hans Retfærdighed, der ikke tillod at straffe og tilintetgjøre de Gudfrygtige med de Onde. „Abraham", heder det, „fremtraadte og sagde: Vil Du da ødelægge den Retfærdige med den Ugudelige? Der maatte maaske være femti Retfærdige i Staden; vil Du og ødelægge og ei spare det Sted for de femti Retfærdiges Skyld, som kunne være derinde? Det være langt fra Dig at gjøre efter denne Vis, at ihjelslaa den Retfærdige med den Ugudelige, at den Retfærdige skulde være ligesom den Ugudelige! det være langt fra Dig! Den, som dømmer den ganske Jord, skulde Han ikke gjøre Ret?" (1 Mos. 18, 23. 24). Siden fortælles, at Herren erklærede at ville spare Sodoma, dersom Han fandt femti Retfærdige deri, samt at Abraham fortsatte sin ivrige Forbøn og sagde: „Jeg har begyndt at tale til Herren, alligevel jeg er Støv og Aske. Der maatte maaske fattes fem i de femti Retfærdige; vilde Du fordærve al Staden for de Fems Skyld?" og endvidere: „Herren blive ikke vred! saa vil jeg tale", osv. (V. 27. 28. 32).

§ 42. Lovet være Herren, den algode og kjærlige Gud, som har fremstillet os et saadant Exempel paa en alvorlig og brændende Bøn og foranlediget os til dets Efterfølgelse! Lovet være Herren, der har givet Menneskene en saadan Magt og Frihed, at de ei alene tør tale til Ham, men ogsaa tale frit og dristigt til Ham! Ser da, I gudelskende Sjele, og betragter den alvorlige, vældige og heftige Bøn, hvormed Abraham trænger ind paa Gud! Hvorledes dynger han ikke Spørgsmaal paa Spørgsmaal! hvorledes gjentager han ikke sine Grunde! hvorledes blander han ikke Frimodighed med Ydmyghed, Dristighed med barnlig Frygt! hvor vedholdende beder han ikke, idet han fem Gange forandrer sin Bøn og gaar ned fra femti til ti Retfærdige og anmoder Herren om for deres Skyld at spare Staden og Omegnen! Man skulde næsten tro, at der heri blandede sig en Feil eller Skrøbelighed eller Ubetænksomhed fra Abrahams Side, idet han anmoder den retfærdige Gud om at skaane Staden for ti Retfærdiges Skyld, fordi Han ellers maatte faa Navn af at straffe Ugudelige og Gudfrygtige uden Forskjel, hvilket jo ikke vilde sømme sig for Hans Retfærdighed, der stedse bør være formildet ved Naade og Billighed; thi havde

der været ti Retfærdige deri, saa havde Herren kunnet lade dem føre ud ligesom Loth og hans Familie og havde ikke behøvet at skaane den for deres Skyld. Det er derhos mærkeligt, at Abraham ikke beder for sin Brodersøn Loth og hans Hus eller særligen omtaler ham; ikke destomindre havde Herren allerede befalet Englene at føre ham ud af Sodoma, hvoraf sees, at Gud af sig selv og uden Abrahams dristige Paamindelse kom sin Retfærdighed og Sanddruhed ihu og saaledes, om der havde været flere Retfærdige paa bemeldte Sted, ogsaa kunde have beskjærmet og opholdt dem. Desuagtet tager nu den venlige Gud ikke den Dristighed, hvoraf Abraham betjener sig i Bønnen, ilde op, men siger Ja til alle hans Anmodninger, og hvo ved, dersom Abraham havde vovet at bede endnu engang og omtale Loth, hans Hustru og tvende Døtre og anholde om, at Han vilde opsætte Sodomiternes Afstraffelse for disse fire Personers Skyld, om han ikke havde opnaaet Noget? Thi Herren gik ikke bort, førend Han havde udtalt til Abraham (V. 33), det er: førend efter at Abraham intet Mere vovede at forebringe og begjære; Abraham ophørte at bede og begjære, førend Herren ophørte at give efter og indrømme; Herren afbrød ikke den Samtale, Han førte med sin Ven og Elsker, men Abraham, der maaske ellers endnu kunde have udrettet Noget og idetmindste opnaaet en Forhaling af Straffen.

§ 43. Denne Maade at bede paa havde Jakob lært af sin Bedstefader; thi da han kom tilbage fra Mesopotamien og erfor, at hans fortørnede Broder drog imod ham med fire Hundrede Mand, og han ikke ventede sig noget Godt af ham, begyndte han at anraabe Gud om Hjælp og Redning med en heftig og eftertrykkelig Bøn. Min Fader Abrahams Gud, sagde han, og min Fader Isaks Gud — læg her Mærke til den første Grund, hvormed han vil overbevise Gud om, at Han er forpligtet til at hjælpe ham; han vil sige saa Meget som: Du har jo, min Gud, sluttet en Pagt med min Bedstefader og min Fader og lovet, at den skal være evig og vare til deres Efterkommere, og at Du vil være en Gud ikke blot for dem, men ogsaa for deres Afkom efter dem (1 Mos. 17, 7; 26, 3. 4). Ifølge denne din Naadespagt maa og kan Du jo ikke slippe og forlade mig, — Herre — i dette Ord ligger den anden Grund til, at Herren ikke kan og maa forlade ham; thi, vil han sige, Du er jo den Herre, fra hvem al Hjælp kommer; Du er alt Kjøds Tilflugt (Ps. 74, 12; 65, 3); Du er en almægtig, alvis og naadig Herre; Du er ogsaa min Herre, og jeg er din Tjener; hvorledes skulde Du da kunne Andet end hjælpe mig? Han vedbliver: Du, som sagde til mig: Drag igjen til dit Land og til din Slægt, og jeg vil gjøre vel imod dig (Meningen er: min Gud, jeg har jo ikke foretaget denne Reise til mit Fædreland, hvor min Broder opholder sig, efter mit eget Godtbefindende, uden din Befaling, og saaledes ved egen Brøde bragt mig og Mine i Fare; men paa dit Ord og ifølge din Forjættelse har jeg gjort det; hvorledes skulde Du da kunne forlade mig paa denne min, ja din Vei og overgive mig i mine Fienders Vold). Endvidere siger han: Jeg er ringere end alle de Miskundheder og al den Trofasthed, som Du har gjort imod din Tjener, osv., hvormed han vil sige: Du har hidtil bevist mig, din arme, uværdige Tjener, stor Miskundhed, Kjærlighed og Trofasthed, hvilket jeg ogsaa stedse ved din Naade ydmygst har erkjendt og endnu erkjender; hvorledes skulde Du da nu saa pludseligen kunne tage din Naade fra mig og undlade at hjælpe mig? Paa den Maade vare jo alle dine Velgjerninger imod mig ligesom spildte og

forgjeves anvendte; de Vantroe vilde tænke, at jeg ikke havde erholdt saa meget Gods ved din Velsignelse og dit naadige Forsyn, men ved et Slumpetræf og nu atter havde mistet det ved et Uheld (1 Mos. 32, 7 flg.).

§ 44. Han tilføier: „Kjære, udfri mig af min Broders Haand, af Esaus Haand; thi jeg frygter for ham, at han skal komme at slaa mig, ja Mødrene med Børnene“ (hvori der atter ligger skjult en Grund til Bønhørelse, idet han vil sige: Min Broders haarde og grumme Hjerte er Dig jo ikke ubekjendt; Du ved, at han er lodden, som paa Legemet, saaledes ogsaa paa Sindet, og at han udentvivl, om Du tillod ham det, vilde give sit gamle Had Luft og udføre sit fiendtlige Forsæt mod mig og Mine. Vel har jeg ved mine Sendebud med største Venlighed og Ydmyghed ladet ham tilbyde Forligelse (V. 1. 2), men efter al Sandsynlighed kun udrettet Lidet hos ham; thi efterdi han uden Forsikring om sit Venskab drager imod imod mig med fire Hundrede Mand, saa har han sikkert noget Ondt i Sinde. Skulde da, min Gud og Fader, dette Menneskes Ondskab faa raade sig selv imod mig og Mine? Skulde Du ville tilstede, at jeg, din tro Tjener, blev udryddet tilligemed hele mit Hus, og at Djævelen derved fik Noget at le af? Ak nei, din Godhed er større end alle Menneskers Ondskab. Med mig blev han snart færdig, efter sit fiendtlige Sinds Attraa; thi jeg er fuld af Frygt, Angest og Forfærdelse og har kun en liden Hob vergeløse Folk, Kvinder og Børn omkring mig, hvilke han let kan slaa; men Du har alle Menneskers Hjerter i din Haand; hvor grum han end er, saa kan Du dog let bringe ham dertil, at han ikke krummer et Haar paa mit Hoved, osv.). Sluttelig tilføier han endnu engang: „Du har sagt: Jeg vil gjøre meget vel imod dig“, osv. (V. 12), og foreholder saaledes atter Gud Hans Ord og Forjættelser, som om han vilde sige: Paa dit Ord har jeg stolet og har tiltraadt denne Reise i dit Navn; Du har lovet mig ei alene Beskjærmelse, men ogsaa allehaande Velsignelse og Godt; Du har forjættet, at Du vil gjøre min Sæd mangfoldig og mine Efterkommere til et stort Folk; hvorledes skulde Du da nu kunne tilstede, at min Broder myrder mig tilligemed alle mine Børn? Du vil dog vist holde, hvad Du har lovet, min Gud, Du trofaste og sanddrue Gud! Det kan man kalde at brydes med Gud, som der siden siges om denne Stamfader (V. 24. 28; jfr. Hos. 12, 3, 4).

§ 45. Men vi maa anføre endnu flere Exempler paa en vældig og heftig Bøn, for at vi kunne forlyste os derved i Aanden. Da Moses var hos Herren paa Bjerget Sinai, og Folket i hans Fraværelse havde forsyndet sig ved Kalvedyrkelsen, sagde Gud til ham: „Gak, stig ned; thi dit Folk, som du førte op fra Ægyptens Land, har handlet fordærveligen. — — Jeg har seet dette Folk, og se, det er et haardnakket Folk. Og lad mig nu fare frem, at min Vrede maa optændes imod dem, og jeg vil fortære dem og gjøre dig til et stort Folk. Og Moses bad ydmygeligen for Herren sin Guds Ansigt“ (2 Mos. 31, 18; 32, 7. 9. 10. 11). Her maa vi for det Første lægge Mærke til, at omendskjønt den kjærlige og miskundelige Gud har Aarsag til at vredes over Folkets Afguderi og Utaknemmelighed og desaarsag ødelægge det, saa tænker Han dog midt i sin Vrede paa Naade og kan ikke skjule sin Menneskekjærlighed og Villighed til at skaane og vise Naade; thi idet Han siger til sin Tjener: Lad mig nu fare, at min Vrede maa optændes imod dem, og jeg vil fortære dem, giver Han ham selv at forstaa, at han skal bede for dem, og at han formaar meget hos Ham, saa at Han ikke vil

gjøre Noget uden hans Villie. O hellige og retfærdige, o almægtige og forfærdelige, men dog tillige naadige og barmhjertige Gud! hvi behøver vel Du at spørge et usselt og dødeligt Menneske og æske hans Samtykke, naar du vil straffe? Hvad har et Menneske, den Orm, og et Menneskes Barn, den Maddik, at sige i dine Domme og Gjerninger? Men her se vi din Barmhjertighed, som ikke tillader Dig at gjøre efter din grumme Vrede og fordærve Menneskene; thi Du er Gud og ikke et Menneske.

§ 46. Dernæst skulle vi lægge Mærke til, hvorledes Moses her ter sig. Han forstaar saa godt at betjene sig af sin Guds Naade og begynder med at trænge ind paa Ham og fastholde Ham med en heftig og brændende Bøn. Han forestiller Ham først, at Han med stor Kraft og en stærk Haand har ført dette Folk ud af Ægypten og, for at tale paa menneskelig Vis om guddommelige Ting, kostet Meget paa det; skal da, vil han sige, alt dette være forgjeves, og skal al den Møie, Du hidtil har havt med det, være spildt? Derefter anfører han, at det vilde være en Glæde for Ægypterne (og Helvedaanderne, som dette hedenske Folk med stor Blindhed tjente), om Herren vilde dræbe og ødelægge sit Folk, for hvis Skyld Han havde gjort saa store Undere, samt at de tillige vilde beskylde Ham for et lønligt Nag til dette Folk og sige, at Han kun havde samlet og udført det for at kunne udøse sin Vrede over det hele Folk paa en Gang. Siden minder han sin Gud om den Ed, Han havde svoret Stamfædrene Abraham, Isak og Jakob, og den Forjættelse, Han havde givet dem, nemlig, at Han vilde mangfoldiggjøre deres Sæd og føre dem til det Land, hvori de havde været som Fremmede, og give dem det at eie. Og Han lader det ikke være nok hermed; men efter at han har begivet sig ned af Bjerget og undersøgt den Sag, hvormed Folket havde forsyndet sig, og ladet tre Tusind Mand ihjelslaa af Leviterne, stiger han atter op til Herren paa Bjerget og begynder paany sin Bøn og Forbøn med større Iver end forhen. Ak, siger han, dette Folk har syndet en stor Synd. — — Og nu, gid Du vilde forlade deres Synd! men hvis ikke, da udslet mig nu ogsaa af din Bog, som Du har skrevet, og med saadanne ivrige og heftige Bønner holdt han ved i firti Dage og firti Nætter, indtil han havde opnaaet, hvad han bad om (2 Mos. 32, 27 flg.; 5 Mos. 9, 18). Derfor siger den kongelige Profet, at „Moses, Guds Udvalgte, stod i Revnen for Hans Ansigt" (for at afvende Hans Vrede — Ps. 106, 23), hvilken Lignelse er hentet fra Krigsvæsenet, idet de tapreste Helte, naar en fiendtlig Hær vil trænge ind igjennem den sønderskudte eller nedrevne Mur, stille sig i Revnen eller, som de nu kalde det, Bresjen for at holde ham ude og drive ham tilbage.

§ 47. Samme Alvor og Iver finde vi i Davids Bønner, som man kan se af hans gyldne Psalmebog; vi kunne ikke anføre Alt, men ville kun bemærke Et og Andet. En af hans inderlige Bønner indeholdes i det syvende Kapitel af anden Samuels Bog (V. 18 flg.), hvori de Ord isærdeleshed ere at lægge Mærke til: „Nu, Herre, Herre! Du er Gud, og dine Ord skulle (og maa) blive Sandhed, og Du har talt dette Gode til din Tjener. Saa begynd nu, og velsign din Tjeners Hus", osv. (V. 28, 29). Meningen er: Min Gud, naar Mennesker love En noget Stort, saa maa man tvivle, om det er deres Alvor, eller frygte for, at de ikke ville eller kunne holde det; men Du er Gud, hos hvem der jo maa være Tro og Love, om de end ikke er at finde nogetsteds i Verden; Du er en almægtig

Gud og kan, en kjærlig og miskundelig Gud og vil, en trofast og sanddru Gud og maa holde, hvad Du har lovet; derfor nærer jeg ikke den ringeste Tvivl, men stoler paa dit Ord af ganske Hjerte; thi jeg har jo ikke med noget Menneske, men med Gud at gjøre. Af samme Slags er følgende Tale: „Herre, vend dine Øren til mine Ord; agt paa min Betænkning (Tanke); giv Agt paa mit Raabs Røst, min Konge og min Gud!" (hvad var Du for en Konge, om Du ikke vilde beskjærme dine Undersaatter, — hvad for en Gud, om Du ikke vilde hjælpe dine Kjære og Venner)? thi til Dig vil jeg bede, eller: til Dig beder jeg; det lille Ord thi tilkjendegiver en Grund til, at Herren skal høre hans Raab, nemlig den, at han beder til Ham; dette: Herre, hør min Bøn, fordi jeg beder til Dig, synes paafaldende og urimeligt; men Profeten sigter til den Forjættelse, Gud har givet de andægtigt Bedende, og vil sige saa meget som: Min Gud, Du kan og maa ikke foragte min Bøn og Paakaldelse; thi efterdi det er en Bøn til Dig, der udflyder af barnlig Tillid og forlader sig paa dit Ord, saa skal og maa du i Naade bønhøre den. Dette udtaler han tydeligere paa et andet Sted, sigende: „Herre, hør min Røst, naar jeg raaber, og vær mig naadig, og bønhør mig. Til Dig sagde mit Hjerte, der Du sagde: søger mit Ansigt: Herre, jeg søger dit Ansigt. Skjul ikke dit Ansigt for mig," — som om han vilde sige: Min Gud, Du har kaldet paa mig; skulde Du da ikke ville høre mig, naar jeg kommer? Du har lovet, at naar jeg kommer, skal jeg altid finde Naadens Dør aaben, og at du gjerne vil stede mig for Dig og hjælpe mig; hvorledes skulde Du da nu kunne tillukke Døren for mig og skjule Dig, som om Du ikke vilde se eller høre mig?

§ 48. Paa et andet Sted siger han: „Herre, jeg forlader mig paa Dig; lad mig ikke beskjæmmes evindeligen. Red mig ved din Retfærdighed og udfri mig, — — Du, som har befalet at frelse mig"*) (Ps. 71, 1. 2. 3). Jeg forlader mig paa Dig, som min Gud, og roser mig for al Verden af, at jeg i Dig har en trofast, sanddru, naadig og hjælpsom Gud; hvorledes kan Du da Andet end vise Dig som en saadan Gud? Og hvad Ære vilde Du have af at jeg blev beskjæmmet med mit Haab til Dig? Desuden har Du lovet at hjælpe mig; altsaa fordrer din Retfærdighed og Sanddruhed, at Du opfylder dit Løfte. Hvad vilde det være for en Moder, som lokkede sit Barn til sig med sit aabne Skjød og blottede Bryst, og naar det kom for at kaste sig i hendes Skjød, trak dette tilbage og lod Barnet falde til Jorden? Hvad vilde det være for en Ven, som havde lovet En al Kjærlighed og Trofasthed og siden, naar man havde Noget at bede ham om, slog Døren igjen for ham? Ligesaa alvorligt og smukt er Følgende: „Vend dit Ansigt til mig, og vær mig naadig, efter som Du pleier imod dem, der elske dit Navn" (Ps. 119, 132). De Ord: som Du pleier, oversætte Nogle ved: efter den Ret, som de, der elsker dit Navn, have hos og til Dig, ligesom Luther selv andetsteds har gjengivet det hebraiske Ord ved Ret; saaledes: „han skal gjøre hende efter Døtrenes Ret" (2 Mos. 21, 9). Imidlertid har han heller ikke her oversat det ilde, saasom det hebraiske Ord ogsaa betyder en Sædvane, en Skik, saa at altsaa Meningen er: Du, min Gud, har hidtil havt for Skik at vende Dig i Naade til dine Venners og Elskeres Bønner; den vil Du ikke opgive, eller jeg maatte være den Første blandt dem, der have nydt din Gunst, som Du ikke vilde høre, eller Du maatte have forandret Dig og antaget en anden Skik og Natur, hvilket

*) Efter Luthers Oversættelse: lovet at hjælpe mig.

man dog ikke kan sige eller tænke om Dig. Ville vi derimod med andre Fortolkere af Skriften forklare det saaledes, at det betyder Ret, saa bliver Meningen den: Min Gud, ihvorvel hverken jeg eller noget andet Menneske i og for sig og af os selv har nogen Fordring paa Dig og nogen Ret til Dig, saa har Du dog givet dem, der have lært Dig at kjende af dit Ord og elske Dig og dit Navn, en Ret til Dig, idet Du har indladt Dig i en Naadespagt med dem og forbundet Dig til at ville være deres Gud, Fader, Forsørger, Frelser og Trøster og aldrig slippe eller forlade dem; overensstemmende med denne dine Børns og Elskeres Ret handle Du ogsaa med mig og negte mig ikke din Naade og Hjælp!

§ 49. Herhen hører ogsaa den Talemaade, som Guds Venner oftere bruge i sine Bønner: For dit Navns Skyld, hvori ligger en stærk Overbevisning og en barnlig og frimodig Paamindelse til Gud. Naar saaledes David siger: „For dit Navns Skyld, Herre, forlad mig dog min Misgjerning; thi den er stor" (Ps. 25, 11), saa er udentvivl Meningen: Herre, min Gud, Du har selv givet Dig det Navn: „Herren, Herren, en barmhjertig og naadig Gud, langmodig og af megen Miskundhed og Sandhed, — — som forlader Misgjerning og Overtrædelse og Synd" (2 Mos. 34, 6. 7); saa handle nu med mig efter dette dit Navn; lad din Gjerning være, som dit Navn er; lad din Kirke have et Exempel i mig paa din store Barmhjertighed, formedelst hvilken Du forlader de Bodfærdige deres Synder, paa det dit Navn maa blive høit elsket, æret og frygtet af Alle! Saaledes taler ogsaa Jeremias i sin inderlige Bøn: „Om vore Misgjerninger have svaret imod os, Herre, da gjør det dog for dit Navns Skyld, — — o Israels Frelse i Nøds Tid! Du, Herre, er midt iblandt os, og vi kaldes efter dit Navn; lad os ikke fare!" (Jer. 14, 7. 8. 9) hvor Meningen er let at udfinde; han vil overtale og nøde sin Gud til ikke at se saa nøie paa sit Folks Synder og til ikke for deres Skyld at unddrage det sin Hjælp; han vil derfor sige saa Meget som: Herre, hos os finder Du vel Intet, som skulde kunne bevæge Dig til at yde os Hjælp; thi vore overvættes Synder vidne imod os; men se dog paa Dig selv, og kom ihu, at Du kaldes en naadig og barmhjertig Gud, ifølge dit eget Udsagn, og handle ikke med os efter vore Synder, men efter dit Navn, paa det at alle Troende maa prise dig høit og forherlige dit Navn; tænk derhos paa, hvilken Anledning Hedningerne vilde faa til at bespotte dit Navn, efterdi de vide, at vi altid have rost os af hvilken naadig og barmhjertig Gud, hvilken sikker Trøst, hvilken tryg Tilflugt og trofast Hjælper i Nøden vi have i Dig; da vilde det hede: Hvor er nu deres Gud? hvor er Hans Barmhjertighed, Hans Magt, Hans Hjælp? osv. Det kan man kalde at bede alvorligt og med Eftertryk; det kan man kalde at tage Gud paa det ømme Sted.

§ 50. Saaledes forholdt det sig ogsaa med Daniels Bøn, hvorpaa han har efterladt os en Prøve i sine Skrifter (Dan. Kap. 9), der er saa inderlig, alvorlig og brændende, at jeg holder for, at dersom Nogen følte sig koldsindig og uoplagt til at bede, maatte han ved at gjennemlæse og betragte denne Bøn kunne opmuntre og opvække sig til Andagt. Jeg kan ikke overveie Alt, hvad deri er merkværdigt og tjenligt for mit Forehavende, men maa indskrænke mig til at berøre det Vigtigste. Mærkelig er da Forberedelsen, hvorom han siger: „Jeg vendte mit Ansigt til den Herre Gud (jeg forlod alle verdslige Forretninger og jordiske Ting med mit Hjerte og skred med alle min Aands og Sjels Evner

til Bønnen), at søge Ham ved Bøn og ydmyge Begjæringer, med Faste og Sæk og Aske" (V. 3). Jeg fordybede mig, vil han sige, saaledes i min Andagt, at jeg derover glemte baade at æde og drikke, og for at Satan ikke skulde forstyrre mig ved den Høihed og Ære, hvori jeg levede, aflagde jeg mine Æresklæder, iførte mig usle Pjalter og satte mig i Støvet eller Asken. Se, I gudfrygtige Sjele, hvor alvorligt og hjerteligt denne dyrebare Guds Mand bereder sig til Bønnen, og efterfølger ham heri! thi det er ingen simpel Sag at tage sig for at tale til den hellige, majestætiske og høilovlige Gud. Men lader os lytte til ham under hans Samtale med Gud! Ak, Herre, Du store og forfærdelige Gud! siger han — i hans Tungemaal klinger det overmaade alvorligt: „Ak, Herre, (Du, som er) den stærke (eller mægtige) Gud, den store, den forfærdelige" (som hidtil saa mangfoldigt har bevist din Magt og Herlighed og desaarsag bør æres og tilbedes af al Verden i en hellig Frygt og Ydmyghed*), — „den, som holder Pagt og Miskundhed med dem, som elske Ham, og med dem, som holder Hans Bud" (V. 4).

§ 51. Herpaa følger en overordentlig ydmyg og hjertelig Syndernes Bekjendelse: „Vi have syndet og mishandlet og have handlet ugudeligen og været gjenstridige, og vi ere vegne fra dine Bud og fra dine Love" (V. 5). De sammenhobede Benævnelser paa Synden tilkjendegive vel, at Ugudeligheden havde taget Overhaand blandt Guds Folk, og at de havde dynget Synd paa Synd; men de lægge ikke mindre for Dagen Profetens Iver i Bønnen, og at han ikke bekjender sine og sit Folks Synder overfladisk og koldsindigt, men af ganske Hjerte og af ganske Sjel og ydmyger sig for den hellige og retfærdige Gud; han vil ikke dølge eller undskylde nogen Synd, være sig af hvad Navn nævnes kan, enten den er stor eller liden, — enten den er begaaet af de Gudfrygtige formedelst Uagtsomhed og Skrøbelighed eller af de Ugudelige med Forsæt og af Ondskab; og dette gjør han for at give sin Bøn større Eftertryk og gjøre den Gud velbehagelig, vel vidende, at Han fordrer en oprigtig og ydmyg Syndernes Erkjendelse og Bekjendelse af os. Det er imidlertid mærkeligt, at Profeten indblander følgende Ord midt i sin vidløftige Syndsbekjendelse: „Hos Herren vor Gud ere Barmhjertigheder og Forladelser" (V. 9). Det er ikke skeet tilfældigvis, at denne andægtigt Bedende her, som Fornuften og menneskelig Talekunst turde ville sige, utidigt og paa urette Sted omtaler Guds Barmhjertighed; men den Hellig-Aand, der styrede hans Hjerte og Tunge og sukkede indeni ham, har dermed villet tilkjendegive, hvad der er det Vigtigste i de Troendes Bøn, nemlig Tilliden til Guds Naade og Barmhjertighed i Christo, og at Syndernes Betragtning og Bekjendelse er saa heftig og alvorlig hos de sande Bodfærdige, at de forfærdes og kunde falde i Afmagt derover, hvis de ikke bleve styrkede ved Tanken paa Guds Barmhjertighed, ligesom hellerikke de Troendes himmelske Talekunst, der gjælder for Gud, bestaar i mange velordnede, pyntelige og prægtige Ord, men i hellig Andagt, sand Omvendelse, hjertelige Sukke, frimodig og kjæmpende Tro, kort sagt, i Aand og Sandhed.

§ 52. Jeg kan heller ikke undlade at berøre, at Profeten blandt Andet siger: „Herre, lad nu din Vrede og din Grumhed vende tilbage efter alle dine Retfærdigheder fra din Stad Jerusalem!" (V. 16). Det kunde synes, som om Profeten her har bedet imod sig selv og sit Folk, idet han beraaber sig paa Guds Retfærdighed og begjærer at blive bøn-

*) Saaledes har jeg søgt at udtrykke den Kraft, som ligger i Grundsproget. Scriver.

hørt for dens Skyld. Men man skal vide, at Ordet Retfærdighed, især, naar det af de Troende bruges i Bønnen om Syndernes Forladelse og Straffens Afvendelse, ofte betyder saa meget som den Naade og Miskundhed, Gud ifølge sin Pagt og Forjættelse formedelst gudommelig Trofasthed og Sanddruhed viser de Bodfærdige, hvilket sees af mange Steder i Skriften (se Ps. 5, 9; 31, 2; 143, 1), hvorfor altsaa Profetens Mening er: Herre, Du er retfærdig i alle dine Gjerninger, som Du gjør, og har saaledes vel ikke handlet uretfærdigt, da Du forlod dit ulydige og affaldne Folk og overantvordede det i dets Fienders Hænder; men det er dog ogsaa en Del af din Retfærdighed, at Du viser de Angerfulde, som anraabe Dig derom, Naade og Barmhjertighed og opfylder dine ufortjente Naadesforjættelser imod dem; ligesom Du til alle Tider har vist Dig naadig, medlidende og sanddru imod dem, som have paakaldt Dig i sin Nød med bodfærdigt og troende Hjerte, saaledes gjøre Du ogsaa imod os, dit Folk, vi som ere kaldte efter dit Navn! osv. Denne Forklaring kan oplyses og stadfæstes ved de Ord af den samme Profet, som følge kort efter: „Thi vi lade vore ydmyge Begjæringer falde for dit Ansigt, ikke for vore Retfærdigheders Skyld, men for dine store Barmhjertigheders Skyld“ (V. 18).

§ 53. Endelig slutter han sin kraftige og alvorlige Bøn med mange Begjæringer, Paakaldelser og eftertrykkelige Ord: „Og nu, vor Gud, hør paa din Tjeners Bøn og hans ydmyge Begjæringer, og lad dit Ansigt lyse over din ødelagte Helligdom for Herrens (Messias's) Skyld. Bøi dit Øre, min Gud, og hør, — oplad dine Øine, og se“ (hvo turde fordriste sig til at tale til den alvidende Gud, som om Han ikke gav Agt paa de menneskelige Ting, — som om Han undertiden sov eller ikke saa og vidste, hvad der foregik i Verden, saafremt vi ikke havde de hellige Guds Mænd, der have talt formedelst den Hellig-Aand, til Forgjængere)? „Herre, hør! Herre, forlad! Herre, giv Agt paa, og gjør det! tøv ikke, for din egen Skyld, min Gud!“ (V. 17, 18. 19). Hos os Christne er der ingen Tvivl om, at Profeten med det tre Gange gjentagne Ord Herre har hentydet til Treenighedens Hemmelighed og sagt det Samme, som vi efter det Nye Testamentes Maade vilde udtrykke saaledes: Herre, Gud Fader, hør! Herre, Guds Søn, forlad! Herre, Gud Hellig-Aand, giv Agt paa, og gjør det! Naar han tilføier: Tøv ikke, for din egen Skyld, min Gud! saa er dette udentvivl saaledes at forstaa: Betænk dog, min Gud, at Sagen ei alene angaar og vedkommer dit Folk, men ogsaa Dig selv og dit Navns Ære; thi saalænge som din Helligdom ligger øde, tjenes og prises Du ikke deri; saa prale ogsaa Hedningerne og rose sig ei alene mod dit adspredte og undertrykte Folk, men ogsaa mod dig selv; de tro, at de ikke blot have overvundet dit Folk, men at deres Afguder ogsaa have overvundet Dig, den levende og evige Gud; red derfor dit Navns Ære, og om du ingen Grund finder hos os til at forbarme Dig og hjælpe, saa tag den fra Dig selv; gjør, hvad jeg beder om, for dit Navns Æres, for din Barmhjertigheds og Sanddruheds Skyld!

§ 54. Et Exempel paa en saadan alvorligt og ivrigt Bedende fremstiller Skriften os ogsaa i Profeten Elias, hvis Tunge en gammel Kirkelærer*) kalder en Nøgel i Himmelen, og om hvem den hellige Jakob siger: „Elias var et Menneske, lige Vilkaar undergiven med os, og han bad en Bøn, at det ikke skulde regne, og det regnede ikke paa Jorden i tre Aar og sex Maaneder. Og han bad

*) Petrus Krysologus.

atter, og Himmelen gav Regn, og Jorden bar sin Frugt" (Jak. 5, 17. 18). Hvad Apostelen sigter til, kan eftersees i den store Profets Levnetsbeskrivelse (1 Kong. 17, 1; 18, 42 flg.). Den Talemaade, han bruger om hans Bøn, er imidlertid mærkelig; „Han bad en Bøn," eller, som det egentlig lyder i Grundtexten: „Han bad med en Bøn"; dette er talt paa Hebræernes Maade, som fordoble Ordene, naar de ville tilkjendegive, at en Ting er skeet med særdeles Flid, Kraft og Alvor, saa at altsaa Meningen er, at Profeten har bedet om Guds Ære i brændende Nidkjærhed, med ildfuld Aand og stor Troeskraft; mange Mennesker bede vel, men ikke med Bøn eller hjertelig Andagt; de bede med Munden, men uden Hjertets Eftertryk; Elias derimod bad en Bøn. Til disse Ords bedre Oplysning kan man ogsaa betænke, hvorledes han bad i hele Israels Paahør, da han trættede med Ba'alspræsterne og sagde: „Herre, Abrahams, Isaks og Israels Gud, lad det kjendes idag, at Du er Gud i Israel, og at jeg er din Tjener, og at jeg har gjort alle disse Gjerninger efter dit Ord! Bønhør mig, Herre, bønhør mig, at dette Folk maa vide, at Du, Herre, Du er Gud, og at Du har vendt deres Hjerter tilbage!" (1 Kong. 18, 36. 37). I disse korte Ord indeholdes fire sterke Grunde til, at Gud maa bønhøre ham, ved hvis Udvikling jeg imidlertid ikke kan opholde mig; men efter denne Bøn faldt der strax Ild ned fra Himmelen og fortærede Profetens Brændoffer tilligemed Alteret og slikkede Vandet op, som var i Graven, hvorved alt Folket blev bevæget til at falde ned paa sit Ansigt og udraabe: „Herren, Han er Gud; Herren, Han er Gud" (V. 38. 39.) Se, saaledes stod Himmelen til denne ivrigt Bedendes Raadighed; han kunde erholde Vand og Ild derfra; han kunde lukke den op og igjen.

§ 55. Til disse ivrigt Bedende maa man ogsaa henregne den kananæiske Kvinde, som, ihvorvel en Hedning og efter Kjødet fremmed for Israels Borgeret, alligevel med Føie kan kaldes en Israelitinde, saasom hun kjæmpede med Gud og Mennesker og seirede (Matth. 15, 21 flg.; Mark. 7, 24 flg.). Hun havde stor Hjertesorg af sin Datter, der var besat og plagedes ilde af Djævelen; denne Nød tilskyndte hende til at opsøge al Verdens Frelser; Djævelen maatte som en Hund ved Guds naadige Styrelse drive dette forvildede Faar til dets rette, trofaste og gode Hyrde. Omendskjønt nu Herren dennegang blandt Andet havde begivet sig henimod eller ind i det hedenske Land for ligesom paa Halvveien at møde denne dybtbedrøvede Kvinde, som Han i sin Alvidenheds Lys saa gik ud for at lede efter Ham, saa vilde Han dog ikke strax aabenbare sit Hjerte for hende, paa det Han kunde bringe hendes Tro, som den Hellig-Aand havde virket i hende, for Dagen og fremstille den som et herligt og trøsteligt Exempel for sin hele Kirke ligetil den yderste Dag. Ligesom en Fakkel brænder endnu sterkere og lyser endnu klarere, naar den bæres imod Vinden eller undertiden slaaes imod en Mur eller Sten, — ligesom Ildens Kraft forøges, naar Smeden stænker Vand paa den, saaledes vilde Herren alt mere og mere vække og optænde Troeslyset hos denne Kvinde. Da Han var kommen til de hedenske Grændser, „gik Han ind i et Hus og vilde Ingen lade vide det; og det kunde dog ikke blive skjult" (Mark. 7, 24). Kjæreste Herre Jesus, hvorledes kan Du tænke at blive skjult? Kan da Solen skjule sig ved høilys Dag eller et blomstrende Træ gjemme sig for Bierne? „Dit Navn er som en Salve, der udgydes" (Høis. 1, 3 flg.). Dine Undergjerningers, din Magts, din Kjærligheds og Venligheds Pris har udbredt sig overalt; om

Du end skjuler Dig, saa ville dog vore bedrøvede Sjele, vore elendige og tørstende, forsmægtende Hjerter, vore ængstede Samvittigheder søge efter Dig med Sukke, Taarer og Raab saa længe, indtil de finde Dig; thi Du kan og maa ikke blive skjult.

§ 56. Nu vel, af denne angestfulde Kvinde kunne vi lære, hvorledes vi skulle søge den Herre Jesnm, naar Han i Nødens Tid skjuler sig; thi hun kom og tilbad Ham. Af Evangelisten Matthæus's Beretning sees, at hun raabte efter Herren paa alfar Vei, efterdi han siger: „En kananæisk Kvinde kom fra de samme Egne, raabte og sagde til Ham,“ osv., og efterdi Disciplene sagde, idet de bade for hende: „Skil Dig af med hende; thi hun raaber efter os“ (Matth. 15, 22, 23.) Om hun nu traf Herren paa Veien og raabte efter Ham, førend Han gik ind i det Hus, hvori Han vilde holde sig skjult, eller om Herren, da denne stakkels Kvinde havde opsporet Ham og trængte sig frem til Ham, stod op og vilde undvige hende, saa at hun af den Grund raabte efter Ham, kan man vel ikke saa nøie vide; men det Sidste synes ved at sammenholde begge Evangelister næsten det Troligste; isaafald fremtræder hendes Tro i et desto stærkere Lys; thi omendskjønt Herren fra Først af flyr for hende, saa følger hun dog efter Ham, og da hun ikke straks formaar at indhente og naa Ham, forfølger hun Ham med sit Klageskrig og raaber: „Herre, Davids Søn, forbarm Dig over mig!“ Ihvorvel Herren iler fremad og ikke svarer hende et Ord, saa og afviser sine Disciple, der af Medlidenhed bede for hende, under det Paaskud, at Han ikke er udsendt uden til de fortabte Faar af Israels Hus, saa ændser hun det dog ikke, men iler efter Ham og raaber: Herre, forbarm Dig! Hun kunde vel have tænkt: Hvor er nu den Mand, som Alle have rost saameget for, at Han er saa barmhjertig, strax bønhører og gjerne hjælper? Saavidt jeg ser og erfarer, hører Han, hvem Han vil, og naar Han vil, og ikke, naar vi behøve det. Dette er, siger en gudfrygtig Lærer,*) noget Nyt og Usedvanligt (hos Dig), kjære Herre Jesus, Du Faderens evige Ord, vil Du ikke tale? Du Guds evige Visdom, kan (eller vil) Du ikke svare? Du evige Barmhjertighed, ynkes Du ikke over saadan Elendighed? Har Du glemt at være naadig? Er din Miskundheds Kilde udtørret? Var det da ikke dit Alvor, da Du raabte: „Kommer hid til mig, Alle, som arbeide og ere besværede! jeg vil give Eder Hvile?“ Ere dine Disciple da lettere at bevæge til Medlidenhed end Du?

§ 57. Jeg kan ikke sige for vist, at denne trøstesløse Kvinde hørte det Svar, Herren gav Disciplene; dog, naar jeg noget nøiere betragter Evangelisten Matthæus's Ord: „Hun kom og tilbad Ham“ (Matth. 15, 25), skulde jeg næsten holde for, at hun hørte det, efterdi hun ikke var langt bag efter Herren, og Han udentvivl med Flid talte høit, som de pleie, hvilke man vil nøde til Noget, som de ikke gjerne ville gjøre; ikkedestomindre kom hun; hun havde hidtil løbet og raabt efter Ham; men nu har hun naaet Ham og iler forbi Ham, kommer for Hans Ansigt, falder ned for Ham og siger med korte Ord, som om hun næsten havde løbet sig aandeløs: „Herre, hjælp mig!“ Om hun ved denne Leilighed saa sørgmodig ud, — om hendes Øine stode fulde af Vand, — om hendes Hjerte slog heftigt i denne ængstelige Kamp, er let at slutte sig til; udentvivl talte hendes bankende Hjerte og kjæmpende Tro mere end hendes tørre Mund. Hvo skulde ikke troet, at hun nu omsider havde faaet et glædeligt Svar og den forønskede Hjælp? Hvo vilde ikke

*) Arndt, Postille, over dette Sted.

have udraabt som Augustinus i et lignende Tilfælde gjorde: Herre, dersom Du ikke vil bønhøre en saadan Bøn, hvilken Bøn vil Du da bønhøre? Men fra Udtoget eller det korte Indbegreb af Guds Kjærlighed og fra den Mund, som ellers var en Miskundhedens og Trøstens Kilde, falder her et Svar, som er langt haardere end alt det Øvrige, der gik i Forveien: „Det er ikke smukt at tage Børnenes Brød og kaste det for de smaa Hunde" (V. 26). Ved at betragte dette Svar siger Luther: Havde Han sagt disse Ord til mig, saa havde jeg strax løbet min Vei og tænkt: det er forgjeves, hvad du end gjør; her er Intet at udrette. Og sandt er det, at det er over al Maade haardt, hvad Herren siger til hende, nemlig, at hun i Hans Rige og i Hans Øine ikke ansees for bedre end en Hund og hendes Datter ikke for bedre end en Hvalp. Man pleier ellers at paaminde Personer, der besidde Magt og Ære, om, at dersom de ikke kunne eller af visse Aarsager ikke ville hjælpe de Bedrøvede, som tage sin Tilflugt til dem, saa bør de dog behandle dem med Venlighed og ikke forøge deres Bedrøvelse ved haarde Ord. Det behager imidlertid ikke selve Venligheden dennegang at handle overensstemmende med en saadan Regel.

§ 58. Intet pleier desuden snarere at forbitre et Menneske og bevæge det til Utaalmodighed, end naar man sammenligner det med et lumpent og foragtet Dyr og kalder det et Æsel, en Oxe eller vel endog en Hund. Men denne Troesheltinde og ivrigt bedende Kvinde overvinder alt dette; hun ved nu engang, hvem hun har for sig, nemlig Jesum, Verdens Frelser, alle Hedningers Trøst, den Naadestol, til hvilken Gud har henvist alle Mennesker og hvorom hun har hørt saa meget Godt; den slipper hun ikke; hun vil sige saa Meget som: Anstil Dig, o Jesus, som Du vil; sig, hvad Du vil; kald mig, hvad Du vil; Du er dog Jesus, en Hjælper, en Forbarmer, en Frelser, og jeg er en bedrøvet, elendig Kvinde, som trænger til Hjælp og Forbarmelse; jeg slipper Dig ikke, førend Du velsigner mig. Jeg tager Dig paa dit Ord; jeg holder Dig fast; jeg er ingen Israelitinde og altsaa heller intet Barn, begjærer derfor intet Stykke Brød, som man pleier at give Børnene; jeg forlanger ingen af dine største Under- og Barmhjertighedsgjerninger; jeg er en Hund og begjærer ikke Andet end Hunderettighed, som er, at det staar dem frit for at opsamle de Smuler og Skorper, som de mætte Børn bortkaste eller af Uforsigtighed lade falde under Bordet. Hvor Lidet koster det Dig ikke at vise mig Barmhjertighed og udfri mit stakkels Barn af Djævelens Vold og mig af min store Nød og Angest! Dersom jeg bad Dig at begive Dig længere ind i vort Land og lade os Hedninger ligesaavelsom dine Israeliter høre dit Ord og se dine Undergjerninger, saa gjorde jeg Mere, end der tilkom mig; men nu begjærer jeg kun et Ord, paa det at Menneskefienden kan blive forjaget og jeg selv hjulpen, osv. Hermed var det gjort; hun havde seiret; Herren overgav sig til hende: „O Kvinde, din Tro er stor; dig ske, som du vil!" (Matth. 15, 28)

§ 59. Det kan man ret kalde at gjøre, som en vis Fyrstinde sagde: Jeg vil hænge mig ved min Jesus, som en Borre hænger sig ved en Klædning uden at lade sig afryste. Gregorius Nazianzenus fortæller om sin Søster Gorgonia, at hun engang blev syg, og da hun, jeg ved ikke af hvilken Aarsag, ivrigt ønskede at blive frisk igjen, stod hun op af sin Seng og gik ind i Kirken, kastede sig paa sit Ansigt ned for Alteret og truede (dette Ord bruger den fortræffelige Lærer) med, at hun ikke vilde gaa bort, forinden hun havde faaet sin Hel-

bred igjen, hvilken hun ogsaa i Troen erholdt. Hendes Broder, bemeldte Lærer, tilføier: Honesta quadam impudentia egit impubentem, hun brugte en hellig Uforskammenhed. Jeg holder for, at dersom den Herre Jesus endnu længere havde vægret sig ved at opfylde den kananæiske Kvindes Bøn, vilde hun have gjort det Samme og ligeledes begyndt at true med, at hun hverken kunde eller vilde gaa bort; hun maatte og skulde blive bønhørt; hun vilde ikke ophøre at løbe efter ham og raabe efter Ham, før Han forbarmede sig over hende. Jeg opholder mig maaske længere ved denne Tildragelse end tilbørligt er. Men hvad jeg i Indledningen til denne Prædiken (§ 4) har anført om min store Lyst til at lytte til andægtigt bedende Mænd og Kvinder, naar de samtale med Gud, vil, som jeg haaber, tjene til min Undskyldning hos den kjærlige Læser; thi idet jeg er kommen ind paa Betragtningen af dem, som Guds Aand har fremstillet og beskrevet os, tyktes mig, at jeg har hørt paa dem, og det er ikke at forundre sig over at jeg ikke saa snart har kunnet løsrive mig derfra.

§ 60. Jeg maa endvidere bemærke, at naar Guds Børn og Venner ville bede ret kraftigt og alvorligt, saa pleie de ikke at gjøre Saadant enkeltvis, men undertiden at forsamle sig og bede med endrægtige Hjerter og forenede Troeskræfter. Tvende herlige Exempler herpaa finde vi i Apostlernes Gjerninger. Da Peter og Johannes bleve førte for det høie geistlige Raad i Jerusalem, og dette under Trusel havde forbudt dem at tale til noget Menneske mere i Jesu Navn, kom de til sine Egne og forkyndte dem, hvad der var vederfaret dem. „Der de (de Troendes forsamlede Menighed) hørte det, opløftede de samdrægtigt Røsten til Gud og sagde: Herre, Du Gud, som har gjort Himmelen og Jorden og Havet og alle Ting, som ere i dem, — — og nu, Herre, se til deres Trusler, og giv dine Tjenere at tale dit Ord med al Frimodighed" (Ap. Gj. 4, 18 flg.). Siden, da Herodes havde ladet Apostelen Jakob henrette med Sværd og sat Peter i Fængsel, hvor han lod ham strengt bevogte, siger Evangelisten: „Saa blev da Peter bevogtet i Fængslet; men der skede af Menigheden ivrig Bøn til Gud for ham" (Ap. Gj. 12, 2, 4. 5), og i det Følgende omtaler han, hvorlunde Apostelen blev ført ud af Fængslet ved en Engel og kom for Marias Hus, en Moder til den Johannes, som kaldtes med Tilnavnet Markus, hvor Mange vare forsamlede og bade (V. 12); i Græsken lyder det noget eftertrykkeligere og vil sige saa Meget, som at et temmeligt stort Antal var forsamlet der og forenede sin Andagt; da Johannes og hans Moder samt hendes Tjenestepige Rhode og øvrige Husfolk troede sig for svage til at løfte og afvælte den Sten, som dengang trykkede dem, sammenkaldte de andre Christne i større Mængde, for at de kunde gjøre Saadant med forenede Hænder. Heri har Kirken efter de hellige Apostlers Tider efterfulgt dem, saaledes som man kan se af de Skrifter, vi have fra Tertullian og andre Fædre, der levede og lærte ved samme Tid. Vi komme sammen, siger han, for ligesom med samlede Hænder og forenede Bønner at omringe vor Gud, og denne Vold er ham ikke imod, men behager Ham vel. De daværende Christne pleiede at sige: Vi bede, vi banke paa Himmeldøren for at aftvinge Ham Barmhjertighed.

§ 61. Nu, Alt hvad hidtil udførligen er anført om Guds Børns ivrige og alvorlige Bønner, tjener tillige til at forklare os en anden mærkelig Talemaade, som Skriften bruger om Bønnen. Den kongelige Profet siger: „De saa til Ham og løb til Ham, og deres

Ansigter bleve ikke beskjæmmede" (Ps. 34, 6). Det Udtryk at løbe til indeholder et Billede, hentet fra en Elv, der skrider over sine Bredder og med stor Magt farer imod en Dam og nedbryder den, eller hvad Andet der staar den iveien, hvorved betegnes saavel de enkelte Bedendes Iver og Andagt, idet de samle alle sine Sjels- og Legemskræfter, alle sine Aands- og Troesevner, alle sit bedrøvede Hjertes Sukke, Længsler og Attraaer og saaledes trænge ind paa Gud, som ogsaa de forsamlede og i en Tro, i ivrig Kjærlighed og Andagt forenede Christnes hellige Bøn. Man ser ogsaa heraf, hvorfor Bønnen sammenlignes med en af Hede eller ved Jagten udmattet og tørstig Hjorts Skrig saavelsom med Jordens Revner i den hede Sommertid, naar det ikke har regnet paa længe. „Ligesom en Hjort skriger efter Vandstrømme," siger Kong David, „saa skriger min Sjel til Dig, o Gud. Min Sjel tørster efter Gud, efter den levende Gud" (Ps. 42, 2. 3). „Jeg udbredte mine Hænder til Dig! min Sjel er for Dig som et udtørret Land" (Ps. 143, 6). Profeten Esaias taler ogsaa meget mærkeligt herom: „Der var Ingen, som kaldte paa dit Navn, — som opvakte sig (opmandede sig i Aanden og Troen og samlede sine Kræfter) til at tage fat paa Dig (for at holde Dig, naar Du udstrakte din vældige Arm til Slag eller var i Begreb med at straffe Synden, saaledes som Abraham, Moses og Andre gjorde" — (Kap. 64, 6). Der maa saaledes visseligen være Alvor, Iver, Kraft og Eftertryk i Bønnen, naar man vil tage fat paa den almægtige og fortørnede Gud og opholde Ham; derfor kaldes Bønnen ogsaa en Strid, idet Apostelen skriver: „Jeg formaner Eder, Brødre, ved vor Herre Jesum Christum og ved Aandens Kjærlighed, at I ville stride med mig i Bøn for mig til Gud, at jeg maa blive friet fra de Vantro i Judæa" (Rom. 15, 30. 31), og paa et andet Sted: „Epafras strider for Eder i sine Bønner, at I maatte staa fuldkomne og fuldendte efter al Guds Villie" (Kol. 4, 12). Om den christne Menighed i Jerusalem beretter Lukas, at da Peter var kastet i Fængsel, skede der af Menigheden i Jerusalem ivrig Bøn til Gud for ham (Ap. Gj. 12, 5), ligesom den samme Evangelist siger om den Herres Jesu Bøn, da Han var betagen af stor Angest i Gethsemane: „Der Han stred haardt med Dødsangest, bad Han heftigere" (Luk, 22, 44). Det samme Ord, som paa de tvende sidste Steder er oversat ved ivrig, heftig, bruger den hellige Apostel Peter om den hjertelige, broderlige Kjærlighed, sigende: „Elsker hverandre inderligen." Den hellige Apostel Jakob bruger ogsaa et eftertrykkeligt Ord om Bønnen, naar han siger: „En Retfærdigs Bøn formaar meget, naar den er alvorlig" (kraftig, virksom — Kap. 5, 16). Det er det samme Ord, som Apostelen Paulus bruger om Troen, der er virksom ved Kjærlighed (Gal. 5, 6), ligesom ogsaa om Guds Magt, som ter sig kraftig i de Troende, — for at tilkjendegive, at en Bøn, som skal behage Gud og udrette Noget hos Ham, ikke maa være som et Krydderi, der er fordærvet af Søvand og har tabt sin Kraft, eller som en Blomst, der er visnet, men fuld af Troeskraft, ivrig, frimodig, levende, som Legemets Sjel, der er i bestandig Virksomhed.

§ 62. I den foranførte Beskrivelse af Bønnen heder det endvidere, at den tillige er en troende Sjels barnlige, frimodige og fortrolige Samtale med Gud, hvorved tilkjendegives og fordres, hvad vor Frelser, efter hvad vi vide af vor lille Katekismus, har villet lære os, naar Han befaler os at bede: Fader vor, Du, som er i Himmelen, nemlig, at vi skulle tro, at Gud er vor rette Fader, og vi Hans rette Børn, og at vi

desaarsag frimodigt og med al Tillid skulle bede Ham, som kjærlige Børn bede sin kjærlige Fader. Skriften fordrer tit og ofte en barnlig Tillid og frimodig Tro af dem, som ville bede og paakalde Gud. „Jeg siger Eder," siger vor Jesus, „Alt, hvad I begjære, naar I bede, tror, at I skulle faa det, saa skal det vederfares Eder" (Mark. 11, 24), og paa et andet Sted: „Jeg siger Eder: beder, saa skal Eder gives, — leder, saa skulle I finde, — banker, saa skal Eder oplades; thi hver den, som beder, han faar, og hvo som leder, han finder, og den, som banker paa, ham skal oplades" (Luk. 11, 9, 19), hvilken Gjentagelse og tredobbelte Sammenknytning af Bønhørelsen med Bønnen ikke har Andet til Hensigt end at opvække en hjertelig Fortrolighed til Gud og en tryg Tillid med Hensyn til vor Bøns naadige Optagelse og Bønhørelse hos os. Hertil sigte ogsaa de paafølgende Ord: „Beder iblandt Eder en Søn sin Fader om et Brød, mon han da skal give ham en Sten?" (V. 11) — som om vor søde Frelser vilde sige: Hvilket Barn, som beder sin Fader om et Stykke Brød, naar det er hungrigt, behøver at frygte for, at han vil give det en Sten istedet? Og hvilken Fader skulde kunne behandle sin Søn saaledes? Er det ikke saa, at der paa Barnets Side findes en hjertelig Tillid og paa Faderens Side en kjærlig Beredvillighed? Bør dette da ikke saa meget mere være Tilfældet mellem Eder Mennesker, der ere blevne troende, og Eders himmelske Fader? Og hvorledes kunne I vente Eder Andet end godt af Ham?

§ 63. Herhen høre ogsaa disse Hans Ord og herlige Forjættelser: „Sandelig, sandelig, siger jeg Eder, at hvadsomhelst I bede Faderen om i mit Navn, skal Han give Eder. — — Beder, og I skulle faa, at Eders Glæde kan blive fuldkommen. Jeg siger Eder ikke, at jeg vil bede Faderen for Eder; thi Faderen selv elsker Eder" (Joh. 16, 23. 24. 26. 27). Den hellige Paulus siger: „I Christo have vi Frimodighed og (fri) Adgang (til Gud) med Tillid ved Troen paa Ham" (Efes. 3 12), og paa et andet Sted: „Derfor lader os træde frem med Frimodighed for Naadens Throne (efterdi Gud er forligt ved Christum, træffe vi Ham ikke paa Dommersædet, men paa Naadens Throne), paa det vi kunne faa Barmhjertighed og finde Naade til betimelig Hjælp" (Ebr. 4, 16), og atter paa et andet Sted: „Efterdi vi da, Brødre, ved Jesu Blod have Frimodighed til at indgaa i Helligdommen (hvor Gud er og bor), og efterdi vi have en stor Præst over Guds Hus, da lader os træde frem med et sanddru Hjerte, i Troens fulde Forvisning!" (Ebr. 10, 19 flg). Med ham samstemmer den hellige Johannes sigende: „Dette har jeg skrevet til Eder, I, som tro paa Guds Søns Navn, paa det I skulle vide, at I have det evige Liv, og paa det I skulle tro paa Guds Søns Navn (med en frimodig og glad Tro, saa og stedse voxe og tiltage deri). Og dette er den frimodige Fortrøstning, som vi have til Ham, at dersom vi bede om Noget efter Hans Villie, hører Han os. Og dersom vi vide, at Han hører os, i hvad vi bede, da vide vi, at vi erholde de Ting, om hvilke vi have bedet Ham." (1 Joh. 5, 13—15), og Jakob, der siger: „Dersom Nogen af Eder fattes Visdom, han bede (om den) af Gud; — — saa skal den gives ham. Men han bede med Tro, intet tvivlende!" (Jak. 1, 5. 6)

§ 64. Saadan barnlig Tillid og Frimodighed have de Guds Venner oftere viist, som den hellige Skrift fremstiller os til Forbilleder. Hvor hjerteligt og frimodigt Abraham, Jakob, Moses, David, Daniel talte med Gud, have vi seet i det Foregaaende; de bede vel med

dyb Ydmyghed og Selvfornedrelse, som det sømmer sig ligeoverfor den store og majestætiske Gud; dog lægge de ogsaa noksom for Dagen den Tillid, de have til Ham, som sin naadige Gud. Til disse ville vi føie Profeten Elias, som, da den Enke i Zarepta, hos hvem han boede, havde mistet sin Søn, raabte til Herren; men hvorledes? „Herre, min Gud, har Du ogsaa gjort saa ilde ved denne Enke, som jeg er fremmed hos, at Du dræber hendes Søn? — — Herre, min Gud, Kjære, lad dette Barns Sjel komme indeni ham igjen!" (1 Kong. 17, 10. 17). Lovet være Herren, den kjærlige og miskundelige Gud, som har ladet slige Udsagn af sine hellige og kjære Børn optegne til vor Trøst, saasom det ogsaa undertiden kommer dertil med os arme Syndere, at vi besvære os over Gud og ligesom bebreidende foreholde Ham, hvorledes Han har kunnet bedrøve os saa dybt, — hvorledes Han har kunnet gjøre os imod hermed, — hvorledes Han har kunnet dræbe og berøve os denne eller hin Person, der var os saa kjær, og hvis Hjælp og Pleie vi saa høiligen tiltrængte.

§ 65. Af samme Art er Ezekias's Bøn, som han bad i sin Sygdom, efter at Profeten havde forkyndt ham Døden; „han vendte sit Ansigt omkring til Væggen og bad til Herren og sagde: Ak, Herre, kom dog ihu, at jeg har troligen vandret for dit Ansigt og med et retskaffent Hjerte og gjort det, som er godt for dine Øine;" der tilføies: „Og Ezekias græd med en stor Graad" (2 Kong. 20, 1 flg.). Meningen er, saavidt jeg kan se, denne: Min Gud, Du ved, at jeg har beflittet mig paa at tjene Dig i Hellighed og Retfærdighed, uden Hykleri og at gjenoprette din forfaldne Tjeneste, for at fremme dit Navns Ære, og at jeg ikke vil undlade, fremdeles at gjøre det Samme, om Du forlænger mit Liv; vil Du da nu bortrykke mig i det Halve af mine Dage? Hvad ville da ikke de ugudelige og afgudiske Mennesker i og udenfor dit Folk sige? Vil det ikke hede: hvor er nu den store Ivrer, der har villet omforme Alting? Nu har han den Løn derfor, at han er afreven og bortvisnet før Tiden. Det er vistnok en stor Dristighed at tale saaledes til Gud, saasom Kongen efter min ringe Formening her beklager sig over, at Gud behandler ham for haardt, og at Herren vil have liden Ære af at nedkaste sin trofaste Tjener midt i hans hellige og ivrige Løb, ligesom ogsaa Job nogle Gange lader sig forlyde med, at han har beflittet sig paa en retfærdig og hellig Omgjængelse og levet i Frygt for Gud, og at han ikke havde tænkt, at Herren vilde gaa saaledes frem mod ham: „Thi hvad er den Del, som Gud giver her oven af, og den Arv, som den Almægtige giver af de høie Steder? Mon ikke Ulykke er beredt for den Uretfærdige, ja en usedvanlig Straf for den, som gjør Uret?" (Job 31, 2. 3). „Der jeg forventede Godt, da kom det Onde, og da jeg haabede Lys, da kom Mørkhed" (Kap. 20, 26). Saadanne og lignende Ting foreholder nu Herrens Aand os i sit Ord, for at vi skulle se, hvor Meget der tilstedes Guds Børn af deres himmelske Fader, og hvor mild og venlig Han er, paa det de kunne fatte Fortrolighed til Ham og tale til Ham med al Tillid og Frimodighed.

§ 66. Og til Andet have vi visseligen ikke Aarsag. Thi omendskjønt vor Uværdighed og Elendighed, hvori vi ved Syndefaldet ere komne, pleier at affkrække os derfra, saa maa vi dog ikke betragte os selv blot efter Naturen og efter hvad vi ere af og i os selv, men fornemmelig efter Naaden og efter, hvad vi ere af og for Gud i Christo Jesu. Af Naturen, efter Kjødet og efter den i det Onde liggende Verdens Løb ere vi elen-

dige Orme og usle Maddiker; men af Guds Naade, efter Aanden, efter Foreningen og Samfundet med Christo og efter Hans Naaderiges Maade her paa Jorden ere vi „de Hellige og Herlige, til hvilke al Hans Lyst er“ (Ps. 16, 3), „Guds Udvalgte, Hellige og Elskede“ (Kol. 3, 12), „Guds Børn og Arvinger, for hvilke der ingen Fordømmelse er“ (Filipp. 2, 15; Rom. 8, 1. 17), og som Herren agter saa høit og tager sig saaledes af, at de hellige Engle, ja Menneskene selv forundre sig derover (Ps. 144, 3; Efes. 3, 10). Desaarsag maa vi vel, naar vi træde frem for Gud for at bede, komme ihu til vor Ydmygelse, at vi ere elendige og syndige Mennesker, men dog heller ikke glemme, at Gud har skjænket os sin Barnerets Herlighed i Christo Jesu, og at vi altsaa ere berettigede til at tale dristigt, frit og frimodigt til Ham, som kjærlige Børn til sin kjærlige Fader. Apostelen vidste godt, at han ikke blot havde været, men endnu var en Synder; ikke destomindre siger han: „Vi have Adgang ved Jesum Christum formedelst Troen til den Naade, hvori vi staa, og vi rose os af Haab om Herlighed hos Gud; ja, vi rose os ogsaa i Gud ved vor Herre Jesum Christum.“ Og ligeledes: „Af Guds Naade er jeg det, jeg er“ (1 Kor. 15, 9 flg.; 1 Tim. 1, 13. 15; Rom. 7, 14 flg.; 5, 2. 11).

§ 67. En sand Bedende maa vel, naar han vil træde frem for Gud og bede, se paa sig selv og hvad han er, nemlig et elendigt og syndigt Menneske, der i og for sig Intet har at sige og som ingen større Ret har ved Himmeldøren end en fremmed Betler ved en Fyrstes eller anden formuende Mands Dør; men han maa dog ogsaa betænke, hvad Gud i sit Ord har erklæret at ville være for Menneskene, og hvem det er, han taler til, nemlig en barmhjertig, kjærlig, miskundelig, naadig, alvis, alvidende, almægtig, sanddru og trofast Herre, der ifølge sin Almagt og Visdom kan hjælpe, ifølge sin Kjærlighed og Barmhjertighed vil hjælpe og ifølge sin Trofasthed og Sanddruhed maa hjælpe. Naar han indlader sig i en Samtale med Gud, maa han ikke blot betragte sin Nød, der driver og tvinger ham, ikke blot den Befaling af Gud, at vi skulle paakalde Ham, der forpligter ham, men tillige og fornemmelig Hans Forjættelser, der lokke og tilskynde ham. Han maa anse Bønnen ei alene for en vigtig Bestanddel af Gudsdyrkelsen, hvilken han, saafremt han vil undgaa Guds Naades Fortabelse og timelig og evig Fordærvelse, er forbunden til at øve, men ogsaa for et velsignet og af Himmelen selv yndet Middel til Forening, Samfund og Venskab med Gud, hvorved han kan blive delagtig i hans Godhed, Kjærlighed, Trofasthed, Glæde, Kraft og Salighed, Alt i den Hensigt, at han skal tale med Gud, ikke tvungen, men villig, ikke med Tvivl, men med Troens Frimodighed, ikke som en Tjener, der forretter Arbeide for Kost og Løn, eller som en Træl, der gjør Tjeneste formedelst haard Tvang, men glad som et Barn, hjerteligt, frimodigt og fortroligt.

§ 68. Meget tjenligt hertil vil det være, at en andægtig Sjel, forinden den begynder at bede, først læser og overveier en og anden Forjættelse af Gud med Hensyn til Bønnen, saa og under selve Bønnen giver Gud de sødeste, eftertrykkeligste og bevægeligste Navne, i Særdeleshed saadanne, som passe sig for den Nød, der for Øieblikket trykker den, og til dens nærværende Tilstand. Da Moses vilde bede for Israels Folk, der med oprørsk Knurren havde syndet imod Gud, og forsone Ham, beraabte han sig paa, Guds Barmhjertighed; „og nu, Kjære,“ sagde han, „lad Herrens Kraft (hvorved Han, om det er tilladt at tale

paa menneskelig Vis om Gud, overvinder sig selv og udsletter Synden, og som han mest og priseligst pleier at lægge for Dagen ved Forbarmelse og Skaansel) „blive stor, saasom Du har talt og sagt: Herren er langmodig og af megen Miskundhed, som forlader Misgjerning og Overtrædelse (hvormed han sigter til, hvad Herren udraabte om sig selv, da Han aabenbarede sig for sin tro Tjener i et overordentlig Syn, nemlig: Herren, Herren, en barmhjertig og naadig Gud, langmodig og af megen Miskundhed og Sandhed, — som bevarer Miskundhed mod tusinde Led, — som forlader Misgjerning og Overtrædelse og Synd" — 2 Mos. 34, 6. 7). „Kjære, forlad dette Folks Misgjerning efter din store Miskundhed, og ligesom Du har tilgivet dette Folk fra Ægypten og hidindtil" (han vil sige saa Meget som: Du naadige og miskundelige Gud er jo vel vant til Vildfarelse og Synd hos dette Folk, og Du har hidtil regjeret det med megen Skaansel og ført det med megen Forbarmelse; saa bliv nu ikke træt, min Gud; thi Mennesker ere jo dog Mennesker, og om Du end vilde tilintetgjøre dette Folk og vælge Dig et andet i Verden, saa vilde Du dog ikke finde noget, som ikke uafladelig trængte til din Forbarmelse — 4 Mos. 14, 11. 17—19).

§ 69. Idet den Herre Jesus lærer os at bede, befaler Han os ei alene at begynde Bønnen med Fader vor, Du, som er i Himlene (hvori Han korteligen indbefatter Guds Barmhjertighed, Kjærlighed, Almagt, Alvidenhed og Herlighed), men ogsaa at ende den med: Thi dit er Riget — Du er Konge, vi Undersaatter, som Du har skabt, gjenløst, helliggjort og udvalgt til din Eiendom; Du har oprettet dit Naadesrige paa Jorden og i vore Hjerter; Du maa ogsaa opretholde det; Du maa beskjærme, hjælpe og trøste dine Egne og møde, standse og holde dine og deres Fiender borte. Dersom Du, kjæreste Fader i Himmelen, ikke vilde gjøre dette, hvorledes skulde da dit Rige bestaa? Hvor snart vilde ikke Satan tilintetgjøre det! hvor vilde ikke Verden og Helvede fryde sig og juble! — og Kraften — ligesom det ikke mangler Dig paa Villie til at bønhøre vore Bønner, fordi Du er Fader, saaledes fattes det dig heller ikke paa Evne, fordi Du er en himmelsk Fader og er almægtig. Hvor skulle vi, dine arme Børn og Borgere i dit Rige, hen for at finde Trøst, Beskjærmelse og Kraft? Verdslige Konger have saa megen Kraft og Magt, som Du har forlenet dem; men den strækker sig ikke saa vidt, at den kan holde Satan borte og beskytte og opretholde os i aandelig Nød; derfor komme vi til Dig, Du almægtige Gud, som formaar Alt i Himmelen og paa Jorden og kan over alle Ting gjøre overflødigere, end hvad vi bede eller forstaa; Du kan hjælpe; Du skal og maa hjælpe — og Herligheden i Evighed — vi ville prise Dig i Tid og i Evighed for Bønhørelsen af vor Bøn, og dersom Du giver os, hvad vi have bedet om, osv.

§ 70. Ligesom nu vor velsignede Frelser i denne Bøn har lagt os de Ord i Munden, med hvilke vi skulle tiltale Gud, saaledes har Han udentvivl ogsaa heri villet give os et Forbillede eller en Forskrift, hvorefter vi skulle forme og indrette vore Bønner og føre os til Nytte, hvad Gud i sit Ord har aabenbaret os om sig selv. Til Exempel: Skriften siger, at „Herren er en" (5 Mos. 6, 4), og Gud siger selv: „Jeg er Herren; det er mit Navn, og jeg vil ingen Anden give min Ære eller de udskaarne Billeder min Pris. Jeg, jeg er Herren, og der er ingen Frelse uden mig. Der er ikke en Klippe; jeg kjender den ikke. Jeg er Herren, og ingen ydermere; uden jeg er ingen Gud"

(Esai. 42, 8; 43, 11; 44, 8; 45, 5). Dette kan en andægtigt Bedende med stor Frimodighed føre sig til Nytte og sige: Du siger, min Gud, at der ikke er nogen anden Gud, ingen anden Klippe, ingen anden Tilflugt, ingen anden Beskjærmelse end Du. Du kjender ingen anden; nu vel; jeg kjender heller ingen anden og vil ikke kjende nogen anden; derfor kommer jeg ene og alene til Dig; jeg forlader mig paa Dig; jeg anraaber Dig om Naade, Beskjærmelse, Trøst og Hjælp; alle min Sjels Kræfter, alle mit arme og bedrøvedede Hjertes Længsler, Attraaer, Sukke og Begjæringer ere henvendte til Dig og forenede i Tillid til Dig; saa hjælp mig da, min Gud; lad mig ikke blive beskjæmmet; thi mit Haab staar til Dig. Eller dersom Du ikke vil høre og bønhøre mig, saa vis mig en anden Gud. Jeg maa jo have en Gud, en Hjælper, jeg elendige Barn; naar Du nu ikke selv vil være det, saa maa jeg opsøge mig en anden. Men det være langtfra! Du er og bliver min Gud, min eneste og evige Trøst.

§ 71. En gudfrygtig, men fattig Enke, som hendes afdøde gudfrygtige Mand ikke havde efterladt noget timeligt Gods, men ved Ord og Exempel en grundig Veiledning til Bønnen, hørte i en Prædiken tale om Guds umaadelige Rigdom, — at Han eier Himmel og Jord, — at alt, hvad deri er, tilhører Ham, og at Apostelen siger, at Han er rig nok for alle dem, som paakalde Ham (1 Mos. 14, 19. 22; Ps. 50, 12; 89, 12; Hag. 2, 8; Rom. 10, 12). Dette førte hun sig siden til Nytte i Bønnen og sagde: Du rige Gud, som eier Himmel og Jord, hvilken Sag er det vel for Dig at forsørge en fattig Enke med hendes forladte Faderløse, allerhelst, da de ere Dig befalede og overantvordede? Du er rig nok for alle dem, som paakalde Dig; blandt disse ere ogsaa vi; vil Du da alene tillukke dit Hjerte og dine Skatte for os? Vi begjære jo ingen Overflødighed, men kun det Nødtørftige, ikke et helt Brød, men kun nogle Stykker til at mætte os med. Du har budet „dem, som ere rige i den nærværende Verden, at de skulle gjøre Godt, gjerne give og meddele“ (1 Tim. 6. 17. 18); Du er den allerrigeste; skulde Du da ikke gjerne ville gjøre Godt og gjerne give dem, som bede Dig; Du sørger jo saa rigeligen for mange ugudelige Mennesker, som kun yde Dig liden Tak derfor; selv Hundene og Svinene, som gjø og grynte imod Dig, giver Du overflødigt; skulle da dine Børn lide Nød i dit Hus? osv.

§ 72. En anden gudelskende Sjel, som blev paa mange Maader bedrøvet og fornærmet af et fiendtligsindet Menneske, stødte paa de Ord af den kongelige Profet: „Jeg hører Dig til; frels mig!“ (Ps. 119, 94) og begyndte med grædende Øine at sige: Sandt er det, min Gud; der udfordres ingen anden Grund for at bevæge Dig til at hjælpe end at den, som trænger til din Hjælp, hører Dig til. Du faar nu gjøre med mig, hvad Du vil, saa hører jeg Dig dog til; derfor maa Du beskjærme mig og hjælpe mig mod min nærgaaende Fiende. Dersom jeg var Din Hund, saa maatte Du beskjærme mig; thi hvilket Menneske lader sin Hund slaa og kaste Sten paa af fremmede Mennesker og kaade Drenge uden at paatale det og beskytte det stakkels Dyr? Nu er jeg ikke en Hund, men dit Barn; Mennesker sige, naar Nogen har fornærmet deres Barn: jeg vilde forsvare en Hund imod dig; hvor meget mere da et Barn? Vil Du da tie og sidde stille, naar ikke din Hund, men dit Barn bliver fiendtlig behandlet? Jeg hører Dig til, min Gud; naar jeg bliver fornærmet, saa bliver ogsaa Du fornærmet. Jeg er din Undersaat, din Husfælle, din Eiendom; dertil har Du antaget mig, og jeg har begivet mig ind

under dit Tag, din Regjering, din Beskjærmelse; derfor hjælp mig! En anden ivrig Christen læste de Ord af den hellige Apostel Peter: „Vorder efter den Hellige, som Eder kaldte, ogsaa I hellige i al Omgjængelse! Derfor er der skrevet: vorder hellige! thi jeg er hellig" (1 Pet. 15, 16), og sagde: Jeg kommer herved ihu, at din Søn siger: „Salige ere de Rene af Hjertet; thi de skulle se Gud" (Matth. 5, 8), og din Apostel: „Stræber efter Hellighed, uden hvilken Ingen skal se Herren!" (Ebr. 12, 14). Nu har jeg, som Du selv ved, bestræbt mig saare for at holde mit Hjerte rent og ubesmittet og tjene Dig i Hellighed og Retfærdighed. Jeg harmes over mit Hjertes Urenhed; jeg hader det og mig selv, fordi det er saa letsindigt og bedragersk, urent og vanhelligt; jeg tor det ofte i Taarer; jeg irettesætter det og skjænder paa det; jeg truer det med Helvedes Ild, saafremt det ikke vil lade sin Træskhed fare; jeg lover det Himmelen, dersom det vil forbedre sig; men det Ene hjælper ligesaa meget som det Andet; saa ved jeg da intet Raad mere og giver mig aldeles tabt; dog er der endnu Et tilbage, nemlig, at jeg ofrer og hengiver det til Dig, Du hellige Gud; Du vil og maa have et helligt Hjerte; jeg kan ikke tilveiebringe et saadant; saa skab Du selv et rent Hjerte indeni mig. Her er det, min Gud, saa godt, som jeg har det; jeg vilde gjerne give Dig det bedre; men jeg har det ikke bedre; helliggjør Du det, saa bliver det helligt; gjør med det, som Dig behager; lad det gaa igjennem Ild og Vand; sønderslaa det; læg det i Persen; træd det med Fødder eller lad det endog dø og blive til Støv og Aske, naar det blot bliver helligere, renere og gudfrygtigere. Thi jeg vil hellere intet Hjerte have end et urent, som ikke er Dig, Du hellige Gud, velbehageligt. Jeg antager vel, at om et kjødeligt Hjerte skulde høre en saadan Samtale mellem en troende Sjel og Gud, vilde den anse den for dum og taabelig; men for de gudfrygtige Hjerter vil det udentvivl være behageligt at faa nogle Prøver paa de fortrolige og lønlige Samtaler med Gud.

§ 73. Vor Bøn maa endvidere efter ovenanførte Beskrivelse være kjærlig, det er: blandet med Kjærlighed til Gud og Næsten; den maa ske af Kjærlighed og i Kjærlighed og have Kjærlighed til Formaal. Bønnen er, som vi allerede ovenfor efter den hellige Skrifts Foranledning have omtalt,*) den troende Sjels Røgelse, hvori Kjærligheden er en af de fornemste Bestanddele. Hvad Apostelen i Almindelighed siger om Christendommen og Guds aandelige Gavers Brug, det kan ogsaa i Særdeleshed anvendes paa de Bedende: „Dersom jeg taler (for Gud) med Menneskenes og Englenes Tungemaal, men har ikke Kjærlighed, da er jeg (ikke agtet bedre end) en lydende Malm eller en klingende Bjælde" (1 Kor. 13, 1). Ja, dersom jeg tilbringer mange Timer i Bønnen, gjennemlæser Psalteret **) hver Uge, bruger flittigt Arndts Paradis-Urtegaard eller en anden Bønnebog og oftere udgyder mange Taarer i sød Andagt, ofte ligger paa mit Ansigt og mine Knæer, saa at Hvermand anser mig for stor og ivrig i Bønnen, men har ikke Kjærlighed, da er jeg Intet, og min Bøn er Intet. Denne Sag tiltrænger imidlertid nogen Forklaring. Naar jeg fordrer Kjærlighed i Bønnen, saa mener jeg først Kjærligheden til Gud; thi jeg taler her om de Bønner, som opsendes af den troende Sjel, der aldrig findes uden Kjærlighed til Gud og altsaa heller ikke kan bede uden saadan Kjærlighed; naar den vil bede, siger den: „Herre, jeg har Dig hjertelig kjær, min Styrke; Herren er min Sten-

*] I 15de Præd. § 2 og i 3die Del, 13de Præd., § 6.
**] Davids Psalmer.

klippe og min Befæstning, min Befrier, min Gud, min Klippe, paa hvilken jeg tror, mit Skjold og min Saligheds Horn, min Ophøielse" (Ps. 18, 2). Den søger Gud (med inderlig Andagt og ivrig Bøn, ei alene, fordi den trænger til Ham, men ogsaa, fordi den elsker Ham, — som Bruden siger: „Jeg ledte om Nætterne paa min Seng efter den, som min Sjel elsker" (Høis. 3, 1). Ligesom et Menneske, om det end gaar ham godt, og han finder Tilfredshed i sit Hus og Hjerte, alligevel gjerne gaar til sine Forældre eller en trofast Ven og samtaler med dem, saaledes ogsaa en Christen: om han end befinder sig vel i aandelige og legemlige Ting, saa at just ingen følelig Nød kunde drive ham til Bønnen, saa driver dog Kjærligheden ham dertil; den Dag vilde tykkes ham ulykkelig, selv i den største Lykke, da han ikke havde talt med sin himmelske Fader og underholdt sig med sin Jesus. Og om end Trængsel bringer ham til at bede, saa sker det dog ikke uden Kjærlighed; men det heder: Du bli'r min Gud alligevel, om Du mig tusind Gange slog ihjel.

§ 74. Satan gik heftigt løs paa et gudfrygtigt Menneske med de Tanker, at han var forstødt, og indskjød ham under Bønnen og andre hellige Øvelser: det er forgjeves, at du tjener Gud, saasom du ikke er udvalgt til det evige Liv; men han svarede: Lad saa være; men du skal vide, at jeg ikke tjener Gud for Løns Skyld, men fordi (jeg elsker Ham og fordi) Han fortjener det. Og saaledes vil enhver troende Sjel sige; om den end maa bede af dybeste Nød, i megen Angest og Gjenvordighed, saa og ofte uden Bønhørelse og uden virkelig og forønsket Hjælp, og man spørger den: Hvorfor beder du dog? Hvad nytter det, at du anvender saa megen Tid dertil, siden den ene Ulykke alligevel rammer dig efter den anden? osv., saa vil den svare: Selv om Herren vilde dræbe mig, vil jeg dog paakalde Ham og forlade mig paa Ham; thi ligesom jeg formedelst Hans Ord er forvisset om, at Han ikke ophører at elske mig, selv om Han lader mig falde i mangehaande Fristelser, saa vil jeg heller ikke aflade at elske Ham og af Kjærlighed paakalde Ham, — det faar nu gaa mig, som det vil. Skal et Barn aflade at elske sin Fader, fordi han tugter det eller lader det tugte af Andre, sender det i Skole, giver det Lægemidler eller negter det Noget, som ikke er det tjenligt? Det være langtfra!

§ 75. Ligesom nu den troende Sjels Bøn blandt Andet udspringer og udflyder af Kjærlighed, saaledes er ogsaa Kjærligheden tydeligen at spore ved og i den. Enhver Strøm smager af sin Kilde og alle den gudelskende Sjels Længsler, Sukke og Begjæringer af dens kjærlige Hjerte. Af Jorden fremvælde ikke blot kolde, søde, sure, kraftige, men ogsaa paa mange Steder hede Vande, som vidne om den skjulte Ild i Jorden. Saaledes kommer der ogsaa fra et gudfrygtigt Hjerte ikke blot kraftige og alvorlige, men tillige brændende og af Kjærlighed luende Sukke. For at forklare og bevise dette, skal man betænke, at en sand Bedende, som allerede ovenfor sagt,*) i sin Bøn maa se først, mest og ivrigst paa Gud, Hans Ære og Villie, efterdi vor Frelser i den Bøn, Han har lært os, som et Mønster, hvorefter vi skulle indrette vor Andagt, sætter de tre Bønner i Spidsen: Vor Fader, — — Helliget vorde dit Navn! Komme dit Rige! Ske din Villie, som i Himmelen, saa og paa Jorden! hvormed Meningen letteligen sees at være den, at vi i Bønnen ikke først og fornemmelig skulle tænke paa og søge os selv og vort Eget, men Gud og det Guddommelige.

*) §§ 32, 33 flg.

§ 76. Og dette gjøre alle sande troende Sjele. Hovedsagen i deres Bønner er, at de ofre, hellige og overgive sig til Gud. Ak, min Gud, sige de, lad dit allerhelligste Navn blive allevegne kjendt, elsket, æret og priset, og benyt i den Hensigt ogsaa min ringe Tjeneste, om end mit Navn desaarsag skulde skjændes, min Ære krænkes og min Anseelse forspildes! Giv, at jeg, siger et gudelskende Hjerte, maa vise mig som din Tjener „under Ære og Vanære, under ondt Rygte og godt Rygte“ (2 Kor. 6, 8); lad dit Rige komme, vorde udbredt og opretholdt, om jeg end derved skulde tabe Krone og Spir, Hus og Gaard, Penge, Gods og Alt; lad din Villie vorde fuldbyrdet overalt og hos Alle, saa og med mig, i mig og ved mig, om end al min egen Villie, Længsel og Begjæring, selv den rosværdigste og bedste, derover skulde blive tilsidesat. Dit Navn, min Gud, dit Rige, din Villie er det, jeg søger og begjærer, og intet Andet; Alt, hvad jeg tillige søger og begjærer for mig og Mine og Andre, det ønsker jeg ikke at erholde blot for min, men fornemmelig for din Skyld; jeg beder om Sundhed, Liv, nødtørftigt Underhold, Beskyttelse mod mine Fiender, Sjelens Ro, Troens Frimodighed, Visdom osv., men for at jeg maa kunne anvende det til din Ære og i din Tjeneste; jeg begjærer Intet i aandelige eller verdslige Ting, det være nok saa skjønt og behageligt, uden i den Hensigt, derved at knnne vidne for al Verden om min Kjærlighed til Dig; ja, jeg erklærer, at om jeg end hel ivrigt og alvorligt, i en hellig Mening og gudelig Hensigt tragter efter Noget, som forekommer mig godt og gavnligt, men Du, min Gud, ikke finder det tjenligt til din Ære, eller Du ved noget Andet, som kan tjene Dig til større Ære, saa vil jeg ikke, at det skal ansees, som om jeg havde bedet derom, og vil være vel tilfreds med, at Du negter mig det og giver mig noget aldeles Modsat. Herre, min Gud, hvad jeg er og har, det er og har jeg af din Naade; derfor ønsker jeg heller ikke at være og have Noget uden til din Ære. O sødeste Herre Jesus, hvor sødt og lifligt er det ikke at leve, arbeide, lide og dø for dit Aasyn, i din Tjeneste, til din Ære! und mig det; saa har jeg Nok.

§ 77. Den hellige Augustinus sukker etsteds: Ak, Herre, hvo der elsker Noget ved Siden af Dig, som han ikke elsker for din Skyld, han elsker Dig for lidet (og ikke, som han burde). O Kjærlighed, du himmelske Ild, som stedse brænder og aldrig udslukkes, o Kjærlighed, o min Gud, antænd mig (at jeg maa fortæres som et Offer i Kjærligheden til Dig og i min Offertjeneste)! Om den samme Guds-Ven fortælles, at han ønskede at være et Lys, som kunde smelte og fortære sig selv i luende Kjærlighed til den Herre Jesum og i Hans Tjeneste. En gudelskende og høifortjent Lærer i vor Tid*) sukker: O sødeste Herre Jesus, gjennemskyd vore Hjerter med din Kjærligheds gloende Pile! Bryd ind i vor Sjels tillaasede og inderste Kammer, og oplys det naadeligen med din Glands, paa det vi maa have vor Glæde, vor Fred, vor Ro, vort Haab, vor Tilfredsstillelse, vor Vederkvægelse, vort Lys, vort Gods, vort Liv, vort Alt i Dig! En anden dyrebar og gudelskende Sjel i vor Tid**) siger: Ak Herre, giv og forund mig din Kjærlighed; saa er jeg rig nok, — saa er jeg lærd, berømt, æret, lykkelig og salig nok.

§ 78. Herhen hører ogsaa, hvad vi paa et andet Sted have fortalt om en nidkjær og gudelskende christen Kvinde, nemlig, at da hun tilfældigvis fik høre en Trætte mellem et Par simple Fruentimmer, som efter disse sidste Tiders

*) Joh. Arndt, om Foreningen med Christo, Kap. 8.
**) Theoph. Spizelius.

Sedvane var opfyldt med mange Bespottelser og Forbandelser, blev hun saa bedrøvet derover, at hun skyndte sig ind i sit Kammer og sagde, ydmygt knælende: Herre, lad mig dog ikke længere være i denne slemme, onde Verden! Lad mig blot dø, for at jeg ikke mere skal behøve at se og høre paa saadanne Vederstyggeligheder! En anden hørte man bede saaledes: Ak, Herre Jesus, jeg har kun et, og det et lidet Hjerte, og det er endnu ikke paa langt nær opfyldt med din Kjærlighed. O Jesus, dryp ikke blot din Kjærlighed paa mit Hjerte, men overstrøm og oversvøm det dermed, paa det at Alt, hvad der ikke er af din Kjærlighed og smager af din Kjærlighed, maa drukne og gaa under deri! Mit Hjerte er som det Alter, Elias byggede, da han stred for Guds Ære med Ba'als Profeter, og som bestod af Jord og Sten, omgivet med en Grav og belagt med vaadt Brænde (thi Profeten bød at overøse det med meget Vand); saa er ogsaa mit Hjerte, jordisk, haardt, vaadt, udygtigt og elendigt, og det kan ikke antændes og bringes i Brand uden ved himmelsk Ild. O Jesus, antænd det, om det saa skulde ske ved et sterkt Tordenveir. Ser her, I gudfrygtige Sjele, den Kjærlighed, hvormed Eders Medchristne bede! De nærme sig til Gud, til den evige Kjærligheds Ild, for at antændes af den og vende tilbage med skinnende Ansigter og luende Hjerter og for, om det var muligt, at sætte Alt i samme Fyr og Flamme. De bede, som de leve, æde, drikke og sove; de leve for at elske og prise sin Gud, — som David siger: „Lad min Sjel leve og love Dig!" (Psl. 119, 175). Ligesom de hellige Engle leve (i Guds Kjærlighed og) af Hans Pris, som det sande Englebrød, saaledes lever ogsaa hines Sjel (i Guds Kjærlighed og) af Hans Pris; de æde, drikke og sove for at faa Kræfter til at tjene Gud, og saaledes bede de ogsaa. Og dersom det var anderledes, saa vilde deres Andagt være en fremmed Ild i Herrens Øine. De vide, at de ere skabte for at kjende Gud, for at elske Ham, idet de kjende Ham, for at tjene Ham, idet de elske Ham, for at besidde Ham, idet de tjene Ham; de nærme sig til Gud og holde sig til Ham for at kjende, elske, prise og saaledes besidde Ham.

§ 79. Jeg kommer nu til Kjærligheden til Næsten, som ikke mindre maa findes i Bønnen, om den ellers skal være sand og Gud velbehagelig. Jeg vil ikke vidtløftig anføre, at Herren ikke vil vide af vore Bønner og Offere, saalænge vor Broder har Noget imod os, men at Han byder os først at gaa hen og forlige os med ham (Matth. 5, 23, 24), ligesom Han ogsaa siger: „Naar I staa og bede, forlader, dersom I have Noget imod Nogen!" (Mark. 11, 25). Jeg vil heller ikke opholde mig længe ved at omtale, at vi ogsaa skulde bede for vore Fiender, ifølge den Herres Jesu Ord: „Elsker Eders Fiender, — velsigner dem, som Eder forbande, — gjører dem Godt, som Eder hade, og beder for dem, som gjøre Eder Skade og forfølge Eder!" (Matth. 5, 44). Jeg vil kun gjentage, hvad der allerede er lært ved en anden Leilighed*), nemlig at naar en sand Christen beder, saa udbreder han sit Hjerte saa meget som muligt; han vilde gjerne indeslutte alle Mennesker deri og frembære deres Sorg, deres Nød, deres Tilstand, deres Sjel og Salighed for Herren, sin Gud. Han vil ofte sukke og sige: O høilovlige, store, allestedsnærværende, alvidende, barmhjertige og naadige Gud! jeg erkjender, at jeg er alle Menneskers Skyldner, Troendes og Vantroendes, Christnes, Jøders, Tyrkers og Hedningers, Bekjendtes og Ubekjendtes, deres, som ere nær, og deres, som ere langt borte; nu kan jeg ikke med Ord

*) 3die Del, 18de Præd., § 23.

og Gjerning hjælpe dem Alle; men min Kjærlighed fordrer dog, at jeg beder for dem Alle og befaler Dig deres timelige og evige Velfærd; saa forbarm Dig da over dem, Du Menneskeven og alle Menneskers Vogter, og lad deres aandelige og legemlige Elendighed gaa Dig til Hjerte! Bring de stakkels blinde Hedninger, Jøder, Tyrker og Tartarer til din kjære Søns Jesu Christi Kundskabs Lys; opklar deres Mørke med din Naadesglands; giv dem at vide og forstaa, at de hidtil have gaaet paa idel vrange og fordærvelige Veie og vandret gjennem Ørkener, som føre dem i Fordærvelse og Fordømmelse (Visd. 5, 7); borttag ved din Naade det Dække, som ligger over deres Hjerter (2 Kor. 3, 15. 16)! Hvorfor skulde Du have skabt saa mange Tusinde Mennesker forgjeves? (Ps. 89, 48). Ak, Herre Jesus, lad ikke din hellige, bitre Lidelse og Død være forgjeves og spildt paa dem! osv.

§ 80. Ikke mindre vil han bede for de Vildfarende og Forførte, at Herren vil oplyse dem og bringe dem tilbage ved sit Ord, sin Aand og Naade, — for alle Syndere og Ugudelige, som misbruge Evangeliets klare Lys til Mørkets Gjerninger og Guds Naade til Uterlighed og leve i stor Sikkerhed og Ubodfærdighed, at den langmodige og barmhjertige Gud, der ikke vil nogen Synders Død, men at han skal omvende sig og leve, vil forbarme sig over dem, have Taalmodighed med dem, give dem Tid og Naade til Omvendelse, lade dem komme til sig selv igjen og udfri dem af Djævelens Snare, af hvem de ere fangne til at gjøre hans Villie (2 Tim. 2, 25. 26). Han lader det imidlertid ikke bero ved den almindelige Forbøn for Syndere; men om han ved om en og anden Saadan i sit Hus, sit Slegt- og Naboskab, vil han navnlig anbefale ham til sin Gud og bede for Ham, at Han engang vil give ham Omvendelse og aabne hans Øine til at indse sin arme Sjels Fare. Man kan undertiden iagttage, at naar gudelskende Sjele se et Menneske gaa forbi, om hvis Ubodfærdighed de ere forvissede, saa betragte de ham med taarefyldte Øine, sukke dybt, se vemodigt efter ham, saalænge til de tabe ham afsyne. Jeg har kjendt gudfrygtige Mennesker, som ved at høre en drukken Person raabe paa Gaden om Aftenen pleiede at sukke og sige: Ak, du stakkels Barn! hvorledes kan du være saa forblindet at udraabe din egen Skam? Ak Gud, Du langmodige Gud! lad ham ikke dø i sine Synder eller fordærves til Sjel og Legeme! Naar de om Søndagene gik forbi en Kro eller et andet Hus og hørte og saa det syndige Selskab, de tørstige Brødres Larm og Sværm, sukkede de af Hjertet: Ak, Herre Jesus, hvor vidt er det ikke kommet i din Kirke, siden slig offentlig Forargelse og Vanhelligelse af din Sabbath drives uden Sky og Anger og taales og tilstedes! Ak, bedre Tiden og Menneskene! Behold dem ikke denne Synd! Forlad dem! de vide, ikke, hvad de gjøre, osv.

§ 81. Gudfrygtige og kjærlige Sjele have sagt mig, at naar de vidste om et og andet ubodfærdigt og sikkert Menneske blandt sine Paarørende eller blandt Fremmede, ihukom de ham ikke blot i sine regelmessige Bønner til Gud, men anbefalede ham ogsaa oftere i Dagens Løb ved Sukke og Smaabønner til Hans Barmhjertighed, sigende eller sukkende: Ak, naadige og barmhjertige Gud kom den arme N. N. ihu til det Gode! Oplys og omvend ham, og lad ham ikke dø i sine Synder! Mange kjærlige Sjele have, naar de vare ude blandt Folk og hørte fortælle om et og andet Syndefald, om denne eller hins forargelige Levnet, Lidet eller Intet sagt dertil, men imidlertid med grædende Øine og bankende Hjerte sukket lønligen til Gud: Ak, Herre Jesus, forbarm Dig! opsøg

dette forvildede og fortabte Faar, bring det tilbage til din Hjord. Ligesaa forholde ogsaa Guds kjære Børn sig med Hensyn til betrængte Medchristne. De sukke og sige: Ak, min Gud, vær mig, min Hustru, mine Børn og Husfolk, hele denne By (Bygd) og Menighed, mine Venner og Fiender, alle mine Medchristne, ja alle Mennesker naadig og barmhjertig; lad vore Alles Legeme, Liv, Helbred, Næringsvei, Velfærd, Omvendelse, Tro, Christendom, Sjel og Salighed være Dig befalede i Christo Jesu! Velsign, beskjærm, forsørg, oplys, omvend os Alle! Trøst alle Bedrøvede og Sorgfulde; giv Agt paa de Anfegtede; berolige de ængstede Hjerter og Samvittigheder! Vær de Syges Husvalelse, Vederkvægelse, Læge, Tilsynsmand og Hjælper! Ernær, forsørg og ophold de Fattige, Elendige, Forladte, Trøstesløse, Udlændinger, Enker og Faderløse; udfri dem, der ere i tyrkisk Trældom eller i andet uforskyldt Fangenskab; vær en Tilflugt og Beskjærmelse, en Dommer og Redningsmand for dem, som ere forfulgte, undertrykte og forjagede for den evangeliske Sandheds Skyld! Ledsag de Reisende; forløs lykkeligen dem, som arbeide i haard Barnsnød; opretHold de Dødende i Omvendelse, Tro, Kjærlighed og Haab, og tag deres Sjele til Naade! Forbarm Dig over alle Mennesker, hvorsomhelst de raabe til Dig i sin Angest og Nød, og hjælp dem, hvor, naar og som de behøve og begjære din Hjælp!

§ 82. En lignende kjærlig Andagt vil man ogsaa finde hos en sand Bedende ved den offentlige Gudstjeneste og i Kirken. Naar han træder ind og ser den forsamlede Menighed, vil hans Suk være: O Gud! o min Jesus! lad ingen af disse Sjele fortabes! Jeg har læst om en Morder, som havde dræbt saare mange Mennesker og tilsidst var bleven saa grusom, at det var hans Lyst at dræbe Nogen, og at han sandt sin Glæde i de Saaredes og Døendes Trækninger; denne Person bekjendte, at naar han kom i en Kirke eller paa et Torv og saa mange Mennesker forsamlede, bankede hans Hjerte og tørstede efter deres Blod. Dette var dens Trist og Art, som havde hans Hjerte i sin Magt og Besiddelse, nemlig Djævelens. De Christne derimod have sin Herres Jesu Art, Sind og Hjerte. Naar Han saa meget Folk forsamlet, bankede Hans Hjerte af Attraa efter at gjøre dem Godt og undervise dem til Salighed (Mark. 6, 34; Joh. 7, 37). Naar de komme i en talrig Forsamling, sukke og bede de for Alle og Enhvers timelige og evige Vel. Ak, Herre, sige de, fyld din Tjeners Hjerte og Mund med megen Naade, Aand og Kraft; lad dit Ords Regn dryppe rigeligen over disse Sjele, Alle i Almindelighed og Enhver i Særdeleshed. Lad dit Ord løbe iblandt os, paa det dit Navn maa helliges, dit Rige udbredes, befæstes og opretholdes i og hos os Alle og vi Alle beredes til at gjøre og lide din Villie med Glæde; lad os Alle vorde oplyste, omvendte og førte til Himmelen ved dit Ord og din Aand! Naar de høre, at der bliver bedet for de Syge, saa føie de sine Sukke dertil med saadan Kjærlighed, som om de ønskede, at ogsaa deres Medchristne vilde bede for dem i deres Sygdomme og Trængsler, og de ihukomme, hvad Apostelen byder: „Lader Broderkjærligheden blive ved! Kommer de Bundne ihu, som selv medbundne, — dem, der lide Ondt, som de, der og selv ere i Legemet!" (Ebr. 13, 1. 3)

§ 83. Naar de se en Del af Menigheden nyde den høiærdige Nadverd, sukke de: Ak, Herre Jesus, Du i os og vi i Dig! Forlad disse Mennesker alle deres Synder; skjænk dem et bodfærdigt, troende og gudfrygtigt Hjerte; giv dem dit allerhelligste Legeme at æde og dit

kostbare Blod at drikke til det evige Liv; optag dem i dit søde og salige Samsund; helliggjør, oplys og styrk dem ved din Aand, og før og bevar dem ved din Magt til Salighed! Eller: Jeg takker Dig af mit inderste Hjerte, Gud Fader, fordi Du har elsket Verden saa, at Du har givet den din enbaarne Søn til en Mægler, Frelser og Forløser og fremstillet Ham til en Naadestol i Hans Blod, paa det vi skulle tro paa Ham og leve ved Ham. Jeg takker Dig, Herre Jesus, Du Guds evige Søn, fordi Du kom til Verden for at gjøre mig og alle disse Mennesker, mine Medbrødre og Medsøstre, salige, — fordi Du hengav dit hellige Legeme for os i Døden, udøste dit Blod for os og indstiftede dette store og dyrebare Hemmeligheds- og Kjærlighedsmaaltid til din Ihukommelse og os til Trøst. Jeg takker Dig, Gud Hellig-Aand, fordi Du har kaldet mig og disse mine Medchristne til Jesu Christi søde og salige Samsund, opvakt Troen i os og hidtil bevaret den trods Djævelens Magt og List. Ak, lad dem og mig, Du treenige Gud, vor Skaber, Opholder, Forløser og Trøster, fremdeles være befalede din Naade; giv, at vi maa leve i en sand daglig Omvendelse, stedse tiltage i Kundskaben om Dig, i Kjærlighed til Dig, i Haabet og Gudfrygtigheden samt tjene Dig i Hellighed og Retfærdighed alle vort Livs Dage og tilsidst opnaa Maalet for vor Tro, vore Sjeles Frelse! Amen.

§ 84. Jeg ved ikke, hvor mange saadanne Bedende der findes blandt Nutidens Christne, saasom det desværre er kommet dertil, at hartad den største Del af de Christne enten ikke vide, hvorfor de ere Christne, og hvad deres Christendom fordrer, eller dog ikke bringe det, de vide, til nogen Udøvelse. Men det ved jeg, at en sand Christen maa være saaledes sindet og forrette sin Bøn med saadan ivrig og omfattende Kjærlighed. Thi der kan jo ikke være nogen Christen uden Tro, ingen Tro uden Kjærlighed, ingen Kjærlighed uden Omsorg, ingen Omsorg uden Bøn og Forbøn. Den, som elsker Jesum, han kan ikke Andet end tillige elske Hans Lemmer, Alle i Almindelighed og Enhver i Særdeleshed. Dette Bud have vi af Ham, siger Apostelen, „at den, som elsker Gud, skal og elsker sin Broder“ (1 Joh. 4, 21). Men hvilken større Kjærlighed kan han vise ham end at bede ivrigt, hjerteligt og stadigt for hans timelige og evige Velfærd? Hvor hjerteligt og alvorligt beder ikke den Herre Jesus kort før sin Død for sine Disciple og alle dem, „som formedelst deres Ord skulde tro paa Ham!“ (Joh. 17, 9. 15. 20. 24) Skulde Hans Børn ikke være Hans Efterfølgere heri? Det er ganske vist et dødt Lem, som ikke føler det hele Legemes Nød. Den, som gaar ind i Helligdommen (i sit Bedekammer) og ikke bærer Navnene paa Israels Stammer (den hele Kirkes og enhver christelig Sjels Ihukommelse) paa (og i sit Hjerte 2 Mos. 18, 29), han forstaar ikke sit kongelige Præstedom og gjør ikke sin paahvilende Pligt Fyldest.

§ 85. Jeg gaar imidlertid videre i at drøfte og forklare, hvad der endnu staar tilbage i vor Beskrivelse af Bønnen. Jeg har tilsidst sagt, at den troende Sjels Bøn ogsaa er en vedholdende, stadig og uophørlig Hjertets Bevægelse, og fordrer dermed to Ting: for det Første, at en andægtigt Bedende, som søger at erholde Noget i Himmelen og af sin Gud, ikke maa blive træt og give tabt om den forønskede Bønhørelse ikke strax paafølger, men holde ved og, som vor Frelser siger, bede, lede, banke, indtil han erholder, hvad han attraar, eller dog er forvisset om, at hans Bøn er kommen frem til Ihukommelse for Gud, som, om Han end i sit alene vise og uransagelige Raad ikke finder det tjenligt

at opfylde hans Bøn efter hans Ønske, dog gjør, giver og tilskikker Noget, hvoraf han kan slutte, at hans Bøn er bønhørt. At lære os dette er vor Herres Jesu Hensigt med Lignelsen om den Ven, der ved Midnat gaar til en anden, banker paa og beder ham at laane ham tre Brød. „Jeg siger Eder", heder det; „dersom han endog ikke staar op og giver ham, fordi han er hans Ven, saa staar han dog op for hans Ubluheds Skyld og giver ham saa Meget, som han har behov"; Han tilføier: „Og jeg siger Eder: beder, saa skal Eder gives; leder, saa skulle I finde; banker, saa skal Eder oplades" (Luk. 11, 5 flg.), — saavelsom med den anden om den uretfærdige Dommer og den fattige Enke, som bad ham om Hjælp imod sin Modstander og Fornærmer; omendskjønt han nu hverken frygtede Gud eller undsaa sig for noget Menneske, besluttede han dog tilsidst at redde hende, fordi hnu gjorde ham meget Besvær, og han maatte befrygte, at hun ikke vilde ophøre at overhænge ham, hvoraf den velsignede Frelser gjør en saadan Anvendelse, at naar et uretfærdigt, og haardt Menneske lader sig bevæge ved meget Overløb og idelige Anmodninger, saa at han opfylder den Betrængtes Begjæring, hvor meget mere skal da ikke den retfærdige, naadige og milde Gud lade sig bevæge og tilskynde ved sine Udvalgtes stadige Bønner og uafladelige Sukke til at hjælpe dem og beskjærme dem imod Djævelen og Verden! (Luk. 18, 2 flg.)

§ 86. Derfor siger ogsaa den Hellig-Aand gjennem Apostelen Paulus, at vi skulle være „varagtige i Bønnen" (Rom. 12, 12; Kol. 4, 2), og hvorledes dette maa ske, forklarer han, idet han paa et andet Sted skriver: „Beder til hver Tid i Aanden med al Bøn og Begjæring, aarvaagne til det Samme med al Varagtighed og Bøn for alle de Hellige, ogsaa for mig, at min Mund maa oplades" (Efes. 6, 18), hvor han sammenknytter Bøn og Begjæring med Varagtighed for at tilkjendegive, at naar man gjerne vil erholde Noget af Gud eller hjerteligen anbefale en Person til Ham, saa maa man ikke blot ihukomme det i sine sedvanlige Morgen- og Aftenbønner, men tillige foredrage det for Ham med vedholdende, alvorlige Sukke og ofte gjentagne Paamindelser. Derfor tilføier han de Ord: i Aanden, for at lære os, at en Christen ikke altid behøver Munden til sin Bøn eller at fremstille sit Anliggende og Forlangende med mange Ord, men ogsaa kan lade sin Aand alene eller sit Hjerte i Aanden tale med Gud. Kirkelæreren Krysostomus siger etsteds: Det kan hænde, at et Menneske, som gaar over Torvet (hvor der pleier at være Folk i stor Mængde), beder allerheftigst, og at En raaber med stort Skrig til Gud midt i en Forsamling af gode Venner, hvor han synes at foretage sig dette eller hint. Ak ja; en sand Bedende, som er øvet i denne Kunst, kan visselig, naar han er i et muntert Samkvem eller i en anden Forsamling, som han paa Embedsvegne maa bivaane, raabe saaledes til Gud, at det gjenlyder i Himmelen, med taus Mund og uden at Nogen af de Tilstedeværende mærker det, ligesom Nehemias, da han stod for sin Konge og Dronning og talte med dem, desuagtet kunde tale med Gud, uden at de mærkede det, — som han siger: Da bad jeg til Gud i Himmelen, nemlig i Aanden, med mit Hjertes inderlige, lønlige Sukke (Neh. 2, 4).

§ 87. Naar t. Ex. de Christne i Efesus dengang efter Apostelens Paamindelse vilde bede for ham, saa gjorde de det udentvivl ikke blot i den forsamlede Menighed og i sine Morgen- og Aftenbønner, men sukkede ogsaa oftere om Dagen under sine Forretninger og sit Arbeide: Herre Jesus, kom din tro

Tjener Paulus ihu til det Gode! Ak, Herre Jesus, beskjærm din Apostel mod Djævelen og Verden! Giv, at han ikke maa blive træt af de mangfoldige Trængsler, som møde ham; styrk ham ved din Aand, og forund ham Naade, at hans Mund maa oplades og Ordet gives ham til at kundgjøre med Frimodighed Evangeliets Hemmelighed! — ihvorvel der ikke altid udfordres saa mange Ord, uagtet de kun tales i Aanden; men det kan ogsaa være nok at sukke: Ak, Jesus, din Tjener! Ak, Herre, din Apostel! Naar saaledes en sand Christen nu for Tiden overensstemmende med sin Skyldighed vil bede for den betrængte og forfulgte evangeliske Kirke i Ungarn, i Slesien osv., saa maa han vel ihukomme den i sine sedvanlige Bønner Morgen og Aften saavelsom ellers; men dersom han vil være varagtig i saadan Bøn, saa kan han derhos midt under sine Sysler og Forretninger, midt iblandt Menneskene paa Gaden, paa Torvet eller hvor han forresten har Noget at udrette, sukke i Aanden: Ak, Herre Jesu, din Kirke i Ungarn! eller: Du, vore Sjeles trofaste Hyrde og Tilsynsmand, glem ikke dine Faar, som ingen Hyrde have! Om saaledes Nogen havde en kjær og gudfrygtig Ven nær eller fjernt, som laa syg og som han vilde anbefale til Gud, saa kunde han oftere i Aanden gjentage: „Herre, se den, Du elsker, og som elsker Dig, er syg“ (Joh. 11, 3). Hvo som har Noget der trykker ham selv, han bør vistnok frembære det for sin Gud i sine sedvanlige Bønner med saadanne og saa mange Ord, som hans Andagt lægger ham i Munden; men han maa tillige være varagtig og ofte sukke i Løbet af Dagen: „Kom mig ihu, min Gud, til det Gode! (Neh. 13, 31) eller: „Herre, hjælp mig!“ (Matth. 15, 25) eller: „Herre Jesus, glem ikke, hvad jeg har betroet Dig og talt til Dig!“ eller: „Jeg vil ikke lade Dig gaa, uden Du faar velsignet mig“, hjulpet mig (1 Mos. 32, 26), eller: „Skaf mig Ret over min Modstander!“ (Luk. 18, 3) eller: „Herre, naar vil Du trøste mig?“ (Ps. 119, 82) eller: „Herre, hvor længe?“ (Ps. 6, 4).

§ 88. Jeg ved et gudelskende Hjerte, som havde en fattig, men meget gudfrygtig Ven, der ofte manglede nødtørftigt Underhold for sig og Sine; dennes Nød pleiede det oftere at fremstille for Gud med saadanne Sukke: Ak, Herre, et Stykke Brød for dit hungrige Barn! Herre, giv dog din Tjener saa mange Reisepenge paa Vandringen gjennem dette bedrøvelige Liv, at han kan komme med Ære gjennem Verden! Herre, er da Alt, hvad du eier, for de Ugudelige og ikke for dine Venner? osv. Heraf kan man skjønne, hvad en vis gudfrygtig Sjel mente, da den sagde: Jeg bærer mig ad med Gud, som man pleier at gaa tilværks med en Skyldner, der ikke gjerne vil betale; jeg kræver Ham, hvorsomhelst jeg træffer Ham, og da En spurgte den, om den da sammenlignede Gud med en uefterrettelig Skyldner, svarede den: Kom ihu, at vor Jesus forklarer Sagen om den vedholdende Bøn ved Lignelsen om en uretfærdig Dommer. En Anden sagde: Jeg er ligeoverfor Gud som Betlerne og deres Børn. Naar de komme udenfor en Dør, saa heder det: En Bid Brød for Guds Skyld! Kommer da Herren eller Fruen og byder dem at forføie sig bort, at arbeide, at skamme sig ved at tigge, saa blive de dog ved Sit: En Bid Brød for Guds Skyld! Komme derefter Børnene eller Tjenestefolkene og byde dem at gaa sin Vei og sige: Man giver ikke slige dovne Folk Noget her, saa blive de alligevel staaende eller siddende udenfor Døren, trygle og raabe, indtil de faa Noget. De løbe ofte efter En paa Gaden, følge En længe og gjentage

stedse sin Vise: Ak, Herre, jeg er et fattigt Barn; jeg har hverken Fader eller Moder, eller: Min Fader, min Moder ligger syg, osv. Nu, saa gjør ogsaa jeg; om end Herren selv eller Hans Engle sagde til mig, naar jeg kom til Himmeldøren, at jeg skulde gaa min Vei, saa vilde jeg dog ikke agte derpaa, men bede, sukke, raabe, banke paa, indtil jeg fik, hvad jeg ønskede, eller vel endog noget Større og Bedre. Den, som ikke er uforskammet, bliver aldrig nogen god Tigger, og den, som ikke kan eller vil være varagtig, bliver aldrig nogen god Bedende.

§ 89. Heraf sees ogsaa, hvad der er den hellige Apostels Mening, naar han skriver: „Lader i alle Ting (i alle Tilfælder, Begivenheder, Anliggender) Eders Begjæringer fremføres for Gud i Paakaldelse og Bøn med Taksigelse!“ (Filipp. 4, 6). Dette forklares vel forskjelligt; men udentvivl have dog de truffet det bedst, som udlægge Apostelens Ord saaledes: Naar I have en Sorg eller Nød, saa plager Eder ikke længe dermed i Eders Hjerter, og vælter den ikke hid og did (som Smaadrengene om Vinteren vælte en Snebold fremad, hvorved den stedse bliver større)! Det er heller ikke altid nødvendigt eller gavnligt, at I kundgjøre og aabenbarer den for Menneskene; men kun strax til Himmelen dermed! gjører den bekjendt der ved Bønnen, og aabenbarer Eders Gud og Fader Eders Hjertes Nød og Bekymring! Efter hvad imidlertid Apostelens Udtryksmaade og Fordobling af Ordene (Begjæringer, Paakaldelse, Bøn) noksom vise, har han tillige villet tilraade den indstændige Bøn og Anraabelse, saasom han siger: Lader Eders Begjæringer fremføres for Gud i Paakaldelse og Bøn! Naar Nogen kun kommer engang til Hoffet og ansøger om en magtpaaliggende Sag, saa er han eller hans Sag endnu ikke ret bekjendt, idet man let glemmer denne igjen blandt en saadan Mængde af Forretninger; men naar han daglig gjør sin Opvartning, overleverer det ene Bønskrift efter det andet og stedse holder ved, saa bliver den rigtigt bekjendt. Saaledes ogsaa, for at tale paa jordisk Vis om himmelske Ting: naar Nogen kun beder engang, saa bliver det ikke altid antaget og bønhørt i Himmelen; men han maa komme oftere, efter Bønnen sende en Begjæring, efter Begjæringen en Paakaldelse, efter Paakaldelsen et Suk, efter Sukket en Trusel; saa bliver Sagen rigtig kundbar for Gud.

§ 90. Hvad vi her have lært om den vedholdende Bøn, kan man oplyse med Davids Exempel; da nemlig hans lille Søn, som han rigtignok havde avlet i Vanære med Bathseba, var dødssyg, bad han til Gud for ham og laa Natten over paa Gulvet i sit Lønkammer (2 Sam. 12, 16), og man kan da nok skjønne, at han opsendte det ene Suk efter det andet til Himmelen og bad saare indstændigt. Saa har ogsaa vor kjære og dyrebare Frelser efterladt os et Forbillede i denne Henseende, idet Han ei alene pleiede at tilbringe hele Nætter i Bøn (Luk. 6, 12), men ogsaa, kort før Han blev tagen tilfange, faldt tre Gange efter hverandre paa sit Ansigt i Gethsemane og gjentog den samme Bøn, den nemlig: „Min Fader, er det muligt, da gaa denne Kalk fra mig, dog ikke, som jeg vil, men som Du vil!“ (Matth. 26, 39 flg.). I Apostlenes Gjerninger berettes, at Apostelen Peter paa Herodes's Befaling blev sat i Fængsel og der bunden med to Lænker mellem tvende Stridsmænd. „Saa blev da,“ heder det, „Peter bevogtet i Fængslet; men der skede af Menigheden ivrig Bøn til Gud for ham.“ Af Sammenhængen sees, at Apostelen var flere Dage i Fængsel, saasom han blev paagreben før Paaskefesten og først efter samme skulde fremstilles

for Retten; omendskjønt nu Menigheden udentvivl begyndte at bede ivrigt for ham, saasnart den erfor, at han var fængslet, saa blev den dog ikke strax bønhørt, men først efter nogle Dages Forløb; den holdt imidlertid ved med sine ivrige Bønner og aabnede dermed tilsidst det velforvarede Fængsel, sprængte Lænkerne og Baandene og udrev sin Apostel af alle hans Fienders Hænder (Ap. Gj. 12, 3 flg.).

§ 91. Naar jeg har kaldet de Troendes Bøn en vedholdende, stadig og stedsevarende Hjertets Bevægelse, saa fordrer jeg dermed for det Andet, hvad vor Frelser og Hans Apostel sige: „Man bør altid bede og ikke blive træt" (Luk. 18, 1; Efes. 6, 18; Thess. 5, 17). Herom have de lærde Fortolkere af Skriften vel forskjellige Tanker, efterdi Saadant synes umuligt og derhos stridende imod andre Steder i Skriften og selve Herrens og Apostelens sedvanlige Skik, saasom det er bekjendt, at de ikke i egentlig Forstand altid bade, men ofte ogsaa efter sit Embeds Medfør forrettede andre Ting, lærte, skreve Breve, spiste og sov. Den gamle Kirke forkastede ogsaa Messalianerne og Euketerne, der forklarede Skriftens Ord om den stedsevarende Bøn ligefrem og ikke vilde gjøre Andet end bede. Herved er da at lægge Mærke til, at det Ord altid hyppig i Guds Ord betyder saa Meget som meget ofte, jævnligen, i sin Tid eller til rette Tid, som naar der siges om Lamperne paa Guldlysestagen i Tabernaklet, at de altid skulde være fyldte med Olie og tændte, og om Aron, at han altid skulde bære Israels Børns Ret paa sit Hjerte for Herrens Ansigt (2 Mos. 27, 20; 18, 30); saaledes sagde ogsaa den Herre Jesus, da Han stod for det høie geistlige Raad i Jerusalem: „Jeg har altid lært i Synagogen og i Templet" (Joh. 18, 20), hvor det er klart, at Ordet altid staar istedetfor tit og ofte, jevnligen, og at altsaa de Sprog i Skriften, der byde os at bede altid og uden Afladelse, kunne have den Betydning, at vi skulle bede ofte og meget og ikke lade nogen Dag gaa hen uden denne hellige Øvelse.

§ 92. Til denne Sags Forklaring maa endvidere bemærkes, at Bønnen til Gud kan ske ikke blot med Munden og mange Ord, om de end ere optændte af Hjertets Andagt, men ogsaa indvortes, med Hjertet, i Aanden, med hellige Tanker og inderlige Længsler, med saa uudtalte Ord eller korte Smaabønner. Om en Christen nu end ikke altid og uden Afladelse kan bede med Munden og mange Ord, men ogsaa maa forrette sit Kalds Sysler, saa vil man dog næsten aldrig finde ham uden hellig Længsel, uden indvortes, lønlig og uudsigelig Sukken og uden Aandens kraftige Bevægelse. Han er som en Blomst, der ei alene giver Lugt fra sig, naar Mennesket er den nær, bærer den i Haanden og holder den til Næsen, men stedse og altid uddunster sin liflige Kraft. Ligesom der siges om de hellige Engle, at de altid se Guds Ansigt, omendskjønt de ere „tjenstagtige Aander," der udsendes hid og did „for de Udvalgtes Skyld" (Matth. 18, 10; Ebr. 1, 14), efterdi de ogsaa, naar de udrette Guds Befalinger og tjene de Gudfrygtige, forblive i Guds salige Samfund og fryde sig i Hans Herlighed, saaledes forholder det sig ogsaa med de andægtige Bedende; omendskjønt de have sine Sysler her i Verden og maa forrette sit Kaldsarbeide, saa forbliver deres Hjerte dog henvendt til Gud med stadig Længsel og hellig Attraa. Luther taler som sedvanligt meget godt om denne Sag. Hvor der er en Christen, siger han, der er den Hellig-Aand, som ikke gjør Andet end stedse at bede. Thi omendskjønt han ikke altid bevæger Munden eller fremfører Ord, saa gaar og slaar dog Hjertet (lige-

som Pulsaarene og Hjertet i Legemet) uafladeligen med saadanne Sukke: Ak, kjære Fader, maatte dog dit Navn vorde helliget, dit Rige komme, din Villie ske hos os og Enhver! osv. Og efter som Stødene eller Anfegtelsen og Nøden trykke og drive haardere, blive saadanne Sukke og Bønner ogsaa sterkere, ja endog mundtlige, saa at man ikke kan finde nogen Christen uden Bøn, ligesaalidt som et levende Menneske uden Puls, hvilken aldrig staar stille, men, om end Mennesket sover eller gjør noget Andet, stedse bevæger sig og slaar, uden at han selv bliver det var.

§ 93. Nogle katholske Forfattere berette om en hos dem navnkundig Jomfru ved Navn Katharina af Siena, at da hendes Forældre hverken vilde forunde hende Tid eller noget Sted til Bøn og gudelige Betragtninger, gav Herren hende isinde at indrette sig et lønligt Bedekammer i sit Hjerte, hvorhen hun kunde begive sig i Aanden, selv midt under sine Sysler og huslige Forretninger og i denne hellige Ensomhed pleie Samtale med Ham. Jeg ved imidlertid ikke, om sande Christne og Bedende for den Sags Skyld behøve nogen særegen Aabenbaring; thi ihvorvel de have Meget at gjøre her i Verden, saa bære de dog visseligen stedse sit Bedekammer med sig og betjene sig jævnligen deraf midt under sine Forretninger, saa at de altsaa, som en gudfrygtig Sjel udtrykker sig, ofte ere hjemme uden at være hjemme og forrette et Arbeide uden at være tilstede derved. De bestræbe sig altid for at vedligeholde en hellig og himmelsk Andagt i sine Hjerter. Ligesom der i den gamle Pagt kun skulde ofres et Lam Morgen og Aften, men Ilden dog stedse maatte holdes brændende paa Alteret Dag og Nat, saaledes ogsaa: om en Christen end kun Morgen og Aften holder sine ordentlige Bedetimer og ofrer det Guds Lam i Troen, saa maa den hellige Andagts Ild dog aldrig slukne i hans Hjerte; i den Hensigt maa han gribe enhver Anledning til gode og gudfrygtige Tanker, vogte sig for verdsligsindet Selskab, forargeligt Snak og syndigt Tidsfordriv og stedse holde sin Sjel i en saadan Tilstand, at den hvert Øieblik er skikket til den hellige Samtale med Gud; den maa altid, som en klog Jomfru, have sin Lampe beredt og brændende, for at den hvert Øieblik kan være færdig til at gaa Brudgommen imøde. Til Forklaring herover vil det ligeledes være tjenligt at anføre nogle Ord af Luther: Der gaar et Udsagn under Sankt Hieronymus's Navn: Alle de Troendes Gjerninger ere Bøn, og et Ordsprog siger: Den, som arbeider troligt, han beder dobbelt, hvilket maa være sagt af den Grund, at et troende Menneske under sit Arbeide frygter og ærer Gud og tænker paa sin Bøn, for at han ikke skal gjøre Nogen Uret, stjæle eller bedrage, og saadanne Tanker og en saadan Tro gjøre upaatvivlelig hans Arbeide til en Bøn og et Lovoffer. — Om denne stadige Bøn er det vistnok Christus siger, at man bør altid at bede.

§ 94. Af alt dette sees forhaabentlig tilfulde, hvorledes Christi og den hellige Apostels Ord om den stedsevarende og uafladelige Bøn ere at forstaa, og hvorledes en Christen kan bede uden Afladelse og altid, nemlig — at jeg for de Enfoldiges Skyld skal fatte mig kort — naar han hver Dag andægtigt forretter sin Bøn til visse Tider, idetmindste Morgen og Aften, før og efter Maaltidet, og ikke lader sig hindre heri, — naar han saa meget, som paa nogen Maade muligt er, søger at holde sit Hjerte rent og frit for vanhellige og urene Tanker, og vænner sig til gudfrygtige, himmelske og hellige Tanker, saa at hans Sjel stedse er opfyldt med en hellig Begjærlighed, Længsel og Attraa efter Gud, efter Hans hellige og salige Samfund, efter at tækkes og tjene Ham, efter at fremme Hans høilovlige Navns Ære og Hans Riges Tilvært

samt efter at gjøre Hans Villie, saa at han oftere med korte, men kraftige Sukke og Smaabønner gjentager, hvad han i sin Morgenbøn udførligere har fremført, om muligt synger under sit Arbeide og forretter Alt saaledes, at man noksom kan mærke, at han har Gud for Øine og i Hjerte og søger af Hjertet at tjene og behage Ham, — at han ikke forsømmer nogen Leilighed til at fatte gode Tanker og vække hellige Længsler i sin Sjel, — at han ogsaa beflitter sig paa at forblive aarvaagen i Aanden om Natten, begiver sig til Hvile med ædru og maadeholdent Hjerte, sovner ind med Sukke, Bønner og Paakaldelser og ønsker af Hjertet, at hans aldrig slumrende, udødelige Sjel, medens Legemet hviler, maa forblive i en bestandig, hellig og himmelsk Uro (Aab. 4, 8), omgaaes med Gud og guddommelige Ting og love og prise Ham, og at hans Hjertes første Tanke, saasnart han vaagner, maa være af Gud, i Gud og til Gud og dets første Bevægelse hellig og himmelsk, osv. Dog, hvi gjør jeg mig saa megen Uleilighed med at undervise de troende Sjele om den stedsevarende Bøn, da de allerede kjende den bedre af Erfaringen, saasom det er umuligt at være troende og ikke altid bede, ihvorvel de gudelskende Sjele ikke stedse selv vide og mærke, at de bede.

§ 95. Vi have da hidtil betragtet de fornemste Bestandele af en sand Bøn, forsaavidt dennegang er fornødent for vort Øiemed (thi hvad der i den ovenanførte Beskrivelse endnu staa tilbage, vil blive drøftet i næste Prædiken); nu maa vi ogsaa føre os denne Betragtning til Nytte og gjøre en gavnlig Brug deraf. I denne Hensigt bliver det da først fornødent, at vi foretage en Prøvelse af vor Bøn og omhyggeligen undersøge, hvorledes den er beskaffen, — om vi hidtil have bedet rigtigt og som det sig bør, eller ikke. Man har en Fortælling eller et Læredigt om en Eneboer, der lagde en Nød i en Kop, hvergang han efter sin Formening havde bedet andægtigt. Da han nu havde faaet en god Del Nødder samlede og glædede sig ved sig selv herover og var stolt deraf, hørte han en Røst, som bød ham at tage en Prøve af Nødderne paa, hvor ofte han havde bedet med Andagt og saaledes, at hans Bøn havde behaget Gud. Da han nu aabnede Nødderne, den ene efter den anden, fandt han dem alle tomme eller ormstukne paa en nær, hvori den halve Kjerne var god; herover blev han meget skamfuld og indsaa, at han havde Aarsag til at bede den hellige og retfærdige Gud ydmygt om Tilgivelse for de Synder, han ogsaa under Forrettelsen af sin Bøn havde begaaet. Ak, hvor Mange turde der ikke ogsaa findes blandt Nutidens Christne, der indbilde sig, at de have bedet ofte og meget, og som det ikke vilde gaa anderledes end denne Eneboer, om deres Andagt skulde nøiagtigt undersøges og veies efter Helligdommens Vægt, og hvis fleste Bønner ligeledes vilde befindes uduelige og unyttige! Vist er det, kjære Tilhørere (og Læsere), at man just kan forsynde sig grovest i hellige Ting og gudelige Øvelser, saaledes som forbilledligen er fremstillet ved Arons Sønner Nadab og Abihu, der førte en fremmed Ild med Røgelse paa nær til for Herrens Ansigt og derfor bleve fortærede af den Ild, som for ud fra Herrens Ansigt (3 Mos. 10, 1 flg.). Thi ligesom den forsynder sig storligen, der ikke hører Guds Ord „som Guds Ord“ (1 Pet. 4, 11) med tilbørlig Ærbødighed og skyldig Lydighed eller som gaar til Herrens høihellige Kjærlighedsmaaltid uden Omvendelse, Tro og gode Forsætter, idet han annammer til sin Dom (Fordømmelse), hvad der er givet ham til Liv (1 Kor. 11, 27. 29), saaledes ogsaa: hvo som træder frem for Gud

for at bede og ikke ter sig, som han bør, med bodfærdig og ydmyg Andagt, med hellig Frygt, i Tro, i Aand og Sandhed, han bliver upaatvivleligen med sin Bøn en Vederstyggelighed i Hans Øine og vil snarere opvække Hans Vrede end erholde Naade, saaledes som de Ord, Herren gjennem Esaias talte til sit hykkelske Folk, vise. „Naar I“, siger Han, „udbrede Eders Hænder (som de Bedende pleiede at gjøre i den gamle Pagt), da vil jeg skjule mine Øine for Eder; ja, om I end meget bede, hører jeg dog ikke; thi Eders Hænder ere fulde af Blod“ (Esai. 1, 15). Som Følge heraf er det høist fornødent, at enhver Christen giver nøie Agt, som paa sin hele Christendom, saaledes ogsaa paa sin Bøn og oftere undersøger, om den er, som den bør være, eller ikke.

§ 96. Lader os da, I gudhengivne Sjele, foretage en Prøvelse overensstemmende med hvad der ovenfor er lært om den sande Bøn og omhyggeligen ransage, hvorledes vor Bøn er beskaffen! Prøver Eder da og undersøger først, om I have beredt Eder med hellig Frygt til Bønnen og været omhyggelige og bekymrede med Hensyn til denne hellige Øvelse, — om I have havt let for at tilfredsstille Eder selv med Eders sædvanlige Andagt og Maade at bede paa eller ogsaa i saa Henseende næret en hellig og barnlig Sorg, — om I endnu stedse stræbe efter Forbedring og stedse beflitte Eder paa at tiltage i hellig Andagt, i gudelig Iver og Nidkjærhed, i ydmyg Hengivelse, i Guds høilovlige Navns Forherligelse osv., eller om I mene, at I allerede ere udlærte i Bedekunsten og ikke have Aarsag til at gjøre Eder nogen Bekymring med Hensyn til Eders Bøn. De sande og andægtigt Bedende træde stedse frem for Gud med hellig Frygt, erkjende sin egen Uværdighed og Udygtighed og paakalde Gud med hjertelig Tillid som sin kjære Fader; denne Tillid er imidlertid ikke grundet paa deres Andagt og deres Bøns Fuldkommenhed, men paa Guds Godhed og Barmhjertighed og Jesu Christi, vor evige Ypperstepræsts, Fortjeneste og Forbøn, i hvis Navn de bede; da de forøvrigt vide, at de medbringe et syndigt, ustadigt og fordærvet Hjerte til Gud, saa ere de fulde af hellig Bekymring, vel vidende, at selv den bedste Bøn er ufuldkommen, mangelfuld og syndig, naar den betragtes af Gud udenfor Christus og Hans Forbøn, hvorfor de ere vante til, før de gaa bort fra Guds Ansigt og ud af sit Bedekammer, at bede Ham ydmygt, at Han i Naade vil tage tiltakke med deres fattige Bøn, lade den for Jesu Forbøns Skyld behage Ham vel, naadigst tilgive, hvad Syndigt der har blandet sig deri, afhjælpe alle deres Brøst og forunde dem Naadens og Bønnens Aand; idet de slutte sin Bøn, sukke de med David: „Lad min Munds Tale og mit Hjertes Betænkning være til Behag for dit Ansigt, Herre, min Klippe og min Gjenløser!“ (Ps. 19, 15) og med Daniel: „Vi lade vore ydmyge Begjæringer falde for dit Ansigt, ikke for vore Retfærdigheders Skyld, men for dine store Barmhjertigheders Skyld. Herre, hør! Herre, forlad! Herre, giv Agt paa — — for din egen Skyld, min Gud!“ (Dan. 9, 18. 19).

§ 97. De gudfrygtigste Sjele og i Bønnen ivrigste Christne hører man ofte klage over at de ikke kunne bede, — at deres Bønner ere saa lunkne og syndefulde, osv. Ak, sagde et gudfrygtigt Hjerte, hvorledes skulde mine Bønner kunne behage den store og hellige Gud, siden jeg selv finder saa mange Feil ved dem, at de ikke engang kunne behage mig? Betænker, hvortil det er kommet med os Mennesker, og hvor Meget vor Christendom er værd, siden vi ikke engang kunne bede uden syndige Tanker

og ved Slutningen af vor Bøn maa bede om Forladelse for den Synd, som har blandet sig deri! Hyklerne derimod ere meget sikre ligesaavel med Hensyn til sine Bønner som med Hensyn til andre Dele af sin Christendom; de læse en Morgen- og Aftenvelsignelse i sin Bog, gjentage maaske en og anden Bøn, Sang eller Psalme, som de have lært i sin Barndom, og ere forresten ubekymrede. Ligesom nu Sorgløshed og Skjødesløshed aldeles ikke duer i Ting, som angaa Gud, Sjelen og Samvittigheden, saaledes er den ogsaa i Bønnen daarlig og fordømmelig; det er derhos et ufeilbart Tegn paa et til Bønnen udueligt Menneske, naar han i Henseende til enhver christelig Pligt tænker, som Hyklerne pleie. Det gjør det nok, og mener at der ikke behøves nogen Forbedring, ingen større Iver og Nidkjærhed end han er vant til at vise, hvorfor han heller ikke i mange Aar har gjort noget Fremskridt i Bønnen, men tvertimod endog glemt Meget af hvad han blev veiledet til i sin Barndom, og man skal ikke finde ham saa sikker og sorgløs i nogen Ting, navnlig i hvad der kan medføre Tab eller Fordel for ham, som i Bønnen og andre christelige Pligter. Om vi derfor ikke af Andet vidste, at der desværre er faa sande Christne iblandt os, saa kunde det noksom sees deraf, at Størstedelen af vore Dages Christne ere saa letsindige, sikre og sorgløse med Hensyn til Bønnen og forrette den med større Kulde og Tankeløshed end nogen af sine andre Sysler, og man holder medrette for, at dersom Mange ingen anden Sorg havde end den for sine Bønner, saa vilde de aldrig sørge. Nu, min Medchristen, for at du kan vide, hvad du skal tro og haabe om din Bøn og hele Christendom, saa betænk, hvorledes du har læst den foran givne udførlige Undervisning om Beskaffenheden af den troende Sjels Bøn, og om derved er opvakt en gudelig Bekymring for og et helligt Mishag i den Maade, hvorpaa du hidtil har bedet, Erkjendelse af dine Mangler og et fast Forsæt om Forbedring hos dig eller ikke. Jeg bekjender gjerne, at jeg vel under Nedskrivningen heraf har fundet en Glæde i at betragte de hellige Guds Børns Frimodighed i deres Samtaler med Ham, men at jeg tillige er bleven betagen af Frygt og Bekymring ved at prøve min egen Andagt og Bøn, og indrømmer gjerne, at det endnu undertiden staar daarligt til dermed, og at jeg ingenlunde regner mig til de sande Bedende, men villigen sætter mig blandt de ringeste Lærlinger i Bedekunsten, og beder den majestætiske, høilovlige og store Gud, at Han for den Herres Jesu og Hans hellige Forbønners Skyld vil have Taalmodighed med mig og ikke forkaste mine usle Bønner.

§ 98. Lader os imidlertid korteligen paany gjennemløbe, hvad der ovenfor efter Guds Ord er lært om Bønnen, og i alle Dele prøve vor Bøn derefter, for at vi grundigt og nøiagtigt kunne vide, om og hvori vi trænge til Forbedring; Sjelen i de Troendes Bøn er Kraften og Eftertrykket fra Hjertet, som man ellers pleier at kalde Andagt,*) af andenken, fordi Hjertet da skal hænge og holde sig med alle sine Følelser og Tanker, Kræfter, Længsler, Attraaer og Sukke ved Gud og være henvendt til Himmelen. En andægtig Bedende samler og opvækker Alt, hvad der er i og hos ham, til Samtale med Gud og ønsker, at han ikke blot maa tale og frembære Ord, men lutter Kraft, lutter Hjerte, lutter Ild, Lys, Aand og Liv for sin Gud. Han kommer undertiden frem til sin Gud som et hungrigt og tørstigt Barn til sin Moders Bryst, undertiden

*] Et tysk Ord [af det nu ubrugelige andenken, tænke paa]: skarp Opmærksomhed paa Noget; bruges nu kun i religiøs Betydning om Sindets Henvendelse til Gud og aandelige Ting. O. A.

som en Brud til sin Brudgom, som hun ikke paa lang Tid har seet og talt med, idet hun lader Alt staa og ligge, glemmer alle huslige Sysler, som Maria, der satte sig ved Jesu Fødder og hørte Hans Tale" (Luk. 10, 39), og kun føder og mætter sig med Hans Kjærlighed, — undertiden som en ussel Synder til sin Konge, bedende om Livet, — som den bodfærdige Sjel, der lagde sig ved den Herres Jesu Fødder og anvendte ei alene sin Mund, hvormed hun kyssede Hans Fødder, med ogsaa sine Øine som Taarekilder, sit Haar som en Skovisk, og sit hele Hjerte og Liv som et Offer til Hans Dyrkelse. Alt hos ham er i fuldt Arbeide, ligesom Hjulene i et slaaende Uhr. Han ønsker og stræber ei alene at forrette sin Bøn til Gud, men selv at blive Bønnen, at hellige, ofre og hengive sig ganske til Ham, nedsænke sig aldeles i Hans Miskundhed, fordybe sig i Hans søde og salige Samfund, tabe sig selv, for at kunne finde Gud og Hans Naade, osv.

§ 99. En koldsindig Bedende derimod kommer til Gud som en fuld Bonde til et velbesat Bord eller en frisk Kilde; han er som et mæt Barn, der ikke skjøtter om sin Moders Melk og Bryst; han er lig en Ørn eller Grib, der vel svinger sig op i Høiden, men derfra stedse ser ned paa Jorden og, naar den faar Øie paa et Bytte, farer ned som et Lyn for at gribe det. Han mener, at der ikke udfordres Mere til Bønnen, end at han bruger sin Hukommelse til at gjentage eller sine Øine til at læse og sin Mund til at udtale Ordene; han er lig en Dreng, som vel sidder i Skolen og har en Bog for sig, men imidlertid lader sine Øine løbe omkring overalt, ler til sine Legebrødre eller taler til dem, naar han kan og tør, og længes efter Skoletidens Udløb, for at han kan komme tilbage til sin Leg; han er lig en Hund, der vel følger sin Herre ud i Marken og paa Veien, men dog gjør mange Udflugter, slaar ind paa Sideveie til Høire og til Venstre for at jage efter Fugle og hvad Andet den bliver var og ofte fjerner sig langt nok fra ham. Prøver Eder nu her, mine Kjære, hvorledes det hidtil har været beskaffent med Eders Bøn og Andagt, og om I kunne henregne Eder til de sande Bedende eller ikke.

§ 100. Jeg vil haabe, at I ikke heri vil støde saa groveligen an, som en vis penge- og verdensgrisk Kjøbmand, der om Morgenen, naar han skulde forrette sin Bøn, stillede sig ved Vinduet med sin Bog og begyndte at læse sin Morgenvelsignelse, men naar han saa Folk fra Landet komme til Byen og gaa eller kjøre forbi, raabte: Skynd dig og løb, Dreng! der kjører en Kjæltringsbonde forbi, som skylder mig saa og saa Meget; sig ham, at han skal betale mig, eller den og den skal hente ham, — eller som en vis Adelsmand, der hver Morgen lod sine Tjenestefolk komme ind i Stuen og forelæste dem en Bøn af en Bog, men midt under Læsningen spurgte om alskens Ting, saasom: Pige, har du havt min Suppe i Potten? (thi han var vant til daglig at spise Suppe til Frokost) eller: Du Hans eller Peter (eller hvad nu Tjenerne eller Gaardskarlene hed), har du givet Folerne Foder og Vand? og lignende Lapperier. Men I ville dog ikke kunne negte for, at det mangengang fattes Eder paa sand, inderlig og stadig Andagt, — at Eders Bøn ligner en Røg, som ikke stiger lige op mod Himmelen, men drives tilside af Vinden snart hid, snart did. O, hvor ofte gaar det os ikke som En, der skal spille paa en fordærvet og forstemt Luth, og som maa stemme længe, inden han faar Strengene i Samklang, uden dog at kunne holde dem længe deri.

§ 101. Luther taler meget smukt om denne Sag. Vort Sind og vore Tanker,

siger han, ere saa usikre, saa slibrige og ustadige, at om vi end vilde begynde med noget Alvor at bede eller tænke paa Gud uden Ord og Skrift, da gaar det visseligen saa, at vi, før vi se os om, ere de hundred Mile borte fra vore første Tanker. Forsøg det, hvem som vil, og sig mig saa, hvor længe han har kunnet fastholde en Tanke, som han har foresat sig at beskjæftige sig med. En saa ynkeligen sønderreven Ting er Menneskets Hjerte; det gaar og vakler og slingrer, saa at ingen Vind og intet Vand ere saa bevægelige og ustadige. Han fortæller derpaa, hvad man læser om den hellige Bernhard, nemlig at han engang beklagede sig for en Ven over, at det faldt ham saa tungt at bede rigtigt, og at han ikke kunde bede et Fadervor til Ende uden uvedkommende Indfald; herover forundrede hans Ven sig og mente, at det var slet ingen Kunst eller noget vanskeligt Arbeide. St. Bernhard væddede med ham; han skulde forsøge derpaa, og det skulde gjælde en Hest; den Anden forsikrede at skulle gjøre det uden nogen Vanskelighed, begyndte og bad: Fadervor osv.; men førend han var kommen over den første Bøn, faldt det ham ind, om han, dersom han vandt Hesten, ikke ogsaa skulde have Sadel og Bidsel til den — — — og sluttede med de Ord: „Kort sagt, kan du fremsige et Fadervor uden uvedkommende Tanker, saa vil jeg holde dig for en Mester; jeg er ikke istand dertil. Og paa et andet Sted siger han: Naar jeg er allermest skikket og oplagt til at bede, kommer jeg maaske med mine Tanker til Babylonien eller bygger et Slot eller Hus. Her ville alle gudfrygtige Sjele tilstaa, at det ikke er anderledes med dem. Jeg kjender dem, som pleie at sige: Om der ikke var noget Andet, som overbeviste mig om min Christendoms Ufuldkommenhed og beskjæmmede mig for Gud, saa var det nok, og jeg føler mig udygtig til at bede et rigtigt Fadervor; mangengang hopper Andagten over de tre første Bønner, som dog ere de vigtigste; foresætte vi os at fremsige disse med Eftertryk og anspænde vort Hjerte hertil, saa springer den over de sidste, saa at jeg holder for, at dersom den retfærdige og hellige Gud vilde gaa irette med os og dømme os efter sin Lovs Strenghed og forresten ikke fandt Noget at udsætte paa os, saa vilde vor Vanhelligelse af Fadervor ved Indblandelsen af uvedkommende og forfængelige Tanker være Aarsag nok til at bortvise os til Fordømmelsen. Han siger ogsaa meget ivrigt: Fader vor (saavelsom Guds Navn og Ord) er den største Martyr paa Jorden; thi Alle plage og misbruge det; Faa trøste og glæde det ved dets rette Brug. Forholder det sig nu saa — som det visseligen gjør —, hvorledes kunne vi da være saa sikre i Henseende til Bønnen, som om vi forlængesiden havde lært den hele Bedekunst tilbunds og i saa Maade ikke længer behøvede at gjøre os nogen Bekymring?

§ 102. Lader os imidlertid gaa videre i vor Prøvelse og betænke, om vi ogsaa bede med tilbørlig Ærbødighed, sand Ydmyghed og hellig Frygt for Gud, — om vi ogsaa ere vante til at forrette vor Bøn knælende, stundom ogsaa liggende paa vort Ansigt, og fremfor Alt, om vi pleie at fremtræde for den majestætiske Gud med fornedret, selvfornegtende, sønderslaget, i Aanden fattigt og elendigt Hjerte. Man fortæller om en gudfrygtig, men noget enfoldig Mand, at han havde for Skik at bede saaledes: Jeg N. N., arvelig Besidder af N. og N., træder frem for dit Ansigt, min Gud, for at bede til Dig. Er dette sandt, saa antager jeg, at Gud lod det ske til Lærdom og Advarsel for os Andre, som vel ikke træde frem for Ham med saadanne Ord, men dog med ligesaa taabelige Indbildninger. Herom

vil Enhvers Samvittighed kunne prædike tydeligst for ham. For Gud bør ingen, Konger, Fyrster, Grever, Adelsmænd, Doktorer, Magistre, Rige, Forstandige og Fornemme, men lutter Syndere, enfoldige, elendige, ringe og simple Folk, ja lutter Børn og Betlere træde frem. Naar vi komme ind i vort Bedekammer, saa bør Krone, Spir, Stand, Ære, Penge, Gods, Visdom, Lærdom, Høihed og alt jordisk og forkrænkeligt Væsen, som vi ikke kunne tage med os i Døden, blive tilbage og være aldeles glemt og forladt, eller om vi ville tage det ind med os, saa maa det ske i den Hensigt at nedlægge det for den høilovlige Guds Fødder, erkjende det for Hans Gave og Naade og bede inderligt, at dersom vi skulde have misbrugt det, Han da vil tilgive os dette efter sin store Barmhjertighed og skjænke os Naade til at anvende det bedre for Fremtiden. Naar en Fyrste beder, saa bør han tænke, at maaske raaber en fattig Bondemand paa samme Tid til Gud i sin Trængsel, og at denne maaske er Ham ligesaa velbehagelig, ja velbehageligere end han.

§ 103. Naar en Berenice,*) som ellers kommer iført megen Pragt og Stads, gaar ind i sit Bedekammer, saa bør hun ei alene lade Alt, hvad der henhører til Forfængeligheden, og hvad Verden paahænger og paatvinger hende, blive tilbage og fremtræde i sin Natdragt eller en anden simpel Klædning, men ogsaa tænke, at maaske ligger i samme Stund en fattig Tjenestepige for den Herres Jesu Fødder og overgaar hende langt i bodfærdig og troende Andagt. Naar en lærd Professor eller berømt Biskop eller Hofprædikant vil bede, saa bør han ikke tænke paa hvad han er, men hvem han skylder Alt, hvad han er, og Alt, hvad han har, og hvilket vanskeligt Regnskab han vil have at aflægge for sine udmærkede Gaver og sin Dygtighed, og at maaske raaber i dette Øieblik en fattig Landspræst eller Klokker til Gud, hvilke maaske ere bedre anseede og lettere finde Bønhørelse hos Ham. En Rigmand bør komme frem for Gud med saa meget større Ydmyghed og aandelig Fattigdom, fordi han ved, hvad hans Frelser siger om dem, som ere rige i den nærværende Verden, nemlig hvor vanskeligen de komme ind i Himmeriges Rige, og maa betænke, at maaske beder paa samme Tid en fattig Enke i sin elendige og tomme Hytte, og at hendes Sukke og Taarer maaske behage alle Herrers Herre bedre end hans Bøn. Prøver Eder derfor, I Høie, Herlige, Rige og Mægtige, hvorledes det hidtil har været beskaffent med Eders Bøn; saa ville I udentvivl snart erkjende, hvor høiligen den trænger til Forbedring.

§ 104. Betænker saa endvidere, om Eders Bønner ere et Verk af Naturen eller Naaden, — om I tale til Gud af Verdensaanden eller formedelst den Hellig Aand — om Eders Bønner udflyde af et bodfærdigt, troende, helliggjort og gudhengivent Hjerte, eller om I kun bede af Vane, af Trældomsfrygt, med Ubodfærdighed og Sikkerhed. For at I kunne forstaae dette og desto nøiagtigere foretage den høist fornødne Prøvelse, beder jeg Eder slaa efter, hvad der paa et andet Sted*) er lært om Forskjellen mellem Naturen og Naaden, overveie Alting vel og derefter bedømme Eders Bøn og hele Christendom. Betænker Eder, om I af Erfaring forstaa, hvad den hellige Apostel har skrevet om den Hellig-Aands Drift og om Hans Sukken og Raaben i Guds Børns Hjerter (Rom. 8, 14. 15. 16), — om I ikke finde Eder vel tilmode om Morgenen, førend I have bedet, og om I føle Eder

*) Se Ap. Gj. 25, 13. 23; 26, 30.

*] Ovenfor i 3die Del, 2den Præd., § 7 og 8.

besværede, naar I ere blevne hindrede i Eders sædvanlige Andagt, — om der ogsaa, naar det gaar Eder vel, og ingen Nød trykker Eder, findes en hellig og glad Begjærlighed hos Eder efter at bede, en inderlig Længsel og Attraa efter Gud, og om Eders Sind er uroligt og utilfreds, førend I have seet og talt med Eders Jesus. Vide I ogsaa, hvorledes den er tilmode, som Gud uventet aflokker Svar, idet Han siger til ham som Ahasverus til Esther: „Hvad er din Bøn? og hvad er din Begjæring?" (Esth. 5, 2. 3; 7, 2) eller som Han siger til Salomo; Begjær, „hvad jeg skal give dig!" (1 Kong. 3, 5) eller hos Profeten: „Se, her er jeg; se, her er jeg;" (Esai. 65, 1) eller, som den Herre Jesus siger: „Hvem leder Du efter? „Have I Noget at spise? Elsker du mig?" (Joh. 20, 15; 21, 5. 16). Thi vist er det, at Herren selv ofte uformodet giver sine Troende Anledning til at bede eller paa en vel skjult, men meget kraftig Maade opvækker og tilskynder dem dertil, naar der enten er en Nød paafærde, hvoraf de intet vide, eller Han vil forlyste sig ved dem, som sine kjære Børn. „Han svarer ofte, førend de raabe" (Esai. 65, 24). „Han leder ofte efter en Mand, som vil gjærde et Gjærde og staa i Gabet for Hans Ansigt for Landet, at Han ikke skal fordærve det" (Ezek. 22, 30). Han giver undertiden sine Venner Anledning til Bøn og Forbøn, saaledes som Abraham (1 Mos. 18, 17). Hertil sigte udentvivl ogsaa de Opmuntringer af den himmelske Brudgom, som flere Gange findes i Høisangen: „Staa op, min Veninde, min Deiligste, og gak hid! Min Due, som er i Klippens Rifter, i Skjul i Taarnet, lad mig se din Skikkelse! lad mig høre din Røst! thi din Røst er sød, og din Skikkelse er liflig. Det er min Kjærestes Røst, som banker, sigende: Lad op for mig, min Søster, min Veninde!" osv. (Høis. 2, 10. 14; 5, 2).

§ 165. En udenlandsk Lærer*) taler meget mærkeligt herom: Gud minder os ei alene om vor Skyldighed, men opvækker os ogsaa ofte kraftigt til at gjøre den. Han udgyder Naadens og Bønnens Aand over os og giver os selv Grunde og Beviser ihænde, som vi kunne foreholde Ham, og gjør os villige, levende og brændende, saa at vi søge Leilighed til og skynde os at blive alene for at tale med Ham og udøse vort Hjerte for Ham. Giver nøie Agt paa en saadan hellig Bevægelse, vedbliver han, og lader den ikke gaa ubenyttet hen, — smider, medens Jernet er varmt, og slipper ikke en Leilighed af Eders Hænder, som I siden turde søge forgjeves. Ligesom Hoffolkene passe paa den Tid, da Fyrsten er bedst at tale med, og da han selv giver dem Anledning til at bringe en magtpaaliggende Sag paa Bane, saaledes maa ogsaa I gjøre og tale gladeligen med Gud, naar Han selv bereder og bevæger Hjertet dertil. Meningen hermed er, som man nok kan se, ikke den, at de Troende ikke maa og skulle bede uden naar de ved en særegen himmelsk Bevægelse blive drevne og dygtiggjorte dertil, saasom den sønlige Udkaarelses, Naadens og Bønnens Aand altid er med dem, ligesom de ogsaa stedse have Guds, sin himmelske Faders Befaling, at de skulle paakalde Ham, for Øine og i Hjertet og følgelig ikke behøve nogen overordentlig Drift til den regelmessige Bøn; men dermed tilkjendegives, at den kjærlige Gud mangengang uventet og udenfor deres sedvanlige Bedetid rører, tilskynder og sødeligen bevæger sine Venners Hjerter ved sin Aand, saa at de begynde kraftigt at sukke og fremstille sine Ønsker i en eller anden Sag for Ham, saa og ofte, naar det falder sig saaledes, og Tiden, deres Kaldsarbeide og Leiligheden tillade det,

*] Thom. Godwyn.

ile ind i sit Kammer for at kunne give sine frembrydende Taarer friere Løb og udtrykke sine Sukke og Attraaer med ret kraftige Ord. Dette er en Frugt og Del af Fortroligheden til Gud, og den forstaaes bedst ved Erfaringen, ligesom jeg da heller ikke tvivler om, at sande Christne og gudelskende Sjele ingen vidtløftig Fremstilling og Forklaring tiltrænge af denne Sag, men ved mange Leiligheder have erfaret, hvor nær den store Menneskeven træder hen til Menneskene, — hvor god Han er, og hvor gjerne Han ser, at Hans Børn tale til Ham og vente sig alt Godt af Ham.

§ 106. Prøver Eder endvidere, om Eders Bønner udflyde af et villigt, barnligt, glad Sind og Hjerte, eller om det kun er Trældomsfrygt for Gud, som aftvinger Eder dem, idet Han ellers kunde unddrage Eder sin timelige Velsignelse, styrte Eder i Ulykke eller kaste Eder i Helvede, osv. Et sandt Guds Barn „fremfører frivillige Offere for Ham" (Ps. 110, 3) og forherliger Hans Navn, ikke saa meget, fordi Gud har Velsignelse og Forbandelse, Liv og Død, Himmel og Helvede i sin Haand, men mest, fordi det elsker Ham, og fordi Han over alle Ting fortjener al Ære, Herlighed, Ros og Pris. Ligesom et gudfrygtigt Barn vilde ære og elske sin Fader, selv om han var yderst fattig og ikke kunde hjælpe det med en Halvskilling, saaledes vilde ogsaa en sand Christen, om det var muligt, at Herren vor Gud nedlagde Regjeringen over Verden og overlod Englene Magten til at velsigne og straffe, og Han hverken eiede Himmel eller Helvede, alligevel ære tilbede og prise Ham med frivilligt og ydmygt Hjerte, fordi Han er Gud, al Kjærligheds og Miskundheds Kilde og Udspring. Han ved, at han har annammet saa meget Godt af Ham, at han ikke noksom kunde ære, tilbede og tjene Ham derfor i al Evighed, selv om Gud for Fremtiden ikke mere kunde vise Ham nogen Velgjerning. Med en Hykler og et uigjenfødt Menneske forholder det sig derimod ganske anderledes; han ser med sin Bøn ikke saa meget paa Gud, Hans Majestæt og i og for sig selv prisværdige Herlighed, ei heller paa de forbigangne og modtagne Goder som paa Hans Magt til at fordærve og ophold, til at velsigne og forbande, til at saliggjøre og fordømme, saavelsom paa hvad han endnu i Fremtiden kan haabe at erholde af Ham. Han er som Judas, der ikke elskede Herren, men hans Pengepung, og som det jordiskfindede Jødefolk, der opsøgte Ham og løb allevegne efter Ham, fordi de havde ædt af Hans Brød og vare blevne mætte, men siden udraabte sit Korsfæst! korsfæst! over Ham (Joh. 12, 6; 6, 26). Hvorledes nu en saadan Bøn behager den høilovlige Gud, kan et oplyst Hjerte let slutte sig til og vil med Hensyn til sin Andagt omhyggeligen rette sig derefter.

§ 107. Overveier dernæst ogsaa, I sande Lærlinger i Bedekunsten, hvad der tilforn er lært om Bønnebøger! Prøver Eder selv og undersøger, hvilken Bønnebog der hidtil har været og endnu er Eders bedste og kjæreste, og om I ogsaa have anseet Sagen af den Vigtighed, at I have hørt en aandrig og gudfrygtig Præsts eller andre øvede og erfarne Christnes Betænkning og Formening derom, for at I blandt den store Mængde Bønnebøger, som findes, kunne vælge den bedste, eller om det er Eder ligegyldigt, hvad det er for en Bog, og med hvilken Aand og Kraft den er skreven, naar det blot er en Bønnebog. Jeg vil vistnok ikke kaste Foragt paa nogen saadan, men overensstemmende med christelig Kjærlighed haabe om enhver Forfatter af Bønnebøger, at han har foretaget sig et saadant Arbeide med helligt Hensyn til Guds Ære og Kirkens Opbyggelse; dog er det unegteligt, at

der i slige Bøger finder en stor Forskjel Sted paa Gavernes, Aandens, Troens og Kraftens Maal, og at nogle vel endog trænge til en nøiagtig Undersøgelse og Renselse. (Jfr. 3die Del, 4de Præd. § 15). En andægtig Bedende tragter derfor medrette efter de bedste Gaver og holder de Bønnebøger for de bedste, som ere fulde af Aand og Kraft, saa at de rene og liflige Strømme smage af et bodfærdigt, troende, gudelskende, helliggjort, fornyet, gudhengivent, verdensforsmaaende, himmelbegjærligt Hjertes ædle Kilde og gjøre hans Hjerte ligeskikket med dem. En Hykler derimod giver sig i saa Maade let tilfreds og siger: Det er Altsammen Guds Ord. Det er ham nok, at hans Bog er smukt trykt, sirligt indbunden og beslaaet med Sølv, og at han finder Morgen- og Aftenvelsignelser deri tilligemed Bønner at bede før og efter Skriftemaalet, før og efter Nydelsen af den høiværdige Nadverd, paa Reiser, om Held i Ens Næringsvei osv. Min Gud, for hvis Ansigt jeg staar og som ransager Hjerter og Nyrer, ved, at jeg ikke taler og skriver dette som den, der foragter de gudfrygtige Enfoldiges Andagt, men kun for at opvække de uagtsomme og i Ting, som angaa Christendommen, Sjelen og Saligheden, sorgløse og sikre Hjerter og bevæge dem til Eftertanke; thi aabenbart er det, at der ogsaa i denne Sag hersker stor Sikkerhed.

§ 108. Betænker endvidere, mine kjæreste Brødre og Søstre i Herren, om I ogsaa bruge de Bønner, som staa i Eders Bog, saaledes og oplæse dem saaledes for Gud, at I ved hjertelig Andagt og hellig Eftertanke gjøre Ordene til Eders egne, saa at Forfatterens Aand og Andagt ligesom forener sig med Eders, og saa at I ikke fremsige Ordene som en Andens og kun med Munden, men som Eders egne, med Hjertets Eftertryk og bruge hans Andagt til at vække Eders egen. Thi ligesom jeg ikke betjener mig af en laant Bog alene for at faa vide, hvor lærd og dygtig Forfatteren har været til at drøfte og fremstille en Sag fra Grunden af, men for ved dens Hjælp selv at blive lærdere og dygtigere og erholde Stof til videre Eftertanke, saaledes maa ogsaa en sand Christen betjene sig af sin Bønnebog for selv at blive mere og mere dygtig til Bønnen og benytte sig af Forfatterens Andagt til at vække sin egen. Prøver Eder derfor, mine Venner, om I ved den langvarige Brug af Eders Bønnebøger have bragt det dertil, at I ogsaa have lært at bede af Eder selv, af egen Andagt, uden Bog og fremmed Hjælp, efter hvad vi herom have sagt ovenfor i § 26. Thi hvad hjælper det, om Eders Bog er noksaa god, aandrig og opbyggelig eller noksaa net indbunden og kostbart udstyret, dersom Eders Hjerte stedse fremdeles bliver koldt, sorgløst, sikkert og jordisksindet, uden Aand og Andagt? Historieskriverne fortælle om en Kong Karl i Frankrige med Tilnavnet den Skaldede, at han lod sig skrive en Bønnebog med Guldbogstaver, i hvilken der aabenbarede sig en stor og gudelig Andagt. Jeg har seet Ting, som vare trykte eller skrevne paa Atlas og Taft med gyldne og andre smukke Bogstaver; om I nu end havde en saadan Bog og lod den indbinde i Sølv eller Guld, saa vilde den dog ikke gavne Eder noget ligeoverfor Gud, medmindre I bade og ikke blot oplæste de Bønner, som den indeholdt. Hvad nytte de daarlige Jomfruers Lamper til, naar der ingen Olie er i dem? Hvad nytte Mundens laante Ord uden Hjertets egen inderlige Andagt? Og hvad skal man tænke om den Skoledreng, som stedse lader sine skriftlige Øvelser forfatte af Andre og selv ikke gjøre Andet ved dem end at afskrive dem, forevise Læreren dem og ikke stræber med egen Flid og Møie at udarbeide dem? Maa man ikke anse

ham for en doven Slyngel og forudsige ham, at han ingen Duelighed og følgelig heller ingen Ærespostér vil opnaa? Og hvad skal man sige om Eders Christendom, naar I gjennem saa mange Aar have havt Eders Bønnebøger ihænde og i Brug og endnu ikke have lært Andet deraf end at læse? Trøste I Eder til at forsvare for Gud, at I have været saa efterladne i en saa høihellig og vigtig Sag og i alle de Aar, I have levet i Verden, endnu ikke lært at tale til Eders Gud, saa ofte fornødent gjøres, som et Barn til sin Fader? O Lunkenhed! o Koldsindighed! o Efterladenhed! o Sikkerhed! hvor mange Hjerter holde I ikke i Djævelens Vold! hvor mange Sjele føre I ikke i evig Fordærvelse!

§ 109. Ransager endvidere, om Eders Bøn hidtil har været himmelsk, gudelig og hellig, — om I først og fremst have bedet Gud om aandelige og himmelske Ting, nemlig om hvad der tjener til Hans Ære, Hans Kirkes Gavn, Eders egen Forbedring og Eders Saligheds Fremme, — om I i Bønnen have seet mere paa Gud end paa Eder selv, — om I mere have søgt at faa Eders egen Villie frem end at lære Hans Villie at kjende, at taale og opfylde den, — om I vel have bedet om timelige Ting, om Lykke i Eders Husvæsen og Næringsvei, om Fred, Sundhed og andet Velgaaende, men med et helligt, gudeligt og himmelsk Øiemærke, for at I nemlig kunde have des større Frihed og Frimodighed, des bedre Anledning og des flere Midler til at tjene Ham af ganske Hjerte og helliggjøre Hans Navn. Jeg frygter for, at Mange blandt Nutidens Christne ere saa langt borte fra deslige hellige Øvelser og høistfornødne Forskrifter med Hensyn til Bønnen, at de ei engang vide, hvad de ville sige, og hvad man paa Guds Vegne fordrer af dem. Mange kunne maaske fremsige Herrens Bøn flere Gange om Dagen, men uden at give Agt paa de tre første Bønner og bede Gud med saadan Iver og Inderlighed om, hvad deri indeholdes, som det sømmer sig, ligesom da vort Hjerte, fordi det er kjødeligt, sædvanligvis skjænker de aandelige Ting den mindste Andagt, hvorfor ogsaa, som allerede ovenfor bemærket, de gudfrygtigste Sjele ofte klage over, at naar de bede et Fadervor og ikke ere paa sin Post, saa springer det syndige Hjerte hurtigt over de tre første Bønner og fremsiger dem ikke med tilbørlig Andagt. Og vel dem, som mærke, forstaa og angre slige Mangler! thi der er Mange, som ikke ændse dem eller tage dem til Hjerte. Hvor mange Mennesker bede ikke om Fremgang i sin Næring, om Fred, om Afvendelsen af Guds haarde Domme og Vredesstraffe, men maaske uden nogensinde i hele sit Liv at have bedet om Guds Ords og Jesu Christi Riges heldige Udbredelse, om de vantro Hedningers, Jøders og Mohamedaneres Oplysning og Omvendelse, om de Vildfarendes og Forførtes Tilbagebringelse, om Syndrenes og Hyklernes Omvendelse og om at den naadige, barmhjertige Gud ikke formedelst de fleste evangeliske Christnes store Utaknemmelighed, Ulydighed, Ubodfærdighed og Sikkerhed vil tage sit Ord og sin Naade fra os!

§ 110. Man erfarer ofte, at Forældre, som have et Barn liggende sygt, bede med stort Alvor om dets Opkomst og Helbredelse, saa og anmode Andre om deres Forbønner, ja lade Kirken i sine Bønner frembære dets Nød for den Høieste og anraabe om Hjælp for det; men hvor Mange er der vel, som gjøre det Samme, naar de have et Barn, som er sygt paa Sjelen, — som er frækt, stolt, kjødelig- og jordiskfindet og staar i Fare for at tabe sin Sjel? Hvor Mange læse ikke aarle og silde sin Morgen- og Aftenbøn uden at tænke paa Fornyelsen af sin Daabspagt og af sine gode Forsætter! Hvor Mange bede ikke,

især naar de skulle gaa til Skrifte og Herrens hellige Kjærlighedsmaaltid, om sine Synders Forladelse, men glemme at bede om Helliggjørelse og om, at Gud for Fremtiden vil bevare dem for vitterlige Synder! Og om de end finde Noget derom i sin Bog, saa bede de dog ikke derom med saadant Alvor, som de burde. Hvor Mange bede ikke om en god og varig Helbred, om et langt Liv, om en rolig Alderdom, om et blidt og saligt Endeligt og have maaske aldrig eller dog kun sjelden og koldsindigt bedet Gud om at ville give dem Naade til at bruge sin Kraft, sin Tid, sine Gaver og sit Liv til Hans Ære og Næstens Tjeneste i al Gudsfrygtighed og til i Hans Tjeneste at fortære sig selv som et brændende og skinnende Lys, — at Han vilde agte dem værdige til at være Redskaber for Hans Naade og Kar for Hans Barmhjertighed og til Hans Ære, — at Han vilde forunde dem ei alene et blidt, men ogsaa et opbyggeligt, villigt og glad Endeligt, saa at de kunde prise Gud ved sin Død og vandre herfra med en fuld og frimodig Tro, som det sømmer sig sande Christne, og som det er Foreningen og Samfundet med Christo værdigt! Hvor Mange finder man vel, som paa sit Yderste bekymre sig mere om Guds Kirke og den sande Christendoms Bevarelse i sit Hus og i sin Slægt, i sin By eller Bygd og i sit Fædreland end om sine Egnes timelige Velgaaende? Hvor mange bede vel hjerteligt og ivrigt om, at Gud vil bevare dem og Deres, saalænge der skal leve Nogen af deres Blod og Æt, for de sidste, vanskelige Tiders Gudsfornegtelse, Ugudelighed og Forargelser og for sjelefordærvelige Vildfarelser, handle med dem efter sit hellige Raad og Godtbefindende og tildele dem Fattigdom eller Rigdom, Høihed eller Ringhed, Sundhed eller Sygdom, et langt eller kort Liv, efter som Han vil, naar de kun maa blive salige? Nu, mine Kjæreste, en omhyggelig Undersøgelse af Eders Samvittighed vil lære Enhver af Eder, hvorledes det hidtil ogsaa i denne Henseende har været beskaffent med hans Bøn, og om han har havt disse og lignende aandelige og himmelske Ting for Øie eller ikke, paa det han efter Sagens Befindende kan sørge alvorligen for at bedre sine Brøst.

§ 111. Lader os imidlertid fortsætte vor Prøvelse og betænke, om vor Bøn hidtil ogsaa har været hel og fuldstændig, efter hvad derom ovenfor sagt er (§§ 36, 37, 38, 39), — om vi ogsaa have anspændt Alt, hvad der er i og hos os, til Andagt og med alle vore Sjels- og Legemskræfter hængt efter Gud, som David siger: „Min Sjel hængte efter Dig“ (Ps. 63, 9). Maaske er det, som vi derom have anført, Eder aldeles fremmed, mine kjæreste Medchristne, og maaske forstaa I ikke, hvad det vil sige. Maaske bekymrer I Eder heller ikke derom og mene, at det er noget Nyt og Unødvendigt. I have bedet i saa lang Tid, og alligevel skulle I nu først lære at bede! man vil kun forstyrre Eder i Eders tilvante Andagt, osv. Men, mine Venner, jeg frygter ikke for at sige, at hvo som anser sig for en saadan Bedende og sin Bøn for saa god og ulastelig, at han ikke trænger til nogen Undervisning og Forbedring, han er Intet mindre end hvad han tror at være, og hvo som ikke forstaar Saadant eller ikke ønsker at forstaa og gjøre det, han har i alle sine Levedage kun bedet lidet og vil ogsaa for Fremtiden kun bede lidet, om han end oplæser og fremsiger noksaa mange Bønner. Ak! ak! skulde man ikke gjerne ville lære og tiltage i guddommelige Ting og i, hvad der angaar den store Guds Ære og Tjeneste? Skulde en Christen tvivle, om det er fornødent at bede af ganske Hjerte, af ganske Sjel og af al sin Styrke og i Samtalen med den majestætiske og høilovlige Gud at

henvende sig ganske og alene til Ham og fuldkommen hellige, ofre og hengive sig til Ham? Skulde de ikke sige, som i alle Ting, saaledes ogsaa i Bønnen: „Alt af Gud, Alt i Gud, Alt til Gud, Alt for Gud? (Jfr. 3die Del, 13de Præd., § 34.) Bør ikke de, som efter at have lært Gud rigtigt at kjende ønske at kunne bevæge Himmel og Jord og Alt, hvad deri er og tilskynde det til at forherlige Hans Navn, bør ikke de bestræbe sig for, naar de komme frem for Ham, at hellige Ham Alt, hvad der er hos og i dem, og forene det til Hans Ære og Tjeneste? Kunne vi ikke prise Gud med saa stærkt Raab, at vort Hus's Dørposter ryste deraf, som Seraferne fordum gjorde (Esai. 6, 2—4), eller kunne vi ikke som Apostlene og de første Christne bede saaledes, at det Sted, hvor vi ere, bevæges (Ap. Gj. 4, 24. 31), saa skulle vi dog opvække og bevæge Alt, hvad i os er, til Hans Pris og til Bøn, og det burde gjøre os ondt, om der var nogen Blodsdraabe eller Aare i vort Liv eller Kraft i vor Sjel, som ikke var rede til at dyrke Ham. Man hørte engang en gudelskende Sjel sige: Det er Altsammen for lidet for min Gud, hvad jeg arme Barn kan gjøre, og jeg vilde blot kunne dyrke Ham med halvt Hjerte. Da den saa en Myg flyve rundt Lyset om Aftenen, indtil den forbrændte sig, sagde den: Ak, den, som ogsaa kunde fortære sig selv saaledes i Kjærligheden til den evige Kjærlighed og i det høieste Godes Tjeneste! Ser, mine Kjæreste, saaledes ere de sande Christne og Bedende sindede; dersom I nu ikke af ganske Hjerte attraa at blive som de, saa er det et Tegn til, at I ikke kjende Gud rigtigt, og I maa vogte Eder vel, at ikke Eders Christendom og hele Gudstjeneste falder ud til Hykleri, Ubodfærdighed og Sikkerhed.

§ 112. Men siger mig endvidere, om I vide af Erfaring, hvad en vældig, stridende kjæmpende, alvorlig og heftig Bøn er, — om I ogsaa have bragt det saa vidt i den himmelske Talekunst, at I, lig Guds Kjære og Venner, hvis Exempeler vi ovenfor have anført, kunne saa at sige overbevise og overtale Ham med bevægelige Grunde. Vide I ogsaa, hvorledes man pleier at gribe, holde og tvinge Ham, saa at Han ikke kan gjøre efter sin Vrede, og saa at Han maa give et troende Hjerte, hvad det begjærer af Ham? Have I ogsaa før kjæmpet med Ham og overvundet Ham? eller siger mig, om I idetmindste ved at høre (læse) den foregaaende Lære om en ivrig, heftig og kjæmpende Bøn og de i saa Henseende anførte Exempler have indseet Eders fattige og koldsindige Bøns Mangel og ønsket af Hjertet at afhjælpe dem, at kappes med Guds hellige og kjære Børn og at efterfølge dem i Forhold til Eders Tro? Dersom I heller ikke forstaa disse Ting eller ønske at forstaa dem, men fremture i Eders tilvante Søvnagtighed og Koldsindighed, ak, hvilke Bedende ere I da? ja, hvilke Christne ere I da? Jeg siger ikke, at I maa være de store Helgener aldeles lige i Bønnen; jeg ved godt, at Enkelte have en særdeles Heltetro og saaledes ogsaa med sine Bønner gjøre særdeles Heltegjerninger, hvori vi ikke altid og ganske kunne ligne dem; men ikke destomindre anser jeg det for utvivlsomt, at der af enhver sand Christen og Bedende fordres en hellig Iver og Nidkjærhed i guddommelige Ting efter hans Troes Maal, og at han maa beflitte sig paa at voxe, som i Tro, Kjærlighed og Ydmyghed, saaledes ogsaa i Andagt og ivrig Bøn.

§ 113. Giver endvidere Agt paa Eders Bøn, om I ogsaa pleie at forrette den med Frimodighed og barnlig, hjertelig Tillid og tale fortroligt og dristigt til Eders Gud, som kjærlige Børn

til sin kjærlige Fader, eller om I af Hjertet ønske, at det ogsaa i saa Henseende stod bedre til med Eders Bøn, og daglig beflitte Eder paa at tiltage i Tilliden til Gud og af ganske Hjerte tro paa Hans Forjættelser, — om I ogsaa af ganske Hjerte tro, at Eders Bøn ikke er nogen tom Lyd, der forsvinder i Luften, men en Kraft, der rører Guds Hjerte, og en Gjerning, som umuligt kan blive uden Frugt og Nytte. Det er ganske vist en syndig Mangel ved vor Bøn, naar vi agte den ringe og se mere paa os selv og vor Uværdighed og Skrøbelighed end paa Gud, Hans Naade, Barmhjertighed, Almagt, Trofasthed og Sanddruhed og tvivle om at blive bønhørte. Vi burde stedse vende tilbage fra vor Samtale med Gud ligesom Hanna, der efter at have udøst sit Hjerte for Herren „aad, og hendes Ansigt var ikke ydermere bedrøvet" (1 Sam. 1, 15. 18). Vi burde jo have større Tiltro til vor himmelske Fader end Noomi fordum til Boas, da hun sagde til sin Sønnekone Ruth: „Bliv stille, min Datter, indtil du faar at vide, hvorledes Sagen vil falde ud; thi den Mand hviler ikke, før han idag gjør Ende paa denne Sag" (Ruth 3, 18). Saaledes skulle ogsaa vi sige efter at have befalet Gud vor Sag og Sorg: Bliv stille, min Sjel, indtil du faar at vide, hvorledes Sagen vil falde ud; thi din Fader, hvem du har kundgjort din Nød, hviler ikke, før Han har afhjulpet den og bragt det, du har betroet Ham, til en ønskelig Ende. Vi burde agte vor Bøn høit og være visse paa, at vi ikke have talt et Ord, ikke udstødt et Suk, ikke fældet en Taare, uden at de ere blevne protokollerede,*) optegnede og indførte i Guds Ihukommelses- og Dagbog (Ps. 56, 9; Mal. 3, 16). Men vor Samvittighed overbeviser os om, at vor Bøn ogsaa i saa Maade har sine Feil, efterdi vi ofte gaa mere bedrøvede fra Bønnen, end vi kom til den og te os, som om vi havde indleveret et Brev paa et usikkert Posthus og frygtede for, at det ikke skulde komme rigtigt frem. Da heder det ofte: Ak, jeg usle Synder! hvad er vel min elendige Bøn? Hvem ved, om Gud ogsaa vil bønhøre den? osv. Dog, herom skulle vi tale nærmere i den følgende Prædiken, dersom Herren vil, og vi leve.

§ 114. Prøver endvidere Eders Bøn, I christelige Sjele, om den hidtil ogsaa er skeet i Kjærlighed til Gud og Næsten, efter hvad vi derom ovenfor have lært (§§ 73, 74, 75 flg. 79. 80 flg.)! Forstaa I dette af Guds Ord og egen Erfaring? eller ønske I af Hjertet og af Eders Sjels Inderste, at alle Eders Bønner ei alene maa være kraftige i Troen, men ogsaa brændende i Kjærligheden? Bede I ei alene, naar Nøden tvinger Eder dertil, men ogsaa, naar I leve fornøiede under Guds Skjul og i Hans søde Naade? Kalde I af Hjertet Gud Eders kjære Fader, selv naar Han revser Eder og hjemsøger Eder med Trængsel? Tale I gjerne med Ham, ei alene, naar I behøver Hans Hjælp, men ogsaa, naar Eders Hjerte er opfyldt med Fred og Glæde i den Hellig-Aand? Bede I Ham om en eller anden Gave for at kunne give Ham den tilbage, det er: for i ivrig Kjærlighed at kunne anvende den til Hans Ære? Pleie I at udbrede Eders Hjerte, Eders Troes- og Kjærlighedsarme vidt og omfavne alle Eders Medbrødre og Medsøstre i den ganske Verden og fremstille deres Navne paa Eders Bryst for Eders og deres Gud? Pleie I at forebringe Ham Eders bedrøvede Næstes Nød som Eders egen? Bede I lønligen og aabenbare for Venner og Fiender, for Gode og Onde, for Rige og Fattige, for Unge og Gamle for Friske og Syge? Tage I Eder navnligen de ubodfærdige Synderes Sjelefare til Hjerte, og

*) Protoklere, indføre i en Protokol, Embedsbog, Antegnelsesbog.

søge I blandt Andet ved Eders ivrige Forbønner at rive dem som Brande ud af Ilden? Medbringe I stedse et fredelskende og forsonligt Hjerte til Gud? osv. Isandhed, mine Venner, hvo der vil bede uden Kjærlighed til Gud og Næsten, han er lig et vanvittigt Menneske, som vil ofre Gud et Offer uden Ild. Hos Gud gaar det til, som Josef sagde til sine Brødre: „I skulle ikke se mit Ansigt, uden Eders Broder (Benjamin) er med Eder (1 Mos. 43, 4); og I vide, hvilket Bud vi have af Ham, at den, som elsker Gud, skal og elske sin Broder (1 Joh. 4, 21).

§ 115. En lærd og berømt Mand fortæller om de nuværende Jøder at man undertiden ser dem bruge en besynderlig Skik ved sin Aften og Natbøn; naar nemlig En ligger i Tvist med en Anden eller har en Sag at forlige med ham og ikke kan bringe sin Modpart til Rimelighed, træder han frem, gaaer hen til Sangbogen, hvoraf Sangmesteren eller Forsangeren afsynger Bønnen, lægger den sammen, slaar med Haanden paa den og siger: Jeg tillukker den, — som om han vilde sige: Jeg afspærrer og tillaaser Bønnen, saa længe til min Modstander har tilbørligen forligt sig med mig; da tør de ikke bede mere, forinden han er stillet tilfreds, og gaa derfor ofte hjem uden at have forrettet nogen Bøn. Værer overbeviste om, mine Tilhørere (og Læsere), at Eders fornærmede Næstes Sukke tilspærre og forhindre Eders Bønner og tillukke Eders Bøger, ja Himmelen, og at I ikke med Nytte kunne bede, førend I ved broderlig Forligelse og tilbørlig Fyldestgjørelse eller Erstatning have bragt dem til Taushed, — efter vor Frelsers Udsagn: „Naar din Broder har Noget imod dig, saa gak hen, forlig dig først med din Broder, og kom da og ofre din Gave, og naar I staa og bede, forlader, dersom I have Noget imod Nogen, at og Eders Fader, som er i Himlene, skal forlade Eder Eders Overtrædelser“ (Matth. 5, 23. 24; Mark. 9, 25. 26). Hvo som beder, medens andre gudfrygtige Sjele sukke under den Byrde, han har paalagt dem, klage over hans Ubillighed og Ubarmhjertighed og udgyde Taarer, som han ved sine Krænkelser afpresser deres Hjerter, han maa ikke tænke, at hans Bønner blive bønhørte; de ere en Vederstyggelighed for Gud; de ere som en Røg, der ikke stiger lige op mod Himmelen, men drives tilside og adspredes af stærke Vinde. Naar I derfor ved at undersøge Eders Samvittighed finde, at det forholder sig med Eders Bønner, som her er sagt, saa ophører ligesaa godt at bede, for at I ikke skulle gjøre et forgjeves Arbeide, og bortrydder, hvad der kan afspærre Eder Adgangen til Guds Naadethrone!

§ 116. Prøver Eder endelig ogsaa, om I, saaledes som ovenfor beskrevet (§ 84, 89 flg. 91 flg.), have været varagtige i Bønnen og lagt Vind paa at bede altid og uden Afladelse, — om I ere blevne trætte, naar Gud efter sit hellige Raad har opsat Bønhørelsen i nogen Tid, — om I have afladt at bede, at lede, at banke, at løbe efter Ham, naar Han har ladet, som om Han ikke hørte det, — naar Han har skjult sig, tillaaset Døren eller anstillet sig, som om Han vilde unddrage Eder sin naadefulde Nærværelse. Benytte I omhyggeligen enhver Anledning til at bede? Have I vænnet Eder til Smaabønner, til hellige Længsler, til indvortes, lønlige og kraftige Sukke? Stræbe I at holde Eders Hjerte i en stedsevarende Andagt og at bevare det rent for al syndig Besmittelse? osv. Ak, kjæreste Medchristne, værer overbeviste om, at I intet bedre og velsignelsesrigere Arbeide kunne gjøre end at bede, ja, at alt Arbeide helliges og velsignes ved Bønnen! I kunne Intet gjøre og foretage Eder uden for Guds Aasyn; „hvad enten I sidde eller opstaa, da

ved Han det; Han kjender grant alle Eders Veie; der er ikke et Ord paa Eders Tunge (altsaa heller ingen Tanke i Eders Hjerte, ingen Gjerning under Eders Hænder) uden at Han ved det Altsammen (Ps. 139, 2. 3). Naar nu Herren i alle Eders Anliggender er ved Eders høiere Haand, og Eders dyrebare Sjeleven tager vare paa Eder, hvorledes skulde I da, om I ere retsindige, kunne bære over Eders Hjerte, ikke ofte under Eders Sysler og Forretninger at vende Eders Øine og Hjerte til Ham og værdige Ham et kjærligt Øiekast og en kort, men sød Tiltale, allerhelst, da Saadant ikke kan ske uden Nytte? Thi ligesom den blodsottige Kvinde rørte saaledes ved Sømmen paa den Herres Jesu Klædebon, at hun til sin Helbredelse blev delagtig i den Kraft, som udgik fra Ham (Luk. 8. 44. 46), saaledes kan heller ingen Sjel røre ved Ham gjennem sine Sukke og Længsler i Troen uden at annamme en ny Kraft af Ham, hvorved den bliver styrket, trøstet eller opmuntret.

§ 117. Jeg ved, at naar christelige Prædikanter under sine gudelige Tanker og Betragtninger have truffet paa et dunkelt Sted i Skriften eller en anden Vanskelighed, have de ofte opnaaet Mere ved kraftige og skjulte Sukke end ved megen Efterslaaen og Efterlæsning. Der turde vel ogsaa findes christelige Øvrighedspersoner og Jurister, som ville tilstaa, at naar de i indviklede og farlige Sager have været bekymrede for et heldigt Udfald og savnet et godt Raad, have de henvendt sig til Gud med lønlige Sukke og anraabt Ham om Lys og Visdom, hvoraf de da ogsaa snart have sporet Virkningen. Jeg kjender samvittighedsfulde Personer, som sidde i høie Embeder og ofte have været anmodede skriftligt og mundtligt om et godt Raad, men som ikke have vovet at meddele det, forinden de have spurgt Herrens Mund. Og hvorledes? Naar den, som trænger til deres Raad, begynder at tale, saa sukke de til Gud, sigende: „Lær mig at gjøre din Velbehagelighed; thi Du er min Gud; din Aand er god; lad Ham føre mig i det jævne Land!" (Ps. 143, 10) eller: „Lad dit Ansigt lyse for din Tjener, og lær mig dine Skikke!" (Ps. 119, 135) og Deslige, og de forsikre, at de ikke have gjort dette uden Nytte. Ei heller er der nogen Tvivl om, at dersom christelige Husfædre, Haandværkere og Arbeidsmænd kunne vænne sig til lønlige Sukke under sit Arbeide og til at anraabe Gud om Velsignelse, Hjælp og Kraft, saa vilde Arbeidet tit lykkes bedre for dem. Se, saaledes burde det være, og alle christelige Sjele burde stedse vedligeholde Samfundet med Gud ved uafladelige Troesøvelser, ved Tankernes inderlige og kjærlige Henvendelse til Ham, ved kraftige Sukke og hellige Længsler.

§ 118. Men hvortil er det desværre ikke kommet i Christenheden! Gud bedre os! de Fleste forlade sig paa egen Kløgt og Visdom; de anse sig for saadanne Lys i Verden, som ved sin Glands kunne opklare ethvert Mørke. De ville være Solskiver og fastsætte Love, Tider, Maal og Grændser for Andre, ofte endog for hele Folk og Riger og formene ikke dertil at behøve det himmelske Lys; de fordriste sig til at være de Blindes Veiledere, deres Lys, som ere i Mørke (Rom. 2, 19), og ville dog ikke lade sig lede af den Høiestes Haand og oplyse af det evige Lys. Et Øie være saa skarpsynt i sig selv, som det vil, saa behøver det dog, naar det skal se, et andet Lys for selv at blive oplyst, førend det kan betragte andre Ting; saaledes ogsaa: en menneskelig Forstand være saa stor og skarp som nogensinde muligt, dersom den ikke bestraales af det himmelske Lys, saa vil al dens Visdom tilsidst blive til Daarlighed. I det daglige Liv gaar det

ikke bedre til; der bandes som oftest mere end der bedes under Arbeidet, og mangen Haandværker og Daglønner vilde maaske finde det paafaldende, om man bød dem at bede under alle sine Sysler. Ja, det gaar saa vidt, at de, som have tungt Arbeide at forrette, saasom Søfolk, Vognmænd, Sjouere og Dragere, uden Undseelse ytre, at det ikke hjælper at bede; men naar man bander dygtigt, saa gaar det fra Haanden, hvilket er noget saa Rædsomt, at jeg henstiller til alle christelige Øvrighedspersoner og samvittighedsfulde Jurister at betænke, om ikke de Mennesker, der tør tale saaledes, burde straffes som Gudsbespottere og afgudiske Djævledyrkere. Jeg holder ogsaa for, at den retfærdige og hellige Gud ifølge retfærdig Dom tilsteder Satan at være deslige Mennesker behjælpelig, paa det de kunne vorde befæstede i sin Djævelstro og Ugudelighed.

§ 119. Jeg lader imidlertid saadanne ryggesløse Mennesker fare og henvender mig atter til Eder, I christelige Hjerter, som jeg hidtil har veiledet til Prøvelse af Eders Tro. Hvad mene I? — dersom de nuværende Christnes Bønner bleve prøvede og dømte efter alle de Fordringer dertil, som vi i det Foregaaende have omhandlet, hvor mange sande Bedende og hvor mange sande Bønner vilde vi da finde? Visseligen ikke synderligt mange. Thi de Fleste holde for, at det at bede er en simpel Sag, som de i lang Tid have forstaaet og ikke først behøve at lære nu paa sine gamle Dage, og at det derfor er en unødig Vidtløftighed at gjøre saa mange Ophævelser derover; desuden have de hellerikke Tid til at tænke meget over slige Ting; de maa arbeide, handle, fortjene Penge, æde, drikke, sove og undertiden, især om Søndagene, snakke, spille, drikke sig en Rus og Deslige. Jeg skal kun herved bemærke, at man vel ikke kan fordre en lige fuldkommen Andagt i Bønnen af alle Christne uden Forskjel, men at det dog er Noget, hvorom der blandt de gudfrygtige Sjele ikke hersker nogen Tvivl, at den, som kan bede altfor godt, han kan endnu ikke bede, og at Gud ikke finder Behag i dens Bøn, som ved at finde Tid til Alt, hvad hans fordærvede Hjerte har Lyst til, men derimod ingen til de gudelige Øvelser, hvorved han kan blive fuldkomnere i sin Christendom og dygtigere til Guds Tjeneste.

§ 120. Men da jeg nu endvidere ikke tvivler om at der blandt den store Mængde af Nutidens sikre og vanartige Navnchristne endnu findes mange gudfrygtige Sjele, som gjerne vilde afhjælpe alle de Ufuldkommenheder, som findes ved deres Christendom, altsaa ogsaa dem, som findes ved deres Bøn, saa vil jeg foreslaa nogle Midler hertil og korteligen vise, hvorledes vi skulle kunne tiltage i Bønnen og bringe det til en sand, hjertelig, alvorlig og inderlig Andagt. For det Første, mine kjæreste Medchristne, er det vist, at Ingen kan bede ret andægtigt uden Guds Aand og Naade. Ingen kan søge og finde Gud uden ved Gud. „Ingen kan kalde Jesum Herre“ (i en sand Tro) og paakalde Ham som sin Frelser „uden ved den Hellig Aand“ (1 Kor. 12, 3). Ingen kan i saa Maade tage Noget, uden det bliver ham givet af Himmelen (Joh. 3, 27). Derfor er det nødvendigt, at vi strax ved Indtrædelsen i vort Bedekammer sige: Se nu, jeg har fordristet mig til at ville tale til Herren, alligevel jeg er Støv og Aske og et syndigt, elendigt Menneske, der ikke ved, hvad jeg skal bede, som det sig bør (1 Mos. 18, 27; Rom. 8, 26). Jeg turde hellerikke vove at komme frem for dit Aasyn med min usle Bøn, Du hellige og retfærdige Gud, dersom Du ikke havde befalet det og givet mig de allertrøsteligste Forjættelser og erklæret, at Du vil høre og bønhøre mig som en

Fader sit Barn; saa skjul nu dit Ansigt for mine Synder, min Gud, og udslet alle mine Misgjerninger (Ps. 51, 11); lad mit Hjerte faae Del i Bestænkelsen med Jesu Christi Blod; udøs Naadens og Bønnens Aand over mig! O Herre Jesus, Du Faderens evige Ord, tal i mig, til mig og for mig, og lær mig at bede! O Gud Hellig-Aand, skab i mig en sand Andagt; driv alle uvedkommende, syndige Tanker tilbage; forene alle mine Legems- og Sjelskræfter til Bønnen, og træd frem i mit Sted med uudsigelige Sukke! (Rom 8, 26) osv.

§ 121. Ser dernæst til, I Lærlinger i Bedekunsten, at I ikke skride til Bønnen som til en hverdagslig, tilvant Syssel, og lader Eder ikke nøie med Eders sædvanlige Eftertanke; men beder hvergang saaledes, som om I først den Dag havde begyndt at bede, og som om det ogsaa skulde blive den sidste Gang, I havde Tid og Leilighed til at tale med alle Herrers Herre om de Ting, som angaar Eders Salighed. Ligesom David siger: „Synger Herren en ny Sang!" (Ps. 96, 1) ikke i den Forstand, at man maa forfatte eller lade forfatte en ny Sang, hvergang man vil prise Gud, men at Han fordrer en stedse ny Andagt, saaledes siger jeg ogsaa til Eder: paakalder Eders Gud med en ny Bøn, det er: med en fornyet, frisk Andagt, med et opmuntret, begjærligt, ivrigt Hjerte; træder frem for Hans Ansigt for at bede, ligesom et Barn kommer til sin Moders Bryst for at die og stedse føler ny Begjærlighed derefter og finder ny Trøst, ny Smag, ny Sødme deri! Giver Eder aldrig tilfreds, som med Eders Christendom i det Hele, saaledes heller ikke med Eders Bøn og Andagt, som om de vare gode nok og ikke trængte til nogen Forbedring; thi selv vor bedste Bøn og største Andagt er meget for ringe, meget for daarlig for den majestætiske og prisværdige Gud. Hvor kraftig og heftig end den Pris er, hvormed de hellige Engle love Gud, saa finde de dog, at den er altfor liden for den uendelige og evige Gud, hvilket synes antydet derved, at de med to Vinger skjule sit Ansigt, med to sine Fødder og flyve med to, idet de raabe: „Hellig, hellig, hellig er den Herre Zebaoth" (Esai. 6, 2, 3), ligesom der ogsaa paa et andet Sted siges om dem og de salige Sjele i Himmelen, at de ingen Hvile have Dag eller Nat, men stedse love sin Gud og Skaber (Aab. 4, 8); det er denne Flyven og Uro, jeg mener, nemlig deres stedse nye og aldrig mættede Begjærlighed efter at prise Gud; hvor meget mere bør da ikke vi syndige og dødelige Mennesker betragte Alt, hvad vi kunne udrette i Hans Tjeneste, som meget for lidet for vor store og majestætiske Gud! Hvo som tror at gjøre, hvad han pligter, og finder Behag i sig selv og sin Andagt, han ved endnu ikke, hvad Gud, hvad Menneske, hvad Bøn og Andagt er.

§ 122. Endvidere for det Tredie: naar I gaa ind i Eders Bedekammer, saa betænker, at I træde ind i Guds Helligdom, og siger: „Herren er paa dette Sted; hvor forfærdeligt er ikke dette Sted! dette er ikke andet end Guds Hus, og dette er Himmelens Port" (1 Mos. 28, 16. 17). Lader da alle jordiske, verdslige og forfængelige Tanker blive tilbage, og blander ikke Horn, Haar og andre ildelugtende Ting i Eders Røgelse! I ere kongelige Præster for Eders Gud; gaar derfor med den samme hellige Frygt og dybe Ærbødighed ind i Helligdommen for at tjene Ham, hvormed man let kan tænke sig at Ypperstepræsten i den gamle Pagt pleiede at gaa ind i Templets Allerhelligste, hvor Herren havde sit Sæde over Naadestolen. Tror ikke, at Herren Eders Gud er langt borte fra det Sted, I have valgt til Eders Bedekammer, men at

Han er Eder nær og sandeligen er der tilstede, — at Han ikke blot ser paa Eders Ansigt, men ogsaa i og paa Eders Hjerte og ikke blot venter Ord af Eder, men først og fremst Eders Hjertes stærke Længsel og barnlige Samtale. Saa værer da allermest bekymrede for Eders Hjerte, hvorledes I helligt og fuldstændigt skulle ofre Gud det og paakalde Ham af ganske Sjel, i Aand og Sandhed. Lukker derhos efter den Herres Jesu Formaning Eders Dør, ei alene for at kunne „bede til Eders Fader i Løndom" (Matth. 6, 6) og ikke gjøre noget Bram med Eders Andagt eller søge at vinde Anseelse fremfor andre Mennesker, men tillige for at kunne dvæle uforstyrret og uhindret i Bønnen og fuldende Eders Samtale med Gud uden Afbrydelse af Eders Husfolk, hvilke I ogsaa bør vænne til ikke at overløbe Eder og forstyrre Eders Andagt, naar de vide, at I ere beskjæftigede med at bede. Det vil heller ikke være utjenligt, at I, saavidt som muligt er og I have Anledning til, vælge et afsidesliggende Sted, og saa meget, som det lader sig gjøre, indrette dette paa den Maade, der er bedst skikket til at vække og vedligeholde Andagten. Somme gudelskende Sjele pleie at udstyre sit Bedekammer med den korsfæstede Jesu Billede paa Bordet, med et udskaaret eller malet Dødningehoved og Bibelen; Andre smykke det med allehaande Skilderier, som fremstille noget for Andagten tjenligt, og lade allehaande Skriftsprog og Formaninger skrive paa Væggene og Dørene: Andre finde Behag i et dunkelt Sted, lade det Værelse, hvori de bede, male sort eller bedække med Sort og slippe kun lidet Lys ind. Til disse Sidste skulde jeg maaske helst slutte mig; thi den dunkle Ensomhed turde ved den første Indtrædelse vække en hellig Frygt hos Mennesket og tilsteder heller ikke Øinene at svæve omkring og adsprede Andagten, ihvorvel Erfaringen lærer, at man tilsidst bliver vant til Alt, og at saadanne udvortes Ting kun bidrage lidet til at opvække Andagten, der maa udspringe fra det Indre og fra det af den Hellig-Aand fornyede Hjerte; saa bad ogsaa Isak paa aaben Mark, Daniel paa en Sal i sit Hus med aabne Vinduer, Peter paa Husets flade Tag under aaben Himmel (1 Mos. 24, 63; Dan. 6, 11; Ap. Gj. 10, 9).

§ 123. Det er for det Fjerde godt og tjenligt, at man lader Bønnen om Morgenen være sin første og om Aftenen sin sidste Gjerning og omhyggeligen vogter sig for saadanne bedragelige Tanker, som sige: Vi lidt! om en Times Tid vil jeg bede; jeg maa først forrette dette eller hint; thi ved saadanne Tanker komme man fra Bønnen ind i Forretningerne, og disse omslutte og fastholde En da, saa at der ikke bliver Noget af den Dags Bøn, eller om man end senere vil skride dertil, saa finder man desto større Vanskelighed ved at bringe det ustadige Hjerte, der nu allerede er opfyldt med andre Tanker, og holde denne Andagt vedlige. En christelig Husfader, der gjerne vil forrette sin Bøn med hjertelig Andagt og uden Forhindring, maa man tilraade at være tidligt oppe, forinden nogen af hans Husfolk er paafærde, for at han kan have talt og samhandlet med Gud om hvad han ønsker, førend han begynder at tale med Mennesker og at indlade sig paa verdslige Ting. Dersom en christelig Husmoder vil afkorte sin Søvn en halv eller hel Time om Morgenen, saa kan hun have god Tid til at foretage og uden Afbrydelse fuldføre sine Gudfrygtighedsøvelser, sin Læsning i Bibelen, sin Bøn, sin Samvittighedsprøvelse o. a. M., førend Børnene og Tyendet staa op, og de huslige Sysler komme i Gang. Paa samme Maade bør de forholde sig om Aftenen, saa at

de, efter at den almindelige Husbøn er forrettet, hvorved alle Husets Folk ere tilstede, lade dem snart gaa tilsengs og, naar Alt er stille, ty til Bønnen, saaledes som der siges om Stamfaderen Jakob, at han bragte sine Hustruer, Børn og Tjenestefolk over Vadestedet for at kunne uhindret bede og brydes med Gud (1 Mos. 32, 22—24). Ei heller bør Nogen lade sig afholde herfra ved Kjærlighed til Søvnen, efterdi den Time, som unddrages vor Mageligheb og anvendes til Gudsdyrkelse og Bøn, er en salig Time. Derved bliver vor paafølgende Hvile helliget og velsignet, saa at den bliver desto sødere og mere velgjørende, og hvo skulde ikke gjerne ville berøve sit Legeme nogen Hvile for at kunne forskaffe sin Sjel desto mere Ro? Og omendskjønt saadanne Ting i Begyndelsen tykkes Kjødet sure og ubehagelige, saa lærer dog Erfaringen, at dette med Tiden formedelst Guds Aand og Naade føier sig smukt deri, og at det hele Menneske befinder sig vel derved.

§ 124. Jeg tilraader endvidere for det Femte den, som ønsker at bede med Alvor og Eftertryk, at han samler og har ved Haanden et Forraad af allehaande Ting at tale med Gud om, ei alene i sit Hjerte og sin Hukommelse, der ofte er svag, men efter Omstændighederne ogsaa paa en Seddel; da dette imidlertid kunde være paafaldende og dunkelt for de Uøvede, ville vi forklare det noget nærmere. En andægtig Christens Bøn kan og skal have Gud, Næsten eller ham selv til Gjenstand. For nu i Bønnen at kunne omgaaes Gud, som sig bør, maa han gjennem Hans Ord være grundigt undervist om Hans Væsen og Villie. Hvorledes man skal tale og samhandle med Gud, det kan Ingen lære os bedre end Han selv, hvilket Han ogsaa har gjort gjennem de Mænd, som, drevne af den Hellig-Aand, have forfattet og efterladt os sine Skrifter. Det er da nødvendigt, at en gudfrygtig Bedende ikke blot gjør sig vel bekjendt med den hellige Skrift i Almindelighed og læser flittigt og andægtigt deri, saa meget som ham muligt er, men ogsaa, at han deraf samler saadanne Ting, som han kan have Brug for i Bønnen, saasom de Navne og Ærestitler, der tillægges Gud i Skriften, idet der t. Ex. siges om Ham, at Han er barmhjertig og naadig, langmodig og af megen Miskundhed og Sandhed, som bevarer Miskundhed mod tusinde Led, — som forlader Misgjerning og Overtrædelse og Synd, — at Han er nidkjær, hellig, retfærdig, almægtig, Kongernes Konge og Herrernes Herre, den Salige og alene Mægtige, den levende, eneste og evige, den store, herlige og forfærdelige Gud, de Faderløses Fader og Enkers Dommer (og Redningsmand), alle Fattiges Tilflugt, osv.

§ 125. Efter som nu den Sag er, som han vil tale med sin Gud om, saa bør ogsaa de Navne være, hvormed han tiltaler Ham. Naar saaledes Nogen vil bede om sand Anger over Synden, om sand Frygt for Gud, saa bør han sige: O nidkjære, retfærdige, hellige, forfærdelige, almægtige Gud, for hvem Seraferne skjule sit Ansigt og sine Fødder, for hvem Himmel og Jord skjælve, jeg beklager for Dig, at jeg ikke finder nogen sand Frygt for Dig og ingen rigtig, sand Anger over mine Synder i mit Hjerte; ak, min Gud, ryst og bevæg Du mit haarde Hjerte; forfærd det med din Magt, saa at det bæver for Dig, osv. Vil han bede om Syndernes Forladelse og Forsikringen derom, saa bør han begynde saaledes: Herre, Herre Gud, barmhjertig og naadig, langmodig og af megen Miskundhed og Sandhed, Du Barmhjertigheds Fader og al Trøstes Gud, hvo er en Gud som Du, som borttager Misgjerning og som gaar Overtrædelse forbi for det Overblevne af din Arv, — som ikke holder fast ved din Vrede evindeli-

gen, efterdi Du har Lyst til Miskundhed? Naar Nogen vil bede under et heftigt Uveir, saa bør han betjene sig af de Navne: O Du Ærens Gud, Du Herlighedens Herre, Du store og forfærdelige Gud, o. a. M. Naar en Enke vil bede inderligt, hvad passer sig da bedre for hendes Tilstand end at begynde saaledes: Ak, Herre, min Gud, Du har i dit Ord selv kaldet Dig en Enkers Dommer og Faderløses Fader; om Dig siges der: den, som har gjort dig, er din Mand: Herren Zebaoth er Hans Navn, og din Gjenløser er Israels Hellige; Han skal kaldes al Jordens Gud; se, jeg er en Enke, og mine Børn ere faderløse, osv. Det er endvidere fornødent, at en gudfrygtig Sjel har eftertrykkelige og indtrængende Grunde ved Haanden, som den i sin Bøn kan foreholde sin Gud, for derved kraftigt at bevæge Ham og vinde Hans Hjerte. Til Opnaaelsen heraf vil det være saare tjenligt, at den har gjort sig vel bekjendt med de Bønner af hellige Guds Børn, som ere optegnede i Hans Ord, saasom Jakobs, Moses's, Esras's, Nehemias's, Ezekias's, Daniels og isærdeleshed Davids gyldne Psalmebog (1 Mos. 32, 9 fl.; 2 Mos. 32, 11 flg.; 4 Mos. 14, 13; 16, 22; Es. 9, 6 flg.; Neh. 9, 6 flg. 31. 32; Esai. 37, 16 flg.; Dan. 9, 4 flg.). Jeg er vis paa, at dette vil have sin store Nytte. Guds Ord og de Helliges Bønner ere en Ild og et Lys; hvo der vil opvarme sit kolde Hjerte og gjøre sin svage Andagts rygende Tande brændende, han betjene sig af denne Ild og dette Lys! Guds Ord er en Sæd; naar den bevares i vort Hjerte, saa frembringer den blandt andre Frugter ogsaa hjerteligt Alvor og brændende Andagt til at bede.

§ 126. Naar endvidere en sand Tilbeder ifølge sin Skyldighed ogsaa bærer Omsorg for sine Medmennesker og finder, at disses Tilstand, hvorom han vil tale med sin Gud, er af meget forskjellig Beskaffenhed, saa vil det være tjenligt, ja vel endogsaa nødvendigt, at han for at understøtte sin Hukommelse gjør sig en Fortegnelse og paa denne opfører Navnene paa dem, for hvilke han isærdeleshed vil bede, saasom paa sine Velgjørere, sine Fiender og Fornærmere, dette eller hint bedrøvede, anfegtede og betrængte Menneske i sin By eller Bygd eller udenfor samme, paa en syg, fattig og nødlidende Ven eller Nabo, paa en ryggesløs og sikker Synder, som han daglig ser for sine Øine eller hvis Sjelefare han kjender gjennem Andre. Jeg taler ikke her til de i Bønnen Øvede og Erfarne, der have en god Hukommelse, og ere rige paa Aand, men til de Enfoldige og Uøvede, som ofte ikke kunne mindes Alt, hvad de have at forebringe Gud. For en Christen sømmer det sig ogsaa, at han retter sig efter den Anledning til at bede for sin Næste, som tilbyder sig for ham; naar han saaledes erfarer, at en Stad, Flække eller Landsby er bleven ødelagt ved en Ildebrand, og at Indbyggerne derved ere nedsunkne i stor Fattigdom, — naar han ved, at et Sted er beleiret af en fiendtlig Krigshær, at Pesten hersker paa et andet Sted, eller at et tredie Sted er hjemsøgt af Dyrtid, saa er det hans Pligt isærdeleshed at anbefale disse til den naadige og barmhjertige Gud og bevægeligen forestille Ham deres Nød. Jeg har kjendt en gudfrygtig Enke, som, naar stærke Stormvinde blæste, pleiede at sige med dybe og inderlige Sukke: Ak, Gud, bevar Diger og Dæmninger! (Hun talte om de Lande og Steder, som ere beskyttede mod Havet ved Dæmninger, saasom flere lavtliggende Lande og Øer.) Ak, Herre, vær de Søfarende naadig: Ak, Herre, bevar os for Ildsnød og Vandsnød! Herpaa tænke Mange ikke, som bo paa det faste Land og langt fra Havet, uagtet det er aabenbart, at det Samfund,

som de Hellige indbyrdes have med hverandre i Aanden, i Troen og Kjærligheden, allevegne fordrer Saadant. Jeg formaar hellerikke at indse, hvorledes den, som er ligegyldig med Hensyn til deslige Ting, kan fortjene Navn af en sand bedende Christen.

§ 127. Hvad nu endelig den Bedende selv angaar, saa tilkommer det ham at give omhyggeligen Agt paa sin daglige Vandel, paa sin Omgang med Næsten, paa sine Sedvaner og Veie, paa sine Feil og Mangler, paa det han til sin Tid efter Fornødenhed kan tale med sin Gud derom. Han maa lægge Mærke til den Velsignelse, det Held og det Gode, Herren forunder ham i hans Hus og Næringsvei, paa de Velgjerninger, Han viser ham og hans Hus, paa de Ulykkestilfælder, Han øiensynligen har afvendt og naadeligen frelst ham og Hans fra, paa de Gaver, Eiendomme og Bekvemmeligheder, han nyder fremfor Andre, osv. Her turde det undertiden være fornødent, at man satte paa sin Erindringsseddel: At bede om en ret levende Kundskab, om Omvendelsens værdige Frugter, om brændende Kjærlighed til Gud, om Hjertets Renhed og Oprigtighed, om Sagtmodighed og Venlighed, om et rent, kydsk og ubesmittet Hjerte om Aflæggelse af utidig Vrede og Ilsindethed, om Tungens Tæmmelse og Mundens Bevarelse for forfængelige, unyttigt, vanhelligt Snak, — at takke for denne eller hin Velgjærning, for Afvendelsen af den eller den Ulykke, osv. Denne Erindringsseddel maatte man da ved sin daglige Morgen- og Aftenbøn, og naar man vil gaa til Skrifte og den høiværdige Nadverd, tage frem og gjennemlæse og efter samme tale til Gud i Troen og Aanden.

§ 128. En flittig og gudfrygtig Bede-Lærling er det endvidere for det Sjette at tilraade, at han ogsaa udenfor Bønnen, i sin daglige Vandel og Omgjængelse bestræber sig alvorligen for at holde sit Hjerte ubesmittet af syndige, verdslige Tanker og onde Begjæringer og for at forøge og vedligeholde Andagtens Ild hos sig, Frygten for Gud og Kjærligheden til Ham, Attraaen efter at tækkes Gud, efter at blive bedre, helligere og gudfrygtigere og uafbrudt efterfølge den Herre Jesum. Til det Øiemed maa han sky alt verdsligsindet, vanhelligt og forfængeligt Selskab og ingen Bøger og Skrifter læse, som ere skrevne af Verdensaanden og som ikke handle om Andet end kjødelige, jordiske og vanhellige Ting. Midt under sine verdslige Sysler maa han ihukomme sin Samtale med Gud (og sin fattede Beslutning: at vandre helligt for Hans Aasyn). Han maa være som en Passer, hvis ene Fod staaer fast paa Midtpunktet, medens den anden farer rundt og danner Omkredsen; saaledes maa ogsaa hans Aand staa urokkeligen fast i Troen, Kjærligheden og Frygten for Gud, om end det udvortes Menneske maa beskjæftige sig med allehaande Forretninger, som hans Kald fører med sig. Ligesom Gud befoel at høitideligholde Sabbathen, for at alle andre Dage skulde helliges ved den og Mennesket midt under sit Arbeide tænke paa Gud og guddommelige Ting, saaledes skal ogsaa Menneskets Bedetime ligesom meddele alle andre Timer sin Indflydelse og hellige og velsigne dem. Der troer Ingen, hvor skadeligt det er for Andagten, at et Menneske kommer meget i kjødeligt Selskab og fordyber sig i dette Livs Nydelser. Hvo der eier en god og velstemt Luth, han maa ikke lade den komme meget i Børns eller andre ukyndige Folks Hænder; ellers bliver den saa fordærvet, at han siden intet rigtigt kan spille derpaa, eller ialfald maa arbeide længe, forinden han faar den istand og stemt igjen. Den raa Ved brænder ikke snart, men den tørre; saaledes vil ogsaa en Sjel, som holder sig til verdsligt Selskab og tager

sig altfor megen Frihed i Omgangen med samme, finde, at hans Hjerte siden ligner en raa Ved, som man ikke snart kan faa til at brænde. Tauler taler etsteds meget mærkeligt om denne Sag. Mange Mennesker, siger han, søge Tilfredsstillelse i vildt Selskab og i at æde og drikke; heraf kommer uordentlig Glæde og letfærdige Ord, der bortfjerne et Menneske saaledes fra al Inderlighed (eller Andagt, at han neppe kan læse et Vers med Andagt, og under hans Bøn fremtryller den Onde al den Vildhed for hans Øine, som han har seet eller hørt, ret som en Marekat eller Abe, saa at han ofte begynder at hoste eller le saaledes, at han ikke kan holde op igjen. Verdens Forargelser ere mangengang som en lønlig Gift, der er et Menneske indgiven og som først begynder at virke efter nogen Tids Forløb; en gudhengiven Sjel faar ofte noget Ondt at se eller høre, som for Øieblikket vækker Uvillie og Afsky hos den, men hvoraf Satan siden ved at betjene sig mesterligen til at forstyrre den i dens Andagt. Derfor er det bedst, at man skyr og flyr Alt, hvad der kun tjener til at opfylde vort Hjerte med unyttige og vanhellige Tanker og oprøre det Grums, som ligger paa Bunden deraf, og at man alene holder sig til saadant Selskab, som kun søger at opbygges og at opbygge.

§ 129. En andægtig Christen, der vil bede i Aand og Sandhed, bør for det Syvende, naar han skrider til den hellige Samtale med Gud, i Forveien opmuntre sig selv med Tanker og Ord som disse: Nu, min Sjel, betænk, hvad du nu har for! Du vil tale med den høilovlige, hellige, retfærdige, alvidende, almægtige, barmhjertigt, miskundelige og kjærlige Gud, for hvis majestætiske og ubegribelige Herlighed Seraferne bedække sit Ansigt og sine Fødder, — af hvis Miskundhed du erholder alt, hvad Godt du har og er, — der hidtil har ernæret, forsørget, beskjermet, taalt og opholdt dig og overøst dig med saa mange Velgjerninger. Saa betænk nu, hvorledes du vil te dig for Ham, og hvorledes du vil ære og tilbede Hans høilovlige Majestæt. Om du end med største Alvor og af yderste Evne gjør Alt, hvad du kan gjøre, til Hans Ære, saa er det jo noget ganske ubetydeligt, og du skulde ikke ville forrette Saadant med den yderste Flid? Har din Gud ikke fortjent saa Meget med al sin Kjærlighed, som at du ofrer Ham dit ganske Hjerte med alle dets Tanker, Længsler, Evner og Kræfter? Betænk ogsaa, hvad det er, du vil tale med Ham om, nemlig om Ting, som angaar din egen, dine Nærmestes og saa mange andre udødelige Sjeles timelige og evige Velfærd. Betænk, hvor du er, nemlig i Verden, i Taaredalen, i Ørkenen, paa det vilde og stormfulde Hav, midt iblandt Satans Snarer og Garn, blandt tusinde Anstød, Forargelser og Farer for at fortabe din evige Frelse, og at ingen Anden her kan trøste, lede, forsørge, redde, bevare og opretholde dig end den alvise, almægtige og algode Gud. Tal derfor til Ham i dybeste Ærbødighed, med hjerteligt Alvor og hellig Andagt, som det sømmer sig i saa høivigtige Anliggender. Betænk, at paa Tiden følger Evigheden, paa vort Liv det store Ansvar for Guds Domstol, — at vor Tid gaar hurtigt, — at vi ofte ere ved Enden, naar vi neppe tro, at have begyndt, og at Udgangen af Verden og Tiden vil overføre dig enten i den evige Glæde eller i evig Sorg. Tal derfor med din Gud, som om det var den sidste Gang; bed, som om du idag eller imorgen skulde skilles fra Legemet og fremtræde for Hans Throne og modtage din Dom, osv. Man læser om Hertug Henrik af Baiern, at han bad ved Biskop Wolfgangs Grav og uventet fik se denne afdøde hellige Mand, der bød ham at kaste Øiet paa den nærmeste Væg og læse, hvad derpaa stod

skrevet; der stod: Om sex. Den gudfrygfrygtige Herre mente, at det herved blev ham kundgjort, at han skulde dø om sex Dage, og begyndte at berede sig til sin salige Bortgang ved ivrige Bønner og andre gudelige Øvelser; da han havde levet over den sjette Dag, troede han, at det var at forstaa om sex Uger eller Maaneder, og vedblev med sin begyndte gudelige Forberedelse til Døden; men da ogsaa de vare forløbne, udtydede han det til sex Aar og aflod ikke at øve sig til Gudfrygtighed, indtil han efter sex Aars Forløb blev af Rigets Fyrster ophøiet til Keiserværdigheden og saaledes lærte at forstaa, hvad den egentlige Mening havde været med denne Skrift.

§ 130. For en gudfrygtig Bedende turde det ikke være utjenligt, at han skrev Saadant eller Lignende paa Væggen i sit Bedekammer: Om sex! eller: Bed, som du endnu idag skulde dø! eller: Lev og bed for Evigheden! Idag bede, imorgen dø, og derved holdt sit ustadige Hjerte til bestandig Andagt, ligesom en Fader holder sit Barn i Ave ved det paa Bordet liggende Ris. Endelig er det for det Ottende nødvendigt, at en Christen, der vil lære Bedekunsten, øver sig ofte i samme og derved søger at opnaa Færdighed deri. Thi ligesom et lidet Barn ofte taler med sin Moder og Andre, ihvorvel med usikker og stammende Tunge, men tilsidst lærer at tale rent og flydende, saaledes lære ogsaa de skrøbelige Christne, der i Førstningen kun finde liden Andagt hos sig, at bede ved at bede. Jo mere man vandrer og omgaaes med Gud, des fortroligere bliver man med Ham, og des mere blive vort Ansigt og Hjerte oplyste og fyldte med himmelsk Klarhed og al Guds Fylde. Jeg har kjendt gudelskende Sjele, som fra Først af ikke kunde bede et halvt Kvarter eller Mindre af sit eget Hjerte og af egen Andagt, fordi det fattedes dem paa Ord, og fordi de fra Barnsben af kun vare blevne holdte til at bede af en Bog, men som med Tiden og ved stadig Øvelse bragte det saa vidt, at de kunde tale med Lyst og Alvor hele Timer og længere med sin Gud.

§ 131. Forinden vi slutte denne Lære om Bønnens Beskaffenhed, maa vi endnu tale Noget til de gudelskende Sjele, som ere hjerteligt bekymrede med Hensyn til sin Bøn og i saa Henseende ikke kunne gjøre sig selv tillags, men stedse mene, at deres Bøn ikke kan behage Gud, fordi de selv opdage saa mange Brøst derved, medens Han, som den, der ransager Hjerter og Nyrer og dømmer langt skarpere og strengere om os og Alt, hvad vort er, end vi selv, udentvivl bliver langt flere og større var deri. Disse ville nu efter at have læst foranstaaende Undervisning om Bønnen tænke: Dersom det forholder sig saaledes med Bønnen, hvo kan da bede? og hvo tør da indbilde sig, at han nogensinde har havt en Gud velbehagelig Andagt og forrettet sin Bøn efter Hans Villie? Men disse dyrebare Sjele vil jeg svare, for det Første, at ligesom jeg ovenfor har vist, at de, som have Tro, ingen Tro have, og at de, som ingen Tro have, have Tro, saaledes er det ogsaa beskaffent med Bønnen; de, som kunne bede bedst, kunne ikke bede, og de, som ikke kunne bede, bede mest og bedst. Hyklerne og de Navnchristne indbilde sig, at det at tro paa Christum, at gribe Hans kostbare Fortjeneste, at indsvøbe sig i Hans Retfærdighed, at skjule sig i Hans Vunder, det er simple Ting, som de længe have kunnet, — som ingen Vanskelighed medføre og som de ikke behøve at nære nogen Bekymring for, og at saaledes ogsaa det at bede er en simpel Sag, som de allerede have lært, da de vare Børn, ligesom det da heller ingen Møie koster dem at læse en eller flere Bønner op af en Bog eller at fremsige, hvad de fordum have lært.

§ 132. Om disse har jeg nu med Sandhed sagt, at de have Tro (efter sin egen Mening og Indbildning, en selvgjort Tro) og dog ingen Tro have (nemlig ikke den sande, ægte og levende, der er virksom ved Kjærlighed, — der forvandler Mennesket og føder det paany af Gud, dræber den gamle Adam og gjør os ganske anderledes af Hjerte, Sind og Hu og alle Evner og Kræfter), og som Følge heraf, at de i sin bedste Bøn ikke bede, fordi denne nemlig ikke udstrømmer fra et bodfærdigt, troende og fornyet Hjerte, og fordi den er blandet med Sikkerhed og Foragt for Gud. De sande Christne derimod, som ere oplyste ved Guds Aand og Naade og kjende det Fordærvelsens Dyb og det tykke Mørke, som findes i det naturlige Menneske, saavelsom Storheden og Fuldkommenheden af de himmelske og guddommelige Ting, som de skulle begribe, dem hører man ofte klage og sukke: Ak, den, som kunde tro af Hjertet! ak, den, som kunde bede rigtig andægtigt! O, du haarde, forblindede, kjødelige, ugudelige Hjerte, hvor fuldt er du ikke af Vantro, Sikkerhed og Letsindighed! hvor flagrer, hvor sværmer du ikke om, naar du skal tale med din Gud! Jeg tror, kjære Herre; hjælp min Vantro! jeg beder, Herre Jesus; lær mig at bede! hav Taalmodighed med min arme, elendige og syndige Bøn! osv. Om disse har jeg sagt, at de have (en stridende, kjæmpende, sukkende) Tro, om de end (efter sin egen Formening) ingen have, og at de, omendskjønt de ikke kunne bede (men ere ifærd med at lære det og øve sig deri), bede mest og bedst. Desaarsag glæder jeg mig, I gudelskende Sjele og Bedelærlinger, over at I ere bekymrede med Hensyn til Eders Bøn, som en høivigtig, hellig og guddommelig Sag, og ikke tro, at I allerede have drevet det til Fuldkommenher deri, og over at I frygte for Herrens Ord og gjerne erkjende, at al den Dyrkelse, I yde Gud, er altfor ringe og daarlig for Ham. Men ophører dog ikke derfor at paakalde Eders kjære himmelske Fader, efterdi I vide, at han hører Eder ikke blot som en Gud og Herre over Himmel og Jord, men ogsaa som Eders Fader i den Herre Jesu. Ligesom nu en Fader, om han end er en stor Hersker, ikke foragter sin lille Søns stammende Tale, men tager faderligen tiltakke dermed, fordi den kommer fra hans Barn, ihvorvel den stemmer daarligt overens med hans Majestæt og Høihed, saaledes forkaster hellerikke Gud sine Børns Bønner, om de end maatte ligne et stammende Barns Tale. For Ham er det en Bøn gjerne at ville bede og at øve sig i Bøn og Paakaldelse. De Troendes Bønner vurderes ikke i Himmelen efter vor Andagts Storhed og Følelighed, men efter det bodfærdige, oprigtige og troende Hjertes gode Villie. Hvo der erkjender sin Ufuldkommenhed, Fattigdom og Skrøbelighed og søger sin Rigdom Kraft og Alt i den Naades Fylde, som er i Christo Jesu, han besidder allerede Alt og maa henregnes til de Rigeste i Verden.

§ 133. Saadanne gudfrygtige Sjele, som ere bekymrede over, at det staar saa daarligt til med deres Andagt, skulle endvidere lægge Mærke til, at ligesom man, naar man vil fremstille den hele Christendom, skildrer den i dens Fuldkommenhed, som den hellige Skrift beskriver og kræver den, saaledes kan man heller ikke, naar man vil omhandle de Troendes Bøn, betragte den anderledes end som den egentlig bør være og i Andagtens høieste Grad, for at de Christne kunne vide, hvad de have at stræbe efter, ligesom man forelægger en Dreng, der skal lære at skrive, en smuk og ulastelig Forskrift, hvorefter han maa rette sig under Skrivningen. Dette stemmer overens med den hellige Paulus's Ord, naar han siger: „Christus har efterladt os et

Exempel (eller en Forskrift,) at I skulle efterfølge Hans Fodspor" (1 Pet. 2, 21). Vor Frelsers Exempel fremstiller den guddommelige og høieste Fuldkommenhed, og de Christne ere forbundne til at rette sig efter samme og af yderste Evne lægge Vind paa at blive ligedannede dermed. Dog fordrer den miskundelige Frelser ikke, at vi skulle have naaet det høieste Trin af Gudsfrygt, barnlig Lydighed, Taalmodighed osv., saaledes som Han; men Han lader sig nøie, naar Han ser, at vi øve os deri med oprigtigt Hjerte og sandt Alvor, ligesom Læreren er vel tilfreds med sin Lærling, om denne end ikke strax opnaar Forskriftens Fuldkommenhed, naar han kun øver sig stadigt i Skrivning og gjør sig al mulig Flid under Øvelsen.

§ 134. Saaledes ogsaa, I gudfrygtige Sjele: om vi end i det Foregaaende have efter Guds hellige Ord fremstillet Bønnen i dens Fuldkommenhed, saa forlange vi dog ikke — hvilket heller ikke Skriften gjør — at Eders Bøn skal have naaet et saadant Forbillede i al dets Fuldkommenhed; langt mindre sige vi, at den ikke uden saadan Fuldkommenhed skulde kunne tækkes vor himmelske Fader; vi lade os nøie med, at I tilligemed os erkjende vor Bøns Ufuldkommenhed, hjerteligen sukke derover og bestræbe Eder for at lære at bede ved at bede. Gud tager ifølge sin store Miskundhed og faderlige Kjærlighed ogsaa tiltakke med vore Læreøvelser. Ligesom der nu i andre Ting, som angaa Christendommen, er Forskjel paa Guds Børn, idet den Ene stedse overgaar den Anden, saa at man er nødt til efter Skriftens Foranledning at inddele dem i begyndende, tiltagende og fuldkomne, saaledes overgaar ogsaa den ene Sjel stedse den anden i Bønnen og Andagten og har ved Guds Aand og Naade saavelsom ved megen og flittig Øvelse bragt det videre end den anden; men de Begyndendes og Tiltagendes Bøn er dog ligesaavel en Bøn og Gud velbehagelig som den Fuldkomnes, ligesom der i et Hus er store, mindre og spæde Børn; de store tale flydende og forstandigt med sin Fader og Moder, de mindre i Enfoldighed og med stammende Tunge, medens derimod Diebørnene ingen Ord kunne fremsige, men blot græde og skrige; ikkedestomindere udrette disse dog ligesaa Meget, ja Mere hermed end de store, og Moderen vil snarere vende sig om til et grædende Spædbarn end til det største Barn, naar dette har Noget at sige.

§ 135. Da Barnet Moses blev fundet i sin Rørkiste af Faraos Datter ved Strandbredden, var dets Graad nok til at bevæge hendes Hjerte til Forbarmelse; „og der hun oplod den (staar der) da saa hun Drengen, og se, Drengen græd; da ynkedes hun over ham" (2 Mos. 2, 3 flg.). Saaledes er det ogsaa med de enfoldige, skrøbelige og begyndende Christnes Bøn. Siden jeg er kommen ind paa Billedet af Diebørn, maa jeg endnu gjøre en Bemærkning. Erfaringen lærer, at naar Mødre, som give Die, ere fraværende fra sine Børn, føle de disses Tørst og Længsel i sit Bryst; de sige: Melken falder i; den Lille er vaagnet, er tørstig, græder, og saaledes befindes det ogsaa ofte, idet de strax efter blive kaldte paa for at give Barnet Die. Har nu Gud nedlagt Saadant i Naturen, og Barnet formaar med sin Længsel og Graad at bringe Moderens Blod i Bevægelse og røre hendes Hjerte, uagtet hun hverken ser eller hører Barnet, skulde da ikke Gud tage sig de enfoldige og begyndende Christnes Længsler, Attraaer og Sukke til Hjerte og lade sig bevæge derved?

§ 136. Men en gudfrygtig Sjel kunde endvidere sige: Jeg ved ikke, hvoraf det kommer, at medens jeg efter Fornødenhed kan tale med Enhver, kan jeg

ikke finde Ord, naar jeg kommer for at tale med Gud, og havde jeg ikke en Bog ved Haanden, vidste jeg ikke, hvad jeg skulde sige, og derfor maa jeg befrygte, at mine Bønner ikke behage den Høieste, osv. Jeg svarer: Denne Feil kommer tildels af vort fordærvede, kjødelige og syndige Hjerte, som er oplagt og skikket til alt Andet, kun ikke til gudelige og aandelige Ting, men mest af vore Forældres og vor egen Efterladenhed og Forsømmelse, idet vi ikke fra Barnsben af er blevne veiledede og tilbørligen vænnede til at bede; men imidlertid kan ogsaa en begyndende Christens Enfoldighed eller den Nød og Angest, hvori han befinder sig, hindre hans Veltalenhed under Bønnen. De, som det gaar saaledes, maa dog ikke tro, at deres Bøn ikke derfor er Gud velbehagelig, saafremt den ellers kommer fra et bodfærdigt, troende og oprigtigt Hjerte, efterdi Han ogsaa hører de bedrøvede Hjerters Begjæringer, Sukke og Længsler og ved, „hvad Aandens Sands er", om denne end kun „med uudsigelige Sukke træder frem i de Helliges Sted" (Rom. 8, 26. 27). En troende Sjels Længsel kan man med al Ret kalde Bønnens Sjel, og naar den findes hos den, saa beder den til Gud, hvad enten den kan fremføre Ord eller ikke. De Christnes Veltalenhed under Samtalen med Gud bestaar ikke i mange Ord, men i megen Kraft; de tie ofte stille og oplade ikke sin Mund, men raabe dog, saa at det gjenlyder i Himmelen. De sige ofte saa Meget med fire eller fem Ord eller et eneste hjerteligt Suk, som ingen Cicero eller Demosthenes*) kunde tale i en eller flere Timer.

§ 137. David siger: „Jeg hører Dig til, Herre; frels mig!" (Ps. 119, 94). Nehemias: „Kom mig ihu, min Gud, til det Gode!" Den kananæiske Kvinde: „Herre, Davids Søn, forbarm Dig over mig! Herre, hjælp mig!" (Matth. 15, 22. 25) og Martha og Maria ved et Bud: „Herre, se, den, Du elsker, er syg" (Joh. 11, 3). Saaledes sukke ogsaa tit gudelskende Hjerter: O Jesus, vær min Jesus! O Jesus, Du i mig og jeg i Dig! Lad det kun gaa underligt, naar det blot gaar saaligt til! Forlad ikke mig, at ikke jeg skal forlade Dig; O Herre, hjælp! o Herre, lad det lykkes! Jeg vil ikke lade Dig gaa, uden Du faar velsignet mig, og deslige. Hvo er saa uerfaren i Bedekunsten, at han ikke skulde vide, at disse faa Ord indeholde en udførlig Bøn, og at saadanne Sukke ere lig Viraks-Kornene, som, hvor smaa de end ere, dog ved at kastes paa en Gløð opsende en stor og sød Røg, der fylder hele Værelset? Sandt er det ogsaa, hvad jeg paa et andet Sted har skrevet: Sæt, at Alt, hvad et anfegtet, bedrøvet og mat Hjerte kunde saa frem, var det Ord Fader! eller: Min Fader! eller: Jesus, Jesus, hjælp! Trøstermand, Trøstermand, trøst! saa ligger allerede heri en stor (og tilstrækkelig) Kraft til at røre Guds Hjerte, efterdi det foreholder Ham Hans Pligter og Forjættelser og gjennem Navnet fordrer Gjerningen. Hvo tør sige, at ikke den bodfærdige Synderinde bad, da hun laa ved den Herres Jesu Fødder, uagtet hun ikke sagde et Ord, men kun sukkede og græd? (Luk 7, 88). En omstreifende Betler kan ofte bruge mange Ord; en Husarm derimod taler kun med et ynkværdigt Udseende, med Sukke og Taarer. Den bodfærdige Tolders Gud være mig Synder naadig! har større Værd i Guds Øine end den Bøn, som den store Hykler Farisæeren dengang fremførte og ellers var vant til at fremføre. Gjører Eder derfor ingen Bekymring, I christelige Hjerter, over, at der ikke frembyder sig synderlig mange Ord for Eder under Bønnen! Giver

*) To berømte Talere i Oldtiden, den Første en Romer, den Anden en Græker.

de faa, I finde, destomere Eftertryk fra Eders andægtige og troende Hjerte! Siger med David: „Og hvad skal jeg ydermere blive ved at tale til Dig? thi Du, Du kjender din Tjener, Herre, Herre (2 Sam. 7, 20). Ophører ei heller for denne Mangels Skyld med Eders gudelige Øvelser; menfortsætter dem ufortrødent! der vil altid indfinde sig saa mange Ord eller ialfald saa mange Sukke, Længsler og Attraaer, som behøves forat aabenbare Eders Gud, hvad der ligger Eder paa Hjerte.

§ 138. Gudfrygtige Sjele pleie imidlertid ogsaa at klage og sige: Ak, desværre! det staar meget misligt til med min arme Bøn; jeg maa og skal vel bede; men Gud ved bedst, med hvilken daarlig Andagt det mangengang sker; man kan ikke bare sig for onde, uvedkommende og forfængelige Tanker, der aldrig indfinde sig i større Mængde end naar man vil bede; saa er ogsaa mit Alvor og min Iver i Bønnen ringe; som Troen er, saa er desværre ogsaa Andagten, liden og svag; jeg finder heller ingen Smag i Bønnen, men forretter den fordetmeste med Ulyst og Uvillie og maa saaledes frygte for, at min Andagt ikke behager Gud. Dette Klagemaal indbefatter forskjellige Dele, som vi ved Guds Naade ville besvare efter hinanden. For det Første skulle vi i Almindelighed vide, at Gud ofte har sine hellige Aarsager, hvorfor Han tilsteder, at Satan under Bønnen forvilder os med uvedkommende Tanker og forstyrrer vor Andagt, saa at vi ingen Smag og følelig Sødme kunne finde deri. Undertiden sker det til de Troendes Prøvelse, for at det skal blive vitterligt, hvad de egentlig søge i sin Gudsdyrkelse, hvad enten sig selv og sin egen Forlystelse og Tilfredsstillelse eller ene og alene eller idetmindste først og fremst Guds Ære og at opfylde den Pligt, de skylde Ham som sin Skaber, Gjenløser og Trøster. Vi have paa et andet Sted sagt, at en Christen ikke maa være som en presset*) eller tvungen, men som en frivillig Soldat, der ikke saa meget tjener sin Fyrste for sin Solds eller Løns Skyld, men af Kjærlighed, og fordi han agter det for en Ære at tjene sin Arveherre saa godt, han formaar.

§ 139. De, som nu stedse i Bønnen søge en sød Smag, en stor Trøst og en følelig og frydefuld Andagt og tænke ved sig selv, at naar de ikke finde Noget af dette deri, saa kunne eller ville de ikke bede, de have Aarsag til vel at prøve sin Andagt og Gudsdyrkelse og erkjende, at de endnu fattes den sande og ægte Renhed og Enfoldighed i Christo. For at de nu kunne komme til Erfaring om, hvad der mangler dem, saa unddrager Herren dem ofte den søde Andagt og lader deres Hjerte blive mismodigt, koldsindigt, tørt og ligesom følesløst. Det være imidlertid langt fra dem, at de derfor skulde ophøre at tjene Gud og af al Magt paakalde Ham! Ligesom det ikke vilde sømme sig for et Barn, naar det af sin Moder oftere havde faaet et Stykke Brød med Honning paa til Frokost eller søde og velsmagende Frugter at gjøre sig tilgode med, men hun siden fandt det tjenligere for det at give det et Smørrebrød eller et Stykke Brød med Salt paa, ligesom det da, siger jeg, ikke vilde sømme sig for Barnet at blive egensindigt og med Graad og Skrig forlange sin søde Frokost som en Skyldighed, men at finde sig i sin Moders Villie, saaledes vilde det heller ikke være passende, naar en troende Sjel flere Gange havde fornummet sød Trøst og følelig Glæde under sin Bøn, og Gud i en faderlig og god Hensigt unddrog den samme, da at ville besvære sig, klage og ængste sig synderligt derover, langt mindre foresætte sig, slet ikke mere at tale til Ham. Bedre

*] At presse, d. e.: at gjøre med Vold til Krigsmand

er det, at den i saa Maade er tilfreds med sin himmelske Faders Villie og beflitter sig paa at tjene Ham villigen, selv om den kun faar et Stykke Brød og lidt Salt. Men undertiden unddrager Gud saaledes sine Venner den søde Andagt under Bønnen for at holde dem i Ydmyghed. Apostelens Exempel er bekjendt; thi hvor høioplyst han ogsaa var, behøvede han dog en Engel Satan, der maatte slaa og plage ham, for at han ikke skulde hovmode sig af sine høie Aabenbarelser (2 Kor. 12, 7). Saa er det; vort Hjerte er ligesom et Barn, der gjerne drikker den søde (himmelske Vin, men ikke kan taale den og bliver drukkent og gjenstridigt deraf (bliver stolt og fuldt af store Indbildninger om sig selv).

§ 140. Den andægtige og søde Bøn er, som vi forhen have lært, et Slags Henrykkelse og fører en Aabenbarelse af den Herlighed og Salighed med sig, som Gud har beredt dem, Ham elske; men Erfaringen lærer, at de Sjele, som have nydt denne Naade, ofte ikke kunne bjerge sig for Indbildninger om sig selv, som: Ak, hvor andægtigt har du nu ikke bedet! du maa dog have bragt det temmelig vidt i din Christendom fremfor Andre, osv. De henfalde ogsaa formedelst denne Gave letteligen til Selvros og Foragt for sin i Aanden fattige Næste, blive derhos ofte sikre, opgive at læse og granske i Skriften og tage sig store Friheder i Omgangen med Næsten, i sin Tale, i Mad, Drikke, Klæder og Deslige. Værer derfor vel tilfredse, I gudelskende Sjele, naar Eders Gud enten slet ikke skjænker Eder den søde Andagt under Bønnen eller atter unddrager Eder den, om I have havt den. Hans Villie er den bedste; Hans Given og Tagen udflyder af en og samme Kilde, nemlig af Hans kjærlige Faderhjerte og sigter til et og samme Maal, nemlig vor Salighed.

§ 141. I den gamle Pagtes Tid forsikrede Han stundom sine Venner og sit Folk om sin Naade og sit Velbehag i deres Offer derved, at Han antændte og fortærede det ved en himmelsk Ild; det vilde imidlertid have været ubilligt, om de havde villet begjære et saadant synligt Tegn ved alle sine Brændoffere, hvorimod det sømmede sig for dem at søge med stadig og aarvaagen Omhu at vedligeholde den engang modtagne himmelske Ild og at yde Ham sine Offere med et bodfærdigt og troende Hjerte. Saaledes ogsaa, min Medchristen: om du undertiden har nydt den Naade af Himmelen, at dit Hjerte og din Tunge have været aldeles brændende og ligesom af Ild, og at du har følt stor Glæde under din Andagt, saa bør du vistnok bestræbe dig for ved stadig gudelig Øvelse at vedligeholde denne himmelske Ild; men vær ogsaa tilfreds, om den ikke altid staar i fuld Flamme, og lad det være dig nok at kunne ofre Ham dit Hjerte og bede, hvilket ogsaa kan ske ved blotte Sukke. Den gudfrygtige Arndt taler meget smukt om denne Sag.*) Den største Anfegtelse og Hindring for Bønnen, siger han, er, naar Gud unddrager den Andagtens og Inderlighedens Naade, og da skal du netop bede mest. Thi omendskjønt en inderlig Bøn er Gud saare kjær, saa er dog den Bøn Ham meget kjærere, som du opsender i saadan Sjelenød, i din Anfegtelse, Bedrøvelse og Sørgmodighed; thi ligesom en naturlig Fader ynkes langt mere, naar et sygt Barn klynker for Ham med ynkelig Stemme, end naar et friskt og sundt Barn raaber paa Ham med fuld Mund, saaledes ere ogsaa et modfaldent, svagtroende, utrøsteligt og aandelig-fattigt Menneskes indvortes, lønlige Lidelser og Sukke Gud langt kjærere end et stærkttroende og glædefyldt Men-

*) 2den Bog om den sande Christenom, Kap. 20, mod Slutningen.

neskes Bønner. Gud vil nok i sin Tid atter skjænke dig sin Naade og ikke misunde eller negte dig den.

§ 142. Fremdeles skulle vi ogsaa vide, at ligesom den alvise Gud uddeler Troen, saaledes uddeler Han ogsaa Andagtens og Bønnens Gave i forskjelligt Maal blandt sine Børn. Ved Siden af en Heltetro findes der sedvanligvis ogsaa en stor, ivrig, gløden-de Andagt. Den, ved hvem Herren har besluttet at udrette store Ting og at bruge ham til sit udvalgte Redskab imod Djævelens Rige, ham giver Han ogsaa et stort, udbredt og frimodigt Hjerte, en ildfuld Tro og en kraftig og heftig Andagt under Bønnen, saaledes som man kan se af Vidundermenneskene Moses, Elias, Paulus, Luther og Andre. Den derimod, som kun skal henhøre til de almindelige Christne, eller som Han kun vil bruge i sin Kirkes sedvanlige Betjeninger, ham giver Han heller ikke større Frimodighed, Andagt og Iver end der udfordres til hans Kaldsforretninger. Naar I nu, I gudfrygtige Sjele, ikke kunne naa Andagtens høieste Trin og ikke have annammet et saadant Aandens og Bønnens Maal som Andre, saa værer vel tilfredse med Eders Guds naadige Villie, og tvivler ikke om at Han, som fandt større Behag i de to Skjærve, som den fattige Enke lagde i Templets Kiste, end i alle de Riges Gaver (Luk. 21, 2 fl.), ogsaa i Naade vil lade sig nøie med Eders fattige Andagt og elendige Begjæring, naar de blot komme fra et bodfærdigt, troende og oprigtigt Hjerte. I den gamle Pagt modtog Gud som Offer ei alene Kjør, Stude, Lam og Vædere, men ogsaa Turtelduer og Dueunger (3 Mos. 5, 7; 12, 16; 4 Mos. 6, 10), — for at tilkjendegive, at Han vil tage aderligen tiltakke, som med de legemlig, saaledes ogsaa med de aandelig Fattige, der næsten ikke mere kunne Andet end klynke, kurre og sukke. Ved denne Leilighed kan jeg ikke undlade atter at anføre nogle trøstefulde Ord af den salige Arndt*). „Dersom du," siger han, „ikke kan bringe din kjære Gud saa mange og store Offere, saa megen og stor Andagt, Bøn, Taksigelse osv., saa bring Ham, hvad du har og formaar, og dertil en god Villie og hellig Attraa, og ønsk, at din Gudstjeneste maa behage Ham vel; thi at have, ja blot at ville have en saadan hellig Længsel er en Gave og et Offer, som ei er af de mindste og som ogsaa behager Gud vel; thi saa stor som vi gjerne vilde, at vor Andagt og hellige Attraa, vor Bøn og Taksigelse skulde være i Guds Øine, saa stor er den ogsaa hos Ham; Gud forlanger nemlig ikke Mere af dig end saa Meget, som Hans Naade virker i dig, og du kan ikke give Ham Mere, end Han har givet dig. Men bed din Herre Jesum Christum, at Han vil gjøre alle dine Offere og Gaver fuldkomne ved sit fuldkomne Offer; thi hos Ham er vor Fuldkommenhed; hos os er Stykværk."

§ 143. For at forklare dette noget nærmere, og for at I desto bedre skulle tilegne Eder den Trøst, som deri indeholdes, saa beder jeg Eder at lægge Mærke til, I dyrebare Sjele, at ligesom Gud, den hellige, retfærdige og alvidende Herre, uagtet Synden endnu bor i os, dog i Naade skjænker os sit Velbehag for Christi Skyld, med hvem vi have Samfund i Troen — ligesom Han derhos er faderligen tilfreds med vore andre Dyder og gode Gjerninger, med vor Kjærlighed, Frygt, Tillid, Hengivelse, Ydmyghed, Sagtmodighed, Godgjørenhed o. a. M., naar de kun udflyde af en usminket Tro, ihvor mangelfulde de end ere, saaledes tager Han ogsaa i Naade tiltakke med vor usle Bøn, om den end ikke er saa ivrig, alvorlig og ren, som den vistnok burde være. Rosen er og

*) 1ste Bog om den sande Christendom, Kap. 40, § 7.

bliver en behagelig og liflig Blomst, omendskjønt den fremspirer af en Tornebusk; den Ild, som underholdes ved raa Ved og fører megen Røg med sig, er ogsaa en Ild; saaledes er og bliver ogsaa den bodfærdige og troende Sjels Bøn et Gud velbehageligt Offer, omendskjønt den har sine Brøst og Mangler. Den naadige og miskundelige Gud bønhører vore Bønner, ikke fordi de ere aldeles daddelfrie og uden Mangler, men fordi de forrettes efter Hans Befaling og i Henhold til Hans Forjættelser, i Jesu Navn og i den Hellig Aands Kraft. Naar et lidet Barn taler til sin Fader i sin Enfoldighed med stammende Tunge og beder om Noget, faar det sin Bøn opfyldt, ikke fordi dets Tiltale til Faderen var saa aldeles sirlig og efter Talekunstens Regler, men fordi Faderen betragter det som sit Barn. Et Barn har altid en Sagfører eller Talsmand hos sin Fader, som udførligen forklarer ham, hvad Barnet med faa og enfoldige Ord fremfører, og som med sin vældige Tale tvinger ham til at gjøre, hvad Barnet ønsker. Hvem denne Talsmand er, kunne vi let vide, nemlig Faderhjertet og den naturlige Kjærlighed, som hendrager ham kraftigt til Barnet. Saaledes er det nu ogsaa, mine kjæreste Venner, i Forholdet mellem os og vor Gud; lad vor Bøn være noksaa enfoldig, daarlig og mangelfuld: ere vi Børn, som vi ogsaa ere formedelst Troen paa Jesum Christum, saa kan den ikke mishage Gud, efterdi Hans Faderhjerte taler for os og tvinger Ham til at forbarme sig over os (Gal. 3, 26; Jer. 31, 20). Herhen høre de mærkelige Ord af Daniel, som han bruger i sin ivrige Bøn: Herre, hør! Herre, forlad! Herre, giv Agt paa, og gjør det! tøv ikke! for din egen Skyld, min Gud! (Kap. 9, 19) hvilket Fortolkerne sige at være saa meget som: for dit Navns Skyld, — for at Du kan stadfæste og vedligeholde din Barmhjertigheds, Miskundheds og Trofastheds Pris. Der synes imidlertid at ligge noget Mere deri, saa at Profeten nemlig vil sige: Min Gud, dersom Du ikke kan finde nogen Grund hos mig og dit Folk til at bønhøre vore Bønner og paaskynde den forønskede Hjælp, fordi vi ere arme Syndere, saa tag den dog fra Dig selv og dit gode og kjærlige Faderhjerte, osv. Dog, vi have endnu flere Medhjælpere i vor svage og usle Bøn, saasom det er bekjendt og allerede forhen anført, at Guds evige Søn, den Herre Jesus, som vor eneste Mægler og evige Ypperstepræst, tager sig af den, taler vor Sag for sin Fader, erstatter vore Mangler af sin Fylde og gjør vore usle Sukke og Paakaldelser vægtige, gyldige og velbehagelige, hvorom Guds Aand tydeligt vidner, naar Han siger: „Christus er ved Guds høire Haand, som og træder frem i vort Sted (Rom. 8, 34). Jesus har et uforgjængeligt Præstedømme, fordi Han bliver til evig Tid, hvorfor Han og kan fuldkommeligen gjøre dem salige, som komme til Gud formedelst Ham, efterdi Han lever altid til at træde frem i deres Sted (Ebr. 7, 24 flg.). Vi have en Talsmand hos Faderen, Jesum Christum, den Retfærdige“ (1 Joh. 2, 1). Derfor vidner Johannes i sin Aabenbaring, at han saa, at alle de Helliges Bønner (hvilke han kalder en Røgelse) ved denne Engels (Pagtens og det store Raads Engels) Haand bleve bragte frem for Gud, og at Han blandede sin Røgelse med deres og saaledes ofrede den paa Guldalteret (Aab. 8, 3. 4). Saa have vi ogsaa allerede tilforn anført, at Apostelen vidner om den Hellig-Aand, at „Han kommer vor Skrøbelighed,“ ogsaa den, som findes ved vor Bøn, „til Hjælp og, naar vi ikke vide, hvad vi skulle bede, som det sig bør, selv træder frem i vort Sted (og beder for os) med undsigelige Sukke efter Guds Villie“ (Rom. 8, 26. 27). Ser da, I dyrebare Guds Børn,

at vi slet ingen Aarsag have til at gjøre os de Tanker, at vore Bønner formedelst de Mangler og Skrøbeligheder, som vise sig hos dem, ikke ere Gud velbehagelige, saasom vor Fattigdom bliver erstattet af Jesu Rigdom, vore Mangler af Hans Fylde og vor Skrøbelighed af Hans Kraft. Det er ikke alene vi, som bede; men Jesus og Hans Aand beder med os og for os. Naar almindeligt Vand flyder gjennem mineralske Aarer eller ved Menneskehaand faar en Tilsætning af Korn, Sukker, Krydderier eller Urter, saa bliver det behageligt og kosteligt; hvorfor skulde ikke det Samme være Tilfældet med vore fattige og elendige Bønner, efterdi de komme fra et troende Hjerte, hvori den Hellig-Aand bor, der blander sine Sukke med Hjertets Længsler og Attraaer, og efterdi de af den Herres Jesu Haand faa en Tilsætning af Hans Forbønner? Saa opløfter da Eders Øine, Hænder og Hjerter til Himmelen med Frimodighed, og taler til Gud, som Eders kjære Fader, ved Jesum, som vor evige Ypperstepræst, i den Hellig-Aands, Eders Talsmands og Hjælpermands, Kraft, hvilken samme treenige Gud være Lov, Pris og Tak i al Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Kors.

Syttende Prædiken,

hvori Bønnens Nytte fremstilles og betragtes.

Luk. 11, 9. 10: Og jeg siger Eder: beder, saa skal Eder gives; leder, saa skulle I finde; banker, saa skal Eder oplades; thi hver den, som beder, han faar, og hvo som leder, han finder, og den, som banker paa, ham skal oplades.

---

§ 1. Ligesom der ikke letteligen er noget Folk at finde under Solen, der ikke erkjender en Guds Tilværelse, saaledes vil man heller ikke træffe noget, der ikke lægger megen Vægt paa Bønnen som den fornemste Del af Gudsdyrkelsen og som det bedste Middel til at komme i Samfund og Venskab med Gud, — som den rigtigste Vei at komme til Ham paa og til af Ham at erholde Alt, hvad der er fornødent for Menneskets timelige og evige Velfærd. Som Inledning til denne Prædiken vil jeg anføre nogle mærkelige Ting herom, dels for at vække vore nuværende Christne til Nidkjærhed, dels for at beskjæmme dem og overbevise dem om, at det skal gaa Tyrus og Sidon, Sodoma og Gomorra, Tyrker og Hedninger taaligere paa Herrens store Domsdag end dem (Matth. 11, 22; 10, 15).

§ 2. Lærde Mænd have bemærket, at det fordum hos Romerne og andre Hedninger blev anseet for en stor Ugu-

delighed, naar Nogen intet Bedekammer havde i sit Hus. Seneka, den lærde og høiberømte Romer, anfører etsteds Epikurs*) Mening, at Gud ikke bekymrede sig om Menneskene og deres Anliggender paa Jorden, saa og ingen Velgjerninger viste dem, og at Han havde vendt sig bort fra Verden og beskjæftigede sig med andre Ting, og gjendriver dette ved at henvise til den almindelige Sedvane blandt Menneskene at paakalde Gud; den, der kan tale saaledes (nemlig som Epikur), siger han, maa ikke give Agt paa de Bedendes Tale, hvilke allevegne gjøre sine Løfter lønligen og offentligen med Hænder opløftede til Himmelen, hvilket visseligen ikke vilde ske, ligesom det heller ikke er troligt, at alle Mennesker uden Undtagelse skulde have faldet paa den Tanke at paakalde de ikke hørende og Intet udrettende (til Intet hjælpende) Guder, saafremt de ikke vidste, at de (Guderne) gjorde vel, stundom af egen Drift, stundom efter skeet Bøn, o. a. M. Heraf sees klarligen, hvor almindelig den Sedvane at bede har været hos Hedningerne. De af dem, som endnu findes i de ost- og vestindiske Landskaber, lægge megen Vind paa Bønnen og ere saare flittige og ivrige deri. Benjanerne, Deceinerne og andre Indianere gaa aldrig ud af Huset uden at have bedet. Hedningerne i Kalikut gaa meget tidligt om Morgenen til Bækkene og Elvene for at vaske sig over hele Legemet, og efter at dette er skeet, tør de ikke røre ved noget Menneske, førend de have bedet. Javanerne i Manda gaa aldrig paa Vagt, førend de have bedet i sine Templer, hvilket de ligeledes gjøre, naar de komme af Vagt.

§ 3. Braminerne**) staa i Almindelighed op to eller idetmindste en Time før Solens Opgang; saasnart de vaagne, nævne de Guds Navn, anvende en halv Time til dette Navns Betragtning, og derefter begynde de at bede og vedblive saaledes hele Dagen. De Indianere i Florido, som bo ved Søen, tilbede Solen, før den rinder, staa op og vaske sig og nyde ingen Mad, forinden dette er gjort. Mexikanerne ære vel Djævelen, men ere tillige saa andægtige til at tilbede ham, at næsten Enhver af dem har et Bedekammer i sit Hus, hvori Djævelens Billede staar; deres første Gjerning om Morgenen er at sætte Mad for det og tilbede det. Bonzerne (de Geistlige) i Japan have en Klokke i sine Klostre, hvorved de kaldes til Bøn; over Midnat synge de korvis eller den Ene efter den Anden sine Sange, der ere Morgenbønner; ogsaa Almuen bliver i dette Kongerige ved en Klokke kaldet til Bøn i Templet, hvortil de berede sig med utrolig Andagt; de ligge meget længe paa Knæ, udstrække Hænderne mod Himmelen og raabte uophørligen: Amida, (saaledes kalde de Gud), giv Frelse! Amida, giv Frelse! Amida, giv Frelse! fordi deres Bonzer lære dem, at den, som af Hjertet paakalder Amidas Navn, han vil ufeilbar blive salig.

§ 4. Tyrkernes Iver og Andagt i Bønnen er utrolig for dem, som ikke have seet det; de sige, at Bønnen er Religionens Støtte og Nøglen til Paradiset, medens Hjertets Andagt er Bønnens Liv og Aand; de ere saa stille, andægtige og ærbødige under Forrettelsen af sine Bønner, at en fornem Herre skriver, at de i sin Andagt vare som lutter døde Billeder eller, som om de vare plantede og voxede paa det Sted, hvor de stode; de bevægede sig ikke; de hoste ikke; de se sig ikke om; saafremt Nogen under Bønnen kun berører sit Hoved eller kløer sig deri med Haanden, saa holde de for, at al Bønnens Kraft forsvinder; thi om man blot taler til en stor Herre, sige de, maa det ske med Ærbødighed; hvor meget mere, naar

*] En græsk Filosof.
**] Præster i Ostindien.

man taler til Gud! De røre ikke ved Penge, forinden de have forrettet sin Morgenbøn. Deres Keiser selv er ved sin Religion forpligtet til at staa op med den frembrydende Dag og paakalde Gud, førend han giver sig af med noget Rigs- eller Statsanliggende. Deres Lovbog, Alkoranen, befaler dem at bede fem Gange om Dagen: først om Morgenen ved Solens Opgang, anden Gang om Middagen, tredie Gang om Eftermiddagen naar Solen begynder at dale, fjerde Gang ved Solens Nedgang og femte Gang efter Aftensmaaltidet. De have derhos sine Paapassere, som tage Vare paa hvorledes denne Lov bliver efterlevet af Folket og anmelde Overtræderne for Øvrigheden, der paalægge dem en Pengebod eller anden beskjæmmende Straf. Deres sedvanligste Bøn er denne: I den barmhjertige Guds Navn. Gud være Pris i Evighed, den høieste Evighedernes Konge, den naadige og miskundelige Dommenes Konge! Lader os derfor tjene Ham, paa det Hjælp kan vederfares os! O Gud, led os paa deres Vei og Spor, som Du har Velbehag i og ikke vredes paa; saa skulle vi ingenlunde fare vild. De lære ogsaa, at ihvorvel Gud ikke bønhører strax og fra sammme Øieblik af, vil Han sikkert tilsidst bønhøre, naar man kun holder ivrigt ved at bede.

§ 5. De se ogsaa meget gjerne, at deres Folk, Tjenere og Trælle bede flittigt, hvorom en ikke langt herfra boende Mand, der har tilbragt nogle Aar i Tyrkiet som Træl, giver følgende Efterretning. Tyrkerne siger han, ville gjerne, at deres Fanger skulle bede; thi, sige de, Halvdelen af deres Bøn kommer deres Herre tilgode, som den, der har kjøbt dem for sine Penge. Dog bliver det ikke foreskrevet Nogen, hvorledes han skal bede; men en Christen kan forrette sin Bøn til Gud ligesaa uhindret, som om han var i Christenheden. Tyrkerne, vedbliver han, lader sig nødig anmode om Noget, ikke af den Grund, at de af hundsk Karrighed ikke ville give det, men fordi de henvise En til at bede til Gud i Himmelen; saaledes gjorde min Herre i Adrianopel; thi da jeg anmodede ham om Drasachtz, det er: om Penge til at klippe mit Haar for, svarede han: Hvorfor behøver du at plage mig efter Penge? Bed Gud derom; Han vil nok indskyde mig at give dig dem, — Noget, som vilde være en sjelden Fugl hos somme ømskindede Navnchristne, der ville, at man skal bede dem selv om det Allermindste, ja endog om sin optjente Løn. Saa vidt den forhenværende tyrkiske Træl. Ser her, mine kjæreste Tilhørere og Læsere, hvor megen Vigtighed de stakkels blinde Hedninger og Tyrker tillægge Bønnen, og hvor flittige og ivrige de ere deri, og betænker, om de ikke i dette Liv beskjæmme mange uchristelige Christne og Foragtere af Bønnen og ville komme til at fordømme dem paa Herrens Dag; (Matth. 12, 42). O, I Gudsbespottere, I Forhaanere, I Sværgere, I Skjændegjæste, som bruge Eders Tunger saa tappert til Djævelens Tjeneste og Glæde, naar den er optændt af Helvede (Jak. 3, 6), men sjelden eller aldrig og da med ubodfærdigt, koldsindigt Hjerte paakalde Gud, hvor ville I gjøre af Eders Øine, naar disse stakkels blinde Mennesker træde hen til Eder for Christi Domstol, forekaste Eder jer Ugudelighed og spytte Eder i Ansigtet, fordi I forvendte det Lys, der skinnede for Eder til Mørke, forgjeves modtoge Guds store Naade, løb forbi den aabne Himmeldør i Eders ugudelige Gjenstridighed og styrtede Eder selv frivillig i Fordærvelsen? O, hvor skrækkeligt vil ikke den Pine blive, som I skulle lide i al Evighed for denne Eders Ugudelighed! Gud forbarme sig over Eder og give Eder Omvendelse til at indse Faren for

Eders arme Sjele, paa det I kunne komme til Eder selv igjen fra Djævelens Snare, af hvem I ere fangne til at gjøre hans Villie! (2 Tim. 2, 25, 26).

§ 6. I derimod, gudfrygtige Sjele, som hidtil have været ivrige og flittige til at bede, tager Anledning af hvad der her er sagt om de Vantroende, til for Fremtiden at blive endnu ivrigere og flittigere dertil! Det vilde jo være Skam for os Christne, om Hedningerne og Tyrkerne skulde overgaa os heri; de kjende ikke det, som de tilbede, vandre i Mørke og vide ikke, hvor de gaa, og hvad de gjøre, fordi Mørket har forblindet deres Øine (1 Joh. 2, 11). De have ingen anden Læremester end Naturen, ingen anden Drivefjeder end Nøden og ingen anden Forjættelse end den Indbildning, de gjøre sig selv; men efterdi de vide, at der er en Gud til, uden hvis Naade, Hjælp og Velsignelse intet Menneske kan være lykkeligt eller leve, og deres Samvittighed overbeviser dem om at Skabningen er skyldig at tjene sin Skaber og holde sig til sin Opholder, samt efterdi de se, at Mennesket ingen Vinger har at svinge sig op til Himmelen med og nærme sig til Gud, men at det eneste Middel til at komme i Samfund med Ham er Bønnen, saa vise de al Flid og Iver i denne. Vi derimod kjende det, som vi tilbede (Joh. 4, 22); vi have i Guds Ord en Lygt for vor Fod og et Lys paa vor Sti (Ps. 119, 105); os underviser og formaner den himmelske Læremester, Guds evige Søn; os driver den sønlige Udkaarelses Aand, der bor i vore Hjerter og træder frem i vort Sted med uudsigelige Sukke; vi have vor himmelske Faders herlige Forjættelser om vore Bønners Bønhørelse; vi vide, at det er vor Pligt at tjene Gud, ikke blot som vor Skaber og Opholder, der har gjort os saa meget „Godt og givet os Regn og frugtbare Tider af Himmelen og fyldt os med Føde og vore Hjerter med Glæde“ (Ap. Gj. 14, 17), men ogsaa som vor Forbarmer, Frelser og Trøster, der har friet os af Mørkets Magt og overført os i sin elskelige Søns Rige, — i hvem vi ved Hans Blod have Forløsning, nemlig Syndernes Forladelse (Kol. 1, 14). Vi vide, at vi udenfor Guds Samfund intet Andet have og ere end Mørke, Daarskab, Elendighed, Nød og Død; vi vide, at vi uden Gud og Hans Naade ligesaalidt kunne være eller leve lykkelige som Diebarnet uden sin Moders Pleie, hendes Skjød og Bryst, — som Blomsten uden Roden, — som Grenen og Ranken uden Træet og Vinstokken, — og vi skulde ikke ville bede flittigt, inderligt, ivrigt og uden Afladelse?

§ 7. Og det saameget mere, som det jo ikke er skjult for os, hvor megen Velsignelse og hvor meget Godt vi ved Bønnen erholde af Himmelen. Om de Vantroende have nogen Nytte af sine Bønner og isaafald hvilken, kunne vi ikke for Tiden undersøge; den hellige Augustinus holder for, at Gud lønnede den Iver, Romerne, især ved sit Herredømmes Begyndelse og Opkomst, viste i sin Gudsdyrkelse, med alle deres Seire og alt deres Held i deres Krige, og saaledes kan det vel endnu være, at den algode Gud gjengjælder Hedningernes og Tyrkernes ivrige Bønner med timelig Velsignelse. Vi derimod, som formedelst Troen leve i Foreningen og Samfundet med Christo Jesu, ere saavel ved Guds Forjættelser som ved deres daglige Opfyldelse og vor Erfaring noksom forvissede om at ingen af vore Bønner, ja intet Suk, som vi udstøde, ingen Attraa og Længsel efter Gud, hvoraf vor Sjel røres og bevæges, er uden Nytte. Et lærd Selskab i Italien har valgt til sit Sindbillede en Sky, der stiger op af Havet, med den Overskrift: Redit agmine dulci (den kommer

tilbage med en sød Hær), — for at tilkjendegive, at ligesom de Dunster, der formedelst Solvarmen opstige fra det bittersalte Hav, danne en Sky, der tilsidst kommer ned igjen som et sødt, mildt Regn og vander og frugtbargjør Jorden, saaledes er hellerikke den Flid og Møie, som de anvende paa gode Kunster og Videnskaber, uden Nytte for Almenvellet; dette Sindbillede vilde ogsaa passe sig meget smukt for de Troendes Skare til at fremstille Nytten af deres Bønner; thi ligesom disse opstige fra et elendigt og bedrøvet Hjerte og ofte ere blandede med mange bitre Taarer og ængstelige Sukke, saaledes komme de ogsaa tilbage igjen fra Himmelen med megen sød Trøst, med megen Naade og Velsignelse og husvale, styrke og opholde de i Nød stedte Hjerter. De Lærde fortælle efter jødiske Skrifter, at omendskjønt alle Forretninger i Templet bleve fordelte blandt Præsterne ved Lodtrækning, nemlig, hvem der skulde slagte det daglige Offer, et aarsgammelt Lam, — hvem der skulde feie Asken af Alteret, — hvem der skulde tænde Lamperne paa Guldlysestagen, osv., saa var det dog ikke fra Først af brugeligt at trække Lod med Hensyn til Røgelsen og om, hvem der skulde røge for Gud; men da man senere erfor, at Alt lykkedes og gik efter Ønske for den, som ofrede Røgelsen, saa lod man ogsaa denne Del af Gudstjenesten komme til Lodtrækning, for at Flere end En kunde blive delagtig i saadan Lykke og Velsignelse. Nu, vi vide, at vore Bønners Røgelse bringer den, der ofrer den til Gud, meget Held og stor Velsignelse; men vi behøve ikke at trække Lod om, hvem der skal forrette denne Ofring, saasom Christus har gjort os Alle til Præster for vor Gud (Aab. 5, 10), og Guds Aand allerede forlængesiden har forkyndt, at i den nye Pagt skulde „Herrens Navn være fra Solens Opgang og indtil dens Nedgang og paa hvert Sted fremføres Røgelse for Hans Navns Skyld og rent Madoffer" (Mal. 1, 11). For at vi nu skulle vorde desmere opmuntrede til andægtig, hjertelig og flittig Bøn, saa ville vi dennegang anstille en Betragtning over „Nytten af den troende Sjels Bøn." Gud velsigne den og lade den ikke blive uden Frugt iblandt os for den Herres Jesu Skyld! Amen.

§ 8. At den troende Sjels alvorlige Bøn formaar Meget, siger den Helligaand med tydelige Ord (Jak. 5, 16), og at den ikke kan eller skal blive uden Frugt og Nytte, er aabenbart af vor Frelsers Tale, som vi have lagt til Grund for denne Prædiken. Deri er at bede og at faa, at lede og at finde, at banke paa og at oplades tvende Gange sammenknyttet som en Følge, der ikke kan udeblive. Ligesom det ikke kan slaa feil, at et Træ, der i Høstens Tid staar fuldt af moden Frugt, som det endog lader falde i stille Veir og af sig selv, maa neddrysse den i Mængdevis, naar det bevæges af en stærk Vind, saaledes ogsaa: dersom vi i Troen henvende en alvorlig Bøn til den eiegode og kjærlige Gud, der af sig selv giver os allehaande Godt at nyde, — hvis Lyst det er at gjøre vel, — der ogsaa viser Dyrene, hvilke dog ikke paakalde Ham som vi, saa mange Velgjerninger, saa kan det ikke slaa feil, at Naade, Kraft, Lys, Liv og Salighed derved maa tilflyde os. Vi have ovenfor (i forrige Prædiken, § 8) under Beskrivelsen af Bønnen sagt, at den er en Kraft og Bevægelse hos det troende Hjerte; men denne er saaledes beskaffen, at den saa at sige opvækker og bevæger ei alene Alt, hvad der er i Mennesket, men ogsaa Himmel og Jord, ja den mægtige og store Gud selv. Det forholder sig hermed som med Strengene paa et Par ligestemte Luthe; naar man berører en Streng paa den ene, saa at den klinger, saa bevæges ogsaa den til=

svarende Streng paa den anden, hvilket man kan se ved at lægge et lidet Stykke Papir paa denne; saaledes ogsaa: naar Nøden og Angesten berører vor Sjel og nøder den til at raabe og bede, saa er det umuligt Andet end at ogsaa Guds Faderhjerte i Himmelen maa bevæges med.

§ 9. Da den blotsottige Kvinde ikkun i Troen rørte ved Sømmen af Jesu Klædebon, erholdt hun en Kraft af Ham, som strax gjorde en Ende paa hendes langvarige Elendighed (Luk. 8, 44), og saaledes er det end den Dag idag umuligt, at Nogen skulde kunde nærme sig Ham, tale til Ham i Bønnen og berøre Hans Hjerte i Aanden og Troen uden at annamme en Naade og Kraft af Hans Fylde. Mennesket beder man ofte om Noget, og de give En Intet, fordi de enten mangle Evne eller god Villie; men den, der beder Gud om Noget, som det sig bør, han maa faa. Hvo der stiller sig lige imod Solen, han maa blive bestinnet; hvo der gaar hen til Ilden, han maa blive opvarmet; hvo der slipper et Spand ned i en Brønd med rindende Vand eller i en Elv, han maa faa det fuldt op igjen; den, som taler og beder til Gud, han maa faa Noget, og det er en sand Umulighed, at en alvorlig Bøn af en troende Sjel skulde være forgjeves. I Verden og paa Jorden søge vi ofte og finde ikke, fordi de ikke have Alt, hvad vi behøver og saaledes heller ikke kunne give det. Naar jeg søger efter Vand i en tør Sandhaug eller efter Druer paa en Tornebusk eller efter Figener paa en Tidsel, saa er Intet visere, end at jeg gjør et forgjeves Arbeide; søger jeg derimod saadanne Ting paa deres rette Sted, saa finder jeg dem. Hvo der søger, hvad der tjener til hans timelige og evige Vel og hans Sjels Tilfredsstillelse i det Forkrænkelige, han finder ligesaa Meget som hine Gjæster ved en Hexemesters Tryllemaaltid, hvorfra de kom hungrige og tørstige hjem.*) Den derimod, som søger det i Himmelen og hos Gud, for ham kan det ikke slaa feil; i Verden banker man ofte paa uden at der bliver lukket op for En, fordi ei alene Døren, men ogsaa Hjerterne ere fast tillukkede og tilskaadede; men siden Guds Hjerte er aabnet for os i Jesu Vunder, hvorledes skulde det da være muligt, at Himmelens og Naadens Dør skulde være og blive tillukket for os?

§ 10. Lader os imidlertid end yderligere oplyse og stadfæste denne Sag med Guds Ord! Bekjendte ere de hellige Forjættelser af Gud: „Kald paa mig paa Nødens Dag; jeg vil udfri dig, og du skal prise mig" (Ps. 50, 15). „Efterdi han (det troende Menneske, som elsker mig) har Lyst til mig, saa vil jeg udfri ham; jeg vil ophøie ham; thi han kjender mit Navn. Han skal kalde paa mig, og jeg vil bønhøre ham; jeg er hos ham i Nød; jeg vil fri ham og herliggjøre ham. Jeg vil mætte ham med et langt Liv og lade ham se paa min Salighed" (Ps. 91, 14—16), hvor vi atter skulle lægge Mærke til Sammenknytningen af Begjæringen eller det kjærlige Forlangende med Hjælpen, af Paakaldelsen med Bønhørelsen, hvorved vi noksom forvisses om, at ingen Bøn af et troende og gudelskende Menneske er forgjeves, hvilket bekræftes ved de Ord af den Herre Jesus: „Sandelig, sandelig siger jeg Eder, at hvadsomhelst I bede Faderen om i mit Navn, skal han give Eder. Beder, og I skulle faa, at Eders Glæde kan blive fuldkommen" (Joh. 16, 23. 24). Og hvad denne dyrebare Forjættelse indeholder, det har Han efter sin Sedvane tillige affattet i Lignelser, for at indskrive det desto dybere i vore Hjerter; den ene af dem handler om et Men-

*] Se herom 2den Del, 10de Præd., § 20.

neske, som kom til sin Ven om Midnat, medens han laa og sov tilligemed Sine, og som bankede paa og bad om at erholde laant tre Brød og ikke vilde lade sig afvise (Luk. 11, 5 flg.), — den anden om en Enke, som ved sit idelige Overhæng bragte en uretfærdig og ugudelig Dommer til at hjælpe hende og skaffe hende Ret over hendes Modstandere (Luk. 18, 2 flg.), hvoraf den søde og velsignede Frelser gjør den Anvendelse, at naar man kan udrette saa Meget med Bønner og Begjæringer hos et haardt og uretfærdigt Menneske, hvor meget Mere maa der da ikke lade sig udrette hos Gud, der besidder mere Kjærlighed, Barmhjertighed og Godhed end alle Mennesker tilsammentagne!

§ 11. For at vi imidlertid ikke skulle tro, at Guds Forjættelser ere ligesom Menneskenes Komplimenter og gode Ord, som der ofte er Intet i, saa lader os høre de Guds Børn og Venner tale, som have vandret længe med Ham, levet i Hans søde Samfund, havt mange Beviser paa Hans Miskundhed og Trofasthed og saaledes kunne paaberaabe sig sin egen Erfaring. Moses siger: „Hvilket er saa stort et Folk, som Gud holder sig nær til som Herren vor Gud til os, saa tit vi kalde paa Ham?" (5 Mos. 4, 7). Den kongelige Profet, der saavel ved sine mangfoldige Farer og Trængsler som ved Naadens og Bønnens Aand, der hvilede over ham og talte igjennem ham, var bleven en isandhed andægtig Bedende, udtrykker sig meget mærkværdigt herom. „Herrens Øine," siger han, „ere vendte til de Retfærdige og Hans Øren til deres Raab" (Ps. 34, 16). Heri synes at ligge en Lignelse skjult om de Syges Vogtere og Opvartere eller om en Moder, der har et sygt Barn, eller om en Kone, som har en kjær, men hilseløs Mand og hvis Øine stedse ere henvendte paa den Lidendes Seng for strax at kunne tjene ham med, hvad han forlanger til sin Lettelse og Vederkvægelse, hvorfor man ofte hører hende sige: Dersom jeg kunde se paa hans Øine, hvad han ønskede, skulde han ikke behøve at oplukke sin Mund derom. Man kan ogsaa anføre andre Steder, der kaste Lys over de nysnævnte og forhøie den Trøst, de indeholde. Om de Troende siges, at deres Øine se til Himmelen og paa Gud, og at deres Taarer udgydes for Gud. Job siger: „Mit Øie græder til Gud" (Kap. 16, 20), — Jeremias: „Mine Øine rinde med Graad Nat og Dag" (Kap. 14 17, — David: „Mine Øine forsmægtede for dit Ord, idet jeg sagde: Naar vil Du trøste mig?" (Ps. 119, 82). Paa den anden Side siges der, at Guds Øine ere vendte til de Retfærdige. Saaledes se de Troende fra Jorden op til Himmelen, og Gud ser fra Himmelen ned paa Jorden; de græde og Han tæller deres Taarer, optegner dem i sin Bog og tager dem i sin Sæk, eller efter vor Maade at tale paa (saasom vi ikke vide af Sække eller Poser til at have noget Fugtigt i) i sin Flaske; han opbevarer og beholder dem som en kostelig Saft eller et ædelt Vand. Lifligt er det at se til, naar Solen danner en Regnbue og speiler sig i de Draaber, der i utallig Mængde falde ned af Skyerne; men langt lifligere er det at betænke, at Guds Miskundhed og Kjærlighed ligesom afbilder sig i de Troendes Taarer og gjør dem saa kostelige.

§ 12. Her kan ogsaa passende anføres, hvad Moses siger om det forjættede Land, nemlig, at „Herrens Øine se stedse derpaa fra Aarets Begyndelse og indtil Aarets Ende" (5 Mos. 11, 12). Ligesom en Gartner stedse ser paa sin Have, om maaske nogle Planter ere udtærede af Heden, for at han kan vande dem osv., saaledes ser ogsaa Herren stedse paa dette Land for at give det Regn i rette Tid; hvor meget mere vil da ikke den naadige og barmhjertige Herre stedse

se paa de betrængte og bedrøvede Sjele, der ere udtærede af Trængslernes Hede og sukke ængsteligen efter Trøst og Husvalelse! Sakarias siger: Herrens Øine løbe omkring gjennem alt Landet, for at se, hvor en Fattig undertrykkes og en Gudfrygtig bedrøves, paa det Han kan hjælpe dem, osv. (Kap. 4, 10). Der siges ogsaa om de Ugudelige, at deres avindsyge og hadefulde Øine skjule sig imod den Svage, ligesom et Dyr lurer paa sit Rov (Ps. 10, 8). Om den Herre Jesus siges saaledes ogsaa, at Farisæerne toge vare paa Ham, ligesom et Dyr ikke vender sine Øine fra det Bytte, som det har opdaget og haaber at gribe (Luk. 14, 1); men i Modsætning hertil trøster den Hellig-Aand os med den ovenanførte Forsikring, at Herrens Øine ere vendte til de Retfærdige; naar Djævelen, Helvede og Verden lure og tage Vare paa Hans Egne, saa giver Han Agt paa dem, for at beskytte og frelse dem. Jeg har ofte lagt Mærke til, at en Kat har luret paa en Fugl og søgt at gribe den; men i det Samme Katten vilde gjøre eller gjorde et Sprang, undfløi Fuglen. Af vor Frelsers Ord, at ikke en Spurv falder til Jorden, uden at vor Fader vil (Matth. 10, 29), lære vi, at Guds Forsyn ogsaa strækker sig til saadanne ubetydelige Fugle, og at det saaledes ikke sker ved et Tilfælde, naar de undslippe et fiendtligt Dyr. Skulde da ikke Herren give Agt paa sine Børn, som hver Dag befale sig hjerteligen til Ham, og frelse dem fra deres træske og underfundige Fiender?

§ 13. Endvidere siger David: Gud, man lover Dig i det Stille (eller: man forventer Dig i det Stille og lover Dig siden, naar Du har hjulpet og trøstet) i Zion, og Dig skal betales Løfte, naar Du har bønhørt Bønnen, saaledes som der følger efter: Du, som hører Bønnen! hen til Dig skal alt Kjød komme (Ps. 65, 1 flg.). Ifølge den hebraiske Talebrug er Meningen: alle Mennesker vide, at Du er naadig og miskundelig og ikke forsmaar de Elendiges Sukke og ikke foragter de bedrøvede Hjerters Begjæringer; derfor ty de til Dig, naar de ere i Nød. Udentvivl havde Hedningerne faaet Efterretning om Israels Guds Herlighed, Magt, Visdom, Godhed og Barmhjertighed (se 1 Kong. 8, 41—43) og om, at Han ogsaa i Naade bønhørte de stakkels Fremmedes Bønner, naar de toge sin Tilflugt til Hans Helligdom; derfor kom de i Mængde for at tilbede Ham, som der fortælles om Dronning Kandaces Kammersvend fra Æthiopien (Ap. Gj. 8. 27 flg.); saaledes var da vor Gud allerede dengang saare navnkundig i al Verden, fordi Han saa naadig bønhører Menneskenes Bønner. Mangen Hedning har maaske efter i lang Tid at have paakaldt sine Afguder og Intet erholdt staaet op for at søge og tilbede Israels Gud. Nu, Han er fremdeles den gamle kjærlige Gud, som ikke forsmaar deres Bønner, der søge Ham med bodfærdige og troende Hjerter. Paa et andet Sted siger Profeten: „Herren har vendt sit Ansigt til den Enliges Bøn og ikke foragtet deres Bøn. Dette skal skrives for den Slegt, som herefter kommer, og det Folk, som skal skabes, skal love Herren" (Ps. 102, 18. 19). Se, den Guds Mand er saa sikker i sin Sag og saa forvisset om Guds stedsevarende Godhed og om sin Bøns Bønhørelse, at han ønsker, at ei alene Guds Forjættelser, men ogsaa Exemplerne paa deres Opfyldelse maa blive optegnede og opskrevne til Bedste for Efterkommerne og dem, som endnu ikke ere fødte. Ak, om dette endnu blev iagttaget, saa at gudfrygtige og erfarne Christne efterlode sig i Skrifter, hvorledes den naadige og kjærlige Fader i Himmelen saa ofte har bønhørt dem i deres Livs Dage og underligen

udfriet dem, hvor vilde da ikke Efterkommerne glæde sig over Guds Miskundhed! — Noget, hvorom vi, dersom Herren vil, senere skulle tale paa et andet Sted.

§ 14. Herhen høre ogsaa de Ord: „Herren er nær hos alle dem, som kalde paa Ham, — som kalde paa Ham i Sandhed. Han gjør efter deres Velbehagelighed, som Ham frygtede, og Han hører deres Skrig og frelser dem" (Ps. 145, 18. 19). Hvad Trøsteligere kunde der siges om Bønnen og dens Nytte? Herren er vel „ikke langt fra Enhver af os, og vi leve og røres og ere i Ham" (Ap. Gj. 17, 27. 28); men Han er dog især deleshed nær hos de andægtigt Bedende; finder eller ved du en saadan, saa vær overbevist om, at den majestætiske og store Gud ikke er langt borte. Ligesom et Menneske, der hører et Klageskrig eller endog kun en ængstelig Klynken og Stønnen i en Skov eller andetsteds, gaar efter Lyden, indtil han finder den i Nød stedte, saaledes gjør ogsaa vor Gud, om jeg skal tale paa Menneskevis om Ham; naar de arme Betrængte raabe, sukke, græde, klage, saa nærmer Han sig til dem, — som der staar paa et andet Sted: „Denne Elendige raabte, og Herren hørte og frelste ham af alle hans Angester" (Ps. 34, 7). Vogter Eder desaarsag, I Uretfærdige og Ugudelige, der tro at have de gudfrygtige Sjele, som I bedrøve og bringe til at sukke, alene for Eder, ligesom en Røver en Vandringsmand i Vildmarken, — Herren er nær! Han gaar efter Skriget og vil gribe Eder i Eders Ondskab, naar I mindst tænke det. Her kan ogsaa anføres, hvad vor Gud siger hos Profeten Esaias: „Jeg udbredte mine Hænder den ganske Dag til et gjenstridigt Folk, til dem, som vandrede efter sine egne Tanker paa en Vei, som ikke er god" (Esai. 65, 2). Skriftens Fortolkere have bemærket, at Hændernes Udbredelse brugtes baade af de Bedende, saaledes som der siges om Kang Salomo, at han ved Templets Indvielse stod foran Herrens Alter og udbredte sine Hænder imod Himmelen, og senere: „Der Salomo havde fuldendt at bede til Herren — —, da stod han op fra at ligge for Herrens Alter, fra at knæle paa sine Knæer, da hans Hænder vare udbredte imod Himmelen" (1 Kong. 8, 22. 54), og af dem, som talte til Folket for at undervise, formane og ligesom bede det, saaledes som det forekommer i Salomos Ordsprog, hvor Visdommen siger: „Jeg raabte, og I vægrede Eder; jeg udrakte min Haand, og Ingen gav Agt derpaa" (Ordsp. 1, 24). Jeg tager ikke i Betænkning at forklare den barmhjertige Guds Ord hos Esaias saaledes, at Meningen deraf er denne: Jeg stod den ganske Dag ligesom i Naadedøren og udbredte mine Hænder for at formane, at bede, at lokke mit Folk, der var blevet mig utro, og for at omfavne alle dem, som kom til mig med et bodfærdigt Hjerte. Naar nu Herren behandler de Ulydige og Frafaldne saaledes, hvad maa da ikke Hans Børn, der søge ham med alvorlige og ivrige Bønner og gjerne ville frygte Hans Navn, kunne vente sig af Ham! Dersom Han saaledes tilbyder Foragterne sin Naade, hvorledes skulde Han da kunne negte de elendige og begjærlige Sjele den?

§ 15. Over al Maade mærkværdigt er det ogsaa, hvad den langmodige og naadige Gud siger hos Profeten Ezekiel efter at have beskrevet og fremstillet den grundfordærvede Tilstand, hvori hans Land og Folk befandt sig, idet nemlig Profeter, Præster og Fyrster vare nedsunkne i Gjerrighed og alskens Uretfærdighed: „Jeg ledte efter en Mand af dem, som vilde gjærde et Gjærde og staa i Gabet for mit Ansigt for Landet, at jeg ikke skulde fordærve det; men jeg fandt ingen" (Kap. 22, 24—30). Ser

og overveier, I christelige Sjele, med Glæde, hvor god og naadig vor Gud er! Naar Alle i et Land eller en By ere afvegne fra Ham og henfaldne til Ugudelighed, saa kan og vil Han dog ikke strax udøse sin Vrede; men Han ser sig om, for om der maatte findes en ivrig Bedende, der vil bestræbe sig for at afvende Hans Harme, for at Han for hans Skyld kan vise Skaansel; hvorledes skulde Han da kunne foragte de gudfrygtige Hjerters alvorlige og andægtige Bønner? Naar Han søger de Bedende, hvorledes skulde Han da kunne forstøde og ikke ville høre dem, naar de søge Ham? Netop dette har vor Frelser villet lære os, naar Han sammenligner Gud med et Menneske, der snart hører sin Vens Banken paa Døren og har sit Sovekammer nær ved Døren (Luk. 11, 5—7), — hvorom den hellige Augustin meget smukt siger: Ingen Dørvogter, ingen Tjener, intet Barn hørte det banke; de laa Alle i dyb Søvn; Husbonden alene vaagede og hørte, at Nogen raabte, ligesom ogsaa Petrus, med Tilnavnet Krysologus, Guldord eller den gyldne Taler: O, hvor gjerne vil ikke den give, der ikke bliver fortrydelig, naar han bliver saaledes foruroliget og vækket! O, hvor gjerne vil ikke den lukke op for den Bankende og gaa ham imøde, som har sit lønlige Sovekammer saa nær ved Døren! O, hvorledes kan vel den negte os Nogetsomhelst, der selv har lært os, hvorledes vi skulle aftvinge Ham det, naar Han negter os Noget? O, hvor nær er dog ei alene Gud ved Døren! Han er selv Døren, osv.

§ 16. Og hvorledes skulde det være muligt, at Gud ikke skulde agte paa og bønhøre de troende Sjeles alvorlige og ivrige Bønner uagtet selv de smaa Børns Graad, hvilke endnu ikke kunne tale, ja Ravneungernes Skrig og Kvægets og de vilde Dyrs Sukke formaa at bevæge Ham? Det Første lader sig bevise ved, hvad der berettes om Moses, nemlig, at da hans Forældre ikke længer vovede at skjule ham for Faraos Tyranni, lagde de ham i en Kiste af Rør og satte den ved Bredden af Floden; da nu Barnet græd, ynkedes Gud og føiede det saa, at Kongens Datter gik ned til Stranden, kom til Kisten og lod den optage (2 Mos. 2, 2 flg.). Det Andet bevidner Skriften med tydelige Ord, nemlig at Gud „bereder Ravnen dens Spise, naar dens Unger skrige til Ham, — naar de fare hid og did, fordi de Intet have at æde" (Job 39, 3; Ps. 147, 9). Saa siges der ligeledes, at „Kvæget sukker, fordi det ingen Føde har," og at ogsaa „Dyrene paa Marken (de vilde Dyr) skrige til Ham, naar Vandstrømmene ere fortørrede" af Heden (Joel 1, 18. 20), og at den algode Gud ynkes herover, kan sluttes af Davids Ord, hvor han siger: „Herre, Du frelser Mennesker og Dyr. Du lader Kilder opvælde i Dalene, at de gaa imellem Fjeldene; de give alle vilde Dyr paa Marken at drikke; Vildæsler slukke sin Tørst. Du lader Græs gro for Fæ" (Ps. 36, 7; 104, 10. 11. 14). Det er ogsaa mærkværdigt, at Herren befol sit Folk i Loven, at de ikke skulde lade noget Dyr fare vild eller uden Medlidenhed se det ligge under Byrden, men retlede og hjælpe det (2 Mos. 23, 4. 5), — at de „ikke skulde binde Munden til paa en Oxe, som træsker" (5 Mos. 25, 4), og Deslige, hvoraf klarligen sees Hans Forbarmelse over det sukkende Kvæg, hvorom Han ogsaa vidner med tydelige Ord, idet Han siger til Jonas: „Skulde jeg ikke ynkes over Ninive, den store Stad, i hvilken er mange flere end tolv Gange ti Tusinde Mennesker og mange Dyr?" (Kap. 4, 11) Er nu Gud saa god imod de fornuftløse Dyr, naar de paa sin Maade paakalde Ham i sin Nød, hvor-

ledes skulde Han da kunne tillukke sit Hjerte for sine elendige, sukkende, klynkende og skrigende Børn?

§ 17. Den kjærlige Gud har imidlertid ikke ladet det bero med blotte Ord, men stedse opfyldt sine Forjættelser i Gjerningen, saa at man medrette kan sige om Ham: O Gud, ligesom dit Navn er (som Du har givet Dig i dit Ord, at Du nemlig er naadig, barmhjertig osv.), saa er din Pris, som Du ved dine Gjerninger har forskaffet Dig hos alle Mennesker (Ps. 48, 11). Herom vidne de Helliges Exempler til alle Tider. Kunde ikke Moses, denne Guds udvalgte Tjener, saa at sige faa Ham til at gjøre, hvad han vilde, saa at han kunde bede Ham om hvadsomhelst? (Ps. 106, 13) Sagde Gud ikke til ham: „Jeg har seet dette Folk, og se, det er et haardnakket Folk. Og lad mig nu fare frem, at min Vrede maa optændes imod dem" (2 Mos. 32, 9. 10)? Ser dog, I gudfrygtige Sjele, og forundrer Eder over Guds Godhed! Alle Herrers Herre har retmæssig Aarsag til at straffe, men vil dog ikke gjøre det, dersom ikke Hans Tjener tillader det! Gud, hvem Serafer og Keruber i dybeste Ydmyghed ære og tilbede, kan og vil ikke gjøre efter sin retfærdige Vrede, førend et Menneske tilsteder Ham det! Heraf slutter en udenlandsk Lærer*) meget fyndigt, at hvor høilig den retfærdige Gud end er fornærmet af et Folk, vil Han dog ikke letteligen straffe, saalænge der endnu er nogen af Hans Venner og Tjenere, som stiller sig i Gabet og anraaber Ham om Naade for sit Folk. Syndfloden kom ikke over den første Verden, forinden Enok var optagen og Methusalem var død, hvis Bortgang efter de Lærdes Udregning netop indfaldt i det Aar, hvori Guds Vredesflod strax efter overskyllede Verden. Den gudfrygtige Kong Josias maatte først være gaaet til Hvile, førend Gud lod den Vrede, Han havde truet med, komme over sit utro Folk (2 Kong. 34, 28). Jerusalem blev ikke beleiret, ængstet og indtaget af Keiser Titus Vespasianus, førend Gud havde ført sine Troende ud deraf og samlet dem i den lille By Pella. Italien havde forhen nydt Godt af den hellige Ambrosius's og Afrika af den hellige Augustinus's Forbønner; men da disse havde ombyttet Verden med Himmelen, da brøde Trængslerne løs, og Alt blev styrtet i den yderste Fordærvelse. Saalænge som Luther levede, formaaede han at vedligeholde Tysklands Fred; men da han havde takket af, var det forbi med dets Rolighed.

§ 18. Herved maa endnu bemærkes, at naar Herren efter retfærdig Dom har besluttet, ikke at ville lade sig overtale og ikke afvende sin Vrede, saa forbyder Han enten sine Venner og Elskere at bede for de Ugudelige, saaledes som Han gjorde med Jeremias (Kap, 7, 16; 11, 14; 14, 11) — for at Profeten imidlertid ikke skulde tro, at Hans Bønner vare for ringe og daarlige i Guds Øine, men vide, at Folkets overvættes Ondskab var Aarsagen til, at Han ikke mere vilde vise Skaansel, saa tilføier Herren: „Om end Moses og Samuel stode for mit Ansigt, har jeg dog ingen Villie til dette Folk" (Kap. 51, 1), — eller Han tilsteder, at de blive søvnagtige og efterladne og ikke mere bede saa ivrigt for sit Land, som fornødent vilde være, og som de ellers pleie at gjøre. Naar den retfærdige Gud vil straffe, saa lader Han endog de kloge Jomfruer sove ind (Matth. 25, 5) eller gjør de gudfrygtige Sjele forsagte, saa at de enten taber Mod og Iver til at bede for de Affaldne eller opblusse i hellig Nidkjærhed og kalde Guds Domme retfærdige, saa det bliver opfyldt, hvad Profeten siger: „Der var Ingen, som kaldte paa dit Navn, —

*) Nehem. Rogers.

som opvakte sig til (i ivrig og alvorlig Bøn) at tage fat paa Dig" (Esai. 64, 6).

§ 19. Men jeg kommer atter tilbage til Moses og hans heftige og kraftige Bønner, ved hvilke han formaaede at udrette saa Meget hos Herren sin Gud og hvorom det flere Gange heder: „Jeg vil ogsaa gjøre dette Ord, som du har sagt; thi du har fundet Naade for mine Øine" (2 Mos. 33, 17). „Jeg har forladt det, efter dit Ord" (4 Mos. 14, 20). Hvorlunde Jakob brødes med Gud og ligesom tvang Ham til at sige til ham: Lad mig gaa! men Jakob svarede: „Jeg vil ikke lade Dig gaa, uden Du faar velsignet mig", er bekjendt (1 Mos. 32, 26), og ligeledes, hvor naadigt Herren hørte paa Abrahams sexdobbelte Forslag med Hensyn til Sodoma og besvarede det med Ja (1 Mos. 18, 24 flg.). Om Loth, Retfærdigheds Prædiker i Sodoma, vide vi, at hvor ugudelig Staden end var, blev den dog en lang Tid sparet formedelst hans Forbønner, og at da Herren havde ladet ham føre ud deraf, og han anholdt om at maatte være sikker i den lille By Zoar (hvor det er tydelig at se, at det ikke var det gudfrygtige Hjerte saa meget om ham selv som om Byen at gjøre), sagde Herren til ham: „Se, jeg har og bønhørt dig i dette Stykke (Hebr.: Jeg har annammet dit Ansigt, hvilke de sytti Fortolkere merkeligen oversætte ved: Jeg har forundret mig over dit Ansigt, dine taarefyldte Øine, der ere vemodigt fæstede paa mig, over din ivrigt og af Hjertet bedende Mund osv), at jeg ikke vil omkaste den Stad, som du har talt om. Skynd dig! red dig der! thi jeg kan Intet gjøre, før du kommer derhen" (1 Mos. 19, 20—22). Saaledes standsede ogsaa Josva Solens Løb med sit Ord og sin Bøn, og Herren adlød Hans Røst i denne store Sag (Josv. 10, 12—14), ligesom ogsaa Ezekias med sin Taarebøn drog den ti Streger tilbage (Esai. 38, 8). Elias lukkede med sin Bøn Himmelen til og atter op, og fik og hentede, som den ovennævnte Lærer udtrykker sig, Vand og Ild efter Behag fra Himmelen; han bragte derved en død Drengs Sjel tilbage til Legemet og gav hans Moder ham levende igjen (Jak. 5, 17. 18; 1 Kong. 17, 1; 18, 38. 44. 45; 2 Kong. 1, 10; 1 Kong. 17, 20 flg.). Merkeligt er det ogsaa, at den i Bønnen vældige og ivrige Profet Daniel siger om sig selv: „Da jeg endnu talte og bad —— og lod min ydmyge Begjæring falde for Herrens, min Guds, Ansigt, —— ja, da jeg endnu talte i Bønnen, da kom den Mand Gabriel hasteligen flyvende", —— Denne sagde til ham: „I Begyndelsen paa dine ydmyge Begjæringer udgik et Ord; —— thi du er meget elskelig" (du er høiagtet og vel anseet i Himmelen — Dan. 9, 20 flg.). Da blev det opfyldt, hvad Herren har forjættet ved Profeten: „Herren skal vist benaade dig, naar Han hører dit Raabs Røst; Han skal svare dig, naar Han hører det. Førend de raabe, da vil jeg svare; naar de endnu tale, da vil jeg høre" (Esai. 30, 19; 65, 24).

§ 20. Ligesom i et Hus et lidet Barns Stemme er kjendt af Forældrene og Tyendet, saa at om det falder af Uforsigtighed eller bliver fornærmet af Andre eller angrebet af Hunde eller andre Dyr og begynder at skrige, saa kjender Enhver i Huset den strax og løber efter Skriget, saaledes er ogsaa de Troendes Bøn bekjendt i Himmelen; strax de begyndte at raabe og klage sin Nød, saa hører Gud selv det, og alle Hans Engle skynde sig og komme for at hjælpe et saadant Menneske. Derfor læser man oftere, at Englene have indfundet sig hos andægtigt Bedende og hjulpet dem. Da Jakob reiste til Mesopotamien, og han, da Natten overfaldt ham, lagde sig til at sove, udentvivl med

hjertelige og andægtige Bønner, saa han i en sød Drøm en Stige, der naaede fra Jorden til Himmelen og paa hvilken Guds Engle stege op og ned, og Herren stod ovenover den. Da han tilligemed Sine kom tilbage igjen fra dette Land og ganske vist havde anbefalet sig inderligen til Herren sin Gud, saa han de hellige Engle i to Hære møde ham eller drage med ham, enten paa begge Sider af Veien eller bag eller foran ham (1 Mos. 28, 10 flg.; 32, 1 flg.*). Da Elias maatte flygte ud i Ørkenen og satte sig under Enebærtræet og sukkede til Gud, var der strax en Engel hos ham, der forsynede og styrkede ham med Mad og Drikke (1 Kong. 19, 4 flg.). Da vor dyrebare Forløser bad heftigt i sin Dødsangest, kom der en Engel fra Himmelen og styrkede Ham (Luk. 22, 43). Da Maria Magdalena sad og græd ved den Herres Jesu Grav, viste der sig to Engle for hende og kort efter Herren selv, hvilke sagde til hende: „Kvinde, hvi græder du? hvem leder du efter?“ (Joh. 20, 13. 14). Da den romerske Høvedsmand Kornelius i Cæsarea bad flittigt og andægtigt i sit Hus, kom en Engel ind og sagde til ham: „Dine Bønner og dine Almisser ere stegne op til Ihukommelse for Gud“ (Ap. Gj. 10, 1 flg.). Da Peter var i Fængsel, og hele Menigheden bad uafladeligen for ham og hans Udfrielse, kom en Engel og førte ham ud (Ap. Gj. 12, 5 flg.). Herom siger den gudfrygtige Arndt**): Der stiger ingen Bøn op til Himmelen, uden at der stiger en Engel ned igjen med den; — — thi Guds dyrebare Forjættelser, hvori Han har tilsagt os Bønhørelse, kunne ikke være spildte.

§ 21. Den ældre og nyere Kirkehistorie er ogsaa fuld af Exempler, som vidne om Bønnens naadige Bønhørelse. At den gamle gudfrygtige Eneboer Hilarion drev det brusende Hav tilbage med sine Bønner, have vi allerede fortalt paa et andet Sted*). At et Regiment christelige Krigsfolk i den romerske Keiser Markus Aurelius's Leir, da hele Armeen formedelst Mangel paa Vand var udsat for Fare, ved sine Bønner ei alene erholdt et rigeligt Regn af Gud til sin Vederkvægelse, men at der ogsaa opstod et stort Uveir, hvorved Fienderne bleve forskrækkede og adspredte og hvisaarsag Regimentet for Fremtiden blev kaldet Legio fulminatrix (den lynende Legion), er bekjendt fra Tertullian og Niceforus. Om Keiser Theodosius og hans heftige og kraftige Bønner finde vi den Efterretning, at da han i Krigen mod Oprørerne Eugenius og Arbogastus saa, at Fienden var ham overlegen i Folketal, og at hans egne Øverster og hele Hær vare modløse til at slaaes, tilbragte han hele Natten i Bøn og anraabte Christus om Bistand med disse og lignende Ord: Herre, Du ved, at jeg har begyndt denne Krig imod dine og mine Fiender af Nidkjærhed for dit Navns Skyld; er det anderledes, saa tilregn mig det; men har jeg gjort det af retmæssige Aarsager og er kommen hid i Tillid til Dig, saa ræk mig og mit Folk din Haand, paa det ikke Hedningerne skulle spotte og sige: Hvor er deres Gud? Da han nu derefter slumrede lidt ind, saa han i et Syn to unge Mænd, der vare iførte snehvide Klæder og rede paa hvide Heste og som lovede ham trofast Bistand. Da det om Dagen kom til Slag, og Seieren syntes at hælde til Fiendernes Side paa Grund af deres Mængde og fordelagtige Stilling, sprang Keiseren af Hesten, kastede sig paa sit Ansigt og bad meget alvorligt om Hjælp og Bistand fra Himmelen og sagde blandt Andet: Hvor er Theodosius's Gud? Som han endnu laa og bad, kom der

*] Se Sjeleskattens 1ste Bind, 4de Præd. § 19.
**] Sande Christendom, 1ste Bog, 1ste Kap., § 48.

*) 2den Del, 10de Præd., § 12.

en forfærdelig Stormvind farende mod Fienderne, som drev deres Pile tilbage og imod dem selv, saa at de bleve forskrækkede, adsplittede og overvundne, — hvorfor Digteren Klaudianus har gjort dette Vers:
O nimium dilecte Deo, cui militat æther Et conjurati veniunt ad classica venti, & cet.

§ 22. Men lader os ogsaa betragte nogle nyere Begivenheder. Den i Troen heltemodige og i Bønnen uforlignelige Luther skriver etsteds: „Jeg holder mine Bønner for stærkere end selve Djævelen, og var det ikke saaledes, saa havde det forlængesiden staaet anderledes til med Luther, ihvorvel man ikke ser eller mærker Guds store Undergjerning med mig.“ Af den samme Jordbund ere de efterfølgende Ord af ham udflydte, hvilke han skriver til Kurfyrst Frederik af Saksen, da han imod dennes Villie kom tilbage fra sit Patmos*) til Wittenberg. „Jeg ser, at min altfor store Ydmyghed har havt Evangeliets Fornedrelse til Følge, og at Djævelen vil indtage Pladsen ganske, saafremt jeg kun viger en Haandsbred; saa maa jeg da af min Samvittigheds Trang gribe til noget Andet. Jeg har gjort Nok for Eders kurfyrstelige Naade, idet jeg for at tjene Eders kurfystelige Naade har traadt tilside i dette Aar; thi Djævelen ved meget vel, at jeg ikke har gjort det af nogensomhelst Frygt; han saa godt mit Hjerte, da jeg drog ind i Worms, og at om jeg havde vidst, at ligesaa mange Djævle lurede paa mig, som der er Tagsten paa Tagene, havde jeg dog sprunget midt ind iblandt dem med Glæde. — — Og efterdi den bundløse Barmhjertigheds Fader ved Evangeliet har gjort os til frimodige Herrer over alle Djævle og Døden og givet os den Tillids Rigdom, at vi tør sige til Ham: hjertenskjære Fader! saa kan Eders kurfyrstelige Naade selv skjønne, at det vilde være den største Skam for en saadan Fader, om vi ikke tiltroede Ham saa Meget, som at vi ogsaa ere Herrer over Hertug Georgs Vrede. — — Jeg skulde i et Øieblik dræbe Hertug Georg med et Ord, dersom det var gjort dermed. Dette skriver jeg til Eders kurfyrstelige Naade, for at I skal vide, at jeg kommer til Wittenberg under en langt, langt høiere Beskyttelse end Kurfyrstens; jeg agter ei heller at bede Eders kurfyrstelige Naade om Beskyttelse; ja, jeg antager, at jeg skulde bedre kunne beskytte Eders kurfyrstelige Naade end I mig, og om jeg ogsaa vidste, at Eders kurfyrstelige Naade kunde og vilde beskytte mig, vilde jeg dog ikke komme. I denne Sag skal og kan intet Sværd hjælpe; Gud maa her gjøre Alt, uden nogen menneskelig Omsorg og Medvirkning; hvo som derfor tror mest, han vil her beskytte mest. Saasom jeg nu mærker, at Eders kurfyrstelige Naade endnu er meget skrøbelig i Troen, kan jeg paa ingen Maade anse Eders kurfyrstelige Høihed for den Mand, som skulde kunne beskjærme og frelse mig.“ Hvorledes han i sex Aar holdt Livet i Frederik Mykonius, Præst i Gotha, der laa dødssyg af Tæring, have vi allerede fortalt paa et andet Sted i dette Værk*). Da Rigsdagen i Augsburg blev holdt i Aaret 1530, og Sagerne lode til at staa daarligt paa de Evangeliskes Side, skyndte han sig ind i sit Kammer og begynde strax at bede ivrigt og heftigt; han kom snart tilbage og sagde med Glæde: Vicimus, det er: vi have vundet Seier, og man erfor siden, at i samme Stund faldt Rigsdagens Beslutning ud til, at Ingen skulde være udsat for Fare for den evangeliske Læres Skyld.

§ 23. En oftere anført udenlandsk Forfatter**) fortæller om den gamle

*] Slottet Wartburg: jfr. Aab. 1, 9.

*] 3die Del, 16de Præd,. § 22.
**] Nehem. Rogers.

Dronning af Skotland, at hun engang lod sig forlyde med at hun frygtede mere for Johan Knox's, en evangelisk Lærers, og hans Disciples Faste og Bønner end for en fiendtlig Krigshær paa tredive Tusind Mand. Den Samme fortæller om en fattig, men meget gudfrygtig Landmand, der blev meget undertrykt af en Adelsmand, som boede i hans Nabolag og som næsten havde berøvet ham alt hans Gods, hvorfor han pleiede at sige, at Gud maatte være død, siden Han nemlig taug stille til saadan Uretfærdighed og ikke frelste sit undertrykte og sukkende Barn fra dets Modstander. Som han i sin Bedrøvelse gik ud Marken, mødte han en Mand, der gav ham et Brev, som han skulde overlevere sin Fornærmer. Da han gjorde dette, blev Adelsmanden saa heftigt bevæget under Brevets Gjennemlæsning og saa kraftigt overbevist om den Uret, han havde tilføiet den stakkels Mand, at han paa staaende Fod bekjendte denne og villigen tilbagegav ham Alt, hvad han havde afpresset ham, hvorover Landmanden blev saa glad, at han udbrød: „Nu ser jeg, at Gud stundom sover (synes at sove), men dog aldrig dør." Nogle Mordbrændere havde overlagt at ødelægge en liden By en Mils Vei fra Breslau og i denne Hensigt at antænde den paa forskjellige Steder. Da en af dem havde sat Ilden paa, hørte han inde i Huset en Moder (hvis Hjerte udentvivl ved Guds Tilskikkelse sagde hende, at der var en Ulykke paafærde) bede inderligt, befale sig og sine kjære Husfæller i Guds Beskjærmelse, anraabe Gud om at afvende al Ulykke og om, at de om Morgenen atter maatte staa friske og sunde op og kunne takke Ham for Hans Varetægt. Herover blev han saaledes betagen af Frygt, at han slukkede den paasatte Ild igjen, løb hen til sine Staldbrødre og overtalte dem til at afstaa fra sit onde Forehavende.

§ 24. Hellerikke i vor Tid mangler der Exempler, hvoraf vi kunne lære, hvad en alvorlig Bøn af de Troende formaar i Himmelen. Af disse vil jeg imidlertid kun anføre nogle faa og gjemme de øvrige til en anden Leilighed. En anseet og gudfrygtig Theolog i en navnkundig By her i Tyskland havde en høielsket, trofast og gudfrygtig Ven i en Læge paa samme Sted. Denne faldt efter Guds hellige og gode Villie i en farlig Sygdom, som i nogle Dage bragte ham derhen, at Alle mistvivlede om hans Helbredelse. Da det nu var kommet til det Yderste med ham, sendte hans Kone Bud til den nysnævnte Theolog og lod sige ham, at dersom han endnu engang vilde tale med hendes Mand, maatte han behage at komme snart til ham, da hans Endeligt nærmede sig. Theologen havde just en anden gudelskende Ven, en Skolemand, hos sig, med hvem han samtalede om nogle magtpaaliggende Ting; da nu denne Tidende kom, sagde han til ham: Denne Mand kunne vi endnu ikke undvære; kom, min Ven, og hjælp mig at bede inderligt, for om vi maaske ved vore Bønner skulde kunne udvirke hans Livs Forlængelse hos Gud; derpaa faldt de paa Knæ, og Theologen begyndte at bede ret ivrigt og alvorligt, hvori den Anden gjorde ham Selskab efter sin Troes Maal. Da de stode op, begav Præsten sig afsted for at besøge sin Ven. Ved sin Ankomst did blev han modtagen med Glæde og fik den Underretning, at for et Kvarters Tid siden havde den Syge mærket en hurtig og ønskelig Forandring, idet den dødelige Hjerteangest ganske havde tabt sig, saa at der nu ikke var Andet end Mathed tilbage. Det blev ogsaa bedre med ham Dag for Dag, og han kom atter til sin forrige Helbred igjen. Jeg har i min Guds og Hans Kirkes Tjeneste ved Siden af mig en gudfrygtig, begavet og opbyggelig Prædikant, der

faldt i en dødelig Sygdom, saa at de Herrer Læger og Alle, som kom til ham, lode Modet falde og hjerteligen beklagede hans forestaaende tidlige Bortgang og Tabet af en saa dyrebar Sjel. Da nu Sygdommen var stegen til det Høieste, og deri den forsamlede Menighed paa en Høitidsdag blev bedet indstændigt før og efter Prædikenen for denne kjære Syge, græd Mange af dem, og den hele Forsamling sukkede inderligt til Gud om hans Livs Forlængelse. I selvsamme Stund fornam han Lindring; det blev til Bedring med ham, og Sundheden vendte efterhaanden fuldkommen tilbage.

§ 25. Den ottende Januar sexten Hundrede otte og sytti blev en Kirkerøver, der havde brudt ind og stjaalet i forskjellige Kirker, radbrækket udenfor Byen S. Dette Menneske var saa forhærdet i sin Ugudelighed, at han hverken vilde bede eller paa nogen anden Maade forberede sig til sit Endeligt; om Omvendelse og Anger over Synden, om den hellige Nadverd vilde han ikke høre tale. Stedets trende Præster viste stor Troskab imod ham og arbeidede paa ham Dag og Nat, for om muligt at frelse hans Sjel; men det var til ingen Nytte; da de truede ham med den evige Fordømmelse, sagde han dem lige i Øinene: Hvad kommer det Eder ved? Bliver jeg fordømt, saa bliver jeg fordømt. I et saadant forhærdet Sind fremturede han nogle Dage og vilde ikke vide af nogen Beredelse til Døden. Under denne det djævleforblindede Menneskes Tilstand toge de tro Sjelesørgere sin Tilflugt til den almene Bøn, forestillede paa Helligtrekongersdag den forsamlede Menighed saa bevægeligt som muligt denne arme Sjels Fare, formanede den til hjertelig og ivrig Forbøn og foregik den deri efter bedste Evne med sit Exempel. Efter endt Gudstjeneste gik de alle Tre atter til Fangen for paany at forsøge sit Held med ham, og til sin største Glæde og Forundring fandt de et ganske andet Menneske i ham; han erkjendte af Hjertet sine store Synder og bad Gud og Mennesker om Tilgivelse, fortalte sine Ugjerninger med alle deres Omstændigheder, valgte en af dem til sin Skriftefader, skriftede og annammede den høihellige Nadverd med stor Andagt, tilbragte sine tilbageværende Levedage med Sukke og Bønner og gik derpaa villigen og glad den Død imøde, som Retfærdigheden have tilkjendt ham, — hvilket Altsammen en af disse tro Sjelehyrder egenhændig har skrevet mig til.

§ 26. Et andet herligt Exempel paa Bønnens Kraft vil jeg efter et trykt Skrift af en gudelskende og trofast Sjelesørger fortælle med hans egne Ord. Den gode Gud, siger han, har delt med os; en Kirke har Han lagt i Aske og i Bund og Grund tilintetgjort; den anden derimod har Han endnu bevaret til at være vort Trøste- og Bedehus, og dette er vel saare forunderligt; det er skeet ene og alene ved hans guddommelige Almagt; det fortjente nok at optegnes i alle Aarbøger. Denne Kirke stod i egentlig Forstand midt i Ilden; i en Afstand af neppe to til tre Skridt fra Kirkedørene laa der paa begge Sider henved tre Hundrede Tømmerstokke til den nye Skolebygning, hvilke allesammen gik op i Luer og frembragte en uhyre Hede; paa alle Kanter omkring den stode de Geistliges og andre Vaaningshuse, der samtlige bleve til en stor Ild- og Stenhob; ikke destomindre maatte Gudshuset blive staaende uskadt, saa at end ikke et Vindu smeltede eller en Dør blev forbrændt i saa stærk en Hede; det er et almægtigt Under af den Allerhøieste; det har udentvivl mange gudfrygtige Hjerters andægtige Bønner udvirket hos Gud.

§ 27. Han siger fremdeles: I Kir-

kehistorien læser man, at da Johannes Krysostomus uden al Brøde var bleven jaget i Landflygtighed, udbrød der efter hans Afreise (i Konstantinopel) en stor Ildebrand, som naaede det skjønne Osius's Tempel; da formanede Biskop Paulus sine Tilhørere til at bede, løb selv hen til Alteret og bad hjerteligt, hvorved Kirken blev reddet og bevaret i en saadan Brand, uagtet Luen allerede slog ind af Vinduer og Døre. Jeg kalder hele denne Menighed, — *) jeg kalder Fremmede og Indfødte til Vidne for Gud og Verden paa, at de under Branden bleve formanede til at bede inderligt for Kirken, om maaske Gud, fordi den anden allerede var afbrændt, endnu vilde i Naade bevare hin til vor Trøst. Hvilke andægtige Sukke, der af gudfrygtige Hjerter i dette Tilfælde bleve opsendte til Himmelen, det er den Alvidende bedst bekjendt. Jeg kalder isærdeleshed alle dem til Vidne, som i stor Mængde faldt paa Knæ med mig under aaben Himmel og anraabte Gud om denne Kirkes Bevarelse, især, da den allerede begyndte at brænde oventil i den aabne Skolegavl, og ikke et eneste Menneske kunde komme til at slukke paa dette Sted formedelst den sterke Hede. Da formaaede intet Andet at hjælpe end at bede; da raabte Enhver, som saa det: Ak, Gud! ak Gud! nu kommer det til Kirken! ak, Gud, forbarm Dig dog! ak, Gud, spar den dog! Forenet Kraft er sterk; vi traadte sammen med endrægtige Sukke, faldt ned paa vore Knæ, foreholdt Gud Hans Ord og vor Nød og bad om Hans almægtige Hjælp; det var et saa kraftigt Middel og Slukningsvand, at man samstundes og øiensynligen saa, at Ilden ikke længer havde nogen Magt over den brændende Støtte; den maatte atter slukne af sig selv og vor kjære Kirke blive staaende; det var et almægtigt Under af den Allerhøieste. Hvo som vil se og erfare, hvilken Kraft den troende Bøn har, han komme hid til Senftenberg; da skulle vi vise ham, hvorlunde den tykke Træstøtte nedentil er brændt tværs af, men alligevel ikke har kunnet brænde længer opad, men atter maatte slukne af sig selv formedelst den troende Hjertebøn, uden noget Vand. Saa vidt denne tro og erfarne Præst.

*] Senftenberg, hvor Forfatteren [Andreas Reinhart] var Præst.

§ 28. En fornem, af Kirke og Stat velfortjent og desaarsag overalt i Riget velanseet Mand (saaledes skriver en i den Herre Jesu høiagtet, gudfrygtig og dyrebar Ven til mig) faldt i en heftig Sygdom, saa at Lægerne saavelsom alle Andre begyndte at tvivle om Hans Opkomst. Hans christelige Hustru var ikke lidet bedrøvet herover, saa meget mere, som de befandt sig udenlands, langt borte fra sine Slegtninger, og havde flere endnu ikke opdragne Børn. Som hun en Morgen laa paa sin Seng for at udhvile sig noget af sin Sorg og Nattevaagen, raabte hun til Gud og bad Ham inderligt med mange Taarer, at Han dennegang vilde forlænge hendes kjære Mands Liv, saafremt det ikke stred imod Hans Ære og hellige Villie. Da følte hun, at der ved Hovedgjærdet, hvorpaa hun laa, ligesom blev optrukket et Uhr, der næsten var nedgaaet, og ihvorvel hun just ikke kunde slutte sig til, hvad dette skulde betyde, fattede hun i den troende Forvisning om at være bønhørt et bedre Mod, ligesom da Gud fuldkommede hendes Haab og Glæde og lod hendes Ægteherre ei alene komme op af sin Sygdom igjen, men ogsaa leve tre Aar endnu, efter hvis Forløb han paa selvsamme Dag, da hans Kone havde faaet den underfulde Forsikring om hans Helbredelse, salig hensov i Herren.

§ 29. Ved denne Leilighed falder noget andet, særdeles Mærkværdigt mig ind, som er mig fortalt af en Mand, der havde det fra en Person, som selv

havde været Vidne dertil. En Provst i en nærliggende markisk By, som under den forrige langvarige Krig holdt troligen ud med sin Menighed og havde været samme til megen Trøst og Nytte og derfor ogsaa var den saare kjær og dyrebar, laa tilsengs af en dødelig Sygdom, og det var kommet saa vidt med ham, at han ikke ønskede eller ventede Andet end en salig Opløsning. Ved Siden af hans Seng stod et Timeglas eller Sanduhr, som hans Paarørende vendte flittigt, for nøiagtigt at vide hans Afskedstime, og omkring Sengen stode disse og mange gudfrygtige Hjerter af Menigheden, sukkede, græd og klagede, bade derhos og ønskede, at Gud dog endnu vilde lægge nogen Tid til denne deres tro Hyrdes Dage og dennegang rive ham ud af Dødens Strube. Medens de saaledes bade og paakaldte Gud, blev Timeglasset, der næsten var udløbet, vendt om for deres Øine, hvilket indgjød dem Haab om, at deres Bønner vare bønhørte, hvorfor de fremdeles holdt frimodigt ved at bede, og forinden Glasset atter var udløbet, forandrede og bedrede det sig med den Syge; han kom sig igjen og levede endnu flere Aar derefter. Sluttelig kan jeg ikke undlade, ogsaa at anføre mit eget, den ringeste blandt den Herres Jesu Tjeneres, Exempel, efterdi den miskundelige og barmhjertige Gud ogsaa har behaget ved mig at bevise, hvor høit de Troendes forenede og alvorlige Bønner ere agtede i Hans Øine; thi de to Gange, jeg nu har ligget hel farligt og dødeligt syg og siddet i Dødens Svælg, har intet Andet end Guds Godhed og Almagt, dertil bevæget ved mange gudfrygtige Sjeles heftige Bønner, revet mig ud deraf og holdt mig ilive.

§ 30. Med min første haarde og dødelige Sygdom forholdt det sig saaledes, at man mangesteds i og udenfor Byen sagde, at jeg var død. Den brændende Febers Heftighed var saa stor, at inden tre Dage efter at jeg var bleven syg vare alle mine Kræfter borte; mine Øine kunne ikke taale det klare Dagslys, hvorfor man maatte hænge Tæppener for Vinduerne; Tungen klæbede af Mathed ved Ganen og var stiv af Hede, saa at den ikke uden først at blive vædet og forfrisket kunde tale og forklare sig om Sygdommens Beskaffenhed og hvad Andet der gjordes fornødent; Neglerne vare blege, Ansigtet gustent og indfaldet; Hjertet og Pulsaarene sloge svagt og næsten umærkeligt; ja, den Liglugt, som pleier at indfinde sig hos dødssyge Mennesker kort før deres Endeligt, var tilstede; jeg havde velsignet mine Egne og tilkjendegivet dem, hvorledes jeg vilde have det i Et og Andet, og ventede om faa Timer en blid og salig Opløsning af min Guds naadige Haand. Imidlertid bade ei alene mine Nærmeste og mange gudelskende Sjele af den mig betroede Menighed, men ogsaa mange gudfrygtige Hjerter i hele Byen inderligen og alvorligen til Gud for mig, saa at en af mine tro Medarbeidere ved Ordet sagde mig efter min Helbredelse, at da min Sygdom var paa sit Høieste, og han før Prædikenen opfordrede den forsamlede Menighed til at indeslutte mig i sit Fadervor og bede om mit Livs Forlængelse, forsaavidt den ikke stred imod Guds hellige Villie, hørte og saa han deres dybe Sukke og hede Taarer og fattede selv strax det Haab, at Saadant ikke vilde være forgjeves. Ved Udgangen af Mai Maaned afvigte Aar blev jeg paany, efter at mine Kræfter næsten aldeles vare udtømte ved en Bedrøvelse, ifølge min Guds hellige Raad og gode Villie overfaldt af en hidsig Feber, som om faa Dage bragte mig dertil, at hverken jeg selv eller Andre, som vare hos og om mig, kunde tænke Andet, end at Tiden til min Bortgang fra denne Verden var kommen.

Feberen var saa heftig, at den ikke ændsede selv de kostbareste og mest prøvede Midler, som bleve brugte af de tro og erfarne Herrer Læger; ja, den fordoblede tilsidst sin Styrke, saa at jeg maatte udholde tre heftige Anfald i tre Dage, hvorfor der indfandt sig stærke Afmagter og allehaande Dødstegn; men jeg ved og har erfaret, at mange gudelskende Sjele, der elskede mig hjerteligen i Gud og efter Gud, laa paa sine Knæ og lønligen og aabenbare bade om min Opholdelse, som ogsaa blev dem tilstaat, saa at dersom jeg endnu gjør Noget til min Guds Ære og Hans dyrekjøbte Menigheds Trøst og Opbyggelse, saa er det ikke at agte for Andet end en Frugt og Virkning af Bønnen.

§ 31. Vi have nu hidtil fuldstændig bevist og godtgjort, at den troende Sjels Bøn aldrig bliver uden Frugt og Nytte og ufeibarligen vorder bønhørt af Gud. Nu maa vi ogsaa efter Fornødenhed vise hvilken Nytte den medfører, og hvorledes den bliver bønhørt. Bønnens Frugt og Nytte er mangehaande. For det Første; om en gudfrygtig Sjel ingen anden Nytte havde af Bønnen, saa har den dog den, at den efterlever Guds Befaling, viser sin kjære himmelske Fader tilbørlig Lydighed, giver Ham Hans skyldige Ære, fremstiller sig selv til et Offer for Ham, yder Ham sin Dyrkelse, afsondrer sig fra de Ugudelige, fra Spotterne og Foragterne, slutter sig til „de Førstefødtes Forsamling og Menighed, som ere opskrevne i Himlene, til Guds Udvalgte, Hellige og Elskede“ (Ebr. 12, 23; Kol. 3, 12), vedligeholder Samfundet med Gud, bliver stedse mere kjendt og fortrolig med Ham, osv. Meget sandt siger den dyrebare Luther etsteds: Om Gud bød os, at vi, for at vise vor skyldige Lydighed, skulde tage et Halmstraa op af Jorden, saa burde vi gjøre det med villigt og glad Hjerte; hvor meget mere, naar Han byder os i barnlig Tillid at paakalde Ham! I Kirkefædrenes Levnetsbeskrivelser fortælles, at en ung Nyankommen blev befalet af en gammel og erfaren Fader, dagligen at vande flittigt hans tørre Kjæp, som han havde stukket ned i Sandet (udentvivl i den Hensigt at prøve hans Lydighed og bevare ham for Lediggang); det unge Menneske gjorde dette i Ydmyghed og Enfoldighed en rum Tid og bevirkede derved omsider, at Kjæppen begyndte at skyde, at grønnes og blomstre, hvormed Herren vor Gud, som Beretningen tilføier, vilde ære hans enfoldige og villige Lydighed og vise, hvor velbehagelig den var Ham. Jeg lader dette staa ved sit Værd, men er fast overbevist om, at i den Sag, hvorom vi her tale, nemlig Bønnen, skal Ingen forgjeves adlyde den algode og kjærlige Gud, og om det end en Tidlang kan se ud til, at den ikke var noget bedre og nyttigere Arbeide end, om man vandede en tør Kjæp, saa skal det dog tilsidst befindes, at intet Suk er forgjeves udgaaet af Hjertet, ingen Taare forgjeves udgydt, og at intet Ord, der var talt i Tro og med Andagt, har været frugtesløst og er faldet til Jorden.

§ 32. Gud er en ærlig, kjærlig og gavmild Herre, der ikke lader sig tjene forgjeves, og omendskjønt vor Skyldighed fordrer, at vi tjene Ham, fordi Han er vor Gud og Herre, saa tilsteder dog ikke Hans Natur, der er lutter Kjærlighed og Miskundhed, Ham Andet end at gjengjælde selv den ringeste Tjeneste, der ydes Ham med oprigtigt Hjerte og usminket Tro. De Ugudelige tale, som de kunne, og som det sømmer sig ryggesløse Belialsbørn, naar de sige: „Hvo er den Almægtige, at vi skulle tjene Ham? eller hvad Gavn skulle vi have deraf, at vi møde Ham med Bøn?“ (Job 21, 15). Er det ikke en Skabnings Pligt at tjene sin Skaber, og er den ikke i en ønskelig Tilstand da, naar den befinder sig i Hans Tjeneste? Jeg

holder for, at dersom en Rose, en Drue eller et Æble havde Fornuft og kunde tale, saa vilde de prise sig lykkelige ved at blive fortærede efter Guds Orden i Menneskets Tjeneste og til dets Nytte, medens det derimod vilde være dem ubehageligt og imod, om de forgjeves skulde falde af, henvisne eller bortraadne; thi at komme til det Maal, som Gud har bestemt, det er den sande Lyksalighed. Derfor siger den Hellig-Aand om Solen, „at den glæder sig som en vældig Stridsmand til sin Bane" (eller: ved at gjennemløbe sin Bane), den nemlig, som Gud har anvist den til de andre Skabningers, men især deleshed Menneskets Nytte og Tjeneste (Ps. 19, 6). Skulde da ikke Mennesket prise sig lykkeligt, naar det har Leilighed til at tjene Gud, om det end ingen anden Nytte havde deraf? Thi Guds Tjeneste er noget Høit og Ædelt, som i og for sig selv kan glæde en oplyst Sjel, og den, som forstaar dette rigtigt, han vil ikke se paa noget Andet og Mere, men skatte sig lykkelig ved at have den Naade og Ære at tjene Gud.

§ 33. Jo høiere og ædlere de Ting ere, hvormed Mennesket omgaaes, desto mere bliver han foretrukken for Andre, og desto høiere bliver han agtet. En Guldarbeider og Juveler, der omgaaes med ædle Metaller og kostbare Stene, bliver jo agtet høiere og anseet for fornemmere end en Grovsmed og Stenhugger. Saaledes bliver jo ogsaa en stor christen Fyrstes høitbetroede Tjener, som daglig ser hans Ansigt og omgaaes aldeles fortrolig med ham, anseet for langt bedre end en Bondes Tjenestedreng eller en tyrkisk Træl. Saaledes lærer altsaa Fornuften, at Guds Børn og Venner, der omgaaes med lutter aandelige, guddommelige og himmelske Ting, — som daglig i Aanden og Troen skue Hans Ansigt og tale fortroligt med Ham og som Han bruger i sit Naaderiges vigtigste Anliggender osv., bør agtes langt høiere end denne Verdens Børn, der kun omgaaes med timelige, forgjængelige og jordiske Ting og tjene Satan i Synden, af hvem de ere fangne og besnærede til at gjøre hans Villie. Om nu de gudfrygtige Sjele ingen anden Fordel havde af sin Bøn og Gudsdyrkelse end den her omtalte, og at de derved afsondrede sig fra Foragternes og Spotternes ugudelige Hob, saa var allerede dette nok til at gjøre dem varagtige, flittige og ivrige i denne hellige Øvelse. Er det ringe agtet for Eders Øine at blive Kongens Svoger? sagde David, da Sauls Datter blev ham tilbuden (1 Sam. 18, 23). Saaledes kunde man ogsaa sige her: Er det ringe agtet i Eders Øine at være den store, mægtige og miskundelige Guds Tjener og regnes blandt dem, som høre Ham til, — at man har fri Adgang til Ham og kan tale med Ham som et Barn med sin Fader?

§ 34. Dog, det er jo en sand Umulighed, at Nogen skulde tjene Gud for Intet. Det kan ikke være muligt, at en gudelskende Sjel skulde bede flittigt uden at have Gavn eller nyde Godt af sin Bøn. Den, som staar i Solen, bliver omstraalet af dens Glands og opvarmet af dens Hede, og den, som nærmer sig Gud, ham vil Hans Miskundhed omringe (Ps. 32, 10), Hans Lys oplyse, Hans Kraft styrke, Hans Trøst husvale, Hans Øie lede, Hans Haand beskjærme og Hans Magt bevare til Salighed. Derfor have vi i Beskrivelsen af Bønnen (i foregaaende Prædiken, § 8) sagt, at Bønnen er Sjelens hellige og salige Samtale med Gud, hvorved den vedligeholder Samfundet med Ham, udøser sit Hjerte for Ham, aabenbarer Ham sin Trang, sin Længsel og Attraa, hengiver og befaler sig til Ham og søger og finder Naade, Hjælp, Lys, Trøst, Beskjærmelse, Fred, Glæde, Liv og Salighed hos ham. Dette ville vi noget

nærmere forklare og begrunde. Den her omhandlede Samtale mellem Gud og den troende Sjel er ikke noget saa Ringe, som naar Mennesker tale med hinanden om jordiske og forgjængelige, ofte ogsaa syndige Ting, Noget, hvoraf de have mere Skade end Gavn, men er et sandt, virkeligt og kraftigt Samfund med Gud; denne Samtale bestaar mere i Kraft end i Ord, mere i Aandens end i Tungens Bevægelse. Den troende Sjel taler ofte uden Ord med Gud, saa at det gaar Ham til Hjertet, og Han svarer den uden Ord, saa at dens Hjerte føler det; denne Sag bestaar mere i Længsel, Omfavnelse og Vedhængen end i Ord og Tale.

§ 35. En paafaldende Tale er det for kjødelige Øren, som vor Gud fører hos Profeten Hoseas: „Og det skal ske paa den samme Dag, jeg vil bønhøre, siger Herren; ja, jeg vil bønhøre Himlene, og de, de skulle bønhøre Jorden. Og Jorden skal bønhøre Kornet og Mosten og Olien, og de, de skulle bønhøre Israel“ (Kap. 2, 21, 22). Her er en Bønhørelse; følgelig maa der ogsaa være en Tale eller Paakaldelse; det er imidlertid aabenbart, at denne ikke bestaar i Ord, men i Kraft, saasom den alvise Gud med denne Udtryksmaade tilkjendegiver Skabningernes Sammenknytning, idet de, forbundne ved en usamdrægtig Samdrægtigtighed og ved en uenig Enighed, ved Hans Orden og Forsyn, have Samfund med hverandre, modtage Kræfter den ene af den anden og dermed tjene Mennesket. Alle Skabninger hænge i hverandre som en magnetisk Kjæde af Jernringe*) og modtage af sin Skaber de Kræfter, som de meddele hverandre, og hvormed de tjene Mennesket. Dette anfører jeg, fordi det bidrager til at forklare mit Emne, nemlig at den troende Sjels Samtale med Gud ikke blot bestaar i Ord, men tillige, ja fornemmelig i en kraftig Attraa og Vedhængen, hvoraf vi da endvidere kunne slutte os til, hvilken Nytte Bønnen medfører, efterdi Ingen kan attraa, omfavne eller hænge ved Gud uden at nyde Godt af Ham.

§ 36. Naar Grenen sidder paa Vintræet, bliver den delagtig i dens Saft og Kraft; naar man slipper et tomt Kar ned i en fuld Strøm eller Brønd, maa det nødvendigvis blive fuldt; naar det tørstige Barn kommer til det fulde Moderbryst, faar det ikke Vind, men sød og kraftig Melk at drikke; hvo som vandrer i den fugtige Natluft, hans Hoved bliver fuldt af Dug og hans Lokker af Nattens Draaber (Høis. 5, 2), og hvo som i Aanden, Troen og Bønnen indlader sig i Samfund med Gud, det høieste Gode, med alle Kræfters Kraft, med al Trøstes Kilde, med al Naades Fylde, han maa nødvendigvis og uomgjængeligen nyde Godt af Ham og modtage af Ham Naade, Hjælp, Lys, Trøst og Kraft. Da Moses havde været hos sin Gud paa Bjerget og omgaaets fortroligt med Ham i firti Dage, straalede hans Ansigt af et klart Skin (2 Mos. 34, 28, 29); da den blodsottige Kvinde rørte ved Sømmen af den Herres Jesu Klædebon, blev hun strax delagtig i Hans Kraft til sin Helbredelse (Luk. 8, 44 flg.). Nogle Forfattere berette, at den Herre Jesus i sit Kjøds Dage var saa kjærlig, at Venligheden lyste ud af Hans Øine, og at Han derved kraftigt bøiede og drog til sig ei alene deres Hjerter, som hørte Ham, men selv deres, som blot saa Ham, hvorfor Jøderne gave Ham Navnet Venligheden og sagde, naar de vilde nærme sig til Ham: Lader os gaa til Venligheden! — ja, at bedrøvede Mennesker bleve trøstede alene ved at beskue Hans guddommelige Ansigt, hvorfor den Ene pleiede at sige til den Anden, naar de vare sørgmodige: Lader os

*) Jfr. 3die Del, 5te Præd., § 25.

gaa hen og se Marias Søn! Vist er det, at hos den dyrebare Frelser var Naadens, Trøstens og Kraftens Fylde, hvilket blandt Andet sees deraf, at de Tjenere, som det høie Raad havde udsendt for at gribe Ham, kom tomhændede tilbage og sagde: Der har aldrig et Menneske talt saaledes som dette Menneske (Joh. 7, 46), saavelsom deraf, at alle Toldere og Syndere nærmede sig til Ham for at høre Ham og opbygges og trøstes ved Hans Ord (Luk. 15, 1). Alt dette tjener til at overbevise os om, at det er umuligt, at en troende Sjel skulde kunne gjennem Bønnen nærme sig til Gud og i troende Andagt beskue, høre og gribe den Herre Jesum uden at høste stort Gavn af Ham, nemlig Lys, Trøst, Kraft, Liv og Salighed.

§ 37. Ved Bønnen, skriver den velfortjente Arndt, styrkes, helliges, renses, trøstes og oplyses det indvortes Menneske, drager ganske ind i Gud og bliver aldeles fortroligt med Gud Herren, ligesom en hellig Engel, der altid ser Guds Ansigt i Himlene. Kort sagt, der er flere Hemmeligheder i Bønnen end selv det allerklogeste Menneske kan begribe og forstaa. Og paa et andet Sted: Ligesom alle de, der rørte ved den Herre Christus, bleve friske — thi „en Kraft gik ud fra Ham og helbredede dem" (Luk. 6, 19) — saaledes ogsaa: naar vor Sjel er syg, nedslagen og bedrøvet, og vi røre ved den Herre Christus med vor Bøn og Tro, saa gaar der lutter Livskraft ud fra Ham og vederkvæger os, saaledes som mangen bedrøvet Sjel fornemmer. — — Bønnen er et Middel, hvorved mange Naadegaver fra Gud kommer til os, saasom Forøgelsen af vor Tro, af vor Kjærlighed, af vor Gudskundskab, af vor Andagt, af vort Hjertes Fred og Glæde, hvilket Altsammen er herlige Gaver, himmelske Kræfter og Skatte, bedre end Himmel og Jord. — — Idet vi dagligen opløfte vore Hjerter til Gud og saaledes dagligen omgaaes med Ham, komme vi bestandig Gud nærmere, glemme lidt efter lidt Jorden og Verden og blive fra jordiske Mennesker aandelige og himmelske, som fordum Moses. — — Og ligesom vi lære Lens Sæder og Dyder, som vi idelig omgaaes, og ikke have større Lyst til at omgaaes Nogen, end den, vi ere vante til, saaledes lære vi ogsaa ved den daglige og stadige Bøn Himmelens Sæder og Sprog og blive mere og mere optændte af Kjærlighed til Gud, osv. Gjennem Bønnen hænger Sjelen ved Gud, efter Profetens Ord: „Min Sjel hænger efter (ved) Dig" (Ps. 63, 9), ligesom en Hustru hænger ved sin Mand og nyder hans Beskyttelse, Kjærlighed og Omhu (1 Mos. 2, 24), — ligesom Lemmerne paa et Legeme hænge ved hverandre, og det ene modtager Saft og Kraft af det andet (Job 41, 14), — ligesom et Barn hænger ved sin Moders Bryst og suger Livskraft af dette og saa at sige af hendes Hjerte, — ligesom et Æble hænger ved Træet og ernæres ved dettes Saft. Ved Bønnen udbreder Hjertet sig mod Gud som en Blomst imod Solen eller som den Musling, der kaldes Perlemoder, om hvilken Forfattere berette, at den paa klare og hede Sommerdage aabner sig tidligt om Morgenen, naar Dugdraaberne falde, og opfanger Duggen, hvorved Perlerne faa Næring og voxe, eller ligesom Fugleunger i Redet, hvilke opspile Næbbet vidt imod de Gamle, naar de bringe dem Føde, — hvortil vor Guds Ord sigter, naar Han siger: Mit Folk, „lad din Mund vidt op; saa vil jeg fylde den" (Ps. 81, 11), hvor det tydeligt nok sees, at Han fordrer en Længsel, en aandelig Hunger og Tørst efter Kundskaben om Gud og Samfundet med Gud, en Hjertets Aabning og Udbredelse i Sukke og Bønner for at annamme Guds Naade, Lys, Kraft, Trøst og Liv.

§ 38. Bønnen giver Sjelen en ønskelig Forsikring om dens Barneforhold og Naadestand, efterdi Skriften opstiller det som et Kjendemærke paa Guds Hellige og Udvalgte, at den Hellig-Aand sukker og raaber i dem: Abba, Fader; (Rom. 8, 15. 16; Gal. 4, 6) ligesom den ogsaa siger om Ham, at Han er en „Naadens og Bønnens Aand“ (Sak. 12, 10), for at tilkjendegive, at hvor Naadens og Barnerettens Aand er, der er ganske vist ogsaa Bønnen, og hvor Bønnen findes, der er ogsaa Naadens og Barnerettens Aand. Herhen høre ogsaa disse Vidnesbyrd: „Hver den, som paakalder Herrens Navn, skal frelses (Joel 3, 5; Ap. Gj. 2, 21; Rom. 10, 13); — Du, Herre, er god og forlader og har megen Miskundhed imod Alle, som kalde paa Dig (Ps. 86, 5); — Herren er nær hos alle dem, som kalde paa Ham, — som kalde paa Ham i Sandhed (Ps. 145, 18). Idet Apostelen taler om de i Christo Jesu Helligede og de kaldte Hellige, tilføier han: „tilligemed alle dem, som paakalde vor Herres Jesu Christi Navn“ (1 Kor. 1, 2), hvormed han vil tilkjendegive, at de i Christo Jesu Helligede paakalde Herrens Navn, og at de, som paakalde det, visseligen høre til de Hellige. Bønnen letter Hjertet og er et prøvet Middel til at vælte en Byrde og Bekymring af det, som ellers trykker det som en tung Sten. Dette sees af Davids Ord: „Vælt din Vei (dit Embede, dine Sysler og Forretninger, dine Sorger og Bekymringer) paa Herren, og forlad dig paa Ham; Han skal gjøre det“ (Ps. 37, 5). „Kast din Omhu paa Herren, og Han skal forsørge dig“ (Ps. 55, 23). En saadan Vælten og Kasten kan ikke ske anderledes end ved en andægtig og alvorlig Bøn. Naar nu, som Erfaringen lærer, en Bedrøvet, om jeg saa maa udtrykke mig, kan afklage sin Nød fra sit Hjerte for et Menneske og føler Lettelse efter en fortrolig Samtale med en kjær Ven, for hvem han tør aabenbare sin Bekymring, hvor meget mere maa da ikke dette ske efter en Samtale med Gud! Herpaa have vi et smukt Exempel i Hanna, som i Bønnen fandt, hvad hendes Mands veltillavede Offermaaltid ikke kunde yde hende; thi efter at hun havde udøst sit Hjerte i Graad og Bøn for Herren, siger Texten: Hun „gik sin Vei og aad (med fornøiet Sind), og hendes Ansigt var ikke ydermere bedrøvet“ (1 Sam. 1, 10. 16. 18).

§ 39. Bønnen er, saa at sige, almægtig, og en andægtig og ivrig Bedende kan betjene sig af Apostelens Ord: „Jeg formaar Alt i Christo, som gjør mig stærk“ (Filipp. 4, 13). Der er Intet i Himmelen eller paa Jorden, som ikke overvindes ved Bønnen. Bønnen bemægtiger sig den Almægtige og tvinger Ham ligesom til at gjøre, hvad den begjærer, som man kan se af Moses's Exempel, til hvem Herren sagde: „Lad mig nu fare frem, at min Vrede maa optændes mod dette Folk, og jeg vil fortære dem (2 Mos. 32, 10), — af Jakobs, der sagde til Herren: „Jeg vil ikke lade Dig gaa, uden Du faar velsignet mig“ (1 Mos. 32 26), og af den kananæiske Kvindes, der ved sin Raaben, sine Bønner og Paakaldelser bragte Ham dertil, at Han maatte sige: „O Kvinde, din Tro er stor; dig ske, som du vil!“ (Matth. 15, 22. 28) og, som jeg antager, er det ogsaa derfor, den himmelske Brudgom siger: „Dine Læber, min Veninde, ere som en Skarlagens Snor, og din Tale er liflig,“ — som om Han vilde sige: Du kan med din bedende og sukkende Mund ligesom binde mig og tvinge mig til at gjøre efter din helliggjorte Villie (Høis. 4, 2). Bønnen overvinder Djævelen og hører med til den aandelige Rustning, ved hvis Hjælp en Jesu Christi Stridsmand gjør Modstand paa den onde Dag og bestaar efter at have

overvundet Alt, hvorfor Apostelen efter at have forsynet ham med Pantser, Skjold, Hjelm og Sværd tilføier: „Beder til hver Tid i Aanden med al Bøn og Begjering, aarvaagne til det Samme med al Varagtighed og Bøn" (Efes. 6, 13 flg.). Derfor kalder den hellige Krysostomus Bønnen med al Ret Djævelens Pisk eller Svøbe; thi hvor denne Svøbe svinges og knalder, der skrige og fly Helvedhundene. Den hellige Athanasius siger, at naar en troende Sjel begynder med Alvor at bede: Gud opstaa! Hans Fiender adspredes, og de, som hade Ham, flye fra Hans Ansigt! (Ps. 68, 1) saa skjælve alle Djævle i Helvede derfor.

§ 40. Mange, som have skrevet om Spøgelser og andet Djævelskab, sige, at Helvedaanden pleier at pakke sig bort, naar Dagen nærmer sig, og Hanerne begynde at forkynde den med sin Galen. Aarsagen er udentvivl ikke Hanegalet, som denne brølende Løve ikke bryder sig om, men at de gudfrygtige Sjele ved samme Tid begynde at vaagne og opsende sine Bønner til Gud, hvilke ere et rædsomt Skrig i hans Øren. I den store Kirkelærer Basilius's Levnetsbeskrivelse fortælles, at Satan engang aabenbarede sig for en bodfærdig Synder, som var isærd med at bede ivrigt, og sagde til ham: Lad mig være i Fred, saa skal jeg ogsaa lade dig være i Fred; forholder det sig saaledes, saa vidner det tydeligen om at man ikke kan gjøre den Onde noget Værre end at bede flittigt og ivrigt, idet Guds Magt og Godhed ligesom herved opvækkes, saa at Han muligens sender en Engel for at piske denne Hund væk og befri et Guds Barn fra hans Gjøen og Anfald.

§ 41. Bønnen overvinder Verden og alle Fiender. Apostelen kalder den en Kamp, en Strid (Rom. 15, 30; Kol. 2, 1), fordi den ei alene kjæmper med Gud, men ogsaa overvinder Alt, hvad der fra Djævelens og Verdens Side modsætter sig os. De andre Dyr fødes næsten allesammen ligesom bevæbnede enten med en tyk og lodden Hud eller med Kløer, med Tænder, med Horn eller faa Saadant kort Tid efter at de ere fødte; Mennesket alene fødes nøgent og bart, svagt og elendigt. Verdensbørnene væbne sig med Harnisker, Skjolde, Spyd, Bøsser og Kaarder eller med sine Penge, ofte ogsaa med Falskhed og Ondskab; Guds Børn derimod væbne sig med Taarer, Sukke og Bønner og formaa derved ei alene at beskytte sig, men ogsaa at slaa Fienderne. Mærkeligt er følgende Udsagn af David, som ogsaa blev plaget og medtagen nok af sine mangfoldige Fiender: „Jeg vil paakalde Herren, som bør at loves; saa bliver jeg frelst fra mine Fiender" (Ps. 18, 4). Et lidet Barn kan ikke værge sig bedre mod de større, naar de gjøre det Fortræd, end ved at skrige; saasnart Forældrene høre dette, heder det: Hvad feiler Barnet? Hvem gjør Barnet noget Ondt? og saaledes bliver det beskjærmet og beroliget. Saaledes er det ogsaa med Guds Børn; bedrøver og fornærmer Verden dem, saa raabe de, saa at det gjenlyder i Himmelen, og saaledes blive de frelste fra sine Fiender.

§ 42. I Johannes's Aabenbaring siges om Herrens Vidner, at dersom Nogen vil gjøre dem Skade, udgaar der Ild af deres Mund og fortærer deres Fiender (Kap. 11, 5); hvad er dette for nogen anden Ild end den brændende og ivrige Bøn? Ak hvor Mange, som have fornærmet de gudelskende og gudfrygtige Hjerter, blive ikke overskyllede af disses Taarer som af en Strøm, og kastede til Jorden af deres Sukke som af en stærk Stormvind! Ved Bønnen overvandt David Saul, Doeg og alle sine andre Fiender og gjorde Akitofels kloge Raad til Intet (2 Sam. 15, 31); ved Bønnen seirede Hanna over sin Modstanderinde Peninna; ved Bønner og

Sukke styrtede Moses Farao med al hans Hær i Havet; ved Bønnen sloge Kong Ezekias og Profeten Esaias Senakerib og hans store Krigshær; ved Bønnen fik Esther og Mardokæus Bugt med den mægtige Haman, tilintetgjorde hans mordiske Anslag mod Jødefolket og bragte Ulykken paa hans eget Hoved; ved Bønnen var Paulus tryg i alle Farer, stærk i Skrøbelighed, glad i Bedrøvelse; ved Bønnen overvandt den rettroende Biskop Alexander i Alexandria den slue Kjætter Arius; ved Bønnen forsvarede den dyrebare Troeshelt Luther sig mod alle Djævle og al Verden, der fiendtligt og stadigt efterstræbte ham, og døde tilsidst en naturlig Død blidt og roligt i sin Seng, tvertimod deres Tanke og Formodning. Ved Bønnen vinde vi ogsaa Seier over den Synd, som bor i vort Kjød; ved Bønnen forsødes og lettes al Trængsel; ved Bønnen overvindes selve Døden, befries for al Bitterhed og omskiftes til en sød Søvn.

§ 43. Bønnen er Nøgelen til Himmelen og til Guds Skatkammer; den er en Pengesort, som gjælder i Himmelen, og hvormed man der kan udrette, kjøbe og erholde Alt, ligesom paa Jorden med de forgjængelige Penge. Hvo som kan sukke, græde og bede, han er ikke fattig; hvo som har henlagt en Skat for sine Børn af Sukke og Taarer, som han har udgydt for dem og opsendt til Gud under sine andægtige Forbønner, han har vel forsørget dem. Bønnen er det bedste Gjærde og Hus, som ingen Djævel formaar at gjennembryde. Bønnen er det fordelagtigste og mest indbringende Arbeide, der fører Guds Velsignelse, som er den bedste Indtægt, over et Hus. Gud velsignede Labans og Potifars Huse for Jakobs og Josefs Skyld, hvilke begge vare ivrige i at bede. Ved Bønnen erholde Fyrsterne, deres Raader og Tjenere, de Lærde i allehaande Videnskaber, Handelsmændene i sin Næringsvei, Haandværkerne og andre Husfædre i sin Haandtering Visdom, Lys, Lykke og Velsignelse. Bedekammeret er den Kilde, hvorfra det hele Husvæsen vandes. I vore vanskelige og høivigtige Forretninger ere vi ofte som et Lys, der er slukket, men paa hvilket Tanden endnu gløder, og ryger og ved hvis Hjælp det drager Luen til sig fra et brændende Lys. Vi fattes ofte Forstand til i indviklede Sager at træffe den bedste Vei; i vort Sind er der ofte intet Lys til at gjennemtrænge og opklare det Mørke, der omgiver os; men naar vi sukke og bede, saa lader Herren sit Lys opgaa i vort Hjerte, saa at vi ved Hjælp deraf se den forønskede Udgang.

§ 44. En mærkelig Tildragelse er det, en lærd og høiberømt Læge fortæller om en anden gudfrygtig og erfaren Mand af samme Fag. Medens nemlig denne var saare bekymret for, hvorledes han skulde kraftigt modarbeide et ualmindeligt og forunderligt Tilfælde, som en af hans Syge havde, og medens han, som man nok kan vide, sukkede hjerteligen desaarsag til Gud og tilsidst indslumrede herunder, fik han isøvne se en medicinsk Bog, der grundigt og tydeligt underrettede ham om, hvorledes han skulde bekjæmpe et saadant Tilfælde. Da han nu vaagnede og med Grund ansaa denne Drøm for guddommelig, fulgte han den Kur, som han havde lært i bemeldte Bog og Drøm og ydede paa den Maade ved Guds Velsignelse den Syge den forønskede Hjælp. Nogle Aar senere kom en saadan Bog for Lyset gjennem Trykken, hvori han fandt den nævnte Kur fuldstændige beskreven, og det paa samme Blad og samme Side af Bladet, som han i Drømme havde seet og lagt Merke til. Hvor ofte hænder det ikke, at et gudfrygtigt Hjerte i sin Bekymring og sine indviklede Forholde erholder et godt Raad og opdager en rigtig Vei, om ikke altid paa samme, saa dog paa

en anden Maade, ved en god Ven, en opslagen Bog, et uventet Indfald og Deslige! Bønnen er Kirkens og Statens Støtte; en i Bønnen varagtig og andægtig Christen drager vel ikke altid med sin Konge eller Fyrste i Felten; men ikke destomindre hjælper han ham at føre Krigen mod sine Fiender og vinde Seier, — som en vis gudfrygtig Præst engang sagde, da han saa sin Kurfyrste drage igjennem Byen og gaa med sin Hær i Felten: Drag afsted, kjære Landsfader! Herren, den rette Krigsmand, være med dig og staa dig bi i din retfærdige Sag! Jeg kan ikke drage med dig; men med Guds Hjælp skal jeg gjøre dig ligesaa god Tjeneste som ti Soldater. Hvad han mente hermed, kan forklares ved, hvad der berettes om Moses, nemlig at medens Josva stred paa Marken med Amalekiterne, bad han paa Høien og vendte derved Seiren til hans Side (2 Mos. 17, 11—13). Bønnen vederkvæger de Syge, udfrier de Fangne, ledsager og beskytter de Reisende, styrker og trøster de Anfegtede og Sørgmodige, ernærer og forsørger de Fattige, oplyser og omvender Syndrene, overfører de Døende til Livet, bevæger Himmel og Jord og erholder Alt, hvad der er os gavnligt og velsignelsesrigt.

§ 45. Bønnen faar af den algode Gud ei alene, hvad den forlanger, men ofte noget meget Mere og Større; thi Gud formaar ikke blot at gjøre, men gjør ogsaa ofte overflødigere end hvad vi bede eller forstaa (Efes. 3, 20), saaledes som gamle og nye Exempler bevise. Da Jakob maatte gaa med en Stav ud af sin Faders Hus, bad Han kun Gud om, at Han vilde være med ham, beskjærme ham paa hans Reise og give ham Brød at æde og Klæder at iføre sig og bringe ham tilbage til hans Faders Hus med Fred; men han erholdt noget langt Mere, som han selv siger paa sin Tilbagereise: Herre, min Gud, „jeg er ringere end alle de Miskundheder og al den Trofasthed, som Du har gjort imod din Tjener; thi med min Stav gik jeg over denne Jordan, og nu er jeg vorden til to Hære“ (1 Mos. 28, 20; 32, 10). Josef ønskede ikke Mere end at blive udfriet af det Fængsel og den beskjæmmende Stilling, hvori han uforskyldt var kommen, og opnaaede ikke blot dette, men tillige den høieste Ære i Egypten næst Kongen, foruden stor Rigdom og allehaande Lyksalighed (1 Mos. 40, 14; 41, 40 flg.). Hanna bad Gud om en Søn, som hun kunde hellige til Hans Tjeneste, og Han gav hende ei alene en Søn, som blev Israels Folks Lys og Krone, Samuel nemlig, men desuden tre andre Sønner og to Døtre (1 Sam. 1, 11. 20; 2, 21). Salomo bad om Visdom til vel at forestaa Guds Folk og erholdt samme i rigt Maal og dertil stor Rigdom og megen Ære (1 Kong. 3, 9. 13). Profet-Enken anholdt kun om de fornødne Midler til at betale sin Gjæld og bevare sine Sønner for Trældom, men erholdt noget endnu Mere, nemlig saadan Overflod, at hun og hendes Sønner kunde leve deraf (2 Kong. 4, 1. 7). Da det ved Brylluppet i Kana skortede paa Vin, forestilte den Herres Jesu Moder sin Søn denne Mangel med de Ord: De have ikke Vin, idet hun udentvivl kun ønskede at se den nærværende Trang afhjulpen; Herren tilveiebragte imidlertid ei alene saa megen Vin, som der behøvedes til Brylluppet, men endnu langt mere, saasom de Lærde fyldestgjørende have bevist, at der mindst gik tolv Ankere Vin i de sex Vandkar; da nu Tjenerne fyldte disse indtil det Øverste, saa er det aabenbart, at de unge Ægtefolk beholdt megen ædel Vin tilovers, som de kunde sælge og dermed begynde sin huslige Næring (Joh. 2, 1 flg.).

§ 46. Luther siger etsteds: Gud giver Mere, end vi bede om; naar vi bede

om et Stykke Brød, saa giver Han os en hel Ager; da min Hustru laa syg, bad jeg Gud, at Han vilde lade hende leve, og saa gav Han hende Godset Zolsdorff ovenikjøbet. Saaledes gik det ogsaa hin Garver i Wittenberg, som ofte pleiede at sige ved Bordet: Ak, min Gud, hvor træt og mat var jeg ikke, da jeg paa min Vandring nærmede mig denne By! Jeg bad til Gud, at Han her vilde lade mig finde en god Mester, hos hvem jeg kunde hvile mig lidt ud; thi Alt, hvad jeg eiede og havde, var en Penning. Se, har ikke Gud Herren rigeligen velsignet mig? Jeg har nu hvilet godt i tyve Aar; Gud har ogsaa forundt mig god Fortæring, en smuk rede Skilling i Kisten, gode Klæder, en bekvem Bolig og en gudfrygtig Ægtefælle samt dertil sunde og friske Børn og tro Tjenestefolk; for denne overvættes Godhed kan jeg ikke fuldtakke Ham. Jeg kjender en christelig Præst, der først var ansat paa et lidet og ved de med Krigen forbundne Udpresninger udtømt Sted, hvor hans Løn forstørstedelen udeblev, og hvad der kom ind ikke blev erlagt til rette Tid, hvisaarsag han tilligemed Kone og Børn ofte var bedrøvet og sukkede: Ak, dersom det maatte behage min Gud at føie det saaledes, at jeg hvert Fjerdingaar havde ti Gylden (omtrent fem Speciedaler) at gjøre sikker Regning paa, saa vilde jeg gjerne være tilfreds, og siden skede det, at han uden at have søgt derom og imod al Formodning blev kaldet til en anden By, hvor der i Løn blev ham rigtigt udbetalt tre og tredive Daler hvert Fjerdingaar. Saaledes gaar det os ofte som det fra Moders Liv halte Menneske, der bad Peter og Johannes om en Almisse og saa paa dem, idet han ventede at faa Noget af dem; han erholdt vel ikke en Skilling eller anden Penge, men noget Bedre, nemlig sin Helbred, saa at han kunde staa og gaa og springe (Ap. Gj. 3, 2 flg.). Altsaa er det da vist, at ingen Bøn af de Troende er forgjeves, og at det er umuligt, at en gudelskende Sjels Begjæring og Forlangende skulde være uden Frugt og Nytte. Den kan aldrig gaa bort fra Guds Aasyn uden Trøst, Raad, Kraft, Hjælp og Husvalelse; erholder den end for vigtige og dens himmelske Fader bekjendte Aarsagers Skyld ikke strax, hvad den beder om, saa faar den dog idetmindste et faderligt og venligt Blik af Ham og en skjult, men kraftig Forsikring om Hans Naade og sin Barneret. Sandt er det, naar Sandhedens Mund siger: Hver den, som beder, han faar, og den, som leder, han finder, og den, som banker, ham skal oplades. Giver Herren ikke en Daler, saa giver Han dog en Skilling, men som fører større Naade og Velsignelse med sig end en Daler; giver Han ikke, hvad vi bede om, saa giver Han dog noget Andet, som er os tjenligere; hjælper Han ikke strax, saa optegner Han dog vor Bøn og Begjæring i sin Ihukommelsesbog, for at Han kan hjælpe i sin Tid (Ps. 56, 9; Mal. 3, 16); tager Han ikke strax Byrden af Hjertet, saaledes som vi have bedet om, saa trøster, styrker og beroliger Han dog vor Sjel, saa at dens Byrde bliver den let, og saa at den lader sig nøie med Hans Naade, osv.

§ 47. Førend jeg nu begynder at tale om den Brug, vi skulle gjøre af denne høitrøstelige Lære, maa jeg først svare paa en sedvanlig Indvending af de gudfrygtige Sjele, som man ofte hører klage og sige: Ak, jeg har bedet saa ofte, saa længe, saa inderligt og alvorligt, men er dog ikke bleven bønhørt; jeg kan ikke tro Andet, end at mine Bønner ere frugtesløse; jeg bliver ofte helt modfalden og tvivlagtig og ved ikke, hvad jeg skal tænke, og hvorledes jeg skal finde mig i, at jeg beder og ikke bliver bønhørt, — at jeg græder, og Gud ikke

agter paa mig, — at jeg sukker og dog stedse bliver siddende i min Nød. Det synes mangengang som om Vinden bortfører mine Ord under Samtalen med Gud, eller som om alle mine Taarer falde i en rivende Strøm, der tager dem bort med sig, saa at jeg ikke ved, hvor de blive af, osv. Nu, I gudelskende Hjerter, dette er en Sag, som fortjener grundigt at undersøges og forklares, for at Guds Sanddruhed kan bestaa, og for at det ikke skal fattes Eder paa Undervisning og paalidelig Trøst. Vi skulle da for det Første lægge Mærke til, at dette Klagemaal af de hellige Guds Børn ikke er nyt, og at vi ikke ere de Første, der have Bekymring og Anfegtelse i Anledning af sine Bønners Ikkebønhørelse, men at Saadant fra umindelige Tider har fundet Sted i Guds Kirke. Job siger: Om jeg end raabte til Gud, og Han svarede mig (eller som Andre oversætte det: Om jeg end anraabte Gud, og Han bønhørte mig), da kunde jeg dog ikke (nu) tro, at han vender sine Øren til min Røst; thi Han sønderknuser mig med en Storm og gjør mig mange Saar uden Aarsag. Han tilsteder mig ikke at drage min Aande, men mætter mig med Bitterheder, — som om han vilde sige: Jeg har vel den Forjættelse af Gud, at Han vil bønhøre mine Bønner, og den har jeg ogsaa ofte i Virkeligheden befundet sand; men efterdi jeg nu erfarer, at Han omgaaes saa forunderligt og uforklarligt med mig, hvorledes kan jeg da tro, at Han agter paa mine Sukke og Bønner? (Job 9, 16). Endnu tydeligere taler han om denne sin Sorg paa et andet Sted: „Jeg skriger til Dig; men Du svarer mig ikke; jeg staar der, og Du agter ikke paa mig. Du har forvendt Dig til at være grum imod mig" (Kap. 30, 21. 22). Meningen er den: Jeg staar der ligesom en ulykkelig Undersaat med et Bønskrift i sin Haand udenfor Slotsporten eller Døren til sin Fyrstes Kammer eller som en ussel og syg Betler udenfor en rig Mands Dør og banker paa, beder og trygler; men Du gaar forbi, som om Du ikke saa mig; Du pleier ellers at være venlig og naadig imod mig; men nu faar jeg kun det ene vrede Blik efter det andet, saa det lader til, at Du ikke mere er den gamle naadige og miskundelige Gud.

§ 48. Saaledes klage ogsaa Esaias og Jeremias i den betrængte israelitiske Kirkes Navn: „Hvor er din Nidkjærhed og dit Vælde? dine Indvoldes og Barmhjertigheders stærke Lyd holder sig tilbage mod mig. Du møder den, som er glad (som beflitter sig paa at tjene Dig med glad Hjerte), og den, som gjør Retfærdighed, — dem, som komme Dig ihu paa dine Veie. Men vi vare, vi Alle, som de Urene og alle vore Retfærdigheder som et besmittet Klæde, og vi faldt Alle af som et Blad, og vor Misgjerning førte os bort som et Veir. Og der var Ingen, som kaldte paa dit Navn, — som opvakte sig til at tage fat paa Dig; thi Du skjulte dit Ansigt for os og smeltede os i vore Misgjerningers Vold" (Esai. 63, 15; 64, 4—6). „Du skjulte os med Vrede og forfulgte os, ihjelslog, svarede ikke. Du skjulte Dig med en Sky, at der ikke kunne komme Bøn igjennem" (Begr. 3, 43. 44). Herhen hører ogsaa Asafs Klage: „Skal da Herren bortkaste i Evighed og ikke blive ved at have Behagelighed til mig ydermere? Er Hans Miskundhed ude evindelig? har Hans Tilsagn faaet Ende fra Slegt til Slegt? Har Gud glemt at være naadig? eller har Han tillukket sine Barmhjertigheder ved Vrede? (Ps. 77, 8—10). Der fattes heller ikke Exempler paa Guds Venner, som have bedet flittigt om Et og Andet, men dog ikke erholdt det. Moses bad om at maatte fare med til det forjættede Land og der se Guds God-

hed og Herlighed; Herren bønhørte ham imidlertid ikke, men sagde: „Lad det være nok; bliv ikke ved at tale til mig ydermere om denne Sag!“ (5 Mos. 3, 23 flg.). David bad om, at hans lille Søn, som han havde avlet med Bathseba, maatte leve, men fik ikke sit Ønske opfyldt (2 Sam. 12, 16). Apostelen Paulus bad indstændigt og ivrigt at Herren vilde byde Satansengelen, der slog ham paa Munden og plagede ham saare, at lade af fra ham, men fik kun det Svar: „Min Naade er dig nok; thi min Kraft fuldkommes i Skrøbelighed“ (2 Kor. 12, 7. 8) Ja, Guds Søn selv bad helt inderligt, og alvorligt, at Hans himmelske Fader, om det var muligt, vilde fritage Ham for den beske Korsets Kalk; Han blev imidlertid ikke bønhørt; men der blev kun sendt en Engel til Ham for at styrke Ham (Matth. 26, 39; Luk. 22, 41—43). Heraf sees, at den alvise Gud ikke først i vor Tid begynder at føre sine Hellige underligen og handle med dem efter sit Raad, men at Han allerede har gjort det fra Alders Tid af, og at Han endog har negtet nogle af sine allerkjæreste og troeste Tjenere deres Bønners Opfyldelse, men ikke sin Naade, Kjærlighed og Trofasthed, hvori Han stedse holdt dem indesluttede, selv da, naar de ikke selv troede det. Dette bør vi, om det nu ogsaa undertiden gaar saaledes, lægge vel Mærke til, paa det vi ikke skulle lade os indbilde af Satan, at Gud ikke længere vil være vor Gud og Fader, fordi vore Bønner ikke altid blive bønhørte efter vort Ønske. Thi de to Ting: vor Bøns Afslag og Hans Naades Vedvaren kunne meget godt bestaa sammen; ja netop det, at den kjærlige Gud negter at indvilge vor Bøn og sige: „I vide ikke, hvad I bede om“ (Matth. 20, 22), er ofte en stor Naade. Jeg maa tilstaa, at jeg mangengang har bedet Gud om Noget, som ikke havde været gavnligt for mig, om det havde vederfarets mig, uagtet jeg indbildte mig, at det var det; da Han nu negtede mig det og føiede det anderledes, end jeg havde foreslaaet Ham, saa og Udfaldet viste, at Hans Seier var lutter Miskundhed og Trofasthed, hvorledes skulde jeg da kunnet besvære mig over Hans Fremgangsmaade?

§ 49. Ved denne Sag maa for det Andet bemærkes, at de Troendes Bøn ikke strax er forgjeves og uden Nytte, fordi om de ikke erholde det, de bede om. Thi man maa skjelne mellem Bønnens Antagelse og dens Bønhørelse. Den gode Gud finder altid Velbehag i sine kjære Børns Bøn og antager den i Naade, ihvorvel Gjenstanden derfor ikke stedse kan behage Ham. De Troendes Bøn kan betragtes paa to Maader: for det Første som en Del af den Dyrkelse, de skylde sin Gud, som en Frugt af Troen og Kjærligheden til Gud, som et aandeligt Røgoffer, sammenblandet af barnlig Fortrolighed, tillidsfuldt Haab, hjertelig Lyst til at tækkes Gud samt af allehaande hellige og himmelske Længsler og Attraaer, og for det Andet som en Begjæring eller et Forslag, som de fremsætte for sin Fader om, at Han vil, give og lade vederfares dem dette eller hint, som de gjerne vilde have. I den første Egenskab er Bønnen stedse den kjærlige Gud velbehagelig, og det er umuligt, at den skulde være forgjeves; i den anden Egenskab finder Han ikke altid Behag deri og kan ikke altid bønhøre den, fordi Gjenstanden derfor er Noget, som Han ikke anseer tjenligt for sin Ære og vor Salighed. Dette lader sig forklare ved, hvad der berettes om Kong Salomo og hans Moder, Bathseba. Overtalt af Adonia, hvis rænkefulde Hensigt hun ikke mærkede, kom hun ind til sin Søn, Kongen. Texten siger: Kongen stod op imod hende og bøiede sig ned for hende og sad paa sin Throne, og man satte en Stol til Kongens Moder,

og hun sad ved hans høire Side. Og hun sagde: Jeg begjærer en liden Begjæring af dig, at du ikke vil forskyde mit Ansigt. Kongen sagde til hende: Begjær, min Moder; thi jeg vil ikke forskyde dit Ansigt, hvorpaa hun fremførte sin Begjæring, nemlig at det maatte behage Kongen at give sin Broder Adonia Sunamitinden Abisag tilægte (hvem David i sin høie Alderdom havde taget til Medhustru, men dog ikke kjendt). Da den vise Konge skjønnede, hvad hans herskesyge Broder havde under hermed, afslog han sin Moder hendes Begjæring; dog er der ingen Tvivl om, at ikke hendes Person, ei heller hendes Tiltale, men kun hendes Begjæring, hvis onde Hensigt hun ikke forstod, vare ham imod, og at han med den samme store og barnlige Ærbødighed lod hende fare, hvormed han havde modtaget hende (1 Kong. 2, 13 flg.).

§ 50. Det hænder ofte, at et velartet og elskeligt Barn kommer til sin Fader med venlige og indtagende Lader og barnlig Ærbødighed og beder ham om Noget med ofte gjentagne Fadernavne og andre behagelige Ord; det vil have Sukker, Æbler, Plommer eller noget Andet; det vil have den Dag fri og ikke gaa i Skolen; det vil lege med en eller anden Dreng fra Nabolaget og Deslige; den forstandige Fader elsker vel sit Barns Person og har sin Glæde af den barnlige og enfoldige Fortrolighed, det nærer til ham, af den Ærbødighed og Venlighed, det viser ham, og af dets huldsalige Ord og Lader; men han finder dog ikke altid Behag i Barnets Begjæring; han negter det Frugt, fordi den ikke er gavnlig for dets svage Mave; han byder det at gaa i Skole, for at det Intet skal forsømme; han vil ikke tilstede, at det omgaaes og leger med en eller anden Dreng, fordi han ikke er vel opdragen, osv. Saaledes forholder det sig ogsaa ofte med den alvise, naadige og miskundelige Gud og de troende Sjele, de ere og blive Ham stedse kjære og dyrebare; Han har ogsaa Velbehag i deres hjertelige Bøn, deres Andagt, deres Tro, deres Ærbødighed, deres Haab til Ham og gjengjælder dette med et naadigt og venligt Blik, med Forsikringen om sin Naade, med Formerelsen af sine Gaver osv. Men det, som de bede om, kan ikke altid behage Ham; Han kan ikke altid tilstaa dem det, og det af mangehaande Aarsager, som vi med Guds Hjælp nedenfor skulle omhandle. Dette se vi af Abraham, Guds store Ven; han indlod sig i en barnlig og alvorlig Samtale med sin Gud angaaende Staden Sodoma og bad Ham at skaane den for nogle Retfærdiges Skyld, som maaske fandtes deri; omendskjønt nu den retfærdige og hellige Gud ikke dengang kunde indvilge hans Bøn, fordi der ingen Retfærdige fandtes i Staden foruden Loth og hans Hus, saa modtog Han dog sin Vens Bøn med Velbehag, hvilket noksom sees af samtlige Omstændigheder, navnlig deraf, at Herren ikke unddrog sig Abraham, forinden Han havde udtalt med ham (1 Mos. 18, 20. 33). Det Samme var Tilfældet med Apostelens Bøn; som han selv skriver, bad han tre Gange Herren inderligt, at Han vilde befri ham fra Satansengelen, men blev dog ei bønhørt, fordi det ikke var ham tjenligt; dog erholdt han det venlige og trøstelige Svar: Min Naade er dig nok, hvoraf Meningen er: Omendskjønt jeg af gyldige Grunde ikke kan opfylde din Begjæring, saa forsikrer jeg dig dog, at dette dit Kors ikke skal skille dig fra min Kjærlighed; vær derfor tilfreds, og lad min Villie og Raadslutning behage dig vel! (2 Kor. 12, 7 flg.)

§ 51. For det Tredie maa man herved have for Øie, at Bønnen medfører mere end et Slags Nytte, og om den end ikke bliver bønhørt overensstemmende med vor Villie, saa kan den

dog umuligt blive uden Frugt, efter hvad vi allerede ovenfor tilstrækkeligen have bevist (§ 33 flg.). Den, som beder, han maa faa; den, som søger, han maa finde; den, som banker paa, for ham maa der blive opladt, efter vor velsignede Frelsers Ord, men hvorved er vel at merke, at Han ikke siger: Den, som beder, han faar netop det, som han har bedet om, — den, som søger, han finder det, som han søger, — den, som banker paa, for ham bliver strax eller netop den Dør opladt, som han har banket paa; men Han taler i Almindelighed; han faar nemlig enten det, som han begjærer, hvis det er efter Guds Villie og til hans eget Bedste, eller Noget, som er langt gavnligere og bedre for ham; han finder enten det, han søger, eller noget Kosteligere og Ædlere; der bliver opladt for ham enten strax eller efter nogen Tids Forløb og enten den Dør, han banker paa, eller en anden, efter Guds gode og hellige Raad. Om nu end en troende Sjel ikke faar det, den beder om, saa erholder den dog noget Andet og langt Bedre. Ofte sukker, græder, beder og raaber et gudfrygtigt Hjerte til Gud og faar ikke, hvad det dermed vil opnaa, nemlig en Lettelse eller fuldkommen Borttagelse af den Byrde, som trykker det; men det er dog sikkert, at alle dets Sukke og Taarer blive tællede og opskrevne i Guds Erindringsbog, for at de i sin Tid kunne komme det tilgode, og imidlertid erholder det ved sin Bøn Taalmodighed, Trøst og Kraft, saa at det kan bestaa og holde ud i sin Nød.

§ 52. Mangengang beder en gudfrygtig Sjel i sit Kammer meget alvorligt og ivrigt om Aftagelsen af et Huskors, gaar derpaa i Kirke for at høre Prædikenen eller sætter sig hen for at læse i Bibelen eller en anden gudelig Bog og hører eller finder da en sød Trøst, der kraftigt husvaler og styrker dens Hjerte; den finder t. Ex. et Skriftsprog, som den Hellig-Aand særligen tilegner den og hvorved Han giver den en sikker Forvisning om Guds faderlige og gode Mening, om Hans bestandige Naade og evige Kjærlighed, om Hans Bistand og et ønskeligt Udfald, saa at den ofte bliver helt glad og frimodig og udbryder: Du bli'r min Gud alligevel, om Du mig tusind Gange slog ihjel. Lad det gaa, mit Hjerte, som det gaar, naar det kun (saasom det jo) gaar til Himmelen. Derfor jeg glad mit Kors vil bære (efter Dig, Herre Jesu), saalænge jeg paa Jord skal være. Min Gud, dertil Du mig bered! det baader bedst i Evighed, osv. Hvo ser ikke, at om en saadan Sjel end ikke erholder den attraaede Lettelse og Aftagelse af sit Kors, saa har dens Bøn dog ikke været forgjeves, men er i Naade bleven antagen af Gud? Hvo kan sige, at Jorden i de hede Sommerdage forgjeves har opladt sin Mund (idet den nemlig revner af Tørhed) og opsendt sine Dunster til Himmelen, naar der mod Aften falder et mildt Regn eller om Natten en kjølig Dug, der forfrisker alle dens Planter, Urter og Blomster?

§ 53. Den gudfrygtige Arndt taler meget christeligt herom*) og siger: Gud bønhører os ligesaavel, idet Han giver os Gjenvordigheder at lide, som naar Han tager Forfølgelser (og andet Kors) fra os. Det er den bedste Bønhørelse, naar Gud giver dig Taalmodighed til at lide Gjenvordigheder. —— Thi at lide Korset, det bringer os Kronen, ikke det at være fritagen for Korset. Hvorfor en vis gudfrygtig Eneboer pleiede at bede med de mærkelige Ord, naar han befandt sig i Angest og Nød: Domine, aut libera, aut mitiga, aut solare, aut salve! det er: Herre, udfri mig enten af min Angest, eller lindre den, eller trøst mig, eller frels og saliggjør mig

*) Postil, 8de Præd.

(lad mig blot blive frelst og salig)! Heraf er det klart, at de gudelskende Sjele undertiden overile sig og tale noget ubetænksomt, naar de sige: Mine Bønner blive ikke bønhørte; jeg har nu bedet og paakaldt saa længe og har dog Intet udrettet dermed, osv. Men naar Eders Bønner ikke ere blevne bønhørte, hvorledes have I da kunnet holde saa længe Stand i Eders Anfegtelser, Gjenvordigheder og mangfoldige Trængsler? hvorfor ere I da ikke forlængesiden forgaaede i Eders Elendighed? hvorfor ere I da ikke henfaldne til Vantro og Fortvivlelse? Hvorfra er Kraften kommen uden fra Himmelen? og hvad har draget den ned derfra uden Eders troende og inderlige Bønner? Hvorledes kunne vi vel med Ret og Føie paasige vor Gud, at Han ikke bønhører vore Bønner, naar Han hjælper os at aflægge den ene Byrde efter den anden, at overstaa den ene bedrøvelige Dag efter den anden og at vinde den ene Seier over Djævelen og Verden efter den anden, — naar Han gjør et saligt Bytte og istedetfor det Timelige og Legemlige, som vi ivrigt tragte efter og bede om, giver os det Aandelige, Himmelske og Evige, — naar Han istedetfor et sundt Legeme, som vi gjerne vilde have, skjænker os en helliggjort, gudfrygtig og sund Sjel, istedetfor Lindring af vort Kors og Lettelse af vor Trængsel, det gamle Menneskes Svækkelse og de syndige Kjødslysters Aftagen, istedetfor timeligt Gods og legemlig Velsignelse en rigere Kundskab om Ham, en frimodig Tro, en Forsmag paa det evige Liv, et verdensforsmaaende og himmelbegjærligt Hjerte, istedetfor den verdslige og udvortes Fred den himmelske og indvortes og Sjelens Ro, istedetfor timelig Ære Livets Krone?*)

§ 54. Lader os for det Fjerde i denne Betragtning hellerikke tabe afsyne, at den barmhjertige og miskundelige Gud vel ikke altid strax bønhører vore Bønner, men af hellige Aarsager ofte i nogen Tid udsætter Hjælpen og den virkelige Forsikring om Bønhørelsen, hvilke dog tilsidst ikke udeblive, men ganske vist komme. Dette gjør Han mangengang for at bringe os til Eftertanke over vort Livs forrige Tider og paaminde os om, hvor ofte vi have tillukket vore Øren og Hjerter for Hans Raaben og Beden, stundom ogsaa for at prøve og rense vor Tro og fremstille den desto herligere til Andres Efterfølgelse, saaledes som vi se af den kananæiske Kvinde, eller for end mere at opvække vort Hjertes Andagt og gjøre vor Bøn fra en lunken og koldsindig til en brændende, ivrig, alvorlig og vedholdende, eller for at lære os at overantvorde os selv med Alt, hvad vi have og ere, til Hans gode og hellige Villie med Taalmodighed, i stille Haab og Hengivelse og at bryde vor egen Villie. Men imidlertid bliver vor Bøn og Begjæring indskreven i Hans Ihukommelsesbog, saa at den umulig kan blive forglemt, saaledes som vi se af Davids Ord: „Du har tællet min Flugt (alle de tunge Skridt, jeg har maattet gaa, alle de sørgelige Veie, jeg har maattet vandre efter dit hellige Raad); tag min Graad (mine Taarer, som et kosteligt Vand, hvorpaa der ligger megen Vægt) i din Flaske; har Du ikke Tal derpaa?“ (Ps. 56, 9). (I Grundtexten lyder det meget mærkeligt: Staa de ikke i din Bog? Saadanne Spørgmaale bejae meget stærkt hos Hebræerne, hvorfor Luther har oversat det: Udentvivl tæller du dem) — og af Profeten Malakias's: „Da talte de, som frygtede Herren, hver til sin Ven, og Herren har givet Agt derpaa og hørt det, og det er skrevet til Ihukommelse i en Bog for Hans Ansigt, dem tilgode, som frygte Herren og tænke paa Hans Navn“ (Kap. 3, 16).

*) Jfr. Arndts Sande Christendom, 2den Bog, Kap. 37, § 11 og 12.

§ 55. Saaledes bliver da al de Troendes Søgen og Banken, alle deres Bønner og Paakaldelser, Sukke og Taarer bogførte i Himmelen. Naar en bedrøvet Sjel træder frem for Gud for at udøse sit Hjerte og klage sin Sorg og Nød for Ham (tillader mig, efter Skriftens Foranledning at tale menneskeligvis om himmelske og guddommelige Ting!), saa sidder der en Engel og fører til Bogs, hvad den taler og forebringer, — hvor mange Taarer den derunder udgyder, — hvor mange Sukke den derunder drager. Hvad kan være kosteligere end deslige Udsagn af den Hellig-Aand om Bønnen? Et saadant er ogsaa det, hvori Han sammenligner de gudelskende Sjeles Bøn med Sommeren og Sæden, sigende: „Der er saaet et Lys for den Retfærdige og Glæde for de Oprigtige i Hjertet. De, som saa med Graad, skulle høste med Frydesang“ (Ps. 97, 11; 126, 5). Sædetiden og Høstetiden følge ikke strax ovenpaa hinanden; men efter at Sæden er udstrøet om Høsten, bliver den om Vinteren bedækket med Sne og Is, saa at den synes at være fortabt, og Landmanden maa imidlertid trøste sig med godt Haab, indtil han i sin Tid høster med Glæde. Saaledes er det ogsaa med de gudfrygtige Sjeles Bønner, Sukke og Taarer. De tro ofte, at Alt er forgjeves og spildt, indtil Gud i rette Tid glæder dem med forønsket Hjælp. Naar Vingaardsmanden beskjærer Vinstokken om Vaaren, saa græder den, som man siger; men paa Graaden følger Vinen, paa Beskjæringen Væxten, paa Opbindingen og Hypningen den ædle Frugt, de søde Druer. En saadan Omskiftelse, som med Tiden paafølger, maa Vingaardsmanden med Taalmodighed oppebie. Hvorfor skulde ikke ogsaa vi, kjæreste Medchristne, med stille Sjel oppebie den naadige Bønhørelse eller rettere sagt Opfyldelse af vore Bønner? Landmandens og Vingaardsmandens Haab kan ved mangehaande Tilfælder, ved ugunstigt Veir, ved Haggel, ved Frost eller Hede, ved Utøi osv. afskjæres og gaa tilgrunde; men det Haab, vi have til Gud, kan aldrig slaa feil eller skuffe os.

Hvo paa Gud troer,
Han sikker bor
I Himlen og paa Jorden.
Hvo stadig staar
I Jesu Saar,
Han er Guds Arving vorden.
Thi vil jeg mig
Altid paa Dig
Med Hjertets Haab forlade,
Herre Jesu Christ!
Du er forvist
Min Trøst i alskens Vaade.

§ 56. Da Jesu Moder talte til Ham i Brylluppet i Kana og sagde: De have ikke Vin, svarede Han ikke: Jeg vil ikke hjælpe dem, eller: Hvad kommer det mig ved? have de budet Gjæster, saa faa de ogsaa beværte dem, og Deslige, men: „Min Time er endnu ikke kommen“ (Joh. 2, 3. 4). Da Martha og Maria sendte Bud til Ham og lode sige Ham: Herre! se, den, du elsker, er syg, saa forblev Han vel endnu to Dage paa det Sted, hvor Han var; men Han lod dog ikke svare tilbage, at Han ikke kunde eller vilde komme og hjælpe; Han forhalede kun sin Ankomst, paa det at Hjælpen kunde blive desto herligere (Joh. 11, 3 flg.). Saaledes forholder Han sig endnu ofte, efter hvad Erfaringen lærer. Mange gudfrygtige Sjele sukke og bede angaaende Et eller Andet, og det synes, som om Vinden har bortført alle de Ord, de have talt til Gud, og som om deres Taarer vare faldne i Vandet; men Kraften og Frugten deraf viser sig ofte om nogle Aar, ofte ogsaa efter deres Død. Mange gudfrygtige Forældre bede flittigt og ivrigt for sine Børn og se ofte først efter ti til tyve Aars Forløb Virkningen af sine Forbønner; ofte vandre de efter Guds Raad og Villie bort fra

Verden, førend deres Ægteplanter ere blevne voxne; men man ser siden med Lyst, hvorledes deres Bønner skride frem i sin Kraft, og hvorledes Herren lader dem komme med megen Velsignelse over deres Børn. Jeg er vis paa, at jeg hidtil rigeligen har nydt og endnu nyder Godt af min gudfrygtige Faders Velsignelser (uagtet han allerede har hvilet over femti Aar i Gud) og af min gudelskende Moders Taarebønner, omendskjønt hun for over tyve Aar siden har forladt denne møisommelige Verden. Mange gudfrygtige og for Gud nidkjære Sjele bede om Christi Riges Udbredelse blandt Jøder, Tyrker og Hedninger; hvo ved, om ikke deres Efterkommere ville med Glæde se denne Sæd opvoxe, efter at de selv ere hensøvede i Herren?

§ 57. Stefanus bad for sine Fiender og sov derunder hen (Ap. Gj. 7, 60); men Kraften af disse Forbønner kom siden tilsyne hos Saulus, som blev en Paulus og et dyrebart Redskab for den Herre Jesus. Den første Kirke har uden tvivl omhyggeligen iagttaget Apostelens Formaning og bedet alvorligt for Konger og alle dem, som vare i høi Værdighed, at de ved Guds Hjælp maatte komme fra Mørket til Lyset, fra Djævelens Løgn til Sandheds Erkjendelse, paa det de maatte leve et roligt og stille Levnet under dem i al Gudfrygtighed og Ærbarhed (1 Tim. 2, 1. 2. 4); men Mange af dem oplevede ikke Bønhørelsen, som dog omsider paafulgte i Keiser Konstantin den Stores Tid, til de da levende Christnes største Glæde. Saaledes saa Nogle i sin Tid med Graad; Andre høste med Frydesang; derfor bør ingen christelig Sjel nære nogen Bekymring eller Tvivl angaaende Bønhørelsen af sine hjertelige Bønner, men ogsaa i dette Tilfælde tænke paa Apostelens Ord: „Naar vi gjøre det Gode, saa lader os ikke blive trætte; thi vi skulle og høste i sin Tid, saafremt vi ikke forsage" (Gal. 6, 9). Lader os kun frimodigt og uafladelig bede, anraabe, sukke og græde, hvad enten Bønhørelsen kommer hurtigt eller langsomt, i vort levende Live eller efter vor Død, saa kan den isandhed ikke udeblive. Hvad der er nedlagt hos Gud, — hvad der er anbetroet den Herre Jesus, det er ikke tabt og skal ganske vist findes i sin Tid. Men sæt, at hverken vi selv eller Andre i dette Liv skulle kunne opdage nogen forønsket Virkning af vore Bønner, saa lader os betænke, at der er et andet og bedre Liv efter dette, — at Vederkvægelsens Tider ville komme, da alle Ting skulle blive gjenoprettede og vi først skulle holde den rette, fuldkomne og store Høst! (Ap. Gj. 3, 19. 21). Da vil Herren sige til mange af sine Troende: Se, her har du nu din Bøn; her er dine Taarer, som du troede forgjeves at have udøst; her ere dine Sukke, som du har opsendt til mig. Du bad mig om Sundhed; hisset var den dig ikke tjenligt; nu skal du ei alene være sund, men ogsaa udødelig. Du har bedet om din Mands, din Hustrus, dine Børns Opholdelse og Liv; se, her ere de; her har du dem; lev nu med mig og dem i Glæde evindelig! Du bad mig om Beskjærmelse og Frelse fra dine Fiender, Forfølgere og Bespottere; nu skal hverken Djævelen eller Verden mere krænke eller bedrøve dig; du skal bo i Freds Bolig og i megen Trygheds Boliger og i meget stille, rolige Steder (Esai. 32, 18). Du bad mig om dit ærlige Udkomme og det daglige Brød, hvilket jeg hisset kun sparsomt rakte dig, fordi en anden Behandling ikke var gavnlig for dig; nu skal du leve i himmelsk Overflødighed, i Glædes Fylde, i Livsalighed ved min høire Haand evindelig. Du sukkede over det ugudelige Væsen, som Verden drev, og hvormed den ængstede dig i din retfærdige Sjel; nu ere de Ugudelige udslettede; du skal aldrig se dem, men leve blandt lutter Retfær-

dige og tjene mig i evig Retfærdighed, Uskyldighed og Salighed.*)

§ 58. Endelig maa ogsaa for det Femte herved overveies, at naar den alvise og algode Gud ikke bønhører de Troendes Bønner efter deres Ønske, saa har han sine hellige og høivigtige Grunde derfor, hvilke let vilde kunne stille vort Hjerte tilfreds, om vi stedse kunde eller vilde begribe og forstaa dem. Disse ere mangehaande; undertiden beder en Christen Gud om Noget, uagtet han endnu har mange Skrøbeligheder ved sig, hvilke han anser for ubetydelige, ikke strider imod dem med det Alvor og den Iver, som han burde, og ikke af Hjertet stræber at forbedre dem, som da vi Mennesker desværre almindeligvis have en egen og yndet Synd, som vi ikke bekjæmpe med den tilbørlige Nidkjærhed, og i Henseende til hvilken vi uden Vanskelighed giver os selv Fritagelse og Forladelse, uagtet vi aldrig med sand Anger have erkjendt den, ydmygeligen afbedet den hos Gud i Jesu Navn og med et helligt Forsæt væbnet os imod dem. For at vi nu ikke skulle henfalde til Sikkerhed og fremture i en uerkjendt Skjødesynd, skjuler Herren ofte sit Ansigt for os, naar vi have Noget at bede Ham om, og vil ikke høre eller bønhøre os, forinden vi bedre os og opløfte et Hjerte til Ham, hvori der ikke er Svig, og hellige Hænder uden Vrede eller Trætte (og andre deslige vitterlige Synder — Ps. 32, 2; 1 Tim. 2, 8). Man betænke her disse Skriftsprog: „Til Gud raabte jeg med min Mund, og Han blev ophøiet ved min Tunge. Dersom jeg saa Uret i mit Hjerte, da hørte Herren mig ikke“ (Ps. 66, 17. 18). „Herren vederlagde mig efter min Retfærdighed“ (i Striden med mine Fiender). „Herren betalte mig efter mine Hænders Renhed for Hans Øine; thi alle Hans Domme ere for mig, og Hans Skikke, derfra viger jeg ikke; men jeg var fuldkommen for Ham og vogtede mig for min Misgjerning“ (Ps. 18, 21 flg.). „Du sætter vore Misgjerninger for Dig, vor skjulte Synd for dit Ansigts Lys“ (Ps. 90, 8). „Se, Herrens Haand er ikke forkortet, at den ikke skulde kunne frelse, og Hans Øre er ikke tunghørende, at Han ikke skulde kunne høre. Men Eders Misgjerninger gjøre Skilsmisse mellem Eder og mellem Eders Gud, og Eders Synder gjøre, at Han skjuler Ansigtet for Eder, at han ikke hører Eder“ (Esai. 59, 1. 2).

§ 59. Ofte er dens Hjerte, som beder Gud om Noget, meget hengivet til Verden og dens Forfængelighed, søger og finder en Glæde i dens Narrestreger, Pragt, Moder og Letsindigheder. Mange mene, at dersom de ikke kunde skikke sig lige med denne Verden i Parykker og disses mangfoldige Forandringer, idet de snart skulle være lange, snart korte, snart tæt krusede, snart glatte, snart med, snart uden Pisk, snart sorte, snart gule eller hvide, saa vilde det være en Ulykke, og de vilde ingen Anseelse have i Menneskenes Øine, uagtet kun Verdens Børn iagttage slige Paafund, medens Guds Børn og Venner ofte betragte dem med vaade Øine og dybe Sukke. Mangen Pige, mangen Kone, som ellers lægger Vind paa Gudsfrygt, kan dog ikke overvinde sig selv deri, at hun ikke skulde klæde sig efter den nyeste Mode, pynte sit Hoved efter den daarlige og letsindige Verdens Vis, osv. Manget Menneske er ilsindet og overgiver sig for meget til utidig Vrede, især, naar han har med dem at gjøre, som han kan befale over; en Anden er uvenlig og uvillig mod de Fattige; en Anden er selvraadig og egensindig og vil have Ret i alle Ting; en Anden kan ikke taale den ringeste Foragt, men tager ofte med større Begjærlighed imod den Ære, som bydes ham; en Anden

*) Se Joh. Arndts Sande Christendom, 2den Bog, Kap. 37, § 11.

gjør for meget af det i Henseende til sin Betjening og Opvartning, i Mad og Drikke og andre Nydelser og er gjerne i lystigt Samkvem, om end dette er kjødeligt og syndigt og snarere er skikket til at hindre end til at fremme hans Christendom; han hører heller paa lystige Indfald og urene Fortællinger end paa en hellig Samtale. Mangen Mand anvender mere Tid og Flid paa Tidsfordriv, Spil og andre Adspredelser, mangen Pige eller Kone paa at klæde og pynte sig og staa foran Speilet osv. end paa Gudfrygtighedsøvelser, Bibelens Læsning, gudelige Betragtninger og Deslige; naar nu saadanne Mennesker komme frem for Gud for at bede Ham om Noget og mene, at de maa og skulle erholde det, hvad Under er det da, at Han ikke bønhører dem og ikke giver dem, hvad de begjære?

§ 60. Ganske almindeligt er det, at vi arme Mennesker, der ere jordiske og kjødelige, bede med langt større Iver om timelige og forgjængelige end om aandelige, himmelske og evige Ting; vi søge i Bønnen mere os selv, vort Gavn, vor Ære, vor Opkomst, vor Villie end Gud, Hans Rige og Hans allerhelligste Navns Ære; vort Øiemed med Bønnen er ofte ikke helligt og rent, men besmittet med Egenkjærlighed, Egenvillie og Egenære. Der er mange Forældre, som bede flittigt og alvorligt om sit dødssyge Barns Liv og som i sunde Dage have ladet det raade sig selv altfor meget, forkjælet det og aldrig bedet med halvt saa megen Iver om dets aandelige og guddommelige Liv i Christo. Der er mangen Kone, som beder Gud om at opholde hendes Mand og lade ham leve længe, men som sjelden eller aldrig og ialfald med lidet Eftertryk har bedet om at Herren vilde velsigne hans Forretninger, hans Embede og Arbeide til sin Ære, Kirkens Opbyggelse og Næstens Tjeneste, ikke blot forlænge, men ogsaa hellige hans Liv og gjøre ham til et Redskab for sin Naade, til et Kar for sin Barmhjertighed og til sin Ære. Der er Mange, som bede om sit Legemes Sundhed og ikke give Agt paa sin af Synden syge Sjels Tilstand. Der er Mange, som bede om god Fortjeneste, om Held og Velsignelse i sin Handel og Vandel, om Guds Ledsagelse og Beskjærmelse paa en forehavendes Reise, men som aldrig have bedet med tilbørligt Alvor om Tilvæxt i Kundskaben om Gud, om Troens, Kjærlighedens og Haabets Forøgelse og om den Høiestes naadige Ledelse, om Hans Bistand, Hjælp og Beskjærmelse imod de aandelige Fiender paa dette syndige og møisommelige Livs Vei.

§ 61. Hos mange Mennesker blander der sig megen Egenkjærlighed i deres Bønner, idet de mene og maaske ogsaa sige, at de have dog ikke levet saa ilde, at Gud skulde have Aarsag til at afslaa deres Begjæring; de have gaaet flittigt i Kirke og ikke med Villie forsømt nogen Prædiken; de have ført et ædrueligt og maadeholdeut Liv, gjerne tjent sin Næste, levet fredeligt og venskabeligt med Enhver og gjerne bevist de Fattige Godt efter Evne; derfor er det jo paafaldende og urigtigt, at Herren ikke vil antage og bønhøre deres Bøn. De erkjende imidlertid ikke sin Efterladenhed og Koldsindighed i Christendommen, — at de vel have hørt mange Prædikener, men kun beflittet sig lidet paa at gjøre derefter og i alle Henseender og med oprigtigt og udelt Hjerte indrette sit Levnet derefter, — at de ikke vide, hvorledes de troende Hjerter ere tilmode, som gjerne vilde elske sin Gud af sit ganske Hjerte, af sin ganske Sjel og af sin Formue, — at de have bekymret sig lidet om at fornegte sig selv, forsmaa Verden og tragte efter Himmelen, om Guds Kirke, om dens Tilstand, om Næstens Opbyggelse ved broderlig Irettesættelse og Formaning osv. Hvad Under

er det da, som Herren, naar saadanne Mennesker bede Ham om Noget og med de anførte Tanker om sig selv drive sterkt derpaa, afslaar deres Bøn eller endog tier ganske stille dertil eller ialfald lader dem vente i lang Tid? Mange bede, men med Egenvillie; de have befundet dette eller hint godt og tjenligt; de ville have det saa og ikke anderledes; de holde derpaa og ville paa al Magt have sin Bøn indvilget.

§ 62. En Præst foretager sig mangengang en god, gavnlig og opbyggelig Gjerning, saasom at ville i den ham betroede Menighed raade Bod paa en og anden Mangel, med al Kraft og Nidkjærhed modarbeide en og anden lønlig Synd, irettesætte og advare dette eller hint ugudelige Menneske og formane ham til Omvendelse; han beder flittigt og andægtigt om Held og Fremgang i sit hellige Forehavende og mener, at i en saa god og til Guds Ære og Sjelenes Frelse sigtende Sag maa hans Bøn blive bønhørt og Alt gaa efter Ønske; men Gud tilsteder, at Satan og Verden af alle Kræfter modsætte sig ham og lægge hans Hensigter mangehaande Hindringer iveien, saa at han ikke møder Andet end Uvillighed, Gjenstridighed og Ulydighed. Da røber Egenvillien sig hos Mange i utaalmodige Klagemaal, saa at det ofte heder: „Herre, Du har overtalt mig, og jeg lod mig overtale; Du har været mig for stærk og har faaet Overhaand; jeg er den ganske Dag til Latter; hver af dem spotter mig; thi naar jeg taler, maa jeg skrige og raabe om Vold og Ødelæggelse; thi Herrens Ord er blevet mig dagligen til Spot og Forhaanelse den ganske Dag" (Jer. 20, 7. 8). Da tænker en saadan Bedende mangengang: Herre, hvad skal dette betyde? Skal da Djævelen have større Magt til at forblinde og besnære Sjelene end dit Ord og din Aand til at oplyse og udfri dem? Skulle Satan og den onde Verden have sin Villie og min gode Hensigt og hellige Villie træde tilbage? Du ved jo, at jeg i denne Sag ikke har havt Andet for Øie end dit allerhelligste Navns Ære og din Kirkes Forbedring; hvorfor lader Du det da ikke lykkes for mig og din Gjerning faa Fremgang ved min Haand? Min Sag er jo din Sag og mit Embede dit Embede; hvorfor skal jeg da anstrenge mig forgjeves og fortære min Kraft for Intet og forfængeligen? (Esai. 49, 4). Ak, borttag min Sjel, at jeg ikke mere skal være Vidne til saadan Ugudelighed og Gjenstridighed!

§ 63. Et saadant Menneske kunde imidlertid have Mangt og Meget at betænke ved sin Bøn, hvoraf han vilde kunne slutte sig til, hvorfor den hellige og alvise Gud ikke opfylder hans Begjæring og lader det gaa efter hans Ønske og Villie. Maaske har han altfor stor Tillid til sig selv og tror at skulle kunne udrette Alt med sin Nidkjærhed og sine egne Kræfter; maaske er han vel nidkjær, men med Uforstand og uden tilbørlig Beskedenhed og Venlighed. Maaske er hans gode Hensigt besmittet med Tragten efter egen Ære, ihvorvel paa en skjult Maade. Maaske have hans Bestræbelser hidtil ikke været knyttede til det Vilkaar, at de behagede Gud. Maaske har han ikke henstillet Sagen til sin Guds vise og naadige Styrelse, saa at Han med Hensyn til Personen, Tiden og Maaden kunde handle efter sin hellige Villie; thi de gudelskende Hjerter maa ogsaa i gode og hellige Ting underkaste sin Villie Guds Villie og sige: Min kjæreste Gud og naadigste Fader, jeg har i dit allerhelligste Navn foresat mig at begynde denne Gjerning til din Ære; behager det Dig nu at udføre den ved mig, din unyttige og uværdige Tjener, og er den Tid, Du i dit alvise Raad har bestemt, forhaanden, saa hjælp, o Herre, og lad det lykkes! Men behager det Dig ikke at fuldbringe det ved mig

og til denne Tid, saa ske din Villie! for mig er det nok, naar kun dit hellige Raad bestaar og bliver opfyldt. Du vil da efter mig eller ved Siden af mig opvække en Anden, ved hvem Du udfører din Villie til den Tid, Du har fundet tjenlig til din Ære. Lykkes det saa ikke, saa sømmer det sig ikke for ham at klage med Utaalmodighed over sin Bøns Ikke-Bønhørelse, men tvertimod med stille og ydmyg Sjel at sige: Min Gud, jeg troede, at det saaledes skulde være godt; men Du ved det bedre; jeg syndige Menneske og urene Kar fortjener ikke, at en saadan hellig Gjerning skulde ske ved mig; Du er maaske tilsinds at opvække en Anden dertil; maaske er din Tid endnu ikke kommen osv.; lad da Alting gaa og ske ikke efter min, men efter din Villie og Raadslutning! Om imidlertid et saadant Menneskes Bøn ikke bliver bønhørt (nemlig strax og efter hans Ønske og Godtbefindende), saa er den dog derfor ikke forgjeves og spildt, men bliver i Naade gjengjældt af Gud, der i sin Tid og paa den Maade, som Ham behager, aabenbarer, at Hans Tjener ikke har bedet, ivret og arbeidet forgjeves. Ofte sker det, han har bedet om, først efter hans Bortgang fra Verden ved en Efterfølger, og da bliver det opfyldt, hvad vor Frelser siger til sine Apostle: „Hvo som høster, faar Løn og samler Frugt til et evigt Liv, paa det de skulle glæde sig tilhobe, baade den, som saar, og den, som høster. Thi heri er den Tale sand, at der er En, som saar, og en Anden, som høster. Jeg har udsendt Eder at høste det, som I ikke arbeidede; Andre have arbeidet, og I ere indkomne i deres Arbeide" (Joh. 4, 36—38). Der fattes ikke Exempler paa, at mangen stor Synder, med hvem en tro Sjelevogter længe har plaget sig, uden at komme nogen Vei med ham, efter hans salige Død er bleven bragt til Omvendelse, og at hin først, naar han bliver optagen i Himmelen efter ham, erfarer, at de Bønner, Taarer, Sukke og Bestræbelser, han har anvendt paa ham, ikke have været spildte.

§ 64. Ligeledes har man Exempler paa, at enkelte Mennesker, som havde Lyst til at frygte Herrens Navn, at tjene Gud i Hellighed og Retfærdighed og efterfølge den Herre Jesus i et helligt og ustraffeligt Levnet, bede ivrigt om den Hellig-Aands Hjælp og Bistand i dette sit gudelige Forehavende og om fuldkommen Omvendelse, Fornyelse og Oplysning af sit fordærvede Hjerte; men naar de ikke formaa at blive Herre over den i dem boende Synd og overiles af en eller anden Brøst og ikke kunne fri sig for onde og syndige Tanker, selv under hellige Beskjæftigelser og Gudfrygtighedsøvelser — der undslipper dem et utilbørligt Ord, — en hurtig Vrede overvælder dem, og Deslige —, saa klage de over, at deres Bønner ikke ere bønhørte og sige ofte med Taarer: Ak, hvorledes skal jeg finde mig i, at Herren min Gud ikke bønhører mig i en saa god og hellig Sag? hvorledes bliver da den Forjættelse af den Herre Jesus opfyldt: „Sandelig, sandelig siger jeg Eder, at hvadsomhelst I bede Faderen om i mit Navn, skal Han give Eder. Jeg siger Eder: Alt, hvad I begjære, naar I bede, tror, at I skulle faa det, saa skal det vederfares Eder. Dersom I, som ere onde, vide at give Eders Børn gode Gaver, hvor meget mere skal da ikke Faderen, som er af Himmelen, give dem den Hellig-Aand, som Ham bede!" (Joh. 16, 23; Mark. 11, 24; Luk. 11, 13). Jeg har jo ikke bedet om Noget imod, men efter Hans Villie, ikke om noget Timeligt og Forgjængeligt, som kunde være min Saligheds Sag skadeligt, men om noget Aandeligt og Himmelsk, som vilde være mig gavnligt, og kan dog ikke erholde det. Ak, „Herre, hvorfor vil Du lade mig fare vild fra dine Veie?" hvorfor lader Du mig falde i

Synd? „Hvorfor lader Du mit Hjerte blive saa haardt, at det ikke frygter?“ (Esai. 63, 17). Man hører jo tit i offentlige Prædikener, at man skal bede Gud om timelige Ting med, men om aandelige Ting uden Betingelse, og at disse kan og vil han ikke negte os; hvorledes gaar det da til, at Han ikke vil opfylde min Begjæring om mit Hjertes fuldkomne Fornyelse, om Hans Helligaands kraftige og uindskrænkede Styrelse, om min Troes Forøgelse o. a. M.?

§ 65. For at betage de gudfrygtige Sjele denne Bekymring siger jeg for det Første, at den alvidende og alvise Gud, der kjender os og vort Hjertes Grund bedre end vi selv og „forstaar vor Tanke langt fra“ (førend den endnu opstiger i vort Hjerte — Ps. 139, 2), har sine hellige Aarsager, hvorfor Han heller ikke i denne Henseende altid bønhører sine Troende efter deres Villie. Han ser i sin Alvidenheds Lys, at om Han skulde befrie dem fra alle vitterlige Synder, vilde de henfalde til en anden, der er overordentligt stor og farlig, nemlig aandeligt Hovmod, saa at de ikke tilbørligen vilde skatte Guds Søns, Jesu Christi, høigyldige og kostbare Fortjeneste, Hans udøste guddommelige Blod, Hans fuldkomne Lydighed, Hans Retfærdighed og store Forløsningsværk, at de vilde forlade sig paa egen Retfærdighed og Gudsfrygt, dømme, fordømme og foragte sin snublende og feilende Næste og hengive sig til Ubodfærdighed og Sikkerhed; hvo vil da fortænke Ham i, at Han ikke gjør efter deres Villie? Den hellige Apostel bad uden tvivl ogsaa ofte om Hjertets Renhed, om Undertrykkelsen af den Synd, der boede i hans Kjød, — om at „Gud vilde hellige Ham ganske og aldeles, og at hans ganske Aand og Sjel og Legeme maatte bevares ustraffelige i den Herres Jesu Christi Tilkommelse“ (1 Thess. 5, 23), — om at Han vilde staa Ham bi i hans Kjøds og Aands Renselse og forunde Ham Naade til at fuldende sin Helliggjørelse (2 Kor. 7, 1); men det er bekjendt, at han ikke kunde bringe det til nogen sand Fuldkommenhed hverken i Tro eller Levnet, saasom han smerteligen klager over, at i „ham, det er: i hans Kjød, boede ikke noget Godt; thi at ville, det stod i hans Magt; men at udrette det Gode formaaede han ikke; thi det Gode, som han vilde, det gjorde han ikke; men det Onde, som han ikke vilde, det gjorde han“ (Rom. 7, 18. 19).

§ 66. Vor Gud havde imidlertid ogsaa sine Grunde herfor, ligesom hvad Satansengelen angik. Ligesom Han ikke vilde tage denne fra ham, hvor ivrigt han end bad derom, saaledes lod Han ogsaa Synden forblive i ham, paa det han ikke skulde hovmode sig af sine høie Aabenbarelser, af sine Gaver, af sin Hellighed og Gudsfrygt, men tilligemed alle arme Syndere dagligen kaste sig ned for den korsfæstede Jesu Fødder og søge Syndernes Forladelse i Bestænkelsen med Hans Blod. Og jeg er overbevist om, at mangen tro Ordets og Guds Kirkes Tjener end den Dag idag ei alene kjæmper alvorligt mod den i hans Kjød boende Synd og bestræber sig for at dæmpe og overvinde den i Jesu Christi Kraft, men ogsaa beder alvorligt om et fornyet Hjerte og om fuldkommen Omvendelse og Helliggjørelse, men at han dog ofte til sin Sjels store Bedrøvelse maa erfare, hvor mægtig Synden er i os, og hvorledes den lig en svigefuld Dalila kan overvælde den stærke Samson, hvilket den alvise og algode Gud tillader, for at han ved de udvortes Synder, der ere lette at erkjende, skal bringes til Erkjendelsen af de indvortes og uerkjendte, ikke rose sig uden af sin Skrøbelighed og Guds Naade og Barmhjertighed, have Taalmodighed med de Skrøbelige, Vildfarende og Feilende samt eftertragte og forarbeide sin Frelse med Frygt og Bæven.

§ 67. Vist er det, at ogsaa Synden hører med til de Ting, der tjene dem tilgode, som elske Gud (Rom. 8, 28). Synden er vel ond; ikkedestomindre lader Gud den forblive i Hans Børn, fordi Han efter sin ubegribelige Visdom, Magt og Godhed forstaar derved og deraf at skabe og frembringe noget Godt; Giften er dræbende og virker ellers Døden; men en lærd og erfaren Læge ved dog at bruge den hos somme Syge til Livet; Møgen er uren; men Landmanden fører den dog i store Læs ud paa Ageren, fordi denne derved bliver gjødet og frugtbargjort; Tornerne hades af Alle; men Gartneren og Bonden vide dog at benytte sig af dem til sine Havers og Jorders Beskyttelse; Loddet betynger vel Uhret; men just ved denne Betyngelse holdes det i Gang. Saaledes ogsaa Synden; lad den være saa ond, den vil, saa maa den dog tjene den algode Gud til at fremme Hans Børn Vel. Den virker (ihvorvel tilfældigvis og formedelst Guds store Miskundhed) Bedrøvelse efter Gud, (2 Kor. 7, 10) Vrede og helligt Had mod det syndige Legeme og det letsindige Hjerte, Selvfornedrelse og ringe Tanker om sig selv, grundig Ydmyghed, Sagtmodighed, Taalmodighed, Forsmaaelse af Verden, Længsel efter Himmelen og Deslige.

§ 68. Sig derfor ikke, min Medchristen: jeg har bedet om noget Guddommeligt og Gavnligt; men Gud har ikke bønhørt mig. Han bønhører altid og ufeilbarligen saadanne Bønner, og Hans Forjættelser forblive faste og urokkelige i al Evighed; Himmel og Jord maa før forgaa, før Hans Ord skulde blive uopfyldt; men Han bønhører os ikke altid overensstemmende med vort Forslag, vort Tykke, vor Villie. Vi forlange den Hellighed og Retfærdighed, som er Ham velbehagelig; vi bede Ham at give os et rent, fornyet og helligt Hjerte, saa at Han aldeles skulde udslette Synden hos os; en saadan Bøn bønhører Han vel, dog ikke saaledes, at Han ganske udrydder Synden hos os; men Han betager den dens Kraft, saa at den ikke bliver os til Skade og Fordømmelse, — eller Apostelens Ord: „Der er ingen Fordømmelse for dem, som ere i Christo Jesu, — der ikke vandre efter Kjødet, men efter Aanden“ (Rom. 8, 1). Han finder Velbehag i det i Taarer badede, ængstede, sønderknuste og over Synden bedrøvede Hjerte for den Herres Jesu Skyld og bruger det som et rent og helligt Kar til mange andre Sjeles Trøst og Forbedring. At have og føle Synden gjør intet troende Hjerte vederstyggeligt for Gud, men at den hersker deri. Saalænge som det gudelskende Menneske strider og kjæmper, ofte indtil Taarer, indtil Helvedangest, indtil Haabløshed og Fortvivlelse, saa længe er han ikke overvunden og har ikke tabt Guds Naade, o. s. v.

§ 69. Men herved er endvidere at lægge Mærke til, at Christendommen, Troen, Kjærligheden, Gudfrygtigheden og Helligheden findes hos de gudfrygtige Hjerter i forskjelligt Maal. Mange bringe det ved Guds Naade vidt, have en stor og frimodig Tro, en hjertelig og brændende Kjærlighed til Gud; de føre et helligt og ustraffeligt Levnet og skinne som Lys i Verden“ (Filipp. 2, 15); de have for en stor Del faaet Bugt med sine syndige Lidenskaber; de korsfæste daglig sit Kjød tilligemed Lysterne og Begjæringerne, osv. En Saadan var Job, hvem Gud selv giver det Vidnesbyrd, at han var „fuldkommen og oprigtig og frygtede Gud og veg fra det Onde, ligesom han ogsaa selv siger: Mit Hjerte skal ikke forhaane mig for mine Dages Skyld (Job 1, 1; 27, 6). En Saadan var Paulus, der siger: Jeg er korsfæstet med Christo; alligevel lever jeg, dog ikke jeg mere; men Christus lever i mig (Gal. 2, 19, 20). Saa-

danne vare Zakarias og Elisabeth og deres Søn Johannes, det brændende og skinnende Lys" (Luk. 1, 6; Joh. 5, 35), saavelsom Timotheus, Paulus's ægte Søn, der var aldeles ligesindet med ham (Filipp. 2, 20). Andre derimod bringe det ikke saa vidt, men klage bestandig over sin Troes Skrøbelighed, maa daglig kjæmpe med sit syndige Hjerte og blive ofte overilede af en eller anden Brøst, saa at de stedse have Noget at sukke og græde over. Derfor taler Skriften om Troens Maal, som Gud har tildelt Enhver, om Skrøbelige og Sterke, om begyndende Christne, hvilke den kalder Børn i Christo, og om voxne og fuldkomne Christne (Rom. 12, 3; 14, 1 flg.; 1 Kor. 3, 1; 2, 6; Efes. 4, 13; Ebr. 5, 13. 14). Omendskjønt nu Gud har lovet at give dem sin Hellig-Aand, som bede Ham derom, at opvække og bevare Troen i deres Hjerter, at skrive sin Lov i deres Hjerter, at oplyse, fornye og omvende Mennesket, saa har Han dog forbeholdt sig den Frihed at uddele saadanne Gaver, Dyder og Kræfter efter sit Godtbefindende, i det Maal, som Ham behager og er Hans Børn tjenligt.

§ 70. Saaledes kan da en Christen og maa ogsaa bede ivrigt og alvorligt om en sand og uskrømtet Tro, om en inderlig og hjertelig Kjærlighed til Gud, om sit Hjertes Helliggjørelse og daglige Fornyelse, om Kraft og Naade til at modstaa Synden, bevare sin Samvittighed og holde sig ubesmittet af Verden; dog maa han Intet foreskrive sin Gud i Henseende til saadanne Gavers og Dyders Maal, men tage tiltakke med dem, saaledes som Han giver dem. Hvad han allermest skal bede om, er Oprigtighed, og at hans Hjerte maa findes uden Svig, — at hans Tro, hvad enten den er stor eller liden, maa være ægte og usminket, Kjærligheden ren, Attraaen efter Fornyelse og Helliggjørelse alvorlig og hjertelig. Han maa vel ikke tilsidesætte de Midler, der tjene til dette Maals Opnaaelse, at øve sig til Gudfrygtighed og være varagtig i Bønnen; men imidlertid maa han være tilfreds og rolig i sin Guds hellige Raad og Villie og vogte sig for Egensindighed og Egenraadighed i Forvisningen om, at den naadige og barmhjertige Gud, uanseet hans Mangler, vil tage tiltakke med hans gode Villie og oprigtige Tjeneste, efter Skriftens Udsagn: „Guds Offere er en sønderbrudt Aand; et sønderbrudt og sønderstødt Hjerte skal Du, o Gud, ikke foragte" (Ps. 51, 19). „Jeg, den Høie og Ophøiede, vil bo hos en Sønderknust og fornedret i Aanden, og hos den, som er forfærdet for mine Ord" (Esai. 57, 15; 66, 2).

§ 71. En forstandig Fader har sin Glæde af en voxen og velopdragen Datter, naar hun venlig og huld kommer ham imøde i sin nette og renlige Pynt; men han elsker ikke mindre et lidet Barn, som nærmer sig ham i sin simple og iturevne Kjole og forlanger at blive optaget paa hans Skjød eller Arme. Gud har ikke blot Velbehag i de salige og udvalgte Sjele i Himmelen, der nu triumfere over sin Synd, over Verden, Djævelen og Helvede, — ikke blot i de Hellige og Gudfrygtige, som i Jesu Kraft vinde den ene Seier efter den anden over disse Fiender, men ogsaa i de forfærdede og bedrøvede Sjele, som daglig ligge i haard Strid med dem og søge at overvinde dem ved Lammets Blod, Aand og Kraft. Heraf kan man da slutte, hvorledes det er at forstaa, at man skal bede Gud uden Betingelse om saadanne aandelige og guddommelige Ting, og at Han ikke vil negte os dem, nemlig ligesom en begyndende Præst, der er ansat hos en ringe og enfoldig Menighed, kan og maa bede uden Betingelse om den Hellig-Aands Gaver, om aandelig Visdom, om gudelig Nidkjærhed og Frimodighed, og at Herren vil lægge sin Aand og Kraft til Ordet og Væxt til hans Plantning og Vanding; derimod

vilde det være urimeligt, om han troede at skulle ved sine Bønner erholde Paulus's Visdom og Kundskab, Krysostomus's og Ambrosius's Veltalenhed, Luthers Heltetro og Nidkjærhed og ligesaa mange Gaver som en Lærer ved en Høiskole, en Biskop eller en Hofprædikant hos en stor Konge; det er nok, naar han faar saa megen Naade og saa mange Gaver af Gud, som han behøver hos sin Menighed og til med Held at forrette sit Embede. Saaledes kan og maa ogsaa enhver Christen bede alvorligt om en sand Tro, om brændende Kjærlighed til Gud og Næsten, om en ren Samvittighed, om et gudeligt og helligt Levnet, men dog saaledes, at han henstiller til Ham og Hans Visdom og Miskundhed saadanne Naadegavers Maal og Art saavelsom Maaden, hvorpaa, og Tiden, naar Han vil give ham dem.

§ 72. Dog det kan være nok herom. Jeg gaar nu over til den Brug, vi skulle gjøre af, hvad vi have hørt og erfaret om Bønnens Nytte. Heraf følger da for det Første en kraftig Opmuntring til at bede. I, gudfrygtige Sjele, lader os opløfte vore Øine, Hænder og Hjerter med Frimodighed og tryg Tillid til Himmelen og bede uden nogen Tvivl om Bønhørelse! Vi ere jo fuldeligen forvissede om, at ikke et eneste Suk, ikke en eneste Taare, ikke en eneste Bøn fra en troende Sjel er forgjeves. Hvad Herren siger om sit Ord, som Han taler til os, nemlig, at det „ikke skal komme tomt igjen til Ham, men at det skal gjøre det, Ham behager, og at hvad han sender det til, skal lykkes for det" (Esai. 55, 11), det kunne ogsaa vi med al Ret sige om det Ord, som udgaar af vort Hjerte og vor Mund, og som vi tale til Ham; det kan ikke komme tomt tilbage til os; det maa udrette, hvad vi ønske, og hvad vi sende det til; vore Bønner, vore Sukke og Taarer ere en Sæd, som saaes i Himmelen; hvad man saar paa Jorden, er underkastet mange Uheld og kan ved Uveir, Frost, Tørke, Mus og andet Utøi hindres fra at komme op, voxe og bære Frugt; men det, som er saaet i Paradiset eller Himmelen, „faar en vis Løn" (Ordsp. 11, 18) og vil i sin Tid give en forønsket, rig og velsignet Høst.

§ 73. Er det ikke noget Herligt og Trøsteligt, at vi stakkers Børn, som Verden anser for Fodviske eller for Daarer, for enfoldige, for usle og intetformaaende Mennesker, ere saa høit agtede i Himmelen, at vi ikke kunne udstøde noget Suk, som ikke berører Guds Hjerte, ikke udgyde nogen Taare, som ikke bliver tællet, ikke forrette nogen Bøn, selv blot i Aanden, uden mundtlig Udtale og i det Skjulte, som Gud ikke hører og tager til Hjerte, og at vort Hjerte aldrig bevæger sig i Aand og Sandhed, uden at ogsaa Jesu Hjerte bevæges i Kjærlighed og Barmhjertighed? Om de Ugudelige siges: „De sætte sin Mund imod (eller i) Himlene, og deres Tunge farer frem paa Jorden" (Ps. 73, 9*); om de Gudfrygtige derimod heder der: Hvad de tale, det er talt i Himmelen, og hvad de sige (i Samtale med Gud), det maa gjælde i Himmelen. Naar Moses kun sukker, saa siger Gud: „Hvi vil du raabe til mig?" (2 Mos. 14, 15); naar David græder, saa tæller Herren hans Taarer (Ps. 56, 9); naar Maria Magdalena græder bitterligen ved Herrens tomme Grav, saa spørge Englene, ja den Herre Jesus selv: „Kvinde, hvi græder du?" (Joh. 20, 11 flg.); naar Kornelius beder i sit Hus, saa stige „hans Bønner op til Ihukommelse for Gud" (Ap. Gj. 10, 4). Og saaledes er det endnu, og saaledes bliver det indtil den yderste Dag. Ingen Djævel formaar med al sin Magt og List at standse eller forhindre de Troendes Bønner, saa at de ikke skulde trænge

*) Efter Luthers Oversættelse: Hvad de tale, det maa være talt ned fra Himmelen; hvad de sige, det maa gjælde paa Jorden.

igjennem Skyerne og komme frem for Gud og aabenbare Ham, hvad der ligger os paa Hjerte. Naar man ikke paa anden Maade har kunnet faa Bud til beleirede Byer, eller man i Hast har villet bringe en Efterretning til et langt bortliggende Sted, har man undertiden betjent sig af Duer. En bereist Skotlænder fortæller, at han i Aleppo i Syrien saa slige Postbud, som ankom og fløi tilbage med sine Breve om Halsen og som kun vare otte og fireti Timer fra Aleppo til Babylon, der ellers ligge tredive Dagsreiser fra hinanden. Efter hvad Emmanuel Meteren fortæller, har man ogsaa brugt saadanne Postbud i de nederlandske Krige og under Beleiringen af Byerne Harlem og Leiden.

§ 74. Disse Duer tjene vel til et smukt Forbillede paa de troende Sjeles andægtige Bøn, der er deres hurtigste Postbud til Himmelen; men Bønnen overgaar dem dog langt, dels i Henseende til Hurtighed, idet de i et Øieblik kunne tilveiebringe Reisen fra Jorden til Himmelen, dels i Henseende til Sikkerheden. Man har havt Exempel paa, at en Hær, som har ligget udenfor en By, ved at se en saadan Brevdrager komme har opløftet et stærkt Skrig, hvorved Duen er bleven saa forskrækket, at den har faldet ned og bragt sine medhavendes Breve i Fiendernes Hænder, ligesom at den ogsaa er bleven fangen paa andre Maader. Men de Troendes Bønner kunne alle Helvedes Aander ikke standse eller opsnappe med al sin Skraalen, Hylen og Brølen, ja med al sin List og Træskhed; de maa til sin største Ærgrelse lade dem reise uhindret frem og tilbage. Verden kan indeslutte en gudelskende Sjel i et mørkt Taarn med tykke Mure under Jorden. den kan lægge en Guds Ven i Baand og Lænker og tvinge hans Fødder ind i en Stok; den kan nedsænke ham med Jeremias i en Dyndhule, kaste ham med Daniel i Løvekulen; den kan binde Munden til paa ham eller vel endog skjære Tungen ud paa ham, som Sandhedens Fiender have gjort med nogle Martyrer, for at han ikke skal kunne bekjende sin Tro; men den kan ikke hæmme og hindre hans Samtale med Gud, hans Andagt, hans Bøn. Det har behaget den Høieste, til Sandhedens Stadfæstelse at give nogle af sine Vidner og Bekjendere, efter at de grusomme Modstandere have udskaaret deres Tunge, Kraft og Naade til at tale fuldkommen færdigt bagefter som før og at fremsige sin Bekjendelse til Guds Pris og Andres Opbyggelse. Men sæt, at det ikke vederfares enkelte gudfrygtige Hjerter, at de kunde tale efter Tabet af sin Tunge, saa have dog Djævelen og Verden ikke dermed opnaaet, hvad de gjerne ønskede; men de vilde ligefuldt kunne tale færdigt og tydeligt til sin Gud, prise Hans Navn og andægtigt paakalde Ham.

§ 75. Lader os derfor, kjæreste Medchristne, med stor Frimodighed bede, græde og sukke eller endog kun se op til Himmelen og længes efter Gud og Hans Hjælp! Thi Intet af dette kan være forgjeves, — som Skriften siger: „Du Herre, hører de Elendiges Begjæring; Du skal stadfæste, (befæste) deres Hjerter; Du skal lade dit Øre mærke derpaa“ (Ps. 10, 17). „De saa til Ham og løb til Ham, og deres Ansigter bleve ikke beskjæmmede“ (Ps. 34, 6). „Herre, al min Begjæring er for Dig, og mit Suk er ikke skjult for Dig“ (Ps. 38, 10), og Sirak: „Mon en Enkes Graad ikke rinde ned paa Kind og hendes Raab være imod den, som udpresser den? Den Elendiges Bøn trænger igjennem Skyerne og lader sig ikke trøste, før den kommer frem, og lader ikke af, før den Høieste ser derpaa“ (Kap. 35, 15. 17. 18). Lader os da ikke sige, at vi ere skrøbelige, saalænge vi endnu ikke kunne sukke; lader os ikke sige, at vi ere fattige, saalænge vi endnu

kunne bede; lader os ikke tabe Modet, saalænge vi endnu kunne længes efter Gud og se op til Himmelen; den, som kan bede, græde, sukke og hensly til Gud, han er stærk selv i den yderste Skrøbelighed, — han er rig i stor Fattigdom, — han er vel bevaret, selv i den største Fare.

§ 76. Og naar Satan tilhvisker os: Ophør at bede; din Klynken og Raaben hjælper dig saa alligevel intet; hvad har du nu igjen for at du tjener Gud og paakalder Ham? gaar det ikke de Ugudelige, der bande mere end de bede, heldigere og bedre end dig? osv., saa lader os trøstigt foragte ham og sige: Jeg ved, paa hvem jeg tror, — paa hvem jeg forlader mig, — hvem jeg paakalder, nemlig den sanddrue, trofaste, miskundelige, barmhjertige, almægtige og alvise Gud, min kjære Fader i Christo; jeg er vis paa, at Han hører og bønhører mig, naar jeg raaber til Ham, — at Han tæller mine Taarer, naar jeg græder, — at min Længsel ikke er skjult for Ham, naar jeg sukker til Ham; faar jeg ikke strax, hvad jeg beder om, saa erholder jeg det dog i sin Tid; giver Han mig ikke, hvad jeg begjærer, saa giver Han mig noget Bedre, hvormed jeg er langt bedre tjent; maa jeg saa med Graad, saa skal jeg ogsaa til rette Tid høste med Frydesang; mine Bønner ere lig de Dunster, som, fremdrevne af Solens Hede, lønligen og uformærkt hæve sig op i Luften og siden komme igjen med Regn og Velsignelse; det er umuligt, at mine Bønner skulde være forgjeves, ligesom det er umuligt, at Gud kan fornegte sig selv og opgive sin Miskundhed og Trofasthed. Spotter kun over mine Bønner, Djævel og Verden! I skulle erfare, hvad de formaa. Lad det gaa de Ugudelige vel, og lad dem have timelig Lyksalighed; min Glæde, min Lykke, min Rigdom og mit Alt er, at jeg holder mig til Gud, — at jeg lever i god Forstaaelse, i sødt Samfund og i hjertelig Fortrolighed med Ham, — at Han nærmer sig til mig, saa tit jeg paakalder Ham, — at Han kjender min Sjel i Nøden, — at Han vaager over mig, sørger for mig, strider for mig og tager sig faderligen af mig. Jeg trøster mig tilligemed alle gudfrygtige Hjerter med, at Herren giver Agt og hører, naar vi bede til Ham, og at der er en Ihukommelsesbog for Hans Ansigt, hvori ei alene mit Navn, men og mine Sukke og Længsler ere optegnede. Den Herre Zebaoth siger: „De Gudfrygtige skulle være mine paa den Dag, naar jeg vil gjøre mig en synderlig Eiendom, og jeg vil spare dem, som en Mand sparer sin Søn, der tjener ham. Da skulle I vende om og se, hvad Forskjel der er imellem en Retfærdig og en Ugudelig, imellem En, som tjener Gud, og En, som ikke tjener Ham“ (Mal. 3, 16 flg.).

§ 77. Lader os ogsaa fra den foredragne Lære om Bønnens Nytte hente en Advarsel om med yderste Flid at vogte os for at faa de troende og gudfrygtige Sjeles Bønner imod os og føre deres Sukke og Taarer over os! Thi om de end ingen Kraft have, ingen Beskyttelse, Gunst og Indflydelse hos Verden, ingen Penge, intet Mod, ingen Bøsser og Spyd, ingen Kanoner og Kartover,*) hvormed de kunne forsvare sig mod sine Fiender og Forfølgere, saa have de dog Bønner, Sukke og Taarer, hvormed de kunne beskjærme og holde sig imod den hele Helvedhær, endsige imod Verden, og ve den, som de gudfrygtige Sjeles Sukke ramme! ve den, som opvækker og oprører deres Hjerter imod sig og presser Taarer af deres Øine! En gudfrygtig og forstandig Spanier sagde meget rigtigt, at der ikke gives nogen stærkere Strøm end den, som udrinder af gudfrygtige Sjeles Øine,

*) Kartove: en kort, tyk Kanon.

hvilket ogsaa Guds Ord stadfæstes. „I skulle ikke, siger Herren, plage nogen Enke eller Faderløs. Dersom du plager dem, og de da raabte til mig, da skal jeg visseligen høre deres Raab. Saa optændes min Vrede, og jeg ihjelslaar Eder med Sværd; og Eders Hustruer skulle blive Enker og Eders Børn faderløse“ (2 Mos. 22, 22—24). „For de Elendiges Ødelæggelse, for de Fattiges Jamren vil jeg nu opstaa, siger Herren; jeg vil sætte en Frelse for den, som man blæser ad“ (Ps. 12, 6). Dette oplyser den daglige Erfaring. Hvor mangt et Hus, hvor mangen Eiendom og Formue bliver ikke bortreven af Taarestrømmen! hvor mangt et ugudeligt, uretfærdigt og hadefuldt Menneske have ikke de Troendes Sukke bortført som en Stormvind, saa at man ikke vidste, hvor der var blevet af det! Om det end lig et Træ, der er opvoxet af sig selv, havde slaaet dybe Rødder, udbredt sig vidt og grønnedes herligt, saa har dog denne Vind oprykket det og kastet det til Jorden. Erfaringen lærer, at naar et Træ oftere vandes ved Roden med varmt Vand om Vaaren, saa springer det vel ud, grønnes, blomstrer og bærer Frugt tidligere end de andre, men at det siden sikkert dør ud: saaledes gjør det ogsaa i Førstningen de Ugudelige godt, naar de kunne berige sig med, hvad de med List og Magt afplukke og aftvinge de gudfrygtige Hjerter; men de ville ikke vide, at efterdi de ligesom blive vandede med hedt Taarevand, saa vil deres egen og deres Nærmestes Henvisnen og Undergang sikkert følge ovenpaa. Da min Fædreneby Rensburg i Holsten blev beleiret af den svenske Krigshær i Aaret sexten Hundrede fem og firti, levede der i Forstaden en gudfrygtig Enke, som, da det fiendtlige Indfald befrygtedes, havde bragt sine bedste Eiendele samt sine Døtre i Sikkerhed i Fæstningen; hos hende blev der indkvarteret to Officerer, saavidt jeg mindes, en Kapitain og en Lieutenant, som foruden alt det andet Onde, de tilføiede hende, forlangte en stor Pengesum maanedlig af hende og vilde afnøde hende denne med Magt; hun erklærede, at hun gjerne efter Evne vilde gaa dem tilhaande; men saasom hun havde sine faa rede Penge i Fæstningen, bad hun med Taarer, at de ikke vilde gaa strengt tilværks mod hende, men have Taalmodighed, indtil Staden blev aabnet og hun kunde komme til Sit; da de ikke destomindre ængstede hende med haarde Trusler og befalede hende at skaffe Pengene inden nogle faa Timer, gik hun, som man let kan tænke sig, fra dem med Sukke og Taarer. Samme Dag, medens disse Mænd stode bag et andet Hus og talte meget hemmelighedsfuldt med hinanden, maaske om denne Sag, kom der en tolvpundig Kugle fra Stadsvolden, for igjennem Huset og skjød dem Begge tværs over, og dermed var den stakkers Enkes Forskrækkelse til Ende. En fortjent gammel Præst her i Nabolaget, som har naaet sin Alders tre og ottiende og sit Embedes tre og femtiende Aar, fortæller, at da han under Trediveaarskrigen befandt sig tilligemed nogle faa af sine Tilhørere i sin Landsby, kommer der om Vinteren paa Helligtrekongersdag to Ryttere, som holdt udenfor Præstegaarden, kaldte ham ud og forlangte at han skulde vise dem Veien til en anden, nærliggende Landsby; som han nu var kommen ud af Porten, tog de ham strax mellem Hestene og førte ham med stor Voldsomhed over Kirkegaarden, saa at han ikke kunde vide, hvad de havde isinde med ham; da han imidlertid sukkede til Gud og bad om Redning, tildrog det sig, at forinden de endnu havde bragt ham udenfor Landsbyen, kom der et Lynglimt fra Himmelen, hvorpaa fulgte et usædvanlig stærkt Tordenskrald, hvorved disse Ryttere bleve saa forfærdede, at de slap den ængstelige

Præst og skyndte sig bort over Hals og Hoved; dog vendte den Ene af dem tilbage igjen og sagde: Fader, hvad betyder et saadant Tordenslag midt om Vinteren? Præsten svarede: Gud vil advare slige slemme Karle og gjøre dem gudfrygtige; vogter Eder, at I ikke falde i Hans Dom! dermed for hin efter sin Kammerat, og Præsten vendte med Fred tilbage til sit Hus. Mange lignende Exempler kunde anføres, saa at man maa forundre sig over, at Verden nutildags med saa stor Sikkerhed tør fornærme de gudfrygtige Sjele. Dog, den er forblindet af Satan, og dens Hjerte er forhærdet og forstenet, saa at den med seende Øine ikke vil se, med hørende Øren ikke høre og med fornuftige Hjerter ikke tro. Gud omvende, hvem der staar til at omvende, for Jesu Christi Skyld! Ham tilligemed Hans himmelske Fader og den dyrebare Hellig-Aand være Lov, Pris og Ære i Tid og Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Attende Prædiken,

hvori de Troendes og Gudfrygtiges Haab og Taalmodighed fremstilles.

Rom. 8, 24. 25: Thi vi ere frelste i Haabet. Men det Haab, som sees, er ikke Haab; thi hvorledes skulde Nogen haabe det, som han ser? Men dersom vi haabe det, som vi ikke ser, da forvente vi det med Taalmodighed.

---

§ 1. Den kongelige Profet siger: „Nu, Herre, hvad skal jeg trøste mig ved?*)" min Forventning er til Dig (Ps. 39, 8), og giver os derved at betænke hans eget og andre gudfrygtige Hjerters Tilstand og dernæst tillige deres Bistand. Den første, om hvilken han siger: Nu, Herre, hvad skal jeg trøste mig ved? er daarlig. Det lille Ord Nu eller, som det i Grundsproget heder: Og nu sammenknytter dette Sprog med de foregaaende og tilkjendegiver, at Profeten vil uddrage en Følge eller Slutning af, hvad han har sagt. De lærde Skriftfortolkere ere ikke enige om Tiden, da David forfattede og nedskrev denne Psalme. Nogle formene, at det skede under en haard og smertefuld Sygdom, hvilket bliver sandsynligt ved det ellevte, tolvte og fjortende Vers; Andre holde for, at hans vanartige Søn Absalon med sine oprørske Tilhængere har givet Anledning dertil; saa Meget er vist, at han har befundet sig i en stor Trængsel og ikke fundet Trøst, Raad eller Hjælp uden hos Gud. I det Foregaaende taler han om ugudelige og fiendtligsindede Mennesker, som han maatte se for sine Øine og som gjorde ham alskens Fortræd og Hjertesorg, samt om sit eget

*) Efter Luthers Oversættelse; efter vor: Og nu, „Herre, hvad har jeg biet [eller: bier] jeg efter?

Hjertes Ubestandighed, idet han vel havde foresat sig at vogte sig for at synde med sin Tunge, men dog undertiden optændes af Vrede over sine ondskabsfulde Modstanderes Gjerninger og forsaa sig i Ord og Tanker; dernæst kommer han til Betragtningen af dette Livs Forfængelighed, forestiller sig sig selv sin Dødelighed, Menneskenes Usselhed og den Uro og forgjeves Møie, de gjøre sig her i Verden, og udbryder tilsidst: Nu Herre, hvad skal jeg trøste mig ved? — som om han vilde sige: Herre, min Gud, jeg betragter Verdens Idrætter og dette bedrøvelige Livs mangfoldige Hændelser og Forandringer; hos mig selv finder jeg Intet uden et elendigt, skrøbeligt og brøstfældigt Legeme, et ustadigt Hjerte, hvori Synden bor og ofte overiler det, før jeg ved et Ord deraf, og saa en bekymret og bedrøvet Sjel; i andre Mennesker finder jeg enten fiendtlige Forfølgere, der ængste mig uden Aarsag og afpresse mit Hjerte mange Sukke og mine Øine mange Taarer, eller sorgløse, sikre, verdsligsindede Hjerter, der ikke bekymre sig om Josefs Forstyrrelse, men kun løbe og rende, digte og tragte efter det timelige og forgjængelige Gods og give sig tilfreds, naar de stedse kunne sammenskrabe og opdynge dette, uagtet de ikke vide, hvor længe de skulle besidde det, eller hvem der skal faa det efter deres Død. Saaledes finder jeg da i den ganske Verden og hos mig selv Intet, som kan glæde og trøste mig.

§ 2. Man ser heraf, at det mangengang kommer dertil med Guds Børn, at de ingen Ro, ingen Trøst, intet Raad, ingen Hjælp finde hos sig selv eller andre Mennesker, men kun Bedrøvelse, Sorg og Møie, hvor de vende sine Øine og sit Hjerte hen. De ere som Sjømændene, naar de paa Havet ikke se Andet end den mørke med tykke Skyer overtrukne Himmel, ingen Stjerner, ingen Sol, men kun skummende og brusende Bølger og kun høre Larmen af disse og de susende og hvinende Vinde, — eller som en Vandringsmand, der bliver overrasket af den mørke Nat og et haardt Uveir, saa at han hverken kan øine Vei eller Sti, men maa sætte sig ned under et Træ og oppebie det gjenopgaaende Lys; de ere som Noahs Due, der fløi frem og tilbage over Syndflodens Vande og ikke fandt noget Sted, hvorpaa den kunde hvile sin Fod (1 Mos. 8, 8).

§ 3. Og dette indtræffer ofte hos gudfrygtige Mennesker, især deleshed i disse sidste, vanskelige og bedrøvelige Tider, da de vel finde megen Modstand, men liden Bistand, megen Sorg, men liden Glæde, megen Byrde, men liden Hvile her i Verden, efterdi Uretfærdighed nu er bleven mangfoldig, Kjærligheden kold og det ene Menneske det andets Djævel; de Ugudelige plage de retfærdige Sjele, ei alene med sin uterlige Omgjængelse og sine ryggesløse Gjerninger, men ogsaa med sine af Helvede optændte Tunger, med sin Haan, Spot og Foragt. De samvittighedsfulde og gudfrygtige Hjerter ere Hvermands Rov og blive overalt nappede og plukkede, ligesom de Faar, der græsse blandt Tornebuske. Mange have kun Hjertesorg af dem, som skulde være dem til Trøst og Glæde; Mange nedstødes af dem, som skulde hjælpe dem op; Mange finde, at de, paa hvilke deres Hjerter skulde forlade sig, ere lig en spids Rørkjæp, der gjennemborer dens Haand, som støtter sig paa den (Ezek. 29, 6. 7). En Anden maa sige til sine Børn, i hvilke han troede at skulle faa se frugtbare Træer eller Vinstokke: hvorledes ere I blevne omvendte for mig til forvendte Kviste af et fremmed Vintræ, til Torner og Tistler? (Jer. 2, 21). Den Ene bliver foragtet og forladt af sine Slegtninger og Venner; den Anden finder Intet i sit Hus uden Mangel og Fattigdom;

han ser Intet uden tomme Kroge, Punge og Kister, Tilbagegang i sin Næringsvei og det ene Uheld efter det andet; enten drages han selv med et sygt Legeme, eller han maa se sine Egne udtærede af Sygdom og Vanhelse. Mange, som forresten udvortes have, hvad de kunde ønske sig, ere sig dog selv til Byrde og have en sorgfuld, bedrøvet og bekymret Sjel, et uroligt Hjerte, en ængstelig Samvittighed, en sønderknust og udvreden Aand.

§ 4. Saadanne Mennesker vide da, hvorledes den hellige David var tilmode, da han sagde: Nu, Herre, hvad skal jeg trøste mig ved? — hvor skal jeg hen? hvor er den Kilde, hvoraf jeg skal kunne drikke og vederkvæge mit matte Hjerte, — hvor den Tilflugt, hvor jeg kan søge hen og finde Beskjærmelse mod mine legemlige og aandelige Fiender, — hvor den Stang, som jeg kan sno mig omkring, — hvor den Pude, hvorpaa jeg kan lægge mit sorgfulde Hoved, — hvor en stiltiende og trofast Sjel, for hvilken jeg kan udøse mit Hjerte, — hvor den Skat og Overflod, hvoraf jeg kan tage og afhjælpe min Trang? Jeg er en af de trøstesløse Sjele, der ere bortrevne som ved en Storm, — en nedkastet Vinranke, hvorover Enhver løber med sine Fødder, — et opsat Maal, hvorefter Enhver skyder sine Pile; jeg trænges og ængstes af Fiender, er forladt af Venner og blottet for alle Midler. Hvor skal jeg hen, Herre? hvad skal jeg trøste mig ved? Hvorfor nu den alvise og naadige Gud fører sine Børn saa underligen og ofte lader dem komme i en saadan trøstesløs Stilling, have vi allerede udførligen vist paa et andet Sted; for denne Gang vil jeg kun sige, at det sker, for at de skulle glemme al jordisk Trøst, anse Verden for en sand Taaredal og Ham alene for den levende Trøstekilde, søge Raad, Hjælp, Kraft, Trøst og Frelse hos Ham og blive modtagelige for samme. Og her have de et skjønt Forbillede paa, hvorledes de skulle forholde sig i saadan Elendighed; de maa ikke bespørge sig med Kjød og Blod.

§ 5 Det er ogsaa forgjeves, at de søge Trøst hos og i Verden; de, som det gjøre, gaar det som den fortabte Søn, der i sin Fattigdom holdt sig til en af det fremmede Lands Borgere, som sendte ham paa sine Marker at vogte Svin, i hvilken smudsige Tjeneste han ikke engang havde saa Meget som Mask at fylde sin Bug og stille sin Sult med (Luk. 15, 14 flg.). Ei heller hjælper Utaalmodighed og Knurren. Bedst er det at henvende sig til Gud og sige af Hjertet: Nu, Herre, hvad skal jeg trøste mig ved? min Forventning er til Dig. Og i saa Henseende maa vi nu for det Andet betragte de gudelskende Sjeles Bistand, som er Gud, paa hvem de haabe. Jeg haaber paa Dig; jeg Fattige haaber paa Dig, Du rige Gud, — jeg Forladte paa Dig, Du trofaste Gud, — jeg Undertrykte og Forfulgte paa Dig, Du beskjærmende og mægtige Gud. Jeg er din Skabning; Du er min Skaber; jeg er dit Barn; Du er min Fader; jeg er dit Faar, Du min Hyrde. Jeg stoler, jeg forlader mig paa Dig; Du er den levende Kilde, ved hvilken jeg kan vederkvæge mit matte Hjerte; Du er min Tilflugt, mit Skjold og Værn imod mine Fiender; Du er den Stang, hvorom min Sjel snor sig; dit Naadesskjød er den Pude, hvorpaa jeg lægger mit Hoved; Du er min tro Ven, for hvem jeg dristigt kan aabne mit Hjerte, og af hvem jeg kan love mig alt Godt. Hvorledes det nu forholder sig med denne de troende Sjeles Forventning til Gud, derom skulle vi tale i denne Prædiken. Haabets Gud fylde os med al Glæde og Fred, idet vi tro, saa vi kunne vorde rige i Haabet og lære og høre opbyggeligen derom ved den Hellig-Aands Kraft (Rom.

15, 13), for Jesu Christi Skyld! Amen.

§ 6. Det oplæste Sprog er en Del af det ottende Kapitel i den hellige Paulus's Brev til Romerne, hvilket Kapitel af Nogle, som allerede paa et andet Sted i dette Værk bemærket, med al Føie er blevet kaldet Guds Børns gyldne Trøstebog, fordi den dyrebare Guds Mand ifølge sin apostoliske Aand deri har knyttet den ene Trøstegrund til den anden, ligesom Leddene i en Guldkjæde, hvilket sees af det oftere gjentagne Ord thi, der tilkjendegiver en Grund eller Aarsag til, hvad der forud er sagt. Efter at nu Apostelen i det Foregaaende (V. 19. 20. 21. 22) har talt om „Skabningens stadige Længsel og Sukken efter Guds Børns Aabenbarelse" tilføier han, at først og fremfor alle andre Skabninger sukke Guds Udvalgte, Hellige og Elskede, som Han har skjænket sin Aands Førstegrøde (som Han har velsignet med sin Hellig-Aands allerherligste og dyrebareste Gaver, navnlig med Forvisningen om deres sønlige Udkaarelse, med Naade til en tillidsfuld og ivrig Bøn, med himmelsk Lys og en Forsmag paa Saligheden — V. 15—17), først og fremfor alle andre Skabninger sukke og længes disse hos og i sig selv (de sukke ikke altid udvortes, saa at ogsaa Andre kunne mærke det, men fordetmeste og næsten stedse indvortes), idet de forvente (Aabenbarelsen og den fulde Nydelse af) en sønlig Udkaarelse, sit Legemes Forløsning og Befrielsen fra alle Syndens Frugter, saa at altsaa Meningen er: dersom de andre Skabninger, som dog ikke staa i et saa nært og inderligt Forhold til Gud som Hans Børn, paa sin skjulte Maade sukke og længes efter Herrens Herligheds Aabenbarelse hos Hans Troende og efter sin Frigjørelse fra Forkrænkelighedens Trældom, hvor meget mere maa da ikke jeg og alle andre kjære Guds Børn, i hvis Hjerter Gud har udsendt sin Søns Aand og som Han har forsikret om sin evige Kjærlighed, sukke efter den fulde Nydelse og Salighed, hvoraf vi have faaet en Forsmag i Aandens Førstegrøde!

§ 7. Derefter vedbliver han: Thi vi ere (vel) frelste (men) i Haabet, — som om han vilde sige: Forundrer Eder ikke over at jeg siger om mig selv og andre Troende, at de ogsaa efter sin sønlige Udkaarelse og Guds Herligheds Aabenbarelse sukke i sig selv; thi Gud har vel frelst os, — Han har kaldet os til sin kjære Søns, Jesu Christi, Samfund, — Han har i den hellige Daab antaget os til sine Børn, — Han har borttaget vore Synder og den Forbandelse, Synden førte med sig, og iført os sin Søns Retfærdighed, — Han har derhos givet os sin Hellig-Aand, der vidner med vor Aand, at vi ere Guds Børn, — Han har udøst sin Kjærlighed med og ved sin Aand i vore Hjerter, — Han har gjort os levende med Christo og sat os tilligemed Ham i det himmelske Rige, osv.; men dette er dog kun Aandens, Guds Kjærligheds og Saligheds Førstegrøde og ikke den fulde Høst; vi vandre endnu i Tro og ikke i Beskuelse; vi besidde og nyde endnu ikke fuldkommen den Herlighed, Gud har beredt os; vi smage den kun undertiden og glæde os i Haabet, hvilket med stille Taalmodighed, men dog med stor Sikkerhed og sød Tilfredshed og Længsel forventer Alt, hvad Gud har forjættet. Vi se (og nyde) ikke, hvad vi haabe; ellers vilde Haabet ikke være Haab, ligesom vi da heller ikke trængte dertil, efterdi man ikke behøver at haabe, hvad man ser, besidder og har den fulde Nydelse af; dog haabe vi, og det med et sikkert og utvivlsomt Haab, der grunder sig paa Guds Sanddruhed, Visdom, Magt, Kjærlighed og Trofasthed, og forvente saaledes midt i vore mangfoldige Forfølgelser, Trængsler og Anfegtelser med Taalmodighed vor fulde og evige Frelse og Salighed.

§ 8. Heraf sees da tydeligt, at den hellige Apostel henregner Haabet til de fornemste Trøstemidler for Guds Børn i deres Trængsler og erklærer det for saa kraftigt, saa sødt og saa sikkert, at man allerede for dets Skyld kan prise dem salige i dette elendige og møisommelige Liv, Noget, som han ogsaa andetsteds lærer, idet han skriver: „Gud, vor Frelser, har efter sin Barmhjertighed frelst os ved Gjenfødelsens Bad og Fornyelsen ved den Hellig-Aand, hvilken Han har rigeligen udøst over os ved Jesum Christum, vor Frelser, paa det at vi, retfærdiggjorte ved Hans Naade, skulle efter Haabet vorde Arvinger til det evige Liv. Dette er en troværdig Tale“ (Tit. 3, 5—7). Alt dette vil imidlertid blive tydeligere, naar vi, som vi have foresat os, noget nærmere betragte den troende Sjels Haab, saaledes som Skriften fremstiller det, hvorunder vi for det Første ville have at forklare, hvad den troende Sjels Haab er. Arndt beskriver denne ædle Dyd med følgende Ord: Haabet er en taalmodig og stadig Forventning af og standhaftig Forvisning om det, man tror, og er intet Andet end den taalmodige, standhaftige og ventende Tro indtil Enden.*) En anden anseet og gudfrygtig Theolog**) siger: At haabe paa Gud vil sige at oppebie Hans Hjælp, sikkert at forvente, at Han vil vise os Naade og Hjælp, ikke at betjene sig af noget forbudt Middel eller tabe Modet, om end ingen Hjælpemidler udvortes vise sig, langt mindre aldeles mistvivle om Gud, men tvertimod ene og alene holde sig til Forjættelsernes Ord og trøste sig derved, i den trygge Tillid, at Han omsider til rette Tid vil komme med sin Hjælp. Vi ville korteligen beskrive det saaledes: Haabet er en Naadevirkning af den Hellig-Aand og en Dyd hos den troende Sjel, der medfører en sød, grundig og kraftig Forvisning om Guds Forjættelsers Paalidelighed og Sandhed, om Hans Hjælp, Bistand og Redning og om dens Forløsning, Herlighed og Salighed, hvorved den indvortes styrkes, trøstes, vederkvæges og opretholdes i glad, men stille Taalmodighed og overvinder alle Trængsler ved Jesu Kraft.

§ 9. Jeg siger altsaa, at Haabet er en Naadevirkning eller en Gave og Frugt af den Hellig-Aand, efterdi den er en himmelsk Plante, der ved Guds Naade og Velsignelse er avlet og fremspiret i den troende Sjel og som Naturen ikke af sig selv kan skjænke. Vel har det naturlige Menneske ogsaa Haab om dette eller hint; men dette Haab er i Sammenligning med det, som viser sig hos de med Jesus forenede Sjele, ikke at agte for noget Haab, hvorfor ogsaa Apostelen siger om de Vantro i Almindelighed, at de ikke have Haab (1 Thess. 4, 13), og paa et andet Sted skriver han: Da I endnu vandrede i hedensk Blindhed, vare I uden Christo, udelukkede fra Israels Borgerret og fremmede for Forjættelsens Pagter, havde ikke Haab og vare uden Gud i Verden (Efes. 2, 12). Men det Haab, de Hellige have til Gud, er, ligesom de andre Dyder, Troen og Kjærligheden, opvakt hos dem af den Hellig-Aand, hvilket kan sluttes af Paulus's Ord paa et andet Sted, at hvad Gud har beredt dem, som Ham elske, har intet Øie seet og intet Øre hørt og er ikke opkommet i noget Menneskes Hjerte (hvorfor heller ingen af denne Verdens Øverster, hvor vise og forstandige, hvor rige, mægtige og ærede de end forøvrigt have været, have havt nogen Kundskab eller noget Haab derom); men os har Gud aabenbaret det formedelst sin Aand. — — Vi have ikke annammet Verdens Aand (der er bedragelig, uvidende, forblindet og forfængelig), „men den Aand, som

*) Sande Christendom, 2den Bog, Kap. 50, § 1.
**) Dr. Gerhard.

er af Gud, paa det at vi kunde kjende (og af Hjertet tro, haabe, og forvente) det, som (i Christo) er os skjænket og henlagt af Gud" (1 Kor. 2, 8. 9. 10. 12). Endnu tydeligere tilkjendegiver han dette, naar han siger: „Vi forvente i Aanden (eller: formedelst Aanden) ved Troen den forhaabede Retfærdighed (han taler her om den aabenbarede, fuldkomne Retfærdighed, som vi forvente i Himmelen" — Gal. 5, 5), og paa et andet Sted: „Men Haabets Gud (paa hvem alt sandt Haab grunder sig og som ogsaa opvækker og skaber det hos os) fylde Eder med al Glæde og Fred, idet I tro, saa I kunne vorde rige i Haabet ved den Hellig Aands Kraft!" (Rom. 15, 13) Herhen høre ogsaa disse Ord: „Vor Herre Jesus Christus og vor Gud og Fader har elsket os og givet os en evig Trøst og et godt Haab i (ved sin) Naade (og ved sit Ord i Aanden" — 2 Thess. 2, 16). Jeg føier med velberaadt Hu hertil, at den Hellig Aand virker Haabet hos de Troende ved Ordet, efterdi det levende Guds Ord er den uforkrænkelige Sæd, hvoraf Troen, Kjærligheden, Haabet og hele det nye Menneske avles (1 Pet. 1, 23), hvorfor Apostelen atter paa et andet Sted skriver: „Hvadsomhelst tilforn er skrevet, er tilforn skrevet os til Lærdom, paa det vi skulle have Haab formedelst Taalmodigheden og Skrifternes Trøst (Rom. 15, 4).

§ 10. Jeg siger endvidere, at Haabet er en Dyd (eller Kraft) hos den troende Sjel. Denne kan ikke undvære Haabet, om den ellers skal kunne bestaa og holde ud i saa mangfoldige aandelige og legemlige Trængsler og Anfegtelser. Ei heller kan den sande Tro og den levende, ægte Kundskab om Gud være uden Haab, ligesaalidt som Livet i Mennesket kan være uden Rørelse og Bevægelse og andre Virkninger af Livet, saasom Hjertets og Aarernes Slag, Aandedrættet, Synet, Følelsen og Deslige. Vel kan det være med Troen og Haabet hos en troende Sjel i Anfegtelsens Tid som med Livet i Mennesket under en Afmagt, saa at Sjelen ikke mærker Haabets Kraft; men det er dog umuligt, at Haabet skulde aldeles udslukkes hos den; det holder sig, ligesom Troen selv, skjult i den og aabenbarer sig kun ved uudsigelige Sukke, som den Hellig-Aand virker og opsender til Gud (Rom. 8, 26). Derfor siger Apostelen: Nu blive Tro, Haab og Kjærlighed (Christendommens Hoveddyder), disse tre i sin stedsevarende Nødvendighed (1 Kor. 13, 13); man kan ikke undvære dem eller vælge sig noget Andet i deres Sted, ligesom mangen Kunst eller Næringsvei i det daglige Liv snart stiger, snart falder igjen; nei, de blive, ligesom den Hellig-Aand blev over den døbte Jesus (Joh. 1, 32). Ligesom Hans Ord skal blive i os (Kap. 5, 38), ja, ligesom Enhver skal blive i sit Kald (1 Kor. 7, 38), paa samme Maade forholder det sig ogsaa med dette Kløverblad, Noget, som stadfæstes ved den korte Beskrivelse, Apostelen paa et andet Sted giver af den christelige Lære, idet han siger, at den er en „Erkjendelse af Sandheden til Gudfrygtighed i Haab om det evige Liv" (Tit. 1, 1. 2*).

§ 11. Saaledes kan da en troende Sjel hverken undvære eller mangle Haabet. Dersom Herren vor Gud strax efter vor Gjenfødelse satte os i fuld Besiddelse af vor himmelske Arv, — dersom vi, ganske befriede fra alt Ondt, allerede vandrede i Beskuelse og levede hos Christus i Hans Herlighed, saa behøvede vi ikke Haabet; men efterdi vi endnu ere som de umyndige Børn, hvilke endnu ikke have faaet sin Arv ihænde, — efterdi vi endnu en Stund skulle leve i Verden, tjene Gud, Kirken og Næsten og imidlertid døie alskens Gjenvordigheder af Djævelen og Verden, saa behøve vi Haa-

*] Disse Ord ere den salige Dr. Geiers i hans Kjærlighedssamtale.

det, der, grundet paa Guds Forjættelser, i Taalmodighed forventer de tilkommende himmelske Goder. Det er hellerikke muligt Andet end at hvor Troen er, der maa Haabet saavelsom Kjærligheden følge efter. Den Sjel, som i Christo Jesu har lært at kjende og smagt Gud og Hans Miskundhed, Kjærlighed, Sanddruhed, Trofasthed, Almagt og Visdom, den maa haabe paa Ham. Hvorledes skulde et lydigt Barn, der gjennem mangfoldige Erfaringer er blevet overbevist om sin Faders uforanderlige Kjærlighed, kunne Andet end haabe paa hans Godhed og Omsorg, selv om det maa opholde sig i et fremmed Land og der være i Tjeneste hos haarde Mennesker og udstaa mange Ubehageligheder? Hvorledes skulde en Brud, hvis Elskede er bortreist, kunne opgive Haabet om hans Troskab, som hun tilfulde har erfaret, og om at han vil komme tilbage, ægte hende og føre et kjærligt Samliv med hende? Og hvorledes skulde en gjenfødt Sjel, som i sin Omvendelse, Oplysning, Retfærdiggjørelse, Helliggjørelse og Fornyelse rigeligen har fornummet Guds Miskundhed, Barmhjertighed, Almagt, Visdom og Sanddruhed, kunne Andet end overensstemmende med Hans Forjættelser haabe paa den tilkommende Hjælp, Forløsning, Herlighed og Salighed, saa meget mere, som den ved, at saadanne Naadesgjerninger af Gud, dens Frelser, ingenlunde have Hensyn til dette korte og elendige Liv alene? „Haabe vi alene paa Christum i dette Liv," siger Apostelen, „da ere vi de elendigste iblandt alle Mennesker" (1 Kor. 15, 15). „Men vi vide, at Gud har opreist os tillige (med Christo) og sat os tillige i det himmelske Rige, paa det Han i de tilkommende Tider kunne vise sin Naades overvættes Rigdom" (Efes. 2, 6. 7). Han, „al Naades Gud, har kaldet os, der en kort Tid lide, til sin evige Herlighed i Christo Jesu," — som den hellige Apostel Peter meget trøsteligen skriver (1 Pet. 5, 10).

§ 12. Jeg har endvidere lært, at de Troendes Haab medfører en grundig, kraftig og sød Forvisning om Guds Forjættelsers Paalidelighed og Sandhed. Vel bestaar Haabet egentlig i en Længsel, Oppebielse, Forventning og Skuen ud efter den forjættede Hjælp, Forløsning, Herlighed og Salighed; men dermed er dog ingen Uro i Sjelen forbunden, ingen Tvivl eller Mistro, ingen Frygt eller Angest, men en sød Vished og stor Frimodighed; det gjør, at den gudelskende Sjel nyder de tilkommende Goder, som om de allerede vare nærværende. Det forholder sig ikke med Haabet som med den søde Indbildning hos et Menneske, der ofte gjør sig sikker Forventning om Et og Andet og glæder sig en Stund derved, ligesom naar man undertiden ved Vinterens Ende gaar i en Have og forlyster sig ved Forestillingen om de udspringende, grønnende, blomstrende og frugtbetyngede Træer, om Tulipanerne, Roserne og andre Blomster, som man snart forventer, uagtet de endnu ikke ere der; men Haabet er saa at sige de Troendes Kikkert, hvorved de ligesom i lang Frastand, men dog virkeligen se Guds forhaandenværende Hjælp og hvorved de kaste et Blik ind i Himmelen og til sin største Glæde betragte og beskue den forjættede Herlighed og Salighed. Disse Tanker frembyder Skriften os selv, saasom naar Esaias siger: „Man skal sige paa den samme Dag: Se, denne er vor Gud (her taler Kirken, som om Herren allerede var tilstede med sin Frelse, Hjælp og Herlighed; den ser Ham allerede); vi have forventet Ham, og Han skal frelse os; denne er Herren; vi have forventet Ham; vi ville fryde og glæde os i Hans Salighed" (Kap. 25, 9). Lægger her Mærke til at Forventningen og Haabet

sammenknyttes med Glæde for at tilkjendegive, at de Helliges Haab fører en Besiddelse af det, man haaber, med sig. Paa lignende Maade taler Guds Kirke hos en anden Profet: „Jeg vil se hen til Herren (jeg vil se ud efter Ham, ligesom en Vægter fra et Taarn eller Udkik); jeg vil bie efter min Saligheds Gud; min Gud skal høre mig. Han skal udføre mig til Lyset; jeg skal se paa Hans Retfærdighed" (Mika 7, 7. 9). Herhen hører ogsaa, hvad David siger, efter forud at have klaget smerteligen over sin Bedrøvelse, over at hans Venner forlode og foragtede ham, at hans Fiender forhaanede — og forfulgte ham: „Men jeg forlader mig paa Dig, Herre; jeg siger: Du er min Gud." Det Foregaaende var bittert; men det Sidste har saa megen Sødme i sig, at han dermed kan overvinde hint (Ps. 31, 10 15). Saaledes siger han ogsaa paa et andet Sted: „Vor Sjel bier (eller: haaber paa) Herren; Han er vor Hjælp og vort Skjold; thi i Ham glæder vort Hjerte sig (uagtet det maa vente paa Ham); thi vi forlade os paa Hans hellige Navn" (Ps. 33, 20. 21).

§ 13. Vi skulle endvidere her lægge Mærke til, at den hellige Skrift gjør Gud selv, den Herre Jesum og Guds Sanddruhed, Almagt, Visdom, Barmhjertighed, Kjærlighed, faderlige Omsorg og almægtige, stedsevarende, naadige Regjering til Haabets Grundvold, hvilket sees af følgende Sprog: „Dog, min Sjel, vær stille for Gud; thi fra Ham er min Forventning" (Ps. 62, 6). „Du er min Forventning; Herre, Herre, Du er min Tillid fra min Ungdom af" (Ps. 71, 5). „Herre, Israels Forhaabning! Alle, som Dig forlade, skulle beskjæmmes; thi de forlade Herren, de levende Vandes Kilde" (Jer. 27, 13). „Christus er Herlighedens Haab" (1 Tim. 1, 1). De forlade sig paa Dig, de som kjende dit Navn; thi Du har ikke forladt dem, som søge Dig, Herre" (Ps. 9. 11). „Jeg forlader mig paa din Miskundhed; mit Hjerte fryder sig i din Frelse" (Ps. 13, 6). Vi have „Haab om det evige Liv, hvilket Gud, som ikke lyver, har lovet fra evige Tider" (Tit. 1, 2). „Lader os holde fast ved Haabets urokkelige Bekjendelse! thi Han er trofast, som gav Forjættelsen" (Ebr. 10, 23), osv. Saa fast, saa usvigelig, saa sikker, saa uforgjængelig, saa sød, som nu vor Gud og vor Jesus er, ligesaa fast, sikkert, usvigeligt, uforgjængeligt og sødt er ogsaa vort Haab; Guds Magt, Godhed, Visdom og Sanddruhed saavelsom Hans vældige og naadige Styrelse og Forsorg blive bestandig ved; de ere uendelige, uforanderlige og stedsevarende; saaledes er ogsaa de Troendes Haab, der staar og hviler paa denne sin faste Grundvold og saaledes aldrig kan vakle eller skuffe. Den Vinranke, som slynger sig om et grønt og tykt Træ, holder Stand imod Vind og Veir; saaledes kan heller ikke den Sjel, der med Tro, Kjærlighed og Haab klynger sig til Gud, blive beskjæmmet. Derfor siger Skriften, at de Troende „sætte sit Haab til den levende Gud" (1 Tim. 6, 17) og kalder deres Haab et „levende Haab" (1 Pet. 1, 3), fordi det klæber og hænger ved den levende Gud, drager en levendegjørende Kraft til sig fra Ham og dermed styrker, husvaler og opholder Sjelen, selv midt i Døden.

§ 14. Derfor kalder Apostelen det et Anker, idet han skriver: „Vi have en stærk Trøst, naar vi flye hen at holde os ved det os foresatte Haab, hvilket vi have som Sjelens trygge og faste Anker" (Ebr. 6, 18. 19). Thi ligesom et Anker slippes og sænkes ned igjennem de skummende og larmende Bølger, hvilke man ser, og som medføre Fare, idet man derved vil søge en Bund, som man ikke ser og som er fast og urokkelig, og ligesom det efter at have naaet Bunden befæster og bevarer det slingrende Skib,

saaledes er det ogsaa med den troende Sjels Haab, der trænger igjennem Trængsler, Farer, Nød og Anfegtelser, som den ser og fornemmer, og søger den faste og sikre Grund, som den ikke ser, nemlig den eviglevende, almægtige, alvise, barmhjertige og trofaste Gud og forlader sig paa Ham, og saaledes formaar det at berolige Sjelen midt i dens Uro, befæste den midt under dens Vaklen og Slingring og holde den ilive midt i Døden. Apostelens paafølgende Ord fortjene imidlertid ogsaa at betragtes; Haabets Anker, siger han, gaar indenfor Forhænget (ind i Himmelen, til Majestætens Throne, hvorpaa Christus har sat sig, og som i det jødiske Tempel betegnedes forbilledligen ved det Allerhelligste, der var adskilt ved et Forhæng fra de andre Dele af samme), hvor Jesus, (vor) Forløber (der har beredt Veien for vore Bønner, for vort Haab og for os selv), gik ind for os, Han, som efter Melkisedeks Vis er bleven en Ypperstepræst til evig Tid (V. 19, 20), til hvilke Ords Forklaring disse tjene: „Jesus har et uforgjængeligt Præstedømme, fordi Han bliver til evig Tid, hvorfor Han og kan fuldkommeligen gjøre dem salige, som komme til Gud formedelst Ham, efterdi Han lever altid til at træde frem i deres Sted“ (Ebr. 7, 24. 25). „Christus gik ikke ind i en Helligdom, gjort med Hænder, som kun er et Billede af den sande, men i Himmelen selv, for nu at aabenbares for Guds Ansigt i vort Sted“ (Ebr. 9, 24).

§ 15. Om da end Himmelen er overtrukken med mørke Skyer, saa trænger dog vort Haab igjennem og følger sin Jesum, til hvem det holder sig som sin evige Ypperstepræst og Konge og kommer i og ved Ham til Gud. Saalænge nu Jesus er Jesus, — saalænge Han sidder ved Guds høire Haand, — saalænge Hans ypperstepræstelige Embede varer, — saalænge Han hersker midt iblandt sine Fiender, — saalænge Han, sine Troendes Hoved, lever, saa længe have Haabet og en troende Sjel en sikker, fast og uforanderlig Grundvold og kunne ikke vorde beskjæmmede. Derfor udflyde disse de Troendes frimodige Vidnesbyrd af deres Haab: „Jeg forlader mig paa Herren; jeg skal ikke snuble“ (Ps. 26, 1). „Herren er min Styrke og mit Skjold; mit Hjerte har forladt sig paa Ham, og jeg er bleven hjulpen, og mit Hjerte fryder sig“ (Ps. 28, 7). „Paa den Dag, jeg maa frygte, vil jeg forlade mig paa Dig. I Gud vil jeg prise Hans Ord; jeg forlader mig paa Gud; jeg vil ikke frygte; hvad skulde Kjød gjøre mig?“ (Ps. 56, 4. 5. 12) „Min Sjel er alene stille til (hos) Gud; fra Ham kommer min Frelse. Han er alene min Klippe og min Frelse, min Ophøielse, at jeg ikke skal rokkes meget“ (Ps. 62, 2. 3). „Salig er den, hvis Haab er til Herren, hans Gud, som gjorde Himmelen og Jorden, Havet og alt det, som er i dem, Han, som holder Love evindelig“ (Ps. 146, 5, 6). „Vi rose os af Haab om Herlighed hos Gud. Haabet beskjæmmer ikke“ (Rom. 5, 2 5). „Gud befriede os — — og befrier endnu, til hvem vi have det Haab, at Han ogsaa fremdeles skal frie os“ (2 Kor. 1, 10). „Jeg har den Længsel og det Haab, at jeg i Intet skal beskjæmmes, men at Christus skal med al Frimodighed, som altid, saa og nu forherliges i mit Legeme, være sig ved Liv eller ved Død“ (Filipp. 1, 20).

§ 16. Jeg har derhos sagt, at der i Haabet ogsaa ligger en Forvisning om Guds Forjættelsers Paalidelighed og Sandhed. Ligesom nu Guds Forjættelser ere to Slags, idet nogle love de Troende Trøst, Hjælp og Redning fra timelig Nød og i dette Liv, andre derimod den himmelske Glæde, Herlighed og Salighed, saaledes gaar ogsaa Haabet dels ud paa Guds timelige Hjælp og

Bistand, dels paa den endelige og fuldkomne Forløsning fra alt Ondt og paa den Salighed, Gud har beredt dem, som Ham elske. Om hint Haab tale følgende Sprog: „Vælt din Vei paa Herren og forlad dig paa Ham (paa Hans faderlige Forsorg og Styrelse, paa Hans Miskundhed, Trofasthed, Visdom og Almagt); Han skal gjøre det“ (Ps. 37, 5). „Forlader Eder paa Ham til hver Tid, kjære Folk! udøser Eders Hjerte for Hans Ansigt! Gud er vor Tilflugt“ (Ps. 62, 9). „Jeg forlader mig paa din Miskundhed; mit Hjerte fryder sig i din Frelse“ (Ps. 13, 6). „Den Retfærdige skal ikke frygte for ond Tidende; hans Hjerte er fast; han forlader sig paa Herren; hans Hjerte er befæstet; han skal ikke frygte“ (Ps. 152, 7. 8). „Det er godt, at man haaber og er stille til Herrens Frelse. Thi Herren skal ikke forkaste evindeligen. Thi dersom Han bedrøver, da skal Han forbarme sig efter sin store Miskundhed“ (Begr. 3, 26. 31. 32). „Vi forlade os ikke paa os selv, men paa Gud, som opvækker de Døde, — som og (hidtil) befriede os — — og befrier endnu, — til hvem vi have det Haab, at Han ogsaa fremdeles skal fri os“ (2 Kor. 1, 9. 10). Om dette Haab derimod siger Job: „Se, vil Han slaa mig ihjel, skulde jeg dog ikke haabe?“ (Kap. 13, 15) og David: „Jeg skal beskue dit Ansigt i Retfærdighed, min Gud; jeg skal mættes, naar jeg opvaagner efter din Lignelse“ (Ps. 17, 15), og Paulus paa mange Steder: „Gud give Eder Eders Forstands oplyste Øine, at I kunne kjende, hvilket det Haab er, som Han kaldte Eder til, og hvilken Hans Arvs herlige Rigdom er iblandt de Hellige!“ (Efes. 1, 17. 18) „Vi takke Gud og vor Herres Jesu Christi Fader — — for det Haab, som Eder er henlagt i Himlene“ (Kol. 1, 3. 5). „Guds Udvalgtes Tro er Erkjendelse af Sandheden til Gudfrygtighed i Haab om det evige Liv, hvilket Gud, som ikke lyver, har lovet fra evige Tider“ (Tit. 1, 1. 2). „Vi forvente det salige Haab og den store Guds og vor Frelsers, Jesu Christi, Herligheds Aabenbarelse“ (Tit. 2, 13), og Peter: „Gud har gjenfødt os til et levende Haab, til en uforkrænkelig og uforvisnelig Arv, som er bevaret i Himlene til os“ (1 Pet. 1, 3. 4), og Johannes siger, at Guds Børn have det Haab, at naar Han aabenbares, skulle de vorde Ham lige og se Ham, som Han er (1 Joh. 3, 2. 3).

§ 17. Om det nu end ofte i Anfegtelsens Tid kan forekomme kjødelige Hjerter, ja selv de gudfrygtige Sjele, som om de Helliges Haab med Hensyn til timelig Hjælp er usikkert og undertiden fortabt, saa skal man dog vide, at Guds Børns Haab, selv det, som angaar dette Liv, umulig kan være forgjeves og fortabt; thi de haabe Hjælp, Bistand, Trøst, Beskjærmelse og Redning af sin kjære Fader, den almægtige, alvise og algode Gud ifølge Hans Forjættelser. Herpaa lader Han det heller ikke fattes dem; om Hjælpen end ikke vederfares dem til den Tid, de begjære, og paa den Maade, de ønske, saa kommer den dog til rette Tid og paa den Maade, Herren finder tjenlig til sin Ære og deres Bedste; derfor siger David: „En Fattig skal ikke evindeligen glemmes, eller de Elendiges Forventning altid fortabes“ (Ps. 9, 19), ihvorvel den synes fortabt en Tidlang. Den Hellig-Aand bruger ofte Billedet af en Landmand omd enne Sag; „Den, som pløier,“ siger Han, skjønt i en anden Henseende, „bør pløie med Haab, og den, som træsker, bør træske for at blive delagtig i sit Haab“ (1 Kor. 9, 10); men dette sker ikke strax; Sædetiden og Høstetiden følge ikke lige ovenpaa hinanden; Landmandens Haab ligger ofte ligesom begravet under Jorden og bedækket med Is og Sne, indtil det i sin Tid frem-

træder og med den spirende, grønnende, voxende og frugtbringende Sæd spirer, grønnes, voxer og bringer Frugt, Fred, Glæde og Trøst.

§ 18. Herved er isærdeleshed at lægge Mærke til, at det Haab, de Hellige sætte til Gud, ikke er ude, saalænge som Han styrker dem med sin skjulte Kraft, opretholder dem ved sin Magt imod alle Fienders Magt og vederkvæger dem med sin himmelske og søde Trøst, selv om Redningen ikke strax eller endog slet ikke i dette Liv paafølger efter deres Ønske. Thi de haabe til Gud, som en alvidende, alvis, miskundelig og kjærlig Fader, at Han ikke vil forlade dem i nogen Nød og ikke tilstede, at de blive beskjæmmede med sit Haab til Ham, og dette viser sig jo ikke blot da, naar den fuldkomne Befrielse paafølger, men ogsaa, naar Han staaer ved deres Side, vederkvæger, styrker og opholder dem, saa at de kunne holde Stand imod alle sine aandelige og legemlige Fienders Anfald og imod de Trængsler, der lig en Vandflod i Mængdevis styrte ind paa dem. Er det ikke et Under af den Herres Jesu Magt og Godhed, at Han vedligeholder Ilden i den (svage Troes) rygende Tande midt under de haardeste Anfegtelser, og at Helveddragen ikke formaar at udslukke den med alle de Strømme og Belials-Bække, han udøser over den? Er det ikke et Under, at Han tager et knust Rør (et paa Legeme og Sjel skrøbeligt, et ved mangfoldige Trængsler og Anfegtelser, megen Sorg og Kummer udmattet Menneske) og gjør det til en Støtte i sit Hus, som Helvedfienderne i Tusindvis løbe imod med sine fiendtlige og rasende Horn og Hoveder uden at kunne omstøde den? Er det ikke et Under, naar Han i mange Aar forsørger, ernærer og opholder en fattig Enke tilligemed hendes Faderløse, uagtet hun ved Mandens Død ikke havde Forraad for nogle Dage? Er det ikke et Under, at et gudfrygtigt Menneske forbliver glad og trøstigt, uagtet Djævelen og Verden heftigt angribe det og fra alle Kanter nappe, trænge, trykke og forhaane det, og at alle dets Fienders Ondskab, Magt og List ikke er istand til at betage det dets Mod, Trøst og Haab? Hvo tør da sige om saadanne Mennesker, at deres Haab til Gud er fortabt og blevet beskjæmmet? Men mærkeligt fremfor Alt er det, at de Troendes Haab, om hvilket vi ovenfor have anført Skriftens Udsagn, først og fremst og mest gaar ud paa det Himmelske, som Gud har forjættet og beredt dem, som Ham elske. „Haabe vi alene paa Christum i dette Liv (haabe vi alene timelige Ting af Ham), da ere vi de elendigste iblandt alle Mennesker" (1 Kor. 15, 19). Derfor siger Skriften: „Al Naades Gud har kaldet os til sin evige Herlighed i Christo Jesu" (1 Pet. 5, 10). „Det Haab, som Gud kaldte os til, er den Arvs herlige Rigdom, som er bevaret til os i Himlene" (Efes. 1, 18; 1 Pet. 1, 4), og dette Haab kan umulig slaa feil, efterdi Gud, som ikke lyver har forjættet det (Tit. 1, 2), saa at det altsaa forbliver „grundfæstet, stadigt og urokkeligt" (Kol. 1, 23), og saa at vi have al Grund til at sige med Apostelen: „Lader os holde fast ved Haabets urokkelige Bekjendelse! thi Han er trofast, som gav Forjættelsen" (Ebr. 10, 23).

§ 19. Det Sidste, vi i Haabets Beskrivelse have sagt om samme, er, at den troende Sjel derved bliver indvortes styrket, vederkvæget og trøstet og opholdt i glad, men dog stille Taalmodighed og derved overvinder alle Trængsler i Jesu Kraft. Herom er der mærkelige og liflige Ting at finde i Guds Ord. „Mit Hjerte har forladt sig (eller: forlader sig) paa Ham," siger Kong David, „og jeg er bleven hjulpen, og mit Hjerte fryder sig" (Ps. 28, 7); her sammenstiller han Haab, Hjælp og Glæde

og siger ikke: jeg skal blive hjulpen, — Han vil fryde mit Hjerte, men: jeg er bleven hjulpen, og mit Hjerte fryder sig, fordi det Haab, jeg har til Gud, styrker, vederkvæger og glæder mig. Den, som forlader sig paa Herren, siger han paa et andet Sted, skal Miskundhed omringe (Ps. 32, 10); hvo som sætter sit Haab til Gud, han er vel forvaret og beskjærmet: Gud selv vil omgive ham med et Gjærde og være en gloende Mur trindt omkring ham; han skal leve og røres i Guds Miskundhed som en Fisk i Vandet, saa at naar Andre tænke, at han vil synke og drukne i de Bølger og Floder, som gaa over ham, opholdes han dog i og af Guds Miskundhed. Esaias siger: „Saa sagde den Herre, Herre, den Hellige i Israel: ved Omvendelse og Stilhed (christelig Taalmodighed) skulle I frelses; i Hvile og Tillid skal Eders Styrke være“ (Kap. 30, 15), og paa et andet Sted: „De, som forvente Herren (oppebie Ham i Taalmodighed og Haab), skulle forny sin Kraft; de skulle opfare med Vinger som Ørnene (saa at de med frimodig Andagt nærme sig Gud i Bønnen og søge Glæde, Trøst og Hjælp hos Ham); de skulle løbe (paa sit Kalds Veie og paa den Bane og i den Kamp, som er dem foresat“ — 1 Kor. 9, 24; Ebr. 12, 1) „og ikke vansmægte, gaa (paa Guds Veie og vandre i Hans Bud) og ikke blive trætte“ (Esai. 40, 31). Man finder paa flere Steder i Skriften det Udtryk: Salig er den Mand, som sætter sin Lid til Herren og ikke vender sit Ansigt til de Hovmodige (de prunkende, pralende og trodsende Verdensbørn) og til dem, som bøie sig til Løgn (Ps. 40, 5). Salig er den, hvis Haab er til Herren, hans Gud (Ps. 145, 5). Haabet gjør salig, ikke blot, fordi det ser Guds Børns tilkommende Herlighed ligesom i lang Frastand, giver os en Forsmag derpaa, forviser os derom og som en Følge heraf fremkalder megen Glæde og Tilfredshed i Sjelen, hvorfor Apostelen paa et andet Sted siger: „Værer glade i Haabet!“ (Rom. 12, 12) men ogsaa, fordi det, som tilforn sagt, klynger og holder sig til Gud, lever i Hans Naade og Miskundhed og er trygt under Hans Varetægt og Beskjærmelse. Derfor siger Apostelen atter paa et andet Sted, at Saliggjørelsens Haab er en christelig Stridsmands Hjelm, hvormed han beskytter sit Hoved i Striden; om end Satan farer heftigt løs paa ham og gjerne vilde forføre ham til Utaalmodighed, Vantro, Affald og andre Synder, saa opretholdes han af Haabet om den tilkommende store Herlighed, der skal følge ovenpaa, efter det Ord: „Jeg slutter, at den nærværende Tids Lidelser ikke ere at agte mod den Herlighed, som skal aabenbares paa os“ (Rom. 8, 18). „Vor Trængsel som er stakket og let, bringer os en evig og over al Maade vigtig Herlighed“ (2 Kor. 4, 17).

§ 20. Haabet er, som vi ovenfor sagde, Sjelens Anker, hvilket den udkaster, ikke nedad, men opad, og hvorved den beroliges og bevares midt i de brusende Trængsler. Haabet er den bedste Læskedrik og Vederkvægelse for den syge og matte Sjel; naar alt Andet saa at sige byder imod og smager som Galde og Malurt, saa siger den: Du er min Gud: jeg forlader mig paa Dig, og dette skjænker den en sød Trøst i alle bitre Sorger. Haabet er den gudelskende Sjels Reisepenge og Nødskilling; naar Alt ligesom er tabt, saa beholder den dog Længselen og Attraaen efter Gud, Haabet til Gud. Haabet er for den, hvad den Engel var for Elias, som forsynede ham med Mad og Drikke og derved styrkede og vederkvægede ham (1 Kong. 19, 6). Haabet er den himmelske Vin, som Gud giver de bedrøvede Sjele, for at de skulle glemme sin Elendighed og ikke mere komme sin Møie ihu (Ordsp.

21. 6. 7). Haabet er Guds Børns Ros, hvormed de prunke, om de end maa gaa omkring i Hunger og Nøgenhed, hvorfor Apostelen siger, at vi skulle holde fast indtil Enden ved Frimodigheden og det Haab, som er vor Ros (Ebr. 3, 6), og paa et andet Sted: „Vi rose os af Haab om Herlighed hos Gud" (Rom. 5, 2). Haabet er en levende og stedserindende Kilde i Hjertet, hvoraf en evig Trøst og megen Fred og Glæde udvælder (Rom. 15, 13; 2 Thess. 2, 16), hvorfor ogsaa den hellige Peter kalder det et levende Haab (1 Pet. 1, 3), efterdi det er som en frisk og grøn Rod, der bærer megen Glæde, Fred og Ro, lig himmelske Blomster. Haabet gjør derhos den troende Sjel ivrig i at fuldende sin Helliggjørelse og beflitte sig paa en god Samvittighed, — som den hellige Johannes lærer: „Hver, som har dette Haab til Gud (at Han skal se Ham, som Han er), renser sig selv (ved daglig Omvendelse, ved Troen og Fornyelsen af sine gode Forsætter), ligesom Han er ren" (1 Joh. 3, 3).

§ 21. Haabet virker endelig ogsaa Taalmodighed, denne ædle Dyd, som en gudelskende Sjel ikke kan undvære, efter hvad Apostelen lærer, naar han skriver: „I have Taalmodighed behov, at naar I have gjort Guds Villie og tjent den i Eders Livstid, I da kunne faa Forjættelsen (den forjættede Herlighed) og opnaa Maalet for Eders Tro, Sjelenes Frelse" (Ebr. 10, 36; Ap. Gj. 13, 36; 1 Pet. 1, 9). Herom taler ogsaa vor Frelser meget mærkeligt: „Bevarer Eders Sjele ved Eders Taalmodighed!" (Luk. 21, 19). Det græske Ord, som her er oversat ved at bevare, betyder ellers ogsaa at besidde, og siden den velsignede Frelser i det Foregaaende har talt om mange Trængsler, som skulle møde Hans Egne, og imod hvilke han trøster dem med Guds Beskjærmelse og faderlige Varetægt og med, at ikke engang et Haar af deres Hoved skal forkomme uden Hans Villie, saa er Meningen udentvivl, at Han vil sige saa Meget som: Værer derfor stille og taalmodige, og stoler paa min Hjælp og naadige Bistand! bevarer Eders Sjele ved Eders Taalmodighed, ligesom en Vandringsmand, der overfaldes af et Uveir, bevarer sit Legeme med en god Kappe! besidder og behersker Eders Sjel og Eders Liv ved og i Taalmodighed; thi dersom I ville blive utaalmodige, knurre imod Gud, gjengjælde Verdens Ondskab med lige Ondskab eller endog, for at undgaa Korset, affalde fra Troen, saa ville ikke I, men Satan besidde og beherske Eders Sjel og Liv. Man kan ogsaa sige, at der i vor Frelsers Ord ligger skjult en Lignelse om et Kar, som er fyldt med en kostelig Vin eller et ædelt Vand, hvilke man besidder, saalænge som Karret bevares og holdes helt; men dersom Baandene springe, eller Karret sønderslaaes, spildes Vinen eller det ædle Vand; saaledes ogsaa, naar Nogen ved Taalmodighed bevarer sin Sjel, der er fyldt til al Guds Fylde (Efes. 3, 19), saa har og besidder han den tilligemed Naadegaverne, saasom Tro, Syndernes Forladelse, Retfærdighed, Fred, Glæde og Deslige; men dersom han forsynder sig ved Utaalmodighed og dernæst ved Gjenstridighed og Affald, saa er Sjelen tabt tilligemed alle de Gaver, den havde. Tjenligst til at forklare vor Frelsers Ord er maaske Billedet af et Par Vandringsmænd og Reisefæller, der begge bære en meget tung Bylt, fuld med Perler eller andre kostbare Varer; naar de nu have gaaet langt og i Dagens tiltagende Hede blive udmattede af Sved og Tørst, og den Ene bliver utaalmodig og kaster Byrden af sig, den Anden derimod tier stille, slaar sig tiltaals og gaar langsomt og sukkende fremad, indtil han enten kommer til et Kildevæld, hvorved han kan forfriske sig, eller naar sit Bestemmelsessted om Aftenen, saa har hin tabt

sin Skat ved Utaalmodighed, denne derimod bevaret den ved Taalmodighed.

§ 22. Apostelen henregner ogsaa Taalmodigheden til Guds Helliges og Udvalgtes aandelige Prydelse, idet han siger: Iförer Eder, som Guds Udvalgte, Hellige og Elskede, inderlig Barmhjertighed, Godhed, Ydmyghed, Sagtmodighed, Taalmodighed,*) hvor han vel egentlig mener Langmodighed mod Næsten og hans Feil og Fornærmelser; men man kan dog ogsaa sige om Guds Børns Taalmodighed i andre Trængsler, at de daglig maa iføre sig og beskytte sig med den som med en god Klædning. Paa et andet Sted opstiller han Taalmodigheden blandt Kjendetegnene paa de sande Christne og Guds Tjenere, idet han skriver: „Dem, som ved Taalmodighed**) i god Gjerning søge Ære og Hæder og Uforkrænkelighed, skal Gud give et evigt Liv" (Rom. 2, 7). „Vi bevise os selv i Alting som Guds Tjenere: med stor Taalmodighed, i Trængsler, i Nød, i Angester" (2 Kor. 6, 4), ligesom ogsaa den Herre Jesus siger om de gudfrygtige Tilhørere, at de „beholde Ordet i et smukt og godt Hjerte og bære Frugt i Taalmodighed" (Luk. 8, 15). Nu, denne ædle og høist fornødne Dyd er en Frugt af Troen og en Veninde og tro Ledsagerinde af Haabet; ja Haabet virker, opvækker og opholder Taalmodigheden; thi efterdi Haabet, som forhen sagt, grunder sig paa Guds Trofasthed, Sanddruhed, Almagt, Visdom, Miskundhed og Kjærlighed, er forvisset derom og ofte kaster et Blik ind i den himmelske Glæde og Salighed, saa stemmer det derved Sjelen til Taalmodighed, opvækker, styrker og opholder denne, ligesom en Moder beroliger, styrker og opholder et sygt og mat Barn med sit Bryst.

§ 23. Vel synes dette, at Haabet virker Taalmodighed, at staa i Strid med, hvad Apostelen lærer: „Vi rose os af Trængslerne, efterdi vi vide, at Trængselen virker Taalmodighed, men Taalmodigheden virker et prøvet Sind, men et prøvet Sind Haab" (Rom. 5, 3, 4), og paa et andet Sted: „Hvadsomhelst tilforn er skrevet, er tilforn skrevet os til Lærdom, paa det vi skulle have Haab formedelst Taalmodigheden og Skrifternes Trøst" (Rom. 15, 4). Men hvad det første Sprog angaar, saa skal man vide, at det græske Ord, som Apostelen betjener sig af, ikke altid betyder en Aarsag, som virker og frembringer en Ting, men ofte tilkjendegiver Følgen; naar saaledes Apostelen siger: „Vor Trængsel, som er stakket og let, bringer os en evig og over al Maade vigtig Herlighed" (2 Kor. 4, 17), saa er udentvivl hans Mening, at der ovenpaa den timelige Trængsel vil følge en evig Herlighed, som naar Lyset bryder frem efter Mørket. Det ovennævnte Ord betyder ogsaa ofte saa Meget som at aabenbare, lægge for Dagen, saavelsom at udarbeide, forbedre, gjøre fuldkommen; saaledes maa det forklares, naar den hellige Paulus siger: Loven virker Straf (Vrede), det er: den aabenbarer Guds Vrede over Synden, Hans Alvor derimod, forfærder Mennesket med sin Forbandelse og erklærer det skyldigt til Guds Vrede og Fordømmelse (Rom. 4, 15); saaledes kan det ogsaa forstaaes, naar den hellige Apostel siger: „Bedrøvelsen efter Gud virker Omvendelse til Salighed, som ikke fortrydes" (2 Kor. 7, 10). De sytti Fortolkere bruge dette Ord om Bezaleel, som forstod at udhugge i Træ (2 Mos. 31, 3. 5), osv. Heraf forstaaes nu Apostelens Mening, nemlig at Trængselen aabenbarer, bekræfter og forøger Taalmodigheden, medens Taalmodigheden virker et prøvet Sind og et prøvet Sind forøger og styrker Haabet, som ikke beskjæmmer Nogen. Hermed staar det andet Sprog af Paulus heller ikke i Strid, saasom dets Mening er, at vi ved Taal-

*) I vor Bibeloversættelse: Langmodighed.
**) I vor Bibeloversættelse: Standhaftighed.

modighed og Skrifternes Trøst skulle føre os vort Haab til Nytte, betjene os deraf og vedligeholde det, ligesom da Ordet have ogsaa paa andre Steder bruges i denne Forstand (Luk. 8, 15. 18; Joh. 14, 21; 16, 36 m. fl.).

§ 24. Vi ville imidlertid ikke opholde os længere herved, men, saavidt Tiden tillader det, tage de Helliges Taalmodighed selv i Betragtning. Taalmodigheden, siger en dyrebar Lærer, er den Dyd, at man i alle Trængler og Lidelser, som man ved ingen tilladelige Midler kan undfly, overgiver sig i Guds naadige Villie og villigen lader den fuldbyrdes med sig og heller udholder Alt, end at man vilde knurre imod Gud og affalde fra Ham, — og paa et andet Sted: Taalmodighed er det, naar man i Korset lydig bier paa Gud, henstiller Alt til Hans guddommelige Almagt og Visdom og ikke foreskriver denne Maal, Tid, Sted eller Maade, men aldeles hengiver sig i Guds naadige Villie. Man kan korteligen sammenfatte Læren om Taalmodigheden i en saadan Beskrivelse: „Taalmodighed er en af den Hellig-Aand fremkaldt Kraft hos den troende Sjel, hvorved den hengiver sig i Guds hellige Raad og Villie til at lide al christelig og legemlig Trængsel, gladeligen tager Christi Kors og Aag paa sig, i Stilhed bærer det efter Ham og lydigt og tillidsfuldt oppebier det velsignede Udfald. Jeg siger, at Taalmodigheden er en Kraft hos den troende Sjel; jeg kunde vel have kaldet den en Dyd og en Guds Naadegave eller en Frugt af Troen; men jeg har forment, at Ordet Kraft bedst fremstiller den christelige Taalmodigheds Natur; thi efterdi en gudelskende Sjel ved, at den maa indgaa i Guds Rige gjennem mange Trængsler, — at den maa bære sit Kors efter den Herre Jesum, og at den maa vente sig mange Anfegtelser og Gjenvordigheder af Satan og Verden som Christi og Hans Riges Fiender, saa beslutter den sig, opmuntrer og styrker sig i sin Gud og sin Jesus til at ville modtage Alt, hvad der møder den efter Hans hellige Raad og Villie, med trøstigt og frimodigt Hjerte, modstaa Fiendernes Angreb i Guds Kraft, taale med villigt og glad Hjerte alle Besværligheder, alle Trængsler, som kommende fra Gud og førende til Gud, og i enhver Tilstand være tilfreds, tie, lide og give efter og ved Intet lade sig afdrage fra Gud.

§ 25. En saadan Beslutning, et saadant helligt Forsæt hos den troende Sjel kalder man Taalmodighed, hvilken vi have kaldet en Kraft, efter Foranledning af den hellige Skrift, som ofte bruger ligelydende Talemaader. „Du derfor bliv stærk ved den Naade, som er i Christo Jesu", skriver den hellige Apostel til sin Timotheus. „Lid Ondt som en god Jesu Christi Stridsmand. Om Nogen møder i Væddekamp, bliver han dog ikke kronet, dersom han ikke kjæmper lovmæssigt" (2 Tim. 2, 1. 3. 5). „Vaager!" skriver han til Korinthierne, „staar faste i Troen! værer mandige! værer stærke!" (1 Kor. 16, 13). At staa fast i Troen betyder som det ogsaa forklares ved de hosstaaende Ord, at holde fast ved Troen med frit Mod, med trøstigt Hjerte, med standhaftig Taalmodighed, — at staa som en Mur imod Djævelens og Verdens fiendtlige Anløb, — som Apostelen paa andre Steder siger: „Iøvrigt, mine Brødre, vorder stærke i Herren og i Hans Vældes Kraft!" (Efes. 6, 10). „Staar saaledes fast i Herren, I Elskelige!" (Filipp. 4, 1). „Vi bede til Gud, at I maa voxe til Guds Erkjendelse, styrkede med al Styrke efter Hans Herligheds Kraft til al Taalmodighed og Langmodighed med Glæde" (Kol. 1, 9—11). Herom taler ogsaa Kong David: „Den Dag, jeg kaldte paa Dig, da bønhørte Du mig; Du bekræftede mig med Styrke i min Sjel"

(Pf. 138, 3); Du gjorde min Sjel frimodig og ligesom stolt; Du skjænkede mig meget Mod og stor Taalmodighed, saa at jeg kunde udholde Alt.

§ 26. Denne Kraft har Mennesket imidlertid ikke fra sig selv, men fra Gud og Hans Naade, formedelst Hans Hellig-Aand, som Skriften tydeligt lærer. „Herre, min Gud," siger Profeten Esaias, „Du var den Ringes Styrke, den Fattiges Styrke, da han var i Angest, en Tilflugt for Vandskyld og Skygge for Heden" (Esai. 25, 4). „Herren giver den Trætte Kraft og formerer dens Styrke, som har ingen Kræfter" (Kap. 40, 29). Den samme Profet kalder den Hellig-Aand en „Styrkes Aand" (Kap. 11, 2), ligesom ogsaa Apostelen kalder Ham en „Krafts og Kjærligheds Aand" (2 Tim. 1, 7), fordi Han kommer vor Skrøbelighed tilhjælp ved det Vidnesbyrd, Han giver vor Aand om vort Barneforhold til Gud og vor himmelske Arveret, kraftigt trøster og husvaler os, fylder os med Fred, Glæde og fuldkomment Haab og saaledes virker Taalmodighed i vore Hjerter. Ellers er vort Hjerte af Naturen overmodigt i Medgang og frygtsomt i Modgang; men den Hellig-Aand virker i de fornyede Hjerter, at de ere ydmyge, sagtmodige, stille og frygtsomme i gode Dage og timelig Lyksalighed, men trøstige, frimodige, frygtløse og taalmodige i Gjenvordigheder. Derfor har det ogsaa ofte behaget Herren at benaade sine svageste Redskaber, saasom Koner, Piger og Børn, med stor Taalmodighed, Frimodighed og Kraft. I Kirkehistorien fortælles om en Jomfru ved Navn Blandina, som var ganske spæd af Legeme og ikke vant til at lide noget Ondt, saa at den christne Menighed frygtede for, at hun let skulde lade sig overvinde af de Pinsler, man underkastede hende; men Herren styrkede denne vege og svage Kvinde saaledes, at omendskjønt hun blev pint paa det Grusomste hele Dagen, og Bøddelknægtene endog bleve trætte under dette Arbeide, trættedes hendes Taalmodighed dog ikke; men hnn udraabte idelig: Jeg er en Christen, og der foregaar intet Ondt i vore Forsamlinger.

§ 27. I Byen Firando i Kongeriget Japan blev, efter hvad Franciskus fortæller, under Forfølgelserne dersteds blandt andre christne Bekjendere dræbt en Dreng paa sex til syv Aar, som ilede til Døden, syngende med Hjertens Glæde mange christelige Psalmer i det japanske Tungemaal, saa at man ikke noksom kunde forundre sig over en saadan Adfærd af et saa lidet Barn; den Dødsmaade, som blev anvendt paa disse den Herres Jesu Vidner, var grusom, idet man førte dem ud paa det brusende Hav, bandt Stene om Livet paa dem og saaledes styrtede dem ned i Dybet; men den formaaede alligevel ikke at forfærde dette Barn. Der fortælles endvidere, at man den ottende Februar Aar sexten Hundrede syv og tyve i det samme Rige fængslede endel Christne og behandlede dem paa følgende Maade: man brændemærkede dem i Panden med et gloende Jern og spurgte dem derpaa, om de vilde give Slip paa sin antagne Religion eller ikke. Da de nu svarede frimodigt derpaa: Ingenlunde; der er kun en Gud, ved hvis Hjælp vi blive delagtige i den evige Salighed, og Ham ville vi ikke fornægte, saa fik de atter to Brændemærker paa begge Kind, og da de ligefuldt holdt fast ved sin Bekjendelse, klædte man dem splitternøgne, saavel Mandfolk som Fruentimmer, strakte deres Hænder og Fødder ud fra hinanden og lod dem prygle næsten tildøde med Stokke; men ogsaa dette udholdt de med stor Standhaftighed, hvorfor man saarede dem paa Fødselsdelene og andre ømfindtlige Lemmer med gloende Jern. Forunderligt er det, tilføier overnævnte prisværdige Forfatter, at der blandt disse Personer var et sex-

aarigt Drengebarn, som ligeledes udholdt alle disse haarde Troesprøver og ikke lagde mindre Standhaftighed for Dagen end de Voxne; det samme Barn blev siden tilligemed sine Forældre og to Brødreført ud paa Havet, og omendskjønt han saa for sine Øine, at der blev bundet Stene om Halsen og Livet paa disse, og at de bleve styrtede i Havet, lod han sig dog ikke forskrække heraf, men rakte villig sin spæde Hals frem. Hvo ser ikke her Kraften fra den Hellig-Aand, der virkede et saa mandigt Mod, en saadan Taalmodighed og en saadan Foragt for Liv og Død hos disse Børn? Ellers kan man skræmme et saadant Barn med et lidet Ris, saa det ikke ved, hvor det skal skjule sig; man ser ogsaa, hvorledes et saadant Barn vaander sig, græder, skriger og klager og næsten ikke kan stilles tilfreds igjen, naar det har brændt sig lidt eller skaaret sig i Fingeren, — og disse kunde foragte Pine, Ild og Død! Dette var visseligen ikke givet dem af Kjød og Blod, men af Kraftens Aand, som tilligemed Guds Kjærlighed var udøst i deres Hjerter.

§ 28. Jeg har imidlertid sagt, at en gudelskende og oplyst Sjel formedelst Taalmodighed overgiver sig i Guds hellige Raad og Villie til at udholde al aandelig og legemlig Trængsel, gladeligen tager Christi Kors og Aag paa sig og bærer det i Stilhed efter Ham. Roden til den ædle Dyd er Troen og den levende Kundskab om Gud, hvis ubegribelige Almagt. Visdom, Godhed, Kjærlighed, Trofasthed og Sanddruhed Sjelen har erfaret og lært at kjende i Hans Omvendelses-, Retfærdiggjørelses- og Helliggjørelsesværk saavelsom i Hans faderlige Forsorg og Styrelse; den har formedelst Hans Ord og Hans Hellig-Aands Vidnesbyrd den Forvisning, at Han er dens kjærlige Gud og evig-gode Fader, — at Han ikke kan mene det ilde, — at alle de Veie, Han gaar med den, ere Miskundhed og Sandhed og sigte til dens Frelse og Salighed, at Han Intet gjør eller tilsteder uden med velberaadt Hu! — at ikke et Haar falder af dens Hoved uden Hans Villie, — at dens Kors er Jesu gavnlige Aag, helliget ved Hans Kors og lettet og forsødet ved Hans Kjærlighed, Naade, Trøst og Kraft. Hvorledes kan den da Andet end villigen og gladeligen underkaste sig en saa vis, mægtig og kjærlig Guds Raad og Villie og gjerne bære det Kors, Han paalægger den, villigen modtage og drikke den Kalk, en saa kjærlig Haand har blandet og rækker den, med Taalmodighed og god Villie løbe i den Kamp, som er den foresat (Ebr. 12, 1), og lade Hans Raad behage den vel?

§ 29. Hertil kommer en ivrig og taknemmelig Kjærlighed til dens Gud og Fader og den Herre Jesum, dens høifortjente Frelser, hvilken gjør, at den af ganske Hjerte søger at tækkes Ham i alle Ting og at bidrage til Hans allerhelligste Navns Ære, Hans Kundskabs Udbredelse, Hans Riges Udvidelse og Forplantelsen af Kjærligheden til Ham. Derfor ønsker den, at Han i denne Hensigt vil betjene sig af den efter sit Godtbefindende, — at Han ikke vil spare dens Gods, dens Kræfter, dens Blod, naar kun Hans høilovlige Navn kan blive forherliget og Hans hellige Villie opfyldt ved den, og den saaledes kan blive et Redskab for Hans Naade og et Kar til Hans Ære. Den vægrer sig ikke, lig hin Væder, for at blive hængende i Trængslernes Buske, naar den blot kan blive et Brændoffer for Gud, saaledes som vi allerede forhen i dette Værk udførligen have forklaret og fremstillet*). Og efterdi den ved, at Synden endnu bor i dens Kjød, og at dens Hjerte er besmittet af Egenvillie, Egenkjærlighed, Egenære og Egennytte saa gaar dens Kjærlighedsiver ogsaa ud over disse, og

*] 3die Del, 11te Præd., § 54; 12te Præd., §§ 10, 14, 15; 14de Præd., §14 flg.

den glæder sig, naar Synden bliver dæmpet ved Anfegtelser og Trængsler, Kjødet korsfæstet tilligemed dets Lyster, Egenvillien bøiet og det gjenstridige Hjerte kuet og bragt til Christi Lydighed. Den er i denne Henseende som et sygt Menneske, der lader en Aare aabne paa sig og uden Forskrækkelse ser Blodet flyde, eller som villigen tager et beskt og modbydeligt Lægemiddel og gjerne taaler dets Virkning, fordi det haaber, at det vil have dets Helbredelse til Følge; saaledes vil ogsaa en gudelskende Sjel med god Villie udholde ethvert Slags Kors og dets smertelige Virkninger, fordi den ved, at det tjener til dens Vel, og at den derved bliver dueligere og dygtigere til at tjene Gud og Næsten. Derfor finder den Velbehag i sit Kors og siger med den hellige Apostel: „Jeg er vel tilfreds i Skrøbelighed, i Forhaanelser, i Nød, i Forfølgelser, i Angester for Christi Skyld; thi naar jeg er skrøbelig (med Hensyn til Legemet eller det gamle Menneske), da er jeg mægtig" (og stærk paa Sjelen og med Hensyn til det nye Menneske — 2 Kor. 12, 10); deraf kommer det, at den styrker (opmuntrer, befæster) sit Hjerte imod allehaande Trængsler (Jak. 5, 8), saaledes som der siges om vor Frelser, at da de Dage fuldkommedes, at Han skulde optages, da vendte han stadig (eller befæstede) sit Ansigt, (Han foresatte sig og besluttede med Frimodighed) at vandre til Jerusalem, hvor Han skulde lide og dø (Luk. 9, 51). Saaledes gaar ogsaa Hans Efterfølger, den troende Sjel sit Kors imøde med uforfærdet Hjerte, ønsker det velkomment som et Guds Sendebud, og opmuntrer sit Hjerte til med trøstigt Mod at lide dets Virkninger.

§ 30. Derfor attraar den heller ikke, strax at blive befriet derfor, men ønsker, at Guds gode og hellige Raad først maa vorde fuldbyrdet, og at hvad Herren har besluttet at udrette ved Korset, først maa blive udrettet hos den og med den. Da de Spottere, som stode omkring den Herres Jesu Kors, sagde til Ham: Er du Guds Søn, da stig ned af Korset (Matth. 27, 40), gjorde Han det dog derfor ikke, men led villigen sine indvortes og udvortes Smerter, indtil Han kunde sige: Det er fuldbragt (Joh. 19, 30). Saaledes er det ogsaa med Hans Brud, en oplyst Sjel; den er stille under Korset og holder ud, indtil Guds hellige Raad er opfyldt; den ønsker ikke at befrie sig fra Korset, førend Gud forløser den derfra; den ønsker ikke at kaste Christi Aag fra sig, langt mindre at sønderbryde det, men agter det for en sød og kjær Byrde, som den villigen bærer, indtil Tiden og Stedet komme til, at Han tager den fra den; den elsker sit Kors ligesaa høit som Verden sin Ære, Rigdom, Vellyst, Pragt og Herlighed og vilde ikke bytte, om den kunde. Den er lig en smuk Blomst om Natten eller i Regnveir, da den luder med dug- eller regnbetynget Hoved, trækker sig sammen, som om den sov, og er stille, indtil Solen atter rinder, eller Veiret atter opklares; den er som en Vandringsmand, der underveis overraskes af Natten eller et Uveir og indsvøber sig i sin Kappe eller sætter eller lægger sig ned under et Træ, befaler sig Gud i Vold og i Stilhed oppebier den frembrydende Dag eller bedre Veir, og dette er, hvad Kong David siger: „Og nu Herre, hvad bier jeg efter? min Forventning er til Dig. Jeg er stum; jeg oplader ikke min Mund; thi Du gjorde det" (Ps. 39, 8. 10). „Min Sjel er alene stille til (hos) Gud; fra Ham kommer min Frelse" (Ps. 62, 2). „Det er det, at jeg er svag (eller det er min Plage); at forandre det staar i den Høiestes høire Haand" (Ps. 77, 11).

§ 31. Herom taler den høierfarne Luther saare mærkeligt. De, som glæde sig i Gud, siger han, og fornemme Hans Fred, de forblive mandige i Trængsler,

attraa ikke den Fred, som Fornuften vil have, nemlig Ondets Ophør, men staa faste og vente paa den indvortes Styrke, som Troen giver, spørge ikke, om Korsondet er og bliver kort eller langvarigt, timeligt eller evigt, tænke ei heller paa eller bekymre sig om, hvordan Enden vil blive, men lade stedse Gud raade derfor, ville ikke vide, naar, hvorledes, hvor og ved hvem; derfor viser Gud dem til Gjengjæld den Naade at gjøre en Ende paa deres Onde, og det en saa fordelagtig Ende, som intet Menneske havde kunnet tænke eller ønske sig. Og paa et andet Sted: Evangeliet lærer os ikke, hvorledes vi skulle blive frie for Ulykken og faa Fred, men hvorledes vi derunder skulle forholde os og vinde Seier, — at den ikke afvendes ved vor Medvirkning eller Modstand, men at den arbeider sig mat og træt paa os og driver os saa længe, som den kan, ligesom Bølgerne paa Vandet sønderslaaes mod Strandbredden (eller en Klippe). Paa samme Maade taler en gudfrygtig og velfortjent Lærer i vor Tid,*) idet han siger: Et taalmodigt Menneske kjender man paa, at han ikke søger at blive fri for sit Kors, men lader det arbeide paa sig, indtil det bliver træt og fortærer sig selv; han rømmer ikke før Tiden ud af Lænkerne, men bier, indtil Herren tager dem af ham. Gud har sat Korset et Maal; naar det er naaet (og det har udrettet, hvad Han har befalet det), saa ophører det som et Tordenveir, der fortærer sin Kraft i sig selv.

§ 32. En gudelskende Sjel giver i Stilhed Agt paa Guds Gjerninger, Veie og Tilskikkelser, efter Davids Ord: Ti for Herren, og forvent Ham (Ps. 37, 7). Ligesom et forstandigt Menneske, der er tilstede i et Apothek og ser, hvorledes de, som ere beskjæftigede i samme, sønderstøde de ædleste Krydderier, smaahakke Urter og Planter eller sætte dem over Ilden for at destilleres*), eller at de kalcinere**) Perler og andre kostbare Sager, osv., ligesom et saadant Menneske vil tie stille og lade sig nøie med Overbevisningen om, at man i et saadant Værksted, som er anordnet til en hel Byes Vel, ikke vil gjøre og foretage sig, uden hvad der er gavnligt og tjenligt for Menneskenes Sundhed, saaledes ogsaa en gudfrygtig Sjel: naar den ser Herren, der er vor Læge (2 Mos. 15, 26), gaa underligt tilværks i sin Kirke og foretage sig Ting, som tilsyneladende medføre lutter Skade og Fordærvelse, saa tier den stille, efterdi den er fuldt forvisset om, at en saadan Haand, som her virker, ikke kan gjøre noget Andet, og at der paa et saadant Sted, hvor man kun søger Menneskenes Frelse og Salighed, ikke kan ske noget Andet, end hvad der er helligt, heldbringende og godt. En taalmodig Sjel vælger ikke mellem de forskjellige Slags Kors og foreskriver ikke Gud, hvad Han skal tilskikke den eller ikke tilskikke den; men den lader Gud vælge og raade, ligesom en Syg ikke foreskriver Lægen, hvad han skal anordne til hans Helbredelse, men tager, hvad han har foreskrevet ham, og drikker det, om det end tager Taarerne af hans Øine, og en Gysen gjennemfarer hans hele Legeme; den blotte og bare Tillid til Lægens Lærdom og Erfaring tilligemed Haabet om Helbredelse gjør ham Alting sødt. Saaledes tager ogsaa en christelig Sjel lydigt imod selv den bitreste Korskalk, efterdi den ved, at Guds Haand og Hjerte, Han som aldrig kan mene det ilde, har beredt den. Den er lig Guldet under Hammeren, hvilket ikke giver nogen Klang, men lader sig bearbeide i Stilhed, — lig Olien, naar den

*] Dr Müller.

*] Destillere: ordret: neddraabe, uddrage de kraftigste Dele draabevis af et Legeme ved at sætte det over Ilden i et tillukket Kar.
**] Klacinere: forkalke, brænde til Kalk.

nøgyldes, der ikke gjør nogen Støi som Vandet; den klager, skriger og knurrer ikke, men er stille; den er ikke lig et Svin, der skriger græsseligt, naar man vil gribe det, men som et Faar, der er stumt for den, som klipper det, og villigen lader sig berøve sin Uld.

§ 33. Om Noah siges, at da Syndflodens Vand var faldet og borttørret, og han havde taget Dækket af Arken og seet, at Jorden var aldeles tør, gik han dog ikke ud af Arken, før Herren befol ham det (1 Mos. 8, 13. 14. 15). Saadan er den taalmodige Sjel; den ønsker ikke at gaa ud af sit Kors og sin Elendighed, førend Herren, som har ført den ind deri, atter fører den ud; den anser den Tilstand, hvori Gud har sat den og vil have den, for den lykkeligste; den siger ikke blot, naar Herren fører den op paa Bjerget Tabor og lader den se Hans Forklarelse, men ogsaa, naar den maa gaa med Ham paa Bjerget Golgatha og træde i Samfund med Hans Kors og Død: Her er godt at være. Den siger: Jeg befinder mig fuldkommen vel, Herre Jesus, selv naar jeg ikke befinder mig vel, fordi det er din Villie, allerkjæreste Frelser; Du har af Kjærlighed til mig og mig tilgode ikke taget i Betænkning at overantvorde Dig i dine ubarmhjertige, grusomme og af Satan forblindede Fienders Hænder, og jeg skulde vægre mig ved at overlade mig i dine kjærlige, mægtige og naadige Hænder? Mærkeligt er det, at David siger: „Gud, frels mig; thi Vandet er kommet indtil Sjelen. Jeg er bleven træt af det, jeg har raabt; mine Øine ere fortærede, idet jeg venter paa min Gud“ (Ps. 69, 2. 4). Han beskriver sin langvarige Elendighed med klagende Ord, men kalder dog alligevel den Gud, som har ført ham ind deri og ladet ham forgjeves vente saa længe, sin Gud. Saaledes siger en isandhed taalmodig Sjel:

Du bli'er min Gud alligevel,
Om Du mig tusind Gange slog ihjel,

og med en vis gudfrygtig grevelig Frøken Schwarzburg: Jeg takker Gud for, at Han har sendt mig denne Sygdom. Lad Ham længe nok slaa, naar Han kun elsker. Jeg beder ikke om Noget uden om Taalmodighed og god Forstand indtil min Død. Lad det gaa mig, som det vil; med Jesus er det godt at leve godt at lide, godt at dø.

§ 34. Vi gaa nu over til den Brug, vi skulle gjøre af, hvad vi have hørt om den troende Sjels Haab og Taalmodighed og uddrage heraf for det Første den Lærdom, at Guds Børn have et stort Fortrin for denne Verdens Børn, og at Alverdens Herlighed og Lyksalighed ikke kan sammenlignes med den troende Sjels Haab. Den hellige Apostel siger om de Vantro og dem, som ere udenfor Jesu og hans Kirkes Samfund, at de ikke have Haab (Efes. 2, 12; 1 Thess. 4, 13). Dette er sandt, ei alene hvad Hedningerne angaar, som leve udenfor Guds Kirke, men ogsaa med Hensyn til alle Hyklere, Ubodfærdige og Ugudelige, der pryde Kirken, som Aagerurten, Tistlerne og Tornerne pryde Hvedeageren. Slige Mennesker have ofte store Indbildninger og tykkes sig selv at være store, rige, mægtige og lykkelige; men Guds Aand siger, at de ere saa fattige, saa elendige og nøgne, at de ikke engang have Haab, hvilket dog ellers endnu pleier at findes hos de aller usleste Mennesker, naar Alt er ude. Vel sidde de nu i timelig Rigdom og Velmagt; men de kunne dog ikke selv negte for at Intet i Verden er saa bestandigt som Ubestandigheden, og at de timelige Ting, selv de, som vi ansee for de bedste og ypperste, ere underkastede mangfoldige Forandringer; hvo som idag sidder i Ære, kan imorgen være overøst med Skjændsel og Foragt; hvo som nu har Noget, kan snart Intet have; hvo som nu lever i

Overflod, kan snart nedsynke i Mangel og Fattigdom; hvo som nu uddeler Almisser med hovmodige Lader, maa ofte selv efter nogen Tids Forløb søge dem med ynkelige Bønner. De timelige gode Ting forlade enten os Mennesker og gjøre sig Vinger som en Ørn, hvormed de flyve bort, saa at man ikke ved, hvor de ere blevne af, eller vi maa forlade dem og ile ud af dette Liv, som om vi fløi afsted (Ps. 90, 10).

§ 35. Saaledes er da vor nærværende Tilstand, selv om den er noksaa kostelig i vore egne og andre Menneskers Øine, kun Møie og Arbeide, et Skyggeværk, en Indbildning, et Flyvesand, hvorpaa man ikke kan bygge (Matth. 7, 26), — en vellugtende Dunst, som snart forsvinder og bortblæses af Vinden, — et rigt ladet Skib, som Havets Bølger idag ligesom bære paa Ryggen og Hænderne, men imorgen fiendtlig bestorme, sønderslaa og opsluge. Skriften taler saare betydningsfuldt og eftertrykkeligt herom. Den siger, at de Ugudelige med al sin Pragt og Lyksalighed ere „ligesom Avnen, den Veiret bortdriver“ (Ps. 1, 4; 35, 5). „De skulle hasteligen afhugges som Græs og affalde som det grønne Græs. Det er endnu et Lidet; saa er den Ugudelige ikke mere, og naar du giver Agt paa hans Sted, da skal han ikke findes. De Ugudelige skulle forgaa; i Røg skulle de forgaa“ (Ps. 37, 2. 10. 20). „De skulle henflyde som Vand, og som en Snegl skulle de smelte“ (opløses i Heden — Ps. 58, 8. 9). Om afgudiske Mennesker der gjøre sig en Afgud af et Stykke Træ og tilbede ham, siger den Hellig-Aand, at „de føde sig med Aske“ (Esai. 44, 20), fordi de stole og bygge paa, hvad der ligesaa let lader sig gjøre til Aske som de Fliser, der faldt af det Træ, deres Afgud blev gjort af. Ikke anderledes er det med de Ugudelige alle tilhobe; de føde sig med Aske; de trøste sig ved, hvad Luen og en pludselig opkommen Ildebrand i en Hast forvandler til Aske, som Vinden siden adspreder. Mærkeligen siger Job: „Eders Erindringer (Eders Navn og Ry, selv om I havde udført saa herlige Bedrifter, at man kunde fylde alle Historie- og Aarbøger dermed) ere at ligne ved Aske; Eders Høiheder (Eders Storhed og Herlighed) skulle blive til Høiheder af Ler“ (hvad I bygge, ophøie, agte høit- og dyrebart, skal blive som Muldvarpskud — Kap. 13, 12). Kong Salomo siger: „Jeg saa alle de Gjerninger, som ere gjorte under Solen, og se, det var Alt Forfængelighed og Aands Fortærelse“ (Præd. 1, 14). Disse to sidste Ord oversætte Andre af Grundtexten ved Vindens Føde, hvorved Meningen bliver: Jeg fandt, at Menneskenes fleste Gjerninger og Foretagender vare dem til ligesaa megen Nytte, som om de vilde føde og opholde sit Liv med Vind. En saadan Udtryksmaade bruger den Hellig-Aand ogsaa paa andre Steder for at betegne Menneskenes frugtesløse Møie og Haab. „Veir,“ siger Han gjennem Jeremias, „føder alle dine Hyrder“ (dine aandelige og verdslige Styrere og Ledere — Kap. 22, 22), og gjennem Hoseas: „Efraim føder sig med Vind og jager efter Østenveir“ (det er: det forlader sig paa sine Afguder og sit Forbund med de Vantroende, hvoraf det har ligesaa megen Nytte som en Hungrig, naar Vinden blæser paa ham, og han snapper efter Luften — Kap. 12, 2).

§ 36. Ser her, I sikre og stolte Menneskebørn, hvorledes Eders Gjerninger, Foretagender, Møie, Pragt, Høihed, Herlighed og Lyksalighed betragtes i Himmelen, og hvorledes Han, som grundigt gjennemsøger og kjender Alt, dømmer derom! Og for at I ikke skulle tro, at disse Udtryksmaader ere blotte Veltalenhedspaafund og tomme Ord, saa sammenholder dem med Erfaringen! Gjennemløber alle Historiebøger, — ser hen til alle Tiders Exempler, og siger

for Gud og Eders Samvittighed, om ikke Forfængeligheden af alt jordisk Væsen og af al menneskelig Gjerning, som sker udenfor Naaden, herved saare træffende skildres! Efterdi da vi Mennesker ingen Bestandighed finde i det, vi have for Øine og under Hænder, — efterdi vi ei heller for Fremtiden have Andet end Møisommelighed, Ubestandighed og Forfængelighed at vente her i Verden, saa er det jo aabenbart, at vi ikke kunne forlade os paa eller sætte vort Haab til Noget af Alt, hvad Verden eier, hvor stort, hvor herligt og kostelig det end synes. Hvad besidde da denne Verdens Børn? Og hvad er deres Haab? Hvilken Grundvold for det Tilkommende have de? (1 Tim. 6, 19). Hvortil ville de holde sig, naar alle jordiske Ting undfly dem som en Skygge eller blive som en Tornebusk om Vinteren, hvorpaa der kun er hvasse Pigge at finde? Hvad vil være deres Haab, naar de ikke mere have Noget at haabe her i Verden? Hvad Herren siger hos Profeten: „Der skal være Forskrækkelse og Hule og Snare over dig, du Landets Indbygger. Og det skal ske: om Nogen flyr for Forskrækkelsens Lyd, han skal falde i Hulen, og den, som opstiger midt af Hulen, skal fanges i Snaren (hvor det i den hebraiske Grundtext ved tre enslydende Ord — —, som vi ikke kunne udtrykke saaledes i vort Modersmaal, tilkjendegives, at de Ugudelige skulle falde fra den ene Ulykke i den anden, eller at den Ulykke, Nød og Straf, som følger paa deres Synder og Ubodfærdighed, skal være saa mangfoldig, at om de end undflye den ene eller den anden, skal den tredie dog sikkert træffe dem — Esai. 24, 17. 18), det opfyldes jo daglig for vore Øine. Naar nu denne Verdens Børn ere grebne af Frygt, Skræk og Samvittighedsangest, — naar de ere faldne i Fordærvelsens Hule, i Helved-Fuglefængerens og Helvedjægerens Snarer og Garn, lig Fuglene om Høsten, — naar al deres Glæde og Vellyst har en Ende, — naar Uretfærdighedens Mammon intet kan hjælpe dem, — naar de lystige Drikkebrødre træde langt tilbage, — naar Øl- og Vinflasken, naar Tobakspiben, naar Felespillet eller selv den allerherligste Musik, naar Fyrste- eller Kongegunst osv. ingen Trøst kan skjænke, og de dog se sig ængsteligt om efter Trøst, hvor ville de da tage Trøst fra? Hvad skal fastholde deres Skib paa det rasende Hav, berolige deres arme Sjel og bevare den for den evige Fordærvelse?

§ 37. De ville sige: Vi ville haabe paa Gud ligesaavelsom de Andre. Jeg svarer: Haabet til Gud er en Kraft hos den bodfærdige og troende Sjel, opvakt af den Hellig-Aand, saaledes som vi forhen have lært og med Guds Ord bevist. Ligesom det nu ikke staar i den Uigjenfødtes eller Ubodfærdiges Magt at omvende sig og gribe den Herre Jesum i Troen, naar han behager og for godt befinder, saaledes staar det heller ikke i hans Magt at haabe paa Gud, og om han end ved naturlig Kraft gjør sig et Haab, saa er det dog uden Grundvold og uden forønsket Virkning, fordi det udspringer af et ubodfærdigt Hjerte. Grundvolden for Guds Børns levende Haab ere de Forjættelser, Han har givet i sit Ord; men disse ere ikke for de ugudelige og ubodfærdige, sikre Foragtere, ligesaalidtsom Roserne, Fiolerne og Lilierne eller en kostelig Balsom for Svinene og Torbisterne eller Lyset for Natuglerne og Flaggermusene, men for dem, som frygte Ham; nu have de Ugudelige aldrig frygtet Gud; de frygte Ham heller ikke endnu, men ikkun Helvede; hvorledes kunne de da tilegne sig Guds Forjættelser og sætte sit Haab til Ham? Dersom en ugudelig, skurkagtig Tjener eller en ulydig, ondskabsfuld Tjenestepige gjorde sig Haab om at deres velhavende Herre og Frue vilde indsætte dem til Arvinger af alt sit

Efterladenskab, eller en Stimand og berygtet Tyv vilde gjøre sig de Tanker, naar Retsbetjentene grebe ham og bragte ham for Dommeren, at denne havde til Hensigt at gifte ham med sin Datter og medgive ham et stort Gods i Bryllupsgave, saa vilde Enhver sige: det Menneske er jo galt og vanvittigt, som gjør sig et saadant Haab; Forstødelse, Hjulet,*) Strikken bliver hans Løn. Hvorledes i al Verden gaar det da til, at et ugudeligt Menneske, der saa længe har vist sig gjenstridigt og fiendtligt mod sin Gud og nu er falden under Hans Dom, gjør sig det Haab, at han ikke skal gaa glip af Saligheden og Himmelen? Dette de Ugudeliges og Ubodfærdiges Haab i Livet og Døden er ingen Frugt af Troen, men af Vantroen, ikke en Virkning af den Hellig-Aand, men af Helvedaanden, der giver dem Haab, hvor Intet er at haabe.

§ 38. Naar de Ubodfærdige uagtet sit uretfærdige, vellystige og urene Syndelevnet gjøre sig Haab om Saligheden, saa forekommer dette mig, som om et sindssvagt Menneske vilde raabe ind i en Skov eller imod et andet Sted, hvor der var en stærk Gjenlyd: Bliver jeg Konge? hvortil Gjenlyden svarede: Konge, og han da indbildte sig fuldt og fast, at han var Konge eller sikkert og ufeilbarligt vilde blive det, — eller som den Retslærde, vi paa et andet Sted**) have omtalt efter Gerson, der fordybede sig saaledes i Ærgjerrighed og forfængelige Tanker, at han fuldt og fast troede, at han ved Kardinalernes enstemmige Valg var ophøiet paa Pavestolen, og ikke paa nogen Maade vilde lade sig overbevise om det Modsatte. Plato***) har kaldt Daarernes Haab de Vaagnes søde Drøm; dette kan man med fuld Føie sige om alle ubodfærdige og sikre Hjerters Haab, idet de ere de elendigste og største Daarer i Verden. De gjøre sig søde Tanker om Guds Barmhjertighed og Saligheden; men det vil gaa dem som de Mennesker, der i den yderste Fattigdom drømme om en stor Skat og, naar de vaagne, befinde sig i sin forrige Elendighed. Derfor siger Job: „Rig lægger han sig, medens endnu Intet borttages; sine Øine slaar han op, og det (han eiede) er der ikke" (Kap. 27, 10), og hans Ven Bildad: „Saa ere alle deres Stier, som glemme Gud, og en Øienskalks Haab skal fortabes; thi hans Haab skal blive afskaaret, og hans Tillid er som en Spindelvæv" (Kap. 8, 13. 14), der skal ikke blive til Klæder, og han skal ikke skjule sig med sine Gjerninger (Esai. 59, 5. 6).

§ 39. Vistnok vil jeg ikke afskjære de Ugudelige Haabet om Saligheden, naar de faa Naade af den barmhjertige Gud til at omvende sig før sit Endeligt; men jeg advarer de Ubodfærdige og Sikre, at de ikke opsætte sin Omvendelse indtil det Sidste, og at de ikke lade sig blende og forlede af Satan med et falsk Haab. Erfaringen lærer, at kun faa Mennesker, som have tilbragt sin Tid i Ubodfærdighed og Sikkerhed, ved sit Endeligt vise saadanne Kjendetegn paa sand Bod og Omvendelse, som kunne forvisse en samvittighedsfuld og gudfrygtig Sjel om deres Salighed. Jeg er inderlig bange for at det vil gaa Mange, der efter langvarig Sikkerhed og Ugudelighed tænke at skulle omvende sig, ligesom dem, der ere faldne i et dybt Vand og stedte i yderste Livsfare og som i saadan Angest tage fat i Et og Andet, saasom et lidet, paa Vandet svømmende Træstykke eller i sin egen Hat eller et Søblad og Deslige, som dog ikke formaar at frelse dem fra Døden, medmindre der kommer anden Hjælp til. Mange, som have levet ryggesløst og sikkert, pleie ogsaa at dø

*] til Radbrækning, d. e.: Forbryderes Knusning med et Hjul.
**] And. Indf., 3die Hund., Kap. 5.
***] En græsk Filosof.

paa denne Maade; de tro enten ikke, at de have naaet sit Livs bestemte Maal, eller om de føle og mærke det, saa vandre de noksaa kjækt bort, som sande Kavalerer, der ikke bryde sig om Præstevrøvl og alt det Snak om Gud, Hans Vrede og Dom, Sjelens Udødelighed, Himmel og Helvede.

§ 40. Da en vis Spotter og samvittighedsløs Person stred med Døden, og hans tilstedeværende Skriftefader saavelsom andre christelige Hjerter talte til ham om Bøn, om Guds Dom og Evigheden, svarede han: Jeg dør Fanden hente mig ikke. Da de indvendte, at han allerede havde Døden paa Læberne, og at han ganske vist snart maatte vandre herfra, lagde han sig ærgerlig med Ansigtet mod Væggen og vendte Præsten Ryggen, men begyndte strax efter at brække sig og opgav dermed sin elendige Aand. Da en Oberst, som havde været med ved Mantua i Aaret sexten Hundred og tredive og ved Plyndring samlet sig en stor Formue, mærkede, at hans Endeligt nærmede sig, gjorde han sit Testament og bestemte deri, at man af hans Efterladenskaber skulde bekoste ham den allerprægtigste Begravelse; hvad der blev tilovers, det skulde Officererne ved hans Regiment med Glæde æde og drikke op og fortære i Vellyst og ikke give sig, førend Alt var gaaet med. Denne smukke Bestemmelse efterkom de ogsaa med største Samvittighedsfuldhed, indtil omsider et skrækkeligt Syn, en Ild og Lue, hvori Enhver saa sig selv, adspredte dem; imidlertid oplevede kun en af dem (der maaske med sand Anger og Omvendelse havde vendt sig til Gud), Aarets Udgang. Saaledes gaar det med de Ugudelige og deres Endeligt! Saaledes er det beskaffent med deres Haab! „Hvad gavnede dem Hovmod? og hvad hjalp dem Rigdom (Vellyst, Ære stort Navn, Herlighed, et talrigt Tjenerskab) med Overdaadighed? Alle de Ting ere farne bort som en Skygge og som et fremløbende Budskab, eller som naar en Fugl flyver igjennem Luften, eller som naar en Pil skydes til Maals; det var hastigt ude med dem; de ere blevne fortærede i sin Ondskab. Deres Haab er som et Fnug, der bortføres af Veiret, og som et tyndt Skum, der drives af en Hvirvelvind, og som en Røg, der skilles ad af Veiret eller forgaar, — som en Erindring, man har om en Gjæst, der kun har været en Dag til Herberge hos En“ (Visd. 5, 8 flg.).

§ 41. O, hvor lykkelige ere derfor ikke de gudfrygtige og med Christo forenede Sjele midt i sin timelige Ulykke, hvor rige i sin Fattigdom, hvor rolige i sin Uro, hvor glade og frimodige i al sin Trængsel, fordi de have et levende, sikkert, ubedrageligt og saligt Haab til den levende, trofaste, sanddrue, almægtige, barmhjertige, alvise og evige Gud! De løbe og haabe ikke som paa det Uvisse; de fegte og kjæmpe, stride og stræbe ikke som den, der slaar i Veiret (1 Kor. 9, 26); men de ere kaldte til Haab, til en rig og herlig Arv (Efes. 1, 18); de have en stærk og evig Trøst og et godt Haab, der er dem tilbudt og forelagt og hvortil de ere henviste (2 Thess. 2, 16). Haabet er henlagt til dem og vel forvaret i Himlene (Kol. 1, 5). Ja, deres Haab er Gud selv og den Herre Jesus. Hvo er da rigere end de troende Sjele, om de end ikke eie Andet end sit Haab? Hvo staar fastere end den, som forlader sig paa Gud og i sin Skrøbelighed har slynget sig med Tro, Kjærlighed og Haab om Livsens Træ, Jesus Christus? Hvo har større Forvisning om sin timelige og evige Velfærd end den, som har klynget sig til det evige og høieste Gode? „Hvo troede paa Herren og blev beskjæmmet? og hvo blev i Herrens Frygt og blev forladt?“ (Sir. 2, 10)

§ 42. Holder derfor fast ved Gudfrygtigheden og Eders Haab, kjæreste Guds

Børn! bliver Eders Gud og Eders Jesu tro indtil Døden! „Kaster ikke Eders Frimodighed bort, hvilken har en stor Belønning!“ (Ebr. 10, 35) Søger at voxe, som i Erkjendelse af Sandheden til Gudfrygtighed, saaledes ogsaa i Haabet om det evige Liv, hvilket Gud, som ikke lyver, har forjættet! (Tit. 1, 1. 2) Ser til, at Eders Haab er frit for alle Tvivl, fuldt og frimodigt, og at I kunne rose Eder deraf imod Djævelen og Verden, efterdi den Hellig-Aand bruger følgende Talemaader om vort Haab. „Vi ønske“, siger Apostelen, „at Enhver af Eder maa vise den samme Nidkjærhed (som han har vist med Hensyn til Kjærlighedens Gjerning og Møie) til fuld Befæstelse i Haabet indtil Enden“ (Ebr. 6, 11. 10), og etsteds sammenknytter han Haabet med Frimodighed og Ros (Ebr. 3, 6), ligesom han ønsker, at Haabets Gud maa fylde de Troendes Hjerte „med al Glæde og Fred, saa de kunne vorde rige i Haabet ved der Hellig-Aands Kraft“ (Rom. 15, 13). Stræber derfor, mine Kjære, efter et saadant rosende, frimodigt, glad og rigt Haab! Lader Eders Mund være fyldt med Latter og Eders Tunge med Frydesang, og siger: Herren har gjort store Ting imod os, idet Han har kaldet, oplyst, omvendt, retfærdiggjort og helliggjort os, og Han vil gjøre store Ting imod os, idet Han vil opholde os i Troen indtil Enden, vederkvæge os med sin Trøst, styrke os med sin Kraft, beskjærme os imod Djævelen og Verden og tilsidst frelse os til sit himmelske Rige og velsigne os med evig Fred; „derfor ere vi glade“ (Ps. 126, 2. 3; Luk. 1, 49).

§ 43. Om Alexander, som Historieskriverne have tillagt Navnet den Store, fortælles, at da han fra Makedonien vilde bryde op med sin Krigshær imod Darius, bortgav han sine kongelige Krongodser, Embeder, Toldindtægter, Landsbyer, Jordeiendomme og deslige til sine Betjente og Venner. Da nu Perdikkas spurgte ham, hvad han da selv vilde beholde, svarede han uden Betænkning: Mit Haab. Og det er bekjendt, hvilket Held den retfærdige Gud gav ham, saa at han erobrede uden Sammenligning Mere end han havde bortgivet. Har nu et Menneske kunnet tale saa frimodigt om sit Haab i Tillid til Mennesker og menneskelig Magt, hvad bør da ikke vi Christne gjøre, som haabe paa Gud, paa Jesum, paa Guds Forjættelser, paa Hans Sanddruhed, Visdom, Almagt og Godhed! Naar derfor Djævelen og Verden sige til os: Hvad har du da for din Christendom, for din Tro, for dine Almisser, for dine Bønner, for din Gudsfrygt, saa lader os svare med Frimodighed: Mit Haab.

§ 44. Sige de: Men du er og bliver forladt, elendig og trøstesløs, saa lader os svare: Jeg haaber paa den trofaste Gud, der ingenlunde kan eller vil slippe eller forlade mig. De Elendiges Forventning skal ikke altid fortabes. — Men du er fattig og maa ernære dig og Dine kummerligen. Svar: En Fattig skal ikke glemmes evindeligen (Ps. 9, 19). Jeg haaber paa den rige Gud, der ikke skal lade mig have Mangel paa noget Slags Godt (Ps. 34, 10. 11); men lader Han mig mangle nogen Ting, saa er den mig ikke tjenlig. — Du lever i den onde og falske Verden og bliver paa alle Maader plaget og undertrykt. Jeg haaber paa den trofaste og miskundelige Gud, der leder mig i sit Ansigts Lys og med sine Øine, bedækker mig med sine Naadesvinger og beskjærmer mig med sin vældige Haand. — Du er bedrøvet i Aanden og næsten altid sørgmodig. Jeg haaber paa Gud, der er mit Hjertes Fryd og Glæde og mit Lys i Mørket og som gjør de Fornedredes og Elendiges Aand levende og forbinder og glæder de Sønderknustes Hjerter (Ps. 43, 4; Mika 7,

8; Esai. 57, 15; 61, 1). — Du er en trøstesløs Enke og en forladt Faderløs. Jeg haaber paa Gud, som er Enkers Dommer og Redningsmand og de Faderløses Fader (Ps. 68, 6). — Men du befinder dig i Nød og Fare, og de sidste Tiders Trængsler ere nær forestaaende. Jeg haaber paa Gud, hvis Haand ikke er forkortet, saa at den ikke skulde kunne frelse, — paa Jesum, der hersker midt iblandt sine Fiender, — paa den Herre, der kjender Sine og har tegnet mig i sin Haand, hvormed Han har grebet mig og hvoraf Ingen skal rive mig ud, — der har indesluttet mig i sin evige Kjærlighed, fra hvilken hverken Død, ei heller Liv, ei heller Engle, ei heller Fyrstendømmer, ei heller det Nærværende, ei heller det Tilkommende kan skille mig. — Men du er en Synder. Jeg haaber paa den naadige, barmhjertige og miskundelige Gud, som forlader Misgjerning og Overtrædelse og Synd og søger og finder sin høieste Ære i at tilgive de Bodfærdige selv de største Synder. Men du skal dø. Jeg haaber paa den levende Gud, der gjør de Døde levende, — paa Jesum, der er en Livets Fyrste, ja det evige Liv; mit Haab skal ikke beskjæmme mig; mit Haab er bedre end Verdens Besiddelse: min Forventning er bedre end Verdens Eiendom; mit Intet er mere end Verdens Alt; min Bedrøvelse er bedre end Verdens Glæde; mine Sukke ere bedre end Verdens Frydераab; min Graad overtræffer dens ædleste Vin; min Skam og Skjændsel er mere hædrende end dens Ære; min Skrøbelighed er kraftigere end dens største Vælde; min Tornekrone er herligere end dens Guldkrone; min Død er bedre og saligere end dens Liv. Thi jeg haaber paa Gud. Hvorfor nedbøier du dig, min Sjel? hvorfor bruser du i mig? bi efter Gud; thi jeg skal endnu takke Ham; thi Han er mit Ansigts megen Frelse og min Gud. Vælt din Vei paa Herren, og forlad dig paa Ham; Han skal gjøre det.

§ 45. For imidlertid endmere at opvække og opmuntre de gudelskende Sjele til et frimodigt Haab til Gud, vil jeg anføre et og andet smukt Exempel paa Guds underfulde og naadige Hjælp i yderste Fare og Nød og derved oplyse og stadfæste Læren om Haabet til Gud. Omkring Aar femten Hundred og femti reiste en Handelsmand ved Navn Peter Perseval, der ved sin gode og ustraffelige Vandel havde vundet Berømmelse for at være en gudfrygtig og hæderlig Mand, fra Reval til Lybek. Efter at have indkjøbt allehaande Varer og bragt dem ombord, gik han dermed i Guds Navn tilsøs, men led underveis efter Guds hellige Raad og Villie Skibbrud og forliste Skib og Gods; han fik da fat i en Planke, hvorpaa han satte sig og svømmede om paa Havet, indtil han kom til en fremragende Klippe, som han kravlede op paa og hvor han tilbragte tre Dage med Frygt og Bævelse. Da han i denne store Nød, som man vel kan vide, raabte ivrigt til Gud, føiede Herren det saaledes, at to Tønder henimod Aftenen den første Dag bleve drevne af Vinden og Bølgerne hen til Klippen; han trak dem til sig, aabnede dem og fandt i den ene Sengklæder, hvormed han kunde bedække og varme sig, og i den anden Æbler, hvormed han kunde stille sin Hunger og Tørst. Paa den Maade opholdt han Livet de tre Dage og Nætter. Imidlertid havde han mange sørgmodige Tanker (ligesom da Satan under saadanne Omstændigheder ikke pleier at hvile og gjerne gyder Olie i Ilden): alt Haab var dog ude; han havde ingen Hjælp at vente sig; han kunde ligesaa godt springe i Havet for at blive fri for sin Angest; men den himmelske Trøstermand opreiste ham og styrkede hans Haab med de Ord af den otte og sextiende Psalme: Vi have en Gud, som er en Gud til megen Frelse,

og hos den Herre Herre ere Udgange fra Døden. Den fjerde Dag blev han var et lidet Skib; de, som vare ombord i dette, fik vel ogsaa Øie paa ham, men troede, at det var et Spøgelse og ikke et Menneske, indtil han ved sin Vinken og Raaben gav sin Nød tilkjende, saa at de kom og toge ham ind i Skibet, hvorefter han kom sund og frisk tilbage til Reval. Her lod han siden nede ved Havnen, hvor man gaar ombord, ophænge en Tavle, paa hvilken denne Begivenhed var afbildet Gud til Ære, der saa forunderligen havde opholdt ham, og andre søfarende Folk til Trøst, for at de i Fare og Nød skulde haabe paa Gud.

§ 46. Andreas Møller fortæller i sine freibergske Aarbøger, at den nittende September femten Hundred et og otti faldt fire Bjergmænd ned i en Malmgrube og bleve gjenfundne Kl. 9 om Aftenen den 23de i samme Maaned ved Bjergembedsmændenes ivrige Bestræbelser, idet de lode rydde Dag og Nat for at komme til dem. De Tre vare vel døde; men den Fjerde, ved Navn Georg Strobel, var endnu ilive og var bleven underligen opholdt paa et lidet Tværslag af omtrent en halv Alens Høide. Denne fortalte, at i den Tid, han var begravet der, havde han ofte seet et Skin eller en Lue fare op og ned, hvorved han var bleven vederkvæget, saa at han kunde holde ud paa femte Dag uden Mad og Drikke eller frisk Luft. Han var eneste Søn af en fattig Enke og underholdt af barnlig Kjærlighed og Troskab hende og tre uforsørgede Søskende med sine Hænders Arbeide. Lignende Ting forefalde daglig paa alle Steder, og der skulde vel heller ikke fattes Exempler paa at den algode, barmhjertige og gjerne hjælpende Gud ogsaa har forbarmet sig over de stakkels blinde Hedninger og andre Vantroende, naar de have været i Nød og Fare, og underligen udfriet dem.

§ 47. De vilde Karaibere fortælle ifølge de Efterretninger, de have om sine Forfædre, at da en af disse sad ganske alene i en Skov og med Taarer beklagede, at de vare saa elendig og intet Tag havde over Hovedet, maatte taale al Luftens Umildhed og ernære sig saare elendigt af vilde Frugter og Urter, viste der sig en Mand for ham af et anstændigt Udseende med en Stav i Haanden, tiltalte ham venligt og underviste ham om hvorledes de skulde plante den meget nærende Rod Mandioka eller Maniok, saa og indrette sig Skjul af Palmeblade. Hvorledes det hermed egentlig har forholdt sig, lader jeg staa derhen; dog kan det ikke negtes, at Guds Godhed hellerikke er ørkesløs blandt de Vantro, — at den „giver dem Regn og frugtbare Tider fra Himmelen“ (Ap. Gj. 14, 17) og hjælper dem i Nød og Fare. Dette er hellerikke at undres over, naar man betænker, at Han er saa miskundelig, at Han ogsaa forbarmer sig over Kvæget, over de fornuftløse Dyr, over Ravnene og tager sig af dem, forsørger og opholder dem. Hvad skulde Han da ikke gjøre imod os, sine Børn og Udvalgte, Helligede og Elskede! „Forlader Eder derfor paa Ham til hver Tid, kjære Folk! udøser trøstigt Eders Hjerte med alle dets Sorger og Bekymringer for Hans Ansigt!“ (Ps. 62, 9). Den levende, almægtige, evige, miskundelige, alvise Gud er vort Haab. Meget betydningsfuldt siger den høioplyste Luther: Gud kræver ikke Mere af Mennesket end at det lader Ham beholde sin Ære og Guddom, det er: at det ikke anser Ham for en Afgud, men for en Gud, der ser til (de Elendige og Nødlidende), bønhører dem, forbarmer sig over dem og hjælper dem, osv. At give Gud denne Ære er Visdom over al Visdom, Retfærdighed over al Retfærdighed, Gudsdyrkelse over al Gudsdyrkelse, Offer over alle Offere, o. a. M. Nu, Herre, Du Haabets Gud, opfyld Du os med al Fred

og Glæde, idet vi tro, saa vi kunne vorde rige i Haabet ved den Hellig-Aands Kraft! (Rom. 15, 13). Din Miskundhed være over os, saaledes som vi haabe paa Dig! (Ps. 33, 22).

§ 48. Lader os for det Tredie ogsaa føre os Læren om Taalmodighed til Nytte og foretage en Prøvelse, for at erfare, om den christelige Taalmodighed ogsaa findes hos os, uden hvilken Ingen kan være et Guds Barn! Thi efterdi „Alle, der ville leve gudeligen i Christo Jesu, skulle forfølges og indgaa i Guds Rige gjennem mange Trængsler, saa have vi Taalmodighed behov, at vi, naar vi have gjort (og lidt) Guds Villie, kunne faa Forjættelsen" (2 Tim. 3, 12; Ap. Gj. 14, 22; Ebr. 10, 36). Det er intet Stort at ære, elske, prise og tjene Gud og holde sig til Ham i gode Dage og i timelig Lyksalighed; men de sande Christnes Kunst og det sikreste Bevis paa Kjærligheden til Gud bestaar deri, at de ære Ham og forherlige Hans Navn i Anfegtelser og mangehaande Trængsler ved Hengivelse og Taalmodighed, med stille Sjel, — at de elske Ham, naar Han synes at hade dem, — at de omtale og berømme Hans Miskundhed, Almagt, Visdom, Retfærdighed, Sandruhed og Trofasthed selv da, naar Han viser sig ubarmhjertig, haard, afmægtig, uviis og taabelig imod dem, og som om Han havde glemt alle sine Forjættelser og, efter Jobs Udtryk, forvendt sig til at være grum imod dem, — at de med god Villie og med Glæde bære den Byrde, Han paalægger dem, — at de elske Korset for den korsfæstede Jesu Skyld, — at de kysse den Haand, der fører Riset, paa samme Tid, som den slaar haardt til, — at de sætte høiere Pris paa Tornekronen, fordi deres Jesus har værdigets at bære den og nedarvet den til dem, end paa al Verdens Rosen-, Oliven- og Laurbærkrandse og Guldkroner. Det er et Bevis paa Christendommens og Kjærlighedens Kraft (1 Kor. 2, 4; 2 Kor. 8, 24), at de Troende Intet eftertragte med sin Gudsdyrkelse uden Foreningen og Samfundet med Christo Jesu, om de end maa modtage Ham fattig, nøgen, blodig, saaret, foragtet, forladt og forstødt af Alle. Da bliver det aabenbart, at det kun er Jesus, de elske, — at de ikke ere som Judas, der fulgte Herren, fordi Han betroede ham Pungen (Joh. 12, 6), ei heller som Jøderne, der opsøgte og løb efter Ham, fordi de havde ædt af Hans Brød og vare blevne mætte (Joh. 6, 26), og det bør nu være alle sande troende Sjeles Bestræbelse: at bevise sig i Alting som Guds tro Tjenere med stor Taalmodighed.

§ 49. Vi have etsteds ovenfor i dette Værk*) lært, at der er tre Trin, som Korsdragerne skulle lægge Merke til: det første, naar de tvungne tage Korset paa sig, som Simon fra Cyrene, bære det med Sukke og Taarer efter sin Jesum og heller ville blive frie derfor idag end imorgen, — det andet, naar de vel tage det Kors, som Herren paalægger dem, op og paa sig med Taalmodighed, bære det i Stilhed og tillidsfuldt underkaste sig Hans hellige Villie, men dog betragte det som en Byrde, hvorover de undertiden klage, og hvisaarsag de stedse maa stride med sit Kjød og Blod, der er ligesaa gunstigt stemt imod Korset som Hunden imod sin Lænke, — det tredie, naar de ei alene villigen tage Korset op, som æret, helliget og velsignet af deres Jesus, elske det, bære det med glad og tilfreds Hjerte, ere stolte deraf og sætte høiere Pris derpaa end Verdensbørnene paa sin timelige Lyksalighed. Fra det første Trin maa de troende Sjele stræbe at komme op til det andet, fra det andet til det tredie, og naar de have bragt det et godt Stykke derfra, saa er det klart, at de af Hjertet elske Gud, fordi

*) 4de Del, 1ste Præd., § 63.

Han er Gud, og ikke blot, fordi Han er saa god imod dem; da kan man sige: „Her er de Helliges Taalmodighed og Tro“ (Aab. 13, 10).

§ 50. Prøver Eder da, mine kjæreste Medchristne, hvor langt I heri have bragt det! Jeg maa tilstaa, at Taalmodigheden er en af vor Christendoms vanskeligste Dyder, og at Mange, som dog ved Guds Naade og Kraft have overstaaet mange Trængsler i sine Levedage, dog endnu ikke have bragt det synderligt vidt deri. De Fleste blive staaende paa det ovennævnte første Trin og bøie sin Ryg under Korset med uvilligt Hjerte; de kalde Gud sin kjære Fader, saalænge Han giver dem Sukker, Rosiner og Mandler at spise; men rækker Han dem et beskt Lægemiddel eller giver dem af Riset, saa tør det snart gaa med dem som med Jonas, der efter at have mistet sit Kikajon og dets Skygge ei alene satte et surt Ansigt op, vrededes og strax vilde dø, men ogsaa paa Herrens Spørgsmaal, om det var vel, at hans Vrede optændtes for den visnede Plantes Skyld, udbrød og svarede: Ja, det er vel, at min Vrede er optændt indtil Døden (Jon. 4, 7 flg.). Saaledes gaar det endnu ofte; mangt et Menneske ønsker strax, naar en Ulykke, et Tab, en Gjenvordighed møder ham, at græmme sig ihjel og dø af Sorg; han viser sin Gud et surt Ansigt, vredes, knurrer og kan ikke dølge sin Utaalmodighed. Om end Mange ikke sige det rentud, som en vis bedrøvet Bjergmand, turde de dog tænke i sit Hjerte: Hvad har jeg for at jeg er gudfrygtig? Jeg vil ikke længer være Guds Tjener. En vis Frue, hvis eneste Søn og Datter vare døde, besværede sig over Gud, fordi Han ikke havde opfyldt den Forjættelse mod disse, som Han har givet gudfrygtige og lydige Børn, nemlig at de skulle leve længe paa Jorden, og da nogle Fattige kom og efter sin Sædvane bade hende om en Almisse, bød hun dem at gaa sin Vei og sagde: Jeg vil Intet give Eder; hvorfor have I ikke bedet flittigt, saa at mine Børn kunde blevet ilive? Det gaar med Mange som med Enken i Zarepta, der var meget vel tilfreds med Profeten Elias og ikke gav ham noget ondt Ord, saalænge hun og hendes Søn vare friske og ikke manglede Mel og Olie; men da Sønnen blev angreben af en haard Sygdom og døde, for hun løs paa ham og sagde: „Hvad har jeg at gjøre med dig, du Guds Mand? Du er kommen til mig at lade min Misgjerning kommes ihu og at dræbe min Søn“ (1 Kong. 17, 16—18).

§ 51. Om nu end den miskundelige og langmodige Gud viser stor Taalmodighed med de utaalmodige Mennesker og holder sine stakkels Børn Meget tilgode, naar de overiles af en Brøst og overvældes af Kjød og Blod, saa maa vi dog ikke misbruge denne Hans Miskundhed og Langmodighed og stedse hengive os til Utaalmodighed; men ligesom det i andre Maader er vor Skyldighed, ikke at lade vort Kjød raade sig selv, men overvinde det ved Aanden, — ligesom det derhos paaligger os, med al Flid at stræbe efter Tilvext i Tro, Kjærlighed, Ydmyghed og Sagtmodighed o. a. M., saaledes maa vi ogsaa søge at blive fuldkomnere i christelig Hengivelse og Taalmodighed: Vi maa stedse sige:

Giv Taalmod, Gud!
Min Synd slet ud!
Et lydigt Hjerte Du skabe
I mig, at jeg
Ved Knur skal ei
Min evige Frelse fortabe!

Og, min Medchristen, hvad hjælper Utaalmodigheden os, hvorved vi kun gjøre Ondt værre? Hvad hjælper det en Vandringsmand, som har paataget sig at bære en tung Byrde, at han oftere kaster den af sig? han maa dog tage den op igjen og har intet Andet derfor end

Møie og Besvær. Og hvad kan det hjælpe os, at vi søge at befri os for vort Kors ved Utaalmodighed? det er dog vort Kors, som den Herre Jesus har paalagt os og som ingen Anden kan eller skal bære for os. Kampen er os foresat (Ebr. 12, 1); hvorfor ville vi da vægre os længe ved med frit Mod at begynde den? Bægeret er os iskjænket; ingen Anden vil uddrikke det for os; hvorfor ville vi da ikke villigen tage imod det af den kjære Haand, som har beredt det og rækker os det? „Skal jeg ikke drikke den Kalk, som min Fader gav mig“ (Joh. 18, 11), — som min Jesus har smagt paa og drukket mig til af og som den Hellig-Aand har forsødet med sin kraftige og søde Trøst? Ræk hid, min Gud og Fader! jeg vil drikke den, om den end skal tage Taarerne af mine Øine.

§ 52. Her vil maaske mangen gudelskende Sjel sige: Vel den, som har bragt det saa vidt, at han kan bevare sin Sjel ved sin Taalmodighed og være stille for Gud, der jo ikke mener det ilde! Ogsaa jeg foresætter mig vel at ville gjøre det; men det gaar kun daarligt dermed; Gud have Taalmodighed med mig og hjælpe min Skrøbelighed! Det er vel gjort, du gudfrygtige Hjerte, at du hjerteligen erkjender din Ufuldkommenhed, som i andre Christendommens Dyder, saaledes ogsaa i Taalmodighed og søger at bedre dine Feil. Det gode Forsæt, Villien og Bestræbelsen for at lide Guds Villie og bære Hans Kors med stille Sjel er allerede en herlig Begyndelse til Taalmodighed. At sukke og græde, klynke og klage er ikke strax Utaalmodighed, saasom Guds Børns Erfaring lærer, at om end det udvortes Menneske er bedrøvet over Korset, saa er dog det indvortes trøstigt i Gud og har Velbehag i sin Trængsel. De love sin Gud og prise Hans Godhed, ikke altid med hørlig Røst, men ofte med lønlige Sukke; de tænke ofte, naar de ere som mest bedrøvede, og Kjødet fornemmer sine Smerter og Sjelen sin Angest: Ret saa, min Gud; Det er Altsammen godt, min Fader.

> Gjør med mig, som det tykkes Dig.
> Jeg tillidsfuldt og stille
> Vil lide, naar det evig mig
> Fra Dig kun ei maa skille.

§ 53. En Christen dømmes ikke af Gud efter sin udvortes Tilstand og efter de Mangler, der endnu findes hos ham, men efter sin indvortes Tilstand, efter Aanden og Troen, efter sit Hjertes Oprigtighed og helliggjorte, gode Villie. Blander der sig nu, naar han staar under Korset, Noget i hans Ord, Tanker, Lader og Gjerninger, som Menneskene kalde Utaalmodighed, saa kalder den himmelske Fader det dog ikke saaledes, men en Skrøbelighed, en Overilelse hos sit Barn og tilregner ham det ikke og det for Hans Skyld, som bor i hans Hjerte med sin Aand og Naade og hvis fuldkomne Taalmodighed har bødet for al vor Utaalmodighed og alle vore Synder. Mærkeligt og trøsteligt er det, at vor allerkjæreste Frelser ikke blot inderligen anraabte sin Fader om Afvendelsen af Korsets beske Kalk, men ogsaa siden paa Korset frembar sine Bønner og ydmyge Begjæringer med stærkt Raab og Taarer, idet vi vide, at Han i sin store Angest udraabte: „Min Gud! min Gud! hvorfor har Du forladt mig?“ (Ebr. 5, 7; Matth. 27, 46). Kommer det da end dertil med os, at vi ei alene bede og paakalde, men ogsaa klage, græde, skrige og hyle og udbryde: Jeg er dog bortstødt fra Guds Øine; Herren har forladt mig; Herren har glemt mig; jeg kan ikke længer udholde det; jeg ønsker ikke at leve længer; ak, den, som blot var død! osv., saa vil den naadige og miskundelige Gud ikke tilregne os det, men have Taalmodighed med os, indtil vi ved Hans Naade og

Kraft overvinde Alt. Jeg slutter med de Ord af Kirkesangen:

Alt her paa Jord har en stakket Frist.
Herre Jesu Christ!
Du vil staa ved min Side
Og Ulykken min
Betragte som din,
Naar den vil imod mig stride.
Maa jeg da til,
Nu, som du vil,
O Verden! men
Gud er min Ven;
At hjælpe mig Han skal vide.

„Al Naadens Gud, som kaldte os, der en kort Tid lide, til sin evige Herlighed i Christo Jesu, Han selv berede, styrke, bekræfte, grundfæste os! Ham være Æren og Magten i al Evighed! Amen.“ (1 Pet. 5, 10. 11).

Mag. Christian Scrivers

Sjeleskat.

Femte Del.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels salige Afsked fra Legemet, triumferende Indtog i Himmelen og evige Glæde, Herlighed og Salighed.

Første Prædiken,

der handler om det evige Livs Vished.

Ebr. 4, 9: Der er en Sabbatshvile tilbage for Guds Folk.

§ 1. Jeg har i Jesu Navn foresat mig, herefter at tale om den himmelske Herlighed og Salighed, som Gud har beredt dem, som Ham elske, — saaledes som Ordenen i vort begyndte og hidtil ved Guds Kraft fortsatte Sjele-Arbeide fordrer. Ved denne Leilighed mindes jeg at have læst, at en gudfrygtig Adelsmand fordum gjorde en Reise til det forjættede Land, for selv at tage de Steder i Øiesyn, som Guds Søn under sin paatagne Manddom havde værdiget sin synlige Nærværelse og beæret med Aabenbarelsen af sin Herlighed og Menneskekjærlighed, og for derved endmere at vække og styrke sin Andagt, sin Tro, sin Kjærlighed og sit Haab. Da han nu efter Ønske var ankommen derhen, besøgte han først Byen Nazareth, hvor Engelen Gabriel, udsendt af Gud, fandt Jomfru Maria og bragte hende det Budskab, at hun af Gud var udkaaret til Hans enbaarne Søns og Verdensfrelserens Moder. Her fordybede den andægtige Pilegrim sig i Betragtningen af den Herres Jesu bundløse og ubegribelige Kjærlighed, idet Han for os Mennesker og for vor Saligheds Skyld kom ned fra Himmelen, ikke forsmaaede Jomfruens Liv og blev et Menneske og vor Broder. Efter at have takket hjerteligt og med tusind Sukke for denne Kjærlighed og dybe Fornedrelse, begav han sig derfra og reiste til Bethlehem.

§ 2. Da han nu ihukom det Under af Guds Kjærlighed, som her var skeet, og i Aanden betragtede sin Jesum i Hans dybe Fornedrelse, som et fattigt Barn, født i Stalden og liggende i Krybben, kunde han ikke holde Taarerne tilbage, men fugtede dermed den Jord, som hans Frelser havde vædet og helliget med sine

første barnlige Taarer, kyssede denne Jord tusind Gange og takkede Ham for Hans usigelige Naade og Kjærlighed. Herfra drog han op og reiste til Jordan, til det Sted, hvor Herren havde modtaget Daaben af sin Forløber, Johannes. Her tyktes ham, at han saa sin Frelser staa i Jordan, — at Himlene aabnedes, og at han hørte Faderens Røst: Denne er min Søn, den elskelige, i hvem jeg har Velbehag, og saa den Hellig-Aand fare ned i Dueskikkelse (Matth. 3, 13 flg.). Han takkede da sin Frelser inderligt for Indstiftelsen af den hellige Daab og for dens velsignede Kraft, hvori ogsaa han tilligemed alle salige Guds Børn var bleven delagtig o. a. M. Herfra vandrede han ud i Ørkenen og betragtede i Aanden Djævelens Fristelse, som hans Jesus havde lidt, og hvorlunde Han overvandt denne Sjelefiende med sit guddommelige Ord og siden blev betjent af de hellige Engle. Han besøgte derhos Bjerget Tabor og forestillede sig sin Frelsers Forklarelse, — endvidere Bjerget Zion og Staden Jerusalem, hvor han fremkaldte for sin indre Beskuelse den sidste Nadverd, hans Jesus holdt med sine Disciple og hvorved Han beskikkede sit Hemmeligheds- og Kjærlighedsmaaltid, som Han indstiftede til sin Ihukommelse og vor Trøst, saavelsom den Ydmyghed, Han lagde for Dagen ved at to sine Disciples Fødder.

§ 3. Derpaa fulgte han Ham over Bækken Kedron til Gethsemane, var i Aanden med hjertelig Andagt Vidne til Hans Dødskamp, under hvilken Han svedede blodig Sved, saa at Blodsdraaberne faldt ned paa Jorden, hvorved hans Hjerte bankede høit og ligesom hensmeltede i Taarer. Han forestillede sig derefter, hvorledes Herren her efter Forræddereren Judas's Anvisning blev tagen tilfange, bunden og ført bort, idet han fulgte Ham allevegne med sin Andagt og Kjærlighed, forestillede sig, hvad Han led i Ypperstepræstens Pallads, i Pilatus's Domhus og andetsteds, — hvorledes Han blev slagen med Næver, bespyttet, hudstrøgen, tornekronet, fremstillet som et ynkværdigt Skuebillede for Folket, dømt til Døden, ført ud, bærende selv sit Kors, regnet blandt Misdædere og korsfæstet med dem paa Bjerget Golgatha og omsider opgav Aanden, ledsagede Ham derpaa til Hans Grav, ihukom Hans seierrige Opstandelse, vandrede i Hans Selskab til Emmaus og vædede og betegnede alle disse Veie med sine Andagts-, Kjærligheds- og Glædestaarer.

§ 4. Endelig kom han til Oliebjerget, til det Sted ved Bethanien, hvorfra Jesus for op til Himmelen. Her styrkede han sig i Aanden, fordoblede sin Andagt og udbrød i disse Ord: O Jesus, sødeste Herre Jesus, nu ved jeg intetsteds mere paa Jorden at følge Dig. Und derfor min Sjel den Naade, o Jesus, min Kjærlighed, at jeg maa følge og ledsage Dig paa din Himmelfart! Og idet han sagde dette, segnede han til Jorden, erholdt, hvad han saa hjertelig bad om, og overantvordede sin Aand til Ham, som havde kjøbt den til sin Eiendom med sit kostbare Blod. Jeg maa tilstaa, at ihvorvel jeg efter Guds Ord ikke kan billige de overtroiske Valfarter, som fordum foretoges og maaske endnu af Enkelte foretages til en Bod og Fyldestgjørelse for Synden, har jeg dog fundet megen Glæde i denne, saaledes som den her er beskreven. O, hvor salig er ikke denne Sjel, som overalt følger sin Jesu Fodspor, følger Ham med stor stor Begjærlighed, usminket Tro og inderlig Kjærlighed, indtil den ved Guds Haand og Kraft løsriver sig fra sit Syndens og Dødens Legeme og iler til sin i Himmelen triumferende Konge! Det er imidlertid just ikke nødvendigt, at man anstiller denne velsignede Valfart i det forjættede Land og desaarsag foretager en møisommelig og kostbar Reise,

saasom mange gudelskende Sjele have gjort den og endnu gjøre den uden at komme udenfor sit jordiske Fædreland, ligesom jeg da ogsaa af mange Grunde maa anse den ovenanførte Fortælling mere for et gudeligt Læredigt end for en sand Tildragelse. Og synes det, at Forfatteren i denne Fremstilling har villet vise, hvad en gudelskende Christens hele Liv skal være, nemlig en stadig Betragtning af den Herres Jesu Omgjængelse her paa Jorden og af Hans Kjærlighed, som Han derunder aabenbarede, og dernæst en uafbrudt Efterfølgelse, hvorunder vi vandre i Hans hellige Fodspor.

§ 5. Jeg har imidlertid anført den, fordi den er meget vel skikket for mit Forehavende. I vide, hvorledes vi i Indledningen til dette Arbeide fandt den dyrebare menneskelige Sjel i Ørkenen, fattig, elendig, nøgen, blind og blottet, og bestræbte os for ad den sande Omvendelses Vei at bringe den til Jesu Christi Samfund og Nydelsen af Hans Kjærlighed og Miskundhed og derefter at styre dens Fødder paa Fredens og Jesu salige Efterfølgelses Vei i en hellig og gudelig Vandel. Om vi nu end herunder ofte kom ind paa de knudrede Korsveie, der ere begroede med Torner og Tidsler, saa husvalede dog vor Jesus, som en trofast Forgjænger og Ledsager, os altid med sin evige Trøst og hjalp os frem med sin mægtige Haand, saa at vi nu ikke have Andet tilbage end at følge Ham til Himmelen, gladeligen forlade Verden og ombytte Verden med Himmelen, Møien med Hvilen, Krigen med Seieren, Kampen med Kronen, Forkrænkeligheden med den salige Evighed. Hvorledes nu dette kan og maa ske, og hvad den troende Sjel efter fuldendt Livsløb i denne Verden har at vente i Himmelen, derom skulle vi med Guds Hjælp herefter tale.

§ 6. Men ved dette hellige, gavnlige og nødvendige Foretagende finder jeg ikke ubetydelige Hindringer og Vanskeligheder. Thi hvo er jeg syndige og elendige Menneske, der endnu vandrer her paa Jorden tilligemed mine Brødre og Søstre og ofte af Hjertet beklager, at jeg ikke tilbørligen kan fatte og tro paa Guds Børns Herlighed og Salighed i Naadens Rige og føre mig selv og Andre den til Nytte, — hvo er jeg, at jeg fordrister mig til at beskrive og fremstille den himmelske Salighed? Hvad vil vort Hjertes lille Kar ved dette vide og brede og dybe Hav? Hvor Meget kan det vel rumme deraf, og hvi vil vor stammende Barnetunge give sig af med disse høie og himmelske Ting? Om end vort arme Hjerte allerede undertiden formedelst Ordet og den Hellig-Aand fornemmer en himmelsk, sød Fryd, en overnaturlig Trøst, en uforlignelig Fred og en salig Glæde i Guds Kjærlighed, saa er dette dog kun noget Lidet og Ringe imod hvad vi have at vente i Himmelen, og selv dette Ubetydelige, som Sjelen fornemmer, er dog ikke vor Tunge istand til at udsige og skildre, selv om den var den mest veltalende i Verden. Denne Tids lærde og sindrige Mænd, som have beskuet Stjernehimmelen med sine kunstigt indrettede Kikkerter, vide at fortælle vidunderlige Ting, som de paa denne Maade have seet. De sige, at hvor det blotte menneskelige Øie hidtil neppe har fundet tyve eller tredive Stjerner, der se de med Kikkert bevæbnede henved tusind. De berette, at Syvstjernen er besat med over hundred Lys og at se til som en Bikube, der er omgiven af en tæt Bisværm, eller som en Cirkel, Kreds eller Ring, der straaler overalt og i hvilken der ligger ligesom et lidet Barn. I det saakaldte Orions-Stjernebillede have de fundet flere Stjerner end de Gamle paa hele Himmelhvælvingen; det er, ligesom Josefs brogede Kjortel, bestænket med meget Blod, og saaledes se ogsaa de

utallige blodfarvede Stjernerubiner paa det førstnævnte Stjernebillede ud, og andet Deslige. Men de dyrebare Sjele, som deres Frelser har forundt at kaste et Frydeblik ind i den himmelske Herlighed, eller som have havt en sød Forsmag paa Saligheden, vide kun Lidet at sige. Man hører dem vel udraabe: O Herlighed! o Salighed! o Sødme! o Trøst! Ak ser! ak hører! ak smager! men de kunne ingen Ord finde til at udtale, hvad de have seet og smagt.

§ 7. Den høioplyste Apostel nød vel den Naade af Gud at blive henrykket indtil den tredie Himmel; men han „hørte (og saa udentvivl ogsaa) uudsigelige Ord (og Ting), hvilke det ikke er et Menneske tilladt at udtale“ (2 Kor. 12, 2. 4). Jeg er af den Formening, at Luther godt har oversat det græske Udtryk, som her findes med: hvilke intet Menneske kan udtale; thi dersom det var blevet Apostelen forbudt at meddele, hvad han havde hørt, vilde han udentvivl have sagt: Hvilke jeg ikke tør udtale; men nu skriver han: Intet Menneske, hvor høit begavet, klogt og veltalende det ogsaa mon være, vilde kunne udsige disse Ord, om det end hørte dem saaledes, som jeg hørte dem. Og herved stadfæstes, hvad vi ovenfor sagde, nemlig, at det oplyste og til Guds Barnerets Herlighed ophøiede Menneske vel undertiden faar Naade til at føle en Forsmag paa det evige Liv og at gjøre et Indblik i den himmelske Herlighed, men at det, han har følt og seet, alligevel forbliver uudsigeligt for ham. Man fortæller, at en gudfrygtig, men enfoldig Mand blev agtet værdig til en lignende Naade, saa at han i nogen Tid var fra sig selv og kun ved et glad og ligesom smilende Aasyn røbede, at han maatte fornemme en stor Glæde; da han omsider kom til sig selv igjen, og hans Venner spurgte ham, hvad han havde seet eller hørt, svarede han: Jeg kom ind i en uforlignelig Lysthave, hvis liflige Luft og Duft ei alene omgav mig, men ogsaa aldeles gjennemtrængte mig. I mit Klædebon samlede jeg en Mængde Roser og andre Blomster, der udaandede denne yndige Lugt, med det Forsæt at glæde Eder med disse Sjeldenheder; men Duften var saa stærk, at den berøvede mig al Kraft til at holde dem, hvorfor jeg i denne søde Afmagt lod dem alle falde. Forfatteren af dette Digt har ogsaa villet lære, at Fornemmelsen og Smagen, men ikke Udsigelsen er nogle Sjele given. Jeg holder ogsaa for, at om end en Himmelborger, som Enok, Moses og Elias, kom til os her paa Jorden og vilde med sin forklarede Tunge skildre den himmelske Herlighed, var han dog ikke istand til fuldkommen at beskrive den; vore Øren og Hjerter vilde ikke kunne fuldkommen forstaa, hvad han vidnede derom.

§ 8. Saa erkjender jeg nu i dybeste Ydmyghed for den høilovlige og salige Gud min Uværdighed, min Uvidenhed, min Skrøbelighed og mit Intet og siger af Hjertet: Jeg har begyndt at tale om Himmelen og Guds Udvalgtes, Helliges og Elskedes salige, evige Liv, endskjønt jeg er Støv og Aske (1 Mos. 18, 27), — endskjønt jeg endnu lever paa Jorden, Intet ved, Intet er og Intet formaar. Dette har jeg begyndt paa, ikke af Nysgjerrighed, men efter mit hellige Embedes Fordring, ifølge hvilket det paaligger mig at udlægge (som en Skatmester at oplade) Skrifterne for de hellige Guds Børn (Ap. Gj. 17, 2. 3) og at fremlægge for dem de Skatte, som deres himmelske Fader fra Evighed af har henlagt til dem og den Herre Jesus forhvervet dem med sit kostbare Blod, saavelsom i disse sidste, vanskelige og bedrøvelige Tider rigeligen at trøste dem, efter min Guds Befaling: „Trøster, trøster mit Folk! taler kjærligen til Jerusalem! Siger en Retfærdig, at det skal gaa

ham vel! thi de skulle æde sine Idrætters Frugt" (Esai. 40, 1. 2; 3, 10). Men hvormed skulde jeg kunne kraftigere trøste dem end med Skildringen af den himmelske Herlighed, der skal følge ovenpaa dette møisommelige og bedrøvelige Liv?

§ 9. Himmelen er et sødt Ord, som formaar at forsøde al Verdens Bitterhed. Da Noah drev omkring paa Syndflodens Vande, havde han udentvivl ofte vanskeligt for at frigjøre sig for sørgmodige Tanker; dog havde han paa Guds Befaling gjort et Vindu oventil paa Arken, for at han kunde betragte Himmelen og trøste sig ved sin Guds faderlige Omhu og Styrelse (1 Mos. 6, 16). Herren bød Abraham at gaa ud af sine Fædres Land og leve som en Fremmed i det Land, Han havde forjættet hans Sæd; Han gav ham „Intet deraf til Eie, end ikke en Fodbred" (Ap. Gj. 7, 5). Dog førte Han ham ud under „den stjernefulde Himmel" (1 Mos. 15, 5), ei alene for at vise ham forbilledligen hans Efterkommeres utallige Mængde, men ogsaa, som Apostelen ikke utydeligen lærer, for at minde ham om hans uforgjængelige Arv i Himmelen og om den evige Herlighed (Ebr. 11, 8. 9. 13. 16). Medens Job var paa alle Sider omsluttet af Trængsel og Angest, sagde han dog: „Se, mit Vidne er i Himmelen" (Job 16 19). Da David paa sin Flugt og i Ørken, hvor han maatte skjule sig, ikke saa Andet end Tornebuske, opløftede han sine Øine til Himmelen og sagde: „Jeg ser din Himmel, dine Fingres Gjerning" (Ps. 8, 4). „Jeg opløfter mine Øine til Dig, som sidder i Himmelen" (Ps. 123, 1). Da den Herres Jesu første Blodvidne var omringet af forbitrede Fiender, som et Faar af Løver og Ulve, og han intet Mere her i Verden havde at haabe, var „den aabnede Himmel og Guds Herlighed" hans Trøst (Ap. 7, 55. 56). Hvor sørgeligt er det ikke, naar Paulus skriver: „Vi lide baade Hunger og Tørst og ere nøgne og faa Mundslag og have intet vist Opholdssted (vi ere som en Fugl, der er bleven bortskræmt fra sit Rede og allevegne opjages og efterstræbes); vi ere som Udskud i Verden, Alles Skovisk" (1 Kor. 4, 11.); men hvor lifligt er det derimod ikke, naar han paa andre Steder siger: „Vi vide, at dersom vor Hyttes jordiske Hus nedbrydes, saa have vi en Bygning af Gud, et Hus, som ikke er gjort med Hænder, evigt i Himlene. Vi længes efter at blive overklædte med vor himmelske Bolig" (2 Kor. 5, 1. 2). „Vort Borgerskab er i Himmelen" (Filipp. 3, 20). „Vi have her ikke en blivende Stad, men søge efter den tilkommende" (Ebr. 13, 14). Da en christelig Martyrinde maatte se sin Søn, der endnu var et Barn, pines for sine Øine og frygtede for at han ikke skulde udholde det, raabte hun oftere til ham: Se til Himmelen, min Søn! se til Himmelen!

§ 10. Nu vel, Himmelen er endnu, som den altid har været, alle Fattiges Skat og Rigdom, de Bedrøvedes Trøst og Glæde, de Forfulgtes og Forjagedes Tilflugt, de Svages Kraft, de Syges Husvalelse, de Døendes Liv. Jorden bærer, efter at den er forbandet af Gud for Syndens Skyld, overalt Tidsler og Torner, som for Mange ikke blot opvoxe paa Ageren, men vel endog i deres Lønkammere, Studerstuer og Soveværelser; Himmelen derimod smiler saa at sige til os med sine lifligt brændende Lys og afbilder os dagligen den Klarhed, som ogsaa vi have at vente. Jorden frembringer vel ved Guds Velsignelse Brød, men Taarers Brød; Himmelen derimod giver Manna og Englebrød (Ps. 104, 14; 80, 6; 78, 25). Jorden giver Dampe og Dunster fra sig, hvoraf Ens Øine løbe i Vand; Himmelen derimod vederkvæger og glæder dem igjen. Derfor skulle og ville vi tale og skrive om

Himmelen, ikke ved egen Kraft, men efter den Naade, Herren vil forunde. Himmelen maa selv forlene os Lys og Kraft til at beskrive den. Min Gud, jeg er Dig evigt forbunden for den Naade og Velsignelse, Du saa gavmildt har skjænket mig til de foregaaende Dele af dette Værk. Ak, se ogsaa nu i Naade til din Tjener og hans Arbeide; lad dit himmelske Lys skinne for mig, din Naade vederkvæge mig, din Kjærlighed tvinge mig, din Kraft styrke mig din Hellig-Aand lede mig! Dig være herved atter mit Hjerte med alle sine Kræfter, min Sjel med alle sine Evner, min Mund, Haand og Pen ofrede, helligede og overgivne! Brug dem til dit allerhelligste og høilovlige Navns Ære og mange Sjeles Trøst, Undervisning og Opbyggelse, for Jesu Skyld! Amen.

§ 11. Hvad Profeten paa sin Tid sagde om Ægypterne, nemlig, at „Herren havde udøst en saare forvendt Aand indeni dem" (Esai. 19, 14), saa at de bleve til Daarer og intet Sikkert og Forsvarligt vidste at beslutte og vælge, det kan man ogsaa med fuld Føie sige om den nærværende Verden. Efter at den formedelst sin (indbildte store) Visdom ikke har villet kjende (og med tilbørlig Lydighed i Tro og Levnet ære) Gud i Guds Visdom (som Han har aabenbaret i sin Søn og sit Ord — 1 Kor. 21), saa har Han udøst en forvendt Aand indeni den, saa at den uagtet al sin Flid, Studering, Granskning, Søgen og Grublen næsten intet mere Sikkert ved eller besidder. Hvad den Ene paastaar, modsiger den Anden, og den Tredie gjendriver og udler dem begge, saa at den hellige Apostels Ord gaa i Opfyldelse paa dem, selv i naturlige og verdslige Videnskaber: „De lære altid og kunne aldrig komme til Sandheds Erkjendelse. De ere Mennesker, fordærvede i Sindet, forkastelige i Troen" (2 Tim. 3, 7. 8). Saadanne Mennesker finder man desværre overalt, for hvilke endog det, som er fast, sikkert og urokkeligt, synes tvivlsomt, usikkert, ja usandt. Dette kunde man nu lade gaa i naturlige Ting; men skrækkeligt er det, at Verdens nuværende forvendte Aand, paa hvilken Herren snart vil stoppe Munden med Helvedes Ild, ogsaa tør drage de i Guds Ord tydeligen grundede Troeslærdomme i Tvivl eller endog benegte dem. Herom har jeg villet minde, da vi ved Begyndelsen af det evige Livs Betragtning skulle bevise, at der visseligen og sandeligen er et evigt Glædesliv at vente efter dette Liv for dem, som elske Gud. Et saadant Bevis burde vistnok ikke være fornødent blandt de Christne; ja den, som tør betvivle eller benegte denne Sandhed, burde tilvisse holdes for en Uchristen; men for at de gudfrygtige Sjele kunne være sikre paa sin Tro og sin største Trøst og vorde bevarede for den forvendte Aand og dens Løgne, maa vi forvisse os om Sagen, paa det vi altid kunne være rede til at forsvare os for Enhver, som begjærer Regnskab af os om det Haab, som er i os (1 Pet. 3, 15).

§ 12. Idet vi ville føre Bevis for at der er et himmelsk Glædesliv og en evig, salig Sabbatshvile tilbage for Guds Børn, lægge vi Apostelens Ord til Grund: „Det evige Liv har Gud, som ikke lyver (aldrig har løiet, ei heller kan lyve) lovet" (de Mennesker, som tro paa Hans Søn — Tit. 1, 2), og den hellige Johannes's: „Dette er den Forjættelse, som Han tilsagde os, det evige Liv" (1 Joh. 2, 25). Han har forjættet det i sit hellige Ord, saavel det Gamle som det Nye Testaments. Jeg taler med Flid ei alene om det Nye, men ogsaa om det Gamle Testament. Thi ihvorvel jeg ved, at nogle af de Lærde have turdet paastaa, at Moses's og Profeternes Skrifter ikke vide af andre end timelige Forjættelser at sige, forundrer

jeg mig — og tilligemed mig mange gudfrygtige Sjele — medrette over at disse Mennesker ikke i bemeldte Skrifter have kunnet finde, hvad dog de Jøder, som levede paa Jesu Tid, fandt deri; thi mange af dem spurgte efter det evige Liv. „Mester," sige de til den Herre Jesus, „hvad skal jeg gjøre, at jeg kan arve et evigt Liv?" (Luk. 10, 25; 18, 18; Matth. 19, 16) „Salig er den, som æder Brød i Guds Rige" (Luk. 14, 15). En i de jødiske Forfattere velbelæst, lærd Mand har bemærket, at de jødiske Lærere pleiede at sige for et Ord: Den Bøn, hvori Guds Rige ikke omtales, er ikke at agte for nogen Bøn," ligesom ogsaa, at Folket pleiede at svare paa Præsternes offentlige Bønner: Lovet være Hans Riges Herligheds Navn i al Evighed! Dog, hvortil behøves saa megen Vidløftighed? Den, der omhyggeligen vil gjennemlæse det gamle Testamentes profetiske Bøger, han vil her og der støde paa Udsagn, der tilfulde kunne forvisse ham om, at der er et evigt, saligt Liv at forvente efter dette, saasom de af den Hellig-Aand drevne Guds Mænd i sine Skrifthaver have plantet Paradisblomster i Mængde, hvilke med sin kraftige Duft til enhver Tid have vederkvæget de i Taaredalen vandrende, hellige Guds Børn.

§ 13. Kan vel heller Nogen, som tænker lidt nærmere over Sagen, tro, at Guds Aand i de Bøger, som indtil Christum skulde være Israels Folks Lys og Lygte, skulde have glemt de Troendes vigtigste Gode, den evige Salighed? Og hvorledes kunde den kongelige Profet sige om Herrens Lov, at den er „fuldkommen" (Ps. 19, 8), saa at den indeholder Alt, hvad der er fornødent for en aandelig Pilegrim, dersom den Intet sagde om det evige Liv? Jeg indser heller ikke, hvorledes han da kunde kalde den sin største Trøst i al Elendighed og prise den saa høit (Ps. 119, 50. 72. 92 105. 111. 143, 152). Mærkeligt er det, at den gamle Pagts hellige Fædre kaldte sig Fremmede og sit Liv en Udlændighed. Saaledes siger Jakob: „Min Udlændigheds Aars Dage ere hundrede og tredive Aar; faa og onde have mit Livs Aars Dage været og have ikke naaet til mine Fædres Livs Aars Dage i deres Udlændigheds Dage" (1 Mos. 47, 9), og Kong David: „Jeg er en fremmed hos Dig, Herre, en Gjæst, som alle mine Fædre" (Ps. 39, 13). „Vi ere Fremmede for dit Ansigt og Gjæster, som alle vore Fædre" (Krøn. 29, 15). Nu maa jo en Fremmed og En, som reiser udenlands, have et Fædreland eller et vist Sted, hvorhen han agter sig og skynder sig for at komme til Hvile, og saaledes have da de hellige Guds Mænd, idet de kaldte sig Fremmede og sit Liv en Udlændighed, havt det himmelske Fædreland og den evige Hvile for Øie, ligesom den hellige Apostel ikke tilsteder os at tvivle herom, idet han siger: „De, som kalder sig Gjæster og Udlændinger paa Jorden, give klarligen tilkjende, at de søge et Fædreland, nemlig et bedre, det er: et himmelsk, en Stad, som Gud har beredt dem" (Ebr. 11, 13. 14. 16). De have vel vandret her i Verden som i en Ørken, men ikke uden at ledsages og føres af den Høieste, der ved sin Aand forvissede dem om den evige Hvile, de havde at vente i Himmelen. De svævede vel, som andre Mennesker, om paa Forkrænkelighedens og Ubestandighedens Hav; men de saa dog i Troen det Fyr, som viste dem den bestandige Lyksaligheds Havn og Landingsstedet i det himmelske Fædreland.

§ 14. Lader os anføre og betragte nogle Steder i det gamle Testamente, der vidne om det evige Liv! Herren siger til Abraham: „Jeg er dit Skjold og din meget store Løn" (1 Mos. 15, 1). At Han kalder sig hans Skjold, har udentvivl Hensyn til dette Liv og

til Patriarkens daværende Tilstand, idet han for kort Tid siden havde overfaldt og slaaet Kong Kedorlaomer tilligemed hans Forbundne og maatte frygte for, at de Undkomne atter kunde samle sig, forsterke sig med anden og ny Hjælp og gaa løs paa ham. Imod denne Frygt og Alt, hvad der ellers maatte ville vise sig fiendtligt imod ham, lover nu Herren ham at være hans Værn og Skjold. Men saasom Abraham af en glødende Tro og til Guds Navns Forherligelse havde undslaaet sig for at modtage Sodomiternes tilbagetagne, rige Gods, uagtet Kongen tilbød ham det, saa tager Herren heraf Anledning til at sige til ham: Jeg er din meget store Løn, — som om Han vilde sige: Efterdi du for min Skyld og i trøstig Tillid til mig, som eier Himmel og Jord, ikke har villet modtage Noget af det erobrede Gods, saa vil jeg ikke blot erstatte dette med timelig Velsignelse; men jeg vil selv være din meget store Løn. Herved er at mærke, at Abraham allerede i Forveien var rig paa Fæ, Sølv, Guld og Tjenere, som det Foregaaende viser (1 Mos. 13, 2; 14, 14); derfor kan Herren ikke med denne eftertrykkelige Tale: Jeg vil være din meget store Løn, have sigtet til den timelige Rigdom, Han vilde skjænke ham foruden den, han allerede besad. Desuden er jo Guds Velsignelse og den Rigdom, Han forunder Nogen, ikke Han selv; ei heller kunde en saa høioplyst Sjel, som Abraham var, anse det timelige og forgjængelige Gods, som han engang skulde efterlade til Andre, for sin Løn og Skat; thi hvorledes skulde det, som for et troende Hjerte er aldeles ubetydeligt, ja Intet, komme til den Ære at kaldes dets meget store Løn? Saa har da Herren lovet ham sig selv til fuld Besiddelse og til et evigt og saligt Samfund, saa at Han med al sin Salighed vilde være hans Løn. Men efterdi hverken Abrahams eller noget andet troende Menneskes Hjerte i dette Liv er istand til fuldkommen at besidde og nyde en saadan meget stor Løn, saa er Talen her utvivlsomt om den himmelske Salighed, hvor „Gud skal være Alt i Alle“ (1 Kor. 15, 28). Naar Herren i dette Liv værdiger sine Børn sit søde og salige Samfund, sin Iboelse og sin Besiddelse, saa er dette vel i og for sig uforligneligt og udsigelig stort; men det lille Hjerte formaar kun at rumme Lidet deraf; derfor maa der være et andet Liv, hvor denne Forjættelse bliver opfyldt, og hvor vi virkeligen erfare, at Herren er vor meget store Løn. Det gjør mig imidlertid ondt, at man for selvkloge og egensindige Menneskers Skyld, der ikke stride til den hellige Skrifts Behandling med sømmelig Ærbødighed og som fordriste sig til at forklare den efter eget Tykke, skal være nødt til, for at fjerne urimelige Mistydninger, at opholde sig saa længe ved deslige overvættes herlige Guds Forjættelser, der skinne for en Gud helliget Sjel som en klartstraalende Stjerne. Jeg gaar nu over til andre Skriftsprog, der vidne om det evige Liv.

§ 15. Om den samme Patriark saavelsom om nogle af hans Efterkommere siges, at de samledes til sit Folk eller sine Folk, hvorved er at lægge Mærke til, at Guds Aand ganske tydeligt skjelner disse Sjeles Død og Bortgang fra Samlingen til deres Folk. Om Abraham siger Han: „Abraham opgav Aanden og døde i en god Alderdom, gammel og mæt (af Dage), og blev samlet til sine Folk“ (1 Mos. 25, 8), om Jakob: „Jakob tog sine Fødder til sig op paa Sengen og udgav sin Aand og blev samlet til sit Folk“ (Kap. 49, 33), om Moses: „Dø paa det Bjerg, paa hvilket du skal stige op, og bliv samlet til dine Folk“ (5 Mos. 32, 50). Heraf sees, at deres Udlæggelse, som sige, at det kun betyder, at han døde og blev begraven, ikke kan billiges. Thi hvo tør sammenblande, hvad den

Hellig-Aand har adskilt? Ei heller kan man sige, at Abraham og Moses i Henseende til Legemet samledes til sine Folk, saasom ingen af dem blev jordet i sine Forfædres Grav. Og heraf følger endvidere, at der i den Talemaade: han døde eller opgav Aanden og blev samlet til sine Folk, ligger noget Høiere og Mere, og at den maa forklares efter Skriftens Selvoverensstemmelse og den Lære, der altid har været antagen som utvivlsom blandt Guds Folk, nemlig saaledes, at man siger: Guds Hellige og Elskede blive efter sin salige Afsked forsamlede til dem, der have faaet den samme dyrebare Tro som de selv, og som ere døde i Forventning af Herrens Frelse og leve i et saligt Samfund for Guds Ansigt (2 Pet. 1, 1; 1 Mos. 49, 18).

§ 16. Jeg mindes her, hvad en navnkundig Fortolker af Skriften*) etsteds lægger alle dem paa Hjerte, som foretage sig at udlægge denne hellige Bog, nemlig, at naar et Sted kan forklares paa forskjellige Maader, maa man anse den Forklaring for den bedste, som den christelige Samvittighed giver det Vidnesbyrd, at den stemmer mest overens med Guds Retfærdighed, Hellighed, Miskundhed og Majestæt, og tilføier: Hvad der ikke paa den nævnte Maade tilfredsstiller Samvittigheden og ikke sømmer sig for Guds Majestæt og Visdom, men gaar tilværks med Skriftens Fortolkning, som om man undertiden maatte holde den Hellig-Aand Noget tilgode i Hans Tale, ligesom de uøvede Drenge, naar de skrive Noget, det bør være en andægtig Sjel mistænkeligt. Vilde Mange tage denne velgrundede Paamindelse til Følge, saa skulde man ikke have Aarsag til at beklage sig over saa mange Mistydninger og usømmelige Forklaringer af den guddommelige Skrift, og anvendes den ogsaa ved Betragtningen af de to anførte Steder om Abraham, saa vil man snart finde, hvilken Forklaring der er den bedste. En christelig Samvittighed, der hører de Ord: Jeg er din meget store Løn, og: Abraham opgav Aanden og blev samlet til sine Folk, kan visseligen ikke finde sig tilfredsstillet, naar Nogen udlægger dem saaledes for ham: Jeg vil give dig megen Velsignelse i timeligt Gods, og Abraham døde, som hans Forfædre havde maattet dø, og blev begraven. Han finder snart, at den er meget for ringe for den Aand, som her taler og som ikke udtrykker sig i Tautologier**) og tomme, to eller flere Gange gjentagne Ord, ligesom ogsaa, at den ikke er stemmende med eller sømmelig for den Tro og det Haab, som den samme Aand virker hos ham.

§ 17. Men for at komme tilbage til vort anførte Sted, saa følger deraf klarligen, at de Troendes ligesaalidt som de Vantroendes Sjel efter Døden udøses eller forgaar, men at den bliver samlet til sit Folk, paa hvis Side den i dette Liv har staaet, hvoraf endvidere sees, at der gives et andet Folk end det, som lever her i Tiden, og at Guds Hellige og Elskede leve i Gud og for Gud og med Glæde annamme sine Egne, der følge efter dem for at deltage, som i Troen, saa i Beskuelsen, som i Striden, saa i Seieren, som i Trængslen, saa i Glæden. Herom ville vi endnu høre vor høioplyste og i Skrifterne forfarne Luthers Ord: „Hvor er Abraham faren hen?“ spørger han. „Moses siger, at han blev samlet til sit Folk. Er der da endnu Folk efter dette Liv? Thi Ordene lyde, som om han havde begivet sig fra det ene Folk til det andet, fra den ene Stad til anden. Dette er nu et ypperligt og mærkeligt Vidnesbyrd om Opstandelsen og det evige Liv, som man bør foreholde alle dem til Trøst, der

*) Joh. Cocejus.

**) forskjellige Ord eller Udtryk, der sige det Samme.

tro paa Gud. — — Disse den Hellig-Aands Ord ere ingenlunde forgjeves Ord, blive hellerikke talte til (og af) ufornuftige Dyr, hvilke jo ikke gaa til sine Fædre eller sit Folk; men de blive talte til (og af) Mennesker og lære, at der efter dette Liv er et andet og bedre, ja, at der ogsaa for Christi Komme har været et Folk, som har boet i de Levendes Land og til hvilket de Gudfrygtige have forsamlet sig fra dette Liv," o. a. M.

§ 18. Lader os imidlertid fremdeles søge Forsikringer i det gamle Testamente om det evige Liv! I Jobs Bog lyser som en Stjerne af første Størrelse hans Udsagn: „Jeg ved, at min Frelser lever og (som) den Sidste skal (Han) staa paa Støvet. Og naar de efter min Hud have afslidt dette mit Kjød, da skal jeg dog beskue min Gud af mit Kjød, hvem jeg skal beskue for mig, og mine Øine skulle se, og ikke en Fremmed" (Kap. 19, 25 — 27). Jeg ved vel, at dette Sprog, fordi det skinner saa klart som noget i det gamle Testamente, har maattet døie Meget af Mange (efter hvis Tilskyndelse, kunne de selv overveie), hvilke have bestræbt sig for saa at sige at indhylle det i Taage og for Størstedelen betage det dets Skin og Kraft, hvormed det har straalet ind i saa mange Hjerter og styrket dem. Vort Forehavende tilsteder imidlertid ikke, at vi indlade os vidløftigt med dem; vi ville kun til vort Øiemed fæste Opmærksomheden ved, hvad der er saa tydeligt deri, at kun den, der tør modsige Sandheden i dens aabne Øine, kan negte derfor. Det var kommen saa vidt med denne dyrebare Guds Mand, at han intet Haab gjorde sig om nogen Forandring og Forbedring i sin timelige og legemlige Tilstand her i Verden, som man kan se af, hvad han siger: „Min Aand er fordærvet; mine Dage ere udslukte; Gravene ere for mig. Om jeg end forventer, skal dog Graven vorde mit Hus; jeg reder mit Leie i Mørket (Jordens Mørke). Jeg siger til Forraadnelsen: du er min Fader, — til Ormen: min Moder og min Søster!" (Kap. 17, 1. 13. 14).

§ 19. Meningen er: Efter at jeg har tabt Alt, er jeg dog sikker paa Graven og Forraadnelsen; jeg skal for Fremtiden ikke have Selskab uden med Ormene; jeg er allerede et levende Lig og ser Intet, som jeg mere skulde kunne gjøre mig Haab om i dette Liv, uden Hvilen i Graven. Derfor bevidner han sin Tro og sit Haab til det Tilkommende og siger, at han er vis paa og forlader sig af ganske Hjerte paa, at han har en Frelser (en nær Frænde, en Redningsmand, en Blodhævner, hvis Slegtskab og Samfund skal blive ham til Salighed), som lever, og at ved Ham skal ogsaa han leve og ved og med Ham atter staa over eller opstaa af Jordens Støv, hvori han ved den timelige Død var nedsunken, og om end hans Hud, det er: hans Kjød, er gjennemædt og fortæret af Ormene, skal han dog i sit gjenopvakte og forklarede Legeme se Gud og til sin evige Trøst og Lyksalighed skue Ham med sine Øine. Saaledes vidste Job allerede til sin Tid ikke af nogen sødere og sikrere Trøst imod al timelig Elendighed og selve Døden og Forraadnelsen at sige end Verdensfrelserens Liv, hvori han havde sit Liv, Opvækkelsen fra Graven og Guds Beskuelse, hvilket ogsaa endnu er og bliver alle Troendes usvigelige Trøst og den urokkelige Grundvold for deres Haab.*)

§ 20. Og lader os høre, hvad den kongelige Profet, David, ifølge det store Lys, han havde, og den rige Aand, der ledede hans Hjerte og Pen, skriver om det evige Liv! „Du," siger han i den Herre Messias's Person, „skal kundgjøre mig Livets Sti; for dit Ansigt er Mættelse af megen Glæde, liflige Værelser

*) Saaledes Coccejus.

(eller: Livsalighed) ved din høire Haand evindelig" (Ps. 16, 11). I det Foregaaende (V. 10) tales om den Herres Jesu Død og Begravelse, saaledes som de to Apostle, Peter og Paulus lære os; i dette Vers derimod om Hans Opstandelse og Himmelfart eller Indgang i det himmelske Glædesliv, hvor der er Glædes Fylde og hvor de Troendes bortvandrede Sjele skulle mættes med himmelsk Liflighed. Hvo tør nu sige, at David ikke vidste Noget af det evige Liv, uagtet han beskriver det saa tydeligt og lærer, at den Vei, der før var alle Mennesker ubekjendt, alene skal kundgjøres og aabnes for Verdensfrelseren, idet Han nemlig ad denne Vei ikke blot selv skal indgaae i Himmelen og til sin Herlighed, men ogsaa føre Andre, som følge Ham i Troen, derind.

§ 21. For sin egen Person derimod taler han derom med disse Ord: „Jeg skal beskue dit Ansigt i Retfærdighed; jeg skal mættes, naar jeg opvaagner efter din Lignelse" (Ps. 17, 15), hvorved man maa lægge vel Mærke til, at Profeten i det foregaaende Vers har talt om denne Verdens Børns Lyksalighed, hvilke have sin Del i Livet (dette Liv) og hvis Bug Herren fylder (som Mæskekvæg) med sine Skatte, det er: Han giver dem stor Overflødighed af jordiske, gode Ting og saa megen Lyksalighed, at de have Nok og næsten ikke kunne ønske sig Mere. Efterdi nu denne den alvise Guds Styrelse ofte giver de gudfrygtige Sjele, som have Lyst til at frygte Hans Navn, Anstød og volde dem Bedrøvelse, saaledes som Asafs og Jeremias's Exempler lære (Ps. 73, 2. 3. 12. 13; Jer. 12, 1 flg.), saa sætter han til disses Trøst den Tro og det Haab imod disse sørgmodige Tanker, at de og alle troende og gudfrygtige Sjæle have noget langt høiere og bedre at vente, nemlig Beskuelsen af Herrens Ansigt og Mættelsen med himmelske Skatte og gode Ting i det evige Liv. Vel ved jeg, at det at skue Guds Ansigt eller at fremtræde for ham undertiden betyder saa meget som at fremtræde for Pagtens Ark og Naadestolen, hvor Herren havde forjættet sin Tilstedeværelse, og at bivaane Gudstjenesten (Ps. 42, 3). Men paa dette Sted tillader Modsætningen af de Ugudeliges timelige Lyksalighed, hvorom Profeten først har talt, ikke at forklare det saaledes, og hvorledes vil man med noget Skin af Sandhed forklare de Ord: naar jeg opvaagner, anderledes end om Opvækkelsen ved Herren paa hin store Dag, og de øvrige Ord: jeg skal mættes, anderledes end om den Fylde af Glæde og Livsalighed, som er ved Guds høire Haand?

§ 22. Det vil imidlertid bestyrke os meget i vor Mening om det anførte Sprog, naar vi dermed sammenholde et ligelydende Sted. Asaf har, som han selv bevidner, taget meget Anstød af Guds underlige Regjering, idet Han ofte lader det gaa sine Fiender og Foragtere godt her i Verden og ligesom overøser dem med rig Velsignelse i timelige Goder, medens derimod Hans Venner maa plages meget med daglig Ulykke og Elendighed og sjelden findes uden Hans Refselse (Ps. 73, 2. 3. 4. 13. 14). Men efter at han ved Guds Aand og Naade har fattet sig, slutter han med at sammenholde begge Partiers, de Gudfrygtiges og de Ugudeliges, Udgang og Endeligt. Om disse siger han: "Du sætter dem paa de slibrige Steder; Du lader dem falde til at ødelægges. Hvorledes bliver de i et Øieblik til en Ødelæggelse? de omkomme; de faa Ende for (formedelst) Forskrækkelser" (V. 18, 19). At her ei alene er Tale om timelig Ulykke, Ødelæggelse, Angst og Fordærvelse, hvoraf de Ugudelige ofte overfaldes før sin Død, men fornemmelig om den evige Ødelæggelse i Helvede, hvor der ikke er en Draabe Vand, intet uden Mørke, Angst, Forfærdelse, Graad og Tænders Gnidsel (Luk

16, 24), antager jeg at være aabenbart.

§ 23. Thi ikke at tale om at mange Gudsforagtere dø i sin timelige Lyksalighed og forblive i sin Sikkerhed selv paa sit Yderste, uden at vide af nogen Samvittighedsangst og Forfærdelse — hvorhen efter nogle Fortolkeres Mening de Ord af Asaf høre: „Der findes ingen Baand indtil deres Død" (V. 4), hvilket de oversætte: i deres Død gives ingen Knuder at løse; men ligesom de have tilbragt sit Liv uden Samvittighedsskrupler og i stor Sikkerhed, saaledes gaar det ogsaa i deres Død, hvilken Mening bestyrkes ved Jobs Ord, naar han siger: „De Ugudelige slide sine Dage i det Gode. Denne maa dø i sin Styrke; han var ganske tryg og rolig" (Kap. 21, 13. 23) — saa lader det sig jo ikke negte, at det var en let Sag for Gudsforagterne, om de kun døde en pludselig Død og vandrede bort med Forskrækkelse, saafremt der ikke var et andet Liv at vente efter dette. Man erfarer ofte med Bedrøvelse, hvor letsindigt de epikuræiske*) Bæster tale om Døden, fordi de efter sin Formening siden intet mere have at frygte for. Skulde nu Profeten med de mange eftertrykkelige Ord, hvormed han beskriver de Ugudeliges Endeligt, kun have villet skildre deres uventede og gruelige Død, saa vilde dette være en daarlig Grund til at afholde det fordærvede Menneskehjerte fra Ugudelighed, og de Ugudelige vilde i Sandhed være lykkeligere og i større Grad nyde Guds Godhed end de Gudfrygtige, naar hine tilbragte sit hele Liv eller ialfald den største Del deraf i Glæde og derefter hastig bleve til intet og ikke mere havde noget Ondt at vente, medens disse ligeledes endte sit bedrøvelige Liv med Døden, hvorved de befriedes fra alle sine Lidelser og forvandledes til intet.

§ 24. Det er da altsaa, som jeg haaber, aabenbart, at Asaf fremstiller de Ugudeliges Endeligt saaledes, at han deri indbefatter den evige Elendighed, hvori de ved Døden nedsynke. Vi have derfor saa meget mindre Møie med at bevise, at han i det Efterfølgende afmaler de gudfrygtige Sjeles Udgang saaledes, at han deri har indbegrebet den evige Herlighed og Salighed, som noget, der uudebliveligen skal følge ovenpaa deres møisommelige og bedrøvelige Liv. Du leder mig, siger han, ved dit Raad (og efter den Beslutning, Du angaaende mig har fattet fra Evighed af overensstemmende med din guddommelige Visdom og faderlige Miskundhed), og derefter antager Du mig til Ære (nemlig som dit udvalgte Barn som en af dine Hellige og Herlige, hvilke Du har beskikket til det evige Liv; hvad Du hidtil har skjult, det vil Du da aabenbare og overføre mig fra al Elendighed til den evige Herlighed — V. 24). Derfor udbryder han: „Hvem har jeg i Himlene? og lige ved Dig har jeg ikke Lyst til Noget paa Jorden. Forsmægter mit Kjød og mit Hjerte (formedelst de mange Sorger og Ængstelser, jeg maa udholde, eller formedelst Sygdom, som forkorter mit Liv), saa er (og bliver) Gud mit Hjertes Klippe og min Del evindeligen" (V. 25. 26), hvoraf tydelig sees, at man ogsaa i den gamle Pagt har vist at tale om en Herlighed, hvori Gud tilsidst vilde optage sine Hellige, som Han underligen har ført i dette Liv, og om en Trøst og Del, som er Gud selv, og som de Gudfrygtige, om de tabe Alt, evindeligen skulle beholde. Hertil ville vi endnu føie et Sprog og derefter forlade Psalmerne. „Hvor meget er ikke dit Gode, som Du, Herre min Gud, har gjemt (henlagt som en skjult Skat) for dem, som Dig frygte, som Du har bevist imod dem (eller: forskaffet, beredt dem), der tro paa Dig, for Menneskenes Børn!" (Ps. 31, 20). Jeg vil ikke negte for, at den algode Gud ofte efter sit alene vise Raad for en Tid skjuler det Gode,

*) Sandselige, Vellystige.

Han har tiltænkt sine Egne, indtil Han omsider ogsaa i dette Liv aabenbarer for al Verden, hvad Han har havt for med dem, saaledes som man kan se af Josef, Job, David og andre; men man maa ogsaa tilstaa, at Han ikke aabenbarer paa Alle og Enhver i denne Verden det Gode, Han har beredt dem, men lader somme forblive i sin Fattigdom, Trængsel og Ængstelse indtil Enden. Derfor er der en anden Tid, da Han fuldeligen vil oplade sit Gode og sine Skatte for de Gudfrygtige og sætte dem i evig Besiddelse deraf, og dette er Guds Børns Aabenbarelses Dag.

§ 25. Lader os nu ogsaa betragte nogle Vidnesbyrd af Profeterne: Esaias siger: „Herren skal opsluge Døden til Seier (udrydde, tilintetgjøre, nedsænke, drukne den, og den Herre Herre skal afviske Graaden af alle Ansigter" (Kap. 25, 8). At denne herlige Forjættelse ogsaa har Hensyn til den Herres Jesu Naadesrige, vil jeg gjerne indrømme; men at dens fyndige Ord skue videre ud og først i Herlighedens Rige ville vise sig i sin fulde Kraft, derom tillader Johannes's Aabenbaring os ikke at tvivle, idet han siger: „Gud skal aftørre hver Taare af deres Øine, og Døden skal ikke være mere; ei heller Sorg, ei heller Skrig, ei heller Pine skal være mere; thi de første Ting ere vegne bort" (Kap. 21, 4). Paa samme Maade forholder det sig med nogle andre Sprog: „Retfærdighedens Gjerning skal bære Fred, og Retfærdighedens Arbeides Frugt skal være Hvile og Tryghed indtil evig Tid. Og mit Folk skal bo i Freds Boliger og i megen Trygheds Boliger og i meget stille, rolige Steder" (Esai, 32, 17 18). "Herrens Forløste skulle komme tilbage og komme til Zion med Frydesang, og evig Glæde skal være over deres Hoved; Fryd og Glæde skulle de bekomme, og Sorg og Suk skulle fly fra dem" (Kap. 35, 10). „Solen skal ikke ydermere være dig et Lys om Dagen, og Maanen skal ikke oplyse dig til et Skin; men Herren skal være dig til et evigt Lys og din Gud til din Herlighed. Din Sol skal ikke ydermere gaa ned, og din Maane ikke borttages; thi Herren skal være dig til et evigt Lys, og din Sorgs Dage ere da fuldendte" (Kap. 40, 19. 20). Saafremt vi noget nærmere vilde undersøge og forklare disse uforlignelige Forjættelser og sammenholde dem med nogle Steder i det nye Testamente, der utvivlsomt handle om det evige Liv, vilde det klarligen vise sig, at de fornemmeligen og endeligen handle om Herligheden i Himmelen; men her, hvor vi endnu ikke tale om det evige Livs Beskaffenhed, men kun om dets Vished, vilde dette ikke være paa sit rette Sted; saa Meget lære de imidlertid tydeligt, at der senere er beredt de Troende en langt større og fuldkomnere Salighed end den, de i Christo besidde og nyde her i Verden. Denne Salighed kalder Profeten Daniel et evigt Liv og tilføier: „De, som underviste Andre, skulle skinne som den udstrakte Befæstnings Skin, og de, som have retfærdiggjort Mange, som Stjernerne evindelig og altid" (Kap. 12, 2. 3). Jeg kunde endnu samle Mere af de profetiske Skrifter; men det vilde foraarsage for megen Vidløftighed.

§ 26. Vi ville da gaa over fra det gamle til det nye Testamente, hvilket jeg paa Grund af dets mange herlige Vidnesbyrd om den himmelske Salighed ikke upassende sammenligner med den stjernefulde Himmel, naar den i en klar Vinternat fremstiller sig for vort Syn lig et kongeligt Klædebon, der er tæt besat med straalende Diamanter og Rubiner. Thi hvad er almindeligere i de hellige Evangelisters og Apostlers Skrifter, end at de omtaler det evige Liv og forsikre de Troende derom i Christo formedelst Hans Aand? Dette er det Sukker, hvormed de forsøde alle for Kjødet

ubehagelige Bods- og Korslærdomme og gjøre dem velsmagende. Dette er det Klenodie, som de i Christo have fæstet til de christelige Troesartiklers Guldkjæde; dette er den søde Honning, hvormed de have tillokket saa mange naadebegjærlige Sjele, og den kraftige Styrkelse, hvormed de have vederkvæget og oplivet saa mange Tusinde matte Hjerter. Vi ville imidlertid kun udvælge og anføre nogle saa af den store Mængde Skriftsprog, der vidne om den evige Herlighed, om Saligheden, om Himmelen, om det evige Liv, om Guds Rige o. a. M. Vor Jesus siger: "Salige ere de Fattige i Aanden. Salige ere de, som sørge. Salige ere de Sagtmodige. Salige ere de, som hungre og tørste efter Retfærdighed. Salige ere de Barmhjertige. Salige ere de Rene af Hjertet. Salige ere de Fredsommelige. Salige ere de, som lide Forsølgelse for Retfærdigheds Skyld. Salige ere I, naar man bespotter Eder for min Skyld; glæder og fryder Eder! thi Eders Løn skal være stor i Himlene" (Matth. 5, 8. flg.). Jeg lægger her Mærke til, at Apostelen umiddelbart før disse Ord siger: "Og Jesus oplod sin Mund og lærte dem," hvorved det falder mig ind, hvad den dyrebare Frelser selv siger paa et andet Sted: "Et godt Menneske bærer Godt frem af sit Hjertes gode Skat. — — Hans Mund taler af Hjertets Overflødighed" (Luk. 6, 45). Dette stadfæster sig netop her. Ak, kjæreste Herre Jesus, hvad Andet var der i dit Hjertes Skat end Lyst til at gjøre Menneskene salige? Hvorledes kunde da din guddommelige Mund, naar Du oplod den, flyde over med Andet end salig, salig, salig?

§ 27. Saaledes taler Han ogsaa oftere: „Menneskets Søn er kommen for at frelse det, som var fortabt" (Matth. 18, 11; Luk. 19, 10). „Gud har givet sin Søn, den enbaarne, paa det, at hver den, som tror paa Ham, ikke skal fortabes, men have et evigt Liv. Han har ikke sendt sin Søn til Verden, for at Han skal dømme Verden, men for at Verden skal blive frelst ved Ham" (Joh. 3, 16. 17). „Jeg vil give de Tørstige et Vand, som opvælder til et evigt Liv" (Kap. 4, 14). "Dette siger jeg kun paa det, at I skulle frelses," siger Han til nogle gjenstridige Sjæle (Kap. 5, 43). "Mine Faar høre min Røst, og jeg giver dem et evigt Liv, og de skulle slet ikke fortabes evindelig, og ingen skal rive dem af min Haand" (Kap. 10, 27, 28), o. a. M. At vor Frelser ofte maa have talt om Himmelen og det evige Liv, om den tilkommende Herlighed, kan blandt Andet sluttes af Peters Ord, da han paa det Spørgsmaal af Herren, om ogsaa de (Apostlene) vilde forlade Ham og gaa bort, saaledes som Nogle havde gjort, svarer Ham: "Herre, hvem skulle vi gaa hen til? Du har det evige Livs Ord" (Joh. 6, 67. 68), hvilket Svar efter mit Skjøn ikke blot maa opfattes saaledes, at Apostelen tror, at den Herres Jesu Ord kunde bringe dem til det evige Liv, men ogsaa saaledes, at han bevidner, hvad han hidtil har følt ved at høre Herrens Ord, saa at Meningen er: Ak, Herre, hvor i Verden skulde vi vende os hen, hvor vi kunde finde, hvad vi have hos Dig? Dine Ord smage og lugte af det evige Liv; naar jeg lytter til dem, tykkes mig, jeg allerede er i Himmelen. Jeg fornemmer i Aanden den himmelske Sødme, hvorom Du taler; dine Ord ere et sandt, levende Vand, der styrker og vederkvæger mit arme Hjerte. Paa denne Maade har da det trofaste og sanddrue Vidne, som var dertil født og dertil kommen til Verden, at Han skulde vidne om Sandheden (Aab. 3, 14; Joh. 18, 37), tydeligen vidnet om det evige Liv og forjættet alle dem det, som tro paa Ham og efterfølge Ham. Hermed vilde det nu være overflødig nok, og ingen christelig Sjel vilde i mindste Maade drage det i Tvivl, selv

om Skriften ikke yderligere omtalte det med et eneste Ord.

§ 28. Ikke destomindre ville vi, for desto mere at glæde vort Hjerte, tilføie, hvad Hans Sendebud, som Han ved sin Aand veiledede til al Sandhed, havde lært og skrevet derom. Naar den hellige Paulus korteligen vil beskrive den christelige Religion, siger han, at den er en Erkjendelse af Sandheden til Gudfrygtighed i Haab om det evige Liv, hvilket Gud, som ikke lyver, har lovet (Tit. 1, 1. 2; Rom. 5. 2). Jeg har ofte forundret mig over disse Apostelens Ord, og holder for, at man med al Ret kan kalde dem et Mesterstykke af hans himmelske og aandelige Visdom, idet han deri hel kort og gunstigt har indbefattet Alt, hvad der hører til den sande, christelige Religion. En Christen maa kjende den himmelske Sandhed, som Gud har aabenbaret ved sin Aand, maa have bifaldt den i sit Hjerte og være overbevist derom i sin Samvittighed, paa det hans Tro kan have en urokkelig Grundvold og lig et dybt rodfæstet Træ holde Stand imod alle Djævelens og Verdens Løgne og Anfegtelser. Men Sandheden er intetsteds at finde uden i Guds Ord, som den Herre Jesus siger: "Hellige dem (de Troende, min Fader!) i din Sandhed; dit Ord er Sandhed" (Joh. 17, 17). Det er imidlertid ikke nok at have lært Sandheden at kjende; den maa ogsaa have Gudfrygtighed til Følge. En sand Christen maa ikke blot have Lyset, men ogsaa vandre i Lyset. Han maa ikke blot kjende Guds, vor Frelsers Lærdom, men ogsaa pryde den i alle Ting (Tit. 2, 10). Sandheden lærer ham, hvad han eier i Gud, og hvorledes Gud er sindet imod ham; men Gudfrygtigheden nøder ham til at imødekomme den kjærlige og miskundelige Gud med inderlig Gjenkjærlighed. Sandheden er et himmelsk Lys, som falder i hans Hjerte og oplyser det; Gudfrygtigheden er et Gjenskin, hvori det modtagne Lys aabenbarer sig og tillige skinner for Andre. Guds Sandhed er som et mildt og velgjørende Regn, der gjennemvæder Hjertet; Gudfrygtigheden er den Frugt, som følger derpaa. Ligesom nu Gudfrygtigheden nødvendigvis opstaar af den erkjendte Sandhed, saaledes maa ogsaa Haabet om det evige Liv ufeilbarligen følge paa Gudfrygtigheden, ikke et usikkert Haab, saadant, som denne Verdens Børn pleie at gjøre sig om Et eller Andet, som de gjerne vilde have, hvilket man kan kalde en af Indbildning ledsaget Attraa, men et sandt Haab, der medfører en Forvisning og Forsmag, som udflyde af Guds Ord og Aand og saaledes ikke beskjæmme (Rom. 5, 4). Saa er da altsaa Kristendommen en Sandhed i Christo, hvoraf Gudfrygtigheden opstaar, og hvorpaa det evige Liv og den himmelske Herlighed følge, efter den Guds Forjættelse, som ikke kan lyve (Efes. 4, 21).

§ 29. „Vi rose os af Haab om Herlighed hos Gud," siger Apostelen paa et andet Sted; „ja ikke det alene; men vi rose os ogsaa i Gud ved vor Herre Jesum Christum, ved hvem vi nu have faaet Forligelsen" (Rom. 5, 2. 11.) Man kan ikke rose sig af en Ting, som man ikke har nogen Eiendomsret til og Forvisning om. Thi at rose sig af en Ting vil sige saa Meget som at tale med stor Sikkerhed og Frimodighed om den som sit Eget og være stolt af at man eier den, hvilket ofte sker til Glæde for Ens Venner, men til Sorg og Ærgrelse for Ens Fiender. Saaledes siger nu Apostelen: Vi rose os af Herlighed hos Gud, — vi rose os i Gud, som om han vilde sige: Omendskjønt vi Christne ellers Lidet eller Intet have, som vi kunne rose os af — thi høie Herrers Gunst, Rigdom, Ære, Pragt og Visdom, hvoraf denne Verdens Børn pleie at rose sig, have vi ikke, og om vi ogsaa havde det, vilde

vi dog ikke finde nogen Grund til at rose os deraf, fordi det ingen sand Tilfredshed, ingen Glæde, ingen Trøst kunde skjænke os — saa er dog det vor Ros, at vi af Guds Naade ere Arvinger til det evige Liv og Himmelen, og vi opfordre Verden og ovenikjøbet Helvede til at betage os vor Ros, om de kunne. Men hvad mere er, vor Ros er ogsaa, at Gud, som det høieste Gode, med al sin Miskundhed, Visdom og Magt er vor, idet Han omfavner og husvaler os med sin Miskundhed, leder og regjerer os med sin Visdom og beskjærmer os ved sin Magt, saalænge vi til Hans og Hans Kirkes Tjeneste vandre her i Taaredalen, og siden i Himmelen vil være vort Gode evindelig, som vi til vor uendelige og usigelige Glæde skulle besidde og nyde. Se nu, du gudelskende Sjel, hvor sikkert det er, at der er et evigt Liv, og at Herren i al Evighed skal være vort Gode og vor Del. Vi kunne ikke blot tale derom og bevidne vort Haab, men ogsaa rose os deraf, pukke derpaa imod Djævelen og Verden, forlade os derpaa og desaarsag være trøstige, frimodige og glade. Lovet være Gud, der har givet Menneskene en saadan Ros!

§ 30. Men lader os fremdeles høre paa den dyrebare Apostel! „Nu, I ere frigjorte fra Synden," siger han, „og blevne Guds Tjenere, have I Frugt deraf for Eder til Helliggjørelse; men Enden er et evigt Liv, hvilket er en Guds Naadegave i Christo Jesu, vor Herre" (Rom. 6, 22. 23). Paa samme Maade taler Apostelen Peter: „Lovet være Gud, som har gjenfødt os til et levende Haab formedelst Jesu Christi Opstandelse fra de Døde — —, hvem I ikke have kjendt, og dog elske, — hvem I nu ikke se, men dog tro paa og fryde Eder med uudsigelig og forherliget Glæde, opnaaende Maalet for Eders Tro, Sjelenes Frelse" (1 Pet. 1, 3. 8). Det er naturligt, at Mennesket er begjærligt efter at vide, hvilken Ende det vil tage med det selv og hvad dets er. Og efterdi det ofte gaar de Troende saa underligt i deres Christendom, at de ikke kunne begribe, hvilke Hensigter Herren har med dem, og hvor de egne og besynderlige Veie, hvorpaa Han leder dem, ville ende — Han fører dem fordetmeste med tilbundne Øine, i Taagen, i Mørket; de ere som Paulus paa Havet, der tilligemed sine Medreisende hverken saa Sol eller Stjerner i flere Dage (Ap. Gj. 27, 20) —, saa sige de ofte: „Herre, Du har overtalt mig, og jeg lod mig overtale til at hellige og aldeles overgive mig til din Tjeneste; jeg er den ganske Dag til Latter; hver af dem spotter mig. Jeg har hidtil kun havt liden Glæde deraf" (Jer. 20, 7). „Jeg har forgjeves renset mit Hjerte og toet mine Hænder i Uskyldighed" (Ps. 73, 13). "Hvad skal jeg have for, at jeg har forladt Verden og hengivet mig til din Tjeneste?" (Matth. 19, 27). "Skal jeg da stedse æde Taarers Brød hos Dig?" Disse Tanker besvarer den Hellig-Aand ved sine Apostle og siger: "Vær tilfreds, kjære Hjerte; og om din Gud fører dig underligt, saa følg Ham kun underligt, men villigt; lad dig kun lede med tilbundne Øine. Vær fornøiet med alle Hans Veie, og vær stille; thi du ved jo, hvem der fører dig, nemlig den alene vise og gode Gud, der har elsket dig i sin Søn, ja som sin Søn fra Evighed af (Joh. 17, 24). „Alle Hans Stier er Miskundhed og Sandhed" (Ps. 25, 10). I Hans Uorden er den ufravigeligste Orden, i Hans Mørke lutter Lys, i Hans Daarlighed lutter Visdom, i Hans Skjændsel den største Ære; Hans Omveie gaa ret frem og ere de ligeste, og Enden er et evigt Liv; Udgangen er en Indgang til den evige Salighed, ligesom Josefs Vei i Ægypten for hans egne Øine var en Vei til Trældom og megen Elendighed, men for Gud Veien til hans Op-

høielse og Herlighed (1 Mos. 37, 28). Maatte ikke Christus gjennem Lidelse indgaa til sin Herlighed? (Luk. 24, 26) Saaledes ogsaa du. „Gud leder dig ved sit Raad, og derefter antager Han dig til Ære (Ps. 73, 24).

§ 31. Alt dette stadfæstes ved det uforlignelige Udsagn af Apostelen, som vi i sin Tid udførligen skulle drøfte til stor Glæde og rig Trøst for vore Sjele; men som vi nu kun anføre for at bevise, at der er et evigt Liv, dette nemlig: „Vor Trængsel, som er stakket og let, bringer os en evig og over al Maade vigtig Herlighed" (2 Kor. 4, 17), hvor der jo tydeligt nok siges, at en stor og overvættes Herlighed følger paa dette elendige Liv, hvilket ogsaa den hellige Peter bekræfter, sigende: „Al Naades Gud, som kaldte os, der en kort Tid lide, til sin evige Herlighed i Christo Jesu, Han selv berede, styrke, bekræfte, grundfæste Eder; Ham være Æren og Magten i al Evighed! Amen" (1 Pet. 5, 10. 11). Vi ville besegle denne Betragtning i vore Hjerter med det Vidnesbyrd af den Herres Jesu Skjødebarn, den hellige Johannes: „I Elskelige! nu ere vi Guds Børn, og det er endnu ikke aabenbaret, hvad vi skulle vorde; men vi vide, at naar Han aabenbares, vi da skulle vorde Ham lige; thi vi skulle se Ham, som Han er" (1 Joh. 3, 2). „Gud har vidnet om sin Søn, og dette er Vidnesbyrdet, at Gud har givet os det evige Liv, og dette Liv er i Hans Søn. Hvo, som har Sønnen, har Livet" (Kap. 5, 10—12). Vi have for Øieblikket intet Videre herved at bemærke, men vilde kun paapege den store Sikkerhed, hvormed disse hellige Guds Mænd aflægge sit Vidnesbyrd om den himmelske Herlighed. De tale ikke frygsomt og tilbageholdent, men med stor Frimodighed; thi de talte og skreve ved den Hellig-Aand, som boede i dem, og af egen Erfaring; de havde nemlig ei alene kastet et Blik ind i Himmelen og seet Guds Herlighed i Jesu Forklarelse, som Peter siger: "Vi have selv været Øienvidner til Hans Majestæt; thi Han fik Hæder og Ære af Gud Fader — —, der vi vare med Ham paa det hellige Bjerg" (1 Pet. 1, 16—18), og Johannes: "Livet er aabenbaret, og vi have seet og vidne og forkynde Eder Livet, det evige, hvilket var hos Faderen og blev aabenbaret for os —" (Joh. 1, 2); men de levede ogsaa i Guds salige og søde Samfund; de vandrede med Gud (1 Mos. 5, 24); Han havde fæstet Bolig hos dem og aabenbaret sig selv for dem (Joh. 14, 21, 23), De vare levende Templer for den Hellig-Aand og blankpolerede Speile, hvori Herrens Herlighed affspeilede sig (2 Kor. 3, 18), saa at de følgelig kunde sige sin Herre og Mester, den Herre Jesus, efter: "Vi tale det, vi vide, og vidne det, vi have seet" (Joh. 3, 11), ligesom de da ogsaa for det Meste bruge de Talemaader: Vi vide, jeg ved og er vis paa, det er en troværdig Tale, o. a. M. (Rom. 8, 38; 1 Tim. 1, 15; 4, 9; 2 Tim. 1, 12; 2 11; Tit. 3, 8). Af Alt, hvad her noget udførligere er anført af den hellige Skrift, følger nu, at et evigt, saligt Glædesliv i Himmelen visselig er beredt alle troende og gudelskende Sjele. Thi Herren har sagt det, — Gud har forjættet det, Han, som ikke kan lyve; de hellige Profeter og Apostle, disse Mænd, som dreves af den Hellig-Aand, have bevidnet det; derfor er det et aabenbart, sandt Ord (som man bør annamme med alle Troens og Hjertets Kræfter) og en troværdig Tale.

§ 32. Inden jeg nu gaar videre og anfører flere Beviser for at godtgjøre det evige Livs Vished, maa jeg besvare de sørgmodige Tanker, som i saa Henseende turde opstaa hos en gudfrygtig Sjel. Den vil maaske sige: Hidtil er der ikke anført andre Vidnesbyrd end af den hellige Skrift. Ak, men Satan og den onde

Verden vilde ofte vække Tvivl hos mig om dennes guddommelige Kraft og Sandhed og fremkalde ofte Indvendinger derimod i mit Sind, som jeg forfærdes for, og som jeg ikke nænner at aabenbare for ikke at forarge og bedrøve Andre. For at du grundigt skal kunne imødegaa slige farlige Fristelser, saa beder jeg dig, du gudelskende og gudelskelige Sjel, at betænke for det Første, at det er et gammelt Kneb af Satan og den første Løkke og Snare, han opstillede for Mennesket — desværre med altfor stort Held —, at vække Tvivl om og modsige Guds Ords Sandhed. Slangen sagde til Kvinden, skriver Moses: „Ja, skulde Gud have sagt: I maa ikke æde af hvert Træ i Haven?" Og da Kvinden svarer: Om det Træs Frugt, som er midt i Haven, sagde Gud: „Æder ikke deraf, og rører ikke derved, at I ikke skulle dø!" modsiger han hende, spotter Gud og siger: „I skulle ikke dø Døden; men Gud ved, at hvilken Dag, I æde deraf, da skulle Eders „Øine oplades, og I skulle blive ligesom Gud og kjende Godt og Ondt" (1 Mos. 3, 1. 4. 5). Heraf sees dels, at man ikke maa finde det forunderligt, at Djævelen end den Dag idag enten umiddelbart og ved indvortes Anfegtelser eller middelbart ved den onde Verden og dens gudsfornegtende Indvendinger modsiger Guds hellige Ord og søger at gjøre det tvivlsomt, dels at man, naar man mærker slig Ugudelighed, skal med Tryghed slutte, at de kommer fra Djævelen, der er en Løgner og Manddraber fra Begyndelsen af, paa det man med desto større Iver kan modsige det. Alt, hvad du derfor, du christelige Hjerte, hører eller ser, som er rettet mod Guds Ord, anse det strax for en bespottelig, forbandet Løgn af Satan, og imødegaa det, som det sømmer sig en Sjel, der tror paa Gud og er nidkjær for Hans Ære! Betænk ogsaa, at Ingen vilde være bedre ent med, at Guds Ord blev befundet usandt end Satan og hans ugudelige Redskaber, og lad det ikke forundre dig, at han saa gjerne modsiger det. Overvei derhos, at ingen Fristelse er farligere end denne, idet den nedriver Grundvolden og paa en Gang vil betage os al Tro, al Frygt, al Trøst og gjøre os til Bæster, ja til Guds Fiender og til sande Djævle.

§ 33. Betænk tillige, at Intet kan være mere uforskammet end at modsige denne i den ganske Verden erkjendte Sandhed. Dette er netop, som om Nogen vilde sige, at Solen ikke er noget Lys, og at dens Skin er som den raadne Veds eller Lygtemændenes Lysning, som viser sig om Natten, — at en frisk Kilde, hvoraf en tørstig Vandringsmand ofte har drukket med Lyst og til sin Vederkvægelse, ikke er nogen Kilde, — at Magneten, som Sømanden betjener sig af med saa meget Held paa Havet, ikke besidder nogen særegen Kraft og Dyd, hvormed den kan være de Reisende til Tjeneste. Folk, som vilde sætte os slige taabelige Tanker i Hovedet, vilde man enten strax udle eller med Vrede tilbagevise for deres Ubefindighed, og fordi de vovede at ville gjøre os blinde med seende Øine og vanvittige med fuld Forstand. Men hvorfor imødegaa vi ikke paa samme Maade dem, som ville indbilde os, at Guds Ord ikke er noget Lys, nogen guddommelig Kraft, nogen himmelsk Sandhed? Hvorfor skulde vi ikke fortørnes over deres skamløse Ondskab og tilbagevise dem som aabenbare Djævelens Sendebud? Er Guds Ord intet Lys, hvorledes kan det da skinne al Verden over og oplyse saa mange Tusinde Hjerter, som tilforn vare fulde af Mørke, men nu „ere et Lys i Herren og, som Lysets Børn, vandre i Lyset?" (Efes. 5, 8; 1 Joh. 1, 7). Er Ordet ikke nogen guddommelig og saliggjørende Kraft, hvoraf komme da de mangfoldige haandgribelige Virkninger,

som vi saa ofte og tydeligt spore deraf? Hvad er det, som saa kraftigt griber, bevæger, forfærder, forandrer og omvender Hjerterne? Det vilde jo være hel taabeligt at sige, naar man saa et Skib gaa for fulde Seil, en Veirmølle løbe rundt, de løvfulde Træer svaie eller Vandene rulle sine Bølger: Der gives ingen Vind. Saaledes ogsaa her. Den himmelske Pintsevind blæser formedelst Ordet, hvor den vil (Joh. 3, 8), og ytrer allevegne sin Kraft; snart forfærder den en Akab og Felix (1 Kong. 21, 17. 27; Ap. Gj. 24, 25); snart bringer den selve Djævlene til at skjælve (Jak. 2, 19); snart bevæger og drager den kraftigt en Agrippa (Ap. Gj. 26, 28); snart driver den en Lydia, en Damaris og en Dionysius, saa at de forandre sin Kurs og trods al Modstand gaa frem i Troens, Kjærlighedens og Haabets fulde Kraft (Ap. Gj. 16, 14; 17, 34). Og dog skal Ordet ikke føre nogen guddommelig Kraft med sig? Om det selvstændige Guds Ord, den Herre Jesus, siges, "at Faderen havde beseglet Ham" (Joh. 6, 27), hvoraf Meningen udentvivl er, at Gud Fader havde udrustet Ham med en saadan undergjørende Kraft, der viste sig saavel i Hans Ord som i Hans Gjerninger, med en saa levende, gjennemtrængende, hjertekvægende Godhed og Visdom, at Ingen uden den, som forsætligen ikke vilde tro, kunde tvivle om, at Han var Verdens Frelser. Det samme kan man med al Ret sige om det aabenbarede Ord; Gud har beseglet det og opfyldt det med saadan Kraft, saadant Liv, saadan Trøst, at Ingen har Aarsag til at tvivle om, at det er Guds Ord, medmindre han vil modsige baade sin egen og Andres Fornemmelse og Erfaring. Kunstnerne pleie at forsyne de af dem udførte Arbeider med et Mærke, hvorved de kunne skjeldnes fra andre. Den store Mester og Kunstner, der har beredt Himmel og Jord og Alt, hvad deri er, ved sin Magt og Visdom, har vel ogsaa medgivet alle sine Gjerninger Noget, hvoraf man kan se deres Herkomst, saasom Brødet Kraften til at styrke det menneskelige Hjerte, Vinen Kraften til at glæde det osv.; men intet af dem har Han dog forlenet med flere og mere heldbringende Kræfter end det skrevne og prædikede Ord, der formaar at husavle, oplyse, bevæge, lede, svække, styrke, bedrøve, glæde, døde og levendegjøre Sjelene.

§ 34. For end mere at oplyse og stadfæste denne Sag kunde vi efter den Foranledning, det Foregaaende dertil giver, endvidere slutte saaledes. Saafremt det kan bevises, at den hellige Skrift eller Guds Ord besidder allehaande guddommelige Egenskaber, saa er det derved tillige bevist, at den har en guddommelig Oprindelse, kommer fra Gud, vidner om Gud og fører til Gud. Nu er det aabenbart, at der findes alleslags sande guddommelige Egenskaber hos den. Den besidder en Kraft, der overgaar al menneskelig Kraft, til at vinde, overbevise og beherske Hjerterne, — hvorom forhen er talt. Den er fuld af høi Visdom, lærer himmelske og herlige Ting, der overstige al menneskelig Fornuft og Visdom; den meddeler derhos de Troende, hvor simple og enfoldige de end ere, en Visdom, som Djævelen med al sin Kløgt og List ikke kan modstaa. Den indeholder en sand og sikker Trøst og himmelsk Sødme, hvormed den trøster de bedrøvede, vederkvæger de trætte, beroliger de urolige og styrker de skrøbelige Sjele, lindrer Samvittighedsangsten og forsøder al dette møisommelige Livs Bitterhed. Den er et almindeligt Gode og Lys, der er tilstrækkeligt til at oplyse hele Verden og til at lede og lyksaliggjøre alle Folkeslag, af hvor forskjellig Art og Natur de end monne være. Den har heldbringende Undervisning for Høie og Lave, for Øvrighed og Undersaatter,

for Lærde og Ulærde, for Kloge og Enfoldige, for Gamle og Unge, og det kan ikke negtes, at dersom Menneskene overalt vilde bøie sig under dens gavnlige Aag og følge dens Lære og Lys, vilde de leve saare roligt og tilfreds og tilbringe sin Tid i Fred, Kjærlighed og Glæde. Den er tillige uovervindelig og har hidtil ikke kunnet tilintetgjøres og udryddes ved nogen Verdens og Djævelens Magt, List og Grusomhed; mange Tusinde Bøger er tabte og gaaede i Forglemmelse; men denne guddommelige Bog bestaar og bliver fra Tid til Tid evindeligen. Den er ogsaa fuld af guddommelig Sandhed. Den har længe forud forkyndt tilkommende Ting, og det er Altsammen rigtigt indtruffet, og intet Ord af Herren er faldet til Jorden. Man finder i denne hellige Bog et almindeligt Prognostikon*) og en tydelig Fremstilling af, hvorledes det skal gaa de Onde og de Gode, og man ser daglig med Forundring, hvor nøiagtigt det slaar ind. Den siger, at Guds Fienders og Foragteres Visdom skal blive omskiftet til Daarlighed, deres Ære til Skjændsel, deres Rigdom til Fattigdom, deres Herlighed til Angst og Elendighed og se, det sker, og de kunne paa ingen Maade forhindre, at Guds Raad og Trusler opfyldes paa dem. Mangengang griber Hans Dom dem paa Halvveien, og ofte, naar de tro, at de endnu have langt frem, ere de allerede ved Enden, og hvad de holdt for kloge, sindrige, ufeilbare, herlige og prægtige Anslag, det finde de ved Enden at være lutter Satans Snarer og Garn, hvori de ere indviklede, og som de intet Middel kunne finde til at rede sig ud af; hvad de ansaa for noget Stort, det erkjendte de tilsidst at være en blot og bar Skygge, og hvad de betragtede og udlo som Narrestreger, Løgn og Hjernespind, det maa de tilsidst, ihvorvel som oftest for sent, erkjende for en guddommelig Sandhed.

*) Forudsigelse af et Menneskes Skjebne.

§ 35. Guds Venner derimod, som altid hjerteligen forlader sig paa Hans Ord trods Fornuften og al egen Tanke og Formening, erfarer omsider, at deres Haab ikke bliver beskjæmmet, — at de ikke have stolet paa Menneskeord, men paa et sanddru, fast og sikkert Guds Ord, saasom Guds Forjættelser tilsidst rigeligen opfyldes paa dem, og de blive glædede med Hjælp, Beskjærmelse, Trøst og Velsignelse, saa at de kunne se med Lyst paa Hans Naade og høiligen prise Ham. Saadant, og hvad Andet der pleier at anføres til Fordel for Guds Ord og dets evige Sandhed, kan nu tjene en gudfrygtig Sjel til Skjold imod den Ondes gloende Pile og Verdens Spotterier. Jeg skal dog ikke undlade at bemærke, at et christeligt Hjerte ikke kan forvare sig bedre mod saadanne Bespottelser end ved Foragt og Latter, idet man siger: Det er sandt: Satan og Verden vare meget vel tjente med, at Guds Ord var Løgn, og at der hverken var Himmel eller Helvede at vente eller frygte for, som da ogsaa alle Uretfærdige, Bedragere, Tyve og Røvere gjerne saa, at der hverken gaves Love eller Retter eller Dommere eller Straffe; men dette kan dog ikke forhindre, at de i sin Tid blive paagrebne af Retterne og afstraffede efter Lovene. Guds Ord, som truer Satan og hans Redskaber med Hans Fordømmelsesdom, skal ikke forfeile sit Maal, fordi Løgnerne kalde det Løgn. Man kunde ogsaa bære sig ad, som engang en liden Dreng gjorde; da han havde faaet et Smørrebrød af sin Moder, og en større Dreng vilde narre det fra ham og sagde, at det ikke var noget rigtigt Smørrebrød, taug han stille, lo, tog den ene dygtige Bid efter den anden og aad med Lyst. Saaledes vil ogsaa en christelig, enfoldig Sjel gaa sikrest, naar den tier stille og ler af Alt, hvad

Satan og Verden indvende imod Guds Ord, holder desto mere fast derved og bruger det med des større Hjertens Glæde; da vil det virkeligen befindes, at Guds Ord er og bliver en sand Sjelespise.

§ 36. Vi lade imidlertid denne intetsigende Indvending fare og bevise fremdeles ved end yderligere at betragte vor Gud, at der er beredt de Troende et evigt, saligt Frydeliv efter det Liv. At Han er et Væsen af ubegribelig Miskundhed, Visdom, Majestæt og Herlighed, det er aabenbart af Hans Ord og Noget, som vi allerede ved den blotte Fornufts Hjælp nogenlunde kunne indse. Af Hans mageløse Miskundhed kan man nu med god Føie slutte, at Han har dannet en saa dygtig Skabning, som den menneskelige Sjel er, til et Kar for sin Miskundhed, det er: for at gjøre den delagtig deri, og det ikke paa nogen ringe og simpel Maade og i lidet Maal, men saaledes, som det sømmer sig for Ham, som det høieste Gode, og overensstemmende med den Høihed og Dygtighed, Han har skjænket den. Men dette sker ikke i dette Liv. Thi om end Herren rigeligen aabenbarer sin Miskundhed, som den hellige Skrift kalder Hans Herlighed, og har opfyldt Himmel og Jord dermed, efter den kongelige Profets Ord: „Herre, din Miskundhed er i Himlene; din Sandhed naar indtil de øverste Skyer“ (Ps. 36, 6; 119, 64), „om Han end har nedlagt al sin Godhed og Naadens Fylde i sin Søn Jesus Christus og skjænket os samme tilligemed Ham“ (2 Mos. 33, 19; Joh. 1, 16), — om Han end overflødig har aabenbaret sin herlige Miskundhed i vor Gjenløsning, som er skeet ved Hans Søns Blod og Død, i vor Helliggjørelse og Fornyelse og flere andre lignende Naadesgjerninger, saa har det dog ifølge Hans Visdom behaget Ham at indsvøbe disse Skatte og Goder i Ordet og de hellige Sakramenter, og vi ere som de smaa Børn, idet vi ikke rigtig forstaa disse store Gaver og ikke kunne føre os dem til Nytte og tilegne os dem uden med en skrøbelig Tro, hvortil Apostelen udentvivl sigter, naar han siger: “Vi forstaa stykkevis og profetere stykkevis. Men naar det Fuldkomne kommer, da skal det, som er stykkevis, afskaffes. — — Nu se vi ved et Speil, i en mørk Tale; men da skulle vi se Ansigt til Ansigt. Nu kjender jeg stykkevis; men da skal jeg erkjende, ligesom jeg og er erkjendt“ (1 Kor. 13, 9. 10. 12). Og saasom vi endnu leve i Kjødet og Verden, saa kommer desuden efter Hans faderlige Raadslutning til vort Bedste indvortes og udvortes Trængsel og Uro til, der ikke tillader os fuldkommen at nyde de os skjænkede Naadesskatte. Derfor maa der være et andet Liv, hvor den algode Gud umiddelbart og fuldkommen vil aabenbare sin Kjærlighed og Miskundhed og befri vor Sjel for alle Ufuldkommenheder, Skrøbeligheder og Hindringer, saa at den fuldkommen kan nyde denne Kjærlighed og Miskundhed til sin evige Salighed.

§ 37. Men for at gjøre denne Sag tydeligere, saa lader os i et kort Udtog forestille os og fra de foregaaende Dele af dette Værk gjenkalde os, hvor store de Guds Undere ere, som Han gjør med sine Troende, — hvor megen Møie Han giver sig med dem, og hvilke herlige Ting Han foretager med dem, — hvorlunde Han ved den hellige Daab gjenføder dem, slutter en Pagt med dem, skjænker dem sin Barnerets Herlighed, optager dem i sin kjære Søns, Jesu Christi, Samfund og besegler dem med sin Hellig Aand, — hvorlunde Han bespiser dem med sin allerkjæreste Søns allerhelligste Legemes himmelske Sjelespise og giver dem Hans kostbare guddommelige Blod at drikke, prøver og renser dem ved Kors og Trængsler, husvaler dem med sin indvortes søde og himmelske Trøst, styrker dem ved sin Kraft, forsikrer dem ved sit Ord

og sin Aand om sin evige Kjærlighed og saaledes fra deres Livs Begyndelse til dets Ende beskjæftiger sig med dem, leder og fører dem underligen med sine Øine efter sit Raad og beskjærmer og opretholder dem vældeligen mod Satans og Verdens Anfegtelser og Forfølgelser. Skulde alt dette kun have Hensyn til dette timelige Liv og det Lidet, vi her undertiden smage af Guds Miskundhed? Siger ikke den Hellig-Aand, „at vi blive gjenfødte til et levende Haab, til en uforkrænkelig og ubesmittelig Arv, som er bevaret i Himlene til os, og at vi ved Guds Mag tbevares formedelst Troen til Frelse" (1 Pet. 1, 3—5), og ligeledes: "Gud har frelst os ved Gjenfødelsens Bad og Fornyelsen ved den Hellig-Aand, hvilken Han har rigeligen udøst over os ved Jesum Christum, vor Frelser, paa det at vi, retfærdiggjorte ved Hans Naade, skulle vorde Arvinger til det evige Liv" (Tit. 3, 5—7)? Sammenknytter ikke Skriften paa det Nøieste med hinanden vor Barneret og den himmelske Arv, vort Samfund med den Herre Jesus i Lidelse og vort Samfund med Ham i Glæde? Den Hellig-Aand, siger Apostelen, „vidner med vor Aand, at vi ere Guds Børn. Men dersom vi ere Børn, ere vi og Arvinger, nemlig Guds Arvinger, men Christi Medarvinger, saafremt vi lide med Ham, at vi og skulle herliggjøres med Ham" (Rom. 8, 16. 17), og paa et andet Sted: „Dersom vi ere døde med Ham, skulle vi leve og med Ham. Dersom vi udholde, skulle vi og regjere med Ham" (2 Tim. 2, 11. 12). „Er ikke den Hellig-Aand, med hvilken vi ere beseglede, os et Pant paa vor (himmelske) Arv til vor Forløsning" (Efes. 1, 14)? Siger ikke vor Frelser: „Hvo som æder mit Kjød og drikker mit Blod, har et evigt Liv, og jeg skal opreise ham paa den yderste Dag" (Joh. 6, 54)? Vidner ikke den Hellig-Aand, „at den nærværende Tids Lidelser ikke ere at agte mod den Herlighed, som skal aabenbares paa os" (Rom. 8, 18), — „at vor Trængsel, som er stakket og let, bringer os en evig og over al Maade vigtig Herlighed" (2 Kor. 4, 17), — „at vi, som en liden Stund bedrøves i adskillige Fristelser, skulle fryde os med uudsigelig og forherliget Glæde" (1 Pet. 1, 6. 8), — „at Han leder sine Egne ved sit Raad og derefter antager dem til Ære" (Ps. 73, 24)? Og om end Guds Ord ikke indeholdt en saadan herlig og tydelig Skildring af vor Christendoms Udgang og Ende, saa kunde og maatte dog vort ved Guds Naade oplyste Hjerte gjøre den Slutning: Et Barn af den levende og evige Gud, en Eiendom, som den Herre Jesus har forhvervet sig med sit kostbare Blod, et Tempel og en Bolig for den Hellig-Aand er jo noget Stort, der fører en Høihed og Herlighed med sig, og den, som er agtet værdig til samme, maa nødvendigvis nyde rigeligen Godt deraf. Nu indtræder en saadan Nydelse ikke her i sin Fuldkommenhed og paa en Maade, der sømmer sig for en saadan Herlighed og for den majestætiske og høilovlige, evige, rige og salige Gud eller som stemmer overens med den Forløsning, som er skeet ved Guds eget Blod (Ap. Gj. 20, 28), eller svarer til det Vidnesbyrd og de høie og dyrebare Forjættelser og Forestillinger, den Hellig-Aand giver vor Sjel derom. Derfor maa der være et saligt og evigt Liv, hvor Alt opnaar sin fuldkomne og salige Kraft og Modenhed.

§ 38. Hertil kommer endnu Noget. Gud er en ærlig, gavmild og goddædig Herre, der ikke lader sig tjene for Intet; Han har forjættet Gudfrygtigheden, om den end er ufuldkommen, Lyksalighed i det Liv, som nu er, og i det tilkommende (1 Tim. 4, 8). Herren lover, „at den, som giver en af Hans mindste Venner et Bæger koldt Vand at drikke, skal ingenlunde miste sin Løn" (Matth. 10,

42; 25, 40). Han priser de Fattige i Aanden, dem, som sørge, de Sagtmodige, de Barmhjertige, de Fredsommelige, dem, som lide Forfølgelse, Skam og Skjændsel for Hans Navns Skyld, salige (Matth. 5, 3—11). Skriften forjætter, at den algode Gud vil give saa nøie Agt paa sine Egne, at ingen Begjæring af deres Sjel, intet Suk af deres Hjerte og ingen Taare i deres Øine skal være Ham ubekjendt, — at det skal gaa de Retfærdige vel, — at der skal være Løn for deres Arbeide, — at Han har en Ihukommelsesbog, hvori Alt, hvad de for Hans Skyld gjøre og lide, bliver optegnet (Ps. 10, 17; 38, 10; 56, 9; Esai. 3, 10; Jer. 31, 16; Mal. 3, 16). Men alt dette opfyldes ikke fuldkommen i dette Liv. O, hvor mangen dyrebar Sjel nyder ikke lidet Godt af sin Gudfrygtighed i denne Verden! O, hvor mange Tusinde Taarer udgydes ikke af de betrængte og bedrøvede, men gudfrygtige Mennesker, som synes at være aldeles forglemte! Hvor mange Tusinde ængstelige Sukke synes ikke at forsvinde i Luften! Hvor ulykkelige og usalige ere ikke fordetmeste de gudfrygtigste Sjele! Ere ikke de Fattige i Aanden Verdens Spot? Blive ikke de Sørgende udleede og end mere bedrøvede? Hvad maa ikke de Sagtmodige lide? Maa de ikke være Hvermands Rov? Hvad have de Barmhjertige igjen for sine Kjærlighedsgjerninger? Hvorledes blive ikke de Fredsommelige behandlede! Hvorledes ængster man ikke ofte deres retfærdige Sjel, saa at de maa istemme med Kong David: „Min Sjel har længe nok boet hos den, som hader Fred. Jeg er fredsommelig; men naar jeg taler (hvad jeg ifølge mit Embede og min Samvittighed bør, og som er dem selv tjenligt), da ere de færdige til Krigen“ (Ps. 120, 6. 7).

§ 39. Hvorledes gaar det de forfulgte, forjagede og foragtede Christne? Deres Forfølgere og Fiender mene, at de have gjort noget Stort og "vist Gud en Dyrkelse" (Joh. 16, 2). Deres Venner blive ofte deres Spottere og som en „sønderbrudt Rørkjæp, der gjennemborer dens Haand, der støtter sig paa den“ (Ezek. 29, 6. 7). De søge ofte Beskjærmelse og finde Fornærmelse, — de søge en Vinstok eller et skyggefuldt Kikajon og finde en Tornebusk eller et Nøddetræ, der skjuler sine faa Frugter i bitre og haarde Skal og med sin Skygge foraarsager stor Hovedpine. Alt dette har man til sin store Bedrøvelse mangelunde erfaret under de haarde Forfølgelser, som paa flere Steder efter Guds hellige Raad og Villie have rammet den evangeliske Kirke, og de bedrøvede Flygtninger have maattet istemme mangen Jammer- og Klagesang og sige med David: „Jeg er en saare stor Spot for mine Naboer og en Forskrækkelse for mine Kjendinger; de, som se mig udenfor (at jeg kommer for at søge Trøst og Hjælp), fly fra mig; jeg er glemt af Hjertet som en Død; jeg er som et fordærvet Kar (som man kaster ud af Huset og lader søndertrædes). Sku til høire Side, og se, der er Ingen, som kjendes ved mig; der er Ingen omhyggelig for min Sjel“ (Ps. 31, 11. 12; 142, 5).

§ 40. Hvad nu heraf følger, og hvad en gudelskende Sjel heraf kan slutte, indsees af hvad Apostelen siger: „Gud er ikke uretfærdig, at Han skulde forglemme Eders Gjerning og den Kjærlighedens Møie, som I viste for Hans Navn, idet I have tjent og tjene de Hellige“ (Ebr. 6, 10). De lærde Fortolkere af Skriften have meget rigtigt bemærket, at naar der siges om Gud, at Han er retfærdig, saa maa dette forklares efter Textens Sammenhæng, enten med Hensyn til Loven, hvor Han forjætter Enhver, som viser den fuldkommen Lydighed, Livet og Saligheden, eller med Hensyn til Evangelium, hvor Han har forpligtet sig til ufeilbarligen at give dem det evige Liv,

som ere i Christo Jesu og søge det ved Standhaftighed i god Gjerning, og Han befindes da saa retfærdig, det er: saa trofast, sanddru og god, at Han opfyl- der Saadant imod Alle og Enhver. Denne Forklaring stadfæstes ved, hvad den hellige Johannes siger: "Dersom vi bekjende vore Synder, er Han trofast og retfærdig, saa at Han forlader os Synderne og renser os fra al Uretfær- dighed" (1 Joh. 1, 9), ligesom det da ogsaa ved mange andre Steder i Skrif- ten kan bevises, at Guds Retfærdighed, naar der tales om Bodfærdige og Tro- ende, betyder Hans Miskundhed, Tro- fasthed og Sanddruhed. Og at der paa det anførte Sted handles om de Tro- ende, er blandt Andet aabenbart deraf, at Apostelen siger, at Gud ikke vil for- glemme deres Gjerning og den Kjærlig- hedens Møie, som de have vist, hvilket en anseet Theolog og velfortjent Udlæg- ger af Skriften*) rigtig forklarer om Troen. Der udkommer altsaa den Me- ning: Gud er ikke saa umild og uer- kjendtlig, at Han skulde glemme den Van- del, I have ført i Troen og Kjærlighe- den (1 Thess. 1, 3); Han er en god, trofast og rundhaandet Herre, saa at Han ikke lader Nogen tjene Ham for Intet.

§ 41. Jeg vil endnu anføre et an- det herligt Vidnesbyrd af Apostelen. Efter at han i sin anden Skrivelse til Thessalonikerne har rost dem for den voxende Tro, broderlige Kjærlighed og sjeldne Taalmodighed, de have lagt for Dagen under alle sine Forfølgelser og Trængsler, tilføier han: „Hvilket er et Bevis paa Guds retfærdige Dom, paa det at I skulle befindes værdige til Guds Rige, for hvilket I og lide, efterdi det er retfærdigt for Gud at gjengjælde dem Trængsel, som trænge Eder, men give Eder, som trænges, Ro med os i den Herres Jesu Aabenbarelse af Himmelen med sin Magts Engle" (2 Thess. 1, 3; 5—7). Heraf sees, at de gudfrygtige og troende Sjeles Lidelser her i Verden ere et klart Bevis for den tilkommende Dom, som skal overgaa alle Mennesker og ved hvilken de, som i Tro, Kjærlig- hed og Taalmodighed, Trængsel og For- følgelse have lidt for Jesu Navns Skyld, ville blive anseede og erklærede værdige til Guds Rige og den salige Hvile, som Gud har forjættet og beredt sine Børn, medens derimod evig Trængsel vil blive tilkjendt Forfølgerne. Heraf slutte vi nu trygt, at siden de dyrebareste og gud- frygtigste Sjele i Verden, som formedelst Troen staa i Samfund med den Herre Jesus, ikke fuldkommen nyde Frugten af sin Tro, Kjærlighed og Gudsfrygt her i Tiden, men for sin Bekjendelses og sande Christendoms Skyld maa lide Me- get af Sandhedens Fiender, og siden Gud er saa kjærlig, miskundelig, trofast og sanddru, at Han ikke kan glemme og undlade at belønne, hvad der er skeet i Hans Tjeneste, i Tro og Tillid til Hans Forjættelser, i hjertelig Kjærlighed til Ham, i stille Taalmodighed og barnlig Lydighed, saa maa der nødvendigvis ei alene være en almindelig Dom, men og- saa et evigt og saligt Liv i Himmelen, hvor de, som høre Ham til, evindelig skulle høste Frugten af sin Tro og Gudsfrygt efter sin Guds Herlighed og uforlignelige Miskundhed. Mær- keligt er det ogsaa, at naar vor Frelser priser de Fattige i Aanden, de Sørgende, de Sagtmodige osv. salige, tilføier Han, hvad der tilsidst vil følge ovenpaa deres nuværende Tilstand: Himmeriges Rige, siger Han, er deres (det er dem allerede tiltænkt, beredt og beskikket) — de skulle hugsva- les, — de skulle mættes, — de skulle se Gud osv., og slutter med de Ord: „Glæder og fryder Eder! thi Eders Løn skal være stor i Himlene" (Matth. 5, 3 flg.).

*) Sebast. Schmid.

§ 42. Saaledes kan da en Christen aldrig mangle Bevis for, at der er et evigt, saligt Liv, naar han kun rigtigt vil betænke og efter Guds Ord undersøge, hvad der foregaar i Verden. Ser han Djævelen støie og rase mod Guds hellige Børn i sine Redskaber, de Ugudelige, saa har han Grund til at sige med sin Frelser: „Denne er deres Time og Mørkets Magt" (Luk. 22, 53). Men den Tid vil komme, da den retfærdige Gud skal gjengjælde dem Trængsel, som have forvoldt Hans Børn Trængsel, men skjænke disse Ro og Vederkvægelse. Ser Han Dommens Sted, hvor der er Ugudelighed, og Retfærdigheds Sted, hvor der er Ugudelighed, og hvor de Ugudelige skalte og valte efter Behag, saa kan han frit tænke i sit Hjerte: Gud skal dømme den Retfærdige (skaffe ham Ret og udfri ham af de Ugudeliges Haand) og den Ugudelige (for at gjengjælde ham hans Uretfærdighed, Vold og Undertrykkelse — Præd. 3, 16. 17). Ser han deres Taarer, som lide Uret under Solen og ingen Trøster have, fordi de, som tilføie dem Uret, ere for mægtige til, at de kunne faa nogen Hjælp, saa skal han ogsaa anse dette for et Forsikringstegn paa Guds tilkommende store Dom og den almindelige Gjengjældelse. Ser han et ugudeligt Menneske prunke i sin Stads og Herlighed, men den Gudfrygtige gaa i ringe, simple, pjaltede og lappede Klæder, — ser han hin opblomstre som en Tidsel, men denne hænge med sit trætte Hoved som en af Heden affræftet Blomst, — ser han hin kjøre i prægtige Vogne og Kareter, men denne gaa bøiet, sukkende under sin Byrde, — hører han hin husere, skjælde og smælde, men denne tie, sukke og forfærdes, — hører og ser han hin le, men denne klynke, klage og græde, saa skal dette kun være ham Beviser for den sikkert paafølgende Dom og den vældige Forandring, der skal foregaa med begge disse Partier, saaledes som Guds Aand tydeligen lærer ham i de anførte Skiftsteder.

§ 43. Inden jeg forlader denne Betragtning, maa jeg endnu bemærke Noget, som staar i nær Forbindelse med det Foregaaende. Den store og miskundelige Guds Hensigt med Hans Naadesgjerninger, som Han gjør imod sine Udvalgte, idet Han nemlig ved et himmelsk og helligt Kald affondrer dem fra Verden, bringer dem til Omvendelse, vækker Troen hos dem og opretholder denne imod Djævelens Magt og List, retfærdiggjør dem, udsletter deres Synder og kaster dem i Havets Dybheder, helliggjør, velsigner, beskjærmer, leder og styrker dem og bevarer dem underligen blandt sine og deres Fiender, Hans Hensigt hermed er udentvivl ogsaa Hans Ære, samt at Hans herlige og overvættes Godhed, Visdom og Magt skal blive erkjendt og priset af og ved dem, og at Han skal blive æret og elsket som det aller veldædigste, kjærligste og mest trofaste Væsen eller som det høieste Gode, som Kjærlighedens og Miskundhedens væsentlige og evige Kilde. Derfor kalder Han dem selv „sine Plantelsers Kviste, sine Hænders Gjerninger, Retfærdigheds Ege, til at bevise Ham selv herlig" (Esai. 60, 21; 61, 3), hvilket Billede den hellige Apostel beholder, naar han ønsker, at hans Tilhørere maa, som Herrens velsignede Træer og udvalgte Planter, "være fyldte med Retfærdigheds Frugter, der virkes ved Jesum Christum, Gud til Ære og Lov" (Filipp. 1, 11). Herhen sigte ogsaa de Ord af ham: „Gud har bestemt os formedelst Jesum Christum til sønlig Udkaarelse hos sig selv efter sin Villies Velbehagelighed, sin herlige Naade til Pris" (Efes. 1, 5. 6), ligesom ogsaa, at vi ere komne til de Helliges Arvedel i Lyset, „paa det vi maatte være Hans Herlighed til Pris" (V. 12), saavelsom hans Formaning: „Hvad enten I æde eller drikke, eller hvad I gjøre

da gjører Alt til Guds Ære!" (1 Kor. 10, 31) og hans Ønske, „at Christus, som altid, saa og nu maa forherliges i hans Legeme, være sig ved Liv eller ved Død" (Filipp. 1, 20). Naar vi nu ved Hjælp af det guddommelige Ords Lys betragte Christendommens Beskaffenhed, saaledes som den viser sig i dette Liv hos de Gjenfødte og Fornyede, selv naar den har naaet sin Høide, saavidt som det her i Dødeligheden er muligt, saa maa vi bekjende, at den mere bestaar i erkjendt Ufuldkommenhed end i opnaaet Fuldkommenhed, efterdi selv de Christnes bedste Gudfrygtighedsøvelser og helligste Gjerninger, ligesom Maanen, endog naar den skinner med sit fulde Lys, ikke ere uden Feil og Pletter.

§ 44. Omendskjønt de daglig øve sig i Omvendelse, er denne dog ikke, som den burde være. De finde selv ikke det hellige Had til Synden i saadant Maal hos sig, som det burde findes, i Betragtning af dens høie Majestæt, som fornærmes ved Synden. Er der vel Nogen blandt de sande bodfærdige Christne, som ikke erfarer, at idet han ydmyger sig for den store og hellige Gud, bekjender, angrer og afbeder sine Synder og lover Forbedring, saa rører Kjødets syndige Lyst og Kraft sig ofte hos ham og ytrer det fordærvede Hjerte sin Træskhed og Ubestandighed, saa at han maa sukke over dets Hykleri, Koldsindighed og Urenhed? Maa man ikke tilstaa, „at Bedrøvelsen efter Gud, som ikke fortrydes" (2 Kor. 7,10), tilligemed sine Frugter: Harme, Fortørnelse, Frygt, Længsel, Nidkjærhed, Refselse, ofte ikke ret vil indfinde sig? Kommer ikke vor Anger og Bedrøvelse over Synden mangengang mere af Frygt for timelig og evig Skam og Straf end af ren og ublandet Kjærlighed til Gud? Troen selv, der medrette kaldes Christendommens Hjerte eller Sjel, har jo sine Skrøbeligheder og kan ikke bjerge sig for Tvivl og Mistillid, hvorfor de bedste Christne i Almindelighed sukke: „Jeg tror, Herre; hjælp min Vantro!" (Mark. 9, 24). Kjærligheden, Troens førstefødte Datter, erklæres sedvanligvis af sande Christne for kold, saasom de befinde, at de neppe have drevet det til nogen sand, oprigtig Længsel efter at elske Gud af ganske Hjerte, af ganske Sjel og af sin Formue, endsige til den fuldkomne Kjærlighed selv. Da heder det atter: Jeg elsker Dig, Herre; men hjælp min usle og koldsindige Kjærlighed! Saaledes forholder det sig ogsaa med Bønnen og Guds Pris. Jeg kan ikke forestille mig, at nogen oplyst Christen gaar ud af sit Bedekammer uden at have i Jesu Navn bedet den hellige og høilovlige Gud om Tilgivelse for de Feil, som have blandet sig i hans Andagt. Ak, Herre, siger et gudfrygtigt Hjerte, hvad er vel den usle Pris, jeg ofrer dig for din ubegribelige Miskundhed og dine utallige Velgjerninger? En barnlig, enfoldig Stammen osv. Ak, Herre, hjælp mig frem til Himmelen, til dine hellige Engles Selskab og til de fuldkommede Retfærdiges Aander (Ebr. 12, 23), paa det jeg tilligemed dem maa tilbede og prise Dig i fuldkommen Kjærlighed, Glæde og Andagt! Med Kjærligheden til Næsten og Barmhjertigheds-Gjerningerne staar det ikke bedre til, saasom ofte Uvillighed, ofte Egen- og Verdenskjærlighed, ofte Tragten efter egen Ære og efter at ansees af Menneskene klæbe derved og besmitte dem. Hvor ufuldkommen er ikke vor Opofrelse af os selv og Alt, hvad vi have, vor Selvfornegtelse, vor Overladelse og Hengivelse i Guds alene vise og gode Villie! Hvor lidet tilfredse ere vi ikke ofte med Guds underlige Styrelse!

§ 45. Ligesom nu alt dette strider imod den hellige Længsel, som Guds Børn nære i sin Aand, og deres Ønske og Villie, hvisaarsag de stedse, som forhen sagt, maa beklage og bekjæmpe denne

Ufuldkommenhed, saaledes sees ogsaa heraf, at den algode og kjærlige Gud ikke i dette Liv fuldkommen opnaar sin hellige Hensigt med os, som er vor Omvendelse, Retfærdiggjørelse og Helliggjørelse, hvoraf fremdeles følger, at Fuldkommenheden og den fulde Gjenoprettelse af Guds Billede i os endnu er forestaaende og at forvente i Himmelen, hvor vi skulle tjene vor Gud i evig, uforanderlig og fuldkommen Retfærdighed, istedetfor Troen skue Ham Ansigt til Ansigt, hænge ved Ham med et helt igjennem helliggjort Hjerte, med en ren Aand, med en fuldkommen oplyst og lutret Sjel, forherlige og prise Ham med uudsigelig Glæde og uafbrudt, utrættelig Andagt, og i de hellige Engles og udvalgte Sjeles salige Samfund og kjærlige Omgang leve for Hans Ansigt i fuldkommen, ren Kjærlighed evindelig. Paa denne Maade kan nu ogsaa vor Christendoms Ufuldkommenhed, som ellers inderligen bedrøver os, tjene os til Glæde, saasom den er et Kjendetegn paa, at der forestaar os et bedre og fuldkomnere Liv, hvori vi, lig blankpolerede Speile, skulle modtage det guddommelige Aasyns Lys og gjengive det med evig Klarhed og Herlighed. Vi skulle aflægge det Barnagtige og naa til Mands Modenhed, til Christi Fyldes voxne Alder (1 Kor. 13, 11; Efes. 4, 13). Her i dette Liv ere vi jo ved Guds Naade i Christo Jesu Retfærdigheds Ege, Herrens Plantelse, til at bevise Ham selv herlig og bære Frugt til Guds Ære. Men det gaar med os som med de Træer, der overføres fra de varme Lande til vort, som har en barskere Luft; de bære vistnok Frugt; men denne kommer sjelden til den Modenhed og Fuldkommenhed, som den opnaar paa deres rette Sted. Naar derimod Gud ved en salig Død overflytter os fra dette Liv til de Levendes Land, saa skulle vi forherlige Hans Miskundhed med fuldkomne og fuldmodne Frugter. Lægger Mærke hertil, I gudelskende Sjele, og naar I i ydmyg Erkjendelse af Eders Ufuldkommenhed i Christendommen føle Eder bedrøvede og hjerteligen sukke til Gud om Forbedring, saa anse dette for en Virkning af den Hellig-Aand, der bor i Eder, og for et klart Bevis for, at der er et evigt og saligt Liv, hvorefter Guds Aand sukker i Eder, hvilket umulig kan være forgjeves; thi „Han, som ransager Hjerterne, ved (ser til, forstaar og finder Velbehag i), hvad Aandens Sands er; thi den træder frem i de Helliges Sted efter Guds Villie“ (Rom. 8, 27).

§ 46. Men jeg gaar nu over til en anden Grundvold, paa hvilken vi kunne bygge Visheden af et saligt Glædesliv, som vi forvente i Himmelen. Jeg vil kalde den Erfaring og sige, at denne er to Slags: en udvortes (eller udenfor os), hos Andre, og en indvortes, i og hos os selv. Erfaringen udenfor os grunder sig paa deres Exempler, som Herren enten har værdiget at optage med Legeme og Sjel i Himmelen og overflytte i den Herlighed, som vi i Troen forvente, eller at glæde med et Indblik i den aabnede Himmel eller med en Forsmag paa den evige Salighed. Det er saaledes bekjendt, at Herren vor Gud efter Moses's Beretning i den første Verdenstid før Syndfloden tog Enok til sig, saa at han ikke mere var til, fordi han førte et gudeligt Levnet, (1 Mos. 5, 24). Vel ved jeg, at ei alene enkelte Rabbiner, men ogsaa somme Lærde blandt de Christne have opgivet den almindelige og af de bedste Skriftfortolkere enstemmig antagne Mening, at Enok blev optagen i Himmelen med Legeme og Sjel, men jeg indser ikke, hvilken Aarsag de have havt til, saavidt det stod til dem, at gjøre den herlige og kraftige Trøst, som Guds Kirke altid har øst af denne Beretning, til Vand, som man siger. At Saadant sker af Jøder, kan ikke synderligt forundre Nogen, saasom de have et

Dække over sit Ansigt, der ikke tilsteder dem at se ind i det Inderste af Skriftens Helligdom, ligesom det heller ikke er besynderligt, at saa jordiskſindede og vantroende Mennesker fremføre kjødelige og jordiske Meninger. Men af en Christen kan det næsten ikke taales, efterdi den Hellig-Aand tydeligt nok har forklaret Moses's Ord ved Apostelen Paulus, idet han skriver: „Formedelst Tro blev Enok borttagen (eller: overflyttet), at han ikke skulde se Døden, og blev ikke funden, efterdi Gud havde taget ham bort; thi før han blev borttagen, havde han det Vidnesbyrd, at han behagede Gud“ (Ebr. 11, 5), hvorved maa bemærkes, at Apostelen udtrykkeligen siger, at Gud borttog denne sin Tjener, for at han ikke skulde se Døden, ikke blot dengang, han blev borttagen, men heller ikke senere, saa at han der, hvorhen han blev hentet, aldrig dør, men lever evindelig. Han er borttagen fra de Døendes Land, hvor man daglig ser Døden imøde og stedse har Andres Bortgang for Øine, til de Levendes Land, hvor Ingen dør, og hvor aldrig i Evighed noget Lig bliver seet.

§ 47. Det bør hellerikke forbigaaes, at saavel Moses som Apostelen siger, at Herren borttog ham. Med Hensyn til Stedet, hvorfra han blev borttagen, tvivler Ingen om, at det var denne Verden og Menneskenes Selskab paa Jorden; derimod er der meget Spørgsmaal om, hvorhen han blev borttagen. Men da Herren borttog ham, og der ikke siges, hvorhen, saa synes det at være aabenbart, at det hebraiske Ord, som staar i Texten, bør oversættes ved: Herren tog ham til sig, ligesom det ogsaa er oversat paa samme Maade andetsteds i vor Bibel. Om den Due, som Noah slap ud af Arken for at erfare, om Syndflodens Vand begyndte at løbe bort, siges, at da den ikke fandt det, den kunde hvile sin Fodsaale paa, kom den tilbage til Arken, og Noah tog den til sig (1 Mos. 8, 9). Om Isak siges, at han tog Rebekka og ledede hende ind i sin Moder, Saras Paulun (1 Mos. 24, 67). Dette Ord bruges ogsaa om Esther, der blev tagen til Kong Ahasverus's Hus og der kom til kongelig Høihed (Esth. 2, 8), ligeledes om David, som Herren tog fra Faarestierne og ophøiede paa Kongethronen (Ps. 78, 70). Endelig bruges det om Elias, som Herren tog bort i en Storm og førte med gloende Heste og Vogn til Himmelen (2 Kong. 2, 3. 5. 9), og om den Herre Messias, som Herren tog fra Angst og derefter overflyttede til Herligheden (Esai. 53, 8). Jeg anfører med velberaadt Hu disse Steder, fordi de ere godt skikkede til at forklare os det Udtryk: Herren tog Enok. Enoks dyrebare Sjel fandt ikke i Verden det, den kunde hvile paa; derfor holdt den sig altid til Gud og ansaa Ham for sin eneste Trøst og bedste Glæde, indtil Herren tog den, ikke ud af Legemet, men tilligemed dette til sig og overflyttede den til den evige og salige Hvile. Han hentede den hjem som en med Ham trolovet Brud og førte den ind i det himmelske Bryllupshus; Han løftede denne sin tro Ven og Tjener fra dette møisommelige Livs Elendighed til den salige Herlighed i Himmelen, hvortil Han siden ogsaa optog Elias og sin allerkjæreste Søn.

§ 48. Efter min Formening fortjener det ogsaa en særegen Betragtning, at den Guds Mand Moses efter at have forfattet en hel Dødsliste og sex Gange efter hverandre sagt: „Og han døde“, (1 Mos. 3, 5 flg.) indskyder den trøstefulde Beretning om Enoks underfulde Optagelse og derefter endnu to Gange, nemlig ved Methuselah og Lamek, anfører, at de døde. Der er ingen Tvivl om, at han har skrevet saaledes efter Indskydelse af den Hellig-Aand, som dermed har villet tilkjendegive og lære, at,

omendskjønt de Troende, der holde sig til Gud, vandre bort og dø ligesom andre Mennesker, den Ene efter den Anden, saa er det dog ikke derfor ude med dem; men Herren tager dem til sig, forsaavidt Sjelen angaar, og vil ogsaa i sin Tid hente Legemet efter, saa at Tildragelsen med Enok giver en deilig Forklaring i Gjerningen over de Ord: „Han døde, han døde," og forsøder deres Beskhed. Enoks Borttagelse har upaatvivlelig været overmaade trøstelig for Stamfædrene, der vistnok begyndte at føle Møien og Arbeidet paa Jorden, som Herren for Syndens Skyld havde forbandet, saaledes som man kan slutte af Lameks Tale (V. 29), og om man end ikke nøiagtig kan sige, hvorledes denne Borttagelse gik for sig, efterdi den Hellig-Aand har beskrevet den ganske kort, saa er dog den Mening eller Formodning af en gammel velfortjent Theolog i vor Kirke*) ikke saa urimelig, at Herren borttog ham enten i Paasyn af Guds Børns hele Menighed, medens den var forsamlet for at holde Gudstjeneste, eller idetmindste af de fornemste Stamfædre, for at de kunde vidne om hans overordentlige Optagelse. Vi lade imidlertid dette staa derhen, men antage for vist, at Herren ikke blot har borttaget ham, men ogsaa gjort det til de Troendes Trøst og ligeledes i denne Hensigt ladet det komme til deres Kundskab.

§ 49. I den anden Verdenstid behagede det atter den algode Gud, ved sin tro Tjener og Profet Elias's virkelige Optagelse at forsikre sit Folk om, at der er et Liv efter dette, og, at Han omsider vil overflytte dem til Himmelen, som mene det oprigtig med Ham og holde sig troligen til Ham. Dette herlige og trøstelige Under berettes udførligere end Begivenheden med Enok, idet der fortælles at Herren ei alene forud kundgjorde Elias selv og hans Efterfølger Elisa, men ogsaa andre ringere Profeter, at Han vilde hente ham op til Himmelen ved en Storm, hvilket tilsidst ogsaa skede paa den Maade, at en gloende Vogn med gloende Heste for kom (nedlod sig paa Jorden), tog Elias fra Elisas Side, da de vandrede med hinanden, og for saaledes med ham til Himmelen, hvilket foregik i Paasyn ei alene af Elisa, der raabte smerteligen efter ham: „Min Fader, min Fader, Israels Vogne og hans Ryttere!" men og ogsaa af femti Mænd fra Profetskolen i Jeriko, hvilke med Flid havde stillet sig paa hin Side af Jordan for at oppebie Udfaldet (2 Kong. 2, 1. 11. 12. 15. 16). Og hvad det var for en Vogn og for Ryttere, der afhentede denne store Profet, kunne vi slutte os til af, hvad der siden berettes i samme Bogs sjette Kapitel, nemlig at en hel Hær af Engle i Skikkelse af gloende Heste og Vogne omringede Elisa og hans Tjener. Det forundrer mig imidlertid ikke lidet, at uagtet Skriften to Gange siger, at Herren hentede Elias til Himmelen, og at han for op til Himmelen (V. 1 og 11), vover alligevel den menneskelige, selvkloge Fornuft at tvivle om, at han ogsaa virkelig er kommen i Himmelen, idet de sige, at han maaske blev overflyttet til et yndigt Sted i Luften eller til det jordiske Paradis, og Deslige. Jeg tager imidlertid i Betænkning at dvæle ved saadanne Indfald og Spidsfindigheder af Folk, der saa dristigt tør fordreie den hellige Skrift. Vi tro af Hjertet, at Elias, som den Hellig-Aand vidner, virkelig for op til Himmelen og indgik med Sjel og Legeme i den Herlighed og Salighed, Gud har beredt dem, som Ham elske. Vi ville endnu hertil føie, at henved tusinde Aar senere indfandt denne Vidunderprofet sig tilligemed Guds tro Tjener Moses i Herlighed ved den Herres Jesu Forklarelse og talte med Ham om Hans Ud-

*) Selneccer.

gang af Verden (og det Gjenløsningsværk), som Han skulde fuldkomme i Jerusalem (Matth. 17, 3; Mark. 9, 4; Luk. 9, 30. 31), hvoraf sees, at Elias ei alene lever og ikke er tilintetgjort af den gloende Vogn og de gloende Heste, men at han ogsaa lever i Klarhed og Herlighed og virkeligen nyder den Salighed, som vi stunde efter.

§ 50. Herpaa følger nu den tredie og fornemste Person, som er faren til Himmelen og indgangen i den Herlighed, som vi tror paa og forvente. Denne Person er vor og al Verdens Frelser, Jesus, hvis Himmelfart de hellige Evanlister have udførligen beskrevet (Mark. 16, 19; Luk. 24, 51; Ap. Gj. 1, 9. 10). Vi ville ikke opholde os ved en vidløftig Anførelse af deres Ord, da det er en bekjendt Sag og har været antaget som en utvivlsom Troesartikel af alle Christne, saalænge Saadanne have været. Det er imidlertid en stor Forskjel mellem Enoks og Elias's og den Herres Jesu Himmelfart, som der ogsaa er en stor Forskjel mellem deres Personer. De bleve ved Guds Kraft i Troen paa Ham (Ebr. 11, 5) bort- og optagne til den Herlighed, Han ved sit blodige Offer paa Korset har forhvervet dem og alle Mennesker, for at nyde den i al Evighed og tjene andre Troende til et trøstigt Forbillede til Fornyelse og Stadfæstelse af deres Haab. Han derimod opfor ved sin egen guddommelige Kraft over alle Himle til sin Herlighed, som Han havde hos Faderen, før Verden var (Efes. 4, 10; Joh. 17, 5; Luk. 24, 26), ei alene for at nyde den, men ogsaa for at optage Alle, som tro paa Hans Navn, deri, som Han siger: „Jeg gaar bort at berede Eder Sted og kommer igjen og vil tage Eder til mig, at hvor jeg er, skulle og I være" (Joh. 14, 3). „Fader, jeg vil, at de, som Du har givet mig, skulle og være hos mig, hvor jeg er, at de maa se min Herlighed, som Du har givet mig" (Kap. 17, 24). Ja, ligesom vor Jesus under hele Forløsningsværket har lidt for os og handlet i vort Sted, saaledes har Han ogsaa indtaget Himmelen (Ap. Gj. 3, 21) for os og paa vore Vegne, som Apostelen siger: „Christus gik ind i Himmelen selv for at aabenbares for Guds Ansigt for os" (Ebr. 9, 24). Han aabenbaredes for Gud som vor Frelser, der nu havde fuldkommen tilendebragt den Gjerning, der var Ham betroet, og havde ydet fuldkommen Fyldestgjørelse for Verdens Synder, — som vor Mægler og Talsmand, der træder frem i vort Sted og søger vort Bedste, og endelig som vor Værge og Formynder, der i vort Sted og paa vore Vegne har taget Himmelen i Besiddelse.

§ 51. Dette lærer Apostelen tydelig nok, idet han skriver: "Hvo vil anklage Guds Udvalgte? Gud er den, som retfærdiggjør. Hvo er den, som fordømmer? Christus er den, som er død, ja meget mere, som og er opreist, — som og er ved Guds høire Haand, — som og træder frem i vort Sted," og heraf slutter han endvidere med stor Frimodighed, at Intet kan skille os fra Guds Kjærlighed, fra dens timelige og evige Besiddelse, fordi Han, som har elsket os saa høit, med en saa overordentlig og underfuld, guddommelig Kjærlighed, nemlig Jesus Christus, bevarer os i den, ligesom den ogsaa er grundet i Ham (Rom. 8, 33—35; 37—39), og paa et andet Sted endnu tydeligere: „Vi have vort Haab som Sjelens trygge og faste Anker, hvilket gaar indenfor Forhænget (ind i Himmelen), hvor Jesus, vor Forløber, gik ind for os, Han, som er bleven en Ypperstepræst til evig Tid" (Ebr. 6, 19, 20), i hvilke Ord det for det Første er mærkeligt, at Apostelen kalder vort Haab, som er henvendt og grundet paa Christus, et trygt og fast Anker for vor Sjel, ved hvilket den bevares i allehaande Trængsler og Gjenvordigheder,

ligesom et Skib mellem de rasende Vinde og Bølger, og endvidere siger, at dette Haab hænger saa fast ved sin Frelser og Grund, den Herre Jesus, at det er indgaaet med og efter Ham i Himmelen, — og for det Andet, at han siger, at Jesus er vor Forløber, der ligesom iler forud for de Udvalgtes efterkommende Mængde, der følge Ham i Troen, for at bane Vei for dem og berede dem Sted og for at indtage Himmelen og sikre sig den i deres Sted og paa deres Vegne. Heraf flyde nu de høist trøstelige Ord af Apostelen: „Gud, som er rig paa Barmhjertighed, gjorde — — ogsaa os levende med Christo — — og satte os tillige i det himmelske Rige i Christo Jesu" (Efes. 2, 4—6), hvoraf vi trygt kunne slutte, at der er et himmelsk Rige eller et herligt og saligt Frydeliv i Himmelen, — at vi ved Jesu Christi Blod og Død have erholdt Eiendomsret til samme, — at vi ved Hans Himmelfart ere satte i dets Besiddelse, som Ingen kan gjøre os stridig eller berøve os, og at der nu ikke staar Andet tilbage end at vi med fuldt Haab og frimodig Tro, med Standhaftighed i god Gjerning ile mod Himmelen og længes efter dens Nydelse.

§ 52. Vi ville nu ogsaa betragte de Personer, som den algode Gud har værdiget et Indblik i den aabnede Himmel og dens salige Herlighed. Disse ere for det Første Hyrderne, som den Nat, da Jesus blev født, vogtede sin Hjord paa Marken ved Bethlehem og ikke blot saa en Engel, men en himmelsk Hærskares Mangfoldighed, som lovede Gud og sagde: „Ære være Gud i det Høieste og Fred paa Jorden og i Menneskene en Velbehagelighed!" (Luk. 2, 8 flg.) De bleve derhos omskinnede af Herrens Klarhed, hvilket Nogle forstaa, som om Evangelisten har villet sige, at de bleve omstraalede af et stærkt Lys og en stor Klarhed. Men der ligger udentvivl Mere deri, nemlig, at Herren, som Englene selv kalde Ham, (V. 9), og som laa i den mørke Stald i Bethlehem, i Krybben, svøbt i usle Klude, omhyllet og omtaaget af Fattigdom og Elendighed, Han aabenbarede sin Herlighed paa Marken og tilkjendegav dermed, hvorfor Han var kommen til Verden, nemlig for at bringe Lyset til Verden og dermed oplyse alle Mennesker og oprette en Himmel paa Jorden og endelig overflytte Menneskene fra al Elendighed til den evige Herlighed. Og heraf se vi, at der er et andet Lys end Solens og Stjernernes Lys, en anden Herlighed end denne Verdens Skinvæsen, — at der er Engle, som leve og svæve i Guds Klarhed, — som elske os Meunesker høit, — som glæde sig over vor Herlighed i Christo, og som ogsaa vi skulle komme i Selskab med efter fuldendt Livsløb, paa det at ogsaa Herrens Klarhed kan omskinne, oplyse og gjennemstraale os.

§ 53. Herhen høre endvidere de tre Apostle Peter, Jakob og Johannes, hvilke Herren værdigede at være Vidner til Hans Forklarelse, der beskrives meget mærkeligt af de hellige Evangelister, idet de nemlig berette, at Herren førte de tre nævnte Disciple med sig op paa et høit Bjerg og der blev saaledes forklaret for dem, at Hans Ansigt skinnede som Solen, men Hans Klæder bleve hvide som Sne, hvorhos Moses og Elias viste sig i megen Herlighed og talte med Herren om Hans Udgang af Verden, som Han skulde fuldkomme i Jerusalem. Disciplene bleve derhos overskyggede af en klar Sky, hvorfra de hørte den Røst: "Denne er min Søn, den Elskelige, i hvem jeg har Velbehag; hører Ham!" Det bør hellerikke oversees, at idet den Hellig-Aand lader denne Tildragelse beskrive ved den hellige Matthæus, bruger Han tre Gange det Ord se: Se! siger Han, Moses og Elias bleve seede af dem, „se!" da overskyggede dem en klar Sky, og se! en

Røst kom af Skyen, som sagde, osv. (Kap. 17, 3. 5). Heraf sees tydeligt, at Guds Aand har villet paa bedste Maade anbefale os denne Begivenhed og tilholde os at betragte den med mere end almindelig Eftertanke. Se da, du gudelskende Sjel, at der visseligen efter Døden følger et andet og bedre Liv; thi Moses og Elias, som allerede forlængst vare borttagne fra dette Liv, leve ei alene; men de leve ogsaa i Klarhed og Herlighed. Se, at der er Mere i Christo end det udvortes Øie ser, og at der er stor Herlighed skjult under Hans foragtede Tjenerskikkelse. Thi hvad var det, som gjorde Ham saa skinnende? Hvad var det for et Lys, som gjorde Hans Klæder saa hvide og straalende, Andet end Guddommens Fylde, som boede i Ham? Se da tillige, at der ligger Mere i den christelige Religion, end det forekommer os ved første Øiekast, — at den under Enfoldigheden fører guddommelig Visdom, under Skrøbeligheden stor Kraft, under det dunkle Ord et himmelsk Lys, under Prædikenen om Korset en usigelig Herlighed med sig. Se, ringe og simple Mennesker, der ere foragtede af Verden, blive dog i Jesu Samfund saa høit ophøiede, at de ei alene skue den himmelske Klarhed, men ogsaa nyde den, saa at de, ligesom berusede og ude af sig selv, glemme Alt, hvad der er i Verden, og udbryde: „Her er os godt at være. Lader os gjøre Boliger og blive her!" Hvo der nu ikke her vil se det himmelske, salige Liv, han faar længe nok være blind og gotte sine Øine med Verdens Forfængeligheder og Skyggeværk; men han vil forsent komme til at erfare, at han har forsømt sin Sjels Salighed.

§ 54. Hvad der vederfares den Herres Jesu første Blodvidne, den hellige Stefanus, og hvorlunde han saa den aabnede Himmel, Guds Herlighed og sin Jesum ved Guds høire Haand, det har Evangelisten Lukas tydeligen beskrevet (Ap. Gj. 7, 55. 56). Men hvad er dette Andet end et virkeligt Bevis for og en Skildring af det evige Liv? Den dyrebare Sjel fandt nu ikke mere Noget at se efter paa Jorden. Han var som et Lam, omringet af lutter brølende Løver og Ulve. Derfor ser han op til Himmelen og lærer os, at naar vi have liden Glæde paa Jorden og finde denne overalt bevoxet med Tornebuske og os selv omgivne af fiendtlige Mennesker, saa kunne vi ikke have noget ædlere og trøsteligere Syn end Himmelen. Ja nu, se, siger den elendige og saare plagede Job, „mit Vidne er i Himmelen" (Kap. 16, 19). Saaledes ogsaa vi: Ja nu, se, min Fader og mit Fædreland er i Himmelen. Min Jesus, min Talsmand er i Himmelen. Min Skat, mit Værn, min Trøst er i Himmelen. Min Glæde, mit Liv, min Herlighed er i Himmelen. Den Herre Jesus lærer os, at Han ikke er langt borte, naar Hans Egne trænge til Hans Hjælp. Der siges ellers om Ham, at Han sidder ved Guds høire Haand (Mark. 16, 19), men her, at Han staar. Lad mig tale menneskeligvis herom! Den store Himmelens og Jordens Konge havde reist sig for at modtage en kjær Ven, der nærmer sig. Han viser ham den aabnede Himmel og Guds Herlighed for at tilkjendegive, at han og alle Hans Elskere ikke skulle behøve at banke længe paa Himmeldøren, idet den allerede er vidt oplukket. Ei heller skulle de behøve at sørge for, hvor de skulle blive af. De blive annammede med Ære og Herlighed, og dette Syn gjør, at Døden med sin Beskhed bliver aldeles sød, og at de forlade Verden med stor Tillid og Frimodighed. Der behøves heller ingen lang Reise, og de blive ikke længe sinkede underveis; Jesus og Hans Herlighed er dem saa nær, at de tydeligen se Ham og kunne betragte Hans Salighed med sine svage, legemlige Øine. Dette er nu det Vidnesbyrd om det evige Liv

og den Herlighed, de Troende indgaa til gjennem den timelige Død, som den Herres Jesu første Blodvidne har aflagt og strax beseglet med Udgydelsen af sit Blod. Hvo tør modsige ham?

§ 55. Man lader os endnu høre et Vidne, som for saa at sige er avlet og fremstaaet af det foregaaendes Blod, og som formedelst vor Herres Jesu Christi Naade rigeligen har erstattet dettes Bortgang; jeg mener den hellige Apostel Paulus, der vel ifølge sin daværende Blindhed saa med Velbehag paa den hellige Stefanus's Død, men senere, efter at være bleven oplyst af Himmelen, meget vel udfyldte hans Plads i Udbredelsen af Jesu Navn og Evangelium. Han skriver om sig selv, ihvorvel med stor Ydmyghed, at Gud havde værdiget ham en høi Aabenbarelse, idet han nemlig var bleven henrykket indtil den tredie Himmel, ind i Paradis, og havde hørt uudsigelige Ord, hvilket et Menneske ikke kan udtale (2 Kor. 12, 2. 4). Jeg vil ikke opholde mig ved Drøftelsen af de mange Spørgsmaal, som de Lærde ved Forklaringer af dette Sted pleie at bringe paa Bane. Jeg kan heller ikke sige, at dette den Herres Jesu udvalgte Redskab allerførst dengang og under denne Henrykkelse annammede og lærte sin Theologi og den guddommelige, sunde Lærdom, som han skulde prædike, efterdi Tidsregningen viser, at da Apostelen fik denne Aabenbaring, havde han allerede paa ottende Aar med fuld Velsignelse røgtet sit apostoliske Embede. Jeg vil kun, som Noget, der egner sig for mit nuværende Formaal' bemærke, at der vist og sandt er en tredie Himmel og et Paradis, det er: en Herlighed og Salighed, hvortil Apostelen blev henrykket i levende Live, — hvortil han efter sin Afsked fra denne Verden med Hensyn til Sjelen er bleven overflyttet, og som den Herre Jesus ogsaa lovede den bodfærdige Røver (Luk. 23, 43).

§ 56. Hvorfor Apostelen kalder den himmelske Salighed den tredie Himmel, er Fortolkerne ikke enige om. De fleste antage, at den første Himmel er Lufthimmelen, hvori Fuglene svæve, hvorfor de kaldes Himmelens Fugle (Ps. 104, 12; Matth. 6, 26), — den anden Stjernehimmelen, den tredie Guds Herlighed, hvortil Han optager sine Egne. Jeg ved imidlertid ikke, om denne Mening, naar man skulde betragte den noget nærmere, vilde blive erkjendt for gyldig. Vilde man se paa Tallet, saa holder jeg for, at man med mere Grund kunde sige, at den første Himmel er Guds store Værk, som vi se over og om os og som holder Alt, hvad der er i Verden, indesluttet i sig, hvori ogsaa de Troende leve og i hvis Virkninger de som naturlige Mennesker er delagtige, — at den anden er Naadehimmelen eller Guds Naaderige paa Jorden, hvori de som Christne leve og i hvilken de finde sin Himmel paa Jorden, og at saa den tredie er Guds Herlighed, hvilken Han har beredt dem, som Ham elske. Dog har jeg heller Intet imod deres Mening, der sige, at Apostelen ikke egentlig har villet udtrykke Himlenes Antal, men kun den Himmels overordentlige Salighed, som han taler om, fordi de hellige Sjele deri opnaa Maalet for sin Tro og Nydelsen af det høieste og evige Gode.

§ 57. Nu vel, til denne Herlighed blev Apostelen, efter sin Beretning, henrykket (thi han bruger et stærkt Udtryk), hvoraf han paa et andet Sted betjener sig for at skildre de paa den yderste Dag levende Troendes Himmelfart eller Møde med Frelseren. „Herren selv", siger han, „skal komme ned af Himmelen, og de Døde i Christo skulle opstaa først; derefter skulle vi, som leve, — som overblive, rykkes tilligemed dem hen i Skyerne til at møde Herren i Luften" (1 Thess. 4, 16. 17). Om han blev henrykket baade med Legeme og Sjel eller med Sjelen alene,

ved han ikke at sige, og han hørte sammesteds uudsigelige Ord eller Ting. Denne Henrykkelse kalder han siden en høi Aabenbarelse (V. 7), en Aabenbarelsernes Høide eller Høivigtighed. De Lærde slutte heraf, at siden den foregik i Paradiset og Herlighedens Rige, saa har den angaaet Himmelboernes Salighed, og at denne er bleven fremstillet og beskreven for Apostelen saa stor og overvættes, at hverken han eller noget andet Menneske formaar at udsige den. Hvad enten det nu var dette eller noget Andet, Gud behagede at aabenbare sin Tjener, saa sætter Apostelens Vidnesbyrd det dog udenfor al Tvivl, at der er en himmelsk og salig Herlighed og herlig Salighed, et Paradis eller en Guds Lysthave, hvortil han blev henrykket og hvor han var og hørte uudsigelige Ting, samt at et christeligt Hjerte saaledes ikke har den ringeste Aarsag til at nære Tvivl om, at der ogsaa er et evigt Liv. Jeg kunde nu efter den ovenfor valgte Orden*) ogsaa tale om den indvortes Erfaring, nemlig om den Forsmag paa det evige Liv, som Gud stundom efter sit Velbehag forunder nogle Christne; jeg har imidlertid formedelst Sagens Yndighed og Vigtighed foresat mig med Guds Hjælp at omhandle den i en egen Prædiken.

§ 58. Der er endnu Noget, som jeg ikke med Taushed kan forbigaa, nemlig alle Folkeslags Vidnesbyrd, som leve under Solen, hvilke ei alene enstemmig bekjende, at der er en Gud til, men tillige, nogle tydeligere og klarere, andre noget dunklere, tilstaa, at Han er en Gjengjælder af det Gode og det Onde, og at denne Gjengjældelse fornemmeligen vil finde Sted efter dette Liv i den anden Verden. Jeg vil nu ikke undersøge, om denne Tro paa et efter dette følgende Liv er indskrevet i alle Menneskers Hjerter ved Guds Finger og indplantet dem af Naturen, som nogle anseede Theologer antage, eller om den alene har sit Udspring fra guddommelig Aabenbaring og er bleven forplantet fra Fædrene til Børnene, ihvorvel meget uren, som Andre paastaa; thi ingen af disse Meninger staa i Strid med mit Øiemed, idet den første saavelsom den sidste tydeligt nok lærer, at en saa enstemmigt antagen og allevegne saa uafbrudt forplantet og fastholdt Tro maa have en anden Oprindelse end de Enfoldiges Indbildning eller de Kloges Besnakkelse. Lærde Mænd have udførligen og grundig bevist, at de allerældste hedenske Filosofer (Fornuftgranskere) og Digtere og de forstandigste Mennesker, som have vandret i Vantroens Mørke, alligevel til enhver Tid stadig have lært, at Menneskets Sjel er udødelig, og at den efter sin Udgang af Legemet kommer for Dommen, — at der er et andet Liv efter dette, og at de, som have ført en dydig og retskaffen Vandel, have Samfund med Gud, et Lys, et uforligneligt Velbefindende at vente, de Urene derimod intet Andet end Mørke, Angst og Elendighed. At anføre mange Vidnesbyrd herom tilsteder mit Forehavende ikke; det vilde falde for vidløftigt, og de Enfoldige vilde kun været lidet tjente dermed, medens de Lærde, som ønske yderligere Oplysning herom, ville vide at søge den i de forhaandenværende Bøger, der ere skrevne til Fordel for den christelige Religion og for at godtgjøre dens utvivlsomme Sandhed.

§ 59. Troen paa den menneskelige Sjels Udødelighed og paa et andet Liv efter denne Verden er heller ikke indtil denne Dag udslukt hos de ellers vantroende og barbariske Folkeslag, efter hvad de, som have reist iblandt dem, give grundig Underretning om. Om Mahomedanerne fortælles, at de ei alene tro, at Menneskene efter sin Død blive dels

*) Denne Prædiken, § 46.

salige, dels usalige, men at de ogsaa tale og twiste om hvorledes man skal blive salig, idet Nogle holde for, at man maa stræbe derefter ved Faste, Almisser og andre gode Gjerninger, og disses Lære er fremstillet i Digte og Vers, der kræve et meget strengt Levnet, medens Andre paastaa, at man alene kan blive salig ved Guds Barmhjertighed, og disses Bekjendelse er affattet i de Ord: Omvendelse, Tro og Kaldelse ere blotte og bare Gaver af den guddommelige Naade; Indgangen til Paradiset sker alene ved Guds Naade; der er intet Menneske, hvis gode Gjerninger vilde bringe ham i Paradis, af hvilken Mening ogsaa deres bedragerske Apostel Mahomed har været, idet han siger i sin Alkoran:*) Jeg selv bliver ikke salig uden ved Guds Naade.

§ 60. De Hedninger, som desværre endnu findes i øst- og vestindiske Lande, tro allesammen, at Menneskets Sjel bliver i Behold efter Døden og har en Gjengjældelse at vente overensstemmende med de Gjerninger, den har gjort i levende Live. For nu at opnaa Saligheden foretage de sig Mangt og Meget; de læse flittigt i sin Lovbog, Vedam kaldet; de føre stedse sine Afguders Navne i Munden, især, naar de blive syge og frygte for at skulle dø. Naar de Døende ikke længer selv kunne tale, raabe de Tilstedeværende dem disse Navne ind i Ørerne, saalænge de kunne høre; thi de tro, at naar en Døende har sin Guds Navn i sin Mund og Tanke indtil sit sidste Aandedræt, saa kommer han ufeilbarligen strax efter sin Død i Himmelen, fordi deres Vedam siger, at Gud har forjættet at drage dem til sig, som tænke paa hans Navn. Især deles hed agter man i Ostindien Gangesflodens Vand høit som et kraftigt Lægemiddel til Sjelens Renselse og dens Saligheds Befordring; thi de holde for, at denne Flod har sit Udspring i Himmelen og flyder igjennem Paradiset, hvorfor den fører en saa velsignelsesrig Kraft med sig. Naar de derfor befrygte Døden, gjøre de sig al mulig Umage for at komme derhen for at toe sig med dens Vand; lader dette sig enten formedelst den lange Afstand eller af andre Aarsager ikke gjøre, saa lade de hente dette Vand til sig paa Flasker, drikke deraf og lade sig bestænke og toe dermed; dem derimod, som slet ikke kunne faa det, tilraader man at henvende alle sine Tanker til denne Flod. Jeg har troet saa meget hellere at burde anføre dette, fordi det tydeligen viser, at disse Hedninger have vidst nogen Besked om, hvad der af Moses berettes angaaende det Vand, som flød igjennem Eden og der delte sig i fire Hovedstrømme (1 Mos. 2, 10 flg.), hvoraf man da let kan slutte sig til, hvorfra deres Tro paa Sjelens Udødelighed og et andet Liv efter dette har sin Oprindelse; kun maa man beklage, at denne Flod hos dem er bleven saa grumset og fordærvet ved saa mange ugrundede og ugudelige Meninger.

§ 61. Alt, hvad der i det Foregaaende er udførligere fremstillet, ville vi nu sammenfatte i et kort Indbegreb for at give det mere Eftertryk. Hvad Gud, som ikke kan lyve, tydeligen har forjættet i sit Ord, — hvad Hans Godhed, Kjærlighed, Barmhjertighed, Majestæt, Herlighed og Retfærdighed fordrer, — hvad Han efter sit Velbehag allerede virkeligen har opfyldt med Hensyn til nogle af sine Troende, — hvad nogle af disse have seet, hørt, fornummet og erfaret, — hvad den bedste Del af Verden og de forstandigste Mennesker i samme have antaget for Sandhed, — hvad endelig Ingen uden tankeløse, uretfærdige, ugudelige og uvidende Mennesker have draget i Tvivl, det er vist og sikkert og vil i sin Tid virkeligen og fuldeligen

*) Mahomedanernes Religionsbog.

blive skjænket alle dem, som det er forjættet. Nu forholder det sig med det evige og salige Liv, paa hvilket alle Christne af Hjertet tro og haabe, som ovenfor beskrevet; derfor er det vist og utvivlsomt og vil i sin Tid virkeligen og fuldeligen blive skjænket Alle og Enhver, som det er forjættet.

§ 62. Jeg gaar nu over fra Beviset for, at der visseligen og sandeligen er et evigt, saligt Liv, til den Brug, vi skulle gjøre af denne Sandhed og høist gavnlige Lære. Vi lære deraf at kjende alle sande Christnes Høihed, Herlighed og Salighed fremfor alle Mennesker paa Jorden, idet den algode Gud har begavet og benaadet dem med en saa høi Aabenbarelse, en saa herlig Kundskab om himmelske og guddommelige Ting, med Forsikringen om sin Naade og Forjættelsen om sit salige Samfund i Tid og Evighed. Om det christne Folk kan man nu med al Ret sige: „Se, Mørket skal skjule Jorden og Dunkelhed Folkene; men Herren skal oprinde over dig, og Hans Herlighed skal sees over dig“ (Esai. 60, 2). Da et vestindiansk, barbarisk Menneske gik igjennem en deilig Skov med en Christen og hørte ham med glad Røst synge den hundrede og fjerde Psalme og prise Gud, blev han saa bevæget derved, at han spurgte ham, hvad det var, han sang. Da nu den Christne forklarede ham dette og sagde, at han ved at betragte alle Tings Skabers mangfoldige Gjerninger og ved at høre Fuglenes yndige Sang havde følt Trang til at love og prise denne store Herre, der har beredt Menneskene saa meget Godt og giver os rigeligen alle Ting at nyde, sukkede Indianeren og sagde, at de Christne dog vare salige Mennesker, som vidste saadanne herlige Ting. Dette sagde det stakkels Menneske, da man korteligen underviste ham om Guds forgjængelige, herlige Gjerninger; hvad vilde han da ikke have sagt, dersom man grundig havde belært ham om de himmelske og uforgjængelige Goder, som den miskundelige Gud har beredt og henlagt til dem, som Ham elske! Hvilket kostbart og mageløst Gode er ikke den hellige Skrift, Guds Ord og den derpaa grundede christ-guddommelige Lære og Religion! Og hvad er alle andre Religioner i Verden mod denne? Hvad Slagget er imod det fineste Guld, — hvad Skyggen imod Væsenet, en liden Lampe eller en svævende Lygtemand imod Solens Skin, en Vandkum imod en stedserindende og uudtømmelig Kilde, Sodomsæblerne*) imod de allerædleste Granatæbler og andre velsmagende og vederkvægende Frugter. Alle andre Religioner smage af Fadet og kunne ikke skjule sit Udspring, naar man rigtig prøver dem; de smage raaddent, svovlagtigt, modbydeligt; jeg mener: de lugte og smage af det ved Synden fordærvede Menneskehjerte, af egennyttige, politiske**) Hensyn, af Løgn og Bedrageri, som en Dunst fra Helvede, den christelige Religion derimod af sit guddommelige og hellige Udspring, nemlig af Guds Visdoms og Miskundheds Dyb.

§ 63. Der maa jo være en Religion i Verden; thi Alt, hvad Mennesket ser eller hører, vidner om den store Kunstner og Skaber, der har frembragt Alt til Aabenbarelsen af sin Almagt, Visdom, Miskundhed og Herlighed, og Mennesket nødes af sin Følelse og Samvittighed til at tilbede denne Majestæt og Fuldkommenhed og alle Væseners Væsen. Det alene er et gudstjenstligt Væsen og blandt saa mange andre alene skikket og dygtigt til at kjende Gud, at tjene Ham og elske Ham. Men efterdi det ved Satans Træskhed er faldet i Synden, der har formørket dets Forstand, forvendt dets Villie og saaledes fordærvet dets

*) Sodomsæble, et Æble, som under sin Modning bliver stukket af en Gallehveps og derved udvendig bliver smukkere, men indvendig forvandles til Støv.
**) statskloge.

Evner, at det ikke mere er dygtigt til at tænke noget Godt efterdi alt dets Hjertes Tankers Paafund er ikkun ondt hver Dag (1 Mos. 6, 5), saa har det opsøgt mange Fornuftigheder (mangeslags Opfindelser, Videnskaber, Maader og Veie), ei alene til at vandre efter sit eget Tykke, men ogsaa til at tjene Gud (Præd. 7, 29). Det er imidlertid blevet forfængeligt og daarligt i disse sine Tanker og Paafund (Rom. 1, 21. 22), saa at det vel har erkjendt, at der er en Gud, som man maa tjene, men ikke har æret Ham saaledes, som det tilkommer et saadant Væsen, som Gud er, af saa ubegribelig Majestæt og Herlighed, men kun ved sin selvoptænkte Gudsdyrkelse lagt sin Daarskab og sit formørkede Hjerte for Dagen og tilsidst indviklet og forvildet sig saaledes i sine mange Paafund til at tjene Gud, at det ikke kan finde ud deraf igjen. Og dette er den sande Oprindelse til alle de falske Religioner i Verden, som man medrette kalder Satans Snarer og Garn, hvori han holder de forblindede Mennesker fangne til at gjøre hans Villie.

§ 64. Den algode Gud har imidlertid ikke i saa Maade ladet sin Barmhjertighed være uden Vidnesbyrd, men for de arme, i Mørket famlende og vildfarende Mennesker opstukket et Lys, der skinner i Mørket og formaar at oplyse og retlede hvert Menneske, der kommer til Verden (Joh. 1, 5. 9). Dette Lys er Hans hellige Ord eller den hellige Skrift, hvori Han har aabenbaret sig selv og sin Høihed og Herlighed, sit ellers usynlige og ubegribelige Væsen, det er: sin evige Kraft og Guddommelighed (Rom. 1, 20), men, hvad mere er, tillige sin gode og naadige Villie, sit kjærlige, forbarmende Hjerte og sin hellige Beslutning om, hvorledes Han vil hjælpe det syndige Menneske ud af al dets Elendighed, og hvad Han desaarsag fordrer af det, hvorhos Han naadigst har erklæret, at hvo der kun vil lade sig hjælpe og med bodfærdigt og troende Hjerte annamme den ham tilbudne Naade, ham vil Han atter optage i sit allerhelligste Samfund, anse for sin Eiendom og ikke blot her i Verden regjere, beskjærme, trøste og forsørge og lede ham efter sit hellige, vise og velsignede Raad, men ogsaa efter dette Liv optage ham i sin himmelske Herlighed og glæde ham med sig selv, som det høieste Gode, i et evigt, uadskilleligt Samfund og en salig, stedsevarende Besiddelse og Nydelse.

§ 65. Heraf opstaar nu, herpaa grunder sig den christelige Religion, hvilken man medrette kalder den eneste og evige, den hellige og saliggjørende, den guddommelige og sanddrue, fordi den alene besidder, hvad en sand Religion skal besidde. Den alene besidder og skjænker en høi, herlig og himmelsk Visdom, en levende, hellig og saliggjørende Kundskab om Gud, som ikke blot opfylder Forstanden med Lys og Viden, men ogsaa Hjertet med Kraft, Aand og Liv. Den lærer Sandheden uden nogen søgt Sminke, men dog paa en saare eftertrykkelig og kraftigt overbevisende Maade. Den taler ganske enfoldigt, slet og ret om den himmelske Visdom, men tvinger dog Hjertet med en sød og velsignet Tvang til at give den Bifald, saa at det er tydeligt at mærke, at der under de simple Ord er skjult en guddommelig Kraft. Den taler om guddommelige Ting med menneskelige Ord, men fremkalder dog en guddommelig Virkning og himmelsk Frugt i Hjertet. Den siger ubegribelige og utrolige Ting og anfører ingen Beviser, men gjør dog, at man fuldeligen og hjerteligen tror paa den og i Troen føler sig forvisset om, at man ikke har troet forgjeves. Den underviser isandhed guddommeligt om Gud og fremstiller paa rette Maade Hans Majestæt, Almagt, Visdom, Hellighed og Retfærdighed o. a. M. og opvækker i Hjertet en hellig Frygt

og ydmyg Ærbødighed for saa stor en Herre. Men den ved ogsaa at beskrive og prise Hans Miskundhed, Kjærlighed, Barmhjertighed og Trofasthed saaledes, at det syndige og frygtsomme Menneske stoler derpaa med fuld og fast Tillid, holder den store Gud for sin kjære Fader, elsker Ham inderligen og forlader sig af ganske Hjerte paa Hans Forsorg, Forsyn og Styrelse, saa at altsaa det ved Synden forstyrrede Samfund med Gud og Mennesket bliver gjenoprettet og befæstet i Christo.

§ 66. Den alene besidder og lærer den rette og sande Gudsdyrkelse. Den underviser os om, at denne fornemmelig bestaar deri, at man erkjender og med dybeste Ydmyghed og hellig Beundring ærer Guds Høihed, Herlighed, Majestæt og Fuldkommenhed samt Hans Krafts, Visdoms og Miskundheds Fylde, Overflødighed og Dybde og lønligen og aabenbare bevidner sin Afhængighed af Ham, og at man alene fra Ham, i Ham og ved Ham er, har og kan, hvad man er, har og kan, — deri, at man nyder Hans Miskundhed med Lyst, øser med Glæde af Hans Fylde og tager af Ham Naade over Naade, Trøst over Trøst, Kraft over Kraft, og deri, at man tilstaar, at man Intet er, har eller formaar af sig selv, men at Gud er, har og formaar Alt, og at Alt, hvad vi ere have og formaa, det have vi annammet alene af Hans Miskundhed og Kraft. Den lærer, at den sande og Gud velbehagelige Gudsdyrkelse bestaar mere i at tage end i at give; Gud ser heller, at vi hente Noget hos Ham, end at vi bringe Ham Noget, — heller, at vi vandre i Hans Lys, end at vi tænde et Lys for Ham; Han vil ikke nyde os (thi som den selvstændige Fuldkommenhed trænger Han ikke til os, efterdi Han allerede var og havde Alt, før vi bleve til, og før vi havde Noget at byde Ham); men vi skulle nyde Ham, og det med Lyst og Glæde, til vor Sjels salige Fryd.

§ 67. Vi ville noget nærmere forklare og tydeligere fremstille denne magtpaaliggende Sag. Vist er det, at Gud i Alt, hvad Han har gjort imod Mennesket, ikke har havt til Hensigt at nyde det, men at lade det nyde Ham. Han har dannet det som det ædleste blandt de synlige Skabninger, for i det at have et bekvemt, rummeligt og levende Kar, som Han kunde fylde med sin Godhed, glæde med sin Kjærlighed, lede med sin Visdom, styrke med sin Kraft og lyksaliggjøre med sit Samfund. Mennesket skulde stedse hænge ved sin Skaber, af og fra Ham saa Liv, Kraft, Lys, Glæde og Tilfredshed, for saaledes at leve, røres og være i Ham. Det skulde i Ham have en levende Kilde til al Godhed, Sødme og Salighed, et stedse skinnende, glædende og ledende Lys, en stedsevarende behagelig og sød Hvile. Ei heller har Han havt nogen anden Hensigt med det store Gjenløsningsværk, saasom Han intet Andet fordrer af det faldne Menneske end, at det hjerteligen erkjender den Elendighed, hvori det er kommet ved sin egen Brøde, og hvorlunde det udenfor Samfundet med den algode Gud intet Andet er end en forbandet, syndig og ussel Orm, — at det af al sin Kraft vender tilbage til Ham og søger Syndernes Forladelse, Retfærdighed, Fred, Hvile og Salighed hos Ham i Christo Jesu. Saaledes er det ogsaa med Helliggjørelsen og Fornyelsen. Denne begyndes af den hellige Gud i Naade; den fortsættes og forøges ved Ham med Naade; den fuldendes i Ham af Naade. Han helliger og fornyer os ikke paa en Gang, men efterhaanden, bringer det ei heller til nogen Fuldkommenhed i dette Liv, men lader stedse Skrøbeligheder og Feil blande sig deri, for stedse at holde os i Ydmyghed og Selvfornedrelse, i stadig Omvendelse og

Troesøvelse, opmuntre os til Bønnen og nøde os til ikke at søge vor Hellighed i os selv, men i Hans Naade og Barmhjertighed og i den Herres Jesu og Hans Aands Samfund. Ja, selv naar vi have opnaaet den fuldkomne Retfærdighed og Hellighed i Himmelen og tjene Ham før Hans Throne Dag og Nat i Hans Tempel, saa skal han dog være og blive Alt i Alle (1 Kor. 14, 28), og vi skulle evindelig og altid leve, røres og være i Ham og Hans Miskundhed.

§ 68. Man overveje i saa Henseende, hvilke mærkelige Taalemaader Guds Aand betjener sig af i sit Ord, for dybere at indprente os dette! Han fordrer af os, at vi skulle elske Ham af vort ganske Hjerte og af vor ganske Sjel og af vort ganske Sind og af vor ganske Styrke, frygte Ham over alt Andet, anse Ham for vor Gud, for vort højeste Gode, vor bedste Skat, sødeste Trøst, sikreste Tilflugt, eneste Kraft osv. og søge Alt i Ham og hos Ham. Herpaa gaa de ofte gjentagne og paa mange Maader forklarede Indbydelser til Hans Nydelse ud. „Jeg er din Gud; jeg har styrket dig, ja hjulpet dig, ja opholdt dig med min Retfærdigheds højre Haand. Frygt ikke; thi jeg gjenløste dig. Jeg vil være hos dig i Ild og Vand og opholde dig. Mon der være en Gud foruden mig? der er ikke en Klippe; jeg kjender den ikke. Israel, glem mig ikke! vend om til mig! thi jeg har gjenløst dig. Vender Eder til mig og bliver frelste, alle Jordens Ender! thi jeg er Gud, og Ingen ydermere. Nu vel; hver, som tørster, komme hid til Vandene, og den, som ikke har Penge, komme hid! Kjøber og æder og gaar; kjøber uden Penge og uden Betaling, Vin og Melk!“ (Esai. 41, 10; 43, 1. 2; 44, 8. 21. 22; 45, 22; 55, 1). „Kommer hid til mig, Alle, som arbejde og ere besværede; jeg vil give Eder Hvile. Hos mig skulle I finde Hvile for Eders Sjele“ (Matth. 11, 28. 29). „Om Nogen tørster, han komme til mig og drikke!“ (Joh. 7, 37). Dette indeholdes ogsaa i de skjønne billedlige Udsagn, hvori der siges, at de Troende ere plantede i Herrens Hus og skulle grønnes i Hans Forgaarde (Ps. 92, 14), hvor de sammenlignes med Vinrankerne, der ikkun grønnes, blomstre og bære Frugt „ved at blive paa Vintræet“ (Joh. 15, 4—7), og hvor de formanes til, efter at have antaget den Herre Jesum (i Troen grebet og forenet sig med Ham) ogsaa at omgaaes i Ham, rodfæstede og opbyggede i Ham (Kol. 2, 6. 7).

§ 69. Af alt dette sees, at den fornemste Dyrkelse, som den høilovlige og majestætiske Gud fordrer af os, er den, at vi skulle af Hjertet anse Ham for vor Gud, tro paa Ham, forlade os paa Ham, glæde, fornøie og vederkvæge os i Ham og nyde Ham i et inderligt og nært Samfund, hvoraf da af sig selv følger, at vi elske, prise, takke, paakalde, tilbede, beundre, forherlige Ham, osv. Og alt dette fordrer den miskundelige Gud ikke saa meget for sin egen som for vor Skyld, idet vi derved blive skikkede til mere og mere at nærme os Ham og saaledes desto mere at nyde Ham. Thi ligesom det er Hans Lyst at bevise os Godt og gjøre os delagtige i sin Fuldkommenhed, saaledes er det den kjæreste Dyrkelse, vi kunne vise Ham, at vi søge det Gode alene hos Ham og af Hjertet attraa at drikke af Hans uudtømmelige, levende og evige Kilde, berige os af Hans Skatte og Overflødighed, se Lyset ved Hans Lys, blive retfærdige ved Hans Retfærdighed, hellige ved Hans Helliggjørelse, glade ved Hans Glæde, drukne ved Hans Kjærlighed, rolige ved Hans Fred og salige ved Hans Miskundhed. Heraf kan man ogsaa vide, hvorfor den hellige Skrift kalder det en Gudsdyrkelse at bede, at prise Herrens Navn eller forkynde Evangeliet, elske sin Næste, gjerne raade og

hjælpe ham, besøge Enker og Faderløse i deres Trængsel, fremstille sig selv til et Offer for Gud, bevare sig ubesmittet af Verden og Deslige, nemlig fordi Mennesket ved Bønnen bevidner, at det anser Gud for sin Hjælp, sin Trøst, sit Lys og sin Frelse, — ved sin Tak og Pris ærer Hans Fuldkommenhed og Høihed og lægger for Dagen, at det i Ham har fundet en miskundelig, kjærlig, mægtig, vis og trofast Gud, — ved Prædikenen forkynder Hans Godhed og Herlighed for Andre og lokker og indbyder dem til Hans Samfund og Nydelse, — ved Kjærligheden til Næsten tilkjendegiver, at det rigeligen har nydt Guds Kjærlighed og Miskundhed og gjerne til Hans Pris vil meddele Andre deraf, — ved Ofringen af sig selv og Bortvendelsen fra Verden, at det skylder Gud sig selv, — at det intetsteds ved sit Legeme, sit Liv, sin Sjel og sin Aand bedre forvarede end i Hans Forsorg og Styrelse, samt at det hverken bekymrer sig om Himmel eller Jord, efter at det eier Ham.

§ 70. Derfor kan man ogsaa kalde det prædikede Ords Hørelse en Gudstjeneste. Vel maa jeg tilstaa, at man retteligen kan sige derom, at Gud da tjener os, idet Han overøser os og vore arme Hjerter med lutter aandelig Velsignelse, med Lys, Kraft, Trøst og Naade, ligesom Himmelen Væxterne i en Have med et mildt Regn, hvorfor det synes, som om vi da ikke tjente Gud, ligesom Brønden eller Kilden tjener den, som øser deraf, og ikke han den, og ligesom Solen tjener den, der vandrer og arbejder i dens Lys, og ikke han den. Men det bliver dog derved, at vi ogsaa tjene vor Gud, naar vi høre Ordet med Glæde og annamme det i Troen; thi efterdi Gud er et saa veldædigt Væsen, at Han kundgjør og meddeler sit Hjerte, Lys og Liv i Ordet og ved Ordet, saa er det Ham en Lyst, en Glæde og en Tjeneste, naar vi arme Mennesker i Troen annamme Hans Ord som Hans Ord, betragte det som et velsignet Naademiddel og blive delagtige i den Velsignelse, som ligger deri, ret ligesom Kilden og Solen, om de vare begavede med Fornuft, vilde glæde sig over, at de kunde tjene Menneskene og anvende sit Vand og sit Lys til deres Vel. Af denne Fremstilling af den christelige Gudsdyrkelse kan da Enhver, som endnu har nogen sund Fornuft og tager Sagen under alvorlig Overveielse, dømme, om jeg ikke med fuld Føie kan kalde den eneste sande, Gud verdige og velbehagelige, den eneste hellige og salige Gudsdyrkelse, — om ikke den christelige Religion desaarsag maa ansees for den eneste sande og saliggjørende og til Gud førende, og om ikke de Christne maa prises høist lyksalige, fordi de vide saadanne herlige Ting og formedelst en daglig Øvelse deri staa i et inderligt Samfund med den store og salige Gud.

§ 71. Siden vi ere komne ind paa Betragtningen af den christelige Religions herlige Fortrin fremfor alle andre Religioner i Verden, saa tro vi tillige, hvorvel saa kortfattet som muligt, at burde medtage Et og Andet, som sigter til samme Maal. Den indeholder da endvidere de allerbedste, de retfærdigste, helligste og og gavnligste Love og Levnetsregler, hvilke Gud selv korteligen har sammenfattet i de ti Bud og siden tydeligen forklaret ved sine Tjenere Profeterne og Apostlene. Herved maa for det Første mærkes, at alle Herrers Herre derved, at de strække sig over den hele Verden og ere skikkede og tjenlige for alle Folkeslag, Lande, Stænder og Personer, har paatrykt dem et Tegn eller vedhængt dem et Segl, hvoraf det kan sees, at de ere udflydte af den evige Visdom og Godhed. Der fortælles, at en fornem Mandarin eller Embedsmand i Keiserdømmet Kina ved at høre de ti Guds Bud udbrød: Det er isandhed en guddommelig Lov; thi dersom den var given af en

Konge, vilde den alene være beregnet paa hans Rige og dets Forholde; men denne er almindelig og passer for alle mulige Folkeslag og for alle Mennesker i alle Riger og Lande. Derfor maa den have sit Udspring fra den hele Verdens Herre og Skaber. Denne Vantroende talte meget fornuftigt, eftersom det ikke er noget lidet Under af Guds Visdom, at Han har indbefattet alle Verdens gavnlige Love i saa faa Ord og givet dem en saadan Almindelighed, at intet fornuftigt Menneske kan unddrage sig dem. De afnøde Alle og Enhver et aabenbart eller lønligt Bifald. De passe sig for Øvrighed og Undersaatter, for Høie og Lave, for Rige og Fattige, for Kloge og Enfoldige, for Mænd og Kvinder, for Gifte og Ugifte, for Husbonder og Tjenere, for Madmødre og Tjenestepiger, for Borgere og Bønder, for Gamle og Unge, for Handlende og Haandværkere, og det er unegteligt, at dersom de bleve almindeligere befulgte, vilde de overalt skabe Velsignelse, Lykke, Fred, Ro, Glæde og Velgaaende. O, hvorledes vilde det ikke staa til allevegne og med Alle, saafremt Budet om Kjærlighed til Gud og Næsten, hvori alle de andre ere indesluttede, stedse blev iagttaget!

§ 72. Ved Guds Love er endvidere at bemærke, at da den miskundelige Gud godt vidste, at Mennesket, som fordærvet af Synden, ikke af sin naturlige Kraft kan adlyde dem, ja endog er dem fiendsk, har Han til Loven føiet Evangelium eller Prædikenen om sin Kjærlighed og Naade i Christo Jesu, ved og med hvem Han meddeler den Hellig-Aand, der ved Foreholdelsen af den Herre Jesus, Hans udøste kostbare Blod og udstaaede smertefulde Død saavelsom ved Forklaringen af den Kjærlighedens Hemmelighed, som ligger derunder, saligt bøier og tvinger Hjerterne og gjør dem rede og villige til af al Magt at vandre i Lydigheden mod Gud. Herpaa kunde man af Guds Kirkes optegnede Begivenheder anføre mange herlige Exempler, der lære, at stundom et eneste Blik paa den korsfæstede Herre Jesus, en i faa Ord affattet Skildring af Hans Kjærlighed, en uventet Paamindelse om Hans Blod, Saar og Død har gjort sorte Ravne til deilige, hvide Duer, skiddenfærdige Svin, kaade Bukke, stinkende Gjeder, brølende Løver, rivende Ulve, rasende Bjørne til fromme, rene, sagtmodige, taalmodige og stille Lam og Faar, Tornebuske til frugtbare Vinstokke, vilde Stammer til frugtbærende og velsignede Træer. Men det vilde opholde os for længe, hvorimod vi til en anden Tid, om Gud vil, og vi leve, skulle meddele og fremstille dem til Beundring af Guds Kraft og Miskundhed. Jeg maa imidlertid heller ikke med Taushed forbigaa, at vi Christne i vor algode Gud have en saa naadig Lovgiver, at Han efter sin Faderkjærlighed, hvormed Han har antaget os til sine Naadebørn i Christo Jesu, har Taalmodighed med os, naar vi af Skrøbelighed ikke fuldkommen formaa at opfylde Hans Bud. Han lader sig nøie med vor begyndte, oprigtige, barnlige Lydighed, med vor helliggjorte Villie, med vor stadige Flid med vor daglige Omvendelse, med vore stedse fornyede Forsætter osv.

§ 73. I begge disse Henseender har den christelige Lære og Religion atter et herligt Fortrin fremfor alle de andre, som findes i Verden. Hvo vil forundre sig over, at Hedenskabet har grebet saa vidt om sig og endnu indtil denne Dag har havt næsten den største Del af Verden inde, saasom det blot vandrer efter sit fordærvede, syndige Sind og kun holder fast ved sin gamle, fra Fædrene nedarvede Afgudsdyrkelse, men forøvrigt lader sin i guddommelige og aandelige Ting ret dumme og ufornuftige Fornuft saavelsom sit vellystige Kjød, om hvis Syndighed og Fordærvelse det Intet ved,

have sin Villie og Frihed til at udpønse, gjøre og vælge, hvad det finder for godt? Thi omendskjønt det ogsaa har sine borgerlige og til det almene Vel sigtende Love, saa vide disse dog Lidet eller Intet af Hjertets indvortes Lydighed og Sjelens Helliggjørelse at sige. Derfor bærer det da ogsaa saa giftige Frugter som af den hellige Apostel beskrevet i første Kapitel i Brevet til Romerne (V. 24—32). Det naturlige Menneske samtykker gjerne i, hvad der giver det sin frie Raadighed, og hvorved det i det Høieste forpligtes til en udvortes Lydighed og Ærbarhed. Hvem vil ogsaa forundre sig over, at Mahomedlærens og denne Satansapostels Løgne saa hurtigt have kunnet faa Indpas i den ædleste Del af Verden og herske der saa længe, da den paa den ene Side har havt og endnu har den kjødelige Vellyst og paa den anden Side Sabelen eller Grusomheden til Talsmand? Men intet forstandigt Hjerte kan noksom forundre sig over, at Christendommen med sin for den naturlige Fornuft latterlige Lære om en korsfæstet Verdensfrelser og og med sine Love om Selvfornegtelse, om Verdensforsagelse, om Kjødets Korsfæstelse tilligemed dets Lyster og Begjæringer, om Overladelse og Hengivelse i Guds Villie, hvad enten den fører til Lykke eller Ulykke, til Ære eller Skam, til Liv eller Død osv., har trængt ind i Verden uden al Voldsomhed og uden alle kjødelige Hjælpemidler og allevegne er bleven antagen af saa mange Millioner Mennesker, ja har indtaget deres Hjerter, og det saaledes, at de ei alene fuldkommen og villigen have givet Slip paa, hvad Behageligt og Kjært de havde i Verden og istedet derfor valgt Jesu Kors og Skjændsel, men ogsaa hengivet sit Blod og Liv derfor. Skulde man ikke forundre sig over, at saa mange vellystige Mennesker saa hurtigt og uventet have bortkastet sine Rosenkrandse og valgt Jesu Christi, den Korsfæstedes, Tornekrone istedet, — at de have forladt sine sedvanlige, lystelige og brede Veie og slaaet ind paa en uvant, smal og knudret Vei, — „at de have valgt hellere at lide Ondt med Guds fattige, undertrykte og foragtede Folk end at have Syndens timelige Nydelse, — at de have agtet Christi Skjændsel for større Rigdom end Verdens Skatte" (Ebr. 11, 25. 26), — at de ere blevne saa rede og villige til Christi og Troens Lydighed og af Hjertet have sagt om Hans Bud, der forekomme det syndige Kjød og den ubesindige Verden saa ubehagelige, saa tunge og beske: Jesu Aag er gavnligt; Hans Byrde er let; Hans Bud ere ikke svære, — at de ere blevne saa nidkjære i Gudsfrygt og gode Gjerninger, og have vandret saa varsomt og helligt og med saadan Frygt og Bæven, som om de tjente en streng og ubarmhjertig Herre, og dog paa samme Tid lagt en saadan Frimodighed, Tillidsfuldhed og Tilfredshed for Dagen, som om de ikke vidste af Andet end en kjærlig, naadig og barmhjertig Fader? De tjene vel sin Gud med et oprigtigt og trofast Hjerte, men ere i sin Samvittighed overbevist om, at de ikke tjene Ham i fuldkommen Hellighed og Retfærdighed, saaledes som de ifølge Hans Bud skulde, og have dog paa Grund af sit Samfund med Jesus, sin Frelser, og Hans Forbønner den glade og barnlige Fortrøstning, at Han ogsaa i Naade vil tage tiltakke med deres mangelfulde Tjeneste. Det lader sig imidlertid ikke gjøre, at vi opholde os længere herved; vi ile derfor videre og sige fremdeles:

§ 74. At alene denne, den christelige Religion, eier grundig, paalidelig og sød Trøst. At dette Liv er fuldt af Møie, Hjertesorg, Bekymringer, Angest, Nød og Død, det er Noget, som selv de Vantroende have erkjendt, og som den daglige Erfaring har lært dem. Nogle af dem har deres saarede Samvittighed givet saa Meget at bestille, at al deres Høihed

og Herlighed, Vellyst, Overflod og hvad Andet, de have skattet høit i Verden, ikke har formaaet at berolige den; især ere de blevne tilgavns trøstesløse paa sit Yderste og have Intet kunnet finde at fordrive sin Frygt for Døden med eller øse noget Haab af til at forsøde dennes Bitterhed. Vel ere Mange vandrede bort i Sikkerhed; men disse turde dog være faa, og Saadant er mere et Raseri og en Dumdristighed end en veloverveiet Beslutning. Her har nu Christenheden atter Fortrinet for alle andre Religioner paa Jorden og besidder alene en sand, virkelig og grundig Trøst i al Modgang, som kan møde Mennesket i dets Liv. Den besidder en almindelig Trøstekilde, der aldrig udtørres eller bliver udtømt, — hvorfra der flyder lutter friske og søde Strømme ind i Hjerterne, Samvittighederne, Sjelene, Husene og Hytterne; den besidder en Balsam, der lindrer alle Smerter og læger alle Saar; den besidder en Vederkvægelse, som forvandler al Mathed til Kraft; den besidder en Sødme, som overvinder al Bitterhed; den besidder Hjertestyrkninger, som fordrive al Angest; den besidder Lægemidler, som endog formaa at fordrive Samvittighedsangesten og at skjænke de Døende Livet midt i Døden. Lad Verden tage al sin Visdom, Veltalenhed, Vellyst, Glæde, Rigdom og Ære o. a. M. tilhjælp og forsøge, om den kan trøste en opskræmt Samvittighed og et bekymret Hjerte. Lad de Verdsligvise, Lærde, Erfarne osv. af Hedenskabet, Mahomedanismen, Jødedommen træde frem, — lad de høivise Gudsfornegtere komme med alle sine kløgtige og herlige Indfald, hvilke de ellers forstaa at bruge saa mesterligt imod Sandhedens Ord, og lad dem trøste en Nero, der plages af Furierne*) formedelst et Modermord, en Tyran, der kjæmper med Fortvivlelsen paa Grund af megen Ugudelighed og mange Skjændselsgjerninger, som han har begaaet, eller paa Grund af meget udgydt Blod og mange skrækkelige Forfølgelser, som han har opvakt mod Guds Kirke, eller lad dem blot trøste en almindelig Synder, der med sine Misgjerninger har fortjent Døden og er denne nær, saa at han hengiver sit Liv trøstig, glad og fuld af Haab; det er dem umuligt; thi man kan intet Vand øse af den tørre Sandbakke og ingen Figener eller Druer plukke af Tornebuskene. Christendommen derimod formaar, efter hvad saa mange Tusinde Sjeles Erfaring lærer, heri og i alt Andet at skjænke rig Trøst, og vi finde ingen Betænkelighed ved i saa Henseende at henholde os til de foregaaende Dele af dette Værk, i hvilke vi have ledet de Strømme, der udflyde af den hellige Skrifts ædle Kilde, sammen og efter den Naade, Gud forlenede, fordelt dem derhen, hvor det var fornødent, hvilket ogsaa er skeet af andre i Skrifterne forfarne Mænd. De jødiske Rabbinere, Tyrkernes Muftier og Hedningernes Visdomslærere, Kinesernes Konfucius og deres Hoxioner, Japanesernes Bonzer, de andre Indianeres Braminer, ja Plato, Aristoteles, Zeno, Sokrates og Epikur kunne forsøge, om de ere istand til at udrette noget Lignende.

§ 75. Saa har ogsaa den christelige Religion alene en uforlignelig og herlig Ende og den allerbedste Belønning og ved at give sine Egne en grundig Forsikring derom, idet den ikke blot, som allerede ovenfor sagt, lærer, at Troens Ende og Udgang er det evige Liv, men tillige beskriver, hvori et saadant evigt Glædesliv skal bestaa, nemlig i Beskuelsen, det er: i det fuldkomne, herlige og virkelige Kjendskab til Gud og i Hans søde og salige Nydelse, hvoraf følger, at de, som ere agtede værdige til det evige

*) Hævngudinder, Plageaander hos de gamle Romere.

Liv, blive aldeles befriede fra alt Ondt og fuldkommen mættede og lyksaliggjorte med alt Godt, leve evindeligen i Gud, ved Gud og for Gud, og herom lærer den med saadan Kraft og Vished, at alle Troende deraf øse et fuldkomment Haab, en virkelig Beroligelse og fuldkommen Tilfredsstillelse for sine Sjele, tildels ogsaa føle en saadan Forsmag derpaa, at deres Mund midt i Døden fyldes med Latter og deres Tunge med Frydesang, og saa at de hensove som et Barn, der indslumrer ved sin Moders Bryst i den søde Nydelse af den kraftige og søde Livssaft, som hun rigeligen indgyder det, — hvorom vi med Guds Hjælp skulle tale udførligen i sin Tid. Omendskjønt nu Hedningerne og andre Vantro ogsaa vide at tale Noget om en saadan tilkommende Salighed, efter hvad vi allerede forhen have bemærket, saa er Saadant dog i Sammenligning med, hvad de hellige Profeter og Apostle vidne derom, kun at betragte som et Snak af Drømmende eller Børn i Sammenligning med vaagne og alderstegne Menneskers velbetænkte Tale.

§ 76. Af hvad vi hidtil have anført om den christelige Religions Fortrin for alle andre Religioner paa Jorden, uddrage vi nu følgende Slutning: Det Folk, som besidder de allerbedste og allersikreste Midler til at lære at kjende og komme i Samfund med den store, algode og salige Gud, alle Tings Skaber og opholder, — som forstaar at ære den høilovlige, hellige og store Gud med en fornuftig, Ham værdig og velbehagelig og derhos for Mennesket selv heldbringende og sjeletilfredsstillende Dyrkelse, — som besidder de allerædleste, allerviseste, helligste, gavnligste, for alle Mennesker velgjørende og med guddommelig Kjærlighed og Miskundhed formildede Love, — som besidder en sikker, sød, almindelig og stedserindende Trøstekilde, — som derhos ved Siden af sin Tro og Gudsdyrkelse er forvisset om en usigelig herlig Naadeløn i Himmelen, det maa som Følge heraf agtes for det lyksaligste og mest velsignede af alle Folk paa Jorden. Nu er det christne Folk benaadet og begavet med alt dette af Gud; derfor er det at agte for det lyksaligste og mest velsignede af alle Folk paa Jorden. Og heraf følger endvidere, at da den christelige Religion fremfor alle andre Religioner, som ere bekjendte og antagne blandt Menneskene paa Jorden, gjør sine Bekjendere og Tilhængere lyksalige i Tid og Evighed, saa er den ogsaa den allerbedste, allerædleste og allergavnligste, ja den eneste sande og saliggjørende og kommer fra Gud, vandrer med Gud og fører til Gud.

§ 77. Nu da, I christelige, Gud helligede og Jesum elskende Sjele! jeg har i dette Værk oftere efter Guds Ord aabenbaret og skildret Eders Christendoms Herlighed og Eders og alle Guds Børns Lyksalighed og har heller ikke nu forsømt Leiligheden hertil og det saa meget mindre, som man daglig til sin Sjels Bedrøvelse erfarer, at de fleste Christne ikke vide at vurdere sin Christendom og ikke anse den for en Høihed og Herlighed, men for noget Simpelt og Almindeligt, hvorved der ikke er Meget at tale, hvilket ogsaa er Aarsagen til, at Mange af dem henfalde til Sandselighed, Gudsfornegtelse og Vantro, medens Andre ikke undse sig for ved Siden af sin Bekjendelse og udvortes Skintro at fremture i vitterlige Synder og al Uretfærdighed, Noget, som fordetmeste har sin Oprindelse fra Uvidenhed og Uforstand, idet de aldrig have anseet det Umagen værdt at randsage sin Christendom rigtigt, at undersøge den Grundvold, hvorpaa den hviler, eller den Kilde, hvorfra den rene, velsmagende og heldbringende Strøm er udflydt, at forvisse sig om dens Paalidelighed og at lære dens herlige Nytte og Lyksalighed at kjende. Mange ere Christne, ikke fordi de i sit Hjerte ere

overbeviste om Christendommens Sandhed og i Aanden have erfaret dens Kraft og Nytte, men fordi de ere fødte og opvoxede blandt Christne og holdte dertil fra Barnsben af; ellers kunde det, som deres Gjerninger og Frugter vise, være dem ligegyldigt, enten de vare avlede og opdragne i Hedenskabet, i Mahomedanismen eller i Jødedommen; heraf de mange affaldne og fornegtende Christne; heraf tillige de mangfoldige letsindige og ugudelige Meninger, Skrifter og Bøger, blandt hvilke nogle endog vove at tale til Forsvar for Hedningerne, Jøderne og Tyrkerne og at haabe det Bedste om deres Religion og Salighed. Og hvo ved, hvorfra de grusomme og uchristelige Forfølgelser, som den evangeliske Kirke nu for Tiden lider, ere udsprungne. Som det lader til, er Religionen i deres Ophavsmænds Øjne en ubetydelig Sag, som man ikke behøver at gjøre mange Omstændigheder med. Hvorfor, siger man, skal ikke en Undersaat tro, hvad hans Konge tror eller vil, at han skal tro? Hvorfor er man saa paastaaelig og gjenstridig? osv. Fra denne selvsamme mørke og grumsede Pøl udflyder al den Ugudelighed, Sikkerhed og Uretfærdighed, som nutildags har taget saaledes Overhaand blandt de Christne. Men ak, hvor Meget ville ikke de elendige Sjele faa at svare for, som forholde Sandheden ved Uretfærdighed (eller undertrykke den, saa at den ikke kan fremtræde i sin Kraft), ere ulydige eller vantro mod den himmelske Aabenbaring, modstaa den Hellig-Aand, der taler i Ordet, elske Mørket mere end Lyset eller omgaaes koldsindigt og letsindigt med aandelige og guddommelige Ting, som om de ikke vare af nogen synderlig Vigtighed, osv. Sandelig, det vil gaa alle andre Vantroende i Verden taaleligere paa Herrens store Domsdag end disse; thi hine burde vel ikke ladet sig nøie med, hvad de havde modtaget af sine Fædre, men gaaet efter det Lys, de saa langt borte; men disse burde langt mindre ladet sig tilfredsstille ved, at deres Forældre og Lærere sagde dem, at Guds Ord er den evige Sandhed; de burde selv ved omhyggelig og stadig Betragtning af denne Sandhed, ved flittig Læsning og Granskning i den hellige Skrift, ved andægtige og hjertelige Bønner, ved hellig Lydighed mere og mere forvisset sig derom, søgt den Hellig-Aands Overbevisning i Hjertet og behandlet hellige og himmelske Ting med sømmelig Ærbødighed og Andagt.

§ 78. Det er imidlertid ikke min Hensigt at opholde mig længere herved; men jeg henvender mig til Eder, I troende og gudelskende Sjele, og formaner Eder i den Herre Jesu Christo, der elsker Eders Sjele, og hvem Eders Sjele elske: „Opbygger Eder selv paa Eders hellige Tro! beder i den Hellig-Aand! bevarer Eder selv i Guds Kjærlighed, forventende vor Herres Jesu Christi Barmhjertighed til det evige Liv!" (Jud. V. 20. 21). Lader Eder ikke nøie med at tro, at den christelige Lære er den guddommelige og eneste saliggjørende Sandhed, fordi I have lært saaledes i Eders Ungdom og hørt det af Eders Forældre og Lærere; men stræber efter ved den Hellig-Aands Vidnesbyrd at kunne fornemme dens Bekræftelse og Besegling i Eders Hjerter og saaledes at kunne give den Bifald ei alene med en menneskelig Tro (der ikke holder Stand i Anfegtelsens Tid), men med en guddommelig Tro, saa og at kunne sige til Eders Veileder: „Vi tro nu ikke længere for Eders Tales Skyld; thi vi have selv hørt og vide, at denne er sandeligen den Verdens Frelser, Christus, og at Hans Ord er en Guds Kraft til Saliggjørelse for hver den, som tror" (Joh. 4, 42; Rom. 1, 16). Takker ogsaa den algode Gud inderligen og uden Afladelse, fordi Han har kaldet Eder til sin Søns, Jesu Christi, vor Herres Samfund og til sin

evige Herlighed, formedelst sit guddommelige Ords dyrebare Gode!

§ 79. Fører derhos et helligt Levnet, og „pryder vor Herres Jesu Christi Lærdom i alle Ting!“ (Tit. 2, 10) ligesom den Hellig-Aand oftere formaner: Vandrer værdigt Christi Evangelium og Herren vor Gud, som kaldte Eder til sit Rige og sin Herlighed! (Filipp. 1, 27; Kol. 1, 10: 1 Thesſ. 2, 12) Beviser i Liv, Lidelse og Død, at I ere sikre paa Eders Tro og have en Forvisning i Eders Sjel, som hverken Død eller Liv, hverken Medgang eller Modgang, hverken Sorg eller Glæde, hverken det Høie eller det Dybe, hverken Ære eller Skjændsel kan tilintetgjøre; lader den ved alle Leiligheder komme tilsyne i stor Frimodighed; forholder Eder i Trængsler, som det sømmer sig dem, der have en guddommelig Forjættelse om en evig og uudsigelig Glæde; taaler Fattigdom, som de, der forvente sin Rigdom og et blivende Gods i Himmelen (Ebr. 10, 34); lider Skjændsel og Foragt for Christi Skyld med stor Taalmodighed som de, der have Livets, Retfærdighedens og den uforgjængelige Herligheds Krone at haabe; beviser i Sygdomme og alt Ondt, at I af Hjertet tro, at dette usle og elendige Legeme skal blive ligedannet med den Herres Jesu Herligheds Legeme, og i aandelige Anfegtelser og allehaande Foruroligelser, at der er beredt en himmelsk og salig Hvile for Eder og alle Guds Børn; lever her i Verden som sande Candidati æternitatis (Ansøgere om Evigheden) og Himmelborgere, hvis Fædreland er den Stad, som har Grundvold, nemlig en urokkelig og evig, som aldrig vakler eller forfalder, — hvis Bygmester og Forarbeider er Gud! (Ebr. 11, 10). Forlader derhos Verden, ikke som en Fugl, der om Natten er bortskræmt fra sit Rede og ikke ved, hvor den skal hen, men som et Barn, der har leget en liden Stund i et fremmed Hus og, naar man lader det gaa, snart finder sin Faders Hus, — som Stefanus, der i sin Dødsnød saa den aabne Himmel, Guds Herlighed og sin Jesu Ansigt og Arme for sig og saaledes ingen Bekymring nærede for, hvor der skulde blive af hans Sjel, hvorfor han ogsaa ganske kort sagde: „Herre Jesu, annam min Aand!“ (Ap. Gj. 7, 56. 59). Med et Ord: lader os i alle Hendelser og Begivenheder bevise, at vi have samme dyrebare Tro som Apostelen (2 Pet. 1, 1) og ere visse paa „at hverken Død, ei heller Liv, ei heller Engle, ei heller Fyrstendømmer, ei heller Magter, ei heller det Nærværende, ei heller det Tilkommende, ei heller det Høie, ei heller det Dybe, ei heller nogen anden Skabning skal kunne skille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu, vor Herre“ (og dens evige Nydelse — Rom. 8, 38. 39)!

§ 80. Et gudelskende Hjerte vil maaske sige: Jeg tvivler vel ikke om, at der er et evigt, saligt Liv; men jeg er mangengang bekymret for, om det ogsaa er bestemt for mig, og om den retfærdige og hellige Gud ogsaa vil værdiges at benaade mig dermed. For at betage et saadant Hjerte denne Bekymring, kunde jeg byde det at se tilbage paa den Vei, vi hidtil have vandret (i dette Værk), og forsikre det, at alle de, der i sand Omvendelse agte sig selv uværdige til det evige Liv og udelukkede derfra, men dog med sand Tro søge det i Jesu Christi Samfund, — der vise sig som den levende Guds hellige og lydige Børn, som den Herres Jesu, sin tro og høifortjente Overhyrdes fromme Faar og som den Hellig-Aands levende Templer, — der lægge Vind paa at elske sin Gud af ganske Hjerte og i oprigtig Kjærlighed at tjene Næsten i Gud og efter Gud, — der altid øve sig i at have en uskadt Samvittighed for Gud og Menneskene, paakalde Gud hjerteligen og andægtigt, prise ham inderligt og søge af al Magt at fremme Hans Ære, sætte høi Pris paa de Naa-

demidler, Han har forordnet til Saligheden Opnaaelse, og betjene sig flittigt deraf, uafbrudt efterfølge sin Frelser, Jesum, gjerne tage det Kors paa sig, som deres Fader i Himmelen efter sit alvise og algode Raad har beskikket dem, søge sin Trøst i Ham og hos Ham alene og ikke tvivle om, at Han vel vil lede dem med sit Raad, men derefter antage dem til Ære, — kort sagt, at alle de, som ved Standhaftighed i god Gjerning tragte efter det evige Liv, ufeilbarligen ville opnaa Saligheden. Men for efter Evne at kunne tilfredsstille de gudelskende Sjeles Attraa, ville vi ved et og andet Sprog af den hellige Skrift oplyse, hvilke de Personer ere, som skulle arve det evige Liv, og hvilke Egenskaber, der findes hos dem.

§ 81. Vi have ovenfor anført den hellige Apostels Beskrivelse af den christelige Tro, nemlig, at den er en „Erkjendelse af Sandheden til Gudfrygtighed i Haab om det evige Liv“ (Tit. 1, 1. 2). Overvei nu, du christelige Hjerte, om du besidder Erkjendelse af Sandheden. Jeg tvivler ikke om, at du er overbevist derom i din Samvittighed; thi du har „Guds Ord, som er Sandhed“ (Joh. 17, 17), og udenfor hvilket der ingen guddommelig, til Salighed fornøden Sandhed er at finde, og tror af Hjertet derpaa; du øver dig jo ogsaa daglig i oprigtig Gudsfrygt, „har forsaget Ugudelighed og de verdslige Begjeringer og beflitter dig paa at leve viseligen og retfærdigt og gudeligen i denne Verden, er nidkjær til gode Gjerninger og villig til, som en af Herrens Forløste, at tjene Ham i Hellighed og Retfærdighed for Ham alle dit Livs Dage“ (Tit. 2, 12. 14; Luk. 1, 74. 75). Hvorfor vil du da adskille, hvad den Hellig-Aand har sammenføiet, nemlig Sandheden, Gudfrygtigheden og Haabet om det evige Liv? Sandheden foreholder os Guds Forjættelser, hvilke i Christo Jesu ere Ja og Amen, og som vi annamme med en hjertelig Tro (2 Kor. 1, 20). Gudfrygtigheden vidner som en Frugt om, at Guds Ord og Forjættelser ere forenede med vor Tro og annammede i vore Hjerter som Guds Ord (Ebr. 4, 2). Herpaa maa nødvendigvis følge den Hellig-Aands Vidnesbyrd om, at vi ere Guds Børn og Arvinger til det evige Liv, det Haab, som ikke beskjæmmer (Rom. 5, 5).

§ 82. Saaledes lærer ogsaa Apostelen paa et andet Sted: „Da Guds, vor Frelsers, Miskundhed og Kjærlighed til Menneskene aabenbaredes, har Han, ikke for de Retfærdigheds-Gjerningers Skyld, som vi have gjort, men efter sin Barmhjertighed frelst os ved Gjenfødelsens Bad og Fornyelsen ved den Hellig-Aand, hvilken Han har rigeligen udøst over os ved Jesum Christum, vor Frelser, paa det at vi, retfærdiggjorte ved Hans Naade, skulle efter Haabet vorde Arvinger til det evige Liv“ (Tit. 3, 4. 5. 6. 7). Se, du gudelskende Sjel, hvorledes den Hellig-Aand her atter knytter Alt uopløseligen sammen: Miskundhed, Kjærlighed og Barmhjertighed, der er os aabenbaret i Christo Jesu og har skinnet for os som et himmelsk Lys, — den hellige Daab, hvorved vi ere blevne gjenfødte til et levende Haab, benaadede med den sønlige Udkaarelses Herlighed, berettigede til at gjøre os Forventning om Himmelen, ja hvorved vi have iført os Christum og med og i Ham ere satte i det himmelske Rige (1 Pet. 1, 3; Gal. 3, 27; Efes. 2, 6), — den Hellig-Aand, som er udgydt over os, — som vi ere beseglede med, — som bor i os, — som daglig fornyer, driver, helliggjør, trøster og leder os og ophølder os i Troen, — den Retfærdighed, vi have i vor Herres Jesu Christi Naade, og endelig det evige Livs Arv. Betragt nu dig selv og din Christendom efter dette Afrids, du christelige Hjerte; saa vil du finde, at du ved Guds Naade er ligedannet dermed,

og sig af Hjertet: Jeg er ved Guds Naade og Barmhjertighed i Christo Jesu en døbt, gjenfødt og fornyet Christen og er saaledes ifølge den Hellig-Aands Vidnesbyrd en Arving til det evige Liv; det er en troværdig Tale.

§ 83. Du vil maaske endvidere indvende: Guds Ord og de dyrebare Forjættelser, som det foreholder mig, giver mig vel Haab om det evige Liv; men naar jeg betragter mine mangfoldige Skrøbeligheder, denne Verdens store Forargelser og kraftige Tillokkelser til Synd, hvori jeg lever, saavelsom Satans forfærdelige Magt og List, bliver jeg ofte meget modfalden, og mit Haab vakler saare. Jeg svarer: Det er intet slemt Tegn hos de Troende, at de ere fulde af Bekymring i Ting, som angaa den evige Salighed. Saa maa ogsaa de Anfegtelser, hvormed Satan vil gjøre dem det evige Liv tvivlsomt, tjene dem tilgode, efterdi de elske Gud. De opvækkes derved kun til at stræbe saa meget alvorligere efter at indgaa igjennem den snevre Port, der fører hen til Livet (Luk. 13, 24), til at leve saa meget andægtigere, til at vandre saa meget forsigtigere, til at bevare sig selv ubesmittede af Verden og iagttage, hvad Apostelen siger: „Arbeider paa Eders egen Saliggjørelse med Frygt og Bæven!" (Filipp. 2, 12). Jeg ønsker af Hjertet, at vi maatte have flere saadanne bekymrede Christne og færre eller slet ingen af de sikre, der med alle sine vitterlige Synder ere aldeles uden Sorg for sin Salighed. Dog, for at ikke Omhyggeligheden skal udarte til Tvivl, maa du, christelige Sjel, stedse have de herlige Kraftsprog for dine Øine og i dit Hjerte, som den algode Gud har bestemt til en Hjertestyrkning for os i saadanne Tilfælder. Betænk, hvad din Frelser siger: „Mine Faar høre min Røst, og jeg kjender dem, og de følge mig, og jeg giver dem et evigt Liv, og de skulle slet ikke fortabes evindelig, og Ingen skal rive dem af min Haand" (Joh. 10, 27. 28), og slut heraf: Jeg er min Herres Jesu Faar, som Han har forhvervet til sin Eiendom med sit kostbare Blod, — som Han i den hellige Daab har aftoet og mærket med sit Kors; jeg hører med Glæde Hans Hyrderøst, hvormed Han lokker, leder, regjerer og trøster; jeg følger Ham ogsaa daglig paa den trange Vei, hvorpaa Han har gaaet forud; derfor kjender Han mig og har indesluttet mig i sin evige Kjærlighed; Han vil ogsaa skjænke mig det evige Liv, om det end skjærer hele Verden og alle Djævle i Hjertet; jeg skal aldrig fortabes, og Ingen, ihvo han end er, og hvor mægtig, hvor træsk, hvor grusom han er, skal rive mig af Hans Haand. Føi hertil, hvad den hellige Apostel Peter siger: „Eder, som ved Guds Magt bevares formedelst Troen til Frelse, har Gud efter sin store Barmhjertighed gjenfødt til et levende Haab, til en uforkrænkelig og ubesmittelig og uforvisnelig Arv" (Pet. 1, 3—5). Jeg anser det imidlertid ikke nødvendigt at opholde mig længere herved, saasom jeg paa andre Steder og flere Gange i dette Værk har omhandlet det; navnlig kan man læse, hvad herom er foredraget i Betragtningen af Naadevalget i 3die Dels 8de Prædiken, § 23 og følgende.

§ 84. Lad mig til Slutning, førend vi forlade dette Emne, nemlig det evige og salige Livs Vished, tale lidt til denne Verdens Børn, som enten drive Spot med, hvad de Gudfrygtige tro og sige om den efter dette Liv følgende salige Evighed, eller dog tænke som saa, at om der er Noget deri, saa har man ialfald Tid nok til at stræbe derefter; det er ogsaa en ganske let Sag at opnaa det; det kommer kun an paa, at man siger nogle Gange: Gud være mig Synder naadig! og at man henter en Præst til sig, skrifter for ham, som man pleier, og lader ham række En den hellige Nad-

verd; derefter bliver man erklæret for salig af Enhver, ligesaa godt som Andre, der have havt megen Sorg og Møie for sin Christendoms og Saligheds Skyld, osv. Tilgiver mig, I christelige Sjele, at jeg har talt ligesom spottende om disse Menneskers Indbildning! Gud kjender mit Hjerte og ved, at jeg gjør det med Frygt og Bedrøvelse og af Hjertet beklager, at man midt i Christenheden nærer saa letsindige og ugudelige Meninger om en saa høist magtpaaliggende Sag, hvoraf Sjel og Salighed ere afhængige. Men for tilbørligen at imødegaa disse Meninger, saa formaner jeg Alle, som kalde sig Christne og dog hidtil have taget sig den Frihed at leve efter sin egen Villie, at de først og alvorligen ville betænke, at naar den hellige Skrift omtaler det evige Liv, saa sætter den ofte Helvedes Ild og den evige Fordærvelse i Forbindelse med samme. Saaledes siger Moses: „Jeg tager idag Himmelen og Jorden til Vidne imod Eder, at jeg har forelagt dig Livet og Døden, Velsignelsen og Forbandelsen, at du maa udvælge Livet“ (5 Mos. 30, 19), og Verdens Frelser: „Gaar ind ad den snævre Port; thi den Port er vid, og den Vej er bred, som fører hen til Fordærvelse, og de ere mange, som gaa ind igjennem den; thi den Port er snæver, og den Vei er trang, som fører hen til Livet, og de ere faa, som finde den“ (Matth. 7, 13. 14). „Det er dig bedre at gaa som Halt eller Krøbling eller Enøiet ind til Livet end at have to Hænder og to Fødder og to Øine og kastes i Helvedes Ild, hvor deres Orm ikke dør og Ilden ikke udslukkes“ (Matth. 18, 8 flg.; Mark. 9, 44), samt at efter Afholdelsen af den almindelige, sidste Dom skulle de Ugudelige, som Fordømte, gaa hen til den evige Pine, men de Retfærdige til det evige Liv (Matth. 25, 46), ligesom Apostelen siger: „Paa Guds retfærdige Doms Aabenbarelses Dag skal Herren betale Enhver efter hans Gjerninger; dem, som ved Standhaftighed i god Gjerning søge Ære, Hæder og Uforkrænkelighed, skal Han give et evigt Liv; men dem, som ere gjenstridige og ikke lyde Sandhed, men adlyde Uretfærdighed, skal vorde Ugunst og Vrede. Trængsel og Angest skal være over hvert Menneskes Sjel, som gjør det Onde“ (Rom. 2, 5 flg.). Af alt dette sees, at ligesaa vist som der efter dette Liv er beredt et andet og saligere Liv for de Gudfrygtige, ligesaa vist er der ogsaa beredt et andet og usaligt, skrækkeligt Liv for de Ugudelige.

§ 85. Disse Vidnesbyrd af den Hellig-Aand giver selv de ryggesløseste Menneskers Samvittighed sit Bifald og overbeviser dem ofte imod deres Villie om, at de have en skrækkelig, men retfærdig og uigjendrivelig Dom at vente. Med samtlige de Grunde, hvormed vi i det Foregaaende have bevist, at der er et evigt Liv, kunne vi ogsaa godtgjøre, at der er en evig Død og en Helvedild; men vi vilde blive nødte til at opholde os altfor længe derved, og desuden forholder det sig saaledes dermed, at naar det Ene er bevist, kan det Andet ikke mere negtes. Betænker derfor, I arme, i Synd og Sikkerhed hildede og af Satan forblindede Mennesker, hvor farligt og skrækkeligt det er, i en saa høist magtpaaliggende Sag, der angaar et evigt Vel eller evigt Ve, at modsige eller ikke ville tro Gud, der ikke kan lyve, — at trøste sin syndige Sjel med det Djævelssprog: Ja, skulde Gud have sagt det? hvem ved, om det er sandt? Alt Andet, hvad Herren har talt, er jo dog sandt og bliver daglig befundet at være sandt; hvorfor skulde da alene det, Han har sagt om det evige Liv og den evige Død, ikke være sandt? Det er mærkværdigt, at naar den store Gud truede sit Folk med Fordærvelse for deres vedholdende Ulydigheds Skyld, men ikke fandt nogen

Tiltro hos det, idet de sagde: Han er det ikke (Meningen er: enten er der ingen Gud til, eller ialfald er Han ikke saa nidkjær og tilbøielig til Vrede, som Profeterne beskrive Ham — lægger Mærke til, hvorledes de Ugudelige fra Alders Tid have kvædet den samme Vise!), „og Ulykke skal ikke komme paa os; ja, Profeterne skulle blive til Veir, og Herrens Ord skal ikke være i dem; det skal ske dem selv saaledes“ (Jer. 5, 12. 13), saa modsiger Han dem oftere saaledes: „I skulle fornemme, at jeg er Herren; I skulle kjende, at jeg, Herren (den evige, sanddrue og levende Gud og ikke en unyttig Afgud eller bedragerisk Aand) har talt“ (gjennem Profeterne — Ezek. 5, 13; 6, 7. 10 osv.). Denne Udtryksmaade bruger Han ogsaa stundom om de Gudfrygtige i Anledning af sine Forjættelser; thi selv disse kunne mangengang ikke tro saa hjerteligt og frimodigt paa sin Guds Ord, som de burde, især naar de ingen Maader og Veje kunne øine, hvorpaa det kan opfyldes (Esai. 49, 23; 60, 6). Ligesom nu de Gudfrygtige ofte imod Formodning og over Forventning erfare, at Guds Forjættelser ikke skuffe, saaledes maa ogsaa de Ugudelige tilsidst erfare, at Guds Trudsler ikke have været noget Snak af Profeterne (og Præsterne), ingen tom Lyd og Vind, hvilket man kan se af den første Verdens Mennesker, af Sodomiterne, af Jøderne og alle Andre, som Gud for deres Ubodsfærdigheds Skyld har truet med Undergang. Og saaledes skulle ogsaa I, som i disse Verdens sidste Tider ere Eders Gud ulydige og ikke ville tro paa Hans hellige Ord, fornemme, at Han er Herren. Jeg kan ved denne Leilighed ikke undlade at foreholde Eder, hvad der tildrog sig for nogle Aar siden paa et ikke langt fra os beliggende Sted, efter hvad en christelig Præst har skrevet mig til. Tre Officerer vare sammen i et Værtshus og gjorde sig lystige. Da nu den nævnte Præst i nogle Embedsforretninger indfandt sig i dette Hus og kom ind i Stuen, lød det: Se, der er en Langkjole, en aandelig Herre! og man tog heraf Anledning til at tale om Præsterne og den Lære, de pleie at føre og foreholde Folket om Himmel og Helvede og den yderste Dom. Den Ene spurgte den Anden, om han fæstede nogen Lid til, hvad Pabsterne*) sagde om Helvede, osv. Denne svarede: Jeg maatte jo være gal, om jeg troede paa slige Fabler. Derpaa spurgte den Første ogsaa den Tredie, om han troede derpaa. Han svarede: Jeg vil vel ikke gjerne tro det, Bro'er; men er det sandt, saa tager Fanden os. Dette maatte Præsten med Bedrøvelse høre paa; men han kunde have sagt med Profeten: I skulle snart fornemme det; thi et Par Dage efter hændte det, at den Første blev farligt saaret i en Fegtning og snart endte sit Liv i ugudelig Fortvivlelse; ogsaa de Andre ere borte og have nu allerede erfaret, hvorvidt Guds Ord og Hans Tjenere have lært Sandhed om Helvede eller ikke.

§ 86. Nu da, I elendige Børn, gaa i Eder selv, og tro Gud, der ikke lyver! Lader ikke Satan længer holde Eder for Nar, og tror ikke hans Apostle! Griber ikke til i Blinde, og tror ikke strax, hvad slige ugudelige Mennesker foresnakke Eder! Gjører dog saa Meget for Eders arme Sjels Vel som omhyggeligen og modent at overveie, hvilken Grund de, som modsige Guds Ord, have for sig, uagtet det hidtil af al Verden har været anseet for en guddommelig Sandhed og derhos altid og allevegne i Virkeligheden har bevist sig som en guddommelig Sandhed, og om det er af den Beskaffenhed, at man i en saa magtpaaliggende Sag kan bygge derpaa. Da skulle I finde, at de allesammen blot

*) Pabst (Pave), foragteligt Navn paa en Præst.

tale efter sit ugudelige Hjertes Tanker og Villie; thi det er for dem en vigtig Sag; deres Samvittighed overbeviser dem om, at de have levet saaledes, at de efter Guds Ord ikke have Andet end en skrækkelig Dom at forvente; dette sætter nu, som man siger, intet godt Blod og giver intet lystigt Mod; det hindrer ogsaa Friheden til at synde og forstyrrer dem ofte, naar det er dem mindst beleiligt. Det bedste og kraftigste Middel til at befri sig for denne Bekymring er efter deres Formening Intet at tro af, hvad de Ugudelige trues med, men at udle og foragte det Altsammen som blotte Fabler. Overveier fremdeles, hvad der har bevæget Eder til saa hurtigt og let at give deres ugudelige Meninger Bifald, og saafremt I oprigtigt ville bekjende, hvad der bor indeni Eder, skulle I ligeledes finde, at I ikke ved gyldige Grunde og Beviser ere blevne bevægede til at skjænke dem Bifald, men alene derved, at I fandt Eder meget vel tjente med, at der ikke var Noget i Præsternes Snak om Himmerige og Helvede. En vis ugudelig Jurist pleiede at sige, at i Sager, som indbragte Penge, maatte man ingen Samvittighed gjøre sig og ikke høre efter, hvad Præster og Profeter sagde. Saaledes sige ogsaa I i Eders Hjerter: I Ting, som betage os vor Frihed til at gjøre, hvad vi lyste, maa man ikke tro, men trøstig foragte Alt. O, I forblindede Sjele! vil ogsaa Eders Vantro ophæve Guds Troværdighed og Sanddruhed? Om I have et urigtigt Sol- eller Lommeuhr, som, naar Solen staar i Middagspunktet, viser paa en Morgentime, t. Ex. Kl. fem eller sex, vil Solen derfor vende tilbage og forandre sit rigtige Løb?

§ 87. Jeg er bange for, at I engang ville faa en altfor stor Vished og Forsikring om, at der er et Helvede, enten paa samme Maade som en vis Mand, om hvem der fortælles, at da en anseet Geistlig, som besøgte ham under hans Sygdom, saa, at Døden var nær, og desaarsag formanede ham til at tænke paa en sand Forberedelse, svarede han med koldt Mod og uden at røbe nogen Forvirring: Min Herre, jeg har ikke ønsket at tale med Eder angaaende mig selv (thi jeg gaar og iler den lige Vei til Fordærvelsen, og med mig er derfor Intet mere at udrette), men for paa bedste Maade at anbefale Eder min Kone og mine Børn, — eller som det gik en vis Vellystling i Frankrige, der paa sit Yderste, hvilket han dog ikke kunde forestille sig var saa nær forhaanden, tre Gange fik se en Skrift, hvis Indhold første Gang var: „Efter som vi have Leilighed, lader os gjøre det Gode mod Alle!" anden Gang: „I skulle lede efter mig og ikke finde mig," tredie Gang: „I skulle dø i Eders Synd (Joh. 8, 21), hvilket ogsaa strax blev opfyldt paa ham, idet han pludselig under Forbandelser og Bespottelser for heden, — eller saaledes som en uretfærdig og fordrukken Retslærd, der faldt i en dødelig Sygdom og af de Geistlige blev paamindet om at sørge for sin arme Sjel og omvende sig, men viste dem fra sig og sagde ligesom rasende: Lad der kun ved Guds og Djævelens Domstol blive afsagt Kjendelse eller Dom angaaende, hvem der skal have min Sjel, og hvem den tilhører! (saa fortvivlet tale de ugudelige Verdensbørn tilsidst, naar de føle sig grebne af Guds retfærdige Dom). Efter at han nu havde ligget ganske stille en Stund og ligesom lyttet til begge Parter, begyndte han strax efter at raabe, at Djævelen havde vundet og kunde nu tage hans Sjel, hvorpaa han strax opgav sin forbandede Aand, — eller som en vis Krysaurus, der under sin Dødskamp saa Helvedaanderne omkring sin Seng og skreg høit: Ak, blot Henstand til imorgen! ak, giver mig kun Tid til imorgen! men uden at faa sit Forlangende opfyldt, idet han strax skiltes herfra uden Omvendelse.

Men sæt ogsaa, at intet Lignende hænder Eder i Døden, saa skal det dog ikke fattes Eder paa den Forsikring, som den rige Mand fik, der ikke troede, at hans syndige Livsvei var en lige Vei til Helvede, førend dette havde opslugt ham, og dets Luer sloge sammen over ham, og han saaledes fik Troen i Hænderne, som man siger (Luk. 16, 22. 23).

§ 88. Jeg vil imidlertid ikke tale mere herom, men kun sige til Slutning: I kunne tro eller lade være at tro det: saa vist som der er beredt et evigt, saligt Liv for de Gudfrygtige, ligesaa vist er der ogsaa et Jammer-Liv i Helvede for de Vantro og Ugudelige. Enhver iler fremad til sit Sted, hine paa den trange Omvendelsesvei, disse paa den brede Syndevei; Ingen skal forfeile dens Udgang, efter vor Frelsers og al Verdens tilkommende Dommers Udsagn: „De Uretfærdige og Ubarmhjertige skulle gaa hen til den evige Pine, men de Retfærdige til det evige Liv" (Matth. 25, 46). Jeg har hørt fortælle, at da en andægtig Præst engang havde talt bevægeligen for den forsamlede Menighed om de Fordømtes Pine, spurgte han tilsidst: Men ak, hvor længe vil denne Pine vare? Efter at han nu havde tiet en Stund, som om han betænkte sig paa Svaret, spurgte han atter: Ak, hvo siger os, hvor længe de Fordømtes Pine skal vare? og svarede endelig: evigt! evigt! evigt! Hvo har sagt det? JesusChristus har sagt det; derved faar det vel blive. Dermed taug han stille og rørte mange Hjerter, saa at de ikke kunde holde Taarerne tilbage. Ak min Jesus, Du har visseligen sagt, at ligesom de Gudfrygtiges og Retfærdiges Glæde, saaledes skal ogsaa de Fordømtes Pine være evig; giv ogsaa mig Naade til med nærværende Tale og Skrift saligt at forfærde et og andet sikkert og vantro Hjerte og bevæge det til sand Omvendelse.

Betænk, hvor den er lang, den lange Evighed!
Bered dig til din Død; den slaar dig, før du ved.
Gjør Godt og bedre dig, at du paa Dommens Dag
Skal ei beskjæmmes, men staa der med vunden Sag.

§ 89. Og I Andre, som ville have Udseende af, at I endnu tro Guds Ord, men dog tage Opnaaelsen af det evige Liv saa let, at I ikke anvende mindre Tid, Eftertanke, Flid og Omhu paa nogen Ting, som I have at forrette, end paa denne, Eder beder jeg saa høit og hjerteligt, som jeg kan: overveier dog, hvilke Ord vor Frelser og Hans Aand betjene sig af, naar de tale om den evige Salighed, og hvorledes man skal bekymre sig for den! Sige de ikke, at man skal tragte efter den eller søge den med al Flid og Omhu? Det græske Ord, som vor Jesus bruger, naar Han siger: „Søger først Guds Rige og Hans Retfærdighed!" (Matth. 6, 33) findes paa andre Steder brugt om Forældre, der lede efter et tabt Barn, om en Hyrde, der leder efter et tabt Faar, om en Kvinde, der leder efter en tabt Penning (Luk. 2, 45. 48; 15, 4. 8), og betegner saaledes en flittig og ivrig Søgen, hvorunder man ikke bliver træt. Den hellige Apostel Peter bruger det til at skildre Satans utrættelige Flid, idet han gaar omkring som en hungrig og brølende Løve for at opsluge Sjelene. Heraf følger, at ligesom Djævelen anstrenger sig ivrigt og ufortrødent for paa enhver mulig Maade at udelukke Sjelene fra Saligheden, saaledes skulle ogsaa vi med ufortrøden og uafbrudt Flid stræbe at bevare dem. Den Herre Jesus siger endvidere, at vi skulle trænge med Magt ind i Himmeriges Rige (Matth. 11, 12); man skal „stræbe alvorligen, vaage, bede, stride, undertvinge sit Legeme og holde det i Trældom, fornegte sig selv, korsfæste

Kjødet tilligemed Lysterne og Begjæringerne, bevare sig selv ubesmittet af Verden og ved Standhaftighed i god Gjerning søge et evigt Liv" (Luk. 13, 24; Matth. 26, 41; 1 Tim. 6, 12; 1 Kor. 9, 27; Luk. 9, 23; Gal. 5, 24; Jak. 1, 27; Rom. 2, 7). Hvo overtaler eller forhexer Eder da, saa at I desuagtet ville opnaa det evige Liv med Spil, Latter, Spøg, Drik, Fraadseri, Søvn og andre Kjødets Gjerninger, uden al Søgen, Stræben, Striden, Vaagen, Beden osv.? Ville I da ikke omsider indse, at der herunder skjuler sig en kraftig Virkning af Satan, der tænker at skulle ved sit Helved-Evangelium berøve Eder Klenodiet og lede Eder fulde af Haab om Himmelen til Helvede? Overveier dog, hvor urimeligt det er at være søvnagtig, letsindig, efterladen og sikker i saa høivigtige Ting! Gjører engang et Overslag over, hvor megen Tid I anvende af de 365 Dage eller 8760 Timer, der udgjøre et Aar, til den ovennævnte Søgen, Stræben, Striden, Vaagen og Beden osv.! I æde og drikke maaske to til tre Timer, stundom ogsaa længere; I tage ofte flere Timer til at spille, snakke, skjemte, le, spadsere og andre Adspredelser; I anvende megen Tid til at klæde og pynte Eder, Tid til at læse eller høre nye Tidender, Tid til at mønstre og dadle Næsten, Tid til at tjene Penge og søge Vinding, Tid til at overlade Eder til Vellyst, Tid til at sove; hvor megen Tid bliver da vel tilbage til Gudfrygtighedsøvelser? Ak, meget liden! Og om nu ogsaa dette Lille for Guds Domstol blev erklæret for Intet paa Grund af det Hykleri, den Koldsindighed, den Ubodfærdighed, den Sikkerhed, som derunder finder Sted? Saa havde I jo spildt Eders hele Tid og vilde komme til at angre det i al Evighed!

§ 90. En vis gammel Hofmand, som i sexti Aar havde tjent flere Konger efter hverandre, faldt tilsidst i Unaade, blev bragt i Fængsel og dømt til Døden, hvilket hurtige Fald bevægede ham til at sige: Jeg faar, hvad jeg har forskyldt; fordi jeg i sexti Aar har tjent de utaknemmelige Mennesker, men ikke i et Aar af min modne Alder den algode og trofaste Gud. En Anden, som i flere Aar havde tjent som Sekretær*) hos en fornem Minister,**) beklagede paa sit Yderste, at han sikkert havde udskrevet en fem og tyve Ris Papir i sin Herres Tjeneste, men ikke forbrugt et eneste Blad til Trøst og Gavn for sin Sjel. Mon ikke ogsaa I engang ville finde Grund til, hvorvel for sent, at beklage, at I have anvendt saa megen Tid, saa megen Flid og Møie paa Forkrænkeligheden og glemt Evigheden? Jeg kommer her til at tænke paa, hvad der tildrog sig med en formuende og verdsligsindet Dame, som ogsaa paa Verdens Vis havde anvendt sin ædle og kostbare Tid til forfængelige Ting, og som i sin Dødsnød raabte høit: Ak, kalder Tiden tilbage igjen! kalder Tiden tilbage igjen! Men forgjeves; Tiden var forspildt, Naaden forsømt, Saligheden forglemt. Ak, kjæreste Sjele, lader saadanne Exempler tjene Eder til Advarsel, og lever saaledes her i Tiden, at I ikke komme til at fortryde det i Evighed! Ak, Herre, lær os saaledes at tælle og vel anvende vore Dage og Tider, at vi bekomme Visdom i Hjertet! Amen.

*) fortrolig, hemmelig Skriver, Penneförer.
**) Statsraad; ogsaa: Statssendebud.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Salighed før, under og efter dens Afsked fra Legemet.

Anden Prædiken,

der handler om Forsmagen paa det evige og salige Liv.

Joh. 14, 21: Hvo mig elsker, skal elskes af min Fader, og jeg skal elske ham og aabenbare mig selv for ham.

§ 1 Med stor Frimodighed skriver den hellige Apostel til sin ægtefødte Søn i Troen, Timotheus: „Thi jeg ved, paa hvem jeg har troet, og er vis paa, at Han er mægtig til at bevare det, jeg har nedlagt hos Ham, til hin Dag" (2 Tim. 1, 12). Det lille Ord „thi" opfordrer os til at kaste et Øie paa det Foregaaende, hvor Apostelen, som dengang blev holdt i Baand og Lænker for Evangeliets Skyld i Rom, omtaler, at han vel af Jesus Christus var beskikket til en Prædiker og Apostel og Hedningers Lærer, men at han som Saadan maatte lide meget Ondt, hvorved han dog ikke skammer sig; thi, siger han, jeg ved, paa hvem jeg har troet, osv. Heraf flyde forskjellige opbyggelige Lærdomme, saasom, at den, der af den algode Gud er beskikket til Hans og Hans Kirkes Tjeneste, ikke kan gaa fri for Djævelens og Verdens Forfølgelser, — at man ikke skal skamme sig ved saadanne Trængsler, men rose sig deraf, og at Gud ikke vil lade dem, som for Hans Skyld komme i Gjenvordigheder, mangle rig Trøst. Vi ville og kunne imidlertid ikke for Tiden udvikle dem, men maa henvise til, hvad der om saadanne Ting allerede rigeligen er anført paa forskjellige Steder i fjerde Del af dette Værk. Derimod anse vi det nyttigt og hensigtsmæssigt at undersøge noget nærmere de to Trøstekilder, hvormed Apostelen altid sødeligen vederkvægede sit Hjerte under de mangfoldige Trængsler, der mødte ham i hans Embede, og at lede Strømmene derfra til vor og andre Sjele.

§ 2. Den første er den indvortes, grundige og levende Kjendskab til Hans Herre Jesus, hvorom han siger: „Jeg ved, paa hvem jeg har troet," nemlig paa Jesum Christum, vor Frelser, som „har tilintetgjort Døden og bragt Liv og Uforkrænkelighed for Lyset ved Evangelium (V. 10). For at forklare denne Udtryksmaade des bedre for de Enfoldige, maa det bemærkes, at den ogsaa er brugelig i det daglige Liv! saasom, naar en Læge paa bedste Maade vil anbefale en ædel Urt til en Syg, saa vil han sige: Brug blot den flittigt; det vil jeg anbefale ham; thi jeg ved, hvad jeg har i den; jeg ved, hvad den kan udrette; eller naar en Fader vil rose en Ven for sin Søn, som han vil sende til et fremmed Land, vil han sige: Hold dig til den Mand; betjen dig i alle

Ting af hans Raad, og lyd ham villigen; thi jeg ved, hvad jeg har i ham, og hans Mening er altsaa: Jeg er ifølge lang Erfaring saa overbevist om denne Mands kloge Forsigtighed, Kjærlighed og Trofasthed, at jeg ikke kan henvise dig til nogen Bedre. Saaledes er ogsaa Apostelens Mening: Jeg ved, hvad jeg har i min Frelser; jeg har dels ved guddommelig, umiddelbar Aabenbarelse (Gal. 1, 12), dels af hans Ord og ved Hans Aand, dels af egen mangfoldig Erfaring lært Ham saaledes at kjende, at jeg af ganske Hjerte og af ganske Sjel tør forlade mig paa Ham; jeg har ikke med min Tro slynget mig om nogen raadden Stang, men om Livets Træ, der evindelig grønnes og bliver staaende; jeg forlader mig ikke paa nogen livløs Afgud, der Intet er og Intet formaar, men paa Livets Fyrste, som efter engang frivilligen at være død for vore Synders Skyld nu i al Evighed ikke mere dør; jeg har ikke bygget paa Flyvesand, men paa en Klippe, over hvilken Helvedes Porte ikke skulle faa Overhaand.

§ 3. Jeg ved, at omendskjønt Han under sin Fornedrelse her paa Jorden vandrede om i Tjenerskikkelse, i Fattigdom og Elendighed, i Enfoldighed, Skrøbelighed og hjertelig Ydmyghed og tilsidst døde paa Korset som en Forbandelse og Orm, fuld af Skam og Skjændsel, saa skjulte der sig dog under alt dette lutter guddommelig Høihed og Herlighed, ja Guddommens Fylde og al Guds Godhed, — at Hans Ringhed er min Høihed, Hans Elendighed min Herlighed, Hans Fattigdom min Rigdom, Hans Enfoldighed min største Visdom, Hans Skrøbelighed min Kraft, Hans Skjændsel min Ære, Hans Kors mit Skjold og Værn, Hans Forbandelse min Velsignelse, Hans Død mit Liv. Jeg ved, at Han er fremstillet for mig af Gud til en Naadestol, — at Han er bleven mig Visdom og Retfærdighed og Helliggjørelse og Forløsning (Rom. 3, 25; 1 Kor. 1, 30). Jeg ved, at Han har elsket mig og givet sig selv hen for mig (Gal. 2, 20). Jeg ved og har erfaret, at Han endnu elsker mig, — at Han mener det trofast og hjerteligt med mig, — at Han som en tro Hyrde følger mig paa alle mine Veie med sin Miskundhed, beskjærmer mig vældeligen imod Djævelen og Verden og styrker mig i min Svaghed med sin Kraft, — at Han ved sin Aand saligt leder, sødeligen trøster og indvortes husvaler mig. Jeg ved, at Han har grebet mig med sin Haand, hvoraf Ingen kan rive mig ud, og om jeg end er omgiven af Nød og Død, saa ved jeg dog, at Han ogsaa i dem er med mig. Kort sagt, jeg er saa overbevist om Hans evige Kjærlighed og Trofasthed, at jeg baade før har budt og endnu tør byde Helvede og Verden Trods og er vis paa, at hverken Død, ei heller Liv, ei heller Engle, ei heller Fyrstendømmer, ei heller Magter, ei heller det Nærværende, ei heller det Tilkommende, ei heller det Høie, ei heller det Dybe, ei heller nogen anden Skabning skal kunne skille mig fra Guds Kjærlighed (Rom. 8, 38. 39). Se, det maa man vel kalde en Strøm af en liden Kilde og en rig og sød Trøst af faa Ord.

§ 4. Ak, lader os af Hjertet bestræbe os for at kunne sige frimodigt med Apostelen: Jeg ved, paa hvem jeg har troet; jeg ved, hvem og hvad min Jesus er, og hvad jeg har i Ham! Lader os ikke nøies med at man siger os Meget om Ham og fylder vore Øren med Lyden af Hans Evangelium, og at vi have Ham i vor Hukommelse, i vore Bøger og paa vore Billeder, men anstrenge os for, sukke og bede om og med al vor Læsning og Hørelse, alle vore Skriftemaal og Altergange have til Øiemed, at den Herre Jesus maa være i os og vi i Ham, — at Han maa leve i os og være vor Sjels Lys, vort Hjertes

Trøst, vor Villies Herre, vor Hukommelses Skat, alle vore Kræfters Kraft og vort Livs Liv, — at vi af og ved Ham selv og ved Hans Aand maa vide, hvad vi have i Ham, og hvortil Han er os given, og at vi saaledes, formedelst Hans inderlige Samfund, Hans levende Erkjendelse og Hans Kjærligheds Erfaring og Fornemmelse kunne sige frimodigt med Apostelen: Jeg ved, paa hvem jeg har troet! Ak, hvor forvendt og høist skadeligt er det ikke, at de fleste Christne nutildags ikkun kjende sin Jesum efter Bogstaven og Navnet og aldrig fornemme Hans Kraft i sine Hjerter, — at de aldrig have smagt Hans Godhed og erkjendt, at Han er Alt i Alle! De høre jo nok, og det meget ofte, at Jesus Christus, den Korsfæstede, er vor arme Sjels ædleste og kostbareste Skat og vor største Trøst i Liv og Død; de optage det ogsaa i sin Hukommelse og vide ved Leilighed at gjentage det; men efterdi der ingen Glæde, ingen Kjærlighed, ingen Taknemmelighed, ingen hellig Forandring følger ovenpaa, kan man let skjønne, at Ordene ikke have trængt ind til Hjertet, ja, at Djævelen har taget Ordene af deres Hjerte eller holdt det borte derfra (Luk. 8, 12). Saaledes tro mange Christne i vore Dage og i disse sidste Tider uden Tro; de skrifte uden Omvendelse; de bede uden Andagt; de have en Frelser og have Ham alligevel ikke; Han staar midt iblandt dem, og de kjende Ham dog ikke (Joh. 1. 26); de have den aabnede Himmel og komme dog ikke derind; de ere frelste fra Helvedes Strube og ile dog i største Sikkerhed hen imod den. Nu, mine kjæreste Tilhørere og Læsere, lægger det, jeg siger, paa Hjertet og ransager Eder selv vel, om ikke ogsaa I ere Christne uden Christus, Troende uden en inderlig, levende Erkjendelse, Bekjendere uden Kjærlighed og Efterfølgelse! Ak, overveier vel det Ord af den Herre Jesus: „Ser til, hvorledes I høre (hvorledes I tro, — hvorledes det i Grunden staar til med Eders Christendom)! thi hvo, som har (nemlig i et smukt og godt Hjerte), ham skal gives, og hvo, som ikke har, fra ham skal og tages det, han synes at have“ (Luk. 8, 18. 15). Sukker uden Afladelse: Ak, Jesus, Du i mig og jeg i Dig! Ak, Jesus, lev i mig! Hersk i mig over Synd, Død, Djævel og Verden! Lad dit himmelske Lys oplyse mig, din Kraft styrke mig, din Naade vederkvæge mig, din Kjærlighed optænde og tvinge mig, din Hellig-Aand drive mig, oplyse, helliggjøre, fornye og lede mig og fylde mig til al Guds Fylde!

Lær os Dig selv at kjende
Og elske mere Dag for Dag,
Saa vi til Livets Ende
Dig tjene til fuldt Velbehag,
Din Sødhed alle Dage
I vore Hjerter smage
Og tørste efter Dig!

§ 5. Apostelens anden Trøstekilde er Forvisningen om hans Frelse og Salighed, som han, uden at nære nogensomhelst Tvivl derom, venter af sin Jesus efter fuldendt Livsløb. Jeg er vis paa, siger han, at Han er mægtig til at bevare det, jeg har nedlagt hos Ham, til hin Dag. Han bruger i Begyndelsen det samme Ord som i det ottende Kapitel af Brevet til Romerne (V. 38), hvilket af Andre er oversat ved: Jeg er forsikret om, nemlig ved Guds Forjættelser i Christo Jesu og ved den Hellig-Aands Vidnesbyrd, at jeg har Noget, som er nedlagt til mig i Himlene. Hvad han hermed mener, ere Fortolkerne ikke enige om; jeg kan imidlertid ikke opholde mig ved Fremstillingen af deres Tanker og vil kun korteligen sige, at Apostelen paa andre Steder tydeligen nok har forklaret sig selv, idet han skriver, at et Haab er henlagt for alle Troende i Himlene (Kol. 1, 5), og at Retfærdighedens Krone er henlagt for ham (2 Tim. 4, 8), hvil-

ken Talemaade den Hellig-Aand ogsaa allerede i det gamle Testamente har brugt for at beskrive det himmelske og evige Gode. „Hvor stort er ikke dit Gode (eller: din Godhed), som Du har gjemt for dem, som Dig frygte!“ siger den hellige Kong David (Ps. 31, 20), og Salomo: „Herren gjemmer det bestandige Gode for de oprigtige“ (Ordspr. 2, 7). Den hellige Paulus kalder det ellers „de Helliges Arvedel i Lyset, Guds Arvs herlige Rigdom iblandt (eller for) de Hellige“ (Kol. 1, 12; Efes. 1, 18). Den Del af Herlighed og Salighed altsaa, som Herren har bestemt og forbeholdt sin tro Tjener, kalder denne sit Nedlagte eller sin skjulte Skat og tilføier, at han er uden Bekymring for, at Nogen skal skille ham derved eller fratage ham det; thi den Herre, som har bestemt det for ham, er mægtig nok til at bevare det til hin Dag, hvorved man enten kan forstaa den Dag, da han skilles fra Verden, eller Herrens store Doms Dag. Apostelens Mening er altsaa: Jeg er i min Aand og formedelst den Hellig-Aands Vidnesbyrd fuldkommen forvisset om, at jeg har en Skat i Himmelen, som min Jesus, hvem jeg hjerteligen og troligen tjener, har samlet og henlagt til mig og som Han til den af Ham bestemte Tid vil skjænke mig, og det skal hverken Verden eller Helvede med al sin Magt og List kunne forhindre.

§ 6. Ak, hvor megen sød Trøst ligger der nu ikke atter skjult i disse faa Ord! For at bringe denne for Dagen og uddele den til de Sjele, som forlade sig paa Gud, maa jeg bemærke, at hvad Apostelen her siger om sin Person alene, det siger han og hans Medapostle paa andre Steder om alle Troende i Almindelighed. „Brødre!“ siger han til Menighedens Ældste i Efesus, „jeg befaler Eder Gud og Hans Naades Ord, som er mægtigt til at opbygge Eder og at give Eder Arv blandt alle de Helligede.“ (Ap. Gj. 20, 32). „Jeg er vis paa,“ skriver han til Romerne, „at hverken Død, ei heller Liv skal kunne skille os fra Guds Kjærlighed“ (Rom. 8, 38. 29), og den hellige Peter siger om sig selv og alle Troende, at ligesom de have faaet samme dyrebare Tro som han, saaledes ere de ogsaa tilligemed ham gjenfødte til et levende Haab og til en uforkrænkelig og ubesmittelig og uforvisnelig Arv, som er beredt til dem i Himlene (2 Pet. 1, 1; 1 Pet. 1, 3. 4). Saaledes ogsaa den hellige Johannes: „I Elskelige! nu ere vi Guds Børn, og det er endnu ikke aabenbaret, hvad vi skulle vorde; men vi vide, at naar Han aabenbares, vi da skulle vorde Ham lige; thi vi skulle se Ham, som Han er (1 Joh. 3, 2). Af denne Grund kunne vi nu Alle trygt slutte, at ogsaa vi have Noget nedlagt i Himmelen, af hvilken Byrd og Stand vi end ere, hvilken Formue og Anseelse vi end besidde her i Verden, naar vi kun have den samme Troens Aand som disse Guds hellige Mænd og tilligemed dem leve i Jesu velsignede Samfund; ogsaa vi have vor Del i den velsignede Arv, som Guds Hellige og Udvalgte have at forvente. I Verden blive vi ofte udelukkede fra Nydelsen af de forgjængelige Goder, selv naar vi have Ret til dem, og om end en Lazarus ønsker at mættes af de Smuler, som falde af de Riges Bord, blive de ham dog ikke givne (Luk. 16, 21). Men hvo vil udelukke os fra Nydelsen af de himmelske og evige Goder? Hvo vil gjøre os vor Ret og Adkomst til Himmelen tvivlsom og stridig? Hvo vil vise os tilbage fra den Herres Jesu Bord, som Han har ladet berede for sine Egne i sit Rige? I denne Verden samle de jordisksindede Hjerter Mest og lægge ofte meget Gods tilside, for at kunne efterlade det til Sine som en Hus- og Arve-Afgud; de Gudfrygtige derimod er det gjerne forbudt at samle og henlægge Noget; de have Nok at gjøre med at

tilveiebringe det daglige Behov, og hvad Verden ofte med største Uret og megen Ubarmhjertighed affordrer dem; men imidlertid samler den Herre Jesus for dem, bereder dem et uforligneligt Gods og henlægger en uforgjængelig Skat til dem.

§ 7. Som Faderen er, saa er ogsaa det Gods og den Skat, Han samler og henlægger til Sine. Jordiske Fædre samle jordiske Skatte, den himmelske og evige Fader et himmelsk og evigt Gods. Man pleier ikke at henlægge noget Ringe og Almindeligt i sin Skatkiste, men det Ædleste og Bedste. Upaatvivleligen er det heller ikke noget Ringe og Almindeligt, den høilovlige, store og rige Gud har henlagt til sine Egne i sit Skatkammer. Naar Skriften vil betegne Noget som stort, saa sætter den Guds Navn ved Siden deraf; den siger: Guds Bjerge (Ps. 36, 7), Guds Stjerner (Esai. 14, 13), en Stad for Gud (Jon. 3, 3). Saaledes vil da ogsaa Guds samlede Skat og henlagte Gods blive noget ualmindelig Stort, noget Mageløst; det vil komme til at bestaa i Ting, der sømme sig for den store Gud og stemmer overens med Hans uendelige Majestæt og Herlighed. Det er ogsaa vel forvaret; hverken Møl eller Rust skal fordærve det, ei heller Tyve stjæle det (Matth. 6, 20). Velan da, I gudelskende Sjele! værer trøstige, og glæder Eder, efterdi I vide, paa hvem I tro, og ere forvissede om, at I i Himmelen have en Skat og et henlagt Gods, som Ingen skal fratage Eder! Synger derfor af Hjertet og med Glæde.

Hvorfor skulde jeg dog klage?
Christus er
Mig jo nær;
Hvo vil Ham borttage?
Jeg ved Ham skal eie Livet,
Som Han mig
Naadelig
Har i Troen givet.

Vi have begyndt at tale om dette de Helliges henlagte Gods, som Herren opbevarer i Himmelen, og have, som vi haabe, til de gudelskende Sjeles Tilfredsstillelse bevist dets Vished. Men efterdi de Troendes indvortes Erfaring og den Forsmag, som den kjærlige og miskundelige Gud pleier at forunde dem, naar Han finder det tjenligt og nødvendigt (se 1ste Præd. § 46), ikke er det mindst vægtige blandt de Beviser, hvorved vi forvisses om et saligt, evigt Liv, saa have vi opsat Betragtningen deraf indtil nu og ville foretage den i en egen Prædiken. Ak, Herre, skjænk os Forsikringen om din evige Naade og Kjærlighed, og lad en eneste Draabe af den søde Godhed, hvormed Du vil mætte os i al Evighed, falde i vort hungrige og tørstige Hjerte, paa det vi maa kunne tale det, vi vide, og vidne det, vi have erfaret, og paa det din overvættes rige Naade maa strømme over til mange gudfrygtige Hjerters Trøst og Glæde og til din Ære og Forherligelse! Amen.

§ 8. Mange kjødelig- og jordisksindede, uerfarne og uvidende Mennesker tro ofte, at Christendommen er Noget, som kun bringer liden Glæde, — at den er som et Træ, der vel er løvrigt og yder Skygge, men ingen Frugt har, hvormed den kan mætte og vederkvæge et Menneskehjerte. O langtfra! Hvorledes kunne saadanne Mennesker dømme om Christendommen, som ikke ret forstaa den, ikke ret besidde den og ikke lade den trænge ind til deres Hjerte? Kan vel en uvidende Bonde sige sin Mening om den Fornøielse, de Lærde finde i sine Bøger og mangehaande Videnskaber? Eller kan en Muldvarp, der stedse roder i Jorden og søger sin Næring i Mørket, betragte den stjernefulde Himmel i dens Pragt og Herlighed? Hvad ved et Svin, der stedse ligger i det fulde Troug eller i Sølen, eller en Torbist, som finder sin Lyst i Stank og Uhumskhed, at sige om den Glæde, Bierne finde i Blomsterne

og i at samle Honning? Saaledes ogsaa: hvorledes kan et Menneske, som ikke er fornyet, og i hvilke Guds Aand ikke bor, dømme om aandelige og guddommelige Ting, som han ikke forstaar? Bliv først en sand Christen, du elendige Menneske, og se til, at du kan vorde oplyst af det himmelske Lys, saa vil du først rigtigt kunne beskue de aandelige Ting og sige din sande Mening derom. Naar man vilde beskrive den sande Christendom saa kort som mulig, saa maatte man kalde den et inderligt, aandeligt og virkeligt Samfund med Gud, det høieste Gode, formedelst Troen paa Jesum Christum. Nu er det umuligt, at et Menneske ved Guds Naade skulde være ophøiet til den store Værdighed at leve i Venskab og Samfund med Ham og dog ikke nyde Godt af Ham. Den blodsottige Kvinde rørte kun i Troen ved Randen af vor Herres Jesu Klædebon, og se, der udgik en Kraft fra Ham, som strax stillede hendes Længsel og gjorde hende sund (Luk. 8, 44. 46. 47). Naar en tørstig og af Heden plaget Hjort kommer til den friske Kilde og drikker begjærligt af den, saa ophører den snart at skrige, som den før gjorde, og Vederkvægelsen vil ikke udeblive (Ps. 42, 2). Og skulde den, som med bodfærdigt Hjerte nærmer sig til den levende Gud, ikke fornemme Hans vældige Kraft? Men netop herom er det, vi i denne Prædiken hovedsageligen skulle tale, nemlig om at den sande Christendom aldrig er uden Kraft, uden Frugt, uden Trøst, uden Lys, uden Sødme og Salighed, som efter Guds naadige Villie ofte stiger til den Høide, at man kalder den en Forsmag paa det evige Liv.

§ 9. Jeg siger med velberaadt Hu, at den sande Christendom aldrig er uden Trøst, Frugt, Lys og Kraft. Den fører ei alene en hellig Forandring med sig, men ogsaa en salig Tilfredshed, en sjælelig Fred, en hellig Glæde og Desslige, overensstemmende med den Hellig-Aands Forjættelser: „De Sagtmodige (de Fattige i Aanden, de Sørgende, de, som ad den knudrede Omvendelsesvei komme til Jesum), skulle æde og mættes; de, som søge Herren (med ivrig Attraa, med aandelig Tørst, som de Bodfærdige pleie at gjøre) skulle love Ham (efter at de ere blevne vederkvægede med Hans Aand" — Ps. 22, 27). „Eders Hjerter, I, som søge Gud, skulle leve (evindeligen, tilfredse glade og fornøiede" — Ps. 69, 33). Og paa et andet Sted: „Jeg vil bo hos en Sønderknust og Fornedret i Aanden, til at gjøre de Fornedredes Aand levende" (Esai. 57, 15). Dette forjætter ogsaa vor Frelser, naar Han kalder de Arbeidende og Besværede til sig og tilføier: „Jeg vil give Eder Hvile (for Eders Sjele" — Matth. 11, 28. 29). For at forstaa dette, betænke man, hvad der i Apostlenes Gjærninger flere Gange siges om de Nyomvendtes Glæde. De tre Tusinde Sjele, hvilke den hellige Peter som en heldig og velsignet Menneskefisker fangede i et Dræt, vare daglig sammen og „lovede Gud med Fryd og Hjertets Enfoldighed" (Kap. 2, 41. 46. 47). Paa et andet Sted siges: „De christne Menigheder havde Fred og opbyggedes og gik frem i Herrens Frygt og i den Hellig-Aands Trøst" (Kap. 9, 31). Da Dronning Kandaces Kammersvend fra Æthiopien ved Filippus's Undervisning havde lært Verdensfrelsen at kjende og bekjendt Ham og paa denne Bekjendelse var blevet døbt, „drog han glad sin Vei" (Kap. 8, 37. 39). Da Stokmesteren i Filippi ved Paulus's Tjeneste var bleven troende og døbt, var han glad med alt sit Hus over, at han var kommen til Troen paa Gud (Kap. 16, 34). Og saaledes befindes det endnu, nemlig at de, som omvende sig fra Mørket til Lyset, mærke en ønskelig forandring, et oplysende Lys, en hjertebøiende Kraft, en særdeles Glæde,

Tilfredshed, Stilhed, Ro, Trøst osv., saa at de kunde sige med Apostelen: „Retfærdiggjorte ved Troen, have vi Fred med Gud ved vor Herre Jesum Christum" (Rom. 5, 1).

§ 10. Men jeg har ogsaa tilføiet, at denne Fred, denne Glæde, denne Sjelero efter Guds naadige Raad og Villie stiger til en saadan Høide, at man kalder den en Forsmag paa det evige Liv. Thi ligesom en jordisk Fader vel daglig forsyner sine Børn med Mad og Drikke, saa at de befinde sig vel derved og ere glade og fornøiede, men dog undertiden, enten naar det er en Høitidsdag, eller han vil forlyste sig ved deres mer end almindelige Glæde, finder sig foranlediget til at tildele dem det i rigeligere Maal, saaledes skjænker ogsaa den himmelske Fader vel altid sine Børn saa megen Kraft og Trøst, at de leve fornøiede i hans Miskundhed; men undertiden fordobler og forøger Han denne Trøst og Livskraft saaledes, at deres Hjerte glæder sig med en overordentlig og usædvanlig Glæde, saa at deres Sjel bliver drukken og jubler af godt Mod, ikke blot indvortes i Aanden, men undertiden ogsaa udvortes, med høi Røst. Den Herre Jesus lever og bor vel altid formedelst Troen i sine Helliges og Elskedes Hjerter; men ligesom Han i sit Kjøds Dage ikke altid aabenbarede sin Herlighed og forklarede sig for sine Disciple, saaledes forholder Han sig endnu med sine Egne. Han er vel altid deres Jesus, deres Retfærdighed, Visdom, Helliggjørelse og Forløsning; men Han lader dem dog ikke altid føle det i samme Maal. Han elsker dem vel uafbrudt som sin egen Sjel; men Han forandrer ofte efter sin Visdom Aabenbarelsen af sin Kjærlighed og Forsikringen derom. Stundom og fordetmeste aabenbarer Han sig for deres Tro saadan, som Han hang paa Korset, saaret, hudflettet, tornekronet, bedækket med Skjændsel og Foragt, og lader dem derunder smage Hans Kjærlighed, forsikrer dem om deres Frelse, skjænker deres Hjerter Fred og besegler deres Retfærdighed og Syndsforladelse for dem. Men undertiden behager det Ham at holde og anstille en Glædesfest og et Frydemaaltid i deres Sjel; da viser Han sig i sin Klarhed og Herlighed, lader Manna fremsætte i fulde Fade og iskjænker dem Glædesbægeret til Randen, overstrør dem med Roser og Lilier, fylder deres Hjerter med overflødig, himmelsk og sød Trøst og gjør saaledes et Glædesmaaltid for dem paa Jorden, hvorunder de ofte ikke vide, om de endnu ere i Legemet og i Verden eller udenfor Legemet og i Himmelen. Saaledes er ogsaa den Hellig-Aand altid de Troendes Trøster og bliver hos dem evindeligen (Joh. 14, 16). Men Han aabenbarer ikke altid sin Nærværelse og Iboelse paa samme Maade. Ofte gjør Han det ved Attraa, Længsel og Sukken (Rom. 8, 23), stundom ved en særdeles Andagt og Lyst til Bøn og Guds Pris, stundom ved en ualmindelig Taalmodighed, som Han midt i store Trængsler virker hos dem, stundom ved en stor og hellig Nidkjærhed for Guds Ære og Kirkens Opretholdelse og Udvidelse, stundom ved en særdeles Lyst til at gjøre Godt, saa at om de end ere fattige, give de dog rigeligen og villigen (2 Kor. 8, 2 flg.), stundom ved en hellig Dødslyst og Længsel efter at være hos sin Jesus, saa og ved en usædvanlig Forsikring om deres Barneret hos Gud, deres Retfærdighed, Syndsforladelse og evige Salighed, hvortil Han ofte føier en virkelig og sød Fornemmelse af de himmelske Goder og Gaver, hvormed deres lille Hjerte ligesom bliver overstrømmet og overøst, saa at det ikke ved, hvad der foregaar med det, og ikke kan rumme al denne Sødme, lig et lidet Kar, over hvilket man paa en Gang udøser alt det Vand, der er i et stort Kar, saa at det løber over til

alle Sider, saaledes som det vederfares den hellige Stefanus, der saa og følte Guds Herlighed paa en saadan Maade, at han udraabte: „Se, jeg ser Himlene aabnede!" (Ap. Gj. 7, 56).

§ 11. Nu, en saadan Aabenbarelse af den himmelske Herlighed i Sjelen kalder man med al Ret efter Skriftens Foranledning Smagen paa det evige Liv. Vi ville fremdeles betragte den, saadan som den Hellig-Aand har beskrevet den i sit Ord, og oplyse og stadfæste Beskrivelsen med nogle Exempler og andre Beviser, hvoraf da vil sees, at der ei alene virkeligen er en saadan Forsmag paa Saligheden tilstede i Guds Kirke, og at den uimodsigeligen fornemmes af de gudelskende Sjele, som den Herre Jesus forunder og skjænker den, men tillige, hvad den er, og hvorledes det forholder sig dermed, iligemaade hvilke Midler de, som dog — i Overensstemmelse med Guds Ord — ønske sig en saadan Salighed, skulle betjene sig af for at opnaa den. Blandt Skriftens Udsagn ville vi først tage det for os, som vi ovenfor have anført i Begyndelsen af denne Prædiken, og suge sød Honning deraf, som af en ædel Paradisblomst, der er fremspiret af den Herres Jesu Hjerte og paa Hans livsalige Læber. Hvo mig elsker, siger Han, skal elskes af min Fader, og jeg skal elske ham og aabenbare mig selv for ham. Jeg anser det ikke fornødent at forklare udførligen, at Herren her ikke taler om Guds almindelige Kjærlighed, hvormed Han „har elsket den ganske Verden saaledes, at Han har givet (den) sin Søn, den Enbaarne" (Joh. 3, 16), og hvormed Han ogsaa har elsket og omsluttet de Troende før deres Oplysning og Omvendelse, og førend de kom i Samfund med den Herre Jesus og kunde elske Ham, men om en særegen og himmelsk Kjærlighed, hvormed Han omfatter dem, efter at de have annammet og antaget Hans Søn i Troen (Joh. 12; Kol. 2, 6) og begyndt at elske Ham hjerteligen, som Guds dyrebareste Gave og som sin Frelser, Mægler og Hyrde.

§ 12. Vi kunne kalde den første (fordi vi dog ikke kunne tale anderledes end paa menneskelig Vis om guddommelige Ting) den foregaaende og den anden den efterfølgende Kjærlighed. Man kunde ogsaa sige, at Han forud elsker dem som en Gud, som en miskundelig, kjærlig og barmhjertig Gud sin ædle Skabning med megen Forbarmelse; men at Han siden elsker dem som den bedste og kjærligste Fader med megen Omfavnelse. Deri stemme imidlertid, vel at mærke, den første og den anden Kjærlighed overens, at ingen af dem er uden Kraft og Virkning. Den første fører Midlerne til Oplysning og Omvendelse med sig, den anden til Saliggjørelse og Forherligelse. Det er ikke med Guds, som det ofte er med Menneskenes Kjærlighed, at den Ene vel elsker den Anden inderligt, men dog Lidet eller Intet kan bidrage til hans Glæde eller Velbefindende. Guds Kjærlighed er altid kraftig, virksom, fuld af Velsignelse, Lys, Frelse og Liv, ligesom der i Solen ikke blot er Lys og Skin, men ogsaa megen Kraft og Velsignelse, som den i og med Lyset meddeler Væxterne og Dyrene. Jeg anfører dette, fordi jeg gjerne vilde forklare de gudfrygtige Enfoldige den Sødme og det Fynd, der ligger i vor dyrebare Frelsers Ord. Ligesom min Fader, vil Herren sige, elsker et Menneske saaledes af frivillig Godhed før dets Omvendelse, at Han ved sit Ord og sin Aand oplyser og omvender det, drager det til sig og mig (Jer. 31, 3; Joh. 6, 44), bringer det til Kundskab om sig selv og mig og sætter det i den salige Tilstand af Forening og Samfund med mig (1 Kor. 1, 9), saaledes elsker Han det ogsaa efter dets Omvendelse med en virkelig, kraftig, trøstende, glædende, forsørgende, beskjærmende og saliggjørende Kjærlighed. Han

udøser ofte sin Kjærlighed i dets Hjerte ved den Hellig=Aand, som Han har givet det i Gjenfødelsen (Rom. 5, 5; Tit. 3, 5, 6); Han har ikke blot antaget det til sit Barn, men lader ogsaa sin Aand forklare, stadfæste og besegle denne Herlighed for det; Han har ikke blot gjort det saligt i mig og ved mig, men lader det ogsaa forstaa, erfare, føle og nyde denne Salighed.

§ 13. Saaledes er det ogsaa at forstaa, naar den Herre Jesus tilføier: Og jeg skal elske ham og aabenbare mig selv for ham. Det Sidste forklarer det Første og lærer tydelig, at Herren taler om Aabenbarelsen og Tilkjendegivelsen af den Kjærlighed, hvormed saavel Faderen som Sønnen pleie at omgaaes et oplyst Menneske. Men dette sker fornemmelig paa to Maader, nemlig indvortes, ved Forsikringen om deres evige Kjærlighed, ved den Hellig=Aands Vidnesbyrd om dets sønlige Udkaarelse, ved guddommelig Trøst, ved Fred og Glæde, kort sagt, ved en Forsmag paa det evige Liv, — udvortes i denne Verden ved dets faderlige Forsørgelse, Ledelse og Opholdelse, ved Bønhørelsen af dets Bønner, ved dets vældige Beskjærmelse mod Djævelen og Verden, ved kraftig Bistand og Medvirkning i dets Kalds Sysler, ved allehaande aandelig og legemlig Velsignelse, ved Forøgelsen af dets Naadegaver o. a. M. og saa tilsidst paa Guds Børns Aabenbarelses Dag, da Faderen vil kundgjøre og overensstemmende med sin guddommelige Høihed og Majestæt afsløre for al Verden sin evige Kjærlighed, Sønnen sit salige Samfund og den Herlighed, der forlængst er det given, og den Hellig=Aand sin Iboelse. For at fremstille Sagen endnu tydeligere, saa beder jeg enhver troende Sjel noget nærmere betænke sin Christendom, og den vil da finde, at den ved Naadens og Livets Ord først kommer til Troen paa Guds Kjærlighed, idet den nemlig af sin Frelsers Ord: „Saa har Gud elsket Verden, at Han har givet sin Søn den enbaarne“ (Joh. 3, 16), formedelst den kraftige Tilegnelse deraf ved den Hellig=Aand slutter med den hellige Apostel: Gud har elsket mig i Christo, og Guds Søn har ogsaa elsket mig og givet sig selv hen for mig (Gal. 2, 20), — endvidere, at den desuden ved Ordet faar Erfaring om Guds Kjærlighed, dels indvortes i den særegne Glæde, Tilfredshed og Ro, som den aldrig tilforn har følt, og i Frimodigheden imod Synd, Død, Djævel, Verden og Helvede o. a. M. dels udvortes, idet den ser og daglig mærker, at Herren er med den, velsigner, beskjærmer, forsørger og regjerer den, leder den med sine Øine, fremkalder hellige Tanker og Beslutninger i dens Hjerte og ved sin Velsignelse og Kraft hjælper den at udføre dem osv., og endelig, at den, tilskyndet ved, hvad den indvortes har følt og udvortes erfaret, hjerteligen ønsker og længselsfuldt forventer den fulde og fuldkomne Nydelse af Guds Kjærlighed, for ikke længere at tro paa den, smage og se den, men leve, røres og være deri evindeligen. Heraf haaber jeg nu, at det vil være klart, hvad vor Frelser har forjættet i dette herlige Kraftsprog, nemlig at for dem, der formedelst Ordet tro paa Ham og begynde at elske Ham inderligen som sin Saliggjører, vil Han i Tid og Evighed saaledes paa enhver Maade give sin Kjærlighed tilkjende, at de skulle erfare, at de ikke have troet paa Ham og elsket Ham forgjeves.

§ 14. Jeg vil nu forlade dette Sprog, efter at jeg dog først har bemærket, at vor dyrebare Frelser udentvivl med det Ord aabenbart sigter til sin Fornedrelse, idet Han forringede sig selv, tog en Tjeners Skikkelse paa sig, blev som et andet Menneske (vandrende om i denne Skrøbelighed, Enfoldighed, Fattigdom og Møie) og tilsidst led den skjændselsfulde

og smertelige Død paa Korset, efter at Han havde udstaaet usigelig Angest og Nød, saa at Hans Sved blev som Blodsdraaber, — at altsaa Meningen er den: Efter Guds alvise Raad til Menneskeslegtens Frelse har det ikke kunnet være anderledes, end at jeg, uagtet jeg er Guds evige og enbaarne Søn, maa leve min Tid her paa Jorden i Tjenerskikkelse og dybeste Fornedrelse, indtil jeg faar fuldbragt Gjenløsningsværket. Den, som nu ikke forarger sig paa mig i saadan Uselhed, men betragter mig med aandelige Øine, tror det Vidnesbyrd, som Gud har vidnet om mig som sin Søn og holder sig til mig, for ham vil jeg aabenbare mig saaledes, at han under min Fattigdom skal finde lutter Rigdom, under min Skrøbelighed lutter Kraft, under min Enfoldighed lutter Visdom, under mine Torner lutter Roser, under mit Kors og mine bitre Lidelser lutter sød Trøst og salig Glæde, under min Skjændsel lutter Herlighed og i min Død have det sande, salige og evige Liv. Jeg vil give ham min søde Kjærlighed at smage; jeg vil gjøre mit Ord levende for ham, saa at han skal erfare, at det isandhed er en Guds Kraft til Frelse for hver den, som tror derpaa. Jeg vil udgyde min Hellig-Aand over ham og lade denne ved sit indvortes Vidnesbyrd give ham en Forsikring om min Faders og min Kjærlighed, som hele Verden og Helvede ikke skulle kunne fratage ham. Jeg vil vække en Glæde hos ham, som ingen jordisk Glæde, den være saa stor, som den vil, kan sættes i Ligning med, og som ingen Trængsler, hvor store og mangfoldige de end monne være, skulle kunne overvinde, osv.

§ 15. Men lader os granske videre i den hellige Skrift og deri søge den søde Forsmag paa det evige Liv! Mig tykkes, jeg ogsaa har fundet den i den næsten alle troende Sjele bekjendte tre og tyvende Psalme. For nu at oplyse dette, saa skal man vide, at denne Psalme efter al Sandsynlighed blev forfattet af den kongelige Profet, da han lig et forvildet Faar vandrede flygtende frem og tilbage i Ørken, og at han saaledes som Modsætning til sin daværende usle legemlige og udvortes Tilstand har betragtet sin aandelige og indvortes Tilstand og forsødet hin med denne. Vi maa heller ikke tænke, at denne Psalme ligner et poetisk Hyrdedigt, hvori en legende og sindrig Aands Indfald eller et ørkesløst Menneskes søde Drøm fremstilles; men vi maa fuldt og fast tro, at Profeten, som en Mand, der dreves af den Hellig-Aand og vel blev øvet i mangfoldige Trængsler, men ogsaa husvalet med megen sød Trøst, deri har beskrevet sin søde og trøstelige Fornemmelse af vor Sjelehyrdes Kjærlighed og Miskundhed, saa at Alt, hvad han anfører, ogsaa virkelig forholder sig saaledes. Han erfor sin Søns, sin Herres og Frelsers Hyrdetroskab, Forsorg og Ledelse; han levede i en saadan Overflødighed af aandelige gode Ting, at han virkelig Intet mangslede; han havde en grøn Græsgang og et friskt, sjelevederkvægende Vand, ikke i Indbildningen, men virkelig og i Gjerningen;han befandt sig saa vel, — han var saa mæt, saa glad og fornøiet, saa styrket og trøstet, som et tilforn udmattet Faar nogensinde kan være paa en grøn deilig Eng, ved et friskt, kjøligt og klart Vand. Alt dette besad han ikke blot i Guds Ord og dets Forjættelser, men ogsaa i Guds Miskundhed, Kjærlighed Kraft, Trøst og Sødme og disses Smag og Fornemmelse. Thi ligesom Ingen tvivler om, at naar Profeten til andre Tider klager over stor Hjerteangest, over sin Sjels Bedrøvelse og taler om sine Bens Hentørren, idet hans Hjerte var som et Land om Sommeren i sterk Hede og Tørke, om de Vandstrømme og Dyb, som her og der bruse og slaa sammen over ham, osv.,

han da isandhed har fornummet alt Saadant og følt Sjeleangesten i sine haarde Anfegtelser, saaledes bør man heller ikke tvivle om, at han virkeligen og rigeligen i sin Sjel har fornummet den Trøst, den Fred og Glæde, som han skildrer med forblommede Ord, og at han har nydt meget Godt af sin Tro.

§ 16. Han beskriver imidlertid ikke blot Herren som en Hyrde, der føder ham godt og troligen beskjærmer ham, men ogsaa som en Vært, der har ham til Gjæst hos sig og beværter ham rigeligen. „Du bereder", siger han, „et Bord for mig imod mine Fiender; Du gjorde mit Hoved fedt af Olie; mit Bæger flyder over" (V. 5). Man ser tydeligt, at han i dette Sidste siger Mere end i det Første; thi ligesom et Menneske, der sidder ved et kongeligt Taffel og nyder efter Hjertens Lyst af dets Retter, har mere følelig Glæde end et Faar, der græsser paa en grøn Eng ved et friskt Vand; saaledes lærer Profeten her, saavidt jeg kan skjønne, at hans Herre og Hyrde vel altid forsørger, vederkvæger og trøster ham og behandler ham saa godt, at han i Troen er vel fornøiet, ligesom et velfødt Faar; men Han pleier dog ogsaa ofte at gjøre noget Større og Mere og at benaade ham med saadan usædvanlig Sødme og overvættes himmelsk Trøst, at han er tilmode, som om han allerede var i Himmelen og virkelig nød Saligheden. Den algode Hyrde, siger han, bereder ofte et Bord for ham; han anretter et Glædesmaaltid for ham i hans Sjel, saa hans Fiender se derpaa; naar Helvedsfienderne have angrebet ham heftigt, har Herren ofte for at trodse og spotte dem bevist, at Han formaar at glæde langt mere og høiere end de at bedrøve, har frembaaret saa meget Manna for ham og udøst saa megen Glædesolie over ham, at han har glemt alle sine Lidelser, jublet af godt Mod, udleet sine Fiender og er bleven drukken af Guds Godheds søde Trøst. Følgelig skildrer Profeten, saavidt jeg indser, i den første Lignelse den ordentlige og sædvanlige Troes-Frimodighed med dens Trøst og Glæde; i den anden derimod den overordentlige og usædvanlige, himmelske Vederkvægelse, hvormed Herren efter sit Velbehag har pleiet at glæde ham, og som vi kalde den søde Forsmag paa det evige Liv. Herom skriver den salige Arndt: Herren fører og leder sine Faar saa underligt, at de ogsaa under Korset, ja midt i Døden blive fødede og opholdte, og fylder dem ofte med sit søde Himmelbrød, saa at Mange ikke vilde bortbytte sit Kors og sin Elendighed for et Kongerige, om de skulde undvære Hans indvortes Trøst. Og paa et andet Sted: Naar vore Fiender og den onde Verden bedrøve os, saa trøster Gud os indvortes og bereder os et Naadesbord imod vore Fiender og iskjænker os en Glædesdrik af sit Trøstebæger, saa at vi ikke tabe Modet.

§ 17. Hvad nu Kongen paa dette Sted har sagt om sig selv i Særdeleshed, det siger han paa et andet Sted om alle troende og gudelskende Sjele i Almindelighed: „Gud, hvor dyrebare er ikke din Miskundhed! og Menneskenes Børn skulle skjule sig under dine Vingers Skygge" (Ps. 36, 8). Jeg er enig med Andre, som have skrevet om dette Sted, i, at Guds almindelige Miskundhed medrette kaldes dyrebar, kostelig og ædel (thi det hebraiske Ord, som her staar, bruges om Ædelstene og andre Ting af høi Værdi), saasom der hverken for Mennesker eller Dyr findes noget Ædlere og Gavnligere eller Noget, som de bør sætte høiere Pris paa end den, hvorfor ogsaa Profeten siger paa et andet Sted: „Din Miskundhed, min Gud, er bedre end Livet" (Ps. 63, 4). Det synes dog, som om der i de anførte Ord fornemmelig er Tale om den særegne Miskundhed, som Gud har aabenbaret i sin

allerkjæreste og enbaarne Søn og i Udgydelsen af Hans kostbare Blod, efterdi der tilføies, at denne Miskundhed viser sig deri, at Menneskene, som ellers ingen Tilflugt have mod Synden, Djævelen og Døden og i Samvittighedsangest ingen Trøst finde i nogen timelig Ting, finde saadan Beskjærmelse i Guds Miskundhed, at de skjule sig derunder, ere trøstige og bruge stor Frimodighed imod sine aandelige Fiender. Man betænke, at den Herre Jesus sammenligner sig med en Høne, der forsamler sine Kyllinger under sine Vinger (Matth. 23, 37), og at Peter siger: „I ere ikke forløste med forkrænkelige Ting, Sølv eller Guld, men med Christi dyrebare Blod, som et ustraffeligt og lydeløst Lams" (1 Pet. 1, 18. 19); saa vil man let indse, hvad det er for en Miskundhed af Gud, Profeten her kalder dyrebar, ædel, kostelig og uvurderlig over alt Andet, som vi af Guds Miskundhed have her i Verden, og hvilke Vinger det er, Menneskets Børn skjule sig under. Meningen synes at være denne: Vel er din Miskundhed stor allevegne og i alle Ting, Herre min Gud; thi den naar saa langt som Himmelen og udstrækker sig over alle Mennesker og Dyr, hvilke Du dagligen forsørger, vederkvæger og opholder. Saa er ogsaa din Retfærdighed, dit alvise Forsyn og din vældige Styrelse høist trøstelige, efterdi de lig Fjelde urokkelig modstaa al Satans og Verdens Ondskab, Magt og List. Men den Miskundhed, at Du har givet os arme, syndige Mennesker en Tilflugt, hvor vi finde Trøst for vor Sjel og kunne frimodigt trodse Synd, Død, Djævel og Helvede og være trygge for dem, den er dyrebar og uskatterlig over alt Andet; den er langt ædlere end de kosteligste Perler, og med den kan intet Sølv eller Guld og ingen Ædelstene i Verden sammenlignes. Der vilde da altsaa her være talt om Troen og dens Frimodighed, naar den i den korsfæstede Herres Jesu Samfund føler sig sikker for Synd, Død, Djævel og Helvede, paa samme Maade, som den christne Kirke synger:

Herre Jesu!
Under dine Vinger
Stormen jeg betvinger;
Fienden er jeg fri.
Lad kun Satan knurre!
Lad kun Verden murre!
Jesus staar mig bi.
Storm og Lyn lad rase kun!
Lad kun Synd og Død mig skrække!
Jesus vil mig dække.

§ 18. Der staar endvidere: „De (de Menneskebørn, som paa den nævnte Maade skjule sig under Guds Vinger) skulle blive drukne af dit Huses Fedme, og Du skal give dem at drikke af dine Vellysters Strøm" (V. 9). Her er uden Tvivl ikke Tale om nogen jordisk og legemlig Glæde og Forlystelse, men om den aandelige og himmelske. Jeg antager, at Profeten har villet sige saa Meget som, at Tilflugten og Skyggen under Jesu Vinger ikke blot virker Syndsforladelse og Retfærdighed, men ogsaa Fred og Glæde i den Hellig-Aand, og det ofte saa rigeligen og overflødigt, at Sjelene blive drukne, overøste og oversvømmede af Glæde som af en Strøm. En anseet og af Christi Kirke vel fortjent Theolog, der nu hviler i Gud*), skriver i Anledning af disse Ord: De Troende blive saa rigeligen mættede med Guds Goder**), at de, lig Drukne, ikke rigtigt kunne dømme om, hvad de nyde og i Aanden fornemme; de vide hverken Begyndelse eller Ende derpaa, hverken Bredde eller Længde, hverken Høide eller Dybde, men ere glade og kjende ikke til nogen Frygt, osv. Og en ældre:***) Aandelig Drukkenskab (hvorom her tales) er at blive fuld af Aanden, fuld af himmelsk Glæde, fuld af himmelsk Trøst, fuld af

*) Geier.

**) Luther har oversat dette Sprog saaledes: De blive drukne af dit Huses rige Goder, og Du giver dem at drikke af Vellyst, som af en Strøm.

***) Joh. Arndt over denne Psalme.

det evige Livs Sødme, som ingen menneskelig Tunge formaar at udsige; thi det er Guds Huses gode Ting, Gud den Hellig-Aands mangeslags Gaver, Guds herlige Erkjendelse, Guds store Hemmelighed om vor Herre Jesus Christus, og at vor Gud lader os i vort Hjerte smage og føle det evige Livs Glæde, som ofte, lig en Vandstrøm, trænger ud igjennem Munden med allehaande Visdom, Kundskab og Guds Lov og Pris, saa at man ikke kan udtale det Altsammen. Gud har i Christo paa en Gang skjænket os den hele Rigdom af sine himmelske Goder, den høiværdige sønlige Udkaarelse, Arveretten til det evige Liv, den Hellig-Aand, al sin Naade, Kjærlighed og Trøst, Syndernes Forladelse, Jesu Christi høie Retfærdighed, der er evig og fuldkommen, det evige Liv, al det evige Livs Herlighed og Glæde, Gud selv og Alt, hvad Gud er; dette er jo rige Goder fra Guds Hus; dem skjænker Han os paa en Gang i den hellige Daab. — — Og disse Goder er saa store og mange, at de gjøre os aandeligen drukne; naar Sjelen ret fornemmer dem, saa jubler den af aandelig Glæde som en Drukken, der er glad af Hjertet. Altsaa er da det anførte Sprog efter denne oplyste Lærers Mening at forstaa om den aandelige Glæde, om den himmelske Trøst og den uforlignelige Sødme, der tilflyder de troende Sjele fra Samfundet med den Herre Jesus, og de af ham nævnte Guds Huses Goder kaldes saaledes til Forskjel fra denne Verdens Goder; Guds Hus er Himmelen. Altsaa tales her udentvivl om aandelige Goder, hvilke ere Trøst, Kraft, Lys, Fred, Glæde, Sødme og Salighed, som Herren ofte giver sine Egne saa rigeligen at nyde, at de blive drukne, det er: paa en ualmindelig og overnaturlig Maade glædede, hvilket Altsammen de efterfølgende Exempler ville end mere tydeliggjøre og fuldkommen fremstille.

§ 19. Den her omhandlede Sag kan yderligere stadfæstes ved den Herres Jesu Ord, naar Han siger: „Hvo som drikker af det Vand, som jeg vil give ham, han skal til evig Tid ikke tørste; men det Vand, som jeg vil give ham, skal blive en Kilde i ham med Vand, som opvælder til et evigt Liv.“ Og paa et andet Sted: „Hvo som tror paa mig, af hans Liv skal, som Skriften siger, flyde levende Vandstrømme“ (Joh. 4, 14; 7, 38). Vi ville ikke udbrede os over og undersøge disse herlige Forjættelser videre end forsaavidt, som det er tjenligt for vort Formaal. Den dyrebare Frelser lover sine Troende et Vand, som evindelig skal fordrive deres Tørst. Det er let at se, at Han ikke taler om noget naturligt, men om et aandeligt og himmelsk Vand, som slukker Sjelens Tørst. Dette er det levende Kjendskab til Gud og til Herren selv, der virkes i Hjertet ved Ordet og den Hellig-Aand og som tilfredsstiller Sjelen saaledes, at den har nok for al Evighed; thi det fører en himmelsk Kundskab og saliggjørende Visdom med sig, der stiller den Begjærlighed efter at vide Meget, ja Alt, som ellers bor i Sjelen, saaledes at den siger af Hjertet: At elske Christum er bedre end at vide alle Ting. Jeg attraar ikke at vide Noget, uden Jesum Christum, den Korsfæstede. Det er det evige Liv, at jeg kjender min Gud og den, Han sender til Verden, Jesum Christum. Naar jeg blot kjender og har Dig, min Gud, saa skjøtter jeg ikke om nogen Kundskab i Himmelen og paa Jorden. Det fører en Kjøling med sig, som dulmer al Samvittighedsangest og Hede, opstaaet af Slangens Bid; det skjænker en saadan Trøst, at man har let for at glemme al jordisk Trøst, osv. Men især deles hed skal vi lægge Mærke til, at Herren siger, at det Vand, som Han giver, skal hos de Troende blive en Kilde med Vand, som opvælder til et evigt Liv. Intet andet Vand, hvor rige-

ligen man leder det hen til eller udøser det paa et Sted, aabner og danner nogen Kilde, som siden stedse rinder; men det trækker enten ned og skjuler sig i Jorden eller flyder bort eller fortæres af Sommervarmen eller bliver staaende og raadner. Men dette himmelske Vand skal ei alene svale, vederkvæge, væde, frugtbar- og levendegjøre; men det skal ogsaa blive en Kilde, som opvælder til et evigt Liv, det er: dette aandelige Vand skal aldrig ophøre at ytre sin Kraft og velsignelsesrige Virksomhed i Sjelen; det skal skjænke Trøst over Trøst, Naade over Naade, Glæde over Glæde, Kraft over Kraft og saaledes begynde det evige Liv og give Sjelen det at smage, indtil det tilsidst tager den bort med sig og indfører den i det fuldkomne himmelske Liv.

§ 20. Jeg vilde gjerne tale tydeligere for de Enfoldiges og Uerfarnes Skyld, saafremt kun den her omhandlede Sags Storhed og min Skrøbelighed tillode det. Jeg holder imidlertid for, at de Troendes Erfaring vil gjøre dem Sagen tydeligere end min og andre Læreres Forklaring. Og Erfaringen lærer, at et eneste Skriftsprog, der for kjødelige Øine og Øren er dumt og taabeligt, ofte ei alene formaar at husvale, vederkvæge og trøste Sjelen, men ogsaa at udbrede sin Kraft saaledes, at den ligesom bliver oversvømmet deraf og opfyldt med en saadan Glæde, at den intet Mere ønsker sig. Der fortælles saaledes om en gudfrygtig Sjel, der skulde forlade Legemet, at Satan havde iskjænket den en besk Afskedsdrik, der var tillavet af lutter Galde og Malurt; han tilbagekaldte dens Ungdomssynder i dens Erindring og gjorde enhver af dem til en Forsmag paa Helvede. Men en gudfrygtig Lærer foreholdt den det Udsagn af Apostelen: „Det er en troværdig Tale og aldeles værd at annammes, at Christus Jesus kom til Verden for at gjøre Syndere salige" (1 Tim. 1, 15). Dette Livsvand indgjød den Hellig-Aand det bekymrede Hjerte, og det blev til en Kilde, som ei alene stillede Sjeletørsten, men ogsaa skjænkede Kraft over Kraft, Trøst over Trøst; thi den Anfegtede, hvis Mund nu var fyldt med Latter, gjentog idelig: O, Jesus Christus kom til Verden for at gjøre Syndere, Syndere salige! Vil nu Jesus gjøre mig Synder salig og er derfor kommen til Verden, hvo vil da fordømme mig? Saa kunne da ogsaa Syndere blive salige ved Jesum Christum! Jeg har tænkt, at Syndere og Salighed ikke kunde bestaa ved Siden af hinanden; men nu tror og ved jeg, at ogsaa Syndere kunne blive salige i og ved Christus Jesus. Paa denne Maade virkede nu dette eneste Sprog Trøst, Fred og Glæde i den bedrøvede Sjel, som en Forsmag paa det evige Liv, indtil den i denne Tilstand forlod Legemet og ilede til Himmelen. Jeg ved Mennesker, som have fundet den Kilde, der opvælder til et evigt Liv, i de Ord: „Min Elskede (Jesus, den ædleste og troeste Sjeleven) er min, og jeg er Hans" Høis. 2, 16), Andre i de Ord af den hellige Paulus: „Guds Søn har elsket mig og givet sig selv hen for mig" (Gal. 2, 20), og endnu Andre i de tre Haandfulde Vand, hvormed de vare døbte i den treenige Guds Navn.

§ 21. Af hvad vi hidtil have sagt om det første Udsagn af vor Frelser, vil det andet være lettere at forstaa: „Hvo som tror paa mig, af hans Liv skal flyde levende Vandstrømme (Joh. 7, 38). Meningen er udentvivl: Jeg vil meddele den, som formedelst Troen er kommen i Samfund med mig, min Aand saa rigeligen, at han ikke blot selv skal have Trøst, Lys, Kraft, Liv og Salighed nok, saa hans Sjel bliver som en vandrig Have (hvori Alting grønnes, blomstrer og voxer frodigt) og som et Vandløb, hvis Vand ikke slaar feil (Esai. 58, 11); men der skal ogsaa af hans Indre, hvor denne Kilde fremvælder,

udflyde Strømme, som kunne tjene Andre til Trøst og Glæde. Vel ved jeg, at nogle Fortolkere af dette Skriftsprog formene, at det blot maa forstaaes om Apostlene og deres Efterfølgere i Lære-Embedet, hvilke vare saa rigeligen udrustede med den Hellig-Aands Gaver, at de kunde vande Kirkehaven med sin Læres Strømme. Men det være langt fra, at vi ville udtyde det om dem alene, efterdi vor Frelser taler om Alle og Enhver, som tro paa Ham. De Strømme, som udflyde af de troende Sjeles Indre, ere mangeslags. Der er Lærestrømme, der ofte udvælde af aandrige Læreres Hjerter og og Munde i Kirker og Skoler. Men Kilder bryde ogsaa frem hos Andre paa en anden Maade, saasom naar Nogle af inderlig Glæde synge, juble og prise Gud, naar Andre bede saa hjerteligt, brændende og eftertrykkeligt at de, som høre og se det, forundre sig derover, — naar Nogle tale kraftigt om den Fornemmelse og Erfaring, de have havt i sin Sjel, Andre sødeligen trøste sine bedrøvede Medchristne med den Trøst, hvormed de selv ere blevne trøstede af Gud, Nogle oplade sin Mund med Visdom i sit Hus blandt sine Egne og føde Mange med sine saftige, livsalige, faderlige og moderlige Læber, Andre ivre for Guds Ære og sin Jesu Navn og frimodigt irettesætte og kraftigt overbevise dem, der modsige, Nogle ere villige til Barmhjertigheds- og Kjærlighedsgjerninger efter Formue, ja over Formue og nøde de Trængende til at tage imod deres Velgjerninger (2 Kor. 8, 3. 4; Ap. Gj. 16, 15), Andre vise stor Taalmodighed i Trængsler, rose sig deraf og ikke anse sit Kors for en Byrde, men for en Lyst, Nogle glæde sig over, at de ere agtede værdige til at lide Beskjæmmelse for Jesu Navns Skyld og endelig Andre frimodigt foragtede Verden og Alt, hvad der er i Verden, ere trøstige paa sit Yderste og finde lutter Sødme i den bitre Død. Dette er lutter levende Vandstrømme, der fremvælde af den indre Kilde og vidner om Overflødigheden af det himmelske Livsens Vand, der har sit Udspring i Sjelen. Thi ligesom vi ved at se forskjellige Strømme udløbe fra et Fjeld med Sikkerhed slutte, at den almægtige og alvise Skaber deri har lagt en Vandkum eller Vandsamling, saaledes kunde vi ogsaa ved at se forskjellige af de ovennævnte aandelige Strømme udflyde af et Menneskes Hjerte slutte, at den Kilde, der opvælder til et evigt Liv og fører en himmelsk, sød Livskraft med sig, af den algode Gud ledet ind og lagt deri, hvorved det føler en salig Glæde.

§ 22. Men lader os gaa videre og ligeledes i Apostlenes Skrifter søge Forsmagen paa det evige Liv! Den hellige Paulus skriver: „Kjærligheden en udøst i vore Hjerter ved den Hellig-Aand, som er os given“ (Rom. 5, 5). Naar nogle Fortolkere have forment, at dette er sagt om den Kjærlighed, hvormed vi elske Gud, saa er dette høist besynderligt, saasom det strider lige imod Apostelens Øiemed og Textens hele Sammenhæng. Apostelens Øiemed er at vise, hvor salige alle de Mennesker ere, som ved Troen ere komne i Samfund med Jesus Christus og ved Ham blevne retfærdige for Gud. De have for det Første Fred med Gud (V. 1); de ere forvissede om, at Han ikke længere er fortørnet paa dem for deres Synders Skyld, men at de ved Christi Død ere blevne aldeles forligte med Ham (V. 10). De have endvidere en fri Adgang til Gud og tør frit nyde Hans Naade, som kjære Børn og Venner (V. 2). De have derhos et saa sikkert Haab om den tilkommende Herlighed, som Gud vil skjænke dem, at de kunne rose sig deraf imod Djævelen og Verden og med Frimodighed trøste sig derved. Det er tillige

beskaffent med de Trængsler, de lide i sin Christendom og for Jesu Navns Skyld, at de ikke skamme sig derover, men kunde rose sig af at ogsaa de skulle tjene dem tilgode, efterdi de virke Taalmodighed, et prøvet Sind og Haab (nemlig et større Haab end de havde tilforn og i gode Dage), hvilket Haab heller ikke kan slaa feil og ikke vil beskjemme dem (V. 3. 4. 5), fordi, lægger Apostelen til, Guds Kjærlighed er udøst i vore Hjerter ved den Hellig-Aand, som er os given, — som om han vilde sige: Hvorledes skulde vi skunne blive beskjæmmede med vort Haab, der grunder sig paa Guds Forjættelser i Christo Jesu om den tilkommende evige Herlighed, da vi allerede have Begyndelsen dertil, Forsmagen derpaa og den søde Fornemmelse deraf i vore Hjerter? Thi den Hellig-Aand, der er rigeligen udøst over os, vidner ei alene med vor Aand, at ei ere Guds Børn og Arvinger (Rom. 8, 16), men fører tillige saa megen sød Trøst, saa megen Guds Miskundhed og Kjærlighed med sig, at vi ikke blot tro, at Gud elsker os, men ogsaa saligt fornemmer det.

§ 23. Guds Kjærlighed skal i den tilkommende Herlighed være vort Manna og Himmelbrød og vor Glædesvin; den skal være vor Luft, hvoraf vi skulle drage Aande og allevegne være omgivne, og hvori vi skulle leve, røres og være; den skal være vor Klarhed, der skal omskinne og gjennemskinne os; den skal være vor Lyst, hvori vi skulle glæde os, vor Kraft, der skal opholde os, vort Lys og vor Glands, der skal forherlige og pryde os. Alt dette have vi allerede en Forsmag og Begyndelse paa i vore Hjerter; thi Guds søde Kjærlighed, som den Hellig-Aand giver os at smage, er vort Himmelbrød, som vi spise; den er udøst i vort Hjerte som en ædel Vin, der glæder os, — som en kostelig Balsam, der lindrer alle Smerter, — som et smeltet Sukker, der fordriver al Beskhed. Saa ofte vi sukke i Angest, modtager vor Aand en ny Kraft fra Guds Kjærlighed og Miskundhed; naar vi bede, søge vi Guds Kjærlighed og finde den ogsaa; naar vi reise, ledsager Guds Kjærlighed os; naar vi lide Trang, forsørger Guds Kjærlighed os; naar vi maa stride, styrker Guds Kjærlighed os; naar vi vandre i Mørket, lyser Guds Kjærlighed for os; naar vi ere bedrøvede, trøster Guds Kjærlighed os, og naar vi skulle dø, saa er vort Liv Guds Kjærlighed, fra hvilken hverken Død, ei heller Liv formaar at skille os. Og alt dette sker ikke udenfor os, men i os; thi ligesom den Hellig-Aand er og bor i os, saaledes har ogsaa Guds Kjærlighed opfyldt og indtaget vort Hjerte og virker deri kraftigt, sødt og saligt. Kort sagt, Gud, der er Kjærlighed, bor i os, og Jesus Christus, Kjærlighedens Søn, lever i os; Kjærlighedens Aand virker i os (1 Joh. 4, 8; Kol. 1, 13; 2 Tim. 1, 7); hvorledes kan det da mangle os paa Trøst, Lys, Kraft, Sødme og Salighed? Jeg har talt om dette Apostelens herlige Udsagn i Enfoldighed og Skrøbelighed, men er forvisset i Aanden om, at der ligger Mere deri, end alle Menneskers Tunger kunne udsige. Ei heller kan det arme lille Hjerte, som besidder denne Herlighed, i hvilket Guds Kjærlighed er udøst og som lever og røres deri, forstaa eller begribe den. Ogsaa med Hensyn til Udviklingen af dette Skriftsted gjælder det, hvad vi allerede engang have bemærket, nemlig at Skriftens herlige Kraftsprog ikke maa optages koldsindigt og forklares som Menneskeord, hvori der intet Synderligt ligger, men som Guds Ord, der indeslutter Mere i sin Mening, end vi knune tænke os, og som vel taler om himmelske Ting med menneskelige Ord, men dog med en frimodig Tro og glad Aand til Forherligelsen af Guds Navn og til Udbre-

delsen og Forøgelsen af Guds Børns Trøst og Herlighed. Tager jeg ikke Feil, saa havde den hellige Apostel, da han skrev dette, det Sted for Øie, „at det ei alene er en troværdig Tale," men ogsaa „aldeles værd at annammes, at Christus Jesus kom til Verden for at gjøre, Syndere Salige" (1 Tim. 1, 15), ligesom han ogsaa kort i Forveien have sagt, at „Evangeliet er den salige Guds Herligheds Ord" (V. 11), for at tilkjendegive, at det Ord, som den salige Gud har givet os for at aabenbare sin uudsigelige Miskundhed og sin Kjærligheds Rigdom, maa opfattes med en stor Tro, saaledes som det er tjenligt til vor Trøst og saaledes, som det stemmer overens med og sømmer sig for Gud og Hans Herlighed. Jeg vil imidlertid, førend jeg forlader dette dyrebare Sprog, udtale det Ønske, at den Hellig-Aand selv maa forklare det i de bodfærdige og gudelskende Sjeles Hjerter; saa ville de finde Mere deri end alle menneskelige Tunger kunne udsige og alle menneskelige Penne beskrive.

§ 24. Det maa heller ikke forbigaaes, hvad Apostelen siger paa et andet Sted: „Jeg ihukommer Eder i mine Bønner og beder, at vor Herres Jesu Christi Gud, Herlighedens Fader, vilde give Eder Visdoms og Aabenbarelses Aand i Hans Kundskab, Eders Forstands oplyste Øine, at I kunne kjende, hvilket det Haab er, som Han kaldte Eder til, og hvilken Hans Arvs herlige Rigdom er iblandt Hans Hellige" (Efes. 1, 16 — 18). Apostelen ønsker og beder om to Ting, nemlig at hans Efesere, mere og mere oplyste af den Hellig-Aand, maa lære stedse bedre at kjende den miskundelige og høilovlige Gud (hvem han kalder vor Herres Jesu Christi Gud, fordi Han i den Herre Jesus, Hans hellige Mægler-Embede og kostbare Forløsning har aabenbaret sin guddommelige Herlighed, det er: sin Kjærlighed og Miuskndhed, mere end i Skabelsen af Himmel og Jord), paa det de maa elske Ham desto mere, forlade sig paa Ham med desstørre Frimodighed og Tillidsfuldhed og tjene Ham desto villigere og gladere i Hellighed og Retfærdighed for Ham, — og dernæst, at de med oplyste Øine maa gjøre det ene Blik efter det andet ind i den himmelske Herlighed og lære at forstaa det salige Haab, som er dem henlagt i Himlene og hvortil de ere kaldte og gjenfødte, og den Arvs herlige Rigdom, som Gud har bevaret til sine Hellige (Kol, 1, 5; 1 Pet, 1, 3. 4). Hvorledes Apostelen vil, at den Herlighed og Salighed, de Hellige forvente, skal kjendes, kan sluttes deraf, at han ogsaa ønsker dem Guds Kundskab.

§ 25. Guds Kundskab hos de Troende er ikke en blot og bar Viden, saa at man kan tale om Guds Væsen, Villie, Høihed, Visdom, Magt, Godhed og Kjærlighed, men et saligt, virkeligt, levende Samfund med Ham i Aanden, i Troen, i Kjærligheden og Haabet, en levende, liflig, livsalig og kraftig Trøst, hvorved man smager Guds Sødhed, Venlighed, Elskelighed og Livsalighed i sit Hjerte. Guds Kundskab er ikke en Viden, der hverken meddeler Liv eller Kraft, som naar jeg ellers kjender en Beretning, der Intet giver eller fratager mig. Nei, den er en levende Kundskab, fører Guds Naade, Lys, Kraft, Trøst og Liv, ja Gud selv med sig og forener Ham med den menneskelige Sjel (og Sjelen med Gud*) Nu, paa samme Maade maa vi forklare Kundskaben om de Helliges himmelske Haab og herlige Arv. Apostelen vil ikke, at Efeserne blot simpelthen skulle vide, at et himmelsk Glædesliv er bevaret som en Arv til Guds Børn i Himmelen — thi dette havde de allerede forhen lært af hans Undervisning og troet — men de skulde betragte det med sin

*] Arndt om den sande Christendom, 1ste Bog Kap. 11. Den Samme over Ps. 76.

Forstands oplyste Øine, hjerteligen glæde og trøste sig derved og faa en Forsmag derpaa i Aanden. For at gjøre Sagen tydeligere vil jeg endnu engang betjene mig af salig Arndts Ord. Den himmelske Trøst, siger han, og den guddommelige Glæde, som den Hellig-Aand virker i vore Hjerter, væderkvæger Sjelen mere end Alt, hvad i Verden er, og er et sikkert og ubedragelig Vidnesbyrd om det evige Liv og den evige Glæde, ja en Smag af Guds Sødhed og Venlighed. Hvad Gud er, kan man ikke vide, saafremt ikke Hjertet fornemmer det. Det anser jeg for vor Christendoms levende Praxis;*) dette er det himmelske Maaltid og det skjulte Manna, Livsens Lugt, den tilkommende Verdens Kræfter, et levende Kjendetegn paa Guds Iboelse, naar Gud glæder sig i vore Hjerter og ved den Hellig-Aand har udøst sin Kjærlighed deri, hvorved en sand Christen kan med Glæde bære og overvinde alt Kors og al Forfølgelse her i Verden. — —. Ved denne indvortes Trøst have de hellige Martyrer overvundet Kors, Død, Forfølgelse og Skjændsel og ofret Gud sit Legeme og sit Liv.**) Se, dette er det, Paulus ønsker og beder Gud om for Efeserne, og dette er det, vi kalde Forsmagen paa det evige Liv. Af Apostelens Ord sees altsaa, at der isandhed er en saadan Forsmag, og at den ved hjertelige Bønner kan erholdes af Gud, hvorfor da alle sande Christne, der ville nyde ret Godt af sin Christendom, bør tragte derefter, — hvorom vi med Guds Hjælp skulle sige noget Mere paa sit Sted.

§ 26. Der er endnu nogle Skriftsteder tilbage, som tjene til Stadfæstelse af vor Lære, men som vi kun med faa Ord ville berøre. Apostelen taler om nogle Mennesker i Guds Kirke, som, efter at de „ere blevne oplyste, have smagt den himmelske Gave og ere blevne delagtige i den Hellig-Aand og have smagt Guds gode Ord og den tilkommende Verdens Kræfter“ (Ebr. 6, 4. 5). Jeg vil ikke her underkaste det, som Apostelen siger om disse Personers Fald og Gjenopreisning, nogen Granskning og ikke anføre de Vanskeligheder, Fortolkerne i saa Henseende finde eller gjøre, fordi det er mit nuværende Formaal uvedkommende. Ei heller vil jeg nøiagtigt undersøge, hvad der egentlig skal forstaaes ved de forskjellige Ting, som Apostelen nævner, nemlig den himmelske Gave, Guds gode Ord o. a. M., men siger kun, at Apostelen her udtrykkeligen erklærer, at med Christendommens Lys er tillige forenet en sød Kraft, som fornemmes og smages af de Oplyste; især er det mærkeligt, at han ikke blot taler om Naadesriget og dets Gaver og Goder, men ogsaa om den tilkommende Verdens, det er: det evige Livs, Kræfter hvoraf Theologerne slutte, at der virkelig i Guds Kirke er en Forsmag paa det evige Liv, og at denne fornemmes af de gudelskende Sjele i det Maal og paa den Maade, som Herren forgodt befinder. Dette stadfæste de ved, hvad den hellige Peter siger om de Troende, til hvilke han skriver: „I have smagt, at Herren er god“ (1 Pet. 2, 3), og ved den hellige Johannes's Ord: „Hvo som tror paa Guds Søn, har dette Vidnesbyrd i sig selv, og dette er Vidnesbyrdet, at Gud har givet os det evige Liv (Forsikringen og Haabet derom, Forsmagen derpaa), og dette Liv er i Hans Søn, saa at hvo, som har (i Troen har annammet og besidder) Sønnen, har Livet (ei alene Retten dertil og Forvisningen derom i Troen, men ogsaa Begyndelsen til dets Nydelse i den Hellig-Aands søde Trøst, i Hans Fred og Glæde — 1 Joh. 5. 10—12).

§ 27. Man kunde heraf uddrage den

*) Udøvelse, i Modsætning til Theori, den videnskabelige Kundskab.
**) Arndt over Ps. 110.

Slutning: Ligesom vi have Guds Søn, saaledes have vi ogsaa det evige Liv; men Guds Søn have vi saaledes, at vi nyde Ham til Retfærdighed, og saaledes have vi ogsaa Livet for at smage og fornemme dets Sødme. Endelig pleier det ogsaa at anføres, hvad vor Jesus siger i Johannes's Aabenbaring: „Den, som seirer, ham vil jeg give at æde af det skjulte Manna, og jeg vil give ham en hvid Sten og et nyt Navn, skrevet paa Stenen, hvilket Ingen kjender uden den, som annammer det" (Kap. 2, 17). Jeg vil ikke indlade mig paa nogen Forklaring af dette uforlignelige Udsagn om en sand Christens Herlighed og Salighed, men overlade samme til de gudelskende Sjeles Eftertanke, hvilke ved at tage sin indvortes Erfaring tilhjælp letteligen ville finde, hvad dette er for et skjult Manna, for en hvid Sten og for et nyt Navn. Man kan hertil føie, hvad der paa bemeldte Sted atter siges og forjættes: „Se, jeg staar for Døren og banker; dersom Nogen hører min Røst og oplader Døren, til ham vil jeg gaa ind og holde Nadverd med ham og han med mig" (Kap. 3. 20). At holde Nadverd med Jesus maa være sødt; thi Han giver Sjelen sig selv til Eie og bespiser, læsker, vederkvæger og glæder den med sig selv som Livsens Brød, med sin Kjærlighed, Miskundhed, Kraft, Trøst, Sødhed og Salighed. Det eneste Udsagn: Jeg er din, og du er min, — jeg i dig, du i mig skjænker, naar Herren siger det til den troende Sjel i dens Indre og til dens Aand, mere sød Glæde og salig Kraft end alle Skabninger formaa at skjænke, og dette er den Forsmag paa det evige Liv, hvorom vi tale.

§ 28. Hvad der hidtil er anført kunde være nok til at bevise Virkeligheden af denne Forsmag. Men efterdi der er Et og Andet, som tjener til end yderligere at bestyrke det, vil det ikke være utjenligt, at vi ogsaa fremstille dette. Det er unegteligt, at der i Guds Kirke findes en Forsmag paa Helvede, dels hos de Gudfrygtige og Gode, naar de efter Guds hellige Raad falde i haarde aandelige Anfegtelser, — naar Satan skyder sine gloende Pile ind i deres Hjerte og derved optænder en Brand, som fortærer Marven i deres Ben og bringer dem til at vansmægte paa alle Kræfter, ligesom Planterne og Væxterne i den tørre Sommertid, hvorom vi have talt udførligt i den foregaaende fjerde Del af dette Værk, — dels hos de Ugudelige, der stundom i sit Liv og stundom i sin Død føle en sand Helvedangest i sin ofte saarede og hidtil af Satan inddyssede, men da ved Guds retfærdige Dom opvakte Sjel, hvilket de ofte lægge for Dagen ved rædsomme Skrig, ved angestfuld Sved, ved græsselige Gebærder og fortvivlede Ord. Heraf lader sig nu ikke utydeligen slutte, at hvad man siger om Forsmagen paa det evige Liv ikke blot er nogen sød Indbildning, ligesom ogsaa de efterfølgende Exempler klarligen ville bevise, at mange dyrebare Sjele virkelig have fornummet den, dels i sit Liv før og efter store Trængsler, dels før sin Afsked fra Verden.

§ 29. Man skal ogsaa betænke, at den store Gud er et saa kjærligt Væsen, at Han glæder Alt, hvad Han har skabt, med sin Miskundhed overensstemmende med dets Art og Modtagelighed, efter den kongelige Profets Ord: „Du gjør, at de, som udgaa Morgen og Aften, synge med Fryd" (Ps. 65, 9). Derfor ser og hører man Lammene hoppe, Tyrene springe, Fuglene synge og Alt at fryde sig i den Glæde, Gud skjænker det. Selv Guds Fiender nyde ofte saa rigeligen Guds Miskundhed og Goder, at de juble og le. Skulde det da være muligt, at Herren ikke ogsaa havde nogen Glæde for sine Venner og dyrebare Børn? Skulde det blot være disse udvalgte og Ham helligede Sjele, som Han

ikke gjorde glade? Det være langtfra! Verdensglæden, som de forgjængelige Skabninger kunne skjænke, er for ringe for dem. En Paradisfugl eller en Nattergal kan man ikke føde med Mask. Det Ædleste og Bedste er forbeholdt de kjæreste og dyrebareste Børn; Han giver dem ikke blot en almindelig Trøst, Fred og Glæde, men ogsaa ofte, naar Han finder forgodt, en ualmindelig og overnaturlig; ligesom Han fortrinsvis og særligen elsker dem over alt Andet i sin allerkjæreste Søn, saaledes glæder Han dem ogsaa paa en fortrinlig Maade fremfor alle Andre, saa at de virkelig erfare, at de ere satte i det himmelske Rige. Vor dyrebare Frelser siger i sin hjertelige og herlige Bøn, som Han bad til sin Fader, kort før Hans Lidelse begyndte: „Dette er det evige Liv, at de kjende Dig, den eneste sande Gud, og den, Du udsendte, Jesum Christum" (Joh, 17, 3). Jeg billiger gjerne den Forklaring, at Kundskaben om Gud og den Herre Jesus er en Aarsag, et Middel, en Vei til det evige Liv; men jeg feiler forhaabentligen heller ikke ved at sige, at man kan lægge til, at Kundskaben om Gud ogsaa er en Begyndelse til og Forsmag paa det evige Liv; thi Skriften vidner ofte, at de Troende have det evige Liv, nemlig selv nu, medens de endnu leve i Tiden og vandre i Tro (Joh. 3, 16, 36; 1 Joh. 5, 13; 2 Kor. 5, 17). De have det imidlertid ikke blot i Guds Forjættelser, der ere Ja og Amen i Christo Jesu, ei heller blot formedelst et sikkert Haab, der ikke beskjæmmer, ikke blot i Samfundet med Jesus, som har forhvervet det til dem, beredt og taget det i Besiddelse paa deres Vegne, men ogsaa i en virkelig, hvorvel ikke fuldkommen Nydelse, naar den treenige Gud opretter sig en Helligdom og Himmel i deres Hjerte og fylder det med Trøst, Fred og Glæde, — naar de tiltage saaledes i Kundskaben om Ham, at de virkelig i sin Sjel smage Hans Miskundhed, Kraft, Trøst og Salighed, altsaa det Samme, som de skulle nyde overflødigt og evindeligen i Himmelen.

§ 30. Hvorledes det forholder sig med den Kundskab om Gud, som den hellige Skrift tillægger saa store og herlige Virkninger, vil jeg til de Enfoldiges Undervisning fremstille saaledes: I et Selskab var der adskillige Personer samlede, som kom til at tale om Æblerne fra Kina, hvilke en af dem roste særdeles meget som en saare ædel, forfriskende, hjertestyrkende og liflig Frugt. En Anden, der hidtil kun havde seet og erfaret Lidet af udenlandske Ting, sagde: Jeg har vel hørt tale om dem, ja ogsaa seet dem; man gjør ogsaa meget Væsen af dem; men jeg ved ikke, om det bekræftes ved Erfaringen. En Tredie sagde: Jeg har ikke blot seet dem, men ogsaa smagt dem; det er en ædel og deilig Frugt. Men en Fjerde sagde: Jeg har nydt dem i en farlig, hidsig Sygdom, ofte vederkvæget mig ved deres kjølende Saft og i Virkeligheden erfaret, at det er en ædel Vært og en liflig Guds Skabning, osv. Hvad tykkes Eder, mine elskede Tilhørere og Læsere? hvem havde den nøiagtigste Kundskab om de kinesiske Æbler? I ville udentvivl tilkjende den Sidste den. Nu, saaledes er det ogsaa med Kundskaben om den levende og salige Gud. Der er Nogle i Christi Kirke, som i sit Livs Dage have hørt og læst Meget og ofte om Ham, som det høieste Gode, men hos hvilke det dog ikke er kommet længere end til en blot og bar Viden.

§ 31. Andre have ei alene hørt tale om sin Gud og af Hans Ord lært, hvad man skal tro om Hans Væsen og Villie, men have tillige begyndt at tro paa Ham af Hjertet, at elske Ham, at forlade sig paa Ham, at paakalde Ham med Andagt og tjene Ham med barnlig Lydighed; disse besidde vel Forvisningen

om sine Synders Forladelse, Ro i sin Sjel, Fred i sin Samvittighed og et utvivlsomt Haab om det evige Liv, hvorved de ogsaa befinde sig vel, tjene Gud og Næsten med Lyst og stræbe ved Standhaftighed i god Gjerning efter det evige Liv; men fordi den alvise Gud efter sit hellige Raad har forskaanet dem for overordentlige Trængsler, for aandelige, store Anfegtelser og for Sjele- eller Helvedangest, saa vide de heller ikke af den overordentlige Nydelse af det høieste Gode at sige, som vi kalde Forsmagen paa det evige Liv. Andre have ei alene lært det høieste Gode at kjende af dets Aabenbarelse og ere ved Troen paa Jesum Christum komne i Hans salige Samfund, men have ogsaa i eller efter sine mangfoldige Kors og Trængsler og haarde, aandelige Anfegtelser virkeligen, overflødigt og kraftigt smagt og følt Hans himmelske Trøst, Hans guddommelige Godhed, Hans søde Kjærlighed, Hans levende Kraft, Hans Sødhed og Salighed. Om denne deres Kundskab kan man med al Ret sige, at den er en Begyndelse til og Forsmag paa det evige Liv, og dette er udentvivl den høieste Grad af Kundskab og aandelig, guddommelig Viden, som et Menneske kan opnaa i dette Liv. Disse Sjele ere ogsaa de ædleste, mest oplyste og dyrebareste, der findes i Menigheden, idet Herrens Klarhed afspeiler sig utilhyllet hos dem, — idet de ere fulde af Visdom, Raad og Kraft, — idet der af deres Liv flyder levende Vandstrømme (Joh. 7, 38), — idet de, fordi de ere aldeles fortrolige med den høilovlige Gud, formaa at udrette Meget og være hele den stridende Kirke til stor Nytte med sine ivrige og kraftige Bønner, ihvorvel det fordetmeste behager Gud at skjule disse sine Hellige og Herlige (Ps. 16, 3) under Fattigdom, Elendighed, Enfoldighed og Skrøbelighed, saa at Verden ikke kan eller vil kjende dem, men agter dem for Skoviske. Men Herrens Dag skal aabenbare, at de i og med sin Jesus have hos og for Gud og selv under sin Usselhed i Stilhed besiddet og tildels nydt en Herlighed, som langt overgaar al forgjængelig Herlighed.

§ 32. Af hvad ovenfor er sagt slutter jeg, at der isandhed er en Forsmag paa det evige Liv i Guds Kirke, fordi det er umuligt at kjende det høieste Gode i en levende Tro og med oplyst Aand og dog ikke nyde det. Efter som nu Kundskaben er, saa er ogsaa Nydelsen. Ligesom Moses, Guds tro Tjener, da han var bleven fuldkommen kjendt og fortrolig med sin Gud, saa at han talte med Ham som en Mand med sin Ven, udentvivl fandt en Glæde deri saa stor, som man i denne Verden kan føle den, saa at han engang tilbragte firti Dage og firti Nætter hos Ham paa Bjerget og i denne Tid ingen jordisk Mad eller Drik behøvede, men levede i lutter umiddelbar Guds Kraft, Lys, Glæde, Sødme og Vederkvægelse, det er: i en stadig Forsmag paa det evige Liv, og tilsidst kom tilbage med et skinnende og klartstraalende Ansigt, som et synligt Tegn og Bevis paa sit indvortes Samfund med Gud og Hans Nydelse; saaledes forholder Gud sig endnu med nogle af sine fortroligste Venner, der af Hjertet vandre efter Ham og anse Ham for sin eneste og største Trøst og Skat. Han lader dem mangengang erfare og fornemme Noget, som, hvis det ogsaa varede i firti Dage og firti Nætter eller hele deres Livstid, vilde kunde mætte og vederkvæge dem, saa at de meget gjerne vilde og kunde undvære al jordisk Mad, ja hele Verden; thi naar et Menneske besidder Gud, saaledes som disse i en levende Kundskab besidde og nyde Ham, saa behøver det intet Mere. Jeg vil endnu kun tilføie en Ting, som er af samme Beskaffenhed, og saa gaa videre.

§ 33. Som vi allerede i forrige

Prædiken have anført, lod vor Frelser sig ikke nøie med at føde, vederkvæge og mætte sine Disciple med sit søde og kraftige Ord, saa at Peter engang sagde til Ham i deres Alles Navn: „Herre, hvem skulle vi gaa hen til? Du har det evige Livs Ord" (Joh. 6, 68); dit Ord er lutter Manna; dit Evangelium er en himmelsk Glædesvin; dine Læber dryppe med lutter Honning, osv.; men Han tog ogsaa tre af dem med sig op paa et høit Bjerg og forklarede sig for dem (Matth. 17, 1 flg.), ved hvilken Leilighed de, som alle Omstændigheder vise, nøde en Forsmag paa Saligheden, indtil Han senere opfyldte dem Alle synligen med den Hellig-Aand (Ap. Gj. 2, 2 flg.), der meddelte dem ei alene de til deres apostoliske Embede fornødne Gaver, saasom Lys, Visdom, Frimodighed, Veltalenhed og Deslige, men tillige saa megen himmelsk Trøst og overnaturlig Sødme, at de siden fandt alle de bedske Drikke, Satan og Verden iskjænkede dem, søde og behagelige, priste sig lykkelige, fordi de havde været agtede værdige til at forhaanes for Jesu Navns Skyld, og saaledes roste sig af sine Trængsler (Ap. Gj. 5, 41; Rom. 5, 3). Hvorfor er dette skeet, uden fordi Herren har villet lære, at Hans Troende skulle have Samfund med Ham ei alene i Troen til sin Retfærdiggjørelse, i Aanden til sin Helliggjørelse og i Lidelserne til sin Prøvelse og Renselse, men ogsaa i Hans Herlighed i denne og hin Verden? Vist er det, at Foreningen og Samfundet med Christo ikke kan være uden en særegen Lyksalighed. Naar vi bære en Blomst i Haanden og holde den for Næsen, saa fornemme vi dens liflige Lugt; naar vi nyde Brød og Vin, saa ytrer sig snart deres styrkende og glædende Kraft. Hvorledes skulde vi da kunne leve i et indvortes Samfund med Christus, i hvem al Krafts, al Glædes, al Godheds Fylde bor, uden at fornemme det til Velbehag for vor Sjel? Jeg har seet og erfaret, at en ved en dødelig Sygdom meget afkræftet Person blev kraftigt styrket ved at trække Luften af en ædel Vin til sig af en Flaske, saa at der tilsidst ikke blev Andet end Vand tilbage i denne. Skulde da ikke vor Sjel, der ved bestandig Sukken, Længsel og Attraa holder sig til sin Jesum, trække lutter Kraft og Trøst til sig og derved paa en uforlignelig Maade blive styrket og vederkvæget? Og naar denne Vederkvægelse er rigeligere og overflødigere end sædvanligt, kalde vi den en Forsmag paa det evige Liv.

§ 34. Hvad vi hidtil efter den hellige Skrifts Anvisning have betragtet, det ville vi nu ogsaa beskue i nogle Exempler, hvilke ville gjøre Sagen klarere, saafremt den endnu er dunkel for de Enfoldige. Jeg vil med velberaad Hu ingen af de Exempler anføre, som man finder paa forskjellige Steder i Skriften, men kun de nyere, som vi have ved Haanden, for at ingen skal tro, at Herren i denne sidste, onde Tid har ophørt undertiden at husvale sine Udvalgte, Hellige og Elskede med det skjulte Manna og at glæde dem med den Glædesvin, der er voxet i de Levendes Land. Vi ville gjøre Begyndelsen med nogle umistænkelige Vidner. Thi efterdi Verden pleier at holde det, som Guds Venner sige om den himmelske og overnaturlige Trøst, de ofte føle, for lutter Indbildning eller for opdigtede Drømme, saa ville vi først fremstille Personer, paa hvilke en saadan Mistanke ikke kan falde, og som Intet vide af en sød Indbildning. Dette er de smaa Børn, hvilke Gud ogsaa ofte, naar Han i sit Raad har fundet det tjenligt, har indgydt nogle Draaber af den himmelske Sødme. Jeg har seet med mine egne Øine og hørt med mine egne Øren, at en liden Pige paa noget over halvandet Aar, som havde ligget nogle Dage i en dø-

delig Sygdom og lidt stor Angest og tilsidst blev betagen af heftige Krampetrækninger, saa at de bedrøvede Forældre havde stor Hjertesorg deraf, uventet og omtrent en halv Time før sin salige Opløsning blev stille, fik et sandt engleagtigt, yndigt og glad Ansigt (saaledes, som der siges om den hellige Stefanus — Ap. Gj. 6, 15), saa at de halvbrustne Øine ligesom lyste, hvorhos hun løftede Hænderne iveiret og sagde med Glæde: Nei deiligt! nei deiligt! For at forstaa dette, maa Læseren vide, at det hulde Barn i sine sunde Dage, naar hun var net paaklædt og saa sig i Speilet, eller hun blev et andet Barn var, som var smukt klædt, eller noget andet Skjønt og Tiltrækkende, pleiede at gribe derefter med udstrakte Hænder og sige: Nei deiligt! Hvad er det nu, som gjorde et saadant lidet, udmattet og med Døden kjæmpende Barn saa glad, — som saaledes forandrede hendes Ansigt og saaledes frydede hendes Hjerte, Andet end et Blik ind i Saligheden og den indvortes Trøst af den Hellig-Aand, der var udøst over hende i den hellige Daab, med et Ord: en Forsmag paa det evige Liv, til hvis fuldkomne Nydelse hun kort efter blev indført af de hellige Engle, som hun udentvivl saa svæve over sig? Hvilken Trøst denne Begivenhed skjænkede Forældrene og andre Omkringstaaende af Venner og Naboer, kan man let slutte sig til.

§ 35. En christelig Præst havde en liden Søn paa sex Aar, som var angreben af en heftig Feber og i denne Tilstand bad ivrigt og inderligt, til største Forundring for Alle, som saa og hørte ham. Da Sygdommen tiltog, og Moderen spurgte ham, hvorledes det var med ham, svarede han: Jeg længes efter at se min Herre Jesum. Moderen spurgte videre: Hvor da, min Gut? Han svarede: I Himmelen, i det evige Liv. Hun: Naar faar du da se Ham? Han: Snart, snart! Hun (ikke uden Taarer): Hvad har Han da gjort for dig og imod dig, siden du længes saaledes efter Ham? Barnet udbredte sine Arme og sagde: Saaledes er Han død for mig, og idet han sagde disse Ord, opgav han sin Aand. Se her den Hellig-Aands kraftige Virkning i et saa lidet Barns Hjerte, som gjør, at det i Døden ikke smager Døden, men iler til Himmelen, fuld af sød Længsel efter sin Jesum! Er ikke en saadan Ende en Begyndelse til det evige Liv?

§ 36. Man læser hos Historieskriverne, at Pesten rasede skrækkeligt overalt i Aarene tretten Hundrede og syv og firti og otte og firti, saa at Nogle sige, at der siden Syndfloden ikke havde været saa elendig en Tid, der har bortrykket saa mange Mennesker, idet hele Byer og Lande uddøde, og Kvæget løb forvildet om paa Marken, fordi der Ingen var til at vogte det. Alene i Lybeck skal der være død nitti Tusinde Mennesker. Men i denne store Elendighed var det særdeles mærkeligt og trøsteligt for Folk, at Ungdommen og de smaa Børn saa Døden imøde med stor Frimodighed og tilkjendegave sin inderlige Forvisning om det evige Liv ved at synge, prise Gud, le og juble. Blandt Andet fortælles, at en liden Pige paa tolv Aar, som laa for Døden af Sotten, uventet begyndte med et yndigt og fornøiet Ansigt at klappe i Hænderne, le og juble. Da man spurgte hende, hvorfor hun var saa glad, svarede hun: Ak, se I ikke den aabnede Himmel, og hvilken Mængde klartskinnende Lys der stedse farer opad? Da man vilde vide, hvad det var for Lys, svarede hun: Det er de Udvalgtes Sjele, som de hellige Engle føre til Himmelen. Og for at I kunne vide, vedblev hun, at det er sandt, saa tager dette til et Tegn: Inat skal jeg skilles herfra, og I, min kjære Moder, skal følge efter mig om tre Dage. Derpaa udstrakte hun sin Haand, pegede paa syv andre Per-

soner og nævnte Tiden, da enhver af dem skulde tage Afsked fra Verden, hvilket ogsaa skede, som hun havde forudsagt.

§ 37. Vi behøve imidlertid ikke at søge flere Exempler i den ældre Historie, efterdi der ogsaa i vor Tid har tildraget sig saadanne Ting, som tjene til at stadfæste vor Lære. Det er mig bekjendt, at da Pesten i Aaret sexten Hundrede og ni og tyve tog Overhaand i mit Fædreland, blev i et Hus først Manden angreben deraf og døde efter tre Dages Forløb; strax derefter bleve tre af hans Børn syge, nemlig en Pige paa otte, en paa fem og en Dreng paa tre Aar. Da den ældste Pige var Døden nær, trøstede hun sin dengang endnu friske Moder med den algode Guds Nærværelse, idet Han havde sagt: Jeg er hos ham i Nød, osv., begyndte derpaa at sige, hvor snart hun og hendes to syge Søskende skulde dø, saavelsom at Moderen og den ældste Søn vel ogsaa skulde blive syge, men komme op igjen og blive helbredede, hvorimod der ikke skulde vederfares den Mindste, der endnu laa ved Moderens Bryst, noget Ondt. Den lille Pige paa fem Aar istemte med en ualmindelig klar og deilig Røst Psalmen: Gud Fader, hos os bo, osv., og sang dens tre Vers ganske tydeligt, saaledes som den synges i Kirken, uagtet man aldrig før havde hørt den af hende, ei heller troede, at hun kjendte denne Psalme, hvorpaa hun glad endte sit jordiske Liv. Som den lille Dreng laa og droges med Døden, udbrød han med glad og muntert Ansigt: Ak, Moder! se! se! Hun: Hvad da, min Gut? Han: En Guldvogn udenfor vor Dør. Hun: Hvem skal kjøre i den? Han: Jeg til Himmelen, hvilket ogsaa strax efter skede.

§ 38. Noget Lignende have vi med Glæde erfaret i Aaret sexten Hundrede og en og otti, da den algode Gud ogsaa viskede os haardt her i Byen med Pestens Ris. Jeg lagde Mærke til, at den naadige og langmodige Gud, der ikke vil nogen Synders Død, men at han skal omvende sig og leve, sedvanlig, naar Han havde besluttet at hjemsøge et Hus, gjorde Begyndelsen med Børnene, navnlig med de mindste; naar Han havde bragt dem til Ro, holdt Han undertiden inde en fjorten Dages Tid, undertiden tre til fire Uger, for at de Voxne skulde have Tid til med Bodfærdighed at forberede sig til en Afsked; men Ungdommen døde meget ofte med Glæde og stor Forvisning om Himmelen og Saligheden. Vi havde Børn, som saa Himmelen aaben og lo af Glæde, klappede i Hænderne, smækkede med Tungen og døde med Lyst. Jeg vil kun fortælle et Exempel, som er meget mærkværdigt. En liden Dreng paa ni Aar, et gudfrygtigt Barn af en gudfrygtig Fader, var, medens Pesten stod paa, altid glad, sang bad og priste Gud, til sine Forældres store Forundring. En Morgen havde han et Syn, efter som han selv sagde, ikke isøvne, men vaagen; Sovekammeret var opfyldt med Klarhed, og der viste sig en Mand for ham, som kaldte ham ved Navn og sagde: Bered dig, og bed! om fjorten Dage vil jeg komme igjen og føre dig ind i den Have, hvor disse deilige Blomster voxe; han bar nemlig en Kurv, der straalede af overordentligt skjønne og liflige Blomster, som jeg, sagde Barnet, aldrig i mit Liv har seet Mage til. Ak, hvor jeg glædede mig over Mandens Glands og Kurvens og Blomsternes Skjønhed! Imidlertid vedblev han at synge og være glad, indtil han elleve Dage efter dette Syn blev syg. Den sidste Dag i hans timelige Liv, som var den fjortende, lod han sin Moder kalde, takkede hende hjerteligt og med Ord, som man ellers ikke kunde vente af et saadant Barn, for al den moderlige Kjærlighed og Trofasthed, hun havde vist ham, for al den Møie, hun havde havt med ham, og især, fordi hun

havde holdt ham i Skole og ladet ham lære Katekismen og saa mange Psalmer og Bibelsprog, ønskede hende Guds Naadeløn, befalede hende i Guds Beskjærmelse og formanede hende, at hun ikke skulde være bedrøvet over hans Død, — han kom nu snart til den Have, hvori de deilige Blomster voxte, som han havde talt om for fjorten Dage siden. Han bad hende derhos, at hun vilde sige til sin Handelsbetjent, som han nævnte ved Navn, at han vel troede at skulle beskytte sig mod Pesten ved en dygtig Slurk Vin, som han daglig med Lyst tog til sig i godt Selskab, men at det dog intet vilde hjælpe ham; han maatte alligevel afsted; derfor skulde han holde sig forberedt herpaa; om syv Dage vilde han følge efter (hvilket ogsaa skede). Derpaa lagde han sig tilsengs igjen (thi han havde talt med sin Moder staaende ved Vinduet) og begyndte kort efter at raabe med fornøiet Ansigt: Ak se, der er den skinnende Mand med sine deilige Blomster! og henslumrede saaledes salig i Herren efter at have smagt, ikke Døden, men vel Livet.

§ 39. Lader os tillige høre nogle Exempler paa Børn, som formedelst den Guds Kraft, der boede i dem, og den søde Trøst, de fornam, ogsaa have kunnet foragte og overvinde en grusom og voldsom Død. I Aaret sexten Hundrede og to og tyve begyndte man i det østerlandske Keiserdømme Japan at rase mod den christelige Religion og dens Bekjendere med skrækkelige Forfølgelser. I Byen Firando bleve syv og tredive dræbte, blandt hvilke var en liden Dreng paa mellem sex og syv Aar, der ilede til Døden med særdeles Hjertens Glæde og syngende christelige Psalmer i det japanske Tungemaal, saa at man ikke noksom kunde forundre sig over Saadant hos et saa ungt Barn. Den ottende Februar sexten Hundrede og syv og tyve blev i en Landsby ikke langt fra Nangasaki tolv Personer, der var Christne, grebne og haardt pinte, brændte med gloende Jern paa forskjellige Dele af Legemet, pryglede tildøde og ilde tilredte, ved hvilken Leilighed man maatte forundre sig over, at et sex Aars Barn ogsaa udholdt alle disse haarde Troesprøver og ikke lagde mindre Standhaftighed for Dagen end de Ældre. I Byen Diarbekr, beliggende i Mesopotamien, blev i Aaret sexten Hundrede og en og femti et armenisk Christenbarn paa ti til tolv Aar for ubetydelig Aarsags Skyld flaaet af Tyrkerne paa den Maade, at de den første Dag aftrak Huden fra Halsen nedover Ryggen til Bæltestedet og lode det ligge i denne Tilstand Natten over, for at fortsætte dette grusomme Arbeide Dagen efter og pine det stakkels Barn desto længere; imidlertid søgte Mahomedanerne at overtale Drengen til ved Antagelsen af deres Tro at befri sig fra yderligere Pinsler; hans Moder kom ogsaa til, omfavnede sin Søn og bad ham med mange Taarer at redde sit Liv ved at bekjende den tyrkiske Lære. Dog, hverken dette eller hint formaaede at rokke hans Standhaftighed; han sagde med stor Kjækhed, at han hidtil taalmodigt havde lidt al denne Pine og vil ogsaa fremdeles lide den taalmodigt; men Intet gjorde ham saa ondt, som at hans egen Moder opmuntrede ham til at fornegte sin Frelser. Han udholdt ogsaa alt, hvad Andet Morderne gjorde ved ham, med stor Taalmodighed, indtil Paschaen dersteds ynkedes over ham og frelste ham fra videre Pinsler ved at lade Hovedet hugge af ham. Jeg formoder, at Ingen tør negte for, at saadanne smaa og skrøbelige Børn ikke have kunnet holde ud i en saadnn kvalfuld Tilstand og føle en sød Glæde i den bitreste Død uden en Kraft fra det Høie og en overnaturlig Trøst, som man med al Ret kalder en Forsmag paa det evige Liv.

§ 40. Vi forlader nu Børnene og gaa over til de Voxne, som have annammet den Naade af Gud at føle og smage den himmelske Sødme og de Kræfter fra den tilkommende Verden, hvorom vi tale. I Spidsen for disse sætte vi med fuld Føie de hellige Martyrer, der ligesom have undertegnet og bekræftet den himmelske og evangeliske Sandhed med sit Blod. Da Laurentius Saunders, en Englænder, stod for Dommerne og ventede paa at blive dømt til Baalet for sin evangeliske Bekjendelse, blev han styrket af Gud med en særdeles Trøst og sød Vederkvægelse, der trængte igjennem alle hans Lemmer, opfyldte hans Hjerte og beroligede og glædede det. Antonius Laboreus, en Franskmand, skrev fra sit Fængsel, at han aldrig i sit Liv havde været friskere eller mere oprømt tilmode, ei heller nogensinde smagt Herrens Godhed bedre end i dette sit Fængsel. Hvad der tildrog sig med en gudfrygtig Bondemand i Schweitz, der blev brændt, fordi han vedkjendte sig den evangeliske Sandhed, og paa hvilken eftertrykkelig Maade han lagde sit Hjertes Ro og Frimodighed for Dagen, da han allerede var bunden til Pælen, har jeg omstændeligen skildret paa et andet Sted,*) og den gudfrygtige Læser vil da maaske erindre det eller behage at efterse det. Men der har ogsaa været andre Christne, hvilke ere døde en naturlig Død, og som ere blevne saaledes husvalede og opfyldte med himmelsk Trøst, og de have faret herfra med stor Glæde, med Latter, med Sang og Jubel. Om den navnkundige Italienerinde Olympia Fulvia Morata, der forlod Fædreland, Venner, Frænder og Alt for Religionens Skyld, har hendes Mand, Andreas Gunthlerus, Doktor i Lægevidenskaben, meddelt en lærd Ven en udførlig Beretning. Da hun var Døden nær, skriver han, og vaagnede af en let Søvn, blev jeg var, at hun saa meget glad ud og smilede med en særdeles Ynde. Jeg gik hen til hende og spurgte hende, hvilken Glæde hun følte, som hun viste sig saa fornøiet over. Hun svarede: Jeg saa i dette Øieblik et overordentlig lifligt og deiligt Sted, opfyldt med Glands og Lys. Kort efter udbrød hun: Jeg er overvættes glad! og senere, da hendes Øine begyndte at briste: Jeg kan næsten ikke mere kjende Eder, som ere omkring mig; men ellers er jeg overalt omgiven med Blomster, hvorefter hun snart henslumrede blidt og saligt. Under sin Sygdom og ellers ofte takkede hun Gud inderligt for, at Han ved sit hellige Ord og sin Aand havde oplyst hende med den saliggjørende Kundskab om sig, afdraget hende fra Verden og Kjærligheden til det Forkrænkelige og opvakt den salige Længsel efter det evige Liv hos hende. Hun kunde derhos ikke lide, at man vilde trøste hende med Haabet om Helbredelse og Opkomst af denne Sygdom. Da man spurgte hende (saasom hun oftere havde lidt store aandelige Anfegtelser), om hun ogsaa nu følte til Noget, som gjorde hendes Sjel urolig, svarede hun: vel har Satan i hele de syv sidste Aar ikke ophørt at angribe mig med alskens Fristelser, for derved at drage mig bort fra den sande Tro; men nu er han intetsteds at se eller høre, ret som om han havde bortskudt alle sine Pile, og jeg føler nu intet Andet i mit Hjerte end min Jesu Fred og den saligste Ro og Tilfredshed.

§ 41. Der forekommer, Gud være lovet, oftere saadanne Exempler i den evangeliske Kirke, og Mange have nydt den Naade af Gud, at de under sin Dødskamp enten, ligesom sin Jesus, ere blevne styrkede af en eller flere Engle, der have vist sig for dem, eller at de, ligesom Stefanus, havde faaet kaste et Blik ind i den aabne Himmel og Guds

*) And. Indf., 4de Hund., Kap. 51.

Herlighed og derved ere blevne sødeligen husvalede i al den Angest, som Døden fører med sig, — af hvilke Exempler en gudfrygtig Ordets og Guds Kirkes Tjener har samlet et ikke lidet Antal i sin lille opbyggelige og underholdende Bog, kaldet den onde Stund. Blandt disse er det mærkeligt og overordentligt, hvad han fortæller om salig Arndt, denne velfortjente og aandrige Theolog i vor Kirke, nemlig, at da han paa sit Yderste havde slumret lidt og atter vaagnede, slog han sine Øine op og sagde: „Vi saa Hans Herlighed", osv. (Joh. 1, 14), og da man spurgte ham, naar han saa denne Herlighed, svarede han: Nu saa jeg den; o, hvilken Herlighed er ikke det! — ligesom ogsaa om salig Sanbert, berømt Theolog og Præst i Nyrnberg, der paa sin Dødsseng med stor Glæde og leende Mund talte mange mærkelige Ord om guddommelige Drømme, Englesyn og den evige Glands og Herlighed og undertiden sagde til de Omstaaende: Ak se! se! og undertiden: O, hvor mange Tusinde Engle! ak se! ak se! Vi ville imidlertid ikke opholde os længere herved, men anføre andre Exempler, som ere komne til vor egen Kundskab. Jeg har kjendt en gudfrygtig Mand, som efter ved Guds Naade at være ført over fra den brede Verdens- og Syndevei til den trange Omvendelsesvei og efter en Tidlang ifølge Guds Raad og Tilskikkelse formedelst sine forrige Synder at være bleven meget ængstet af Satans Anfegtelser omsider fandt Hvile og Trøst for sin Sjel og derhos fik Taarernes Gave, saa at han kunde blideligen græde under Bønnen, under Guds Ords Hørelse, under gudfrygtige Samtaler med christelige Venner og under Betragtningen af Guds Miskundhed. Denne Mand pleiede at sige og kalde Gud til Vidne paa, at han nu fandt mere Glæde og Sødme i sine Taarer end han før havde fundet i al Verdens Lyst, hvoraf han sluttede: Naar Gud kan gjøre Graaden saa sød for sine Børn her i Verden, hvor sød vil da ikke Vinen blive i det evige Liv! Naar der er saadan Sødme i Taarerne, idet vi udgyde dem, hvor stor vil da ikke den blive, som skal følge ovenpaa ved deres Aftørring i Himmelen! Er det ikke et Under af Guds Miskundhed, sagde han, at de Troendes Sorg er sødere end Verdens Latter? Hvorledes vil det da ikke blive, naar denne skal sørge og hine le!

§ 42. Jeg kjender et Menneske, som den hellige og alvise Gud har draget til sig og afsondret fra Verden, saa og prøvet ved mange Trængsler, aandelige og legemlige. Han har fortalt mig, at Satan engang saaledes havde bragt ham i Klemme og paa alle Sider omgivet ham med Angest, Frygt og Forfærdelse, at han hverken vidste ud eller ind; han kunde ikke bede, ei heller sukke; hans Hjerte vilde briste. I denne Nød ilede han ud i den ved Huset liggende Have, faldt paa Knæ under et Træ, i den Hensigt at fremsige Herrens Bøn, fordi intet Andet vilde falde ham ind. Idet han nu begyndte at bede: Fader vor, blev Ordet Fader til lutter flydende Sukker og Honning i hans Mund og Hjerte, og den Hellig-Aand forklarede det i et Øieblik saa kraftigt og sødeligt for ham, at al hans forrige, ulidelige Angest strax var overvunden, og saa at han følte sig saa trøstet og glædet, at han ikke formaaede at udtrykke sin Sjels salige Tilstand med Ord, men ofte gjentog: Fader! ak Fader! Og dette var et Sukkerkorn, der ligesom smeltede i hans Hjerte og opfyldte det med lutter himmelsk Sødme. Han pleiede siden ved at se Verdensmenneskenes vellystige og daarlige Glæder spotte helligt derover og sige: Løb hen, du gale Hob, og søg Druer paa Tornebuskene og Figener paa Tidslerne, siden du ikke vil have det bedre. Min Glæde er at holde mig til Gud,

der kan glæde mig mere med et eneste Ord end Verden med al sin Lyst, Pragt, Rigdom og Herlighed. O søde, o salige, o store Gud! Hvor stor er ikke dit Gode, som Du har gjemt for dem, der frygte Dig, og som Du har bevist imod dem, der tro paa Dig for Menneskenes Børn!

§ 43. Jeg har endnu nogle skjønne Exempler ved Haanden, der ere meget trøstelige og som jeg ikke kan lade blive tilbage. En gudfrygtig Dreng paa tolv Aar eller noget Mere blev af sine Forældre og Andre anseet dygtig til at gaa til den hellige Nadverd. Efter at han nu havde aflagt sin Bekjendelse i Skriftestolen og modtaget den hellige Syndsforladelse, hvortil han havde forberedt sig med barnlig, men dog hjertelig Andagt, blev han af sin Fader sendt hen i en Have for at hente nogle Urter, men blev undervejs ved trøsteligen at mindes den modtagne Frikjendelse for sine Synder opfyldt med saadan Glæde og usædvanlig, sød og kraftig Trøst, at han maatte synge og springe og ikke vidste, hvad der gik af ham. Da den samme Dreng to Aar senere var i Kirke og ikke fra det Sted, hvor han sad, kunde høre Præsten, der var gammel og havde en svag Røst, fremtog han Mikael Neanders Menneskespeil, som han havde taget med sig, og læste blandt Andet, hvad den salige Mand deri siger om det evige Glædesliv; medens han saaledes læste, følte han en saa sød og uventet Forandring hos sig, at han ikke mere lagde Mærke til det Udvortes, hvad der var om og hos ham, men derimod indvortes blev bevæget af en saadan Glæde, at han var tilmode, som om han virkeligen allerede var i Himmelen og nød alt det, han læste om, og dette varede, indtil Prædikenen sluttede, og han, ligesom vækket af sin søde Søvn ved Larmen med Stolene, mærkede, at han endnu befandt sig paa Jorden, hvilket han sukkende beklagede. Det blev imidlertid ikke herved; men efter at denne Skoledreng var bleven voxen og paa Grund af sin gudelige Omgjængelse maatte lide Meget af den ryggesløse Verden, fornam han ofte den søde Sjele-Vederkvægelse, saa at han stundom maatte gaa ud paa Marken eller i en Skov og med høi Røst prise sin Gud med Glæde. Engang, da han havde forlystet sig saare ved salig Dr. Filip Nikolais „Theoria vitæ æternæ eller Det evige Livs Glædesspeil“, blev han under en Vandring ude paa Marken betagen af saadan Glæde, at han ikke mere fornam det dødelige Legemes Byrde, medens han gik, men syntes, at han svævede mellem Himmel og Jord og var omgiven af lutter Sødme, osv.

§ 44. En gudfrygtig og dydig ung Enke, som den Høieste havde bedrøvet saare ved hendes Ægtemages tidlige Død, behagede det Ham at glæde høiligen paa følgende Maade: Hun var i de Helliges Forsamling og hørte paa en Prædiken, som blev holdt over de Ord: „Himmeriges Rige ligner et Menneske, en Kjøbmand, som søgte efter gode Perler, hvilken, der han fandt en meget kostelig Perle, gik bort og solgte alt det, han havde, og kjøbte den samme“ (Matth. 13, 45, 46). Da nu Præsten smukt fremstillede, at Jesus var den kostelige Perle, som man maatte søge med Tilsidesættelse af alt Andet, indtil man havde og besad den i sit Hjerte, blev hun saa bevæget af en hellig og heftig Attraa efter at have og besidde denne kostbare Perle, at hun henfløb i Taarer og anraabte Gud med vældige Sukke om at give hende denne Perle i hendes Hjerte, saa at hun kunde tage den med hjem, besidde og evig beholde den. Idet hun nu holdt ved med Suk og Graad, og al hendes Længsel og Begjæring var: Jesus i Hjertet! osv., blev hendes Tilstand med Et forandret; det forekom

hende, som om hun laa i sin Jesu Arme, og hun blev derhos opfyldt med en saa overvættes Glæde, at, omendskjønt hun ikke kunde udtale den, sagde hun dog ved sig selv: Om al den Glæde, som har været i Verden fra Adam af og skal blive deri indtil Enden, kom sammen, var den dog for Intet at regne imod denne Glæde. Det var ogsaa med Nød og Neppe, hun kunde bare sig for at juble af Glæde og fylde Kirken med et Frydeskrig. Naar man spurgte denne gudelskende og dyrebare Sjel, om hun ikke ønskede sig Mere af en saadan Forsmag paa det evige Liv, pleiede hun at svare, at hun agtede sig uværdig dertil; hun lod sig nøie med den Troeskraft og Frimodighed, Guds Ord skjænkede hende; det var nok, at hendes himmelske Fader engang havde værdiget hende den uden hendes Fortjeneste; dog ønskede hun, dersom det ikke stred imod Hans hellige Villie, at Han paa hendes Yderste vilde læske hende om end kun med nogle Draaber af denne Glædesvin.

§ 45. Et gudfrygtigt Menneske var i Kirke og anstillede sine hellige Betragtninger over Herrens hellige Nadverd, som just blev holdt og hvorunder den deilige Psalme blev sungen: O Jesu, din Hukommelse med Fryd opfylder Hjerterne, og ganske uventet følte han sin Herres Jesu Sødhed i den Grad, at han ikke kunde sige, enten han var i Himmelen eller paa Jorden. En anden hørte en berømt og høitbegavet Theolog prædike over de Ord af David: Forlyst dig i Herren; saa skal Han give dig dit Hjertes Begjæring (Ps. 37, 4), og blev derved fyldt med saadan himmelsk Trøst og hellig Fryd, at han ønskede Præsten, at han i sin sidste Stund maatte føle, hvad han nu selv smagte, saa vilde han sikkert vandre herfra med himmelsk Glæde. En gudfrygtig, enfoldig Mand, der elskede Gud og Hans Ord høit, blev efter Guds forunderlige, men dog salige Raad anfaldt af store aandelige Anfegtelser og maatte i tyve Aar holde ud i denne Elendigheds Ovn. Da nu Byrden næsten blev ham for tung, og Angesten faldt ham utaalelig, bad han desto heftigere og kjæmpede med sin Jesus af alle Kræfter, bedende om Hjælp og Trøst; da hørte han de Ord i sit Indre: Hvad vil du, at jeg skal gjøre dig? Han svarede: Ak, min Jesus, at jeg engang maa blive frelst fra denne store Angest og forsikret om din Naade og min Salighed, hvorpaa hans Hjerte strax, som han endnu talte, blev gjennemstrømmet af lutter Sukker og Sødme, saa at han fornam en rig og fuldkommen Trøst og blev aldeles befriet for al Angest. Denne Mand var saa belæst i Bibelen og havde opnaaet et saadant Kjendskab til sin Gud samt var derhos saa mild, ydmyg, godgjørende og tjenstagtig i sin hele Vandel at det var en Lyst at omgaaes ham, hvorfor han ogsaa blev agtet dyrebar af Geistlige og Verdslige, som kjendte ham, af Lærde og Ulærde, af Høie og Lave ligetil sit salige Endeligt, som Hans Jesus forundte ham i Aaret sexten Hundrede og fire og sexti.

§ 46. En gudfrygtig og gudelskende, enfoldig Kvinde var i Kirken, da Præsten omhandlede Beretningen om den kananæiske Kvinde og talte saare bevægeligt og trøsteligt herover. Som hun nu hørte meget andægtigt til, forekom det hende, at der af hans Mund udgik lutter lysende Gnister, som faldt ned her og der over den forsamlede Menighed, hvorhos hun forman en saa liflig Trøst og sød Glæde, at hun ikke kunde udsige det. En gudfrygtig Sjel, som jeg raadførte mig med i denne Anledning, skrev til mig: Dersom man til disse kan henregne En, som flere Gange ved at høre Prædiken, under Læsningen af den hellige Skrift og under Bønnen har med Suk og Graad glemt alt Timeligt og været ligesom nedsænket i sin Guds Mi=

skundhed, saa kan jeg, hvorvel i dybeste Ydmyghed, sætte mig i Klasse med dem. Nu ved jeg imidlertid sjelden deraf, men lader mig nøie, naar jeg ved Siden af en hjertelig Erkjendelse af og Sorg og Anger over min Arve- og Gjerningssynd kan hænge ved min kjære Jesus i sand Tro og barnlig Tillid og ved den Hellig-Aands Kraft stedse vorde bevaret for Syndens Herredømme, medens jeg dog af og til smager Guds Ords Kraft, Andagt under Bønnen og Ro i min Sjel, hvorfor jeg af Hjertet giver min Gud al Ære.

§ 47. Dog, det faar være nok hermed. Jeg haaber, at intet christeligt Hjerte, som gjennemlæser denne Fremstilling med Eftertanke, vil nære nogen Tvivl om hvorvidt der i Naadens Rige findes en Forsmag paa det evige Liv, men tvertimod ønske, at det efter Guds Villie ogsaa selv maa fornemme den, Noget, hvorom vi med Guds Hjælp snart skulle sige Mere. Og nu vil det falde os lettere at forklare, hvad en saadan Forsmag er, og hvorledes det dermed forholder sig. Den er en indre, lønlig Aabenbarelse af Guds Herlighed, Miskundhed og Kjærlighed hos en troende og gudelskende Sjel. Den er en Christi Forklarelse, der ikke foregaar paa et høit Bjerg og udvortes, men i Aanden og Hjertet. Den er Guds udøste og flydende Kjærlighed, der overstrømmer og lyksaliggjør Sjelen! Den er en himmelsk, kraftig og sød Bevægelse af Aanden, der medfører en overnaturlig, uudsigelig Fryd. Den er et levende, virkeligt og sjeleglædende Kjendskab til den levende Gud. Den er den høieste Grad af det salige Samfund med Gud, som man i dette Liv kan opnaa. Den er en Smag af Guds gode Ord og af den tilkommende Verdens Kræfter (kraftige Vederkvægelse). Den er et Lys, som skinner i Sjelen og ikke blot oplyser og gjennemstraaler, men tillige glæder, styrker, husvaler og vederkvæger den. Den er en Opbrusen af den levende Vandkilde, der opvælder til et evigt Liv, hvorved Sjelen bliver vandet og fyldt med Retfærdigheds Frugter. Den er en liflig og behagelig Luftning, der vifter hen over de gudelskende Hjerter fra Paradiset. Den er en Stilhed, som bringer al Uro til at lægge sig, og i hvilken man hører uudsigelige Ord. Den er en sagte Susen, hvori Herren er og taler med Sjelen. Den er et Lyn, der skinner igjennem Hjertet og opfylder det med Livsens Lugt. Den er en Trøst over al Trøst, en Glæde over al Glæde, en Kraft over al Kraft, hvis Mage ikke er at finde i den ganske Verden. Den er en sød Henrykkelse, hvori man ikke ved, hvad der foregaar med En, fordi man befinder sig saa overvættes vel. Den er en guddommelig Drøm hos de gudhengivne Sjele, hvoraf de kun ugjerne vaagne. Den er en Glædesfest i Sjelen, et Herrens Gjæstebud, hvori Han gjør sine Egne drukne. Den er et Kys, som den Herre Jesus giver sin Brud. Den er en Aandens Himmelfart i levende Live. Den er en Begyndelse til det evige Liv i Taaredalen her paa Jorden, osv.

§ 48. En gudelskende Sjel har i en saadan Tilstand Intet og har dog Alt. Den har intet Jordisk og ved ikke af noget Verdsligt og Forgjængeligt, som kan volde den Glæde, og er dog fuld af Glæde. Den vandrer ikke i nogen stor Herres Lysthave; den spadserer ikke paa nogen grønnende Mark eller i nogen yndig Lund; den er ikke ude paa nogen blomsterstrøet Eng; den hviler ikke ved noget rislende og susende Vand; den er langt borte fra noget kongeligt Taffel; den ved ikke af nogen Musik, ikke af Harper eller Citharer; den har Ingen til sin Opvartning og Betjening; den har ingen prægtig og kostbar Pynt; den har ingen Penge, ingen Rigdom; den

har ingen Vin, intet Øl; den har intet behageligt Selskab; den har ingen nyudkomne, lærde eller underholdende Bøger; den har intet pragtfuldt og vel møbleret Hus og intet Forraad for mange Aar; den har intet synderligt sundt Legeme; den finder intetsteds Hvile og Fornøielse, og alligevel erholder og besidder den uformodentligen alt dette, nemlig i den usigelige, søde og store Glæde, den nyder, og det i et saadant Maal, at om al den Glæde og Fornøielse, som alle kongelige og fyrstelige Lysthaver, alle Skove, Marker og Enge, alle Floder og Kilder, alle Lækkerheder, alle Bøger og alt Andet i Verden kan skjænke det menneskelige Sind, blev bragt sammen, og den blev omgiven og betjent dermed, vilde det dog, som man siger, ikke bære Vand imod dens Glæde. Ingen verdslig Lyst og Fornøielse formaar at borttage den ringeste Anfegtelse, ikke at give Hjertet, naar det er bekymret,, nogen Luft, ikke at yde Sjelen, naar den er misfornøiet, nogen Ro, ei heller at fordrive Dødens Bitterhed og Frygten for Helvede; men alt dette formaar et eneste Blik ind i den aabnede Himmel, et Par Draaber af den himmelske Sødme, der falder i Hjertet, osv. Jeg kommer her til at tænke paa en gudfrygtig og oplyst Mand, som vel var meget fattig, men dog, saa ofte hans Sjelesørger spurgte ham, hvorledes det gik ham, pleiede at svare: Vi have Liv og have Overflødigt (Joh. 10, 10). Saaledes er det; Guds Børn ere ofte i Ørken, hvor der hverken er Noget at bide eller brænde, og blive dog rigelen bespiste; de vandre ofte i det tørre Sand og blive dog sødeligen læskede; de sidde blandt Torne og plukke dog Roser; de leve i Mørket og ere dog fulde af Lys; de ere ene og leve dog i det allerædleste Selskab; de drikke kun Vand og blive dog drukne og glade; de ere i Taaredalen og leve dog i Himmelen; de stride endnu og have dog allerede Seieren og Kronen ihænde. Kort sagt, de have Intet og dog Alt i Ham, der er Alt og giver dem sig selv at besidde og nyde. Se, jeg har nu talt om denne Christendommens Herlighed saa meget og saa godt, jeg kunde, og tvivler ikke om, at de, som have lært den at kjende, ville tilstaa, at dette Afrids, som vi have gjort efter Guds Ord og de Helliges Erfaring, er temmelig træffende, men dog ikke udtrykker Sagen fuldkommen. Jeg har heller aldrig villet paatage mig at gjøre det Sidste, saasom jeg vel ved, at ei engang Sjælens naturlige indvortes Bevægelser kunne fremstilles med Ord, hvor meget mindre da de overnaturlige, aandelige og himmelske! De derimod, som endnu ikke have fornummet den, ville dog være overbeviste om, at den virkeligen er i Guds Kirke, og desaarsag inderligen ønske, at ogsaa de efter Guds naadige Villie maa blive benaadede dermed.

§ 49. Vi ville nu, efter at Sagen, saavidt fornødent, er bevist og afhandlet, gaa over til dens Brug og finde da for det Første heri en Stadfæstelse paa, hvad der er foredraget i forrige Prædiken, nemlig, at der i Himmelen visseligen er beredt et evigt og saligt Liv for de troende og gudfrygtige Sjele, hvilket blandt Andet tydeligt nok sees af den Forsmag derpaa, som de føle i denne Verden; thi hvad der ikke er til, det kan man ikke have nogen Forsmag paa. Historieskriverne fortælle, at Kristofer Kolombus, den berømte Opdager af den saakaldte nye Verden, faldt paa den Tanke, at der maatte ligge nogle ubekjendte Lande mod Vest, fordi han havde lagt Mærke til, at der fra den Kant bestandig blæste nogle milde Vinde. Ligeledes finder man i de Folks Dagbøger, som have reist i Ostindien, at Øerne Ceilon, Madagaskar og nogle andre Øer, som man kalder de molukkiske, udsende en saa sterk og behagelig Lugt formedelst sin store Rigdom

paa Krydderier, Kanel, Nelliker osv., at man, især naar Vinden staar fra Land, allerede kan mærke den i en Afstand af sytten (norske) Mile og saaledes tidligere kan lugte end se disse ædle Lande. Ligesom nu Søfolkene ved at fornemme denne yndige og vederkvægende Lugt paa Havet deraf med Sikkerhed kunne slutte, at det Land, de søge, ligger foran dem og er dem nær, saaledes kunne ogsaa vi Christne med stor Sikkerhed slutte af den usædvanlige, liflige og vederkvægende Lugt, som den himmelske Pintsevind ofte fører os imøde fra Paradiset og de Levendes Land, at der isandhed gives et saadant saligt Frydeland, og at vi ere det nær. Tager jeg ikke feil, saa sigte ogsaa de hellige Guds Mænd hertil, naar de sige „Gud har salvet og beseglet os og givet os Aanden til Pant i vore Hjerter" (2 Kor. 1, 21. 22), og paa et andet Sted: „Gud beredte os just til dette (til det salige Liv, hvori det Dødelige opsluges og aldeles afskaffes) og gav os Aanden til Pant" (2 Kor. 5, 5). I ere blevne beseglede med Forjættelsens den hellige Aand, som er os Pant paa vor Arv til vor (fuldkomne) Forløsning (Efes. 1, 13; 4, 30). Derpaa kjende vi, at vi blive i Ham og Han i os, fordi Han gav os af sin Aand" (1 Joh. 4, 13). Naar den Hellig-Aand, der er udøst over os, saa sødeligen bevæger vore Hjerter og fylder dem med Fred, Glæde, Trøst og Kraft, — naar Han saaledes forsikrer os om det guddommelige, evige Liv i Christo Jesu, at Satan med al sin Magt og List ikke kan bringe os til at tvivle derom, og naar Han giver os den tilkommende Verdens Kræfter at smage, kaldes Han medrette et Pant eller en Haandpenge paa vor Arv og det salige Liv, som vi forvente af Guds Naade i Christo Jesu.

§ 50. Vi finde her for det Andet atter Anledning til at minde om den sande Christendoms Høihed og Herlighed og at formane alle gudelskende Sjele til ret at tilegne sig den og med Frimodighed betjene sig deraf til sin Trøst. Høiheden og Herligheden ligger deri, at en sand Christen ei alene har en fri Adgang til Gud og Hans Naade i og ved Christus, den Naadestol, i hvilken man finder Syndernes Forladelse, Retfærdighed, Fred og det evige Livs Haab, men at han ogsaa derved kan komme i et inderligt Samfund og Venskab med den hellige og salige Gud, saa at Gud synderligen elsker ham, bliver aldeles fortrolig med ham, aabenbarer sig for ham, lader ham smage Hans Salighed og saaledes giver ham Himmelen og Jorden. Efter denne Herlighed bør enhver Christen af al Magt tragte; thi hans Christendoms endelige og fornemste Øiemed er Foreningen og Samfundet med Gud, til dennes Forherligelse og Nydelse. Den har ikke det rette Begreb, som tror, at Guds Nydelse ganske og aldeles og udelukkende hører hjemme i hint Liv og først er at forvente efter Døden, uagtet Gud i sine Forjættelser ogsaa har lovet den i dette Liv. Ligeledes er det vildfarende og urigtigt, naar Nogen tror, at Nydelsen af Guds Salighed og Forsmagen paa det evige Liv her i Verden kun er for de Lærde, for Præsterne og nogle faa andre høierfarne Christne, som om de opnaaede den ved sin Lærdom, Klogskab og Erfarenhed, eller at den er en saa særegen Guds Gave, som Han kun vil skjænke nogle Faa; thi vi have allerede forhen anført, at Herren ifølge sin store Miskundhed ogsaa har værdiget Børn, Kvinder og andre enfoldige, gudfrygtige Mennesker denne Herlighed; saa ere ogsaa de Befalings- og Forjættelsesord almindelige: Smager og ser, at Herren er god! Æder, mine Kjære, og drikker, mine Venner, og bliver Allesammen drukne! Hvo mig elsker, for ham vil jeg aabenbare mig selv. Hvo som tror paa mig, af hans Liv skal flyde levende Vandstrømme, o.

a. M. Altsaa er denne Gave for alle Christne, for Kloge og Enfoldige, Høie og Lave, Rige og Fattige, Lærde og Ulærde, Mænd, og Kvinder og Børn, hvorfor ogsaa Apostelen ønsker alle Christne i Efesus, „at Gud vil give dem Visdoms og Aabenbarelses Aand i Hans Kundskab, deres Forstands oplyste Øine, at de kunne erkjende, hvilken Hans Arvs herlige Rigdom er iblandt de Hellige“ (Kap. 1, 17. 18). Er der da Nogen, som hidtil slet ikke har smagt dette Manna, saa er det at befrygte, at det endnu ikke staar saaledes til med hans Christendom, som det kunde og burde, og at han hidtil ikke har betjent sig rigtigt af den. For at afhjælpe en saadan Mangel ville vi foreslaa nogle Midler, hvorved en Christen ogsaa i dette Liv kan opnaa den salige Nydelse af Guds Godhed og en Forsmag paa den himmelske Sødme.

§ 51. For det Første maa man ikke anse Christendommen for nogen ringe og simpel Sag, som man snart kan lære tilbunds, saaledes som Tilfældet desværre er med de fleste Christne nutildags, hvilke lade sig nøie med, at de i sin Ungdom have lært et kort Uddrag af den christelige Lære og mene, at naar de kun ikke glemme det, saalænge de leve, saa er det overflødig nok til Salighed, og da behøver man ikke at bekymre sig om noget Mere; ei heller har det da Noget paa sig, om man ikke læser i den hellige Skrift, — om man hører Prædikener med koldsindig Andagt og uden nogen Nytte og tilbringe den Gud helligede Tid uden hellig Øvelseog gudelig Eftertanke, ja ofte i kjødelig Lyst og Glæde. Saaledes maa en gudelskende Sjel, der attraar et fortroligt Samfund med Gud og en Aabenbarelse af Hans Herlighed i sit Indre, ikke tænke; men den maa betragte sin Christendom som høi, stor og hellig og som en Gjerning og Øvelse for sit hele Liv. Den maa stedse ønske og hjerteligen beflitte sig paa at voxe alt mere og mere ei alene i Tro og Gudsfrygt, men ogsaa i Trøst, Fred, Glæde og Forvisning om sin Frelse samt om formedelst sin Herres Jesu Mægling at blive stedse bedre kjendt med Gud og tiltage i den levende Kundskab om Ham. Den Hellig-Aand henregner det til de oplyste og troende Christnes Egenskaber og Kjendetegn, at de kjende Herren og lægge Vind paa at lære Ham mere og mere at kjende, efterdi Han indfører dem talende saaledes: „Naar vi leve for Herrens Ansigt, da skulle vi kjende det; vi skulle jage efter at kjende Herren“ (Hos. 6, 3). Det Ord, som her er oversat ved at jage efter, har et særdeles Eftertryk og bruges ligeledes i den tre og tyvende Salme om Guds Miskundhed, der efterjager os alle vort Livs Dage (V. 6). Ligesom nu den kjærlige Gud aldrig bliver træt af at efterjage eller følge os med sin Naade, saaledes sige ogsaa de Troende, at de ikke ville lade sig nøie med nogenlunde at kjende Herren; men de ville i hele sit Liv med Flid og hellig Nidkjærhed mere og mere efterjage en saadan Kundskab for at blive stedse fuldkomnere deri. De ville ligne Bierne, som, naar de bliver var et blomstrende Træ eller en blomsterrig Mark i Nærheden af sig, ere saare flittige til at samle Honning.

§ 52. Derimod anføres det som en Egenskab ved ugudelige Mennesker, at de ikke holde det for godt at have Guds Kundskab (Rom. 1, 28), hvilket atter er talt med stort Eftertryk, idet der i det græske Ord, som Apostelen bruger, ligger, at omendskjønt Hedningerne havde Begyndelsen til Kundskaben om Gud i Naturens Lys og Betragtningen af Hans Gjerninger, ansaa de det dog ikke Umagen værdt at bekymre sig videre derom; det var dem ikke synderligt om at gjøre at besidde den sande Lære om Ham. Ved begge de anførte Steder er det

meget mærkeligt, at Udfaldet eller Frugten følger strax ovenpaa; thi hos Profeten tilføier de Troende: Herrens Udgang er beredt som Morgenrøden, og Han skal komme til os som et Regn, som et sildigt Regn og et tidligt Regn paa Jorden, og lære derved tydeligt, at deres hellige Omhu for at lære Herren at kjende skal være dem ligesaa gavnlig, som Morgenrøden er for Væxterne, idet den ei alene beskinner dem, men ogsaa befugter dem med sin kjølige Dug, og som et Regn, der falder imod Aften og forfrisker dem efter Dagens Hede; thi Herren vil lade sig finde af dem, som søge Ham saa ivrigt; Han vil oplyse dem mere og mere med sit Naadeslys og glæde og frugtbargjøre dem med sin aandelige Velsignelse og himmelske Trøst. Apostelen derimod tilføier disse Ord: Gud gav dem hen til et Sind, som intet duer, — for at tilkjendegive, hvad Forsømmelse af og Ringeagt for Kundskaben om Gud fører med sig, nemlig en forfærdelig Dom, idet saadanne Mennesker blive givne hen til og nedsynke dybere og dybere i sit Hjertes Mørke og Blindhed. Heraf kunne vi nu uden synderlig Møie slutte os til, at en Christen, der ogsaa i dette Liv vil nyde Godt af sin Christendom og komme i et indvortes, sødt Samfund med den algode Gud, stedse med Flid og Iver maa stræbe at voxe i Kjendskabet til Ham og uafladeligen bruge de dertil tjenlige Midler.

§ 53. Han maa elske Guds Ord over alle Verdens Skatte; deri maa han granske; det maa han betragte, betænke og overveie i sit Hjerte Dag og Nat. Han maa være som „et Træ, der er plantet ved Vandbække“ (Ps. 1, 2. 3) og som stedse paa en skjult Maade ligesom drikker af disse gjennem sine Rødder og derved fyldes med Løv og Frugter. Ligeledes maa han komme til Prædikenerne og den hellige Skrifts mundtlige Forklaring, som foregaar i offentlige Forsamlinger, med en hellig Hunger og Tørst, med ivrige Bønner og stadige Sukke, som disse: Ak, Herre, Du har sagt: „Jeg vil udgyde Vand paa det Tørstige og Strømme paa det Tørre“ (Esai. 44, 3); ak, Herre, se, her er en tørstig Sjel; her er et tørt Hjerte. Ak, Jesus, giv mig en sterkere Tro, en mere brændende Kjærlighed, et fastere og gladere Haab! Ak, giv mig Naade, Aand, Lys og Trøst!

Lær os Dig selv at kjende
Og elske mere Dag for Dag,
Saa vi til Livets Ende
Dig tjene til fuldt Velbehag,
Din Sødhed alle Dage
I vore Hjerter smage
Og tørste efter Dig!

Jeg har ved Guds Naade kjendt nogle dyrebare Sjele, som have smagt den overnaturlige, søde Trøst; men de have Alle været store Elskere af Ordet og sagt, at de fik denne Naade af sin Jesus enten under Bønnen, idet de talte inderligt med Ham, eller idet de satte sig ved Hans Fødder og hørte paa Ham, naar Han talte venligt og trøsteligt gjennem sin Tjener, — saaledes som ogsaa sees af de forhen anførte Exempler. Da de til Emmaus gaaende Disciple lyttede opmærksomt til Herren, idet Han oplod Skrifterne for dem, optændtes den himmelske Ild i deres Indre (Luk. 24, 27. 32). Da den gudfrygtige Krigsmand Kornelius fremstillede sig med sine paarørende og nærmeste Venner for Apostelen Peter og sagde: Vi ere Alle tilstede for Guds Aasyn for at høre alt det, som dig er befalet af Gud, faldt den Hellig-Aand paa ham og alle dem, som hørte Ordet, saa at de ved fornemmelsen af Guds Kjærlighed, der blev udøst i deres Hjerter tilligemed den Hellig-Aand priste Gud høiligen (Ap. Gj. 10, 24. 33. 44. 45). Da den æthiopiske Dronnings Kammersvend var

bleven troende ved at læse Ordet og høre det forklare af Filippus og derpaa døbt, drog han glad sin Vei (Ap. Gj. 8, 37. 30).

§ 54. Særdeles trøsteligt og deiligt er det at læse, hvad der fortælles om en gudfrygtig gammel Frue, der hensov salig i Herren Aar femten Hundrede og syv og nitti, og om den herlige Troesbekjendelse, hun aflagde paa sit Yderste. Hun sagde blandt Andet til sin grædende Datter: Jeg, kjære Barn, jeg skal dø. Men begræd mig ikke; thi mine Sager staa godt. Jeg er ved Jesu Christi, min Frelsers Blod, udreven af Syndens, Verdens og Dødens Rige. Jeg er i min Daab bleven ganske befriet fra alle mine Synder, fra Guds Vrede og den evige Død. Jeg tror paa lutter Tilgivelse, lutter Naade og Liv. Ja, jeg føler intet Andet i mit Hjerte end lutter Retfærdighed, Naade og Liv. O, hvor fredelig er ikke min Sjel! Den foruroliges ikke mere af nogen Anfegtelse; Guds Fred, der overgaar al Forstand, hersker i mig. Jeg er fuld af himmelsk Glæde; thi jeg ser lutter Retfærdighed, Naade og Liv for mine Øine. Ja, jeg smager Guds Naades allersødeste Saft i mit Indre. Jeg føler ingen Smerter mere i mit Legeme; thi jeg er fuld af himmelsk Sukker; jeg kjæmper helt sødeligen med Døden. Jeg ser Himlene aabnede og de hellige Engle ved min høire Haand. Ak, hvor yndigt er ikke Paradiset! Min gode Gud og Fader! jeg takker Dig for alle dine Velgjerninger; Dig skylder jeg Livet, Troen, Daaben og Saligheden; Dig skylder jeg timelig og evig Velfærd. O Herre Christus, i dine Vunder dør jeg; lad min Sjel være dig befalet, — og dermed opgav hun Aanden. Jeg tvivler ikke om, at ethvert kristeligt Hjerte, som hører eller læser dette, vil ønske: Min Sjel dø de Oprigtiges Død, og mit Endeligt vorde som hendes! (4 Mos. 23, 10). Men lader ogsaa vort Liv og vor Christendom være, som hendes var! Hun fik det Vidnesbyrd af sin Sjelesørger: Denne Frue havde den hellige Skrift over al Maade kjær og øvede sig daglig deri. Hun læste ogsaa flittigt i Luthers Kirkepostil og søgte fornemmelig efter de Stjerner deri, som aabenbare os vor Frelse. Naar hun fandt noget Særdeles, lo hun og sagde med stor Beundring: Ak, hvilke Ord er ikke dette! Hun lærte dem derhos strax udenad og sagde: Guds Ord hører hjemme i Hjertet; Guds Ords Tusindfryder høre hjemme i Hjertets Paradis; naar de ere der, saa frembringe de Frugt, — saa vederkvæge de de trætte Sjele og skjænke himmelsk Glæde.

§ 55. Førend jeg forlader denne Paamindelse om Kjærlighed til Guds Ord og dets stadige Brug, maa jeg endnu tilføie Følgende: Saasom Gud i disse sidste Tider har opvakt mange af sine Tjeners Aand, saa at de gjennem Trykken (som er en ædel Gave, men nu efter Verdens Vis bliver meget misbrugt) havde meddelt Kirken sin herlige Kundskab og den himmelske Visdom, som den gode Gud har forundt dem, saa vil en troende og gudelskende Sjel gjøre meget vel, naar den efter at have raadført sig med sin Skriftefader eller en anden oplyst og erfaren Christen vælger at læse de Bøger, som ere fulde af Aand, Saft og Kraft, — som hjerteligen og sødeligen fremstille vor Herres Jesu Christi Naade, Guds Kjærlighed og den Helligaands Samfund, tydeligen forklare Daabspagten og den Frelse, som deri er os skjænket, grundigt af Guds Ord bevise og fremlægge til Betragtning Guds Børns Herlighed og Salighed, ophøie og anprise de Christne de aandelige og himmelske Goder, ofte omhandle Foreningen og Samfundet med Gud formedelst Jesum Christum, ere rige paa Opmuntring og Sødme og trøsteligen veilede

Sjelene til deres Christendoms og Guds Nydelse, til Troens Frimodighed og til Forsmagen paa det evige Liv, med hvilket Slags Bøger den evangelisk-lutherske Kirke, Gud være lovet, er velsignet og begavet fremfor alle andre. Jeg tilraader endvidere, at en hellig Sjel, der gjerne ønsker at smage Guds Godhed og Sødhed i Aanden, flittigt efterspørger og søger at blive bekjendt med saadanne Christne, som den kjærlige Gud allerede har værdiget denne Naadegave, — at de gjerne omgaaes dem og føre hellige, opbyggelige og trøstelige Samtaler med dem, paa det de kunne faa Underretning af dem om, hvad de selv have erfaret. Man kunde kalde saadanne Mennesker de Levendes Lands Speidere; hvo som ønsker Efterretning derfra, han spørge dem! Man kan sammenligne dem med Moses, som efter sin Tilbagekomst fra sin firti Dages Omgang med Gud medbragte et skinnende Ansigt; thi vel medbringe disse ikke et klartskinnende Ansigt fra sit fortrolige Samfund med Gud, men dog et brændende og straalende Hjerte. Om de Ugudeliges Mund siger Skriften, at den er en aabnet Grav, der er fuld af Vederstyggelighed og giver en fæl Stank fra sig; de Gudfrygtiges Mund derimod sammenligner den med en Kilde, hvorfra der udgaar Strømme af levende Vand. Om de Ugudeliges Tunge siger den, at den er optændt af Helvede; de Troendes derimod afbilder den som flammende og lysende af himmelsk Ild (Ps. 5, 10; Rom. 3, 13; Ordsp. 10, 11; 13, 14; Jak. 3, 6; Ap. Gj. 2. 3). Begge Dele forklares af Erfaringen; thi hvilken Brand en ugudelig Tunge mangengang optænder i Ungdommens og Andres Hjerter, det hører man tit med Bedrøvelse, og mangt et gudfrygtigt Hjerte har i hele sit Liv nok at gjøre med at dæmpe og slukke de Gnister, som paa denne Maade ere blevne kastede ind i det, fordi de ofte opblusse imod dets Villie. Derimod ved man ogsaa, hvilken sød og salig Brand en af himmelsk Lys og Ild luende og skinnende Tunge kan optænde. Da Urban Regius, en navnkundig og gudfrygtig Lærer i det forrige Aarhundrede, var blevet kaldet fra Augsburg til Hertugdømmet Lüneburg, besøgte han underveis Luther, som dengang opholdt sig i Koburg, og tilbragte en hel Dag i hellig og gudelig Samtale med ham. Siden hørte man ham ofte sige, at han aldrig i sit Liv havde havt en gladere Dag; thi hvad han tilforn med stor Nytte og Glæde havde læst i denne dyrebare Guds Mands Skrifter, det havde han nu med langt større Nytte og Glæde hørt af hans egen Mund og erfaret, at den skrevne Tale ikke kan sammenlignes med det levende Ord.

§ 56. Jeg tilraader endvidere, at den Sjel, som ønsker at smage den guddommelige Sødhed, skal beflitte sig paa at elske Gud af sit ganske Hjerte, af sin ganske Sjel og af sin Formue og ved enhver Leilighed at aabenbare denne Kjærlighed for al Verden, saavelsom bestandig at sky Alt, hvad der strider imod den rene og ivrige Kjærlighed til det høieste Gode. Som vi forhen have hørt, siger vor Frelser: „Hvo mig elsker, skal jeg elske og aabenbare mig selv for ham.“ Hvilken Kjærlighed, han fordrer, forklarer Han selv, idet Han foran og efter disse Ord siger: „Hvo som har mine Befalinger og holder dem, han er den, som mig elsker. Om Nogen elsker mig, skal han holde mit Ord. Hvo mig ikke elsker, holder ikke mine Ord“ (Joh. 14, 21. 23. 24). Det er altsaa en sand og virkelig Kjærlighed, der ikke bestaar i blotte Ord og den udvortes Bekjendelse, men i glad, barnlig Lydighed og en stadig Øvelse i Tro og Gudfrygtighed. Men efterdi ikke Alle, som elske Herren paa denne Maade, strax erholde Aabenbarelsen af Guds Herlighed i sit Indre

og den Forsmag paa det evige Liv, hvorom vi tale, saa kan man heraf slutte, at Herren fordrer en særdeles og ualmindelig Kjærlighed, nemlig den, som man ellers kalder den hellige og gudelige Nidkjærhed for Herren, og som er forenet med Forsagelse af al Egenkjærlighed og Verdenskjærlighed, al forgjængelig og vanhellig Fornøielse og Bekvemmelighed, med Opofrelse af sig selv til Gud, med fuldkommen Overladelse og Hengivelse i Hans hellige Raad og naadige Villie, med glad Taalmodighed i alle Trængsler, med det bestandige Forsæt at tækkes Herren alene og efterleve hans Bud i urokkelig Lydighed. Jeg vil ikke tale videre herom, men bede min Læser, som maaske ønske en nærmere Forklaring over denne Kjærlighed og dens Egenskaber, at ville behage endnu engang at betragte og overveie, hvad derom udførligere er talt i den tredie Del af dette Værk, tolvte Præken fra § 8 til 22; der vil han finde en Gud- og Jesum-elskende Sjel fremstillet og afbildet med levende Farver, som man siger.

§ 57. Naar han nu har gjennemseet denne Skildring, saa kan jeg næsten gjætte mig til, hvilke hans Tanker ville være. Ak, vil han sige, hvor langt er ikke den Kjærlighed, jeg nærer til min Jesum, endnu fra at ligne dette Afrids! Vil ikke Gud glæde mig med Forsmagen paa det evige Liv, førend jeg har opnaaet den Fuldkommenhed, saa har jeg Intet i saa Maade at haabe i denne Verden. Jeg svarer: Sig ikke det, min Medchristen, men bevar kun det hjertelige ønske at elske Gud af ganske Sjel; vær varagtig i Bønnen, og suk tit og ofte: Ak, Jesus, jeg elsker Dig; men hjælp min usle og koldsindige Kjærlighed! Ak, min Gud, din Kjærlighed ulmer i mit Hjerte; men naar skal den begynde at lue og brænde? Blæs Du, min Jesus, med din Aands Aande paa den begyndende Ild, at den maa tage Overhaand og fortære alt, hvad Jordisk og Kjødeligt der er i mig! Begynd ogsaa at omgaaes overensstemmende med Kjærlighedens Egenskaber i dit Liv og Levnet og at efterligne Afridsets Træk i dit Forhold mod Gud og Mennesker. Begynd at være nidkjær for din Guds Ære. Søg at bidrage Noget til Hans Navns Herliggjørelse. Modsig og modstaa Djævelen og Verden af alle Kræfter, naar de krænke din Gud. Pris dig lykkelig, naar du har havt Leilighed til at lide Noget for Hans Navns Skyld. Gjør med Glæde, hvad du ifølge dit Kald er pligtig at gjøre. Se ikke paa det Timelige, og forlang intet Andet af din Gud for din tro Tjeneste, end at Han i Naade vil tage tiltakke dermed. Søg ikke dit Eget, men hvad der er den Herres Jesu. Foragt af Hjertet den timelige Ære, og naar nogen saadan bliver dig tilbudt, saa nedlæg den strax for din Herres Jesu Fødder. Vær fremmed for Verden, men fortrolig med din Gud; elsk Ensomhed; vær stille for Herren; lev gjerne iblandt Guds Skjulte; vær tilfreds med; hvorledes Gud føier det. Stund altid efter din Gud; følg stedse din Jesus, som en Kylling Hønen; tab, som et fromt Faar, aldrig din gode og trofaste Hyrde af dine Øine eller af dit Hjerte. Staa op med Ham; gaa tilsengs med Ham; nyd din Mad og Drikke lig Folket i Ørkenen, som om de kom lige fra Hans hellige Haand og vare velsignede af Ham; krydre Alt med gudelige Samtaler, og medens Legemet faar sin Nødtørft, saa bespis tillige Sjelen med hellige og himmelske Tanker. Herom taler den gudfrygtige Tauler mærkeligt. Idet du nyder din Mad, saa skal du drage det søde Navn Jesus ned til dit Hjertes Bund, mene og sige: Ak, Du liflige og søde Blod! Du er udstyrtet ved en elskende og sydende Ild; udgyd dig over mit Hjertes tørre Bund, der er langt hungrigere, end mit Legeme

er efter legemlig Mad; med denne Begjæring vil du vederkvæge din Aand mere, naar du æder eller drikker, end det dødelige Legeme, der skal forraadne.

§ 58. Opmuntre dig ofte til aandelig Glæde og Guds inderlige Pris. Forestil dig ofte og fordyb dig i Betragtningen af Guds mangfoldige Miskundhed og Kjærlighed, som du har nydt alle dit Livs Dage, fordi Intet er kraftigere til at bringe Hjertet i Glød og fylde Øinene med søde Taarer end dette. Jeg har seet, at man med en Magnet, som man holder i Haanden, kan lede Naalen i Kompasset, hvorledes man vil, ligesom ogsaa, at man kan lokke et Faar eller andet Dyr med en Haandfuld Græs eller en grøn Gren, saa at det følger En. Men jeg har ogsaa erfaret, at der ikke er Noget, hvormed man snarere og mere kan bevæge det flygtige, fordærvede og koldsindige Hjerte og bringe det til at elske Gud end Overveielsen af Hans ufortjente store Miskundhed og Kjærlighed. Jeg har seet og fundet, at Lovens sterkeste Torden vel har rystet og forfærdet lidt de kolde og haarde Hjerter; men Guds Kjærligheds Betragtnings milde Vind har blodgjort og smeltet dem. Betjener Eder derfor ofte af dette prøvede Middel til at opmuntre Eders Hjerte til at elske og prise Gud! En saadan Betragtning er som det Øiekast, den Herre Jesus gav den faldende Peter, hvorved han blev bevæget til at skynde sig ud af Ypperstepræstens Palads og græde bitterligen (Matth. 26, 75; Luk. 22, 61. 62). Saadanne Taarer pleie imidlertid at frembringe sød Frugt; efter et saadant Regn pleier Solen at skinne deiligt, og Hjertehavens Vækster at voxe, grønnes og dufte saare yndigt og lifligt.

§ 59. Holder derhos Eders Samvittighed ren og Eders Hjerte ubesmittet! Bevarer dem som Eders Øine, hvori I heller kke kunne taale noget Støvgran uden Smerter og Taarer! Betragter ingen Synder som smaa; men anse Alt, hvad der strider imod Eders Helliggjørelse, for en Gift, hvoraf man ikke med sin Villie nedsvælger saa Meget som det mindste Korn! Ønsker af Hjertet, at „Fredens Gud vil hellige Eder ganske og aldeles, og at Eders ganske Aand og Sjel og Legeme maa bevares ustraffelige i vor Herres Jesu Christi Tilkommelse“ (1 Thess. 5, 23). „Renser Eder selv daglig fra Kjødets og Aandens Besmittelse, og fuldender Eders Helliggjørelse i Frygt for Gud!“ (2 Kor. 7, 1) „Stræber efter Hellighed, uden hvilken Ingen skal se Herren!“ (Ebr. 12, 14) De Kar, hvori den gode Gud skal hælde sin himmelske Glædesvin, maa være vel rensede. En sand Christen maa stedse beflitte sig paa at leve saaledes, at han daglig uden Men for sin Samvittighed vilde kunne nyde Herrens Legemes og Blods hellige Pant i den høiværdige Nadverd. Det er en skadelig og vanhellig Sædvane, at de fleste Christne nutildags ikke afholde sig fra vitterlige Synder, uden naar de tilligemed andre Troende have nydt den hellige Nadverd i Guds Menighed, idet de tro at skylde det høie Hemmelighedsmaaltid en saadan Ærbødighed. Dette er godt og vel, og det var at ønske, at Alle gjorde det Samme. Men for et helligt Guds Barn er det ikke nok; det holder daglig Nadverd i Aanden og Troen og nyder daglig Herrens hellige Legeme og kostbare Blod. Saa tit det fornyer sin Daabspagt, længes efter sin Jesu Samfund og tilegner sig Hans Fortjeneste og Blod, saa holder det Nadverd i Aanden, og dette bør ske ligesaa helligt og værdigt, som naar man offentligen gaar til Herrens Sakrament og Kjærlighedsmaaltid. Hvo som nu ikke bekymrer sig herom og tror at have gjort overflødigt Nok, idet han har beflittet sig paa at være hellig og gudfrygtig

den Dag, da han skriftede eller annammede Herrens Nadverd — siden kan han ikke tage det saa nøie —, han maa heller ikke finde det forunderligt, om Guds Kjærlighed ikke bliver udøst i hans Hjerte.

§ 60. Lader ogsaa Alt, hvad der møder Eder, behage Eder vel, og værer fuldkommen tilfredse med den Tilstand, hvori den Høieste sætter Eder, den være nu saa ubehagelig og underlig, som den vil! Værer altid som en Nattergal, der lader sin Røst gladeligen lyde selv i en Tornebusk, i den bælmørke Nat og under et sterkt Uveir! Værer som et Faar, der ogsaa æder Malurtvæxten med Begjærlighed og finder Sødme i dens Bitterhed! „Agter det for idel Glæde, naar I falde i adskillige Fristelser!" (Jak. 1, 2) og stræber efter at kunne sige af Hjertet med den hellige Paulus: „Jeg er vel tilfreds i Skrøbeligheder, i Nød, i Forfølgelser, i Angester for Christi Skyld" (2 Kor. 12, 10). Lader Intet være Eder sødere og glædeligere end Guds hellige og altid gode Villie, og sukker uafladelig med Eders Jesus: Ske ikke, som jeg vil, men som Du vil! Skal jeg ikke drikke den Kalk, som min Fader gav mig? Skulde det være mig imod, som det høieste Gode, den evige Kjærlighed, den himmelske Visdom har fundet godt og tjenligt? Betænk vel, at de, som have smagt den himmelske Sødme og ere blevne fyldte med den Hellig-Aands Trøst, fordetmeste ere blevne forberedte hertil ved haarde Anfegtelser og mange Trængsler. Gud pleier at udbrænde, at rense og skure de Kar, som Han vil fylde med den Vin, der voxer i Paradis, for at den siden kan faa en desto renere og lifligere Smag. Betragter det derfor som et godt Tegn, naar Han ogsaa lader Eder og Eders Hjerte gaa igjennem Ild og Vand; tier, og værer stille! oppebier Udfaldet med Taalmodighed, og lader Ham raade! Han skal gjøre det. Den forfriskende og kjølende Dug viser sig efter mørke Nætter; det frugtbareste Regn falder fra de sorte, tordnende og lynende Skyer, der forud ryste Jorden, for at den derefter desto begjærligere kan drikke Regnet og blive saa meget frugtbarere. Paa Jakobs Brydning med Herren og Hoftevridning fulgte Velsignelsen og Seieren, og han sagde: „Jeg har seet Gud Ansigt til Ansigt, og min Sjel er frelst" (1 Mos. 32, 24 flg.). Værer endelig varagtige i Bønnen, og værer ikke koldsindige og ligegyldige under den, men ivrige og brændende! Betragter oftere, hvad vi derom have lært i den fjerde Del af dette Værk, og beflitter Eder stedse paa at bringe, hvad dersteds er anført af den hellige Skrift og i Overensstemmelse dermed udviklet, til Gjerning og Udøvelse! Thi at der i vore Dage er saa faa Christne, som nyde saaledes Godt af sin Christendom, at de forud smage den Salighed, som de tro og haabe paa, kommer blandt Andet deraf, at kun de Færreste bede ret hjerteligt, ivrigt og andægtigt. Man beder jo nok, men ikke med saadan Tro, saadan Andagt, saadan aandelig Hunger og Tørst, som man burde. Og naar I bede, saa beder Eders himmelske Fader fornemmelig om aandelige og himmelske Goder, — at Hans høilovlige og allerhelligste Navn maa vorde helliget og forherliget, Hans Rige udbredt, udvidet, opbygget og opretholdt, og at hans hellige, naadige og gode Villie maa fuldbringes med Eder, i Eder og ved Eder! Søger ikke i Himmelen, hvad der behager Eder, men hvad der behager Eders Gud; søger ikke jordisk Trøst og timelig Glæde, men ren, ublandet, himmelsk Trøst og en sand gudelig Glæde! Og om den alvise Gud end ikke strax i Begyndelsen giver Eder, hvad I ønske, men beskikker Angest og Trængsel over Eder,

saa lader det være Eder nok, at ogsaa dette er Hans Gave og en Naade, og priser Ham ligesaa meget derfor, som om Han havde opfyldt Eder med lutter sød Trøst; thi vel er denne behageligere; men hint er Eder ofte nyttigere og tjenligere. Paulus's Henrykkelse til den tredie Himmel og hans høie Aabenbarelse var god; men han kunde let have hovmodet sig derover, hvis ikke Herren tillige havde givet ham den anden Gave, nemlig Tornen i Kjødet.

§ 61. Lader os imidlertid for det Tredie ogsaa tale Noget til Undervisning og Trøst for dem, som aldrig have fornummet den himmelske Trøst, den overnaturlige Sødme og Glæde eller den Forsmag paa det evige Liv, som vi hidtil have omhandlet! Disse ere enten sande Christne, der virkelig formedelst en levende Tro staa i Samfund med Jesus Christus, sin Frelser, — eller det er verdslig- og jordiskfindede Hjerter, som ikke mene det alvorligt med sin Christendom, men kun betragte den som en Bisag og tildække og besmykke alt sit syndige og sikre Væsen med Christendommens Skin. De Første maa vi nødvendigvis dele i to Slags; thi Nogle ere begyndende, skrøbelige, uøvede og uforsøgte Christne, som vel mene det alvorligt med sin Christendom og ønske af Hjertet at voxe i Omvendelse, Kjendskab til Gud og sin Herre Jesus, i Kjærligheden til Ham, i Helliggjørelse og al Gudfrygtighed og at tjene Gud med et rent Hjerte. Men de have endnu ikke bragt det synderlig vidt heri; de have endnu ikke erfaret, hvad et sønderstødt og sønderknust Hjerte er, som er et Gud velbehageligt Offer; deres Tro har endnu ikke gaaet igjennem Ilden; det vil sige: de ere endnu ikke blevne prøvede ved Anfegtelser; de vide kun lidet af en gudelig og hellig Nidkjærhed for Guds Ære og Næstens Sjel; de have endnu ikke lagt Vind paa at elske Gud af sit ganske Hjerte, af sin ganske Sjel og af sin Formue; deres Andagt under Bønnen er endnu ikke synderligt stor, ikke heftig og brændende; de læse og høre vel Ordet og elske det; men det hersker endnu ikke fuldkommen i deres Hjerte, saasom de ofte forhindre dets Kraft ved Koldsindighed. Ofte have de Verden altfor kjær, hengive sig for meget til dens Forfængelighed og søge at tækkes den eller idetmindste ikke at blive foragtede og udleede af den; de vove sig ofte for vidt ud i Kjødets Forlystelser og give det altfor megen Frihed; der findes undertiden en eller anden Skjødesynd hos dem, som de hidtil ikke have kjæmpet imod med behørig Iver, men stundom villet forsvare og undskylde, osv.

§ 62. For disse tjener det til Efterretning, at de ikke maa forundre sig over, at de ikke hidtil have smagt den himmelske Sødme; ei heller kan jeg under saadanne Omstændigheder tilraade dem at ønske sig den og bede Gud derom; thi de maa selv tilstaa, at deres Hjerte endnu ikke er tilstrækkelig renset og lutret; det vilde derfor ikke være dem tjenligt, om de bleve betænkte med den Naadegave, hvorom vi hidtil have talt, aldenstund det kunde have aandeligt Hovmod og Sikkerhed til Følge, saa at de siden ikke længere gav Agt paa sin Skrøbelighed og Ufuldkommenhed. Det smeltede Sukker er ikke tjenligt for en slimet Mave, fordi det forøger Slimet, og den himmelske Sødme er ikke for et Hjerte, som endnu hænger ved det Forkrænkelige. Den algode Gud pleier kun at meddele dem denne særdeles Gave, som ere prøvede ved mange indvortes og udvortes Trængsler, have forsaget Verden og dens Forfængelighed og kunne sige af Hjertet med Apostelen: „Det være langt fra mig at rose mig uden af vor Herres Jesu Christi Kors, formedelst hvem Verden er mig korsfæstet og jeg Verden" (Gal. 6, 14). Erfarin-

gen lærer, at Aandens overnaturlige Vederkvægelse er hos Nogle en Forberedelse til store Anfegtelser og haarde Trængsler, eller at den er en Styrkelse for dem, som virkelig befinde sig i udvortes eller indvortes Nød, eller at den er en himmelsk Husvalelse for dem, som ved sin Jesu Kraft have overstaaet Angesten og tilkjæmpet sig Seieren. Derfor er det bedst for disse Mennesker, at de af Hjertet bestræbe sig for at voxe i Omvendelsen, i Kjendskabet til Gud, i Kjærligheden til Jesum, i Hans Efterfølgelse og i Helliggjørelsen og lære at fornegte sig selv, forsmaa Verden og korsfæste sit Kjød tilligemed Lysterne og Begjeringerne, og imidlertid ikke attraa at smage det skjulte Manna. De ville behage omhyggeligen og for Guds Ansigt at tænke over de Midler, vi ovenfor have foreslaaet, ved hvis Brug en gudelskende Sjel kan opnaa Forsmagen paa det evige Liv, og flittigt øve sig deri samt henstille Udfaldet til Guds, sin kjære Faders, til den Herres Jesu, sin gode og trofaste Hyrdes, og den Hellig-Aands, sin Trøsters og Talsmands, naadige Villie og Velbehag; Han skal gjøre det.

§ 63. Hvad det andet Slags angaar, nemlig de oplyste, øvede og erfarne Christne, som ved Guds Naade have bragt det saa vidt, at man med den hellige Skrift kan kalde dem de Fuldkomne i Sammenligning med de Første, men som dog hidtil ikke have smagt den himmelske Sødme og fornummet Aabenbarelsen af Guds Herlighed i sin Sjel, dem give vi til deres Trøst følgende Underretning: For det Første er det blandt alle Troende efter Guds Ord erkjendt og anseet for vist, at de allesammen ledes efter Hans Raad, der vel ofte er underligt og for dem ubegribeligt, men dog stedse faderligt, heldbringende og velsignelsesrigt. Af dette udflyder nu Alt, hvad der under deres hele Livsløb fra Først til Sidst møder dem, være sig Lykke eller Ulykke, Godt eller Ondt, Glæde eller Bedrøvelse, Ro eller Uro, Bitterhed eller Sødme Det er ogsaa vist, at denne Guds Raadslutning over Hans Hellige er fattet i den høieste guddommelige Visdom og Godhed og forbunden med et veldædigt Øiemed. At derfor den alvise og høist kjærlige Gud ikke har ladet Eder, I gudelskende Sjele, smage Hans skjulte Manna og himmeske Glædesvin, det er ogsaa skeet overensstemmende med denne Hans guddommelige Raadslutning og er af Ham befundet godt og tjenligt. Allerede dette kan være tilstrækkeligt til at berolige Eders Hjerte; thi jeg ved, at I ikke have noget Kjærere, Ædlere og Sødere end Eders himmelske Faders Villie, i hvilken ogsaa Eders Jesus, da Han stred med Døden og skulde opgive sin Aand, beskjæmmet og foragtet af al Verden, bøiede sit hellige Hoved og derpaa indslumrede som paa en blød Pude. Lader det være Eder nok, at det evige Liv er forjættet Eder af Faderen, forhvervet Eder ved Eders Jesu blodige Fortjeneste og beseglet Eder ved den Hellig-Aands Vidnesbyrd om Eders Barneret! Skulde I da ikke faa nogen Forsmag derpaa i dette Liv, saa betænker, at den, som ikke giver Eder den, kjender Eder bedre og ved bedre, hvad der baader Eder, end I selv. Maaske finder Hans Faderhjerte, at dersom Han gav Eder en Aabenbarelse af sin Herlighed og Salighed i Eders Indre, saa maatte Han ogsaa give Eder en Torn i Kjødet, paa det I ikke skulde hovmode Eder deraf.

§ 64. Betænker endvidere, at I ikke ere de Eneste, som denne søde Forsmag er negtet, men at der er saare Mange af Eders Brødre og Søstre i Troen og Kjærligheden til Jesum, som ligesaalidt have fornummet den; men de ere tilfredse og forlange den ikke, efterdi de

vide, at den ikke hører til Christendommens væsentlige Bestanddele, men er en fri Gave af den Høieste, som Han skjænker eller ikke skjænker efter sit Velbehag; de have Nok i den allerædleste, allerstørste og allersaligste Gave, nemlig Jesus, den Korsfæstede, og i Livets Ord, hvorpaa deres Tro grunder sig og trodser Djævelen og Verden. Man har hørt dem sukke og bede: Ak, min Gud, giv mig Jesum, den Korsfæstede, saa at jeg ved, at Han er i mig og jeg i Ham, — at Han er min og jeg Hans; saa begjærer jeg intet Mere her i Verden; naar jeg kun har Jesum, saa skjøtter jeg hverken om Himmel eller Jord. Man har fundet Nogle, som have gjort sig en Samvittighed af at bede Gud om Mere end om kun at besidde Jesum, den Korsfæstede, i Troen til Syndernes Forladelse, til Retfærdighed og til Forsikring om den tilkommende Salighed; iøvrigt, sagde de, maa man villigen og gladeligen tjene Gud, selv om Han kun giver En Brød og Vand til Kost. Man ved om en gudelskende Sjel, at Satan stedse plagede den meget med den Anfegtelse, at den ikke var udvalgt til det evige Liv; men den beflittede sig ikke desto mindre altid paa at tjene Gud, at ære Ham med Bøn, Lov og Tak og at hellige Ham sig selv og al sin Gjerning; da indskjød Helvedfienden den: Hvad skal det være til, at du tjener Gud? du har saa alligevel Intet derfor, da du er indskreven i de Forkastedes sorte Bog; du kan ligesaa godt bruge dit Legeme og Verden, medens du lever; thi Helvede bliver dog din Del, o. a. M. Men den svarede: Det være langt fra mig, at jeg skulde tjene Gud for min egen Skyld! Jeg tjener Ham som Hans Skabning, formedelst Hans Fuldkommenhed, Høihed og Herlighed og vil ikke aflade at gjøre det, selv om Han allerede maatte have forkastet mig.

§ 65. Se, saaledes skal det være, I christelige Sjele; saaledes bør ogsaa vi være sindede. Er det noget Ringe i Eders Øine, at Gud skjænker os sin Søn og Troen paa Ham og Pantet paa vort Liv, sin Hellig-Aand? Naar vi have Føde og Klæder, siger Apostelen om de Troendes timelige Tilstand „skulle vi dermed lade os nøie“ (1 Tim. 6, 8). Saaledes bør vi ogsaa sige om den aandelige. Naar vi have Guds Aand og Naade formedelst Christum i Hans Ord og hellige Sakramenter, saa skulle vi være fornøiede. Det vilde være et ubetænksomt Barn, som ikke var tilfreds med sine Forældres daglige Kost, men fordristede sig til at foreskrive dem, med hvilke Lækkerheder og med hvilken ædel Vin de skulde underholde det; det lader sig nøie med, at det har sin nødtørftige Underholdning, fordi den er sund og smager det vel; Forældrene ere af sig selv saa kjærlige, at de nok forunde det en overordentlig Glæde, naar de finde det passende. Af denne Lignelse vil ethvert fromt Guds Barn letteligen selv kunne gjøre Anvendelse og deraf slutte sig til, hvad der i det her omhandlede Tilfælde paaligger det at gjøre. Vel kan man ikke fortænke en christelig Sjel, især en, som har maattet gjøre mangt et surt og beskt Drag af den Herres Jesu Korskalk, i, at den beder sin kjære himmelske Fader om at glæde den en og anden Gang med en Forsmag paa sin himmelske og evige Godhed; men dette maa da ske med hellig Frygt, i dybeste Ydmyghed og med christelig Hengivelse, saa at det heder: Min Fader, ske ikke min, men din Villie! aldenstund vi ogsaa uden denne søde Forsmag kunne vorde opholdte i Troen og bevarede til Salighed. Jomfru Maria blev uden tvivl saa høit agtet og elsket af sin Herre og Søn som nogen af Hans Troende, ei alene fordi hun var Hans kjødelige Moder, men ogsaa formedelst sin herlige

Tro, som hun lod skinne i al sin Omgjængelse. Det er imidlertid mærkeligt, at saa ofte de hellige Evangelister fortælle, at den Herre Jesus talte til hende eller svarede paa hendes Forslag, ere Ordene ingenlunde søde, men næsten sure og alvorlige. Engang lød det: Kvinde, hvad har jeg med dig at gjøre? (Joh. 2, 4) en anden Gang: Hvorfor ledte I efter mig? Vidste I ikke, at mig bør at være i min Faders Forretninger? (Luk, 2, 49) osv. Men hun var og blev dog Hans kjære Moder og dyrebare Troesdatter. Om tre af Disciplene, Peter, Jakob og Johannes, ved man, at de saa den Herres Jesu Forklarelse og tillige smagte den himmelske Sødme (Luk. 9, 32. 33); de Andre vederfores Saadant ikke, og dog vare de den Herres Jesu tro Efterfølgere og nyttige Redskaber for Hans Naade. Saaledes er det endnu, I gudelskende Sjele; I forblive i Guds Naadespagt, i den Herres Jesu Kjærlighed og i den Hellig-Aands Samfund, omendskjønt I ikke strax og efter Eders Ønske blive glædede med Fornemmelsen af en saadan Tilstand; I ere endnu i Eders Mindreaarighed; I leve endnu i Prøvetiden; endnu kan den efter Guds Villie komme, maaske i Eders sidste Stund, maaske ogsaa tidligere.

§ 66. Men sæt, at den ikke indfandt sig i dette Liv, saa har Gud maaske allerede givet Eder eller vil endnu give Eder en anden Gave, som er gavnligere for Eder selv og tjenligere til Næstens Opbyggelse end den, I ønske, — maaske Visdoms Gave til at raade, belære og undervise Andre, eller Bønnens Aand og den høie Andagts og de søde Taarers Gave eller Naade til at være stille, til at vandre i Enfoldighed for Gud og Mennesker og leve fredeligt, roligt og fornøiet eller Deslige. Apostelen siger: Tragter efter de bedste Naadegaver! (1 Kor. 12, 31). Men den bedste Gave er ikke Forsmagen paa det evige Liv, der kun glæder den Sjel, som føler den, men Gaven til at forbedre Andre og opbygge Menigheden, hvorved Mange kunne vorde trøstede og vederkvægede. Naar I nu have faaet denne sidste Gave af Herren, saa kunne I nok gjøre Afkald paa den første. Der er ogsaa andre Ting, som fortjener at vurderes høit i Christendommen og som kunne meddele en sterk Forvisning om Frelsen i Christo, ja en stærkere end Smagen af Guds Sødhed i Sjelen, der, efter hvad Apostelen lærer, ogsaa har været dem given, som senere have faldet fra og ere blevne forskudte for sin Vantros Skyld (Ebr. 6, 5. 6). Stræber efter en grundig og glad Gudhengivenhed og efter at Alt, Ære og Skjændsel, Fattigdom og Rigdom, godt Rygte og ondt Rygte, Liv og Død maa blive Eder velkomment, sødt og behageligt i Guds søde og velsignede Villie, saa at det er Eder ligesaa kjært, ja kjærere at blive forhaanede for Christi Skyld end at blive ærede. Herom siger den oplyste Dr. Tauler meget rigtigt: Naar Mennesket inderligen ønsker, ligesom andre gode Mennesker, at faa Guds Trøst og Fornemmelse (Fornemmelsen af Hans Sødhed) i sit Indre, men Gud ikke skjænker ham den, og han heri underkaster sig Guds Villie, saa faar han den langt sandere, end om han fornam den. Thi i Villiens Overgivelse er hundrede Gange mere Smag og Løn end i, hvad man kan have i Tingens egentlige Fornemmelse. Bestræber Eder for og beder hjerteligen om, at I maa lære mere og mere at fornegte Eder selv, at forsmaa Verden, at faa Eders Kors kjært for Hans Skyld, som har elsket Eder indtil Døden paa Korset og helliget og velsignet Eders Kors, at tage det hver Dag gladeligen op og følge Eders Jesus; thi hvo, som følger Ham, han kan ikke fare vild paa Himmelveien og forfeile Saligheden.

§ 67. Stræber efter at kunne elske Eders Fiender, efter af Hjertet at tilgive dem, som fornærmer Eder, at velsigne dem, som forbande Eder, og at overvinde al Bitterhed og Ondskab med Sagtmodighed og Forbarmelse! Stræber efter at kunne tjene selv den Ringeste og mest Foragtede blandt Eders Medchristne med større Lyst, end I vilde tjene den største Hersker i Verden, om han end vilde aftræde sin halve Herlighed til Eder i Betragtning af, at den, som tjener den Mindste af de Troende i Tro og enfoldig Kjærlighed, han tjener den Herre Jesus og har Forjættelse om Løn derfor i Himmelen, medens Mange, som tjene en stor verdslig Herre og blive benaadede af ham med en herlig Belønning, have annammet sit Gode i dette Liv! Stræber efter at kunne være ubekjendte i Verden og leve i Stilhed blandt Guds Skjulte, og sætter høiere Pris paa et eneste Velsignelsesønske, som en fattig og foragtet Sjel giver Eder for en Velgjerning, som I have vist ham i Løndom, end paa et vidt udbredt Ry i Verden! thi hint klæber ved Eder og følger Eder ud af Tiden ind i Evigheden, medens dette forsvinder i Luften som et andet Raab, hvoraf I Intet have igjen uden det, at I have hørt det. Disse og lignende hellige Øvelser ville give Eder, om ikke en følelig Forsmag, saa dog en stor Forvisning og et sikkert Haab om det evige Liv. Og hvad Mere ville I forlange? Der var en Fader, som havde to Sønner; den ene lod han undertiden give en Drik Vin, medens den anden maatte lade sig nøie med simpelt Drikke. Da nu en Slægtning forundrede sig herover og mente, at han gjorde den sidste Uret, forklarede den forstandige Fader ham denne Hemmelighed og sagde: Den første har en svag Mave og bliver ofte syg, saa og ofte bedrøvet og tungsindig; hans Onde vilde jeg gjerne lindre. Hvad derimod den anden angaar, da har Erfaringen lært mig, at han bliver hed og faar Hovedpine, naar han drikker Vin, og befinder sig bedre ved svagt Drikke; imidlertid elsker jeg den ene ligesaa høit som den anden. Siger mig nu, mine Kjære: Handlede Faderen uretfærdigt, eller havde den sidste Søn gyldig Aarsag til at beklage sig over ham? I ville besvare begge Dele med Nei. Nu vel, saa dømmer heraf, om Nogen har Aarsag til at beklage sig over sin himmelske Fader, naar Han ikke af og til iskjænker ham en Drik af den himmelske Glædesvin, uagtet Han stundom lader en Anden smage den. Udentvivl har Han sine hellige Grunde til at handle saaledes. Saa ville vi da lade Ham raade: Han skal gjøre det. Ham være Ære, Pris og Tak nu og i al Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels tilkommende himmelske Salighed.

Tredie Prædiken,

hvori den Maade, hvorpaa den betragter Verden og dens Forfængelighed, fremstilles efter Salomos Prædiker 1, 2:

Det er idel Forfængelighed, sagde Prædikeren, idel Forfængelighed; det er Altsammen Forfængelighed.

§ 1. Det fortjener en opmærksom Betragtning, hvilket Ærinde Herren gav sin Profet Esaias til Sebna, der var Rente- og Hofmester i Juda under den gudfrygtige Kong Ezekias's Regjering. „Gak, siger Han, „kom ind til denne Rentemester, til Sebna, som er Hofmester, og sig til Ham: Hvad har du her at gjøre? og hvem har du her, at du har hugget dig her en Grav? Se, Herren skal bortkaste dig, som en sterk Mand bortkaster En, og aldeles skjule dig. Han skal trille dig flux, ja aldeles som en Bold, til et vidt og bredt Land. Og jeg vil støde dig ned af dit Stade, og Han skal nedkaste dig af din Stand" (Esai. 22, 15 flg.). Vort Formaal tilsteder ikke, at vi grundigt og nøiagtigt undersøger denne Text, i hvis Oversættelse og Forklaring Fortolkerne ere meget uenige, og den Ene ikke gjør den Anden tilpas. Vi finde os tilfredsstillede ved den dyrebare Luthers tydelige Oversættelse, som alle de, der dømme upartisk, ville tilstaa ret kraftigt gjengiver den Hellig-Aands Mening; deraf ville vi uddrage en og anden opbyggelig Paamindelse og derefter benytte den til vort Forehavende. Af de anførte Ord af Herren lader sig temmelig sikkert slutte, at Sebna var en Fremmed blandt Jøderne, der i Kong Akas's Tid ved en Leilighed, som vi ikke kjende, men dog ved Guds Tilskikkelse og Styrelse havde opnaaet høie Æresposter og stor Magt ved det kongelige Hof og forblev i denne Værdighed indtil Kong Ezekias's Tid. Omendskjønt han nu havde god Anledning til ret at lære Israels store og sande Gud at kjende og derhos formedelst sin Ophøielse fra Støvet, der ikke var skeet uden Guds Raad og Villie, var høiligen forbundet til at tjene Ham i dybeste Ydmyghed og med et stedse taknemmeligt Hjerte, saa sees dog af denne haarde Irettesættelse og Trusel, i hvilken den hellige Gud blandt Andet kalder ham hans Herres Huses Skjændsel (V. 18), at han har været meget ugudelig og opægget Herren til Vrede ved sin Uretfærdighed og ved sine andre Synder, saa at Han har ladet forkynde ham saa haarde Ord, hvilke udentvivl siden ogsaa gik i Opfyldelse, saa at han blev nedstødt fra sin Høide, jaget i Landflygtighed og døde deri. Thi naar Nogle formene, at han vel blev afsat fra sin Hofmesterpost, men siden trukken frem igjen og gjort til Kong Ezekias's Kantsler, saa stemmer dette ikke overens med

ovenanførte Trusel, og den Sebna, der senere omtales som Kongens Kantsler, kan vel have været en anden Betjent, der har havt samme Navn som hin.

§ 2. Vi ville da her for det Første betragte Hofmanden og den fornemme kongelige Minister (Statsraad), som alle Herrers Herre havde ophøiet fra hans Ringhed og udrustet med Visdom og allehaande for hans Embede fornødne Gaver, en Tidlang opretholdt i hans Høihed og tilsidst nedstyrtet, da han ikke levede efter Hans hellige Villie. Heraf sees, hvem alle Herskeres høie Raader endnu have at takke for sin Opkomst, — hvad der kræves af dem, og hvad de have at haabe eller frygte. Det er Herren, der ophøier dem, som den kongelige Profet siger: „Han opreiser en Ringe af Støv, ophøier en Fattig af Skarnet, at sætte ham hos Fyrster, hos sit Folks Fyrster" (Ps. 113, 7. 8). Høie og anseelige Træer kaldes Herrens Træer, fordi de voxe saa herligt iveiret uden noget menneskeligt Arbeide, alene ved Guds Velsignelse (Ps. 104, 16). Af denne Grund kunde man ogsaa kalde de høie Betjente og Øvrighedspersoner Herrens Træer og Planter, saasom de for Størstedelen komme til sin Høihed imod sin og sines Forventning, ved Guds særdeles Ledelse, saa at man af dette ligesaa tydeligt som af noget andet Slags Mennesker kan se Guds vise og mægtige Styrelse. Denne er det ogsaa, „der skinner som en Lygte over deres Hoved, saa at de ved dens Lys kunne gaa igjennem Mørket" (Job 29, 3). Gud giver dem gavnlige Raad i Hjertet og lader deres Planer lykkes; Gud velsigner og fremmer deres Foretagender og giver dem Held dertil, saa at de udføre dem vel; Gud retter ofte paa deres Forseelser, saa, at om de end ofte ikke har sigtet godt og som en svag Skytte skjælvet paa Armen, træffe de dog godt, ligesom Kong Karl den Femte maatte tilstaa, at han vel havde opnaaet sit Maal i høivigtige Anliggender, men næsten altid paa en anden Maade og paa andre Veie end han havde besluttet hos sig selv. Kort sagt: Store Herrers høie Betjente ligne Solskiverne, som alle Forbigaaende se paa for at erfare Dagens Time, naar Solen beskinner dem, men som uden dette himmelske Lys ligesaa lidt formaa at give nogen Underretning om Dagstiden som et almindeligt Bræt. Gud er det ogsaa, som i deres Herrers Hjerter, hvilke dog ere omskiftelige som alle andre Menneskers, vedligeholder deres naadige Tilbøielighed for dem, saa at de stadigt holde sig til deres Haand (2 Kong. 5, 18).

§ 3. Se, alt dette gjør Gud for paa dem og i dem at aabenbare sin alvise og almægtige Styrelse og Forvaltning og for ved dem at give et Land Held og Velsignelse, for at forherlige sit Navn, for at forskaffe mange fattige og betrængte Mennesker Hjælp, men især for at fremme sin Kirkes Opkomst. Han planter disse Træer; Han vander og velsigner dem, saa at de voxe høit, slaa dybe Rødder og udbrede sine Grene vidt, for at man af dem skal se Hans herlige Miskundhed, og for at mange stakkers Dyr skulle nyde deres Skygge og Frugter og prise Gud. Strax efter det Ovenanførte lover Herren, at Han istedetfor den utaknemmelige Sebna vil kalde Eliakim og betro ham Nøglen til Davids Hus, saa og begave ham med Ære, Anseelse og Magt. Men Han tilføier strax, i hvilken Hensigt Han saaledes vil ophøie ham, nemlig for at han skal være dem en Fader, som bo i Jerusalem og Juda's Hus, ligesom ogsaa, at han skulde være som en Nagle i et fast Sted, paa hvilken man kunde hænge allehaande Redskab (Esai. 22, 20—24). Dette er et yndigt Billede, der er laant af Husvæsenet og hvorved betegnes, at ligesom Husets Folk hænge alskens Ting paa en

Nagle, der sidder paa et fast Sted, saaledes skulde Folket tage sin Tilflugt til denne Minister, klage sin Bekymring, Sorg og Nød for ham og finde Trøst, Hjælp og Beskjærmelse hos ham. Og dette er endnu den Dag idag den algode Guds Hensigt, naar Han fremtrækker Nogen og forfremmer ham til høie Æresposter ved et Hof. Han giver dem Magt til Opbyggelse og ikke til Nedbrydelse (2 Kor. 13, 10); Han gjør dem til Guder, for at de skulle skaffe en Ringe og Faderløs Ret, hjælpe en Elendig og Arm til Retfærdighed, redde en Ringe og Fattig og fri ham af de Ugudeliges Haand (Ps. 82, 1. 3. 4). Ligesom Herren kalder sin Miskundhed og Barmhjertighed sin Herlighed (Esai. 40, 5; 60, 2), saaledes er det en mægtig Mands største Ære, ædleste Prydelse og bedste Ros, at han viser sig kjærlig, venlig og villig imod Enhver og hjælper overalt, hvor han har Anledning dertil. Dette er ogsaa den bedste Skat, han kan samle, sig, efterdi den følger ham i Døden, saa at han kan nyde evindelig Godt deraf; ja, han kan hellerikke efterlade sine Nærmeste noget bedre Forraad, efterdi de Fattiges Velsignelsesønsker og Glædestaarer er lig de Dunster, der uformærkt opstige af Jorden paa hede Sommerdage og siden falde ned igjen paa en kjølende og forfriskende Dug, efter Jobs Ord: Hans Velsignelse, som ellers maatte omkommet (men blev bevaret med mig), kom over mig. Min Rod var udbredt ved Vand, og Duggen blev om Natten paa min Høst. Min Herlighed var (stedse) ny hos mig (Kap. 29, 13. 19 20).

§ 4. Saafremt de imidlertid ikke bekymre sig herom, men, overvældede af sin timelige Lyksalighed som af en sterk Vin begynde at vandre i Sikkerhed, lig Drukne, og glemme Gud, — saafremt de misbruge sin Høihed, Magt og Visdom, osv., tage sig Frihed til at synde mere end almindelige Mennesker, ikke hjælpe de Fattige og Undertrykte, men vel endog selv undertrykke og bedrøve dem med Voldsomhed og Uretfærdighed og føre deres Taarer og Sukke over sig og sit Hus, saa kunne de være visse paa, at Herren ogsaa taler til dem gjennem sin Profet og forkynder dem en snar og uventet Ødelæggelse, hvilket Han ogsaa i sin Tid punktligen vil opfylde, Noget, som der gives saa mange Exempler paa, hvoraf vi selv have seet og oplevet endel, at det forundrer mig, at Andre, der endnu befinde sig i saadan Værdighed, ikke lægge det paa Hjerte og derved blive klogere og forsigtigere. Jeg vil kun anføre Følgende i Anledning af, at Profeten omtaler, at Sebna var saa sikker paa Varigheden af sin Lyksalighed, at han troede at skulle dø deri, hvisaarsag han havde ladet sig udhugge en for sin Stand passende, prægtig Grav i en Klippe. Jeg har paa to Steder seet to prægtige Gravmæler af Marmor, der med store Omkostninger vare herligt prydede ved Hjælp af Billedhuggerkunsten, men som bleve staaende ufuldendte, fordi de høie Embedsmænd, som havde ladet dem paabegynde, faldt i sine Herres Unaade og kom i stor Ulykke, førend de bleve færdige, og saaledes efterlode Verden et Mindesmærke eller en Paamindelse om al timelig Lykkes Ubestandighed og os en Forklaring over de guddommelige Trusler, som vi hidtil have betragtet. Om Nogen siden har taget fat paa dem og bragt disse ufuldførte Mindesmærker til Fuldkommenhed, ved jeg ikke; vist er det, at de stode saaledes en god Del Aar til en Paamindelse for Verden. Jeg vil imidlertid ikke tale videre herom, men anbefaler af et trofast og kjærligt Hjerte alle fornemme Betjente hos store Herrer denne Beretning om Rente- og Hofmesteren Sebna tilligemed de Ord, Herren lod sige ham gjennem Profeten. Ak, dersom de vare skrevne i deres Løn-

kammer og stedse vare for deres Øine og i deres Hjerte! Jeg indrømmer, at saadanne Ting ere beske Piller for Kjødet; men de ere saare velgjørende og tjenlige for Sjelen til at rense den for Hovmod, Sikkerhed og Ubodfærdighed og formedelst Guds Naade bevare den fra den evige Død. Ak, „hvad gavner det Mennesket, om han vinder den ganske Verden, men tager Skade paa sin Sjel? Eller hvad Vederlag kan et Menneske give for sin Sjel?" (Matth. 16, 26). Hvad gavner det al leve i Høihed og siden nedsynke i det evige Dyb? Hvad gavner det at være rig her og siden ikke kunne erholde en Draabe Vand til at læske sin brændende Tunge med? Hvad gavner det at være mægtig her og siden ikke kunne værge sig imod den evigt gnavende Orm? Hvad gavner det at dø i en stor Herres Naade her og siden falde i den allerstørste Herres evige Unaade?

§ 5. I de anførte Ord af Profeten skulle vi for det Andet lægge Mærke til den ypperlige Skildring af alle timelige Tings Ubestandighed og Forgjængelighed. Lader os endnu engang høre, hvorledes Herren byder Profeten at tale til Rente- og Hofmesteren: Hvad har du her at gjøre? og hvem har du her, at du har hugget dig her en Grav? Se, Herren skal bortkaste dig. Han skal trille dig som en Vold til et vidt og bredt Land, osv. Jeg maa tilstaa, at Ordene lyde paafaldende; thi der kan jo ikke være nogen Tvivl om, at Sebna, der sad i saa høie Embeder og havde det kongelige Skatkammer under sin Forvaltning, heller ikke har glemt sig selv, men samlet sig en anseelig Formue. Rimeligvis har han ogsaa, som saadanne Folk pleie, havt mange Tilhængere og Venner og besvogret og paa anden Maade forbundet sig med de Fornemste ved Hoffet. Hvorledes kan da Herren sige: Hvad har du her at gjøre, og hvem har du her? Men Herren forekommer mig som en Husbond, der er bleven opmærksom paa, at en Tjener, som han har betroet sit Gods, ei alene har besveget ham, men ogsaa fornærmet de andre Husfolk og levet, som han har villet, og siger til ham: Hvem er du, og hvad har du, og hvad indbilder du dig, siden du har turdet tage dig en saadan Frihed med Andenmands Gods? Dersom jeg tager Mit tilbage, hvad er du da, og hvad har du da? Men det Allermærkværdigste er, at Herren ikke engang indrømmer Sebna nogen Eiendomsret til sit Gravsted eller nogen Sikkerhed for at kunne beholde det. Det lader til, at Sebna allerede var temmelig tilaars og omgikkes med Dødstanker, hvorfor han paa jødisk Vis havde ladet udhugge og tildanne en Grav for sig i en Klippe. Men Herren siger, at hans Legeme skal ikke være saa Meget værdt som at komme til Ro deri — at Han vil bortkaste ham og udstøde ham i Landflygtighed, og ei engang der skal han være sikker; Han vil ogsaa der forfølge ham med sin Hævn og trille og drive ham omkring (som en Kugle eller Bold, hvormed man spiller paa en stor Slette uden at lade den hvile), indtil han ender sit elendige Liv og bliver begravet, jeg ved ikke hvor. Kommer nu, I Menneskebørn, hvor høie, rige og vældige I end ere, og roser Eder af at eie og besidde noget Eget og Sikkert her i Verden, uagtet den store Gud ei engang indrømmer Eder saa Meget som en Grav! Om I end lade berede og tildanne en, saa forbeholder Han sig, efter sit Godtbefindende at føie det saaledes, at Eders hensovede Legeme ikke skal komme deri. O, du elendige og bedragelige Verden, som vel lover Meget, men ikke engang kan yde dine Venner Sikkerhed for deres egen Grav! O, hvor usikre og forfængelige ere ikke alle timelige Ting! O, hvor daarlige ere

ikke Menneskene, der indbilde sig at have Meget og dog Intet have! De tro at have mange Venner, uagtet der vil komme en Tid, da de blive forladte af Alle; de gjøre sig meget til af at bo i et pragtfuldt Hus og besidde det som sin Eiendom og kjende dog ikke det Sted, hvor deres dødelige Legeme skal raadne.

§ 6. Hvor meget lykkeligere ere ikke de troende og gudelskende Sjele, der søge og finde sin hele Skat i sin himmelske Faders Forsorg, i den Herres Jesu Korses og Døds Samfund og i den Hellig-Aands Trøst og Lys og deri besidde Alt, omendskjønt de Intet eie! Er ikke deres Fattigdom bedre end Verdens Børns Rigdom, deres Lavhed bedre end disses Høihed, deres Enfoldighed bedre end disses Klogskab, deres Ubekjendthed bedre end disses store Navn og forgjængelige Ry, deres Død bedre end disses Liv? Man har i Verdens nuværende sidste Tid opfundet mange Ting til det vellystige Kjøds Tjeneste og Velbehag. Man har blandt Andet ei alene paa varme Sommerdage kastet Is i Drikkekarrene og dermed afkjølet Vinen; men man har ogsaa ved Hjælp af Dreierkunsten forfærdiget Bægere af Is og til mere Forfriskning drukket Vinen af dem. Man har imidlertid ogsaa forfærdiget Kar af varigt Bjergkrystal, hvilke man har anvendt til samme Brug. Naar man nu sætter saadanne Kar ved Siden af hinanden, saa have de vel en stor Lighed, og en Enfoldig vilde maaske ved første Øiekast anse Isbægeret for ligesaa godt som Krystalbægeret; men Forskjellen viser sig snart, naar hin ved at bruges begynder at smelte i Haanden, medens dette holder sig og ei engang smelter for Solens Lys, men kun bliver desto skjønnere at se til ved at oplyses af dens Straaler. Nu vel, Verdensbørnene drikke af Isbægere, der snart smelte og forgaa med al sin Lyst; Guds Børn derimod have i Gud og sin Jesus noget Bestandigt, som bliver til evig Tid. Derfor kunne de ogsaa saa meget frimodigere foragte og forlade alt Timeligt, efterdi de vide, at om de end tabe Alt, saa beholde de dog Alt, saasom Ingen kan fratage dem deres Høieste Gode, deres Et og Alt. Om denne den troende Sjels Forsmaaelse af det Forkrænkelige, som en Del af Forberedelsen til en salig Afsked, have vi foresat os at tale noget Mere efter de oplæste Ord af den viseste blandt Konger og andre Sprog af den hellige Skrift. Den algode Gud velsigne vort Forehavende saaledes, at vi Alle efter at have afhandlet denne Lære kunne sige af Hjertet: Det er idel Forfængelighed, idel Forfængelighed! Amen.

§ 7. Mange lærde Mænd have opkastet det Spørgsmaal, om den høiberømte Konge i Israel, Solomo, før sit Endeligt er kommen til Omvendelse efter sit store Syndefald, der beskrives i det ellevte Kapitel af den første Kongernes Bog, og er bleven salig. Nogle have besvaret det med Ja, Andre med Nei, og man har paa begge Sider anført antagelige Grunde for sin Benegtelse eller Bejaelse, ved hvilke vort Forehavende imidlertid ikke tillader os at opholde os. Jeg vil kun, siden vi ere komne ind paa dette Spørgsmaal, for den Opbyggelses Skyld, som jeg venter deraf, anføre, hvad en navnkundig Forfatter beretter, nemlig, at en Metropolit*) i Kalabrien ved Navn Theofylaktus og en høi, keiserlig Embedsmand ved Navn Leo tilligemed et Følge af mange geistlige og verdslige Personer i Aaret ni Hundrede og sex og sytti besøgte en gudfrygtig Eneboer ved Navn Nilus. Efter at de nu havde talt med ham om alskens Ting, og den Ene vilde vide Besked om dette, den Anden om

*) Erkebiskop.

hint, traadte En frem og spurgte ham, om Kong Salomo var bleven salig eller ikke. Men da Nilus saa i Aanden, at dette Menneske hidtil havde levet i Hor, svarede han: Jeg skulde ogsaa ønske at vide, om I bliver salig eller ikke. Thi hvad kunde det hjælpe mig eller Eder, om vi ogsaa vidste, enten denne Konge var bleven salig eller fordømt? Thi ikke til ham, men til os er det sagt: „Hver den, som ser paa en Kvinde for at begjære hende, har allerede bedrevet Hor med hende i sit Hjerte“ (Matth. 5, 28), og ligeledes: „Dersom Nogen fordærver Guds Tempel, ham skal Gud fordærve; thi Guds Tempel er helligt, hvilke I ere“ (1 Kor. 3, 17). Det er udentvivl bedre at stræbe efter sin egen Salighed med Iver og gudelig Flid, med Standhaftighed i god Gjerning end at spørge af Nysgjerrighed, om Andre, der staa for Guds Domstol, ere blevne salige. Vi bør stedse have de Ord af vor dyrebare Frelser og Hans Apostel for Øie: „Stræber alvorligen at indgaa igjennem den snævre Port!“ (Luk. 13, 24) „Arbeider paa Eders egen Saliggjørelse med Frygt og Bæven! (Filipp. 2, 12).

§ 8. Efter i Frygt for Gud at have vel overveiet Spørgsmaalet tilligemed de Grunde, som hver af de stridende Parter anfører for sin Mening, maa jeg dog tilstaa, at deres, som haabe, at Salomo er salig, forekommer mig sandsynligere end deres, som frygte for, et han er fordømt; thi den første faar megen Troværdighed ved den Bog, som han har kaldet Prædikeren og som ikke uden Føie angives for et offentligt Vidnesbyrd om hans Omvendelse. Thi naar skulde denne Bog, hvori han saa ypperligen omhandler alle Tings Forfængelighed og dette timelige Livs store Møisommelighed og mangfoldige Elendighed, Menneskenes utallige Daarskaber, Guds almægtige Styrelse og Forsyn, den Ærefrygt, vi skylde Gud, og Guds store, almindelige Dom, være skreven, dersom det ikke var skeet efter, at han var kommen til sig selv igjen fra Djævelens Snare, hvori han var bleven indviklet ved Satans Lokkefugles, de fremmede og vantroende Kvinders Forførelse, og efter at han under sine Bodsøvelser og sin Samvittighedsangst havde erfaret alle sine foregaaende Gjerningers Forfængelighed? Jeg vil imidlertid ikke opholde mig længere herved, men kun sige, at hvorledes det nu end forholder sig med Salomos Omvendelse og Salighed (hvorom Herrens store Dag vil give os Visshed) saa maa en bodfærdig Sjel, som betragter alle Ting med oplyst Øie og Hjerte, være en Foragter af Forkrænkeligheden og sige af Hjertet med Salomo: Det er idel Forfængelighed, idel Forfængelighed. For nu noget tydeligere og udførligere at fremstille dette som en Egenskab ved en troende Sjel, der længes efter Himmelen og forbereder sig til en salig Afsked, vil det være fornødent, at vi henvende vor Opmærksomhed paa to Ting, nemlig for det Første paa Forfængelighedens Betragtning og for det Andet paa dens veloverveiede Forsmaaelse.

§ 9. I første Henseende maa vi tage den vise Konges Ord noget nærmere i Øiesyn. De ere ikke talte af et simpelt, fattigt og i Verden og timelige Ting uerfarent og uvidende Menneske, der ingen grundig Besked vidste om de menneskelige Tings sande Beskaffenhed (thi hvis en Saadan udskreg Alt som Forfængelighed, vilde Verdens Børn snart sige: Den Nar dømmer om det, som han ikke kjender og hvis Godhed, Kraft og Indhold han aldrig har erfaret; hvorledes kan den Blinde tale om Farverne og den Døve om Musikken? o. a. M.), men af en høivis, mægtig, rig og stor Herre og en for sine ualmindelige og udmærkede Gaver og sin Herlighed over al

Verden navnkundige Konge, der havde bragt det til det Høieste i alle de timelige Ting, som kunde bidrage til et Menneskes Storhed og Lyksalighed, — under hvis Regjering den jødiske Stat stod i fuld Blomst, — der besad stor Dygtighed eller, som Skriften udtrykker sig, et udbredt Hjerte, til at undersøge og begribe alle Ting og bruge Alt, hvad han saa og hørte, til sin Lyst. Hermed er at mærke, at den store Gud har villet fremstille denne Konge for al Verden som et levende Billede, hvoraf den skulde kjende Ham og Hans Herredømme over Alt, Hans Almagt, Visdom, Godhed, Velsignelse og Rigdom og se, hvorlunde Han formaar, naar og hvor Han vil, at lyksaliggjøre et Menneske ogsaa i timelige Ting. Derfor havde Han skjænket ham en ualmindelig stor Visdom og herlig Forstand, stor Rigdom og mageløse Skatte af Sølv, Guld og Ædelstene, et stort og utalligt Folk, om hvilket Skriften siger, at det var som Sand, der er ved Havet, og som levede i stor Overflødighed og bestandig Fred, saa, at Sølv og Guld var ligesaa hyppigt i Jerusalem som Sten, og saa at enhver Undersaat aad, drak og var glad (1 Kong. 4, 20; 2 Krøn. 1, 15). Han byggede et Tempel, der ikke havde sin Lige, et kongeligt Hus og en herlig Throne; Han gav ham en prægtig Hofstad, et velordnet Tjenerskab og et velsignet Land, der, som Skriften ligeledes siger, især paa den Tid flød med Melk og Honning. Alt dette skede ogsaa af den Grund, at den algode Gud vilde lokke al Verden til, for at den skulde gaa op ad den rige og fulde Strøm og søge Kilden. Denne Herlighed skulde være for den, hvad Luen i Tornebusken, som ikke fortæredes deraf, fordum var for Moses, idet den bragte ham i Samtale med Israels Gud (2 Mos. 3, 2. 3); den skulde derved bevæges til at spørge efter den Gud, som kan gjøre dem, der tjene Ham, saa lyksalige, hvilket jo ogsaa skede, idet der siges: Der kom fra alle Folk for at høre Salomos Visdom, fra alle Konger paa Jorden, som havde hørt om hans Visdom (1 Kong, 5, 34). Derfor havde Herren gjort Alting udmærket og over al Maade herligt hos denne Konge. Efter at han nu en rum Tid har besiddet denne Herlighed og brugt den efter al sin Sjels Lyst og Attraa, vidner han for al Verden, at han ikke har fundet Andet i det Altsammen end Forfængelighed.

§ 10. Af hvad der hidtil er sagt om denne Konges Person og Herlighed vil det være desto lettere at vide, hvad han forstaar ved Ordet Altsammen, naar han siger: Det er Altsammen Forfængelighed, nemlig al hans Herlighed og Lyksalighed, den særdeles Visdom, Duelighed og Kundskabsrigdom, han besad i naturlige og verdslige Ting, hans Statsklogskab, hans Retslærdom, hans kongelige Pragt, hans kostbare Klæder, hans vidløftige Hofholdning og Tjenerskab, hans kongelige Bolig, hans deilige Haver, hans Jagt og Fiskeri, hans kongelige Taffel, hans store Krigsmagt, hans Rigdom og Overflod, hans store Navn o. a. M. Han har selv forklaret Ordet Altsammen saaledes, idet han siger: Jeg, Prædikeren, jeg var Konge over Israel. Jeg talte til mit Hjerte og sagde: Se jeg har faaet større og mere Visdom end alle de, som have været før mig i Jerusalem, og mit Hjerte har seet megen Visdom og Kundskab. Jeg gjorde mine Gjerninger store (alle mine Ting, Gjerninger og Foranstaltninger maatte være rigtigt kongelige). Jeg gjorde mig Urtehaver og Lysthaver, og jeg plantede allehaande frugtbare Træer i dem. Jeg gjorde mig Fiskevande at vande af dem den Skov, hvori Træer oprinde. Jeg eiede Tjenere og Tjenestepiger; jeg havde hjemmefødte Tyende; jeg havde ogsaa megen Eiendom af stort Kvæg og

smaat Kvæg, Mere end alle de, som havde været før mig i Jerusalem. Jeg samlede mig ogsaa Sølv og Guld og en synderlig Eiendom fra Konger og Landskaber; jeg beskikkede mig Sangere og Sangersker og Menneskenes Børns Vellyster (alt Muligt, hvad et Menneske kan ønske sig, optænke, tilveiebringe og have), allehaande sammenstemmende Musik. Og jeg blev mægtig og tog (stedse) til (i Ære, Magt, Rigdom og Herlighed) over dem, som havde været før mig i Jerusalem; ja, min Visdom stod med mig (jeg fordybede mig ikke saaledes i min Herlighed og Lyksalighed, at jeg misbrugte den, men kun saa vidt, som det vel anstod en for sin Visdom navnkundig Konge. Jeg aflod ikke at regjere mine Undersaatter viseligen, at holde Dom og Raad o. a. M. Det er især deleshed mærkeligt, at denne store Konge ikke taler om de daarlige og dyriske Behageligheder og Vellyster, som et kjødeligsindet Menneske ofte søger saaledes i Misbrugen af de timelige Gaver og Goder, at han derover glemmer Ære, godt Navn og Rygte, Kaldsforretninger, Sundhed og Deslige, men om en maadeholden og tilladt Lyst og Glæde, som et fornuftigt Menneske passende kan søge i timelig Lyksalighed, og alligevel henregner den til Forfængelighederne). Og Alt, hvad mine Øine begjærede, tog jeg ikke fra dem; jeg negtede ikke mit Hjerte nogen Glæde; thi mit Hjerte havde Glæde af alt mit Arbeide, og dette var min Del af alt mit Arbeide (Præd. 1, 12. 16; 2, 4—10).

§ 11. Hidtil har Salomo selv beskrevet sin Lyksalighed og og Herlighed saaledes, at jeg ikke indser, hvad Mere der skulle kunne ønskes eller lægges dertil. Men for endmere at forhøie og bedre forstaa den, kan man ogsaa tilføie, hvad derom er optegnet i andre Bøger af den hellige Skrift, saasom at der fortælles, hvilke ypperlige Mænd han havde ved sit Hof og i sin Tjeneste, som han kunde benytte sig af i geistlige og verdslige Sager, i Krigs- og Fredstider (1 Kong. 4, 2. 6). Thi ligesom det er et Tegn paa megen Klogskab, naar en stor Herre forstaar at vælge de bedste Folk til sine Forretninger og at besætte ethvert Embede med en dertil velskikket Person, saaledes er det en vigtig Bestanddel af hans Lyksalighed, at han har tapre og dygtige Folk ved Haanden og omkring sig, som han kan bruge med Held til magtpaaliggende Forretninger. Der fortælles ogsaa, at han hele Riget over havde Embedsmænd, som hver sin Maaned maatte forsyne Hoffet med alle Ting (V. 7—19), hvilket skede uden at betynge Undersaatterne, saasom de aade og drak og vare glade (V. 20) og havde Aarsag til at velsigne sin Konge og at „være vel tilmode i Hjertet over alt det Gode, som Herren havde gjort David, sin Tjener, og Israel, sit Folk (1 Kong. 8, 66). Der staar tillige, at hans Herredømme ei alene strakte sig over Israel, men ogsaa over andre omkringliggende Riger, der bragte ham Gaver og tjente ham alle hans Livs Dage (1 Kong. 4, 21. 24), og om hans Krigsmagt siges, at han havde firti Tusinde Hestestalde og stadig holdt tolv Tusinde Ryttere (V. 26). Josefus fortæller derhos, at disse Ryttere vare lutter udvalgte og anseelige Folk og havde en egen Dragt af Purpur; de pleiede at bestrø sit Haar med filet Guld eller Guldstøv, saa at det gav et Skin fra sig, naar Solens Straaler faldt derpaa. Disse var Kongens Livgarde, som ledsagede ham, naar han gjorde sine Udfarter til Lysthaven, Hetan, som laa i en deilig Egn to Mile fra Jerusalem og var overflødigt forsynet med alle mulige Behageligheder. Jeg skal ikke tilføie Mere om denne vise og store Konges mageløse Herlighed, men vil kun endnu sige, at han levede hele firti Aar i saadan Lyksalighed, hvilket

meget sjelden pleier at være Tilfældet med slige store og mægtige Herrer (2 Krøn. 9, 30).

§ 12. Se, dette og meget Mere er det Altsammen, hvorom han taler og siger: Det er Forfængelighed; det er Altsammen Forfængelighed. De lærde Fortolkere af denne Bog have bemærket, at Kongen har ligesom siddende i dybe Tanker forestillet sig al sin Herlighed i dens Helhed og i dens enkelte Dele og omhyggeligen overveiet og prøvet, hvad han havde havt og endnu havde, saavelsom hvad der findes i hele Verden, og pludselig, ligesom pegende med Fingeren paa sin og Alverdens Herlighed, udbrudt: Det er idel Forfængelighed! idel Forfængelighed og forenet med Forfængelighed! De Lærde, som have skrevet over denne Text, have søgt at tydeliggjøre det Ord Forfængelighed; de have betragtet det efter sin Herkomst, efter Textens Sammenhæng og efter Brugen af de dermed beslægtede Ord og fundet, at det bemærker noget Betydningsløst, Ringe og Usselt, saasom den Aande, der udgaar af et Dyrs Mund og strax forsvinder i Luften, noget Flygtigt, Ustadigt og Unyttigt, som ikke kan give og forskaffe den, som omgaaes dermed og holder sig dertil, nogen Nytte, nogen virkelig Trøst, nogen sand Lyst og Glæde, nogen Hjælp, naar han trænger dertil, som t. Ex. Indbildninger og selvgjorte Tanker, som ikke have nogen Grund, — Afguder, til hvilke Vantroe og Uvidende sætte sin Lid, men som dog ere aldeles unyttige, ja et Intet, — Drømme, som vel kunne forlyste en i Søvne, men, naar man vaagner, befindes ganske tomme. Alt dette er fuldkommen træffende og fremstiller meget godt Ordets Eftertryk (Job 27, 12; Ps. 31, 7; 62, 11; 5 Mos. 32, 21; Jer. 2, 5; 1 Kor. 8, 4; Præd. 5. 6). Men man bør ogsaa lægge Mærke til hvorledes Kongen i sin Tale over denne Text selv forklarer det. Strax efter det Udsagn: Det er Altsammen Forfængelighed, tilføier han: Hvad Fordel har Mennesket i al sin Møie, som det umager sig med under Solen? Hvad har han tilbage eller i Behold? Naar han med megen Møie og stor Uro har gjort Alt, hvad et naturligt Menneske maa gjøre her i Verden for at opnaa en tilfreds og lykkelig Stilling, hvad har han saa tilsidst igjen derfor? Hvad har han med alt sit møisommelige Arbeide erhvervet, hvorom han kan sige: Det er mit; det skal ogsaa blive mit? Ak intet Andet end Forfængelighed! Man taler derom en Tidlang, og naar det er borte, bliver der endnu en Efterklang tilbage som en Lyd i Luften, hvilken man kalder Ry, Ære, Ros, men som dog intet hjælper og med Tiden forsvinder.

§ 13. Jeg ser jo nok, vil den vise Konge sige, at Menneskene gjøre sig megen Møie, som ogsaa jeg har gjort mig; de studere, de faa og give Undervisning, de herske og lade sig beherske, de føre Krig og slutte Fred, de bygge og nedbryde, de plante og oprykke, de æde, de drikke, de spøge, de le, de synge og springe, de kjøbe og sælge, de reise og komme hjem igjen, de klæde sig paa og klæde sig af, o. a. M. Men jeg ønsker gjerne at se, hvad man tilsidst har tilbage, og hvad der er det Bestandige i alle de idelige Forandringer og mangfoldige Bestræbelser. Ser du ikke, vil maaske et Hjerte sige, som endnu hænger ved Verden, de store og smaa Bøger, de have skrevet og hvorved de have vundet et stort Navn, saa at man regner dem til de Allerlærdeste, der have været og endnu ere i Verden? Ser du ikke, hvilke stadselige Huse de have bygget, — hvor stor Formue de have samlet, — i hvilken velsignet og lykkelig Tilstand de have efterladt sine Nærmeste, — hvor godt de have levet, — hvor prægtigt de have gaaet klædte, — hvor anseede og høiagtede de have været, hvorledes man over-

alt ved at tale om dem? Men han svarer: Jeg spørger ikke om, hvad et Menneske har havt og nydt en Tidlang, men om, hvad han har og beholder tilsidst, naar han skal forlade Alting, og hvad der er hans blivende Eiendom. Thi hvad han har havt, det faar en Anden efter ham, og hvad han har nydt Godt af, det nyder en Anden Godt af, og han beholder ikke Andet tilbage end et Intet og Forfængelighed, som ikke nytter ham det Ringeste. Om et tungsindigt, fattigt Menneske satte sig hen til et Regnebord, tog Rentepengene og lagde dem snart høit, snart lavt, tog dem tilsidst op og opgjorde sig et Facit*) af mange Tusinder, saa havde han vel for en Stund givet sin Indbildningskraft Noget at bestille og i sine egne Tanker lagt sig til en stor Rigdom; men naar han holdt op, havde han dog intet Andet end Rentepenge og var ikke en Styver rigere end før. Naar Svalerne flyve frem og tilbage i de skjønne Sommerdage og med megen Møie bygge sig et Rede af Ler og kun have liden Ro paa sig, hvad have de da tilsidst derfor? Naar den kolde Høst kommer, forsvinde de, saa at man ikke ved, hvor de blive af; Redet er vel endnu tilbage, men de selv ere borte. Se, saaledes er det ogsaa med Menneskene. De kunne gjøre, hvad de ville, saa maa de dog afsted og lade Alt blive tilbage i Verden. Hvad er da, dersom de intet Andet have end timelige og verdslige Ting, deres Del, som de kunne beholde og deres Sjel nyde? „Ligesom de udkom af sin Moders Liv, saa skulle de nøgne fare igjen og gaa saa, som de kom. Hvad Fordel have de da af at de have arbeidet i Veiret? (Præd. 5, 14. 15).

§ 14. Til Ordet Forfængelighed føier den vise Konge imidlertid endnu et andet, nemlig Aandsfortærelse. „Jeg saa alle de Gjerninger, som ere gjorte under Solen,“ siger han, „og se, det var Alt Forfængelighed og Aandsfortærelse“ (Præd. 1, 14), og paa et andet Sted: „Da saa jeg om til alle mine Gjerninger, som mine Hænder have gjort, og til det Arbeide, som jeg arbeidende havde gjort, og se, det var Alt Forfængelighed og Aandens Fortærelse, og der var ingen Fordel under Solen“ (Kap. 2, 11). De Ord, som her ere brugte i Grundtexten oversættes af Andre ved en Føde af Vind, idet de sige, at Kongen har villet lære, at der tilsidst kommer ligesaa Meget ud af de timelige Tings Brug, som om man vilde stille et hungrigt eller tørstigt Menneskes Hunger eller Tørst med en kjølig Vind. Jeg kan paa dette Sted ikke undersøge, hvad de Sprogkyndige i Henhold til den hebraiske Sproglære pleie at indvende mod den første Oversættelse; jeg vil kun sige, at denne sidste synes at komme Kongens Hensigt nærmest; thi han taler om Ting, hvori han har søgt og fundet sin Glæde og Forlystelse, — at han har anskaffet og beredt sig Lysthaver, Fiskedamme, Parke, et pragtfuldt Tjenerskab, stor Rigdom og alt, hvad Andet der kunde tjene til Øienslyst og Hjertensglæde og i lang Tid besiddet og nydt alt Saadant, men nu ikke finder nogen Ro, Trøst eller Tilfredsstillelse deri, — at hans Sjel er saa tom, som om han Intet havde besiddet eller nydt, og at altsaa al timelig Herlighed og Lyksalighed er lig en kjølig Luftning eller mild Vind, der vel gjør et hungrigt og tørstigt Menneske godt i stor Hede, men dog ikke mætter eller læsker ham og erstatter hans tabte Kræfter. Denne Forklaring stadfæstes ved, hvad der ligeledes siges i samme Bog, nemlig, at Mennesket tilsidst befinder, at det har arbeidet i Veiret (Kap. 5, 15), og paa et andet Sted i Skriften: „Efraim føder sig med Vind og jager efter Østenveir“ (Hos. 12, 2) Men hvad enten man foretrækker den første eller den sidste

*) Hvad der kommer ud af et Regnestykke.

Mening, saa er og bliver det dog sikkert, at den viseste blandt Konger bevidner for Gud, Hans Kirke og al Verden, at til at tilfredsstille Menneskets Sjel og gjøre ham rigtig lykkelig ere alle timelige Ting og al verdslig Herlighed altfor ringe, — at de ikke formaa at hjælpe ham,hvor og naar han mest behøver dem, — at han ikke kan forlade sig paa dem, og om han end har besiddet dem i stor Overflødighed og nydt dem efter Hjertens Lyst, saa vil han dog befinde, at dette bidrager ligesaa Meget til hans Sjels Trøst og Salighed, som om han Intet havde havt og Intet nydt, og at det skal være ham, som naar den Hungrige drømmer, og se, han æder; men naar han opvaagner, da er hans Sjel tom, — og ligesom naar den Tørstige drømmer, og se, han drikker, og se, han opvaagner, og se, han er træt, og hans Sjel er tørstig (Esai 29, 8), samt at al Verdens Herlighed er lig et malt Bord eller et andet Maleri, hvorpaa mange sjeldne og velsmagende Frugter ere afbildede, som vel kunne forlyste Øinene og vække Beundring over Kunstnerens færdige Haand og opfindsomme Hoved, men ikke mætte eller skjænke nogen anden Nydelse.

§ 15. Saa er det da altsaa et sandt og urokkeligt Udsagn af den Hellig-Aand, at Alt er forfængeligt, — at alle timelige Ting, hvor anseelige de end er, ja alle Skabninger, om de end i sig selv er gode, og enhver af dem har annammet en Gave til Menneskets Tjeneste, er blottede for en saadan Kraft, som kan vederkvæge, glæde og fuldkommen tilfredsstille den menneskelige Sjel, o. a. M. Men efterdi Salomo har opstillet Forfængelighedens Erkjendelse som en af Grundvoldene for den sande Visdom, og det er aabenbart, at den kan bidrage Meget til sand Gudsfrygt, den troende Sjels Verdensforsagelse, hellige Dødslyst og inderlige Længsel efter Himmelen, saa ville vi, for endmere at overbevise alle Sjele, som høre eller læse os, tage alle Tings Forfængelighed, som vi hidtil efter Salomos Ord have betragtet i Almindelighed, noget nærmere og ligesom stykkevis i Øiesyn. Forfængelige er for det Første Menneskene selv, som Guds Aand tydeligt lærer: Visseligen, hvert Menneske er idel Forfængelighed, hvor fast han end staar (om han end befinder sig i en ønskelig og sikret Tilstand og mener, aldrig at skulle ligge omkuld). Det gaar frem som i et Billede (som et Skyggebillede og fuldt af Indbildning om mange herlige og prægtige Ting, hvoraf det dog haaber og venter Mere, end de kunne give det); visseligen, de gjøre sig megen Umag forgjeves; man samler og kan ikke vide, hvo der skal sanke det (til sig — Ps. 39, 6. 7). Menneskenes Børn ere alene Forfængelighed; Menneskene ere Løgn (deres Gjerninger og den Tillid, man sætter til dem, ere forfængelige og bedragelige; hvo som holder sig til dem, ham gaar det som en Vin- eller Humleranke, der snor sig om en næsten forraadnet Stang, som en Vind snart kaster overende); naar de oplægges i Vægtskaalen (paa den guddommelige Doms Vægtskaal saavelsom for en oplyst Aands Betragtning), „findes de tilhobe lettere end Forfængelighed" (Ps. 62, 10). „Et Menneske er lig Forfængelighed (eller: et Aandepust); hans Dage ere som en Skygge, der farer forbi" (Ps. 144, 4). Mennesket er som et afrystet Blad, et tørt Straa, som en sagte Vind kan omdrive og bortføre. „Han er en Orm og en Maddik. Han lever en stakket Tid og mættes af Uro. Han gaar op som en Blomst og afskjæres; han flyr som en Skygge og bestaar ikke" (Job 13, 25; 25, 6; 14, 1. 2).

§ 16. Ja, saa foragteligt taler vel Guds Aand kun om enkelte og faa Mennesker, vil maaske Nogen sige; men naar der er mange Tusinde af dem samlede

under en stor Fyrstes Herredømme, saa klinger det formodentlig anderledes. Det skulle vi nu høre. Se, Hedningerne ere agtede for Ham (nemlig for Herren), siger en af Hans Sendebud, som en Draabe af Spandet og som et Gran (noget Støv) i Vægtskaalerne (hvilket man bortblæser, naar man har veiet noget Tørt med dem). Alle Hedninger er som Intet for Ham; de ere agtede for Ham mindre end Intet og det Øde. Han er den, som sidder over Jordens Kreds, og de, som bo derpaa, er som Græshopper (der vel ofte ere samlede i en forfærdelig Mængde og gjøre megen Skade, og som ingen menneskelig Magt kan udrydde; men naar Herren vil, sender Han en Vind, der bortfører dem og kaster dem i Havet). Han gjør Fyrsterne til Intet; Han gjør Jordens Dommere som det Øde; Han blæser ogsaa paa dem, at de blive tørre, og en Storm maa tage dem bort som Halm" (Esai. 40, 15. 17. 22. 23. 24). Men for at ikke de jordiskfindede Hjerter og Gudsforagterne overensstemmende med sit forhærdede Sind skulle tro, at dette er tungsindige Menneskers Indfald og Pralerier, saa betænke man, hvad den store Gud gjorde mod den første Verden i Syndfloden, mod Sodoma og Gomorra med Ild og Svovel fra Himmelen, mod Farao og hans store Krigshær i det røde Hav, mod Senakerib og hans Leir, hvor Han i en Nat ihjelslog hundrede og fem og otti Tusinde Mand ved en Engel. Det klinger helt foragteligt: Ved en Engel; havde Herren endda sendt en eller et Par Legioner af sine himmelske Hærskarer over den assyriske Leir! Om Jakob berettes, at to Hære af Engle ledsagede ham paa hans Reise (1 Mos. 32, 1. 2). Saaledes nyde de Gudfrygtige den Ære at ledsages og tjenes af en Mængde hellige Engle; naar Herren derimod vil udføre sine Domme over de Ugudelige, saa agter den store og høilovlige Gud dem ikke saa Meget værd, at Han skulde bryde mange Engle dermed; en kan nok gjøre det. Men, vil maaske Nogen sige, der er alligevel Noget paa det anførte Sted, som er ærefuldt for Menneskene; Herren selv sammenligner dem med Stjernehæren, som Han daglig fører op i stort Antal, saa de lyse, nogle med et sterkere, andre med et svagere Skin (Esai. 40, 26, jævnført med 41, 4). Det er sandt: en saadan Lignelse findes paa dette Sted og er meget skikket til at fremstille Menneskenes Herlighed og Anselighed. Men man maa ogsaa lægge Mærke til, at medens Stjernerne lyse paa Himmelhvælvingen, ile de stedse mod sin Nedgang, og om nogle faa Timer lade de sig ikke mere se. Ligesom nu det Første minder Mennesket om, hvorledes han bør forholde sig under sit Livsløb, saaledes minder det Andet ham om, hvad han om kort Tid har at vente. Han bør skinne som et Lys her i Verden og lyse ved Gudsfrygt og andre Dyder; men han bør ogsaa stedse holde sig beredt til at gaa ned.

§ 17. Dette faar imidlertid være nok om Menneskenes Forfængelighed. Lad os ogsaa undersøge deres Gjerninger og de Ting, de befatte sig med, deres Sysler, deres Stræben, Digten og Tragten her i Verden! Det Første, som falder i Øinene, naar man betragter Verden, er den keiserlige, kongelige og fyrstelige Høihed, som de naturlige Mennesker i Almindelighed holde for en Samling af al timelig Lyksalighed. Men Salomo, der besad og nød den i saa stor Overflødighed som Nogen, regner den med til Verdens Forfængelighed og siger, at han ikke har fundet Andet end et forfængeligt Skin og tomt Udvortes deri, og heri have mange Andre, overbeviste af Sandheden, samstemmet med ham. Keiser Karl den femte blev saa kjed af den møisommelige Regjering over sine

vidtløftige Lande, at han tilsidst søgte den Rolighed i et Kloster, som han ikke havde kunnet finde i al sin Herlighed; han bevidnede med Taarer, at han i sin hele Regjeringstid ikke havde havt et Kvarters Ro, men levet i bestandige Sorger, der stedse havde fulgt hans tilsyneladende Herlighed som en Skygge. Da hans Sønnesøn Filip den tredie, Konge i Spanien, skulde forlade det Timelige, bevidnede han offentligen og befalede, at man af den kongelige Høihed ikke har Andet tilbage i Døden end Anger og megen Frygt og Smerte. En anseet Statsmand malede en Kongekrone, gjennemflettet med Torner, og skrev derunder: Bonum fallax, et bedrageligt Gode — hvilket han derhos forklarede saaledes, at de kronede Hoveders Herlighed er blandet med mange ængstelige Bekymringer og stor Møisommelighed; Perlerne paa deres Kroner er Taarer og Sveddraaber; Rubinerne betyde det Blod, som de saa ofte maa lade udgyde; de spidsslebne Diamanter betyde de Sorger, som næsten stedse gjennembore deres Hoved og Hjerte, o. a. M. En Anden skriver: Det er upaatvivlelig ingen ringe Elendighed at maatte leve i en Stilling, hvori man har Lidet at haabe, men Meget at frygte. Og dette er egentlig Kongernes Stilling; thi de have allerede opnaaet en saadan Storhed, at de ikke vil kunne vente den forhøiet og forøget; derimod maa de frygte for Allehaande og plages af stadige Sorger, der stedse holde deres Hjerter omtaagede.

§ 18. Sagen fortjener, at vi fremstille den noget tydeligere; thi naar vi have bevist, at den høieste Herlighed i Verden er forfængelig og blottet for sand Lyksalighed, saa ville vi have saa meget mindre Møie med at godtgjøre det om andre menneskelige Ting. De Mægtiges Høihed og Herlighed her i Verden er egentlig og sandt at sige intet Andet end en Samling af mange Forfængeligheder; thi hvad Andre besidde enkeltvis eller i ringe eller middelmaadig Grad, det have de i Mængde og Overflod. En Adelsmand, der er formuende, bliver saaledes maaske ledsaget og opvartet af en, to eller tre Tjenere og æret, frygtet og underholdt som en Herre og Øvrighed af en, to eller tre Landsbyer, der tilhøre ham. En grevelig Person har maaske fem eller sex eller flere Tjenere, har flere Landsbyer, et Par Amter og flere Undersaatter. En Fyrste overgaar den Sidste i Antallet af saadanne Ting, og Kongen overgaar igjen Fyrsten. Mellem Kongerne selv er der en stor Forskjel, saasom en hersker over et, en anden over to eller tre og en tredie over flere Riger. Men er det nu afgjort, at de timelige og verdslige Ting, naar de besiddes i ringe Antal, ere forfængelige og ikke kunne yde nogen sand Tilfredshed, saa er det aabenbart, at de heller ikke kunne skjænke sin Besidder nogen sand Lyksalighed, omendskjønt de findes samlede i stor Mængde; thi mange Hundrede Nuller gjøre i Regnekunsten ligesaalidt et Tal, som naar kun tre eller fire staa ved Siden af hverandre. Mange Blærer, som vise sig paa Vandet, naar det regner, ere ligesaavel et Intet som de saa, en legende Dreng frembringer af Sæbe og Vand. Skyggen af et Barn er en Skygge, og naar Lyset skjuler sig, forsvinder den; Skyggen af et voxent Menneske er vel anseligere, men dog ikke bedre og varigere. Saaledes frembringer forfængelige Ting, naar de ere samlede i lidet Antal, en liden og, naar mange af dem komme sammen, en stor Forfængelighed, saa at det heder efter Salomos Ord: Forfængelighed over Forfængelighed, og Alt er Forfængelighed! En simpel Mand har sine Sorger og er ofte misfornøiet, og om end hans Forfatning kan være temmelig god, skjænker den dog ikke hans Sjel

nogen fuldkommen Tilfredshed, ingen virkelig Ro, ingen sand Trøst. Saaledes er det ogsaa med en Adelsmand, en Greve, en Fyrste, en Konge; den Ene klager ligesaavel som den anden snart over dette, snart over hint; den timelige Høiheds og Herligheds øverste Trin er ligesaavel underkastet Forandringer og Gjenvordigheder som det laveste, ja hint mangengang mere end dette. Der gives Fugle, som i stor Hede søge og finde Kjølighed og i stormende og haardt Veir Beskyttelse i Høiden. Men saaledes er det ikke med den verdslige Høihed; den, som har bragt det til det Høieste, finder derfor ikke større Ro og Tilfredshed, men snarere det Modsatte.

§ 19. Den verdslige Herlighed formaar ikke at hæve et Menneske over Menneskeheden og menneskelige Hændelser. En Fyrste, en Konge forbliver ligesaavel et Menneske som en af sine ringeste og fattigste Undersaatter; han maa æde, drikke, sove, arbeide og have sine Bekymringer ligesaavelsom denne. En forstandig Kjøkkendreng sagde meget rigtigt til sin Konge, som han ikke kjendte og som spurgte ham, hvad han fortjente om Aaret: Ligesaa Meget som Kongen. Da denne forundrede sig og sagde: Du ligesaa Meget som Kongen? hvorledes kan det gaa til? svarede Drengen: Kongen har ikke Mere for, hvad han gjør end saa meget Mad og Drikke, som han behøver, og en Klædning til at skjule sig med; det har ogsaa jeg. Dette Svar maatte Kongen give sit Bifald og bød at bruge Drengen til andre Ting formedelst hans Forstandighed. Det er mig fortalt, at da en fornem Adelsmands Rideknægt for nogle Aar siden ofte hørte tale om en stor Herskers Magt, Visdom og Lyksalighed, fik han stor Lyst til at se ham og bad sin Herre meget, at han vilde hjælpe ham til at faa dette sit Ønske opfyldt. Da Adelsmanden engang havde Noget at forrette ved Hoffet, tog han Rideknægten med sig og magede det saaledes, at han fik se Kongen ganske nær ved, da han gik til Taffels. Siden spurgte han ham, hvad han syntes om Kongen, — om det ikke var en anseelig og gjæv Herre. Tjeneren svarede: Det er jo blot et Menneske! siden jeg havde hørt saa Meget tale om ham, troede jeg, at der skulde være noget Særdeles at se paa ham. Se, saaledes siger Enfoldigheden Sandheden rent ud, og heri istemme de store Herskere selv. Keiser Maximilian den første skrev paa en Væg: Jeg er en Mand ligesom en anden Mand, kun med den Forskjel, at Gud har forundt mig Høihed og Ære, — og Keiser Karl den Femte: Homo sum; humani nihil a me alienum puto, jeg er et Menneske og ved, at jeg ikke er unddragen fra menneskelige Hendelser. Dette stadfæster ogsaa Erfaringen. Deres Høihed kan ikke befri dem fra det menneskelige Livs Hendelser; en rasende Ildebrand fortærer ofte ikke blot en Bondes og Borgers middelmaadige Hus, men ogsaa en Konges prægtige Slot, saaledes som Tilfældet var for ikke ret mange Aar siden med den kongelige spanske, uforlignelige St. Laurentius's Bygning i Eskurial, og som Tilfældet har været med flere andre. Ikke sjelden vederfares det en Undersaat, at han formedelst en indbrydende fiendtlig Magt maa forlade sit Hus og Hjem, tage Flugten og søge sin Sikkerhed andetsteds. Det Samme træffer ogsaa ofte store Herrer og kronede Hoveder. Undertiden overfaldes en Mands Marker og Have af et haardt Uveir og en Haggelbyge, som nedslaar og ødelægger Alting; men de skaane heller ikke en stor Herskers Lysthaver og Alleer. En simpel Mand bliver ofte forfærdet ved et skrækkeligt Tordenveir; det Samme har ogsaa hændt store og mægtige Fyrster. Da Landgrev Filip

af Hessen (en meget tapper og høiberømt Herre) engang red hjem fra Jagten, opkom der et uventet Tordenveir, og et sterkt Lyn slog ned ikke langt fra Greven i et Egetræ, hvorover Hesten blev saa forskrækket, at den faldt til Jorden under ham. Tjenerne kom skyndtsomt til, løftede ham op og spurgte: Hvorledes staar det til, naadige Fyrste og Herre? mærker Eders Naade til nogen Skade? Men han svarede: Hvad, Herre, Herre? pegede med Haanden mod Himmelen og sagde: Han er en Herre; jeg er kun usselt Skarn.

§ 20. Ei heller ere de undtagne fra de Ulemper, der kunne tilstøde Legemet; de besværes af Hede og Kulde, af Hunger og Tørst, af Smerter, Gigt, Hovedpine, Hjerteklap, Miltsygdomme og andre Lidelser ligesom andre Mennesker; de maa give sig under Lægernes Hænder og underkaste sig deres Skjæren og Brænden, ligesaavel som en simpel Mand. Keiser Frederik den tredie fik i sin høie Alderdom en aaben Skade i det venstre Ben, og da Ondet og Smerterne toge Overhaand, raadede Lægerne ham til at lade Benet sætte af, hvilket Keiseren ogsaa gik ind paa. Da nu det aftagne Ben laa foran ham, sagde han: Hvad Forskjel er der mellem en Keiser og en Bonde? Da Ingen svarede, vedblev han: En sund og frisk Bonde er lykkeligere end en syg Keiser. Nogle faa Aar efter døde han. De ere ofte blevne angrebne af Sindssvaghed, vistnok sjelden i den Grad som Nebukadnezar; men de have dog ofte været berøvede sin Forstands Brug og paa ingen Maade knnnet nyde Godt af sin Herlighed. Andre have bestandig været sørgmodige og ikke vidst, hvor de skulle gjøre af sig for Beklemmelse. At anføre Exempler vilde imidlertid falde for vidløftigt. Ei heller pleier Samvittigheden at skaane dem, og om end Ingen vover at forestille dem Sandheden, — om der end ingen Nathan og ingen Ambrosius findes, som tør sige til dem: Du er et Dødsens Barn; hold dig borte fra Herrens Hemmelighedsmaaltid; thi dine Hænder ere fulde af Blod, saa tier dog ikke Samvittigheden, men foruroliger dem Dag og Nat, uden at de med al sin Magt, Rigdom og Pragt, med Musik eller andre Adspredelser kunne stille den tilfreds. Naar de jage, saa jager ofte deres Samvittighed dem selv og ængster dem mere end de ængste det forfulgte Dyr. De blegne ofte og sukke dybt ved sit velbesatte Konge- eller Fyrstetaffel og blande lønlige Klager i Strengelegen. Man siger, at de ingen Dommer have paa Jorden; men de bære ham i sin Barm, og han affiger ofte en saadan Dom over dem, at de skjælve derfor; han vækker dem ofte om Natten og drager dem frem for sin Domstol til et Ansvar, som ellers intet Menneske turde kræve af dem. Om Keiser Konstans eller, som Andre kalde ham, Konstantius fortæller Historieskriverne, at han paa Grund af en falsk Mistanke først forviste sin Broder Theodosius fra Hoffet og lod ham, klædt som en Diakon, stikke ind iblandt Geistligheden; men, da hans Mistanke ikke fandt sig beroliget herved, lod han ham senere henrette. Denne hans Broder viste sig ofte for ham som en Geistlig, der havde et Bæger i Haanden, fyldt med Blod, sigende: Drik, min Broder! og omendskjønt han forlod sin Residents*) og flygtede over til Syrakus paa Sicilien, forfulgte dog Skrækkebilledet ham ogsaa derhen og gav ham ingen Ro. Rikard den tredie, Konge i England, lod to af sine Børnebørn henrette i Tower i London; men han fik siten kun liden Fred og for ofte op af Søvnen om Natten, sprang ud af Sengen og greb sit Sværd, som han havde hængende ved Siden deraf, løb

*) En Fyrstes eller anden høi Persons Bolig.

omkring i Soveværelset og ledte efter den Forræder og Morder, som vilde tage Livet af ham. Karl den niende, Konge i Frankrige, fik heller ikke megen Fred efter det parisiske Blodbryllup, forfærdedes ofte isøvne og pleiede at lade hente Sangere til sin Seng, som skulde synge ham i Søvn igjen.

§ 21. De ere ogsaa samtlige underkastede Døden, der ofte trænger igjennem alle Vagter og Livgarder, ligesom udler deres Livlæger og Saarlæger og nedsænker dem fra deres Høihed i den mørke, dybe Grav, hvorved Forfængeligheden af deres Herlighed allertydeligst aabenbarer sig. Om Fokas, den ugudelige Tyran i Konstantinopel, fortæller Historien, at efter at han ved et Oprør og ved at rydde sin Herre og Keiser Mauritius tilligemed hans Paarørende afveien havde bemægtiget sig og besteget Keiserthronen, søgte han ved alle mulige Midler at holde og befæste sig paa denne. I den Hensigt lod han den keiserlige Residents omgive med en tyk Mur; da imidlertid denne vel var bleven færdig, hørte han om Natten en Røst sige til ham, at om han end omgav sig med en Mur, som rak til Skyerne, vilde den dog blive undergravet og omstyrtet af hans Synder og ikke kunne beskytte ham mod Guds frembrydende Vrede, som ogsaa kort efter rammede ham, idet han blev ynkeligen tagen afdage af sin Efterfølger paa Thronen, Heraklius. Om Ludvig den ellevte, Konge i Frankrige, fortæller Kominæus, at han gav sin Livlæge ti Tusinde Kroner i Løn om Maaneden, fordi denne havde indbildt ham, at hvis han ikke gjorde det, vilde han ikke leve længe; men Lægen kunde dog ikke beskytte ham mod en tidlig Død; thi det bliver ved, hvad alle Herrers Herre siger: Jeg har sagt, I ere Guder, og I ere Alle den Høiestes Børn; men I skulle (fordi I ikke tage imod Advarsler og Intet ændse, men stedse vandre i Mørke, Sikkerhed og Ubodfærdighed) dø som et Menneske, og som en af Fyrsterne skulle I falde; det er: I skulle falde desto dybere fra Eders Høihed, og ligesom Eders Liv har været skrækkeligt for Mange, som tilgavns have faaet føle Eders Voldsomhed, saaledes skal ogsaa Eders Død foraarsage Skræk og bringe Folk til at gyse (Ps. 82, 5. 6. 7). Hvad her er sagt med dunkle Ord, kan man tydeliggjøre ved, hvad Profeten saare mærkeligen siger om Kongen af Babels Fald. Han skildrer, hvorledes de andre før ham afdøde Konger og Vældige i Verden ville modtage ham i Helvede og sige: Du er og bleven svag som vi; du er bleven os lig (som det synes, sigter Profeten til de af denne mægtige Konge overvundne og slagne Fyrster og Vældige og vil tilkjendegive, at Samlingspladsen for dem Alle, Overvundne saavelsom Overvindere, skal være Helvede, hvor hine haanligen skulle byde disse Velkommen og sige: Er ogsaa du bleven syg og overvunden af Døden? Hvad hjælper det dig nu, at du har beseiret og undertvunget os Alle og langt overgaaet os i Magt og Høihed paa Jorden? nu ere vi jo dog lige; det har gaaet dig ligesom os; du har ligesaalidt kunnet beholde din Herlighed som vi). Din Høihed er nedkastet i Helvede med dine Psalteres Lyd (det er forbi med din Musik og al din øvrige Herlighed); der skal strøes Orme under dig og Madiker bedække dig (et daarligt Leie nok for slige høie Personer, der have været vante til at sove i Elfenbens Senge paa bløde og vellystige Dyner)! „Hvorledes er du falden af Himmelen, du Morgenstjerne?“ (Esai. 14, 10—12) o. a. M. Du har skinnet paa Herskerhimmelen i Glands og Herlighed og nydt stor Ære og Anseelse fremfor alle andre Fyrster, og alligevel er du nu udslukt, og al din Glands er forvandlet til Mørke. Hvad gavner dig nu din Pragt? Hvad Godt har du af din Rigdom og dit Hovmod?

Alle de Ting ere farne bort som en Skygge og som et fremløbende Budskab (Visd. 5, 8. 9).

§ 22. Endelig formaar deres Høihed, Magt og Herlighed ikke at befri dem fra Guds Dom; men ogsaa de ere indbefattede under den hellige Apostels Udsagn: „Det er Menneskene beskikket, engang at dø, men derefter Dommen" (Ebr. 9, 27), hvilket ogsaa vor store og vise Konge lægger dem og alle Andre paa Hjerte, idet han slutter sin Prædikerbog saaledes: „Enden paa Sagen, naar Alting er hørt, er denne: frygt Gud, og hold hans Bud; thi det bør hvert Menneske at gjøre; thi Gud skal føre hver Gjerning for Dommen med alt det, som er skjult, enten det er godt eller ondt" (Præd. 12, 13. 14). Det var noget Ualmindeligt, at en himmelsk Haand skrev Kong Beltsazars Dom for hans Øine paa den kalkede Væg i den kongelige Sal, hvor han holdt et stort Gjæstebud, hvilken Dom lød saaledes: „Tællet har Gud dit Rige (din Regjerings Dage) og fuldkommet det. Du er veiet i Vægtskaalen og funden for let. Adskilt er dit Rige," osv. (Dan. 5, 5. 25 flg.). Men det er almindeligt og vist, at dette var et synligt Forbillede paa, hvad der forestaar alle Store i Verden uden Undtagelse. Deres Dom er allerede afsagt og bliver strax forkyndt Sjelen ved dens Afsked fra Legemet og uden Forhaling fuldbyrdet. Da har al Herlighed en Ende, og al Pragt er forsvunden som en Skygge; da ophører al Opvartning; da befinde de sig ene, og Intet uden deres Gjerninger har fulgt med dem; da er al den Pomp og Pragt og Stads borte, hvoraf de i dette Liv have været saaledes omgivne, at de næsten ikke mere kunde eller vilde anse sig selv for Mennesker; da er det høie Mod og det stolte Sind, der aldrig vilde bøie sig under Christi Lydighed, forvandlet til Frygt og Bævelse; da er Vantroen og Spotteriet forvandlet til lutter ængstelig Følelse og Fornemmelse; da spørges der ikke om, hvor høie, hvor store, hvor mægtige de have været i Verden, og hvilken Herlighed de have besiddet, men om hvorledes de have brugt denne til Guds Ære, til Kirkens Beskjærmelse og Tjeneste saavelsom til sine Undergivnes Trøst og Glæde. Da er det forbi med de Smigrerier, de vare vante til at modtage af Alle og Enhver, som omgikkes dem, og de høre nu intet Andet end den bitre Sandhed, og det af dens Mund, „hvis Læber ere fulde af Fortørnelse og hvis Tunge er som en fortærende Ild og hvis Aand er som en Bæk, der løber over, — der rækker indtil Halsen" (Esai. 30, 27. 28), og som øieblikkelig besegler og stadfæster sin retfærdige Dom med sin guddommelige Magt.

§ 23. Efterat vi nu med velberaad Hu noget udførligere have bevist, at den høieste Høihed og den herligste Herlighed i Verden maa ansees for den allerstørste Forfængelighed, saafremt den ikke er forenet med den sønlige Udkaarelses Herlighed og helliget i Christo, saa er det let at vide, hvad man skal dømme om Verdens øvrige Skinvæsen. Det agtes for en stor Lykke, naar man kan være i Nærheden af Verdens høie Hoveder og dødelige Guder og vandre og lyse i den Glands, de lig jordiske Sole meddele sine Betjente, hvorfor ogsaa de kløgtigste Hoveder og ædleste Sjele vende sig did og søge at komme frem ved Hoffet. Omendskjønt nu dette kun lykkes for de Færreste (efterdi Haabet ved Hoffet, som en lærd Mand siger, er lig Vievandet i de katholske Kirker, hvormed man bestænker de Kommende og Gaaende, men hvoraf man kun mærker liden Velsignelse eller Kraft), saa formaa dog Enkelte ved den Høiestes Forsyn og Styrelse at svinge sig i Veiret, saa at man kan sige om dem: „Efter disse Begiven=

heder gjorde Kong Ahasverus Haman stor og ophøiede ham og satte hans Stol over alle Fyrsters, som vare hos ham, og alle Kongens Tjenere knælede og bøiede sig ned for Haman," osv. (Esth. 3, 1 flg.). Nu kan man vistnok ikke negte for, at det ikke har Lidet at betyde at være en stor Herres Yndling, Førsteminister, hemmelige Raad osv., saasom deslige Folk tage Del i al sin Fyrstes Høihed og Herlighed; de ere hans Øine, som han ser med; hans Øren, som han hører med, hans Hænder, som han arbeider med, hans Mund, som han taler med; de gaa ind til ham efter Behag og komme ud igjen med et straalende Ansigt; de ere høie i hans Høihed, mægtige i hans Magt, lyksalige i hans Naade; de ere saa at sige sin Herres Signetring, som formedelst hans Vaaben og Navn er af stor Vægt; de ere saa at sige sin Herres Afbildninger, i hvilke hans Ansigt æres; de ere saa at sige de Lodder, der holde hele Hoffets Uhr i Gang; hvad de tale og tilraade, det er, „som om man havde spurgt Gud om en Ting" (2 Sam. 16, 23); de ere som det Guldbillede, Nebukadnezar lod opreise, hvilket Enhver ei alene maatte ære og tilbede, men ogsaa ofre til (Dan. 3. 1. 7).

§ 24. Se, alt dette synes at være noget Stort og Ypperligt, især for jordiskfindede Hjerter; men Salomo regner det med til Verdens Skyggeværk og siger: Det er Altsammen Forfængelighed. Herregunst er forfængelig; høie Embeder er forfængelige; den blændende Herlighed og store Anseelse, som ledsager disse, er forfængelig; den Lykke, de synes at skjænke og som de Uvidende se skjævt til, er forfængelig; det vil sige: Alt, hvad en Hof- og Statsmand kan besidde og haabe, er utilstrækkeligt, er ikke istand til at tilfredsstille, berolige eller lyksaliggjøre Sjelen; thi det er Altsammen jordisk, flygtigt, ubestandigt, fuldt af Møie og Besvær, af Frygt og Angest osv. At bevise dette vil ikke falde vanskeligt, saasom det stadfæstes ei alene ved Guds ubedragelige Ord, men ogsaa ved den daglige Erfaring, ved alle kloge og forstandige Menneskers Bifald, ja endog ved mange til denne anselige Klasse hørende Personers egen Tilstaaelse. Guds Ord taler heltigjennem meget foragteligt og ringe om al timelig Lyksalighed og menneskelig Herlighed (naar den betragtes udenfor Guds Naade og Samfundet med Christo), efter hvad vi allerede forhen have bemærket, da vi belyste Verdens høieste Herlighed. Her ville vi kun tilføie disse faa Skriftsteder: „Alt Kjød er som Græs (der idag er grønt og imorgen visnet), og al dets Herlighed som Græssets Blomster; Græsset visner, og Blomsteret derpaa falder af, naar Herrens Aande blæser derpaa" (1 Pet. 1, 24; Esai. 40, 6. 7). „Denne Verdens Skikkelse forgaar" (1 Kor. 7, 31). „Verden forgaar og dens Lyst" (1 Joh. 2, 17). „Hvad er Menneskets Liv? Det er jo en Damp, som er tilsyne en liden Tid, men derefter forsvinder" (Jak. 4, 14). „De stolteste af vore Dage (som ere saaledes beskafne, at Mennesket er stolt deraf, — at det befinder sig meget vel derved) ere Møie og Uretfærdighed; thi det afskjæres hasteligen, og vi flyve derfra" (Ps. 40, 10). „Hvad gavner det et Menneske, om han vinder den ganske Verden, men tager Skade paa sin Sjel? eller hvad Vederlag kan et Menneske give for sin Sjel" (naar den engang er fortabt — Matth. 16, 26)?

§ 25. Erfaringen lærer, at de her omtalte Mennesker, som staa de Høie og Mægtige nærmest, ere underkastede dette Livs Forfængelighed, Møisommeligheder, Fortrædeligheder, Forandringer og mangfoldige Hændelser ligesaavel som Andre, ja mere end Andre. De leve i bestandig Uro og ere som de Skibe, der ligge for Anker og vel ere fastgjorte, men dog stedse slingre og svaie,

stundom ogsaa, naar en stærk Storm reiser sig og sprænger Ankertouget, komme i Drift og splintres mod Klipper og Skjær. De have ofte en Byrde paa Nakken, som Andre ikke se eller fatte, men som de selv godt føle; de blive daglig overløbne, og Enhver forlanger deres Tjeneste; ja Enhver vil, at de skulle føie sig efter hans Villie. Mangt et kjødeligsindet Menneske har en mislig Sag, et uretfærdigt og ugudeligt Forsæt, et egennyttigt Øiemed og søger ved alle mulige Midler at gjøre en høi Embedsmand til Tjener for sin ugudelige Villie, og Midlerne ere ofte af den Beskaffenhed, at Embedsmanden, hvor formaaende han forresten er, dog ikke kan eller vil modstaa dem, men siger som en vis Mand: Hvem kan modstaa saa mange Bevæbnede? (Han mente de brynjeklædte Mænd, der vare prægede paa Dalerne og Dukaterne.) Er det nu ikke en Elendighed at have mange Anledninger til Synd, og det saa kraftige, at de ligesom tvinge En til at gribe dem? Er det ikke en Forfængelighed at staa høit og omtumles af allehaande Vinde? En Retslærd sagde engang, at det nu forholder sig saaledes med Juristeriet, Domstolene og Retssagerne, at den, som var indviklet deri, ikke vel kunde være og blive gudfrygtig og samvittighedsfuld; thi om han end var nok saa redelig og veltænkende, blev der dog fra andre Sider spillet ham saa mange onde Streger, at dersom han ikke vilde forsømme sin Parts Fordel, maatte han nødvendigvis ogsaa selv gjøre saadanne. Hvad man skal tænke om denne Tale, og om det lader sig forsvare for Samvittighedens Domstol at sætte Falskhed og Løgn imod Bedrageri og Uretfærdighed, ville vi ikke her indlade os paa at bedømme. Men hos mange Embedsmænd synes det ikke at gaa anderledes til. Det forholder sig nu saaledes i Verden, at det ansees for Klogskab at overliste en Anden og uformærkt bringe ham i sit Garn eller at hæmme og forhindre List og Bedrag ved et endnu større Bedrageri, — som en anseet Statsmand selv tilstaar; Statsvidenskaben, siger han, bestaar nu ikke i stort Andet end at kunne bedrage Andre og undgaa, selv at blive bedragen af dem. En Anden pleiede at skrive i Stambøger:*) En Gesant er en hæderlig Mand, som er sendt udenlands for at lyve til sin Stats Bedste. Atter en Anden siger: Naar en Fyrste vil føre en anden bag Lyset, saa maa han først skuffe sine egne Folk og navnlig sine Afsendinger og ikke aabenbare dem sin sande Hensigt, for at de kunne drive Sagen med desto større Alvor, o. a. M. Se, hvilken Elendighed der skjuler sig under slige Menneskers udvortes Skinherlighed! Henregnes ikke saadant Væsen og Handlesæt, hvor herligt det end ser ud, med al Ret til Verdens største Forfængeligheder? Og hvad Andet bliver Enden derpaa, end at de tilsidst ville befinde, at alt deres Skinvæsen og al deres Statskløgt har været det allersørgeligste Selvbedrag, idet de have indbildt sig at være store Mænd og omsider erfaret, at de ikke have været Andet end Vredens Kar, Uretfærdighedens Redskaber og elendige Mennesker?

§ 26. En gammel Kirkelærer sammenligner saadanne Folk med dem, som med sit Skib ere komne ind i en Malstrøm og blive drevne omkring imod sin Villie, saalænge indtil de gaa tilbunds, og dette sker ofte, før de tro det, og naar de mindst formode det, saaledes som Hamans, Akitofels, Sebnas og mange Tusinde Andres Exempler bevise. Herom kunde siges meget Mere og Sagen behandles langt udførligere; men jeg anser det ufornødent at bevise en

*) Stambog, en Bog, hvori man lader Fremmede egenhændig skrive Tankesprog osv. til en Amindelse.

Sag vidløftigt, om hvis Rigtighed man daglig overbevises af Erfaringen. Jeg vil endnu kun anføre Noget om det Bifald og den Stadfæstelse, forstandige Mennesker have givet denne Betragtningsmaade, idet de ligesom have kappedes om at fremstille Hof- og Statsmandslivets Forfængelighed og bedragelige Skinherlighed. En afbilder saaledes en Sommerfugl, der flagrer omkring et brændende Lys, og skriver nedenunder: Ikke for nær! eller: Jo nærmere, desto farligere. En Anden maler nogle Raketter, som antændes i den bælmørke Nat, fare hastigt i Veiret, frase, suse, afføde andre mindre Lys, Stjerner eller Sværmere og derpaa falde til Jorden og forgaa, og skriver derunder: Paa Lys og Knald følger Røg og Fald. En Anden fremstiller et Græskar, der er ledet opad et høit Træ og slynger sig om dets Grene, og skriver derunder: Hvad snart opstaar, det snart forgaar. En Anden afbilder et prægtigt klædt Menneske, der er belagt og holdes fangen med Guldlænker paa Hænder og Fødder, og skriver nedenunder: Glimrende Elendighed, — en Anden en Løve, over hvis Hoved en Hyrde kaster et Klæde eller sin Overkjole og derhos sætter den Kniven paa Struben, med den Underskrift: Frugtesløs Vildhed (thi nogle Forfattere berette, at de afrikanske Hyrder i Hast kunne faa Bugt med en Løve, der gaar løs paa dem eller deres Hjord, naar de med Behændighed kaste en Kappe eller et Klæde over dens Øine og derpaa give den det ene Stik efter det andet, fordi denne Forblindelse gjør den aldeles forbløffet), og endelig har En fremstillet Hoffets Herlighed ved den stjernefulde Himmel, som han har afmalt, med den Underskrift: De ile alle til sin Nedgang. Disse Billeder kan alle Tiders Erfaring bedst forklare; dog ville vi endnu anføre nogle Selvbekjendelser, der ere overantvordede Efterverdenen af Personer, som en Tidlang have nydt denne tilsyneladende Herlighed og tilfulde erfaret, hvad der ligger skjult under den.

§ 27. I den gamle romerske Historie forekommer en paa sin Tid navnkundig Mand ved Navn Similis, som var Hofmarskalk hos Keiser Hadrian; efter at have tjent længe ved det keiserlige Hof blev han kjed af sin store Ære og Lykke, søgte og fik sin Afsked og tilbragte de sidste syv Aar af sit Liv i al Stilhed paa en Landeiendom; før sin Død befalede han, at man skulde sætte den Indskrift paa hans Gravmæle: Her ligger Similis begraven, der vel opnaaede en høi Alder, men dog kun levede i syv Aar, hvormed han vilde bevidne for al Verden, at han ikke ansaa det pragtfulde Liv, han havde ført i sin Keisers Tjeneste, for noget sandt Liv, men kun for Uro, Møie, Frygt, Besvær og Forfængelighed. Aar fem Hundrede og syv og tyve levede der i Italien ved den gothiske Konge Alariks Hof en fornem Mand ved Navn Arator; denne Mand fandt ikke Andet i al den Ære og Herlighed, han nød i sin Konges Tjeneste, end Salomo i sin, nemlig Forfængelighed, hvorfor han løsrev sig derfra, gik over til den geistlige Stand og efterlod sig følgende Vers:

Ecclesiam subeo, dimissa naufragus aula.
Perfida mundani desero vela freti.
Transferor ad niveas Petri sine turbine caulas,
Et fruor optati jam statione soli.

Meningen heraf er, at han har forladt Verden og Hoffet, som et stormende Hav, og er gaaet over til det geistlige Liv, hvori han nu omsider har fundet den Ro, han har stundet efter. Fyrst Rudolf af Anhalt, der en Tidlang var Keiser Maximilians Statholder, lod som et Sindbillede og Mindesmærke male en Pige ved Siden af en Løve, der gav hende sin Lab, med den Paaskrift: Altid i Frygt. Da en Sekretær hos en fornem Herre faldt i en dødelig Sygdom

og ikke følte sig vel forberedt til Døden, begyndte han at sige: Ak, jeg ulykkelige Menneske! Jeg har sikkert fuldskrevet fem og tyve Ris Papir i min Tjeneste og til min Herres Bedste og ikke forbrugt et eneste Blad til Gavn for min arme Sjel. En anden gammel Hofmand, der havde været, hvad man kalder Potte og Pande, hos sin Herre, faldt tilsidst i Unaade og blev som en Følge heraf en Gjenstand for Foragt, Bedrageri og andre Gjenvordigheder; han pleiede at sige: Jeg har hørt mange Prædikener i den Tid, min Lykke varede, har ogsaa gaaet til Herrens Bord, men uden nogen Nytte for min Sjel; thi mit Hjerte var ligesom kvalt og forhærdet i min timelige Lykkes Fedme; men efter at jeg er bleven fattig og foragtet, har Gud gjort min Sjel rig; jeg takker Ham af Hjertet, fordi Han har ydmyget mig, og fordi Han har vederkvæget mig med sin guddommelige Trøst. Jeg vidner for Guds Aasyn, at jeg nu befinder mig saa vel ved min aandelige Lyksalighed, at jeg ikke vilde bortbytte den for noget Keiserdømme, om det stod i min Magt at erholde det.

§ 28. Men nok herom! Lader os gaa videre og fremdeles undersøge, om vi blandt de Ting, som Verden skatter høit, skulde kunne finde Noget, som ikke gaar ind under Salomos Udsagn: Det er Altsammen Forfængelighed. Denne Herre var fremfor alle Andre paa sin Tid udrustet af Gud med Visdom og Kundskaber, som Skriften vidner: Gud gav Salomo Visdom og saare meget Forstand og et udbredt (stort) Hjerte, som Sand, der er ved Havets Bred. Og Salomos Visdom var større end alle de Folks Visdom af Østen (alle østerlandske Folks Visdom), end alle Ægypternes Visdom. Og han var visere end alle Mennesker, osv. (1 Kong. 4, 29. 30). Hvad det var for en Visdom, der prises saa høit hos denne Konge, kan sees dels af det Foregaaende, dels af det Efterfølgende. Det var Retslærdom, saa at han forstod at holde Dom med Retfærdighed, at bringe indviklede Sager i Rigtighed, at føre lønlige og omhyggeligt skjulte og fordulgte Ting for Lyset og forskaffe Enhver Sit. Det var, hvad man kalder Statsklogskab, saa at han vidste at indrette sin Regjering viseligen, at føre sin Hofhusholdning med Forstand, at vælge dygtige og til hans Forretninger skikkede Tjenere, at sikre sin Stat mod fiendtligsindede og misundelige Naboer, at indgaa Forbund med andre, velvilligt stemte, til sit og sit Riges Vel, at opretholde Freden, at sørge for Folkets Opkomst og Lykke, at give gavnlige Love osv. Det var Indsigt i Moral- eller Sædelæren, saa at han kunde dømme om alle Dyder og Laster, anprise Menneskene hine og afskrække dem fra disse, Noget, hvorom den Bog, vi endnu have af ham under Navn af Ordssprogs Bog, vidner. Det var Naturkyndighed og grundigt Kjendskab til Guds mangfoldige Skabninger, saasom der siges om ham, at han talte om Træerne, fra Cederen, som er paa Libanon, indtil Isoppen, som udvoxer af Væggen, og at han talte om Dyrene og om Fuglene og om de krybende Dyr og om Fiskene (Kap. 4, 33). Det var Kundskab om alskens Mærkværdigheder, saa, at omendskjønt Dronningen af Saba i Arabien kom for at friste ham med mørke Taler (Gaader, allehaande besynderlige Spørgsmaal) erfor hun til sin Forundring, at han kunde opløse og forklare dem alle. Se, al denne Visdom og Kløgt henregner han selv til Verdens forfængelige Ting, som disse hans Ord vise: „Jeg talte med mit Hjerte og sagde: Se, jeg har faaet større og mere Visdom end alle de, som have været før mig i Jerusalem, og mit Hjerte har seet megen Visdom og Kundskab. Og jeg gav mit Hjerte til at forstaa Vis-

dom og at forstaa Galskab og Daarlighed; jeg fornam, at dette ogsaa var Aandsfortærelse (og at man har ligesaa meget Gavn deraf, som om man vilde mætte sig med Vind og stille sin Tørst med Luft — Præd. 1, 16. 17*).

§ 29. Nu maa man vel tilstaa, at alle saadanne Videnskaber i vore Tider er stegne til det Høieste; men jeg betænker mig dog ikke paa at sige, at deres Forfængelighed i vore Dage ogsaa har naaet sin Høide. Jeg taler om naturlige og menneskelige Videnskaber, om kjødelig Visdom, om jordisk Kløgt, der ikke er forenet med det himmelske Lys, med Naade med Hellighed, — der ikke er nogen sand Kundskab om den Herre Jesus og er blottet for Kjærligheden til Ham og for Hans Efterfølgelse. Denne er ei alene forfængelig og ude af Stand til at tilfredsstille og berolige det menneskelige Sind, men ogsaa skadelig og farlig; thi den henhører til de Kjødets Frembringelser, Opfindelser, Anslag og Foretagender, om hvilke Apostelen siger: Kjødets Sands eller et kjødeligt Sind, et uigjenfødt Menneskes Digten og Tragten og kløgtige Tanker ere Døden, virke den aandelige og evige Død og føre uformærkt i Fordærvelse, efterdi Kjødets Sands er Fiendskab imod Gud; den modsætter sig Hans Naade; den spotter over den christelige Enfoldighed; den modstaar den Hellig-Aand; den holder Guds Visdom for Daarlighed og foragter Hans Raad (Rom. 8, 6. 7; 1 Kor. 1, 18; Ap. Gj. 7, 51; Luk. 7, 30). Dette oplyses paa det Tydeligste ved Erfaringen og ved, hvad vi daglig se for vore Øine af mange kloge, vise, lærde og desaarsag høiberømte Folk, nemlig, at de uagtet sit store naturlige Lys endnu vandre i Mørket og elske og gjøre Mørkets Gjerninger; deres kløgtige Fornuft stoler ofte mere paa sig selv og sin egen Skjønsomhed end paa den himmelske og guddommelige Aabenbaring og gjør sig selv en Religion efter sit eget Godtbefindende, hvilken den kalder de Vises eller Forstandiges Religion og som ikke er Andet end Gudsfornegtelse, Spotteri og Ryggesløshed. Er det nu ikke en ypperlig Kløgt, som fører Mennesket bort fra Erkjendelsen og Nydelsen af det evige Lys, det høieste Gode og den himmelske Trøst og ud i en Ørken, hvor der i Nøden hverken findes Brød at æde eller Vand at drikke? Er det ikke en fortræffelig Visdom, som sætter Mennesket, den ædleste blandt Guds synlige Skabninger, i Klasse med Kvæg og byder det, i Tankeløshed og Sikkerhed med Hensyn til det Tilkommende, at tage og nyde det Nærværende for sin Del og efter dette at haabe ligesaa Meget som et fornuftløst Dyr? Gud bevare os fra slig daarlig og dyrisk Kløgt! Denne Visdom er lig Akitofels, der tilsidst gjorde ham saa daarlig, at han hængte sig selv og styrtede sig i evig Fordærvelse (2 Sam. 17, 23).

§ 30. Med de andre Videnskaber af alle Slags er det ikke meget bedre, saalænge de ikke ere helligede ved Troen og parrede med sand Gudsfrygt. De ligne Maaneskinnet, der vel giver et svagt Lys, men ikke varmer; de ligne Tulipanerne, som vel have et smukt Udseende og prunke i mangehaande sirlige Kjortler, men afblomstre om faa Dage og siden ikke er nyttige til Noget, hvorfor heller ingen Læge eller Apotheker agter dem værdige til at opbevares blandt andre ædle og kraftige Urter. De ligne en Fakkel, som vel lyser, men derhos ryger sterkt, eller hint forgiftede Blus, som blev baaret foran en fornem Herre, men tillige bibragte ham en skadelig Røg, der udblæste hans Livslys. Ak, hvor mange kløgtige Hoveder omgaaes ikke saa længe med lutter vanhellige, hedenske, selvkloge, af Verdensaanden skrevne Bøger

*) Se § 14.

og Ting, at de tilsidst blive aldeles vanhellige, hedenske og verdslige og intet aandeligt og guddommeligt Liv mere lægge for Dagen! De er fulde af Egenkjærlighed og Verdenskjærlighed, af Hovmod, Misundelse, Bitterhed, Hastighed, Uretfærdighed og en Mængde andre Synder. Hvad hjælper det da, at de vide Meget, ja, om de vidste Alt, men hverken kjende Gud eller Verden eller sig selv? Hvad hjælper det, at en Theolog er meget velgrundet og høilærd ei alene i sin Theologi, men ogsaa i alle de Videnskaber, der saa at sige tjene og opvarte denne, saasom Sprogkundskab og verdslig Visdom med alle deres Døtre, — om han kan undersøge og afsløre alle Skriftens Lønligheder i deres Grundtext, — om han er saare færdig og øvet i Stridssager og godt forstaar at affærdige Modstandere, — om han er meget belæst i de gamle Kirkelæreres Skrifter osv., dersom han ikke har Christi Aand og Sind, dersom han ikke efterfølger sin Frelser, — dersom denne ikke hersker i hans Hjerte med sin Naade, Kjærlighed, Sagtmodighed, Ydmyghed, Enfoldighed o.a.M.?

§ 31. Thi det kan ikke negtes, at de aandelige og guddommelige Ting behandles af Mange med et kjødeligt og uoplyst Hjerte, ligesom mangen Levit i den gamle Pagt bar Herrens Redskaber og Kar, der hørte til Tabernaklet, uden selv at være noget helligt Kar for Herren, hvortil Luther sigter, naar han skriver: Kjød kalder St. Paulus, ligesom Christus i Joh. 3, 6, hvad der er født af Kjød, hele Mennesket med Legeme og Sjel, med Fornuft og alle Sandser, fordi Alt hos det tragter efter Kjødet, saa at du ogsaa kan kalde den kjødelig, som grubler meget over høie, aandelige Ting og lærer og snakker meget derom. Hvad gavner det nu, siger jeg, om han stedse sysler med Skriften, med Theologi, med de hellige Videnskaber, naar han dog ikke lader Kraften deraf trænge ind til hans Hjerte, — om han skinner som et Lys for Enhver, uagtet det er aldeles mørkt i hans Hjerte? Lærde Mænd have gjort den Bemærkning, at den jødiske Ypperstepræst vel ogsaa efter det babyloniske Fangenskab bar et Embeds- eller Brystskjold, besat med de af Gud selv foreskrevne Ædelstene, men at deri fattedes det Urim og Thummim (Lys og Ret), som fandtes i det gamle Brystskjold. Saaledes er det ogsaa med en Theolog, som vel besidder store Kundskaber og henregnes til sin Kirkes Helte, men fattes Naadens og Christi Aands indvortes Lys, hvorom Apostelen siger: „Dersom jeg taler med Menneskenes og Englenes Tungemaal, men ikke har Kjærlighed, da er jeg en lydende Malm eller en klingende Bjælde. Og dersom jeg har profetisk Gave og ved alle Hemmeligheder og al Kundskab, og dersom jeg har al Tro, saa at jeg kunde flytte Bjerge, men ikke har Kjærlighed, da er jeg Intet“ (1 Kor. 13, 1. 2). Om den hedenske Filosof Longinus sagde fordum Eunapius, at han var en levende Bogsamling og et omvandrende Studerkammer; men det klinger dog bedre, naar Hieronymus siger om Nepotianus, at han ved stadig Læsning i den hellige Skrift og ved flittig, gudelig Tænkning har gjort sit Bryst eller Hjerte til en Jesu Bogsamling.

§ 32. Ogsaa om de øvrige Videnskaber maa vi endnu tale Noget, ihvorvel deres Forfængelighed, naar de ikke er helligede ved Troen, lægger sig selv for Dagen. De Herrer Jurister, saaledes som de nutildags drive sin Praxis, ligne de Dyr, som søge sin Næring paa en forvildet Ager eller i en sammengroet Kratskov; thi paa vor Tid, da Uretfærdighed er bleven mangfoldig og Kjærligheden kold i Mange (Matth. 24, 12), passer, hvad Profeten Mika siger: „En Miskundelig er borte af Landet, og der er ikke en Oprigtig iblandt Folket. —

— De jage den Ene den Anden i Garnet. Fyrsten begjærer Gaver; og Dommeren dømmer for Betaling, og den Mægtige taler om det, som er hans Sjels Skade; han og de sammensno det" (Mika 7, 2. 3). I den hebraiske Grundtext ligger heri et træffende Billede skjult, hentet fra en Rebslager, som snor mange smaa Snore godt i hinanden, saa at de blive til et tykt og sterkt Toug; saa siger Herrens Aand, bære ogsaa de uretfærdige og samvittighedsløse Mennesker i mit Folk sig ad; de sno den ene Rænke, den ene Løgn, den ene Forevending, den ene Indsigelse i den anden; de forene sig derhos om falske og listige Anslag, forbinde sig til al Troskab i Utroskab og onde Streger, eller, som Herren siger paa et andet Sted: „De drage Misgjerning med Forfængeligheds Snorer og Synd med Vognreb" (Esai. 5, 18). „Den Bedste af dem er som en Torn og den Redeligste som et Tornegjærde" (Mika 7, 4). Skulde det nu ikke være en Forfængelighed, ja en stor Elendighed at maatte ernære sig af andre Menneskers Ondskab eller Skade blandt saadanne Buske og Gjærder, — at have saa Meget med menneskelige Domstole og verdslige Retter at gjøre, at man næsten ikke faar Tid til at tænke paa Guds Ret og endelige Dom? Jeg frygter ikke for at sige, at den allerretfærdigste og samvittighedsfuldeste Jurist, om han end føler Afsky for alt vanhelligt og uretfærdigt Væsen og ikke gjør sig delagtig deri, dog har Grund til at klage over Verdens Forfængelighed; thi han maa stedse arbeide ligesom blandt Tornebuske og stedse beskjæftige sig med indviklede Garn, som Andre har bragt i Urede, stedse søge at oplyse eller sønderrive Knuder, Løkker og Snarer, som andre have knyttet og tilstelt til hans Parts Skade og for at fange Juristen selv deri, og Saadant kan ikke gaa af uden Bekymring, Ærgrelse og Vrede. Er det ikke en Elendighed? Er det ikke en Forfængelighed?

§ 33. Paa lignende Maade forholder det sig med Naturkyndigheden og de mange Videnskaber, som dertil høre. Den store og vise Kunstner, som har skabt Himmel og Jord, har opfyldt disse med saa mange Undere af sin Almagt, Visdom og Godhed, at det Menneske, som giver Agt derpaa, ikke ved, hvad han først skal tage for sig at betragte. Endog de Kløgtigste af dem gaar det som et Barn, der har faaet fat paa en Bog, fuld af Sindbilleder; det blader og blader deri og forlyster sig snart ved dette, snart ved hint; men Indholdet kan det ikke fatte, ei heller udgranske og forklare Billedernes skjulte Betydning. Man betragte med nogen gudelig Eftertanke den store Flid og Møie, som den lærde Verden nutildags har anvendt og endnu daglig anvender paa at ransage Naturens Hemmeligheder, og hvad den dermed har udrettet, og hvor mange af dem den har grundigt udforsket, saa maa man tilstaa, at den ovenstaaende Lignelse er ganske træffende. Nogle anvende megen Flid og store Bekostninger paa Betragtningen af Himmelen og dens mangfoldige lysende Legemer; de bygge sig høie Taarne, som Himmelvarder, for derfra at have en fri og vid Udsigt; de gjøre sig store, kostbare og kunstige Øienhjælpere tilligemed mange andre Redskaber, som de betjene sig af under sine Himmelgranskninger. En tager sig for at beskue Solen, en Anden Maanen, en Tredie denne eller hin af de bevægelige og i sit Løb foranderlige Stjerner; man kikker og ser den Ene paa dette, den Anden paa et andet Sted og meddeler hverandre sine Jagttagelser og Bemærkninger, og det men en utrættelig og rosværdig Flid og ufortrøden Stræben.

§ 34. Andre have gjort Luftkredsen med de deri værende mærkværdige Ting, saasom Skyerne, Regnet, Sneen, Hag-

gelen, Rimet, Duggen, Tordenen og Lynilden, samt mange andre Luftaabenbarelser til Gjenstand for sine omhyggelige Undersøgelser. Andre stige med sine gjennemtrængende, skarpsindige Tanker ned i Jordens Indre og søge ei alene efter Metaller i dens Gange og Kløfter og ønske at kjende deres Udspring og Natur, men granske ogsaa efter Kildernes, Elvenes, Sundhedsbrøndenes, de varme Bades, Saltkildernes osv. Oprindelse; de vilde ogsaa gjerne i den Høiestes Laboratorium*) og Værksted undersøge, hvorledes Havvandet bliver renset for sin Salthed, Skarphed og Bitterhed og enten gjort aldeles rent og sødt eller paa forskjellige Maader blandet og udrustet med mangehaande Kræfter. Ligeledes vilde de gjerne opdage Aarsagen til Ebbe og Flod, og hvad andet Forunderligt deri findes. Andre have valgt Fuglene med deres mangfoldige Slegter og Arter. Andre Fiskene, Andre Urterne, Blomsterne, Planterne, Væxterne, Buskene, Træerne og deslige af Jorden fremspirende Ting, Andre de firfødede Dyr til Gjenstand for sin Betragtning. Andre have kun henvendt sin Opmærksomhed paa enkelte Stykker af denne eller hin Del af Verden, undersøgt dem med stor Skarpssindighed, utrættelig Flid og ofte kostbar Møie, iøvrigt søgt at udforske deres Natur og meddelt Verden, hvad de have kunnet finde. Atter Andre have indrettet Kunstkammere og deri samlet mangfoldige Sjeldenheder, enten frembragte af selve Naturen eller ved Menneskers Forstand, Haand og Kunst. Man har derhos for at drive denne Naturgranskning med desto større Held stiftet lærde Selskaber og Foreninger, som endog Verdens høie Hoveder have beæret med sit naadigste Velbehag, sin Beskyttelse, høie Bistand og Understøttelse. Jeg forbigaar med Villie, hvad Andet lærde og kløgtige Folk i denne høioplyste Verdenstid have gjort for at bringe Videnskaberne til nogen Fuldkommenhed, — hvorlunde de have lært mangeslags Tungemaal og ikke sparet nogen Flid og Møie for at komme efter Religionernes og Staternes Ælde, bringe Tidsregningen i Rigtighed osv.

§ 35. Nu er vistnok en saadan Bestræbelse af Nutidens Lærde blandt alle Folkeslag meget rosværdig, og Ingen uden uforstandige og uvidende Mennesker vilde misbillige den. Jeg er ogsaa aldeles overbevist om, at det ikke har kunnet ske uden den store og høilovlige Guds, alle Tings Skabers og Opholders, særdeles Styrelse og Beskikkelse, at Verden er bleven optændt af saadan Iver for at undersøge Naturens Rige. Ligeledes maa det utvivlsomt tilskrives Guds Indskydelse og naadige Førelse, at man har opfundet de Redskaber, som man finder enten afbildede eller beskrevne i det kongelige engelske Selskabs Forhandlinger, i de lærde Franskmænds Dagbøger, i de af Academia curiosorum udgivne Skrifter, i de leipzigske Lærdes Forhandlinger m. fl. Thi saasom den nuværende sindrige, nysgjerrige og videbegjærlige Verden ligesom kjedes og væmmes ved den almindelige Beskuelse af de sædvanlige Himmellys og andre daglig for Øinene svævende og liggende Skabninger og ikke længere tilbørligen iagttager og betragter den store Guds Gjerninger, forsaavidtsom de kunne beskues med blotte Øine, og desaarsag er henfalden til Ligegyldighed og Sikkerhed, Foragt og tildels endog Vantro og Gudsfornegtelse, saa har den alvise og algode Gud skjænket den saadanne Opfindelser og Midler, hvorved den nu til sin store Forundring og Forbauselse ser meget Nyt og Usædvanligt paa Himmelen og Jorden og finder flere Undere ved en liden Blomst eller Urt, ved et Blad af et Træ eller en Busk, ved en

*) En Apothekers eller Kemikers Værksted.

liden og for blotte Øine neppe synlig Orm og dens Dannelse og Beskaffenhed end de Gamle nogensinde have kunnet tænke sig, hvormed Han udentvivl har havt den faderlige Hensigt, at medens Alt i disse sidste, vanskelige Tider hælder til Gudsfornegtelse og Ringeagt for den guddommelige Majestæt, dog Nogle kunde blive holdte tilbage og bevarede i Troen paa Hans hellige Ord, idet de nu selv hos de ringeste og foragteligste blandt Hans Skabninger opdage en saadan Kunst og saadanne Undere af Hans Magt og Visdom, at de, medmindre de forsætligen ville staa imod, maa overbevises om, at et Væsen over alle Væsener, en almægtig Kraft, en uransagelig Visdom og en ulignelig Godhed har skabt og opholder saadanne Ting.

§ 36. Derfor modtage nu alle gudelskende og forstandige Sjele med Glæde og Tak de nyopdagede Undere af Guds Almagt, Visdom og Godhed; de høre med Beundring og Lyst, hvad de lærde og ufortrødne Himmelbeskuere fortælle om Verdens store Lyshav, Solen og dens Beskaffenhed, og hvorlunde den ikke blot uafladeligen giver Lys og Luer fra sig, men ogsaa Dunster og Dampe, hvilke Nogle kalde Solpletter, — om de Omløbere eller Opvartere, som findes omkring Jupiter, — om de Stjerners Mængde, som, naar de betjene sig af sine store Kikkerter, straale dem imøde fra Himmelen i saa stort Antal, at En skriver, at han i det eneste Stjernebillede, som man kalder Orion, har fundet ligesaa mange klartskinnende Lys, som de Gamle have tællet paa hele Himmelen, — om Melkeveien, der straaler som en himmelsk Vei, brolagt med lutter glimrende Ædelstene o. a. M., — iligemaade, hvad Andre have skrevet om Magneten og dens underfulde Kraft og Natur, om Mineralierne, om deres Egenskaber og Brug, om Kildernes og Elvenes Udspring, om Vindenes Ophav, Andre om Mennesket selv, dets vidunderlige og uforlignelige Legemsbygning, om Blodets Bevægelse og Omløb, om Indretningen af de indvortes Dele, saasom Hjertet, Leveren, Milten og Maven, hvoraf enhver har sin særegne og til hele Legemets Vel sigtende Virksomhed saavelsom sin særegne Dannelse og Beskaffenhed. Dette og alt hvad Andet lærde Mænd have opdaget og fremstillet til Verdens Gavn, og som det ikke her er Stedet at anføre, modtager man villigen og ønsker af Hjertet, at alle Tings store, alvise og almægtige Skaber og Opholder fremdeles vil give Held til deres Flid og Møie, for at de maa kunne udfinde og til hans høilovlige Navns Forherligelse bringe endnu meget Mere for Lyset.

§ 37. Men desuagtet staar Salomos Udsagn fast ogsaa med Hensyn til disse Videnskaber og Kundskaber, saaledes som de af de fleste Lærde i denne Tid søges og erhverves, og det gjælder ogsaa om dem: Det er Altsammen Møie og Aandsfortærelse. Thi ei at tale om at et Menneskes Kundskab, selv om den er uden Lige, og om han har bragt det til det Høieste i en Tings Granskning og Undersøgelse, dog er ganske liden og ringe, eftersom Ingen endnu har fuldkommen udforsket og forklaret saa Meget som en liden Orms eller Urts Natur, hvorfor en af de lærdeste og skarpfindigste Mænd i Verden*) skriver: Naar jeg taler om Menneskene, pleier jeg ikke at kalde os Mennesker, men Dele af Mennesker; thi af os Alle tilsammen kunde man maaske gjøre Noget; men det vilde dog ikke være meget eller synderligt stort, medens der af en enkelt af os bliver næsten mindre end Intet — han taler om Menneskenes Viden og Lærdom og har, som det synes, taget Anledning til at tale saaledes af Apostelens

*] Scaliger.

Ord: „Vi forstaa stykkevis og profetere stykkevis" (1 Kor. 13, 9), og det turde maaske befindes, at dersom alle de lærde Mænds Kundskaber, som for Tiden leve i Verden, ved et Under af Guds Almagt bleve samlede hos et Menneske, vilde det dog være noget ganske Lidet og Ubetydeligt i Sammenligning, med hvad der endnu staar tilbage at lære, kjende og udgranske, — ei heller at tale om, at de Kundskaber, de nuværende Lærde med saa megen Møie og Anstrengelse have opnaaet, er saare usikre, aldenstund den Ene gjendriver, hvad den Anden udgiver for vist, og den Ene ved sine Forsøg forkaster og benegter som falskt, hvad en Anden ifølge sin Naturforskning og Erfaring bekræfter, Noget, hvorom de aarligen udgivne Skrifter noksom vidne, — ei heller at tale om, at nogle høilærde og formedelst den Indsigt, de have opnaaet i naturlige Ting, høiberømte Mænd have udtalt helt besynderlige, mistænkelige og næsten latterlige Meninger og anprist Verden dem som Hemmeligheder og vigtige, nyopdagede Sandheder, saasom at En har skrevet, at de paa Himmelen skinnende Stjerner ikke ere Andet end Billeder eller Gjenskin af Solen, der tusinde og atter tusinde Gange fremstille sig paa den speilagtige Krystalhimmel, og en Anden, at der er forskjellige Aabninger eller Gjennembrud i Himmelen, som er besatte og opfyldte med Diamanter, Karfunkler og Krystaller og gjennem hvilke den himmelske Ild lyser, og dette er Stjernerne, som vi se straale ovenover os, — ligeledes, at Solens lysende Legeme bestaar af lutter smeltet og i Ilden glindsende Guld, og at Ilden kommer fra de øvrige Stjerner, osv., — Andre, at Solen hviler og staar stille i Verdens Midtpunkt, hvorimod Jorden løber som en af de øvrige Vandrestjerner omkring den, og det saa hastigt, at den i en Time tilbagelægger hundrede og femti (norske) Mile, medens atter en Anden, som vil forklare Aarsagen til, at Jorden, der svæver i den frie Luft, uden at hvile paa Noget, ikke rykkes fra sit Sted og hverken falder nedad eller til Siderne, siger, at den opretholdes i sin Stilling af den fine og himmelske Materie, som hurtigt og uophørligen bevæger sig omkring den og paa forskjellige Steder gjennemtrænger den. (En gudfrygtig og enfoldig Naturforsker vilde have sagt: Den opretholdes af den usynlige, himmelske Haand og ved Guds Magt, som Job fordum sagde: Gud udbreder Norden over det Øde; Han hænger Jorden paa Intet (Kap. 26, 7), og Esaias: Herren har fattet Jordens Støv med en Tredingsmaade (Kap. 40, 12). Men dette vilde være for gammeldags; Nutidens Verdsligvise maa filosofere, saa at ikke Guds Almagt, Visdom og Godhed ved denne Leilighed omtales, men kun Naturen og dens Kræfter).

§ 38. Nu vel, ei at tale om alt dette (hvoraf man dog kunde bevise, at der findes mange Forfængeligheder i Nutidens lærde Videnskaber), saa lader os blot betænke, hvad de nuværende Lærdes mangfoldige Kundskaber, vidløftige Videnskaber, møisommelige Granskninger, talrige Forsøg og Erfaringer have bidraget til Menneskets Hovedformaal, nemlig Guds Navns Forherligelse, dets Sjels Beroligelse, Tilfredshed og Velbefindende og det almindelige Vel, og om det ikke bliver ved, hvad Salomo har sagt; I min Visdom, Kundskab og Erfaring, som jeg havde faaet fremfor Andre, fandt jeg ikke Andet end Møie og Forfængelighed. „Thi hvor megen Visdom er, der er megen Græmmelse (Ærgrelse og Uro), og den, som forøger Kundskab (som vil lære og vide Meget), forøger Smerte (har megen Gjenvordighed, Sorg Møie" — Præd. 1, 16. 17. 18). Det lader sig ikke benegte, at efter at Verden har gjort saadanne Frem-

skridt i Lærdom og Viden, har den tillige gjort Fremskridt i Ugudelighed, Uretfærdighed, Falskhed og Hovmod; paa Størstedelen af de Verdsligvise passer nøiagtigt de Gamles Ordsprog: De Studerte det Forkerte, og istedetfor at de burde have lært at kjende Gud af Naturen og Hans Gjerninger og at prise Ham som en almægtig, alvis og algod Gud og tjene Ham overensstemmende med Hans aabenbarede Ord, ere de blevne forfængelige i sine Tanker (i sine Studeringer og Granskninger), og deres uforstandige Hjerte er blevet formørket, saa at der de sagde sig at være Vise, bleve de Daarer og have forvendt den uforkrænkelige Guds Herlighed til Naturen og heller villet tilskrive denne alt, hvad Stort og Forunderligt der forekommer i Verden end give den høilovlige Gud Æren og erkjende og bekjende Ham som alle Tings Skaber og Opholder (Rom. 1, 20. 21. 22. 24). Hvilken Sindsro, Hjertensglæde og Sjeletrøst de under saadanne Omstændigheder finde i alt sit Arbeide, al sin Kundskab og Viden, lærer Erfaringen og har en gudfrygtig og høilærd Theolog i vor Kirke ypperligen udviklet for at bevise, at Lærdom og omfattende Viden uden Gudsfrygt kun frembringer en ulykſalig Lærd. De vinde vel ofte et stort og berømmeligt Navn i Verden og blive isærdeleshed af sine Lige ærede paa alle Maader; men ogsaa dette er forfængeligt og som en Lyd, der forgaar i Luften, og som en vellugtende Røg, der bortblæses af Vinden.

§ 39. Det falder mig her ind, hvad de græske Forfattere Ælianus og Athenæus fortælle om en Læge ved Navn Menekrates, der efter at have udført nogle heldige Kure blev saa hoffærdig, at han vilde ansees for en Gud af Enhver. Denne Mand blev af den navnkundige makedoniske Konge Filip buden til Taffels, og da han kom, blev der anvist ham et særskilt Bord, hvor man istedetfor Mad opvartede ham med kostbare Røgelsekar, fra hvilke der opsteg en vellugtende Røg. Dette optog han fra Først af meget godt, som en Erkjendelse af hans Guddommelighed; men da der intet Andet kom end denne behagelige Røg, spurgte han, om man ikke ogsaa vilde fremsætte Mad for ham. Men han fik til Svar, at Guderne, til hvilke han jo hørte, ikke behøvede nogen Mad, men kun lode sig beværte med Røgelse af Menneskene, hvorover denne Daare blev yderst forbitret og skyndte sig bort under de Andres Spot og Latter. Betænker, I lærde og høiberømte Mænd, om man beværter Eder med stort Andet her i Verden, navnlig forsaavidt Sjelen angaar! Thi hvad er et stort Navn og udbredt Ry Andet end en vellugtende Dunst, der vel for en Tid kan glæde et kjødeligt Sind, men ingenlunde tilfredsstille og berolige, langt mindre lyksaliggjøre det? Have I da ikke faaet Andet for Eders mangfoldige Møie og Arbeide end dette, saa besidde I Intet uden Forfængelighed og ville altfor sent komme til at beklage Eders Daarskab og Ulyksalighed. Denne Betragtning af de verdslige Kundskaber og Videnskaber vil jeg slutte for det Første med en Beretning om den lærde og vise Storkantsler i England, Frants Verulam, Greve af St. Alban. Han havde foresat sig at opføre den største Kunstbygning blandt alle Dødelige og havde virkelig ogsaa med kongelige Bekostninger lagt Haand paa Værket. Denne Bygning skulde være saaledes indrettet efter Skabelsens sex Dage, at der i et Værelse skulde findes Alt, hvad der hører til Lyset og Optiken eller Synslærens Undere; i et andet skulde der forevises allehaande kemiske Sjeldenheder og Frugter af Skillekunsten*) og hvad

der ved Hjælp af den var frembragt saavel paa de høieste Fjelde som i de dybeste Dale, hvor denne Herre havde havt sine Laboratorier. I et tredie skulde sees mangeslags kunstige Uhre og Landskabsmalerier og ikke langt derfra en veldyrket Landeiendom og Have, — i et fjerde Himmelkuglen med Planeternes og Stjernernes Løb og Bevægelse, — i et femte Springvande, Brønd- og Rørværker og hvad Andet dertil hører, — i et sjette Skeletterne af alskens Dyr, hvilke ogsaa skulde holdes og forevises levende i Gaardsrummet. Denne Herre begyndte vel paa bemeldte kostbare og kunstige Bygning, men fik den ikke fuldført og befalede, at man skulde sætte paa hans Grav de Ord af Salomo: „Da saa jeg om til alle mine Gjerninger, — — og se, det var Alt Forfængelighed" (Præd. 2, 11). Og for det Andet vil jeg anføre et Læredigt: En Fader og hans Søn reiste gjennem en lystelig Eng og kom omsider til en deilig Skov, hvori alleslags Fugle sang lifligt, og hvor der fandtes Blomster i Mængdevis, som opfyldte Luften med en behagelig Duft. Her fandtes ogsaa alskens frugtbærende Træer og Buske, der vandedes af kjølige og friske Kilders Strømme; ei heller manglede det paa Dyr, som viste sig snart her, snart der. Idet Sønnen betragtede alt dette med Glæde og Beundring og nu vilde plukke Blomster og Frugter, nu høre paa Fuglenes Sang, nu søgte at gribe et Dyr, som nærmede sig ham, fordybede han sig i Skoven, tabte Faderen afsyne og mærkede ikke, at han havde forvildet sig, førend den mørke Nat overfaldt ham, og han hverken vidste ud eller ind, indtil den kjærlige Fader omsider raabte til ham og med sin Røst tilkjendegav ham, hvorledes han skulde finde ud af Skoven. Han tog ham da i Haanden og sagde til ham: Min Søn, er ikke jeg dig bedre end Alt, hvad der har forlokket og forledet dig til at forlade mig? Udtydningen heraf ville denne Verdens Lærde med sin kløgtige Forstand af sig selv vide at finde.

§ 40. Jeg vil nu gaa videre og fremdeles betragte de Ting, som Verden skatter høit, og hvori den tror at have fundet sin Lyksalighed. Vor Konge taler blandt Andet ogsaa om sin Rigdom. Jeg eiede, siger han, Tjenere og Tjenestepiger; jeg havde hjemmefødte Tyende (som vare avlede af mine Tjenere og Piger); jeg havde ogsaa megen Eiendom af stort Kvæg og smaat Kvæg, Mere end alle de, som havde været før mig i Jerusalem. Jeg samlede mig ogsaa Sølv og Guld og en synderlig Eiendom fra Konger og Landskaber (jeg samlede kongelige Klenodier, Juveler og alt, hvad Sjeldent og Kostbart der var at overkomme i alle Lande — Præd. 2, 7. 8). Paa andre Steder siges om ham: „Og Kongen gjorde Sølvet og Guldet i Jerusalem som Stene, og Cedertræerne gjorde han som Morbærtræerne, der er i det Lave, i Mangfoldighed" (2 Krøn. 1, 12; 1 Kong. 10, 27). At Tjenere og Tjenestepiger og deres store Antal, hvilke hos os ofte er en sand Byrde i et stort Hus og ofte fortære Mere end de indbringe, henregnes til Kongens Rigdom og Eiendom, maa ikke forundre os; thi disse Mennesker vare allesammen livegne, og den hele Nytte og Fordel af dem tilfaldt deres Herrer; naar derfor Abrahams Rigdom beskrives, saa nævnes ved Siden af Guld og Sølv, Faar og Fæ, Kameler og Asener ogsaa Svende og Tjenestepiger. Af de anførte Ord sees tillige, at der ei alene i Kongens, men ogsaa i hans Betjentes og Undersaatters Huse var en saadan Rigdom paa Guld, Sølv og Cedertræ, at man deraf forfærdigede allehaande Bohave og udstyrede Værelserne paa det Pragtfuldeste dermed, saa at der allevegne aabenbarede sig stor Pragt og Overflødighed. Nu

er Saadant efter de jordiskfindede Menneskers Dom næsten den vigtigste Bestanddel af den timelige Lyksalighed, hvorefter de i Almindelighed ivrigt tragte, i den Tanke, at det at være rig, at have alle Kasser og Kister fulde, at bo i et prægtigt Hus, at blive opvartet af mange Tjenere og Tjenestepiger, at have stadselige Heste og Kjøretøier, herlige Landeiendomme og meget Kvæg paa samme o. a. M., og desaarsag allevegne staa i Anseelse er Alt, hvad et Menneske kan ønske sig.

§ 41. Men vor Konge, der ogsaa overflødigt har besiddet og grundigt prøvet denne Lyksalighed og Herlighed, siger ligeledes om den: Det er Altsammen Forfængelighed; det er Altsammen Møie og Aandsfortærelse, og det med al Ret, ligesom da ogsaa den, som er mere end Salomo siger: „Ingens Liv bestaar i hans Gods, i det, at han har Overflod" (Luk. 12, 15). Dette mærkelige Sprog kan man for det Første forstaa om det naturlige Liv; dette bestaar ikke i stor Rigdom og Besiddelse af meget Gods; thi den Fattige lever ogsaa, omendskjønt han ingen Overflod har. Der er andre Ting, som opholde Livet, og som den Fattige har tilfælles med den Rige, saasom Solskin, Luft, Regn, Vand, Ild og, hvad der er det Vigtigste, Guds Kraft, Beskjærmelse, Varetægt og Miskundhed, hvorved Betleren ligesaavel opholdes som Kongen. Og efterdi denne ligesaavel som hin skal dø, saa er det aabenbart, at det ikke er meget Gods, som opholder Livet. Man kan ogsaa forklare det om det naturlige og timelige Livs Bekvemmeligheder og Nydelse; thi omendskjønt det ser ud, som om en Rig, der besidder meget Gods og betjener sig af dette efter sin Sjels Lyst, nyder sit Liv langt bedre end en Fattig, saa befindes dette dog ikke saaledes, og Erfaringen lærer noget Andet. Vor Frelser sammenligner Rigdom med Torner; men nu vil Ingen sige, at den, som daglig sysler blandt Torner, lever bekvemmere end den, som befatter sig med andre Ting. Lader os imidlertid for at gjøre Sagen tydeligere anstille en Sammenligning mellem en Rigmands og en Fattigmands Liv. Den Rige holder Maaltid, den Fattige ligesaa; den Ene har mange Retter eller Spiser, den Anden kun en, nemlig foruden Brød maaske en Ret Kaal, Roer eller andet Grønt; hin æder vel med nogen, men denne med langt bedre Madlyst; thi for hin maa man tillave og krydre Spiserne paa mangeslags Maader, gjøre dem snart søde, snart sure, snart koge, snart stege dem, og alligevel vil ofte ingen af dem smage ham rigtigt; den Fattige derimod behøver intet Krydderi uden maaske Salt, Løg og en og anden Urt, som er voxet i hans Have, men æder dog sin Mad med Lyst; hin bliver mæt, denne ogsaa, dog med den Forskjel, at den Første for at befordre Fordøielsen eller forebygge den Skade, som den i Overmaal nydte Føde kunde medføre for ham, maa drikke snart Vin, snart Brændevin, snart tage et Mavepulver eller lægge et Plaster paa sig, medens denne ikke behøver noget Saadant, idet hans Kaldsarbeide, hvortil han strax begiver sig igjen efter Maaltidet, udretter Mere end alle den Andens Mavestyrkninger. Den Rige klager ofte over, at dette eller hint ikke har bekommet ham vel; han har vel følt denne eller hin Besværlighed deraf og paadraget sig Flaad (hvilket formedelst de mangeslags Spiser, som han nyder i Overflødighed, ikke kan være anderledes); den Fattige derimod befinder sig vel ved sin simple Kost og klager meget sjelden over noget Ondt; hans Mad har samme Egenskab som Elias's ristede Brød og Krus Vand, der bragtes ham af en Engel; den styrker ham, saa at han kan holde ud den ene Dag efter den anden,

ofte i tungt Arbeide, hvortil udfordres store Kræfter.

§ 42. Saaledes befindes det ogsaa at være i andre Ting. Den Rige bor i et pragtfuldt, anseeligt, velmøbleret Hus, den Fattige i et simpelt straatækket og med Lervægge omgivet Rum. Men man undersøger det, og man skal finde, at denne lever mere fornøiet og glad i sin Straahytte end hin i sit stadselige Pallads. Den Riges Hus er en daarlig Kapital, sige forstandige Husholdere; thi han maa aarlig istandsætte det og koste Meget paa dets Vedligeholdelse; snart finde Tømmermændene, snart Murerne, snart Glasmesterne, snart Smedene, Snedkerne og Tagtækkerne og Andre Noget at gjøre derved; den Fattiges Hus er vel ogsaa udsat for Anfald af Veir og Vind; men han har ikke mange Bekostninger ved at istandsætte det; Halmen har han i sin Lade, Leret udenfor sin Dør; han er selv Tømmermand, Murer, Snedker og Alt og bringer det atter ilave igjen, saa godt han kan, saa, at han kan blive boende der, være sikker for Vind og Veir, Kulde og Hede, æde, drikke, gaa, arbeide og hvile deri, og det er ogsaa Alt, hvad den Rige har i sin anseelige Bolig. Forøvrigt indfinder der sig hos denne ligesaavel som hos hin alskens Ulemper, Bekymringer, Møisommeligheder, Gjenvordigheder, Sygdomme og tilsidst Døden, og man har ikke fundet noget Hus saa godt bygget og forvaret, at dog ikke disse har sneget sig derind. Det er mærkværdigt, hvad en vis Forfatter*) beretter om en fornem Herre, som havde bygget sig et stadseligt Hus og forsynet det overflødigt med allehaande Indbo og Møbler. Han havde indbudt sine Nærpaarørende og gode Venner til et prægtigt Gjæstebud for efter Verdens Vis at indvie det nye Hus. Da nu Gjæsterne viste sig meget glade, spurgte Værten, hvad der endnu fattedes ham, — om han ikke var en lykkelig Mand, — om der endnu manglede Noget i hans Herlighed. De sagde Alle, at det var Altsammen efter Ønske, og at han ret var en lykkelig Mand. Men En, som hørte herpaa med mere Eftertanke, sagde: Min Fætter, jeg kan ikke erkjende dette nye Hus for velbygget, saalænge der endnu er et Hul deri, som ikke er tilbygget eller tilstoppet. Hvilket da? spurgte den Anden. Den Dør, svarede den Første, hvorigjennem man maaske om kort Tid skal bære Eders afsjelede Legeme ud og til Graven, i hvilket Tilfælde I maa efterlade dette med saa stor Bekostning og megen Møie byggede Hus til en Anden.

§ 43. Denne christelige Tale har Medhold i Jobs Ord: „Jeg ved, o Gud, Du fører mig til Døden igjen og til alle Levendes Forsamlingshus" (Kap. 30, 25), ligesom ogsaa i disse: Hans (den Ugudeliges) Haab skal blive afskaaret, og hans Tillid er som en Spindelvæv. Han skal forlade sig fast paa sit Hus; men det skal ikke bestaa; han skal holde sig til det; men det skal ikke staa fast. Han byggede sit Hus som et Møl (der ofte sætter sig i Folderne paa en Klædning og tror at skulle ei alene bo, men ogsaa udklække Unger der, hvilket Forehavende imidlertid let forstyrres, saasnart Mennesket bliver det var) og som en Hytte, hvilken en Vogter (over Marker eller Vinbjerge) gjør (for deri en Tidlang at finde Beskyttelse mod Sommerheden eller Regnet — Kap. 30, 23; 8, 14. 15; 27, 18). Se, kjæreste Medchristne, hvor foragteligt den Hellig-Aand taler om Menneskenes Huse og Boliger, og hvor træffende derhos Hans Tale er! Han agter dem lige med Ædderkoppernes Væv, med Møllenes Reder og Markvogternes eller Hyrdernes Hytter. Om der nu er mere Bohave i den Riges Hus end den Fattige har i sin

*) Henr. Engelgrav.

Hytte, saa er dog Forskjellen kun den, at den Rige har Meget tilovers, som han ikke har Brug for, medens den Fattige vel ikke har Noget til Overflod, men dog saa Meget, som han behøver og kan benytte. Æder og drikker den Fattige af Lerkar, men den Rige af Tin- eller Sølvkar, saa stiller dog hin sin Hunger og læsker sin Tørst ligesaavel som denne. Ere den Fattiges Vægge bedækkede med Spindelvæv og den Riges overtrukne med kostbare og kunstige Tapeter saa giver dette vel et smukkere Udseende, men ingen bedre Tilværelse, ingen lykkeligere Tilstand, intet gladere og roligere Hjerte; maaske er der i den Riges Tapeter indvirket mange Elendiges Sukke og Taarer, som den Fattige er befriet for. Har den Rige sine Stuer og Kamre prydede med kostbare og skjønne Skilderier, saa har maaske den Fattige sin Jesus afbildet i sit Hjerte og er selv ved dennes Naade det smukkeste Billede i sit Hus, medens mangen Rigmand er en Vederstyggelighed for Gud og hans Engle. Og hvad hjælper det, om Nogen har noksaa mange Kar i sit Hus, dersom han ikke selv er et Kar for Guds Barmhjertighed og et Redskab for Hans Naade og til Hans Ære?

§ 44. Den Rige sover maaske i en Elfenbens Seng og rækker sig i sin Seng og drikker Vin af (store og vide og kostbare) Skaaler; men hvad siger Herren dertil? „Ve de Trygge (som leve mageligt i sin Bekvemmelighed og Overflødighed) i Zion! — — De skulle bortføres fremmest blandt de Bortførte (ligesom de altid have villet have Forsædet og Forrangen), og Gjæstebud hos dem, som rækkede sig, skal fattes; thi den Herre, Herre har svoret ved sig selv, siger Herren, den Zebaoths Gud: Jeg har Vederstyggelighed til Jakobs Hovmodighed og hader hans Palladser; derfor vil jeg overantvorde Staden og dens Fylde" (Amos 6, 4. 6. 1. 7. 8). Det hjælper heller ikke til en rolig Søvn at ligge i en prægtig og blød Seng, saasom Erfaringen lærer, at de, som ligge paa saadanne prægtige Leier, mere end de Fattige maa søge Søvnen med megen Omvæltning og Omkastning. Det kommer kun an paa Vanen, paa Legemets Sundhed og Sindets Rolighed, og efterdi den Fattige ofte besidder disse i rigere Maal end den Formuende, saa finder han ogsaa en roligere Søvn i sine simple Sengklæder eller paa en Straasæk. Og hvad hjælper det, hvilket Leie vi have, siden vi dog maa dø ligesaavel paa det bløde og prægtige som paa det daarlige og uanseelige.

§ 45. En fornem Adelsmand i Elsas, der fra sit skjønne, paa en Høide beliggende Slot kunde tælle ni Landsbyer, som tilhørte ham, pleiede daglig at tage sin Middagssøvn paa den Maade, at han lagde sig paa en veloppredt Løibænk, foran hvilken var sat et Bord, belagt med et rødt, kostbart Tæppe, hvorpaa stod et Krystalglas, fyldt med Rødvin, for at han, om han ønskede en Drik før eller efter Søvnen, kunde have den ved Haanden. Engang, da han paa denne Maade havde begivet sig til Ro, kom han uformodentligen til at tænke paa Evigheden, hvilke Tanker ikke tillode ham at falde i Søvn. Som han nu søgte at faa Bugt med disse og slumre ind, hændte det, at Glasset, som stod paa Bordet, gav en høi Klang fra sig, og da han saa derhen, blev han var, at det var sprunget og Vinen strømmet ud over Tæppet. Han blev ikke lidet forskrækket herover og gav et Tegn med Klokken, og da hans Tjenere iled til og spurgte, hvad han befalede, fortalte han med Frygt og Bæven, hvad der var hændt, og tilføiede, at dette Tilfælde vist skulde betyde hans Død. Tjenerne søgte at bringe ham ud af denne Tro, satte et andet Glas med Vin istedet for hint og bade ham at lægge sig til Ro igjen. Dette gjorde han vel; men saasnart de

havde forladt ham, gik det med det andet Glas som med det første; herover blev han endnu mere forskrækket, og da hans Gemalinde paa et givet Tegn ogsaa kom til og søgte at indgyde ham Trøst, idet hun sagde, at de forrige Glas maaske havde havt en Feil, saa blev det tredie Gang forsøgt med Søvnen og et andet Glas sat paa Bordet efter forud at være nøie efterseet og befundet helt. Men ogsaa dette sprang, hvorpaa den gode Herre, som nu godt indsaa, hvad dette usædvanlige Tilfælde havde at betyde, gav Befaling til at hente hans Skriftefader; men førend denne kom, begyndte det allerede at lave sig til Døden med ham, og om Aftenen var hans Liv til Ende, saa at han blev et Lig og flyttedes over fra Tiden til Evigheden, da han minst formodede det. Her maatte man sande, hvad der staar: „Vort Liv afskjæres hasteligen, og vi flyve herfra" (Ps. 90, 10).

§ 46. Og hvad Mere vil man anføre, hvori en velhavende Mand paa Grund af sin Formue skulde have et Fortrin for en fattig? Vil man tale om de mange Folk, som hin opvartes og ledsages af, og som denne ikke har, saa maa jeg vel tilstaa, at Saadant giver Mennesket større Anseelse; men at det skulde yde ham større Tilfredshed, større Sjelefred og et bedre Liv, vil ingen Forstandig paastaa. Et Menneske, omringet af mange Tjenere, forekommer mig som en stor Bogstav i Bøgerne, der vel paa Grund af de mange og vidløftige Træk, hvormed den er omgiven, er anseeligere end de andre mindre, men dog kun er en Bogstav og kun har en Lyd; et broget og kunstigt A er et a og intet Mere, og det er det mindre ogsaa. Saaledes er Mennesket ogsaa kun et Menneske, om det end gaar eller kjører i noksaa stor Pragt og anseeligt Følgeskab, og der vil komme en Tid, da det vil gaa ham efter vor Frelsers Ord: „Se, den Time kommer, at I (mine Disciple) skulle adspredes hver til Sit og forlade mig alene". Salig er den, som da ogsaa kan tilføie Resten: „Dog jeg er ikke alene; thi Faderen er med mig" (Joh. 16, 32). Min Jesus er med mig; Han vil aldrig slippe eller forlade mig. Jeg kan her ikke undlade at anføre, hvad en bekjendt Historieskriver fortæller om den stormægtige tydske Keiser Karl den Femte: Da denne Hersker havde nedlagt Regjeringen og overdraget den dels til sin Broder Ferdinand den Første, dels til sin Søn Filip den Anden og nu opholdt sig i Flissingen, en By i Holland, for at indskibe sig til Spanien og der søge Ensomhed og Ro, tildrog det sig, at Keiseren en Aften indlod sig i en lønlig Samtale med sin forrige Kantsler D. Seld og fortsatte denne til langt ud paa Natten; imidlertid bleve Tjenerne trætte og satte sig den ene her, den anden der i en Krog og faldt i dyb Søvn. Da Keiseren omsider afbrød Samtalen, gav han med en Klokke Tegn til, at Nogen skulde komme og lyse Kantsleren ind i hans Værelse; men Ingen indfandt sig, og Keiseren tog da selv en Lysestage med Lys i af Bordet og gik dermed foran sin Kantsler; da denne vægrede sig ved at modtage en saadan Tjeneste af en saa stor Herre, sagde Keiseren: Lad det kun ske, og lad dette minde Eder om, at Eders Keiser, der før var omgiven af saa mange Tjenere og havde saa store Krigshære at befale over, tilsidst blev forladt af sine Tjenere. Saaledes er det med Verden og dens Herlighed.

§ 47. En anden vil maaske tænke: I Døden er det vel saa; men i Livet er det dog en god Ting at være opvartet af mange Tjenere. Jeg svarer hertil: Alle forstandige og erfarne Mennesker anse det mere for et Besvær end for en Ære, mere for en Byrde end for en Glæde, dels formedelst de mange Ud-

gifter, som ere forbundne dermed, dels og især deleshed formedelst den megen Ærgrelse, som de ofte forvolde. Mange Tjenere pryde sin Herres Hus ligesom Torne og Tistler en Have; mange tænke ikke paa sin Herre, men paa sig selv; havde han Intet at give dem, saa vilde de ikke se paa ham; hvad der er dem anbetroet, forrette de ofte saaledes, at det kun foraarsager Herren Sorg og Vrede. En vis klog Mand sagde, at han engang havde antaget tre Tjenere og havde alligevel ingen havt; snart afskedigede han den ene og beholdt de to igjen; da havde han kun mærket til en halv Tjener i Opvartningen; tilsidst havde han kun beholdt en; da var han dog bleven saa nogenlunde opvartet. Hvad han hermed mente, vilde forstandige Sjele uden nogen vidløftig Forklaring indse. Hvor lykkelig er derimod ikke en Mand med middelmaadig Formue eller som finder sig tilfreds i trange Kaar! Han opvarter sig selv, saa godt han kan, eller han bliver efter Fornødenhed opvartet af sin Kone og sine Børn, der æde med ham af hans Bid Brød, som de selv have hjulpet til at erhverve og tilveiebringe. O, hvor salige er de ikke, dersom de leve i Guds Naade og Jesu Samfund! Uden al Tvivl er der flere Tjenere i en gudfrygtig Fattigmands Hus end i en gudforglemmende Rigmands Pallads. Jeg mener de Tjenere, som henbare Lazarus's Sjel i Abrahams Skjød (Luk. 16, 22), og om hvilke Paulus siger, at de alle ere tjenende Aander, udsendte til Tjeneste for dem, som skulle arve Salighed (Ebr. 1, 14), og David: „Herren skal befale sine Engle om dig, at bevare dig paa alle dine Veie. De skulle bære dig paa Hænderne, at du ikke skal støde din Fod paa nogen Sten“ (Ps. 91, 11. 12). Hvilket er nu den største Ære, at tjenes af Mennesker eller af Engle?

§ 48. Jeg antager at have tilstrækkeligen bevist, at de timelige gode Ting, overensstemmende med den Herres Jesu Udsagn, selv i det naturlige Liv kun give dem, der besidde dem, et daarligt Fortrin fremfor Andre, som Gud ikke har forundt dem; hvad ville og kunne de da bidrage til det aandelige og evige Liv? Kunde de bidrage Noget til en syndefuld Sjels Omvendelse, Oplysning og Helliggjørelse og til at overføre den fra Syndens og Vredens til Naadens Stand? Formaa de at yde den ringeste Trøst i Trængsler og Anfegtelser, nogen Kraft i Skrøbeligheder, nogen Forvisning om Frelse i Angest og Tvivl, nogen Ro i Samvittighedsuro og noget Haab om Livet i Døden. Menneskets største Lyksalighed er udentvivl Samfundet med og Nydelsen af det høieste og evige Gode; men hertil formaa de timelige Goder, om de end ere forhaanden i stor Overflødighed, Intet at bidrage; de formaa ikke at bøie Guds Hjerte til os eller vort til Ham, langt mindre at forbinde det ene med det andet. Mellem uigjenfødte og uforstandige Mennesker stifte de timelige Goder undertiden Venskab; men det slægter paa sin Grundvold. Vor Frelser taler om Rigdommens Forførelse (Mark. 4, 19), og den høivise Konge siger, at den gjør sig Vinger som en Ørn, der flyver til Himmelen (Ordsp. 23, 5). Saaledes maa sikkerligen ogsaa det Venskab, som grunder sig derpaa, være forførisk og flygtigt. Nu, Gud, som er rig over Alt og hvem Himmel og Jord med Alt, hvad deri er, tilhøre, ser ligesaalidt paa Formuen som paa Personen: Han har udvalgt, hvad der er fattigt, foragtet og elendigt for Verden (1 Kor. 1, 27. 28), og hvad der ikke er fattigt (i Aanden), det er Ham ikke velbehageligt. Han siger: „Jeg, den Høie og Ophøiede, vil bo hos en Sønderknust og Fornedret i Aanden, til at gjøre de

Fornedredes Aand levende og at gjøre de Sønderknustes Hjerter levende" (Esai. 57, 15), og paa et andet Sted: „Salige ere de Fattige i Aanden; thi Himmeriges Rige er deres" (Matth. 5, 3). Saaledes kan da Ingen, som ikke er fattig, komme i Samfund med det høieste Gode, om han end har meget Gods. Hvo der endnu anser det timelige Gods for sit Gode, han gjør det til en Afgud og er ikke skikket eller værdig til Venskab og Samfund med Gud. Gud vil ingen Venner have, som give eller bringe Ham Noget, men kun saadanne, som vente Alt af Ham og med et fattigt Hjerte søge sit Gode i Hans Naade, som er i Christo Jesu. Ak, hvor ofte have vi ikke med stor Glæde seet og erfaret, at de Rige i denne Verden ere blevne saa fattige, at de, som sande Betlere have raabt ynkeligen for at faa stillet sin Hunger og Tørst, stundom i haarde Anfegtelser eller andre Trængsler, stundom i sin sidste Stund, da de af Hjertet have erkjendt, at de uagtet Alt, hvad de besade af timeligt Gods, vare ret fattige og elendige, og raabte: Herre, Naade! Naade for en arm Synder! Trøst! Trøst for en bedrøvet Sjel! O Jesus, lad en Naadesdraabe falde paa min Samvittighed! O, hvor lykkelige er ikke de, som betle saaledes her timeligen, saa at de ikke komme til at betle med den rige Mand evindeligen, uden at kunne faa en Draabe Vand! (Luk. 16, 24. 25). Ser her, hvorlunde alt timeligt Gods og al jordisk Lyksalighed slet Intet kunne bidrage til det aandelige og guddommelige Liv.

§ 49. Nu pragtfulde, rige og anseelige Verden, har du endnu noget Mere, hvori du tror at have fundet nogen Sikkerhed og sand Tilfredsstillelse? Kom da frem dermed, at vi kunne veie det paa Helligdommens Vægt? Maaske er det Vellysten? Hvad den er, kan man slutte sig til dels af vor vise Konges Ord, dels af hans Gjerninger, saaledes som Andre have beskrevet dem. Han besad stor Rigdom og kunde tillige betjene sig af den efter al sin Sjels Attraa; thi, som han selv lærer, hænder det ofte, at En, som af Gud har erholdt Rigdom, Gods og Ære og ikke fattes Noget, som han vil begjære, dog ikke faar Naade af Ham til at tage dertil og nyde Godt deraf; men denne Naade havde Salomo faaet, og derfor anvendte han sine Penge til Alt, hvad Mennesket pleier at finde nogen Fornøielse i. Han eiede prægtige Haver, lystelige Skove og Marker, velindrettede og velbesatte Fiskedamme; han holdt et prægtigt Taffel og lod sig ved dette forlyste af kunstfærdige Musikanter; han klædte sig kongeligt; han havde i sit Fruerhus en Mængde af de deiligste Kvinder; kort sagt, Alt, hvad hans Øine begjærede, tog han ikke fra dem og negtede ikke sit Hjerte nogen Glæde (Kap. 2, 5—10). Og i denne lykkelige Tilstand tilbragte han mange Aar efter hverandre, saa at det syntes, som om Vellysten havde valgt hans kongelige Residents til sit bestandige Sæde, osv. Men hvad han havde fundet i det Altsammen, det bevidner han selv, idet han udraaber: Det er altsammen Forfængelighed! Se, alt det Arbeide, som jeg arbeidende havde gjort, var alt Forfængelighed og Aandens Fortærelse (Præd. 2, 11). Jeg vil ikke uleilige mig meget med at stadfæste dette Udsagn, saa meget mindre, som ogsaa mange Andre, selv Saadanne, som have afgivet sin Dom efter Fornuftens Lys, ere af samme Mening som han. Jeg vil kun med faa Ord sige, at den evige Sandhed henregner Vellysten til de Ting, som kvæle den himmelske Sæd i Hjertet og gjøre den ufrugtbar (Luk. 8, 14; Mark. 4, 19). Den siger: „De kjødelige Lyster stride imod Sjelen" (1 Pet. 2, 11), ligesom Vedbenden snor

sig opad et Træ og synes at omfavne det af en naturlig Kjærligheds Drift, uagtet det lønligen trækker dets Saft og Kraft til sig, saa at det tilsidst gaar ud og hjemfalder til Ilden; de Naturkyndige fortæller ogsaa, at Slangerne særdeles gjerne opholde sig i og ved denne Vært, fordi den i koldt Veir nyde Godt af dens naturlige Varme. Saaledes er det ogsaa med Vellysten; den strider imod Sjelen, ikke aabenbart, men lønligen; den unddrager den de bedste Kræfter og huser Helvedes Slanger; den strider imod Sjelen med Kjærtegn, som Dalila imod Samson; den kan lignes ved Judas, idet den forraader En med et Kys og overleverer En i Helvedfiendernes Hænder. Ved Byen Heraklea i Landskabet Pontus fandt man fordum en Honning, som Bierne samlede af giftige Blomster og hvis Sødme medførte den bitre Død, efterdi Historieskriverne berette, at Nogle, som uafvidende nøde deraf, gik fra Forstanden og mistede Livet. Denne Honning finder man desværre nu overalt, og den nuværende Verden anser den for den største Lækkerhed, men hvorved den paadrager sig den evige Død, som den sørgelige Erfaring lærer. Jeg indrømmer gjerne, at Verden aldrig har været sindrigere til at opfinde alskens Fornøielser end nu; men intet gudfrygtigt Hjerte vil dog negte for, at der heller aldrig har været saa mange levende døde og aandelige hensovede Christne som i disse sidste, vanskelige Tider. Men hvad der er saaledes beskaffent, som vi hidtil have vist, maa ei alene henregnes til Forfængelighederne, men ogsaa til Fordærvelighederne, og det er saaledes ufornødent, at vi opholde os længere derved.

§ 50. Vi have hidtil efter Evne søgt at overbevise Hjerterne om, at alle timelige, verdslige og jordiske Ting udenfor Samfundet med Gud i Christo Jesu ere forfængelige og aldeles ude af Stand til at berolige, tilfredsstille og lyksaliggjøre vor Sjel. Det vil derefter paaligge os at bevise, at en bodfærdig og troende Sjel ifølge sin Christendom maa foragte saadan Forfængelighed, ikke elske Verden og ikke hænge sit Hjerte ved slige unyttige Ting, og at den er pligtig til ved enhver Leilighed virkelig at lægge dette for Dagen. Det er Noget, som Naaden til Omvendelsen fører med sig, og det er umuligt, at en oplyst, i Christi Samfund levende og ved Guds Aand helliggjort Sjel ikke skulde være en Foragter af Forfængeligheden. Det er en grov Synd mod det første Bud og en Mammons-, Bug-, Verdens- og Selvdyrkelse, ja et unegteligt Afguderi, naar Mennesket hænger sit Hjerte ved det Timelige, — naar han elsker det Forkrænkelige, finder Behag i Verden, stræber at behage den og søger sin Ro, sin Trøst, sin Tilfredshed, sin Glæde, sin Anseelse og sit Velbefindende hos Skabningerne. Og hvorledes skulde en isandhed omvendt og fornyet Sjel endnu kunne ynde en saa stor Synd, uagtet den Hellig-Aand tilraaber den: „I Menneskenes Børn! hvor længe ville I elske Forfængelighed?“ (Ps. 4, 3) „Frygt ikke, naar en Mand bliver stor, — naar hans Hus's Herlighed bliver stor; thi han skal slet, Intet tage med sig, naar han dør; hans Herlighed skal ikke fare ned efter ham“ (Ps. 49, 17. 18). „Naar Rigdom tilfalder Eder, da sætter ikke Hjertet dertil!“ (Ps. 62, 11) „Hvi veie I Penge (og anstrenge Eder for at faa dem) der, hvor ikke er Brød (ingen Mad for Eders Sjele), og Eders Arbeide (Eders Formue, som I med megen Møie have erhvervet) der, hvor I ikke kunne mættes?“ (Esai. 55, 2), og vor Frelser: „Vil Nogen komme efter mig, han fornegte sig selv og tage sit Kors og følge mig! Hvad gavner det Mennesket, om han vinder den ganske Verden, men tager Skade paa sin Sjel! eller hvad Vederlag kan et Menneske give for sin

Sjel" (naar den engang er fortabt)? (Matth. 16, 24. 26) og de hellige Apostle: „Skikker Eder ikke lige med denne Verden! (Rom. 12, 2) „Ingen bedrage sig selv! dersom Nogen iblandt Eder tykkes sig at være vis i denne Verden, han vorde en Daare, at han kan vorde vis! Thi denne Verdens Visdom er Daarlighed hos Gud" (1 Kor. 3, 18. 19). „Brødre, Tiden er herefter trang, saa at baade de, som have Hustruer, skulle være som de, der ikke have — — og de, sig glæde, som de, der ikke glæde sig, og de, der kjøbe, som de, der ikke beholde, og de, der bruge denne Verden, som de, der ikke nyde den; thi denne Verdens Skikkelse forgaar" (1 Kor. 7, 30. 31). „I ere Fremmede og Udlændinger (her i Verden); holder Eder (derfor) fra kjødelige Lyster, som stride imod Sjelen!" (1 Pet. 2, 11) „Elsker ikke Verden, ikke heller de Ting, som ere i Verden! Dersom Nogen elsker Verden, er Faderens Kjærlighed ikke i ham; thi alt det, som er i Verden, Kjødets Lyst og Øinenes Lyst og et hoffærdigt Levnet, er ikke af Faderen, men af Verden. Og Verden forgaar og dens Lyst; men hvo som gjør Guds Villie, bliver til evig Tid (1 Joh. 2, 15—17).

§ 51. Af disse og lignende Skiftsprog har en Gud helliget Sjel lært Hans Villie at kjende; skulde den da ikke af Hjertet beflitte sig paa at efterleve samme? Den er jo ikke noget under Hyklerkappen skjult Verdensbarn, som ved sin Faders Villie og dog ikke ønsker at gjøre den; men den siger med sin Frelser: „Jeg har Lyst til at gjøre din Villie, min Gud og din Lov er midt i mit Inderste" (Ps. 40, 9). Den sande Bod og Omvendelse fører ogsaa en indvortes og udvortes Forandring hos Mennesket med sig (som vi allerede andetsteds i dette Værk udførligen have bevist); den Kjødelig- og Jordisksindede bliver aandelig- og himmelsksindet; han søger nu det, som er oventil, hvor Christus sidder hos Guds høire Haand; han tragter efter det, som en oventil, ikke efter det, som er paa Jorden (Kol. 3, 1. 3) han har nu Christi Aand og Sind. Men ligesom denne her paa Jorden ikke søgte og ønskede Andet end at gjøre sin Faders Villie og fremme Hans Navns Ære ved Aabenbarelsen af Hans evige Kjærlighed og ved Menneskenes Saliggjørelse, saaledes søger hellerikke en sand Christen noget Andet i Verden end at tjene Guds Villie, fordi han lever i den. Og ligesom den Herre Jesus, uagtet Han var Alles Herre (Ap. Gj. 10, 36), forringede sig selv, tog en Tjeners Skikkelse paa og fornedrede sig selv indtil Døden paa Korset (Filipp. 2, 7. 8), saaledes vil hellerikke en sand Christen, om han end har annammet meget timeligt Gods af Gud, hovmode sig deraf og langt mindre hænge sit Hjerte derved, men midt i sin Rigdom leve som en Fattig og ikke saa meget ønske, at man skal tjene ham, som, at han kan faa Anledning til at tjene Andre; thi han ved godt, at han staar for Regnskab, og at man paa hin store Dag ikke vil spørge efter, hvor meget Gods, hvor megen Ære, Magt, Visdom og Herlighed han har havt, men hvor Meget deraf han har anvendt til Guds Ære og i Kjærlighed til Næsten, og hvor vel eller ilde han har brugt det.

§ 52. Hertil kommer endnu Noget, nemlig det Kjendskab til de aandelige og himmelske Goder, hvormed en troende Sjel føler sig beriget og lyksaliggjort formedelst Foreningen og Samfundet med Christo. Den ved, at den med den sønlige Udkaarelse har faaet en fri Adgang til den himmelske Arv, — at den ved Formælingen med Chisto har erholdt dennes hele Rigdom, hvilken Apostelen kalder uransagelig (Efes. 3, 8). Den kjender og forstaar godt den Herlighed, som er bleven den tildel i Gjenfødelsen; den ved, at dens Rigdom er Guds Naade,

Himmelen og alt, hvad Godt og Ønskeligt Gud besidder, dens Prydelse Jesu Retfærdighed saavelsom allehaande skjønne Gaver til Helliggjørelse og Opbyggelse, hvilke den Hellig-Aand har meddelt den, og dernæst tillige den himmelske Klarhed og Herlighed; den ved, at den daglig ledsages og tjenes af flere himmelske Fyrster og Vældige, som af Gud ere den tilforordnede. Ei heller lader den miskundelige Gud den mangle Glæde, Trøst, Fred, Vederkvægelse og Husvalelse; Han tager ofte et lidet Sprog af den hellige Skrift og lægger det, som et Sukkerkorn fra Paradis, ikke i dens Mund, men i dens Hjerte, hvor det smelter og henflyder med saadan Sødme, at Sjel og Aand, Marv og Ben derved styrkes og glædes. Han tager den mangengang paa sit Fang og siger til den: Du er mit Barn; jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig. Den Herre Jesus indlader sig ofte i en lønlig, indvortes Samtale med den og taler til den ikke med udvortes Ordlyd, men med lutter Kraft, Kjærlighed og Trøst; Han kalder den Min Lyst i det (i dit Land — Esai. 62, 4), sin Hellige og Herlige, til hvem al Hans Lyst er (Ps. 16, 3), sit Hjertes Skat, sine Øines Lyst, sin Sjels Glæde, en Blomst fra Paradiset, en Fryd for Englene, en Skræk for Helvedaanderne, et Under for Verden; denne Tiltale hører den vel ikke; men den smager og fornemmer den. Saa udgyder ogsaa den himmelske Trøster sig undertiden i dens Hjerte med saa megen Sødme, Fred og Glæde, med saa meget Lys og saa megen Naade, at den føler en uudsigelig Tilfredshed. Se, en saadan Sjel maatte dog vel kunne glemme og foragte Verdens Forfængelighed, Stads og Pragt og Skinvæsen? Et Hjerte, der er vandt til denne Manna, vil ikke længes efter den timelige og forgjængelige Vellysts Klid og Mask. En Sjel, som har en levende Kilde i sig selv eller en frisk og ren Bæk udenfor sin Dør, den vil ikke drikke af Verdens Sølepudse. Den, som kan vederkvæge sig med Druer og Granatæbler, han kan let glemme Skovæblerne. En kongelig Prinsesse, der er vel forsynet paa udvalgte, kostbare Perler og østerlandske Diamanter til sin Prydelse, vil kun bekymre sig lidet om Glaskoraller og falske Perler og ikke ændse dem, om de end bleve hende forelagte og tilbudne. Saaledes vil ogsaa en Gud helliget Sjel, der har faaet Forstand paa aandelige og himmelske Goder, hvormed den af Gud er benaadet, og som ved at betjene sig rigtigt af sin Tro, kun bekymre sig lidet om Verdens timelige Herlighed.

§ 53. Til en troende Sjels Forsmaaelse af Forfængeligheden bidrager ogsaa dens egen Erfaring. Den alvise Gud tilsteder ofte, at en døbt Christen, især i sin Ungdom, indvikles i Verdens Forfængelighed, saa at han tror, at de jordiskfindede Menneskers Væsen, mangeslags Paafund, Ære, Lyksalighed og Vellyst er noget Stort og Kosteligt; thi det gaar hermed som med Troldkarlen, Simon, der forvildede det samaritanske Folk og sagde sig selv at være stor (Ap. Gj. 8, 9). I Verdens Forfængelighed er der ganske vist en kraftig Virkning af Satan, som man nok kan kalde Trolddom og hvorved de menneskelige Hjerter forblindes og bedaares, saa at de tro at besidde noget Stort og kosteligt. Man har (som vi ogsaa andetsteds have bemærket) Exempler paa, at Satan har indbildt enkelte elendige Mennesker, som troede ham altfor godt og indlode sig altfor meget med ham, at han forærede dem kostbare Skuepenge af Guld, uagtet det ikke var Andet end nogle visne Blade. I Aaret sexten Hundrede og sex og femti blev en Person etsteds brændt for Trolddom, hvem Satan havde skjænket en Krone, der skinnede i hans Øine, som om den var af purt Guld og be-

sat med kostbare Ædelstene, uagtet den kun var flettet af Lav, hvilken Krone blev opbrændt tilligemed ham. Undertiden har han anrettet et Maaltid for sine Egne, som i deres Tanker var ret kongeligt, uagtet de tilsidst paa sin Hunger og Tørst mærkede, at de vare blevne beværtede med et tomt Blendverk. Saadan aabenbar og grov Trolddom er gudskelov endnu ualmindelig blandt de Christne; men den lønlige og fine, idet han ved den forgjængelige verdslige Herligheds Skinvæsen bedaarer og forblinder Sjelene, saa at de tro at have fundet noget Herligt deri, er desvære altfor almindelig og rammer ogsaa paa enkelte forresten gudfrygtige Sjele, der endnu fattes tilstrækkelig Kundskab og Undervisning. Disse formene, at man godt paa en Gang kan elske og efterfølge den Herre Jesus og Verden; de finde Velbehag i dennes Færd, søge at blive store og tragte efter Ære og Anseelse, efter Rigdom, efter Herregunst o. a M. Den algode Gud lader det lykkes for dem, saa, at de erholde, hvad de have stræbt efter, saa at man begynder at anse dem for lyksalige Mennesker. Men siden ved Han efter sin Barmhjertighed og Visdom at finde Midler til at bringe dem paa bedre Tanker, hvortil han fornemmelig pleier at betjene sig af sit hellige Ord og Korset. Saaledes gik det med Salomo; Herren saa længe paa, at han brugte den verdslige Lyksalighed efter al sin Sjels Lyst og Attraa, som vi i Begyndelsen af denne Prædiken havde hørt; men da han gik altfor vidt deri og, ligesom drukken af Verdenskjærligheden, lod sig forlede til Afguderi, bragte den langmodige Gud det dertil med ham, at han gik i sig selv, erkjendte denne falske Herligheds Forfængelighed og Farlighed og sagde: „Jeg saa om til alle mine Gjerninger og til det Arbeide, som jeg havde gjort, og se, det var alt Forfængelighed og Aandens Fortærelse" (Præd. 2, 11). Han omtaler vel ikke, ved hvilket Middel og paa hvilken Maade Herren aabnede hans Øine; men det er dog klart nok, at han med de anførte Ord ikke mener nogen sædvanlig og almindelig, men en særegen Betragtning af sin Tilstand, som skede med oplyste Øine og gudelig Eftertanke.

§ 54. Sagen lader sig bedst forklare ved Exempler. Af ældre vil jeg kun anføre den hellige Augustinus's. Det er bekjendt, at denne Guds Kirkes store Lærer i sin Ungdom ei alene henfaldt til den gruelige manikæiske Vildfarelse, men ogsaa blev saa indviklet i Verdenskjærligheden og Forfængeligheden, at han ikke kunde udfries deraf uden ved Guds mægtige Haand og ved et Under af den Herres Jesu Kjærlighed. Han var en meget opvakt Natur og lagde sig efter Videnskaberne, hvori han ogsaa bragte det saa vidt, at han kunde lære Andre dem, og erhvervede sig et ikke lidet Ry. Ved Siden heraf søgte han sin Glæde i de kjødelige Lyster og bar sig ad, som et til sig selv overladt ungt, sikkert Verdensbarn pleier at gjøre, indtil Herren forbarmede sig over ham og oplyste ham saaledes med sit Naadelys, at han begyndte at se den yderlige Fare, hvori hans Sjel svævede, og at dømme ganske anderledes om sin Levemaade end tilforn. Da saa han, at al hans Lærdom var lutter Forfængelighed og en daarlig Indbildning, hans hidtil saa yndede Vellyster lutter Satans Garn og alt Verdens Væsen et blot og bart bedrageligt Blendværk, hvorfor han da med hellig Frygt kastede sig ned for den korsfæstede Herres Jesu Fødder og rigeligen fandt hos Ham, hvad han hidtil forgjeves havde søgt i Verden, saa og fra nu af blev fra en Elsker af den verdslige Forfængelighed til en stor Foragter deraf. Men lader os ogsaa høre nogle Exempler fra

vor Tid. Jeg har kjendt en Mand, hvem Herren vor Gud havde prydet med mange herlige Sindets Gaver, saa og forundt en anselig Formue i Arv efter hans Forældre. Efter at han paa sædvanlige Maade i de lavere Skoler havde erhvervet sig allehaande fornødne Kundskaber, begav han sig med stort og høit Mod til et Universitet, lagde sig efter Retsvidenskaben, bragte det i faa Aar til at opnaa en saakaldt Grad i denne og blev høiagtet af Enhver formedelst sin Dygtighed, Duelighed og Færdighed i Alt, hvad han tog sig for. Ved Hjælp af Anbefalinger kom han tilsidst til et fornemt Hof, blev ansat som Hovmester hos den unge Herre, reiste med ham, lærte allehaande Sprog og Øvelser, vandt sin høie Foresattes Tilfredshed og gjorde sig Haab om at opnaa en høi Post ved dennes Hof. Han var derhos et Mønster paa et fuldendt Verdensbarn, men, som han senere selv pleiede at sige, et Dyr for Gud (Ps. 73, 22). Han fandt saa megen Glæde i sin Herres Naade, at han kun bekymrede sig lidet om Guds Naade; han ansaa sig for lykkelig, rig, klog, lærd og æret, ligesom da ogsaa Verden bestyrkede ham i denne Mening om sig selv; kort sagt, hans Haab stod i fuld Flor, og han ventede daglig paa en Leilighed til endnu større Ophøielser, til et ønskeligt Giftermaal, og hvad Andet en saadan Person kan attraa.

§ 55. Men da det behagede den barmhjertige Gud at drage denne ædle Sjel ud af de Garn, hvori den var indviklet, hændte det efter Hans Tilskikkelse, at vor Hofmand i et muntert Selskab blev uenig med en anden Person, som længe havde betragtet ham med misunlige Øine; de kom i Slagsmaal sammen og greb tilsidst til Kaarderne, ved hvilken Leilighed han blev haardt saaret i sin venstre Haand. Skaden blev meget farlig, enten fordi han blev forbunden af en uduelig Saarlæge, eller fordi Gud ikke vilde velsigne Lægemidlerne, og det saa ud til at ville slaa sig til Koldbrand, saa at han følte heftige og usigelige Smerter og ingen Hvile fik i mange Dage og Nætter. I denne Tilstand rørte Guds Aand i hans Hjerte, saa at han begyndte at betragte Verden og dens tilsyneladende Herlighed rigtig, at erkjende Alt for Forfængelighed og Farlighed, at sætte høi Pris paa Guds Naade i Christo Jesu og paa Hans Ord og hjerteligen og inderligen at søge den Trøst, han stundede efter, hvorhos han gjorde Gud det Løfte, at dersom Han vilde hjælpe ham til hans Helbred igjen, vilde han strax vælge en anden Levemaade, hvorunder han mere uhindret kunde tjene Ham. Dette iværksatte han siden ogsaa, forlod Hoffet og begyndte at føre et husligt og stille Liv, elskede Guds Ord af Hjertet og tiltog saaledes i Kjendskabet til Ham, at han blev et brændende og skinnende Lys paa sit Sted og en stor Foragter af Forfængeligheden. Ak, hvor ofte betragtede han ikke med modige Taarer Verdens Børn, naar de paa Berenices Vis fremtraadte med stor Pragt! (Ap. Gj. 25, 23). Hvor inderligt pleiede han ikke at takke Gud for, at Han havde skjænket ham Erkjendelsen af alle timelige Tings Forfængelighed og kaldet ham til Jesu Christi Samfund! Hvor eftertrykkeligt vidste han ikke at prise og anbefale Andre Christi Enfoldighed fremfor al Verdens Visdom, sin Frelsers Skjændsel fremfor al timelig Ære, Tornekrone fremfor alle visnende Rosenkrandse, Taarerne fremfor Vinen, Ydmygheden fremfor al Høihed, Foragten fremfor al Pragt! Hvor tit pleiede han ikke at sige: „Min Gud, en Dag i dine Forgaarde er bedre end ellers tusinde. Jeg udvælger heller at være ved Dørtærskelen i min Guds Hus end at

bo i de Ugudeliges Pauluner" (Ps. 84, 11).

§ 56. Til denne mærkværdige Tildragelse ville vi føie en anden, som ikke mindre fortjener at overveies. For nogle Aar siden fik en Kvinde, som nedstammede fra et fornemt Hus og efter denne Verdens Skik var bleven tilholdt og tilvænnet at smykke sig med Haarkruser, Piske og alskens Dingeldangel og Narrestreger, den Naade af Gud, at Han i hendes blomstrende Aar hjemsøgte hende med en haard og heftig Sygdom, hvorved hun blev bragt lige til Dødens Porte og ikke kunde tænke Andet, end at hun skulde forlade det Timelige og ombytte det med Evigheden. Det var imidlertid ikke den Høiestes Villie, at hun dengang skulde ende sit Liv; Han vilde kun dræbe Kjærligheden til det Forkrænkelige hos hende. Thi da hun i denne farlige Sygdom saa og erfor, at hendes ellers krusede og pudrede Haar hang fuldt af Angestsved omkring hendes Hoved, og at hendes ellers saa høit skattede Pynt og Klædedragt saavelsom alle Moder, alle franske Komplimenter, al yndig Musik, alle Kjærligheds- og Morskabsbøger m. M. ikke havde en eneste Draabe Trøst i sig, begyndte hun at betragte Alting med oplyste Øine og forundre sig over, hvorledes fornuftige Mennesker og især Christne kunde forelske sig saaledes i slig Galskab (saaledes udtrykte hun sig), slige Paafund og unyttige Ting og anvende saa megen Tid og Bekostning derpaa. Hun gjorde derhos sit Sygeleie til en Prædikestol og talte daglig med gudelig Nidkjærhed for sine Søskende og andre unge Piger, som enten besøgte eller opvartede hende, om Verdens glimrende, men kraftesløse Herlighed; hendes stadige Text, hvorpaa hun grundede sine Formaninger og som al hendes Tale gik ud paa, var: Det er idel Forfængelighed. Det er Altsammen Forfængelighed. Elsker ikke Verden, ikke heller de Ting, som ere i Verden! Denne Verdens Skikkelse forgaar. Da hun havde gjenvundet sin forrige Helbred, takkede hun den algode Gud, som ved sin Naade og hendes Legemssygdom havde helbredet hendes Sjel, hengav sig til den Herres Jesu fuldkomne Tjeneste og hjertelige Efterfølgelse og vidnede for al Verden og i al sin Omgjængelse om, at hun nu havde lært at fornegte sig selv, at forsmaa Verden og at søge sin Glæde i aandelige og himmelske Ting. Følgende Tildragelse gjør et endnu behageligere Indtryk. En Frøken af et navnkundigt og med mange Fyrstelige beslægtet greveligt Hus var af Gud udrustet med mange skjønne Legems- og Aandsgaver og blev desaarsag saare elsket ei alene af sine Forældre, men ogsaa af alle sine høie Paarørende. Ved Guds naadige Tilskikkelse (som Udfaldet viste) tildrog det sig, at den omtalte Frøken i en Sammenkomst af mange Personer af sin Stand under en Leg blev valgt til Dronning; hun var overordentlig prægtigt klædt og smykket med saa mange Juveler, at hun, saaledes som hun sad der i stor Glands paa en ophøiet Stol, blev af alle de Tilstedeværende anseet værdig til virkelig at være, hvad hun nu i Legen forestilte; hun opførte sig ogsaa i alle Dele med saa megen Anstand og Ynde, at Ingen kunde beskue hende uden Glæde og Beundring.

§ 57. Der var imidlertid ogsaa en aldrende og meget gudfrygtig Person, en Slægtning af hende, tilstede, som betragtede Legens Dronning med ganske andre Øine og, da den var forbi, tog Anledningen til at tiltale hende omtrent med disse Ord: Jeg har vel ogsaa seet paa Legen, og hvorledes I deri har forholdt Eder, men maa bekjende at jeg neppe kunde bare mig for at græde derover; thi jeg lagde Mærke til, at I

har forelsket Eder aldeles i denne Verdens elendige Herlighed og usle Pragt, og at I under Legen teede Eder, som om I virkelig var en stor Konges Gemalinde. Jeg sætter nu det Tilfælde, at det behagede Gud at hæve Eder til en saadan Høihed; I vilde dog alligevel ikke være noget Mere end et syndigt og dødeligt Menneske og ikke kunne forblive i saadan høi Værdighed længere end nogle faa Aar; derefter vilde Døden ligesaalidt skaane Eder som den fattigste Bondepige. Denne Leg er nu til Ende, og Alt, hvad I har igjen af den Høihed, man deri tildelte Eder, er, at I har leget en Stund med Andre og de med Eder. Livslegen tager ogsaa en Ende; hvad enten I nu deri har været en Grevinde eller Hertuginde eller endog en Dronning eller Keiserinde, saa har I dog kun været det og formaar ikke at tage Mere af al Eders Herlighed med Eder ud af Verden end den fattigste Betlerske, som har levet med Eder. Tragt derfor efter en anden og varigere Høihed og Herlighed; søg denne i Eders Frelsers Jesu Samfund og i Hans Efterfølgelse; smyk Eder med ægte Tro, hjertelig Kjærlighed, Sagtmodighed og sand Gudsfrygt, og gjør Eder derved yndet og elsket; agt Eders Christendom høiere end alt, hvad Andet I har i Verden, osv. Frøkenen blev meget bevæget ved denne uventede gudelige Tiltale, takkede derfor med sømmelig Venlighed og lovede at ville saavidt muligt rette sig derefter. Saasnart hun kom i sit Kammer og havde ladet sig afklæde, begyndte Ordene ved Guds Naade at blive levende i hendes Hjerte og at overbevise hende; hun lagde sig vel til Ro, men følte sig meget urolig; hun anvendte efter den givne Foranledning sin søvnløse Nat til Betragtningen af alle jordiske Tings Forfængelighed, beklagede inderligen, at hun hidtil havde elsket dem saa høit og gjort saa meget Væsen deraf, men derimod kun sat liden Pris paa sin Christendom, og besluttede at sige Verdens Blendværk god Nat og at søge Sandhed i Christo, hvilket hun derefter ogsaa virkelig gjorde, idet hun af Hjertet hadede al Overdaadighed og Forfængelighed i Pynt og alt Andet, gik simpelt klædt og ikke vilde vide af nye Moder eller de Verdsligsindedes øvrige Narrestreger. Hun benyttede sin Tid til Læsning i den hellige Skrift og andre gudelige Bøger; hun fandt sin Glæde i Ordets Hørelse, den fælles Bøn og Menighedens deilige Sang under den offentlige Gudstjeneste, som hun bivaanede fra Begyndelsen til Enden med utrættelig, hellig Andagt; hun var derhos saa kjærlig, saa sagtmodig og ydmyg i al sin Omgjængelse, at Enhver, som før havde beundret hendes udvortes Skjønhed, nu ærede hendes Sjels indvortes Skjønhed, som fremskinnede af alle hendes Lader, Ord og Gjerninger. Udfaldet viste ogsaa, hvorfor Herren havde foretaget en saadan hastig og salig Forandring med denne sin aandelige Brud; thi hun fik en særdeles Lyst til at dø, og det var ikke den mindst vigtige blandt hendes daglige Øvelser at forberede sig til et saligt Endeligt, hvilket ogsaa hendes Jesus og himmelske Brudgom inden faa Maaneder forundte hende, idet hun tog Afsked fra Verden med saadan Frimodighed og saa megen sød Trøst, at Alle, som saa det, følte sig overbeviste om, at denne dyrebare Sjel have gjort et godt Bytte, da hun lod den forhen yndede Forfængelighed fare og i dens Sted valgte Samfundet med Jesus, den Korsfæstede.

§ 58. En troende Sjel overbevises endvidere om alle jordiske og verdslige Tings Forfængelighed, hvor glimrende de end ere, ved Korset og de Trængsler, som efter Guds Raad og Villie møde den her i Verden. Disse ere mangeslags, efter hvad vi allerede til

forn i dette Værk have lært; de ere udvortes eller indvortes, aandelige eller legemlige, lønlige eller aabenbare, kortvarige eller langvarige, enkelte eller flere forenede sig osv. Ligesom nu ingen af dem rammer den uden Guds hellige Raad og Tilskikkelse, saaledes er der heller ingen, som ikke har et faderligt og kjærligt Øiemed, nemlig at bevare Sjelen for Djævelens og Verdens Smigrerier, at dæmpe de onde Lyster og bringe den til af Hjertet at forsmaa det Forkrænkelige og længes efter Himmelen. Deraf kommer det, at de ved mange Trængsler prøvede Christne i Almindelighed ere store Foragtere af Verden med dens Skinvæsen; thi de have erfaret, at den ingen kraftig og sikker Trøst formaaede at skjænke dem i deres Anfegtelser, Angst og Nød. Saaledes har det rimeligvis ogsaa gaaet med vor Konge; thi efter at han, som vi forhen have bragt til Sandsynlighed, ved Guds Aand og Naade var kommen til Omvendelse, har det udentvivl heller ikke manglet ham paa Samvittighedsangest og Anfegtelser, ligesom da Helvedfienden gjerne pleier at vise sig som en Ven, saalænge som det forførte Menneske gaar paa Syndens Veie, men som en forfærdelig Fiende, naar det ved Guds Naade begynder at forlade disse farlige Veie og omvende sig. I saadan Nød og Angst formaaede hans Herlighed, Rigdom, Ære Pragt, Musik, skjønne Haver, anselig Bolig, talrige Tjenerskab, vidløftige Hofholdning o. a. M. ikke at læge hans saarede Samvittighed og berolige hans bekymrede Sjel. Vel havde den store Konge sin herlige Vandspring, hvortil han havde ledet det friske og liflige Vand, som flyder fra Libanon (Høis. 4, 15); men det var dog ingen Kilde imod Synd og imod Urenhed (Sak. 13, 1), og dette Vand kunde ikke slukke Sjelens Tørst. I hans kongelige Lysthaver voxede ogsaa den ædle Balsambusk, hvis Saft ellers styrker og glæder Hjertet og læger Saar (Ordsp. 27, 9); men her kunde den Intet udrette; den kunde hverken befri og glæde det bekymrede Hjerte eller læge Samvittighedens Saar. Han havde sine herlige Vingaarde i Engedi (Høis. 1, 14); men de frembragte ingen Vin, som kunde gjøre hans efter Gud bedrøvede Hjerte fornøiet. Det var Altsammen Forfængelighed. Det var Altsammen Tomhed.

§ 59. Se, saaledes forholder det sig endnu den Dag idag ofte med de bodfærdige og gudelskende Sjele; de maa ofte klage med sin Frelser: „Nu er min Sjel forfærdet“ (Joh. 12, 27). „Denne er Fiendens Time og Mørkets Magt“ (Luk. 22, 53), og med David: „Min Gud, min Sjel nedbøier sig i mig“ (Ps. 42, 7), og omendskjønt de sidde i Ære og Rigdom og nyde al mulig Vekvemmelighed og god Forpleining, ei heller have Mangel paa Adspredelser og Forlystelser i sit Hus saavelsom i Haver, Marker og Skove, finde de dog ingen Kraft deri, som skulde kunne styrke og glæde dem. Jeg har seet en høi Person sidde i herlig og kostbar Prydelse ved sit Taffel, der var ret fyrsteligen besat med udsøgte Spiser; han var omgiven af Tjenere, fornemme og ringere; en behagelig Musik lod sig høre; de, som vare agtede værdige til at sidde tilbords med sin Landsherre ved denne Høitidelighed, vare glade; men han selv fordybede sig i sine sørgmodige Tanker, der bragte Taarer i hans Øine og pressede dybe Sukke af hans Bryst, indtil han omsider ved en af sine Sidemænds Tiltale ligesom opvaktes af en Drøm og viste noget gladere, men dog tvungne Miner. Hvad det nu end var, som tyngede paa denne Sjel, saa var det dog nok til at gjøre al denne Herlighed, der omgav ham, kraftesløs. Jeg har, skriver en erfaren Theolog, kjendt en anfegtet Mand, som beklædte et høit Embede, da Gud førte

ham i denne Tugteskole; naar han saa en Bonde kjøre forbi med Ved, sagde han ofte: Jeg vilde gjerne være en saadan Bonde alle mine Levedage og ikke sky eller skamme mig ved nogen Møie, Fattigdom og Foragt og gjerne undvære al min Værdighed og Magelighed, naar jeg blot kunde faa Ro, Fred og Glæde i Gud. Han stod ofte og saa efter en saadan Bonde med dybe Sukke, saa langt han kunde øine ham.

§ 60. Herhen hører ogsaa følgende Tildragelse, der er forefalden for nogen Tid siden. En fornem og formuende Person blev ligeledes efter Guds hellige Raad betagen af stor Tungsindighed og plaget af allehaande aandelige Bekymringer. Enhver, som elskede ham, bestræbte sig for at gjøre ham nogen Glæde og bringe ham bort fra hans mange sørgmodige Tanker ved forskjellige Adspredelser. Engang blev der i den skjønne Foraarstid foretaget en Lystfart, hvori den Bedrøvede blev nødt til mod sin Villie at deltage. Man for ud i en skjøn og yndig Skov; man var vel forsynet med gode Spise- og Drikkevarer; Intet var glemt, som kunde tjene til Bekvemmelighed og Fornøielse. Man valgte sig en passende, græsbevoxet Plads under de skyggefulde Træer, hvor man satte sig ned og begyndte at spise og drikke og være glad; man spøgte og lo; derefter stod man op for at lege, spadsere, fornøie sig og fryde sine Øine ved de foran Skoven liggende skjønne og veldyrkede Agre, ved Hjorderne, der græssede paa en grøn Mark, ved de blomsterstrøede Enge, der laa til Siden ned imod en Bæk. Men Intet af alt dette formaaede at gjøre noget Indtryk paa den bedrøvede Person; han havde heller blevet hjemme i sit Bedekammer og kunde ikke bare sig for at sukke og græde og bad derhos indstændigt, at man snart vilde bryde op og gjøre en Ende paa denne Glæde. Da nu dette henimod Aften skede, og man var kommen tilbage til Byen, forblev en Ven, som han fremfor Andre gjerne saa omkring sig, hos ham og spurgte ham i Fortrolighed, hvorledes han havde kunnet være saa sørgmodig midt under saa mange Fornøielser. Men han svarede: Dyrene i Skoven leve hver Dag i saadan Glæde, som vi have villet nyde i nogle Timer; men naar et af dem bliver skudt af en Jæger og bærer Kuglen i Livet, hvad kan da al Markernes og Skovens Ynde og Behagelighed hjælpe det? Saaledes er det ogsaa med mig; „den Almægtiges Pile ere i mig, hvis Gift min Aand drikker (deres dødbringende Kraft fortærer, afkræfter min Sjel); Guds Forfærdelser ere stillede imod mig" (Job 6, 4). Hvorledes skulde da en lystelig Egn eller hvad Andet I have tænkt at adsprede mig med, kunne glæde mig? Ak nei, Himmelen har bedrøvet mig; Himmelen maa glæde mig; Guds Haand har saaret mig; den maa ogsaa læge mig igjen; om end Himmel og Jord og Alt, hvad deri er, tilsmiler mig, hvad hjælper det dog, naar ikke min trøstesløse Sjel bliver vederkvæget med et naadigt Øiekast af min Jesus? Bierne finde sin Honning i Blomsterne, Faarene sin Fornøielse paa en grøn Eng; I fandt Eders Glæde i Mad og Drikke, i Samtaler og Leg; men min matte og vansmægtende Sjel fandt Intet, som den kunde forlyste og fryde sig ved. Og hvorledes skulle alle de Adspredelser, I have villet forskaffe mig, være tilstrækkelige til at glæde mit Hjerte, da al denne Glæde har været overskygget af og blandet med Ubehageligheder? I vide, at vi paa Bortreisen vare meget besværede af Støv, fordi det ikke har regnet paa flere Uger; paa Hjemveien opstod et Uveir, som gjennemblødte os dygtigt med Regn og forfærdede os med Torden og Lynild; ved vort Maaltid under de grønne Træers Skygge vare vi plagede af Myg og Fluer; i

Græsset, hvor vi sade, saa man allehaande Utøi krybe omkring; en Pige, som morede sig paa Engen med det hende anbetroede Barn, blev forskræmt af en Slange, der sneg sig omkring mellem den blomstrende Kløver; da vi efter Maaltidet gik at spadsere paa Marken, bleve vi anfaldte af Hyrdehundene og formaaede neppe at værge os imod dem med Stokke og Stene. Se, det er Eders Verdenslyst! Den er en grumset Vin, hvorefter man befinder sig værre, jo Mere man drikker deraf; min Sjel derimod attraar en ren og klar Glæde; jeg hungrer og tørster efter det Gjæstebud, som min Gud har lovet at gjøre, „et fedt Gjæstebud, et Gjæstebud af Vin foruden Bærme, af Fedmer af Marv, af længe gjemt Vin, som er aftappet fra Bærmen“ (Esai. 25, 6). Da maatte den Anden sukkende bekjende, at denne Mands Sørgmodighed var bedre end deres og Alverdens Glæde, og at der i det Timelige ikke findes nogen Glæde uden Sorg, ingen Behagelighed uden Ubehagelighed, ingen Ære uden Besvær, ingen Værdighed uden Byrde, ingen Vin uden Pine, intet Hjerte uden Smerte, intet Liv uden Lidelse og Død.

§ 61. Endnu staar der Noget tilbage, hvorved en Sjel overbevises om de verdslige Tings Forfængelighed; det er Erfaringen fra Andre. For at forklare dette maa det bemærkes, at en sand Christen ikke lever her i Verden som et Dyr eller som et ubetænksomt Verdensbarn, der er blevet næsten dyrisk, uden Eftertanke og uden at give Agt paa, hvad deri foregaar; men han betragter Alt med oplyst Øie og Hjerte og søger i Alt sin Opbyggelse, Forbedring og Trøst. Dette kan man se af Salomo, der oftere i denne Bog gjentager de Ord: Jeg saa alle de Gjerninger, siger han, som ere gjorte under Solen, og se, det var Alt Forfængelighed og Aandens Fortærelse (Præd. 1, 14). Jeg har seet den Møie, som Gud har givet Menneskenes Børn at plage sig med (Kap. 3, 10). Jeg saa under Solen Dommens Sted; der var Ugudelighed, — og Retfærdigheds Sted; der var Ugudelighed (V. 16). Jeg saa alle de Undertrykte, som ilde medhandles under Solen, og se, der var deres Graad, som vare undertrykte, og der var Ingen, som trøstede dem (Kap. 4, 1). Jeg saa alt Arbeide og al Redelighed i det, som gjøres, at den tilføier et Menneske Avind af det andet (V. 4). Jeg saa en Forfængelighed under Solen: der er En enlig og ikke selvanden og har hverken Søn eller Broder; dog er der ingen Ende paa alt hans Arbeide, og hans Øine mættes ikke af Rigdom, og han siger ikke: hvem arbeider jeg til og lader min Sjel fattes det Gode? (V. 7, 8). Alt dette har jeg lagt paa mit Hjerte (Kap. 9, 1). Jeg saa, at Løbet ikke er i de Lettes Magt og Krigen ikke i de Vældiges Magt og ei heller Brød i de Vises Magt og ei heller Rigdom i de Forstandiges Magt og ei heller Gunst i de Vittiges Magt; men ved Tid (som Gud bestemmer) og Hændelse (som Gud beskikker) hændes det dem Alle (V. 11). Jeg saa, at en Daare er sat i stor Høihed; men de Rige (paa Forstand og andre Aandsgaver) sidde lavt. Jeg saa Tjenere (slaviske, uduelige Mennesker) paa Heste og Fyrster (de ædleste, dygtigste Personer) gaa tilfods paa Jorden som Tjenere (Kap. 10, 5—7). Heraf sees, hvorledes en oplyst Sjel lever her i Verden, nemlig, som jeg før sagde, med gudelig Eftertanke og hellig Overveielse af alle forekommende Ting, og dette gjør den for til sin Trøst at iagttage Guds alvise Styrelse, der vedbliver og raader uforandret under Menneskenes mangfoldige Daarskaber, og for at vogte sig for at indvikles i Kjærligheden til det Forkrænkelige.

§ 62. For at fremstille vor Mening

endnu tydeligere, ville vi følge den høiviise Konges Veiledning og korteligen udtale de Tanker, som en troende og oplyst Sjel pleier at gjøre sig om Menneskenes Færd og Gjerninger og om de mangfoldige Tilfælder og Begivenheder, som komme til dens Kundskab. Jeg ser, siger den med Salomo, at alle Ting i Verden ere møisommelige, saa at Ingen kan udsige det (Præd. 1, 8). Jeg ser, at denne Møisommelighed ikke er kommen i Verden og blandt Menneskene ved et Slumpetræf, men at den er given dem af Gud (beskikket og paalagt dem for Syndens Skyld), for at de skulle plages dermed. Saaledes er da Elendigheden, Møisommeligheden, Arbeidet og Sorgen her i Verden en Del af den guddommelige Orden, hvilket ikke kan siges om de Ting, Menneskene have under Hænder og befatte sig med. Herren har givet og indrømmet dem Jorden, men bevoxet med Torner og Tidsler (Ps. 115, 16). Han har givet dem Roser, men som findes blandt Torner; Han har givet dem Rigdom, men saaledes, at den erhverves, besiddes og tabes med Sorg og Møie; Han har forlenet dem Visdom, men saaledes, at den ofte ved deres egen Brøde falder ud til Vildfarelse og Daarlighed; Han har givet dem Skjønhed, som ofte i Hast forvandles til Hæslighed og visner som en Blomst for den barske Luft, osv. Følgelig er det jo en Daarskab, at man søger sig en Himmel her paa Jorden og sand Ro og Glæde i dette møisommelige og urolige Liv. Det er det Samme, som om man vilde anlægge en Lysthave i en Sandørken eller søge Figener, Druer, kinesiske Æbler og andre Forfriskninger paa en forgroet og overalt med Torner og Tidsler bevoxet Ager eller stedsevarende Vindstille paa Havet. Det er en Forfængelighed, at Menneskene uagtet den Møisommelighed, som Gud har dryppet paa alle jordiske Ting, lig besk Malurtsaft, alligevel hænge sine Hjerter ved dem og fordybe og forelske sig deri, som om de intet Bedre og Ædlere kjendte, og som om der intetsteds var noget Skjønnere og Nyttigere at finde. Det er en forfængelighed, at de søge sin Lyst i det, som den algode Gud har bestemt til at gjøre dem kjede af Jorden og bringe dem til desto ivrigere at tragte efter Himmelen, og at de derover glemme den himmelske Glæde.

§ 63. Jeg ser, siger den endvidere, Dommens Sted, hvor man holder Ret og skulde lade Enhver, som behøver det, faa og nyde den, og se, Uretfærdigheden har der sat sig paa Dommersædet; Retten er omvendt til Malurt; Domhuset er opfyldt med uretfærdige, samvittighedsløse Mennesker, og hvor man skulde straffe Løgn og Bedrag, der drives og trives de som mest. Er det nu ikke en Forfængelighed og farligt, ja høist skadelig Daarskab, at Menneskene, som om kortere eller længere Tids Forløb skulle fremtræde for alverdens høieste Dommer og maa vente sin Dom efter sine Gjerninger, ere saa sikre i sin Uretfærdighed og anse det for en Del af sin Høihed og Herlighed, at Ingen tør modsige dem eller kan hindre dem i deres Ugudelighed? Dersom en Landsbydommer viste sig saa hovmodig og letsindig i sit Embede, som om han intet Ansvar havde, vilde han medrette blive udleet; thi denne Hoffærdighed og Egenraadighed varer kun saa længe som til Landsdommeren eller Amtmanden kommer; da maa Dommeren staa for sin Dommer. Saaledes ogsaa, naar Lands eller Stadsdommeren misbruger sin Magt og hovmoder sig, som om han stod ene, saa ler man kun af ham; thi der er en Høiere over denne Høie, og over hans Magt er en større Magt, der lige saa kan drage ham til Doms og til Ansvar, som han hidtil har gjort med Andre. Er det da ikke ogsaa en latterlig For-

fængelighed hos disse Mennesker, at uagtet de Alle, fra den Laveste til den Høieste, vide, at de have en høiere, ja den Allerhøieste over sig, som til den af Ham fastsatte Tid vil undersøge alle deres Domme og føre dem samtlige ind for Overretten, gaa de alligevel saa sikkert og egenraadigt tilværks i Rettergangen? Endvidere ser en oplyst Sjel de Undertryktes Taarer, som de, der ere dem for mægtige, afpresse dem; den ser den Vold, hvormed de Store og Vældige ofte plage mange Tusinde fattige Mennesker; den hører, hvorledes de fare løs paa dem, — hvor foragteligt de behandle dem og omgaaes dem, som om de ikke havde med Mennesker og Christne, men med Slaver fra Barbareskstaterne eller endog med Hunde at bestille. Den ser, at ei alene store og mægtige, men ogsaa smaa Herrer, hvis Magt bestaar i deres Foresattes Magt, opfører sig saaledes og ofte forvolde de fattige, enfoldige og bedrøvede Undersaatter saa megen Hjertesorg med sit Skjænderi og Plageri, at det næsten er utroligt. Den forfærdes over saadan Forfængelighed og høist skadelige Daarskab og forundrer sig over at Verden endnu ikke af saa mangfoldige Erfaringen har villet lære, hvad de bedrøvede og undertrykte Christnes Taarer ere og formaa, ja, at saadanne Mennesker uagtet al sin Kløgt og Visdom endnu ikke have lært, at de kun ere Mennesker og intet Mere, og at de, om de end ere satte over Andre, alligevel forblive Mennesker og staa under Gud. Er det ikke en skrækkelig Forfængelighed, at et skjændende og smældende, grovt og stolt Menneske ikke betænker, hvor længe den Ulighed, der nu er mellem ham og hans Medmennesker, vil vare, og hvilken Forandring der om kort Tid skal foregaa? Er det ikke en høist skadelig Daarskab, at den Magt, som er En given til de Fattiges og Elendiges Trøst og Beskjærmelse og til at samle sig en Skat for det Tilkommende, den anvender man til de Bedrøvedes Bedrøvelse, til de Elendiges Forurettelse og de Fattiges Undertrykkelse? Er det ikke en Blindhed og Affindighed at vandre ind i Evigheden betynget med flere Sukke og Taarer end man har Haar paa sit Hoved og har levet Minutter her i Forkrænkeligheden?

§ 64. Den ser ogsaa, at den algode Gud vel til Lettelse af dette Livs Møisommelighed har skjænket Menneskene allehaande Gaver, Kunster, Videnskaber og Færdigheder, ved hvilke de ei alene kunne forskaffe sig det Nødvendige, men ogsaa mangeslags Bekvemmeligheder, hvormed den kjærlige Gud ogsaa har havt til Hensigt at forene dem desto mere i indbyrdes Kjærlighed, idet den Ene stedse trænger til den Anden. Men den finder, at istedetfor at den Ene skulde tjene den Anden med den Gave, han har annammet, og med Tak til Gud erkjende den Andens Duelighed, misunder den Ene den Anden hans Gave, søger at indskrænke hans Indkomster og Næring, behandler ham fiendtligt og er ham til Hinder og Fortræd overalt, hvor det lader sig gjøre. Er det nu ikke atter en Forfængelighed og Daarskab, at hvad der er givet Menneskene til Kjærlighed, Fred og Lettelse af deres Byrder, det anvende de til Had og Misundelse og til at forøge hverandres Besvær? Er det ikke en Daarskab, at man ikke vil unde Næsten, hvad Gud giver ham, — at man gjør den Andens Velsignelse til en Forbandelse og hans Lykke til en Ulykke for ham? Endvidere erfarer den ofte, at et Menneske, der slet intet Paaskud har for sin utidige Sparsomhed og Karrighed, saasom han hverken har Kone eller Børn og derhos sidder i stor Velstand og har samlet sig et godt Forraad, alligevel bestandig sparer, gnier og skraber sammen, som om han først nu skulde begynde at

samle sig nogen Formue og sad i den dybeste Armod? Han æder sig neppe mæt, slukker sin Tørst med den daarligste Drik og har hverken nogen Glæde af sine Skatte eller sit Liv. Man finder saa paafaldende Exempler herpaa, at man ikke ved, hvad man skal sige hertil. En berømt hollandsk Læge skriver, at han har kjendt en Mand, som efterlod sine Frænder hele Kister fulde af Guld og alligevel paa sit Yderste vægrede sig ved at lade sig give en Pægel Rhinskvin og spurgte, om ikke fransk Vin kunde gjøre det; thi Rhinskvinen faldt ham for dyr. En Anden beretter, at der paa hans Tid levede en rig Læge, som for at slippe for at lægge i Ovnen om Vinteren og alligevel undgaa at fryse, fandt paa det Middel at bære et temmelig tungt Stykke Ved op og ned ad Trapperne, for paa denne Maade at varme sig. Dr. Sacc fortæller, at han har kjendt en Mand, som, omendskjønt han besad en betydelig Formue, dog levede meget daarligt, kjøbte den simpleste Fisk, kogte den i Vand og Salt og havde ikke Nogen om sig uden en gammel, vanartig Kvinde; thi han frygtede altid for, at der skulde gaa for Meget til; tilsidst fandt man ham hængende i et Haandklæde og med et Krus Øl foran sig. Hvad hjælper det nu, at Mennesket har mange Penge i Kisten naar han ingen Glæde har i Hjertet, — at han vel er Herre over Pengene, men Satan er Herre over hans Hjerte, — at ikke han selv, men Gjerrighedsdjævelen har Nøglerne i sit Værge? Meget sandt siger en lærd Mand i vor Tid: Det heder for et tydsk Ordsprog, at Gjerrigheden er sin egen Stedmoder; jeg vil lægge til: den er ogsaa sig selv et Helvede, idet den Gjerrige ikke gjør Godt imod Nogen, ei engang imod sig selv. Man kunde sammenligne ham med et Æsel, der er belæsset med Brød og Vin, men dog ikke faar nyde Noget deraf, men maa tage tiltakke med Halm og Tidsler. Er det nu ikke en skrækkelig Forfængelighed at gjøre sig selv et dobbelt Helvede, det ene her i Verden, hvor han unddrager og negter sig selv al Forfriskning og Vederkvægelse, og det andet hisset, hvor han ikke vil kunne erholde saa Meget som en Draabe Vand til at læske sin Tunge med, om han end vilde give sine tilforn saa høit elskede Penge derfor?

§ 65. Den erkjender og erfarer endvidere ogsaa alle jordiske Tings Forfængelighed deri, at den ser, hvorlunde Menneskenes Børn, endskjønt de ere udrustede med alle fornødne Evner og derhos gjøre sig al mulig Flid, alligevel ikke altid kunne naa det forønskede Maal. Thi om endog En af Naturen er rask paa Foden eller ved stadig Øvelse har bragt det til at løbe hurtigere end Andre, saa kan han dog ikke altid løbe sig til, hvad han ønsker eller løbe sig fra, hvad han frygter for. Om Nogen indlader sig i et Væddeløb og er noksaa fodsnar, vinder han dog ikke derfor altid Klenodiet; men det bliver givet den, hvem Gud har forundt det som en Lykke. To løbe t. Ex. mod et opstillet Maal for at vinde Prisen; den Ene er hurtig som en Hjort og overgaar langt den Anden i Løb; de løbe Begge; men idet den Første næsten har naaet Maalet, støder han efter Guds Tilskikkelse paa en Sten eller anden Hindring, hvorover han falder til Jorden, saa at den Anden faar Tid at komme forud for ham og gribe Klenodiet. Ligeledes hænder det stundom, at En i Striden bliver nødt til at tage Flugten for at undfly Sværdet; da kommer det ikke an paa hans hurtige Fødder, om han skal undgaa Døden; thi om han end iler noksaa meget, kan han ifølge Guds Tilskikkelse fare vild paa Veien og, medens han tror at løbe fra Fienden, netop løbe ham imøde og saaledes uformodet styrte i Fordærvelse. Saaledes forholder det sig med andre Ting. Mangt

et Menneske er godt oplært til et Haandværk eller til Handelen, kjender alle Haandgreb og Fif, er af Naturen skarpsindig, klog og forsigtig, er vel øvet i Skrivning og Regning, er forekommende i Omgangen med Næsten, forstaar at gjøre sig yndet, at vælge den rette Tid, osv. Men efter hvad Erfaringen lærer, formaar dog ikke dette at hjælpe til god Fortjeneste og til Rigdom. Man ser ikke saa sjelden, at en Mand af simpel Herkomst, med smaa Evner og liden Anseelse, ja mangt et Menneske, som hverken kan læse eller skrive eller regne med Færdighed, er langt heldigere i Handelen og har større Velsignelse i sin Næringsvei end en Anden, som i alle Dele staar over ham. Mangen begynder med store Arvemidler, Mangen med et rigt Giftermaal, en Anden med et betydeligt Laan, som en Ven eller Beskytter har forstrakt ham med; Alt gaar ogsaa i Førstningen godt for Haanden, og han har meget Held med sig, saa at man tror, at han om faa Aar kan komme til stor Rigdom; men det ender dog tilsidst med stor Gjæld og Fattigdom. En Anden begynder med Intet, har ikke sine Forældre at takke for Andet end Livet og et ærligt Navn, som man siger; han gifter sig med et Fruentimer, som ikke eier Mere end han selv; han begynder sin Næringsvei med at laane og borge; han har ofte flere Uheld, saa at det ser ud til, at han aldrig vil kunne arbeide sig frem og lægge sig nogen Formue til, og se, det ender med Rigdom og Overflod. Jeg har kjendt en Mand, som begyndte sin Handel med slige Varer som Naale, Baand, Snorer og Deslige, Altsammen til en Værdi af en Mark, som han havde laant af en Kræmmer, og han havde saadant Held hermed, at han tilsidst blev en meget formuende Mand. Jeg kjender ligeledes en Anden, som hverken kan læse eller skrive, — som i sin Ungdom ernærede sig ved tungt Skibsarbeide og derefter begyndte med en liden sammensparet Skilling, — som ofte blev ført bag Lyset af snue Handelsmænd, led mange Tab, osv. og som alligevel hidtil ved Guds Velsignelse har bestaaet sig i sin Handel og nu eier en klækkelig Formue. Af alt dette sees da tydeligt, at Salomo har ved Guds Aand talt Sandhed, naar han siger: Løbet er ikke i de Lettes Magt og Krigen ikke i de Vældiges Magt og ei heller i de Vises Magt og ei heller Rigdom i de Forstandiges Magt, osv.; men ved Tid og Hændelse, som Gud bestemmer og beskikker, hændes det dem Alle. Er det da ikke en stor Forfængelighed og Daarskab, at Menneskenes Børn hartad begynde sine fleste Foretagender uden noget helligt Hensyn til Gud, uden Bøn, uden Frygt for Ham, uden Tillid til Ham og formene, at de nok skulle udføre det ved egen Visdom, Duelighed, Kraft og Evne? Er det ikke en stor Elendighed i dette Liv, at saa megen Løben er forgjeves, — at saa mange tilsyneladende kloge Anslag mislykkes, — at der daglig paa alle Steder, slaaes saa mange Slag i Luften, — at saa megen Visdom bliver til Daarlighed, — at saa meget Haab gaar tilgrunde, — at saa mangen heldig Begyndelse faar et uheldigt Udfald, — at Menneskene desuagtet ikke bliver klogere, ikke gudfrygtigere, ikke ydmygere, og at ligesom de Foregaaende have løbet hen iblinde, saaledes løbe de Efterfølgende efter dem, og at de følgelig allesammen løbe i Elendighed og Fordærvelse?

§ 66. Endnu er der efter Salomos Anvisning en Ting, som vidner om alle Tings Forfængelighed, naar man nemlig maa se, at en Daare sidder i stor Værdighed og de (paa Forstand og allehaande Gaver) Rige nedenfor ham, — at Tjenere ride paa Heste, og Fyrster gaa tilfods paa Jorden som Tjenere. At oplyse dette med Exempler, hvilke

forresten daglig forekomme, vil ikke være passende. Hvo som har opladte Øie og betragter den nuværende Verden, vil uden Vanskelighed allevegne finde en tydelig Fremstilling af, hvad Salomo beskriver. Vi ville kun paapege, hvorlunde de menneskelige Tings Forfængelighed ogsaa i saadanne Tilfælder fremskinner. Man maa i saa Maade dels se hen til de Mennesker, der besidde Værdigheden og Herligheden, uden dog at være istand til at bruge den tilbørligt; men ser da, at deres fornemme Herkomst, deres store Rigdom, deres høie Værdighed, deres udstrakte Magt og hvilke Fortrin de nu forøvrigt monne have fremfor Andre dog ikke formaa at bøde paa de Mangler, de have af Naturen. Nabal forbliver en Daare og ubetænksom Mand, omendskjønt han har meget Gods, og mange af dem forblive en Vederstyggelighed for Gud, uagtet de beklæde høie Embeder. Mange sidde prægtigt klædte tilhest eller kjøre i en glimrende Vogn; men deres Vei fører dem dog til Helvede, medens Mange, som gaa tilfods og slæbe sukkende paa en tung Byrde, gaa ind til Livet ad den trange Vei, — dels til Gud, som undertiden formedelst et Lands Synder tillader, at saadan Uorden finder Sted og tillige undertiden paa denne Maade vil vise, at Land og Folk ikke styres og opholdes ved Menneskenes Forstand, men ved Hans alvise Raad, — dels til Undersaatterne, hvilke Gud vil lære, at denne Jord ikke er det rette Sted, hvor Han vil lønne Enhver efter hans Gjerninger, og at det hellerikke er med timelige og forgjængelige Ting, Han vil lyksaliggjøre sine Egne. For at jeg skal sige det tydeligere: Han lader Tjenere ride paa Heste og Fyrster gaa tilfods, Daarer komme til Ære, og kloge Folk forblive i Ringhed, ugudelige Mennesker bliver store og rige og de Gudfrygtige sidde i Fattigdom og Elendighed, paa det Hans Egne skulle blive trætte af Verden og længes desto mere efter Guds Børns Aabenbarelse og herlige Frihed.

§ 67. Se, dette er omtrentlig de Ting, som Guds Aand gjennem Salomo har villet fremstille for os, for at vi deri skulle betragte de timelige Tings Forfængelighed. Et oplyst Hjerte, som lever i disse sidste Tider, finder imidlertid endnu langt Mere, hvoraf vi dog kun ville anføre noget Lidet. Guds Ord bliver ved Hans Naade rigeligen prædiket, afhandlet og hørt overalt i de evangeliske Kirker, men af de Fleste anseet for Menneskeord. Man ærer det med sine Øren, men vanærer det med sit Levnet. Man tror, at det er godt, og at det er en christelig Pligt at kjende Guds Villie, men at Mennesket dog ikke er forbundet til at efterleve denne videre end hans sædvanlige Levemaade, hans Bekvemmelighed og Magelighed, hans egen Nytte, Ære eller Villie tilstede. Man indrømmer, at Guds Villie er bedre end vor, og desuagtet vil man hverken gjøre eller taale den, men følge sin egen eller andre kjødeligsindede Menneskers Villie. Ingen vil gjerne blive anseet eller udskjældt for et uchristeligt eller ugudeligt Menneske; men at hans Gjerninger, Vandel og Samvittighed vidne om, at han er det, derover gjør han sig ingen Bekymring. Enhver er nidkjær for sin egen Ære; men for Guds Ære og for at Hans Navn bliver forherliget paa os, i os og ved os, derpaa tænker man kun lidet, ret som om det var mere om os end om Gud at gjøre. Enhver søger at sætte sig og Sine i en lykkelig Stilling! men at blive forvisset om sin Naadestand og den salige Evighed, det er man kun lidet bekymret for; thi dem tror man allerede at have i Naademidlerne, hvilke man vel besidder, men skammeligen misbruger. Enhver søger at tækkes Verden; men om og hvorledes han skal tækkes Gud, derom er det ham

kun lidet at gjøre. Enhver tragter efter, at hans Husvæsen skal være i god Stand og fordelagtigt indrettet, — at hans Næring skal gaa godt fra Haanden, — at han kan undgaa Tab og fremme sin Fordel; men enten hans Christendom, hans Tro, Kjærlighed, Haab og Gudsfrygt er i Af- eller Tiltagende, skjøtter han ikke om at vide; det er nok, at han i sine egne Tanker er en Christen. Jeg antager, at mange Mennesker have havt de tusinde Gange tusinde Bekymringer i sin Dage, men ikke en eneste for sine Synder, for sin Forening og sit Samfund med Christo, for Guds Kirkes Tilstand og sin Salighed. Enhver drager Omsorg for at samle et Forraad til sine Børn, at faa dem frem, skaffe dem et Levebrød og enten selv eller ved Andre veilede dem til at svinge sig iveiret samt befordre deres timelige Vel; men hvorledes de kunne blive gudfrygtige, derpaa bliver kun sjelden eller koldsindigt nok tænkt. Lærdom staar hos Enhver og paa alle Steder i stor Anseelse; Gudsfrygt derimod bliver udleet og kaldt Hykleri eller Sværmeri. Der er allevegne megen Talen, Sladren og Pludren; man taler og snakker hjemme og paa Reiser, ved sine sædvanlige Maaltider saavelsom i Gjæstebud, Drikkelag og andre Sammenkomster, i Skoler og Kirker, paa Gader og Stræder, i Kramboder og Værksteder; man fortæller Nyheder, Skrøner og Ubetydeligheder; man spøger, man driller og narrer hverandre; man roser sig af sin Overgivenhed og hvilke Puds man har spillet; man taler om Handel og Vandel, eller man mønstrer Øvrigheden, Præsterne eller Andre osv. Men hvad der kan tjene til Guds Ære, til Ens egen eller Næstens Forbedring og Opbyggelse, det maa efter den ugudelige Verdens Dom henregnes til Vrøvl og Præstesnak og er altfor simpelt og foragteligt til, at man skulde gjøre det til Gjenstand for en Samtale; det maa dog vel være nok, at man hører Præsten tale derom en Times Tid eller to om Søndagen. Jeg tager derfor ikke i Betænkning at sige, at hvis man vilde tælle de Samtaler, som her paa Jorden føres for Gud, om Gud og til Gud, og dem, som føres imod Gud og uden Gud, de gudelige og de ugudelige, forfængelige og unyttige, saa vilde Forholdet blive som ti imod ti Hundrede Tusinde.

§ 68. I de sædvanlige Selskaber og Sammenkomster har man ingen Tanke for Guds Ære, for Næstens Opbyggelse og Trøst, for den broderlige Kjærlighed, for den gode Forstaaelses Oprettelse og Vedligeholdelse, for de Begynderes Fremhjælp og Understøttelse, hvis Næring ifølge Guds Raad ved et eller andet Uheld er standset, men kun for en gjensidig syndig Glæde og et Venskab, der kun holder sig i Væde, ligesom de grønne Birkekviste, man om Vaaren sætter i Vand, hvilke kun holde sig nogle Dage, eller ligesom Frøernes Kvækken i Myrer og Sumpe, der ophører, naar disses Vand udtørres i Sommervarmen. Man se og høre paa, hvorledes det om Søn- og Helligdagene gaar til i Kroer og Værtshuse; da fylder og overfylder man sig med de kjære, stærke Drikke, og for at man skal kunne drikke stedste Mere, gjør man sin Hals til en Skorsten og antænder et Røgoffer af Tobak for Sviredjævelen, og for at man derhos skal have Noget at le af, saa tager Ingen den Anden Noget ilde op; men den, som kan komme frem med det Uvittigste, Galeste og Uanstændigste, han er den Bedste, indtil det Altsammen gaar hulter til bulter med Styr og Sværm, med Skraal og Latter, med Ifyldning og Udtømmelse, indtil man har aldeles oversvømmet og druknet Samvittighed, Forstand, Gudsfrygt og Christendom. Og hvorledes skulde jeg her kunne tie om den store Misbrug af Bryllupsglæder, som er dre-

ven saa vidt, at jeg er bange for, at denne er en af vore største Synder, for hvilken den hellige og retfærdige Gud nu i nogle Aar idelig har hjemsøgt os med sine Plager? Der byder man en Mængde Mennesker sammen, som vel skulde være tilstede ved den præstelige Vielse og af et troende og helliget Hjerte bede om et lykkeligt, kjærligt, fredeligt og velsignet Ægteskab for Brudeparret, men som ikke vide at passe Tiden, naar Brud og Brudgom begive sig til Vielsen, men vel den, da man sætter sig tilbords. Da spiser og drikker man først; derpaa begynder man at fylde sig og sværme, saa at næsten Ingen kan høre, hvad han selv siger; saa indfinder alskens Tjenestefolk sig, Voxne og Børn, hvilke Sidste ei alene forøge Tummelen, men ogsaa med Lyst se paa det forargelige Væsen, tage Del deri og give en Prøve paa, hvilke gode Drikkebrødre ogsaa de med Tiden ville blive, og saa begynder Dandsen, under hvilken der kun en lidet Ærbart og Velanstændigt at vente af slige drukne Helte. Naar man saa omsider er bleven træt af den, saa gaar eller kjører man hjem med en fuld Krop og fortumlet Hjerne, med et betynget Hjerte og en saaret Samvittighed og gjør sig liden eller ingen Tanke om saadan syndig Glæde, ret som om den store Gud havde givet Bryllupperne et Privilegium,*) og som om Bryllupsgjæster vare undtagne fra det Herrens Bud: „Vogter Eder, at ikke Eders Hjerter nogen Tid besværes med Fraadseri og Drukkenskab!" (Luk. 21, 34). „Drikker Eder ikke drukne af Vin, i hvilket der er Ryggesløshed!" (Efes. 5, 18) og dette kalder man Glæde, at være glad og lystig og holde Bryllup! O Forfængelighed! o syndige Daarskab! Til saadan Latter vilde Salomo sige: „Du er gal," og til saadan Glæde: „Hvorfor gjør du det?" (Præd. 2, 2). Erfaringen lærer ogsaa, at der fordetmeste følger Fattigdom og Elendighed paa saadanne Bryllupsgjæstebud, og at kun faa unge Folk have Lykken med sig og komme i en forønsket og velsignet Stilling.

§ 69. Ved at tale om Bryllupperne kommer jeg til at tænke paa den herskende Pragt i Klæder, som især pleier at fremtræde ved saadanne Leiligheder. Den Forfængelighed, som har grebet om sig i denne Henseende, er saa stor, at jeg ikke indser, hvorledes den skulde kunne blive større. Om vore Berenicer end ikke ere Dronninger, saa komme de dog anstigende med saa stor Pragt (Ap. Gj. 25, 23), at naar der er flere af dem samlede, ved en oplyst Sjel ikke, enten den skal le eller græde. En christelig Lærer i vor Kirke*) skriver af gudelig Nidkjærhed, at Nyhedssygen er saa stor hos den nuværende Verden, at han antager, at om selve Djævelen (hvorfra Gud bevare os!) kom fra Helvede (eller fra Frankrige) og havde nye Modevarer at sælge, vilde man uden Betænkelighed kjøbe af ham. En Anden skriver, at de Gamle havde fortalt følgende Læredigt: Satan havde engang forklædt sig som en Kræmmer og fremlagde lutter Ting, som hørte til Pragt og Overdaadighed, og raabte derhos, at hvo som ønskede Hoffærdighed, han kunde komme og kjøbe; Alt, hvad dertil udfordredes, vilde han sælge for en billig Pris. Men Folk undsaa sig herfor og sagde: Gud bevare os! hvem skulde ville kjøbe af ham? Hoffærdighed er jo en Dødssynd! Derimod gave de ham det Raad, at han ikke skulde faldbyde Hoffærdighed, men Pynteligheb, Nethed og Tækkelighed; dette gjorde han og fik derpaa et stort Tilløb. Den samme Handel driver denne Helvedfiende og bedragerske Kræmmer lige til denne Dag, og den gaar

*) Forret.

*) H. Ernst.

saa godt fra Haanden, at Tallet paa de Sjele, som han ikke har prakket sine Varer paa, og som ikke sætte nogen Pris paa de Moder og mangfoldige Narrestreger og Forfængeligheder, hvori Verden nutildags prunker, er meget lidet. Det skal ogsaa forundre mig, om ikke Satan ved sine Redskaber tilsidst forhexer og forleder de nyhedssyge og stolte Hjerter til at lade sig gjøre Guld- eller Sølvbjælder og føie disse til sin Hovedpynt og øvrige Stads, for at man kan høre, hvor det smukke og pragtfulde lille Dyr skrider frem. Hvor syndig og farlig nu denne Forfængelighed er, vil jeg ikke her udførlig fremstille (saasom det allerede nogenlunde tilstrækkeligt er skeet paa et andet Sted i dette Værk); kun saa Meget vil jeg sige, at jeg ikke kan begribe, hvorledes denne Daarlighed og dette jordisksindede, kjødelige Væsen kan bestaa med den daglige Omvendelse, med Troen, med Kjærligheden til den Herre Jesum, med Hans Efterfølgelse og med de Øvelser, der paaligge en sand Christen. De sande Christne, siger en aandrig Lærer,*) have Christi Liv til Forbillede, og deres Bog (Speil, Prydelse) er Christus selv; hvad skal man da kalde dem, som have Verdens Liv til Forbillede og de letsindige Mennesker til Speil og Bog, som de forlyste sig mere ved end ved sin ydmyge, verdensforsmaaende Jesus. Jeg er ogsaa bange for, at Mange af dem forsent ville komme til Erkjendelse om, at de have vandret paa den brede Vei, som fører hen til Fordærvelse; thi paa den trange Vei, som er bevoxet med Torner, vilde de ikke komme frem med alt sit Dingeldangel og Narreværk, med sine Krøller, sit forlorne Haar, sine Strimler, Tagger, Kniplinger og Deslige. I den hellige Skrift finder jeg en Kvinde omtalt, som ogsaa havde været hildet i saadan Forfængelighed og andre Synder, men som lagde sig ned ved den Herres Jesu Fødder og gjorde sit Haar til en Fodklud. Hvor Mange er der nuomstunder at finde, som med et bodfærdigt Hjerte gjøre det Samme i Aanden og og Troen? Gud ved det.

§ 70. Men lader os endnu se os noget mere om i Verden og betragte de der forekommmende Daarskaber og Forfængeligheder! Hvad er nutildags almindeligere i Verden end Tvist og Trætte, Kiv og Strid samt alskens Bitterhed og Ondskab, der skjuler sig under mangehaande Paaskud og Forevendinger? Men hvad er ogsaa forfængeligere, daarligere, farligere og skadeligere? Om Menigmands forargelige Kjævlerier ville vi ikke sige Meget, ihvorvel det er en Daarskab og Forfængelighed, ja en listig og kraftig Virkning af Helvedfienden, at de stakkers Folk, uagtet al den Møie og Elendighed, de have at kjæmpe med, alligevel ligge i Trætte, pine og plage, misunde, hade, forfølge og bespotte hverandre den Smule Taarebrød, som de neppe have nok af, saa bittert, at deres Øine løbe i Vand nedover. Jeg har erfaret, at Folk i Byer og paa Landet, som boede i usle og faldefærdige, tag- og vinduesløse Hytter, — som gik i sønderrevne Klæder og neppe havde Brød til Munden, vare saa forbitrede, saa ondskabsfulde og fiendtlige mod hverandre, at man havde Arbeide nok med at bringe dem til udvortes Forligelighed. Maa ikke dette kaldes at koge en Suppe af (Trængslernes) Vand, at bryde Malurt deri og krydre den med Galde? Er det ikke en Daarskab at forlade Christi søde Fred og vælge Djævelens bitre Fiendskab istedet? Men lader os gaa over til de Trætter, der føres under Navn af Rettergang, hvormed de, som have mere Forstand og større Formue, pleie at plage, forfølge og udsuge hverandre, Noget, som i disse sidste Tider er saa gjængs,

*) Joh. Arndt, om den sande Christendom.

at Domstolene allevegne ere at se til som en forgroet Have og som en med Tornebuske tætbevoxet Ager. Og af slige Tornebuske vil man nutildags plukke Druer. Jeg mener: man vil søge sin Nytte og Fordel ved samvittighedsløse, fordreiede og bedragerske Rettergangssager. En Person i Heidelberg, som antoges at være fra Forstanden, blev spurgt af En, da en Sagfører eller Advokat gik forbi, hvem det var, og han svarede: Det er ogsaa en af dem, som berige sig ved andre Menneskers Daarskab. Dette var sandelig en vis og velgrundet Tale af et Menneske, som ansaaes for vanvittigt. Er det nu ikke en Forfængelighed og Daarskab, at man istedetfor en lige og god Vei, som man har for sig, og ad hvilken man kan komme til sit Maal, vælger en anden, som fører derhen gjennem mange Krinkelkroge og er saare ujævn og knudret? Kjærlighedens og Godhedens Vei, som den Herre Jesus og Hans Aand saa ofte anprise og anvise os, fører til Fred og Ro; men Verden gjør mere af Tvedragtens, Tvistens og Stridens Vei, som den ofte ikke kan komme til Ende med, saalænge den lever.

§ 71. Men betragter endnu en skrækkelig Forfængelighed! Mange, som ere uenige med hinanden for en ubetydelig Sags Skyld, mene, at det maa afgjøres med Kaarden og et Par Pistoler, som de udtrykke sig. Satan foregjøgler dem et Blendværk, lig en Skygge eller Taage, som de kalde Æren, og hidser dem paa hverandre, saa at de maa slaaes eller skydes. I en saadan ubesindig og ugudelig Tvekamp sætte de sit Liv, sin Sjel og Salighed paa Spil, hvilket Altsammen ofte tabes af den Ene, ofte ogsaa af dem Begge. Hvorledes? Er da Livet en saadan Ubetydelighed, at man vil sætte det op imod en af Satan fremkaldt tom Taage? Er det ikke en af Guds ædleste Gaver, som vi skulle bruge til Hans Tjeneste, og dog ville vi være saa ugudelige at forspilde det i Djævelens Tjeneste! Og hvilket kostbart Klenodie er ikke vor Sjel, som Guds Søn har lagt paa Vægtskaalen imod den ganske Verden og erklæret vægtigere og kostbarere end den (Matth. 16, 26), — som han derhos har gjenløst ikke med Sølv eller Guld, men med sit eget kostbare Blod (1 Pet. 1, 18. 19)! Skal man da for et Ords Skyld, som et uigjenfødt Menneske kan have ladet falde, hengive sin Sjel, som om den var en Regnepenge eller ormstukken Nød? Sandelig, den, som det gjør, han tilkjendegiver dermed, at han enten ikke forstaar at vurdere den, eller han bekjender i Virkeligheden, at hans Sjel, fordi den har forladt Gud og udvalgt Syndetjenesten, er Intet værd. Jeg har læst om Japaneserne, at de af Naturen ere saa hevngjerrige og grusomme, at dersom de ikke strax kunne hevne den ringeste tilføiede Fornærmelse, myrde de sig selv ved at skjære Maven op paa sig med sin Krik (et kort Sværd).

§ 72. En vis Forfatter fortæller følgende Exempel herpaa. To unge Herrer, som havde Opvartning hos Keiseren, mødte hinanden i Palladset og stødte ved et Tilfælde noget haardt sammen. Da nu den ene af dem strax greb til sin Kaarde, sagde den anden: Her vil det ikke være passende; undskyld mig et Øieblik; jeg skal kun forrette mit Embede, saa skal du faa dit Ønske opfyldt. Hin ventede en Stund paa ham; men da han blev ham for længe borte, troede han, at han kun havde drevet Spot med ham, tog desaarsag i utaalmodig Forbitrelse sin Dolk og skar Livet op paa sig. Folk løb til og spurgte, hvad der var Aarsagen til dette Selvmord. Han svarede: En Kujon har fornærmet mig. Imidlertid kommer den anden, trænger sig frem igjennem Mængden og siger: O, du Ulyksalige! mit

Løfte og Mod have du ikke behøvet at tvivle om, hvilket du her skal se et Bevis paa; med disse Ord aflivede han sig selv og faldt tilligemed den Anden død til Jorden. Den samme Forfatter tilføier: Intet Folk under Solen frygter mindre for Døden og har et saadant Hang til Grusomhed som dette. Naar en Fyrste eller anden stor Herre holder Gjæstebud for sine gode Venner, lader han ved Enden af Maaltidet sine fornemste Betjente kalde til sig og spørger dem, om der er Nogen iblandt dem, som elske ham saa høit, at han vil tage Livet af sig selv i Gjæsternes Nærværelse. Strax blive de indbyrdes uenige om, hvem denne Ære tilkommer, og de, som efter Herrens Forgodtbefindende blive udvalgte, skjære øieblikkelig Maven op paa sig og dø for de Tilstedeværendes Øine. De tro tillige at vinde et stort Ry og at gjøre sit Navn udødeligt ved at fremstille et saadant Sørgespil for Selskabet. Nu, dette er Hedninger, som ikke kjende til Gud og Hans Menneskekjærlighed, Naade og Barmhjertighed i Christo Jesu, — som heller ikke forstaa sig paa en Sjels Værd og ikke vide at vurdere Livet som en ædel Gave af deres Skaber. Man ser ogsaa af denne deres Fremfærd, at Helvedes Mordaand hersker efter Lyst og Behag og uindskrænket iblandt dem. Hvad skal man da sige om de uchristelige Christne, der efter Djævelens Tilskyndelse dræbe og slagte hverandre som et Helvedoffer, — der træder paa en udbredt Kappe med det Forsæt, ikke at vige derfra, før en af dem eller vel endog begge To ere blevne slagtede og ofrede til Djævelen, — der kalde det Tapperhed og en Ære at styrte sig rigtigt kjækt og uforfærdet i Helvedes aabne, ildspyende Gab, — der give sig selv Love efter Satans Indskydelse og efter hans Villie! Dette, sige de hæderlige Herrer Sekundanter eller Medhjælpere, er en Sag, som har fortjent en Halsknækning; dette er en Fornærmelse, som ikke kan aftvættes uden med Blod, osv. Hvilken Affskyelighed! hvilken Ugudelighed! hvilken Affindighed! hvilket Raseri! hvilken rædsom Forfængelighed blandt de Christne!

§ 73. Vi kunde gaa endnu videre og vilde *alligevel* finde Stof nok til Betragtningen af Verdens syndige Forfængelighed og høist farlige Daarlighed; men naar skulde vi da blive færdige, saasom Salomo siger om alle timelige Ting og menneskelige Foretagender, at de ere forfængelige, flygtige, intetsigende, ja daarlige og skadelige. Vi ville derfor kun tilføie Lidt om den ynkværdige Forfængelighed eller om saadanne sørgelige Hændelser, som i Virkeligheden fremstille den bestandige Ubestandighed af den menneskelige og verdslige Herlighed, Lyksalighed, Ære, Lyst og Glæde osv. Herom kunde der skrives mange Bøger. Vi ville kun give den troende Sjel en liden Anvisning, ved Hjælp af hvilken den, naar den kun giver Agt derpaa og ser sig om med Eftertanke, allevegne vil kunne finde Forfængeligheden ved Guds Haand fremstillet i beklagelige, virkelige eller levende Billeder. Jeg vil fremsætte mig selv, der nu ved Guds Naade har levet henved sexti Aar her i Verden, og korteligen fortælle, hvad jeg dels med legemlige, dels med Sjelens Øine har seet og bemærket. Jeg har oplevet og seet, ei alene, at høie Hoveder og store Herskere ere døde en naturlig Død og have maattet ombytte al sin glimrende Herlighed med en Gravs sørgelige Mørke, men ogsaa, at de ved fiendtlig Magt ere blevne tvungne til at forlade sine Slotte, Paladser og Borge, ligesaa godt som Undersaatterne sine Hytter og Huse, og tage Flugten, ja endog, at en har maattet række sin kongelige Hals frem for sine troforglemmende Undersaatters Mordbile. Jeg har seet, at store Herrers

Betjente pludseligen ere nedstyrtede fra sin Høide og faldne saare dybt, Nogle i Baand og Lænker, Nogle i Skjændsel og Foragt, Nogle i Fattigdom, Trængsel og stor Elendighed. Jeg har seet, at en stor Herskers fornemme Minister, som man nogle Dage i Forveien frygtede, ærede og tjente som hans Herre selv, ja maaske endnu mere, nedsank i saadan Foragt efter at være falden i hans Unaade, at da han tilligemed sin Kone kom i Kirken, forlode alle Stedets fornemme Embedsmænd Koret, hvorhen han havde begivet sig, og værdigede ham ikke at staa ved Siden af ham, ligesom ogsaa fimple Folk behandlede ham foragteligt, da han gik ud af Kirken, idet ei engang en Fiskergut blottede sit Hoved for ham. Jeg har seet, at en fornem, høibegavet, lærd og forstandig Herre, som havde paadraget sig sin Konges Unaade, af Sorg og Kummer blev betagen af Vanvid og Raseri og tilbragte flere Aar i denne beklagelsesværdige Forfatning, indtil den Høieste forløste ham derfra ved et saligt Endeligt.

§ 74. Jeg har oplevet, at hele Landskaber ere blevne oversvømmede af store Vande, — at mange Tusinde Mennesker tilligemed en Mængde Kvæg ere druknede, og at al Herlighed med Et er bleven forvandlet til lutter Elendighed, Nød og Død. Jeg har seet, at hele Stæder, Flækker, Slotte og Landsbyer ved skrækkelige Ildebrande ere blevne lagte i Aske og jævnede med Jorden, — at ligesaavel herlige, anseelige og prægtige Bygninger som smaa Huse og Hytter ere blevne antændte og opbrændte af Lynilden. Jeg har seet Bryllupper og Glædesmaaltider ved hastige Ulykkeshændelser og Dødsfald blive omskiftede til Graad og Hylen (ligesom for faa Dage siden en Brud, der med et talrigt Følgeskab af Slægtninger og Venner, med Spillemænd og andre Glædestegn ankom fra et andet Sted til det, hvor hendes Brudgom skulde hjemføre hende, fandt ham død og med hede og modige Taarer maatte følge hans Legeme, som den Høieste pludseligen havde affordret dets Sjel, til Graven), — at nærsomme Steder ere blevne aldeles næringsløse, — at Fæstninger, som man ansaa for uovervindelige, i en Tid af fire og tyve Timer ere blevne betvungne og indtagne, — at forhen velhavende Folk have maattet søge sit Brød ved Andres Døre, at rige Folk i langvarige Sygdomme ingen Læskelse have fundet uden i det Vand, som blev øst af deres Brønd, uagtet de havde kjøbt eller kunde have kjøbt alleslags Øl, Vin, Julep,*) Perle- og Mandelmelk eller andre Kvægelser, men hvori de ingen Smag eller Kraft kunde finde. Jeg har erfaret, at deilige Kvinder ere blevne saaledes tilredte af Kopperne eller ved andre Begivenheder, at de have maattet gaa over i de Vanskabtes Klasse. Jeg har oplevet, at en adelig Frøken, som blev anseet for den Skjønneste i det hele Landskab, hvori hun levede, og som var sine fornemme Forældres Øienslyst, ved en ulykkelig Hændelse faldt i Vandet, hvori hun omkom, og en fire og tyve Timer efter sin Død, som indtraf i den hede Sommertid, var bleven saa fæl, at man strax maatte tilspigre Ligkisten og paaskynde Begravelsen. Jeg har seet, at Forældre have havt en stor Flok Børn og ofte været bekymrede for deres Opdragelse og Forsørgelse, og se, der strøg en barsk Vind hen over disse Blomster, saa at de visnede, den ene efter den anden. Jeg har erfaret, at rige Folks Børn have maattet anmode de Fattiges Børn om Hjælp og Befordring. Jeg har seet, at Herrer og Fruer ere blevne forarmede, og at deres Tjenere og Tjenestepiger ere komne til stor Formue,

*) En kjølende Drik.

— at simple og enfoldige Mennesker, der hverken kunde læse eller skrive, ei heller i sin Ungdom havde lært Handelen, have havt Lykke og Velsignelse i denne, medens Andre, som have været vel hjemme i Alt, hvad dertil hører, Intet have kunnet fortjene og erhverve, — at et sygt og helseløst Menneske har ladet sin Ligkiste forfærdige, men at denne er bleven en Anden tildel, som dengang var sund og frisk, — at en stor Arv har tilfaldet dem, som den mindst var æslet og undt, — at En har bygget sig et meget behageligt og bekvemt indrettet Hus og, da det neppe var færdigt, har maattet ombytte det med Graven og overlade det til en Anden, som han aldrig havde tænkt paa.

§ 75. Jeg har seet kloge Verdensmennesker begaa saadanne Daarskaber, selv i timelige Ting, at man maatte forundre sig derover. En navnkundig Forfatter beretter, at han i Nærheden af Byen Tauris i Persien saa en Bro, der var opført under en Mængde Fjeldtoppe, hvor den var aldeles unødvendig og unyttig (saasom der intet Vand var paa dette Sted eller kunde ledes derhen). Bygherren havde hørt, at den daværende regjerende Konge vilde komme til Byen, og da nu Kongen nærmede sig denne, drog han ham imøde. Ved at faa Øie paa Broen spurgte Kongen med Forundring, af hvem og i hvilken Hensigt denne Bro var bygget paa et saadant Sted. Hin traadte strax frem og sagde: Store Konge! jeg har ladet opføre denne Bro alene i det Øiemed, at Eders Majestæt, naar I kom til Tauris, skulde spørge efter den, som havde opført den. Dette var en Daarskab og et forfængeligt Foretagende af et vantroende Menneske; men jeg skulde letteligen kunne paapege endnu taabeligere Bygningsværker, som christne Mennesker have ladet udføre, og som baade jeg og Andre have betragtet dels med Forundring, dels med Bedrøvelse. Den ovennævnte Person bortbyggede sine Penge og skrev ligesom paa sin Bro: Mindesmærke om en taabelig Mahomedaner. Disse derimod bortbygge sin Samvittighed, ja sin Sjel og Salighed og sætte den Paaskrift paa sine Bygninger: Mindesmærke om en uchristelig og uretfærdig Christen. Exempler kunde jeg vel anføre; men Verden vil heller begaa Daarskaber end se dem beskrevne og skildrede; Herrens Dag vil aabenbare, hvor store Daarskaber denne Verdens Børn have begaaet i sin formentlige Klogskab. Da en vis Fyrste laa paa sit Dødsleie og mærkede, at hans Sjel snart vilde forlade sin Lerhytte, sagde han med et Suk: Jeg har hidtil regjeret over et udstrakt Land og eiet mange skjønne Slotte og Steder; men ak, hvor skal min Sjel have sin Bolig eller sit Herberge den første Nat efter sin Bortgang? Jeg har seet forstandige og tapre Mænd drikke hinanden saaledes til i Vin og Øl, at man skulde tro, at de havde villet drukne hinanden deri. Jeg har da tænkt paa, hvad man læser i Englands Historie, nemlig at efter at Edvard den Fjerde havde levet i langvarigt Fiendskab med sin Broder Georg af Klarets og tilsidst under Paaskud af Udsoning faaet ham i sin Magt, lod han ham drukne i et Fustage med Malvasiervin. Saaledes bærer ogsaa den nuværende Verden sig ad; under Skin af Venskab og Æresbevisning drukner den Ene saa at sige den Anden, og den Ene paaskynder den Andens Død, idet han mener at berede ham en Lyst og Glæde. Hvad gavner det nu, om han bliver druknet i Vin istedetfor i Vand, naar han taber sit Liv og sin Sjel? O Forfængelighed! o Daarskab! Men jeg vil ikke gaa længere ind i Verden! jeg maatte ellers sige endnu langt mere om dens Forfængeligheder. Jeg beder kun enhver oplyst Sjel gjøre som jeg og betragte denne Verdens Færd

efter Guds hellige Ord og ikke efter Udseendet; saa vil den overalt finde saa megen Forfængelighed, at den ikke mere behøver min Veiledning, men, overbevist ved sin egen Erfaring, vil sige af Hjertet med Salomo: O Forfængelighed over al Forfængelighed! Forfængelighed hos Høie og Lave, hos Kloge og Enfoldige, hos Lærde og Ulærde, hos Rige og Fattige, hos Gamle og Unge!

Hvor forfæng'ligt, hvor forgjæng'ligt
Er ei Jordelivet!
Som en Taage snart sig hæver
Og med Hast igjen bortsvæver,
Saa det Liv er, som du lever.
Hvor forfæng'lig, hvor forgjæng'lig
Dog al mensk'lig Gjerning er!
Alt forsvinder; Alt henrinder.
Gudsfrygt ene evigt Liv os vinder.

§ 76. Lader os nu foretage en Prøvelse efter de hidtil anskillede Betragtninger over de verdslige og jordiske Tings Forfængelighed og de desangaaende givne Lærdomme og hos os selv og Andre undersøge, om vor Christendom er sand og ægte! Det er en afgjort Sag, at en bodfærdig og troende Sjel maa have lært og daglig mere og mere lære at forsmaa Verden og dens Forfængelighed; thi den maa have det samme Sind som sin Frelser Jesus Christus, der levede saaledes i Verden, at Han ikke bekymrede sig om al dens glimrende Herlighed og ikke søgte nogen Ære, Glæde, Lyst og Fornøielse deri, men vandrede herneden som en Fremmed, uagtet Himmel og Jord tilhørte Ham. Prøver Eder da, I christelige Sjele, om ogsaa I i denne Henseende have Christi Sind, — om ogsaa I vandre som Han her i Verden, — om Verden er Eder et Paradis eller en Jammerdal, — om I skatte Verden eller Himmelen høiest, — hvad I anvende Eders meste Tid, fleste Tanker og største Omhu paa, enten paa det Udvortes, Legemlige, Jordiske og Forgjængelige eller paa det Indvortes og Aandelige, Himmelske og Evige, — hvilken Ære I agte høiest, den for Gud eller den for Verden, — hvilken Herlighed der er den største i Eders Hjerter, den, som Verden har givet eller kan give Eder, eller den, som er skjænket Eder af Himmelen i den hellige Daab, og som Herrens Ord kalder Guds Barneret, Jesu Retfærdighed og den Hellig-Aands Samfund, — hvilke Skatte I sætte størst Pris paa, de jordiske eller de himmelske, — i hvilken Prydelse I glæder Eder mest, Legemets eller Sjelens, — hvilket Selskab der er Eder de kjæreste, de jordiskfindede eller de himmelskfindede, de gudfrygtige eller de ugudelige Menneskers, — hvilke Samtaler I finde størst Glæde i, dem, som ere hellige og opbyggelige, eller dem, som ere letsindige og forfængelige, — hvilken Bolig der er Eder den behageligste, den jordiske Hytte eller Herrens Hus, — hvilken der er Eders bedste Bogsamling, den, som bestaar af mange Bøger, eller den, hvori en, nemlig Livsens Bog, Jesus den Korsfæstede, er Et og Alt, — hvilken der er Eders bedste Kundskab og Kløgt, den jordiske og kjødelige eller den aandelige og himmelske, hvilket der er Eders ivrigste Ønske, at forblive i Verden eller at være med Christo, — hvilken der er Eders største Bekymring, at blive rige og tækkes Verden eller at blive hellige og salige og tækkes Gud.

§ 77. En saadan Prøvelse er saare magtpaaliggende for Eder; thi hvorledes skulle I kunne anse Eders Christendom for sand og ægte eller tro at leve i et virkeligt Samfund med den Herre Jesus (hvilket kan kaldes Christendommens Sjel), eller hvorledes skulle I hver Dag være beredte til at dø gladeligt, villigt og saligt (som jo en sand Christen bør være), naar Eders Hjerte fremdeles hænger ved Verden, og I ere aldeles hildede og indviklede i Forfængeligheden? Hvorledes kan en Fugl flyve iveiret, som er i Børns Hænder og er bunden med en Traad

10

—n den ene Fod? Eller hvorledes kan et Menneske, der er fængslet paa Hænder og Fødder, gaa opad et høit Fjeld for at erholde en Krone, som vises ham? Ere I nu bundne i Verden, om det end var med Guld- eller Sølvlænker eller Silkebaand, hvorledes ville I da øve Eder dagligen i at komme Himmelen nærmere? Og hvorledes kunne I føle Eder forvissede om Himmelen, naar I endnu finde saa megen Glæde og Trøst i Verden og endnu have saa Meget at gjøre med Forfængeligheden, at I kun sjelden tænke paa Himmelen? Dersom Nogen vandrer i Lyset, kan han af Skyggen se og vide, hvor han har Solen. Har han Skyggen foran sig og følger den, saa har han vendt Solen Ryggen og har den bag sig; har han Skyggen paa Siden, saa har han ogsaa Solen paa Siden, og er Skyggen bag ham, saa at han slet ikke ser den, uagtet den følger ham, saa er Solen foran ham, og hans Ansigt er vendt imod den, og han vandrer ligesom hen imod den. Saaledes er det ogsaa i Christendommen. Hvo der har den verdslige, forgjængelige Herligheds og Lyksaligheds Skyggeværk lige foran sig og vandrer efter det og alene har sine Tanker henvendte derpaa, han har ganske vist vendt Retfærdighedens Sol Ryggen. Er Nogen overbevist om, at han ikke maa elske Verden med dens Skinvæsen, nemlig Øienslyst, Kjødslyst og et hoffærdigt Levnet (1 Joh. 2, 15. 16), men han alligevel ikke kan eller vil aldeles glemme den, men vil have den Herre Jesus paa den ene og Verden paa den anden Side og dele sin Tilbøielighed og Attraa mellem begge, han faar se til og oppebie, hvorledes denne Halvhed bliver optagen for Guds Domstol. Bedst er det at henvende sit hele Hjerte, sin hele Sjel og Attraa til den Herre Jesus alene og aldeles glemme Forfængeligheden, omendskjønt man endnu maa leve deri. Børn lege med Dukker og i Sandet, ride paa Kjæppe, anse Regnepenge for Dukater, osv.; men dersom de Gamle skikke sig lige med dem og ligeledes søge sin Glæde i saadanne Ting, saa bliver det derved aabenbart, at de gaa i Barndommen. Saaledes ogsaa: dersom de, der formene, at de ere gode Christne, skikke sig lige med Verden og søge og finde en Glæde og Fornøielse i Forfængeligheden, saa er det aabenbart, at de endnu ere aldeles barnagtige og uforstandige i Gudfrygtigheden. Hvem befinder sig i den bedste Tilstand, Berenice, der kommer med stor Pragt og Stads og vel hører paa den Herres Jesu høioplyste Sendebud, men ikke omvendte sig, eller Synderinden, som, omvendt ved den Herres Jesu Ord, lægger sig ned ved Hans Fødder, væder dem med sine Taarer og tørrer dem af med sit Hovedhaar? (Ap. Gj. 25, 23; 26, 30, 31; Luk. 7, 38). Uden Tvivl har den Sidste udvalgt den gode Del. Hvorfor skulde da de sande Christne ville efterfølge hin mere end denne?

§ 78. Nu, kjæreste Sjele, vi ville Alle under denne Prøvelse finde Noget hos os, som smager af Kjærligheden til Forfængeligheden og Verden og som tiltrænger en Renselse og Forbedring. Thi vi se næsten Alle mere paa det Synlige end paa det Usynlige; den verdslige Pragt og forfængelige Glands stikker os mere i Øinene end den aandelige og himmelske Herlighed, som vi dels have i Christo, dels vente af Ham. Vi finde vel ikke saa særdeles Behag i Verden; men vi ville dog heller ikke gjerne mishage den. Vi elske jo nok Christum og efterfølge Ham, men som Hans Disciple før Hans Lidelse, hvilke stedse haabede, at Han vilde oprette et herligt og mægtigt Verdensrige og deri skjænke dem store Værdigheder og Rigdomme. Vi søge jo nok at fremme Guds Ære; men hvem kan sige, at hans Hjerte er rent for al Tragten efter egen Ære; Hvo

maa ikke bekjende, at idet han er nidkjær for Guds Ære, vil han ogsaa i Kirken og Verden være agtet og anseet for sin Nidkjærhed? Vi ønske vel at se Gud æret, men ville heller ikke se os selv foragtede og forglemte. Vi ville heller være berømte for vor Lærdom end for vor Gudsfrygt. Vi sætte høiere Pris paa Legemets udvortes end paa Sjelens indvortes Skjønhed. Vi tale heller med Verden end med Gud. Vi bede vistnok om et saligt Endeligt og ønske at være med Christo; men vi vilde dog ikke gjerne dø idag eller imorgen eller iaar. Jeg spurgte engang en af mine Tilhørere, som jeg fandt farligt syg af en hidsig Feber, om han gjerne vilde være med Gud og villig forlade Verden, og fik til Svar: Jeg bliver vel ikke spurgt derom. Meningen var, at det ikke vilde blive overladt til hans Villie, men at Herren nok uden at spørge om denne vilde fuldbyrde sin Villie med ham. Saaledes ere vi næsten Allesammen sindede; især saalænge det endnu gaar os godt, og Verden smigrer og kjæler for os, har Læren om den forsmaaede Forfængelighed vanskeligt for at finde Indgang hos os, og vi ville hellere leve under Farer og mangfoldige Anfegtelser, Trængsler og Angester end undfly alt dette ved en blid og salig Død, osv.

§ 79. Lader os da oprigtigt bekjende og angre disse Feil, søge Forladelse hos Gud i Jesu Navn og af Hjertet stræbe efter Forbedring! Lader os idag, da vi ved Guds Naade høre eller læse dette, blandt andre Opgaver ogsaa give vort Hjerte den: Lær at forsmaa Verden og dens Forfængelighed! Forlad Verden, førend den forlader dig! Forlad den, førend du maa forlade den; forgab dig ikke i dens Pragt og Skinvæsen; thi det er kun et Blendverk, som idag staar og imorgen forgaar. Det er en hul Nød, hvori der ingen Kjærne er; det er en skinnende og glimrende Ting for deres Øine, som vandre i Mørket om Natten, medens de, som bese det ved Naadeslyset, befinde, at det kun er en raadden Ved. Hvor længe ville vi flyve omkring som Noahs Due og lede efter et Sted, hvorpaa vor Fod kan hvile, uagtet det intetsteds er at finde? Hvor længe ville vi agte snarere og mere paa Verdens aabnede Skueplads, hvorpaa der foregaar lutter falske og bedragerske Bedaarelser og fremstilles lutter Skuespil af Forfængeligheden, end paa de aabnede Himle, hvori Guds Herlighed vises os? (Ap. Gj. 7, 55. 36). Hvor længe ville vi mætte os med Verdens Mask (Luk. 15, 16), uagtet vi i vor Faders Hus kunne æde lutter Manna? Skal det da være vor udødelige, med Christi Blod kjøbte og ved Hans Aand helliggjorte Sjel nok, at den undertiden har en sød Drøm om stor Herlighed, Rigdom og Ære, om et Glædesselskab, osv.? Thi hvad ere alle timelige Bryllupper, Sødheder og Glæder Andet end søde Drømme, (hvormed den Hellig-Aand saare træffende sammenligner dem — Ps. 73, 20), og hvad Mere har man igjen deraf end af de herlige Gjøglebilleder, hvormed vor Sjel ofte leger i Søvne (Esai. 29, 8)? Meget rigtigt siger den nidkjære og gudfrygtige Ærkebiskop i Konstantinopel, Johannes Krysostomus, ved at betragte denne Sammenligning: Du har, o pragtfulde, hovmodige Verdensbarn, været Borgermester (dette var dengang et af de høieste Embeder); jeg ogsaa (nemlig om Natten i Drømme). Du siger: Men jeg har været det om Dagen, ikke i Drømme, men i Sandhed. Hvad gjør det til Sagen? svarer han; du har dog ikke Mere igjen deraf end jeg af min Drøm; jeg indrømmer dig intet Fortrin. Hvor længe ville vi staa eller sidde ved Verdens malede Borde og oplukke vore Øine, Munde og Hjerter, som om vi kunde blive mætte deraf? Hvor længe ville vi drikke af de grumsede Bække og Flo=

der paa Jorden, hvorefter man stedse tørster paany, og ikke bekymre os om Livsens Kilde, hvorefter man til evig Tid ikke tørster mere og som opvælder til et evigt Liv? (Joh. 4, 13. 14).

§ 80. Hvor længe ville vi lig Børnene løbe efter de brogede Sommerfugle, svævende, glimrende Insekter, og naar vi have fanget Noget, glæde os, som om vi havde vundet noget Stort? En vis Person løb og sneg sig efter de svævende Lygtemænd om Natten saa længe, indtil han fik fat i en af dem; men den var ikke anderledes at føle i hans Haand end som et seigt og slibrigt Slim, som ved Stjernelyset gav et Skin fra sig. Og hvad er den verdslige Herlighed andet end en Lygtemand og et tomt Skin, som vel kan forlede Sjelen og føre den bort fra den rette Vei til farlige Steder, men ikke mætte og lyksaliggjøre den? Og dog ville vi stedse efterjage den saa ivrigt, som om den var os af stor Vigtighed? Hvad havde Salomo igjen af al sin Herlighed, — hvad Haman af sin Ære og Høihed,— hvad Beltsazar af sin Svineglæde, — hvad den rige Mand af sine kostbare Klæder og sit daglige Vellevnet, — hvad Herodes af sin kongelige Prydelse, hvori han var at se til som en jordisk Gud, — hvad Berenice af sin Pragt? (Matth. 6, 29; Esth. 3, 1 flg.; Dan. 5, 1 flg.; Luk. 16, 19; Ap. Gj. 12, 21 flg.; 25, 23) — et blot og bart Intet, og have de Intet Andet havt og taget med sig ud af Verden, saa ville de i Evigheden intet Andet have end istedetfor den elskede Forfængelighed den usalige, skrækkelige Evighed. Og hvad have da vi igjen af Alt, hvad vi hidtil have havt og nydt i Verden? Hvor ere vor Ungdoms forfængelige Glæder? Hvor er det Selskab, der var os saa behageligt? Hvor er den Prydelse, hvori vi glimrede, og den Anseelse, som vi herved troede at have vundet? Hvor er den Fornøielse, som vi dengang søgte og fandt i Haverne, paa de grønne Pladse og Enge, i Skov og Mark? Hvor er den Ære, som vi troede at have erhvervet ved vor Kyndighed og Dygtighed i denne eller hin Kunst eller Videnskab, ved Disputering,*) Diskurering,**) Filosofering***) og Konversering?****) Tykkes det os ikke nu blot at have været en Drøm? Er det ikke forgaaet som en Skygge, som en Røg, som et Billede i Vandet, og hvad have vi nu i vor Alderdom tilbage deraf undtagen et bittert og sørgeligt Minde formedelst den Synd, som blandede sig deri? Hvor ere de Blomster, som blomstrede isjor? Hvor er den Skygge, som ledsagede os i forrige Uge? Hvor er det Skrig, vi hørte igaar? Hvor er den Drøm, vi drømte inat? Der er ogsaa al den forfængelige Glæde, vi have fundet i Skabningerne og Forkrænkeligheden. Og saaledes vil det ogsaa blive med den, som skal komme herefter og som vi for Fremtiden vente os; ogsaa den vil forsvinde og forgaa, og have vi intet Andet, saa ville vi være og blive elendige, ulykkelige, trøstesløse, dødelige, forkastede Orme.

§ 81. Det er forunderligt og mærkværdigt, hvad en belæst og lærd Mand i vor Tid fortæller efter en gammel Forfatter, nemlig, at den katholske Geistlighed fordum var henfalden til en saadan Dyriskhed, at naar en af Domherrerne laa for Døden, bragte man ham efter ældgammel Skik og Brug et Svinehoved, viste ham det og paamindede ham derhos om, at han hidtil havde levet som et Svin og ikke som et Menneske; dette skulde han angre og anraabe den guddommelige Barmhjertighed om Tilgivelse for. Prøver Eder, mine Med-

*] Lærde Stridsøvelser.
**] Samtaler.
***] Fornuftgranskninger.
****] Mundtlig, selskabelig Underholdning.

christne! dersom man efter Beskaffenheden af Eders førte Liv ogsaa skulde foreholde Eder Noget til en Paamindelse, naar I laa paa Eders Dødsseng, hvad skulde det da vel være? Maaske en ny Bog, der først var udkommen for nogle Dage siden og som handlede om Statssager eller om høist mærkværdige, uhørte Nyheder? Eller skulde det være en Dukke, som var kommen fra Frankrige med sidste Post og fremstillede de nyeste sammesteds opfundne og yndede Moder? eller et Speil eller et nyt Slags Parykker eller flagrende, eventyrlige Kapper? — eller en fyldt Pengepung? — eller en Flaske Øl eller Vin tilligemed en Tobakspibe og anden Svireredskab? — eller et Kobbel Jagthunde tilligemed en Hest (som om I nu skulde ride paa Jagt, hvori I have søgt Eders meste Glæde i Livet)? — eller et vaadt Lommetørklæde for at betegne de Taarer, I ved Eders Uretfærdigheder have afpresset Eders Medmennesker? — eller nogle Snarer og Garn for at tilkjendegive, at I hele Eders Liv igjennem have arbeidet i Bedrageriets Værksted, hildet og fanget mange Enfoldige i Eders Snarer og søgt Eders egen Fordel ved deres Skade? Vilde ikke det være smukke Sindbilleder og skjønne og trøstelige Paamindelser for Eders ud af Tiden ind i Evigheden ilende Sjel? Og om end Ingen kommer til at foreholde Eder saadanne Ting, hvo ved, hvad den guddommelige Haand, som skrev Beltsazars Dom for hans Øine paa Væggen (Dan. 5, 5), kan afbilde i Eders Sjel? Ophører derfor at elske slige Forfængeligheder og udvælger Eder et sikkert, varigt, aandeligt og himmelsk Gode, som kan være Eder trøsteligt i Livet og Døden, i Tid og Evighed, det nemlig, om hvilket Asaf siger: Det er mig godt, at jeg holder mig nær til Gud; derfor sætter jeg mit Haab til den Herre, Herre (Ps. 73, 28).

§ 82. Og om I medrette ville føre Navn af sande Christne, saa vænner ogsaa Eders Børn fra Ungdommen af til at forsmaa det Forkrænkelige, og underviser dem, saa at de vide at dømme rigtigt om alt Verdens Skinvæsen og ikke at sætte nogen Pris derpaa! Siger dem, hvis I ere af fornem Byrd, at der ikke er nogen ædlere og høiere Adel end den sønlige Udkaarelse og ingen fornemmere Slægt end deres, som ere fødte af Gud og er den Herres Jesu Blods- og Aandsfrænder, — at hvis de ikke ved Gudsfrygt og Dyd adle sig selv, kunne de ligesaaligt rose sig af sine Forfædre og deres Adel, som en Blind kan rose sig af sine Stamfædres Syn eller en Stum af deres Veltalenhed! Siger dem, at et ugudeligt Menneske, selv om det er udsprunget af en gammel navnkundig Slægt, dog ikke har større Fordel heraf end Djævelen af, at han har været en skjøn Engel! Viser dem undertiden en tør Gren paa et frugtbart Træ, og forklarer dem dette naturlige Sindsbillede ved Eders Frelsers Udsagn: „Om Nogen ikke bliver i mig, han bliver udkastet som en (afskaaren) Gren og visner, og man sanker dem og kaster dem i Ilden, og de brænde" (Joh. 15, 6). Thi hvad gavner det den tørre Gren, at den er udsprungen af et saftigt og godt Træ, naar den nu ikke duer til Noget og ikke har Andet at vente end Øxen og Ilden? Eie I et velbeliggende og nærsomt Hus, saa lader dem vide, at ligesaalidt de som I deri have noget blivende Sted, men at I skulle forlade det og maa vente Eder et andet i Himmelen eller i Helvede! Viser dem undertiden i Haven eller paa Marken et Par Snegle, en, som vandrer omkring belæsset med sit Hus, og en anden, som kryber hid og did uden Hus, og siger dem, at den, som af Naturen er udrustet med et Hus, ligesaavel er en slimet, elendig Orm som den anden, der intet har; saaledes er ogsaa den, som eier et

prægtigt og stort Hus, ligesaavel et dødeligt Menneske som en Anden, der intet eier eller som bor i en simpel Leer- eller Straahytte. Siger dem, naar de ere klædte net og efter Tidens Maade, at dersom de ikke vandre i Ydmyghed og Frygt for Gud, kunne de i al sin Stads og Pragt være Vederstyggeligheder for Ham, — at den bedste Pynt og skjønneste Mode er Ligheden med den ydmyge Herre Jesus saavelsom en hellig og gudelig Omgjængelse, og at de Christnes Prydelse ikke skal være den udvortes, Haarfletning og paahængte Guldsmykker eller Klædedragt, men Hjertets skjulte Menneske i en sagtmodig og stille Aands uforkrænkelige Væsen, hvilket er meget kosteligt for Gud" (1 Pet. 3, 3). Lader dem undervise i alleslags Exercitier*), som man nutildags udtrykker sig; men ser til, at de ikke glemme og forsømme Øvelsen i Omvendelse og Gudfrygtighed; i modsat Fald ville I og de engang komme til at ønske, at I vare blevne opdragne blandt Bønder og ikke lært Andet end Mark-Exercitier, naar I kun havde været bodfærdige, troende og gudfrygtige. Have I samlet og henlagt Noget til dem, Kjære, saa lader dem ikke vide det! Taler ikke til dem om nogen anden Skat end Guds Naade og Velsignelse og den Salighed, som opbevares til os i Himmelen! O, hvilke fattige Mennesker ere de ikke, dersom de ikke have Andet, end hvad der er henlagt til dem i Kister og Kjældere! Lader dem undertiden omgaaes med Fattigfolks Børn, ikke foragteligt og uvenligt, men med Ydmyghed og Godslighed! Siger dem, at der ingen anden Forskjel er mellem dem i det Timelige end den, som det gudommelige Forsyn har gjort, og at jo Mere dette har forundt dem fremfor de andre, des flere Taknemmeligheds- og Gudfrygtigheds-frugter venter det ogsaa af dem, samt, at det ogsaa staar i dets Magt at gjøre et Bytte mellem dem og opreise de Fattiges Børn af Støvet og sætte dem hos sit Folks Fyrster, men at nedkaste de Rige i Støvet og lade dem falde i Unaade, blive fattige og foragtede. Have I Undersaatter, saa vænner Eder selv og Eders Børn til at omgaaes og tale med dem, ikke blot som med Undersaatter, men ogsaa som med Medchristne og Medarvinger til Livets Naadegave (1 Pet. 3, 7), og ihukommer ofte det efterfølgende Liv, da saadan Forskjel bliver ophævet, og mangen gudfrygtig Undersaat vil have et stort Fortrin for sin forrige Herre, osv.

*) Øvelser, Færdigheder.

§ 83. Endnu staar tilbage at sige Noget om Maaden, hvorpaa man skal forsmaa Verden og dens Forfængelighed, og om Midlerne, hvorved man kan bringe det hertil. Naar man overensstemmende med Guds Ord driver paa, at man skal forsmaa Forfængeligheden, saa er dette ikke saa at forstaa, at man skal opgive Besiddelsen af de timelige Goder og Gaver, som Gud har tildelt os, styrte sig selv i frivillig eller forsætlig Fattigdom og siden lade sig underholde af andre Menneskers Arbeide og Gods, under Paaskud af Bøn og Gudsdyrkelse. Thi ihvorvel der gives en stor Mængde saadanne Mennesker i en vis Del af Christenheden, som ville faa os til at tro, at de have forladt Verden og ere afdøde fra Forkrænkeligheden, saa lærer dog en uimodsigelig Erfaring, at der hos disse Mennesker findes mere Skin end Kraft, — at de ere ligesaa meget, ja ofte mere indviklede i Verdens Skinvæsen end Andre, og at de Fleste under den religiøse Dragt huse et verdslig- og jordisksindet Hjerte. Jeg holder for, at dersom en god Jordbeskriver skulde rigtigt inddele de christne Lande og Landskaber og nøie undersøge, hvad de saa-

kaldte Geistlige*) og Religiøse her og der eie og besidde, saa vilde det befindes, at mangen Orden**) eiede og besad hele Fyrstendømmer, ja et helt Kongerige. Paa den anden Side skulde det ikke være os umuligt af Virkeligheden at fremhente og i et ikke saa lidet Antal opstille Mennesker, som, uagtet de sidde i stor Rigdom, beklæde høie Embeder, have vanskelige Forretninger, leve i Ægtestand, gaa i anseelige Klæder og have meget med Verden at gjøre, alligevel ere mere afdøde fra denne og have bedre lært at foragte de forgjængelige Ting end Størstedelen af de Ordensgeistlige. Herrens store Dag vil ogsaa bringe for Dagen, hvor den meste Selvfornegtelse, den saligste Fattigdom, den reneste Kyskhed, den helligste Lydighed, den strengeste Faste, den meste og ivrigste Bøn, den grundigste Ydmyghed og med et Ord den største Forsmaaelse af Forfængeligheden har været. Thi den hellige og alvidende Gud dømmer ikke efter Udseendet, men efter Hjertet, og uden al Tvivl har Christi og Hans Apostles Æden og Drikken været Ham mere velbehagelig end alle Farisæernes Faste. Dog, herom er det ikke vor Hensigt for Tiden at tale udførligen; vi ville i muligste Korthed fremstille, hvad vi ovenfor have antydet.

§ 84. Dersom I da ønske at komme til isandhed at forsmaa Forkrænkeligheden, saa forestiller Eder for det Første oftere, at det ikke er Noget, som er overladt til Eders fri Villie, og som I uden Skade og Fare kunne gjøre eller lade, men at det er en nødvendig Del af Eders Christendom og en uudeblivende Frugt af Troen, at I forsmaa Verden, ikke hænge Eders Hjerte ved det Timelige og ikke forelske Eder i det Forgjængelige. Dette er Guds alvorlige Villie, som han har aabenbaret os ved sin allerkjæreste Søn og dennes Lære og Levnet; dette er en vigtig Pligt for en troende Sjel, som det første Bud kræver, og som I i Eders ganske Vandel fremfor Alt maa have for Øie; thi naar Herren vor Gud siger: Jeg er Herren din Gud; du skal ikke have andre Guder for mit Ansigt; du skal elske Herren din Gud af dit ganske Hjerte og af din ganske Sjel og af dit ganske Sind og af din ganske Styrke, saa er det aabenbart, at Han Intet levner til Verden og dens Forfængelighed. Thi naar vort ganske Hjerte, vor ganske Sjel og vor ganske Styrke skal anvendes til at elske Gud, saa ved jeg ikke, hvad man skulde kunne yde Verden. Og naar vor Frelser siger: „Ingen kan tjene to Herrer; I kunne ikke tjene Gud og Mammon“ (Matth. 6, 24), og Hans Apostel: „Elsker ikke Verden, ikke heller de Ting, som ere i Verden; Dersom Nogen elsker Verden, er Faderens Kjærlighed ikke i ham“ (1 Joh. 2 15), saa indser jeg ikke, hvad vort Hjerte skulde kunne indvende derimod, og hvorledes det skulde unddrage sig for at adlyde det, saafremt det har foresat sig at gjøre Guds Villie. Det vil derfor være saare gavnligt, at man daglig efter Bønnen og Fornyelsen af sit Daabsløfte, førend man har klædt sig rigtig paa, — førend man giver Tjenere og Opvartere Adgang til sig, — førend de milde Søndenvinde fra Verden begynde at blæse paa os, — førend vi se og høre, hvilke Titler man giver os, — hvorledes man krummer sig for os, — hvilken Ærbødighed man viser os, o. a. M., giver sit Hjerte saadanne Lektier som disse: Vælg Gud eller Verden; thi dem begge kan du ikke tjene. Betænk, at Gud vil have det hele Hjerte, den hele Sjel og den hele Styrke, som de

*) Geistlig, et tysk Ord, der egentlig betyder aandelig.
**) Religiøst Selskab, Munkeorden, Nonneorden; her sigtes til de katholske saakaldte Tiggerordener, der kun leve af Almisser.
O. A.

da ogsaa tilhøre og komme Ham alene; hvormed vil du da hænge ved Verden? og hvad vil du give den? Hvo som vil komme efter mig, siger din Jesus, „skal fornegte sig selv og dagligen tage sit Kors op og følge mig" (Luk. 9, 23), og paa et andet Sted: „Hvo som ikke er med mig, er imod mig, og hvo som ikke sanker med mig, adspreder" (Luk. 11, 23), og Hans Apostel: „De, som høre Christo til, have korsfæstet Kjødet tilligemed Lysterne og Begjæringerne" (Gal. 5, 24). „Kjødets Sands er Døden og Fiendskab imod Gud. De, som ere kjødelige, kunne ikke tækkes Gud. Om Nogen ikke har Christi Aand, denne er ikke Hans" (Rom. 8, 6—9). „Brødre, Tiden herefter er trang. Bruger denne Verden som de, der ikke nyde den! thi denne Verdens Skikkelse forgaar" (1 Kor. 29, 31). Ovenpaa Forgjængeligheden følger Evigheden, osv.

§ 85. Dette er Draaber af en Tinktur, som er tillavet i Jesu Sjele-Apothek og som vel er meget sur og besk for Kjødet, men saare gavnlig og velgjørende for Aanden, naar den bruges dagligen i Frygt for Gud. Til at befordre den heldbringende og ønskelige Virkning af dette Lægemiddel vilde det maaske ikke bidrage Lidet, at det Bedekammer, hvor høie, fornemme og rige Folk pleie at holde sin Andagt, var indrettet overensstemmende med det Øiemed at lære at forsmaa det Forkrænkelige. Det burde ligge paa et afsides, ensomt og dunkelt Sted og være uden Tapetseringer, Skilderier og sirligt og pragtfuldt Bohave. Her maatte man ikke bruge nogen blød Silkepude, ingen prægtig og sølvbeslagen Stol, ingen forgyldte eller med Sølv smykkede og i broderet Arbeide indbundne Bøger; men Alt skulde være slet og ret, simpelt og fattigt. Istedetfor Speile kunde man pryde dette Værelse med naturlige eller eftergjorte Hjerneskaller og Dødninghoveder; istedetfor Kommoder og skjønne Skrin burde der staa en Ligkiste med det allerede færdiggjorte Ligtøi i. Jeg ved fra en sikker Kilde, at en fornem og navnkundig Rigsfyrste havde et Kammer, hvori han ofte pleiede at indelukke sig og til hvilket Ingen havde Adgang uden han selv; efter hans salige Bortgang fra Verden fandt man, at Herren vel deri opbevarede allehaande Sjeldenheder og Kostbarheder af Juveler, Ringe og andre Smykker; men disse laa ganske foragteligt omspredte i Støvet, dels under Bordet dels paa og under Bænkene. Maaske var netop dette Sted den forstandige Herres Skole, hvori han lærte at foragte Forfængeligheden. Hvorledes det nu end hermed forholder sig, saa vilde det upaatvivlelig være meget tjenligt for saadanne Mennesker, som leve i verdslig Høihed og Herlighed og saaledes have den meste Anfegtelse af Kjærligheden til det Forkrænkelige, om de paa sine Slotte og i sine Huse havde et Sted, som alene var helliget Andagten, Øvelsen til Gudfrygtighed, Bønnen gudelige Tanker og Deslige og hvorhen de kunde begive sig et Par Gange om Dagen, betragte sig selv udenfor den forfængelige Prunk og alle tilfældige og laante Forfængeligheder, blot som Mennesker, væbne sig med et helligt Forsæt imod Kjærligheden til Verden og forberede sig til Evigheden. Men saalænge de ikke indrette eller ynde et saadant Værelse, giver jeg dem det trofaste Raad, at de især Morgen og Aften, førend de klæde sig paa eller efterat de have ladet sig afklæde, skulle med christelig Eftertanke overveie de Ord af den hellige Augustinus: Naar man tager det Forkrænkelige bort, hvad er da alle Mennesker Andet end Mennesker.

§ 86. Betænker ogsaa oftere den Høihed, Herlighed og Salighed, som I enten allerede hidtil have havt eller ialfald kunde have, dels paa Grund af

Gjenløsningen, dels paa Grund af Helliggjørelsen. Overveier den hjerteligen som for Gud, til Gud og i Gud! I skulle finde, at den algode, kjærlige og salige Gud har havt den reneste og naadigste Mening og den mest velsignede Hensigt med Alt, hvad Han hidtil har gjort imod Eder og foretaget med Eder, nemlig at lyksaliggjøre Eder, som sin udvalgte Eiendom, med og i sig selv og bringe Eder til sin fuldkomne og evige Forening og Besiddelse og evindelig bevare Eder deri. I det Øiemed har Han i Skabelsen skjænket Eder en fornuftig, begavet, ædel og udødelig Sjel, forløst Eder ved sin enbaarne Søns Blod, hvem Han har hengivet for Eder, og afsondret Eder fra Verden ved sin Aand, draget Eder til sig ved et helligt og himmelsk Kald og helliggjort Eder ved sit guddommelige Ord og sine høiværdige Sakramenter. Han har ogsaa allevegne fulgt Eder med sin Miskundhed, regjeret Eder med megen Skaansel, bevist Eder megen Kjærlighed og Naade, beskjærmet Eder vældigen mod Djævelen og Verden, ikke forladt Eder i nogen Nød, kort sagt, gjort Alt, hvad Gud, det er: et saa fuldkomment godt, kjærligt, mægtigt, vist og naadigt Væsen, burde gjøre, hvoraf der i anden og fjerde Del af dette Værk er givet Eder en tilstrækkelig Fremstilling. Betænker nu med oprigtige Hjerter, om I ikke vare de utaknemmeligste Skabninger af Verden, dersom I ville foretrække Verdens Forfængelighed, Ære, Vellyst o. a. M. for denne miskundelige, kjærlige, goddædige og af Eder saa velfortjente Gud og hænge Eders Hjerte mere derved end ved Ham. Han skatter Eder saa høit og agter Eder saa dyre og kostbare som ingen Skabning blandt de mange Tusinder; I høre til Hans Hellige og Herlige, til hvilke al Hans Lyst er og som Han elsker som sin Søn; Han anser Eder for en deilig Krone i sin Haand; I ere Hans dyrebare Sønner, osv., og dog ville I agte Ham saa ringe som at tage og vælge et Par Haandfulde Forfængeligheder istedetfor Ham! Jeg ved, at Eders Hjerter føle Afsky herfor, idet I høre eller læse dette; thi en oplyst Sjel vil ikke kunne taale at sætte Gud og Verden i Ligning sammen, og at man skulde spørge den om, hvem af dem den sætter høist Pris paa og helst vil have. Betænker, hvor mange helliggjorte Sjele der have valgt den fattige, fornedrede, foragtede og korsfæstede Jesum til sin Del og ikke forlangt noget Mere af Gud end Ham! Eder derimod tilbydes ikke blot Han i en saadan Skikkelse, men ogsaa den salige Gud med al sin Herlighed og med alle Himles Himle, og I skulde ikke ville modtage Ham og istedet derfor give Slip paa Verden med dens Forfængelighed; Hvor mange ædle Sjele, som i Troen og Aanden have kjendt vor Gud, have ikke af inderlig Kjærlighed været nidkjære for Ham og ei alene med Ord, men ogsaa med Gjerning frimodig lagt for Dagen den mageløse Ærefrygt, de nærede for Ham!

§ 87. Man har hørt en saadan Sjel sige: O Gud! o Jesus! o Trøstermand? hvor sent har jeg elendige Menneske ikke lært Dig at kjende! Hvor ulyksalig har jeg ikke været, idet jeg har forelsket og forgabet mig i Forkrænkeligheden og ikke skjøttet om Dig, Verdens Skaber, Frelser og Trøster! Jeg har søgt Glæde, Fornøielse, Trøst og Ære her og der, men ikke fundet Andet end Forfængelighed og har gaaet Dig forbi, Du, den evige Glædes Kilde, Du, alle Væseners Væsen, Du, alle Kræfters Kraft, Du, alle Skattes Skat. Har jeg ikke været blind? Har jeg ikke været daarlig? Har jeg ikke været forhexet? Nu, jeg takker Dig for, at Du har grebet mig, draget mig til Dig af lutter Kjærlighed, oplyst mig med dit Lys og bragt mig til Erkjendelse af min Daarlighed. Ak, lad mig nu voxe i Kundskaben om Dig, i Kjær-

ligheden til Dig og i din Tjeneste! Forherlige dit Navn og gjør det stort i mig og paa mig, saa at det ogsaa altid maa vorde helliget og priset ved mig! Og ligesom der ikke er noget Høiere, Ædlere, Herligere og Saligere i Verden end Du, Du høieste, eneste og evige Gode, saa giv, at heller ikke mit Hjerte maa ville vide af noget Andet, ikke skatte Noget høiere, ikke elske og attraa Noget inderligere end at leve og dø i dit søde og salige Samfund, o. a. M. En anden Sjel raabte høit, efter at have fordybet sig i andægtig Betragtning af den korsfæstede Herres Jesu Kjærlighed og smagt den i Aanden: Forbandet være Alverden og alle Penge, dersom de sættes i Ligning med den korsfæstede Herre Jesus og ville foretrækkes for Ham. Hundrede tusinde Gange tusinde Aar, tilbragte i Verdensglæde og Verdenskjærlighed, kunne ikke sammenlignes med et Minut, hvori man kan nyde Hans Kjærlighed og Forsikringen derom. Atter en Anden udraabte af hellig Nidkjærhed imod Synden: O Jesus, min Kjærlighed! Du har elsket mig over alt Andet, og jeg er til Gjengjæld skyldig at elske Dig over alt Andet. Jeg helliger Dig derfor, jeg ofrer og hengiver Dig min Sjel, mit Hjerte og Alt, hvad jeg er og har. Du er min, og jeg er din. Du i mig, og jeg i Dig! saa har jeg Nok. Jeg har ingen Sjel uden for at omfavne Jesus. Jeg har intet Hjerte uden for at hænge ved Jesus. Jeg har ingen Øine uden for at vogte paa Jesu Øine. Jeg har ingen Øren uden for at høre Jesu Røst. Jeg skjøtter ikke om noget Liv uden for at leve for Jesus, osv. Man har erfaret, at de midt i Døden have forsikret ved sin Salighed, at Intet er sødere end at dø for Jesu Navns Skyld, — at Hans Miskundhed er bedre end Livet. En raabte ud af Ilden: Ser et Underværk! jeg føler ingen større Pine i denne Lue, end om jeg laa i en blød Seng; den er mig saa behagelig som en Rosenseng, osv. Nu vel, I kjæreste Guds Børn! saaledes have mange dyrebare Sjele været sindede før os; saa lidet have de agtet sit Gods, sit Legeme og Liv og den ganske Verden i Sammenligning med sin Jesus; skulde da vi stedse ville forblive kolde, kjødelige og jordisksindede? skulde vi ville skatte Verden høit, som de have anseet for et Intet. Har vor Jesus ikke fortjent ligesaa Meget af os som af dem? Har Han ikke ogsaa for vor Skyld forladt Alting, paa det Han kunde forhverve sig os? Har Han ikke ogsaa elsket os og givet sig selv for os? Hvorfor lade da ikke ogsaa vi Alt fare, paa det vi kunde beholde Ham? Er Han os ikke bedre end ti Verdener?

§ 88. Overveier ogsaa omhyggeligen, hvilken kummerlig og elendig Tid den hellige og retfærdige Gud efter sit alvise og algode Raad har ladet os opleve! Det synes, som om Gud for vore Synders Skyld har budet sin Velsignelse at forlade os og Forbandelsen overalt at forfølge og ramme os, hvorfor Fattigdommen paa flere Steder er større end mangen Uerfaren og Tankeløs forestiller sig. Det Land, som man fordum ansaa for en Smørgrube og som saa rigeligen ernærede vore Forfædre, at de ikke vidste af nogen Mangel, vil nu næsten ikke mere give sin Grøde og Træerne ikke give sin Frugt (3 Mos. 26, 20), saa at Landmandens Møie og Arbeide er spildt. Hertil kommer de store Tyngsler og Byrder, der overalt trykke og udpine Landet. Saa følger ogsaa den ene Ildebrand ovenpaa den anden, saa at der i vore Fædres Tid ikke skede saa megen Skade i ti eller femten Aar som nu ofte i et eneste. Næringsveiene ere allevegne lammede, og Nogle have bemærket, at i en By, hvor et Haandværk for ikke ret mange Aar siden krævede halvandet til to Hundrede Svende

og kunde give dem Arbeide, bruger man nu neppe firti til femti. Dertilmed ere Tro og Love næsten allesteds udslukte. Uretfærdighed har taget Overhaand, og Kjærligheden er bleven kold i Mange. Enhver søger sin egen Fordel paa sin Næstes Bekostning, eller om han ser, at han selv maa gaa tilgrunde, saa søger han en Trøst i, at han tillige indvikler og styrter sin Medchristen i samme Ulykke. Mange kunne og ville ikke afholde sig fra Tvistigheder og Retstrætter, uagtet de mærke, at de efterhaanden fortære sin lille Formue. Vi have truffet paa Mennesker, som ere blevne gamle og fattige under sine mangfoldige Processer, men som alligevel have løbet omkring med en Mængde Brevskaber og Dokumenter, slæbt paa sine indviklede Akter og anvendt Alt, hvad de kunde undvære, paa Rettergang. Saa er der ogsaa i næsten alle Nabolag lutter Misundelse, Uenighed og Trætte. I Familierne glemmes næsten overalt den ægteskabelige Troskab; ulydige Tjenestefolk ere i de fleste Huse som lutter Torner og Tidsler, der ikke kunne gjøre Andet end rive, stikke og skade; den Ene hjælper ikke den Anden at bære sin Byrde, men gjør den heller større for ham; ei heller reiser man den op, som man ser ligge under for den, men søger heller at hindre ham fra at komme paafode. Saaledes er der allevegne Trængsel, Angst, Nød og Elendighed, og man kan nok sige med Job: Forskrækkelser vendte sig imod mig og forfulgte min Herlighed som Veir, og min Frelse er gaaet forbi som en Sky. Derfor udgyder nu min Sjel sig over mig; Elendigheds Dage angribe mig (Kap. 30, 15. 16).

§ 89. At Gud her har sin Haand med i Spillet, derom tillader Hans Ord os ikke at tvivle. At Han ogsaa med og i alt Saadant har en hellig, kjærlig og faderlig Hensigt, anse alle troende Sjele ligeledes for afgjort. Se, siger Herren til sit Folk, jeg vil sætte Gjærde om din Vei med Torner og gjærde hendes Gjærde, og hun skal ikke finde sine (sædvanlige) Stier. Da skal hun sige: Jeg vil gaa og vende tilbage til min første Mand (Herren); thi jeg havde det da bedre end nu (Hos. 2, 6. 7), og paa et andet Sted: Er da Israel en Tjener? eller er han en hjemmefødt Træl? hvorfor er han bleven til (Hvermands) Rov? Unge Løver brøle over ham; de udgave sin Røst, og de gjorde hans Land til en Ødelæggelse. Mon du ikke gjør dig dette selv, idet du forlader Herren din Gud til den Tid, naar han leder dig paa Veien? Din Ondskab skal tugte dig og dine Afvendelser straffe dig, og vid og se, at det er ondt og beskt, at at du har forladt Herren din Gud, og at min Frygt ikke er hos dig, siger Herren, den Herre Zebaoth (Jer. 2, 14. 15. 17. 19). Saa vender om, I forvente Børn! Jeg vil læge Eders Afvendelser (Jer. 3, 22). Nu dyrebareste Sjele, jeg skulde tro, at Gud nu har sat Gjærde om vor Vei, for at vi ikke skulle finde eller vandre paa vore vanlige (Synde)-Stier, — at Han har ladet os, som dog ere Christne og burde være frie, behandle som Livegne og Trælle og overgivet os som et Bytte til de brølende Løver. Skulle vi da ikke føie os i Hans faderlige Hensigter, forlade Verdens forfængelige og syndige Væsen og af Hjertet sige til Ham: Se, vi vil komme til Dig; Du er Herren vor Gud. Sandeligen, det er idelt Bedrageri med Høiene, med den Mængde paa Bjergene (paa hvilke vi hidtil ifølge vort forblindede Sind have tilbedet Afguderne); sandeligen, Israels Frelse er i Herren vor Gud (der er ingen sand Trøst og Hjælp i den hele Verden og alt dens Stinvæsen — Jer. 3, 22. 23). Ak, siden vi daglig mere og mere erfare, hvilken Jammer og Hjertesorg det fører med sig at forlade sin Faders Hus, begive sig

til et fremmed Land, hænge sig ved Verden og elske dens Pragt, Vellyst og andre Forfængeligheder, saa lader os med den fortabte Søn af Hjertet vende om og ty til vor Guds Faderhjerte, som alene er at finde i Christo Jesu! Det er forgjeves, at vi ville gjøre Verden til et Paradis og søge en Himmel paa Jorden blandt de forgjængelige og forfængelige Ting. Det er forgjeves, at vi ville søge Druer og Figener (Trøst og Ro) paa en forvildet Ager, der overalt er bevoxet med Tornebuske. Lader os tvertimod betragte alle Trængsler, alle Besværligheder, alle Gjenvordigheder som virkelige Paamindelser om Syndefaldet og den derpaa følgende Elendighed og som en Forklaring over Apostelens Ord: Elsker ikke Verden, ikke heller de Ting, som er i Verden! Lader os vise os mere tilfredse, naar det gaar os ilde, end naar det gaar os vel i Verden! Lader os være gladere, naar vi falde i adskillige Fristelser, end naar vi finde megen Fred, Glæde og Trøst i Verden; thi hint medfører vel en Bitterhed, men som er gavnlig for vor Aands Sundhed og Liv, medens dette fordetmeste indeholder en sød, men dræbende Gift, hvoraf mangen Sjel dør den evige Død.

§ 90. Overveier derhos vel, at det vil kunne bidrage til en villig og glad Død, at I allerede forud ere afdøde fra Verden og dens Forfængelighed, og at Døden vil være Eder saa meget sødere, naar Verden med sin Ære, Glæde, Rigdom og Vellyst er bleven Eder besk. Det er en sand Christens Pligt at bestræbe sig for at dø villigen og med Glæde til den af Gud fastsatte Tid, Noget, hvorom vi, dersom Gud vil, skulle sige det Fornødne paa sit Sted. Men hvorledes kan den dø gladeligen og villigen, som anser Verden for et Paradis og Jorden for sin Himmel? En Plante, som har slaaet dybe og lange Rødder, er vanskeligere at flytte og omplante end en anden, som kun har skudt faa. Saaledes vil ogsaa et Menneske, som har fordybet sig i Forkrænkeligheden, nødig forlade den, er uvillig til at dø og forandrede gjerne Guds Villie, om han kunde, en Tilstand, som isandhed medfører en ikke ringe Fare for den bortdragende Sjel; thi ve den, om den fremtræder fuld af herskende Verdenskjærlighed for Guds Domstol! Man ser undertiden sørgelige Exempler herpaa. En adelig og rig Enke gik vel daglig i Kirke og hørte Guds Ord, vilde ogsaa give sig Udseende af at finde sin bedste Glæde deri; men da en hidsig Feber, hvoraf hun uventet blev angreben, truede hendes Liv med Fare, lod hun et Skrin, hvori hun hidtil havde opbevaret sine Perler, Kjæder, Armbaand, Diamanter, Smykker, og hvad dertil hørte, bringe til sig i Sengen og det hele Forraad udtømme paa den, rodede deri og sagde derhos: Saa skal jeg da nu forlade dig! og opgav strax efter sin Aand. En anden fornem Kvinde, som ogsaa for at behage Verden havde sat høi Pris paa dens Stads og Pragt og anvendt mange Penge og megen Tid derpaa, sagde kort før sin Bortgang: Hvad har du nu gjort her i Verden? Du har spist, drukket og sovet efter Behag; du har pyntet, pudset og prydet dig; du har danset og levet i allehaande Vellyst. Hvad har nu nu igjen deraf? Ak, den, der nu havde de mange ædle Timer, som ere anvendte paa Forfængeligheden, tilbage og kunde anvende dem paa Evigheden! O Evighed! O Evighed! En Mand, som havde levet i Verden med Verden og tilbragt sin Tid med at høre og fortælle nye Tidender med Kort- og Brætspil, med at deltage i lystige Selskaber, med at æde, drikke, sove og gjøre Lystfarter osv., blev ved en dødelig Sygdom kaldet over fra Forfængeligheden til Evigheden; men han kunne ikke forestille

sig, at han skulde dø, og vilde hverken af sine Egne eller Andre lade sig overbevise om, at hans Endeligt nærmede sig med hurtige Skridt. Han spurgte om hvad Nyt Posten bragte, — hvad Aviserne eller de ugentlige Tidender indeholdt. Præsten sagde, at der var kommen en Post, som bragte den Ordre, at han endnu idag skulde fremtræde for Guds Domstol; dette syntes han ikke om; han vendte sig om fra Præsten til Væggen, og strax var hans Sjel tagen fra ham. Mine kjære Tilhørere og Læsere! ville ogsaa vi spille et saa sørgeligt Bovespil og ikke løsrive os fra Forfængeligheden, medens vi endnu have Tid? Skulle vi ikke snarere indrette vore Ting her i Tiden saaledes, at vi ved Enden ikke have Andet at gjøre end at indslumre saligt i vor Jesu Arme?

§ 91. Efter disse Forslag vil det nu ikke falde vanskeligt, selv at lære og at lære Andre, hvorledes man skal kunne iværksætte sin fattede gudelige Beslutning, at forsmaa Forkrænkeligheden. Beholder for det Første, hvad I af Værdighed, Høihed, Ære, Rigdom, Visdom, Lærdom, Behageligheder og Bekvemmeligheder have og besidde ved Guds Naade og Velsignelse; men erkjender det af Hjertet for et betroet Gods, for hvilket I skulle aflægge Regnskab for Christi Domstol! Kaster Eder daglig ned paa Eders Ansigt og Knær for Gud og Eders Herres Jesu Fødder; ofrer og helliger Ham Eder selv og Alt, hvad I ved Hans Velsignelse besidde og beder Ham med ivrig Andagt, at Han vil bøie Eders Hjerte til at anvende det Altsammen i Frygt for Ham, med skyldig Taknemmelighed til Hans og Næstens Tjeneste! Og for det Andet, forbliver ringe og ydmyge i al Eders Høihed og Ære; forbliver fattige i Rigdom; forbliver maadeholdne i Overflødighed! Tænker og siger ikke om Eders Gods, at det er Eders, men det er Guds! Lever her i Verden som Fremmede, der dagligen skynde sig videre og ile til sit Fædreland! Fjerner og afdrager Eders Aand fra de jordiske og forgjængelige Ting, og føder den med de aandelige, himmelske og evige! Lever i Forkrænkeligheden, som Eders Jesus levede deri; thi omendskjønt Han var en Herre over alle Ting, sagde Han dog af Hjertet: „Mit Rige er ikke af denne Verden“ (Joh. 18, 36), — „Rævene have Huler og Himmelens Fugle Reder; men Menneskets Søn har ikke Noget, hvortil han kan hælde sit Hoved“ (Matth. 8, 20), — „Jeg er iblandt Eder som den, der tjener“ (Luk. 22, 27), — „Jeg er ikke kommen for at lade mig tjene, men for at tjene“ (Matth. 20, 28). Mærkeligt er det, at idet den hellige Evangelist og Apostel Matthæus beskriver, hvorledes han af den Herre Jesus blev omvendt og kaldet til Apostel, siger han blandt Andet: „Og det skede, der Han sad tilbords i Huset, se, da kom og mange Toldere og Syndere og sadde tilbords med Jesus og Hans Disciple“ (Matth. 9, 10). Hvad var det imidlertid for et Hus, hvori Herren holdt Maaltid? De hellige Evangelister Markus og Lukas fortælle os det; Tolderen, sige de, beredte et stort Gjæstebud for Ham i sit Hus (Mark. 2, 15; Luk. 5, 29). Det var da altsaa den hidtilværende Tolder Matthæus's eget Hus; men han vilde ikke længer kalde det sit Hus; thi han havde med sit Sind aldeles forladt det og fundet en bedre Bolig for sin Sjel i den Herres Jesu Kjærlighed og Samfund. Lader ogsaa os være saaledes sindede og ikke anse Noget af hvad vi have for vor Eiendom og ved enhver Leilighed lægge denne Tænkemaade for Dagen i Ord, Gjerninger og Lader!

§ 92. Lever i Verden som den navnkundige og gudfrygtige Kirkelærer og Biskop Basilius med Tilnavnet den Store, om hvem det berettes, at en Eneboer,

som engang paa en stor Høitidsdag fra sin Ensomhed havde begivet sig til Kirken for at overvære Gudstjenesten og saa ham iført sin biskoppelige Dragt og Prydelse, ansaa ham for hovmodig, men at en Røst fra Himmelen sagde, at han, Eneboeren, fandt større Lyst og Glæde i at lege med sin Kat i sin ensomme Skovhytte end Basilius fandt i sin anseelige og prægtige Dragt. Vor i Eders Huse som den gudfrygtige Munk og Abbed Bernhard, om hvem man fortæller, at han havde tilbragt et helt Aar i et Værelse uden at lægge Mærke til, at det var prydet med udskaaret Arbeide. Tager Eders Klæder paa som Keiser Otto, der, naar han skulde iføre sig sin keiserlige Dragt, sukkede til Gud og bad Ham at bevare Hans Hjerte for hoffærdige Tanker og Følelser, eller som en vis gudfrygtig Prinsesse, som Dagen efter havde glemt, hvilken Klædning hun den foregaaende Dag havde havt paa og som paa sin Kammerjomfrues Spørgsmaal om hvilken Dragt hun idag behagede at bære, pleiede at svare: Giver mig en! det er lige meget, hvilke Pjalter der bedække Ormesækken. Lever i Verden, som de hellige Engle, der vel stedse ere om og hos de Udvalgte for at tjene og beskjærme dem, men som dog bevare sig ubesmittede af al Forfængelighed og alt jordisk Væsen. Efterfølger den hellige Paulus, der, seende hen til sin Herre Jesum, agtede Alt for Tab og Skarn og var lige glad, hvorledes han blev behandlet her i Verden og i hvilken Tilstand han befandt sig, i Mangel eller Overflod, i Ære eller Vanære, i Ro eller Uro, naar han kun blev funden i Christo og havde Anledning til at bevise sig som Hans tro Tjener (2 Kor. 6, 4. 5); derfor skriver han ogsaa: „Jeg lever, dog ikke jeg mere; men Christus lever i mig; men hvad jeg nu lever i Kjødet, det lever jeg i Guds Søns Tro, som elskede mig og gav sig selv hen for mig. Det være langt fra mig at rose mig uden af vor Herres Jesu Christi Kors, formedelst hvem Verden er mig korsfæstet og jeg Verden!" (Gal. 2, 20; 6, 14).

§ 93. Lever i Verden som Maria Magdalena, som, omendskjønt hun saa hellige Engle i skinnende Klæder for sig, dog ikke forgabede sig i dem eller lod sig nøie med dem, men vilde have Jesum selv (Joh. 20, 12 flg.), — som om hun vilde sige: Alt, hvad der ikke er Jesus, er Intet i mine Øine og formaar ikke at berolige eller trøste min Sjel. Lever i Verden som et lidet Barn, der finder sin største Glæde, sin tryggeste Hvile og sit eneste Velbefindende paa sin Moders Skjød og ved hendes Bryst; her er dets Spiskammer, dets Vinkjælder, dets Apothek, dets Lysthave og Alt; det smiler jo nok ogsaa til Andre, som tale venligt til det; det lader sig ogsaa af og til bære af en Barnepige; det ser gjerne, at man ringer og synger for det; det griber efter Blomster, efter Rangler eller Dukker; det leger med de Regnepenge, man giver det; men alt dette kan dog ikke bringe det til at glemme sin Moder, efter hvem det hungrer, tørster og længes, uden at lade sig stille tilfreds, førend hun har givet det Die; ja Moderbrystet kommer endog for det i Søvne, hvorfor det bevæger Munden, som om det laa op til det. Hvad Moderen er for Barnet, det lader Eders Gud og Eders Jesum være for Eder, og lader Eders Sjel hænge ved Ham alene! Lever i Verden som en Svane paa Vandet, der vel betjener sig af dette, men ikke lader sig undertrykke deraf og stedse svæver ovenpaa det! Lever i Verden som Bierne paa en blomsterstrøet Mark eller Eng, der berøre de henvisnende Blomster uden at afrive dem, og som kun suge Honningen af dem uden at have noget videre Samkvem med dem! Lever i Verden som de Døde, efter Apostelens Formaning: „Søger det, som er oventil, hvor Christus sidder ved Guds

høire Haand! Tragter efter det, som er oventil, ikke efter det, som er paa Jorden! Thi I ere døde, og Eders Liv er skjult med Christo i Gud. Naar Christus, vort Liv, aabenbares, da skulle ogsaa I aabenbares med Ham i Herlighed" (Kol. 3, 1—4). Lever i Verden som de ugudelige Mennesker i Christi Naadesrige; thi omendskjønt Naadens Midler ere dem rigeligen givne, saa annamme de dem dog ikke rigtigt; de have Jesum og i Ham Naadens Fylde, men mere paa Tungen og i Hukommelsen end i Hjertet; de høre Ordet i Kirken; men deres Hjerte er ikke med det og tager sig imidlertid en Udflugt eller Spadsertur ud paa Marken eller op paa Loftet, ind i Kramboden, til Bøgerne og Regnskaberne eller følger forøvrigt sine egne Tanker; de bede og bede dog ikke; de tro og tro dog ikke; de tale om Himmelen og ønske dog at forblive saa længe som muligt paa Jorden. Saaledes skulle ogsaa I være i Naturens Rige; om end den algode Gud har skjænket Eder timeligt Gods og stor Formue, saa hænger dog ikke Eders Hjerter derved! Besidder og bruger, hvad der af timelige Ting ved Guds Velsignelse er tilfaldet Eder, men mere efter det udvortes Menneske end efter det indvortes! Taler og hører tale om verdslige Ting; besørger, styrer, driver Eders Husholdning, Haandværk og Næringsvei, men dog saaledes, at I med Eders Hjerte ere i Himmelen og ikke glemme den aandelige Vinding og de evige Skatte! Holder Eder den hellige Apostels Ord efterrettelige! lever i Besiddelsen af Eders timelige Gods, som om I intet eiede! glæder Eder, og glæder Eder dog ikke! kjøber og beholder ikke! bruger denne Verden som de, der ikke nyde den! (1 Kor. 7, 29 flg.)

§ 94. Viser ogsaa ved enhver Leilighed i Gjerningen, at I have lært at være nøisomme og at forsmaa Verdens Forfængelighed! Blive I ærede af Verden og kronede med en Blomsterkrands, saa lader ikke derfor nogen Forandring sees hos Eder, men nedlægger strax Alt for den Herres Jesu Fødder; skjænker den Eder derimod en Tornekrone, saa lader ogsaa det være godt, og glæder Eder over at I ogsaa heri kunne have Samfund med Guds Søn og Verdens Frelser! Formeres Eders Gods ved Guds Velsignelse, saa lader ikke Modet voxe, og lide I Tab, saa lader det ikke falde; ønsker kun svagt og koldsindigt at faa Anledning til at forøge Eders Gods og forbedre Eders Forfatning; men beder Herren ivrigt om at give Eder Anledning til at gjøre Godt, meddele de gudfrygtige Fattige af Eders Velsignelse og afhjælpe deres Trang med Eders Overflod! Thi hvad I beholde, er ikke Eders, efterdi I om kortere eller længere Tid skulle forlade det eller det Eder; men hvad I af Kjærlighed til Gud og Næsten bortgive med glad og villigt Hjerte, er Eders; Guds Børn samle sig ikke Skatte ved at gnie og lægge tilside, men ved at meddele, gjerne give, hjælpe og tabe (1 Tim. 6, 18). Undlader endelig ikke at gjøre Eders Hjerte Forestillinger med Hensyn til alle timelige Tings Forfængelighed og Forgjængelighed! Samler de Sprog i Skriften, som hertil ere tjenlige, saasom: Landet (Eders Gods og Alt, hvad I eie) hører mig til, siger Herren; "thi I ere Fremmede og Gjæster for mig" (3 Mos. 25, 23). „Herre, vor Gud, al denne Hob, som vi have beredt til at bygge Dig et Hus af til dit hellige Navn, den er af din Haand, og det er Altsammen dit; thi vi ere Fremmede for dit Ansigt og Gjæster, som alle vore Fædre; vore Dage paa Jorden ere som en Skygge, og her er ingen Forhaabning" (1 Krøn. 29, 15. 16). „Herre, lad mig kjende min Ende og mine Dages Maal, hvad det er, at jeg kan kjende, hvor snart jeg

skal lade af at leve. Se, Du har sat mine Dage som en Haandbred, og min Livstid er som Intet for Dig; visseligen, hvert Menneske er idel Forfængelighed, hvor fast han end staar. Visseligen, Mennesket gaar frem som i et Billede (som et Skyggebillede); visseligen, de gjøre sig megen Uro forgjeves; man samler og kan ikke vide, hvo der skal sanke det" (Ps. 39, 5—7). „Du Daare! i denne Nat kræve de din Sjel af dig; men hvem skal det tilhøre, som du har beredt? Saaledes er det med den, som samler sig Skatte og ikke er rig i Gud" (Luk. 12, 20. 21). „Denne Verdens Skikkelse forgaar" (1 Kor. 7, 31). „Vistnok er Gudsfrygt med Nøisomhed en stor Vinding; thi vi have Intet bragt med til Verden; det er da aabenbart, at vi ei heller kunne bringe Noget ud derfra" (1 Tim, 6, 6. 7). „Vi have her ikke en blivende Stad, men søge efter den tilkommende" (Ebr. 13, 14). „Velan nu, I Rige, græder og hyler over de Elendigheder, som komme over Eder! Eders Rigdom er raadnet, og Eders Klæder ere mølædte; Eders Guld og Sølv er forrustet" (Jak. 5: 1—3). Jeg vil slutte denne Betragtning af alle Tings Forfængelighed med følgende Fortælling. En christelig Mand pleiede paa sin ugentlige Faste- og Bededag at gaa ud i en nær ved hans Bolig liggende Egeskov og at tilbringe Tiden der ligetil Aftenen med gudelige Betragtninger og andre Andagtsøvelser. Engang, da han var beskjæftiget med Betragtningen af Forgjængeligheden og Evigheden og troede at være alene, sneg en Ven af ham, som tilfældigvis tog sig en Spadsertur i den samme Egn, sig paa ham og saa, at han undertiden greb i Luften, undertiden nedslog nogle høitvoxende Urter med en Stok, undertiden kastede et lidet Stykke Træ i den forbiflydende Bæk, undertiden plukkede nogle Blomster, holdt dem i Haanden, betragtede dem med sørgmodige Miner og tilsidst kastede dem fra sig og undertiden stod op og betragtede sin egen Skygge, som om han vilde maale den med Øinene. Vennen traadte tilsidst frem af Buskadset (hvorover den Første forfærdedes), hilsede ham og sagde: Kjære, hvad bestiller I her i denne Ensomhed? Hvad er dette for Drømmerier? Havde en Fremmed og mindre velvillig Person seet, hvad jeg har seet, vilde han anse Eder for en Sværmer. Den Anden svarede: Jeg maa sande, at Mennesket aldrig er ene, om det end opholder sig i en Ørken eller paa et fra Mennesker langt bortfjernt Sted, og jeg vil føre mig denne Tildragelse saaledes til Nytte, at jeg for Fremtiden ikke vil gjøre Noget, selv naar jeg er alene, som jeg ikke kunde gjøre aabenlyst for Menneskene. Hvad derimod et verdsligsindet Menneske vilde dømme om min Opførsel, og at han maaske vilde anse mig for en Sværmer, eller Taabe, det bryder jeg mig ikke om; thi jeg har lært, at der ikke er større Taaber til i Verden end de jordisksindede Mennesker, som finde sin Glæde i Forkrænkeligheden og glemme Evigheden. Jeg vil ogsaa gjerne være en Taabe for Christi Skyld, paa det jeg maa vorde vis. Hvad forresten mine Drømmerier, som I kalder dem, angaar, saa døm ikke derom efter det første Udseende, men efter Hjertet, hvis Beskaffenhed og Hensigt jeg nu vil forklare Eder. Jeg har idag foresat mig at betragte Forkrænkeligheden og Evigheden her i denne Ensomhed, og saasom jeg troede, at Ingen uden min Gud og Hans hellige Engle saa mig, har jeg valgt virkelige Sindbilleder, for desto eftertrykkeligere at foreholde mig dem. Jeg greb i Luften og Solskinnet for at forestille mig Ærgjerrighedens Forfængelighed, der er dybere rodfæstet i vore Hjerter end vi tro. Jeg slog nogle Planter, som ragede frem over de andre, til Jorden

og tænkte mig derved, hvor let det er for den Høieste at lægge de Høie her i Verden i Støvet. Jeg kastede nogle Træstykker i Vandet, hvilke Strømmen snart bragte mig afsyne. Jeg plukkede nogle Blomster og bortkastede dem for at lade dem visne og ihukom derved Profetens Ord: „Du, Herre, bortskyllede dem; de ere som en Søvn; om Morgenen ere de som Græs, der omskiftes. Om Morgenen blomstrer det, og det omskiftes; om Aftenen afhugges det og tørres“ (Ps. 90, 5. 6). Jeg betragtede min Skygge og ligesom maalte den for at forestille mig, at vi Mennesker gaa frem som et Billede, og at vort Liv, hvad vi end monne være i Verden, farer hen som en Skygge, og tænkte paa Kirkesalmens Ord:

Nøgen kom jeg hid til Jorden
Fra den Vraa,
Hvor jeg laa.
Nøgen og fra Jorderige
Skal jeg gaa,
Naar jeg maa
Som en Skygge vige.

Den Første sagde derpaa: Tilgiv mig, min Ven, at jeg af Ubetænksomhed og Uvidenhed kaldte Eders Adfærd Drømmeri; jeg vil lære dette Drømmeri af Eder og herefter tænke omhyggeligere over Forkrænkeligheden og Evigheden. Det forunde den evige Gud os Alle! Ham tilligemed Hans allerkjæreste Søn og den Hellig-Aand ske Tak, Lov og Pris nu og i al Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels tilkommende Herlighed og Salighed

Fjerde Prædiken,

hvori dens Lyst til at forlade Verden og dens Længsel efter Saligheden skildres efter den hellige Paulus's Ord,

Filipp. 1, 23: Jeg har Lyst til at opløses og være med Christo; thi dette var saare meget bedre.

---

§ 1. En troende og gudelskende Sjels hellige, gudelige og himmelske Længsel er en af de fornemste Kræfter, som den har erholdt af Guds Aand og Naade, — hvorved den gjør og udretter store Ting, og som man aldrig vil finde den foruden. Hvad Aandedrættet er for det udvortes Menneske, det er Længselen fra Gud, i Gud og efter Gud for det indvortes. En sand Christens Hjerte er som en vellugtende Blomst, der stedse uddunster sin behagelige Kraft, saalænge som den blomstrer; men det troende Hjertes Kraft er den stadige Længsel, Sukken og Attraa efter aandelige og guddommelige Ting. Den hellige Apostel Johannes siger: Ligesom Han (Christus, vor Frelser) er, saa ere og vi i denne Verden (1 Joh. 4, 17), hvilket kan forklares ved Hjælp af et andet Sted, hvor han siger: „Hvo som siger, at han bliver i Christo, han er og skyldig til

at vandre saaledes, som Han vandrede" (1 Joh. 2, 6). Ville vi nu vide, hvorledes vor Herre og Frelser vandrede her i Verden, saa siger jeg: i en stedsevarende og uafbrudt Attraa efter at gjøre sin Faders Villie, det er: efter at drage de menneskelige Sjele til sig og i og ved sig selv bringe dem tilbage til Guds salige Forening og Samfund. Han var her i Verden lig et blomstrende Træ, der drager Bierne til sig, ikke ved Magt og Tvang, men ved den Sødme, de indeholde i sine Blomster. Han var, som Skriften siger, lig Solen, der glæder sig ved at gjennemløbe sin Bane for at oplyse Alt med sin Glands og glæde det med sin veldædige Indflydelse (Ps. 19, 6). Hans Lyst til at gjøre Menneskene salige tvang Ham, saa at Han stedse vandrede omkring, ikke for at lade sig tjene, men for at tjene (Matth. 20, 28). Han udbrød ofte i hjertelige Ord, der vidnede om Hans inderlige og hellige Længsel efter at meddele dem sit Lys, sin Kraft og sin Frelse, saasom da Han raabte: „Kommer hid til mig, Alle, som arbeide og ere besværede! og jeg vil give Eder Hvile" (Matth. 11, 28). „Om Nogen tørster, han kommer til mig og drikke!" Naar han saa meget Folk forsamlet, tilskyndedes Han af sin Kjærlighed og guddommelige Begjærlighed efter at frelse til at træde frem og kraftigt forkynde dem Livets Ord (Mark. 6, 34)! Ja, en eneste Sjel kunde opvække denne Begjærlighed hos Ham, saa at Han tilbød den, hvor uværdig den end var, det Vand, som opvælder til et evigt Liv, og læskede den sødeligen dermed (Joh. 4, 10). Se, saaledes ere ogsaa Hans Egne; saaledes vandre ogsaa de i denne Verden; de have sin Frelsers Aand og Sind; derfor vil man aldrig finde dem uden hellig, guddommelig og himmelsk Længsel.

§ 2. For at gjøre Sagen tydeligere ville vi skjelne mellem den troende Sjels Længsler og sige, at de ere tre Slags: en Troens Længsel eller Længsel efter at være i Christo, — en Kjærlighedens Længsel eller Længsel efter at være for Christo og en Haabets Længsel eller Længsel efter at være med Christo. For at forklare den første er det fornødent, at vi korteligen gjentage Læren om den saliggjørende Troes Natur. Troen er en himmelsk Kraft i os, som ikke blot virker engang eller en Time eller en Dag, men altid, hver Time, hver Dag. Et Lægemiddel, som Mennesket tager ind, har sin visse Tid, hvori det virker; siden sporer man ikke længer dets Kraft; saaledes er det derimod ikke med Troen; men man kan passende fremstille dens Beskaffenhed ved Hjertet, som stedse forbliver i sin Bevægelse og Virksomhed og meddeler hele Legemet Livskraft. Efter at Troen (i hvilken en Christens aandelige Liv oprindeligen og fornemmeligen bestaar) engang ved Guds Ord og Aand er vakt i Hjertet, forbliver den stedse i sin salige Virksomhed. Den længes altid efter at være i Christo, at blive i Ham, at voxe i Ham, at lære Ham stedse bedre at kjende, at forbinde sig stedse fastere med Ham, at forene sig stedse nøiere med Ham og at leve og dø i dette søde og salige Samfund. Den sukker bestandig: Jesus, Du i mig og jeg i Dig! Jesus, Du min og jeg Din! Jeg Jesum slipper ei. O Jesus, lev Du i mig; hersk Du i mig over Synd, Død, Djævel, Verden og Helvede! Min Frelser, gjør Dig stor i mit Hjerte! Forøg Kundskaben om Dig hos mig! Forvis mig mere og mere om, at Du ogsaa har elsket mig og givet Dig selv hen for mig! osv. Med saadan Længsel og Attraa, med saadanne Sukke, med saadan hellig Hunger og Tørst staar en Christen op og gaar ogsaa dermed tilsengs, derved lever han i Christo og Christus i ham, efter Apostelens Ord: „Jeg lever; dog ikke jeg mere; men Christus le-

ver i mig; men hvad jeg nu lever i Kjødet, det lever jeg i Troen paa Guds Søn, som elskede mig og gav sig selv hen for mig" (Gal. 2, 10). "Det at leve er mig Christus. Jeg agter Alt for Tab og Skarn, paa det jeg kan vinde Christum og findes i Ham" (Filipp. 1, 21; 3, 8. 9).

§ 3. For end mere at belyse denne høist magtpaaliggende Sag, saa lader os betænke, at vor Herre og Frelser fremstiller den Forening, som bestaar mellem Ham og Hans Troende, ved Billedet af et Vintræ og dets Ranker eller Grene. „Jeg er Vintræet," siger Han; „I ere Grenene; hvo som bliver i mig og jeg i ham, han bærer megen Frugt; thi uden mig kunne I slet Intet gjøre" (Joh. 15, 1. 5 flg.), saavelsom ogsaa, at den Helligaand paa et andet Sted sammenligner et troende og gudfrygtigt Menneske med et Træ, der er plantet ved Vandbække, — som giver sin Frugt i sin Tid og hvoraf ikke et Blad affalder (Ps. 1, 3). Ligesom nu en Ranke ikke blot til en vis Tid, t. Ex. Morgen eller Aften, men stedse og hvert Øieblik modtager den Saft af Vinstokken, hvorved den grønnes, og ligesom Træet ikke blot undertiden (som Faarene og andre Dyr, som man paa visse Tider af Dagen driver til Vandingstedet), men altid gjennem sine Rødder saa at sige drikker af den Bæk, ved hvilken det er plantet, saaledes er det ogsaa med en sand Christen; han lever i et bestandigt virkeligt Samfund med sin Jesus og faar af Hans Fylde Naade over Naade, Retfærdighed, Liv, Kraft, Trøst og Salighed (Joh. 1, 16). Riv en Ranke af dens Vinstok, — opryk et Træ af den fugtige Jordbund, hvori det har skudt sine Rødder, og du skal strax blive var, at Alt, hvad der er paa dem, begynder at visne. Saaledes er det ogsaa med en Christen; han drager, suger, øser uafladeligen sin guddommelige Livskraft af sin Jesus, og dersom han blot en Time skulde være udenfor Foreningen og Samfundet med sin Frelser, saa var han i samme Stund en forbandet Gren, hjemfalden til Helvedes Ild. Og det Middel, hvormed dette salige Samfund paa vor Side vedligeholdes, og den Kraft, hvorved vor Sjel drager Hans Liv, Aand og Naade til sig, er den stadige Attraa, Længsel og Sukken, hvorom vi forhen have talt og som ogsaa den hellige Apostel mener, naar han skriver: „I annammede en sønlig Udkaarelses Aand, ved hvilken vi raabe: Abba, Fader! (Rom. 8. 15) At Apostelen ikke taler om en afbrudt og nu og da ophørende, men om en stedsevarende Raaben, sees af et hermed overensstemmende Sted, hvor han siger: „Eftersom I da ere Sønner, har Gud udsendt sin Søns Aand i Eders Hjerter, som raaber: Abba Fader! (Gal. 4, 6) Herom skriver en gammel gudfrygtig Lærer i vor Kirke:*) En Christen kan ikke tilbringe nogen Time i Verden uden at tænke paa sin Frelser; thi Han er vor Saligheds Begyndelse, Midte og Ende, og findes der en Christen, som kan lade mange Timer hengaa uden at ihukomme den Herre Christum, saa skal han vide, at hans Christendom kun er noget Halvt, og at han aldrig rigtig har lært at elske Christum. Ak, dersom Nutidens Christne vilde lægge sig dette paa Hjertet og ikke modstaa denne Sandhed! De Fleste tænke desværre, at de kunde undvære sin Jesus og Hans Ihukommelse ikke blot nogle Timer, men mange Uger, et halvt Aar, ja endog længere, idet de tilbringe en saadan Tid i vitterlige Synder og først tænke paa Ham og begynde at længes efter Ham, naar de skulle gaa til Skrifte og den hellige Nadverd. Men hvor alvorligt det selv da sker, derom vidner, hvad der følger efter, idet de strax vende

*) Sigism. Scherertz.

tilbage til sine forrige Synder. Gud forbarme sig over dem og oplade deres Øine, at de maa se sin Sjels Fare og søge at undfly den ved en sand Omvendelse!

§ 4. Jeg gaar nu over til Kjærlighedens Længsel, der opstaar af den foregaaende og altid og allevegne ledsager denne. Thi naar Troen har lært Guds Kjærlighed og Miskundhed i Christo Jesu at kjende og er bleven delagtig i samme, saa udbryder den i lutter Beundring, Glæde, Velbehag, Tilbedelse, Lov, Pris, Kjærlighed, Flid, Iver og Længsel efter at forherlige Gud og tjene og tækkes Ham; thi det er umuligt, at en Sjel, som lever i Forening og Samfund med Christo og er bleven retfærdiggjort, helliggjort og fornyet ved Ham, skulde kunne findes uden hellig Iver og inderlig Attraa efter at elske, prise og tjene Gud. En Plante, som er vædet med Regn og Dug fra Himmelen, maa grønnes, voxe, blomstre, dufte og bære Frugt, Et Speil eller en anden Ting, som er modtagelig for Lyset, maa ved at beskinnes af Solen give Gjenskin, og en Sjel, som er oplyst af Naadeslyset fra Himmelen, maa udbryde paa alle Maader og aabenbare den salige Forandring, som er foregaaet med den. Den vender sig først til Gud, forundrer sig over Hans ubegribelige Godhed og Fuldkommenhed og ved ikke at finde Kræfter og Ord og Sukke og Hjerter nok til at prise Ham, ære Ham og lægge sin Kjærlighed til Ham for Dagen; den ønsker sig ofte alle Menneskers, alle Engles, ja alle Skabningers Kræfter, for dermed at tjene Gud, af hvis Kjærlighed og Miskundhed den er drukken; den ønsker sig tusinde Gange tusinde Hjerter og Tunger, for at anvende dem til den store og høilovlige Menneskevens Forherligelse; naar dens Aand opvækkes og bevæges af Guds Aand, vilde den gjerne tilskynde alle Skabninger, Himmel, Jord, Hav og Alt, hvad deri er, til at prise Gud, som er Kjærlighed (hvorom allerede er handlet paa et andet Sted i dette Værk), osv. Af denne Bund ere de Ord af den kongelige Profet udflydte: „Herre, jeg har Dig hjertelig kjær, min Styrke. Herren er min Stenklippe og min Befæstning, min Befrier, min Gud min Klippe, paa hvilken jeg tror, mit Skjold og min Saligheds Horn, min Ophøielse" (Ps. 18, 2. 3), og disse: „Kjære, Herre, sandelig, jeg er din Tjener, din Tjenestekvindes Søn" (Ps. 116, 16). „Min Sjel, lov Herren, og alt det, som indeni mig er, love Hans hellige Navn! Min Sjel lov Herren!" (Ps. 103, 1. 2).. I det første Sprog sammendynger han Ord, der betegne den herlige Magt, som Gud saa ofte anvendte til Hans Vel og Beskjærmelse; i de paafølgende tilkjendegiver han sin hellige Lyst til at vise sig taknemmelig, saa at Meningen er, at ligesom han af Gud har faaet Naade over Naade, Kraft over Kraft, Trøst over Trøst, Hjælp over Hjælp, osv., saaledes skal og maa der ogsaa fra ham følge Kjærlighed paa Kjærlighed, Pris paa Pris, Tjeneste paa Tjeneste; thi det aandelige og gudelige Liv bestaar i en stedsevarende Gjensidighed, Afvexling, Til- og Fraströmning; Sjelen modtager uophørlig Naade, Kraft, Lys, Trøst og Kjærlighed af Gud og yder Ham igjen Lov, Ære, Pris, Kjærlighed og Tjeneste, og det for Størstedelen i stadig Sukken, Længsel og Attraa, saa at en Christens Hjerte stedse er for Gud som et Røgelsekar, hvorfra den ene søde Luft opstiger efter den anden.

§ 5. Den ønsker ogsaa af Hjertet at blive stedse helligere og gudfrygtigere. Dens stadige Sukke og Bønner ere: Ak, min Gud og allerkjæreste Fader i Christo Jesu! naar skal jeg dog komme til at elske Dig af mit ganske Hjerte, af min ganske Sjel og af min ganske Styrke? Naar skal jeg dog komme til at tjene

Dig i fuldkommen Retfærdighed og Hellighed? Naar skal jeg dog komme til at afdø aldeles fra Verden og leve for Dig alene? Ak, Jesus, Du i mig og jeg i Dig! Min Frelser, lev Du i mig, — hersk Du i mig over Synd, Død, Verden, Djævel og Helvede! Gjør Dig stor og herlig i mit Hjerte! Lad mig stedse voxe og tiltage i Kundskaben om Dig, i Kjærligheden til Dig og i al Gudfrygtighed! O Hellig-Aand, mit Lys, min Trøst, min Kraft, mit Liv og min Frelse, forsmaa ikke mit fattige, matte og syndige Hjerte! Bo i det som i dit Tempel! Rens, helliggjør, oplys, forny, omvend det alt mere og mere! Hellige mig ganske og aldeles, paa det min ganske Aand med Sjel og Legeme maa bevares ustraffelig i vor Herres Jesu Christi Tilkommelse! (1 Thess. 5, 23) Opfyld mit Hjerte med himmelsk Trøst, med Fred og Glæde i Gud, paa det jeg desto villigere og gladeligere maa glemme al jordisk Trøst, al verdslig Lyst og Glæde! Disse og lignende Sukke opsender en sand christelig Sjel Dag og Nat til Gud. Ordene udtaler den vel ikke altid udvortes; men Meningen er det sedvanligste Emne for dens indvortes Samtaler med Gud. Man har fundet Nogle, som i sin Morgenbøn ligesom have aftalt med sin Gud og bedet Ham inderligt, at dersom de midt under sine Forretninger eller i et Selskab skulde komme til at sukke hjerteligen, Han da, som den, der ved, hvad Aandens Sands er, vilde i Naade optage det, som om de havde udtalt alle saadanne Ord med den bedste Andagt; thi, have de sagt, for Dig, Herre, er al min Begjæring, og mit Suk er ikke skjult for Dig (Ps. 38, 10). Man ved ogsaa, at Nogle, naar de ville ende sin Samtale med Gud og gaar ud af sit Bedekammer, anraabe Ham hjerteligen om, at Han vil give dem ret megen Leilighed til at gjøre Godt og lægge sin oprigtige Kjærlighed til Ham og Næsten for Dagen. De have ogsaa længselsfuldt ventet, omhyggeligen søgt og begjærligen grebet slige Leiligheder. En saadan Længsel nærede Abraham og Loth, da hin sad i sit Pauluns Dør, naar Dagen var hed, og denne i Sodomas Port, naar Aftenen brød frem (1. Mos. 18, 1 flg.; 19, 1 flg.); de saa sig Begge om efter Mennesker, som trængte til deres Vederkvægelse og Beværtning, og toge imod dem med større Glæde end Kjøbmændene tage imod dem, som ville kjøbe Noget af dem og skaffe dem en Fordel.

§ 6. De Christne vide, hvad der siges: Christi Kjærlighed tvinger os (2 Kor. 5, 14), ligesom en Moder, hvis Bryst er fuldt af Melk, og som tvinges af denne og desaarsag længes efter sit Barn, for at det kan faa sødeligen nyde den, eller ligesom et Træ, bevæget af den liflige Vaarluft, tvinges af sin medfødte gode Natur til at slaa ud i Knupper, Blade og Blomster. De Naturkyndige fortælle om Balsambusken, at dens Bark ofte brister af sig selv, og da udsveder den allerædleste og kraftigste Balsam. Saa er ogsaa en Christen; han længes ofte inderligen efter at vise Kjærlighed især, naar han under Betragtningen af Guds Miskundhed og sin Herres Jesu Kjærlighed, paa store Høitidsdage eller ved Nydelsen af sin Frelsers hellige Kjærlighedsmaaltid, eller naar han under Samtale med Gud eller under Ordets Læsning eller Hørelse bliver værdiget at smage Hans Kjærlighed. En vis sindrig Mand afmalede en Edderkop, siddende i Midten af sin Væv, og skrev derunder: Den venter paa Rov; en Anden derimod afmalede en frisk Kilde, der brød frem som en liflig Bæk paa en Landevei under et Træ, og skrev derunder: Den venter paa en Tørstig. Hint Billede forestilte den uigjenfødte og jordisksindede, dette den gjenfødte og himmelsksindede Sjæls Attraa. Hvad imidlertid den Sidste viste i et

Billede, det viste en gudfrygtig Fyrste i Gjerningen, idet han hver Dag paa en vis Tid begav sig fra sit Slot ud paa Broen og fremstillede sig for Enhver, som havde Noget at ansøge om, gjerne hørte paa dem og forhjalp dem saa hurtigt som mulig til deres Ret. Jeg har kjendt en gudfrygtig og kjærlighedsfuld evangelisk Præst, som fordetmeste anvendte Eftermiddagstimerne til at gaa omkring i den Del af Byen, som hørte til hans Embedskreds; naar han da saa Nogen staa i Vinduet eller Døren eller mødte en af sine Tilhørere paa Gaden, benyttede han Leiligheden til at tale med ham; nødte Nogen ham da til at gaa ind, saa velsignede han det hele Hus ved sin Indtrædelse, erkyndigede sig om deres Tilstand og fandt snart en Anledning til at meddele dem Noget af sine aandelige Gaver, trøste, styrke og formane dem. En anden indfandt sig gjerne i Landsbyskolen og havde et aarvaagent og kjærligt Øie med den enfoldige Ungdom; han pleiede ogsaa selv omhyggeligen at undervise dem, forklare dem Katekismuslærdommen og faderligen vise dem, hvilken Brug de skulde gjøre af den i Liv, Lidelse og Død, hvorfor Børnene elskede ham saa høit, at naar han undertiden ved Embedsforretninger eller Andet var hindret fra at komme i Skolen, troede de, at han ikke maatte befinde sig vel. Han pleiede ogsaa at sige, at ingen stor Herre eller anden formuende Mand kunde finde saadan Fornøielse i sin herlige Lysthave som han i den fattige Skole, og han glædede sig stedse i Aanden, naar han saa disse unge Planter voxe til i Kundskaben om sin Jesus og Kjærligheden til Ham, og forestillede sig de salige Frugter, han ventede sig af dem.

§ 7. Jeg anfører gjerne saadanne Exempler, fordi de hel tydeligt fremstille de hellige Længsler, der stedse ytrer sig hos de gudelskende Sjele, der ere som Citrontræerne og andre Træer i de varme Lande (hvorom vi have talt paa et andet Sted, paa hvilke man samtidigt finder Blomster og modne og halvmodne Frugter, det er: hellig Længsel, gudelig Tale og kjærlige Gjerninger. Jeg kunde vel anføre endnu flere Arter af hellig Længsel hos de Troende, som opstaa af deres af Kjærlighed til Gud og Næsten luende Hjerte; men saasom vi allerede have talt derom paa forskjellige Steder i de foregaaende Dele af dette Værk, ville vi for at undgaa Vidtløftighed endnu kun anføre en Ting, som vil forekomme kjødeligsindede Mennesker allerforunderligst. Der opstaar undertiden en hellig Lyst hos de Troende til at lide Noget, ja vil endog udøse sit Blod og lade sit Liv for Christi Skyld. Man fortæller om en Elskerinde af den Herre Jesus, at hun om Aftenen ofte viste sig sørgmodig og tungsindig, og da man spurgte hende om Aarsagen hertil, svarede hun: Jeg har ikke idag faaet Naade til at lide Noget, ja ei engang til at taale et ubehageligt Ord for min Jesu Skyld. En anden harmede sig selv formedelst sit Hjertes Gjenstridighed, Letsindighed og Ustadighed i det Gode og ønskede sig en Spiger, hvormed han kunde nagle det til den Herres Jesu Kors ved Hans Fødder. Atter en Anden ønskede, at hans Hjerte var omgivet af den Herres Jesu Tornekrone som af et Gjærde, hvorigjennem det intetsteds kunde finde nogen Udgang til Verden, men var nødt til at blive hos Ham og alene søge sin Glæde, Trøst og Tilfredshed i Hans Samfund. Om derømte gamle Biskop og Kirkelærer Gregorius Nazianzenus berettes i hans Levnetsbeskrivelse, at da hans Fiender og Misundere havde opvakt en stor Urolighed i den Menighed i Konstantinopel, som han dengang forestod, idet Nogle vilde have ham afsat fra dette høie Embede, medens Andre toge ham i Beskyttelse, tiltalte han den Forsamling af Biskopper, som var kom-

men sammen i denne Anledning, med de Ord: Mine dyrebare Medarbeidere og Medhyrder i Christi hellige Menighed; jeg formaner og besværger Eder ved den hellige Trenighed, at I bilægge Eders Tvistigheder i Fred. Men dersom jeg er Aarsagen til Eders Uenighed, saa er jeg ikke bedre end Profeten Jonas; kaster mig i dette oprørte Hav, at det maa blive stille! Omendskjønt jeg er uskyldig og ingen Beskjæmmelse fortjener, saa vil jeg dog gjerne underkaste mig Alt, hvad I finde for godt, naar I blot paa den Maade kunne komme til Enighed. Styrter mig ned af Bispestolen; udstøder mig af Byen, naar I blot ville elske Sandheden og Freden! Hvor mange nidkjære Elskere af den Herre Jesus finder man ikke i den ældre og nyere Kirkehistorie, som have helliget sig til et Slagtoffer for Ham og anraabt Ham om at agte dem værdige til at stadfæste Hans Sandhed med sit Blod og prise Ham med sin Død! Vi ville imidlertid ikke dvæle ved at anføre Exempler herpaa, men gaa over til Haabets Længsel eller Længselen efter at være med Christo, hvorom vi have foresat os at tale udførligen i denne Prædiken. Herren, som elsker vor Sjel og som vor Sjel elsker, opvække en hellig Lyst hos os til at dø og en gudelig Længsel efter jo før des heller at være med Ham!

O Jesus, Du min Trøst og Ro,
Mig naadelig Du unde,
At efter Dig jeg til min Grav
Af Hjertens Grund maa stunde!

§ 8. De sande Christne er ægte Særlinger og ganske anderledes sindede end andre, naturlige Mennesker; hvad disse attraa, det foragte hine; hvad disse foragte, det attraa hine; hvad der fornøier disse, det bedrøver og foruroliger hine, og hvad der bedrøver disse, det glæder og fornøier hine. Alverden attraar, søger og sætter Pris paa Ære, Rigdom, Vellyst og Livet; de Christne derimod fly Æren; de foragte Rigdommen; de forfærdes for Verdens Vellyst og ville heller dø end leve. Verdensbørnenes Lyst staar til mange Ting. En har Lyst til Høihed og Herlighed og elsker Pragt og Anseelse; en Anden finder sin Lyst i Urenlighed, en anden i Studeringer og i Videnskaberne, en Anden i at samle timeligt Gods, en Anden i at adsprede det ved Fraadseri og anden Overdaadighed; en finder sin Glæde i at bygge, en Anden i at ødelægge osv. De Christnes Lyst derimod er ganske egen og særskilt; de have Lyst til at dø; de føle Attraa efter jo før des heller at forlade Verden; Døden er skrækkelig for Verden, men trøstelig og glædelig for dem, hvilket sees af de Ord af Apostelen, som vi have valgt til vor Text. Jeg har Lyst, siger han, til at vandre herfra. Det Ord, som her er oversat ved Lyst, bruges ellers næsten overalt om den syndige Lyst, som bor i vort Kjød og aabenbarer sig i mange Gjerninger (Rom. 7, 7. 8; Gal. 5, 16. 24; 2 Tim. 3, 6; 1 Pet. 4, 2. 3; 1 Joh. 2, 17), og han vil altsaa sige saa Meget som: Menneskene berede sig mangeslags Glæder og søge sin Lyst snart i dette, snart i noget Andet; men mig kunde ingen større Glæde vederfares end, at jeg af min Gud blev kaldt ud af Verden. Intet Verdensbarn kan føle en saa stor Higen og Attraa efter at vide høie og verdslige Ting, samle Penge, komme til Ære, slukke sin kjødelige Brynde, hevne sig, raade sig selv eller bevare sit Liv som jeg efter at forlade alle Ting og dø.

§ 9. Han beskriver ogsaa Døden med særegne og mærkelige Ord: Jeg har Lyst til at opløses, siger han, eller efter som det nu lyder i vor tydske Bibel: Jeg har Lyst til at vandre herfra. Fortolkerne have gjort sig megen Flid for at udgranske den rette Betydning af det græske Ord, som Apostelen betjener sig

af, og ere enige i, at det her er brugt paa en forblommet Maade, samt at Apostelen derved forstaar Sjelens blide og salige Bortgang fra Legemet og Verden. De forklare det imidlertid ved forskjellige Billeder. Nogle formene, at han har havt det naturlige Baand for Øie, hvormed Herren har sammenknyttet Sjelen og Legemet, og at han har villet antyde, at Sjelen befinder sig i sit syndige og dødelige Legeme ligesom i et Fængsel og ønsker af Hjertet at forlade det. Andre antage, at Apostelen har sigtet til Krigsfolkene, hvilke, naar Hærføreren lader give et Tegn til Opbrud, opløse og forvarer de Snorer, hvormed deres Telte vare befæstede, eller til Søfolkene, som, naar de faa god Vind, lette Ankeret og kaste Skibet løst, eller til Vandringsmændene og de Reisende, som, naar de have tilbragt Natten i Herberget, staa op med den frembrydende Dag og begive sig videre efter først at have frigjort sig fra Værten ved rigtig Betaling. Bedst vil det være, at vi lægge Mærke til, hvorledes den Hellig-Aand selv forklarer det. Ordet bruges om En, som har været til Bryllups eller i andet Gjæstebud, og som, naar det synes ham paatide, bryder op for at drage hjem (Luk. 12, 36). Et andet Ord, men som er nær beslegtet med dette, forekommer om en Folkemasse, som holder sig til Herren og følger Ham, men som Han siden lader fare og gaa hjem, og det samme Ord bruger den gamle Simeon (Luk. 12, 36; 2, 29). Vor Apostel siger ogsaa paa andre Steder, at „han ønsker at blive friet“ eller forløst fra sit „Dødens Legeme“ (Rom, 7, 24), og at han „har Behag i at vandre bort fra Legemet (flytte ud af Legemet, som af en Hytte og daarlig Bolig) og „være hjemme (eller: flytte ind) hos Herren“ (2 Kor. 5, 8). Ved at sammenholde disse Talemaader ser man nu, hvad Apostelen mener. Verden, vil han sige, har hidtil beværtet mig saaledes, og det syndige Legeme har givet mig saa Meget at bestille, at jeg stunder efter at bryde op, erholde min Afsked af min Gud, aflægge min Hytte fuldføre min Kamp og mit Løb og fare hen i Fred for at indgaa til Guds Børns Hvile. Jeg længes af Hjertet efter den Tid, da Herren vil fri mig fra al ond Gjerning og frelse mig til sit himmelske Rige, at jeg der kan være hos Ham evindelig,

§ 10. Besynderlig er ogsaa Apostelens Tale om Dødens Virkning. Det naturlige Menneske tror, at Døden sætter ham i den sørgeligste Tilstand og bringer ham fra Rigdom i den yderste Fattigdom, fra Herlighed i lutter Elendighed, fra Høihed i Dybet, fra muntert Selskab i Ensomhed. Derfor hørte man engang et Verdensbarn sige, at Døden dog var altfor ubarmhjertig og en Røver over alle Røvere; thi den tillod En ikke at tage det Mindste med sig, ikke saa Meget som en Reiseskilling paa den ubekjendte Vei, man skulde betræde. Nu, saaledes er det; de kjødeligsindede Verdensmennesker kunne ikke tænke eller tale anderledes om Døden. De vilde visinok heller ikke finde det anderledes, end de have tænkt og talt. Alt, hvad de have besiddet her i Verden, ville de tabe i et Øieblik, hvori Evigheden hænger, og ville Intet have at vente i Evigheden, ei engang en Draabe Vand. Ganske anderledes forholder det sig med et Guds Menneske; han føler sig ved Guds Ord, som han af Hjertet tror paa, og som den Hellig-Aand har beseglet i hans Hjerte, forvisset om, at han aldrig har været rigere, aldrig lykkeligere, aldrig herligere end han bliver i Døden. Thi Døden er en Dør, hvorigjennem han gaar ind til den Herres Jesu Herlighed, efter Hans Ord: „Fader, jeg

vil, at de, som Du har givet mig, skulle og være hos mig, hvor jeg er, at de maa se min Herlighed" (Joh. 17, 24). Døden er en Mellemmand, som Herren sender for at kalde sin Brud, Sjelen, ud af Verden, føre hende til Ham og overantvorde hende i Hans Arme. Døden er en Vogn, hvori Sjelen bringes til sin Jesum. Døden bestaar i en Udgang og en Indgang: i en Udgang af Verden, af Tiden, af Forkrænkeligheden af Møisommeligheden, af Syndigheden af Dødeligheden, — i en Indgang i Himmelen, i Glæden, i Hvilen, i Retfærdigheden, i Saligheden, i Evigheden.

§ 11. Alt dette indbefatter Apostelen i det korte Udtryk: At være med Christo, — som om han vilde sige: Christus er mit Liv, min Himmel og mit Alt; naar jeg kun kommer did, hvor Christus er, saa ønsker jeg intet Mere; i Ham har jeg havt Alt i Naadens Rige; i Ham skal jeg ogsaa have Alt i Herlighedens Rige; har Han formaaet saa inderligen at tilfredsstille, glæde, mætte og trøste min Sjel her i Elendigheden, hvor høiligen vil Han da ikke glæde og fuldkommen tilfredsstille den i Herligheden; Han har sagt til mig: „Min Naade er dig nok" (2 Kor. 12, 9), og det har jeg ogsaa erfaret; Hans Naade og Forvisningen derom har været min Vin, som har glædet mit Hjerte i alle mine Trængsler; Hans Naade har været min Dug, som altid har vederkvæget mit visne Hjerte; Hans Naade har været mit flydende Sukker, som har forsødet mig alle Bitterheder; Hans Naade har været min Kraft i al Skrøbelighed; Hans Naade har været min Rigdom i al Fattigdom, mit Skjold og Værn i al Fare og Nød, min Ære i al Skam og Vanære, mit Lys og min Trøst paa alle mine mørke Stier osv. Hvad vil da ikke Hans Kjærlighed og Naade blive for mig i Hans Herlighed, og naar Han skal glæde mig med sin Miskundhed og Kjærlighed som med en Strøm! Jeg har hidtil havt Nok i den korsfæstede, tornekronede, fattige Jesus og har fundet Trøst, Kraft, Fred, Glæde, Retfærdighed og Salighed i Hans Samfund; hvad kan jeg da ikke vente mig hos den med Ære, Majestæt og Herlighed kronede Jesus! Derfor er det at være med Christo min inderlige og eneste Attraa; dette er den allerbedste Gjenstand for mine Ønsker og mit Haab. Jeg attraar ikke at være i Ære og Anseelse hos Verden, ikke at være et stort og mægtigt Folks Hoved og Herre, ikke at være et af de navnkundigste lærdeste og klogeste Mennesker i Verden, ikke at være overøst med al Verdens Behageligheder, Lyst og Glæde; at være med Christo er det, jeg søger og hjerteligen begjærer; det er mit Alt, osv. At være en Dag hos Christus er bedre end alle de Dage, vi tilbringe i Verden, om de end er noksaa kostelige. Intet i Verden staar over Christus; om det end var muligt at samle og give et Menneske alt, hvad Lifligt, Behageligt, Nyttigt, Kraftigt, Sødt og Kosteligt der findes i alle forgjængelige Ting, saa vilde det dog ikke derved blive saligt, hverken timeligen eller evindeligen, og dets Tilstand blev fremdeles Forandringer underkastet. Men i Christo har Gud samlet og forenet Alt, hvad der er fornødent til Menneskenes timelige, aandelige og evige Vel; thi i Ham er alt Godt, al Guds Godhed; i Ham er Naadens Fylde; Han har det evige Livs Ord. Ja, Han er det evige Liv og Alt i Alle (2 Mos. 33, 19; Joh. 14, 16; 6, 68; 1 Joh. 5, 20; Kol. 3, 11). Derfor er det at være med Christo langt bedre end Alt, hvad i Verden er; Sølv er godt; Guld er bedre, Perler endnu bedre, Diamanter endnu bedre; men det Allerbedste er at være i Christus, med Christus og hos Christus.

§ 12. Dog, jeg opholder mig maaske for længe ved denne søde Betragtning af min Jesu Fuldkommenhed og deres Lyksalighed, som er hos Ham. Vi se af Apostelens Ord, at der hos en troende, oplyst og gudfrygtig Sjel findes en hellig Lyst til at dø og en aandelig og inderlig Længsel efter den salige Evighed. Den frygter ikke for at dø, men har Lyst dertil; den længes derefter; ethvert Suk, som den opsender fra sit Hjertes Dyb til Gud, er, som en gudfrygtig Theolog meget smukt siger, et Forsøg af Sjelen paa at drage bort fra Legemet (og svinge sig op til Gud). En gudelskende Sjel er som en Lærke, der er vant til at udføre sin Sang opstigende og flyvende, hvorfor den ogsaa, om den holdes fangen i et Bur, pleier at bevæge Vingerne under sin Sang. Saaledes vil ogsaa en christelig Sjel, naar den er beskjæftiget med sine Gudfrygtighedsøvelser, forrette Alt med en hellig Attraa efter snart at være med Christo. Naar den beder, saa er dens Sjel opløftet og udstrakt til Gud og vilde gjerne drage bort tilligemed sine hede Hjertesukke; den vilde gjerne henflyde tilligemed sine Taarer og udgyde sig i Evigheden. Naar den priser Gud, saa siger den, selv naar den har gjort det af al sin Kraft: Ak, min Gud, min Fader, min Jesus, min Hyrde og Frelser, min Trøster og Hjælper! hvad er den Pris, hvormed jeg lover Dig her i Verden? Hvad er den Tak, jeg yder Dig, medens jeg vandrer her? Hvor fattigt, hvor koldsindigt, hvor barnagtigt er det ikke Altsammen! Ak, hjælp mig jo før des heller ind i Himmelen, til dine Helliges og Udvalgtes Skarer, paa det jeg med dem maa love Dig inderligt, fuldkommen, helligt og evindeligt! Naar den hører Guds Ord og fornemmer den trøstende, aandsopvækkende og husvalende Kraft, det fører med sig, siger den ofte: Lader os flyve herfra! lader os flyve herfra! Hvad ville vi længer her paa Jorden? Hvor længe, min Jesus, skal jeg endnu tro og ikke skue? Hvor længe skal jeg endnu blot høre tale om Dig og ikke se Dig? Lad mig dø, Herre, at jeg maa se Dig! Dine Sendebud, kjæreste Frelser, ere mig vistnok behagelige med de Forsikringer, de give mig paa dine Vegne; men naar vil Du selv tale umiddelbart til mig? Naar skal jeg høre Dig selv? Ak, kys mig med din Munds Kys! Drag mig (til Dig — Høis. 1, 2. 4)! Lad mig dø, at jeg maa se Dig!

§ 13. Naar den ved Nydelsen af Herrens hellige Kjærlighedsmaaltid og andre Leiligheder smager Hans Kjærlighed og fornemmer Forvisningen om sin Frelse i en frimodig Tro, saa siger den: Ak, min Herre og min Gud! Draaberne ere vel søde og gode; men langt bedre vilde dog Strømmen være. At være i Christo og leve i Hans aandelige Samfund er sødt og trøsteligt; men naar skal jeg være hos Christus og evindeligen leve i Hans himmelske Samfund? Naar den holder Maaltid, saa tænker den: „Salig er den, som æder Brød i Guds Rige“ (Luk. 14, 15). Den er lig en Skovdue, som efter hvad Naturforskerne have lagt Mærke til, stedse vender det ene Øie til Himmelen, naar den drikker af en Bæk. Saaledes længes en gudelskende Sjel stedse i Aanden efter Himmelen, om den end maa leve, vandre, æde, drikke og sove her paa Jorden. Hvad Duen gjør, det gjør den af Frygt for, at der skal være en Rovfugl i Nærheden; men Sjelen gjør det af Kjærlighed og af Længsel efter at Jesus skal komme og overflytte den fra Forkrænkeligheden til Evigheden. Maa den være i et Bryllup og se Menneskenes Stads og Pragt og høre de Glades Glæde, saa vil den strax tænke paa de Helliges og Saliges Forsamling i Himmelen, hvor de skinne som Solen i sin Faders Rige,

og sige: „Salige er de, som ere kaldte til Lammets Bryllups Nadverd" (Matth. 13, 43; Aab. 19, 9). Men mest bevæget bliver den, naar den har Anledning til at se en af sine Medchristne salig henslumre i Forvisningen om Guds evige Naade og Kjærlighed i den Herres Jesu Samfund og Arme, fuld af den Hellig-Aands Trøst og med Frimodighed villigen forlade Verden, eller naar den er tilstede ved en Ligbegjængelse, anstiller Betragtninger over den salige Omskiftelse, som er foregaaet med den Afdøde, og hører Kirkens skjønne Ligsalmer, hvori det heder: Hvor salige er' I Udvalgte, Som Døden hjem til Herren kaldte! Al Nød er' I undgangne, Som holder os her endnu fangne. O Jesus, kom mig fri at gjøre Og snarlig mig herfra at føre! Hos Dig i Himlens Sæde Er evig Fryd og Glæde. Aldrig vil dens Dødslyst være større, — aldrig ville dens Taarer flyde hedere og rigeligere end ved en saadan Leilighed. En vis gudfrygtig Sjel sagde, at den ikke vidste noget Andet at klage over Døden for, end at den ofte overrasker dem, som endnu gjerne vilde leve, og gaar dem forbi, som gjerne vilde være forlængesiden døde. En anden sagde: Jeg under mine kjære Medchristne af Hjertet, hvad Gud under dem; men at Nogle trænge før mig gjennem Døden ind til Livet og efterlade mig i den onde Verden, det gaar mig ofte dybt til Hjerte, og kunde jeg, vilde jeg gjerne stride med dem om, hvem der skulde gaa foran.

§ 14. Disse de himmelbegjærlige Sjeles Tanker er overensstemmende med den hellige Skrift og Guds Hellige Sædvane. Idet Stamfaderen Jakob paa sit Yderste formedelst Guds Aand forudsiger sine Børn, hvad der i Fremtiden skal vederfares dem, indblander han i denne Spaadom uventet og, som det ved første Øiekast synes, upassende de Ord: „Herre, jeg bier efter din Salighed (1 Mos. 49, 18). Fortolkerne gjøre sig megen Møie med at udfinde Aarsagen til, at disse Ord er indskudte her. Men en ypperlig Theolog i vor Kirke har meget rigtigt bemærket, at det, efter hvad man ofte finder i de profetiske Skrifter, er den Hellig-Aands Vis, hvor Han enten taler om Guds Domme over sit syndige Folk eller om den Hjælp, Han sender det, naar det omvender sig, da uventet at tale om Frelsen i Verdensfrelseren og at indflette Hans Ihukommelse, ligesom man indvirker en Ædelsten eller gylden Blomst i et Tæppe. Man maa imidlertid ogsaa lægge Mærke til, at Jakob forudsagde dette paa sin Syge- og Dødsseng, og saasom han udentvivl var mat og kraftesløs af Alderdom og Sygdom og blev endnu mere afkræftet ved den megen Tale, drager han et Suk af sit Hjertes Inderste og henvender det til den, som er hans og al Verdens Trøst og Frelse; det synes ogsaa at have været den dyrebare Stamfaders Sædvane at udstøde saadanne Sukke midt under sine Sysler og i sin Tale, hvormed han tilkjendegiver, at hans og alle sande Helliges høieste og eneste Attraa er at nyde Guds Frelse i Christo Jesu timeligen til Retfærdighed og evindeligen til Salighed. Den kongelige Profet udbryder klagende paa sin Flugt og Pilegrimsvanding, da han blev jaget omkring af Saul som et Dyr i Skoven og Ørkenen: „Ligesom en Hjort skriger efter Vandstrømme, saa skriger min Sjel til Dig, o Gud. Min Sjel tørster efter Gud, efter den levende Gud; naar skal jeg komme derhen og sees for Guds Ansigt?" (Ps. 42, 2. 3). Jeg ved vel, at han ved Forfattelsen af denne Salme nærmest havde den offentlige Gudstjeneste for Øie, saaledes som den holdtes i Tabernaklet, og, at han dermed udtalte sin inderlige Længsel efter i Forening med Andre at bivaane denne og at blive meddelagtig i den Velsignelse, som Gud havde forjættet det

Sted, hvor Han lod sit Navn ihukomme (2 Mos. 20, 24). Men da denne Salme senere brugtes af det israelitiske Folk ved den offentlige Gudstjeneste, er det aabenbart, at den Hellig-Aand med de anførte Ord har sigtet til noget Høiere og villet lære Folket, at enhver troende Sjel skal leve her i Verden som paa en Flugt eller Pilegrimsvandring og stedse nære en hellig Attraa efter at skue Gud i Saligheden, hvorfor den ogsaa i den nye Pagt og den christne Menighed altid er bleven brugt og endnu bruges i denne Betydning, og jeg antager, at der ikke letteligen vil findes nogen gudelskende Sjel, som ikke oftere har den i Munden og Hjertet under sin Andagt for dermed at udtrykke sin Længsel efter Himmelen. Paa samme Maade forholder det sig ogsaa med andre Salmer, saasom naar David sukker: „Gud, Du er min Gud; jeg vil søge aarlig til Dig; min Sjel tørster efter dig; mit Kjød længes efter Dig i et tørt og træt Land, hvor intet Vand er. Saa gjerne saa jeg Dig i Helligdommen for at se din Magt og Ære; thi din Miskundhed er bedre end Livet. Mine Læber prise Dig“ (Ps. 63, 2—4). „Hvor elskelige er ikke dine Boliger, Herre Zebaoth! Min Sjel begjærer og længes ogsaa efter at komme til Herrens Forgaarde; mit Hjerte og mit Kjød raabe med Fryd til den levende Gud“ (Ps. 84, 2. 3). „Min Sjel længes efter din Salighed; jeg haaber paa dit Ord. Mine Øine forsmægtede for dit Ord, idet jeg sagde: naar vil du trøste mig?“ (Ps. 119, 81. 82). Disse og lignende Psalmer brugtes ogsaa af Guds Folk og i dets Forsamlinger paa den Tid, Gudstjenesten og Rigets Tilstand stode i sin Blomst, og da Ingen havde Aarsag til at klage over nogen Forhindring, saaledes som David paa sin Flugt, hvoraf altsaa sees, at en saadan Længsel havde Guds aandelige og evige Besiddelse til Gjenstand. Dette lærer ogsaa Apostelen tydeligen, naar han siger om Abraham og hans sande Børn, at de ansaa sig for Gjæster og Udlændinger paa Jorden og søgte et Fædreland, ikke et jordisk, men et bedre end det, hvorfra de vare udgangne, nemlig et himmelsk og den Stad, som Gud havde beredt dem (Ebr. 11, 13 flg.). Saaledes var da alle de Troendes Liv i den gamle Pagt en Valfart og Pilegrimsvandring og en stadig Attraa og Længsel efter det rette Fædreland, som er i Himmelen.

§ 15. Saaledes beskrives ogsaa de troende Sjele i den nye Pagt som de, der stedse med inderlig Attraa længes efter snart at forlade Verden og være med Christo. Efter at Apostelen har lært, at der hos alle Skabninger spores en ængstelig Venten paa Guds Børns Aabenbarelse og en Længsel efter at blive frigjort fra Forkrænkelighedens Trældom, tilføier han: „Ja ikke det alene; men ogsaa selv de, som have Aandens Førstegrøde, ogsaa vi selv sukke i os selv, idet vi forvente en sønlig Udkaarelse, vort Legemes Forløsning“ (Rom. 8, 19 flg.). Guds Børn lægge ikke altid sin Attraa efter at være med Christo for Dagen ved mundtlig og udvortes Bøn, Sang og Sukken, men mest ved en indvortes, uafladelig Længsel og Stunden. Thi ligesom en Blomst, der har opnaaet sin Fuldkommenhed, udbreder sig mod Solen og udsender sin liflige Duft, saaledes er det ogsaa med de Troendes Hjerte; det udbreder sig imod Himmelen med alle sine Kræfter og længes stedse efter at indtræde i Jesu salige, fuldkomne og evige Samfund, hvilket endnu tydeligere sees af følgende Ord: „Vi vide, at dersom vor Hyttes jordiske Hus nedbrydes, saa have vi en Bygning af Gud, et Hus, som ikke er gjort med Hænder, evigt i Himlene. Thi og i dette sukke vi, idet vi længes efter at blive overklædte med vor himmelske Bo-

lig. Thi saalænge vi er i denne Hytte, sukke vi og under Byrden, efterdi vi ikke ville afklædes, men overklædes, saa at det Dødelige kunde blive opslugt af Livet. — — Vi er frimodige og have mere Behag i at vandre bort fra Legemet og være hjemme hos Herren" (2 Kor. 5, 1. 2. 4. 8). „Vort Borgerskab er i Himlene, hvorfra vi og forvente Frelseren, den Herre Jesum Christum, som skal forvandle vor Fornedrelses Legeme til at vor ligedannet med Hans Herligheds Legeme" (Filipp. 3, 20, 21). Efterdi det nu forholder sig saaledes med de Troende, saa siger Apostelen paa et andet Sted om dem, at de elske sin Jesu Aabenbarelse, det er: de længes inderligen derefter, som en kysk og kjærlig Hustru længes efter sin bortreiste Mands Hjemkomst, og om Apostelen end hermed har sigtet til den Herres Jesu sidste Aabenbarelse, da Han skal forløse sine Egne og dømme Verden, saa kan det dog ogsaa forstaaes om den Herres Tilkommelse, naar han ved en salig Død frier dem fra al ond Gjerning og frelser dem til sit himmelske Rige (2 Tim. 4, 18). Endelig er det mærkeligt, at den Hellig-Aand blandt Andet har sluttet den hellige Skrift med de Ord: Og Aanden og Bruden sige: Kom! (nemlig, som det siden i det tyvende Vers fuldstændig udtales: Kom Herre Jesu!), og hvo, som hører, sige: Kom! og hvo, som tørster, komme! og hvo, som vil, tage Livsens Vand uforskyldt! (Aab. 22, 17. 20) hvilket den Hellig-Aand uden tvivl har gjort for at fremstille alle troende Sjeles Natur fra da af indtil den yderste Dag, idet de nemlig nære og paa alle Maader lægge for Dagen en stedsevarende Attraa og hellig Længsel efter at være med Christo.

§ 16. Og hvoraf en saadan hellig Dødslyst og inderlig Længsel efter at være med Christo nødvendigvis opstaar hos de Troende, vil et Gud helliget Hjerte letteligen indse af, hvad vi hidtil efterhaanden have afhandlet i dette Værk, og jeg tvivler ikke om, at de, som have værdigets at læse det, ofte under Læsningen have fornummet en gudelig Bevægelse og den samme hellige Længsel hos sig efter at forlade Verden og være med Christo. Thi naar vi alvorligen overveie den Elendighed, hvori vi ved Synden ere komne (og som vi have gjort Begyndelsen med at omhandle), saa kan det ikke være Andet, end at vi maa udraabe med Apostelen: „Jeg elendige Menneske! hvo skal fri mig fra dette Dødens Legeme?" (Rom. 7, 24) Og denne Overveielse sker med desto større Kraft, fordi vi ved Guds Naade, Lys og Aand, hvoraf vi ere oplyste, have begyndt at se dybere ind i vort fordærvede, syndige Hjerte og nøiere at kjende Arvesyndens Vederstyggelighed, end den ellers i Almindelighed kjendes af kjødeligsindede Mennesker. Vi læse ikke det syvende Kapitel i Paulus's Brev til Romerne for deri at søge en Besmykkelse og Undskyldning for den Synd, der bor i vort Kjød, men for at lære os selv og vor fordærvede Natur uden Hykleri at kjende og sammenholde Apostelens Klagemaal med vor egen Erfaring, hvilket da ender med Skræk, Frygt, Angest, Sørgmodighed, Iver og Længsel efter jo før des heller at blive befriede fra denne Elendighed. Tage vi dernæst Omvendelsen for os, som maa bestaa i en gudelig Anger over Synden og i en usminket og levende Tro paa Jesum Christum og føre en barnlig, villig og stadig Lydigheds Frygt med sig, hvorledes skulde vort Hjerte ogsaa da kunne Andet end længes efter at vandre herfra og være med Christo, efterdi det jo forholder sig saaledes med vor Omvendelse, at den første trænger til en anden, den fra igaar til en fra idag, og den allerbedste til en endnu bedre. Derfor har vor store Lærer meget rigtigt sagt, at det

christelige Liv bestaar i en daglig Omvendelse. Hvor megen Møie koster det os ikke at fremkalde hos os sande Bods-Sukke og Bods-Taarer og fornemme en alvorlig Fortrydelse, som ikke udspringer af slavisk Frygt for Helvede, men af hellig og ren Kjærlighed til Gud, og hvor nødig vil ikke vort fordærvede Hjerte være sønderslaget, sønderstødt og sønderknust! Hvor bange er det ikke for, at de høist nødvendige Smerter og Veer, som Samvittigheden fornemmer, skulle komme med altfor stor Styrke! Hvor gjerne vil det ikke blive trøstet, forinden det er blevet grundig bedrøvet! Det vil ikke have Saaret renset og Værken udklemt, men vil strax have Saaret forbundet. Hvor gjerne gjør det ikke sine Synder smaa! hvor gjerne undskylder og besmykker det ikke sig selv og dem!

§ 17. Men naar Guds Ord, som er levende og kraftigt og skarpere end noget tveægget Sværd, alligevel trænger igjennem, indtil det adskiller baade Sjel og Aand, baade Ledemod og Marv (Ebr. 4, 12), saa at vi vide af Erfaring, hvad et sønderknust og sønderslaget Hjerte er, hvor vanskeligt falder det da ikke os, som ellers ere altfor lettroende, at tro paa den naadige og barmhjertige Guds Forjættelser i Christo Jesu! Til Synden have vi forhen løbet og ilet; til den korsfæstede Jesum derimod krybe vi mere end vi gaa, og hvor frygtsom, hvor svag er ikke vor Sjel til at omfavne Ham og annamme Ham, som skjænket den af Gud til en Eiendom, og med Frimodighed og stor Sikkerhed at besidde Ham i Troen; Hvor skrøbelig, hvor fuld af Tvivl og Vantro er ikke mangengang vor Tro, og hvor ofte bestaar den ikke mere i Sukken, Længsel og Attraa end i frimodig Griben og Omfatten! Vi ligne ofte Faaret; om end den trofaste Hyrde har gjenfundet det og lagt det paa sine Skuldre, saa skjælver og bæver det dog ved at høre Helvedes Ulve og Løver tude og brøle og tør ikke stole trygt paa sin Sikkerhed. Efter at Herren har taget sig af os og af lutter Miskundhed draget os til sig, ligne vi ofte de Børn, som Herren fordum tog paa sine Arme, kjærtegnede, kyssede og velsignede (Matth. 19, 13; Mark. 10, 13 flg.). Uden tvivl forstode Børnene ikke, hvilken Ære, Naade og Kjærlighed der vederfores dem. Saaledes gaar det ogsaa os gamle Børn; omendskjønt vor Jesus har annammet, grebet og omfavnet os, optaget os i sit salige Samfund og indsluttet os i sin evige Kjærlighed, saa vide vi dog ikke at skatte denne Kjærlighed efter sit Værd, og omendskjønt vore Synder ere os tilgivne, og omendskjønt vi ere aftoede, helliggjorte og retfærdiggjorte ved den Herres Jesu Navn og ved vor Guds Aand (1 Kor. 6, 11), saa føre vi os dog ikke denne lykkelige Tilstand saaledes til Nytte, som vi burde og kunde, Noget, som tildels er vor egen Skyld, men dog mest maa tilskrives Djævelens Avind og Ondskab.

§ 18. Vist er det og Noget, som vi burde annamme med vort ganske Hjerte, med vor ganske Sjel og med vor ganske Styrke, at Gud Fader er vor Fader i Christo Jesu, og at Han elsker os med den samme Kjærlighed, hvormed Han elsker sin Søn (Joh. 17, 23. 26), og at alle Fædres og Mødres Kjærlighed i Verden, om den end blev samlet i et Hjerte, vilde være at agte som en Draabe Vand imod det store Verdenshav i Sammenligning med Hans Kjærlighed. Vist er det, at Guds Søn har udvalgt os til sin Brud, trolovet sig med os til evig Tid og forbundet sig med os i Miskundhed og Barmhjertighed (Hos. 2, 19), og at der ikke er Noget i Himmelen og paa Jorden, hvori Han finder saadan Glæde og saadant Velbehag som i vor arme Sjel (Ps. 16, 3; Esai. 62, 4).

Vist er det ogsaa, at Han har tegnet os paa sine Hænder og sit Hjerte, og at Han ikke kan glemme os og ikke slippe og ikke forlade os (Esai. 49, 15. 16; Ebr. 13, 5), ligesom Han har forjættet os, at vi aldrig skulle fortabes, — at Han vil give os et evigt Liv, og at Ingen skal rive os af Hans og Hans Faders Haand (Joh. 10, 28. 29). Vist er det ogsaa, at den Hellig-Aand af inderlig, guddommelig Kjærlighed har paataget sig at være vor Talsmand, Trøster, Leder, Hjælper, og Ven, og at det er Hans Hvile, Hans Glæde og Hans Lyst at fylde vor Sjel med Fred og Glæde, berolige den midt i Uroligheden, udøse sig med sin Kjærlighed, Kraft og Trøst i vort Hjerte og paa en ubegribelig Maade forene sig med vor Aand (Joh. 14, 16; 1 Pet. 4, 14; Rom. 8, 16. 26; 5, 5). Men, kjæreste Medchristne, hvor Meget fatte og tro vi vel af saadanne herlige Ting? Naar man taler derom efter Guds Ord, er det da ikke, som om man talte med Smaabørn om høie Ting, om Himmellysene og deres Løb, om Aarsagen til Regnbuen, til Havets Ebbe og Flod, osv.? Om man end taler noksaa udførligt og grundigt derom, saa fatte de det dog kun barnagtigt og efter sin snævre Forstands Modtagelighed. Hvad den algode Gud har aabenbaret os om sin Kjærlighed, det er som en Flod, naar den strømmer over sine Bredder; vort Hjerte derimod er et lidet Kar, der kun formaar at rumme Lidet deraf. Men alt dette maa nødvendigvis vække en hellig Attraa hos os efter at vandre herfra og være med Christo. Skulde vi ikke længes efter at komme did, hvor vi ikke mere trænge til nogen Omvendelse, — hvor vi skulle leve i fuldkommen Retfærdighed og i himmelsk, ubesmittet Klarhed for vor Gud evindelig? Skulde vi ikke have Lyst til at ombytte vor skrøbelige, ofte tvivlende og stedse kjæmpende Tro med Beskuelsen og vor Længsel og Attraa med Besiddelsen og Omfavnelsen? Skulde vi ikke være begjærlige efter at se det allerveldædigste, allerkjærligste, allerviseste, allerhelligste og allersaligste Væsen, af hvilket, ved hvilket og til hvilket alle Ting ere, og den Kilde, af hvilken al den uendelige Kjærlighed og Miskundhed er udflydt, som vi have nydt alle vort Livs Dage?

§ 19. Skulde vi ikke længes efter at se den Gud og det høieste Gode, som paa saa mangfoldige Maader har meddelt os sig selv, — den væsentlige Kjærlighed, der har elsket os med en ren og oprigtig Kjærlighed fra Evighed af, — den barmhjertige Gud, der hele vort Liv igjennem har regjeret os med saa megen Skaansel og tilgivet os saa mange Synder, — den vise Gud, der har ført os saa underligt, men dog saligt, — den mægtige Gud, der har beskjærmet os mod Djævelen og Verden og al deres Magt- List og Ondskab, — den trofaste Gud, der aldrig har forladt os i nogen Nød og Fare, — den salige Gud, der saa ofte har glædet vort arme Hjerte med sin Trøst, — Faderen, der har skjænket os sin Barnerets Herlighed og alle vore Dage saa inderligen elsket os, saa rigeligen forsørget os, saa vældeligen beskyttet os og saa saligt ført os, — Frelseren, der har forløst os med sit Blod og sin Død og forhvervet sig os til en Eiendom, — Hyrden, der saa troligen har fødet, bevogtet og bevaret os, sine Faar, — Midleren, der saa troligen har traadt frem for Gud i vort Sted, — Vennen og Trøsteren, der altid saa hjerteligen har taget sig af vor arme, elendige, syndige og bedrøvede Sjel og værdiget den sin naaderige Iboelse? Skulde vi ikke af Hjertet ønske at vorde dygtiggjorte til at se Ham, at faa et saa udbredt Hjerte, at vi kunde rumme Ham, elske Ham med en uindskrænket Kjærlighed og love og prise Ham med fulde Kræfter? Anderledes kan det ikke være, og ander-

ledes finde vi det heller ikke at være. Naar man sætter en Magnetnaal under den stjernefulde Himmel, vil den vende sig bort fra alle andre Stjerner, og alene dreie sig efter Polar- eller Nordstjernen, og et troende Hjerte, som ved Troen paa Jesum Christum er blevet delagtigt i den guddommelige Natur og oplyst og helliggjort ved Hans Aand, vil, om det end har tusinde Gange tusinde Behageligheder, Skjønheder, Herligheder og Fordele for sig, dog alene længes og sukke til Gud: Naar skal jeg komme derhen og sees for Guds Ansigt? Et troende Menneske har ingen Øine uden for at agte paa det himmelske Lys, ingen Øren uden for at lytte til Guds Røst, ingen Tunge uden for at prise Gud, intet Hjerte uden for at elske Gud, ingen Kraft uden for at tjene Gud, ingen Flid uden for at behage Gud, intet Liv uden for at leve for Gud, ingen Attraa, Længsel og Sukken uden efter at se Gud. Nogle ville vide, at naar man sætter et tomt Æggeskal, fyldt med Maidug, ved et mod Solen opreist bredt Vedtræ, saa vil det stige opad dette, ligesom for at ile til Solen. Om dette forholder sig saa, skal jeg ikke kunne sige, da jeg ikke har forsøgt det; men det ved jeg, og har jeg erfaret, at et Hjerte, som er fyldt med et levende Kjendskab til Gud og med Hans Aand, stedse længes efter Ham og i sin Andagt og hellige Længsel daglig stiger op til Ham saa høit og saa ofte, som det er det muligt. Andre fortælle os, at de Blomster, Urter og Væxter, som staa under en Regnbue og blive berørte af dens Kraft, lugte langt sterkere og behageligere end andre, som dette ikke har været Tilfældet med; dette synes ikke utroligt, naar man ser hen til Aarsagen; imidlertid maatte man ogsaa forvisse sig herom ved Erfaringen; men en afgjort Sag er det, at de Sjele, som staa i Naadeforbund med Gud og leve i den Herres Jesu og Hans Aands Samfund, uafladeligen give en sterk Duft fra sig, som er en Blanding af lutter Tro, Kjærlighed, Haab, Bøn, Pris, Lydighed, Attraa og Længsel. De sige stedse: Min Sjel, hvad søger du udenfor Gud? hvad ønsker du ved Siden af Gud? hvad skal glæde dig uden Gud? Han har skabt Alt; Han eier Alt; Han er Alt. Kan et lidet Skin og en Draabe, som en Skabning har annammet af den evige Kjærlighed og det evige Dyb, glæde dig, skulde du da ikke længes efter Ham selv, af hvem Alt er, og af hvem du har annammet Alt? Ak, at elske Gud, at leve for Gud, at prise, at tjene, at tilbede, at se den kjærlige, algode og salige Gud, det er mit Et og Alt.

§ 20. Gaa vi videre i Betragtningen af vor Tilstand i denne Verden og tænke over vor Helliggjørelse og Fornyelse, det gudelige Levnet, som vi føle os forpligtede til at føre i Gud og til Gud, vor Kjærlighed til Gud og Næsten, den Dyrkelse, vi yde vor miskundelige Gud, den Flid og Iver, vi anvende for at udbrede Hans Kundskab og Navn og for at tækkes Ham, den Hengivenhed, Fortrolighed og Oprigtighed o. a. M., vi nære for Ham og vise Ham, saa finde vi alt dette saare ufuldkommet og mangelfuldt. Naar vi overveier, hvorledes Skriften benævner og skildrer et helligt Levnet, nemlig saaledes, at det er en Vandring med Gud og for Guds Ansigt, et Liv af Gud eller et Guds Liv i os, hvori ikke vi leve, men Christus lever i os, saa at Han bor og hersker formedelst Troen i vore Hjerter og ved sin Aand leder, driver, oplyser og helliggjør os, — saa, at Han er vor Sjels Sjel, vort Hjertes Hjerte, vore Kræfters Kraft og vort Livs Lys og Liv (1 Mos. 5, 22. 24; 17, 1; Gal. 2, 20; Efes. 3, 17; 4, 18), hvad finde vi da heraf? og hvorledes leve vi? ligesom de smaa Børn vel leve, men endnu ikke rigtigt forstaa at bruge sit Liv; de leve i En-

foldighed og Skrøbelighed, ja Daarskab og Uvidenhed; deres Liv er saa at sige Forældrenes Kjærlighed, som de bestandig trænge til; saaledes er det ogsaa med vort aandelige Liv. Vi ere vel gjenfødte og have begyndt at leve i Guds Søns Tro (Gal. 2. 20); vi have ogsaa Aandens Førstegrøde (Rom. 8, 23), der aabenbarer sig i vor Øvelse, vor Flid, vort Indres Bevægelse, vor Kamp og Strid, vore Sukke og Bønner osv.; men hermed er det saaledes beskaffent, at vor Jesus selv og Hans Aand giver os det Raad, at vi, naar vi have gjort alle Ting, som ere os befalede, skulle sige: „vi ere unyttige Tjenere; thi vi gjorde det, som vi vare skyldige at gjøre" (Luk. 17, 10), og at vi skulle bede: „Forlad os vor Skyld, ligesom ogsaa vi forlade vore Skyldnere" (Matth. 6, 12), samt at vi skulle rose os af vore Skrøbeligheder og af Christi Kors og lade Ham være Alt i Alle (2 Kor. 12, 9; Gal. 6, 14; Kol. 3. 11). Vi finde jo desværre ofte til vor Sjels Bedrøvelse, at vor Gudsdyrkelse, Bøn, Pris, Opofrelse til Gud, Hvile og Tilfredshed i Gud, Tillid til Gud, Glæde i Gud, Længsel efter Gud er besmittet med Koldsindighed, med Hykleri, med Uvillighed, Mistro, Utaalmodighed, med Egenkjærlighed og Verdenskjærlighed, med Letsindighed, med jordiske og syndige Tanker, med Sikkerhed og Efterladenhed osv. Naar vi ville bede, saa maa vi ofte lede længe, før vi finde vort Hjerte og kunne bringe det til Andagt, og naar vi saa vel have fundet det, saa viser det sig tit saa ustadigt og flygtigt og sværmer saaledes snart med dette, snart med hint, at vi tilsidst have Grund til at bede den hellige, alvidende og miskundelige Fader, at Han vil tage tiltakke med vor elendige Bøn, af Naade tilgive, hvad Syndigt der har blandet sig deri, og for den Herre Jesu Skyld lad den være Ham velbehagelig.

§ 21. Naar vi ville prise vor Gud, saa burde jo alt det, som indeni os er, love Hans Navn (Ps. 103, 1); men ak, hvor søvnigt og fattigt kommer det ikke ofte frem, og hvor tomme er ikke ofte vor Munds Ord for Hjertets sande Frimodighed, Lyst og Andagt! Hvor ringe og ubetydelig er ikke ofte Guds ubegribelige Miskundhed og Kjærlighed i vore Tanker! Hor lidet bevæges vi ikke ofte af det uforlignelige Ord: „Guds Søn har elsket mig og givet sig selv hen for mig" (Gal. 2, 20), hvilket dog, som en himmelsk, guddommelig Ild, burde sætte vore Hjerter i lutter Fyr og Flamme og opvække en serafisk eller brændende Lyst hos os til at elske og prise Gud! Hvor ofte maa vi ikke raabe, saa at det gjenlyder i Himmelen: O Jesus, Du Guds Søn, Du har ogsaa elsket mig og givet Dig selv hen for mig. O, Kjærlighed over al Kjærlighed, giv, at jeg af Hjertet maa kunne tro det! Gjør Dig, min Jesus, gjør din Kjærlighed stor og herlig i mit Hjerte! Opfyld min Sjel med en levende Kundskab om din Kjærlighed! Lad mig arme, elendige Hjerte være overstrømmet og omflydt af din Kjærlighed, saa at det bevæges, røres og lever i din Kjærlighed! Lad Alt være lidet, ringe og foragteligt, men din Kjærlighed stor, herlig og uvurderlig i mine Øine! I Jesus-Venner, hvorledes er det? Har jeg ikke truffet Eders Hjertes Tanker? Er ikke dette Eders Sjels uforanderlige Begjæring? Jo, uden al Tvivl. Nu, skulde vi da ikke inderlig ønske at forlade dette syndige, ufuldkomne og elendige Liv jo før des heller, for omsider fuldeligen at opnaa, hvad vi hidtil saa hjerteligen have ønsket, og for evindeligen at leve og røres i den Herres Jesu fuldkomne Kjærlighed og i Gjenkjærligheden til Ham? Skulde vi ikke sige med en gudfrygtig Theolog: Ak, min Jesus, jeg

kan ikke ret nyde Dig og Du ikke mig her i Verden, og medens jeg lever i dette Syndens og Dødens Legeme, — jeg ikke Dig; thi din vide, brede, høie og dybe guddommelige Kjærlighed er mig ubegribelig og utrolig; den er sød over al Sødme; men det fattes mig paa den rette Evne til at smage og føle den; den er en Rigdom over al Rigdom; men jeg arme Barn forstaar ikke at skatte eller bruge den; den er kraftig over al Kraft; men jeg kan ikke efter Fortjeneste fatte den, — Du ikke mig; thi jeg kan ikke elske Dig nok igjen, ikke saa ivrigt tjene Dig, ikke saa hjerteligt og brændende dyrke Dig, ikke saa inderligen og fuldkommeligen love Dig, som jeg burde, og som en saa umaalelig og uudgrundelig Kjærlighed fortjener. Hjælp mig derfor snart ind i Himmelen, og lad mig være, hvor Du er, paa det Du evindeligen maa leve i mig og jeg i Dig og Du elske mig og jeg Dig med evig Kjærlighed!

Hyrde god, Du Livsens Kilde!
Jeg er din;
Du er min;
Intet kan os skille.
Jeg er din; Du mig har givet
Syndebod
I dit Blod
Og i Døden Livet.

Du er min, som fast jeg trykker;
Liv og Død,
Jesu sød!
Mig fra Dig ei rykker.
Lad mig der omsider havne,
Hvor Du mig,
Hvor jeg Dig
Evigt skal omfavne!

§ 22. Men lader os gaa videre og fortsætte Betragtningen af de Ting, som kunne vække Lyst hos en christelig Sjel til salig at vandre herfra og være med Christo. Der er bekjendt, at et christeligt Liv er et Liv, fuldt af Kors; Roserne voxe blandt Torner, og de Christne finder man blandt mange Trængsler. Erfarne og bereiste Naturkyndige fortæller os, at de i en vis Verdensdel have fundet Roser uden Torner; men jeg har aldrig læst eller hørt, at man nogensteds skulde finde Christne, som ingen Korstorner vidste af. Det elendige Legeme er underkastet en Mængde tilfældige Skrøbeligheder og Sygdomme; Sjelen bedrøves ofte af den, som elsker den, og som den elsker, men skal dog tro (som det ogsaa isandhed forholder sig), at der under de sure Vredesblikke er skjult lutter Kjærlighed og Naade, i de mørke, lynende og tordnende Skyer lutter Velsignelse, under Bedrøvelsen lutter Glæde, — at det Ris, som den føler, føres af en kjærlig Faders Haand og styres af et elskende Hjerte, — at Fornedrelsen fører til Ophøielse, Skjændselen til Ære, Mangelen til Overflod, Uroligheden til Rolighed og Døden til Livet. Men hvor vanskelig det falder at tro dette, især naar Satan kommer til med sine Spotterier over de Christnes Lære om Korset og siger: Se, det er din barmhjertige og naadige Gud! Se, hvor Han elsker dig, hvor Han kjærtegner dig, saa at dine Øine rinde i Vand! Hvad Godt har du nu af din Christendom? Hvad hjælper din Gudsfrygt dig? osv., det vide alle sande Christne af Erfaringen. Verden, hvori de færdes og ere Fremmede, er en Jammer- og Taaredal, hvilket Ingen faar erfare mere end de, som Herren har udvalgt og afsondret fra Verden; thi Verden elsker sit Eget, og hvad der ikke vil være dens Eget, det maa enten være dens Spot og Latter eller dens Skovisk. Saa vandre de Troende ogsaa blandt lutter Dævelske Snarer og Garn, idet han søger at styrte dem enten i Synd eller i Fordærvelse. De maa omgaaes med mange kjødelige, letsindige, hadefulde og

falske Hjerter, af hvilke den Bedste er som en Torn og den Oprigtigste som et Tornegjærde.

§ 23. Det gaar dem mangengang som Apostelen: da han rev en Hob Ris sammen og lagde det paa Ilden for at varme og vederkvæge sig ved den, kom en Øgle ud og krøb paa hans Haand (Ap. Gj. 28, 3); naar de tro at skulle finde Raad, Hjælp og Trøst etsteds, saa blive de overfusede og udskjældte og maa vende tilbage med Skræk, Angest og Bedrøvelse. Ofte rømme de med grædende Hjerter sit Hus, naar det er fuldt af Røg, og det gaar dem som Simon fra Cyrene, der blev tvungen til at tage Herrens Kors paa sig og bære det efter Ham (Luk. 23, 26), eller som David, der, allerede elendig nok før flygtede for det Oprør, hans Søn Absalon havde opvakt, mødte Simei, som kastede med Stene efter ham og bandede ham (2 Sam. 16, 5 flg.); jeg vil sige, at et Kors sjelden kommer alene hos de Troende, og at det er Djævelens og Verdens Vis at forøge og betynge deres Trængsel med Gjenvordighed, Beskjæmmelse og Foragt. Mange aandelige Pilegrime slæbe paa Fattigdommens Byrde; mange drages med et sygt og elendigt Legeme, med et sørgmodigt og tungsindigt Hjerte og en bekymret Sjel; ikkedestomindre blive de ofte anfaldte, nappede og forskræmte af Hunde, spottede og udleede af kjødeligsindede Mennesker, foragtede og forladte eller trøstede med daarlig Trøst af sine Venner. I dyrebare Guds Børn, som nu høre mig (eller læse dette Skrift); jeg har vel hidtil skildret Eders Kors-Liv med nogle dunkle og forblommede Ord; men jeg ved, at I godt forstaa mig og ville kunne udførligen forklare det Altsammen ved Hjælp af Eders egen Erfaring. Men hvilken Hensigt har vel den alvise og algode Gud, vor kjære Fader (uden hvis Raad og Villie intet Ondt kan møde os), dermed? Blandt Andet den at afdrage vore Hjerter fra Kjærligheden til det Forkrænkelige, gjøre os kjede af Verden og vække, forøge og vedligeholde Længselen efter den salige Evighed hos os. Hvorledes skulde det da være muligt, at vort Hjerte endnu kunde forgabe sig i det Forkrænkelige og glemme den himmelske Salighed? Vi maa græsse blandt Torner og Tidsler paa Verdens forgroede Mark; skulde vi da ikke længes efter Paradiset? Vi svæve paa et uroligt Hav, og vort Skib svaier og slingrer mellem Vind og Bølger; skulde vi da ikke længes efter Havnen i de Levendes Land? Vi maa her leve i bestandig Uro, Angest, Sorg og Møie; skulde vi da ikke stunde efter Guds Børns Hvile, efter deres Frihed og Salighed? Vi saa daglig med Taarer; skulde vi da ikke længes efter engang at høste med Fryderaab? Vi leve i ugudelige, falske og jordisksindede Menneskers Selskab og Omgang, skulde vi da ikke af Hjertet ønske at komme til de himmelske Hærskarers Mangfoldighed, til de Førstefødtes Menighed, som er opskrevne i Himmelen, og til de fuldkommede Retfærdiges Aander (Ebr. 12, 22. 23) for med dem at bo i Fredens Boliger og samdrægtigt, helligt og uafladelig prise vor Gud?

§ 24. Man kunde endnu anføre flere saadanne Ting, som pleier at vække og skjærpe den hellige Dødslyst hos de Troende. Men det kan være nok hermed, efterdi de, som i den Hellig-Aands Skole have gjort nogen Fremgang i sin Christendom, vide Mere af Guds Ord og sin egen Erfaring, end man kan skrive. Vi gaa nu over til Brugen af denne Lære og ville overensstemmende med samme først foretage en Prøvelse af vor Christendom og undersøge, om den er sand og ægte, og om vi have opnaaet nogen Fuldkommenhed deri eller ikke. Hos et nigjenfødt og naturligt Menneske vil man ikke finde den hellige Lyst

til at forlade Forkrænkeligheden og være med Christo, saadan som den efter Guds Ord bør være. Man erfarer vel, at ogsaa Hedninger og Vantro faa Lyst til at dø og forkorte sit Liv enten af Vrede, Hævngjærrighed og Ondskab, saaledes som der fortælles om Kineserne, at naar de tro sig fornærmede af Nogen og gjerne vil hævne sig paa ham og rive ham med sig i Fordærvelse, saa hænge de sig hemmeligen om Natten paa hans Dør, fordi de vide, at han derefter vil blive straffet af Øvrigheden med en afskyelig Død, — eller af Utaalmodighed og Ærgrelse, naar det ikke gaar, som de ville — eller af Æregjerrighed, for at vinde et forfængeligt Ry for Tapperhed, — eller af blind Religionsiver og et ugrundet Haab om at komme til et bedre Liv. Saaledes fortæller en bereist Franskmand, at følgende mærkværdige Tildragelse forefaldt i Aaret sexten Hundrede og to og firti under hans Ophord i Agra, Stormogulens Residentsstad. En Afgudsdyrker, siger han, ved Navn Volldas, Hollændernes Underhandler, en Mand paa sytti Aar, havde faaet Underretning om, at Storbraminen eller Ypperstepræsten ved Afgudstemplet i Makura var død; strax begav han sig til Hollændernes høieste Befalingsmand og bad denne at gjennemse og kvittere hans Regnskaber; thi da deres Ypperstepræst var død, sagde han, vilde ogsaa han gjøre det Samme, for at han kunde komme til at opvarte denne hellige Mand i den anden Verden. Saasnart hans Regnskaber vare befundne rigtige, satte han sig i en Vogn i Selskab med nogle af sine Paarørende, som fulgte ham, og da han hverken havde spist eller drukket, siden han fik hin Tidende, døde han paa Veien. Japaneserne dyrke en Afgud, som de kalde Amida, og som de uophøldelig paakalde, sigende: Amida, ophold os! — saasom deres Præster have lært dem, at hvo som paakalder Amida, skal ganske vist blive salig. Deres Attraa og Længsel efter at faa Amida at se og være hos ham er saa stor, at de hyppig lægge Haand paa sig selv og aflive sig. Nogle stige og klatre desaarsag op paa høie Bjerge eller Huse og styrte sig med Glæde ned herfra til Ære for sin Amida. Andre krybe ind i en Hule og tilspærre denne saa omhyggeligt, at der kun bliver et lidet Hul tilbage, hvorigjennem de kunne trække Luft) derinde raabe de da uafladelig: Amida! Amida! indtil de omsider vansmægte og dø. Andre have aldeles overgivet sig til sin Amida og gaa derfor ud og kundgjøre Folket, hvad de agte at gjøre; nemlig dø og komme til Amida i Himmelen; Folket roser deres Forehavende og priser dem lykkelige; de forsyne sig da med Øxer og Hakker for at bortrydde de Torner og Buske, som de træffe paa Himmelveien, og som kunde være dem til Hinder; derpaa gaa de ombord i en ny Baad, støde fra Land og fare ud paa Havet, binde derpaa Stene om sin Hals og springe saaledes i Dybet.

§ 25. Nu, en saadan Dødslyst finder man vel hos de Uigjenfødte og Vantroe; men den har Intet tilfælles med den, som vi omhandle, og som findes hos Guds hellige Børn, thi denne har sit Udspring fra den levende Kundskab om den sande, treenige, evige Gud, deres Skaber, Frelser og Talsmand, ifølge hvis Ords Oplysning og Undervisning de længes efter Ham og af hellig og ren Kjærlighed ønske at være hos Ham. Den er derhos dæmpet ved christelig Hengivelse, Taalmodighed og barnlig Lydighed. De attraa ikke at forlade Verden og dette møisommelige Liv efter sin egen, men efter Guds Villie, til hvem de have helliget, ofret og hengivet Alt, hvad de have og eie. Meget rigtig siger en gammel Theolog: Om en Christen af sin

Gud efter Hans Raad og af hellige Aarsager var bleven for en Tidlang forvist til Helvede, og det stod i hans Magt at gaa ud deraf, eller om han var bragt lige til Himmeldøren, og denne var aaben, saa at det stod ham frit for at gaa ind, saa vilde han dog ikke gjøre nogen af Delene, men først give Agt paa sin himmelske Faders Øine og rette sig efter Hans Vink og Villie. Vel føler han en hellig Lyst og gudelig Længsel efter at være med Christo; men ikke mindre er hans Ønske, Attraa og Stræben efter at tjene Christo her i Verden, forherlige Hans Navn, opbygge og udbrede Hans Rige og fuldkomme Hans hellige Villie, hvorfor hans Dødslyst er helliget og ren for alle kjødelige Hensigter, for Hevngjerrighed, Utaalmodighed, Tragten efter forfængelig Ære og Deslige; han siger af Hjertet: Du er min Gud; mine Tider er i din Haand.

I Guds Haand jeg har sat min Sag;
Med mig ske kun Hans Velbehag!
Vil Han, at jeg skal længes (eller: ei længer blive)
Her i Live,
Min Villie vil jeg Ham hengive.

§ 26. Hin Lyst til at dø grunder sig i en Forblindelse af Satan, som har indvilket og fanget de stakkers elendige Mennesker i sine Garn og Snarer til at gjøre hans Villie (2 Tim 2, 26), hvorfor de vandre i sit Sinds Forfængelighed, formørkede i Forstanden, fremmedgjorte for Guds Liv formedelst den Vankundighed, som er i dem, formedelst sit Hjertes Forhærdelse (Efes. 4, 17, 18). Derfor kan man med al Ret kalde dem et Satansoffer, efterdi det allerede af saadant Selvmord tilfulde sees, hvilken Aand de drives af, og at de styrte sig i Helvedes Strube. Mennesket har ellers af Naturen Afsky for Døden og ønsker sig et langt Liv, hvilket det ogsaa søger at opnaa ved alle mulige Midler. De ovennævnte hedenske Kinesere have gjerne omkring sig i sine Huse Traner, Hjorte og lignende Dyr, som pleiede at leve længe i den Tanke, at der udgaar en Indflydelse og Livskraft fra dem, som tjener til at styrke deres egne Kræfter og forlænge deres Liv. I det samme Folks Land skal der voxe en Rod, om hvilken de tro, at den ligesom forynger Mennesket og fornyer dets Kraft, hvorfor de vurdere den saa høit, at et Pund deraf koster tre Pund Sølv. En vis Konge i Frankrige betalte sin Livlæge flere Tusinde Daler maanedlig, da han nærede det Haab, at denne ved sin Kunst kunde forlænge hans Liv. Denne Livslyst findes især deleshed hos dem, det gaar godt, som Sirak siger: O Død, hvor bitter er ikke din Ihukommelse for et Menneske, som lever rolig med sit Gods, — for en Mand, som ikke forstyrres af Bekymringer, men har god Fremgang i alle Ting og endnu kan tage rigelig Næring til sig!" (Kap. 41, 1 flg.) Men hvad der er forunderligt er, at ofte ogsaa de fattigste Mennesker, som sidde i Sorg, Kummer, Nød og Trængsel til over Ørene, have ligesaa liden Lyst til at dø som Andre, der befinde sig i en i timelig Henseende bedre Tilstand. Thi den menneskelige Elendighed bestaar for en stor Del deri, at Mennesket ikke forstaar sin Elendighed og ikke gjerne vil forløses derfra. Det elsker sine Lænker, idet det anser dem for Guld, uagtet de blot ere forgyldte. Det ligner en Fugl, som med Tiden vænner sig saaledes til det Bur, hvori den er indespærret, at den hopper, springer og synger deri, som om den levede i sin Frihed, og om man end aabner Døren for den, skjøtter den dog ikke om at gaa ud.

§ 27. Det er mærkværdigt, hvad en vis nederlandsk Forfatter fortæller, at der har tildraget sig i Genua, en stor og navnkundig Stad i Italien, nemlig, at da en fornem Mand fra Florents havde beseet Prins Dorias Rorskibe og kom

til at tale med Prinsen om de Slaver, som holdtes ombord paa disse til at ro, beklagede han deres Elendighed, hvortil Prinsen svarede, at han forsikrede ham, at disse Mennesker vare lykkeligere end han (Florentineren), efterdi de levede vel fornøiede i sin Stilling, hvilket han ikke gjorde. Da Manden ikke vilde tro dette, lod Prinsen hente en gammel Rorknægt fra en Galei, sagde ham, at han havde fundet for godt at frigive ham af hans Trældom og foruden Friheden skjænke ham ti Daler, hvilke han ogsaa virkelig overleverede ham. Slaven modtog denne uventede Naade med dybeste Taknemmelighed og gik sin Vei; men nogle faa Dage efter kom han tilbage og bad Prinsen, at han endelig maatte indrømme ham hans forrige Plads paa Rorskibet igjen. Fyrsten spurgte ham, hvad Aarsagen var til denne paafaldende Beslutning, — om ikke Friheden var bedre end Trældommen; men han svarede, at det nu var fem og tyve Aar, siden han kom paa Galeien; han var bleven aldeles vandt til dette Arbeide og denne Stilling; han havde sine gode Brødre og Bekjendte blandt de andre Rorknægte, havde sin Kost usørget, og naar han arbeidede lidt ved Siden, kunde han desuden fortjene Noget til sin Vederkvægelse, fik derhos paa Reiser, og naar de gik tilsøs, mange Byer og Lande at se; i sin Frihed derimod havde han ingen Ven; han havde glemt sit Haandværk, kunde ikke mere tjene sit Brød, havde ingen Fornøielser, o. a. M. Se her, kjæreste Medchristne, et Menneske, der meget træffende fremstiller os de Uigjenfødtes og de jordiskfindede Verdensbørns Art og Beskaffenhed. De føre allesammen et møisommeligt, elendigt og sorgfuldt Liv i denne Jammerdal og blive mangengang saa ængstede, plagede og trykkede, at jeg ikke ved, hvilken Forskjel der er mellem dem og en saadan Slave, uden at den Ene har sin Plage paa Vandet og de Andre paa Landet. Og dog have de ikke Lyst til at faa sin Frihed ved en salig Død. De ville heller fortsætte sin Reise blandt Torner og Tidsler paa den af Gud for Syndens Skyld forbandede Jord end længes efter Paradiset og søge at trænge ind i det jo før des heller.

§ 28. Se, dette er Naturen udenfor Naaden, og dette er de kjødeligsindede Menneskers Art. Langt anderledes forholder det sig med de troende og Gud helligede Sjele. De have ikke blot Lyst til at vandre herfra og være med Christo, naar de befinde sig i Kors og Trængsel og plages af mange Møisommeligheder og Ubehageligheder, men ogsaa i gode Dage, og naar det gaar dem efter Ønske og Villie, saa at jeg ikke betænker mig paa at sige, at det, at man ingen Længsel føler efter Himmelen, er et stort Tegn paa en uduelig eller ialfald koldsindig Christen, hvorimod en hellig og inderlig Attraa efter at vandre herfra og være med Christo blandt Andet er et Kjendemærke paa en sand Christen og et saligt Guds Barn. Til Oplysning herom vil jeg anføre, hvad nogle Forfattere berette, nemlig at Luther paa sin Reise til Rom i Augsburg hørte tale om en Jomfru ved Navn Ursula, som Enhver ansaa for en levende Helgen, fordi hun ikke paa mange Aar havde nydt nogen jordisk Mad, men blev opholdt umiddelbart ved Guds Kraft og saaledes tilbragte sin Tid med at faste, bede og dyrke Gud. Luther ønskede til sin Opbyggelse at se denne Jomfru, og efter at han havde talt Mangt og Meget med hende, som tjente til at opnaa hans Øiemed, spurgte han hende tilsidst, om hun ogsaa følte nogen Længsel hos sig til jo før des heller at forlade Verden og være med Christo. Hun sagde, at hun frygtede og ængstedes medrette for Døden; thi hvad hun havde, det viste hun; men hvad der hisset skulde vederfares hende, viste hun

ikke, hvorpaa den dyrebare Luther sluttede med en Advarsel om, at hun maatte se til, at Alt gik rigtigt til og vogte sig for at gjøre sig skyldig i noget Bedrag, hvorhos han efter at have forladt hende sagde til dem, som vare omkring ham, at han ikke kunde anse den for nogen Helgen, som ikke længedes efter snart at være ude af Verden; der maatte stikke et Bedrageri derunder, som snart vilde komme for Lyset, hvilket ogsaa skede. I Modsætning hertil fortælle Andre, at der i Aaret femten Hundrede og ni og sytti døde en ung Kone her i Byen, kun et og tyve Aar gammel, som paa Præstens Spørgsmaal, om hun, saafremt det maatte behage Herren at tage hende herfra, vilde anse dette for det Saligste for sig, gav til Svar: Jeg har længe haabet derpaa og venter hver Time Herrens Komme og ønsker Intet heller, samt tilføiede: Det at leve er mig Christus og at dø en Vinding; jeg har Lyst til at vandre herfra og være med Christo, og dette sagde hun med en glad Mine, som om hun slet ikke frygtede for Døden. Efter at salig Dr. Sacc har beskrevet dette saaledes i hendes Ligprædiken, tilføier han de Ord: At en ung Kone i sin blomstrende Alder, som ikke har været trykket af noget synderligt Kors, men efter sin Stand været vel forsynet med Guds timelige Gaver, gaar Døden saa villig og glad imøde, kan ikke komme af menneskelig Kraft; men det er en Gjerning af den Hellig-Aand, som endog midt i Døden virker en saadan Trøst i de Troendes Hjerter.

§ 29. Prøver Eder da, mine kjære Medchristne, og undersøger Eders Hjerte, om I finde denne hellige Dødslyst i det, — om I med Guds andre Skabninger ængstes i Forkrænkeligheden og stunde efter den salige Frihed, der er os forjættet, — om I i Eder selv sukke efter den sønlige Udkaarelses fuldkomne Aabenbarelse og efter Eders Legemes (og Sjels) Forløsning (Rom. 8, 22. 23), — om I af Hjertet søge det, som er oventil, hvor Christus sidder ved Guds høiere Haand, og tragte efter det, som er oventil, ikke efter det, som er paa Jorden (Kol. 3, 1. 2), — om Eders Hjerte er himmelsk- eller jordisksindet, — om I af Eders ganske Sjel længes efter at være med Christo, og om I ere i en saadan Tilstand, at I endog idag vare beredte til, om Gud saa føiede det, villigen og gladeligen at forlade Verden og hvad deri er, — om I undertiden ved Betragtningen af Eders Jesus og den Kjærligheds uransagelige og uudsigelige Rigdom, hvormed Han har elsket os, fornemme en sød Bevægelse, hellig Lyst og inderlig Attraa efter snart at være hos Ham og se Ham i Hans Herlighed og tilligemed de andre Udvalgte elske Ham med en evig Kjærlighed og tilbede og forherlige Ham med fuldkommen Pris, — om I mangengang længes efter at se den algode Gud, af hvem I have modtaget saa meget Godt alle Eders Livs Dage, — om Eders Taarer undertiden bryde frem af hellig Længsel efter Ham, — om I af Eders Hjertes Grund ofte sukke: Ligesom en Hjort skriger efter Vandstrømme, saa skriger min Sjel til Dig, o Gud. Min Sjel tørster efter Gud, efter den levende Gud; naar skal jeg komme derhen og sees for Guds Ansigt? (Ps. 42, 2 flg.) Vide og forstaa I, hvad det vil sige: Herre, min Sjel er i en bestandig Uro, indtil den kommer til Dig? Have i været tilmode som et Barn, hvis Moder er fraværende i Anledning af sine Sysler og Anliggender, — der længes efter hendes Bryst og ikke vil lade sig stille tilfreds? Man rangler, man ringer og synger for det; man bærer det hen for et Speil; man aabner et Vindu og lader det se paa de Forbigaaende eller ud i en Have; man bringer det en liden Hund eller et andet Dyr; man giver det Øl eller Vin

at drikke; men det er og bliver dog uroligt og længes stedse efter Moderens Skjød og Bryst, saa at Taarerne trille ned over dets Kinder. Vide I, hvorledes den er tilmode, som hverken finder Ro og Glæde i sit Hus eller i sin Have eller i sit Gods eller i muntre Selskaber eller i nogen anden jordisk Forlystelse, — hvorledes det er fat med den, som ikke er hjemme i sit Fædreland, ja ei engang i sit Hus, — som endnu er i Verden og dog ikke lever i den, — som har Overflod paa timelige, gode Ting og dog er fattig i Aanden og af Hjertet, — som har Aarsag til at være glad og dog ofte ikke kan holde sig for at græde? Nære I ikke blot i Forfølgelse, Trængsel, Sygdom og Anfegtelse Ønsket om at være med Christo, men ogsaa i gode Dage, og naar I kunne leve friske og fornøiede? hvad holde I for det Bedste, at dø eller at leve? Kunne I gladeligen og hjerteligen synge:

Glæden i Verden er bitter og Lysten forgjæng'lig
Og Sjelens verdslige Væsen forfæng'lig,
Rigdom ustadig, Anseelse flygtig;
Den bedste af jordiske Ting er udygtig.

Bort, jordiske Lyster! bort Rigdom! bort Ære!
O, gid jeg i Himlen idag maatte være!
O Himmelklenodie! o evige Glæde!
O, Jesus! af Verden mig snart lad udtræde!

O himmelske Klarhed! o Liv uden Ende!
Naar vil Du mig Saligheds Krone tilsende?
Ak, Jesus! hvor længe? min Sol! ak, hvor længe?
Naar skal jeg ved Døden til Livet indtrænge?

§ 30. Ved denne Prøvelse vil der vise sig to Slags Mennesker: Nogle, som ere aldeles jordiskfindede og aldrig have tænkt paa saadanne Ting, hvor længe de end have levet i Kirkens udvortes Samfund og gjort Brug af Nademidlerne, og hvis Hjertes Attraa er, „at deres Hus skal blive evindelig, deres Boliger fra Slægt til Slægt" (Ps. 49, 12), og at de maa have og beholde stor Ære, et stort Navn, megen Anseelse, Glæde, Bekvemmelighed og Behagelighed paa Jorden, som blot se paa det Nærværende og Synlige, men glemme det tilkommende og Usynlige, — som tragte efter de jordiske Ting, — hvis Gud, Himmel og Alt er Bugen og Verden med sin Pragt og Lyst (Filipp. 3, 19) og som derfor intet bedre Liv attraa, — som gjerne vilde være tilfredse, naar de kun altid maatte forblive i sin timelige Velstand, — som skjælve for Døden, osv. En Saadan var en vis Kjøbmand i Nederlandene, der foruden meget andet Gods ogsaa eiede en overordentligt deilig Have, hvori han pleiede at søge sin Fornøielse; da han blev syg, og Lægerne talte til ham om Døden, lod han sig bære hen i denne Have og gjennem dens Gang og beklagede sig over den grusomme Skjebne, som berøvede ham al denne Behagelighed, og over at Gud ikke længer kunde unde ham en saadan Glæde, uagtet han aldrig havde bedet Ham om Himmelen eller stundet derefter. Af samme Art var en vis lærd og for sine Kundskaber og Opdagelser høiberømt Mand, som forfærdedes ved at høre tale om Døden og sagde: Er det ikke en Elendighed, at man skal dø? saavelsom en vis Bonde, om hvem hans gudfrygtige Sjelesørger har fortalt mig følgende Tildragelse: da han (Præsten) i et Barsel fik Anledning til at tale om de sande Guds Børns søde Død og blandt Andet sagde, at han selv ofte trøstede sig ved sin Afsked fra den onde og møisommelige Verden og, naar han ikke kunde faa sove om Natten, forlystede sig ved Betragtningen af sin forestaaende salige Opløsning, blegnede han og spurgte forskrækket og skjælvende, hvorledes man kunde kalde Døden sød, som al Verden kalder besk. Han maatte ikke tale mere herom; det havde man kun liden Glæde af; det var

ham utaaleligt at høre tale om Døden. Hans Kone var af samme Tænkemaade; da hun engang samtalede med en Naboerske i Haven og fik Øie paa et høit Nøddetræ, der havde nogle tørre Grene oppe i Toppen, udbrød hun i disse Ord: O du ærlige Træ! der har du vist staaet mangen god Dag. Hvor lykkelig er du ikke, at du først efter mange Aars Forløb bliver gammel og begynder at visne! O, hvad vilde jeg ikke give til, om ogsaa jeg kunde forblive saa længe her i Verden!

§ 31. Af saadanne Mennesker finder man desværre en Mængde blandt Nutidens Christne paa alle Steder, og om de end ikke udbryde i saadan Tale som nysanført, saa røbe de dog sit verdsligsindede og i Forkrænkeligheden nedsænkede og forelskede Hjertet i al sin Omgjængelse. Vor Ungdom, Ynglinger og Piger, have næsten allesammen saa Meget med Verden at gjøre, at de kun tænke lidet paa Himmelen, og skulde man anstille en Ransagning, saa vilde man formodentlig finde faa Hjerter, som sagde med Apostelen: Jeg har Lyst til at vandre herfra og være med Christo. De have Lyst til at tækkes Verden og være pyntede paa den nyeste Mode, at blive ærede, betjendte og opvartede, at faa et rigt Gifte, at føre stor Pragt og leve længe i saadan Lyksalighed. Men hvo skulde ville tænke paa Døden og raade unge Mennesker til allerede nu at længes ef- Himmelen og efter at være med Christo? Dermed har det efter Verdensbørnenes Mening ingen Hast; det er tidsnok, naar de blive gamle og have nydt Verden, saa meget de lyste. En vis gudfrygtig Fyrste af Anhalt forærede en fyrstelig Brud i Bryllupsgave et Tæppe, hvorpaa var afmalt en Ligkiste, Ligklæder, Hjerneskaller, kjødløse Ben, Gravsteder o. a. M. Hun, som en gudelskende Sjel, tog meget gjerne imod det og takkede ham for denne gavnlige Paamindelse om hendes Dødelighed. Men i vor Tid maatte man ikke komme med saadant Vrøvl (som den nuværende Verden udtrykker sig); ellers vilde man snart tale om en Sværmer og en uforstandig Mand, og man vilde kun høste liden Tak derfor af en Brud i vore Dage. De gamle og alderstegne Mennesker burde jo være afdøde fra Verden; de burde være som de, der ile herfra; de burde have lært af Erfaringen, at Menneskenes Dage, selv de stolteste af dem, ere Møie og Uretfærdighed; de burde være som Søfolkene, der ligge færdige med et velladet Skib og vente paa god Vind og, naar de mærke den, lette sit Anker med Glæde, sætte alle Seil til og tiltræde sin Reise til Fædrelandet med fuldt Haab, — som Simeon, der med Længsel ventede paa sin Affkedsdag og for bort i Fred efter at have seet sin og Verdens Frelser. Man erfarer imidlertid det Modsatte hos Størstedelen af de Gamle, hvilke ofte overgaa de unge Mennesker i Uvillighed til at dø.

§ 32. Erfaringen lærer, at en Jernkugle eller Sten, som er henlagt paa fri Mark, uformærkt graver sig dybere ned Aar for Aar ved sin egen Tyngde, ligesom jeg da selv har seet Grændsestene, som i Løbet af tyve til tredive Aar vare sunkne saa dybt, at de neppe ragede en Haandbred op, uagtet de i Begyndelsen stode vel en halv Alen over Jorden. Med dem kan man medrette sammenligne endel gamle Mennesker, som ønske at leve desto længer, jo længer de leve (især naar det gaar dem godt), og som efterhaanden fordybe sig alt mere og mere i det Jordiske og Forgjængelige. Ikke bedre gaar det med Andre, som ere midaldrende; ak, med hvor stor Sikkerhed vandre ikke de fleste af dem i det Timelige! hvor urimeligt finde de det ikke, naar man siger dem, at et af Kjendetegnene paa en Christen ogsaa er, at han har lært og daglig

lærer at foragte det Jordiske og af Hjertet at tragte efter det Himmelske, og at han selv i sin Alders, sin Æres, sin Lykkes Blomst har Lyst til at dø salig og være med Christo, samt at det er et Bevis paa en ren og inderlig Kjærlighed til den Herre Jesum at betragte alt Jordisk og Forgjængeligt med Foragt, Ham derimod med Længsen og Attraa, at agte alt Andet for Skarn og kun ønske sig Jesum til Vinding. Om en russisk Storfyrste ved Navn Ivor fortælles, at da Kongen af Danmark beærede ham med et anseeligt Gesantskab og blandt andre Foræringer lod ham tilbyde en kunstigt forarbeidet Kugle, der bevægede sig selv ved Hjælp af et indvendigt Uhr og meget net fremstillede Stjernernes Løb, vægrede han sig ved at modtage den og sagde, at han ikke bekymrede sig om det Himmelske, men kun om det Jordiske. Dette Menneske giver en meget træffende Afbildning af Nutidens Skinchristne, der have saa Meget at bestille paa Jorden, at de sjelden tænke paa, hvad Troen forventer i Himmelen, ligesom det da er at befrygte, at mange store Herrer, mange høie Embedsmænd og Statsmænd, mange formuende Adelsmænd og Godseiere, mange høilærde og høierfarne Doktorer, mange i en udbredt Virksomhed siddende Handelsmænd, mange brave og flittige Haandværkere og Arbeidsmænd osv. intet vide af Lysten til at vandre herfra og være med Christo, og at de aldrig have bedet Gud om ved sit hellige Ord, sin Aand og Naade at vække den hos dem. Heraf kommer det, at de fleste Christne dø med Ulyst og ligne en Leieboer, der er opsagt af sin Vært og ikke vil flytte, førend Rettens Betjente med Magt drive ham ud og kaste hans Ting udenfor Døren, eller et Skib, som ved en voldsom Storm er blevet løsrevet fra det Sted, hvor det laa for Anker, og ført ud paa Havet, hvor det svæver mellem Vind og Bølger og er udsat for at kastes ind paa den nærmeste Klippe eller sandbanke og blive sønderslaaet.

§ 33. Hvorledes nu et saadant Sind kan stemme overens med Troen, med Kjærligheden til Gud, med den sande Christendom, formaaer jeg ikke at indse. Vist er det, at det har sit Udspring af stor Uvidenhed om guddommelige og aandelige Ting, af Sorgløshed og Koldsindighed, af Kjærlighed til Verden og det Forkrænkelige, hvilket Altsammen visseligen ikke er Aandens, men Kjødets Frugter. Og naar de, „som hungre og tørste efter Retfærdighed" (Matth. 5, 6), kaldes salige, hvad skal man da sige om dem, som ere saa mætte af jordiske og timelige Ting, at de ikke vide af nogen aandelig Hunger og Tørst at sige og aldrig have erfaret, hvad den er. Jeg formaner derfor alle dem, som kalde sig og ville ansees for Christne, at de for Fremtiden ville henvende sine Tanker mere paa denne Sag og omhyggeligere overveie den i Frygt for Gud end hidtil skeet og bestræbe sig for ikke at være saa ganske og aldeles jordisksindede og desuagtet leve saa trygge; thi en saadan Tilstand er, efter hvad der sees af det Foregaaende, farligere end de tænke. Ligesom Theologerne meget rigtigt sige, at det er et sikkert Kjendemærke paa den i Hjertet skjulte Tro, at Mennesket er bekymret med Hensyn til sin Tro, — at det er et Tegn paa den himmelske og guddommelige Kjærlighed at sukke over sit Hjertes Koldsindighed og sin Mangel paa Kjærlighed (ligesom Røgen vidner om den forhaandenværende Ild), — at det er et Bevis paa Tilstedeværelsen af Naadens og Bønnens Aand at ville gjerne bede hjerteligt og andægtigt, saaledes kan man nok ogsaa sige, at det er et Kjendetegn paa de sande Himmelborgere at tænke ofte paa Himmelen, at længes

inderligt efter den og af ganske Hjerte attraa, snart at vorde optagen i den og være med Christo. Den derimod, hos hvem Intet af dette findes og som ei heller bekymrer sig om, enten han har en saadan Attraa eller ikke, om ham maa man befrygte, at han endnu aldrig har kjendt Christum, og at han er langt borte fra Guds Liv og Sandheden i Christo (1 Joh. 3, 6; Efes. 4, 18. 21). Et verdsligsindet Hjerte vil maaske sige: Hvem kan vel føle Længsel efter Døden, som al Verden anser for saa skrækkelig, — som fører saadan Smerte, Angest og Nød med sig, — som sætter En ud af al Ens Herlighed, berøver En alt Ens Gods, overantvorder Legemet til Forraadnelse? osv. Jeg svarer: Det er ikke godt, at du ikke ved at tale om Døden anderledes end efter Naturen, efter Kjødet og efter Udseendet. Har du saa længe været en Christen, — har du hørt saa mange Hundrede Prædikener, — har du skriftet og nydt den høihellige Nadverd saa ofte og endnu ikke lært, hvorledes en Christen skal betragte og tale om Døden efter Naaden, i Aanden, i Christo, efter Guds Ord? Just denne Vankundighed vidner om din Vantro og Sikkerhed og maa overbevise dig om, at du lever i en høist farlig Tilstand. Tænk, om Døden efter Guds Raad og Villie overraskede dig endnu idag, medens du endnu ikke ved, hvad en Christen skal tro om Døden, — hvorledes han skal trænge ind til Livet! Ak, opsæt dog ikke længer denne høist magtpaaliggende Sag! begynd idag at læse og høre Guds Ord og Prædikenerne med større Eftertanke, og hvil ikke, førend du ved, hvad en sand Christen skal vide og tro om Døden! Hvor forfærdeligt er det ikke at behandle Ting, som angaar Ens Sjel og Salighed, Himmelen og Helvede og Evigheden med saadan Sikkerhed og Sorgløshed!

§ 34. Du kunde endvidere sige: Jeg skulde just heller ikke ændse Døden saa synderligt; thi jeg maa dog engang dø; men jeg frygter for Helvede; jeg er bange for, at jeg kan blive fordømt; naar jeg blot blev salig! Men hvoraf kommer det, at du ingen Visshed har om din Salighed og behøver at frygte for Døden? Har ikke den algode og kjærlige Gud tydeligt nok aabenbaret os sin naadige Villie i sin allerkjæreste og enbaarne Søn og sit hellige Ord? Har ikke den Herre Jesus gjenløst os og alle Mennesker, ikke med Sølv eller Guld, med sit guddommelige, kostbare Blod? Har Han ikke givet os kraftige Midler, hvorved vi kunne komme til Forvisning om vor Frelse? Intet af al dette mangler jo; men jeg ved, hvad det er, som fremkalder Tvivl hos dig; du ved maaske meget vel, at Herren har forjættet de Bodfærdige Syndernes Forladelse, Retfærdighed, Liv og Salighed; men du føler dig i din Samvittighed overbevist om, at du hidtil ikke har kunnet henregnes til de Bodfærdige, fordi du endnu aldrig rigtigt har angret dine mangfoldige Synder, men endnu daglig glæder dig i dem; de have hidtil ikke været dig nogen Byrde, men en Glæde; du ved ikke, hvad et bekymret, sønderknust og sønderslaget Hjerte er; ei heller ved du eller vil vide, hvad Hunger og Tørst efter Retfærdighed er, og hvorledes et angstfuldt Hjerte længes efter den korsfæstede Jesum, — hvor kostelig og dyrebar denne Skat og Guds Gave er det, — hvorlunde det anser det for sin første Ære, Glæde og Trøst at ligge ved Hans Fødder og kysse dem og væde dem med sine Taarer, — hvor sødt Hans Samfund, hvor liflig Hans Fred, hvor trøstefuld Hans Naade er. Saa er du hellerikke af Hjertet bleven Syndens Fiende og Guds Ven; du har endnu aldrig af Hjertet foresat dig at modstaa

Synden i Jesu og Hans Aands Kraft, at forsage Verden, at fornegte dig selv, at korsfæste dit Kjød tilligemed dets Lyster og Begjæringer og i din øvrige Livstid tjene Guds Raadslutning, osv.; men du vandrer stedse fremdeles paa dine vanlige Syndeveie; du hører Guds Ord, men lægger det ikke paa Hjertet; du skrifter uden Omvendelse; du tror uden Tro; du beder uden Andagt; du lever uden Kjærlighed; du roser dig af din Christendom og har dog ikke stort Mere end Navnet deraf; du siger: jeg kjender Gud og den Herre Jesum, og negter det med dine Gjerninger.

§ 35. Naar du befinder dig i en saadan Tilstand, saa undrer jeg mig slet ikke over, at du ingen Lyst har til at dø, og jeg beder Gud af Hjertet i Jesu Navn, at Han ikke vil lade dig dø i denne Tilstand; thi hvad Andet vilde din Død blive end en Udgang af den syndige Forgjængelighed og en Indgang i den usalige Evighed? Hvad Andet vilde din Død blive end en Ende paa al din usle og daarlige Lyst og Glæde og en Begyndelse til den evige Kval og Pine, efter den Hellig-Aands Udsagn: „Hvis Gud er Bugen, — hvilke tragte efter de jordiske Ting, — hvis Ære er i deres Skjændsel og hvis Ende er Fordærvelse“ (Filipp. 3, 19)? Men hvorledes kan du være saa tryg i en saadan Tilstund; hvorledes kan du le, æde, drikke, være lystig, sove spille, drive Vellyst og være uden Bekymring i saadan yderlig Sjelefare? Er der da ingen Gud, ingen Himmel, intet Helvede, ingen Evighed til? Jeg vil dog haabe, at du ikke har glemt din Christendom i den Grad, at du skulle besvare dette Spørgsmaal med Nei. Men, dersom du, skjønt maaske ugjerne, maa sige Ja, saa spørger jeg videre: Ere da ikke de her nævnte Ting af den Vigtighed, at man skulde ofre dem nogen Tanke og nære nogen Bekymring for deres Skyld? eller er det ligegyldigt, hvor din udødelige Sjel, naar den skilles fra Legemet, farer hen, og hvor den kommer til at blive, hos Christus eller hos Belial, i det himmelske Lys og Saligheden eller i Helvedes Mørke, hvor der „skal være Graad og Tænderes Gnidsel, — hvor deres Orm ikke dør og Ilden ikke udslukkes“ (Matth. 8, 12; Mark. 9, 44 flg.)? Er det dig lige meget at være evigt salig eller evindeligt usalig? Du vil sige: Gud forbyde, at jeg skulde blive fordømt; jeg haaber at blive salig. Jeg svarer: Den langmodige og naadige Gud, som „ikke har Velbehag i den Ugudeliges Død, men i det, at han omvender sig fra sin Vei, at han maa leve (Ezek. 33, 11), har vel hidtil forhindret, at du er gaaet fortabt; men der et to Slags Haab om Saligheden: et, som er velgrundet, idet de troende og gudelskende Sjele ifølge Guds evigvarende Forjættelser i Christo Jesu forvente det evige Liv og ved Standhaftighed i god Gjerning stræbe derefter (Rom. 2, 7), og et andet, som er aldeles ugrundet og indgydes de Vantroende og Ubodfærdige af Djævelen og deres eget syndige Hjerte tvertimod Guds Trusel, naar Han siger: „Ugunst og Vrede, Trængsel og Angest skal være over hvert Menneskes Sjel,“ som gjør det Onde (Rom. 2, 8. 9). Prøv nu dit Haab vel, paa det du ikke, fuld af Haab om Himmelen, skal gaae ned i Helvede! skynd dig og frels din Sjel! gaa ikke længer frem paa den brede Syndevei, som fører hen til Fordærvelse, men vend om idag og gaa din Jesus imøde, som hidtil har fulgt dig med sin Naade og Miskundhed; thi gaar du videre, saa tør maaske Tilbagegangen ikke længer staa dig aaben.

§ 36. For desto bedre at indprente Eder denne Advarsel, vil jeg fortælle Eder et af de Gamles Læredigte. Der holdtes to Fanger i Fængsel, sige de, hvilke begge havde forbrudt sit Liv

og af Retten vare dømte til Døden. Dommeren havde foresat sig, at han ikke vilde lade dem aflive offentligen, men lod bage tredive smaa Brød, lod to af disse stærkt forgifte, gav hver af dem femten deraf, for at de skulde spise et om Dagen, og lod dem derhos tilkjendegive, at et af disse Brød vilde tage Livet af dem, hvorfor de burde berede sig ved allehaande christelige Midler til en salig Død, ligesom han ogsaa beskikkede hver af dem en Præst, som daglig skulde besøge dem og hjælpe dem at forberede sig til Døden. Den ene af dem modtog denne Dom med stille Taalmodighed og forberedte sig af al Kraft til at dø salig, nød derhos ethvert Brød med hellig, barnlig Frygt og sukkede uophørlig: Herre Jesus! for Dig lever jeg; for Dig døer jeg; din er jeg død og levende. Jeg har Lyst til at vandre herfra og være med Christo, osv. Den Anden var ryggesløs og sikker, sagde, at han haabede at skulle tage det dræbende Brød sidst af dem alle, bad meget koldsindigt, lo derhos og spøgede efter sin gamle Sædvane, drak sig fuld, naar Leilighed gaves, og svarede paa sin Sjelesørgers Formaninger, at han endnu havde nogle Dage at leve i, og at han nok paa det Sidste skulde skikke sig vel og saa dø salig. Den Første aad af sine Brød i fjorten Dage og beholdt altsaa det femtende tilsidst, saa at han nu var vis paa hvilken Dag der blev hans sidste, hvorfor han fordoblede sin Andagt, anbefalede sig til Guds Naade i Christo Jesu og hensov salig; den Anden derimod var saa ulykkelig, at han den femte Dag tilligemed Brødet greb Døden og saaledes vandrede uforberedt og uventet bort. Nu, hvem af disse handlede klogest? Udentvivl den Første. Tilegner Eder da denne Fortælling saaledes, at I blive kloge og for Fremtiden ikke leve saa trygge!

Af Syndens Søvn, o Menneske,
Fortabte Faar, vaagn op og se,
Du snarlig dig omvender!
Vaagn op! den høie Tid det er;
Dig Evigheden snart er nær,
Din rette Løn dig sender.
Hvo ved? maaske idag det er
Den sidste Dag, du lever her.

§ 37. Jeg kommer nu til det andet Slags Mennesker, som den ovenanstillede Prøvelse angaar, nemlig de bodfærdige og troende Christne. Disse ville, efterdi de ere vante til en alvorlig Prøvelse og ikke pleie at hykle for sig selv og at besmykke og undskylde sine Syndebrøst, meget villigen tilstaa, at de, hvad den christelige Lyst til at dø, og Længselen efter at være med Christo betræffer, endnu finde stor Ufuldkommenhed og ikke liden Skrøbelighed hos sig. Jeg beder enhver Christen, som maatte betjene sig af dette Skrift til sin Opbyggelse og Trøst, at han vil behage at blade tilbage og endnu engang med gudelig Eftertanke læse, hvad vi ovenfor i den ni og tyvende Paragraf have henstillet til nærmere Undersøgelse, og derpaa oprigtigt og for Guds Aasyn sige, i hvilken Tilstand han befinder sit Hjerte. Jeg antager, at den Bekjendelse vil blive Følgen: Det burde være saa; jeg er overbevist om at min Sjel burde være lig en yndig Blomst, der stedse giver en liflig Lugt fra sig, saalænge den blomstrer; mit Hjerte burde være, hvor min Skat, min Jesus er, nemlig i Himmelen; jeg burde være som hin gudfrygtige Adelsmand, der ytrede, at om man end vilde forære ham ti Landsbyer, ønskede han dog ikke at leve længer, og tilføiede: Ak, il og skynd Dig, hellige Herre Gud! il og skynd Dig, Du stærke Gud! skynd Dig, Du barmhjertige Frelser, Du evige Gud! — og som en anden gudelskende Sjel, der ved at høre tale om denne Gjenstand sagde: Jeg er vel skyldig at tjene min Gud og Hans Villie

her i Verden saa længe, som det behager Ham; men efterdi Han ved mine Legemskræfters stadige Aftagen og ved allehaande Tilkjendegivelser har opvakt det Haab hos mig, at Han snart vil tage mig til sig, saa vilde man ikke kunne bringe mig nogen sørgeligere Tidende end den, at jeg endnu skulde forblive mange Aar i Verden. Atter en Anden, som blev holdt i Fængsel for den evangeliske Sandheds Skyld og blev brændt af Mordbørnene i Pavedømmet, sagde i sin sidste, hjertelige Bøn blandt Andet: Din Kjærlighed, o Gud, min Gud, har saaledes optændt mit arme Hjerte med Kjærlighed til Dig, at min ganske Sjel sukker og længes efter Dig, som en udmattet og længe jaget Hjort smægter efter friskt Vand, og atter en Anden, som for den samme Aarsags Skyld ligeledes forvaredes til Ilddøden, sagde, da man mindede ham om hans Kone og Børn og bad ham tænke paa dem, at han elskede sin Kone og sine Børn saa høit, at om han havde den ganske Verden, fuld af Guld og Sølv, i Eie, vilde han villigen hengive den for at kunne have dem hos sig i Fængslet med sit Vand og Brød; men endnu høiere elskede han dog den himmelske Sandhed og Jesus. Nu, naar jeg hører eller læser disse og lignende Exempler, saa opflammes vel mit arme, koldsindige Hjerte noget derved, lig en ulmende Kulild ved en strygende Luftning, og optændes til en hellig Længsel; men denne varer ikke længe, og det bliver let koldt igjen. Det gaar mig som de Ørneunger, der endnu ligge i Redet og, naar de Gamle svinge sig høit op i Luften over dem, vel se efter dem, røre paa sig og bevæge sine halvbefjedrede Vinger, men dog ikke kunne følge dem. Jeg ved intet bedre Raad end at jeg siger og sukker af Hjertet: Jeg tror, kjære Herre; hjælp min Vantro! Jeg elsker Dig, min Jesus; men tag tiltakke med min elendige og fattige Kjærlighed! Jeg længes efter Dig; men hjælp min svage og koldsindige Længsel!

§ 38. Ja, saaledes er det; naar vi med Oprigtighed ville aabenbare vort Hjertes Tilstand, saa kunne vi ikke tale anderledes. En erfaren Theolog beretter, at han engang besøgte en fornem Frue paa Landet, der var ganske udtæret af Svindsot, saa at hun saa ud som et Benrad, overtrukket med Hud, og at han sagde til hende, at det gik med hende, som David siger i den hundred og anden Psalme: Mine Ben ere brændte som et Brandsted. Mit Hjerte er slaget og tørret som en Urt, saa at jeg glemmer at æde mit Brød; har I ogsaa Lyst til at dø? Da hun svarede Ja hertil, begyndte han at tale om de Christnes søde og sikre Trøst mod den timelige Død, om at Christus er vort Liv og Døden en Vinding, osv. Efter at han var gaaet, betænkte hun sig, lod sin Sjelesørger bede om at komme til hende og fortalte ham klagende, hvad hun var bleven spurgt om, og hvad hun havde svaret; hun maatte bekjende, at hun ikke af Hjertet havde svaret Ja paa det Spørgsmaal, om hun ogsaa gjerne vilde dø, saafremt det var Guds Villie; thi hun følte større Lyst hos sig til at leve end til at dø. Da den ovennævnte Theolog fik Underretning herom, gik han atter til hende og belærte hende om at Naturen vistnok har Affky for Døden, saasom den ikke fra Førſt af er skabt til Døden, men til Livet. Omendskjønt det nu var en Skrøbelighed hos de Troende, at de ikke ved Guds Aand og Naade dæmpede saadan Dødsfrygt og beredte sig til villigen og gladeligen at dø efter Guds Villie, saa blev dog ligesaalidt denne Brøst som nogen anden tilregnet dem, fordi den var afsonet ved den Herres Jesu villige og taalmodige Død, osv., hvorpaa denne Syge et Kvarters Tid efter indslumrede blidt og saligt. Ser her,

hvorledes vi Mennesker ere! om vi end, som man siger, have Døden paa Læberne, saa vil dog ikke altid Paulus's Lyst til at dø indfinde sig hos os.

§ 39. For at vi imidlertid kunne vide christelig Besked om denne Sag og være paa det Rene med hvad vi i saa Maade efter Guds Ord skulle sky eller gjøre, saa maa vi lægge Mærke til, at der hos alle Mennesker uden Undtagelse findes en naturlig Livslyst, der ligesaavelsom selve Naturen bliver tilbage hos de Christne. Til den sigter udentvivl den Herre Jesus, naar Han siger til sin Apostel: „Sandelig, sandelig siger jeg dig: der du var yngre bandt du op om dig selv og gik, hvorhen du vilde; men naar du bliver gammel, skal du udrække dine Hænder, og en Anden skal binde op om dig og føre dig derhen, hvor du ikke vil" (Joh. 21, 18). At Herren her taler om den Død paa Korset, som den hellige Peter havde at vente i sin høie Alderdom, derom er ingen Tvivl; men mærkelig er det, at Livslysten, der kommer af Kjødet og Naturen, selv hos saadanne store Hellige med deres rige Kundskab og Erfaring i himmelske og guddommelige Ting, endnu ikke er fuldkommen overvunden af Naaden og Aanden, Noget, som ogsaa indtil den Dag idag finder Sted hos gudelskende Sjele, efter hvad Enhver vil erfare ved en nøiagtig Undersøgelse af sit Hjerte. Herved er tillige at tage i Betragtning, at uagtet denne naturlige Livslyst vel ikke regnes dem, der formedelst Naaden staa i Samfund med Jesus, til Synd, kan den dog blive meget syndig og farlig, naar den er parret med Kjærlighed til Verden eller os selv og det Forkrænkelige, med en høi Vurdering af de timelige og synlige Ting og Ringeagt for de aandelige og usynlige, med Uvidenhed, med Efterladenhed i Christendommen og med Modstand mod Guds Villie. Man ser og erfarer saaledes, at Mange, som det gaar godt her i Verden, hengive sig i den Grad til den naturlige Livslyst, at de ikke gjerne ville tænke paa Døden eller vide af nogen Forberedelse til samme, — at de sørge omhyggeligt for Lægemidler, som skulle styrke Legemet, bevare eller tilbagebringe Helbreden og forlænge det timelige Liv, og desaarsag tale og raadføre sig med de legemlige Læger, medens de derimod kun sjelden tænke paa den aandelige Lægedom, som formaar at fordrive Frygten for Døden og vække den hellige Attraa efter at være med Christo, og kun Faa af dem tale med de aandelige Læger herom. Mange have stedse endnu Noget at gjøre i Verden; de ville gjerne se sine Egne forsørgede; de ville endnu have dette eller hint bragt i Rigtighed; de have maaske en Retssag, som de gjerne vilde have afgjort og se Udfaldet af; de have begyndt at bygge, anlagt en Have, ladet grave og besætte en Fiskedam, hvilket de gjerne vilde se Enden paa og opleve Frugten og Nytten af; de have et udmærket Værk under Arbeide; det ønskede de gjerne at faa fuldført, — og andre saadanne Ting, hvormed de undskylde og sætte Sminke paa den kjødelige Livslyst. Her maa en Christen se sig vel for, at han ikke bliver bedragen af sit eget Hjerte og vover at besmykke saadanne Ting, som have sit Udspring af Kjærlighed til Verden og Forkrænkeligheden, med den naturlige Kjærlighed til Livet. Et Guds Barn kan vel, som andre Mennesker, foretage sig Allehaande, efter som han finder det tjenligt til sit og Sines Bedste; han kan vel bygge, plante, drive en Næringsvei, søge at forbedre sin Forfatning, føre en Retssag, om han ikke paa anden Maade kan komme til sin Ret, ønske at se sine Egne forsørgede, søge at efterlade dem god Rede og Rigtighed, o. a. M., men Alt med et i Guds Villie hengivet Hjerte og med det hellige Tillæg: Dersom Herren vil,

og vi leve, da ville vi gjøre dette eller hint (Jak. 4, 15). De maa stedse være beredvillige til paa første Vink af sin Jesus at forlade Alt, hvad de have for sig, — Noget, hvorom vi allerede paa et andet Sted have givet den fornødne Undervisning.

§ 40. Endvidere maa det bemærkes, at man ogsaa finder en hellig og Gud velbehagelig Livslyst hos enkelte Guds Børn. Herom taler David. „Gjør vel mod din Tjener, siger han, at jeg maa leve og holde dit Ord. Lad din Barmhjertighed komme over mig, at jeg maa leve; thi din Lov er min store Lyst. Lad min Sjel leve og love Dig“ (Ps. 119, 17. 77. 175). Det er aabenbart, at han har forfattet denne Psalme, da han endnu vandrede i sin Landflygtighed og daglig svævede i Fare for sit Liv. Han bad imidlertid Herren, at Han ikke vilde lade ham falde i sine Fienders Hænder, men opholde hans Liv; dette var en hellig og Gud velbehagelig Livsattraa, fordi han ikke simpelthen begjærede at leve, men at leve til sin miskundelige Guds Ære og endnu tjene Ham i Verden efter Hans Ord; han havde foresat sig meget Godt og ganske vendt sit Hjerte til Guds Navns Forherligelse; derfor vilde han gjerne leve. Efter al Sandsynlighed var dette ogsaa Tilfældet med Kong Ezekias, som, da Profeten Esaias paa Herrens Vegne bød ham at beskikke sit Hus, fordi han skulde dø, vendte sit Ansigt til Væggen, græd bitterligen og bad ivrigt om sit Livs Forlængelse; thi herpaa gaa, saavidt jeg skjønner, de Ord ud: „Ak, Herre, kom dog ihu, at jeg har troligen vandret for dit Ansigt og med et retskaffent Hjerte og gjort det, som er godt for dine Øine,“ hvoraf Meningen synes at være den: Herre min Gud, jeg har formedelst din Hellig-Aands Drift og Naade begyndt at gjenoprette den forfaldne Gudstjeneste og at holde dit Folk til Lydighed imod Dig, og Du ved, at jeg har gjort dette med et oprigtigt Hjerte. Vil Du nu borttage mig i mine Aars bedste Blomst, saa vil Alt gaa istaa igjen og dit Folk atter komme paa sine forrige Syndeveie. Denne Mening stadfæstes ved hvad der senere siges: „Graven (det er: de, som ligge i Graven) kan ikke takke Dig; Døden (de Afdøde) kan ikke love Dig; de, som nedfare i Hulen, kunne ikke vente paa din Sandhed. Den, som lever, ja den, som lever, han skal takke Dig, som jeg gjør idag“ (og fremdeles vil gjøre — Esai. 38, 1 flg.). Jeg vil oplyse dette ved hvad der har tildraget sig med en gudfrygtig fyrstelig Person, der efter Guds hellige Raad var falden i en høist farlig Sygdom og var saa betagen af Mathed og Hjerteangst, at alle Forstandige mistvivlede om hans Helbredelse; han selv følte ogsaa godt, at han var i den yderste Livsfare, beredte sig christeligen til at dø og gjorde gode Foranstaltninger med Hensyn til dette og hint. Derpaa henvendte han sig til Gud med en indvortes Sjelesamtale og lønlige Sukke (thi hans dødelige Mathed tillod ham ikke at tale med Munden) og sagde: Hellige Gud, naadige og miskundelige Fader i Christo! Du ved, at dit hellige Ord og din Hellig-Aands Vidnesbyrd om min Barneret gyde saa megen Trøst i min Sjel, at Døden ikke kan være mig bitter. Jeg har ogsaa ved din Naade lært at foragte al den verdslige Høihed og Herlighed, Du har skjænket mig, og at glæde mig i den Herlighed, jeg forventer hos min Jesus. Men Du ved ogsaa, hvilket Forsæt jeg formedelst din hellige Indskydelse nærer i mit Hjerte, og hvad jeg har besluttet at gjøre til dit Navns Ære og mine kjære Undersaatters Bedste. Behager det Dig nu, at jeg i din Kraft skal iværksætte dette, og vil Du værdige mig at glæde mange Sjele, saa forlæng mit Liv; hvis ikke, saa opvæk en Anden i mit Sted, som

heri kan tjene din hellige Villie. Neppe havde han sukket saaledes, saa fik han det Svar: Du skal ikke dø. Det blev ogsaa fra samme Stund bedre med ham, til mange Menneskers Forundring og store Glæde. En saadan Lyst til at leve er, naar den udgaar af et rent og oprigtigt Hjerte, ikke Andet end en hellig Attraa efter endnu længer at tjene den salige Gud og Hans Kirke. Naar nu hertil kommer en christelig Overladelse i Guds hellige Villie, saa at Mennesket henstiller Sagen til Ham og ønsker at modtage Udfaldet fra Ham, saa er den Gud velbehagelig, hvorom Han ogsaa vidner, idet Han gjør, hvad de begjære.

§ 41. Endelig maa ogsaa herved bemærkes, at den hellige Dødslyst hos de Troende er forskjellig og har sine Trin. Den ene er større og heftigere, den anden noget mindre og koldsindigere. Nogle Sjele ere syge af Kjærlighed (Høis. 2, 5); det vil sige: deres Kjærlighed og Længsel efter at være med Christo er saa stærk, at de græmme sig, naar den ikke bliver tilfredsstillet; deres Hjerte er mat, — deres Aand vansmægter som en Syg i stor Hede; der vil ingen Mad eller Drik smage dem; at være med Christo, at være med Christo, det er deres stadige Sukken. Vi have allerede ovenfor anført nogle Exempler paa Saadanne, som have været syge af Kjærlighed og Længsel efter at være med Christo. Hertil ville vi endnu føie, hvad der berettes om den dyrebare Kirkelærer og den Herres Jesu Blodvidne Ignatius, Biskop i Antiokia. Han førte medrette Navnet Ignatius,*) saasom han, optændt af himmelsk Ild brændte saaledes af Kjærlighed til Jesum, at da han fra Syrien blev ført fangen til Rom, havde han ingen anden Bekymring end, at der skulde komme Noget iveien, som kunne forhindre hans Død, hvorfor han blandt Andet skrev til de Christne i Rom, førend han kom derhen, at de ikke maatte foretage sig eller forsøge paa Noget for at frelse ham fra Døden. Jeg beder Eder, skriver han, at I for Alt ikke ville omfatte mig med en utidig Kjærlighed. Tilsteder dog, at jeg bliver de vilde Dyrs Føde; thi paa den Maade kommer jeg til Gud; jeg er Guds Korn og skal males mellem Dyrenes Tænder, paa det jeg kan blive et rent Brød for Ham. Beder Gud, at jeg ved disse Redskaber maa blive et Offer for Gud, — at de maa snarligen dræbe, sønderrive og fortære mig og ikke, som de have gjort med nogle Hellige, lade være at angribe mig; ville de ikke, saa skal jeg ophidse dem, rive og slide i dem, saa at de skulle blive nødte til at sønderrive mig. Der kan gjerne komme Ild, Kors og en Mangfoldighed af vilde Dyr over mig; man kan sønderskjære mig, flaa Kjødet af mig, knuse mine Ben, partere mine Lemmer og sønderstykke mit hele Legeme, — Satan kan udøse al sin Forbitrelse og alle sine Plager over mig, naar jeg kun maa komme til min Jesum og omfavne Ham. Det er mig bedre at dø for den Herres Jesu Christi Skyld end at herske over alle Jordens Ender. Min Attraa er at være hos Herren, hos Guds Søn, Jesus Christus. Jeg søger den, som er død og gjenopstanden for os.

§ 42. Man kunde ogsaa hidsætte den skjønne Tildragelse, som forefaldt i Baireuth med en gudelskende Kone; da hun nemlig uventet fik høre, hvorledes tvende simple Kvinder trættede forargeligen paa offentlig Gade og ikke blot overøste hinanden med gruelige Skjældsord, men ogsaa indblandede skrækkelige Eder og gudsbespottelig Tale, blev hun saa hjertelig forfærdet og inderlig bedrøvet, at hun skyndte sig ind i sit Kammer, faldt paa Knæ, bad den algode Gud med Taarer, at Han dog ikke vilde lade hende leve læn=

*) Af det latinske Ignis, Ild.

gere i Verden, da den var bleven saa aldeles uchristelig, og anraabte saa ivrigt herom, at hun efter et halvt Aars Forløb fik sin Bøn opfyldt og glad og salig forlod den onde Verden. Jeg besøgte engang en gudfrygtig Husfader ved hans Sygeleie og mærkede en overordentlig Lyst hos ham til at dø, ligesom han ogsaa sagde (ihvorvel Sygdommen endnu ikke saa ud til at være farlig), at han ikke kom til at reise sig af sin Seng mere; thi Gud havde bønhørt hans Bøn og vilde ile med ham ud af Verden. For end mere at afsløre hans Hjerte, foreholdt jeg ham hans Kone og Barn og spurgte om han ikke elskede dem, — om han ikke for deres Skyld ønskede at leve en Tid endnu, osv. Han svarede: Jeg har allerede anbefalet dem til min og deres himmelske Fader; Han vil nok sørge for dem. Hermed hævede han sine Hænder mod Himmelen og raabte: Spænd fra, spænd fra, kjære Herre Jesus! Jeg har trukket mig træt. Ak, kom, Herre Jesus, min Ros, og tag mig i Besiddelse, som din Eiendom! Jeg har Lyst til at vandre herfra og være med Christo. Derimod finder man Andre, hos hvilke man vel ogsaa sporer allehaande Kjendetegn paa Tro og Kjærlighed til Gud, og som vil daglig forberede sig til en salig Afsked og anraabe Gud derom i Jesu Navn, — som derhos med christeligt Taalmod overlade sig til Ham og sige: Du er min Gud; mine Tider er i din Haand (Ps. 31, 15. 16); hvad min Gud vil, det ske altid! Hans Villie er den bedste, — men som dog, naar de ville aabenbare sit Hjertes Grund, maa bekjende, at der endnu ikke findes nogen Lyst til at dø, nogen Glæde deri, nogen inderlig Attraa derefter hos dem.

§ 43. Efter denne Undervisning vil det nu ikke falde dem, som mene det alvorligt med sin Christendom, vanskeligt at beslutte sig til hvad de i saa Maade skulle gjøre. Føle de Lyst til at forblive endnu længere her i Verden, saa bør de undersøge med Oprigtighed for Guds Aasyn, hvoraf denne Lyst opstaar, og hvad deres Hensigt er dermed. Have de endnu Lyst til at tjene Gud, Kirken og Næsten og desaarsag sige af Hjertet: „Min Gud, optag mig ikke midt i mine Dage“ (Ps. 102, 25) — „ja, ogsaa indtil Alderdom og graa Haar forlad mig ikke (men styrk mig ved din Kraft, og led mig ved din Hellig-Aand), indtil jeg kan kundgjøre din Arm (dine herlige Gjerninger og din Visdoms og Godheds Undere) for denne Slægt, ja din Kraft (ved hvilken Du saa underligen opholder os trods Djævelens og Verdens Ondskab og bevare os til Salighed) for hver den som skal komme!“ (Ps. 71, 18) nu vel, saa vil Herren optage det i Naade, fordi denne deres Attraa udspringer af en usminket Tro og ren Kjærlighed, og fordi det ikke er noget Lidet, af hellig Nidkjærhed for Gud og af salig Begjæring efter endnu at tjene Ham at ville for en Tidlang give Afkald paa Himmelen og heller forblive endnu en Stund i den stridende Kirke og hjælpe den at kjæmpe imod Djævelen og Verden end med den triumferende nyde Seieren og Hvilen. Men de maa se sig vel for, at deres Hjerte ikke spiller dem en Streg og under Paaskud af Gud søger og mener sig selv. Finde de, at deres Attraa efter at leve længere kommer deraf, at de have gode og rolige Dage her i Verden og leve fornøiede med hvad deres er — de indse ingen Grund til at de skulde ønske at dø; thi at være med Christo (jeg taler overensstemmende med det jordisksindede Hjertes Tanker) er vel godt, og de haabe, at faa denne Naade til den af Gud bestemte Tid; men i en saadan Tilstand, som de befinde sig, er det hellerikke saa ilde at forblive i Verden nogen Tid endnu; det er saa naturligt, at man frygter for Døden; hvem kan uden Gysen tænke paa Dødsangesten, Graven, Ormene, Forraadnelsen? osv. — saa

have de isandhed Aarsag til just ikke at anse sig for de allerbedste Christne og til, saalænge deres aandelige Tilstand er saaledes beskaffen, ikke at være sikre og trygge; thi Saadant er et Tegn paa stor Vankundighed i aandelig og guddommelige Ting, paa en skrøbelig Tro og en koldsindig Kjærlighed til Gud; slige Tanker udflyde ganske vist ikke af nogen ren Bund; de ere som en Vin, der er bleven uklar eller som smager af Fadet. De have stor Aarsag til med største Iver at bede: Ak, min Gud, min Jesus, jeg mærker, at mit Hjerte er saare jordiskfindet; ak, afdrag det alt mere og mere fra Verden; lær mig at forsmaa Forkrænkeligheden, at fornegte mig selv og af mit ganske Hierte, af min ganske Sjel og af min ganske Styrke at længes efter Dig! osv.

§ 44. Efter at vi med Guds Ord og ved Hans Naade have overbevist Hjerterne om, at den hellige Dødslyst og Længselen efter at være med Christo er en Frugt af Troen og en Egenskab hos og et Kjendemærke paa de oplyste og gjenfødte Sjele, bliver det imidlertid fornødent, at vi ogsaa foreslaa og anvise de Midler, hvorved man kan vække og vedligeholde en saadan Lyst og Længsel i sit Indre. For det Første er det nødvendigt at vi, saafremt vi ville blive himmelskfindede, stræbe at voxe og deltage mere og mere i et levende og grundigt Kjendskab til vor Gud. Thi at Nutidens fleste Christne ere saare jordiskfindede og kun vide lidet af den hellige Lyst til at dø, det grunder sig hovedsaligen deri, at de ikke rigtigt kjende Gud, sin almægtige, alvise og algode Skaber og Opholder, sin dyrebare og trofaste Frelser og Hyrde og sin sødeste, trofaste og bedste Ven og Talsmand. De kunne vistnok tale om Ham, efter at de i sin Ungdom have lært og endnu have Hukommelsen fuld af gode og hellige Ord; men Hjertet har endnu aldrig først sig disse rigtigt til Nytte. De ligne en Vandringsmand, som bærer et Forraad af Mad i sin Vadsæk eller Reisebylt, hvoraf han dog Intet vil nyde, men leder hist og her i Skoven, om han ikke kan finde Noget til sin Vederkvægelse. Kjendskabet til Gud er et Lys, som ikke blot oplyser Sjelen, men ogsaa styrker og vederkvæger den med den kraftigste og gavnligste Indflydelse; det er en Kundskab, som ikke blot fylder Hukommelsen, men ogsaa indtager, behersker, trøster og glæder Hjertet; Kjendskabet til den levende Gud, hvori Skriften sætter det evige Liv, er ikke en blot og bar Viden, men medfører ogsaa en sød Nydelse. Den hellige Peter hørte ikke blot de Ord, der, lig et smeltet Sukker, fløde fra den Herre Jesu guddommelige Læber (Luk. 4, 22), men tilegnede sig dem ogsaa og fornam deres livsalige Kraft, saa at han sagde: „Du har det evige Livs Ord" (Joh. 6, 68)); din Tale er sødere end Honning, end Honning, som drypper af Kagerne; de smage af Himmelen; de vække Længsel efter Himmelen; de føre til Himmelen, o. a. M.

§ 45. Dette mener ogsaa den hellige Apostel Johannes, naar han skriver: „Vi vide, at Guds Søn er kommen og har givet os Forstand, saa at vi kjende den Sande, og vi ere i den Sande, i Hans Søn Jesu Christo" (1 Joh. 5, 20), hvor han aabenbart sammenknytter Kundskaben med Foreningen, Lyset med Kraften, det at vide med det at nyde. Naar nu dette findes samlet i et Hjerte, og et ved Guds Ord oplyst Menneske begynder i Troen og Aanden at smage Guds Miskundhed, Barmhjertighed, Naade, Fred, Glæde, Trøst og Salighed, begynder hjerteligen at betragte Guds Menneskekjærlighed, Langmodighed og Faderhjerte i Christo Jesu, begynder gjennem dennes aabnede Sider at skue ind i Hans evige Kjærligheds uransagelige Rigdom og overvættes Fylde og at

fornemme den Hellig=Aands søde Trøst, saa kan det ikke slaa feil, at Mennesket tillige maa begynde at længes efter denne allermiskundeligste, allerkjærligste, allersaligste, allerhelligste og allertrøstefuldeste Gud. „Smager og ser, at Herren er god,“ kjæreste Medchristne (Ps. 34, 9)! smager det i Ordet formedelst Troen! ser det i Eders egen og Andres Erfaring! smager det i Hans naaderige og trøstefulde Forjættelser! ser det i deres Opfyldelse! gransker flittigt i Ordet, og giver Agt paa Hans Gjerninger, saa ville I blive nødte til at sige: Hvad maa det ikke være for et vist, sødt, kraftigt og saligt Væsen, som kan tale saa overmenneskeligt, saa sødeligt, saa eftertrykkeligt, saa guddommeligt med simple, menneskelige Ord og saa herligt, saa forunderligt, saa ubegribeligt udføre og iværksætte, hvad det har talt! Hvad maa det ikke være for et Lys, som uden selv at tabe Noget har antændt saa mange Tusind, Tusind Lys! Hvad maa det ikke være for en Kilde til al Sødme og Salighed, som har udgydt sig saa rigeligen i saa mange Tusind, Tusind Hjerter og hvis Fylde dog stedse bliver uformindsket! Hvad maa det ikke være for en Kjærlighed, som endog elsker sine Fiender og saa indtrængende tilbyder dem sig selv! Hvad maa det ikke være for en Kraft, som styrker saa mange Tusind matte Hjerter, husvaler saa mange elendige Sjele og tvertimod Djævelens Tanke og Villie bevarer dem til Salighed! Hvad maa det ikke være for en Skjønhed, som har frembragt saa uendelig meget Skjønt og formaar at gjøre en syndig Sjel saa skjøn, at alle Helvedes Aander ikke mere kunne finde nogen Plet eller Feil paa den! Hvad maa det ikke være for en Gud, som kan pryde saa mange tusind Gange tusind Engle med saa stor Klarhed og begave dem med saa megen Sødme og Godhed, at de have Nok i al Evighed! O store Gud! o høilovlige, o majestætiske, o mægtige, o gode, o salige, o evige Gud! maatte jeg dog snart være hos Dig og skue Dig!

§ 46. Stræber især deleshed efter at voxe i Kundskaben om den Herre Jesus og Hans Kjærlighed! Samler og optegner i en Bog de allerdeiligste og vigtigste Sprog i den hellige Skrift, hvori Han beskrives efter sit Hjertelag og sin Kjærlighed til os. Vælger Eder saadanne Bøger, som ere skrevne i Naadens Lys og eftertrykkeligen og bevægeligen vidne om Hans Menneskekjærlighed! Udplukker saadanne Sange og Psalmer, hvori Hans Kjærlighed og Miskundhed fremstilles og i hvilke hvert Ord luer og brænder af Hans Kjærlighed! Lader i Eders Bønner Alt gaa ud paa at I maa lære Ham mere og mere at kjende, ei alene som en Verdensfrelser, men ogsaa som Eders Frelser, og siger ofte til Eders Sjel: Guds Søn har elsket mig og givet sig selv hen for mig. Da Han fremstillede sig selv for sin Fader til et Offer og som den sande Ypperstepræst, gik ind i Helligdommen med sit Blod, bar Han mit Navn paa sit Hjerte; for min Skyld har Han kjæmpet med Døden, saa at Han svedede blodig Sved; Han har lidt Helvedangest i mit Sted; Han har udfriet mig af Satans Snarer, bevaret mig for Helvedes aabne Gab, osv. Han elsker mig endnu indtil denne Stund med en overvættes og ubegribelig Kjærlighed; Han er min evige Konge, Talsmand og Ypperstepræst, som daglig tager sig troligen af min Sjel, har et naadigt Øie med mig, beskjærmer mig imod Djævelen og Verden og ved sin Magt bevarer mig til Salighed, osv. Skulde jeg da ikke længes efter at se den Kjærlighed, der har elsket mig fra Evighed af, endnu elsker og i al Evighed vil elske mig? Nu, det er vist, at der er Intet i Himmelen eller paa Jorden, som skulde kunne mere skjærpe og

opflamme vor Attraa efter at forlade Verden end den dyrebare og trofaste Frelser Jesus. Han er sin evige Faders Lyst (Ordsp. 8, 30), Hans Glæde og Fornøielse, Hans kjære og udvalgte Søn, i hvem Hans Sjel har Velbehag, den (over alt Andet) Elskede, Hans elskelige Søn (Esai. 42, 1; Matth. 3, 17; Efes. 1, 6; Kol. 1, 13).

§ 47. Saa er Han ogsaa alle udvalgte Engles Under, Lyst og Glæde; thi ligesom de betragtede Ham med den største Beundring og Ærbødighed, som det største Under af Guds Visdom og Godhed under Hans Vandring paa Jorden og Hans Aabenbarelse i Kjød, saaledes ære og tilbede de Ham nu i Hans Herlighed og skue med høieste Fryd Hans mangfoldige Visdom, Almagt, Godhed og Kjærlighed, som Han uden Afladelse lægger for Dagen imod sin Menighed paa Jorden (1 Tim. 3, 16; 1 Pet. 1, 12; Ebr. 1, 6; Efes. 3, 10). Derfor forene de ogsaa sine Lovsange og Fryderaab med de triumferende Sjeles i Himmelen saavelsom med de Troendes, som endnu ere i den stridende Kirke paa Jorden, saa at Menneskeslægtens Frelser altsaa uafladeligen prises i tre Kor, hvoraf de Hellige paa Jorden danne det ene, de hellige Sjele i Himmelen det andet og de hellige Engle det tredie, saaledes som dette deiligt beskrives i Apostelen Johannes's Aabenbaring, hvor der siges, at for det Første „faldt de fire og tyve Ældste, som havde hver sin Harpe og Guldskaaler, fyldte med Røgelse, ned for Lammet og sang en ny Sang, sigende: Du er slagtet og har med dit Blod kjøbt os til Gud af alle Stammer og Tungemaal og Folk og Slægter og har gjort os til Konger og Præster for vor Gud." — — Derpaa vedbliver han: „Og jeg saa og hørte mange Engles Røst omkring Thronen (Guds og Lammets Throne) og Dyrenes og de Ældstes, og deres Tal var ti Tusind Gange ti Tusind og Tusind Gange Tusind, der sagde med høi Røst: Lammet, som er slagtet, er værdigt til at annamme Magt og Rigdom og Visdom og Styrke og Pris og Ære og Velsignelse," og slutter endelig saaledes: „Og hver Skabning, som er i Himmelen og paa Jorden og under Jorden og i Havet, de Ting, som ere, og Alt, hvad der er i dem, hørte jeg sige: Ham, som sidder paa Thronen, og Lammet være Velsignelsen og Prisen og Æren og Kraften i al Evighed!" (Aab. 5, 8 flg.) Se, hvor smukt den Hellig-Aand skildrer os, hvorlunde Alt, hvad der er i Himmelen og paa Jorden, glæder og forlyster sig ved vor Jesus, og hvorlunde Alt ærer, tilbeder, lover og priser Ham! Have vi ikke Aarsag til at synge: Held os for saadan Herre? Skulde ikke ogsaa vi optændes af Kjærlighed til Ham og prise Ham med alle vore Legems- og Sjelskræfter? Og da vi maa tilstaa, at den Pris, hvormed vi her i Dødeligheden kunne ære Ham, er koldsindig, daarlig og ussel, skulde vi da ikke af Hjertet længes efter snart at aflægge vor jordiske Hytte og komme i de Udvalgtes Skare i Himmlen, for at vi der kunne love og prise Ham hjerteligen, inderligen og evindeligen?

§ 48. Endvidere maa I, naar I ved Guds Naade ville opvække en hellig Attraa efter at dø hos Eder, se til at komme til en ret grundig Forvisning om Eders Naadestand og Eders Frelse i Christo Jesu; thi saalænge I ikke have den, ville I ikke kunne tænke paa Døden uden Frygt og Rædsel. Den hellige Apostel siger, at han har Lyst til at dø og være med Christo; thi han var vis paa, at hans Bortdragen vilde blive en Arvetagen og hans Udgang af Verden en Indgang til den Herres Jesu Herlighed, saaledes som han oftere giver at forstaa. „Vi rose os," siger han, „af Haab om Herlighed hos Gud. Vi rose os ogsaa i Gud ved vor Herre Jesum Chri-

stum, ved hvem vi nu have faaet Forligelse“ (Rom. 5, 2. 11). „Jeg er vis paa, at hverken Død, ei heller Liv, ei heller Engle, ei heller Fyrstendømmer, ei heller Magter, ei heller det Nærværende, ei heller det Tilkommende, ei heller det Høie, ei heller det Dybe, ei heller nogen anden Skabning skal kunne skille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu, vor Herre“ (Rom. 8, 38. 39.) Af denne Vished maa Frimodighed i Døden og Lyst til at vandre herfra opstaa. Jeg undrer mig ikke over at de fleste Christne i vore Dage ingen Lyst have til at dø; thi de have ikke Roden, hvoraf denne Blomst skal fremspire, i sit Hjerte; de leve uden Bekymring for sin Salighed og i et godt Haab og undersøge ikke, hvilken Grundvold deres Haab hviler paa, om det udspringer af en sand Forening og et virkeligt Samfund med den Herre Jesus formedelst Troen og af den Hellig-Aands Vidnesbyrd og deres sønlige Udkaarelse og aabenbarer sig i deres Helliggjørelse og Fornyelse. Naar da et saadant slet begrundet Haab angribes af Tanken paa Døden, Guds Dom og Helvede, saa falder det hen, og der bliver intet Andet end en Trældomsfrygt for Døden tilbage. Og et saadant Menneske kan umulig have nogen Lyst til at dø. Derfor maa en gudelskende Sjel, som vi allerede forhen have bemærket, af al Kraft arbeide paa og ved en flittig Brug af alle dertil af Gud bestemte Midler bestræbe sig for at vinde en sikker Forvisning om sin sønlige Udkaarelse, om sit Samfund med den Herre Jesus og om den Hellig-Aands Iboelse. Og hvorledes dette kan ske, derom er allerede handlet paa et andet Sted i dette Værk, hvilket den gudfrygtige Læser maaske endnu mindes eller vil være uleiliget med at efterse.*)

§ 49. Endvidere er det nødvendigt, at en saadan Sjel saa meget, som muligt er, løsriver og unddrager sig fra Verden, dens Selskab, dens Vellyster, dens Pragt o. a. M. Dette kalder den hellige Skrift at fornegte sig selv, at afdø fra Synden, at være Verden korsfæstet, at forsage Ugudelighed og de verdslige Begjæringer, ikke at elske Verden eller det, som er i Verden, nemlig Kjødets Lyst og Øinenes Lyst og et hoffærdigt Levnet, ikke at sætte sin Hu til Rigdom, at holde sig fra de kjødelige Lyster, ikke at have Samfund med Mørkets ufrugtbare Gjerninger, ikke at være delagtig med Vantroens Børn, ikke at leve efter menneskelige Lyster, men efter Guds Villie, osv. (Matth. 16, 24; Rom. 6, 2; Kol. 2, 20; Gal. 6, 14; Tit. 2, 12; 1 Joh. 2, 15. 16; Ps. 62, 11; 1 Pet. 2, 11; Efes. 5, 7. 11; 1 Pet. 4, 2). Ligesom det nu er en sand Christens Pligt, omhyggeligen at efterleve alt Saadant og stadig efterfølge sin Herre Jesus, saafremt han virkelig vil være, hvad han kaldes, saaledes er dette især deleshed fornødent, saafremt han ønsker til den af Gud bestemte Tid at tage en glad, villig og salig Afsked fra Verden. Thi hvorledes kan den have Lyst til at dø, der søger og finder sit Paradis i Verden, — der er indviklet i Verdens syndige, vellystige Væsen og aldeles forelsket og fordybet i det Forkrænkelige, — der sover i en Dalilas Skjød og Arme, — der er bunden med Guld- og Sølvlænker og ikke kan hæve sig fra Jorden, — der maa betragte Døden som en Ende paa al sin Vellyst og Glæde og som en Begyndelse til al Pine og evig Misfornøielse? Erfaringen lærer, at de i Verden forelskede Mennesker, naar Gud uformodentligen byder dem at gaa ud af Tiden ind i Evigheden, vandre bort med Angest og Forfærdelse, med Uvillie og Vrede, ja ofte med Fortvivlelse. En Jomfru i Spoleto i Italien var saa forelsket i Stads og Pragt og det glimrende Verdensvæsen, at da hun faldt i

*[3 Del, 8 Præd. § 22 flg.

en hidsig og dødelig Sygdom, og man flittigt paamindede hende om, at hun nu maatte sørge for den Prydelse, som gjorde hende skjøn i Guds Øine, bad hun sin Moder at bringe hende hendes bedste Klæder og al hendes Pynt; thi siden hun endelig skulde dø, saa vilde hun dø i den; hun gav sig heller ikke, før hun fik sin Villie. Efter at hun nu var paaklædt, nærmede Døden sig, hvorfor hun begyndte at skrige: Saa skal jeg da dø i min Alders bedste Blomst! De Omkringstaaende tilraabte hende, at hun maatte lade Forfængeligheden fare og vende sig til Gud; men hun svarede ganske fortvivlet: Hvad har Gud med mig eller jeg med Ham at gjøre? Jeg har jo aldrig havt noget Samfund med Ham. Lad kun Djævelen komme! osv.

§ 50. I en tydsk Rigsstad har det tildraget sig, at da en formuende Handelsmand, som endnu var ugift og paa Grund deraf førte et temmelig udsvævende Liv, blev syg og forudsaa, at hans Eiendele vilde tilfalde hans to gifte Søstre, med hvilke han ikke stod paa nogen god Fod, og Præsten bad ham at sende Bud efter dem for at forlige sig med dem, blev han saa forbitret, at han tænderskjærende gav den nederste Del af Sengen et haardt Stød, saa at en Fjæl i samme gik ud, og saaledes for han heden til de Tilstedeværendes største Skræk og Bedrøvelse. Der fattes heller ikke Exempler paa vellystige Verdensbørn, som man ikke har kunnet bringe til at tænke paa Andet, medens de laa paa sit Yderste, end hvad de have elsket i sine sunde Dage. Nogle have budet Selskab til sig og ladet dem spille Kort foran deres Seng; Andre have opfordret dem til at drikke tappert rundt og drive sin Spas, sin Sværm og Larm saaledes, som de ellers vare vante til; Andre have spurgt efter nye Tidender, efter Kornpriserne, efter sine Regnskabsbøger, efter sine Renter, Afgifter og udestaaende Fordringer; Nogle have endog ladet sine Jagthunde og Jægere med sine Jagthorn komme til deres Seng og forlystet sig ved Blæsningen paa Hornene og Hundenes Tuden. Ser, kjæreste Medchristne, saaledes gaar det, naar man har elsket Verden og glemt Kjærligheden til Gud. Folk, som gaar meget paa Jagt, have lagt Mærke til, at i den skjønne Foraarstid tabe selv de bedste Hunde letteligen det Spor af Dyr, hvorpaa de ere komne, og kunne ikke finde Vildtet, hvortil de antage Aarsagen at være den, at Blomsterne og Urterne paa den Tid give en stærk Duft fra sig, som forvirrer Hundene, saa at de derved tabe Sporet af Vildtet. Heri have vi en saare træffende Fremstilling af, hvad de jordisksindede Menneskers Vellyst, timelige Lykke, Pragt og Vellevnet tilsidst leder til; ved slige Behageligheder tabe de nemlig Sporet af Hinden, som blev jaget om Morgenen, den Herre Jesus (Ps. 22, 1), forfeile Himmelen og forvilde sig i en Vildmark og Ørken, som de aldrig finde ud af igjen. Gjører ikke saaledes, I gudelskende Sjele! Forbliver Fremmede og Udlændinger i Verden, og holder Eder fra kjødelige Lyster, som stride imod Sjelen! (1 Pet. 1, 2) Glæder Eder, som om I ikke glædede Eder! bruger denne Verden som de, der ikke nyde den! thi denne Verdens Skikkelse forgaar (1 Kor. 7, 30. 31). Lader alle Ting være for Eder som Elias's Kappe, hvilken han villigen lod falde, da han i en Storm for til Himmelen (2 Kong. 2, 13)! Løsriver Eder fra Verden i Tiden, paa det I, naar Jesus sender sin Beiler, Døden, for at hente Eder hjem, kunne sige gladeligen med Rebekka: „Jeg vil fare" (1 Mos. 24, 58).

§ 51. Efterdi endelig den hellige Lyst til at dø og den gudelige Længsel efter at være med Christo ikke voxer af sig selv i vort Hjerte, men ere Planter, som Guds Aand maa frembringe deri, saa

beder flittigt, og anraaber Eders himmelske Fader om, at Han selv vil befri Eders Hjerte fra Kjærligheden til det Forkrænkelige, afdrage det fra Verden, gjøre det villigt til en salig Død og opvække en Ham velbehagelig Lyst til at forlade Forgjængeligheden hos Eder. Sukker ofte med David: „Herre, lad mig kjende min Ende og mine Dages Maal, hvad det er, at jeg kan kjende, hvor snart jeg skal lade af at leve! Se, Du har sat mine Dage som en Haandbred, og min Livstid er som Intet for Dig; visseligen, hvert Menneske er idel Forfængelighed, hvor fast han end staar" (Ps. 39, 5. 6), og med Moses: „Lær os saaledes at tælle vore Dage, at vi bekomme Visdom i Hjertet!" (Ps. 90, 13). Lader ogsaa dette være Eders Begjæring i Eders daglige Bønner: Ak, sødeste Herre Jesus, du min arme Sjels eneste Skat og Trøst! naar skal jeg komme til at sige af Hjertet med din Apostel: „Jeg har Lyst til at vandre herfra og være med Christo," og med Profeten: „Naar skal jeg komme derhen og sees for Guds Ansigt?" (Ps. 42, 3) „Hvem har jeg i Himlene? og lige ved Dig har jeg ikke Lyst til Noget paa Jorden" (Ps. 73, 25). Ak, min Frelser! jeg siger og synger vel: Saa hjertelig jeg længes At gaa herfra i Fred; Jeg her saa saare trænges I min Udlændighed. Jeg ønsker at fraskilles; Thi Christe, kun hos Dig Min Længsel ret kan stilles; Kom snart at hente mig! Men Du, som prøver Hjerter og Nyrer, ved bedst, hvor koldsindigt og søvnagtigt jeg mangengang siger og synger det. Jeg ligner desværre de uforstandige Smaabørn, som heller ville lege med sine Lige ude i Sandet end at hvile paa Moderens Skjød. Ak, Jesus, drag mig til Dig! Lær mig af Hjertet at forsmaa Forkrænkeligheden og at længes efter den salige Evighed! Hvad skal jeg i Verden? Hvad har jeg paa Jorden? Hvad er det, som gjør Verden saa behagelig for mig, uden min Uforstand? Er ikke min Skat, min Trøst, min Ro i Himmelen? Hvorfor forlader jeg da ikke med villigt Hjerte Verden og længes efter Himmelen? Nu, Herre Jesus, jeg beder Dig ved al den Kjærlighed, Du hidtil har bevist min Sjel, opvæk en hellig og hjertelig Dødslyst hos mig og en inderlig Længsel efter at se Dig og være hos Dig!

Udfri mig, o Jesus, fra kjød'lige Snarer!
Udfri mig, o Jesus, fra Synd og fra Farer!
Udfri mig, o Jesus, fra Sukke og Taarer!
Udfri mig, o Jesus, fra Alt, hvad der saarer!
Udfri mig, o Jesus, fra Angest og Plager!
Udfri mig, o Jesus, fra Alt, hvad der nager!
Udfri mig, o Jesus, af al denne Vrimmel!
Ak, Jesus, ak hjælp mig snart ind i din Himmel!

§ 52. Hvad nu saadanne hjertelige Bønner, naar de ere vedholdende, udrette, det lærer dels Guds Ord os, hvilket forsikrer os, at Herren hører vor Begjæring, — at alle vore Begjæringer komme frem for Gud, — at intet af de Troendes Sukke er skjult for Ham, og at Han gjør efter deres Velbehag, som frygte Ham (Ps. 10, 17; 38, 10; 145, 19), dels Erfaringen, som viser, at naar de gudfrygtige Hjerter en Tidlang have holdt ved med saadanne Bønner, ere de efterhaanden blevne som Kornet, hvis Rod i sin Tid uddør, hvorefter det modnes mere og mere, indtil det bøier sig med sit Ax mod Jorden og derved røber den Velsignelse, det har i sig, og saaledes venter paa Sigden. Verden er Dag for Dag bleven dem mere led; de have begyndt at omgaaes med Dødstanker, at berede sit Ligtøi, at synge Gravsalmer, at beskikke sit Hus, at tale ofte om Døden og med frimodig Længsel oppebie den. Om Simeon siges: „Det var ham (som Følge af hans inderlige Længsel og Sukken efter Verdensfrelseren) forudsagt af den Hellig-Aand, at han ikke skulde se Døden, førend han fik Herrens Salvede at se" (Luk. 2, 26).

Jeg tager ikke i Betænkning at sige, at noget Lignende har vederfarets mange gudelskende Sjele, idet de paa sin inderlige Længsel og Attraa efter at være med Christo ofte i Gjerningen have faaet et Svar, hvorved de ofte ere blevne noksom forvissede om, at de snart skulde faa sin Sjels Brudgom at se og om kort Tid være hos Ham. Om denne mærkværdige Sag siger den berømte Kantsler ved Universitet i Paris, Johan Gerson: Herren pleier ofte at fremkalde hos sine Tjenere en vis (himmelsk) Lugt eller Sødme eller indvortes Smag, en ædruelig Glæde (en Glæde uden Vin), en Kjærlighed, en Fred, en Frygtløshed, en Søvn uden Søvn (saa at de bekymre sig ligesaa lidet om Verden som de Sovende). Kort sagt, der findes ofte en Dragelse hos dem, en Virkning, en Bevægelse, som man ikke kan udsige eller fremstille med Ord, men som godt føles, og da begynder Sjelen mere og mere at arbeide sig ud af Verdenskjærlighedens Baand.

§ 53. Jeg vil imidlertid fremstille denne Sag med en tydsk aandrig Lærers*) Ord, hvorved de ville blive os tydeligere. Over de Ord i den nitiende Psalme (V. 3): Du forvandler et Menneske, at han bliver knust, og Du siger: Kommer igjen, I Menneskenes Børn! skriver han: Ligesom Herren sagde til Moses: Gak op paa dette Bjerg, og bese det Land, hvilket jeg giver Israels Børn til Eiendom, og dø paa det Bjerg (5 Mos. 32, 48 flg.), saaledes indskyder Gud Mange at omgaaes med Dødstanker. Naar Menneskets Tid kommer (og nærmer sig), saa kalder Gud paa hans Sjel og viser ham det forjættede Land, det evige Liv i lang Afstand. — — Men der er to Slags Kalden, en naadig og en unaadig. Den Sjel, som Gud kalder paa i Naade, den føler en inderlig Længsel efter Gud, og Gud viser den det forjættede Land i det Fjerne, ligesom Moses, det er: Han giver den ved sin Trøst det evige Livs Sødme at smage, saa at et saadant Menneske ikke mere bekymrer sig om denne Verden og dette Liv, men siger med den hellige Paulus: Jeg har Lyst — — og med den hellige David: Ligesom en Hjort skriger — —; thi den gode Gud taler sagte, mildt og venligt med den troende Sjel gjennem den Hellig-Aand og siger: Kom til mig, kjære Barn; jeg kan ikke længere se paa, at du ængster dig i saadan Elendighed, Møie, Sorg og Frygt. Der forestaar en stor Ulykke; derfor vil jeg tage dig bort. (Esai. 56.) Paa en saadan Guds Røst og Tale svarer et Menneske ofte Gud Herren uafvidende med et Suk, som ikke kommer fra Kjød og Blod, og siger: Ak, hvad skal jeg dog længer her i Verden? Jeg har levet og plaget mig træt; vilde Gud, at jeg snart blev forløst, saa skulde jeg fare bort med Glæde og Fred. — — Man har hørt om mange Syge, at de have nævnt den Dag og Time, de skulde dø, ligesom Herren sagde til Røveren: Idag skal du være med mig i Paradis, osv. Hvo der vil have og forlyste sig ved en Fremstilling i Gjerningen af hvad denne Lærer skriver, han behage at læse, hvad der i saa Henseende er samlet i Præst i Oberlausitz Venceulaus Bergemanns skjønne og nyttige Bog, navnlig i første Dels syvende, ottende og niende og i anden Dels andet, tredie og fjerde Kapitel. Maaske vil han da føle større Lyst til at dø end han hidtil har gjort og synge med Fryd:

Farvel vil jeg dig sige,
Du Verden med din Pragt;
Jeg længer ei vil blive
Her i din Syndemagt.
Hos Gud er godt at være;
Til Ham min Attraa staar;
De, som her ret Ham ære,
Der evig Glæde faar.

*) Joh. Arndt i den 2den Præd. over den 60de Ps.

Og naar jeg skal fra Verden gaa,
Min Jesus, Du da hos mig staa,
At jeg med Dig i Fryd og Fred
Maa leve hist i Evighed!

O Jesus, bønhør denne Bøn!
Forskyd dog ei min Graad, Guds Søn!
Mit Haab, min Jesus, staar til Dig.
O, Jesus, Jesus, hjælp Du mig!

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels tilkommende Herlighed og Salighed.

Femte Prædiken,

hvori dens gudelige Forberedelse til Døden fremstilles efter Apostelens Ord.

1 Kor. 15, 31: Jeg dør dagligen; det vidner jeg ved den vor Ros, som jeg har i Christo Jesu, vor Herre.

---

§ 1. Den hellige Apostels Ord: „Derfor, da vi nu have Tid, lader os gjøre det Gode!*) osv. fortjene noget nærmere og nøiere at betragtes, saasom de ere fulde af Aand og Kraft. Vi ville da først fæste vor Opmærksomhed paa Tiden. Vi leve Alle i Tiden; men ikke Alle betænke, hvad Tiden er, — hvor kostbar den er, og hvorledes de skulle anvende den paa en gavnlig Maade. Jeg vil dennegang ikke tale om Tiden i Almindelighed, men om et Menneske eller en Christens Tid især deleshed og ved da ikke at beskrive den bedre end med følgende Ord: Et Christenmenneskes Tid er den Varighed, som Guds Magt og Naade forunder det, afmaalt eller tællet efter den almindelige Tid eller Verdenstiden (efter Timer, Dage, Maaneder og Aar). Efter at Gud har skabt et Menneske og givet det Tilværelse, begynder dets Tid, som efter Guds Raad er kort, middelmaadig eller lang. Men hvad enten den nu er kort eller lang, saa maa den dog af alle fornuftige og fornyede Sjele ansees for en Virkning af Gud, der har skjænket Mennesket Livet og opholder det saa længe, som Ham behager. Denne den algode Guds Opholdelse, hvormed Mennesket er til i ti, tyve, femti, sytti Aar, er en Aarsag til dets Varighed og dets Tid, ja, det er dets Tid, tællet efter den almindelige Tid. Ligesom Dagen, naar den er ti, tolv eller flere Timer lang, beror paa det stedsesk innende Sollys, som begynder med Solens Opgang og ender med dens Nedgang, saaledes beror et Menneskes Liv paa den mægtige, vise og miskundelige Guds Opholdelse, idet Han giver det Tilværelse, Liv og Aande i Moderslivet og fortsætter samme, saalænge det behager ham; naar Han derimod tager sin Kraft tilbage, saa begynder Dødsnatten, og Menneskets Tid har en Ende. Herren vor Gud giver Alle Liv, Aande og alle Ting og har bestemt dem forordnede Tider; thi i Ham leve og røres og ere vi (Ap. Gj. 17, 25 flg.).

§ 2. Menneskets Livstid er som en Skrift og dens Linier, hvis Begyndelse, Midte og Ende staar i den Skrivendes Haand. Han gjør den første Bogstav,

*) Efter vor Bibeloversættelse; Derfor, efter som vi have Leilighed, lader os gjøre det Gode! osv.

den anden, den tredie, indtil der bliver et Ord deraf; til dette føier han det andet, det tredie osv., indtil der fremkommer en Linie; under den første Linie sætter han den anden og de følgende, indtil han har bragt det, han har foresat sig, paa Papiret; saasnart han lægger Pennen bort, følger der ikke en eneste Bogstav efter. Saaledes er det ogsaa med vort Liv og vor Tid, der staar i Guds Haand (Ps. 31, 16). Ved sin Kraft føier Han til vor første Dag den anden og fortsætter hermed; Han beskjærmer os ved sin Magt; Han forsørger og opholder os ved sin Visdom og Miskundhed; saalænge han det gjør, leve vi; saasnart han drager sin Haand bort, falde vi hen og visne som en Blomst, og da have vore Dage og Tider en Ende. Naar vi nu rigtigt overveie denne Sag, saa maa vi betragte den Tid, vi leve, ganske anderledes end sedvanligvis sker. Efter hvad vi ovenfor have fremstillet, er den at anse for guddommelig og hellig; thi den er en Flod, der fører megen Guds Kraft, Velsignelse, Kjærlighed og Miskundhed med sig, ja bestaar deri, hvorfor ogsaa den hellige Skrift taler meget eftertrykkeligt derom, som naar den siger: „Bred din Miskundhed over dem, som Dig kjende!“ (Ps. 36, 11). Det hebraiske Ord, som her er oversat ved at brede, betyder egentlig at forlænge, fortsætte, holde ved; saaledes bruges det paa et andet Sted om Guds langvarige Vrede: Hvor længe? vil Du være vred evindeligen? Meningen er altsaa: Udbred, forlæng din Miskundhed; lad den stedste gaa fremad med dine Troendes Dage! Netop det Samme ligger efter mit Skjøn i det Udsagn af Profeten om Gud: „Den Herre Gud er Sol og Skjold“ (Ps. 84, 12), idet han efter al Sandsynlighed ei alene har havt det Lys og den Kraft for Øie, hvormed Solen vederkvæger og glæder Alting, men ogsaa Varigheden af denne Velgjerning, efterdi den daglig vedbliver dermed.

§ 3. Forholder det sig nu med den Tid, vi tilbringe her paa Jorden, saaledes, som vi her efter Guds Ord har lært, saa følger deraf, at den maa henregnes til den algode Guds største Velgjerninger, — agtes høi og hellig og, som en kostbar Ting, anvendes vel, hvilket er det Andet, vi i vort Skriftsprog skulle lægge Mærke til, idet Apostelen siger: „Lader os gjøre det Gode mod Alle!“ Han taler paa samme Maade som hans og vor Herre: „Vandrer den Stund, I have Lyset, at Mørke ikke skal overfalde Eder!“ (Joh. 12, 35). Meningen er: Vi nyde jo daglig Guds Godhed, Omsorg og Kjærlighed; thi deri leve, røres og ere vi; den er hver Morgen ny over os; vor Tid og vort Liv bestaar og skrider frem i Hans kraftige og stadig Opholdelse; Fortsættelsen af Guds Godhed og Kraft er Forlængelsen af vort Liv. Lader os da anvende vort Liv, vor Tid, vore Kræfter og Evner, som vi have fra Gud og ved Gud, til Hans Ære og gjøre Godt imod Enhver! Vi er en Lampe, som Han har tændt og som han derhos daglig meddeler Olie (Livsbalsam, Saft og Kraft); lader os da skinne i brændende Kjærlighed til Alle, som trænger til den! osv. Ak, hvor ilde gjøre ikke de fleste Mennesker, ja endog næsten alle Christne ved at anvende sin Tid saa daarligt! Udentvivl er det en af de sidste Tiders Hovedsynder, at man spilder Tiden eller tilbringer den uden Nytte. Det er ogsaa en ubetænksom og ingenlunde med Christendommen stemmende Tale, naar man siger: Tiden falder mig lang. Hvad skulle vi gjøre for at fordrive Tiden? Vi ville spille, passiare o. a. M., for at Tiden kan gaa. Endnu værre, ja virkelig ugudeligt er det, naar man bruger sin Tid til syndige Idrætter, til Fylderi, til let-

syndigt og forargeligt Snak, til Uretfærdighed og vindesyge Kneb, til Boleri, til at tænke og pønse paa Ting, som stride imod Kjærligheden til Gud og Næsten. Hvor skrækkeligt er det ikke at anvende Guds Godhed, der opholder os og vor Tid, til Ondskab og at fortære de Kræfter, Gud har forundt os, i Djævelens Tjeneste og efter hans Villie, — at drive Mørkets Gjerninger ved det Lys, som Gud har antændt og hvis Skin Han vedligeholder, og at forøde den Tid, der er os given til Omvendelse i Ubodfærdighed og Opdyngelse af Synder? Meget sandt har en Theolog sagt: Dersom der blev tilbudt de Fordømte i Helvede en eller to Timer til Omvendelse, saa vilde de med største Villighed hengive hele Verden med Alt, hvad deri er, om de havde det i sin Magt, hvilket har Medhold i de Ord af vor Frelser: „Hvad gavner det Mennesket, om han vinder den ganske Verden, men tager Skade paa sin Sjel? eller hvad Vederlag kan et Menneske give for sin Sjel?" (Matth. 16, 26) — og de forblindede Menneskebørn, som endnu have en Tid af mange Timer, Dage, Uger, Maaneder og Aar til at omvende sig og gjøre det Gode, tør saa letsindigt forspilde og saa ugudeligt forøde den! Jeg forfærdes og bedrøves af Hjertet, naar jeg rigtigt overveier denne Sag, især naar jeg ser, at saa mange Sjele, uden selv at tro det, ere indviklede i dette Uvæsen, og at de saa trygt fremture deri. Ingen Synder ere farligere end de uerkjendte, blandt hvilke en af de største efter min Formening er, at man ikke elsker Kjærligheden, og at man taler saa mange utilbørlige Ord og ikke anvender den ædle Tid saaledes, som den fortjener. Ak, Herre, Herre Gud, en barmhjertig og naadig Gud, langmodig og af megen Miskundhed og Sandhed, som forlader Misgjerninger og Overtrædelse og Synd! hvo er her uskyldig? Ak, mange ædle Timer spilde vi, især i vor Ungdom, da vi endnu ikke vide, hvad Tiden er, og hvor høit den bør vurderes. Tilgiv os denne og alle vore andre Synder efter din store Barmhjertighed for den Herres Jesu Skyld!

§ 4. Det er imidlertid ikke nok, at vi beklage den ilde eller unyttigt anvendte Tid; vi maa ogsaa alvorligen bestræbe os for at anvende vor endnu tilbageværende Tid bedre, — efter Apostelens Formaning: „Det er nok, at vi have tilbragt den forbigangne Livstid ilde; den øvrige Tid i Kjødet maa vi ikke leve efter menneskelige Lyster, men efter Guds Villie" (1 Pet. 4, 2. 3). Begynd derfor idag, min kjæreste Medchristen, at omgaaes forsigtigere med din Tid; behandle den som noget Kostbart; skat den høiere end Diamanter og Perler; thi om du mister en eller anden af disse, saa kan du lede efter den og finde den igjen, og finder du den ikke, saa har du intet Regnskab i saa Henseende at aflægge for Gud. Men hvem vil gjengive dig den tabte og ilde anvendte Tid? Og hvorledes skal du kunne unddrage dig at aflægge Regnskab for din Tid for din Guds Domstol? Begynd da at tælle dine Dage (Timer og Tider), og bed Gud om Naade til at tælle dem rigtigt, som den Guds Mand Moses bad om: „Lær os, o Herre, saaledes at tælle vore Dage, at vi bekomme Visdom i Hjertet!" (Ps. 90, 12) De Dage, du har tilbragt i Forfængelighed og Synd, kan du ikke henregne til dine Dage, men maa hjerteligen fortryde deres Tab og omgaaes sparsommeligere med de øvrige. Tæl de Dage, du har tilbagelagt; sammenlign dem med de tiloversværende, og beslut dig til ikke at spilde nogen Time, men at anvende dem alle i Guds og Næstens Tjeneste, i Bods- og Troesøvelser og i al Gudfrygtighed! Lader os for at gjøre Sagen tydeligere lægge Mærke til, at Moses i samme Psalme

sætter et Tal paa vore Dage. „Vore Aars Dage," siger han, „de ere sytti Aar, og om Nogen har megen Styrke, ere de otti Aar, og de stolteste af dem ere Møie og Uretfærdighed; thi det afskjæres hasteligen, og vi flyve derfra" (V. 10). Betænk nu, min Medchristen, hvor længe du har levet — maaske firti eller femti Aar; det er da aabenbart, at om du end havde sytti Aar at leve i, saa ere dit Livs fleste Dage dog allerede henrundne, og efterdi din Samvittighed overbeviser dig om, at du ikke har anvendt dem alle helligt, saa bestræb dig for at anvende dem, du har tilbage, desto helligere. Læg derhos Mærke til, at omendskjønt Moses siger, at Menneskenes Livstid sædvanlig og efter Naturens Gang beløber sig til sytti eller otti Aar, saa beror dog vor Tid paa Gud, som kan forlænge eller forkorte den efter sit Velbehag, og at neppe et eller to af hundrede Mennesker i vore Dage opnaa et saadant Maal; derfor kan du vel tælle dine fremfarne, men ikke dine tilkommende Dage og kan ikke gjøre nogen Regning paa disse. Foresæt dig dog af Hjertet at anvende al den Tid, din Gud endnu maatte forunde dig, godt, at inddele den fornuftigt og gudeligen og aftælle enhver Time til et helligt Brug!

§ 5. For at belyse Sagen vil jeg anføre nogle Exempler paa, hvorledes fornuftige og christelige Mennesker have aftællet og inddelt Dagens Timer. Om Xenokrates, en gammel græsk Filosof, fortælles, at han havde ordentligen inddelt sine Dagstimer til sine Forretninger og blandt Andet helliget en vis Tid til Taushed eller Stilhed. Forunderligt er det, at selv en Hedning har lagt Vind paa at omgaaes sparsomt med sin Tid, og end mere, at han ogsaa har bestemt en Del deraf til Stilhed, det er: til Eftertanke, Betragtninger, Sindets Hvile, Afsondring fra andre Mennesker. Mon han ikke skulde gjøre Skam af mange Christne, som aldrig have tænkt herpaa, og mon han ikke vil komme til at vidne imod dem paa den yderste Dag? Alfred, Konge i England, var en lærd Herre og har oversat mange Bøger fra Latin paa Engelsk, hvoriblandt Davids Psalmer, under hvilket Arbeide han døde. Denne Herre havde inddelt Døgnets fire og tyve Timer saaledes, at han tilbragte otte Timer med at bede, læse og skrive; otte anvendte han paa at pleie sit Legeme, paa Søvn, Spisning, Spadsergang og andre Adspredelser; i de øvrige røgtede han sine Regjeringsforretninger. I sit Værelse havde han et Voxlys, som brændte i fire og tyve Timer; paa det var hver Time afmærket, og en dertil ansat Tjener maatte minde ham om den rette Tid. Ligeledes læser man om Keiser Maximilian den Anden, at han havde en vis Tid til alle sine Gjerninger, til Bøn, til Raadslagning, til Underskrivning af Breve, til Spisning, til Jagt osv. Den almindeligste Inddeling af Dagstiden er den, som en lærd og berømt Mand i vor Tid har efterladt sig. Denne Mand har tildelt Søvnen og Hvilen syv Timer, Morgenbønnen, Bordbønnen og Aftenandagten samt den hellige Skrifts Læsning og andre gudelige Øvelser fire Timer. Maaltiderne tre Timer, tilladelige Fornøielser to Timer og sit Kaldsarbeide og sine Forretninger otte Timer.

§ 6. Herved vil jeg kun bemærke Et og Andet, som jeg antager kan være nyttigt for et gudfrygtigt Hjerte til en christelig og Gud velbehagelig Inddeling af den ædle Tid. For det Første maa man jo ikke være altfor rundhaandet med en saa kostbar Ting, som Tiden er, men forbeholde Gud og gudelige, aandelige og himmelske Ting, Bønnen, Guds Pris, gudelig Eftertanke, Granskning i den hellige Skrift, Samvittighedsprøvelsen, Fornyelsen af sine hellige Forsætter o. a. M., saa Meget som muligt deraf.

Det er udentvivl bedre, at man unddrager Verden og Kjødet og dets Bekvemmelighed nogen Tid, end at man fravender Gud, Aanden og de hellige Øvelser den. Endvidere maa Adspredelserne være af den Beskaffenhed, at de ikke foraarsage nogen Uorden i Ens Christendom; de maa ikke føre Hjertet ud i en Vildmark, hvor det siden maa gaa længe omkring paa Afveie, før det kan finde ud deraf igjen. Gode Børn lege gjerne i Faderens Gaardsrum, i hans Have eller for hans Øine. Hvad den fortabte Søn havde igjen, forat han forlod sin Faders Hus og drog til et fremmed Land, det er bekjendt (Luk. 15, 12. 13). Min Mening er: ingen af en sand Christens Adspredelser maa have noget Syndigt ved sig eller Noget, som umærkeligen kan lede os bort fra den sande Gudsfrygt. Vore Adspredelser bør bestaa i at synge en Fryde- og Takkesang til Ære for den algode Gud, spille dertil paa Klaveret, gaa omkring i Haven, betragte Guds Gjerninger og forlyste os ved Hans Visdom, Magt og Godhed, som Han i dem har fremstillet, føre en opbyggelig Samtale med En og Anden, besøge en Syg eller erkyndige os om hans Tilstand, give en Enfoldig Raad i hans Anliggender, trøste en Bedrøvet, glæde en Enkes Hjerte osv. Jeg har kjendt Mennesker, som strax efter Middagsmaaltidet have sendt Bud efter dem, der trængte til deres Raad, og givet dem Adgang til sig, gaaet op og ned og talt med dem og meddelt dem et godt Raad efter Sagens Beskaffenhed og fundet sig vel derved.

§ 7. En Christen maa ogsaa tilbringe de Timer, han kan være nødt til at anvende paa Æresselskaber, Bryllupper, Gjæstebude, Lystfarter, saaledes, at de ikke kunne henregnes til de spildte; det, som foregaar der, maa han afbryde med gudelige Tanker, med Sukke, med hellig Længsel efter Gud og have det oprigtige Øiemærke at fremme Guds Ære, være Næsten til Opbyggelse eller vorde opbygget af ham. Endelig maa han ikke betragte den tilkommende Tid som sikker og uudeblivelig og desaarsag anvende den nærværende desto friere, men bruge denne saaledes, som om han ikke kunde gjøre sig Haab om hin. Han maa stedse sige: Tænk, om min Tid gik til Ende idag, og jeg imorgen var i Evigheden! Det har jo hændt Andre, at de uventet ere blevne overflyttede fra Tiden til Evigheden; det Samme kunde vederfares mig. Nu velan, min Sjel, idag have vi endnu Tid til at omvende os og gjøre det Gode; lader os da spare, hvad og saa Meget vi kunne, af den nærværende Tid, som Apostelen siger: Kjøber (sparer, vinder) Tiden! Vi ville da indrette og ordne vor Tid saaledes: Sex Timer til Hvile og Søvn, fire til Bøn, til Læsning i den hellige Skrift og andre opbyggelige Bøger, til Stilhed og hellig Eftertanke, to Timer til Maaltiderne, to til Adspredelser, derunder indbefattet Guds Pris, en hellig Musik, en gudelig Samtale og Kjærlighedsgjerninger imod Næsten, ni til vore Kaldssysler og en af de bekvemmeste Morgen- eller Aftentimer til en gudelig Forberedelse til et saligt Endeligt. Man vil maaske mene, at denne sidste Øvelse kunde henregnes til de andre, som ere tildelte Bønnen, Læsningen og den hellige Eftertanke; men jeg anser Sagen af saa stor Vigtighed, at den fortjener en egen Tid. Hvorledes nu en saadan Time bør anvendes, og hvorledes denne Forberedelse til en salig Død bør foretages, derom faa vi god Anledning til at tale ydverligere i det Paafølgende. „Herre, lad os dog kjende vort Endeligt og vore Dages Maal, hvad det er, at vi kunne kjende, hvor snart vi skulle lade af at leve!“ (Ps. 39, 5) Gjør Du os rede! saa ere vi rede. Amen.

§ 8. Af den hellige Apostels fore-

gaaende og efterfølgende Ord er det aabenbart, at de, vi have valgt til Text, ere at forstaa om de store og mangfoldige Farer, han daglig maatte leve i. Han vil sige saa Meget som: Det er Eder ikke ubekjendt, mine kjæreste Korinthier, at jeg overalt, hvor jeg vender mig hen, bliver efterstræbt af Djævelen og Verden, saa at jeg ingen Time er sikker paa mit Liv, hverken i Byer eller i Ørkener, hverken paa Landet eller paa Havet, hverken blandt Jøderne eller blandt Hedningerne, ja ikke engang blandt selve de Christne, formedelst de falske Brødre. Skjønt jeg lever, hengives jeg dog stedse til Døden eller omgives af den (2 Kor. 4, 11), saa at mit Liv er en bestandig Død. Jeg ser daglig min Død for Øine og maa allevegne vente den. Men ligesom man let kan slutte sig til, at Apostelen under saadanne Omstændigheder stedse beflittede sig paa at holde sig i Beredskab, paa daglig at klynge sig tættere til sin Jesum og at forbinde sig mere og mere med Ham, at vise større og større Flid og Nidkjærhed i sit apostoliske Embede og saaledes at dø glad, villig og salig i den Herres Jesu og Hans Kirkes Tjeneste, saaledes ere de anførte Ord ogsaa hyppig blevne brugte af mange oplyste Lærere og andre gudelskende Sjele til at fremstille sine Dødstanker og sin christelige Forberedelse til en salig Død, i hvilken Hensigt vi ogsaa have oplæst dem; thi vi skulle i denne Prædiken hovedsageligen omhandle: Hvorlunde en sand Christen dør dagligen, det er: hvorlunde han dagligen venter sin Død, bereder sig gudeligen dertil og lader al sin Bestræbelse gaa ud paa at kunne dø gladeligen og saligt, naar Gud behager. For at følge en vis Orden og fremstille denne høist gavnlige og nødvendige Lære desto tydeligere, ville vi inddele den i to Stykker og vise for det Første, at en troende og gudelskende Sjel dagligen bereder og maa berede sig til et saligt Endeligt. Den har de eftertrykkelige Paamindelser for sig, som Guds Aand i saa Henseende giver i sit Ord. „Vaager!“, siger den trofaste Menneskeven; „thi I vide ikke, i hvilken Time Eders Herre kommer. Værer rede! thi Menneskets Søn kommer paa den Time, som I ikke mene“ (Matth. 24, 42. 44; 25, 13). „Ser til, vaager og beder! thi I vide ikke, naar den Tid er, — ligesom et Menneske, som drog udenlands, forlod sit Hus og gav sine Tjenere Magten og hver sin Gjerning og bød Dørvogteren, at han skulde vaage. Derfor vaager! thi I vide ikke, naar Husets Herre kommer, — — at han ikke, naar han kommer hastelig, skal finde Eder sovende. Men hvad jeg siger Eder, det siger jeg Alle: vaager!“ (Mark. 13, 33 flg.) Og paa et andet Sted: „Lader Eders Lænder være ombundne og Eders Lys brændende, og værer ligesom de Mennesker, der vente sin Herre, naar han vil bryde op fra Bryllupper, paa det, naar han kommer og banker paa, de strax kunne lade op for ham! Salige ere de Tjenere, som Herren finder vaagne, naar han kommer“ (Luk. 12, 35. 37).

§ 9. „Lader os ikke sove“ (og være sikre), siger den hellige Paulus, ligesom de Andre (Verdens og Vantroens Børn); „men lader os vaage og være ædrue, — —, iførte Troens og Kjærlighedens Pantser, og som en Hjelm Saliggjørelsens Haab!“ (1 Thess. 5, 6. 8) „Lader os derfor, da Forjættelse om at indgaa til Hans Hvile endnu staar os aaben, vogte os, at ikke Nogen af Eder skulde synes at blive tilbage! Lader os beflitte os paa at komme ind til hin Hvile, som er tilbage for Guds Folk!“ (Ebr. 4, 1. 9 11) og den hellige Peter: „Derfor, I Elskelige, efterdi I forvente dette (Skabelsen af de nye Himle og den nye Jord), saa beflitter Eder paa at

findes ubesmittede og ustraffelige for Ham i Fred!" (2 Pet. 3, 14) ligesom ogsaa Apostelen Judas: „I Elskelige, opbygger Eder selv paa Eders helligste Tro! beder i den Hellig-Aand! bevarer Eder selv i Gud Kjærlighed, forventende vor Herres Jesu Christi Barmhjertighed til det evige Liv!" (V. 20. 21) Jeg har troet at burde stille en gudfrygtig Sjel disse Skriftens Sprog for Øine i et større Antal og paa en Gang, for desto kraftigere at bevæge og desto snarere overbevise den om, at denne hellige Øvelse, nemlig Forberedelsen til en salig Død, er en af Christendommens vigtigste Øvelser, som den ikke maa ophøre med, saalænge den vandrer herneden; thi det fordre den Herres Jesu og Hans Apostles sammenhobede Ord: Vaager! Værer rede! Ser til! Beder! Lader os beflitte os! Opbygger Eder selv! Bevarer Eder selv i Kjærlighed! Forventer Herrens Barmhjertighed! hvoraf tillige sees, at denne Øvelse maa drives meget alvorligt og hjerteligt, fordi den gaar ud paa vort Yderste og paa det Øieblik, hvori Evigheden hænger. Jeg haaber, at Ingen herimod vil indvende, at disse Sprog tale om Forberedelsen til den Herres Jesu sidste komme for at dømme Levende og Døde; thi vel negter jeg ikke for, at nogle af dem sigte hertil, men dog ikke alle. Den Herre Jesus og Hans Apostle tale ikke blot til de Troende, som opleve Hans sidste Tilkommelses Dag, men til alle Christne, som indtil da skulle være i Hans Naadesrige; disse byde de at vaage, bede og gjøre sig Flid, paa det de ikke skulle findes uforberedte; de have altsaa tillige den Herrens Tilkommelse for Øie, da Han efter sit Raad og Velbehag kommer for at overflytte En og Anden fra Verden og Tiden til Evigheden, som Herren selv lærer os, idet Han siger til Menighedens Engel i Sardes: „Dersom du ikke vil vaage, skal jeg komme over dig som en Tyv, og du skal ikke vide, paa hvilken Stund jeg kommer over dig" (Aab. 3, 3), og til den i Filadelfia: „Se, jeg kommer snart. Hold fast ved det, du har, at Ingen skal tage din Krone! (V. 11)

§ 10. En christelig Sjel ved derhos ikke blot af saadanne Skriftsprog, men ogsaa af daglig Erfaring, at Døden vel er vis, men Tiden til Menneskets Død uvis og skjult, hvortil de ovenanførte Ord af Herren sigte: „I vide ikke, i hvilken Time Eders Herre kommer. Han kommer paa den Time, som I ikke mene." Erfaringen har lært dem, at Herren tager og forbeholder sig den Frihed, ofte at komme uanmeldt og aldeles uventet for at fuldbyrde sin Villie med et Menneske. Saaledes som Han gjorde i sit Kjøds Dage, saaledes gjør Han endnu, efter sit Velbehag. „Han saa Peter og Andreas, hans Broder, som kastede Garn i Søen — thi de vare Fiskere —, og Han sagde til dem: Følger mig! Han saa Matthæus sidde i Toldboden, og Han siger til ham: Følg mig!" En af Hans Disciple bad Ham om Tilladelse til at begrave sin Fader, og Han sagde til ham: „Følg mig, og lad de Døde begrave sine Døde!" (Matth. 4, 18; 9, 9; 8, 21. 22) Efter sin Opstandelse kom Han stundom aarle, stundom silde til sine Disciple (Luk. 24, 36; Joh. 24. 4); saaledes kommer Han endnu den Dag idag til mangen og siger, naar han mindst tænker det: Følg mig udaf Tiden ind i Evigheden; Menneskets Tilstand er foranderlig, og han kan ikke tilbringe sit Liv eller røgte sit Kald uden Afvexling. Ofte forandrer han sit Sted; snart er han i sit Hus; snart gaar han ud i Forretninger eller foretager en Reise; snart er han i Kirken; snart nøder et eller andet Anliggende ham til at gaa paa Raadstuen eller til Things; ofte driver hans Lyst ham til et Vin-, Øl- eller Spillehus. Han skifter ogsaa

ofte Selskab; snart er han hos sine Egne, snart hos Fremmede; undertiden har han at bestille med høie, lærde, mægtige, rige, undertiden med ringe, enfoldige, fattige Mennesker. Ligeledes er hans Tid Forandringer underkastet; det er snart Morgen, snart Middag, snart Midnat. Ogsaa hans Sysler ere forskjellige; undertiden er han beskjæftiget med hellige Øvelser; han beder; han læser i Bibelen eller en anden gudelig Bog; undertiden har han travlt paa sit Kontor med Brevskrivning, Bogførsel, Udstedelse og Afsendelse af Regninger og Vexler o. a. M.; undertiden har han høivigtige og Almenvellet vedkommende Ting for sig, undertiden private og huslige Forretninger; undertiden søger han at bringe forvirrede Ting i Rigtighed, undertiden at forvirre rigtige Ting og gjøre dem urigtige, osv. Under alt dette maa han vente, at Døden eller retter sagt Herren kommer og siger: Slip din Gjerning! lad Alting staa og ligge, og følg mig! Et Menneske siger ofte, naar man lader sig melde hos ham: Idag har jeg ikke Tid; det falder mig ikke for Øieblikket beleiligt; jeg kan ikke befatte mig dermed; mine Forretninger tillade det ikke; jeg har dette eller hint fore; det maa først være færdigt. Men naar Herren, som har vort Liv og vor Død i sin Haand, siger: Følg mig! saa er det intet Andet for, end at man uvægerligen maa lystre.

§ 11. Vore Dages lærde Verden er saare videbegjærlig og lægger megen Vind paa at iagttage og beskrive allehaande Mærkværdigheder i allehaande Videnskaber. Naar jeg ser dette, saa har jeg vel Intet derimod, dels fordi mange Undere af Guds Almagt, Visdom og Godhed paa denne Maade blive bragte for Lyset, og Mange derved blive overbeviste om disse Hans Egenskaber, dels fordi mange sindrige og kløgtige Hoveder, som næsten indbilde sig at kjende alle Ting tilbunds, derved blive beskjæmmede og bragte til Erkjendelse om, at hvad de vide rigtigt, er kun saare lidet; men paa den anden Side beklager jeg, at vi, som Sjelepleien er betroet, og som fremfor Andre burde give Agt paa Guds Gjerninger og Hans Regjerings Mærkværdigheder, ere saa efterladne heri og lade saa mange Tusinde Beviser paa og Aabenbarelser af Hans faderlige Omsorg for de Gudfrygtige og Hans retfærdige Domme over de Ugudelige gaa ubemærkede og ubeskrevne hen, Noget, hvorom vi, dersom Herren vil, og vi leve, skulle tale mere en anden Gang. For Tiden vil jeg indskrænke mig til det Ønske, at En eller Anden vilde gjøre sig den Uleilighed at samle allehaande Exempler paa hastige og pludselige Dødsfald med deres Omstændigheder, saasom Sted, Tid og Anledning; saa vilde man deraf tydeligen kunne se, at alle Menneskers Liv og Død isandhed staar i Guds Haand, og at Han afriver Livstraaden efter sin Villie og Raadslutning. Navnlig vilde det deraf vise sig, at der ikke er noget Sted, hvor Mennesket sysler, uden at Gud har mærket det med et Tegn paa Døden.

§ 12. Menneskene pleie at opreise et Kors eller hugge et Kors i et Træ paa det Sted, hvor Nogen er bleven ihjelslagen. Men vilde man betegne ethvert Sted, hvor et Menneske er kommet pludseligen afdage, med et Kors, saa vilde man allevegne finde en stor Mængde af disse. Mangen Præst er paa Prædikestolen, mangen Tilhører paa sin Plads i Kirken, mangen Forsanger ved sin Pult, mangen Organist ved Orgelet, mangen Ringer under Ringningen er bleven overflyttet fra Tiden til Evigheden ved en hastig Død. Mange har Døden overrasket i Regjeringskontoret, Mange paa Raadhuset, Mange i Thingstuen; de Lærde ere undertiden blevne overlistede af den i sine Studerkammere og paa Læ=

restolene i høiere og lavere Skoler. Den har undertiden indfundet sig i Bryllupper, i Dandse- og Spillehuse, blandet sig i det muntre Selskab og med Et forvandlet al Glæde, Latter, Spøg og Gjæsterering til Frygt, Rædsel, Graad og Hylen. Den har undertiden besøgt Haandværksmanden i hans Værksted, Kjøbmanden i hans Krambod, Vognmanden og Slagteren paa deres Reiser, Bonden under hans Markarbeide, Høstfolkene paa Engen og Ageren, Vingaardsmanden under Vinhøsten, Fiskeren ved hans Dræt, Jægeren paa Jagten osv. og budet dem at følge med og vandre ud af Tiden ind i Evigheden. Ja, den har ogsaa gjort sin Opvartning for Jomfruer og Fruer, naar de stode foran Speilet og vare sysselsatte med sin Pynt og Prydelse, og budet dem at ombytte al sin Stads og Pragt med Ligsærken. Den har gjort Krav paa Tjenere og Tjenestepiger midt under deres Kaldsarbeide. Alle disse Tilfælder kunde jeg let stadfæste med Exempler, som ere forefaldne i vor Tid; men det vilde blive for vidløftigt og føre os for langt bort fra vort Hovedformaal. Lad kun Enhver tænke sig lidt om og drage sig til Minde, hvad han selv i sine Dage har seet og erfaret, saa skal han finde, at der ikke letteligen er noget Sted, hvor ikke et saadant Dødsfald er indtruffet. Dette lægger en gudfrygtig Sjel sig paa Hjerte og betragter det som en Paamindelse om sin Dødelighed og om en gudelig Forberedelse til Døden.

§ 13. Saadanne Begivenheder ser og hører en gudfrygtig Sjel med hellig Eftertanke og forestiller sig derved Dødens Følge og Evigheden, som hænger i det sidste Aandedræt. Den tænker da: Han eller hun er nu borte; ere de fundne vel forberedte, o, hvor salige ere de da ikke, idet de ved en hurtig Afsked, uden at se Døden eller plages længe af Frygt og Dødsangst, have ombyttet Verden med Himmelen. Ere de derimod blevne overraskede af Guds Dom i sine Synder og i Ubodfærdighed, ak, hvo kan da udsige deres Ulyksalighed. Man skal engang have spurgt vor Kirkes navnkundige og gudfrygtige Lærer og Luthers tro Medhjælper, Filip Melankton, hvilket der var det skrækkeligste Sprog i den hellige Skrift, og han skal have svaret: Det, som staar hos Evangelisten Lukas: „Djævelen kommer og tager Ordet af deres Hjerte, at de ikke skulle tro og blive salige" (Luk. 8, 12). Det er sandt, det er skrækkeligt at maatte erfare, at nogle Hjerter, som det er givet at høre Ordet, ere saa forhærdede, forblindede og hildede af Satan, at de lade det Ord, som er en Kraft til Saliggjørelse for hver den, som tror derpaa, tage fra sig, som Noget, hvorpaa der ingen Magt ligger; men saalænge, som saadanne Mennesker endnu leve i Naadens Tid, og Guds Langmodighed opholder dem, er der dog Haab om, at de engang kunne blive omvendte ved Ordet, som de høre. Hvad skulle vi derimod sige om det, vi læse om Saul: Saa døde Saul i sin Forgribelse, som han havde forgrebet sig med imod Herren" (1 Krøn. 10, 15)? hvormed man kan sammenholde, hvad vor Frelser siger til de ondskabsfulde Jøder: „Jeg gaar bort, og I skulle lede efter mig og dø i Eders Synd" (Joh. 8, 21). Hvad er forfærdeligere end at dø i sin Synd, det er: at gaa bort i Guds Unaade og Vrede, udenfor den Herres Jesu Samfund, uden nogen Trøst af den Hellig-Aand, uden noget Haab om Frelse og at blive opslugt af Helvede? Dog, Alt, hvad man anfører for at forklare disse skrækkelige Ord, er for ringe, efterdi ingen menneskelig Tunge eller Pen rigtigt kan udtrykke og fremstille deres Indhold. At falde i Synd, at leve i Synd, at være tryg i Synd, at søge og finde sin Glæde i Synd, at gaa tilsengs og indsovne i

Synd er rædsomme Ting, som en gudfrygtig Sjel medrette forfærdes for; men at dø i Synd, det gaar over Alt, fordi der siden Intet mere er at haabe, Intet at vente uden evig, evig, evig at pines af den Ild, som aldrig udslukkes, og plages af den Orm, som aldrig dør.

§ 14. I denne Betragtning hører ogsaa det eftertrykkelige Udsagn af den hellige Apostel hjemme: „Det er Menneskene beskikket, engang at dø, men derefter Dommen" (Ebr. 9, 27). Han taler om Menneskene i Almindelighed og uden Forskjel. De have allesammen ens Indgang til denne Verden, nemlig gjennem den timelige og legemlige Fødsel, og ihvorvel de vandre paa mangehaande Veie under sit Livs Fremskridning, idet nogle af disse ere besværlige og farlige, ulykkelige og sørgelige, andre derimod lette, behagelige, liflige og lykkelige, saa have de dog samtlige ens Udgang, nemlig den timelige Død, i hvilken alle deres blide og ublide, lige og krumme, stødede og jævne, smale og brede, rosenstrøede eller tornegroede Veie tilsidst løbe ud (Visd. 7, 5); thi, siger Apostelen, det er dem beskikket; det er forudbestemt, besluttet over dem. Det græske Ord, oversættes ogsaa undertiden ved at være henlagt (Luk. 19, 20; Kol. 1, 5; 2 Tim, 4, 8), saa at Apostelen altsaa i dette ene Ord har indbefattet to Ting, nemlig, at det er en Guds Beskikkelse og en for Menneskene uundgaaelig Beslutning, at de skulle dø; dog har den Høieste ikke aabenbaret dem Tiden for deres Død, men henlagt den blandt sine forseglede Ting, som en lukket Ordre, der først til en vis Tid brydes. Saaledes har da det menneskelige Liv sit bestemte Maal, men som det ikke kan øine, før det er i Nærheden deraf eller allerede har naaet det. I Guds Raadssal er blevet fastsat og besluttet, hvad der i dets Liv skal times det af Lykke eller Ulykke, af Rigdom eller Fattigdom, af Ære eller Vanære, af Glæde eller Bedrøvelse, men ikke mindre, naar og hvor Alt skal have en Ende. Mennesket voxer, kommer op, bryder frem, bliver anseet, elsket, æret, tjent, frygtet, berømt; men det har ogsaa sin Tid, da det skal aftage, falde, forgaa og dø. Efter alle dets Glædesdrikke er der forbeholdt det en bitter Kalk, der er fyldt med Angst og Kval; efter mangfoldige Ombytninger af dets Klæder er en Ligskjorte henlagt til det; efter alt dets Stræv og Arbeide følger Dødskampen, efter alle dets Tider, Timer, Dage, Uger, Maaneder og Aar følger det Øieblik, hvori Evigheden hænger; efter alle dets Veie og Gange kommer et Skridt eller Trin, med hvilket det træder over fra Tiden i Evigheden; efter al dets Handel følger et evigt Tab eller en evig Vinding.

§ 15. Apostelen siger nemlig, at Mennesket engang skal dø efter Guds Beskikkelse, nemlig ordentligvis og naturligvis; thi at enkelte Mennesker ere af Profeterne eller selve Guds Søn eller Herrens Apostle blevne gjenopvakte efter at have døet en naturlig Død og saaledes udentvivl have maattet dø for anden Gang, svækker ikke dette den hellige Apostels Udsagn, efterdi Saadant er skeet udenfor den almindelige Orden til Guds Navns Herliggjørelse, saa at Ingen kan bygge noget Haab derpaa om, at det Samme kunde vederfares ham. Mange turde vel ønske, at Mennesket kunde dø to Gange, saa at det efter at have døet ilde den første Gang kunde vende tilbage og omvende sig og saa anden Gang dø godt og saligt; men forgjeves! Der er en Vei, som synes ret for en Mand, siger den vise Konge; men det Sidste deraf er Dødens Veie (Ordsp. 14, 12; 16, 25); han finder tilsidst, at den lystelige Vei, paa hvilken han fandt saa megen Glæde og Fornøielse, har ledet ham i Fordærvelse; og skulde ikke en Saadan gjerne ville vende tilbage og

nogen Tid efter dø for anden Gang? Udentvivl have Sodomiterne, den oprørske Bande Korah, Dathan og Abiram, Farao, Akitofel, Akab, Jesabel, Herodes, den rige Mand og mange tusinde Gange tusinde Andre ønsket at vende tilbage og havde gjerne døet anden Gang; men forgjeves: det er Menneskene beskikket, engang at dø. Hvad de nu engang have forsømt, det er forsømt i al Evighed; ere de engang bortrevne af Guds Vrede og kastede i den Sø, som brænder med Ild og Svovl, saa komme de aldrig op deraf igjen; men deres Pines Røg skal opstige i al Evighed (Aab. 14, 11), paa hvilken Betragtning følgende mærkværdige Ord grunde sig, som jeg engang paa en Reise fandt optegnede i et Hus:

Menneske! Som du tror, saa lever du;
Som du lever, saa dør du;
Som du dør, saa farer du hen;
Som du farer hen, saa forbliver du.

§ 16. Hvad det vil sige at dø, ved vel Enhver, som er kommen til Skjels Aar og Alder, at det nemlig er Sjelens Adskillelse fra Legemet, hvorved dette bliver berøvet sit Liv og hengivet til Forraadnelse, men alligevel bliver dette Ord dog kun af de Allerfærreste overveiet rigtigt og betragtet saaledes, som Apostelen vil have. Jeg skal dog engang dø, siger mangt et tankeløst Menneske og bruger en saadan Tale til at bestyrke sig selv i sin Ugudelighed, istedetfor, at det burde vække Forfærdelse hos ham og bevæge ham til at afstaa derfra. Man maa her betænke, hvad der gaar forud for Døden, hvad den fører med sig, og hvad der følger efter den. Naar Nogen dør en naturlig Død, saa sker det enten hurtigt, ved et Slagtilfælde, eller langsomt, ved en efterhaanden udtærende og afkræftende Sygdom. Naar Mennesket dør paa den første Maade, saa er det vel befriet for Meget, som Sygdommene foraarsage, og ved ofte ikke, som man siger, hvorledes han kommer af Verden; han ved ikke af Dødsfrygten, der ofte er smerteligere end selve Døden; han behøver ikke at lide megen Angst og at kjæmpe længe med Døden; men det er dog en farlig og betænkelig Sag, naar Alt i en saa høivigtig Forandring, hvoraf Ens evige Vel eller evige Ve afhænge, kommer an paa et Slag og paa et eller to Øieblikke. Meget rigtigt siger en vis christelig Sjel: Jeg har altid anseet det for en ikke liden Naade at faa dø lidt efter lidt, og i et saadant Tilfælde er den længste Omvei den bedste til Hjemmet. Jeg vil bede Gud, at Han ikke vil fælde mig med et Hug, paa det jeg selv maa se mig falde og maa kunne betænke mig vel i mit Fald. Modnes Mennesket derimod til Døden paa den anden Maade, saa er det bekjendt, hvor smertelige, hvor angestfulde, hvor heftige mange Sygdomme ere, — hvilken ulidelig Hovedpine, hvilken Rivning i alle Lemmer, hvilke sterke Sidesting, hvilken Uro og Søvnløshed i de fleste Tilfælder, hvilken Beklemthed og dødelig Mathed de føre med sig, hvorved Mennesket fordetmeste bliver saa medtaget, at det ikke rigtigt kan besinde sig, eller at dets Forstand, om den end forbliver i sin Orden, dog bliver saa uklar ved den mangfoldige Angst og Smerte, at næsten ingen rene Tanker kunne udflyde deraf. Naar nu omsider det naturlige Baand, hvormed den Høieste har forbundet Legemet og Sjelen, paa denne Maade er smerteligen sønderrevet, saa farer vel Sjelen bort, og man mærker ikke mere til den; men Legemet viser snart, at det kun var en Lerhytte; det bliver snart vanskabt, hæsligt, afskyeligt og stinkende. Og i Døden følger Intet med Mennesket af, hvad det har besiddet i Verden; dets Herlighed farer ikke efter det; dets høie eller simple Forretninger, dets Glæder

og Forlystelser o. a. M. ere til Ende; dets Hus og Gods tilfalde en Anden; dets Embede faar en Anden, som det maaske mindst har tiltænkt eller undt det; dets Ære forsvinder som en Skygge; dets Vellyst er lig en sød Drøm, som det har havt for et Aar siden; dets Rigdom er omskiftet til Fattigdom, dets Pragt til Vederstyggelighed, dets Anseelse til Elendighed og alt Skinvæsen til Intet. Skulde man derfor fremstille det Ord at dø i dets fulde Kraft, saa maatte man sige: at dø er under Smerte, Hede, Frygt, Angst, Forfærdelse og Vanghed at tabe Livet og Alt, hvad man har i Verden, gaa over fra Tiden til Evigheden og falde i Grus, blottet for al menneskelig og verdslig Hjælp (Ps. 73, 18. 19). Om nu en saadan Tilstand er bekvem til paa behørig Maade at behandle vigtige og magtpaaliggende Ting (som Forberedelsen til en salig Død er), det overlader jeg til alle forstandige Hjerter at overveie.

§ 17. Det kunde imidlertid være, hvad det var med alt dette, naar det, som hører til at dø, hermed var til Ende; men det Største og Vigtigste staar endnu tilbage; thi Guds Aand tilføier: „Men derefter Dommen." Heraf sees, at Sjelen ikke dør, men beholder Livet i Døden, som ogsaa Salomo lærer: „Støvet (hvoraf det menneskelige Legeme er dannet) kommer til Jorden igjen, som det var før, og Aanden kommer til Gud igjen, som gav den" (Præd. 12, 7). Og den flagrer og svæver ikke omkring, som den selv lyster; den skjuler og forstikker sig ikke i Klippernes Rifter, i Jordens Huler, i Skovenes og Udmarkernes tykke Krat eller i Havets Afgrunde; men den bliver bragt frem for Guds Domstol, som den vise Konge ligeledes siger: „Glæd dig, du Unge, i din Barndom, og lad dit Hjerte være vel tilmode i din Ungdoms Dage, og vandre paa dit Hjertes Vei og efter dine Øines Syn; vid dog, at for alt dette skal Gud føre dig for Dommen" (Præd. 11, 9). Han vil finde Midlet til at bringe dig frem for sin Domstol; der vil Han undersøge dit hele Liv og Levnet og føre for Lyset, hvad der hidtil har været skjult i Mørket, hvad enten det er godt eller ondt, og herpaa følger Dommen eller den hellige og retfærdige Guds Kjendelse, hvorved den bortvandrede Sjel for evig bliver henvist enten til Guds Børns Herlighed og Salighed eller til Samfund med Satan og hans Riges Borgere i Fordømmelsen, Helvedilden, Angsten og Pinen. Dette eneste Skriftsprog er kraftigt nok til at bevæge en bodfærdig og troende Sjel til en hellig og alvorlig Forberedelse til en salig Død. Den ser deraf, at den ikke stedse skal forblive i det dødelige Legemes Hytte; den ved, at der ogsaa før den er sat et Livsmaal, som den ikke kan overskride; den ved, at dette Maal er skjult for den, og at den maa vente det paa alle Steder, under alle sine Sysler og Forretninger og til enhver Tid; den ved, at den kun én Gang kan dø, og at den ikke kan vende tilbage fra Evighedens Vei for at hente Noget, som er glemt, gjøre godt igjen, hvad der er gjort ilde, oprette, hvad der er forsømt, erstatte, hvad den paa uretmæssig Maade har besiddet, og ved en sand Omvendelse afsone, hvad den har syndet; den ved, at Dødstiden er helt ubekvem til en saa magtpaaliggende Gjerning, som Forberedelsen til Døden er: den ved, at Evigheden hænger i det sidste Øieblik, og at paa Livets Ende følger Guds Dom og Undersøgelsen af dens ganske Levnet. Kan det da være muligt, at en christelig Sjel under saadanne Omstændigheder ikke hver Dag, ja hver Time skulde berede sig til en salig Død?

§ 18. Det kan imidlertid være nok talt om det Første, nemlig Nødvendigheden af en gudelig Forberedelse til et saligt Endeligt. Vi ville nu gaa over

til det Andet og fremstille Beskaffenheden af en saadan Forberedelse, og hvorledes en gudfrygtig Sjel skal berede sig til en salig Afsked. Under denne Betragtning maa vi for desto større Rigtigheds og Tydeligheds Skyld skjelne mellem to Slags Forberedelse, nemlig en, som sker længe før Døden, i sunde Dage og medens man efter Naturens Orden endnu ikke har Grund til at befrygte Døden, og en anden, som foretages, naar den er at befrygte enten formedelst Alderdom eller formedelst en langvarig Sygdom, der udtærer Legemet og lidt efter lidt bereder det til Døden, eller formedelst en hastig og farlig Sygdom, som man efter Guds Villie er bleven angreben af. Den første, der sker længe forud og i sunde Dage, er enten udvortes og bestaar i mangehaande Paamindelser om og Fremstillinger af vor Dødelighed eller indvortes og bestaar i en virkelig Forberedelse, ved og i hvilken man opnaar et saligt Endeligt. Hvad den udvortes angaar, da læres denne bedst af de Helliges Praxis*) og Øvelse. Det er mærkværdigt, at det allerede fra gammel Tid af var Skik og Brug blandt Guds Folk, at man i sunde Dage og ofte længe før sin Død valgte sig et Gravsted og indrettede det afsjelede Legemes Sovekammer. Abraham havde forresten ingen Eiendom i Kanaans Land; men han kjøbte dog en Ager af Hethiteren Efron til Familiebegravelse (1 Mos. 23. 17). Om den gudfrygtige Kong Josias siges, at da han blev saaret i Slaget ved Megiddo og døde, førte hans Tjenere ham til Jerusalem og jordede ham i hans Grav, hvoraf man kan slutte, at denne gudfrygtige Fyrste allerede længe i Forveien havde ladet sig gjøre en Grav (2 Kong. 23, 30). Vi komme ogsaa ihu, hvad vi ovenfor (3 Præd. § 1 flg.) have hørt (og læst) om Sebna, Rentemester og Hofmester ved det kongelige Hof i Jerusalem, nemlig at han havde ladet sig udhugge og tildanne en Grav i en høi Klippe, hvilket han vel havde gjort af forfængelig Ærgjerrighed, for ogsaa efter sin Død at have stor Anseelse og et berømt Navn hos Efterverdenen, hvorfor han ogsaa blev skarpt irettesat af Profeten i Herrens Navn (Esai. 22, 15 flg.); men man ser dog ogsaa heraf, at det har været en Sædvane at berede sin Grav i sunde Dage. Den samme Skik vedligeholdt sig indtil den Tid, da den Herre Jesus levede i Kjødet, saasom Josef af Arimathæa havde ladet sig hugge en egen ny Grav i en Klippe, hvori han lagde Verdensfrelserens hellige Legeme, da denne var død paa Korset (Matth. 27, 60). Det Samme var ogsaa brugeligt blandt de første Christne, idet de lode sig gjøre Gravsteder under Jorden, i Klipper og Huler, hvilke Gravsteder endnu ere til dels paa Øen Malta, dels omkring Rom og ere blevne beskrevne af lærde Mænd til stor Forundring for dem, der læse det.

§ 19. I Konstantinopel havde man for Skik, at naar en græsk Keiser havde besteget Thronen, maatte en Stenhugger fremstille sig for ham og forelægge ham forskjellige Slags Marmorstene med Begjæring om, at Hans Majestæt allernaadigst vilde behage deriblandt at udvælge den Sort, hvoraf han vilde have sin Grav bygget, hvorved han strax ved Tiltrædelsen af sin Høihed og Herlighed blev paamindet om sin Dødelighed. Jeg ved mange gudfrygtige Christne, som i sine sunde Dage have udseet sig et Sted, hvor deres Legeme skulde hvile efter Døden, og af hvilke Nogle have ladet dem mure og overhvælve og indrette som et Kammer, medens Andre kun have valgt dem i sit Sind, betegnet dem med en Sten eller et Kors af Stene, oftere taget dem i Øiesyn for dermed at mindes om sin Dødelighed og undertiden be-

*) En Videnskabs eller Kunsts Udøvelse i Modsætning til selve Læren.

tragtet dem med Taarer, men aldrig uden hjertelige Sukke til Gud om et saligt Endeligt. Om den romerske Biskop Innocents den Niende berettes, at han aldrig fattede Beslutning i nogen vigtig Sag, førend han opmærksomt havde betragtet et Dødningehoved og Benrad, som han havde i sit inderste Værelse, saavelsom et Maleri, der forestillede en Ligfærd, udentvivl i den Hensigt at paaminde sig selv om sin Død, for ikke at fatte nogen Beslutning, som han kunde komme til at fortryde i Døden, og som han ikke efter Døden vilde kunne forsvare for Guds Domstol. Keiser Maximilian den Første førte i flere Aar sin Ligkiste og sit Ligtøi med sig overland i en forseglet Reisekuffert. Det Samme er ogsaa optegnet om hans Sønnesøn Keiser Karl den Femte, idet han nemlig, længe førend han frasagde sig Regjeringen over Keiserdømmet og alle sine Riger og Lande, lod føre en Ligkiste tilligemed sit Ligtøi efter sig, og da man spurgte ham, hvad det var for en Kiste, svarede han, at den tjente ham til Noget, som var ham overordentlig kjært og behageligt. Denne høiberømte og mægtige Keiser nedlagde som bekjendt, den keiserlige og kongelige Værdighed og Byrde et Par Aar før sit Endeligt og beflittede sig da paa at føre et ensomt og stille Liv. Man siger, at Foranledningen til denne Beslutning var en Samtale med en af hans høie Officerer, der søgte om Afsked fra Krigstjenesten og paa Keiserens Spørgsmaal om, hvorfor han det gjorde, svarede, at man maatte tage sig nogen Tid mellem dette syndige Livs Sysler og sin Dødsdag til at berede sig til en salig Afsked. Senere, medens han levede i sin Ensomhed, fik han engang Lyst til, for paa en desto kraftigere og virksommere Maade at paamindes om sit Endeligt, at lade holde sin egen Ligfærd i sit levende Live, hvilket ogsaa skede paa den Maade, at Keiseren laa paa sine Knæ i Sørgedragt foran Alteret, og at Alt forøvrigt blev forrettet efter den romerske Kirkes Brug, som om han virkelig allerede var død.

§ 20. Om Luther fortæller den gamle Mathesius, at han fra den Tid, han var bleven Doktor, stadig omgikkes med Dødstanker, anraabte Gud om en salig Afsked og længe i Forveien sang sit In pace in id ipsum dormiam & requiescam (disse Ord ere af den fjerde Psalme: I Fred vil jeg lægge mig og sove tillige). Om sig selv siger han (Mathesius): Jeg har ogsaa allerede lagt min Ligskjorte og Lighue tilrette og for flere Aar siden forfattet min Gravskrift, ligesom jeg ogsaa hver Uge selv gladeligen og trøsteligen i levende Live synger min Ligpsalme (Requiem æternam etc.). Denne Sædvane havde mange gudfrygtige Christne, nemlig at de en vis Dag i Ugen, paa hvilken de afholde sig fra Mad og Drikke ligetil om Aftenen eller om Søndagen efter endt Gudstjeneste i Løndom holde sin egen Begravelse i levende Live, saaledes, at de tænke paa sin Død, betragte saa opmærksomt og alvorligt som muligt dens Fortrav og Følgeskab, affynge allehaande skjønne Dødssange og Ligpsalmer med dæmpet Røst, oplæse og overveie andægtigt sin Ligtext eller andre Kjærne- og Trøstesprog, som de have udvalgt og optegnet for at bruge dem i sin Dødsnød, og tilsidst slutte med en Bøn til Gud om et saligt Endeligt. Jeg skulde af Hjertet ønske, at vi alle maatte ville følge denne gudfrygtige Skik; thi efter den Hellig-Aands Udsagn er det jo bedre at gaa til Sorgs Hus (og et saadant kan man ogsaa finde i sin Stue eller sit Kammer) „end til Gjæstebuds Hus. Græmmelse er bedre end Latter; thi et Hjerte kan forbedres, naar Ansigtet ser ilde ud" (Præd. 7, 2. 3). En gudfrygtig Adelsmand i Schlesien havde den Sædvane, at han ofte med Glæde sang de skjønne

Trøstepsalmer, som man pleiede at synge ved gudfrygtige Christnes Begravelse, og da man engang spurgte ham, hvorledes han kom paa disse Psalmer, svarede han smilende, at han maatte tænke paa sin Dødsstund og synge saadanne Psalmer, medens han endnu levede; thi naar han var død, behøvede han det ikke, og om man ogsaa sang dem ved hans Begravelse, saa hørte han dem dog ikke, men vilde formodentlig da i det evige Liv hos den Herre Christus høre andre Sangere, som udentvivl sang skjønnere, og andre Sange, som klang langt lifligere, og som han nu tænkte paa, idet han sang disse Gravpsalmer.

§ 21. Nikolaus von Amsdorff, en adelig og navnkundig Theolog paa Luthers Tid, havde stedse sin Ligkiste staaende foran sin Seng, saa at han maatte berøre den ved at stige op i og ud af Sengen og saaledes ihukomme sin Dødelighed, hvergang han lagde sig og stod op. En gammel udlevet Frue, som ikke en eneste Gang havde været syg i de otti Aar, hun havde levet, saa at man skulde have troet, at hun var saa meget mere bange for Døden, lod hele ti Aar før sin dødelige Afgang sin Ligkiste forfærdige og forsyne med Hynder og Puder og hvilede undertiden Middag deri, især paa store Høitidsdage. En Student var af en gudfrygtig kvindelig Slægtning fra Barnsben bleven vænnet til at sove i en Ligkiste, for at han ved en stadig Paamindelse om sin Død skulde holdes indenfor Gudfrygtighedens Skranker. En vis christevangelisk Moder havde anbefalet sine syv Børn hvert sit trængende og elendige Menneske, som de daglig skulde bevise noget Godt; naar hun besøgte Syge og Døende, pleiede hun hvergang at tage et eller to af sine Børn med sig, for at de itide kunde lære at kjende den menneskelige Elendighed og at berede sig til en salig Død. Man har ogsaa Exempler paa, at gudfrygtige Christne have havt naturlige eller eftergjorte Hjernskaller og Dødninghoveder i sine Værelser og Kammere; Andre have baaret et Dødninghoved af Elfenben om Halsen, Andre et i sin Ring istedetfor en Ædelsten. Andre have stedse baaret en Balsambøsse i Form af et Dødninghoved hos sig og betjent sig af den deri værende Balsam til sin Styrkelse, men af Afbildningen til en Paamindelse om sin Dødelighed. Man læser ogsaa ofte, at christelige Hjerter have udstyret sine Stuer og Kammere med allehaande Skriftsprog, Malerier og Sindbilleder, som de have anseet tjenlige til stadigt at paaminde dem om deres Dødelighed. Til hvad vi her have fortalt, efter som vi selv have seet eller hørt det, kunde der endnu føies Mere, saasom at man allerede den Dag idag efter vor Gottholds Raad og Forslag*) burde lade sin Ligskjorte sy og ophænge i Klædesskabet blandt sine andre Klæder og undertiden tage den frem og betragte den, navnlig naar man vilde iføre sig en Stadsklædning til Bryllups eller paa en høi Festdag. Det kunde ogsaa være tjenligt, at man efter en vis Englænders Exempel daglig lod sig bringe en frisk Jordklump og ikke blot, som han gjorde, lugtede paa den (hvilket han troede var gavnligt for Sundheden), men ogsaa derved tænkte paa den hellige og retfærdige Guds Dom: „Du er Støv og skal blive til Støv igjen" (1 Mos. 3, 19), eller at man gjorde som en vis gudfrygtig Mand, der daglig, naar han stod op af sit Leie, faldt paa sine Knæ og sit Ansigt og kyssede Jorden tre Gange, dels for at ihukomme, at han kun var Støv og Aske, og for saaledes at ære og tilbede den store Gud i dybeste Ydmyghed og Selvfornedrelse, dels for inderligen og hjerteligen at takke den Herre Jesus, Guds høilovede Søn, for Hans dybe

*) 3die Hund., Kap. 47, 6; 4de Hund., Kap. 16, 1, 2.

Fornedrelse, og fordi Han til Menneskeslægtens Bedste havde villet væde Jorden med sine guddommelige Taarer og Blodsdraaber, dels for at anraabe Gud andægtigt om et saligt Endeligt, om en blid Hvile for sit Legeme i Graven og om en glad Opstandelse til det evige Liv. Man kan og maa imidlertid lade de gudfrygtige og andægtige Christne have sin Frihed til i saa Maade at vælge, hvad der kan være dem tjenligst og opbyggeligst; dog maa jeg paaminde om, at man i saadanne Ting bør vogte sig for Hykleri og for at ville ansees af Menneskene; thi Erfaringen lærer, at det menneskelige Hjerte er saa fordærvet, at det ei engang i saa magtpaaliggende Ting som Ihukommelsen af vor Dødelighed kan lade sin Træskhed fare, hvorfor man ofte finder mere Skin end Kraft selv i den største Tilstelning og Mængde af saadanne Ting, som vi ovenfor have omtalt. Der turde maaske hellerikke mangle Exempler paa, at Folk, som i sine sunde Dage have indrettet sig pragtfulde Gravsteder og prydet dem med sindrige Gravskrifter, ikkedestomindre have levet i stor Uretfærdighed og skrækkelig Gjerrighed og tjent Mammon eller Bugen mere end den levende Gud.

§ 22. Jeg gaar imidlertid videre og kommer nu til de troende og gudelskende Sjeles indvortes og virkelige Forberedelse til en salig Afsked fra denne Verden, som vi maa afhandle noget nøiagtigere og udførligere, efterdi det er en Sag, som vel er høist magtpaaliggende for Enhver, der vil blive salig, men som dog Faa rigtigt kjende, og som kun øves af de Allerfærreste. Man kan for des større Rigtigheds og Tydeligheds Skyld inddele denne Forberedelse i den almindelige og den særegne. Den almindelige Forberedelse bestaar i et helligt og gudeligt Levnet, i en sand daglig Omvendelse, i det stadige Samfund med Gud og den Herre Jesus, i Guds og Næstens Tjeneste, i en uafbrudt Øvelse af den sande Gudfrygtighed. For nærmere at forklare dette, ville vi, tage det Ene efter det Andet for os. Meget sandt skriver den salige Luther, at et Christenmenneskes Liv er en daglig Omvendelse, og vi sige efter denne hans Foranledning: En Christens Liv er en daglig Død. En troende Sjels Forberedelse til et saligt Endeligt bestaar i en sand daglig Omvendelse og varer saa længe, som hans Liv varer. Saalænge en Reisende er underveis, ere hans Tanker henvendte did, hvor han ønsker at komme hen, og en sand Christen, der vandrer her i Verden som en Udlænding, har stedse et saligt Endeligt for Øie, der vil overføre ham fra Tiden til Evigheden, fra Døden til Livet. Det er en farlig Uvidenhed og Ubetænksomhed hos mange Christne, at de tro, at Forberedelsen til Døden først skal begynde, naar dens Forbud: Sygdomme, Smerter, Angest, Hede, Uro o. a. M., have indfundet sig. Det er en skrækkelig Ubesindighed at opsætte den vigtigste Sag til den ubekvemmeste Tid. Sande Christne sige ei alene med Apostelen: Jeg dør dagligen; men de gjøre det ogsaa; de afdø dagligen fra sig selv og Verden og indrette sine Ting saaledes, at de i Døden intet Andet have at gjøre end at dø og indslumre saligt i sin Frelsers Arme; de ere aldrig sorgløse, og deres Sorg er hellig og heldbringende; de sørge over sin Synd (Ps. 38, 19). Den Kjærlighed, de nu efter sin Oplysning og Omvendelse nære til Gud, gjør, at de ingen større Sorg og Bekymring have end, at de forhen have krænket og bedrøvet den miskundelige og kjærlige Gud, sin Skaber og Opholder, sin Frelser og Talsmand, som dog har elsket dem fra Evighed af og af lutter Godhed draget dem til sig. Og omendskjønt de ere aldeles forvissede om, at disse deres Synder ere dem forladte, for-

glemte og kastede i Havets Dyb for den Herres Jesu Skyld, saa kunne de dog ofte ikke holde sine Taarer tilbage, fordi det gjør dem ondt i deres Hjerte, at de selv eller Andre saa sent have erkjendt dem og saa mangelunde bedrøvet den Kjærlighed, der stedse og altid har elsket dem.

§ 23. Og omendskjønt de daglig øve sig selv i at have en uskadt Samvittighed for Gud og Menneskene (Ap. 24, 16) og af Hjertet hade alle Synder, saa at de heller vilde blive kastede paa et brændende Baal end at falde i vitterlig Synd, — omendskjønt de derhos rense sig selv fra al Kjødets og Aandens Besmittelse og søge at fuldende sin Helliggjørelse i Frygt for Gud (2 Kor. 7, 1), saa fornemme de dog tillige, at Synden endnu bor og rører sig i dem; den hænger stedse ved dem og gjør dem træge i deres Christendoms Løb, hvorfor de ofte overiles af en og anden Brøst og navnlig finde sig besmittede med Koldsindighed, Sendrægtighed og Efterladenhed i Guds Tjeneste og i Nidkjærheden for Hans Ære (Rom. 7, 17 flg.; Gal. 6, 1). Dog er de ikke sikre og ubekymrede i saa Henseende, men harmes paa sit eget Hjerte og sige: O, du utaknemmelige og koldsindige Hjerte, hvor længe vil du være saa sikkert, saa efterladent, saa ustadigt? Tænk, om vi idag skulde dø og fremtræde for dens Domstol, som ransaaer Hjerter og Nyrer! De Bodfærdiges Samvittighed er som et Øie, der ikke kan taale det mindste Støvgran i sig, men svier og græder, indtil dette er ude igjen. Efterdi de Troende vide, at dersom vi dømme os selv, dømmes vi ikke af Herren, holde de daglig Dom over sig selv og foretage en paalidelig Selvprøvelse, undersøge sin Vandel med Alvor og Omhyggelighed, revse sig selv, give ofte sit eget Hjerte en streng Irettesættelse, beskjæmme sig selv, erkjende sig fortjente til Guds Unaade og lægge sig ikke til Hvile, forinden de have beroliget sin Sjel i den Herre Jesus og Hans kostbare Blod og Fortjeneste. Deres Mellemregnskab med Gud maa hver Aften være berigtiget, overstrøget og udslettet. Naar de ville gaa tilsengs, sige de: Hvorledes er det, min Sjel? Vi ere idag komne vor Død, Guds Domstol og Evighed et Skridt nærmere. Tænk, om denne Nat var den sidste, og om man i den kom og gjorde Fordring paa dig! Bered dig, og mød din Gud! Herren er nær. Vær ikke sikker, men vaag, bed, omvend dig, og søg Naade i og ved Christus Jesus; se, Naadens og Himmelens Dør staar endnu aaben; imorgen kunde den maaske være tillukt, osv. De lade det hellerikke bero med en saadan Selvprøvelse, men bede Gud, at ogsaa Han vil undersøge deres Hjerte og vende Alt til deres Salighed, efter den kongelige Profets mærkelige Ord: „Ransag mig, o Gud, og kjend (undersøg) mit Hjerte; prøv mig, og kjend mine Tanker, og se, om der er en Vei, som gjør Smerte, i mig (om jeg maaske vandrer paa en saadan for mit Kjød behagelig Vei, som kunde føre mig til evig Smerte og Hjertesorg), og led mig paa en evig Vei!“ (Ps. 139, 23. 24). Dette den hellige Konges Suk vil jeg have paa bedste Maade anbefalet alle gudelskende Sjele og beder dem, at de ofte ville betjene sig deraf under sin Bodsandagt. Vi tro vel selv, at vi under vor Samvittighedsprøvelse have undersøgt Alt med stort Alvor og megen Omhu, og at vi have erkjendt, angret og afbedet alle vore Feil og Synder! men „hvo kan forstaa sig paa (mærke) Vildfarelser“ (Ps. 19, 13) og hvo har ikke sine skjulte Feil? Hvo kan grundigt undersøge Hjertet, der har saa mange Smuthuller, Undskyldninger og Paaskud, — der er saa bedragersk og ofte indbilder os, at en stor Feil er ganske liden og en yndet og tilvant Synd en Dyd? Og hvo kan des-

aarsag stole paa den Dom, som han fælder for eller imod sig selv, og i Tillid dertil ubekymret gaa fremad paa sin sædvanlige Vei? Derfor er det bedst, at man, selv om man har gjort Alt, hvad muligt er, nedlægger sig og sit Hjerte for Gud og sukker: Ak, Herre, Du hellige, alvidende og retfærdige Gud, ransag mig, — undersøg mit Hjerte, — prøv mine Tanker og belys min Vei, og dersom Du finder, at jeg er ledet eller kommen ind paa en farlig Vei, saa bring mig atter paa ret Vei, og før mig igjen ved dit Ord, din Aand og din Naade paa den evige og salige Vei, som fører til Dig, osv.

§ 24. Sande Christne have imidlertid ogsaa sin daglige Troesøvelse, uden hvilken der ikke kan være nogen Omvendelse og sand Forberedelse til et saligt Endeligt. For nærmere at forklare, hvori denne Øvelse bestaar, saa skal man vide, at Troen ikke er i Mennesket som et Lægemiddel, der virker en eller to Timer og siden intet Mere udretter, men som Hjertet, der er i stadig Bevægelse, stedse modtager Blodet og atter uddeler det og derigjennem udgyder Livskræfter over hele Legemet. Den Herre Jesus er det Livsens Brød, som Troen stedse tager, nyder og lever af, hvilket Liv den meddeler Sjelen (Joh. 6, 48). Den Herre Jesus er det Vintræ, hvorfra de aandelige Grene bestandig hente Saft og Kraft, Retfærdighed, Syndernes Forladelse, Liv og Salighed (Joh, 15, 4. 5). Jesus er Moderen; den Troende er Barnet, som stedse hænger ved Hans Bryst og Vunder. Den Retfærdige er som et Træ, der er plantet ved Vand og som gjennem sine Rødder uafladeligen drikker af dette (Jer. 17, 8), eller faar, som Johannes siger, af „Hans Fylde Naade over Naade" (Joh. 1, 16) og holder derved Stand mod Anfegtelsernes Hede og mod alle Trængslers og Gjenvordigheders Veir og Vinde. Det troende Menneske ligner det saakaldte Vintergrønt, der slynger sig om et Træ og ved Hjælp af sine Trævler og Hængler Aar for Aar forbinder sig fastere med det, saa at ingen Stormvind, hvor sterk den end er, formaar at løsrive det; jeg mener: Troen klynger sig efterhaanden mere og mere til Jesus Christus, den Korsfæstede, snor sig stedse tættere om Ham og søger stedse at befæste sig mere og mere i Hans søde og salige Samfund. Til Sagens Oplysning tjene de Ord af Apostelen: „Ikke at (ikke siger jeg det Foranførte, som om) jeg allerede har grebet det (nemlig hvad jeg i Troen skulde gribe) eller allerede er fuldkommen (i Kundskaben om, i Troen paa, i Kjærlighed til og Efterfølgelsen af min Herre Jesus); men jeg jager derefter, om jeg og kan gribe det, efterdi jeg og er greben af Christo Jesu" (Filipp. 3, 12). Hvad vil det sige? Havde Apostelen, der levede i Christo og i hvem Christus levede (Gal. 2, 20), endnu ikke grebet og tilegnet sig Christum i Troen, hvorledes kunde han da være retfærdig? og hvorledes kunde han da udrette saadanne Ting, som han udrettede i sit Embede? Det er aabenbart, at ligesom Herren af lutter Naade og Miskundhed havde grebet ham, da han i aandeligt Raseri løb til Helvede (som man standser og griber et fortvivlet Menneske, der vil hen og styrte sig i Vandet, og bringer det tilbage), og havde kraftigt omsluttet ham med Kjærlighed og Barmhjertighed, saaledes havde ogsaa Apostelen grebet, omfavnet og tilegnet sig Herren, efter at han i Hans Lys havde erkjendt Ham for sin og den ganske Verdens Frelser. Men dette forekom ham endnu at være Intet imod den Herres Jesu overvættes Kjærlighed og mod Hans overflødige Fylde; han øvede sig daglig mere og mere i at gribe sin Gjenløser, i at befæste sig i Hans Samfund, i at tro paa Ham af sit ganske Hjerte, af sin ganske Sjel og af al sin

Styrke, sødeligen at besidde Ham og følgelig at omgaaes Ham med en usminket, urokkelig og brændende Kjærlighed.

§ 25. Jeg vil endnu anføre et andet Sted af hans Skrifter, hvorved Sagen vil blive end tydeligere. „Derfor, ligesom I have antaget Christum Jesum, Herren,“ siger han, „saaledes omgaaes i Ham, rodfæstede og opbyggede i Ham og stadfæstede i Troen!“ (Kol. 2, 6. 7) Her er det aabenbart, at Apostelen formaner de Troende i Kolossæ, der allerede havde antaget den Herre Jesum som sin Frelser, Mægler, Herre, Konge og Hyrde, til ei alene at vandre helligt i Ham, i Hans Kraft, i Hans Lys, i Hans Efterfølgelse, men ogsaa til at blive mere og mere rodfæstede i Ham og stadfæstede i Hans salige Samfund formedelst Troen, det er: de skulde beflitte sig paa at lære Ham mere og mere at kjende i Hans hellige Mæglerembede, trøstigt og frimodigt holde sig til Ham og blive saaledes grundfæstede i Ham, at hverken Nød eller Død, hverken Verden eller Helvede, hverken Medgang eller Modgang formaaede at løsrive dem fra Ham. Dette er nu den Troesøvelse, som er en Del af den christelige Forberedelse til en salig Død, om hvilken jeg har begyndt at tale, og hvormed alle sande Christne daglig er beskjæftigede. Det er dem ikke nok, blot at kjende Christum saa løseligen og at gribe og omslutte Ham med en svag, liden, tvivlende og vantroende Tro (hvorom vi have talt paa et andet Sted); men de ville have en frimodig, tryg, trodsende og urokkelig Tro; de skyde sine Troeskræfter stedse dybere ned i Guds Kjærligheds og Naades Grund i Christo Jesu; de bygge stedse fastere paa Frelsens Klippe og forvare sit Hus, saa at om et Vandløb kommer, og en Strøm støder derpaa, formaa de dog ikke at rokke det eller rive det omkuld (Luk. 6, 48. 49). Men dette sker ved de Midler, som Herren dertil har beskikket. De læse og granske stedse i Skriften og søge deri først og fremst saadanne Sprog, som ere tjenlige til at styrke Troen. Naturforskerne have iagttaget, at Magnetnaalen i Kompasset undertiden bliver mat og kraftesløs, især naar den ofte gaar over Havet og bevæges af Vind og Bølger; men herimod er der intet kraftigere Middel end at stryge den jævnlig paa Magnetstenen, hvorved den faar nye Kræfter. Saaledes forstaa ogsaa de til Himmelen reisende Guds Børn at betjene sig af Guds Ord, hvoraf deres Tro er udsprungen; for at denne nu ikke skal blive slap og mat, men bevare sin salige Kraft, saa have de stedse Livets og Naadens Ord ved Haanden og omgaaes dermed Dag og Nat, hvorunder da ethvert Skriftens Sprog gyder en ny Kraft i deres Hjerte og Tro og holder denne i en stadig og frimodig Virksomhed. De gjøre sig saa fortrolige med Guds ædleste og dyrebareste Forjættelser som med sit Fadervor og bede den himmelske Talsmand, den Hellig-Aand, at Han vil indskrive dem saa dybt i deres Hjerte, at intet Styrt- eller Skylregn kan udslette dem. Somme gudfrygtige Christne have i den nævnte Hensigt gjort sig en liden Bog, hvori de have samlet og optegnet saadanne Skriftsprog, som kunde give dem Sødme i Dødens Beskhed, Trøst i deres Angst, Kraft i deres Afmagter Forvisning i deres Tvivl og Livet i Døden, hvilken Bog de stedse have baaret hos sig og gjort sig vel bekjendte med. De tænke ogsaa ofte over sin Daabspagt, hvori den algode Gud for evig har forpligtet sig til faderlig Kjærlighed og Trofasthed imod dem og lovet og skjænket dem sin Barnerets Herlighed og den dertil knyttede himmelske Arv. De gaa ofte tilbage og betragte den Kjærlighed og Miskundhed, Han saa jævnlig og paa saa mange Maader har vist dem i deres Liv, og hvorved Han har forklaret og stadfæstet sit Ord for dem

og opfyldt de Forjættelser, Han har givet dem i Naadespagten. Herrens høiværdige Kjærlighedsmaaltid nyde de ofte og med en hellig Begjærlighed og med saadan Andagt, som om det var den sidste Gang, de annammede det; de ere overbeviste om, at den Herre Jesus da omfavner dem med sin Miskundhed og forvisser dem om sin evige Kjærlighed ved det dyrebare Pant, som Han rækker og skjænker dem, nemlig sit Legeme, som Han har hengivet i Døden for dem, og sit Blod, som Han har udøst for dem. Saaledes er der heller ikke hos dem Andet end Længsel og Omfavnelse; de sige: „Jesus, Du i mig, og jeg i Dig! Jesus, Du min, jeg din! Evig skal vor Kjærlighed være. Jesus, Du min Hyrde, jeg dit Faar! Du min Skat, jeg din Brud! Du mit Hoved, jeg dit Lem! Du mit Vintræ, jeg din Gren! For Dig lever jeg; for Dig dør jeg; din er jeg, hvad enten jeg er død eller levende. Ak, om jeg kunde dø i denne Stund, da jeg smager din Godhed, — da jeg føler en saadan Forvisning om det salige Samfund med Dig, og da din Hellig-Aand giver mig det Vidnesbyrd, at jeg er din og Du min! Ak, om jeg nu snart kunde blideligen indslumre, medens Du holder mig indesluttet i dine Kjærlighedsarme og jeg Dig i mine Troesarme! Hvorledes skulde jeg kunde dø gladere og saligere end i denne velsignede Tilstand?“ Nu, min Jesus,

Ei Engles Kraft og Evne,
Ei Fyrstendømmers Magt,
Ei hvad man ved at nævne
Af Skjændsel og Foragt,
Ei Stort og ei det Ringe,
Ei Skade eller Gavn,
Ei nogen Ting skal tvinge
Mig ud af Jesu Favn.

§ 26. Med alle disse Øvelser have de gudfrygtige Sjele den hellige Hensigt, at de i mødende Tilfælder, saaledes som Kirken synger, ved Aandens Trøst maa faste staa, Med Troens fulde Rustpaa. De samle sig i sunde Dage, ligesom Bierne i smukt Veir, megen sød Honning, som de opbevare i sit Hjerte, paa det de ikke skulle smage Dødens Bitterhed. De ønske af Hjertet at indslumre i Fred, det er: i Forvisningen om Guds faderlige og evige Kjærlighed og Miskundhed i Christo. Apostelen taler meget mærkeligt om denne Fred. Guds Fred, som overgaar al Forstand, siger han, skal bevare Eders Hjerter og Eders Tanker i Christo Jesu (Filipp. 4, 7). Han betjener sig af et Ord, som ellers bruges om en Besætning, der tjener til Forsvar for en Fæstning, og ønsker, at Filippenserne, hans elskelige Brødre, hans Glæde og Krone, maa staa faste i Herren, altid glæde sig i Herren og leve tilfredse og fornøiede i Hans Omsorg og Miskundhed (V. 1. 4), ja, at deres Hjerter maa være saaledes bevarede ved Guds Fred, ved Forvisningen om Hans Naade, ved Syndernes Forladelse, ved Retfærdigheden og Saligheden i Christo Jesu, at Satan Intet kan udrette med sine snedige Anløb, men at de kunne leve og dø trøstige, frimodige, glade og salige (Efes. 6, 11). Paa et andet Sted skriver han: „Christi Fred seire i Eders Hjerter!“ Han herske deri og bevare Eder i alle Anfegtelser, saa at I ikke knurre imod Gud, men pukke paa Ham! — efter Luthers Forklaring over disse Ord (Kol. 3, 15). Apostelen vil, at en Christen, uagtet han saavel i Livet som i Døden maa vente sig allehaande Anfegtelser af Djævelen og Verden skal berede sig saaledes derimod, gjøre sig saa fortrolig med Guds Forjættelser, ved Troen befæste sig saaledes i Jesu Samfund og beskytte sig saaledes med den Hellig-Aands søde Trøst, at Guds Fred stedse maa beholde Overhaanden og Sjelens Ro i Gud ikke vorde forstyrret, men forblive urokket selv i Døden. Kort sagt, de oplyste Sjele bestræbe sig for

at den Herre Jesus maa, som altid, saaledes ogsaa i deres Død vorde høit priset og forherliget ved dem (ved deres Tro, Frimodighed, Taalmodighed og Hengivelse), paa det Ypperligheden af Kundskaben om Christo Jesu, deres Herre, maa aabenbare sig herligen hos dem, saa at de agte alt Andet for Tab, ja Skarn, men Christum for sin største Vinding og maa findes i Ham, i en levende og kraftig Erkjendelse af Hans Opstandelse, i Hans Lidelsers Samfund, i Ligedannelse med Hans Død og en glad Forventning af de Dødes Opstandelse, da de ved den Herres Jesu Kraftord skulle gaa frem af sine Grave (Filipp. 1, 20; 3, 8—10). Dette er Noget, som de Troende maa arbeide paa at lære sit hele Liv igjennem, for at det ikke skal slaa dem Feil i Døden — saaledes som Apostelens paafølgende Ord tydeligen vise.

§ 27. Jeg har med Flid talt noget udførligere herom, fordi jeg gudskelov ved, hvor magtpaaliggende det er, og oftere har erfaret, hvorledes det gaar til med de Døende. Verdens Børn, der i sunde Dage ikke have bekymret sig om en saadan Troesøvelse, men tænkt, at de troede jo paa Forklaringen i Katekismen over den anden Artikel, og derved vilde de blive, men som imidlertid stedse have fremturet i sine sedvanlige Synder, saa at man har fundet flere Tegn paa og Frugter af Vantro end Tro hos dem, blive ofte hjerteligt forfærdede og betagne af Sjeleangst og vide hverken ud eller ind, fordi Satan med sin Storm, hvormed han gaar løs paa dem, bortblæser deres formentlige Tro, Trøst og Haab som Avner. De ligne en Soldat, der i Fredstider, naar han forpleies i sit gode Kvarter, lever i Vellyst og Overdaadighed og kun bekymrer sig lidet om sine Vaaben, men som, naar der kommer Krig paa, og Fienden bestormer den ham betroede Fæstning, ikke ved, hvorledes han rask og kjækt skal møde ham og bruge sit Værge, eller en Fugl, der bliver skræmt ud af sit Rede i den mørke Nat og flagrer hid og did i Frygt og Angst og ikke ved at finde noget sikkert Tilflugssted. Ak, hvor ofte erfare de ikke, at det er noget ganske Andet at rose sig af sin Tro end at bruge den i Kampen mod Døden og Helvede, ligesom det er noget ganske Andet at bære et Værge til Stads og efter Skik og Brug end at betjene sig deraf imod en heftig indtrængende Fiende. De gudelskende Sjele derimod, som alle sit Livs Dage have øvet sig i at stride Troens gode Strid og gribe det evige Liv (1 Tim. 6, 12) og som have jaget efter det foresatte Maal og kjæmpet for det Klenodie, som hører til Guds Kald herovenfra i Christo Jesu (Filipp. 3. 14), de føle da stor Fred og Forsmag paa den evige Hvile; de erfare, at de isandhed ere i sin Herres Jesu Samfund, og at Han har taget dem i sin Haand eller sine Arme, som Ingen kan rive dem ud af.

§ 28. Og omendskjønt Satan ofte endnu engang forsøger sit Held paa dem og stræber at forstyrre deres Fred og Ro, saa overvinde og fordrive de ham dog snart i den Herres Jesu Kraft, som dennes veløvede Stridsmænd. De ere de Faar, som den gode og trofaste Hyrde nu bærer til den himmelske Hjord, — som ligge trygt paa et saa godt Sted og foragte Helvedes tudende Ulve og gjøende Hunde (Luk. 15, 5). De ere de Duer, som have sit Skjul og Rede i Klippens Rifter og le ad den fremfarende Rovfugl (Høis. 2, 14). De ere de Smaabørn, som, naar de er blevne trætte og søvnige, indslumre, ligesom drukne af Sødme, ved Moderens Bryst, hvoraf de have diet sig mætte, og ikke vide, hvad Søvnen er, uden forsaavidt som de nyde den i sød Ro. De ere som et Speil, hvori Jesu Ansigt viser sig; om det end bliver sønderbrudt i Døden, saa straaler dog dette Ansigt i alle dets Stykker, og

i alle deres ængstelige Sukke, i alle deres med mat Tunge udtalte Ord, i alle deres Gebærder er der intet Andet at fornemme end den dyrebare Jesus, den kjære Jesus, den miskundelige, den kjærlige, den høilovlige Jesus, den trofaste Hyrde, den søde Forløser, den mægtige Frelser, den vældige Konge, den evige Ypperstepræst. Kort, som deres Liv har været, saa er deres Død; de have troet paa Jesum, elsket Jesum, vandret med Jesum; Jesus har været deres Skat, deres Lyst, deres Trøst; Ham besiddde de i Døden og dø altsaa ikke; thi hvorledes kan den dø, som har det evige Liv i sig? I Livet sige de: Vaager jeg, saa skal mit Arbeide være i Jesus og for Jesus. Sover jeg, saa skal jeg drømme om Jesus, og i Ham vil jeg hvile. Reiser jeg, saa skal Jesus være min Ledsager. Kommer jeg hjem, saa vil jeg medbringe og huse Jesum. Studerer jeg, saa skal Jesus være min Bog og min Lærer. Skriver jeg, saa skal Jesus føre min Pen, og Jesus skal skrive Jesus. Beder jeg, saa skal Jesus være min Talsmand, give min Bøn Liv og gjøre den velbehagelig for Gud. Er jeg træt, saa vil jeg lægge mit Hoved i Jesu Skjød; Han vil vederkvæge mig. Er jeg svag, saa skal Jesus være min Styrke og fuldkomme sin Kraft i min Skrøbelighed. Hungrer og tørster jeg, saa vil Jesus mætte og læske mig. Bliver det mørkt omkring mig, saa er Jesus mit Lys og min Frelse; for hvem skulde jeg frygte? Bliver jeg syg, saa er Jesus min Læge, min Vogter, min Kvægelse. Skal jeg dø, saa forbliver Jesus mit Liv; jeg dør i Hans Arme; Han skal trykke mine Øine igjen. Mit sidste Ord skal være Navnet Jesus, min sidste Gjerning at sukke til Jesum og længes efter Ham, min sidste Husvalelse den troende Ihukommelse af min Jesus, min sidste Gang den ud af Naadens Rige ind i Jesu Herligheds Rige, og saaledes finde de det ogsaa i Døden at være.

§ 29. Men lader os tillige betragte de Øvelser til Gudfrygtighed, hvormed de troende Sjele dagligen ere beskjæftigede, for derved at forberede sig til et saligt Endeligt. De gudelskende Sjele mindes daglig, at deres Liv er en Vei, som fører dem til Evigheden, og at hver Dag bringer dem deres Død og Jesu Christi Domstol nærmere. De vide, at deres Gud i Naade har bestemt dem en vis Tid til at gjøre det Gode, efter den hellige Apostels Ord: „Eftersom vi nu have Tid,*) lader os gjøre det Gode mod Alle, men mest mod Troens Egne!" (Gal. 6, 10) De vide, at den Vei, som fører hen til Livet, er Jesus Christus, dels fordi Han ved sin Bortgang til Faderen (Joh. 16, 5), det er: ved sin Lidelse og Død, har forhvervet os og fortjent for os, at vi ved Troen kunne følge Ham til Himmelen og i og ved Ham opnaa den himmelske Herlighed, dels idet Han ved sit saliggjørende Ord og sin hellige Forgang (Exempel) har vist os, hvorledes vi skulle vandre paa den sande Gudfrygtigheds trange Vei (Matth. 6, 14) og stræbe efter det evige Liv ved Standhaftighed i god Gjerning (Rom. 2, 7), dels, idet Han ved sin Naade, sin Kraft, sit Lys og sin Aand leder, fører, bevarer, beskjærmer, styrker og opretholder os paa denne Vei, der fører til evig Herlighed. De vide, at Herrens Udfriede skulle tjene Ham uden Frygt i Hellighed og Retfærdighed for Ham alle sit Livs Dage (Luk. 1, 74. 75). De vide, at de ere Guds Værk og en ny Skabning, skabte i Christo Jesu til gode Gjerninger, til hvilke Gud forud har beredt dem, at de skulle vandre i dem (Efes. 2, 10). De vide og føle, at Guds saliggjørende

*) Jfr. ovenfor, § 1.

Naade (der er aabenbaret og skjænket dem i Christo Jesu, for at de derved skulle vorde Arvinger til det evige Liv) „oplærer dem, at de skulle forsage Ugudelighed og de verdslige Begjæringer og leve viseligen og retfærdigt og gudeligen i denne Verden, forventende det salige Haab og den store Guds og vor Frelsers, Jesu Christi, Herligheds Aabenbarelse, som gav sig selv for os, at Han maatte forløse os fra al Uretfærdighed og rense sig selv et Eiendomsfolk, nidkjært til gode Gjerninger" (Tit. 3, 7; 2, 11 flg.). De vide, at de, som have troet paa Gud, skulle beflitte sig paa at overgaa Andre i gode Gjerninger, saa at de ikke skulle være uden Frugt, — at Intet er farligere end at modtage Guds Naade forgjeves og findes ufrugtbare, saasom Troen, naar den ikke har Gjerninger, bliver anseet for død i sig, selv, og at den Hellig-Aand erklærer dem, som misbruge Guds Naade til Uterlighed (til at synde desto friere og fremture desto sikrere i sine Lyster), for Ugudelige og saadanne Mennesker, som fornegte Gud og den Herre Jesum Christum (med sine Gjerninger, uagtet de bekjende Ham med Munden).

§ 30. Derfor er det dem ikke ligegyldigt, enten de ere gudfrygtige eller ugudelige, frugtbare og „fyldte med Retfærdigheds Frugter, som virkes ved Jesum Christum, Gud til Ære og Lov" (Filipp. 1, 11), eller „ufrugtbare, bladløse, uddøde Træer" (Jud. V. 12), — enten de „vandre paa den trange Vei, som fører hen til det evige Liv, eller paa den brede, som fører hen til Fordærvelse" (Matth. 7, 13. 14), — enten de findes som den Herres Jesu Efterfølgere eller som Satans og Verdens lydige Tjenere, — enten de „lade sit Lys skinne og omgaaes som Lysets Børn eller endnu elske Mørket, hvori de vandre, og gjøre dets Gjerninger" (Matth. 5, 16; Efes. 5, 8; Joh. 3, 19; 1 Joh. 2, 11), — enten de beflitte sig paa at have og beholde en god Samvittigheds Vidnesbyrd, eller deres Samvittighed er brændemærket, uren og forhærdet (2 Kor. 1, 12; 1 Tim. 4, 2), — enten de vandre værdigt Christi Evangelium og pryde det i alle Stykker, eller de ere Skampletter og Edderbylder paa det christne Navn (Filipp. 1, 27; Kol. 1, 10; Tit. 2, 10; 5 Mos. 32, 5, 2 Pet. 2, 13). En saadan Letsindighed taaler deres Christendom ikke, og med en saadan Ugudelighed kan deres Tro ikke bestaa. Det er dem ikke ubekjendt, hvilken blød Pude en god Samvittighed er, saavel i hele Livet som fornemmelig i Døden. De have læst og taget sig dybt til Hjerte, hvad den hellige Johannes skriver: Derpaa (nemlig, at vi elske Brødrene, ikke med Ord, ei heller med Tunge alene, men i Gjerning og Sandhed) kjende vi, at vi ere af Sandheden (at vi isandhed ere af Gud og gjenfødte — Jak. 1, 18, — at vi have erkjendt og antaget Sandhedens Ord som den himmelske og evige Sandhed og saaledes ikke ere Skinchristne og Hyklere, men sande Guds Børn), „og da kunne vi stille vore Hjerter tilfreds for Hans Aasyn; thi om end Hjertet fordømmer os, da er Gud større end vort Hjerte og kjender alle Ting. I Elskelige, dersom vort Hjerte ikke fordømmer os, da have vi Frimodighed til Gud" (1 Joh. 3, 18— 21). Derfor beflitte de sig af Hjertet paa at blive hos og i Christus og bære megen Frugt. „De øve sig selv i altid at have en uskadt Samvittighed for Gud og Menneskene" (Ap. Gj. 24, 16), paa det de, naar den Herre Jesus aabenbares (og fremtræder enten for at dømme Verden i sin sidste Tilkommelse eller for at afhente dem og overflytte dem fra Tiden til Evigheden) kunne have Frimodighed og ikke blive beskjæmmede i Hans Tilkommelse. De vide, at Satan saa alligevel har travlt

med at anfegte selv gudfrygtige Sjele i deres sidste Stund og af deres Feil og Skrøbeligheder, som de dog have angret i daglig Omvendelse og afbedet hos Gud i Jesu Navn, at tage Anledning til at forvilde dem eller idetmindste forstyrre deres Troes Frimodighed; derfor vogte de sig desto mere for at falde i vitterlige, forsætlige og grove Synder, paa det ikke Satan med saa meget større Eftertryk skal bedrøve dem paa deres Yderste.

§ 31. Af denne Betragtning følger endvidere, at de Christne ikke maa være koldsindige eller efterladne og sendrægtige i de Ting, som høre til Christendommen og den sande Gudfrygtighed. De vide ikke og ville ikke vide af de blandt de Ubodfærdige sedvanlige Talemaader: Der er endnu Tid nok, — du kan endnu altid omvende dig, — nyd Verden endnu en Tidlang, — Naadens Dør er aldrig lukt, — man kan ikke tage det saa nøie, — det gjør det nok, — Gud er barmhjertig, o. a. M. Thi de komme daglig ihu, at der er bestemt Mennesket en Tid til at dø, men som er skjult for det, netop for at det daglig skal berede sig til et saligt Endeligt; saa vide de ogsaa, at man ikke maa misbruge eller foragte Guds Godhed, Hans Taalmodighed og Langmodighed, der er os given til Omvendelse, — at Omvendelsen ikke er Noget, som staar i et naturligt Menneskes Magt, saa at han kan tage til den og med Oprigtighed yde den, naar han behager og anser det fornødent, og at man i Ting, som angaa Gud, Hans Ære, Tjeneste og Rige, Samvittigheden, Sjelen og dens evige Vinding eller Tab, ikke maa sige: Man kan ikke tage det saa nøie, — det gjør det nok; thi de ihukomme, at Herren fordrer „Omvendelse af ganske Hjerte, Tro af ganske Hjerte, Kjærlighed af ganske Hjerte, af ganske Sjel, af ganske Sind og af ganske Styrke, Lydighed af Hjertet“ (Joel 2, 12; Ap. Gj. 8, 37; Mark. 12, 30. 33; Luk. 10, 27; Rom. 6, 17), — at den Hellig-Aand befaler, at „vi skulle rense os selv fra al Kjødets og Aandens Besmittelse og fuldende vor Helliggjørelse i Frygt for Gud“ (2 Kor. 7, 1), og at Apostelen ønsker, at „Fredens Gud vil hellige de Christne ganske og aldeles, saa at deres ganske Aand og Sjel maa bevares ustraffelige i vor Herres Jesu Christi Tilkommelse“ (1 Thess. 5, 23), — at den kongelige Profet siger: „Jeg søger dig af mit ganske Hjerte, — jeg beder ydmygeligen for dit Ansigt af ganske Hjerte: vær mig naadig! — jeg vil stedse holde din Lov, evindelig og altid, — jeg bøier mit Hjerte til at gjøre efter dine Skikke evindeligen indtil Enden“ (Ps. 119, 10. 58. 44. 112). Saa lyde ogsaa stedse de Ord af deres Jesus og Hans hellige Sendebud i deres Øren og Hjerter: „Leder, betragter! beflitter Eder! kjæmper! strider! forarbeider! jager efter; værer nidkjære! bliver ikke trætte! voxer! tiltager!“ Hvorledes skulde de da, naar Skriften tager det saa alvorligt, kunne vise sig lunkne og letsindige, som om man ikke behøvede at tage det saa nøie, eller som om det ikke var den Hellig-Aands Alvor, uagtet Han taler ganske alvorligt? De sande Christne have aldrig været af den Mening, at de allerede vare fuldkomne i Kundskaben om Gud og Kjærligheden til Ham og Næsten i Omvendelsens og Troens og den Gudfrygtigheds Frugter, men erkjende af Hjertet og beklage sin Ufuldkommenhed; de øve sig daglig i Omvendelse; de ere nidkjære for Gud imod sig selv; de sukke og bede uden Afladelse: Ak, Herre, mere Naade; mere Lys! mere Kraft! mere Tro; mere Kjærlighed! mere Nøisomhed! mere Hengivelse! mere Taalmodighed! mere Selvfornegtelse! mere Længsel efter Himmelen! osv. De ønske, at deres Christendom maa vær som en Flod, der fra Begyndelsen af er liden og ubetyde-

lig, men efterhaanden, som den flyder fremad, tiltager ved andre Vandes Tilløb, indtil den endelig som en fuld og bred Strøm udgyder sig i Havet.

§ 32. Hidtil have vi omhandlet Øvelsen til Gudfrygtighed, forsaavidtsom den betragtes som en Forberedelse til en salig Død, i Almindelighed; men Sagen er af Vigtighed, hvorfor vi ogsaa anse det fornødent at fremstille den i dens enkelte Dele i Særdeleshed. Den Hellig-Aand har igjennem Apostelen foreholdt de troende og gudfrygtige Sjele tre Hensyn, som de i sin Christendom skulde have stadigt for Øie, nemlig Gud, Næsten og sig selv. Apostelen siger, at Guds saliggjørende Naade oplærer os, at vi skulle leve viseligen (hos og for os selv), retfærdigt (imod Næsten) og gudeligen (imod vor Gud) i denne Verden og saaledes forvente vor Frelsers, Jesu Christi, Aabenbarelse (Tit. 2, 11—13). Vi ville gjøre Begyndelsen med Hensynet til Gud. Det levende, grundige, rene og søde Kjendskab til Gud er upaatvivleligen den christelige Religions Høihed og Herlighed, Fortrin og Sjel, saasom ingen anden end den alene ved at sige og lære noget Grundigt, Dygtigt, Trøsteligt og Bestandigt om Gud. Dette Kjendskab er ogsaa et af de fornemste Beviser for et af de kraftigste Vidnesbyrd om den christelige Læres Guddommelighed og Sandhed, idet den vidner saa herligt, saa værdigt, saa helligt, saa opbyggeligt og trøstefuldt om det høieste Gode og alle Væseners Væsen, og idet den fremstiller Gud som alle Tings Udspring og Ophavsmand, algode, almægtige og alvise Opholder og Styrer og allersaligste og allerherligste Endemaal og lader Alt gaa ud paa Hans Riges Opretholdelse og Udbredelse og Hans alene gode Villies Fuldbyrdelse, hvilket Apostelen, hvor han taler om Guds Rigdoms, Visdoms og Kundskabs Dyb, sammenfatter i de Ord: „Af Ham og ved Ham og til Ham ere alle Ting; Ham være Ære i Evighed! Amen" (Rom. 11. 33. 36). Heraf følger, at det ogsaa er et Bevis paa, at man er en sand Christen, at man sætter høi Pris paa Kjendskabet til den store og høilovlige Gud, tragter derefter af ganske Hjerte, ønsker at voxe deri, søger sin Ære, Glæde, Trøst, Tilfredshed og Salighed deri og saa meget som muligt bruger det til at tjene Gud, elske Gud og hjerteligen forlade sig paa Ham, saavelsom at man lader al sin Stræben gaa ud paa at komme i Samfund med det høieste Gode i Tid og Evighed forblive i dette Samfund. Derimod er det en rædsom Synd og et Tegn paa et vantro og forblindet Hjerte, at Gud, den væsentlige Godhed og Kjærlighed, tilbyder Mennesket sig selv med sin Naades Fylde og dog ikke bliver annammet, — at man ikke vil se det klartskinnende himmelske Lys, ikke søge det allersaligste Væsen, ikke eie det allersaligste Væsen, ikke eie den allerædleste Skat, ikke drikke af den levende, evige Kilde og ikke være salig i det allersaligste, sødeste og sikreste Gode.

§ 33. De sande Christne jage derfor efter at kjende Herren og at voxe og skride frem i denne salige Kundskab (Hos. 6, 3; Kol. 1, 10). Desaarsag elske de inderligen Ordet som det, der fremfor alle Verdens Bøger paa den herligste og bedste Maade beskriver dem Gud og fremstiller Ham tydeligen og eftertrykkeligen ei alene i Henseende til Hans Væsen, men ogsaa i Henseende til Hans kjærlige og naadige Villie. De give tillige flittigt Agt paa Hans Gjerninger, i hvilke Han saa herligen har aabenbaret sin Almagt, Visdom og Godhed; Verden med alle Skabninger ere for dem en stor Bog, hvori de dagligen blade og se sig om. De ønske derhos at faa Anledning og Leilighed til at skue stedse dybere ind i Naturen, dens Dybheder og Løndomme og udgranske og af-

skøre dens Hemmeligheder, ikke af Nysgjerrighed og Nyfigenhed eller for at indlægge sig Ære derved, men for at bringe den store Guds Herlighed mere og mere for Lyset og opvække sig selv og Andre til større Beundring af Hans Magt, Visdom og Godhed og forherlige Ham med desto større Ærbødighed, Kjærlighed, Iver og Andagt. Ikke mindre give de Agt paa Hans Styrelse, hvorlunde den lønligen fremtræder overalt i Verden i Almindelighed og i Hans Kirke og hos dens troende Lemmer i Særdeleshed, og fremfor Alt, hvorlunde den har aabenbaret sig hos dem selv, i hvilket de finde megen Trøst og Glæde. Jeg maa imidlertid herved bemærke, at det ikke er min Mening, at Ingen er en sand Christen uden den, som til Fuldkommenhed har erhvervet sig eller beflittet sig paa at erhverve sig et saadant Kjendskab til Gud gjennem Hans hellige Ord og Betragtningen af Hans herlige Gjerninger og underlige, men dog salige Styrelse; thi Enhver har sit Maal af Tro og Kundskab, og den Hellig-Aand uddeler til Enhver i Besynderlighed, efter som Han vil (Rom. 12, 3; Efes. 4, 7; 1 Kor. 12, 11); men jeg vil kun sige, at ingen sand Christen maa være forsømmelig og efterladen efter det Maal og den Dygtighed, han har annammet af Ham, at voxe i Kundskaben om sin store, miskundelige og høilovlige Gud, i at tro paa Ham i Kundskaben, i at elske Ham i Troen, i at tjene Ham i Kjærligheden, i at glæde sig ved Ham i Tjenesten og at nyde ham i Glæden.

§ 34. Ved saadan Flid og ved Brugen af de nævnte Midler lærer da en Christen og overbevises om, at Hans Gud er det allerherligste, allerpriseligste, allermægtigste, allervisefte, allerveldædigste, allerskjønneste, allerhøieste, allersaligste Væsen, Dybden, Fylden, Havet og Afgrunden af al Fuldkommenhed, Visdom, Kraft og Godhed, af hvem og fra hvem Alt, hvad der er, har sin Tilværelse, — som har skabt og med ubegribelig Visdom ordnet og indrettet Alt, — som opholder Alt, — hvis guddommelige Styrelse strækker sig til Alt, — som agter paa det Høie og Lave i Himmelen og paa Jorden, — som ei alene i Solen og andre Himmellegemer, men selv i en liden Urt og Blomst, ja i en Maddik, som er saa liden, at man neppe kan se den med blotte Øie, lægger saa megen Visdom for Dagen, at den menneskelige Forstand, hvor dygtig og skarp den end er, ikke kan begribe og tilfulde beundre den. Meget sandt siger Vismanden herom: „Herren har ikke givet de Hellige, at de noksom kunne begribe eller fortælle alle Hans underlige Ting. Vi sige vel Meget (om Guds Undere, Visdom, Almagt og Godhed) og kunne dog ikke naa dertil, og i en Sum at sige: Han er det Altsammen. Ville vi rose Ham herligen, hvorledes skulle vi formaa det? thi Han er meget større end alle sine Gjerninger. Herren er forfærdelig og saare stor, og Hans Mægtighed er underlig. Der er mange skjulte Ting, som ere større end disse; thi vi have kun seet saa af Hans Gjerninger" (Sir. 42, 24; 43, 31. 32. 33. 37). Under denne Betragtning gaar det ofte de troende Sjele som Søfolkene eller en Lods paa Skibet, der maa udkaste et Blylod og undersøge Havets Dybde og stedse udraabe, hvor mange Favne Vand han finder, nemlig: tyve Favne Vand! femten Favne Vand! (Ap. Gj. 27, 28), men naar han ikke kan naa nogen Bund med sin Snor, pleier han blot at raabe: O! Saaledes hænder det ogsaa ofte under de Troendes hellige Eftertanke, at de ikke kunne trænge tilbunds i Guds Almagts og Visdoms Dyb; da udbryde ogsaa de: O! hvilken Dybde, hvilken Høide, hvilken Vidde, hvilken Længde, hvilken Bredde af Guds Visdom og Herlighed! Naar Skabninger indeslutte saa

Meget i sig, at den menneskelige Aands Traad bliver for kort til at udgrunde deres Hemmeligheder, hvo vil og kan da udgranske Guddommens Dybheder (1 Kor. 2, 10)?

§ 35. Der er imidlertid, foruden hvad vi hidtil have omtalt, nemlig Naturens Hav og Dyb, endnu noget Andet, nemlig Guds Naades Fylde, Hans Kjærligheds Dyb, Hans Miskundheds Hav og Hans Barmhjertigheds Afgrund, hvori de oplyste Sjele ofte og fornemmeligen søge sin Forlystelse og en Forøgelse af sit Kjendskab til Gud, Noget, hvortil de Fyndsprog i Skriften, der handle om Guds Godhed, Kjærlighed, Barmhjertighed, Venlighed o. a. M., foranledige og tjene dem, saasom: „Herren er den, som elsker Folkene" (5 Mos. 33, 3). „Alle Herrens Stier ere Miskundhed og Sandhed for dem, som bevare Hans Pagt og Hans Vidnesbyrd" (Ps. 25, 10). „Hvor stort er ikke dit Gode, som Du har gjemt (henlagt, i dit Raad bestemt) for dem, som Dig frygte, — som Du har bevist imod dem, der tro paa Dig for Menneskenes Børn!" (Ps. 31, 20). „Bjergene skulle vel vige og Høiene bevæges; men min Miskundhed skal ikke vige fra dig og min Fredspagt ikke bevæges, sagde Herren, din Forbarmer" (Esai. 54, 10). „Jeg har elsket dig med en evig Kjærlighed; derfor har jeg draget dig med Miskundhed. Mon ikke Efraim være mig en dyrebar Søn? mon han ikke være et Barn, som jeg har havt megen Forlystelse af? derfor lyde mine Indvolde for hans Skyld; jeg vil visseligen forbarme mig over ham, siger Herren" (Jer. 31, 3. 20). „Saasandt jeg lever, siger den Herre, Herre, jeg har ikke Velbehag i den Ugudeliges Død" (Ezek. 33, 11). „Saa har Gud elsket Verden, at Han har givet sin Søn, den Enbaarne, paa det, at hver den, som tror paa Ham, ikke skal fortabes, men have et evigt Liv" (Joh. 3, 16). „Mine Faar høre min Røst, og jeg kjender dem, og de følge mig, og jeg giver dem et evigt Liv, og de skulle slet ikke fortabes evindelig, og ingen skal rive dem af min Haand" (Joh. 10, 27. 28). „Gud sparede ikke sin egen Søn, men gav Ham hen for os Alle. Hvorledes skulde Han ikke ogsaa skjænke os alle Ting med Ham. Intet skal kunne skille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu" (Rom. 8, 32. 38. 39). „Guds Søn har elsket mig og givet sig selv hen for mig" (Gal. 2, 20). „Gud har udvalgt os i Christo, før Verdens Grundvold blev lagt — — og bestemt os forud formedelst Jesum Christum til sønlig Udkaarelse hos sig selv efter sin Villies Velbehagelighed, sin herlige Naade til Pris, ved hvilken Han benaadede os i den Elskede, i hvem vi formedelst Hans Blod have Forløsning, Syndernes Forladelse, efter Hans Naades Rigdom" (Efes. 1, 4—7). „Gud bestemte os ikke til Vrede, men til at bekomme Saliggjørelse ved vor Herre Jesum Christum, som døde for os" (1 Thess. 5, 9. 10). „Gud har efter sin store Barmhjertighed gjenfødt os til et levende Haab, — — til en uforkrænkelig og ubesmittelig og uforvisnelig Arv, som er bevaret i Himlene til Eder, som ved Guds Magt bevares formedelst Troen til Frelse" (1 Pet. 1, 3. 4. 10). „Ser, hvor stor en Kjærlighed Faderen har bevist os, at vi skulle kaldes Guds Børn; — — I Elskelige, nu ere vi Guds Børn, og det er endnu ikke aabenbaret, hvad vi skulle vorde; men vi vide, at naar Han aabenbares, vi da skulle vorde Ham lige; thi vi skulle se Ham, som Han er. — — Gud er Kjærlighed" (1 Joh. 3, 1. 2; 4, 8. 16), o. a. M.

§ 36. Forundrer Eder ikke, mine Kjære, over at jeg har samlet saa mange Sprog af Skriften og dynget det ene ovenpaa det andet. Jeg er kommen ud paa, ja ned i den treenige Guds Kjær-

ligheds og Barmhjertigheds Hav, Dyb og Afgrund, hvori den ene Kjærlighed, den ene Naade, den ene Miskundhed følger paa den anden, og jeg erfarer, at Vandet deri ikke er noget bedskt Saltvand, men et Trøste- og Kraftvand, som søde- ligen oversvømmer min Aand. I dette Dyb søger jeg at drage Eder samtlige ned, for at I deri kunne aandeligen svømme, leve, røres og være tilligemed mig, om det ellers er mig tilladt at tale saaledes. De anførte Sprog ere vel efter sine Ord let og snart læste, hørte og lærte; men hvo formaar at beskrive og udsige deres Kraft, Trøst og Sødme? De føre os ind i Betragtningen af Guds ubegribelige, evige, almindelige, ufortjente, trøsterige og salige Kjærlighed, hvis Bredde, Længde, Dybde og Høide intet Menneske, ja ingen Engel kan udsige (Efes. 3, 18.) De omfatte Guds hele Godhed, der ellers naar til Himlene indtil de øverste Skyer (2 Mos. 33, 19; Ps. 36, 6). De indeslutte i sig alle Menneskers Frelse, Trøst og Liv, og hvad den miskundelige Gud har har gjort, endnu gjør og fra Evighed til Evighed vil gjøre imod dem. De fremstille vor Herres Jesu Christi Naade og Guds Kjærlighed og den Hellig-Aands Samfund (2 Kor. 13, 13). De bære i sig alle de legemlige, aandelige og evige Velgjerninger, som den evige og væsentlige Visdom, Kraft og Kjærlighed har bevist os i Skabelsen, Opholdelsen, Styrelsen, Gjenløsningen, Retfærdiggjørelsen, den sønlige Udkaarelse, Helliggjørelsen, Forløsningen, Bevarelsen i Troen og Saliggjørelsen. De sige til os Alle i Almindelighed og Enhver i Særdeleshed: Betænk, du Christenmenneske, hvad du er, og hvor kjær og dyrebar du er for din Gud! Gud er vel priselig og forunderlig i alle sine Veie og Gjerninger og ubegribelig i sin Miskundhed, hvormed Han opfylder Himmel og Jord, saa at du ikke kan vende dit Hjerte og dine Øine nogetsteds hen, hvor den ikke skulde straale dig imøde og berøre dit Hjerte med sin søde Kraft; men betragt kun først og fremst dig selv og hvad Miskundhed har gjort og endnu hver Dag, ja hvert Øieblik gjør imod dig; saa vil du finde, at ligesom en Fugl svæver i Luften, der bærer den, — der giver den Aande, — der er under og over den, foran og bag den og paa begge Sider hos og ved den, saaledes lever og røres du i Guds Kjærlighed og Miskundhed. Gud har skabt dig, ikke fordi Han trængte til dig og ikke uden dig kunde være det og den, Han er, men af lutter Miskundhed, for ogsaa i dig at have et Kar, paa hvilket Han kunde aabenbare sin herlige Naade, Magt og Visdom for al Verden. Han skjulte dig i Moders Liv, ligesom en Kunstner skjuler sit Værk, hvorpaa han arbeider med stor Flid (Ps. 139, 13. 14), eller ligesom en Høne varmer og udklækker de Æg, hvorpaa hun ligger. Han skjulte dig under sine Vingers og sin mægtige Haands Skygge, for at Ingen skulde skade dig og ødelægge det ædle og kjære Værk, Han havde begyndt paa. Hans Øine saa dig, da du endnu var uformet, endnu ikke fuldkommen uddannet (V. 16); de saa dig med Lyst, med Kjærlighed, med Forbarmelse; da endnu Ingen saa dig eller vidste af dig, havde Han allerede sine guddommelige Øine fæstede paa dig, og du var allerede indesluttet i Hans Forsyn og Omsorg.

§ 37. Han har ogsaa til rette Tid bragt dig for Lyset og draget dig af din Moders Liv, strax taget dig paa sit Skjød, opvarmet dig med sin Kjærlighed og omviklet dig med den som med et Svøb. Hans Miskundhed var din Amme og Barnepige; Hans Opsigt var din Beskjærmelse og bevarede din Aande; Han gav dig sine Engle til at vaage omkring din Vugge og siden bevare dig paa alle dine Veie og bære dig paa Hænderne, at du ikke skulde støde din Fod paa nogen

Sten eller komme til Skade (Ps. 91, 11. 12). Ja, Han har ogsaa befalet alle sine andre Skabninger at tjene dig med alle sine Kræfter, efter som og hvor du trænger dertil, ligesom du da hidtil har nydt og endnu daglig nyder din Del af Guds Miskundhed, hvoraf Jorden og den ganske Verden er fuld. Solen er et vidt og bredt Hav af Lys, Hede og allehaande herlige Kræfter, og se, den udgyder dem ogsaa over dig og meddeler dig saa Meget deraf, som du behøver; den omskinner dig, — den varmer dig, — den styrker dig og medbringer, saa ofte den staar op, en ny Velsignelse og en ny Kraft, for dermed ogsaa at vederkvæge dig. Blandt saa mange Tusinde Stjerner paa Himmelen er der ikke en eneste, uden at den store og algode Skaber har nedlagt en særskilt Kraft og en egen Velsignelse i den, og se, de spille alle med sine Straaler paa dig og meddele dig, hvad de have annammet. Naar Solen er aftraadt, træde disse mange Tusinde Vidner om din Gud og Hans Miskundhed i dens Sted og sige med taus Mund: Her ere vi. Vi ere dannede for at overøse dig, o Menneske, med Alt, hvad vi have, og for at tjene dig hver med vor Gave og Kraft, osv. Og saaledes ere ogsaa alle andre Skabninger sindede.*) Betænk endvidere, min Medchristen, de mangfoldige Velgjerninger og Beviser paa Guds Godhed, som have vederfarets dig alle dit Livs Dage, — hvilket naadigt Øie Han har havt med dig lige fra du laa ved din Moders Bryst, — hvor faderligen og rigeligen Han har forsørget dig, — hvor mægtigt Han har beskjærmet dig, — hvor underligen, men dog saligen Han har ført dig, — af hvor mangen Nød og Fare Han har frelst dig, — hvorlunde Han allevegne har fulgt dig med sin Naade og Kjærlighed, — hvorlunde Han aldrig har sluppet dig og aldrig forladt dig, osv., og du maa forundre dig over at den store Gud bekymrer sig saa meget om et Menneske og gjør sig saa megen Uleilighed med et Menneske, som dog kun er en Orm og Maddik. Du maa tilstaa, at du har været og endnu er et Midtpunkt, hvis store og udstrakte Omkreds er Guds Miskundhed, — en Plante, som har fæstet sig og slaaet Rødder i Guds Kjærlighed og uafladeligen modtager Saft og Kraft, Lys og Liv af den, et Speil, hvori Guds Miskundhed og Kjærlighed afspeiler sig, et Kar, som den store Skaber ei alene med stor Visdom har dannet og paa det Herligste prydet, men ogsaa fyldt med allehaande Gaver, Kræfter og Goder.

§ 38. Det er mærkeligt, at den hellige Johannes efter at have fortalt Forvandlingen af Vand til Vin og Helbredelsen af den kongelige Mand tilføier: „Denne Begyndelse paa sine Tegn gjorde Jesus — — Dette, det andet Tegn, gjorde Jesus" (Joh, 2, 11; 4, 54). Jeg har stedse anseet disse Ord for en Anvisning af den Hellig-Aand til, at ogsaa vi, saasnart vi kunne, skulle begynde at tælle op og opskrive Tegnene og og Beviserne paa Guds Godhed. Men hvad mener du vel, mit Medmenneske? — dersom du skulde begynde at tælle deslige Ting, som Herren har vist dig i dit Livs Tid, naar skulde du da blive færdig, og hvor vidløftig vilde ikke Fortegnelsen blive! Vilde du ikke vorde nødt til at sige med David: „Herre, min Gud, Du har gjort dine underlige Ting og dine Tanker mangfoldige imod os; Ingen kan ordentlig fremsætte dem hos Dig (eller: „Intet er at ligne med Dig" — især i din Miskundheds Gjerninger); vil jeg kundgjøre og udsige dem, da ere de flere, end at man kan tælle dem" (Ps. 40, 6). Jeg vil sige Eder Noget, som i Begyndelsen vil synes Eder

*) Jfr. Arndts sande Christendom 2den Bog, Kap. 16, § 4.

paafaldende; jeg holder for, at Ingen kunde bedre og omstændigere fortælle og fremstille den Miskundhed, som Gud beviser imod os, end Satan, om han vilde; thi han erfarer til sin største Utilfredshed og Ærgrelse, hvorlunde den algode Gud omgjærder os arme Mennesker med sin Magt trindt omkring, saa at han ikke kan komme os tillivs, hvor gjerne han end vilde (Job. 1, 10). Han ved, hvor mangt et Garn, som han har opstillet for os, Guds Miskundhed har sønderrevet for ham, — hvor mangen gloende og giftig Pil, som han har afskudt paa os, den har opfanget som et Skjøld, — hvor meget Ondt, som han havde tiltænkt os, den har forhindret, og hvor meget Godt og Ønskeligt, som han med Harme og Forbitrelse maatte se paa, den paa en skjult og lønlig Maade har bevist os. Dog vilde ogsaa de hellige Engle, som efter den Høiestes Befaling fra vort Livs Begyndelse af have været hos os og tjent os, kunde synge os en Vise herom; thi de finde sin Lyst i de Kjærligheds- og Miskundheds-Gjerninger, som Gud saa rigeligen gjør imod os, uværdige Mennesker, og tage af enhver af dem Anledning til Guds Pris og til ny Glæde, — hvorom vi allerede paa et andet Sted have lært det Fornødne.*) Gudslærde og gudfrygtige Mænd antage heller ikke uden Grund, at det i Himmelen blandt Andet skal blive et Æmne for de livsalige Samtaler, som de hellige Engle ville holde med de udvalgte Mennesker, at de give dem Underretning om den Guds mangfoldige Miskundhed, de have nydt i dette Liv, og fortælle dem, hvor ofte og eftertrykkeligt den har standset og afværget Djævelens forfærdelige Ondskab.

§ 39. De i Mængde anførte Skriftsprog vidne imidlertid ikke blot om de timelige, men fornemmelig om de aandelige og himmelske Velgjerninger, som den algode Gud fra Begyndelsen har vist os, daglig viser os og siden i al Evighed vil vise os. De tale til os om Guds evige Kjærlighed, hvormed Han har elsket os i Christo, før Verdens Grundvold blev lagt, og som Han har aabenbaret os i Tiden, idet Han har givet os og hele Verden sin Søn, den enbaarne, paa det, at hver den, som tror paa Ham, ikke skal fortabes, men have et evigt Liv (Joh. 3, 16). De forklare os Guds Søns Kjærlighed, idet Han har givet sig selv for os og ved sin Lydighed og Fornedrelse indtil Døden paa Korset, ved sit guddommelige, kostbare Blod, ved sin blodige og uforskyldte, bitre Død forløst os fra Guds Vrede, Djævelens Vold og fra den evige Død. De forestille os den Hellig-Aands Kjærlighed, idet Han udgyder sig med Guds Kjærlighed i vore arme, syndige Hjerter, vælger sig dem til sine Boliger og Templer og oplyser, helliggjør, renser, fornyer, trøster, styrker og vederkvæger dem. De lære os at forstaa Daaben og den Naadespagt, Gud for evig har sluttet med os, og vise os, hvorledes vi gjennem vort hele Liv skulle føre os den til Nytte og desformedelst vandre glade og trøstige i Guds Naade. De foreholde os, hvad Guds Naadeskald, hvorved Han har kaldet os til sin himmelske Herlighed og sin kjære Søns Samfund i Tid og Evighed, — hvad Guds Forbarmelse, Taalmodighed og Langmodighed, hvorpaa vor Salighed grunder sig, — hvad vor Bevarelse til Frelse ved Hans Magt, — hvad Guds Ord, der er en Lygte for vor Fod og et Lys for vor Sti (2 Pet. 3, 15; 1 Pet. 1, 5; Ps. 119, 105), vor Trøstekilde, vor Raadgiver, vor Hjertestyrkning, vort Forsikringsbrev om vor Frelse, vor Lærer og Veiviser, vort Paradis, er for en uforlignelig og kostbar Guds Gave, — hvilken Herlighed og Salighed den Herres Jesu Kjærlighedsmaaltid

*) Se 4de Del, 14de Præd., § 4.

iudeslutter i sig og virkeligen tilbyder og meddeler de Bodfærdige og Troende, og Deslige. Herom minde de ikke blot os Alle i Almindelighed, men Enhver af os i Særdeleshed. Guds Aand taler ikke blot trøsteligt og hjerteligt til den hele Skare, men ogsaa til enkelte Personer, saasom naar Han siger: „Jeg er din Gud; jeg styrker dig, ja hjælper dig, ja opholder dig. Jeg gjenløste dig; jeg kaldte dig ved dit Navn; du er min. Jeg udsletter dine Overtrædelser“ (Esai. 41, 10; 43, 1. 25,, og vil saaledes, at Enhver trøstig skal tilegne sig Guds Forjættelser og med frimodig Tro føre sig dem til Nytte, som om de ene og alene angik ham. Det er en stor Feil hos de fleste Christne, at de kun i Almindelighed og overfladisk tænke over den væsentlige og evige Kjærligheds Velgjerninger saavel i Naturens som i Naadens Rige og ikke som dem, de selv i Særdeleshed og for sin egen Person have nydt og nyde, hvorfor den almindelige Betragtning kun virker en almindelig og koldsindig Kjærlighed hos dem, medens derimod den særegne Betragtning ogsaa vilde fremkalde et særeget Kjendskab og en hjertelig og inderlig Gjenkjærlighed. Gjennemlæs derfor endnu engang de ovenanførte Skriftsprog, min Medchristen, og overvei dem, som om de vare talte til dig og om dig, og ophør ikke at anbefale og foreholde din Sjel og tilegne dit Hjerte dem som et sandt og evigt Herrens Ord, indtil du med fuld Overbevisning kan sige: Gud har elsket og udvalgt mig i Christo: Han har skjænket mig sin Søn og fremstillet Ham paa Hans Kors og i Hans Blod som en Naadestol og sikker Tilflugt for mig; Guds Søn har elsket mig og givet sig selv hen for mig; jeg er min trofaste og gode Hyrdes, den Herres Jesu, Faar; jeg hører Hans Røst og følger Ham; Han kjender mig; jeg bærer Hans Merke paa min Pande og mit Bryst; Han giver mig et evigt Liv; jeg skal aldrig fortabes; Ingen skal rive mig af Hans Haand; ingen Djævel, ingen Verden eller Død skal kunne skille mig fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu. Jeg har et Pant og Segl i og paa mit Hjerte, der forvisser mig om min Frelse og giver mig det sikre Vidnesbyrd, at jeg er et Guds Barn og en Arving til det evige Liv. Jeg bliver ved Guds Magt bevaret til Frelse; al Naades Gud, den trofaste og sanddrue Gud vil selv berede, styrke, bekræfte, grundfæste mig; Han vil fri mig fra al ond Gjerning og frelse mig til sit himmelske Rige; Han være Ære og Magt i al Evighed! Amen.

§ 40. Nu da, I Jesum-elskende Sjele, I ville maaske tænke: Hvortil sigter denne temmelig vidløftige Fremstilling af Guds Miskundhed og Kjærlighed, hvorom der allerede er talt Meget i de foregaaende Dele, og hvorledes kan dette tjene til Forklaring af, hvad vi nu fornemmeligen skulle lære, nemlig Forberedelsen til en salig Død? Jeg indrømmer gjerne, at jeg er kommen paa en liden Afvei; men jeg maa ogsaa sige, at det er skeet med frit Forsæt, og at jeg haaber, I ikke skulle angre, at I hidtil have fulgt mig derpaa. Vi have fundet for godt at gjøre en liden Omvei; men den har været yndig og ret tjenlig til Opnaaelsen af vort Formaal. Den hellige Skrift vidner tydeligen, at al Ugudelighed har sit Udspring deraf, at Menneskene ikke kjende Gud, ligesom Frelseren siger, idet Han taler om Sines Forfølgelse: „Alt dette skulle de gjøre Eder, fordi de hverken kjende Faderen, ei heller mig“ (Joh. 15. 21; 16, 3), og Hans Apostel skriver: „Fordi Hedningerne ikke holdt det for godt at have Guds Kundskab, saa gav Gud dem hen til et Sind, som intet duer, saa at de gjøre det Usømmelige“ (Rom. 1, 28), og opregner derpaa allehaande skrækkelige og skadelige Frugter, som opvoxe af en saa-

dan Vankundighed, nemlig: Uretfærdighed, Horeri, Skalkhed, Gjerrighed, Ondskab, Avind, Blodtørst, Ubarmhjertighed, o. a. M. Derimod taler Skriften saare herligt om Kjendskabet til Gud: „Dette er det evige Liv, at de kjende Dig, den eneste sande Gud, og den, Du udsendte, Jesum Christum“ (Joh. 17, 3). De hellige Apostle vide intet Bedre at ønske sine Tilhørere, end at Gud vil give dem „Visdoms og Aabenbarelsens Aand i Hans Kundskab og oplyste Øine, at de kunne kjende, hvilket det Haab er, som Han kaldte dem til, og hvilken Hans Arvs herlige Rigdom er iblandt de Hellige“ (Efes. 1, 17. 18), — at de maa blive mere og mere rige paa Kundskab og al Skjønsomhed, saa de kunne vælge, hvad som bedst er, og fyldte med Retfærdigheds Frugter, samt at de maa voxe til Guds Erkjendelse, styrkes med al Styrke til al Taalmodighed og Langmodighed med Glæde og takke Faderen, som gjorde os dygtige til de Helliges Arvedel i Lyset (Filipp. 1, 9—11; Kol. 1, 11). Saare betydningsfuldt siger i Særdeleshed den hellige Apostel Peter, at „megen Naade og Fred følger af Guds og Jesu Christi Erkjendelse, og at alle de Ting, som høre til Liv og Gudfrygtighed, skjænkes os formedelst Kundskaben om Ham, som kaldte os ved sin Herlighed og Kraft“ (2 Pet. 1, 2. 3). Disse og lignende Sprog forklares ved alle Tiders Erfaring om at af den sande og levende Kundskab om Gud udflyder, som af en hellig og velsignet Kilde, Omvendelse, Tro, Kjærlighed, Haab, Frygt, Ydmyghed, Sagtmodighed, Venlighed, Kyskhed, Afholdenhed, Retfærdighed og Sandhed.

§ 41. Derfor bestaar nu alle gudfrygtige Sjeles bedste og nyttigste Forberedelse til en salig Afsked deri, at de dagligen af Hjertet beflitte sig paa at lære sin Gud mere og mere at kjende. De angre inderligen, at de have levet saa længe i Verden og bekymret sig saa lidet om alle Tings Skaber og Opholder, om det mægtigste, veldædigste og viseste Væsen, ved hvilket Alt er til og bestaar, — at de have drukket af Floderne efter Lyst og Behag, men kun spurgt og gransket lidet efter den levende og evige Kilde, hvoraf de udstrømmede, og at de vel have været indesluttede i sin Guds Varetægt, Forsorg, Kjærlighed og Trofasthed og nydt rigeligt Godt deraf, men lært Ham for sent at kjende og kun vist Ham liden Taknemmelighed. De beklage af Hjertet, at omendskjønt de saa længe have havt Salighedsmidlerne ved Haanden og kjendt eller ialfald kunnet kjende Guds hellige og naadige Villie, have de dog brugt dem koldsindigt og ikke hjerteligt tjent Guds Villie, ja ofte foretrukket sin egen Villie for samme. Det bedrøver dem, at de ved at ransage sit Levnet og sin hele Omgjængelse finde saa Meget, som har været i Strid med Guds Lov og deres Daabspagt, forundre sig over Guds Godhed og Langmodighed og prise Ham desaarsag med Glæde. De erkjende, at mange Synder ere blevne dem forladte, og derfor elske de saa meget mere og inderligere. De vide nu ei alene af Guds Ord, men ogsaa af egen Erfaring, hvor høit Guds Søn har elsket dem, idet Han har givet sig selv hen for dem, forhvervet sig dem til en Eiendom med sit kostbare Blod og agtet dem kjære og dyrebare og som en tro Ypperstepræst og Mægler traadt frem i deres Sted for Gud, som en tro Hyrde ledsaget dem med sin Miskundhed og Barmhjertighed, grebet dem, taget dem paa sine Skuldre og bragt dem paa ret Vei. De indse nu ogsaa, hvilken trofast Ven, Trøster og Talsmand de have havt i den dyrebare Hellig-Aand, der ikke har forladt dem i nogen Nød og ikke strax veget fra dem for deres Overtrædelsers Skyld, men stedse gjennem Ordet og

deres Samvittighed formanet, advaret, forfærdet, oplyst, fornyet, trøstet, styrket og husvalet dem.

§ 42. Heraf opstaar endvidere en hjertelig Tillid hos dem til den kjærlige, naadige og miskundelige Gud saavelsom en stor Frimodighed imod Synd, Verden, Død, Djævel og Helvede. Thi efterdi de se, at Alt, hvad Herren har forjættet i sit Ord, er bleven saa troligen opfyldt og bevist imod dem alle deres Livs Dage, saa slutte de heraf, at Han har elsket dem fra Evighed af, udvalgt dem i Christo Jesu, bestemt dem til sønlig Udkaarelse og Salighed og besluttet, trods Djævelens og Verdens Tanke og Villie at bevare dem ved sin Magt til Frelse. Da begynde de at elske Ham af ganske Hjerte og ganske Sjel som sin Gud og Fader, som sin trofaste og dyrebare Frelser, Mægler, Ypperstepræst og Hyrde, som sin søde og usvigelige Ven og Trøster og paa alle Maader at lægge denne Kjærlighed for Dagen. De søge og gribe med Glæde overalt Anledning til at omtale og ophøie den algode Guds Barmhjertighed, Kjærlighed og Trofasthed og at bringe Andre, især Ukyndige og Uerfarne, til samme salige Kundskab og Indsigt og at anbefale dem Kjærligheden til Ham. Dette gjøre de fremfor Alt med sine Husfolk, Børn og Tjenere. Det er Troens og Kjærlighedens Natur, gjerne at ville ytre sig i Gjerninger og efterlade sig et eller andet Minde eller Vidnesbyrd om, hvor høit de have skattet Gud og Hans Kjærlighed; derfor have Nogle, som have havt Formue dertil, bygget Kirker, stiftet Klostre, bestemt visse Dele af sine Efterladenskaber til Underhold for Geistlige og Fattige eller til Understøttelse af Studerende, for at Gud derved skulde tjenes, Hans Ord prædikes, Hans Pris forkyndes, Kundskaben om Ham vedligeholdes og udbredes, Hans Lemmer og Tjenere glædes og Efterkommerne opvækkes og opmuntres til at elske og love Gud. Man finder jævnligen ved Landeveiene udenfor Stæder og Landsbyer Stenkors, ofte uformlige og grovt tilhugne, som jeg ikke anser for Andet end Mindesmærker om Kjærligheden til den korsfæstede Jesum, hvilken Forfædrene og de Enfoldige have villet ogsaa efter sin Død anbefale de Reisende og Forbigaaende og lægge dem paa Hjerte. De brunsvigske Historiebøger fortælle om en Adelsmand ved Navn Riddag af Venden, at han skjænkede en vis Pengesum til Hovedkirken i Halberstadt og bestemte, at for den skulde der hver Fredag Kl. elleve ringes med denne Kirkes Storklokke for derved at paaminde Folket om den Herres Jesu bitre Lidelse og Død og bevæge det til at takke Ham derfor og bede et Fadervor.

§ 43. Jeg har havt en gudelskende Person under min Sjelepleie, hvis Hjerte brændte og luede af og i Kjærligheden til Jesum og som ofte pleiede at sukke: „Hvorledes skal jeg betale Herren alle de Velgjærninger, Han har vist og daglig viser mig“? (Ps. 116, 12) Og saasom han i sit vidløftige og besværlige Husvæsen og under alle sine Sysler stedse bevarede Hans Ihukommelse i sit Hjerte pleiede han at udtænke og siden opskrive allehaande smukke Rim og Smaabønner, der allesammen gik ud paa Jesus, indtil han endelig havde samlet et temmelig stort Antal og bad mig at befordre dem i Trykken og forsyne dem med en Fortale, hvilket ogsaa skede. Dette, sagde han, skal være et Minde i Verden om min inderlige Kjærlighed til den Herre Jesum; kunde jeg gjøre noget Mere, saa vilde jeg villigen og gladeligen gjøre det; thi Han har elsket mig og givet sig selv hen for mig, osv. Naar dette og Lignende sker i en ren Tro og usminket Kjærlighed, saa er det godt. Men Intet er dog bedre end at bygge levende Kirker til Guds Ære og til Minde om sin

Kjærlighed til Jesus at opreise levende Støtter og Kors og efterlade sig levende Bøger, skrevne ikke med Blæk, men med den levende Guds Aand i Hjertets Kjødtavler (2 Kor. 3, 3). Jeg mener hermed gudfrygtige og velopdragne Børn, hvis Hjerter, naar de ere fyldte og beskrevne med en grundig Kundskab om den Herre Jesus og med Kjærlighed til Ham, medrette kunne kaldes levende Templer, Støtter og Bøger og i kraftigste Maade vidne om deres Forældres Tro, Kjærlighed og Haab efter deres Bortgang. Om Konstantius, Fader til Keiser Konstantin med Tilnavnet den Store, fortælles, at da han kort før sit salige Endeligt i Raadets Nærværelse overgav Riget til sin Søn, tilføiede han: Nu skal Døden være mig sødere og behageligere end Livet; thi jeg efterlader mig en herlig Mindestøtte og skjøn Gravskrift, nemlig min Søn, der med Guds Hjælp vil aftørre Taarerne af de stakkels Christnes Øine. O, hvor lyksalige ere ikke de Forældre, som efterlader sig slige levende Mindesmærker og Gravmæler, der efter deres Død kunne fremme Guds Ære, Kundskaben om og Kjærligheden til den Herre Jesus og sand Gudsfrygt; Herefter bør alle gudelskende Sjele stræbe. Erfaringen og Beskuelsen kunne lære os, at der ikke er nogen Urt, nogen Plante eller noget Træ, som ikke forbereder sig til Fremtiden, for, naar de have baaret Frugt, senere at bære end mere. En Plante, som har naaet sin Fuldkommenhed, bærer Frø, hvoraf en ny kan opvoxe, naar den selv er uddød. Et Træ, som om Høsten staar aldeles nøgent og har mistet sine Frugter og Blade, har allerede sat Løv- og Frugtknopper til næste Aar, med hvilke det da vil tjene sin Eier. Denne Art er der ogsaa i Retfærdigheds Ege og Herrens Plantelsers Kvister, Hans Hænders Gjerning til at bevise Ham selv herlig" (Esai. 60, 21; 61, 3): de tjene ikke blot „Hans Raadslutning i sin Livstid" (Ap. Gj. 13, 36), men gjør sig ogsaa al mulig Flid for at kunne efterlade ham en Sæd, som ogsaa efter at de selv ere hensovede kan være for Hans Ansigt og tjene Ham (Ps. 22, 31).

§ 44. Efterdi de forøvrigt i sine Hjerter ere overbeviste om, at Alt, hvad de hidtil i sit Kald have gjort af Kjærlighed til Gud og for at fremme Hans Ære, er noget Lidet og Ubetydeligt imod den mageløse og umaalelige Kjærlighed og de utallige Velgjerninger, Han har bevist dem, og de derhos ikke kunde vide, hvor længe de endnu skulle have Tid til at gjøre det Gode, tjene Gud og Næsten og opbygge sig selv paa sin allerhelligste Tro (Gal. 6, 9. 10; Jud. V. 20), saa begynde de med større Flid og Iver end nogensinde at holde sig til Gud, at betjene sig af Naademidlerne, at befæste sig i Troen, at slaa dybere Rødder i sin Saligheds Grund, at forvisse sig mere og mere om Guds Kjærlighed i Christo Jesu, at gjøre sig ret kjendte og fortrolige med Ham, at vandre med Ham og føre et gudeligt Levnet, at tjene Hans Villie og søge at tækkes Ham. Desaarsag fornye de daglig sin Daabspagt, befale og indslutte sig i Guds faderlige Omsorg, Barmhjertighed og evige Kjærlighed, i sin Frelsers, Mæglers og Hyrdes, Jesu Christi, søde og salige Samfund og Varetægt og i den Hellig-Aands Ledelse. De ofre, hellige og hengive Ham daglig sit Legeme og sin Sjel med alle disses Kræfter og Evner. De søge sin Lyst og Ære i at kunne tjene og tækkes Gud; Intet er for dem stort og herligt uden den store, høilovlige og miskundelige Gud, Intet sødt uden Hans Godhed, Intet behageligt, uden hvad der behager Ham, Intet priseligt, uden hvad der tjener til Hans Navns Pris, Intet trøsteligt uden Forsikringen om Hans Naade. De beflitte sig ei alene paa barnligen at frygte Ham og med til-

børlig Selvfornedrelse tilbede Ham, men mest paa at elske Ham, at hænge ved Ham i barnlig, sød Fortrolighed og kun at vente sig alt Ønskeligt og Godt af Ham. De elske Ham hjerteligen; de prise Ham inderligen; de tilbede Ham ivrigt, alvorligt og andægtigt; de tjene Ham villigen; de hengive sig ganske og aldeles til Ham; de hvile sødeligen i Ham. De unddrage sig ogsaa saa meget som muligt al Forfængelighed og verdslig Vidløftighed og fordybe sig ikke i Sysler, som kunne forurolige deres Sjel, adsprede deres Tanker og gjøre deres Hjerte koldsindigt i Kjærligheden til Gud og i Hans Tjeneste. Saadanne Hverv, hvori de ikke kunne gjøre sig Haab om at tjene Gud og Næsten, ville de ikke paatage sig, hvor megen Ære, Nytte og Behagelighed de end kunde forskaffe dem. Merkeligt er det, hvad den hellige Lukas siger om vor Frelser: „Da de Dage fuldkommedes, at Han skulde optages, da vendte Han stadig sit Ansigt at vandre til Jerusalem“ (Luk. 9, 51); Han befæstede sit Ansigt — Han foresatte sig i sit Hjerte at vandre med Frimodighed til Jerusalem, ihvorvel det ikke var Ham ubekjendt, hvad der sammesteds skulle vederfares Ham. Saaledes er ogsaa Hans Efterfølgere; naar de mærke, at deres Dage efterhaanden fuldkommes, saa vende de med Frimodighed sit Hjerte og Ansigt til sit Endeligt og til Gud, hvem de længes og stunde efter. De ligne en Vandringsmand, der vandrer lige imod Solen og har sin Skygge bag sig, saa at han ikke ser den. De gribe vel gjerne Leiligheden til at gjøre det Gode og trættes og kjedes ikke ved nogen Syssel, hvori de kunne lægge sin Kjærlighed til Gud og Næsten for Dagen; men deres Hjerte forbliver dog urokkeligen vendt til deres Gud, og Kjærligheden til det Forkrænkelige, Egenæren, Egennytten, Egenkjærligheden forglemmes hos dem alt mere og mere. Kort sagt, de vaage, bede, elske og tjene Gud og Næsten. De ere stille og tilfredse i Gud; de lægge daglig sit Hoved og Hjerte op til sin Jesu Bryst og i Hans Skjød; de have Ham stedse for Øine og i Hjerte; „sine Lænder lader de være ombundne og sit Lys brændende og ere ligesom de Mennesker, der vente sin Herre, naar han vil bryde op fra Bryllupet, paa det, naar han kommer og banker paa, de strax kunne lade op for ham“ (Luk. 12, 35. 36). At de nu paa denne Maade have forberedt sig vel til et saligt Endeligt, vil Ingen kunne negte.

§ 45. Men vi gaa videre og tage under Forberedelsen til en salig Død ogsaa Hensyn til Næsten. Hvor høifornødent det er at staa paa en god Fod, som med Gud, saaledes ogsaa med Næsten, saafremt man vil dø salig, kunne vi slutte deraf, at vor Jesus sætter Budet om Kjærlighed til Næsten ved Siden af det om Kjærlighed til Gud, saa og lærer, at vor Dyrkelse, vore Offere, vore Bønner og vor hele Vandel ikke behager Gud, dersom vi ikke staa i et kjærligt Forhold til vor Næste og omgaaes i og efter Kjærlighed (Matth. 22, 39; 5, 23—25; 6, 14. 15; Mark. 11, 25. 26; Rom. 14, 15). Klare ere den hellige Apostels Ord: „Hvo, som siger, at han er i Lyset (i Naadestanden, i Samfund med Gud formedelst Christum), og hader sin Broder, han er endnu i Mørket (i sine Synder, under Guds Vrede og i Satans Vold.“ „Hvo, som elsker sin Broder, bliver i Lyset, og der ingen Forargelse i ham“ (der er Intet i ham, som foruroliger og betynger hans Hjerte og Samvittighed). „Men hvo, som hader sin Broder, er i Mørket og vandrer i Mørket og ved ikke, hvor han gaar, fordi Mørket har forblindet hans Øine“ (1 Joh. 2, 9. 10. 11). „Vi vide, at vi ere overgangne fra Døden til Livet; thi vi elske Brødrene. Hvo som ikke elsker

sin Broder, bliver i Døden" (Kap. 3, 14). Den hellige Paulus vil, at de Christne ikke en eneste Nat skulle nære Vrede eller Had til Næsten i sit Hjerte. „Solen," siger han, „gaa ikke ned over Eders Fortørnelse!" (Efes. 4, 26). Hvorfor det? Har det ikke god Tid til imorgen? Nei, vil Apostelen sige, det er for farligt; I vide ikke, hvad der kan vederfares Eder om Natten. Hvo som ser Solen gaa ned, er ikke vis paa, at han skal se den staa op igjen; desuden, hvo som huser og nærer Vrede, han giver Djævelen Rum (Herberge), hvilket ikke kan ske uden Legems og Sjels Fare (V. 27). Aabenbart er det ogsaa, at Døden fører os fra Verden og Alt, hvad vi deri have besiddet og nydt, ind i Evigheden og for Guds Domstol, og at Enhvers Gjerninger følge med ham (Aab. 14, 13), hvorfor han ogsaa skal faa efter det, som er skeet ved Legemet, efter det, som han har gjort, enten Godt eller Ondt (2 Kor. 5, 10). Derfor kan sandeligen ingen samvittighedsfuld og gudelskende Christen ville forlade Verden under og med sine Medchristnes Sukke og Taarer, saasom han godt ved, at disse kun vilde være ham en daarlig Anbefaling for Guds Domstol. Det er forfærdeligt, naar en gammel Lærer*) siger til en ubarmhjertig, fra Verden bortdragende Rigmand: Du farer hen, og de Fattiges Sukke gaa foran dig og følge efter dig; de Fremmedes usle Skikkelser (som du har betragtet uden Medynk og Forbarmelse) anklage dig, og Skaren af dem, som græde for din Skyld, farer løs paa dig. Ve den Sjel, som fremtræder for Guds Dom med et saadant Følgeskab! Ve det Menneske, over hvis Liv Mange ere bedrøvede og over hvis Død Mange glæde sig! Ingen, som er en sand Christen, vil i sine sunde Dage gaa tilsengs og indslumre nogen Aften under de af ham Forurettedes Forbandelser, Sukke og Taarer. Hvor meget mindre vil han da ikke gjøre det, naar han skal indslumre i Døden og gaa over fra Tiden til Evigheden!

§ 46. Sagen er imidlertid af saadan Vigtighed, at vi finde det fornødent at fremstille den noget omstændeligere og eftertrykkeligere. Kjærligheden til Næsten kan betragtes paa to Maader, for det Første saadan, som den, lig en Kilde, sprudler, bruser og bevæger sig i Hjertets Inderste eller, lig Ilden paa Alteret i den gamle Pagt, blusser, luer og brænder. En gudfrygtig Sjel, som mener det alvorligt med sin Salighed, vil se til, at Kilden indeni den aldrig tilstoppes og hindres i sin Opvælden, og at Ilden aldrig slukner. Det kan hænde, at Kilden bliver uklar og uren ved egen eller Andres Skyld; men den arbeider stedse, og ved Hjælp af det fra Grunden kommende Vands Kraft og Drift bortskyller den Urenligheden og begynder snart atter at rinde klar og ren. Satan og Verden søge ofte at kaste ildelugtende Ting, som Horn, Haar og Deslige, i denne Ild og gjøre den ubehagelig; men et christeligt Hjerte bestræber sig for atter at bortskaffe Saadant og holde Kjærlighedsilden ren og behagelig. Hvad jeg hermed mener, vil et christeligt Hjerte let kunne slutte sig til, og det af egen Erfaring; thi jeg er vis paa at det, saafremt dets Tro er ægte, vil fornemme hos sig selv en indvortes heftig Attraa efter at gjøre Godt, en indre Drift og følelig Tilskyndelse, en sterk Tilbøielighed til at øve Kjærlighed og Barmhjertighed, selv naar den er ene i sit Kammer.

§ 47. Hertil sigter Skriften, naar den siger: Værer hinanden inderligen hengivne i broderlig Kjærlighed! (Apostelen bruger et Ord, som ellers betegner Forældres naturlige Lyst og Tilbøielighed til at sætte sine Børn i en god Forfatning,

*) P. Krysologus, 114 Præd., over Luk. 12.

for dermed at tilkjendegive, at Kjærligheden til Næsten ikke maa være noget Tvunget og Paataget, men noget Frivilligt og af den fornyede Natur flydende.) Værer ikke lunkne i Eders Iver (for at tjene Gud og Næsten)! Værer brændende i Aanden (lader Eders Aand stedse bruse, syde og arbeide i Iver for at tjene Gud og Næsten)! (Rom. 12, 10 flg.) Paa et andet Sted taler han om Jesu Kjærligheds Tvang. Ligesom der siges om de Ugudelige, at de have en Drift i sig, der tvinger dem til al Ondskab, hvorfor deres Hjerte sammenlignes med en Brønd, der stedse udvælder sit Vand, og med Havet, der ikke kan være stille, men (stedse) udkaster Skarn og Dynd (Jer. 6, 7; Esai. 57, 20), saaledes siges der om de Gudfrygtige, at de fornemme en hellig Drift hos sig til Kjærlighed og Barmhjertighdd; de ere urolige og dog rolige: rolige i Troen, i Jesu Samfund og i Guds Fred, urolige i Kjærligheden til Gud og Næsten; kort, jeg vilde gjerne tilbagekalde i mine Tilhøreres og Læseres Erindring, hvad jeg allerede paa et andet Sted i dette Værk*) har skrevet om denne indvortes Kjærlighedsdrift, og formane dem til at bestræbe sig for stedse at kunne fornemme den og lade den virke i dem. Thi denne indvortes Kjærlighedsdrift er en Frugt af og et sikkert Tegn paa den i Hjertet tilstedeværende, virksomme Tro og følgelig en Frugt af og et Tegn paa den ønskelige og salige Sjelstilstand, hvori Apostelen havde fundet sine Thessalonikere, da han skrev til dem: „Vi takke Gud altid for Eder Alle, — — tænkende uafladeligen paa Eders Gjerning i Troen og Arbeide i Kjærligheden og Bestandighed i Haabet" (1 Thess. 1, 2. 3). Hvo der nu befinder sig i en saadan Tilstand, han er altid rede til gladeligen og saligen at forlade Verden; thi et Hjerte, som er opfyldt af en Tro, der stedse øver sig i Jesu Samfund og i at gribe og tilegne sig Ham, af en Kjærlighed, der stedse er i Bevægelse og søger at aabenbare sig i Gjerninger, og af et taalmodigt Haab, der grunder sig paa Guds Forjættelser, det besidder Alt, hvad det skal besidde og kan ikke blive usaligt, selv om det hurtig og uformodet skulde overraskes af Døden.

*) 3die Del, 2den Præd, § 7 og 8.

§ 48. Det bliver imidlertid ikke derved; men det kommer ogsaa til Kjærlighedens Ytring og Aabenbarelse i Gjerninger. En sand Christen ligner sin Frelser og er, som Han var i denne Verden og vandrer, som Han vandrede (1 Joh. 4, 17; 2, 6). Hvo som ved, at Gud er en stedse luende og liflig Ild, et stedse brusende og opvældende Dyb af al Godhed og Kjærlighed, et stedse virkende, drivende, levende og virksomt Væsen, han kan deraf slutte, hvorledes det var beskaffent med den Herre Jesus, da Han vandrede paa Jorden. Han levede, rørtes og bevægede sig i lutter guddommelig Kjærlighed; Han længtes stedse efter at gjøre Godt. Hvo der havde faaet Naade til at skue ind i Jesu Hjerte, han havde seet det allerelskeligste Billede, nemlig en Afgrund, et Hav, en Sol af al Godhed og Kjærlighed, i fuld og stadig Bevægelse, i stadig Længsel og Attraa efter at virke til Menneskenes Frelse. Men dette Indvortes aabenbarede sig i det Udvortes. Han drog allevegne omkring i Jødeland og søgte i Gjerningen at vise sin tvingende Kjærlighed. Han ledte efter Synderne for at omvende og saliggjøre dem, efter de Bedrøvede for at trøste dem, efter de Skrøbelige for ved sin guddommelige Kraft at styrke dem, efter de Syge for at gjøre dem sunde, efter sine Venner for at udøse sin Kjærlighed i deres Hjerter og vederkvæge deres Sjele, efter sine Fiender for at overbevise og vinde dem ved Kjærlighed, Godhed og Sagtmodig-

hed. Hvor hjerteligt taler Han ikke oftere til dem! „Dette siger jeg, paa det I skulle frelses. I ville ikke komme til mig, at I kunne have Livet“ (Joh. 5, 34. 40). „Jerusalem! Jerusalem! hvor ofte vilde jeg ikke forsamle dine Børn, ligervis som en Høne forsamler sine Kyllinger under Vingerne! og I vilde ikke“ (Matth. 23, 37). „Dersom du dog vidste, endog paa denne din Dag, hvad der tjener til din Fred! (saa vilde du betænke det) men nu er det skjult for dine Øine“ (Luk. 19, 42). Dette sagde Han med modige Taarer og hjertelig Bedrøvelse. Undertiden tvang Hans opbrusende Kjærlighed Ham til at træde offentligen frem og raabe: „Om Nogen tørster, han kommer til mig og drikke! Jeg er det Livsens Brød; hvo, som kommer til mig, skal ikke hungre, og hvo, som tror paa mig, skal aldrig tørste. Den, som kommer til mig, skal jeg ingenlunde støde ud“ (Joh. 7, 37; 6, 35. 37). „Kommer hid til mig, Alle, som arbeide og ere besværede! og jeg vil give Eder Hvile. Tager mit Aag paa Eder, og lærer af mig; thi jeg er sagtmodig og ydmyg af Hjertet; saa skulle I finde Hvile for Eders Sjele“ (Matth. 11, 28. 29). Ingen Kjøbmand i Verden har nogensinde været saa begjærlig efter timelig Vinding som denne Herre Jesus efter den aandelige, nemlig at oplyse og frelse Sjelene. Om Natten bankede Hans Hjerte af Kjærlighed og Barmhjertighed og samtalte Han med Gud om Menneskenes Frelse og Salighed. Om Morgenen gik Han ud med en hellig og og guddommelig Begjærlighed og ledte efter Kar, som Han kunde glæde og fylde med Miskundhed og Kjærlighed, og hvor glad var Han ikke, naar Han fandt et saadant! Man overveie Beretningen om den samaritanske Kvinde og lægge Mærke til, hvorledes Alt i samme smager af Hans Sjelekjærlighed! Han taler om en Brønd og en Kilde, hvis Vand opvælder til et saligt Liv, og Hans Hjerte var den Kilde, Han mente, hvoraf der udflød saa megen Naade, saa megen Kraft og saa meget Liv, at det levendegjorde den visne Plante, den samaritanske Kvindes Sjel. Vi finde ofte i de evangeliske Historiebøger, at Han var omgiven af en stor Mængde Mennesker, indtil flere Tusinde, bestaaende af Mænd, Kvinder og Børn, hvilke allevegne fulgte Ham, trængte sig ind paa Ham og ilede til Ham fra Stæder, Flækker og Landsbyer. Hvoraf kom det? Der udgik Kraft, Liv, Trøst, Glæde og Fred fra Ham (Luk. 4, 42; 5, 1; 6, 17. 18. 19; 7, 12; 8, 4; Mark. 7, 33). De sagde: „Der har aldrig et Menneske talt saaledes som dette Menneske“ (Joh. 7, 46). De hørte lutter vældige, livsalige og trøstefulde Ord; de saa lutter guddommelige og ubegribelige Undere; de smagte og følte lutter Kjærlighed, Trøst og Liv og sagde: „Herre, hvem skulle vi gaa hen til? Du har det evige Livs Ord“ (Joh. 6, 68). Han var som et blomstrende Træ, der lokker Bierne til sig med sine honningfulde Blomster. Han var en guddommelig Magnet, der drog Sjelene til sig, osv.

§ 49. Dog, hvorfor opholder jeg mig saa længe ved Noget, som synes at høre hjemme paa et andet Sted? Christi Kjærlighed tvinger mig saaledes, at jeg ikke kan undlade, naar jeg faar Anledning dertil, at forlyste mig ved Betragtningen af Hans guddommelige Miskundhed og Kjærlighed og prise den for mine Medchristne, saavelsom at opmuntre og anspore os Alle til Hans Efterfølgelse; thi saaledes maa ogsaa de, som høre Ham til, være og vandre; saadanne Kjærlighedsøvelser maa de stedse lægge Vind paa; dette er en Del af den Forberedelse til et saligt Endeligt, hvorom vi tale. De sande Christne ere daglig beskjæftigede med Kjærligheds- og Barmhjertighedsgjerninger. De lade ved enhver

Leilighed sin Blidhed, Venlighed, Sagtmodighed, Ydmyghed og Godgjørenhed vorde vitterlig (Filipp. 4, 5). De ønske, at Enhver skal have et godt Hjertelag imod dem, vente alt Godt af dem og med glad Tillidsfuldhed henvende sig til dem, naar de trænge til deres Raad, Trøst og Hjælp. De bestræbe sig for at være Alle til Nytte, Opbyggelse og Trøst, men Ingen til Skade, Forargelse og Mishag. De beflitte sig paa at have et kjærligt, oprigtigt og redeligt Hjerte, en lærerig, trøstefuld og livsalig Mund og en hjælpsom, villig og gavmild Haand. De iføre sig daglig, som Guds Udvalgte, Hellige og Elskede, inderlig Barmhjertighed, Godhed, Ydmyghed, Sagtmodighed, Langmodighed; de fordrage hverandre; de tilgive hverandre, dersom Nogen har Klagemaal imod Nogen; Christi Fred seirer og hersker i deres Hjerter (Kol. 3, 12. 13. 15). De føre et stille Levnet, søge og efterjage Freden; de hade al forargelig Trætte og ville heller lide end gjøre Skade og sønderrive Fredens Baand. De have Afsky for al Bitterhed, Vrede, Arrighed, Skrigen, Bagvaskelse og Ondskab. De komme ugjerne frem for Retten; de lade sig langt heller forurette og besvige. De drive vel Handel og Vandel som andre Mennesker; men de ønske dog ikke at gribe for vidt eller at bedrage sin Broder og enfoldige Næste i nogen Handel (1 Thess. 4, 6). De lade sig gjerne nøie med det, de have, og hvad Gud ved retmæssige Midler har beskaaret dem (Ebr. 13, 5); thi de vide, at de Intet have bragt med til Verden, og at de heller Intet skulle bringe ud derfra (1 Tim. 6, 7).

§ 50. De komme ihu, at det er bedre at dø under den fattige Næstes Velsignelser end under hans Forbandelser; derfor gjøre de Godt imod Enhver, søge at blive rige i gode Gjerninger, give gjerne, meddele, saa de samle sig selv en Skat, en god Grundvold for det Tilkommende (1 Tim. 6, 18. 19). De saa rigeligen, paa det de siden kunne høste uden Ophør (Gal. 6, 9). De ønske at dø som Tabitha, om hvem der siges: Hun var rig paa gode Gjerninger og Almisser, som hun gav. Lægger Merke, mine Kjæreste, til den besynderlige Maade, hvorpaa Apostelen her taler! Hvad man gjør imod Andre, — hvad man bortgiver, — hvad man virker til Andres Bedste, det synes jo ikke at være vort, men deres, som modtage og nyde det; ikkedestomindre siger den Hellig-Aand, at hun var rig paa gode Gjerninger og Almisser, som hun (beviste og) gav Andre. Hvorledes skal man forstaa det? Hun havde vel givet Andre Almisserne, men i Tro og oprigtig Kjærlighed; derfor vare de godskrevne hende i Guds Ihukommelsesbog, ikke som bortgivne og tabte, men som laante Herren, og saa hvilede tillige de gudfrygtige Fattiges Velsignelser og hendes Guds Løn paa hende. Den hellige Evangelist gaar imidlertid videre efter at have skrevet de anførte Ord og tilføier: Men det begav sig i de samme Dage, nemlig da hun var saa flittig til at give Almisser, at gjøre Kjortler og Klæder og give disse til fattige Enker og Faderløse, at hun blev syg og døde. Saaledes fandt Døden hende i fuld Udøvelse af Barmhjertighed og Kjærlighed, ligesom der strax ovenpaa siges, at da Peter kom op paa Salen, hvor Liget laa, omringede de Enker ham, som hun havde gjort Godt imod, og viste ham grædende de Klæder, Tabitha havde forfærdiget og skjænket dem (Ap. Gj. 36 flg.). Se, dette er, hvad alle gudfrygtige Hjerter bør ønske sig, nemlig, at de indtil sin Død maa findes i virkelig Udøvelse af sin Tro og i Aabenbarelsen af en ivrig og utrættelig Kjærlighed. Ak, hvor skjønt er ikke et Lig prydet, naar Enker og Faderløse, Fattige, Hjælpeløse og Forladte forevise de Almisser, som de nylig modtoge af den kjære Haand, da den endnu

levede, og med Sukke og Taarer beklage et gavmildt Hjertes Bortgang! Hvilken anselig og pragtfuld Ligfærd fik ikke hin gudelskende og gavmilde hessiske Fyrstinde, som en stor Mængde Fattige fra det hele Land fulgte med mange Taarer til Graven!*)

§ 51. Guds sande Børn og de rette Arvinger til det evige Liv ere heller ingen Løver i sit Hus, ingen Tidsler og Torner i sit Nabolag, ingen Skampletter paa sin Slægt, ingen Svovelbrande for sit Fædreland. De føre et roligt og stille Levnet i al Gudfrygtighed og Ærbarhed. De ere lig blankpolerede Speile, hvori Retfærdighedens Sol speiler sig med sin Kjærlighed, Sagtmodighed, Venlighed og Forbarmelse; deres Tale er som en flydende Olie, der ikke gjør nogen Larm; deres Husvæsen og Haandtering er som Salomos Opførelse af Templet, hvorunder man hverken hørte Hammer eller noget andet Redskab (1 Kong. 6, 7); de kunne ikke taale nogen Støien, Skrigen, Rasen, Banden og forargelig Skjælden i sit Hus. De og deres Ægtefælle ere eet Hjerte og een Sjel; de elske hinanden ikke blot efter Kjødet (hvilket ogsaa de Vantro gjøre), men fornemmeligen efter Aanden og i Kjærligheden til Jesum; den gudfrygtige Mand elsker sin gudfrygtige Hustru som et Brystbillede, der er ham skjænket af en stor Herre, nemlig den Herre Jesus; den christelige Hustru elsker sin Mand som en Krone og et Hovedsmykke, hvormed Herren har prydet hende; de leve sammen i kysk ægteskabelig Kjærlighed som Keruberne over Naadestolen, hvis Vinger berørte hinanden og hvis Ansigter begge vare henvendte paa Naadestolen; de hjælpe hinanden troligen at bære dette møiefulde Livs Byrder. Derfor er det deiligt at høre og læse, at christelige Ægtefolk, naar det er kommet dertil, at den Ene af dem skal dø, tage en hjertelig Afsked med hinanden, takke hinanden inderligt for al bevist Kjærlighed, Hjælp og Troskab og ønske hinanden kjærligen til Gjengjæld Guds Naade og Velsignelse. Om Keiser Henrik med Tilnavnet Fuglefængeren fortæller Historien, at han paa sit Yderste takkede sin Gemalinde Mechtild inderligt, fordi hun i deres Ægteskab havde vist sig saa venlig og tjenstagtig imod ham, — fordi hun ofte havde formildet og stillet hans Vrede, saa at han ikke havde gaaet for vidt i den, — fordi hun havde givet ham mangt et godt og nyttigt Raad, stedse paamindet ham om Retfærdighed og formanet ham til at overholde den og stedse bedet for de Fattige og Undertrykte, at de maatte blive hjulpne. Om Andre læser man, at de før sit Endeligt have tilbagegivet hinanden sine Forlovelsesringe og Fæstegaver med venlig Taksigelse for al bevist Kjærlighed, Trofasthed, Pleie og Taalmodighed, og at de derpaa have velsignet hinanden med Kys. Somme Hustruer have overleveret sin Ægtefælle Nøglerne med de Ord, at de intet Mere havde at gjøre i det Timelige og nu haabede snart at blive den Herres Jesu Husholderske og Dørvogterske i det evige Livs Forgaarde. Nogle have omfavnet og kjærtegnet hinanden og sagt: Min Skat, vi skulde vel forlige os med hinanden; men vi have gudskelov aldrig været uenige eller havt noget Udestaaende med hinanden; vor Kjærlighed har været en himmelsk Lue, som ingen Vind, intet Regn og ingen Sne, som efter vor Guds Raad ogsaa er kommet over os, har kunnet udslukke; selv Døden, som nu tager mig bort, skal ikke udslukke den; i Himmelen skal den først rigtig brænde og i al Evighed ikke udslukkes, o. a. M. Ser, mine Kjære, hvor gavnligt det er, sit Liv igjennem at søge og samle den Sødme, som man vil vederkvæge sig med i Døden, — hvor godt det er stedse at vandre i Kjærlighed til Gud og Næsten!

* Se 3die Del, 19de Præd. § 22.

§ 52. Saaledes er det ogsaa med Naboer. Hvor skjønt er det ikke, naar Naboer have elsket hinanden inderligt og boet sammen i Fred, — naar den ene blidt og saligt indslumrer under den andens Bønner, og Taarer og Velsignelser og med den Ros: O, du kjære, salige Sjel! Gud være din evige Løn! hvor ofte har jeg ikke udøst mit bedrøvede Hjerte i dit trofaste Hjerte! hvor mangt et godt Raad har du ikke givet mig! du har aldrig ladet mig gaa fra dig uden Trøst og Hjælp; du har været trofast imod mig i Medgang og Modgang; din Jesus glæde dig i det evige Liv! Man ved af Erfaringen, at disse og lignende kjærlige Sukke, som Bønner, der ere opsendte i Troen, have forsødet og lettet de Døendes Endeligt, saa at de uden yderligere og langvarige Smerter have slumret blideligen hen. Derimod finder man Exempler paa, at Uenighed og Uforligelighed med en og anden Nabo har gjort Døden tung, bitter, smertefuld og langvarig for en Døende. Jeg kjender selv et Par saadanne Exempler, nemlig en lærd og fornem Person og en formuende Mand, som begge havde bedrøvet og fornærmet sine Naboer og, da disse vare bortreiste, saa at de ikke kunde tilkaldes for at forlige sig med dem, maatte ligge tre til fire Dage i en haard Dødskamp, hvorunder den Sidste endog tabte Sands, Forstand og Mæle, uden alligevel at kunne dø, forinden den fornærmede Person var bragt tilstede og havde erklæret, at han af og i Kjærlighed til Jesus tilgav Alt af Hjertet, bedet inderligt til Gud om en salig Opløsning for den til Afsked færdigstaaende Sjel og ønsket den Guds Naade og Barmhjertighed formedelst Jesum Christum, hvorefter Enden strax paafulgte. Se, her, hvor godt det er at elske og vedligeholde Freden i sine sunde Dage, for at man ikke skal behøve at lede længe efter den i sin Død! Jeg vil ikke fordriste mig til at fælde nogen Dom over saadanne Tilfælder, men maa høiligen forundre mig over at saa mange af Nutidens formentlige Christne vove saa dristigt at fornærme og bedrøve snart En, snart en Anden, ofte endog Saadanne, som de aldrig i sit Liv ville komme til at gjense eller faa Leilighed til at udsone sig med, — at de ikke tænke paa at give sine Medchristne Fyldestgjørelse i Anledning af den tilføiede Beskjæmmelse og Forurettelse og standse deres Sukke, og at de alligevel tro at skulle gaa uhindret lige til Himmelen, ligesom man da ogsaa overalt kalder og priser dem salige. Jeg antager vistnok, at alle sande Christne ville af Hjertet unde dem Saligheden, men dog selv vanskeligen fordriste sig til paa en saadan Maade at vandre ud af Verden og fremtræde for Guds Domstol. O, hvor forfærdeligt er det ikke at ile ud af Tiden ind i Evigheden, belæsset med sin fornærmede Næstes Forbandelser, Sukke og Taarer!

§ 53. Iligemaade ville de gudfrygtige Sjele, hvis hele Liv er en alvorlig Forberedelse til en salig Afsked, beflitte sig paa at føre en redelig Vandel og ikke betynge sin Samvittighed og sætte den i Fare ved uretfærdigt og ilde erhvervet Gods. De vide, at uretfærdigt Gods medrette sammenlignes med Guld- eller Sølvlænker, hvori Sjelen holdes bunden og føres for Guds Domstol, hvor den maa aflægge dem og ombytte dem med Mørkets Lænker og Helvedes Baand. Den ilde erhvervede Rigdom er en Forløber for den evige Fattigdom. Den rige Mand havde Intet meddelt en Fattig af sin Overflod og kom desaarsag i Helvedes Luer. Hvad vil da ikke vederfares dem, som have forholdt, aftvunget, berøvet og ved Bedrageri skilt mange Fattige ved, hvad deres var! Den paa uretfærdig Maade samlede Formue er et forgiftet Sukker, hvoraf den forblindede Sjel dør den evige Død. Naar Man=

naet blev samlet i urette Tid eller opbevaret imod Herrens Forbud, voxer der Orme deri, og af den uretmæssige Rigdom kommer den Orm, som aldrig dør. Man maa ikke forundre sig over, at jeg taler saa haardt om Uretfærdigheds Mammon og truer dens Besiddere med Helvedes Ild, saafremt de ikke omvende sig og overensstemmende med Guds Befaling frigjør sig fra sine Guldlænker ved en sand Omvendelse. Man overveie hellere alvorligt, hvad den hellige Skrift lærer derom, og vogte sig, at man ikke af Satan bliver uformerkt indviklet i slige for det naturlige Menneske behagelige Lænker og Snarer! Herren siger: „Naar en Person synder og forgriber sig saare imod Herren, at han lyver for sin Næste angaaende det, der er ham overantvordet, eller det, der er nedlagt under hans Haand, eller det, han har røvet eller taget med Vold fra sin Næste, eller han har fundet Noget, som var tabt, og lyver om det og sværger paa Løgn, hvilkensomhelst Ting nu et Menneske gjør og synder deri, da skal det ske, at naar han saa synder og bliver skyldig, da skal han give det Rov igjen, som han har røvet, eller det med Vold tagne, som han har taget, eller det Overantvordede, som ham var overantvordet, eller det Tabte, som var fundet, eller Alt, hvorom han har svoret paa Løgn; han skal betale det i dets Hovedsum og lægge den femte Part deraf dertil" (3 Mos. 5, 21 flg.; 4 Mos. 5, 7). Paa et andet Sted raaber Han Ve over dem, „som drage det ene Hus til det andet, — som føie den ene Ager til den anden (med uretfærdige Kneb og til Næstens Tab), indtil der ikke er mere Rum (hvor de Fattige kunne blive" — Esai. 5, 8). „Ve dem," siger Han, „som drage Misgjerning med Forfængeligheds Snorer og Synd med Vognreb, — som for Gaves Skyld dømme en Ugudelig at have Ret og bortvende de Retfærdiges Ret fra hver af dem!" (V. 18. 23), og paa atter et andet Sted siger Han: „Jeg, Herren, vil komme nær til Eder til Dom og være et hastende Vidne imod Troldkarlene og imod Horkarlene og imod dem, som sværge falskeligen, og imod dem, som med Vold tilbageholde Daglønnerens Løn, fortrykke Enke og Faderløs og bøie Retten for den Fremmede og ikke frygte mig" (Mal. 3, 5).

§ 54. Ved disse og lignende Skriftsteder ere samvittighedsfulde Sjele blevne bevægede til stedse og altid at vogte sig mere for uretfærdigt Gods end for Pesten. Og om de, medens de endnu ikke ret kjendte Gud og endnu førte et Christendomsliv paa Verdens Vis, idet de nemlig formente, at Troen godt kunde bestaa med vitterlige og forsætlige Synder, have forgrebet sig paa Andenmands Eiendom, saa have de siden omhyggeligen undersøgt sin Formue og udskilt det ilde Erhvervede og enten tilbagegivet det eller, dersom det ikke kunde ske, bedet Gud inderligen, at Han vilde erstatte det. Saaledes tilbød den store Profet Samuel for Herren og Hans Salvede at gjengive, hvad man maatte kunne overbevise ham om at have frataget Nogen med Uret (1 Sam. 12, 5). Saaledes lagde ogsaa Tolderen Zakæus, efter at den Herres Jesu Naade havde berørt hans Hjerte, sin sande Omvendelse for Dagen blandt Andet derved, at han gav dem, som han havde besveget for, hvad deres var, firfoldig Erstatning derfor (Luk. 19, 8). Jeg har kjendt en christelig Mand, som i sine bedste Aar var af Øvrigheden bleven beskikket til Forstander for et rigt begavet Fattighus; men da han i sin Husholdning forbrugte Mere til Mad og Drikke, Klæder osv. end hans Embede indbragte, og han havde et Overskud af Hospitalets Indtægter under sine Hænder, benyttede Satan sig heraf ligesom Fuglefængerne af de røde Bær og lokkede ham i sin Snare, saa at han angreb de ham betroede Midler og er-

stattede det Besvegne med falske Regninger. Om han nu end fra først af kunde havt den Tanke at ville gjengive det i sin Tid, saa fandt han paa den anden Side, at hans Formuestilstand gik mere og mere Krebsgang, og at Fattigpengene uformerkt førte Fattigdommen ind i hans Hus. Han begyndte omsider ogsaa at blive sikker og mente, at Nød bryder alle Love; han havde Møie nok med Forvaltningen af dette Fattiggods og maatte vel saaledes være berettiget til ogsaa at nyde sin Del deraf; de Fattige fik saa mange Almisser, som de trængte til; dermed kunde og skulde de være tilfredse. Men tilsidst, især da ikke alene hans Pung, men ogsaa han selv og hans Legeme fik Svindsot, opvakte den retfærdige og hellige, men dog tillige naadige og barmhjertige Gud hans sovende Samvittighed, der udskjældte ham for en Judas, som bar Herrens Pung, men som en Tyv (Joh. 12, 6), hvorved han blev stedse mere indviklet i Satans Garn, indtil han tilsidst bødede derfor med sit timelige og evige Liv. Dog var Judas forsaavidt lykkelig, sagde han, som han endnu havde de ilde erhvervede Penge i Behold og kunde kaste dem for sine Forføreres Fødder, hvilket ikke jeg kan. Jeg maa saaledes desværre dø og vandre bort som en forsætlig Tyv, ja som en Kirkeraner for Gud, hvilket Slags Mennesker Apostelen opfører paa den sorte Fortegnelse over Afgudsdyrkere, Horkarle, Blødagtige, Syndere imod Naturen, Skjændegjæste, og om hvilke han ubetinget siger, at de ikke skulle arve Guds Rige (1 Kor. 6, 9. 10). Her kostede det nu megen Møie at stille den oprørte Samvittighed tilfreds og at dæmpe den i Sjelen opvakte helvedagtige Brand. Men Gud handlede med ham efter sin store Barmhjertighed og forskaffede ham omsider Fred og Ro i Christo Jesu.

§ 55. Jeg tvivler ikke om, at denne Mand har mange Lige i den skrækkelige Synd, hvormed han havde betynget sin Sjel; men hvor ere de, som ligne ham i sand Omvendelse? Den nuværende Verden har næsten slet ingen anden Gud end Mammon. De sige det vel ikke Alle; men deres Gjerninger vidne om, at de have det samme Sind som en vis fortvivlet ond Mand, om hvem en Theolog i vor Kirke fortæller, at han i hans Nærværelse lod sig forlyde med, at han vilde og skulde blive rig, selv om det var Gud i Himmelen imod. I denne Hensigt skyer man ingen uretfærdig og ond Gjerning, naar man blot kan finde en Farve at overstryge dens Vederstyggelighed og give den et godt Udseende med; derved samle Mange i kort Tid en saa betydelig Formue, at man maa forfærdes derover. Desaarsag er Christenheden nutildags fuld af Skrig, Sukke og Taarer, saa at det naar til Himmelen, og der raabes allevegne: Vold! Vold! Uret! Uret! Men hvor ere Exemplerne paa dem, der før sit Endeligt have besindet sig, erkjendt sin Uretfærdighed, tilbagegivet det uretfærdige Gods og traadt i Zakæus's Fodspor? Og alligevel dø de Allesammen efter sin egen Formening salige, fordi de lade sin Skriftefader hente, udtale sit sedvanlige Skriftemaal for ham, modtage Absolution,*) nyde Nadverden, eftersige de Bønner, der foresiges dem, og vise sig bodfærdige. Jeg gyser, naar jeg rigtigt overveier denne Sag, og maa næsten give en vis lærd Mand Ret, som, da man spurgte ham, hvilke Synder der førte de fleste i Helvede, svarede, at han holdt for, at af hundrede overdaadige, vellystige og udsvævende Mennesker bleve neppe femti, af hundrede hoffærdige, stolte og pragtelskende neppe sytti, men af hundrede Uretfærdige (fordi de ikke vilde vide af at give nogen Erstatning) neppe niti salige.

*) Syndsforladelse.

§ 56. Lader os gjøre Sagen tydeligere! Hvad er almindeligere i disse sidste, vanskelige Tider end Bestikkelighed? Mangen fornem Ministers, mangen Dommers, mangen Øvrighedspersons Hus ligger vel ikke i Dalen; men dog flyde alle (Gavernes) Strømme did og fylde det med Rigdom lige til Taget. Jeg har engang i en saadan Mands Hus tilfældigvis seet et Skab blive aabnet, hvori hele tre Rader med Sølvpokaler og Sølvbægere vare opstillede efter den Størrelse og Høide, de havde, saa ordentligt og net som Orgelpiber; ved denne Leilighed hviskede En mig i Øret, at det var lutter Foræringer, ligesom det ogsaa var sandsynligt, at en saadan Mand ikke for sine egne Penge kunde have ladet gjøre saa mange Sølvkar af et og samme Slags. Hvad mene I, mine kjæreste Medchristne? dersom man ogsaa skulde aabne Andres Huse og Skabe, Kister og Skrin, hvad vilde man ikke der finde for en Mængde af Gaver, af Aagergods, af Sølv og Guld, som var vædet og besudlet med de Fattiges Taarer og Blodsdraaber! Der fortælles af en katholsk Forfatter, at en gudfrygtig Munk engang blev buden til Middag af en fornem Advokat, og at Gjæsten derunder tog sin Vært i Skole, foreholdt ham hans mangfoldige Uretfærdighed og tilsidst, for paa kraftigste Maade at overbevise ham, vred det klare Blod ud af Dugen, som var lagt paa Bordet sigende: Se, det er de Fattiges og Elendiges Blod, som I med Eders Processer og Kneb har aftvunget dem. Der tilføies, at en Konge engang vilde forære en Munk en Sum Penge, men at denne ikke vilde tage derimod, idet han sagde, at det var Blodpenge, og for at bevise dette, tog han en af Pengene, brød den itu og viste Kongen, at der fløb Blod af den. Jeg lader disse Fortællinger staa ved sit Værd eller Uværd; men hvad de lære og skulle udtrykke, det er Sandhed og overensstemmende med Guds Ord, der oftere siger, at de Penge, som aftvinges, afpresses og aflyves de Fattige, der surt have erhvervet dem og med Sukke og Taarer give dem fra sig, er deres Blod. „Eders Hænder," siger den store Gud til sit uretfærdige Folk, „ere fulde af Blod" (Esai. 1, 15). „De fattige og uskyldige Sjeles Blod finder man overalt hos dig" (Jer. 2, 34). „Ve den, som bygger en Stad med Blod og bereder en Stad med Uret" (Mika 3, 10; Hab. 2, 12).

§ 57. Hvad er nutildags almindeligere end de uretfærdige Retslærdes og samvittighedsløse Sagføreres Skjelmsstykker og Skurkestreger i og udenfor Retten, idet de have bragt det dertil, at Ingen kan være sikker selv paa den bedste Ret eller komme til den uden at gaa igjennem deres Hænder, hvor da Mange blive saa ribbede, at de siden ikke kunne svinge sig op eller reise sig igjen, hvorfor somme gudfrygtige og samvittighedsfulde Lovkyndige, som jeg har hørt af deres egen Mund, have maattet bekjende, at under Domstolenes nuværende Tilstand og den nu brugelige Maade at føre en for Retten indbragt Sag paa tiltroede de sig ikke at kunne beholde en naadig Gud og bevare en god Samvittighed, saasom Processerne vare lig en Malstrøm, paa hvilken man ikke kunde fare trygt og som man vilde, men ofte maatte give efter for Strømmens Magt og lade sig føre did, hvor man ikke vilde hen. Paa en saadan Malstrøm tilbringe nu Mange sit hele Liv og blive saa forvirrede af den bestandige Omdrivning, at de ikke mere have nogen Samling paa Gudsfrygt, Samvittighed, Sjel, Himmel, Helvede og Evighed, indtil Hvirvelen opsluger dem og nedsænker dem i Dybet. Hvad er sedvanligere end at den Ene paa enhver optænkelig Maade foruretter den Anden i Handel og Vandel? Er der nogen Næringsvei, nogen Handel, noget Haand=

værk, som ikke er besmittet med Uretfærdighed og en anden Bedragelighed og syndig Sædvane eller saakaldt Coutume?*) Hvor mange Huse vil man vel finde, som ikke er vanhelligede ved en formindsket Efa (Mika 6, 10), en urigtig Skjæppe eller et falskt Maal, — hvor mange Kramboder, hvor man ikke maaler og veier svigagtigt, hvor ikke Varerne ere forfalskede og sælges med en utilbørlig Fordel? Hvor mange Værtshuse mon der er, i hvilke Drikkevarerne ikke forblive forfalskede, — hvor mange Gjæstgiverier, hvor ikke den reisende Mand bliver beskattet efter Værtens Forgodtbefindende og ofte saaledes medtagen, at han bliver foranlediget til at udøse Skjældsord og Forbandelser eller Sukke og Klager til Afskedsønske? Om denne almindelige Bedragelighed og Uretfærdighed kunde jeg fortælle Ting, som den gudfrygtige Læser maatte forfærdes over; men jeg tager i Betænkning at gjøre det. Dog vil jeg bede alle christelige Sjelesørgere og Hyrder for Guds Menighed, at de paa hensigtsmæssig Maade ville undersøge og underhaanden indhente Underretning om, hvorledes det gaar til i Handel og Vandel, i Næring og Haandtering, hvilken Underretning man ofte kan faa af samvittighedsfulde, christelige Hjerter, som vide det og maaske selv have været indviklede i saadanne Helvedgarn, men ved Guds Naade ere blevne udfriede deraf; de skulle da til sin Bedrøvelse befinde, at de vel have mange Christne i Kirken, i Skriftestolen og ved Alteret, men kun faa i Husene, Værkstederne, Kramboderne, paa Torvet osv.; de ville erfare, hvad de aldrig havde kunnet tro.

§ 58. Nu, alle disse haabe at skulle dø salige og ville i Sygdomme og før sit forestaaende Endeligt være meget andægtige, saa og blive anseede for salige af Enhver, naar de ere døde. Men hvor bliver der da af den uerkjendte skrækkelige Uretfærdighed, af de mangfoldige Tyverier, Bedragerier og Forurettelser imod Næsten? Mon da ikke saadanne Mennesker, for hvilke Uretfærdighed har været en Sedvane og et dagligt Haandværk, høre til dem, som beflitte sig paa Uret, og som Herren ikke vil erkjende for Sine? (Matth. 7, 23) Maa man ikke nære den Bekymring, at de staa i Fare for at tage Skade paa sine Sjele, efterdi de gjerne ønskede at vinde den ganske Verden, om det var muligt, være sig ved retmæssige eller uretmæssige Midler (Matth. 16, 26)? især naar man betænker, hvad Guds Ord tydeligen siger: „Vide I ikke, at de Uretfærdige ikke skulle arve Guds Rige? Farer ikke vild! hverken Skjørlevnere, ei heller Horkarle, ei heller Tyve, ei heller Gjerrige, ei Røvere skulle arve Guds Rige“ (1 Kor. 6, 9. 10). „Dette er Guds Villie, at Ingen skal forurette eller bedrage sin Broder i nogen Handel; thi Herren er en Hevner over alt Saadant, som vi og forud have sagt og vidnet for Eder“ (1 Thess. 4, 3. 6). Maaske vil En og Anden tænke: Men de omvende sig før sit Endeligt, tro paa Christum, annamme den hellige Nadverd o. a. M.; derfor ville de blive salige. Jeg svarer: Gud bevare mig for at henregne dem, som det gjøre, til de Fordømte! Kun maa jeg paaminde om, at ikke Alt, hvad der kaldes Omvendelse, er Omvendelse. Herren siger om Nogle: „Dette Folk holder sig nær til mig med sin Mund, og de ære mig med sine Læber; men deres Hjerte er langt fra mig“ (Esai. 29, 13). „De Troløse omvendte sig ikke til mig i sit ganske Hjerte, men med Falskhed“ (Jer. 3, 10). Og Johannes den Døber siger: „Bærer Omvendelsens værdige Frugter!“ (Matth. 3, 8 — hvilke Ord en gammel Theolog*) forklarer saaledes: Beviser i

*) Udtales Kutyme.

*) Osiander.

Virkeligheden, ved gode Gjerninger og ved et retskaffent og gudfrygtigt Levnet, at I alvorligen have omvendt Eder og angret Eders forrige Hykleri og Ugudelighed; thi Ingen, som er kommen til Skjels Aar og Alder, skal undfly Guds Vrede, saafremt han ikke isandhed omvender sig. Og hvor intet nyt og gudeligt Levnet følger ovenpaa, der er det vist, at Omvendelsen ikke er sand, men falsk og Hykleri). Til Omvendelsen hører saaledes, som en Frugt deraf at tilbagegive eller erstatte det med Uret tilvendte Gods, hjerteligen at erkjende og sørge over sin foregaaende Uretfærdighed og formane Andre, saavidt Tid og Leilighed dertil gives, til at vogte sig derfor og under Guds Naades Fortabelse afholde sig derfra. Men hvor mange finder man vel, som tilbagegiver Næsten utilbørligen fravendt Gods, eller som, hvis de ikke længer besidde det, med ydmyg Erkjendelse og Bedrøvelse inderligen anraabe den barmhjertige Gud om ved sin rige Velsignelse at ville betale det i deres Sted? Hvo fremtager eller lader fremtage af sit Skab de Gaver, for hvis Skyld han har bøiet Retten, sagt om det Onde Godt og om det Gode Ondt, gjort Mørket til Lyset og Lyset til Mørket, gjort Bittert til Sødt og Sødt til Bittert, kort sagt omvendt Retten (der skulde være sød og glædelig for de Fornærmede og Undertrykte) til Malurt og Galde (Esai. 5, 20; Amos 5, 7; 6, 12)?

§ 59. Hvor ere de Rænkemagere blandt de Retslærde, som før sit Endeligt have gaaet i sig selv, givet Gud Æren, erkjendt sin Uretfærdighed, bedet om Tilgivelse i Jesu Navn og hjerteligen formanet Andre til at forlade sine sedvanlige Krogveie? Jeg ved vel, at enkelte fortræffelige, lærde, gudelskende Juristers Endeligt have været saadant, at man ikke har behøvet at drage deres Salighed i Tvivl; men disse have stedse anseet den hellige Skrift for sin fornemste Lovbog og overensstemmende med samme og efter den Hellig-Aands Anvisning forklaret sit Corpus juris*), troligen efterjaget Retfærdighed, skyet Uretfærdighed som den største Ugudelighed og saa meget som muligt søgt at hæmme den; de have afkortet vidløftige og langvarige Processer, bragt Rede i mange indviklede Sager, troligen givet de Enfoldige Raad, taget sig af de Fattige og Undertrykte og gjort andre lignende Gjerninger, som sømmer sig for en christelig Retslærd. Men naar man hos en Anden finder det Modsatte af alt dette, og hele Byen er fuld af Klagemaal over ham, og han vandrer i stor Sikkerhed og bliver greben af Guds Dom midt i sine Rænker, ligesom en Edderkop af Feiekosten eller Fjærvingen, naar den er i fuldt Arbeide med at forfærdige sin Væv eller sidder i den og venter paa et Bytte, hvilket Haab skal man da have, siden hans Forberedelse til Døden har været saa daarlig, og det endnu gjør ham ondt, at han ikke under Skin af Ret og Retsvelgjerninger kan faa udført sin Ondskab og Uretfærdighed? Jeg maa her tænke paa en anseet Theolog, som en enfoldig Mand spurgte, hvad det skulde betyde, at de Herrer Jurister skrev sig Juris utriusque Doctor, Licentiatus, Candidatus osv. det er: Doktor osv. i begge Retter, hvortil Theologen svarede: Har I ikke hørt, hvad der tildrog sig med en Enke i Kurfyrst Johan Frederik af Saksens Tid? Efter at hun længe havde været plaget med en Retssag, havde kostet mange Penge derpaa og dog ikke kunnet komme til sin Ret, begav hun sig tilsidst til Kurfyrsten og anraabte ham indstændigt om at forhjælpe hende dertil. Kurfyrsten svarede meget naadigt: Gjerne, min Datter; du skal faa Ret. Men hun sagde: Ja, naadigste Herre, men den rigtige Ret! Kurfyrsten svarede smilende; Vi have da altsaa to Slags en Ret, rigtig og en urigtig! og drog

*) Den i visse Lande endnu brugelige romerske Lovbog.

derpaa Omsorg for at hendes Sag blev bragt til Ende, og at den rigtige Ret vederfores hende.

§ 60. Nu vil jeg ingenlunde, vedblev Theologen, have dette anvendt paa alle Herrer Jurister, der skrive sig paa ovennævnte Maade; thi jeg ved, gudskelov, at der ogsaa blandt dem gives redelige Mænd, som have god Forstand baade paa den geistlige og den verdslige Ret og benytte sin Indsigt deri i Frygt for Gud; men disse ville selv ikke negte for, at Manges Titel meget vel kan forklares ved denne merkværdige Tildragelse, idet de ere vel erfarne og øvede i begge Retter, nemlig baade den rigtige og den urigtige. Hvorledes nu saadan Ret vil bestaa for den høieste og sidste Domstol, fra hvilken man ikke kan appellere,*) det have allerede Mange, som uden bodfærdig Forberedelse ere vandrede over fra Tiden til Evigheden, lært af sørgelig Erfaring. Til den ovenanførte Beretning vil jeg endnu føie en anden. En anseet Retslærer ved et navnkundigt Universitet og Advokat ved en høi Domstol blev hjemsøgt af Gud med en Sygdom, hvori han stedse omgikkes med Dødstanker. Hans Hustru var meget bedrøvet herover og spurgte ham, om han ikke tænkte paa hende og sine smaa Børn. Han svarede: Jeg har allerede anbefalet Eder til den gode Gud; Han vil nok forsørge Eder og velsigne det, jeg efterlader mig; thi jeg har, som Gud ved, Intet erhvervet med Uret eller tilvendt mig ved utilbørlige Midler, hvorhos han anførte, hvad der staar i den syv og tredivte Psalme: „Det Lidet, som den Retfærdige har, er bedre end mange Ugudeliges meget Gods“ (V. 16). Ret saa, du redelige Jurist! Det er dette, jeg mener og vil have, at man i sin ganske Omgjængelse, selv medens man er sund og frisk, skal være betænkt paa et saligt og roligt Endeligt og bestræbe sig for paa sit Yderste at have et godt Vidnesbyrd af sin Jesus for Gud i Himmelen, den Hellig-Aands og en god Samvittigheds Vidnesbyrd i sit Hjerte og et godt Skudsmaal om Oprigtighed og Retsindighed af alle christelige Mennesker paa Jorden (Rom. 8 16; 2 Kor. 1, 12).

*) Indanke en Sag for en høiere Domstol.

§ 61. Men lader os atter optage og fortsætte vor Undersøgelse af, hvorledes Mange forberede sig til et saligt Endeligt! Jeg har ovenfor vist, at næsten enhver Haandtering og Næringsvei er besmittet med Bedrageri og Uretfærdighed, den ene paa denne, den anden paa en anden Maade (hvorom man kan læse, hvad der i Anledning af det syvende Bud findes i den aandrige og nidkjære Theolog Dr. Arnold Mengerings Samvittighedsransagelse, anstillet efter Katekismen). Men hvor mange ere vel de, som vise sig rigtigt bodfærdige overensstemmende med Guds hellige Ord i en saa høivigtig Sag, hvoraf Sjel, Salighed og Evighed afhænge? Man hører og erfarer ofte, at mangen Kjøbmand bruger en urigtig Skjæppe, Vægt eller Alen. Landmanden klager ofte over, at han hjemme ved Imaalingen af sit Korn har lagt et Par Skjæpper til for at kunne komme desto bedre ud af det i Byen ved Udmaalingen og heller have for Meget end for Lidet; men ikke destomindre er han kommen ligesaa Meget tilkort, som han havde i Overmaal. Jeg har hørt af en gammel christelig Præst, der havde bragt mangt et Læs Korn til Nabobyerne, at han havde merket sig de forskjellige Huse, saa at han vidste, hvor Meget han i ethvert af dem maatte lægge til ved Udmaalingen; i det Hus der, sagde han, er det taaleligt; i det der er Tabet allerede større; i det der gaar man altfor grovt tilværks, — hvorfor han pleiede at sky de to sidste Steder, saafremt han kunde faa solgt sit

Korn paa det første Sted, og at advare Andre for hine. Se, saadanne Bedragerier gaa desværre i Svang; Præsterne fremstille ved Leilighed slige Synders Storhed, og hvorledes de ligefrem stride mod Guds Villie; de paaminde derom i Skriftestolen og ellers; men alligevel fremture Mange i dem; den formindskede Efa bliver et Arvestykke i deres Hus; de nedarve den til sine Nærmeste; de advare dem ikke for en saadan Uretfærdighed, men efterlade dem det Redskab, hvormed de kunde fortsætte den. En Anden, som handler med alleslags Varer, med Krydderier, Levnetsmidler osv., underviser sine Børn og Tjenestefolk om, hvorledes de skulle forfalske Varerne, — hvorledes de med Fordel skulle veie og maale ud, — hvorledes de med Behændighed skulle bedrage de Enfoldige, anbefale og paasnakke dem en ubrugbar Vare, og dette ansees for en Del af Handelen, som de bør lære, og for en nyttig Hemmelighed, som de ikke kunne undvære. Men naar erfarer man, at en gammel Bedrager har gaaet i sig selv, erkjendt sit Bedrageri og sin Uretfærdighed, advaret sine Egne derfor og lært dem at frygte Gud og ikke mere begaa en saadan Synd?

§ 62. Man læser vel om en saadan Kjøbmand, at ogsaa han paa sedvanlig Maade havde oplært sine Sønner til deslige Synder, og at han faldt i en haard og heftig Sygdom, hvori han led store Anfegtelser og saa Helvedes Gab, der vilde opsluge ham, for sig, men tilsidst ved Guds Langmodighed og Hjælp paa hele Menighedens flittige Forbønner blev reddet og helbredet; han afskaffede da al Uretfærdighed i sin Krambod og tilholdt sine Sønner, at de ikke mere maatte betjene sig af de sedvanlige Bedragerier; da disse forundrede sig herover og mente, at en saadan Forandring kun vilde være til liden Fordel for deres Handel, befalede han en af dem at tænde et Lys; efter at dette var bragt ind, bød han dem at holde en Finger i Luen et halvt Kvarters Tid; da de vægrede sig herved, fordi dette var Noget, som Ingen kunde udholde, sagde han: Godt; saa skulle I vide, at Helvedes Ild, hvis Kraft jeg for en Del har følt i min haarde Legems- og Sjelssygdom, er langt uudholdeligere; afstaar derfor fra det Onde, og lærer at gjøre det Gode og at behandle Enhver med Redelighed! thi hvad vilde det gavne Eder, om I kunde vinde den ganske Verden, men toge Skade paa Eders Sjele? Sæt, at dette ikke er et Læredigt, men en sand Tildragelse, og sig mig saa, hvoraf, det kan komme, at medens denne Mand har utallig mange Efterfølgere i sin Uretfærdighed, hører man dog næsten aldrig, at Nogen har efterfulgt ham i hans Omvendelse og Forbedring!

§ 63. Herom kunde der endnu siges meget Mere; hvad der er anført, kan imidlertid være tilstrækkeligt til at vække christelige og samvittighedsfulde Prædikanter saavelsom Tilhørere til en hellig og omhyggelig Eftertanke, saa at hine ikke opsætte Sjelesorgen, Formaningerne og Advarslerne angaaende disse Ting indtil det Sidste og slaa sig til Ro, naar et af deres Sogne- og Skriftebørn, som har paadraget sig stor Mistanke for slig Uretfærdighed, paa sedvanlig Maade skrifter, beder og lader sig give den hellige Nadverd, men itide gjøre et saadant Menneske i hans sunde Dage behørige Forestillinger om, hvor skrækkeligt og farligt det er at leve i vitterlig, forsætlig og vedvarende Uretfærdighed, nedarve den til sine Børn og betragte, hvad Guds Ord har erklæret for en fordømmelsesværdig Synd, som et tilladeligt Middel til at berige sig, — og saa, at disse ikke leve og dø i saa stor Sikkerhed og tro, at det er gjort med et Gud være mig Synder naadig! udtalt af et ubodfærdigt Hjerte. Minder dem dog om, hvad

Herren siger: „Skulde man falde og ikke (gjerne ville) opstaa? skulde man afvende sig og ikke (gjerne ville) omvende sig? Hvorfor er dette Folk i Jerusalem saa afvendt med en evig Afvendelse? De holde fast ved Svig og vægre sig for at vende om. Jeg gav Agt og hørte til; de vilde ikke tale Ret; der var Ingen, som angrede sin Ondskab (og Uretfærdighed, som han i saa lang Tid havde øvet) og sagde: Hvad har jeg gjort (hvorledes har jeg vandret)?" (Jer. 8, 4 flg.) og paa et andet Sted: „Lader Eder omvende fra alle Overtrædelser! saa skal Misgjerning ikke være Eder til et Stød (saa at I falde i Fordærvelsen). Kaster fra Eder alle Eders Overtrædelser, med hvilke I have overtraadt (og som I lig en Byrde have opdynget over Eders Sjel), og gjører Eder et nyt Hjerte og en ny Aand (fremturer ikke i Eders onde Sedvane og ugudelige Sind)! thi hvorfor ville I dø (og forsætligt styrte Eder i Fordærvelse), Israels Hus?" (Ezek. 18, 30. 31).

§ 64. Endnu staar tilbage at betragte Forberedelsen til en salig Afsked, forsaavidtsom vi derunder skulle tage Hensyn til os selv. Ogsaa herved er der Et og Andet at bemerke. Guds Aand fordrer af de Bodfærdige og Troende, at de oftere skulle foretage en Undersøgelse af sin Christendom og en Prøvelse for at kunne vide, om Alt er i en saadan Tilstand, som det ifølge Guds Ord og Villie skulde og kunde være. „Lader os ransage vore Veie," siger den hellige Jeremias, „og opspore dem og vende om til Herren!" (Begr. 3, 40). „Hvert Menneske," siger Apostelen, „prøve sig selv," førend han nærmer sig Herrens Bord (hvor meget mere altsaa, naar han nærmer sig den alvidende, hellige og retfærdige Guds Domstol)! (1 Kor. 11, 28). Og paa et andet Sted: „Ransager Eder selv, om I ere i Troen! prøver Eder selv!" (2 Kor. 13, 5). At saadant til alle Tider har været Guds Børns Sedvane, sees ikke utydeligt af den kongelige Profets Ord: „Jeg betænkte mine Veie, og jeg vil vende mine Fødder til dine Vidnesbyrd" (Ps. 119, 59), og den hellige Apostels: „Brødre! jeg agter ikke mig selv at have grebet det; men Et gjør jeg: forglemmende, hvad der er bagved (hvad jeg hidtil ved Guds Naade i Christo har gjort), og rækkende efter det, som er foran, iler jeg mod Maalet, til det Klenodie, som hører til Guds Kald her ovenfra i Christo Jesu" (Filipp. 3, 13. 14). Saaledes maa alle sande Christne være sindede. De ransage daglig sin Samvittighed, ei alene for at prøve det Forbigangne, om det er gjort i ren Kjærlighed til Gud og Næsten, med gudelig Oprigtighed og Retsindighed, uden Hensyn til egen Ære og Nytte, men ogsaa for at ordne det Tilkommende bedre og nøiagtigere. De tænke ikke paa, hvad de maaske ved Guds Naade ere, men paa, hvad de burde være. Et christeligt Liv bestaar egentlig i Attraa efter at lære Gud mere og mere at kjende, efter at elske Ham af ganske Hjerte og af ganske Sjel og tjene Ham og Næsten med et villigt og glad Sind, saa ogsaa i en jævnlig Sammenholdelse af Guds hellige Villie, der er aabenbaret i Hans Ord, og af vor Herres Jesu hellige Livs fuldkomne Forbillede med vor Efterfølgelse deraf, og endelig i en stadig Øvelse i Omvendelse, Tro, Kjærlighed, Haab, Gudsfrygt samt i det stedsevarende Forsæt at ville blive fuldkomnere, helligere og gudfrygtigere. Saligt er det Menneske, som Døden træffer i en saadan Tilstand.

§ 65. Man overveie i saa Maade følgende Skriftsprog: „Vi ere friede fra vore Fienders Haand (ved Jesum), paa det vi skulle tjene Ham uden Frygt, i Hellighed og Retfærdighed for Ham alle vort Livs Dage" (Luk. 1, 74. 75). „Afskaffe vi da Loven formedelst Troen (saa

at Ingen af os mere behøver at rette sig derefter, men har Frihed til at gjøre og lade, hvad han lyster)? Det være langt fra! men vi stadfæste Loven." (Rom. 3, 31). „Skulle vi da blive ved i Synden, paa det at Naaden kan blive des overflødigere? Det være langt fra! Vi, som ere afdøde fra Synden, hvorledes skulle vi endnu leve i den? Anser Eder selv som døde for Synden, men som levende for Gud i Christo Jesu, vor Herre! Altsaa herske da ikke Synden i Eders dødelige Legeme (lægger Merke til, hvorledes Apostelen, idet han paaminder om Døden, som Legemet ogsaa efter Gjenfødelsen forbliver underkastet, tilskynder til Gudfrygtighed, som om han vilde sige: Ser vel til, at I ikke lade Synden, som bor i Eder, have sin Villie; thi det kan jo ikke være Eder ubekjendt, at ogsaa I bære Døden paa Nakken; dersom da Døden skulde overraske Eder, medens I vare under Syndens Herredømme, vilde I jo være ilde farne), saa at I ere den lydige i dets Begjæringer!" (Rom. 6, 1. 2. 11. 12). Herhen hører ogsaa alle de Skriftsprog, som handle om Helliggjørelsen og Fornyelsen, om den Herres Jesu Efterfølgelse, om Selvfornegtelse, og Kjødets Korsfæstelse tilligemed Lysterne og Begjæringerne, om Forsmaaelse af det Forkrænkelige, om Varsomhed og Forsigtighed i Omgangen med kjødeligsindede Mennesker osv., hvilke Skriftsprog bør være alle sande Christne vel bekjendte. Thi ligesom disse stedse maa have nogle Kjærne- og Kraftsprog ved Haanden, som tale om Guds Kjærlighed og Naade i Christo Jesu for at styrke Troen, saaledes maa de ogsaa kjende nogle andre, som tale om Troens Frugter, om sand Gudsfrygt, om Helliggjørelsen og om Nødvendigheden af et gudeligt Levnet, for derved at formane og opvække sig selv til den skyldige Lydighed.

§ 66. Betragter og overveier da (for at jeg skal spare Eder den Møie at efterslaa dem) blandt en Mængde saadanne Skriftsteder som de faa efterfølgende! „Hvo, som vil komme efter mig," siger Jesus, Guds Søn, som har elsket Eder og givet sig selv for Eder, „skal fornegte sig selv og dagligen tage sit Kors op og følge mig" (Luk. 9, 23). „Hvi kalde I mig Herre, Herre og gjøre ikke, hvad jeg siger?" (Luk. 6, 46). „I ere mine Venner, dersom I gjøre, hvad jeg befaler Eder" (Joh. 15, 14). Apostelen siger formedelst Guds Aand: „Kjødets Sands er Fiendskab imod Gud." — — De, som ere kjødelige, kunne ikke tækkes Gud. „Om Nogen ikke har Christi Aand (og ikke lader sig drive og lede af Ham), denne er ikke Hans" (Rom. 8, 7. 8. 9. 14). „Jeg formaner Eder ved Guds Barmhjertighed, at I fremstille Eders Legemer som et levende, helligt og Gud velbehageligt Offer. — — Og skikker Eder ikke lige med denne Verden; men bliver forvandlede ved Eders Sinds Fornyelse!" (Rom. 12, 1. 2). „Lader os, I Elskelige, rense os selv fra al Kjødets og Aandens Besmittelse og fuldende vor Helliggjørelse i Guds Frygt!" (2 Kor. 7, 1). „De, som gjøre Kjødets Gjerninger, saasom Hor, Skjørlevnet, Urenhed, Uterlighed, Fiendskaber, Vrede, Trætte, Avind, Drukkenskab, Fraadseri, skulle ikke arve Guds Rige. Men de, som høre Christo til, have korsfæstet Kjødet tilligemed Lysterne og Begjæringerne" (Gal. 5, 19—21. 24). „Lader Horeri og al Urenhed eller Gjerrighed end ikke nævnes iblandt Eder, som det sømmer de Hellige, og ublut Væsen og gjækkeligt Snak eller letfærdigt Skjæmt, som ere utilbørlige! For saadant kommer Guds Vrede over Vantroens Børn. Derfor, vorder ikke delagtige med dem (deri)! Omgaaes som Lysets Børn, hvilke Gud af lutter Naade har kaldet fra Mørket til sit underlige Lys! Prøver, hvad som er velbehageligt for Herren! Og haver ikke Samfund med Mørkets ufrugtbare Gjerninger!"

(Efes. 5, 3. 4. 6—10) „Ifører Eder, som Guds Udvalgte, Hellige og Elskede, inderlig Barmhjertighed, Godhed, Ydmyghed, Sagtmodighed, Langmodighed!" (Kol. 3, 12) „Dette er Guds Villie, Eders Helliggjørelse. Gud kaldte os ikke til Urenhed, men til Helliggjørelse. Ser til, at Ingen betaler Nogen Ondt for Ondt; men stræber altid efter det Gode, baade imod hverandre og imod Alle! Skyer det Onde under alle Skikkelser! Fredens Gud hellige Eder ganske og aldeles, og gid Eders ganske Aand og Sjel og Legeme maa bevares ustraffelige i vor Herres Jesu Christi Tilkommelse!" (1 Thess. 4, 3. 7; 5, 15. 22. 23) „Vi byde Eder, Brødre, i vor Herres Jesu Christi Navn, at I holde Eder fra hver Broder, som vandrer uskikkeligen" (2 Thess. 3, 6). „Du, o Guds Menneske, fly disse Ting; jag derimod efter Retfærdighed, Gudsfrygt, Tro, Kjærlighed, Taalmodighed, Sagtmodighed; strid Troens gode Strid; grib det evige Liv, til hvilket du og er kaldet!" (1 Tim. 6, 11. 12) „I Elskelige, jeg formaner Eder, som Fremmede og Udlændinger, at I holde Eder fra kjødelige Lyster, som stride imod Sjelen. Væbner Eder med Christi Sind, saa at I den øvrige Tid i Kjødet ikke fremdeles skulle leve efter menneskelige Lyster, men efter Guds Villie! Thi det er nok, at vi i den forbigangne Livstid have bedrevet Hedningernes (og vor syndige) Villie," osv. (1 Pet. 2, 11; 4, 1—3). „Hvo som siger, at han bliver i Christo, han er og skyldig til at vandre saaledes, som Han vandrede. Elsker ikke Verden, ikke heller de Ting, som ere i Verden! Dersom Nogen elsker Verden, er Faderens Kjærlighed ikke i ham; thi alt det, som er i Verden, Kjødets Lyst og Øinenes Lyst og et hoffærdigt Levnet, er ikke af Faderen, men af Verden. Og Verden forgaar og dens Lyst; men hvo som gjør Guds Villie, bliver til evig Tid" (1 Joh. 2, 6. 15. 16).

§ 67. Lader det ikke mishage Eder, mine kjæreste Brødre og Søstre i Herren, at I atter maa høre og læse saa mange Skriftsprog efter hverandre; men annammer og overveier dem heller som Guds Ord (1 Pet. 4, 11), der tydeligt og alvorligt fremstiller Eder Hans Ville, den Tilstand, hvori Han vil, at I skulle tjene Ham, og de Dyder, hvormed Han vil have Eder prydede. Se, Eders Jesus, Hans Vidner og Sendebud staa saa at sige omkring Eder, foreholdende Eder, at I ere dødelige Mennesker, Fremmede og Udlændinger, der endnu kun have en stakket Tid tilbage at leve i Kjødet, og lærende Eder, hvorledes I skulle forberede Eder vel til Døden. De formane Eder ved Guds Barmhjertighed; de befale Eder i den Herres Jesu Navn; de sige, at saafremt I ikke adlyde, have I ingen Del i Guds Rige; de kræve et helligt og gudeligt Levnet en ren og ustraffelig Omgjængelse, en god Samvittighed, et oprigtigt, Gud helliget, fra Verden afsondret og fra kjødelige Samkvem og Lyster bortfjernet Hjerte; de tale om en hellig Flid og gudelige Iver i denne Sag, og at vi stedse maa vedblive dermed; de formane os til at jage, stride, kjæmpe, bede og vaage; de ville ikke vide af Noget hos os, som ikke sømmer sig for de hellige Guds Børn, ikke af unyttige, utilbørlige, ublue og forargelige Ord i vor Mund, ikke af noget ondt Forsæt i vort Hjerte, ikke af nogen Efterladenhed og Forsømmelighed i gudelige og aandelige Ting, ikke af Noget, som har Skin af Ondt i vor ganske Vandel. Nu, hvorledes høre, hvorledes læse vi dette? Har den Herre Jesus og den Hellig-Aand, som har talt gjennem Apostlene og aabenbaret Guds Villie i sine Skrifter, ment det alvorligt med disse Formaninger eller ei? Jeg haaber,

I ville sige af Hjertet: Ak, hvo vilde være saa ugudelig at sige eller tænke, at det ikke er Herrens Alvor, naar Han taler til os i sit Ord? Godt; men hvorledes er det da med os? Er det ogsaa vort Alvor, at vi ved Guds Aands Naade og i Jesu Kraft ville efterleve denne Hans aabenbarede Villie? Tro vi ogsaa af Hjertet, at det er nødvendigt for den, som vil opnaa Saligheden i og ved Jesus Christus, at beflitte sig hjerteligen, stadigt og villigen paa Helliggjørelse, Renhed og Gudsfrygt (vel ikke, for derved at erhverve Himmelen, som allerede forhen er ham erhvervet ved Jesum Christum og Hans dyrebare Fortjeneste og udøste Blod, men for at aabenbare for al Verden sine Løfter til Gud og sin skyldige, barnlige Lydighed og inderlige Taknemmelighed mod sin Frelser og i Gjerningen bevise, at han staar i et virkeligt og saligt Samfund med Gud, og at den Herre Jesus bor formedelst Troen i hans Hjerte, o. a. M.)?

§ 68. Hvorledes læse og høre vi saadanne Sprog? Og hvorledes ter vort Hjerte sig, naar det foreholdes dem? Opfyldes vi derved med en hellig og barnlig Frygt og forfærdes over, at vi hidtil saa koldsindigt, saa uvilligt og ufuldkomment have ydet, hvad Herren vor Gud med saadant Alvor og Eftertryk fordrer? Beklage og fortryde vi hjerteligen dette? Erkjende vi de guddommelige Fordringers Retfærdighed og Billighed og vor Skyldighed til at adlyde dem, og have vi Lyst til Guds Lov efter det indvortes Menneske? (Rom. 7, 16. 22) Optændes vi af hellig Vrede mod den fordærvede Natur, og foresætte vi os, at vi ikke længer ville lade den raade sig selv, men modstaa den ved Guds Naade og i Jesu og Hans Hellig-Aands Kraft? Sukke vi ivrigt og hjerteligt: Ak, Herre, lad mig kjende din Villie, af Hjertet anse den for din Villie og ved din Naade fuldbringe den med villigt og glad Hjerte! Ak, lad ikke længer dine Bud, min Jesus, være mig en Byrde, men en Glæde! O, hvor ondt gjør det mig ikke, at jeg har annammet saa megen Kjærlighed og Naade af Dig og elsket og tjent Dig saa saa lidet igjen! Hvor ondt gjør det mig ikke, at jeg har spildt og forødt saa megen ædel Tid, som jeg kunde have anvendt til din Tjeneste, at jeg har forsømt saa mange Leiligheder til at fremme din Ære og lægge min Kjærlighed til Dig for Dagen, — at jeg saa ofte har gjort med Ulyst, hvad jeg burde have gjort med Lyst, — at jeg saa ofte har undskyldt mig med min Skrøbelighed, uagtet Du aldrig har negtet mig din Naade, naar jeg kun har anraabt Dig derom, og uagtet det saaledes ikke har manglet mig paa Evne, men kun paa Villie, — at jeg har anvendt saa megen Møie, Flid, Bekostning og Omhu paa min Ære, min Bekvemmelighed, min Fornøielse og saa liden for din Skyld, til din Ære, efter din Villie, til din Glæde, — at jeg saa ofte har været uvillig til at gjøre Godt og fundet Mishag i, at Du i dine Lemmer anmodede mig om Hjælp! osv.

§ 69. Jeg kan endnu ikke forlade denne Betragtning, saasom den er vigtigere end mangen uerfaren Christen forestiller sig, idet mange Synder, som klæbe ved os og ikke stemme overens med Guds Villie, vore Pligter og Christendommen, ere blevne os ukjendelige og saa almindelige, at de overalt billiges, snarere holdes for Dyder end for Lyder og af den ubundne Sedvane taales og undskyldes, tildels ogsaa af Selvraadigheden og Selvkjærligheden oversees og besmykkes. Og omendskjønt Lærerne og Guds Ords og Kirkes Tjenere ofte revse dem temmelig skarpt paa Prædikestolene, efter Guds Ord belyse og afsløre dem som virkelige Synder, advare for dem og formane derimod, saa finde de kun lidet Øre, og ligesom denne Verdens

Børn dog indrømme Præsterne Frihed til at tale for Folket derom, saaledes forbeholde de sig ligeledes Frihed til ikke at gjøre derefter og til at fremture i sine Sedvaner. Anføre Præsterne Skriften og bevise af denne, at denne eller hin Sedvane ikke er forenlig med Christendommen, saa hører man vel derpaa; men Ingen efterser de anførte Steder; Ingen overveier dem som Guds Ord; Ingen tager dem til sig; man tænker, at Profeterne og Apostlene vel have skrevet og fremstillet saadanne Ting; men Tiderne have senere forandret sig betydeligt; det burde vel være saa; men som Forholdene nu ere, lader det sig ikke gjøre; man maa have Taalmodighed, osv. Kort, det falder ud til, at Verden ikke længer vil rette sig efter Guds Ord og Villie; men Guds Ord og dets Tjenere skulle føie sig efter Verdens Skikkelse og Villie; den vil vel tro paa Christum, men ikke være forbunden til at efterfølge Ham. Om imidlertid ikke en saadan Selvraadighed og et saadant kjødeligt Sind medføre Fare og et stort Ansvar, og om man ikke har Grund til at tage et alvorligt Hensyn dertil under Forberedelsen til en salig Død, det vil jeg henstille til alle samvittighedsfulde og oplyste Sjeles gudelige Overveielse.

§ 70. Dog, det bliver fornødent, at vi fremstille denne Sag tydeligere i nogle Exempler. Af Guds Ord er det klart, at en sand Christen maa beflitte sig paa at have et rent Hjerte og en god Samvittighed, paa stedse at skride frem i Helliggjørelsen, paa at rense sig fra al Kjødets og Aandens Besmittelse og daglig fremstille sig for sin Gud som et levende, helligt og velbehageligt Offer (Matth. 5, 8; 1 Tim. 3, 9; 2 Kor. 7, 1; 1 Joh. 3, 3; Rom. 12, 1). Som Følge heraf maa der hos et helliggjort Guds Barn ikke være nogen Synd tilbage, som faar Lov til at raade sig selv; ingen herskende, yndet, undskyldt og besmykket Synd maa taales. En Christen hader af Hjertet den Synd, der endnu bor i hans Kjød; han ønsker at bevare sit Hjerte rent for alle forfængelige og flagrende Tanker og vanhellige Bevægelser, Lyster og Begjæringer og lægger med største Iver Vind herpaa; han ved, at hans Hjerte er en Guds Helligdom, et Sæde og en Bolig for den Herre Jesus, et Tempel for den Hellig Aand; derfor vil han ogsaa have det befriet for al uren og stinkende Lugt. Men, mine kjæreste Medchristne, hvor Mange er der vel blandt Nutidens Christne, som ere saaledes sindede og anse denne Flid for nødvendig? Hvor er den hellige Nidkjærhed imod Synden? Hvor ere de, som jage efter Helliggjørelse, — som gjøre Vold paa sit syndige Kjød, — som undertvinger sit Legeme og holder det i Trældom, — som dæmpe de opstigende Begjærligheder og alvorligen beflitte sig paa at fremstille sin Sjel som en ren og ubesmittet Jomfru for dens himmelske Brudgom? Saa længe som Mennesket nu ikke ved Noget heraf, ikke skjøtter derom og ingen Tanke gjør sig om nogen indvortes og udvortes Urenhed, — saa længe som dets Hjerte mere ligner en Svinesti end en Guds Helligdom, — saa længe som det lader sine Synder raade sig selv, undskylder dem, elsker dem og finder sin Lyst i dem, — saa længe som det modtager og huser dem ikke som en Fiende, men som en behagelig Gjæst, der finder Herberge, naarsomhelst han kommer, hvorledes kan man da sige om det, at det allerede har forberedt sig tilstrækkeligt til en salig Afsked? Skulde man ikke have Aarsag til at gjøre et saadant Menneske itide og i dets sunde Dage Forestillinger om, at det i Betragtning af sin Dødelighed maa beslutte sig til en salig Forandring?

§ 71. Saa advarer den Hellig-Aand os ogsaa, som ovenanført, oftere for Verden og siger, at vi ikke

skulle skikke os lige med denne Verden (Rom. 12, 2); „Verden skal være os korsfæstet, og vi Verden" (Gal. 6, 14); vi skulle „bevare os ubesmittede af Verden; Verdens Venskab er Guds Fiendskab; hvo, som vil være Verdens Ven, bliver Guds Fiende" (Jak. 1, 27; 4, 4), hvilket Altsammen upaatvivleligen gaar ud paa, at vort Liv, vor Vandel, vore Seder, Lader, Ord og Gjerninger, Sedvaner og Hensigter skulle være saa meget som muligt forskjellige fra de kjødelige og jordisksindede Menneskers Liv og Vandel, — at man ikke maa have noget Samfund med Verden i dens vellystige, overdaadige, letsindige, hoffærdige og kjødelige Levnet, — at man ikke maa gjøre sig delagtig i dens vanlige Synder, men have Afsky derfor. Kjødeligsindede Mennesker og Hykler-Christne have t. Ex. den Vane, at de ved Leilighed, naar de ere indbudne til et Bryllup eller andet Gjæstebud, tage sig den Frihed at æde og drikke ikke til Nødtørft eller maadeholden Glæde og Fornøielse, men til Overmaal, ligetil Drukkenskab og Letsindighed, saaledes som man daglig ser for sine Øine. Heri maa nu en sand Christen ifølge de ovenanførte Skriftsprog ikke skikke sig lige med dem; han kan vel gaa i et Bryllup; han kan vel indfinde sig ved et Gjæstebud eller indbyde Andre dertil; det er ham forundt at gjøre sig selv og Andre tilgode og hertil betjene sig af Guds Skabninger og Gaver efter al sin Sjels Lyst (5 Mos. 12, 21); men at der her menes en helliggjort og fornyet Sjel, kan sluttes deraf, at Herren taler til sit Folk, som staar i Pagt med Ham og stræber at leve derefter; Han fordrer ogsaa, at det skal være glad for Herrens sin Guds Ansigt og i Selskab med sine Børn og Tjenestefolk saavelsom Leviterne (der ikke have faaet nogen Arv med dem, men vare helligede til Tjeneste for Herren), „de Fremmede, Enkerne og de Faderløse" (V. 11. 12. 18; Kap. 16, 11). Han giver dem Frihed til at være glade, dog ikke en ubunden, vanhellig og forargelig Frihed, men en Frihed, indskrænket ved visse Betingelser, der smage af lutter Kjærlighed til Gud og Næsten. Jeg indser ikke, hvorfor dette ikke ogsaa skulde angaa de Christne, naar de nemlig befinde sig i en fredelig og velsignet Tilstand og ville være glade i Hans Miskundhed. De kunne imidlertid ikke tage sig nogen større Frihed end alle Tings Herre har givet dem; de maa ikke ophæve de Vilkaar, hvortil denne Frihed er bunden, men helligt overholde dem. De maa, som Christne, være glade for Guds Ansigt, som lydige og kjærlige Børn for sin kjære Faders Ansigt, hvem de ikke gjerne ville krænke, ei engang med et usømmeligt Øiekast. De maa begynde slige Glædesmaaltider som Christne, fortsætte dem som Christne og ende dem som Christne.

§ 72. Hvor derimod det Modsatte sker, og man, som fjernet fra Gud, med stor kjødelig Frihed og Sikkerhed æder og drikker efter al sin ugudelige Sjels syndige Lyst af de Fattiges og Bedrøvedes Sved, Blod og Taarer eller ialfald uden at tænke paa dem, indtil man bliver fuld og drukken, — hvor man sætter al Frygt for Gud tilside, — hvor ingen opbyggelig Samtale finder Sted, men den ene Forargelse følger ovenpaa den anden, — hvor Hjertet tvertimod sin dyrebare Forløsers Advarsel er saa besværet med Fraadseri og Drukkenskab (Luk. 21, 34), at det synker aldeles ned i Synden, og man ikke mere ser eller hører noget Christeligt af det, — hvor man drikker sig saa drukken af Vin, at det fører til Ryggesløshed (Efes. 5, 18), der er visseligen stor Sjelefare forhaanden, og dersom Nogen skulde overraskes af Døden i en saadan Tilstand (hvilket undertiden har hændt saavel her i Byen som andetsteds), saa vidste jeg ikke at finde Noget i Guds Ord, hvormed jeg

kunde give de i et saadant Tilfælde bekymrede Efterlevende noget Haab om den Afdødes Salighed. Ja, dersom Nogen har havt den Vane, uden Undseelse og Fortrydelse, saaledes som her beskrevet, at beruse sig ved enhver Anledning, og han fremturer deri, indtil han bliver syg, og da vel skrifter sine Synder i Almindelighed og lader sig give det Pant paa den Herres Jesu Kjærlighed, som Han rækker os i sin Nadverd, men ikke omtaler hin store Synd, der strider saa aabenbart mod Guds Villie og Daabspagten og som han saa jævnligen og vedholdende har begaaet, ikke advarer sine hidtilværende Drikkebrødre derfor osv. og saaledes røber, at han ikke hjerteligen erkjender og angrer sin Overtrædelse og har fattet et alvorligt Forsæt om Forbedring, da ved jeg vel ikke, hvad Guds uransagelige og uendelige Barmhjertighed, den Herres Jesu Forbøn og den Hellig-Aands Naadeskraft, Han, som ogsaa kan træde frem i Sines Sted med uudsigelige Sukke, har virket hos den Afdøde; men jeg for min Del finder et saadant Endeligt saa betænkeligt, at jeg beder Gud at ville bevare alle mine Medchristne, navnlig de mig betroede Tilhørere, derfor og at ville give dem og os en større Visdom med Hensyn til sin Naade og vore Synders Forladelse. Og naar jeg har talt noget udførligere om denne Sag, saa er det netop skeet, for at jeg kunde faderligen advare alle dem, som læse dette Skrift og veilede dem til en bedre Forberedelse til en salig Død, i hvilken Henseende jeg endnu engang maa anføre Apostelens Ord: „Farer ikke vild! Gud lader sig ikke spotte; thi hvad et Menneske saar, dette skal han og høste; thi hvo, som saar i sit Kjød, skal høste Forkrænkelse af Kjødet" (Gal. 6, 7. 8). Ingen forføre Eder (med en falsk Indbildning og et ugrundet Haab, som det sikre Hjerte danner sig selv efter Satans Anvisning, eller) med forfængelige (ugrundede) Ord (og Forestillinger af andre, kjødeligsindede Mennesker)! thi for Saadant (saadanne Synder, som af Apostelen nævnes i det Foregaaende og Efterfølgende, nemlig Horeri, Urenhed, Gjerrighed, Drukkenskab, V. 3. 4. 5. 18) kommer Guds Vrede over Vantroens (og Ulydighedens) Børn (Efes. 5, 6).

§ 73. Der er imidlertid flere saadanne Synder, som i de nuværende vanskelige Verdenstider og under de kjødeligsindede Menneskers store Sikkerhed forblive næsten uerkjendte, uagtet Herren sætter dem for sig og for sit Ansigts Lys (Ps. 90, 8). Jeg haaber, at det ikke vil være den gudfrygtige Læser imod, om jeg endnu anfører en og anden for at opvække de sorgløse og sikre Sjele til bedre end hidtil er skeet at forberede sig til Døden. Det er efter alle forstandige Hjerters Bekjendelse et Fortrin og en stor Herlighed hos Menneskene, at der er givet dem en tydelig og forstandig Tale og et dertil meget skikket og tjenligt Redskab, nemlig Tungen, som ogsaa ifølge nogle Fortolkeres Mening kaldes et Menneskes Ære (Ps. 16, 9). Jeg holder imidlertid for, at der ikke er noget Lem, som bliver mere og skammeligere misbrugt end netop dette, og at heller ingen Synder blive betragtede paa en letsindigere Maade end de, som fra Barnsben af indtil den sildige Alderdom saa hyppigt, saa vedholdende og saa sikkert begaaes med dette Lem. Hvad er almindeligere blandt Menneskene end unyttigt Sladder, Andres Mønstring og Gjennemhegling, end Bagvaskelse, Bespottelse, Løgn, Sværgen, Drilleri, Skjænderi, Praleri, Smigreri, Hykleri o. a. M.? Dette drive Børnene i Skolerne, de unge Mænd og Piger i sine Sammenkomster, Tjenestefolkene, naar de møde hverandre paa Gaden, Mændene i sine Gjæstebude, Konerne under sine Besøg, de Gamle med sine Kjæppe i Haanden

og Krykker under Armene. Jeg formener, at dersom man vilde angive Forholdet mellem Tungens rette Brug og dens Misbrug, maatte det blive som ti til Tusinde, efterdi denne Synd er saa almindelig, at man snart sagt ikke ved, hvem der er fri for den. De hellige Guds Børn foresætter sig vel alvorligt at ville vogte sig for at synde; de sukke dagligen: Herre, sæt en Varetægt for min Mund, og bevar mine Læber fra Ondt og at de ikke tale Svig, og ønske: O, at jeg kunde bevare min Mund med en Mundkurv og sætte et forsigtigt Indsegl paa mine Læber, at jeg ikke skal falde ved min Tunge, og den maa fordærve mig! (Ps. 34, 14; 39, 2; 141, 3; Sir. 22, 32). Men naar de til sine Tider foretage en Undersøgelse af sin Samvittighed og Vandel, finde de til sin Bedrøvelse, at der næsten ikke er Noget, de støde mere an i, end dette.

§ 74. O, dersom kun Alle, som kaldes Christne, ansaa denne Synd for en virkelig Synd og med Bedrøvelse erkjendte og angrede den! Men Erfaringen lærer desværre, at mange Mennesker leve og dø aldeles sikre og forgløse i denne Henseende og ikke tænke med sand Anger og Bodfærdighed paa de utallige Synder, de have begaaet med sin sletsindige, spodske, spydige, frie, frække, letfærdige, onde Mund og med sin falske, slibrige, giftige, utæmmede og utøilede Tunge, uagtet Guds Aand i sit Ord ogsaa har sat dem paa det sorte Bræt, som udelukker Menneskene fra Guds Rige. Man overveie dog tilbørligt disse Steder: „Din Tunge tænker paa idel Skade; som en skjærpet Ragekniv gjør den Svig. Du elskede Ondt mere end Godt, Løgn mere end at tale Retfærdighed. Du elskede alle fordærvelige Ord og en svigfuld Tunge. Gud skal (derfor) og nedbryde dig evindelig: Han skal borttage dig og udrydde dig af Paulunet, ja oprykke dig med Rod af de Levendes Land" (Ps. 52, 4—7). „Af Hjertets Overflødighed taler Munden. Et godt Menneske frembærer gode Ting af Hjertets gode Liggendefæ, og et ondt Menneske frembærer onde Ting af det onde Liggendefæ. Men jeg siger Eder, at Menneske skulle gjøre Regnskab paa Dommens Dag for hvert utilbørligt Ord, de have talt. Thi af dine Ord skal du kjendes retfærdig, og af dine Ord skal du fordømmes" (Matth. 12, 34—37). „Farer ikke vild! Skjændegjæste skulle ikke arve Guds Rige" (1 Kor. 5, 11; 6, 9, 10). „Dersom Nogen iblandt Eder synes, at han er en Gudsdyrker, og holder ikke sin Tunge i Tømme, men bedrager sit eget Hjerte, hans Gudsdyrkelse er forfængelig. Tungen (den Tunge, som ikke bliver tæmmet overensstemmende med Guds Ord) er en Verden af Uretfærdighed (dens Synder lade sig ikke tælle). Den besmitter det ganske Legeme og optænder Livets Løb og er optændt af Helvede" (Jak. 1, 26; 3, 6). Burde nu ikke en Synd, som Gud under saa strenge Trudsler har forbudt, tages i Betragtning ved den daglige Omvendelse? Og skulde man ikke, hvor man taler om Forberedelsen til Døden, have Grund til at give en eftertrykkelig og gavnlig Paamindelse i saa Henseende? Skal man lade et christent Menneske gaa der med er saadan Mængde Synder, som han ikke har bekjendt og angret? Ak, Herren give dog Naade til, at Alle, som høre og læse dette, maa tage det under moden og gudelig Overveielse og itide beflitte sig paa at forbedre sine befundne Brøst!

§ 75. Endvidere — den retfærdige, hellige og almægtige Gud kræver først og fremst af den Herres Jesu Efterfølgere en grundig Ydmyghed, som det Udsagn af vor Frelser viser: „Lærer af mig! thi jeg er sagtmodig og ydmyg af Hjertet" (Matth. 11, 29), og disse af Hans Apostle: „Agter i Ydmyghed hverandre høiere end Eder selv! Det

samme Sindelag være i Eder, som var i Christo Jesu, som, da Han var i Guds Skikkelse, forringede sig selv, idet Han tog en Tjeners Skikkelse paa" (Filipp. 2, 3. 5 flg.) „Ifører Eder, som Guds Udvalgte, Hellige og Elskede, Godhed, Ydmyghed, Sagtmodighed!" (Kol. 3, 12) „Smykker Eder med Ydmyghed! thi Gud staar de Hoffærdige imod; men de Ydmyge giver Han Naade. Derfor ydmyger Eder under Guds vældige Haand, at Han maa i sin Tid ophøie Eder" (1 Pet. 5, 5. 6). Denne Dyd har nu vel sit Sæde i det fornyede Hjerte; men den røber sig dog ogsaa i en Christens Øine, Lader, Ord, Gjerninger og hele Omgjængelse. Naar man da betragter de Christnes Væsen og Levnet i vore Dage og sammenholder det med den Herres Jesu hellige Levnet ogsaa i denne Henseende, saa maa man isandhed af Hjertet forfærdes og spørge som Disciplene: „Hvo bliver da salige?" (Matth. 19, 25). Jeg vil ikke tale om andre Ting, som vidne om den nuværerde Verdens Hoffærdighed, om dens Foragt for og Undertrykkelse af de Fattige og Enfoldige, om dens trodsige, frække og høie Sind, idet Enhver tragter efter høie Ting, og Ingen vil holde sig nede hos den Lave (Rom. 12, 16), og Ingen vil vige og give efter for den Anden, osv.; men jeg vil kun endnu engang give en hjertelig Paamindelse i Anledning af den umaadelige Pragt, som den nuværende Verden uden Undseelse og Anger driver stedse høiere. Jeg siger: endnu engang; thi jeg har allerede tilforn i dette Værk paa et passende Sted talt derom og fremstillet Sagens Vigtighed efter den Evne, Gud forundte.*) Men jeg har siden til min Sjels Bedrøvelse seet, at Nutidens Christne, trods alle hjertelige Formanin- Advardsler og Trudsler af Guds tro Tjenere, ere stegne stedse høiere i saadan Forfængelighed, Egenkjærlighed og Verdenskjærlighed, og omendskjønt den hellige og retfærdige Gud i de senest tilbagelagte Aar har trykket og hjemsøgt os med mangehaande Plager og Straffe, saa har Han dog ei engang formaaet at bringe os til at standse lidt og sige: „Hvad gjør jeg?" (Jer. 8, 6) Kan det, jeg gjør, behage Gud? Herren siger, efter at vi alle Stænder have syndet saa storligen: „Læg nu din Prydelse af dig, at jeg maa vide, hvad jeg skal gjøre ved dig" (2 Mos. 33, 5). Men vi svare i Gjerningen: „Ikke saa; thi jeg har elsket Fremmede, og efter dem vil jeg gaa" (Jer. 2, 25).

§ 76. Ak, Gud i Himmelen forbarme sig! vi have gaaet saa længe efter de Fremmede, have forelsket os saaledes i dem og deres Sæder, Paafund, Galanterier, Moder og Narrestreger, at Gud og Hans Ord ere blevne fremmede for os og vi for vor Gud. Vi vide snart ikke mere, hvad vi gjøre, og hvorledes vi te os, og hvor vi høre hjemme. Hvad christelig Enfoldighed, Ydmyghed, Selvfornegtelse, Verdensforsagelse, den daglige Optagelse af Jesu Kors og Hans Efterfølgelse er (ak, Gud! ak, hellige og retfærdige Gud! hvor dybt ere vi ikke faldne!), det er gaaet næsten aldeles i Glemme hos os. Vi maa stadse og prunke, svinge og vrikke paa os og klæde os paa fremmed Vis og i udenlandske Tøier, selv om det skulde koste Manges Gods og Blod, ja Legeme og Sjel. Jeg mindes at have læst, at der etsteds i Italien levede en ung Pige, som havde nedsænket sig saaledes i Kjærligheden til det Forkrænkelige, at hun derover glemte sin Gud, sin Jesus, sin Samvittighed, sin Sjel og Salighed, hvilket sees af det Efterfølgende. Hun faldt efter Guds retfærdige Dom i en farlig Sygdom; hendes Nærmeste skjønnede, at denne vilde afskjære hendes Livstraad, hvilket ogsaa Lægerne stadfæstede; derfor advarede de

---

*) 3die Del, 7de Præd., § 38 flg.

denne Pyntedukke og formanede hende til at slaa Verdens forfængelige og hovmodige Væsen af sine Tanker og henvende dem paa sin salige Udtrædelse af Tiden ind i Evigheden. Hun følte vistnok godt, at hendes Legemes Lerhytte begyndte at knage og nu snart vilde falde sammen; men hun ønskede dog intet Andet end at iføre sig sin kostbare Pynt endnu engang og dø i den og gav sig heller ikke, førend man opfyldte hendes Forlangende. Da hun nu, det levende Lig og den to Gange Døende, var paaklædt efter sit Ønske, og hun følte sine Kræfter svinde mere og mere, begyndte hun at skrige græsseligt: Saa skal jeg nu altsaa dø! — i min blomstrende Alder! — og forlade alt dette! De Tilstedeværende talte endnu engang bevægeligt til hende og bade hende at glemme Forkrænkeligheden og tænke paa Evigheden samt befale Gud sin Sjel; men hun svarede: Hvad har Gud med mig at gjøre, siden jeg dog aldrig med noget sandt Alvor har tænkt paa Ham? Nu kommer Djævelen, som jeg har tjent i Pragt og Hoffærdighed, osv., og dermed blev Sjelen tagen fra hende.

§ 77. Ser her, I dyrekjøbte Sjele, et skrækkeligt Billede paa Nutidens jordiskfindede og i Kjærligheden til det Forkrænkelige nedsænkede Mennesker! Ser, hvor drukne og rasende Verdens Vellyst og det hoffærdige Levnet formaa at gjøre mangt et Hjerte! Ser, hvilken Ende det tager med det hovmodige Væsen, der nu for Tiden drives saa frit og trygt af Alle og Enhver hos alle christne Folkeslag, som om der var kommet et Frihedsbrev fra Himmelen paa, at man heri kunde gjøre efter sit syndige Forgodtbefindende og intet Ansvar i saa Maade havde at befrygte. I ville tænke: Det var ikke godt, om Alle, som gjerne have klædt sig galant, à la mode (som I sige*), propert og net, skulde dø paa denne Maade. Naar det kommer dertil, at man skal dø, faar man nok glemme saadanne Ting. Jeg svarer: Yndlingssynderne ere ifølge den Hellig-Aands Udsagn „lutter fine Snarer, hvori Satan holder Menneskene fangne til at gjøre hans Villie“ (2 Tim. 2, 26). Og disse Baand have den særegne Natur, at de saa at sige gjøre dem, som ere hildede deri, drukne, hvoraf det kommer, at de befinde sig vel i dem og ikke føle noget Besvær deraf, men i den yderste Sjelefare vandre trygge og glade fremad. At sønderrive og udfrie Sjelen af slige skjulte og sterke Satans Snarer, hvori et Verdensbarn Aar efter Aar mere og mere har indviklet sig, og som have gjort dets Hjerte aldeles sikkert og sorgløst, er ikke et Menneskes Værk; men Gud maa, som Apostelen lærer paa det anførte Sted, give en saadan Sjel Omvendelse til Sandheds Erkjendelse; Han maa gjøre den ædru, saa at den bliver rigtigt vaagen. Men om Han nu ikke vilde gjøre det, om Han nu lod en saadan stolt, overdaadig, pragtsyg Sjel, som i alle sine Dage i Gjerningen har udleet den Herres Jesu Mode, Hans Enfoldighed, Hans Ydmyghed, Hans Kors, Hans Tornekrone, Hans bloddryppende og sammenfiltrede Haar o. a. M. og sat høiere Pris paa, været mere bekymret for, tragtet ivrigere efter sine Verdensmoder, sin Hoffærdighed, sin Vellyst, sin optaarnede, sløifebesatte, pudrede, krøllede, nattevandrende, pragtfulde Hovedpynt, sin laante, unyttige, verdensbehagende Legemsprydelse, sin Anseelse blandt Menneskene, end den har elsket og søgt Ham og Hans søde og salige Samfund, — om nu Gud lod en saadan Sjel i disse sine kjære Snarer føre hen i Mørket, hvor Graad og Tænders Gnidsel og Helvedes Baand og Lænker venter den, saaledes som det vederfores den, vi ovenfor til en salig Forfærdelse have fremstillet, hvad da?

*) Det er: paa Moden.

§ 78. Jeg kunde sige: Jeg vil dog haabe, at den barmhjertige Gud ikke vil gaa saaledes tilværks med mig. Men siger mig: hvilken Grund have I for et saadant Haab? Have I nogen Forjættelse i Skriften, som forsikrer Eder om, at omendskjønt I Eders hele Liv igjennem have været Herrens Mund ulydige, beflittet Eder mere paa at efterfølge Verden end den korsfæstede Herre Jesus, lagt mere Hoffærdighed end Ydmyghed for Dagen i Eders hele Omgjængelse, givet megen Forargelse, anvendt megen Tid og mange Penge paa det Forgjængelige, men Lidet eller Intet helliget Eders Gud, Eders Sjel og Evigheden og ei engang paa Eders Syge- og Dødsseng vist nogen sand Omvendelse, naar undtages, at Frygten for Helvede har aftvunget Eder de Ord: Gud være mig Synder naadig! — I desuagtet skulle nyde Godt af Guds Barmhjertighed i Christo Jesu? Hvor staar denne Forjættelse skreven? i hvilken Bog? i hvilket Kapitel? Hvor farligt er det dog ikke, medens man fremturer i herskende Synder, at gjøre sig Haab om Guds Barmhjertighed, at misbruge Guds Naade til Uterlighed og at anvende det, som er os givet for at gjøre os Synden led og afskrække os fra den, for at bringe os til at elske Gud desto høiere og adlyde Ham desto villigere og for at fylde vor Sjel med Retfærdigheds Frugter, at anvende det til vor Bestyrkelse i Synden, til at bedrøve og foragte Gud og gjøre vor Sjel aldeles tom, ufrugtbar og uduelig: I kunde endvidere sige: Er da Guds Søns, vor Frelsers, kostbare Fortjeneste for liden og for kort til at kunne tildække vore syndige Daarskaber? Hvor stor og omfattende den Herres Jesu Fortjeneste er, derom er der her ikke Spørgsmaal; vi vide af Guds hellige Ord, at Bredden, Længden, Dybden og Høiden af den velsignede Frelsers Kjærlighed strækker sig over Alle (Efes. 3, 18), — at Han har givet sig selv til en Gjenløsnings Betaling for alle Mennesker (1 Tim. 2, 6), og at Han er Forsoning ei alene for vore, men ogsaa for den ganske Verdens Synder" (1 Joh. 2, 2); ikkedestomindre lærer den hellige Skrift og Erfaringen, at mange Tusinde Mennesker fortabes, ikke af Mangel paa Jesu Fortjeneste, der rigeligt og kraftigt tilbydes dem i Evangeliets Ord og de hellige Sakramenter, men formedelst sin Vantro, der aabenbarer sig i de Kjødets Gjerninger, som de dagligen aldeles trygt øve.

§ 79. Var ikke den Herre Jesus ligesaavel i Nazareth som andetsteds en Frelser, og var ikke ogsaa der den Naadens Fylde i Ham, som med de livsaligste Ord udgjød sig af Hans guddommelige Mund? Og alligevel nød Indbyggerne der formedelst sin Vantro og Ondskab mindst Godt af Ham (Joh. 1, 16; Luk. 4, 22 flg.; Matth. 13, 55; Mark. 6, 5. 6). Da Synderinden levede forargeligt i Staden og gjorde sit urene Legeme behageligt med vellugtende Salver, prunkede med sine Haarlokker og andre Prydelser og var et Anstød for mange letsindige Sjele, var Han ikke ogsaa da den Naadestol, som Gud har fremstillet for al Verden, at den skal tro paa Ham og blive frelst ved Ham? (Rom. 3, 25) Men hun kunde ikke nyde Godt af Ham, førend hun lod sig vinde ved Hans livsalige Hyrderøst, fulgte denne og kom og lagde sig ved Hans Fødder, vædede dem med sine Taarer, aftørrede dem med sine skjønne Haarlokker og salvede dem med Salve (Luk. 7, 38. 39). Naar vi faar se og høre noget Lignende af de pragtfulde Fruer og Frøkener i vor Tid, saa ville vi af Hjertet ønske dem til Lykke og saa rigeligen og sødeligen, som det nogensinde er muligt, ved Guds Naade, Ord og Aand fremstille for dem Guds Kjærlighed og den dyre Forløsning, som er skeet ved Jesum Chri-

stum. Men hvor bagvendt er det ikke, at man vil have den samme Trøst som Synderinden og dog ikke, som hun, omvende sig af Hjertet, gjøre Bod og Bedring og sige Verdens overdaadige, forfængelige og letsindige Væsen Godnat! „Er ikke Herren sendt til at kundgjøre et godt Budskab for de Sagtmodige (og Fattige i Aanden), — til at forbinde dem, som have et sønderbrudt Hjerte, og til at trøste alle Sørgende?“ (Esai. 61, 1, 2; Matth. 5, 3; Luk. 4, 18). Hvo, som nu Intet ved og Intet vil vide af den aandelige Fattigdom, af et sønderbrudt Hjerte, af Bedrøvelsen efter Gud, men daglig lever i Glæde, stadser, braser og brammer, ler, er sikker og ved godt Mod med Verden og formedelst Satans Forførelse misbruger det søde og salige Evangelium om Jesus Christus til at trøste sit letsindige Hjerte i alle dets Synder, hvilket Haab skal man give en Saadan om Saligheden?

§ 80. Dersom en af den Herres Jesu Disciple havde kommet til den omtalte Synderinde før hendes Omvendelse og forkyndt hende Evangeliet, omtrent med følgende Ord: Gud har sendt sin Søn Jesum Christum til Verden, ikke for at dømme den, men for at frelse og saliggjøre den. Han vandrer nu omkring allevegne i Jødeland og søger det, som er fortabt; Han kalder Syndrene til Omvendelse; Hans Hjerte er en Naadens og Kjærlighedens Kilde og Fylde; Han vil ikke støde Nogen ud, som kommer til Ham; der drypper saa at sige Honning af Hans Læber; Han lokker paa de vildfarende Faar, ligesom en Høne paa sine forskræmte Kyllinger; Han vil heller sætte sit Liv til, lide Helvedangst, Vanære, Spot, Smerter, ja selv Korsets Død og udgyde sit guddommelige Blod end lade nogen eneste Sjel fortabes. Nu vel, du forvildede Faar, denne Frelse er ogsaa sendt dig; Han har befalet mig at forkynde den ogsaa for dig. Se, Jesus venter paa dig! Han har udbredt sine Arme for at omfavne dig og optage dig i sit salige Samfund; Han vil tage al din Synd fra dig og kaste den i Havets Dyb; skynd dig blot, og forsøm ikke Tiden! Forlad Verdens Forfængelighed og Urenhed; forlad de Syndeveie, der føre dig i Fordærvelse! Dette havde hun vel hørt paa med Glæde og svaret, at det var hende inderligt kjært, at den barmhjertige Gud omsider havde besøgt sit Folk og sendt den forlængesiden forjættede Verdensfrelser; han glædede sig ogsaa over den store Kjærlighed, Han, efter hvad hun nu hørte af Hans Apostel, bar til hende og og alle arme Syndere, vilde ogsaa bestandig trøste sig ved den og rose sig deraf for al Verden; men det lod sig dog ikke vel gjøre for hende, at hun strax forlod Verden, aflagde sin Skjøgestads og afstod fra sin vanlige Vellyst; hun var endnu ung, havde mange gode og trohjertige Venner i Verden, som hun ikke strax kunde støde for Hovedet; det var ogsaa meget behageligt at være i Anseelse blandt Folk, at blive afgjort og kjærtegnet af kjække Kavalierer; ikkedestomindre skulde hun stedse være den Herres Jesu tro Veninde og Tjenerinde og saa snart som muligt, navnlig, om hun faldt i en Sygdom og saa Døden for Øinene, ikke glemme at løsrive sig fra Verden, forsage de forkrænkelige Ting og søge sin Retfærdighed og Salighed hos Ham. Hvad mene I, kjæreste Tilhørere og Læsere? havde den omtalte Synderinde i denne Tilstand været en sand Veninde og Elskerinde af den Herre Jesus? Vilde hun paa denne Maade være bleven salig, om en eller anden Guds Dom havde overrasket hende? Kunde hun ogsaa under saadanne Omstændigheder kaldes et sandt Guds Barn og en Arving til det evige Liv? Jeg haaber, at I ikke ville besvare disse Spørgsmaale med Ja. „Derfor besværger jeg Eder for Gud og den Herre

Jesus Christus, som skal dømme Levende og Døde" (2 Tim. 4, 1), at I anvende dette paa Eder selv og vel overveie, hvad I have at gjøre. Vælger det Sikreste og Bedste; tyr af Eders ganske Hjerte og af Eders ganske Sjel til den Herre Jesum! Idag, dersom I høre Hans Røst, da forhærder ikke Eders Hjerter? Lægger Eder med al Eders Stads og Fjas, Pynt, Pragt og Herlighed ned ved Hans allerhelligste Fødder og gjører som denne Kvinde! saa skulle I finde Ro, Trøst, Frelse og Liv i rigeligt Maal, ligesom hun.

§ 81. Endelig kunde I sige: Skulde da den nuværende Verdens pragtfulde Levnet slet ikke lade sig undskylde? Det er dog meget at anklage saa mange Tusinde Mennesker, høie, middels og lave, for en grov Synd, at forurolige dem i Samvittigheden, bestride deres Christendom og vække Tvivl hos dem om deres Salighed. Det er jo dog blot udvortes, ligegyldige, i og for sig hverken gode eller onde Ting, hvorover man ikke burde gjøre saa mange Ophævelser, efterdi Alt kommer an paa Hjertet og dets Beskaffenhed. Vi ere ikke blot Christne, men ogsaa Mennesker og maa leve i Verden. Det kan nu engang ikke være anderledes; vi saa gjerne, at det var anderledes, osv. Jeg maa her for det Første minde om, at vi for Tiden beskjæftiger os med Fremstillingen af en sand christelig Forberedelse til en salig Død, og at det da ikke sømmer sig for os at tale og skrive, hvad Verden og de nuværende Skin- og Mundchristne gjerne høre og læse, men hvad der er overensstemmende med Guds hellige Ord, vort Embede og vor Samvittighed og gavnligt og opbyggeligt for de af vor Jesus saa dyrt kjøbte Sjele. Mine Venner og Veninder, vi ile daglig fremad som paa en Postvogn*) ad den Vei, der fører til Døden, til Guds Domstol og ind i Evigheden. Er det Eder ligegyldigt, hvorledes I ankomme derhen, forberedte eller uforberedte, som de ydmyge, verdensforsmaaende og bodfærdige Guds Børn eller som de hovmodige, jordiskfindede og ubodfærdige Verdensbørn? Er det Eder ligegyldigt, om I skride frem paa den trange Vei, hvorpaa kun Faa vandrer, og som fører hen til Livet, eller paa den brede Vei, hvorpaa der er Mange at finde, og som fører hen til Fordærvelse? (Matth. 7, 13. 14). Er det Eder ligegyldigt, om I hisset faar høre: Kommer hid, I Velsignede, eller: Gaar bort, I Forbandede? Hertil ville I ikke svare Ja. Hvoraf kommer det da, at I finde det forunderligt, naar man foruroliger Eder i Eders daarligt beskafne, inddyssede, forblindede Samvittighed? I ere som Søvngjængere, der ile hen til en rivende Malstrøm, og vi skulle ikke raabe til Eder og vække Eder? I have en Christendom, som ikke er sand i Christo, — som kun har Gudfrygtigheds Skin (ihvorvel den ikke engang har det hos Eder Alle) og fornegter dens Kraft, og vi skulde ikke bestride den? I ville vandre med Verden paa Syndeveien, som fører hen til Fordærvelse, og vi skulde ligefuldt prise Eder salige og ingen Tvivl vække hos Eder om Eders Salighed? Jeg vil aabenhjertigt sige, hvad jeg tænker: Dersom vi, som Gud har værdiges at sætte til sit Ords Tjenere og til Vogtere over Sjelene, vilde tie stille til Nutidens hoffærdige Levnet, til den herskende Pragt, til Letsindigheden, til de foragtelige Blottelser, til de fordærvelige Forødelser, saa fortjente vi ikke Navn af Sjelehyrder, Sjelevogtere, men af Sjelemordere, Sjeleforrædere, og da vilde vor Fordømmelse blive større end Eders.

§ 82. Lader dog, siger jeg endnu engang med den hellige Apostel, „Ingen forføre Eder med forfængelige Ord"

*) I Udlandet er Befordringen af Personer og Gods forenet med den offentlige Brevbefordring. O. A.

(Efes. 5, 6), som om Verdens nuværende Pragt- og Modevæsen nok lader sig undskylde for Gud og hans Domstol, og som om man for den Sags Skyld kunde gaa aldeles sorgløs fremad paa Veien til Evigheden! Vel er det noget Ydre; men det aabenbarer dog det Indres Tilstand og vidner om det kjødeligsindede Hjertes Overmod. Til Exempel: den Ustadighed i Dragter og Moder, der nu er saa almindelig, idet man aarlig, ja ofte langt hyppigere, maa have noget Nyt og forkaster og udler, hvad man før fandt Smag i, hvoraf kommer den uden af et ustadigt, tankeløst og letsindigt Hjerte, hvilket ikke kan bestaa med sand Christendom, saasom den Hellig-Aand fordrer noget Andet af de Christne? Mine kjære Brødre, siger den hellige Apostel, bliver faste, ubevægelige, altid rige i Herrens Gjerning! (1 Kor. 15, 58), og paa et andet Sted: Naaden være med alle dem, som elske vor Herre Jesum Christum i Uforkrænkelighed (disse sidste Ord forklares af de lærde Fortolkere ved Billedet af en tugtig og dydig Jomfru, der er trolovet med en Mand, som hun hænger ved med standhaftig og urokkelig Kjærlighed og Troskab og hvem hun alene søger at behage — Efes. 6, 24). Smykker Eder med Ydmyghed! skriver den hellige Apostel Peter (1 Br. 5, 5; jfr. Kol. 3, 12); elsker Ydmygheden høiere end alle Eders andre Klæder! slaar den om Eder som en Kappe eller Overkjole, og lader Intet afdrage Eder fra den! indsvøber Eder i den, som den Dragt, der bedst behager Eders himmelske Brudgom! Man tænke sig: dersom en fornem Prins havde fattet Kjærlighed til en fattig Pige (saaledes som Ahasverus til Esther — Esth. 2, 17) og, idet han aabenbarede hende sin Kjærlighed, tillige anbefalede hende Ydmyghed, sigende, at han fandt Behag i hendes naturlige Skjønhed, uden Tilsætning af udvortes, laante, overflødige Klædningsstykker, Dingeldangel og Narrestreger, som han ikke kunde fordrage — jo mere beskeden og ydmyg hun vilde vise sig i al sin Omgjængelse, desto kjærere skulde hun være ham —, og hun ikkedestomindre vilde gjøre sig til, bryste sig, stadse, braske og bramme, hvad vilde man da slutte heraf? Udentvivl at Bruden var en Tosse og ikke vidste at sætte Pris paa Prinsens Kjærlighed eller at imødekomme ham med sand Gjenkjærlighed. Man gjøre nu Anvendelse heraf paa vore Dages Christne, hvilke den Herre Jesus har værdiget sin guddommelige, høie Kjærlighed og i Daaben antaget til sin Brud, hvem han paa bedste Maade har anbefalet Ydmyghed, som en ham velbehagelig Dragt; men ikkedestomindre gjør denne hans Brud netop det Modsatte og elsker Hoffærdighed og Forfængelighed; skulde vel dette kunne bestaa med sand Christendom?]

§ 83. Skriften lærer, at det er eiendommeligt for de sande Christne, „at de beflitte sig paa (ivrigt bestræbe sig for, sætte sin Ære i) at være Gud velbehagelige" (2 Kor. 5, 9), — „at de dagligen tage sit Kors op og følge sin Jesum" (Luk. 9, 23), — „at de dagligen ransage i Skrifterne" (Ap. Gj. 17, 11; Ps. 1, 2), — „at de dagligen øve sig til Gudfrygtighed, — at de jage efter Retfærdighed, Gudsfrygt, Tro, Kjærlighed, Taalmodighed, Sagtmodighed, — at de stedse stride og kjæmpe" (1 Tim. 4, 7; 6, 11. 12), osv. Hvorledes vil man nu forene disse den Hellig-Aands Forskrifter og Skildringer med, hvad der er eiendommeligt for Nutidens Christne, der beflitte sig paa at tækkes Verden og være i Anseelse hos den, — der Intet vide af den Herres Jesu Kors og Efterfølgelse, — der ransage i Romaner og Kjærlighedshistorier, men aldrig have taget Profeternes og Apostlernes Skrifter i Haanden eller seet i dem, undtagen naar Præsten paa Prædikestolen har op-

læst Texten til sin Prædiken af dem, — der øve sig i Forfængelighed og blive bedrøvede, naar der kommer en ny Mode, og de ikke have været de Allerførste til at følge den, — der stride med hverandre om hvem der kan overgaa den Anden i Pragt og Overdaadighed, — der taale saare meget for Modens Skyld og lade sig indsnøre og indtvinge, saa at de neppe kunde drage Aande, blotte sig selv i den strengeste Kulde og fryse saa at de ryste og skjælve? En høiforstandig og gudfrygtig Fyrste, som ogsaa maatte se paa Saadant hos sine Fruentimmer, spurgte sin Hofprædikant, hvorledes man kort og godt kunde beskrive en gjild og paa Moden klædt Dame med al hendes Stads og Pragt. Da Præsten svarede, at den Hellig-Aand havde givet alt saadant Pragt og Skinvæsen Navn af Fantasi — Ap. Gj. 25, 23*), faldt Fyrsten ham i Talen og sagde: Saa maatte man altsaa kalde dem Fantastinder (Sværmerinder)? Hofprædikanten rystede paa Hovedet og taug stille; men Fyrsten vedblev og sagde: Jeg har tænkt ved mig selv: en vis lærd Mand kalder Linet Kvindernes elskede Martyr, fordi de maa bearbeide det paa mange Maader, kjæmme, rødne, braake, svinge, hække det osv., inden det bliver, som de ville have det; saaledes kunde man kalde de stolte Dukker Skræddernes Martyrinder, fordi de taale saa Meget af de Karle og lade sig snøre, tvinge og indknibe af dem, for blot at kunne siges at være klædte paa Moden. Ved denne Leilighed falder det mig ind, hvad en berømt Forfatter**) i vor Tid fortæller. Dersom Herren, siger han, havde befalet, at vore Fruer og Frøkener midt om Vinteren skulde gaa med blottet Hals og bare Arme og Bryster, og at de skulde afholde sig fra Vin, Krydderier og en Mængde andre Lækkerheder og istedet derfor spise brændt Papir, Kul, Kridt og Deslige (som Nogle have gjort for at faa en bleg Ansigtsfarve), o, hvor vilde de da ikke besvære sig og klage over Christendommens utaalelige Byrde! Men nu, da de gjøre det af sig selv og for at behage Verden, hører man ikke, at de besvære sig derover. Overveier her, om saadant Væsen lader sig forene med sand Christendom!

§ 84. Først og fremst betænke man, hvorledes man tiltror sig at kunne forsvare for Gud i sin Samvittighed og for den almindelige Verdensdommers Domstol den af Fruentimmerne i længere Tid saa stadigt yndede Mode at blotte og bære til Skue Hals, Bryster og Arme! Jeg vil ikke anføre Alt, hvad de nulevende for Gud og Sjelene nidkjære Kirkens Lærere have ytret desangaaende saavel mundtlig som i offentlige Skrifter, men vil kun bemærke, at jeg finder Efterretninger om, at denne Blottelse ogsaa har været yndet hos de Gamle. En brunsvigsk Historieskriver fortæller etsteds, at der i Kapellet paa det fyrstelige Slot Kalenberg er afmalet en Fyrstinde med sine Fruentimmer, samtlige efter Datidens Skik med blottet Hals og Bryst. Den gamle, hellige Matthesius giver tydeligen og med hellig Nidkjærhed at forstaa, at den samme Brug ogsaa paa hans Tid søgte at udbrede sig. Verden, siger han, er tilsidst bleven skamløs; derfor afklippe Fruentimmerne sit Haar, saa at de se ganske afstumpede ud; de kunde og vilde ikke mere bedække sin Skam og sine Bryster. Og paa et andet Sted: Ved de udhugne Hjørnesøiler (med hvilke de stolte Riges Døtre sammenlignes — Ps. 144, 12) maa man forstaa dem, som ei alene have sine Kryds og Bruser, Pufærmer og udhugne og snorbesatte Bræmmer og Slæb, men ogsaa sine gjennemsigtige Klæder af Netteldug og prunke med blottet Hals, bare Arme og Bryster, — hvoraf sees, at det just ikke, som man skulde tro, er

*) I vor Bibeloversættelse gjengivet ved Pragt.
**) Engelgrav.

noget Nyt, at saadant forargeligt Væsen nu er kommet i Brug, men at man kun paany har fremtaget gamle Synder. Men det er efter min Formening mærkværdigt og noget Nyt hos den i slige Ting ustadige Verden, at den omtalte Brug dennegang er saa almindeligt antagen og yndet og nu i saa mange Aar stadigt har holdt sig. Blandt dem, som det paa Embedsvegne paaligger at standse saadant Uvæsen, har der næsten ikke været en Eneste, som har ivret tilbørligt derimod; de stakkels Præster have vel fra Prædikestolene gjort bevægelige og eftertrykkelige Forestillinger derimod; men man har kun udleet dem og i Gjerningen sagt til dem: Det Ord, som I have talt til os i Herrens Navn, det ville vi ikke høre Eder i; men vi ville gjøre alt det Ord, som er udgaaet af vor Mund (Jer. 44, 16. 17), og de have saaledes ikke havt Andet end Sukke og Klager igjen, ligesom fordum Jeremias, der ogsaa formanede, bad, bønfaldt, græd og sagde: „Giver Herren Eders Gud Ære, før Han lader det blive mørkt (før Guds Domme, lig et skrækkeligt Uveir, bryde løs over Eder); Men dersom I ikke ville høre dette, skal min Sjel græde i Skjul for Eders Hovmodigheds (Trodsigheds, Sikkerheds og Gjenstridigheds) Skyld“ (Kap. 13, 16. 17). At nu, siger jeg, en saadan forargelig og, som en høi Person engang af hellig Nidkjærhed kaldte den, skamløs og uterlig Mode har været saa længe og saa almindeligt yndet og bibeholdes trods alle Bønner, Formaninger og Irettesættelser af de for Gud nidkjære Lærere, det ved jeg ikke at nævne ved noget andet Navn end en kraftig Virkning af Satan, der finder saa stort Behag i den, at han af al Magt stræber at opretholde den, efterdi han af Erfaring ved, til hvilken Fordel den har været ham i hans Rige. De gudfrygtige Sjele behage at betænke, hvor letsindig og letfærdig Verden er bleven, siden denne Mode kom op: saa tvivler jeg ikke om, at de ville give mig Medhold og med Taarer beklage den Elendighed og stolte Sikkerhed, hvori vi ere nedsunkne.

§ 85. Og for at bevise, at man har Aarsag til under den christelige Forberedelse til Døden med sand Omvendelse at tage Hensyn til denne saa almindelige og meget undervurderede Synd, saa beder jeg, at man vil betænke følgende Grunde. Den hellige Apostel lærer, at christelige Kvinder ikke skulle vise sig i Guds Menighed uden med bedækket Hoved eller med Ærbødighedstegn (et Tegn paa den Magt, Manden efter Guds Anordning har over hende) paa Hovedet. Kvinden bør have Ærbødighedstegn paa Hovedet for Englenes Skyld. — — Dømmer selv: lader det vel, at en Kvinde beder barhovedet til Gud? (1 Kor. 11, 5. 10. 13). Vi kunne ikke her indlade os paa grundigt og udførligt at undersøge, hvad det er for en Utilbørlighed, Apostelen paa dette Sted ivrer imod, Noget, hvorom der er meget Spørgsmaal blandt de Lærde; men det er efter min ringe Formening aabenbart af den hele Tale, at han ikke vil have, at Kvinderne i Korinth skulle vise sig i Menigheden med ubedækket Hoved og Ansigt, idet han finder dette stridende mod Forsamlingens Hellighed og den Ærbødighed, man skylder Gud og Hans hellige Engle, som ere de tilstede. Hvad mene I nu? — skulde vel den hellige Apostel have taalt, at Koner og Piger ei alene viste sig i Guds Menighed med ubedækket Hoved og Ansigt, men ogsaa med blottede Bryster? Hvori nu end det Uvæsen, der herskede blandt de korinthiske Koner og Piger, har bestaaet, og hvad nu end den hellige Apostel har tilsigtet med hin Forskrift, saa sees dog heraf tydeligt, at ingen Dragt, ingen Brug eller Mode, som kan give Næsten Anstød og Forargelse og som smager mere

af Letsindighed, Egenkjærlighed og Verdenskjærlighed, Hoffærdighed og Vellyst end af Ærbarhed, Selvfornegtelse, Verdensforsagelse, Kysthed og Renhed, sømmer sig for en Christenkvinde og bør taales i Guds Menighed, — iligemaade, at den nuværende Verden tager meget feil, naar den paastaar, at Alt, hvad der angaar Klæderne og i saa Henseende herskende Skik og Brug, er noget Ydre og en Middelting, som ikke medfører nogen Skade for det Indre, hvorfor heller ingen Præst eller Sjelesørger bør bekymre sig derom eller give Forskrifter desangaaende. Ak, dersom Pyntedukkerne og Modedamerne fremture i sit forfængelige Sind og ikke ville lade sig irettesætte og tugte af Guds Aand, hvor ville de da ikke komme til at forfærdes, naar deres uerkjendte Synd bliver dem foreholdt for Jesu Christi Domstol, og de skrækkelige Ord komme til at lyde dem imøde: „Jeg kjendte Eder aldrig; viger bort fra mig, I, som beflitte Eder paa Uret!“ (Matth. 7, 23). „I have skammet Eder ved min Enfoldighed, min Ydmyghed, min Efterfølgelse; I have elsket Verden og dens Forfængelighed, men udleet mig i mine Lemmer; I have beflittet Eder mere paa at tækkes Verden end mig; I have vel seet og hørt mine Tjeneres Nidkjærhed, Bønner, Sukke og Irettesættelser, men have ikkedestomindre fremturet i Eders Pragt og Ublufærdighed og have hadet og bespottet dem, fordi de vilde hovmesterere Eder formedelst Eders nye Moder. Saa gaar nu hen og faar efter det, som er skeet ved Legemet!“ (2 Kor. 5, 10) I have villet være blottede; saa skulle I nu være blottede og aldrig vorde iførte mine Egnes Herlighed, men være beklædte med evig Skam og Skjændsel, osv.

§ 86. Man betænke ogsaa dette Udsagn af den hellige Apostel: „Jeg vil, at Kvinderne (de christelige Kvinder) skulle pryde sig i sømmelig Klædning med Blufærdighed og Tugtighed, — — som det sømmer sig Kvinder, der bekjende sig til Gudsfrygt, med gode Gjerninger“ (1 Tim. 2, 8. 9. 10). Apostelen skjelner tydeligen mellem de Vantroes eller endnu i Forfængeligheden indviklede Verdensbørns Prydelse og dens Klædedragt og Skik og Brug, som anstaar de troende og himmelskfindede Hjerter. Om den sidste siger han, at den kjendes paa Blufærdighed og Tugtighed, saavelsom Maadehold, Ydmyghed, Renhed o. a. M., og, at den maa stemme overens med Christendommen, Daabspagten, Gudfrygtigheden, Helliggjørelsen, Selvfornegtelsen og Afsondringen fra Verden formedelst et himmelsk Kald. Af disse Ord kunne vi da slutte, at ingen Prydelse, ingen Skik og Brug i Klædedragt, som ikke er forenet med Blufærdighed, Tugtighed, Ærbarhed, Maadehold og Velanstændighed, behager Gud, passer sig for en christelig Kvinde eller stemmer overens med hendes Daabspagt og Bekjendelse, hvori hun har forsaget Djævelen og Verden med alt deres Væsen og alle deres Gjerninger, samt at hun ved at elske og udvælge disse forkaster og tilsidesætter den Gudfrygtighed, hvortil hun har forpligtet sig og hvortil hun ved sin Christendom og Samvittighed er forbunden. Nu formaner og beder jeg Eder, I dyrebare Sjele, ved Guds Barmhjertighed, at, naar I ere alene i Eders Hus og Kammer og ikke have Eders sædvanlige Pynt og Prydelse paa, men t. Ex. i en Slobrok eller en anden simpel Klædning berede Eder til Bønnen, at I da for Guds Aasyn ville overveie disse Apostelens Ord som et Guds Ord, derefter prøve Eders Klædedragt, dens Beskaffenhed og Udseende og undersøge, om den sømmer sig for Eder, som døbte og fra Verden ved et helligt Kald afsondrede, i Samfund med Jesus Christus, den Korsfæstede, bragte og til Hans Efterfølgelse, til Gudsfrygt, Kysthed, Maadehold og

Ydmyghed forbundne Sjele eller ikke, og navnlig, om den hidtil saa yndede Blottelse er forsvarlig og kan give Eder Frimodighed for Guds Aasyn og Dom og i Eders sidste Stund.

§ 87. Maa I ikke tilstaa, at en saadan Mode efter alle ærbære og gudfrygtige Menneskers Dom er aldeles skamløs, — at den er opfunden af et letsindigt og i Vellyst og Verdens Forfængelighed begravet Folk og derfra bragt til os, — at den har forhexet, bedaaret og indtaget mange unge Mennesker, saa at de næsten have glemt al Tugt og Skam, som den daglige og sørgelige Erfaring lærer? Er det ikke saa, at efter at denne letfærdige Blottelse er kommen i Brug, ere Kvinderne (jeg taler ikke om alle; Gud kjender Sine) blevne saare frie, frække, sikre og ublufærdige? Naar har Snak og Sladder, fræk Latter og Fnisen, mistænkelig Omgang med Slægtninger og Fremmede, Koldsindighed i Andagten, Undladelse af Øvelsen til Gudfrygtighed, Foragt for Guds Ord og Hans Tjenere været almindeligere end i vor Tid? Hvor er de tydske Koners gamle Ærbarhed, Stiltienhed og Maadehold henne? Hvor er der blevet af de hellige Sjele, som skattede Sjele- og Dydsprydelsen høiere end alt Andet og søgte samme i en usminket Tro, i ivrig Kjærlighed til Gud og Næsten, i Kyskhed, Ydmyghed, Sagtmodighed, Godgjørenhed, Andagt og Gudsfrygt? Se vi da ikke for vore Øine, — høre vi ikke med vore Øren, — siger ikke vor Samvittighed os, hvad der ligger skjult under denne Mode, nemlig, som jeg ovenfor sagde, en kraftig Virkning af Satan, der vil ende med Fordærvelse og Fordømmelse? De gudfrygtige Gamle sagde, at naar Tugtighed og Blufærdighed hos Kvinderne ophørte, saa forestod der en stor Ulykke. Hvad Andet skulle da vi vente os? Det er bekjendt, at det er et Tegn paa Dødens Nærmelse, naar en Syg blotter sig usømmeligen, imod hvad han ellers pleier at gjøre; ak, jeg er bange for, at Mange af dem, der ynde hin forargelige Blottelse som en skjøn Mode, enten allerede ere levende døde eller den aandelige Død og Fordærvelse saare nær.

§ 88. Overveier endvidere, hvor skrækkeligt det er at give en Forargelse! I kjender Eders dyrebare Frelsers Ord: „Hvo, som forarger en af disse Smaa, som tror paa mig, ham var det bedre, at der var hængt en Møllesten om hans Hals, og han var sænket i Havets Dyb. Ve Verden for Forargelser! thi det er nødvendigt, at Forargelser skulle komme; dog ve det Menneske, ved hvilket Forargelsen kommer!" (Matth. 18, 6. 7) Hvad en Forargelse er, maa ikke være nogen Christen ubekjendt, navnlig, fordi Herren saa ivrigt og eftertrykkeligt advarer derimod og har sat et Ve! Ve! derpaa. Enhver Christen maa af al Magt fly alle Synder, men dog mest dem, som føre Forargelse med sig; thi enhver forsætlig og vitterlig Synd, som et Menneske begaar for sig selv, „skader vel hans Sjel" (Ordsp. 8, 36); men den, som tjener til at forarge Næsten, saarer og udsætter ligesaa mange Sjele for Fare, som den forarger. En Forargelse er det, naar noget Syndigt tales eller gjøres eller noget Godt undlades saaledes, at det maa blive Næsten til Anstød, til Fald og Synd og hans Sjel til Skade. Det er syndigt, at et Menneske unødigt og uforsigtigt blotter sig, naar han tror at være ene. Derfor have Kirkens Lærere Ret i sin Dom, at Bathseba, Urias Hustru, begik en forargelig Synd, da hun blottede og badede sig paa et saadant Sted, hvor David kunde se hende fra Taget af sit Hus (2 Sam. 11, 2); hun burde have gaaet forsigtigere tilværks og seet sig vel for, om hendes Gjerning kunde blive Nogen til Anstød. De gudfrygtige Gamle pleiede

at sige: Hav Ærefrygt for din Engel i enhver Krog! Meningen hermed er: om vi end er i en skjult Vraa, skulle vi dog ikke gjøre noget Usømmeligt, fordi der stedse er en Engel hos os, som Gud har givet os til Vogter, og for hvem vi bør have Undseelse. Vi kunne give denne Sag en endnu større Vægt, naar vi tænke paa Guds altseende Øie, og at vi ikke kunne vende os nogetsteds hen, hvor Gud ikke skulde være. Saaledes kunne vi heller ikke foretage os Noget, uden at det sker for Hans allerhelligste Aasyn. Jeg har hørt af en gudfrygtig Moder, at hun sagde til sin Datter: Opfør dig paa ethvert Sted saaledes, som du vilde gjøre, om din Sjelebrudgom var synligen hos dig; afsky Alt, hvad der endog har det ringeste Skin af Letsindighed!

§ 89. Efter dette kan en Blottelse være syndig, selv naar man er ene i sit Kammer. Hvorledes vil man da undskylde den, som med saa stor Letsindighed sker offentligen og uden nogen gyldig Aarsag, kun fordi det er Skik og Brug, og fordi det saa behager os, og hvorledes vil man kunne undtage den fra de virkelige Forargelsers Tal? Om end kun en eneste syndig Lyst, ond Begjæring, uren Tanke derved blev opvakt i et eneste Hjerte, saa var der i Guds Øine allerede et Horeri tilstede, efter Herrens Ord: „Jeg siger Eder, at hver den, som ser paa en Kvinde for at begjære hende, har allerede bedrevet Hor med hende i sit Hjerte" (Matth. 5, 29). Hvem havde nu givet Anledning hertil uden den Person, som med sine blottede, op og ned gaaende Blæsebælge havde antændt det urene Tønder? Men det bliver desværre ikke ved en Forargelse alene; thi ofte blive Mange derved paa en Gang fordærvede. Jeg beraaber mig paa den sørgelige Erfaring, som tydeligt nok lærer, hvilken Skade denne letsindige Maade, at klæde sig paa har gjort. Man kan her passende anføre Moses's Ord: „Folket var blottet; thi Aron havde blottet det ved et Snak" (2 Mos. 32, 25*); jeg mener: den nuværende Verden er bleven blottet ved et Snak af letsindige Mennesker, som sige: Dette er den nyeste Mode; det ser saa frit og net ud; man kan paa den Maade lægge sit Legemes fine og gjennemsigtige Hud for Dagen, gjøre sig yndig og behagelig for Herrerne, o. a. M. Skulde man nu ikke med al Ret kunne sige efter Guds Ord, at en saadan Blottelse er en Opfindelse af Horedjævelen, og at en saadan Kvinde er et Satans Redskab, om hun end ikke tror det, ja forfærdes for et saadant Navn? Skulde man ikke ogsaa have Grund til med hede Taarer at beklage, at saa mangen skjøn og ædel Sjel, som ellers vilde være meget skikket og villig til at tjene og adlyde Gud, er bleven saa indtagen af Verdensbørnenes Snak og Forbillede, at hvad alle Ordets og Guds Kirkes retsindige Lærere og alle oplyste, hellige Hjerter anse for forargeligt, usømmeligt og høist farligt, det tør den holde for tilladt, velanstændigt og uskadeligt, saa meget mere, som ingen Synd er farligere end den, der ikke vil være Synd og som indsmugles af Satan under en smuk og tækkelig Kaabe? Jeg frygter for, at man ogsaa om denne Sag paa en vis Maade kan bruge Apostelens Ord: „Fordi de ikke annammede Sandhedens Kjærlighed (Efterfølgelsen af den Herres Jesu Ydmyghed og Verdensforsagelse), derfor skal Gud sende dem kraftige Vildfarelser, saa at de skulle forgabe sig i Verdens Pragt og Letsindighed og heller adlyde Forfængeligheden og Daarskaben end den himmelske Sandhed og Visdom, hvoraf ikke kan følge Andet end den evige Fordærvelse" (2 Thes. 2, 10, 11).

§ 90. Men for at komme tilbage til den Forargelse, som i den omhandlede

) Efter vor Bibeloversættelse: „til en Spot.

Henseende finder Sted, og for at bevise, hvor meget en Christen bør vogte sig for at give sin Næste Anstød, saa lader os overveie disse den Herres Jesu Ord: „Dersom dit høire Øie forarger dig, da riv det ud og kast det fra dig; thi det er dig gavnligt, at et af dine Lemmer tabes, og ikke dit ganske Legeme skal kastes i Helvede. Og om din høire Haand forarger dig, da hug den af og kast den fra dig; thi det er dig gavnligt, at et af dine Lemmer tabes, og ikke dit ganske Legeme skal kastes i Helvede“ (Matth. 5, 29. 30). Dette har Frelseren endnu engang gjentaget og sagt: „Det er dig bedre at gaa som Halt eller Krøbling eller Enøiet ind til Livet end at have to Hænder og to Fødder eller to Øine og kastes i den evige Ild“ (Matth. 18, 8. 9). De lærde Fortolkere af Skriften have forskjellige Tanker angaaende disse Ord, og det forekommer Nogle at ville være urimeligt og grusomt, om man skulde tage dem i egentlig Forstand og saaledes, som de lyde; derfor forklare de dem ved Hjælp af andre Steder, hvor der siges, at en Christen skal fornegte sig selv, hade sit eget Liv, sin Fader og Moder, sine Brødre og Søstre, korsfæste sit Kjød, døde sine Lemmer (Luk. 9, 23; 14, 26; Gal. 5, 24; Kol. 3, 5); denne Mening er vel god og overensstemmende med Troen; men jeg maa dog tilstaa, at en anden behager mig bedre, som forstaar Herrens Ord efter Bogstaven og siger, at Herren har villet saa eftertrykkeligt som muligt lære, hvor omhyggeligt vi skulle sky Synden, og især saadanne Synder, som medføre en Forargelse, og at Hans Mening er denne: I skulle saaledes af Hjertet hade alt forargeligt Væsen, at I hellere ville tabe et Øie af Eders Hoved eller en Fod af Eders Legeme end gjøre Eder delagtige deri; thi ved denne Synd og Forargelse vilde I tabe Guds Naade og bringe Eder selv i den yderste Fare for at styrte i Helvede. Det var jo da bedre at miste et Lem paa Eders Legeme og indgaa til Livet end at bevare alle Eders Lemmer sunde og uskadte og saaledes løbe i Helvedes Ild. Foretrækker nu, hvilken Mening I ville, mine Kjæreste; men I ville dog finde, at Herrens Ord kraftigt vidne imod den nuværende Verdens Letfindighed og den Forargelse, den giver med sine Blottelser. Thi hvad Herren siger om Øiet, Haanden og Foden, det kan og maa ogsaa forstaaes om Brystet og er saa meget, som om Herren havde sagt: Før I lode det komme dertil, at Eders blottede Bryster bleve Eder selv til Synd og andre til Forargelse og Fald, maatte I heller afskjære dem og kaste dem fra Eder. Thi det var Eder bedre, at I indgik til Livet med afskaarne Bryster (hvilket har vederfarets mangen gudfrygtig Kvinde, efter at en grusom og ugudelig Fiende har havt sin Villie med hende) end at I med blottede og prunkende Bryster skulde falde i Helvedes Ild.

§ 91. En lignende Bevæggrund frembyder den hellige Paulus os, idet han skriver: „Naar I synde mod Brødrene og saare deres skrøbelige Samvittighed, synde I imod Christum. „Derfor, om Mad forarger min Broder, vil jeg til evig Tid ikke æde Kjød, at jeg ikke skal forarge min Broder“ (1 Kor. 8. 12. 13). Ser og lægger Mærke til, hvor stor og forfærdelig han fremstiller en Synd, som giver Næsten Forargelse, idet han siger, at den sker imod Christum, og at den ikke er mindre end om de umiddelbart havde bedrøvet, forhaanet, bespyttet, saaret og korsfæstet selve Christum. Ser tillige, hvilken Beslutning Apostelen fatter, nemlig, at han før aldrig vil spise Kjød end give sin Næste Forargelse. Overveier nu, om man ikke efter denne Veiledning kan sige: Hvo der prunker med blottede Bryster og derved giver den

christne Ungdom Forargelse, han synder imod Christum, — han bedrøver Ham, — han bespotter Hans Nøgenhed, da Han for vore Synders Skyld hang blottet paa Korset, — han slaar og pisker Ham; derfor er det bedre for et Menneske, der vil være en Christen og blive saligt, aldrig at blotte sig paa denne Maade end derved at forarge sin Næste og give ham Anledning til Synd. Førend jeg forlader dette Æmne, maa jeg svare paa en Indvending af Verdensbørnene, hvorved de søge at befrie sig for den Beskyldning, at de give Forargelse. Hvad kunne vi, sige de, for at Nogen, som er uren af Hjertet, vil forarges paa os? Vi følge Moden uden nogen ond Hensigt, i vort Hjertes Enfoldighed og bære vore blottede Bryster, ligesom vi ogsaa bære vort Ansigt blottet. Et kaad Menneske tager ofte Anledning til at fatte syndige Tanker og optændes af uren Lyst ved at se et smukt Ansigt; skal man derfor skjule og tilhylle alle smukke Ansigter? Jeg svarer: Den alvise og retfærdige Gud prøver Hjerter og Nyrer og ved bedst, hvilket Sindelag der skjuler sig under en saadan Mode og hvilken Hensigt I have; jeg siger ikke Mere end: „Farer ikke vild! Gud lader sig ikke spotte" (Gal. 6, 7).

§ 92. Man betænker dette i Frygt for Herren, der skal dømme Eder paa sin store Dag og aabenbare alle Hjerters Raad! Gud gav en Lov, saalydende: „Naar Nogen aabner en Grøft, eller naar Nogen graver en Grøft og ikke dækker den til igjen, og der falder en Oxe eller et Asen deri, da skal Grøftens Eiermand give Penge derfor" (2 Mos. 21, 33. 34). Efter Eders Formening vilde denne Lov være uretfærdig; den, som havde gjort Grøften og ikke forvaret den, kunde indvende: Hvad kan jeg for, at Oxen eller Asenet er faldet i Grøften? jeg har ikke aabnet den i den Hensigt; hvorfor har Dyrets Eier ikke taget bedre Vare paa det? Men Herren fordømmer den, som har gjort Grøften, fordi han ikke har dækket den til igjen. Gjører nu Anvendelse heraf paa Eder selv for Guds Aasyn med et oprigtigt Hjerte og efter den Hellig-Aands Ord: „Hvo, som graver en Grav, skal falde i den" (Ordspr. 26, 27). „Hvo, som forvilder de Oprigtige paa en ond Vei, han skal falde i sin Grav" (Ordspr. 28, 10). „Den, som graver en Grav, skal falde i den, og hvo, som sønderriver et Gjærde, ham skal en Slange bide" (Præd. 10, 8; jfr. Ordspr. 5, 15; 22, 14; 23, 27). At I sige: vi følge Moden, det vil ikke undskylde Eder; thi hvorfra have saadanne Moder sin Oprindelse? Fra den letsindige Verden, som „ligger ganske i det Onde" (1 Joh. 5, 19), og „fra det gamle Menneske, som fordærves ved bedragelige Lyster" (Efes. 4, 22). „Men I, som ville være Christne, burde jo ikke skikke Eder lige med denne Verden" (Rom. 12, 2), „men beflitte Eder paa at være Gud velbehagelige" (2 Kor. 5, 9). Hvorfor vælge I ikke den Herres Jesu Mode, som bestaar i Ydmyghed, Kyskhed og Maadehold? Dersom I vidste, at I om nogle faa Dage skulde vandre over fra Tiden til Evigheden, hvilken Mode vilde I da vælge, Verdens eller den Herres Jesu? Uden al Tvivl den sidste. Hvorfor ville I da ikke nu strax vælge den? Er den den bedste, hvorfor forkaste I den da, medens I endnu ere sunde og friske? Er det Bedste ikke altid det Bedste? Eller skal den dyrebare Frelser vente, indtil det falder Eder beleiligt at antage Hans Mode? Jeg troede, at Han altid var, som Eders Frelser, saaledes ogsaa Eders Forgjænger, hvem I stedse maatte have for Øine og i Hjerte og uafladeligen følge. Om Eders Hjertes Enfoldighed taler vel Munden; men Gjerningen beviser noget Andet. Hvo kan vente at finde den hellige Enfoldighed under saa mange Narrestreger, un-

der saa mangeslags og ofte forandrede Moder, under saadan kostbar og omhyggelig Pynt, under saa mange Lokker, Krøller, Sløifer, saa meget Pudder, saa megen Sminke og saa mangfoldige andre Daarskaber?

§ 93. Hvad det bare Ansigt angaar, som vort Lands Kvinder bære, saa har en saadan Indvending vel adskilligt Skin, men ingen Kraft. Thi for det Første er det hertillands noget Sædvanligt at gaa med bart Ansigt, og Ingen vil letteligen hos os forarge sig derpaa, medmindre han skulde være aldeles beherskei af uren Lyst. For de gudfrygtige Sjele er et skjønt Ansigt et Speil, hvori de betragte Skaberens Almagt, Visdom og Miskundhed og ligesom i et Forbillede beskue de forklarede Legemers Skjønhed, som vi engang skulle faa i Himmelen. Men dersom Nogen betragter en Kvindes Skjønhed med lystne Øine, og den onde Begjæring derved antændes hos ham, saa maa han alene tilskrive sig selv denne Synd, fordi han med uren Brynde, som bor i hans Hjerte og straaler ud af hans Øine, beskuer, hvad andre Sjele uden Fare kunne se paa, som paa noget Almindeligt med kysk Beundring. Men anderledes forholder det sig med de bare Bryster; thi at bære disse er noget Usædvanligt i vort Fædreland. Desuden ere de hellerikke givne Kvinderne, for at de skulle bære dem til Skue og stadse med deres Blottelse, men for at de med dem skulle læske og ernære de Børn, som Gud har skjænket dem i en kysk Ægteseng. Gudfrygtige og tugtige Kvinder pleie imidlertid ogsaa at være forsigtige under denne Brug og i fremmede Mandfolks Nærværelse ikke at blotte dem mere end Nødvendigheden kræver eller vel endog at begive sig ud i et andet Værelse, efter den hellige Apostels Ord: „Vi give ikke i nogen Ting Anstød, paa det Tjenesten (og vor Christendom) ikke skal blive lastet; men vi bevise os i Alting som Guds Tjenere (og Tjenerinder), som det sømmer sig Kvinder, der bekjende sig til Gudsfrugt med gode Gjerninger" (2 Kor. 6, 3. 4; 1 Tim. 2, 10). Hvorledes nu de, som skamme sig ved den rette, af Gud forordnede Brug af deres Bryster og vægre sig ved at ernære sit Livs Frugt og i dets Sted indføre en anden, ny og usædvanlig Anvendelse af dem, som hverken Naturen eller de Gamles kyske Enfoldighed eller Guds Ord eller den rettroende Kirke ved noget af, ville forsvare dette for Guds Domstol, derpaa faa de itide betænke sig og holde sig belavede.

§ 94. Jeg maa imidlertid fremdeles herved bemærke, at saafremt en gudfrygtig Kvinde, som Gud har begavet med Skjønhed, vil vandre overensstemmende med Guds Ord og sin Christendom, bør hun bruge Forsigtighed og omhyggeligen søge at forebygge, at hendes skjønne Ansigt bliver til et Brændspeil, der kan optænde de onde Lyster hos Andre. For at forklare denne Sag, saa skal man vide, at det smukke Udvortes vel er en Guds Gave, men at det klæber ved et Legeme og ved Kjødet, hvori Synden bor. Derhos bliver det ikke altid betragtet og beundret af gjenfødte og helliggjorte, men ogsaa ofte af kjødeligsindede og ved Synden fordærvede Hjerter. Ligesom man nu omgaaes meget forsigtigt med et brændende Lys paa et saadant Sted, hvor der befinder sig meget Lin, Stry, Halm, Høvelslis og lignende letfængelige Ting, for at man ikke skal afstedkomme en Ulykke, og ligesom man omgjærder en smuk Blomst med nedstukne Tornekviste eller beskytter den ved en Kjæp, som man binder den op til, for at den ikke skal blive nedtraadt af Dyr eller nedblæst og ødelagt af Vinden, saaledes maa ogsaa en Elskerinde af den Herre Jesus omgaaes forsigtigt med sin Skjønhed og saa meget som muligt undgaa at blive Nogen til Anstød. Jeg har allerede oven-

for talt om Bathseba, der var en Kvinde, saare deilig af Anseelse, som Skriften siger; men hun syndede derved, at hun blottede sig altfor frit og uforsigtigt paa et Sted, hvor hun kunde beskues af et lystent Øie (2 Sam. 11, 2). Jakobs Datter Dina har formodentlig heller ikke været styg; men hun omgikkes meget ubetænksomt med sin Skjønhed, idet hun gik ud af sin Faders Hus for at se Landets Døtre, hvorved hun blev seet af Landsherrens Søn og forspilte sin Ære (1 Mos. 34, 1 flg.). Det var dette, Profeten Elias paa Herrens Befaling irettesatte Zions Døtre, det er: Konerne og Pigerne i Jerusalem, nemlig at de ved Siden af sin naturlige og selvgjorte Skjønhed vare stolte, frække og sikre, gik med opracte Halse og vinkede med Øinene (kastede forelskede, letfærdige Øine snart hid, snart did) og svandsede, vrikkede paa sig, trippede og gebærdede sig ved ethvert Trin, som letsindige Verdensbørn pleie at gjøre (Esai. 3, 16). Heraf følger nu, hvad jeg forhen har sagt, at da man ved, at Skjønheden kan blive En selv og Andre til Fald, maa man agte den høi og hellig og ikke misbruge den.

§ 95. For desto eftertrykkeligere at fremstille denne Sag og for at bringe vore Fruentimmer til Eftertanke, vil jeg fortælle et Par mærkværdige Tildragelser. I et Landskab udenfor Tydskland levede der en Adelsmand, der havde sine Godser i Forlening af en Hertug. Adelsmanden havde en Kone, der var begavet med særdeles Skjønhed, men som dog besad en langt skjønnere Sjel, efter hvad der af det Følgende vil sees. Der sværmede vel en Mængde Myg og Sommerfugle (letsindige Mennesker) omkring denne Blomst; men hun viste paa en saa forstandig Maade at holde dem fra sig, at Ingen af dem turde berøre hende, og saa, at hendes Mand ingen Aarsag havde til at nære den ringeste Tvivl om hendes kyske og trofaste Kjærlighed. Det hændte imidlertid, at Hertugen selv optændtes af en ond Lyst til hende og hverken sparede paa venlige Ord eller rige Foræringer for at komme til at krænke denne hæderlige Kone. Han lovede at forfremme hendes Mand til høie Embeder, forøge deres Godser, forsørge deres Børn osv.; hun forstod imidlertid med saa megen Værdighed at afslaa alt Saadant, at den høie Beiler burde have afstaaet fra alle videre Efterstræbelser; men i dets Sted optændtes han kun desto mere, og tilsidst, da han ingen Vei kunde komme med sin Venlighed, begyndte han at true dem med Fiendtligheder og Vold. Da hun nu ikke kunde øine noget andet Middel til at undfly denne Fare for sin Sjel og sin Ære, fattede hun den Beslutning at rydde Anstødsstenen, nemlig sin Skjønhed, afveien, tog Skedevand, vaskede sit Ansigt dermed og tilredte det derved saaledes, at Hertugen forskrækkedes derfor, men derhos beundrede hendes Dyd og Gudsfrygt og siden ærede hende med en endnu større, men kysk og sømmelig Kjærlighed, opfyldte rigeligen alle sine Løfter, som han tilforn, hvorvel af en anden Drift, havde givet, og skattede hende høit, som en dydig Veninde, ligesom ogsaa hendes Mand, uagtet hendes fordærvede Ansigt, ærede hendes Sjels Skjønhed og levede endnu mere tilfreds med hende end forhen. Til denne Heltinde, der gav sin Skjønhed en saa skjøn Død og opofrede sig for Kyskheden, ville vi føie en anden.

§ 96. Denne boede i Madrid i Spanien paa Kong Filip den Andens Tid. Hun var saa ulykkelig at komme til at se ud af Vinduet med ubedækket Barm, idet Kongen engang red forbi. Han forelskede sig heftigt i hende og gjorde Anstalt til, at hun blev bragt til ham paa Slottet, ligesom Bathseba til David. Da han nu aabenbarede hende sin Kjærlighed (om ellers en saa vanhellig Attraa

fortjener Navn af Kjærlighed) og paa alle mulige Maader søgte at faa sin urene Ild slukket med urent Vand, spurgte hun Kongen, hvad han havde seet paa hende, som havde opvakt denne Kjærlighed hos ham. Da han svarede: hendes skjønne, hvide Bryster, lod hun, som om hun ikke var utilbøielig til at opfylde hans Ønsker, men undskyldte sig med at hun ikke for Øieblikket var pyntet, som hun burde, for en saa stor Herre, og bad, at Hs. Majestæt vilde tillade hende at gaa hjem for at klæde sig smukkere paa; hun skulde strax indfinde sig igjen. Da han indvilgede heri, skyndte hun sig hjem og slog en Potte koghedt Vand over sine Bryster, hvorved disse, som man let kan vide, bleve fulde af stygge Brandblærer og kom til at se ud, som om de vare flaaede. Efter derpaa at have klædt sig prægtigt paa, begav hun sig atter til Kongen, aabnede sin Barm og spurgte: Er det da disse Bryster, min Konge har fundet saa meget Behag i og som have optændt en saa heftig Kjærlighed hos ham? Kongen blev hjertelig forskrækket, og det gjorde ham ondt, at han med sin usømmelige Brynde havde foraarsaget denne Brand. Hvad tykkes I nu, I Mode- og Pyntedukker, om disse to Kvinder? Hvorledes behage deres Beslutninger Eder? Og hvad mene I? mon de, som med sine tillokkende Øiekast, med sine opstudsede Ansigter, med sine blottede Bryster eller paa andre Maader opvække en uren Brynde hos ubetænksomme Sjele, paa Guds store Domsdag tør slaa sine Øine op for dem, især, da der ikke forlanges, at de skulle gjøre som de, men blot, at de skulle omgaaes betænksomt og forsigtigt med sit Legemes Skjønhed, saaledes som Christendommen, Gudfrygtigheden, Kyskheden og Kjærligheden til Næsten fordre? En christelig smuk Kones eller Piges Pligt er det enten at skjule sit skjønne Ansigt i sit Hus's eller Kammers Skygge eller, naar hun er nødt til at være iblandt Folk, at bedække det med Blufærdigheds og Tugtigheds Forhæng, slaa Øinene ned for at beskygge den udvortes Skjønhed med Sædelighed, Ydmyghed og Kyskhed og i alle sine Lader, Ord og Gjerninger vise, at hun er en Kvinde, som af Hjertet ønsker at frygte Gud.

§ 97. Jeg maa ved denne Leilighed tænke paa en fornem Dame, som ligeledes af Gud havde faaet et deiligt og livsaligt Ansigt og som mærkede, at mange verdsligsindede Mandspersoner betragtede hende med lystne Øine, hvorfor hun spurgte sin Skriftefader, hvad hun skulde gjøre for at bevare sig ubesmittet af Verden og fri for al Foranledning til Synd. Han svarede, at førend hun gik ud, skulde hun bede flittigt i sit Kammer, hellige den Herre Jesus sin ganske Vandel og anraabe Ham om at bevare hendes Aand og Kjød rene for al Besmittelse, saa og om at opretholde andre christelige Hjerter i sin Frygt, for at de ikke skulde forgabe sig i hendes udvortes Skikkelse og deraf tage Anledning til usømmelige Tanker. Hun kan, sagde han, betjene sig af Vismandens Ord: „Herre, mit Livs Fader og Gud, lad mig ikke opløfte Øinene for høit, og tag altid et overmodigt Sind fra din Tjener (Tjenerinde). Lad ikke Bugs Begjæring eller ukysk Samkvem betage mig, og hengiv ikke mig, din Tjener, (Tjenerinde) til Ubodfærdighed!" (Sir. 23, 6. 8). Og naar Hun saa, vedblev han, maa gaa ud og enten indfinde sig blandt den forsamlede Menighed ved Gudstjenesten eller en anden Sammenkomst, saa vil hun i alle sine Gjerninger og Lader vise, at Hun ikke er kommen for at lade sig beskue for Mennesker og af Mennesker og se sig om efter dem, men for at beskue den deilige Gudsdyrkelse og selv andægtigt yde Herren den (Ps. 27, 4). Hun vil ved Enfoldighed, Renhed og Ydmyghed lægge for Dagen, at Hun ikke be-

søger Kirken i nogen anden Hensigt end at tækkes Gud og nyde Hans Miskundhed i Christo Jesu. Hun vil beflitte sig paa at være som en Vandringsmand, der reiser lige mod Solen og ikke bliver den Skygge var, der følger ham. Alt, hvad der hører til Forfængeligheden og er optænkt af Verdens Daarlighed, saasom de gruelige krøllede og af Pudder ganske graa Haarlokker, de store Kvaste af mangfoldige farvede Baand, de kostbare strikkede Kapper og Skjærf, de sorte Plasterlapper, og hvad Andet Moden anbefaler, vil hun derhos lade blive tilbage, om hun end før maatte have yndet det, for at det kan vorde aabenbart, at Hun ikke fremtræder for Guds Aasyn og i de Helliges Forsamling som en hovmodig, pyntesyg Verdensdame, men som en sand Elskerinde og Efterfølgerske af den Herre Jesus. Saasandt som hun det gjør og aldeles fordyber sig i Bøn, i Gudsdyrkelse, i Andagt, i hellig Eftertanke, tvivler jeg ikke om at den Gud, som fordum bevarede Israeliternes Landemærker, naar de havde begivet sig til Jerusalem for at holde sin Høitidsandagt, saa at intet fiendtligt Nabofolk begjærede deres Land (2 Mos. 34, 24), at Han ogsaa vil bevare Eders kyske, ihvorvel skjønne Ansigt, saa at Ingen betragter det paa en usømmelig Maade. Er hun derimod nødt til at indfinde sig ved andre Sammenkomster, Bryllupper, Gjæstebud osv., saa vil det være tjenligt, at Hun ingen Leilighed forsømmer til at komme ind paa en god Samtale. Man tale om alle Tings Forgjængelighed og den udvortes Skjønheds Flygtighed, om vor Dødelighed, om Gudsfrygt, om den Kjærlighed, man skylder den Herre Jesus, om Hans Efterfølgelse, om Selvfornegtelse, om Verdensforsagelse og lignende gudelige Ting! saa vil det skjønne Ansigt være som den Tornebusk, Herren havde valgt til sin Throne, da han talte med Moses, og som brændte, men uden at fortæres, og derved vakte Moses's Forundring og Eftertanke (2 Mos. 3, 2); det vil sige: Alle, som høre paa hende, maa, om de end ere verdsligsindede Mennesker, erkjende, at hun er en Helligdom og et Sæde for Gud, og ville saaledes frygte for at betragte hende med urene Øine.

§ 98. Jeg haaber, at den fremsatte Indvending er grundigt besvaret, og at det er fyldestgjørende bevist, at det paaligger en christelig Kvinde endog at være varsom med Hensyn til Besiddelsen af sin naturlige Skjønhed, for at hun ikke derved selv skal blive forført eller Andre forargede. Hvor meget mere er hun da ikke forpligtet til at forholde sig saaledes med den paatagne og selvgjorte Skjønhed, nemlig sin Pynt og Stads, at hun ikke derved giver Nogen Anstød! De, som nu ere ligegyldige for Guds Bud i den ene ligesaavelsom i den anden Henseende, dem ved jeg intet Videre at tilraade, end at de ville behage at holde sig belavede paa Guds Vredesdom og Straffe, hvormed Han har truet gjennem sin Tjener Esaias: „Fordi Zions Døtre ophøie sig," siger Han, „og gaa med oprakte Halse og vinke med Øinene og gaa frem og svandse, — — saa skal Herren gjøre Zions Døtres Hovedisse skabbet, og Herren skal blotte deres Blussel (lade deres Klæder berøves dem, saa at de ikke skulle kunne skjule sin Blussel). Der skal være Stank istedetfor vellugtende Urter og et skaldet Hoved istedetfor Haarflettelse og en ombunden Sæk istedetfor et bredt Baand" osv. (Esai. 3, 16. 17. 24). Forklaringer over denne profetiske Trussel kunde man samle af disse sidste Tiders Krigshistorie, om Tiden tillod det, hvoraf man vilde lære, at Kvindekjønnet blandt andet har maattet lide Meget paa sine Bryster, naar det har faldet i Fiendernes Hænder. En Forfatter, som for nogle Aar siden udgav endel udvalgte Fortællinger, beretter blandt Andet, hvorledes de franske

Soldater under Hertugen af Luxemburg i Aaret sexten Hundred og tre og sytti behandlede Kvinderne i flere nederlandske Byer, som de overfaldt og udplyndrede. Kvinderne, skriver han, hvoriblandt ogsaa adelige Frøkener, krænkede man paa offentlig Gade, ja endog i Kirkerne. — — Nogles Barm drysfede man fuld af Krudt, som man derpaa antændte; Nogle hang man i Brysterne over Ilden eller gjennemborede deres Bryster med glødende Jern: paa Andre skar man dem aldeles af.

§ 99. Men om Herren for de øvrige Retfærdiges Skyld, der med sine Bønner standse Guds Vredesflod og stille sig i Gabet for Hans Ansigt,*) ikke lader saadanne Ting komme over Eder, saa maa I vide, at Han paa mere end en Maade kan knække Eders Hovmod. Giver Agt paa Verdens nuværende Tilstand! saa ville I, om I ellers ikke ere blinde med seende Øine, erfare, at efter at denne ublufærdige Blottelse overalt er indført som en velanstændig Skik og Brug, ere Folk blevne blottede for næsten al Formue; Næringsveiene ere gaaede tilbage; Guds Velsignelse er forsvunden; de Gamle have formedelst Skyld og Gjæld vanskeligt for at holde sig oppe, og de Unge kunne ikke komme frem. Mange, som have prunket i sit Hovmod, prydet sig med falske Haarlokker og Krøller, bestrøet Hovedet med Pudder, som om det allerede var graat, blottet Brysterne og baaret dem til Skue og sat Pris paa Verdens Stads og Fjas, med mange Saadanne ser man at det ved ulykkelige Ægteskaber, ved Sygdom, ved Næringens Aftagen, ved mange Sorger og Møisommeligheder er kommet dertil, at man næsten ikke mere kan kjende dem, og at man har Aarsag til at spørge: er dette Noomi? Er dette den pragtfulde Jomfru? Er dette Klara, som pleiede at vrikke saa paa sig og gjøre sig saa til i Kirken og paa Gaden? Hvor er nu hendes Pragt og store Mod? Før gjorde hun sig falskt, — nu har hun faaet naturligt graat Haar, og det før Tiden. Nu er hendes Hoved istedetfor med de krusede Lokker besat med saa mange Sorger, at hun næsten ikke kan bære det og selv finder Grund til at sige: „Kalder mig ikke Noomi (min Lyst, min Tusindfryd)! kalder mig Mara (det er: Bitterhed)! thi den Almægtige har gjort det saare beskt for mig" (Ruth. 1, 19. 20). Man har saaledes ikke blot fortabte Sønner, men ogsaa fortabte Døtre, som efter at have forladt sin himmelske Faders søde og salige Tvang og udvalgt den kjødelige Frihed istedet, derved have paadraget sig Fattigdom, Nøgenhed, Skam og Elendighed og siden bittert maa angre sin Daarskab. Og disse kunne endnu prise sig lykkelige ved at den algode Gud værdiger dem sin faderlige Tugtelse og lader nogle Galdedraaber falde i deres Øine og aabne dem (Tob. 11, 11. 12), saa at de indse sin Sjels Fare og kunne undfly den. Hvor ulykkelige ere derimod ikke de, som vandre sikre frem i sin Pragt, indtil de komme til Helvedes og Dødens Porte og selv da, ligesom de i Livet have gjort, agte denne Synd for ringe eller ei engang med sand Anger tænke derpaa! Jeg kan ikke undlade, paa dette Sted endnu at indtage følgende Ord af den salige Arndt: Hoffærdigheden, skriver han, er en saadan Morder og Røver, at den betager mange Mennesker deres Sandser, saaledes som det gik med Nebukanedzar. — — Jeg har selv oplevet Exempler paa, at Mennesker, som have været saaledes nedsænkede i Hoffærdighed, tilsidst have mistet sin Fornuft, ere blevne afsindige, have revet Klæderne af sit Liv, besmurt sig med sit eget Skarn og ædt det. Da en Jomfru blev straffet af Gud, saa at

*) Jfr. 4de Del, 16de Præd., § 46

hun blev syg og i denne Sygdom mistede sin Skjønhed og Alt, sagde hun idelig, at Djævelen stod og holdt et Speil for hende, hvori hun skulde beskue sig, og at hun saa aldeles vanskabt ud. Dette er levende, skrækkelige Omvendelsesprædikener.

§ 100. Jeg haaber nu, at det ved Guds Naade er tydeligt og grundigt bevist af Hans Ord, at den umaadelige Pragtsyge i Almindelighed og den saa længe og tvertimod den letsindige Verdens Sædvane i flere Aar yndede Blottelse i Særdeleshed er noget Uchristeligt, Syndigt og Forargeligt, og dette tjener ei alene til Undskyldning for den Udførlighed, hvormed jeg hidtil har bestridt den, idet den har sin Grund i en oprigtig Kjærlighed til de Sjele, som min Jesus har forløst med sit kostbare Blod, og i gudelig Nidkjærhed; men alle christelige Sjele, som endnu mene det alvorligt med sin Christendom og Salighed, ville ogsaa derved være blevne overbeviste om, at jeg har havt stor Aarsag til blandt Andet ogsaa at omtale denne Sag under Betragtningen af Forberedelsen til en salig Død, og at de selv ikke have mindre Aarsag til at overveie Alting vel og til i den Tid, de endnu ved Guds Langmodighed have tilbage, at søge at komme til en Beslutning, som er overensstemmende med Guds hellige Ord og Villie og deres Daabspagt, hvori de have forsaget Djævelen og alle hans Gjerninger og alt hans Væsen, og som derhos mest bidrager og sikrest leder til en salig og glad Overgang fra Tiden til Evigheden. Forinden jeg forlader dette Æmne, kan jeg imidlertid formedelst den Herres Jesu tvingende Kjærlighed ikke Andet end i Underdanighed og Ydmyghed henvende nogle Ord til den evangeliske Kirkes kongelige, fyrstelige og andre høitstaaende Fruentimmer og paa det Hjerteligste bede dem ved Guds Barmhjertighed og Jesu, deres Frelsers, aabnede Side, der i deres Livs sidste Tid maa være deres Sjels Tilflugt, at de ville behage, ved Hjælp af sin oplyste Forstand at betænke, at det staar i deres Magt, inden kort Tid at standse dette forargelige Væsen og aldeles at afskaffe det. De vide, i hvor høi Grad det Exempel, som denne Verdens Store give, formaar at fremme det Onde eller det Gode, Hoffet er den Maane, hvoraf dette (Modernes og Skikkenes) ustadige Vands Ebbe og Flod afhænger; Hoffet er det Uhr, hvorefter Enhver gjerne retter sig. Naar nu de høitstaaende Fruentimmer af Kjærlighed til den korsfæstede Jesum, som for vor Skyld hang berøvet alle sine Klæder og nøgen paa Korset og ofrede sig selv for vore Synder til den retfærdige og hellige Gud, afskaffe den forargelige Blottelse, ikke taale den hos dem, som ere omkring dem og tjene dem, og saaledes ogsaa overvinde Verden ved Troen, saa vil dette Uvæsen med Guds Hjælp snart forsvinde.

§ 101. Der er endnu andre Synder, som det under nærværende Fremstilling af Forberedelsen til en salig Afsked kunde være Anledning til at fremdrage og betragte; men for ikke at gjøre den Vidløftighed, hvortil Mængden og Vigtigheden af de herhen hørende Ting har ført os, endnu større, maa vi overlade Saadant til alle gudelskende og i sin Saligheds Sag alvorlige Sjeles nærmere hellige og samvittighedsfulde Granskning for Guds Aasyn. Af den Veiledning, vi hidtil have givet, ville de have seet, at mange Synder, som tydeligen stride imod Guds Ord, af mange tankeløse og vankundige Christne tages i Forsvar, tilhylles med den almindelige Skik og Brugs Kappe og besmykkes med mangehaande Paaskud. De vide ligeledes af egen Erfaring, hvor bedrageligt og underfundigt vort Hjerte af Naturen er, og hvor gjerne det tager for godt, hvad Satan og Verden byde det til at und-

skylde sine Yndlingssynder med. Ei heller ere de uvidende, om hvor farligt det er at gaa over fra Tiden til Evigheden med uerkjendte Synder; derfor dømme de sig selv i Tiden, paa det de ikke skulle dømmes af Herren efter Tiden (1 Kor. 11, 31). Lader os af Hjertet sukke:

Mit Sind, o Sjeleven,
Bøi ved din Aand derhen,
At jeg maa Alt forsage,
Hvad mig fra Dig kan drage,
Og stedse her ilive
Dit Legems Lem forblive!

§ 102. Jeg gaar nu videre og foretager mig ogsaa at betragte den nærmere Forberedelse til et saligt Endeligt, og hvorledes en troende og gudelskende Sjel bør forholde sig i farlige Sygdomme og paa Dødsleiet, naar den af alle Omstændigheder kan skjønne, at Tiden til dens Afsked er nær. Der er to Forbud paa Døden, der pleie at forvisse Menneskene om dens Nærmelse. Det første er Alderdommen med sit Følgeskab, som Kong Salomo paa en forblommet Maade meget smukt har beskrevet (Præd. 12, 1. 6), nemlig Aftagelsen af de indvortes og udvortes eller Sjelens og Legemets Evner og Kræfter, mangeslags Tilfælder og Besværligheder, de susende og klingende Øren, de formørkede Øine, de skjælvende Hænder, de rystende og vaklende Knæer, de usikre Skridt, den udeblivende Madlyst og Søvn og Deslige. Jeg vil ikke opholde mig ved eller gjøre mig den Uleilighed vidløftigt at paaminde de Personer, der finde saadanne Tegn hos sig, om, at deres Død rykker nærmere, saasom ethvert Tilfælde, der besværer dem, og enhver Svaghed, der paakommer dem, virkelig og idelig gjør det, og hvis saadanne Mennesker ikkedestomindre trøste sig med Haabet om et langt Liv og forsømme Forberedelsen til Døden, saa er dette upaatvivleligen et Tegn paa et kjødelig- og jordiskfindet, ja vel endog et af Satan forblindet Hjerte. Gudfrygtige gamle Folk sige af Hjertet med vor Apostel: „Jeg dør dagligen" (1 Kor. 15, 31). „Jeg har Lyst til at vandre herfra og være med Christo" (Filipp. 1, 23), og med Stamfaderen Isak: „Jeg er gammel og ved ikke min Dødsdag" (1 Mos. 27, 2). Den første Del af deres Forberedelse til et saligt Endeligt er da, at de dagligen afdø mere og mere fra Verden. Landmændene have et Ordsprog, som siger: Petri og Pauli Dag (som er 29de Juni) brister Roden paa Kornet, og da modnes det mere og mere Dag for Dag. Man ser da med Lyst, hvorledes de fulde Ax bøie sig og ligesom beskue Jorden, som er deres Moder, og vente paa Sigden. Dette er et smukt Forbillede paa de gudfrygtige Gamle, som, naar deres Tid mestendels er fuldendt, og de ere blevne modne til Døden, ikke da just for Alvor begynde at udbrede sine Tanker, Attraaer og Begjæringer i verdslige og timelige Ting, men at drage dem ind og arbeide sig løs fra alle Vidløftigheder og unødvendige Bekymringer, for at Retfærdighedens Frugter kunne modnes mere og mere hos dem, og for at de kunne findes blandt den ædle Hvede, som Herren ved sine Engle vil samle i sin Lade (Matth. 13, 30).

§ 103. Det er en bedrøvelig Ting, naar alderstegne Mennesker endnu ere saare indviklede i dette Livs Sorger og have det saa travlt med verdslige Sager, som om de først idag havde begyndt at leve i Verden. Vi have seet et sørgeligt Exempel herpaa i vor By, nemlig en Mand, som i sine bedste Aar havde foruroliget sig selv og andre med uafladelige Klager og Processer. Da han ei alene var bleven næsten forarmet og sat ud af Stand til at føre nogen Proces, men tillige næsten gik i Barndommen og formedelst sine aftagende Kræfter neppe kunde slæbe sig afsted paa Gaden, bar han endnu fremdeles paa en

Mængde Breve og Dokumenter, voldte Øvrigheden og Præsterne meget Bryderi, klagede snart over den Ene, snart over den Anden og vilde have dem i Arrest, beskyldte sine Modstandere, hvoraf endel allerede vare døde, for Overhørighed, anholdt om Processens Paakjendelse og Tilendebringelse, forlangte Exekution og Dommens Fuldbyrdelse o. a. M. Jeg kunde aldrig møde ham uden at sukke og kunde næsten ikke betragte ham uden Taarer; thi om alt dette end dengang kunde grunde sig i Forstandssløvhed, saa viste det dog, hvad Vanen kan gjøre, og hvor farligt det er at blive gammel i verdslige Anliggender og fordybe sig saaledes deri, at man ei engang ved Dødens Nærmelse kan løsrive sig derfra. En bedrøvelig Ting er det ligeledes, naar gamle Mennesker gnie, samle og skrabe sammen og bekymre sig mere om sine Rente- og Forpagtningsbøger end om den hellige Bibel og sit Samvittighedsregnskab, — naar de strække sine Tanker langt ud i Fremtiden, ville nedbryde sine Lader og bygge dem større (Luk. 12, 18), ville lægge sig til megen Formue og Eiendom endnu osv. Jeg ved vel, at et gudfrygtigt Hjerte godt kan gjøre Saadant uden at forurolige sin Samvittighed; men jeg taler her om jordisksindede Sjele, som have saa Meget at gjøre med det Timelige, at de ingen Tid have tilovers for det Evige. Ak, en daarlig Forberedelse til en salig Død! Skrækkeligt er det ogsaa at se en gammel Tidsel, en gammel Tornebusk, som ikke kan gjøre Andet end stikke, rive og klore, det er: skjælde og smælde, trætte, bande og bespotte, uagtet Øxen, der vil omhugge den og overantvorde den til Ilden, allerede ligger den nær. Herhen høre ogsaa de gamle kaade Bukke, som Dag for Dag blive mere stinkende og afskyelige, saavelsom de gamle Vin-, Øl- og Brændevinsbuge, som man sjelden finder tomme og ædrue. Jeg antager, at man hos saadanne Mennesker tydeligen kan se Satans kraftige Virkning, hvorved Hjerterne forhærdes og forblindes og midt i sine Lænker forvisses om Friheden og midt i Fordærvelsen og Fordømmelsen om Saligheden, og at man ved Synet heraf desto ivrigere bør anraabe den barmhjertige Gud om, at Han i Naade vil bevare En derfra.

§ 104. De gudfrygtige Gamle forholde sig ganske anderledes. Ligesom de ere afdøde fra Verden, saaledes beflitte de sig ogsaa paa at leve for Gud, saa meget mere, som de vide, at de ikke have længe igjen at leve. De erkjende af Hjertet, at den barmhjertige Gud har sparet og opholdt dem indtil Alderdommen, enten for at de skulle indhente, hvad der i Ungdommen er forsømt, eller for at de skulle forbedre og fuldføre, hvad der er begyndt; derfor ere de desto stadigere og ivrigere i sine Gudfrygtighedsøvelser. De have saa Meget at gjøre dermed, at de gjerne og letteligen glemme Verden, og hvad der er i Verden. Man siger, at intet gammelt Menneske har mistet sin Hukommelse saa ganske, at det ikke skulde vide, hvor det har henlagt sin Skat; Sandheden heraf viser sig bedst hos de gudfrygtige Gamle, som vel have glemt Alt, men dog vide at finde sin Sjels Skat og Tørst. Deres Skat er i Himmelen; derfor er ogsaa deres Hukommelse, deres Attraa, deres Længsel i Himmelen. De ere som Glenterne og andre lignende Fugle, der i den hede Sommertid ofte tilbringe hele Dage svævende i den høiere Luft og afkjøle sig der. De gudfrygtige Gamle tilbringe sin meste Tid med himmelske Tanker og gudelige Betragtninger og ere mere i Himmelen end paa Jorden.

Paa Jorden findes ei, hvad deres Sjel attraar;
Til Himlen, Himlen kun al deres Attraa staar.

De tale mere med Gud end med Mennesker, undtagen naar de finde Leilighed

til at opbygge, formane og trøste sine Husfolk og andre Medchristne ved at skildre og fortælle dem om Guds underlige Miskundhed, som Han ogsaa rigeligen har bevist imod dem alle deres Livs Dage. De følge den kongelige Profets Forbillede, idet han siger: „Min Sjel skal rose sig i Herren; de Sagtmodige skulle høre det og glæde sig. Lover Herren storligen med mig, og lader os ophøie Hans Navn tilsammen! Jeg søgte Herren (i al Nød, som rammede mig i min Livstid), og Han bønhørte mig og befriede mig af al min megen Frygt. Kommer hid, — hører til, alle I, som frygte Gud! saa vil jeg fortælle, hvad Han har gjort ved min Sjel" (Ps. 34, 3 flg.; 86, 16).

§ 105. Jeg kjender en fornem gudfrygtig Familie, som ikke let vil glemme en gudfrygtig Bedstemoder. Denne Kone var øvet ved meget Kors og havde en herlig Erfaring i Christendommen saavelsom i andre Ting. Hendes Tidsfordriv bestod blandt Andet deri, at hun, navnlig om Søndagene, forsamlede sine talrige Børnebørn, tog dem med sig ind i en Stue eller et Kammer og morede sig der med dem. De maatte lege med hverandre i hendes Nærværelse, og hun ledede selv disse barnlige Lege; hun lagde Mærke til hvorledes Børnene derunder teede sig, og hvilke Dyder eller Laster der røbede sig hos dem; hine roste hun; disse derimod dadlede hun venligt. Dernæst fortalte hun dem Historier om, hvorledes det var gaaet dette dydige, gudfrygtige og lydige og hint ulydige, lastefulde og ugudelige Barn. Hun forstod ogsaa at indklæde gode Lærdomme i Læredigte og Eventyr og at bibringe Børnene dem i denne behagelige Honning. Hun øvede dem derhos med Gaader, som gik ud paa det Samme; hun spurgte, hvad der var sødere end Sukker og Honning, og lærte Børnene at svare: Guds Naade og Kjærlighed og den Hellig-Aands Trøst, — hvad der var den bedste Prydelse: den Herres Jesu Retfærdighed og næst den en dydig og hellig Vandel, — hvad der var den bedste Skat og Glæde: Guds Forsorg og Velsignelse, — hvad der var den største og høieste Ære: den sønlige Udkaarelse og at være et Guds Barn, — hvilket Giftermaal der var det lykkeligste: det med den Herre Jesus i Troen, — hvad der var den største Lyksalighed i Verden: at leve i den Herres Jesu Samfund og Kjærlighed, — hvilket Barn der burde agtes høiest, et rigt og ugudeligt eller et fattigt og gudfrygtigt: det gudfrygtige, omendskjønt det var fattigt; thi det havde Gud til Fader og Forsørger, — om en gudfrygtig Tjenestepige ikke havde Mere i Løn end hendes Husbond eller Madmoder gav hende: hun havde den bedste Løn at vente af den Herre Jesus, der betragtede hendes tro Tjeneste og villige Lydighed, som om den var vist imod Ham selv. Da hun endelig havde en særdeles behagelig Røst, begyndte hun at synge aandelige, liflige Sange med Børnene og lærte dem at synge rent, langsomt, tydeligt og andægtigt, o. a. M. Dette var et smukt Tidsfordriv for en gammel gudfrygtig Kone. Om jeg ikke husker feil, blev denne Kvinde efter engang at have moret sig saaledes med Børnene rammet af et mildt Slag, hvoraf hun kort efter salig hensov. Efter hvad der er bekjendt af Kirkehistorien, sammenlignede en vis Mand de Gamles sølvhvide Haar med Sneen, hvoraf en Anden tog Anledning til at fremstille et gudfrygtigt gammelt Menneske i et Sindbillede. Han malede en med Sne bedækket Mark, hvorpaa Solen skinnede, og skrev nedenunder: Fovet & rigat, det er: den bedækker og vander, hvilket han siden forklarede ved, at de gudfrygtige Gamle beskytte og ligesom bedække Ungdommen med sine Forbønner hos Gud i Jesu Navn og vande og frugtbargjøre den ved sin hellige Un-

dervisning. Dette Billede passer ogsaa ret godt paa den nysomtalte, gudfrygtige gamle Kone. Dog, jeg kan ikke opholde mig længere herved, men maa henvise til, hvad der allerede i 4de Del af dette Værk*) er afhandlet til de Gamles Undervisning og Trøst.

§ 106. Det andet Forbud paa Dødens Nærmelse, som kan tilskynde et Menneske til en gudelig Forberedelse, er en langvarig, snigende, udtærende og afkræftende Sygdom, saasom en svindsotig Feber eller Svindsotten selv, Vatersot, Kræftskade i Brystet og Deslige. Saadanne Mennesker have ligeledes Aarsag til at sige: Jeg dør dagligen, og til ikke at opsætte sin Forberedelse, saasom de vide, at de ere lig en Lampe, hvis Olie efterhaanden fortæres af Luen, saa at den nødvendigvis maa slukne. De ere lig et Æble, der vel ser smukt og rødt ud, men er ormstukkent og saaledes maa falde af før Tiden. Hvorfor skulde de da ville opsætte denne gudelige Forberedelse til en salig Afsked indtil det Yderste? Det er en Naade og skjult Velgjerning af Gud, at Han fører endel Mennesker ad en liden Omvei og med langsomme Skridt til den Port, der overflytter os fra Tiden til Evigheden, og lærer dem at tælle, hvor mange Dage, ja hvor mange Skridt de endnu have tilbage, og at forberede sig til en salig Indgang til sin Herres Glæde. Hvor Meget koster det ellers ikke at overbevise Mennesket om, at det selv i Sundheds Dage bærer Døden paa Nakken, som man siger, eller i Barmen, saa at enhver Time, ja ethvert Skridt, som det gjør paa sin Vandring, bringer det dets Endeligt og Evigheden nærmere! Hvor mange Undskyldninger, Udflugter og Grunde ved ikke det bedragerske Hjerte at finde til at besmykke sin Efterladenhed og Opsættelsen af sin Omvendelse med og at sætte sit Haab til om et længere Liv. Men naar Herren, som Job udtrykker sig, fornyer og ombytter sine Vidner imod det (Kap. 10. 17), saa at den ene Smerte, den ene Angst, den ene Mathed efter den anden, det ene Tilfælde, det ene Anfald efter det andet paakommer det, — naar Aandedrættet gaar tungt eller næsten ved hvert Skridt vil udeblive, naar Blodspyttet kommer, — naar de smertelige Stik gaa til Hjertet, — naar Madlysten og Søvnen næsten ganske tabe sig, saa maa det forstaa, at Legemets Lerhytte er meget brøstfældig og snart vil falde sammen, og da kan det ikke mere finde nogen Undskyldning og Udflugt for at unddrage sig Forberedelsen til et saligt Endeligt. Hvori nu denne maa bestaa, og hvorledes den bør foretages, ville de gudfrygtige Hjerter, som befinde sig i den ovenbeskrevne Tilstand, letteligen indse.

§ 107. For det Første er det nødvendigt, at de gjøre sig vel bekjendte med Døden, der nu ligesom har opslaaet sin Bolig hos dem, og ikke betragte den som en Fiende, der har faaet Befaling til at berøve dem Livet og Alt, hvad de have her i Verden, men, som en Ven, der vel skal omstyrte og nedrive Syndens og Dødens Legeme, men som det tillige er paalagt at overføre deres Sjel til Guds Børns herlige Frihed og forløse dem fra alt Ondt. De Omstændigheder, som fortælles i Tobias's Bog, synes at vise, at den Engel, der skulde ledsage hans Søn til Medien, idetmindste opholdt sig en eller to Dage, hjemme hos ham, medens nemlig den unge Tobias beredte sig til Reisen og tilveiebragte, hvad han vilde tage med sig (Tob. 5, 24). Maaske have de imidlertid sovet i en Seng sammen og ere blevne godt kjendte og fortrolige med hinanden, saa at Tobias med desto større Frimodighed har givet sig under sin Staldbroders Ledsagelse og tiltraadt Reisen. I christelige Sjele! I svind=

---

*) 8de Præd., § 18 flg.

sottige, afkræftede Hjerter! hvorfor ville I ikke betragte Eders Tilstand i dette Forbillede? Er ikke den nærforestaaende Død et Guds Sendebud, der skal føre Eder til det himmelske Fædreland? Hvorfor ville I da ikke, medens I endnu have Tid, stifte Bekjendtskab med den og saa godt som muligt berede Eder til den Reise, I skulle gjøre med den, paa det I, naar Tiden til at bryde op kommer, uden Vanskelighed kunne drage med den? En vis gudelskende Jomfru, der paa ovennævnte Maade bar Døden i Barmen, hørte i en Prædiken, at de unge Piger, som skulde bringes til Kong Ahasverus, maatte salves og beredes et helt Aar forud med Balsam, Myrrha og andre Specerier (Esth. 2, 12), og derved opstode de Tanker hos hende: Jeg er Himmelkongen Jesu Brud; ogsaa jeg beredes nu med Aloe og Myrrha (med Smerter og Angst), for at blive Ham desto behageligere. Hvorfor skulde jeg vise mig gjenstridig imod Hegai, min Fyrstes Kammersvend, til hvem denne Beredelse er anbetroet? Jeg vil være stille og lade ham gjøre med mig, som han vil. For mig er det nok, at jeg Dag for Dag kan blive min Sjeleven mere og mere velbehagelig og tilsidst blive indladt til Hans Glæde og Herlighed. En anseet Theolog skriver etsteds: Død! jeg kjender dig godt; dig sætter jeg hos mig ved mit Bord; med dig deler jeg min Seng; med dig taler jeg, naar jeg er alene; med dig forlyster jeg mig i min Have; jeg er godt vant til at dø, fordi jeg dør hver Dag. En gudfrygtig Adelsmand havde omgaaes med Dødstanker i et og tredive Aar og sagde paa sit Yderste: Forberedelsen til Døden maa man ikke opsætte til det Sidste; thi da gjør man sig selv Døden tung. Jeg har døet dagligen; derfor dør jeg nu desto frimodigere. Dette er Ord, som angaa Eder, I afkræftede, syge Børn! Taler, tænker og gjører I ligesaa!

§ 108. Søger derhos at blive stedse mere forvissede om Eders Forening og Samfund med Christus Jesus i Troen! Hvad kan være trøsteligere, sødere, gavnligere og tjenligere for Eder end at I, som have og bære Døden i Eders Barm, have og bære Livet i Eders Hjerte? Jeg mener Jesum, Livets Fyrste, der formedelst Troen bor i Eders Hjerte (Efes. 3, 17). Meget sandt sagde en vis christelig Præst paa sit Yderste: Hvorfor skulde jeg frygte for Døden? Jeg har jo den i Hjertet, som har opslugt (og tilintetgjort Døden. Hvad skader den udvortes Skrøbelighed Eder, naar Jesu Kraft er stærk i den? Hvad kan Døden skade Eder, naar I i Troen besidde den, som er det evige Liv? For Eder ere de deilige Skriftsprog: „Hvem har jeg i Himlene? og lige ved Dig har jeg ikke Lyst til Noget paa Jorden. Forsmægter mit Kjød og mit Hjerte, saa er Gud mit Hjertes Klippe og min Del evindeligen“ (Ps. 73, 25. 26). „Om Christus og Hans Aand bor i Eder, da er vel Legemet dødt (ei alene underkastet Døden, men ogsaa dagligen døende) formedelst Synden; men Aanden (den troende og fornyede Sjel) er Liv formedelst Retfærdighed“ (som den ved Troen har annammet i Christo — Rom. 8, 9. 10). „Om endog vort udvortes Menneske gaar tilgrunde (Dag for Dag aftager), fornyes dog det indvortes Dag for Dag“ (2 Kor. 4, 16). Lader stedse disse og lignende Sprog være i Eders Sind og Hjerte, og beflitter Eder paa ved Eders Forhold at give Eders Medchristne en Forklaring derover i Gjerningen til deres Trøst og Opbyggelse! O, hvilket ædelt Syn er det ikke at se en Christen, der er saa udtæret af en langvarig Sygdom, at han næsten ikke mere kan staa og gaa alene, men som dog, lig en urokkelig

Søile, holder Stand imod Satans Anfegtelse og Dødens Storm, uden at vakle, saa, at han kan sige med Apostelens noget forandrede Ord: „Ved Guds Hjælp staar jeg indtil denne Dag (som en velstillet og urokkelig Søile) og vidner (om Guds Kjærlighed, Miskundhed, Trøst og Kraft) baade for Liden og Stor" (Ap. Gj. 26, 22). „Jeg ombærer altid den Herres Jesu Død i Legemet, at og Jesu Liv maa aabenbares i mit dødelige Kjød" (2 Kor. 4, 10 flg.).

§ 109. En gudfrygtig, af Svindsot udtæret Student sagde til en Ven, som besøgte ham og spurgte, hvorledes det stod til med ham: Min Broder, hør dog, hvor underligt det gaar mig! Jeg dør daglig og bliver dog stedse mere levende; jeg bliver stedse kraftløsere og faar dog stedse større Kraft; jeg glemmer Alt, hvad jeg har lært, og bliver dog stedse lærdere; jeg kommer stedse min Død nærmere og fjernes dog daglig stedse mere og længere fra den. Se dog paa mig min Guds forunderlige Miskundhed, og pris Ham med mig! Stræber dernæst ogsaa saa meget som muligt at modstaa og afholde Eder fra de sædvanlige Synder, der pleie at findes hos saadanne dagligen døende Syge, saasom utidig Kjærlighed til Livet, Utaalmodighed, Vrantenhed, Knurren, hastig Vrede, Egensindighed! Erfaringen lærer, at Fluen paa Væggen, som man siger, ofte kan ærgre og fortørne saadanne Syglinger. Hvor godt end deres Nærmeste mene det, og hvor troligen de end søge efter Evne at tjene dem og gaa dem til Haande, kunne de dog ikke gjøre Noget tillags for dem, hvilket ofte inderligen bedrøver dem. De tage sig ofte den Frihed at overfuse dem med haarde Ord og mene, at man maa holde dem, som Syge, Alting tilgode. Men saaledes burde det ikke være. „Eders Sagtmodighed," siger Apostelen, „vorde vitterlig for alle Mennesker!" (Filipp. 4, 5). „Ifører Eder, som Guds Udvalgte, Hellige og Elskede, Godhed, Sagtmodighed, Langmodighed, saa I fordrage hverandre, og Christi Fred seire i Eders Hjerter!" (Kol. 3, 12. 13. 15). Vel bør de Sunde holde de Syge Meget tilgode; men de Syge bør ogsaa betænke saavel, hvad der holdes dem tilgode, som ogsaa, hvad der sømmer sig for dem som Guds Børn og den Herres Jesu Elskere. De bør stedse have Hans Taalmodigheds Exempel for Øine, hvorom Profeten siger: „Da han blev straffet og gjort elendig, oplod Han ikke sin Mund, som et Lam, der føres hen at slagtes, og som et Faar, der er stumt for dem, som det klippe, og ikke oplader sin Mund" (Esai. 53, 7). Bedst er det at sukke hjerteligen:

Giv Taalmod, Gud! min Synd slet ud!
Et lydigt Hjerte Du skabe
I mig, at jeg ved Knur skal ei,
Min evige Frelse fortabe!
Gjør med mig, som det tykkes Dig!
Jeg Alting taalmodigt vil lide
I Tillid til Dig, naar det kun mig
Ei støde maa fra din Side.

Jeg gaar imidlertid over til det tredie Forbud paa den nærforestaaende Død, nemlig en heftig Sygdom, der med fuld Styrke trænger ind paa et Menneske og som enten pleier at komme med stærk Kulde og Gysen eller med usædvanlig Hede, Mathed, Ulyst til at spise, Væmmelse for Mad og andre Tilfælder. Her maa jeg nu paaminde om at en christtroende Sjel ikke maa forskrækkes altfor meget for en saadan for Naturen og Kjødet ubehagelig Gjæst, men søge at modtage ham med christelig Frimodighed, Taalmodighed og Gudhengivenhed. Det er et af de sande Christnes Fortrin for Verdensbørnene og hører til deres Herlighed, at de hverken i sit Liv og i sunde Dage eller i Døden og naar de blive syge, ere under Trældom formedelst Dødens Frygt, det er: at de ikke behøve med Trældomsfrygt at forfærdes for Døden, efterdi de vide, at ved den kost-

bare Forløsning, som er skeet ved Guds Søns Blod og Død, ere Døden og den, som havde Dødens Vælde, det er: Djævelen, gjorte magtesløse og Liv og Uforkrænkelighed bragte for Lyset" (Ebr. 2, 14. 15; 2 Tim. 1, 10).

Dræbe os formaar ei Døden.
Med sin Haand den vor Aand
River ikkun ud af Nøden,
Og fra Smertens mørke Dale
Gjør os fri
Vei og Sti
Op til Himlens Glædessale.

De troende og gudelskende Menneskers Sygdom banker ofte voldsomt paa; men den er dog en Udsending fra Himmelen, der bringer et godt Budskab og den Bestemmelse af vor kjære Fader i Himmelen, at vi ikke længer skulle forblive i Udlændigheden, men komme hjem og med den Herre Jesu nyde Hans Herlighed. Saare yndigt er det, hvad der fortælles om Keiser Rudolf den anden, nemlig, at da han mærkede, at hans Endeligt nærmede sig, sagde han blandt Andet til dem, som vare omkring ham: Kjære Herrer! da jeg i min Ungdom var i Spanien, og min Fader sendte en Gesant derhen for at føre mig hjem igjen og til dette mit forgjængelige Fædreland, blev jeg saa glad over denne Tidende, at jeg den hele Nat ikke kunde sove. O, hvor meget gladere bør jeg da ikke være, fordi min himmelske Fader nu kalder mig hjem til det evige, uforgjængelige Fædreland, som han atter har forhvervet mig ved sin Søns Blod! Dette var sande keiserlige Ord, der udfløde af en christelig Herskers troende Hjerte og hellige Mund. Herren skjænke os Alle den Naade, at ogsaa vi, naar det himmelske Sendebud kommer, der paa guddommelig Befaling skal føre os fra Verden til Himmelen maa modtage ham med uforfærdet, frimodigt og glad Hjerte og sige: Ja, ja, jeg vil være med ham, og saa at vi, naar Legemet rystes i alle sine indvortes og udvortes Lemmer, kunne sige af Hjertet: „Herren er mit Lys og min Salighed; for hvem skal jeg frygte? Herren er mit Livs Kraft; for hvem skal jeg ræddes?" (Ps. 27, 1). „Min Sjel er alene stille til (for eller i) Gud; fra Ham kommer min Frelse. Han er min Klippe og min Frelse, min Ophøielse; jeg skal ikke rokkes. Hos Gud er min Frelse og min Ære; min Styrkes Klippe, min Tilflugt er i Gud" (Ps. 62, 2. 7. 8).

§ 111. Dernæst maa det ved paakommende haarde Sygdomme ikke være det Første, at man skyndsomt sender Bud efter en legemlig Læge og søger Raad og Hjælp hos ham; men man maa først henvende sig til den himmelske Læge og anraabe Ham om Trøst, Hjælp og Kraft i den begyndende Nød. Jeg har kjendt en christelig Husfader, som, naar han selv eller nogen af hans Husfolk blev syg, ikke sendte Bud efter nogen Læge, førend hans hele Familie havde faldt paa Knæ omkring Sygesengen og andægtigt fremsagt en i saadanne Tilfælder passende Bøn til Gud og den Herre Jesus, som han foresagde eller forelæste dem; thi, sagde han, Herren har sagt: „Jeg er Herren, som læger dig" (2 Mos. 15, 26); Lægerne ere kun hans Tjenere, Haandlangere og Redskaber; det gjælder ogsaa i denne Henseende, at Alt kommer an paa Herrens Velsignelse. Om den erfarneste og heldigste Læge foreskriver de allerædleste og kostbareste Lægemidler, som findes paa Apotheket, saa ville de dog Intet udrette og intet Gavn gjøre, medmindre der kommer en særegen Bestanddel til: en Naade og Kraft fra Himmelen, som maa belive de andre og gjøre dem kraftige. „Dersom Herren ikke bygger et Hus" (det dødelige Legemes brøstfældige Hus), da arbeide og anstrenge de sig forgjeves, som bygge og flikke derpaa" (Ps. 127, 1; Sir. 10, 11). Jeg har læst, at det er foreskrevet i den

geistlige Ret, at naar en Læge først bliver kaldet til en Syg, skal han være forpligtet til at paaminde ham om, at han ogsaa bør budsende en aandelig Læge, som kan besørge Sjelekuren; gjør den Syge ikke dette inden tre Dage, skal Lægen ikke mere besøge ham. De medicinske Fakulteter*) skulle ogsaa lade dem, som de meddele Doktorværdigheden, i Forveien aflægge Ed paa at de ville efterleve denne Anordning. Der vil heller Ingen negte for, at en saadan Lov er gavnlig og christelig; kun maa man beklage, at man ligesom ved Tvang maa bringe Christne til i Sygdomme først at ty til den Herre Jesus og først at henvende sig til den himmelske og siden til den jordiske Læge. Dog, de sande Christne behøve ikke denne Tvang, efterdi de have en Lov i sit Hjerte, der sødeligen tvinger dem til strax at kysse den Haand, som tugter dem, — efter Profetens Ord: „Kommer, og lader os vende om til Herren! thi Han har sønderrevet og skal læge os; Han har slaaet og skal forbinde os" (Hos. 6, 1).

§ 112. Jeg maa endvidere paaminde om, at en christelig Syg ikke maa opsætte, hvad der i en saadan Tilstand er fornødent for ham at gjøre til sin Forberedelse, men strax og ufortøvet foretage det, — efter vor Frelsers Ord: „Se, jeg kommer snart. Hold fast ved det, du har, at Ingen skal tage din Krone!" (Aab. 3, 11) og Salomos: „Alt dette, som kommer for din Haand at gjøre, det gjør med din Styrke (med Alvor og uden Forhaling); thi der er hverken Gjerning eller Fornuftighed eller Kundskab eller Visdom i Graven (i deØdes Tilstand), hvor du farer hen" (Præd. 9, 10). Meningen er udentvivl, at Mennesket her formanes til i Alt, hvad der ifølge hans Kald og i Særdeleshed ifølge hans Christendom paaligger ham at gjøre, ikke at være sendrægtig, men at udrette og udføre Alt saasnart som muligt; thi siden, naar han er overflyttet fra Tiden til Evigheden, kan han Intet mere gjøre eller virke til sit og Sines Bedste; han kan ikke mere omvende sig; han har ikke mere Adgang til at bruge Naadens og Salighedens Midler, osv. Dette kan forklares og stadfæstes ved den Herres Jesu Ord: „Mig bør at gjøre Hans Gjerninger, som mig har udsendt, saalænge det er Dag; Natten kommer, da Ingen kan arbeide" (Joh. 9, 4). „Lyset er endnu en liden Tid hos Eder. Vandrer (arbeider, omvender Eder, søger Naaden og Herren, medens de ere at finde, — gjører god Skjel for Eder i timelige og aandelige Ting) den Stund, I have Lyset, at Mørket ikke skal overfalde Eder, og hvo som vandrer i Mørket, ved ikke, hvor han gaar hen. Medens I have Lyset, tror paa Lyset, at I kunne blive Lysets Børn!" (Joh. 12, 35. 36). Saadanne Sprog ere vel ogsaa for de Karske og for dem, som endnu have nogen Tid for sig at leve hen i Verden; men mest angaar de dog de Syge, som efter alt Udseende kun have nogle Dagsreiser igjen til Døden. Til dem kan man med rette sige som Herren til Judas: „Hvad du gjør, det gjør snart!" (Joh. 13, 27). Det er i farlige Sygdomme farlige Ord disse: Vi ville endnu se Tiden an. Endnu har det ingen Nød. Det lader sig endnu godt gjøre. Det var kun en liden Tid, de daarlige Jomfruer behøvede til at gaa hen og kjøbe Olie til sine Lamper; men imidlertid forsømte de dog Indgangen til det himmelske Bryllup, og Døren blev tillukt, og da de bankede paa, lød det: „Sandelig siger jeg Eder, jeg kjender Eder ikke" (Matth. 25, 10—12). Jeg har ved mange Leiligheder erfaret, hvor pludseligen ofte Forandringerne indtræde hos de Syge; dem, jeg har forladt ved sund Sands og Samling, har

*) Fakultet: de til et vist Fag henhørende Universitetslærere.

jeg ofte om nogle faa Timer gjenfundet uden Besindelse og Forstand. De have ofte med Et tabt Mælet, Hørelsen og de andre Evner, og saaledes brød den Nat, hvorom vor Frelser taler, og hvori Ingen længer kan arbeide, pludseligen ind. Betænker, kjæreste Sjele, hvor farligt det er, i haarde Sygdomme at forsømme en eneste Dag, ja en eneste Time! Naar et Menneske ligger paa sit Yderste og ser Evighedens Porte og Guds Throne, for hvilken han skal dømmes, i Nærheden, og han mærker, at han har forsømt Guds Naade, saa vilde han villigen hengive Alverdens Skatte, om de vare i hans Magt, for kun at erholde en eneste Dag til at omvende sig; skulde da vi, som der endnu gives Tid, forøde denne forsætligen og i et bedragersk Haab om at leve? Bedst er det, at man strax i Sygdommens Begyndelse gjør, hvad man har at gjøre for sin Sjel, paa det man siden ikke skal have Andet at gjøre end at dø salig.

§ 113. Hvad nu en christelig Syg har at foretage i en saadan Tilstand, burde Enhver, selv den Enfoldigste, godt vide og forud være vel belavet paa. Imidlertid vil jeg gjerne meddele dem, som ønske at vide det, hvad jeg har lært af Guds Ord og lang Erfaring. Man maa for det Første korteligen og hjerteligen, saavidt Sygdommen tillader det, tænke over sit Livsløb fra Barndommen af indtil den sidste Time, hvori man nu befinder sig, og overveie den mangfoldige Miskundhed og Kjærlighed, som den treenige Gud saa rigeligen har bevist os, — at Han nemlig har ladet os fødes i sin rettroende, christne Kirke af ærlige, christelige Forældre og opfostres med hans Evangeliums sunde og rene Melk, — at Han ved den hellige Daab har gjenfødt os til et levende Haab, skjænket os sin Barnerets Herlighed, friet os af Mørkets Magt og overført os i sin elskelige Søns, Jesu Christi, Rige, optaget os i sin Naadespagt og ladet os nyde rigeligen Godt af den alle vort Livs Dage, fra Barnsben af taget sig faderligen og hjerteligen af os, forsynet os rigeligen med al Nødtøft, udfriet os af mangen Trængsel og Fare, beskjærmet os vældeligen mod Djævelen og Verden, ført os underligen, men dog saligen, bevist sin Langmodighed og store Barmhjertighed rigeligen imod os og nu i saa mange Aar taalt, forsørget, ledet, beskjærmet og opholdt os i Verden, — at den Herre Jesus, Guds evige Søn, har elsket os, givet sig selv hen for os og kjøbt os til sine Faar og sin Eiendom ikke med Sølv eller Guld, men med sit guddommelige, kostbare Blod, — at Han stedse som en tro og barmhjertig Hyrde, har taget sig hjerteligen af os, allevegne ledsaget os med sin Miskundhed, fødet vor Sjel, opsøgt og bragt den paa ret Vei igjen, naar den har forvildet sig, enten bevaret den for Satans Snarer eller udfriet den deraf, traadt frem for sin himmelske Fader i vort Sted og vist sig som en sand, trofast og kjærlig Frelser, Talsmand, Ypperstepræst, Konge og Herre, — at den Hellig-Aand af ufortjent, guddommelig Kjærlighed har valgt vort Legeme til Tempel og vort Hjerte til sin Bolig, renset, oplyst og helliggjort det ved Jesu Blod og ved Troen paa Ham, forenet sig med vor Aand, trøstet, styrket, undervist, advaret, omvendt os, opvakt Troen hos os og opholdt den rygende Tande imod Djævelens Magt og List, osv.

§ 114. Saadanne Tanker ligne dem, som Stamfaderen Jakob havde paa sit Yderste. „Den Gud," siger han, „for hvis Ansigt mine Fædre, Abraham og Isak, vandrede, — den Gud, som føder mig (eller: var min Hyrde) fra jeg blev til indtil denne Dag, — den Engel, som har gjenløst mig fra alt Ondt, velsigne Drengen!" (1 Mos. 48, 15. 16) ligesom ogsaa Kong David i sine sidste Ord roser

sig af sin Guds Miskundhed og Kjærlighed, — af at han har levet i et saligt Samfund med Ham og føler sig forvisset med Hensyn til Messias, — af at Herrens Aand har talt igjennem ham og brugt ham som et Redskab for sin Naade til at opbygge Israel med liflige Psalmer (2 Sam. 23, 1 flg.). Ogsaa i vor Tid har man havt mange deilige Exempler paa gudfrygtige Mennesker, som paa sit Yderste have begyndt fra sin Daabspagt, overveiet sit Livsløb og hjerteligen glædet sig over og berømmet Guds mangfoldige Miskundheder og Velgjerninger og fortalt Andre dem til deres Trøst og Opbyggelse. Jeg var for nogle Aar siden hos en gudfrygtig, ottetiaarig Enke paa hendes Yderste; efter at jeg havde ledet hende ind paa Betragtningen af Guds Kjærlighed, som hun havde nydt i saa mange, lange Aar, og spurgt hende, om hun ikke hele sit Liv igjennem havde fundet Gud trofast og sanddru, saa at Han rigeligen og troligen havde opfyldt de Forjættelser, Han har givet sine Troende i sit Ord og i Christo, svarede hun med stor Inderlighed og glædestraalende Ansigt: Ak jo! den naadige og barmhjertige Gud har gjort Alt imod mig, hvad en god og kjærlig Fader bør gjøre mod sine Børn; jeg skal love og prise Ham derfor med alle Hans Udvalgte i Himmelen evindelig. En anden, som var omtrent sexti Aar gammel, udbrød af sig selv og af egen Tilskyndelse: Ak, min Skriftefader, hvor megen Kjærlighed og Barmhjertighed har ikke vor Gud vist imod mig alle mit Livs Dage! Hvad Han forjættede mig i min Daabspagt, har Han troligen holdt; Han har elsket mig inderligt, forsørget mig rigeligt og ikke forladt mig i nogen Nød. Ved den blodige Indtagelse af denne By (Magdeburg) mistede jeg min Mand, mit Hus og mit Gods og reddede intet Andet end mit Liv; men Han har siden troligen taget sig af mig og ikke ladet mig mangle nødtørftig Underholdning. Vel har Han aldrig givet mig nogen Overflod; Han har ogsaa ladet mig stedes i mange Trængsler; men jeg ved, at ogsaa dette er en Del af Hans Kjærlighed og Miskundhed; derpaa løftede hun sine Hænder iveiret, slog dem med Glæde sammen og sagde:

Herre Christ, min Tak modtage
Du, for din Miskundhed,
Som Du mig alle Dage
Har vist paa hvert et Sted! osv.

§ 115. Atter en anden sagde: Ak, Børn, hvilken naadig, langmodig, barmhjertig, mægtig, vis og trofast Gud have vi dog ikke! den onde, utaknemmelige Verden er Ham ikke værd, fordi den ikke vil kjende og nyde Ham i Hans Miskundhed, og fordi den er saa letsindig, saa utaknemmelig og fiendsk imod Ham. Vi selv, som Han af lutter Naade har afdraget fra Verden til sig, ere som de smaa og uforstandige Børn, der vel daglig nyde rigeligen godt af sine Forældres Kjærlighed, men dog ikke vide, hvad Fader- og Moderkjærlighed er, og imidlertid gaa hen og lege i Sandet, samle Regnepenge, Potteskaar og andre værdiløse Ting, som om det var deres Skat, bygge Huse, anlægge Haver og give sig Meget at bestille. Jeg glæder mig over, at jeg nu er saa nær ved den salige Evigheds Porte og skal komme i Selskab med de fuldkommede Aander (Ebr. 12, 23) og tilligemed dem love og prise, elske og tilbede den algode og salige Gud i al Evighed. Jeg fortæller gjerne saadanne Exempler, fordi de ere meget tjenlige til at tydeliggjøre den Sag, hvorom vi tale, for de Enfoldige, og fordi de kraftigt opvække os til Efterfølgelse. Lader ogsaa os, elskede Medchristne, bestræbe os for at møde Gud og give os Naade til paa saadan Maade at tage Afsked fra Verden! Lader os gaa ind ad Hans (evige Herligheds) Porte med Taksigelse,

ad Hans Forgaarde med Lov! (Ps. 100, 4). Jeg har seet, at gudfrygtige Børn og Tjenestefolk, som havde opnaaet et heldigt Giftermaal, ved Afskeden fra sine Forældres eller sin Husbonds og Madmoders Hus have rakt dem Haanden og med Taarer takket dem for al den Kjærlighed, som deri var bleven bevist dem. Skulde ikke vi gjøre det Samme, naar vi tage Afsked fra Herrens store Verdenshus, hvori Han har bevist os saa mangfoldige Velgjerninger til Sjel og Legeme? Det er en mærkværdig Udtryksmaade, den hellige Evangelist og Apostel Johannes bruger, naar han skriver om den hellige Apostel Peters Død, som Herren forudforkyndte ham: „Dette sagde Han for at betegne, med hvad Død han skulde ære Gud" (Joh. 21, 19). De hellige Martyrer prise Gud ved sin voldsomme Død, idet de agte Hans Ære høiere end sit Liv, ligesom besegle Hans Sandhed med sit Blod og lige til sin Død prise Hans Kjærlighed og Trofasthed for Verden. Vel har Gud ikke kaldet os Alle til en saadan Død; men det sømmer sig dog ikke mindre for os at prise Gud ved vor naturlige og ublodige Død; alle vore Ord, Lader, Sukke og Gjerninger bør, især ved vort Livs Ende, vidne om Hans Miskundhed; dette tjener ikke blot til at lægge den Døendes oprigtige Tro for Dagen, men ogsaa til at befæste de Gjenlevendes Tro og til at fylde deres Hjerter med Kjærlighed og Andagt.

§ 116. Dernæst sømmer det sig ogsaa for en sand Christen, endnu engang og til Slutning at foretage en alvorlig og hjertelig Bodsøvelse og at anraabe sin Gud med allerdybeste Ydmyghed og inderlig Anger i Jesu Navn om Tilgivelse for alle de Synder, han i sin Livstid har begaaet, idet han især deleshed bør fortryde, at han, uagtet den Overflødighed af Naademidler, der har været ham given, og nagtet den rige Nydelse af Guds Kjærlighed, alligevel er saa fattig paa sande Frugter, og at han har imødekommet sin Gud med en saa fattig og koldsindig Kjærlighed, ikke været mere nidkjær for Hans Ære og ikke mere bekymret for Hans Riges Opretholdelse, Udbredelse og Opbyggelse. Fremfor Alt bør han omhyggeligen undersøge, om der endnu ingen uerkjendte Synder er tilbage i hans Samvittighed, — om der findes noget uretfærdigt Gods eller saadanne Ting, som kunde blive Hans Egne til Snare eller Anstød, i Hans Hus, — om nogen af Brødrene har Noget imod ham, hvorom han er skyldig at forlige sig med ham (Matth. 5, 23), og Deslige. Jeg ønsker imidlertid her af Hjertet, at saadan Bodsandagt og hellig Anger ikke maa udspringe saa meget af Trældomsfrygt som af barnlig Frygt og Kjærlighed til Gud, og at det maa hede: Ak, algode Gud og Fader, hvor stor er ikke den Kjærlighed, hvor utallige de Undere af din Miskundhed, som Du har bevist imod mig i mit Livs Dage, hvor liden derimod den Gjenkjærlighed og hvor faa de Tjenester, som jeg har ydet Dig! Hvad dit er, er et vidt og bredt Hav; hvad mit er, er et lidet Hul med Vand, som et Barn kan have fyldt. Mine Skrøbeligheder, mine Feil ere utallige, min Efterladenhed, min Sendrægtighed og Koldsindighed uden Grændser. Dog, min Gud, den store Barmhjertighed og Langmodighed, Du mit hele Liv igjennem har vist mig, giver mig tilligemed dine Forjættelser i dit Ord den Forvisning, at Du ikke vil, at jeg skal fortabes. Derfor anraaber jeg Dig af mit ganske Hjerte, af min ganske Sjel og af min ganske Styrke om, at Du i denne min sidste Nød vil fornye din Naade og Barmhjertighed og lade din kjære Søns Jesu hellige Blod, kostbare Fortjeneste og trofaste Forbønner komme mig tilgode, og at Du vil kaste mine Synder i Havets Dyb og i Evighed ikke ihukomme dem.

Jeg skal nu snart rigtigt og fuldkommen afdø fra mig selv, fra Synden og Verden og aldrig i Evighed mere fortørne Dig, men vandre i evig Retfærdighed, Uskyldighed og Salighed for dit Aasyn i de Levendes Land, hvorover jeg hjerteligen glæder mig, idet jeg længes efter at skue og evindeligen prise Dig, Du naadige, miskundelige og barmhjertige Gud som aabenbarer din Herlighed ved Syndernes Forladelse og de arme Synderes Annammelse, og din allerkjæreste Søn, som kom til Verden for at gjøre Syndere salige og søge det, som var fortabt, samt den Hellig-Aand, der trøster de bodfærdige Syndere, forvisser dem om deres Synders Forladelse og skjænker de bekymrede Samvittigheder Fred.

§ 117. Naar I saaledes hjerteligen have ydmyget Eder for Gud, saa opreiser og opmuntrer Eder atter i Christo Jesu ved Troen, og søger at opnaa en sand Troesfrimodighed og at foragte Verden, Synd, Død, Djævel og Helvede og træde dem under Eders Fødder! Bruger i den Hensigt og tilbagekalder eller lader andre gudfrygtige Sjele tilbagekalde i Eders Erindring de Trøste- og Fyndsprog, hvis Kraft og Livssaft I ofte i sunde Dage have fornummet i Eders Aand, især deleshed dem, som næsten alle Troende udvælge sig og agte kosteligere end Guld og Perler! Saaledes: „Af Hans Fylde have vi Alle faaet, og det Naade over Naade" (Joh. 1, 16). „Se det Guds Lam, som bærer Verdens Synd!" (V. 29) „Saa har Gud elsket Verden, at Han har givet sin Søn, den enbaarne, paa det at hver den, som tror paa Ham, ikke skal fortabes, men have et evigt Liv" (Kap. 3, 16). „Dette er Faderens Villie, som mig udsendte (til Verden), at jeg intet skal miste af alt det, som Han har givet mig, men at jeg skal opreise det paa den yderste Dag. Thi det er Hans Villie, som mig udsendte, at hver den, som ser Sønnen (i Aanden, i Ordet og de hellige Sakramenter) og tror paa Ham, skal have et evigt Liv, og jeg skal opreise ham paa den yderste Dag" (Kap. 6, 39. 40). „Mine Faar høre min Røst, og jeg kjender dem, og de følge mig, og jeg giver dem et evigt Liv, og de skulle slet ikke fortabes evindelig, og Ingen skal rive dem af min Haand" (Kap. 10, 27. 28). „Fader, jeg vil, at de, som Du har givet mig, skulle og være hos mig, hvor jeg er, at de maa se min Herlighed, som Du har givet mig" (Kap. 17, 24). „Er Gud for os, hvo kan da være imod os? Han, som ikke sparede sin egen Søn, men gav ham hen for os Alle, skulde Han ikke ogsaa skjænke os alle Ting med Ham? Hvo vil anklage Guds Udvalgte? osv. Hvo er den, som fordømmer? osv. Hvo skal kunne skille os fra Christi Kjærlighed?" osv. indtil Enden af Kapitlet (Rom. 8, 31 flg.). Disse og lignende Sprog burde være alle Christne saa bekjendte og saa dybt indskrevne i deres Hjerter, at ingen Ild og intet Vand, jeg mener: ingen Hede eller Kulde, ingen Angest eller Smerte, ingen Afmagt, ingen Mathed, ingen Uro ingen Forstandens Forvirring, intet Liv og ingen Død skulde kunne udslette dem deraf, ligesom man da har deilige Exempler paa, at somme Christne, som forresten i sin Dødsnød ikke havde Samling paa Noget og allermindst paa det Jordiske og Timelige, alligevel have havt god Samling paa det Aandelige, Himmelske og Evige, naar man bragte dem ind derpaa, og have vidst med Frimodighed at betjene sig af de anførte Kraftsprog.

§ 118. Tænk ikke paa Gud som paa en vred Dommer, men som paa en kjærlig og barmhjertig Fader, — som paa „al Naades Gud, der har kaldet Eder til sin evige Herlighed i Christo Jesu" (1 Pet. 5, 10), — der har elsket og udvalgt Eder i Ham, før Verdens Grundvold blev lagt" (Efes. 1, 4), — der siger

til Eder: „Jeg har elsket dig med en evig Kjærlighed! derfor har jeg draget dig med Miskundhed" (Jer. 31, 3), — der har aabenbaret sin Kjærlighed til Eder i Eders ganske Liv, især deleshed i Naademidlerne, som han rigeligen har givet Eder, i sin Søn, som Han har skjænket Eder og Ham Eder, i sin Langmodighed og Barmhjertighed, formedelst hvilken Han har taalt og opholdt Eder, uagtet Han aldrig har fundet Eder uden Feil og Synder, og formedelst hvilken Han har taget tiltakke med eders fattige Dyrkelse. Tænker paa, hvad den hellige Apostel siger: Gud er Kjærlighed (1 Joh. 4, 8. 16); Gud er Kjærlighed! hvo kan og vil frygte for Kjærligheden? Hvo vil vægre sig ved at komme til Kjærligheden og kaste sig i dens Arme, naar den kalder paa ham? Tænker paa, hvorledes Gud har afbildet sig selv i sit Ord! Han siger: „Jeg er funden af dem (jeg lod mig finde af dem, — gik dem imøde), som ikke ledte efter mig; jeg siger til et Folk, som ikke er kaldet efter mit Navn: Se, her er jeg. Jeg udbreder mine Hænder den ganske Dag til et gjenstridigt Folk, til dem, som vandre efter sine Tanker paa en Vei, som ikke er god" (Esai. 65, 1. 2). Ser, Herren Eders Gud fremstilles, som om Han staar i Himmel- og Naadedøren og raaber til de forbigaaende syndige, uvidende, forblindede Mennesker: I stakkels Børn! hvor komme I fra? Hvor skulle I hen? Hvi ville I lede efter Druer paa Torner og efter Figener paa Tidsler? Hvi ville I søge Eders Lyksalighed i det Forkrænkelige og Eders Frelse i Fordærvelsen? Her er jeg, jeg, den levende Kilde, jeg, den barmhjertige, naadige og miskundelige Gud, jeg, det høieste Gode, jeg, Kjærligheden, jeg, den salige, den trofaste, den evige Gud. Se, her er min Naade, min Frelse, mit Hjerte, min Haand. Jeg er rede til at modtage Eder og at omfavne Eder med evig Kjærlighed. Jeg vil ikke ihukomme Eders Synder, men undertrykke, nedtræde, udslette dem og nedsænke dem i Havets Dyb (i evig Forglemmelse). Gjør nu den kjærlige Gud dette imod sine Fiender, hvor meget mere vil Han da ikke gjøre det imod sine Venner, ja sine Børn! Skulde Han ikke sige til deres Sjel, naar den skilles fra Legemet: Her er jeg, din Gud, din Fader, din Skaber og Opholder? Skulde Han ikke udstrække sine Hænder for at modtage og omfavne den? Føier til dette Billede den Forklaring, som den kongelige Profet har givet derover: „Herren er barmhjertig og naadig, langmodig og af megen Miskundhed. Han skal ikke evindeligen trætte (være unaadig), ei heller beholde Vrede evindelig. Han gjør ikke med os efter vore Synder og betaler os ei efter vore Misgjerninger. Saa langt som Østen er fra Vesten, lader Han vore Overtrædelser være langt fra os. Ligesom en Fader forbarmer sig over Børn, saa forbarmer Herren sig over dem, som frygte Ham" (Ps. 103, 8 flg.). O, hvor megen sød Honning er der ikke i disse Blomster til dermed at gjøre de Døendes svage og dunkle Øine aarvaagne og straalende! Vi kunne imidlertid ikke dennegang opholde os ved at samle den; dem, som elske saadanne Blomster, vil Guds Aand vederkvæge dermed paa deres Yderste og gyde den Sødme, som er deri, i deres matte Hjerte.

§ 119. Jeg kan ikke afholde mig fra endnu at hidsætte et Billede, som vor dyrebare Frelser selv har fremstillet. Han afbilder sin og vor Gud som en Fader, der møder en i nogen Tid ulydig, vanartig og fortabt Søn med uventet og mageløs Godhed, da han kommer hjem igjen som en Svinehyrde, i megen Fattigdom og Vederstyggelighed. Da han, den fortabte Søn, endnu var langt borte, siger den søde Frelser, saa hans Fader ham og ynkedes inderligen og løb til og

faldt om hans Hals og kyssede ham (Luk. 15, 20), og tilføier, at Faderen lod ham smukt paaklæde og et herligt Glædesmaaltid berede for ham. Det er aabenbart, at den Herre Jesus har fremstillet Guds Godhed imod de bodfærdige Syndere i denne Lignelse. Jeg ved imidlertid ikke, hvad der skulde være iveien for ogsaa deri at betragte den Maade, hvorpaa en troende Sjel, som har levet i en daglig Omvendelse og beflittet sig paa at tjene Gud og Næsten med oprigtig Kjærlighed, vil blive modtagen, naar den skilles fra denne Verden. Thi dersom den algode Fader strax i Begyndelsen modtager dem, som komme tilbage fra sine Syndeveie og tage sin Tilflugt til Hans Barmhjertighed, med saadan uventet, stor Godhed, hvad vil Han da ikke gjøre imod dem, som have levet i en sand Omvendelse, have tvættet sine Kjortler og gjort dem hvide i Lammets Blod (Aab. 7, 14) og beflittet sig paa at tjene Ham i Hellighed og Retfærdighed for Ham! Med hvilken stor Kjærlighed vil Han ikke møde dem! Hvor venligt vil Han ikke omfavne dem, — hvor hjerteligt og sødeligt kysse dem, — hvor prægtigt klæde dem i Klarhed og Herlighed og holde et himmelsk og evigt Glædesgjæstebud for dem! Jeg har endnu en Ting at sige, og Noget, som er derover, ved jeg ikke at sige, saasom der efter min ringe Formening ikke findes noget Høiere og Forunderligere i hele Skriften om Guds Kjærlighed til de Troende. Vor Jesus vidner, at Hans Fader elsker os ligesom Ham, og at den Kjærlighed, hvormed Han elsker Ham, ogsaa er i os, angaar og vedkommer os, — at vi skulle være delagtige og indsluttede i den samme Kjærlighed (Joh. 17, 23. 36). For at tale menneskeligt og enfoldigt om Sagen: Gud er en Fader, der har sin ældste Søn siddende paa Skjødet, paa sit høire Knæ og sin yngste Søn paa det venstre og omfavner dem Begge med sine Arme, trykker dem til sit Bryst og faderligen kjærtegner og kysser dem. Her tænke sig nu, hvo som tænke kan, hvad der ligger i disse Udtrykke! O, hvilken Dybde af Guds Miskundhed og Kjærlighed! Han elsker os som sin enbaarne og allerkjæreste Søn! Denne Sødme, kjæreste Medchristne, er tilstrækkelig til at overvinde al Frygt for Døden, al dens Trængsel og Bitterhed. Betænker, med hvilken Kjærlighed og Glæde Guds Søn maa være bleven modtagen, da Han efter fuldendt Gjenløsningsværk holdt sin Himmelfart, og tror da i Henhold til vor Frelsers Ord, at ogsaa I skulle blive modtagne med saadan Kjærlighed og Glæde! Hvorledes kunne I da frygte for Døden? Hvo der har denne Sødme i sit Hjerte, han kan og skal evindelig ikke smage Døden, hvor bitter den ogsaa er for Naturen. Han kan endog paa Dødsleiet synge med Glæde:

Det kan jeg frit bekjende
Og glædes Dag og Nat dertil:
Et Rige uden Ende
Gud mig i Himlen unde vil.
Lad Verden sig fornøie
Ved det, som snart forgaar:
Min Krone i det Høie
Alt til mig færdig staar.
Med Gud skal jeg regjere
I evig Herlighed.
Kan jeg vel sørge mere,
Saasnart jeg dette ved?

§ 120. Styrker og forøger denne Troesfrimodighed ved en inderlig, alvorlig, glad og kjærlig Betragtning af Verdensfrelseren Jesus! Samler alle Eders Aands og Troes Kræfter, og forener dem i den allersaligste Gjenstand: Jesus Christus, der kom til Verden for at gjøre Syndere salige, — der er fremstillet for Eder som en Naadestol i sit Blod, — der blev ophøiet paa Korset, ligesom Slangen i Ørkenen, for at alle Syndere skulde se paa Ham og i Ham finde Retfærdighed, Liv og Salighed, — der bøiede sit Hoved for at kysse Eder, — der

udstrakte sine Arme for at omfavne Eder, — der lod sine Hænder og Fødder gjennembore med hvasse Nagler for deri at bevare Eders Ihukommelse, — der lod sit Hjerte og sin Side aabne, for at Eders Sjel deri kunde finde og have en sikker Tilflugt i al aandelig Nød, især i Eders sidste Stund! Overveier vel, hvad Han i sit Ord har forjættet Eder: „I i mig, og jeg i Eder! Hvor jeg er, der skal og min Tjener være. I min Faders Hus er mange Værelser; jeg gaar bort at berede Eder Sted. Jeg kommer igjen og vil tage Eder til mig, at hvor jeg er, skulle ogsaa I være. Jeg lever, og I skulle leve. Ligesom Faderen har elsket mig, saa har og jeg elsket Eder. Bliver i min Kjærlighed" (fordyber Eders Hjerte deri; indsvøber Eder i den; lader den være det Samme for Eders Sjel, som Luften og Vandet er for Fuglen og Fisken, hvilke ikke kunne eller ville leve udenfor samme; skyr og flyr Alt, hvad der kan udstøde Eder af min Kjærlighed, saasom Vantro, Ubodfærdighed, Sikkerhed, Verdenskjærlighed o. a. M. — Joh. 12, 26; 14, 2, 3. 19. 20; 15, 9)! „Jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig" (Ebr. 13, 15). Overveier derhos, hvorledes Han har vist sig imod Eder i hele Eders Livstid, i gode og onde Dage, i Stand og Fald, i Ro og Uro, i Ære og Vanære, i Nidkjærhed og Koldsindighed, i Glæde og Bedrøvelse, i Gudfrygtighed og Synd, og I ville finde, at Han har været Eders kjærlige Frelser, Eders trofaste Ven, Eders omhyggelige og aarvaagne Hyrde, Eders allernaadigste Konge og Herre, Eders himmelske og evige Talsmand, Ypperstepræst og Mægler, med et Ord: Eders Jesus, og at I saaledes ikke have Aarsag til nu ved Eders Livs Ende at tvivle om Hans Kjærlighed. Betænker, at det er den Herres Jesu egentlige Embede at sidde ved Guds høire Haand, herske blandt sine Fiender, beskjærme sine Venner, træde Satan under deres Fødder, forsvare dem imod hans Anklager, bede for dem, som deres evige Ypperstepræst og eneste Talsmand, efter Apostelens Ord: „Den Herre Jesus har et uforgjængeligt Præstedømme, hvorfor Han og kan fuldkommeligen gjøre dem salige, som komme til Gud formedelst Ham, efterdi Han lever altid til at træde frem i deres Sted" (Ebr. 7, 24. 25). Dette sit Embede vil Han heller ikke med Hensyn til Eder forsømme.

§ 121. Saa er det ogsaa Hans Ære, at Han imod Djævelens Tanke og trods Alverdens Ondskab kan frelse de arme Syndere og bodfærdige Sjele, som tro paa Ham, elske Ham og sætte sit Haab til Ham. Enhver Sjel, som ved Hans Magt bevares til Frelse og bringes gjennem Verden til Himmelen, er for den Herre Jesus et Seierstegn, hvorover de udvalgte Engles og Menneskers Skare glæder sig og jubler og istemmer en Triumfsang: „Lammet, som er slagtet og har kjøbt os med sit Blod, er værdigt til at annamme Magt og Rigdom og Visdom og Styrke og Pris og Ære og Velsignelse" (Aab. 5, 9. 12). Thi saafremt de hellige Engle glæde sig, naar en Synder ved den Herres Jesu Naade og Kraft, Hans Ord og Aand bliver bragt til Omvendelse (Luk. 15, 7. 10), saa kunne vi let slutte os til, at de glæde sig endnu mere, naar en Sjel bliver friet fra al ond Gjerning, frelst fra al Fare, forløst fra al Synd, indført i Himmelen og som et Under af Guds Kjærlighed indlemmet i og forenet med den triumferende Kirke. Tro I da ikke, at den Herre Jesus er nidkjær for denne sin Ære? eller kunne I tænke, at Han vil lade sig den fratage? Og betænker desuden, at Eders Sjel ikke er saa meget Eders som Hans! Han har jo gjort og lidt ulige Mere for den end I; Han har ikke kjøbt den med Sølv eller Guld, men med sit guddommelige, kostbare Blod;

Han har skattet den høiere end den ganske Verden. Var det muligt, som det dog ikke er, at der for Guds Domstol blev fundet nogen Mangel ved Menneskeslegtens Forløsning, saa vilde Han heller dø endnu engang end lade en eneste Sjel fortabes for Hans Skyld. Er nu Eders Sjel saa stor, dyrebar og kostelig i Eders Jesu Øine, hvilken Betænkelighed kunne I da have ved at overantvorde Ham den med fuld Tillid og hjertelig Frimodighed og gladeligen at dø i Hans Kjærlighed, hvormed Han evindelig og altid har elsket Eder? Det er en Del af den Ære og Pligt, I skylde Eders Frelser, at I i Tillid til Hans Kjærlighed og Trofasthed, som Han har forjættet Eder i sit Ord, villigen og gladeligen forlade Verden. Lader de Vantro frygte og skjælve i Døden, som de, der ingen Frelser og Saliggjører have (fordi de ikke have villet have Ham, og fordi de have stødt Ham og hans Kjærlighed fra sig); men I, som staa i et saligt Samfund med en saa kjærlig, mægtig og trofast Frelser, maa være trøstige og i Gjerningen bevise, at Livets Fyrste lever i Eder og der hersker over Synd, Verden, Død og Djævel. Giver dog Eders Venner og Medchristne et godt Exempel, og lader dem til sin Trøst se, hvor godt det er at være en Christen i Liv, Lidelse og Død!

§ 122. Henter endelig ogsaa Trøst og Forsikring om Eders Salighed fra den Hellig-Aands Samfund! Overveier for det Første, hvorledes Han til Eders Trøst har beskrevet sig selv i sit Ord, nemlig som en Aand, der bereder, styrker, bekræfter, grundfæster Sjelen (1 Pet. 5, 10), — der forvisser den om Guds Naade, Syndernes Forladelse, Guds Barneret og det evige Liv, — der gjør den trøstig og frimodig formedelst Troen og befæster og opholder den imod Satans Anfegtelser. Han kalder sig „en Naadens og Bønnens Aand“ (Sak. 12, 10), ei alene, fordi han gives af Naade, men ogsaa fordi Han fører den virkelige Forsikring og Tilegnelse eller Besegling af Guds Naade i Christo Jesu med sig og træder frem i de christelige Sjeles Sted med uudsigelige Sukke, især, naar de ere i den Tilstand, at de ikke vide, hvad (og hvorledes) de skulle bede (Rom. 8, 26). Han kaldes en Kjærlighedens Aand (2 Tim. 1, 7), fordi Han forvisser dem om Guds Kjærlighed i Christo, ja udøser den i deres Hjerter og lader dem sødeligen fornemme den (Rom. 5, 5). Han kaldes en Kraftens Aand (2 Tim. 1, 7), fordi Han ei alene styrker dem saaledes i Liv og Lidelse, at de kunne holde Stand imod Djævelens snedige og vældige Anløb og Verdens Forfølgelse og Ondskab, men ogsaa i Døden, da alle Kræfter ere borte, udruster dem med saadan Kraft, at de kunne overvinde Synd, Død, Djævel og Helvede og i Troen og Aanden træde dem under sine Fødder. Hans fornemste Gjerning er at herliggjøre Christum i de Troende (Joh. 16, 14), det er: at fremstille Hans Person, Embede og Velgjerninger i et himmelsk Lys, saa at de kunne vide, hvad de have i Ham, — hvortil Han er dem given, og hvorledes de rigtigt skulle bruge Ham og trøste sig ved Ham, samt at tage sig af dem, som en trofast Ven, Talsmand og Sagfører, vidne med deres Aand, at de ere Guds Børn og Arvinger til det evige Liv (Rom. 8, 16) og sødeligen og kraftigt vederkvæge dem med en uforlignelig og evig Trøst (2 Thess. 2, 16), minde dem om Guds Ord (Joh. 14, 26), tilegne dem Forjættelserne, forene disse med deres Tro (Ebr. 4, 2) og lade dem føle den salige Kraft, som ligger deri. Kort, den Hellig-Aand viser sig saaledes, at den hellige Apostel tør sige, at de Troende ere beseglede med Forjættelsens Aand, og at Han er et Pant paa deres Arv (Efes. 1, 13. 14), og den Herre Jesus, at Han er deres

Talsmand (Ven, Sagfører, Ledsager, Lys, Kraft, Vidne, Formynder o. a. M.), som Han giver dem, for at Han skal bo i dem og blive hos dem evindeligen (Joh. 14, 16; 1 Kor. 3, 16; 2 Tim. 1, 14). Tænker dernæst ogsaa, efter den Anvisning, Forklaringen i Eders Katekismus over den tredie Artikel giver, tilbage paa, hvor hjerteligen denne himmelske og evige Trøster i Eders Livstid har taget sig af Eders Sjel, — hvorlunde Han, da I ikke af egen Fornuft eller Kraft kunde tro paa Jesum Christum eller komme til Ham, kaldte Eder ved Evangelium, oplyste Eder med sine Gaver og helligede og opholdt Eder i den sande Tro, — hvorlunde Han trøstede Eder i Trængsler, styrkede Eder i Skrøbeligheder, husvalede Eder i Sygdomme, beskjærmede, beroligede og glædede Eder i Anfegtelser, og hvorlunde Han bevarede Eder for grove Synder eller udfriede Eder af dem og gjorde Alt, hvad en trofast Ven og himmelsk Trøster og Ledsager skulde gjøre; saa ville I atter have Grunde nok, som kunne befæste og opholde Eder i Troens Frimodighed, hvilken jeg med al Ret kan kalde den allernyttigste og allerbedste Forberedelse til en salig Afsked.

§ 123. Lader det ikke forundre Eder, mine Kjære, at jeg noget udførligen har foredraget denne Sag, og tror ikke, at saadanne Forslag ikke lade sig iværksætte paa Sygesengen og i Dødsangsten! Thi jeg tilstaar vel gjerne, at kun de færreste Sjele kunne aabenbare sin Trosfrimodighed med saa mange Ord og med alle de Tanker, som de anførte Sprog af den hellige Skrift fremkalde; men ikkedestomindre maa vi i vore Sundhedsdage lære og fatte saadanne nyttige og høifornødne Ting, paa det vi ikke i vor sidste Nød skulle mangle Trøst og Kraft, og om end disse Ord og Tanker, som vi nu noget udførligere have fremstillet, ofte paa Dødssengen trække sig sammen til Hjertesukke, Smaabønner og en kort, men dog hjertelig Ihukommelse, saa at det heder: Gud er min Fader, Jesus min Broder, den Hellig-Aand min Talsmand, eller: Gud Fader har i den hellige Daab antaget mig til sit Naadesbarn; den Herre Jesus er min Hyrde og jeg Hans Faar; den Hellig-Aand er min Herre og jeg Hans Eiendom, o. a. M., saa lærer dog Erfaringen, at Trøsten fra saadanne faa Ord ofte er meget omfattende og rig i de Troendes Aand og Hjerte. Mange, som i sine sunde Dage have lagt Vind paa saadanne Ting og samlet mange Kraft-, Trøste- og Livsblomster i Guds Paradis, have faaet Naade og Kraft til med mange herlige Ord at skildre sin indvortes Trøst til Glæde for de Tilstedeværende. Andre have vel af den Hede og Angst, de følte, saavelsom af sin store Mathed været hindrede fra at gjøre det Samme; men de have dog ytret: Dersom jeg havde Kræfter til at tale, saa vilde jeg til Eders Trøst skildre Eder, hvad mit Hjerte fornemmer, og hvor sødeligen min Jesus husvaler mig midt i Døden. Andre have vel mistet Mælet, men dog med sine glade Gebærder, med sine bristende Øines frimodige Blikke og med sine mod Himmelen opløftede og udbredte Hænder og Arme tilkjendegivet den Forvisning om sin Frelse og den rige Trøst, de følte i sit Hjerte og saadanne Ting ere Frugter af den Kundskab, de i sunde Dage have samlet af Guds Ord. Derfor er det høist fornødent, at Præsterne ved forefaldende Leiligheder rigeligen udstrø denne ædle Sæd, paa det den i Nødens Tid kan spire, udbrede sig og bære megen Frugt.

§ 124. Der er imidlertid endnu en anden Del af den gudelige Forberedelse til et saligt Endeligt, som foregaar paa Sygeleiet, nemlig, at man itide lader sine Sjelesørgere komme til sig og paa en heldbringende Maade betjener sig af

deres Embede. Man kan ikke negte for at de trøstefuldeste og velsignelsesrigeste Ting som en Christen i sin Dødsstund bør vide, ofte ikke falde ham ind, enten formedelst hans Enfoldighed eller formedelst hans Sinds nærværende Angest og Forvirring. Derfor er det nyttigt og høifornødent, at man har Ordets og Kirkens Tjenere ved Haanden, for at de, som det er tro Sjelesørgeres Pligt, kunne belære, undervise, paaminde, styrke og trøste de Syge og Døende. Prædikanter kaldes af den hellige Apostel Guds Medarbeidere i Hans aandelige Mark- og Havearbeide, hvoraf Nogle plante, Andre vande (1 Kor. 3, 9. 6). Men naar er Vandingen nødvendigere end i den største Hede, da Planterne næsten ville fortørres og visne, paa det at idetmindste Hjertebladene kunne blive bevarede og opholdte? Og naar er Prædikanternes Embede, Tiltale, Trøst og Paamindelse fornødnere, end naar de dem anbetroede Tilhøreres udvortes Menneske begynder at henvisne, paa det at det indvortes kan vorde mere og mere fornyet og styrket samt opholdt og bevaret i Troen? Apostelen kalder ogsaa Ordets Tjenere Medarbeidere til deres anbetroede Sjeles Glæde (2 Kor. 1, 24), hvoraf Meningen udentvivl er, at det paaligger dem at arbeide af alle Kræfter derhen, at de, som staa i Troen, kunne have Forvisning om sin Tro, nyde Godt af den, føle Fred og Glæde i den Hellig-Aand, med et glad og villigt Hjerte tjene Gud og Næsten, med Glæde modtage og overvinde sin legemlige og aandelige Trængsel og endelig glade og salige indslumre i sin Frelsers Jesu Samfund, i Forvisningen om Guds evige Naade og fulde af den Hellig-Aands Trøst, efter den hellige Apostels Udsagn paa et andet Sted: „Haabets Gud fylde Eder med al Glæde og Fred, idet I tro, saa at I kunne vorde rige i Haabet ved den Hellig-Aands Kraft!" (Rom. 15, 13) Man pleier at skjænke dem, som formedelst en begaaet Misgjerning skulle dø en voldsom Død, Vin, saa Meget som de ville have, hvilken Skik synes at være foranlediget ved Salomos Ord: „Giver stærk Drik til den, som omkommer, og Vin til dem, som ere beskeligen bedrøvede i Sjelen, at han maa drikke og glemme sin Armod (Elendighed) og ikke mere komme sin Møie ihu!" Ordspr. 31, 6. 7). Jeg lader denne Skik staa ved sit Værd og vil dennegang ikke undersøge, om den er grundet i Salomos Ord; men jeg har erfaret, at Mange, som vare komne i saadan Ulykke, ikke have villet smage nogen jordisk Drik, men have fundet saa megen Kraft og Sødme i Skriftens Trøst, at de ikke have attraaet den naturlige Vin.

§ 125. Og dette er tjenligt for mit Forehavende. „Den hellige Skrift er Guds Vinhus" (Høis. 2, 4), fuld af himmelsk Sødme, fuld af Trøst, Kraft, Fred, Glæde, Liv og Salighed, hvorfor jeg med Føie kan sige til alle tro Sjelehyrder: Giver stærk og behagelig Drik til de Døende, og skjænker Paradisvinen til de med Dødsangest kjæmpende Sjele, at de maa drikke og glemme al den Elendighed, de have havt i Verden, ja tillige sin jordiske Herlighed og med Fred og Glæde forlade Verden! Her kunne ogsaa de Ord af den himmelske Brud ret passende anføres: „Vederkvæger mig med Balsamflasker, og reder under mig med Æbler! thi jeg er syg af Kjærlighed" (Høis. 2, 5), for at paaminde Ordets Tjenere om den Pligt, de skylde de Syge og Døende, nemlig at samle og have ved Haanden Skriftens Kraftsprog, Trøstegrundene, de kraftigste Smaabønner og Hjertesukke, de lifligste Psalmer, som indeslutte mere Kraft, Sødme og Vederkvægelse i sig end der er i alle Verdens Blomster, Æbler, Granater og andre ædle Frugter, paa det de dermed saa at sige kunne bestrø de Syge, som med

Kjærlighed og Længsel hige efter sin Jesus, og dermed styrke, kvæge og husvale dem i deres sidste Strid. Idet den hellige Apostel formaner sin ægte Søn i Troen til at opflamme igjen den Guds Naadegave, som er i ham, det er: forøge den ved Bøn, ved flittig Læsning i Guds Ord, ved gudelig Eftertanke og ved stadige hellige Øvelser (2 Tim. 1, 6), bruger han et særdeles kraftigt og smukt Ord, hvori ligger Billedet af en Ild, som er fordetmeste udbrændt og ligesom begraven under sin egen Aske og som man vifter paa med en Kost og lægger ny Ved til, hvorved den bliver opfrisket, levendegjort og bragt i ny Fyr og Flamme. Dette ædle Ord lærer os Præster, hvad vi have at iagttage med alle troende Sjele til enhver Tid, men især deleshed i deres sidste Nød. Naar det udvortes Menneske bereder sig til Forraadnelsen, saa at Liglugten ofte allerede mærkes, før det dør, da bedækkes Troesfrimodigheden ligesom med Aske og viser sig ikke i det Maal, som den til Guds Ære og Næstens Opbyggelse burde; men naar en christelig Præst kommer til og ligesom opvækker og opmuntrer Sjelen ved aandrig og frimodig Tiltale, saa ser og hører man ofte til sin Glæde Gnister og Luer fare op, som vidne om den Brand, der er i Hjertet.

§ 126. Ligesom nu alt dette tjener til at overbevise Præsterne om, at de ere skyldige at tage et særlig Hensyn til de Syge og Døende, besøge dem flittigt og ikke sky nogen Møie, Nattevaagen og anden Uleilighed og Besværlighed, men af Jesu tvingende Kjærlighed med Glæde gjøre Alt, hvad der paaligger tro Sjelehyrder, saaledes indeholder det ogsaa en Paamindelse for de Syge og Døende om, at de ikke bør være sendrægtige i at kalde dem til sig, ei heller ugjerne se dem, naar de besøges af dem, men modtage dem med Glæde, som trofaste og erfarne Medstridere og Medhjælpere i den Kamp, der forestaar dem, — som jordiske og dødelige Engle, der komme for at overantvorde den dem hidtil betroede Sjel i de himmelske Engles Hænder, for at de skulle føre den til dens Brudgom, den Herre Jesus, — som trofaste Venner og Talsmænd, der gjennem Livsens Ord og Bønnen vil række dem Husvalelse og Vederkvægelse, som den Engel gjorde, der styrkede vor Frelser under Hans blodige Dødskamp, — som Medhjælpere til deres Glæde, som Vidner om deres Tro og Standhaftighed indtil Enden. Det hellige Prædike-Embede har ogsaa, som bekjendt og som andetsteds udviklet, sine herlige Forjættelser af vor Gud, nemlig, at Han vil give Vært til Prædikanternes Planting og Vanding, — at deres Ord, som de have annammet af den Herre Jesus, skulle være som et frugtbart Regn og en kjølig Dugg, der skulle vederkvæge det tørre Land og vande og gjenoplive de visne Planter. Erfaringen lærer ogsaa, at en aandrig og gudfrygtig Hyrde aldrig besøger sit syge Faar uden at medbringe en Evangeliets Velsignelse, en Kraft, en Styrkelse, en Kvægelse, en Trøst saavel for den Syge som for Andre, der ere omkring ham. Jeg har erfaret, at ofte Naboerne ved at se en tro Sjelesørger gaa ind i Huset til en Syg, have fulgt efter ham, for ogsaa til sin Glæde og Husvalelse at høre paa den opbyggelige, trøstelige og kjærlige Tiltale. Derved har ogsaa den paafølgende Bøn, som skede foran den Syges Seng paa Knæ for Guds Ansigt, vundet i Kraft og Styrke, efter vor Jesu Ord: „Dersom To (hvor meget mere da Fire, Sex eller Otte) af Eder blive enige paa Jorden, om, hvad for en Sag det er, at de ville bede (saasom om Syndernes Forladelse for en Syg, om hans Standhaftighed, Taalmodighed og Trøst indtil Enden, om Lindring af hans Smerter, om Forkortelse af hans Dødskamp o. a. M.),

skal det vederfares dem af min Fader, som er i Himlene. Thi hvor To eller Tre ere forsamlede i mit Navn, der er jeg midt iblandt dem" (Matth. 18, 19. 20). Og Virkningen heraf har man ofte snart og tydeligen kunnet se. Saaledes er det da en stor Lykke for en christelig Syg, naar han kan hensove i sin Sjelesørgers Nærværelse og under hans trøstelige Tiltale, Bønner og Velsignelser, en Lykke, som enhver Christen af Hjertet bør ønske sig og, naar han kan have den, med Glæde annamme. Vistnok vil jeg heller ikke kalde dem usalige, som vandre bort uden nogen Præsts Tilstedeværelse eller uden at være omgiven af andre gudfrygtige Christne og uden deres Sukke og Bønner eller vel endog uventet, og naar de ere alene; men man ved dog, at de af Gud beskikkede Midler ikke maa foragtes, naar de staa til Ens Raadighed.

§ 127. Dog, jeg gaar videre i Betragtningen og Fremstillingen af Forberedelsen til et saligt Endeligt paa Sygeleiet og vil da paaminde om, at man bør forlange og nyde Herrens hellige Kjærlighedsmaaltid, ikke tilsidst, naar Døden, som man siger, allerede sidder paa den Syges Læber, og Mælet, Forstanden og Hukommelsen næsten ere borte, men strax i Begyndelsen af Sygdommen, naar man mærker, at den kan falde ud til Døden. Jeg har i mit Embede fundet, at Almusfolk fordetmeste opsætte den hellige Kommunion til det Sidste, og omendskjønt man har gjort lønlige og særskilte saavelsom offentlige Forestillinger i saa Henseende, have desuagtet Mange holdt fast ved denne Sædvane, hvilket har bevæget mig til at efterspørge noget skarpere, indtil jeg har erfaret, at de indbilde sig og lade sig indbilde, at naar man i en haard Sygdom nyder den hellige Nadverd, maa Døden uudebliveligen følge ovenpaa. Jeg er bleven forfærdet over at saadanne gudsbespottelige Tanker om den Herres Jesu hellige Kjærlighedspant findes hos Christne, og at det overtroiske, onde Snak ved Satans List har vundet saadan Magt i de Christnes Hjerter, at de frygte for, at hvad der er givet dem til Liv, skal blive dem til Død, hvoraf Følgen da endvidere er, at de ofte, som man har seet, annamme det hellige Sakrament med Frygt og Bævelse, som Misdædere, der nu skulle føres til Døden. Lader ikke os tænke saaledes, kjæreste Tilhørere og Læsere! Saadant uchristeligt Væsen være langt fra os! Gud har sat vort Liv et Maal, som vi ikke skulle overskride; lader os oppebie dettes Aabenbarelse med et stille, roligt og med vor himmelske Faders Raad, Visdom og Godhed tilfreds og fornøiet Hjerte, men imidlertid ikke foragte eller forsømme de salige Midler, Han har forordnet til vor Trøst! Jeg har seet mange gudfrygtige Christne, som straks i Begyndelsen af sin Sygdom, have ladet sig række det dyrebare Salighedspant, hvorom vi tale, og at Nogle af dem derefter havde befundet sig bedre paa Legeme og Sjel og havt Aarsag til at prise Guds Godhed. Hos Somme har derimod Sygdommen tiltaget, saa at de ere blevne førte ligetil Dødens og Gravens Porte; men de ere alligevel siden ved Jesu Kraft blevne revne ud af Dødens Strube. Hos Andre, som ifølge Guds hellige Raad og Villie have maatte gaa alt Kjødets Gang og omskifte Timeligheden med Evigheden, har man lagt Mærke til, at de efter Nydelsen af den Herres Jesu Kjærlighedsmaaltid have faaet et ganske andet Udseende og paa en vis Maade fremstillet, hvad der i Apostlenes Gjerninger fortælles om den Herres Jesu første Blodvidne, Stefanus, og om den hellige Agnes, en christelig Jomfru, som ogsaa af sin Sjelebrudgom blev agtet værdig til at bære Martyrkronen. Om den Første siges, at selv hans uretfærdige Dommere „saa hans Ansigt som

en Engels Ansigt" (Ap. Gj. 6, 15), hvilket Nogle vel forklare om den Glands, hvormed den Herres Jesu Vidnes Ansigt skinnede, saaledes som det fordum ogsaa vederfores Moses, (2 Mos. 34, 29, 30) medens derimod Andre forstaa det om den Livlighed, Frimodighed og Majestæt, som lyste ud af hans Øine. Han saa ikke forskrækket og forstyrret ud, som de Misdædere, der føres frem for Retten, men fuldkommen trøstig og rolig, og Jesu Herlighed og Liv, der boede i ham, ytrede sig i hans skjønne og straalende Øine og hele Aasyn. Om den Anden have de Gamle optegnet, at hun beholdt et skjønt, rødlig-behageligt Ansigt og røde Kinder midt i Døden, og at da Bøddelen beskyldte hende for at have drukket sig fuld af Vin, svarede hun: Min Rødme kommer ikke af Vin, men af min Frelsers Jesu Blod, der syder i mit Hjerte.

§ 128. Saaledes have vi ogsaa selv erfaret, at somme Døende midt i sin Dødsangst have faaet et yndigt, skjønt og livligt Ansigt, navnlig efter Nydelsen af sin Frelsers Kjærlighedsmaaltid, og have været at se til som en deilig Brud, saa og lige til Enden talt og vidnet med stor Frimodighed og Vished om den Herlighed, til hvilken de nu skulde gaa ind og hvis søde Forsmag de allerede fornam i sin Sjel. Vi have ogsaa seet Lig, hvis Ansigter ikke vare fordreiede, men saa ligesom smilende, glade og venlige ud. Nu, dette er vel noget Ualmindeligt og Overordentligt; men derimod er det intet Ualmindeligt hos sande Christne, at de fornemme en stor Trosfrimodighed hos sig efter Nadverdens Nydelse (Noget, hvorpaa en christelig, velfortjent Præst har samlet mange skjønne Exempler). Jeg selv har oplevet et saadant, nemlig en gudfrygtig Borgermester, som forlangte Undervisning af en Præst om, hvorledes han paa sin Dødsseng skulde berede sig til en værdig og frimodig Nydelse af den hellige Nadverd, og hvorledes han efter dens Nydelse kunde betjene sig af den til Frimodighed i Døden. Da Præsten nu, hvad det Sidste angaar, henviste ham til Slutningen af det ottende Kapitel i Paulus's Brev til Romerne fra det 31te til det 39de Vers, viste sig derefter en saadan Frimodighed hos ham, at Enhver, som var omkring ham og besøgte ham, forundrede sig derover, hvorhos han indtil sit Endeligt ikke mere tog imod noget Lægemiddel, nogen Vederkvægelse, nogen Drik, men sagde, naar man bød ham det: Jeg behøver det ikke; I vide ikke, hvor vel jeg befinder mig, og hvilken Livskraft min Sjel føler uagtet min store Mathed. Mit Hjerte er opfyldt med Guds søde Kjærlighed. Jeg lever i Jesus, og Jesus lever i mig, o. a. M. Til de Læger, som besøgte ham, sagde han: Uleiliger Eder ikke mere med mig; I have intet Mere at bestille hos mig. Jeg har faaet et Lægemiddel fra min Jesu himmelske Apothek, som har givet mig Livet, saa at Døden ikke kan dræbe mig. En christelig Præst, som Verden efter sin Sædvane ogsaa tilgavns havde omtumlet og medtaget, blev under sin Dødssygdom ved Nydelsen af den hellige Nadverd opfyldt med saadan Fred og Glæde, at da de Omkringstaaende paa hans Begjæring afsang den deilige Psalme: Af Høiheden oprunden er, angav han med glad og frimodigt Ansigt Takten dertil med sin høire Haand, og sang især deleshed det Vers: Gud Fader og Herre blid osv., saa smukt med, som om han havde været i et Gjæstebud hos gode Venner og var drukken af sød Vin.

§ 129. Saadanne Sjele kan man sammenligne med den hellige Paulus, over hvis Haand der krøb en Øgle, som dog, hvor giftig den end var, intet Ondt kunde tilføie ham, formedelst den i ham boende Livsens Fyrste; men han rystede den af sig i Ilden og forblev trøstig og

uskadt (Ap. Gj. 28, 3 flg.). Saaledes ogsaa: omendskjønt en hidsig, ja ofte endog giftig og dødelig Feber anfalder deres Legeme, forblive de dog uskadte; thi de ere i Christo og Christus i dem; Døden og Dødens Magt kan ikke skade dem, efterdi de have det evige Liv boende i sig (1 Joh. 5, 20). De ligne Diebørnene, som ligge ved sin Moders Bryst og paa hendes Skjød og, medens de die, indslumre mætte og fornøiede, uden Frygt og Forfærdelse. De ere de Faar, som efter at den gode og store Hyrde sødeligen har fødet og vederkvæget dem, hvile om Middagen i Skyggen af et Træ eller en høi Klippe, uden at tænke paa Ulven og frygte for den. Paa dem passer sig nøiagtigt, hvad Apostelen siger om sig selv og alle sande Christne i deres Liv: „Vi ere som de, der dø, og se, vi leve, — som de, der Intet have og dog besidde Alt" (2 Kor. 6, 9. 10). De dø vel efter Kjødet; men deres Sjel begynder først da rigtigt at leve. De have vel ikke længer Noget, men have dog Alt; thi de have Jesum, som Gud kalder „al sin Godhed" (2 Mos. 33, 19) og Apostelen de „Troendes Gode" (Rom. 14, 16). De maa vel vandre ud af Verden, men have dog saa mange Reisepenge, at de i al Evighed have Nok dermed. Det var en stor Lykke, at Røveren paa Korset havde Verdens Frelser ved sin Side og fik den trøstelige Forjættelse af Ham: Idag skal du være med mig i Paradis, — at Han blev given Simeon i Armene som hans Eiendom og gjorde ham saa trøstig og frimodig, at han kaldte Døden en Fredsvandring og forlod Verden med rolig Sjel, — at det i Naade blev forundt Synderinden at lægge sit trætte Hoved paa Hans Fødder og vederkvæge sig ved at omfavne og kysse dem, — at Johannes fik lægge sit Hoved op til Hans Bryst og hvile paa Hans Hjerte (Luk. 23, 43; 2, 28; 7, 38; Joh. 21, 20); men ikke ringere er den, som forundes de døende Troende ved Nydelsen af sin Jesu Kjærlighedsmaaltid, idet Han i samme paa en uudsigelig Maade forener og forbinder sig med dem, saa at de med Sandhed kunne sige: Jesus er min, og jeg er Hans, — Han i mig og jeg i Ham, — Hans Hjerte, mit Hjerte, et Hjerte. Mit Legeme er forenet og forbundet med Hans Legeme, Hans Blod med mit Blod, Hans Sjel med min Sjel, Hans Kraft med min Mathed, Hans Rigdom med min Fattigdom, Hans Herlighed med min Elendighed, Hans Liv med min Død. Jeg forlader Alt og beholder dog Alt. Jeg er saa mat, at jeg neppe kan tale, og dog saa stærk, at jeg kan kaste Djævel, Død og Synd under mine Fødder. Jeg maa vel kjæmpe med Døden og bliver, som det ser ud til, overvunden af den; men jeg har dog Seieren ihænde og ser den Krone svæve over mig, som min Jesus snart vil paasætte mig, osv.

§ 130. Dette have vi ved denne Leilighed maattet gjentage af den høist trøstelige Lære om den høiværdige Nadverd, som vi allerede forhen i dette Værk udførligere have afhandlet, paa det vi kunde lære, at den bodfærdige og værdige Nydelse af den hellige Nadverd er et af de vigtigste Midler til at forberede sig til en salig Afsked, hvisaarsag en christelig Syg strax i Begyndelsen af sin Sygdom inderligen bør længes derefter og begjærligen annamme den. Saare gavnligt vil det ogsaa være i Tilfælde af at Sygdommen varer flere Dage og Uger, at man ikke blot betjener sig en, men flere Gange af dette velsignede Salighedsmiddel, især naar man mærker Anfegtelse, Utaalmodighed, Troessvaghed, utidig Verdenskjærlighed og Lyst til at leve, kjødelig Dødsfrygt og Deslige hos sig. Det er bekjendt, at de ældste Christne, især i Forfølgelsestider, daglig eller ialfald hver Søndag med hellig Andagt annammede dette dyrebare Pant paa

Jesu Kjærlighed, efterdi de næst Naadens og Livets Ord ikke kjendte noget bedre Middel til at væbne og beskjærme sig imod Forfølgelse, Livsfare og Dødsfrygt end just dette. Nu befinde jo de Syge sig i en saadan Tilstand, at de ikke kunne vide, hvor længe de endnu have tilbage at leve, men daglig maa vente, at deres svage Livstraad, maaske ved et uformodet Tilfælde, kan blive sønderreven. Desuden pleie de ved siden af Legemssygdommen fordetmeste ogsaa at føle Sjelesvagheder; thi efterdi Satan ved, at han hos de af en farlig Sygdom sengeliggende Mennesker kun har en liden Tid, pleier han ikke at udeblive med sine gloende Pile, med sine Snarer og Garn, ligesom ogsaa Naturen forfærdes for Døden og vanskeligen kan tænke paa den uden Utaalmodighed og Modsætsighed; Kjødet hvori Arvesynden bor, er vel da korsfæstet, men dog endnu ikke dødt og pleier hellerikke da at undlade at stride imod Aanden. Derfor vilde det være saare godt, om man mere end en Gang lod sig give det dyrebare Pant paa Jesu Kjærlighed. Dog, at forstaa Saadant for Nutidens kolde og sikre Christne er næsten latterligt og haabløst.

§ 131. Hvad jeg endnu har at bemærke angaaende en gudelig Forberedelse til et saligt Endeligt, skal jeg med faa Ord tilføie. En gudelskende Sjel bør før sin salige Afsked ikke forglemme at velsigne sine Egne og give dem allehaande opbyggelige og gavnlige Paamindelser, Noget, hvorpaa man finder skjønne Exempler i den hellige Skrifts og andre Historiebøger. Isak velsignede sine Sønner Jakob og Esau, ligesom ogsaa Jakob sine, hver med en særskilt Velsignelse (1 Mos. 27, 4 flg.; 48, 9 flg.; 49, 28). Den Herre Jesus selv velsignede forinden sin Himmelfart sine Disciple og Andre, som hidtil havde holdt sig til Ham og vandret med Ham (Luk. 24, 50. 51). Disse Forgjængere have mange andre christelige Hjerter efterfulgt, hvorpaa de trykte Ligprædikener og andre Skrifter afgive deilige Exempler. Dette bør saa meget omhyggeligere iagttages af sande Christne, fordi en saadan sidste Velsignelse er en herlig Frugt af og et tydeligt Bevis paa den sande Tro og tjener til Guds Ære, hvem vi ogsaa i og med vor Død ere skyldige at prise. Thi naar et døende Menneske velsigner Sine i Herrens Navn og giver dem allehaande gudelige Paamindelser, saa bevidner han dermed, at han i sit hele Liv har fundet Gud saa god, kjærlig og trofast, at han ikke ved at anbefale dem til nogen bedre Ven og Beskytter end Ham eller at efterlade dem nogen bedre Skat end Herrens Velsignelse. Erfaringen lærer ogsaa, at en saadan Afskedsvelsignelse af de Døende ikke er tomme Ord, men fører megen Kraft med sig. En Retfærdigs Mund kaldes af den Hellig Aand selv en Livets Kilde (Ordsp. 10, 11); thi efterdi Hjertet er fornyet ved Guds Aand og Naade, saa ere ogsaa Mundens Ord fulde af Liv, Kraft og Velsignelse. Ligesom nu de spæde Planter voxe desto frodigere, naar de blive vandede med Vand fra en frisk Kilde, saaledes trives ogsaa de Gudfrygtiges Børn desto bedre, naar de saa at sige blive bestænkede og fugtede med sine Forældres Lære og Velsignelse i Livet og Døden. Det er mærkværdigt, at Isak efter at have velsignet Jakob siger til Esau: „Jeg har velsignet ham, og han skal ogsaa være velsignet. Jeg har sat ham til en Herre over dig og gjort alle hans Brødre til hans Tjenere og forsørget ham med Korn og Most (1 Mos. 27, 33. 37), hvoraf kan sluttes, hvad vi før have sagt, nemlig at Guds Velsignelse og meget godt saa at sige virkeligen overgives Børnene ved Forældrenes Velsignelsesønsker, hvorfor man med god Føie kan sige, at et fattigt Barn, som er udrustet med sin gudfrygtige Faders eller Moders Velsignelse i Herrens Navn,

er rigere end et andet, der af sine uretfærdige Forældre vel har faaet meget Godt, men ingen Velsignelse; thi hint maa stedse voxe, men dette forringes, hvilket alle Tiders Erfaring stadfæster.

§ 132. En fra Verden til Himmelen ilende Sjel bør imidlertid i dette Tilfælde tage et kjærligt Hensyn ikke blot til sit Hus, men ogsaa til Guds Kirke, hvis aandelige Lem den hidtil har været, — til Ordets Tjenere, under hvis Sjelepleie den hidtil har staaet, til den christelige Øvrighed, under hvis Styrelse den har levet og hvis Beskyttelse og Forsvar den har nydt, — til Venner og Naboer, som den fredeligen har omgaaes med. Vel ved jeg, at de Døendes Mathed ikke altid tilsteder dem at bruge mange Ord; men jeg har ogsaa oftere fundet, at om end Legemet har været aldeles afkræftet, har den Hellig-Aand dog styrket Sjelen saaledes, at den har meddelt Legemet nye Kræfter, saa at den matte Tunge har formaaet at fremføre, hvad Sjelen ansaa for nyttigt og fornødent. En christelig Syg gjøre da, hvad han kan, og saa Meget, som Jesu Kraft, der er mægtig i ham, forunder ham! Han ønsker Kirken, at den maa have Fred under sin store Hyrdes Varetægt og Beskjærmelse, — at den maa opbygges, gaa frem i Herrens Frygt, fyldes med den Hellig-Aands Trøst, bevares i Sandheden og opretholdes imod alle Helvedes Porte (Ap. Gj. 9, 31), — Ordets og Guds Kirkes Tjenere, at de maa faa Naade til at prædike Christi uransagelige Rigdom, — at deres Mund maa oplades og Ordet gives dem til at kundgjøre med Frimodighed Evangeliets Hemmelighed, — at de maa tale og handle med Frimodighed deri, som sig bør (Efes. 3, 8; 6, 19. 20), — at de aldrig maa gaa ind eller ud hos sin Menighed uden med Christi Evangeliums Velsignelses Fylde (Rom. 15, 29), og at de maa se med Lyst paa sit Embedes salige Frugt og Menighedens Væxt og tilsidst, naar Overhyrden aabenbares, erholde Ærens uforvisnelige Krans (1 Pet. 5, 4), — Øvrigheden, at Gud vil udruste den med Visdoms og Forstands, Raads og Styrkes, Kundskabs og Herrens Frygts Aand (Esai. 11, 2), — at Han vil forekomme den med Velsignelser af det Gode, give den et langt Liv, fryde den med Glæde for sit Ansigt og sætte den til Velsignelse for Undersaatterne altid (Ps. 21, 4 flg.). — at Han vil give den helligt Mod, gode Raad og retfærdige Gjerninger, Fred, god Styrelse, tro Folk, fredsommelige Naboer og omsider Livsens Krone, — Venner og Naboer, at Herren fremfor Alt vil velsigne dem med aandelige og himmelske Goder ved Christum, give dem bodfærdige, troende, gudfrygtige, kjærlige, glade, fredsommelige, ydmyge, taknemmelige Hjerter og dernæst ogsaa efter sin naadige Villie glæde dem med allehaande timelige Velsignelser, — at deres Indgang og Udgang maa være velsignet, og at Han ogsaa tilsidst vil fri dem fra al ond Gjerning og frelse dem til sit himmelske Rige (2 Tim. 4, 18). Derhos bør han give dem en og anden gudelig Formaning, prise for dem Guds Godhed, Kjærlighed og Trofasthed, Jesu salige Forening og Samfund og den Hellig-Aands søde Trøst og paa den anden Side forestille dem alle jordiske Tings Forfængelighed og Usselhed og efter Evne raade og opmuntre dem til Standhaftighed i Troen, til stadig, oprigtig Kjærlighed, til christelig Taalmodighed, til sand Gudsfrygt o. a. M.

§ 133. Dernæst maa en døende Christen ikke mere ville vide af timelige og jordiske Ting, ei heller tage imod noget Besøg, medmindre det kan være opbyggeligt og trøsteligt for ham, ligesom en vis gudfrygtig Keiser ikke vilde give en katholsk Biskop, som meldte sig hos ham, Adgang, førend han havde lovet, at han

ikke vilde tale til ham om Andet end Jesus, den Korsfæstede. En gudelskende Sjel maa da bære sig ad som Moses, der steg op paa Bjerget og gik nær til Mørket, hvor Gud var (2 Mos. 20, 21). Han maa af Hjertet ønske, at Alt da maa være mørkt omkring ham, og at han ikke mere maa se noget Jordisk og Forgjængeligt, men kun, hvad der er guddommeligt, himmelsk og uforgjængeligt. Nogle Fugle have, som allerede paa andre Steder omtalt, den Art i sig, at de paa hede Sommerdage flyve høit tilveirs, hvor Luften er kold, for at afkjøle sig i samme. Disse bør en Christen vel ogsaa i sunde Dage ligne i al sin Vandel, men dog mest i sine sidste Timer; da maa Sjelen svinge sig op over alt Jordisk og Forgjængeligt og alene søge sin Vederkvægelse i Betragtningen af det Himmelske og Evige. En vis gudfrygtig Præst talte paa sit Yderste stedse om, at han ikke var i sit Hus; han vilde bestandig hjem og, som han sagde, rigtigt hjem. Saaledes bør ogsaa enhver Christen betragte Alt, hvad han har havt i Verden, som om det ikke længer var hans; i sit Hus maa han ikke være hjemme og i sit Fædreland en Udlænding, som nu ikke har noget Mere at bestille deri end villigen og gladeligen at forlade det. Det er smukt, hvad den gamle Dr. Bugenhagen fortæller i sin Ligprædiken over den salige Luther, nemlig at i Aaret femten Hundrede og to og firti laa Mag. Ambrosius Bernhard af Jüterbock syg i Wittenberg og følte i flere Dage før sit Endeligt intet til sin Sygdom. Naar Luther og en anden Præst kom til ham, laa han stedse i en glad Vildelse, undtagen naar man talte til ham om Christus; da svarede han fuldkommen fornuftigt og kristeligt og talte med Glæde om, hvilken stor Naade og Salighed vi besidde i Ham. Naar man saa troede, at han nu var kommen til sig selv igjen, og man begyndte at tale til ham om hans Kone, Børn, Hus og Gjæld, hørte han Intet deraf; ret som om han allerede var i den anden Verden, kunde man ikke gjøre ham Noget af dette begribeligt. Herom sagde den dyrebare Luther: Han har allerede trængt igjennem og ved ikke af nogen Død mere, og han ønskede, at den Herre Jesus ogsaa vilde tage ham ud af Verden paa denne Maade. Ogsaa vi burde Allesammen ønske, at vi i vore sidste Timer ikke mere maatte have Samling paa noget Timeligt, men have glemt Alt og kun beholde den korsfæstede Jesum i vor Hukommelse og vort Hjerte. For at opnaa dette er det nødvendigt, at man forud, naar man venter en Sygdom, eller i dens Begyndelse ordner og beskikker, hvad der i timelige Ting kan være at gjøre, ordne, beskikke og bringe i Rigtighed, for at man paa Dødsleiet ikke skal have Andet at gjøre end at dø saligt og villigt og arve Himmelen istedetfor Verden. Et haardt Veir og en heftig Storm tvinge ofte de Søfarende til at kaste kostbare Varer og Skibets Redskab i Havet for at lette Skibet og frelse sit Liv (Ap. G. 27, 18. 19); med disse kan man sammenligne de Døende, som ogsaa i sine sidste Timer have Aarsag til at slaa alt Jordisk, og hvad der forøvrigt har været dem kjært og behageligt, af sine Tanker og intet Andet attraa end at frelse sin Sjel; da er det paa Tide at gjøre, hvad vor Frelser befaler og fordrer: „Hvo, som elsker Fader eller Moder mere end mig, er mig ikke værd, og hvo, som elsker Søn eller Datter (og følgelig ogsaa alt Andet, som er En kjært) mere end mig, er mig ikke værd" (Matth. 10, 37), og den hellige Apostel: „Søger det, som er oventil, hvor Christus sidder hos Guds høire Haand! Tragter efter det, som er oventil, ikke efter det, som er paa Jorden!" (Kol. 3, 1 flg.)

§ 134. Jeg har nu intet Mere at sige end, at de Døende selv og de, som

enten paa Grund af nært Slegtskab eller Naboskab, af broderlig Kjærlighed eller paa Embedsvegne ere om dem, maa opbyde Alt, for at de kunne dø i Herrens Helligdom og i en Kirke, blidt og roligt. Nogle have havt den Lykke at dø i en Kirke. Ferdinand, den store Konge af Kastilien, lod sig paa vor Jesu Fødselsdag, efter at have iført sig sin kongelige Dragt, bringe hen i en Kirke, nød Herrens høiværdige Kjærlighedsmaaltid og begyndte derefter at bede: Herre, min Gud! dit er Riget og Magten, og Du hersker over alle Verdens Konger; jeg har annammet Riget af din Haand; jeg overgiver det hermed igjen til Dig og beder Dig kun om dette Ene, at Du vil forløse min Sjel fra alt Ondt og i Naade tage den til Dig. Derpaa aflagde han sin Kongekaabe og nedlagde Kronen foran Alteret, faldt paa sit Ansigt og bad med Taarer om sine Synders Forladelse, lod sig derpaa iføre en simpel Klædning og bestrø med Aske og forblev i saadan Andagt i Templet indtil paa tredie Dag, da han opgav sin Aand under de Biskopers Hænder og Bønner, som vare omkring ham. Ogsaa mange gudfrygtige Præster have skyndsomt taget Afsked fra denne Verden i Kirken under Udførelsen af sine Embedsforretninger. Da saaledes En havde omdelt Herrens Nadverd og derefter paa sædvanlig Maade velsignet Menigheden, sank han til Jorden, idet han udtalte de Ord: Herren løfte sit Aasyn paa dig, og hensov strax, saa at man maatte bære ham død ud af Kirken. En anden indsatte en nykaldet Præst fra Landet, og som han i sin Prædiken anførte det Sprog: „Vel, du gode og tro Tjener!" osv. (Matth. 25, 21), sank han ned og blev bragt død fra Prædikestolen. Dog, jeg taler dennegang ikke om de Troendes Forsamlingssted og fordrer ikke, at en Christen just skal dø der, som om han derfra skulde finde en nærmere og sikrere Vei til Himmelen end fra et almindeligt Hus; men jeg taler om den Helligdom og en saadan Kirke, som i deslige Dødstilfælder hurtigt opbygges af levende Stene, og det paa Apostlenes og Profeternes Grundvold, hvori Jesus Christus selv er Hovedhjørnestenen, paa hvilken den ganske Bygning (i Hast) sammenføiet, voxer til et helligt Tempel i Herren, til et aandeligt Hus, for at frembære aandelige Offre, der ere velbehagelige for Gud ved Jesum Christum (Efes. 2, 20. 21; 1 Pet. 2, 5). I kunne let slutte Eder til, hvad jeg taler om, I gudfrygtige Sjele; jeg mener en Forsamling af sande Christne, der befinde sig sammen i det Værelse, hvor en af deres Midte kjæmper sin Dødskamp, og søge at bistaa ham og husvale ham indtil Enden med trøstelig og frimodig Tiltale, med aandrige, liflige Psalmer og hjertelige, ivrige Bønner, saa at han indslumrer blidt og saligt i Jesu Navn under de Troendes Sang og Bøn og under sin Sjelesørgers Velsignelse, idet han trykker hans Øine til. Dette kalder jeg at dø i Guds Helligdom og i en Kirke og ønsker af Hertet, at jeg og Enhver, som hører eller læser mig, maa faa denne Naade af vor Gud. Thi efterdi en saadan Sammenkomst har de herlige Forjættelser: „Hvor To eller Tre ere forsamlede i mit Navn, der er jeg midt iblandt dem, — Dersom To af Eder blive enige paa Jorden om, hvad for en Sag det er, at de ville bede, skal det vederfares dem af min Fader, som er i Himlene" (Matth. 18, 19. 20), saa vil neppe en Christen ønske at dø anderledes end paa denne Maade og vil oftere bede Gud herom i sine sunde Dage, dog med Hengivelse i Hans hellige Villie.

§ 135. Foretager nu, hjertelskede Tilhørere og Læsere, overensstemmende med Alt, hvad I her har hørt (og læst,) en alvorlig og sand Prøvelse, for at erfare, hvorledes I hidtil have forberedet

Eder til den store og høivigtige Gjerning, som man kalder at dø, og om Eders virkelige Forberedelse stemmer overens med min mundtlige og skriftlige Fremstilling! Tro ikke, at denne er for vidløftig. Mig, som en christelig Præst der intet ivrigere Ønske har end at frelse Sjele i disse sidste, vanskelige Tider, forekommer den isandhed ikke at være for vidløftig; jeg frygter tvertimod for endnu at have anført for Lidet i Forhold til Sagens Vigtighed; thi jeg er forvisset om, at vort evige Vel eller Ve afhænger deraf. Jeg ser ogsaa daglig, at Nutidens Christne i sit Liv og al sin Vandel ikke tænke mindre paa Nogenting end paa at dø og Forberedelsen dertil. De ere næsten Allesammen af den Formening, at det har god Tid med Forberedelsen til en salig Død, indtil man bliver syg og ser Døden for sine Øine, og at den da bestaar i at lade sig forelæse Noget af sine Bønnebøger, sende Bud efter sin Sjelesørger, skrifte paa sædvanlig Maade for ham og annamme den hellige Nadverd; kommer han saa siden nogle Gange igjen, taler trøsteligt til os og beder, og vi erklære, at vi ville have og beholde den Herre Jesum i Hjertet, og at vi ere rede til at leve og dø paa Hans dyre Fortjeneste og udøste Blod, saa er Alting godt og Forberedelsen til Døden aldeles fuldkommen, saa at vi da kunne fare glade og salige herfra. Jeg bevidner for Guds Ansigt, at jeg ikke skriver dette til Forkleinelse for Guds og Hans Ords Tjeneres hellige og velsignede Embede, langt mindre til Nedsættelse og Forhaanelse af den sande Omvendelse og af gudfrygtige Christnes Andagt paa deres Dødsleie og allermindst til Forringelse af min Frelsers Jesu hellige Fortjeneste og kostbare Blod (hvilket jo heller ingen samvittighedsfuld Sjel vil formode om mig); men jeg taler om disse hellige og guddommelige Tings Misbrug, der nu er saa saare almindelig hos den nuværende onde Verden. Jeg er bange for, at ligesom mange Mennesker i sunde Dage og i sit Liv oftere have læst i en gudelig Bog eller ladet sig forelæse af en saadan, — ligesom de oftere have sagt, at deres Synder gjøre dem hjertelig ondt, — at de tro paa Christum og beraabe sig paa Hans Fortjeneste og kostbare Blod, osv., og alligevel have fremturet uforandret i sit syndige Væsen, saaledes vil det ogsaa forholde sig med dem paa deres Dødsseng, — at kun Dødsangsten og Helvedfrygten aftvinger dem deres Andagt, Bøn og Skriftemaal, medens deres Hjerte bliver uforandret, og at de, ligesom de ofte i sine sunde Dage have ført Jesu Blod i Munden og dog beskjæmmet det med sit forargelige og ugudelige Væsen, saaledes beholde de ogsaa det samme Sindelag i Døden. Man kunde sige, at man overensstemmende med den christelige Kjærlighed skal haabe det Bedste; dette gjør jeg vel ogsaa gjerne; men hvad er vel en Døende for Guds Domstol tjent med vort kjærlige Haab og vor gode Mening om hans Salighed, naar han er fremtraadt der i sine Synder og sin Ubodfærdighed? Og hvad hjælper det, om man allevegne priser og kalder ham salig, naar han ved sin Udtrædelse af Tiden og Indtrædelse i Evigheden er omgiven af Trængsel og Angst, Ugunst og Vrede (Rom. 2, 8. 9)? Naar et Menneske har tilbragt sin Livstid i vitterlige og vedholdende Synder og stedse trøstet og indtil sin Død trøster sig med Haabet om Saligheden (der er Alle forhvervet ved Jesum Christum, men som alene skjænkes de Bodfærdige og Troende) og med en frugtesløs Brug af Naadens Midler, er det da ikke bedre og sikrere, at vi itide advare og forfærde ham og henvise ham til en sand Omvendelse, til Tro, Kjærlighed og Haab og saaledes udrive ham af Ilden (Jud. V. 23) end at vi stedse overensstemmende med Kjær-

ligheden haabe og lade ham haabe, naar vort Haab ingen anden Grundvold har end vor Kjærlighed?

§ 136. Lader os derfor, mine kjæreste Brødre og Søstre i den Herre Jesu, være betænkte paa en sand Forberedelse, som, naar det kommer til Døden med os, kan frembringe Frimodighed og Vished i vor Sjel og fylde vort Hjerte med Fred og Glæde i den Hellig-Aand! En saadan er den, som begyndes fra Barnsben af, fortsættes med de tilvoxende Aar og fuldendes paa Syge- og Dødssengen. Lader det ikke forekomme Eder urimeligt, at jeg vil have Forberedelsen til en salig Død begyndt fra Barndommen af; thi ogsaa Børnenes Liv er jo en Vandring, som fører dem til Døden, og hvem indestaar os for, at der vil gives dem alle Tid indtil den blomstrende eller sildige Alder, saasom vi aarlig finde dem i stort Antal paa Dødslisterne? Og hvorfor skulde man ikke undervise et døbt Barn ved dets Veis Begyndelse om dens Ende og vænne det til i al sin Vandel at have for Øie og berede sig til, at den kan blive glad og salig? Man betænke, hvad den vise Konge siger: „Oplær den Unge efter (om) hans Veis Beskaffenhed (Ordsp. 22, 6)! I Grundtexten staar et Ord, som ellers betyder at indvi, anordne til hellig Brug, og den Hellig-Aands Mening er altsaa, at man skal hellige de Unge strax ved deres Livs Begyndelse til Herren og ved gudelig Undervisning og Opdragelse indvi og overantvorde dem som levende Templer til den algode Gud. Men kan man vel negte for, at Paamindelsen om vor Dødelighed er en af de nyttigste og kraftigste Paamindelser til at fremme vor Gudsfrygt? Eller er den maaske for bitter og ubehagelig for de smaa Børn? Saaledes kunde vel den taabelige Fornuft dømme; men et gjenfødt og aandeligt Menneske vil ikke give dette sit Bifald. Haveelskerne sige, at Intet er tjenligere til at beskytte Planterne og Blomsterne mod Kulden og bringe dem i frodig Vært end at bestrø dem med Aske. Ak, dersom ogsaa alle christelige Forældre flittigt anvendte dette Middel paa sine smaa Børn, Herrens ædle Planter, og strax i de første Aar holdt dem til en omhyggelig Iagttagelse af deres Daabspagt ved gudeligen og bevægeligen at forestille dem den Aske, hvortil vort Legeme og Alt, hvad vi have om og paa os, tilsidst henfalder! Dette vilde sandelig være dem tjenligere end at de strax blive veiledede til at elske Forkrænkeligheden. Jeg har aldrig læst uden Glæde, at en vis fornem og gudfrygtig Moder ved sine daglige Besøg hos Syge og Døende stedse havde et eller to af sine Børn med sig, paa det de fra Ungdommen af kunde blive bekjendte med den menneskelige Elendighed og lære at dø rigtigt. Men dette vilde vor Tids galante og verdsligsindede Mødre kun kalde Vrøvl og Daarskab.

§ 137. Saafremt I imidlertid, dyrebareste Sjele, ikke ere blevne vænnede til en saadan tidlig Forberedelse til Døden, ei heller hidtil have foretaget samme, saa overveier vel, at Sagen er af saadan Vigtighed, at I have Aarsag til strax og uden Opsættelse at begynde derpaa, aldenstund I ikke kunne vide, hvor lang Tid der endnu bliver Eder forundt dertil. Have I hidtil forsømt denne høist gavnlige og nødvendige Christenpligt, saa erkjender ikke blot Guds Godhed og Langmodighed, idet I ikke ere blevne overraskede og bortrykkede af Døden i denne Eders Sikkerhed; men lader den nu ogsaa lede Eder til Omvendelse og Forbedring, og opsætter ikke længer en Sag, af hvilken Eders Sjels evige Vel eller Ve er afhængigt, paa det I ikke, maaske før I tænkte det, skulle komme til at mangle Tid dertil! I kunne sige: Jeg kan ikke finde mig i, og det forekommer mig ganske besynderligt, at jeg,

som efter al Sandsynlighed endnu kan leve i ti, tyve eller tredive Aar, allerede nu skal tænke paa Døden og berede mig til den. Hvad skulde det nytte til, at jeg allerede nu udsaa mig et Gravsted, lod mig gjøre en Ligkiste, lod min Ligskjorte forfærdige, bestandig havde et Dødningehoved for mig og stedse bedrøvede mig selv med bitre Dødstanker, som jeg har hørt, at Nogle skulle have gjort? Paa den Maade blev jeg sjelden glad; Folk vilde holde mig for en Sværmer eller for en Hykler, som troede hermed at skulle give mig et Skin af Gudfrygtighed og vinde Anseelse. Der dør neppe En blandt Tusinde en hastig Død; de fleste Mennesker udtæres af Sygdom og faa Tid nok til at forberede sig til Døden, osv. Jeg svarer: Den vigste Del af Forberedelsen til en salig Død bestaar ikke i de Ting, som enkelte gudelskende Sjele har betjent sig af til en stadig Paamindelse om Afskeden fra denne Verden, saasom at de have udseet sig et Gravsted, ladet sig gjøre en Ligkiste og daglig havt den for Øine, ofte paa alle mulige Maader foreholdt sig selv sit Livs Ende, og Deslige; dette er Noget, som I kunne gjøre eller lade efter Eders Forgodtbefinde; men I ere dog ifølge Guds Ord skyldige til ofte at ihukomme Eders Dødelighed og at bruge de for Kjødet ubehagelige Dødstanker som en bitter Tinktur til at bevare Eders Kjød fra Forraadnelse og vedligeholde Frygten for Gud i Eders Sjel. Herom overbevises I ved de mange overfor i 8de og 9de Paragraf anførte Steder af den hellige Skrift. Det bør jo heller ikke være Eder ubekjendt, hvorlunde Moses og David have sukket: „Lær os saaledes at tælle vore Dage, at vi maa bekomme Visdom i Hjertet!" (Ps. 90, 12) „Herre, lad mig kjende min Ende og mine Dages Maal, hvad det er, paa det jeg kan kjende, hvor snart jeg skal lade af at leve!" (Ps. 39, 5). Hvorfor ville I ikke efterfølge saadanne hellige og forstandige Mennesker hellere end de forblindede Verdensbørn, der ere fornøiede med sit nærværende Vel og ikke tænke paa sit tilkommende Ve og Vel? Vilde I med disse foragte alt Guds Raad og udle alle gode Forslag, som ere gjorte til Eders Bedste og af saa mange christelige Hjerter befundne heldbringende, saa tænker paa den evige Visdoms Ord: „Efterdi jeg raabte, og I vægrede Eder, — (efterdi) jeg udrakte min Haand, og Ingen gav Agt derpaa, og I have ladet alt mit Raad fare, — — da vil jeg, jeg og le i Eders Ulykke; jeg vil spotte, naar det kommer, som I frygte for, — naar det kommer som en Ødelæggelse, som I frygte for, og Eders Ulykker kommer som en Hvirvelvind, — naar Angst og Trængsel kommer over Eder" (Ordsp. 1, 24—27).

§ 138. Hvad imidlertid det angaar, at I aldrig vilde komme til at være glade, saafremt I allerede i sunde Dage skulde tænke paa Døden, da er dette kun en tom Indbildning; thi dersom I tale om Verdens syndige Svire- og Svineglæde, saa var det godt, om I aldrig havde smagt den eller i Fremtiden fik smage den; tale I derimod om en maadeholden Fornøielse, som ogsaa Guds Børn undertiden søge og finde i timelige og jordiske Ting, saa forhindres ikke den ved hellige Dødstankert men bliver kun derved dæmpet og gjore uskadelig; og den aandelige og gudelige Glæde, som næsten alene fortjener Navn af en sand Glæde, forhindres saa langtfra ved en stadig Ihukommelse af Ens Dødelighed, at den tvertimod derved befordres Thi ligesom en kjølig Nattedug bringer Blomsterne til at voxe desto frodigere, og ligesom en besk Tinktur enten vedligeholder eller tilbagebringer Legemets Velbefindende, saaledes bidrager ogsaa Dødstankerne til Omvendelse; Omvendelsen beroliger Samvittigheden; men et beroli-

get Hjerte har Fred med Gud og bliver opfyldt med Glæde; thi hos de sande Christne opvoxer og bliver der af Tornerne Roser, af de bedste Rødder og den beste Ved, Stamme og Bark, af de beste Blade søde Figener; hos de Jordiskfindede derimod fremspirer der af Roserne Torner og af den søde Glæde lutter best Lede, efter Apostelens Ord: „Bedrøvelsen efter Gud virker Omvendelse til Salighed, som ikke fortrydes" (2 Kor. 7, 10). „Christi Korses Fiender, hvis Gud er Bugen, deres Ende er Fordærvelse" (Filipp. 3, 18. 19). Og hvad I sige om den Dom, som Verden pleier at fælde over de Troendes Udøvelse af deres Tro, er næsten ikke værdt at svare paa; thi Daarerne kunne ikke dømme om forstandige Menneskers Foretagender; selv Guds Visdom pleier jo at være Verden en Daarlighed (1 Kor. 1, 18 flg.); hvo, som endnu vil se hen til Verden og høre efter dens Domme, han er lidet skikket til den Herres Jesu Efterfølgelse, og hvo, som vil behage Verden, kan ikke være Christi Tjener (Gal. 1, 10).

§ 139. Naar I mene, at det er urimeligt, at man længe forud skal berede sig til Døden, og at man skal belave sig paa Enden, uagtet man endnu er ti, tyve eller flere Aar derfra, saa er dette et Bevis paa megen Vankundighed og et stort aandeligt Mørke, som hersker i Eders Hjerter. Thi hvo giver Eder Sikkerhed for, at I endnu have saa lang Tid at leve i? Om de ti eller tyve Aar bleve til ligesaa mange Dage eller Uger, vilde da ikke Tiden blive Eder for knap til en saadan Sag som Forberedelsen til en salig Død? Hin rige Mand talte ved sig selv om mange Aar; i Himmelen derimod talte man om nogle faa Timer og sagde, at i samme Nat skulde hans Sjel tages fra ham (Luk. 12, 19. 20). Om det nu ogsaa gik Eder saaledes! Have I da ikke seet unge og stærke Menneskers Lig bæres til Graven? Har det aldrig hændt Eder, naar I have reist, og I enten have talt, spøget eller leget med Reiseselskabet eller sovet, at I, før I ventede, have naaet det Sted, hvorhen I vilde? Jeg mener jo; thi dette er noget ganske Almindeligt. Men sæt, at det nu ogsaa gik saaledes med Eders Livsreise, at I vare nær ved Enden, medens I troede at være langt derfra! Man har mange Tusinde Exempler paa Mennesker, som Døden har overrasket, medens de troede, at den endnu var langt fra dem. Jeg mindes, at det for nogle Aar siden behagede Gud at fremstille otte saadanne i sex Uger i vor By og deriblandt en formuende Kone, som vækkede sine Piger tidligt, for at de skulde forrette nogle huslige Sysler, og sagde, at hun blot skulde klæde sig paa, — saa skulde hun ogsaa komme og være med; men forinden blev hun berørt af Guds Haand og hurtigt kaldt herfra. En anden Kone, som var gift med en Haandværksmand, stod sund og frisk op og klædte sig paa, i den Hensigt at høre Søndagsprædikenen; imidlertid følte hun sig ikke vel; hun satte sig ned paa et lavt Sæde og døde inden et halvt Kvarter. En Vognmand fornam, medens han sad paa sin Hest, en Upasselighed, steg af og satte sig paa en Hjørnesten i Gaden og døde pludseligt. Det var at ønske, at Exemplerne paa hastige Dødsfald bleve særskilt bemærkede og antegnede i de aarlige Dødslister; saa vilde det vise sig, at deres Antal vel ikke kan sammenlignes med de Øvriges, som dø af tærende Sygdomme og efterhaanden, men dog et stort nok til tydeligen at lære, at Herren, der har vort Liv og vor Død i sin Haand, af og til tager sig den Frihed at bortrykke En og Anden uden alle Omstændigheder, Noget, som undertiden træffer de Gudfrygtige, men oftere de Sikre og Ugudelige, der have troet sig langt bortfjernede fra den onde Dag, — udentvivl til salig For-

færdelse og Advarsel for Andre, som tænke ligesaa. Sæt nu, at kun En af vor Midte i dette Aar, som vi nylig have begyndt, skulde bortrykkes af Gud ved en pludselig Død, hvo indestaar da mig og Eder for, at det ikke skal være en af os? Hvad der har hændt en Anden, det kunde ogsaa ske med os. Staar det ikke vor Gud frit for at gjøre, hvad Han finder for godt? Hvorfor skulde vi da ville bestyrke vort forblindede Hjerte i dets Sikkerhed ved et tomt og ugrundet Haab og ikke snarere med hellig Frygt bestræbe os for at blive fundne vel forberedte paa ethvert Tilfælde? Det Sikreste er det Bedste, siger Ordsproget; dette gjælder ogsaa i denne høivigtige Sag; dagligen at forberede sig til Døden er udentvivl det Sikreste; altsaa er det ogsaa det Bedste.

§ 140. Naar I endvidere indvende, at det ikke nytter til Noget, at man saa længe forud plager sig med Dødstanker og Paamindelser om sin Dødelighed, saa kommer dette atter af Eders Uvidenhed og af Eders kjødelige, ubetænksomme Sind, der er inddysset i Sikkerhed og ikke forstaar at dømme rigtigt om guddommelige og aandelige Ting. At I skulle korsfæste Eders Kjød tilligemed Lysterne og Begjæringerne, fornegte Eder selv, døde Eders jordiske Lemmer og forsage Verden og alt det, I have (Gal. 5, 24; Luk. 9, 23; Kol. 3, 5; Luk. 14, 33), ville I hverken kunne kalde unødigt eller unyttigt. Nu er det aabenbart, at de jævnlige Dødstanker enten ere en vigtig Del af saadan Selvfornegtelse, Dødelse og Korsfæstelse eller ialfald et kraftigt Middel dertil; hvorledes tør I da kalde dem unyttige, især da saa mange gudelskende Sjele have fundet dem høist nyttige? Bruger først daglig denne bitre Tinktur i Frygt for Gud, og siger saa, om I have fundet den tjenlig og velgjørende eller ei! Gjører heri, hvad I i Eders sidste Stund kunde ønske at have gjort! Sikkerligen vil det da skjænke Eder større Trøst, om I allerede længe have omgaaes med Dødstanker og daglig forberedt Eder til en salig Død om I have tilbragt Eders Tid i Overdaadighed, Sikkerhed og Ubodfærdighed og ikke tænkt paa Døden, førend I allerede sidde i dens Gab. Det forholder sig heller ikke saaledes med Forberedelsen til en salig Død, at man snart kan blive færdig med den som med en let Sag. At dø saligt er en Kunst, som man maa lære hele sit Liv igjennem, hvilket ogsaa en hedensk Mand*) har erkjendt, idet han skriver: Vivere tota vita discendum est, et, quod magis mirare, tota vita discendum est mori (at leve vel eller rigtigt maa man lære i hele sit Liv, og, hvad der er endnu forunderligere, man maa i hele sit Liv lære at dø). Vort Liv sammenlignes af den Hellig-Aand med et Væddeløb paa Banen (1 Kor. 9, 24; 2 Tim. 4, 7; Filipp. 3, 13. 14); ligesom nu Væddeløberne strax fra Løbets Begyndelse fæste sine Øine lige paa det foresatte Maal og alene tragte efter, at de ved at naa dette kunne erholde Klenodiet, saaledes bør ogsaa enhver Christen fra sit Livs Begyndelse vænnes til og selv holde sig i den Vane at tænke paa det Maal, som alle hans Dagsløb gaa ud paa, og af al Magt bestræbe sig for, at han ved at naa det kan erholde det Klenodie, som hører til Guds Kald herovenfra i Christo Jesu (Filipp. 3, 14).

§ 141. Saaledes hjælper nu, som I se, ingen Undskyldning, intet Paaskud, ingen Indvending, hvorved det menneskelige fordærvede Hjerte vil vride sig fra og unddrage sig denne Omvendelses- og Gudfrygtigheds-Øvelse. En Christen paaligger det at ihukomme sin Dødelighed tit og ofte, at bede Gud ivrigt om et saligt Endeligt og dagligen af al Kraft

*] Seneca.

at berede sig dertil. Hvad I nu, mine Brødre og Søstre, hidtil ikke have gjort, det begynder idag for Alvor at gjøre, og hvad hidtil er forsømt, det søger ved Flid og Andagt igjen at indhente! Behage ikke de udvortes Dødspaamindelser Eder, hvoraf somme gudfrygtige Sjele have betjent sig (se §§ 18, 19, 20 og 21), nu vel! men forsømmer kun ikke den indvortes Forberedelse, som bestaar i en daglig Omvendelse, i en stadig Øvelse i Tro, Kjærlighed og Gudfrygtighed, i Eders Samvittigheds Bevarelse, i Fornyelsen af Eders Daabspagt og hellige Forsætter o. a. M.! Lader os til Slutning sukke af Hertet: „Herre, lad os kjende vor Ende og vore Dages Maal, hvad det er, paa det vi kunne kjende, hvor snart vi skulle lade af at leve!" (Ps. 39, 5). Forbered os, Du Herre, saa blive vi forberedte! Foren vort Hjerte til at frygte dit Navn!" (Ps. 86, 11). „Fri os saa tilsidst fra al ond Gjerning, og frels os til dit himmelske Rige!" (2 Tim. 4, 18). Dig være Ære i al Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels tilkommende Herlighed og Salighed.

Sjette Prædiken,

hvori den glade og salige Afsked fra Legemet og Verden beskrives.

Aab. 14, 13: Og jeg hørte en Røst af Himmelen, som sagde til mig: Skriv: Salige ere de Døde, som dø i Herren herefter. Ja, Aanden siger, at de skulle hvile fra sine Arbeider, men deres Gjerninger følge med dem.

§ 1. Den hele Beretning om vor Frelsers Jesu Christi, Forklarelse er vel, saaledes som den beskrives af de hellige Evangelister (Matth. 17, 2 flg.; Mark. 9, 2 flg.; Luk. 9, 29 flg.), fuld af Mærkværdigheder; men den Hellig-Aand har dog særligen deri ladet optegne, at de to Guds Mænd og Himmelborgere, Moses og Elias, aabenbarede sig for Herren. Og se, siger den hellige Matthæus, Moses og Elias bleve seede af dem og talte med Ham, og hos den hellige Lukas heder det: Og se, to Mænd talte med Ham, hvilke vare Moses og Elias, som bleve seede i Herlighed og talte om Hans Udgang af Verden, som Han skulde fuldkomme i Jerusalem. Heri er, forsaavidt som det egner sig for vort Forehavende, først at lægge Mærke til de to hellige Mænds hellige Aabenbarelse. De have begge i sin Tid tjent Guds Raadslutning (Ap. Gj. 13, 36), været nidkjære for Hans Ære og for den Sags Skyld lidt meget Ondt, indtil den Første ligesom blidt indslumrede i Herrens Arme, medens derimod den Anden med Legeme og Sjel blev ført op til Himmelen af gloende Heste og paa en gloende Vogn, hvilket var de hellige Engle (5 Mos. 34, 5; 2 Kong. 2, 12). Dem begge havde Verden tabt med Legeme og Sjel; thi hvorhen Herren bragte Moses's Legeme, som Han selv begrov, har Ingen vidst indtil denne Dag (5 Mos. 34, 6), og hvor Han standsede med Elias's Legeme, kan heller Ingen sige, uden

forsaavidt at vi ifølge Skriften vide, at Han førte ham til Himmelen. Nu vel, begge disse for Verden tabte Mænd indfinde sig her hos Herren under Hans Forklarelse, prydede med Herlighed. De leve; de tale med Herren om Hans Udgang og vidne saaledes om, at de ere vel forvarede og utabte for Gud.

§ 2. Vi have altsaa her et levende og virkeligt Bevis for, at Menneskets Sjel er udødelig og bliver i Behold efter sin Afsked fra Legemet, saa at det ogsaa er en simpel Sag for den høilovlige Gud at opvække Menneskets Legeme, naar Han finder for godt, eller at opholde det og saaledes fremstille Mennesket levende med Legeme og Sjel, ligesom vi her se, at disse to store Guds Hellige ved Hans Magt bleve sendte til den Herre Jesus og talte med Ham, navnlig om tilkommende Ting, som ved Ham skulde ske til Verdens Frelse. At dette isandhed er saaledes tilgaaet, forbyder den Tiltro, vi skylde Guds Ord, os at tvivle om. Saa tie og forstumme da al Fornuft, efterdi den her overbevises om, at de Afdøde ogsaa leve efter sin Død, og at der altsaa isandhed er et Liv efter dette! Den falde ned paa sit Ansigt og give Gud den Ære, at Han formaar over alle Ting at gjøre langt overflødigere, end hvad vi forstaa! Ak, lader os ogsaa leve saaledes, som vor Sjels Høihed og Udødelighed fordrer! Naar man har ringe Ting under Hænder, omgaaes man uagtsomt og skjødesløst dermed; men naar man haandterer kostbare og herlige Ting, hvo pleier da at gaa anderledes end forsigtigt og varsomt tilværks dermed? Hvad er imidlertid kostbarere og herligere end vor udødelige og for Evigheden skabte Sjel? Vor dyrebare Frelser foretrækker den for den hele Verden, idet Han siger: „Hvad gavner det Mennesket, om han vinder den ganske Verden, men tager Skade paa sin Sjel? eller hvad Vederlag kan et Menneske give for sin Sjel (naar den engang er fortabt" — Matth. 16, 26)? og Apostelen Jakob: „Brødre, dersom En iblandt Eder er faren vild fra Sandheden, og Nogen omvender ham, han vide, at hvo, som omvender en Synder fra hans Veis Vildfarelse, han frelser en Sjel fra Døden" (Jak. 5, 19. 20), — som om han vilde sige: Hvad Høiere og Større kunde han gjøre end at frelse en Sjel fra den evige Død? Lader os tage dette dybt til Hjerte og drage den største Omsorg for vor egen og Andres Sjele! lader os villigen give Slip paa Alt, hvad Verden anser for dyrebart og kosteligt, Guld, Sølv, Penge, Perler, Ædelstene o. a. M., naar vi blot kunne bevare vor Sjel og opholde den til et evigt Liv; thi naar kun den vorder bevaret til Salighed, ville vi i al Evighed ikke have Mangel paa Noget; men dersom den fortabes, kan i al Evighed Intet mere hjælpe os.

§ 3. Vi skulle endvidere give Agt paa disse to Mænds mærkelige Samtale. De talte, efter hvad den hellige Lukas beretter, om den Udgang, som Han skulde fuldkomme i Jerusalem. At de talte med Herren, er aabenbart af Texten; men om de talte med Ham om Hans Udgang kan ikke saa tydeligen bevises af samme, saasom Evangelisten siger: De bleve seede i Herlighed og talte om Hans Udgang, osv. Det synes, som om de tydeligen vidnede om og kundgjorde, hvilken Ende det skulde tage med Herren, — at Han vel skulde blive overantvordet til Skam og Skjændsel og Døden paa Korset, regnet blandt Misdædere og saaledes ende sit Liv i stor Angst og Smerte, men dog gladeligen opstaa og med stor Triumf og Herlighed opfare til Himmelen og indgaa til sin Herlighed. Jeg mindes at have hørt af en gudfrygtig Theolog, at man kunde betragte disse to Mænd som tvende Affendinger fra den allerede dengang triumferende Kirke, hvilke

takkede den Herre Jesus, fordi Han fra Evighed af havde paataget sig i Tiden at fuldende Menneskeslegtens Gjenløsning, formedelst hvilken de allerede vare optagne i Herligheden, samt at de have tilføiet det Ønske, at Han til den snart forestaaende Tid frimodig vilde fuldføre dette store Værk i sin guddommelige Kraft, lægge Verden, Synd, Død, Djævel og Helvede under sine Fødder, derefter indgaa til sin Herlighed, indtage Himmelen, sætte sig paa Majestætens Throne, herske midt iblandt sine Fiender, vinde den ene Seier efter den anden gjennem sine Troende og Hellige og tilsidst indføre dem Alle i sin Herlighed og Salighed og saaledes forene den gamle og den nye Pagts Kirker; saa vilde de alle tilsammen endrægteligen og evindeligen prise ham derfor.

§ 4. Hvorledes det nu end hermed forholder sig, saa sees dog tydeligt af denne Beretning, at der i Himmelen og paa Jorden, i den gamle og den nye Pagt, i den stridende og den triumferende Kirke intet Forunderligere, Større, Lifligere og Trøsteligere findes end den Herres Jesu, Guds evige Søns og den dyrebare Verdensfrelsers, Person, Embede, Liv og Død. De Hellige og Salige, der kom fra Himmelen vidste Intet, hvorom de til sin egen Glæde og sine Tilhøreres Gavn hellere kunde tale, end dette; hvor de havde endt i Himmelen, der begyndte de atter paa Jorden. At der tales derom i Himmelen, er bekjendt af, hvad den hellige Johannes beretter, idet han nemlig hørte de triumferende Sjele i Himmelen synge: „Lammet er slagtet og har kjøbt os med sit Blod. — — Lammet, som er slagtet, er værdigt til at annamme Magt og Rigdom og Visdom og Styrke og Pris og Ære og Velsignelse“ (Aab. 5, 9. 12). De Troende i den gamle Pagt nærede ved sine daglige Offere sent og tidligt sine gudelige Tanker om sin og Verdens Frelsers blodige Offer og overveiede dette til sin Trøst. De saa Jesu Dag i Aanden og Troen og glædede sig overvættes derover, saaledes som Abraham; de fandt al sin Trøst og Glæde i Herren, „deres Retfærdighed, der er saaret for vore Overtrædelser og knust for vore Misgjerninger“ (Joh. 8, 56; Jer. 23, 6; Esai. 53, 5). I den nye Pagt har der lige fra Begyndelsen af intet Forunderligere, intet Kosteligere og Dyrebarere været end Guds Søns blodige Død, som Han led paa Korset og hvorved Han forhvervede Verden Livet, — end Hans ynkværdige Udgang af dette Liv, hvorved Han har forskaffet os en glad og salig Udgang af den timelige Trængsel og Elendighed og en forønsket Indgang i den himmelske og evige Herlighed; derfor vil den hellige Apostel intet Andet vide end Jesum og Ham korsfæstet (1 Kor. 2, 2); for ham er Intet lifligere og trøstefuldere end at Guds Søn har elsket ham og givet sig selv hen for ham (Gal. 2, 20); derfor roser den hellige Ignatius sig af for Jesus, hans Kjærlighed er korsfæstet.

§ 5. Man fortæller, at en anseet Helgen i Pavedømmet bad Gud inderligen, at Han vilde tilkjendegive ham af sit Ord, hvad der var det Trøsteligste og Opbyggeligste for ham og det Behageligste for Gud selv. Da han nu tre Gange efter hverandre aabnede den hellige Skrift, faldt Omtalen af den blodige, korsfæstede Jesus ham hvergang i Øinene, hvoraf han sluttede, hvor kjær den maatte være for den store Gud. Vist er det, at dersom vi ville vide, hvad der for den store Gud er allerbehageligst og for os mest velsignelsesrigt, finde vi intet Andet i Skriften, om vi opslaa den Tusinde og atter Tusinde Gange, end Jesum, den Korsfæstede, ved hvis Død vi ere blevne forligte med Gud, og som er bleven os Visdom fra Gud og Retfærdighed og Helliggjørelse og Forløsning

(1 Kor. 1, 30). Dette vidste Elzoarius, Greve af Arrian, godt, idet han skrev til sin Gemalinde, da han engang var bortreist, at om hun skulde længes efter ham og ønske at træffe ham, maatte hun søge ham i Jesu Vunder; andetsteds vilde han ikke være at finde. I dette fandt ogsaa en enfoldig og ulærd, men dog andægtig Munk ved Navn Martin Trenzing sin Trøst; thi naar hans Medbrødre sang Psalmer, tog han for sig et Stykke af den hellige Lidelseshistorie, tænkte over sin korsfæstede Herres Jesu Kjærlighed, takkede Ham inderligt derfor, trøstede sig af Hjertet derved og sagde tilsidst med stor Frimodighed, da hans Endeligt nærmede sig: Jeg agter al min Retfærdighed og alle mine gode Gjerninger som Skarnet paa Gaden imod den evige Skat, som min Herre Jesus Christus ved sin Død har forhvervet mig. I dette glædede sig ogsaa hin gudfrygtige Pige, som vel tjente i et Værtshus, men dog ved en Røst fra Himmelen blev foretrukken for en Eneboer, der levede kummerligen i Ørkenen; thi da de spurgte hende, hvilke hendes hellige Øvelser vare, svarede hun, at hun ikke vidste af andre særegne Øvelser end at hun, saa ofte hun bar et Fang Ved ind i Kjøkkenet, tænkte paa Ham, som af Kjærlighed til hende havde baaret Korsets tunge Træ, hvorfor hun takkede Ham med hjertelige Sukke. De Fleste af disse vare Mennesker, som levede midt i Pavedømmet, og for hvilke et Lys opgik i Mørket. Men naar skulde vi blive færdige med de Exempler, der findes i den evangeliske Kirke, hvor alle Bodfærdiges, alle Bedrøvedes og Anfegtedes, alle Elendiges og Skrøbeliges, alle Syges og Døendes Sukke, Længsler og Attraaer, al deres Tillid og Fortrøstning gaar ud paa den korsfæstede Jesum alene?

§ 6. Ak, lader os trøstig efterfølge dem og i Liv, Lidelse og Død ikke ville vide af noget Andet end Jesus, den Korsfæstede! Jesu Blod og Død være om Morgenen al vor Tankes, Længsels og Tillids Begyndelse, om Dagen dens Midte og om Aftenen dens Ende! Lader os ved Jesu Blod og Død søde[lig] [t]vinge vort Hjerte til Anger og Sorg over Synden! Lader os derved styrke og opretholde vor Tro! Lader os derved antænde og opflamme vor Kjærlighed til Gud og Næsten! Lader os derved opvække vort Hjerte til alle christelige Dyder og med Hans Tornekrone, som med et Gjærde, beskytte vor Sjel imod alle Laster! Lader os derved lære at lide taalmodigt, at forsmaa Verden med al dens Herlighed og af Hjertet længes efter Himmelen for at faa Jesum, den Korsfæstede, at se! En vis Mand opkaster det Spørgsmaal, hvorfor Herren kalder sig Livsens Brød, og svarer: Jo; thi ligesom det naturlige Brød er det Første og Sidste ved alle Maaltider og Retter, saaledes vil og skal ogsaa Han være den Første og Sidste i vore Hjerter ved alle vore Tanker, Ord og Gjerninger. O Jesus, Du Guds Søn, som har elsket os og givet Dig selv hen til Døden paa Korset for os, ak, vær Du vort Livsens Brød! Giv, at vi altid med en hellig Hunger maa annamme og nyde Dig, ofte tænke paa Dig og stedse tale om Dig, altid arbeide ved Dig og i Dig, styrkes ved Dig i alle Lidelser, husvales af Dig i vor sidste Nød og ved Dig trænge ind til det evige Liv!

§ 7. Endelig skulle vi i denne Beretning betragte den velsignede Paamindelse, som deri indeholdes om vor Død. Vor Gud fører os mangengang underligt, snart op paa Bjerget Tabor til Forklarelse, til Herlighed og Ophøielse, snart op paa Bjerget Golgatha til Kors og Fornedrelse. Ak, lader os altid i begge Tilfælder tænke paa den Udgang, vi efter Guds Raad og Villie i sin Tid skulle fuldkomme! Skjænker Herren vor Gud os Glæde, Fred, Trøst, Sundhed,

Ære, Lykke og Velsignelse, saa lader os ikke glemme, at vi ere dødelige, og at Alt, hvad vi have, er forgjængeligt; lader os modtage alt Saadant af vor Guds Haand med Taknemmelighed og med det Forsæt at bruge det i Ydmyghed til Hans Ære og vor Næstes Tjeneste og tilsidst at gaa gladeligen ud af det Altsammen og indgaa i det Himmelske og Evige! Alt, hvad vi have her i Verden, er kun laant os for en Tid og paa den Betingelse, at vi efter en gudelig Brug deraf skulle forlade det og hjerteligen og gladeligen annamme, hvad der er henlagt til os i Himlene. Lader os derfor i alt vort Velgaaende, i al vor Lyksalighed og Herlighed gjerne tale og høre tale om vor Død og Udgang, paa det vi ikke skulle fordybe os i Kjærligheden til det Timelige og glemme det Evige! Lader os anse dem, der tale til os om vor Udgang og paaminde os om vor Dødelighed, som Sendebud fra Gud, efterdi vi paa den Maade bekomme Visdom i Hjertet, medens Forgjængeligheden ellers, lig en stærk Vin, snart kan overvælde os og gjøre os uvise og drukne. Man siger, at Nydelsen af bitre Mandler gjør, at man ikke let bliver drukken; jeg ved ikke, om det forholder sig saa; Erfaringen maatte stadfæste eller kuldkaste det; men det ved jeg, at Ihukommelsen af Døden, som er meget bitter og ubehagelig for det fordærvede Kjød, kan forhindre, at Mennesket henfalder til Hovmod, Pragt og Overdaadighed eller samtykker i andre Synder, som kunde udstøde det af Foreningen og Samfundet med den korsfæstede Jesus, og heri har jeg Moses til Forgjænger, der beder inderligen til Gud: „Lær os saaledes at tælle vore Dage, at vi bekomme Visdom til Hjertet!" (Ps. 90, 12) saavelsom Elias, der siger: „Det er nok; tag nu min Sjel, Herre! thi jeg er ikke bedre end mine Fædre" (1 Kong. 19, 4). Herren vor Gud give os Alle til enhver Tid den Naade, at vi under en lykkelig Indgang og ønskelig Fremgang stedse maa tænke paa og dagligen forberede os til den uudeblivelige Udgang!

§ 8. Fører derimod Guds faderlige Forsorg og Forsyn os til Fornedrelse, hvad kan da være trøsteligere for os end Betragtningen af den salige Udgang, vor Gud har bestemt os og i sin Tid af Naade vil skjænke os? Intet er saa besværligt og farligt, at Mennesket jo med Glæde vil underkaste sig det, naar han er vis paa, at det vil faa et ønskeligt Udfald. Herren fører undertiden sine Egne til Døden og Helvede, og dette volder dem Sorg og Smerte; men Han fører dem ogsaa ud deraf igjen (1 Sam. 2, 6), og dette bringer dem til at glemme det Forrige og er dem saare trøsteligt, især, fordi Udgangen er saa ønskelig og salig, at intet Øie har seet og intet Øre hørt og intet Hjerte fornummet noget Lignende (1 Kor. 2, 9). Simeon havde med Længsel ventet paa Israels Trøst; men hvor glad blev han ikke, da hans Haab fik en saadan Udgang, at han erholdt Mere end han havde haabet! Det var forudsagt ham, at han ikke skulde se Døden, førend han havde faaet Herrens Salvede at se, og han opnaaede ikke blot dette; men denne Skat blev ogsaa lagt i hans Arme, saa, at han kunde trykke den til sit Bryst, kjærtegne og kysse den og fuldkommen tilegne sig den; derfor beklagede han sig ikke over at skulle dø, men kaldte sin Bortgang en Vandring i Fred; han fandt saa megen Sødme og Salighed i Guds Frelse og Frelser, at han ingen Bitterhed kunde føle i sin Død. Røveren paa Korset følte Naglerne i sine Hænder og Fødder; han saa Døden med al dens Angst og Bitterhed for sig; men han glemte let Alt, efter at Herren havde lovet ham en glad og ønskelig Udgang, og at han endnu samme Dag skulde være med Ham i Paradis. Hvad var møisommere, be-

sværligere og farefuldere end den hellige Apostels Liv, idet han stedse blev hengiven til Døden og matte dø dagligen (2 Kor. 4, 11; 1 Kor. 15, 31), — idet han efter vel at have undgaaet en Nød allerede saa en anden for sig og stedse maatte kjæmpe med Djævelen og Verden? Men hvad var trøsteligere for ham end hans Udgang og Forvisningen om, at Herren vilde fri ham fra al ond Gjerning, frelse ham til sit himmelske Rige og skjænke ham Retfærdighedens Krone? (2 Tim. 4, 18). Lader os ogsaa lægge os dette paa Hjerte og i Alt, hvormed vi i og af Verden besværes, se hen til den salige Udgang, som Gud ved Moses, Profeterne og Apostlerne have forjættet os. Ingen Trængsel er saa stor, ingen Lidelse saa tung, ingen Angst saa skrækkelig, ingen Forfølgelse saa bitter, at den ikke ved denne Betragtning bliver til lutter Sukke. „Vor Trængsel, som er stakket og let,“ siger den dyrebare Apostel, „bringer os en evig og over al Maade vigtig Herlighed, idet vi ikke have de synlige Ting for Øie, men de usynlige“ (2 Kor. 4, 17. 18). Man sammenholde nu det Timelige og Lette med det Evige og over al Maade Vigtige, saa maa dette Sidste strax erholde Fortrinet; og det vil hede: „Jeg slutter, at den nærværende Tids Lidelser ikke ere at agte mod den Herlighed, som skal aabenbares paa os“ (Rom. 8, 18). Nu vel, vi ville da, saaledes som den tilbørlige Orden fordrer, begynde at omhandle denne Herlighed, der tager sin Begyndelse med den salige Udgang af denne Verden og derefter varer i Evighed. Gud hjælpe os, at det maa ske til mange Sjeles Trøst og Glæde! Ham være Pris og Tak i Evighed! Amen.

§ 9. Det er mærkværdigt, at idet den hellige Apostel vil skrive om de Troendes salige Død, fortier han ikke, hvorfra han har taget det, han skriver. „Og jeg hørte,“ siger han, „en Røst fra Himmelen, som sagde til mig: Skriv: Salige ere de Døde.“ Han havde vel kunnet skrive ud af sit Hjerte, hvori den Hellig-Aand boede og fyldte det til al Guds Fylde, saa at han godt vidste, hvad han skulde skrive, lære og tro om de Troendes Tilstand i Døden. Men han faar her en særegen Befaling fra Himmelen til at optegne det, udentvivl for at vi skulle tro, at denne Aand har været af den evige Sandhed, og for at vi med desto større Frimodighed skulle kunne forlade os derpaa. Det heder heller ikke: prædik eller sig til de Menigheder, som nu ere til og tjene Gud under mange Trængsler, men: skriv, paa det ogsaa Efterkommerne kunne læse det og trøste sig derved. At han siger: „Salige ere de Døde, som dø i Herren,“ tiltrænger nogen nærmere Overveielse, saasom de Døde jo ikke dø, men allerede ere døde og kaldes de Døde, fordi de allerede have lidt Døden. Hvorfor kalder da den himmelske Røst Menneskene, navnlig de Troende, de Døde? Jeg svarer: Det sker, fordi de allerede forlængesiden ere afdøde fra Verden og sig selv og have begyndt at leve for Gud i Christo, saa og, fordi de ere belagte med mange Trængsler, hvilke i Skriften pleie at betegnes med Døden, og fordi de saaledes ikke havde nydt Verden og sit naturlige Liv med Glæde. De have altid levet som de, der dø; de have altid ombaaret den Herres Jesu Død i sit Legeme og ere for Hans Skyld stedse blevne hengivne til Døden (2 Kor. 6, 9; 4, 10. 11); derfor kaldes de med rette de Døde. Derefter begynder Apostelen at tale om deres salige Død, hvilket vi i det Næstfølgende skulle nærmere udvikle.

§ 10. Salige ere de Døde, naar de skilles fra Verden; thi de dø efter Guds Raad og Villie. Skriften lærer os, at Gud lader Menneskene dø, og at Han

har sat Enhver hans beskikkede Tid (Ps. 90, 3; Job 14, 5); thi det er overordentlig trøstelig for de Troende, at de ikke dø efter Satans og Verdens Villie, men efter sin kjære Faders Raad og Bestemmelse. Men dette Raad og denne Beslutning over dem har Han fattet efter sin guddommelige Visdom og Miskundhed; Han har overveiet Alting fra Evighed af og fastsat deres Endeligt, efter som Han har fundet tjenligst til sin Ære og deres Frelse. En Apotheker kjender den Tid, da han skal lade enhver Urt indsamle, nemlig naar den staar i sin Kraft; skulde da ikke Gud vide, naar Han bør tage mig ud af Verden? Udentvivl har Han ved sin i saa Maade fattede Beslutning, der er udflydt af Hans Kjærlighed og Godhed, havt for Øie, at vi ikke skulle skilles herfra uden i vor Troes bedste Kraft, i vor Kjærligheds Aabenbarelse, i tillidsfuldt Haab, i christelig Taalmodighed, mætte og kjede af Livet, fulde af Hunger og Tørst efter den evige Retfærdighed. Den Ordre, Døden bringer om vort Opbrud fra dette møisommelige Liv, er stadfæstet med den levende, kjærlige, algode og naadige Guds Segl; hvo skulde ikke villigen og glædeligen adlyde den? Hvo skulde vægre sig ved gjerne at forlade Verden? Om Moses siges, at han „døde efter Herrens Mund"*) (5 Mos. 34, 5). Vel ved jeg, at Herren havde forudsagt denne sin Tjener, at han ikke skulde komme ind i det forjættede Land, men ende sit Liv før Israels Børns Indtog i samme; men jeg kan dog ikke lade uomtalt, hvilke Tanker Hebræerne have gjort sig angaaende dette Udtryk; de sige, at Herren har givet Moses et Kys og dermed taget hans Sjel fra ham, saa at han døde hel blideligen og sødeligen ved Herrens Mund. Jeg overlader til dem at forsvare denne Forklaring, men siger med Sandhed, at alle Troende ei alene dø efter Herrens Ord og Villie, men at de ogsaa inslumre i Hans Hjerte under Kysse hel sødt og saligt, og at deres Sjelebrudgom under kjærlig og venlig Omfavnelse forløser dem fra deres Syndens og Dødens Legeme.

§ 11. De dø i Guds Kjærlighed, som sin himmelske Faders kjære Børn, og erholde Alt, hvad et Barn kan erholde og vente af en saa god Fader, der er Kjærligheden selv. Hvor vil man finde en jordisk fornuftig Fader, der negter sit syge eller døende Barn sin Kjærlighed med Alt, hvad Kjærligheden kan tilveiebringe? Og hvorledes skulde det være muligt, at den himmelske Fader kunde negte sine Børn, som Han „elsker med den Kjærlighed, hvormed Han har elsket sin Søn fra Evighed af" (Joh. 17, 26), sin Kjærlighed og dens største Kraft og Hjælp? Han ved jo godt, at de uden denne Bistand ere altfor svage til at modstaa og overvinde en saadan Fiende som Døden. Han ved jo godt, at der ingen større Nød gives end Dødsnøden; skulde Han da ikke styrke og husvale dem i denne? For at trøste os imod Bekymringerne for det timelige Liv, henter vor allersødeste Frelser et Bevis derfra, at Hans og vor kjære Fader, kjender vor Nød. „Eders himmelske Fader", siger Han, „ved, at I have alle disse Ting behov. Bekymrer Eder derfor ikke, og plager Eder ikke med sørgmodige Tanker!" (Math. 6, 31, flg.) Paa samme Maade kunne vi ogsaa rigtigt og vel slutte i denne Sag: for den miskundelige og barmhjertige Gud er det ikke ubekjendt, naar Hans kjære Børn befinde sig i Dødsangst; hvorledes skulde Han da kunne forlade dem og ikke tage sig faderligen af dem? Guds Kjærlighed er ligesom en Kjæde, der strækker sig gjennem de Troendes hele Liv, saasom den ene Godhed og Velgjerning stedse følger efter den anden; men Døden kal-

*) Af Luther oversat med: efter Herren Ord. O. A.

des medrette Klenodiet, som hænger deri. Har nu den himmelske Fader ladet sin Kjærlighed hvile over dem alle deres Livs Dage, — har Han udfriet dem af saa mange Farer, hvorledes skulde Han da kunne lade dem i Stikken i den sidste? „Den, som forlader sig paa Herren, skal Miskundhed omringe“, siger Kong David (Ps. 32, 10). Det Ord, som her er oversat med at omringe, bruges om en Moder, der bærer et Barn under sit Hjerte og holder det indesluttet i sin Kjærlighed og sit Legeme (Jer. 31, 22), og om Ædelstene, der ere indfattede i Guld (2 Mos. 25, 7). Har nu den miskundelige Gud holdt sine Troende, som Børn, indesluttede i sin Kjærlighed og sørget hjerteligen og faderligen for dem alle deres Livs Dage, — har Han omfattet dem, som kostelige Ædelstene, som sin dyrebare Eiendom, med sin Godhed og Kjærlighed, hvorledes skulde Han da kunne forlade dem paa deres Yderste, allerhelst, da dette vilde stride imod Hans udtrykkelige Ord: „Jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig“ (Ebr. 13, 6), nemlig til ingen Tid, i ingen Nød, i ingen Fare, — saaledes som det paa et Sted forklares: „Jeg er hos ham i Nød; jeg vil frie ham og herliggjøre ham: jeg vil mætte ham med et langt Liv og lade ham se paa min Salighed“ (Ps. 91, 15. 16). Have de nogensinde Vished for, at hverken Død, ei heller Liv, ei heller Engle, ei heller Fyrstendømmer, ei heller Magter, ei heller det Nærværende, ei heller det Tilkommende, ei heller det Høie, ei heller det Dybe, ei heller nogen anden Skabning skal kunne skille dem fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu (Rom. 8, 38. 39), saa have de den i Døden, hvor Guds Kjærlighed ofte bliver udøst i deres Hjerter ved den Hellig-Aand, der vidner med deres Aand, at de ere Guds Børn og Arvinger til det evige Liv (Rom, 5, 5; 8, 16). Dette maa jo kunne skjænke dem, som ere i Christo Jesu og formedelst Ham ere indsluttede i Guds Kjærlighed, en blid og sød Død. Den, som er omgiven af lutter Sødme, han kan ikke føle nogen Bitterhed; den, hvis Hjerte er opfyldt af Kjærlighed, han kan ikke smage noget Beskt og Ondt i Døden. Jeg maa her tænke paa en gudfrygtig Præst, som i sin Død fornam saa megen Guds Kjærlighed, at han sagde, at Kammeret maatte være opfyldt med lutter smeltet Sukker, der omringede ham overalt og trængte ind i hans Inderste. Dette er at være omgivet og omringet af Guds Miskundhed.

§ 12. De dø i Foreningen og Samfundet med den Herre Jesus, som de ved Troen ere forbundne med og indlemmede i. Skriften ved intet Høiere, Ædlere og Bedre at foreholde os end Foreningen og Samfundet med Guds Søn, Jesus Christus, vor eneste og evige Frelser, thi ligesom den Forening og det Samfund, hvori vi formedelst den legemlige Fødsel og Naturens Løb staa med det første Menneske, er Begyndelsen til al den Elendighed og Trængsel, hvori vi leve i denne Verden, saaledes er den Forening, hvori vi staa med Christus formedelst Troen, Oprindelsen til al Naade, al Trøst og al Glæde; der kan heller Intet være saa ondt og bittert, at det ikke overvindes ved denne Sødhed og Herlighed. Denne Forening betager Synden dens Kraft, saa at den ikke bliver os til Fordømmelse (Rom. 8, 1); den virker Syndernes Forladelse (Efes. 4, 32); den frembringer en ny Skabning (2 Kor. 5, 17); den medfører et nyt Liv (Gal. 2, 20); den helliger os (1. Kor. 1, 1. 2); den styrker og befæster os, saa at vi kunne modstaa Djævelens snedige Anløb og Verdens Ondskab, ligesom en skrøbelig og smækker Plante, der har slynget sig om et levende, grønt Træ, holder Stand imod Veir og Vind (Efes. 6, 10);

den giver stedse Seir og Velsignelse (1 Thess. 2, 2. 8; 2 Kor. 2 14); den forvisser os om Guds Forjættelsers Sandhed og gjør, at vi fornemme deres virkelige Kraft; den giver Glæde og Fred (2 Kor. 1, 24; 1 Pet. 5, 14) og lærer os, at Gud har elsket og udvalgt os, før Verdens Grundvold blev lagt, og at vi ere satte i det himmelske Rige (Efes. 1, 4. 6; 2, 6) og kaldte til den evige Herlighed. Derfor virker den Taalmodighed i Lidelser, giver Trøst i Trængsler og skjænker de Døende Liv og Salighed. Derfor prises de, som dø i Herren, salige i vor Text, og derfor forjættes det de Døde i Christo, at de ved Herrens Tilkommelse skulle opstaa først og derefter tilligemed de Øvrige, som have oplevet Herrens Dag og forud ere blevne forandrede, rykkes hen til at møde Herren i Luften og saaledes altid være med Ham (1 Thess. 4, 14 flg.; 2 Kor. 15, 51. 52).

§ 13. Hvad Ædlere og Bedre kunde nu siges end dette? Lader os imidlertid noget nærmere betænke, hvad det vil sige at dø i Christo! Det vil sige at dø som et levende Lem paa Hans aandelige Legeme (1 Kor. 6, 15; 12 27). Medens de leve, have de Hans Hellig-Aand boende i sig, der driver og veileder dem til at leve efter Guds hellige Villie. Denne Aand flyder fra Jesu Hjerte ind i deres Hjerte og Sjel og giver dem Livet i Døden, efter den hellige Apostels Ord: „Om Christus er i Eder, da er vel Legemet dødt (dødeligt og Døden underkastet) formedelst Synden (som endnu stedse hænger ved de Troende); men Aanden (Eders Sjæl, som helliges ved Christi Aand) er Liv formedelst Retfærdighed" (den Retfærdighed, I ved Troen paa Christum have erholdt — Rom. 2, 10). Hvad kan nu være trøsteligere og glædeligere end at dø som et Jesu, Guds Søns, Lem og at belives af Hans Aand midt i Døden? „Det er kosteligt for Herrens Øine, naar Hans Hellige dø" (Ps. 116, 15), siger den kongelige Profet, blandt Andet af den Grund, at de dø i Christo, som Hans Legemes Lemmer og saaledes evig skulle leve i Ham og med Ham. Hvorledes skulde den kjærlige Fader i Himmelen kunne agte dens Død ringe, som er et Lem paa Jesu Legeme? Skulde den Herre Jesus ikke føle sine Lemmers Død og ikke give Agt derpaa? Hvo, der dør som et Jesu Lem, han har Sikkerhed for, at han skal trænge ind til det evige Liv og, forenet med sit Hoved, evig leve i Ham og hos Ham og med Ham. Det er umuligt, at et levende Lem paa den Herre Jesus kan blive udelukket fra Himmelen; thi det maa være, hvor dets Hoved og øvrige Legeme er, nemlig i sin Herres Glæde og i den evige Salighed. Hertil sigter ogsaa vor Frelsers Forjættelser: „Jeg er Opstandelsen og Livet," siger Han; „hvo som tror paa mig, om han end dør, skal han dog leve, og hver den, som lever og tror paa mig, skal evindeligen ikke dø" (Joh. 11, 25. 26). „Om Nogen vil tjene mig, da følge han mig, og hvor jeg er, der skal og min Tjener være, og om Nogen tjener mig, ham skal Faderen ære" (Kap. 12, 26). „Jeg gaar bort for at berede Eder Sted og kommer igjen og vil tage Eder til mig, at hvor jeg er, skulle og I være" (Kap. 14, 2. 3). „Fader, jeg vil, at de, som Du har givet mig, skulle og være hos mig, hvor jeg er, at de maa se min Herlighed" (Kap. 17, 24). Heraf følger endvidere, at de Troende dø i den Herres Jesu Nærværelse, under Hans trøstelige og hjertelige Tiltale, i Forvisningen om Hans evige Kjærlighed og Naade, under Hans Varetægt og Beskjærmelse, i Hans Arme. Deres Pude, hvorpaa de indslumre, er Hans Hjerte og Bryst. Han har saameget at gjøre med dem og de med Ham, at de ikke blive Døden var og se den i dens Afskyelighed, osv.

§ 14. Han har forjættet dem, at „hvor To eller Tre ere forsamlede i Hans Navn, der vil Han være midt iblandt dem, og at Han vil være med dem alle Dage indtil Verdens Ende" (Math. 18, 20; 28, 20). Hvorledes kunne vi Andet end annamme saadanne Udsagn med Glæde og forstaa dem om vor Afskedsdag? Hos en Døende er fordetmeste mange gudfrygtige Christne af Frænder, Venner og Naboer forsamlede; men den Herre Jesus er dog ifølge sit Ord den Fornemste iblandt dem; Han tager sig hjerteligen af den Syge og Døende, opflammer hans Bøn og gjør den kraftig, lægger Trøst til hans Hjerte og vederkvæger hans Sjel. Andre kunne ofte ikke gjøre Andet hos en Døende end klage og græde; men Han udfrier Sjelen fra al Plage og Klage, tørrer alle Taarer af dens Øine og fører den ind til sin himmelske og evige Glæde. De jordiske Venner lade Sjelen drage bort under mange Taarer; men Han modtager den med megen Trøst og overflytter den i et Øieblik til Saligheden. De tage sig af det afsjelede Legeme, vaske og pynte det, saa godt de kunne; men Han giver Agt paa den Ham saa kjære og dyrebare Sjel, beklæder den med Klarhed og fører den, som sin smykkede Brud, til det himmelske Bryllup. Hvad der siges om Herrens elskede Discipel som noget Særdeles og Overordentligt, nemlig at han „laa op til Jesu Bryst i Nadverden" (Joh. 13, 25; 21, 10), det er nu blevet fælles for alle Hans Troende, navnlig i deres Død, da man med god Grund i Henhold til Guds Ord kan sige, at de hensove paa Jesu Bryst, paa Hans Hjerte og i Hans Arme; thi de dø i Hans Kjærlighed, i Hans Forening og Samfund, paa Hans Forjættelse, paa Hans Fortjeneste og Blod; hvorledes skulde de kunne dø saligere? Hvo vil forurolige eller bedrøve Børn, som ere indslumrede saaledes? Hvo vil fordømme dem, da Jesus har taget dem, som sin Brud, i sine Arme og indesluttet dem i sit Hjerte? Hvilket Liv eller hvilken Død, hvilken Engel eller hvilket Fyrstendømme, hvilken Magt eller hvilken anden Skabning skal kunne rive dem ud af Jesu Arme og skille dem fra Guds Kjærlighed, som er i dem? Den hellige Evangelist og Apostel Johannes siger, at „Herren elskede sine Egne indtil Enden" (Kap. 13, 1), hvilket vel er at forstaa om Hans Endeligt og Død paa Korset; men dog kunne vi ogsaa ved denne Leilighed sige, at Herren elsker sine Egne indtil deres Ende. Thi ligesom Han deres hele Liv igjennem har elsket dem og fulgt dem med sin Miskundhed, saaledes kan og vil Han heller ikke forlade dem, naar de ere mest trængende til Hans Kjærlighed og mest behøve den; naar Døden forfærder og bedrøver dem, er det paatide, at Han kommer til og fylder deres Hjerter med Forvisningen om sin evige Kjærlighed; naar deres Hjerte er omgivet af bitter Dødsangst, da er det paatide, at Han udøser sin søde Kjærlighed deri.

§ 15. Den hellige Apostel bruger mærkelige Udtrykke om Freden med Gud i Christo og siger, at den skal bevare de Troendes Hjerter og Tanker (ligesom en Besætning har en Fæstning i sin Besiddelse og bevarer den) imod al Uro (Filipp. 4, 7), og at den skal seire i dem, naar Gjenvordigheder maatte vise sig, som ville bedrøve deres Hjerter (Kol. 3, 15). Men naar er der mere Uro tilstede, end naar Døden angriber og bekjæmper Hjertet? Heraf kunne vi da med Sikkerhed slutte, at den Herre Jesus da vil give dem sin Fred, — at Han bevarer og behersker dem og opretholder dem imod alle Djævelens snedige og vældige Anløb. Dette ser man af Simeon, der havde Jesum paa sine Arme og af og ved Ham fik Fred i Hjertet og saaledes glad og trøstig forlod Verden

(Luk. 2, 29). Vi læse, at da den Værkbrudne blev bragt til Jesum, og denne saa hans Tro, sagde Han til ham: „Søn, vær frimodig, dine Synder ere dig forladte“ (Matth. 9, 2). Alle Tiders Erfaring lærer, at Herren med dette Ord, som med en Balsomdraabe, hvilken Han lader falde i det bedrøvede og urolige Hjerte, beroliger og stiller sine Egne tilfreds i Liv, Lidelse og Død, saa at de desaarsag blidt og saligt, fulde af Tro og Tillid trænge igjennem Døden ind til Livet. De have i sit Liv faaet rig og sød Trøst i Betragtning af den Herres Jesu Forbønner, om hvilke den hellige Skrift forvisser dem (Rom. 8, 34; Ebr. 7, 25; 9, 24); men hvo vil tvivle om, at disse Forbønner ere kraftigst da, naar en af Guds Udvalgte staar i Dødskampen og nu skal gaa over fra Tiden til Evigheden? Hvo vil tvivle om, at Jesu Blod, som taler bedre end Abels (Ebr. 12, 24), da med Kraft raaber til Gud for dem: Naade! Naade! Forlad! forlad! Fader! Fader! — saaledes som Luther taler derom. Vist er det, at det guddommelige, kostbare Blods Røst udsletter al Satans Anklage og overdøver alt hans Skrig.

§ 16. De dø som den Herres Jesu Faar, hvilke Han har taget i sin Haand og lagt paa sine Skuldre, hvoraf og hvorfra Ingen skal tage dem. Saa høit elskede den gamle Kirke Billedet af den Herre Jesus, den trofaste Hyrde, der bærer et gjenfundet Faar paa sine Skuldre til Hjorden, at de ikke blot anbragte det paa sine Kalke, som de brugte ved den hellige Nadverd, men ogsaa paa sine Forsamlingssteder og over sine Grave, som vi allerede paa et andet Sted have fortalt, — hvormed de tilkjendegave, at den Herre Jesus først da har fuldkommen fundet sine Faar og kan bringe og bære dem til sin Hjord, der græsser i de Levendes Land. Ak ja, kjæreste Jesus, Du vor Sjels trofaste Hyrde og Tilsynsmand, bær os, medens vi leve, — bær os, naar vi lide, — bær os, naar vi dø! Hvorledes skulde vi kunne modstaa Djævelens og hans Medhjælperes Anløb, — hvor mange Tusinde Gange vilde vi ikke blive opslugte af Helvedes Ulve og sønderrevne af dets Hunde, dersom Du ikke bar os saa trygt paa dine Skuldre og bevarede os ved din Magt til Frelse, hvilket Apostelen forsikrer, at Du gjør? (1 Pet. 1, 5). En anden Apostel siger, at han søger at gribe Christum, ligesom han er greben af Ham (Filipp. 3, 12). Vist er det, at Herren greb og tog fat i Saulus, da han i affindig Nidkjærhed reiste til Damaskus for at bedrøve og forfølge de Christne, saaledes som man griber og standser En, der iler i Fordærvelsen. Apostelen erkjender ei alene denne mageløse Naade; men han vil ogsaa gribe Christum igjen og holde Ham imod Verden, Djævelen og Døden som sin eneste Skat, Beskjærmelse og Trøst. Han fastholdt ham vel, men ikke saa fuldkomment, saa hjerteligt, som han gjerne vilde. Han ønskede at gribe Christum saaledes, at han af og i Ham kunde faa og finde Liv og have overflødigt. Han vilde gribe og holde Ham, ikke som man griber Noget med Hænderne, hvilket af en stærkere Magt kan fravristes dem, men med sin Troes Arme, med sin Sjels Kraft, med sit hungrige og trøstige Hjertes Attraa. Ligesom Maven griber og omslutter Maden for at uddrage Kraften deraf og fordele den til hele Legemet, ønsker Apostelen og bestræber sig for at gribe Christum saaledes, at han af Ham kan faa Retfærdighed imod Synden, Frimodighed imod Tvivl, Trøst i Skrøbelighed Ro i al Uro, Livet i Døden. De dø under den Herres Jesu Vinger, Varetægt og Beskjærmelse; de ere Hans Kyllinger, som Han leder, styrer og fører, og naar deres Livs Aften kommer, indeslutter og forvarer Han dem med sine Vinger,

saa at intet Ondt kan ramme dem (Matth. 23, 37). En vis gudfrygtig Kone, som i sin Sygdom var plaget af mange Afmagter, blev kjærligen omfavnet og kraftigt vederkvæget af sin Mand; da hun kom noget til sig selv igjen, spurgte hun: Ak, hvor er jeg? Manden svarede: I mine Arme, min Skat. Saaledes gaar det ogsaa med de Troende; naar de ligge paa sit Yderste, spørge de: Hvor er jeg? Og hvad giver deres Sjelebrudgom, Jesus, dem til Svar. I mine Arme, mit Barn; under mine Vinger, i min Kjærlighed og Naade, som Intet skal rive dig ud af.

§ 17. De dø i Samfund med den Hellig-Aand, der for evig er dem given, for at Han altid skal bo i dem som i sit levende Tempel, og fylde dette til al Guds Fylde. Ligesom Han nu hele deres Liv igjennem har i sunde Dage, og naar det gik dem vel, kraftigt ledet og styret deres Hjerte og bevaret dets Kjærlighed og barnlige Lydighed mod Gud, — ligesom Han i alle deres Lidelser har styrket, trøstet og opholdt dem, saaledes kan og vil Han heller ikke forlade eller slippe dem i den sidste Stund, da Han ved, at Hans Bistand er allernødvendigst. Der siges om Ham, at Han vidner med vor Aand, at vi ere Guds Børn og tillige Guds Arvinger og Christi Medarvinger; men naar trænge vi mere til dette Vidnesbyrd, end naar vi befinde os i Kamp med den sidste Fiende, da Satan fremfor Alt ønsker at berøve os Guds Barneret og Haabet om den himmelske Arv og af al Kraft bestræber sig herfor? Dog, hvad tænker han vel at kunne udrette imod den Hellig-Aands Forsikring, og hvormed vil han tilintetgjøre Vidnesbyrdet af Ham, den himmelske Ild, mod hvem Alt, hvad den Onde modsætter Ham, er at agte for Træ, Halm og Avner? En hvis anfegtet Kvinde sagde, efter at hun var bleven trøstet af Gud og havde faaet den Hellig-Aands Vidnesbyrd om sit Samfund med Jesu Død og sine Synders Forladelse: Havde end alle Mennesker i Verden sagt mig i min Nød, at Guds Søn ogsaa havde døet for mig, og at mine Synder vare mig forladte, vilde jeg dog ikke kunnet tro det; men nu, om end alle Engle, Djævle og Mennesker sagde til mig, at jeg ingen Del havde i i Christo, og at Synderne ikke vare mig forladte, saa vilde jeg dog ikke tro dem eller tage noget Hensyn til deres Vidnesbyrd; jeg har den Hellig-Aands Vidnesbyrd i mit Hjerte, hvilket overstemmer Alt og fylder min Sjel med en Trøst, som ingen Skabning kan fratage mig. Dette have ogsaa de hellige Martyrer, der for Jesu Navns Skyld ofte smertefuldt og skrækkeligt nok bleve aflivede, fornummet, idet de, styrkede ved dette Vidnesbyrd, med stor Taalmodighed overvandt al den Pine, man voldte dem, betragtede Baalet, hvorpaa man vilde gjøre deres Legeme til Aske, som en skjøn Brudeseng og bespottede og udlo Ild, Sværd, Strikke og alle sine aandelige og legemlige Fienders Forbitrelse. Nu vel, Aanden er endnu i sin Kirke; Han bor endnu i den hellige Menighed; Han opliver, styrker og husvaler dens Lemmer i al Angst og Sygdom, saa at de ikke føle nogen Bitterhed, efterdi Alt overvindes ved Hans guddommelige Vidnesbyrd. Just med Hensyn hertil kalder Apostelen den Hellig-Aand Pantet paa vor Arv og det Segl, som Gud har indtrykt i vore Hjerter (2 Kor. 1, 22; Efes. 1, 13. 14), idet han dermed vil tilkjendegive, at ligesom det blandt Menneskene er brugeligt, at den Ene giver den Anden et beseglet Brev og et Pant til Sikkerhed for en Gjæld, saaledes har Herren ogsaa til Sikkerhed for vor himmelske og evige Arv ifølge sin Naade givet os sin Hellig-Aand, for at Han skal bo i vore Hjerter og fylde dem med Omvendelse, Tro, Kjærlighed og Haab,

med Lys og Kraft, med Fred og Glæde saa længe, indtil Han med det sidste Suk indfører Sjelen med sig til Guds Herligheds virkelige Nydelse. Herhen hører ogsaa, hvad han skriver paa et andet Sted: „Vi, som have Aandens Førstegrøde, sukke i os selv, idet vi forvente en sønlig Udkaarelse, vort Legemes Forløsning" (Rom. 8, 23). Aandens Førstegrøde kalder han den gjenfødende og helliggjørende Naade, hvilken Herren har skjænket sine Troende og Udvalgte i denne Verden, som en Forsmag paa den himmelske fuldkomne Fornyelse og Forklarelse. Herved drives og opflammes de saaledes, at de uafladelig længes efter sin Barnerets Aabenbarelse og sine Legemers fuldkomne Forløsning fra al Synd og Elendighed, hvormed de i dette Liv ere besmittede, og som de i Tiden ere underkastede. Have de nu allerede modtaget Førstegrøden, saa ere de ogsaa sikre paa den fulde Afgrøde, som de med stadig Længsel forvente, og som de til den af Gud fastsatte Tid skulle begynde med Glæde at indhøste.

§ 18. De dø under de hellige Engles Opvartning og Pleie. Disse himmelske og herlige Aander ere af Gud beskikkede til Tjeneste for dem, som skulle arve Salighed (Ebr. 1, 14), og man kan næsten ikke uden Glædestaarer læse, hvorledes den Hellig-Aand i Ordet beskriver os deres Hjælp og Bistand fra dette møisommelige Livs Begyndelse, under dets Fremskridning og indtil dets Ende. De have Befaling af Gud til at bevare og ledsage dem, som sætte sin Lid til Ham, paa alle deres Veie og at bære dem paa Hænderne, for at de ikke skulle støde sin Fod paa nogen Sten (Ps. 91, 11. 12); de ere beskikkede til Vogtere, for Dag og Nat at være om os, beskytte vort Legeme og vor Sjel, vort Hus og Hjem, vort Gods og Eie, vor Seng, vort Bord osv. og gjøre et Gjærde derom, for at Satan ikke skal kunne bryde ind; de stride for os imod Helvedaanderne og bidrage til at forebygge mangen Ulykke. Ihvorvel nu denne Beskjærmelse aldeles ikke falder dem besværlig, idet de gjøre Alt med første Glæde, saa ynkes de dog over al den Nød og alle de Plager, vi her i Verden ere betyngede med, og unde os hjerteligt gjerne snart at blive friede fra alt Ondt og overflyttede til den evige Hvile. Naar nu den Tid kommer, at en gudelskende Sjel skal faa sit Ønske opfyldt og gaa ud af Jammer- og Taaredalen til den salige Omskiftelse, som venter den i Himmelen, saa kan man let vide, at det maa være en overvættes stor Glæde for de hellige Engle, som hidtil have været beskikkede til dens Beskjærmelse, at de nu skulle indføre den dem betroede Sjel i den himmelske Herlighed. De have glædet sig ved at se dens Omvendelse i Livet; skulde de da ikke ogsaa glæde sig ved nu at se den nærmere i den Tilstand, hvori den ikke mere skal have nogen Omvendelse behov? De have glædet sig, naar den her i Livet har prist sin Gud, efter ved deres Bistand at være udfriet af Fare og Nød; skulde det da ikke være dem høist glædeligt, at de nu skulle se den for evig udfriet af al Fare og Nød og overflyttet til den himmelske Sikkerhed, til de Aanders Mangfoldighed, der prise Gud uden Afladelse? Naar en Hovmester lykkeligen har ført et ham betroet Barn gjennem fremmede Lande og nu staar ved Maalet i sit Fædreland, saa er han ei alene saare fornøiet derover, men overantvorder ogsaa sin Undergivne med største Glæde til Forældrene. Og hvo kan tvivle om, at de hellige Engle med stor Glæde aflevere den Sjel i Himmelen for den store Guds Throne, som det har været betroet dem at føre igjennem Verden, og at, saa ofte Saadant sker, en ny Sang bliver istemt og afsungen

af Englenes mange Tusinder og af de fuldkommede Retfærdiges Aander til Guds Pris?

§ 19. Men lader os nærmere betragte, hvorledes de hellige Engle te sig hos en døende Christen til hans Trøst! Dersom de nogensinde i hans Liv have været beskjæftigede omkring ham, saa ere de det fremfor Alt i Døden. Jo større Nøden er, desto mere Hjælp bringe og gjøre de, saa meget det staar i deres Magt, ligesom vi læse om vor kjæreste Herre Jesus, at der under Hans Dødsangst, der afpressede Ham blodig Sved, viste sig en Engel for Ham og styrkede Ham (Luk. 22, 43); der siges imidlertid ikke tillige, paa hvad Maade dette skede, hvorfor Fortolkerne have forskjellige Meninger angaaende disse Ord; Nogle antage, at Engelen forestillede Ham Hans kjæreste Faders naadige Velbehag, Menskenenes søde Frelse, som skulde blive Følgen af denne Bitterhed, og den evige Ære og Pris, Gjenløsningsværket vilde forskaffe ham. Andre holde for, at det ogsaa skede i Gjerningen, saa at Engelen enten medbragte en himmelsk, guddommelig Kraft og meddelte Herren samme, eller at han forøvrigt oplivede Ham med en hjertestyrkende og gjennemtrængende Vederkvægelse, være sig naturlig eller overnaturlig. Ligesom vi da vide, at Herren blev styrket af en Engel i sin sidste Kamp, men ikke nærmere kunne beskrive Maaden, hvorpaa det skeede, saaledes holder jeg ogsaa for, at man med god Grund kan sige, at de hellige Engle gjøre, hvad der staar til dem, hos de døende Christne med at styrke, vederkvæge og trøste dem, ihvorvel vi ikke kunne beskrive eller egentlig sige, hvorledes det gaar til. Om Elias læse vi, at han flygtede ud i Ørkenen for Dronning Jesabels Vrede og der blev bespist og læsket af en Engel med ristet Brød og Vand, idet denne sagde til ham: Staa op og æd! thi Veien er ellers for lang for dig, hvorpaa han ved denne Mads Kraft gik firti Dage og firti Nætter til Bjerget Horeb (1 Kong. 19, 6. 7. 8). Hvad det var for Brød, og hvorfra Engelen tog det, og af hvilken Kilde han øste dette Vand, kunne vi vel ikke vide; men det er aabenbart, at denne Mad og Drik gav Profeten saadan Kraft, at han hjalp sig dermed i firti Dage og Nætter og kunde holde ud paa saa lang en Reise. Var det et naturligt Brød, hvilket er sandsynligt, saa har det dog af Engelen faaet en overnaturlig Kraft, der saaledes formaaede at styrke Profeten. De Syge og Døende nyde ofte meget Lidet og leve dog flere Dage og Uger; hvem kan vide, hvad de hellige Engle bidrage hertil, og hvilken Kraft de have blandet i den Mundfuld Mad eller Drikke, som den Syge tager til sig? Om et Sandhedsvidne, som under Keiser Julianus den Forfaldne var bleven meget pint, og hvis hele Legeme var blevet udspændt og sønderflænget, fortæller Kirkehistorien os, at der under denne Pinsel stod en skjøn, ung Mand ved hans Side, som bestænkede og vederkvægede ham med en kjølig Dug, saa og tørrede Sveden af hans Ansigt. Jeg tvivler ikke om, at de hellige Engle ifølge den ubegribelige Kjærlighed, de i Gud nære til Menneskene, forrette noget Lignende hos de Troende paa deres Yderste og sødeligen styrke og vederkvæge dem, ihvorvel jeg ikke kan beskrive Maaden, hvorpaa det sker.

§ 20. Erfaringen lærer, at de Døende ofte anfægtes og forfærdes heftigt af Satan, idet han forekaster dem deres begangne Synder og foreholder dem Guds Vrede og den evige Fordømmelse, som de dermed have fortjent osv. Jeg formener, at vi vilde høre langt mere Saadant, dersom ikke de hellige Engle vare. Disse leire sig omkring en Troende (Ps. 34, 8), omgive og omringe hans Seng, saa at Satan ikke kan trænge

ind paa ham, som han gjerne vilde; de tilbageslaa den Ondes gloende Pile, som han afskyder efter det matte og med Døden kjæmpende Hjerte; de staa som Guds beskikkede Vældige omkring et gudfrygtigt Menneskes Seng; de gjøre, at Djævelen ikke kan forurolige ham, men maa lade ham blidt og saligt indslumre i sin Frelser. Derfor faa de Gudfrygtige ofte i sin Død den Naade af Gud, at de se de hellige Engle staa omkring deres Seng eller svæve over dem og sysle om dem, hvorpaa forskjellige Exempler ere optegnede, som formeres ved den daglige Erfaring. Den navnkundige og aandrige gamle nyrnbergske Præst Joh. Saubert har ei alene skrevet frimodigt og mærkeligt herom i sin Simeonsvogn, men ogsaa selv til sin store Glæde i sin Død erfaret, hvad han har sagt til Andres Trøst; thi i hans Ligprædiken fortælles, at han paa sit Dødsleie talte mange mærkelige Ord med stor Glæde og leende Mund om guddommelige Drømme, Englesyn og den evige Herlighed og flere Gange sagde til de Tilstedeværende: Ak, ser, ser! og: O, hvor mange Tusinde hellige Engle! Ak, ser, ser! Da nu hans Sjelesørger spurgte ham: Hjertens kjære Hr. Kollega,*) hvad skulle vi se? pegede han opad med Fingeren og sagde smilende: Ser, ser! Herberger fortæller om en døende Jomfru, at hun paa sit Yderste saa et Kor af de hellige Engle og sin nylig afdøde Fader midt iblandt dem. Jeg har erfaret, at en liden Pige, som laa haardt angreben af Børnekopperne, og af hvis Søskende den ene laa for Døden af samme Sygdom, saa en vidunderlig deilig og skinnende Mand ved dennes Hoved og spurgte sin Moder med Forundring: Hvad er det for en Mand, og hvorfra er han kommen? I den haarde Pesttid, hvoraf vor By for nogle Aar siden blev saa medtagen, forekom der flere Exempler herpaa, hvoraf nogle allerede ere anførte ovenfor i dette Værk, og som den gudfrygtige Læser vil behage at efterse. Paa den Maade opfyldes, hvad Herren har forjættet dem, som Ham elske, nemlig, at de hellige Engle skulle bevare dem paa alle deres Veie (ogsaa paa den, der fører gjennem Dødens Skyggedal fra Forkrænkeligheden til den salige Evighed), og at de skulle bære dem paa Hænderne, for at de ikke skulle støde sin Fod paa nogen Sten (Ps. 91, 11. 12). Ved disse Ord rinder det mig ihu, at Herren fortæller om Lazarus, at han efter sin Død blev henbaaren i Abrahams Skjød, efter som det er oversat i vor tydske (og norske) Bibel; det græske Ord tilsteder imidlertid ogsaa meget godt, at man gjengiver det ved ført, hvormed saaledes vilde være tilkjendegivet, at de hellige Engle omgikkes meget omhyggeligt med Lazarus's Sjel, — at de bare den paa Hænderne, førte den bort med sig som paa en Triumfvogn og fremstillede den som en deilig Brud for sin Frelser og Brudgom. Nu, det maa jo gjøre Døden høist salig, naar den udvalgte Sjel bliver udreven af al Angst, henflyttet fra Menneskenes Selskab, omgiven af hellige Engle og bortført eller henbaaren af dem. Hvor glade maa ikke disse vore Medtjenere være, naar de nu have den Brud, som de saa længe have opvartet og tjent, i sine Hænder og til Spot for Djævelen føre den som et ædelt Bytte til Himmelen! Og hvo vil forsøge paa at beskrive den Sjels Glæde, som, frelst fra sit Syndens og Dødens Legeme og friet fra al ond Gjerning, i et saa behageligt Selskab vandrer til den uudsigelige Salighed, som Gud har beredt sine Egne? Ak, Herre vor Gud, forund os snart efter din naadige og hellige Villie den Herlighed, at vi af dine hellige Engle maa føres til dit Rige, evindelig leve med

*) Embedsbroder.

og iblandt dem, elske Dig, love Dig, prise Dig!

§ 21. De dø i Samfund med og under hjertelige Forbønner af alle Troende, som endnu færdes i den stridende Kirke paa Jorden. Det er bekjendt, at alle Christne, som ere i Verden, tro formedelst en Aand og ere forpligtede til inderlig Broderkjærlighed og altsaa tillige til gudelige Forbønner for hverandre, hvorfor de ogsaa samtlige komme hverandre tilhjælp i al Nød og Fare og troligen bede til Gud for hverandre. Derfor skriver Apostelen til sine Romere; „Jeg formaner Eder, Brødre, ved vor Herre Jesum Christum og ved Aandens Kjærlighed, at I ville stride med mig i Bøn for mig til Gud, at jeg maa blive friet fra de Vantro i Judæa" (Kap. 15, 30. 31), og om Epafras siger han, „at han altid strider for Kolossenserne i sine Bønner, at de maa staa fuldkomne og fuldendte efter al Guds Villie" (Kol. 4, 12). Ligesom nu Dødsnøden er en af de største, idet den troende Sjel ofte i den maa stride heftigt og kjæmpe af alle Kræfter med Synden, Døden og Djævelen, saaledes komme ogsaa alle Troende den tilhjælp i den og bede navnlig om, at Gud vil opretholde dens Tro, Kjærlighed og Haab, beskjærme den mod Satans Fristelser, fri den fra al ond Gjerning og frelse den til sit himmelske Rige. Jeg tror heller ikke, at der findes nogen sand Christen, som ikke daglig ihukommer denne Pligt og med hjertelig Andagt opfylder den, dels idet han læser sit Fadervor og navnlig de tre sidste Bønner: Forlad os vor Skyld, ligesom og vi forlade vore Skyldnere, og før os ikke i Fristelse, men frels os fra det Onde, dels i Litaniet, hvor der bedes og synges: I vor sidste Time, paa den yderste Dommedag hjælp os, kjære Herre Gud! dels i andre særegne Bønner, som han kan have udvalgt sig, og hvoraf en lyder saaledes: Herre Gud Fader i Himmelen, forbarm Dig over os! Herre Guds Søn, Verdens Frelser, forbarm Dig over os! Herre Gud Hellig-Aand, forbarm Dig over os! Vær os naadig, og skaan os, kjære Herre Gud! Vær os naadig, og hjælp os, kjære Herre Gud! Vi arme Syndere bede, at Du vil bønhøre os, kjære Herre Gud! Trøst alle Bedrøvede og Sorgfulde, bønhør de Fattige og Trængende; forsørg og beskjærm Fremmede, Enker og Faderløse: bring de Vildfarne og Forførte paa ret Vei; omvend Syndere og de Ugudelige; husval de Syge paa deres Sygeleie; vær deres Vederkvægelse, Vogter, Læge, Hjælp og Trøst; tag for Jesu Døds og Blods Skyld de Døendes Sjel til Naade, og forbarm Dig i Naade over os og alle Mennesker, for Jesu Christi Skyld! Amen.

§ 22. Jeg har læst, at det i nogle katholske Klostere er Skik og Brug, at naar en Broder ligger paa sit Yderste, bliver der givet et Tegn med en Klokke, hvorpaa samtlige Munke og Alle, som ere i Klosteret, maa ile til den Døende og hjerteligen bede for ham; jeg ved ogsaa, at det i England er brugeligt, at naar Nogen i et Sogn befinder sig i Dødsnød, bliver der ringet med en Klokke i Sognekirken og Menigheden saaledes underrettet derom og opfordret og opmuntret til inderlig Forbøn for den Døende. Det var at ønske, at man ogsaa vilde indføre denne gavnlige Skik paa andre Steder og saaledes troligen anbefale den bortdragende Sjel til den naadige og barmhjertige Gud med forenede Hjerter og Troeskræfter. Dog ville sande Christne heller ikke uden saadan Paamindelse glemme at iagttage sin Skyldighed i denne Henseende, ligesom de ønske, at det Samme maa vederfares dem selv af andre Troende, naar de komme i en saadan Tilstand. Især deleshed ville de bede inderligen med og besegle sine Sukke

med Jesu Navn og en særskilt troende Bøn, naar det i den forsamlede Menighed kundgjøres fra Prædikestolen, at det tegner sig til Døden med Nogen, og derhos Gud hjerteligen anraabes om at være den Døende naadig, tilgive ham hans Synder, lade Jesu Blod og Død komme ham tilgode, beskjærme ham imod Satans Anfegtelser og ved et saligt Endeligt fri ham fra al ond Gjerning og frelse ham til sit himmelske Rige. At nu en saadan Bøn af mange, ja alle Troende hele Kirken over ikke er forgjeves, derom tillade vor Guds Forjættelser os ikke at tvivle. Hertil komme Bønner af den Døendes Husfolk, Paarørende, Venner og Naboer, der, hvis de ville te sig som sande Christne, erkjende Guds hellige Villie og lydig underkaste sig den, maa bevise den Syge den sidste Kjærlighed og Trofasthed, ei alene ved hjertelig, kjærlig Pleie og Opvartning, ved Meddelelsen af de forhaandenværende Vederkvægelser, ved trøstelig Tiltale og glad Lykønskning til en salig Ombytning af Tiden med Evigheden, men fornemmelig ved flittige og andægtige Bønner, hvori de hjerteligen anbefale og ofre den Syges Sjel til Gud, overgive den i den Herres Jesu trofaste og mægtige Hænder og anraabe den Hellig-Aand om, at Han ikke vil forlade den, men træde frem i dens Sted med uudsigelige Sukke, og disse Bønner ville vorde desto kraftigere, jo mere de ere ledsagede af mange ængstelige Sukke og hede Taarer. Ei heller pleie christelige Præster og Sjelesørgere at være langt borte i en saadan Nød, men hjerteligen at anbefale den bortdragende Sjel til den trofaste, naadige og barmhjertige Gud. Da heder det ofte: Far hen, du ædle Sjel, du kjære, gudfrygtige, trofaste Hjerte, du kjære Barn! Far hen til din kjære Gud og Fader i Christo, som altid inderligen har elsket dig og du Ham, — som du barnligen har frygtet og forladt dig paa! Far hen til den Herre Jesum, din dyrebare og trofaste Hyrde og Frelser, der har forhvervet sig dig, som sit Faar, med sit Blod, og til hvem du stedse i Troen har holdt dig! Far hen til din dyrebare Ven Talsmanden, den Hellig-Aand, der har udkaaret dig til sit Tempel og sin hellige Bolig! Far hen fra Forgjængeligheden til Evigheden! Far hen fra Pilegrimsvandringen til det himmelske Fædreland! Far hen fra al Nød til den levende og evige Gud! Han velsigne din Udgang og Indgang og bevare dig ved sin Magt til evig Salighed! Herren velsigne dig og bevare dig! Herren lade sit Ansigt lyse over dig og være dig naadig! Herren løfte sit Aasyn paa dig og give dig Fred i al Evighed! Nogle have ogsaa ved saadanne Leiligheder for Skik at anmode Ungdommen i Skolerne og de Fattige i Hospitalerne om deres Forbønner og derhos at lade de Sidste give en Almisse, hvilken Brug jeg hverken vil forkaste eller billige, saasom der kunde være Et og Andet at bemærke derved; dog maa jeg sige, at hvo som tror at burde gjøre det, ikke derved maa se hen til Menneskenes Værdighed, men blot til Guds Forbarmelse i Christo Jesu, paa hvilken det i den sidste Nød allermest kommer an.

§ 23. Naar nu Sjelen endelig paa denne Maade forlader Legemet, saa gjør den det allersaligste og herligste Bytte, hvilket ingen menneskelig Forstand kan begribe og ingen Tunge udsige. Det var en uventet Forandring, som foregik med Josef, da han i en Time blev ophøiet fra en fængslet og elendig Mand til stor Ære og Herlighed af Kongen i Ægypten; hans Jernlænker bleve omskiftede til Guldringe og Guldkjæder, hans daarlige Klæder til hvid Silke og hans udstaaede Vanære til lutter Ære, Pris og Høiagtelse (1 Mos. 41,

41. 42). Saaledes gik det ogsaa med Esther og Mardokæus, af hvilke den Første ved Guds Styrelse fra en forladt og foragtet Fader- og Moderløs blev pludseligen bragt til kongelig Høihed og Herlighed og den Sidste fra sin forfulgte og fattige Stilling hurtigt hævet til næsten kongelig Værdighed (Esth. 2, 16 flg.; 6, 6 flg.). Men disse Forandringer kunne ikke sammenlignes med den, om hvilke vi tale. Thi alle Omskiftelser i Verden, hvor ønskelige og lykkelige de end monne være, forblive dog verdslige, timelige og forgjængelige og frembringe ingen Forbedring i Menneskets Indre; denne derimod forandrer et Menneskes hele Tilstand og overfører det i et Øieblik til den salige, uforanderlige Evighed; Sjelen aflægger det syndige Kjøds Kjortel og bliver iført Guds Klarheds og Herligheds Klædebon; den bliver friet fra al ond Gjerning og skyndsomt frelst til Herrens himmelske Rige (2 Tim. 4, 18); den forlader Verden, den bedrøvelige, den onde, den falske Verden og iler til Himmelen, hvori Retfærdighed bor; den forlader den timelige Elendigheds stormfulde Hav og løber ind i det himmelske Fædrelands trygge Havn; den vandrer bort fra Taaredalen og træder ind i den himmelske Frydesal; den forlader Mørket og farer hen til det Lys, hvori Gud bor; den kommer fra Uroligheden og gaar ind i den salige Rolighed; den ophører at sukke og græde og begynder at le og juble. Og hvo kan tilbørligen beskrive den udfarende Sjels Glæde og Herlighed? Naar de legemlige Øine ere lukkede, og den Intet mere ser i Verden, men bliver var, at den er udenfor Portene til Guds Stad, og nu med Glæde venter at blive indladt i Himmelen, til den Herlighed, som Christus ved sit Blod har forhvervet den, — som Gud af Naade har forjættet den og den Hellig-Aand i sit Ord forvisset dem om, da vil det gaa, som David siger om dem, der vare udfriede af det babyloniske Fangenskab: „Den vil være som drømmende; da vil dens Mund blive fyldt med Latter og dens Tunge med Frydesang" (Ps. 126, 1 flg.). De Salige ville være tilmode som Peter, der om Natten blev udsluppen af Fængslet ved en Engel og som ikke vidste, at det, som skeede ved Engelen, var virkeligt, men troede, at han saa et Syn, indtil han kom til sig selv og sagde: Nu ved jeg isandhed, at Herren udsendte sin Engel, — eller som Paulus, der ikke vidste, „hvad heller han var i Legemet eller udenfor Legemet." Saaledes dø nu vel de Troende og Gudfrygtige; men de vandre hen i Fred med Gud, i Fred med sin Samvittighed og finde ogsaa den evige Fred. Da heder det:

> Med Fred og Fryd jeg herfra far'
> Naar Gud mon ville!
> Mit Hjerte trøstigt er og klar
> Min Sjel og stille.
> Som Herren mig forjættet har,
> Min Død en Søvn er vorden.

Det er dette, som kaldes ikke at se eller smage Døden; thi for de Troende er det ingen sand Død, men kun en Gjennemgang til det evige Liv, ligesom omvendt Livet her paa Jorden ikke er noget sandt Liv. Guds Naade skjænker dem saa megen Glæde og Trøst, at de ere som Drukne og ikke smage eller ændse Døden og dens Bitterhed.

§ 24. Hvad vi hidtil have sagt, afgive de Exempler Bevis for, som dels den hellige Skrift, dels Erfaringen fremstille. Med hvilken Frimodighed gik ikke den gamle Simeon ud af Verden! Thi efter at det var forudsagt af den Hellig-Aand, at han ikke skulde se Døden, førend han fik Herrens Salvede at se, tog han ham, da han fik Øie paa ham i Templet i Jerusalem, paa sine Arme og sagde: „Herre, nu lader

Du din Tjener fare i Fred; thi mine Øine have seet din Frelse" (Luk. 2, 29). Her kalder han Døden en Befrielse eller Afsked, ligesom man løslader en Bunden, eller ligesom en Herre giver sin Tjener Afsked i Naade og lader ham komme i Rolighed. Betragt Lazarus, der vel var fattig og fuld af Saar (Luk. 16, 20), men dog var vel fornøiet i sin Gud og fuld af indvortes Glæde og nærede en hjertelig Længsel efter det evige Liv, som ogsaa blev stillet, da Englene efter hans Død tog ham og førte ham i Abrahams Skjød. Efter dette var det ogsaa, at den bodfærdige Røver paa Korset ytrede sin Længsel; derfor sagde han til Frelseren: „Herre, kom mig ihu, naar du kommer i dit Rige" (Luk. 23, 42), og under den søde Betragtning heraf ændsede han ikke al den Pine, han led paa Korset. Den hellige Stefanus blev anklaget, beskjæmmet og slæbt udenfor Staden af sine Fiender, der samdrægtigt stormede løs paa ham og stenede ham; men han saa dog ud som en yndig Engel, og i Haab om den himmelske Glæde, hvortil han snart skulde komme, brød han sig ikke om Noget, men opgav gladeligen sin Aand og hensov saligt (Ap. Gj. 7, 55 flg.). Hvor villig var ikke den hellige Apostel Paulus til at dø! derfor ønskede han „at vandre herfra og være med Christo" (Filipp. 1, 23), trøstede sig derhos ved den himmelske og herlige Naadeløn, han ventede af Gud, og sagde: „Jeg ofres allerede, og min Opløsnings Tid er forhaanden. Jeg har stridt den gode Strid, fuldkommet Løbet, bevaret Troen. Iøvrigt er Retfærdighedens Krone henlagt til mig, hvilken Herren, den retfærdige Dommer, skal give mig paa hin Dag, dog ikke alene mig, men ogsaa alle dem, som have elsket Hans herlige Aabenbarelse" (2 Tim. 4, 6—8). Og det er mærkværdigt, hvad der i Kirkehistorien fortælles om ham, nemlig at hans afhuggede Hoved tre Gange nævnte Jesu Navn, hvilket upaatvivlelig var et Bevis for, at han i sit Liv havde havt en hjertelig Attraa efter at kundgjøre Herrens Navn, som ogsaa ytrer sig i Døden, og paa at ogsaa hans Sjel efter at være gaaet ud af Legemet strax begyndte at prise Jesu Navn. Jeg kunde tillige anføre mange andre Exempler, som havde tildraget sig i vore Dage; men jeg haaber, at den gunstige Læser vil lade sig nøie med nogle faa. Da en gudfrygtig, døende Præst blev trøstet af en anden, der formanede ham til at stride en god Strid, tilføiende, at det snart vilde være overstaaet og Seieren være i hans Hænder, udstrakte han begge sine Arme mod Himmelen og sagde: Victoria!*) jeg har, Gud være lovet, seiret! En gudfrygtig Jomfru sagde kort før sin salige Afsked: Min Sjel er allerede i Himmelen; jeg skal leve hos min himmelske Brudgom i evig Fryd og Glæde og skinne, skinne, skinne som den klare Sol i evig Herlighed. Og en gudfrygtig Kone sagde kort før sit Endeligt: Nu har jeg trængt igjennem; nu maa Djævelen og Verden lade mig være i Fred; nu har jeg opnaaet, hvad jeg i tre Aar har ventet paa. Nu ser jeg min Frelser og Saliggjører, Jesum Christum. Ak, hvor skjøn! ak, hvor skjøn! „Her er Mættelse af megen Glæde, liflige Værelser ved Guds høire Haand evindelig" (Ps. 16, 11).

§ 25. Vi ville nu gaa over til Anvendelsen af denne Fremstilling og finde da en sød Trøst deri for de Troende og Gudfrygtige i mangehaande Begivenheder. Man siger i Almindelighed: Enden god, Alting godt. Ihvorvel nu den alene vise Gud ofte fører og leder sine Egne underligen efter sit Raad i deres Liv, saa fører Han dem dog tilsidst ud af Verden og „antager dem til Ære" (Ps. 73, 24).

*) Seier! det er: jeg har seiret.

„De gaa vel frem og græde; men de komme dog snart med Frydesang, naar de bære sine Kornbaand" (Ps. 126, 6). Paa en ond Dag følger en god Aften, paa et møisommeligt bedrøveligt, elendigt Liv en salig, ønskelig og glad Ende. Dødsdagen er saa at sige den første Dag af den himmelske Jubelfest, paa hvilken al Gjæld skal eftergives, Friheden skjænkes Trællene, Enhver faa den fri Besiddelse af sin Eiendom tilbage, og Alt erstattes med Fryd og Glæde. Lad det derfor nu gaa med de Troende, som det vil og kan, saa gaar det dog tilsidst, som Gud vil, og falder ud til en salig Ende. Ordet Elendighed kommer af El (Alen) og Ende og kan tjene til at minde os om, at vor Trængsel er afmaalt og vil tage en Ende. „Gud er trofast, som ikke skal lade os fristes over vor Formue, men skal gjøre baade Fristelsen og dens Udgang saa, at vi det kunne taale" (1 Kor. 10, 13). En Sømand tænker ikke længer paa Storm og Uveir, naar han er løben lykkeligen ind i Havnen med sit Skib; en Kvinde kommer ikke mere sin Angest ihu, naar et Menneske er født til Verden; en Landmand glemmer Regnet og Vinden samt sit sure Arbeide, naar han har bragt Kornet i Laden og nyder det med Sundhed og Fred; en Soldat tænker ikke mere paa den haarde Kamp, han har udstaaet med sine Fiender, naar han kun beholder Marken og Seiren eller gjør godt Bytte; men de sige Alle: „Gud har ladet mig glemme al min Møie (1 Mos. 41, 51).

§ 26. Men isærdeleshed skjænker denne Betragtning en sød Trøst mod vore Egnes Død, hvorover vi ofte ere bedrøvede og bekymrede. Lader os betænke, at saa ofte Nogen dør for os, tilraaber ligesom en Røst fra Himmelen os: „Salige ere de Døde, som dø i Herren herefter," Noget, som vi da ogsaa selv erkjende, idet vi ifølge nedarvet Sædvane og efter den christelige Kjærligheds Dom kalde vore Afdøde salige og sige: min salig' Fader, Moder, Hustru, Søn, Datter, Broder, Søster osv. Hvorfor ville vi da begræde de Salige? Udgyde vi Taarer for dem, af hvis Øine Gud har aftørret hver Taare? Er vi bedrøvede for dem, som leve i den største Glæde? Ængste og græmme vi os for dem, som ikke vide af nogen Angest, Sorg eller Kummer mere? Klage og hyle vi over deres Bortgang, som juble med Englene? Ak, lader os være vel tilfredse med og godt unde dem, at de ere indgangne i Himmelen førend vi! Du vil sige: Jeg begræder ikke de saligt Afdøde, men min egen Tilstand. Jeg svarer: Har du da nogensinde fundet din Gud utro? Du vil udentvivl svare: Nei. Nu, saa vil Han ogsaa for Fremtiden være din og dines Gud og forsørge Eder. Vort Livs Skib drives ikke ved et Tilfælde hid og did; men omendskjønt det bevæges af Vind og Bølger, saa driver dog Gud det efter sin Villie og bringer det tilsidst i Havn. Om det end synes, som om der Ingen er, der giver Agt paa os eller vore Taarer, som vi ofte udgyde i Ensomhed, saa ser dog Gud Herren dem og tæller dem. Dersom Han med de Afdøde tillige tog sin faderlige Kjærlighed, Naade, Fred, Velsignelse og Forsorg fra os og lod dem dø med dem, saa kunde vi medrette sørge; men nu forbliver Gud med al sin Kjærlighed og Miskundhed den, Han er, uforanderlig, den ene Gang som den anden. Hvad Aarsag have vi da til at være saa særdeles bekymrede og sørgmodige, som om endog Gud var død? Gud vil paa denne Maade sætte os paa Prøve, ligesom Abraham; Han befalede ham at ofre sin Søn; men Han vidste godt, hvad Han efter udholdt Prøve vilde gjøre (1 Mos. 22). Dersom Gud bad os om noget Kjært og Stort, selv om det var et Stykke af vort Hjerte, burde vi jo villigt og lydigt afstaa Ham det, i Betragtning af, at Han selv har

givet os sit Hjerte, nemlig sin allerkjæreste Søn. Og ovenikjøbet bringer Han Vore, som vi have elsket, til Ære og Fred; men sin Søn sendte Han ned til os i denne Elendighed, for at vi skulde leve ved Ham. Ak, Herre, giv da, hvad Du befaler, og befal, hvad Du behager!

§ 27. Denne Betragtning skjænker endvidere ogsaa en Trøst imod vor egen Død. Den naturlige Død er en besk Drik, fuldt af Malurt; men den hellige Skrift forsøder denne Drik og paa Bunden liger det Sukker, som gjør Alting sødt. Døden er det beske Vand i Marah, som Israels Børn ikke kunde drikke, men som blev sødt ved, at man kastede et vist Slags Træ deri (2 Mos. 15, 23). Ligesom Gud forsøder dette Livs Trængsel og Elendighed ved sin Naades og Aands Trøst, saaledes forsøder Han ogsaa Døden. Naturen fornemmer Bitterhed i de Ord: Død, Grav, Forraadnelse osv.; men Naaden og den Hellig-Aand bruge andre Ord, naar de tale om Døden; thi at dø kalder den hellige Skrift at fare i Fred at indgaa til Freden og Hvilen, at vandre herfra, at være med Christo, at hvile fra alt sit Arbeide, at blive fri for al Sorg og Møie. Thi ikke vi dø, men kun vor Elendighed og vore Synder; vi dø ikke udenfor, men i Guds Naade. Med saadanne Tanker vorder da al Bitterhed forsødet i Døden. Dette blev fremstillet for Markgrev Henrik af Meissens første Gemalinde, Agnes, Kongen af Bøhmens Datter, i en Drøm til hendes Trøst. Hun saa en Engel, som bød hende en Drik i et Guldbæger; da hun smagte paa den og fandt, at den var meget besk, sagde hun: Ak, hvilken besk Drik dette er! Engelen svarede: Ja; men der vil strax følge en stor Sødme ovenpaa, hvorpaa hun da efter udstanden Sygdom blidt henslumrede. O, hvor blid er ikke Døden for de troende Guds Børn, naar Bitterheden er forbi! O, hvor godt falder ikke et Barn, naar det falder i sin Moders Skjød! O, hvor saligt dør ikke den, som dør paa den Herres Jesu Død og Blod, — hvis Øine trykkes til af hans Frelser! Vor Sjel er en med den Herre Jesus trolovet Brud; Døden er Brudeføreren, der bringer den til den himmelske Faders Hus, hvor den Herre Jesus staar i Døren og venter paa den. Døden er en sort Dør, omgiven med Tornebuske, men fører ind til den deilige Paradis- og Rosenhave. Den er en mørk Dal; men den Herre Jesus gaar foran med Fakkelen. Den er et høit Fjeld; men paa dets Top ligger en skjøn Krone. Herhen høre Apostelens Ord: „I alle disse Ting mere end seire vi ved Ham, som os elskede“ (Rom. 8, 37). Saa Meget er vist, at dersom vi med oplyste Øine kunde betragte det Sted, hvor et Menneske ligger og drages med Døden, saa vilde vi bruge Jakobs Ord: „Dette er Himmelens Port“ (1 Mos. 28, 17), og Stefanus's: „Jeg ser Himlene aabnede“ (Ap. Gj. 7, 56). Vi vilde se de Troende i Guds Skjød, i Jesu Arme og deres Leie omringet af mange hellige Engle. Lader os da sige med Frimodighed:

Jeg er jo dog dit Legems Lem;
Den Trøst Du gav mit Hjerte;
Thi skal Du vist mig føre hjem
Igjennem Dødens Smerte.
Bliv Du i mig!
Lad mig i Dig forblive!
Skjænk Du Livet mig,
Som ved din Død Du kjøbte!

§ 28. Men lader ogsaa det her Fremstillede være os en Formaning til i vort hele Liv at være bekymrede for et saligt Endeligt og tragte efter at opnaa det! Ak, hvilke elendige og blinde Mennesker ere vi ikke, dersom vi ikke det gjøre! Om du end, mit kjære Medmenneske, har Alt, hvad Nogen kan ønske sig her i Verden, saa fattes du dog det ene Fornødne,

nemlig et saligt Endeligt. Ak, min Gud, lad mig have Lidet eller Meget; men skjænk mig kun et saligt Endeligt! Lad kun hver Time i mit Liv være bitter og sørgelig, naar kun min sidste Time er sød! Min Gud, vær mig ikke til Forskrækkelse i min sidste Nød! (Jer. 17, 17). Men hvorledes, vil du sige, skal jeg kunnne faa et blidt og saligt Endeligt? Jeg svarer: Se for det Første til, at du lever i Forening og Samfund med Jesus Christus, efter Apostelens Exempel, idet han siger: „Saa lever nu ikke jeg mere; men Christus lever i mig, som elskede mig og gav sig selv hen for mig“ (Gal. 2, 20), og: „Det at leve er mig Christus og at dø en Vinding“ (Filipp. 1, 21). Gjør dig derfor i dit Liv fortrolig og kjendt med den Herre Jesus, og ær Ham som din bedste og inderligste Ven, for at Han ikke skal være langt fra dig i din Dødsstund! Saa ikke ved Torner, men ved noget Godt (Jer. 4, 3); saa skal du høste noget Godt! Vogt dig for grove og vitterlige Synder, paa det de ikke i Døden skulle tynge paa din Samvittighed som et Blyfjeld! Betragt for det Andet Guds Ord og gjør dig bekjendt med de vigtigste Sprog i samme; thi Guds Ord er en Vin, der selv i Døden vederkvæger Hjerterne og gjør dem drukne; de hellige Skriftsprog ere de Blomster og Æbler, hvormed den himmelske Brudgom vederkvæger sin Brud (Høis. 2, 5). Bed for det Tredie flittigt til Gud om et saligt Endeligt, hvilket alle de have gjort, som det er blevet tildel. Jeg har kjendt en gudfrygtig Frue, som sagde, at hun ofte havde bedet den Psalme: Gud Fader, hos os vær; giv os en salig Død osv., og tre Gange gjentaget det Ord salig, som om hun vilde have dette fremfor alle andre indført i Guds Dagbog. Og giv endelig for det Fjerde gjerne de gudfrygtige Fattige Almisser; thi den gamle Kirkelærer Hieronymus siger, at han aldrig har seet eller erfaret, at saadanne Mennesker have døet en ond Død. Vi ville da til Slutning bede Gud om et saligt Endeligt og sige:

Til Dig vil jeg mig vende:
Jeg har ei anden Trøst;
Giv mig en salig Ende,
Mig, som Du har gjenløst
Ved din den svare Pine
Og ved din haarde Død!
Lad mig af Engle dine
Hjembæres, Herre sød!

Ak, ja:

I Kampen staa mig bi, o Gud,
Naar Døden træder nær;
Da skal tilsidst jeg raabe ud:
Se, Alting fuldbragt er!

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels tilkommende Herlighed og Salighed.

Syvende Prædiken,

hvori dens Tilstand efter Afskeden fra Legemet og Verden atter betragtes.

Samme Text.

§ 1. De gudfrygtige Gamle pleiede at tale om tre Fødselsdage for et Menneske, nemlig for for det Første den egentlige Fødselsdag, paa hvilket et Menneske første Gang har seet Dagens Lys, saaledes som der staar om Farao, at han høitideligholdt sin Fødselsdag, hvilket ogsaa Herodes gjorde (1 Mos. 40, 20; Matth. 14, 6), paa hvilken Dag disse Herrer gjorde sig lystige og lode En erfare deres Naade, en Anden derimod deres Vrede; thi idet Farao indsætter den øverste Mundskjænk i hans Embede igjen, lader han den øverste Bager hænge, og idet Herodes glæder Herodias's Datter, maa den gode Johannes miste sit Hoved ved Bøddelens Sværd, og har slige Herrers Fødselsdag været skrækkelige for En og glædelig for en Anden. Nogle have derimod gjort saa Lidet af sin Fødselsdag, at de saa langt fra at festligholde den endog have forbandet den, som Job gjorde, der sagde: „Forbandet være den Dag, paa hvilken jeg er født! — — Den samme Dag skal være hel mørk; Gud skal fra oven af ikke spørge efter den, og intet Skin skal skinne over den“ (Job. 3, 3. 4). Ogsaa Jeremias faldt paa saadanne ulykkelige Tanker: „Forbandet,“ siger han, „være den Dag, paa hvilken jeg blev født! Den Dag, paa hvilken min Moder fødte mig, skal ikke vorde velsignet“ (Jer. 20, 14). En saadan Utaalmodighed kan hverken undskyldes hos Job eller hos Jeremias; thi hvad kan Dagen for, at et Menneske er ulykkeligt? Enhver Dag har sin Plage (Matth. 6, 34), som dog ikke Dagen, men Herren foraarsager; thi mon der kan være en Ulykke i en Stad, og Herren har ikke gjort den? (Amos 3, 6). Og ved en saadan Forbandelse af sin Fødselsdag vanærer man Herren, der skaber den onde Dag saavelsom den gode (Præd. 7, 14), og man skal ikke hovmode sig paa den gode Dag og ikke være modløs paa den onde.

§ 2. Forøvrigt blev Fødselsdagen høitideligholdt hos Hedningerne, især de Stores Fødselsdag, i Anledning af hvilken Plinius lykønsker Keiser Trajan. Hvad de Christne angaar, saa forbyder Skriften vel paa intet Sted, at man til sin Glæde nyder Guds Gaver og kan være glad, ligesom paa andre Dage, saaledes navnlig paa sin Fødselsdag; dog vil den, at det skal ske i Herren og med Taksigelse (1 Tim. 4, 4. 5). Paa vor Fødselsdag skal vor vigtigste Gjerning være for det Første at betragte vor underfulde Fødsel, som David gjorde, idet han siger: „Du skjulte mig i min Moders Liv. Jeg vil takke Dig, fordi jeg

paa forbausende Maade er underligen bleven til. Du er dog den, som drog mig af Moders Liv, — som gjorde, at jeg forlod mig paa Dig, der jeg laa ved min Moders Bryst" (Ps. 139, 13. 14: 22, 10; 71, 6), og Job: „Dine Hænder have gjort mig trindt om. — — Har Du ikke klædt mig med Hud og Kjød og bedækket mig med Ben og Sener? Du har bevist Liv og Miskundhed imod mig, og din Besøgelse bevarede min Aand" (Kap. 10, 8 flg.). Om den verdsligvise Plato fortælles, at han takkede Gud for fire Ting: for det Første, fordi han var et Menneske og intet fornuftløst Dyr, for det Andet, fordi han var bleven en Mand og ingen Kvinde, for det Tredie, fordi han var bleven en Græker og ingen Udlænding, og for det Fjerde, fordi han var født paa Sokrates's Tid. Enhver sand Christen bør derimod takke Gud for, at han er et fornuftigt og med sunde Lemmer begavet Menneske samt en sand Christen og ingen Hedning og født i Christi Rige og i det Ords Lys, der er den bedste Lærer.

§ 3. Endvidere skal vor Gjerning paa denne Dag være at takke Gud Herren. Thi saasnart vi er komne til Verden, ere vi, ligesom et Skib, stødte ud paa Elendighedens vilde Hav, hvilket vi ogsaa have tilkjendegivet med vor Graad, som en sikker Spaadom om vor Elendighed. Fra da af har Guds Miskundhed ikke ophørt at beskjærme os, og Enhver burde paa den Dag stræbe at tilbagekalde sig alle de Velgjerninger, Gud Herren siden hans Fødselsdag har vist ham, ihvorvel det er umuligt at opregne dem, — som David siger: „Herre, min Gud! Du har gjort dine underlige Ting og dine Tanker mangfoldige imod os; vil jeg kundgjøre dem, da ere de flere, end at man kan tælle dem" (Ps. 40, 6). Jeg har allerede paa et andet Sted i dette Værk*) bemærket, at man stundom bør tage sig Tid til at overtænke de største Kjærlighedsgjerninger, Gud har gjort imod En i Ens Liv, og i den Hensigt optegne dem i en liden Bog, hvilket ogsaa den saakaldte Christlib har gjort. Det vil imidlertid være umuligt at opregne dem, ligesaalidt som man kan tælle Stjernerne paa Himmelen eller Axene paa den fulde Ager eller alle Græsstraa paa Engen. En Fader forsøge engang at optegne, hvilke Velgjerninger Gud har vist hans Barn fra dets Fødselsstund af (ikke just dem, som formedelst sin Mængde og Hyppighed ikke lægges Mærke til, men andre iøienfaldende), — hvor ofte det har faldt farligt uden at støde sig, — hvor ofte det har kunnet falde i Vandet, stikke et Øie ud, brække et Ben eller en Arm, knække Halsen osv., og han vil sikkert komme til at forundre sig over Mangfoldigheden af Guds Velgjerninger. Paa disse maa man nu med Taksigelse tænke og sige med David: „Min Sjel, lov Herren, og alt det, som indeni mig er, love Hans hellige Navn! Min Sjel, lov Herren, og glem ikke alle Hans Velgjerninger, Han, som forlader dig alle dine Misgjerninger, — Han, som læger alle dine Sygdomme, — Han, som gjenløser dit Liv fra Fordærvelse — Han, som kroner dig med Miskundhed og Barmhjertigheder!" (Ps. 103. 1 flg.). Man vil ogsaa opmuntre Andre til lignende Guds Pris og sige med Sirak: „Nu lover Alle Gud, som overalt gjør store Ting, — som ophøier vore Dage af Moders Liv og handler med os efter sin Barmhjertighed!" (Kap. 50, 29. 30) Derpaa følger da, at vi beflitte os paa et gudeligt Levnet. Vi maa betænke, at Gud, som elsker Livet, ikke har skjænket os det, for at vi skulle leve ugudeligen,

*) 3die Del, 2den Præd., § 51.

men „vi ere Hans Værk, skabte i Christo Jesu til gode Gjerninger, til hvilke Gud forud beredte os, at vi skulle vandre i dem“ (Efes. 2, 10). Hvo, som iagttager dette, han har ret festligen høitideligholdt sin Fødselsdag.

§ 4. Den anden mindeværdige Dag, som de gudfrygtige Gamle pleiede at agte høit, var Daabsdagen, paa hvilken et Barn gjenfødes af Vand og Aand, idet de ihukommer vor dyrebare Frelsers Ord: „Uden at Nogen bliver født af Vand og Aand, kan han ikke indkomme i Guds Rige“ (Joh. 3, 5). Thi dersom det er noget Stort, at vi blive fødte, saa er det jo ganske vist noget endnu Større, at vi blive gjenfødte. Ligesom vi uden hin Fødsel ikke kunne komme ind i Verden, saaledes kunne vi uden denne ikke komme ind i Himmeriges Rige, og hvad vilde hin Fødsel hjælpe os uden denne nye Fødsel? Kjød og Blod kan jo ikke arve Guds Rige, og vi ere af „Naturen Vredens Børn“ (Efes. 2, 3). Men den Dag, paa hvilken vi blive døbte, gjør os til Guds Børn; „thi da bliver den Hellig-Aand rigeligen udøst over os ved Jesum Christum, vor Frelser, paa det vi skulle vorde Arvinger til det evige Liv“ (Tit. 3, 6). I Betragtning heraf havde Alexander Lutatius, en ung Adelsmand, sin Daabsdag særskilt anmærket i sin Kalender og høitideligholdt den i Løndom, som en af Aarets fornemste Festdage, tilbragte den med Bøn og Taksigelse, anraabte Gud hjerteligen om Tilgivelse for de Synder, han havde begaaet imod sin Daabspagt, og bad Ham, at Han for Fremtiden vilde lede ham ved sin Hellig-Aand og bevare ham for nye Overtrædelser. Desaarsag maa man ikke glemme denne Dag, men under dens Ihukommelse oftere sige: „Lovet være Gud og vor Herres Jesu Christi Fader, som efter sin store Barmhjertighed har gjenfødt os til et levende Haab formedelst Jesu Christi Opstandelse fra de Døde, til en uforkrænkelig og ubesmittelig og uforvisnelig Arv, som bevares i Himlene! (1 Pet. 1, 3).

§ 5. Endelig have de gudfrygtige Gamle ikke uden Føie ihukommet den tredie Fødselsdag, nemlig en salig Dødsdag, hvilken de ofte kaldte de Helliges Fødselsdag. Dette gjorde ogsaa Menigheden i Smyrna i et Sendebrev angaaende Polykarps Død: Saasom vi idag ere komne sammen paa den hellige Martyr Cyprianus's Fødselsdag, paa hvilken han ved en underfuld Kamp seirede over Djævelen — —. Naar I, mine Kjæreste, høre de Helliges Fødselsdag nævne, saa tænker ikke, at Talen er om den Dag, da de bleve fødte paa Jorden af Kjød, men om den, da de bleve fødte fra Jorden til Himmelen, fra Arbeidet til Hvilen, fra Fristelserne til Freden, fra Pinen til Glæden. Hvo skulde ikke ville kalde den Dag en Fødselsdag, da vi trænge igjennem fra Verdens Kval til det himmelske Lys, ligesom Børnene med Angest komme frem fra Moderslivet, — da vor første Røst ikke skal være Graad, men et evigt Fryderaab, — da Ingen skal indhylle os i Svøb, men den Herre Jesus tage os paa sine Arme og omgive os med sin usigelige Glands og Herlighed? Gaar det da undertiden noget tungvindt, førend vi komme igjennem, nu vel! alle Mennesker maa jo fødes med Smerte til denne Verden, og naar Mennesket er født til Verden, er der stor Glæde; saaledes er ogsaa Døden bitter; men den fører til den himmelske, evige Glæde, hvorfor vi ogsaa skulle bede:

O Herre, ved din Kraft bered
Og styrk os mod al Frygtsomhed,
At mandeligt vi kjæmpe maa
Og gjennem Død til Liv indgaa!

Jeg har forudskikket disse Bemærkninger som en Forberedelse til Betragtningen af den store Herlighed og Salighed,

som de troende Sjele komme til efter sin Afsked fra Legemet, og hvorom vi i nærværende Prædiken atter skulle tale. Hjælpe Gud, at det maa tjene til mange Sjeles salige Opbyggelse, Trøst og Glæde, for den Herres Jesu Skyld! Amen.

§ 6. Ligesom Bierne om Vaaren sværme i Mængde omkring Træerne, naar de blomstre for med travl Flid og utrætteligt Arbeide at søge og samle Honning, saaledes kunde man ogsaa sige, at dette paa en vis Maade afbilder os de salige Sjeles Tilstand. „Den Herre Jesus er Livsens Træ" (Aab. 2, 7), som blomstrer med evig Salighed og himmelsk Sødme, og de bortvandrede Sjele flyve saa at sige i Mængde omkring Ham og samle af Hans Fylde med stor Glæde, uden Arbeide og Møie den himmelske Sødme, hvorom vi dennegang skulle tale. Det gaar imidlertid hermed til som med Beskuelsen af Solen, der vel meddeler hele Verden Lys, men dog fylder vore Øine med Mørke, naar de ufravendt stirre paa den. Saaledes kan det dødelige Menneske ikke ved sin egen Visdom og Kraft begribe de salige Sjeles Tilstand; men den er lutter Mørke for ham. Derfor have Hedningerne heller ikke havt noget Haab og kun ugjerne gaaet Døden imøde, idet de nemlig ligesom have maattet lade sig slippe ned i et mørkt Dyb, hvor de havde Mere at frygte end at haabe, som man kan se af Keiser Hadrians klagende Ord:

Animula vagula, blandula,
Quænam abibis in loca?
ↄ: Til hvilket Sted, til hvilken Del
Af Verden gaar du hen, o Sjel?

Men ligesom Børnene pleie at stikke Hul i et Stykke Papir med en Naal for derved at afbryde Solstraalerne og saaledes uden Fare og Skade for sine Øine at kunne betragte Solen, saaledes kunne vi heller ikke uden Skriften sige Noget om de hedengangne Sjeles Tilstand, hvorfor vi endnu engang ville betragte det Sprog, vi lagde til Grund for forrige Prædiken, og som handler derom, og oplyse samme ved Hjælp af andre Sprog af den hellige Skrift.

§ 7. I dette Sprog tilkjendegives for det Første, at de bortvandrede Sjele ogsaa ere salige efter sin Bortgang. „Salige," siger Røsten til Johannes, „ere de Døde, som dø i Herren herefter. Ja, Aanden siger, at de skulle hvile fra sine Arbeider, men deres Gjerninger følge med dem." Heraf sees da klarligen, at naar de troende Sjele skilles fra Legemet, skilles de dog ikke fra Guds og Jesu Christi Samfund. Døden sønderriver vel det naturlige Baand mellem Legemet og Sjelen, men ikke det aandelige mellem Christum og en troende Sjel, og enhver troende Christen kan frimodigt sige med Apostelen Paulus: „Jeg er vis paa, at hverken Død, ei heller Liv, ei heller Engle, ei heller Fyrstendømmer, ei heller Magter, ei heller det Nærværende, ei heller det Tilkommende, ei heller det Høie, ei heller det Dybe, ei heller nogen anden Skabning skal kunne skille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu, vor Herre" (Rom. 8, 38. 39). Derfor kalder den hellige Apostel Peter Døden „Indgangen i vor Herres og Frelsers Jesu Christi evige Rige" (2 Pet. 1, 11). Røsten fra Himmelen beskriver navnligen de bortdragne Sjeles Salighed saaledes, at de, for det Første, skulle hvile fra sine Arbeider, det er: de skulle ikke vide af nogen Angst, Møisommelighed, Nød og Fare mere; de skulle være tilmode som et Barn, der er trukket op af Vandet og bragt i Moderens Skjød, hvor det ikke alene bliver opvarmet, trøstet, vederkvæget og beroliget, men ogsaa sødeligen indslumrer og glemmer sin store Forskrækkelse, og for det Andet, at deres Gjerninger skulle følge med dem, hvilket efter min Formening bedst lader sig forklare ved Billedet af et Menneske, der har bestyret et

Øvrighedsembede i en Landsdel og forholdt sig saa prisværdigt, at Enhver desaarsag roser ham, og som tilsidst med saadan Ros drager bort og begiver sig til sit Hjemland, hvorhen Rygtet om hans gode Forhold og gavnlige Foretagender følger ham. Den hellige Apostel Paulus giver de Rige i denne Verden det Raad, at de skulle gjøre Godt, blive rige i gode Gjerninger, gjerne give og meddele (1 Tim. 6, 18); naar de nu efterkomme denne Formaning, og de saa dø og berømmes af de Fattige, saa følge deres Gjerninger med dem. Saaledes siges der om Tabitha i Joppe, at fordi hun var rig paa gode Gjerninger og Almisser, som hun havde givet, stillede de Enker, som hun havde forsørget med Klæder, sig efter hendes Død omkring Apostelen Peter, græd og viste ham de Kjortler og Klæder, som hun havde gjort den Stund, hun var hos dem (Ap. Gj. 9, 36 flg.), og om Fru Anna Margaretha, Landgrevinde af Hessen, født Grevinde af Diepholt, den Sidste af dette ældgamle grevlige Hus, fortæller en navnkundig Theolog, at hun formedelst sin Godgjørenhed mod de Fattige blev af disse kaldet den anden hellige Elisabeth og var saa elsket af dem, at da hendes fyrstelige Lig efter hendes salige Død blev bragt til Jorden i Butzbach den første September sexten Hundrede og ti, sluttede de Fattige i det hele omkringliggende Land sig i stor Mængde og i god Orden til det fyrstelige Ligfølge og lagde ved hjertelige Veklager sin Kjærlighed til den Afdøde for Dagen, og til den romerske Høvedsmand Kornelius lod Gud sige ved en Engel: „Dine Bønner og dine Almisser ere stegne op til Ihukommelse for Gud" (Ap. Gj. 10, 4). Saaledes gaa de Troendes Gjerninger tildels forud for dem og følge tildels med dem efter deres Død.

§ 8. Men vi maa ogsaa anføre andre Sprog af den hellige Skrift til vor Oplysning. Skriften siger: (1) at de bortvandrede Sjele ere hos Christus i Paradis, ligesom den Herre Christus trøstede Røveren paa Korset hermed og sagde: „Idag skal du være med mig i Paradis" (Luk. 23, 43), hvilket ogsaa Apostelen ønskede, da han sagde: „Jeg har Lyst til at vandre herfra og være med Christo" (Filipp. 1, 23). Men Christus er hos Gud. Han var udkommen fra Gud (af sin Faders Skjød, af den evige Herlighed) og gik hen til Gud i Herligheden (Joh. 13, 3), som Han ogsaa selv sagde til sine Disciple: „Burde det ikke Christum at lide dette og at indgaa til sin Herlighed?" (Luk. 24, 26). Saaledes er nu de troende Sjele (2) hos Gud, i Guds Haand (Visd. 3, 1). Men Guds Haand betyder enten den guddommelige Almagt, i hvilken Forstand Christus er ophøiet til Guds høire Haand, og paa denne Maade kunde man ogsaa sige, at de troende Sjele, som Christus har forløst med sit Blod, ere i Guds Haand, saasom Djævelen ikke kan nedstøde dem derfra eller rive dem ud deraf, hvor meget han end støier og raser (Joh. 10, 28). Eller det betyder den guddommelige Hævn, hvorom David siger: „Din Haand skal finde alle dine Fiender" (Ps. 21, 9); dette hører imidlertid ikke herhen, efterdi der i vort Skriftsprog tillige staar: Og Pine skal ikke røre dem, — eller Guds naadige Beskjærmelse, Bevarelse og Opholdelse, hvorom Moses siger: „Alle deres (Folkenes) Hellige ere i din Haand" (5 Mos. 33, 3), og saaledes er ogsaa de Retfærdiges Sjele i Guds Haand, som en Ring, et Klenodi, for at Han kan vederkvæge, trøste, beskjærme og opholde dem og bevare dem til den evige Salighed. Den hellige Skrift taler forresten ogsaa paa andre Maader om Sjelenes Tilstand, saasom at de (3) og (4) „ere bundne i de Levendes Knippe hos Herren sin Gud" (1 Sam. 25, 29), — „at de ere i Abrahams Skjød" (Luk. 16, 22),

hvilket er talt efter de østerlandske Folks Skik, der sade tilbords saaledes, at den Ene saa at sige laa i den Andens Skjød, saaledes som Discipelen Johannes laa op til den Herres Jesu Bryst ved Nadverden (Joh. 13, 23; 21, 20). Efterdi nu de Troende have den Forjættelse, at de skulle sidde tilbords med Abraham, Isak og Jakob i Himmeriges Rige, saa betegner denne Talemaade en særdeles Nydelse af den himmelske Glæde og Herlighed. De ere (5) „gangne ind til sin Herres Glæde" (Matth. 25, 21); de se og omfavne sin kjære Frelser, paa hvem de have troet, — som de saa hjerteligen have elsket, — efter hvem de saa inderligen have stundet, og som de lige til Døden have bekjendt. Der er ingen Tvivl om, at Sjelen, saasnart den, omstraalet af himmelsk Herlighed og skinnende midt iblandt Englene og de udvalgte Salige, befinder sig foran Lammets Throne, falder ned for denne, nedlægger sin Krone for Jesu Fødder og kysser disse med Taksigelse, ligesom den bodfærdige Synderinde gjorde i Farisæerens Hus, idet hun ikke aflod at kysse den Herres Jesu Fødder (Luk. 7, 36 flg.), og ligesom Samaritanen, der faldt paa sit Ansigt for den Herres Jesu Fødder og takkede Ham inderligt (Luk. 17, 16).

§ 9. Saa er da Sjelen indtil den af Gud bestemte Tid adskilt fra Legemet, men desto nærmere forenet og forbunden med sin Saliggjører, Jesus. Hvad den før har troet, det ser den nu; hvad den før har ønsket og haabet, det har den nu faaet, — det besidder den nu; hvad den her i Verden har manglet, det nyder den nu. Den lever og svæver eller staar (6) for Guds Ansigt, som den hellige Johannes klarligen bevidner efter den Ældstes Udsagn, som talte med ham (Aab. 7, 14 flg.); thi idet denne viser ham Nogle, som ere iførte hvide Kjortler, tilføier han den Underretning, at disse ere de, som ere komne ud af den store Trængsel og have twættet sine Kjortler og gjort dem hvide i Lammets Blod; derfor ere de for Guds Throne og tjene Ham Dag og Nat i Hans Tempel, og Han, som sidder paa Thronen, skal udbrede Paulun over dem; de skulle ikke hungre mere, ei heller tørste mere; Solen skal ei heller falde paa dem, ei heller nogen Hede. Mærkeligt er det især desbed her, at han tilføier: thi Lammet, som er i Thronens Midte, skal vogte dem, og Gud skal aftørre hver Taare af deres Øine, af hvilket Altsammen man da kan slutte, at de upaatvivleligen se Gud, som han er. Skriften siger endvidere (7) om dem, at de blive samlede til sit Folk, saaledes som det heder om Abraham saavelsom om Isak og Jakob (1 Mos. 25, 8; 35, 29; 33). Altsaa er dette Folk ogsaa efter Døden Guds Folk, til hvilket de Troende blive samlede. De salige Sjele ville (8) i Himmelen svæve om hverandre som legende Ildsluer; de skulle bekomme Fryd og Glæde; evig Glæde skal være over deres Hoved; Sorg og Suk skulle flyve fra dem (Esai. 35, 10; 41, 11).

§ 10. Af denne den Hellig-Aands Oplysning kunne vi da slutte, at de troende Sjele, som ere bortvandrede fra Verden, ei alene ikke vide af nogen Pine, men ogsaa have Fred, Glæde, Herlighed og Salighed. De have forladt Alt, hvad de havde i Verden, men have til Vederlag faaet Alt, hvad der er i Himmelen; Døden sætter dem ud af de timelige og forgjængelige Goders Besiddelse og indrømmer dem de uforgjængelige og evige. De se Intet mere i Verden; men de se Alt i Himmelen. Legemet nedsænkes i den mørke Grav; men Sjelen svæver i det himmelske Lys; Guds Herlighed omstraaler og glæder den; i Døden falder Sjelen fra Verden i Guds Kjærlighed, som i et Hav. Ligesom Sjelen i denne Verden allevegne er omgiven af Trængsel,

saaledes vil den da være aldeles opfyldt af Fred og Glæde; den vil være lig en Fugl, der er kommen ud af Buret og synger i den frie Luft og ligesom udler Fuglefængeren og alle hans Garn og Snarer. Her kunde Mange spørge, om da de bortdragne Sjele nu ere komne i den fuldkomne Lyksaligheds Stand. Jeg svarer: Det vil jeg ikke sige; vel ere de i en saa salig Tilstand, at de ikke vilde bortbytte sin Herlighed for den ganske Verden; men dog vil udentvivl deres Herlighed blive større efter deres Legemers Opvækkelse og efter den almindelige Forsamling af alle Udvalgte, og naar den sidste Dom er fuldbyrdet, hvilket de Lærde forklare ved flere Billeder, t. Ex. af Templet i Jerusalem, som havde sine Forgaarde saavelsom sit Hellige og Allerhelligste, — ligeledes af et Barn, som i Begyndelsen er indesluttet i Moderslivet og siden kommer til Dagens Lys, hvorefter det først er i sin Mindreaarighedstilstand, men senere, naar det er bleven voxent, tiltræder sin fulde Arv og Eiendom, — hvormed de ville antyde de forskjellige Trin, ad hvilke Sjelen kommer til Herlighed.

§ 11. For det Andet maa vi undersøge, naar denne den bortvandrede Sjels lykkelige Tilstand begynder. Herpaa svarer Røsten i vor Text: Herefter; fra sit salige Afskedsøieblik af ere de salige. De have ingen lang Reise at gjøre til Himmelen; ei heller blive de længe opholdte, men strax bragte til Paradiset af de hellige Engle, saaledes som Beretningen om den fattige Lazarus viser; thi saasnart han døde, blev hans Sjel af de hellige Engle henbaaren i Abrahams Skjød (Luk. 16, 22), ligesom ogsaa vor kjæreste Frelser lovede den bodfærdige Røver paa hans Bøn, at han endnu samme Dag, strax efter sin Død, skulde være med Ham i Paradis (Luk. 23, 43). Det er ogsaa mærkværdigt, at naar den hellige Apostel Paulus vil stille en evig, bestandig Trøst imod denne Verdens mangfoldige Trængsler, modsætter han den jordiske Hytte Himmelens evige Bolig, som han længes efter og hvormed han ønsker snart at blive overklædt og være hjemme hos Herren (2 Kor. 5, 1. 8), ligesom det ogsaa er mærkeligt, hvad vor kjæreste Frelser siger, nemlig, at hvo som hører Hans Ord og tror den, som Ham udsendte, har et evigt Liv, — ikke først skal faa det, og er gaaet over fra Døden til Livet, — ikke først skal gaa over dertil (Joh. 5, 24), hvormed Han vil tilkjendegive det evige Livs Vished, og at Sjelen strax gaar over til det, naar den er gaaet ud af Legemet. Jeg ved vel, at det synes, som om andre Skriftsteder lære noget Andet; men Uoverensstemmelsen hæves, naar man skjelner mellem den begyndte eller middelmaadige og den fuldkomne Herligheds Tilstand, og Apostelen Paulus's Udsagn, at „Herren vil give ham den til ham henlagte Krone paa hin Dag“ (2 Tim. 4, 8), indeholder ingen Hindring herfor; thi ved denne Dag forstaa nogle Dødsdagen. Man kan ogsaa sige, at den henlagte Krone, som Herren paa den yderste Dag vil give Apostelen (om man vil forklare det saaledes), er den fuldkomne Herlighed, som han da skal opnaa, osv.

§ 12. Vi maa imidlertid noget nærmere betragte de Saliges Tilstand efter Guds Ord, som er en Kikkert, ved hvilken vi kunne gjennemskue de himmelske Værelser. Og efter dette er de Helliges og Troendes bortvandrede Sjele salige, 1) fordi de nu fuldeligen nyde den guddommelige Kjærlighed, idet de ere fuldkommen forenede med sin Jesus og uhindret glæde sig ved den Hellig-Aands Samfund. Den timelige Saligheds høieste Grad er den, hvorom den hellige Apostel siger: „Guds Kjærlighed er udøst i vore Hjerter ved den Hellig-Aand, som er os given“ (Rom. 5, 5). Ihvor-

vel nu denne Udgydelse af den guddommelige Kjærlighed er uvurderlig, saa bliver den dog langt overflødigere i Herlighedens Stand. Vore Hjerter ere saa snævre i dette Liv, at de neppe kunne rumme nogle Draaber af denne Sødmes store Hav (Ps. 34, 9); men naar Sjelen er skilt fra Legemet, udvider den sig, saa at den kan rumme hele Strømme af denne Sødme og blive drukken deraf. I dette Liv omfavner og besidder Sjelen Jesum i Hans Fattigdom, saadan som Han nøgen og fuld af Blod hang paa Korset, gjennemboret af Torner og Nagler, og omendskjønt den finder Ro og Fred for sin Samvittighed i Ham, kan den dog ikke unddrage sig Samfundet med Christi Kors og Kalk og maa blive delagtig i Hans Smerter. Naar den derimod har forladt dette Liv, saa omfavner den Jesum i Hans Herlighed og med Hans Herlighed og bliver gjort modtagelig for den høieste Sødme og Salighed, hvis Fylde bor i Ham; den salige og hellige Sjel lever i Guds Herlighed, i Jesu Christi Naade og i den Hellig-Aands Samfund. Ligesom der ikke er noget Lem paa det menneskelige Legeme, ingen Aare, ingen Sene, som ikke Sjelen meddeler sin levendegjørende Kraft, saaledes vil der heller Intet være i de bortdragne Sjele som ikke Gud i Christo Jesu meddeler al sin Kjærligheds Sødme. De ere opfyldte af himmelsk Klarhed og Herlighed, ligesom et Speil af Solstraalerne, men med den Forskjel, at et Speil optager Straalernes Indflydelse uden at have nogen Fornemmelse og Nytte deraf; Sjelene derimod annamme den guddommelige Herlighed saaledes, at de selv derved blive herliggjorte.

§ 13. Dersom jeg tør tale om denne Sag efter den Evne, som i dette Liv kan fordres af et Menneske, og saaledes, som man kan begribe det, saa forestiller jeg mig Himmelen i Egenskab af de salige Sjeles Bolig saaledes, at jeg ligesom i Midten ser den hellige og høilovlige Treenighed vise sig i et uforgjængeligt Lys, hvortil Ingen kan komme, medens Englene og de hedengangne Sjele svæve som klartlysende, deilige Ildsluer omkring Thronen og allevegne blive oplyste, opfyldte og glædede med dette Lys. Dette er Ting, som vort jordiske Hjerte ikke kan begribe; men gudfrygtige, troende Sjele, der have lært og daglig lære at forsmaa det Timelige, — der staa Himmelen nær og ere blevne en Aand med Christo, de kunne nogenlunde fatte dette til sin Trøst. Herhen hører, hvad vor Frelser gjennem den hellige Johannes forjætter: „Den, som seirer, ham vil jeg give at æde af det skjulte Manna“ (Aab. 2, 17), hvilket ikke kan forklares anderledes end om den aandelige Trøst og Smagen af den guddommelige Kjærlighed og Sødme; thi om end Nogle have faaet en Forsmag derpaa i dette Liv, vil det dog først blive dem fuldkommen tildel i hint Liv.

§ 14. Heraf opstaar da endvidere: 2) Guds stedsevarende og evige Pris. Thi Kjærligheden til Gud tvinger dem, saa at de ikke kunne Andet end juble over denne Salighed og Sødme, lig Drukne. Derfor finder vi paa flere Steder i den hellige Aabenbaring, at de Salige i Himmelen paa det Herligste love Gud, dels for de Velgjerninger, som Han her i Livet har vist dem, dels for dem, som de da nyde i Himmelen. De kaste sine Kroner ned for Ham, som sidder paa Thronen, sigende: „Værdig er Du, Herre, at annamme Æren og Prisen og Magten; thi Du har skabt alle Ting, og ved din Villie ere de og bleve de skabte“ (Aab. 4, 10. 11; 5, 9. 12; 7, 12). De kunne imidlertid ikke tilfredsstille sig selv i Guds Pris, hvorfor der siges om dem, at de ingen Hvile have Dag eller Nat, men prise Gud uden Afladelse, hvilket ikke er saa-

ledes at forstaa, som om denne Guds bestandige Pris voldte dem noget Arbeide eller Besvær; men ligesom vi i dette Liv drage Aande uden Anstrengelse, ja ligesom en Rose udbreder sin Duft uden nogen Anstrengelse, — ligesom Sjelen i dette Legeme ikke bliver træt ved at tænke paa behagelige Ting, saaledes prise de bortdragne Sjele Gud i Himmelen. Indholdet af denne Pris er Ophøielsen af Guds Almagt og Miskundhed. Thi saasom de da forstaa den hele Række af Velgjerninger og Naade, hvorved Han har gjort dem salige, saa er der ingen Tvivl om, at dette vil være dem en Foranledning til Guds Pris. Og omendskjønt Profeten Esaias udtrykkeligen tilkjendegiver, hvad der er Indholdet af denne Guds Pris, hvilket ogsaa den hellige Johannes gjentager i sin Aabenbaring, idet der siges, at Keruberne og Seraferne raabte til hverandre: „Hellig, hellig, hellig, er den Herre Zebaoth; al Jorden er fuld af Hans Ære" (Esai. 6, 3; Aab. 4, 8), saa er der dog ingen Tvivl om, at de Hellige i Himmelen ikke blot prise Guds Hellighed, men ogsaa Hans Almagt, Visdom, Allestedsnærværelse, Miskundhed, Barmhjertighed o. a. M. Thi naar et Kor af de himmelske Serafer raaber: Hellig, hellig, hellig er Gud, saa raaber udentvivl et andet: Mægtig, mægtig, almægtig er Gud, og atter et andet: Miskundelig, naadig, barmhjertig er vor Gud; alvis, almægtig, allestedsnærværende er Gud. Vi maa heller ikke tro, at dette Raab sker med Tungen eller Munden; men det er et Sjelens Raab; og af hvilken Art dette er, og hvorledes det dermed forholder sig, det erfare de Troende ofte her i Livet, naar Sjelen jubler for Gud, medens Legemet tier, og naar den, blandende sig mellem de Saliges Kor, lover Gud med indvortes Aandssukke. Det er ogsaa mærkværdigt, at den hellige Johannes siger, at der blev Taushed i Himmelen (Aab. 8, 1), idet nemlig de Salige da forundrede sig over Guds Majestæt og stiltiende ærede Ham, hvorhen hører, hvad David siger: „Gud, man lover Dig i det Stille i Zion" (Ps. 65, 2), nemlig med det Velbehag, de finde i Hans allerhelligste Villie, som de ogsaa, prisende Hans Navn, glade fuldbyrde.

§ 15. Jeg finder endvidere 3) om de bortvandrede Sjele, at de sidde paa Thronen med Christus og regjere med Ham, hvilket Han forjættede sine Disciple, da Han sagde til dem: „Sandelig siger jeg Eder, at I, som have efterfulgt mig, I skulle i Gjenfødelsen, naar Menneskets Søn skal sidde paa sin Herligheds Throne, ogsaa sidde paa tolv Throner og dømme de tolv Israels Stammer" (Matth. 19, 28). Ja, Apostelen Paulus siger, at de Hellige ei alene skulle dømme Verden, men ogsaa Engle (1 Kor. 6, 2. 3), hvilket dog blot er at forstaa om de onde Engle, hvilke bevares til den store Dags Dom (thi de gode behøver ingen Dom). Den hellige Apostel siger ogsaa udtrykkelig, „at vi skulle regjere med Ham, dersom vi udholde" (2 Tim. 11, 12). Men allertydeligst og med stort Eftertryk siger den kjæreste Frelser om den, som seirer og holder Hans Ord indtil Enden: „Ham vil jeg give Magt over Hedningerne, og han skal regjere dem med et Jernspir; ligesom Lerkar skulle de sønderknuses, som og jeg annammede det af min Fader" (Aab. 2, 26), og ligeledes: „Den, som seirer, ham vil jeg give at sidde med mig paa min Throne" (Kap. 3, 21), hvilken Udtryksmaade maaske kan forklares ved, hvad de Lærde berette om de østerlandske Kongers Throner, nemlig, at de ere dannede som en Bærestol, noget ophøiede fra Jorden, hvilende paa Søiler og Støtter og belagte med Tæpper samt saa vide og brede, at ei alene Kongen kan sidde derovenpaa, men ved Siden af ham ogsaa Andre, som han vil ære.

Omendskjønt nu de anførte Sprog omhandle og forjætte de hellige Sjele en overordentlig Salighed, som de skulle nyde, saa finder jeg dog, at de af de Fleste kun ere blevne lidet forklarede, hvorover jeg meget forundrer mig. Isandhed, Ordene ere meget tydelige og forjætte en herlig Meddelelse af Magt og Herlighed, som de Hellige skulle erholde. Jeg maa imidlertig med en gammel anseet Theolog*) tilstaa, at vi i dette Liv ikke ganske nøiagtigt kunne erfare, hvorledes det er beskaffent med denne Magt og Herlighed; dog skriver han meget mærkværdigt derom: De herske og regjere med Christo, omendskjønt vi ikke se eller vide, hvorledes det gaar til, og hvorledes det forholder sig med en saadan Regjering. — — Den udvalgte Sjel sidder som en kongelig Brud med Christo, sin Brudgom, paa Hans Throne og ser ei alene, hvorledes Han vældeligen regjerer Himmelens og Jordens store Bygning og kalder, forsamler og oplyser sin Kirke den hele vide Verden over, men er ogsaa selv med at dømme Verden, domfælde Fienderne og sønderknuse dem som Lerkar, osv.

§ 16. Der er 4) ingen Tvivl om, at de udvalgte Sjele kjende og paa Englevis omgaaes hverandre; thi den rige Mand kjendte jo Lazarus langt borte, uagtet han selv laa i Helvede; hvor meget mere maa da ikke de Udvalgte i Himmelen kjende hverandre! Hvorledes skulde ogsaa en udvalgt Sjel kunne vide, at den var samlet til sit Folk, dersom den ikke kjendte sit Folk i hin Verden? Desuden er jo det Liv, Lysets Børn føre i Himmelen, et sandt Paradisliv, saaledes som Herren siger til Røveren: „Idag skal du være med mig i Paradis" (Luk. 23, 43). Er det nu et Paradisliv, saa følger heraf, at ligesom Adam og Eva kjendte og inderligt elskede hinanden i det jordiske Paradis (førend Synden og Døden vare komne ind i Verden), saaledes kjende de triumferende Christne ogsaa godt hverandre og omfatte hverandre med en ren og usminket Kjærlighed i det evige Livs himmelske Paradis (efter at de have overvundet Synden og Døden ved Troen paa Christum). Navnlig synes dette ogsaa bevisligt derved, at idet en af de Ældste hisset spørger Johannes: „Disse, som ere iførte de lange, hvide Kjortler, hvo ere de, og hvorfra ere de komne?" svarer han selv: „Disse ere de, som ere komne ud af den store Trængsel og have tvættet sine lange Kjortler og have gjort dem hvide i Lammets Blod" (Aab. 7, 13. 14). Naar nu Nogen, skriver den ovennævnte Theolog, ser sin Broder, Søster, Fader, Moder osv. fare ud af Verden, og den ædle Sjel efter det dødelige Legemes Aflæggelse komme ind, omringet af de hellige Engle, kjender han den strax og spørger ikke længe: Hvem er han eller hun? men siger uden Betænkning: Se, der kommer min kjære Fader; se, der farer min kjære Moder; se, det er min Broder, min Søster, mit Søskendbarn, min Faster, min Ven osv., som der kommer og farer op fra Verdens dybe Jammerdal til os og dette Paradis. O, velkommen i Herrens Navn! O, Gud være lovet i al Evighed, fordi jeg ser dig komme hid og samles til dette vort Folk! O, Glæde over Glæde, at Du har opslugt Døden til vor Frelsers, Jesu Christi, Seier og ved Troen trængt ind til os i det evige Liv! Og ligesom nu den kjæreste Frelser har gjort de salige Sjele delagtige i sin Majestæt, Herlighed og Regjering, efter hvad der af det Foregaaende sees, saaledes gjør Han dem ogsaa delagtige i sin Visdom, Kundskab osv.

§ 17. Jeg finder endvidere: 5) at de ei alene, befriede fra al Angst og Møie, ikke mere vide af nogen Ulykke,

*) Filip Nikolai i hans „Glædesspeil".

men ogsaa leve i den største Ro, Herlighed og Salighed, hvilket meget tydeligt udtales af den hellige Johannes i hans Aabenbaring, hvor de fremstilles saaledes, at de staa for Gud i sin Herlighed og Klarhed, smykkede med Lammets Blod og Retfærdighed, og at de, overskyggede af Guds Herlighed, gjennemstraalede af Hans Lys og mættede med Hans Sødme, ikke vide af nogen Nød; de ledes og vogtes af Lammet; de drikke efter Hjertets Lyst af Livsens Kilde; deres Taarer ere aftørrede; deres Sukke ere omskiftede til Frydesang, deres Sorger til Glæde, deres Møie til Hvile, deres Graad og Hylen til Latter.

§ 18. Her opstaar et Spørgsmaal, som jeg ikke kan forbigaa, nemlig, om de salige Sjele i sin Fryd og Salighed tænke paa Sine, som de have efterladt i Elendigheden og Taaredalen, og frembære dem for Gud i sine Bønner. Jeg svarer: Derom tvivler jeg ikke. Thi ei at tale om, at de afdøde Hellige ikke glemme, hvad de have gjort i dette Liv, saa vil jeg kun sige, at ihvorvel de Intet have bragt med sig fra Verden, saa have de dog beholdt Kjærligheden til sine Medbrødre og Medsøstre; ja denne Kjærlighed er saa meget mere brændende, ren og fuldkommen, jo nærmere de nu ere komne Gud, og jo mere de ere blevne delagtige i Hans Natur. Desaarsag elske de inderligt sine Egne, men med en ren, hellig og himmelsk Kjærlighed, der udgaar fra Gud og flyder i Gud, gjennem Gud og til Gud, og derfor have de intet høiere Ønske, end at de Tilbageblevne paa Jorden maa blive oplyste og ledede ved Guds Naade og Hjælp og vandre fremad paa den Vei, som tilsidst fører dem til den samme Lyksalighed. Vi vide ogsaa, at den rige Fraadser var bekymret for sine Brødre, at ikke ogsaa de skulde komme til det Pinens Sted, hvor han selv befandt sig; hvo kan da tvivle om, at de hellige Sjele, der ligesom brænde af utrolig og uforlignelig guddommelig Kjærlighed, bede og anraabe Gud inderligt om, at Han vil lede deres Egne saa naadigt, at de engang maa samles og ære, love og prise Ham med dem? De jordiske Ting derimod, saasom Ære, Rigdom og Deslige bekymre de sig ikke om, at deres Egne skulle erholde; deres eneste Øiemærke er, at de maa blive salige og bevares for alle Verdens Forargelser og Djævelens Snarer og tilsidst faa en salig Udgang af Verden. Der kan heller ingen Tvivl være om, at de bede for sine Velgjørere og andre Venner og Bekjendte, og et Bevis herfor synes paa en vis Maade at ligge deri, at vor Frelser siger, at man ikke skal „gjøre sig Venner ved Mammon, paa det de skulle annamme os i de evige Boliger" (Luk. 16, 9). Thi af alt det Gods, et Menneske har forvaltet her i Verden, beholder han Intet, kan ei heller trøste sig derved, uden forsaavidt han har anvendt det til Guds Ære og efter Hans Villie til Hans Venners Tjeneste. Har han nu bevist disse Godt og gjort sig dem til Venner, saa vil heller ikke deres Kjærlighed undlade at bede om aandelig Velsignelse og og Guds Naade for den, hvis legemlige Velsignelse de have nydt.

§ 19. Der vil imidlertid Ingen kunne indvende, at alle saadanne kjødelige Forholde ville ophøre i Himmelen, og at der i den ikke vil være Mand, Kvinde, Fader, Moder, Broder, Søster, men at vi Alle skulde være Guds Børn; thi jeg svarer, at ligesom Apostelen ogsaa taler saaledes om dette Liv med Hensyn til Christum, og ligesom de Forholde, Gud selv har indplantet Naturen, ikke derfor ophøre, saaledes vilde saadanne Tilbøieligheder i det evige Liv, om jeg saa maa sige, vel blive rensede fra al Urenhed og Uorden, men dog i og for sig vedblive. Men for at jeg ikke skal blive

anseet for at ville gjøre nye Mæglere og Forbedere foruden Christus i Himmelen, saa beder jeg vel bemærket, at denne de hellige Sjeles Forbøn er grundet paa Christi Forbøn, af hvem den bliver styrket og bekræftet, og ved hvis Haand den bliver bragt frem for Gud. Den hellige Johannes omtaler et Alter, under hvilket han saa deres Sjele, som vare myrdede for Guds Ords Skyld og for det Vidnesbyrds Skyld, som de havde (Aab. 6, 9). Dette forklare vore Lærere om Christus og Delagtigheden i Ham, til hvem og ved hvem, for hvem og paa hvem alle hellige Martyrer ere blevne ofrede og under hvis Beskjærmelse de nu saligt leve. Især deleshed skulle vi lægge Mærke til, hvad den hellige Johannes endvidere siger: „Ham blev given megen Røgelse" (Aab. 8, 3), hvilket jeg forstaar saaledes, at alle den stridende og den triumferende Kirkes Hellige ligesom overrække Ham sine Bønner, for at de ved Ham skulle blive overbragte Gud. Og paa denne Maade have vi ikke tabt vore før os i Himmelens Helligdom indgangne Paarørendes Bønner; men de ere blevne saa meget kraftigere, fordi de nu udgaa fra rensede og fuldkommen helliggjorte Sjele.

§ 20. Endelig sees ogsaa 6) heraf, at ihvorvel de salige Sjele maa vente paa sine Legemers Opstandelse og den fuldkomne Herlighed, falder Tiden dem dog ikke lang; thi de ere udenfor al Tid; tusinde Aar ere for dem som en Dag. Heraf kan sluttes, at om jeg i hin Verden spurgte de hellige Apostle (som ere døde for sexten Hundrede*) Aar siden) om deres Tilstand og sagde: Kjære Thomas, kjære Johannes, kjære Paulus, hvor længe have I været i denne store, himmelske Glæde, eller hvor længe tykkes Eder dette Paradisliv at have varet, saa vilde de svare: O, spørger du om hvor længe? I denne Glæde og Herlighed vide vi ikke af nogen verdslig Tid, og vort Liv er et saadant Liv, at vi ere tilmode, som om det neppe havde varet halvanden Dag. Ligeledes, dersom du kommer til dine salige Forældre, din Mand, din Kone, dine Børn, Brødre eller Søstre, — ere de end døde for tyve Aar siden, saa ville de dog bekjende for dig og sige, at dette Liv i Himmelen synes dem neppe at have været et Kvarter. Filip Nikolai, hvis Ord jeg nu betjener mig af, forklarer dette ved følgende Lignelse. Ligesom naar Bryllupsfolk forsamler sig den Ene efter den Anden hos Brud og Brudgom i disses skjønt byggede Hus og til en glad Velkomst blive modtagne med en Æresdrik saavelsom med kosteligt Bagværk og Deslige og holde venlige og behagelige Samtaler indbyrdes, indtil alle Gjæsterne ere samlede, — da begive Brud og Brudgom sig til Kirken i høitideligt Optog, og da først er deres Glæde fuldkommen, — saaledes forsamle ogsaa de Udvalgtes Sjele sig i det himmelske Paradis og feire med sin Brudgom, Jesus Christus, Begyndelsen til sin Bryllupsglæde og Herlighed, indtil den yderste Dag frembryder, da de skulle faa sine Legemer igjen fra Jorden og beskue Gud af sit Kjød, hvorpaa Herligheden og Glæden først i fuldt Maal begynder, o. s. v.

§ 21. Vi maa nu anvende de hidtil anvendte Betragtninger til vor Nytte. Vi se da heraf for det Første, at den Lære er falsk, der fordum sagde og endnu siger, at Sjelene enten forgaa med Legemet og dø for en Tidlang, indtil de omsider atter blive levende med Legemet, eller at de sove, Intet forstaa, føle eller se, førend de blive gjenforenede med Legemerne. Men hvorledes skulde Sjelen sove udenfor Legemet, da den stedse har været virksom og aldrig har

*] Nu atten Hundrede.

sovet i Legemet? Det er ogsaa falskt, hvad Katholikerne digte om sin Skjærsild, hvilket vel kan være fordelagtigt for deres Kjøkkener,*) men aldeles ikke stemmer overens med Guds Ord, langt mindre har nogen Grund deri. Endvidere sees heraf for det Andet, at vi ikke have Aarsag til at frygte for Døden, som vi med Uret anklage for at fare ubarmhjertigt frem med os, idet den næst Gud viser os den største Velgjerning og fører os over fra en sørgelig til en salig Tilstand. Med Døden er det godt at handle; Vindingen er vor, som Apostelen siger: „At leve er mig Christus og at dø en Vinding" (Filipp. 1, 21). Den tager det syndige Kjøds gamle Pjalter og giver os den himmelske Herligheds Klæder istedet. Her flagrer Sjelen formedelst ængstelig Sukken og Længsel som en Fugl, der fastholdes med en Traad om den ene Fod; Døden overskjærer Traaden og bringer os til Guds Børns herlige Frihed. Døden river os ud af vore Nærmestes Favn, hvilke vi elske, og som elske os; men den overrækker os til den Herre Jesum Christum, der elsker os som sin egen Sjel. Den tager Barnet af Moderens, Hustruens af Mandens, Manden af Hustruens Arme; men den lægger dem i Guds Arme. Hvorfor besvære vi os da over Døden? Hvorfor frygte vi den? Lad frygte, hvo som ikke vil blive salig, — hvo som ikke vil være med Christo! Man siger, at Daarerne ere helst hos dem, som tage dem mest ved Næsen; saaledes er det ogsaa med os; Verden bedrøver og plager os, og dog have vi Lyst til at forblive i den. Vi ere ligesom Børnene, der ikke gjerne bortbytte en Regnepenge for en Guldmynt eller sine Dukker for Bøger og andre nyttige Ting. Derfor synger en verdenstræt Sjel:

Kom, o Død, du Søvnens Broder!
Før mig bort; tag mig i Favn;
Drag mig op af Modgangs Floder,
Led mig i en sikker Havn!
Lad, hvem vil, for dig sig grue;
Jeg skal dig med Glæde skue.
Thi ved dig jeg kommer vist
Til den skjønne Jesum Christ.

§ 22. Lader os da ogsaa for det Tredie være vel tilfredse, naar vore Kjære ved en salig Død forlade Verden! Vi se kun paa det, som er for vore Øine, nemlig hvorlunde Legemet i Dødsnøden sveder, hensvinder, klynker og ængster sig og efter Døden blegner, raadner, stinker og bliver til Støv og Aske, men skue ikke videre frem. Naar et Menneske ligger i de sidste Trækninger, saa stiger det ligesom opad et høit Fjeld med stor Anstrengelse, saa at dets Sved bryder frem; men oppe paa Fjeldet staar den Herre Jesus med Livsens Krone. Legemet bliver vanskabt og til Jord; men Sjelen lever i Klarhed og Herlighed og skinner som Solen. O, hvilket saligt Øieblik, hvilken glad Stund er det ikke, naar Sjelen træder ud af Tiden ind i Evigheden, ud af Døden ind til Livet! Legemet ser ikke; Øinene ere lukkede og tiltrykkede; men Sjelens Øine ere opladte, saa at de skue Guds Herlighed. Legemets Mund tier; men Sjelen jubler og priser Gud foran Hans Throne. Hvad er det da ikke for et uchristeligt Væsen, at mange Mennesker beklage sine Egne i deres Død værre end Hedningerne, ret som om de gjorde et Bytte, som de maatte angre paa, uagtet der dog ingen Sammenligning er mellem dette og hint Liv! Her ere Tornerne; hisset plukke de Roserne. De derimod, som rigtigt i Aanden betragte de bortvandrede Sjeles Tilstand i hint Liv, lykønske sine Egne ved deres Bortgang og længes efter snart at følge efter dem, for at blive dem lige og nyde den samme Herlighed, ret ligesom naar man sender En forud for sig til

*) Idet nemlig Præsterne faar Betaling for at holde saakaldte Sjelemesser, der skulle tjene til at forkorte Sjelenes Ophold i Skjærsilden. O. A.

et muntert Selskab eller Bryllupsgjæstebud, medens man selv snart vil komme efter for at forlyste sig tilligemed ham.

§ 23. Naar vi i altfor høi Grad begræde vore Paarørende, saa forekommer dette mig, som om en Fugl var sluppen ud af Buret, svævede i den frie Luft, sad i et grønt Træ og sang gladeligen, og de andre Burfugle vilde sørge derover, uagtet de tvertimod skulde ønske sig selv det Samme. Men saa er det; vi henvende sjelden vore Tanker til det Himmelske og Evige, og derfor forstaa vi heller ikke at vurdere det; deraf kommer det, at vi græde og hyle. Meget godt har den gudfrygtige Digter truffet det, som siger:

Hvor I dog er' salige, I Fromme,
Som fik Dødens Bud, til Gud at komme!
I er' undgangne
Den Nød, som os end holder fangne.

Isandhed det er forunderligt, at vi klage og sukke over dette elendige, bedrøvelige og møisommelige Liv indtil Døden lige fra vor Fødsel af, da Graad er vor første Stemme, — at vi ikke have Lyst til at forlade Verden og ombytte den med Himmelen og ikke ere tilfredse med, at vore Egne gaa forud for os over i Herligheden og Saligheden. Det maatte være en Sten og ikke et Menneske, som ikke skulde glæde sig, naar han saa, at man aftog hans Paarørende deres Baand og Lænker og slap dem ud af Fængslet, eller at En, som længe havde reist omkring tillands og tilvands og kom seilende i en stærk Storm, landede lykkeligt i Havnen. Thi hvad er Verden Andet end et Fængsel, hvori Legeme og Sjel ligesom ligge fængslede i lutter Ulykkesbaand og Korslænker, og vi skulde alligevel ikke gjerne se, at Gud ved Døden løste disse Baand og Lænker? Hvad er Verden Andet end et stormfuldt Hav, paa hvilket vi ere udsatte for saa mangfoldige Farer, og dog skulde vi ikke gjerne se, at vi komme i det evige Livs Havn?

§ 24. Denne Fremstilling skal for det Fjerde tjene til vor Trøst i alle Gjenvordigheder. Vi drikke her efter Guds Villie af en bitter Kalk; men der er sødt Sukker paa Bunden. Vi stride og ængstes daglig her; hvor man vender sig hen, ser man Intet uden Synd, Ugudelighed, Nød, Elendighed og Hjertesorg. Nu, der vil komme en Tid, da vi efter et Øiebliks Forløb ikke skulle se Andet end himmelsk Lys, Klarhed og Herlighed. Det gaar ofte med de hellige og gudfrygtige Guds Børn som med en fattig Dreng, der er født af simple Forældre og opdragen i Armod, men ved sin utrættelige Flid og de ham af Gud forundte Evner kommer til stor Ære, Rigdom og Herlighed, Noget, hvorpaa næsten Enhver kjender Exempler. Ligesom Gud Herren holder sin Raadslutning om, hvorledes Han i Fremtiden vil ophøie en saadan Dreng, skjult under de ringeste Kaar, saa at ofte hverken Drengen selv eller Andre maa vide det, saaledes skjuler Han saa at sige de ædleste Sjele, lig Verdens kostbare Ædelstene, under allehaande Kors og Gjenvordighed, men ophøier dem siden til himmelsk Herlighed. Lader os derfor være trøstige og ikke plage os med ængstelige Bekymringer, med Undtagelse af den, hvorledes vi med sand Tro skulle hænge ved Christo og til Guds Ære endmere aabenbare denne Tro ved Kjærlighed og lignende Dyder; vor Ære og Herlighed derimod vil Gud lade være sig magtpaaliggende. De skjønneste Varer blive jo, naar de skulle føres overland, indpakkede og forvarede i Matter og grovt Papir. Lader os ikke se paa vor nærværende Tilstand, men paa den tilkommende! Hvad bryder en Vandringsmand sig om, at det gaar ham noget daarligt paa Reisen, — at han maa leve knapt, — at Hundene i alle Landsbyer

fare løs paa ham osv., da han ved, at han hjemme vil faa Alting bedre? Ere vi i denne Verden omgivne af Trængsler og Angst og faa Malurt at spise og drikke, saa lader os tænke paa, at vi evindelig skulle nyde Guds søde Kjærlighed!

§ 25. Men lader os for det Femte heller ikke glemme den Paamindelse, at vi maa leve gudeligen og lægge Vind paa gode Gjerninger; thi Gjerningerne følge med de Hellige. Naar du nu ingen gode Gjerninger gjør og ikke tjener Gud og Næsten, hvad skal da følge med dig? Deiligt er det at læse om en gudfrygtig og gavmild Fyrstinde, at alle de Fattige i Landet fulgte hende til Graven, som vi ovenfor have fortalt, og hvor deiligt er det ikke, at de Troendes Gjerninger følge med dem! For at fremstille Sagen desbedre, kunne vi tænke os, at de hellige Engle anstille et høitideligt Optog, idet de føre de Gudfrygtiges Sjele til Himmelen. En Engel bærer et Krucifix, for at tilkjendegive den Tro og Kjærlighed til den Herre Jesus, som har boet i Sjelen, — en anden en Bog, for at tilkjendegive dens Kjærlighed til Guds Ord og Bønnen; en anden bærer en gylden Krukke eller Pokal, hvori den troende Sjels Taarer ere opsamlede og forvares, for at betegne dens Andagt, Medlidenhed og Taalmodighed; en anden bærer en aaben og tom Pung, for at tilkjendegive Sjelens Gavmildhed og Godgjørenhed mod de Fattige, en anden en hvid Lilie, for at betegne dens Kyskhed, en anden en grøn og frugtbetynget Gren, for at betegne dens Frugtbarhed paa gode Gjerninger, osv. O, hvilket saligt Indtog er ikke dette! Undersøg saa, du onde Menneske, hvorledes det engang vil blive beskaffent med din Hedengang! Dine Gjerninger ville følge med dig; de Fattiges Sukke ville gaa foran dig og følge efter dig; Djævlene ville ogsaa anstille et Optog med den Ugudelige; en vil bære en Svøbe, for at tilkjendegive, at et saadant Menneske har været mange Andres Svøbe og derfor skal faa dobbelt Hug, — en anden en Tornebusk eller Tidsel, fordi han i denne Verden ikke har kunnet gjøre Andet end rive, stikke og saare med sin falske Tunge, og fordi man ligesaalidt har kunnet vente nogen Dyd, Gudsfrygt eller noget andet Godt af ham, som man kan sanke Druer af Torner eller Figener af Tidsler, hvorfor han ogsaa er hjemfalden til Ilden, osv.

§ 26. Nu, mit Medmenneske, driv ikke Spot med saadanne Ting; men vær vis paa, at ligesom Skyggen følger Legemet, saaledes ville ogsaa dine Gjerninger følge dig. Du vil ikke kunne løsrive Dig fra dem. Jeg maa oplyse dette med nogle Exempler paa, hvorledes flere onde Menneskers Gjerninger have fulgt dem her i Livet. Barthel Entens, der havde været Sørøver og siden Officer i nederlandsk Tjeneste, agtede den ene Religion ligesaa meget som den anden; ikkedestomindre ængstede hans Samvittighed ham, især naar han tænkte paa de stakkels Kjøbmænd, som han i sine Dage havde kastet overbord, hvorom han selv pleiede at fortælle, at et Lig i lang Tid allevegne havde drevet efter hans Skib, hvor han saa end vendte sig hen. Herhen hører ogsaa, hvad Historien fortæller om Keiser Konstans, som Nogle kalde Konstantinus, og som havde taget sin Broder Theodosius afdage; da nu denne i sit Liv havde beklædt en Diakons Post, og Keiseren selv oftere havde modtaget Kalken i Nadverden af ham, viste han sig efter sin Død oftere for ham om Natten i en Diakons Dragt, rakte ham Kalken og sagde: Drik, min Broder! Keiseren begav sig vel til Syrakus paa Sicilien, men kunde heller ikke her faa nogen Ro om Natten for dette Spøgelse. I Roskilde i Danmark havde en Ægtemand avlet flere Børn i Vanære med sin Tjenestepige og dræbt dem, saasnart de

voxte til; herover blev han senere saa ængstet i sin Samvittighed, at han intetsteds kunde faa Ro; thi de dræbte Børn fremstillede sig ofte for ham isøvne og sagde til ham: Ak, Fader, hvorfor har du taget os afdage? Siden begav han sig til Skaane for at gaa til Bekjendelse og blive straffet efter Fortjeneste. Ligesom nu disse Menneskers Gjerninger fulgte med dem i dette Liv, saaledes vilde de ogsaa følge med dem hisset og ledsage dem til Jesu Christi Domstol. Gud bevare Enhver for saadant skrækkeligt Følge!

§ 27. Lader os saa tillige for det Sjette lære at foragte denne Verdens forfængelige Herlighed og forgjængelige Pragt! Hvad er herligt og prægtigt i Verden? Du vil sige: Fyrsternes, Kongernes, Keisernes Stand. O, elendige Fyrster, hvis Pragt og Herlighed tilsidst ender med Jord og Aske, Orme og Maddiker, Stank og Uhumskhed! Se, de salige og hellige Sjele, de leve og herske nu med Christus; de ere Himmelfyrster. De ere prægtige, mægtige, hellige, salige, udødelige. De straale i Guds Klarhed; de leve i Guds Kjærlighed; de herske i Guds Almagt; de glæde sig i Guds Godhed; de ere rige i Guds Fylde; de ere prægtige i Guds Prydelse; de leve evigt i Guds Salighed. Man siger vel med Sandhed, at et eneste Indblik i Guds Herlighed kan bringe et Menneske til at glemme hele Verden og al dens Herlighed, hvilket den hellige Stefanus's Exempel viser, idet han, fuld af den Hellig-Aand, skuede op til Himmelen og saa Guds Herlighed, hvorover han ei alene glemte Verdens Herlighed, men ogsaa overvandt al sin Lidelse. Dog, det synes at være vel meget at gjøre Verden den Ære at sammenligne den med den guddommelige Herlighed; det er som at sætte en tændt Svovelstikke i Ligning med Solen; en eneste hellig Sjel kan være nok. Tilvisse, dersom vi nu kunde se den i den himmelske Prydelse, hvormed dens himmelske Brudgom har smykket den, saa vilde vi glemme, at der endnu var nogen Verden, — at vi endnu vare deri, og at den eiede nogen Pragt, Ære og Herlighed. Desaarsag skulle de Ord Himmel, Salighed, evigt Liv og deslige være som Sukkerkorn, hvilke vi stedse skulle have i Munden og Hjertet. Naar vi faa Øie paa Noget af denne Verdens timelige Forfængelighed og Herlighed, saa skulle vi tænke: Hvad forundrer du dig over? tænk paa Saligheden og den himmelske Glæde og Herlighed, osv. Naar der vederfares os noget Ondt, skulle vi tænke: I Himmelen vil Alt blive bedre. I Betragtning heraf ville vi til Slutning sige:

Bort, jordiske Lyster! bort Rigdom! bort Ære!
O, gid jeg i Himlen idag maatte være!
O Himmelklenodie! O evige Glæde!
O, Jesus! af Verden mig snart lad udtræde!
O himmelske Klarhed! O Liv uden Ende!
Naar vil Du mig Saligheds Krone tilsende?
Ak, Jesus! hvor længe? min Sol! ak, hvor længe?
Naar skal jeg ved Døden til Livet intrænge?

Gud Fader, Søn og Hellig-Aand være Lov og Pris i al Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels tilkommende Herlighed og Salighed.

Ottende Prædiken,

hvori dens Forening med det forklarede Legeme i Opstandelsen betragtes.

Filipp. 3, 20. 21. Vort Borgerskab er i Himlene, hvorfra vi og forvente Frelseren, den Herre Jesum Christum, som skal forvandle vort Fornedrelses Legeme til at vorde ligedannet med Hans Herligheds Legeme, efter den Kraft, ved hvilken Han og kan underlægge sig alle Ting.

§ 1. Ligesom Gud Herren er forunderlig i alle sine Gjerninger, og i dem alle aabenbarer sin Visdom, Magt og Godhed, saaledes har han ogsaa navnlig lagt samme for Dagen i det menneskelige Legems Skabning og Dannelse, saa at ei alene de hellige Guds Mænd, men ogsaa selve Hedningerne høiligen have forundret sig derover. Det er bekjendt hvad Job siger: „Har Du ikke udgydt mig som Melk og ladet mig løbe tilhobe som Ost? Har Du ikke klædt mig med Hud og Kjød og bedækket mig med Ben og Sener? Du har bevist Liv og Miskundhed imod mig, og din Besøgelse bevare min Aand" (Job 10, 10. 11. 12), og David: „Du skjulte mig i Moders Liv. Jeg vil takke Dig, fordi jeg paa forbausende Maade er underligen bleven til. Underlige ere dine Gjerninger, og min Sjel kjender det saare vel," — hvor det isærdeleshed er mærkværdigt, at han siger: „Mine Ben vare ikke skjulte for Dig, der jeg blev dannet i Løndom, der jeg blev kunstigt virket (ligesom et skjønt Broderi) nede paa Jorden (det er: i Moderslivet, hvori jeg, ligesom Malmen i Jordens Kløfter og Huler, blev avlet og skabt" — Ps. 139, 13 flg.). Mærkværdigt er det, at Galenus, som forresten intet kjendte til Christendommen, ytrede: Lad Andre røge og ofre for sine Guder og derved ære og prise dem; jeg vil med største Forlystelse og Forundring prise Mesteren for et mærkeligt Værk, nemlig for Dannelsen af det menneskelige Legeme. Han vilde give Epikur hundrede Aar til at forandre en eneste Dels Stilling, Skikkelse og Dannelse paa det menneskelige Legeme og tvivlede ikke om, at han tilsidst maatte tilstaa, at det ikke havde kunnet ske paa nogen fuldkomnere Maade. Endelig siger han, at om alle Engle havde været Tusinde Aar om at danne et Menneske, vilde de ikke have truffet det bedre end skeet.

§ 2. Betænker man et Menneskes Dannelse i det Indre, saa vil intet Menneske kunne begribe, hvorledes det hermed gaar til. Den menneskelige Forstand gransker vel flittigt og gjætter sig, saa godt den kan, til hvorledes det forholder sig dermed, men maa dog tilsidst tilstaa, at den Lidet eller Intet deraf kan udforske, saasom de Lærde endnu ikke kunne blive enige om, hvorledes Frugten i Moders Liv ernæres, — hvorle-

des den drager Aande, — hvilket af Lemmerne der er det første eller sidste, — hvorledes og naar den faar Liv, og deslige. Betragte vi Legemets Dannelse udentil, hvo forstaar da ikke strax af Menneskets Hud og udvortes Udseende denne Mesters Kunst? Blandt saa mange Hundrede Tusinde Mennesker findes der sjelden to, som ligne hinanden ganske i Ansigt og Skikkelse, hvilket ogsaa gjælder om Talen eller Røsten, Laderne, Gangen, Sindsbeskaffenheden og Tilbøielighederne. Det ene Lem staar i et vist passende Forhold til det andet. Legemets Længde fra Issen til Fodsaalerne, siger Augustinius, udgjør sex Gange saa Meget som Bredden fra den ene Side til den anden og ti Gange saa Meget som den Høide, der tages paa Siden fra Ryggen til Bugen, — som naar man maaler et Menneske, der ligger paa Ryggen eller Bugen. Intet Uhr kan gjøres saa kunstigt, at det skulde kunne ligne dette Kunststykke. Hvad er forunderligere end Øinene, der ere klarere end Krystaller, — end Tungen, der er fastknyttet med saamange Aarer, — end Ørene, i hvilke der findes saa underfulde Gange? Og maa man ikke mere end over alt dette forundre sig over, at Blodet drives op og ned i Aarerne som ved et Vandværk, — at Hjertet er i bestandig Bevægelse, — at Brystet ved Aandedrættet gaar op og ned som en Blæsebælg? osv.

§ 3. Som Følge heraf maa man tilstaa, at Intet kan være Gud Herren behageligere, end naar man tilbørligen betragter det menneskelige Legemes Lemmer, og det var at ønske, at ikke blot alle Læger og verdsligvise Mennesker, men alle Mennesker nøie vilde undersøge Saadant og desaarsag saa meget mere prise Guds Visdom og Miskundhed. Meget sandt siger Augustinius: Menneskene forundre sig over Fjeldene og Klippernes Høide, over Havets store Vande og over de brede Floder, over Havets vide Omfang og over, at Stjernerne staa op og gaa ned; men sig selv forlade de og forundre sig ikke over sig selv. Lader os dog undertiden med David betragte vort Legeme og takke Skaberen; lader os undertiden lægge Haanden paa det stedsebankende Hjerte; lader os undertiden føle paa vor Puls og prise den, der med saa megen Kunst har forarbeidet dette vidunderlige Uhr og hidtil ved sin Opsigt holdt det i Gang! Et vist gudfrygtigt Menneske ønskede, at han maatte kunne love Gud med et andægtigt Suk, saa ofte hans Pulsaare slog, og sagde:

Saa tit min Puls om Natten slaar.
Skal mig din Aand omarme;
Saa fort, som Hjertet i mig gaar,
Dig over mig forbarme!
Thi hvert et Aandedræt
Min Aand sig raaber træt.
O! Jesu, Jesu, vær du min,
At jeg maa stedse være din!

§ 4. Ihvorvel man nu maa tilstaa, at vort Legemes Dannelse er saare beundringsværdigt, maa man dog ogsaa høiligen beklage, at det efter det sørgelige Fald er besmittet med Synd og desaarsag underkastet allehaande Sygdomme og Smerter og tilsidst endog maa lide Døden, og naar den hellige Apostel Paulus tænker ved sig selv over dette, siger han med dybe Sukke: „Jeg elendige Menneske! hvo skal fri mig fra dette Dødens Legeme?“ (Rom. 7, 24) men Gud være evig Tak, fordi vi vide, at vore Legemer skulle gjenopvækkes af Støvet og fremtræde med stor Herlighed, saa at dersom det lykkes os, at vi have Aarsag til at forundre os over dette usle Legeme, skulle vi komme til at forundre os langt mere over det forklarede Legeme, efter at Sjelen i Opstandelsen atter er gaaet ind deri, og de begge ere blevne forenede, helliggjorte og forevigede, — hvorom vi denne Gang ville tale. Hjælpe Gud, at det maa ske med megen Nytte til Hans Navns Forherligelse og vor

salige Oplysning, for den Herres Jesu Skyld! Amen.

§ 5. Ligesom de troende Sjele i dette Liv hade sit Kjød og Blod eller sit Legeme, dels formedelst Synden, som bor i dem, saa at de sige med Apostelen: Jeg elendige Menneske! hvo skal fri mig fra dette Dødens Legeme? dels ogsaa formedelst de mange Skrøbeligheder, som de ere underkastede, og Sjelen desaarsag føler en ængstelig Attraa efter at gaa ud fra Legemet, saaledes er der ingen Tvivl om, at Sjelen, efter at den gjennem Dødens trange Dør er indgaaet til sin Herres Glæde og Herlighed og ved, at dens Legeme skal gjenopvækkes, frit for Besmittelse af Synden og for al Skrøbelighed, med inderlig Længsel ønsker at blive gjenforenet med Legemet og opnaa Lyksalighedens høieste Fuldkommenhed. En vis Filosof har sagt, at dersom Nogen kunde klatre op til Himmelen og vandre blandt Stjernerne samt betragte Himmellysenes underfulde Løb, saa meget han lystede, vilde han dog ønske at have en Ven hos sig, som han kunde delagtiggjøre i sin Glæde, saasom den Glæde, der meddeles en Ven, er lig de Solstraaler, der opfanges af et Brændspeil og tilbagekastes med et desto stærkere Gjenskin. Saaledes kunde man ogsaa medrette sige om Sjelen, at om den end lever i den allerlykkeligste Tilstand, efter at den er skilt fra Legemet, længes den dog efter dette, for at det kan blive delagtigt i dens Herlighed og Salighed, ligesom det har været delagtigt i dens Angst, Bedrøvelse, Smerter og Gjenvordigheder. Og dette den salige Sjels Ønske vil den høieste Gud tilsidst opfylde, naar Han ved den store Guds og vor Frelsers Jesu Christi Aabenbarelse aabner alle Grave, opvækker de hensmuldrede Legemer til stor Klarhed og Herlighed og da gjenforener Sjel og Legeme ved et uopløseligt Baand.

§ 6. Men for at vi kunne tale noget tydeligere om denne Sag, maa vi først bevisliggjøre, at vore Legemer skulle opstaa, hvilket altid har forekommet den kjødelige Fornuft utroligt og urimeligt; men saasom den hellige Skrift saa aldeles tydeligt omhandler denne deilige Lære, maa Fornuften her tie. Vi have et klart Vidnesbyrd desangaaende i vor Text; thi netop det selvsamme usle Legeme, der er ydmyget og underkastet saa megen Ulykke ved Synden, ja som tilsidst skal blive til Støv og Aske og maa ganske og aldeles forraadne, forjætter Apostelen, at det skal vorde forklaret. Bekjendte ere ogsaa følgende Skriftsprog, saasom naar Job siger: „Jeg ved, at min Frelser lever, og den Sidste skal staa paa Støvet. Og naar de efter min Hud have afslidt dette mit Kjød, da skal jeg dog beskue Gud af mit Kjød, hvem jeg skal beskue for mig, og mine Øine skulle se, og ikke en Fremmed“ (Job 19, 25—27), og Daniel: „Mange af dem, som sove i Jordens Skjød, skulle opvaagne, Somme til et evigt Liv og Somme til Skam og til evig Væmmelse“ (Dan. 12, 2), hvilket ogsaa vor kjæreste Frelser fremfor Alle stadfæster, idet Han siger: „Den Time kommer, paa hvilken alle de i Gravene skulle høre Menneskets Søns Røst, og de skulle gaa frem, de, som have gjort Godt, til Livets Opstandelse, men de, som have gjort Ondt, til Dommens Opstandelse“ (Joh. 5, 28. 29). Mærkværdige ere ogsaa Profeten Esaias's Ord, naar han siger: „Dine Døde skulle leve; tilligemed min døde Krop skulle de opstaa“ (Kap. 26, 19), hvor Profeten ligesom lægger Haanden paa sit Bryst og siger: Legemet skal opstaa, — saaledes som Karl den Stores Søstersøn Roland, der havde taget sig i Brystet med fuld Haand og sagt: Af dette Kjød vil jeg beskue Gud, og som den gamle Kirke, naar den sang: Vort Kjød skal atter leve, idet Enhver ligesom pegede

paa sig selv, for at bekræfte sin Opstandelses Vished.

§ 7. Omendskjønt nu Fornuften her gjør kraftig Modstand, saa finder den dog allerede hos sig selv og i Naturen saadanne Ting, hvorved den kan overbevises. Man ser, hvorledes Slangerne fornyes, idet de krybe levende frem af gamle, forraadnede Slanger; man ser, hvorledes Svalerne mod Vinteren begive sig bort og blive fundne i Huller ved Strandbredderne, hvorfra de atter om Vaaren komme levende frem, — hvorledes Silkeormen fortæres og dræbes i sit Spind og siden bliver levende igjen; thi efter at dette lille Dyr har forrettet sit Arbeide og spundet en Silketraad, hvoraf man gjør Klædebon til Konger og Herskere, begiver den sig selv i den Grav, den har bygget, bliver til en liden Bønne, under hvis Skal der fremvoxer en hvid, flyvende Orm. Endnu forunderligere er det, at der findes visse Urter, som atter opvoxe af sin Aske. Naar man t. Ex. brænder Bynken og kaster Asken paa Jorden, ser man, hvorledes andre Bynker paany opvoxe deraf. Flere Forsøg ere ogsaa gjorte med andre Urter og Blomster, hvilke have fremtraadt i sin Skikkelse igjen, naar man kun har holdt det Glas, hvori Asken opbevaredes, hen til Lyset eller sat det paa varm Aske. Og om man end hidtil har anset saadanne Forsøg for falske og kaldt dem blot og bart Praleri, saa har dog Erfaringen i Italien, Frankrige, England, Danmark og andetsteds godtgjort saa Meget, at man nu ikke længere finder noget Skin af Grund til at modsige det. Ved Kunstens Hjælp kan man frembringe Glas af Aske og Sand og fint Papir af sønderrevne, stampede og vaskede Lærredsklude, og skulde da ikke Gud i Kraft af sin Almagt kunne frembringe og levende fremstille er nyt Legeme af vort Legemes Aske, hvilket Han dog fra Begyndelsen af har skabt af en Jordklump og denne igjen af Intet, Han som „forvandler et Menneske, at det bliver knust, og siger: kommer igjen, I Menneskenes Børn?“ (Ps. 20, 3).

§ 8. Mod denne Guds umaalelige Almagt kan den svage Fornuft ingen Vei komme med alle sine Indvendinger, naar den spørger, hvorledes Gud skal kunne kjende og adskille de mellem hverandre blandede Støvgran af forraadnede Mennesker og Dyr, af hvilke sidste mange Mennesker fortæres og fordøies. Man ryste forskjellige Frøkorn om hverandre og vise dem derefter til en forstandig Gartner og se, om han ikke kjender ethvert af dem! Skulde det da ikke være Tusinde Gange lettere for den Gartner, som har plantet os Alle med sin Haand, — som af det allerførste Stofs blandede Klump har frembragt saa mange Tusinde Gange Tusinde forskjellige og forskjelligt formede Stoffe og Skikkelser, ja, som har skabt Altsammen af Intet, skulde det ikke være Tusinde Gange lettere for Ham at gjenkjende vor Aske, vort forraadnede Legemes Støvgran, ja ogsaa uden Støvgran at gjenkjende de til Intet blevne Legemer og atter frembringe dem? Naar den yderste Dags Vaar frembryder, da skal det som er saaet i Skrøbelighed, opstaa i Guds Kraft, og „deres Dug skal være som Dug over grønne Urter (Esai. 26, 19). Thi ligesom de Blomster, der ere visnede af Solheden og saa at sige hænge sovende paa Hovedet, opreises igjen ved den kjølige Himmeldug, idet enhver af dem har opfanget en Dugdraabe, lig en deilig Perle, saaledes maa Menneskene vel ogsaa visne med Hensyn til Legemet; men naar den himmelske Naadedug falder paa dem, saa ville de gjenopreiste grønnes og blomstre med evig Herlighed.

§ 9. Ei heller tør vi drage i Tvivl, at netop det samme Legeme vil opstaa, som Døden har fældet; thi ellers var det ingen Opstandelse eller Opvækkelse,

men en ny Skabelse. Ligesom Gud i den første Opstandelse, hvorom den hellige Johannes taler i sin hemmelighedsfulde Aabenbaring, ikke skaber nogen ny Sjel, men bevarer den allerede tilværende ved sin Naade og Hellig=Aand, saaledes skal ogsaa i den anden Opstandelse netop det samme Legeme opstaa og „faa efter det, som er skeet ved det" (2 Kor. 5, 10). Ligesom vor Frelser bragte det samme Legeme med sig ud af Graven, som saaret blev nedtaget af Korset og lagt i den, og ligesom Han derfor efter sin Opstandelse kunde vise sine Disciple Saarene og Naglegabene, saaledes vil Han ogsaa engang opvække det Legeme af Jorden, som vi have taget med derned, hvilket Apostelen isærdeleshed siger med tydelige Ord: „Det bør dette Forkrænkelige at iføres Uforkrænkelighed og dette Dødelige at iføres Udødelighed" (1 Kor. 15, 53); thi dette mener Apostelen, naar han i vor Text siger, at den Herre Jesus vil forklare netop dette vort Fornedrelses Legeme, ret som om han tager i sit Kjød med Fingrene og peger derpaa, saaledes som ovenfor er anført om den afrikanske Kirke, og som en gammel Lærer*) meget rigtigt forklarer det. Og ligesom vi forvente dette vort Legemes Forløsning (Rom. 8, 23), saaledes haabe vi ogsaa paa dette vort Legemes Opstandelse.

§ 10. Hvorledes vore Legemer ville blive beskafne efter Opstandelsen, lærer Apostelen i vor Text og paa andre Steder; thi han siger udtrykkelig, at Christus skal forvandle vort Fornedrelses Legeme til at vorde ligedannet med Hans Herligheds Legeme, hvilket da ikke er saaledes at forstaa, at dets Væsen skal blive forandret, men at det skal være det selvsamme Legeme, og at det kun skal iføres Uforkrænkelighed, ligesom det var den samme Jesus som før, der blev forklaret for Disciplene paa Bjerget Tabor, det er: fremstillet i stor Klarhed og Herlighed (Matth. 17, 2). I de Ord, at vi skulle vorde ligedannede med Christi Herligheds Legeme, sammenfatter han ligesom i et kort Indbegreb Alt, hvad der kan siges om vore Legemers Herliggjørelse i det evige Liv; thi ogsaa den hellige Johannes siger: „Vi vide, at naar Han aabenbares, vi da skulle vorde Ham lige" (1 Joh. 3, 2), hvilke Ord derfor ligesom ere den Grundvold, hvorpaa vi ville bygge alle vore følgende Tanker om vore Legemers Forherligelse. Og paa det Ingen skal forbauses over Forjættelsen af saa stor en Herlighed, saa tilføier Apostelen tilsidst, at det skal ske efter den Kraft, ved hvilken Han kan underlægge sig alle Ting, som ere i Himmelen og paa Jorden, og efter hvilken Han formaar over alle Ting at gjøre langt overflødigere, end hvad vi forstaa.

§ 11. Nu maa vi ogsaa noget nærmere undersøge, med hvilke Egenskaber vore Legemer skulle blive begavede i det evige Liv, og hvorledes de skulle vorde ligedannede med den Herres Jesu Herligheds Legeme. Det maa da stilles i Spidsen, at ligesom Christi Legeme er et levende Guds Tempel, om hvilket Han selv sagde til Jøderne: „Nedbryder dette Tempel, og inden tre Dage vil jeg opreise det" (Joh. 2, 19), og i hvilket al „Guddommens Fylde bor legemligen" (Kol. 2, 9), saaledes ville ogsaa vore Legemer i Himmelen paa en overordentlig og ubegribelig Maade blive fyldte til al Guds Fylde (Efes. 3, 19). Og omendskjøndt Christi Legeme i Hans Fornedrelsesstand var som Tabernaklet i den gamle Pagt, hvilket udentil var bedækket med Grævlingskind og andet grovt Omhæng, men indvendig forsynet med allehaande Prydelser og fik Anseelse ved Aabenbarelsen af Guds Herlighed, og ligesom Hans Legeme desuagtet senere for seierrigt til Himmelen og viste sig

*) Tertullian.

i stor Majestæt og Herlighed, saaledes ogsaa: omendskjønt vore Legemer her i Livet ere Templer for Gud den Hellig-Aand, hvilke vor Jesus har prydet med mangehaande Gaver, saa blive de dog øfte ligesom fordunklede og tilhyllede ved Kors og Trængsel, ved alskens Sygdomme og Skrøbeligheder, men ville desuagtet engang blive fyldte til al den guddommelige Herligheds Fylde. Og ligesom Christi Legeme er ophøiet til Guds Herlighed og Majestæt i Himmelen og sidder ved Guds høire Haand, saaledes skulle vore Legemer blive ophøiede til den guddommelige Herligheds Samfund og Nydelse og staa for Guds Throne. Og ligesom Christi Fornedrelse, saasom Hans fattige Fødsel, Opdragelse og Tjenerskikkelse, Hans Trængsel, Forfølgelse, Kors, Død og Begravelse, ikke kunde forhindre, at Hans Legeme indgik til den himmelske Herlighed, men tvertimod var Trin, ad hvilke Han naaede dertil, saaledes vil heller Intet kunne hindre vore Legemer fra at blive delagtige i den Herlighed, som er os forjættet og beredt i Himmelen for vor Guds Ansigt. Endvidere: Ligesom Christi Kjød var rent og ubesmittet af al Synd fra Hans Undfangelse af, saa og nu er rent og vil blive det i al Evighed — „thi Han er det Hellige, som blev født af Maria; Han er hellig, uden Skyld, ubesmittet, adskilt fra Syndere; Han har ikke gjort Synd; der blev og ikke fundet Svig i Hans Mund, saa at Ingen kunde overbevise Ham om nogen Synd“ (Luk. 1, 35; Ebr. 7, 26; 1 Pet. 2, 22; Joh. 8, 46), — og ligesom Englene i Himmelen ere uden Synd og villigen udrette den himmelske Faders Villie, saaledes skulle ogsaa vi engang være hellige paa Legeme og Sjel og befriede fra al Synd.

§ 12. Men for at vi skulle lære desto bedre og tilbørligere at vurdere denne Begavelse, saa maa vi betænke, at hele Menneskeslægten formedelst Djævelens List og Forførelse ved det første Menneskes Fald er bleven besmittet og forgiftet af Synden. Alt, hvad der findes hos det naturlige Menneske, er syndigt, vanhelligt og fordømmeligt; Forstanden er formørket og forblindet, Villien forvendt, Begjæringerne og Sandserne omtaagede; der er ikke en Aare, ikke en Blodsdraabe i det menneskelige Legeme, uden at Syndegiften klæber derved, hvorom Skriften saa ofte vidner, idet den siger, at „alt det menneskelige Hjertes Tankers Paafund er ikkun ondt hver Dag fra Ungdommen af“, og at der ikke findes en eneste Ren (1 Mos. 6, 5; 8, 21; Job. 14, 4). Deraf kommer det, at Apostelen klager saa hjerteligt: „Jeg ved, at i mig, det er: i mit Kjød, bor ikke noget Godt; thi at ville, det staar i min Magt; men at udrette det Gode formaar jeg ikke. Thi det Gode, som jeg vil, det gjør jeg ikke; men det Onde, som jeg ikke vil, det gjør jeg. Men dersom jeg gjør det, som jeg ikke vil, saa er det ikke mere jeg, som udretter det, men Synden, som bor i mig“ (Rom. 7, 18—20). Derfor undfanges og fødes Menneskene i Synd, og omendskjønt Syndens Straf hos de Gjenfødte bliver borttagen ved Retfærdiggjørelsen og Syndens Herredømme ved Helliggjørelsen, saa forbliver dog den Rod og det Tønder stedse i dem, hvormed selv de gudfrygtigste Sjele maa drages og plages, saalænge de leve, Noget, hvorover de ofte udtale sin Sorg og Bedrøvelse, idet de med Sukke og Taarer beklage sit fordærvede Hjertes Gjenstridighed og udbryde med Apostelen: „Jeg elendige Menneske! hvo skal frie mig fra dette Dødens Legeme?“ (Rom. 7, 24). Mange have ogsaa forsøgt forskjellige Midler til at spæge sit Kjød og plaget det med Faste, Nattevaagen og andre Bodsøvelser, men have dog ikke kunnet bringe det til fuldkommen Lydig-

hed og have maattet sande, hvad Profeten Jeremias klager over: „Hjertet er bedrageligt, mere end alle Ting; det er ulægeligt; hvo kan kjende det?“ (Jer. 17, 9). Vort Hjerte ligner en Lysthave, som, overladt til sig selv, snart bliver forgroet og bedækket med Ukrud, — en svigagtig Tjener, der i sin Herres Nærværelse anstiller sig gudfrygtig og tro, men, naar Leilighed gives, begaar Skjelmsstykker nok, — Torbisterne, som, naar de rystes ned af Træet, lade, som om de ere døde, men snart flyve afsted og tilføie Træerne større Skade end de før gjorde. Derfor have mange gudfrygtige Sjele klaget over, at de vare blevne kjede af sit Liv formedelst sit Hjertes medfødte Ondskab og have inderligen bedet om, at de efter Guds Villie jo før des hellere maatte dø, for at de, forløste fra sig selv, kunde leve uden Synd.

§ 13. Fra den ville vi nu blive aldeles befriede; thi ved Døden og Hensmulringen ville endog Tønderet, Roden og Fristelsen til Synd være tilintetgjorte, og saaledes vil ej alene vor Sjel være renset ved Christi Blod og helliggjort ved den Hellig-Aand; men ogsaa vort Legeme vil opstaa helligt. Da vil den hellige Apostels Ønske vorde opfyldt: „Fredens Gud hellige Eder ganske og aldeles, og gid Eders ganske Aand og Sjel og Legeme maa bevares ustraffelige i vor Herres Jesu Christi Tilkommelse!“ (1 Thess. 5, 23). Da vil vor Forstand vorde fuldkommen oplyst, Villien omvendt og Sjelens samtlige Evner aldeles helligede Gud og rettede paa Ham; da vil Synden ikke længer bo i vort Kjød; men Gud vil være Alt i Alle. Da vil vort Hjerte ikke mere være en Ondskabs Brønd (Jer. 6, 7), hvorfra udkomme onde Tanker, Mord, Hor, Skjørlevnet, Tyveri, falske Vidnesbyrd, Bespottelser (Matth. 15, 19), men en Retfærdigheds og Helligheds Brønd; da ville alle Mennesker være efter Guds Hjerte (1 Sam. 13, 14); da vil vort Hjerte ikke mere være ustadigt, men fast og bestandigt i stedsevarende, evig Herlighed. Om end et gjenfødt Menneske her i Verden med Alvor og Flid lægger Vind paa Gudfrygtighed, saa kan det dog let hænde, at han gjør et Feiltrin, saaledes som det vederfores Aron, David, Peter og andre Hellige; thi vi vandre blandt lutter Satans Snarer paa en slibrig Vei, blandt saa mange Fristelser og Forførelser af Verden, hvorfor ogsaa Skriften ofte formaner os til at „holde fast ved det, vi have, at Ingen skal tage vor Krone“ (Aab. 3, 11), — til at „omgaaes varligen, ikke som Uvise, men som Vise“ (Efes. 5, 15), — til „at se til, at vi ikke falde“ (1 Kor. 10, 12), — „til at arbeide paa vor Frelse med Frygt og Bæven“ (Filipp. 2, 12). Men i det evige Liv ville vi være sikre for alt Fald evindeligen og ville blive befæstede i det Gode, som Englene, saa at vi ikke ville kunne Andet end elske og ære Gud og Næsten og leve helligt, og det vil netop være den Guds Børns Herligheds Frihed, hvorefter de have stundet (Rom. 8, 21).

§ 14. Denne Guds Børns Herlighed, Høihed og Hellighed forstaar ingen Ugudelig at vurdere, som agter Synden for Intet og ikke kjender noget til Aandens Strid med Kjødet. Derimod de Gudfrygtige og Troende, som stedse sukke i denne Kamp, de vide, hvad den er, og hvor megen Magt der ligger derpaa. For nu at gjøre den tiltrækkende for dem, som i Enfoldighed elske sin Jesum og nære en inderlig Længsel efter det evige Liv og sine elendige, usle og dødelige Legemers Forklarelse, og for at indskjærpe denne Længsel, siger jeg, at de Saliges Legemer ville vorde gjennemsigtige Legemer, der skulle straale som Solen, ligesom den Herres Jesu Legeme var under Hans Forklarelse paa Bjer-

get Tabor (Matth. 17, 2). Vort Legeme vil være som en Lygte af det klareste Krystal, hvori Sjelen vil lyse som en Guds Lampe; det vil skinne med en ret forunderlig og guddommelig Glands, ligesom Solen og Stjernerne paa Himmelen (Dan. 12, 3; Matth. 13. 43); de ville være som Diamanterne, der stedse straale og spille i sin Glands. Thi alle Brøst og Mangler ville uden tvivl da være hævede; Lazarus vil da ingen Saar mere have; Mefiboseth vil ikke længer være lam i Fødderne; Jakob vil ikke længer halte; Isak og Tobias ville ikke længer være blinde; men de, der have været skjønne, som Sara, Rebekka, Rakel, Esther, Susanna, de skulle være ulige skjønnere; deres Legemer ville være saa klare som Solen, ja klarere end Solen. Dette bør ikke forekomme os forunderligt, langt mindre umuligt; thi har ikke Gud givet Solen dens Lys, af hvilket alle andre Lys faa sin Glands? Mærkværdigt er det, hvad Nogle berette om et vist Slags bevingede Orme i Indien, der næsten ligne Torbisterne, nemlig, at de skulle give et klart Skin fra sig med sine Øine saavelsom med en liden Blære, som de have under Vingerne, hvorfor de lyse allermest under Flugten, saa at de Reisende bruge dem som en Lygte i flere Miles Afstand, en Lygte, som Vinden ikke kan slukke og som giver en hel Familie saa meget Lys i et Hus, som neppe andre Lys kunne gjøre. Skulde da ikke Gud, der skaber det naturlige Lys kunne gjøre langt Mere og gjøre de Saliges Legemer skinnende med en evig Klarhed? Hertil glæde vi os medrette og sige tillidsfulde med den christne Kirke:

Det Legeme, som Du mig gav,
Lad sove tryg udi sin Grav,
Indtil Du komme skal herned,
Dit frelste Folk til evig Fred!
Da vil Du med din stærke Haand
For mig opløse Dødens Baand.
Jeg ved din Kraft dig vorder lig,
Naar Du af Graven kalder mig.

§ 15. Det er det, Apostelen Paulus siger: „Det saaes i Forkrænkelighed; det opstaar i Uforkrænkelighed; det saaes i Vanære (som et Skræmsel, en Vederstyggelighed, udtæret og fordærvet ved Sygdom, Angest, Smerte, Nød og Død); det opstaar i Herlighed (skjønt, skinnende, forklaret osv.); det saaes i Skrøbelighed (som overvundet og fældet af Døden); det opstaar i Kraft“ (1 Kor. 15, 42, 43). Hvo forfærdes ikke, naar han kommer til en Død, og holder for Næse og Mund og gaar hurtigt bort igjen? Men dette elendige, usle, foragtede Legeme skal vorde ligedannet med Christi forklarede Legeme. Thi en Kunstner river et Billede for at borttage Ujævnhederne deraf, polere og forskjønne det; man nedbryder en gammel Hytte for at bygge et smukkere Hus istedet, og Legemets dødelige Hytte aflægges, for at Gud kan fremstille et forklaret Legeme, osv.

§ 16. I denne Forklarelse ville de Saliges Legemer være aandelige Legemer, ikke efter sit Væsen, men efter sin Beskaffenhed. Det vil ikke være noget naturligt Legeme, saaledes som det fødes paa Jorden; thi dette trænger til sin naturlige Opholdelse, siger Luther, det er: Mad, Drikke, Klæder, Ild, Vand, Luft og Deslige, men et Legeme, som hverken vil behøve Mad eller Klæder eller anden legemlig Nødtørft, et Legeme, „der vil være Englene ligt“ (Luk. 20, 36). Derfor siger Skriften: „De skulle ikke hungre mere, ei heller tørste mere; Solen skal ei heller falde paa dem, ei heller nogen Hede. Thi Lammet, som er i Thronens Midte, skal vogte dem og lede dem til levende Vandkilder“ (Aab. 7, 16, 17). Heraf slutte vi da, at vort Legeme efter Opstandelsen skal være frit for alle Mangler, alt Arbeide, alle Skrøbeligheder, alle Smerter og Plager, ja for Døden selv. Thi da det, som alle-

rede bemærket, er renset for al Syndens Besmittelse, saa vil hellerikke Syndens Virkning være tilstede. Ei alene det møisommelige Liv, som bestaar i ideligt Arbeide, i Sorger og Gjenvordigheder, i Elendighed, Sygdom og Trængsel, vil ophøre, men ogsaa det dyriske Liv. Naar vort Legeme efter sin Opstandelse er blevet aandeligt, uforgjængeligt, forklaret og herligt, vil det ikke trænge til Mad eller Drikke, Søvn, Klæder og Bedækning, Hus, Volde og Mure, Værge eller Vaaben; men vi skulle have Alt fra Gud, af Gud og i Gud selv. Da vil der heller ikke være forskjellige Stænder, hvilke her ere fornødne. Forskjellen mellem Kjønnene vil vel vedblive; men Forskjellen mellem Kald og Embede vil ophøre. Ingen vil have en Fader, Moder, Præst eller Øvrighedsperson, Lærer eller Tjener behov.

§ 17. Til Exempel: Et Barn paa nogle Dage eller Uger fordrer, medens det lever her i Verden, megen Omsorg og Møie for at opfostres; men naar det dør og tilligemed Andre opstaar paa den yderste Dag, som det utvivlsomt gjør, saa vil det hverken behøve noget faderligt eller moderligt Tilsyn; men det vil have Nok og Alt i Gud og Hans Herlighed. Ligeledes: naar en Dreng dør, som hans Forældre havde bestemt til Studeringerne, saa vil han, naar han engang gjenopstaar, ikke behøve nogen Bekostning af sine Forældre eller nogen Lærers Undervisning; men han vil faa Alt af sig selv og fra Gud, der vil være hans Alt. Saaledes vil heller ikke nogen Dreng eller Pige trænge til en Husbond eller Madmoder; en Præst, der her maa studere og vaage over sin Menighed, behøver hisset ingen Underholdning mere, og Tilhørerne ville ei længer have nogen Prædiken, Trøst og Formaning nødig; men de ville der have Alting i Overflod. Ei heller ville vi trænge til nogen Søvn mere; thi vort Legeme vil ikke blive træt af noget Arbeide, hvilket Guds Aand tilkjendegav den hellige Johannes ved at vise ham dem, som vare for Guds Throne og tjente Ham Dag og Nat med utrættelig Flid (Aab. 7, 15).

§ 18. Og dette vil ikke forekomme os forunderligt, naar vi betænke, hvorledes ogsaa Glæden, Samtale med gode Venner, Studering og Kjærlighed til Videnskaberne kan gjøre, at et Menneske ikke bekymrer sig om Søvnen. Thi de udvalgte Sjele i Himmelen ville ikke være uden Hvile; men de ville søge sin Hvile i Gud, i Guds Besiddelse og i Hans Pris, ligesom vort Hjertes Hvile er en bestandig Bevægelse og Uro. Solen løber fra den ene Ende af Himmelen til den anden; Lærken stiger op fra Jorden mod Himmelen og synger og finder alligevel deri sin Hvile; Høgen svinger sig paa hede Sommerdage op i de høiere Luftlag og føler sig vel ved den Kjølighed, som der hersker, og Nattergalen finder saa megen Forlystelse i sin Sang, at den ei engang ophører at synge om Natten.

§ 19. Ei heller ville vi tiltrænge Mad eller Drikke. Thi ligesom Guds Rige her ikke er Mad og Drikke, men Retfærdighed og Fred og Glæde i den Hellig-Aand (Rom. 14, 17), saaledes siger Guds Aand, at de Udvalgte ikke skulle hungre eller tørste mere (Aab. 7, 16). Og for at dette ikke skal forekomme Fornuften forunderligt, saa lader os betænke, at Moses, medens han endnu havde et dødeligt Legeme, ikke aad Brød eller drak Vand i de fireti Dage, hvori han omgikkes med Herren (2 Mos. 34, 28). Blandt Martyrerne og andre gudfrygtige Mennesker finde vi ogsaa Exempler paa, at man har berøvet dem Brød og anden Mad, og at de desuagtet have tilbragt flere Uger uden Mad og ladet sig nøie med Guds Naade alene og saaledes befundet, at Mennesket lever ei alene ved Brød, men ved hvert Ord, som udgaar igjennem Guds Mund. Man holder og-

saa for, at Paradisfuglen lever alene af Luften, og naar Støren fanges og kommer op af Vandet, finder man Intet i dens Liv; men det er ganske tomt.

§ 20. Her kunde man gjøre den Indvending: Men Skriften siger dog selv, at vi skulle æde Brød med Gud i Himmeriges Rige, og at Guds Tjenere skulle æde og blive mætte (Matth. 8, 11; Luk. 22, 30; Esai. 65, 13). Jeg svarer: Dette er talt i forblommet Forstand, idet Guds Naade, Kjærlighed og Beskuelse vil for os og andre Hellige være ligesom et herligt Maaltid. Men, kan man endvidere sige, dersom vore Legemer skulle være rigtige og sande Legemer, ville de dog trænge til Underholdning. Herpaa svarer Luther, at Gud kan ernære bedre ved sit Blik alene end alt Brød og al Mad paa Jorden, hvorved Han dog ogsaa nu selv giver Liv og ernærer, og som Han forvandler til Kjød og Blod, til Marv og Ben. Kan Han nu gjøre dette ved Brød og Vin, som ikke selv have Liv, skulde Han da ikke meget mere kunne gjøre det ved sig selv, som alle Skabningers Herre og Frembringer? Og paa et andet Sted: Hvad du vil have til Legeme og Sjel, det skal du Altsammen rigeligen have, naar du har Ham; thi Han behøver for sig selv hverken Brød eller Vin, Tjener eller Tjenestepige, Hus eller Gaard eller Klæder, Sølv eller Guld, Fyrster eller Præster, men har Nok i sig selv evindelig; thi Han lever i og ved sig selv; hvorfor skulde Han da ikke kunne gjøre, at ogsaa vi kunne have Alt i og ved Ham selv alene og ligesaalidt trænge til Skabningerne, som Han trænger til noget Andet. Jeg kunde forklare dette ved Billedet af en Extrakt, som man tilbereder paa kemisk Maade af Brød og andre Spiser; thi naar man kun tager nogle Draaber af den, formaar den at styrke og nære vort Legeme, osv.

§ 21. Men, vil du endvidere sige, Gud Herren skal skabe en ny Himmel og en ny Jord, hvilke udentvivl ville blive fulde af skjønne Skabninger; til hvad Nytte ville disse være, dersom Mennesket ikke skal nyde dem? Herpaa svarer jeg atter med Luthers Ord: Ligesom Gud finder sin Lyst og Glæde i at betragte Skabningerne, saaledes skulle vi da heller ikke behøve dem videre end at vi finde Glæde i dem, som i en Skuemad*), naar vi betragte den deilige nye Himmel og Jord og deri prise og elske Gud; men i Ham selv ville vi have Alt, hvad vi behøve og tiltrænge. Thi ogsaa Englene ville udentvivl forlyste sig ved Skabningernes Mangfoldighed og deri beundre sin Skabers Visdom og Almagt, uagtet de ikke have dem behov, hverken til Mad eller Drikke eller Andet.

§ 22. De Udvalgtes Legemer ville ogsaa være færdige og behændige Legemer. Thi efterdi de skulle være ligedannede med Christi forklarede Legeme, hvilket efter Hans Opstandelse kunde være, hvor Han vilde, og de Udvalgte tillige skulle være Englene lige, som ogsaa i hurtig Skynding kunne være snart her, snart der, saa maa de udentvivl ogsaa besidde lignende Egenskaber. Derfor siger Apostelen Paulus, at de i Christi Tilkommelse skulle „rykkes med Ham hen i Luften", som om de havde faaet Vinger, lig Ørne (1 Thess. 4, 17; Esai. 40, 31); „de skulle fare frem som Gnister i Straa" (Visd. 3, 7). Det er visseligen ikke en af de mindste Besværligheder i dette møisommelige og bedrøvelige Liv, at vi have et tungt, magtesløst og skrøbeligt Legeme, som kun med Møie og Arbeide kan komme fra det ene Sted til det andet; hvad enten vi gaa tilfods, eller vi ride, eller vi kjøre paa en Vogn eller seile paa et Skib, saa blive vi trætte, og Alt medfører sin Besværlighed; men i Himmelen skulle vi have hurtige og snare Legemer, der i et

*) Mad, som kun sættes paa Bordet for at sees paa.

Øieblik kunne komme, hvorhen de vilde, uden alt Arbeide og Besvær. I dette Liv kan vor Sjel ved Tanke og Betragtning hurtigt begive sig til Himmelen eller Jorden; den kan i dette Øieblik være i Indien, hvorom Mennesket maaske har læst, eller paa andre fraliggende Steder; men Legemet maa formedelst sin tunge Byrde forblive paa et Sted og kan ikke bevæge sig uden Anstrengelse; i det evige Liv derimod vil Legemet strax og hurtigt følge Sjelen efter Behag, hvor den vil hen i den nye Himmel eller nye Jord.

§ 23. Her i Livet blive ofte gode Venner, Forældre og Børn, Søstre og Brødre langt adskilte ved sine Opholdsstederſ Frastand og kunne ikke uden Besværligheder og Omkostninger komme sammen eller besøge hinanden. I det tilkommende Liv derimod ville de kunne komme hurtigt sammen. Naar gode, fortrolige Venner kunne begive sig fra det ene Glædesmaaltid til det andet, fra det ene Lystspil til det andet, fra den ene Have til den anden, saa anse de det for en stor Herlighed og Lyksalighed, men som dog er forgjængelig; skulde da ikke de forklarede Legemer glæde sig over at de ere blevne saa meget dygtigere, saasom de nu have aflagt enhver Byrde, der kunde hindre en saadan Færdighed? ei at tale om, at en hellig og guddommelig Bevægelse nu kommer til, der yder dem en Hjælp, ved hvilken de kunne fare ligesaa hastigt fra og til, som Øinene kunne se snart til Himmelen, snart til Jorden, og som Englene, hvilke Gud gjør til Vinde og Ildsluer (Ps. 104, 4), bevæge sig fra et Sted til et andet, og som den Herre Jesus kunde skjule sig for sine Fiender, naar de vilde tage Ham tilfange. I dette Liv er Legemet en Byrde for Mange formedelst sin Stivhed eller Tykkelse; Benene er formedelst Alderdom og Sygdom tunge og ville ikke længer bære Legemet; men alt dette vil ophøre i det andet Liv. Man kan her lægge Legemet i Baand og Lænker eller omgive det med Vægge og Mure, saa at det ikke kan komme ud; men hisset vil Saadant ikke finde Sted, eller om det fandt Sted, saa vilde det dog ligesaalidt som den forseglede Gravsten og de lukkede Døre kunne holde det forklarede Legeme.

§ 24. Kort sagt, de Udvalgtes Legemer ville være smertefrie og udødelige. Thi „ligesom Christus ikke dør mere, og Døden ikke mere hersker over ham" (Rom. 6, 9), saa skal der hisset „heller ikke være nogen Død eller Nød mere", som de Udvalgte skulle behøve at frygte for (Aab. 21, 4; Hos. 13, 14); da skal det Ord opfyldes, som staar skrevet: „Døden er opslugt til Seier" (1 Kor. 15, 54). Den Herre Jesus siger selv etsteds med klare Ord om de Udvalgte, „at de ikke kunne dø mere" (Luk. 20, 36), hvilket da er en stor Herlighed ved de forklarede Legemer. Og naar den Herre Jesus engang kommer til Dom, da skulle Sjelene, ligesom Han, faa hver sit Legeme igjen, som den har belivet her i Verden, dog ikke saaledes beskaffent, som den her forlod det, i Sygdom, Plage og Elendighed, men i stor Forherligelse, idet den da vil finde sit Legeme udødeligt som den selv, og idet de begge, uadskillelige, ville vorde hensatte i Evigheden og leve hos Gud i den samme, ja en langt saligere Tilstand end de i Paradiset levede i før sit Fald, saa at ej alene Sjelen selv, men ogsaa de hellige Engle ville forundre sig over dette Legeme, idet de se, at de udvalgte Mennesker ere dem selv lige, det er: gjennemsigtige, hellige og fulde af guddommelig Kraft og Herlighed.

§ 25. Vi maa da altsaa vide og tro, at de forklarede Legemers Herlighed vil blive større, end vi nu kunne tænke os. Al dette Livs Herlighed er som en Skygge derimod, og et Menneskes Pragt, der er pyntet paa det Bedste, er kun

Fjas og Forfængelighed, som naar der staar om Berenice, at hun kom med stor Pragt, hvilken dog var for Intet at agte imod andre, gudfrygtige Menneskers Sjeleprydelse. Al den Pynt, som kan optænkes her i Verden, og hvormed Menneskene pleie at smykke sig, saasom Guld og Sølv, Perler og Ædelstene, hører til Forkrænkeligheden og kan intet hjælpe Legemet. Det er ogsaa Altsammen en af Jorden eller Dyrene laant Pynt; i det evige Liv derimod ville vi ikke have nødig at laane Noget af nogen Skabning; thi vore forklarede Legemer ville have en Prydelse, som Gud selv har givet dem. Om derfor Nogen vilde spørge, hvad for Klæder de Udvalgte skulle have i det evige Liv, saa vilde jeg dristigt svare, at det ikke vil være Andet end Herlighed, Lys og guddommelig Klarhed. I dette Liv skattes den naturlige Skjønhed høit; men hvem ved ikke, at den ofte bliver misbrugt til at opvække onde Lyster? I det evige Liv derimod vil den give Foranledning til at prise Guds Magt, Visdom og Godhed. Skjønheden er i dette Liv en skrøbelig og forgjængelig Ting; det er med den som med en Blomst, der er desto smukkere, jo før den visner; en liden Feber kan borttage al Skjønhed; Alderdommen og Døden gjøre de deilige Ansigter rynkede, blege, tørre og magre; i Himmelen derimod er der en bestandig Skjønhed, og saaledes vil der i et forklaret Legeme bo en forklaret Sjel, i et aandeligt Legeme en aandelig Sjel, i et hurtigt Legeme en hurtig Sjel og i et sundt og udødeligt Legeme en sund og udødelig Sjel.

§ 26. Et videbegjærligt Menneske formaaer endog at opdage Pletter paa den klare Sol; men paa de Udvalgtes forklarede Legemer vil han ingen finde; den himmelske Herlighed og Straaleglands vil omgive og allevegne gjennemskinne dem, saa at det vil hede: „Du er aldeles deilig, og der er ingen Lyde paa dig" (Høis. 4, 7). „De skulle ikke have Plet eller Rynke eller noget Deslige, men være aldeles ustraffelige" (Efes. 5, 27). Betænker blot, hvilken Herlighed Gud ofte i dette Liv forunder os i kunstige og naturlige Ting, i Blomster, i Fugle og andre Dyr, der ofte skinne som Diamanter og Rubiner. Hvor deilige ville ikke de Øine blive, som ikke skulle straale af naturligt, men af guddommeligt Lys! Hvor skjønt vil ikke det Ansigt blive, som det himmelske Ansigt vil oplyse med sin Klarhed! Alle Vædsker, Nerver og Ben vil blive gjennemsigtige; og ikke nok hermed; men ogsaa alle Ledemodes kunstige og underfulde indbyrdes Overensstemmelse vil kunne gjennemskues, saa at den Ene hisset vil gjennemskue den Anden, medens han her i denne Usselhed ikke kan gjennemskue sig selv. Ja, nogle gamle Lærere have været af den ikke uantagelige Formening, at de Udvalgtes Legemer ville blive syv Gange klarere end de himmelske Lys nu ere, hvilket de ville bevise med Profetens Ord, naar han siger: „Maanens Lys skal være som Solens Lys, og Solens Lys skal være syvfold som syv Dages Lys paa den Dag, da Herren skal forbinde sit Folks Brøst og læge dets Vunders Saar" (Esai. 30, 26).

§ 27. Hvor klager man ikke her over Brøst og Skrøbeligheder, den Ene over dette, den Anden over noget Andet; men hisset skal man ingen Klager høre; da vil det hele Legeme være aldeles forklaret og uden alle Brøst. Mærkværdigt er det, hvad en lærd Mand blandt Jøderne fortæller, nemlig at han blandt flere Hundrede af sit Folk ikke har truffet paa en Eneste, som ikke havde nogen Feil eller noget andet Hæsligt ved sig; thi de ere enten blege og gustne eller sortladne; de have i Almindelighed store Hoveder, brede Munde og opbrættede Læber, fremstaaende Øine og Øienhaar

som Børster, store Øren, krumme Ben og lange Arme, som hænge nedenfor deres Knæer, store, uformelige Vorter eller savne forøvrigt den rette Overensstemmelse og Forholdsmæssighed mellem sine Lemmer. Omendskjønt nu Saadant ikke er saa almindeligt blandt de Christne, saa har dog ogsaa Enhver af dem sine Mangler og Skrøbeligheder; men i det andet Liv skal man ikke vide noget heraf. Tobias og Bartimæus skulle ikke længere være blinde, Jakob og Mefiboseth ikke lamme, Lazarus ikke fuld af Saar osv.; men de skulle alle være smykkede med Klarhed og Sundhed. Naar Kong Ahasverus kunde lade fremtage saa mange Prydelser af sit Skatkammer, at Esther kunde pyntes dermed, hvad skal da ikke den Herre Jesus formaa og anvende paa sine Troende og Udvalgte! Kong Salomo var ikke blot den Viseste, men ogsaa den Rigeste og Mægtigste paa sin Tid og bragte det saa vidt i sin Herlighed, at Alting skinnede af Sølv og Guld, der var ligesaa almindeligt som Stenene paa Gaderne, hvorfor ogsaa hans Ryttere ei alene vare klædte i Purpur, men ogsaa daglig bestrøede sit Haar med filet Guld, hvoraf deres Hoveder straalede i Solskin som andre Sole. Saa var ogsaa Ypperstepræstens Brystspan i den gamle Pagt besat med allehaande Ædelstene, der spillede saare lifligt imellem hverandre (2 Mos. 39, 8 flg.). Farao vilde ikke se Josef i hans sedvanlige Klæder, men skjænkede ham skjønne, hvide Silkeklæder, tog sin Ring af sin Haand og satte den paa Josefs Haand og hængte en Guldkjæde om hans Hals (1 Mos. 41, 42). Men alt dette er Intet imod den Herlighed og Glands, som Guds Børns forklarede Legemer engang skulle være iførte i det evige Liv. Og hvo skulde kunne udgrunde med sine Tanker eller udsige med Ord, hvilken Glæde det vil foraarsage et saadant forklaret, saligt Menneske, naar det befinder sig i denne salige Tilstand og staar som en smykket Brud for Jesu Christi, den himmelske Brudgoms Ansigt?

§ 28. Vi gaa nu over til den Brug, vi skulle gjøre af denne Betragtning, og uddrage da 1) en Lærdom deraf om, hvorledes vi skulle besvare de Indvendinger, der gjøres af Gudsfornegterne og Spotterne, som efter de gamle Saducæeres Maade fremføre mange urimelige Ting angaaende Legemernes Opstandelse og det evige Liv. Hvorledes vil det se ud, sige de, naar vi Alle skulle blive levende igjen, og Enhver skal bringe sit Legeme tilbage med sig, saadant som det her har levet? Da maa der jo komme en utallig Mængde sammen! Hvorfra skulle de Alle tage Mad og Drikke? Hvorfra skal man faa saa meget Korn eller saa mange Kjør, Svin og Faar, at de Alle kunne faa at æde? Hvorfra skulle de Alle tage Klæder, Sko og Bedækning og Alt, hvad der hører til Livets Ophold? Vi kunne jo neppe nu komme ud med, hvad vi have; hvorledes vil det da ikke blive, naar Verden bliver fuld, og Enhver skal have sin Kone og sine Børn, Gaard og Grund osv.? Ja, hvorledes skal det endvidere blive? thi naar jeg staar op, saa staar min Kone op, mine Børn ligesaa, ja min Fader og Moder, min Faders Fader og Bedstefader og saa fremdeles, ja min Herre og Landsfyrste og hans Fader. Hvad skal der da blive af alle Keisere, Konger, Herrer og Fyrster? Skulle de allesammen ligefra sin første Stamfader af have samme Land og Regjering paa en Gang? Skal der i en By være ligesaa mange Herrer, i et Hus ligesaa mange Husbonder, Tjenere og Piger, som der tilforn har været efter hverandre? Ligeledes, naar en Mand har havt mange Koner, skal han da tage dem alle til sig paa en Gang? osv. Den salige Luther, som anfører dette, svarer imidlertid meget godt herpaa, at Legemet vel beholder sin Natur, men at dets

Brug ikke bliver den samme. Thi det er ikke noget Skabt, siger han, at Mennesket er en Tjener, Tjenestepige, Fader eller Moder, Herre, Fyrste, Konge paa alle Lemmer, og det skal ikke længer gjøre saadan Brug af dem til sin Nødtørft, som det nu maa gjøre, men blive saaledes beskaffent, at det Intet skal behøve, hverken at æde eller drikke, hverken at bo hos Mand eller Kone, avle Børn, dyrke Agre, styre Hus eller Stad, og kort sagt, Alt, hvad der hører til dette forgjængelige Livs timelige Goder og Væsen, skal ophøre, som ogsaa Christus lærer, idet Han siger: „De skulle hverken tage tilægte eller gives tilægte; men de ere ligesom Guds Engle i Himmelen" (Matth. 22, 30). Saaledes lader da hint Liv sig ikke bedømme efter dette, og stemme Skriften og Fornuften ikke overens.

§ 29. Denne Betragtning skjænker endvidere en sød Trøst imod al dette Livs Elendighed, Nød og Død, imod Sorger for Føde og Klæder. Hisset skulle vi aldeles ikke mere behøve at klage og sige: Hvad skulle vi æde? hvad skulle vi drikke; eller hvormed skulle vi klæde os? Husbonden skal ikke længer være bekymret, arbeide, løbe og rende; ingen Moder skal mere føde med Smerte, opdrage Børn osv. Vi skulle ikke mere frygte for nogen Krig, Dyrtid, Pest og andre Plager; Alt vil være nyt, lifligt, trøsteligt, saligt, glædeligt. Vel kunne vi ikke dølge for, at Børnene ville kjende sine Forældre og Forældrene sine Børn, og at Ægtefolk, Børn, Slegtninger og andre gode Venner ville elske hverandre indbyrdes; men dette vil ske uden kjødelige Hensyn, uden Bekymring og arbeide. De gudfrygtige Fyrster skulle vel ogsaa kjendes for, at de her i Verden have været Saadanne, og at de have elsket den Herre Jesum i sin Stand; men de skulle da ikke herske over Andre, men gjerne være iblandt dem, der have været af ringere Stand, som Borgere, Bønder, Betlere, og omgaaes med dem. Da skulle de Fattige, Enker og Faderløse ikke mere have nogen Nød; men Gud skal være deres Alt.

§ 30. Saa bør vi ogsaa mærke os Følgende til vor Trøst imod Sygdomme og selve Døden. Naar vi i dette Liv have Alt efter Ønske, — naar Ægtefolk leve glade og fornøiede med hinanden, — naar Forældre finde Glæde i sine Børn og disse i hine, — naar vi nyde Fred og Ro og med Glæde bruge den, saa maa vi dog altid frygte for, at vi omsider ville blive syge, ja endog dø, og at saadan Glæde og Lyksalighed tilsidst vil ophøre. Vort Legeme er saa at sige en levende Grav, lig en raadden Ved, der giver et Skin fra sig i Mørke, men efterhaanden aldeles forraadner. Desuden giver Synden, som bor i vort Legeme, og hvorfra Nød og Død komme, os det Meste at bestille; vi maa ofte sukke og græde under mange ulykkelige Hændelser og næsten arbeide os tildøde. Og alt dette har Gud ordnet saaledes efter det sørgelige Syndefald, nemlig, at hele Verden, vort ganske Legeme og vi selv skulle være fulde af Elendighed, Arbeide, Møie, Jammer, Nød og Død, for at vi kunne indse, at vi endnu vandre udenfor vort rette Fædreland, og for at forbitre os Verden og vække en hjertelig Længsel efter Himmelen hos os. Men omsider vil Alt blive bedre, og hisset skulle vi ikke have Noget af, hvad her er opregnet at frygte for. Vi skulle være sunde og friske, uden Sygdomme, glæde os uden Bedrøvelse, leve uden Død. Dette usle og elendige Legeme, som maa taale Hede og Kulde og udholde haardt Arbeide, vil være vædet med den guddommelige Naades Dug, ligesom en Rose i Morgenrøden. Dette Legeme, som har været underkastet Synden, vil være et klart, evigt Tempel for Sjelen, ja for Gud selv. Dette Legeme, som har været om-

givet af saa megen Nød og Død, at det er blevet aldeles uanseligt, vil da lyse med himmelsk Klarhed. Skulde ikke dette være trøsteligt og glædeligt? Foraarsager det ikke en ualmindelig Glæde, naar en forønsket Lykke her i Timeligheden bliver et Menneske tildel, saasom naar han bliver forfremmet fra en ringere Stilling til en høiere eller fra en stor og overordentlig Undertrykkelse opnaaer en ædel Frihed? Skulde det da ikke meget mere være en overvættes Glæde for de udvalgte Salige i Himmelen, naar de have aflagt sine elendige, usle og dødelige Legemer med alle dets Plager og nu ere ophøiede til Udødelighed og begavede med Guds Børns herlige Frihed? Skulde man ikke gjerne underkaste sig Alt for at blive delagtig i denne Herlighed og Klarhed?

§ 31. Lader os da bo i denne forgjængelige og brøstfældige Lerhytte, saalænge Gud behager! Han vil omsider nedbryde den og give os et forklaret Legeme istedet. Lader os kun trøstigt kjæmpe med dette Livs Møisommeligheder, saalænge som det er Guds Villie; vi skulle omsider vinde Seier og gjennem Trængsel, Nød og Død gaa ind til det evige Liv og den salige Herlighed. Lader os heller ikke frygte for Døden eller forfærdes, naar vi tænke paa vor Grav! Thi hvo skulde ikke gjerne ville aflægge de gamle Pjalter og gaa tilsengs, naar han var vis paa, at han om Morgenen skulde finde og iføre sig herlige Klæder, besatte med Diamanter og Perler? Lad Legemet forsmægte, raadne og hensmuldre; Gud vil vederkvæge, oplyse og lyksaliggjøre det. Vort Gravsted er et deiligt og lysteligt Havebed; ak, hvilke herlige Blomster ville ikke der fremspire og opvoxe! Lad Øinene briste; lad alle Lemmer bukke under og dø; Gud vil ved sin Kraft atter bringe dem for Dagen og opfylde dem med himmelsk Lys, Klarhed og Herlighed.

§ 32. Og lader os Alle med hverandre tragte efter at opnaa denne evige Herlighed og desaarsag nære en inderlig Længsel efter den Herres Jesu Tilkommelse! Vi skulle bestræbe os for ved vore Sukke og Bønner ligesom at drage denne ned fra Himmelen og ihukomme, at vel er den Dag, da Sjelen farer ud af Legemet, en saare lykkelig Dag, men dog langt lykkeligere den, da vi blive gjenforenede med vort Legeme! O kjære yderste Dag! o salige, ønskelige og glædefulde Christi Tilkommelse! o længselsfuldt forventede Glædesdag! o salige Sabbat! o Begyndelse til den evige Hvile! naar vil du dog omsider oprinde? O Jesus, hvor bliver Du dog af? Naar vil Du dog frie os fra dette Dødens Legeme og give os et ret levende, forklaret Legeme? Men denne Herlighed vil Ingen opnaa, medmindre han har lagt Vind paa Gudsfrygt og Hellighed i dette Liv, hvorfor vi da i Betragtning heraf „skulle leve viseligen og retfærdigt og gudeligen i denne Verden, forventende det salige Haab og den store Guds og vor Frelsers Jesu Christi Herligheds Aabenbarelse" (Tit. 2, 12. 13).

§ 33. Til dette Øiemed er det tjenligt, at vi itide lære at foragte Verden med al dens Pragt og Herlighed som en Forfængelighed. Mennesket mærker og ved jo godt, at det fattes det paa Prydelse og Klarhed, og at det har mistet sin bedste Prydelse og Herlighed ved Synden; derfor vil det nu smykke og anseliggjøre sig med Guld, Sølv, Perler, Ædelstene, med skjønt farvet Silke, hvidt Linned og Deslige. Men hvilken elendig Prydelse! Thi om et Menneske end tigger Noget sammen snart her, snart der, Ædelstenene af Jordens Kløfter, Perlerne af Havet, Silken af Ormene og Farverne af Urterne, Rødderne og Blomsterne for dermed at smykke sig, saa bliver det dog et Menneske, en Orm og Maddik, under-

kastet Synd, Sygdom og Død og kan alligevel ikke derved gjøre sig tækkelig og velbehagelig for Gud. Juliana Paulina, en adelig Romerinde, og en Prinsesse af Rosseno have eiet Smykker af Ædelstene, som bleve vurderede til mange Tusinde Daler; men have disse ogsaa formaaet at gjøre dem salige? Ak, de have været forfængelige! Om en udvalgt Sjel saa Tusinde saadanne Prinsesser, vilde den dog udraabe med Venderkongen Gelimer: Forfængelighed over al Forfængelighed! eller snarere med Salomo: Det er Altsammen Forfængelighed. Men den, som har smykket sig med Christi Retfærdighed og Hellighed, han vil komme til den evige Herlighed, hvor det skal hede: Klarhed over al Klarhed! Glæde over al Glæde! Salighed over al Salighed!

§ 34. Naar Menneskene er pyntede som skjønnest, saa forekomme de mig at ligne Sommerfuglene, som prunke med brogede Farver, men dog ere en elendig Orm, som falder hen i Støv, naar man tager den i Hænderne. De ligne Raketterne, som stige op i Luften, lyse og glimre i allehaande Farver, men snart falde ned igjen og forgaa i Røg, saa at man ikke finder Andet af dem paa Marken end noget udbrændt Papir. Jord er Jord, hvad enten man bedækker den med en gammel Sæk og Matter eller med et kostbart Tapetseri og Silke. De Troendes Prydelse derimod er henlagt til dem i Himmelen, hvor alt andet Tiggerkram intet duer, ei heller findes, fordi Guds Herlighed er de Udvalgtes Klædning, Prydelse, Pynt og Alt, hvilket den hellige Johannes tilkjendegiver i sin hemmelige Aabenbaring, hvor han siger at have set en Kvinde, beklædt med Solen og Maanen under hendes Fødder og paa hendes Hoved en Krone af tolv Stjerner (Aab. 12, 1). Det er det, vor Frelser siger, nemlig, at vi skulle skinne som Solen (Matth. 13, 43) og som den udstrakte Befæstnings Skin, som Herrens Profet udtrykker sig, „og som Stjernerne evindelig og altid" (Dan. 12, 3). Saa hjælpe nu Gud, at vi stedse maa tænke herpaa, med Længsel tragte derefter og tilsidst opnaa og virkelig erfare det! Ham være Ære og Magt nu og i al Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels tilkommende Herlighed og Salighed.

Niende Prædiken,

der handler om Guds Beskuelse og Sjelens Samfund med Ham.

Ps. 17, 16: Jeg skal beskue dit Ansigt i Retfærdighed; jeg skal mættes, naar jeg opvaagner efter din Lignelse.

§ 1. Naar den hellige Apostel Paulus vil ønske og udbede sig Noget for Efeserne, saa ved han intet Bedre at bede om, end „at Gud vil give dem Visdoms og Aabenbarelses Aand i Kundskaben om Ham, deres Forstands oplyste Øine, at de kunne kjende, hvilket det Haab er, som Han kaldte dem til, og hvilken Hans Arvs herlige Rigdom er iblandt de Hellige, og hvilken Hans Magts overvættes Storhed er over os, som tro efter Hans vældige Krafts Virkning“ (Efes. 1, 16 flg.). Dette Ønske og denne Bøn af Apostelen fortjene vel at overveies, idet han deri viser, hvad christelige Lærere skulle anse for mest magtpaaliggende for sig, saa at de ikke bede Gud om, at Han vil gjøre deres Tilhørere rige, ærede og anseede i Verden, men at Han vil give dem Visdoms og Aabenbarelses Aand. Han taler ikke om en saadan Aabenbarelse, som Sværmerne vente sig, naar de kaste sig til Jorden i det Haab, at Noget skal blive dem indgivet og umiddelbart aabenbaret, hvorved Mange ere blevne bedragne, idet de have faldet paa egne Tanker og Drømme og foregivet, at en Aand har aabenbaret sig for dem, om hvilken de dog ikke kunde sige, enten den var sort eller hvid, — enten det var en god eller en ond Aand; men han mener Gud den Hellig-Aand, Faderens Aand, ved hvem Gud har aabenbaret og tilkjendegivet Profeterne og Apostlene sit Riges Hemmeligheder, — som da Apostelen selv siger paa et andet Sted: „Os har Gud aabenbaret det formedelst sin Aand; thi Aanden ransager alle Ting, ogsaa Guds Dybheder“ (1 Kor. 2, 10), ligesom ogsaa den Herre Jesus sagde til sine Disciple: „I ere ikke de, som tale; men det er Eders Faders Aand, som taler i Eder“ (Matth. 20), og altsaa have „de hellige Guds Mænd talt, drevne af den Hellig-Aand“ (2 Pet. 1, 21).

§ 2. Omendskjønt nu „Aanden er den samme, saa er der dog Forskjel paa Naadegaver“ (1 Kor. 12, 4), af hvilke Apostelen her nævner to, nemlig Visdom og Aabenbarelse. Visdom giver Gud den Hellig-Aand, naar Han oplader og oplyser vor Forstand, saa at vi kunne se og erkjende Guds Kraft i Hans Hemmeligheder; Aabenbarelser giver Han, naar Han lader sine Egne læse Noget i Hans Ord, som det naturlige Menneske, der farer over det med sin Fornuft, ikke ser, ligesom ogsaa den hellige Apostel siger: „Det naturlige Menneske

fatter ikke de Ting, som høre Guds Aand til, og han kan ikke kjende dem; thi de bedømmes aandeligen" (1 Kor. 2, 14); naar Gud den Hellig-Aand bringer Lyset ind i Menneskets Hjerte og Sjel, saa ser han, hvilken Aandens Sands er. Derfor finde de sig saare skuffede, som formene at kunne ved egen Kløgt og Forstand komme nogen Vei i Forklaringen af Guds Ord og ikke først og fremst ydmygeligen have bedet Gud om Aabenbarelsens Aand, og om at Han vilde lade dem forstaa Visdom i Løndom (Ps. 51, 8) og herliggjøre Jesum Christum i deres Hjerter, det er: give dem den rette Forstand paa Christus og Hans Person, Embede og Velgjerninger. Om Jøderne og deres Lærere vidner Skriften, at Guds Ord paa hver Sabbat blev oplæst i deres Synagoger, men at de dog ingen Kundskab havde om Christus. Hvorfor? De havde ikke Aabenbarelsens Aand, der kunde have borttaget Moses's Dække af dem og kastet et klart Skin ind i deres Hjerter, medens derimod mangt et enfoldigt Hjerte, som har paakaldt Gud om Aabenbarelsens Aand, besidder mere Lys og Kundskab end ti Andre, som indbilde sig Meget af sin Viden og hvilke det gaar som Kammersvenden fra Æthiopien, der læste Profeten Esaias, men ikke vidste, enten Profeten talte om sig selv eller om en Anden, hvor han taler om Christi Lidelser. De læse en Bog i et ubekjendt Sprog, og alle Profeternes Syner ere for dem som Ordene i en beseglet Bog, som man vilde give En, der forstod sig paa Skrift, sigende: Kjære, læs dette, men hvortil han svarede: Jeg kan ikke; thi den er beseglet, — eller som man vilde give En, der ikke forstod sig paa Skrift, sigende: Kjære, læs dette, men hvortil han svarede: Jeg forstaar mig ikke paa Skrift (Esai. 29, 11. 12).

§ 3. Apostelen beder derfor medrette om, at Gud vil give dem Visdoms og Aabenbarelses Aand i Kundskaben om Ham og deres Forstands oplyste Øine. Hvor nu Gud den Hellig-Aand, som Visdommens og Aabenbarelsens Aand, findes, der virker Han en tredobbelt Kundskab, saa at vi for det Første kjende og forstaa det Haab, som Gud kaldte os til, hvormed han ikke mener det almindelige Christenkald til den christne Kirke og Øvelse til Gudfrygtighed, ei heller noget særeget Kald til dette eller hint Embede, men det allersæregneste Kald til den himmelske Herlighed og taler om Haabet om dette Kald, som ellers benævnes det Haab, der er os henlagt i Himlene, — det Gode, som er gjemt for os (Kol. 1, 5; Ps. 31, 20). Ligesom Forældre ofte henlægge og opbevare Noget til sine Børn og give dem Haab om, at de engang skulle faa det, dersom de vise sig barnlige og lydige, saaledes aabenbarer Gud den Hellig-Aand den Skat for de Troende, som ved Guds Haand opbevares til dem i Himlene, Herlighedens Krone, til hvilken alle de ere kaldte, som elske Christi Aabenbarelse og med Glæde forvente den. De, som nu vandre sit Kald værdigt, de have det Haab, at de skulle erholde det Klenodie, som hører til Guds Kald herovenfra i Christo Jesu; de forglemme, hvad der er bagved, og strække sig efter det, som er foran, og ile mod Maalet (Filipp. 3, 13. 14).

§ 4 Gud den Hellig Aand giver derhos Visdom til at kjende Hans Arvs herlige Rigdom iblandt de Hellige. Vi er Guds Børn, efterdi Han i sin Søn har gjort os til Børn formedelst Troen; men dersom vi ere Børn, ere vi ogsaa Guds Arvinger og Christi Medarvinger (Rom. 6, 16. 17). Denne Arv kunde vi nu ikke kjende, medmindre den Hellig-Aand vidnede med vor Aand derom. Vi ere som de mindreaarige Børn, der ikke vide, hvad Barneret er, førend de komme til Skjels Aar og Alder; saaledes

vide heller ikke vi, hvilken herlig Arv vi hisset have, medmindre Herrens Aand aabenbarer os det og udbreder og forklarer denne Skat i vore Hjerter. Verden tror, at der med Christendommen ikke følger Andet end Fattigdom og Betleri; men Guds hellige Børn vide, hvor rig den tilkommende Arv er iblandt de Hellige, og saasom Gud den Hellig-Aand lærer dem den at kjende, saa føle de Længsel efter at tiltræde og besidde den og agte Alt, hvad der er i denne Verden, for Skarn imod denne overvættes Rigdom og imod „den ubesmittelige og uforvisnelige Arv, som bevares til dem i Himlene (1 Pet. 1, 4).

§ 5. Det er imidlertid tillige fornødent, at vi kjende Hans Magts overvættes Storhed over os, som tro efter Hans vældige Krafts Virkning; thi Haabet vilde snart synke eller udslukkes hos os, dersom vi ikke vare overbeviste om, at Gud formaaede at give os, hvad Han har forjættet. Naar vi betragte vor udvortes Tilstand, saa finde vi ikke Andet end Kors, Elendighed, Jammer, Nød, Sygdom og tilsidst Døden; da kunne vi naturligvis ikke forestille os, at vi ere Guds Børn, der havde saa herlig en Arv at vente; da tør vel endog Somme tænke og sige: Er Herren med os, hvorfor vederfares os da saa megen Elendighed? Ere vi Guds Arvinger, hvorfor lader Han os da nedsynke i Fattigdom? Man spotter daglig over os og siger: Hvor er nu din Gud? Man fortæller os om en Krone, der er henlagt til os i Himlene, og Verden kroner os daglig med Torner og klæder os daglig med Spot og Haan. Man trøster os med Indgangen til den himmelske Herlighed for at annamme vor Arv og støder os ned i Jorden, for at Møl og Orme skulle fortære os. Saaledes ser det for Fornuften ud, som om der af alt dette tilsidst skulde blive Intet. Men hvad der synes Fornuften umuligt, det gjør Troen muligt, idet den ved, at Herlighedens Fader formaar over alle Ting at gjøre langt overflødigere, end hvad vi bede og forstaa, og at Han giver Ære istedetfor Skjændsel, Rigdom istedetfor Fattigdom og erstatter alle vore Kors og Møisommeligheder med lutter Glæde og Herlighed, og hvad de legemlige Øine her ikke se, det ser Troens Øie, oplyst af den Hellig-Aand, der virker en saadan herlig Kundskab hos de Troende.

§ 6. Ting, som ere langt borte eller høit tilveirs, kunne vi ikke saa ganske nøiagtigt skjelne med vore Øine, og de synes os ofte meget smaa. Omendskjønt den Ild, som Hyrderne eller Jægerne opgjøre i Skoven, eller som til de Søfarendes Bedste antændes paa Kysterne, er temmelig stor, forekommer den dog dem, som se den i lang Afstand, meget liden, saa at de skulde sværge paa, at det kun var et lidet Lys; men jo nærmere de komme, desto bedre se de dens sande Størrelse. Det Samme er Tilfældet med Kuglerne paa høie Kirketaarne; Mange skulde tro, at deres Hat var større end en saadan Kugle, naar de betragte den nede fra Jorden; men man ved dog, at de ere flere Alen i Omkreds og kunne rumme flere Spand Vand. Man kan heller ikke med sine svage Øine udgranske Himmellysenes Beskaffenhed; men de Stjernekyndige have opfundet Redskaber og Hjælpemidler, hvorved mange Ting ere blevne opdagede, som ellers ere skjulte for menneskelige Øine. Solen er efter vor Mening ikke saa synderligt stor; men der siges dog, at den er tre Hundrede sex og sexti Gange større end Jorden og, efter hvad man har iagttaget gjennem store Kikkerter, at se til som et stort Hav, der syder med stedse opstigende Dampe; den er efter en navnkundig Mands Iagttagelse at se til som smeltet og flydende Malm, naar den i Smeltehytterne staar

i store Kumme og stedse kruser sig og udsender en med Lys og Ild blandet Røg.

§ 7. Stamfaderen Abraham fik af Gud Befaling til at gaa ud paa Marken og tælle Stjernerne, som Noget, der var umuligt (1 Mos. 15, 5); naar nu vi have langt svagere Øine end han havde, saa vil det for os være saa meget mere umuligt. Imidlertid have lærde Mænd ved Hjælp af Kikkerter fundet Mere, end de naturlige Øine kunne se uden samme. Hvo kan opdage Stjerner i den hvide, klare Kreds paa Himmelen, som man kalder Melkeveien? Ikkedestomindre maa man indrømme Sandheden af, hvad En har sagt, nemlig, at dette hvide Himmelstrøg opstaar af den dunkle Glands af mange Tusinde smaa Stjerner, som ere sammenhobede der, og som man gjennem Kikkerter ganske tydeligt kan skjelne. Heri finde vi nu en Afbildning af den menneskelige Fornufts Skrøbelighed, idet den ikke kan begribe de overjordiske, himmelske Ting, den himmelske Herligheds og det evige Livs Tilstand, medmindre Mennesket bliver undervist af Visdommens og Aabenbarelsens Aand formedelst Guds Ord som et Speil eller en Kikkert, ved hvis Hjælp det begynder at kjende det Haab, som det er kaldet til, og sin Arvs herlige Rigdom, indtil det faar skue Guds Høihed Ansigt til Ansigt, som Han er. Vi Mennesker ere desværre altfor jordiskfindede, tragte alene efter jordiske og verdslige Ting og beundre dem; de himmelske derimod ere langt bortfjernede fra os og synes os meget smaa. Men de, som formedelst andægtige Betragtninger træde noget nærmere til og ved Hjælp af Guds Ords aandelige Kikkert skue igjennem Timeligheden, finde dem saa store, at de ikke kunne udsige dem. Idet vi nu ogsaa have foresat os at tale om Guds Beskuelse og Sjelens salige Samfund med Gud, saa lader os anraabe Ham inderligt om, at Han vil skjænke os et Glimt af sit himmelske Lys i vore Hjerter, saa vi kunne se og fatte det evige Livs Herlighed! Det give Gud ved Jesum Christum! Amen.

§ 8. Alle de, som have skrevet om det evige Liv, sætte dets høieste Grad i Guds Beskuelse, hvori de følge den hellige Skrift, som vi af de nedenfor anførte Sprog af denne, skulle se. Dette er ogsaa i sin Orden, saasom en sand Christen medrette kan sige med Asaf: „Hvem har jeg i Himlene? og lige ved Dig har jeg ikke Lyst til Noget paa Jorden" (Ps. 73, 25). Thi Guds salige Beskuelse vil være Himmelen i Himmelen, som en udenlandsk Lærer udtrykker sig. Diamanten i vor Saligheds gyldne Ring vil Gud være, hvis herlige og guddommelige Ansigt vi i al Evighed skulle skue. Naar Solen ikke skinner, saa er det Nat, om end alle Stjernerne lyse; saaledes vilde ogsaa Himmelen selv synes Eders salige Sjel dunkel, dersom det guddommelige, evige Væsens Sol ikke oplyste den. Helvedes dybeste Trin og de Fordømtes største Kval er den evige Fortabelse fra Guds Ansigt, og saaledes er det omvendt de Saliges største Glæde og Salighed, at de skue Gud Ansigt til Ansigt. Om vi usle Jordorme nu end blot fatte Lidet af denne det tilkommende Livs store Herlighed og blot kunne tænke og tale Lidet derom, saa kan dog nok Gud taale, at vi i dybeste Ydmyghed og hjertelig Andagt grunde paa denne himmelske Salighed, for ved Haabet om vor fuldkomne Salighed at kunne opmuntres desto mere til vor Guds Lov og Pris og til en inderlig Længsel efter Himmelen. Derfor søgte ogsaa den hellige Kong David sin Glæde i saadanne Betragtninger, hvilket blandt Andet kan sees af vor Text, idet han siger: „Jeg skal beskue dit Ansigt i Retfærdighed; jeg skal mættes, naar jeg opvaagner efter din Lignelse. Det er forunderligt, at David

uagtet han var en rig og mægtig Konge, dog aldrig blev mæt; men vi ville let kunne begribe det, naar vi betænke, at de forgjængelige, timelige Goder ikke formaa at tilfredsstille Menneskets Sjel, og man skal ikke letteligen finde noget Menneske, som vil sige: Jeg er vel fornøiet; nu er jeg tilfreds; jeg forlanger intet Mere. Men Gud vil mætte os i det evige Liv, saa at vi i al Evighed intet Andet skulle ønske at se, intet Andet at smage eller føle end Gud. Øiet mættes ei af at se, siger Salomo (Præd. 1. 8); men da skal det have nok.

§ 9. Jeg siger da for det Første: Ligesom vi i dette Liv se og kjende Gud i Skabningerne og nyde den Skjønhed, Mangfoldighed og Godhed, som Gud har indplantet dem — thi Gud har ligesom paatrykt enhver Skabning sit Segl, og Alt, hvad vi se i Himmelen og paa Jorden, det er ligesom lutter Bogstaver og Skrifter og Billeder, som fremstille os Guds usynlige Væsen og Hans ubegribelige og uransagelige Godhed, Visdom og Almagt — saaledes er der ingen Tvivl om, at efterdi Gud er et stadigtvirkende og, om jeg saa maa sige, udadvirkende Væsen, vil Han ogsaa i Saligheden og Himmelen frembringe saa mange Undere af sin Godhed, Visdom og Almagt, at vi med den største Glæde ville forlyste os derved evindelig. Den nye Himmel og den nye Jord, som Guds Aand har forjættet os, ville blive opfyldte med tusindfold og atter tusindfold Undere af Guds Kraft og Miskundhed, i hvilke de salige og udvalgte Guds Børn ville se Hans Herlighed og ikke blot se den, men tillige besidde, føle og nyde den; men dette vil dog alligevel ikke være Guds rette Beskuelse, hvori den høieste Salighed bestaar.

§ 10. For det Andet: Gud fremstiller sig i dette Liv for sine Hellige i Drømme, Syner, Henrykkelser og Billeder, hvilket navnlig har vederfares Hans Profeter. Ofte har Han ladet sig se i menneskelig Skikkelse og i denne Skikkelse ytret saadan guddommelig Kraft og saaledes aabenbaret sin Majestæt og Herlighed, at de Mennesker, som have nydt denne Ære, med Sandhed kunne sige, at de have seet Gud, ligesom Jakob sagde, at han havde indladt sig i Kamp med Guds Søn (1 Mos. 32, 24 flg.), og ligesom Gud Herren selv vidnede om Moses: „Jeg vil tale mundtligen og synligen med min Tjener Moses og ikke i mørk Tale, og han skal beskue Herrens Lignelse“ (4 Mos. 12, 8). Profeten Mikæas, som Kong Akab paa Grund af Kong Josafats Indsigelser lod hente for at spørge ham, om de skulde drage med hinanden i Krig til Ramoth i Gilead, siger blandt Andet: „Jeg saa Herren sidde paa sin Throne og al Himmelens Hær staaende hos Ham ved Hans høire Side og ved Hans venstre Side“ (1 Kong. 22, 19). Saaledes saa ogsaa Profeten Esaias Ham (Esai. 6, 1). Ogsaa for Abraham viste Gud sig i Skikkelse som et Menneske, og Abraham kaldte dette Menneske med Herrens Navn; ja, Abraham bøier sig til Jorden for ham og tilbeder ham (1 Mos. 18, 2. 3). Nu viste der sig lige indtil tre menneskelige Skikkelser for denne Stamfader, hvilke alle mødte ham paa en Gang. Nogle formene, at Gud blot aabenbarede sig i en af disse menneskelige Skikkelser, og at de andre kun vare paatagne af to Engle. Hvad der bestyrker denne Mening, er, at kun en af disse tre Personer taler som Gud, og at Abraham kun tilbeder denne Ene, som heller ikke viste sig mere, hvorfor de andre kun kaldes Engle. Men Andre tro med nogle gamle Kirkelærere, at disse tre menneskelige Skikkelser vare den allerhelligste, og i Evighed allerhøiværdigste Treenigheds sande Billede og levende Figur. Nu ved jeg ikke at sige for vist, om Gud vil aabenbare sig i Himmelen

for sine Udvalgte i lignende Billeder og herlige Skikkelser og gjøre disse endnu herligere og prægtigere end nogen, hvori Han har vist sig for sine Venner i dette Liv, uagtet Johannes's hemmelige Aabenbaring fremstiller saadanne Aabenbarelser for os. Men om det skulde behage Gud Herren at lade noget Lignende vederfares Hans Hellige i Himmelen, saa siger jeg, at denne Beskuelse dog endnu ikke indeholder Salighedens høieste Grad.

§ 11. Jeg siger ogsaa for det Tredie, at Gud vil vise sig i sine Hellige som i ligesaa mange Speile (2 Thess. 1, 10). Thi om der i den klare Middagsstund laa ligesaa mange af de ædleste Stene forfærdigede Speile paa Jorden, som der er Stjerner paa Himmelen, vilde da ikke Solen sees i ethvert af dem? vilde ikke Solens Afbildning fremstraale klart i dem alle? vilde der ikke fra ethvert Speil formedelst Solens Straaler opstige en overvættes Glands i Luften vidt og bredt omkring og foraarsage et utrolig Lys? Uden al Tvivl maatte dette ske. Naar saaledes Sjelen henvender sig til andre Udvalgte og broderligen omgaaes med dem, ser den i dem Guds allerhelligste Ansigt og føler derved en stor Glæde, ligesaavelsom naar den kommer til at see Guds høilovlige Ansigt i de mange Millioner Engle; thi disse saavelsom hine ere intet Andet end klare Speile, fordelte hele Himmelen over, hvilke optage det uendelige Lys's Sol, nemlig den Allerhøieste og Hans deilige og yndige Ansigt, i sig, saa at det først da opfyldes, hvad her er begyndt og hvad den hellige Apostel siger: „Vi Alle, som med ubedækket Ansigt skue Herrens Herlighed, ligesom i et Speil, blive forvandlede efter det samme Billede fra Herlighed til Herlighed" (2 Kor. 3, 18); thi omendskjønt den ene Udvalgte vil se Guds allerhelligste Aasyn straale med udsigelig Herlighed i den anden, som i et Speil, saa vil dette dog ikke være Guds rette Beskuelse og de Udvalgtes høieste Salighed.

§ 12. Jeg maa endvidere for det Fjerde sige: Ligesom nogle af de Hellige have seet Christum i dette Liv, efter at Han var indgangen til sin Herlighed, t. Ex. Paulus, der anfører som et af sine særegne Fortrin: „Er jeg ikke en Apostel? er jeg ikke fri? har jeg ikke seet vor Herre Christum? ere I ikke min Gjerning i Herren?" (1 Kor. 9, 1) og den hellig Stefanus, som, da han knælede og skulde stenes, sagde: „Se, jeg ser Himlene aabnede og Menneskets Søn staaende ved Guds høire Haand" (Ap. Gj. 7, 56), og den hellige Johannes, som forskjellige Gange i sin hemmelige Aabenbaring siger, at han har seet Guds Søn, saaledes er der ingen Tvivl om, at de udvalgte Sjeles første Glædessyn i Himmelen vil være Jesu Christi, vor allerkjæreste Frelsers, livsalige og guddommelige Ansigt. De ville se Hans underfulde Person, i hvilken den guddommelige og den menneskelige Natur ved en ubegribelig og uopløselig Forening ere forbundne; de ville se, hvorlunde Guddommens Fylde bor legemligen i Ham; de ville se Hans kjærlige, guddommelige Hjerte, der syder af Godhed og Kjærlighed; de ville se Hans Herlighed; Han vil aabenbare sig for dem, ikke gjennem Ordet og paa en lønlig Maade i Aanden, men synligen, nærværende, vældeligen, osv.

§ 13. Ihvorvel jeg nu gjerne tilstaar, at den høieste Salighed saagodtsom vil bestaa heri, hvorfor den hellige Apostel kun ønsker at „vandre herfra og være med Christo" (Filipp. 1, 23), saa maa vi dog overensstemmende med Guds hellige Ord for det Femte sige, at den himmelske Saligheds høieste Trin, ja dens Hjerte og Kjærne vil være, at vi skulle skue Gud Ansigt til Ansigt; vi skulle se den usynlige, uendelige, ube-

gribelige, udødelige og evige Gud, den treenige Gud, Fader, Søn og Hellig-Aand. De Udvalgte skulle ikke blot se et guddommeligt Billede, men det guddommelige Væsen; de skulle skue ind i Guds Dyb og se, hvorlunde den evige Fader føder sin enbaarne og evige Søn, — hvorlunde den Hellig-Aand evindelig udgaar fra Fader og Søn, og hvorlunde de alligevel forblive et Væsen; de skulle se, hvor viseligen Gud forbinder sin Retfærdigheds med sin Barmhjertigheds Gjerninger og ville nu forstaa Hemmeligheden i Menneskeslægtens Gjenløsning, og hvorlunde Han gjør salig af Naade og fordømmer af Retfærdighed, samt alle Troens andre Hemmeligheder; „i Hans Lys skulle de se Lys" (Ps. 36, 10); de skulle se Gud, ikke som en fortærende Ild, men som et lifligt og glædefuldt Lys; de skulle vel se Ham i Hans guddommelige Majestæt og Herlighed; men denne vil dog være beklædt og, om jeg saa tør sige, blandet med Sødhed, Skjønhed og Liflighed, saa at saadan Beskuelse ikke vil føre nogen Frygt og Forfærdelse, men lutter Fred og Salighed med sig, hvilket den hellige Johannes tilkjendegiver, idet han siger at have seet Guds Throne omgiven af en Regnbue, som et Tegn paa Hans Naade og Kjærlighed (Aab. 4, 2. 3).

§ 14. Her kunde nu Nogen sige: Hvorledes kan et Menneske se den uendelige Gud, og det fuldkommen? Jeg svarer: Naar der siges, at vi skulle se den treenige, herlige og salige Gud fuldkommen, saa maa dette Ord ikke henføres til Gud, som om vi skulde se lige til Bunden af Guds Majestæt og Herlighed og af Hans guddommelige Væsen; thi heller ikke Keruberne og Seraferne formaa at udgrunde Guddommens hele Dyb, men fremstilles os saaledes, at de skjule sine Ansigter med sine Vinger for den høilovlige Guds Aasyn (Esai. 6, 2; Ezek. 1, 11), hvormed tilkjendegives, at de ikke ganske kunne begribe den evige og ubegribelige Guds hele Herlighed og Klarhed; men Ordet fuldkommen gaar paa os og betegner, at vi skulle skue saa Meget af Gud, i Gud og paa Gud, at vi deri skulle have fuld Tilfredsstillelse og den fuldkomne Salighed. Thi ligesom vort Øie, naar det beskuer Solen i den klare Middagsstund, siger en navnkundig Lærer,*) ikke opfanger eller kan opfange alle dens Straaler, men dog modtager saa Meget, at det bliver tilstrækkeligen oplyst og ikke vilde modtage mere Lys og Klarhed, om der skinnede Tusinde Sole, saaledes er det vistnok ogsaa, naar vi betragte Lysets Fader og denne vor Sjels deilige Sol, umuligt at opfange de uendelig mange Straaler, men vi skulle dog opfange saa mange deraf, som fornødent er for at fordrive alt vort Mørke og fylde os med en fuldkommen Klarhed, ja for at gjøre os selv til Lys for Herren, og for at vi kunne skinne som ligesaa mange Stjerner og smaa Sole. Han tilføier strax efter: Og ligesom et Kar, der nedsænkes i Havet, ikke optager alt Vandet, men kun, hvad det kan rumme, saa at Intet bliver uudfyldt, saaledes ere hellerikke vi, naar vi nedsænkes i dette Guddommelighedens Hav, modtagelige for og kunne ikke rumme saadan uendelig Herlighed og Salighed, men ville dog fatte og begribe nok til at tilfredsstille al vor Attraa og mætte al vor brændende Iver, saa at vi paa denne Maade Intet ville mangle i en menneskelig Skabnings allerhøieste Lyksalighed, osv. Og saaledes bliver nu det guddommelige Væsens Beskuelse vor Herligheds Væsen, og den salige Gud bliver Kilden til vor evige Salighed.

§ 15. Her opstaar nu det Spørgsmaal, om vi ogsaa skulle se Gud med vort forklarede Legemes Øine. Herpaa svarer jeg: Jeg ved vel, at de fleste

*) Drelincourt, mod Frygten for Døden.

Lærere i Kirken besvare dette Spørgsmaal med Nei og sige: Vi skulle alene se Gud med vor Sjels Øine; men jeg ved ogsaa, at der har været Flere blandt de Ældre og Nyere, som have antaget det Modsatte. Den ypperlige Lærer Augustinus, hvem alle Lærde give Vidnesbyrd for stor Beskedenhed og Forsigtighed og en oplyst, dybsindig Forstand, forfegter vel paa et Sted temmelig ivrigt den første Mening; men derimod taler han paa et andet Sted saaledes derom, som om han var kommen paa ander Tanker eller ifalald endnu tvivlede. Det er meget muligt, skriver en velfortjent Lærer i vor Kirke*) efter at have anført sin Mening om den sandselige Beskuelse, at vore Øine kunne blive saaledes skjærpede i det evige Liv ved et overnaturligt Lys, at de kunne se Gud; Gud kan nok ogsaa trænge saaledes ind i Øinene med sin Glands, at Han kan sees ganske nær ved uden al Forandring af Sanserne. Omendskjønt vi ikke vide, hvorledes dette er muligt, saa gjør det Intet til Sagen. Guds Undere ville ikke forstaaes, men troes og forventes. Jeg vil ikke blande mig i denne Strid, men blot korteligen sige min Mening, som er, at jeg forundrer mig over at Nogle saa dristigt have beskrevet Guds Beskuelses Art og Maade, som er den høieste Saligheds-Hemmelighed, og villet indskrænke den til en Sjelens Skuen, men udelukke Legemets Øine, hvilket den hellige Skrift dog intetsteds gjør. Dernæst maa man vide, at det intet Urimeligt kan være for den, som er øvet i aandelige og guddommelige Ting og forstaar Guds Kraft og Skriften, at ogsaa vort forklarede Legemes Øine skulle se Gud, om det end kan forekomme Kjød og Blod urimeligt. Thi for det Første have vi Jobs Udsagn: „Jeg skal beskue Gud af mit Kjød, og mine Øine skulle se Ham" (Job 18, 26. 27), og om disse Ord end medrette fortolkes om Christus, saa er det dog intet Usædvanligt i den hellige Skrift, at ogsaa Gud kaldes vor Frelser, og om de ogsaa forklares om Christus, saa tilkjendegive de dog, at vi skulle se Gud ved Christum med vort Kjøds Øine paa en for os i dette Liv ubegribelig Maade. Visseligen ville de Udvalgte i Himmelen se Faderen i Christo paa en anden Maade end i denne Verden, hvorom Johannes vidner; thi da Filippus sagde til Christus: Herre, vis os Faderen, og det er os nok, saa sagde Christus til ham: Saa lang en Tid har jeg været hos Eder, og du har ikke kjendt mig Filippus? „Hvo mig har seet, har seet Faderen" (Joh. 14, 8. 9). Endvidere: Gud har kunnet berede og modtageliggjøre Christi menneskelige Legeme og Blod eller Hans allerhelligste sande, menneskelige Legeme saaledes, at det kaldes og er et Guddommens Tempel, hvori dens Fylde bor, og dersom den hellige Skrift ikke sagde dette saa tydeligt, saa vilde det forekomme Fornuften ligesaa urimeligt, som hvad vi nu sige. Og skulde Gud ikke kunne berede de forklarede Legemer saaledes, at de paa en eller anden Maade, som vi ikke kjende, virkeligen skulde kunne se Hans guddommelige Majestæt og Herlighed? Endelig se jo ogsaa de bortvandrede Sjele Christi Legeme, og vi skulde ikke ville indrømme, at et forklaret Legeme, et aandeligt Legeme med Guds Tilladelse skulde kunne se en Aand, det er: Gud selv? „Gud formaar jo over alle Ting at gjøre langt overflødigere end hvad vi forstaa" (Efes. 3, 20). Hvo vil udtømme eller udgrunde dette dybe Hemmelighedshav? Maa vi ikke her tage vor Fornuft tilfange under Troens Lydighed? Ligesom Menneskene ikke kunne forklare, hvad Gud er, saa kunne de heller ikke sige, hvad Gud kan eller ikke kan. Jeg vil ikke trætte herom med Nogen; Saadant er ikke Christi Kirkes, ei heller vor Vis; jeg siger kun efter den Naade, som mig

*) Dr. Müller, Kjærlighedskys.

er given, min Mening og den, som tykkes mig at have den bedste Grund i den guddommelige, hellige Skrift og anseede Læreres Anskuelse, og ønsker af Hjertet, at vi ikke ville blande vor Fornuft og dens Skjøn ind i guddommelige og himmelske Ting. Vist er det, at Saligheden vil blive større og overflødigere og herligere end vi kunne forestille os og begribe. Bedst var det, at vi talte med Skriften og sagde: Jeg skal beskue Gud af mit Kjød, og mine Øine skulle se Ham; vi skulle se Ham Ansigt til Ansigt, som Han er, og jeg skulde ikke have drøftet dette Spørgsmaal, dersom jeg ikke havde forment, at en rig Trøst vilde flyde deraf, saaledes som vi i det Paafølgende skulle vise.

§ 16. Vi ville imidlertid noget nærmere efter den hellige Skrift overveie denne Beskuelse, som vi hidtil kun have betragtet i Almindelighed, og betænke, at den tillige indeslutter et nært Samfund med Gud. Det Ord at se er snart sagt; men det har en vidløftig Betydning og stor Kraft; ja det indbefatter Salighedens hele Fylde. Det betegner en Erfaring og Virkning; det betyder undertiden at beskue Noget med Forundring, saaledes som Jøderne ei alene ønskede at se Jesus, men ogsaa Lazarus (Joh. 12, 9); det betyder at betragte Noget med Lyst og Glæde, som de Vise fra Østerland betragtede den Stjerne, som viste sig for dem (Matth. 2, 10); det betegner stundom saa Meget som at erfare, fornemme, nyde, som Profeten Esaias siger om den Herre Messias: „Fordi Hans Sjel har arbeidet, skal Han se det (med Lyst); Han skal mættes" (Esai. 53, 11), og David om sig selv: „Ve mig, dersom jeg ikke troede at se Herrens Gode i de Levendes Land!" (Ps. 27, 13) Skriften taler ogsaa om at se Guds Rige (Joh. 3, 3. 36,) at se Livet, at se paa Guds Retfærdighed eller Naade (Mika 7, 9); saaledes saa Abraham Christi Dag (8, 56), saa at altsaa Guds Beskuelse ikke er et blot Syn, men en Forening med Gud, en Besiddelse af Gud, om jeg saa maa sige, et levendegjørende, heldbringende og fuldkomment Kjendskab til Gud og en Nydelse af den guddommelige Herlighed og Salighed. Denne Beskuelse vil nemlig foregaa ved en gjensidig Meddelelse; vi ville blive modtagelige for den guddommelige Naade og nyde den, saaledes som det ogsaa forholder sig her i Livet med den legemlige Beskuelse, der er henvendt paa en skjøn Gjenstand, der glæder og forlyster Menneskets Sind, idet dens deilige Skikkelse saa at sige udgyder sig med al sin Ynde i det ganske Sind. Derfor sætter den Hellig-Aand i vor Text at beskue og at mættes sammen og forklarer Beskuelsen ved at kjende, nyde og besidde. Thi vi skulle ikke se Gud saaledes, som en Undersaat her ser sin Konge paa hans Throne eller andetsteds i hans Pragt, som han beundrer, men hvoraf han forresten ingen Nytte har, men som Esther fordum saa Kongen af Persiens Ansigt, stod i stor Anseelse hos ham og omgikkes venskabeligt med ham, som ogsaa Rigets Fyrster gjorde. Saaledes ville de Udvalgte se Gud med Lyst og Glæde, med Fred og Ro i sine Sjele og i Virkeligheden nyde det høieste Gode.

§ 17. Vi ville imidlertid for de Enfoldiges Skyld forsøge, om vi ikke kunne oplyse og forklare dette endnu noget bedre. Det forholder sig med Kundskaben om Gud og med Hans Beskuelse i dette Liv, som om En vilde fortælle mig om en herlig, vederkvægende, sød Frugt, t. Ex. Apelsinen, og beskrev mig dens Kraft og roste den høiligen; derved vilde jeg erholde nogen Kundskab om denne Frugt, og der vilde opstaa en Attraa hos mig efter at se og smage den; naar nu Nogen bragte mig en saadan Frugt paa en Tid, da jeg var

syg og tørstig, og gav mig den at æde, saa kjendte jeg den allerede bedre af Erfaringen; men naar tilsidst Nogen førte mig ind i en kongelig Lysthave og stillede mig under et Træ, der hang fuldt af saadanne Frugter, og tillod mig at æde mig mæt af dem, da havde jeg erholdt den størst-mulige Kundskab om denne Frugt. Saaledes høre vi i dette Liv Noget om Gud og Hans Miskundhed; vi faa ogsaa stundom smage nogle Draaber deraf; men paa den Maade bliver vor Længsel ikke ganske stillet, men tvertimod desto mere opvakt; men omsider blive vi indførte i Paradiset, hvor vi sidde under dens Skygge, som vi have stundet efter, og Hans Frugt vil være sød for vor Strube. Vi skulle endvidere ogsaa lægge Mærke til, at vi kunne beskue alskens Ting paa forskjellige Maader. Jeg ser t. Ex. et skjønt Maleri, som fremstiller en yndig Have med deilige Væxter og Blomster i; det forlyster mine Øine i nogen Tid; men tilsidst forsvinder denne Glæde og Fornøielse og er til ingen Nytte for et svagt og syg Menneske; behageligere er det derimod, naar man selv ser en saadan Have i Naturen, og Øinene da ei alene finde, hvad der kan fryde dem, men tillige den liflige Duft trænger gjennem Næsen ind i Hjernen; gjennem Munden gaa de Kræfter, hvormed Luften er opfyldt, til Hjertet, saa at hele Mennesket bliver styrket og vederkvæget. Saaledes vil det ogsaa, om jeg tør sammenligne store Ting med smaa, være beskaffent med Guds Beskuelse. Hvad gavner det en Vandringsmand, om han i Forbigaaende ser et Træ i en Have eller faar Øie paa en Brønd, naar de ere omgivne af en Grøfte eller et Gjærde, saa at han ikke kan nyde Godt deraf? Men Gud vil engang vise os sig selv og sin Miskundhed som en evig og levende Kilde til alt Godt; og ikke det alene; men vi skulle ogsaa fyldes og mættes med Hans Miskundhed evindelig; Han vil glæde os med sit Ansigts Glæde. Dette kan oplyses ved Beretningen om Hagar, Abrahams Tjenestepige; da hun skulde uddrives af hans Hus, lagde han en Flaske med Vand paa hendes Skuldre, og dermed vandrede hun ud i Ørkenen; men det varede ikke længe, før denne Flaske var udtømt, og hun havde ikke nok til sig og sin Søn; men Gud oplod hendes Øine, saa at hun saa en Brønd; da gik hun hen og fyldte Flasken med Vand og gav Drengen at drikke (1 Mos. 19, 14 flg.); saadanne er alle denne Verdens Goder; de formaa ikke at mætte et Menneskes Sjel; men naar den faar Guds Ansigt at skue, bliver den mæt; da kommer den til den levende Vandkilde (Aab. 7, 17) og skal i al Evighed ikke tørste mere. Jeg vil endnu tilføie en Lignelse. En kongelig Brud har af Brudgommens Sendemænd hørt Meget om hans Herlighed, Rigdom og Pragt; hun har ogsaa modtaget hans Portræt tilligemed mange Klenodier og Foræringer. Herved bliver hun begjærlig efter at skue selve Brudgommen; hun maa foretage en lang Reise over et stormfuldt Hav; hun maa ofte med stor Fare drage over Marker og igjennem Skove; men hun taaler og underkaster sig gjerne alle Farer og Besværligheder og trøster sig med det søde Haab, indtil hun omsider kommer til det kongelige Pallads, hvor hun først bliver herligen modtagen af Betjentene og siden af Kongen selv; da ser hun ham og al hans Rigdom og Herlighed; men hun bliver ogsaa strax indført for selv at nyde samme. Saaledes gaar det ogsaa med en troende Sjel; den er udkaaret til den Herres Jesu Brud; Hans Tjenere, de tro Lærere og Præster, tale meget til den efter den hellige Skrift om Hans Herlighed; de vise den ogsaa Hans Billede; imidler-

tid maa den reise gjennem denne Verdensørken; men den tager gjerne alt Kors paa sig, indtil den omsider ved den timelige Død selv kommer til Ham, hvor den først bliver modtagen af de hellige Engle og siden af Christus selv for at nyde Hans Herlighed, osv.

§ 18. Det bliver imidlertid det Bedste, at vi noget nærmere fremstille dette herlige og ypperlige Æmne ved Hjælp af den hellige Skrifts vigtigste og ædleste Sprog, og vi maa da bære os ad som Bierne, der paa en blomsterrig Eng eller i en Have sætte sig snart paa denne, snart paa hin Blomst, flyve fra den ene til den anden og samle den sødeste Honning af disse i Mængde. Først ville vi da betragte den hellige Johannes's herlige Ord: „Vi skulle se Ham, som Han er" (1 Joh. 3, 2), det er: vi skulle ikke blot se ind i Dybet af Guds ubegribelige, uransagelige og væsentlige Miskundhed og Herlighed, men ogsaa nyde den og opfyldes dermed. Naar vi beskue Noget her i Livet, som vi tilsyneladende besidde, saa forener det sig dog ikke med vore Øine, men meddeler kun disse sin Form og Dannelse; forresten kunne vi ikke nyde det; men i Himmelen vil Guddommen selv ved sig selv forene sig med vor Forstand, uagtet der ingen Skikkelse eller synlig Form viser sig; der vil det ikke være som med et Ansigt, der beskuer sig i et Speil og som Speilet vel fremstiller, men ikke beholder; men der skal Hans guddommelige Majestæts egentlige Væsen være. Ligesom en Moder ikke lader det være nok med, at hun læsker sit Barn med sin Melk, som er hendes eget Væsen, men vel endog indgiver det den med en Ske eller selv rækker det Brystet, for at det kan faa Næring, saaledes lader vor himmelske Fader det ikke være nok med, at Han lader os se Hans Guddom; men Han bibringer ogsaa vor Forstand sit eget Væsen gjennem sin bundløse Sødme, saa at vi virkeligen nyde det. Da skal Guds kjærlige Forjættelse vorde opfyldt: „I skulle die og mættes af dens (Staden Jerusalems) megen Trøstes Bryst; I skulle udtrykke det og forlyste Eder selv med dens Herligheds Skin". (Esai. 66, 11). Thi vi skulle ikke blot se Gud i Hans Gjerninger eller i Hans Ord, som i et Speil, men Ham selv i Ham selv, ved Ham selv, og det helt og fuldstændigt, al Hans Miskundhed, al Hans Kjærlighed, al Hans Visdom, al Hans Magt, Naade, Trofasthed, Sødhed og Salighed.

§ 19. At se Gud, som Han er, vil altsaa sige det Samme som at blive delagtig i Guddommens hele Fylde og at blive opfyldt med Guds umaadelige og uendelige Godhed, hvilken Fylde vi skulle kjende, omfatte, smage og med alle de Udvalgte og de hellige Engle prise, opfyldte med Christi Kjærlighed og den Hellig-Aands Glæde i al Evighed. Vi skulle se den høilovede Treenighed Ansigt til Ansigt, Faderen i Sønnen, Sønnen i Faderen og den Hellig-Aand i Faderen og Sønnen; vi skulle se paa Gud, hvorlunde Han er Kjærligheden, Miskundheden, Sødheden, Retfærdigheden, Sandheden, Helligheden, Visdommen, Almagten; Alt, hvad Gud er, hvad der er paa og i Gud, skulle vi se, nyde, smage og evindelig besidde. Forundrer Eder ikke, mine christelige Læsere, om jeg maaske ikke tilfredsstiller Eders Begjærlighed; jeg tilfredsstiller ikke mig selv; Ordene ere mig for høie, for dybe og for vide; mit Hjerte er for lidet til at rumme deres Fylde, og hvad Hjertet ved Guds Aand og Naade fatter, det kan min Mund ikke udsige og min Pen ikke fremstille. Det er heller intet Under, om kun Faa kunne fatte og begribe det, saasom vi have vænnet os for meget til Verden og hænge ved det Jordiske; det er det Samme, som om jeg vilde tale til en Hest om Solens Lys og Løb eller til et Svin om Morgenstjernen og dens sølvhvide, deilige

Glands, saasom Hesten ikke ved af Andet end Havre og Svinet ikke af Andet end Mask; saaledes gaar det med de fleste Christne; fordi de kun bekymre sig om det Jordiske, kunne de ikke rigtigt tænke over det Himmelske.

§ 20. Det maa heller ikke forbigaaes, at Apostelen i dette selvsamme Kapitel og Vers siger: Vi vide, at vi skulle vorde Ham lige. Ogsaa dette Udsagn indeholder saa megen Sødme, at jeg næsten ikke ved, hvorledes jeg skal forklare og fremstille det. Ligesom en Krystalkugle, gjennem hvilken Solen kaster sine Straaler, skinner som en liden Sol, saadanne skulle de Helliges salige Sjele være i Himmelen. Vort Legeme skal ei alene være ligedannet med den Herres Jesu forklarede Legeme; men Sjelen skal ogsaa være opfyldt med al Guds Fylde og saaledes gjennemstraalet af det guddommelige Væsens Klarhed og Herlighed, at vi, saavidt det for en Skabning er muligt, skulle være Gud lige; vi skulle være fulde af Hellighed, Visdom, Kraft, Glæde, Fred og Salighed, som Gud er; vi skulle skinne af Guds Klarhed, herske i Guds Magt, leve i Guds Kjærlighed osv., hvilket er forbilledligen fremstillet ved Moses, hvis Ansigt, efter at han havde talt med Gud, skinnede saaledes, at Israels Børn ikke kunde udholde denne Glands (2 Mos. 34, 29 flg.). Da skulle vi ganske og aldeles fornyes til Guds Billede, hvortil Begyndelsen her er gjort ved Christum, som Herrens Apostel siger: „Vi alle, som med ubedækket Ansigt skue Herrens Herlighed, ligesom i et Speil, blive forvandlede efter det samme Billede fra Herlighed til Herlighed, og det af Herren, der er Aanden“ (2 Kor. 3, 18). En salig og udvalgt Sjel vil blive usigeligt nøiere forenet med Herligheden end Ilden med et gloende Jern; thi omendskjønt Jernet beholder sit Væsen, saa ligner det dog Ilden; den vil ogsaa være langt nøiere forenet med den end den klare Luft med Solskinnet, naar dette i en klar Middagsstund gjennemtrænger den; her ere Skinnet og Luften umiddelbart forenede, uden at dog Skinnet berøver Luften dens egen Natur; men det renser, forklarer, forædler og gjennemstraaler Luften; saaledes gaar det ogsaa med Menneskets Sjel; den bliver forklaret og forædlet i Gud og i den høie Nærhed gjennemdannet i Lighed med Gudsdannelsen, uden dog nogensinde at tabe sin egen Beskaffenhed. Her nedsynker og drukner, siger den andægtige Tauler, Aanden i Guddommens bundløse Hav, saa at den maa sige: Gud i mig, Gud udenfor mig, Gud trindt omkring mig, Alt Gud; jeg ved ikke af noget Andet end Gud.

§ 21. Jeg maa endnu anføre et mærkværdigt Sprog om Guds salige Beskuelse. Den hellige Apostel siger: „Nu kjender jeg stykkevis (tildels); men da skal jeg kjende (min Gud), ligesom jeg er kjendt“ (af Ham — 1 Kor. 13, 12). Apostelens Mening er udentvivl denne: Ligesom Gud fuldkommen kjender mig, mit Hjerte, min Sjel, mit Sind, min Aand med alle deres Tanker, Evner og Kræfter, saaledes skal ogsaa jeg kjende min Gud, saa meget som min Sjel attraar. Og ligesom Gud forlyster sig ved at kjende mit Hjerte — mit Hjertes Tanker og Begjæringer, som Hans Hellig-Aand virker deri, behage Ham vel; Han finder sin Glæde i min gudelige Nidkjærhed og alle min Sjels Bevægelser, der alene ere rettede mod Ham til Hans Ære — saaledes vil ogsaa jeg evindeligen forlyste mig ved Kjendskabet til min Gud og ved Hans fuldkomne Beskuelse. Thi i dette Liv forstaa vi ikke Guds Godheds Hemmelighed, Hans Kjærligheds Dybde og Storhed, Hans usporlige Veie, som ere lutter Miskundhed og Sandhed, og Hans underlige Raad, som Han dog tilsidst udfører saa herligt (Rom. 11, 33; Ps. 25, 10; Esai. 28, 29). Vi kunne ikke

tilfulde forstaa og begribe de Velgjerninger, der ligge i vor Omvendelse, Gjenfødelse og den Syndernes Forladelse, som er skeet ved Christi Blod; vi forstaa ikke Hans alvise, ubegribelige Styrelse og Forsyn. Vi ligne Børnene, som vel daglig nyde sine Forældres Kjærlighed, Forsorg og Velgjerninger, men ikke forstaa og betænke dem eller tilbørligen lægge dem paa Hjertet. Men da skulle vi vide alt Saadant og af Forundring udraabe: O Rigdoms Dyb paa Guds Visdom, Kjærlighed og Miskundhed! (Rom. 11, 33) og derpaa ville vi udbryde i Guds evige Lov og Pris. Man har fundet Mennesker, som ikke have havt noget høiere Ønske i dette Liv end at Alt, hvad de foretog sig, maatte tjene til Forøgelse af Guds Ære, saaledes som Biskoppen i Kadurea ønskede, og en vis anfegtet engelsk Jomfru sagde, at om al Verdens Herlighed var sammensmeltet til Et og blev hende given, saa vilde hun dog finde større Velbehag i Gud, ja i et eneste Blik af Ham end i den hele Verden. Er nu dette skeet i dette Liv, hvad maa vi da ikke tro, der vil ske i hint?

§ 22. Vi maa imidlertid samle endnu mere Honning af de hellige Skriftblomster, der fremstille os Guds Beskuelse eller snarere Hans Erkjendelse og Nydelse. Vor kjæreste Frelser siger: „Dette er det evige Liv, at de kjende Dig, den eneste sande Gud, og den, Du udsendte, Jesum Christum" (Joh. 17, 3), hvilket vel Nogle forklare saaledes: Dette er den rette Vei til det evige Liv og det eneste Middel til at opnaa det, i hvilken Betydning ogsaa Guds Bud kaldes det evige Liv; men det kan dog ogsaa ganske passende hentydes paa det egentlig saakaldte evige Liv, efter Apostelens Anvisning, naar han siger: „Nu kjender jeg stykkevis; men da skal jeg kjende, ligesom jeg og er kjendt" (1 Kor. 13, 12). Ligesom nu den levende og inderlige Kundskab om Gud og den Herre Jesus ikke blot er et Middel til at opnaa det evige Liv, men ogsaa en Forsmag derpaa, saaledes vil det tilkommende Livs Endemaal og høieste Grad være den fuldkomne Kundskab om Gud, som vi i Almindelighed kalde Guds Beskuelse. Men Kundskaben om Gud vil være den, at vi skulle se ind i Guds Hjerte; vi skulle skue Hans store Miskundhed, Visdom, Naade, Retfærdighed og Barmhjertighed; vi skulle nyde og smage Hans Kjærligheds Sødme, som en gudfrygtig Theolog udtrykker sig. I dette Liv kjende vi ofte ikke Gud, enten formedelst medfødt Blindhed eller formedelst Anfegtelser og Trængsler. Vore legemlige og Sjels-Øine ere ikke klare nok til at skue det skjulte guddommelige Lys, og Gud forstiller sig ligesom paa alle Maader, saa at vi ikke kunne kjende Ham. Derfor klager Job og siger: „Du har forvendt Dig til at være grum imod mig" (Job 30, 21), og David: „Har Gud glemt at være naadig?" (Ps. 77, 10) — som om han vilde sige: Hvorledes i al Verden er det med Dig? Er Du ikke længer den gamle naadige Gud? Kjender Du mig ikke mere, eller kjender ikke jeg Dig? Paa samme Maade klager Profeten Jeremias: „Du skjuler Dig med en Sky" (Begr. 3, 44). Gud er ofte underlig i sine Domme og Veie, saa at vi ikke kunne kjende Ham rigtigt. Han har sine hellige og retfærdige Grunde til at unddrage enten sin hele Kirke eller en og anden gudfrygtig Sjel sit naadige Blik en Tidlang, saa at den længes efter sin Guds Hjælp og Trøst; men i det evige Liv vil Han vise sig for dem, som Han er; da skulle vi kjende Ham og sige: Nu kjender jeg Dig, min Gud; nu kjender jeg din Visdom, din Barmhjertighed, din Miskundhed, osv.

§ 23. Paa samme Maade som det foranførte Udsagn af vor kjæreste Frelser kunne vi ogsaa bruge dette: „Hvo mig elsker, skal elskes af min Fader, og jeg skal elske ham og aabenbare mig selv

for ham" (Joh. 16, 21), hvormed vor kjæreste Frelser ikke blot forjætter os den Aabenbarelse, som sker i Aanden og Troen formedelst Naaden, men fornemmelig den, som udsættes og aabenbares til det evige Liv, — som om Han vilde sige: Jeg vil afsløre min hele Herlighed og Salighed for ham; jeg vil aabenbare mig selv og al min Kjærlighed, min Miskundhed, min Sødhed, min Venlighed, min Fred for ham, ligesom den ene Ven aabner sig for den anden eller en Brudgom for sin Brud. I dette Liv er Christus skjult tilligemed vort Liv, og vi maa ofte spørge: Min Herre Jesus, hvor er Du? hvor bliver Du af? Her lede vi ofte overalt paa Gader og i Stræder efter den, som vor Sjel elsker, og sige: Jeg fandt ham ikke (Høis. 3, 2); men da, naar vor Sjel er ude af Legemet, da vil den Herre Jesus sige: „Se her er jeg; se, her er jeg" (Esai. 65, 1). Ser du nu, hvem jeg er? Ser du denne Herlighed, denne Glands, denne Majestæt, denne Himmel? alt dette er mit og dit; du ser, at jeg er din Brudgom, Beskjærmelse, Kjærlighed, Fred og Glæde. Det saarede Paulus helt sødeligen, da Han sagde: „Jeg er Jesus, den du forfølger" (Ap. Gj. 9, 5); hvorledes vil det da ikke trænge igjennem vor Sjel, naar Han skal sige: Jeg er Jesus, den du har elsket; jeg er Jesus, den du har troet paa; jeg er Jesus, den du har efterfulgt, jeg er Jesus, hvis Kors og Skjændsel du har baaret; jeg er Jesus, den du har æret; jeg er Jesus, den du har længtes saa inderligt efter; jeg er Jesus, din Sol og Krone, din Fryd og Glæde, din Frelse og Del! Ser du mig nu? Omfavn mig! fastehold mig! besid mig! nyd mig! Du er min; jeg er din, og hvor jeg er, der skal du være; os skal den Onde ikke skille ad.

§ 24. Det er en Lyst at læse om Josefs Aabenbarelse for hans Brødre, hvorlunde han efter at have prøvet dem paa mange Maader og anstillet sig ganske fremmed for dem sagde til dem: Jeg er Josef, og da de ikke kunde svare ham, fordi de forfærdedes for hans Ansigt, sagde: „Kommer dog hid til mig: jeg er Josef, Eders Broder" (1 Mos. 45, 3. 4). Ak, min Herre Jesus, Du forstiller Dig ogsaa ofte for os her i Verden, saa at vort bedrøvede og anfegtede Hjerte ikke ved, hvad det har i Dig. Men med hvor stor Forundring skulle vi ikke beskue Dig, naar Du hisset vil sige til os: Jeg er Jesus, Eders Broder; kommer dog hid til mig! Det er ogsaa deiligt at læse, hvorlunde den Herre Jesus efter sin Opstandelse aabenbarer sig for de forfærdede og bedrøvede Disciple og efter at have ønsket dem Fred viser dem sine Vunder, hvorover Disciplene blive glade (Joh. 20, 19. 20). Men hvor stor vil ikke vor Glæde blive, naar den høilovlige Jesus skal staa midt iblandt sine Udvalgte, virkeligen give dem den evige Fred og ikke saa meget vise dem sine Vunder som sine Vunders Virkning, nemlig Naade og Salighed! Hvor gjør ikke Evangelisten Johannes sig til af at han og hans Meddisciple undertiden saa et Glimt af den Herres Jesu Herlighed, medens Han vandrede om paa Jorden i sit Kjøds Dage! „Vi saa Hans Herlighed," siger han, „en Herlighed som den Enbaarnes af Faderen, fuld af Naade og Sandhed. Af Hans Fylde have vi Alle faaet, og det Naade over Naade" (Joh. 1, 14. 16). Hvor glad og ligesom drukken er ikke den hellige Peter ved Christi Forklarelse paa Bjerget Tabor, saa at han ligesom glemmer sig selv derover! (Matth. 17, 4). Men hvor glade skulle vi ikke blive, naar vi faa se Guds Søns Herlighed, ikke i Hans Fornedrelse men i Hans Ophøielse, se Ham ikke blot fuld af Naade og Sandhed, men ogsaa fuld af Herlighed! osv.

§ 25. Men lader os gaa videre i dette salige og hellige Arbeide og lig de flittige Bier samle endnu mere himmelsk

sød Honning af den hellige Skrifts Udsagn! Vi finde da navnlig den deilige Forjættelse, som Gud gav Abraham med de Ord: „Jeg er dit Skjold og din meget store Løn" (1 Mos. 15, 1). Her skulle vi lægge Mærke til, at Abraham forud var meget rig paa Fæ, paa Sølv og paa Guld; han kunde stille tre Hundrede og atten bevæbnede Karle i Marken (1 Mos. 13, 14; 14, 14); men efterdi Herren ved, at den menneskelige Sjel ligesaalidt kan tilfredsstilles ved deslige Ting, som om man vilde mætte en Paradisfugl med Mask, saa lover Han Abraham, at Han vil være hans Skjold og Løn. Ogsaa David havde Rigdom og Ære nok; men han siger dog, at han først da vil blive rigtigt mæt, naar han opvaagner efter Guds Lignelse, da han skal beskue Hans Ansigt i Retfærdighed. Han siger: „Herren er min Arvs Del og min Kalk; Du er den, som opholder min Lod" (Du har den i god Forvaring — Ps. 16, 5). Ligesom fordum Præsterne i den gamle Pagt ikke behøvede at sørge for nogen Arv — „thi Herren var deres Arv" (5 Mos. 10, 9) — saaledes sætte de Troende sit Haab til Gud, der selv vil være deres Arv i det evige Liv og Alt i Alle (1 Kor. 15, 28). Thi vel meddeler Gud sig i dette Liv til sine Hellige og bor i deres Hjerter; men hvor Lidet formaar ikke Hjertet at rumme af et saadant Dyb! I det evige Liv derimod vil det udvide sig, saa at Gud bliver vor meget store Løn. Betænk dette, du gudfrygtige Hjerte; om end Intet af de timelige Ting her i Livet bliver dig givet til Belønning for din Gudsfrygt og Tro, dine Bønner og Taarer, saa vil dog Gud selv være din meget store Løn. Dette er det Herrens Gode i de Levendes Land, som David haabede engang at skulle se, og som Gud, lig en forstandig Fader, har gjemt eller henlagt til sine Børn (Ps. 27, 13; 31, 20), noget Varigt og Bestandigt, som Gud har opbevaret og lagt tilside til de Gudfrygtige, og Deslige. Jeg giver dig her at betænke, o Menneske, hvad alle jordiske Herskere kunne skjænke sine Tjenere, naar de ville belønne dem som bedst, uden jordiske, forgjængelige Ting, et Riddergods, et Slot, Penge osv. Om end en Konge lovede dig Halvdelen af sit Rige, hvilket Kong Ahasverus tilbød Esther og Herodes Herodias's Datter, saa kan han dog ikke holde det og give dig det saaledes, at du stedse kan besidde det, ei heller give dig noget Andet, der kan sikre dig imod Sygdomme og Døden; men Gud giver dig sig selv og forunder dig tillige evindeligen at nyde Alt, hvad Han har givet dig. Men, Du barmhjertige Gud! hvad er Abrahams og alle dine Troendes Tjeneste imod Dig og din Løn? Hvi tjene vi da Gud med forsagte Hjerter, og hvi tvivle vi? Hvi spørge vi saa meget med Abraham: „Herre, hvad vil Du give mig?" (1 Mos. 15, 2) og med Peter: „Vi have forladt alle Ting og fulgt Dig; hvad skulle da vi have?" (Matth. 19, 27). Gud selv vil være vor Løn. Jakob tjente for Rakel, og dette faldt ham ikke surt, efterdi hun var ham Løn nok; hvilken langt bedre Løn er ikke Gud selv! — ret som om en rig Herre sagde til en fattig Tjenestepige: Tjen mig troligen i nogle Aar, saa vil jeg være din Løn. Nu, min Gud og Herre, giv, at vi maa tjene Dig troligen og villigen! For Lønnen behøve vi ikke at bekymre os; i Dig alene have vi nok. „Hvem har jeg i Himlene? og lige ved Dig har jeg ikke Lyst til Noget paa Jorden. Forsmægter end mit Kjød og mit Hjerte, saa er dog Du, o Gud, mit Hjertes Klippe og min Del evindelig" (Ps. 73, 25. 26). Vi kjende dine Forjættelser: „Mine Tje-

nere skulle ikke anstrenge sig forgjeves. Der er en Løn for dit Arbeide" (Esai. 65, 23; Jer. 31, 16).

§ 26. Derfor sige de troende Guds Børn og Tjenere: „Vi rose os i Gud" (Rom. 5, 11), nemlig af, at Gud er vor, og at vi ere Hans og have alle gode Ting tilfælles fra Ham og i Ham med al Tillid. De gjøre sig ret til, naar de kunne synge med David: „Jeg skal endnu takke Ham; thi der er megen Frelse for Hans Ansigt" (Ps. 42, 6). „Gud er min Ophøielse, Gud, som beviser mig Miskundhed" (Ps. 59, 18), o. a. M. Det synes, som om Satan tilbød den Herre Christus noget Stort, da han viste Ham alle Verdens Riger og sagde: „Alt det vil jeg give dig" (Matth. 4, 8. 9); men det var Intet; thi Løgneren og Løgnens Fader kunde ikke give, hvad han lovede, og om end Gud kunde gjøre det, hvad vilde det dog gavne Sjelen og et døende Menneske, om han ogsaa besad den ganske Verden? Lad Andre eie, hvad de ville, Huse, Landgodser, Byer, ja endog Fyrstendømmer og Kongeriger og alle Verdens Skatte; dem, som vælge og have Gud til sit Gode og sin Del, er den lifligste Lod tilfalden. Gud har ligesom uddelt Alt her i Verden ved sin Forsorgs Lodkastning, og det synes da, som om Han havde glemt sine Egne; men ingenlunde; Han er selv bleven deres Del. Naar nu Elkana kunde sige til sin Hustru: „Er jeg dig ikke bedre end ti Sønner?" hvor meget mere maa da ikke Gud kunne sige: Er jeg dig ikke bedre end Alt? Ak ja; Gud vil være Alt i Alle (1 Kor. 15, 28). Ak ja, jordiske timelige Ting forgaa; men „denne vor Gud er vor Gud evindelig og altid" (Ps. 48, 15). Han viser sig ikke blot som en Gud imod os, medens vi leve paa Jorden, men allermest efter dette Liv, i Himmelen. Dette forekommer mig, som om et Barn maa opholde sig paa et fremmed Sted for at studere eller af andre Aarsager. Faderen viser sig da vel faderlig imod det, idet han sender det, hvad det har behov; men naar Barnet kommer hjem, da bliver det modtaget med stor Glæde og bliver delagtigt i alt sin Faders Gods. De Ord af Christi aandelige Brud: „Min Ven er min, og jeg er Hans" (Høis. 2, 16), høre vistnok til de sødeste Ord i Skriften; søde ere ogsaa i og for sig de Ord: Gud, Jesus, Syndernes Forladelse, Naade, Retfærdighed, Salighed, Himmel; men først da blive de rigtigt søde for os, naar vi tilegne os alt Saadant og sige: Min Gud, min Fader, min Jesus; Himmelen og Saligheden ere mine. Og denne Tilegnelse begynder i dette Liv, hvorvel i stor Skrøbelighed; men i det tilkommende Liv skal den være fuldkommen; her sige vi det i Troen, men hisset i Beskuelsen og Nydelsen, Noget, som jeg allerede har omtalt paa et andet Sted i dette Værk, hvortil jeg vil have den andægtige Læser henvist.

§ 27. Jeg kan heller ingenlunde forbigaa de herlige Ord, som den hellige Apostel bruger paa det anførte Sted, naar han siger: „Guds Kjærlighed er udøst i vore Hjerter ved den Hellig-Aand" (Rom. 5, 5). Guds Kjærlighed er ligesom udstyrtet i Strømmevis. Her menes ikke den Kjærlighed, hvormed vi elske Gud, men den Kjærlighed hvormed Han omfatter os, hvorfor de Lærde meget rigtigt forklare det saaledes: Den Kjærlighed, hvormed Gud elsker os, som sine Børn, er udøst saaledes, at vi rigeligen føle og fornemme den i vore Hjerter. At dette ofte sker, vide de godt, som have smagt Guds gode Ord og den tilkommende Verdens Kræfter (Ebr. 6, 5). Gud udøser ofte sin Kjærlighed midt under Bitterheden og fordriver dermed al Bitterhed, saa at de sige med Paulus: „Jeg har en overvættes stor Glæde i al

vor Trængsel" (2 Kor. 7, 4). Men hvorledes vil det vel blive i Himmelen! Naar jeg skulde beskrive det evige Liv, kunde jeg medrette sige, at det er en Udgydelse af Guds Kjærlighed i de Udvalgtes Hjerter og Sjele. Og hvorledes skulde det kunne være anderledes? Gud selv er Kjærlighed (1 Joh. 4, 16). Altsaa vil da Gud udøse sig selv i de Udvalgtes Hjerter; Han vil oversvømme vore Sjele med sin søde Kjærlighed og Naade. Forstaar du ikke dette, min Medchristen, saa betænk, hvilken Sødme ofte et lidet Sprog af den hellige Skrift kan bringe ind i Hjertet, som en gudfrygtig Kone sagde til den andægtige Herberger: Da I nylig anførte det Sprog af Johannes i Eders Prædiken: „Jesu Christi, Guds Søns, Blod renser fra al Synd" (1 Joh. 1, 7), var det, som om jeg blev overøst med Christi Blod. Et Sprog af den hellige Skrift er imidlertid kun ligesom en Draabe af Guds Sødme; hvorledes vilde det ikke blive, naar en Flod deraf oversvømmede os! Edvard den Fjerde, Konge i England, druknede sin Broder George, Hertug af Klarents, i et Fustasje med Vin, efter at han havde forligt sig med ham i Anledning af et langvarigt Fiendskab. Dette synes vel at have været en sød Død; men det var dog alligevel en Død. Gud derimod vil oversvømme os med sin Sødheds og Kjærligheds Fylde og Dybde, ikke for at vi skulle dø, men for at vi skulle leve evindeligen i Ham, med Ham og ved Ham. Gud giver os vel sin Kjærlighed at smage i vore Hjerter ved sit Ord og sin Hellig-Aand, dog kun efter Omfanget af vort Hjerte, hvilket er altfor lidet og indskrænket til fuldkommen at kunne rumme den. Et Kar paa en eller to Potter rummer saa megen Vin, som dets Størrelse formaar, og ikke Mere. I det evige Liv derimod vil Gud udvide vore Hjerter, som det siges om Salomo: „Gud gav Salomo Visdom og saare megen Forstand og et udbredt Hjerte" (Hebraisk: Hjertets Vidde, et Hjerte, som kunde rumme Meget — 1 Kong. 4, 29), i hvilken Betydning og David siger: „Jeg vil løbe dine Buds Vei, naar Du udbreder mit Hjerte" (Ps. 119, 32).

§ 28. Som Skabninger, ville vi vistnok ikke kunne fatte den hele Fylde og Dybde, det ubegribelige Hav af Guds Kjærlighed og Miskundhed; men vi skulle dog begribe og nyde saa Meget deraf, at vor Salighed vil være ubegribelig og vor Herlighed evig. I Himmelen vil der være lutter Honning og smeltet Sukker; Guds Kjærlighed vil oversvømme vort Hjerte, saa at det vil blive som en vandrig Have (Jer. 31, 12). Der lever, hersker og regjerer Gud, siger en aandrig Lærer,*) i idel brændende Kjærlighed, i Kjærlighedskraft, Kjærlighedsglæde, Kjærlighedsherlighed, Kjærlighedsklarhed; der lyser, brænder og glimter det overalt af hellig, ildfuld Kjærlighed. Alt, hvad de Udvalgte, Mennesker saavelsom Engle, smage, nyde og modtage, er lutter guddommelig Kjærlighed og Miskundhed, og Alt, hvad de gjøre, tale og tænke, det udflyder Altsammen af en brændende Kjærlighed. Deres hjertelige indbyrdes Glæde er en Kjærlighedens Glæde (Gud betragter dem i sin evige, søde Kjærlighed og de Gud igjen med en hellig og ren Kjærlighed); deres Enighed er et Kjærlighedens Baand; deres Lys og Klarhed er et Kjærlighedens Skjær og Skin; deres Psalmer og Frydesange ere en Udbredelse og Forkyndelse af Guds Kjærlighed! deres Samtaler dreie sig om og i Guds Kjærlighed! deres Prydelse er Guds Kjærlighed; deres Smykke er Guds Kjærlighed. Kjærligheden er deres Glæde, Trøst, Vederkvægelse, Vellyst og evige Salighed.

§ 29. Hermed stemmer Johannes's deilige Udsagn overens: „Gud er Kjær-

*) Filip Nikolai.

lighed, og hvo, som bliver i Kjærlighed, bliver i Gud og Gud i ham" (1 Joh. 4, 16). Den christelige Læser maa ikke forundre sig over, at jeg anfører de Skriftsteder, der handle om den begyndte Salighed, til Forklaring af den fuldkomne Herlighed; thi der er ingen anden Forskjel mellem dem end den, at den sidste er nogle Grader høiere end den første, og de hellige Guds Mænd have altid taget Hensyn til denne. Hvad nu dette herlige Sprog angaar, saa skal man vide, at Samfundet med Gud begynder i dette Liv ved Troen og Kjærligheden; thi Christus bor, lever, virker og hersker i os med sin søde Kjærlighed. Naar derfor en saadan Sjel vandrer ud af Legemet, skulle vi da være bekymrede for, hvor den bliver af? Jeg siger, at det er netop, som om en Draabe Vand falder i et Anker Vin. Vel fortæres Sjelen ikke og taber ikke sit Væsen; men den synker dog ned i den guddommelige Kjærligheds Dyb; deraf bliver den allevegne omgiven og oversvømmet; deri lever og røres den i al Evighed. Menneskets sidste Aande gaar ud i Luften; men Sjelen gaar med den sidste Aande til Gud, ind i Gud og Hans Kjærlighed og Miskundhed; derfor siger den andægtige Tauler: De Hellige i Himmelen ere en Aand med Gud og i Gud og ikke udenfor Ham; vi have der Gud i Gud og os i Ham.

§ 30. For at dette kan blive noget tydeligere for de Enfoldige, saa skulle de lægge Mærke til, at Gud har skabt Mennesket saadant, at det drager Aande af den almindelige Luft, som Forfatteren af Visdomsbogen udtrykker sig (Visd. 7, 3), hvorfor Mennesket uafladelig trækker Aanden til sig og blæser den fra sig. Saaledes vil det ogsaa være beskaffent med det evige Liv. Den Luft, som skal udbrede sig i Himmelen, vil saa at sige være Gud, der er Kjærlighed, og vort Liv vil da ikke blive Andet end, om jeg saa maa sige, en evig Trækken til sig og Nydelsen af den guddommelige Kjærlighed og Udblæsen af det guddommelige Liv. Ligesom et Menneske ikke kan gaa nogetsteds hen, hvor Luften ikke skulde omgive det og blæse paa det — men Luften er saa fin, at den ei alene gaar ind i vort Legeme ved Aandedrættet, men ogsaa trænger ind i det gjennem Svedehullerne, hvilket man kan vide deraf, at naar Svedehullerne ere blevne aabnede ved Varmen, fornemmer Mennesket en Gysen formedelst den indtrængende kolde Luft, naar det blotter sig — saaledes leve, røres og ere ogsaa de salige Sjele i Himmelen i Gud, og Hans guddommelige Væsen og Kraft gaar ind i deres Sjele og Legemer og trænge ind til deres Inderste. Guds Kjærlighed omringer, omslutter, omstraaler dem; de leve, røres og ere i Gud og Gud i dem; Guds Kjærlighed gjennemtrænger deres Hjerter og Sjele, saa at de først da fuldkommen smage, hvor god Herren er. Ligesom Luften styrker Menneskets Hjerne og Hjerte ved Blomsternes, Krydderiernes og Urternes Duft, — som Sømændene fortælle om den krydderige Ø Ceilon, at de kjende Lugten af Krydderierne i lang Afstand og mærkeligen styrkes derved, — saaledes vil ogsaa Gud ganske gjennemtrænge os i det evige Liv, saa at vi ei alene skulle leve, men ogsaa leve salige, glade og fornøiede. Har Gud meddelt Skabningerne saa mange Kræfter til at vederkvæge det dødelige Legeme, hvor langt større Evne maa da ikke Gud, Skaberen, besidde til at lyksaliggjøre det udødelige Menneske! Betænk, hvis du ellers har erfaret det, hvor megen Sødme Foreningen med Christo i den høiværdige Nadverd fører med sig, saa at man engang hørte en Person sige derom, at den Trøst, han nød ved en Altergang, vilde han ikke bortgive for al den Glæde og Forlystelse, alle Skabninger tilsammen skjænke Menneskene. Hvor megen Sødme virker ikke Guds Ords Hørelse i Hjertet!

Men hvorledes vil det vel ikke blive i Himmelen! Derfor ved Apostelen intet Bedre at ønske sine Korinthiere end vor Herres Jesu Christi Naade og Guds Kjærlighed og den Hellig-Aands Samfund (2 Kor. 13, 13), og Apostelen Peter siger, at det er den største og dyrebareste Forjættelse, at vi skulle blive delagtige i den guddommelige Natur (2 Pet. 1, 4). Herhen høre ogsaa den Herres Jesu Ord: „Jeg lever, og I skulle leve, I i mig og jeg i Eder" (Joh. 14, 19. 20). Jeg kunde ønske at forklare dette ved Johannes's Exempel, da han laa op til den Herres Jesu Barm i Nadverden, — ved et Barn, der ligger paa sin Moders Skjød og ved hendes Bryst, — ved en Kvist, som sidder paa Træet og er indlemmet deri; men saadanne Lignelser ere ikke tilstrækkelige til grundigt at forklare Sagen. Da skulle vi først rigtigt blive forenede med vor Jesus og leve i Ham og Han i os.

§ 31. Endelig maa vi heller ikke forbigaa det Udsagn af Paulus: „Gud skal være Alt i Alle" (1 Kor. 15, 28). Saaledes skal da det evige Liv være Gud selv og med Ham Alt i Alle. Sig nu, hvad ønsker du? sig, hvad forlanger du? I Gud vil du have Alt. Mannaet formaaede at stille allehaande Lyst og var bekvemmelig for al Smag (Visd. 16, 20); naar nu dette har været Tilfældet med noget Skabt, hvad maa vi da ikke vente af Skaberen!

Min Mad og Drik Gud være skal,
Min Ros, min Seng i Himlens Sal,
Min Glæde, Lyst og Ære,
Min Rigdom, Pryd, min Sol, min Løn.
Min Klarhed, Glands og Krone skjøn,
I Evighed at bære;
Ja, med et Ord at sige ud,
Hvad Ingen kan udsige: Gud
Skal Alt i Alle være.

Satan mente at have tilbudt den Herre Christus noget Stort, da han sagde: Alt dette vil jeg give dig, om du vil falde ned og tilbede mig (Matth. 4, 9); om nu end Løgneren kunde have givet Ham alt dette, hvad havde det dog været? Men Gud lover, at Han vil give sig selv, og siger: Mig selv vil jeg give dig, om du falder ned og tilbeder og tjener mig. Men hvad skulle vi da have i Dig, min Gud? Alt. Hvad mere ønsker du, naar du har mig? Have vi endog i dette Liv Alt i den Herre Jesus og Hans Kjærlighed, hvad skulle vi da ikke have i Ham i det tilkommende! Guds Naade, Lys, Herlighed, Sødme, Salighed skal være over os Alle, i os Alle og gjennem os Alle. Her i Livet ere de Herligheder, som findes hos Skabningerne, ligesom delte, og en besidder ikke Alt. En Diamant har vel en skjøn Glands, hvormed den spiller; men den har ingen Lugt, som en Urt eller Blomst; den har heller ingen Smag, som en Frugt af Træerne. En Blomst er deilig at se til, t. Ex. en Tulipan eller Keiserkrone; men den har ingen Glands eller Smag, osv. Naar derfor et Menneske vil have en Nydelse eller betjene sig af Skabningerne til Pynt og Pragt, saa maa han laane Noget af dem her og der. Hvad hører der vel ikke til et herligt Maaltid! Hvor mange Ting henter ikke et verdsligsindet Menneske sammen for at smykke sit usle Legeme! Og hvor Mangt og Meget tiltrænger vi ikke i vort hele Liv, i vore Huse til vore Sysler! hvilket da ikke er den mindste Del af den menneskelige Forfængelighed. Men i det evige vil Gud ene og alene være nok til evig Pragt, Glæde og Tilfredshed; vi skulle have Alt i Gud. Ak, hvor søde og velbehagelige ere ikke de Tanker, de Troende have herom, idet de kunne sige med Asaf: „Hvem har jeg i Himlene? og lige ved Dig har jeg ikke Lyst til Noget paa Jorden" (Ps. 73, 25), — idet de ere som de, der Intet have og dog besidde Alt (2 Kor. 6, 10)! hvilket vel er forunderligt at høre, men

dog er Sandhed. Hvad hjælper det, om vi end have Alt i Verden, naar vi ikke have Himmelen? Og omvendt, hvad skader det, om vi Intet have i Verden, naar vi have Alt i Himmelen? Lader det derfor kun være saa, at vi her mangle baade det Ene og det Andet! i Himmelen skulle vi Intet mangle.

§ 32. Det bliver nu paatide, at vi gaa over til den frugtbare Anvendelse, vi skulle gjøre af denne Betragtning. Vi finde da for det Første en sød Trøst deri for alle christelige og gudfrygtige Sjele, hvilke bør gjøre som Bierne, der ikke blot samle Honningen, men ogsaa bære den ind i sine Celler og opbevare den til sit fremtidige Brug. O, hvor trøsteligt er det ikke for bedrøvede Sjele, anfegtede Hjerter og grædende Øine, at vi skulle se Gud Ansigt til Ansigt, som Han er! I dette Liv se vi ofte Gud anderledes, end Han er, dels naar Han anstiller sig fremmed for os, — naar Han „forvender sig til at være grum imod os (Job 30, 21) — naar Han skjuler sig med en Sky, saa at vi ofte ikke vide, hvorledes vi staa os med Ham, og saa at Mange ofte maa klage med David: „Skal da Herren bortkaste i Evighed og ikke blive ved at have Velbehag i mig mere? Er Hans Miskundhed ude evindelig? Har Hans Tilsagn faaet Ende fra Slægt til Slægt? Har Gud glemt at være naadig, eller har Han tillukt sine Barmhjertigheder ved Vrede? Sela" (Ps. 77, 8—10), — dels idet Satan under haarde Anfegtelser afbilder os anderledes, end vi ere, idet han gjør os til en Vederstyggelighed for Gud og til de største Syndere, — idet han vil gjøre os vor sønlige Udkaarelse stridig, som om vi ikke tilhørte Gud, osv. Men i Himmelen skulle vi se Ham, som Han er, en kjærlig, naadig Gud; vi skulle skue ind i Hans Hjerte og befinde, at det var sandt, at Han ikke kunde mene det ilde med os; vi skulle se lutter Kjærlighed, Miskundhed, Venlighed, Fred, Herlighed og Salighed hos Ham. Ak, hvor meget Smerteligt og Sørgeligt maa ikke vore Øine se i denne bedrøvelige Verden! Vi se ofte hos os selv og Andre lutter Hjertesorg; vi se ofte saa megen Elendighed, at vore Øine fyldes med Taarer. Mange maa se sine Egne ligge paa Leiet, fulde af Smerter og Elendighed, og tilsidst se dem dø; Mange se et blodigt Sværd over sit Hoved; Mange se sit Hus staa i Luer; Mange se sin timelige Velfærd oversvømmet af Vand, osv. Hisset skulle vi have det bedre.

§ 33. Velan da, min Medchristen, vær trøstig! I Verden er der ikke meget Godt at se for mig og dig; men i Himmelen skulle vi have det, som kan vederkvæge og forlyste vore Øine og Hjerter. Vi skulle se de Udvalgtes Skare og blandt dem vore Kjære, som vi med Taarer have sendt forud for os; vi skulle se Christum; vi skulle se den treenige Gud. Ved et eneste saligt Blik paa Gud skulle vi glemme alt Ondt, ligesom et Barn, hvis Moder har maattet forlade det en liden Stund, og som bliver veltilfreds og glæder sig hjerteligt, naar det atter faar Øie paa hende. Dersom Djævlene fik se Guds Ansigt, vilde de glemme alt Ondt, al Kval og Pine. Lægerne tilraade dem, som have svækket sine Øine ved megen Studering eller andet Arbeide, at se i klart Vand eller i et klart Speil eller længe betragte grønne Træer og Deslige; dette hjælper for en Tid, saa længe det kan, men tilfredsstiller ikke de Øine, som ere blevne Taarekilder, ei heller et bedrøvet Hjerte; Guds Beskuelse derimod gjør Alting godt. Er nu Verden som et af stram Røg opfyldt Værelse for dig, du gudfrygtige Sjel, og du i dit Hus ser alle Kroge og Vraaer fulde af Mangel og Trængsel, og du intetsteds opdager Andet end Kummer og Hjertesorg, saa sku op til

Himmelen, som Job, der sagde: „Ja nu, se, mit Vidne er i Himmelen“ (Job 16, 19), og som David: „Jeg opløfter mine Øine til Bjergene, hvorfra der skal komme mig Hjælp“ (121, 1). Tænk paa Gud, hvis Ansigt du skal skue i al Evighed, og sig:

Ansigt jeg til Ansigt skal beskue
Dig, o Gud; hvi vil jeg grue?
I Himlen evig Salighed
Er mig bered';
Dig være Lov og Pris i Evighed!

§ 34. Hvilken Bedrøvelse der forøvrigt kan være i Verden, — hvilken Nød og Trang, Sorg og Møie, der kan møde dig, det maa du Altsammen overvinde med Haab om det evige Liv og ikke lade Trængslerne bedrøve dig for meget. En vis gudfrygtig Mand lod paa et Maleri afbilde allehaande Minder om sine Kors og Trængsler, mange Tidsler og Torner, mange Hunde, Løver og Bjørne, mange Helvedaander, som han var omringet af, men sig selv staaende i en Regnbue, hvormed han vilde tilkjendegive, at han vel var underkastet megen Ulykke, men dog var indesluttet i Guds Forsorg og faderlige Omhu, der bevarede og opholdt ham. Derimod havde han ogsaa et andet Maleri, hvorpaa han svævede for Guds Throne, omgiven af Blomster og Engle og omstraalet af et klart Skin. Finde vi ikke Andet end Hjertesorg paa Jorden, saa lader os se op til Himmelen! En vis anfegtet Mand blev om Natten ført ud under den stjerneklare Himmel og paamindet om Guds Naade og Kjærlighed og derved bragt til Besindelse og trøstet. Naar man staar paa et høit Fjeld eller en Klippe, saa ser man Torner og Tidsler, Sumpe og Kjærn, Marker og Skove, hvilket Altsammen trindt omkring indesluttes af Himmelen, fordi vore Øine ikke kunne se videre; hvad vi end se, saa er Himmelen det Yderste og Sidste, hvor vort Syn maa ende. Saaledes kunne vi ogsaa være forvissede om at Alt, hvad der er og foregaar i Verden, Godt og Ondt, er underkastet den himmelske Styrelse og det guddommelige Forsyn. Det er den store Aand, der under saa megen Forvirring holder Verden sammen; med denne Kreds har Gud viseligen omringet Alt, saa at ligesaalidt som Nogen kan unddrage sig Himmelen, der svæver over ham, ligesaalidt kan han unddrage sig Guds almægtige Styrelse, hvorved Alt ordnes og ledes til Guds Ære og Menneskets Salighed. Maa du nu end se og erfare meget Ubehageligt, meget Sørgeligt og meget Skrækkeligt, saa sku kun lidt videre ud; saa vil du se, at Himmelen er det Sidste. Himmelen omfatter og styrer Alt; hvad bryder du dig da om hvorledes det gaar til i Verden, naar det blot gaar til Himmelen?

§ 35. I Verden er der Intet at vinde. Spørg dem, som have tjent den længe, hvad de have igjen derfor, og du vil erfare, at det har været en Haandfuld Forfængelighed og et Land, fuldt af Møisommelighed. I Verden er der en ond Luft; den er opfyldt med onde Dunster, — jeg mener med Forargelser, med (Trængslernes) Røg og Damp, hvoraf man faar Taarer i Øinene; denne Luft og disse Dunster trænge igjennem indtil Hjertet og Sjelen, saa at vi maa klage med vor Frelser: „Min Sjel er ganske bedrøvet (trindt omgiven af Bedrøvelse) indtil Døden“ (Matth. 26, 38). Men i Himmelen skal der være god Luft, og der vil Alt være opfyldt med Glæde og Herlighed. Her oversvømmer man ofte vort Hjerte med Bitterhed og Galde; hisset vil det blive oversvømmet med guddommelig Kjærlighed. Ak, den, som blot først fik den Naade af Gud, at han ved en salig Død kunde komme til Guds Samfund og Hans evige, fuldkomne Nydelse! Naar jeg har besøgt Syge og Døende, har jeg ofte tænkt paa, om de

ikke i sin Sygdom, sine Smerter, sine Afmagter og sin Angst ere lykkeligere end vi, omendskjønt vi ere friske, og er kommen til den Slutning, at det vissel igen saa er; thi jeg vil ikke tale om, at „da de lide i Kjødet, lade de af fra Synden" (1 Pet. 4, 1), og at de saaledes medrette ere at anse for lykkeligere i denne Henseende end vi; men fordi de derhos daglig ofre sine Sukke og Bønner til Gud, ikke med et halvdelt Hjerte, som desværre vi Sunde ofte pleie at gjøre, men henvende sit hele Hjerte til Gud, saa ere de det himmelske Liv og den fuldkomne Forening med Gud desto nærmere end vi, der endnu give os saa Meget at bestille her i Verden. Sagen er blot, at vi ikke kunne finde os deri.

§ 36. Guds Veie forekomme os ofte underlige her i Livet. En vis Theolog siger med Grund: Gud skriver sine Domme og Forordninger med hebraisk Skrift, som man maa læse bagfra, og ligesom en Enfoldig ikke kan finde sig i saadant Sprog og saadan Skrift, saaledes kunne vi ofte ikke finde os i Guds Forsyn og Styrelse og vide ikke, hvad vi skulle tænke derom. Omendskjønt Guds Ord tilfulde forsikrer os om at Guds Veie ere idel Miskundhed og Sandhed og Trofasthed, saa vil og kan dog Hjertet ikke rigtigt tro, at den søde, venlige, gode og kjærlige Gud er skjult under et saa surt Blik. Vi vandre ofte her i Taage og maa sidde i Mørke; men omsider vil Gud lade Lyset opgaa for os; vi skulle gjennemskue Hans Hjerte og i Gjerningen befinde, at Han ikke kunde mene det andet end godt med os. I dette Liv ere vi elendige, og Verden bespotter i Almindelighed de Hellige; men i hint Liv blive vi ophøiede til den evige Herlighed; da skulle vi ikke blot være Englene, men Gud selv lige. Lader os derfor være trøstige og tragte efter det salige og evige Liv!

§ 37. Men lader os ogsaa modtage den Formaning, at vi maa lægge Vind paa Gudsfrygt og tragte efter at blive ligedannede med Christo! thi den, hos hvem det evige Liv og Samfund med Gud i Christo ikke begynder i dette Liv, han vil ingen Del faa deri i hint Liv. Lader os ikke tilsidesætte det Himmelske og Evige for Verden og dens forfængelige, usle Lyst! Tabet kan slet ikke sammenlignes med hin Vinding. Ville vi, at Gud skal blive vor Eiendom efter dette Liv, saa lader os være Hans Eiendom i dette Liv! Ville vi komme til at leve i Guds Kjærlighed i Himmelen, saa lader os vandre i den her paa Jorden! Ville vi, at Gud hisset skal være vort Alt, saa maa vi ikke i dette Liv foretrække de timelige Ting for Ham. Ville vi vorde delagtige i Hans salige Beskuelse, saa maa vi her ofte se Ham i Ordet og Sakramentet og sukke med David: „Naar skal jeg komme derhen og sees for Guds Ansigt?" (Ps. 42, 3) Ak, hvor elendige ere ikke de Mennesker, som for al Evighed gaa glip af denne Beskuelse og hvis Antal er saa stort, de nemlig, som ikke vandre i Troen og Kjærligheden, — som ikke ere rene af Hjertet, — som ikke jage efter Hellighed! De forhorede Øine, de skamløse Øine og Hjerter, de jordiske, de af Vrede og Forbitrelse gnistrende og brændende Øine skulle ikke skue Gud. Saasandt som du derfor ønsker at skue Gud i Himmelen, saa vend dine Øine og Tanker til Ham, medens du endnu lever paa Jorden! „Mine Øine ere stedse til Herren," siger den hellige Profet (Ps. 25, 15), og paa et andet Sted: „Jeg har sat Herren stedse for mig" (Ps. 16, 8), og atter paa et andet Sted: „Mine Øine forsmægtede for dit Ord" (Ps. 119, 82). Betragt ofte med den hellige Apostel Paulus Jesum Christum, den Korsfæstede (1 Kor. 2, 2), hvem han ogsaa malte

Andre for Øine til deres Beskuelse (Gal. 3, 1), og beflit dig paa at have et rent Hjerte og en ubesmittet Samvittighed! „salige ere (nemlig) de Rene af Hjertet; thi de skulle se Gud“ (Matth. 5, 8). Gud give os saadanne Hjerter, paa det vi maa komme til at skue Ham!

Jeg skal lovsynge Dig saa glad
Med Englene udi Guds Stad.
Dig, som Du er, jeg skue skal
Med de Udvalgtes store Tal.

Det give Gud formedelst Jesum Christum i den Hellig-Aands Kraft! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels tilkommende Herlighed og Salighed.

Tiende Prædiken,

hvori den herlige Bog skildres.

Matth. 25, 34: Da skal Kongen sige til dem ved Hans høire Side: Kommer hid, min Faders Velsignede; arver det Rige, som Eder er beredt fra Verdens Grundvold blev lagt!

§ 1. Landkortene ere en sindrig Opfindelse af de Lærde, idet man paa dem i kort Tid kan gjennemløbe hele Jorden og bemærke Lande, Stæder og Landsbyer. Men de ere tillige skikkede til at give os gavnlige Formaninger til Gudsfrygt saavelsom til at yde os Trøst I) ved at minde os om Guds Forsorg og altseende Øie. Thi ved Hans Forsorg er det skeet, at hele Menneskeslægten er adspredt her og der paa Jorden; „Han har gjort, at al Menneskenes Slægt af et Blod bor paa den ganske Jordens Kreds, og har bestemt dem forordnede Tider og visse Grændser for deres Bolig“ (Ap. Gj. 17, 26). Gud lod vel Josva uddele det forjættede Land til Hans Folk ved Lodkastning (4 Mos. 33, 54; Josv. 14, 1. 2); men vi maa ikke tro, at ikke det Samme ogsaa er skeet hos andre Folkeslag; „Jorden gav Gud Menneskenes Børn“ (Ps. 115, 16), dog med sit guddommelige, alvise og naadige Forsyns visse Maal og Inddeling. Han har tildelt ethvert Menneske dets Rum og givet den Ene mange Lande, Stæder, Landsbyer, Flækker og Slotte, den Anden et Par Stæder og Landsbyer, den Tredie en stor Landeiendom, den Fjerde et velanlagt og velbygget Hus, en skjøn Have og nogle Jorder, den Femte en Bondehytte og Lidt dertil, Altsammen efter sit Godtbefindendes og Velbehags Lod. At nu Lodden falder for den Ene paa et Land, for den Anden paa en Stad, for den Tredie paa et Gods med frugtbare Agre, lystelige Enge, skjønne Skove og Fiskedamme, have de ingen Anden end Gud at takke for og maa anvende det saaledes, at de derunder have Guds Ære og Næstens Vel for Øie og heller ikke glemme sig selv og sin Sjel. Ligesom vi paa et Landkort saa at sige i et Øieblik kunne betragte et helt Rige, Hertugdømme og Land, saaledes gjennemskue Guds Øine paa en Gang alle Lande (2 Krøn. 16, 9). Naar et Menneske staar paa et høit Fjeld eller

Taarn, saa kan han vel se vidt og bredt omkring sig og tælle flere Stæder og Landsbyer; men han ser dog kun ophøiede Kjendetegn paa, at der bor Mennesker der; hvilke Mennesker det er, — hvor mange de ere, — hvad de nu tage sig for, — hvor de sidde, — hvorhen de gaa, det ser og ved han ikke. Saaledes læser man om den berømmelige romerske Keiser Karl den Femte, at da han ganske tidligt — efter hvad Nogle beretter, i sit femtende Aar — kom til at herske over Nederlandene, som han havde underlagt sig, steg han i Utrekt op paa et høit Taarn, hvorfra han havde en vid Udsigt over de omkringliggende Egne, og han fik da Taarer i Øinene ved Synet af, at Gud havde givet ham et saa herligt Land med saa mange Undersaatter, som han dog ikke kjendte. Dette selvsamme Taarn, hvorfra man i smukt, klart Veir kan overskue tredive omkringliggende Byer, blev den kongelige engelske Prinsesse Elisabeth, Landgreve Fredriks Gemalinde, den sextende Mai sexten Hundrede og tretten ført op paa af Prins Morits for at tage Landet i Øiesyn. Men Gud har sat sig høit og ser ned paa det Lave i Himmelen og paa Jorden (Pf. 113, 5); Han ser og tæller alle Lande, Stæder og Landsbyer paa den ganske Jordens Kreds og ved, hvad Menneskene her tænke, hører, hvad de tale, og ser, hvad de gjøre.

§ 2. Landkortene give ogsaa en god Paamindelse om det Hovmods Forfængelighed, som opstaar af timelige Tings Besiddelse. Naar En har en Eiendom, t. Ex. en Gaard i en By eller et Gods paa Landet med frugtbare Agre, Enge og Haver, o, hvor store Indbildninger har han da ikke og tror at eie den hele Verden! Men for at overtyde slige Folk om, at det kun er en ubetydelig Del af Jordens Kreds, de besidde, skal man forelægge dem et Landkort og lade dem vise En sit Hus derpaa, som Sokrates fordum gjorde med Alkibiades. Og om de ogsaa eiede hele Jorden, hvad var det dog imod Himmelen, som Gud har forbeholdt sine Børn? „Om et Menneske vandt den ganske Verden, men tog Skade paa sin Sjel, hvad kunde det gavne ham?" (Matth. 16, 26). Den Del, som Gud har forundt En paa Jorden, maa man bruge saaledes, at man ikke misbruger den og derved taber sin Del i Himmelen; thi Apostelen lærer, at de, der bruge denne Verden, skulle være som de, der ikke nyde den, og de, der have Gaarde, Agre og Huse, som de, der ikke have dem, efterdi „denne Verdens Skikkelse forgaar" (1 Kor. 7, 29 flg.). Gud har givet nogle Mennesker saadanne Goder fremfor andre, ikke for at de skulle hovmode sig deraf og prunke dermed fremfor disse, men for at de skulle tjene sin trængende Næste dermed, ihukommende sin Frelser, der ikke eiede saa stor en Plet paa Jorden, at Han kunde lægge sit Hoved uagtet al Magt var Ham given over alle Ting, og den ganske Verden, som Hans Skabning, tilhørte Ham (Matth. 8, 20). Om end Nogen eiede hele Verden, saa maa han dog tilsidst tage tiltakke med et lidet Rum i Jorden, sex Fod langt og halvfjerde Fod bredt, hvilket ogsaa den romerske Keiser Konstantin den Store havde vel betænkt; thi da han erfor, at en af hans fornemste Betjente var over al Maade hengiven til Gjerrighed, afridsede han i Sandet et saa stort Rum, som et menneskeligt Legeme kan ligge i, og viste ham det med de Ord: Om du eiede Alverdens Gods og Rigdom, saa vil du dog tilsidst ikke beholde Mere end et saadant Rum tilbage, som du her ser afgrændset.

§ 3. Men Landkortene tjene ogsaa til paa en meget træffende Maade at give os en Forestilling om det evige Liv. Thi ligesom Landmaalerne betegne

store Floder ved smaa Streger, store Fjelde ved et Nul, store Byer ved nogle Taarne og afbilde et helt Rige, ja endog flere Riger paa et ikke synderlig stort Stykke Papir, saaledes forholder det sig ogsaa med vore Tanker om det evige Liv; hvad selv den mest veltalende Tunge siger derom, den allerfærdigste Pen skriver derom og den allerskarpeste Forstand tænker og forestiller sig derom, det er Altsammen for lidet og ringe; hvad Gud har beredt dem, som Ham elske, det har intet Øie seet og intet Øre hørt, og det er ikke opkommet i noget Menneskes Hjerte, og hvad vi vide derom, er lutter Stykværk (Esai. 64, 3; 1 Kor. 2, 9; 13, 9). Dog have vi i den hellige Skrift et Afrids deraf, som de hellige Guds Mænd have udkastet efter Guds Indskydelse, navnlig hvad den hellige Johannes saa deraf; idet Guds Stad, det himmelske Jerusalem, de Levendes Land, blev vist ham i et Syn (Aab. 21, 9. 10). Nogle have vel seet det, men ikke kunnet beskrive eller udsige det; dette var Tilfældet med Apostelen Paulus, som blev henrykket indtil den tredie Himmel, men ikke selv vidste, hvorledes det da var med ham, — enten han var i eller udenfor Legemet (2 Kor. 12, 2. 3). Andre have vel seet det og smagt Noget af det himmelske Manna, have ogsaa villet tage Noget med sig deraf, men have glemt det af Glæde og ere døde deraf; dem har det gaaet som Moses, der maatte stige med Herren op paa Bjerget Pisga, hvor Han viste ham det forjættede Land langt borte; men han døde deraf og kom ikke virkelig til at betræde det (5 Mos. 34, 1).

§ 4. Men ligesom Moses udsendte Speidere i det forjættede Land, hvilke kom tilbage efter omhyggeligen at have beseet Landet og viste hele Menigheden dets Frugter, nemlig en Vindrueklase, som to af dem bare paa en Stang, saavelsom Granatæbler og Figener, og priste Landets Herlighed for Folket (4 Mos. 13, 17 flg.), saaledes have ogsaa Guds Hellige gjort; de Guds Mænd, som have skrevet, drevne af den Hellig-Aand, have udspeidet de Levendes Land og fortalt os Meget derom i sine Skrifter. Dem skulle vi tro og være tilfredse med deres Afrids, indtil vi faa se Landet med vore egne Øine. Vi skulle ligesom gjennemløbe Landkortet paa vor jordiske Pilegrimsvandring og da have himmelske Tanker og efter de Helliges Foranledning og Beskrivelse beskue Guds Himmerige, Guds liflige Boliger samt de levende Vandkilder og den deilige Paradishave og, ihvorvel vi endnu ikke i denne vor Ufuldkommenhedsstand kunne fatte selve Sagen, alligevel i Aanden forlyste os ved det liflige og behagelige Manna, hvorved Guds Børns Herlighed og Salighed betegnes. Hjælpe Gud, at det maa ske til mange Sjeles Opbyggelse og Glæde, for den Herres Jesu Skyld! Amen.

§ 5. Ligesom Forældre omgaaes barnsligt med sine Børn og rette sig efter deres Forstand, for at gjøre dem desto fortroligere med sig — de foresige dem ofte allehaande Ting, som Børnene vel ikke forstaa; men de give dem saa liflige Navne og gjøre Omstændighederne saa klare, at Børnene fatte Kjærlighed dertil — saaledes bærer ogsaa Gud sig ad, „af hvem alt Fadernavn er i Himlene og paa Jorden“ (Efes. 3, 15). Han lemper sig ogsaa i sit Ord efter os og forklarer os Himmelens høie og ellers uudsigelige Hemmelighed, saa at vi nogenlunde begribe den og bestræbe os for fuldkommen at begribe den. Deraf kommer det, at vi finde den beskreven under allehaande Navne og Billeder i den hellige Skrift, hvilke vi ville anføre ligesom til en Inddeling af vore Betragtninger over den tilkommende Glæde. Som det sig bør, gjøre vi Begyndelsen med vor Text, hvori den himmelske Her-

lighed kaldes et Rige, ligesom ogsaa den hellige Skrift paa flere andre Steder omtaler dette, saasom, naar vor Frelser siger: „I ere de, som ere blevne varagtige hos mig i mine Fristelser. Og jeg beskikker Eder Riget, ligesom min Fader beskikkede mig det, at I skulle æde og drikke ved mit Bord i mit Rige" (Luk. 22, 28—30), og den hellige Apostel Paulus: „Herren vil fri mig fra al ond Gjerning og frelse mig til sit himmelske Rige" (2 Tim. 4, 18). Den hellige Apostel Peder kalder det „vor Herres og Frelsers, Jesu Christi, evige Rige" (2 Pet. 1, 11). Omendskjønt nu dette Rige ikke er af denne Verden (Joh. 18, 36), det vil sige: ingenlunde kan sammenlignes med jordiske Riger, saa er det dog uforment at betragte det paa Menneskevis, fordi vi ikke Andet kunne; men vi ville dog ikke kunne tilbunds udgranske dets Herlighed i denne vor Ufuldkommenhed. Da Dronningen fra Arabien efter Ønske havde betragtet Salomos Rigdom og Herlighed, sagde hun: Det Ord er sandt, som jeg har hørt i mit Land om dine Sager og din Visdom. Og jeg troede ikke Ordene, førend jeg kom, og mine Øine saa det, og se, ikke Halvdelen er mig forkyndt; du har mere Visdom og Godt end Rygtet er, som jeg hørte (1 Kong. 10, 6. 7). Saaledes vil det ogsaa gaa de troende Sjele, naar de komme til den, som er Mere end Salomo; de ville da finde langt Mere i dette herlige Rige end der her er blevet sagt dem derom.

§ 6. Spørger man, hvor dette den Herres Jesu Rige, som vi ellers kalde det evige Liv, findes, saa er det sikkert, at det maa findes etsteds, og den hellige Skrift betjener sig i dets Beskrivelse af Ord, som betegne et vist Sted, hvor Hans Udvalgte skulle være, nemlig der, hvor Christus, deres Konge, er og hvor Han vil modtage dem og sige, som vor Text lærer: Kommer hid, min Faders Velsignede! arver det Rige, som Eder er beredt, fra Verdens Grundvold blev lagt! Skulle de arve det, saa maa det ogsaa være til. Jeg kan derfor ikke svare bedre paa dette Spørgsmaal end ved at sige: Guds Rige er der, hvor den Herre Christus er. Om dette Rige siger Skriften, at det er i Himmelen, og at det ikke bestaar saa meget i et vist begrændset Sted som i Majestæt og Herlighed, og jeg ved saaledes ikke, om jeg trygt og dristigt tør sige, at Gud har skabt en Himmel over alle andre Himle, i hvilken Han selv bor med sine Engle og salige Sjele; thi dette synes næsten ikke stemmende med den guddommelige Majestæt, der er intetsteds indesluttet og intetsteds udelukket, men opfylder Alt i Alle og er allevegne herlig, salig og ubegribelig. Vi maa desaarsag lade os nøie med at vide, at vi have „en Bygning af Gud, et Hus, som ikke er gjort med Hænder, evigt i Himlene" (2 Kor. 5, 1), og et himmelsk Fædreland, en Stad, som Gud har beredt (Ebr. 11, 14. 10). Dette Rige være nu, hvor det være vil, saa behøve vi ikke at gjøre nogen lang Dagsreise derhen; i det Øieblik, vor Sjel gaar ud af sit Legeme, bliver den bragt til dette Rige af de hellige Engle, saaledes som Lazarus's Sjel (Luk. 16, 22), og de, som dø i Herren herefter, ere salige (Aab. 14, 13). Røveren paa Korset var samme Dag og inden nogle faa Minutter med Christus i Paradis. Vi behøve heller ikke at være bekymrede for nogen Veiviser og Ledsager til at bringe os derhen; „thi Christus er selv Veien og Sandheden og Livet" (Joh. 14, 6), og vi have Hans Engle til sikre Følgesvende. Hedningerne og Epikuræerne*) vide ikke Veien derhen, hvorfor Keiser Hadrian sagde:

*) Egentlig Tilhængere af den græske Filosof Epikur; et sandseligt, vellystigt Menneske.

Jeg lever og ved ikke hvor længe.
Jeg dør og ved ikke naar.
Jeg reiser og ved ikke hvorhen.
Det undrer mig, at jeg kan være glad.

Og en vis Hersker, som laa for Døden, sagde, at han vel havde mange Slotte i sit Rige, men intet hvor han kunde hvile Natten over efter sin nærforestaaende Død, og at han ikke vidste, hvor han skulde tage ind. Men en troende Christen siger og synger trøstig: Saa drager jeg til Jesum Christ.

§ 7. Men omendskjønt vi kunne være visse nok paa, at et saadant Rige er til, saa er det dog vanskeligt at beskrive det og at sige, hvad det egentlig er. Nogle ere af den Formening, at det er et skabt Sted, som Gud har frembragt i den første Skabelse tilligemed de andre Himle, og at det er udenfor Verden ovenfor disse, hvilke de ville bevise med de Skriftsteder, som synes tydeligt nok at handle derom, i hvilken Hensigt de ogsaa anføre vor Text, hvori den Herre Christus byder sine Egne at arve det Rige, som er beredt, fra Verdens Grundvold blev lagt, og med Apostelens Udsagn, at de Troende ere komne til Guds Bjerg, og at det himmelske Jerusalem, hvis Bygmester og Forarbeider er Gud, allerede er til. Andre derimod sige, at dette Rige ikke er noget Skabt, men Guds allerhøieste og uendelige Herlighed. Nu siger imidlertid Skriften paa forskjellige Steder udtrykkeligen, at Gud vil skabe nye Himle og en ny Jord, i hvilke Retfærdighed bor (Esai. 65, 17; 66, 22; 2 Pet. 3, 13; Aab. 21, 2; Luk. 21, 33), og naar man sammenholder disse Sprog med hverandre, kunde man deraf slutte, at den synlige Himmel og Jord, hvorom vi tale, ikke er til, saasom de skulle forgaa, og det i Ild, saa at de ikke mere skulle være til. Vi kunne ogsaa deraf slutte, at der i dette Rige ikke findes nogen kjødelig Skjønhed og Vellyst, saaledes som Jøderne, Tyrkerne og Hedningerne indbilde sig; thi i det evige Liv skal Ingen tage tilægte eller gives tilægte; der skal Ingen hungre eller tørste mere; der skal saavel Bugen som Maden være tilintetgjort (Matth. 19, 30; Aab. 7, 16; 1 Kor. 6, 13). Thi skjønt der siges, at Mange skulle komme fra Øst og Vest og sidde tilbords med Abraham og Isak og Jakob i Himmeriges Rige, og skjønt Farisæeren sagde: Salig er den, som æder Brød i Guds Rige, saa er dette dog ikke at forstaa legemligvis; men derved betegnes det søde og salige Samfund, der hisset vil komme til at finde Sted mellem de Troende, samt den Glæde, som deraf vil følge, ligesom gode Venner her paa Jorden forlyste sig med hverandre ved et anrettet Maaltid. Dette Rige vil saaledes blive en Tilstand, som langt vil overgaa alle andre Riger og deres Herlighed og i hvis Lyksalighed Intet vil mangle.

§ 8. Hvorledes dette Rige nu endvidere er beskaffent, derom kunne vi ikke tale anderledes end paa menneskelig Vis, nemlig som vi finde det at være i Sammenligning med jordiske Riger. Ikke alle Riger er lige godt beliggende; nogle ligge paa kolde, nordlige Steder, hvor Alting er bedækket med Is og Sne, og hvor det stedse er koldt; andre ligge mod Syd og Øst og plages af Solens Hede; atter andre have en fordelagtig Beliggenhed med god, middels varm og kold Luft, saa at der er behageligt at bo. Om vort himmelske Rige maa vi sige, at det er meget vel beliggende, idet hverken Sol eller Hede der falder paa Indbyggerne; det ligger under Guds sikre Varetægt; Guds Naade, ja Gud selv og Hans Herlighed er dets Sol, saa at man nok kan sige derom, som Moses siger om det forjættede Land, at Herren giver nøie Agt derpaa, og at Hans Øine stedse se derpaa, fra Aarets Begyndelse og indtil Aarets Ende (Aab. 7, 16; 21, 23; 5 Mos. 11, 12). Dette Rige er heller-

ikke lidet og indskrænket, men af stort Omfang, som da den hellige Johannes beskriver det saaledes under Staden Jerusalems Navn, at en Engel maalte det med et Guldrør og fandt, at dets Udstrækning udgjorde sexten Hundrede Mile, hvilket dog ikke kan tages i landmaalersk Forstand, saasom Skriften ofte pleier at sætte et vist Tal og alligevel derved at forstaa et for menneskelige Øine ubestemt, men for Guds Øine meget stort Tal. Thi det er vist, at de Levendes Land, den nye Himmel, vil blive større end den synlige Verden; det skal nemlig være en stor Konges og alle Herrers Herres Rige; ja det skal være saa stort, som Gud selv og Hans Herlighed er.

§ 9. Dette Rige vil blive over al Maade herligt og behageligt. Der gives jo nok ogsaa herlige Riger og Lande i denne Verden, saaledes som der siges om det forjættede Land, at det „flød med Melk og Honning" (2 Mos. 3, 17); der berettes ogsaa om Ostindien, at dersteds findes alskens Rigdom og Herlighed. Men hvad er alt dette imod vor Frelsers, Jesu Christi, Rige, hvor Livsens Frugter voxe, som tjene til Lægedom (Aab. 22, 2), — hvor de levende Vandkilder og Glæders Strømme flyde (Ps. 36, 9. 10), — hvor der er deilige Haver, som stedse grønnes og frembringe nye Frugter, — hvor Guds Aands og Naades milde Luft vifter, — hvor der er standhaftige Huse, fulde af Herlighed. Kunde man finde et Rige her i Verden, hvor det stedse grønnedes og blomstrede, — som aldrig foruroligedes af noget Uveir, — hvor der flød klare Kilder, hvis Vand smagte sødere end den lifligste Malvasiervin, vilde da ikke det være et herligt Rige? Men alt dette kunne vi ganske sikkert forestille os med Hensyn til hint Rige, hvorvel ikke paa jordisk, men paa himmelsk Maade. Thi naar den Herre Jesus lover at ville give dem, som tro paa Ham, Vand, som opvælder til et evigt Liv, saa tilkjendegiver Han noksom, at det skal være aandelige Strømme af Guds Aands Sødme. Den salige og af himmelsk Herlighed drukne Luther har saare deilige Tanker herom og siger: Da skal Himmelen, om du vil, nedregne lutter Joakimsdalere og Penge, Elvene rinde fulde af lutter Perler og Ædelstene og Jorden frembringe alskens Velbehag, saa at om du befol et Træ det, maatte det bære lutter Sølvblade og Guldæbler og Græs og Blomster paa Marken straale som lutter Smaragder og alskens skjønne Ædelstene; kort sagt, Alt, hvori dit Hjerte vil søge sin Lyst og Glæde, det skal Altsammen der findes i Overflødighed.

§ 10. Og ligesom man siger om et Rige, at det er lykkeligt, naar man kan bo, reise og handle sikkert deri, saaledes maa heller ikke dette her forbigaaes, men vel betænkes. I mange Riger fattes det paa saadan Sikkerhed; nogle lide ofte Skade af Vandflomme, saasom Nederlandene, hvor ofte herlige Egne blive oversvømmede, og Mennesker og Dyr drukne; andre ere udsatte for farlige Angreb og Indfald af Fienderne, saasom Kongeriget Ungarn af Tyrkerne og Keiserdømmet Kina af Tartarerne. Men det Rige, som Gud vil give de Udvalgte til Arv, er ikke underkastet noget Saadant; der er lutter Sikkerhed og Fred. I Betragtning heraf kunne vi være trøstige i alle ulykkelige Begivenheder. Maa vi her gaa igjennem Jammerdalen og saa med Taarer, saa komme vi dog omsider did, hvor der ikke mere skal være nogen Graad og Modgang. I dette Verdensrige rive ofte de Mægtige Alting til sig og levne ofte ikke de Gudfrygtige noget Rum, hvor de kunne bo trygt eller lægge sit Hoved ned uden Uro, hvilket heller ikke vor Frelser havde. Men lad Verden længe nok dele sit Rige mellem sig, og lad den beholde denne lille Prik; naar vi kun faa det Himmerige,

som vor Frelser har forbeholdt os til Arv, ville vi være tilfredse og sige: En Lod er tilfalden mig, som er blandt de liflige, og en Arv, som behager mig. Lazarus havde intet Hus her i Verden; men nu har han Hus nok. Det kunde jo være godt nok at bo her, ville Mange tænke; men her er ondt Vand, ligesom i Jeriko; lad saa være; den himmelske Elisa vil gjøre det sundt og bringe os til et bedre Sted, hvor Gud skal give os at drikke af sine Vellysters Bæk (2 Kong. 2, 19 flg.; Ps. 36, 9). Verden er for de Gudfrygtige, hvad Aegypten var for Israeliterne, nemlig et Trængselens og Angstens Land, en Jammer- og Taaredal; i Christi Rige derimod er Alt lifligt og lysteligt.

§ 11. Vi maa imidlertid endnu se os noget mere om i dette store Rige; saa ville vi træffe paa endnu flere Herligheder; thi deri er Himmelens udstrakte Befæstning saa at sige en Landsdel; derfor kaldes dette Rige ellers „Himmeriges Rige, Himlene, Himlenes Himle, den tredie Himmel, det himmelske Rige" (Luk. 22, 30; Matth. 5, 11; 1 Kong. 8, 27; 2 Kor. 12, 2; 2 Tim. 4, 18). Thi ligesom den største blandt alle Guds Skabninger og Gjerninger er denne synlige Himmel, som man medrette forundrer sig over, — som nu har staaet i saa mange Tusinde Aar og som intet Menneske, hvor kløgtigt det end mon have været, har formaaet at udgranske, saaledes er de Saliges Himmel og det evige Liv den fornemste blandt Guds usynlige Skabninger, og dens Skjønhed har Ingen hidtil kunnet fuldkommen udforske eller noget Menneskes Hjerte grundigt udtænke dens Herlighed. Himmelen lyser og straaler af en utallig Mængde Stjerner, hvoraf den ene er stedse skjønnere end den anden, den ene større end den anden, og i det evige Liv er der saa mange Tusinde salige Sjele, der alle skulle skinne som Sole og Stjerner paa den udstrakte Befæstning evindelig og altid (Dan. 12, 3; Matth. 13, 43). Himmelen er meget stor og omfatter Alt, hvad Gud har skabt; thi Mathematikerne sige, at Himmelhvælvingen har et Omfang af tusind og sytten og en halv Million Mile, hver Million regnet til ti Gange hundred Tusinde Mile, og saaledes vil ogsaa de Saliges Himmel være saare stor, ikke saa meget i Rum som i Herlighed, og Alt, hvad et Menneske kan forestille sig og optænke af Glæde, Behagelighed, Herlighed og Salighed, ja hvad der overstiger al dets Tænkeevne, det vil den dog indeslutte i sig. Her i Verden er al Glæde delt, al Lyst og Liflighed adspredt her og der hele Verden over; det ene Land overgaar det andet, og hvo der vil besidde og nyde noget Samlet, han maa tilveiebringe det allestedsfra med megen Møie og Bekostning. Men hisset vil Alt være forenet og samlet, saa at Gud skal være Alt i Alle og Ingen skal have Mangel paa nogetslags Godt (1 Kor. 16, 28). Himmelen er derhos fast og varig og staar endnu indtil denne Stund fast og urokkelig, hvorvel Nogle ville paastaa, at den allerede har begyndt at forandre sit Løb; thi Væderens Stjernebillede skal være kommet langt tilbage fra Foraarsjævndøgnspunktet og Nordpolen have dreiet sig noget ned mod Nord, saasom Halen paa den store Bjørn, som man kalder den, fordum trak sig hen over Grækernes Hoveder, men nu ikke berører dette Strøg mere. Den jordiske Himmel og udstrakte Befæstning skal ogsaa omsider aldeles forgaa; den himmelske Herlighed skal derimod være bestandig og uforanderlig. Himmelen er det Yderste og Sidste, hvor vort Syn ender; saaledes skal ogsaa Himmelen og dens Glæde være det Sidste i vore Tanker, hvad enten det gaar os vel eller ilde; thi vi kunne være forvissede om at Alt, hvad der er og foregaar i Verden, Godt og Ondt, er

underkastet den himmelske Forudvidenhed og Styrelse.

§ 12. I denne Landsdel lever man godt; thi det skal være et evigt Liv, Gud vil give (Dan. 12, 2; Joh. 3, 15). Det Liv, vi føre her paa Jorden, kan snarere kaldes en Død end et Liv; det er en stadig Reise til Døden; thi neppe have vi begyndt at leve, saa maa vi afsted igjen; vi dø dagligen, nemlig ved saa megen Trængsel, Ulykke, Sygdom, Forfærdelse, Smerte, Synd og Fare; ja, vi kunne ikke leve, medmindre mange Skabninger dø for vor Skyld; thi for at vi kunne bo, maa Trær fældes og ligesom dø; ville vi have Klæder, saa maa Dyrene lade sin Hud til; ville vi æde, saa maa de dø og lade sit Kjød til. Dagen maa stedse dø, naar Solen gaar ned; Sommeren dør for Vinteren, og Glæden dræbes saa at sige af Sorgen; tilsidst kommer Døden over dem, som have spist andre.

Hvert Menneske fortærer han,
Hvor han dem finde kan.
Ei spørger han om Byrd og Stand.

Hvor mange Midler og Redskaber har man ikke opfundet i Verden og Djævelens Rige til at forkorte Menneskets i og for sig korte Liv, idet saa mange Mennesker blive skudte, druknede, ihjelstukne, dræbte ved Gift og paa mangfoldige Maader ryddede af Veien! Blev der engang overleveret os en Liste over de Afdøde, som paa en Dag den ganske Verden over vare vandrede bort, saa vilde vi sige, at her er de Dødes Land. Hvor Mange græde og hyle ikke og ønske sig Døden, ja at de aldrig vare fødte; Derfor bliver først det Liv, vi forvente af Gud, et rigtigt Liv, hvori Døden og Alt, hvad der er udødeligt, er afskaffet. Der ville vore Dage ikke gjøre os ældre eller skrøbeligere, men tvertimod hurtigere og livligere; der vil der ingen Smerter og Sukke, ingen Sorg og Angst være, som kan forkorte Menneskets Liv før Tiden og fortære Hjertet i dets Barm; der vil det ikke hede som om Byen Nain: en Død blev udbaaren: men vi skulle leve evindeligen og være friske og sunde uden al Sygdom, glade uden al Bedrøvelse, trygge uden alt Fiendskab, arbeide uden al Træthed. Hvad har man ikke behov i dette trængende Liv! I hint derimod skulle vi Intet behøve uden Gud alene, som vi helt og udelt skulle besidde. Det er mærkværdigt, at den Herre Jesus kaldes det evige Liv (Joh. 5, 24; Kol. 3, 4), ikke blot, fordi Han har fortjent det evige Liv for os og ved sin Lære fører os dertil, hvorfor der ogsaa siges om Ham, at Han har det evige Livs Ord (Joh. 6, 68), men ogsaa, fordi Han i det evige Liv skal være for os, hvad Sjelen er for Legemet, idet Han vil gjennemtrænge vort Legeme og vor Sjel med sin Naade, sit Lys, sin Glæde, sin Sødme, sin Hellighed, saa at vi da med fuld Sandhed ville kunne sige: „Jeg lever; dog ikke jeg mere; men Christus lever i mig“ (Gal. 2, 20), ligesom Apostelen ogsaa siger: „Eders Liv er skjult med Christo i Gud. Naar Christus, vort Liv, aabenbares, da skulle ogsaa I aabenbares med Ham i Herlighed“ (Kol. 3, 3. 4).

§ 13. Denne Betragtning bør opmuntre os til at foragte dette timelige Liv og opvække Længsel hos os efter det evige og himmelske. Dette Liv kan i Grunden ikke agtes for noget rigtigt Liv. En gammel Mand, som En spurgte, hvor gammel han var, svarede: Fem og firti Aar; den Anden sagde: Jeg skulle heller anseet Eder for sytti Aar; hin svarede: Kan saa være; men I maa vide, at jeg ikke regner mine daarlige Ungdomsaar med til mit Liv og min Alder, saasom jeg ikke tror at have anvendt dem saaledes, at de medrette kunne kaldes noget Liv. Og naar jeg betænker dette, saa attraar jeg Intet paa Jorden, men

det evige Liv i Himmelen og siger med den kristne Kirke:

O, sødt er vistnok Livet
Og Døden bitter mig;
Dog har jeg mig hengivet,
Med Lyst at dø for Dig.
Et bedre Liv jeg kjender,
Hvor Sjelen farer hen;
Did Tanken glad sig vender;
O, hent mig snart, min Ven!

Lader os imidlertid leve saa, at vi kunne komme til dette bedre Liv! Livet her er kun timeligt, usselt og forgjængeligt; Livet der er bestandigt, evigt og uforgjængeligt. Ak, min Jesus, naar jeg tænker herpaa, saa ønsker jeg ofte: Lad mig dø, paa det jeg evindelig maa skue Dig og leve med Dig! Hvad skal jeg med et langt Liv? Eller kan det kaldes langt, som ikke er et Øieblik imod den uendelige Evighed? Her kan jeg ikke sige, at jeg lever; ak, frels mig til dit Rige! der skal jeg først rigtigt begynde at leve, og Du skal evindelig leve i mig og jeg i Dig. „Din Miskundhed er bedre end Livet" (Ps. 63, 4).

§ 14. I dette Rige er den deilige Guds Stad, det nye Jerusalen, den Stad, som har Grundvold, hvis Bygmester og Forarbeider er Gud (Ebr. 11, 10; 12, 22) og som allerede Abraham, alle Troendes Fader, forventede. Det er mærkværdigt, at der siges om den, at den har Grundvold, som om andre Stæder ingen saadan havde; hermed tilkjendegives imidlertid, at den er fast og evig. Andre Stæder ere enten allerede undergaaede eller ville komme til at undergaa; nogle ere blevne ødelagte ved Vandflom, nogle ved Jordskjælv, nogle opbrændte, og tilsidst skulle de allesammen forgaa tilligemed Verden paa den yderste Dag; men denne Stad skal blive til evig Tid. Og ligesom denne Stad har Grundvold, saaledes er ogsaa det Haab, vi sætte til den, fast grundet. Det siges endvidere, at Gud er dens Bygmester og Forarbeider. Denne Bygmesters og Forarbeiders Almagt, Visdom og Herlighed kjendes allerede tilfulde af denne syndige Verdens Skabelse, og hvilken Herlighed vil der da ikke blive at se i Guds tilkommende, evige Stad, der skal være en Bolig for Guds udvalgte og hellige Børn! Om denne Stad siger den hellige Johannes, at den har Guds Herlighed, og at dens Glands er som den dyrebareste Sten, som krystalklar Jaspis, en rigtigt guddommelig Stad, saadan, som den sømmer sig for en saa høi og majestætisk Gud (Aab. 21, 11). Thi ligesom en stor og prægtig Stad strax udenfra vækker Beundring i et Menneskes Hjerte, saa at man maa sige, at den har ret et kongeligt Udseende, — at den har kongelige og fyrstelige Palladser, saaledes siger den hellige Johannes om denne Stad, at den har Guds Herlighed eller er fuld af Guds Herlighed, samt at den er ubeskriveligt stor, saa at den, som de Lærde udregne, har et Omfang af tre Tusinde, fem Hundrede og syv og tredive Millioner, fem Hundrede Tusinde (norske) Mile og derfor er stor og vid nok til at optage en stor Mængde Udvalgte. Isærdeleshed er denne Stads store Lyksalighed vel at lægge Mærke til, idet der ingen Taarer skulle være, ei heller Sorg, ei heller Skrig, ei heller Pine. Den skal have Livsens Vand; dens Lys skal være Guds Herlighed; dens Tempel skal være Gud selv og Lammet, og dens Porte blive ikke lukkede.

§ 15. Man finder vel ogsaa i et og andet Kongerige mange herlige Byer, hvilke ere meget store og saare skjønne, saaledes som der fortælles om Staden Sevilla i Spanien, at den skal være den rigeste og frugtbareste i hele Kongeriget paa Vin, Olie og allehaande Frugter og Korn, og at den har en Skov af lutter Olietræer, der er tyve Mil i Længde og Bredde, hvorfor Enhver priser sig lykkelig, som kommer til at bo paa dette Sted,

og man pleier i Almindelighed at sige i Spanien: Hvem Gud elsker, den forunder Han et Hus og en Næringsvei i Sevilla. Ligeledes fortælles om Staden Kordova i dette Kongerige, at den er saa skjønt og lysteligt beliggende mellem Fjeldene og paa Sletten, at den ligner et Paradis, hvor Alt er opfyldt med vellugtende Roser, og hvor der gives en saadan Mængde Krydderurter, at gamle Folk i stille Veir gaa ud at spadsere i Haverne for at nyde deres liflige Duft, medens de unge Karle endog om Natten løbe gjennem Haverne. Ferskener, Kvædeæbler og Citroner kaster man ofte formedelst deres Mængde paa Møgdyngen og Gaden; man slaar ogsaa ofte de umodne Æbler ned formedelst deres store Antal, for at de ikke skulle skade de øvrige Frugtknupper. Venedig kaldes af Somme en Lysthave af Rigdom, et Paradis af verdslig Forlystelse, den første Blomst blandt Fristaterne og et fuldkomment Speil paa indvortes Statsstyrelse. Og havde Staden Rouen*) i Frankrige Vinavl, saa havde Naturen udøst alle sine Goder og Gaver over den. Men det himmelske Jerusalem, Guds Stad, skal have Alt i fortrinlig Overflødighed; den skal Intet mangle. Did bør vi opløfte vore Hjerter og anvende paa den, hvad der siges om det jordiske Jerusalem, nemlig, at „det er helt deiligt, alt Landets Glæde“ (Begr. 2, 15; Ps. 48, 3).

§ 16. I denne Stad gives der en deilig Have, hvorfor det evige Liv fremstilles under Navn af Paradis, idet ei alene vor Frelser trøster den bodfærdige Røver dermed og siger: „Idag skal du være med mig i Paradis“ (Luk. 23, 43), men ogsaa den hellige Apostel siger, at han blev henrykket ind i Paradis (2 Kor. 12, 4). Vor Frelser befalede ogsaa Johannes at skrive til Menighedens Biskop i Efesus: „Den, som seirer, ham vil jeg give at æde af Livsens Træ, som er midt i Guds Paradis“ (Aab. 2, 7), hvilket vel Nogle ville have forstaaet om den Paradishave, som vore første Forældre bleve udstødte af efter det sørgelige Syndefald, og som de antage endnu er til; men der er ingen Tvivl om, at ogsaa den blev ødelagt af Syndfloden. Det evige Liv kaldes da paa en forblommet Maade et Paradis, idet denne Udtryksmaade er hentet fra den yndige og frugtbare Have, hvori vore første Forældre før Syndefaldet levede, frie for alle Legemets og Sindets Besværligheder, idet dermed skal tilkjendegives, at de salige Sjele i det himmelske Paradis skulle være frie for al Synd og Ulykke samt sikre for alle Sygdomme og Døden. I dette Liv findes der vel, især ved store Herrers Gaarde, mange skjønne og yndige Haver, ved hvis Afbildning og Beskrivelse vi ofte føle os stærkt bevægede, blot vi se og læse den paa Papiret; men ingen Lysthave er uden Møisommeligheder; de medføre alle sit byrdefulde og trættende Arbeide; de have vel Roser; men de have ogsaa Torner; de have vel mange Behageligheder; men Fluerne og Myggene volde ogsaa mange Ubehageligheder; der er skjønne Blomster, men ogsaa Ukrud og Tidsler deri. Da Pave Alexander den Syvende gik og spadserede i sin Lysthave og rakte sin Haand ud imod en grøn Busk, var han nær bleven stukken af et Firben eller en Øgle; men i det himmelske Paradis skal Alt være yndigt og lysteligt uden nogen Fare. Vi have imidlertid ved denne Betragtning Aarsag til at takke Gud for, at Han, efter at han for Syndens Skyld har udstødt os af det jordiske Paradis, ved sin Søns Blod og Fortjeneste atter har aabnet os Himmelen.

§ 17. Byerne bestaa endvidere af forskjellige Boliger, der ofte ere meget

*) Udtales Ruang.

kostbart indredede og møblerede; disse ere imidlertid for Intet at agte imod Himmelens herlige Boliger, om hvilke vor Frelser siger: „I min Faders Hus ere mange Værelser“ (Joh. 14, 2). De jordiske Boliger blive paa mange Maader fordærvede og tilintetgjorte; de himmelske Boliger derimod ere varige, evige Boliger (Luk. 16, 9). Vilde man spørge En og Anden i dette Liv, hvilket Sted i sit Hus han mest yndede, saa vilde En sig: Jeg er gjerne i mit Bedekammer, for der at foredrage min Gud mine Sorger og Bekymringer og tillige bede for mine dyrebare Medbrødre og Medsøstre om Befrielse fra deres Nød; lærde Folk vilde sige: Jeg sætter stor Pris paa et smukt Studerkammer, prydet og udstyret med skjønne, sindrige Billeder, gode Landkorter og herlige Bøger; de Gjerrige vilde sige: Jeg gjør meget af mit Skatkammer, hvori jeg daglig tilbeder min Gud og siger til Guldklumpen: Du er min Trøst; Vellystlingerne, hvis Gud er Bugen, ere gjerne i Kjøkkener og Kjældere og glæde sig ved at kunne udlevere det ene Forraad efter det andet og naar de have taget nok tillivs, gaa ind i sine Sovekommere og overgive sig til den kjødelige Vellyst. En Gud helliget Sjel derimod finder ikke større Behag i Noget end i den himmelske Bolig, og den sukker ofte efter at være der, sigende: „Hvor elskelige ere ikke dine Boliger, Herre Zebaoth! Naar skal jeg komme derhen og sees for Guds Ansigt?“ (Ps. 84, 2; 42, 3) I dette Liv gjøre Menneskene sig vel bekvemme Boliger; de kunne imidlertid ikke blive deri til evig Tid, men maa ud deraf paa den ene eller anden Maade, ialfald ved Døden; men de himmelske Boliger skal Ingen jage os ud af. Derfor bør vi ikke forundre os over, at vi ere underkastede allehaande Forandringer her i dette Liv og maa snart hid, snart did, hvilket ogsaa var Tilfældet med den Herre Jesus selv, som her paa Jorden ikke eiede det, Han kunde lægge sit Hoved paa, og som, i Bevistheden om at det heller ikke vilde gaa Hans Disciple anderledes, lovede at ville berede dem Sted i Himmelen. Vi bør trøste os ved at vi hisset „altid skulle være med Herren“ (1 Thess. 4, 17). Vi have her ikke en blivende Stad; derfor maa vi søge efter den tilkommende, foragte det Jordiske, længes saa meget mere efter det Himmelske og desto frimodigere følge den Herre Jesum gjennem Døden (Ebr. 13, 14).

§ 18. I dette Rige og i denne Guds og vor Frelsers, Jesu Christi, Stad holder man „Lammets Bryllup“ (Aab. 19, 7). I Bryllupper finder man en sand Overflødighed af alle Nydelser og Forlystelser, saasom formuende Folk for Ærens Skyld Intet ville spare. Da komme mange Frænder sammen af Brudgommens saavelsom Brudens Familier, hvilke slutte indbyrdes Forbindelser og Venskaber: da æder og drikker man; da har man lystig Musik og fornøier sig med behagelige Samtaler; Gjæsterne blive drukne af Glæde. Saaledes skulle ogsaa alle Guds Børn af alle Folkeslag, Tungemaal og Lande komme sammen til Lammets Bryllup; da vil den Herres Jesu Formæling med sin Brud, de troende Sjele, blive fuldbyrdet; „da skulle vi blive drukne af Guds Hus's Fedme og faa at drikke af Hans Vellysters Bæk“ (Aab. 7, 9; Ps. 36, 9). Dette Bryllup og denne Herlighed blev engang vist En i et Syn; han sagde, at han saa de Hellige i Himmelen drukne af Livsens Vin; en Engel bestrøede dem med Roser og Fioler fra Guds Paradis; en anden fremsatte Guds Skuebrød, en tredie Guldskaaler, fulde af Manna og Sukker, en fjerde Pokaler, fulde af sød Vin, hvilket Altsammen var lutter Guds Naade; thi i Himmelen, siger han, æder man ikke Andet end Guds

Naade og Liv. Dertil sang Englene: Saa takke vi Alle Gud og den Herre Christ, osv. indtil de Udvalgtes hele Skare med hundrede Røster sang med hinanden: Halleluja! saa at det gjentonede over hele Himmelen. Dette Syn ville vel Mange holde for mistænkeligt; men der er dog Intet deri, som staar i Strid med den hellige Skrift; thi Christus, den himmelske Brudgom, nøder sine Gjæster og siger: „Æder, I Venner! drikker, og bliver drukne, I Elskelige!" (Høis. 5, 1) I Betragtning heraf bør vi forblive i den Stilling, hvori Gud har sat os her i Verden, og ihukomme, at de troende Sjele her ere som en Brud, der har en Stedmoder, som behandler hende haardt, eller som en Brud, der føres over Havet til sin Brudgom og da maa taale mange Ubekvemmeligheder; men Alt vil blive bedre hisset, hvor der skal være Mættelse af megen Glæde og Livsalighed ved Guds høire Haand evindelig og altid.

§ 19. Det er intet Usædvanligt i den hellige Skrift, at det evige Liv kaldes et Gjæstebud og Glædesmaaltid. Christi aandelige Brud siger derom: „Han fører mig til Vinhuset (Høis. 2, 3). Herhen hører ogsaa Profeten Esaias's Spaadom: „Den Herre Zebaoth skal gjøre alle Folk paa dette Bjerg et fedt Gjæstebud af Vin uden Bærme, af Fedmer af Marv, af længe gjemt Vin, som er aftappet fra Bærmen" (Esai. 25, 6). „Se," siger Herren, „mine Tjenere skulle æde; men I (I Ugudelige) skulle hungre; se mine Tjenere skulle drikke; men I skulle tørste; se, mine Tjenere skulle glædes; men I skulle beskjæmmes; se, mine Tjenere skulle synge med Fryd og Hjertets Behag; men I skulle skrige af Hjertepine og hyle af Aandsforstyrrelse" (Esai. 65, 13. 14). Den Herre Christus siger, at de Troende skulle sidde tilbords med Abraham og Isak og Jakob i Himmeriges Rige (Matth. 8, 11); ja, til sine Disciple siger han udtrykkelig: „Jeg beskikker Eder Riget, ligesom min Fader beskikkede mig det, at I skulle æde og drikke ved mit Bord i mit Rige" (Luk. 22, 29. 30). Da Han engang var i en Farisæers Hus for at holde Maaltid og talte om Gjæstebude, blev en af dem, som sadde med tilbords og hørte det, saa bevæget deraf, at han sagde: „Salig er den, som æder Brød i Guds Rige" (Luk. 14, 15). Hvad dette vil blive for et Maaltid, sees allerede for en Del af det Foranførte. Det vil blive stort og herligt, fordi Gud selv skal være alle Troendes Vært og vil vise og aabenbare dem sin umaadelige Magt, Visdom og Miskundhed. Han vil være som en Fader, der har forsamlet sine Børn, hvoraf nogle have været paa fremmede Steder, og som viser dem alle sine Skatte, al sin Eiendom og Formue. Stor er vor Gud; stor er Hans Miskundhed; stor er Hans Herlighed; derfor vil vor Glæde, Ære og Herlighed ogsaa blive stor ved dette Maaltid. Hvilken Forlystelse, hvilken Vin og Nektardrik*) der skal være, kan intet Menneskes Tunge udsige og ingen Pen beskrive.

§ 20. Jeg vil kun fremstille en Skygge deraf. Betænk, mit Medmenneske, om Nogen ved kemisk Kunst kunde frembringe et vellugtende Vand af de allerkraftigste vellugtende Ting, Blomster, Rødder og Urter, og man dermed bestænkede Spisesalen, — om en Anden af allehaande Mad, Frugter og Krydderier tilberedte et Manna eller, som man pleier at kalde det, en Marcipan**), som Gjæsterne kunde spise af med al Lyst og Glæde, uden nogen Væmmelse, — eller om Nogen kunde af de ædleste Vinsorter lave en Vin, der besad al mulig Kraft og Liflighed, — der ikke hidsede Blodet og ikke betyngede Maven og Hovedet, saa vilde

*) Nektar: efter Grækernes og Romernes Forestilling Gudernes Drik.
**) Etslags Sukkerbakkelse.

jo dette være et herligt Maaltid. Men ved det himmelske Frydemaaltid skal alt være fuldkomment og bedre; thi den fornemste Ret vil være Guds Naade, det er: Meddelelsen af Hans Veldædighed og Venlighed, Hans Kjærlighed, Sødme og Glæde. Ligesom Solen ved sin veldædige Indflydelse meddeler alle synlige Skabninger herlige Livskræfter, saaledes meddeler ogsaa Gud alle de Hellige sin Naade og Sødme i Himmelen. Og at Gud kan gjøre dette, beviser Moses's og Elias's Exempler, idet de omgikkes med Gud i firti Dage og Nætter og i denne Tid hverken behøvede Mad eller Drikke, saasom Guds Naade alene mættede og glædede dem. De hellige og salige Himmelgjæster kunne da sige med Asaf: „Hvem har jeg i Himlene? og lige ved Dig har jeg ikke Lyst til Noget paa Jorden" (Ps. 73, 25).

§ 21. Der kan imidlertid spørges, om der da i den nye Himmel og paa den nye Jord ogsaa skal være nye Skabninger, saasom Træer, Blomster og Frugter, som man kan betjene sig af ved dette Vellevnet og Frydemaaltid i Himmelen. Dette lader sig nu ikke let bejae, ihvorvel den hellige Skrift siger om Guds Stad, at i den voxer Livsens Træ, som hver Maaned bærer tolv Slags Frugt (Aab. 22, 2), og Christus siger til sine Disciple, at Han skal drikke af Vintræets Frugt i Guds Rige (Mark. 14, 25). Vi maa lade os nøie med at vi vide, at Gud vil være Alt i Alle, omendskjønt der udenfor Ham Intet skal være. Efter dette Maaltid bør nu alle gudfrygtige Sjele længes, som her blive bespiste med Taarers Brød og læskede med Eddik og Galde, — som maa søge sit Brød kummerligen i Fattigdom og Møisommelighed, og som ikke finde nogen Glæde i denne Verdens Forfængelighed. Værer tilfredse, I gudelskende Sjæle! I skulle blive bespiste og læskede saaledes, at I aldrig i Evighed skulle hungre eller tørste; I skulle blive trøstede; I skulle blive glædede; I skulle blive drukne af Guds Hus's Fedme.*) Hvilken Forlystelse og uforlignelig Glæde der vil finde Sted ved dette Gjæstebud, derom kan de hellige Sjeles Forsmag nogenlunde vidne, idet Gud undertiden har givet dem en Smule af det himmelske Manna at smage og ladet dem nyde en og anden Læskedrik af Himmeldrikken (hvorom allerede er handlet tilforn i dette Værk), ihvorvel de kun have været istand til at tale Lidet derom, endsige meddele Andre deraf. En gudfrygtig Mand, som laa i en dyb Afmagt paa sit Sygeleie, sagde siden, at det forekom ham, som om han havde været i Himmelen og var bleven bespist med Himmelbrød, og da han fandt, at det var ualmindelig sødt, havde han villet gjemme og medtage Smulerne deraf; men han var bleven forhindret deri, og det blev forbudt ham, med det Tilkjendegivende, at Beboerne af denne Verden skulde lade sig nøie med den Sødme, som de finde i Guds Ord og Sakramenterne; thi naar de holdt disse i høi Agt og Ære, vilde de ogsaa omsider komme til det himmelske Maaltid. Af Guds hellige Ord vide vi om vor Frelser, at Han kun en Gang var tilstede i et Bryllup og gjorde Vand til Vin, men at Han to Gange bespiste Folket i Ørken. Hvo vilde ikke ønske, at han kunde have smagt denne Vin og spist af dette Brød? Men lader det være os nok, at Han engang vil give os Alle tilsammen at æde og drikke hisset, hvor „vi skulle have Liv og have overflødigt!" (Joh. 10, 10).

§ 22. I dette Rige er der altid en glædelig Høst, under hvilket Navn den Herre Jesus selv fremstiller den evige Lyksalighed og himmelske Sødme; thi da Han havde fremsat en Lignelse om en Sædemand og om Ukrud, som var kastet iblandt den gode Sæd, og Hans

*) Jfr. 5te Del, 2den Prædiken.

Disciple bade Ham at forklare den for dem, svarede Han: Den, som saar den gode Sæd, er Menneskets Søn; men Ageren er Verden; men den gode Sæd er Rigets Børn; men Klinten er den Ondes Børn; men Fienden, som saaede den, er Djævelen; men Høsten er Verdens Ende; men Høstfolkene ere Englene, — hvorved er at mærke, at de Gudfrygtige findes blandt de Ugudelige, ligesom det rene Korn er blandet imellem Ukrubdet, af hvilket Kornet maa lide Meget; men paa den yderste Dag vil Gud skille den gode Sæd fra Ukrubdet, sanke Hveden i sin Lade og opbrænde hint med den evige Ild (Matth. 13, 24 flg.). Men især deleshed hører herhen, hvad den hellige Paulus siger: „Hvo karrigt saar, skal og karrigt høste, og hvo, som saar i Velsignelse, skal og høste i Velsignelse" (2 Kor. 9, 6). „Hvo, som saar i sit Kjød, skal høste Forkrænkelse af Kjødet; men hvo, som saar i Aanden, skal høste det evige Liv af Aanden" (Gal. 6, 8), og den hellige Profet David: „De, som saa med Graad, skulle høste med Frydesang" (Ps. 126, 5), hvorved man skal lægge Mærke til, at Sædetiden gaar forud, og Høsten følger efter. Man saar paa mange Maader: ved Almisser, ved gode Gjerninger, ved Sukke og Taarer. Ligesom det nu ser ud til, at Udsæden gaar tilgrunde, idet man kaster den i Jorden, medens den dog i Høstens Tid kommer tilbage med store Renter, netop saaledes er det ogsaa med Taarerne, Almisserne og Gudfrygtigheden; det synes Altsammen forgjeves og til ingen Nytte; men i det evige Liv bliver det hundredefoldigt indsamlet igjen.

§ 23. Ak, hvor ofte sige vi ikke med Asaf: „Jeg har forgjeves renset mit Hjerte og toet mine Hænder i Uskyldighed, efterdi jeg er plaget den ganske Dag, og min Straf er hver Morgen der" (Ps. 73, 13. 14). Hvor ofte tykkes vi ikke, at vore Bønner, vore Sukke og Taarer ere spildte! Men vid, min kjære Medchristen, at alle dine Taarer ere indførte i Guds Dagbog, hvorfor Salomo anraaber om, at de Ord, hvormed han har bedet i sine Bønner, maa komme nær for Gud Herren (1 Kong. 8, 59). Da vil Gud sige til sine Egne: Se, der ere nu dine Bønner; du har bedet om Sundhed; nu skal du være uforkrænkelig og udødelig i al Evighed; du har bedet om Fortjeneste og dagligt Brød; nu skal du være forsørget i al Evighed; du har bedet om Dine; der har du dem; lev nu med dem, og glæd dig med dem i al Evighed! Og det er mærkværdigt, at Skriften siger, at vi skulle høste uden Afladelse; der skal være en fuld og stedsevarende Høst, en evig Glæde. Dermed skulle vi trøste os i alle vore Trængsler; saa ofte vi her maa græde, skulle vi tænke paa den evige Høst. Vi skulle derhos gjøre Godt imod de Fattige, i den trøstige Tillid, at vi hisset skulle høste uden Afladelse og af Naade nyde Godt deraf evindeligen.

§ 24. Ligesom der ogsaa i dette herlige og himmelske Rige er Konger, som skulle herske med den Herre Jesus, saaledes have de ogsaa herlige Kroner at forvente, nemlig Retfærdighedens Krone, Livsens Krone, den uforkrænkelige Krone (2 Tim. 4, 8; Aab. 2, 10; 1 Kor. 9, 25). Blandt alle Prydelser er en Krone her i Verden den fornemste, som alene tilkommer Keisere og Konger til Tegn paa deres Herredømme, Magt og Høihed. Men de Store i denne Verden føle saa megen Tyngde og Byrde under denne Krone, at de maa erkjende, at det var sandt, hvad en vis Konge sagde: Dersom man vidste, hvilket Besvær Kongedragten fører med sig, vilde Ingen tage tage den op af Jorden, om han fandt den. Derfor afbildede en vis forstandig Mand en Krone, der var omflettet med Torner og havde den Overskrift: Det

er et bedrageligt Gode; thi der gives ikke nogen Krone, uden at der er Sveddraaber at finde paa den istedetfor Perler og hvasse Pile istedetfor Diamanter. Hvor tung Kronen omsider blev høisalig Kong Frederik den Tredie af Norge og Danmark, og hvor mange Tusinde Bekymringer og Ængstelser, der tyngede paa hans Hoved og Hjerte, er Hvermand bekjendt af hans Regjeringshistorie; denne store Konge saa jeg efter sin Kroning drage frem fra Kirken med kongelig Pragt, med Kronen paa Hovedet, Kongespiret og Rigsæblet i Hænderne og Sværdet ved Lænden; men at den af Guld og Ædelstene tunge Krone ikke trykkede lidet paa hans Hoved, viste sig deraf, at han oftere rettede paa den og rykkede den fra den ene Side til den anden. Saadanne Kroner ville ikke de blive, som skulle paasættes os i det evige Liv; men det vil blive en Værdighed uden al Byrde, til et Tegn paa vor kongelige Høihed, idet vi i al Evighed skulle træde Satan under vore Fødder, saavelsom paa vor Fuldkommenhed, vor Visdom, vor Herlighed. Keiser Rudolf den Anden lod sig gjøre en ny Keiserkrone, der var saaledes besat med Diamanter, Rubiner og Perler, at den blev vurderet til flere Tusinde Guldgylden; blandt Andet er der paa samme en Perle, der er saa stor som en Muskatelpære, og som blev kjøbt for tredive Tusinde Guldgylden; ligeledes havde han et Halsbaand af lutter Ædelstene, som overgik Kronen langt i Værdi; dog maatte denne Keiser overgive Kronen til sine Efterfølgere. Jordiske Kroner blive ogsaa et Bytte for Andre, saaledes som David satte Amoriterkongens Krone paa sit Hoved, efter at han havde overvundet ham (2 Sam. 12, 30). Men Livsens Krone skal hisset Ingen fratage os.

§ 25. Her maa vi imidlertid betænke to Ting, nemlig for det Første, at denne Krone ikke gives Andre end dem, som ikke have vægert sig ved at bære Tornekronen med Christo. Vi skulle agte det for idel Glæde, naar vi komme i mangehaande Trængsler og Fristelser; vi skulle glæde os, naar vi blive agtede værdige til at lide Skjændsel her i Verden for Christi Skyld og med Christo; thi der er Intet, som giver større Sikkerhed for at Ærens gyldne Krone følger efter end det, at Tornekronen forud har været baaren. Jøderne sige, at Mardokæus efter sin underfulde Ophøielse lod præge Penge, som paa den ene Side fremstillede en Sæk med Aske og paa den anden en kostelig Krone. Saadanne Penge kan man sige, at Gud Herren giver alle Troende; lad derfor ikke Askesækken, Tornekronen og Halmkrandsen mishage dig; jeg mener: lad ikke Fattigdom, Gjenvordigheder, Foragt og anden Elendighed være dig imod; hav kun lidt Taalmodighed; Gud vil snart vende Pengen om og vise dig Kronen. For det Andet maa vi betænke, at denne Krone ikke bliver given Andre end dem, som kjæmpe lovmæssigt; man maa kjæmpe med Kjød og Blod, med Verden og Verdens Fyrste, Satan. Apostelen Paulus siger vel, at det er vist, at Retfærdighedens Krone er henlagt til ham; men han siger tillige, at han „har stridt den gode Strid, fuldkommet Løbet, bevaret Troen og en god Samvittighed“ (2 Tim. 4, 7). Herrens Haand rækker os vel Kronen ud af Skyerne, men paa det Vilkaar, at vi skulle være tro indtil Døden (Aab. 2, 10). Den hellige Apostel siger, at Klenodiet hører til Guds Kald herovenfra; men vi maa ogsaa jage derefter, saa at vi forglemme, hvad der er bagved (Filipp. 3, 14). Se derfor til, hvad du gjør, mit Medmenneske! Maaske har du endnu ikke engang begyndt den sande Christendoms Løb, om du end er temmelig gammel af Aar og er kommen nær til dit Livs Maal. Maaske har du ikke bevaret Troskaben imod din Herre Jesum, hvilket du dog

lovede i din Daab, men har mangengang været ham utro og adlydt dit syndige Kjød og Blod, Djævelen og den onde Verden. Maaske har du endnu ikke indladt dig i Kamp og Strid med Synden. Men du maa vide, at man ikke kan vinde Klenodiet ved Vellyst og Leg, ved Spøg og Latter, og der er nogle forunderlige Mennesker, der leve, som de ville, og dog anvende paa sig, hvad der i den hellige Skrift siges om Livsens Krone. Kom derfor vel ihu den hellige Apostel Paulus's Formaning: „Du, o Guds Menneske, fly Pengegjerrighed og al Ugudelighed; jag derimod efter Retfærdighed, Gudsfrygt, Tro, Kjærlighed, Taalmodighed, Sagtmodighed; strid Troens gode Strid; grib det evige Liv, til hvilket du og er kaldet!" (1 Tim. 6, 11. 12). „Bliv stærk ved den Naade, som er i Christo Jesu! Lid Ondt som en god Jesu Christi Stridsmand; thi dersom Nogen møder i Væddekamp, bliver han dog ikke kronet, dersom han ikke kjæmper lovmæssigt" (2 Tim. 2, 1. 3. 5).

§ 26. I dette Rige gives der skjønne Arvedele for den Herres Christi Medborgere, saasom de ere „Guds Arvinger og Christi Medarvinger" (Rom. 8, 17); de have en uforkrænkelig og ubesmittelig og uforvisnelig Arv, som er bevaret i Himlene til dem (1 Pet. 1, 4). Med Navnet Arv sigtes til Navnet Fader, som tillægges den første Person i Guddommen, og til Navnet Broder, som tillægges Christus; thi ligesom Forældre efterlade sine Børn en Arv, alt efter sin Formue, saaledes forjætter ogsaa Gud, som en kjærlig Fader, sine Børn, hvilke Han har antaget i Christo, en Arv. Jordiske Arvedele bestaa i Gods og Guld, i Klenodier, Sølv- og Guldkar, Klæder, Huse; men os vil Gud ikke give forgjængeligt Guld og Sølv; Han vil selv være vor Gud og vort Guld. Vort Klenodie skal være den Hellig-Aands evige Naade og Overskyggelse, der uden Ophør skal hvile over vore Sjele og Hjerter; vort Klædebon skal være Jesu Christi Retfærdighed, ikke bestænket med nogen syndig Plet, saa og den himmelske Klarhed og Herlighed, hvormed dette vort usle Legeme skal overklædes; vort Hus og vor Bolig skal være Guds Stad, det Hus, som ikke er gjort med Hænder; med et Ord, det hele himmelske Rige med al sin Herlighed og Salighed skal være vor Arv. Derfor bør det ikke bedrøve os, at vi ere fattige, naar vi kun blive bestandige i Troen paa den Herre Jesum, i Gudsfrygt og Taalmodighed indtil Enden. Har du, mit Medmenneske, ingen stor timelig Arv faaet efter dine Forældre, og kan du heller ikke selv efterlade synderligt til dine Børn, Kjære! saa vær ikke videre bekymret for den Sags Skyld!

Ei saa sorgfuld, kjære Sjel!
Ei du saa bedrøvet være,
For du lever ei saa vel,
Lidet har af Gods og Ære!
Er din Gud dig god og huld,
Det er bedre end alt Guld.

§ 27. Ikke alle Arve ere lykkelige; de forsvinde ofte, saa at man ikke ved, hvor de blive af, paa hvilket en navnkundig og erfaren Theolog*) fortæller et mærkværdigt Exempel og siger: Der var en Borger i M., som sørgede saa godt for sin Søn med timelige Fornødenheder, at han troede, at han aldrig kunde eller skulde komme til at mangle Noget; han overlod ham et herligt Hus og nok dertil; ja, man kunde næsten ikke tænke sig Noget, som han ikke havde bestemt at skulle aarligen oppebæres af ham, saasom rigeligt Brødkorn af Forpagterne, Byg og Humle til Øl, Vin, Penge til Bad og Barber, mindst en Gang om Ugen, samt hvad han behøvede til Klæder og anden Nødtørft; men

*) Dr. Sacc.

dette Gods varede kun i kort Tid, og Sønnen nedsank tilsidst i den yderste Armod. Arvemidler ere ogsaa stundom farlige, navnlig ved deres Deling. Fra Paris berettedes for nogle Aar siden, at to fornemme Personer ved Delingen af en dem tilfalden Arv kom i en Ordstrid sammen, der siden gik over til Haandgribeligheder, idet den Ene slog den Anden til Jorden med en Morterstøder og siden skar Halsen over paa sig selv. Disse delte saaledes, at Satan ogsaa fik sin Part. Se i Betragtning heraf ikke for meget paa timelige Arvemidler; men se til, at dine Børn frygte Gud, og tal ofte til dem som Tobias: Vi ere vel fattige; men vi ville have nok, dersom vi frygte Gud og sky Synden, og henvis dem til den himmelske Arv, saa at de lære at sige:

O, du uskyldige Guds Lam,
Mig i din Varetægt annam!
Jeg er jo din i Liv og Død,
I al min Trængsel, Sorg og Nød.
Lad i dit Riges Herlighed
Mig engang nyde Plads og Sted!

§ 28. I dette Rige har man en evig Sabbat og Hviledag, om hvilken den hellige Skrift meget tydeligt siger, at Guds Folk skal holde den ene Sabbat efter den anden (Esai. 66, 23); thi ihvorvel Nogle henføre dette til den nye Pagts Tid, saa er der dog, som Apostelen Paulus udtrykker sig, „endnu en Sabbatshvile tilbage for Guds Folk" (Ebr. 4, 9. 3); thi hvo, som er kommen til Hvile, han hviler ogsaa fra sine Gjerninger, ligesom Gud fra sine, hvilken Hvile allerede begynder hos de Afdøde, som gaa ind med Fred og hvile fra alt sit Arbeide, indtil de atter opstaa fra de Døde og da med Legeme og Sjel gaa ind til sin fuldkomne Hvile i det evige Liv. Det er imidlertid mærkværdigt, at det evige Livs Dage kaldes en Sabbat; thi der skal ingen Hverdag komme imellem saaledes som i denne Verden; men de Udvalgte skulle have en stedsevarende Hvile. Ligesom nu Sabbaten og Hviledagen er indstiftet af Gud, for at Mennesker og Dyr skulle hvile fra sit Arbeide og nyde Vederkvægelse, saaledes har Han ogsaa forordnet en evig Hvile ovenpaa dette besværlige, arbeidsfulde Liv, „hvis stolteste Dage ere Møie" (Ps. 90, 10). Ligesom han har indsat Sabbaten for at befæste sit Samfund med Menneskene, for at de nemlig skulde nærme sig noget mere til Ham, — for at Han kunde have sin Gjerning i dem og de i Ham, og for at Han kunde hvile i dem, saaledes vil der i det evige, salige Liv være et stedsevarende Samfund mellem Sjelen og Gud. Saalænge Verden staar, maa vi stedse være i Arbeide og Uro, og vore Dage ere her som en Daglønners Dage, der stunder efter Aftenen, at hans Arbeide skal være tilende, for at han kan gjenvinde sine udtømte Kræfter ved Nattens Hvile. Og om vi efter den hellige Konge og Profet Davids Foranledning (Ps. 95, 10) skulle tale paa Menneskevis om Gud, saa har Han lutter Arbeide og Møie med Verden. Han har bestandig nok at hæmme og afværge, at straffe, at beskjærme, at redde osv.; men i det evige Liv skulle, for saa at sige, baade Gud og Mennesker hvile.

§ 29. Vel staar der om de fire Dyr, som den hellige Johannes saa i sin Aabenbaring, at de have ingen Hvile Dag eller Nat, men raabe uden Afladelse: „Hellig, hellig, hellig er Herren, Gud, den Almægtige, den, som var og som er, og som kommer" (Aab. 4, 8), og dette maa vi ogsaa forstaa om de Salige overalt i Himmelen, saavel Engle som Mennesker, saa at heller ikke de nogensinde have Hvile for Guds Pris; men derved forstyrres dog ikke deres Sabbat; det volder dem ingen Uro eller Ubehagelighed; men de søge deri sin Hvile og Forlystelse. Ligesom Sabbaten her i den stridende Kirke er

beskikket os til Guds Pris, hvoraf sande Christne ikke blive trætte, men agte det for en Glæde, naar de skulle prise Gud, saaledes vil det ogsaa blive i det evige Liv; da skulle vi prise Gud uden Ophør Dag og Nat uden at blive trætte deraf eller behøve at hvile os ud. Paa den Tid, Gennadius var Erkebiskop i Konstantinopel, blev et Kloster dersteds bygget og forsynet med fornødne Indkomster af en fornem og velhavende Mand ved Navn Studius, hvori der blev underholdt et saa stort Antal Munke, at det ene Kor kunde afløse det andet og saaledes det guddommelige Navns Pris stedse fortsættes, hvorfor man kaldte dem de Søvnløse og efter deres Stifter Studierne; det Samme fandt ligeledes Sted i den hellige Kolumbanus's Klostere i Luxau og Meissen, der vare anlagte af de prisværdige Fyrster Albrekt og Ernst af Saksen. Disse Stiftelser have maaske ikke været aldeles frie for Overtro; men saa Meget er vist, at der i det evige Liv vil være en stedsevarende Guds Pris, og at de udvalgte Hellige hverken Dag eller Nat hvile eller ere ledige, men at deres Hvile dog ikke desaarsag forstyrres.

§ 30. Paa Sabbaten og om Søndagen pleier Enhver at tage sine bedste Klæder paa og at nyde bedre Mad og Drikke end om Hverdagene samt at fornøie sig paa allehaande Maader; saaledes vil det ogsaa blive i det evige Liv. Da skulle vi gaa iførte hvid Silke og Retfærdighed; vi skulle skinne i evig Klarhed og Herlighed; da skulle vi blive bespiste med det søde Manna og faa drikke af Guds Vellysters Bæk, og der skal være Livsalighed ved Guds Høire evindelig. Maa ikke det kaldes en lystelig Sabbat? Ligesom nu Børn, Skoledrenge og Haandværkslærlinger saavelsom Tjenestefolk og Daglønnere glæde sig om Søndagen, idet de have sine bedste Klæder paa og ikke behøve at lære eller arbeide, men kunne søge alskens Fornøielser, saaledes vil det ogsaa hisset blive med os. I dette Liv er der lutter Møie og Arbeide, og vi maa af den ene Korskjærre i den anden; vi have den ene Kors- og Hverdag efter den anden, og „hver Dag har sin Plage" (Matth. 6, 34); men hisset skal alt dette ophøre; „evig Ro og Glæde skal være over vort Hoved; Fryd og Glæde skulle vi bekomme, og Sorg og Suk skulle fly fra os" (Esai. 34, 17).

§ 31. Intet Rige her i Verden er saa stort, at det jo omsider tager Ende; men dette himmelske Rige er uden Ende; derimod finde vi i samme „vor Troes Ende,*) Sjelenes Salighed" (1 Pet. 1, 9). Det Ord, hvoraf den Hellig-Aand betjener sig, betyder egentlig en Tings Udgang eller Ende; t. Ex.: vort Livs Udgang og Ende er Døden; Veiens Udgang og Ende er vort Fædreland og Hjem, Hvilens Stad og Sted; saaledes er ogsaa Syndens Ende og Udgang Døden (Rom. 6, 21), fordi al bedragelig og forgiftet Sødme ender med den evige Døds Bitterhed, ligesom alle Vande løbe ud i Havet. Undertiden betyder det et Endemaal, som man søger at opnaa, i hvilken Forstand Apostelen Paulus siger: „Summen af (eller: Endemaalet for) Budene er Kjærlighed af et rent Hjerte og af en god Samvittighed og af en uskrømtet Tro" (1 Tim. 1, 5), saasom Guds Hensigt med at give dem er Kjærlighed, og ligeledes Menneskets Hensigt med at vise dem Lydighed skal være Kjærlighed. Endelig tages det ogsaa i Betydning af en Løn, som gives Nogen, efter hvad de Lærde rigtigt have bemærket. Men i hvilken Betydning man nu end tager det, saa passer den meget godt her; thi Enden paa den Tro, hvormed vi tro paa Gud og hænge ved Christus og formedelst hvilken vi staa i Samfund med den

*) Efter vor Bibeloversættelse: Maalet for vor Tro

Hellig-Aand, er det evige Liv. Troen kaldes en Strid og en Gjerning; men Stridens Ende og Udgang er det evige Liv; den naadige Belønning for vort Arbeide er Himmelen og den himmelske Salighed; og netop den er ogsaa Maalet for alle vore Sukke, Bønner, Trængsler og Lidelser.

§ 32. Og denne Betragtning skjænker alle dem en sød Trøst, hvis Tro formedelst Djævelens, Verdens og deres Kjøds Hindringer og Fiendtligheder er dem end en stadig Kamp, — hvis Liv ikke er Andet end stedsevarende Strid og som en Dagløнners møisommelige Dage. Men de skulle se hen til Enden. Naar man læser Begyndelsen af den gudfrygtige Josefs Historie, saa er det, som om man vandrede blandt lutter Tornebuske; men ser man paa Enden, saa kommer man ligesom ind i en kongelig Lysthave. Begyndelsen paa Studeringerne er tung, men deres Ende sød. Ligesom vi nu i alle vore Gjerninger og Foretagender se paa Enden og ere rolige og tilfredse, naar den har været lykkelig, efter Ordsproget: Enden god, Alting godt, saaledes ville vi ogsaa være tilfredse med vor Tro og Christendom, naar vi have naaet dennes Ende og levet, som vi burde; de derimod, som have været sikre og kun levet for den Dag idag, de ville ogsaa finde sin Ende, som den Hellig-Aand viser dem, nemlig den evige Død og Fordømmelsen. Hvad hjalp det den rige Fraadser, at han havde levet hver Dag herligen og i Glæde, da han tilsidst saa sig i Helvede, hvor han raabte: Jeg pines svarligen i denne Lue? Hvad Fordel havde Haman af, at han havde staaet i sin Konges Naade og været høit ophøiet over alle Andre, da han tilsidst hang i Galgen? Hvad gavnede det Judas, at han havde baaret Pungen og kunnet stryge de tredive Sølvpenge til sig ved at forraade sin Herre og Mester, da han endte sit Liv i Fortvivlelse ved Hjælp af Strikken? Og hvad Glæde havde hin Landmand af, at han vilde gjøre sine Lader større og indgjød sin Sjel godt Mod og satte sin Lid til et Forraad for mange Aar, da han endnu samme Nat maatte afsted? Og hvoraf kommer den Blindhed, som har betaget den nuværende Verden, at den lever saa sikkert, gnier og skraber sammen, hengiver sig til Synd og Vellyst og ikke betænker sin Ende og Udgang? Jo, den er forhexet af Satan og foragter alle Guds Ords Advarsler; derfor er ogsaa saadanne Menneskers Fordømmelse aldeles retfærdig, og man havde nok Grund til ofte at tilraabe dem: „Enden kommer! Enden kommer!" (Ezek. 7, 2).

§ 33. Salig er derfor Guds Børns Ende og Udgang. Salig betyder saa meget som tilfreds og fuld af Noget, — som naar man siger: livsalig, huldsalig, lyksalig, snakkesalig; det betegner altsaa en Fylde og Overflødighed af alle gode Ting, og naar det bruges alene og uden andre Tilsætninger, bemærker det det evige Liv og stemmer meget vel overens med den hellige Skrift, hvori den Herre Christus forjætter sine Faar, „at de skulle have Liv og have overflødigt" (Joh. 10, 10). Naar derfor den hellige Skrift taler om Saligheden, saa tilkjendegiver den, at vi skulle have alle gode Tings Fylde, uden Indblanding af noget Ondt. Og denne Sjelens Salighed bestaar i en fuldkommen Forening og et fuldkomment Samfund med Gud, i Nydelsen af alle himmelske Goder, i de hellige Engles Selskab, i fuldkommen Visdom og Kundskab om guddommelige, himmelske Ting, i ren og uforstyrret Glæde, i evig Sikkerhed, i fuldkommen Sundhed osv. Der skal ikke mere være nogen Sorg, nogen Smerte, nogen Sygdom, nogen Fattigdom, nogen Elendighed, nogen Nød, nogen Død. Og dette vil blive en almindelig Salighed for alle udvalgte Sjele uden Undtagelse; thi den Forskjel, som

finder Sted her i Verden, idet Nogle have faaet Overflod paa alle Ting, Andre derimod Fattigdom, skal hisset ophøre. Ihvorvel jeg nemlig ikke vil negte for, at der i det evige vil blive visse Trin i Herligheden, saa vil dog Enhvers Salighed blive fuldkommen. Omendskjønt en Fiolblomst er en af de laveste Blomster, saa er den dog ligesaavel en Blomst som en Lilie eller Keiserkrone eller Solvender. Saaledes ville ogsaa i det evige Liv alle Guds Udvalgte nyde Hans Herlighed og være tilfredse med sin Salighed.

§ 34. Denne Salighed vil ogsaa lyksaliggjøre det hele Menneske og alle dets Dele og Lemmer; thi omendskjønt den egentlig kaldes Sjelenes Salighed, fordi nemlig Sjelene først faa nyde den allerede i dette Liv, idet de have en Forsmag derpaa formedelst Troen, saa blive de dog ikke i fuldt Maal delagtige deri førend senere, nemlig naar de blive forenede med sine Legemer, hvilke ikke skulle være udelukkede derfra; thi vort Legeme skal vorde forklaret og ligedannet med Christi Legeme; Gud vil udruste det med mange herlige og himmelske Gaver. Salige blive de Øine, som skulle se Gud, salige de Øren, som skulle høre de salige og hellige Engles Jubeltoner; salig bliver den Mund, som stedse skal prise Gud, saligt det Hjerte, som skal være opfyldt med guddommelig Glæde; salige blive de Aarer og Lemmer, som skulle være brændende i Kjærligheden til Gud og bevæge sig i den.

§ 35. Saaledes er da Ordet Salighed et sødt Ord, naar den Herre Jesus siger: „Hvo, som tror, skal blive salig" (Mark. 16, 16), og Hans Apostel: „Gud bestemte os ikke til Vrede, men til at bekomme Salighed (Saliggjørelse) ved vor Herre Jesum Christum (1 Thess. 5, 9). „Englene ere alle tjenende Aander, udsendte til Tjeneste for dem, som skulle arve Salighed" (Ebr. 1, 14). Den er Gjenstanden for alle de Troendes Ønsker og Sukke, og der er Intet, som mere er i deres Mund og Hjerte end den Tanke og de Ord: Ak, maatte jeg blive salig! maatte vi kun vinde Saligheden! Og det vil visseligen ske, naar vi kun blive bestandige i den sande Tro paa Christum og ere omhyggelige for vor Salighed; thi den staar ikke i vor, men i Guds Haand, ved hvis Magt vi bevares til Frelse. Trøster Eder da med saadanne Tanker, I Ulykkelige i denne Verden! Om I, gudfrygtige Sjele, end synes at være de Ulykkeligste her i Livet, saaledes som Lazarus, saa „ere I dog salige" (1 Pet. 3, 14). Men Verdens Børn skulle ogsaa betænke, hvad det er, de foragte og tabe, nemlig sin Sjels Salighed. Hvad hjælper det nu, om vi have alt Andet, men tabe Saligheden? „Hvad gavner det vel Mennesket, om han vinder den ganske Verden, men tager Skade paa sin Sjel? eller hvad Vederlag kan et Menneske give for sin Sjel?" (Matth. 16, 26). Ingen vil gjerne tabe et Faar, en Penge eller noget Andet, som er ham kjært; skulde da Mennesket ville behandle sin Sjel saa letsindigt, at han kom til at tabe den? Det bliver ved de Gamles Ordsprog: Gods tabt, Intet tabt; Mod tabt, halv tabt; Sjel og Salighed tabt, Alt tabt. „Hold derfor fast ved det, du har, at Ingen skal tage din Krone!" (Aab. 3, 11).

§ 36. Af alt dette sees nu, at dette „Guds Rige er et herligt Rige" (Visd. 5, 17), hvilket Ærens Konge, Herlighedens Herre, Jesus Christus, har beskikket de Troende, ligesom Hans Fader har beskikket Ham det (Luk. 22, 29). „Fader" siger Han, „jeg vil, at de, som Du har givet mig, skulle og være hos mig, hvor jeg er, at de maa se min Herlighed" (Joh. 17, 24), — som om Han vilde sige: Jeg har optaget dem i mit Samfund og Selskab; jeg har erklæret dem

for Deltagere i min Herlighed. Følgelig skal der i dette herlige Rige være megen Herlighed, som alle Herrers Herre skal lade sit Riges Borgere se. Om det israelitiske Folks Ældste siges, at de saa Herrens Herlighed (2 Mos. 24, 1), og den hellige Skrift siger om Gud, at Hans Herlighed fyldte Tabernaklet og Templet, idet Han nemlig aabenbarede sin Nærværelse i en dunkel, men dog oplyst Sky (2 Mos. 40, 34; 1 Kong. 8, 2). Saaledes siges ogsaa om den Herre Christus, at Profeten Esaias saa Hans Herlighed (Esai. 6, 5; Joh. 12, 41), ligesom ogsaa Apostlene saa den, dels i Hans Undergjerninger, dels i Hans livsalige Aasyn og af Kjærlighed brændende Øine, dels i Hans herlige Forklarelse (Joh. 6, 2; 2 Pet. 1, 16). Saaledes skulle vi da se Jesum og Hans Herlighed, naar vi komme til at sidde paa Hans Herligheds Throne, — naar vi blive overskyggede med Hans Herligheds og Naades Sky, — naar Hans Lys skal oplyse os, saa at vi skulle skinne som Solen evindelig og altid. Den Herlighed, som denne Verdens Herskere besidde, bestaar deri, at Alt, hvad de have, er pragtfuldt og kostbart, — at deres Værelser straale af Guld og Sølv og Ædelstene, — at deres Klæder ere broderede med Perler og Ædelstene — at Væggene og Lofterne ere behængte og prydede med herlige Tapeter, — at de have store og skjønne Lysekroner hængende i sin Sal, — at deres Borde ere besatte med kostelige Spise- og Drikkevarer, — at Alt er fuldt af Pragt og Rigdom, som paa Salomos og Ahasverus's Tider. Men hvor stor mene I ikke den Herlighed maa være, som den Herre Jesus har beredt sig selv og os! De hellige Apostle have ved Herrens Forklarelse seet et Glimt deraf, ligesom ogsaa den hellige Stefanus, der saa Guds Herlighed og Jesum ved Hans høire Haand. Paa denne Christi Riges Herlighed skulle vi stedse tænke og sætte den imod dette Livs Elendighed. Den Herre Jesus selv indgik til sin Herlighed gjennem megen Lidelse (Luk. 24, 26); det maa ogsaa vi gjøre; „vor Trængsel, som er stakket og let, bringer os en evig og over al Maade vigtig Herlighed" (2 Kor. 4, 17). Denne Verdens Herlighed varer ikke længe og er heller ikke synderligt vigtig; men den himmelske Herlighed er vigtig fremfor alt Andet, og jo mere man tænker over den, desto herligere bliver den, og desto mere udvider den sig i vore Tanker, ligesom den ene Ring, naar man kaster en Sten i Vandet, opstaar af den anden, og den ene stedse bliver større end den anden, osv. Ligesom Josef saa at sige trinvis kom til Ære og Herlighed gjennem sine Brødres Had og Fiendskab, gjennem Trældom, Fattigdom, Forsølgelse, Vanære og Fængsel, saaledes ogsaa vi; derfor skal Ingen tabe Modet, men gjerne lide Alt med Christo, paa det han ogsaa maa blive ophøiet med Ham til evig Herlighed.

§ 37. Jeg vilde her slutte denne Betragtning af det himmelske og evige Rige; men efterdi der i dette findes en saa stor Mængde Udvalgte af alle Folkeslag for Guds hellige Ansigt, saa spørges der, om dette Riges Borgere da ogsaa ville kjende hverandre. Dette synes tvivlsomt, saasom det er vist, at der vil foregaa en vidunderlig og nu for os ubegribelig Forandring med de forklarede Legemer, hvorpaa vi have et Forbillede i den Herre Christus selv, om hvem der staar, at Hans Ansigts Skikkelse blev anderledes, ligesom alle Udvalgte skulle skinne som Solen (Luk. 9, 29; Matth. 13, 43). Saaledes var ogsaa Josefs Udseende blevet saa forandret, at de ikke kjendte ham (1 Mos. 42, 8), hvilket ogsaa ofte er Tilfældet med Børn, idet de, efter at have opholdt sig i længere Tid paa et fremmed Sted, ikke kunne

gjenkjendes af sine egne Forældre og Søskende. Saa meget sandsynligere er det, at heller ikke de Troende ville kjende hverandre, efter at den Ene, som ofte sker, har forladt Verden længe før den Anden. Og naar vi ikke skulle kjende dem, som vi her have omgaaets venligt med, saa kunde man sige, at vi saa meget mindre ville kjende de Fremmede, som vi her i Naadens Rige aldrig have kjendt eller seet. Men trods alt dette sige vi dog, at det himmelske Riges Borgere ganske vist ville kjende hverandre. Thi det vilde være et stort Skaar i deres Glæde, om de skulde omgaaes lutter Fremmede og Ubekjendte, og om Forældre ikke skulde kjende sine Børn, Præster ikke sine Tilhørere og den ene Ven ikke den anden. Dog vil denne Gjenkjendelse ikke ske saa meget ved Hjælp af Børnenes Udseende og Tale, hvorpaa man i dette Liv kjender hverandre, som ved Hjælp af det dem af Gud skjænkede uforlignelige Visdomslys, som de da ville have. Og at det vil forholde sig saaledes, kunne vi noksom godtgjøre ved de Grunde og Beviser, som Skriften frembyder os, saasom naar den siger, at Adam strax kjendte Eva, da han fik Øie paa hende, omendskjøndt han ikke havde seet hende før, men sovet, da Gud dannede hende af hans Ribben; denne Gang er det Ben af mine Ben og Kjød af mit Kjød, sagde han (1 Mos. 2, 23). Saaledes kjendte ogsaa Apostelen Peter Moses og Elias ved Christi Forklarelse, uagtet de viste sig i Herlighed (Matth. 17, 3, 4; Luk. 9, 30. 31), og, hvad der er endnu forunderligere, Johannes den Døber kjendte den Herre Christum, da de begge endnu vare indesluttede i Moderslivet, hvilket hin tilkjendegav ved et Glædesspring, fordi denne havde berørt ham med en særegen magnetisk Kraft af sin Naade (Luk. 1, 41). Skulde ikke ogsaa vi hisset kjende hverandre indbyrdes, saa vilde heller ikke de, som vi her ved Velgjerninger have gjort os til Venner, kunne optage (annamme) os i de evige Boliger. Og hvorledes skulde Apostelen Paulus have kunnet sige om sine Tilhørere: „I ere vor Ros paa den Herres Jesu Dag“ (2 Kor. 1, 14), hvis han ikke da skulde kjende dem? Saaledes ville ogsaa Guds Børn let kjende hverandre paa hin Dag, fordi de her godt kjende hverandre; de have allesammen Christi Aand og Sind; de leve formedelst Hans Naade i Hans Samfund og ere Blodsforvandte i Hans Blod, osv.

§ 38. Og dette vil ikke blive nogen liden Del af Lyksaligheden i dette himmelske Rige; thi betænk, hvor deiligt det vil være at træffe ei alene gode Bekjendte, Venner og Slægtninger, men ogsaa andre gudfrygtige Sjele, hvis Dyd og Gudsfrygt vi her have beundret! De Gamle pleiede at sige: Den ene Ven deler Sorgen med den anden; men han fordobler ogsaa Glæden; thi en Vens Sind er ligesom et Speil, der opfanger Solstraalerne og kaster dem forstærkede tilbage. Ak, hvilken Glæde vi ville føle ved at se og kjende alle hellige Stamfædre, Konger og Profeter i det evige Liv! Man glæder sig her ved at eie og betragte en god Vens Billede og Portræt; hvorledes vil det da ikke blive i det evige Liv, naar vi træffe ham selv levende, og det i saadan Herlighed! Der fortælles etsteds et Syn, hvori En saa, at Stamfædrene og Profeterne tilligemed Kongerne og mange andre gudfrygtige Lærere, hvoriblandt Luther, sade ved et Bord i Himmerige, og at Bordet var besat med mange Fade, som allesammen vare fyldte med Salighed, og Bordet bestrøet med lutter Roser. Hvad denne Person saa i et Syn, det skulle vi engang se i Virkeligheden og selv sidde tilbords med Abraham, Isak og Jakob i Himmeriges Rige, medens derimod Rigets Børn skulle være udstødte i Mørket, hvor der er Graad og Tænders Gnidsel.

§ 39. Dette Sidste kunde give Anledning til et nyt Spørgsmaal. Saafremt nemlig de salige Borgere af Guds himmelske Rige skulle allesammen kjende hverandre, ville de da ikke blive bedrøvede, naar de se, at Mange af deres Egne ikke findes blandt de Udvalgte, men ved den store Dom af Dommeren over Levende og Døde ere blevne forviste til Helvede, saasom de ogsaa ville kjende dem? Skulde ikke en Fader, en Moder blive bedrøvet ved at erfare sit Barns evige Fortabelse? Hvem bliver ikke bedrøvet, naar han selv bor i en fredelskende Konges Rige, men derimod ved, at hans Nærmeste plages i en hedensk Voldsherskers Trældom? Skulde ikke en saadan Fader udraabe: „Min Søn Absalom! Absalom, min Søn! min Søn!“ (2 Sam. 18, 33) Men jeg svarer: Dette vil ikke bedrøve dem og slet ikke volde dem nogen Hjertesorg; thi de Udvalgte ville da leve i stor Fortrolighed og Tilfredshed med hverandre; de ville ogsaa være paa det Nøieste forenede med Gud, saa at de først da ret fuldkommen elske Gud over alt Andet af ganske Hjerte og af ganske Sjel, glæde sig i Ham og Hans Miskundhed og, efter nu at være rigtigt oplyste, erkjende, at Gud er hellig og retfærdig i alle sine Veie, og at Han ikke gjør Nogen Uret, ligesaa lidt som en Konge gjør Uret, naar han jager onde Mennesker ud af sit Rige, og ligesaa lidt som de Gode bedrøves over denne hans retfærdige Handlemaade. Deres Villie vil da være aldeles nedsænket i og opslugt af Guds hellige Villie, saa at de ikke ønske og attraa noget Andet, end hvad Gud vil. De ville derhos finde saa megen Glæde, Trøst, Sødme og Salighed i sin Gud, at de ikke vide af noget Tab, noget Savn, nogen Bedrøvelse; kort sagt, der vil hos dem ikke længer være nogen Kjærlighed efter Kjødet; hvad de elske, ville de elske i Gud; men de Fordømte ville de hade, som Guds Fiender.

§ 40. Ligesom nu alt dette skjænker de Troende en kraftig Trøst mod den Foragt, som vises dem af Verden, der ikke vil kjende dem, efterdi de ere Guds Skjulte, saavel som mod den timelige Død, der ofte river de mest hengivne Venner fra hinanden, saaledes tjener det ogsaa til en Formaning og Advarsel om, at vi i dette Liv skulle gjøre os kjendte med Guds gode Børn. Gud pleier ofte at indhylle sine Egne i Tiggerdragten, jeg mener: at skjule dem under meget Kors og megen Trængsel, ligesom man i Naturens Rige finder, at det Bedste er indesluttet i haarde og knudrede Ting, saasom Nødders og Mandlers søde Kjærne i de haarde Skal. Held derfor den, som har Forstand til at kjende Guds Venner i Verden og at indlade sig i Venskab med dem; de skulle i hint Liv gjenfinde og gjenkjende hverandre med stor Glæde og evindeligen fryde sig med hverandre. Verden undser sig ofte for at omgaaes med fattige og ringe Frænder, at holde Venskab med dem og tale med dem; men i Himmelen ville hverken de hellige Engle eller Stamfædrene eller Kongerne eller Profeterne eller Apostlene og andre Hellige skamme sig ved os, men omgaaes venligt med os. Hvad bryder en Vandringsmand sig om, at Ingen kjender ham paa Reisen, naar han blot er godt kjendt af sine Egne? Saaledes bekymrer heller ikke et Guds Barn, som reiser gjennem denne Verden til sin himmelske Fader, sig om, at Verdensbørnene ikke ville kjendes ved ham, naar han blot er godt kjendt af Gud og sine Venner i Himmelen. Hvo skulde nu ikke ønske snart at faa se sine Medborgere i Himmelen og desaarsag snart at vandre herfra og være med Christo? Saalænge som vi leve i dette Verdensrige, ere vi underkastede allehaande Tilfælder, og heller ikke Naadesriget er uden Kors og Forfølgelse; men i Herlighedens Rige skulle vi være fuldkommen befriede fra alt

Saadant, hvorfor vi ogsaa bør længes efter det. Den Herre Jesus er gaaet forud for os og har indtaget Riget; vi skulle visseligen ogsaa følge efter Ham og ligeledes indtage det, og Han vil modtage os paa det Venligste. Ak, hvilken Glæde vil det ikke blive, naar Han siger: „Kommer hid, min Faders Velsignede! arver det Rige, som Eder er beredt, fra Verdens Grundvold blev lagt! Historien fortæller om den gamle Kirkelærer Hieronymus's Indgang i Himmelen og siger, at Cyrillus og Augustinus saa og hørte til, hvorledes den Herre Jesus beskikkede ham Riget; dog ikke blot Hieronymus's, men enhver Troendes Sjel er Christi Rige beskikket, hvilket vi Alle bør haabe paa og længes efter, sigende:

Amen, kjære, gode Gud,
Hjælp os snart af Verden ud,
Og af Naade du os give,
At vi evig hos Dig blive!

Amen, i Jesu Navn. Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels tilkommende Herlighed og Salighed.

Ellevte Prædiken,

hvori dens Glæde end yderligere skildres.

Ps. 16, 11: For dit Ansigt (o Gud) er Mættelse af megen Glæde, liflige Værelser ved din høire Haand evindelig.

§ 1. Den hellige Apostel Paulus siger med mærkværdig Skjelnen: „Vi ere frelste, (men) i Haabet". Dersom vi haabe det, som vi ikke se, da forvente vi det med Taalmodighed (Rom. 8, 24. 25), hvorved for det Første er at mærke, at Apostelen allerede priser de Troende salige, hvilket tykkes Verden og undertiden de Gudfrygtige selv latterligt. Saafremt Overflødighed af alt Godt og en rolig og uforstyrret Nydelse af den himmelske Herlighed og Vellyst er en Lyksalighed eller rettere sagt en Salighed, saa synes Ingen at være mindre salige end Apostelen og andre Guds Børn, der kjæmpe med megen Nød og Trængsel, som Apostelen selv klager over, sigende: „Mig synes, at Gud har fremstillet os Apostle som de Ringeste, som overantvordede til Døden; thi vi ere blevne et Skuespil for Verden, baade for Engle og Mennesker. Vi ere Daarer for Christi Skyld. Vi lide baade Hunger og Tørst og ere nøgne og faa Mundslag og have intet vist Opholdssted. Vi blive overskjeldte, forfulgte og bespottede. Vi ere blevne som Udskud i Verden, Alles Skovisk" (1 Kor. 4, 9 flg.). Hvorledes stemmer nu dette overens med vort anførte Sprog? Ligesom de ere elendige Mennesker, der nære en taabelig Indbildning om at være Keisere, Konger eller Fyrster — som en elendig Bondemand i vor Tid, der gik omkring i Landet og foregav, at han var Landets Herre og nedstammede fra Keiser August, hvorfor han glædede

sig meget, naar han om Julen hørte oplæse Evangeliet om Christi Fødsel, der indtraf paa Augustus's Tid, eller som en vis bekjendt Jurist, der ved Indbilskhed og Ærgjerrighed var falden paa den Galskab, at han enstemmigt var valgt til Pave af Kardinalerne, hvilket han ikke vilde lade sig afsnakke fra —, saaledes ere ogsaa de Christne i Verdens Øine taabelige Mennesker, idet de sige, at de ere lyksalige og salige, uagtet de kjæmpe med alskens Nød, og uagtet der Intet er, som man udvortes bliver mindre var hos dem end Salighed, hvorfor man daglig siger til dem: Hvor er din Gud? Hvor er din Salighed? Hvor er din Rigdom? osv. (Ps. 42, 11).

§ 2. Man maa derhos skjelne vel mellem Salighedens Erhvervelse og dens Aabenbarelse eller Nydelse saavel som mellem Forsikringen om Saligheden og dens Overantvordelse, mellem Førstegrøden og den fulde Høst, mellem Troen og Beskuelsen. Vi ere visseligen isandhed salige, saa Mange af os, som formedelst en sand Tro ere indlemmede i den Herre Christus, efterdi Han ligesaa vist har forhvervet os Saligheden, som om vi allerede fuldkommen besade den. Ja, Han har beseglet os den og forvisset os om den ved Ordet og de høiværdige Sakramenter, men fremfor Alt ved sin Hellig-Aand, som er os Pant paa vor Arv, der bevares til os i Himlene (Efes. 1, 14). Ja, Han giver os ofte en Forsmag paa vor Salighed og Førstegrøden deraf. Og skulde ikke den være salig, hvis Navn er optegnet i Himmelen, — der, som et Guds Barn, overskygges af Hans Naade, — der, som en Broder af den Herre Jesus, bliver renset ved Hans Blod, — hvem den Hellig-Aand opfylder, som sit Tempel, og glæder med sin Trøst, — der har de hellige Engle til sine Tjenere og Opvartere, hvilke ligesom flyve omkring ham og bære ham paa Hænderne, — der taler i største Fortrolighed med Gud gjennem Hans Ord og i sine Bønner som et Barn med sin Fader, — for hvem Djævlene ere forfærdede? Er ikke det et rigt mindreaarigt Barn, til hvilket dets Forældre har henlagt en saa stor og rig Arv? Er ikke det en lyksalig Brud, som er bleven formælet med alle Herrers Herre og alle Kongers Konge og som har faaet saa mange deilige Gaver? Det Kors, den Ulykke og Elendighed, som Verden beraaber sig paa, kan derimod ingenlunde hindre eller formindske denne Salighed, saasom det er Noget, der kun angaar og vedkommer det udvortes Menneske; thi om endog dette gaar tilgrunde, fornyes dog det indvortes Dag for Dag; Trængselen, som er stakket og let, bringer os en evig og over al Maade vigtig Herlighed; hverken Død, ei heller Liv, ei heller Engle, ei heller Fyrstendømmer, ei heller det Høie, ei heller det Dybe, ei heller Hunger, ei heller Sværd, ei heller nogen Magt kan skille os fra Guds Kjærlighed og fra den evige Herlighed. Og hvad vilde jeg heller ønske, end at jeg kunde finde Ord til at godtgjøre dette for alle dem, som med sand Tro og oprigtig Kjærlighed hænge ved den Herre Jesus, og at jeg kunde overbevise dem om, at de ere salige i Guds Naade, i Jesu Kjærlighed, i den Hellig-Aands Trøst, paa det de kunde synge og sige med stor Frimodighed:

Hvorfor skulde jeg dog klage?
Christus er
Mig jo nær;
Hvo vil Ham borttage?
Jeg ved Ham skal eie Livet,
Som Han mig
Naadelig
Har i Troen givet.

§ 3. Ligesom det nu er en Sætning, som gjælder blandt de Retslærde, at den, som skal fængsles, ansees, som om han allerede var fængslet, saaledes kunne vi ogsaa sige om de Troende, at de al-

rede ere salige, efterdi de i Guds hellige Ord have Forsikring om, at de ere gjenløste ved Christum og ville blive salige ved Troen paa Ham. Apostelen siger jo klarligen etsteds, „at Gud har frelst eller saliggjort os" (Efes. 2, 4 flg.); har Han gjort os salige, saa kan Ingen fordømme os eller frakjende os Saligheden. Derhos bor ogsaa Gud formedelst Troen i vore Hjerter (Efes. 3, 17), og denne Iboelse forvisser os om vor Salighed, saa at den ogsaa i dette Liv giver og meddeler os den evige Saligheds allerhøieste Gode. Vi have her allerede Begyndelsen til det evige Liv i Nydelsen af de aandelige, himmelske Goder og maa derfor aldeles ikke tvivle om dets fulde Indtrædelse hisset. Herpaa har Gud givet os Brev ved sit hellige Ord og Segl i de hellige Sakramenter. Hvorledes skulle vi da undfly Guds Unaade, dersom vi ikke tro eller agte saa stor en Salighed? Ak nei, Herre Jesus.

Jeg det i Tvivl ei drager;
Dit Ord, det lyver ei.
Du siger: Ei forsager!
Dertil mig holder jeg.
Hver den, som tror, og som er døbt,
Til ham er Himmeriget kjøbt,
Saa han ei skal fortabes.

§ 4. Vi skulle imidlertid lægge vel Mærke til, at Apostelen siger: i Haabet. Vi besidde vel Saligheden, som Guds Søn ved sin Fortjeneste har forhvervet og skjænket os; men den er saa at sige skjult under et Dække. Hvad der er skrevet med Citronsaft, kan man ikke læse, medmindre man holder det over Lyset eller Ilden; saaledes har ogsaa vor Gud givet os Brev paa vor Salighed; men vi ville først kunne rigtigt læse det og fuldkommen forstaa det, naar det har gaaet igjennem Ilden, jeg mener; naar dette Forkrænkelige iføres Uforkrænkelighed, og det Fuldkomne begynder, — naar vi gaa over fra Tro til Beskuelse og blive indførte for at tage vor Arv i Besiddelse. Imidlertid maa vi haabe paa saadan Aabenbarelse, ikke som Verden, hos hvilken det heder: At vente og haabe gjør Mangen til Taabe; men vi haabe paa den levende Gud, som ei alene er trofast i sine Forjættelser, men tillige sanddru og som redeligen opfylder sine Tilsagn i Himmelen; dette Haab beskjæmmer ikke (Rom. 5, 5). Vort Haab er som en svag Plante, der ligger paa Jorden, saaledes som Vinranken, Humlen og Vedbenden, men som opbindes til en Stang og da staar fast. Vort Haab staar til Gud, der ikke svigter; thi Han er trofast.

Hvo paa Gud tror,
Han sikker bor
I Himlen og paa Jorden.
Hvo stadig staar
I Jesu Saar,
Han er Guds Arving vorden.
Thi vil jeg mig
Altid paa Dig
Med Hjertets Haab forlade.

§ 6. Endelig siger han: Vi forvente Ham*) med Taalmodighed. Ligesom han paa et andet Sted siger: „Vi forvente Frelseren, den Herre Jesum Christum fra Himlene" (Filipp. 3, 20), saaledes siger han her: Vi forvente Ham, — som om han vilde sige: Vi opløfte Hoved og Hænder til Himmelen; did vende vi vore Øine og Hjerter og sige: Der gaar ikke en Dag hen, uden at vi vente paa Dig og gjerne vilde være hos Dig. Derfor sammenligner Herren dem, som nære en inderlig Attraa efter at komme til Hans Glæde, med de Tjenere, som vente sine Herrer, naar de ville bryde op, for at de kunne følge dem hjem (Luk. 12, 36). Saaledes maa ogsaa alle troende Tjenere vente, indtil deres Herre og Frelser vil bryde op til sin Dom, — som en Brud venter paa sin Brudgom, lig de Jomfruer, der holdt

*) I vor Bibeloversættelse: Vi forvente det.

sine Lamper rede (Matth. 25, 7). Men til saadan Venten udfordres Taalmodighed, indtil vi blive hentede hjem og indførte til den himmelske Herlighed og den virkelige Nydelse, saa at vi sige:

Ak, Gud, forlad os al vor Brøst
Og styrk os vel med Skriftens Trøst,
At vi med god Taalmodighed,
I Tro og Haab og Kjærlighed
Dit Guddomsord bevare,
Indtil vi herfra fare!

da den Herres Jesu frydefulde Røst lyder: „Vel, du gode og tro Tjener, gak ind til din Herres Glæde! Kommer hid, min Faders Velsignede; arver det Rige, som Eder er beredt fra Verdens Grundvold blev lagt!" (Matth. 25, 21. 34) Om denne Salighed, Herlighed og Glæde, som vi besidde i Haabet, og hvis Aabenbarelse og fulde Nydelse vi med Taalmodighed forvente, skulle vi ogsaa dennegang tale. Hjælpe Gud, at det maa tjene til Hans hellige Navns Forherligelse og mange Sjeles Opbyggelse til det evige Liv! Amen.

§ 6. Det var et smukt Middel, en gudfrygtig Præst udtænkte for at trøste og opreise en gudfrygtig, men med meget Kors belagt Sjel. Han lod en Maler afbilde paa den ene Side af Lærredet en Kvinde, siddende under Torner og Tidsler, og over hende den lynende og tordnende Himmel, overtrukken med sorte Skyer, mellem hvilke Djævlene svævede; Taarerne strømmede ned over Kvindens Kinder, og hun vred sine udstrakte Hænder med ynkværdige Miner. Paa den anden Side saaes den samme Kvinde opløftet over Skyerne under den klare Himmel; hun havde en Krone paa sit Hoved; hun var beklædt med Solen, og mange Engle fløi omkring hende, — hvormed han paamindede hende og Andre om, at der efter en kort Tids Lidelser vilde følge Herlighed og stor Glæde. Denne Glæde fremstiller Skriften i forskjellige deilige Sprog, til hvilke ogsaa vor valgte Text hører. Thi dersom Nogen vilde spørge mig, hvad de Udvalgte i Himmelen skulle tage sig for, saa kunde jeg efter Skriftens Foranledning ikke svare Andet, end at de skulle se Gud Ansigt til Ansigt, hvilket vi have udviklet i forrige Prædiken, og at de derhos skulle fryde sig med uudsigelig og forherliget Glæde (1 Pet. 1, 8); under denne Glæde ville de love og prise Gud og synge med Fryd af Hjertets Behag (Esai. 65, 14); de skulle ikke mere vide af nogen Nød; men vandre i evig Fred i Selskab med de hellige Engle og Udvalgte, der ikke blot nyde saadan Glæde for sin egen Del, men ogsaa forøge den for Andre. De Ord Himmel, Salighed, evigt Liv indeslutte Mere i sig, end der lader sig tænke, og ere ligesom de Billeder, der betyde Mere end de synes at udtrykke; om t. Ex. Nogen afbildede en Haand, som holdt og frembød et Hjerte, saa vilde dette tilkjendegive al den Hjertets Kjærlighed og Hengivenhed, som man tilbyder En tilligemed al sin Formue; dersom Nogen afbildede en Krone, saa betegnede han dermed et helt Kongerige med al dets Majestæt og kongelige Herlighed; dersom Nogen afmalte et Kors, saa sammenfattede han deri Korsets hele Hemmelighed. Dette maa vi nu noget nærmere forklare.

§ 7. For at vi imidlertid heri skulle gaa frem efter en vis Orden, saa ville vi gjøre Begyndelsen med vort anførte Skriftsted, hvor Profeten siger: Du skal kundgjøre mig Livets Sti; for dit Ansigt er Mættelse af megen Glæde. Her skulle vi før det Første lægge Mærke til, at han siger: Du skal kundgjøre mig Livets Sti, eller hvorledes man paa en smal Fodsti kommer til Livet, hvormed han vil tilkjendegive, at Gud selv har aabenbaret os det evige Liv og ved sin Søn vist os den rette Vei til samme; ellers skulde vi vel aldrig vide Noget derom og aldrig finde Veien, saaledes,

som man kan se af Herrens Apostel Thomas; thi da denne Vei kom paa Tale, spurgte han: Hvorledes kunne vi da vide Veien? hvortil Herren svarede: „Jeg er Veien og Sandheden og Livet; der kommer Ingen til Faderen uden ved mig" (Joh. 14, 5. 6). Man maa vel forundre sig over, at Menneskene for timelig Vindings Skyld have fundet og gjort saa besynderlige Veie gjennem Sandørkener og andre Ørkener, over Land og Hav, over Fjelde og Klipper, saaledes som t. Ex. Kolumbus aabnede Veien til Amerika, hvilken Amerikus Vespusius end mere banede, hvisaarsag denne nye Verdensdel fik Navn efter ham; men Ingen kunde finde Livets Vei, dersom ikke Gud ved sin Søn havde vist os den. Lader os derfor bede Gud, medens vi leve, at Han vil kundgjøre os denne Vei til Livet, og efterdi vi vide, at vi ikke kunne finde den uden Christus, saa lader os ufravendt se paa denne Veiviser og bestandig følge Ham! Det er beklageligt, at de fleste Mennesker nutildags staa i den Formening, at Intet er lettere end at finde Veien til Himmelen og Saligheden, hvorfor de sit hele Liv igjennem nære mindst Bekymring i saa Henseende og stedse vandre paa den brede Vei i det Haab, at de i sin sidste Nød kunne med et Spring hoppe over fra Helvedveien til Livets Vei. Ak, Herre, vor Gud, led os med dine Øine, og kundgjør os Veien til Livet! ellers maa vi allesammen vandre paa Dødens Vei.

§ 8. Men lader os nu skride til selve Sagen! Profeten siger i vor Text: „For dit Ansigt er Mættelse af megen Glæde." Hos Gud maa der jo være Glæde; thi naar Skabningerne kunne glæde det menneskelige Hjerte, hvor meget mere maa da ikke Gud kunne det! Vin, Musik, Vaaren, en lystelig Egn, en skjøn Have og Deslige glæde Menneskene; men hvorfra have de denne Kraft til at glæde? Udentvivl fra Gud. Og hvad vil da ikke Gud kunne gjøre! Derfor lægger Profeten til, at det skal blive en Mættelse af megen Glæde, en Overflødighed deraf. Paa et andet Sted siger han: „Menneskenes Børn skulle blive drukne (eller: mættes overflødigt) af dit Huses Fedme, og Du skal give dem at drikke af dine Vellysters (Glæders) Strøm" (Ps. 36, 9). Og for at vi ikke skulde falde paa den Tanke, at denne Strøm snart kunde blive udtømt, saa tilføies der: „Hos Dig er Livets Kilde. Her i Livet giver Gud os Draaberne; hisset finde vi selve Kilden. Her have vi maaske en Flaske, fuld af Glæde, om jeg saa maa sige, saaledes som Hagar havde en Flaske, fuld af Vand (1 Mos. 21, 14. 15); men Flasken bliver snart udtømt og formaar ikke at læske os i vor største Tørst (i Sjelenød og Dødsnød); hisset derimod skulle vi have en uudtømmelig Brønd. Her i Livet er det, som om vi gaa i en fremmed Have, hvor man maaske plukker en og anden Blomst og forærer os; i Himmelen derimod vil Gud bestrø os med mange Tusinde Gange Tusinde Glædes- og Trøsteblomster. I dette Liv er Glæden (den sande Glæde) sparsom; det Meste er Klage og Graad; Gud bespiser sine Børn med Taarers Brød og giver dem et fuldt Maal af Taarer at drikke; Han bortskyller dem; Han overstrømmer og oversvømmer med Trængsel og Elendighed og med sin Vrede; „Afgrund raaber til Afgrund under hans Renders (Vandstrømmes) Lyd" (Ps. 80, 6; 90, 5; 88, 17; 42, 8); men hisset skal der være Glæde nok, Mættelse af megen Glæde.

§ 9. Dette forklarer den hellige Skrift end yderligere ved andre Sprog, som vel tilkjendegive en timelig Glæde, men derunder fremstille den evige. Naar den taler om Kirkens lykkelige Tilstand i den nye Pagt, saa siger den, at „Herrens Forløste skulle komme tilbage og komme

til Zion med Frydesang, og at evig Glæde skal være over deres Hoved" (som en uforvisnelig Glædeskrands; thi det synes, som om den sigter til de Krandse, Østerlændingerne pleiede at række sine Gjæster ved sine Gjæstebud, eller til den liflige Olie og Balsam, hvormed de overøste Gjæsternes Hoved, og at den dermed vil fremstille de Udvalgtes evige og herlige Frydemaaltid, hvor der ikke længer skal svæve noget Uveir over dem i Luften, men hvor de skulle gribe*) lutter Fryd og Glæde og ligesom forfølge denne, der flygtede for dem her i Taaredalen, — og hvor de skulle gjenfinde, gribe og omfavne sine Venner, som de her med Angest tabte og ledte efter; thi Ordet gribe bruges i den hellige Skrift om dem, som have taget Flugten (2 Kong. 25, 5. 6); naar de nemlig hisset gribe og fastholde sin Jesum, skulle de bekomme evig Fryd og Glæde, — ligeledes, naar de gjenfinde sine Kjære, som de her i dette Liv med megen Smerte og mange Taarer have sendt i Forveien. „Og Sorg og Suk skulle fly fra dem"; de skulle fly for dem som Flaggermusene og Natuglerne for den opstaaende Sol; de skulle udkastes, som man udjager og udkaster Hunde og urolige, trættekjære Mennesker af et Bryllupshus (Esai. 35, 10).

§ 10. Mærkværdige ere ogsaa Ordene i den deilige Lignelse, som vor kjæreste Frelser fremsætter om et Menneske, der ved sin Bortreise overantvordede sit Gods til sine Tjenere og ved sin Tilbagekomst sagde til den gode Tjener, som havde aagret godt dermed: „Gak ind til din Herres Glæde!" (Matth. 25, 21) ret som en Vandringsmand, der er gjennemvaad og forfrossen af Regn og Kulde, gaar ind i sit Hus, hvor enhver Bekvemmelighed og Vederkvægelse venter paa ham, eller som om en Herre vilde gjøre sine Tjenere tilgode og i den Hensigt havde ladet indrette et Spiseværelse, hvori der, fandtes alle mulige Bekvemmeligheder og hvori Bordene vare besatte med de mest velsmagende Retter, Vine og Kager, og Herren lod Døren til samme slaa op og nødte dem til at gaa ind, for at nyde det Altsammen efter Lyst og Behag, eller som om han lod sin Selskabsstue gjøre vellugtende med de allerlifligste Røgelser og bød sine Tjenere at gaa derind. Dog, jeg tilfredsstiller ikke mig selv rigtigt og udentvivl heller ikke dem, som læse eller høre dette, med disse Lignelser, saasom de ikke forslaa til grundigt at fremstille selve Sagen. Man kan betragte en Lysthave paa et Maleri; men man kan ikke gaa ind i den; man kan se afmalet en Mængde Hylder med Glasse og Krukker paa i en Hvælving; men man kan heller ikke gaa i den, — og saadan er al Verdens Glæde. Men efter Døden skal Døren blive opladt for os, saa at vi skulle gaa ind til Herrens Glæde, ind i Herrens deilige Selskabssal til Glæde. Ak, hvad er ikke det for en Glæde, som ikke skal gaa ind i Mennesket, men som Mennesket skal gaa ind i! Thi hvad Andet betyder denne Maade at tale paa, end at de salige Sjeles Sted er fuldt af allehaande Glæde? Ligesom den, der farer paa Søen, ikke ser Andet end lutter Hav trindt omkring sig, saaledes ser den Saliges Sjel Glæde over sig, nemlig i Gud, Glæder under sig, nemlig i sine Fiender, som han da har under sine Fødder, Glæde ved Siden af sig, i de hellige Engles og Udvalgtes Selskab, Glæde i sig selv, i sin Sjel og sit Legeme, som begge ere udstyrede med himmelske Gaver, der opfylde dem med Glæde heltigjennem, ligesom et smeltet Sukker gjennemtrænger selv de sureste Frugter og forsøder dem med sin søde Kraft.

§ 11. Den hellige David taler ogsaa paa andre Steder meget mærkeligt om denne Glæde, idet han siger: „Du

*) I vor Bibeloversættelse: bekomme.

har omvendt min Hylen til en Dands for mig, min Gud; Du har opløst min Sæk og bundet om mig med Glæde" (Ps. 30, 12), med hvilke Ord han meget træffende beskriver den Omskiftelse, der foregaar hos de gudfrygtige Sjele ved deres Overgang fra dette til hint Liv. Klage og Sorg er saa at sige deres Klædebon, hvori de i dette Liv indhylles, ligesom ogsaa Paulus fremstiller Synden, hvorfra al Sorg og Bedrøvelse har sin Oprindelse, som en vid, flagrende Kappe, der sinker Mennesket paa Dydsløbet og saa at sige besnærer det (Ebr. 12, 1), eller ligesom man indsnører de smaa Børn i Svøb, — hvorved han vil minde os om, at Baand og Trængsler bie efter os her i Verden (Ap. Gj. 20, 22), men at Herren i det evige Liv vil borttage saadanne Fiender og omgjorde de Gudfrygtige med Glæde; da skal Han efter sin Forjættelse borttage Svøbet og Dækket (Esai. 25, 7), det er: alle dette Livs Baand og al dets Elendighed, alle Sygdomme, Forfølgelser, Trængsler, Angst, Nød og selve Døden. Da Mardokæus fik at vide, hvad Haman havde i Sinde at gjøre imod den jødiske Slægt, nemlig ganske og aldeles at udrydde den, iførte han sig en Sæk og raabte med stort og bittert Skrig; men hans Sorg blev snart omskiftet; thi Kong Ahasverus lod ham iføre kongelige Klæder og pryde saare skjønt, i Blaat og Hvidt, med en kostelig Linnedkappe og Purpurkaabe (Esth. 4, 1; 6, 11; 8, 15); saaledes skulle ogsaa de Udvalgte, som her ere bedrøvede og ligesom stedse maa gaa i sorte Klæder, hisset vorde smykkede med hvid Silke og derhos blive høiligen glædede og overklædte med Glæde.

§ 12. Men jeg maa anføre endnu Mere af, hvad den hellige David frembyder til Oplysning om denne Glæde, idet han siger: „De, som saa med Graad (Taarer), skulle høste med Frydesang" (Ps. 126, 5). Ak, hvem som blot kunde saa mange Taarer i Troen og Kjærligheden til Jesum, saa at han siden havde desto mere Glæde at høste! O, lader kun Taarerne rinde, mine Kjæreste, naar Verden bedrøver os, Satan ængster os, Synden nager os, osv. Vidste Satan, hvilken Glæde deraf engang skal opstaa for os, saa vilde han ikke presse en eneste Taare af vore Øine. Alle vore Taarer falde i Guds Have, og der vil opvoxe lutter Glædesblomster af dem, — som en vis gudfrygtig Sjel sagde: Min Jesus har svedet blodig Sved og udentvivl ogsaa grædt i Oliehaven; men hvilke yndige Blomster ere ikke opvoxede deraf! Lader os tænke herpaa, naar vi enten følge vore afdøde Kjæres Lig og begræde dem, eller naar Menneskenes Ondskab, lig en skarp Røg, tager Taarerne af vore Øine; der skal følge lutter Glæde ovenpaa, og den bitre Graad skal forvandles til sød Vin, vor Hulken til lutter Frydesang. Gud opbevarer alle Taarer og tæller dem, saa at ikke en eneste af dem bliver glemt; Han vil hisset ogsaa aftørre dem alle af sine Troendes Øine (Esai. 25, 8; Aab. 7, 17), hvilket man kunde forklare ved, hvad Profeten Esaias siger: „I skulle forlyste Eder paa Knæerne. Som En, hvem en Moder trøster, saaledes vil jeg trøste Eder" (Kap. 66, 12. 13). En Moder kan ikke altid være hos sine Børn, men maa ogsaa røgte sine huslige Sysler; imidlertid begynder Barnet at græde, at lede efter hende i alle Kroge og at længes efter hendes Bryst; men naar Moderen kommer tilbage, tager hun det paa sit Skjød, rækker det Brystet og aftørrer dets Taarer. Saaledes gaar det ogsaa ofte med de Troende; de ere i Almindelighed bedrøvede her i Verden og have sjelden tørre Øine; ofte græder mangt et Øie til Gud (Job 16, 20); Manges Mad er Graad Dag og Nat, og de dyrke Gud med mange Taarer. Hvad enten det nu er Længsel

efter Jesum eller Anfegtelser eller Angest over Synden, Mange græde over, eller det er udvortes Aarsager, som fremkalde Taarerne, saa vil dog Gud ved deres Borttagelse sagte aftørre dem og gjøre dem til lutter Glæde (Aab. 21, 4).

§ 13. Jeg maa endnu anføre nogle Skriftsteder for at skildre denne Glæde. Den hellige Profet Esaias siger hel mærkværdigt: „Retfærdighedens (Christi i Troen tilregnede Retfærdigheds) Gjerning skal være Fred, og Retfærdighedens Arbeides Frugt skal være Hvile og Tryghed indtil evig Tid, og mit Folk skal bo i Freds Bolig og i megen Trygheds Boliger og i meget stille, rolige Stæder" (hvori de skulle kunne byde Djævelen og hans Medhjælpere Trods — Kap. 32, 17 flg.). Ak, den Herre Jesus har jo forhvervet os Fred med Gud og vor Samvittighed, og den burde jo seire, herske, regjere og have Overhaand i vore Hjerter (Kol. 3, 15; Filipp. 4, 7); men kan man ogsaa have Fred for Djævelen, Synden og Verden? Mange faa ikke Fred for sin Ægtefælle, Mange ikke for sine Embedsbrødre, sine Naboer osv. Ak, Fred! Fred! hvilket sødt Ord er ikke du! hvilket ædelt Klenodie! hvilken dyrebar Skat! Men hvor finder man den i den ugudelige, fredhadende Verden? Den korsfæstede Jesus og Hans Naadesaand bringe jo oftere vort Hjerte Fred; men Djævelen brøler ofte saaledes ind i os som en Løve, at vi forfærdes, skjælve og bæve. Men se, i Himmelen er Fred, evig Fred, lutter Fred, Fred og Glæde i Overflødighed! De høieste Fjelde, hvis Toppe rage op over den mellemste Luftkreds, vide ikke af noget Uveir, nogen Storm, noget Regn, ligesom der navnlig skrives om Fjeldet Olymp i Grækenland, at der paa Toppen er saa stille, at de Bogstaver man skriver i Støvet deroppe med en Finger eller Stok, ikke skulle blive udslettede. Saaledes skal det ogsaa være i Himmelen; der vil Alt være stille, roligt og sikkert; der vil ingen Djævel mere anfegte os, ingen Synd mere vildlede os, ingen Verden mere forarge os, ingen Fiende mere anklage os, ingen Nød mere ængste os, ingen Sygdom mere svække os, ingen Død mere dræbe os. Der „skulle Herrens Forløste komme tilbage og komme til Zion med Frydesang, og evig Glæde skal være over deres Hoved; Fryd og Glæde skulle de bekomme" (Esai. 35, 10). Glædede Israels Børn sig, da de bleve udfriede fra det babyloniske Fangenskab, skulde da ikke de Udvalgte glæde sig, saasom de da blive befriede fra alt Ondt? De Gudfrygtige glæde sig her i Livet ved at være delagtige i Gud og besidde Ham i Troen, saaledes som den hellige Jomfru Maria siger: „Min Sjel ophøier Herren, og min Aand fryder sig i Gud, min Frelser" (Luk. 1, 46. 47); hvorledes vil det da ikke blive, naar vi evigt skulle holde Jesum i vore Arme! Abraham frydede sig i Aanden og Troen over, at han skulde se Herrens Dag (Joh. 8, 56); skulde da ikke de Udvalgte glæde sig, naar de faa se Gud Ansigt til Ansigt i usigelig Herlighed? Hvoraf kommer nu saadan Glæde uden fra den herlige Fred og Ro, som skal være i Himmelen? Sjelen søger ofte Fred og Ro i dette Liv og kan ikke finde den, men er urolig i Mennesket; Mennesket en fuldt af Uro; det hyler formedelst sit Hjertes Forstyrrelse; i det evige Liv derimod skal der være lutter Fred og Ro; da kommer de, som have vandret for Gud, med Fred (Esai. 57, 2) og bo i Fredens Boliger; da „hvile de fra alle sine Arbeider" (Aab. 14, 13).

§ 14. Den hellige Johannes beskriver ogsaa en Art af de Troendes himmelske Glæde, naar han siger: „De skulle ikke hungre mere, ei heller tørste mere; Solen skal ei heller falde paa dem, ei heller nogen Hede; thi Lammet, som

er i Thronens Midte, skal vogte (føde) dem og føre dem til levende Vandkilder" (Aab. 7, 16. 17). O, hvor godt blive ikke de vogtede og fødte, som Lammet vogter og føder! Ak, Herre Jesus, Du Guds Lam, fød mig i denne Verden, som Du vil, og som Du finder det tjenligt til min Salighed, blandt Tidsler og Torner og paa daarlige Græsgange, naar du kun hisset vil føde mig blandt Lilier og Roser i din evige Kjærlighed og Glæde! Lader os derfor ingenlunde være sørgmodige og ikke se saa meget paa Møisommelighederne i dette Liv, der er en Vei til Himmelen, som paa Herligheden i det evige Liv! Her i Verden er vel ogsaa Herren vor Hyrde, og der skal Intet fattes os, som nemlig Herren, vor Hyrde, i sin Alvidenheds Lys ser ikke er skadeligt for os med Hensyn til vor Sjel; dog, ligesom en Hyrde ikke lader sine Faar græsse, hvor de ville, men hvor det er dem tjenligt — han lader dem ikke paa den hedeste Tid af Sommeren drikke af stillestaaende Vandpytte, men heller tørste, indtil han kommer til en frisk og kjølig Kilde, hvor Faarene formedelst Vandets Kulde ikke kunne drikke Meget; han lader dem ikke om Høsten græsse paa Agrene, hvor det spildte og affaldne Korn har begyndt at spire, idet han ved, at dette formedelst sin Fedme ikke er sundt for dem — saaledes føder ogsaa dette Lam, vor Hyrde, os i denne Verden; Han ved, at vi have mere Skade end Gavn af meget timeligt Gods; derfor bespiser Han os ofte knapt nok dermed og holder os paa smal Kost; men hisset vil Han føde os i evig Glæde og Salighed; der skulle vi „have Liv og have overflødigt" (Joh. 10, 10).

§ 15. Af de anførte Skriftsprog sees nu saa nogenlunde, hvilken Glæde de Udvalgte skulle finde hos sig selv. Men lader os endvidere betænke, hvorledes de ville forøge sin Glæde i Gud og ved Gud, idet de uden Afladelse skulle prise Ham. Og ihvorvel det synes, som om dette ikke maatte være nogen Lyst og Glæde, men et Arbeide og Besvær, saa vil det dog blive en særdeles Glæde ligesom en Fugl, der synger, glæder baade sig selv og Andre, og ligesom et Menneske, der spiller paa Luth, derved forlyster og opmuntrer baade sit eget og Andres Sind. Thi efterdi de Udvalgte blive drukne af Guds Hus's Fedme og opfyldte med Guds Kjærlighed, saa maa de nødvendigvis bryde ud i Guds Pris med Glæde, hvilket ogsaa blev vist Johannes i hans Syn, idet han saa de fire Dyr med sex Vinger og fulde af Øine, hvilke ingen Hvile havde, men priste Gud Dag og Nat; dog ei alene disse, men ogsaa de Ældste, ja en stor Skare af alle Slegter og Folk og Tungemaal lode sig høre med sin Pris (Aab. 4, 8 flg.), hvoraf sees, at Gud vil have allehaande Mennesker „af alle Folk," saa Mange, som „frygte Ham og gjøre Retfærdighed," i sin Himmel (Ap. Gj. 10, 35), i hvilken Hensigt Han ogsaa har „ladet prædike Omvendelse og Syndernes Forladelse for alle Folk" (Luk. 24, 47), — at den himmelske Kjærligheds og Glædes søde Vin ikke blot saa overflødigt bliver fremsat for de ældste og fornemste, store Helgener, men ogsaa for alle Andre, og at de Alle tilsammen ville udbryde i Guds Pris og glæde sig derover, hvortil da vil komme de himmelske Hærskarers Mangfoldighed, saa at Tusinde Gange Tusinde Røster skulle blande sig med hverandre og lyde og gjenlyde lifligt til den store Guds Ære og Lov. Men betænk, hvilken stor og herlig Glæde dette vil blive! Hvo vil ikke her ønske:

Lad os i Himlen nyde Sted
Blandt Helgener i Salighed!

§ 16. Spørger du, hvad Anledningen skal være til Guds Pris, saa vil

derpaa ingen Mangel være; thi de Udvalgte ville forundre sig over Guds ubegribelige Væsen og over Hans Herlighed, Han, som er, og som var, og som skal være i al Evighed, og som lever fra Evighed til Evighed. I dette Liv kjende vi nemlig Lidet af det guddommelige Væsen; intet Menneskes Hjerte kan fuldkommen tænke sig det, ingen Forstand begribe det, ingen Tunge forklare det, og man kan snarere sige, hvad det ikke er, end hvad det er, ligesom vore Øine snarere blive blindede end oplyste, naar de se lige ind i Sollyset. I dette Liv kan Gud blot for en Del kjendes af sit Ord og sine Gjerninger, ligesom Solen af sine Straaler og Virkninger. Men efterdi de Salige i Himmelen skulle se Gud Ansigt til Ansigt og kjende Ham, som Han er, saa kan man let tænke sig, hvilken Foranledning de ville have til Guds Pris, og efterdi et eneste Blik paa Gud vil skjænke mere Lys, Sødme, Fred og Glæde, end vi kunne øse af alle Bøger i denne Verden, saa indsees det lettelig, hvorledes et saadant Blik maa optænde os til at love og prise den majestætiske og høilovlige Gud. Thi naar Dronningen fra Arabien udbrød i Forundring ved Synet af Kong Salomos Herlighed og sagde: „Du har mere Visdom og Godt, end Rygtet er, som jeg hørte" (1 Kong. 10, 6—8), hvad ville da ikke de udvalgte Salige gjøre, naar de faa tilfulde se og kjende den guddommelige Majestæt i Himmelen! De ville forundre sig over Hans guddommelige Egenskaber, Hans Hellighed, Retfærdighed, Renhed og Fuldkommenhed og over, at Hans Domme vel være skjulte, men dog altid retfærdige. De ville prise Hans Almagt, Visdom, Miskundhed og Langmodighed, som Han har lagt for Dagen her i Verden; de ville forundre sig over Hans guddommelige Gjerninger, saasom Skabelsen; thi vist er det, at jo dybere man skuer ind i Naturens Hemmeligheder i denne Verden, og jo mere man deri bliver Guds Visdom, Godhed og Almagt var, desto mere opmuntres og optændes man til Guds Pris, i hvilken Anledning David udbrød og sagde: „Herre, min Gud, Du har gjort dine underlige Ting og dine Tanker mangfoldige imod os; Ingen kan ordentlig fremsætte dem hos Dig (eller: Intet er at ligne med Dig); vil jeg kundgjøre og udsige dem, da ere de flere, end at man kan tælle dem" (Ps. 40, 6). Hvilket Indtryk gjør ikke blot en Blomst, t. Ex. en Rose, paa et gudfrygtigt Menneske! Og hvor vil ikke vort Hjerte strømme over af Guds Pris og hellig Forundring, naar det kommer til at udgranske ei alene alle de Naturens Hemmeligheder, som nu findes, men ogsaa den nye Himmels og den nye Jords vidunderlige Hemmeligheder! Hertil kommer Opholdelsen, som vi i dette Liv ikke tilfulde kjende og begribe. Thi vi ere som de smaa Børn, der daglig nyde sine Forældres Kjærlighed og Omsorg og dog ikke forstaa den; de gaa der og lege og snakke; imidlertid have Forældrene sine Øine henvendte paa dem, afværge Skade fra dem og sørge for dem; naar de sove, vaage disse; men alt Saadant vide og forstaa gode Børn ikke, førend de komme til Skjels Aar og Alder. Saaledes vil det ogsaa være med os i det evige Liv; naar vi nu ere blevne fuldkomne, saa ville vi forstaa, hvor underligt, men dog faderligt og naadigt Gud har ført os, — hvorledes Han har sørget for os, beskjærmet og opholdt os. I hvor mange Farer komme vi ikke her i Verden, i hvilke vi ikke kunne blive bevarede paa naturlig Maade! Men Gud fører os dog underligen ud deraf, uden at vi dog give synderligt Agt derpaa. I det evige Liv derimod skulle vi først rigtigt indse det; der skulle vi erfare, hvilke lønlige Velgjerninger vi hvert Aar, hver Maaned og Dag have nydt af Gud, og

hvo kan tvivle om, at de salige Sjele da vilde prise Gud inderligen derfor og fortælle, hvad Gud har gjort ved deres Sjel? (Ps. 66, 14. 16).

§ 17. Naar de saa endvidere komme til at tænke over de aandelige Velgjerninger, især deleshed Gjenløsningen, saa ville de finde end mere Anledning til at prise Gud og glæde sig derover. I dette Liv er vort Hjerte altfor jordisk og kjødeligt, ja, det er altfor lidet, saa at det ikke kan fatte eller tilbørligen vurdere Storheden af den guddommelige Kjærlighed, som viser sig i dette Værk. Hvo kan tilbørlig forklare og hvo med sit Hjerte fatte disse Sprog af den hellige Skrift: „Saa har Gud elsket Verden, at Han har givet sin Søn, den enbaarne, paa det at hver den, som tror paa Ham, ikke skal fortabes, men have et evigt Liv" (Joh. 3, 16). „Christus har elsket os og givet sig selv hen for os" (Gal. 2, 20). „Gud har forhvervet en Menighed med sit eget Blod" (Ap. Gj. 20, 28)? Vi stakkels Mennesker ere i saa Maade, som naar man fortæller en enfoldig Bonde om Himmelens og Himmellegemernes Størelse, om deres ordentlige, forunderlige og hurtige Løb og Deslige. Vi kunne ikke tilfulde begribe, hvad Synden, Djævelens Magt, Helvede og den evige Død er, fra hvilket Altsammen Guds Søn har forløst os; derfor prise vi Ham heller ikke med saadan Iver og Glæde, som vi burde. Men i det tilkommende, evige Liv skulle vi paa det Nøiagtigste kjende Gud Faders, Gud Søns og Gud den Hellig-Aands Kjærlighed. Herhen hører ogsaa vor Omvendelse, Retfærdiggjørelse og sønlige Udkaarelse, og at Gud ofte kommer os i Forkjøbet med sin Naade, gjenføder os, retfærdiggjør os ved sin Søns Blod og antager os til Børn og den evige Saligheds Arvinger i den hellige Daab. Hertil maa endnu føies Helliggjørelsen, hvilken vi ligesaalidt som mange andre Velgjerninger noksom paaskjønne i dette Liv; thi hvo kan tilfulde forstaa den Hellig-Aands Virksomhed gjennem det prædikede Ord, hvorved Han hel kraftigt bøier vore Hjerter til Lydighed og bringer Christus formedelst Troen til at bo i vore Hjerter og ligesom planter Ham deri? Hvo kan noksom forklare, hvad det er for et Vidnesbyrd af den Hellig-Aand, hvorved Han „vidner med vor Aand, at vi ere Guds Børn" (Rom. 8, 16)? I Himmelen derimod, naar den Kundskab, vi her stykkevis have havt, skal ophøre, — naar vi „skulle kjende Gud, ligesom og vi ere kjendte" (1 Kor. 13, 12), der skulle vi evindeligen prise Ham med fuld Mund, af ganske Hjerte og ganske Sjel og hjerteligen glæde os derover.

§ 18. Og denne Guds Pris vil være saa meget mere blandet med Glæde, naar vi betænke, at den ikke udgaar blot fra En og Anden, men fra de Troendes hele Mængde. Vistnok vilde der ikke være noget urimeligt i, at man sagde, at undertiden enkelte Personer vilde fremtræde og sige: Kommer hid, — hører til, alle I, som frygte Gud! saa vil jeg fortælle, hvad Han har gjort ved min Sjel, og at de derpaa efter at have fortalt allehaande Undere af Guds Kjærlighed og Godhed Allesammen istemte og sagde: Halleluja! Men jeg vil dog heller sige, at ikke blot nogle Faa, men Alle, saavel Mennesker som alle Engle, ville prise Gud; thi ligesom de Alle se Gud og blive drukne af Hans Hus's Fedme, og ligesom de Alle ville fryde sig med uudsigelig Glæde, saaledes ville de ogsaa samdrægtig prise Gud. Hvorledes dette gaar for sig, har den hellige Johannes seet i sin hemmelige Aabenbaring, idet en stor Skare af Hellige og Troende raabte: „Saliggjørelsen tilhører vor Gud, Ham, som sidder paa Thronen, og Lammet," hvorpaa strax alle hellige Engle sagde Amen! og strax tilføiede: Velsignelsen og Æren og Vis-

dommen og Taksigelsen og Prisen og Magten og Styrken tilhøre vor Gud i al Evighed. Amen. Man kan ogsaa nogenlunde forestille sig dette ved at betraget vel besat Sangerkor i store Stæder, naar det synger i Kirken: O store Gud! vi love Dig, og Orgelet og andre Instrumenter spille med, eller en velbesat Musik af mange Kor ved fyrstelige Hoffer; da trænger det gjennem Ens Hjerte; man kan ofte ikke bare sig for at græde af Glæde, naar de tilsidst alle stemme i; Hjertet vil springe ud af Ens Liv af Fryd, eller det maa ialfald indvortes juble. Her i Livet bliver Gud ingenlunde altid priset af Alle med Glæde; Nogle ere ugudelige og utaknemmelige og leve som det dumme Kvæg i Verden; Mange forhaane Gud og vanhellige Hans Navn ved Sværgen og Banden; Andre sukke under Byrden af sit Kors og græde i Løndom; Andre prise vel Gud, men med lunken Andagt, og omendskjønt de nyde alle Guds Velgjerninger, saa er det dog de Færreste om at gjøre at prise Ham af Hjertens Grund; men i det evige Liv skulle vi Alle prise Gud med hverandre og Allesammen glæde os i Ham.

§ 19. Og ved denne Pris og Glæde vil det ikke gaa uordentligt til; en saadan salig, hellig Mængde vil ikke skrige forvirret mellem hverandre som de Drukne; men det vil blive hel yndigt og lifligt at høre paa. Thi kunne Menneskene her i Ufuldkommenhedsstanden glæde sig selv og Andre saaledes ved Musik, saa vil det kunne ske ulige mere i Fuldkommenhedsstanden. En ren og klar Menneskestemme formaar i høi Grad at forlyste Øret; der fortælles saaledes om en Nonne i Milano, hvis Stemme var saa blød og behagelig, at den alene uden al Sammligning frydede Tilhørernes Sind mere end alle de andre tilsammen, uagtet ogsaa disse sang fortræffeligt; men denne Ene var ligesom født til at hæve Musikken til den høieste Fuldkommenhed og forherlige den. Og hvorledes maa vi ikke tro, at Musikken vil være beskaffen i det evige Liv, naar vi Alle ere iførte forklarede Legemer! Her er en saadan Røst ikke Alle given; men der skulle vi Alle have den, der, hvor alle Engles Røster og Fryderaab skulle blande sig med Menneskerøsterne. Blandt de Lærde er det Spørgsmaal opstaaet, om der ogsaa i Himmelen skal bruges klingende Spil og Glæden derved forøges, hvilket Spørgsmaal Nogle besvare med Ja, idet de ville bevise det derved, at den hellige Johannes hørte nogle Toner som Harpelegeres Lyd, ligesom der ogsaa udtrykkelig siges om de fire og tyve Ældste, at de havde hver sin Harpe (Aab. 5, 8; 14, 2). Andre derimod sige, at de hellige Engle og salige Mennesker ville med sine Stemmer kunne forestille alleslags Instrumenter. Vi ville ikke blande os i denne Strid, men lade det komme an paa Erfaringen; saa Meget er vist, at der i Himmelen skal være flere Undere af Guds Almagt, Visdom, Miskundhed og Herlighed end vi kunne tænke os eller begribe, hvoraf vi da videre kunne slutte os til, at det ikke vil gaa lønligt og stille til med denne Pris, og at den ikke vil blive blot indvortes, som naar man i sin Sjel priser Gud med taus Mund „og synger og leger for Herren i sit Hjerte" (Efes. 5, 19), men at den tillige vil udbryde i Jubel og høie Røster. Her i Livet er den Pris, vi formaa at yde Gud, ofte ringe, hvortil efter Nogles Fortolkning de Ord af David sigte: „Gud! man lover Dig i det Stille i Zion" (Ps. 65, 2), — som om han vilde sige: Om end al den Pris, vi synge til din Ære, sker nok saa høilydt og med nok saa sterke Toner, saa er den dog bare Taushed i Forhold til din guddommelige Majestæt og Fortjeneste, hvorfor ogsaa gudfrygtige Sjele ofte ønske

sig en Røst, der kunde gjenlyde i Himmelen og paa Jorden, og som kunde naa fra det ene Hav til det andet, fra Øst til Vest, fra Syd til Nord for at udbrede Guds Kjærlighed, Miskundhed og Pris. En saadan Røst skulle vi Alle faa i Himmelen; der skulle vi prise Gud med høi og klar Stemme og fylde den ganske Himmel med Hans Pris og Berømmelse. Og dette skal ikke blot ske nu og da, men i al Evighed og stedse og altid. Ligesom Hjertet føler Hvile selv under sin Bevægelse, saaledes ogsaa de hellige Sjele i Himmelen under Guds Pris; de ville tjene Ham Dag og Nat i Hans Tempel uden al Udmattelse. Den Pris, vi her paa Jorden ville bringe Gud, bliver ofte paa mange Maader afbrudt og hindret; men hisset skal den strømme uhindret, og den deraf opstaaende Glæde skal ligeledes stedse vedvare.

§ 20. Vi maa imidlertid endnu tilføie et andet Slags Glæde, som skal findes i det evige Liv og have sit Udspring af det behagelige Selskab, og den hellige Apostel nævner, naar han siger: „I ere komne til Zions Bjerg og til den levende Guds Stad, til det himmelske Jerusalem og til Englenes mange Tusinde, til de Førstefødtes Forsamling og Menighed, som ere opskrevne i Himlene, og til Gud, Alles Dommer, og til de fuldkommede Retfærdiges Aander og til den nye Pagts Midler, Jesum, og til Bestænkelsens Blod, som taler bedre end Abel" (Ebr. 12, 22 flg.). Disse Ord indbefatter mange herlige Ting i sig, nemlig: 1) et Samfund mellem den stridende og den triumferende Kirke. Hvo, der har den sande Tro og er et levende Lem paa den christne Kirke, han behøver ikke først at søge sin Salighed; men han har den allerede; han er en Borger af Guds Stad, det himmelske Jerusalem, en Selskabsbroder til de hellige Engle og Udvalgte. Der er ingen anden Forskjel mellem ham og en Salig i Himmelen end mellem en rig Faders Børn og Arvinger, hvoraf nogle allerede ere voxne og allerede for sin Del indehave og besidde Fædrenearven, medens derimod andre ere umyndige og vel have den samme Ret, men endnu ikke forstaa, hvor stor Arven er, og først maa være under Formyndere, indtil ogsaa de blive myndige. Ak, hvilken Herlighed er det da ikke for de troende Sjele, at de leve blandt de hellige Engles Mangfoldighed, have Himmelen paa Jorden og vide, at deres Navne ere indskrevne i en Bog i Himmelen tilligemed de største Helgeners! Apostelen omtaler endvidere „den levende Guds Stad," som Gud har beredt til Sine, — „som har Grundvold, hvis Bygmester og Forarbeider er Gud" (Ebr. 11, 10). Ingen Bygninger i dette Liv have Grundvold; de staa paa Flyvesand. Hvad Menneskene bygge, nedbryde og ødelægge Menneskene, eller Tiden fortærer det. Men hvad mene I vel ikke det maa være for en Stad, hvis Bygmester er Gud! Vel har Han ogsaa skabt Himmel og Jord, og deraf kan man saa nogenlunde se Hans Almagt, Visdom Godhed, Majestæt og Herlighed; men alligevel er dette Forgjængelige ikke at ligne ved det Uforgjængelige, det Synlige ikke ved det Usynlige. Man fortæller om en Fyrste, som havde bygget et skjønt Slot, at han spurgte sin Hofnar: Hvad tykkes dig om den Bygning, som jeg her har opført? og at Narren førte ham hen til til et aabent Vindu og viste ham Himmelen, med de Ord: Se, det er en Bygning, som man kan forundre sig over; din Bygning derimod er brøstfældig og forgjængelig, som du selv er. Dette var klogt nok talt af en Nar. Den Engel, som havde Guldrøret, førte den hellige Johannes i Aanden hen paa et stort og høit Bjerg og viste ham den store Stad, det hellige Jerusalem, som nedsteg af Himmelen fra Gud, smykket som en Brud, og

havde Guds Herlighed og Glands. Ifølge dette trofaste Vidnes Udsagn ere Bygningerne og Gaderne i denne Stad af rent Guld, som et gjennemsigtigt Glas, Grundvoldene af dyrebare Stene og dens tolv Porte er af ligesaa mange Perler, og over hver Port vaager en Guds Engel; denne Stad behøver ikke Solen eller Maanen til at skinne i den; thi Guds Herlighed oplyser den, og Guds Lam er dens Lys; der er heller intet Tempel i den; thi dens Tempel er Herren, Gud, den Almægtige, og Lammet (Aab. 21, 10 flg.). „Denne Stad har Gud skabt til Fryd og dens Folk til Glæde" (Esai. 65, 18). Men hvor herligt og kosteligt det end her er skildret i Guds Ord, saa bliver det dog uden Sammenligning herligere, glædeligere og bestandigere. Derfor maa vi ikke tro at skulle finde en Stad, der er bygget paa vor Maade, og hvori der virkelig er Guld, Sølv, Perler og Ædelstene; vi maa vente os Noget, som er langt herligere og pragtfuldere end de allerrigeste og pragtfuldeste Stæder i den ganske Verden, en Stad, hvori Gud ikke blot vil lade os skue Guldets og Sølvets Skjønhed og Renhed, Perlernes Glands og Ædelstenenes Lys, men noget endnu Skjønnere og mere Ukjendt, „som intet Øie har seet, og som ikke er opkommet i noget Menneskes Hjerte" (1 Kor. 2, 9).

§ 21. Men det Vigtigste, vi her have at betragte til vor Belærelse og Oplysning om den himmelske Glæde, er for det Sjette det Selskab, de salige Sjele skulle have i Himmelen. Thi Apostelen lærer, at de Troende skulle leve 1) i Guds og den Herres Jesu Samfund, idet han siger: I ere komne til den levende Guds Stad, til Gud, Alles Dommer, og til den nye Pagts Mægler, Jesum. Samfundet med Gud er omhandlet i det Foregaaende; derfor ville vi her tale noget om den Herre Jesus, som den, der skal være Hovedet, Formanden og Anføreren for hele de Saliges Skare i Himmelen. Ligesom nu vor Lyksalighed i den stridende Kirke paa Jorden bestaar i Samfundet med Jesus Christus, den Korsfæstede, der gjør os delagtige i sin Retfærdighed, Naade, Kjærlighed, Fred og Glæde, saaledes vil ogsaa vor Lyksalighed i den triumferende Kirke bestaa i Samfundet med den herskende Jesus, som da vil aabenbare sig ganske og aldeles for os og omgaaes os saa venligt, at vi først da skulle vide, hvad det vil sige, at Han ved sin Manddomsannammelse er bleven vor Broder. Her i Livet stiller der sig Meget iveien for, at vi kunne tilegne os den Herre Jesum med saa frimodig en Tro, som vi burde; men naar alle Hindringer i hint Liv ere bortryddede, saa skulle vi fuldkommen besidde Ham. Ligesom Josefs Brødre ikke vidste, hvor meget Godt der var beredt dem i Ægypten, førend deres Broder blev en Landets Herre, der tog dem og deres Kvæg og Alt, hvad de eiede, til sig og indrømmede dem den bedste Egn at bo i (1 Mos. 45, 7 flg.), saaledes gaar det ogsaa her; medens vi endnu vandre i denne Verden, vide vi ikke, hvilken Herlighed vi skulle faa; men naar vi komme til vor Jesum, da skulle vi se det. Han er gaaet forud for os at berede os Sted, paa det vi kunne være, hvor Han er (Joh. 14, 2. 3; 12, 26), ligesom Josef var sendt forud til Ægypten for at holde sine Brødre ilive. „Fader", siger Han, „jeg vil, at de, som Du har givet mig, skulle være hos mig, hvor jeg er, at de maa se min Herlighed" (Joh. 17, 24). Og det er netop det, jeg vil sige, nemlig, at vor Jesus vil være midt iblandt os, som vor Brudgom, vor Broder og Ven. Men hvad det vil sige, evindeligen at omgaaes med Jesus, tale med Ham, glæde sig med Ham, høre og se Ham, det betænke den, som kan tænke! Da han endnu levede i

sin Fornedrelsesstand her paa Jorden i Kjødet, siger man, at Han var saa venlig, elskelig og livsalig, at Enhver maatte forundre sig over Ham, hvilket navnlig skal have gaaet Apostelen Peter saaledes til Hjerte, at han efter Hans Himmelfart aldrig kunde tænke paa Ham uden med mange Taarer, og Apostelen Paulus siger ikke: Jeg har Lyst til at vandre herfra og være i Himmelen, men: „til at vandre herfra og være med Christo" (Filipp. 1, 23); thi han holdt for, at dette Ene var nok til Salighed. Et eneste Blik paa Jesus og Hans Herlighed vil udentvivl gjøre, at vi glemme al dette Livs Trængsel og Bedrøvelse. Og hvor lifligt vil det ikke blive, naar vi stedse kunne være hos Ham og omgaaes venligt med Ham! Ved Tanken herom siger Asaf og efter ham alle troende Sjele medrette: „Hvem har jeg i Himlene? og lige ved Dig har jeg ikke Lyst til Noget paa Jorden" (Ps. 73, 25). Hvad har jeg i Himlene uden Dig? Der skal vel være Engle og Erke-Engle, Keruber og Serafer; men til dem vil der ikke blive lagt saa nøie Mærke i Sammenligning med den Herre Jesus.

§ 22. Imidlertid vil dog heller ikke den Glæde være liden, som de Udvalgte 2) skulle finde i Samfundet med de hellige Engle. At Englene ere deiligt skinnende og med mange Gaver udrustede Aander, derom er ingen Tvivl, og det er vist, at intet Skjønt i denne Verden, hvad enten man søger det hos Stjerner, Edelstene, Blomster eller Mennesker, vil kunne sættes i Ligning med Englenes Skjønhed. Desuden ere de tjenstagtige, milde og venlige Aander, der først i hint Liv rigtigt ville aabenbare sig for os. Hvor gjerne have de ikke her i Livet været om Menneskene og glædet sig over deres Lykke! skulde de da ikke meget mere gjøre det hisset? Da den gudfrygtige Jakob maatte gaa ud af sin Faders Hus og ligge Natten over under aaben Himmel, glædede og bevarede Englene ham, idet de stege op og ned paa en Stige, hvis øverste Del naaede til Himmelen; da han atter for sin Vei tilbage til sit Fædreland, mødte de ham og ledsagede ham (1 Mos. 28, 12; 32, 1); saaledes bevarede de ogsaa Profeten Elisa, da hans Fiender havde omringet ham i Dothan (2 Kong. 6, 17). Da Christus var født, vare ogsaa strax de himmelske Hærskarer tilstede og forkyndte den deraf følgende Glæde, ei alene for Hyrderne paa Marken ved Bethlehem, men ogsaa for hele Verden, hvilket de ogsaa gjorde, da Han var opstanden fra de Døde og faren til Himmels (Luk. 2, 9. 13; Matth. 28, 5. 6; Ap. Gj. 1, 10. 11). Hvilken herlig og usigelig Glæde vil det da ikke blive, altid at se de hellige Engle, at omgaaes venligt med dem og at være dem lige! Saaledes skulle da de udvalgte Hellige have de elskeligste og ædleste Omgangsvenner i de hellige Engle, som ville være om og hos dem i denne Herlighed og gjøre Alt, hvad der kan bidrage til de Udvalgtes fuldkomne Herlighed og Salighed. Da ville de ønske dem til Lykke; da ville Skytsenglene fortælle dem, hvor omhyggeligen de have vaaget over dem fra deres Livs Begyndelse til dets Ende. Den fortabte Søns Broder var fortrydelig over, at hans Fader med sit hele Hus glædede sig over hans Tilbagekomst; men det behøver man ikke at frygte for i det evige Liv; de hellige Engle ville ikke misunde de Udvalgte Saligheden og den deraf opstaaende Glæde. Man ser ved store Herskeres Hoffer, hvor stor Glæde der bliver, naar en Prins er født til Verden; da bliver det spæde Barn omvundet med stadselige Svøb og baaret paa Armene med Glæde; ogsaa de nærmeste Frænder tage det paa sine Arme, kysse og kjærtegne det og smile venligt til det. Saaledes glæde ogsaa de hellige Engle sig og give de Udvalgte det ene venlige og huldsalige,

engleagtige Øiekast efter det andet. Israeliterne sagde til Judith: „Du er Israels Ophøielse; du er Jerusalems store Herlighed; du er vor Slegts store Ros; thi du gjorde Velgjerninger imod Israel. Velsignet være du af den almægtige Herre til evig Tid! og alt Folket sagde: Det ske saa!“ (Judith 15, 12. 13). Hvor meget venligere og herligere skulle ikke de hellige Engle tilraabe de Udvalgte! O, hvor maa ikke denne Fryd og Glæde gaa en udvalgt Sjel til Hjerte! O, hvor maa den ikke forundre sig over den store Ære og Herlighed, som der bliver den tildel! Hvor vil den ikke der juble af evig Glæde! Naar de døende og fra denne Verden bortdragende Troende have et Englesyn, som Erfaringen lærer at de undertiden have, ak, hvor glæde de sig da ikke, — hvor juble de ikke, og med hvilken Frimodighed gaa de ikke Døden imøde!

§ 23. Jeg maa oplyse dette med nogle Exempler, som bør indgyde de Gudfrygtige Frimodighed til gjerne og gladeligen at dø, idet de deraf se, at disse hellige Omgangsvenner ikke ere langt fra dem ved deres Endeligt, men tage dem, som Lazarus's Sjel, og bære dem hen i det evige Frydeliv. Fru Magdalena Sybilla, Kurfyrstinde af Saksen, havde den sidste Dag, hun levede, et deiligt Syn af hellige Engle, efter at de Omkringstaaende havde sluttet sin Sang, og sagde med Glæde: Kjære Gud! jeg har nu boet næsten et helt Aar i dette Værelse, men har endnu aldrig seet Englene; se, hvilken deilig Lysthave der er der borte, og hvilke vidunderligt skjønne Trapper der føre op til den! ak, hvor glade gaa ikke Englene med hverandre derinde; hvor glade dog Alle se ud! saadan Glæde har jeg aldrig i mit Liv seet. Og saaledes vedblev hun indtil sin Død at tænke og glæde sig og talte meget derom. Ligeledes fortalte den aandrige Præst Johannes Saubert i Nyrnberg paa sit Dødsleie de Tilstedeværende med stor Glæde og leende Mund om Englesyn og den evige Glands og Herlighed og sagde til visse Tider: Ak, se! se! O, mande Tusinde hellige Engle! Ak, se! se! — hvorfor ogsaa hans salige Legeme paa det Kobberstik, som findes paa hans trykte Ligprædiken, sees omringet af flere Engle, med den Overskrift: „Og jeg saa og hørte mange Engles Røst omkring Thronen og Dyrene og de Ældste, og deres Tal var ti Tusinde Gange ti Tusinde og Tusinde Gange Tusinde, der sagde med høi Røst: Lammet, som er slagtet, er værdigt til at annamme Magt og Rigdom og Visdom og Styrke og Pris og Ære og Velsignelse“ (Aab. 5, 11. 12). Jeg har selv kjendt en ærbar Kone, som paa sit Yderste spurgte flere Gange, hvor der var blevet af den Engel, som havde staaet foran Sengen. I det evige Liv ville de aldrig vige fra os, men stedse være hos os for at omgaaes os, tjene os og prise Gud tilligemed os.

§ 24. De Udvalgte skulle ogsaa leve i Samfund med alle Troende, hvilke Apostelen kalder de Førstefødte, som ere opskrevne i Himlene, og de fuldkommede Retfærdiges Aander. Ved de Førstefødte forstaa Nogle dem, som i den gamle Pagt vare Gud velbehagelige ved sin Tro, saasom de hellige Stamfædre, Profeter og Konger, Andre de hellige Apostle og de Øvrige, som i den aabenbarede Naades Tid først troede og saaledes bleve de Troendes Førstegrøde og fremfor Andre vare udrustede med udmærkede Gaver, ligesom de Førstefødte fordum erholdt en dobbelt Lod i Arv. Omendskjønt nu disse Meninger ikke staa i Strid med Skriftens Selvoverensstemmelse, saa synes det dog, som om der ved de Førstefødte forstaaes de Troende, hvilke endnu leve i Kjødet og ere paa Veien, som fører til det evige Liv, efterdi der tilføies, at deres Navne ere opskrevne i Himmelen; ved de fuldkommede Retfær-

diges Aander derimod forstaaes de Sjele, som udenfor Legemet allerede leve hos Gud, hvorfor Nogle oversætte disse Ord ved de afdøde Retfærdiges Aander, og betyder det Ord, som Apostelen bruger paa dette Sted, undertiden saa Meget som de Helliges Død og Fuldendelsen af deres Løb. Ligesom man nu med Grund kan sige om dem, som blive omvendte fra Jødedommen og Hedenskabet til Christum, at de komme til de Helliges Samfund i Kirken, saaledes komme de ogsaa til de Aanders eller Sjeles Samfund, som triumfere i Himmelen, efterdi de formedelst samme Tro og Naade tragte efter Himmelen og have den samme Ret til Himmelen, hvilken Christus har forhvervet dem. Saaledes skal der da i det evige Liv være den allerhelligste og allerfolkerigste Forsamling, som nogetsteds kan holdes. „Mange skulle komme fra Øst og Vest og sidde tilbords med Abraham og Isak og Jakob i Himmeriges Rige“ (Matth. 8, 11; Luk. 13, 29). Saaledes saa ogsaa den hellige Johannes „en stor Skare, hvilken Ingen kunde tælle, af alle Hedninger og Stammer og Folk og Tungemaal, som stode for Thronen og for Lammet, iførte lange hvide Klæder og med Palmegrene i sine Hænder“ (Aab. 7, 9). Og hertil sigter udentvivl den Hellig-Aand, naar Han siger om dem, som ere hensovede i Gud, at de blive samlede til sit Folk (1 Mos. 25, 8; 35, 29). Der skulle vi finde hellige Mennesker, der ere os ubekjendte eller blot bekjendte af Navn; der ere alle hellige Stamfædre og Profeter, alle hellige Konger og Præster, alle blodige og modige Martyrer og Bekjendere, alle hellige Mænd og Koner, alle hellige Ynglinger og Piger, alle hellige Gamle og Unge, hvilket sees dels af Moses og Elias, som, uagtet der var flere Hundrede Aar imellem dem, alligevel siden kom sammen hos Christus paa Bjerget Tabor, dels af Lazarus, der blev henbaaren i Abrahams Skjød, dels af Davids Ord, idet han sagde om sit afdøde Barn: „Jeg farer til det; men det kommer ikke tilbage til mig“ (2 Sam. 12, 23). Hvo maa ikke glæde sig herover, naar han tænker derpaa? Og hvor ville vi ikke glæde os, naar vi faa se alle dem, hvis Tro, Kjærlighed, Haab, Taalmodighed, Ydmyghed, Sagtmodighed og Standhaftighed vi have beundret ved at læse derom i den hellige Skrift eller selv være Vidne dertil, især efter alt Had og Nid der er tilintetgjort! Vi skulle ogsaa finde Bekjendte og gode Venner, ved hvis Omgang vi ville glæde os, og denne Glæde og dette Samfund vil overgaa al Glæde og alt Samfund, som et Menneske her paa Jorden kan have af og med jordiske Konger, Fyrster og Herrer.

§ 25. I dette Selskab vil der nu ikke være Andet end lutter Glæde; thi de ville forlyste sig ved de allerbehageligste Samtaler; de ville ikke blot høre sin Forløser, der vil tiltale dem paa en ubegribeligt trøstelig og glædelig Maade; de ville ikke blot have de hellige Engle at samtale med; men, de ville forlyste sig selv indbyrdes ved de allervenligste Samtaler. Ligesom vor kjære Frelser ofte talte med sine Disciple og Andre og derved glædede dem, idet Enhver „forundrede sig over de livsalige Ord, som udgik af Hans Mund“ (Luk. 4, 22), saaledes vil dette ske der i endnu større Maal. Hvorledes disse Samtaler egentlig ville blive beskafne, og hvad de ville komme til at gaa ud paa, kunne vi i dette Liv ikke saa ligetil begribe og forklare. Thi ligesom Børn ikke kunne forstaa, hvad gamle, forstandige Folk og Præster tale med hinanden om vigtige Ting, saaledes kunne heller ikke vi begribe de Udvalgtes Samtaler; paa Jorden taler man om jordiske, i Himmelen derimod om himmelske Ting. Luther pleiede at sige, at man gjerne kunde give

en halv Verden til, dersom det var muligt at komme til Kundskab om de hellige Stamfædres Liv og Levnet før Syndfloden; da skulde vi se, hvilke Undere Gud havde gjort imod dem, — hvor underligen han havde ført, beskjærmet og opholdt dem; alt dette ville de imidlertid fortælle os i det evige Liv. Ligeledes ville de andre Hellige fortælle Guds store Gjerninger, og hvorledes Gud paa ethvert Sted har plantet, udvidet og beskjærmet sin Kirke. Enhver vil fortælle sit hele Levnetsløb; de ville tale med hverandre om sin udstandne Angest, ikke for at oprippe sine Smerter og Trængsler, men derimod for at berømme den overvættes Trøst, Gud, den Almægtige, saa rigeligen og overflødigt skjænkede dem. Enden og Slutningen paa deres Tale vil være Guds Lov og Pris: Fryder Eder, I Himle og I, som bo i dem! Æren og Visdommen tilhøre vor Gud i al Evighed. Dog tale vi kun herom efter Formodning og slutte os kun til, at det kan være saaledes; thi endnu har intet Øre hørt det; men forøvrigt er det udenfor al Tvivl, at der vil være mere Trøst og Glæde i disse de Saliges Samtaler i Himmelen end vi i dette Liv kunne tænke os; og naar det i dette Liv aldrig fattes lærde, erfarne og forstandige Mennesker paa behagelige Æmner at tale om, hvor meget mindre vil da ikke dette være Tilfældet i Himmelen! Ved Talen tilkjendegiver Mennesket i dette Liv sin Mening, sit Sind og Hjertelag; i Himmelen derimod, hvor Mennesket skal være aldeles fornyet og forklaret, skulde det vel der kunne tale Andet end himmelske, hellige og høie Ting, saaledes som vor kjæreste Frelser siger: „Munden taler af Hjertets Overflødighed“ (Luk. 6, 43).

§ 26. I dette Selskab vil der endvidere herske lutter Kjærlighed, hvilken atter vil forøge Glæden. Kan Gud den Hellig-Aand her i Livet opfylde vor Sjel, uagtet den endnu er i det dødelige Legeme, med saa stor Kjærlighed, at Alle have et Hjerte og en Sjel, som der siges om Menigheden i den første Kirke (Ap. Gj. 4, 32), hvad vil da ikke ske i det evige Liv! Da vil den Christi Bøn blive fuldkommen opfyldt: „Paa det de Alle maa være Et, ligesom Du, Fader, i mig og jeg i Dig, at de og skulle være Et i os!“ (Joh. 17, 21). Her i dette Liv har vor Kjærlighed allehaande Mangler, Feil og Hindringer. Forældres Kjærlighed er ofte stor; men der følger ogsaa ofte mange Besværligheder med den; Børnene er ofte sygelige eller vanføre, eller de ere ulydige og gjenstridige, hvorved Forældrenes Kjærlighed saares. Ægtefolks Kjærlighed er ofte sterk og inderlig; men den har dog ogsaa sine Anstødsstene og er undertiden kjødelig. Ogsaa Naboers, Slegtningers og gode Venners Kjærlighed er ofte stor; men hvor let kan det ikke hænde at Fredsforstyrreren fra Helvede kaster et Tvistens Æble imellem dem, saa at den, som forhen var en Stav, bliver en Slange! Og omendskjønt Kjærligheden er noksaa bestandig, saa kunne dog de elskende Personer blive skilte fra hinanden ved Reiser og Forretninger og tilsidst ved Døden. Velopdragne Brødre og Søstre elske ogsaa hverandre, og den Ene er den Andens Lyst og Glæde; men naar de blive voxne, blive de ofte adspredte, saa at En kommer hid og en Anden did, hvorved de hindres i at nyde sin Kjærlighed og Glæde. I Himmelen derimod vil Kjærligheden være oprigtig, ren og standhaftig og den deraf udspringende Glæde evig; der vil Intet forstyrre dens Sødme eller skille os fra hverandre; der vil Satan ikke mere kunne hidse os sammen; der vil der ingen Mistro, ingen Mistanke, intet Nag, intet Had, ingen Misundelse længer findes, men lutter hjertelig Tillid, lutter Godhed, lutter Kjærlighed, lutter Glæde.

§ 27. Og omendskjønt der vil blive forskjellige Grader i Herligheden, saa vil dog Ingen komme til at mangle Noget i sin Herlighed, i sin Tilfredshed, i sin Glæde; de skulle Alle være prydede med ubegribelig Klarhed og Herlighed, og det skal ikke fattes Nogen paa fuldkommen Herlighed. Vel er Nogle af den Mening, at de Udvalgte allesammen skulle have ens Salighed og Herlighed, og det af følgende Grunde: fordi Saligheden er Alle og Enhver forhvervet ved Christi Fortjeneste, og ligesom de samtlige her uden Forskjel ere delagtige i denne formedelst Troen, saaledes ville de ogsaa komme til at nyde den i lige Grad i Himmelen, — fordi det synes, som om der i den høieste Fuldkommenhed, saadan som den skal findes i Himmelen, ingen Grader kan være, — fordi alle Arbeiderne i Vingaarden fik ens Løn, uden nogen Forskjel (Matth. 20, 9), — fordi Christus har forjættet Alle, at de skulle skinne som Solen i Hans Faders Rige (Matth. 13, 43), og endelig, fordi Apostelen Paulus siger, at Gud skal være Alt i Alle (1 Kor. 15, 28). Men den samme Apostel synes at gjøre Sagen klar, naar han siger, at den Ene skal overgaa den Anden i Klarhed (V. 41), og ligesom der udentvivl vil blive forskjellige Grader af Pine i Helvede, saaledes kan man ogsaa let slutte sig til, at der vil blive forskjellige Grader af Salighed i Himmelen. Vel kunne vi ikke negte for, at alle Gaver ogsaa i den stridende Kirke blive givne de Troende, som forhvervede dem ved Christi Fortjeneste; dog ere de ikke lige hos Alle, men mangeslags, alt eftersom Gud efter sin Villie uddeler dem. Den Herre Jesus har beredt os Alle Saligheden, som ogsaa er tilstrækkelig for Enhver; men Guds Herlighed bliver dog mere øinefaldende, naar den sees hos Forskjellige paa forskjellig Maade. Og ligesom det behagede Gud, da Han ved sin Almagt skabte alle Ting, at begave Alt med forskjellig Skjønhed og Kraft, saaledes gaar det ogsaa i Hans Naadesrige; der er mangeslags Gaver og mangeslags Kræfter. Hvad Fuldkommenheden angaar, som er Gud selv, da maa vi vel indrømme, at der ingen Grader findes i samme; men det staar dog ikke derfor til at negte, at der kan være visse Trin i den af Gud forlenede og i sit Slags fuldkomne Salighed. Af den anførte Lignelse kan derimod ingen grundig Paastand udledes. Vi kunne heller ikke benegte, at den hellige Skrift siger, at de Retfærdige skulle skinne som Solen; men Gud kan dog nok pryde Nogle med særegne store Evner og Herligheder, ligesom der ogsaa er en Aand og en Herre over de Troende, men som dog udruster dem med forskjellige Gaver (1 Kor. 12, 4. 5). Der er en Sol, som ved sin Indflydelse skjænker alle Blomster deres Kraft, medens de dog ere indbyrdes vidt forskjellige med Hensyn til Farver, Skjønhed og Styrke, ligesom naar man nedsænker smaa og store Kar i en Strøm; saa blive de alle fyldte efter sin Størrelse, saa at man kan sige, at de alle ere fulde, hvilket dog ikke ophæver Karrenes Forskjellighed. En navnkundig udenlandsk Lærer*) fremsætter følgende Lignelse: Naar Nogen efter Kunstens Regler sliber Krystalknapper og siden udsætter dem for Solens Straaler, saa blive de fra alle Kanter oplyste; enhver af dem vil gjengive Billedet af den skjønne Sol, der beskuer dem, saa at man meget godt kan sige, at de alle skinne som Solen; men dette er dog ikke til Hinder for, at de efter sin forskjellige Størrelse modtage mere eller mindre Lys, og at Solen skinner mere i en Knap end i en anden.

§ 28. Jeg ved imidlertid godt, hvad man vil tænke ved denne Betragtning,

*) Dreline, Trøst imod Frygten for Døden.

nemlig, at den Ene vil misunde den Anden hans større Herlighed, og derved vil jo Glæden, om ikke tilintetgjøres, saa dog formindskes. Men jeg svarer: Det er umuligt, at der skulde herske nogen Misundelse blandt de Udvalgte i Himmelen, efterdi de da ere fuldkommen helliggjorte; deres Hjerter ere bragte i Overensstemmelse med Guds Villie og rensede for alle kjødelige og syndige Lidenskaber; de ville ogsaa fuldkommen opfylde de Befalinger af Gud: „Du skal elske din Næste som dig selv" (3 Mos. 19, 18; Matth. 22, 39). „Enhver se ikke paa sit Eget, men Enhver ogsaa paa Andres! Agter i Ydmyghed hverandre høiere end Eder selv!" (Filipp. 2, 3. 4). Da ville Alle have et Hjerte og en Sjel; da ville alle Lemmer paa Christi aandelige Legeme være fulde og levende af den Hellig-Aand, og derfor vil den Ene glæde sig over den Andens Prydelse og Glands, eftersom Intet der vil fattes, som kan foraarsage Glæde, ei heller Noget være der, som kan forstyrre Glæden. Skue de over sig, saa maa de glæde sig ved Gud, som de se Ansigt til Ansigt; skue de ind i sig selv, saa maa de glæde sig ved sine Sjeles Herlighed og sine Legemers Klarhed; skue de omkring sig, saa maa de glæde sig ved alle Engles og Erke-Engles Selskab og ved den Mængde af sine Medbrødre og Medsøstre, med hvilke de leve i et kjærligt Samfund, uden Avind og Misundelse, og herligen prise Gud.

§ 29. Foruden alt dette er det ogsaa glædeligt, at denne Glæde ikke blot skal vare et Aar, ikke Hundrede, ikke Tusinde Aar, men skal være evig. „Evig Glæde skal være over deres Hoved", siger Profeten (Esai. 35, 10). Næst Guds Beskuelse har den himmelske Herlighed og Glæde Intet, som kan sættes over den utænkelige Evighed. Alt kan tælles, men Evighedens Aar ikke; Alt kan udregnes, men den salige Evigheds Ende ikke. Nogle kjødelige og i Verden fordybede Mennesker have udladt sig med, at de gjerne skulde være tilfredse og ikke ønske sig Himmelen, naar de blot uden Ophør kunde nyde sin Herlighed, Lyksalighed og Glæde efter Ønske paa Jorden; saaledes sagde Waldemar den Tredie, Konge af Danmark, som døde i Aaret tretten Hundrede fem og sytti, at han gjerne vilde opsige Paven den christne Tro igjen, om han ønskede det, og lade Gud have sin Himmel, naar han blot bestandig kunde besidde sine to Slotte Gorrø og Vordingborg, som han havde bygget, og da en Kjøbmand i Nederlandene mærkede, at Lægerne tvivlede om hans Helbredelse, lod han sig bære hen i sin velanlagte Have, beklagede sig over sin Tilstand, der berøvede ham en saadan Glæde, og sagde, at han aldrig havde forlangt Himmelen af Gud, som desuagtet ikke undte ham Jorden. Saadanne Mennesker ere af dem, om hvilke Profeten siger: „Deres inderste Tanker ere, at deres Hus skal blive evindelig, deres Boliger fra Slegt til Slegt; de kalde Jorden efter sit Navn; dog bliver et Menneske, som er i Værdighed, ikke varagtigt; han bliver lignet ved Bæsterne, som udryddes (Ps. 49, 12. 13). Al Verdens Herlighed og Glæde er alligevel forfængelig, hvilket den vise Prædiker har indseet og prædiket; men det himmelske Liv, den himmelske Glæde og Herlighed ere bestandige og evige. Evindelig skulle vi skue Gud; evindelig og altid skulle vi være hos Christus; evig skal vor Glæde være, evig vor Fred, evigt vort Selskab, evig vor Jubel, evig vor Pris; thi Guds Naade er evig, — Guds Kjærlighed er evig. Ligesom Solen, hvilken vi daglig se og beundre, nu har skinnet i saa mange Tusinde Aar paa Jordens Kreds og ved sin Indflydelse gjort den frugtbar, uden at den desaarsag er bleven formindsket, saaledes vil meget mere Gud, som er Solens og alle

andre Skabningers Frembringer, udgyde sin Kjærligheds og Glædes Udstrømninger over de Udvalgte, hvilket de ville gjengjælde med evig Pris, ligesom Blomsterne saa at sige takke Solen for den Godhed, de annamme af den, ved at opsende sin Vellugt imod den.

§ 30. Vi maa heller ikke tro, at vi nogensinde blive mætte, kjede og trætte af den himmelske Glæde, saaledes som det gaar til paa Jorden med den timelige Glæde. Jeg har kjendt gudfrygtige Mennesker, som ere blevne saa kjede af Bryllupsglæde og anden Fornøielse, at de have græedt derover. Selv de største og mægtigste Konger sukke under sin store Lykkes Byrde, og deres Herligheds Glands forblinder dem. Er der intet Andet, som foruroliger dem, saa maa de selv gjøre det, og deres allerherligste Triumfer, hvoraf de skulde have Glæde, ere dem brydsomme og besværlige. Deres Hjerte sukker ofte, og deres Bryst skjælver midt under Folkets Jubel og glade Tilraab, saa at de anse sig selv for elendigere end Andre, som ere misundelige over deres Lykke. Aarsagen hertil er den, at ikke Alt er Guld, som glimrer, og at de skjønneste Roser voxe paa tornefulde Buske, under hvilke ofte Slanger have sit Tilhold. Men i Himmelen vil det hede: Jo længere, des kjærere; hvert Øieblik vil der, om jeg saa maa sige, ske en ny Udstrømning af Glæde og Herlighed fra Guds uendelige Væsen. Den guddommelige Uendelighed besidder langt mere Herlighed og Glæde end vi Kraft og Modtagelighed. Ligesom Fiskene, uagtet der er en utallig Mængde af dem i Havet, dog endnu ikke have besøgt og gjennemsvømmet ethvert Sted i dette eller vædet sine Skjæl i alle Vande, og ligesom Fuglene, uagtet de have Frihed til at flyve, hvorhen de ville, dog endnu ikke have gjennemfløiet alle Dele af Luften og neppe nogensinde berørt den allerøverste Luft, saaledes ville heller ikke de Udvalgte nogensinde udgrunde alle den guddommelige Glædes Dybder; der vil bestandig være endnu Mere af den; thi Gud og hans Glæde er uendelige og umaalelige. Her i Livet smage vi stundom den guddommelige Kjærligheds og den deraf opstaaende Glædes Sødme i Ordet, i Aanden og Sakramentet; men siden opfyldes Munden atter med Bitterhed, og vi glemme eller føle ikke den forrige Sødme formedelst de mange jordiske Anliggender, hvormed vi maa beskjæftige os; men i Himmelen skulle vi altid smage denne Sødme, eller rettere sagt, den vil altid gjennemtrænge og gjennemstrømme vort Hjerte, saa at vi skulle leve i Guds Kjærlighed; den vil være vort Liv. Her paa Jorden tilkaster Gud os maaske nu og da en Rose eller Blomst af sin Venlighed og Glæde; men i det evige Liv vil Han bestrø os med mange Tusinde. Her giver Han os ofte en og anden Draabe af sin Godhed, for at vi skulle vorde glade derover; men hisset vil Han give os at drikke af sine Vellysters og Glæders Bæk.

§ 31. Lader os derfor af denne Betragtning lære at skatte Himmelen og den himmelske Glæde høit og at nære en hjertelig Længsel derefter! Der er jo dog Intet paa Jorden, som skulde bevæge os til gjerne at ville forblive der, saasom Verden er fuld af Bitterhed, Angest og Uro; i Himmelen derimod er al den Glæde, som noget Menneske kan ønske sig; der fattes Intet, som kan foraarsage Glæde, og der er Intet, som kan forstyrre Glæden. Betænker man Stedet, hvad kan da være skjønnere end det himmelske Jerusalem, Guds Stad? Der tales meget om det stormægtige og vidløftige Keiserdømme Kina, der ligger østenfor Indien, — om dets Landskaber, Byer og Rigdom, hvori intet Sted i Verden kan maale sig med det. Disse

Byer ere allesammen omgivne af store og sterke Mure af huggen Sten; Murene ere høie og tykke og skjønt afpudsede med Hvidt og smukt prydede med Taarne og Borge; Gaderne i Byerne ere aldeles lige og smukt brolagte og saa brede, at femten Mand til Hest kunne ride ved Siden af hverandre; i Gaderne er anbragt mange Triumfbuer og Æreporte, der ere opførte af herlige Stene og forsynede med deiligt Billedhuggerarbeide, saa at det er skjønt og yndigt at se paa; Husene er smukt udskaarne, Væggene saa hvide, som om de vare overtrukne med hvidt Papir, Bjælkerne af kostbart Træ og overmalede med de skjønneste Guldfarver; Husene have sine Gaardsrum af Haver, fulde af Blomster og Planter; Markerne ere helt lystelige, og de omkringliggende Enge give en liflig Lugt fra sig; Bækkene risle helt yndigt frem, og de ved Bredderne af dem staaende Buske gjøre dem endnu yndigere. Der gives smukke Lysthuse, hvori Indbyggerne kunne fornøie sig ved alskens Strengeleg, ved Mad og Drikke, ved behagelige Samtaler og al optænkelig Lyst og Glæde; det er et sandt jordisk Paradis. Men hvad er det vel imod de Levendes Land, imod Guds Stad, det evige Jerusalem, som har Guds Herlighed, — hvis Glands er som den dyrebareste Sten, som krystalklar Jaspis, — som har en stor og høi Mur med tolv Porte og over Porterne tolv Engle og paaskrevne Navne, hvilke ere Israels Børns tolv Stammer, — hvis Mure have tolv Grundvolde og paa dem Lammets tolv Apostles Navne; dens Mur er fra Grunden opbygget af Jaspis, og Staden er rent Guld, lig det rene Glas; Stadens Murs Grundvolde ere prydede med allehaande dyrebare Stene; Templet deri er Herren, Gud, den Almægtige, og Lammet; Staden behøver ikke Solen eller Maanen til at skinne i den; thi Guds Herlighed oplyser den, og Lammet er dens Lys; ei heller er der nogen Nat deri; midt i Stadens Gader flyder Livsens Vands rene Flod, skinnende som Krystal og udvældende fra Guds og Lammets Throne; paa begge Sider af Floden voxer Livsens Træ, som bærer tolv Slags Frugt, — efter den Skildring, som Johannes giver deraf i sin hemmelige Aabenbaring (Aab. 21, 11—27; 22, 1, 2). Men selve Virkeligheden er langt skjønnere, og den Glæde, vi skulle have deraf, herligere end noget Mennes kes Pen kan skildre eller dets Mund udsige eller dets Hjerte udtænke. Overveier man derhos, hvilken Musik, hvilken Omgang, hvilken Tryghed, hvilken Lyst og Glæde der skal være, saa lader det sig ikke beskrive; thi „intet Øie har seet og intet Øre hørt, og i intet Menneskes Hjerte er det opkommet, hvad Gud har beredt dem, som Ham elske" (Esai. 64, 3; 1 Kor. 2, 9), og vi maa lade det komme an paa Erfaringen, da Alt udentvivl vil blive herligere og skjønnere og foraarsage større Glæde, end vi nogensinde her have kunnet forestillet os. Og naar vi rigtigt betænke det, hvo skulde ikke da føle Længsel efter Himmelen og sige med Apostelen: „Jeg har Lyst til at vandre herfra og være med (min Frelser) Christo" (Filipp. 1, 23) og med Monika:*) Hid med Vinger, for at vi kunne flyve herfra!

§ 32. Jeg beder, at man dog kun vil betænke, i hvilken Tilstand vi Mennesker befinde os her paa Jorden; skulde vel den kunne bevæge os til gjerne at ville blive her og ikke hellere være hos Gud i Himmelen? Her er jo ingen stedsevarende Glæde, men Glæden afvexler ofte med Sorg. Har Nogen en glad Time, saa kommer der gjerne to eller tre bedrøvede ovenpaa. En vis Luthspiller græd, naar han spillede som allerdeiligst paa sin Luth, hvorved han var

*) Augustinus's Moder.

et træffende Billede paa denne Verdens Glæde, der aldrig er uden Sorg. I det evige Liv derimod behøver man ikke at frygte for saadan Omskiftelse, ligesom ogsaa den Herre Christus forsikrer os: „Ingen tager (skal tage) Eders Glæde fra Eder" (Joh. 16, 22). Der skulle de Udvalgte stedse kunne sige: „Jeg vil glæde og fryde mig i Dig; jeg vil lovsynge dit Navn, Du Høieste!" (Ps. 9, 3). Ak, der skulle alle vore Taarer, alle vore Sukke og Klager forvandles til Fryderaab. Det er ubegribeligt, at endel Mennesker kunne forelske sig saaledes i Taaredalen, der især i denne Tid er opfyldt med saa megen Ulykke, og hvor der ikke er Andet end angestfuld Sukken og Stønnen, Graad, Klynk og Klage; hvor man vender sig hen, er der Bedrøvelse og Hjertesorg, og man finder kun faa glade Hjerter, der prise Gud med Glæde og Jubel; det heder:

Ak, vi er' idel Støv og Muld og Aske;
Os Arme daglig Synden vil forraske,
Og Nød og Død og Tusind' Trængsler plage
Os alle Dage.

Hvorfor tragte vi da ikke efter Himmelen? Hvorfor længes vi ikke efter Døden, der udfrier os af al Sorg og fører os over til den evige Glæde, til de triumferende Sjeles Samfund i Himmelen, hvilke stedse prise Gud? Dersom David paa sin landflygtige Omflakken i Ørkenen længtes saa inderligen efter at være iblandt den Hob, som holdt helligt og vandrede til Guds Hus, saa at han ikke kunde holde sine Taarer tilbage, men udbrød: „Jeg vilde gaa frem med Hoben, vilde gaa afsted med dem til Guds Hus med Fryderaabs og Taksigelses Røst" (Ps. 42, 4. 5), hvad bør da ikke vi gjøre? skulde ikke ogsaa vi raabe: „Ligesom en Hjort skriger efter Vandstrømme, saa skriger min Sjel til Dig, o Gud; naar skal jeg komme derhen og ses for Guds Ansigt (V. 2. 3)?

§ 35. Denne Betragtning er meget trøstelig 1) i allehaande Kors og Bedrøvelse. Ak, hvor ofte søge vi ikke her Glæden, den sande, varige Glæde, uden at finde den! Dersom Nogen spurgte mig, hvor han skulde finde den rette, guddommelige Sjele- og Hjerteglæde, vilde jeg isandhed ikke vide, hvorhen jeg da skulde henvise ham. Paa Ølkipperne og Vinkjælderne er ingen Glæde for de gudfrygtige Sjele; næsten intetsteds er der nogen Glæde for noget Menneske. Naar vi søge Glæden, gaar det os ofte som et Barn, der nærmer sig Bikuberne for at spise Honning og bliver ilde tilredt af Bierne, eller som En, der leder efter Maiblomster blandt Tornebuske og bliver reven og saaret af disse. Thi hvad er Verdens Glæde? et Raseri, saa at allerede Salomo paa sin Tid maatte sige til den: „Du er gal" (Præd. 2, 2). I Guds Ord og Samfundet med Ham er der vel en sand Glæde; men vort Hjerte kan ikke rumme den; det er ofte, som naar man i Uveir ser et Solglimt, eller som naar vi faa et Brev fra en Hjertensven tilligemed en og anden Foræring, hvilket dog ikke paa langt nær foraarsager os saa megen Glæde, som naar han selv kommer, og vi kunne omfavne ham; i det evige Liv derimod vil der være en Glæde uden Bedrøvelse og uden Ende. Nu velan, o Verden, saa behold din Glæde; glæd dig i din Rigdom, i dine Klæder, i din Vellyst, i dine Fornøielser, i dine Venner, i dine Haver, i dine Paladser og Herligheder; jeg glæder mig over Himmelens Glæde; jeg glæder mig i Herren, og min Sjel fryder sig i sin Gud. Søg din Glæde blandt Tornene; jeg søger Roserne i Himmelen, og skal ogsaa sikkert finde dem der. Hvorledes forholder det sig med vort Selskab paa Jorden? Ofte er det ene Menneske det andets Djævel og plager og bedrøver det Andet, især i disse sidste Tider, da næsten Ingen mere er sin Næste til

Trøst og Opbyggelse; „den Bedste af dem er som Torn, den Oprigtigste som et Tornegjærde" (Mika 7, 4), der ikke kan Andet end rive, stikke og saare. Ligesom vi se, at Tidslerne ofte have saa smukke Blomsterhoveder, lig Roser, at man næsten skulde have Lyst til at gribe efter dem, hvilket dog ikke vilde bekomme En vel, saadanne ere ogsaa de fleste Verdensmennesker; de ere udvortes noksaa straalende at se til, i Klæder, i artige Lader og Komplimenter, i borgerlig Færd og Omgang, men dog ikke længere end de kunne have Fordel deraf, osv. Saaledes gjør det ene Menneske det andet Livet surt, og de, som burde leve broderligt og venligt med hverandre i christelig Kjærlighed, de forfølge, bedrøve og ængste hverandre. Men alt dette vil være ophævet i det evige Liv. Om Guds Stad og det himmelske Jerusalem kan man sige, hvad Themistokles fordum, om jeg husker ret, lod offentligen udraabe om sit Hus, som han vilde sælge, nemlig at det havde gode Naboer, og hvad der fortælles om en Stad i Frankrige ved Navn Marseille, hvis Love forbyde, at Nogen gaar ind ad dens Porte med Værge paa; thi her er evig Fred og Sikkerhed; her skal der ikke være noget Skrig, nogen Banden, nogen Trætte, nogen Rettergang, nogen Krig, nogen Plyndring; men de Udvalgte skulle allesammen „bo i Freds Bolig og i megen Trygheds Boliger" (Esai. 32, 18). Her i Livet ere vi borte fra Herren og maa undvære den Herres Jesu glædelige Beskuelse og Samlivet med Ham; thi om vi end besidde og fastholde Ham formedelst en sand Tro, saa lægge dog Satan og Verden os saa mange Hindringer iveien, at vi ikke rigtigt kunne nyde Ham. Det er med os her i Livet som med en Brud, der maa lide megen Trængsel af en haard Stedmoder i sin Brudgoms Fraværelse; men det andet Liv vil blive som Bryllupsdagen, da det uopløselige Ægteskab mellem os og vor Jesus skal stadfæstes, — da vi skulle leve uadskilte hos hinanden i evig Fryd og Glæde.

§ 36. Da Josef ved Guds særdeles Naade efter mange udstandne Trængsler var bleven ophøiet til stor Ære og Værdighed, og Gud skjænkede ham en Søn, kaldte han denne Manasse; thi Gud, sagde han, „har ladet mig glemme al min Møie og alt min Faders Hus" (1 Mos. 41, 51). Josef er, som bekjendt, et ypperligt Exempel paa det guddommelige Forsyn, som ofte fører de Hellige underligen. Gud aabenbarede ham i en Drøm hans tilkommende Herlighed; Han gik imidlertid i Førstningen saa besynderligt tilværks med ham, at han uden tvivl mangengang tænkte, at hans Drømme ikke havde noget at betyde; men da det omsider behagede Gud, ophøiede Han ham snart og gav ham for fjorten Aars Trængsel otteti Aars Glæde og Herlighed, og det i den Grad, at han selv tilstaar, at han har let for at glemme al sin forrige Ulykke og sin Faders Hus med alle dets Goder. Vi kunne ikke negte, at Gud endnu den Dag idag driver et saadant Spil her i Verden. Hvor ofte bliver ikke et Barn fattigt og elendigt! af sine Forældre, som dø tidligt fra det, har det ingen Hjælp og Bistand; af sine Frænder bliver det forladt, ofte bedraget af sine Formyndere og foragtet af Enhver; dog hjælper Gud det ofte frem, som mangfoldige Exempler bevise. Gud forholder sig med sine Egne som en Gartner med Blomsterløgene, hvilke han om Høsten bedækker med Jord, for at de til Vaaren kunne blomstre desto skjønnere. Dette er nu ikke blot høist trøsteligt for alle Fattige og Forladte, hvilke bør forlade sig paa Gud og aldeles overgive sig i Hans gode og naadige Forsyn; thi Han kan snart gjøre det saa, at de glemme al sin Ulykke og Elendighed; men det er ogsaa et træf-

fende Forbillede paa det evige Liv, hvor der ikke skal være Andet end lutter Glæde, over hvilken man ganske vil glemme alt, hvad Ondt man har udstaaet paa Jorden. Det er hermed som med en frugtsommelig Kvinde, som i den Tid, hun gaar saaledes, maa gjøre mangt et tungt Skridt og siden føde med Smerte, og naar denne hendes Fødselstime kommer, da har hun Bedrøvelse, som vor Frelser siger; men naar Mennesket er født til Verden, kommer hun ikke mere den Trængsel ihu for Glæde (Joh. 16, 21). Saaledes have ogsaa de Christne og Guds Børn her Bedrøvelse; men denne Bedrøvelse skal vorde til Glæde. En Dreng maa i sin Ungdom udholde Meget, enten naar han studerer eller lærer et Haandværk; men naar han er bleven færdig dermed og kommer til Ære, da har han glemt al sin Elendighed, Møie og Anstrengelse og nyder nu Frugterne af dette sit Arbeide med Glæde. Saaledes gaar det ogsaa med de Troende; paa deres Kors og Lidelser følger i det evige Liv Trøst og uforgjængelig Glæde, og da kunne de nok medrette sige: Gud har ladet mig glemme al min Møie.

§ 37. Her ere de Troende Guds Skjulte, og det gaar dem ofte saa ilde, at Ingen vil kjendes ved dem, hvorover de da ofte blive meget bedrøvede og bekymrede; men de skulle snart lade sin Sørgmodighed fare, naar de ville see hen til det tilkommende Liv, ligesom en reisende Mand ikke forundrer sig eller føler sig krænket over, at Ingen vil kjende ham i Herberget. I det evige Liv skulle vi kjendes af alle Hellige og kjende hverandre indbyrdes og hjerteligen glæde os. Verden undser sig ved at omgaaes, holde Venskab og tale med simple Folk; men i Himmelen skulle hverken de hellige Engle eller Stamfædrene eller Kongerne eller Profeterne eller Apostlene anse os for ringe, men omgaaes venligt med os og gjøre os stor Glæde. Der ville de nøde hverandre til Nydelsen af den evige Glæde og guddommelige Miskundhed, Herlighed og Naade, og ligesom de altid skulle være hos Herren, saaledes skulle de ogsaa evig leve og glæde sig med Ham. Indtil da ville vi opsætte vor Glæde. Nu heder det: I Verden skulle I have Trængsel; Verden skal glæde sig; I skulle være bedrøvede; men den Tid vil komme, da ogsaa vi skulle glæde os, og Ingen skal tage vor Glæde fra os. Saa kan nu den gale Verden glæde sig — den kan æde og drikke, medens Christi fattige Lemmer maa sørge; men ikke destomindre kunde man sige til Verdensbørnene, som en vis Legat*) sagde, da Borgerne i Tarent spottede ham og kastede Skarn paa ham: Ler kun, I Folk i Tarent, saa længe I kunne! men I skulle ogsaa komme til at græde og sørge længe, naar I maa afvaske dette Smuds igjen med Blod. Vi ville imidlertid sige:

Min Trøst det alletider er
I alt mit Kors og mit Besvær
At vide, paa hin store Dag
Med vunden Sag
Jeg gjenopstaa skal af min Grav.

§ 38. Lader os ogsaa 2) være uforfærdede for Døden i vor sidste Stund! Jeg maa tilstaa, at det er et sørgeligt Syn for kjødelige Øine at se et Menneske ligge paa sit Yderste. O, hvilken Angst, hvilke Smerter, hvilke Sukke, hvilke Skrig! Men lad saa være! Det er den Afskedsdrik, som Verden, Synden og Døden iskjænke os; det er den Bærme, som vi maa uddrikke — men saa aldrig i Evighed mere. Ud! ud! vil det hisset hede, ud al Angst, alle Smerter, alle Sukke, al Nød og Død! Døden adskiller vel de hinanden kjæreste Personer, Forældre og Børn, Ægtefæller og Venner, hvorfor en navnkundig Lærer har kaldt den den største Ægteskabsbryder; men vi vide, at saa stor den Bedrøvelse

*) Pavelig Sendemand.

er, som herved viser sig, saa stor, ja langt større vil Glæden blive, naar de engang komme sammen igjen i det evige Liv og skulle forblive evig uadskilte, hvormed de ogsaa trøste sig, sigende:

Naar her fra mig bortdrager
Min Viv, mit Barn, min Ven,
Med Graad jeg det beklager;
Dog trøster mig igjen,
At vi i større Glæde
Tilsammen komme skal,
Som Gud vil os berede
I Himlens lyse Hal.

Naar navnlig christelige Forældre ville betænke dette, saa skulle de ikke sørge saa særdeles over sine Børns Bortgang, efterdi de vide for vist, at de fra al denne Verdens Sorg og Møie strax komme til den himmelske Glæde, og de ville derfor sige: Gaar, Børn! gaar! men jeg er forladt og øde. Jeg har afført mig Fredens Kjortel; men jeg har taget min ydmyge Begjærings Sæk paa. Jeg har ladet Eder fare med Sorg og Graad; men Gud skal give mig Eder igjen med Fryd og Glæde evindelig (Baruk 4, 19. 20. 23).

§ 39. Men ville vi selv komme til denne Glæde og Herlighed i det evige Liv og til alle hellige Engles og Udvalgtes Selskab, ja til selve Guds og vor Frelsers Samfund, saa maa vi ogsaa i dette Liv træde i Samfund med Gud, sky Laster og Synd samt alt ondt Selskab; thi „Gud er Lys (og bor tillige i et Lys), og der er aldeles intet Mørke i Ham. Dersom vi sige, at vi have Samfund med Ham, og vandre i Mørket, da lyve vi og følge ikke Sandheden. Men dersom vi vandre i Lyset, ligesom Han er i Lyset, have vi Samfund med hverandre“ (1 Joh. 1, 5—7). Vi maa ogsaa elske de hellige Engles og alle Godes og Troendes Selskab; thi omendskjønt vi ikke kunne leve i synlig Omgang med Englene her i Verden, saa ere vi dog forvissede om, at de paa usynlig Maade ere om og hos os, og vi maa derfor vise dem Ærbødighed, paa det vi ikke ved forsætlige Synder skulle fordrive dem fra os. Vi maa ogsaa slutte os til gudfrygtige Mennesker og heller ikke skamme os ved de Fattige, men beflitte os paa at lære at kjende Guds hellige Børn, som han har skjult under Betlerdragten for at komme i Bekjendtskab og Venskab med dem. Have vi intet Samfund med dem i dette Liv, saa ville vi heller ikke komme til at nyde deres Selskab i det evige Liv, som den rige Fraadser erfor, der ikke skjøttede om den fattige Lazarus, hvorfor der blev befæstet et stort Svælg mellem dem begge, saa at de ikke kunde komme sammen. Om det var muligt, burde vi ved en gudelig Vandel drage alle vore Frænder til os, for at vi engang Allesammen kunde fremtræde for Guds Throne og i evigt Samliv nyde Glæden for Hans hellige Aasyn evindelig. Thi Enhver vil glæde sig ligesaa meget over en Andens Lyksalighed som over sin egen, med hvilken Glæde, som Augustinus siger, Intetsomhelst kan sammenlignes.

§ 40. Hvad Mere skal jeg tale eller skrive om denne himmelske Glæde? Tungen er for svag og Pennen for ufor muende til at fremstille og beskrive selve Sagen, som den er; den større Kundskab og sikrere Erfaring maa vi først vente os i det evige Liv og imidlertid lade os nøie med disse faa Draaber, indtil Gud giver os at drikke af sine Vellysters Bæk og evindelig fryder os med Glæde for sit Ansigt. Jeg maa opsætte Lovtalerne over den himmelske Glæde, indtil vi komme til at bo i Glædens Boliger. Thi man forestille sig den Lyksalighed, man skal nyde i denne Glæde, som man vil, saa maa man dog tilstaa, at Ens Sjel ikke i denne Ufuldkommenhed er istand til at fatte og rumme den, og at den første maa hæves til et langt høiere Standpunkt.

Derfor slutter jeg nu i den Herres Jesu, min dyrebare Frelsers, Navn dette Værk om Sjelen. Hvilken Tak skal jeg nu yde Dig, min Gud? Hvorledes skal jeg noksom prise og berømme Dig, fordi Du har forundt mig din Aands Bistand og Drift og din Naade samt Sundhed, Kræfter og Liv til at fuldføre og tilendebringe dette Værk? Ak, min Gud og Fader; Du har derunder skjænket mig mange gode Tanker; Du har ladet mig smage din Kjærligheds Sødme, dit Ords Saft og Kraft og din himmelske Glædes flydende Draaber, og ikke mig alene, men ogsaa andre hungrige og tørstige Sjele, som forlade sig paa Dig. Nu, min Gud, det er Altsammen dit. Jeg kaster mig med Alt, hvad jeg er, har og formaar, ned for dine allerhelligste Fødder. Fra Dig er Alt kommet; Du har givet det; Dig giver jeg det tilbage. Min være Møien og Skrøbeligheden og Synden og Skammen! din være Kraften, Prisen, Æren og Hæderen! Jeg har ved din Naade vist Sjelen den Vei, den maa vandre for at komme til Himmelen. Ak, før mig selv paa denne Vei! lad mig ikke prædike for andre og selv blive forkastet! Ak, før alle Sjele, som høre eller læse disse Prækener, ad denne Vei til Dig og din evige Glæde! Jeg har den Tillid til Dig, min Frelser, at nogle af dine Udvalgte, som ikke have oplevet Slutningen af dette Arbeide, nu allerede nyde Tusinde Gange Mere, end jeg kan fremstille. Ak, hjælp ogsaa os efter til den Tid, Du i dit hellige Raad har bestemt! Er det nu ogsaa din Villie, min Gud, og vil Du ved disse dine Naadegaver her og andetsteds stifte Gavn og opbygge, forbedre, trøste, vederkvæge og glæde dine udvalgte Sjele og optænde dem med din Kjærlighed, saa giv Velsignelse og Liv til, at jeg kan tjene al Verden med det Pund, Du har betroet mig! Dig, Du treenige, evige, udødelige, barmhjertige, miskundelige, gode og kjærlige Gud, Fader, Søn og Hellig-Aand, være evig Ære, Lov og Pris! Amen.

Amen.

Register.

Over de Æmner, som afhandles i de to sidste Dele.

1. Æmner, som afhandles i 4de Del.

		Side.
1. Præd.	Om Korsets Nytte og Nødvendighed	3
2. „	Hvori Korsets Forskjellighed og Mangfoldighed fremstilles	54
3. „	Der handler om Korsets Langvarighed	81
4. „	Hvori den troende Sjels lønlige Kors og Nød betragtes	106
5. „	Der handler om den Tungsindighed og Sørgmodighed, hvormed den troende Sjel undertiden hjemsøges af Gud	129
6. „	Hvori den troende Sjels Sorger betragtes	162
7. „	Hvori nogle af den troende Sjels største og tungeste Sorger betragtes og lindres ved Trøst	207
	Fattigdom formedelst Fødselen	212
	Fattigdom formedelst Ulykkestilfælder	243
8. „	Hvori Betragtningen af de største og tungeste Sorger fortsættes og Trøst meddeles derimod	267
	Fattigdom, gode, af gudfrygtige Forældre fødte Børns	270
	ved Gjæld Forarmedes .	275
	de hemmelige Fattiges . .	277
	de i sin Alderdom Forarmedes	279
	deres, som have mange Børn	288
	deres, som selv have foraarsaget sin Fattigdom . .	295
9. Præd.	Hvori atter nogle af de største og fornemste Sorger undersøges og ved Undervisning og Trøst mildnes . . .	300
	formedelst Mangel paa Gaver og Forfremmelse . .	305
	formedelst et frygtsomt og forsagt Hjerte	317
	formedelst et svagt og sygeligt Legeme	329
10. „	Hvori endvidere nogle af de største Sorger blive drøftede og mildnede ved Trøst . .	337
	formedelst et ulykkeligt Ægteskab	342
	formedelst et ufrugtbart Ægteskab	354
	formedelst Børns Død .	359
	formedelst vanføre Børn .	368
	formedelst vanartige Børn	376
	Trøst for Enker og Faderløse	386
	Trøst for Enkemænd . .	396
11. „	Hvori atter nogle af den troende Sjels største Sorger undersøges og ved trøstelig Undervisning lettes . . .	414
	formedelst store offentlige Byrder	417
	formedelst en indviklet Retssag	428
	formedelst Verdens Fiendskab	447
12. „	Hvori den troende Sjels aandelige Anfegtelser fremstilles	468
13. „	Hvori Aarsagerne til de store	

Side.

aandelige Anfegtelser undersøges og forklares . . . 538
14. „ Hvori Trøsten mod de store aandelige Anfegtelser fremstilles 604
15. „ Hvori handles om Bønnen, som et virksomt Middel til at overvinde alle Trængsler 680
16. „ Der handler om Bønnens Beskaffenhed 715
17. „ Hvori Bønnens Nytte fremstilles og betragtes . . . 805
18. „ Hvori de Troendes og Gudfrygtiges Haab og Taalmodighed fremstilles . . . 850

2. Emner, som afhandles i 5te Del.

Side.

1. Præd. Der handler om det evige Livs Vished 883
2. „ Der handler om Forsmagen paa det evige og salige Liv 936
3. „ Hvori den Maade, hvorpaa den troende Sjel betragter Verden og dens Forfængelighed, fremstilles efter Salomos Prædiker 1, 2 . . 980
4. Præd. Hvori den troende Sjels Lyst til at forlade Verden og dens Længsel efter Saligheden skildres efter den hellige Paulus's Ord Filipp. 1, 23 1053
5. „ Hvori den troende Sjels gudelige Forberedelse til Døden fremstilles efter Apostelens Ord 1 Kor. 15, 31 1094
6. „ Hvori den troende Sjels glade og salige Afsked fra Legemet og Verden beskrives 1200
7. „ Hvori den troende Sjels Tilstand efter dens Afsked fra Legemet og Verden atter betragtes 1222
8. „ Hvori den troende Sjels Forening med det forklarede Legeme i Opstandelsen betragtes 1238
9. „ Der handler om Guds Beskuelse og den troende Sjels Samfund med Ham . . 1254
10. „ Hvori den troende Sjels herlige Bolig skildres . . 1276
11. „ Hvori den troende Sjels Glæde end yderligere skildres 1299

1811
1844
33
5
38